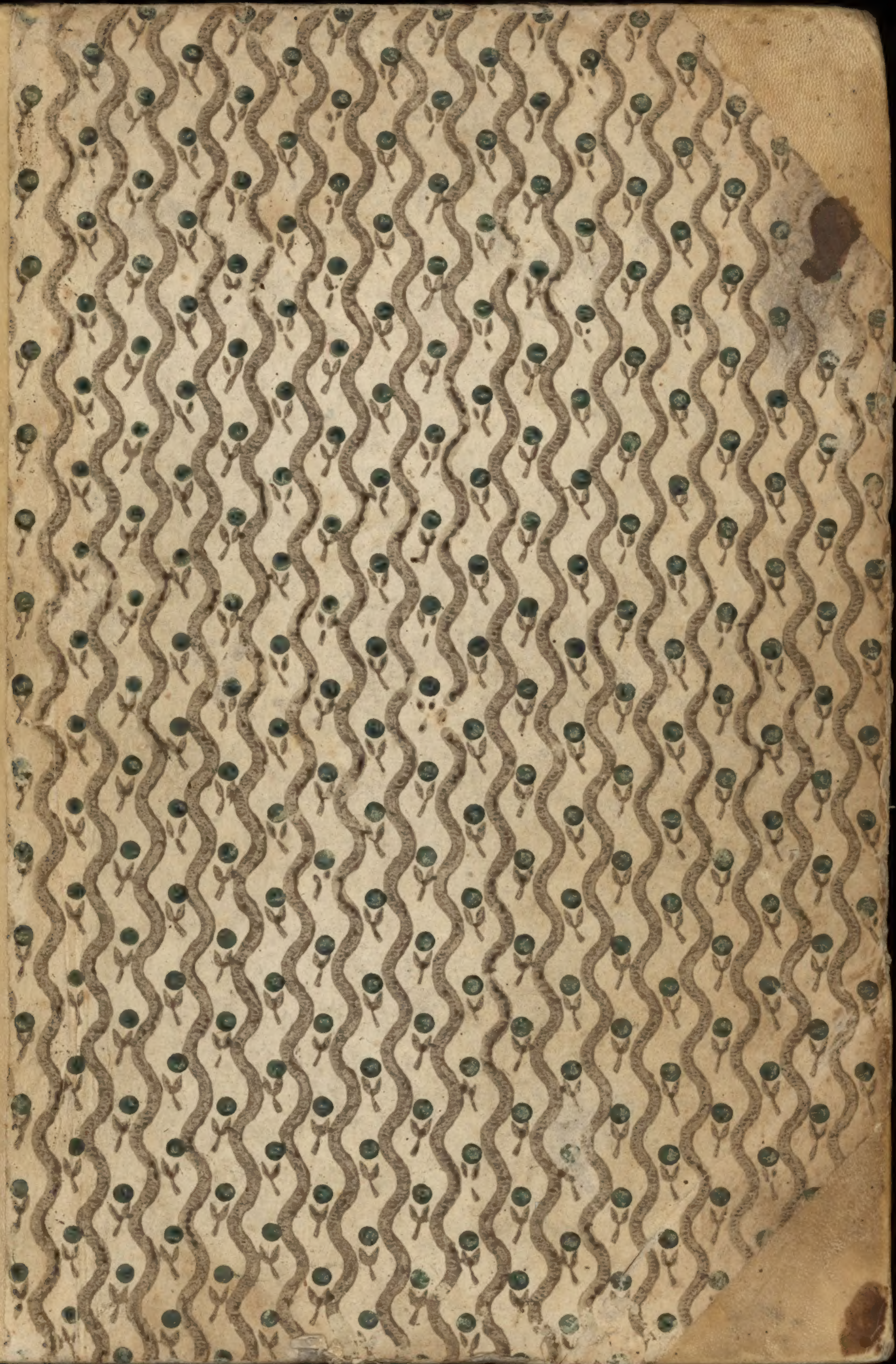

ADM. R. P. F.
LUCII FERRARIS
SOLER-ALEXANDRINI, ORD. MIN. REG. OBS. S.P. FRANCISCI, LECTORIS JUBILATI EXPROVINCIAL. EXAMIN. SYNODALIS, AC S.O. CONSULTORIS

PROMPTA BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA

Innumeris fere locis ad Auctorum fidem sedulo restituta a compluribus Doctissimis Viris luculentissimis Additionibus locupletata, nec non Vindiciis Auctoris in easdem Notas, & Additiones.

NOVISSIMÆ HUIC EDITIONI ACCEDUNT

LOCUPLETISSIMA TRIUM PRÆSTANTISSIMORUM VIRORUM

ADDITAMENTA, ET CORRECTIONES

TUM AD SACRAM THEOLOGIAM, TUM AD JUS CANONICUM, ET CIVILE MAXIME PERTINENTIA.

ADJECTIS ETIAM SUMMARIIS

TOMUS QUINTUS.

K = L = M

ROMÆ MDCCLXXXVIII.

EX TYPOGRAPHIO MICHAELIS ANGELI BARBIELLINI

SUMPTIBUS NATALIS BARBIELLINI IN FORO PASQUINI,
ET MICHAELIS ANGELI BARBIELLINI IN PLATEA MINERVÆ,
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

INDEX TITULORUM

Qui hoc V. Tomo continentur.

APPROBATIONES.

IN hoc quinto Tomo Lucii Ferraris Bibliothecæ, uti, & in aliis jam prælo impressis nihil contra Fidem, & mores continetur, quapropter publici juris, & illum fieri posse existimo.

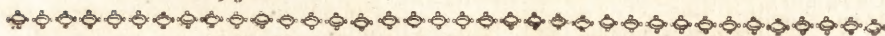
Datum in Conventu Jesu Mariæ de Urbe die prima Julii 1788.

Fr. Dominicus Nicolaus a SSmo Rosario Augustinensis Excalceatus Sac. Indicis Congreg. Consultor.

QUinti Voluminis Bibliothecæ Lucii Ferraris, ut præcedentium Additiones perlegi, neque quidquam in iis deprehendi, quod ejusdem publicationem impedire videatur.

Dabam Romæ die prima Julii 1788.

Fr. Jo. Franciscus Rigo Ordinis Prædic. In Colleg. Germac. Theol. Professor.

REIMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Palatii Apostolici.

Franciscus Xaverius Passeri Vicesgerens.

REIMPRIMATUR,

Fr. Th. Maria Mamacchi Ord. Præd. Sac. Pal. Apost. Magister.

ADM. REV. P.
F. LUCII FERRARIS
PROMPTA BIBLIOTHECA
CANONICA, JURIDICO-MORALIS, THEOLOGICA.

KALENDARIUM.

SUMMARIUM.

Kalendarium a Kalendis dictum est: Kalendae autem sunt primi dies mensium, sic appellati a verbo graeco *Kaleo*, seu *Kalo*, quod idem significat ac latine *Voco*: priscis enim temporibus sacrificio a Rege, & Pontifice celebrato, idem Pontifex *Kalato*, idest *vocato populo* in capitolium quot numero dies a Kalendis ad Nonas superessent, pronunciabat, & quintanas quidem, quinquies dicto verbo *Kalo*, septimanas repetito septies praedicabat: & hunc diem, qui ex his diebus, qui Kalarentur, primus esset, placuit *Kalendas* vocari: Calvinus, *in magno Lexico juridico litt. K*, cum aliis ibi citatis. Durandus autem *l. 8. c. 4.* apud Gavant. & Merati *tom. 2. sect. 2. cap. 5.* vult *Kalendas*, seu *Calendas* esse quasi *Colendas*, quia tunc erat semper Junoni festus dies primus sicque *Calendarium*, & *Colendarium* esse fere idem a cultu festorum. Nos vero hic sumimus Kalendarium Ecclesiasticum prout est *quaedam dierum, ac mensium, ex quibus annus constat; omniumque, quae diebus, ac mensibus adjuncta sunt, coordinatio.* Unde in Kalendario observari oportet diem, hebdomadam, mensem, annum, bissextum, Cyclum solarem, & lunarem, & cetera alia, quae ad temporum cognitionem spectant. 1 2

3 Dies dicitur a *Dio*, quod *apertum*, & *manifestum* significat; Solaribus enim radiis cuncta sensibilia *manifesta* fieri omnes agnoscunt; unde S. Augustinus *lib. 4. super Genesim cap. 20.* sic habet: *Tunc Deus diem condidit, cum condidit solem, cujus praesentia eumdem exhibet diem.*

4 Dies generatim acceptus est spatium temporis a motu coeli ab ortu in occasum, qui propterea *diurnus* dicitur, definitum. Dies secundum Astronomos est duplex, *naturalis*, & *artificialis*. Dies naturalis est integra solis revolutio ab ortu in occasum, qua ad idem Coeli punctum, unde profectus erat, revertitur. Dies artificialis est intervallum illud temporis quo sol super Horizontem existit, nobisque se prodit, quodque nocti opponitur. Nox enim est illud spatium temporis, quo sol infra Horizontem moratur. Alii tamen diem *naturalem* appellant, quem nos *artificialem* vocamus, & vicissim quem nos dicimus *artificialem*, ipsi denominant *naturalem*, ut videre est apud Censorinum *de die naturali cap. 10.* 5 6 Ma-

Magnum Lexicon Calvini *loc. cit. litt. D.* & alios ab ipsis allegatos.

7 Dies juxta diversas mundi nationes diversimode incipit. Apud Babilonios, Chaldæos, & Persas, aliosque Orientales diei initium sumitur a solis ortu. Apud Athenienses, Italos, Austriacos, Bohemos, Silesios, Polonos, Sinenses, & alios a Solis occasu. Apud Gallos, Hispanos, Anglos, Lusitanos, Belgas, plurimos Germanos, & fere omnes alios Europeos a media nocte, ita tamen, ut dies in duas partes æquales dividant, partiendo horarum numerationem in bis duodenas, nempe duodenas a media nocte ad meridiem, & alias duodenas a meridie ad mediam noctem, taliter quod dies comprehendat viginti quatuor horas æquales; quem morem adhuc in dies Romana servat Ecclesia pro Divini recitatione Officii, jejuniorum observatione, aliisque sacris, ac profanis ritibus peragendis, textu expresso *in l. More Romano 8. ff. de feriis*, ibi: *More Romano dies a media nocte incipit, & sequentis noctis media parte finitur: itaque quidquid in his viginti quatuor horis (idest duabus dimidiatis noctibus, & luce media) actum est, perinde est quasi quavis hora lucis actum esset.*

8 Dies in jure intelligendus, & accipiendus est secundum subjectam materiam: nam cum aliquid est agendum quod aliam rationem in luce, & aliam in tenebris habet, antiqua & vulgaris diei appellatio retinenda est, qua nimirum dies in duodecim horas divisus sumitur ab ortu ad occasum solis, & econtra nox in alias duodecim horas divisa accipitur ab occasu ad solis ortum, uti revera habitantes directe sub Æquatore toto anno diem, & noctem retinent æqualem. Unde Deus *Gen.* 1. *divisit lucem a tenebris, appellavitque lucem diem, & tenebras noctem*, & Christus Dominus *Joan.* 9. ait: *me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari*; & *Joann.* 11. inquit: *Nonne duodecim sunt horæ diei? si quis ambulaverit in die non offendit, quia lucem hujus mundi videt. Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.* Et pro sic numerando horas diei ab ortu solis ad occasum, & horas noctis ab occasu ad illius ortum favent *l. Titius 25. §. 1. ff. de liberis & posthumis, l. Placuit 1. ff. de Manumissionibus, l. In annos 2. ff. de annuis legatis, l. Via 5. ff. de servitutibus, leg. Non minorem 20. Cod. de transactionibus*. Si autem sermo sit de continuo temporis successu, sequenda est Romana institutio in *leg. More Romano 8. §. de feriis* allata in fine numeri antecedentis: Sic in materia præscriptionum, ubi tempus ita noctu procedit, ac die ad complendam usucapionem, *l. In usucapionib. 6. & l. Ideoque 7. ff. de usurpationib. & usucapionib.* ibi: *Ideoque qui hora sexta diei Kalendarum Januariarum possidere cœperit, hora sexta noctis pridie Kalendas Januarias implet usucapionem*, & sic de similibus.

9 Hora, ut vult Macrobius *l. 1. Saturnalium cap. 21.* dicta est ab *Horo*; ibi enim de Ægyptiis loquens ait, *Apud eosdem Apollo, qui est sol, Horus vocatur, ex quo & horæ 24. quibus dies, noxque conficitur, nomen*
10 *acceperunt*. Quælibet hora æqualis, quæ est vigesima quarta pars diei naturalis æqualiter divisi, dividitur in 60. *minuta prima* æqualia; Quodvis primum minutum dividitur in 60. *minuta secunda* itidem æqualia, atque ita deinceps quodvis minutum secundum in 60. *minuta tertia &c.*

Horæ, aliæ diei sunt, aliæ noctis; *l. A qua ætate* 11
5. ff. Qui testamenta facere possint, l. Ideoque 7. ff. de usurpationib. & usucapionib. Illæ diurnæ, hæ nocturnæ vocantur; *l. Si Diurnarum 2. ff. de aqua quotidiana, l. Capite quinto 25. ff. ad legem Juliam, de adulteriis.*

Horæ tam diurnæ, quam nocturnæ, aliæ sunt æ- 12
quales, & aliæ inæquales. Horæ æquales illæ dicuntur, quarum unaquæque est vigesima quarta pars diei naturalis æqualiter divisi, ita ut si integra Æquatoris circa mundi polos revolutio quantitatem diei naturalis definiat, quælibet hora æqualis tantum temporis spatium comprehendat, ut quindecim gradus Æquatoris supra horizontem ascendant. Horæ inæquales illæ appellantur, quarum unaquæque est pars duodecima tum diei artificialis æqualiter divisi, tum noctis: dicuntur enim inæquales, eo quod neque toto anni tempore, neque ubique in sphæra obliqua æquale spatium temporis singulæ comprehendant; Horæ enim diurnæ apud Judæos, & Turcas, aliosque, qui diem, ac noctem seorsim in duodecim horas dividebant, longiores erant nocturnis æstivo tempore, dum sol a tropico hyemali ad æstivum ascendit, cum tunc dies artificialis continuo crescat, & nox decrescat, & ibi magis ubi major est sphæræ obliquitas, & econtra horæ nocturnæ erant longiores diurnis tempore hyberno, dum sol a Tropico æstivo ad hyemalem retrogrado cursu progreditur; cum tunc dies artificialis continuo decrescat, & nox crescat.

Jam vero fere ubique horis inæqualibus obso- 13
letis, ubique horæ solum æquales adhibentur, quarum aliæ Babilonicæ, aliæ Italicæ, aliæ Astronomicæ, & aliæ Europeæ appellantur. Horæ Babilonicæ illæ vocantur quarum prima ab ortu solis incohatur: Italicæ quæ ab occasu ipsius solis: Astronomicæ, quæ a meridie: Europeæ vero, quæ tum meridie, tum a media nocte incipiunt, ita ut tam in meridie, quam in media nocte semper hora duodecima completa habeatur, sicque duodecim horæ a meridie ad mediam noctem, & duodecim etiam a media nocte ad meridiem perpetuo numerentur.

Quis primus diem, noctemque in horas divise- 14
rit, quo tempore hæc partitio in usu esse incœperit, & quo instrumento facta fuerit? incerta res est. Alii enim horariam divisionem tribuunt Abrahamo, qui primus Ægyptios in Astrologia, & Arithmetica instruxit; ut scribit Joseph. Hebræus *lib. 1. Antiquitatum Judaicarum c. 16.* ubi de Abrahamo loquens sic ait: *Arithmeticam quoque eis* (scilicet Ægyptiis) *contulit, & quæ de Astrologia sunt, ipse contradidit: nam ante adventum Abraham in Ægyptum hæc Ægyptii penitus ignorabant. A Chaldæis enim plantata noscuntur in Ægypto, unde etiam pervenisse noscuntur ad Græcos.* Hinc Macrobius *lib. 1. Saturnalium cap. 21.* id Ægyptiis refert acceptum per verba lata *supra num. 9.* Alii autem id Babiloniis concedunt, dicuntque postmodum ab ipsis ad Græcos derivasse; sic Herodotus *lib. 2.* ubi præcise dicit: Polum, Gnomonem, & duodecim partes diei a Babiloniis didicerunt Græci. Dictam vero divisionem, seu partitionem volunt aliqui factam fuisse per Clepsydram, sicuti etiam hujus instrumenti ope peracta fuit divisio Zodiaci in duodecim signa, ut refert Macrob. *lib. 1. in somnium Scipionis c. 21.* Clepsydra autem est quoddam vas vitreum, exiguum in fundo foramen habens, per

quod

quod aqua guttatim stillans elapsi temporis quantitatem demonstrat. Unde Plinius *lib. 7. c. 60.* dicit *Scipio Nasica Collega Lenatis primus* (scilicet Romæ) *Aqua divisit horas æque noctium, ac dierum idque horologium, sub tecto dicavit anno Urbis DXCV.* Alii autem non Clepsydræ ope, sed Gnomonis umbra factam fuisse dictam divisionem, seu partitionem contendunt, sic Laertius citatus, & secutus a Plinio l. 13. ubi sic habet: *Umbrarum rationem & quam vocant Gnomonicen* sive horologia sciatherica, in quibus Diei partes umbra Gnomonis a sole illustrati designantur) *invenit Anaximenes Milesius, Anaximandri, de quo diximus, discipulus, primusque horologium, quod appellant sciathericum, Lacedemone ostendit.* At vero certum esse longe ante Anaximenem horarum usum extitisse, sicque dicendum esse non Gnomonis umbra, sed Clepsydræ ope primam horarum partitionem factam fuisse, eaque duntaxat ad horas designandas ad Anaximenis usque tempora primo veteres usos fuisse recte concludit eruditissimus Pater Fortunatus a Brixia in sua eximia Philosophia sensuum mechanica *tom. 2. tract. 2. dissert. 4. Sect. 2. verb. Hora num. 2.*

15 Dictorum duorum horologiorum antiquitus genera fuisse certo constat apud magnum *Lexicon Calvini tom. 1. litt.* H. ubi sic habet: Horologiorum duo antiquitus genera fuisse constat; unum quod Gnomone umbras in sole faciente horas indicabat; alterum quod horas æque noctium, ac dierum, aqua dividebat: Istud vocatur Clepsydrium, seu aquarium, & illud sciathericum, seu solarium appellatur a Plauto in *Bœtia*, in qua esuriens parasitus ei imprecatur, qui primus horologium statuisset, his verbis:

Ut illum Dii perdant, primus qui horas reperit,
Quique adeo primus statuit hic solarium.

16 Advertendum est insuper, aliam diei divisionem apud Romanos olim in usu fuisse, quam his verbis exponit Macrobius *lib. 1. Saturnalium cap. 3.* ibi: *Primum tempus dicebatur* media noctis inclinatio, *deinde* Gallicinium *inde* Conticinium, cum & Galli conticescunt, & homines etiam tunc quiescunt: *Deinde* Diluculum, idest *cum incipit dignosci dies. Inde* mane, *dum dies clarus est; est Mane autem dictum, aut quod ab inferioribus lucis, id est a manibus exordium lucis emergat, aut quod verius mihi videtur, ab homine boni nominis; nam & Lanuini* mane *pro* bono dicunt, *sicut apud nos quoque contrarium est immane, ut immanis bellua, vel immane facinus & hoc genus cetera pro non bono.* Deinde *a* mane *ad* meridiem, *hoc est* ad mediam diem. *Inde jam supra vocatur* tempus occiduum, *& mox* suprema tempestas, hoc est diei novissimum tempus, *sicut expressum est in duodecim tabulis*: Solis occasus suprema tempestas esto. *Deinde* vespera, *quod a Græcis tractum est. Illi enim Esperam a Stella* Hespero *dicunt: Unde &* Hesperia *Italia quod occasui subjecta sit, nominatur. Ab hoc tempore* prima fax dicitur: *deinde* concubia, *& inde* intempesta, quæ non habet idoneum tempus rebus gerendis. Hæc est diei civilis a Romanis observata divisio.

17 Hebdomas sive hebdomada græce, latine septimana, dupliciter capitur; Uno modo pro hebdomada composita ex septem annis, de qua habentur plura exempla in Sacra Scriptura, & signanter *Genesis c. 29. n. 28. Levitici c. 25. n. 8.* Daniel. *c. 9. num. 24.* Alio modo pro hebdomada composita ex septem diebus naturalibus, quæ Deum ipsum institutorem habere videtur, quatenus cum sex dierum spatio omnia creasset, *requievit die septimo ab universo opere, quod patrarat, & benedixit diei septimo, & sanctificavit illum.* Genesis *cap. 2. num. 2. & 3.* Hinc Hebræi, a quibus hebdomadarum usus profluxisse videtur, die illo septimo seu Sabbato quiescebant, & penitus ab omni opere servili cessabant, juxta Dei præceptum sibi impositum Exodi *c. 20. num. 9. & 10.* & sæpe alibi.

Ille septimus hebdomadæ dies hebraice dicebatur 18 *Sabbatum*, quod latine *quietem* seu *requiem* significat. Nomine tamen Sabbati non intelligebatur a Judæis solus septimus hebdomadæ dies, sed interdum etiam tota hebdomada, ut habetur ex pluribus Sacris Evangelicis textibus, ut Lucæ 8. *num.* 12. de illo Pharisæi, *jejuno bis in Sabbato*; quod de jejunio bis in hebdomada ab eo observato communiter intelligitur. Sic Matth. *c. 20. num. 1. Prima Sabbati. Marc. c. 16. n. 2. Una Sabbatorum.* Luc. *c. 24. n. 1. Una autem Sabbati.* Joan. *cap. 20. num. 1. Una autem Sabbati*, verba illa Evangelica non indicabant solum Sabbatum septimum hebdomadæ diem, sed insuper totam hebdomadam, seu quemlibet hebdomadæ diem.

Sabbatum sumptum pro ultimo hebdomadæ die, 19 quod erat dies festus apud Hebræos, fuit abrogatum apud Christianos, & pro eo institutus dies *Dominicæ*, in qua Dominicæ die, & non in Sabbato cessandum nunc est ab operibus servilibus. Vid. verb. *Sabbatum a n. 2. ad 7.* ubi adducuntur Sacræ Scripturæ textus, Concilia, & Canones, & insuper *dict. num. 7.* assignantur pro hujusmodi institutione festi diei Dominicæ loco Sabbati, quindecim rationes, & mysteria.

Singuli hebdomadæ dies apud Gentiles, seu Ethnicos appellationem, seu denominationem habebant a 20 Planeta, quem primæ cujuscumque diei horæ præesse finxerunt. Unde prima dies vocabatur ab illis *Dies Solis*: Secunda, *Lunæ*: Tertia, *Martis*: Quarta, *Mercurii*: Quinta, *Jovis*: Sexta, *Veneris*: & Septima, *Saturni*; quia ab ipsis hora prima diei primæ in hebdomada tribuebatur Soli, prima hora diurna secundæ diei tribuebatur Lunæ, prima tertiæ diei Marti, prima quartæ Mercurio, prima quintæ Jovi, prima sextæ Veneri, & prima septimæ Saturno.

Ecclesia tamen Romana ex institutione S. Silvestri 21 Papæ retento nomine Sabbati, & Dominicæ, ceteros hebdomadæ dies feriarum nomine appellari voluit, ut patet in Lectione sexta festi ejusdem S. Pontificis, ibi: *Sabbati, & Dominicæ diei nomine retento, reliquos hebdomadæ dies, feriarum nomine distinctos, ut jam ante in Ecclesia vocari cœperant, appellari voluit, quo significaretur quotidie Clericos abjecta ceterarum rerum cura uni Deo prorsus vacare debere.* Feriarum autem dies jam ex tempore Apostolorum institutos fuisse habetur ex Concilio Coloniensi II. *par. 9. cap. 9.* Hinc ritu Ecclesiastico dies Dominica intelligitur pro feria prima, cui succedit feria secunda &c. ut patet de singulis hebdomadæ feriis.

Mensis a Græcis denominatur *Men* a Luna, eo quod 22 ejus curriculo determinatum temporis spatium conficiatur. Ab Hebræis autem dicitur *Jereach*, idest Luna, eo quod Luna suo circuitu mensem describit. A Latinis vero deducitur a verbo *Metior*, eo quod sit tempus numero dierum mensum. Unde Cicero *lib. 2.*

de natura Deorum, ait: *qui quia mensa spatiia conficiunt*,
23 *menses nominantur*. Hic mensis generatim sumptus describitur, quod sit *spatium temporis certo dierum numero ex motu Solis, & Lunæ periodico definitum, ex quo annus constituitur*.

24 Mensis alius est *Astronomicus*, & alius *Civilis*. Mensis Astronomicus, seu naturalis dividitur in Solarem,
25 & Lunarem. Mensis Solaris *Astronomicus* est illud temporis spatium, quod Sol in uno Zodiaci signo perlustrando insumit: seu est naturalis Solis transitus ab uno Zodiaci signo ad aliud signum: quia vero Sol non æquali tempore singula Zodiaci signa percurrit, sed diutius moratur in Ariete, Geminis, & ceteris aliis signis Septentrionalibus, seu Borealibus, quam in Sagittario, Capricorno, & ceteris aliis signis Australibus; ideo non omnes menses Solares Astronomici æquales sunt inter se, sed alii sunt aliis longiores, nempe Æstivi sunt longiores hyemalibus, & inter omnes maximus est solstitiaris æstivus, qui comprehendit dies 31. horas 11. minut. 36. ac inter omnes minimus est solstitiaris hybernus, qui continet solum dies 29. hor. 8. minut. 54. Unde quantitas media mensis solaris Astronomici, quo nimirum Sol motu medio unum Zodiaci signum percurrit, tamquam æqualis duodecima pars anni continebit dies 30. hor. 10. min. 30. Mensis enim absolute cum sit mentio, triginta dies computari traditum est, *l. Scimus* 22. §. 2. *Cod. de jure deliberandi*. Glossa *Mensem in addit. in c. Quam sit 6. de elect. in 6.*

26 Mensis Lunaris *Astronomicus* est spatium temporis ex motu Lunæ sub Zodiaco definitum. Et dividitur in Periodicum, Synodicum, & apparitionis, seu illuminationis. Mensis Lunaris *Periodicus* est illud spatium temporis, quo Luna percurrit ad eodem Zodiaci puncto, donec ad eumdem redeat; unde dicitur ambulatio, & circulus Lunæ, qui fit intervallo dierum 27. horar. 7. minutor. primariorum 43. & secundariorum 7. Mensis Lunaris *Synodicus* est illud temporis spatium, quod Luna inter accessum a Sole, & redditum ad ipsum insumit. Unde vocatur congressus Lunæ, quia Luna cum Sole veluti congreditur, & conjungitur, & hic mensis constat diebus 29. horis 12. minutis primariis 44. secundariis 3. Mensis Lunaris *apparitionis*, seu *illuminationis* est intervallum temporis a primo conspectu novæ Lunæ in eodem mense usque ad conspectum alterius, quod fit spatio dierum 28. ut notat Beyerlinck *in Theatro vitæ humanæ verb. Mensis Litt. B.*, & alii plures, quamvis alii aliter sentiant.

27 Mensis *Civilis*, seu *Politicus* est ille dierum numerus, quem unaquæque natio, aut Civitas ad res suas Civiles, seu Politicas pertractandas, & regulandas, sibi præscriptum, ac accomodatum observat. Unde Romani a Kalendis ad Kalendas menses computabant. Græci vero a Neomeniis, seu Noviluniis ad Neomenias, seu Novilunia; non autem a Kalendis ad Kalendas, quarum usu ipsi carebant: Quamobrem Augustus apud Svetonium in ejus vita *cap. 87. cum aliquos numquam debita soluturos significare vult, ad Kalendas Græcas soluturos ait*? Romani enim debita solvere tenebantur Kalendarum initio, ut plurimis testimoniis ostendit Hospinianus *lib. 3. de origine festorum Ethnicorum*.

28 Mensis Civilis dividitur in Kalendas, Nonas, & Idus, ut patet ex praxi veterum Romanorum, adhuc in dies observat in Curia Romana: Glossa *Quinto Idus, in data libri sexti Decretalium* Glossa 1. & 2. *in l. Cum bissextum 98. ff. de verb. significat. Kalendæ* dicuntur primi dies cujusque mensis, dictæ a verbo 29
Græco *Kaleo*, seu *Kalo*, quod latine idem significat ac *Voco*, seu *appello*: seu sic dictæ a *Colendo*, eo quod Veteres Romani omnium mensium diem primum speciali cultu prosequerentur. Vide *supra n. 1.* 30
Nonæ, quæ vel in quintum, vel in septimum diem mensis cadunt, sunt sic dictæ vel a particula *Non*, eo quod nullus Deorum coleretur *Nonis*, vel a voce *Nonæ*, idest novæ Lunæ, eo quod Pontifex ipsis diebus novam Lunam observasset: Unde Nonæ quasi novæ Lunæ initium ait Hospinianus *cap. 5. de origine Festorum Ethnicorum*: seu quia illis diebus leges dicerentur, suumque robur nova promulgatione reciperent: Vel ita dictæ a *Nundinis*. Glossa 1. & 2. *in leg. Cum bissextum 98. ff. de verb. significat.* & Glossa *Quinto Idus, in data libri sexti Decretalium*. Nundinæ enim teste Macrobio *lib. 1. Saturnalium cap. 16.* per novem dies agebantur: Vel demum sic dictæ, quia incidebant in nonum diem ante *Idus*, quamvis enim non omnis mensis æqualem dierum numerum habeat ante *Nonas*, singuli tamen octo dies post *Nonas* numerant ante *Idus*. *Idus* autem est nonus 31
dies mensis a *Nonis* numeratus, cum *Idus* contingant vel decimo tertio, vel decimo quinto mensis, nempe octo diebus post *Nonas*. *Idus*, ut vult Macrobius *lib. 1. Saturnalium cap. 16. ab Iduando* verbo derivantur. Iduare enim dividere est, unde *Iduum* dies in duas ferme partes æquales Mensem dividit. Hinc Horatius *lib. 4. Carm. Ode 2.*

Idus tibi sunt agendæ:
Qui dies mensem Veneris marinæ
Findit Aprilem.

Et ut facilius hæc omnia memoriæ mandentur, 32
dantur sequentes Versus.

Majus sex Nonas, October, Julius, & Mars
Quatuor at reliqui dat Idus quilibet octo:
Inde dies alios omnes dic ante Kalendas.
Quas retro numerans sumens e mense sequenti.

Ad uberiorem & clariorem supradictorum notitiam 33
notandum est, quod in Mensibus Martii, Maii, Julii, & Octobris *Nonæ* cadunt in diem septimum, adeoque *Idus* in quintamdecimam. In ceteris autem aliis mensibus *Nonæ* cadunt in diem quintam, & *Idus* in tertiam decimam; Unde dies, qui intercedunt inter *Kalendas, & Nonas*, appellantur a *Nonis*; qui inter *Nonas, & Idus*, appellantur ab *Idibus*, & dies omnes, qui supersunt post *Idus* appellantur a *Kalendis* proximi venturi mensis: Hinc quia Menses Martii, Maii, Julii, & Octobris sex habent dies ante *Nonas*, quod contingit in ipsis prima die, dicitur contingere *Kalendis* talis respective mensis; Quod secunda die, *sexto Nonas*, idest sexto ante *Nonas*; Quod tertia die, *quinto Nonas*: quod quarta die, *quarto Nonas*; quod quinta die *tertio Nonas*; quod sexta die, *pridie Nonas*; & denique quod septima die, *Nonis*. Quia vero reliqui alii menses quatuor tantum dies habent ante *Nonas*, quod contingit prima die horum mensium, dicitur contingere *Kalendis*

dii cujusque respective mensis; quod secunda die, *quarto Nonas*; quod tertia die, *tertio Nonas*, quod quod quarta die, *pridie Nonas*, quod quinta die, *Nonis*. In omnibus autem anni mensibus, cum omnes octo dies post *Nonas* numerent ante Idus, prima dies post *Nonas* dicitur *Octavo Idus*, secunda dies post *Nonas*, *septimo Idus*, & sic deinceps, uti dictum est de *Nonis*. Et deinde quia reliqui dies post *Idus* cujuslibet mensis a *Kalendis* mensis sequentis denominantur, prima dies post *Idus* cujuscumque mensis vocatur decimo nono; vel decimo octavo, vel *decimo septimo Kalendas*, idest ante *Kalendas* proximi sequentis mensis, cum hac advertentia, quod si mensis habet 31. dies, & 4. Nonas tantum, sicut Januarius, prima dies post *Idus* talis mensis dicitur *decimo nono Kalendas*, secunda post Idus *decimo octavo Kalendas*, & sic de reliquis secundum numerum dierum, quæ ab illa die ad diem Kalendarum mensis inclusive numerantur. Si vero mensis habet tantum 30. dies, & quatuor *Nonas*, sicut Aprilis, prima dies post *idus* ejusdem mensis dicitur *decimo octavo Kalendas*, secunda *decimo septimo Kalendas*, & sic de singulis usque in finem, uti supra: Si autem mensis habet tantum 28. dies, & quatuor *Nonas*, sicuti Februarius, prima dies post *Idus*, ejusdem mensis dicitur *decimo sexto Kalendas*, & sic de reliquis usque ad finem. Quod si autem mensis habet 31. dies, & 6. Nonas sicuti Martius; prima dies post *Idus* ejusdem mensis dicitur *decimo septimo Kalendas*, & sic de singulis secundum numerum dierum, quæ ab illa die ad diem Kalendarum mensis inclusive numerantur, ut dictum est supra: Cum ergo dicimus *quintodecimo Kalendas Martii*, idem est ac dicere *quinta decima die ante Kalendas Martii*, & *quarta decima die exeunte Februarii*, ac sic de singulis; & cum aliquid contingere dicimus die sexta decima Martii contingere dicimus *decimo septimo Kalendas*, seu ante *Kalendas* Aprilis, nam intra hunc numerum comprehendi debent, & *dies ipse Kalendarum*, & *dies*, qua aliquid contingere significatur: Unde dies decima sexta Aprilis dicitur *decima sexta Kalendas Majas*, quia triginta tantum dies in Aprili continentur, sed sunt 31. in Martio, & sic in aliis. Ita Glossa *Quinto Nonas, in data libri sexti Decretalium*, & Doctores passim.

34. Ad facilius autem memoriæ mandandum quot dies contineant singuli anni menses, dantur sequentes versus.

Aprilis ter denos; Junius, Septerberque, November.
Uno plus reliqui: Viginti Februus octo:
Sed si bissexus fuerit, superadditur unus.

Idest Aprilis, Junius, September, & November continent triginta dies. Januarius vero, Martius, Majus, Julius, Augustus, October, & December continent dies 31. Februarius autem in annis communibus continet solum dies 28. In annis vero bissextilibus continent 29.

35. Mensium nomina pro Nationum diversitate varia fuerunt: at hic placet ipsorum nomina breviter annotare prout breviter traduntur a Doctissimo Beyerlinck. in *Theatro Vitæ Humanæ tom.5. verb. Mensis*.

Roma-

Romanorum.	Hæbræorum.	Atheniensium.	Macedonum, & Græcorum.	Cypriorum.	Ægyptiorum.	Persarum.	Arabum, & Saracenorum.
1. Januarius.	10. Thebet.	8. Gamelion.	Audinæus.	11. Eſtios	5. Thebi.	5. Mardaimech.	Almuzaram.
2. Februarius.	11. Schebat.	9. Elaphebolion.	Gerithios.	12. Romeus.	6. Merchir.	6. Sarembemech.	Saphar.
3. Martius.	12. Adar.	10. Munychion.	Dyſtrus.	1. Aphrodiſæus.	7. Phamenoth.	7. Maheramech.	Rabe 1.
4. Aprilis.	1. Niſan. Abib.	11. Thargelion.	Xanthicus.	2. Apogonicus.	8. Pharmuthi.	8. Ebenmech.	Rabe 2.
5. Majus.	2. Jiar.	12. Scirrophorion.	Artemiſius.	3. Ænicus.	9. Pachon	9. Idramech.	Gemedi 1.
6. Junius.	3. Sivan.	1. Hecatombeon.	Deſius.	4. Junius.	10. Pauni.	10. Dimech.	Gemedi 2.
7. Quintilis Julius.	4. Thammuz.	2. Metagitnion.	Panemus.	5. Cæſarius.	11. Epiphi.	11. Behmanech.	Rage.
8. Sextilis. Auguſtus.	5. Ab, vel Av.	3. Boedromion.	Lous, vel Dorus.	6. Sebaſtus.	12. Meſori	12. Azſirdamech.	Suhaben.
9. September.	6. Elul.	4. Mæmacterion.	Gorpiæus.	7. Autocraticus.	1. Toth.	1. Phordimech.	Ram[illegible]n.
10. October.	7. Tisri.	5. Pyanepſion.	Hyperboræus.	8. Dimarschezagius.	2. Phaophi	2. Ardaimech.	Sarel.
11. November.	8. Maſchevan.	6. Anteſterion.	Dius.	9. Plythypatos.	3. Athir.	3. Cardaimech.	Dulchida.
12. December.	9. Chisleu.	7. Poſiedon.	Apelleus.	10. Archireus.	4. Chiac.	4. Zirmech.	Dulcheja.

36 Afferuntur nomina mensium Hebræorum juxta ordinem servatum in anno sacro, sive Ecclesiastico, & in anno Civili, prout traduntur ab eruditissimo Calmet *in Dictionario litt. M. verb. Mensis.*

Nomina mensium Hebræorum juxta ordinem anni Sancti.

1. Nisan, respondens	Martio.
2. Jiar.	Aprili.
3. Sivan.	Majo.
4. Tammuz.	Junio.
5. Ab.	Julio.
6. Elul.	Augusto.
7. Tizri.	Septembri
8. Maschevan.	Octobri.
9. Casleu.	Novembri
10. Thebet.	Decembri
11. Sebat, vel Sabat.	Januario.
12. Adar.	Februario.

Nomina mensium Hebræorum juxta ordinem anni Civilis.

1. Tizri, respondens	Septembri.
2. Maschevan.	Octobri.
3. Casleu.	Novembri.
4. Thebet.	Decembri.
5. Sebat.	Januario.
6. Adar.	Februario.
7. Nisan.	Martio.
8. Jiar.	Aprili.
9. Sivan.	Majo.
10. Tammuz.	Junio.
11 Ab.	Julio.
12. Elul.	Augusto.

Advertendum tamen hic est, quod menses Judæorum non ita respondent nostris Romanis quasi ex integro conveniant; quia cum menses Hebræorum per lunationes computentur, & menses lunares solaribus plene congruere non possint, ideo menses Hæbreorum pro varietate lunationis duos ex nostris interdum attingunt. Unde Æquinoctium vernum juxta ordinem anni solaris inter diem 20. & 21. Martii incidit: In anno vero Lunari, Neomenia, seu Novilunia Martio, plenilunia Aprili respondent, & sic de aliis. Hinc non mirum, quod juxta ordinem traditum a Beyerlinck *Nisan* respondeat nostro *Aprili*, & juxta ordinem assignatum a Calmet respondeat *Martio*, & sic de aliis. Cum pro varietate lunationis *Nisan* aliquando magis concurrat cum *Aprili*, quam cum *Martio*, & aliquando magis cum *Martio*, quam cum *Aprili*, ut recte notant Tostatus *in Exod. cap. 12. qu. 3.* cum aliis ibi allegatis. Calmet *in Diction. verb. Annus & verb. Mensis*, & alii passim.

37 Assignantur breviter unde desumpta sit Nomenclatura nostrorum Romanorum vulgarium Mensium Januarius igitur dictus est a *Jano* bicipite, cui Rex Numa Pompilius, & Roma idololatra attribuebant falsam Deitatem. Februarius secundum aliquos dictus est a *Februo*, nam volunt institutum fuisse in honorem *Februi*, idest *Plutonis* lustrationum Dei: secundum vero alios a verbo *Februare*, quod significat purgare, nam dictus Numa instituit hunc mensem ad honorem Deorum Inferni, & animarum purgandarum, putans cum Idololatris antiquis Romanis suis superstitiosis Sacrificiis posse purgare animas jam corpore exutas, illasque ac Infernorum Demones sic posse placari, ne sibi, ut timebat, apparerent, & nocumentum afferrent: & quia ista sacrificia vocabantur purgationes, quibus purgabantur habitacula humana, ne in illa ingrederentur Dæmones, & animæ Defunctorum; sicut nunc purgamus Domus aspergentes eas aqua benedicta contra Dæmonum insultus, ita tunc Februa, seu purgationes per domos aspergebantur, & quia purgationes vocantur *Februa*, vocatus est mensis iste *Februarius*: unde Ovidius *lib. 2. Fastorum* canit: *Ipsum Sacerdotem jactantem Februa vidi*, id est vidi aspergentem purgationes, ut notat eruditissimus Tostatus *par. 2. defensorii cap. 81. columna 2. in fine*. Martius dictus est a *Marte*, cui fuerat a Romulo consecratus prætendente esse ejus filium, atque hinc Romulus ipsum mensem primum anni instituit: Unde Ovidius *lib. 1. Fastorum* cecinit: *Martis erat primus mensis. Venerisque secundus*. Aprilis secundum aliquos dictus est a verbo *Aperire*, ex quo in hoc mense terra germinans suum sinum aperiat; secundum vero alios dictus est a verbo græco Veneris, cui falsæ Deitati creditæ Matri Æneæ, seu Romuli, mensis erat sacratus juxta illud Ovidii jam adducti, *Venerisque secundus*; cum primus esset Martius Marti sacer. Majus secundum Varronem & alios dictus est a Maja, cui ut creditæ Matri Mercurii ab Idololatriis Romanis hoc mense sacrificia offerebantur; ab aliis vero censetur sic dictus *a Majoribus natu*, in quorum gratiam erat consecratus; Unde Ovidius *loc. cit.* cecinit; *Tertius a senibus*. Junius dictus est, ut volunt aliqui, a *Junone*, cui tali mense sacrificia offerebantur; alii vero dicunt, quod sit sic dictus a *Junioribus*, in quorum juventuti gratiam erat dedicatus. Hinc Ovidius *loc. cit.* cecinit: *Juvenum de nomine quartus*; Et Beyerlinck *loc. cit. §. Quintus* ex Plutarc. *in quæst. Roman. 19. & 84.* quærens cur Mense Majo uxores non ducant Romani? concludit: *An ut quidem dicunt, quia Majus a Majoribus natu appellatus est, Junius a junioribus? Nuptiis vero accommodatior est junior, ut inquit Eurip. nam senectus Venerem valere jubet, ipsaque venus senibus infensa est: Abstinent igitur Majo nuptiis, junium expectantes, qui Majum ordine excipit*. Julius, qui vocabatur *Quintilis*, eo quod quintus esset a Martio, sic dictus est a *Julio Cæsare*, eo quod, ut ait Macrobius *lib. 1. Saturnal. cap. 12.* ipse Julius Cæsar natus sit tali mense ad quartum Idus Quintilis. Augustus qui appellabatur *Sextilis*, dictus est ab *Augusto Imperatore*, eo quod tali mense primum iniisset Consulatum, triumphos tres in Urbem intulisset, Ægyptum subjecisset Romanæ ditioni, ac tandem civilibus bellis finem imposuisset. Alii autem quatuor sequentes menses nominantur ab ordine numeri, quem habent a Martio, qui in anno a Romulo constituto, erat primus: Unde *September* dicitur, quia septimus erat a Martio, *October*, quia octavus, *November*, quia nonus, & *December*, quia decimus erat: Romulus enim annum constituerat ex solis decem mensibus, quibus Rex Numa

Pom-

Pompilius supradictos duos menses, nempe *Januarium*, & *Februarium* adjecit, ac præposuit: Hinc Ovidius *lib.1. Fastorum* sic cecinit:

Martis erat primus mensis, Venerisque secundus.
Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius a senibus: juvenum de nomine quartus.
Quæ sequitur numero turba notata suo est.
At Numa nec Janum, nec Avitas præterit umbras.
Mensibus antiquis præposuitque duos.

38 Annus (Ab Annulo dictus, eo quod in seipsum redeat, ut ex Varrone tradidimus sub verb. *Annus num.1.* seu ex *Ana*, quod est Circum, & *Nonas*, quasi circumiens, ut ex aliis *ibid.* notavimus) universaliter loquendo est totum illud temporis spatium, quo astra quæque integram suam sub Zodiaco revolutionem perficiunt. Macrobius enim *lib.2. in somnium Scipionis cap.11.* sic expresse dicit: *Annus non est is solum, quem nunc communis omnium usus appellat; sed singulorum, seu luminum, seu stellarum, emenso omni cœli circuitu, & certo loco in eumdem locum redditus, annus suus est.* Unde sic quælibet cujusque Planetæ periodica revolutio *Annus* vocari potest juxta divisionem anni in annum *Planetarium*, qui est tempus illud quo quilibet Planeta suum cœlum decurrit.

39 At relicta hac anni acceptione, & divisione, hic agimus de celebriori, & communiori anni divisione in annum *Solarem*, & annum *Lunarem*. Annus Solaris est illud tempus, quo sol Zodiacum perlustrat, suoque ad alterutrum ex tropicis accessu, & recessu, annuam tempestatem *Veris*, *Æstatis*, *Autumni*, & *Hyemis* varietatem efficit, constatque hic annus diebus 365. horis 5. minutis primariis 48. & secundariis 55. Annus Lunaris est illud tempus, quo Luna girat, seu circuit per totum suum cœlum, seu per Zodiacum integrum. Constatque hic annus, si sit *communis*, duodecim Lunationibus, seu mensibus Lunaribus: Diesque subinde continet 354. horas 8. minuta primaria 48. & secundaria 37, adeo ut brevior sit diebus 11. & aliquot fragmentis anno Solari: Si vero sit *Embolimæus*, constat hic annus tredicim lunationibus, seu mensibus Lunaribus, diesque subinde continet 383. horas 21. minuta 34. vel circiter: *Embolimæus* namque is dicitur propter Lunationem quam
40 supra *communem* annum continet, quæ Lunatio *Embolimæa*, sive *intercalaris* vel *inserta*, seu *interposita* vocatur; Siquidem Macrobio tradente apud Calvinum *in Magno Lexico tom.1. litt.E.* intercalare, interferere, seu interponere est, ut colligitur ex *leg.Denique 3. §. 3. ff. de Minoribus*.

41 Annus alius naturalis est, & alius Civilis, seu Legalis: Annus naturalis ille dicitur, qui computatur de momento ad momentum; *l.Anniculus 132. ff. de verb. significationibus*; & hic in nuptiis exigitur; *Novell. 74. & 100.* In Pupillis, & Minoribus *l. Ultima, Cod. Quando Tutores esse desinant*, *l. Denique 3. §.3. ff. de minoribus*: In præscriptionibus temporalium actionum, *l.6. ff. de obligationibus, & actionibus*: In Carboniana possessione, *l.1. Cod. de Carbon. edict.*, & in aliis similibus. Annus Civilis, seu Legalis ille dicitur, qui computatur non de momento ad momentum, sed solum de die ad diem, adeout qui ad extremum anni diem pervenerit, annum absolvisse videtur; *L.134. ff. de verbor. significat.* Et hic annus exigitur in muneribus, & honoribus; si damnum injuria datum sit in testamenti factione, *L.5. de testament.* in manumissione; *l. Placuit 1. ff. de manumissionib.* in usucapione, *l.5. & 7. ff. de usurpat.* & in similibus.

Anni Civiles diversimode fuerunt a diversis nationibus usurpati; Alii enim utebantur annis Solaribus, & alii Lunaribus. Item alii annum æstate unum determinabant, & alterum hyeme; Alii quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere; Alii anno menstruo, sæpe bimestri, non raro trimestri utebantur, ut Ægyptii, apud quos aliquos millia annorum vixisse produntur, cum menses in numerum annorum collocarent. Vide *Magnum Lexicon Calvini tom.1. verb. Annus*, ubi ex aliis varias recenset annorum diversitates juxta varias alias nationes. 42

Item annorum varia apud varias nationes fuerunt initia, quæ brevitatis gratia ad duo potissimum genera perstringo, *Hebræorum* nempe & *Romanorum*. Apud Hebræos igitur annus sacer, seu Ecclesiasticus incipiebat a mense *Nisan*, qui nostro fere *Martio* respondet. Unde de hoc anni initio dicitur *Exod. cap.12. num.2. Mensis iste* quo nimirum Hebræi egressi fuerunt de Ægyto, *sit vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*. Annus autem Civilis incipiebat a *Thisri*, qui nostro fere *Septembri* respondet; ex eoque colligitur, quia Festum tubarum prima die Septembris celebrari solitum, dicebatur principium anni. *Levitic. cap.23.* 43

Apud Romanos autem antiquitus secundum constitutionem Romuli annus incipiebat a Martio, eratque ab ipso divisus in decem menses dumtaxat, ut jam fuit dictum, continebatque hic Romuleus annus dies 304. ita ut sex menses idest Aprilis, Junius, Sextilis, September, November, December tricenum essent dierum; quatuor vero Martius, Majus, Quintilis, October, tricenis, & singulis expedirentur. Sic Macrobius *lib.5. Saturnalium cap.12.* Numa autem Pompilius duos addidit menses, Januarium scilicet, & Februarium constituitque ut hic duodecim mensium annus a Januario deinceps exordium haberet, eo quod hic mensis fuerit Jano bicipiti consecratus, sicque tamquam bicipitis Dei mensis, alter Janus biceps videretur, respiciendo finem anni antecedentis, & exordium sequentis; voluitque quod duodecim menses solares totidem Lunaribus adæquarentur, statuendo quod menses sex essent triginta dierum, & sex dierum viginti novem; Unde annum integrum 354. dierum constituit. 44

Cum autem hoc dierum numero integra Solis revolutio non absolveretur, idcirco Julius Cæsar dies addidit undecim, & sex horas; sicque annum 365. dierum, & sex horarum conclusit, ipsum adhuc inchoando a mense Martio, Mensibus autem imparibus, videlicet Martio, Majo, Quintili, seu Julio, Septembri? Novembri, & Januario dies dedit 31. Aliis vero sex paribus, nempe Aprili, Junio, Sextili, seu Augusto, Octobri, Decembri, & Februario dies solum triginta concessit; cum hac advertentia; quod ad complendum Januarium ultimum mensem imparem, diem unum subtraxit Februario ultimo mensi pari, cui proinde superfuere dies tantum vigintinovem. Deinde Imperator Augustus ægre ferens mensem sibi cognomi- 45

gnominem, nempe *Augustum* uno die minorem esse Julio, unum adhuc diem subtraxit Februario, & Augusto adjecit; sicque Februarius, ut adhuc nunc in anno communi, remansit dierum dumtaxat 28. quasi inferis, quibus erat sacratus, & diminutio, & par numerus conveniret, ut notat Macrobius *lib.1. Saturnalium cap.13.* Ne vero tres una ponerentur menses triginta, & unius dierum unum idem Augustus surripuit Septembri, & addidit Octobri, ac unum detraxit Novembri, & dedit Decembri. Sic expresse eruditissimus Edmundus Purchotius *Institut. Philosophic. tom.3. par.2. sect.2. cap.9.* Talem autem sic constitutum dierum numerum retinent adhuc impræsentiarum omnes anni menses, ut patet ex versiculis datis *supra n.42.*

46 Anni initium quomodo calculetur in Curiis, & Tribunalibus, in Bullis, Brevibus, & Decretis Apostolicis, in actibus publicis, & instrumentis, in actibus privatis, & Epistolis, ac hujusmodi? Vide verb. *Annus a n.10. usque in finem*: ubi *a nu.3. ad nonum* traduntur etiam regulæ ad dignoscendum quando annus accipiendus sit pro incæpto, vel pro completo.

47 Supra recensitus annus Solaris *Julianus* a Julio Cæsare communiter dictus, vel est communis, vel bissextilis. Annus communis ex ipsius Julii Cæsaris constitutione comprehendit dies 365. & 6. horas integras. Annus vero bissextilis dies continet 366. Cum enim sex illæ horæ, quas annus communis præter dies 365. continet, quaternis quibusque annis collectæ, diem completum efficiant, uno die annus communis augetur, qui dies cum ex ejusdem Julii præscripto inter 23. & 24. Februarii intercaletur, seu inferatur, & interponatur, bis eo anno secundum Romanam computandi rationem *Sexto Kalendas Martias* pronunciari debet. Unde annus ille *Bissextilis* nomine appellatur; Centenarii autem, & vicenarii anni juxta Julii constitutionem erant *Bissextiles*; Hinc duo notabilia vitia ex dicta Kalendarii Juliani constitutione evenisse progressu temporis compertum est.

48 Primum itaque Juliani Kalendarii notabile vitium fuit *anticipatio vernalis æquinoctii*; Cum enim sex illæ horæ, quibus Julius supra dies 365. annum constare definierat, non essent integræ, sed undecim circiter minutis truncatæ, ideo statim primo anno a constituto Juliano Kalendario *Ver* anticipavit; sed undecim illis minutis, sicque singulis successive annis anticipando, effectum fuerat, ut circa ann. 1582. (quo ut infra dicetur observari cœpit Gregoriana Kalendarii emendatio) æquinoctium vernum diebus decem antecederet sedem, quam tempore Julii Cæsaris obtinebat, & a 21. Mensis Martii die ad undecimam fuisset redacta.

49 Secundum autem Juliani Kalendarii notabile vitium fuit *noviluniorum, & pleniluniorum antecessio*: ex quo enim Cyclum decem-novennalem, seu numerum aureum ita constantem esse statuat, ut decimo nono quoque anno redeunte *novilunia, & plenilunia*, in eosdem dies, horas, & minuta redeant, quæ tamen una hora, & minutis circiter 30. tempus anticipant, sicque post annos 312. uno die citius contingant, tanta fuit tempore Gregorii XIII. *noviluniorum* antecessio, ut ea citius quatuor diebus peragerentur, quam *aureus numerus* illa in Kalendario demonstraret; itaut dies illa esset reipsa XVIII. Lunæ, quam Kalendarium XIV. designabat, & hujusmodi; ob idque Sacrum Pascha non amplius a 15. die in 21. Lunæ, sed a die ejusdem 19. in 25. celebraretur, contra præscriptum primi Nicæni Concilii celebrati anno Christi 325. quod *Canone* 20. statuerat Pascha in perpetuum esse celebrandum die Dominico proximo post Lunam 14. primi mensis, idest ejus mensis, cujus Luna 14. incidit in æquinoctium vernum, aut proxime post æquinoctium a die 15. Lunæ ad diem 21, ejusdem, itaut neque differre neque anticipare liceret.

Ut autem dictis Juliani Kalendarii vitiis succurreretur jamdiu usque in Conciliis Constantiensi, & Basileensi res fuerat actitata, ac postea Romano Pontifici a Concilio Tridentino demandata; Demum Gregorius XIII. convocatis ex toto Orbe peritissimis Astronomis, remedium optimum præstitit, ac correctionem absolvit anno 1582. ejusque correcti Kalendarii observantiam indixit Constitut. incip. *Inter gravissimas*; Unde *Gregoriana correctio* est communiter dicta. 50

Primum igitur Juliani Kalendarii vitium sic correxit. Decem integros dies ab ipso detraxit, statuitque ut post quartam diem Octobris S. Patri Francisco Sacram sequens dies anno 1582. non esset quinta, sed pro quintadecima eo anno haberetur; sicque *vernale æquinoctium* suæ pristinæ Sedi die 21. Martii restituit. Dicti autem decem dies de mense Octobri subtracti sunt, quia in ipsis paucissimi dies Festi occurrunt. In Gallia vero dies decimus Novembris appellatus fuit vigesimus. Ne vero vernale æquinoctium a die 21. Martii versus initium mensis rursus reverteretur statuit, ut ex quatuor centenariis annis unus tantum *Bissextilis* esset, nempe 1600. minime vero 1700., 1800., 1900. qui *Bissextiles* esse deberent secundum Julianum Kalendarium; sicque dies tres intercalares quadringentis quibusque annis ommitterentur, ut omissione horarum trium intercalarium *præcessio*, seu *anticipatio* compensaretur; Unde distichum. 51

Bissextilis adest annus quicumque quaternus.
Centenus tollet, quadringentesimus addet.

Ex quibus clara habetur regula ad dignoscendum quando occurrat post Gregorianam Kalendarii correctionem annus *bissextilis*. Detractis igitur centesimis, dividatur quod superest per 4. si ex hac divisione nihil relinquitur, annus ille erit *bissextilis*; Secus vero si post illam divisionem aliquid remanserit; v. g. annus 1744. erit *bissextilis*, nam detractis centesimis remanet anni 44. quibus divisis per 4. nihil ex hac divisione relinquitur; unde annus 1744. debet esse *bissextilis*. Pro centesimis autem stat evidens ex quatuor centenariis, ab anno videlicet 1600. *exclusive* quartum dumtaxat esse *bissextilem*, nempe 2000. 2400. 2800. &c. 52

Secundum vero Juliani Kalendarii vitium in Cyclo decennovennali, quamvis correctione difficillimum prima fronte videretur, tamen facillime, & promptissime fuit correctum ex ingeniosissimo libro Aloysii Lilii celeberrimi Romani Medici, & Astronomi de propagando *Aureo numero in 30. Epactas*. 53

Epacta nomen græcum est, quod dies superinductos significat, eos scilicet quibus annus Solaris communis, continens dies 365. annum Lunarem commu- 54

nem continentem dumtaxat dies 354. superat, seu excedit. Epacta igitur primi anni erit 11. cum hoc numero annus communis Solaris Lunarem annum communem excedat; atque adeo sequenti anno Novilunia contingent 11. diebus prius, quam anno primo; Sicque Epacta anni secundi erit 22. cum eo anno rursum annus Solaris Lunarem annum excedat diebus 11. qui additi ad 11. dies primi anni, efficiunt 22. ac proinde finito hoc anno Novilunia contingent 22. diebus prius, quam primo anno; Epacta autem tertii anni erit 3. quia cum rursus 11. dies debeant adjici, ex quo continuus sit anni Solaris cursus undecim diebus superans continuum cursum anni Lunaris, efficietur numerus 33. a quo si rejiciantur 30. dies, qui unam Lunationem Embolismalem constituunt; relinquetur 3. & sic semper deinceps per continuum cujusque anni augmentum 11. dierum, abjectis tamen 30. quando rejici possunt.

55 Pro dignoscendis ex Epacta Lunæ diebus, debent ipsi addi tot dies, quotus fuerit mensium numerus non a Januario, sed a Martio inclusive numeratus. Per hanc enim additionem habetur Epacta, seu ætas Lunæ pro prima die illius mensis, in quo Lunæ ætas quæritur. Si deinde huic numero numerus etiam dierum mensis adjiciatur, totalis summa ætatem Lunæ pro tali die indicabit, dummodo dicta summa tricenarium numerum non excedat, quia tunc Luna non erit nisi tot dierum, quot dies, abjectis 30. ex illa summa supersunt. V. G. si scire velis ætatem Lunæ pro prima die Aprilis prædicti anni 1744. sumenda erit Epacta 15. quæ huic anno competit, & numerus mensis, nempe 2. cum Aprilis sit secundus a Martio numeratus: Sicque prima dies Aprilis erit 17. Lunæ; Si deinde scire velis ætatem Lunæ pro die decima ejusdem mensis Aprilis, debet addi supradicto anni numero Epactali 15. numer. 2. secundi mensis a Martio, & simul dies 10. ejusdem Aprilis; sicque dies decima Aprilis erit 27. Lunæ; Si autem scire velis ætatem Lunæ pro die 25. dicti Aprilis debet addi dicto currenti numero Epactali 15. nu. 2. secundi mensis a Martio, & simul dies 25. dicti Aprilis; Sicque cum totalis summa ex diebus 15. Epactæ, duobus secundi mensis, seu Kalendarum, & 25. mensis ascendat ad dies 42. detractis 30. supererunt 12., qui ætatem Lunæ pro tali die 25. ostendent.

56 Indictio est 15. annorum Solarium revolutio ab 1.
usque ad 15. qua revolutione peracta, iterum reditur
57 ad unitatem. Indictionis nomen venit a pensitatione, seu solutione quorumdam tributorum, quorum *Canon*, & modus in Romano Imperio quotannis olim indicebatur. *Cum enim Romani*, inquit S. Eligius *hom.*3. (apud Bibliothecam PP. tom.2.) *totius mundi potirentur Dominio, a subjecto sibi orbe tripartito, per tria quinquennia solutionem census indixerunt fieri; & hoc modo, ut aurum uno, argentum altero, æs vero tertio persolveretur quinquennio*. Unde ne horum tributorum solvendorum memoria laberetur, instituerunt Romani, ut nulla conventio scriptis exarata valeret, nisi haberet annum *Indictionis* notatum. Quonam autem tempore *Indictionis* usus incæperit, quamvis certo sciri non possit, probabilius tamen est incepisse anno Christi 312. die 24. Septembris qua die a Constantino Magno victus fuit Maxentius, & inde Christiana Religio fuit in libertatem asserta, in cujus gloriosi facti, & tanti beneficii memoriam fertur Patres in Concilio Nicæno statuisse, ut deinceps nulla amplius fieret computatio per *Olympiades*, sed per *Indictiones*, ab ipsa die dictæ tam solemnis, & Christianis favorabilis victoriæ incipiendas. Petavius *lib.*11. *de doctrina temporum cap.*40. *&* 41. Ricciolus *tom.*1. *Chronologiæ lib.*4. *cap.*16. & alii; Et de facto eas incæpisse mense Septembri indicat *l. Si Provincia* 13. *Cod. de annonis, & tributis*, *& l. Omnem Canonem*
1. *Cod. de militari veste*, *ac Novella* 118. Indictio- 58
nes vero nunc, præsertim in Bullis, ac aliis Pontificiis Rescriptis incipiunt a Kalendis Januarii. (*a).

Olympias autem erat spatium 4. annorum comple- 59
torum in orbem rediens, quo elapso in Olympia, olim Pisa Elidis, vel Eleæ, aut Pisatidis regionis in Pelopponneso primaria urbe, agones, & ludi in honorem Jovis Olympii Olympici idcirco dicti, maxima totius Græciæ solemnitate, & concursu celebrabantur. Ejusmodi ludos Pisus instituisse dicitur, de quo tamen præter nomen, ut notat Strauchius *in Breviar. Chronolog. lib.*4. *c.*16. hodie parum constat; Pelops Tantali filius in honorem Jovis Olympii eos celebrare jussit, quos intermissos restauravere Atreus, & Hercules Alcmenæ filius; ac demum peculiaribus additis statutis, Iphitus Praxonidæ filius Elidis Rex illos iterum neglectos innovavit, a quo subinde *Iphitei* dicti sunt, Hi vero ludi quinto quoque anno ineunte, idest post quatuor annos completos sub initium ætatis, seu æstivi solstitii, testibus Livio *lib.*27. Censorino in *lib. de Natali cap.*8. Pindaro *Ode* 3. *Stroph.*2., & aliis celebrabantur a Luna 11. usque ad 16. inclusive, qua & judicium, & sententia de victoribus ferebatur; Prioribus autem undecim diebus athletæ variis se prælusionibus exercebant. Olympiadibus singulis, peracto judicio, pronunciata sententia, victoribus declaratis, victorum nomina statim per publicos Sacerdotes ei curæ præpositos tabulis publicis inscribebantur, quibus ejisdem etiam alii notabiliores eventus ad singulos singularum Olympiadum annos summatim adnotabantur. Prima Olympias, a qua ceteræ ab Historicis numerantur, seu Olympiadum initium contigit sub prædicto Iphito Rege anno periodi Julianæ 3938. Mundi 3228. ante æram communem Christianorum 776., ut notat eruditissimus Purchotius *part.*2. *Physic. sect.*2. *cap.*9. *§. Epactæ Profanæ*, & alii plures. Sed satis de his; cum ex dicto Concilio Nicæno nulla amplius fiat computatio per Olympiades, sed per Indictiones.

Unde pro invenienda cujuslibet anni Indictione, 60
addendus est numerus ternarius anno, cujus quæritur ipsa Indictio, & totalis summa dividenda est per 15., & tunc numerus ex divisione relictus ostendet Indictionem quæsitam. Quod si ex divisione nihil supersit, Indictio erit 14. v. Anno 1736. addantur tres numeri, seu tres anni, summa totalis erit 1739. quæ cum divisa per 15. relinquat 14., annus 1736. erit 14. Indi-

(*a) De Indictionum origine consule Marchionis Maffeii Viri Cl. *Veronam illustratam* Part. I., & Novissium.

Indictionis Pontificiæ; Item anno 1737. addantur tres, summa erit 1740. quæ cum divisa per 15. nihil relinquatur, Indictio anni 1737. erit 15. Unde distichum:

Si tribus adjunctis Domini diviseris annos,
Ter tibi per quinos Indictio certa patebit.

61 Cyclus solaris est revolutio 28. annorum qua absoluta, ad eumdem deinceps litterarum dominicalium ordinem regredimur. Non enim *Solaris* dicitur quod motum solis aliquem specialem indicet, sed quod ejus beneficio litterarum Dominicalium seriem cognoscamus: Sicque *Solaris* est dictus, eo quod dies Dominica, qua littera *Dominicalis* designat, olim dies *Solis* nominabatur.

62 Pro inveniendo numero Cycli Solaris debent addi 9. anni anno currenti, & totalis summa dividenda est per 28. & tunc numerus ex divisione relictus ostendet annum Cycli solaris quæsitum; Quod si ex divisione nihil supersit, annus Cyclj solaris erit 28. V.G. Si anno 1700. addantur 9. erunt 1709., quæ summa totalis divisa per 28. dabit *in quotiente* 61. & supererit 1. Hinc annus 1700. est primus Cycli solaris, eique e regione respondet littera Dominicalis in tabulis; Unde Distichum:

Junge annis Domini ter ternos, perque viginti
Octo seca summam; Cyclus solaris habetur.

63 Ut autem sine tabella littera Dominicalis possit inveniri, dantur sequentes versiculi:

Astra dabit Dominus, gratisque beabit egenos,
Gratia Christicolæ feret aurea dona fideli.

Hæc Verba respondent mensibus juxta suum ordinem, nempe *Astra* Januario, *Dabit* Februario, *Dominus* Martio, & sic de reliquis; sola autem prima littera in illis consideratur, & ipsa est Dominicalis affixa primæ diei respectivi mensis. Unde *Astra* ut incipiens per *A.* indicat primæ diei mensis Januarii competere litteram Dominicalem *A. Dabit* ut incipiens per *D.* indicat primæ diei Februarii competere litteram Dominicalem *D.* & sic de reliquis. Cognita igitur prima die alicujus mensis, quota nimirum in hebdomada illa sit, clare patebit quænam littera Dominicalis illi anno respondeat. Hinc quia Martius anno 1744. a die Dominica, seu die Domini incipit; secunda illius dies erit *Lunæ*, tertia *Martis*, & sic de reliquis. Unde cum primæ diei Martii competat *D.* secundæ diei *E.* tertiæ *F.* quartæ *G.* quintæ *A.* sextæ *B.* septimæ *C.* littera Dominicalis ejusdem anni 1744. a Martio incipientis erit *D.* Quia vero annus 1744. est bissextilis, ac proinde duæ litteræ Dominicales illi competunt, si littera *D.* est Dominicalis in Martio, littera *E.* erit Dominicalis in Januario usque ad diem 25. Februarii ubi nimirum fit diei intercalatio; atque adeo littera, quæ ab initio Januarii usque ad Festum S. Matthiæ in diem Dominicam incidebat, deinceps a Festo S. Matthiæ in feriam secundam cadit, & dies Dominica designatur præcedenti littera; eo quod orbis iste litterarum Dominicalium non septem annis, sed quater septem, idest 28. annis expleatur.

Cyclus Lunæ, seu *Aureus numerus* est Cyclus 19. annorum in perpetuum revolubilis, a *Metone* quodam Atheniensi excogitatus, ut Lunaris motus cum Solari ad æqualitatem perduceretur. Cyclus enim est certus annorum numerus excogitatus per antiquos, ut certius de tempore rerum gestarum posteris constaret. Ut autem prompte sciatur quotus sit Cyclus Lunæ, sive *Numerus Aureus* cujuslibet anni, debet addi annus unus anno currenti, & totalis summa dividi per 19. & si quid residuum fuerit, id numerum Cycli Lunaris, seu *Numeri Aurei* anno currenti debitum indicabit; Si vero nihil remanserit, Cyclus Lunæ, seu *Aureus numerus* erit 19. V. G. si annus currens sit 1700. & ipsi addatur 1. habebitur 1701. quæ summa totalis si per 19. dividatur inveniuntur in *quotiente* seu *exponente* 89., & supererunt 10. qui demonstrant annum 1700. esse Cycli Lunaris, seu *Aurei Numeri* decimum; quod totum indicat sequens Distichum. 64 65

Unum addes anni Domini, summamque novenis.
Et denis tribues, Numerus tibi ut Aureus adsit.

Appellatur autem communiter hic Lunæ Cyclus *Aureus numerus*, quia tanti huiusmodi Cyclum fecit Antiquitas, ut aureis pingeretur, seu scriberetur characteribus, & signanter Athenienses aureis numeris illum in Foro præfigerent, & ut multi referunt, Alexandrini in tabula argentea aureis litteris descriptum Romanis olim miserint. 66

Non possunt locorum Ordinarii, tam sæculares, quam Regulares addere suis Kalendariis Sanctorum officia, nisi ea dumtaxat, quæ a Breviarii Romani Rubricis, vel a Sac. Rituum Congr. seu Sedis Apostolicæ licentia conceduntur. Neque propria auctoritate, & quovis prætextu possunt mutare Ritum, qui habetur in Kalendario Romano, seu Rubricis Breviarii in altiorem Ritum, neque extendere concessa Officia de loco ad locum. *Sac. Rit. Congreg.* 8. *Aprilis* 1628. 67

Kalendarium Gregorianum pro distributione Festorum, jejuniorum, & hujusmodi ab Italo-Græcis servari præcipitur. Bened.XIV. t.1. Const.57. incip. *Etsi Pastoralis* §.9. 68

(*) Gregorianum Kalendarium passim a Protestantibus proscissum atque etiam a nonnullis Catholicis nostrorum temporum Mathematicis, quos inter Eustachius Manfredus, & Iacobo Bettazzio, in quibusdam reprehensum vindicarunt Joannes Busæus edita Moguntiæ 1585. *disputatione apologetica* pro Kalendario Gregoriano, P. Mahoudeau apud Trivultianos Patres in Ephemeridibus litterariis an.1738. *August. art.*78., *&* *Septembr. art.*87., P. Joannes Baptista Ricciolius in epistola ad Jo. Dominicum Cassinum, P. Horatius Borgondio in *Constructione Kalendarii Gregoriani propugnata*, Romæ 1729., & Melito a Perpiniano Capuccinus in *apologia pro Kalendario, seu computo Paschali, & in epistola animadversoria ad R. Jacobum Bettazzi* (*). 69

KYRIE ELEISON.

KYrie eleison est vox græca, & significat *Domine miserere*. Et fuit a Græcis translata ad Romanos eodem idiomate ob reverentiam antiquitatis, & Ecclesiæ unitatem inter Græcos, & Latinos, & sicuti eodem idiomate translatæ sunt ab Hebræis hæ voces Hebraicæ: *Amen, Alleluja, Sabaoth, Osanna*, ut ostendatur unam esse Ecclesiam, quæ ex Hebræis, & Græcis primum, deinde ex Latinis coadunata est; Quarti *Commentar. in Rubric. Miss. part.* 1. *t.* 7. *num.* 2. Merati *t.* 1. *par.* 1. *t.* 8. *Rubrica* 2. *num.* 7. Hanc translationem a Græcis ad Romanos fuisse factam a S. Silvestro asserunt Rodulphus *propos.* 23. Gavant. apud Merati *loc. cit.* Quarti *loc. cit.* Hoc tamen incertum videtur, Amalarius enim, Strabo, Micrologus, & alii apud Merati *locis citatis* id tribuunt S. Gregorio Magno. At vero fuisse in usu in tota Italia ante S. Gregorium annis 150. testatur Concilium Vasense II. *cap.* 4. sub Felice IV. celebratum, ut ex Bellarmino,, & aliis referunt Gavant., & Merati *loc. cit.*

Ter autem repetitur *Kirie*, ter *Christe*, & iterum ter *Kyrie* ad confessionem SS. Trinitatis, idest ter ad Patrem, ter ad Filium, ter ad Spiritum Sanctum; sed ad Patrem, & Spiritum Sanctum, sub eadem voce *Kyrie*; quia Pater, & Spiritus Sanctus sunt unius naturæ tantum, idest solius Divinæ. Ad Filium vero sub alia voce nempe *Christe*, quia præter naturam Divinam, habet etiam humanam: Dicitur etiam ter ad quamlibet Personam ad significandum quod omnes Personæ sunt in se invicem; S. Thomas 3. *part. quæst.* 83. *art.* 4. Quarti Gavant., & Merati *loc. cit.*

Novies in Missa repetitur contra novem genera peccatorum, idest contra Originale, Mortale, Veniale, Cordis, Oris, Operis, Infirmitatis, Ignorantiæ, & Malitiæ. Innocent. III. *lib.* 3. *cap.* 19. Gavant. apud Merati *t.* 1. *par.* 2. *tit.* 16. *num.* 4. (*) Christianus Godofredus Grabenerus e Protestantium secta *Stricturas historicas de formula Kyrie Eleison* edidit Dresdæ 1744. V. infra v. *Litaniæ* (*)

LÆSIO

Vide verb. *Contractus*, *Emptionis*, *&* *Venditionis*, *art.* 5. ubi late de his.

LAICUS.

1 LAicus est penitus incapax juris spiritualis, seu Ecclesiastici; *cap. Massana* 56. *de elect. cap. Causam quæ* 7. *de præscriptionibus*, cum similibus. Rota *part.* 4. *recent. decis.* 483. *num.* 16. & communissima
2 Doctorum, Unde Laicus spiritualia, & Ecclesiastica negotia tractare non debet, textu expresso *in cap. Decernimus*, 2. *de Judiciis*, ibi: *Decernimus, ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant*, & concordat *cap. Bene quidem* 1. *dist.* 96. *cap. Quæ in Ecclesiarum* 7. *&* c. *Ecclesia S. Mariæ* 10. *de Constitutionibus*, *&* *cit. cap. Massana*, *&* *cap. Causam quæ*, *cum*
3 *similibus*. Sicque Laicus nullam habet potestatem in personas, & res Ecclesiasticas, quia Laicis, quamvis Religiosis, disponendi de Ecclesiis, rebus & persosonis Ecclesiasticis, nulla est attributa potestas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; *cap. Bene quidem* 1. *dist.* 96. *cap. Ecclesia S. Mariæ* 10. *de Constitutionibus*, ubi expresse dicitur: *Nos attendentes, quod laicis etiam Religiosis super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi*, *&* *cap. Cùm Laicis* 12. *de rebus Ecclesiæ alienand. vel non*, ibi: *Cum Laicis quamvis Religiosis disponendi de rebus Ecclesiæ nulla sit attributa potestas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi*.

Laici caussas spirituales beneficiales, vel decimales ad se avocantes, vel eorum cursum impedientes, 4
vel qui partes adstringunt ad revocandum citationes, inhibitiones, aut alia acta in caussis præfatis, etiamsi id facientes sint Superiores, Cancellarii, Consiliarii, & Ministri cujuscumque Principis, incurrunt Excommunicationem Bullæ Cœnæ, ibi §. 14. Item simi- 5
lem Excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrunt Laici, qui personas Ecclesiasticas, Collegia, seu Capitula trahunt ad suum Forum, sive directe, sive indirecte, vel quomodocumque Juri Ecclesiastico præjudicant, ibi §. 15. Item eamdem Excommuni- 6
cationem incurrunt Laici, qui impediunt Episcopos vel alios Prælatos Ecclesiasticos, ne suo Jure utantur in Ecclesiasticis, capiendo, vel persequendo agentes eorum, consanguineos, affines, vel Procuratores, ibi §. 16. Item eamdem excommunicationem 7
incurrunt Laici usurpantes Jura, fructus, & alia hujusmodi Sedis Apostolicæ, vel aliarum Ecclesiarum, vel qui ea sequestrant absque licentia superioris competentis, ibi §. 17. Item eamdem Excommunicatio- 8
nem incurrunt Laici imponentes Decimas, talleas, collectas, vel alia onera Ecclesiasticis, vel eorum bonis absque licentia Papæ; vel qui sic imposita exigunt, aut recipiunt. Sic etiam, qui directe, vel indirecte ea exequi faciunt, vel procurant, aut dant auxilium, favorem, vel consilium, cujuscumque gradus, aut dignitatis sint, ibi §. 18. Item eamdem 9
Excommunicationem incurrunt Laici caussas criminales Ecclesiasticorum judicantes, tractantes &c. ut Judices, Notarii, Scribæ, Executores processando, ban-

bannientdo, capiendo, vel contra eos sententiando
sine licentia Papæ.
10 Laici omnes etiam Principes, & Reges in spiritua-
libus caussis sunt subditi Judicio Ecclesiastico; *cap.
Quis dubitet 9. & cap. Si Imperator 11. dist. 96. cap.
Novit ille 13. de Judiciis, cap. Unum Sanctam, de
Majorit. & obedient. inter Extravagantes communes.*
11 Laici usurpantes res Ecclesiæ, coram Episcopis con-
veniuntur, & ad satisfactionem compelluntur; *cap.
Conquestus 16. de Foro competent. c. Sicut 2. de privi-*
12 *legiis*. Laici pro re Ecclesiæ conveniri possunt coram
Judice Ecclesiastico, *cap. Si Clericus 5. de Foro com-*
13 *petent.* Laici pro juramentorum observantia conveni-
ri debent coram Judice Ecclesiastico; *cap. final. de*
14 *Foro compet. in 6.* Laici in mere temporalibus, & pro-
fanis non ligantur Constitutionibus Canonicis, nisi
in terris Ecclesiæ; *cap. Quoniam 8. dist. 10. cap. Si
duobus 7. de appellationibus §. denique.*
15 Laicis personis de Misteriis Fidei publice, vel pri-
vatim disputare prohibitum est sub pœna excommu-
16 nicationis ferendæ. Vid. verb. *Fides num. 36.* Hæc
prohibitio non solum comprehendit disputationem
Fidei dubitativam, sed etiam disputationem Fidei
17 confirmativam. Vid. *ibidem n. 37.* Talis prohibitio com-
prehendit omnes Laicos nedum indoctos, sed etiam
18 doctos. Vid. *ibid. num. 38.* Possunt tamen Laici docti
de Fide disputare in casu necessitatis, aut evidentis
19 utilitatis. Vid. *ibid. num. 39.* Possunt etiam Laici do-
cti disputare de Fide disputatione materiali, hoc est
20 ficta. Vid. *ibidem num. 40.* Non autem disputatione
formali, hoc est vera, nisi in casu necessitatis, aut
evidentis utilitatis. Vid. *ibid. num. 41.*
21 Laici non possunt prædicare. *Concil. Carthagin.
VI. cap. 68. cap. Cum ex injuncto 12. de Hæreticis.* Im-
mo Laici prædicantes subjacent excommunicationi,
& nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna
sunt plectendi, textu expresso *in cap. Excommunica-
tus 13. de Hæreticis §. quia vero*, ibi: *Quia vero non-
nulli sub specie pietatis virtutem ejus (juxta quod Apo-
stolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vindicant præ-
dicandi, (cum idem Apostolus dicat: quomodo prædi-
cabunt, nisi mittantur?) omnes qui prohibiti, vel non
missi præter auctoritatem ab Apostolica Sede, vel Ca-
tholico Episcopo loci susceptam, publice, vel privatim
prædicationis officium usurpare præsumpserint, excom-
municationis vinculo innodentur, & nisi quamcitius re-*
22 *sipuerint, alia competenti pœna plectantur.* Laici præ-
sentibus Clericis, nisi ipsis rogantibus, docere non
possunt. *Concil. Carthagin. IV. cap. 66. cap. Mulier
29. dist. 23.* ibi: *Laicus autem præsentibus Clericis,
nisi ipsis rogantibus, docere non audeat.*
23 Laicus qui post commissum delictum sine ulla frau-
de factus est Clericus, gaudet privilegio Fori tam
quoad personam, quam quoad bona, quia privile-
gium superveniens universaliter eximit: *cap. Frater
noster, & ibi Glossa in verb. aliquid caus. 16. qu. 1. c.
Cum Capellæ, de privilegiis*, & liberat ab obligatione
qua quis antea tenebatur; *cap. Ex antiquis, cap. Fra-
ternitatem, & cap. Si servus, dist. 54. l. penult. §.
Si post, & l. Spadonem, §. Scire, ff. de excusat. tutor.
l. Is cui, ff. de alim. & cibar. legat.* & sic expresse de-
cisum fuisse a Sac. Congr. Conc. refert Fagnan. *in cap.
Magnus 1. de obligat. ad ratiocinia n. 64. vid.* verb.
Clericus art. 2. num. 23. Si vero post commissum de- 24
lictum in fraudem Clericatum assumpsit, gaudet ad-
huc privilegio Fori quoad personam. Vid. *ibidem nu.* 25
24. At non gaudet privilegio Fori quoad bona, si
Judex Laicus post commissum delictum ante illius
promotionem prævenit in causa. Vid. *ibidem n. 25.* 26
Judex tamen sæcularis præveniens non potest in bo-
nis talis Clerici procedere, nisi postquam Judex Ec-
clesiasticus pronunciaverit eum in fraudem Curiæ sæ-
cularis promotum fuisse. *Vid. ibid. n. 26.*
Laicus, qui dum detineretur in Carcere Curiæ sæ- 27
cularis factus est Clericus vel professus, potest a Ju-
dice Laico distringi, & puniri etiam in persona: In
tali enim casu præventa est causa, & persona. Tum
quia Ordo, & Professio non invenit istum liberum.
Tum etiam quia ex contrario nimium eluderetur Ju-
stitia; Jo. Andr. *in c. Magnus 1. de obligatis ad ratio-
cinia n. 19.* Butrius *ibid. n. 9.* Card. *ibid. n. 9. qu. col.
4. vers. Quæ dicta sunt de personali distinctione*, An-
charan. *ibid. n. 2. in fine*, Fagnan. *ibid. n. 52. & 85.*
ubi ex aliis dicit esse communem, quia sicut assum-
ptio Clericatus in fraudem non eximit bona Clerici a
jurisdictione Judicis Laici, quando causa est præven-
ta, ita nec eximit personam, quando est præventa
persona; utroque enim casu Jus Divinum sive Eccle-
siasticum declaratur ab Ecclesia ad eam speciem non
pertinere, ut expresse dicit Fagnan. *cit. n. 85. in fine.*
Laicus inquisitus, & carceratus in Curia sæculari, & 28
postea dimissus sub fidejussione de se repræsentando,
si interim fuerit factus Clericus, potest pro caussa illa
a Judice Laico ad carceres revocari & puniri etiam
pœna corporis afflictiva. Talis enim a carceribus di-
missus sub fidejussione de se repræsentando censetur
adhuc carceratus, & in vinculis detentus; & sic cum
in tali casu præventa sit a Judice Laico caussa, & per-
sona, & Ordo non invenerit ipsum liberum, rema-
neret adhuc ipse sub Judicis Laici jurisdictione, seu
potestate. Sic ex variis aliis tenet Fagnan. *loc. cit. a
n. 64. ad 87.* ubi refert sic in simili fuisse declaratum a
Sacra Congregatione Concilii.
Laicus in exilium pulsus a Judice Sæculari cum hoc 29
ut si exilium non servaret, incideret in pœnam tri-
remium, si postea ordinatus exilium non servaverit,
& propterea ab eodem Judice in carcerem conjectus
fuerit, si revera ante transgressionem exilii promotus
fuerit, est remittendus ad Judicem Ecclesiasticum.
Fagnan. *in cit. cap. Magnus num. 91.* ubi refertur sic
declarasse *Sacr. Congr. Concil. die 14. Novembr. 1609.*
Alia ad rem, vid. d. verb. *Clericus art. 2. a num. 27.
& verb. Habitus a n. 56.*
Laici non possunt offerre oblationes in Altaribus, 30
c. Sanctorum 14. caus. 10. q. 1. Laici non possunt sa- 31
crificare, nec absolvere, aut ligare, *lib. 3. Constitu-
tion. Apostolicarum cap. 10.* Leo X. Constit. 40. incip.
Exurge, Concil. Trid. *sess. 7. Canon. 10. & sess. 14. c.
5. & Canon. 10. ejusdem sess. 14.* Unde Laicus, seu 32
etiam Clericus non Sacerdos audens celebrare, & Sa-
cramentaliter absolvere, fit suspectus de hæresi, &
est cogendus ab Inquisitoribus abjurare de vehemen-
ti, & licet esset minor 25. annorum, dummodo com-
pleverit vigesimum annum, est degradandus, & bra-
chio sæculari tradendus, & ultimo supplicio afficien-
dus ex Clemente VIII. Constit. incip. *Et si alias*, &
Urbano VIII. Constit. 79. incip. *Apostolatus officium.*

Et

33 Et si Laicus, vel Clericus non Sacerdos attentaret absolvere, nulla esset absolutio, non obstante errore communi. Vid. *verb. Confessarius art.* 1. *n.* 37.

34 Laici neque possunt exercere ministerium Ordinum minorum. *Concil. Colonien. I. par.* 3. *cap.* 31. *Concil. Trident. sess.* 23. *de reformat. cap.* 17. Laici non possunt
35 regulariter inservire Ministris in altari. *Concil. Colo-*
36 *niens. II. par.* 3. *cap.* 31. Laici sub specie panis tantum possunt communicare. *Concil. Constantiense sess.* 13. *c.* 1. *Conc. Trid. sess.* 21. *c.* 1. *Canon.* 1. & 2. *ejusdem*
37 *sess.* 21. Laici non a se, sed a Sacerdotibus debent Eucharistiam accipere, *arg. cap. Tribus gradibus* 22. & *cap. Pervenit* 29. *dist.* 2. *de consecr.* Barbosa *in Concil. Trident. sess.* 21. *c.* 1. *n.* 3. *Communis*, & praxis univers. nisi essent in articulo mortis, & deficeret Sacerdos, vel Diaconus, cum in casu talis extremæ necessitatis præceptum humanum cederet præcepto Divino sumendi pro tunc Viaticum. Sic plurimi cum La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *n.* 48. 482.

38 Laici eligere non possunt ad dignitates, & Prælaturas Ecclesiasticas; *cap. Nullus* 1. *cap. Non est* 6. *c. Non licet* 8. & *c. Nosse* 12. *dec.* 63. *cap. Contingit* 8. *de Arbitris*, *c. Decernimus* 2. *de Judiciis*, *cap. Sacrosancta* 51. & *c. Massana* 56. *de election. cum similibus.*
39 Et electio Episcopi per Laicos etiam cum Canonicis facta, est nulla, non obstante contraria consuetudine, quæ potius dicenda est corruptela, textu expresso *in cit. capite Massana* 56. *de election.* & ibi Doctores com-
40 muniter. Laici non eligi possunt ad dictas dignitates, & Prælaturas Ecclesiasticas; qui enim necdum sunt Tonsurati, sunt inhabiles ad quodlibet Beneficium, itaut nec sufficiat post illud jam acquisitum tonsurari; *arg. c. Ex litteris* 6. *de transactionibus*, & notat Glossa final. & Abbas *ibid. n.* 3. & tenet Rota *part.* 18. *re-*
41 *cent. tom.* 1. *dec.* 40. *n.* 4. Nisi tamen Papa dispensaverit cum Laico, ut possit eligi, & postea quamprimum tonsurari, prout aliquoties contigisse cum Magnorum Principum Filiis, præsertim in Germania re-
42 fert Sanig. *cap.* 2. *n.* 2. *de election.* Aut nisi ejusmodi electio fiat ex speciali instinctu Spiritus Sancti, prout S. Nicolaus, S. Severus, & S. Ambrosius ex Laicis fuerunt electi in Episcopos, ut habetur *in cap. Statuimus*
43 §. 8. *Econtra dist.* 61. Unde Laici, ut vides, sunt incapaces Beneficii Ecclesiastici; *arg. cit. cap. Ex litteris* 6. *de transactionibus*; sunt enim Laici incapaces omnis Juris Ecclesiastici; *cap. Cum adeo* 17. *de Rescriptis*, *cap. Causam* 7. *de Præscriptionib. cap. contingit.* 8. *de Arbitris*, *cap. Decernimus* 2. *de Judiciis*, *cap. In Eccle-*
44 *sia* 2. *de Institutionibus* cum similibus. Possunt tamen Laici præsentari ad Beneficia a Patronis coram Ordinario, sub conditione, quod clericentur intra tempus statutum ad præsentandum, ut dictum est verb.
45 *Juspatronatus art.* 4. *n.* 71. Laici non possunt habere pensiones Ecclesiasticas. S. Pius V. *Constitut.* 74. incipient. *Sacrosanctum*.

46 Laici etiam Patroni non possunt conferre clericis Beneficia, aliasque Ecclesias sed possunt ad ea præsentare si habent Jus; Et si concedunt sine licentia Episcopi, nulla est concessio; *cap. Cum Laici* 10. *de Jurepatronatus*, *Conc. Lateranen. III. in append. titul.*
47 *de Jurepatron. c.* 3. Laici non possunt alicui domui Religiosæ concedere Juspatronatus, sine licentia Episcopi; *cap. Cura pastoralis* 11. *de Jurepatr. Concil.*
48 *Lateran. III. eod. tit. cap.* 6. Laici non possunt spoliare de Ecclesiis, seu Beneficiis Clericos delinquentes. *Concil. Constantiens. contra art.* 16. *Wicleff. cap. Relatum* 21. *de Jurepatr.* §. *Ad hoc*. Laici, qui Cle- 49
ricos instituunt, & destituunt in ecclesiis etiam Patronatis subjacent Excommunicationi *cap. Præterea* 4. *de Jurepatronatus*.

Laici non possunt facere judicia in Ecclesiis. *Con.* 50
Arelatens. IV. cap. 22. *cap. Ut in domibus* 1. *de immun. Eccles.* Immo Laici nec possunt facere sua concilia in 51
Ecclesiis, & Domibus earum: *in cit. cap. Ut in domibus Ecclesiarum* 1. *de immunit. Eccles.* Laici non 52
possunt frequentare Monasteria Monialium, alias excommunicationi subduntur, textu expresso *in capit. Monasteria* 8. *de vita & honestate clericorum*. Laici 53
non possunt tangere sacras Reliquias, neque Vasa sacra, & neque illa abluere. *Concil. Coloniens. II. p.* 3. *cap.* 31. Laici induentes se vestibus sacris sunt puniendi, & condemnatur mos in aulis Principum induendi Laicos habitu Episcopali joci gratia. *Conc. Constantinopolitan. IV. cap.* 16. ibi: *Colligere licet solemne fuisse in aulis Principum, statis quibusdam diebus componere aliquem Laicum insignibus Episcopalibus, qui & Tonsura, & ceteris ornamentis personatum Episcopum ageret, & crasse etiam ridiculum Patriarcham, quo se oblectarent. Quæ omnia, ut in dedecus Ecclesiæ accersita prohibentur sub gravibus censuris*. Laici non 55
possunt indui superpelliceis. *Concil. Coloniens.* 11. *p.* 3. *cap.* 31.

Laici nequeunt habere Cryptas, & aditus subter- 56
raneos, per quos e suis domibus ad Ecclesias, & loca immunia transeant; & ubi adsint, injungitur Episcopo, ut eos claudere faciat. *Sac. Congregat. Immunitatis in Aquilana* 9. *Martii* 1633. *lib.* 2. *decret. Pauluc. pag.* 115. Vide verb. *Ecclesia art.* 6. *n.* 1. Laici, 57
dum Divina celebrantur, non debent inter Canonicos, & alios Ecclesiæ Præbendatos in Choro stare, vel sedere; *cap. Sacerdotum* 29. *dist.* 2. *de consecrat. c. Ut Laici* 1. *de vita*, & *honestat. Clericorum*; & sic expresse decrevit *Sacra Congregatio Rit. in Compostellana* 4. *Februar.* 1600. Laicorum loca in Ecclesia di- 58
stincta, & separata esse debent a locis Canonicorum, & Ministrorum in divinis intervientium. *Sacra Congregat. Rit. in Elboren.* 8. *Jan.* 1605. Laici non de- 59
bent occupare stalla, seu loca Dignitatum, Canonicorum, & Præbendarum in Choro, vel Presbyterio; etiamsi sint illustres, & de Magistratu. *Sacra Congreg. Rit. in Compostellana* 21. *Februar.* 1604. & *Granatens.* 24. *Octob.* 1609.

Laici non possunt retinere sedilia in Presbyterio. 60
Nec possunt retinere Baldachinum in Ecclesia: Nec eis est deferendum Evangelium ad osculandum. Vid. verb. *Ecclesia art.* 5. *n.* 29. & 30. ubi afferuntur ad hoc Decreta Generalia. Hinc Sacra Rit. Congregat. man- 61
davit aptandum esse locum Magistratui extra Presbyterium juxta designationem porrectam a Magistro Cæremoniarum, non obstante, quod Magistratus reperiretur in possessione, & allegaret alterius loci congrui deficientiam. *Vide ibidem num.* 31. Magi- 62
stratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem sive usum Tapeti, aut Stratus. *Vide ibidem a n.* 32. *ad* 36. ubi afferuntur varia decreta ad rem. Laici 63
exceptis Personis Regalibus nequeunt sibi facere deferri strata ad Ecclesias. *Vide ibidem n.* 28. ubi affertur Decretum in prohibens sub gravibus pœnis.

Laici

64 Laici an, & quomodo possint ponere, & retinere sedilia, seu scamna propria in Ecclesia. Vide *ibid. a n. 7. ad 27.* Laici non sunt invitandi ad Synodum, nec
65 locum prætendere possunt. *Sacra Congr. Concil. in Liciensi Synodi* 10. *Januar.* & 10. *Aprilis* 1688. *in responsione ad primum*, & *Sacra Congregat. Rit. in Urbinaten.* 23. *Januarii* 1700 *in responsione ad septimum*.
66 Laici non possunt esse Vicarii Episcopi. *Concil. His-*
67 *palens. II. cap.* 9. Laici non possunt esse socii Visitatoris in ingressu Clausuræ Monialium. Sic expresse statuit Gregorius XIII. *Constit. incipient. Dubiis*, ubi imponit gravissimas pœnas contra Visitatores transgressores, & pluries declaravit *Sacra Congreg. Episc. & Regul.* & signanter *in Tarvisina* 20. *Novembr.* 1601. etiamsi essent Officiales, seu Santesii ejusdem Monasterii, ut in *Genuensi* 16. *Januarii* 1607. *in Registro fol.* 2. & 3. & *in Lucana* 22. *Januar.* 1610. *in Registro fol.* 15.

68 Laici Magistratus jus non habent indicendi publicas preces. Bened. XIV. tom. 1. Constit. 82. incip. *Quemadmodum* §. 3. & 6.

Additiones ex aliena manu.

69 Reticendum hic haud est, quod in Concilio Romano *tit.* 23. *de Immun. cap.* 4. *Alias* habetur: *Generalis Sanctæ Sedis decreto in Ecclesiis etiam Regularibus intra Presbyteriorum & Altarium septa, dum Missæ ibi celebrantur, aliave divina Officia persolvuntur, sæcularium Personarum cujuscumque conditionis, & sexus assistentiam prohibitam fuisse non ignoratur. Verumtamen quum ad hoc laici quidam in vetita temeritate nitantur, & ibidem stare, aut scamna habere, vel genuflexoria sibi arrogare præsumant, id iterum juxta sacrorum Canonum, ejusdemque Apostolicæ Sedis mentem, sub Ecclesiarum Regularium etiam & quomodocumque exemptarum interdicti pœna ipso facto incurrenda, & Romano Pontifici reservata inhibemus, mandantes, ut si quæ sint pro Laicis sacra intra loca prædicta sedes, scamna, & genuflexoria, illinc auferantur, & removeantur omnino.*

LARGITIO MUNERUM. Vide verb. *Regulares*, verb. *Xenia*, & verb. *Pœna artic.* 4. *n.* 147.

LATRONES CRUCI CUM CHRISTO AFFIXI.

---

1 Latrones crucifixi cum Christo, quinam fuerint? Hi latrones fortasse fuerunt ex iis, qui tunc temporis Judæam infestabant, nec alium sibi regem esse quam Deum asserebant, & Romano imperio propterea se non esse subjectos jactitabant. Circa autem eorum nomina satis variant Auctores. In collectaneis enim quæ Bedæ falso adscribuntur, Latro bonus *Matta*, & latro malus *Joca* nominatur. In historia Xaveriana *pag.* 480. unus dicitur *Vicimus*, & alter *Justinus*. In Evangelio apocrypho Infantiæ Christi *cap.* 23. nuncupatur unus *Titus*, & alter *Dumachus*, & in Evangelio Pseudo-Nicodemi *cap.* 9. Latro probus appellatur *Dimas*, & improbus *Gestas*: quod etiam tradidit Goffridus Vindocinensis *in fine sermonis decimi*: Sic expresse Card. Lambertini postea Benedictus XIV. de *Canonizat. lib.* 4. *cap.* 12. *num.* 10. ubi insuper tradit, quod bonus latro cultum obtinet in utraque Ecclesia, Occidentali videlicet, & Orientali. Ad diem 25. Martii mentio ejus fit in Martyrologio Romano: Hierosolymis commemoratio Sancti Latronis, qui in Cruce Christum confessus ab eo meruit audire: *Hodie mecum eris in Paradiso*; subditque Card. Baronius *in Notis*, *Dimam hunc plerique appellant, sed quoniam id ab Apocryphis proditur, ea de caussa hic nomen proprium prætermissum videtur. Reperiuntur autem Sancti Dimæ Latronis nomini nonnulla sacella dicata, & memoriæ erectæ eodem titulo.*

Sub nomine tamen Sancti Latronis solummodo, 2
reticito proprio nomine, in Religione Beatæ Mariæ de Mercede Redemptionis Captivorum ex concessione Sixti V. recitatur Officium proprium de Confessore non Pontifice cum Oratione, & Responsoriis propriis, & primis Lectionibus desumptis ex Scriptura, secundis ex sermone Sancti Joannis Chrysostomi, & tertiis ex sermone 49. Sancti Ambrosii, in quo fit sermo de Sancto Latrone. Cum autem a Congregatione Patrum Piorum Operariorum fuerit supplicata extensio dicti Officii, ex quo sanctum hunc bonum latronem in specialem Patronum, & Advocatum suum elegerit, propter expertas plurimas peccatorum conversiones ejus intercessione in suis sacris Missionibus factas; & orta difficultate, an de Confessore, aut de Martyre ejus officium recitari deberet, omnibus perpensis *Sacrorum Rituum Congregat. die* 23. *Septembris* 1724. adhærendo opinioni asserentium, hoc officium recitandum de Confessore, & non de Martyre, indulsit dictæ Congregationi Piorum Operariorum, ut illud possent recitare de Confessore non Pontifice sub nomine Sancti Boni Latronis, prout cultum obtinet in Religione B. Mariæ de Mercede. Sic apud laudatum Lambertin. Benedict. XIV. *loc.* proxime *cit.* ubi multa tradit ad rem.

Quoad nomina Latronum fere consimiliter, ut su- 3
pra, tradit Eruditissimus Calmet in Dictionario verb. *Latro*, ubi de ipsis sic insuper refert; Pseudo-Evangelium Infantiæ Salvatoris (vetustissimum quidem opus) refert, fugientem cum puero Jesu Virginem, & Sanctum Josephum in Ægyptum, incidisse in turmam latronum resolutam in somnum, duobus tantummodo vigilantibus, e quibus alter in necem peregrinorum sese accingebat sed a socio proibitus est. Tunc puer Jesus ore fatidico prænunciavit: ambos illos latrones agendos esse secum in Crucem, alterum autem ex illis recipiendum in Paradisum, depellendum alterum ad Inferos. Hæc ille ad litteram.

An autem ambo hi Latrones bonus, & malus bla- 4
sphemaverint in Cruce Christum, aut solus malus, videntur non convenire inter se Evangelistæ, Matthæus enim *cap.* 27. & Marcus *cap.* 15. narrant, Christum ab utroque latrone fuisse maledictum, *idipsum autem, & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei; & qui cum eo crucifixi erant, convitiabantur ei.* Lucas autem *cap.* 23. asserit, solum malum latronem blasphemasse eum, & fuisse reprehensum a bono, qui postea Christum rogavit ut cum ad suum pervenisset regnum, memor esset sui: *Unus autem ex his,*

bis, qui pendebant latronibus, blasphemabat eum dicens; si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es. Et nos quidem juste, nam digna factis recipimus, hic vero nihil mali gessit; & dicebat ad Jesum: Domine memento mei, dum veneris in Regnum tuum; & dixit illi Jesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiso. Ast S. Hieronymus in *cap. 27. Matth.* ostendit, quod nihil inter se discrepaverint Evagelistæ, dicens, quod in principio uterque quidem latro convicia, & maledicta in Christum conjecerit, sed postea bonus latro, ut vidit solem obscurari, tremefieri terram, & saxa disrumpi, resipuerit, ibi: *Non quod discrepent Evangelistæ, sed quod primum uterque blasphemaverit, dehinc, sole fugiente, terra commota, saxisque disruptis, & ingruentibus tenebris, unus crediderit in Jesum, & priorem negationem sequenti confessione emendaverit.* Sanctus autem Augustinus *lib. 3. de consensu Evangelistarum* alio modo eos conciliat. Dicit enim, quod Matthæus, & Marcus adhibuerint modum loquendi in Sacra-Scriptura satis frequentem, ubi sæpe pluralis pro singulari numero ponitur, ut patet in epistola ab Hebræos: *Clauserunt ora leonum,* & tamen de solo Daniele ibi est sermo: *Secti sunt,* & tamen refertur ad solum Isajam; & psal. 2. *Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum,* quæ de Herode, qui erat Rex, & de Pilato, qui erat Princeps, intelliguntur, ut patet ex Act. Apostolorum *cap. 4. num. 6.* & hæc S. Augustini opinio communius sequitur a Sacris interpretibus, ut testatur Scriptor Synopsis Critic. Sacr. in Matt. *cap. 27. pag. 677.* ibi: *Pluralem numerum usurpari, ubi unus e multis, sed indefinite indicatur, veteres, novique interpretes monuerunt.* Sicque tenet peritissimus Card. Lambertin. Benedictus XIV. *de festis D. N. Jesu Christi part. 1. num. 286.* expresse dicens: *Atque etiam multo verosimilius est de uno tantum latrone Evangelistas loqui, nam qui bonus potuisset latro alterum quod blasphemaret, increpare, si ipse etiam paulo ante blasphemasset?* Ita etiam Corn. a Lapide in Lucam *c. 23. vers. 42.*

5 Quo sensu intelligenda sint illa verba *Hodie mecum eris in Paradiso*, variant Sacri Interpretes. Sanctus enim Justinus Martyr *quæst. 75. 76. & 85.* ad Orthodoxos dicit, quod pro tali Paradiso intelligendus sit ille terrestris, e quo pulsus est Adam; sed hæc opinio cum petitione latronis non convenit, cum ille non terrestrem Paradisum, sed cœlestem postulaverit. Verius tamen Sanctus Augustinus *epist. 187. alias 57.* ad Dardanum tradit, verba illa *Hodie mecum eris in Paradiso* non de Paradiso interpretanda esse, quia illa eadem die non erat Christus venturus in Paradisum, ibi: *Non ex his verbis in Cœlo existimandus est esse Paradisus, neque enim ipso die in Cœlo futurus erat homo Christus Jesus, sed ita esse intelligenda, ut Paradisus esset in Inferno, quo anima Christi illa die futurum erat ut descenderet. Restat igitur, ut, si secundum hominem dictum est: Hodie mecum eris in Paradiso, in Inferno intelligatur esse Paradisus, ubi erat ea die futurus secundum humanam animam Christus.* Cui consonat S. Thomas *3. part. quæst. 52. artic. 4. ad tertium* dicens: *Illud Verbum Domini est intelligendum non de Paradiso terrestri corporeo, sed de Paradiso Spirituali, in quo esse dicuntur quicumque divina gloria perfruuntur. Unde Latro loco quidem cum Christo ad Infernum descendit, ut cum Christo esset, quia dictum est ei: mecum eris in Paradiso; sed præmio in Paradiso fuit, quia ibi divinitate Christi fruebatur, sicut & alii Sancti.* Tirinus *in cap. 23. Luc. n. 43.* sic expresse habet: *Hodie mecum eris in Paradiso*, non terrestri Adami, non etiam cœlesti, vel in Cœlo Empireo, sed generaliter in loco voluptatis, puta in consortio tot myriadum Sanctorum Patrum, & in clara visione Dei, quæ intuitu mortis Christi, statim atque expiravit, concessa est omnibus in limbo. Et Maldonatus *in c. 27. Matth. num. 44.* relatis variis ad id interpretationibus, concludit, Paradisi nomine intelligendum esse Abrahæ sinum, ubi animæ sanctorum ante Ascensionem Christi in Cœlum, morabantur. Illuc enim illa eadem die Christus descendit, & illuc latronis animam secum conduxit; quod & probat Sapientissimus Lamy Harmon. Evangel. *lib. 5. c. 35.* Christi verba sic explicans: Non modo tui memor ero, cum Regnum meum suam plenitudinem consequetur, sed hodie magna tibi afferam solatia, & ad illam te sedem mecum adducam, ubi tranquille degunt animæ Abraham, Isaac, & Jacob. Ita apud numquam satis laudat. Card. Lambertin. Benedict. XIV. *loc. cit. num. 289.* Et egregie Cornel. a Lapide in *Luc. cap. 22. vers. 43.* ibi: *Certum enim est, Christum cum latrone die illo, quo obiit, non ascendisse in Cœlum, sed descendisse ad limbum Patrum.* Unde S. Augustinus *lib. 12. de Genesi ad litt. cap. 34.* & Maldonat. per Paradisum hic accipiunt sinum Abrahæ; Ibique eis visionem divinitatis suæ impertivisse; itaque eos beasse, quare tunc Christus rerum sortes mutavit, fecit enim, út limbus esset Paradisus, ut inferi essent superi, & Infernus esset Cœlum, ubi enim est Christus, ibi est Paradisus, ubi est visio Dei, & beatitudo, ibi est Cœlum. Et cum aliis concordat etiam Hugo Card. in Lucam *cap. 25.*

LAUDEMIUM. Vide verb. *Emphyteusis, art. 3. a n. 16. usque ad fin.*

LAXA PROPOSITIO. Vide verb. *Propositione. damnatæ n. 40.*

LECTORATUS. Vide verb. *Ordo, art. 1. n. 31. & seq.*

LEGATARIUS, LEGATUM.

Legatarius est, & dicitur ille, cui ab herede est præstandum Legatum, seu res ei a defuncto legata, seu relicta. *Sic in re communis Doctorum.* Le- 1
gatarius, & heres quis esse non potest; Rota *part. 5. recent. tom. 2. dec. 421. num. 30. p. 13. de eis. 209. n. 2.* Card. de Luca *de Fideicommiss. disc. 211. num. 2. & de Legatis discurs. 58. num. 12. disc. 63. n. 6. disc. 64. n. 3.* & alii passim. Immo cessat Legatum eo ipso, quod 2
Legatarius efficitur heres universalis. Card. de Luca *de Fideicommiss. disc. 211. num. 2. & de Legatis disc. 64. per totum.* Hoc tamen est intelligendum durante ti- 3
tulo hereditario; secus isto cessato per restitutionem. Card. de Luca *de Fideicomm. disc. 131. sub num. 12. & de Legatis disc. 564. sub num. 3.* Et hoc quoque est in- 4
telligendum quando unicus est heres purus, & irrevoca- 5

vocabilis, qui a se ipso Legatum obtinere debeat, cum tunc intret ratio incompatibilitatis ob concursum passionis in eodem subjecto, incompatibile est enim, quod idem sit heres & Legatarius, ac debitor & creditor: Secus autem quando habet coheredes unum, vel plures, a quibus potest assequi Legatum citra dictam incompatibilitatem, ut aliis relatis firmatur apud Burat. *dec.643.n.2.& seq.& dec.421.n.31.part.5.*
6 *t.2.& dec.229.n.26. & 27.p.10.rec. sic expresse Card. de Luca de Legat. disc.64.n.3.* Legatarius carnaliter cognoscens uxorem Testatoris post ejus mortem, indignus est Legato, & sic applicatur Fisco, quia si vivo defuncto hoc fecisset, ipsum ad iracundiam provocasset, nec ei tamquam indigno Legatum reliquisset, adeoque &c. Glossa *in L. Sororem in fin. Cod. de his quibus ut indign.* Fagnan. *in cap. Ut nobis 28. de sentent. excommunic. num.* 18. & alii.

7 Legatum dupliciter sumi potest, scilicet vel pro actu, aut dispositione, qua res aliqua legatur, vel pro re
8 ipsa, quæ legatur. *Communis*. Legatum primo modo sumptum est donatio quædam a Defuncto relicta,
9 & ab hærede præstanda; *§. 1. Instit. de Legat.* Legatum secundo modo sumptum, est res aliqua particularis verbis ad Legatarium directis a defuncto relicta, & ab herede præstanda; *Est in re commun.*

10 Legatum aliud est profanum, quia est ad profanos usus relictum; & aliud pium, quia est relictum ad pios usus, & animæ suffragium, ut ad legendas Missas, ad celebranda Officia, ad subveniendos pauperes, & hujusmodi.

11 Legatum aliud est purum, aliud conditionatum, aliud in diem, aliud sub modo, aliud sub causa, aliud
12 sub Demonstratione. *Communis*. Legatum *purum* est illud, quod fit simpliciter absque ullo adjecto tempore, conditione, vel modo, *§. Omnis 2. Instit. de*
13 *verbor. oblig.* Legatum *conditionatum* est illud, quod fit, & relinquitur præstandum solum sub certa conditione de præterito, præsenti, vel futuro; Unde sub conditione de præterito fit, quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, si navis auro, & argento pro me onusta jam ex India tuto advenit: *L. Conditio in præteritum 110. de verbor. obligat.* Sub conditione de præsenti fit, quando Testator dicit: lego Petro mille, si adhuc vivit; *l. Cum ad præsens 37. ff. de rebus creditis, si certum petatur.* Sub conditione de futuro fit, quando Testator dicit: lego Petro mille, si navis ad me directa auro, & argento onusta tuto pervenerit, & hujusmodi, *arg. §. sub conditione, Instit. de verbor. obligat. & l. Itaque, ff. de con-*
14 *dit. & demonstr.* Legatum *in diem* est illud, quod fit, & relinquitur præstandum certo post mortem Testatoris determinato tempore, v. gr. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos eidem tradendos mense post meam mortem elapso, *argum. tot. tit. ff. Quando dies legat. cedat, & §. Omnis 2. Institut. de verbor. obligat.*

15 Legatum *sub modo* est illud quod fit, & relinquitur cum certo aliquo modo, onere, gravamine, vel moderamine v. gr. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, ita tamen ut de ipsis eroget quinque singulis annis pauperibus, vel faciat celebrare centum Missas, & hujusmodi, *arg. tot. tit. Cod. de*
16 *Donat. quæ sub modo.* Et Legatum *sub modo* differt a Legato *conditionato*, quia Legatum *conditionatum* suspenditur usque ad purificationem conditionis, & inde evanescit, si ante conditionis adimpletionem Legatarius moriatur, ut ex variis Juribus notat Glossa communiter recepta *in cap. Verum 4. de conditionibus appositis*. Econtra Legatum *sub modo*, statim valet, & transmittitur cum onere ad hæredes, si per istos æque ac per Legatarium modus impleri possit, ut recte advertit Glossa *loc. cit. argum. l. 1. 3. Cod. de donat. quæ sub modo*, & communis Doctorum. Mo- 17
dus autem solet regulariter exprimi per dictionem *Ut*. Conditio per dictionem *Si*. Et causa per dictionem *Quia*, ut notat Glossa *in cit. cap. Verum*; verb. *Conditione in fine*, ubi adducit sequentem versiculum:

Scito, quod *Ut* modus est, *Si* conditio, *Quia* 18
causa.

Legatum *sub causa* seu ex certa causa est illud, 19
quod fit, & relinquitur cum expressione causæ, ob quam præsentem, vel præteritam, tale quid alicui legatur, v. gr. Quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, quia mihi fideliter inservivit, quia me a tali mortis periculo liberavit, & hujusmodi, *arg. l. demonstratio falsa 17. & l. cum tale 72. §. Falsum 6. ff. de condit. & demonstrat.* Et si talis causa non subsistat, 20
subsistit adhuc Legatum factum *sub tali causa*; quamvis enim Petrus non inservierit fideliter Testatori, vel non a tali mortis periculo ipsum liberaverit, Legatum adhuc valet, *§. Longe 31. Instit. de legat.* ibi: *Legato falsa causa adjecta non nocet*, & concordat *l. Demonstratio 17. §. quod autem, & l. Cum tale 72. §. Falsum 6. ff. de condit. & demonstrat.* ibi: *Falsa causa Legato non obesse verius est*, addita ratione, *quia ratio legandi Legato non cohæret*. Nisi tamen heres pro- 21
bet Testatorem legaturum non fuisse, si causam non subsistere scivisset, vel sit error circa substantiam personæ, quia tunc non subsisteret Legatum, *arg. l. Cum tale 72. §. Falsam 6. ff. de condit. & demonstrat. l. Si Pater 4. & l. Quoties 9. princ. ff. de Hered. instit.* cum similibus.

Legatum *sub demonstratione* est illud, quod fit, & 22
relinquitur cum expressione, seu demonstratione alicujus circumstantiæ, signi, vel accidentis circa rem legatam, vel personam, cui legatur, v. g. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, qui sunt in tali mea capsa, in tali mea crumena, vel quos Paulus mihi debet, & hujusmodi, *arg. l. Demonstratio falsa 17. de condit. & demonstrat.* Tale lega- 23
tum *sub demonstratione*, dummodo extet res legata, & constet de illa, quam Testator legavit, ac persona, cui legaverit, valet, quamvis Testator in demonstratione aliqualiter erret; ut si Testator dicat: lego Petro *Notario*, Petro *Causidico* agrum *A.* fundum *B.* mihi donatum a Paulo, quamvis Petrus non sit *Notarius*, nec *Causidicus*, nec Testator dono acceperit a Paulo illum Agrum *A.*, & fundum *B.* dummodo adsit talis Petrus, & talis fundus, & constet aliunde Testatorem de tali Petro, & agro, seu fundo sensisse, valet Legatum; non obstante tali Testatoris errore; textu aperto *in cit. l. Demonstratio falsa 17. princ. ff. de condit. & demonstrat. & §. 1. ff. eodem*, ubi expresse dicitur, quod demonstratio falsa, sive sit circa rem, sive circa personam, non obsit Legato; & concordat *l. Quibus diebus 40. ff. eod. & l. Proxima 30. Instit. de legat.*

24 Si autem res quæ demonstratur, seu exprimitur a Testatore, omnino non existat. V.G. quando Testator dicit: lego Petro mille aureos, qui in tali capsa, vel tali crumena sunt, & ibi nullæ pecuniæ reperiantur; Legatum est nullum, textu expresso *in l.1. §. Sed & si Dotem 7. ff. de Dote præleg.*, ibi: *Nam si quis ita legaverit centum, quæ in arca habeo, vel quæ ille apud me deposuit, si nulla sunt, nihil deberi constat, qui nulla corpora sunt.* Item si Testator dicat: lego Petro centum aureos, quos mihi debet Paulus, non valet Legatum, si Paulus nihil debeat Testatori, textu expres. *in l. Si sic 75. ff. de Legatis* ibi: *Si mihi quod Titius debet, fuerit legatum, neque Titius debeat, sciendum est nullum esse Legatum.*

25 Si tamen in demonstrata capsa vel crumena non omnes designati mille aurei, sed quingenti solum V.G. reperiantur, valebit Legatum quo ad istos: sicuti si Paulus non debeat Testatori centum aureos, sed solum quinquaginta, valebit Legatum quo ad hos quinquaginta, textu expresso *in L. Si servus 108. §. Qui quinque 10. ff. de Legatis* ibi: *Qui quinque in arca habebat, ita legavit decem, quæ in arca habet, Legatum valebit, ita tamen, ut sola quinque ex testamento*
26 *debeantur.* Si vero in falsa demonstratione sit error circa substantiam Personæ, vel hæres sufficienter probet Testatorem legaturum non fuisse, si errorem cognovisset; tunc non valebit Legatum *arg. l. Cum tale 72. §. Falsam 6. ff. de condit. & demonstrat. leg. Si pater 5. & l. Si quoties 6. princip. ff. de hæred. instit.* cum similibus.

27 Quodlibet ex supra recensitis Legatis potest fieri, nedum in Testamento, sed etiam extra Testamentum. *Communis ac certa, arg. l.1. ff. de Jure Codicill. & l. Ex testamento 20. Codic. de Fideicommis.* cum similibus: cum hac tamen differentia, quod si sit Legatum profanum, & fiat in Testamento, requiruntur ad tale legatum regulariter loquendo eædem solemnitates, quæ requiruntur ad Testamentum, nisi in Testamento apposita sit clausa Codicillaris. Textu expresso in *l.1. ff. de Jure Codicilli, & l. Ex testament.*
28 *29. C. de Fideicom.* Et sic communis Doctorum. Etsi tale Legatum profanum fiat extra Testamentum, seu sine testamento, quinque requiruntur, & sufficiunt Testes, sive oretenus, sive in scriptis sint, textu expresso *in L. final. §. final. C. de Codicill.* ibi: *In omni autem ultima voluntate excepto Testamento quinque testes de-*
29 *bent adhiberi.* Ad Legatum autem pium, sive fiat in Testamento, sive extra Testamentum, sive scriptis, sive solis verbis, sufficiunt duo testes quicumque rationis capaces, etiam fœminæ, vel sola certa notitia ipsius hæredis, vel si in scriptis, sola manus propria Testatoris, quia ad dispositionem pro causa pia penitus nulla requiritur Juris dispositio, sed tantum ut constet de voluntate Testatoris. *Communis ac certa; arg. cap. Relatum 11. de Testamentis*, cum similibus.

30 Quodlibet ex supradictis legatis de Jure civili valet, etiamsi sit factum de re aliena, nec ad Testatorem, nec ad hæredem spectante. *Communis*, textu expresso in *§. Non solum 4. instit. de Legat.* ibi: *Non solum autem Testatoris, vel hæredis res, sed etiam aliena legari potest, ita ut hæres cogatur redimere, vel si eam non potest redimere, æstimationem ejus da-*
31 *re.* Intellige tamen si Testator scivit eam rem esse alienam, secus vero, si hoc ignorans, putavit esse rem suam, textu expresso in *cit. §. Non solum*, ibi: *Quod autem diximus alienam rem posse legari, ita intelligendum est, si defunctus sciebat rem esse alienam, non si ignorabat*, addita ibi ratione: *Forsitan enim, si scivisset alienam rem esse, non legasset.* Si vero per- 32
sona, cui legata est res aliena, sit ita proxima, & conjuncta Testatori, ut merito præsumatur, eam rem adhuc ei legaturam esse, quamvis scivisset esse alienam, valet Legatum etiam de tali re aliena, non obstante quod Testator putaverit esse suam, textu expresso *in l. Cum rem alienam 10. Cod. de Legatis*; ibi: *Quod si suam esse putavit, non aliter valet relictum, nisi proximæ personæ: vel uxori, vel alii tali personæ datum sit, cui legaturus esset, si scivisset rem alienam esse.* Unde si Testator in supradictis modis rem alienam cuidam legavit, tenetur hæres illam a Domino justo pretio emere; vel si Dominus eam vendere nolit, aut de ea pretium excessivum prætendat, tantum Legatario dare, quantum res illa æstimatur, textu expresso *in cit. §. Non solum*, ibi: *Ita ut hæres cogatur redimere: vel si eam non potest redimere: æstimationem ejus dare, & l. Non dubium 14. ff. de legat. 3.* ibi: *Si redimere non possit, quod Dominus non vendat, vel immodico pretio vendat, justam æstimationem inferat.*

Nedum de Jure Civili, sed etiam de Jure Canoni- 33
co probabilius valet Legatum rei alienæ, ut colligitur clare *ex cap. Si Episcopus 5. caus. 12. quæst. 5.* desumpto ex Concilio Agathensi, ubi Legatum rei alienæ, etiam ad Jus, seu proprietatem Ecclesiæ spectantis, valere aperte statuitur, si æstimatio ejus domino solvatur, vel alia res ejusdem valoris ei detur, ibi: *Si Episcopus condito Testamento aliquid de Ecclesiastici Juris proprietate legaverit, non valebit, nisi tantundem de proprii Juris facultate suppleverit*, & sic tenent Covarruv. *in cap. Filius 5. de Testamentis n.6.* Fachin. *lib.5. controv. c.38.* Pirhing *lib.3. decret. tit.26. num.84.* Reiffenstuel *ibidem num.673.* ubi dicit esse communem contra Panormitanum, & alios. Et ratio est, quia differentia inter Jus Civile, & Canonicum non est inducenda sine necessitate, sicuti sine necessitate a Jure Canonico non est corrigendum Jus Civile; *arg. cap. Cum expediat 29. de election. in 6.* ibi: *Cum expediat concordare Jura Juribus, & eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari.* Jus autem Civile generaliter disponens, quod Testator possit legare rem alienam, ita ut sciens rem quam legat, esse alienam, velit, ut hæres rem illam a Domino emat, vel si is vendere nolit, æstimationem illius Legatario solvat, injustum censeri non potest, ut corrigi debeat a Jure Canonico, quia domino rei nulla injuria fit; cum is invitus rem suam vendere non cogatur, ut patet *ex cit. §. Non solum 4. instit. de Legat. & l. Non dubium 14. ff. de legat. 3.* per verba adducta supra *num. 32. in fine*. Sic Covarr. *loc. cit.* Pirhing *loc. cit.* & alii passim. Tum quia si tale Jus Civile tamquam injustum fuisset correctum a Jure Canonico *in capit. Filius 5. de Testamentis*, ut prætendunt adversarii, ipsum non amplius attenderet, nec sequeretur Sacra Rota Romana, quæ tamen sæpe sæpius ipsum secuta est in suis sententiis, & signanter *par.1. recent. dec.453. num.1., & sequent. in Romana de Marescottis, & par.9. tom.2. decis.405. num.32. in eadem Romana de Marescottis*, ubi semper

per sententiam protulit, quod Legatum rei alienæ cogit hæredem ad præstandam Legatario æstimationem rei legatæ; quam sententiam utique non protulisset, si Jus Civile, cui innixa est, foret injustum, & esset correctum a Jure Canonico, quod præ Jure Civili servandum est in terris Papæ subjectis, etiam pro Testamentis, & Legatis profanis, *cap. Quoniam* 8. *dist.*10. *cap. Cum ad rerum* 6. *dist.*96. & concordat *cap. Solitæ 6. de majorit. & obedient. cap. Novit.* 13. *§.*1. *de Judiciis, & cap. Per venerabilem* 13. *§. Rationibus, Qui filii sint legitimi*; & fuit dictum verb. *Jus n.*37.

34 Quantum vero ad Legatum rei alienæ ad pias caussas, certum est utroque Jure valere. Menochius *lib.*4. *de præsumpt.*116. Barbosa *in Collectan. in citato c. Filius* 5. *de Testamentis n.*2. Pirhing *l. c. n.*86. in fine, Tiraquell. *de privilegiis piæ causæ, privileg.*66. & alii passim.

35 Si Legatum sit pure factum de re aliqua singulari, & determinata, ut de hoc palatio, de hoc prædio, & hujusmodi, ejus dominium verum acquiritur a Legatario statim post aditam ab hærede hæreditatem, *l. Si tibi homo* 86. *§.*2. *ff. de legat.* 1. *l. Si Nemo.* 181. *ff. de regul. Jur. & communis Doctorum.*

36 Ejus tamen Dominium fictum acquiritur a Legatario statim a die mortis Testatoris, *l. Si post diem* 5. *§.*1. *ff. Quando dies Legat. ced.*, & Doctores passim. Ratio autem differentiæ de acquisitione dominii veri, & dominii ficti est, quia cum solus hæres præstare debeat Legatum, non potest ipsum præstare nisi post aditam hæreditatem, adeoque dominium verum ipsius nequit ante acquiri a Legatario, cum pro tunc nemo sit a quo Legatum petatur, secus autem est de dominio ficto, quia quando post aditam ab hærede hæreditatem, Legatarius acceptat Legatum, fictione Juris retrotrahitur Dominium ad diem mortis, eo quod dies legati statim a die testatoris cedat, *cit. leg. Si post diem* 5. *§. ff. Quando dies Legat. ced.* ibi: *Itaque si pure legatum est ex die mortis, dies ejus cedit*, idest debetur, *l. Cedere* 213. *ff. de verbor. significat.* ibi: *Cedere diem significat incipere debere pecuniam, venire diem significat, eam diem venisse, quo peti potest pecunia.*

37 Hinc fructus rei Legatæ debentur Legatario a die mortis Testatoris, *arg. l. Titia, ff. de Furtis*, & ibi Glossa final., *& l. Cum servus* 86. *§.*2. *ff. de legat.* 1. Et ratio est, quia fructus sequuntur dominium rei, cujus sunt fructus per vulgaria Juris; Legatarius autem ex dictis statim ac hæres adiit hæreditatem, acquirit dominium verum Legati, & tale Dominium post acceptionem fictione Juris retrotrahitur ad diem mortis Testatoris, adeoque a tali die debentur ipsi Legatario fructus rei legatæ. Sic Gomez *variar. resolut. tom.*1. *cap.*12. *n.*5., *&* 22. Molina *disp.* 194. *num.*1. Vasq. *cap.*8. *de Testamentis §.*1. *num.*5. *& §.*4. *num.*74. Bartol. & alii, quos sequitur Molina *loc. cit.* & Lugo *de Justit. & Jure to.*2. *disput.*24. *num.*238. & alii contra Sanchez, Gofred. & plurimos alios.

38 Incrementum totum, quod res legata habuit a die Testamenti conditi pertinet ad Legatarium, sicuti & etiam fructus ipsi, quando per modum incrementi unum quid faciunt cum re legata, ut si legato grege, auctus is sit fœtibus natis, qui gregem etiam componunt, textu expresso *in l.*20. *ff. de legat.* 1., ibi: *Grege legato, & quæ postea accedunt ad legatarium pertinent*; & *§.*10. *Institut. de legat.* ibi: *Grege autem legato etiam eas oves quæ post Testamentum factum gregi adjiciuntur, Legato cedere Julianus ait.* Idem pariter dicendum est de fructibus fundi, seu agri legati pendentibus, aut hærentibus ante mortem Testatoris. *Communis, arg. citatis Juribus.*

Legatarius, quamvis ex dictis acquirat dominium 39 fictum rei legatæ singularis, & determinatæ statim a die mortis Testatoris, & dominium verum statim post aditam ab hærede hæreditatem, non potest tamen propria auctoritate illud sibi usurpare, & accipere, nisi accedat talis dispositio Testatoris, aut licentia hæredis; aliter amittit totum id, quod propria auctoritate accipit, seu usurpat, textu claro in *l. Non est dubium* 5. *Cod. de Legat.* ibi: *Non est dubium, denegari actionem Legatorum ei proportione competenti in his quas subtraxisse eum de hæreditate apparuerit. Et sic communis Doctorum.* Talis autem 40 amissio Legati cum sit pœna, non incurritur ante sententiam, nec etiam quando sine culpa ulla Legatarius rem acceperat; Et si occulte illam rem accepisset, licet male fecisset, non teneretur tamen in conscientia ad eam restituendam: ut recte ex aliis advertit Card. de Lugo *l. c. n.*240.

Legata debent in foro conscientiæ hæredes, & exe- 41 cutores exequi, quam primum poterunt: *Communis, arg. cap. Si hæredes 6. de Testamentis, & l. Cum res* 17. *ff. de legat.* 1. ubi expresse præcipitur, ut legata sine mora præstentur; Unde Layman, Silvester, & alii docent, mortaliter peccare executores, si ex negligentia diu differant exequi ultimam voluntatem Testatorum. Quamvis enim hæredibus, & Exe- 42 cutoribus concedatur semestre ad implenda Legata pia, Novell. 131. *cap.*11. *vers. Si autem Legatum*, & annus ad implenda Legata profana, *cap. Nos quidem* 3. *de Testament. & l. Null. Cod. de Episcop. & Cleric.* tamen conveniunt omnes teste Cardinali de Lugo *loc. cit. num.*296. illum terminum non ita assignari, ut auferatur obligatio conscientiæ implendi Legata quam primum poterunt, sed solum in ordine ad incurrendas pœnas, si illo elapso hæredes, & Executores exequi negligunt defuncti voluntatem, ut recte advertit Reiffenstuel. *lib.* 3. *decret. tit.* 26. *numer.*786.

Hinc si cessante legitimo impedimento hæredes, 43 seu Executores semel moniti a Judice, sive Ecclesiastico, sive Laico voluntatem defuncti intra annum non adimpleant, perdunt omne id, quod eisdem alias ex Testamento competit, sive hæreditas, sive Legatum sit, excepta legitima in hærede necessario; textu expresso *in authentic. Nos amplius, Cod. de Fideicommiss. & Novell.*1. *cap.*1. *§.*1. juncto *cap. Nos quidem 3. & cap. Si hæredes 6. de Testament.* ubi etiam additur ratio, nempe ut hac ratione *Vota defuncti adimpleantur*. Et ratio alia datur *in leg. Si patroni* 55. *§. Sed nec illud, ff. ad S. C. Trebell.* ibi: *Cur enim non videatur indignus, ut qui destruit supremas defuncti preces, consequatur quid ex voluntate?* Si 44 autem hæredes, aut Executores bis moniti ab Episcopo Legata ad pias caussas legitimo cessante impedimento exequi neglexerint, etiam ante annum privantur commodis ex Testamento eisdem alias

 com-

competentibus, textu expresso *In Novell.* 131. *c.*11.
45 *vers. Si autem qui hoc jussi*. Et si hæredes, seu executores intra sex menses, cessante legitimo impedimento, Legata pia etiam sine admonitione exequi negligant, debent postea in pœnam illa restituere cum omnibus fructibus, & emolumentis, quæ a tempore mortis Testatoris interea percipi potuissent, textu expresso *in cit. Nov.* 131. *c.*51. *vers. Si autem legatum. Et sic Communis Doctorum.*
46 Legata pro anima relicta tenentur hæredes sub mortali solvere, non solum per decem annos, sed per totum tempus a Testatore præscriptum; Nobis enim prorsus occultum est, & solum Divino Judicio reservatum tempus, quo animæ in Purgatorio detinentur, unde non possumus absque gravi temeritate illud præfigere. Hinc Alex.VIII. die 18. Martii 1665. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 43. in ordine, ibi: *Annuum Legatum pro anima relictum non durat plusquam decem annos*:
47 Legatum pium pauperibus in genere distribuendum debetur præ cæteris pauperibus Patriæ Testatoris, in qua habebat domicilium *l. Quæ conditio, §. Cum ita, ff. de condit. & demonstrat. l. Si quis ad declarandum, §. ubi autem, Cod. de Episc. & Cler.* Glossa *in cap. Si pater* 1. *de Testament. in* 6. *verb. Pauperes*, Menochius *lib.*4. *præsumpt.* 125. *num.*6. Tiraquell. *de privileg. piæ causæ, privileg.* 56. Reiffenst. *lib.*3. *decret. tit.* 26. *num.*812. Ancharan. *consil.*214. *num.*12. Monacell. *tom.*1. *tit.*10. *serm.*19. *n.*13., & alii passim. Et ratio est, quia nisi aliunde contrarium constet, merito præsumendum est, Testatorem voluisse, quod succurratur magis his, quam exteris, *arg. l. Præses, Cod. de servit. & aqua*.
48 Inter Pauperes Patriæ Testatoris magis, & prius succurrendum est plus indigentibus, quam minus egentibus. S. Thomas 2. 2. *qu.*32. *art.*3. *ad primum*, Menochius *l. c. n.*10. & alii passim; Talis enim merito est præsumenda rationabilis Testatoris voluntas.
49 Si autem adsint pauperes consanguinei, seu conjuncti Testatoris æqualiter, ac alii indigentes, isti juxta ordinem caritatis præferri debent, *capit. Non satis* 14. *dist.*86. Rota *dec.*89. *num.*4. *& decis.*171. *cor. Durano, & dec.*14. *num.*21. *coram Arguell. S. Thomas* 2. 2. *qu.*32. *art.*9. Castropal. *oper. moral. tractat.* 6. *de Caritat. disp.*1. *punct.*10. *num.*1. *& seq.* Mantica *de de conjectur. ult. volunt. lib.*8. *tit.*13. *num.*16. *&* 17. & alii communiter. Et ratio est, quia merito præsumitur, quod Testator voluerit Legata sua distribui secundum caritatem ordinatam; Caritas autem ordinata consanguineos, & propinquos præ exteris respicit, *arg. l. Præses, Cod. de servit. & aqua &* 1. *ad Timot.*5. Cum hoc tamen ordine, quod inter ipsos propinquos, seu conjunctos potius succurratur magis, quam minus propinquo, seu conjuncto, & prius magis, quam minus egeno, ut optime suo more advertit S.Th. 2. 2. *q.*32. *art.*9.
50 Ceteris autem paribus præferendi sunt illi pauperes, qui sunt meliores, & præsertim illi qui bono communi sunt utiliores; quinimo S. Thomas 2. 2. *qu.*32. *art.*9. *in corpore*, vult istos præferendos esse etiam ipsis propinquis & conjunctis Testatoris. Unde Menochius *loc. cit. num.*12. Reiffenstuel *loc. cit. num.*815, & alii inferunt, pauperes Religiosos præferendos esse aliis pauperibus, dummodo tamen nullos penitus redditus habeant, & vivant ex mera, & incerta Fidelium eleemosyna, ut Fratres Capucini, & Minores de corpore observantiæ. Insuper ceteris paribus similibus Legatis sunt succurrendæ pauperes fæminæ præ pauperibus masculis, & præcipue pauperes Moniales, quia paupertas est periculosior feminis, quam masculis. Menochius *l. c. n.*7. *& seq.* Baldus *in l. Multis in fin. ff. de Statu hominum*, & alii passim. 51

Legatum relictum destribuendum pauperibus in plurali, non potest totum dari uni soli, sed debet proportionaliter distribui in plures; Talis enim merito præsumitur voluntas Testatoris in plurali loquentis. Baldus *in l.*1. *num.*29. *Cod. de SS. Eccles.* Jason *in l. Gallus §. Quod si* 15. *n.*12. *ff. de liber. & posthum.* Felinus *in cap. Omnes leges* 1. *dist.* 1. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. par.* 3. *alleg.*83. *num.*19. cum plurimis ibi citatis. Nec de tali Legato potest plus dari uni soli, quam necessarium habeat. S. Th. 2. 2. *q.*32. *art.*10. Menoch. *loc. cit. num.*26., *& communis aliorum*. 52 53

Legatum relictum pro pauperibus concurrentibus ad portas Testatoris non potest distribui pauperibus infirmis in Hospitali. Hoc enim esset contra expressam mentem Testatoris. Genuens. *in Pract. Eccles. quæst.*214. *per totum*, Barbosa *loc. cit. num.*20. & alii passim. Legatum distribuendum in usum pauperum applicari non potest Presbytero pro Missis celebrandis. Sic tenet Fagn. *in cap. Recolentes* 3. *de statu Monachor. num.*46. ubi refert ita decisum fuisse in Capella Tholosana, *ut in dec.*26. *per cap. Nos quidem, de Testam. per Clement. Quia contingit, de Religiosis domib. per §. Si quis ædificationem in Authent. de Eccles. tit. collat.*9. *per l. Si quis ad declinandam §. penult. Cod. de Episc. & Clericis.* 54 55

Legatum distribuendum in causas pias in genere nulla specificata in particulari, potest applicari ab Executore Religioso suo Monasterio, & a Clerico suæ Ecclesiæ. Sanch. *lib.*2. *Moral. cap.*11. *num.*59. Silvest. *verb. Testamentum* 2. *q.*2. *vers. Quintum*, F. Emmanuel *qq. Regul. tom.*3. *qu.*70. *artic.*4. Layman *lib.*3. *tr.* 6. *cap.*11. *n.*6. Ancharan. *cons.*84. *num.* 9. *&* 10. Barbosa *loc. cit. num.*25. Pirhing *lib.* 3. *decretal. tit.*26. *num.*109. Reiffenst. *ibid. n.*800. Francisc. Carp. *de Executor. Testament. lib.*1. *cap.*5. *num.* 41. Mantica *de conjecturis lib.*8. *tit.*5. *n.*7. *in addit.* & alii; In tali enim casu jam adimpletur voluntas defuncti, cum tam Ecclesia, quam Monasterium revera veniant nomine causæ piæ. Si autem Legatum sit relictum distribuendum in pauperes, non potest a Religioso executore applicari suo Monasterio nisi sit tale, quod nullos penitus redditus habeat, & vivat ex mera, & incerta Fidelium eleemosyna; ex dictis *supra n.*50. aliter non adimpleretur voluntas, & dispositio Testatoris, quæ tamen est in omnibus integre adimplenda, & pro lege habenda, *l. Verbis* 129. *ff. de verbor. signific. & Novell.* 2. *cap.*2. ibi: *Disponat unusquisque super suis, ut dignum est, & sit lex ejus voluntas, & cap. Ultima voluntas* 4. *caus.*13. *q.*3. ibi: *Ultima voluntas defuncti modis omnibus servari debet*. 56 57

Legatum relictum distribuendum in pauperes generice, potest a quocumque executore applicari primo, 58

mo, & principaliter in suos conjunctos, dummodo sine fraude sint vere pauperes; Tunc enim vere adimpletur voluntas, & dispositio Testatoris, & aliunde pauperes consanguinei semper sunt præferendi in Legato generaliter pauperibus relicto. Barbosa *loc. cit. nu.*21. Menoch. *de præsumpt. lib.*3. *q.*54. *num.*3. Surd. *de aliment. tit.*1. *quæst.*93. *num.*5. Gironda *de privilegiorum, & exemptionum explicat num.*150. Vezion. *tom.*1. *commun. opinion. lib.*6. *tit.*21. *num.*32.
59 & alii citati *sub num.*56. Immo Legatum relictum distribuendum generice in pauperes, vel caussas pias, potest ab executore applicari partim sibi ipsi, si revera sit pauper, & ejus paupertatem Testator ignoraverit; Tunc enim etiam adimpletur vere, & realiter voluntas, & dispositio Testatoris, cum executor, ut supponitur, sit vere pauper sine ulla fictione, & fraude, & aliunde ipse executor non debeat esse deterioris conditionis, quam alii pauperes. Tum quia cum ipse executor debeat Legatum distribuere pauperibus, potest incipere a seipso vere paupere, cum caritas ordinata incipiat a seipso, *arg. l. Præses, Cod. de servit. & aqua, & cap. Non æstimemus* 19. *caus.*13. *qu.*2. ibi: *Nemo unquam carnem suam odio habuit*. Et sic tenent S. Thomas 2. 2. *quæst.*32. *art.*9. *ad* 3. Menochius *lib.*4. *præsumpt.*126. *num.*17. Gonzalez *ad regul.*8. *Cancellar. gloss.*2. *nu.*55. Surd *de aliment. tit.*1. *quæst.*49. *num.*4. Card. Pereira *de potest. eligendi c.*13. *n.*9. Layman *loc. cit.* Pirhing *loc. cit. n.*109. Reiffenst. *loc. cit. num.*302. Barbosa *dicta allegat.*83. *nu.*22. cum plurimis aliis ibi citatis, *arg. l.*1. *§. ult. in fine, ff. de collat. bonor. & Authent. de Sanctissimis Episc. §. Præ-*
60 *sbyteris autem collat.*9. Nec facit, quod adducunt quidam adversarii nempe quod non possit executor sibi partem talis Legati applicare, quia inter dantem, & accipientem debet esse distinctio; *arg. cap. Per nostras* 26. *de Jurepatronat.* ubi propterea non conceditur, quod Patronus possit præsentare seipsum. Non facit, inquam, quia in hoc casu videtur adhuc adesse sufficiens distinctio inter dantem, & accipientem, cum non executor, sed Testator revera dicatur dare eleemosynam, & ipse executor sit tantum minister; sicuti si in vivis quis per servum elargiatur eleemosynam, non servus, sed Dominus revera dicitur dare eleemosynam; & in tantum *in cit. cap. Per nostras* prohibetur, quod Patronus præsentet seipsum, quia hoc saperet vitium ambitionis, ut patet ex textu, quod tamen non procedit in casu nostro, maxime cum talis executor supponatur vere pauper, omni fraude, seu fictione cessante.

61 Limitanda tamen est supradicta conclusio in casu, quo si Testator cognita paupertate illius executoris, illi aliquid speciale legaverit, quia tunc non posset aliquam aliam partem ex distribuendis accipere, cum dando illi aliquid seorsim, videatur Testator illum exclusisse a distributione ab ipso facienda, ut ex communi docet Card. de Lugo *tom.*2. *de justitia, & Jure*
62 *disput.*24. *n.*282. Et idem est dicendum in casu, quo Testator alicui pauperi legaverit v. gr. 100., & alia 1000. mandaverit distribui pauperibus: tunc enim ille primus pauper exclusus videtur ab hac distributione. Sic *communis Doctorum* cum Sanchez *lib.*4. *consil. c.*1. *dub.* 57.

63 Legatum relictum dandum pauperibus, nullatenus est dandum malis, & otiosis pauperibus, nolentibus, cum possint, laborare, quia id esset eorum spiritualem ruinam, & vitia alere, cum ex quotidiano otio ad maxima vitia, non sine magno proprio, & alieno, etiam Reipublicæ detrimento prolabantur: Ut enim dicitur *Ecclesiastici* 33. *Multam malitiam docuit otiositas*, & ut scripsit Seneca *Epist.*39. *Otium est sentina omnium malorum, noverca virtutum, & cujusvis hominis sepultura.* Unde merito S. Augustinus *Epist.*84. scripsit ad Vincentium Donatistam: *Melius esurienti panis tollitur, si de cibo securus justitiam negligit, quam esurienti panis frangitur, si injustitia seductus acquiescat.* Et similibus pauperibus otiosis, qui ex acceptis eleemosynis nutriunt vitia, videtur eleemosynam fieri expresse prohibere divinum Verbum, Ecclesiastici 12. *numer.* 5., ibi: *Da bono, & non receperis peccatorem; benefac humili, & non dederis impio; prohibe panes illi dare*. Et sic tenet *Communis Doctorum*.

Legatum relictum puellis honestis, & civilibus debetur filiæ Mercatoris, & Artificis; Sic expresse decrevit *Sacra Congreg. Conc. in Romana subsidii Dotalis* 26. *Martii* 1692. Legatum relictum virgini ad effectum nubendi, debetur etiamsi efficiatur Monialis, quia Matrimonium Spirituale cum Carnali pari, immo digniori passu ambulat. *S. Congr. Episcop. & Regul. in Pisaurensi* 26. *Augusti* 1616. Si tamen sit factum cum conditione, ut solvatur in manibus Mariti pro dote; nec aliis, nec pro alia causa: vel quod decedente sine filiis, Legatum redeat ad hæredes legantis, tunc non poterit dari pro virgine monachanda, ut respondit *Sac. Congreg. Conc. in una Baren.* 15. *Sept.* 1668. Legatum autem relictum pro monachandis non potest applicari pro maritandis, quia favorabilior, & dignior est status cælibatus, & Religionis, quam conjugii carnalis. Et sic decrevit *Sacra Congregat. Visitationis particulariter deputata quinque Cardinalium ab Innocentio XII. super reformatione distributionum subsidiorum Dotalium Sanctissimæ Annuntiationis de Urbe, Visitatore Eminentiss. Card. Petruccio* 16. *Jan.* 1696. *& Sac. Congr. Conc. in Romana Subsidiorum Dotalium* 30. *Maii* 1699. 64 65 66

Legatum relictum simpliciter pro puellis monachandis, debetur etiam illis, quæ monachantur extra patriam Testatoris; Sic casu occurrente in una Amerina, & partibus informantibus respondit *Sacra Congr. Episcop. & Regular. die* 15. *Maii* 1699. apud Monacell. *part.*1. *tit.*10. *formul.*19. *num.*11., & 12. 67
Legatum relictum uxori quandiu viduitatem servaverit, debetur ei si ingrediatur Religionem. Vidal. *de legat. inquisit.* 2. *num.*35. Felix Potest. *tom.* 1. *num.* 2564. Monacell. *part.*2. *tit.* 14. *form.*1. *n.*13. & alii passim. 68

Legatum relictum Juvenibus dantibus operam studiis legalibus, debetur etiam clerico, seu Laico danti operam Sacris Canonibus, quia studium Sacrorum Canonum dicitur studium Legale, cum sit medulla Legum, & praxis Juris Civilis. Menochius *de arbitr. Jud. cap.*425. *num.*28. & *sequent.* & sic declaravit *Sac. Congregat. Conc. in Romana, seu Nicoteren. Legati* 14. *Februarii*, & 30. *Maii* 1699. Legatum alimentorum præstandum juxta præceptum Testatoris in domo tantum, si Legatarius fiat Religiosus, debetur Legatum Monasterio. Vivian. *de Jure patronat. lib.*6. *cap.*1. *n.*68. Monacell. *l. c. n.*20., & alii. 69 70

Lega-

71 Legatum relictum pro dotandis puellis, potest dari etiam Virgini illi, quæ habet dotem, sed non sufficientem, ut commode maritari possit, Vidal. *loc. cit. num.29.* Felix Potestas *loc. cit. num.2557.* Monacell. *loc. cit. num.10.* qui insuper dicit, posse dari, &
72 distribui pro augenda dote etiam jam maritatis. Legatum relictum pro dotandis pauperibus, potest dari etiam pauperi nuptæ absque dote; reperitur enim ibi idem motivum Testatoris: Mendo *verb. Legatum*
73 *num.20.* Felix Potestas *loc. cit. num.2561.* & alii. Legatum relictum virginibus acceptari, & retineri potest a puella occulte corrupta, si in foro externo habeatur pro virgine; nomine enim virginis venit publice, & in foro externo puella reputata virgo. Vidal. *loc. cit. num.28.* Felix Potestas *loc. cit. num.2562.* Diana in compendio *verb. Legatum num.21.* La Croix *lib.3. par.2. num.604. & lib.4. num.40.* cum aliis ibi citatis.

74 Legatum relictum Orphanis non debetur illis, qui carent patre tantum, quando concurrunt orbati utroque parente, isti enim sunt præferendi; debetur tamen illis, quando isti non concurrant. Gratian. *discept.666. num.3.* Velasco *de privileg. pauper. tom.1. quæst.4. num.9.* Diana *par.2. tract.2. resolut.52. vers. Quarto Legatum, & part.4. resol.163.* Monacell. *p.2. tit.13. form.7. num.3.* Amostaz. *de causis piis tom.1.*
75 *lib.4. cap.6. num.43.* cum variis aliis ibi citatis. Tale Legatum potest dari etiam puellis habentibus patres inutiles, quando non concurrunt proprie Orphanæ parentibus orbatæ; Secus vero si istæ concurrant; *L. Orphanotrophos, Cod. de Episcop., & Cleric.* ubi Doctores, Menoch. *de Arbitr. casu 66. in addition. num.7.* Castillo *lib.1. controv. cap.25. num.17.* Amo-
76 staz. *loc. cit. num.46.* cum aliis ibi citatis. Item Legatum relictum pauperibus viduis, potest distribui habentibus viros inutiles, quoties non concurrant veræ viduæ; Sic supracitati Doctores, & alii passim; *arg. cap. Inter corporalia 2. de translatione Episcop.*, ubi Ecclesia viduata censetur, si habeat Prælatum inutilem, *& l.1. Quod si nemo, ff. quod cujusque universit.* ubi universitas censetur non habere Syndicum, si illum habeat inutilem.

77 Legatum relictum pro originariis alicujus oppidi, debetur solum illis, quæ natæ sunt ibi non casu, sed quando Pater domicilium ibi habuerit, aut si locus, ubi Pater natus fuerit, aut de Jure communi, ubi Avus natus fuerit, & Neptæ natæ in ejus potestate; Non enim sufficit esse peregrinum, aut casu ibidem inveniri, *ex l. Filios 3. Cod. de municip., & originariis lib.10.* qui textus ad originem supponit domicilium esse necessarium; quapropter si casu alibi filius nascatur, ibidem non contrahit, sed sequitur domicilium Patris, ubi ipsum habet. Quamvis enim aliqua Jura dicant originem contrahi, ubi quis natus est, non expresse loquuntur ex sola nativitate; idcirco intelligenda sunt, quando quis natus fuerit in domicilio Patris, non vero alibi casu, aut quando peregrinus fuerit. Carleval. *de Judiciis lib.1. titul.1. disput.2. quæst.2. num.93.* Cevallos *commun. qu.458. num.17.* Sanch. de Matrimon. *lib.3. disput.23. num.3.* Trullench. *lib.7. Decalog. cap.18. dub.7. num.3.* Marchin. *de Ordin. part.1. lib.5. c.6. n.8.* Amostaz. *l. c. n.7. & 11.* Barbosa *de offic. & potest. Episcop. p.2. allegat.4. num.7.* ubi citat Rotam Romanam *dec.327. n.3. par.2. divers.*, & Doctores *in cap. Rodulphus 35. de Rescriptis.*

Legatum alicui sub conditione, *quod nunquam nu-* 78
bat, & semper maneat in statu cælibatus, debetur ipsi etiamsi nubat; quia talis conditio habetur pro non adjecta, cum sit contra favorem Matrimonii, & Reipublicæ bonum ex procreatione prolis proveniens. *Sic communissima Doctorum*, textu expresso *in l. Quoties, leg. Cum tale §. Mævia, ff. de condit. & demonstr.* cum similibus.

Legatum relictum alicui sub conditione, *quod tali* 79
non nubat, si a Matrimonio cum tali non abstinuerit, non debuerit ei, quia per talem conditionem non prohibetur absolute Matrimonium, cum possit cuilibet alii satis commode nubere. *Communis, & certa* textu expresso *in l. Cum ita 63. ff. de condition., & demonstrat.* Legatum relictum alicui sub conditione 80
quod nubat tali, adhuc ei debetur, quamvis ipsi non nubat, si per ipsum non stet, quod ipsi non nubat, vel ex quo talis persona designata nolit ipsi nubere, aut sit inhonesta, aut ipsius nuptiis indigna, aut cum ea contrahi non possit; in tali enim casu similis conditio habebitur pro non adjecta, textu expresso *in leg. Cum ita Legatum 63. §.1., ff. de condit., & demonstr.*

Legatum relictum alicui sub conditione: *Si nupse-*
rit, vel liberos procreaverit, est ei dandum, quam- 81
vis Religionem ingrediatur: *Communis, arg. Authent. Nisi rogati, Cod. ad S. C. Trebellian., & Novell. 123. cap. Si quis sub conditione 37.* ubi sic expresse statuitur: *Sancimus si personæ talibus conditionibus subjectæ, sive masculis, sive feminæ Monasteria ingrediantur, aut Clerici fiant, tales conditiones invalidas, & pro non scriptis esse.* Si enim Testatori in mentem venisset de Religione cogitare, merito præsumitur nihilominus legaturum ipsi fuisse, adeoque censendus est noluisse excipere a conditione casum, quo Legatarius Religionem ingrediatur.

Item tale Legatum est dandum Legatario, quam- 82
vis non ingrediatur Religionem, sed manens in sæculo Sacros Ordines suscipiat, *Communis; arg. cit. Novell. 123. cap.37.* ubi in allegato textu loquitur divisive, *Si Monasteria ingrediantur, aut Clerici fiant*, adeoque aperte insinuat alterutrum sufficere, cum dictio divisiva, *Vel* in quovis ex divisis membris verificetur; *arg. l. Deo nobis 56. Cod. de Episcop. & Cleric.* Dummodo tamen talis Clericus usque ad 83
mortem perseveret in Clericatu, & tale Legatum ad caussas pias expendat, & relinquat; ut tenent communiter Doctores per textum expressum *in cit. Novell. 123. cap.37.* ibi: *Hoc autem solatio Clerici Ecclesiarum fruantur, si usque ad suam vitam in his perseveraverint, ut res sub tali conditione donatas, aut relictas ad pia opera expendant, & relinquant*; & jure merito id statuit de Clericis in sæculo remanentibus, cum consimiliter ibidem statuerit de ingredientibus Religionem, ibi *In personis enim quæ in Monasterium ingrediuntur, Monasterio res sub tali conditione donatas, aut relictas cum alia eorum substantia competere volumus.*

Limitanda tamen est conclusio posita *sub num.81.* 84
& 82. in casu, quo de Testatoris contraria voluntate aperte constat, ut si dicat, uti valide, & licite potest; *lego Titio decem mille aureos, si nupserit, vel liberos pro-*

procreaverit; At si Religionem ingrediatur, aut Clericus fiat, lego solum mille aureos, & alii volo quod tali casu dentur Sempronio. Tunc enim Titius ingrediendo Religionem, aut assumendo Clericatum amittit tale Legatum novem mille aureorum; quia præsumptio cessat, ubi versamur in claris, ut habet Barbosa *in Axiomat. Jur. verb. Præsumptio num. final.* Et sic tenent Covarr. *lib.1. variar. resol. c. 29. a num.7. usque ad num.11.* cum pluribus aliis ibi citatis. Molina *disp.207. num.14. & 15.* Layman *lib.3. tr.3. c.10. n.12.* Sanchez *lib.7. moral. cap.16. n.12.* Pirhing *lib.3. decret. tit.26. num.76.* Reiffenst. *ibid. num.652.* & alii passim.

85 Nec valet objicere, quod talis conditio sit turpis, & illicita; cum retrahat a statu perfectiori, qualis est status religionis, & Clericatus respectu status Laicalis. Non valet, inquam, quia quamvis talis conditio esset turpis, & illicita, si apponeretur ex odio Religionis, aut Clericatus, vel absque honesta, & justa causa, ex solo fine, ut Legatarius a Religione, aut Clericatu retraheretur; Non est tamen turpis, & illicita, si apponatur, ut supponitur, & de facili fieri potest, ob honestum, & justum finem, v. gr. ad nobiliorem, & splendidiorem conservationem Familiæ, seu stemmatis, vel quia nubenti, & liberos procreanti pro liberorum educatione, & familiæ sustentatione majora bona temporalia esse necessaria, quam Religioso, aut Clerico, ipse Testator censuit, atque cognovit, & hujusmodi; ut recte advertunt Covarr. *l. c. n.14.* Laym. *l. c. n.12.* Reiffenst. *l. c. n.953.* aliique passim.

86 Legatum relictum alicui sub conditione *Si Religionem ingrediatur*, vel *Clericus fiat* non est ei dandum, si non ingrediatur Religionem, aut non fiat Clericus. *Communis*; *arg. cap. Cum sit proprium 2. de conditionib. apposit. & l. Titi, §. 1. ff. de condit. & demonstrat.* Licitum est enim sub spe lucri temporalis aliquem ad Religionem, vel Clericatum attrahere; *arg. cit. cap.*

87 *Cum sit proprium*. Nec valet objicere, quod sicuti ex dictis *num. 81. & 82.* conditio, *quod nunquam nubat, et semper maneat in statu cælibatus* habetur pro non adjecta, & Legatum debetur etiamsi Legatarius nubat, & non maneat in statu cælibatus; ita debet haberi pro non adiecta conditio: *Si Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat*, & Legatum debetur etiamsi Legatarius non ingrediatur Religionem, nec Clericus fiat; cum conditio, *Si Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat* tacite involvat dictam condictionem, *quod nunquam nubat, & semper maneat in statu cælibatus*. Non valet, inquam, ultraquamquod non currit paritas de utraque conditione, cum cælebs Laicus non propaget Rempublicam sæcularem, nec Religiosam, nec Clericalem; & Cælebs Religiosus, aut Clericus saltem propaget Rempublicam Religiosam, vel Clericalem, in majus Dei obsequium, non est ullimode præsumendum, quod Jura per annullationem conditionis non nubendi, annullare etiam voluerint conditionem ingrediendi Religionem, vel assumendi Clericatum; cum tali statui Religioso, seu Clericali, ita in omnibus faveant, ut quantum ad præsens attinet, Legatum relictum alicui sub conditione, *Si nupserit, vel liberos procreaverit*, statuant esse nihilominus ei dandum, quamvis Religionem ingrediatur, vel Clericus fiat, ex dictis *n. 81. & 82. arg. Authentic. nisi rogati, Cod. ad S. C. Trebellian. & Novell. 123. c. si quis sub conditione 37.*

Legatum relictum Regulari in particulari sub conditione, quod quandiu vivit, pertineat irrevocabiliter ad eum independenter a licentia Superioris, non debetur ipsi Religioso, sed Monasterio, & talis conditio habetur pro non adjecta. Baldus *in cap. Clerici in fine, de Judiciis*; Jason. *in Authent. Ingressi n.37. & 38. Cod. de SS. Ecclesiis* Sanchez *lib.7. moral. cap. 17. num. 4.* Fagnan. *in cap. Joannes Clericus 19. de Testam. n.20. & seq. & in c. Monachi 2. de statu Monachor. a n.47.* & alii passim *arg. cap. Non dicatis 12. q. 1. cap. Abbates 18. q. 3. cap. Quia ingredientibus 19. quæst. ult. cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachorum* Concil. Trident. *sess.25. cap. 2. de Regularibus* & decr. Clem. VIII. pro reformatione Regular. incip. *Nullus omnino*. Et Ratio est, quia talis conditio est turpis utpote repugnans paupertati promissæ: turpis autem conditio habetur pro non adjecta, textu expresso *in §. Impossibilis, instit. de Hæredum instit. & l. Conditiones 14. ff. de condit. instit.* Immo Legatum factum Regulari, nec momento temporis potest esse apud eum, sed illico acquiritur Monasterio; *arg. c. Statutum 1. caus. 18. q. 1. c. Abbates 16. caus. 18. q. 2. cap. Quia ingredientibus 7. caus. 19. q. 3. cap. In presentia 8. de probat.* cum similibus; *cap. cum ad Monasterium 6. de statu Monachor.* ibi: *Totum incontinenti resignet*. Concil. Trid. *cit. sess. 25. de Regularibus cap. 2.* ibi: *Statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur*. Et sic tenent Abbas *in cap. Monachi 2. de statu Monachor. num. 8.* Navarr. *in c. non dicatis 12. q. 1. n. 44. & sequent.* Fagnan. *citat. cap. Joannes 19. de Testamentis num. 20.* & alii. 88 89

Et hæc clarius, & expressius habentur in cit. Decret. Clement. VIII. pro reformat. Regular. incip. *Nullus omnino*, ubi §.3. sic præcise præcipitur: *Quo Tridentini Concilii Decreta de paupertatis voto custodiendo fidelius observentur, præcipitur, ut nullus ex Fratribus etiamsi Superior sit, bona immobilia, vel mobilia, aut pecuniam, proventus, census, eleemosynas, sive ex concionibus, sive ex lectionibus, aut pro Missis, tam in propria Ecclesia, quam ubicumque celebrandis, aliove ipsorum justo labore, & causa, & quocumque nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum, aut piorum largitiones, Legata, aut donationes fuerint, tamquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere possit, sed ea omnia statim Superiori tradantur, & Conventui incorporentur, atque cum ceteris illius bonis, redditibus, pecuniis, ac proventibus confundantur, quo communis inde victus, & vestitus omnibus suppeditari possit.* 90

Nec Regulares in particulari possunt habere, seu de se retinere Legata præsertim si sint in bonis stabilibus, neque de licentia quorumcumque suorum Superiorum. *Cit. decr. Clem. VIII. §.4.* ibi: *Neque Superioribus quicumque illi sint, ullo pacto licet eisdem Fratribus, aut eorum alicui bona stabilia etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam etiam depositi, aut custodiæ nomine concedere.* 91

Immo talis licentia etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus, qui dicerent, eam posse concedere, non excusaret Fratres a culpa, & pœna a Trid. Concil. imposita, textu expresso *in cit. Decret. Clem. VIII. §.7.* ibi: *Nulla quorumcumque Superiorum dispensatio, nulla.* 92

nulla licentia, quantum ad bona immobilia, vel mobilia fratres excusare possit, quominus culpæ & pœnæ ab eisdem Concilii decretis impositæ, & ipso facto incurrendæ, obnoxii sint, etiamsi Superiores asseverent hujusmodi dispensatione, aut licentias concedere posse; quibus in ea re fidem minime adhiberi volumus. Et sic sæpe sæpius respondit *Sac. Congr. Conc.*

93 Hinc diligenter advertendum est ad id, quod ex declaratione ejusdem Sac. Congreg refert Fagnan. *in cap. Monachi 2. de statu Monachor. num.62.* ibi: Præterea in causa Neapolitana propositum fuit Sac. Congregationi dubium ut infra conceptum. In aliquibus Monasteriis nonnullæ Moniales census, & annuos quosdam redditus, & proventus seu fructus percipiunt sub diversis contractuum speciebus: nam aliquæ in ipsarum persona emerunt certos redditus a personis Laicis, aliquæ ab aliis Monialibus, aliquæ ab ipsis Monasteriis: aliæ vero dederunt pecuniam Monasterio, ut ex earum pecuniis fieret emptio nomine Monasterii ad rationem septem vel octo pro centenario, & Abbatissæ dabant ipsis Monialibus illos redditus, quos ex dictis emptionibus exigebant singulis annis. Aliquæ Monasteriis, seu eorum Superioribus certas pecuniarum summas manualiter pro indigentiis Monasterii dederunt pacto adjecto, vel etiam tacita conventione adhibita, ut Monasterium, seu Abbatissa certos redditus ad rationem tot pro centenario earum vita durante concedat. Quæritur, an Moniales prædictæ in hujusmodi casibus incurrant in pœnas per Concil. Tridentinum *sess. 25. cap.2. de Regular.* in proprietarios inflictas, etiamsi de licentia Abbatissæ, & ad Abbatissæ nutum, vel Conventus, seu Monasterii nomine percipiant; Sacra Congregatio censuit in nullo supradictorum casuum licere Moniales dictos fructus, seu redditus percipere; & si perceperint, incidere in pœnas *dict. cap.2. sess.25. de Regul.* Neque ab hujusmodi pœnis excusari ob licentiam Abbatissæ, quæ eam d. Concilii decreto in supradictis casibus concedere quidem prohibetur, sed debet ex suo munere ex Monasterii redditibus, vel eleemosynis Monialium necessitatibus in dies subvenire. Ex quibus declarationibus apparet, non esse amplius locum opinioni Joann. Andr. *in Regul. Non est obligatorium*, Calder. *consil. 2. de Regul.* & Abbat. *cons.88. p.1.* existimantium licere professo de licentia superioris Prælati accipere aliquam annualem provisionem a Conventu, vel a Provincia, puta scutorum decem, ut exemplificat Joan. Andr. vel quinquaginta, ut inquiunt Calder. & Abb. persolvendam pro vestibus, & aliis personalibus necessitatibus.

94 Insuper attente notandum est, quod ipsemet Fagnanus pleno Jure undequaque instructus *loc. cit. sub num.75. & 76. concludit*, ibi: Concludendum est igitur, nemini prorsus Regularium tam virorum quam mulierum cujuscumque qualitatis, & conditionis existat, nisi sit Officialis, fas esse etiam nomine Conventus habere annuos redditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem, aut peculium, etiamsi illud non sit superfluum, sed ad necessarios, honestos & pios usus, a superiore ex quacumque causa concessum, & dependenter ab ejus voluntate & nutu, nec quemquam excusari a lethali culpa, & pœna proprietariis inflicta ex quavis consuetudine Monasterii, vel Religionis, aut ex varietate, seu probabilitate opinionum, aut alio quovis prætextu, vel causa. Et Religiosis tam Prælatis, quam subditis cavendum esse ab hujusmodi palliamentis, quia Deus non irridetur, *ad Gallat. cap.6. cap. Erubescant. dist.32. cap. Humanæ 22. q.5. cap. Tua nos, de simon. & cap. In civitate, de usur.* Et eo magis, quia Sac. Congregatio consulta, an liceat Regularibus interpretari Decretum *c.2. sess.25. de Regul.* respondit: *Non licere*. Ad dubium, ut supra conceptum num.1. Sacra Congregatio respondit: *Negative*, videlicet in nullo ex suprascriptis casibus licere Regularibus utriusque sexus habere prædictos annuos redditus, seu provisiones annuas, vel bonorum stabilium administrationem, seu peculium non superfluum nomine Conventus, ac de suorum Superiorum licentia, & dependenter ab eorum voluntate, ac nutu, alioquin non esse immunes a culpa, & pœna, de qua *in dict. cap. 2. sess. 25. de Regul.*

Legatum relictum Monasterio, seu Conventui bonorum incapaci, pro Sacristia, Valetudinario, vel Ecclesiæ pro cera, & oleo, non dicitur irritum, sed debet per Syndicum investiri pro adimplenda Testatoris voluntate, ut decrevit *Sacra Congregatio Episcoporum, & Regul. in Forosempronien. 21. Augusti* 1693. Immo si gravetur hæres, illud subministrare tenetur. *Sacra Congregatio Concilii in Faventina 2. Martii 1697. apud Monacell. part.2. tit.4. formul.1. num. 17.* 95

Unde legatum relictum Minoribus de Observantia, Reformatis, & Capuccinis pro Anniversariis, Oleo, Lampadibus, Paramentis, Hostiis, Sacristia, Ecclesia, Fabrica, Luminaribus, Sindonibus, Linteis, Tunicis, Bibliotheca, Impressione librorum, Pane, Vino, Pitantia, seu pro victu, & vestitu, & aliis necessariis, est ipsis tradendum, seu solvendum ab hæredibus, ut adductis plurimis Decretis, & Decisionibus ad longum probat, & demonstrat Petrus Marcellinus de Luccia J. U. D. & in S. Theologia Professus, ac in Romana Curia causarum Patronus in sua dissertatione unica, in qua agitur de obligatione indispensabili hæredum satisfaciendi Legata quomodocumque relicta supradictis Fratribus Minoribus ad formam Decreti Rev. Fabricæ 14. Februarii 1635. auctoritatæ Apostolica confirmati, quod ut ab omnibus in promptu semper habeatur, hic ad litteram datur cum aliis Decretis, & declarationibus circa id expost emanatis. 96

Adducitur igitur Decretum Rev. Fabricæ, & juxta illius dispositionem ponitur in claris, supradictos Minores Mendicantes S. P. Francisci esse capaces Legatorum juxta modum in eodem Decreto præscriptum. 97

Decretum Sac. Congreg. Fabricæ Principis Apostolorum de Urbe super Legatis Minoribus de Observantia S. Francisci.

Cum sæpius fuerit habitus recursus ad Sac. Congregationem Ven. Fabricæ S. Petri super annuis Legatis factis, seu facien. ad favorem Fratrum Sancti Francisci Minorum de Observantia, cum onere Missarum, seu Officiorum, sive gratis, sive alio modo.

Pen-

Prætendente Ven. Fabrica S. Petri ad illam spectare propter dd. Fratrum incapacitatem hujusmodi Legatorum.

Dictis autem Fratribus allegantibus posse annua Legata hujusmodi recipere tuta conscientia, quatenus hæres ex sua libera voluntate voluerit illa dare in eleemosynam, & committere Fratribus dd. Missas, & Officia, juxta sententiam S. Bonaventuræ, & Decreta Sacr. Congregat. a S. D. N. Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci Cismontanæ Familiæ Consultationibus præpositæ sub die 4. Junii 1628. publicata.

Eadem Sacra Congregatio pro opportuna præmissorum provisione, facta prius relatione S. D. N. Urbano Papæ VIII. ac de illius expresso ordine, & mandato, decrevit in futurum super hujusmodi Legatis observari, ut infra.

Quod hujusmodi Legata per debitores, vel hæredes non extinguantur, vel reducantur per compositionem cum Ministris Fabricæ faciendam, vel alio quovis modo; sed illorum capitale, sive sors principalis, vel proprietas absque aliqua diminutione conservetur semper, & perpetuo ad effectum, ut in usus Romano Pontifici pro tempore existenti bene visos possint applicari: ita tamen, ut quamdiu applicationem specialem auctoritate Apostolica fieri non contigerit, hæredes, vel debitores possint libere, si velint, dictis Fratribus dare dicta annua Legata per eosdem Fratres recipienda in eleemosynam, non autem per eos exigenda. Et quod quævis extinctio, reductio, seu diminutio capitalis, seu proprietatis aliter absque speciali Romani Pontificis permissione facta, eo ipso nulla sit, nec debitoribus, aut aliis quibuscumque suffragetur.

Quodque Commissarii, aliique Ministri Ven. Fabricæ super hujusmodi capitale, seu proprietate supradicta se de cetero non intromittant, nec dictos hæredes, seu Debitores aliquo modo molestent, nisi ad effectum reinvestiendi in casu reinvestimenti, seu providendi, ut conservetur, ut supra, aut alias in executionem applicationis auctoritate Apostolica fact., vel facien.

Et quod nolentibus dd. hæredibus, vel debitoribus dare supradictis Fratribus dd. eleemosynas, seu annuas præstationes, sive Legata ut supra solvere, vel illas, seu illa non solventibus, tunc & eo casu lapsis duobus annis a die obitus Testatorum, si fuerit maturatum Legatum, vel a die maturatæ illius solutionis eadem Fabrica, & illius Commissarii, & Ministri id totum, quod solutum non fuerit pro præterito, pro rata tamen, in qua fuerit ut supra elapsum biennium, vel ultra; possit, & valeat annuas præstationes hujusmodi exigere, exigique facere ad sui beneficium juxta suas facultates, & Privilegia: salvo semper capitali seu proprietate, ut supra ad effectum, quod hæredes, vel debitores (dummodo de eis per Romanum Pontificem pro tempore existentem aliter non fuerit dispositum, nec prædicta Legata in alios usus ejus auctoritate applicata fuerint, vel applicari contigerit) possint, si velint quandocumque futuris temporibus, & sic deinceps in perpetuum dare dictis Fratribus dicta annua Legata in eleemosynam, ut supra, nec Fabrica eosdem hæredes, vel debitores molestare possit, & valeat toties, & quoties casus contigerit, nisi pro præterito & tunc in illis terminis tantum, post quorum maturationem fuerit elapsum biennium, vel ultra, ut supra, salva semper erectione Beneficiorum & applicatione Legatorum, seu quorumcumque bonorum, & reddituum ac jurium eisdem Beneficiis, seu aliis usibus piis auctoritate Apostolica facta, vel in posterum quandocumque facienda, & executione Litterarum Apostolicarum desuper expeditarum, seu expediendarum; ita ut præfata Decreta ad illas nequaquam se extendant, sed illæ semper firmæ, & illesæ remaneant, ac suos plenarios, & integros effectus sortiri debeant, ita quod neque Fabrica, neque hæredes, vel debitores præfati ullo modo illas impedire, retractare, vel controvertere valeant, & salvis semper Sedis Apostolicæ auctoritate, ac facultatibus competentibus dictæ Sacræ Congregat. Ven. Fabricæ.

Prohibuit tamen eadem Sac. Congreg. Fratribus supradictis sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, ne audeant, seu præsumant, nec quilibet eorum audeat, seu præsumat per se, nec per alios Syndicos, Ministros, seu Procuratores, tam sæculares, quam Regulares dictas annuas præstationes, seu Legata, nec judicialiter, tam coram quocumque Judice Ecclesiastico, quam sæculari Ordinario, vel Delegato, nec alias, nisi juxta formam dicti Decreti Congregationis Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci Cismontanæ Familiæ a Sanctissimo D. N. deputatæ ab hæredibus, seu quibusvis aliis eorum debitoribus petere, minuive dd. hæredibus, seu debitoribus facere aliquas receputas pro dd. annuis præstationibus, nisi pro rata, & pecunia, seu eleemosynis supradictis cum effectu, ac vere, & realiter eisdem Fratribus data, vel soluta, seu datis, vel solutis, nec sub alia data, nisi sub ea, qua vere fuerit iisdem Fratribus, aut aliis pro eis facta realis satisfactio, & insuper, ne provisor Apostolicus pro tempore de Beneficiis, quibus Legata supradicta fuerint applicata, vel eorum Procuratores, & Ministros super exactione dd. Legatorum directe, vel indirecte impedire, vel molestare quovis quæsito colore, vel prætextu audeant, vel præsumant. In quorum fidem &c.

Datum Romæ ex Collegio ejusdem Sac. Congregat. die 14. Febr. 1633.

Domin. Card.

Verba Congregationis particularis ab Urban. VIII. Fratrum Minorum de Observantia Cismontanæ Familiæ Consultationibus præpositæ in Decisionibus præcedentibus allegatæ. 98

Sacra Congregatio &c. Sed quia in his casibus solet aliquando evenire, quod annuus redditus ob temporis antiquitatem non comperiatur habere aliquem Patronum, cui fieri debeat talis, ut supra, protestatio, decernimus; quod in tali casu servetur statutum Ordinis Minorum sub Paulo II. (*Julio II.*) super cap. 6. Regulæ §. Inhibemus, *quod nimirum hujusmodi redditus assignentur Rectoribus spiritualibus, & temporalibus Collegiorum, aut Communitatum, Terrarum, aut Civitatum, qui tales eleemosynas sive fructus, vel redditus annuos nomine Ecclesiæ Romanæ, vel donantium sine Fratribus exigant, & recipiant, & a Fratribus, sive aliis Sacerdotibus, quando Fratres noluerint, tales Missas, vel suffragia juxta piam intentio-*

nem Benefactorum in toto vel in parte secundum quantitatem talium observationum, dici faciant.

99 Decretum Sac. Congreg. Fabricæ S. Petri circa Legata relicta Minoribus de Observantia in locis, in quibus Ven: Fabrica locum habet, promulgatum sub die 14. Ferbr. 1633.

Cum sæpius &c. eadem Sacra Congregatio censuit pro opportuna prædictorum provisione, facta prius relatione Sanctissimo Domino Nostro Papæ Urbano VIII. ac de illius expresso ordine, & mandato decrevit in futurum super hujusmodi Legatis observari, ut infra. Quod hujusmodi Legata per debitores, vel hæredes non extinguantur, vel reducantur per compositionem cum Ministris Fabricæ faciendam, vel alio quovis modo; sed illorum capitale, sive sors principalis, vel proprietas absque aliqua diminutione conservetur semper, & perpetuo ad effectum, ut in usus Romano Pontifici pro tempore existenti benevisos possint applicari. Ita tamen, ut quandiu applicationem specialem auctoritate Apostolica fieri non contigerit, hæredes, vel debitores possint libere, si velint, dictis Fratribus dare annua Legata per eosdem Fratres recipienda in eleemosynam, non autem per eos exigenda.

Quodque Commissarii, aliique Ministri Ven. Fabricæ super hujusmodi Capitale seu proprietate supradicta, se de cetero non intromittant, nec dictos hæredes, seu debitores aliquo modo molestent &c.

Et quod nolentibus dd. hæredibus, vel debitoribus dare supradictis Fratribus dictas eleemosynas, seu annuas præstationes, sive Legata ut supra solvere, vel illas, seu illa non solventibus, tunc & eo casu lapsis duobus annis a die obitus Testatorum si fuerit maturatum Legatum, vel a die maturatæ illius solutionis, eadem Fabrica, & illius Commissarii, & Ministri id totum, quod solutum non fuerit pro præterito, pro rata tamen in qua fuerit, ut supra elapsum biennium, vel ultra, possit, & valeat annuas præstationes hujusmodi exigere, exigique facere ad sui beneficium juxta suas facultates, & privilegia, salva semper proprietate, seu capitali ut supra, ad effectum quod hæredes, vel debitores &c. possint si velint, etiam quandocumque futuris temporibus, & sic deinceps in perpetuum dare dd. Fratribus dicta annua Legata in eleemosynam &c. Et inferius præservatur Decretum Congregat. particularis sub Urbano VIII. superius relatum sequentibus verbis: *Prohibuit tamen eadem Sacra Congregatio Fratribus supradictis sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda, ne audeant, seu præsumant, nec quilibet eorum audeat, seu præsumat per se, vel per alios Syndicos, Ministros, seu Procuratores, tam Sæculares, quam Regulares dictas annuas præstationes, Legata, nec judicialiter tam coram quocumque Judice Ecclesiastico, quam Sæculari Ordinario, vel Delegato, nec alias nisi juxta formam dicti Decreti Congregat. Fratrum Minorum de Observantia Sancti Francisci Cismontanæ Familiæ a Sanctiss. D. N. deputatæ ab hæredibus, seu debitoribus petere, minusve dd. hæredibus, seu debitoribus facere aliquas receeputas pro rata, & pecunia, seu eleemosynis supradictis cum effectu, ac vere, & realiter eisdem Fratribus data, vel soluta, seu datis, vel solutis, nec sub alia data, nisi sub ea qua vere fuerit iisdem Fratribus, aut aliis pro eis facta realis satisfactio.*

Decretum ejusdem Sac. Congregationis Fabricæ 100
ad providendum indemnitati Fratrum in annuis Legatis, & occurrendum hæredum, vel Executorum malitiæ, editum die 15. Decembris 1646.

Sacra Congregatio Generalis Rev. Fabricæ S. Petri de Urbe ad consulendum non minus indemnitati Fratrum Ordinis Minorum de Observantia Sancti Francisci quam providendum malitiæ hæredum, & aliorum quomodolibet obligatorum, qui differunt ultra biennium illis solvere annua Legata pia cum oneribus Missarum, seu Officiorum, vel etiam gratis dictis Fratribus, seu eorum Ecclesiis relicta, ac in futurum relinquenda sub spe postea super illis pro minori summa se componendi cum Commissariis, & aliis Rev. Fabricæ Ministris, & Officialibus; prohibuit, & expresse mandavit Commissariis, Oeconomis, & Secretariis, & aliis quibuscumque Officialibus, & Ministris Reverendæ Fabricæ præsentibus, & futuris, & tam Urbis, & Status Ecclesiastici, quam Regni Neapolis, & aliorum quorumcumque locorum sub pœnis arbitrio ejusdem Sacræ Congregationis, ne de cetero cum hæredibus, vel aliis quomodolibet obligatis ad solutionem dictorum Legatorum ad aliquam compositionem, remissionem, vel transactionem deveniant, sed ab illis omnes annatas supra biennium decursas, & non solutas integraliter exigant, & exigere faciant in beneficium dictæ Reverendæ Fabricæ sine relaxatione alicujus minimæ portionis, seu quantitatis, servato in reliquis tenore Decreti in hac materia ab eadem Sac. Congreg. editi sub die 14. Febr. 1633. & compositiones &c. eo ipso nullas, & irritas esse decrevit, mandans &c.

Et capacitatem Fratrum Minorum obtinendi an- 101
nua, & perpetua Legata per modum simplicis eleemosynæ expresse comprobat Breve Urbani VIII. incipiens *Exponi Nobis*, emanat. 27. *Julii* 1637. favore Minorum de Observantia, ubi expresse approbatur, & Auctoritate Apostolica confirmatur declaratio facta a Patre Didaco de Cea in Romana Curia pro Ultramontana Familia Commissario Generali in hæc verba in tali Brevi inserta §. *Insuper*, ibi: *Insuper ad serenandas Fratrum conscientias &c. Declaramus &c. Dictos Conventus, Fratresque Minores respective licite, valide, tuto, & salva conscientia tenere posse annua, & perpetua Legata, vel certos alios redditus, aut proventus annuos, & perpetuos præfatæ puritati nostræ Regulæ consentaneos per modum eleemosynæ &c.* in quo Brevi multa alia ad rem continentur, unde ut ab omnibus præ oculis habeatur, hic ad litteram datur, prout registratur a Pitonio *discept.* 2. *nu.* 62. & a dicto de Luccia *l. c. pag.* 146. *n.* 387.

Breve S. M. Urbani VIII. editum post Decreta prædicta, quæ ad tenorem ejusdem Brevis posterius editi intelligenda veniunt.

URBANUS OCTAVUS.

Ad futuram rei memoriam. 102

Exponi Nobis fecit dilectus Filius Elias Petiot Doctor Theolog. Parisiensis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Regularis Observantiæ Turoniæ Minister Provincialis cum omnibus Superioribus, & sub-

& subditis ejusdem Provinciæ, quod ipsi a dilecto etiam Filio Didaco de Cea Ordinis eorumdem Minorum Lectore Jubilato Almæ Angelorum Provinciæ, & Ordinis Patre, ac in Romana Curia pro Ultramontana Familia Commissario Generali, & de mandato, & auctoritate dilecti Filii nostri Francisci S. Laurentii in Damaso Diaconi Cardinalis Barberini nuncupati S. R. E. Vicecancellarii, nostri secundum carnem, ex Fratre germano nepotis, dictique Ordinis apud nos, & Sedem Apostolicam Protectoris; in præfatæ Provinciæ specialem Commissarium, pro alienandis bonis immobilibus, si quæ fuerint extra Conventum dictæ Provinciæ septa, ac alias sub certis modo, ac forma ibi expressis, constitutus, & deputatus fuit, prout in dicti Didaci Commissarii Generalis hujusmodi desuper confectis patentibus litteris tenoris subsequentis, videlicet:

Frater Didacus de Cea Ord. Minorum Regularis Observantiæ Lector Jubilatus Almæ Angelorum Provinciæ, & Ordinis Pater, ac in Romana Curia pro universa Familia Ultramontana Commissarius Generalis, & servus, Dilecto Nobis in Christo R.P.F. Eliæ Petiot ejusdem Ordinis, & Instituti, Provinciæ vero Turoniæ Provinciali Ministro, ac Doctori Theologo Parisiensi salutem, & pacem in Domino sempiternam. Cum Eminentiss. D.Card. Francisco Barberino S. R. E. Vicecancellario, necnon totius nostræ Seraphicæ Religionis vigilantissimo Protectori, Collectori, & Gubernatori, exponi feceris una cum omnibus, & singulis ejusdem Provinciæ Superioribus, & subditis, quod dicta Provincia, quondam Conventualium zelo suæ professionis ducta, & devotis accensa desideriis olim quidem Regulæ suæ observantiam amplexa fuerit, & formam vivendi, & disciplinæ Patrum Observantiæ acceptaverit, nuper vero a S. D. N. Urbano VIII. in Litteris suis Apostolicis sub datis hic Romæ 18. Junii præsentis anni declarata fuerit, & de novo incorporata Regulari observantiæ cum omnibus privilegiis, juribus, exemptionibus, & immunitatibus, quibus d. Provincia, cum Provinciis Franciæ S. Bonaventuræ, & Conventus Parisiensis ab antiquo gaudere consueverunt.

Propterea ad felicius dictæ Provinciæ, & Fratrum conscientias serenandas, & Sanctæ Regulæ nostræ Seraphicæ Nitorem, & observantiam restituendam supplicaveris, quatenus concedamus tibi licentiam, ut cum consilio Syndicorum Conventuum respective possessiones, prata, & alia immobilia (si quæ fuerunt extra Conventum septa) sic vel alienes, vel disponas, prout melius regimen dictæ Provinciæ, & Conventuum utilitas postulaverit; quia autem dicta alienatio, & dispositio non potest executioni mandari absque singulari ejusdem Eminentissimi Protectoris mandato, & modo ab illo assignando, quo debite, & congrue omnia, si quæ intervenerint impedimenta, tollantur, & quatenus dicta hujusmodi alienatio, vel dispositio suum tandem integrum, & plenarium sortiatur effectum; Hinc est, quod auctoritate ejusdem Eminentiss. Protectoris Nobis in hac parte specialiter commissa, præsentium tenore, & vigore, te, qui de Religionis zelo, morum integritate, & prudentiæ claritate plurimum in Domino commendaris, ejusdem dictæ tuæ Provinciæ specialem Commissarium nominamus, & instituimus omni meliori modo quo possumus, & opus fuerit, etiam cum plenitudine potestatis, agendi, sollicitandi, & procurandi pro te, vel per alium, seu alios dictæ Provinciæ benemeritos Patres, a te deputandum, vel deputandos, ad cujus, vel quorum nominationem, & ad facultatem eligendi, specialem licentiam, & auctoritatem concedimus, quatenus dictæ possessiones, prata, & alia immobilia, si quæ fuerint extra Conventum septa, intra unum annum, vel ad summum duos a debita præsentium notitia computandum, sic vel alienentur, vel disponantur, ut dictæ Provinciæ felicius regimen, & Religionis decor postulaverint.

Et propterea eadem auctoritate Eminentiss. Protectoris & earumdem serie nostrarum prædictos Syndicos Conventuum respective tamquam generales per Sanctiones Pontificias Procuratores, & Œconomos Apostolicos, hortamur in Domino, & quantum in Nobis est, injungimus, & mandamus, quatenus dictam alienationem seu dispositionem, consilio, & auxilio suo promoveant, ut scilicet fiat secundum requisitas juris solemnitates, & debitum Seraphicæ nostræ institutionis modum, scilicet dictorum bonorum dominium, possessionem, & proprietatem in perpetuum abdicando, & ad quos de consilio Fratrum cujusque Conventus melius secundum Deum, & fructuosius secundum licitam utilitatem Conventuum videbitur expedire, transmittendo, & alienando.

Insuper ad serenandas Fratrum conscientias eadem auctoritate Eminentiss. facultatem tibi concedimus, quatenus Fratribus, & Conventibus dictæ Provinciæ vice nostra declares: immo Nos nomine, & auctoritate dicti Eminentissimi Protectoris declaramus, dictos Conventus, Fratresque Minores respective licite, valide, tuta, & salva conscientia *tenere posse annua & perpetua legata, vel certos aliquos redditus, aut proventus annuos, & perpetuos* præfatæ puritati nostræ Regulæ consentaneos per modum eleemosynæ, aut (juxta primam, & præcipuam S. Patris Francisci vivendi rationem, ejus consilio, & exemplo firmatam, & roboratam) pretii, seu mercedis vice pro spirituali dictorum Fratrum nostrorum labore recipiendos, nempe pro Missarum solemnium, privatarumque Sacrificiis, aliisque divinorum Officiorum oneribus secundum pias Benefactorum, seu vivorum, aut defunctorum intentiones institutis, sive pro Fabricis, & reparationibus Ecclesiarum nostrarum, sive pro studiis Sacræ Theologiæ, & bonarum disciplinarum, nec non aliis Conventuum utilitatibus, sive pro prædictis omnibus causis, aut aliqua illarum divisim, vel conjunctim jam diu prædictos redditus, aut proventus fundatos, & constitutos, vel fundandos, & constituendos super hujusmodi bonis cujuscumque sint naturæ (nunc, & in perpetuum abdicandis, transmittendis, & alienandis) juxta prædictos modos licitos, & puritati Regulæ nostræ congruos reservando & retinendo, *facta prius ex animo, & optimo corde dictorum redditurum, aut proventuum, simili, vel efficaciori protestatione, & renuntiatione a Doctore nostro Seraphico P. Bonaventura præscripta, atque observata*; & quod dicti redditus aut proven-

tus in unoquoque Conventu non sint in tanta copia, & excessiva quantitate, ut mendicitatem excludant, aliisque servatis clausulis, & circumstantiis, *nec non gratiis, & juribus contentis, & expressis in allegatione pro sustinenda validitate fundationis, & perpetuorum Legatorum conventus Victoriæ. Sancti Patris Nostri Francisci Recollectorum in Hispania alias per Nos præsentata Eminentiss. Dominis Cardinalibus Sacræ Congregationis Concilii Tridentini, & ab eis approbata, & confirmata per Decreta edita sub datis hic Romæ vigesima Junii, & tertia decima Julii anno Domini 1635.*

Ut autem facilius, opportunius, & exactius injunctum tibi munus absolvere possis, ejusdem Eminentiss. Protectoris auctoritate, præcipimus omnibus, & singulis dictæ Provinciæ Fratribus Superioribus, & subditis in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub pœna privationis propriorum Officiorum, nec non excommunicationis latæ sententiæ, & etiam prædictis Conventuum Syndicis Apostolicis, ut te, vel alium, seu alios intra prædictum, & præfixum tempus velut legitimum, seu legitimos dictæ Provinciæ Commissarium, seu Commissarios ad prædicta (ut fertur) specialiter, & expresse deputatum, vel deputandum, aut deputandos cum omnibus gratiis, ac juribus aliis Commissariis concedi solitis recipere, recognoscere, & revereri velint, & debeant, tibi, aut illi, vel illis in his, quæ nec cultui Divino, aut Animæ suæ, nec evidenti, & spirituali Conventuum utilitati contraria sunt, prompte & hilariter obtemperaturi; Monentes, ut in hujusmodi muneris executione, nihil aliud penitus nisi prædictorum Cultus Divini augmentum, Domorum Domini decorem, studiorum necessitatem, & demum cujuscumque Conventus utilitatem spiritualem nostro, Minorum statui, & Regularibus Institutis, dictæque Provinciæ privilegiis nuper confirmatis (ut præfertur) congruentem præ oculis habeas. Vale, Deumque pro Nobis exora. Datum Romæ in Conventu Aracælitano die 10. Julii anno 1637. in quorum fidem manuali nostro Syngrapho, & majori officii nostri Sigillo præsentes munivimus.

Cum autem sicut eadem expositio subjungebat, præfati Exponentes præmissa pro illorum firmiori subsistentia, & validitate Apostolicæ nostræ confirmationis robore communiri summopere desiderent; Nos dictum Eliam aliosque præfatos specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, & eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum, harum serie absolventes & absolutos fore censentes supplicationibus illorum nomine Nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, deputationem de persona dicti Eliæ in specialem Commissarium Generalem (ut præfertur) factam, ac desuper confectas præinsertas litteras cum omnibus, & singulis in eis contentis, expressisque Apostolica auctoritate tenore præsentium confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes, & singulos tam juris, quam facti, quantumvis substantiales defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus.

Mandantes propterea omnibus, & singulis ad quos spectat, & pro tempore quomodolibet spectabit, ut dictum Eliam aliosque præfatos præinsertarum præsentiumque litterarum nostrarum commodo, & effectu pacifice frui, & gaudere sinant, & faciant, nec illos desuper a quoquam quomodolibet molestari, perturbari, vel inquietari permittant, ac decernentes, easdem præinsertas patentesque litteras, validas, firmas, & efficaces existere & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere ab omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore quomodolibet in futurum spectabit, inviolabiliter observari, dictisque exponentibus plenissime in omnibus, & per omnia suffragari debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac prædictorum Ordinis, & Provinciæ, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel alia quavis firmitate roboratis, statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis illorum omnium tenore præsentium pro plene, & sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, hac vice dumtaxat specialiter & expresse derogamus: ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die vigesima septima Julii 1637. Pontificatus nostri anno decimo quarto.

M. A. Maraldus.

Et ulterius pro legato relicto pro pitantia fuit semper sensus S. Congregat. Boni Regiminis Urbis, quæ ultra superius deducta sub die 22. Junii 1625. ita dedit litteras. *Viterbo. Governatore. Mentre per il passato i Frati Minori Osservanti di S. Francesco di Canino siano stati sovvenuti di scudi dieci l' anno per la pietanza, e di altri scudi quindeci per il vino da quella Comunità, la Sac. Congregazione si contenta che possa continuarseli la medesima limosina, onde piacerà a V. S.* concedernele *la facoltà opportuna.* 103

Ac pro vestiario habetur resolutio ejusdem S. Congregationis sub die 12. Novemb. 1661. *Perugia. Governatore. Questi Emin. Signori dopo aver veduta l'informazione di V. S. sono stati di parere, che ella proveda, che li Frati di S. Francesco Minori Osservanti di Nocera, siano soddisfatti nell' annua risposta di scudi sette, e baj. 50. che gli sono stati assegnati da quel pubblico sotto titolo di Vestiario; tanto eseguisca, e Dio la prosperi.*

Immo pro Carne assignata Mendicantibus a Communitate, illamque posse a lanione illius licite exigi habemus casum decisum per doctissimum, & vigilantissimum Opit. Cerrum A. C. locumtenentem in causa Sabinen. præstationis Carnis inter RR. PP. de Observantia B. M. Virginis de Lilio, & Josephum Gentilem sustinentem jura Communitatis Malleani cum mandato de exequendo judicatum de Fratribus favore RR. PP. relaxato, & cum sententia emanata sub die 24. Martii 1708. per acta Babucci Notarii A. C. 104

Ac S. Congregationis Concilii, quæ ita invariate 105
pro

pro observatione præfati decreti Rev. Fabricæ circa Legata pro pitantia relicta mandavit, & in specie in *Æsina legati 4. Maii 1697.* cujus resolutio Magistralis hæc est.

Balthassar de Calvanis anno 1639. instituta herede usufructuaria Pieria uxore gravavit tam ipsam, quam heredes proprietarios ad tradendum in perpetuum PP. Capuccinis eleemosynam Juliorum septem singulis hebdomadis pro duobus ferculis, seu pitantiis, injuncto onere eidem Pieriæ faciendi intra certum tempus investimentum æquivalens annuæ satisfactioni prædicti Legati per hæc verba: Lascia la medesima Sig. Pieria mentre sarà viva, e gli infrascritti eredi, e successori in infinito siano obbligati, sì come esso Testatore espressamente comanda, di fare due volte la settimana l' elemosina alli Cappuccini di Jesi di Giulii tre, e mezzo per ciascheduna volta di Carne, o Pesce; e che per detto effetto pagati li scudi 100. di Legato fatto di sopra per l' Altare di S. Giuseppe dalla Sig. Pieria sua Consorte tra lo spazio di quattro, o cinque anni, o quanto prima si possa, si ponga a frutto quella quantità di denaro, che sarà bastante per il stabilimento perpetuo delle dette elemosine delle due pietanze la settimana per li detti PP. e che sino a detto cumulo, o stabilimento la Sig. Pieria si compiaccia siccome esso Testatore la grava di tener comunicati li frutti della sua dote, e contradote, pregando il medesimo S. Testatore li detti PP. Cappuccini per la detta carità di pregare nelle loro Orazioni per l' Anima d' esso, e de' suoi antenati morti ec.

Neglexerunt tam Pieria, quam primi heredes nedum primum investimentum, verum etiam traditionem supradictæ eleemosynæ per plures annos. Quare Nicolaus, & Theodorus de Calvanis heredes mediati condemnati fuerunt a Rev. Fabrica per viam compositionis ad solutionem scutorum 300. pro eleemosynis decursis, & non solutis.

Modo autem volentes iidem heredes executioni demandare præfati Testatoris voluntatem quoad investimentum capitalis prædicti oneris eo sub fundamento, quod ubi ad formam Testamenti factum fuisset, illius ascendentes tunc ad annua scut. 36. vix hodie ascenderunt ad medietatem attenta notoria diminutione fructuum, censuum, aliorumque stabilium.

106 *Verum audito desuper Episcopo comprobante narratorum veritatem excitata fuit difficultas: An onus investimenti tanquam adjectum executioni legati dicatur stare demonstrative, vel taxative, itaut investimentum modo faciendum sit ab heredibus perpetuo manutenendum pro integra satisfactione summæ legatæ? Cumque placuerit EE. VV. demandare, ut instantia prædicta describeretur in folio; Hinc in præsenti Congregatione informantibus prædictis heredibus exquiritur.*

1 *An, & in qua quantitate præfatum investimentum sit faciendum?*

2 *An post factum investimentum, ac superveniente aliqua diminutione tam in capitali, quam in fructibus, heredes teneantur cum bonis hereditariis perpetuo supplere summam deficientem?*

Die 4. Maii 1697. S. C. EE. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum censuit, ad primum faciendum esse investimentum in quantitate æquivalenti ad integrum onus.

Ad secundum respondit, Affirmative.

Faventina Legatorum. In assignatione bonorum facta per Constantiam Sevarolam de anno 1657. ad effectum fundandi in Terra Mutilianæ, vel Beneficium Ecclesiasticum, vel Monasterium Monialium, tria onera fundatrix imposuit. Primum annuæ præstationis libr. 100. Olei pro manutentione lampadis ante sacras Reliquias in Ecclesia P. P. Capuccinorum dictæ Terræ; Secundum lib. 25. ceræ albæ pro usu ejusdem Ecclesiæ; & Tertium denique unius ferculi valoris solidorum 20. ipsis PP. Cappucinis per singulas hebdomadas subministrandi. 107

Secuta de anno 1686. Monasterii fundatione, recusarunt Moniales subministrare dictas præstationes sub prætextu omnimodæ incapacitatis Fratrum Capuccinorum; quare ad instantiam Alexandri Bonconi, tamquam unius de populo, citatis, & informantibus quoque Monialibus, declarari humiliter supplicatur.

1. *An Monasterium teneatur subministrare singulis annis dictas libras 100. Olei, & 25. Albæ Ceræ pro usu Ecclesiæ Capuccinorum.*
2. *An similiter teneantur præstare singulis hebdomadis supradictum ferculum sol. 20. pro ipsis Capuccinis.*

Die 12. Mart. 1697. S. C. EE. S. R. E. Cardinalium Conc. Trident. interpretum ad primum respondit, Affirmative. 108

Ad 2. censuit servanda esse Decreta Congregationis Fabricæ. Die 4. Febr. 1633.

Quæ procedunt etiamsi assignatio bonorum fieret in contractu inter vivos, uti habemus casum decisum per *S. C. Fabricæ in Imolens. Legati, seu Donationis sub die 16. Martii 1737.* ubi fuit dictum favore R. R. P.P. Observantium Imolæ ad exclusionem Tribunalis Rev. Fabricæ *non intrare illius privilegia*, super qua controversia, quia elaboratissimæ fuerunt distributæ allegationes doctissimorum causæ Patronorum, & Advocatorum, merito pariter illas subnectere existimavi ad ostendendum, quod in hujusmodi controversiis omnia necessaria motiva hinc inde fuerunt perpensa, audito Commissario, & Fiscali ejusdem Sac. Tribunalis, & decisum *non intrare privilegia Fabricæ* attenta capacitate Religiosorum in recipiendis hujusmodi Legatis ex capite eleemosynæ; adversus quam resolutionem, cum denuo fuerit provocatum ad idem Tribunal, hoc perpensis denuo partium rationibus sub die 20. Julii ejusdem Anni eamdem resolutionem confirmavit cum rescripto *in decisis*. Sic de Luccia in *Dissertatione de legatis nu.* 402. 109

Insuper dictam Fratrum Minorum capacitatem expresse demonstrant variæ resolutiones Sacræ Congregationis Fabricæ, quarum prima fuit illa emanata die 28. Maii 1639. cum Epistolis directis Episcopo S. Angeli in Vado hujus lecturæ: *Ha avuto ricorso a questa S. C. della Fabrica il Procuratore Generale de' Minori Osservanti esponendo, che di un Legato pio appartenente a' detti Frati di S. Angelo in Vado V. S. intenda erigere un Canonicato sotto pretesto della loro incapacità; Questa medesima Congregazione anche con participazione di N. S. fece Decreto* (quod est illud anni 1633.) *che questi P. P. potessero ricevere per modum eleemosynæ gli annui Legati pii, e che non si estinguessero, e riservandosene la disposizione a N. S. conforme all'ingionto Decreto.* 110

Roma 28. Maggio 1639.

Et

111 Et quamvis Episcopus in sua informatione quam plurima deduxisset ad ostendendam incapacitatem Fratrum, denuo S. C. rescripsit: *Sendo stata letta in questa Sacra Congregazione la risposta data da V. S. in materia dell'applicazione da lei fatta ad un Canonicato delli scudi 809. lasciati da Carlo Gualterucci alli Frati della Osservanza con peso di Messe, non son parse a questi Eminentissimi Signori sufficienti le ragioni addotte per sostenere detta applicazione, quale come che è fondata tutta nella incapacità de' Frati, così non sossistendo tale incapacità, almeno ad effetto di poter ricevere per via di limosina, conforme al Decreto fatto da questa S. Congreg., dovrà V. S. sospendere, nè in essa procedere più oltre in pregiudizio de' Frati.*

Roma 30. Agosto 1639.

Secunda sub die 31. Decembris 1639. directa Episcopo Anconitano, ita: *Questa S. C. altre volte dichiarò detti Frati capaci per modum eleemosynæ, però provederete, che il Legato si eseguisca, nè sotto il detto pretesto della loro incapacità gli Eredi ritardino il pagamento.*

112 Tertia sub die 17. Martii 1640. lata ad favorem PP. Minorum de Magliano; in qua agebatur de Legato scut.1500. cum obligatione injuncta hæredi de reinvestiendo dictam summam, & solvendo fructus annuos PP. erogandos ab istis in perpetuum pro celebratione duarum Missarum, & pro emenda sacra supellectili Altaris, & applicatio R. Fabricæ per Commissarium illius, & demandans talis applicationis revocationem ita: *E perchè detti PP. Osservanti credono che detta sentenza non possa sussistere, e per avere questa Sagra Congregazione dichiarato del 1633. che essi sono capaci di simili Legati per modum eleemosynæ &c., e parendogli la domanda ragionevole, ne danno la facoltà di poter rivedere, conoscere, e terminare detta causa per giustizia con facoltà di reintegrare dd. Osservanti.* Prout de facto Commissarius eosdem PP. ad Legatum reintegravit.

Demum adsunt consimiles declarationes emanatæ sub diebus 28. Julii 1640. 20. Decembris ejusdem anni, 5. Octobris, & 2. Novembris 1641. & aliæ, quas brevitatis causa omittendas censui, quæ omnes declarant capacitatem cum tali modificatione per viam eleemosynæ, & registratæ inveniuntur in eadem discept. Piton. *n.*138. 139. 140. 141. *&* 142.

113 Hujusmodi capacitas censetur admissa per Summos Pontifices: cum enim de anno 1641. Commissarius Fabricæ applicaverit quemdam censum mille florenorum in sorte, & scut.80. in fructu erogandorum in emptione Tunicarum, & Habituum pro dictis PP. juxta donationem istis factam a Gaspare de Bartholomæo, comparuerunt coram Sa. Mem. Urbano VIII. iidem PP. Minores, & ita eorum intentum exposuerunt: *Supplicant &c. quatenus dignaretur declarare Fratres esse capaces dictæ donationis, & a Ministris Fabricæ non posse molestari, quin per modum eleemosynæ possint dari, & recipi fructus census &c.* & emanavit præfata signatio. Die 12. Novembris 1641. S. S. D. N. *audita relatione S. Suæ facta de ordine Eminentissimi Cardinalis Barberini Protectoris benigne annuit petitioni supradictæ*, & in illius executione S. C. Fabricæ ita signatæ petitionis demandavit effectum: *Questi Eminentissimi miei Signori della Sagra Congregazione della Fabrica vi ordinano, che lasciate liberamente pagare, e ricevere detti frutti alli medesimi Frati donati per modo di limosina conforme la grazia fattagliene da N. S., revocando li sequestri, ed ogni altro impedimento di questo Tribunale, e suoi Ministri.*

Roma 21. Decembre. 1641. Piton. *l. c. n.* 144.

Et indistincte pro legatis pro victu, & vestitu semper resolvit Sacra Congregatio Boni Regiminis, & signanter *sub die* 12 *Augusti* 1651. ibi: *Ficulle. Podestà. Comanda la S. C. mentre sia vero, che nell' ingresso de' P. P. Cappuccini in cotesto luogo dal pubblico Consiglio fossero per loro sostentamento assignati per limosina scudi 50. l'anno, gli si continui conforme al solito tale sussidio caritativo, onde Voi le concederete la facoltà opportuna, oprando, che in tal conformità segua l'effetto.* 114

Ac sub die 29 Aprilis 1678. *Campagna. Governatore. La Sacra Congreg. senza attendere la risoluzione presa dal pubblico Consiglio della Comunità di Anagni avendo ordinato, che si continui a somministrare il solito sussidio di 40. scudi annui a questi Frati Cappuccini, che con tal'assegnamento furono ricevuti dalla Comunità suddetta, così si contenterà di ordinare che segua, e Dio la prosperi.* 115

Sicuti etiam sub die 10. Maii 1692. *Viterbo. Governatore. E' stata sentita anche dalla Sacra Congregazione come necessaria l' instanza fatta dalla Comunità di Valentano di potere ammettere li Frati Minori Osservanti di San Francesco nel Convento già sopresso della Madonna della Salute, perchè restino provisti quegli abitanti di chi loro assista opportunamente con gli ajuti spirituali, per il di cui effetto s' è contentata la medesima Sagra Congregazione che possa la predetta Comunità in conformità della risoluzione del Consiglio somministrare scudi 500. per una sol volta, da pagarsi in cinque anni colli sopravanzi della Tabella in ogni anno la rata, ed altri 50. scudi annui in sussidio caritativo per pietanza, vestiario de' Religiosi, che vi dimoreranno da pagarsi venticinque scudi in ogni semestre, onde V. S. ne potrà concedere la necessaria licenza.* 116

Item hanc Minorum capacitatem obtinendi, & recipiendi Legata perpetua per viam puræ, ac simplicis eleemosynæ, pluries comprobavit Sacra Congregatio Episcoporum, & Regul. & signanter in Lucent. sub die 21. Martii 1677. pro Minoribus de Observantia hanc dedit declarationem *Sacra Congregatio Episcop. & Regul. sæpius declaravit Fratres Minores de Observantia S. Francisci, quamvis attenta dispositione, Exivi de Paradiso, & Constitut. Nicolai III. & Clement. V. sint incapaces obtinendi census perpetuos, & bona stabilia, posse tamen per viam puræ ac simplicis eleemosynæ recipere quidquid ab executoribus ultimarum voluntatum eis traditur pro celebratione Missarum, pro ornamento Ecclesiæ, aliisque necessariis procurandis juxta doctrinam D. Bonav. relatam in Const. Sa. Me. Urbani VIII. incip. Sacrosancti. Apostolatus Ministerium.* 117

Item eamdem capacitatem pluries approbavit Sac. Congregatio Concilii, & signanter *sub die* 12. *Junii* 1704. 118

1704. *In Salernitana Legati Fabritii Pinto* in famosa causa vertente inter PP. Theresianos hæredes, & Minores de Observantia, Reformatos, & Cappuccinos Legatarios, ubi rescripsit; *Observentur decreta Rev. Fabricæ emanata die* 14. *Februarii* 1633. hoc est recipiant per modum eleemosynæ. Quod & expresse in eadem causa decrevit *Sac. Congregat. Rev. Fabricæ sub die* 20. *Julii* 1707. *&* 9. *Februar.* 1708. in quorum decretorum observantiam fuit datum mandatum executivum sub *die* 28. *Jun.* 1709. *& sub die* 12. *April. ejusd. anni* 1709. fuit lata sententia a R. P. Sinibaldo Judice Rev. Fabricæ declarans, & statuens dd. PP. Theresianos in executionem præfatorum decretorum teneri, & obligatos esse solvere annuum Legatum per viam eleemosynæ relictum per dictum Fabritium Pinto dictis Minoribus de Observantia, Reformatis, & Capuccinis, & tam dicta sententia, quam mandatum, datum a Collegio Eminentissimorum, & Reverendissimorum DD. Cardinalium S. C. Rev. Fabricæ S. Petri de Urbe deputatorum, refertur ad litteram a D. Petro Marcellino de Luccia *in sua dissertatione unica de Legatis pro victu Religiosis Mendicantibus relicto, pag.* 207. *ad pag.* 210. *num.* 522. *&* 523.

119 Ex supra recensitis stat clarum, quod Legata relicta Fratribus Minoribus per modum simplicis eleemosynæ sustinentur, & quòd tales Fratres licet sint incapaces Legatorum transferentium dominium, & possessionem apud ipsos, sunt tamen capaces ipsorum Legatorum per modum puræ, & simplicis eleemosynæ. Et quamvis dicti Fratres non sint capaces petendi Legata perpetua per modum actionis judicialiter, sunt tamen capaces ipsas recipiendi per modum eleemosynæ ab hærede defuncti, licet iste hæres fuerit coactus ex officio per Judicem, vel ad instantiam alicujus de populo, vel Sydici Apostolici etiam tamquam unius de populo, qui ut talis potest comparere, & implorare Officium Ordinarii, ut demandet executionem testamenti,& adimpleatur mens Testatoris, ut in articulo discusso pronuntiavit Rota *in Turritana Eleemosynarum, seu Legatorum* 10. *Januarii* 1595. *coram Emerix Decano pro Syndico Apostolico Conventus Sancti Petri de Syrchis Ordinis Minorum de Observantia cum Archidiacono Ecclesiæ Turritanæ* registrata apud Pitonium *par.* 1. *disceptationum Ecclesiasticarum, disceptat.* 2. *num.* 36. & apud Petrum Marcellinum de Luccia *loc. cit. pag.* 117. *nu.* 350.

120 Immo cum juxta communem Doctorum sententiam hæres teneantur in conscientiam adimplere onera, & pias dispositiones Testatoris, potest etiam cogi per Syndacum Apostolicum, non tamquam unum de populo, sed nomine Ecclesiæ Romanæ vigore Constitutionum Gregorii XIII. Martini IV. & Pauli IV. ut tradunt in puncto Emmanuel Rodriquez *qq. Regular. Tom.* 2. *quæst.* 127. *artic.* 4. *§. Ad primum enim* Portell. *In dub. Regular. verb. Legatum num.* 8. *& melius in addit. num.* 2. *vers. de modo autem*, Hieronymus Rodriq. *resol.* 88. Pelliz. *in manual. tract.* 4. *sect.* 2. *num.* 111. *& seq. tom.* 2. Ricciul. *de Jure personar. extra gremium Eccles. lib.* 8. *cap.* 9. *num.* 17. Amostaz. *de causis piis lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 78. Pasqualig. *de Sacrificio Miss. quæst.* 1091. *num.* 5. Villalob. *difficultat.* 34. *num.* 7. & alii; quæ Constitutiones Martini, & Pauli fuerunt novissime renovatæ per Sa. Mem. Innocentium XI. Constit. incip. *Sollicitudo pastoralis, sub dat.* 20. *Novembr.* 1679. *impress. in Histor. Seraphic. to.* 4. *fol.* 224.

Plurima alia de capacitate Fratrum Minorum recipiendi, & retinendi perpetua annua Legata per modum puræ, & simplicis eleemosynæ videnda relinquuntur apud Pitonium *cit. par.* 1. *discept.* 2. *per tot.*, & apud D. de Luccia *in cit. dissertatione unic. de Legatis per tot.* ubi ultra adductas multæ afferuntur Apostolicæ sanctiones,& Sacrarum Congregationum responsiones,& declarationes; unde non amplius attendendi veniunt Doctores in contrarium scribentes. 121

Domus professæ Societatis Jesu, licet sint vere Mendicantes, sunt tamen capaces Legatorum, etiam bonorum stabilium, ita tamen ut si talia bona non necessaria, nec opportuna usui domorum professarum, ea vendi debeant, ex eorum pretio propriis necessitatibus provideri; *Sic Rota in Romana Legati* 10. *Martii* 1517. *cor. Buratto*, *& communis Doctorum*; Nihil tamen obstat tempore non longo ea retinere, donec se occasio vendendi offerat, vel opportunitas aptandæ habitationis ad usum Domorum professarum. Sanchez *lib.* 7. *Moral. cap.* 26. *num.* 22. Layman *lib.* 3. *de Justitia tractat.* 5. *cap.* 10. *num.* 6., & alii. Vide quoad hæc Legata *p.* 6. *Constitut. d. Societatis cap.* 2. *§.* 5. 122

Legatum relictum Ecclesiæ, quam Testator in specie non expressit, adeo ut ignoretur, quam voluerit intelligere, est validum. *Communis*. Si enim simpliciter nominavit Ecclesiam v. gr. S. Mariæ, & plures sint Ecclesiæ ejusdem nominis, inter quas una sit Parochialis, Legatum debetur Parochiali. *Authent. de Eccles. tit.* 5. *§. Si quis in nomine, & ibi Glossa verb. Domicilium collat.* 9. Barbosa *de offic.*, *& potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 82. *num.* 41. *& lib.* 3. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 27. *num.* 90. *& seq.*, & plurimi alii ibi citati, & alii passim. 123 124

Si autem Testator duas habuerit Ecclesias Parochiales ejusdem nominis, & facultatis, in quibus promiscue, & æqualiter recipiebat Ecclesiastica Sacramenta, & nec ex electione sepulturæ, nec aliunde discerni possit, de qua Parochiali intellexerit, variant Doctores; Multi enim volunt in tali casu Legatum esse dividendum inter utramque Parochiam, *arg. cap.* 2. *vers. Cum ab eo, de sepult. in* 6. ubi habetur, quod si aliquis habuerit duo domicilia, in quibus æqualiter commoretur, & alibi sepulturam elegerit, portionem Canonicam esse dividendam inter Parochias utriusque domicilii Sic Covarruv. *in c. Judicante, de Testament. n.* 2. Silvest. *verb. Legatum* 2. *n.* 8. Molina *de justit. tr.* 2. *disp.* 196. *num.* 3. Garcias *in summ. tract.* 3. *different.* 11. *dub.* 3. *num.* 3. Leon. *de offic. Cappellan. quæst.* 5. *sect.* 2. *num.* 36. Amostaz. *lib.* 1. *de causis piis in genere cap.* 11. *nu.* 19. ubi citat alios, & dicit aptissimum esse textum *in l. Si quis Titio* 17. *§. final.*, *ff. de Legat.* 2. ubi si decem uni ex libertis legarentur, nec constet, cui certo legata fuerint, inter omnes distribuuntur. Quod idem dicitur, quando posthumo legaretur, & plures nascantur, ut subdit ipse *loc. cit.* Gomez *tit.* 1. *var. cap.* 19. *nu.* 19. & Cancerius 3. *p. cap.* 20. *num.* 285. Et similiter observatur, si centum pro premio assignentur primo ingredienti arcem obsessam, nam si plures simul ingrediantur, centum inter eos distribuuntur. Alciat. *lib.* 9. *Parerg. cap.* 10. Amostaz. *loc. cit.*, & alii 125

126 alii. Multi alii autem tenent, in tali casu electionem competere Executoribus Testamenti seu arbitrio Episcopi, *argum. cap. Quoniam* 13. *vers. alioquin*, *de decimis*, ubi habetur, quod si res fuerit utrinque dubia, ita ut nulla conjectura comprehendi valeat, ad quam Parochiam Novalia pertineant, tunc in arbitrio Episcopi erit decimas, cui Ecclesiæ maluerit, deputare; & sic a pari proposito locus erit gratificationi *arg. cap.* 1. *vers. Quod si forte*, *de Paroch.* Sic Gemma *dec.*185. Lara *de Annivers. lib.*6. *cap.*10. *num.*97. & plurimis citatis Barbosa *lib.* 3. *Juris Ecclesiast. univers. cit. cap.*27. *num.*93. ubi ex ipsis dicit
127 hanc esse communem, & veriorem. Quæ sententia est præsertim tenenda, quando Legatum est individuum, nec admittit separationem, ut si Testator jusserit construi Capellam in Ecclesia Parochiali. Tunc enim ex quo Testator legaverit rem individuam, nec possit impleri ejus voluntas, quin uni Parochiali concedatnr, in dubio erit electio Executorum, seu Episcopi, Rubeus *pract. c.*79. *n.*428. Amostaz. *loc. cit. n.*20. Sanchez *in consil. moral. p.* 2; *lib.*2. *cap.*2. *dub.*8. *nu.*6. Vasquez *in opusc. de Testam. c.*8. *§.*1. *dub.*1. *n.*98. & alii.

128 Si vero multæ sint Ecclesiæ sub eodem expresso nomine Sanctæ Mariæ, & nullo modo appareat, quam Testator elegerit, tunc Legatum dandum est Ecclesiæ pauperiori sub dicto nomine, textu expresso *in Authent. de Eccles. Titul. c. Si quis autem* ibi: *Si quis autem unum Sanctor. hæredem scripserit, aut Legatum ei reliquerit, & non specialiter nominaverit locum, in quo est venerabilis Domus; inveniantur autem in eodem loco aut Civitate plura Oratoria ejusdem Sancti, illi magis domui, quæ pauperior est, præbetur*; & sic Tenent Tiraquell. *priv.*56. *ad medium*, Gomez *variar. tom.*2. *cap.*11. *num.* 8. Molina *loc. cit. disput.*177. Layman *lib.*3. *tract.*3. *cap.*11. *num.*8. *v. deinde statuitur*, & pluribus citatis Barbosa *lib.*3. *Juris Eccles. c.*27. *num.*92. Tunc enim censetur Testator voluisse legare illi Ecclesiæ, respectu cujus sic legando majus opus caritatis exercet, & plus suæ animæ consulit; *arg. cap. Animæ Defunctorum, cap. Prohibentibus, cum multis ibidem* 13. *qu.*2. *cap. Ultim. de Sepulturis*, *cap. In litteris*, *de raptorib.* Legando autem Ecclesiæ pauperiori majus opus caritatis exercet, & plus consulit animæ suæ, ut de se patet, adeoque &c.

129 Si Ecclesia nominata non reperiatur in Civitate Testatoris, bene vero in ejus Diœcesi seu Territorio, tunc isti debetur Legatum. *Communis*, textu expresso *in cit. Authent. de Eccles. tit. cap. Si quis autem*, ibi: *Si autem non est in Civitate Basilica nominati Sancti, inveniatur autem in territorio ejus, illi*
130 *detur*. Si autem Ecclesia nominata non reperiatur, nec in Civitate, neque in ejus Territorio, seu Diœcesi, tunc Legatum debetur Ecclesiæ Parochiali Testatoris. *Communis*, textu expresso *cit. Authent. de Ecclesiast. tit. cap. Si quis* 9. ibi: *Si autem neque in Territorio ejus reperitur ejusmodi domus, tunc Ecclesiæ Civitatis* (sive Parochiæ) *in qua Testator Domicilium habuerit, præbeatur*.

131 Legatum relictum v. gr. Titio, si duo sint Titii æquali caritate, & amicitia cum Testatore conjuncti, nec discerni possit, quinam ex ipsis fuerit a Testatore electus, quamvis de Jure Civili corruat, & sit pro invalido habendum, *L. Si fuerit*, *l. Si quis pluribus*, *ff. de rebus dubiis*, *l. Si duo sint Titii*, *ff. de testam. tutela*: In foro tamen conscientiæ tenetur hæres, seu Executor illud inter eos dividere æqualiter, si in id consentiant, sic enim exigit æquitas naturalis. Molina *tom.*1. *disp.*197. *numer.*1., & 2. Diana *part.*3. *tract.*5. *ref.* 58. Trullench. *tom.*3. *lib.*7. *cap.*18. *d.*1. *nu.*23. Busemb. *lib.*3. *par.*2. *cap.*4. *dub.*4. & La Croix *ibid. sub num.*1129. & alii.

Legatum relictum determinato pauperi, si hic moriatur ante solutionem, hæres tenetur dare illud alteri; quia adhuc durat causa Legati, scilicet pietas, & suffragium animæ Testatoris, cum tale Legatum pium præsumatur factum causa pietatis, & sic designatio pauperis facta fuerit demonstrative, & non taxative. Aliter tamen esset dicendum, si Legatum fuisset relictum in solum commodum, & bonum talis determinatæ personæ, quia tunc causa Legati esset effectus, qui cessat cessante persona, propter cujus specialem affectionem fuit relictum Legatum. La Croix cum Busemb. *lib.* 3. *par.*2. *cap.*4. *dub.*4. *sub nu.*1129. Felix Potest. *tom.* 1. *part.*2. *num.* 2567., & alii passim. 132

Repudiatio Legati Ecclesiæ facti est illicita, & peccaminosa, si fiat absque justa causa, & sine debitis solemnitatibus, seu sine beneplacito Apostolico, & in tali casu tenetur Prælatus ad satisfaciendum Ecclesiæ, si habeat proprium, unde satisfaciat. *Communis*, teste Reiffenstuel, *l.*3. *Decretal. tit.*10. *nu.*53. Et ratio est, quia Prælatus vi officii sui, adeoque ex obligatione virtutis justitiæ tenetur procurare commodum, & utilitatem Ecclesiæ sibi commissæ, eidemque acquirere in quantum potest; *cap. Quicumque* 2. *caus.*12. *quæst.*4. *juncta Glossa vers. Aut neglectum*. Prælatus autem repudiando Legatum factum Ecclesiæ non procurat ipsius Ecclesiæ utilitatem, nam non acquirere est insidiari; *l.*1. *§. Confertur*, *ff. de collat. bonor.* ubi præcise habetur; *Ceterum si id egerit, ne acquireret, hic & sibi insidiatus est*. Unde consequens est, quod Prælatus ille, qui sine justa causa, & debitis solemnitatibus repudiavit Legatum Ecclesiæ relictum, non solum illicite elegerrt, atque peccaverit, sed etiam compelli possit, ut de suo, si proprium habeat, satisfaciat Ecclesiæ, cum ipsam injuste damnificaverit. Glossa in *cap. Illud statuendum* 8. *§. Si ergo caus.*16. *quæst.*6. *verb. Meliorem*, Abbas *in cap. Tua nos nuper num.*9. *de his quæ fiunt a Prælatis*, illud probans exemplo Tutoris, qui si potuit acquirere pupillo, & non acquisivit, tenetur de suo refundere; *leg. Quidquid*, *Cod. Arbitrium tutelæ*. Et sic Doctores passim. *Vid. verb. Alienatio art.*4. *num.*6. *ad* 10. Immo quando Prælatus absque justa causa repudiavit Legatum Ecclesiæ relictum, potest Ecclesia exinde graviter læsa petere beneficium restitutionis in integrum. *Communis*, *arg. cap. Requisivit* 1. & *c. Cum venissent* 2. *de in integrum restitutione*. 133 134

Legata ad causas pias valent etiamsi Testamentum ad causam profanam factum ob defectum solemnitatis Civilis corruat; dummodo tamen constet de voluntate Testatoris, v. gr. si scripserit, si hæres agnoscat ejus manum, aut ab eo immediate audierit, & hujusmodi. *Communis*. In relictis enim ad causam 135

caussam piam Jus Civile non attenditur. *arg. cap. Relatum* 11. *de testamentis*; adeoque etsi defectu solemnitatis civilis Testamentum non valeat quo ad profana, valet tamen quo ad Legata pia in eo contenta. Immo valent etiam Legata profana contenta in Testamento absque solemnitate Civili condito; *argum. cap. Accessorium* 42. *de Reg. Juris in* 6. ubi expresse dicitur, quod *Accessorium naturam sequi congruit principalis*: adeoque si Testamentum tamquam principale valet, *ex cap. Relatum* 11. *de Testam.* etiam Legata quamvis profana utpote quid *Accessorium* valebunt. Hinc *Authent. Quod sine, Cod. de Testam.* in Testamento Patris inter liberos sine solemnitate ordinario facto, valent etiam Legata relicta extraneis, sic Covarruv. *de Testament. cap.* 11. *numer.* 2. Pirhing *l.* 3. *Decretal. tit.* 26. *num.* 22. Reiffenstuel *ibid. n.* 161. Engel. *ib. num.* 19. Tiraquel. *privileg.* 80. Molina *disput.* 134. Layman *l.* 3. *tract.* 3. *cap.* 2. *nu.* 10. Julius Clarus *§. Testamentum quaest.* 6. *num.* 9. citans communem.

137 Falcidia, & Trebellianica non detrahitur a Legatis ad pias caussas. *Authentic. similiter Cod. ad Leg. Falcid.* Barbosa *l.* 3. *Juris Ecclesiast. c.* 27. *n.* 84. cum communi aliorum.

138 Pars autem Falcidiae, quae non potest detrahi a Legatis piis non est oneranda Legatis profanis, itaut haeres integram Falcidiam percipiat, sed solum a Legatis profanis est detrahenda pars illa Falcidiae, quae ipsis pro rata competit, cum ad eam tantum sint obligata; Falcidia enim pro rata quolibet Legato detrahitur; *l. Haereditatem* 68. *§. final. l. In quantitate* 73. *§. final. ff. ad l. Falcid.* Unde in tali casu integra Falcidia non deducitur, sed tantum rata de aliis Legatis profanis. Mantica *lib.* 9. *conject. tom.* 3. *n.* 24. *&* 25. Amostaz. *lib.* 1. *de caussis piis cap.* 11. *n.* 34.

139 Falcidia non detrahitur ex Legatis relictis Ecclesiae. *Communis* cum Card. Petra *tom.* 2. *comment. ad Con-*
140 *stit. X. Innocent. III. num.* 75. Neque detrahi potest Falcidia ex iis, quae relinquuntur Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis. Bassi *tract. de sodalitiis, seu Confraternitatibus quaest.* 16. *num.* 2. cum multis citatis Barbosa *l.* 2. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 22. *num.* 92. ubi testatur de
141 communi. Falcidia nullimode detrahitur a Legatis cum onere Missarum, vel pro exoneratione conscientiae relictis, quia certo supponitur Testatorem praevoluisse, & praedilexisse tale onus in suffragium
142 suae animae. Card. Petra *loc. cit. num.* 84. *&* 85. Vide verb. *Falcid. num.* 24. An autem Falcidia sit detrahenda ex Legatis piis, quando pia causa, seu Ecclesia est instituta haeres? *Vid. d. verb. Falcidia a num.* 20. *ad* 23.

143 Papa potest valide, & licite ex rationabili, & justa causa commutare Legata pia. *Communissima apud omnes*; *argum. Clement. Quia contingit* 2. *de Religiosis domib.* ibi: *Salva quidem Sedis Apostolicae auctoritate.* & constat ex Tridentino *de reformat. sess.* 22. *cap.* 6.
144 *& sess.* 25. *cap.* 4. An autem Papa etiam sine rationabili, & justa caussa possit commutare Legata pia, variant Doctores: Multi enim tenent, & defendunt partem affirmativam, quia dicunt Testatores quoties aliquod pium Legatum relinquunt, id faciunt sub tacita conditione, si Papa aliter non disposuerit; *arg. cit. Clement. Quia contingit*; ibi: *Salva quidem Sedis Apostolicae auctoritate*; adeoque Papa etiam absque caussa pro sua voluntate, & libertate poterit commutare ultimas pias voluntates, seu Legata pia. Tum quia hac tacita conditione existente, quando fit Legati commutatio non agit Papa contra voluntatem Testatoris, sed secundum ipsam, adeoque non erit necessaria ulla causa ad talem commutationem. Covarruv. *l.* 3. *variar. cap.* 6. *num.* 7. Marta *de jurisd. part.* 4. *caus.* 74. *numer.* 5. Sarmiento *select. l.* 1. *cap.* 8. *num.* 21. Felix Potest. *to.* 1. *p.* 2. *n.* 2580. Silvester, Armilla, & alii apud Sanchez *consil. l.* 4. *cap.* 1. *dub.* 1. *num.* 1.

Plurimi autem alii sustinent negativam partem, quia 145 dicunt ipsi, de Jure naturae est observare, & ad unguem adimplere ultimas voluntates, & quamvis Papa sit administrator caussarum piarum, nequit tamen absque causa eas commutare, cum alias rectus administrator non esset; Sanch. *loco cit. dub.* 1. *num.* 4. Wadingus *de contract. lib. disp.* 4. *dub.* 13. *§.* 6. *num.* 3. Diana *part.* 8. *tract.* 1. *resolut.* 64. *in princip.* Carpio *de execut. testament. l.* 3. *cap.* 2. *n.* 5. Molina *de justitia tract.* 2. *disp.* 249. *num.* 4. Lugo *eod. tract. disp.* 23. *num.* 512. Moneta *de commut. ultim. volunt. cap.* 6. *numer.* 29. Jul. Cappon. *tom.* 2. *disceptat.* 102. *num.* 17. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 83. *num.* 1. cum plurimis ibi citatis: ubi dicit quod in Concilio Tridentino *sess. de reformat. cap.* 22. statuitur, hujusmodi commutationes neque ab Apostolica Sede fieri debere, nisi ex justa, & necessaria causa, & ex Molina *loc. cit. num.* 9. subdit, ab ipso Concilio Tridentino *loc. citat. sancitum esse, ut quando commutationes aliquae a Sede Apostolica fuerint obtentae, Episcopi tamquam Legati Sedis Apostolicae summarie, & extrajudicialiter cognoscant, nihil precibus tacita veritate, vel suggesta falsitate fuisse narratum, priusquam commutationes praedictae executioni demandentur*; sunt verba Concilii. Et 146 revera si ex tali commutatione laedatur jus tertii, nequit Pontifex sine causa id facere; *leg. Si quando* 35. *Cod. de inoffic. testamen.* nec id solet a Principe fieri; *leg. Rescripta* 7. *Cod. de precip. Imperat. offic. l. final. Cod. Si contra jus, vel utilit. public.* Alterum enim non laedere est praeceptum juris naturae; *§. Juris praecepta, Instit. de justit. l. Justitia* 10. *ff. eod tit.* 1. *lib.* 2. *tit.* 1. *part.* 3. adeoque quoties fuerit damnum tertii, erit pro tali commutatione semper necessaria rationabilis causa, ne Jus naturale a Papa laedi, & impugnari videatur, quin potius commutatio illa per mutationem materiae reducatur ad Jus naturale. Moneta *de commutat. ult. volunt. cap.* 11. *num.* 29. *& quaest.* 7. *n.* 7. Peregrin. *de Fideicomm. art.* 12. *num.* 125. Haibanus *de interesse lib.* 1. *quaest.* 2. *num.* 12. *&* 42. Amostaz *lib.* 1. *de causis piis cap.* 14. *num.* 8. Spino *de Testament. par.* 1. *rub. num.* 20. ubi dicit, quod causa non qualibet, sed publica requiritur, alias commutatio minime sustinebitur.

Quando Legatum non potest de jure, aut de fa- 147 cto impleri in propria specie, seu usu resignato a Testatore, potest Episcopus de consensu haeredis, aut executoris deputati commutare illud in alium pium usum. *Communis*; *arg. cap. Nos quidem* 3. *de testam, & l. Legatum*, 16. *ff. de usu, & usufruct.* Immo Episcopus de consensu haeredis, aut executoris ex justa 148 causa, aut ex necessitate potest commutare Legatum etiam quando potest de jure, & de facto impleri.

Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part.3. allegat.85.*
num.5. & lib.3. Juris univers. cap.27. num.5 Vasquez
in opuscul. de testam. cap.8. §.5. dub.3. Diana *part.2.*
tract.4. resolut.6. Moneta *loco cit. cap.5. numer.322.*
Sanch. *loco cit. dub.2. num.3.* Tondutus *to.1. cap.112.*
num.6. Felix Potest. *tom.1. part.1. num.2584.* Amostaz
loco cit. num.16. & 19. Rota *lib.2. divers. decis.1123.*
149 *part.3.* & alii plures. Non potest tamen Episcopus
tale Legatum commutare nequidem in melius, etiam
de consensu hæredis, aut executoris sine justa, & ne-
cessaria causa; *argum. Concil. Trident. citat. sess.22.*
de reformat. cap.6. ibi: *In commutationibus ultimarum*
voluntatum, quæ nonnisi ex justa, & necessaria causa
fieri debent, & Clementin. Quia contingit 2. de Reli-
giosis domib. ubi expresse statuitur *quod ea, quæ ad*
certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum
debent, non ad alium (salva quidem Sedis Apostolicæ
auctoritate) converti, & concordat *cap. Ultima vo-*
luntas 4. caus.13. quæst.2. & c. Nos quidem 3. de te-
stamentis cum similibus. Sic Barbosa *cit. alleg. 83.*
num.2. cum pluribus aliis ibi citatis. Amostaz *loco*
cit. num.19. La Croix *lib.4. num.845.* contra varios
apud Barbosa *loc. cit. num.2.* volentes posse Episco-
pum Legatum commutare in æquale, aut in melius,
etiam sine justa, & necessaria causa.

150 Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi ex justa, &
necessaria causa possunt similiter commutare Legata
suorum subditorum, non tamen si fuerint suffraga-
neorum, cum in subditis suffraganeorum non ha-
beant jurisdictionem; *cap.1. de Officio Legati, cap.*
Duo simul 9. de offic. Ordinarii. Nisi causa per appel-
lationem ad eos perveniat. Moneta *de commutat. ul-*
tim. volunt. cap. 5. num.286. Amostaz *loc. cit. nu.20.*

151 Cardinales in eorum Titulis possunt commutare Le-
gata & ultimas voluntates in illis casibus, quibus pos-
sunt Episcopi respectu suorum subditorum, quia de
Jure habent in suis titulis jurisdictionem Episcopalem
Moneta *loc cit. cap. 5. quæst.13. conclus. 1. num. 452.*
Diana *part. 5. tract.2. de potest. & privileg. S. R. E.*
Cardin. resolut. 57 Barbosa *citat. allegat. 83. num.5.*
in fine & alii passim.

152 Vicarius Capitularis sede vacante, potest commu-
tare Legata in iis casibus, in quibus potest Episco-
pus, quia jurisdictio ordinaria competens Episcopo
Sede vacante transfertur in Capitulum, seu Vicarium
Capitularem ipsum Capitulum repræsentantem; *cap.*
Cum olim 14. de maior. & obedient. cap. 1. in eod. titul.
in 6. Sic Moneta *loc. cit. c. 5. num. 427.* Barbosa *cit.*
alleg. 38. n.16. vers. Capitulum, Diana *p.3. tract. 4.*
resol. 34. Amostaz *loc. cit. n. 25.,* & alii passim.

153 Vicarius Generalis Episcopi, quando ipse Episco-
pus commode haberi valet, non potest commutare
Legata, & ultimas voluntates; quia similes commuta-
tiones sunt de gravioribus, & quæ habent gravissi-
mam difficultatem; adeoque nec censentur concessæ,
nisi specialiter demandentur. Tum etiam quia com-
mutatio involvit Juris dispensationem, & legis dero-
gationem, quæ non committitur, nisi specialiter, &
expresse. Sic Abbas *in cap. Cum Dilecti, de election.*
num.10. Cappon. *tom.2. disceptat. 103. num.11.* adeo-
que Vicarius nequit facere similes commutationes,
nisi id ei specialiter, & expresse committatur. Barbosa
citat. alleg. 83. num. 60. in fine. Cappon. *loc. cit. n.11.*
Moneta *loc. cit. cap. 5. num. 484.* Amostaz. *loc. citato*
num. 21. & alii. Dicitur autem notanter, *quando ipse* 154
Episcopus commode haberi valet; nam si extra Diœce-
sim, & in remotis esset, ubi commode adiri non
posset, tunc Vicarius Generalis ex justa, & necessaria
causa posset commutare Legata, & pias ultimas volun-
tates, cum in tali casu possit etiam difficiliora expe-
dire, ut concedere Dimissorias ad Ordines; *cap. Cum*
nullus, de tempore Ordin. in 6. Et Vicarius Archiepi-
scopi in tali casu suffraganeos Censuris compescit;
cap.1. de offic. Ordinar. in 6. Sic Moneta *loc. cit. c. 5.*
num. 434. Amostaz *loc. cit. num. 22.* & alii.

Visitatores etiam absque speciali mandato ne- 155
queunt mutare Legata, & ultimas pias voluntates
propter rationem adductam de Vicario Generali. Mo-
neta *loc. cit. c. 5. num. 486.* Amostaz *loc. cit. num.31.*
& alii.

Abbates, aliique similes prælati habentes pro- 156
prium Territorum, & Jurisdictionem quasi Episcopa-
lem, possunt ex justa & necessaria causa commutare
Legata, & ultimas voluntates suorum subditorum;
habent enim quoad hoc Jurisdictionem ordinariam in
suo Territorio, adeoque &c. Moneta *loc. cit. n. 454.*
Barbosa *cit. alleg.83. num.16.* & alii.

Justæ causæ talium commutationum quatuor in 157
genere referuntur a Moneta *loc. cit. cap. 6. num.83.*
Cappon. *loc. cit. discept.103. n. 18.* & Amostaz. *loc.*
cit. num. 34. Scilicet causa necessitatis, utilitatis, pie-
tatis, incommoditatis, aut majoris commoditatis. In
specie autem plures referuntur a Barbosa *cit. alleg.83.*
a num. 7. & in Concil. Tridentin. *sess. 22. de reformat.*
cap.6. a num.3. & ab aliis. Prima igitur est, si pecu- 158
nia Legata ad usum designatum non sufficiat, tunc
enim in alium pium usum ab Episcopo converti po-
test. Barbosa *in Concil. Trident. loc. cit. num.3. & dict.*
allegat. 83. num.7. cum pluribus ibi citatis. Secunda, 159
si res Legata non possit pro usu destinato adimpleri
impedimento juris, vel facti, quia tunc potest Episco-
pus commutare quæcumque Legata pia in alios pios
usus. Barbosa *in citat. sess.22. cap. 6. num. 4., &*
cit. allegat. 83. num.81. cum pluribus aliis ibi citatis.
Tertia si Ecclesia, seu Monasterium non possit con- 160
strui ubi designavit Testator, quia tunc potest Episco-
pus concedere ut alibi construatur. Barbosa *in citata*
sess. 22. cap.6. num.5. & cit. allegat.83. num.10., &
plures alii ibi citati. Quarta, si Legatum sit factum 161
ad unum usum, non ita necessarium, ut si esset fa-
ctum ad pingendam Ecclesiam, quæ minatur rui-
nam; tunc enim posset Episcopus pecuniam ad ta-
lem picturam destinatam in alium pium usum magis
eidem Ecclesiæ necessarium commutare. Barbo-
sa *in citat. sess.22. cap.6. num.6., & cit. allegat. 83.*
num.12. cum pluribus aliis ibi citatis. Quinta, si ur- 162
geat aliunde necessitas commutandi ultimas defun-
ctorum voluntates, neque adiri possit Summus Pon-
tifex; tunc enim potest Episcopus illas commutare.
Barbosa *in cit. sess. 22. cap.6. num.9. & cit. allegat.83.*
sub num.16. Moneta *loc. cit. cap.5. num.348.* Sexta, 163
si adsit necessitas gravis sublevandi Rempublicam;
tunc enim potest Episcopus commutare Legata in
ejus sublevamen. La Croix *lib.3. par.2. num.1150. &*
communis aliorum. Quinimmo volunt multi, quod
in tali casu ad sublevandam gravem necessitatem Rei-
publi-

publicæ, possint Legata commutare iidemmet executores sine facultate Episcopi; quamvis tamen non expediat, sed debeat expectari declaratio Episcopi, an necessitas Reipublicæ vere sit gravis aliter possent in-
164 tervenire multi errores, abusus, & scandala. Septima, si Ecclesia indigeat sacris vestibus, aut earum reparatione, tunc poterit Episcopus de consensu heredis pro una vice tantum commutare, seu convertere Legatum relictum alicui Capellæ, seu Ecclesiæ pro Missis celebrandis, in paramentorum, seu sacrarum vestium emptione, vel reparatione. Barbosa *cit. allegat.* 84. *num.* 14. *cum aliis ibi citatis*, Felix Potestas *tom.* 1. *p.* 2. *n.* 2586. Amostaz *l. c. nu.* 37. ubi ex Riccio refert ita decisum fuisse.

165 Legatum tamen magnæ quantitatis Missarum una vice celebrandarum commutari, seu converti non potest in erectionem Capellaniæ perpetuæ. *Sacr. Congreg. Concil. in Bononien. Legati Missarum* 7. *Decembris* 1667. 9. *Augusti* 1698., & 4. *Septembris* 1702. apud Ursayam *in Miscellaneo Sacro*, & *Profano p.* 1.
166 *Litt. L. num.* 45. Legata pro celebratione Missarum nunquam patiuntur diminutionem; *Sac. Rota Romana Redditionis rationis*, 20. *Januar.* 1708. §. *Etenim cor. Cafarell.*

167 Legatum relictum Capitulo pro Anniversario quotannis celebrando, debet applicari Mensæ Capitulari pro satisfaciendo in perpetuum tali Anniversario, & nullimode potest dividi inter Capitulares. Navarrus *lib.* 3. *de Testamentis consil.* 4. *num.* 2. *cum sequentibus*, & alii communiter. Et ratio est, quia mens, & voluntas disponentis est in primis servanda; *l. In conditionib.* 19., *ff. de conditionibus*, & *demonstrationib. c. Cum olim* 38. *de præbend. c. Ultima voluntas q.* 4. *caus.* 13. *quæst.* 2. cum similibus. Mens autem & voluntas dicti Legantis, est ut Capitulum obligetur ad faciendum perpetuo singulis annis in suffragium suæ animæ unum Anniversarium, quod non posset fieri, si Legatum ad id relictum divideretur inter præsentes Capitulares, cum successores Capitulares, in quibus conservabitur Capitulum, non essent habituri commodum, propter quod tenentur ad onus illius perpetui Anniversarii; *Qui enim sentit onus, sentire debet commodum*, & *e contra*; textu expresso *in cap. Qui sentit* 55. *de Regul. Jur. in* 6., & *l. Secundum naturam* 10. *ff. eod.*; adeoque tale Legatum non potest dividi inter præsentes Capitulares, sed converti debet in bonis fructiferis, quæ reddant commodum futuris successoribus Capitularibus sensuris onus dicti perpetui Anniversarii.

168 Item Legatum relictum Capitulo, etiam sine expresso onere, censendum est relictum Mensæ Capitulari, & non Canonicis uti singulis, nisi aliud ex conjecturis de mente Testatoris colligatur. Et ratio est, quia mens Testatoris, quæ ex adductis juribus numero antecedenti semper est servanda, videtur in tali casu dirigi in Capitulum prout est Communitas, quæ semper remanet eadem Communitas Capitularis, sive contempletur ut costituta ex Capitularibus præsentibus, sive ex successoribus, & futuris; adeoque tenendum est, tale Legatum esse relictum Capitulo Canonicorum, ut Collegio, & non Canonicis uti singulis, sicque non posse dividi inter præsentes Capitulares, sed totum debere applicari Mensæ Capitulari ad commodum etiam futurorum Capitularium. Sic colligitur *ex l. Pater filium* 38. §. 6. *ff. de Legatis* 3. & tenent, ac a fortiori tenere debent Covarr. *in c. Requisisti* 25. *num. ult. de Testamentis*. Genuens. *in prax. Neapolit. c.* 72. *n.* 7. Gratian. discept. *tom.* 3. *c.* 533. *n.* 16. Thoro *in Summa privileg.* 176. *ad med.* Cevallos *Commun. q.* 278. *ad med.* Amostaz *lib.* 4. *de caussis piis in specie c.* 1. *num.* 70. & 71., & omnes alii citandi in numero sequenti.

Item Legatum relictum Canonicis indefinite, censendum est esse relictum Capitulo, seu Collegio Canonicorum, & non Canonicis uti singulis, adeout debeat applicari Mensæ Capitulari ad commodum etiam futurorum Canonicorum, & non possit dividi inter præsentes Canonicos, nisi ex conjecturis aliud de mente Testatoris colligi possit. Sic ex *l. Pater Filium* 38. §. 6. *ff. de Legatis* 3. & *l. Civibus* 2. *ff. de rebus dubiis*, tenent ultra cit. Doctores *num. antecedenti*, etiam Card. *in cap. Requisisti* 15. *de Testam.* ibique Imola *num.* 30. Didac. *sub num.* 10. Mantica *de conject. ultim. volunt. lib.* 8. *tit.* 6. *num.* 22. & 24. *in fin.* Riga *in cap. Cum M. Ferrariensis num.* 11. *de Constit.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 21. *numer.* 6. Gassan. *cons.* 44. *num.* 29. Valenzuola *cons.* 190. *nu.* 39. Vasquez *in opuscul. de Testament. cap.* 8. §. 5. *dub.* 2. *num.* 100. Panimol. *par.* 2. *dec.* 98. *num.* 8., & 9. Ventriglia *tom.* 2. *de Legatis piis annotat.* 28. §. 1. *num.* 43. Barbosa *de Canonicis cap.* 42. *num.* 26. *vers. Cum sit mentio*, & alii plures. Et ratio est, quia verbum *Canonicis* indefinite prolatum Capitulum, & Collegium eorum designat; *cap. Cum omnes* 6. & *cap. Cum accessissent* 8. *de Constit.* Atque ita cum tale Legatum sit relictum Canonicis, censendum est potius a Testatore sub nomine collectivo contemplatum Collegium, seu Capitulum, quam Canonici uti singuli; Nisi, ut dictum fuit, aliud ex conjecturis de mente Testatoris colligatur, ut si adessent conjecturæ demonstrantes quod Canonici a Testatore fuerint contemplati uti singuli, puta si Canonici fuerint benemeriti illius, quia ipsum Testatorem a gravi malo, seu periculo liberaverint, aut aliter speciales ejus benefactores, seu amici, aut ejus consanguinei extiterint; *l. Nec adjecit* 9. *ff. Pro socio*; Vel quod Legatum non possit convenire ipsi Collegio, sed singulis; quo quidem casu uti singulis relictum fuisse Legatum esset censendum, ut recte docent Cardin. Mantica *de conject. ultim. volunt. lib.* 8. *tit.* 6. *num.* 24. Genuens. *in praxi quæst.* 39. *nu.* 32. *in fin.* Gratian. *cit. cap.* 533. *num.* 19. Amostaz. *loc. cit. num.* 71. Ventriglia *loc. cit. n.* 43. Barbosa *loc. cit. n.* 26., & alii supracitati dicentes, Doctores volentes dictum Legatum censendum esse relictum Canonicis uti singulis, intelligendos esse in solo casu, quod interveniant dictæ, aut similes conjecturæ demostrantes talem fuisse mentem Testatoris; Secus autem si nulla adsit talis coniectura, quia tunc censetur relictum Collegio, seu Capitulo, & non Canonicis uti singulis; cum rationabiliter credendum sit in favorem suæ animæ potius voluisse suam perpetuare memoriam apud omnes futuros Canonicos, seu Capitulares, qui fruentes in perpetuum redditu sui Legati, perpetuo memores beneficii, perpetuo pro Benefactore preces effunderent, quam in ictu oculi ipsam suam memoriam extinguere in solis tempore 169

sui testamenti, & decessus existentibus Canonicis, sine ulla spe futuri suffragii. Unde cum in ambiguis inspicienda sit caussa Legati; *l. Uxori suæ 33. in princip. de Legat.* 3. merito propter dictam causam censendum est fuisse relictum tale Legatum Collegio Capitulari, & mensæ Capituli, non autem singulis de Capitulo, ut teste Ventriglia *h. c. n.*43. omnes advertunt supra allegati Doctores.

170 Qui *ibidem num.*45. subjungit, advertendum esse, quod si fuerit relictum Canonicis Legatum magnæ & notabilis quantitatis pecuniæ pro Missis celebrandis, non possunt Canonici post mortem Testatoris dividere inter se pecuniam, & celebrare Missas juxta eleemosinas solitas secundum morem Provinciæ dari pro celebratione Missarum, sed tenentur magnam illam pecuniæ quantitatem convertere in annuos redditus, & in perpetuum celebrare Missas juxta annuos redditus; quia talem præsumitur fuisse mentem Testatoris, qui sic voluerit consulere suæ perpetuæ memoriæ, & perpetuis suffragiis pro se, & suis. Et sic revera esse censendum, nisi aliud ex conjecturis colligatur, vel nisi pecunia legata fuerit modica, tenent etiam Genuens. *in praxi cap.*71. *num. ultim. in annot. & pract. Eccles. quæst.*51. *n.*3. Maranta *par.*1. *controv. resp.*29. *per tot.* & alii.

171 Legatum relictum Ecclesiæ debetur totum illi; nec Episcopus, nec Rector illius potest aliquid prætendere; nec si sit relictum Ecclesiæ Cathedrali, vel Collegiatæ, possunt Canonici aliquid de illo accipere; *cap. Requisisti* 15. *de Testam. authent. seu Novel.*129. *de Ecclesiast. titulis tit.*14. *cap.*13. Et ratio clara est, quia in tali casu Legatum esse censetur solum contemplatione Ecclesiæ, & non contemplatione Episcopi, Rectoris, seu Canonicorum, adeoque non istis, sed soli Ecclesiæ debetur, ut multis decisionibus probat Rub. *pract. q.*70. *a n.*1. & sequitur Amostaz *l. c. n.*58. & alii passim.

172 Si Legatum relictum sit Episcopo, seu Rectori alicujus Ecclesiæ, ad cognoscendum cui debeatur, attendendæ sunt conjecturæ. Vel enim Legatum relictum est ab extraneo nulla præcedente amicitia, seu benemerentia Episcopi, aut Rectoris; & tunc Legatum non debetur Episcopo, nec Rectori, sed Ecclesiæ, cum intuitu ipsius censeatur relictum a Testatore in favorem suæ animæ, utpote sic magis favorabile; & licet sit relictum Episcopo, seu Rectori Ecclesiæ cum expressione proprii nominis Episcopi, seu Rectoris, intelligitur tamquam administratoribus illius, non vero ut talibus personis; Vel Legatum relictum est a consanguineo, propinquo, amico, familiari Beneficiato, & hujusmodi, & tunc Legatum debetur non Ecclesiæ, sed Episcopo, seu Rectori; cum censeatur relictum solum intuitu personæ, non obstante quod expressum sit nomen dignitatis. Idtamen totum intelligendum est in utroque casu, *Nisi ex qualitate rei legatæ aliud colligatur*. Nam licet Legatum relictum Episcopo, seu Rectori a consanguineo censeatur relictum intuitu personæ, & consequenter debeatur Episcopo, seu Rectori, & non Ecclesiæ; tamen si qualitas rei legatæ aliud demonstret, puta si legatæ sint vestes Ecclesiasticæ, Calix, Patena, Lampas, & hujusmodi, tunc Legatum debetur Ecclesiæ; quia cum qualitas rei legatæ potius conveniat Ecclesiæ, quam personæ, sic Legatum censetur potius relictum Ecclesiæ, quam personæ. Similiter e contra quamvis legatum relictum ab extraneo censeatur relictum intuitu Ecclesiæ, & consequenter ipsi Ecclesiæ debeatur, & non Episcopo, nec Rectori; tamen hoc non habet locum, quando ex qualitate rei legatæ aliud colligi potest; ut quando Testator legavit Episcopo, seu Rectori, Falconem, Canem & hujusmodi *c. Requisisti* 15. *de Testamen.*; & ibi Doctores passim, Mantica *de conject. ult. volunt. lib.*6. *tit.*12. *n.*4. Surd. *de alimentis lib.*1. *cap.*1. *& tit.*5. *q.*6. *n.*9. Menoch. *lib.*4. *præsumpt.*122. Socin. sen. in *l. Civilibus* 2. *de rebus dub.* Ruin. *consil.* 202. *num.*13. *tom.*2. Amostaz *loc. cit. num.*61. Panimoll. *part.*2. *dec.*98. *num.*21. & 22. Ventriglia *loc. citat. num.* 42., & alii fere communiter.

Additiones ex aliena manu.

Frequenter in Foro de eo disputari solet, utrum legatum demostrative, an taxative relictum sit, idque ob diversos juris effectus; nam legato demonstrative relicto, deteriorata, vel perempta re legata supplere tenetur hæres, non item eodem legato relicto taxative. 173

Regula qua Doctores in hac quæstione uti solent hæc est, ut scilicet legatum intelligatur demonstrative, quoties dispositio incipit ab onere operis per Testatorem demandati, subindeque progreditur ad expressionem rei, sive pecuniæ in eam causam erogandæ. Maxime si opus demandatum, & expressio bonorum non stent sub unico verborum contextu, sed in diversa separataque oratione legantur. Quinimo creditur satis esse rem quoquo modo esse dubiam: ut legatum maxime pium non taxative, sed demonstrative relictum censeatur. Vide Auctores relatos a Clar. Mem. Cardinal. Lanfredin. *in Respons. Eccl.* 42, *n.*2. *& plur. seq.* 174 175 176

Rectius vero mox laudatus *Auctor, Præmissæ regulæ* (ait) *tum de incohatione dispositionis ab onere, tum de diversitate orationis non sunt, nisi quædam argumenta ex communiter accedentibus deprompta in linea conjecturali, scilicet quia dum Testator primo loco, ac per orationem absolutam expressit præceptum operis perficiendi, de omnimodo illius adimplemento principaliter sollicitus fuisse videtur, & opportunioribus mediis illius finis consequutionem exoptasse, nec propterea illud subordinare voluisse reputatur incerto eventui peremptionis, vel insufficientiæ particularium illorum bonorum expresse designatorum. Quamobrem non est præclusus aditus tutiori investigationi diversæ voluntatis Defuncti, quæ si ex aliis argumentis, & conjecturis appareat, ut non aliunde, quam ex talibus bonis specialiter designatis legatum adimpleatur, utique hæc Defuncti voluntas sequenda est, spreto rigore litteræ, neglectoque ordine scripturæ fortasse extensæ ab inconsulto jurisque imperito Notario &c. Parvi enim refert, quis voluntatem disponentis sermo exceperit, aut quæ prius quæve posterius verba calamus scribentis effuderit, ubi ex non dubiis argumentis conjicitur vera animi sententia, quam sequi necesse est, etiam recedendo a proprietate verborum, & supplendo scripturæ defectum.* 177

Neque admittit, ipsum legatum pium in dubio censeri relictum demonstrative. 178

Plura

279 Plura autem idem *Doctor* cumulat argumenta; ex quibus non obstante inchoatione dispositionis ab onere, tum diversitate orationis, legatum non demonstrative, sed taxative relictum censetur. Præci-
280 puum autem est si non quantitas pecuniæ in genere, sed certa species sit legata.

281 Vide, & de hac quæstione, & quidem in utramque partem Rotam in *Romana Fundationis Monasterii* 21. *Junii* 1717. *coram bo. mem. Cerro*, in *Romana supplementi, & applicationis* 11. *Junii* 1731. *cor. cl. mem. Aldovrando. & in Novarien. Capellaniæ* 2. *Jul.* 1736. *&* 6. *Maii* 1737. *coram bon. mem. De Vais*, sed potissimum vide doctissimum Averanium *Interpretation. Jur. lib.*2.*cap.*27.*per tot.* ubi materiam pro dignitate tractat, conciliatque textus omnes, qui inter se contrarii videntur.

LEGATUS.

1 Legati sic dicuntur, quia ut publice mittantur, leguntur, indeque legantur seu ablegantur.
2 Reiffenstuel. *lib.*1. *decretal. tit.*30. *nu.*2. & alii. Legati aliter vocantur & accipiuntur in Jure Civili, & aliter in Jure Canonico. *Communis*. Legati in Jure Civili sunt illi, qui mittuntur, & quibus mandat Proconsul jurisdictionem, *leg. Legatus, ff. de Offic. Proconsulis*. Solent enim Proconsules ob rerum gerendarum multitudinem in Provincia Legatos statuere, qui non propria, sed mandata jurisdictione utuntur, & hoc modo intelligitur, & accipitur Legatus, *ff. & Cod. in titul. de Officio Proconsul. & Legat.* & de his fit mentio *in capit. Legatos* 2. *de Offic. Legati in* 6. Alii vero legantur, seu mittuntur a Principibus Laicis summo Pontifici, vel ab eisdem Principibus inter se, ad referenda videlicet mandata suorum Principalium, sicque ad exercendum nudum ministerium absque alia jurisdictione, & vocantur
3 *Oratores*, seu vulgo *Ambasciatores*. Legati in Jure Canonico sunt in triplici differentia, nempe Legati a Latere, Legati Missi, seu Nuncii Apostolici, & Legati nati. *Communis*, & colligitur *ex cap. Cum non ignoretis* 1. *& cap. Excommunicatis* 9. *de Officio Legati, & cap. officii nostri* 1. *eodem in* 6. *&* Glossa *ibidem verb. Legati*. In ipso enim *cit. cap. Cum ignoretis* fit mentio de Legato nato, *in cit. cap. Excommunicatis* fit mentio de Legato a Latere, ac misso, & *in cit. cap. Officii nostri* fit mentio de omnibus tribus, scilicet tam de Legatis a Papa missis, sive sint de Latere, sive non, quam de Legatis natis. (*) Summum Pontificem pollere potestate mittendi Legatos certum est quam quod certissimum, cum id ex vi, & natura Primatus profluere compertum sit. Cum enim ad jura Primatus pertineat cura suprema, & sollicitudo omnium Ecclesiarum, nemo erit, qui inficiari possit, id juris per universam Ecclesiam pro unitate fidei, ac bono disciplinæ Ecclesiasticæ illi competere, Luculenter id adstruitur in *Extravag. super gentes, & regna, un. de consuet. inter communes*, quidquid demum sit, an hujus Constitutionis auctor habendus sit Joannes XXII. cui communiter tribuitur, an potius Bonifacius VIII., cui hodierni critici potiori suffragio adjudicant (*).

Legati a Latere alii sunt ordinarii, & alii extraor- 4
dinarii. Legati a Latere ordinarii sunt Cardinales illi, qui a summo Pontifice mittuntur ad obeundum in alia Provincia Legationis officium cum jurisdictione, seu potestate Ordinaria ad instar Præsidum Provinciarum, ut sunt Legati Bononiæ, Ferrariæ, Romandiolæ &c. Et dicuntur *a Latere*, quia Cardina- 5
les ad latus summi Pontificis assistunt, & sic dum mittuntur, quasi a Latere extrahi videntur. Papa enim, & Cardinales unum corpus mysticum faciunt, cujus caput est Papa, & membra ejus sunt Cardinales; *arg. cap. Si quis cum militibus* 22. *caus.*6.*qu.*1. ibi: *Nam & ipsi pars corporis nostri sunt*, ac propterea Legati a Latere nuncupantur *cap. Decreto* 11. *caus.*2.*qu.*6. ibi: *Ante Legatos nostros ex Latere missos, & cap. Si quis Episcopus* 30. *ead. caus. & quæstione*, ibi: *Ut de Latere suo Presbyteros mittat.* Sic Cohellius *in notitia Cardinal. cap.*16. *privileg.* 16. *in princip.* Tondut. *qu. beneficial. par.*3. *cap.*20. Barbosa *lib.*1. *Jur. Eccles. universal. cap.*1. *num.*1. Card. Petra *t.*2. *Comment. ad Constit.*3. *Alexand. III. sect.*1. *num.*1. & alii passim. Legati a Latere extraordinarii sunt il- 6
li, qui mittuntur occasione alicujus emergentis necessitatis Ecclesiæ universalis, ut ad Concilia convocanda, vel etiam apud Reges pro pace promovenda, sive pro Summi Pontificis paterno amore alicui Regi in ejus adventu testificando, vel alia simili gravi causa. *Communis*. Et quamvis pluries a 7
Summis Pontificibus pro similibus caussis fuerint missi Episcopi, & alii non Cardinales; Nunc autem constans praxis obtinuit non mitti nisi Cardinales Legatos a Latere, ut observat Eminentissimus Petra *loc. cit. num.*9. Et dato quod contingat, ut conti- 8
git, mitti alios non Cardinales, non datur eis titulus Legati a Latere, sed missus nominatur Nuncius *cum potestate Legati a Latere*, quæ clausula de Stylo Curiæ Romanæ consuevit adjici mandatis Legatorum, qui fimbriam vestimenti Papæ tetigerunt, seu qui ab eo mandatum vivæ vocis oraculo receperunt, ut ex aliis notat Barbosa *loc. cit. nu.*5. (*) Vide etiam Gambarum *de officio Legati a Latere*, in Proemio *n.*27. *seqq.*, & Ustadiego in Tractatu *de Legato qu* 9. *n.*2. *seq.* (*) Hinc solis Cardinalibus proprie competit 9
nomen legati a latere, a quibus magis Pontificia auctoritas, & majestas repræsentatur; non autem Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Prælatis in Curia Papæ existentibus, & ab ipso missis; ut tradunt Glossa *in cit. cap. Cum non ignoretis* 1. *de offic. Legati, verb. Legationis, & in cit. cap. Excommunicatis* 9. *eod. tit. verb. Commissum*; Speculator *tit. de Legat. §. sequitur n.*1. *&* 2. Boerius *de potestat. Legati a Latere num.* 12. & plurimi alii cum Barbosa *loc. cit. num.*4.

Legati missi, seu Nuncii Apostolici dicuntur, & 10
sunt illi Prælati, non Cardinales, qui a Papa mittuntur ad alios Principes pro obeundo apud ipsos munere Legationis, *cap. Volentes* 8. *de officio Legati*: Et tales sunt Nuncii Germaniæ, Franciæ, Hispaniæ &c. & olim Apocrisarii dicebantur Græco vocabulo; quasi Secretarii, ut *in cap. Septuaginta* 12. *dist.*26. & *in cap. Significasti* 4. *de electione.* & Glossa *ibidem*

verb.

verb. Apocrisarii, ubi expresse dicit: *Apocrisarii dicuntur Nuncii Domini Papæ quasi secretarii*; & in Regnis, seu Provinciis sibi commissis in negotiis agendis personam gerunt, & auctoritatem Romani Pontificis; *cap. Valde necessarium* 1. *dist.* 94. (*) Nuntiorum Apostolicorum duas classes distinguit Leopoldus Pilati *Origin. Jur. Pontif. l.* 1. *tit.* 21. *de Legatis Apostolicis*; alios *primi ordinis*, qui scilicet sunt apud Imperatorem, Regesque Galliæ, Hispaniæ; Lusitaniæ; alios *secundi ordinis*, cujusmodi sunt Nuncii Poloniæ, Neapolis, apud Venetos, Florentiæ, Bruxellis, Coloniæ, Lucernæ. Adde his Internuntios, ut qui nunc Augustæ Taurinorum residet. Universe de Nuntiis *missis* præter interpretes Decretalium ad *lib.* 1. *tit.* 30. *de officio Legati* copiosius agunt Barbosa *Jur. Eccles. l.* 1. *cap.* 5. *seqq.* Petrus Levrenius *in Foro Ecclesiastico*, & Matthias a Corona in *Tract. posthumo de potestate, & dignitate Legatorum Apostolicorum, &c.* Leodii 1672. Cavebis autem, si sapis, a commentatione historico-Canonica *de Legatis, & Nuntiis Pontificum, eorumque fatis, & potestate*, quæ ab Anonimo prodiit in Germania 1785.; scatet enim mendaciis, erroribusque juri Pontificii Primatus omnino repugnantibus, ut cum ait, ne ipsum quidem Pontificem esse posse ordinarium, & immediatum Judicem in Diœcesibus Episcoporum, aut causas per appellationem ad se devolutas Romæ cognoscere, ac definire posse (*).

11 Legati nati dicuntur, & sunt illi, quorum dignitati, quam in Ecclesia obtinent, munus Legationis est annexum, & dicuntur Legati nati, non quod a Sede Apostolica non hauriant auctoritatem, sed quod hanc illa dederit fixæ cuidam Ecclesiæ, & quicumque illi fuerit præfectus una simul etiam fiat, ac veluti nascatur *Legatus Apostolicus*, utpote cujus munus suæ dignitati de jure annexum habet; Sic Legatus natus a Jure dicitur Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia, ut expresse habetur in *cap. Cum non ignoretis* 1. *de officio Legati*, Archiepiscopus Eboracensis item in Anglia, ut habetur *in cap. Dilecti filii* 1. *de Appellationibus*. Archiepiscopus Rhemensis in Gallia, ut habetur *in cap. Per venerabilem* 13. *§. Verum qui filii sint legitimi*, & sic de aliis. (*) In Germania plures Archiepiscopi Legatorum *natorum* nomine insigniuntur, ut Archiepiscopus Salisburgensis, Elector Coloniensis, Archiepiscopus Pragensis, de quibus consule Holl in *Statistica Eccl. Germ. part.* 1. *cap.* 6. *§.* 33. (*)

12 Omnes supradicti Legati tum de Latere, tum Missi, tum Nati, habent jurisdictionem ordinariam in Provinciis sibi concreditis; & talis Jurisdictio ipsorum Legatorum non expirat per mortem Papæ legantis, quamvis ipsa Jurisdictione nondum uti cœperint, immo Provinciam suam necdum ingressi fuerint; Sic desumitur *ex cap. Legatos* 2. *de offic. Legati in* 6. Glossa *ibid. verb. declaramus*. Legati enim Papæ sunt, & esse dicuntur Legati Sedis Apostolicæ, *ut cap. Dilectus* 6. *& cap. Nemini dubium* 10. *de offic. Legati*, & sæpe alibi. Ipsa autem Sedes Apostolica nunquam moritur; *cap. Si gratiose* 5. *de rescript. in* 6. adeoque &c. Sic Glossa *in cit. cap. Legatos verb. declaramus*, Fagnan. *in cap. Cum olim* 14. *de majoritat. & obed. num.* 67. cum variis aliis; Barbosa *l. c. num.* 90. & alii ibi citati, Reiffenstuel *loc. cit. n.* 11. Layman, & alii passim.

Omnes supradicti Legati possunt caussas ad se pertinentes aliis delegare, cum hac tamen advertentia, 13 quod jurisdictio delegatorum ab ipsis Legatis expirat una cum Legatorum officio, seu finita horum Legatione, quando res est adhuc integra; Secus vero quando res non est amplius integra, sed caussa delegata jam incæpta est: *cap. Licet undique* 30. *de officio Delegati*, & concordat *cap. Relatum* 19. *cap. Gratum* 20. *de officio Delegati & cap. Quamvis* 6. *eod. in* 6. *cap. Nemini dubium* 10. *de officio Legati*, *& l. Et quia*, *ff. de jurisdict. omn. Judic.* Ut res non sit amplius integra sufficit citatio partis facta per delegatum ante cessationem Legationis Legati. Vide *verb. Delegatus num.* 45. Immo sufficit quod ante cessationem Legationis Legati præcesserit citatio, licet talis citatio ad partes antea non pervenerit; *vid. cit. verb. Delegatus a n.* 46.
14
15

Omnes supradicti Legati possunt caussas suorum Provincialium per appellationem ad ipsos devolutas cognoscere, & debito fine terminare. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Cum non ignoretis* 1. *de offic. Legati*. Immo de Jure antiquo ex *cit. cap. Cum non ignoretis* poterant olim Legati cognoscere, & definire non solum caussas per appellationem, sed etiam per simplicem querelam etiam in prima instantia ad ipsos delatas. At jure novo Concilii Tridentini *sess.* 24. *de reform. §. Legati quoque etiam de Latere, Nuntii &c.* est limitata eorum facultas, & est expresse statutum, quod caussæ omnes Fori Ecclesiastici in prima instantia coram Ordinariis locorum sint cognoscendæ, ac terminandæ, nec Legati etiam de Latere, & Nuncii quarumcumque facultatum vigore possint in prædictis caussis Episcopos impedire, aut alio modo jurisdictionem iis præripere; alias eorum actus, & processus nullius momenti sint, & ad damni satisfactionem partibus illati teneantur; Unde nisi speciali facultate post Concilium sint muniti, in prædictis caussis nullatenus se ingerere possunt. *Sic Sacra Congr. Conc. in Nullius* 24. *Augusti* 1640. *& in Pisaurien.* 14. *Mart.* 1648. Immo omnes supradicti Legati neque se intromittere possunt in caussis illis, quæ per Papam specialiter cuipiam alteri delegantur, cum mandatum speciale deroget Generali. *Communis*, textu expresso *in c. Studuisti* 2. *de officio Legati*.
16
17
18

Legati Papæ in hoc differunt ab ejus Delegatis, 19 quod Delegati Papæ dicantur illi, quibus una tantum, vel certæ caussæ delegantur terminandæ, extra quam, vel quas non extenditur ejus jurisdictio, cum sit limitata, & solum delegata, & non ordinaria vi proprii officii, *arg. l.* 1. *§. Qui mandatum*, *ff. de officio ejus, cui mandata est jurisdictio*. Econtra vero Legati Papæ habent jurisdictionem, & facultatem cognoscendi de omnibus caussis concreditæ sibi Provinciæ; nec eorum jurisdictio est limitata, & delegata, sed vere ordinaria vi proprii Juris, officii & dignitatis, *arg. l. More majorum*, *& l. Quia*, *ff. de jurisd. omnium Jud.* Et sic *communis Doctorum*.

Legati a Latere excellentiorem, & ampliorem jurisdictionem præ aliis Legatis habent. *Communis*. 20
Unde Legati a Latere de Jure possunt absolvere quos- 21
cum

* van Hove p. 56. Leopoldus von Pilati Origines juris Pontificii, Tridenti, 1789.

cumque excommunicatos ob percussionem Clerici etiam enormem, immo & ob cædem ejusdem; & hoc non solum intra Provinciam suæ Legationis quo ad suos subditos, sed etiam extra suam Provinciam quo ad omnes extraneos, undecumque ad se accedentes a die egressus ex Urbe usque ad diem redditus in eamdem: *c. Quod translationem 4. & cap. Excommunicatis 9. de offic. Legati* arg. a sensu contrario desumpto, & expresse *cap. Ad Eminentiam 22. de sentent. excommunicat.* Glossa *in cit. cap. Excommunicatis 9. de offic. Legati*, *verb. Mittuntur*, Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiast. univers. cap. 5. n. 27.* cum pluribus ibi citatis, Azorius *part. 2. lib. 5. cap. 32. qu. 6.* Reiffenst. *l. c. num. 23. & 45. in fine*, & alii passim.

22 Legati autem non de Latere, seu Missi, vel Nuncii sine speciali facultate nequeunt de Jure extra Provinciam sibi commissam absolvere a tali excommunicatione ob percussionem Clerici, vel Monachi, & intra suam Provinciam possunt absolvere solummodo subditos suos, non autem extraneos aliunde accedentes. *Communis*, textu expresso in *cit. cap. Ex-*
23 *communicatis 9. de offic. Legati*. Legati autem nati nequunt sine speciali facultate neque intra suam Provinciam absolvere suos subditos a tali excommunicatione ob percussionem Clerici, vel Monachi. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Excommunicatis*.

24 Legati a Latere possunt concedere licentiam Abbati exempto, ut eligi possit in Episcopum, & transire possit ad Ecclesiam sibi concessam. *Communis*, textu expresso *in cap. Si Abbatem 35. de Electión.*
25 *in 6.* Id tamen non possunt alii Legati sine speciali sibi concessa facultate. *Communis*, textu claro *in*
26 *cit. cap. Si Abbatem*. Legati a Latere possunt confirmare electiones Episcoporum. *Communis*, textu expresso *in cit. cap. Si Abbatem §. Hujusmodi 36. de*
27 *elect. in 6.* Id autem non possunt alii Legati sine speciali sibi concessa facultate. *Communis* textu expresso *in cit. cap. Si Abbatem §. Hujusmodi in fine*, ibi: *Alii autem Legati hoc nequeunt, nisi id eis a Sede ipsa (Apostolica) specialiter sit commissum.*

28 Legati a Latere possunt conferre Beneficia, quæ vacant tempore suæ Legationis in Provincia sibi concredita. *Communis*, textu expresso *in cap. Dilectus 6. de offic. Legati*, *& cap. Officii nostri 1. eod. in 6.*
29 cum similibus. Immo spectato Jure communi Legati a Latere concurrunt cum quolibet Ordinario suæ Provinciæ in collatione Beneficiorum, ita ut inter ipsos simul, & Papam locus sit præventioni, *c. Si a Sede 31. de præbend. in 6.* Rota *in una Assisiensi. Beneficii 9. Mart. 1587. cor. Orano*, Glossa *communiter recepta in cap. Officii nostri 1. de Offic. Legati in 6. verb.*
30 *ampliori*. Id tamen sine speciali Pontificia concessione nequeunt alii Legati. *Communis*, textu expresso
31 *in cit. cap. Officii nostri 1. de offic. Legati in 6.* Excipiuntur tamen Legati Missi, seu Nuncii Apostolici, qui ex facultatibus sibi concessis possunt conferre quæcumque Beneficia etiam reservata dummodo non excedant valorem ducatorum 24. Rota *part. 15.*
32 *recent. dec. 24. n. 3.* Legati autem nati in sua Provincia extra suam Diœcesim sine speciali Pontificia concessione nequeunt ulla Beneficia, utcumque minima, conferre. *Communis*, *arg. cit. cap. Officii nostri 1. de offic. Legati in 6.*

Alia de iis, quæ possunt Legati a Latere & Nuncii Apostolici circa collationem Beneficiorum, vide *verb. Beneficia art. 5. a num. 10. usque ad 27.* Et de iis, quæ non possunt, *vide d. verb. Beneficia cit. art. 5. a n. 51. usque ad 60.* 33

An autem Legati a Latere, & Nucii Apostolici possint in sibi commissis Provinciis conferre Ordines, & approbare Confessarios? *Vide verb. Approbatio art. 1. a n. 26. usque ad n. 38.* 34

Quibus adde sequentia tredecim dubia proposita, & resoluta in Sacra Congregat. *Concilii 29. Februar. 1707.* videlicet. 35

1. *An Nuncius Apostolicus apud Helvetios possit concedere facultatem audiendi Confessiones personarum sæcularium, vel etiam Regularium, immo & Monialium in Diœcesi Comen. sine licentia & approbatione Ordinarii loci?*
2. *An idem Nuncius, Sacerdotibus non approbatis, ad audiendas confessiones concedere possit facultatem absolvendi in foro interno ab Hæresi, Censuris &c.*
3. *An possit concedere facultatem generalem absolvendi a casibus Ordinario reservatis, & quatenus affirmative.*
4. *An expediat adhiberi aliquod moderamen in hujusmodi facultatum communicatione, tam circa numerum, quam circa qualitates personales eorum, quibus conferuntur?*
5. *An possit concedere suis Commissariis, subditis Diœcesis Comen. facultatem eligendi sibi Confessarium, etiam non approbatum ab Ordinario?*
6. *An possit concedere licentiam retinendi, & legendi libros Hæreticorum, seu alios quomodolibet prohibitos?*
7. *An Commissarii Nunciaturæ accedere possint ad Monasteria Monialium, easque alloqui, etiam citra necessitatem Officii, absque licentia Ordinarii?*
8. *An iidem Commissarii concedere possint aliis ad eos recurrentibus licentiam alloquendi Moniales sine licentia Ordinarii?*
9. *An dicti Commissarii obligati ad residentiam ratione Canonicatus, vel alterius Beneficii, possint ab illa abesse pro negotiis Commissariatus, & nihilominus lucrari distributiones, aliaque omnia emolumenta, tamquam si essent præsentes?*
10. *An idem Reverendissimus Nuncius concedere possit dictis Commissariis licentiam retinendi famulas, quamvis non annosas, cum derogatione quarumcumque Ordinationum per Ordinarios locorum quomodolibet factarum?*
11. *An concedere possit facultatem exorcizandi independenter ab Ordinario?*
12. *An iidem Commissarii concedere possint licentiam laborandi in diebus Festis?*
13. *An Commissarii Nunciaturæ punire possint etiam in prima instantia Festorum violatores, blasphematores, aliosque contra Dei, & Sanctæ Sedis præcepta temere agentes?*

Die

Die 26. Februarii 1707., propositis in Sacra Congregatione Concilii dictis tredecim dubiis; eadem Sacra Congregat. Concilii respondit ut infra.

Ad 1. 2. 3. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Negative*. *Ad 4. provisum in 1. 2. & 3. Ad 6. ad Congregationem Sancti Offic.*

36 Sic refert Ursaya *tom. 2. part. 1. discept. 31.* ubi in fine adducit alia 16. dubia, quæ dicit non fuisse in eadem Sacra Congregatione Concilii proposita, & ea ipse, variis adductis, negative resolvit *a num. 19. usque ad num. 92.* unde videri possunt apud ipsum, qui post plurima solida fundamenta pro tali negativa resolutione adducta *sub num. 93.* sic præcise concludit: *Adversus quæ in universum non relevat asserere quod S. R. E. Cardinales Legati a Latere, & Apostolicæ Sedis Nuncii, uti Ordinarii Ordinariorum possint in suis Provinciis omnia ea, quæ Episcopi possunt in eorum Diœcesibus, & proinde cum illis possunt concurrere, eosque prævenire ex ratione, quia gerunt vices Apostolicæ Sedis, & Summi Pontificis personam repræsentant. Quia (sunt verba Pignatell. consultat. 187. num. 14. tom. 9.) hæc & similia non procedunt in iis, quæ a Sacris Canon. & Sacr. Conc. Trid. & Const. Apost. expresse proprio Ordinario reservata sunt.*

37 Nuncius Apostolicus si absque facultate Sanctæ Sedis promoveat ad Sacros Ordines Clericos suæ Provinciæ, ipse, & ordinati incurrunt in pœnas impositas *a Sacro Concil. Trident. cap. 8. sess. 22. de reformat.* Sic *Sacra Congregat. in Taurinens. 16. Apr. 1633. teste Bonfadino in Thesauro Ecclesiast. dec. resol. 31. num. 4.* & Barbosa *summa Apostolicar. decis. verb.*

38 *Nuncius Apostolicus num. 4.* Nuncius Apostolicus non debet exercere Divina in Ecclesia Archiepiscopi absque ejus licentia. *Sacr. Congreg. Rit. in Taurinens. 9. Mart. 1593.* quam refert Sellius in *Select. Canon. cap. 22. n. 3.* & Barbosa *loc. c. n. 2.*

39 Legati, & Nuncii Apostolici non possunt pro se, vel pro suis consanguineis procurare a Principibus, ad quos destinantur, favores, vel eis uti ad consequendas dignitates apud Sedem Apostolicam, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ reservatæ. Pius IV. Constitut. 96. incipient. *Et si Romanum*.

40 Legati, & Nuncii Apostolici non possunt procedere contra Clericos, nisi Episcopo prius requisito, & negligente; alias acta, & processus nullius sunt valoris, & tenentur ad restitutionem, & damna. *Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 20.*

41 Legato præsente in Civitate Episcopus non potest populo benedicere, nec uti Mozzetta, vel Rocheto discooperto; Intra vero propriam Ecclesiam potest, si ibi non sit præsens Legatus, vel eo annuente. *Sacra Congregat. Conc. in Perusina 2. Octob. 1601.* quam refert Sellius *loc. cit. cap. 2. num. 83.* & Barbosa *loc. c.*

42 *verb. Legatus n. 2.* Legato a Latere præsente, ceteri Legati deponunt sua insignia, & suspenditur pendente præsentia ipsius, exercitium potestatis eorum. *Communis*, textu expresso *in c. Volentes 8. de Officio Legati*.

43 Legatus a Latere potest cognoscere de causis contra exemptos; *cap. Si Abbatem 36. de elect. in 6.* ibi: *Ei tamen ab alio, quam a Nobis, vel ab Apostolicæ Sedis Legato, si sit in Provincia de Latere nostro missus;* Barbosa *lib. 1. Jur. Ecclesiast. univers. c. 5. nu. 77.* cum plurimis aliis ibi citatis, Diana *par. 1. tract. 2. res. 16.* Donatus *prax. rerum Regular. tom. 1. tract. 13. qu. 9. n. 1.* & alii passim.

Alii autem Legati non possunt de Jure, sine speciali facultate Pontificia in exemptos Jurisdictionem exercere; *cit. cap. Si Abbatem*: Barbosa *loc. cit. num. 8.* Diana *loc. cit.* Donat. *loc. cit.* cum aliis ibi ab ipsis adductis. Dicitur autem notanter *de Jure sine speciali facultate Pontificia*; quia Legati missi, seu Nuncii Apostolici jam solent talem facultatem a Sede Apostolica obtinere; Unde ex Rota *part. 11. recent. decis. 345. num. 14.* Nuncius est Judex Exemptorum, & potest alios Judices Exemptis subdelegare. 44

Legatus in sua Provincia valide assistit Matrimoniis: validum enim est Matrimonium contractum coram ipso. Sic pluries declaravit *Sac. Congr. Conc.* & signanter *in Nullius 4. Jul. 1602. ut in lib. 10. Decret. fol. 36. & in alia Nullius 3. Jun. 1628. ut in l. 13. Decret. fol. 467. & in dub. Jurisdict. 22. Mart. 1681. ut in lib. 31. Decret fol. 363.* apud Ursayam *tom. 1. par. 2. discept. 2. num. 156.* ubi plures cit. Doctores, & tenent alii passim. 45

Legati, & Nuncii Apostolici possunt subditis suæ Legationis, & Nunciaturæ pro quocumque opere pio concedere centum, & plurium dierum Indulgentiam, attamen semper minus, quam annum. Pro templo autem, seu Cappella, possunt concedere Indulgentiam 7. annorum, & 7. quadragenarum pro illis, qui confessi communicaverint, & in eo loco de more oraverint ad intentionem Ecclesiæ. *Vide verb. Indulgentia art. 2. num. 22.* Et tales Indulgentiæ concessæ a Legatis, & Nunciis sunt perpetuæ, & durant etiam Legatione, & Nunciatura finita, & post mortem concedentis: Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiast. univers. cap. 5. n. 86.* cum plurimis ibi citatis. 46 47

Legatus, & Nuncius absque speciali facultate Apostolica non habet auctoritatem extrahendi a loco immuni, nec consignandi reum Curiæ sæculari. *Sacr. Congreg. Immunitatis in Bononien. 17. Aug. 1630. lib. 2. decret. Pauluc. pag. 53.* Quare Eminentissimus Legatus extrahere faciens homicidas ab Ecclesia, mandet reponi. *Sac. Congr. Immun. in Ferrariens. 29. Decemb. 1635. lib. scripturar. veterum p. 77.* Eminentissimo Legato petenti facultatem a Sanctissimo procedendi contra Sacerdotem indicatum, ut mandantem occisionem, *Sac. Congreg.* respondit non expedire. *Ead. Sac. Cong. in Bononien. 15. Jun. 1638. lib. 1. decret. Mart. pag. 303.* 48

Legatus, & Nuncius Apostolicus absque speciali facultate Apostolica nequit absolvere ab Excommunicatione ob violatam Immunitatem Ecclesiasticam; Unde absolutio concessa ab Eminentissimo Legato sine facultate Apostolica non suffragatur; & injungitur Episcopo, ut denuo absolvat auctoritate Sacræ Congregationis. *Ead. Sacra Congregat. Immunit. in Papiens. 11. Jul. 1676. lib. 1. decret. Altov. pag. 1302.* 49

Legatus duarum, vel plurium Provinciarum, potest in una jurisdictionem exercere de negotiis, & caussis alterius. *Communis*, textu expresso *in cap. Novit ille 7. de Officio Legati*. Legati Papæ statuta durant etiam finita Legatione. *Communis*, textu expresso *in cap. Nemini 10. de Officio Legati*. 50 51

Legati jurisdictio, seu Officium cessat quatuor modis, ut observat Glossa communiter recepta *in cap.* 52

Præ-

Præsenti 3. de Officio Legati in 6. verb. finitur. Primo per mortem ipsius Legati, si Legatio fuit personalis. Secundo per expletum sibi præfixum tempus, si Legatus fuit destinatus ad terminandum tantum tempus; *arg. cap. de caussis 4. de Offic. Delegati*. Tertio per egressum ipsius a Provincia, seu Provinciis sibi commissis animo non redeundi: *arg. cap. Nemini 10. de Offic. Legati*. Quarto per ejus-
53 dem Legati revocationem a Papa factam. Dummodo tamen talis revocatio fuerit jam ipsi Legato intimata, alias dum Legatus ipsam revocationem ignorat, perseverat ejus jurisdictio, & valida sunt quæ interim gerit, *arg. cap. Audita 4. vers. Quia tamen, de restit. spol.*

Additiones ex aliena manu.

54 De Legato quæri solet, an ei afferenti munitum se specialiter a S. Sede esse quibusdam facultatibus, credendum sit?

55 Affirmavit Rota in *Polocen. Bonorum 22. Jun. 1726. §. Porro, coram bo. mem. Cornel. & 7. Febr. 1729. §. 9. & plur. sequent. coram clar. mem. Aldovrand. & 14. Maii 1751. §. 6. & seq. coram bon. mem. Vicecom.*

56 Negasse autem videtur idem supremum Tribunal in *Nullius, seu Piscien. Beneficii 5. Mart. 1719. §. 7. coram bon. mem. Gamaches, in Salamantina Beneficii 19. Jun. 1744. §. eodem, & 24. Jan. 1746. §. Pariter, coram clar. mem. Millin. & in Hildesimen. Manutentionis 17. Mart. 1749. §. 19. & 4. Jul. ejusdem anni 1749. §. 23. coram Eminentiss. Elephantut.*

57 Non male autem Cardinalis Petra *in Comment. ad Const. Apostol. Const. 3. Alexandri III. sect. 2. nu. 12. & sequent. Ego vero* (inquit) *in hoc distinguendum puto, aut agitur de re, quæ non sit directa in præjudicium Tertii, etsi generaliter influat, & agatur de actu, qui generaliter concedi solet Legatis, & tunc debet eisdem credi, quia eo ipso quod Legatus est a latere habet ea omnia, quæ de jure, vel consuetudine illi debentur etsi consequenter jus Alterius lædatur, quia est præjudicium consequens actui necessario. Si vero actus, quem præstat, non sit a jure permissus Legatis, & insuper agatur de re alteri præjudiciali, tunc debet ostendere facultates, quia vere non agit uti Legatus, sed potius uti specialem facultatem exercens, quæ non præsumitur*: Confer etiam Fagnan. *in Capit. Quum in jure num. 49. & 50. de offic. & potest. Jud. delegat.*

LEGISLATOR. Vide verb. *Lex. art. 2. per tot. & art. 3. a n. 13. ad 25.*

LEGITIMA.

---

1 Legitima est portio illa hæreditaria, quæ necessariis hæredibus, scilicet, liberis, nepotibus, & aliis descendentibus (iisque deficientibus) ascendentibus in Testamento necessario relinqui debet, *Communissima*. Legitima hoc modo debetur liberis, 2
quod si non sint plures quam quatuor, *Legitima* inter eos dividenda erit *Triens*, seu tertia pars totius hereditatis relictæ, deductis prius expensis funerum, & ære alieno, computanda; Si autem sint quinque aut plures, *Legitima* inter eos dividenda erit *Semis*, seu media pars totius hereditatis, ut supra inter eos æqualiter dividenda. *Nov. 18. cap. 1. & Authent. Novissima, Cod. de inoffic. Testam.* ibi: *Novissima lege cautum est, ut si quatuor sunt Filii, vel pauciores ex substantia deficientis Triens; Si plures sint, Semis debeatur &c. ex æquo scilicet inter eos dividenda*. De aliis autem partibus extra Legitimam Parens potest disponere ad suum arbitrium, unde dantur sequentes versus.

Quatuor, aut infra dant natis Jura Trientem.
Semissem vero dant natis quinque vel ultra.
Arbitrium sequitur substantia cetera Patris.

In supradicto descendentium numero computandi sunt etiam, qui hæreditati renuntiarunt, seu Religionem capacem bonorum professi sunt. Tunc enim Monachus jus petendi Legitimam transmisit ad Monasterium. Menoch. *consil. 77. num. 8.* Castrens. *consil. 34. Ego Paulus ad fin. nu. 4. lib. 1.* Boer. *dec. 250. num. 4.* Gratian. *Discept. forens. cap. 26. num. 15. to. 2.* Pannimoll. *part. tertia posthum. dec. 151. adnot. 7. num. 43.* & alii. Non computandi tamen sunt in tali numero qui legitime sunt exheredati ex aliqua ex quatuordecim causis legitimis exheredandi assignatis, *sub verb. Exheredatio a num. 10.* nec qui Religionem bonorum incapacem professi sunt: cum tales sint omnimode incapaces, & ratione Personæ, & ratione Monasterii, ut de se patet. 3 4

Liberi immediati de illa portione legitima participant in capita; Nepotes autem si plures sint Filii unius ex liberis, tamquam unius partis personam repræsentantes, etiam unius tantum portionem participant in stirpem, & si unus sit nepos Filius alterius liberi, tantum participat, ac omnes illi plures, idest si ex tribus v. gr. liberis Testatoris unus solus superstes existat, & alii duo præmortui sint, remanente unico solo Filio ex uno duorum præmortuorum, & quinque remanentibus ex alio, tunc una tertia pars *Trientis*, seu tertiæ partis totius hereditatis Testatoris, quæ erat Legitima pro tribus suis Filiis, debetur suo Filio superstiti. Et altera tertia pars debetur illi unico Filio relicto ab uno duorum præmortuorum, & alia tertia pars debetur quinque illis relictis ex altero. Unde, ut vides, cum isti quinque repræsentent solum unius partis Personam, solum tantum de Legitima acquirunt inter omnes, ac ille unicus, qui de se solo unam etiam repræsentat personam æque bene, ac omnes illi quinque simul. *Communis, argum. Authent. de Triente, & semisse, & Institut. de heredibus ab intestato §. Cum Filius.* 5

Si autem nullis exstantibus liberis Testatoris, extent plures Nepotes, Filii unius solius liberi præmortui, tunc omnes isti Nepotes succedunt in capita, & faciunt tantum numerum ad computandam Legitimam, ac si essent immediati Filii Testatoris. Unde si non sint plures, quam quatuor, Legitima 6

inter eos æqualiter dividenda est *Triens*, seu tertia pars totius hereditatis; & si sint quinque, aut plures, Legitima inter eos æqualiter dividenda est *Semis*, seu media pars totius dictæ hereditatis. *Communis, arg. cit. Authentic. de Triente, & Semisse, & instit. de heredibus ab intest. §. Cum Filius.*

7 Si vero nullis extantibus liberis Testatoris, plures extent Nepotes, Filii non unius tantum, sed diversorum Liberorum dicti Testatoris; Tunc omnes isti Nepotes non succedunt in capita, sed in stirpem, & quantitas eorum Legitimæ metienda est a quantitate suorum Genitorum, itaut si eorum Genitores non fuerint plusquam quatuor, eorum Legitima sit *Triens*, & si fuerint quinque, vel plures, eorum Legitima sit *Semis*. Cum hac tamen advertentia, quod si unius liberi Testatoris sit unicus Filius, & alterius liberi Testatoris sint duo Filii, vel tres, vel quinque, vel decem; tantum participat de Legitima ille unicus ex se solo, quantum illi duo, vel tres, vel quinque, vel decem omnes sinul, cum ex dictis non succedant in capita, sed in stirpem; & ille unicus æque bene repræsentet unam stirpem ex se solo, ac unam tantum stirpem repræsentent omnes dicti alii simul, *Communis; arg. cit. Authent. de Triente, & semisse, & cit. Institut. de heredibus ab intestato §. Cum Filius.*

8 In solo defectu descendentium debetur ipsa Legitima ascendentibus, scilicet immediate Parenti utrique, vel uno superstiti; & neutro superstite, in locum Patris succedunt Avus, vel Avia paterna, & in locum Matris Avus, vel Avia materna. *Novell.* 110. *c.* 1. & communis Doctorum teste Reifenst. *lib.* 3. *decret. tit.* 16. *num.* 114. Et talis portio Legitima debita ascendentibus universaliter est *Triens* seu tertia pars illius hereditatis, quam nullo existente Testamento ab intestato accepissent; *argum. Authentic. de heredibus ab intestato, Authentic. de Triente, & semisse, & Novell.* 115. *cap.* 4.

9 Fratribus, & sororibus nunquam debetur Legitima, nisi in casu, quo instituitur turpis Persona. *Communis.* Et ratio est, quia Legitima debetur solummodo hæredibus necessariis; Fratres autem, & sorores nunquam sunt hæredes necessarii, nisi in dicto casu, ut habetur expresse in §. 1. *Institut. de inofficios. Testam. & l. Fratres* 17. *Cod. eod.* ubi statuitur, quod Fratres, & sorores consanguinei (idest ab eodem Padre nati) non sic tamen Fratres & Sorores uterini, id est ab eadem Matre, sed diversis Patribus progeniti, possint in dicto casu tale Testamentum per querelam inofficiosi Testamenti impugnare, & rumpere, ibi: *Fratres, & sorores uterini ab inofficiosi actione contra Testamentum Fratris, & sororis penitus arceantur, consanguinei autem durante agnatione, vel non, contra Testamentum Fratris sui, vel sororis de inofficioso quæstionem movere possunt, si scripti hæredes infamiæ, vel turpitudinis, vel levis notæ macula aspergantur.* Et sic *communis Do-*
10 *ctorum.* Fratrum autem, & sororum *Legitima* in tali casu esset quarta pars illius, quod ab intestato accepissent. *Communis, arg. leg. Papinianus, §. quarta, ff. de inofficios. Testament.* ubi generaliter Legitima erat statuta quarta pars; & licet talis Lex fuerit correcta quoad Legitimam descendentium, & ascendentium in *Authent. Novissima, C. de inoffic. Testam. & in Authent. de Triente, & semisse*, & alibi; Nullibi tamen invenitur correcta quo ad Fratres, & sorores.

Legitima debetur ex solis bonis propriis Testatoris, deducto prius ære alieno, & expensa Funeris. 11 *Communis*, textu expresso *in cit. l. Papinianus, §. Quarta autem, ff. de inoff. Testam.* ibi: *Quarta autem* (hodie est tertia, vel media pas, seu *Triens*, vel *Semis* ex citatis Juribus *sub num.* 2.) *accipietur deducto ære alieno, & funeris impensis.* Legitima debetur ex omnibus, & singulis bonis Testatoris, ita ut non sit in libertate hæredis universalis eam tradere in rebus sibi benevisis, aut in numerata pecunia, nisi Testator expresse aliter disponat, vel ille, cui Legitima competit, cum herede conveniat. 12 *Communis* cum Rota *par.* 3. *recent. dec.* 116. *nu.* 4. *dec.* 514. *num.* 4. *dec.* 776. *num.* 8. & sæpe alibi, *arg. Novella* 18. *c.* 1. *& l. Scimus, Cod. de inoff. Testament.* Et ratio est, quia Legitima est tertia, seu media pars totius substantiæ relictæ a Testatore; *cit. Novell. cap.* 1. *Authent. Novissima, Cod. de inoffic. Testam. & Authent. de Triente, & semisse.* Adeoque non certæ partis talis substantiæ; cum plurimum intersit, unam rem præ alia habere, præsertim cum ille, cui Legitima competit, ad rem aliquam affectus est, *eo quod Majorum fuerit*; *l. Si in emptione* 36. *ff. de Minor.*

Pro deducenda Legitima computari debent non solum bona post mortem Testatoris, deducto ære alieno, & expensa funerum, extantia, sed etiam illa, 13 quæ heredes necessarii in vivis jam receperunt, sive per modum dotis, sive per donationem, & hujusmodi, nisi Testator contrarium expresse statuerit. Decius *ad l.* 17. *Cod. de Collation.* Molina *disp.* 237. Sichard. *ad rubr. Cod. de Collation. num.* 11. & alii communiter; *arg. tot. tit. & Cod. de Collation. bonor.* & præsertim *Novella* 18. *cap.* 6. Excipiuntur tamen 14 expensæ factæ a Parentibus in educandis liberis, seu studiorum, vel Opificii, aut artis addiscendæ causa, & hujusmodi, ut tenet *Communis Doctorum*. Legitima debetur Filiis non solum ex bonis Patris, ut est 15 certa & communis cum Rota *p.* 14. *recent. dec.* 181. *num.* 6. *& dec.* 247. *nu.* 13. & sæpissime alibi, sed etiam ex bonis Matris, ut etiam est certa, & communis cum eadem Rota *p.* 3. *recent. dec.* 103. *n.* 1. *p.* 6. *dec.* 49. *num.* 5. *part.* 7. *dec.* 220. *num.* 4. *p.* 10. *dec.* 192. *nu.* 6. & sæpe alibi. Tam ex bonis dotalibus, quam ex extra- 16 dotalibus, libera ab omni onere, Rota *part.* 12. *decis.* 225. *num.* 1. & sæpe alibi, & communis Doctorum. Legitima enim de omnibus bonis Parentum, 17 est debita Filiis de Jure naturæ, *Authentic. Ut cum, de Appellat. §. Aliud quoque, Collat.* 8. *cap. Rainutius* 16. *de Testamentis*, ubi expresse dicitur, quod *Legitima portio est debita Iure naturæ*, & sic Rota *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 47. *num.* 3. *dec.* 42. *num.* 14. 15. *& seq.* Le- 18 gitima debetur etiam Filio legitimato. Rota *p.* 3. *dec.* 401. *sub num.* 1. *par.* 4. *tom.* 1. *dec.* 38. *nu.* 6. *part.* 5. *tom.* 1. *dec.* 360. *num.* 15. & Doctores passim.

Legitima de omnibus bonis non solum debetur Fi- 19 lio, sed etiam Nepoti, & Nepti ex bonis Avi, vel Aviæ, non existente tamen eorum Patre vel Matre, respective referendo. Rota *p.* 1. *dec.* 479. *nu.* 7. *p.* 4. *tom.* 1. *dec.* 543. *n.* 1. *p.* 5. *tom.* 1. *dec.* 329. *num.* 7. *p.* 6. *decis.* 355. *n.* 2. *p.* 10. *dec.* 193. *num.* 9. *par.* 12. *dec.* 311. *nu.* 4. *&* 7. *p.* 18. *tom.* 1. *dec.* 190. *num.* 8. & sæpe alibi, *& communis Doctorum.*

Legitima Liberis, et Parentibus relinqui debet titulo 20 institutionis, seu hæredis, adeout si alicui relinqueretur

retur alio titulo v. gr. Legati, Fideicommissi, donationis, & hujusmodi, posset is Testamentum, quo ad heredis institutionem dicere nullum. *Communis*, textu claro *princip. instit. de exheredand. lib. & §.5. Instit. & Novella* 115. *c*.3. ubi expresse habetur non sufficere, *si per quamlibet donationem, vel Legatum, vel Fideicommissum, vel alium quemcumque modum eis dederit Legibus debitam portionem*.

21 Si alicui descendenti, aut ascendenti relinquatur pro Legitima minor portio, quam supra assignata, competit ei actio ad petendum complementum Legitimæ, quæ actio durat ei usque ad triginta annos. *L. Omnimode, Cod. de inofficios. Testament. & Auth. Ut cum, de appellat. cognoscitur, §. Hæc autem disposuimus*, & sic ex communi sententia Gomez.1. *resol. c.*11. *num.*23. Molina *disp.* 177. Layman *lib.*3. *de ju-*
22 *stitia tract.*5. *num.*11. Si autem sine justa exheredandi causa non solum minor portio, quam assignata, sed nulla relinquatur pro Legitima, Testamentum ipso Jure est nullum, quo ad extranei hæredis institutionem (non item quoad Legata, Commissa, & alia)
23 *Authentic. Ex causa, Cod. de Liberis præteritis*. Si vero legitima, causa exheredationis sit Testamento inserta, sed ab hærede instituto probari non possit, tunc competit hæredi necessario querela inofficiosi Testamenti, per quam poterit evacuare Testamentum, quo ad hæredis extranei institutionem, sed necessario absolvenda intra quinquennium; *l. Si quis Filium* 34. *l. Scimus* 35. *Cod. de inofficios. Testam.* & ex communi docet Jul. Clarus *qu.*40. *num.*5.

24 Legitimæ supplementum peti potest, etiamsi Pater aliquid reliquerit Filio, vel Filiæ pro Legitima, cum expressa prohibitione, ut nihil aliud possit petere: In quantitate enim Legitimæ Lex non confidit de singulari affectione Patris, & sic quod deficit, ipso Jure suppletur etiam contra dispositionem, & voluntatem Patris; *l. Scimus post princip. vers. Repletionem, Cod. de inofficios. Testam. & §. Hæc autem disposuimus, vers. Ceterum, in Auth. Ut cum de appell. cognoscitur*, & tenent Salicet. *in leg. Quoties num.*13. *Cod. de hered. inst.* Aret. *in l. Ex facto num.* 15. *vers. est tamen hodie casus de vulgar. subst.* Socin. Senior. *consil.*1. *nu.*3. & 4. *lib.* 4. Mantica *de tacit. & ambig. convent. lib.*12. *tit.*23. *n.*1. Alexander *consil.*69. *nu.*4. & *consil.*128. *in princip. lib.*1. Panimoll. *p.*3. *posthum. dec.*151. *adnot.*7. *n.*44. & alii passim. Rota *p.* 10. *recent. dec* 103. *num.*35. *p.*16. *dec.*187. *n.*2. & *dec.*188. *nu.* 2. & sæpe alibi.

25 Legitima debita hæredibus necessariis, sive descendentibus, sive ascendentibus, debet relinqui sine ullo onere, aut gravamine; alioquin apposita onera, & gravamina habentur pro non appositis. *Communis*, textu expresso *in leg. Quoniam, & leg. Scimus, Cod. de inofficios. Testament.* cum similibus & *cap. Rainutius* 16. *de Testamentis*. Rota *part.*1. *dec.*201. *num.*1. *par.*8. *dec.*269. *num.*8. *part.*11. *dec.*311. *num.*8. *p.*12. *decis.*426. *num.*8. & sæpissime alibi.

26 Legitima debetur Filiis statim post obitum Patris: Rota *p.*4. *t.*1. *dec.*302. *n.*3. *p.*5. *t.*1. *dec.*272. *n.*6. *p.*5.
27 *t.*2. *dec.*579. *n.*15. & sæpissimæ alibi. Legitima debetur statim a die obitus Patris, seu Testatoris una cum fructibus Rota *p.*2. *recent. decis.*528. *num.*3. *p.*9. *t.* 2. *dec.*459. *n.*10. *p.*13. *dec.*536. *n.*1. & 13. *p.*17. *dec.*592.
28 *num.*5. & sæpe alibi. Legitima sicuti debetur descendentibus una cum fructibus a die mortis, ita etiam debetur ascendentibus. Rota *part. recent. decis.*759. *n.*3. *p.*5. *tom.*1. *decis.*62. *nu.*65. *part.*11. *decis.*140. *n.*2. Fructus ex Legitima debentur, quando hæreditas 29
consistit in stabilibus, aliisque bonis fructiferis; licet Legitima relinquatur in quantitate. Rota *p.*10. *recent. dec.*39. *n.*11. *par.*12. *dec.*20. *num.*24. *p.*16. *dec.* 188. *num.*7. *p.*19. *tom.*1. *dec.* 190. *num.*2. Hujusmodi fru- 30
ctus ubi debentur, taxantur ad relationem quinque pro centenario, & anno. Rota *par.*12. *dec.*20. *n.*26. *p.*13. *decis.*46. *num.*3. *p.*16. *dec.*188. *num.*3. *par.*17. *decis.* 192. *num.* 6. & 7. *par.* 18. *tom.*2. *decis.*774. *num.* 16.

Legitima debetur statim non solum a die mortis 31
naturalis, sed etiam a die mortis civilis; Unde debetur Filio, vel Patri statim emissa Monachi professione, non expectata morte naturali, etiamsi agatur de Monasterio in communi capaci bonorum. Rota *p.*5. *t.*1. *dec.*267. *n.*1. & *seq. p.*5. *t.*2. *dec.*503. *n.*1. & *seq. p.*17. *dec.*100. *n.*14. *p.*18. *t.*2. *dec.*144. *n.*7. *p.*18. *t.*2. *dec.*691. *num.*18. Fagnan. *in cap. Cum simus* 14. *de regularibus num.*7. ubi dicit, quod sic tenent Canonistæ communiter, quamvis Legistæ videantur sentire contrarium. Panimoll. *loc. cit. n.* 22. ubi plurimos alios citat contra multos alios ab ipso citatos *ibidem sub num.*10. tenentes deberi Legitimam non a die mortis civilis professi in aliqua Religione, sed solum a die mortis naturalis ejusdem; At vero nostra sententia est æquior, & æquitati Canonicæ convenit, adeoque servanda in utroque Foro, & crebrius recepta: ut expresse concludit Rota *recent. part.* 1. *tom.* 1. *decis.* 267. *num.* 4.

Legitima debetur etiam Matri a die emissæ pro- 32
fessionis Filii. Sic Rota *p.*5. *dec.*116. *n.*16. & *seq.* ubi dicit quod hæc opinio est verior, & æquior; Et quamvis plurimi Doctores contrarium sentiant per dispositionem Juris antiqui *Authent. Si qua mulier., Cod. de Sacrosanct. Eccles.* tamen dicta Authentica fuit correcta *per c. Cum simus* 14. *de Regularibus*; Immo Glossa *in dicta Authentica* est illi contraria, ut observat, & tenet Rota *part.* 5. *tom.*1. *decis.* 267. *num.*9. & ab hac sententia recedendum non esse firmavit eadem Rota *in Tridentina Legitimæ* 3. *Januarii* 1608. *coram Ottembergo* relata *in decis.*116. *n.* 16. *dec.*277. *num.* 2. & *seq. p.*5. *tom.*1. *dec.* 110, *num.* 14. *par.*17. *in recent.* juxta firmata *in decis.* 138. *num.* 1. & *seq. par.* 1. *recent.* Et hanc sententiam tamquam æquiorem, & æquitati Canonicæ consonam in utroque Foro servari debere dicit Covarrv. *in cap.*2. *de Testam. num.*7. Tondut. *Resol. Civil.* 194. *n.* 1. *p.* 2. Ferentil. *in addit. ad Burat. dec.* 461. *nu.* 16. Sperell. *decis.*32. *n.*21. Panimoll. *p.*3 *posthum. decis.*162. *n.*18. ubi pro hac sententia plurimos alios citat.

Si vero Mater, & Pater tempore Professionis ad 33
secundas nuptias convolaverint, Legitimam acquirere non possunt, nisi quoad simplicem usumfructum, non autem quo ad proprietatem propter pœnam secundo nubentibus inflictam, *in l. Feminæ, Cod. de secundis nuptiis*, eamque servare tenentur Filius primi Matrimonii juxta dispositionem dictæ *leg. Fœminæ, Cod. de secundis nuptiis*. Rota *dec.*41. *n.*2. & *decis.* 676. *num.* 2. 3. & 4. *coram Amat.* Dunozet. *dec.*534. *nu.*3. *usque ad finem coram Martino decis.* 96. *a num.*1. & *pluribus seq. post Pacific. de Salvian. Inter-*

terdict. decis.144. num.9. & 10. par.18. tom.1. & decis.691. a num.9. usque ad 13. ead. par. 13. tom.2. in recent. & Doctores passim, quos sequitur Car. Petra *t.3. Comment. ad Constit.4. Innoc. IV. sect.1. a nu.86. ad 92.* Vid. *ibi.*

34 Intellige tamen in casu quo adhuc existant Filii primi Matrimonii; secus autem si sint præmortui, & amplius non existant, nec descendentes ex ipsis; quia tunc Mater, & Pater transeuntes ad secundas nuptias, non censentur privati Filiorum hereditate, & Legitima, etiam quo ad proprietatem, quæ eo casu consolidatur cum usufructu. Rota *part.1. recent. decis.479. num.9. vers. Sed cessat omnis difficultas,* Bald. *consil.317. lib. 5.* Aretin. *consil.40. num.4.* Decius *in cap.Ecclesiæ Sanctæ Mariæ col.16. num.122. vers.Secunda Conclusio, de Constit.* Amat. Dunozet *decis.641. n.3. tom.1.* & alii passim.

35 Si vero præmortuis Filiis, existant adhuc Nepotes, & alii descendentes, proprietas talis Legitimæ erit servanda pro ipsis, textu expresso *in l. Feminæ §. Illud, Cod. de secund. nupt.* ibi: *Nullum ex priori Matrimonio habuerit successorem, & leg. In quibus 7. Cod eodem tit.* ibi: *Filio, vel Filiæ Nepote, & Nepte, vel pluribus relictis, & in l.Si quis prioris 8.Cod. eod. tit.* ibi: *Filiis a se, vel a Nepotibus, vel Pronepotibus relictis.* Et ratio est, quia pœnæ secundo nubentium inductæ fuerunt nedum favore Filiorum, sed totius posteritatis. Bertrand. *consil.166. num.1. lib.1.* Ruin. *in consil.58. numer.8. lib.5.* Panimoll. *part.3. posthum. decis.151. num.34. & seq.* cum pluribus aliis ibi citatis.

36 Quando Monasterium tenetur solvere Legitimam Filiis Patris professi, debet eam tradere, etiamsi Filii præcedant Patri, cum jus exigendi legitimam transmittatur ad ejus heredes, etiamsi non fuerit petita. Merlin. *de legitima l. 5. t.3. quæst.3. num.15.* Honded. *consil.60. l.2.* Panimoll. *loc. cit. num.41.*, &

37 alii. Immo transit ad heredes etiam extraneos, quamvis Filius in vita legitimam, vel supplementum non petierit. Craver. *Consil.312. num.4.* Alexander *consil.55. & consil.250. lib.2.* Decius *consil.81. & consil.303.* Anton. *de tempore legali lib.2. cap.98. num.18.* Salicet. *in l. Scimus, Cod. de inofficios. Testament.* Panimoll. *loc. cit. num.42.* & alii adducti a Gratian. *di-*

38 *scept. forens. cap.271. num.14. tom.2.* Quinimmo hoc Jus petendi legitimam etiam Filius Monachus transmittit ad Monasterium, quamvis ignoraverit. Menoch. *consil. 78. num.8.* Castr. *consil.34. Ego Paulus ad fin. num.4. l.1.* Boer. *d.250. num.4.* quos refert Gratian. *dict. discept.271. num.15. tom.2.* Panimol. *loc. c. num.43.* & alii.

39 Legitima non debetur, nec peti potest a Filio, viventibus adhuc Parentibus. Rota *recent. par.4. tom.1. dec.235. num.14. par.4. tom.2. dec.203. num.10., & dec.459. num.7. par. 5. to.1. dec.141. num.5. part.11. dec.180. num.8. part.14. dec.417. n.25.* Panimoll. *l. c.*

40 *n.17.* & alii communiter. Et hoc procedit etiam respectu Nepotis in bonis Avi. Rota *par.3. recent. dec. 446. nu.3.*

41 Quamvis autem Filio non debeatur legitima ante obitum Patris, potest tamen a Patre vivente persolvi. Rota *par.4. tom.1. dec.623. sub num.2. & Annotat. ad dec.29. num.27. par.8.* Dummodo interveniat consensus Filii. Rota *part.19. tom.1. dec.243. num.1. & 2.*

Quo casu si legitimam Filius acceptavit in vita Patris, 42 amplius reclamare non potest, etiamsi augeantur postea facultates Paternæ. Rota *part.18. tom.1. dec.385. nu.5.* Et in eo casu Pater ad nihil ulterius tenetur, si legitimam ab eo vivente assignatam Filius dilapidet. Rota *p.19. to.1. dec.344. n.9.*

Legitima sicuti non debetur Filiis ex bonis Parentum adhuc viventium; ita non debetur Parentibus 43 ex bonis Filiorum pariter viventium *par.10. dec.326. n.41.* In casu autem quo Pater in vita dissiparet bona 44 sua, posset cogi ad assignandam legitimam Filio, & in simili casu posset cogi Filius ad assignandam legitimam Patri. Rota *p.3. dec.488. n.5. & Ann. ad dec.29. n.29. & late seq. p.1.*

Additiones ex aliena manu.

De legitima tria hic omittenda haud sunt; Primum est, quod si legitima ex nuda juris dispositione debeatur, pro ea nonnisi *Conditio ex lege* competit, non item actio hypothecaria. Quod si debea- 46 tur præterea legitima ex judicio Defuncti, competit pro ipsa hypothecaria actio; Dummodo tamen 47 Legitimarius obsequendo judicio Defuncti Legitimam detrahere velit juxta formam ab ipso præscriptam; secus e contra; Rota *in Romana, seu Senen. Legitimæ 20. Febr. 1747. & 2. Junii ejusdem anni 1747. coram Eminentis. Bussio*

45

Alterum est, quod dispositio Textus *in Leg. Jubemus*, quod soli filii non teneantur imputare fructus in Trebellianicam, ulteriores vero descendentes teneantur, trahi haud potest ad legitimam, nam nec Filii, nec ulteriores descendentes, quibus legitima debetur, 49 imputare tenentur fructus in legitimam: Rota *in Bonon. Pecuniaria 3.Martii 1747. & 1. Jun. ejusdem anni 1747. coram bo. me. Vicecom.*

48

Tertium est, quod nonnisi *cautela Socini* prohiberi a Patre filiis potest legitima. Quando vero adhibita dici possit nec ne *cautela Socini*, tradit Rota *in Romana Immissionis 16. Februarii 1742. & 4. Maii ejusdem anni 1742. coram Illustrissimo Molino in Civitatis Plebis manutentionis 29. Jan. 1745. & 30. Apr. ejusdem anni coram bon. mem. de Vais, in Bononien. Pecuniaria 3.Martii 1747., & 16. Junii ejusdem anni 1747. coram bo. me. Viceconm. & 4.Maii 1748. coram Illustris. Clement.* 50

Cæterum si Filius nec expresse, nec tacite acceptet 51 prohibitionem legitimæ, tametsi factam cum *cautela Socini*, non excluditur a jure ipsam petendi; Rota *in Romana Hæreditatis 5. Martii 1742. cor. b. m. Nunez.* Quando vero Filius acceptasse dici possit, nec- 52 ne, prohibitionem legitimæ cum *cautela Socini*; Vide tum apud paulo ante citatas decisiones tum apud decisiones *in Civitatis Plebis Manutentionis super legitima Joannis Philippi 2. Julii 1745. & 10. Decembr. ejusdem anni coram bo. me. de Vais.*

LEGITIMATIO.

---

* Per subsequens matrimonium non legitimari prolem, quando copula habita est inter impeditos, & pro-

& proles nata est eodem impedimento perseverante, communis est sententia. Si vero constet prolem natam esse sublato impedimento, dubitetur vero, num concepta sit eodem impedimento perseverante, tunc in favorem prolis judicium ferendum est. Benedict. XIV. Epist. ad Archiepiscopum Hispaniolæ, Bull. *tom.1. n.13.* incip. *Reddita Nobis*.

LEGITIMUS. Vide verb. *Filius*.

L E X.

Articulus I.

Lex, quoad ea quæ concernunt ipsius naturam, divisionem, & eos qui ipsam concedere possunt.

1 LEX secundum Etymon nominis dicitur vel a *Legendo*, ut vult S. Isidorus *lib.2. Etymol. cap.10.* eo quod Leges apud veteres solebant in publicis tabulis scribi, & populo legendæ proponi, ut in ipsis legerent, quæ practicare, & a quibus abstinere deberent; vel ab *eligendo* secundum Ciceronem *lib.1. de legib.* & S.Aug. *quæst.15. Novi Testamenti* dicentem: *Lex ab electione dicta est, ut e multis quod eligas, sumas* vel potius a *ligando* eo quod homines Legibus ligentur, seu obligentur ad aliquid faciendum, vel omittendum, ut vult S. Thom. 1. 2. *q.90. art.1.* & Scotus *in 4. dist.15. qu.2. §. Hic sunt quatuor*.

2 Lex solet variis aliis nominibus appellari. Interdum enim vocatur *Jus* eo quod definiat, ac præscribat quod justum est; *cap. Jus generale 2. dist.1.* ibi: *Jus autem est dictum, quia justum est*. Quamvis tamen stricte loquendo inter legem, & Jus nonnulla sit differentia, quia ut dicitur *in cit. cap. Jus generale 2. dist.1. Jus generale nomen est, Lex autem Juris est species*; Sub uno enim Jure Divino, vel humano, Canonico, vel Civili, Leges plurimæ continentur. Aliquando Lex appellatur *Constitutio*, quia illam præcedere solet plurium consilium, & consensus quidpiam simul statuentium, quasi communis statuitio; Quandoque Lex dicitur *Statutum* eo quod per ipsam statuatur aliquid stabile atque firmum. Dicta autem nomina in

3 hoc differunt, quod Leges supremi Principis Sæcularis dicantur *Jura*; Summi Pontificis vero Decreta appellentur *Constitutiones*; & Decreta inferiorum Principum, Civitatum, & Populorum dicantur *Statuta* quamvis sæpe sæpius soleant confundi, & sumi promiscue.

4 Ad Legem variæ requiruntur conditiones quas ex Divo Isidoro assignantur, *in cap. Erit autem Lex 2. dist.4.* ibi: *Erit autem Lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum patriæ consuetudinem, loco, temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi Civium utilitate conscripta*. debet igitur Lex primo esse *honesta, & justa*; quia ideo Lex conditur, ut genus humanum informetur honeste vivere, alterum non lædere, Jus suum cuique tribuere; *§. Juris, Instit. de Justit., & Jure*, ibi: *Juris præcepta sunt hæc; Honeste vivere, alterum non lædere, Jus suum cuique tribuere, & cap. Consuetudo 5. distinct.1.* ibi: *Lex erit quod ratione constiterit, Religioni conveniat, disciplinæ congruat, saluti proficiat*. 5

Debet secundo esse *possibilis*; nam ut habetur *in l. Impossibilium 185. ff. de Regul. Juris*: *Impossibilium nulla est obligatio, & cap. Nemo 6. de Regul. Juris in 6. Nemo potest ad impossibile obligari*. Et additur *secundum naturam*, quia lex non debet præcipere supra vires, & possibilitatem naturæ; sic ipsa naturali ratione dictante, cui lex conformari debet; *cap. Consuetudo 9. dist.1.* Et subjungitur *Secundum patriæ consuetudinem*; quia rationabiles Patriæ consuetudines non facile per legem contrariam sunt abrogandæ; ut enim expresse habetur *in l. De quibus, ff. de legibus*: *Inveterata consuetudo pro lege non immerito custoditur*, & in dubio Lex secundum Patriæ consuetudinem est intelligenda, & interpretanda, *l. Si de interpretatione, ff. de Legibus* cum consuetudo sit optima legum interpres, *c. Cum Dilectus 8. de consuetud.* 6

Debet tertio esse *loco, temporique conveniens*, quia leges condi debent, & moderari juxta diversitatem locorum, & qualitatem temporum, atque hominum, quibus dantur, textu expresso *in cap. Sciendum est 1. cap. Regulæ 2. & c. Necesse est 3. distinct.29.* Et de facto nostra Fratrum Minorum Regula a Sancto Patre Francisco divinitus accepta habet modificationem *in c.4.* ibi: *Secundum loca, & tempora*. 7

Debet quarto esse *necessaria, & utilis*, quia Jus novum statui non debet nisi instante necessitate *cap. Regulæ 2. dist.29. & leg. Ergo omne 39. ff. de legibus, & in l.3. ff. de Constitut. Princip.* expresse dicitur, quod *in rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet*, alioquin tanquam sine ratione, & causa lata, superflua censeretur, & potius quam de novo condenda, esset rursus abjicienda, si jam fuisset condita, textu claro *in c. Omnia talia 12. dist.2.* 8

Debet quinto esse *manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat*; quia propter ejus obscuritatem posset captiose, & perperam interpretari, & inde multa possent mala evenire, ad quæ evitanda merito statuitur etiam *in cap. Abbate 25. §. Contra de verbor. signific.* quod *Lex non debeat esse obscura, vel captiosa, sed certa, & manifesta*. 9

Debet sexto esse *nullo privato commodo, sed pro communi Civium utilitate conscripta*, quia Lex primario, & principaliter debet esse ordinata ad bonum commune Reipublicæ, ut expresse habetur *in l.1. ff. de legibus*, ibi: *Lex est commune præceptum, communis Reipublicæ sponsio, & l.2. ff. eod.* ibi: *Lex est communis sponsio Civitatis, ad cujus præscriptum omnes, qui in ea Republica sunt, vitam instituere debent, & l.8. ff. eod.* ibi: *Jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur*. 10

Brevius tamen, & clarius omnes necessariæ legis conditiones continentur in definitione, quæ de ipsa generatim sumpta, & prout est quid commune ad Costitutiones humanas, tam Ecclesiasticas, quam Civiles; traditur his verbis, *Lex est recta agendorum ratio* 11

ratio a publica Potestate Communitati denunciata cum voluntate eam perpetuo obligandi ad aliquid agendum, vel omittendum; sic in re *communis Doctorum*.

12 Primo igitur ad veram legem requiritur, quod sit *recta agendorum ratio*, idest *justa*, *& honesta*: quia si non sit justa, non est absolute dicenda lex, ut expresse dicit S. Augustin. *lib.* 1. *de liber. arbit. cap.* 5. ibi: *Mihi Lex esse non videtur, quæ justa non fuerit.*
13 Secundo requiritur, quod sit lata *a Publica Potestate*, scilicet a Legislatore habente legitimam, & publicam auctoritatem ferendi legem, aliter talis lex posset sine incursu culpæ, & pœnæ non observari, *c. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in* 6. ibi: *Cum extra Territorium*
14 *Jus dicenti non pareatur impune*. Tertio requiritur, quod sit *Communitati denuntiata*, idest quod sit promulgata, aliter ignorantia merito excusaret subditos ab observatione legis; *cap.* 1. *de Præbend. in* 6. ibi: *Lex seu Constitutio, & mandatum nullos adstringunt, nisi post quam ad notitiam pervenerint eorundem*; *Authent. Ut factæ novæ constitutiones §. Sancimus collat.* 5. ibi: *Cur enim* (inquit Imperator) *culpabimus eos, qui po-*
15 *sitas nostras ignoraverint Constitutiones*? Quarto, quod sit lata *cum voluntate perpetuo obligandi*, idest quod Legislator intendat subditos obligare ad observantiam talis legis, aliter non erit Lex, sed consilium; Et quidem *obligandi perpetuo*, quia Lex, quantum est de sui natura, nisi postmodum legitime revocetur, est, ut obliget in perpetuum; *arg. cap. Nemini dubium est* 20. *de officio Legati*, *& cap. Ex rescripto* 1. *de Locato*, cum similibus, & quidem merito, cum ea, quæ ad Jus pertinent, perpetua esse debeant; *l. Falso, Cod. de diversis rescriptis*.

16 Hinc Lex differt a simplici Præcepto. Primo, quia Lex durat etiam post mortem Legislatoris, & semper suam vim habet, donec revocetur, aut per contrariam consuetudinem legitime abrogetur, *argum. cit. Juribus*; simplex vero Præceptum expirat morte præcipientis, & absque nova revocatione cessat cessante vita, aut officio præcipientis, ut de se patet, & tenet Menoch. *lib.* 1. *de Arbitrar. Judic. quæst.* 69. *nu.* 4. Sanch. *lib.* 8. *de Matrimon. disput.* 28. *nu.* 47. Layman *in cap. Gratum* 20. *de Offic. Delegat. in* 6. & alii pas-
17 sim. Secundo differt, quia lex censetur immediate afficere locum, seu Territorium Legislatoris, & inde in subditos inibi existentes transire. Unde leges Territorii non obligant Cives absentes; *cap. Ut animarum* 2. *de Constitut.* & sic tenent Doctores communiter, *argum. leg. Omnes populi, ff. de Justitia, & Jure.* Simplex vero præceptum e contra immediate fertur in personas singulares, earumque ossibus inhæret, quocumque locorum abierint, & hoc patet de præceptis superiorum v. gr. Prælatorum Regularium, quæ obligant subditos ubicumque existant, cum eis competat Jurisdictio in ipsos subditos, non ratione loci sed per se, ac ratione personæ propter votum
18 Obedientiæ. Tertio differt, quia Lex imponitur toti Reipublicæ, seu Communitati, & loquitur non tantum ad præsentes, sed etiam ad futuros *l.* 1. *ff. de legibus*, ibi: *Lex est commune præceptum*, *l. Leges* 7. *Cod. de legibus cap. Quoniam* 13. *de Constitutionibus*, ibi: *Cum leges, & Constitutiones futuris certam est dare formam negotiis*. Simplex vero Præceptum imponitur personis singularibus, & præsentibus, cum quibus ordinarie extinguitur, nec transit ad successores, ut patet de præcepto Patris imposito huic, vel illi Filio; de Præcepto Superioris huic, vel illi Religioso, & hujusmodi.

Lex ut sic dividitur immediate in æternam, & 19
temporalem. *Lex æterna* est ordinatio quædam divinæ voluntatis ab æterno fixe determinantis, quæ sint agenda, vel cavenda a creatura rationali, ut debitum finem assequatur. *Lex temporalis* est, quæ ad dictum finem est condita in tempore. Et in hoc differunt, quod prima sit increata, & in Deo, secunda autem creata, & extra Deum.

Lex temporalis subdividitur in naturalem, & in 20
positivam. *Lex naturalis* est regula obligans creaturam rationalem ad practicandum ea, quæ ex se necessario conveniunt naturæ rationali, & omittendum ea, quæ eidem disconveniunt. *Lex positiva* est, quæ ab aliquo Legislatore positivo, sive Deo, sive homine posita est, tamquam regula obligans creaturam rationalem ad practicandum, vel omittendum ea, quæ non ex se, nec necessario conveniunt, aut disconveniunt naturæ rationali. Et in hoc differunt, quod in lege naturali objectum ex se, necessario, & ab intrinseco habet, quod sit conveniens, aut disconveniens, bonum, aut malum. In lege vero positiva objectum solum ab extrinseco libere, & contingenter a voluntate legislatoris positivi habet; quod sit conveniens, aut disconveniens, & quod sit obligans; unde quæ lege naturali sunt prohibita, ideo sunt prohibita, quia ex se mala. Quæ autem lege positiva prohibentur, ideo sunt mala, quia prohibita.

Lex positiva subdividitur in Divinam, & huma- 21
nam. *Lex Divina positiva* est quæ a Deo in tempore lata, & condita est. *Lex humana positiva* est quæ lata, & condita est ab homine.

Lex Divina positiva subdividitur in legem vete- 22
rem, & in legem novam *Lex vetus*, seu Mosaica, est quæ a Deo per Angelos Moysi, & per Moysen Israelitis pro tempore veteris Testamenti tradita fuit. *Lex nova*, seu Evangelica est, quæ a Christo fuit condita, & partim per ipsummet, partim per Apostolos fuit publicata.

Lex Divina positiva alia est mere Divina positiva, 23
& alia est Divina positiva naturalis. *Lex Divina mere positiva* est, quæ mere præcipit ea, quæ non sunt præcepta a lege naturali, ut quod Confessarius debeat esse Sacerdos, quod Confessio peccatorum mortalium debeat præmitti sumptioni Eucharistiæ, & & hujusmodi. *Lex Divina positiva naturalis* est, quæ præcipit eadem quæ præcipiuntur a Lege naturali, ut quod Deus sit colendus, parentes sint honorandi, non sit mentiendum, & non sit occidendum, & hujusmodi.

Lex positiva humana subdividitur in legem, seu 24
Jus gentium, in legem Ecclesiasticam, seu Canonicam, & in legem sæcularem, seu Civilem. *Lex, seu Jus gentium* est illa, seu illud, qua, vel quo omnes gentes, vel ferme omnes utuntur. *Lex Ecclesiastica*, seu Canonica est quæ a Summo Pontifice, & aliis Superioribus Ecclesiasticis pro recta gubernatione Ecclesiæ, & ad Spiritualem animarum profectum, est legitime condita. *Lex sæcularis* seu Civilis est, quæ auctoritate Principis, seu Magi-

Magistratus sæcularis est condita ad Civium politicam gubernationem, & ad rem publicam in pace, & justitia conservandam.

25 Lex, seu Jus gentium subdividitur in primarium, & secundarium. *Lex, seu Jus gentium primarium, & Lex seu Jus gentium secundarium* quæ, & quales sint? Vid. *verb. Jus num.*10.

26 Lex Ecclesiastica, seu Canonica quomodo subdividatur? Vid. *verb. Jus a num.*19. *ad n.*34.

27 Lex Sæcularis, seu Civilis quomodo subdividatur? Vide *verb. Jus a n.*12. *ad* 14.

28 Lex seu Jus gentium in hoc differt a lege Ecclesiastica seu Canonica, & a Lege Sæculari, seu Civili, quod lex, seu jus gentium concernat semper universalem, seu fere universalem hominum societatem; Lex autem Ecclesiastica, seu Canonica, & Sæcularis, seu Civilis, concernat aliquando unicum Regnum, unicam Provinciam, immo & interdum unicam Civitatem.

29 Et Lex seu Jus gentium in hoc differt a lege, seu Jure naturali, quod lex, seu Jus naturale stricte sumptum dirigat hominem præsertim solitarie spectatum; Lex autem, seu Jus gentium præcise illum dirigat, ut in aliorum consortio commorantem; immo ita in regulandis hominibus simul convenientibus occupatur, ut ejus dispositiones concernant universalem, seu fere universalem hominum societatem.

30 Quando inter leges Ecclesiasticas, seu Canonicas, & Sæculares, seu Civiles est aperta contrarietas, quænam sint servandæ? Vide *verb. Jus a num.*37. *ad num.*43.

31 Summus Pontifex potest condere leges Ecclesiasticas, seu Canonicas in materia spirituali, & concernente animarum salutem, obligantes pro toto Orbe Christiano. *Communis* per textum *in cap. Solitæ 6. de majoritate, & obedient.* & patet clare ex verbis Christi *Matt.* 16. ibi: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cœlis*, cum similibus.

32 Legatus Pontificis potest leges Ecclesiasticas ferre intra fines suæ Legationis, *cap. Nemini dubium X.*

33 *de Officio Legati*. Cardinales possunt similes leges ferre in Ecclesiis sui Tituli, in quibus jurisdictionem quasi Episcopalem habent, *cap. His, quæ* 11.

34 *de majoritat. & obedient.* Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi possunt dictas leges ferre pro suis respective Diœcesibus; *cap. Si quis venerit*

35 2. *de majoritat. & obedient.* cum similibus. Item Abbates exempti, aliique Prælati obtinentes in suis Territoriis jurisdictionem quasi Episcopalem. Hostiens. *in summa de Constitutionibus num.*3. *&* 4. Suarez *lib.* 4. *de legib. cap.*3. *& c.*4. *num.*2. *& seq. & c.*5. *num.*3. *&* 4. Pirhing. *lib.*1. *decret. tit.*2. *num.*4. & alii passim, *arg. cap. Annis singulis dist.*18. *& cap.*1. *de consecr. dist.*3. *& cit. cap. Si quis venerit* 2. *de majorit.*

36 *& obedient.* cum similibus. Item Abbates, Priores, Abbatissæ, Priorissæ, & Præfectæ Monialium, superioresque similes independentes pro suis Monasteriis. La Croix. *lib.*1. *tr.*2. *cap.*1. *num.*562. & alii passim.

37 Concilium generale legitime congregatum potest condere Leges Ecclesiasticas obligantes totam Ecclesiam, dummodo Summus Pontifex consensum præbeat easque confirmet. *Communis, & certa*. Et patet in habitis Conciliis Generalibus, & signanter in Concilio Tridentino, ubi præter Articulos Fidei, plura decreta circa reformationem morum condita fuerunt: Et quod debeant esse approbatæ, & confirmatæ a Summo Pontifice, habetur clare *ex cap. Significasti* 4. *de electione*, ibi: *Cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, & facta sint & robur acceperint, & in eorum statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas*, & expresse patet ex *cap. Regula* 2. *dist.* 17. cum similibus.

Item Leges Ecclesiasticas 38
condere potest Concilium Provinciale, & Synodus Diœcesana obligantes proprios subditos intra limites sui Territorii existentes. *Comm.* per text. *in cap. Catholicæ* 8. *dist.*11. *cap. Quod dicitis* 14. *dist.*16. cum similibus.

Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Sede vacante po- 39
test condere Leges totam Diœcesim obligantes etiam post electionem novi Episcopi, donec ipse illas revocaverit; *arg. cap. Cum olim* 14. *de majorit. & obedient. & cap. un. eod. in* 6. *num.*61. Capitulum Sede vacante succedit Episcopo in his, quæ sunt jurisdictionis; potestas autem condendi Leges, ut patet, pertinet ad potestatem jurisdictionis, adeoque &c. Et sic tenent Abbas *in cit. cap. Cum olim nu.*2. *§. Septimo dubitatur*. Fagn. *ibid. num.*57. Layman *ibid. num.*6. Felinus *in cap. Cum omnes 6. de Constitutionib. num.*50. Pirhing. *lib.*1. *decr. tit.*2. *n.*6. Reiffenst. *ibid. n.*89. & alii passim.

Nec valet objicere, quod sicut Collegium Cardi- 40
nalium nequit condere Leges vacante Sede Papali, *ex cap. Ubi periculum* 3. *§. iidem quoque Cardinales, de elect. in* 6. *& Clementin. Ne Romani, §.*1. *de elect.* ita multo minus Leges condere potest Capitulum, vacante Sede Episcopali. Non valet, inquam, quia id est peculiariter statutum de Collegio Cardinalium, ne forsan cum gravi universalis Ecclesiæ periculo, & detrimento Romani Pontificis electio diutius protraheretur, si interim Collegium Cardinalium posset exercere Jurisdictionem Papalem; Secus autem est de Capitulo Sede Episcopali vacante, quod ubi ipsi competit electio Successoris, habet a Jure præfixum sibi solum trium mensium spatium. Tum quia Sede Papali vacante Jurisdictio Papalis non transit ad Collegium Cardinalium *ex cit. Juribus cum similibus*; bene vero jurisdictio Episcopalis transit in Capitulum Sede vacante Episcopali; *cap. Cum olim* 14. *de majorit. & obed. & cap. unic. eod. in* 6. cum similibus.

Capitula Generalia Regularium possent condere 41
Leges, & statuta propria pro tota Religione ad successores transeuntia juxta modum in unaquaque respective regula præscriptum, & consuetudines proprias, ac privilegia, & sic Capitula Provincialia respective pro quaque sua Provincia. *Commun.*

Leges Civiles, seu Politicas condere potest Sum- 42
mus Pontifex pro Ditione temporali suo Dominio subjecta, Imperator pro Imperio, Reges pro suis Regnis, & alii Duces, seu Principes, aut Respublicæ suprema Jurisdictione temporali gaudentes pro suis respective Ditionibus; *l.*1. *ff. de Constitutionibus Principum*, cum similibus. Et sic tenet *communis Doctorum*.

Principes autem alii inferiores, & Civi- 43
tates, seu Communitates suprema Jurisdictione temporali non gaudentes, sed jurisdictionem dependentem habentes, nequeunt Leges & statuta condere, nisi accedat cessio, seu confirmatio supremi Prin-

Principis, cui subjiciuntur, aut consuetudo legitime præscripta. *Communis*.

44 Nulla potestas legislativa humana, sive Ecclesiastica, sive Laica, potest condere Leges, vel statuta contra Jus naturale, vel Divinum præceptivum, vel prohibitivum sive statuere aliquid contra id, quod Lex naturalis, aut Divina præcipit, seu prohibet. *Communis, arg c. Inferior 4. dist. 21. c. Cum Inferior 16. de majorit. & obedient. Clementin. Ne Romani §. 1. de elect.* ibi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest.*

45 Quinimmo nulla potestas Legislativa humana, Summo Pontifice excepto, potest Leges ferre, & quidpiam statuere contra Jus commune Canonicum, aut alias constitutiones Apostolicas. *Comm.* per textus *in citatis Juribus*, & in *cap. Institutionis 7. caus. 25. qu. 2. & cap. Quod. super his 9. de majorit. & obed.* cum similibus.

Additiones ex aliena manu.

46 Lex non male definitur: *Norma liberarum actionum a Superiore Inferiori sub præmio, vel pœna præscripta.*

47 Ex hac autem definitione facile est judicare de diversis legis speciebus. Si enim de essentia legis est, ut feratur a Superiore Inferioribus, quot sunt Hominibus Superiores (intelligo de Supremis) tot sunt Leges.

48 Homines autem in statu naturali considerati sunt inter se æquales, ita ut nemo alteri Superior sit;
49 unum tamen habeat Superiorem *Deum*. In statu vero civili cum habeat Superiorem, qui pro forma Reipublicæ, in qua sunt, Summum obtinet Impe-
50 rium. Quinimo iis qui Christianam Religionem amplexi sunt accedit & alter Superior in statu civili, nimirum Vicarius Christi, scilicet Summus Pontifex.

51 Patet hinc, legem optime dividi in *Divinam*, & *Humanam*. *Divina* vero prout a Deo promulgatur Hominibus est vel *naturalis* si lumine rationis promulgetur, vel *revelata* si promulgetur per revelationem.
52 Quomodo autem lumine rationis assequi possimus hanc quam dicimus *naturalem* legem, plures post
53 *Grotium* adlaborarunt. Sed frustra. Meo judicio satis est simul considerare ideam Dei, & ideam Hominis, ut noscere possimus, & quidem facili negotio, omnia nostra erga Deum, erga nos ipsos, & erga alios ho-
54 mines officia. Et summa ratione. Nequit enim Deus quidquam Hominibus præscribere, quod consentaneum non sit suis attributis, tum proprietatibus Hominum; sed hæc inquisitio non est hujus loci.

55 Lex *humana* si ab eo qui potitur Summo imperio in statu civili feratur, dicitur *civilis*, sin autem a Summo Pontifice, *Ecclesiastica*.

56 Habes diversas legis species. Nec mireris quod nihil dixerim de *jure gentium*. Si enim *jus* hoc *gentium* diversum est a *Lege naturali* commentitium est. Sunt enim, ut dictum est, Homines in statu natura-
57 li inter se æquales. Quomodo igitur ferre potuerunt Gentes Gentibus dictantes Leges, quæ nonnisi a Superiori Inferioribus ferri possunt? Quod si nomine juris gentium intelligas quasdam consuetudines inter nonnullas cultas gentes tum tempore pacis, tum belli receptas, abuteris nomine *juris*, nam hæ consuetudines non in vim Legis, sed potius in vim pacti obligant. Sed hæc jam nostra tempestate excussa sunt a tot viris doctis.

Articulus II.

Lex quoad ea, quæ concernunt ejus promulgationem, acceptationem & obligationem.

Ad hoc ut Lex obliget quoad culpam, vel quoad 1
pœnam, requiritur ejus sufficiens promulgatio. *Communis* per textum *in cap. Quia cunctis 1. de concess. præbend.* ubi expresse dicitur, *quod Lex, seu Constitutio, & mandatum nullos astringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem, & Authentic. Ut factæ novæ Constitutiones, §. Sancimus, collat. 5.* ubi Imperator sic inquit: *Cur enim culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint Constitutiones?* Et ratio est, quia cum Lex sit præceptum rationale, nemo potest, aut tenetur illi parere, si ipsi non sit sufficienter promulgata, & sine sua culpa non sit cognita; ignorantia enim tollit voluntarium, & ubi non est voluntarium, ibi nulla est culpa, & consequenter neque pœnæ locus esse potest, cum culpa, & pœna sint correlativa, *arg. cap. Satis 7. distinct. 56. & capit. Cognoscentes 2. de constitutionibus*, ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, & cap. Sine culpa 23. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Sine culpa (nisi subsit causa) non est aliquis puniendus.*

Ut Lex dicatur sufficienter promulgata, sufficit, 2
quod taliter promulgetur, ut ea ad notitiam Communitatis deveniat, quamvis singulorum auribus specialiter, & singillatim non inculcetur: *Communis*, textu expresso in *cap. Ad hæc 1. de postulatione Prælator.* ubi dicitur *quod nec sit necessarium, cum Constitutio solemniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare: sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam*, & concordat *cap. Quod dicitis 14. dist. 16.* cum similibus.

Si Lex juxta Legislatoris mandatum promulganda 3
sit tali loco, & tempore, a quo velit ipsam obligare, v. gr. statim ac in Curia, in Metropoli, vel postquam in singulis Civitatibus, vel Parochiis promulgata fuerit, vel statim elapso uno mense a die publicationis, & hujusmodi, tunc ipsa sive sit Civilis, sive Canonica non incipit obligare, nisi post promulgationem factam in loco præscripto, & elapso tempore a Legislatore statuto. *Communis*, per varia exempla similium Legum, quæ habentur tum in Jure communi, ut in *cap. Cum singula 32. in fin. de præbend. in 6.* ubi statuitur executio ipsius Legis infra mensem postquam ad notitiam pervenerit. Tum in Conc. Triden. *sess. 24. de reform. Matrim. cap. 1.* ubi statuitur talem Legem non habere vim, nisi post triginta dies a die primæ publicationis in singulis Parochiis factæ numerandos. Tum *in Authent. Ut in privatis domibus, & cap. §. Hæc enim, Collat. 5.* ubi statuitur tempus trium mensium. Tum *in Authent.*

Ut

Ut neque Miles, §. *Sint igitur*. *Collat.*8, ubi statuuntur triginta dies computandi ab insinuatione, seu promulgatione dictarum Legum.

4 Leges Imperiales, seu Cesareæ latæ pro pluribus Provinciis non incipiunt obligare, nisi post duos menses elapsa die promulgationis factæ, in cujuslibet Provinciæ Metropoli. *Communis*, textu expresso *in*
5 *Authent. Ut factæ novæ Constitutiones*, *Collat.*5. Leges Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subjectorum, nisi aliud certum præfixerint tempus pro observantia, aut aliud Legitima consuetudine præscriptum fuerit, incipiunt obligare statim ac sufficienter sunt promulgatæ, & ad notitiam subditorum pervenerint, *arg. cap. Quia cunctis* 1. *de concession. præbend.* §. *Nec obstaret*, ubi expresse dicitur. *quod Lex, seu Constitutio, vel mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorumdem*; *aut nisi post tempus infra quod ignorare minime debuissent*. Dicta enim *Authentic. Ut factæ novæ constitutiones.*, est respectiva, ut in ipsa patet, ad solas Leges Imperiales latas pro pluribus Imperii Provinciis; Unde cum de Legibus Regum, aliorumque Principum Romano Imperio non subjectorum, nihil quoad hoc reperiatur in Jure statutum, non est quid speciale temere asserendum. *Erubescimus enim sine Lege loqui*, inquiunt Jurisconsulti; *arg. Authent. de Triente & Semisse*, *S. Consideremus*, *Collat.*3. *& l. Si vero*, §. *De viro*, *ff. soluto Matrimon. cum similibus*; & concordat *cap. Consuluisti* 20. *caus.*2. *qu.*4. ibi: *Quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum*, & sic tenent Abbas *in cap. Cognoscentes num.*7. *de Constitutionib.* Pirhing. *l.*1. *Decretal. tit.*2. *num.*30. Engel. *ibid. num.*46. Reiffenst. *ibid. nu.*113. Suarez *lib.*3. *de Legibus c.*16. *n.*7. Navarr. Palao, & alii passim.

6 Leges Pontificiæ, seu Constitutiones Apostolicæ incipiunt obligare quantum est ex se totum Orbem Ecclesiæ subjectum statim ac Romæ in Curia, aliisque consuetis locis solemniter fuerint promulgatæ, & ad aliorum cognitionem pervenerint; nec est necesse quod etiam promulgentur in singulis Provinciis, ac Episcopatibus; nisi in ipsis aliud exprimatur. Colligitur clare *ex cap. Ad hæc* 1. *de Postulatione Prælatorum*, ubi ut patet ex propriis verbis adductis *sup. num.*2, expresse dicitur, *quod id solum sufficit, ut ad ejus* (scilicet Constitutionis Pontificiæ) *observantiam teneatur*, *qui noverit eam solemniter editam*, *aut publice promulgatam*. Hoc autem jam fit, si Constitutio Pontificia Romæ solemniter promulgetur, & de tali promulgatione cuipiam certo constet. Et quod magis certam reddit nostram sententiam, est, quia ibi Pontifex per allatam rationem solemniter reprobat excusationem adductam de non servando Interdicto in Diœcesi Altissiodorensi, ex quo in tali Diœcesi non fuisset promulgatum Pontificium Decretum; adeoque Pontifex aperte declaravit decreta Pontificia esse observanda, quamvis in tali Diæcesi non fuerint promulgata, & colligitur etiam *ex c. Quia cunctis* 1. §. *Nec obstaret*, *de concess. præbend. in* 6. per propria verba adducta *supra sub. num.*5. Et consequenter ad hoc ut Leges Pontificiæ obligent, non requiritur, quod publicentur in singulis Provinciis, seu Diœcesibus, sed sufficit quod solemniter promulgentur Romæ in locis consuetis, & alibi de ipsis sufficiens notitia habeatur; *arg. c. Eum qui* 31. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*.

Tum quia veritas hujus nostræ sententiæ aperte 7
constat ex recepta praxi consuetudine, ac Stylo Curiæ Romanæ, ubi omnes Judices Urbis, ut experientia constat, judicant contra omnes totius Orbis Christianos secundum Leges, seu Constitutiones Pontificias in locis Romæ consuetis promulgatas, quamvis non fuerint promulgatæ in singulis Provinciis, dummodo vere illas non ignoraverint; Consuetudo autem est optima Legum interpres, *c. Cum Dilectus* 8. *de consuetud. & l. Si de interpretatione*, *ff. de Legibus*. Quinimmo ipse Stylus Curiæ Romanæ habet vim Legis; *arg. c. Quam grave* 6. *de crimine falsi*.

Et hanc sententiam tenet Abbas Panormit. *in c.* 8
Noveris 49. *de sentent. excommunic. num.*3. ubi expresse dicit, quod *Constitutio Papæ non est necessario publicanda in qualibet Provincia, quia satis est, quod publicetur in Curia Romana*; Vallensis *de Constitutionibus* §.2. *num.*2. Card. de Luca *tom.* 1. *par.*1. *de Benefic. disc.*76. *n.*7. allegans Rotam *dec.*365. *num.*13. & 14. Antonius Burgosius *in Repetit.*, *ad c. Cognoscentes*, *n.*207. *de Constit.* Quintilianus Mandosius in *Repetit. ad c.*2. *de Constit. num.*79. Pirhing. *lib* 1. *Decretal. tit.*2. *num.*32. ubi citans Suarez, Silvestrum, Azor. Navarr. & alios dicit, quod hæc sententia sit communior; Reiffenstuel *ib. n.*118. ubi dicit, quod hæc sit communior; La Croix *lib.*1. *tract.*2. *cap.*1. *num.*579. ubi aliis citatis dicit, quod ita docent communiter Canonistæ; Cardenas in 1. *Crisi*, *disp.*9. *cap.*20. *art.*12. ubi dicit hanc esse certam; Farinaccius cum pluribus aliis *part.*1. *Fragmentorum Criminalium num.*653. dicens, quod hæc opinio sit verior, magisque communis, & canonizata in Rota; Castropalao *par.* 1. *tract.*3. *disp.*1. *punct.* 12. *num.*2. citans Suarez, Vasq. Silvestrum, & alios, ubi vocat hanc certam, & omnino tenendam sententiam. Et sic plurimi alii, contra plures alios tenentes contrarium. (*) Nihil ad hanc de Legum Pontificiarum prumulgationem controversiam opportunius afferri posset, quam singula Eccesiæ sæcula percurrere, & quæ in singulis servata sint, ubi de hujusmodi legibus promulgandis ageretur, ex certis monumentis depromere; variam quoque hac in re disciplinam adnotare, atque unde orta ea varietas fuerit, & quis in ea usurpanda modus habitus, diligenter considerare. Id enimvero cum Franc. Antonius Zaccaria præstiterit in suis latinis dissertationibus Fulginiæ editis *T.*11. *diss.*x1. quæ inscribitur *de varia Ecclesiæ præsertim latinæ*, *in promulgandis sacris constitutionibus disciplina*, satis erit illum consulere. (*)

Ad intrinsecam Legis constitutionem non requiritur acceptatio populi, unte ante populi acceptationem Lex ceteroquin justa jam obligat; sic late Fagnanus in *cap. Treguas* 1. *de Tregua & pace nu.*48. *& seq.* Pirhing. *lib.*1. *Decretal. tit.*2. *num.*37. ubi dicit, quod hæc est Theologorum sententia magis recepta, & per se loquendo absolute vera. Suarez *l.*3. *d. cap.*19. *num.*6. Layman *lib.*1. *tract.*4. *cap.*3. *num.*1. ubi cum multis aliis ibi citatis dicit, quod hæc sententia absolute, & per se loquendo est vera. Castropalao *par.*1. *tract.*3. *disputat.*1. *punct.*13. Felix Potestas *tom.*1. *par.*1. *nu.*193. ubi dicit hoc esse certum. Bu-

Busemb. *de Legibus tract.2. cap.1. dub.3.* La Croix, *ibidem* Viva in *proposit.28. damnat. ab Alexand. VII. num.6. & seq.* Reiffenstuel.*lib.1.Decretal. tit.1.n.136.* ubi dicit, quod hæc communior Doctorum, & jam post propositionem 28. damnatam ab Alexandro VII. infra adducendam est fere indubitata, quamvis antea multi oppositum docuerint.

10 Et ratio nostræ conclusionis est, quia ad hoc ut intrinsece censeatur constituta, & vim de se habeat obligandi subditos, duo solum requiruntur, & sufficiunt ex parte Legislatoris, scilicet potestas, & voluntas obligandi subditos ad Legis observantiam, prout desumitur *ex cap. Cum super 23. de offic. Delegati*. Neutrum autem horum deficit in legitimis Legislatoribus, quia quantum ad potestatem, si sit Sermo de supremo Legislatore Ecclesiastico, scilicet de Summo Pontifice, habet eam absolutam ferendi Leges sine consensu, & acceptatione populi Christiani, immediate a Christo; *Matth.16.* ibi: *Quodcumque ligaveris super terram &c. & Joan. 21.* ibi: *Pasce oves meas.* Et si sit sermo de supremis Legislatoribus Laicis, habent talem potestatem ferendi Leges absque consensu, & acceptatione populorum; *l.1. ff. de Constit. Princip. §. Sed & quod Principi; Instit. de Jur. nat. gent. & Civ.* & potestatem etiam habent obligandi, & cogendi subditos ad illarum observantiam; *l. Leges 7. ff. de Legib. & cap.1. ad finem dist.10.* Quantum autem ad voluntatem, quod scilicet Legislatores eam habeant obligandi subditos independenter ab eorum acceptatione; & non sub prætensa ab adversariis conditione, *si subditi velint acceptare*, de se clare patet, quia alias essent potius consilia, seu exhortationes, quam Leges, seu Præcepta, textu claro in *cap. Quisquis 3. caus.14. qu.1.* Tum quia cum Legislatores ferunt Leges, cogunt subditos independenter ab eorum voluntate, pœnis, & suppliciis ad earum observantiam *cap. Præceptis 2. dist.12. cap.Non frustra 18.& c. de Liguribus 43. caus. 23. qu.5. cap. Cum Clericorum 13. de vita & honest. Cleric.* cum similibus *leg. Leges 7. ff. de Legibus* cum concordantiis, adeoque eo ipso censentur habere voluntatem subditos obligandi absolute, & non solum sub conditione, *si subditi velint Legem acceptare*, ac per consequens cum ex citatis Juribus possint Legislatores subditos coercere independenter ab eorum consensu ad Legum observantiam, & punire transgressores, stat clarum, quod possint etiam independenter ab eorum acceptatione ferre Leges obligatorias, quia in tantum possunt subditos sic coercere, & punire, in quantum possunt eos obligare.

11 Nec valet objicere *cap. In istis 3. dist.4.* ubi dicitur, *quod Leges instituuntur, cum promulgantur, firmantur cum moribus utentium approbantur*. Non valet, inquam, quia ultra quam quod dictum istud, cum sit Gratiani, non habeat Canonis auctoritatem; textus ille aperte favet nostræ conclusioni, quia *si Leges instituuntur cum promulgantur*, ergo cum promulgentur ante populi acceptationem antecedenter ad hanc acceptationem sunt jam institutæ, & jam obligant, adeoque si Leges sunt jam institutæ ante populi acceptationem, populi acceptatio non requiritur ad intrinsecam Legis constitutionem. Id autem quod sequitur scilicet, *firmantur cum moribus utentium approbantur*, debet intelligi, ut cum aliis recte notat Fagn. *in c.Treguas 1.de Tregua & pace n.48. & 49.* quod Leges firmantur moribus, quoad firmitatem stabilitatis, seu de facto, non autem quoad firmitatem auctoritatis seu de jure; nam de jure & quoad auctoritatem obligandi, sunt jam satis firmatæ ab ipsa legitima institutione, seu firmantur moribus, & usu non firmitate intrinseca, & essentiali, ut incipiant obligare, cum usus ipse ex obligatione nascatur, sed firmantur quadam firmitate extrinseca & accidentali, ut sic moribus utentium comprobatæ, stabiliores sint, & non facile per desuetudinem abrogentur.

Hinc subditi peccant mortaliter, si sine rationabi- 12
li causa non acceptent Legem obligantem sub mortali; Habetur clare ex illo Apostoli Pauli ad Roman.13. ibi: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt*, & ideo merito fuit damnata ab Alex.VII. *die 24. Septem. 1665.* sequens propositio ordine 28. ibi: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat Legem a Principe promulgatam*. Ex qua damnata propositio- 13
ne aperte infertur, quod Lex sine rationabili causa non acceptata, adhuc perseveret obligare, præsertim si Legislator instet pro Legis acceptatione & observantia, & Lex sit justa, & Legislator sit legitimus ex illis assignatis *art.1. a num.41. ad 43.*

Si Lex non acceptetur, nec observetur, & id sciat, 14
& taceat Legislator, quamvis primi sine rationabili causa ipsam non acceptantes, nec observantes peccaverint, tamen ipsi, & alii a die, quo cognoscunt id scire, & tacere Legislatorem, non peccant, quia tunc rationabiliter censetur hoc ipso Legem revocare, si cum possit pro acceptatione & observantia instare, non instat. Si Legislator nesciat Legem non accepta- 15
ri, nec deduci ad observantiam, durat Legis obligatio, donec elabatur decennium, quo elapso, habet locum contra eam prescriptio, & non amplius obligat, sive sit Lex Civilis sive Canonica.

In dubio an Lex sit acceptata nec ne, præsumi de- 16
bet, quod sit acceptata, & observari debet quia cum constet de Lege, pro ea stat possessio. Tum quia ipsa debuit acceptari ex dictis *num.12. & 13.* adeoque præsumendum est fuisse acceptatam. Bonacina, Sanchez, & alii cum la Croix *lib.1.tract.2. c.1.dub.1. num.592.* Busemb. *ibid. dub.3. in fine*; Viva *ad proposition. damnat. 28. Alexandri VII. num.14.* & alii.
In dubio an Superior habeat potestatem ferendi hanc, 17
vel illam Legem obligatoriam, talis Lex debet acceptari, & observari. Possessio enim stat pro absoluta potestate Superioris ad ferendam omnem justam & rationabilem Legem, nisi habeatur certitudo, quod hæc, vel illa Lex sit supra ejus potestatem: in casu autem nostro non haberetur certitudo, sed sola dubietas, uti supponitur, adeoque &c. Sanch. *in Decalog. lib.6. c.3. num.6.* la Croix *lib.1. tract.2. cap.1. n.594.*
& alii passim. In dubio an Lex sit justa nec ne? De- 18
bet acceptari & observari; Superior enim est in possessione imperandi omne id, quod judicat justum & licitum, & subditus tenetur observare omne tale præceptum, quod non scit certo esse injustum & malum, Ovied. *de conscient. controv.3. punct.5. num.61.* la Croix *loc. cit. num.595.* & alii passim; *arg. cap. Quid culpatur 5. caus.23. qu.1.*

Populus habens rationabilem causam non acce- 19
ptan-

ptandi Legem latam a Supremo Principe, potest, &
debet ad ipsum recurrere per remedium supplicatio-
nis pro sublatione Legis; Et si Lex sit lata a Legisla-
tore inferiore potest appellare ad Superiorem. *Com-*
20 *munis*, *arg. c. Si quando 5. de Rescriptis*. Et durante
tali supplicatione, vel appellatione, licitum est po-
pulo suspendere obligationem Legis, sic enim habet
usus & praxis; neque ideo puniuntur subditi, si
pendente tali supplicatione, vel appellatione Legem
non observent; Et revera sic convenit suavi Reipu-
blicæ gubernationi, ne subditi illico premantur ni-
mia Legis gravitate, ad quam alias non tenentur ex
rationabili causa a Legislatore ignorata, quæ si ab
ipso cognita fuisset, talem Legem non condidisset;
Tum quia subditi allegantes justam causam ob quam
nequirent propter peculiares circumstantias loci,
temporis, consuetudinis, & hujusmodi, talem Le-
gem observare, sibi ipsis ipsomet facto contradice-
rent, si ipsam interea observarent. Sic Rodriquez,
Salas, Bonacina, Granad. & alii apud Moyam in
Sel. tom.6. d.1. qu.6. num.16. Herincx *part.2. summæ*
Theologicæ disp.3. de Legibus num.116. cum aliis ibi
citatis, Illsung. *tract.1. d.2. num.5.* la Croix *lib.1.*
tract.2. cap.1. nu.639. Reiffenst. *lib.1. Decretal. tit.2.*
num.145. & alii plures; *arg. cap. Si quando 5. de Re-*
scriptis, ubi Alex.III. rescribit Ravennat. Archiepis-
copo præcisis his verbis: *Si quando aliqua tuæ Fra-*
ternitati dirigimus, quæ animum tuum exasperare vi-
dentur, turbari non debes. Et infra, *Qualitatem ne-*
gotii pro quo tibi scribitur diligenter considerans, aut
mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per Lit-
teras tuas, quare adimplere non possis, rationabilem
causam prætendas, quia patienter sustinebimus, si non
feceris, quod prava Nobis fuerit insinuatione sugge-
21 *stum*. Suarez tamen *lib.4. de Legibus cap.16. num.8.*
Castropalao *part.1. disput.13. num.14.* Vasquez, Lor-
ca, Garcias, teste Leurenio *part.3. qu.170. num.5.*
tenent oppositum, volentes interim esse observan-
dam Legem, quia certo possidet, & excusatio est
dubia.

22 Si Legislator audita populi supplicatione, vel alius
superior audita populi appellatione, taceat, nec ul-
terius pro Legis observantia instet, cum possit, cen-
setur populi supplicationi, vel appellationi tacite an-
nuere, & eo ipso Legem revocare: *arg. cap. Qui ta-*
cet 43. de Regul. Juris in 6. ibi: *Qui tacet, consentire*
videtur. Reiffenstuel. *loc. cit. num.146.* Bonacina
disp.2. de Legibus quæst.1. punct.4. num.43. Castropa-
lao *loc. cit. punct.13. num.15.* la Croix *loc. cit. n.640.*
23 Salas, & alii plures. Limitanda tamen est conclusio
in casu, quo aliunde satis colligeretur, quod talis
taciturnitas Legislatoris, seu Superioris, esset per
modum repulsæ, aut indignationis, quia tunc potius
firmaretur Lex, ut recte notat la Croix *loc. c. nu.640.*

24 Leges humanæ justæ, tum Ecclesiasticæ, tum
Civiles obligant in conscientia, itaut earum tran-
sgressio culpabilis in materia gravi sit peccatum mor-
tale. *Communis*. Et ratio est, quia Leges humanæ
continent præceptum Superioris, & consequenter
obligant in conscientia, cum Lex naturalis precipiat
esse obediendum Superioribus justa imperantibus;
Unde Apostolus *ad Roman.13.* sic expresse habet:
Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, &
infra subdit; *Ideo necessitate subditi estote, non solum*
propter iram, sed etiam propter conscientiam, idest
non solum metu pœnæ, quam posset infligere Prin-
ceps iratus transgressoribus, sed etiam metu culpæ,
quam incurrerent subditi ejus Legem transgredien-
do, quæ scriptura expressius loquitur de Superiori-
bus temporalibus, iisque etiam Gentilibus, & Eth-
nicis. Unde Apostolus ibidem loquendo de Regi-
bus, Principibus, & aliis Superioribus Sæcularibus,
ait: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui*
autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt.
Damnatio autem non incurritur nisi ob peccatum
mortale, adeoque &c. Et quod nedum Leges Ec-
clesiasticæ, sed etiam Civiles sic obligent, habetur
etiam *ex cap. Quo jure 1. dist.8.* ubi sic dicitur: *Ipsa*
Jura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus di-
stribuit humano generi; *cap. Nemo 15. caus.16. q.4.*
ubi dicuntur: *Venerandæ* Romanæ Leges Divinitus
per ora Principum promulgatæ &c. Unde *c. Quæ*
contra 2. dist.8. dicitur expresse: *Generale pactum est*
societatis humanæ, obedire Regibus suis.

Non sic tamen obligant ad culpam Leges mere pœ- 25
nales; quia istæ obligant ad solam pœnam transgres-
soribus taxatam. *Sic Communis* cum S. Th.2. 2. *qu.*
189. art.9. ad 1. ubi id probat ex Regula Patrum
Prædicatorum in qua dicit dari aliqua, quorum tran-
sgressio, vel omissio ex genere suo non obligat ad
culpam, neque mortalem, neque venialem, sed
solum ad pœnam taxatam subeundam. Et ratio est,
quia Lex non obligat ultra mentem Legislatoris: er-
go si Legislator intendat, & declaret expresse se so-
lum quoad pœnam velle subditos obligare, jam cla-
re patet talem Legem non obligare quoad culpam;
nam actus agentium non operantur ultra eorum in-
tentionem; *cap. ult. de præbend. & leg. Non omnis*,
ff. si certum petatur, cum similibus.

Hic juvat notare quomodo differat Lex mere pœ- 26
nalis a Lege morali, & a Lege mixta. Unde *Lex me-*
re pœnalis ea est, quæ ad culpam, per se loquendo
non obligat, sed ad solam pœnam transgressoribus
taxatam. Lex *moralis* ea est, quæ expresse nullam
pœnam transgressoribus imponit, sed mores dirigit,
obligando ad actum, vel omissionem illius; unde
tunc, ne crimina remaneant impunita, pœna non
taxata a Lege potest imponi transgressoribus pruden-
ti arbitrio Judicis. Lex *mixta* ex mortali & pœnali
ea est, quæ obligat ad actum, seu omissionem illius,
& simul ad pœnam transgressoribus taxatam.

Lex pœnalis alia est latæ sententiæ, & alia sententiæ 27
ferendæ. Lex *pœnalis latæ sententiæ* est illa, per quam
posito delicto statim vi ipsius Legis pœna irrogatur, &
Legislator pœnam per ipsammet Legem delinquenti
imponit, atque ad eam condemnat. *Lex pœnalis*
sententiæ ferendæ e contra est illa, per quam Legislator
pœnam solummodo comminatur delinquenti, non-
dum autem per se, ac vi Legis suæ imponit, sed
primum per sententiam judicis imponendam de-
cernit.

Pro cognoscenda Lege Pœnali an sit latæ, vel fe- 28
rendæ sententiæ, attendendæ sunt sequentes regulæ.
Prima, quoties est dubium, an verba Legis contineant
sententiam latam, vel ferendam, tunc censendum,
est quod contineant solum sententiam ferendam.

Communis, argum. capit. Odia restringi 15. de Regul. Jur. in 6. & cap. In pœnis 49. eod. in 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda, & l. Interpretatione 42. ff. de pœnis,* ibi: *Interpretatione Legum pœ-*
92 *næ moliendæ sunt potius, quam exasperandæ.* Secunda regula est, quod quando Lex solum comminatur pœnam, tunc continet solum sententiam ferendam, ut si dicat; *Sub pœna Excommunicationis, sub pœna Interdicti; sub pœna privationis Officii; sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ,* & hujusmodi, dummodo tamen non addatur alia particula importans pœnam latæ sententiæ; ut si dicatur: *sub pœna Excommunicationis, seu privationis Officii, aut vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrenda. Sic communis* cum Farinac. *p. 2. fragment. verb. Lex n. 69.*

30 Tertia Regula est quod quando Lex pœnalis utitur verbis futuri temporis, tunc est solum sententiæ ferendæ, ut si dicat: *Excommunicabitur, officio, seu voce activa, & passiva privabitur,* & hujusmodi. *Communis* cum Farinaccio *loc. cit. nu. 63.* Reiffenstuel *lib. 1. Decretal. tit. 2. n. 210. arg. Clementin. Sæpe, verb. Irritandus, de verb. significat.* ubi verbum illud *irritandus* expresse opponitur verbo *irritus*, quod importat nullitatem actus ipso jure

31 Quarta Regula est, quod quando Lex utitur verbis imperativi modi, quæ non afficiunt immediate ipsam pœnam, sed ipsam actionem Judicis, ut si dicat: *Excommunicetur, privetur voce activa, & passiva,* & hujusmodi, tunc est solum sententiæ ferendæ: nisi tamen addatur alia particula importans pœnam latæ sententiæ; Farinac. *loc. cit. num. 63.* Herincx *part. 2. disput. 5. de Legibus num. 5.* Reiffenst. *loco cit. nu. 211.*
32 & alii passim. An autem quando Lex utitur verbis imperativi modi, quæ afficiunt immediate ipsam pœnam, ut si dicat: *Sit Excommunicatus, anathema sit, sententium excommunicationis incurrat, subjaceat excommunicationi, seu Interdicto,* & hujusmodi, sit latæ sententiæ, vel ferendæ variant Doctores. Multi enim volunt, quod per dicta, & similia verba importetur pœna latæ sententiæ; *arg. c. Et si pignorationes 1. de injuriis in 6.* & ibi *Glossa in fine,* ubi notatur quod ly *sententiam excommunicationis incurrat,* & ly *subjaceat Interdicto* pœnam latæ sententiæ importet. Sic notat etiam Abbas *in cap. Quia in omnibus de usuris, num. 9.* Et ita etiam verba illa: *Anathematis vinculo subjaceat, in cap. Si quis suadente 24. caus. 17. quæst. 4.* volunt plures, quod importent pœnæm latæ sententiæ: Et quod ly *fit anathema,* importet pœnam latæ sententiæ docet Felinus *in c. Rodulphus, de rescriptis n. 33.* post Glossam *in cap. Guilsarius 23. qu. 4.* Et id ostendunt Doctores hujus opinionis ex Conciliis Generalibus, & præsertim ex Tridentino, quod contra quemcumque de definitionibus Fidei a se factis contrarium sentiat; absolute pronunciat *Anathema sit,* idest *sit ipso facto excommunicatus.*

33 Plurimi tamen alii tenent, quod dicta, & similia verba, de se importent solum sententiam ferendam, & non sententiam latam, nisi alia adjecta verba, vel Jura id declarent. Sic Navarr. *c. 16. Manual. num. 22.* ubi ex professo docet, quod hæc verba *sit excommunicatus,* non denotent sententiam latam, sed ferendam, nisi cum alia adjecta verba, vel Jura id declarant. Idem tenet Sanch. *lib. 7. de Matrim. disput. 12. num. 2.* & post Baldum *in cap. At si Clerici num. 20. de Judiciis,* & alios, docens quod ly *Excommunicatus sit, Anathema sit* non continet sententiam latæ Excommunicationis, nisi hæc aliunde habeatur. Idem docet Layman *lib. 1. tract. 6. part. 1. num. 3.* Herincx *par. 2. disp. 5. de legibus num. 7.* Reiffenstuel *loc. citat. num. 15. & seq.* & alii. Quinimmo licet Abbas *cap. 2. num. 13. de Foro competent.* post Glossam *in cap. Quicumque, verb. Innodetur, de Hæretic. in 6.* & quosdam alios tenent per hæc verba: *Sit excommunicatus, innodatus,* & hujusmodi significari Excommunicationem ipso facto, illico tamen addi ob Jura in oppositum pugnantia, hujusmodi verba esse intelligenda juxta subjectam materiam, nec continere latam sententiam, quando per alia Jura patet, quod non inferatur sententia ipso facto. Et ratio huius opinionis est, quia plurimi Canones habent illa verba: *Anathema sit,* & tamen continent solummodo sententiam ferendam juxta Glossam *final. cap. 2. de Foro competent.* Quæ etiam censet in simili, verba illa, *Ab Ecclesia Dei sit sequestratus,* significare sententiam ferendam. Tum quia verbum *sit* est futuri temporis, & potest commode explicari per ly *Fiat excommunicatus,* prout Glos. *final. in c. Si quis ex Clericis de vita, & honestat. Cleric.* explicat ly *Anathema sit,* dicens, *hoc est fiat; non enim est excommunicatus ipso Jure* Et sic explicanda esse dicit Laym. *l. c.* ista verba, *excommunicatus sit, Anathema sit, qua præcipiatur Judici, ut ab ipso criminosus excommunicatus fiat;* Unde per similia verba non videtur ferri sententia ipso Jure, seu ipso facto, nisi aliquid aliud addatur, v. g. *ipso facto sit excommunicatus, ipso Jure sit suspensus, ipso Jure innodatus existat, & hujusmodi.* Tum etiam quia dicta verba, & similia, uti liquet ex ipsa Doctorum varietate sentiendi, & ex allatis rationibus, dubia sunt, an contineant sententiam latam, vel solum ferendam: atqui quoties dubium est, an verba Legis contineant sententiam latam vel ferendam, tunc censendum est, quod contineant solum sententiam ferendam, ut tenet Communis per Jura adducta *sub num. 28.* ergo &c. Tum tandem quia, si Conditor Legis voluisset præfata, & similia verba esse intelligenda de sententia lata, cum potuisset exprimere, expressisset; *arg. cap. Inter Corporalia 2. de translation. Episcop. §. Sed neque istud, c. Quia circa 22. de privilegiis, & cap. Ad audiendam 12. de Decimis.*

Ad auctoritates pro prima opinione adductas, 34
præsertim *ex cap. Si quis suadente 29. caus. 17. qu. 4.* ubi verba illa: *Anathematis vinculo subjaceat,* intelliguntur communiter de sententia lata; respondetur, quod in tantum ibi sic intelliguntur, quia verba immediate sequentia, quibus ibidem absolutio reservatur Papæ, & plures alii Sacri Canones clare significant, Excommunicationem ob injectas manus violentas in Clericum esse latæ sententiæ. Et ad illud de Conciliis Generalibus, & signanter in Concilio Trident. ubi ly *Anathema sit,* contra Hæreticos, seu contra sentientes contrarium de definitionibus Fidei ab ipso Concilio factis, fulminatum, importat sententiam latam, Respondetur quod ibi de tali sententia lata sic intelligitur; quia Hæretici ipsomet Jure jamdudum fuerant excommunicati Excommunicatione latæ sententiæ, ut patet in *cap. Achatius 1. & in cap. Majores 2. caus. 24. quæst. 1.* cum similibus. Unde ob hujusmodi instantias notanter in conclusione posita

sub

sub num.33. additum fuit, verba illa non denotare sententiam latam, sed ferendam, *nisi alia adjecta verba, vel Jura id declarent*; prout accidit in allatis exemplis *de cap. Suadente, & de Concilio Tridentino*, & de aliis similibus, quæ possunt afferri; Sic ferre literaliter Reiffenstuel *l. c. n.26.*

35 Quinta Regula est, quod quando Lex utitur verbis, quæ nullam dilationem temporis admittunt v. g. *mox, statim, illico, ex tunc, ipso facto*, & hujusmodi, tunc est latæ sententiæ. Item Lex latæ sententiæ, est quando Legislator, sibi, vel Legi suæ adscribit sententiam dicendo, v. gr. *Auctoritate nostra; Virtute præsentium ipso Jure subjaceat tali pœnæ*. Item Lex latæ sententiæ est, quando utitur verbis indicativi modi, præsentis, vel præteriti temporis, dicendo v. gr. *Excommunicamus, Suspendimus, Interdicimus, sciat se esse excommunicatum, sciat se Excommunicationem incurrisse, noverit suspensionem, Interdictum, seu Excommunicationem se incurrisse*, & hujusmodi; Farin. *cit. part.2. Fragment. verb. Lex num.74.* Cardin. Tuschus *litt. P. conclus. 719. n.16.* Herincx *l. c. nu.7.* Layman *l. cit. num.3.* Suarez *lib. 5. de Legib. c.6.*, & alii passim.

36 Lex pœnalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam Judicis. *Communis*. Reus enim non obligatur ad amplius, quam Lex ipsi imponit; Lex autem ferendæ sententiæ solum imponit reo, ut pœnam subeat postquam ad ipsam per sententiam Judicis fuerit condemnatus, adeoque Lex pœnalis sententiæ ferendæ non obligat ante sententiam Judicis.

37 Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ aliam executionem externam non requirunt (v. gr. in Censuris latæ sententiæ, in Irregularitatibus, impedimentis matrimonii, & hujusmodi) obligat in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis. Sic Suar. *lib.5. de Legibus cap.5.* Sanch. *lib. de Matrimon. disput.27. num.2. & disp.30. num.2.* Reiffenstuel *lib.1. decretal. tit.2. num.226.* Engel *ibidem num.43.* Mastrius *Theol. moral. disp.2. quæst.5. artic.3.* cum Cajetan. Bannez, Medina, Valentia, ab ipso citatis; Castropal. *par.1. tract.3. disput.2. punct.2. num.1.*, & alii passim. Et ratio est, quia valde expedit, ut Ecclesia ad augendum spiritualem fidelium profectum utatur non solum pœnis in Foro externo infligendis, sed etiam pœnis in Foro interno illico incurrendis ob peccata etiam occulta, ut hac ratione ipsi Fideles magis, magisque retrahantur; & hoc patet ex pluribus sacris Canonibus, *in cap.* enim *Si quis suadente 29. caus.17. quæst.4.* Excommunicatio lata in percussores Clericorum, & Monachorum incurritur ipso facto, & idem est de aliis Censuris Ecclesiasticis ipso Jure latis; *cap. Cum desideres 15. de sentent. excommunic. cap. Illud Dominus, & sequen. de Cleric. excommunicat. ministrant.* & alibi, & idem est de Irregularitate, *cap. ult. de temporibus Ordinat. & cap. Presbyterum ac sequent. de homicid.* & idem est de impedimentis Matrimonii, ut de affinitate ex copula illicita, impedimento criminis, & hujusmodi, quæ ipso facto oriuntur, quamvis crimina sint occulta.

38 Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ externam executionem requirunt (v. gr. est amissio dominii, confiscatio bonorum, privatio Beneficii, aut Officii, Ecclesiastici, aut privationis alicujus rei propriæ etiam acquisitæ, & hujusmodi, non obligat in conscientia ante Judicis sententiam declaratoriam de Crimine commisso, nisi Lex in specie addat clausulam, *alia etiam declaratione non secuta*. Sic Menochius *de arbitrar. Judic. casu 416. num.2.* Sanch. *lib.2. in Decalog. cap.27. num.7.* Silvest. *verb. Hæresis 1. num.31.* Navarr. *to.2. comment. de datis & promissis, notab.31. num.44.* Reiffenstuel *lib.1. decret. tit.2. nu.27.* Engel *ibid. nu.45.* Laym. *lib.1. tract.4. cap.13. n.6.* Mendo, *verb. Lex num.31.* Felix Potestas *tom.1. par.5. nu.180.* Mastrius *loc. cit.* Herincx *disput.5. qu.2.* Kazenberger *in supplem. Theol. Moral. Patr. Sporer. cap.1. sect.3. qu.5. num.265.* Silvius *in resol. variis par.1. verb. Beneficium cas.5.* Illsung *tom.1. dist.2. num.73.* La Croix *lib.1. tract.2. cap.1. dub.2. nu.612.* ubi citat Granad. Molin. Covarruv. Vasq. Lezan. Less. Suarez, & alios, & plures alii apud Leuren. *par.2. quæst.288.* Farinac. *par.2. Fragment. verb. Lex num.158.* & alii: *argum. cap. Cum secundum 19. de Hæreticis in 6.* ubi quamvis bona Hæreticorum decernantur ipso Jure confiscata, tamen ipsi non illico in conscientia obligantur bona sua tradere Fisco; Immo ibi Bonifacius VIII. conditor illius decretalis expresse prohibet fieri dictæ confiscationis executionem, seu bonorum occupationem ante sententiam declaratoriam Judicis Ecclesiastici super crimine Hæresis commisso; adeoque idem est dicendum de aliis similibus legibus pœnalibus externam executionem requirentibus, cum de similibus idem judicium sit habendum, *capit. Inter corporalia 7. de translation. Episcop.* Et ratio est clara, quia lex debet esse possibilis moraliter observatu, ac secundum naturam humanam, scilicet naturæ humanæ accomodata, *c. Erit autem lex 2. dist.4.* est autem ab hominum natura, & moribus alienum, ut quis seipsum ante omnem Judicis sententiam etiam declaratoriam in conscientia spoliare debeat rebus jam possessis, aut Juribus acquisitis, cum sic delinquens teneretur suum occultum delictum propalare, seipsum infamare, & condemnare, quod esset naturæ humanæ durissimum, adeoque &c.

Immo Illsung *tom.1. disp.2. num.72.* universaliter concludit, quod quamvis Legi addatur clausula *ipso facto ante declarationem*; tamen de facto nulla datur lex pœnalis, quæ nulla præmissa Judicis sententia denunciante vel pœnam, vel crimen, obliget, exceptis legibus statuentibus Censuram Ecclesiasticam, Irregularitatem, reservationem absolutionis, impedimentum criminis in Matrimonio, privationem petendi debitum conjugale ratione incestus intra secundum gradum, privationem fructuum ob neglectas Horas. Et idem tenent Dominicus Soto *l.1. de justit. qu.6. art.6.* Covarruv. *de Matrim. part.2. cap.6. §.8. num.9. & 13.* Henriq. *de Excommunic. cap.16.* Paulus Mezgor *tract.8. disp.35. art.2. num.4.* Lessius *lib.2. de justitia cap.29. dubitat.8. num.63.*, & ipso teste multi alii recentiores, Herincx *l. c. n.14.* Kazenberger *l. c. n.267.* & alii qui docent quod si Lex dicat; *ipso facto ab aliasque declaratione, seu nulla declaratione præmissa, vel nulla alia declaratione expectata*, & hujusmodi; tales clausulas esse intelligendas de declaratione: qua declaretur pœnam esse incursam, non autem qua declaretur crimen commissum; idest intelligendæ sunt de declaratione pœnæ, non negata declaratione criminis. Et quamvis hæc expositio videri posset non parum torta, & violenta, & minus congruens menti 39

Le-

Legislatoris, & ideo rejiciatur a Suarez, & pluribus aliis, illam tamen confirmat usus, ut dicunt Lessius, Herincx, Kazenberg. *loc. cit.*, & alii; ex quo usu constat non teneri reos, seu possessores se abdicare bonis, vel officiis ante declarationem criminis, quamvis leges poenales dicant pœnam incurrendam esse *ipso facto absque alia declaratione*, quia licet prima Legislatoris mens fuisset alia, non equidem obligaret ex hoc capite; cum similes leges non videantut receptæ in illo rigore, ut sponte teneatur se reus spoliare, sed potius est eis per contrariam consuetudinem in hac parte derogatum, & praxis habet, ut nulla alia poena proprie dicta (qualis est Privatio alicujus rei jam cœptæ possideri, vel alicujus Juris quæsiti) incurratur ante sententiam declaratoriam criminis, ut post Farinac. & alios asserit Castropal. *disp.2. punct.2. num.12.* Kazenberg. *loc. cit.* adeo ut nullatenus alioquin possit mandari executioni. Reiffenstuel *loc. cit.*
40 *num.233.* cum aliis ibi citatis. Declaratoria autem requirit citationem partis, teste Julio Claro, & Reiffenst. *loc. cit. num.234.*, & ab ea dari potest appellatio, ut docet *Farinaccius*, & alii apud Kazenberger *loc. cit. num.267. in fine*.

41 Dices, si Lex pœnalis latæ sententiæ in iis, quæ externam executionem requirunt, non obligat in conscienria ante Judicis sententiam, juxta dicta *supra num.38.* ergo nulla erit differentia inter legem pœnalem latæ sententiæ, & legem pœnalem sententiæ ferendæ, cum in utraque ad inducendam obligationem æque requiratur sententia Judicis. Respondetur negando sequelam cum sua probatione; adest enim inter ipsas sua vera, & realis differentia; nam pro incurrenda pœna legis pœnalis ferendæ sententiæ, requiritur sententia condemnatoria Iudicis,& talis pœna debetur solum a tempore latæ sententiæ; pro incurrenda autem pœna legis pœnalis latæ sententiæ, nullimode requiritur sententia condemnatoria, sed sufficit sola sententia declaratoria Judicis super admisso crimine; & hæc pœna debetur non solum a die latæ hujus sententiæ declaratoriæ super admisso crimine, sed etiam die perpetrati delicti, cui pœna a Jure imposita, fuit cum per Juris fictionem ad tale tempus retrahatur sententia declaratoria; quod non verificatur de sententia
42 condemnatoria. Sententia enim condemnatoria cadit supra pœnam, quæ cum sit sententiæ ferendæ, non incipit currere nisi a diæ hujus latæ sententiæ. Sententia vero declaratoria cadit supra culpam, cui cum a jure fuerit imposita pœna statim ac fuerit commissa, statim ac habita declaratione de tali culpa commissa, incipit currere a die talis commissionis, seu perpetrationis. Reiffenstuel *loc. cit. num.230.*, *& seq.* cum aliis ibi citatis, Kazenberg. *loc. cit. num.260.* & alii.

43 Instabis: Ergo si non obstante clausula *ipso facto incurrenda* adhuc requiritur sententia declaratoria Judicis, frustra apponitur in lege pœnali dicta clausula *ipso facto incurrenda*. Respondetur negando consequentiam, quia talis clausula denotat, quod post Judicis declarationem de commissa culpa, seu delicto, non requiratur alia sententia condemnatoria circa pœnam subeundam, sed tunc ipso facto debere delinquentem subire eam, quæ in lege ipso Jure designata est. Sic Mendo *verb.Lex num.32.* Felix Potestas *tom.1. part.1. num.180.* Doctores omnes supra citati.

Urgebis: Ergo saltem superflua erit illa addita 44
absque alia declaratione. Respondetur negando consequentiam, quia, ut dictum est *supra num.39.* talis & similis clausula intelligenda est de declaratione, qua declaretur pœnam esse incursam, non autem de declaratione, qua declaretur crimen esse commissum; Unde quamvis talis, & similis clausula videatur superflua, quo ad declarationem incursæ pœnæ, non est tamen superflua, quo ad declarationem commissæ culpæ, seu delicti, cui a Jure imposita est talis pœna. Sic Doctores citati *d. nu.39.* Vide Nicolium *in Flosculis verb. Pœna num.14.* ubi dicit hanc opinionem probasse *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. 5.Octobr. 1646. & 26.Novembr. 1649.*

* Legi Episcopali, vel Synodali non tenentur illi, 45
qui in Diœcesi quidem degunt, sed extra Diœcesim abeunt mox redituri, si interim extra fines Diœceseos aliquid agunt contra illam legem, quia lex per se, & immediate territorium respicit. Verum si quis e Diœcesi se absentet animo declinandi Synodale statutum, fraudem illi patrocinium præstare non est equum; quare tunc peccant contra eamdem legem; ita Clemens V. in Constitut. incip. *Superna* edixit, pœnitentes recedentes e territorio in fraudem non esse absolvendos a reservatis sui territorii. Benedict. XIV. *de Synod. Diœce. lib.13. cap.4. §.9. & 10.*

Lex ab Episcopo lata extra Synodum, audito 46
tamen consilio Capitulari, longe probabilius perseverat etiam post obitum ejusdem Episcopi: neque enim habet quid diversum a lege in Synodo lata, quam etiam defuncto Episcopo perseverare satis constat. *Ibidem lib.13. cap.5. §.1.* Lex Synodalis si 47
non acceptetur a populo quamvis peccant non acceptantes; tamen si id sciat Superior post paucos actus ab eo neglectos, & non punitos, ligare desinit ex quadam ejus conniventia *Ibidem lib.13. cap.5. §.3.* Si vero id nesciat Episcopus, tunc decennium 48
sufficere censetur; hoc enim sufficit, ut consuetudo longi temporis dicatur. *Ib. §.4.*

Si vero jam acceptata sit, præscriptio contra illam 49
inducitur per decennium, neque enim agitur de præscriptione, qua aliquod jus proprietatis ab Ecclesia auferatur, quæ præscriptio annos quadraginta exigit. Requiritur tamen ut a majori communitatis parte libere sit inducta, continuis actibus frequentata, animo legem tollendi,& adsit consensus legislatoris juridicus saltem, & legalis, qualem scilicet leges requirunt. *Ib. lib.13. c.5. §.5.*

Lex Synodi Diœcesanæ obligans totam Provin- 50
ciam si obtinuerit confirmationem a Sede Apostolica in forma communi, ut plerumque fit, quæque his verbis concipi solet: si juste, canonice, ac provide facta sint, & dummodo sacris, Canonibus Concilii Tridentini decretis, & constitutionibus Apostolicis non adversentur: tunc utique abrogari ab Episcopo potest, cum maneat lex ejusdem tantummodo. Si vero confirmatio fiat in forma specifica cum causæ cognitione, singulis statutis expensis, & in confirmatione addatur ex *motu proprio, atque ex certa scientia*, tunc utique fit lex Pontificis, in qua Episcopus dispensare non potest, *Ibid. lib.13. c.5. §.11.*

Addi-

Additiones ex aliena manu.

51 De Lege nova a Summo Pontifice promulgata utrum ea obliget statim, an post duos a promulgatione menses, juxta *Authent. Ut factæ novæ Constitutiones*, quæri solet:

52 Negant communiter Doctores *apud Sell. de Legib. part.1. §.1. num.47. Pontifex* (ait laudatus Auctor loco mox citato) *in modo ferendi Legem suam, & obligationem inducendi non acceptavit Authent. Ut novæ Constitutiones, quoad primam partem, scilicet quoad publicationem faciendam in qualibet Provincia, ut supra ostendimus. Ergo, nec quoad secundam, nempe aliorum mensium; quia hæc acceptatio, neque aliquo textu juris Canonici, quo Pontifices declarant, velle se adhibere leges civiles pro modo ferendi, vel obligandi Ecclesiam per suas leges, neque probatur consuetudine: ut fidem suam interponunt graves Auctores, & specialiter Vasquez &c. Et Navarrus &c. docet de consuetudine & stylo in Urbe servari, ut Constitutionum Apostolicarum Transgressores, ante duos menses a promulgatione puniantur, non solum qui probantur scivisse promulgationem, sed etiam qui non potuit illam ignorasse. Quod autem hanc consuetudinem aliqui Navarrum sequuti restringendam putent ad Forum tantum exterius, & Urbicolas, seu Incolas Romæ profecto tanquam naturæ repugnant probari non potest. Ecclesia enim non punit nisi propter delictum, aut verum, aut præsumptum. Sed neutrum adesset hoc casu. Non verum, quia, ubi non datur vera transgressio Legis, non potest dari verum delictum; sed antequam obliget Lex non datur vera transgressio. Ergo. Sed neque præsumptum invenitur delictum; nam certo ponitur non constare, nondum esse elapsum tempus duorum mensium. Ergo si sciens Legem judicatur ut trangressor, ex nulla præsumptione judicatur, sed ex certa probatione delicti. Unde consuetudo ita transgressores puniendi aperte supponit Legem obligare Romæ ante duos menses; quæ suppositio, utpote in voluntate Pontificis modum, & stylum Curiæ Romanæ utique non ignorantis fundatur. Altera vero restrictio facta ad Urbicolas, quæ asseritur a Navarro non impliciter, sed sub particula: Forte: non probatur, neque apparet Suario esse verisimilis, nec immerito opinionem si hanc rite ponderemus.*

Negativæ huic opinioni standum & ego censeo, unice motus consuetudine illa puniendi trasgressores novæ Legis Pontificiæ ante duos menses. 53 Cæterum seposita hac consuetudine, Lex nova Pontificia, uti 54 & Lex nova civilis non obligaret, nisi post duos menses a promulgatione; idque quia Jus canonicum ubi contrarium aperte haud decernit, imitari profitetur civile. Et obligare statim debet Lex Pontificia nova, non solum Incolas Urbis, sed & alios, ad quos ipsius notitia pervenerit.

ARTICULUS III.

Lex quo ad ea quæ concernunt personas ad ipsam obligatas.

1 AD Leges Ecclesiæ obligantur omnes Christifideles; *Communissima* per textum *in cap. Canonum statuta 1. de Constitutionibus*, ibi: *Canonum statuta custodiantur ob omnibus. Et nemo in actionibus, vel Judicii Ecclesiastici suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur*, cum similibus. 2 Ad tales Leges obligantur infantes, seu pueri post septennium, in iis quorum materia eorum ætati est conveniens. *Communis*. In tali enim ætate communiter censentur capaces rationis; & Leges positivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt; *leg. Nam ad ea, ff. de Legibus*. 3 Immo ad Leges Ecclesiæ in iis, quorum materia eorum ætati est conveniens, secundum multos obligantur etiam infantes, seu pueri habentes perfectum usum rationis ante septennium. Sic Busemb. *lib.1. tract.2. cap.2. dub.1. num.3.* Navarr. Henriq. Azor. ab ipso citati, Bosco *de pœnit. d.7. num.2.* ubi docet, tales pueros obligari ad confessionem annuam, & sic tenent plures alii, & hæc sententia est satis probabilis, teste La Croix *l.1. num.676.* ubi dicit, hanc sententiam saltem esse suadendam in praxi. Et ratio hujus sententiæ est, quia cum tales pueri sint capaces præcepti non requirentis certos annos, si plenum usum rationis habeant, ut supponitur, Lex procedit contra eos, adeoque &c. (a). 4 Alii tamen dicunt, tales pueros, seu infantes non teneri ad ipsas Leges ante septe-

Romani Theologi Nota.

(a) Non solum suadenda est Pueris, in quibus usus rationis obtinet ante septennium, ac malitia supplet ætatem, Confessio Sacramentalis, sed inculcanda, ac omnino præcipienda. Fac enim hos Pueros inter bonum & malum discernere, ac peccati conscios esse, quis neget necessarium iis esse Sacramentum pœnitentiæ, ut a peccato surgant? Si Confessarium adire tenentur nondum expleto septennio, ergo divino præcepto de expiando per Sacramentalem Confessionem peccato revera adstringuntur. Cum itaque Ecclesia, ne fideles salutare, ac necessarium post peccatum remedium negligant, generatim præcipit, ut omnes saltem semel in anno confiteantur, idque sub Ecclesiasticis quoque pœnis, ut fortius negligentes excitet, omnesque moveat ad reconciliationem cum Deo saltem semel in anno procurandam, manifestum est, tempus determinasse, ultra quod nulli prorsus peccati capaci Confessionem differre liceat. Itaque si Pueri, in quibus usus rationis acceleratur, ac malitia ætati prævalet, peccati ac gravis culpæ capaces fiant, quis unquam eos poterit ab illo Ecclesiæ præcepto eximere, quo ad annuam Confessionem omnes Fideles obligantur? Vides ergo, quam longe a vero aberrent Benigni illi Theologi, qui probabilis opinionis usu, aut hortandos tantum, aut omnino excusandos a Confessione hujusmodi Pueros docent. Atque hæc in causa sunt, ut apud peritiores ac de æterna hominum salute magis sollicitos Theologos, doctrina probabilismi male audiat. Nam admissa etiam opinione, quæ tradit Ecclesiæ præcepta homines non obligare ante septennium, quod leges positivæ ad ea referuntur, quæ generatim accidunt; nihilo tamen minus de annuæ confessionis præcepto in Puero peccati capace ante septennium aliter philosophandum est; Nisi velimus asserere, Ecclesiam de horum Puerorum salute sollicitam non esse

septennium completum, quamvis plenum rationis usum habeant, quia Leges Ecclesiasticæ in obligando procedunt humano modo, & ideo neminem obligant, nisi habentem plenum usum rationis, quem non presumunt, nisi post septennium completum, quia Leges positivæ attendunt ad ea, quæ communiter contingunt, *cit. l. Nam ad ea, ff. de Legibus*; communiter autem non contingit plenus usus rationis ante septennium completum, adeoque &c. Sic Diana *part.10. tract.12. resol.37.* Burghaber *Centur.2. casu 24.* Illsung *tom.1. d.2. num.18.* Castropalao *tr.4. disp.1. punct.14. §.2.* Kazenberger *loc. cit. num. 238.* Joannes Sanchez, & alii, & hæc sententia est etiam satis probabilis, teste La Croix *l. c. n. 676.*

5 Pueri, & Puellæ post septennium completum, & ante pubertatem, id est ante annum 14. completum in masculis, & ante annum duodecimum completum in fæminis, possunt incurrere Excommunicationem latam in eos, qui ingrediuntur Monasteria Monialium. Concilium enim Tridentinum *sess. 25. cap. 5. de Regularibus*, expresse addit *cujuscumque ætatis sint*; Unde cum post septennium completum, licet ante pubertatem pueri, & puellæ sint doli & malitiæ capaces, si ingrediantur cum cognitione talis prohibitionis Monasteria Monialium, incurrunt Excommunicationem. Sic tenent Suarez, Vasquez, Dicastill. cum La Croix *lib.7. num.41.* Kazenberger. *loc. c. n.241.* & colligitur ex declaratione *Sacræ Congregat. Episcop. & Regular.* quæ sæpe sæpius censuit, quod introducens infantes cujusvis sexus, vel ætatis incurrit Censuras violatæ Clausuræ, & signanter in *Tudertina 7. April.1579. in Neapolit.22. Mart.1580.*
6 *in Taurinen.* 10. *Junii* 1650. Et sic dicendum est de puellis, quæ in simili ætate ingrediuntur Monasteria, seu Conventus virorum; ut habetur ex Constitutione Eugenii IV. edita pro Congregatione S. Justinæ de Padua incipien. *Et si quaslibet personas*, *Vide verb. Conventus, art. 3. num.18.* ubi adducuntur præcisa ejus verba.

7 Etiam probabilius est, tales impuberes incurrere Excommunicationem latam in percussores Clerici, uti ex Jure probant Castrop. *de Legibus d.1. p.24. §.2. num.9.* Delbene *c.15. dub.3.* Dicastill. *d.1. num. 228. & 231.* La Croix *lib.7. cap.41.* Kazenberger *loc. cit.*
8 *num.241.* & alii. Item valde probabile est, tales impuberes incurrrere alias Censuras a jure, vel ab homine latas. Suarez, Dicastill. cum la Croix *loc. cit. num.42.* Kazenberg *loc. cit. nu.241.* Et ratio est, quia ætas illa est de se capax Censuræ, uti quamvis sit contrariæ sententiæ, fatetur etiam Krimer *l. 5. num. 1662.* & nullo Jure probatur exempta. Immo ut fatetur etiam Delbene *loc. cit.* videtur certum in praxi, quod quando fertur Censura Interdicti in totum populum, obligentur etiam impuberes, cum & illi abstineant a Divinis, adeoque communis sensus est, quod incurrant Censuram Interdicti, & consequenter & alias, quamvis non tam facile, cum eorum actio sæpius excusetur a peccato.

9 Amentes non perpetui, sed delirantes per intervalla tantum, sicuti & ebrii obligantur ad Leges humanas. *Communis*. Ipsi enim absolute pollent usu rationis, adeoque non eximuntur absolute a Legibus humanis, sed solum tempore delirii, & ebrietatis per accidens excusantur a formali, & imputabili earum transgressione, cum careant tunc usu rationis ad peccatum formale necessario requisito. Non tenentur tamen ad 10
ipsas humanas Leges amentes perpetui. *Communissima*. Perpetuo enim amentes sunt perpetuo incapaces usus rationis necessario requisiti ad peccatum formale.

Ad Leges, & statuta inferiorum Prælatorum Ec- 11
clesiasticorum, aliorumque Superiorum obligantur solum subditi proprii Territorii. *Communis.* Ad obligationem enim Legis necessaria est Jurisdictio, quam non habet Legislator in non suos subditos; *argum. l. ult. de jurisdict. omn. Judic.* ibi. *Extra Territorium Jus dicenti non paretur impune*; & concordat *cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6.* ibi: *Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune.* 12
Immo neque ad tales Leges tenentur subditi, quando actu existunt extra Territorium Legislatoris; quia Leges non feruntur in personas absolute, sed dependenter a Territorio, *leg. Omnes populi, ff. de justitia & jure* & expresse habetur *in cit. cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6.* ibi: *Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius Diœcesim committentes, minime ligari noscuntur, cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune*, & concordat *cit. l. ult. de jurisd. omn. Jud.*

Legislator humanus tenetur ad proprias Leges, in 13
quibus continetur Jus naturale, vel Divinum, quia hæc Jura, cum procedant ab Auctore Deo, sunt supra Legislatorem humanum, quamvis ab eo sint populo proposita, & declarata, adeoque nequit ab ipsis se eximere, cum inferior in Legem Superioris nullam habeat potestatem, *cap. Inferior 4. dist.21. cap. Cum inferior 16. de majorat., & obedient. & Clement. Ne Romani, de election.*

Legislator humanus Monarchicus non tenetur Le- 14
gibus quo ad vim coactivam, neque quo ad vim directivam directe, sed tantum indirecte. Sic cum communi Theologorum, & Canonistarum S. Thomas *1.2. qu.96. art.5. ad 3. Fagnan. in cap. Canonum statuta num. 57. de Constitutionibus*, Barbosa *lib.1. Juris Ecclesiast. univers. cap.2. num. 187.* cum pluribus ibi citatis. Pirhing *lib.1. Decret. tit.2. num. 67.* Reiffenst. *ib. num.268.* Engel *ib. num.28.* Navarr. *in cap. Si quando, de except.8. & num.12. de Rescriptis*, Covarruv. *in cap. Alma mater, par.1. §.1. nu.5.* Fachineus *lib.1. Controvers. Juris cap.2.* Mastrius *Theol. Moral. disp.2. q.4. art.4.* & alii passim.

Ad faciliorem caput conclusionis præmittendum 15
est, quod in Legibus duplex vis obligandi distingui solet, scilicet una directiva, & alia coactiva: *Vis directiva* est, quæ obligat ad solam culpam in conscientia incurrendam; *Vis coactiva* est, quæ obligat non solum ad culpam in conscientia incurrendam, sed etiam ad pœnam ratione transgressionis subeundam. Vis autem directiva alia dicitur *directa*, & alia *indirecta*,

esse, vel leges suas non extendere ad omnes, quibus congruunt, ac etiam necessariæ sunt. Congruit vero, ac necessarium est, ut Puer capax peccati, & qui gravis esse possit culpæ reus pœnitentiæ Sacramentum recipiat.

recta. *Directa* est illa, cujus obligatio provenit ex vi ipsiusmet Legis, & hæc proprie non obligat, nisi subditos Legislatoris. *Indirecta* est illa, cujus obligatio non provenit ex vi ipsiusmet Legis, sed ex naturali æquitate, ac dictamine rectæ rationis post latam ejusmodi Legem; & hæc obligat etiam ipsummet Legislatorem ad se conformandum suis subditis in observantia suæ latæ Legis. His prænotatis.

17 Probatur prima pars conclusionis, scilicet quod Legislator humanus Monarchicus non teneatur suis Legibus, quo ad vim coactivam, quia nemo sibi imperare, aut prohibere potest; textu expresso *in l. penult. ff. de receptis arbitris*, ibi: *Neque autem imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest*, adeoque cum Legislator Monarchicus non habeat superiorem, a quo vi coactiva obligetur ad Leges, & neque possit seipsum sic ad illas obligare, stat clarum, quod quantum ad obligationem pœnæ subeundæ solutus est, textu expresso *in l. Princeps 30. ff.*

18 *de Legibus*, ibi: *Princeps Legibus solutus est*. Immo supremus Monarchicus Legislator quo ad vim coactivam neque obligatur Legibus suorum Antecessorum; *cap. Innotuit 20. de election. §. Quamvis autem* ibi: *Successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generari, pari post eum, immo eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem*, & *c. Exiit 3. de verborum signific. in 6. §. Cæterum Sanctæ memoriæ*, ibi; *Nec successorem suum quomodolibet obligavit, cum non habeat imperium par in parem*.

19 Probatur secunda pars conclusionis, scilicet quod Legislator humanus Monarchicus non teneatur suis Legibus neque quo ad vim directivam directe; quia omnis obligatio directa, etiam directiva supponit in imponente superioritatem, & in faciente subjectionem, ut habet communis Doctorum, *arg. l. ult. de omnium Jurisdic. & cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6.* cum similibus, adeoque cum Legislator respectu sui ipsius non sit Superior, nec subditus, suis Legibus non tenebitur directe etiam quo ad vim directivam, *arg. cit. l. penult. ff. de receptis arbitris*, & *cit. l. Princeps 20. de Legibus*.

20 Probatur tertia pars, scilicet quod Legislator humanus Monarchicus teneatur suis Legibus quo ad vim directivam indirecte; quia Legislatorem teneri suis Legibus quoad vim directivam indirecte, nihil aliud est quam etiam ipsum posita simul Lege pro bono totius Comunitatis, teneri consecutive hanc observare ex Jure naturali, ac Divino ad se conformandum suis subditis in observantia Legum, ne pars a toto discrepet, & ne subditi scandalizentur. Ad hoc autem revera Legislator tenetur ex ipsa naturali æquitate, & rationis ordine, ut colligitur *ex cap. Quæ contra 2. dist. 8.* ubi sic dicitur: *Turpis est enim omnis pars universo suo non congruens*, & Conc. Trid. *sess. 24. de reform. cap. 1.* ubi sic habet: *Totius familiæ Domini status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite*, quia ut dicitur *Ecclesiastici 10. Qualis Rector est Civitatis, tales & inhabitantes in ea*. Unde si qui forent Legislatores, qui suas Leges ita non observarent, posset illis merito improperari illud, quod tamquam omni Juri repugnans improbavit Christus Scribis & Pharisæis *Matth. 13.* dicens: *Alligant onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere*. Hinc *cap. Justum est 2. dist. 9.* sic expresse insinuatur: *Justum est Principem Legibus obtemperare suis; tunc enim Jura sua ab omnibus custodienda existimet, quando, & ipse illis reverentiam præbet. Principes Legibus teneri suis convenit, nec in se posse damnare Jura, quæ in subjectis constituunt, justum est. Justa est enim vocis auctoritas eorum, si quod populis prohibent, sibi licere non patiantur*, & *cap. Cum omnes 6. de Constitutionibus*, expresse dicitur: *Patere Legem, quam tu ipse tuleris*, & ibi Glossa verb. *Patere Legem*, sic habet: *Nec debent aliis Legem imponere, quam ipsi negligunt observare*, ut similiter habetur *in cap. Pro illorum 22. de Præbendis*, ibi: *Cum nobis Legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare*, & *l. 4. Cod. de Legibus*, sic præcise dicitur: *Digna vox est majestate regnantis, Legibus obligatum se Principem profiteri*. Adeoque &c.

Ex adductis sequitur, quod Papa exemptus sit omnibus pœnis Canonicis Jure humano introductis; & Episcopus exemptus sit a pœnis per se, suosque Antecessores statutis, cum enim ex dictis Legislator non teneatur Legibus suis, & Antecessorum quo ad vim coactivam, & tales pœnæ proveniant a vi coactiva Legum Pontificiarum, & respective Episcopalium, Papa, & respective Episcopus est ab ipsis exemptus. Non sunt tamen exempti a culpa, nec Papa, nec respective Episcopus, si suas, vel suorum Antecessorum Leges non observent; cum ex dictis teneatur ad earum observantiam quo ad vim directivam. 21

22

Hinc Papa quamvis non teneatur ex præcepto Ecclesiastico, *cap. Omnis utriusque sexus, de pœnitentiis, & remissionibus* ad annuam Confessionem, & Paschalem communionem vi coactiva, itaut subjaceat pœnis ibidem in transgressores taxatis; tenetur tamen vi directiva, itaut si id facere negligeret, peccaret. Geminian. *in cap. Justum est 2. dist. 9.* Joann. Andreas *in cap. Significasti, de foro competent.* Fagnan. *in cap. Canonum statuta 1. de Constitutionibus num. 17. & sequent. cum aliis ibi citatis*, Covarruv. *in cap. Alma mater part. 1. §. 1. num. 6.* Barbosa *part. 1. Jur. Eccles. univers. cap. 2. num. 87.* Reiffenstuel *loc. cit. nu. 212.* & alii passim, *arg. citatis Juribus, & cap. Confidimus 1. caus. 25. q. 2.* ubi Gelasius Papa sic dicit: *Id quod universalis Ecclesiæ probavit assensus, nullam magis exequi sedem præ cæteris oportere, quam primam*, cum similibus. Et sic salva proportione dicendum est de aliis Legislatoribus, cum hoc tamen, quod secluso scandalo, & damno, seu injuria tertii peccatum Legislatoris Monarchici propriam Legem seu suorum Antecessorum transgredientis, raro sit mortale, ut tenet Tannerus *t. 2. disp. 5. q. 6. n. 22.* Reiffenst. *loc. cit. n. 273.* Kazenberger. *loc. cit. n. 229.* & alii. 23

24

Si Legislator sit ipsa Communitas, v.g. Respublica, Capitulum, vel alia Universitas, tunc singuli de tali Republica, Universitate, seu tali Religione, vel Communitate repræsentata per Capitulum, adeoque etiam ipsimet Senatores, Capitulares, aliique conditores ipsarum Legum tenentur ad earundem observantiam non solum quo ad vim directivam, sed etiam quo ad vim coactivam, quia Senatores tota Republica, & Capitulares tota Religione, vel Universitate, seu Communitate simul sumpta sunt inferiores, & vere subditi. *Communis, arg. c. Cum omnes 6. de* 25

6. de Constitutionibus, §. *Cum igitur quod quisque Juris in alterum statuit, ipse debeat uti eodem. Et sapientis dicat auctoritas: Patere Legem, quam tu ipse tuleris*, cum similibus,

26 Hæretici quamvis de facto resistant Legibus Ecclesiasticis, seu Constitutionibus Pontificiis pro toto Christiano Orbe latis, de Jure nihilominus ad earum observantiam sunt obligati *Communis*. Hæretici enim per Baptismum, ac Fidem Christi susceptam, jam sunt ingressi Ecclesiam Catholicam, ejusque membra effecti, adeoque manent obligati Legibus ipsius; Nec ex quo ipsius Legibus de facto resistant, per hoc liberantur ab obligatione eas observandi, quia, ut expresse dicitur *l. Nemo ex suo, ff. de Reg. Juris*: *Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*, & concordat *cap. Intelleximus 7. de Judiciis*, ibi; *Ne videatur de sua malitia commodum reportare*.

27 Judæi, Pagani, & Catechumeni non tenentur Legibus Ecclesiasticis. *Communis*. Leges enim nequeunt obligare non subditos Legislatoris; *arg. l. ultim. de jurisdiction. omn. Judic. & cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6.* cum similibus. Judæi autem, Pagani, & Catechumeni non sunt subditi Ecclesiæ, cum necdum per Baptismi Januam in ipsam sint ingressi; adeoque &c. Hinc Apostolus *1. ad Corinth. 5.* dicit *Quid mihi de iis, qui foris sunt judicare? Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit*, & concordat *cap. Gaudemus 8. de Divortiis*, ubi expresse Papa fatetur, quod Infideles, & Pagani, *Constitutionibus Canonicis non arctantur*. *Quid enim ad nos, secundum Apostolum eundem, de his, qui foris sunt judicare?* Et idem supponere videtur Concilium Tridentinum *sess. 14. cap. 2.* ibi: *Cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus*.

28 Peregrini & Advenæ existentes extra Territorium suum non obligantur ad Leges speciales sui Territorii. *Communis*, per textum *in l. ult. de Jurisdict. omn. Judic.* ibi: *Extra Territorium Jus dicenti non paretur impune*, *& cap. Ut animarum 2. de Constitutionibus in 6.* ibi: *Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune*. Leges enim non feruntur in personas absolute, sed dependenter a Territorio, *l. Omnes populi, ff. de Justitia & Jure*. Immo Pere-

29 grini & Advenæ existentes extra suum Territorium, non solum non obligantur ad Leges speciales sui Territorii, sed nec ad Leges communes in suo Territorio vigentes, si istæ non vigeant in loco, ubi per modum hospitii reperiuntur, aut morantur. *Communis*; *arg. cap. Illa autem 11. dist. 12.* Tunc enim quilibet potest se accomodare rationabilibus consuetudinibus locorum, in quibus existit, cum privilegio locali frui possint omnes in eo loco existentes. Hinc Itali dum hospitantur, aut morantur in Germania, possunt licite vesci lacticiniis diebus jejunii, quamvis hæc in Italia pro talibus diebus non liceant; & sic de similibus.

30 Peregrini & Advenæ exeuntes e suo Territorio, & nacti Domicilium in alio loco cum animo ibidem permanendi, illico adstringuntur Legibus illius loci tam communibus, quam specialibus. *Communis*, *arg. l. Domicilium ff. Ad municipalem*, *l. Cives*, *Cod. de Incolis lib. 10. cap. Ex parte 15. & cap. Licet 20. de foro competent.* cum similibus.

Peregrini & Advenæ discedentes mane ex Oppido, ubi non est jejunium, possunt ibi comedere carnes quamvis vesperi, vel meridie venturi, seu redituri sint ad locum, ubi est jejunium de præcepto; quia in priori loco constituti, nondum tenetur lege jejunii posterioris loci. *Communis*. Neque domum reversi amplius tenebuntur illa die servare jejunium, quippe jam violatum, & servatu impossibile. *Communis*. Tenebuntur tamen adhuc abstinere a carnibus, quia hæc abstinentia est divisibilis & adhuc tunc illam pro reliqua diei parte servare possunt. *Communis*. Item tenentur abstinere a carnibus in loco Domicilii, ubi est jejunium, si inde mane discedant, perventuri ad locum, ubi non est jejunium, quia tenentur Legibus proprii domicilii, quandiu in eo reperiuntur. *Communis*. 31 32 33 34

Peregrini & Advenæ se transferentes in fraudem jejunii de loco, ubi viget præceptum jejunandi, ad locum ubi non jejunatur, peccant graviter, quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent: *cap. Sedes 15. & cap. Ex tenore 16. de Rescriptis, cap. Tuæ 12. de Clericis non residentib. cap. Ex litteris 2. de Dolo & contumacia, l. In fundo ff. de rei vindic. l. Cum hi, ff. de transact. l. Si Legatarius, Cod. de Legatis*, cum similibus. Vide *verb. Jejunium art. 2. nu. 29. & 36.* ubi solide probatur hæc conclusio, tum ex Concilio Mediolanensi, tum ex Constitutione Clementis X. incipient. *Superna*, tum ex ratione intrinseca, plurimis etiam adductis Doctoribus. Vide etiam verb. *Impedimenta Matrimonii art. 2. n. 98.* ubi affertur Decretum Urbani VIII. confirmativum Decreti Sacræ Congreg. Conc. in quo declaratur nullum Matrimonium illorum, qui in fraudem Legis e loco proprii Domicilii, ubi est publicatum Concilium Tridentinum, non mutato realiter Domicilio, transeunt ad locum, ubi non est publicatum Tridentinum, eo solo animo & fine, ut absque Parocho, & testibus contrahant. 35 36

Peregrini autem, & Advenæ, qui de loco, ubi jejunatur, non in fraudem jejunii, sed bona fide, v. gr. peregrinationum causa transeunt ad loca, seu per loca, ubi non jejunatur, non tenentur jejunare, quia Lex illa jejunii est affixa loco. Vide *dict. verb. Jejunium, art. 2. num. 31.* Sic qui non in fraudem jejunii, sed peregrinationum, aut negotiorum causa, de loco proprii Domicilii, ubi ob discrepantiam novi & veteris Calendarii, nondum est incœpta Quadragesima, pergit ad locum, ubi per hebdomadam est Quadragesima jam incœpta, & observatum jejunium, non tenetur illo anno jejunare illic per adhuc alios octo dies Paschæ ad complendam integram Quadragesimam sed potest licite se accommodare moribus eorum, apud quos est. Vide *d. verb. Jejunium num. 32.* (a) E contra vero si talis in loco sui domi- 37 38 39

Romani Theologi Nota.

(a) Lucius Noster cum suis Probabilistis opinatur, eum, qui in loco domicilii Quadragesimam jejunando absolverit, non teneri ad jejunium, si in locum veniat ubi nondum expletum Quadragesimale jejunium sit

micilii complesset Quadragesimam, non teneretur postea alibi observare illos octo dies, quia præceptum illud jam implevit, & Ecclesia tantum obligat ad unam Quadragesimam, dummodo tamen caveat, ne alii scandalizentur. Vide *d. verb. Jejunium num.*33.

40 An Peregrini, & Advenæ exeuntes e loco, ubi est Festum de præcepto, transituri ad alium locum, ubi non est Festum, teneantur ante discessum audire Missam? variant Doctores; Auctores enim 18. apud Pasqualigum *de Sacrificio qu.*1296. teste la Croix *l.*1. *tr.*2. *cap.*2. *dub.*2. *num.*684. tenent partem affirmativam. Alii autem undecim apud eundem Pasqualigum, Busemb. & varii alii tenent absolute partem negativam. At placet distinctio, quam multi alii afferunt; Vel enim antequam discedant e suo Territorio, nullum ibi celebratur Sacrum; & tunc non tenentur expectare, sed possunt discedere, & non audire Sacrum. Vel antequam discedant, celebratur Sacrum, quod sit unicum in tali loco: & tunc ante discessum tenentur illud audire, quia pro tali differentia temporis tenebantur illa die audire Sacrum, quod cum ibi supponatur esse unicum, non poterat ibi audiri alia hora, adeoque tenebantur illud audire ante suum discessum, cum ante suum discessum eos urgeret præceptum audiendi illud unicum Sacrum tali tempore celebratum. Vel tandem in loco, a quo discedunt, celebrantur plura Sacra; & tunc quamvis unum, vel duo Sacra celebrentur ante suum discessum, si alia Sacra remaneant celebranda, postquam discesserint, non tenentur Sacrum audire antequam discedant, quia si ibi mansissent, potuissent licite expectare aliud Sacrum, & etiam ultimum ibi celebrandum, adeoque cum ante elapsum tempus illius sint deobligandi, eo quod migraturi sint in aliud Territorium, in quo non est talis obligatio, etiam non tenebuntur prævenire. Et ratio est, quia quando præcipitur auditio Sacri, subintelligitur tacita conditio, si toto illo tempore, quo Sacra celebrantur, permanserit quis in loco diei Festi, & consequenter subditur præcepto; in supposito autem nostro casu tales Peregrini, & Advenæ non remanent in loco Festi pro toto tempore, quo Sacra celebrantur, sed eodemmet mane antequam omnia Sacra celebrentur, exeunt fines illius loci, & perveniunt ad alium locum, ubi non currit Festum de præcepto, adeoque &c. Sic Sanchez, Lessius, Castropalaus, Bonacina, Henriquez, Præpositus, Amicus, Reiffenstuel, Delbene, Moya, Illsung, aliique multi apud la Croix *loc. cit. num.*684. & Kazenberger *loc. cit. n.*252. (*a*)

Tenentur tamen tales Peregrini, & Advenæ ante discessum a Territorio ubi currit Festum, toto illo tempore, quo permanent, ibi abstinere a labore servili, quia hoc præceptum obligat divisibiliter pro qualibet parte notabili totius diei. Paulus Mezger *tract.*8. *dis.*33. *art.*5. *§.*4. *num.*28. Kazenberg. *loc. cit. num.*252. & alii passim. 41

Cum autem pervenerint ad locum, ubi non est Festum, dummodo illuc non se contulerint in fraudem Legis, possunt laborare, quam- 42

H 2

ob diversum Kalendarium ibi usurpatum: contra vero eum qui in loco domicilii octo, vel decem dies jejunare adhuc debuisset secundum illius Kalendarium, non teneri ad jejunium, si ad locum venerit ubi Quadragesima transacta, ac Pascha celebratum sit. Non video quomodo hæc duo invicem cohæreant. Si in loco ad quem perrexerit Peregrinus Christianus jejunandum sit, non tenetur sese conformare moribus ac loci institutis, quia Ecclesiæ præceptum jam implevit; at si ibi non sit jejunandum potest optime ipse sese accommodare moribus & regionis institutis, etsi juxta Ecclesiæ præceptum de Quadragesimali jejunio octo aut decem dies adhuc jejunare deberet. Numquid ergo ita sunt cum loco, in quo versamur præcepta conjuncta, ut a loco nullo modo pendeant, dum res sit de jejunando, vel festo servando, pendeant vero dum liberandi homines sint a jejunio, festoque celebrando, secundum Ecclesiasticam legem? Vide quæst. hanc a nobis tractatam tom. 2. Theologiæ Moral. Patris Antoine pag. 38. edict. Romanæ an. 1757. ubi Verricellum id asserentem, quod Ferraris tuetur, confutavimus.

Romani Theologi Nota.

(*a*) Vide, amice Lector quam stupendum sit horum Theologorum studium, ut homines a legibus solvant! Peregrinus, & advena e loco discessurus ubi festum celebratur, si una tantum in eo celebranda sit Missa, eam audire tenentur, dum ante ipsorum discessum celebretur. Si vero plures adsint celebrandæ ibi Missæ, licet duæ, aut tres celebrentur ante eorum discessum, nullam audire tenentur. Ubi majus est satisfaciendi præcepto commodum, ibi minor, immo nulla obligatio est. Quis id in animum inducat suum dum recte cogitet? Audi ergo Antoine pag. 40. tom. supracit. qui hanc ait esse praxim, & persuasionem fidelium timoratorum, ut ante discessum a loco præceptum audiendi sacrum impleant, si prævideant postea impeditum iri, ac revera ita agere tenentur: quia Lex Peregrinum illum obligat, tempus vero, quo adhuc in suo domicilio versatur, unicum est ei aptum ad illam observandam: quare perinde est ac si eo solo tempore obligaretur. Quisque vero tenetur servare præceptum quo adstringitur. Rursus præceptum affirmativum debet impleri quando potest, præsertim si prævideatur postea non implendum; neque enim temporis spatium concedit, pro quo differri possit ejus observatio; sed obligat, ut quam primum potest observetur, si postea non possit impleri; alioquin non esset satis efficax, & sæpe eludi posset; Ita sapientiss. Suarez. *Hinc qui abit die festi ad locum ubi non est festus, tenetur audire sacrum priusquam exeat si possit absque gravi incommodo, & nequeat alibi audire, sicut si non exiret, teneretur audire primam missam, si prævideret postea impeditum iri. Quia præceptum obligat simpliciter eo die, & non potest impleri, nisi audiendo primam Missam: Nam hic & nunc & respectu talis hominis, illa est unica, & præsens hora est ultima ipsi apta ad implendum præceptum.* Hæc Antoine.

quamvis in loco sui domicilii propter peculiare Festum ibi currens, debeant ex præcepto abstinere a labore servili; statuta enim, & consuetudines locales sunt veluti loco affixæ, adeoque tale peculiare Festum sui domicilii non ligat ipsos, dum existunt sine fraude Legis extra districtum dicti sui domicilii. Lessius *lib.4. de Justitia, & Jure cap.2. numer.55.* Navarr. *capit. 13. Manualis numer.5.* Reiffenstuel. *Theol. moral. tractat. 2. de Legibus dist.3. quæst.4. num.33.* & alii passim. Vide dicta supra *a num.34. ad 36.*

43 Peregrini, & Advenæ tenentur ad Leges locales in celebratione contractuum, *cap. Licet 20. de foro competent. leg. Heres absens, & leg. Omnem obligationem,*
44 *ff. de judiciis.* Unde si Sponsus, & Sponsa e loco, ubi non est promulgatum Tridentini Concilii Decretum de contrahendo Matrimonio coram Parocho, & testibus, peregrinentur ad locum, ubi est promulgatum, tenentur contrahere coram Parocho, & testibus, alias Matrimonium esset invalidum, eo quod semper sit habenda ratio loci, ubi Matrimonium per verba de præsenti contrahitur, *Communissima*, & sic declarasse Sacr. Congreg. Concili referunt Wamesius *in consil. tom.2. cons.530.* Pignatell. *tom.5. cons.79. num.33.* la Croix *l.6. part.3. n.714.*

45 Peregrini, & Advenæ tenentur ad Leges locorum, ubi reperiuntur, quando tales Leges latæ sunt specialiter ob bonum commune illorum locorum, uti sunt v. gr. Leges, quæ prohibent, ne certæ merces ex Oppido evehantur, ne certæ pecuniæ expendantur, ne certa genera armorum deferantur, & hujusmodi; aliter si ipsas Leges scienter transgrederentur, possunt puniri, ac alii inquilini, cum tunc ratione delicti fiant subditi, & fortiantur Forum loci, ubi delinquunt. *Communis*, per textum *in cap. Postulasti 14. & cap. Licet 20. de Foro competent. cap. De illis 1. de Raptoribus, & cap. Placuit 6. qu.3. & Authent. Qua in Provincia, Cod. ubi de criminibus agi oportet*, ubi sic expresse habetur: *Qua in Provincia quis delinquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus fit, illic etiam Juri subjaceat.*

46 An Vagi, seu Vagabundi, qui nullibi habent domicilium, obligentur Legibus, & consuetudinibus locorum, per quæ transeunt, vel in quibus hospitantur, variant Doctores. Affirmant enim Sotus, Suarez, Mastrius, Herincx, Mezger, Bonacina, Mendo, Felix Potestas, & alii plures; *arg. cit. cap. Postulasti 14. de Foro competent. cum aliis numero antec. allegatis, & cit. Authent. Qua in Provincia, Cod. Ubi de criminibus agi oportet.* Vagi enim, seu Vagabundi possunt a loci Magistratu capi, atque puniri, nedum ob delicta in loco talis Magistratus commissa, sed etiam ob delicta alibi perpetrata, unde colligitur eos in quovis loco, ubi hospitantur, sortiri Forum, ac eisdem Legibus subjici, alias nullis Legibus localibus ligarentur, quod esset absurdum. Unde Parochus proprius Vagorum, seu Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius loci, ubi Vagi actu versantur. Sanchez *l. 4. disp. 20. num.5. 8. & 11.* Pirhing. *l. 4. dec. tit. 15. numer. 19.* Reiffenst. *loco cit. nu.88.* alii communiter Vid. verb. *Impedimenta Matrim. art.2. num. 75. ad 78.* & verb. *Vagus, seu Vagabundus n.4.* 47

Multi alii tamen, ut Lessius *l. 4. c.2. dub.7. n.49.* Laiman *leg.1. tract.4. cap.12. num.7.* Busemb. *lib.1. tract.2. cap.2. dub.3.* cum pluribus aliis ibi citatis Kazenberger *cit. cap.1. sect.3. num.258.* Sairus, & alii satis probabiliter docent eandem esse rationem Vagorum, quæ Peregrinorum, ut scilicet Vagi, seu Vagabundi obligentur, vel non obligentur illis Legibus particularibus locorum, per quæ transeunt, quibus obligantur, vel non obligantur Peregrini, seu Advenæ. Et ratio istorum est, quia sunt tantum quatuor modi ordinarii, seu speciales sortiendi Forum, scilicet, vel ratione delicti, vel ratione contractus, vel ratione domicilii, vel ratione rei, sive possessionis sitæ in Territorio, textu expresso in *cap. Licet 20. de Foro compet.* ibi: *Ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, Forum regulariter quis sortitur.* Vagi autem, seu Vagabundi nullo horum modorum subjecti sunt, ut supponitur, adeoque non sortiuntur Forum in locis, per quæ transeut, & consequenter nec obligantur illorum particularibus Legibus. Unde Vagi & Vagabundi transeuntes per locum, in quo fit particularis Lex jejunandi, seu festandi, & audiendi Sacrum, possunt ibidem, secluso scandalo, comedere carnes, labori servili se applicare, & Missam non audire; Et ad rationem prioris opinionis respondent, quod per consuetudinem est introductum, ut etiam Vagi, seu Vagabundi, cum proprium Judicem non habeant, puniri possint ubicumque reperiantur, ne eorum crimina omnino impunita maneant, ex quo tamen non sequitur, eos simpliciter, & in omnibus sortiri Forum, sive Jurisdictionem, & Leges loci in quo existunt; Nec est absurdum quod nullius specialibus locorum Legibus teneantur, quia ipsi adhuc tenentur servare Leges communes, seu Juris Communis, immo etiam illas ex municipalibus, quæ respiciunt specialiter bonum commune illius loci, per quem transeunt, uti dictum est supra *n.44. de Peregrinis & Advenis.* Item servare tenentur Leges illas particulares, quæ concernunt contractus, uti dictum est supra *num.42. & seq.* & ideo, ut dicebatur *supra sub num.46.* Parochus proprius Vagorum, & Vagabundorum in ordine ad Matrimonium, est Parochus illius loci, ubi Vagi actu versantur, & sic de similibus. (*a*) 48

Cle-

Romani Theologi Notæ.

(*a*) Si vagi non tenerentur legibus locorum, in quibus versantur, dici posset nec ulla lege etiam communi vivere posse, cum locus dari queat, in quo communis Lex non vigeat; ut optime animadvertunt doctissimi Censores. Sunt ne hæc æquo animo ferenda? Itaque vagi leges servare debent etiam speciales locorum in quibus versantur. Primum quia Peregrini & vagi eo ipso quod exeunt ex proprio territorio, solvuntur ab illius legibus; dum ergo ingrediuntur territorium alienum, subjecti illius legibus fiunt, præsertim cum gaudeant illius privilegiis, & qui sentit commodum, & onus sentire debeat, *ex reg. Juris 55. in 6.* Deinde

49 Clerici, & Regulares nullatenus tenentur ad Leges Civiles; quæ sine Apostolica approbatione de personis locis, & rebus Ecclesiasticis specifice, hoc est expresse, vel nominatim disponunt; etiamsi eorum commodum, vel favorem contineant, & tanto minus si contineant eorum præjudicium, & incommodum *Communissima*, textu expresso *in cap. Quæ in Ecclesiam 7. & cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionibus*, ibi: *Nos attendentes, quod Laicis (etiam Religiosis) super Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, a quibus, si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, & favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum Basilii de non alienandis prædiis rusticis, vel urbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissimum ratione, quod auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum*, & concordat *cap. Bene quidem* 1. *dist.96.* cum similibus. Et ratio est clarissima, quia Lex lata sine jurisdictione, seu erga non subditum vim obligandi non habet, *cap. A nobis* 21. *de sentent. Excommun. cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionibus in 6. & l. ultim. de Jurisdiction. omnium Judic.* cum similibus. Personæ autem Ecclesiasticæ, ac Ecclesiæ, earumque res sunt exemptæ a Jurisdictione sæculari, gaudentque privilegio Fori, & Immunitate Ecclesiastica; *cap. Ultim. de rebus Eccles. non alienand. cap. Nimis, de Jurejurando, cap. Non minus, de Immunitat. Eccles. cap. Quamquam, de censibus in 6.* cum similibus; & patet ex dictis *verb. Clericus art.2.* verb. *Forum*, seu *Forus*, & verb. *Immunitas*. Adeoque &c.

50 Clerici, & Regulares, quo ad vim coactivam, nec tenentur Legibus Civilibus, & statutis Laicorum, quæ non specifice, seu non expresse, vel nominatim disponunt de Ecclesiis, rebus, & personis Ecclesiasticis, sed generaliter, seu communiter ob publicam utilitatem, seu necessitatem quidpiam præcipiunt, ac prohibent, quamvis id non repugnet statui Clericali, aut Immunitati Ecclesiasticæ. *Communissima*, textibus claris *in cap. Bene quidem* 1. *cap. Denique* 5. *cap. Satis evidenter* 7. *cap. In scripturis* 8. *c. Quis dubitet* 9. *c. Si Imperator* 10. *cap. Nunquam* 11. *dist.96. cap. Decernimus* 2. *cap. At Clerici* 4. *cap. Clerici* 8. *& cap. Qualiter* 17. *de Judiciis, c. Sæculares* 2. *de Foro competent. in 6. & cit. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ*, ibi: *Nos attendentes, quod Laicis etiam Religiosis super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, &c.* cum similibus. Clerici enim, & Regulares ob privilegium Fori ipsis competens, sunt omnino exempti a Jurisdictione Sæcularium; adeo *ut nihil commune Clerici cum publicis actionibus, vel ad Curiam pertinentibus, cujus corpori non sunt annexi, habeant*, ut fatetur ipsemet Imperator *in l. Placet, Cod. de Episcop. & Cleric.*

An autem Clerici, & Regulares teneantur dictis Legibus civilibus, & Statutis Laicorum quo ad vim directivam? Non satis conveniunt Doctores. Plurimi enim docent, Clericos, & Regulares teneri dictis Legibus, quo ad vim directivam, si non directe & per se, saltem indirecte, & per accidens. Ita Abbas *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ* 10. *de Constitutionibus num.13.* Fagnan. *ibidem num.29.* cum multis ibi citatis, Cardin. de Luca *tom.1. disc.8. Miscellanei Ecclesiastici num.6.* Mastrius *Theolog. Moral. disp.2. qu.4. art.4.* Kazenberger *loc. cit. num.232.* ubi testatur de communi. Suarez *lib.3. de Legib. capit.33. numer.6.* Bellarmin. *lib.1. de Clericis cap.28.* Covarr. *Practicar. quæst. cap.33. num.7.* Reiffenstuel *lib.1. decret. tit.2. num.301. & sequent.* Pirhing *ibid. num.79.* testans ita tenere communiter Canonistas, & Theologos. 51

inde Peregrini & vagi subjiciuntur regimini & jurisdictioni Territorii ratione suæ præsentiæ in illo; nam juxta omnes quibusdam legibus subditi sunt, v. g. ne quis noctu arma ferat, ne triticum afferat, ne Peregrinus ultra triduum commoretur &c. ergo titulo subjectionis etiam Vagi leges servare debent Territorii, in quo degunt, ac vere subditi sunt Principis illius Territorii transeunter, & actu, alioquin nec legibus supradictis adstringerentur. Præterea pax, ordo, ac bonum commune postulat, ut leges locales serventur ab omnibus, qui in Territorio versantur, quamdiu in illo morantur; & Princeps cum potestatem habeat ad bonum commune, & rectum ordinem tuendum, non videtur dubitandum, quin suis legibus etiam vagos in eodem commorantes obligare velit. Vide S. Augustinum in Epist. ad Januarium, & lib. 2. Confession. cap. 8 ubi ita rem comprobat: *quæ contra mores hominum sunt flagitia, pro morum diversitate vitanda sunt, ut pactum inter se civitatis aut gentis consuetudine vel lege firmatum, nulla Civis, aut Peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars est suo universo non congruens.*

Responsio Auctoris.

Advertendum est, quod relata hic opinio de vagis, seu vagabundis impugnata a *Theologo* non est mea, sed Doctorum *ibi* adductorum, ut clare patet ex verbis meis, dico enim: *Et ratio istorum est*; sed mea vera opinio est illa a me conclusa antea sub *num.46. & 47.* ubi adductis juribus, & auctoribus pro illa tuenda concludo sic: *Unde colligitur, eos in quovis loco, ubi hospitantur, sortiri forum, ac ejusdem legibus subjici, aliis nullis legibus localibus ligarentur, quod esset absurdum: Unde Parochus proprius &c.* Et relata opinio Auctorum sub *num.48.* est tantummodo ad eruditionem, ut legentes sciant quid etiam alii sentiant, relinquendo interim unamquamque opinionem hujusmodi etiam ex supra traditis, & a *Theologo* notatis in suo probabilitatis gradu, juxta tradita a recol. mem. Benedicto XIV. in Constit. incip. *Sollicita ac provida §.17.* ubi expresse sic habet: *Hoc de cætero cogitantes, non paucas esse opiniones, quæ uni Scholæ, instituto, aut nationi certo certiores videntur; & nihilominus sine ullo fidei, ac Religionis detrimento ab aliis catholicis viris rejiciuntur, atque impugnantur, oppositæque defenduntur; sciente ac permittente Apostolica Sede, quæ unamquamque opinionem hujusmodi in suo probabilitatis gradu relinquit.*

gos, Et ratio est, quia licet Clerici, & Regulares nequeant obligari a dictis Legibus Civilibus, & Statutis Laicorum ex vi propria ipsarum Legum, seu Statutorum ob defectum Jurisdictionis in Clericos, & Regulares; quod quidem requiritur ad obligationem directivam directam, & per se, ex notatis *supra num.16. & 19.* tamen obligantur a dictis Legibus vi directiva indirecte, & per accidens, in quantum positis dictis Legibus Civilibus pro bono communi Reipublicæ latis, tenentur ad earum observantiam ex ratione naturali, cui Leges illæ innituntur, ipsaque naturali æquitate dictante, quod pars non debeat discordare a toto: *nam turpis est omnis pars suo universo non congruens*, ut expresse dicitur *cap. Quæ contra 2. dist.8.* Tum etiam obligantur ad earundem observantiam ex Jure naturali, & Divino de vitando scandalo proximi, quod nimis facile eveniret, si sæculares viderent Clericos, qui potiori perfectioni, sunt obligati, & alios ad integram Legum observantiam alioquin exhortantur, palam, & libere ipsas Leges transgredientes, seu negligentes; Tum pariter ad ipsarum observantiam obligantur ex auctoritate Sanctæ Matris Ecclesiæ ejusmodi Leges pro bono publico approbantis, seu recipientis; *cap. Si in adjutorium 7. dist.10. c. Intelleximus de novi operis nuntiation.* ubi Lucius tertius Summus Pontifex expresse dicit: *Sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur.* Vnde in defectum Canonum recte allegantur hujusmodi Leges Civiles in utroque Foro, videlicet tam Canonico, quam Civili, & ipsis Legibus Civilibus pluries sunt usi ipsimet Summi Pontifices, ut patet *in cap.1. & 2. de novi operis nuntiatione*, & sæpe alibi, & ideo *in cap. Super specula 11. de privileg.* notanter dicitur, *quod Sancta Ecclesia Legum Sæcularium non respuit facultatem, quæ æquitates, & justitiæ vestigia imitantur.*

52 Alii autem, ut Navarrus *Consil.3. de Const. n.4.* cum quibusdam aliis ibi citatis, Decius *in d. cap. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ 10. de Constitutionib. num.24.* tenent, quod Leges Civiles, seu Laicales etiam favorabiles, & generaliter loquentes non includant, & obligent Clericos, & Regulares, si præcipiendo, vel prohibendo loquantur, cui sententiæ favere videtur Sperellus *decis.13. Fori Ecclesiastici num.4., & sequent.* ea motus ratione, quod Clericorum actiones sint extra sphæram activitatis, & Jurisdictionis, etiam directivæ Principum Sæcularium; cum Clericorum, & Regularium directio ad suos pertineat Prælatos; *cap. Si Imperator 11. dist.96.* cum similibus. Idem tamen *sub num.10.* exemplificans de statuto, seu Edicto Laicali taxante justum pretium frumenti, vini, aliorumque victualium ad vitam necessariorum, dicit cum aliis ibi citatis, quod licet ex defectu potestatis Clericos non comprehendat; tamen illo statuto posito, debent Clerici taxatum prætium non præterire, non quidem obligatione orta ex vi statuti, seu Edicti Sæcularis, sed ex vi Juris naturalis, ac Divini præcipientis, ne quis ultra justum pretium vendat; quale justum pretium dignoscitur, vel ex communi ceterorum hominum consensione, vel ex Legis, seu statuti declaratione, vel aliunde; ad quam notitiam justi pretii per accidens est, ut ex Principis declaratione perveniamus; adeoque est ratio naturalis, vel Divina, quæ posito statuto, Clericos dirigit; non autem Lex Principis, quæ illos nullatenus dirigere potest, ut *ibi multis citatis* subjungit; postquam dixerat quod vendentes ultra pretium a statuto taxatum, quatenus faciunt contra Justitiam, tenentur ad restitutionem; quatenus vero contra rationem, ac Legem Divinam, mortaliter peccant, plures ad hoc citans Doctores: Unde sub *sub num.13.* concludit, quod non peccant contra Legem Principis Laici, sed contra regulam Caritatis, & Justitiæ, qua Jure Divino, & naturali tenentur ad ea observanda, quæ ad convenientem Reipublicæ ordinem, gubernationem, conservationem, & pacem sunt necessaria; & ita vult esse intelligendos Doctores, qui docent, Clericos vi directa teneri ad observantiam talium, & similium Legum Principum sæcularium.

Hinc in praxi ad bonum publicum promovendum, 53
& peccatorum pericula, aliave mala evitanda, consultissimum, & maxime opportunum est, quod Prælati, seu Superiores Ecclesiastici tempore caritatis, pestis, aut alterius publicæ necessitatis coadiuvent similibus suis Edictis Principum Sæcularium proclamata, ut notant Navarrus *cap.23. Manual. num.88.* Azorius *part.1. dub.5. cap.12. in fine*, Sperell. *decis. 13. Fori Ecclesiastici num.14.* Reiffenst. *lib.1. decretal. tit.2. n.310.* & alii plures. Et de facto id practicavit Sanctus Carolus Borromæus Cardinalis zelantissimus & vigilantissimus Archiepiscopus Mediolanensis, qui cum a Gubernatore illius Urbis per Litteras requisitus fuisset, ut cogeret Clericos ad observandum Edictum a se pro publica utilitate conditum, *die 27. Aprilis* 1576. eidem in hæc verba rescripsit: *Hoc Excellentiæ Vestræ, quam Paterna Caritate unice in Christo diligimus, primum persuasum esse debet, in Ecclesia Dei novum, atque inusitatum esse, & Canonum sanctionibus, sanctæque Ecclesiæ Immunitatis ratione alienum, Ecclesiasticos Edictis ejusmodi Laicorum Principum, Magistratuumve servandis adstrictos teneri, ad eaque exequenda per Episcopos compelli.* Nihilominus ut publicæ utilitati melius, & opportunius consuleretur, statim & ipse super eodem negotio Edictum a se confectum promulgari fecit, prout patet ex eadem sua Epistola, ibi: *Nihilominus tamen nos, non ut decreta Laici Principis exequeremur, sed ut in re, quæ ad utilitatem publicam spectare aliquo modo posse videtur, omni cautione uteremur, superioribus proximis diebus pro nostro Pastorali munere de ea ipsa Orizæ satione, tum Edictum auctoritate nostra confectum promulgari jussimus, tum alia pro ut expedire censuimus, opportuna officia adhibuimus &c.* Sic refert Sperellus *dec. 12. n.20. & dec.13. n.34.* & latius legitur post *consil.*1000. *Menochii*.

Et hoc itidem est de mente Sacræ Congregationis 54
Episcopor. & Regular. quæ teste Sperello *cit. dec.13. num.14.* pluries Ordinariis locorum rescripsit, ut quo ad annonam, & ad exactionem frumenti conforment se cum ordinationibus Magistratuum sæcularium, similes facientes ordinationes, quas postea servari curent, & signanter ita rescripsit *D. Nuncio Neapolitano sub die 13. Septemb.* 1591. *& 23. Augusti* 1595. *Domino Episcopo Parmensi de anno* 1599., & alias passim. Et sæpe sæpius quo ad hæc, & similia idem re- 55
scripsit

scripsit, & decrevit *Sacra Congregatio Immunitatis*, ut patet ex variis Decretis adductis verb. *Frumentum*, & ex aliis, quæ hic ad litteram dantur prout referuntur a D. Petro Andrea Riccio *in sua Synopsi verb. Edicta*
56 *Laicalia*, & *verb. Edicta Ecclesiastica*, ibi: Edicta, & Banna Eminentissimi Legati comprehensiva Ecclesiasticorum tum Sæcularium, tum Regularium, sunt repugnantia Immunitati, & libertati Ecclesiasticæ, & injungitur, ut ea revocet. *Ferrar.* 18. *Octob.* 1633. *lib.*2. *decr. Paul. p.*175.

57 Edicta sanitatis publicata a Laicis contra Ecclesiasticos tempore contagionis, & simul continentia pœnas &c. revocantur tamquam contraria Immunitati, & Jurisdictioni Ecclesiasticæ & injusta, & ideo tamquam nulla, irrita, & invalida censuit, & declaravit Sacr. Congr. quæ tamen injungit Episcopis, ut dicto tempore contagionis summa concordia, & diligentia eorum Tribunalia una cum Sæcularibus publicæ sanitati, & securitati incumbant, & communibus consiliis hanc rem gerant. *Neapolitana & Mediol.* 10. *Jul.* 1657. *lib. decr. Rocci p.*16. 18.

58 Edictum Magistratus Sanitatis tempore suspicionis pestis comprehensivum omnium Ecclesiasticorum, est revocandum, & Episcopus debet se conformare, seu se unire Potestati Laicæ, edendo Edictum pro eo, quod respicit Ecclesiasticos. *Mantuana* 11. *Novemb.* 1679. *lib.*2. *decr. Altovit. pag.* 1870. Hoc edictum Magistratus pie reformavit opera Episcopi ad formam debitam Canonicam *in eadem* 20. *Jan.* 1680. *lib.*2. *decr. Altov. pag.*1910.

59 Senatus Mediolanen. revocat Edictum Sanitatis tempore contagionis editum, læsivum Immunitatis, & Jurisdictionis Eccles. ut ex litteris dicti Senatus ad Sanctissimum, & ex Brevi Sanctissimi eidem Senatui patet. *Mediolan.* 26. *Febr.* 1658. *libr. decret. Rocci pag.*65.

60 Edictum Laicorum prohibens extractionem frumenti, & similium, Episcopus revocet per Decretum registrandum in actis suæ Curiæ ad perpetuam rei memoriam. & deinde publicet denuo aliud Edictum prohibens Ecclesiasticis talem extractionem ad formam Edicti publicati a Laicis, nulla tamen facta mentione de illo. *Parmen.* 26. *Martii* 1658. *lib. decr. Rocci pag.* 80.

61 Edictum Principis Laici prohibens Ecclesiasticis extractionem bladarum, & Animalium, ac venditionem ipsorum sine ejus licentia, delendum, & ad hoc ser. ser. Princeps est cogendus. *Surzanen.* 17. *Dec.* 1624. *lib. Script. Veterum pag.*46.

62 Edictum, Consuetudo, vel Statutum Principis Sæcularis, quo prohibetur extractio fructuum extra territorium non comprehendit Ecclesiasticos. *Casalen.* 14. *Febr.* 1628. *lib. decr. Paul. p.*84.

63 Edictum super bladis extraendis Judicis Laici non comprehendit Ecclesiasticos. *Papien.* 10. *Septembr.* 1629. *lib.*2. *decr. Paul. p.*68.

64 Edictum Generale Magistratus Urbis Alcaniz Regni Aragoniæ prohibens ex motivo publicæ necessitatis extractionem frumenti, quoad omnes habitantes, absque exceptione Ecclesiasticorum, est irritum *Cæsaraugust.* 23. *Novembr.* 1688. *lib. decr. Martelli pag.* 379.

65 Edictum per Communitatem publicatum super prohibitione pascendi, non comprehendit Ecclesiasticos, sed Episcopus ob necessitatem boni publici hoc idem Edicto publico mandare debet. *Sutrina* 13. *Augusti* 1629. *lib.*2. *decr. Paul. pag.*2.

Edictum in materia Annonæ a Laicis publicatum 66
comprehensivum Ecclesiasticorum, est moderandum quoad ea, quæ tangunt Ecclesiasticos. *Mantuana* 3. *Martii* 1676. *lib.*1. *decr. Altov. pag.* 1212.

Episcopus curet declarari, Edictum Regium quo 67
prohibetur, ne quisquam emat, aut vendat res cujuscumque generis sine mensura bullata a Communitate, non comprehendere nec directe, nec indirecte Ecclesiasticos. *Lycien.* 27. *Maii* 1687. *lib. decr. Martelli pag.*105.

Edictum vulgo *Grida* jussu Ducis N. facta, præ- 68
cipiens describi omnes personas sui status, non comprehendit Ecclesiasticos, nec Personas exemptas. *Casalen.* 9. *Maii* 1690. *lib. decret. Martelli pag.* 607.

Edictum Gubernatoris Mediolani circa omnes Cen- 69
sualistas nequit afficere Loca Pia. *Cremon.* 31. *Jul.* 1691. *lib. decr. Martelli pag.*748.

Edictum Regium quoad taxas impositas causa 70
monetæ novæ non afficit Ecclesiasticos. *Aprutina* 1. *April.* 1695. *lib.*1. *decr. Vallemani pag.*180.

Syndicus Communitatis potest cogi ad declaran- 71
dum, quod sub Edicto prohibitivo contractionis farinæ non comprehenduntur Ecclesiastici ad removenda omnia impedimenta contra Ecclesiasticos. *Ruben.* 11. *Apr.* 1690. *lib. decr. Mart. pag.*599.

Quoad Edicta generalia, quæ poterant afficere Ec- 72
clesiasticos, publicata a quodam Sacerdote Ministro Baronis, quæ fuerant affixa in prædiis Ecclesiasticorum, absque tamen mandato dicti Sacerdotis, decernitur quod prævia declaratione de non comprehendendo Ecclesiasticos, & abolitis actis respicientibus affixionem quatenus adsint, Episcopus absolvat ad cautelam dictum Sacerdotem, ministri vero publicantes, & affigentes præfata Edicta non absolvuntur, nisi prævia revocatione, eo modo, quo fuit facta publicatio. *Oritana* 22. *Apr.* 1698. *lib.* 2. *decr. Vallem. pag.*149.

Præcipitur confectio novi Edicti exclusivi Eccle- 73
siasticorum, tam directe, quam indirecte. *Spoletana* 13. *Maii* 1698. *lib.*2. *decr. Vall. p.*154.

Quoad Edictum Magistratus prohibens tabernariis 74
appendere res venales in columnis porticus, quos Ecclesia S. Laurentii habebat jus locandi, Episcopus procedat prout de Jure. *Imolen.* 4. *Maii* 1699. *lib.*2. *decr. Vall. p.*219.

Jubente Sanctissimo injungitur Archiepiscopo 75
Neapolitano publicare Edictum pœnale, ne aliqua persona Ecclesiastica Sæcularis, & regularis audeat tempore suspicionis pestis ingredi Civitatem Neapolitanam absque speciali licentia in scriptis ejusdem Archiepiscopi gratis concedenda. *Neapolitana* 20. *Junii* 1656. *l.*6. *decr. Paul. p.*100.

Et injungitur Nuncio, ut quinque Canonicos La- 76
teranenses, qui fuerunt ingressi, puniat rigorose, nec non Abbatem, qui illos recepit, *ibid.*

Archiepiscopus edere debet Edictum separatum 77
ab Edicto Laicali quoad personas Ecclesiasticas, prohibitivum circa immunditias. *Tarantina* 12. *Decembris* 1651. *lib.*4. *decr. Paul. p.*711.

Episcopus publicet Edictum conforme ad statutum 78
Civitatis circa qualitatem animalium detinendorum

in

in territorio Spoletano. *Spoletana 16. Jul. 1686. lib. 3. decret. Altov. pag. 586.*

79 Leges Sæculares, sive communes, sive municipales aliquorum locorum generaliter disponentes circa contractus, aliasque res profanas, si sint favorabiles extenduntur, & procedunt etiam quoad Clericos, & Ecclesias, earumque res; Secus si sint istis præjudiciales. *Communis* cum Menochio *lib. 2. de Jurisd. c. 1. casu 3. & 4.* Card. de Luca. *Miscellan. Ecclesiast. disc. 7. n. 6. & 10.* Pirhing. *lib. 1. Decretal. tit. 2. n. 74.* Reiffenstuel *ibid. num. 315.*

80 Clericus iniens contractum cum Laico, ut valeat contractus debet observare solemnitatem, & formam a Lege sæculari pro tali validitate præscriptam, aliter contractus corruit. Abbas *in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ 10. de constitutionibus nu. 43.* Felinus *ib. nu. 81.* Maranta *disp. 8. Quæstionum Legalium n. 33. & 48.* Federicus *de Senis Cons. 85.* Sperellus *dec. 10. num. 3.* Reiffenstuel *loc. c. num. 342.* & alii passim. Et ratio est, quia tali contractui resistit Lex sæcularis, utpote inhabilitans Laici consensus ad taliter contrahendum; *l. Cum Lex, ff. de Fidejussorib.* adeoque corruit contractus in totum, & nulla ex eo oritur obligatio; Cum enim contractus claudicare nequeat veluti importans ultro citroque obligationem, *l. Labeo §. Contractum, ff. de verbor. signific.* neque Clericus quamvis ipse tali Legi adstrictus non sit, tali informi contractu juvari, & contra Laicum uti poterit.

81 Validus tamen est contractus si Clericus, ubi viget talis Lex, contrahat cum alio Clerico; quia tali casu utraque pars contrahentium est persona non subdita Legi Sæculari, seu laicali, adeoque non tenetur ad ejus observantiam, cum Leges Sæculares seu Laicales nequeant adstringere, neque sub nullitate actus obligare personas Ecclesiasticas, ex quo istæ vi privilegii Fori sint exemptæ a Jurisdictione Laicali; *c. Bene quidem 1. c. Satis evidenter 7. cap. Si Imperator 10. & cap. Numquam 11. dist. 96. c. Decernimus, cap. At Clerici 4. cap. Clerici 8. & cap. Qualiter 17. de Judiciis, c. Ecclesia Sanctæ Mariæ 10. de Constitutionibus, cap. Ultim. de rebus Ecclesiast. non alienand. c. A nobis 21. de sententia Excommunic. c. Ut animarum 2. de Constitutionib. in 6. cap. Sæculares 2. de foro competent. in 6. l. ult. de Jurisdict. omnium Judic.* cum similibus. Ita Felinus in *cit. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ n. 94.* Maranta *cit. disp. 8. nu. 51.* Reiffenstuel *loc. c. nu. 343.* & alii passi cum Sperello *decis. 15. num. 10.* ubi dicit hoc esse indubitatum, si in Clerici Testamento alter Clericus sit institutus, vel ab uno Clerico fiat donatio in favorem alterius Clerici, cum tunc Lex Laicalis in Clericos sic testantes vel donantes nullam habeat jurisdictionem, nec ratione rerum, nec ratione personarum.

Additiones ex aliena manu.

82 De Legatis, tum Studiosis disputari solet, an ii durante legatione & peregrinatione studiorum causa ligati sint legibus illius regionis, in qua morantur?

83 Quod concernit Legatos, eorumque comites quum considerandi ii haud sint ex sua persona, sed repræsentent Absentes a quibus sunt missi, perinde ac Absentes illi, haud tenentur jure civili ejus populi, apud quem legationis causa degunt; Voet *comment. ad Pand. lib. 1. tit. 3. n. 12.*

Quod vero attinet ad Studiosos, diversa sane esse debet eorum causa. Etenim quum in his haud militet maxima illa utilitatis publicæ ratio, & jure gentium introducta Sanctitas; inde fit, ipsos quoque communi jure censeri, ac parere Legibus illius Loci, in quo causa studiorum morantur, eo tamen modo, & eatenus, quatenus & Peregrinantes alii dum sunt in Territorio tenentur; Idem Auctor *ubi supra num. 13.* 84

ARTICULUS IV.

Lex quoad ea quæ concernunt intentionem, modum, & tempus eam adimplendi.

IN executione operis a Lege præcepti, duplex potest haberi intentio; una scilicet præstandi opus, quod præcipitur, & alia satisfaciendi Legi, seu præcepto per tale opus. *Communis* Ad impletionem legis, seu præcepti non requiritur intentio ei satisfaciendi; Vasquez *1. 2. q. 100. art. 9.* Sanchez *lib. 1. decal. c. 13. num. 9.* Herincx. *disp. 3. de Legibus n. 80.* Reiffenstuel. *Theol. Moral. tract. 2. de Legibus dist. 3. quæst. 5. num 45.* & alii communiter. Et ratio est, quia Lex humana præcipit solum liberam, seu voluntariam operis externi executionem v.g. auditionem Missæ; non autem quasi reflexam implendi præcepti intentionem, seu ut alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto satisfacere. Hinc infertur, quod si quis die Festo Missam audiat, immemor esse diem Festum, is nihilominus satisfaciat præcepto; Neque necesse est, ut postea intelligens esse diem Festum, velit tunc satisfacere per Missam jam auditam, quia implevit substantiam actus præcepti. *Communis.* 1 2 3

Quamvis autem ad satisfaciendum Legi, seu præcepto non requiratur ex dictis intentio satisfaciendi ipsi Legi, seu præcepto, requiritur tamen intentio præstandi opus quod præcipitur. Sanch. *lib. 1. Decal. cap. 13. n. 2.* Bonacina *de Legibus disp. 1. q. 1. punct. 10. num. 2.* Reiffenstuel *l. c. num. 44.* & alii passim. Et ratio est, quia opera præcepta debent præstari modo humano; non præstantur autem humano modo, nisi adsit voluntas, & intentio ea præstandi, adeoque &c. Hinc infertur, quod si quis curiositatis gratia, aut fine inveniendi amicum, & alio hujusmodi fine intret in Ecclesiam, nihil cogitans de Missa audienda quæ interim celebratur, is non satisfacit præcepto audiendi Missam, quia cum non habuerit intentionem, & animum ipsam audiendi, non censetur eam audivisse. Item si quis recitet Horas Canonicas solo fine, & animo legendi, vel discendi, non satisfacit præcepto Divini Officii persolvendi, quia ad id requitur intentio saltem recitandi Horas Canonicas, seu orandi. Sic *Doctores citati* & alii communiter. 4 5

Legi, seu præcepto satisfacit, qui faciens opus præceptum, expresse intendit per illud non satisfacere. Sanchez *lib. 1. moral. cap. 13. num. 9. & 12.* Lessius *lib. 2. c. 7. dubit. 10.* Suarez *lib. 2. de Legib. lib. de Horis c. 26. & 3. part. tom. 3. disp. 88. sect. 3.* Valentia 6

tia *tom.3. disp.6. qu.10. in fine*. Reiffenstuel. *l. c. n.46.* Vasquez 1. 2. *q.*100. *art.9.* Busemb. *lib. 1. de Legibus tract. 2. c.3. dub. 3. num.693.* La Croix *ibid.* Layman *Teolog. moral. lib.1. tr.4. c.4. n.7.* & alii plures contra Navar. *de orat. c.16. num.73.* Azor. *tom.1. lib.7. c.2. q.6.* & alios. Et ratio est, quia Leges, & præcepta obligant solum ad substantiam operis injuncti, adeoque illa posita satisfit legi etiam contra expressam intentionem operantis, cum non sit amplius in potestate operantis, ut non satisfaciat.

7 Nec valet objicere, quod actus non operentur ultra intentionem agentis, *l. Non omnis 19. ff. de Rebus creditis*, quia id debet intelligi, quando est in potestate operantis v. g. satisfacere, vel non. Nec item valet dicere, quod sicuti voto obligatus ad faciendam eleemosynam, si illam faciat animo non adimplendi, non satisfacit; ita a pari in casu legis adimpletæ cum animo illam non adimplendi, non satisfacit; Non valet, inquam, quia in tantum obligatus voto ad faciendam eleemosinam, si illam faciat animo non adimplendi, non satisfacit, quia talis, & similis obligatio provenit ex voluntate promittentis, qui sicut ab initio debitorem se libere constituit, sic in debito libere permanere potest; obligatio autem parendi legi provenit ex voluntate Legislatoris, ideoque non extenditur ultra ejus intentionem, & voluntatem, nempe ultra substantiam operis præcepti, qua posita non est in potestate operantis, nolle per ipsam satisfacere, quia cum Legislator hoc solum præceperit, ut opus humano modo impleatur, eo opere præstito, extinguitur statim obligatio inde pendente ab intentione satisfaciendi operantis. Busemb. *loc. cit. num. 693.* Coninch. *num. 309* Laym. *loc. cit. nu. 7.* Lessius *loc. cit.* & alii Vid. verb. *Missa art.17. num.11. & 12.*

8 Hinc infertur, quod licet quis die Festo Missam attente audiens, habeat expressam intentionem tunc non satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, sed aliam Mis-

9 sam postea audiendi, is nihilominus satisfacit, ita ut non teneatur postmodum aliam audire. Item qui recitavit divinum Officium, vel partem ejus, non ea devotione, & attentione, qua voluisset, & ideo proposuit repetere ad satisfaciendum præcepto; non tenetur repetere, quia per illam primam recitationem

10 satisfecit præcepto. Item qui die Festo Missam audivit, Divinum Officium recitavit, Pœnitentiam Sacramentalem peregit, & alia hujusmodi cum expresso animo non satisfaciendi, non tenetur postea mutare voluntatem, ut velit per præcedens opus satisfecisse, quia vere satisfecit. Lugo *de Eucharistia disput. 22. sect.2. num.12.* Salas *D. 9. num. 33.* Busemb. *loc. cit.* Sanch. & alii supra citati.

11 Leges, & præcepta impleri possunt sine caritate, seu gratia sanctificante. *Communis*. Et ratio est, quia precipitur solum substantia actus inclusi in præcepto, non autem modus præcepti; æque enim adimplet legem, qui eam observat in peccato, ac qui eam observat in gratia; quis enim diceret, quod non satisfaciat præcepto audiendi Missam, præcepto jejunandi, præcepto honorandi parentes, & hujusmodi, qui talia, & similia præcepta exequatur existens in peccato? Unde falsissimum est, caritatem esse necessariam ad implenda omnia præcepta, ut perperam docuerunt Bajus, Jansenius, & alii, & ideo a S. Pio V. die 1. Octob. 1567. Constit. incip. *Ex omnibus*, a Gregorio XIII. die 29. Januarii 1579. Constit. incip. *Provisionis nostræ*, & ab Urbano VIII. die 6. Martii 1641. Constitut. incip. *In eminenti* inter 79. propositiones Michaelis Baii & aliorum, merito damnata fuit sequens propositio in ordine 16. *Non est vera legis obedientia, quæ fit sine caritate*.

Quinimmo potest etiam satisfieri legi, seu præcepto per actionem ex fine, vel circumstantia extrinsece malam, & vitiatam. Sanch. *lib.1. Moral. c.14.* Layman *lib.1. tract.4. c.4. num.6.* Lugo *disp.22. sect.2. num. 23.* Reiffenst. *loc. c. num.48.* & alii communiter apud Mastrium *Theol. Moral. disp.2. q. 5. num. 169.* Et ratio est, quia Lex præcipit tantum substantiam actionis ex objectio suo honestæ: non autem finem vel circumstantias, adeoque potest quis ponendo substantiam legis, seu præcepti, satisfacere ipsi legi, seu præcepto etiam per actionem ex fine, vel circumstantia extrinsece malam, & vitiatam, quamvis peccet pro ratione pravi finis, aut circumstantiæ malæ. 12

Hinc infertur, quod si quis jejunet, vel intersit Missæ ob vanam gloriam, vel etiam, ut furetur, vel ob alium pravum finem, potest nihilominus implere præceptum etiam per tales, & similes actus ex fine, seu circumstantia peccaminosos, quia implet substantiam illius præcepti, licet peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur. Item Sacerdos, qui Missam celebrat in statu peccati mortalis, satisfacit & suæ obligationi, & præcepto audiendi Missam die Festo, non obstante quod gravissime peccet; ponendo enim actum præceptum, jam adimplet quod ei erat injunctum, & consequenter satisfacit etiam præcepto. Item adimpletur votum, Juramentum Deo factum, Pœnitentia Sacramentalis, & hujusmodi, quamvis actus per quem adimpletur, sit malus, & peccetur contra aliud præceptum, cui actus ille malus opponitur. *Omnes citati Doctores*, & alii passim. 13 14 15

Nec valet objicere, quod adimplens legem, seu præceptum per actum peccaminosum, non adimpleat modum, ac finem præcepti, qui est honorare Deum per actum præceptum; Non valet, inquam quia modus, & finis non cadit sub præcepto, nisi sit de intrinseca ratione actus præcepti, sive in aliqua lege, vel præcepto sit specialiter, & expresse requisitus. *Sic communis Doctorum sententia*. Si autem modus, & finis sit de intrinseca ratione actus præcepti, seu in aliqua lege, vel præcepto sit specialiter, & expresse requisitus, nequit utique adimpleri præceptum non adimpleto modo ac fine; Sic sacrilege confitens non satisfacit præcepto annualis Confessionis, & sacrilege communicans non satisfacit præcepto Paschalis Communionis; quia ad Sacramentum Pœnitentiæ necessario requiritur dolor de peccatis commissis, propositum de cetero non peccandi, & Confessio omnium peccatorum; Finis enim talis præcepti est, ut peccatores per tale Sacramentum remittantur in Dei gratiam, sicuti finis, & modus recipiendi Sacram Communionem est, ut recipiatur in statu gratiæ, & gratia per ipsam in communicante augeatur; unde merito ab Alexandro VII. die 24. Septembris 1665. inter alias fuit damnata sequens propositio 14. in ordine: *Qui facit Confessionem voluntarie nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ*, & ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. merito inter alias fuit 16 17

fuit damnata sequens propositio 55. in ordine: *Præcepto Communionis satisfit per sacrilegam Corporis*
18 *Domini manducationem*. Sic etiam si quis dormiens die Festo assistat Missæ, non satisfacit præcepto Ecclesiæ, quia de intrinseca ratione præcepti audiendi Missam die Festo est, ut quis ei assistat modo humano; seu cum advertentia rationis, quod a dormiente non fit, adeoque &c. Et sic dicendum est de similibus.

19 Leges seu præcepta quamvis sine caritate, seu gratia sanctificante possint adimpleri satisfactorie, idest ipsis satisfieri; non tamen sine caritate, & gratia sanctificante possunt adimpleri meritorie, idest per talem impletionem præmium mereri. *Communis*, *argum. Epist.1. ad Corinth. c.13. num.1.* ibi: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens*, & infra *num.3. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest*.

20 Potest eodem tempore satisfieri pluribus legibus, & præceptis per diversos actus, quando unus actus non impedit alium debite exercendum. *Communis*. Et ratio est, quia qui facit id, quod lege, vel præcepto præscribitur, legi vel præcepto satisfacit: sed potest quis eodem tempore facere quod præscribunt diversæ leges, seu diversa præcepta; ergo potest quis eodem tempore satisfacere pluribus legibus vel præceptis, quoties unus actus non impedit alium
21 debite exercendum. Hinc infertur, quod qui die Festo audiendo Missam recitat Horas Canonicas, alias preces obligatorias, satisfacit eodem tempore præcepto audiendi Missam, & præcepto recitandi Horas Canonicas, seu obligationi recitandi alias preces aliunde debitas, quia recitatio Horarum, seu aliarum precum, non impedit attentionem requisi-
22 tam ad Missam. *Communis*. Item satisfacit præcepto, qui tempore Missæ conscientiam suam examinat, elicit actus doloris, vel aliis piis actionibus se præparat ad Confessionem, quia istæ actiones non impediunt attentionem requisitam ad Missam. *Communis*.
23 An autem ille, qui per notabilem partem Missæ confitetur sua peccata, satisfaciat præcepto audiendi Missam *Vid. verb. Missa art.17. num.27.* ubi alia ad rem per totum articulum.

24 Unico & eodem actu potest satisfieri pluribus Legibus, seu præceptis extra tamen materiam Justitiæ; & nisi aliud colligatur ex mente Legislatoris, seu præcipientis. Sanchez *lib.1. in Decalogum cap.14. num.5.* Reiffenstuel *loc. cit. num.51.* Herincx *disp.3. de legibus n.85.* Salas, Bonacina, & alii apud Mastrium *Theol. Moral. disp.2. qu.5. art.170.* Et ratio est, quia obligatio legis, seu præcepti pendet a mente Legislatoris, seu præcipientis, ipsiusque voluntatem non excedit: ergo si Legislator, seu præcipiens unico actu intendit, & permittit pluribus simul satisfieri legibus, seu præceptis sequitur unico actu pluribus Legibus, seu præceptis satisfieri posse.
25 Hinc sequitur, quod qui obligatur ad recitandas Horas Canonicas ratione Ordinis Sacri, simulque Be-
26 neficii Ecclesiastici, satisfacit unica recitatione. Item qui tenetur jejunare ex voto die Veneris, si tali die occurrant Quatuor anni Tempora, & Vigilia alicujus Sancti, unico jejunio satisfacit tribus obligationibus, scilicet voto, & duobus Ecclesiæ præceptis.
Item quando Festum alicujus Sancti incidit in Do- 27
minica, non tenetur quis audire duas Missas, sed unica audita Missa satisfacit duplici præcepto, scilicet & præcepto pro Dominica, & præcepto pro festo talis Sancti. Et sic de similibus.

Notanter autem fuit dictum in conclusione *sub* 28
num.19. extra tamen materiam Justitiæ, quia si sint plures obligationes Justitiæ, iis satisfieri non potest unico actu; Si enim Petrus debeat Paulo centum aureos ex contractu, & alios centum ex damnificatione injusta, non satisfacit utrique obligationi, semel dando Paulo centum, sed tenetur dare ducentos, quia in materia Justitiæ communitativæ, seu in debitis Justitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem; non potest autem unum centum esse æquale debitis plurium centum; Secus autem est in materia Legali, seu in debitis Legalibus, quia ibi attenditur mens, & intentio Legislatoris, quæ sæpius ferri potest in unum idemque opus; *ita Doctores omnes citati*.

Notanter etiam fuit dictum in eadem conclusione, 29
nisi aliud colligatur ex mente Legislatoris, seu præcipientis, quia si circumstantiæ, seu verba legis denotent Legislatorem velle exigere actum non debitum, tenebitur subditus illum actum non debitum præsta-
re, & non poterit satisfacere actu alias debito. Hinc 30
si Confessarius injungat pœnitenti Rosarium pro Pœnitentia, & talis Pœnitens sit voto obstrictus ad Rosarium recitandum quotidie, Pœnitens non satisfacit præcepto Confessarii per recitationem Rosarii debitam ex voto, quia Confessarius, nisi oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit, obligare intendit Pœnitentem ad rem non debitam. Item si Con- 31
fessarius pro Pœnitentia injungat auditionem Missæ, nisi oppositum exprimat, vel aliunde colligi possit, censetur velle obligare Pœnitentem ad aliam auditionem Missæ ab ea, quam die Festo audire tenetur.
Secus autem esset, si Confessarius injungeret pro 32
Pœnitentia auditionem quotidianam Missæ pro uno anno, & hujusmodi; quia ex benigna interpretatione censetur contentus esse Missa debita ex præcepto diebus festivis, neque enim censendus est velle obligare ad audiendas duas Missas diebus festivis nisi id exprimat; cum enim sit grave onus, si id voluisset, expressisset, *arg. cap. Inter corporalia 2. de translation. Episcop. §. Sed neque illud, cap. Quia circa 22. de privilegiis, & cap. Ad audientiam 12. de Decimis*. Sic Castropalaus *disp.1. punct.19. num.1. & seq.* Kazenberger *Supplem. Theolog. Decal. cap.1. sect. 1. quæst.4. num.46.* Reiffenstuel *loc. cit. num.63.* & alii supracitati.

Nullatenus tamen potest unica numerice recitatio- 33
ne Divini Officii satisfieri duplici præcepto, v. g. pro die præsenti, & pro die crastino, quando hora licita anticipandi Matutinum, & Laudes, recitatur hodie Officium diei sequentis; Adstricti enim ad Horas Canonicas tenentur legere Officia singulis diebus affixa; Unde Alexander VII. die 18. Martii 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 35. in ordine: *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino*.

ARTICULUS V.

Lex quo ad ejus cessationem.

1 LEX humana cessat, vel per cessationem ejus causæ finalis; vel per ejus abrogationem; vel per interpretationem, seu Epichejam; vel per dispensationem; vel per privilegium, vel per consuetudinem
2 contrariam. *Communis*. Lex igitur cessat per cessationem ejus causæ finalis; scilicet Lex cessat, omnisque ejus obligatio, quando cessat universim totalis ejus causa finalis. Suarez *lib.6. de legibus cap.9. nu.5.* Silvester *verb. Lex quæst.9. §.8.* Layman *lib.1. tract.4. cap.21. num.3.*, & communis aliorum; *argum. l. Adigere §.2. ff. de Jurepatr.* ubi aperte habetur, quod cessante ratione, & causa Legis, vel obligationis, cessat Lex, seu obligatio ipsa; *& cap. Cum cessante 60. de Appellationib.* ibi: *Cum cessante causa cesset effectus*. Et ratio est; quia sicuti Lex ab initio non subsistit, si sine ratione lata sit, cum ratio Legis sit anima Legis; *L. Cum ratio, ff. de bonis damnatorum*, ita etiam postea desinit desinente ratione ejus, quandoquidem tunc ejus observatio inutilis atque supervacanea esse incipit. Unde hac ratione Apostolus *ad Hebræos 7.* ait: *Reprobatio fit præcedentis mandati* (idest Legis Mosaicæ) *propter infirmitatem ejus, & inutilitatem*. Sic in primitiva Ecclesia Apostoli *Actor. 15.* Legem constituerunt, ut omnes abstinerent ab immolatis, sanguine, & suffocatis, eo solo fine, ut Judæi ab iis abhorrentes tanto facilius in Fide, & Religione cum Gentilibus jungerentur. Quo fine successu temporis cessante, cessavit quoque illa Lex talis abstinentiæ, ut docet S. Augustinus *lib.32. contra Faustum cap.13.* Nicolaus primus *in responsione ad Bulgaros cap. 90.* S. Thom. *1. 2. q.103. art.4. ad 3.* ubi addit, *Procedente autem tempore, cessante causa, cessavit effectus*, scilicet obligatio illius Legis Apostolicæ. Et sic docent Doctores communiter.

3 Notanter autem dictum fuit, *quando cessat totalis ejus causa finalis*. Nam si cesset tantum finis partialis, seu partiale motivum Legis; non ideo cessat ipsa Lex, cum tunc perseveret adhuc alter finis, seu aliud Legis motivum sufficiens ad conservandam ejus obligationem, ut recte observat Abbas, *in cap. Cum cessante 60. de Appellat. num.2.* Layman *loc. cit. nu.3.* La Croix *lib.2. nu.86.* Herincx *disp.3. quæst.16. n.202.* Paulus Mezger *disp.36. num.5.* Mastrius *cit. quæst.6. num.209.* & alii plures apud ipsos. Et ratio est quia quando sunt plures fines, licet simul sumpti faciant unicum finem totalem, tamen deficiente uno si alius maneat, manet quoque adhuc Legis obligatio; adeoque si cesset tantum finis partialis; seu partiale motivum Legis, non ideo cessat ipsa Lex.

4 Notanter etiam dictum fuit quando cessat causa *universim*; quia cessante causa, seu fine Legis in particulari homine, non ideo cessat obligatio ipsius Legis. Et ratio est, quia finis Legis humanæ non potest cessare quoad aliquem in particulari, si adhuc maneat quo ad communitatem; finis enim Legis in præsumptione periculi fundatæ, non est evitare quodcumque periculum in particulari, sed periculum in communi, & generaliter, adeoque quamvis cesset periculum in aliquo particulari, cum non cesset periculum in communi, & generaliter non cessat obligatio Legis; Si enim v. gr. Princeps Lege lata interdicat Civibus usum armorum ad vitandas rixas, & homicidia, fas non erit alicui particulari arma prohibita gestare, quamvis in ipso ob senectutem, vel pacificam naturam, seu morum probitatem vel simplicitatem cesset rixarum, & homicidiorum periculum; quia interest boni publici, ut Leges communes ab omnibus communiter observentur; quandiu non occurrit aliquod impedimentum contrarium, quod per Epichejam excuset, aliter orirentur multa incomoda in damnum Reipublicæ, si tali, & similibus casibus tribueretur licentia agendi contra Legem; nam quisque facile sibi posset blandiri, causam & finem Legis hic & nunc in se cessare. Et sic tenent D. Thom. *2. 2. qu.154. art.2. in capit.* Suarez *lib.6. de Legibus cap.9. num.6.* Laym. *loc. cit. num.3.* Mastrius *loc. cit. n.210.* Herincx *loc. cit. num.203.* La Croix *loc. cit. num.314.* Paulus Mezger *loc. cit. num.6.* Kazenberger *loc. cit. num.314.* ubi testatur de communi, Amicus, Aversa, Caspensis, Sotus, Salas, Reding., aliique plurimi contra Granad., Henriquez, Dianam, & alios.

Lex in præsumptione fundata, cessat obligare, si de contraria veritate constet, quia ex communiter recepto axiomate Præsumptio cedit veritati; *arg. cap. Super hoc 5. de renunciat. l. Continuus 137. ff. de verb. signific. l. ult. ff. Quod metus causa; l. Imperatores, ff. de probation.* ibi: *Respondi, veritati locum superfore*, ex quibus aperte deducitur, quod mens Legislatorum nunquam fuit per Leges in præsumptione fundatas aliquid disponere contra veritatem; adeoque veritate cognita, sive per propriam confessionem, sive per alias legitimas probationes, cessant tales Leges obligare etiam in Foro externo; & multo magis cessant obligare in Foro interno, seu conscientiæ, ubi talis veritas est manifesta; quia ut Apostolus *2. ad Corinth. 1.* dicit *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ*. Tum quia talibus præsumptione a parte rei falsa infestatis, non deficit suum verum Jus, sed solum probatio, *arg. l. Duo sunt, ff. de Testamen. Tutel.* adeoque cum Leges debeant esse justæ, *c. Erit autem Lex 2. dist.4.* cum similibus, nullimode potest dici mentem Legum in præsumptione fundatarum fuisse Jus suum alicui adimere etiam cognita veritate, cum Jus suum unicuique tribuere, pertineat ad tria Juris præcepta *§. Juris, Instit. de Just. & Jur.* his verbis expressa: *Juris præcepta hæc sunt, honeste vivere, alterum non lædere, jus suum cuique tribuere*. Et sic tenent Abbas *in capit. Quia plerique num.18, de Immunit. Eccles.* Covarr. *in cap. Cum esset n.9. de Testam.* Navarr. *in cap. Ita quorumdum, de Judæis, notab.10. num.29.* Layman *lib.1. tract.4. cap.21. num 4.*, & alii passim. 5

Lex cessat per ejus abrogationem, cum a Legislatore, seu legitimo Superiore in totum tollitur. *Communis*. Hic tamen advertendum venit, quod datur differentia inter abrogationem, derogationem, & irritationem Legis. Abrogatio enim Legis fit, cum Lex in totum tollitur; Derogatio vero cum Lex tollitur solum ex parte; textu expresso *in l. Derogatur 102. de verb. signific.* ibi; *Derogatur Legi, cum pars detrahitur; abrogatur Legi, cum prorsus tollitur*. Irrita- 7
tio autem Legis fit cum Lex ab inferiori instituta, auctori- 6

ctoritate Superioris irritatur, seu rescinditur, & nullius valoris efficitur, ut si Lex ab Episcopo lata, a Summo Pontifice annulletur, irrita & inanis, ac nullius roboris declaretur. *Communis*.

8 Legem abrogare potest Legislator, qui eam tulit. *arg. cap. Omnis res* 1. *de Reg. Juris*, ubi expresse dicitur, quod *Omnis res, per quascumque causas nascitur,*
9 *per easdem dissolvitur*. Item Legem abrogare potest Legislatoris successor in officio, vel in Jurisdictione Superior; quia voluntas Successoris æquivalet in Jurisdictione voluntati Antecessoris; & voluntas Superioris etiam prævalet, adeoque quod in Jurisdictione licuit Antecessori, etiam licebit Successori, vel utriusque Superiori. *Communis*, *argument. capit. Innotuit* 20. *de election. §. Quamvis*, *capit. Exiit* 3. *de verb. signific. in* 6. *§. Ceterum sanctæ memoriæ*,
10 cum similibus. Inferior tamen nequit abrogare Legem Superioris, cum voluntas inferioris nullum habeat Jus, seu nullam potestatem supra voluntatem Superioris; *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *c. Cum Inferior* 16. *de majorit. & obed. Clement. Ne Romani*, *de elect.*

11 Nova Lex, seu Constitutio Principis tollit priorem sibi directe contrariam, etiamsi de ipsa non faciat mentionem. *Communis*, textu expresso, *in c. Licet* 1. *de Constit. in* 6. ibi *Licet Romanus Pontifex* (*qui Jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere*) *Constitutionem condendo posteriorem*, *priorem*, *quamvis de ipsa mentionem non faciat*, *revocare noscatur &c.*, & concordat Jus Civile; *l. Sed & posteriores*, *ff. de Legibus*, ibi: *Sed & posteriores Leges ad priores pertinent*, *nisi contrariæ sint*. Hinc pariter in Testamentis statur ultimo, etiamsi in ipso non fiat mentio de priori, *l. Si mihi*, *& tibi*, *ff. de Legatis* 1., *& cap. ultima voluntas* 4. *caus.* 13. *q.* 2. ubi dicitur *quod ultima voluntas defuncti modis omnibus servari debet*.

12 Lex nova, seu Constitutio Principis generaliter lata, non tollit, nec revocat rationabiles consuetudines & particularia statuta locorum nisi id exprimat. *Communis*, textu expresso *in cit. c. Licet* 1. *de Constit. in* 6. ubi post verba *num. antecedenti* allegata, statim subjungitur: *Quia tamen locorum specialium*, *& personarum singularium consuetudines & Statuta* (*cum sint facti*, *& in facto consistant*) *potest* Romanus Pontifex *probabiliter ignorare*; *ipsis*, *dum tamen sint rationabilia per Constitutionem a se noviter editam* (*nisi expresse caveatur in ipsa*) *non intelligitur in aliquo deroga-*
13 *re*. Expressio autem talis abrogationis seu derogationis sufficit, quod fiat per clausulas generales in Lege appositas v. g. *Nulla obstante consuetudine contraria*, *vel non obstantibus quibuscumque Statutis particularium locorum*, *seu non obstantibus quibuscumque Statutis*, *vel consuetudinibus etiam immemorialibus*, & hujusmodi. Gailus *lib.* 1. *pract. observ.* 18. *n.* 2. Laym. *cap.* 1. *nu.* 12. *de Const. in* 6. Reiffenst. *l.* 1. *Decr. tit.* 2. *nu.* 499. & alii passim.

14 Leges non sunt abrogandæ, seu immutandæ nisi ex gravi & justa causa; *l.* 3. *ff. de Const. Princip. In rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet*, *ut recedatur ab eo Jure*, *quod diu æquum visum est*, quia (ut expresse dicit Benedictus XI. Summus Pontifex in Extravag. *Inter cunctas* 1. *de privil. §. Sane*) *plerumque pariunt novitates discordiam præsertim dum ab eo*, *quod diu æquum visum est per novam Constitutionem recceditur*, *nec quare recedatur*, *utilitas evidens*, *vel alia causa subest*. *Ita Communis Doctorum*.

Justa autem, & gravi interveniente causa pro varietate temporum, & circumstantiarum valide, & licite possunt mutari Leges, eas vel in totum abrogando, vel ipsis ex parte derogando. *Communis*, textu expresso *in c. Non debet* 8. *de consang. & affinit.* ibi *Non debet reprehensibile judicari*, *si secundum varietatem temporum statuta quandoque mutentur humana*, *præsertim cum urgens necessitas*, *vel evidens utilitas id exposcit*, *quoniam ipse Deus ex his*, *quæ in veteri Testamento statuerat*, *nonnulla mutavit in novo*. *Item in cap. Alma mater* 24. *de senten. excomm. in* 6., ibi: *Alma mater Ecclesia plerumque nonnulla rationabiliter ordinat*, *& consulit*, *quæ suadente subjectorum utilitate postmodum consultius*, *& rationabilius revocat*, *in meliusve commutat*. 15

Sine justa vero & gravi causa possunt quidem abrogari Leges valide, at non licite. *Communis*. Et quidem quod possint abrogari valide, stat clarum, quia cum obligatio Legum dependeat a voluntate Legislatorum in fieri, & conservari, tamquam a causa adæquata, sublata hac voluntate peribit obligatio Legum, & consequenter earum abrogatio erit valida; *arg. cap. Omnis res* 1. *de Reg. Juris*, ibi: *Omnis res per quascumque causas nascitur*, *per easdem dissolvitur*. Quod autem nequeant abrogari licite, clare patet, quia Legislator, seu ejus Successor, vel Superior peccat agendo contra exigentiam boni publici, abrogare autem Leges sine juxta, & gravi causa, est contra exigentiam boni publici; *argum. cit. Juribus sub num.* 14. adeoque &c. 16

Lex cessare potest per veram interpretationem, & 17
Epichejam. *Communis*. Interpretatio autem nihil 18
aliud est quam congrua per aliud clarius explicatio verborum Legis ordinata ad concipiendum verum Legis sensum a Legislatore intentum. *Est in re commu-* 19
nis. Interpretatio juxta Gloss. *in l.* 37. *ff. de Legibus* est triplex, scilicet Authentica, Usualis, & Doctrinalis. Interpretatio *Authentica* seu necessaria, cui nempe necessario est acquiescendum, est illa, quæ fit a Legislatore, seu ejus Successore per aliam Legem prioris declarativam, & obtinet eandem auctoritatem, ac ipsa Lex, quam declarat; & de hac interpretatione intelligendum est id quod habetur *l.* 11. *Cod. de Legibus* juncto Summario *ib. Ejus est Legem interpretari*, *cujus est condere*, *& cap. Inter alia* 31. *de sent. excomm.* ibi: *Ut unde Jus prodiit*, *interpretatio quoque procedat*. Interpretatio *Usualis* est quæ per usum, & consuetudinem introducitur, nam consuetudo, ut dicitur *cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, est prima Legum interpres; sed de hac infra. Interpretatio *Doctrinalis*, seu scholastica, vel Magistralis est, quæ a Doctoribus, seu Magistris dari solet; *l. Unic. Cod. de Prof. Urbis Constant. l.* 22., & hæc per se loquendo non inducit obligationem, sed duntaxat probabilitatem; Unde huic interpretationi non est necessario inhærendum, nisi fiat a communi Doctorum consensu, ac alia meliora, & solidiora Juris fundamenta non suppetant.

Interpretatio Doctrinalis, seu Magistralis subdividitur in declarativam, extensivam, & restrictivam 20
Interpretatio *Declarativa* est congrua dubiorum, vel obscu-

obscurorum verborum expositio. Interpretatio *extensiva* est ea, per quam fit ampliatio Legis ad non expressa; Et hæc vel est *mere extensiva*, per quam dispositio Legis ob paritatem, vel similitudinem rationis, extenditur ad Personam, vel casum, neque verbis, neque mente Legislatoris comprehensum, vel est *etiam comprehensiva*, per quam Lex extenditur ad personam, vel casum, verbis quidem non expressum, mente tamen Legislatoris comprehensum ob adæquatam rationis identitatem. Interpretatio *restrictiva* est ea, per quam verba Legis, aut Statuti suadente sic æquitate in sua generali significatione coarctantur, & restringuntur.

21 Authentica Legis intrerpretatio fieri potest a Legislatore, ejusque Successore, vel utriusque in Jurisdictione Superiore, *Communis, arg. l.11. Cod. de Legibus*, ubi Summarium inquit: *Ejus est Legem interpretari, cujus est condere: &c. Inter alia 31. de sentent. excomm.* ibi: *Ut inde jus prodiit, interpreta-*
22 *tio quoque procedat*. Non potest tamen Authentica Legis interpretatio fieri ab inferiore, nisi ad hoc ipsum a Superiore habeat potestatem. *Communis arg. cap. Inferior 4. dist. 31. cap. cum Inferior 16. de majoritat. & obed. & Clement. Ne Romani, de elect.*

23 Usualis Legis interpretatio fieri potest ab ipso usu communi, & consuetudine legitime introducta. *Communis* per textum *in l. Si de interpretatione 37. ff. de legibus*, ibi: *Si de interpretatione Legis quæratur, in primis inspiciendum est, quo Jure Civitas retro in hujusmodi casibus usa fuisset; optima enim est Legum interpres consuetudo, & cap. Cum dilectus 8. de consuetudine*, ibi: *Consuetudinem approbatam, quæ est optima legum interpres*.

24 Doctrinalis Legis interpretatio fieri potest etiam a privatis Doctoribus, seu Magistris, si observent regulas communiter præscribi solitas. Cum enim Lex sæpe sæpius quid obscurum, & ambiguum in sua significatione contineat, necesse erat, ut Doctoribus, seu Magistris tribueretur facultas eam interpretandi, & per quid clarius explicandi. *Communis* per textum *in l. un. de Professoribus Urbis Constantinop. l.12., & in cap. Cum de diversis 2. de privilegiis in 6.*

25 Pro interpretatione Doctrinali, seu Magistrali observandæ sunt sequentes Regulæ. Prima regula: *Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam. Communis*, cum Glossa *in c. Cum Dilectus 8. de consuetudine, verb. Nec juri communi*, ubi sic præcise dicit: *Ubi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi; sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio*, & colligitur *ex l. Licet Imperator, ff. de Legatis 1. & l. Ille, aut Illa, ff. de Legatis 3.*

26 Secunda Regula: *Verba Legis sunt intelligenda secundum propriam significationem, nisi aliud constet sensisse Legislatorem*. *Communis* per textum *in c. Ad audientiam 12. de Decimis, & in l. Non aliter, ff. de legatis 3.* ibi: *Non aliter a significatione verborum recedi oportet, quam cum amnifestum est, aliud sensisse Testatorem*. Et *l. 1. §. Si iis, ff. de exercitatoria actione*, ibi: *In re dubia melius est verbis Edicti servire*.

27 Tertia Regula: *Si de mente Legislatoris constet, interpretatio est facienda potius secundum ipsam, quam secundum legis verba, quidquid aliud ipsa verba sonare videantur; Communis*, per textum *in cap. Humanæ aures 11. caus. 22. quæst. 5.*, ibi: *Non debet aliquis verba considerare (intellige nude, & simpliciter) sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni*. Hinc *l. Scire 16. ff. de Legibus* dicitur: *Scire Leges non est earum verba tenere, sed vim, & potestatem, &c. Certum est 88. de Reg. Juris in 6.* ubi expresse dicitur: *Certum est, quod is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem*. Mens 28
autem Legis, sive Legislatotis desumi debet, tum ex materia Legis, tum ex circumstantiis temporum, locorum, & personarum, præcipue ex ratione in Lege posita; *cap. Intelligentia 6. de verbor. significat.*, ibi: *intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus*.

Quarta Regula: *Lex generaliter, & indistincte est* 29
intelligenda; Communis per textum *in cap. Quia circa 22. de privileg.* ubi additur hæc ratio: *Cum nihil exceperit, & poterat excepisse*. Ude commune Juristarum axioma juxta Summarium *in l. De pretio, ff. de publiciana in rem actione*, sic expresse habet: *Ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus*.

Quinta Regula: *Exceptio firmat regulam in con-* 30
trarium in casibus non exceptis; Communis per textum *in l. Quæsitum §. Denique, ff. de Instructor.* ibi: *Nam qui hæc excepit, non potest non videri de ceteris rebus, quæ in ea essent sensisse*, & concordat *l. Cum Prætor 12. ff. de Judiciis, c. Qualis hinc dist. 25. cap. Dominus 32. quæst. 7. cap. Nonne, de præsumpt. & cap. 2. de Conjug. Leprosor.* cum similibus, & tenet expresse Fagnan. *in cap. Illa num. 31. Ne Sede vacante*. Barbosa *Axiomat. 85. num. 4.* Glossa communiter recepta, *l. in iis, quæ, ff. de legibus*, ubi ait: *Exceptio a regula firmat regulam in aliis*.

Sexta Regula: *Ubi eadem est ratio, eadem est Juris* 31
dispositio; Communis, per textum *in leg. Ideo, ff. de Legibus*, ibi: *Semper quasi hoc Legibus inesse credi oportet, ut ad eas quoque personas, & ad eas res pertineant, quæ quandoque similes erunt, & l. Non possunt, ff. eodem*, ibi: *Non possunt omnes articuli singillatim, aut Legibus, aut Jurisconsulto comprehendi, sed cum in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is qui Jurisdictioni præest, ad similia procedere, atque ita Jus dicere debet. Et c. Inter corporalia 2. de translation. Episcop.* ibi: *Cum de similibus idem judicium sit habendum*.

Septima Regula: *In omnibus causis prior debet esse* 32
ratio æquitatis, quam stricti Juris; Communis, per textum *in leg. Placuit, Cod. de Judiciis*, ibi: *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque scriptæ, quam stricti Juris rationem, & leg. In omnibus, ff. de reg. Juris*, ibi: *In omnibus quidem, maxime tamen in jure, æquitas spectanda est. Et l. Quod si Ephesi §. Interdum, ff. de eo quod certo loco*, ibi: *In summa æquitatem ante oculos habere debet Judex, & c. Ex parte 13 de offic. Delegati*, ibi: *Et in causa juxta Juris æquitatem procedere*. Ubi autem 33
deficit æquitas scripta, & in Jure circa aliquam causam nihil habetur expressum, tunc servanda est æquitas non scripta, & Judex procedere debet prout æquum, & justum esse censuerit; *cap. Ex parte tua 21. de transactionibus*, ibi: *In his vero super quibus jus non invenietur expressum, procedas (æquitate ser-*

vata

vata) semper in humaniorem partem declinando secundum quod personas, & causas, loca, & tempora videris
34 *postulare*. Æquitas vero est justitia dulcore misericordiæ temperata, ut eam definit S. Cyprianus relatus ab Abbate *in cit. cap. Ex parte tua* 11. *de transactionibus num.*7. Vel æquitas est quædam factorum convenientia, & rectitudo judicii naturalem sequens rationem, ut eam definit Baldus *in leg. Omnes populi numer.*19. *ff. de justitia & jure*. Barb. *Axiomat.* 15. *num.*5.

35 Octava Regula: *Argumentum a sensu contrario est satis validum*; *Communis*, per textum *in leg.*1. *ff. de Officio ejus, cui mandata est jurisdictio*, ibi: *Hujus rei fortissimum argumentum est, quod Lege Julia de vi nominatim cavetur &c. Non aliter igitur mandare poterit*; *& cap. Qualis hinc. dist.*25. ibi: *Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur*. Unde Glossa *in cap. Cum Apostolica, verb. Datur intelligi, de his quæ fiunt a Prælatis*, expresse dicit, quod *a contrario sensu datur fortissimum argumentum*. Dummodo tamen ex tali argumento a sensu contrario nullum sequatur absurdum, aut inconveniens, sed Jurium correctio; quia argumentum a sensu contrario non valet, quando ei alia Jura resistunt, ut expresse dicit Glossa communiter recepta *in cap. Significasti, verb. Clerici, de Foro competent.* ibi: *Argumentum a sensu contrario non habet locum, cum alia Jura contradicunt*.

36 Nona Regula: *Non censetur plus de priori Lege mutatum, quam est expressum in posteriori*; *Communis* per textum *in leg. Præcipimus, Cod. de appellat.* ibi: *Quidquid autem hac Lege specialiter non videtur expressum, id veterum Legum, Constitutionumque regulis omnes relictum intelligant, & leg. Si vero §. De viro, ff. soluto Matrimon.* ubi Summarium sic habet: *Provisio Legis contra Jus commune non extenditur ultra illud, quod exprimit, licet eadem sit ratio*. Accedit ratio, quia correctio Legum, utpote odiosa, non facile est præsumenda; Jura enim Juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda, neque eorum correctio est inducenda sine necessitate, textu expresso *in cap. Cum expediat* 29. *de election. in* 6. ibi: *Cum expediat concordare Jura Juribus, & eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari*, & concordat textus *in leg. unic. de inofficios. Dotibus*, ibi: *Leges Legibus concordare promptum est*, cum similibus; Unde *in leg. Non est novum* 25. *& sequent. ff. de Legibus*, generaliter sancitur ad evitandas Legum correctiones, Leges priores esse habendas, & explicandas per posteriores; & e contra has per priores, ibi: *Non est novum, ut priores Leges ad posteriores trahantur &c. sed & posteriores Leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint*.

37 Decima Regula: *Lex pœnalis, & omnis alia odiosa in dubio est strictæ interpretanda*; *nec regulariter extendenda ultra casum, & personas expressas*; *Communis* per textum *in l.*42. *ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ, & c. Odia* 14. *de Reg. Juris in* 6. ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*; *& c. In pœnis* 49. *in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*; dicitur autem notanter in dubio; quia si ipsa verba Legis pœnalis, aut alterius odiosæ, ejusque mens adeo clara sint, ut salva ratione recti sermonis, non possint aliam interpretationem habere, non obstante quod Lex appareat nimis dura & odiosa, adhuc erit observanda, *leg. Prospexit, ff. Qui, & a quibus manumissi* ibi: *Quod quidem perquam durum est; sed ita Lex scripta est*.

Undecim a Regula: *Leges favorabiles ampliori interpretatione sunt intelligendæ*; *seu in materia favorabili verba Legis accipi debent secundum amplam suam significationem*. *Communis* per textum *in cit. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Favores convenit ampliari*. Dummodo tamen nihil aliud exprimatur, vel appapareat ex verbis Legis, seu alterius dispositionis, nec exinde illusio Legis sequi possit; prout notatur *in c. Si Sententia* 16. *& cap. Si Civitas* 17. *de sent. excomm. in* 6. 38

Duodecima Regula: *In Beneficiis plenissima est interpretatio facienda*; *Communis*, textu expresso *in c. Cum Dilecti* 6. *de Donationibus*, ibi: *In contractibus plena*; *in testamentis plenior*; *in Beneficiis plenissima est interpretatio facienda, & cap. Olim* 16. *de verbor. significat.* ibi: *Cum Beneficia Principum sint interpretanda largissime*. Excipienda tamen sunt Rescripta ad Beneficia Ecclesiastica obtinenda, quæ sunt strictæ interpretationis, textu expresso *in cap. Quamvis* 4. *de Præbendis in* 6. ibi: *Quamvis plenissima sit alias in Beneficiis interpretatio facienda*; *Litteræ tamen super obtinendis Beneficiis debent, cum sint ambitiosæ, restringi*. 39 40

Epicheja est benigna Legum interpretatio secundum æquum, & bonum, declarans casum aliquem particularem ex mente Legislatoris ob suas circumstantias speciales sub Lege universaliter lata non esse comprehensum. *Est in re communis*; *arg. l. Placuit, Cod. de Judiciis*, ibi: *Placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ, æquitatisque scriptæ, quam stricti Juris, & l. In omnibus, ff. de reg. Juris*, ibi: *In omnibus quidem, maxime tamen in Jure æquitas spectanda est*, cum aliis Juribus adductis supra *num.*32. *&* 33. 41

In hoc autem differt Epicheja ab interpretatione Legis, quod per interpretationem interpretantur verba Legis, quando sunt obscura, & ambiguum sensum reddunt; Per Epichejam vero interpretatur mens Legislatoris, ubi constat de universali verborum sensu; dubitatur autem de mente Legislatoris, utrum nempe is talem casum particularem ob certas circumstantias voluerit, vel potuerit comprehendere sub generali locutione Legis; Unde tunc speciatim verificatur textus *cit. cap. Intelligentia* 6. *de verbor. significat.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, & c. In his* 15. *Cod. de verbor. signif.* ubi Pontifex factæ a se interpretationis allegat hanc rationem: *Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem; cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire*; *interpretamur &c.* 42

Hinc quandoque esse locum Epichejæ in casu aliquo particulari ob certas circumstantias concurrentes tenet *Communis Doctorum*; *arg. l.*4. *ff. de Legibus*, ubi dicitur, quod *ex iis, quæ forte uno aliquo casu accidere possunt, Jura non constituuntur*: Neque sic præjudicium infertur potestati Legislativæ, cum præsumatur Legislator in simili casu, eadem fuisse dicturus ut colligitur *ex l. Nulla Juris, ff. de Legibus*, ubi habetur; *Nulla Juris ratio, aut, aut æquitatis benignitas* 43

tas patitur; ut quæ salubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipsorum commodum producamus ad severitatem.

44 Lex cessare potest per dispensationem factam ab habente legitimam dispensandi potestatem. *Communis*.

45 Quo autem ad ea, quæ speciatim concernunt dispensationem, *vid. verb. Dispensatio per tot*.

46 Lex cessare potest per Privilegium concessum ab habente legitimam potestatem ipsum concedendi. *Communis*. Privilegium enim est, quod Princeps contra communes regulas Juris, seu contra communes Leges cuipiam concedit, seu rescribit, juxta illud Esther 15. *Non enim pro te, sed pro omnibus hæc*

47 *Lex constituta est*. Dicitur enim Privilegium, quasi *Lex privata*; neque esset privata, nisi aliquod speciale indulgeret; *c. Privilegia 3. dist. 3. & c. Abbate 25. de verbor. significat. §. Contra*.

48 Quia igitur Privilegium est contra Jus commune, & omnis recessus a Jure est odiosus, *cap. Is qui 1. de Filiis Presbyterorum §. Ille vero, in 6.* ibi: *Quam exorbitantem a Jure oportet veluti odiosum restringi*. Hinc Privilegium est stricte interpretandum, ac restringendum, dummodo ex hoc non reddatur inutile. *Communis, argum. cit. cap. Is qui, & cap. Odia 15. de Regulis Juris in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari*, cum simil.

49 Lex cessare potest per consuetudinem contrariam

50 legitime introductam. *Communis*. Circa autem ea, quæ speciatim quo ad hoc concernunt consuetudinem. *Vid. verb. Consuetudo per tot*.

Additiones ex aliena manu.

51 Pertinet & ad Jurisconsultos, Judicesque Leges interpretari. Tripliciter autem interpretari possunt Ju-

52 risconsulti, & Judices Leges. Primo ad casus similes producendo legis dispositionem, considerata ratione ejus in aliis ad eamdem utilitatem tendentibus militante, idque etiamsi taxativis verbis Lex uteretur, quippe quia taxatio tantum ad casus dispares excludendos pertinet, non item ad eos, in qui-

53 bus militat similis, aut eadem, aut major ratio. Secundo restringendo generalia Legum effata ad casus illos, in quibus solis manifesta, & adæquata ratio

54 Legis locum habet. Tertio denique explanando verba legis obscura vel ambigua, & dubium ipsius legis sensum eruendo.

55 Id autem ut recte fiat, servanda sunt quædam universalia præcepta. In primis & ante omnia de mente Legis non est judicandum, nisi tota lege perfecta, quum ex antecedentibus, & subsequentibus ut plurimum evidens evadat Sententia Legis; *leg. 24. ff. de Legib.*

56 Deinde semper adhiberi debet ea interpretatio, quæ caret vitio, & aptior est rei gerendæ, & convenientior menti Legislatoris; *l. 19. eod. tit. l. 67. & l. 96. ff.*

57 *de Reg. jur.* non calumniosa; *l. penult. ff. Ad exhib.*

58 non talis, quæ circumveniat mentem Legis, dum fieret quod Lex fieri noluit, fieri tamen expresse non

59 vetuit, *l. 29. & l. 30. ff. de leg. l. 5. Cod. eod.* quæve redderet Legem inutilem, nullis accommodata casibus, & sic omni effectu destitutam, *arg. l. 1. §. ultim. ff. ad municipal.* aut quæ in favorem alicujus inventa torqueret severius in ejusdem dispendium ac læsionem; *l. 25. ff. de leg. & l. 6. Cod. eod.*

Sed nec petenda est interpretatio ex iis, quæ con- 60
stituta sunt jure singulari, aut necessitate quadam in certis solummodo casibus; *l. 14. ff. de leg. & l. 16. ff. de Reg. jur.* aut errore sunt introducta *leg. 39. ff. de leg.*

Recedendum nec aliter est a propria verborum si- 61
gnificatione, quam quum manifestum est id Legislatorem voluisse, *argum. l. 69. ff. de legat. 3.* magisque in dubio verbis edicti serviendum ait Ulpianus *in l. 1. §. 20. ff. de exercit. action.* Recedere autem voluisse Legislatorem a propria significatione verborum, erui valet cum ex antecedentibus, & subsequentibus verbis Legis, præfatione, epilogo, & similibus, tum ex ratione Legis ipsi Legi subjuncta, tum etiam ex eo quod verba in proprio significatu accepta, involverent absurditatem, impossibilitatem, vitium, vel significationem non satis aptam rei gerendæ.

Omittendum haud est etiam, ex argumentis de- 62
sumptis a contrario sensu legis sensum erui posse, & interpretationem fieri, ut servarunt ipsi Jurisconsulti *in l. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandat. jurisd. l. 18. ff. de Testib. l. 20. §. 6. ff. qui testam. facere poss. l. 26. ff. de pact. dotal.*

Quod si hisce, similibusque præceptis observatis 63
necdum manifesta reddi possit legis sententia, aut evitari absurditas, iniquitasque, quam videbatur involvere dispositio Legis, haud poterit Judex prætextu æquitatis arrogare sibi licentiam spernendæ Legis tanquam duræ & iniquæ, ac judicare contra perspicuam Legis decisionem, quum Judicis sit secundum Legem, nequaquam vero de Legis justitia, vel injustitia judicare, & facti quidem quæstio, non item juris auctoritas, in ejus potestate sit; *l. 1. §. 4. ff. ad Senatusconsult. Turpilian.* juncta *l. 12. §. 1. ff. Qui & a quibus liberi non fiant*, solumque superest, ut eatur ad Legislatorem; *l. 11. ff. de leg. l. 2. §. 18. Cod. de veter. jur. enucleand. l. 1. l. 9. l. penult. & ultim. Cod. de leg.*

LEX COMMISSORIA. Vid. verb. *Emptio*, *art.* 4. *a n.* 40. *ad* 45. & verb. *Hypotheca n.* 34. & 35.

LIBELLUS FAMOSUS.

Libellus famosus est chartula quædam in quocum- 1
que loco reperta, ad alterius infamiam scripta, vel picta: colligitur *ex l. unic. Cod. de Libell. famos. & cap. Si quis famosum 5. qu. 1. & est in re communis* cum Moscatell. *de cognition. delict. tit. de injur. & Libell. famos. num. 8. & 9.* Raynald. *tom. 1. cap. 11. §. 1. num. 4.* Ursaya *Institut. crimin. lib. 2. tit. 9. num. 78.* Un- 2
de, ut vides, Libellus famosus fit scriptura, vel pictura. Nomine & appellatione chartulæ veniunt, nedum scripturæ, sed etiam Carmina, Epigrammata, & similes cantiones in detractionem famæ alterius compositæ. Farinacc. *qu. 105. numer. 467. & sequent.* Ur-

Ursaya *loco cit. num.*80. & alii passim; Nomine & appellatione picturæ veniunt nedum picturæ obscenæ, & turpes in alterius injuriam, & infamiam factæ, sed etiam stercorationes factæ, seu appositæ in portis, fenestris, seu domo alterius, & omnes turpitudines, & multo magis cornua ibidem in alterius injuriam, & infamiam affixa. Clarus *in Praxi §. fin. qu.*68. *num.* 35. Panimol. *dec.*52. *annot.*1. *numer.*22. *&* 23. Ursaya *loco cit. num.*28. *& seq.* Farinacc. *qu.*105. *num.*469. *&* 471. Bertazin. *consil.*237. *numer.*2. & alii apud ipsos.

3 Ad constituendum Libellum famosum, quinque rerequisita copulative debent concurrere, ut recte observat Ursaya *loc. cit. num.*86. Raynald. *lib.*1. *cap.*11.

4 *§.*1. *a num.*7. Primo requiritur, quod occultetur nomen Libellantis, idest, quod occultetur nomen suum, ut habetur *in l. unic. Cod. de famos. Libell. &* tenent Engel *in L. Cornelia*, *§. Si quis Libellum n.*3. *ff. de injur.* Clarus *qu.*68. *num.*25. Ursaya *loc. cit. num.* 86. Raynald. *l. c. n.*7. & plures alii apud ipsos.

5 Secundo requiritur, quod in illo exprimatur nomen Libellati, seu injuriati. Sarno *in Praxi crimin. part.*2. *formul.*10. *vers. & primo*. Maresca *apud Sarn. loc. mox cit. vers. Et primum in fine*. Raynald. *l. cit. num.*10. Ursaya *loc. cit. num.*87. Nisi tamen aliunde constet, quod de eo Auctor loqui voluit. Farinacc. *qu.*105. *num.*47. Conciol. *resol. crim. verb Læsæ Majestatis crimen*, *resol. unic. num.*19. Raynald. *loc. cit. num.*11. Ursaya *l. c. n.*88. & alii.

6 Tertio requiritur, quod Libellus famosus publicetur; est enim de substantia Libelli famosi, quod ex eo sequatur diffamatio, quæ sine publicatione non datur. Farinacc. *loc. cit. num.*486. Sanctor. *de Pœnis part.*2. *c.*12. *qu.*3. Ursaya *loc. cit. num.*89. Raynal. *loc. cit. num.*13. cum pluribus *ibi cit.* Conciol. *resolut. criminal. verb. Libellus famosus*, *resol. un. num.*10. & plures alii apud ipsum.

7 Quarto requiritur, quod interveniat dolus, quia, si aliquis non animo injuriandi, sed vel per simplicitatem vel per jocum Libellum componat, & publicet, vel libidinis motivo cantiones canat, non erit reus Libelli famosi. Conciol. *resolut. crimin. vers Læsæ Majestatis crimen*, *resol. unic. num.*20. Ursaya *loc. cit. num.*92. *& seq.* Raynald. *loc. cit. nu.*18. cum plurimis *ibi citatis*, per textum *in l. Cornelia*, *§. Si quis librum*, *ff. de injur.* ibi: *Dolove malo fecit, vel curavit*, *& l.*1. *ff. ad Legem Jul. Majestat.* ibi: *fueritve dolo malo*, *cap. Si qui inventi fuerint* 3. *caus.*5. *qu.*1. ibi: *Sed vim earum dolose manifestaverit*.

Quinto requiritur, quod Libellus contineat non solum contumeliam, sed & simul delictum aliquod considerabile; quia si contineret solum contumeliam, non Libellus famosus, sed injuria in scriptis dicenda esset. Theodoric. *de delict. privat. c.*2. *aphorism.*16. *num.* 32. Ursaya *loc. cit. num.*95. Raynald. *l. c. n.*19. *& seq.* & plures alii apud ipsum. 8

Dicta requisita debent cumulative concurrere ad hoc ut quis dicatur reus Libelli famosi, quia si unum, vel alterum ex his deficiat, deficit nomen, & crimen Libelli famosi; & remanet crimen, & actio injuriarum. Binsfedel. *de injur. & damno dato*, *c.*1. *quæst.*13. *conclus.*3. *&* 4. Carpzov. *practic. crim. q.*98. *n.*50. Maresca penes Anell. *De Sarno in prax. crim. par.*2. *vers. debet sane*. Raynald. *loc. cit. n.*23. & alii passim. 9

Unde qui joco facit Libellum famosum, non incidit in crimen, & pænam Libelli famosi; *arg. l. Si non convicii*, *C. de injur. & l. Item apud Labeonem §. Meminisse*, ubi Glossa *ff. eod. tit.* & sic tenent Surd. *dec.*89. Thorvot. *dec.*50. *num.* 6. *&* 7. Navarr. *consil.* 2. *ad pragm.*1. *de injur. num.* 4. Carpzov. *l. c. q.*98. *num.*58. Gargareus *tract. de Libello famoso c.*4. *n.*10. *& c.*7. *num.*50. Raynald. *l. ci num.*26. *& seq.* & plures alii apud ipsos. Qui omnes ajunt præsumi joco factum, quoties non apparet de causa propter quam quis moveri potuerit. Et quoties imputatus sit juvenis lætus; & ut dicitur: *allegro e faceto*, seu bonæ famæ. 10 11 12

Item non incidit in pænam Libelli famosi, qui mittit Epistolam alicui in injuriam, & infamiam alterius cum expressione, & mandato, quod illam teneat secreto. Vel etiam mittit ipsi injuriato, qui præsumitur eam secreto retenturus. Farinacc. *q.* 105. *n.*487. *& conclus.*123. *num.*5. Ursaya *loc. cit. n.*133. *num.*38. *vers. quinta ratio*, *part.*5. Raynald. *loc. cit. num.*24. *& seq.* & alii plures apud ipsos. 13 14

Item non incidit in crimen, & pœnam Libelli famosi, qui provocatus, & lacessitus Libello famoso, Libellum in Auctorem primi confinxit, & crimina in ipsum retorquet, *l. Qui cum §. Idem*, *ff. de Bon. libert.* ibi; *Et si ab eo petitus retorsit in eum crimina*; *ignoscendum est enim ei, qui volunt se ulcisci provocatus*, ibique Glossa *verb. Retorsit*, ibi: *Ignoscendum ei, qui non facit sponte*, *& cap. Ad limina* 30. *qu.*1. ibi: *Inculpabile judicandum est, quod necessitas intulit*. (a) 15

Hinc

Notæ Romani Theologi.

(a) Auctor; ut ego opinior, de foro externo, & criminali judicio loquitur, quo spectant leges, quas citat, non vero de foro conscientiæ. Sed si de foro conscientiæ sermo sit, quis unquam probare poterit licitum esse homini Christiano Libello famoso per Libellum famosum respondere? Lex enim Christi diligere inimicos jubet; eisque benefacere; percutienti consulit alteram maxillam præbendam, & tollenti pallium dandam quoque tunicam esse. Item cum eadem Christi Lex, tum etiam Lex ipsa naturæ odio habere proximum vetat, iram compescere jubet, ac ea omnia prohibet, quæ homines ad iram, & odium apta sint provocare. Age vero: fac hominem libello famoso lacessitum, libello alio famoso, ac recriminatione publica respondere, dum tamen id necessarium ita non sit ad propriam defensionem, ut alia via non suppetat, quis non videat, præceptum illud infringere, quo jubemur inimicos diligere, eisque benefacere, quo tenemur patienter injurias ferre, ac injuriam irroganti parcere; quo denique odium proximi incitare possint, & debeant? Si res ita se habet, ut revera est; qua ratione probare poterit usus libelli famosi in homine Cristiano, qui per libellum antea lacessitus fuerit? Atque hinc liquet quam inepte ad

suam

16 Hinc multi Sancti Patres scriptis lacessiti cum mordacitate, & cum aliis injuriis pariter in scriptis responderunt, ut patet de S. Gregorio Nazianzeno *in ejus vita, & oratione de Episcopis*; de S. Hieronymo *in Apologia contra Ruffinum*, de S. Bernardo *lib. 4. de consideratione*, de S. Thoma *in opuscul. 19.* de S. Bonaventura *in Apologia contra Gulielmum de Sancto Amore*; & de aliis pluribus. Et sic tenent Ursaya *loc. cit. a num. 111.* cum aliis ibi citatis. Farinacc. *quaest. 104. num. 488.* Raynald. *loc. cit. a num. 29.* cum pluribus ibi citatis.

17 Libellos famosos facientes, publicantes consulentes, seu mandantes fieri, seu publicari & hujusmodi committunt crimen gravissimum, & detestabile, ut recte notant Farinacc. *qu. 105. num. 490.* Raynald. *loc. cit. num. 2.* & alii communiter; & comprobatur ex Constitutione S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia, in princip.*

18 Insuper rei hujus detestabilis criminis subjacent gravissimis poenis; Jure enim Canonico sancitum est, quod tales rei anathematizentur, fustibus, ac verberibus carpiantur; *cap. Qui in alterius 1. cap. Quidam 2. & cap. Si qui inventi fuerint 3. caus. 5. q. 1.* Farinacc. *q. 105. num. 422. & sequent.* Panimoll. *decis. 52. adnot. 1. num. 42.* Ursaya *loc. cit. num. 168.* & alii. Et secundum citat. Constitution. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis providentia*, Libellos famosos retinentes, facientes, dictantes &c. in statu Ecclesiae gravissimis poenis sunt puniendi, & bonorum confiscatione, & aliquando etiam ultimo supplicio.

19 De Jure autem Civili hujusmodi rei efficiuntur infames, & intestabiles, *leg. ob carmen. ff. de testibus & l. Lex Cornelia. §. Si quis, ubi* Glossa *verb. Intestabilis, ff. de injuriis.* Ursaya *loc. cit. num. 107.* & alii. Insuper aliquando fustigantur, aliquando ad triremes transmittuntur, & aliquando ultimo supplicio condemnantur, *l. Unic. Cod. de Famoso Libello*, Panimol. *loc. cit. sub num. 42.* & alii apud ipsum Ursaya *loc. cit. num. 103. & sequent.* ubi refert. exemplum de quodam Cremonensi, qui ob malos versus, & similes cantilenas contra Clementem VIII. praedefunctum, & nonnullos Cardinales fuit decapitatus, & confiscatione bonorum plexus. Idem evenit Abbati Francisco Dominico Rivasole, qui ob similes Libellos contra Clementem XI. fuit capite punitus in Urbe *die 4. Augusti 1709.* Nec non Cajetano Vulpino *die 3. Februarii 1720.*

20 Eadem poena puniuntur mandantes, cooperantes & consulentes fieri Libellos famosos; omnes enim isti concurrunt in genere causae efficientis, & dicuntur illos componere, & facere, *l. Lex Cornelia §. Si quis librum, ff. de injur.* Gargiareus *de Libello famoso c. 9. num. 3.* & 18. Farinacc. *q. 105. num. 441. & seqq.* Ursaya *loc. cit. num. 115. Raynald. loc. cit. §. 4. & 6. nu. 50.* & alii plures apud ipsos.

21 Eadem poena puniuntur invenientes Libellum famosum, & illum non lacerantes, nec comburentes, sed aliis manifestantes; *l. Unic. Cod. de famos. Libell.* ibi: *Si vero non statim easdem chartulas vel corruperit, vel igne consumpserit, sed vim earum manifestaverit, sciat se quasi Auctorem hujusmodi delicti, capitali sententiae subjungandum*; & late Farinacc. *quaest. 105. num. 450. & sequent.* Raynald. *loco cit. §. 2. num. 5. & sequent.* ubi tres rationes assignat. 1. Quia retinens Libellum famosum praesumitur illius Auctor 2. Quia videtur habere animum manifestandi 3. Quia dat occasionem, ut Libellus ab aliis possit inveniri, & videri.

22 Eadem poena puniuntur dictantes, scribentes, & exemplantes Libellum famosum *l. Lex Cornelia, §. Si quis librum, in verb. scripserit ff. de injuriis, l. Item apud Labeonem, §. Haec in verbo scribit, ff. eodem*, & expresse cavetur in cit. Constitut. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis Providentia*, Panimoll. *decis. 52. adnot. 1. num. 17.* Farinacc. *quaest. 104. nu. 446.* Bursat. *consil. 20. num. 55.* & communis aliorum.

23 Eadem poena puniuntur componentes carmina, cantiones, & similia in detractionem famae alicujus, *l. Lex Cornelia, §. final.* & ibi Glossa in verbo *Epithesia*, & in verbo *sive scripturam, ff. de injuriis.* Farinac. *quaest. 105. num. 467. & seq.* cum multis aliis a se citatis Panimoll. *decis. 12. adnot. 1. n. 30.* & alii passim. Item 24 eadem poena puniuntur eas cantiones cantantes, textu expresso *in l. Item apud Labeonem §. Haec autem* ibi: *Vel cantant aliquid, quod pudorem alicujus laedat, ff. de injuriis.* Farinacc. *loc. cit. num. 468.* Panimoll. *loc. cit. n. 31.* & alii.

25 Eadem poena puniuntur facientes Libellum famosum contra mortuum, quia non est minor injuria, quae infertur mortuo, quam vivo, *l. 1. ff. de his quae ut indignis*, Ursaya *loc. c. nu. 138.* Muta *ad Pragm. tit. 40. de poen. eden. famos. Libell. num. 37.* & alii; Et patet exemplo adducto supra *sub nu. 18.* de quodam Cremonensi, qui fuit decapitatus ob malos versus, & similes cantilenas confectas contra Clementem VIII. praedefunctum.

26 Eadem, & majori poena puniuntur, qui Libellum famosum faciunt non sub nomine suo sed sub nomine alterius; ipsi enim magis delinquere videntur, cum alium ad se excusandum de hujusmodi crimine falso inculpare intendant; *l. Lex Cornelia, §. Si quis librum*, ibi: *Etiamsi alterius nomine*, & ibi Glossa, *ff. de injuriis.* Farinacc. *q. 105. nu. 472.* Panimoll. *loc. c. num. 27.* & alii communiter.

suam comprobandam assertionem attulerit Lucius Sanctos Ecclesiae Patres, qui non libellis neque injuriis usi sunt in refutandis adversariis; sed veritatis studio, ac virtutis amore, fervore quodam incitati adversus Haereticos, vel Novatores, aut scandalosos homines, objurgationes, ac tales phrases adhibuere, quae vel detestandos errores, vel noxias novitates vel improbatos, ac perniciosos mores, aut obstinatam perversorum hominum malitiam exprimerent, ac veluti horrendam Christianae plebi praedicarent. At ita scribere non est *injuriis* respondere, nulla enim injuria fit homini perverso, dum publici ipsius errores, ac perversi, & humano generi noxii mores objurgantur, ac maledictis etiam palam reprehenduntur. Si vero quisquam Patrum injuriis lacessitus, injuriis in adversarium responderit, secus ac patientia, & charitas Christiana postulat, a culpa in illa actione liberari non potest; sed praedicanda potius erit poenitentia eximia, qua culpam illam expiavit, et poenitentes imitandi erunt, non vero irati, ac injuriis proximum afficientes.

27 Eadem pœna puniuntur, qui faciunt cadere in terram Libellum famosum, ad effectum ut publicetur. Hoc enim idem est, ac si illum publicassent, sive illum confecerint ipsi, sive ab aliis acceperint; *l. 1. Cod. de famos. Libell.* ibi: *Sed vim earum manifestaverint*, & ibi Glossa, Farinacc. *quæst.* 105. *num.* 458. *& sequent* cum aliis ibi citatis, Panimoll. *l. c. n.* 26. & alii passim.

28 Eadem pœna puniri possunt Bibliopolæ, & Mercatores librorum, ementes, retinentes, & vendentes Libellos famosos; sunt enim causa, ut ab aliis legantur. Gargiareus *de Libello famoso cap.* 8. *n.* 50. Coler. *decis.* 154. *num.* 8. *& seq.* Ursaya *loc. cit. n.* 139. & alii passim.

29 Ex dispositione cit. Constitutionis S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis Providentia*, & Constitutionis Gregorii XIII. relatis a Navarr. *in Summ. Bullar. p.* 2. *com.* 83. *num.* 1. appellatione libelli famosi continentur pariter, nedum, ut vulgo dicitur *li Avvisi secreti*, ut plurimum continentes læsionem alterius famæ, in quibus Constitutionibus contra illos conficientes imponitur pœna mortis; sed etiam Pasquilli, vulgo *Pasquinate*. Ursaya *loc. cit. num.* 147. cum aliis ibi adductis.

30 Si famosus Libellus respiciat statum alicujus Religionis in communi, v. g. Ordinis Prædicatorum, Minorum, Augustinensium, Carmelitarum, Societatis Jesu, & hujusmodi, ultra supradictas pœnas, Auctor est ipso facto excommunicatus excommunicatione majori Papæ reservata, ut observat Navarr. *in Summario Bullar. part.* 2. *comm.* 83. *numer.* 7. Ursaya *loc. cit. num.* 143. ubi notat quod in eandem excommunicationem non incurrit conficiens Libellum famosum contra privatum Religiosum, ejus personam tantum infamando, quia Constitutiones Apostolicæ respiciunt favorem Religionis in communi, non autem alicujus Religiosi in particulari. Navarr. & Ursaya *l. c.* Medina *de Confess. l.* 1. *c.* 15. *n.* 35. & alii passim.

31 Pœna Libelli famosi habet locum etiam si quis in eo verum dixerit, *l.* 2. *Cod. de famoso Libello*, ubi Gloss. *in verb. Sane*, Oltrad. *consil.* 53. *nu.* 2. *vers. Si per Libellum* Azor. *in summ. de famos. Libell. n.* 2. *in fin.* Boss. *t. de injur. num.* 4. *post princip. vers. Nec obstat*, Covarruv. *variar. resol. lib.* 1. *c.* 11. *num.* 5. *circa med.* Panimoll. *dec.* 52. *adnot.* 2. *num.* 9. & alii adducti per Farinac. *in praxi crimin. t. de var. divers. crimin. qu.* 101. *num.* 24. *&* 244. & aperte id disponitur in cit. Constit. S. Pii V. incipient. *Romani Pontificis Providentia*, & comprobat Guazzin. *de confiscat. conclus.* 13. *ampliat.* 91. *n.* 2. *&* 4. ubi testatur dispositionem dictæ Constitutionis S. Pii V. esse in viridi observantia, & diversis casibus occursis ita fuisse decisum, prout etiam refert Farinac. *consil.* 30. *n.* 109. *t.* 1. & ex ipso Panimoll. *d.* 52. *adnot.* 2. *num.* 11. adducens diversa exempla.

32 Non desunt tamen Doctores tenentes contrarium, scilicet pœnam Libelli famosi non habere locum, quando sunt vera in Libello expressa. Sic multi apud Farinac. *l. c. q.* 104. *n.* 242. *& seq.* Raynald. *l. c. n.* 24. *& seq.* Famian. Centolin. *in adnotat. ad consil. crimin.* 30. Farinac. *litt. V. ver. Contrarium videtur voluisse sp.*

33 Qui detraxerunt aliis Libello famoso continente vel falsum crimen, vel verum occultum, ad quid teneantur? Vide *verb. Detractio art.* 2. *per tot.* ubi salva proportione abunde dictum est de simili obligatione.

Novæ Additiones ex aliena manu.

Publicum Judicium ex *Senatus consulto* redditum est ob Libellum famosum; *L.* 6. *ff. de injur.* cujus pœna capitis est; *L. unic. Cod. de Famos. Libell.* 34

Non male vero nostri Interpretes pœnam hanc capitis restrinxerunt ad famosum libellum, quo alicui objiciuntur gravia & capitalia crimina ab eo, qui sævitiæ judicum, aut Principis adrepere satagit. Absurdum namque foret ob quamcumque contumeliam scripto factam imminere Reo pœnam capitis. Confirmatur communis hæc sententia tum per verba mox cit. *Legis unicæ Cod. de Famos. libell.* tum per Constitutiones, quæ sunt in Codice Theodosiano eodem Titulo. Potissimum vero *vide* 4. 5. 8. *&* 10. 35

Puniunt *Imperatores Valentinianus*, *& Valens* eos quoque capite, qui libellum inventum non illico consumpserint, sed aliis sensum ejus manifestaverint. Id sane durum videtur. Sed restringenda verba ad eum sunt, qui contenta libello crimina differt dolo malo, ut periculum ex ea re capitis creet infamato. 36 37 38

Quod qui fecit, cum eo non valde duriter agetur, si ea pœna afficiatur ipse, cujus spectaculo in alterius cervicem crudelem animum satiare voluit. Cæterum si quis non dolo id faciat, sed *vitio linguæ atque impotentia*, dum cognita tacere nescit, durissimum foret pœnam capitis *garrulitati* statuere. Injuria enim sine dolo, atque affectu injuriandi nequaquam committitur, garrulitas autem non dolus, sed culpa est. 39 40

Restat ut differamus de pœna ejus, qui non appetierit famoso libello vitam & salutem alterius, sed famam tantummodo, atque existimationem. Nihil autem nominatim scriptum est, nisi quod damnatus ob carmen famosum fiat intestabilis; *L.* 5. *§. Si quis librum, ff. de Injur. L.* 2. *ff. de Testib.* Sed quum Jurisconsultus dicat in *d. L.* 5. si condemnatus sit, qui id fecit intestabilem ex Lege esse juberi, satis indicat aliam fuisse pœnam, quæ sententia judicis infligeretur. Quæ quum prodita non sit, dicamus puniendum Reum extra ordinem arbitrio Judicis. Hæc de pœna famosi Libelli de jure Civili. Quod autem innovatum sit Summorum Pontificum constitutionibus indicat *Auctor*. 41

LIBERALITAS. Vide verb. *Avaritia nu.* 12.

LIBRI.

---

1 Libros novi, & veteris Testamenti a Concilio Trident. *sess.* 4. *in decr.* de Canonicis enumeratos, qui integros cum omnibus suis partibus prout consueverunt legi in Ecclesia Catholica, & habentur in veteri vulgata Latina editione, non suscipit pro Sacris, & Canonicis, est excommunicatus. *Conc. Trid. l. c.*

Li-

2 Libros de rebus Sacris sine nomine Auctoris nullus imprimat, vel imprimere faciat, & illos non vendat, vel apud se retineat, nisi prius sint examinati, & approbati ab Ordinario, sub poena excommunicationis, & pecuniæ apposita in Canone Concilii Lateranensis *sess.* 10. *de impressione Librorum*, *sub Leone* X. Sic expresse Concil. Trident. *Decret. cit. sess.*4. *in Decr. de editione & usu Sacrorum librorum*.

3 Regulares ultra examinationem, & approbationem hujusmodi, licentiam quoque a suis Superioribus impetrare tenentur, recognitis per eos libris juxta formam suarum ordinationum. Concil. Trident. *loc. c.* & sic habetur etiam in Instructione Clementis VIII. *Auctoritate*, *Regulis Indicis adjecta §.2. de impressione*

4 *librorum*. Ubi additur, quod *utramque concessionem*, *quæ appareat ad principium operis imprimi faciant*.

5 Libros scriptos communicans, vel vulgans ante examen, & approbationem, subijcitur pœnis quibus & impressores. Et eos habentes vel legentes nisi prodant Auctores pro Auctoribus habebuntur. Sic expresse Conc. Trid. *loc cit.*

6 Librorum approbatio danda est in scriptis; atque ideo in fronte libri vel scripti, vel impressi authentice appareat, idque totum, hoc est, & probatio, & examen, gratis fiat; Sic expresse Concil. Trid. *loc. c.*

7 Libri non sunt imprimendi sine nomine Auctoris, vel certi Collegii. Concil. Trid. *loc. cit. & cit. Instructio Clementis VIII. de impressione librorum §.1.* ubi sic expresse habetur, ibi: *Nullus liber in posterum excudatur, qui non in fronte nomen; cognomen, & Patriam præferat Auctoris. Quod si de Auctore non constet, aut ob justam aliquam causam, tacito ejus nomine, Episcopo, & Inquisitori liber edi posse videtur, nomen illius pro nomine Auctoris describatur, qui librum examinaverit, atque approbaverit. In his vero generibus librorum, qui ex variorum scriptorum dictis, aut exemplis, aut vocibus compilari solent, is qui laborem colligendi, & compilandi susceperit, pro Auctore habeatur.* Hæc ibi.

8 Libri imprimi non possunt Romæ absque licentia Cardinalis Vicarii Papæ, & Magistri Sacri Palatii. Leo X. Constit. 12. incipient. *Inter sollicitudines*, quæ est Concil. Lateran. V. *sess.*10. *constit.*3.

9 Alibi vero imprimi non possunt absque licentia Ordinarii, & Inquisitoris hæreticæ pravitatis. Leo X. in cit. constit. incipient. Inter sollicitudines, & Concil. Lateran. V. *sess.* 10. & Concil. Trid. *sess.*4. *in Decreto de editione & usu Sacrorum librorum*.

10 Librarii, seu Impressores imprimentes absque his licentiis incurrunt excommunicationem, & pœnam amissionis librorum & centum ducatorum applicandorum Fabricæ S. Petri Romæ. Leo X. cit. Constitut. incip. *Inter solicitudines*, & Concil. Lateranens. V. *cit. sess.*10.

11 Libri Auctorum degentium in statu Ecclesiæ, imprimi non possunt extra statum sine licentia Cardinalis Vicarii, & Magistri Sacri Palatii (& extra) sine licentia Inquisitorum; aliter impressi ipso facto sunt prohibiti, & aliæ pœnæ ab imprimente incurruntur. Urban. VIII. Constit. 50. incip. *Sanctissimus*.

12 Libri de Miraculis, Gratiis, Beneficiis, & aliis, quæ dicuntur accepta ope alicujus defuncti cum opinione Sanctitatis a Sancta Sede Apostolica non canonizati, nec beatificati, imprimi non possunt sine licentia Sedis Apostolicæ. Urban. VIII. Constitut.37. incip. *Sanctissimus*.

Impressores, & Bibliopolæ habentes libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum seu de hæresi suspectos quas pœnas incurrant, nisi eos Inquisitoribus tradant, aut consignent? Pius IV. Constit.76. incip. *Cum pro munere* assignat. 13

Libri sine nomine Typographi, vel loci impressionis; vendi non possunt sub pœna confiscationis librorum. *Concil. Mogunt.IV. cap.*99. Conc. Coloniens. II. *part.*12. *c.*9. 14

Libros furto extrahere, seu subtrahere ex Bibliothecis Regularium est prohibitum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, ut constat ex pluribus Pontificiis Constitutionibus pro variis Religionibus diversis temporibus emanatis, quæ summarie hic subnectuntur, prout referuntur a Pitonio in Collectione Constitutionum Pontificiarum ad Regulares. 15

1568. 5. Novembris. Universis & singulis personis Ecclesiasticis Sæcularibus & Regularibus mandatur, ne ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci, aut earum aliqua, librum aliquem, aut Quinternum furto subtrahere quoquo modo præsumant, sub pœna Excommunicationis, cujus absolutionem Romano Pontifici (excepto mortis articulo) reservat S. Pius V. *in Const. quæ incipit*: *Cum sicut accepimus*, apud *Flavium Cherubin. in Compend. Bullar. tom.*2. *part. mihi* 129. & refert etiam Roderic. *in Collect. Privilegior. Regular. tom.*2. *Bulla* 17. 16

1587. 3. Octobris. Minister, ac Commissarius Generales, Ministri Provinciales, Commissarii, Guardiani, ceterique Fratres Minores de Observantia S.Francisci, aliæque omnes Personæ Ecclesiasticæ Sæculares, & Regulares nullo prætextu audeant per se, vel alios amovere, vel amoveri facere de Bibliothecis dicti Ordinis libros ibidem existentes, Quinterna, Folia, nec res aliquas, sub Excommunicationis latæ sententiæ pœna (reservata Papæ absolutione) ipso facto incurrenda, neque consulere, vel alicui auxilium præstare præsumant, sub eadem pœna, nec non privationis vocis activæ, & passivæ ac inhabilitatis perpetuæ ad quælibet officia dictæ Religionis obtinenda. Monasteriorum Guardiani munus Guardianatus non assumant, nisi prius in præsentia discretorum loci, in quo fuerit aliqua Bibliotheca, subscripserint cum dictis Discretis Inventarium dictorum Librorum, quod erit etiam a quolibet Ministro Provinciali, & dictæ Provinciæ Commissario singulis annis revidendum. Si prædicta non fuerint facta, Guardianus & Minister, ac Commissarius sint statim privati, & inhabiles ad quævis Officia. Sixtus V. apud Cherub. *in Bullar Roman. tom.*2. *Constitut.*67. quæ incipit *Cum sicut*.* Vide P. Ubaldum Giraldi a S. Cajetano in suis Notis, & Accessionibus ad P. Carolum Antonium Thesaurum *in sua de Pœnis Ecclesiasticis Praxi*, *verb. Bibliothecæ c.*1. *pag.*82. *Editionis Patavinæ an.*1761.* 17

1593. 29. Maii. Amoventes, & subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis Fratrum Beatæ Mariæ de Monte Carmelo Libros, & monumenta, sive impressa, sive manuscripta, Excommunicationis sententiæ ipso facto incurrendæ (a qua ab alio, quam a Romano 18

Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi non possint), subjacent. Clemens VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. t.3. Constitut.24.* quæ incipit: *Quæ ad tuendam §.1.*

19 1621. 13. Februarii. Interdicitur, & prohibetur, ne de cetero quisquam quosvis Libros, vel Quinterna, aut Folia sive manuscripta, sive impressa, Bibliothecæ Genuensi Ordinis Fratrum Minimorum S. Francisci de Paula assignanda quovis quæsito colore audeat ex dicta Bibliotheca extrahere, vel præsumat permittere ut extrahantur, vel removeantur sub Excommunicationis, ac privationis vocis activæ, & passivæ pœnis per contrafacientes incurrendis. Urbanus VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. t.5. Constitut.44.* incipient. *Conservationi*, & refert etiam Peyrin. *de privileg. Regular. tom.2. Constitut.4. ejusdem Pontif. pag. 1276.*

20 1626. 25. Martii. Nemo de cetero quavis auctoritate fungens Libros, vel Quinterna, seu Folia, sive impressa, sive manuscripta Bibliothecis Domorum Regularium Ordinis Fratrum Prædicatorum hactenus donata, seu assignanta, ex eisdem Bibliothecis extrahere, seu ut extrahantur permittere, aut consentire sub quovis prætextu audeat, seu præsumat sub Excommunicationis, nec non privationis vocis activæ & passivæ per contrafacientes eo ipso incurrendis pœnis, prout interdicit, & prohibet Urbanus VIII. apud Cherubin. *in Bullar. Rom. tom.4. Constit. 55.* quæ incipit: *Cum sicut accepimus.*

21 1628. 31. Octobris. Vicarius Generalis, & Fratres Minimi pro tempore existentes Collegii S. Francisci de Paula ad Montes in Alma Urbe, & aliæ Personæ quæcumque tam Sæculares, quam Regulares nullas Reliquias, nec Libros, seu Volumina, & Scripta ab Ecclesia, & Bibliotheca dicti Collegii ullo modo amovere, transportare, distribuere, seu mutuo dare audeant, seu præsumant, * sub Excommunicationis eo ipso incurrendæ sententia. * Urbanus VIII. apud Cherub. *in Bull. Rom. tom.4. Constitut.96.* quæ incipit: *Justis & honestis.*

22 1637. 13. Octobris. Nemo libros, aut Quinterna, vel Folia, sive impressa, sive manuscripta Bibliothecis, aut Paramenta, & Ornamenta quæcumque Ecclesiis Fratrum Minorum S. Francisci de Observantia Recollectorum Provinciæ Granatensis donata, vel donanda audeat, vel præsumat ex dictis Bibliothecis, & Ecclesiis respective extrahere, seu quibusvis aliis Ecclesiis, & Monasteriis, ac locis Piis, aut Personis commodare; sive ut extrahantur, seu commodentur permittere. Et hoc sub Excommunicationis, ac privationis vocis activæ, & passivæ pœnis per contrafacientes incurrendis intendit ac prohibet Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.5. Constit.235.* quæ incipit: *Conservationi.*

23 1638. 20. Julii. Interdicitur, & prohibetur sub Excommunicationis, ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes incurrendis, ne de cetero quispiam Libros, vel Quinterna, aut Folia sive impressa sive manuscripta ex Bibliothecis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Cappuccinorum extrahere, sive ut extrahantur permittere audeant, seu præsumant. Provincialibus tamen, & Diffinitoribus dicti Ordinis conjunctim procedentibus permittitur, ut per eorum Syndicos possint libros inutiles cum aliis utilibus commutare; Superioribus vero singularum hujusmodi Domorum conceditur, ut dictos Libros valeant extrahere pro usu Prædicatorum Ordinis; ac Fratribus facultas tribuitur illos ad suas Cellas deferendi, relictis tamen in Bibliotheca nominibus suis, & librorum. Postquam autem dicti Prædicatores, & Fratres illis usi fuerint, illico ad Bibliothecas sub eisdem pœnis reportent, Urbanus VIII. *in Bullar. Roman. tom.5. Constitut.249.* quæ incipit: *Conservationi.*

24 1642. 25. Martii. Nullus ex Religiosis Discalceatis Ordinis Beatæ Mariæ de Monte Carmelo Congregationis Hispaniæ audeat, vel præsumat ex Bibliothecis domorum Regularium hujusmodi Ordinis Libros, vel Quinterna, aut Folia impressa, sive manuscripta extrahere, seu commodare, aut donare, sub Excommunicationis majoris pœna, etiam a quovis Sæculari vel alterius Religionis, seu Congr. Regulari, qui prædicta extraxerit, vel utenda acceperit, aut sibi retinuerit, ipso facto incurrenda. Urbanus VIII. *in Bullar. Roman. tom.5. Constitut.302.* quæ incipit: *Conservationi.*

25 1643. 6. Februarii. Interdicitur, & prohibetur, ne de cetero quisquam Libros, vel quinterna, aut Folia sive impressa, sive manuscripta sub quovis prætextu e Bibliothecis, & domibus Regularibus Fratrum Ordinis Eremitarum S. Augustini Discalceatorum extrahere, seu asportare, aut ut extrahantur, seu asportentur permittere sub Excommunicationis, ac privationis vocis activæ, & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis audeat, seu præsumat. Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. tom.5. Constitut.319.* quæ incipit: *Conservationi.*

26 1643. 23. Decembr. Nullus sive Generalis, sive Provincialis Minister, aut alius quivis Superior Ordinis Minorum S. Francisci Recollectorum e Sacristiis, & Bibliothecis Conventuum eorundem Fratrum Recollectorum de Provincia Granatensi audeat, vel præsumat ulla Paramenta, & Ornamenta Ecclesiastica, aut Libros, vel Quinterna, vel Folia amovere, aut cuiquam commodare in virtute Sanctæ obedientiæ &c. prout prohibet Urbanus VIII. *in Bullar. Rom. t.5. Constitut.332.* quæ incipit: *In his quæ.*

27 1651. 27. Julii. Interdicitur, & prohibetur ne de cetero quispiam Libros, Quinterna, Folia, aut Scripturas, tam impressa, quam manuscripta Bibliothecis Domorum Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci de Observantia Reformatorum donata, vel donanda, quibusvis personis commodare, aut sub quovis quæsito colore e dictis Bibliothecis seu eorum aliqua extrahere, & asportare, seu ut commodentur, vel extrahantur, & asportentur permittere, aut consentire præsumat, sub Excommunicationis latæ sententiæ (reservata Papæ absolutione) ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis. Permittitur tamen dictarum Domorum Fratribus Verbum Dei prædicantibus, & studiis operam navantibus Libros, Quinterna, & Folia hujusmodi e dictis Bibliothecis extrahere, & illis in eorum Cellulis tantum uti; sed finito usu hujusmodi, illos, seu illa ad dictas Bibliothecas respective sub eisdem pœnis referre teneantur. Innocentius X. *in Bullar. Roman. tom.5. Constitut.47.* quæ incipit: *Conservationi.*

1656.

28 1656. 3. Julii. Sub Excommunicationis latæ sententiæ, ac privationis vocis activæ & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis interdicitur, & prohibetur, ne de cetero quispiam Libros, aut Scripturas seu Quinterna vel Folia tam impressa quam manuscripta Bibliothecis Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Capuccinorum donata, vel donanda quibusvis personis (præterquam Fratribus dicti Ordinis, qui quidem Libros a Bibliothecis hujusmodi respective de Superioris, seu Bibliothecarii pro tempore existentis licentia extrahere, & eis pro communi Conventuum hujusmodi & particulari Fratrum dict. Ordinis usu in suis Cellulis, Fratribus quoque ejusdem Ordinis Verbum Dei prædicantibus, qui etiam extra suos Conventus uti possint, sed finito usu hujusmodi ad dictas Bibliothecas respective sub prædictis pœnis subito reportare omnino debeant) commodare aut sub quovis quæsito colore a dictis Bibliothecis extrahere, & asportare seu ut commodentur, aut extrahantur, & asportentur permittere, aut consentite audeat, seu præsumat. Alexander VII. *in Bullar. Rom. tom.5. Constit.*21. quæ incipit: *Conservationi*.

29 1657. 2. Octobris. Universis, & singulis personis Ecclesiasticis, tam Sæcularibus, quam Regularibus, ac etiam Laicis interdicitur, & prohibetur, ne sub quovis prætextu per se, vel alios e Bibliotheca Sancti Martini de Senis Ordinis Eremitarum S. Augustini Libros sive typis editos, sive manuscriptos, nec non Picturas, & Antiquitates extrahere, seu extrahi facere, vel ut extrahantur permittere audeant, seu præsumant, sub excommunicationis pœna latæ sententiæ (reservata Papæ absolutione) & insuper quoad Regulares etiam privationis vocis activæ, & passivæ eo ipso incurrenda. Alexander VII *in Bullar. Rom. t.5. Constit.*43. incip. *Cum sicut*.

30 1658. 24. Septembris. Interdicitur, & prohibetur sub excommunicationis latæ sententiæ, ac privationis vocis activæ, & passivæ pœnis per contrafacientes eo ipso incurrendis, ne quispiam Libros, Quinterna, Scripturas publicas, & privatas Indulta, Privilegia, tam impressa, quam manuscripta ex Archivis, & Conventibus, ac Bibliothecis Canonicorum Regularium Congregationis S. Augustini in Regno Portugalliæ existentibus extrahere, aut aliis commodare audeat, seu præsumat. Alexander VII. *in Bullar. Rom. tom.5. Constit.*56. quæ incipit: *Conservationi*.

31 1708. 21. Novembris. Interdicitur, & prohibetur, ne quispiam extrahat quomodolibet Libros, chartas, & Mobilia quæcumque ex Bibliotheca Monasterii SS. Fabriani & Sebastiani extra muros Urbis sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ. & quo ad Regulares etiam privationis vocis activæ, & passivæ. Clemens XI. *Constitut. Cum sicut Dilectus*.

32 1713. 19. Maii. Interdicitur, & prohibetur sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, & quo ad Regulares etiam privationis vocis activæ & passivæ, ne quispiam extrahat Libros, & Quinterna Bibliothecæ Conventus S. Mariæ Majoris Tiburis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia S. Francisci extra ipsum Conventum absque auctoritate Apostolica. Clemens XI. *Constit.* incipient. *Cum sicut dilectus*.

1720. 12. Julii. Interdicitur, & prohibetur sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ, & quo ad Regulares etiam privationis vocis activæ & passivæ eo ipso absque alia declaratione incurrenda, ne quispiam præsumat extrahere, vel asportare Libros, & Scripturas ex publica Bibliotheca nuper a Sanctitate Sua in Conventu Fratrum Ordinis Minorum S. Francisci Conventualium nuncupatorum Civitatis Urbinatensis instituta. Clemens XI. Constitut. incip. *Cum nos*. 33

LIBRI PROHIBITI.

SUMMARIUM.

1 *Quot sint classes & quæ librorum prohibitorum*, ad num.4.
5 *In quo differant inter se libri prohibiti primæ, secundæ & tertiæ classis*, ad num.7.
8 *Quot & quæ sint Regulæ Indicis cum earum observationibus*.
9 *Quid contineatur in Constitutionibus Pii IV. & Alexandri VII. circa libros prohibitos*, ad num.11.
12 *Quinam sint denunciandi librorum prohibitorum causa*, ad num.15.
16 *An peccent, & incurrant excommunicationem libros prohibitos propria auctoritate comburentes, nec deferentes Inquisitoribus*, ad n.21.
22 *An qui libros prohibitos tradunt ad tempus, vel donant omnino illos legendi facultatem habentibus, excommunicationem incurrant*, ad n.24.
25 *Ad quos pertineat hodie licentias legendi libros prohibitos concedere*, ad num.26.
27 *Quot conditiones requirantur & quæ ad incurrendam excommunicationem Papæ reservatam, quæ lata est in Bulla Cœnæ*, ad num.38.
39 *Quinam veniant sub nomine* legentium *ad incurrendam censuram Bullæ Cœnæ*, ad n.43.
44 *Quinam vero veniant sub nomine* retinentium, ad num.57.
58 *Et quinam sub nomine* imprimentium, ad numer.63.
64 *Quinam denique sub nomine* defendentium, ad num.66.
67 *Alia ad rem*, ad num.71.
Sequitur Appendix, sive Novus de Librorum prohibitione Articulus.

Libri prohibiti ex Indice sunt triplicis classis. *Communis*, & patet ex ipsorum Indice jussu Concilii Tridentini edito, & a Pio IV. approbato *in Constit.* incipiente *Dominici gregis*. Libri prohibiti in prima classe sunt illi qui sunt damnati, seu prohibiti propter eorum Auctores, quatenus ipsi sunt hæretici, aut de hæresi publice, & communiter suspecti; unde omnes istorum libri tam editi, quam edendi, de Religione ex professo tractantes, quamvis de ea bene tractent, & nullam hæresim contineant, sunt prohibiti in prima classe, quia ut expresse habet Summarium *in cap. Fraternitatis 4. de hæreticis*, ibi: *Damnato*

noto Auctore, damnantur ejus scripturæ, & libri, & opera.

3 Libri prohibiti in secunda classe sunt illi, qui sunt prohibiti non propter eorum Auctores, qui sunt Catholici, sed propter non sanam, & moribus Fidelium repugnantem Doctrinam; aut aliquam, quam incidenter continent hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem.

4 Libri prohibiti in tertia classe sunt illi, qui sunt prohibiti propter ignotum nomen Auctoris, & ob doctrinam, quam continent malam, sive in genere *moris*, sive in genere *Religionis*, sive in genere *Fidei*.

5 Libri prohibiti in prima, & secunda classe dupliciter differunt inter se. Primo quia libri prohiti in prima classe sunt prohibiti principaliter propter eorum Auctores, qui sunt hæretici, ideoque omnes eorum libri de Religione tractantes, etiam sanam Doctrinam contineant, sunt prohibiti. Libri vero prohibiti in secunda classe sunt prohibiti principaliter propter materiam pravam, quam continent, & non propter eorum Auctores qui sunt Fideles Catholici. Secundo quia libri prohibiti in prima classe, sunt prohibiti duplici excommunicatione, scilicet, & excommunicatione Bullæ Cœnæ, & excommunicatione Indicis, & Pii V. ex Constitut. incipiente; *Dominici Gregis*. Libri vero prohibiti in secunda classe sunt prohibiti sola excommunicatione Indicis, & Pii IV.

6 Libri prohibiti in tertia classe, non ideo in tertia, & ultima classe ponuntur, quasi sint minoris periculi, & malitiæ, adeoque minus prohibiti, ut olim plures etiam ex classicis Doctoribus existimarunt, putantes, quod gravitas malitiæ, periculi, & consequenter prohibitionis, desumenda esset ex ordine classis, itaut magis essent perniciosi, & prohibiti, qui in prima classe, minus qui in secunda, & multò minus qui in tertia classe. Nam contrarium a parte rei se habet, cum plures libri ob ignotum Auctorem in tertia classe prohibiti sint multo perniciosiores, quam libri prohibiti in prima, & secunda classe, uti expresse dicit Alexander VII. in Constitutione super observatione librorum prohibitorum incipiente *Speculator Domus Israel*, ubi §. 1. postquam dixit, quod *illa Classium* (trium scilicet supra specificatarum) *distinctio plurimos non modo vulgares, sed etiam eruditos decipiebat, dum ex earum ordine confixionis gravitatem æstimabat, quasi severius actum semper videatur cum legentibus anteriorum, quam posteriorum classium libros; quod tamen secus esse ex ipsa classium institutione a Concil. Trident. facta colligi facile potest*. Addit prope finem: *Contigit ut plerique libri ignoti Auctoris, qui tertiæ Classi assignantur, multo pejores sint quam in prima, aut secunda recensiti*.

7 In qua Constitutione dictus Pontifex ad vitandam confusionem, quam pariebat recensita in tres classes librorum prohibitorum divisio: Novum librorum prohibitorum Indicem fieri decrevit, in quo omissa illa trium classium distinctione reponentur ordine Alphaberico non solum libri prioris Indicis, sed etiam illi qui de nouo in dies prohibiti fuerint. Quem Indicem, & Successores Pontifices servari, & continuari fecerunt usque in præsens; cum sola significatione illorum librorum, qui sunt primæ classis, utpote speciali nota digni, per *ly* 1. *Cl.* ad denotandum quod libri in hoc novo indice tali signo notati, sunt prohibiti in prima classe. Quoad Regulas autem generales nihil a dicto Pontifice in tali Constitutione fuit immutatum; immo easdemmet veteris Indicis stricte observari præcepit, & adhuc impræsentiarum adamussim observantur, & ad hunc finem in novo Indice reponuntur, cum quibusdam observationibus Clem. VIII. ad regulam decimam, quæ ut ab omnibus tali novo Indice carentibus in promptu habeantur, hic ad litteram dantur, prout ibi continentur una cum ipsis Regulis.

REGULÆ INDICIS 8

Sacrosanctæ Synodi Tridentinæ jussu editæ.

REGULA I.

Libri omnes, quos ante an. 1515. aut Summi Pontifices, aut concilia Œcumenica damnarunt, & in hoc Indice non sunt, eodem modo damnati esse censeantur, sicut olim damnati fuerunt.

REGULA II.

Hæresiarcharum Libri tam eorum, qui post prædictum annum hæreses invenerunt, vel suscitarunt, quam qui hæreticorum Capita, aut Duces sunt, vel fuerunt, quales sunt Lutherus, Zuvinglius, Calvinus, Balthasar Pacimontanus, Schuvencfeldius, & his similes cujuscumque nominis, tituli, aut argumenti existant, omnino prohibentur.

Aliorum autem hæreticorum libri, qui de Religione quidem ex professo tractant, omnino damnantur.

Qui vero de Religione non tractant a Theologis Catholicis, jussu Episcoporum, & Inquisitorum examinati, & approbati permittuntur.

Libri etiam catholice conscripti, tam ab illis, qui postea in hæresim lapsi sunt, quam ab illis, qui post lapsum, ad Ecclesiæ gremium rediere, approbati a facultate Theologica alicujus Universitatis Catholicæ, vel ab Inquisitione generali, permitti poterunt.

REGULA III.

Versiones scriptorum etiam Ecclesiasticorum, quæ hactenus editæ sunt a damnatis auctoribus, modo nihil contra sanam doctrinam contineant, permittuntur.

Librorum autem veteris Testamenti versiones viris tantum doctis, & piis, judicio Episcopi concedi poterunt, modo hujusmodi versionibus tamquam elucidantibus vulgatæ editionis, ad intelligendam Sacram Scripturam, non autem tamquam sacro textu utantur.

Versiones vero novi Testamenti ab Auctoribus 1. Classis hujus Indicis factæ, nemini concedantur, quia utilitatis parum, periculi vero plurimum lectoribus ex earum lectione manare solet.

Si quæ vero adnotationes cum hujusmodi, quæ permittuntur versionibus, vel cum vulgata editione circumferrentur, expunctis locis suspectis a facultate Theologica alicujus Universitatis catholicæ, aut Inqui-

Inquisitione generali, permitti eisdem poterunt, quibus & versiones.

Quibus conditionibus totum volumen Bibliorum, quod vulgo Biblia Vatabli dicitur, aut partes ejus, concedi viris piis, & doctis poterunt.

Ex Bibliis vero Isidori Clarii Brixiani prologus, & prolegomena præcidantur, ejus vero textum nemo textum vulgatæ editionis esse existimet.

REGULA IV.

Cum experimento manifestum sit, si Sac. Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri; hac in parte judicio Episcopi, aut Inquisitoris stetur; ut cum consilio Parochi, vel Confessarii Bibliorum a Catholicis Auctoribus versorum, lectionem vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex hujusmodi lectione non damnum, sed Fidei, atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant.

Qui autem, absque tali facultate ea legere, seu habere præsumpserit, nisi prius Bibliis Ordinario redditis, peccatorem absolutionem percipere non possit.

Bibliopolæ vero, qui prædictam facultatem non habent, Biblia idiomate vulgari conscripta vendiderint, vel alio quovis modo concesserint, librorum pretium in usus pios ab Episcopo convertendum, amittant; aliisque pœnis pro delicti qualitate ejusdem Episcopi arbitrio subjaceant.

Regulares vero, nonnisi facultate a Prælatis suis habita, ea legere, aut emere possint.

REGULA V.

Libri illi, qui hæreticorum Auctorum opera interdum prodeunt, in quibus nulla, aut pauca de suo apponunt, sed aliorum dicta colligunt, cujusmodi sunt Lexica, Concordantiæ, Apophtegmata, similitudines, Indices, & hujusmodi, si quæ habeant admixta, quæ expurgatione indigeant, illis Episcopi, & Inquisitoris, una cum Theologorum catholicorum consilio, sublatis, aut emendatis, permittantur.

REGULA VI.

Libri vulgari idomate de controversiis inter catholicos, & hæreticos nostri temporis differentes, non passim permittantur, sed idem de iis servetur, quod de Bibliis vulgari lingua scriptis statutum est.

Qui vero de ratione bene vivendi, contemplandi, confitendi, ac similibus argumentis vulgari sermone conscripti sunt, si sanam doctrinam contineant, non est cur prohibeantur, sicuti nec sermones populares vulgari lingua prohibiti.

Quod si hactenus, in aliquo Regno, vel Provincia aliqui libri sunt prohibiti, quod nonnulla contineant, quæ sine delectu ab omnibus legi non expediat, si eorum auctores catholici sunt, postquam emendati fuerint, permitti ab Episcopo, & Inquisitore poterunt.

REGULA VII.

Libri, qui res lascivas, seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum Fidei, sed & morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur, & qui eos habuerint severe ab Episcopis puniantur.

Antiqui vero ab Ethnicis conscripti propter sermonis elegantiam, & proprietatem permittuntur: nulla tamen ratione pueris prælegendi erunt.

REGULA VIII.

Libri, quorum principale argumentum bonum est, in quibus tamen obiter aliqua inserta sunt, quæ ad hæresim, seu impietatem, divinationem, seu superstitionem spectant, a catholicis Theologis Inquisitionis Generalis auctoritate expurgati concedi possunt.

Idem judicium sit de prologis, summariis, seu annotationibus, quæ si damnatis auctoribus, libris non damnatis appositæ sunt, sed posthac nonnisi emendati excudantur.

REGULA IX.

Libri omnes, & scripta Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, sive in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ prorsus rejiciuntur.

Episcopi vero diligenter provideant, ne Astrologiæ Judiciariæ libri, tractatus, indices legantur, vel habeantur, qui de futuris contingentibus successibus, fortuitisve casibus, aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certo aliquid eventurum affirmare audent.

Permittuntur autem judicia, & naturales observationes, quæ navigationis, agriculturæ, seu medicæ artis juvandæ gratia, conscripta sunt.

REGULA X.

In librorum, aliarumve scripturarum impressione servetur, quod in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 10. factum est.

Quare si in Alma Urbe Roma liber aliquis sit imprimendus, per Vicarium Summi Pontificis, & Sacri Palatii Magistrum, vel personam a Sanctiss. Dom. N. deputandam prius examinetur.

In aliis vero locis ad Episcop. vel alium habentem scientiam libri scripti imprimendi ab eodem Episcopo deputandum, ac inquisitorem hæreticæ pravitatis ejus Civitatis, vel Diœcesis, in qua impressio fiet, ejus approbatio, & examen pertineat, & per eorum manum, propria subscriptione gratis, & sine dilatione imponendam, sub pœnis, & censuris in eodem Decreto contentis, approbetur; hac lege, & conditione addita, ut exemplum libri imprimendi authenticum, & manu Auctoris subscriptum apud Examinatorem remaneat.

Eos

Eos vero, qui libellos manuscriptos vulgant, nisi ante examinati, probatique fuerint, iisdem pœnis subjici debere judicarunt Patres deputati, quibus impressores. Et qui eos habuerint, & legerint, nisi Auctores prodierint, pro Auctoribus habeantur.

Ipsa vero hujusmodi librorum probatio in scriptis detur, & in fronte libri, vel scripti, vel impressi authentice appareat, probatioque, & examen, ac cetera gratis fiant.

Præterea in singulis Civitatibus, ac Diœcesibus, Domus, vel Loci, ubi ars impressoria exercetur, & bibliothecæ librorum venalium sæpius visitentur a personis ad id deputandis ab Episcopo, sive ejus Vicario, atque etiam ab Inquisitore hæreticæ pravitatis, ut nihil eorum, quæ prohibentur, aut imprimatur, aut vendatur, aut habeatur.

Omnes vero Librarii, & quicumque librorum venditores habeant in suis Bibliothecis Indicem librorum venalium, quos habent, cum subscriptione dictarum personarum; nec alios libros habeant, aut vendant, aut quacumque ratione tradant sine licentia eorumdem deputatorum sub pœna amissionis librorum, & aliis arbitrio Episcoporum, vel Inquisitorum imponendis; Emptores vero, Lectores, vel Impressores eorumdem arbitrio puniantur.

Quod si aliqui libros quoscumque in aliquam Civitatem introducant, teneantur iisdem personis deputandis enunciare; vel si locus publicus mercibus ejusmodi constitutus sit, ministri publici ejus loci, prædictis personis significent libros esse adductos.

Nemo vero audeat librum, quem ipse, vel alius in Civitatem introducit, alicui legendum tradere, vel aliqua ratione alienare, aut commodare, nisi ostenso prius libro, & habita licentia a personis deputandis, aut nisi notorie constet, librum jam esse omnibus permissum.

Idem quoque servetur ab heredibus, & executoribus ultimarum voluntatum, ut libros a defuncto relictos, sive eorum Indicem illis personis deputandis offerant, ab iis licentiam obtineant, priusquam eis utantur, aut in alias personas quacumque ratione eos transferant.

In his autem omnibus, & singulis, pœna statuatur, vel amissionis librorum, vel alia, arbitrio eorumdem Episcoporum, vel Inquisitorum pro qualitate contumaciæ, vel Delicti.

Circa vero libros, quos Patres deputati aut examinarunt, aut expurgarunt, aut expurgandos tradiderunt aut certis conditionibus, ut rursus excuderentur concesserunt, quidquid illos statuisse constiterit, tam bibliopolæ, quam ceteri observent.

Liberum tamen sit Episcopis aut Inquisitoribus generalibus secundum facultatem, quam habent eos etiam libros qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Provinciis, vel Diœcesibus expedire judicaverint.

Ceterum nomina eorum librorum, qui a Patribus deputatis purgati, tum eorum, quibus illi hanc provinciam dederunt, eorumdem deputatorum Secretarius Notario Sacr. universalis Inquisitionis Romanæ, subscripta Sanctiss. D. N. jussu tradat.

Ad extremum vero omnibus Fidelibus præcipitur, ne quis audeat contra harum Regularum præscriptum, aut hujus Indicis prohibitionem, libros aliquos legere, aut habere.

Quod si quis libros hæreticorum, vel cujusvis auctoris scripta, ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit; sive habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat.

Qui vero libros, alio nomine interdictos, legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, judicio Episcoporum severe puniatur.

Observationes ad Regulam quartam, & nonam, Clementis Papæ VIII. Jussu factæ, circa quartam Regulam.

Animadvertendum est circa supradictam quartam Regulam Indicis fel. rec. Pii IV. nullam per hanc impressionem, & editionem de novo tribui facultatem Episcopis, vel Inquisitoribus, aut Regularium Superioribus, concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari lingua edita, cum hactenus mandato, & usu Sanctæ Romanæ universalis Inquisitionis sublata eis fuerit facultas concedendi hujusmodi licentias legendi, vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias Sacræ Scripturæ tam novi, quam veteris Testamenti partes, quavis vulgari lingua edita: ac insuper summaria, & compendia etiam historica, eorumdem Bibliorum, seu librorum Sacræ Scripturæ, & quocumque vulgari idiomate conscripta, quod quidem inviolate servandum est.

Circa nonam Regulam.

Circa Regulam IX. ejusdem Indicis ab Episcopis, & Inquisitoribus Christifideles sedulo admonendi sunt, quod in legentes, aut retinentes contra Regulam hanc libros hujusmodi Astrologiæ, Divinationum, sortilegiorum, rerumque aliarum in eadem Regula expressarum, procedi potest non modo per ipsos Episcopos, & Ordinarios, sed etiam per Inquisitores locorum ex Constitut. fel. rec. Sixti Papæ Quinti contra exercentes Astrologiæ Judicariæ artem, & alia quæcumque divinationum genera, librosque de eis legentes, ac tenentes promulgata. Sub Datum Romæ apud S. Petrum anno Incarn. Dom. MDLXXXV. Nonis Jan. Pontificatus sui anno primo.

De Thalmud, & aliis libris Hebræorum.

Quamvis in tertia classe Indicis prædicti Pii Papæ IV. sub littera T. Thalmud Hebræorum, ejusque glossæ, annotationes, interpretationes, & expositiones omnes prohibeantur, sed, quod si absque nomine Thalmud, & sine injuriis, & calumniis in Religionem Christianam aliquando prodiissent, tolerarentur, quia tamen Sanctissimus D. Noster Dominus Clemens Papa VIII. per suam Constitutionem contra impia scripta, & libros Hebræorum, sub datum Romæ apud Sanctum Petrum Incarnat. Dom. MDXCIII. pridie Kal. Martii Pontific. sui anno Secundo, illos prohibuit, atque damnavit

navit: mens ipsius non est, eos propterea ullatenus etiam sub illis conditionibus permittendi, aut tolerandi, sed specialiter, & expresse statuit, & vult, ut hujusmodi impii Thalmudici, Calabistici, aliique nefarii Hebræorum libri omnino damnati, & prohibiti maneant, & censeantur, atque super eis, & aliis libris hujusmodi prædicta Constitutio perpetuo, & inviolabiliter observetur.

De Libro Magazor.

Ad hæc sciant Episcopi, Ordinarii & Inquisitores locorum, librum Magazor Hebræorum, qui continet partem Officiorum, & cæremoniarum ipsorum, & Synagogæ, Lusitanica, Hispanica, Gallica, Germanica, Italica, aut quavis alia vulgari lingua, præterquam Hebræa editum jamdiu ex speciali decreto rationabiliter prohibitum esse; Idcirco provideant illum nullatenus permitti, aut tolerari debere, nisi Hebraica lingua prædicta.

De Libris Joannis Bodini.

Cum in appendice 2. classis sub litera I. dicatur (Joannis Bodini Andegavensis, Dæmonomania omnino prohibetur; liber vero de Republica, & Methodus ad facilem historiarum cognitionem tamdiu prohibita sint quousque ab Auctore expurgata cum approbatione Mag. Sac. Palatii prodierint) id quidem per errorem fortasse Librarii factum creditur: nam liber de Republica ejusdem Joann. Bodini primum die XXV. Mensis Octob. MDXCII. deinde liber Dæmonomaniæ die 1. Mensis Septemb. MDXCIV. ab eodem Sanctiss. D. N. Papa simpliciter damnati sunt, ac proinde uterque damnatus, & prohibitus censendus est.

Observationes ad Regulam decimam Alexandri Papæ VII. Jussu additæ.

Observandum est circa Regulam decimam, quod degentes in statu Sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subjecto, non possunt transmittere Libros a se compositos alibi imprimendos sine expressa approbatione, & in scriptis Em. ac Rev. D. Card. Sanctiss. D. N. Vicarii, & Mag. Sac. Pal. si in Urbe; si vero extra Urbem existant, sine Ordinarii loci illius, sive ab his deputatatorum facultate, & licentia operi infigenda.

Qui vero super impressione librorum ordinariam, aut delegatam auctoritatem exercent, dent operam, ne ad examen librorum hujusmodi personas affectui auctorum quomodolibet addictas, præsertim vero propinquitate illos, aut alia quantumvis a longe petita ea sit (veri & sinceri judicii corruptrice) necessitudine contingentes admittant; super omnia autem ab oblatis sibi in hanc operam per eosdem Auctores Censoribus caveant; Sed iis demum utantur, quos Doctrina, morumque integritate probatos ab omni suspicione gratiæ intactos, ac si fieri potest, Auctoribus ipsis ignotos, & unius boni publici, Deique gloriæ studiosos cognoverint; Quo vero ad Auctores Regulares cujuscumque Ordinis, & Instituti sint, illud præterea observandum, ut ne eorum scripta, vel opera aliis ejusdem Instituti Regularibus examinanda committantur, sed alterius Ordinis, & Instituti viri pii, doctique, & a partium studio, atque ab amoris, & odii stimulis prorsus remoti eligantur; per hoc autem non tollitur, quin intra eorumdem Regularium Ordinem per Religiosos ejusdem Ordinis, Superiorum suorum jussu, præfati libri examinari non debeant.

Hic advertendum venit, quod dictus Alexander VII. in cit. Constit. incip. *Speculatores Domus Israel* omnes pœnas, & censuras contra legentes, & retinentes &c. libros prohibitos hactenus latas, exceptis latis in Bulla Cœnæ, reduxit ad pœnas contentas in Constitutione Pii IV. quæ incip. *Dominici Gregis*, super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita. En verba præcisa dictæ Constitutionis Alexandri VII. *Indicem* (supple tu) *librorum prohibitorum observari mandamus, & præcipimus sub pœnis in Constitutione fel. me. Pii IV. etiam Prædecessoris nostri super dicti Indicis Tridentini confirmatione edita contentis, ad quas varietatis veterorum decretorum in proponendis transgredientium pœnis tollendæ gratia omnes, & singulas pœnas per Constitutiones Apostolicas, & Decreta anteriora hujusmodi quomodolibet inflictas, harum serie reducimus; Firmis tamen manentibus his, quæ de Auctoribus, & libris damnatis in Litteris Apostolicis die Cœnæ Domini publicari solitis sancitata sunt, circa quos nihil omninò mutare, ac ne contingere quidem intendimus.* 9

Pœnæ autem, & Censuræ contentæ in dicta Constitutione Pii IV. exprimuntur per præcisa ipsius verba: *Si quis autem adversus eas regulas prohibitionemque fecerit, is quidem qui hæreticorum libros, vel cujusvis, Auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, habueritve, ipso iure in excomunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum uti de hæresi suspectum, inquiri & procedi liceat; præter alias pœnas super hoc ab Apostolica Sede, Sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerint, habuerintve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverint puniendos.* 10

Unde, ut vides, hæc Constitutio Pii IV. percutit solummodo excommunicatione latæ sententiæ non reservata, libros quoscumque Hæreticorum, & libros, aut scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita, sive sint hæreticorum, sive Catholicorum; Nulla autem excommunicatione percutit libros Catholicorum prohibitos ob aliam causam, v. gr. quia sunt contra bonos mores, pacem, & caritatem, & hujusmodi, sed solum declarat ipsos legentes, & retinentes incurrere peccati mortalis reatum, & esse severe Episcoporum arbitrio puniendos. 11

Ceterum licet legentes, tenentes &c. libros prohibitos solum quia sunt contra bonos mores, pacem, & Caritatem, seu hujusmodi, nullam incurrant excommunicationem, sunt tamen denunciandi, ut clare patet ex Bulla Gregorii XV. incip. *Apostolatus Officium*, edita 30. *Decembr.* 1621. & innovata ab Urbano VIII. 2. April. 1631. ut sequitur 12

Apostolatus officium &c. Cum librorum lectio magno sinceræ Fidei cultoribus detrimento esse noscatur, & sicut accepimus nimis excessiva sit hujusmodi libros legendi

gendi, & habendi libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam Astrologiæ Judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis, & Ecclesiasticis tam Sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus &c. etiam speciali nota, & mentione dignis &c. ex quacumque causa &c. concessas &c. revocamus, cassamus, & annullamus &c. quinimmo libros per licentias hujusmodi permissos legentes aut habentes pœnas in sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, & Indicibus librorum prohibitorum contentas incurrere volumus, & declaramus.

Decernentes, ut præsentes Litteræ postquam in valvis &c. affixæ fuerint infra duos citra montes, ultra vero montes infra quatuor menses ex tunc proximos, omnes, & singulos, ad quos spectant, arctent, & afficiant, perinde ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent; quodque dictis duobus, & respective quatuor mensibus durantibus, ii qui libros prohibitos habuerint, eos ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos quantocius comburere debeat, deferre, quique aliquos similes libros prohibitos habere sciverint, eos denunciare teneantur. Neque de cetero similes licentiæ, nisi a Congr. S. Officii, dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in ead. Congr. specialiter deputandis, concedantur &c. Dat. sub die 2. Aprilis 1631.

Ubi, ut vides, hæc ultima verba, *Aliquos similes libros prohibitos*, referuntur ad priora: *Libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas etiam Astrologiæ Judiciariæ, vel alios quomodolibet prohibitos*. Unde præfati Summi Pontifices præcipiunt, denunciandos esse a scientibus detinentes libros quomodolibet prohibitos etiam ob aliam causam, quæ non sit hæresis, aut falsi dogmatis suspicio.

14 Hinc qui assereret posse in conscientia retineri libros prohibitos non ob hæresim, nec ob falsi dogmatis suspicionem, sed solum ob aliam causam, v. gr. quia sunt contra bonos mores, & hujusmodi, esset denunciandus ut Assertor propositionis temerariæ, &
15 scandolosæ. Item denunciandus esset, qui assereret, quod libri non perpetuo prohibiti, sed donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur; sicuti etiam denunciandi essent retinentes tales libros; Alexander enim VII. die 18. Martii 1666. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 45. in ordine: *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedum adhibita diligentia corrigantur*.

16 Habentes libros quomodocumque prohibitos, non satisfaciunt illos comburendo, sed necessario eos deferre debent Inquisitoribus. Sic statuit Julius III. Constit. incip. *Cum meditatio*, & Pius IV. Constitut. incip. *Pro munere*, & tenent Sanchez *lib. 2. moral. cap. 10. num. 56.* Palao *de Fide tract. 4. disp. 2. punct. 10. §. 2. num. 12.* Barbosa *de Offic., & potest. Episcoporum part. 3. alleg. 90.* cum pluribus ibi citatis, & alii passim.

17 Unde libros prohibitos propria auctoritate comburentes, & ipsos non consignantes Inquisitoribus, cum possunt sine gravi suo incommodo, & periculo peccant mortaliter, quia faciunt contra præceptum obedientiæ impositum a Julio III. & confirmatum a Pio IV. *in citat. Constitution.* ibi, *In virtute Sanctæ Obedientiæ*. Et sic tenent Doctores citati, & alii communiter. Non incurrunt autem excommunica- 18
tionem, aliasque pœnas latas *in citat. Constitutionibus* a Julio III., & Pio IV. quia Alexander VII. in cit. Constit. incip. *Speculatores Domus Israel*, supra adducta *sub num. 9.* omnes pœnas, & Censuras in materia librorum prohibitorum hactenus latas, exceptis latis in Bulla Cænæ reduxit ad pœnas contentas in Constit. Pii IV. incip. *Dominici Gregis*, in qua Constitutione, ut patet ex ipsius verbis adductis supra *sub num. 10.* non infligitur excommunicatio, aliave pœna non consignantibus, aut retinentibus, aut legentibus. Tum quia dicti Pontifices Julius III. 19
& Pius IV. in citatis Constitutionibus non percutiunt excommunicatione, aliisque ibi latis pænis ipsos non consignantes, ut non consignantes, sed solum ut retinentes, in quantum scilicet supponuntur retinere libros, quos non consignant; quod non verificatur de comburentibus, cum ipsi ex quo libros comburant, aperte constet, quod non retineant. Sic Bordonus *in Manual. consult. sect. 48. numer. 54.* Pueronus apud Dianam *part. 10. tract. 12. resolut. 48.* Felix Potestas *tom. 2. par. 2. n. 372. & sequent.* & Sanchez, Filliuc. Pignatell. apud la Croix lib. 7. n. 355. & alii contra Suarez, Barbosa, Dicastill. Krimer, & alios. Et constat ex verbis ipsius Constitutionis Julii III. confirmatæ a Pio IV. ibi prope finem: *Volumus autem quod ii, qui libros Lutheranos seu alios prædictos infra spatium & terminum hujusmodi, dictis Inquisitionibus consignaverint, nisi ipsi alias, quam ex retentione librorum hujusmodi hæretici, seu de Fide suspecti fuerint, eo ipso etiam absque aliqua desuper facienda abiuratione a censuris, & pœnis propterea forsan incursis in utroque Foro absoluti sint, & esse censeantur, prout Nos &c.*

Et colligitur etiam ex duabus Constitutionibus Innocenti XI. una incip. *Cum sicut accepimus*, edita die 20
16. *Sep.* 1680. & alia incip. *Dum sicut Nobis* edita die 26. *Febr.* 1687. in quibus sub excommunicatione majori interdicit lectionem, & retentionem quorundam librorum, deinde absque nulla expressione Censuræ, præcipit, ut qui eos habuerint, *teneantur tradere, atque consignare locorum Ordinariis, vel Inquisitoribus, qui exemplaria sibi tradita illico flammis aboleri curent*.

Nec etiam incurrunt excommunicationem Bullæ 21
Cœnæ, quia licet Alexander VII. in cit. Constitut. incip. *Speculotores Domus Israel*, reducens, omnes pœnas, & Censuras contra legentes, & retinentes &c. libros prohibitos ad pœnas contentas in Constitut. Pii IV. incip. *Dominici Gregis*, excipiat expresse pœnas, & Censuras latas in Bulla Cœnæ, ut patet ex ipsius verbis adductis supra *sub num. 9.* in fine; Bulla Cœnæ tamen exprimit solum legentes, retinentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, & nullam mentionem facit de comburentibus, de quibus etiam si voluisset, expressisset, quod enim voluit expressit; *arg. c. Inter corporalia 2. de translat. Episcop. §. Sed neque illud, & cap. Quia circa 22. de privileg. & cap. Ad audientiam 12. de Decimis*. Eo vel maxime quod ex Regula 15. *Juris in 6.*

Odia

Odia restringi, & favores convenit ampliari, & ex Regul 49. *eodem in 6. In pœnis benignor est interpretatio facienda, & ex l. Interpretatione* 42. *§. de pœnis: Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ.*

22 Qui vero consignant dictos libros prohibitos aliis habentibus licentiam, seu facultatem illos legendi, non abdicantes a se dominium, sed tantum deponentes ad tempus, incurrunt excommunicationem, quia reipsa tales libros retinent apud alios. Ugolin. Graff. Sayrus, Fagund. Sanch. Bonac. Sousa, Pignatell. citati, & secuti a La Croix *lib.* 7. *num* 253. Ubi subdit, quod econtra si illos ipsis tradant abdicantes a se dominium, & possessionem licite faciunt; Religiosi autem, immo, & alii Sæculares satisfaciunt, si tradant in locum sequestratum, qui solet esse assignatus in singulis Monasteriis: & dicitur carcer hæ-

23 reticorum, seu infernus. Hæc ille. Et sic tenent Veruvys *tract.*5. *art.*7. Reiffenst. *lib.*5. *Decretal. tit.*7. *a num.* 129. & alii plures, volentes, quod consignatio, & conservatio librorum prohibitorum in Bibliothecis Regularium, ubi solent adesse Religiosi habentes licentiam seu facultatem ipsos legendi, non repugnet nec Bullæ Cœnæ, nec Indici librorum, immo quod plerumque melius, & consultius sit, libros prohibitos modo supradicto in ipsis Regularium Bibliothecis asservari, quam comburi; quia si juxta verborum corticem omnes libri hæretici, & suspecti de hæresi, vel falso dogmate, postquam ab aliquo fuerunt lecti, statim deberent comburi, & non possent pro ulteriori lectione ab eodem, vel ab aliis similes ipsos legendi licentiam habituris, asservari, hoc cederet in magnum Ecclesiæ, & Religionis Catholicæ præjudicium, & detrimentum, quomodo enim possent ad defensionem veritatis infallibilis nostræ Fidei, & Religionis objurgari, & impingi ad oculum ipsis hæreticis falsitates, errores, deceptiones, contradictiones, discordiæ, mutationes, mutilationes, quas etiam in substantialibus Fidei, & Religionis articulis, & Sacræ Scripturæ textibus ipsi ad fundandas, & tuendas falsas suas Sectas adinvenerunt, fecerunt, & commiserunt, si combusti fuissent, & in dies comburerentur eorum libri, tractatus, confessiones, conciliabula, & scripta, in quibus supradicta omnia apparent, ut de facili reperiuntur? Et ex quibus hactenus fuerunt deprompta ad eorum confusionem, & confutationem non sine ingenti nostræ Catholicæ Fidei incremento?

24 Tum quia, si ut volunt aliqui, juxta corticem textus quivis liber prohibitus postquam ab aliquo lectus est, non amplius retineri posset, sed statim comburi deberet, seu consignari ad comburendum, omnes libri prohibiti cito perirent, & sic superflue; & inutiles redderentur facultates, & licentiæ libros prohibitos legendi a Sacra Indicis Congregatione de mente Sanctissimi in dies concedi solitæ, quod non est dicendum, cum omnia privilegia, facultates, & rescripta gratiæ aliquid operari, & effectum aliquem sortiri debeant, *arg. c. In his* 30. *de privilegiis*, cum similibus. Unde expediens, & satis proficuum videtur pro licita, & utili lectione, eos, ut supra ante asservari posse in Bibliothecis Monasteriorum ubi adsunt. & solent adesse Religiosi habentes licentiam illos legendi, non obstante quod cortex verborum aliud insinuare videantur, quia etiam ad *Rescripta* applicari bene possunt, quæ de Legibus dicuntur pluribus in locis, & signanter *in cap. Humanæ aures* 11. *caus.*22. *qu.*5. ibi: *Non debet aliquis verba considerare* (intellige, nude, & simpliciter) *sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni, & cap. Intelligentia* 6. *verbor. significat.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, & cap. In his* 15. *eodem tit.* ibi: *Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant inservire, interpretamur &c. Hinc scire* 27. *de Legibus dicitur: Scire Leges non est earum verba tenere, sed vim & potestatem*. Petra autem, & quidem tutius, sentit contrarium *in tom.* 3. *comment. ad Constitut.*2. *Innoc. IV. sect.*1. *n.*15. Vide *ibi*.

Licentiæ legendi libros prohibitos non possunt 25 hodie concedi, nisi a Summo Pontifice, & Sacra Congregatione S. Officii, aut a specialiter deputatis ab ipsis. Sic expresse statuit Urbanus VIII. 2. Aprilis 1631. Const. incip. *Apostolatus Officium*, ibi *Neque de cetero similes licentiæ, nisi a Congregatione S. Officii dum singulis hebdomadis coram Nobis habetur, vel ab aliis per Nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis, concedatur*. Unde eas concedere non possunt Cardinales, Episcopi, aut Inquisitores, vel Generales Ordinum; Immo nec ipsimet 26 possunt tales libros prohibitos legere nisi a Sede Apostolica, seu per dictam Sacram Congregationem sit eis specialis ad id concessa facultas; Sic colligitur ex Constitutione Julii III. incip. *Cum meditatio cordis*, quæ expresse revocat omnes, & quascumque facultates legendi libros damnatos, concessas quibuscumque personis, cujuscumque status, ordinis, & conditionis etiamsi Episcopali, vel Archiepiscopali, vel alia majori dignitate Ecclesiastica, seu Sæculari præeminentia fulgeant; Cum qua concordat Const. Pii IV. incipiens *Quia in futurorum eventibus*, & alia ejusdem incipiens: *Cum pro munere*, & citat. Constitutio Urbani VIII. incipiens *Apostolatus Officium*, ubi sic præcise habet: *Motu proprio &c. omnes, & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per Constitutiones Apostolicas, etiam ratione Astrologiæ Judiciariæ, vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis Laicis, & Ecclesiasticis, tum Sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Societatis, & Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus cujuscumque status, gradus, conditionis, qualitatis, & præeminentiæ etiam speciali nota, & mentione dignis, ac per Litteras Apostolicas ad tempus, seu ad vitam, & aliter quomodocumque a prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, seu a quibuscumque aliis a nobis, vel ab eis facultatem, & auctoritatem habentibus; non tamen a Nobismetipsis per Litteras Apostolicas etiam in forma Brevis, seu per Chirographum manu nostra signatum concessas, earum tenores præsentibus pro expressis, & insertis habentes, hac nostra perpetuo valitura Constitutione revocamus, cassamus, & annullamus &c.* Sic Suarez *de Fide, disputat.* 20. *sect.* 2. *n.*28. Sanchez *in Præcepta Decalog. lib.* 2. *cap.*10. *nu.* 46. Ricciul. *de Jure personar. lib.*5. *cap.* 25. *n.*4. Bordon. *in Manual. Consultat. sect.* 60. *num.* 22. Felix Potest.

tom.2.part.2. num 386. Barbosa *de Offic., & potest. Episc. part.* 2 *allegat.* 90. *n.* 7. *&* 8. & alii passim.

27 Ad incurrendam excommunicationem Papæ reservatam, latam *in Bulla Cœnæ §.* 1. his verbis: *Excommunicamus, anathematizamus &c. omnes & singulos Hæreticos quocumque nomine censeantur &c. ac eorundem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes: imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore &c.* quinque simul conditiones requiruntur, itaut una deficiente excommunicatio non incurratur Layman. *lib.* 2. *tract.*1. *cap.*15. *num.*1. Busemb. *lib.*7. *cap.* 2. *dub.* 4. *art.*5. *num.*1. Felix Potestas *tom.*2. *part.*2. *num.* 353. & alii passim.

28 Prima requisita conditio est, ut liber sit alicujus veri Hæretici, seu ut Auctor si vere Hæreticus: Unde excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrunt qui legunt librum Pagani, Turcæ, Judæi, vel alterius Infidelis non baptizati, quamvis de Religione tractet, & hæresim contineat. Nec illi qui legunt librum Auctoris Catholici, qui unam vel plures hæreses ex ignorantia seu imprudentia, aut inadvertentia inspersas habeat, vel Hæreticorum hæreses ad ipsas impugnandas, etiam ad longum referat. Bulla enim excommunicat solum illos, qui legunt librum Hæretici, unde si Auctor libri non est verus *Hæreticus*, illum legentes non incurrunt talem excommunicationem, cum Lex pœnalis, & omnis alia odiosa sit stricte interpretanda; *c. Odia* 14. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Odia restringi & favores convenit ampliari*, *& cap. In pœnis* 49. *eod. in* 6. ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda, & l. Interpretatione* 42. *ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ sunt potius, quam exasperandæ*. Navar. *Manual. c.*27. *n.*36. Laym. *lib.*2. *tract.*1. *c.*15. *num.*1. Sanchez *lib.*2. *Moral. cap.* 10. *num.* 23. Castropalao *de fidelitate tract.* 4. *disp.*2. *punct.*10. *§.*2. Reiffenstuel. *lib.*5. *Decretal. tit.* 7. *num.* 36. & alii passim.

29 Secunda requisita conditio est, ut liber, vel expresse contineat hæresim, vel de Religione tractet, itaut alterum horum sufficiat, quia Bulla loquitur disjunctive per dictionem *Vel*, quæ alterutrius subsistentia verificatur; *arg. l. Eum, ff. quando diei Legati; l. Si illud, ff. de Legatis, cum similibus*. Unde hanc excommunicationem incurrunt legentes librum Hæretici de Religione ex professo tractantem, v. g. de Theologia scolastica, Morali, vel Mystica, quamvis nullam contineat hæresim; Et eandem incurrunt legentes librum hæretici, si contineat hæresim, etiam in singulari, quamvis de Religione non tractet, sed de Medicina, Philosophia, & hujusmodi. Bulla enim plus non requirit, quam, ut liber, vel de Religione tractet, vel Hæresim contineat; In nostro autem casu liber vere de Religione tractat, quamvis non contineat Hæresim, & vere continet Hæresim, quamvis unam solam in singulari contineat, & tractet de Religione, & sic conditio Bullæ adimpleta habetur, adeoque Excommunicatio incurritur, Sanch. *lib.* 2. *moral. cap.* 10. *num.*34. Diana *part.*6. *tract.*6. *resolut.* 55. Castropalao *de Infidelitate tract.*4. *disput.*2. *punct.*10. Leander *de Censuris tract.*3. *disput.*1. *qu.* 39. *num.* 34. Bonacina *de Censuris disp.*2. *q.*5. *punct.*4. *num.*19. Farinac. *de Hæresi quæst.*180. *num.* 22. Felix Potestas *tom.* 2. *par.*2. *num.* 357. *& seq.* Suar. *par.*3. *tract.*5. & alii plures contra Filliuc. Graff. Sayr. Carenam, & alios.

Tertia conditio requisita est, ut scienter liber legatur, retineatur &c. idest sciatur talem librum esse Auctoris Hæretici, & tractare de Religione, vel Hæresim continere; textu expresso in eadem Bulla, ibi; *Scienter legentes, aut retinentes &c.* Unde qui, 30
vel non scit Auctorem libri esse *Hæreticum*, vel si id sciat quidem, ex tenore tamen, vel aliunde deceptus ignorat illum de Religione tractare, vel Hæresim continere, Excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrit, etiamsi ignorantia esset crassa, aut supina, ut tenet *Communis* cum Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.*10. *num.*38. Layman *lib.*2. *tract.*1. *cap.*24. *num.*4. Busemb. *lib.*7. *cap.*2. *dub.*3. *art.* 5. *num.* 7. Reiffenst. *loc. cit. num.*55. Felix Potest. *loc. cit. n.*379. Et ratio est, quia universaliter quando in Lege ad incurrendam Censuram requiritur scientia, ut in præsenti, illa ignorantia excusat, quæ opponitur scientiæ; talis autem est ignorantia crassa, & supina, nam crasse & supine ignorantes, non dicuntur scientes. Covarr., *in c. Alma mater par.*1. *§.*10. *num.*17. Silvester verb. *Ignorantia q.* 8. *dist.* 4. Reiffenstuel. *loc. cit.* Sanchez, & alii communiter. Immo Diana *par.*3. *tract.*6. *resolut.* 7. *& par.*5. *tract.*5. *resol.*11. Bonac. Tamburrin. Hurtad. & alii cum la Croix *lib.*7. *num.*345. tenent, quod excuset etiam ignorantia affectata, idest cum quis data opera vult ignorare, ut in casu nostro, cum quis data opera non vult scire, an hic liber sit Hæretici? ut liberius illum legat, aut retineat. Quod tamen de hac ignorantia affectata negant Felix Potestas *loc. cit.* & alii, quia ignorantia affectata æquiparatur scientiæ, & æquivalet dolo, cum sic affectati ignorantes dolose nolint intelligere, ut liberius peccent, juxta illud Psalmistæ, *Psalm.*35. *Noluit intelligere, ut bene ageret*; Fraus autem, & dolus nemini patrocinari debent, *cap. Sedes* 16. *& cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis cap. Tuæ* 12. *de Clericis non resident. cap. Ex litteris* 2. *de dolo & contumac. & l. In fundo, ff. de rei vindicat. & l. Cum hi, ff. de transact. l. Si legatarius, Cod. de Legatis*, cum similibus.

31 (margin mark beside "vel non scit"); 32 (beside "Immo Diana"); 33 (beside "Quod tamen")

Quarta conditio requisita est, ut legatur materia notabilis sufficiens ad mortale. Qualis autem sit materia notabilis, & sufficiens ad mortale; multum controvertitur inter Doctores; Toletus enim dicit sufficere unam, vel alteram lineam legi, cum in ea contineri possit Hæresis; At hæc opinio, ut nimis rigida, paucos adinvenit Patronos. E contra Crousers apud Dianam *in summa verb. Hæreticorum libri num.*39. dicit requiri eam libri partem, quæ per se sumpta vere dici possit liber, & quod infra est, dicit esse veniale: At hæc, ut nimis laxa, pauci sunt, qui eam sequantur, Sanchez, Sa, Vivald. Krimer, & alii volunt minus quam paginam in folio non sufficere ad mortale. Marchant. autem *in Tribunal. tom.*1. *tract.*2. *tit.*2. *qu.*2. Sporer *in Moral. tract.*1. *cap.*5. *num.*28. la Croix *lib.*7. *num.*340. & alii melius dicunt in hac re attendendam esse materiam, non secundum se, sed secundum finem prohibitionis; Unde, cum quis aperit librum hæreticum, & statim incidit in unam, vel alteram lineam continentem formalem, & veram 34

ram apertam Hæresim, dicendum est, si non statim desistat ac cognoscit, ipsum peccare mortaliter, & incurrere Excommunicationem, quamvis legat paucas lineas, quia & periculo se exponit, & agit contra totum finem legis; Si vero incidat in materiam indifferentem, & ut talem cognoscat, dicendum est, ipsum non peccare mortaliter, quamvis legat integram paginam talis materiæ indifferentis, quia sic, cum non se exponat periculo perversionis, non agit directe contra finem legis.

35 Hinc graviter peccant, & Excommunicationem incurrunt legentes Hæretici Epistolam, Concionem, Orationem, vel aliam similem parvam scripturam de Religione tractantem, aut Hæresim continentem; Et ratio est, quia in his eadem ratio, idem, & majus periculum perversionis invenitur, ubi autem eadem est ratio, eadem est legis dispositio, *l. Illud ff. Ad legem Aquiliam, &c. inter corporalia 2. de translation. Episc.* Unde sicuti, ubi cessat ratio, & finis Legis, vel obligationis, cessat lex, seu obligatio ipsa; *l. Adigere §. 2. ff. de Jurepatron.* cum ratio legis sit anima legis, *l. Cum ratio, ff. de bonis damnator.* ita a sensu contrario, ubi perseverat, & etiam viget finis legis, vel prohibitionis perseverat, & etiam viget Lex, seu obligatio ipsa.

36 Nec valet dicere, quod tales Epistolæ, Conciones, Orationes, seu aliæ similes parvæ scripturæ separatæ non veniunt nomine *Libri*, de quibus solum loquitur Bulla Cœnæ: *Ac eorundem libros*. Non valet, inquam, quia ex declaratione facta in simili materia a *Sac. Cong. Conc.* etiam supradicta veniunt nomine *Libri*; Cum enim esset interrogata circa Decretum Concil. Trident. *sess. 4. de editione Librorum* emanatum, quænam comprehenduntur ibid. nomine *Libri*? Respondit comprehendi sub illo etiam *Conciones, Lectiones, Disputationes*, & similia. Sic testatur Reiffenst. *loc. cit. num. 43.* & cum aliis Barbosa *Collect. in Trid. sess. 4. num. 8.* Tum quia Bulla Cœnæ prohibendo Hæreticorum Libros, revera intendit, & voluit prohibere omnia illorum opera, sive magna, sive parva, sive impressa, sive scripta, quorum lectio possit esse periculum perversionis legentibus; Unde cum etiam ex lectione similium Epistolarum, Concionum, modicarum Scripturarum idem, ac forsan majus periculum subsit, dicendum est, quod etiam similes Epistolæ, Conciones, & parvæ Scripturæ cadant super eadem Bullæ Cœnæ Censura, sive in stricto, ac communi sensu Libri dici possint, sive non, quia propter verba Legis non debemus judicare contra intentionem illius, *cap. Humanæ aures 2. caus. 22. qu. 5.* ibi: *Non debet aliquis verba considerare* (intellige nude & simpliciter) *sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni, cap. Intelligentia 6. de verb. signif.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, &c. In his 15. eod. de verb. signific.* ibi: *Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem, cum non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire, interpretamur; & cap. Certum est 88. de Regul. Jur. in 6.* ibi: *Certum est, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens contra legis nititur voluntatem, & l. Scire 6. ff. de Legibus*, ibi: *Scire Leges non est verba earum tenere, sed vim, & potestatem.* & sic tenet Farinac. *de Hæresi qu. 80. num. 30. & 31.* Suar *disp. 20. sect. 2. num. 10.* Stoz *l. 2. part. 3. num. 336.* & alii plures *ibi* cit. la Croix *lib. 7. num. 337.* cum Pignatel. & aliis *ibi* cit. Reiffenst. *loc. cit. a num. 41.* & hanc opinionem probabiliorem, & in praxi tenendam censet Palao *de Infidelitate tr. 4. dis. 2. punct. 10. §. 1. num. 4. & 5.* Et probabilissimam vocat Dicastill. *d. 3. n. 1164.* & vere probabiliorem dicunt Spor. Krimer. & plurimi alii.

Alii autem tenent contrarium. Lugo *de Fide disp.* 37
21. num. 33. Alberghinus *cap. 2. num. 5.* Diana *par. 1. tract. 11. resol. 34.* Busemb. *lib. 7. cap. 2. dub. 3. art. 5. num. 4.* Felix Potest. *tom. 2. par. 2. numer. 366.* Sanch. *lib. 2. moral. cap. 10. num. 29.* Bonac. *disp. 2. de Censur. qu. 5. punct. 4.* Durandus *lib. 4. in caus. 1. qu. 44. num. 6.* Herincx *disp. 9. de Fide qu. 8. num. 86.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 15. num. 3.* alii plures, quorum aliqui contrariam sententiam tenent esse veram, & alii saltem probabilem esse putant, hac ducti ratione, quod tales Epistolæ, Conciones, & aliæ similes parvæ scripturæ separatæ non sunt proprie *Libri*, de quibus solum loquitur Bulla Cœnæ, adeoque sub ejus Censura non comprehenduntur, cum verba Legis pœnalis, & odiosæ, sint stricte interpretanda. *cap. Odia 15. de Regul. Jur. in 6.* ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari, & cap. in pœnis 49. eod. in 6.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda.* Quæ sententia revera non caret sua probabilitate.

Quinta conditio requisita est, ut legatur & retineatur 38
sine auctoritate, seu licentia Sedis Apostolicæ, ut expresse habet ipsa Bulla Cœnæ, ibi: *Sine auctoritate nostra, aut Sedis Apostolicæ.* Unde qui habet licentiam legendi ipsos libros Hæreticorum, vel a Summo Pontifice, vel ab aliis ab ipso ad id deputatis, non incurrit dictam Censuram Bullæ Cœnæ legendo, aut retinendo similes libros prohibitos; Qui autem tales licentias concedere possint, vel non? Vide *sup. n. 23. & 26.*

Per ly *legentes* ad incurrendam Cesuram Bullæ Cœ- 39
næ intelligitur omnis, qui non solum voce legit, sed etiam qui tacitus oculis librum percurrit. *Communis*.
Legens autem voce, seu oculis Librum percurrens, 40
si non intelligat Libri Idioma, aut linguam, non incurrit talem Censuram, quia is proprie non legit, nisi materialiter; Ad lectionem enim ab Ecclesia prohibitam requiritur, quod Scriptura mente percipiatur, cum solum talis lectio inducat periculum perversionis Catholici, & communicationem cum hæretico in Doctrina. Sic Diana *par. 1. tract. 12.* Bordon. *in Manual. consult. sect. 49. num. 12. & 72.* Felix Potest. *tom. 2. part. 2. num. 403.* la Croix *lib. 7. num. 341.* cum Suarez, Sanchez, Filliuc. Tambur. Krimer, Pignatell. Castropal. Dicastill. Stoz ibi citatis contra Bonacinam, & alios. (*a*)

An

Romani Theologi Nota.

(*a*) Etsi non incurrit perlustrando oculis librum, cujus idioma ignoretur, incurrere tamen in censuram videtur retinendo illum; cum etiam retentio sit sub hac pœna prohibita.

41 An autem audiens alium legentem Librum prohibitum incurrat Censuram? Variant Doctores; Quidam enim tenent, ipsum Censuram non incurrere, si audiat casu, at vero eam incurrere, si consilio, petitione, jussu, aut mandato inducat alium, ut sibi legat, quia qui per alium facit, per se ipsum facere videtur, *cap. Qui facit 72. de Regul. Jur. in 6.* ibi: *Qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per se ipsum.* Tum quia talis audiens non se habet mere passive, sed active influendo, cum, enim mandato, seu consilio inducat alium, ut sibi legat, est ipse causa lectionis, & censetur ipse legere; Econtra si ipse non induxerit, non censetur legere, sed tantum audire. Sic tenent Nald. Azor. Sair. Graff. Reginald. Silvester, Pignatell. Verivys, cum la Croix *loc. cit. num.*342. ubi dicit, hanc sententiam videri probabiliorem, & alii apud Leandr. *de Censuris tract.*3. *dis.*1. *qu.*59. Alii autem absolute tenent, ipsum Censuram incurrere, sive audiat casu, consilio, petitione, aut mandato, quia idem est periculum infectionis in audiente, & legente, & idem odium Hæreseos, quæ fuit ratio prohibitionis sub tali Censura: adeoque &c. Sic Leander *loc. cit. qu.*58. *&* 59. Suarez, Roccaful. & alii. Econtra alii absolute docent, ipsum Censuram non incurrere, sive audiat casu, sive consilio, petitione, aut mandato, quia proprie ille tantum dicitur legens, qui visu, & mente scripta percurrit, & ex Jure verba legis pœnalis sunt in propria, & stricta significatione accipienda, *cit. cap. Odia* 15. *& cap. In pœnis* 49. *de Regul. Jur.* sic Diana *par.*1. *tract.*11. *resol.*133. cum multis ibi citatis, Portell. verb. *Librorum prohibitio in addit. n.*11. Tambur. *lib.*2. *Decalog. cap.*1. *§.*7. *nu.*32. Felix Potest. *to.*2. *par.*2. *sub n.*471. ubi cum aliis solvit rationes opinionum contrariarum; Ugolin. Sanch. Coninch, Dicastill. Stoz, Krimer, & alii cum la Croix *loc. cit.* ubi hanc etiam tenet probabiliter.

42 Legens Librum de mandato alterius, a quo prudenter timet grave damnum, non incurrit Censuram, quia metus gravis in constantem virum excusat a transgressione præcepti Ecclesiastici, cum præceptum Ecclesiasticum non obliget cum tanto detrimento. Bordon. *in Manual. cons. sect.*49. *numer.*41. Leander *de Censuris tr.*3. *disp.*1. *q.*57. *& disp.*9. *qu.*23.
43 cum pluribus aliis ibi citatis. Incurrit tamen Censuram, si legat de mandato alterius solum ex metu levi, quia metus levis non excusat a transgressione præcepti Ecclesiastici. *Communis.*

44 Per ly *retinentes* ad incurrendam Censuram intelligitur omnis, qui habet apud se librum, sive proprium, sive alienum, quomodocumque illum habeat, sive retineat illum nomine proprio, sive nomine alieno. Immo etiamsi in aliena Domo retineat, quia semper dicitur vere retinens. Busemb. *l.*7. *cap.*2. *dub.*4. *art.*3. *num.*8. la Croix *ibid. num.*347. Bonacina *tom.*3. *disp.*1. *quæst.*2. *punct.*4. *num.*15. Felix Potest. *loc. cit. num.*428. Pignatell. & *Communis aliorum.*
45 Hinc tam Deponentes librum apud alium, seu alteri commodantes, aut in pignus tradentes, quam Depositarii, seu commodato, aut in pignus accipientes incurrunt Censuram. la Croix *loc. cit.* cum Pignatell. & *Communis aliorum.*
46 Item Censuram incurrunt vendentes scienter libros Hæreticorum, seu asportantes de uno in alium locum, quia isti nedum sunt retentores, sed etiam fautores Hæreticorum. Leander *de Censuris tract.*3. *disp.*1. *qu.*88. & alii communiter. Item Censuram 47
incurrunt librum retinentes ad confutandum, quia Bulla Cœnæ absolute prohibet retentionem, & factum respicit, non affectum, & intentio bona non potest cohonestare actum absolute prohibitum. Bordon. *in Manual. consult. sect.*49. *num.*13. *& communis aliorum.* Item Censuram incurrunt, qui retinent 48
Libros Hæreticos solum ad ornatum in Bibliothecis, licet sine animo legendi, & quamvis idioma non intelligant, quia talis retentio est in periculum infectionis aliorum, & contra finem adæquatum prohibitionis factæ a Bulla, nempe ultra periculum infectionis, ut tales libri plene abolerentur in odium Auctoris Hæretici, & hujusmodi. Sanchez *lib.*2. *moral. disp.*10. *num.*52. *& seq.* Castropal. *de Fide tract.*4. *disput.*2. *punct.*10. *§.*2. *num.*7. *& seq.* & ipso teste *Communis aliorum.* Item Censuram incurrunt tales libros 49
retinentes, quamvis cognoscant nullum esse perversionis periculum, quia talis prohibitio non est facta solum ob periculum perversionis, sed, ut dictum est, etiam in odium hæreticorum, & ut sui libri penitus exterminentur. *Communis.*

Item Censuram incurrunt Bibliopolæ, & Bibliopegi, qui hujusmodi libros ad distrahendum, & compingendum retinent. Sanch. Reiffenstuel. *lib.*2. *Decretal. tit.*7. *num.*72. cum pluribus ibi citatis. La Croix *lib.*7. *num.*353. cum Ugolin. Sanchez, Pignatell. *ibi cit.* Item qui librum antequam prohiberetur, 50
redegit in compendium, incurrit Censuram, si hoc solum compendium manuscriptum legat, vel retineat post prohibitionem, quia est moraliter idem ipse liber compendiatus, & a fortiori, si redactus sit in Compendium post prohibitionem. La Croix *loc. cit. num.*350. Pignatell. *ibi cit.* & alii. Item Censuram incurrit, qui partem libri retinet, quia is vere dicitur retinere librum, sicuti dicitur legere librum, qui partem illius legit. Sanchez *loc. cit. num.* 54. Reiffenstuel. *loc. cit. num.*73. & alii passim. Hinc Sanchez, Filliuc. Castropalao, Dicastill. Pignatell. Verivys, Krimer, apud la Croix *loc. cit. num.*349. excommunicatos censet Aromatarios, Mercatores, & quosvis alios, qui hujusmodi libros, aut partes eorum retinent ad involvendas merces, aut similia.

Retinentes librum per unum, vel alterum diem 53
cum proposito postea tradendi, excusantur a peccato mortali, & Censura. La Croix *loc. cit. num.*348. cum Sanchez, Duard. Reginald. Castropal. Diana, Pignatell. Sporer ibi citatis. Item excusantur a pec- 54
cato, & Censura, qui longiori tempore libros tales retinent, ex eo quia non habent opportunum tempus, & occasionem illum tradendi Inquisitoribus, 55
vel habenti licentiam eos legendi, & retinendi. Layman *lib.*2. *tract.*3. *cap.*15. *num.*7. Castropal. *tract.*4. *de Fide disp.*2. *punct.*10. *§.*2. *n.*10. Reiffenst. *l. c. tit.*7. *num.*75. & alii. Si tamen tandiu expectarent ad con- 56
signandum, ut censerentur non velle consignare, peccarent mortaliter, & incurrerent Censuram. La Croix *loc. cit. num.*348. Verivys *tract.*5. *art.*8. & alii. Si autem haberent voluntatem absolute retinendi, & 57
paulo post mutarent hanc voluntatem, & vere proponerent quamprimum poterunt, consignare, peccassent quidem mortaliter ratione habitæ absolutæ voluntatis retinendi contra gravem prohibitionem Ec-

Ecclesiæ, & probabilius non incurrissent Censuram, quia Censura non incurritur ob voluntatem; sed ob ipsam retentionem, adeoque si retentio de se non sit mortalis, & longa, non est materia sufficiens ad Censuram; Sicuti si quis habuisset absolutam voluntatem occidendi Clericum, & paulo post mutaverit ipsam voluntatem, nec Clericum occiderit, nec vulneraverit, quamvis peccasset mortaliter ratione talis habitæ absolutæ voluntatis, non esset tamen excommunicatus. Sanchez, Reginald. Castropal. Sporer, Diana, Verivys, Dicastill. Krimer citati & secuti a la Croix *loc. cit. num.*348.

58 Per ly *imprimentes* ad incurrendam Censuram intelliguntur, & veniunt omnes, qui ad libri impressionem propinque concurrunt, & veræ illius causæ sunt, ut Typographus, aut Patronus Officinæ, cujus auctoritate libri typis mandantur; qui humectat, seu præparat chartam, imponit atramentum; typos ordinat, & componit, chartam madefactam supponit torculari, torcular premit. *Communis* cum Reiffenstuel *lib.*5. *Decretal. tit.*7. *num.*77. Leandro *de Censuris tract.*3. *disp.*1. *quæst.*82. la Croix *loc. cit. nu.*356.

59 Sanchez *lib.*2. *moral. disp.*10. *num.*57. Item eandem Censuram incurrunt transcribentes libros Hæreticorum, quia nulla est in substantia diversitas. Leander *loc. cit. quæst.*87. Felix Potest. *loc. cit. num.*448. & alii. Immo transcribentes incurrunt etiam Censuram tamquam legentes, & detinentes librum Hæreticorum, & tamquam fautores Hæreticorum. *Communis*.

60 Qui facit expensas pro impressione, incurrit Censuram, ut fautor Hæreticorum; non autem ut impressor; quia non dicitur proprie imprimere, sed solum remote concurrit ad impressionem. Leander *loc. cit. quæst.*84. *&* 86. la Croix *lib.*7. *num.*356. cum Ugolin. Sair. Filliuc. Dicastill. Pignatell. *ibi citatis*, & alii

61 plures. Item Corrector exemplaris impressi non incurrit Censuram ut imprimens, quia non est proprie impressor, sed impressi inspector. Unde incurrit Censuram ut legens, & quidem toties quoties legit magnam partem; & etiam ut fautor Hæreticorum. *Ci-*

62 *tati Doctores*. Item vendentes impressoribus chartam, characteres, atramentum, aut alia necessaria ad impressionem incurrunt solum Censuram ut fautores Hæreticorum, si talia ipsis vendant animo favendi Hæresi, non autem ut imprimentes; quia non concurrunt, nisi valde remote ad impressionem. *Citati*

63 *Doctores*. Immo nullam Censuram incurrunt, si talia vendant, non ut faveant Hæresi; sed solum negotiationis, & justi lucri gratia. La Croix *loc. cit. num.*356. cum Castropal. Tamburin. Krimer; Pignatell. ibi citatis, & alii passim.

64 Per ly *Defendentes* ad incurrendam Censuram intelliguntur, & veniunt omnes, qui quocumque prætextu, vel causa librum Hæretici, quatenus talem defendunt, & tuentur verbis; vel factis; laudando v. gr. & exaltando talem librum, probando ea, quæ in eo scripta sunt; esse vera, abscondendo illum, aut impediendo, ne Inquisitoribus tradatur, aut ne comburatur, & hujusmodi. Sanchez *loc. cit. num.*58. Castropal. *loc. cit. num.*14. Reiffenstuel *loc. cit. nu.*78. & alii communiter; textu expresso *in ipsa Bulla Cœna* §.1. ibi: *Seu quomodolibet defendentes ex quavis causa, publice; vel occulte, quovis ingenio; vel colore &c.*

Hinc qui talis libri stylum, vel doctrinam, seu ingenium Auctoris laudat eo fine, & animo, ut damnationem, seu consignationem impediat, Censuram incurrit quia ad Censuram incurrendam non requiritur, quod defensio fiat præcise ob Hæresim, vel hæreticum, sed ut expresse loquitur Bulla: *Ex quavis causa publice, vel occulte, quovis ingenio, vel colore*. La Croix *loc. cit. num.*359. Pignattell. *ibi cit.* & alii. Non incurrit tamen Censuram, si laudet stylum libri, vel ingenium Auctoris, vel Catholicam Doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est; nec in ordine ad tuendum, ne damnetur, ne Inquisitoribus tradatur, aut comburatur; quia hæc laudat secundum se, non ut opera hæretica, & Auctoris Hæretici, adeoque non defendit librum Hæretici. Sanchez *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit.* Busemb. *lib.*7. *cap.*2. *dub.*4. *artic.*5. *n.*8. Leander *de Censuris tract.*3. *disp.*1. *quæst.*94. *&* 95. Bonacina, Layman, & alii passim. 65 66

Libri, & Scripturæ de Ritibus Sinensibus publicari prohibentur; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 59. incip. *Ex quo* §.8. Libri Gentilium de falsa Religione, seu de rebus obscenis, & superstitiosis tractantes, fidelibus prohibentur. Idem Constitut. 107. incip. *omnium sollicitudinum* §. 3. *&* 14. Librorum quorumque editio super argumento imminutionis Festorum de præcepto, prohibetur sub gravissimis pœnis; Idem tom. 2. Constitut. incip. *Non multi menses*. 67 68 69

70 Libri noxii tam a Congregatione Universalis Inquisitionis, quam a Congregatione Indicis proscribuntur; Et utraque summa maturitate, & consilio utitur in proscriptione evulganda. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Sollicita*, in qua Methodus præscribitur in examine, ac proscriptione librorum a Congregationibus Universalis inquisitionis, & Indicis servanda, certæque Romanæ Relatoribus; ac Consultoribus proponuntur Regulæ, quas in examine, judicioque ferendo sequantur; Quæ Constitutio est merito tota attente legenda, & plene observanda.

71 Secretum, sive silentium, quod in Congregatione Sancti Officii præscriptum est; eodem prorsus modo in examine, ac proscriptione librorum in Congregatione Indicis, a Cardinalibus, Revisoribus; & Consultoribus custodiendum præcipitur a Benedict. XIV. Constit. incip. *Sollicita* §.12.

Appendix, sive Novus de Librorum prohibitione Articulus.

In quo de Ecclesiæ potestate in Libris proscribendis, de antiqua; & nova disciplina circa hujusmodi prohibitionem, de auctoritate decretorum Apostolicæ Sedis Libros vetantium, deque pœnis in eos latis, qui hujusmodi libros legant, retineantque, ac de nonnullis ad hanc materiam pertinentibus quæstionibus.

§. I.

De concessa Christi Ecclesiæ potestate prohibendi Libros: deque antiqua circa rem hanc disciplina, quæ ad inventam usque artem Thypographicam perduravit.

Improbatæ lectionis libri sunt, qui Religioni, bonis moribus pietatique obsint. Hos vero hominum manibus eripiendos, proscribendosque esse, ipsa

ipsa recta ratio suadet, atque exemplis cujusque bene ordinatæ Reipublicæ comprobatur. Constat enim ex Laertio, Græcos Protagoræ libros in foro jussisse comburi; atque in Romana Republica plures ex Senatus Consulto libros, qui homines vel a divino cultu avocarent, vel ad superstitionem, quam pravam ipsi crederent, provocassent fuisse combustos, ut legere est apud Valerium, aliosque. Eademque lex ita apud Romanos viguit etiam postquam summa rerum penes Imperatores esset, ut Ulpianus *L. Cætera ff. Famil. Erciscund.* scripserit, improbatæ lectionis libros, dum hereditaria res sit dividenda, non dividi, sed a Judice aboleri oportere, non secus ac mala medicamenta, & venena. Hæc autem animadvertenda duxi, non solum ut Lector intelligat, consentaneum esse rectæ rationi, ut noxii libri interdicantur, sed etiam ut inde sciant, quinam fuerit in Republica usus circa hujusmodi libros, dum Christiana Religio cœpit, & quam majus fuerit servandæ Religionis studium apud idololatras ipsos, quam apud Novatores ætatis nostræ, e quorum officinis prodiere Hobbesii, Tollandi, Spinosæ, Bælii, aliorumque male feriatorum hominum opera, quæ Christianam, ac Religionem omnem, omnemque pietatem evertunt.

Ecclesiæ autem fecisse Christum Dominum potestatem proscribendi libros, tum ex munere Pastoribus concredito, tum etiam ex usu, quem ejusdem potestatis semper fecit, est omnino exploratum. Voluit enim, ut in ea essent Pastores, qui eamdem regerent usque ad consummationem sæculi; atque hos Episcopos vocat Lucas in Actis Apostolorum, *quos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam suam*. Iisdem Christus pascendi oves suas onus, potestatemque clavium indidit, quæ passim in Scripturis ad supremam designandam potestatem adhibetur. At munus Christi Pastoris est, suam doctrinam, quæ viam salutis demonstret, edocere, ea proponere, quæ æternæ salutis consequutionem faciliorem faciant, quæque obstacula tollant quæ impedimento esse possint. Huic autem muneri conveniens, ac necessaria est potestas eripiendi ab hominum manibus noxios libros, qui non solum maximo obstaculo sunt æternæ saluti, sed ad certam perniciem homines trahunt. Quis ergo dubitet, quin auctoritatem dederit proscribendi perniciosos libros, ac opportunis etiam pœnis ab horum lectione homines evocandi? Ex solo Pastoris munere intelligi id facile posset, sed ut inexcusabiles omnino Novatores essent, hanc potestatem notissimis ætate illa phrasibus, ac luculentissimis verbis in Scripturis novi Testamenti explicavit. Quid enim aliud innuit Scriptura, dum hos ait a Spiritu Sancto positos ad regendam Ecclesiam Christi; dum iis ligandi, & solvendi, & clavium potestatem concessam tradit; dum ita eos missos fuisse declarat *Luc.* 10. *v.* 16. ut qui hos loquentes, præcipientesque audit, Christum audiat, qui vero eos contemnat, & spernat, Christum spernat; dum denique per Paulum ad *Hebræos* 13. *vers.* 18. eosdem Præpositos appellat, quibus parere, ac subesse oporteat? Hæ phrases, hi loquendi modi satis superque declarant Christum Ecclesiam suam instar Reipublicæ stabilisse, in qua Pastores præessent auctoritate freti, ea prohibendi, præcipiendi, ac etiam certis pœnis interdicendi, quæ commune Ecclesiæ bonum postularet.

Fac vero hæc ambigua fore, atque in alium quoque sensum detorqueri posse; Si constet, hanc Apostolos, ac Episcopos deinde eorumdem Successores exercuisse potestatem; eamque in iisdem agnovisse, ac fuisse veneratos primos Christianorum Principes, quis dubitet, quin eam revera a Deo habuerint? Neque est verisimile, Ecclesiam viventibus adhuc Apostolis formam a Christo stabilitam mutasse; eamque veluti a Deo sibi collatam Pastores sibi usurpasse potestatem, quam non habuissent. At Ecclesia hanc semper exercuit potestatem. Nam ut ea mittam, quæ *Actorum* 19. *vers.* 19. leguntur, de libris eorum, qui fuerant curiosa sectati, quorum ingens numerus Ephesi, Paulo prædicante, combustus fuit, Auctor Constit. Apostolicarum *Lib.* 1. *cap.* 7. ait: *Apostolos prohibuisse initio Fidelibus libros Gentilium, & falsorum Prophetarum, Canon.* 59., *ex iis, qui Apostolorum nomen præferunt. Si quis*, inquit, *falso inscriptos impiorum libros tanquam sanctos in Ecclesia publicat ad Populi, & Cleri perniciem deponatur.* Hæc satis sunt ad ostendendum, Ecclesiam etiam dum sub Principibus infidelibus esset, auctoritate, quam a Christo habuerat, usam, libros noxios prohibuisse, ac pænas prout temporum circumstantiæ ferebant, adversus inobedientes statuisse.

Reddita vero Ecclesiæ pace, hanc potestatem liberius exercuit, probantibus, ac faventibus etiam ipsis Christianis Principibus. Nam in Concilio Nicæno I. Patres damnarunt Arii libros, eosque comburendos esse docuerunt. Constantinus vero Magnus indicta pœna capitis in eos, qui illos occultassent; omnes comburi curavit; ut scribit Socrates *lib.* 1. *cap.* 6. & Nicephorus *lib.* 8. *c.* 25.

Patres Concilii Ephesini damnatis Nestorii scriptis in Synodica Epistola, ita ad Theodosium scribunt: *Vestram autem majestatem iterum atque iterum rogatam cupimus, ut universam illam doctrinam e Sanctis Ecclesiis submoveri, ejusdemque libros, ubique locorum repertos jubeat flammis absumi*. Similem sententiam tulere Chalcedonenses Patres in scripta Eutychetis, quæ ex edicto Imperatorum fuere deinceps combusta. Hac via antiqui illi Patres auxilium eisdem præbentibus Imperatoribus, e Fidelium manibus hæreticorum libros præripere studuerunt. Immo piissimi Principes, ut promptiores essent ministri ad libros, quos Ecclesia Religioni inimicos declarasset, abolendos, leges quoque statuere, quibus hæreticorum libros comburi præcipiebatur. Id vero, non ut potestatem, quam non haberet Ecclesia, supplerent, ut falso scripsit Petrus Gianoni, sed ut necessarium ei præberent auxilium per pœnas temporarias ad facilius hujusmodi pestem extirpandam. Nam cum primum potuit libere Ecclesia horum librorum combustionem decernere, atque executioni mandare, id propria auctoritate fecisse constat. Sanctus enim Leo Magnus anno 443. propria auctoritate, & sententia Manichæorum libros Romæ combussit. Et Epistola 93. quæ est ad Turibium Asturicensem Episcopum: *Apocryphæ*, inquit, *scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum multarum ha-*

habent Seminarium falsitatum, non solum interdicendæ, sed etiam penitus auferendæ, atque ignibus concremandæ. Et infra, *Si quis Episcoporum, vel Apocrypha per domos non prohibuerit, vel sub Canonicorum nomine eos Codices in Ecclesiis permiserit legi, qui Priscilliani adulterina sunt emendatione corrupti, hæreticum se noverit judicandum.* Symmachus quoque, & Hormisda Manichæorum libros combusserunt. Concilium Nicænum secundum *act.*5. libros hæreticorum damnavit, comburique jussit. Nicolaus I. in respons. ad Consul. Bulgarorum noxios blasphemosque Saracenorum libros igni tradendos, constituit. Nicolaus II. anno 1059. idem in Concilio Romano de Berengarii libris decrevit; Et, ut alia mittam, Concilium Romanum, & Constantiense igni tradidere Joannis Huss, atque Wiclephi libros. Atque hinc patet, Patres, ac Supremos Pontifices Apostolos imitatos, usque ad quintidecimi sæculi initium hæreticorum librorum combustione, malis occurrere consuevisse, quæ ex hujusmodi librorum lectione in Ecclesia oriri potuissent. Hæc præcipua Pastorum, ac præsertim Romanorum Pontificum cura fuit, atque hac unica via tot Hæreticorum libros perdere potuerunt. Mirum itaque non est, si Antiquæ Ecclesiæ nullus proscriptorum librorum Catalogus occurat, nam index ille librorum Apocryphorum a Gelasio Papa in Romana Synodo propositus, inquit Cl. P. Catalani, *nequaquam dici potest Index librorum prohibitorum juxta usitatam modernam phrasim, Index exhibens libros tam privatim, quam publice legi prohibitos*, cum scopus illius decreti esset libros proponere, qui *in Ecclesiis per anni circulum*, a nonnullis leguntur *pro Fidelium ædificatione*. At inde injuria colligas, nunquam in Ecclesia privatam librorum lectionem fuisse prohibitam. Nam id vetitum fuisse constat ex supra *cit. Const. Apost. lib.* ex Sancti Leonis verbis, ex Conciliis omnibus generalibus, in quibus damati fuere Hæreticorum libri, *ex can.* 16. *Conc.IV. Carthag.*, quo statuitur, ne *Episcopus Gentilium libros legat*. Hæreticorum *autem pro necessitate, ac tempore*, atque ex eo, quod Sanctus Epiphanius ann. 401. Synodo Cypri librorum Origenis lectionem prohibuerit. Hæc sane ostendunt, privatam quoque librorum lectionem interdici consuevisse. Nec desunt gravissimi Theologi, qui Gelasianum quoque decretum ad privatæ quoque lectionis prohibitionem extendat librorum, qui Apocryphi declarantur; cum scripta eorum in illo catalogo se consignare voluisse declaravit *quæ a Catholicis vitanda sint*. Hactenus de disciplina, qua universa usa est Ecclesia in eripiendis e Fidelium manibus Hæreticorum libris, noxiisque scriptis.

§. II.

De stabilita per Apostolicam Sedem disciplina circa examen, proscriptionemque librorum post inventam artem typographicam, ac post ortas Lutheri, Calvinique hæreses.

Superiori in capite ostendimus, qua via Ecclesiæ Pastores e Fidelium manibus impiorum libros eripuerint, cum nondum ars typographica inventa esset. Quanta vero eorum, ac præsertim Romanorum Pontificum cura fuerit, quantum Principum in Ecclesiæ, & Apostolicæ Sedis decreta obsequium, vel ex eo intelliges, quod ne vel unus quidem antiquorum hæreticorum liber supersit. At inventa arte typographica, ortis Lutheri, & Calvini hæresibus, atque divisa malis hæreticorum artibus in varia schismata Europa, alia ratione occurrendum fuit malis, quæ ex pravorum librorum lectione orirentur. Viguit etiam deinceps, & ipse Leo X. omnes Lutheri libros sub gravissimis pœnis comburi jussit, ac etiam nunc viget usus comburendi per manus Carnificis certum librorum genus. At etsi id satis est ad conciliandam iniquis Auctoribus infamiam, & ad ostendendam Ecclesiæ voluntatem, quæ illos abolitos vellet: ac publicam præsefert execrationem, qua homines ad horrendam illius lectionem incitantur: tamen sufficiens non est ad omnia prorsus perdenda typis evulgata, & dissitis in locis in multorum manus delata exemplaria. Quamobrem nova, atque aptiori disciplina Fideles ab horum librorum lectione deterrere oportuit.

Cæpit ars typographica circa annum 1460. initio autem, cum omnes imprimendis selectioribus antiquorum scriptis intenti essent, commoda hujus novæ artis homines experiebantur, ac laudabant; quæ vero mala inde oritura essent, nec præsentiebant, nec suspicabantur. Sed postquam initio sextidecimi sæculi ob nimiam in antiquis Theologis, Patribusque carpendis, atque sacris Scripturis interpretandis libertatem, & ob novas Lutheri, Calvinique hæreses, plures noxii libri ederentur, inter quos nonnulli, mentito quoque nomine, heretico fermento conspersi essent, nova Apostolicæ Sedis æconomia majorque cura, & sollicitudo enituit. Nam Leo X. combustis nonnullis Lutheri scriptis, interdictisque sub anathematis pœna illius operibus, in Concilio Lateranensi anno 1515. *sess.*10. vetuit, ne deinceps imprimerentur libri, nisi prius in Urbe, ab ipsius Vicario, & Magistro Sacri Palatii, aut Personis ab ipso deputatis, examinati essent; in aliis locis vero ab Episcopo, vel ab ejus deputato aut ab Inquisitore hæreticæ pravitatis ejus Civitatis, & Diœcesis, in qua impressio fieret. In transgressores vero præter excommunicationem, suspensionem ab exercitio artis, amissionem librorum, aliasque pœnas arbitrio Ordinarii infligendas constituit. Deinde etiam Julius III. cavit, ne cui liceret legere, aut habere apud se libros Lutheranorum, aliorumque hæreticorum, idque sub pœnis spiritualibus, & temporariis, quæ in hæreticos latæ essent.

Sed cum plures quotidie prodirent hæretica labe conspersi libri, qui mentito plerumque Auctoris nomine; ac variis artibus ita errores occultabant, ut facile non esset eos a Catholicorum libris secernere; ac simplices illorum lectione decipere, ac seducere possent, communi Orthodoxorum voto Catalogus, sive Index librorum, quorum, lectio peniciosa foret, optabatur. Hinc etiam Carolus V. Facultati Lovaniensi jussit, ut librorum, qui hæretici, vel hæresos suspecti essent, catalogum texerent, qui auctoritate ipsius Caroli V. anno 1546. vulgatus fuit. Cum vero assidue novi hæreticorum librí prodirent, fusiorem quoque edidit eadem sacra Facultas, quem addito speciali edicto Imperator publicari mandavit anno 1556.

Sed cum istiusmodi Indices summæ auctoritatis non essent, quæ omnes ubique Fideles obligaret, ac libri etiam, qui ab hæreticis Italica lingua editi essent, desiderarentur, Paulus IV. P.M. anno 1557. iis, qui sacræ Inquisitioni contra hæreticam pravitatem præsunt, mandavit, ut Indicem conficerent, confectumque eodem anno vulgavit. In quo etsi nullum extat decretum: *ita tamen a tergo faciei libri legitur*, inquit Catalanus *de Secret. Sac. Congr. Indicis cap. IV. Index Alphabetico ordine distinctus est &c.* Edidit præterea idem Pontifex alium Indicem anno 1558. die 30. Decembris, quem initio anni 1559. vulgavit, latis censuris contra legentes, & tenentes libros prohibitos in Bulla Cœnæ expressis, additis etiam aliis gravissimis pœnis. Pius autem IV. Pauli successor rigorem temperans totum illud Indicis librorum negotium ad Concilium Tridentinum detulit.

Quid vero deinceps actum fuerit, paucis innuit Clemens VIII. in Constit. cujus initium est *Sacrosanctum*, in qua ait: *Sed cum nostris hisce calamitosis temporibus antiquus humani generis hostis a sua malitia nunquam recedens, ad eamdem catholicam doctrinam labefactandam, pestiferas hæreses, & detestabiles errores, aut novos conflasset, aut veteres ex inferis excitasset, Sacra Tridentina Synodus pestilentem noxiorum librorum copiam, quæ plus nimio excreverat, coercere, aut auferre cupiens, primum quidem doctissimos aliquos viros delegit, qui de tota ea re cognoscerent, & deliberarent: deinde vero cum ii in negotio illo parum progressi essent, justis de caussis eadem Synodus permota, ad ipsam Sedem Apostolicam, integram rem deferendam statuit.* Quid vero Romanus Pontifex egerit, iis verbis declarat: *Itaque fel. rec. Pius Papa IV. Prædecessor noster, qui tunc ad Ecclesiæ gubernacula sedebat, Prælatis quibusdam doctrina, & prudentia præstantibus adhibitis, Indicem librorum prohibitorum, & Regulas quasdam per suas Litteras in forma Brevis promulgavit, & ejusmodi noxiorum librorum detrimentis depellendis opportune providit.* Litteræ autem Pii IV. initium habent, *Dominici Gregis &c.* Clemens vero VIII. hac eadem Constitutione eundem Indicem, jam a Sixto V. auctum Apostolica Auctoritate recognitum, publicavit *instructione adjecta de exequendo prohibitionis Decreto, deque sincere emendandi, & imprimendi Libros ratione.* Hujus Indicis confectionem commiserat Gregorius XIII. Sacræ Indicis Congregationi a S. Pio V. institutæ; Index vero auctus fuit sub Sixto V. ac absolutus sub Clemente VIII.

Itaque Apostolicæ Sedis cura Librorum improbatæ lectionis Indices plures prodiere, ac novis concurrentibus Libris, iterum aucti in lucem mittuntur. Præter Congregationem supremæ Inquisitionis, aliam quoque Cardinalium Congregationem, quæ Indicis appellatur, instituit S. Pius V. eamque novis facultatibus auxit Sixtus V. novisque privilegiis roboravit Clemens VIII. in supra citata Constitutione.

Hæc autem indicavi, ut inde omnes agnoscant, quæ fuerit, quæque nunc sit Romanæ Sedis pro impedienda noxiorum librorum lectione, sollicitudo; quantumque ejusdem hac de re Decretis debeatur obsquium. Ecclesiæ enim unice munus est demonstrare Fidelibus, quinam sint noxii libri, quorum lectio homines seducere, ac depravare possit. Ubi vero nisi in Romana, ac Petri Sede id fieri potest? Quis non videat, Divina ei providentia concessum esse, ut in statum illum devenerit, in quo hac nostra ætate, & undique conquirere libros, & doctos cujuscumque facultatis Censores, & tantæ dignitatis, & auctoritatis Judices, quantæ sunt Cardinales, habere possit? Si non aliam auctoritatem haberet, quam ab Ecclesia in Tridentina Synodo congregata eidem collatam; an non omnes ejusdem Decretis obtemperare deberent? At eam habet, quam Christus Petro, supra quem Ecclesiam suam fundavit contulit; quam Petrus ipse, eorumque Successores in universam Ecclesiam semper exercuere, quam denique agnovere semper Ecclesiæ omnes, veluti Fontem totius Sacerdotalis jurisdictionis veluti Centrum unitatis, ac veluti Matrem, & Magistram omnium Ecclesiarum.

Sed videamus, quas regulas pro dijudicandis, vetandisque libris stabilierit, & qua ratione ad eosdem proscribendos procedat. Libri, qui in hujusmodi catalogum referri debent, inquit Pius IV. *Constit. incip. Dominici Gregis*, ii sunt *qui vel Hæretici sunt, vel de hæretica pravitate suspecti, vel certe moribus, & pietati nocent.* Hæc sane præcipua, ac generalis regula est, atque ad hanc facile revocantur prohibitiones etiam librorum in odium Auctorum, eorumque, qui ob non servatas in editione præscriptas ab Ecclesia regulas, vetantur; ut rem serio expendenti liquet. Quis vero non videat, Pastoris munus esse, hos ex illorum manibus, quorum animarum rationem sint reddituri, præripere libros? Quæ autem methodus sit, quam Apostolica Sedes in iis examinandis, proscribendisque libris, servet, habes ex Const. fel. rec. Benedicti P. XIV. quam integram hic exhibemus.

BENEDICTUS Episcopus Servus Servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

Sollicita ac provida Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vigilantia in eam semper curam incubuit, ut Christifideles ab eorum librorum lectione averteret, ex quibus incauti, ac simplices detrimenti quidpiam capere possent, imbuique opinionibus, ac doctrinis, quæ vel morum integritati, vel Catholicæ religionis dogmatibus adversantur. Nam, ut vetustissimum mittamus Sancti Gelasii I. Decretum, quæque jampridem a Gregorio IX. aliisque Pontificibus hac de re statuta fuerunt; ignorare neminem arbitramur, quæ fuerint a prædecessoribus nostris Pio IV. Sancto Pio V. & Clemente VIII. diligentissime præstita, ut saluberrimum opus a Sacrosanctæ Tridentinæ Synodi Patribus susceptum, mature discussum, ac pene ad exitum perductum, de vetitæ lectionis librorum Indice conficiendo, atque vulgando, non absolverent solum, atque perficerent, sed sapientissimis etiam decretis, ac regulis communirent. Quod quidem negocium Apostolica Sedes continenter urget ac promovet, ad id deputatis duabus Sanctæ Rom. Eccl. Cardinalium Congregationibus, quibus onus inquirendi in pravos, noxiosque libros impositum est, cognoscendique, quibus emendatio, & quibus proscriptio debeatur. Idem muneris Congregationi quidem Romanæ universalis Inquisitionis a Pau-

a Paulo IV. commissum perhibent, idque adhuc ab ea exerceri pergit, ubi de libris ad certa rerum genera pertinentibus judicandum occurrit. Certum est autem, Sanctum Pium V. primum fuisse Congregationis indicis institutorem, quam subsequentes deinde Pontifices Greg. XIII. Sixtus V. & Clemens VIII. confirmarunt, variisque privilegiis & facultatibus auxerunt: ejusque proprium, ac fere unicum officium est, in examen libros vocare, de quorum proscriptione, emendatione, vel permissione capienda est deliberatio.

§.1. Qua maturitate, consilio, ac prudentia in Congregatione universalis Inquisitionis de proscribendis, vel dimittendis libris deliberetur, cum neminem latere putamus, tum nos plane perspectum, ac diuturna experientia compertum habemus; nam in minoribus constituti de libris nonnullis in ea censuram tulimus, & Consultoris ejusdem Congregationis munere diu perfuncti sumus; postremo inter Sanctæ Rom. Eccl. Cardinales cooptati, Inquisitoris generalis locum in ea obtinuimus: ac demum ad Apostolicam Sedem, meritis licet imparibus, evecti, non modo Censorum animadversiones in libros nonnullos aliquando legere, ac ponderare, sed etiam in Congregationibus, quæ singulis feriis quintis coram nobis habentur, Cardinalium sententias, atque suffragia, antequam de iisdem libris quid decernatur, audire & excipere consuevimus. Haud minoris diligentiæ testimonium ferre possumus, adeoque debemus pro altera Congregatione Indicis, cui generaliter incumbit, ut supra diximus, de quorumvis librorum proscriptione decernere. Dum enim in minoribus versaremur, cum primi, tum secundi Censoris, seu relatoris officium in ea Congregat. non semel obivimus; ex quo autem supremum Pontificatum gerimus, nullius libri proscriptionem ratam habuimus, nisi audito Congregationis Secretario qui libri materiam, revisorum censuras, Cardinalium judicia & suffragia accurate nobis exponeret.

§.2. Sed quoniam compertum est nobis atque exploratum, multas librorum proscriptiones, præsertim quorum auctores Catholici sunt publicis aliquando, injustisque querelis in reprehensionem adduci, tamquam si temere, ac perfunctorie in Tribunalibus nostris ea res ageretur; operæ pretium duximus, hac nostra perpetuo valitura Constitutione, certas, firmasque regulas proponere, juxta quas deinceps librorum examen, judiciumque peragatur: tametsi plane affirmari possit, idipsum jampridem, vel eadem prorsus ratione, vel alia æquipollenti, constanter actum fuisse.

§.3. Porro Romanæ universalis Inquisitionis Congregatio ex pluribus constat Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus a Summo Pontifice delectis, quorum alii sacræ Theologiæ, alii Canonici Juris doctrina, alii Ecclesiasticarum rerum peritia, munerumque Romanæ Curiæ exercitatione, prudentiæ demum, ac probitatis laude, conspicui habentur. His adjungitur unus ex Romanæ Curiæ Præsulibus, quem Assessorem vocant; unus ex Ordine Prædicatorum sacræ Theologiæ Magister, quem Commissarium appellant; certus præterea Consultorum numerus, qui ex utroque Clero sæculari, ac regulari assumuntur; alii demum præstantes doctrina viri, qui a Congregatione jussi, de libris censuram instaurant, iisque Qualificatorum nomen tributum est. De variis in præfata Congregatione, iisque gravissimis rebus agitur, in primis autem de causis fidei, ac de personis violatæ religionis reis: At cum librum aliquem ad eam, tanquam proscriptione dignum, deferri contigerit: nisi ad Indicis Congregationem, ut fieri plerumque solet, judicandum remittat, sed pro rerum, temporumque ratione sibi de illo cognoscendum esse arbitretur; Nos inhærentes decreto lato ab eadem Congregatione feria quarta Kalendis Julii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, atque a nobis confirmato feria quinta insequente, hac ratione, & methodo judicium institui mandamus.

§.4. Primo nimirum uni ex Qualificatoribus, aut Consultoribus a Congregatione designando, liber tradatur, quem is attento animo legat, ac diligenter expendat; tum censuram suam scripto consignet, locis indicatis, & paginis, in quibus notati errores continentur. Mox liber cum animadversionibus revisoris ad singulos Consultores mittatur, qui in Congregatione pro more habenda singulis feriis secundis in ædibus sancti Officii, de libro, & Consultorum suffragiis ad Cardinales transmittatur, ut hi in Congregatione, quæ feria quarta haberi solet in Fratrum Prædicatorum Cœnobio sanctæ Mariæ supra Minervam nuncupato, de tota re definitive pronuncient. Post ab Assessore sancti Officii acta omnia ad Pontificem referantur, cujus arbitrio Judicium omne absolvetur.

§.5. Cum autem sit veteri institutione receptum, ut auctoris Catholici liber, non unius tantum relatoris perspecta censura, illico proscribatur; ad normam præfati decreti mensis Julii anni millesimi septingentesimi quinquagesimi, volumus eam consuetudinem omnino servari; ita ut si primus censor librum proscribendum esse judicet, quamvis Consultores in eandem sententiam conveniant, nihilominus alteri revisori ab eadem Congregatione electo liber, & censura tradantur, suppresso primi censoris nomine, quo alter judicium suum liberius exponat. Si autem secundus revisor primo assentiatur, tunc utriusque animadversiones ad Cardinales mittantur ut iis expensis de libro decernant; at si secundus a primo dissentiat, ac librum dimittendum existimet, tertius eligatur censor, cui suppresso priorum nomine, utraque censura communicetur. Hujus autem relatio, si a priore Consultorum sententia non abludat, Cardinalibus immediate communicetur, ut ipsi, quod opportunum fuerit decernant; sin minus, iterum Consultores, perspecta tertia censura suffragium ferant; idque una cum omnibus præfatis relationibus, Cardinalibus exhibeatur, qui, re ita mature perpensa, de controversia denique pronunciare debebunt. Quotiescumque autem Pontifex vel ob rei, de qua in libro agitur, gravitatem, vel quia id auctoris merito, aliisque circumstantiis tribuendum censeat, libri judicium coram se ipso in Congregatione feriæ quintæ habendum decreverit; quod sæpe a nobis factum fuit, & quoties ita expedire judicabimus, in posterum quoque fiet, tunc satis fuerit exhibere Pontifici, & Cardinalibus libri censuras, & Consultorum suffragia, omisso examine Congregationis feriæ quartæ, ejusque relatione, quam per Assessorem Pontifici faciendam diximus: nam Cardinalium suffragiis coram

ram ipso Pontifice ferendis, atque hujus definitiva sententia, vel alio opportuno consilio in eadem Congregatione capiendo, res absolvetur.

§.6. Alter quoque Indicis Congregatio plures complectitur Cardinales ipsi a Pontifice adscriptos, iisdemque dotibus præditos, quibus sancti Officii Cardinales pollere solent; quum etiam eorum aliquos in utraque Congregatione locum habere contingat. Ex iis unus ejusdem Congregationis Præfectus existit; Assistens vero perpetuus est Magister sacri Palatii; Secretarius autem, a prima Congregationis institutione usque in præsentem diem, ex ordine Fratrum Prædicatorum a Summo Pontifice pro tempore eligi consuevit. Sunt præterea ex utroque Clero sæculari, & regulari, ejusdem Congregationis Consultores, & Relatores selecti; & quidem, ubi aliquis librorum relationes coram Congregatione semel, bis, tertio laudabiliter peregerit, tum ipsa Congregatio Pontificem rogare solet, ut ejus auctoritate in Consultorum numerum referatur.

§.7. Sub ipsa Pontificatus nostri primordia, ea nos subiit cogitatio, ut certam aliquam, & immutabilem methodum pro examine, judicioque librorum in hac Indicis Congregatione servandam statueremus. Qua de re non modo consilium exquisivimus dilecti filii nostri Angeli Mariæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Quirini nuncupati, ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarii, dictæ Congregationis Præfecti, qui pari prudentia & doctrina suum nobis sensum scripto declaravit; verum etiam antiquiores aliquot ejusdem Congregationis Consultores coram dilecto filio Josepho Augustino Orsi Ordinis Prædicatorum, tunc ipsius Congregationis Secretario, nunc autem Palatii Apostolici Magistro, convenire jussimus, suamque sententiam aperire, quæ pariter scripto concepta, nobis jam nunc exhibita fuit. Cumque hæc omnia diligenter apud nos asservata fuerint, nunc demum veterem deliberationem nostram resumentes, quemadmodum ea, quæ ad librorum examen, atque judicium in primodicta Congregatione sancti Officii peragendum, pertinent, auctoritate nostra constabilivimus, ita etiam, ea, quæ ad Congregationem Indicis, & ejusdem generis negotia apud eam tractanda facere possunt, opportunis decretis constituere volentes, prælaudati Cardinalis Præfecti consiliis, dictorumque Consultorum votis inhærendo, hæc deinceps servanda decernimus.

§.8. Cum Congregatio Indicis ad librorum censuram unice, ut dictum est, instituta, non ita crebro convocari soleat, ut altera sancti Officii Congregatio, quæ ob causarum, & negotiorum multitudinem singulis hebdomadis ter haberi consuevit; illius propterea Secretario peculiare munus, & officium recipiendi librorum denuntiationes, ut fieri jam ante consuevit, committimus, & demandamus. Is autem a libri delatore percunctabitur diligenter, quas ob causas illum prohiberi postulet, tum librum ipsum haud perfunctorie pervolvet, ut de propositæ accusationis subsistentia cognoscat: duobus in eam rem adhibitis Consultoribus, ab ipso, prævia Summi Pontificis, aut Cardinalis Præfecti, vel ejus, qui Præfecti vices supplet, approbatione, eligendis: quorum collato consilio, si liber censura, & nota dignus videatur, unus aliquis relator ad ferendum de eo judicium idoneus, illius nempe facultatis, de qua in libro agitur, peritus, eadem, quam nuper innuimus, ratione eligendus erit, qui scripto referat animadversiones suas, adnotatis paginis, quibus singula ab ipso reprehensa continentur. Sed antequam ejus censura ad Cardinalium Congregationem feratur, haberi volumus privatam Consultorum Congregationem, quam olim *Parvam* dixerunt nos autem *Præparatoriam* vocabimus, ut Relatoris animadversionibus ad librum collatis, de earum pondere judicium fiat. Hujusmodi Congregatio semel omnino singulis mensibus, aut etiam sæpius, si oportuerit ab ipso Congregationis Secretario convocanda erit, vel in suis cubiculis, vel opportuniore ut ipsi videbitur, loco, intra prædicti Cœnobii ædes ubi is commoratur. Eique semper intererit Magister sacri Palatii pro tempore existens, una cum sex aliis e numero Consultorum, singulis vicibus, pro qualitate argumenti, & materiæ, de qua disputandum erit, ut supra de primis duobus Consultoribus, & de relatore constitutum est, a Secretario eligendis; præter Secretarium ipsum, cujus partes erunt, in tabulas referre Consultorum sententias, quas deinde ad Congregationem Cardinalium mittet, cum relatoris censura. In generali demum Congregatione omnia illa servari debebunt, quæ superius statuta sunt pro Congregatione sancti Officii circa librorum examen. Ac quemadmodum ad Assessorem Sancti Officii pertinet de Actis in Congregatione Summum Pontificem certum reddere; ita ad Secretarium Congregationis Indicis spectabit, quoties hæc librum aliquem proscribendum, aut emendandum censuerit, ejusdem Pontificis assensum, prævia diligenti actorum omnium relatione, exquirere.

§. 9. Quoniam vero in Congregatione Indicis de sola librorum prohibitione agitur, nonnulla hoc loco adjungenda judicavimus, eidem Congregationi potissimum usui futura, quæ tamen ab altera etiam Congregatione Sancti Officii; dum in hujus quoque generis causis se immiscet, ubi similes rerum circumstantiæ se offerant, æque observanda erunt. Quotiescumque agatur de libro auctoris Catholici, qui sit integræ famæ, & clari nominis, vel ob alios editos libros, vel forte ob eum ipsum, qui in examen adducitur, & hunc quidem proscribi oporteat; præ oculis habetur usu jamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adjecta clausula: *donec corrigatur* seu *donec expurgetur*, si locum habere possit: nec grave quidpiam obstet, quominus in casu, de quo agitur, adhiberi valeat. Hac autem conditione proscriptioni adjecta, non statim edatur decretum, sed suspensa illius publicatione, res antea cum auctore, vel quovis altero pro eo agente, & rogante, communicetur, atque ei quid delendum, mutandum, corrigendumve fuerit indicetur. Quod si nemo auctoris nomine compareat, vel ipse, aut alter pro eo agens, injunctam correctionem libri detrectet, congruo definito tempore decretum edatur. Si vero idem auctor, ejusve procurator, Congregationis jussa fecerit, hoc est novam instituerit libri editionem cum

cum opportunis castigationibus, ac mutationibus; tunc supprimatur proscriptionis decretum: nisi forte prioris editionis exemplaria magno numero distracta fuerint; tunc enim ita decretum publicandum erit, ut omnes intelligant, primæ editionis exemplaria dumtaxat interdicta fore, secundæ vero jam emendatæ permissa.

§. 10. Conquestos scimus aliquando nonnullos quod librorum judicia, & proscriptiones, inauditis auctoribus, fiant, nullo ipsis loco ad defensionem concesso; Huic autem responsum fuisse novimus, nihil opus esse auctores in judicium vocare, ubi non quidem de eorum personis notandis, aut condemnandis agitur, sed de consulendo Fidelium indemnitati, atque avertendo ab ipsis periculo, quod ex nocua librorum lectione facile incurritur; si qua vero ignominiæ labe auctoris nomen ex eo aspergi contingat, id non directe, sed oblique ex libri damnatione consequi. Qua sane ratione minime improbandas censemus hujusmodi librorum prohibitiones, inauditis auctoribus, factas; quum prætertim credendum sit, quidquid pro se ipso, aut pro doctrinæ suæ defensione potuisset auctor afferre, id minime a censoribus, atque judicibus ignoratum, neglectumque fuisse. Nihilo tamen minus, quod sæpe alias summa æquitatis & prudentiæ ratione ab eadem Congregatione factum fuisse constat, hoc etiam in posterum ab ea servari magnopere optamus, ut quando res sit de auctore Catholico, aliqua nominis & meritorum fama illustri, ejusque opus, demptis demendis, in publicum prodire, & prodesse posse dignoscatur, vel auctorem ipsum causam tueri volentem audiat, vel unum ex Consultoribus designet, qui *ex Officio* operis patrocinium, defensionemque suscipiat.

§. 11. Quemadmodum vero, ubi de Congregatione sancti Officii agebamus, eidem nos semper interfuturos recepimus, quotiescumque de libro, cujus materia gravioris momenti sit, judicium agatur; quod erit nobis facillimum, quum eadem Congregatio qualibet feria quinta coram nobis habeatur; sic & Indicis Congregationi præsentiam nostram impendere parati sumus, quoties rei gravitas id promereri videbitur. Neque enim id opus esse dicendum est, quum vel hæretici hominis liber denunciatur, in quo auctor errores Catholico dogmati adversantes consulto tradit, aut tuetur; vel opus aliquod in examen adducitur, quo rectæ morum regulæ labefactantur, ac vitiis, & corruptelis fermenta præbentur. In his enim casibus ne illas quidem, quas supra scripsimus, accuratiores cautelas adhibere necesse erit, sed hæretico dogmate, vel pravo moris incitamento semel comperto, proscriptionis decretum illico sanciendum erit, juxta primam, secundam, & septimam Indicis Regulas, sacrosancti Tridentini Concilii jussu editas atque vulgatas.

§. 12. Cum in prælaudata Congregatione Sancti Officii severissimis legibus cautum sit, ne de rebus ejusdem Congregationis quisquam cum alio extra illam loquatur, nos hanc eandem silentii legem a relatoribus, Consultoribus, & Cardinalibus Congregationis Indicis religiose custodiendum præcipimus, Illius tamen Secretario, potestatem facimus, ut animadversiones in libros censuræ subjectos, eorum auctoribus, vel aliis illorum nomine agentibus, & postulantibus, sub eadem decreti legi communicare queat, suppressis semper denunciatoris, censorisque nominibus.

§. 13. Examinandis, corrigendisque libris peropportuna sunt, quæ decem Regulis Indicis a Patribus Tridentini Synodi confectis atque editis continentur. In Instructione autem felicis recordationis Clementis Papæ VIII. ejusdem Regulis adjecta, *Tit. de correctione librorum §. V.* Episcopis, & Inquisitoribus cura committitur, ut ad librorum edendorum examen *spectatæ pietatis, & doctrinæ viros adhibeant, de quorum fide, & integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiæ daturos, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito, Dei dumtaxat gloriam spectaturos, & fidelis populi utilitatem.* His porro virtutibus, animique dotibus, si non majori, at pari certe de causa, præstare oportet hujus nostræ Congregationis Revisores, & Consultores. Cumque eos omnes, qui nunc hujusmodi munera obtinent, tales esse non ignoremus, optandum, sperandumque est, non absimiles deinceps futuros, qui ad id eligentur; homines nimirum vitæ integros, probatæ doctrinæ, maturo judicio, incorrupto affectu, ab omni partium studio, personarumque acceptatione alienos; qui æquitatem, libertatemque judicandi, cum prudentia, & veritatis zelo conjungant. Cum autem eorum numerus nunc certus, & constitutus non sit; ab ejusdem Congregationis Cardinalibus consilium expectabimus, atque capiemus, num eum pro futuris temporibus definire oporteat, vel expediat; hoc tamen jam nunc decernentes, quatenus eorum numerus definiatur, ut tam Relatores, quam Consultores, ex utroque Clero, sæculari nempe, & regulari, assumantur, alii quidem Theologi, alii utriusque juris periti, alii sacra, & profana eruditione præstantes, ut ex eorum cœtu, pro varietate librorum, qui ad Congregationem deferuntur, idonei viri non desint ad ferendum de unoquoque judicium.

§. 14. Ipsos autem Relatores, Consultoresque, tam nunc existentes, quam in posterum quandocumque futuros, monemus, ac vehementer hortamur, ut in examine, judicioque librorum, sequentes Regulas diligenter inspiciant, accurateque custodiant.

§. 15. I. Meminerint, non id sibi muneris onerisque impositum, ut libri ad examinandum sibi traditi proscriptionem modis omnibus curent, atque urgeant: sed ut diligenti studio, ac sedato animo ipsum expendentes, fideles observationes suas, verasque rationes Congregationi suppeditent, ex quibus rectum judicium de illo ferre, ejusque proscriptionem, emendationem, aut dimissionem pro merito decernere valeat.

§. 16. II. Tametsi hactenus cautum sit cavendumque deinceps non dubitemus, ut ad referendum, & consulendum in prædicta Congregatione, ii solum admittantur, qui scientiam rerum, quas libri delati respective continent, diuturno studio acquisitam possideant; decet enim de artibus solos artifices judicare; nihilominus si forte eveniat, ut alicui per errorem materia aliqua discutienda committatur ab illius peculiaribus studiis aliena, idque

a Cen-

a Censore, aut Consultore electo, ex ipsa libri lectione deprehendatur; noverit is, se neque apud Deum, neque apud homines culpa vacaturum, nisi quamprimum id Congregationi, Secretario aperiat, seque ad ferendam de hujusmodi libro censuram minus aptum professus, alium magis idoneum ad id muneris subrogari curet: quo tantum abest, ut existimationis suæ dispendium apud Pontificem, & Cardinales passurus sit, ut magnam potius probitatis, & candoris opinionem, & laudem sibi sit conciliaturus.

§. 17. III. De variis opinionibus, atque sententiis in unoquoque libro contentis, animo a præjudiciis omnibus vacuo, judicandum sibi esse sciant. Itaque nationis, familiæ, scholæ, instituti affectum excutiant: studia partium seponant; Ecclesiæ sanctæ dogmata, & communem Catholicorum doctrinam, quæ Conciliorum generalium decretis, Romanorum Pontificum Constitutionibus, & Orthodoxorum Patrum, atque Doctorum consensu continetur, unice præ oculis habeant; hoc de cætero cogitantes, non paucas esse opiniones, quæ uni scholæ, instituto, aut nationi certo certiores videntur, & nihilominus, sine ullo fidei, aut religionis detrimento, ab aliis Catholicis viris rejiciuntur, atque impugnantur, oppositæque defenduntur, sciente, ac permittente Apostolica Sede, quæ unamquamque opinionem hujusmodi in suo probabilitatis gradu relinquit.

§. 18. IV. Hoc quoque diligenter animadvertendum monemus, haud rectum judicium de vero auctoris sensu fieri posse, nisi omni ex parte illius liber legatur; quæque diversis in locis posita & collocata sunt inter se comparentur; universum præterea auctoris consilium, & institutum attente dispiciatur; neque vero una, vel altera propositione a suo contextu divulsa, vel seorsim ab aliis, quæ in eodem libro continentur, considerata, & expensa, de eo pronunciandum esse: sæpe enim accidit, ut quod ab auctore in aliquo operis loco perfunctorie, aut subobscure traditum est, ita alio loco distincte, copiose, ac dilucide explicetur, ut offensæ priori sententiæ tenebræ, quibus involuta pravi sensus speciem exhibebat, penitus dispellantur, omnisque labis expers propositio dignoscatur.

§. 19. V. Quod si ambigua quædam exciderint auctori, qui alioquin Catholicus sit & integra religionis, doctrinæque fama, æquitas ipsa postulare videtur, ut ejus dicta benigne, quantum licuerit explicata, in bonam partem accipiantur.

§. 20. Has porro, similesque regulas, quæ apud optimos Scriptores de his agentes facile occurrent, semper animo propositas habeant Censores, & Consultores; quo valeant in hoc gravissimo judicii genere, conscientiæ suæ, auctorum famæ, Ecclesiæ bono, & Fidelium utilitati consulere. Duo autem reliqua sunt, in eum finem plane opportuna, quæ hoc loco adjungenda omnino esse judicamus.

§. 21. Prodeunt aliquando libri, in quibus falsa, & reprobata dogmata, aut systemata, religioni, vel moribus exitiosa, tamquam aliorum inventa, & cogitata, exponuntur, & referuntur, absque eo quod auctor, qui opus suum pravis hujusmodi mercibus onerare satagit, ea refutandi curam in se recipiat. Putant vero, qui talia agunt, nulli sese reprehensioni, aut censuræ obnoxios esse, propterea quod de alienis, ut ajunt, opinionibus nihil ipsi affirment, sed historice agant. At quidquid sit de eorum animo, & consilio, deque personali in eos animadversione, de qua viderint, qui in Tribunalibus ad coercenda crimina institutis jus dicunt; dubitari certe non potest, magnam ejusmodi libros in Christianam rempublicam labem, ac perniciem inferre; quum incautis lectoribus venena propinent, nullo exhibito, vel parato, quo præserventur, antidoto. Subtilissimum hoc humanæ malitiæ inventum, ac novum seductionis genus, quo simplicium mentes facile implicantur, quam diligentissime Revisores advertant, ac censuræ subjiciant; ut, vel hujusmodi libri, si aliqua ex ipsis capi possit utilitas, emendentur; vel in vetitorum Indicem omnino referantur.

§. 22. In ea, quam superius laudavimus, prædecessoris nostri Clementis Papæ VIII. Instructione, *Tit. de correct. lib.* §. 2. sapientissime cautum legitur, ut *quæ famæ proximorum, & præsertim Ecclesiasticorum, & Principum detrahunt, bonisque moribus, & Christianæ disciplinæ sunt contraria, expungantur*. Et paulo post: *facetiæ etiam, aut dicteria, in perniciem, aut præjudicium famæ, & existimationis aliorum jactata, repudientur*. Utinam vero in aspectum, lucemque hominum libri ejusmodi in hac temporum licentia, & pravitate non efferrentur, in quibus diffidentes auctores mutuis se jurgiis, conviciisque proscindunt: aliorum opiniones nondum ab Ecclesia damnatas censura perstringunt, adversarios, eorumque scholas, ac cœtus sugillant, & pro ridiculis dicunt, magno quidem bonorum scandalo, hæreticorum vero contemptu, qui digladiantibus inter se Catholicis, seque mutuo lacerantibus, plane triumphant. Etsi vero fieri non posse intelligamus, ut disputationes omnes e mundo tollantur, præsertim cum librorum numerus continenter augeatur: *faciendi enim plures libros nullus est finis*, ut est apud Ecclesiasten *cap.* 12. compertum præterea nobis sit, magnam aliquando utilitatem ex eis capi posse; modum tamen in defendendis opinionibus, & Christianam in scribendo moderationem servari merito volumus. *Non inutiliter* (inquit Augustinus in Enchirid. capit. 59. prope finem) *exercentur ingenia, si adhibeatur disceptatio moderata, & absit error opinantium se scire quod nesciunt*. Qui veritatis studium, & purioris doctrinæ zelum, quo suarum scriptionum mordacitatem excusent, obtendere solent, ii primum intelligant, non minorem habendam veritatis, quam Evangelicæ mansuetudinis, & Christianæ charitatis rationem. Charitas autem de corde puro, patiens est, benigna est, non irritatur, non æmulatur, non agit perperam, (utque addit idem Augustinus, Lib. contra Litteras Petiliani, cap. 29. num. 31.) *sine superbia de veritate præsumit, sine sævitia pro veritate certat*. Hæc magnus ille non veritatis minus, quam charitatis doctor, & scripto, & opere præmonstravit. Nam in suis adversus Manichæos, Pelagianos, Donatistas, aliosque tam sibi, quam Ecclesiæ adversantes assiduis conflictationibus, id semper diligentissime cavit, ne quempiam eorum injuriis, aut conviciis læderet, atque exasperaret. Qui secus scribendo, vel disputando fecerit, is profecto nec veritatem

sibi

sibi præcipue cordi esse, nec charitatem sectari se ostendit.

§. 23. Ii quoque non satis idoneam, justamque excusationem afferre videntur, qui ob singulare, quod profitentur, erga veteres Doctores studium, eam sibi scribendi rationem licere arbitrentur; nam si carpere novos audeant, forte ab lædendis veteribus sibi minime temperassent, si in eorum tempora incidissent; quod præclare animadversum est ab Auctore Operis impefecti in Matthæum Homil. 42.: *Cum audieris*, inquit, *aliquem beatificantem antiquos Doctores, proba, qualis sit circa suos Doctores: Si enim illos, quibuscum vivit, sustinet, & honorat, sine dubio illos, si cum illis vixisset, honorasset: si autem suos contemnit, si cum illis vixisset, & illos contempsisset*. Quamobrem firmum ratumque sit omnibus, qui adversus aliorum sententias scribunt, ac disputant, id quod graviter, ac sapienter a Ven. servo Dei prædecessore nostro Innoc. XI. præscriptum est in Decreto edito die 2. Martii anni millesimi sexcentesimi septuagesimi noni: *Tandem* inquit, *ut ab injuriosis contentionibus, Doctores seu Scholastici, aut alii quicumque in posterum abstineant ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute sanctæ obedientiæ eis præcepit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quam in thesibus, ac prædicationibus, caveant ab omni censura, & nota, qua non a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos controvertuntur, donec a sancta Sede recognitæ sint, & super eis judicium proferatur*. Cohibeatur itaque ea scriptorum licentia, qui, ut ajebat Augustinus *lib.12. Conf. cap.25. num.34. sententiam suam amantes non quia vera est, sed quia sua est*, aliorum opiniones non modo improbant, sed liberaliter etiam notant, atque traducunt. Non feratur omnino, privatas sententias, veluti certa ac definita Ecclesiæ dogmata, a quopiam in libris obtrudi, oppositas vero erroris insimulari; quo turbæ in Ecclesia excitantur, dissidia inter Doctores aut seruntur, aut foventur, & Christianæ charitatis vincula persæpe abrumpuntur.

§. 24. Angelicus scholarum princeps, Ecclesiæque Doctor S. Thomas Aquinas, dum tot conscripsit numquam satis laudata volumina, necessario offendit Philosophorum, Theologorumque opiniones, quas veritate impellente refellere debuit. Cæteras vero tanti Doctoris laudes id mirabiliter cumulat, quod adversariorum neminem parvipendere, vellicare, aut traducere visus sit, sed omnes officiose, ac perhumaniter demereri; nam si quid durius, ambiguum, obscurumve eorumve eorum dictis subesset, id leniter, & benigne interpretando, emoliebat, atque explicabat. Si autem religionis, ac fidei causa postulabat, ut eorum sententiam exploderet, ac refutaret, tanta id præstabat modestia, ut non minorem ab iis dissentiendo, quam Catholicam veritatem asserendo, laudem mereretur. Qui tam eximio uti solent, ac gloriari Magistro (quos magno numero esse, singulari nostro erga ipsum cultu, studioque, gaudemus) iii sibi ad æmulandum proponant tanti Doctoris in scribendo moderationem, honestissimamque cum adversariis agendi, disputandique rationem. Ad hanc cæteri quoque sese componere studeant, qui ab ejus schola, doctrinaque recedunt. Sanctorum enim virtutes omnibus in exemplum ab Ecclesia propositæ sunt. Cumque Angelicus Doctor Sanctorum albo adscriptus sit, quamquam diversa ab eo sentire liceat, ei, tamen contrariam in agendo, ac disputando rationem inire omnino non licet. Nimium interest publicæ tranquillitatis, proximorum ædificationis, & charitatis, ut e Catholicorum scriptis absit livor, acerbitas, atque scurrilitas, a Christiana institutione, ac disciplina, & ab omni honestate prorsus aliena. Quamobrem in hujusmodi scriptorum licentiam graviter, pro munere suo censuram intendant revisores librorum, eamque Congregationis Cardinalibus cognoscendam subjiciant, ut eam pro zelo suo, & potestate coerceant.

§. 25. Quæ hactenus a nobis proposita, ac constituta sunt, prædecessorum nostrorum decretis plane consona, Congregationum quoque nostrarum legibus, & consuetudinibus comprobata, in librorum examine, ac judicio instituendo, Apostolica auctoritate deinceps servari decernimus: mandantes universis, qui in præfatis Congregationibus locum obtinent, seu illis quomodolibet operam suam præstant, ut adversus præmissa sic a nobis statuta nihil edicere, innovare, decernere, aut intentare præsumant, absque nostra vel successorum nostrorum pro tempore existentium Romanorum Pontificum expressa facultate.

§. 26. Non obstantibus contrariis qvibusvis, etiam Apostolicis Constitutionibus, & ordinationibus, necnon earundem Congregationum etiam Apostolica auctoritate, seu quavis firmitate alia roboratis decretis, usibus, stylis, & consuetudinbus, etiam immemorabilibus, cæterisque in contrarium facientibus quibuscumque.

§. 27. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostrorum decretorum, mandatorum, statutorum, voluntatum, ac derogationum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis millesimo septingentesimo quinquagesimo tertio, septimo Idus Julii, Pontificatus nostri anno tertiodecimo.

D. Card. Passioneus.
J. Datarius.

Visa De Curia.

J. C. Boschi.

J. B. Eugenius.

Loco ✠ Plumbi.

Registrata in Secretaria Brevium.

§.III.

§. III.

De auctoritate decretorum libros vetantium de pœnis in eos latis, qui hujusmodi libros legant, retineant &c.

IN primo Capite ostendimus, antequam inventa esset ars typographica, Ecclesiæ curam universim fuisse, ut igne perderet Hæreticorum, aliosque Religioni, ac pietati inimicos libros, vocato multoties in subsidium brachio sæculari, & Ecclesiasticis quandoque censuris adhibitis, ut hujusmodi libros detegeret, ut excitaret Episcopos ad eorumdem inquisitionem, Fidelesque ad eos Episcopis deferendos, ut comburerentur. Id autem non ita intelligant, velim quasi illorum lectio vetita non esset, sed sola librorum combustio decerneretur. Nam regula generalis erat, ut ex S. Gregorio Magno *lib.*7. *capit.*43. colligitur, *damnato Auctore damnari ejus scripturas, & libros, & opera*; in quibus errores essent, quorum causa damnaretur. Quæ vero damnatio fuisset operum, si retineri, ac legi potuissent? Immo dum sub anathematis pœna Auctores damnati essent, eisdem pœnis subjectos fuisse arbitror, tenentes, legentesque eorum libros. Præsertim cum eorum fautores haberentur, quorum apud se haberent, ac legerent libros. In altero autem Capite ostendimus, post illius artis inventionem, & postquam tot hæreses in schismata divisere Christianos, consuevisse utique nonnullos libros juxta antiquam consuetudinem comburi, at fieri non potuisse, ut hac via e Fidelium manibus omnino prærriperentur; quamobrem nova opus fuisse disciplina, quam quidem singulari Apostolicæ Sedis cura stabilitam, ac absolutam fuisse, demonstravimus. In hoc itaque primum de pœnis in hac disciplina constitutis, deque obligatione agemus, quæ ex decretis libros vetantibus oritur.

Primum itaque Lex in Concilio Lateranensi sub Leone X. lata, inculcata in Concilio Tridentino, atque in Indice renovata, contra Typographos, qui libros evulgent, qui prius ab illis non sint approbati, quibus hoc munus commissum est, pœnam constituit contra illius violatores, *amissionis omnium librorum, eorumque publicæ combustionis, ac centum ducatorum*: Item *excommunicationis*, & integri anni *suspensionis* ab officio, & exercitio Typographico, præter pœnas arbitrio Episcoporum contumacibus infligendas.

Deinde in legentes tenentes, ac imprimentes libros prohibitos variæ constitutæ sunt pœnæ, pro varietate librorum: nonnulli enim sub *excommunicatione* vetantur, quæ *Bulla Cœnæ* continetur, quæque est Romano Pontifici reservata. Alii vero sub pœna excommunicationis, quæ in Regulis Indicis exprimitur, prohibiti sunt, quæ tamen excommunicatio nulli reservatur. Alii Brevibus seu Bullis Romanorum Pontificum singulariter proscripti fuere, atque ita prohibiti in novo Indice indicantur. Ii vero fere omnes, etsi ab Auctoribus Catholicis conscripti sunt, & ex professo de hæresi non tractant; tamen sub excommunicationis pœna Romano Pontifici reservatæ prohibentur, ut consulenti Brevia, Bullasque Pontificias liquebit. Alii denique sub pœna tantum peccati mortalis, aliisque pœnis arbitrio Episcopi contumacibus infligendis. Ne vero Lectores cum P. Concina *Tom.*1. *Theol. Christ. lib.*1. *disput.*2. *pag.*221. putent, etiam libros omnes Catholicos, quacumque ex causa prohibitos, vetari sub peccato mortali, & excommunicatione non reservata, placet hic in medium proferre verba Constitut. Pii Papæ IV. incipien. *Dominici Gregis*: *Si quis*, inquit, *adversus eas Regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel cujusvis auctoris scripta propter hæresim, aut falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum tamquam de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat; præter alias pœnas super hoc ab Apostolica Sede, sacrisque Canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritque, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severe se noverit puniendum.*

In excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrunt legentes, vel retinentes quoscumque libros Lutheri, Calvini, aliorumque Hæresiarcharum, de quocumque argumento tractantes, sive ex professo de religione agant, sive non, sive hæreses inspersas habeant, sive non. Hoc autem nomine designantur, qui novas hæreses, & sectas conciderunt, aut veteres jam sepultas, & extinctas iterum instaurarunt, aut suscitarunt. Quod quidem nomina ipsa designant Hæresiarchæ, Capitis, & Ducis in prima regula Indicis expressa. In eamdem excommunicationem incidunt legentes, habentesque libros, quorumcumque hæreticorum ex professo de Religione tractantes. Tractant autem ex professo de Religione, agentes de Sacra Scriptura, de Theologia Dogmatica, Scholastica, & Morali, de Jure Canonico, de Historia Ecclesiastica, de Clericis, de Monachis, de Sanctorum cultu, de Sacramentis, de Sacris Ritibus, deque aliis ad Religionem pertinentibus. Itaque qui *scienter*, hoc est, scientes, Auctores esse hæreticos, vel libros esse ab Ecclesia vetitos, hujusmodi libros legunt sine debita licentia, sive id ex mera curiositate, sive etiam animo refellendi errores id agant, excommunicationem antea dictam subeunt; dummodo parvitas materiæ non excuset. Eamdem incurrunt eosdem ementes, etiam ad merum ornatum Bibliothecæ, immo & qui apud alios quoque retineant, qui facultatem habeant, retento dominio, nisi id per breve sit temporis spatium, quod aliquantulum extendi potest, dum justa causa adsit spei obtinendæ facultatis. Extenditur quoque excommunicatio illa ad eos, qui operam ad horum librorum editionem conferunt, ut sunt Typographus, qui sumptus suppeditat, qui æneas litteras jungunt, & componunt, qui prælo excudunt, quique typos perlegunt, & corrigunt. Ac demum ad eos, qui hujusmodi libros defendant; Defendere autem dicuntur libros, qui eorum prohibitionem impediant, qui eosdem utiles bonosque esse, non vero damnandos prædicent; aliaque agant, quæ ad illorum detentionem pertineant. Ii omnes in duplicem excommunicationem incidunt, alteram Bullæ, cujus absolutio Summo Pontifici reservata est, alteram Indicis, quæ non est reservata.

Duo

Dum vero libri, sint ab hæretico homine conscripti, de Religione vero non tractent, sed Philosophiam, Rhetoricam, Historiam Profanam, Medicinam, aliamque inferiorem facultatem exponant, si a Theologis, aliisque jussu Episcoporum, vel Inquisitorum, examinati, approbatique sint, omnino permittuntur. Tunc enim præsumitur, aut nullos habuisse errores, aut fuisse jam expurgatos. Quia vero quotquot exeunt ex hæreticorum officinis, juxta præscriptum Regularum Indicis editi non sunt omnes cujusque argumenti per regulam X. proscripti esse videntur. Sed ad Catholicorum loca delati universim veluti permissi haberi solent, donec Ecclesiæ judicio in damnatorum catalogum referantur. Id autem non alia de causa, ut ego arbitror, nisi quod per Revisores deputatos ad examen librorum, qui in Catholicorum Civitates introducuntur, veluti examinati, probatique habentur. Quamobrem graviter peccant Revisores, si suspectos hujusmodi libros examinare negligant, ac Mercatores etiam librorum, aliique, qui scientes illos e suspectis Typographis prodiisse, eosdem de industria deputatis Revisoribus occultare student. Nam præter quam quod contra Ecclesiæ legem agunt libros illos examini subiicientem, in causa sunt, ut noxii libri e simpliciorum manibus, aliisque quos seducere ac depravare possint, juxta Ecclesiæ voluntatem non eripiantur. Peccant itidem, & quidem graviter, qui hujusmodi libros legentes, in iisque vel hæreses, aut errores alios Religioni, pietatique contrarios offendentes, eos denunciare negligunt Sacræ Congregationi, vel Episcopis, aut Inquisitoribus, ut in catalogum prohibitorum referantur. Immo si libri alieni etiam a Religione argumenti, de Philosophia ex. gr. vel jure Civili, tales sint, ut hæreses plures sæpius inculcent, vel unam eamdemque crebro inserant, ac persuadere conentur, sicuti passim usuvenire solet Novatoribus, ii habetur pro libris de Religione tractantibus inquit doctissimus P. Gretserus, ac jam damnati sunt per generalem legem, tum Bullæ in Cœna Domini, tum Indicis; illosque tenentes, ac legentes sine necessaria licentia, postquam noverint hujusmodi esse hæresibus infectos, atque ab Ecclesia damnatos hæreticorum libros, in pœnas incidunt illis legibus contentas. Nam omnium judicio, per hæreticorum libros, ii intelliguntur, qui de Religione tractant, & hæreses continent, *non unam, vel alteram, sed plures; & si eamdem, sæpius, & cum studio repetitam, & inculcatam.* Hujusmodi itaque libri, etsi in catalogo prohibitorum non leguntur, tamen ut hæreticorum libri ipso jure damnati sunt: Addit etiam citatus Gretserus lectionem libri, qui de Religione non agat, sed aliquam hæresim tantum obiter contineat, excommunicationem secum fere Indicis tantum, *ob materiæ parvitatem*.

Si liber qui de religione non tractat, aut est Catholici Auctoris, sub excommunicatione prohibetur, sed nec *Bullæ Cœnæ*, neque reservationis mentio ulla fiat, excommunicatio reservata non est. At qui post Alexandrum VII. Brevibus, sive Bullis particularibus proscripti sunt, omnes fere reservatam excommunicationem secum ferunt; ut ex iisdem Brevibus intelligere est, ad quæ Lectores remittuntur in Epistola novæ Indicis editioni præfixa.

Nota 1. Constitutione pluries cit. *Omnium sollicitudinum*, Christifidelibus in Regno Madurensi, aliisque finitimis Regionibus interdicitur, *Gentilium libros legere, & retinere sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, nisi prius habita licentia Parochi, sive Missionarii curam animarum exercentis, quorum prudentiæ committitur facultas super hoc dispensandi, & libros (qui forte sunt) noxia superstitione vacuos, nihil contra bonos mores tractantes, pro Christianorum usu seligendi, eorumque lecturam permittendi.*

Nota 2. In Bulla Cœnæ non prohibentur libri Ethnicorum, Judæorum, & Mahumetanorum. Nam ii hæreticorum nomine non veniunt. Libri de Astrologia judiciaria, ac divinatione de rebus contingenter futuris, prohibentur a Sixto V. sub pœna excommunicationis latæ sententiæ Summo Pontifici reservatæ. Celebriores Theologi censent, nomine librorum hæreticorum venire etiam libros Photianorum, Armenorum, Jacobitarum, & recentiorum Nestorianorum, quia ii non sunt sub obedientia Romani Pontificis, sicut hæretici, atque eorum libri ita Religioni sunt inimici, & ad seducendum apti, ut præsumi omnino debeat Ecclesiam, & Apostolicam Sedem, illorum quoque lectionem vetare voluisse. Hæc quantum ad pœnas, nunc de Decretorum vi & auctoritate agendum est. Id vero nonnullorum dubiorum solutione præstabimus.

§. IV.

Proponuntur circa hanc materiam nonnullæ quæstiones.

QUæst. I. *Utrum in prohibitione libri etiam manuscripta prohibita censeantur?*

Resp. Affirmative, nam vel libri sunt hæreticorum, qui de Religione tractent; vel sunt libri Catholicorum in catalogum prohibitorum Ecclesiæ sententia relati. Utrique autem prohibiti sunt sive manuscripti, sive typis editi circumferantur. Ad hæreticorum libros, quod spectat, quis ignoret ab Ecclesia in Bulla Cœnæ, & in generalibus regulis Indicis omnes damnari hæreticorum libros, *qui de Religione ex professo tractant*? Itaque si manuscripta hæreticorum de Religione ex professo agant, dubitari non potest, quin generali illa lege prohibita fuerint. Deinde, nemo negat, librorum nomine etiam manuscripta venire, quæ hoc nomine designabantur dum nondum haberetur ars Typographica, ac etiam nunc exprimi solent. Denique nemo ignorat, Ecclesiam hos proscribere libros, ut a periculis, qui ex eorumdem lectione imminent, Fideles liberet.

Itaque Ecclesiæ finis fuit hac prohibitione Fideles a lectione Scriptorum hæreticorum avocare, ne simpliciores corrumperentur, neve ipsi etiam docti in varios errores abirent, ut loquitur Pius IV. in sæpe citata Constitutione. At si manuscripta non prohibuisset, incommoda hæc non evitaret. Nam possent hæretici sola manuscripta divulgare, aut alii curare posset ut hæreticorum libri ita describerentur, sicque omnem prohibitionem eludere. Accedit etiam, quod Ecclesia per hanc prohibitionem non minorem adhibeat sollicitudinem, quam adhibuisset an-

te inventionem artis typographicæ, ut a Fidelium manibus noxios libros præripiat. Ergo omnem prorsus lectionem vetat, etiam manuscripti. Ita sane omnes doctiores, & qui sunt in hisce rebus magis versati sentiunt, & ut nimis laxam contrariam opinionem rejiciunt, atque ut omnino commentitiam habent declarationem Sac. Congregationis ab Adversariis adsertam.

Si liber vero prohibitus, aut de Religione non tractet, vel sit Auctoris Catholici, cum non damnatus sit, quia typis editus, sed ob noxiam, quam habet doctrinam, quis non videat etiam manuscriptum prohibitum esse?

Quæst. II. *Utrum libri Catholicorum prohibiti in uno, sint etiam in alio idiomate vetiti?*

Resp. Affirmative, nam regula præscripta a Clemente VIII. §. 6. ita habet: *In universum autem de malis, & perniciosis libris id declaratur, atque statuitur, ut qui certa lingua initio editi, & deinceps prohibiti, ac damnati a Sede Apostolica sunt, eosdem quoque in quacumque postea vertantur lingua, censeri ab Apostolica Sede sub eisdem pœnis interdictos, & damnatos.*

Quæst. III. *Quinam concedere debeat legendi libros prohibitos facultatem?*

Resp. Jus concessum Episcopis, & Inquisitoribus sublatum esse per Constitutionem Gregorii Papæ XV. incipientem *Apostolatus officium*, in qua statuitur, *de cetero similes licentiæ nisi a Congreg. Sancti Officii concedantur.* Deinde istud idem jus concessum fuit Sac. Congr. Indicis, habetque Magister Sac. Palatii pro Roma, & ejus districtu. Hoc autem notatum voluit, ut Lectores intelligant, non posse Locorum Ordinarios hanc licentiam concedere, nisi illius concedendæ facultatem habuerint ab Apostolica Sede; *quia inferior non potest legem superioris tollere, neque absolvere a reservatis Papæ*, ut optime advertit Navarr. *l. 1. consil. tit. 2. consil. 1. quæst. 36.* & quia per superiorem Constitutionem hujusmodi jus Apost. Sedi reservatur.

Quæst. IV. *Utrum decreta, quibus Romæ prohibentur libri, obligent omnes omnino Fideles?*

Resp. Affirmative. Primum id liquet ex verbis supracitatis regulæ Clem. PP. VIII. ubi dicitur libros prohibitos a Sede Apostol. in quamcumque vertantur linguam, *censeri ab eadem Sede ubique gentium sub eisdem pœnis interdictos, & damnatos.* Deinde, hujusmodi Decreta approbari solent a Summis Pontificibus, ac de re sunt, quæ ad omnes Fideles pertinet, cujusmodi est Fidei, & morum doctrina. Quis vero dicat, Decreta edita a summis viris, quales sunt Cardinales, & approbata a Summo Pontifice, qui fatentibus omnibus Catholicis, auctoritatem, & jurisdictionem habet in universam Ecclesiam, vim non habere obligandi omnes Fideles? Ab eo enim approbata vulgantur, qui potestatem, & animum obligandi habet. Ne dicas, recepta non esse, vel non esse satis vulgata. Quis enim dicat, ex ovium acceptatione vim pendere legum, quas pro communi bono supremus Ecclesiæ Pastor constituat, quibus velit omnes omnino obligare? Vel satis vulgata non esse Decreta, quæ ita publicantur, ut facile ad omnium notitiam pervenire possint? nam præterquam quod decreta hujusmodi typis consignantur, ut facile per manus Episcoporum ad omnium notitiam pervenire possint, libri proscripti Indici librorum prohibitorum inferuntur, ex quo Fideles omnes facile intelligere possunt, quinam sint libri, Apostol. Sedis Decreto damnati.

Denique, id eadem Sac. Congreg. definivit die 4. Decembris anni 1674. in solutione dubiorum, quæ fuerant ex parte Episcopi Malacensis proposita, quorum primum erat: An Decreta Sacr. Congregation. obligent etiam in Regnis Hispaniarum? Alterum vero: An Episcopi procedere possint contra transgressores horum Decretorum? *Sacra Congregat. respondit ad 1. id non posse verti in dubium, cum Decreta hujus Congregationis obligent universos Christianos. Ad 2. quod Episcopi possunt procedere contra transgressores, utendo propria auctoritate.*

Nota. Si alicubi ex Sedis Apostolicæ indulgentia, vel tollerantia usu receptæ non sint Regulæ Indicis, ac Bulla Cœnæ, id unice inferri poterit, legentes libros non incurrere in censuras in illis expressas. At certum est, graviter peccare contra Ecclesiæ præceptum, quæ semper vetuit horum librorum lectionem, quæque eamdem per Romanum Pontificem inculcat, & renovat. Hinc boni probique Catholici ex omnibus partibus recurrere solent ad Apostolicam Sedem, vel ad habentes ab ea facultatem, ut legendi vetitos libros licentiam obtineant. (*) Quæ ad libros prohibitos, Indices eorum, Regulas in illis præscriptas, & Apostolicas Constitutiones spectant, Franciscus Antonius Zaccaria in opere, cui titulus: *Storia polemica delle proibizioni de Libri*, Romæ 1777. copiose pertractavit; nihil ut hic addi possit, quam ut qui plura de hoc gravissimo argumento desiderant, eam historiam conferant. (*)

LIGAMEN. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii art. 2. a n. 8. ad 19.*

LIMINA APOSTOLORUM ROMÆ.

Limina Apostolorum Romæ visitanda esse ab Episcopis statuit, sed absque præfinitione temporis, Leo III. *Epist. 1.* Sanctus Anacletus autem statuit esse visitanda juxta Papæ Chirographum; *c. Juxta 3. dist. 93.* 1

(*) Qui hujus disciplinæ antiquitatem ex certis vetustatis sacræ monumentis pernosse velit, relicta Anacleti epistola, quæ Isidori figmentum est, adeat his Cl. Viri Petri Lazeri *de Liminibus Apostolorum* disquisitionem historicam Romæ vulgatam 1775. Neque mirum, Episcopis onus impositum visitandi Apostolorum Limina. Nam a sæculo saltem XI. in formula juramenti a Beneficiariis S. Neapolitanæ Ecclesiæ præstari soliti, quam Chioccharellus primus vulgavit, deinde Aurelius Alexius Pelliccia *de Christianæ Ecclesiæ politia diss. 5. pag. 103.* iterum exhibuit, ipsimet Clerici se *Limina Beati Januarii singulis annis personaliter* visitaturos Sacramento spondebant. (*)

Za-

3 Zacharias vero *in Concilio Romano cap.*4. statuit ab Episcopis propinquis quolibet anno visitanda esse personaliter, a remotis vero per Epistolas, *cit. cap. Jux-*
4 *ta* 3. *dist.*3. Episcopi noviter creati jurant se visitaturos Limina Apostolorum per se, vel per certum Nuncium quolibet anno, nisi a Sede Apostolica dispensentur, seu ad longius tempus eorum visitatio prorogetur; *cap. Ego N. Episcopus* 4. *de jurejurando.* Nunc autem talis obligatio est eis prorogata, ut infra.

5 Episcopi viciniores, etiamsi sint Cardinales, per se ipsos, si non sint legitime impediti, visitare Limina Apostolorum, & sui Pastoralis officii rationem reddere, ac totius suæ Ecclesiæ status relationem facere tenentur tertio quoque anno, ut Itali. Alii vero pro majori, vel minori distantia quarto, ut Germani, quinto, ut Africani, vel decimo anno, ut Asiatici iter suscipere, & Deo concedente perficere debent, & successive eisdem temporibus transactis repetere debent. Sixtus V. Const.15. incip. *Romanus Pontifex*.

6 Episcopi legitime impediti, si per ipsos non possunt visitare Limina, tenentur id facere per alium in Dignitate constitutum, vel si hunc non habent, per Sacerdotem Diœcesanum id facere debent, & si nec hunc habent per alium Clericum, & docere debent de impedimento, & quomodo id est faciendum. Sixtus V. cit. Const. incip. *Romanus Pontifex* §.4.

7 Limina Apostolorum visitare tenentur etiam Patriarchæ Archiepiscopi & Episcopi Titulares, ut declaravit *Sac. Congreg. Conc.* teste Fagnan. *lib.*2. *Decret. in cap. Ego N. Episcopus* 4. *de jurejurando nu.*82.

8 Coadjutor autem Episcopi non tenetur visitare Limina Apostolorum sed Coadjutus. *Sac. Congreg. Conc.* 4. *Aug.* 1609. apud Gavant. *in Manual. verb. Limina Apost. n.*2. *in addit.*

9 Munus visitationis Liminum in trium actibus potissimum consistit; scilicet in materiali Sacrorum Liminum visitatione, in exhibitione debitæ obedientiæ, ac reverentiæ Romano Pontifici, & in relatione status Ecclesiæ; Quos tres actus complectitur cit. Bulla Sixti V. §. *Quo circa*; Et eorundem meminit *Sac. Congreg. Concil.* in Litteris Patentibus, quas tribuere solet Episcopis post peractam visitationem,
10 quarum formulam tradit Fagn. *loc. cit. num.*61. Et novissime Benedictus XIII. *in Concilio Romano celebrato anno* 1725. *tit.*13. *cap.*1. *& Appendice instruct.*12. ubi ne deinceps defectu instructionis nunquam editæ pro exarandis relationibus statuum Ecclesiarum, earum aliquæ exhibeantur abundantes in superfluis, & aliquæ deficientes in necessariis, ut olim non semel accidebat; datur instructio hactenus omissa de mandato ejusdem Summi Pontificis a Sacra Congregatione Concilii edita, & ab omnibus Episcopis, Archiepiscopis, Primatibus, & Patriarchis adamussim servanda. Vide *ibi per tot.*

11 Episcopi pro visitandis Liminibus possunt abesse a residentia suæ Ecclesiæ, seu Diœcesis per septem menses, si sint ultra montes, & per quatuor, si sint citra montes: dummodo eo tempore ad alios actus non divertant; Sic expresse Urban. VIII. Constit. inc.
12 *Sancta Synodus*. Episcopus tamen, qui Beatorum Apostolorum Limina visitavit, v. gr. in fine unius Triennii, non potest immediate in principio sequentis Triennii iterum visitare, ac proinde Visitationis titulo nequit per octo menses continuos abesse a sua Ecclesia, seu Diœcesi. *Sacr. Cong. super residentia Episc. habita in Quirinali ex ordine Sanctissimi die* 17. *Jul.* 1657.

Canonicus, qui accedit Romam pro servitio Epis- 13
copi, qui venit ad visitanda Limina Apostolorum, etiam quod dictus Canonicus veniat post Episcopum, & non simul, lucratur distributiones quotidianas. *Sac. Congreg. Conc. die* 9. *Septemb.* 1623.

Sic etiam distributiones lucrantur Canonici missi ab 14
ipsorum Episcopis ad Limina Apostolorum visitanda eorum nomine: Sic decisum fuisse *a Sac. Congreg. Concil.* refert Garcias *de Benefic. part.*3. *cap.*2. *nu.*348. & Barbosa *Collectan. Apostol. decis. verb. Distributiones quotidianæ num.*11. Canonico autem in Urbe com- 15
morante, si ipse deputetur ab Episcopo suo ad visitanda Limina, debentur ei Distributiones unius mensis. *Sacr. Congregat. Concil. in Vigilien.* 6. *Januarii* 1682.

Si vero Episcopum ad visitanda Limina comitasset, 16
tunc distributiones debentur pro toto tempore accessus, mansionis, & recessus. *Ead. Sac. Congregat. Conc. in Comen.*28. *Aug.* 1688. Quoad tempus *ead.* 17
Sacr. Congreg. Concil. constituit esse trium mensium *in una Vasionen.* 17. *April.* 1627. At advertendum est, quod tempore hujus ultimi Decreti nondum erat edita cit. Constitutio Urbani VIII. incip. *Sancta Synodus*, emanata solum 12. *Decemb.* 1634. concedens Episcopis ultra montes septem menses, & Eiscopis citra montes quatuor menses pro visitandis Liminibus, quod tempus videtur respective concessum etiam Canonicis ipsos pro tali fine comitantibus.

Episcopi, quamvis interveniente legitimo impe- 18
dimento visitandi per se ipsos personaliter Limina Apostolorum, possint ipsa visitare per certum Nuncium, vel Procuratorem specialiter ad id deputatum, ut expresse conceditur *in cit. cap. Ego N. Episcopus* 4. *de Jurejurando*, & cit. Constit. Sixti V. incip. *Romanus Pontifex*, tamen nequeunt ipsa visitare per ma- 19
nentem in Curia, ut respondit *Sac. Congreg. Conc. in Forolivien.* 12. *Aug.* 1628. Neque per Presbyterum 20
Diœcesanum non existentem de Capitulo Cathedralis, neque in Dignitate Ecclesiastica constitutum, ut censuit *Sac. Congreg. Conc. in Elboren. sub die* 4. *Decembr.* 1627. Neque per Sacerdotem Regularem, ut 21
respondit *ead. S. Cong. Conc. in Visen. sub die* 13. *Novembr.* 1627.

Episcopi quando visitant Limina Apostolorum, re- 22
ferre debent se paruisse Constitutioni 195. Urbani VIII. incipient. *Salvatoris*, editæ 3. *Februar.* 1634. in qua præcipit, quod Locorum Ordinarii, & Verbi Dei Concionatores ad minus duabus vicibus quolibet Anno Adventus, & Quadragesimæ temporibus, necessitates locorum Terræ Sanctæ commendari curent. Sic statuit Innocentius X. Constitut.10. incip. *Salvatoris*, & confirmavit Clemens X. Constitut.39. etiam incip. *Salvatoris*.

Tempus præfixum ad visitanda Limina Apostolo- 23
rum incipit currere a die publicationis dictæ Constitutionis Sixti V. incip. *Romanus Pontifex*. Sic declaravit etiam *Sac. Congreg. Concil. in Burgen.* 12. *Aug.* 1628. Talis autem publicatio facta fuit *die* 20. *Decemb.* 24
1585. Unde a tali die cœpit currere primum Trien-

nium pro Episcopis Italis, primum Quadriennium pro Episcopis Germanis, Gallis, Hispanis &c. primum Quinquennium pro Episcopis Africanis, & primum Decennium pro Episcopis Asiaticis. Et hæc Triennia, Quadriennia, Quinquennia, & Decennia durant usque ad diem 20. Decemb. sui respective elapsi Triennii, Quadriennii, Quinquennii, & Decennii, & a tali die 20. Decebr. semper incipiunt nova Triennia, Quadriennia &c. aliis jam respective ela-
25 psis, & ipsa die completis. Quæ tamen computatio fieri debet ab ipsa die 20. Decemb. exclusive & sic in fine cujusque Triennii, Quadriennii, Quinquennii, & Decennii integra dies 20. Decemb. cedit commodo Episcoporum; adeo ut tempus ad visitandum præfixum duret usque ad ultimum momentum ejus diei; Dies enim termini non computatur in termino; *l.1. ff. Si quis cautionibus, cap. Frequens 1. de restit. spoliator. in 6.* cum concordant. De quibus per Glossam *ibid. verb. proponitur*; Fagnan. *loc. cit. num.43.* & alii passim.

26 Hinc est advertendum, quod Triennia, Quadriennia, Decennia respective currunt perpetuis temporibus pro omnibus successoribus Episcopis: unde si quis Episcopus Italiæ consecretur, v. gr. prima die Junii tertii anni Triennii, quod currebat suo præmortuo, vel translato Antecessori, qui pro illo Triennio Limina, non visitavit, tenetur ipse Limina visitare eodem ipso anno ante elapsam totam diem vigesimam Decemb. ejusdem anni, & si hoc spatium temporis nimis breve videatur ipsi Episcopo ad perfecte conficiendam relationem suæ recenter adeptæ Ecclesiæ, & Limina visitanda, poterit prorogationem ad hoc munus obeundum impetrare a Sac. Congregat. Conc. quæ in similibus casibus solet ipsam concedere. Si autem suus Antecessor pro tali currenti Triennio jam Limina visitaverit, ipse Episcopus Successor poterit diferre Visitationem Liminum spatio trium annorum, & sex mensium, & viginti dierum a die prima Julii suæ Consecrationis usque ad diem 20. Decembr. ultimi anni sui primi respective currentis Tiennii. *Communis* per text. d. Constit. Sixti V. inc. *Romanus Pontifex §. Ad hoc autem, vers. Quæ ne longius differantur &c.*

27 Liminum visitatio fieri debet in ultimo anno Triennii, Quadriennii, Quinquennii, & respective Decennii. Unde Episcopi præsertim Italiæ non consueverunt in primo anno Triennii admitti ad Visitationem Liminum, in secundo autem anno nonnisi raro, & ex aliqua rationabili causa; Sic censuit *Sacr. Congreg. super residentia Episcopor. habita in Quirinali ex ordi-*
28 *ne Sanctissimi die 17. Julii 1657.* Hinc ad Limina visitanda non admittuntur Episcopi nuper creati priusquam se ad residentiam conferant, nisi in casu, quo consecrentur in Curia paulo ante finem Triennii sui Antecessoris, v. gr. mense Octobris, seu Novembris; quia tunc, cum non subsit tempus adeundi suam Ecclesiam, & conficiendi ejusdem status relationem, & redeundi ad Urbem ad Limina visitanda ante elapsam die 20. Decembr. immediate sequentis, ex gratia admitti solent a Sac. Congr. Conc. ad visitationem Liminum, priusquam abscendant a Curia aliquibus eis conditionibus impositis. Fagn. *loc. cit. num.49.*, & alii.

Limina Apostolorum ibi esse dicuntur, ubi est Papa; Sic ex multis, cum multis probat Fagn. *loc. cit. a num.69.* per text. *in cap. Qui Cathedram 3. & cap. Juxta 4. dist.93. cap. Ad Limina 7. caus.31. quæst.1. cap. Ego N. Episcopus 4. de jurejurando*; & cit. Constit. Sixti V. incip. *Roman. Pontifex*. 29

Episcopi, Archiepiscopi, Primates, & Patriarchæ, etiamsi Cardinalatus honore præfulgeant, si seclusis impedimentis legitimis per se vel per certos Nuncios, aut specialiter Deputatos Procuratores, statutis supra assignatis temporibus Limina Apostolorum non visitaverint, ab ingressu Ecclesiæ, ac etiam ab administratione tam spiritualium, quam temporalium, nec non a perceptione fructuum suarum Ecclesiarum a Capitulis earum interim libere exigendorum, & in opus fabricæ, seu ornamentorum Ecclesiæ emptionem, prout major exegerit necessitas insumendorum, ipso facto elapso respective Triennio, Quadriennio, Quinquennio, & Decennio, tandiu sunt suspensi, donec a contumacia resipiscentes relaxationem suspensionis a Sede Apostolica meruerint obtinere, textu expresso *in cit.* Const. Sixti V. incip. *Romanus Pontifex §. Si vero quod absit*. 30

Limina Apostolorum statutis temporibus visitari debent ab omnibus Episcopis; Bened. XIV. Const.7. 31
incip. *Quod Sancta §.1., & 2.* Item ab inferioribus 32
Prælatis jurisdictionem quasi Episcopalem habentibus. Idem *ibid. §.5.* Qua de re juramentum præstare 33
jubentur, si præsentes in Curia fuerint, in manibus S. R. E. Diaconi Cardinalis ordine prioris; si vero absentes, in manibus Nuncii, aut Legati Sedis Apostolicæ, si præsens fuerit; sin minus in manibus ali- 34
cujus Episcopi, aut Archiepiscopi eorum arbitrio 35
eligendi. Idem *ibid. §.5.* Itali, & Insularum adja- 36
centium tertio quoque anno; Reliqui autem in aliis 37
Provinciis, Regnis, & Terrarum Orbis partibus, & Regionibus existentes, tam qui nunc sunt, quam qui in posterum erunt, quinto quoque anno a tempore captæ possessionis computando; Idem *ibidem §.7.*

Additiones ex aliena manu.

Ex Constitutione Sa. Mem. Bened. XIV. data 23. 38
Novembris 1740. incip. *Quod sancta*: omnes & quicumque Abbates, Priores, Præpositi, aliique quocumque nomine ac titulo insigniti, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, tam sæculares, quam Regulares *jurisdictionem quasi Episcopalem habentes*, jam promoti, & promovendi, antequam suorum Monasteriorum, seu Ecclesiarum possessionem apprehendant, juramentum præstare debent juxta formulam in dicta Constitutione descriptam in manibus Cardinalis Decani, si præsentes in Curia, & si absentes, in manibus Nuncii, aut Legati Apostolici, eoque absente, in manibus alicujus Archiepiscopi, aut Episcopi eorum arbitrio eligendi, se liminum visitationem, *nullo intercedente legitimo impedimento*, personaliter peracturos esse, ac de sibi commissa Monasteriorum, & Ecclesiarum procuratione relationem Romano pro tempore Pontifici facturos esse singulis trienniis a die possessionis apprehensæ incipiendis, si sint Itali, vel ex Insulis, & Provinciis Italiæ adjacenti-

centibus, sin minus, quinto quoque anno, sub pœna ingressus ab Ecclesia, administrationis tam temporalium, quam spiritualium, perceptionis fructuum &c. *intercedente vero legitimo aliquo impedimento*, per
39 virum in dignitate Ecclesiastica constitutum de gremio Monasteriorum, vel Ecclesiarum, aut per aliquem Sacerdotem Regularem, aut sæcularem, qui tamen docere debet de impedimento.

40 His, qui tenentur visitare limina, tum relationem facere de statu suarum Ecclesiarum, ad de etiam Administratores datos alicui Episcopo in legitima ætate nondum constituto, ut usuvenit, dum aliquis Regius Princeps, nondum in ætate legitima constitutus præficitur alicui Ecclesiæ; *Sa. Mem. Benedictus XIV. de Synod. Diœcesan. lib.3. cap.6. n.5.*

41 Recte *Auctor num.7.* sentit teneri, & Episcopos titulares ad visitationem liminum. Tametsi enim
42 Andreuccius *de Episcopo tit.p.4. §.1. nu-290.* neget eos teneri ea reddita ratione, quod Ecclesiarum suarum statum plane ignorantes illius relationem facere nullo modo queunt; tamen optime ex Fagnano advertit
43 dictus Benedict. XIV. *de Synod. Diœces. lib.13. cap.6. num.5. quod quum in visitatione sacrorum Liminum* (sunt ejus verba) *præter venerationem erga Sanctorum Apostolorum cineres, debito Romano Pontifici submissionis, & obedientiæ actus contineatur; quum etiam Episcopus titularis licet absens & impeditus quominus ad suam Ecclesiam accedat, de hujus tamen statu aliqua identidem cognoscere possit, quæ Pontifici referenda sint, & quorum occasione aliquid in ejusdem Ecclesiæ utilitatem proponendum occurrat; Hinc affirmandum videtur, Episcopos quoque titulares ad Sixtinæ Bullæ observantiam teneri*, Adde pro hac sententia Thomassin. *de veter. & nov. Eccles. disciplin. part. 2. lib. 3. cap.42. num. 12., & sequent.*

44 Recte quoque *Auctor num.8.* sentit, & teneri Coa-
45 djutum, nequaquam vero Coadjutorem. Cæterum si Coadjutor visitationem peregisset, & relationem de Statu Ecclesiæ fecisset, minime pro ea vice tenetur Coadjutus; Bened. XIV. *de Synod. Diœces. lib.13. cap.6. n.5.*

LINEA AFFINITATIS, CONSANGUINITATIS, LEGALIS PATERNITATIS, LEGALIS FRATERNITATIS, LEGALIS AFFINITATIS. Vide verb. *Affinitas, & verb. Impedimenta Matrimonii art.1. n.27. ad 78.*

LITANIÆ.

---

1 VErbum *Litaniæ* est nomen Græcum, quod Latine significat humiles supplicationes, & devotas, seu ferventes preces *Concil. Mogunt. 1. c.2.* & tradunt communiter Doctores agentes de Litaniis. Suarez *tom.2. de Religione lib.3. de Orat. vocali cap.9. in fine.* Lezana *in Summa verb. Litaniæ n.2.* Serrarius *in opusculo Litaniæ lib.1. c.2.*

2 Quatuor Litaniarum species apud Sacros Scriptores reperiuntur; scilicet *Litaniæ* veteris Testamenti, *Litaniæ* Sanctorum, *Litaniæ* B. V. Mariæ, & *Litaniæ* Sanctissimi Nominis Jesu. Sic Clericatus *nelle Spighe raccolte verbo Litaniæ n.* 217.

Litaniæ veteris Testamenti sunt illæ, quas recitabant Hebræi, tum publice in Templo, tum privatim in suis Domibus recolentes Divina Attributa reducta in 27. versiculos collectos in *Ps.* 35. incip. *Confitemini Domino quoniam bonus.* Cuilibet ex ipsis Versiculis, dum recitabantur, respondebant Hebræi: *Quoniam in æternum Misericordia ejus*, uti respondemus nos Christiani invocationi cujuslibet Sancti *Ora pro nobis*. Menoch. *nelle sue Stuore par. 2. Centur. 3. cap.* 76. Clericat. *loc. c. n.* 218. 3

Litaniæ *Sanctorum* sunt illæ, quæ habentur in Breviario Romano in fine Psalmorum Pœnitentialium, & vocantur modo *Majores*, & modo *Minores*. 4 Majores vocantur in Festo S. Marci Evangelistæ, quia 5 tales Litaniæ a principio majori solemnitate fuerunt institutæ, & celebratæ, ut notant Suarez *lib. 3. de Orat. vocali cap. 9. num.6.* Castaldus *in Praxi Cæremon. lib. 2. sect. 10. cap. 7.* Quarti *de Processionibus sect. 2. punct.9. §. Respondeo*; seu quia, ut dicit Clericatus *loco c. num.* 219. tali die recitantur, & canuntur processionaliter in toto Orbe Catholico, & Romæ Processio dirigitur ad Ecclesiam Sanctæ Mariæ Majoris, a quo hoc supranomen sumpserunt ad differentiam Litaniarum, quæ canuntur in Processionibus trium dierum Rogationum ante Ascensionem Domini, quæ dicuntur *Minores*, quia diriguntur ad alias Ecclesias inferiores. (1*). Sunt tamen qui Litaniam a Sancto Gregorio Magno VII. Kal. Majas primum institutam *majorem* velint dictam, *minores* vero appellatas *rogationes* a Mamerco inductas; sed falluntur, Moguntina enim Synodus *can.33.*, Capitularia Caroli M. aliique veteres ipsas Mamerci rogationes *Litanias Majores* vocant Binghamus, & Selvaggius *Antiquit. Christianar. lib. 2. p.1. cap.6. §. 7.* opinati sunt (neque contemnenda eorum opinio est) *Kyrie eleison* pluries repetitum, & ad Matutinum, ad Missas, & ad alias Liturgiæ partes adhibitum *Litaniam minorem* fuisse dictum, quippe quod brevior fuerit supplicationis formula, in omnibus Ecclesiis per diversas nocturni, diurnique officii horas usitata. Cæterum ab eadem formula etiam Litaniæ, quæ in Gregoriana supplicatione, & Mamerci rogationibus canebantur, vel etiam pro aliis opportunitatibus sive privatim, sive a populo publice recitabantur, initium sumebant. Nec tamen exempla desunt Litaniarum, quæ omissis consuetis illis Græcis precibus, *Kyrie eleison*, atque adeo omissa ipsa Sanctissimæ Trinitatis expressa invocatione, statim incipiant a Latina Christi invocatione: *Christe audi nos*.

Vide Tomo XXXII. Sylloges Opusculorum Calogeranæ Joan. Chrisostomi Trombellii dissertationem epistolarem in quasdam veteres Litanias *quæst.* 3. *part.* 263. (*)

Quis autem has Sanctorum Litanias primo instituerit? non conveniunt Doctores. Quidam enim ut 6 notant Marcius *in suo Hierolexico verb. Litaniæ*, & Quarti *in tract. de Litaniis Sanctorum sect. 1. punct.4.* dicunt, fuisse institutas, & compositas a Divo Gregorio Magno Summo Pontifice, & Ecclesiæ Doctore anno Christi 600. At hæc opinio communiter rejicitur

citur, quia in pluribus Conciliis, quæ longe præcesserunt D. Gregorium Magnum, fit mentio Litaniarum Majorum, & Minorum, ut patet in Concilio Aurelianen. *cap.* 29. Concil. Gerunden., *cap.* 3. Concil. Bracaren. II. *cap.* 9. Concil. Toletan. I. *cap.* 1. Toletan. II. *cap.* 6. Concil. Moguntin. I. *cap.* 32. *&* 33. *cap. Rogationes* 2. *dist.* 3. *de consecrat.* cum similibus. Quamvis enim ipse S. Gregorius Magnus sæpius eas indixerit, & celebrari præceperit, solemniorique ritu præ cæteris, non tamen ipse instituit, & composuit, cum jam multo tempore ante ipsum fuerint Litaniæ Sanctorum in usu: quippe cum S. Mamertus Episcopus Viennæ in Gallia *de anno* 475. ad impetrandam liberationem infestationis Luporum a suo Territorio, multas indixit publicas Processiones cum cantu ipsarum Litaniarum Sanctorum: Immo in Ecclesia Orientali ipsæ Litaniæ Sanctorum erant in usu tempore S. Basilii, & S. Greg. Thaumaturgi, qui vivebant in principio tertii sæculi, testibus ipso S. Basilio *Epist.* 63. Clericat. *loc. c. n.* 220. Socrate *lib.* 6. *Histor. c.* 8. Sozomeno *lib.* 8. *c.* 8. Nicephoro *l.* 14. *c.* 3. & aliis. (*2). Equidem vereor, nè hanc in rem perperam hi Patres laudentur; nam præterquamquod Card. Bona *de Divinis Psalm. cap.* 14. §. 4. hujusmodi testimonia ad preces Liturgicas refert, quæ in Liturgiis Jacobi, Basilii, Chrisostomi *Litaniæ* appellantur, notum est Græcis Litaniæ, & litæ nomina nativo suo significatu preces quascumque Deo fusas designare. Vide Eusebium *de vita Constantini lib.* 2. *cap.* 14. *& lib.* 15. *c.* 61. Extat tamen de nostris Litaniis egregius ejusdem Chrisostomi locus *hom. contra Ludos, & Theatra*, ubi ait: *Ante hos dies, irrumpente pluvia Litaniæ, & supplicationes fuere, totaque civitas nostra, quasi torrens ad loca Apostolorum currebat, advocatosque implorabamus S. Petrum, & B. Andream, par illud Apostolorum, Paulum item, & Timotheum* (*). Unde Eminentiss. Cardinalis Baronius *in notis Martyrologii Romani ad diem* 25. *Aprilis* sic concludit: *A quo Litaniæ primum fuerint institutæ, adhuc mihi est inexploratum, vetustissimum sane morem fuisse in Ecclesia Litanias peragere, certissimum est*. (*3) Non omittendum, Litanias in antiquis libris nunc *ternas*, nunc *quinas*, nunc *septenas*, & *septiformes* appellari. Nonnulli sic dictas volunt Litanias, quæ in tres veluti partes, quinque, aut septem sectæ sunt, & dispertitæ, dum scilicet tria, quinque, aut septem personarum genera totidem ex locis initio sacræ processionis ducto, in eamdem denique sacram ædem conveniunt, de quo luculentum extat exemplum apud Sanctum Gregorium M. *lib.* XI. *epistolar. Indict.* IV. *ep.* 2. Alia quoque de causa hæc Litaniarum divisio orta est. Scilicet, ut recte animadvertit Joannes de Joanne *de divinis siculorum officiis cap.* 29., *septena Litania* sic erat appellata, quod ejus invocationes singulæ septies repeterentur, scilicet a quinque Clericis singillatim, dehinc a dextro Choro, postea a sinistro: *Quina*, quod repeteretur quinquies, a tribus nempe Clericis, & utroque Choro singulatim: *Terna* vero, quod triplici constaret repetitione: nam ei cantandæ vacabant Archichori duo simul, respondente primum Choro dextro, deinde sinistro. Plura dabit Trombellius in citata disceptatione epistolari *q.* 1. *pag.* 250. (*)

Litaniæ Sacratissimæ Virginis Deiparæ sunt illæ, 7
quæ dicuntur *Lauretanæ*, ex quo omni Sabbato canantur magna cum solemnitate, & devotione in Sancta Domo Laureti, & jam fere apud omnes Catholicos sic recitari, & cani consueverunt. Harum 8
etiam Litaniarum primus Auctor, & Compositor ignoratur; Solum testantur Catholici Scriptores has etiam antiquissimas, & semper recitatas fuisse a Fidelibus, tum in publicis Ecclesiis, tum in privatis Domibus sacras porrigendo Deo deprecationes per invocationem specialem ejusdem Beatissimæ Genitricis eandem Virginem honore prosequendo variis mysticis nominibus, encomiis, & attributis, cuiquam ipsorum respondendo: *Ora pro nobis*; Laudatus autem Pater Quarti *in suo tractatu Litaniarum sect.* 1. *punct.* 4. secus a Clericato *loc. cit. num.* 211. censet, quod hæ Litaniæ fuerint institutæ & formatæ a Sanctis Apostolis, quod satis verisimiliter dicit citatus Clericatus id factum esse post Assumptionem Beatissimæ Virginis Dei Genitricis in Cœlum, ut excitarentur Fideles ad implorandam in omnibus indigentiis spiritualibus, & temporalibus ejus potentissimam protectionem; *Cum autem*, dicit Quarti *loc. cit. Cum autem nemo ab Historicis Litaniarum Auctor, quamvis vetustissimus asseratur, quin eo antiquior Litaniarum usus inveniatur, merito ab Apostolis eas ducere originem censendum est*. Recitantes Litanias Beatissimæ Virginis Mariæ lucrantur ducentos dies Indulgentiæ. Sixtus V. Constitut. incip. *Reddituri*.

Litaniæ Sanctissimi Nominis Jesu sunt illæ, quæ 9
continent varia Attributa, & encomia ipsius Sanctissimi Nominis Jesu ad similitudinem Litaniarum Beatissimæ Virginis Dei Genitricis Mariæ, quæ, cum recitantur, cuilibet ex ipsis respondetur *Miserere nobis*. Dubitarunt aliqui ex Scriptoribus, an hæ Li- 10
taniæ sint censendæ prohibitæ? attenta Constitutione 122. Clem. VIII. incip. *Sanctissimus*, & declaratione Sacræ Congregationis Rituum *in Alexandrina* 15. *Maii* 1608 infra adducenda, in qua conceditur recitari solas Litanias Sanctorum, & illas Beatissimæ Virginis Mariæ Laureti recitari solitas. At nihilominus affirmant, omnes communiter, tales Sanctissimi Nominis Jesu Litanias esse approbatas a Sede Apostolica, ac per consequens non includi in prohibitione Generali Clementis VIII. & Sacræ Congregationis Rituum 15. *Maii* 1608. quia videntur solum loqui de Litaniis a Sede Apostolica alias non approbatis: Sixtus enim V. Constitut. incip. *Reddituri* in Bullario, Rodriquez *tom.* 2. inter Bullas Sixti *num.* 25. ad instantiam Patrum Carmelitarum Discalceatorum concessit trecentos dies Indulgentiæ recitantibus dictas Litanias Sanctissimi Nominis Jesu, quod satis indicat tales Litanias esse a Sede Apostolica approbatas, & posse ab omni Fideli absque ullo scrupulo recitari. Gobat. *in Quinario tract.* 4. *num.* 602. Lezana *in Summa verb. Litaniæ num.* 5. Quarti *in Appendice de Litaniis Sanctorum sect.* 1. *punct.* 1. Clericat. *l. c. n.* 222. & alii passim.

Exceptis igitur his Sanctissimi Nominis Jesu Lita- 11
niis, nullæ aliæ præter Litanias Sanctorum, & Beatissimæ Virginis Mariæ Lauretanæ nuncupatæ recitari, & cani possunt sine approbatione Sedis Apostolicæ, aut Sacræ Congregat. Rituum. Clem. VIII.

in cit. Constitut. incip. *Sanctissimus* promulgata octavo Idus Septemb. 1601. in qua sic habetur : *Quoniam multi hoc tempore privati etiam homines prætextu alendæ Devotionis, novas quotidie Litanias evulgant, ut jam prope innumerabiles formæ Litaniarum circumferantur, & in nonnullis ineptæ sententiæ, in aliis (quod gravius est) periculosæ, & errorem sapientes inveniantur, pro sollicitudine sua Pastorali providere volens, ut animarum devotio, Deique, ac Sanctorum invocatio sine ullius detrimenti spiritualis periculo foveatur, præcipit & mandat, ut retentis antiquissimis, & communibus Litaniis, quæ in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus, ac Ritualibus continentur, necnon Litaniis de Beatissima Virgine, quæ in Sacra Æde Lauretana decantari solent, quicumque alias Litanias edere, vel etiam editis in Ecclesiis, sive Oratoriis, sive Processionibus uti voluerint, eas ad Congregationem Sacrorum Rituum recognoscendas, & si opus fuerit, corrigendas mittere teneantur, neque sine licentia, & approbatione prædictæ Congregationis eas in publicum edere, aut publice recitare præsumant sub pœnis (ultra peccatum) arbitrio Ordinarii, & Inquisitoris severe infligendis.* Quaranta *in Summa Bullarii verb. Litaniæ.*

12 Litaniæ non approbantur a Sacra Congregatione Rituum præter ordinarias impressas in Breviario, & quæ recitantur in Ecclesia Lauretana de Beatissima Virgine Maria, *Sacra Congregatio Rituum in Alexandrina 15. Maii 1608. in responsione ad dubium 16.* apud Sellium *in Selectis Canonic. cap. 2. num. 48.*, & Barbosam *Collectan. Apostolicar. verb. Litaniæ num. 6.*

13 Litaniis non possunt inseri alii Sancti præter ibi descriptos, neque tempore pestis addendi sunt Titulares, & Civitatis Patroni sine speciali concessione. *Sacr. Congregat. Rituum in Rhegien. 22. Martii 1631.* apud Gavant. *in Rubric. sect. 9. cap. 4. num. 10.* Barbosam *loc. cit. num. 3.* La Croix *lib. 6. p. 2. n. 2055. Decret. 310.*

14 Litaniæ Majores si occurrant in die Sancto Paschatis transferuntur in feriam tertiam sequentem. *Sac. Congregat. Rituum die 25. Septemb. 1627.* apud Gavant. *in Rubric. Missalis part. 4. tit. 11. num. 10. & in Rubric. Breviarii sect. 7. cap. 6. num. 25.* apud Barbosam *loc. cit. nu. 2.* La Croix *loc. cit. Decret. 182.* Si Fe-
15 stum Sancti incidat infra Octavam Paschæ, transfertur post Octavam. At non transferuntur Litaniæ. La Croix *lib. 4. nu. 1291. & Communis aliorum* cum praxi.

16 Obligatio recitandi Litanias in Festo Sancti Marci, & tribus diebus Rogationum, est sub mortali. Lezana *tom. 1. cap. 12. num. 23.* ex Suarez, & Bonacina ibi relatis, & *in summa verb. Litaniæ numer. 7.* Tanerus *in 2. 2. disp. 5. qu. 1. dub. num. 148.* Castropalao *to. 2. disp. 2. punct. 2. n. 13.* La Croix *lib. 4. n. 1290.* & alii passim. Ex communi enim sententia Theologorum, & usu Ecclesiæ censetur pars Officii illorum dierum, ut notat Lezana *loc. cit.* Unde qui ad Divinum Officium sunt obligati, si illas in Processionibus non recitaverit, privatim eas recitare tenentur de præcepto, ut solent notare quotannis suis propiis locis Kalendaria, & cum multis tenent Reiffenst. *Theolog. Moral. tract. 6. dist. 1. q. 3. n. 6. & seq.*

17 Et quidem tenentur illas recitare proprio mane, nec possunt illas recitare vesperi pridie statim post Matutinum, & Laudes Officii diei etiam pridie recitatas, ut colligitur a simili de Officio Defunctorum die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum, quod recitandum est de præcepto etiam extra Chorum mane illius secundæ diei Novembris, nec potest anticipari pridie in Vesperis, ex Decreto *Sacræ Congregationis Rituum 1. Septembr. 1607.* Merati *t. 2. sect. 6. cap. 15.* ubi cum multis hanc defendit sententiam. Vid. verb. *Officium Defunctorum*; & verb. *Rogationes num. 7.* (a)

* Nunc autem paritas deducta ex Officio Defunctorum recitando die 2. Novembris amplius non currit, ex quo anticipari posse permittat S. R. Congregatio, cujus decretum habes tomo 5. verb. *Matutinum num. 15.* & tomo 8. inter *decreta S. R. C.* sub num. 1301.*

18 In Litaniis propriis, seu particularibus quibusdam Regularibus ex Indulto Apostolico concessis nihil prætermitti debet de Litaniis Universalis Ecclesiæ; & solum addi possunt nomina propriorum Sanctorum; nullimode autem nomina eorum, qui solo fruuntur titulo Beatorum; Sic expresse cavetur *in Rubricis particularib. Breviarii Franciscani n. 19.*

19 In Litaniis Sanctorum post nomen S. Joan. Bapt. statim adjungi debet illud S. Josephi *Benedictus XIII. 19. Dec. 1726. in Decreto Urbis & Orbis.*

LITTERÆ APOSTOLICÆ.

Litteras Apostolicas falsificantes, aut falso publi- 1
cantes, excommunicantur in Bulla Cœnæ. Be-
ned. XIV. t. 1. Const. 14. incip. *Pastoralis §. 6.* Littera- 2
rum Apostolicarum executionem impedientes excom-
municantur. *Idem ibid. §. 14.*

Litteræ Apostolicæ super Beneficiis resignatis ex- 3
pediri debent post duos ad summum menses a data
Rescripti, quo admissa fuit resignatio. *Idem t. 2.*
Con-

Nota Romani Theologi.

(a) Episcopo præsente concedit S. R. Congr. posse recitari die prima Novembris ante horam Completorii Officium Defunctorum in Cathedralibus Ecclesiis. Similiter & in aliis non Cathedralibus, & Episcopo absente, quando consuetudo esset in contrarium, dummodo pro commoditate, & frequentia populi esset introducta; extra Chorum vero licite absolvi posse post vespertinas horas statuit rursus S. R. C. 4. Septemb. 174.. ita decernens: *Privata Officii Defunctorum commemoratione absolvi licite potest post vespertinas horas festi omnium Sanctorum; in Choro autem juxta rubricas adimplenda est mane die secunda Novembris: nisi, ut populi commodius, & frequentius illis interesse possint, contraria jam faceret consuetudo.* Præsente vero Episcopo, etiam sine causa in hac sanctione expressa recitari potest, ut supra dictum est.

4 Constit. 10. incip. *Ecclesiastica Ministeria*. Et publicari debent ad normam Constitutionis Gregorii XIII. inter sex menses a data concessionis computandos, si Beneficia citra montes posita sint; vel intra novem, si ultra. Idem *ib:* De Litterarum hujusmodi expeditione docendum est in Officio Subdatarii ad obtinendam prorogationem ad publicandum etiam pro prima vice. Idem *ib.*

5 Litteræ Apostolicæ executioni tradendæ non sunt ab iis, quibus diriguntur, si obreptionis, aut subreptionis vitio aperte laborent, aut si deficere comperiatur conditio, sine qua concessæ non fuissent; Idem

6 Const. 51. incip. *Magna nobis*. Litteræ Apostolicæ super dispensationibus Matrimonialibus quomodo, & quibus adjectis conditionibus concedi soleant. Vide verb. *Dispensatio*.

7 Alia ad rem. Vide verb. *Executor Litterarum Apostolicarum*, & verb. *Falsum*, *Falsarius a n.39.*

L I T T E R Æ.

---

1 Litteras vel scripturas alienas aperire, & legere furtive, & invitis Dominis communiter est mortale nisi excuset levitas, & parvitas materiæ. Baldell. *lib. 3. d.11.* Laiman *lib.3. tract. 3. par.1. cap.4.* Navarr. *c. penult. d.6. de pœn.* Busemb. *lib. 5. c.3. dub.2.*

2 *num.6.* La Croix *ib.* Toletus, Molina, & alii passim. Litteras dilaceratas, & abjectas probabilius non licet partibus recollectis legere, quia hoc ipso, quod Dominus dilaceravit, maxime si parva frusta effecit, sufficienter significavit se nolle, ut legantur, & sic non ideo voluit cedere Juri suo, aut dimittere secretum, adeoque talia parva frustra colligens jungens, & legens peccat, cum invito Domino id faciat. Pestchacher *de restit. q.5. art.4.* La Croix *lib.3. par.2. num.1236.* Rebell. *par.1. lib.4. qu.4.* & alii plures. Et hoc maxime, si talia frusta dilaceratæ litteræ projecta sint a Domino in ignem, vel fornacem, & in alium similem locum, a quo difficilis sit extractio; quia tunc si quis extrahat & legat, facit gravem injuriam Domino, qui talia frustra projiciendo in talia loca aperte indicavit se nolle, ut legantur. Lugo *disp.15. num.150*, Busemb. *loc. c. resol.6.* & alii supracitati. Et a fortiori non possunt legi litteræ, quas aliquis casu, vel in loco etiam publico ex consideratione reliquit. La Croix *loc. c. n. 12. 36.* Busemb. *loc. cit. resol.6.* & alii passim.

5 Litteras alienas aperire, & legere, quando quis probabiliter scit esse scriptas in suum injustum damnum, vel in suam injuriam, regulariter non est peccatum, si id simpliciter faciat ad avertendum suum damnum, vel injuriam, cum quilibet possit sibi omni meliori modo consulere: præceptum enim naturale de evitando damno injuste inferendo, præponitur præcepto de observando secreto. Hinc Princeps potest aperire, & legere litteras non tantum hostium sed etiam aliorum, quæ tempore belli veniunt ex locis finitimis hostium, aut ex aliis suspectis. Sic etiam possunt facere Ministri publici, quoties id bono publico necessarium esse judicant, Navarr. in *Manual. cap.18. num.53.* Lugo *disp.15. num.148.* Reginald. *lib.24. cap.6. num.60.* Escobar, Lezana, & alii passim.

Injuste aperiens Litteras alterius, ex quibus cognoscit ipsum aliquod pingue Beneficium certo medio consecuturum, certa negotiatione multum lucraturum, & hujusmodi, & postea prævenit, impedit, & sibi tali medio, & negotiatione acquirit, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem juxta proportionem certitudinis, probabilitatis, vel spei habitæ illud bonum consequendi; quia talis injusta aperitio & lectio litterarum fuit impeditiva ipsius boni, & causa mali. Lugo *disp.18. sect.5. n.104.* & *in Resp. moral. lib.5. dub.10.* Lessius *lib.2. cap.12. a num.140.* Sporer. *tom.2. tract.4. prælimin. ad præcepta secundæ Tab. c.2. sect.5. nu.205.* La Croix *lib.3. par.2. n.76.* & alii. 6

Item peccant contra Justitiam, & tenentur sic ad restitutionem, qui dolose retinent litteras alienas, quas ex Justitia, Officio, vel contractu tenetur tradere, si ex morosa consignatione litterarum alicui fuit impedita consecutio alicujus boni, talis enim dolosa litterarum detentio fuit graviter injuriosa, & præjudicialis ei, cui erant directæ, Sic Doctores supracitati, & alii passim. 7

Regulares utriusque sexus dantes, aut recipientes Litteras sine licentia Superiorum, regulariter non peccant contra votum paupertatis, nisi sint contra utilitatem Monasterii, aut expendatur aliquid in illis dandis, vel recipiendis, tunc enim sunt materia proprietatis. In aliis autem casibus solum erit peccatum contra Obedientiam si id fiat contra rationabile præceptum Superioris. Navarr. *lib.3. consil. de statu Monacor. consil.3.* & *comment.2. de Regular.* Peyrin. *tom.1. de subdito q.2. de paupertate c.2. §.10.* Lezana *Summa Quæstionum Regularium c.6. n.49.* & alii. 8

Litteras a Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad Superiores missas aperire, legere, impedire, aut retardare est peccatum grave, quia per hoc impeditur maxime bonum regimen Religionis, & fraterna Caritas inter Religiosos: Unde inter casus reservabiles a Superioribus Regularibus Clemens VIII. in suo Decreto edito 26. Maii 1593. designavit; *Maliciosum impedimentum, aut retardatio, aut aperitio litterarum a Superioribus ad inferiores, & ab inferioribus ad Superiores* & talis casus fere in omnibus Religionibus solet reservari, & in nostra Religione Minorum de Observantia est reservatus *sub n.15.* his verbis: *Generalis, & Provincialis, aut eorum Secretariorum litteras tum missas, tum accipiendas, impedientes, frangentes, falsificantes, vel quomodolibet impedientes.* 9

Superiores Regulares licite aperire & legere possunt Litteras suorum subditorum, ubi id mandant seu permittunt propriæ constitutiones, vel legitima consuetudine introductum est pro bono publico Religionis; dummodo tamen eas non aperiant, & legant ex mera curiositate, aut privata passione, & malitia, quæ pacem & fraternam caritatem potius violaret. Unde in his debent Superiores depositis privatis passionibus cautè procedere, maxime cum similes Constitutiones & Consuetudines jam fere in omnibus Religionibus abierint in desuetudinem, & passim Religiosi subditi scribant, & accipiant litteras sine scientia 10

tia & licentia Superiorum. Nullimode autem pos-
11 sunt Superiores aperire & legere litteras subditorum
missas ad Superiorem Majorem, seu ab ipso Majore
Superiore ad tales subditos directas, propter dicta
& adducta numero antecedenti. Diana *p.3. tract.6.
resol.15.* Peyrin. *de Relig. tom.1. q.2. c.1.* Busemb. *loc.
c. cap.3. dub.2. nu.6. resol.3,* Escobar & alii passim.
12 Scribere ad superiores contra aliquem litteras sine
nomine, seu ut vulgariter dicitur cæcas continen-
tes notabilia delicta occulta, communiter ex genere
suo est peccatum mortale; quia est revelare no-
tabilia occulta Fratris, seu proximi, quod de
se est mortale; maxime cum ordinarie hoc pro-
cedat ex odio, seu vindicta. Peyrin. *tom.1. de sub-
dito quæst. 2. de paupertate c. 2. §.12.* Lezana *Sum-
ma quæstionum Regularium cap. 8. n.31.* & alii passim.
13 Non esset tamen peccatum, si id fieret ex carita-
te, & non ex odio, aut vindicta, ultionem & puni-
tionem non quærendo, sed solum correctionem,
& emendationem, & ideo solum celetur nomen
scribentis, ne si forte perveniat ad notitiam illius,
contra quem scribitur, reddatur illi inimicus, &
aliquod malum injuste pati cogatur. Peyrin. & Le-
zana *loc. c.* & alii communiter.
14 Non possunt autem Superiores ex hujusmodi litte-
ris procedere ad specialem inquisitionem illorum
delictorum, quæ continent, etiamsi in ipsis litteris
notificarentur testes, qui delictum testificari pos-
sent; quia hujusmodi litteræ nullam inducunt in-
famiam, textu expresso *in c. Inquisitionis 21. de ac-
cusationibus §. Tertiæ dubitationis*, Rodriq. *tom. 2.
qq. Regular. q.6. art.10.* Lezana *loc. c. cap.8. num.31.,
& c.17. num. 3.* Lessius *lib.2. de justit. & jur. c.20.
dubit. 15. num.136.* Thomas a Jesu *de Visitat. Regul.
15 tract.2. c.3. num.9. & communis aliorum*. Possunt ta-
men Superiores ex hujusmodi litteris sine nomine
scribentium procedere ad generalem inquisitionem,
quia ad generalem inquisitionem non requiritur in-
famia. Alderete *de disciplina Regular. lib. 1. cap.7.
n.31.* Lezana *cit.17. nu.4.* & alii communiter.

Additiones ex aliena manu.

16 De aperitione Litterarum alienarum agit Auctor,
sed *in foro*, aut ajunt, *Poli*, Agendum paucis de
ea *in foro*, ut pariter ajunt, *Fori*.
17 Aperitio alienarum litterarum communiter refer-
tur ad crimen falsi *ob L. 1. §. 5. & L. 16. §. ff. de
Leg. Cornel. de Fals.* Quod tamen putant nonnulli
18 procedere concurrentibus hisce tribus. I. Si aperiens
alienas Litteras sciat esse alienas. II. Si id faciat,
sine justa causa. III. Si id faciat, animo pramulgan-
19 di secreta, & nocendi alteri. Quæ si desint, reus
falsi dici nequit aperiens alienas litteras.
20 Atque hinc est, quod si quis putet Litteras alie-
nas ad se scriptas, forte quod idem nomen sit sibi
ac illi, ad quem litteræ erant datæ, falsi crimen
aperiendo haud committit, quum justa penes ipsum
sit ignorantia; Menoch. *de Arbitr. lib.2. c.538. n.7.*
21 Genua *de Scriptur. privat. lib.3. q.2. num.4.* dummo-
do silentio involvat contenta, & in alterius præju-
22 dicium eadem non propalet. Quod si propalaverit,
23 extra pænam haud erit. Licet namque nullus adfue-
rit dolus in aperitione Litterarum, adfuit tamen in
propalatione; Stryk. *juridic. dissert. disput. 8. c.4. n.39.*
24 Pariter falsi crimen nec admittit ille qui Litteras
alterius aperit, sed solius curiositatis gratia, ut sci-
licet sciat quid in iisdem contineatur. In crimine 25
enim falsi necesse est, ut quid fiat in fraudem, vel
damnum alterius. Id autem non intendit aperiens
litteras solius curiositatis gratia. Reus igitur falsi
haud est: Reus tamen stellionatus est, & propterea 26
extra ordinem puniri potest; Hoeping. *de Jur. Sigill.
cap.14. n. 54.* Tabor *de Recemat. crimin. par.9. n.6.*
Num litteræ aperiri impune possint, si quis damnum 27
quoddam iisdem sibi, vel proximo injuste parari ti-
meat? Vide apud Stryk. *juridic. dissert. vol.3. dispu-
tat.13. cap.5. num.14.*
Nota, quod ubi concurrunt tria illa, de quibus 28
supra mentionem fecimus, tanquam falsarius puni-
ri poterit, qui alterius aperit, legitque litteras, sive
illæ sint clausæ, sive apertæ, sive publicæ, sive pri-
vatæ, sive integræ, sive dilaceratæ; Stryk. *juridic.
dissert. vol.3. disp.13. cap.5. n.36.*
Plura de aperitione alienarum, si scire cupias, adi 29
Wurmſ. *Practic. For. lib.1. t.47. observ.25.* Hoeping.
de Jur. Sigill. cap. 14. Viv. *l.1. dec.62.*

(*) LITURGIA.

Noviss. adject.

1 *Generalis hujus nominis significatio.*
2 3 *Peculiariter tamen cultum Deo tributum desi-
gnat, ejusque partes universe complectitur.*
4 *Præcipue vero incruentum Christianæ Ecclesiæ
sacrificium ejusque ritus, & ministerium signi-
ficat.*
5 *Primis ipsis Ecclesiæ sæculis scriptæ sunt Liturgiæ.*
6 *Quid de quibusdam Apostolorum liturgiis sentien-
dum sit.*
7. 8 *Alii Liturgici libri, eorumque in rebus Theo-
logicis usus.*

Liturgiæ Græcum nomen est, quod universali com- 1
præhensione publicum ministerium, vel publi-
ci ministerii opus significat Interdum tamen sumitur
aliquanto latius pro quovis officio, famulatu, ac mi-
nisterio etiam inter privatos. Sic Apostolus 11. Cor.
IX.12. eleemosynas vocat diaconiam Liturgiæ nempe
ministerium publici officii.
Omnium tamen percelebris ea est hujus nominis 2
acceptio, qua cultus Deo tributus designatur, is
prætertim, qui non ex privata cujusque sententia,
sed ex communi ratione legitime institutus usurpa-
tur. Hinc factum, ut cum in veteri Testamento sa-
cri apud Hebræos ministerii mentio occurrit, LXX. In-
terpretes illud seu nomen seu verbum plerumque red-
diderint per suum nomen *Liturgiæ*, aut verbum *Li-
turgeo*.
Igitur sic accepta Liturgia omnes divini cultus par- 3
tes universe complectitur. Hoc autem sensu passim in
scripturis, & apud Ecclesiasticos Auctores Liturgiæ
nomen usurpatur, ut ad *Hebr.* X. 11., & in Sardicen-
sis Concilii capite XII.; quem locum explicans Zo-
naras, *Liturgiæ*, inquit, *nomine hic .... statas pre-
ces, & hymnos, qui solemni more Deo concinuntur,
intelligi oportet.*

4 Est tamen peculiaris quædam Liturgiæ acceptio, eaque apud Græcos usitatissima, qua significatur incruentum Christianæ Ecclesiæ, verumque, ac proprii nominis sacrificium; ritus item omnes, & cæremoniæ designantur ad illud litandum diversimode pro locorum, & gentium diversitate usurpatæ quo usu penes latinos potissimum occurrit *Missæ* nomen de quo infra suo loco.

5 Quo primum tempore liturgiæ ad sacrificium peragendum scripto consignari cœperint, nondum eliquata res est. Nam P. le Brun, & Joannes Pinius Bollandianus quinto primum sæculo Liturgias fuisse scriptas contenderunt. Plerique tamen hanc opinionem veluti paradoxam rejiciunt, ut Meratius *in Gavantum T.*1., Sala in notis ad Eminentiss. Bonæ res Liturgicas *T.*1.*p.*123. *seq.* Muratorius *dissert.de Liturg. Rom. c.*1. Assemannus Cod. Liturg. *lib.*IV.*p.*1.*p.*137. *seqq.* Zaccaria *Bibl. Rituol. T.*1. *diss.*11. *cap.*7. *num.*1. & editor Venetus S. Gregorii M. in *Isagoge Liturgica cap.*XII. Difficillimum certe in Brunii, Piniique sententia videri debet, non exiguam orationum, consecrationum, benedictionum antiphonarum farraginem, quæ tamen sequentibus sæculis multum accrevit, memoriæ ab omnibus Episcopis, Presbyterisve fuisse mandatam, & veluti ex tempore quatuor sæculis recitatam.

6 Neque tamen crediderim, Liturgias, quæ sub S. Petri, Jacobi, Marci, aliorumque Apostolorum nomine circumferuntur, eosdem in omnibus auctores habuisse, quorum nominibus prænotantur. Vere idem Venetus Gregorianorum Operum editor, seu Joannes Baptista Gallicciollius *cit. Isagog. cap.*V. *nu.*2. monuit, Apostolos, v. gr. Petrum, Jacobum, vel Marcum, quibus addendus Clemens, primos fuisse, qui Liturgiarum fundamenta jecerint, eisque Ecclesiis, quas quisque ordinavit reliquerint. Quorum instituta retinentes Ecclesiæ illæ, ut Antiochena, Hierosolymitana, Alexandrina, Romana, etsi plura subinde adjecta fuerint venerationis tamen ergo priorum institutorum nomina custodierunt. Quæ autem nobis superant vetustissima istarum Liturgiarum monumenta, merito quidem hujus, vel alterius Apostoli nomen præseferunt; esse vero purum putum illius Apostoli fœtum, somniantis hominis fuerit pertinacius affirmare. Confer Zachariæ Bibliothecam Ritualem *T.*1. *lib.*1. *cap.*3. *artic.*2. §.1.

7 Præter hasce Liturgias plures habent Græci Liturgicos libros. Caveus eos percensuit; tum copiosius idem Zaccaria *Tom.*1. ejusdem *Bibl. Ritual. pag.*17. Idem deinde *pag.*19. Orientalium quoque libros Liturgicos enumeravit. De libris Liturgicis Latinorum egit peculiari dissertatione Cl. Dominicus Georgius, tum Zaccaria 1. *cap. pag.*29. *ad* 76. Quem vero nuper appellavi, Joannes Baptista Gallicciollius *Isagog. cap.* XII. *pag.*257. syllabum librorum Liturgicorum cum Græcæ, tum Latinæ Ecclesiæ ordine alphabetico exhibuit.

8 Horum Liturgicorum librorum magnus esse potest in rebus Theologicis usus, si canones quidam serventur pro delectu eorum librorum, unde Theologus petere argumenta jure possit, itemque ad germanum, verumque eorumdem librorum sensum assequendum. Ejusmodi canones, aliaque ad insignem hunc Theologiæ fontem pertinentia dabit idem Zaccaria *dissert.*11. *de usu librorum Liturgicorum in rebus Theologicis*, quæ exstat *T.*1. *Bibl. Rit. pag.*LV.*seqq.*(*)

(*) LITURGICUM JUS.

Noviss. addit.

1 *Quid jus Liturgicum sit?*
2 *Hoc exercuerunt Apostoli præstituto primum Liturgiæ ordine.*
3. 4. *Ritibus quoque, & certis precum formulis præscriptis.*
5 *Regula ad Apostolicas hasce constitutiones dignoscendas.*
6 *Transiit Jus Liturgicum ab Apostolis ad eorum successores Episcopos, qui in Conciliis maxime illo sunt usi.*
7 *Præcipue vero spectavit illud semper ad Romanos Pontifices.*
8 *Nihilne in re Liturgica possit Principum auctoritas?*

JUS Liturgicum jus est ad rationem, qua cultus publicus sit Deo, Sanctisque præstandus, constituendam.

Atque hoc quidem Apostoli exercuerunt. Nam 1. ordinem aliquem Missæ præscripserunt, præsertim vero Sancti Joannes, Jacobus, ac Petrus. Ac de Petro quidem S. Isidorus Hispalensis *lib.*1. *de Eccles. officiis cap.*15. id diserte asserit, *ordo*, inquiens, *Missæ, vel orationum, quibus oblata Deo sacrificia consecrantur, primum a S. Petro est institutus.* Idem de S. Joanne tradit Antonynus, fortasse Monachus Lexoviensis sæculi VII. ab Henrico Spelmanno editus *Tom.*1. *Concil. Magn. Brit. p.*177., quem Mabillonius quoque magnificiebat. Sed antiquiorem demus hujus rei testem de omnibus Apostolis, deque Jacobo Hierosolymorum Episcopo, Epiphanium, inquam *hær.*79. Enumeratis Apostolos; tum addit: *hi omnes electi sunt Apostoli per orbem sacram Evangelii functionem administrantes, una cum Paulo, & Barnaba, ac reliquis: & mysteriorum ordinatores fuere cum Jacobo fratre Domini*, & primo Hierosolymorum Episcopo, quem a Jacobo Alphæi aperte distinguit. Ad S. Paulum quod attinet, ipse quid in sacris conventibus agendum esset, 1.*Cor.*XI.4. *seqq.* & 1.*Cor.*XIV.26. docet. Singularis porro de precibus, quæ in Sacrificio Missæ fundebantur, locus exstat 1. *Tim.*II. 1.*seq.* ubi Sanctus Apostolus ait: *obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate:* quæ ad Sacrificium referri tradunt S. Augustinus *Ep.*59. *ad Victorinum quæst.* 5., & celeberrimus, quisquis demum is fuerit, auctor operis *de vocatione gentium lib.*1. *cap.*4.

Quosdam præterea Liturgiæ ritus ab Apostolis accepimus. Ejusmodi sunt 1. invocatio Spiritus Sancti, de qua S. Basilius in libro *de Spiritu Sancto cap.*27. 2. aquæ mixtio, cum vino, quam S. Cyprianus in epistola ad Cæcilium memorat. 3. Orationis dominicæ 3

nicæ recitatio. 4. Hostiæ fractio. Vide Bonam *lib.II. Rer. Liturg. cap.15.*

4 Formularum quoque nonnullarum vestigia in veteribus Patribus supersunt, quæ nonnisi ab Apostolis edi potuere, ut formula: *per omnia sæcula sæculorum*, cui populus respondebat: *amen*; cujus quidem formulæ indicia suppeditant S. Irenæus *lib.I. adv.hær. cap.I.*, & Tertullianus in libro *de spectaculis cap.25.* Sic etiam præfatio: *sursum corda*, cui respondet *Plebs*, ut in *lib. de Oratione Dominica* scribebat Cyprianus, *habemus ad Dominum*.

5 Ut autem hæc omnia, aliaque colligamus, regulam ponamus, qua quæ in Liturgia ab Apostolica præceptione manarunt, certissime dignoscamus. Sit autem ea, quam Emin. Bona *lib.I. cap.6. §.I.* indicat. „ Sunt quædam in omnibus Liturgiis, in quibus omnes Ecclesiæ conveniunt, utpote sine quibus sacrificii ratio nullo modo subsisteret; cujusmodi sunt panis, & vini præparatio, oblatio, consecratio, consumatio, & ipsius Sacramenti communicare volentibus distributio. Aliæ item præcipuæ partes sunt, quæ licet ad Sacrificii integritatem non spectant, in omnibus tamen omnium gentium Liturgiis reperiuntur, Psalmorum scilicet modulatio, lectio sacræ Scripturæ Ministrorum apparatus, thurificatio, Catechumenorum, & aliorum profanorum exclusio, fractio hostiæ, præcatio pacis, preces diversæ, gratiarum actio, & siquæ aliæ sunt ejusdem generis „. Statue jam cum Ernesto Grabe licet heterodoxo *ad S. Irenæi l.I. c.3. illos, qui omnibus Liturgiis* (iis præsertim, quas *Apostolicas* vulgo vocant) *exprimuntur, ritus ex Apostolica traditione fluxisse*.

6 Ab Apostolis transiit Jus Liturgicum ad eorum successores Episcopos, unde Liturgiæ Gregorii Nazianzeni, Basilii, Chrysostomi; immo Syri Jacobitæ plurimis utuntur Liturgiis, quas eorum Episcopi ad sæculum XIV. procuderunt. In Conciliis tamen potissimum jure hoc Liturgico usi sunt prioribus Ecclesiæ sæculis Episcopi: quo spectant Canones quos *Apostolorum* dicunt, tertius, quartus, quintus, octavus, nonus, decimus, quadragesimus nonus, & quinquagesimus; item plures Conciliorum Canones, ut Eliberitani, Antiocheni &c. In Græca tamen Ecclesia Patriarcha Constantinopolitanus omne fere jus Liturgicum sibi vindicavit, ut ex Theodoro Balsamone constat *ad Canonem Trullanum* XXXII. Etiam apud Syros Maronitas post sæculum VIII. summam rei Liturgicæ solis Patriarchis servatam affirmat Assemannus in *diss. de orig. Liturg. p.134.*

7 Itaque eo minus mirabimur, Romanos Pontifices vel ut occidentis Patriarchas, vel etiam ut universæ Ecclesiæ Primates jus Liturgicum a primis Ecclesiæ temporibus ad nostrum sæculum exercuisse. Exempla suppeditant Siricii ep.I. ad Himer., & ep.X. ad Gallos, Innocentii I. ep.6., & 25. ad Decentium, Cælestini I. ep.4. *ad Episcopos Provinciæ Viennensis, & Narbonensis*, S. Leonis Magni, Gelasii, Gregorii M. Sacramentaria. Eodem jure usi sunt, seu cum Ecclesias saltem occidentales ad Romanæ Ecclesiæ ritus adducere Innocentii I. exemplo studuerunt, (hincque abolitæ sunt Liturgiæ celeberrimæ Gallicana, Mozarabica, & tandem ipsa Aquilejensis): seu cum ad S. Gregorii M. in epistola ad Augustinum sententiam ritus a Romani diversos in aliis Ecclesiis prudenti œconomia aut tolerarunt, aut permiserunt; ut Ambrosianos, adnitente præsertim S. Carolo Borromæo, aliosque, quos S. Pius V. in nova Missalis, & Breviarii editione exceptos voluit in Constitutionibus a se datis, pro Breviario quidem a.1568. septimo Idus Julii, pro Missali vero an.1570. pridie Idus Julii.

Quæres, nihilne Principis in re Liturgica possit auctoritas? Certe apud Baluzium *T.I. Capitular. Regum Franc.* exstat Caroli M. constitutio *de emendatione librorum, & officiorum Ecclesiasticorum*. Sed duo distingui hic velim, ipsos scilicet Liturgicos ritus, libros, ministros, & siquæ id genus sunt alia; tum aliqua, quæ ita ad cultum publicum pertinent, ut adiaphora sint. Ad ritus illos quod pertinet, unum habet Princeps, quod in reliquos Ecclesiæ Canones, externamque disciplinam universam sacris sanctionibus constitutam, & usu receptam jus tuitionis, curandæque exequutionis, ubi id Ecclesia ipsa expetierit. Neque vero Carolus M. hujusce juris fines prætergressus videri jure possit. Nam quæ egregius ille Imperator sive illa, quam indicavi, constitutione præcepit, sive ad Romanam Liturgiam Gallicanæ substituendam egit, non solum de consilio Episcoporum statuit, ut Hadriani I. desiderio satisfaceret. Ad cætera, quæ adiaphora diximus, quod spectat, quoniam de rebus agitur ad ipsum Dei, Sanctorumque cultum pertinentibus, quæ licet aut pacato, aut opulentiori Reipublicæ statui obesse videantur, fortasse tamen revera non obsunt; obesse contra plurimum Religionibus publicis, & divino honori possent, si publicæ quietis obtentu abrogarentur; mallem ex veteri more hæc ipsa a Principibus Episcoporum judicio relinqui; neque enim dubitandum, quin Ecclesiæ antistites, siquid in sacrum cultum irrepserit, unde Respublica detrimentum capere possit, de emendatione sint solliciti futuri. Immo vero non exspectabunt ipsi, ut ea super re in consultationem vocentur, sed ad illud quodcumque est amoliendum curas omnes primi collato inter se se studio convertent; tum si irritos suos esse conatus perspexerint, Principis auxilium implorabunt, ut ab Africanis Patribus factum novimus, ad abolendas in sacris ædibus agapas, quæ a primæva caritate, dignaque christianis moribus lætitia degeneraverant. Sed de his omnibus, quæ in novo hoc articulo dicta a nobis sunt, consuli velim Francisci Antonii Zaccaria dissertationem primam *de jure Liturgico* præmissam *Tom.I. Biblioth. Ritual.* (*) 8

LIVELLUM. Vid. verb. *Monialis art.2.*

LOCATIO.

SUMMARIUM.

1 *Locatio quid sit, & quænam locentur & conducantur* ad n.2.

3 *In quo differat Locatio a Commodato, & a Precario* ad n.4.

5 *Locator, Conductor, Inquilinus, Colonus, Redem-*

demptor & publicanus qui dicantur, & an conductor rem sibi locatam alteri locare possit, ad n. 6.

7 *Bona Ecclesiastica quando, quomodo, pro quanto tempore, & a quo locari possint*, ad n.9.

10 *Minores & pupilli, sive uxores ad quid teneantur quoad locationes per Tutores & Curatores, sive per Maritos factas*, ad n.11.

12 *An & quando teneantur stare locationibus, seu conductionibus factis, Heredes universales, Emptores, Legatarii, Donatarii, Successores in Majoratu, Fideicommissarii, Filii successores in legitima* ad n.19.

20 *Ad quid teneatur Locator erga conducentem*, ad n. 30.

31 *Quot & quibus causis possit Locator ante finitum tempus Locationis Conductorem e re conducta invitum expellere*, ad n.36.

37 *Quot sint & qui casus præcipui, in quibus Locator teneatur vel non remittere vel minuere pensionem* ad n.47.

48 *Quid sibi invicem debeant Locatores & conductores operarum*, ad n.60.

61 *Ad quid teneatur conductor, qui sit inculpabili mora solvendi pretium tempore in contractu præfixo*, ad n.62.

63 *An possit unquam Conductor ante tempus coductionis finitum rem conductam deserere*, ad num.64.

65 *Ad quid teneatur Conductor transacto locationis tempore*, ad n.66.

67 *An & quando Conductor uti possit re conducta ad alium usum, ad quem non fuerit concessa*, ad num. 69.

70 *An, & quando Conductor teneatur ad resarciendum damnum, sive propria sive famulorum culpa contingat*, ad n.71.

72 *An & quando Conductor mercedem solvere teneatur, etiamsi re conducta uti nequeat*, ad n.74.

75 *Conductor an teneatur augere mercedem, si tempore ubertatis ac fertilitatis majores solito fructus percipiat ex re frugifera conducta*, ad num.77.

78 *Quæ sit Conductoris obligatio quoad casus fortuitos*, ad num.80.

81 *Quid juris habeat Locator in fructibus rei locatæ pro sibi debita pensione*, ad n.82.

83 *Quænam jura, & actiones Locatori competant ex* Locato, *& e contra Conductori ex conducto; ac utrum hæc jura & actiones transeant ad eorum hæredes*, ad n.84.

85 *Subnectuntur additiones ex aliena manu* ad num.94.

1 LOcatio est contractus, *quo quis rem aliquam alteri utendam, vel fruendam concedit, certo pretio,*
2 *sive mercede constituta. Est in re communis.* Dicitur *quo quis rem aliquam alteri utendam, vel fruendam concedit*; ad denotandum, quod locantur, & conducuntur non tantum res, quæ ad solum usum deserviunt, ut domus ad inabitandum, equus ad equitandum, bos ad arandum, & hujusmodi; *l. 9. princ. ff. de locato & conducto*; sed etiam res, quæ deserviunt ad fructus percipiendos, ut ager, vinea, pascua, jura, & redditus; *l. Sed addes 19. §.1. ff. de locato & conducto*; Insuper non solum locantur, aut conducuntur ipsæ res, sed etiam personæ, seu potius operæ, & labores personarum, ut patet in famulis, & ancillis operariis, officialibus artificibus, & hujusmodi, qui se, seu operas suas aliis locant, & ab aliis conducuntur; *l. Item 51. 22. §.2. ff. de Locato, & conducto*, ibi; *Locat enim artifex operam suam*. Dicitur *certo pretio*, 3
sive mercede constituta, quia pretium, seu merces in locatione necessario intervenire debet; *l. Si convenerit 23. in fine, ff. Communi dividundo*. Et in hoc 4
differt locatio a Commodato, & Precario, vi quorum res ad usum gratis conceduntur, ut patet sub verb. *Commodatum*, & verb. *Precarium*,

Ex contractu locationis contrahentes varia sortiuntur nomina. Qui enim pro usu, vel fructu rei, 5
aut pro opera sua pretium, seu mercedem recipit, dicitur *Locator*; Qui pro usu, vel fructu rei, aut opera personæ pretium, vel mercedem dat, dicitur *Conductor*. Sic passim *in totis titul. ff. & Cod. de locato & conducto*; Qui prædium urbanum, vel domum conducit, dicitur *Inquilinus*, *l. Sed addes 19. §.4.& 5. ff. de locato & conducto*; Qui conducit agrum vel prædium rusticum, dicitur *Colonus*; *l. Res pignoris 37. ff. de aquirenda possess.* Qui conducit operam personæ, dicitur *Redemptor*, *l. Cum in plures 60. §.3. ff. de locato & conducto*; Qui conducit vectigalia, dicitur *Publicanus*, *l. Quantæ in fin. ff. de Public.*

Conductor potest rem sibi locatam locare alteri 6
æque idoneo; *l. Si tibi alienam 7. de locato & conducto*, nisi aliter conventum sit; *l. Nemo, Cod. de Locato, & conducto*. Si enim Locator convenisset cum Conductore quod rem conductam seu sibi locatam non posset alteri locare, esset servanda conventio, nec in tali casu posset ipsam alteri locare; *arg. c. Contractus 85. de reg. Juris in 6.* ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*.

Bona Ecclesiastica quomodo, & pro quanto tem- 7
pore locari possint; *Vide verb. Bona art.1. a num.9. ad 13.* Locatio Bonorum Ecclesiasticorum facta ab 8
antecessore Beneficiario, non obligat successorem in Beneficio, si talis antecessor locavit bona ad proprios reditus suæ dignitatis, aut præbendæ pertinentia: In tali enim casu successor non tenetur stare contractui, quia perinde se habet ac successor in Majoratu, cui prædecessor præjudicare non potuit, nec disponere de ipso, nisi pro tempore, quo reditus ad ipsum pertinent; & sic Conductor etiam libere poterit a Conductione recedere. Lugo *tom.2. de justitia, & jure disp.29. sect.1. num.24.* Molina *disp.492. nu.6.* Silvester *verb. Locatio, quæst.11.* Regin. *l.25. n.341.* Covarruv. *l.2. var. res. cap.15. num.6.* Riccius *verb. Alienatio dec.123.* Rosignol. *de Locato, & Conducto contr. 10. præn.13. n.17.* Pirhing *lib.3. Decret. tit.18. nu.36.* Reiffenstuel *ibid., n.83.* & alii communiter; Nec non Rota *recent. p.10. dec.219. num.10.* ubi expresse dicit in hac materia firmari, quod extincto antecessore, terminetur omne jus Locationis, & propterea Locatio facta ab antecessore, non obligat successorem, quamvis agatur de Locatione ad modicum tempus, ut expresse habet eadem Rota *p.21. decis. 75. n.3.*

Locatio autem bonorum Ecclesiasticorum facta a 9
Præ-

Prælato antecessore obligat etiam successorem, si talis Prælatus antecessor servatis Juris solemnitatibus, & pro debito tempore locavit bona pertinentia non ad se, seu ad proprios reditus suæ Dignitatis, aut Præbendæ, sed pertinentia ad Ecclesiam ipsam, vel Conventum, seu Monasterium, cujus erat Superior, seu Administrator; In tali enim casu tenetur stare locationi etiam Successor, quia cum Prælatus non locaverit talia bona nomine proprio, sed Ecclesiæ, cujus erat legitimus Administrator, talis locatio ita se habet, ut locatio bonorum facta a Tutore, vel Curatore nomine Pupilli, aut Minoris; huic autem stare tenentur Pupillus, aut Minor, & successor Tutoris, seu Curatoris; *l. Si Tutela 8. ff. de administrat. Tutor.* adeoque &c. *Sic communis Doctorum* cum supracitatis, & Rota *recent. p. 11. cit. dec. 75. n. 4. 5. & 8.*

10 Minores igitur, & Pupilli tenentur stare locationi factæ per suos Tutores, & Curatores tempore Tutelæ, & Curæ; & ita etiam successores dictorum Tutorum, & Curatorum: quia quæ agunt Tutores & Curatores intelliguntur agere non nomine proprio, sed nomine Pupillorum, & Minorum, vel ex voluntate expressa Testatorum, vel ex dispositione judicum; *l. Si Tutela, ff. de administratione, & peric. Tutor.* & sic Molina *disp. 492. num. 1.* Mantica *de tacitis, & ambig. convent. lib. 5. tit. 20. num. 23.* Azorius *part. 3. lib. 8. cap. 6. quæst. 5.* Rosignol. *loc. cit. num. 14.* Gomez *tom. 2. variar. cap. 14. num. 5.* & alii passim.

11 Uxor tenetur stare locationi factæ a Marito in iis, quæ Maritus locavit nomine ejusdem Uxoris; non autem in iis, quæ Maritus locavit nomine proprio; Unde Uxor tenetur stare locationi factæ a Marito, quo ad bona paraphernalia; & non quo ad bona dotalia, quia cum bonorum paraphernalium administratio de Jure communi non competat Marito, sed Uxori, si Maritus ea administret, omnes contractus circa ipsa censetur facere nomine Uxoris: Non sic autem circa bona dotalia, quia cum eorum administratio de jure communi pertineat ad ipsum Maritum, omnes contractus circa ipsa, & consequenter locationem, censetur facere nomine proprio. Molina *de justitia & jure tract. 2. quæst. 492.* Covarr. *lib. 2. var. resol. cap. 15. num. 5.* Gomez *tom. 2. variar. resol. cap. 3. num. 8. conc. 1.* Bonacina *disput. 4. qu. 7. punct. ultim. propos. 2. num. 8.* Rosignol. *loc. cit. num. 16.* & alii.

12 Locatoris, & Conductoris successor, seu hæres universalis tenetur stare locationi, seu Conductioni ab ipso Locatore, seu Conductore respective factæ. *Communis per textum in §. final. Instit. de Locato, & l. Viam veritatis, Cod. de Locato, & leg. Veteris 13. Cod. de contrahend. & commit. stipul.* ubi universaliter ita statuitur: *Generaliter sancimus omnem stipulationem, sive in dando, sive in accipiendo inveniatur, & ad hæredes, & contra hæredes transmitti.* Ubi etiam ratio redditur: *Cur enim quod in principalibus personis justum est, non ad hæredes, & adversus hæredes transmittatur?* Hæres enim quo ad jura, & onera una cum defuncto persona censetur.

13 Non tenetur autem stare locationi, & conductioni successor particularis Locatoris, & respective Conductoris. *Communis*, per textum *in l. Qui fundum ff. Locati, & l. Emptorem Cod. de Locato*, Hinc emptor non tenetur stare locationi per venditorem 14
factæ; textu expresso *in cit. l. Emptorem, Cod. de Locato, & in leg. Si merces, §. Qui fundum, ff. locati.* In tali tamen casu Conductor potest agere de suo interesse contra venditorem, aut contra suos hæredes, si 15
ille fuerit præmortuus; *l. Qui fundum, ff. Locati, & l. Nihil §. ult. ff. de Legatis 2.*

Neque Legatarius, neque Donatarius tenetur stare locationi factæ per Legantem, aut Donantem de 16
re legata, aut donata; Legatarius enim, seu Donatarius est successor singularis; successor autem singularis non tenetur stare contractui locationis inito per suum prædecessorem in tali re; *cit. l. Qui fundum, ff. Locati, & l. Nihil, §. ultim. ff. de Legatis 2.*

Neque successor in Majoratu tenetur stare loca- 17
tioni factæ per præcedentem in Majoratu; *leg. Si quis Domum §. Hic subjungi, ff. Locati.* Neque Fi- 18
deicommissarius tenetur stare locationi factæ per hæredem gravatum; *l. Peto, §. Prædium, ff. de Legatis 2.*

Neque Filius successor in legitima tenetur stare lo- 19
cationi factæ in ipsa per patrem; Legitima enim debetur omni onere, & quavis obligatione detracta; *leg. Omnimode, & leg. Quoniam novello, Cod. de inofficios. testam.* Non esset autem Legitima sine onere, & obligatione, si Filius in eadem succedens, teneretur stare locationi factæ per Patrem.

Locator tenetur rem locatam juxta modum, & 20
tempus per locationem conventum præstare Conductori, alias, si ob ejus causam Conductor nequeat frui re conducta tempore, & modo convento, debet restituere pretium, & interesse. *Communis* per textum *in l. Ex Conducto 15. §. 8. & l. 24. §. 4. ff. Locati.* Item tenetur Locator restituere pretium, & 21
interesse Conductori, si impedimentum ab alio proveniens non impedivit, dum potuit; Si autem non potuit impedire, tenetur solum restituere pretium, & non interesse; *l. Ex conducto 15. §. 8. ff. Locati; & l. Si fundus 33. ad fin. ff. eodem*, ibi: *Si Colonus tuus frui re, a te, aut ab eo prohibetur, quem tu prohibere, ne id faciat, possis, tantum ei præstabis, quantum ejus interfuerit frui; Sin vero ab eo interpellabitur, quem tu prohibere propter vim majorem, aut potentiam ejus non poteris, nil amplius ei, quam mercedem remittere, aut reddere debebis.*

Locator tenetur propriis expensis reparare, & re- 22
ficere in re locata, quæ necessario reparanda sunt, ut Conductor modo, & tempore convento, ea commode uti, & frui possit; alias Conductor agere potest ex *Conducto*, contra ipsum ad refundendum pretium, & interesse. *Communis*, textu expresso *in l. Ex conducto 13. ff. Locati, & l. Si merces 25. §. 2. ff. eodem.*

Locator obligatur etiam ad refundendas expensas 23
tam necessarias, quam utiles a Conductore in rem locatam factas, & duraturas etiam post finitam locationem. *Communis*, textu clarissimo *in l. Dominus 55. §. 1. ff. Locati*, ibi: *Si in conducto fundo* (supple tu, vel alia re locata) *Conductor sua opera aliquid necessario, vel utiliter auxerit, vel ædificaverit, & instituerit cum id non convenisset ad recipienda ea, quæ impendit, ex Conducto cum Domino fundi experiri potest*

test, & concordat *l. Colonus 61. in princip. ff. eodem*.

24 Locator & si nolit refundere expensas tales necessarias, sive utiles duraturas etiam post finitam locationem ad commodum ipsius Locatoris, potest Conductor meliorationes factas secum asportare, si sint amovibiles sine læsione rei locatæ, *l. Sed addes 19. §. 4.*

25 *& 5. ff. Locati*. Vel si sint inamovibiles sine læsione rei locatæ, potest Conductor rem locatam tandiu retinere, & ea uti, donec per decurrendas pensiones de factis expensis se compensaverit, *l. 5. princip. ff. de impensis in rem dot. & l. Colonus 61. in principio, ff. Locati*. Nisi tamen de expensis faciendis aliter inter contrahentes conventum sit, seu consuetudine loci aliud receptum sit, ut communiter advertunt Doctores.

26 Locator tenetur manifestare conductori vitia occulta rei locatæ, alias si ex vitio non manifestato sequatur damnum Conductori, tenetur ad restitutionem; *l. Sed addes 19. §. 1. ff. Locati: l. Item quæritur §. 1. ff.*

27 *eodem* cum similibus. Unde si equum assuetum se se in aquam projicere alteri locavit ad merces transferendas non præmonito Conductore de tali vitio, tenetur merces exinde perditas, & alia damna secuta resarcire; idem dicendum est de Nauta locante navem non idoneam, & de locante pascua ferentia herbas nocivas, & de similibus; *c. l. Sed addes 19. §. 1. ff. Locati, l. Item quæritur §. 1. ff. eodem*, *juncta l. Tenetur §. Sed*

28 *si vas, ff. de action. empt.* Si autem Locator tale occultum vitium penitus ignoravit, tenetur restituere solum pretium, at non interesse & damna; *c. l. Sed addes 19. §. 1. ff. Locati, juncta leg. 15. 33. & 34. ff. eod.* Molina *disp. 494.* Bonacina *de contr. disp. 3. qu. 7. punct. 3. n. 3.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 36.* & alii passim.

29 Locator, non vero Conductor, tenetur præstare tributa & onera publica, quæ ratione domus, aut fundi locati debentur. *Communis*, textu expresso *in leg. Ædiles studeant, unic. ff. de via publica*, ibi: *Construat vias publicas unusquisque secundum propriam domum; & aquæductus purget, qui sub dio sunt, & construat ita, ut non prohibeatur vehiculum transire: Quicumque autem mercede habitant, si non construat Dominus, ipsi construentes imputent dispendium in mercedem*.

30 Locator absque legitima & justa causa ante finitum Locationis tempus nequit expellere Conductorem invitum e re conducta, & si illegitime expellat, tenetur ad refundendum pretium, & interesse. *Communissima*, textu expresso *in l. Æde 3. l. Si olei 21. l. Si in lege 24. §. 4. ff. Locati*, & concordat *l. Si merces 25. & l. Si fundus 33. ff. eodem*.

31 Quatuor autem ob causas potest Locator ante finitum tempus locationis Conductorem e re conducta invitum expellere, ejusque usu, & fructu privare. *Communis*, textu expresso *in l. Æde 3. Cod. de Locato, & cap. Propter 3. de locato & conducto*.

32 Prima causa est, si Conductor per biennium pretium conventum non solverit; *cit. cap. Propter 3. de Locato & conducto*, ibi: *Cum Canonem per biennium non solvisset*, & concordat *l. Æde 3. C. de Locato, & l. Quæro 54. & l. Cum Domini 56. ff. Locati*. Tempus autem hoc biennale ad repellendum Conductorem invitum requisitum intelligitur solum in locatione ad longum tempus celebrata v. gr. ad decem annos, vel etiam ad quinque annos; In locatione vero ad brevius tempus v. gr. ad duos, vel tres annos, si Conductor non solverit pretium statuto tempore, potest statim expelli. *Communis* cum Gloss. *in cit. c. Propter, verb. Canonem, arg. cit. l. Æde 3. Cod. de Locato, & l. Quæro 53. §. 1. ff. eodem*.

Secunda causa est, si Locator ipsemet indigeat domo, vel alia re locata propter necessitatem aliquam, quæ tempore Locationis non erat; & cui necessitati aliter providere nequit; *cit l. Æde 3. Cod. de Locato*, ibi: *Nisi propriis usibus Dominus eam necessariam esse probaverit, & cit. cap. Propter 3. de Locato & conducto*, ibi: *Verum invito Inquilino domum inhabitare poteris, si necessitas (quæ tamen tempore locationis non erat) id exposcat*. Et talem necessitatem Locator habere dicitur, etiamsi suus Filius, suus Pater, vel Mater re alteri locata indigeat, quia hi Jure naturali extraneo Conductori præferuntur. Bald. *in cit. leg. Æde 3. Cod. de locato num. 11.* Molina *disp. 449. nu. 5.* Azorius *part. 3. lib. 8. qu. 2.* Pirhing. *l. 3. Decretal. tit. 18. n. 13.* Reiffenstuel *ibid. num. 53.* & alii. 33

Tertia causa est, si Locator re locata male utatur, vel contra bonos mores, vel eam deteriorando; *cit. l. Æde 3. Cod. de Locato*, ibi: *Aut tu male in re locata versatus es, & cit. cap. Propter 3. de Locato & conducto*, ibi: *Etiam inde rationabiliter amovetur si perverse ibi fuerit conversatus*. 34

Quarta causa est, si domus, seu alia res locata necessaria indigeat refectione, seu reparatione, qua non indigebat tempore locationis, & quæ fieri nequit nisi ad tempus discedat Conductor; *cit. l. Æde 3. Cod. de Locato*, ibi: *Aut corrigere Domum maluerit, & cit. cap. Propter 3. de Locato & conducto*, ibi: *Verum invito Inquilino Domum ... reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminebat locationis tempore) id exposcat*. Locator autem domo refecta, tenetur ad permittendum, ut Inquilinus redeat, si velit, ad pristinam conductionem pro tempore, pro quo conduxit; Glossa communiter recepta *in leg. Si duo 3. §. Cum inquilinus, ff. Uti possidetis*, Bartolus *ibidem* Carocius *part. 4. tit. causæ recusationis quatuor, q. 6.* Rosig. *loc. cit. prænot. 29. n. 21.* Reiffenst. *loc. c. n. 54.* & alii passim. 35 36

Regulariter loquendo, si ob sterilitatem, seu alios evenientes casus sine culpa Conductoris, ipse Conductor fructus non percipit ex re frugifera locata, tenetur Locator remittere mercedem, vel totam, si omnino nullos percipit fructus, vel ad ratam, si paucos, & exiguos colligit. *Communis* textu expresso *in cap. propter sterilitatem 3. de Locato & Conducto*, ibi: *Propter sterilitatem afficientem magno incommodo Conductores vitio rei sine culpa Coloni, seu casu fortuito contingentem, Colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda, & l. Ex conducto 15. §. 2. ff. Locati l. Si merces 25. §. Vis major, ff. eodem, & l. Licet 18. Cod. eodem*. Et ratio est clara, quia pensio, sive merces locationis constituitur in compensationem fructuum ex re, vel fundo conducto percipiendorum, adeoque ratio, & æqualitas postulat, ut si Condutor omnino nullos percipit fructus, aut paucos, & exiguos pensio seu merces ex toto, vel ex parte pro rata, juxta proportionem damni ei a Locatore remittatur. 37

Notanter autem dicitur *regulariter loquendo*, quia multi sunt casus, in quibus locator non tenetur pensionem minuere, seu de pretio vel mercede remittere. 38

re. Primus casus est, quando sterilitas unius anni compensatur per majorem fertilitatem alterius anni, sive præcedentis, sive subsequentis, textu expresso *in cit. cap. Propter sterilitatem 3. de Locato & Conducto*, ibi: *Nisi cum ubertate præcedentis, vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari*, & concordat *l. Ex conducto 15. §. 4. ff. Locati & l. Licet 2. Cod. eodem*. Nec refert sive continuis, sive interpolatis annis sterilitas fertilitate compensetur, ut recte notant Molina *disp. 496. num. 20.* Barbosa *in cit. cap. Propter sterilitatem num. 18.* Pirhing. *lib. 3. Decretal. tit. 18. num. 6.* Reiffenstuel *ibid. num. 41.* & alii, *arg. leg. Ex*
39 *conducto 15. §. Papinianus, ff. Locati*. Quinimmo si ob præsentis anni sterilitatem v. gr. Locator mercedem ex toto, vel ex parte remittit, eandem iterum repetere potest, si immediate sequenti vel etiam secundo, tertio, aut quarto anno ubertate compensatur damnum illatum, textu expresso *in l. Ex conducto 15. §. Papinianus, ff. Locati*, ibi: *Papinianus ait, si uno anno remissionem quis Colono dederit ob sterilitatem, deinde sequentibus annis contingit ubertas, nihil obesse domino remissionem sed integram pensionem etiam ejus anni, quo remisit, exigendam*. Et sic tenent omnes Doctores citati *num. antecedenti*, & insuper Gregorius Lopez *l. 23. tit. 5. par. 5.* Ancharanus *in cap. Propter sterilitatem col. 3. num. 23. de Locato*, Bartolus *in l. Si merces §. Vis major, num. 6. ff. Locati*, Antonius Gomez *lib. 2. variar. resol. cap. 3. num. 19.* Silvester *verb. Locatio qu. 14.* Filliucius *tract. 36. cap. 3. q. 5.* Oñnate *tract 35. de locatione disp. 127. sect. 8. num. 120.* Azorius *Instit. moral. part. 3. lib. 9. qu. 2.* Rosignolus *de Locato & Conducto contract. 10. prænot. 6. num. 5.* & alii volentes, quod superveniente in fundo locato magna fructuum abundantia, augmentum pensionis faciendum sit in favorem Locatoris; quia dicunt ipsi: in contractibus onerosis ultro citroque obligatoriis debet esse æqualis utriusque contrahentis conditio, adeoque si in magna sterilitate debet Locator minuere pensionem Conductori, eandem debet augere in magna abundantia Conductor Locatori; Sed de hoc infra *sub num. 75. & seq.*

40 Secundus Casus est, quando Colonus est partiarius, scilicet dat Locatori loco mercedis pecuniariæ mediam v. g. vel tertiam partem fructuum, quia tunc ad ratam dividitur damnum inter Locatorem & Conductorem, ut expresse dicitur in *leg. si merces 24. §. 6. ff. Locato*, ibi: *Partiarius Colonus, quasi societatis jure damnum & lucrum cum Domino fundi partitur*, & concordat *l. 53. §. 4. ff. Pro socio*, & tenet *Communis Doctorum*.

41 Tertius casus est, quando inter Locatorem & Conductorem conventum est, quod quocumque eveniente casu fructuum perceptionem impediente, adhuc Conductor pensionem solvere debeat, textu expresso in *l. Si quis 9. §. 2. Locati*, ibi: *Si quis fundum locaverit, ut etiam si quid vi majori accidisset, hoc ei præstaretur, pacto standum est*, & concordant *l. Licet 8. Cod. de Locato, l. Item quæritur, §. Si gemma, ff. eodem; l. Juris gentium §. Si quis pactus, ff. de pactis, & cap. Contractus 85. de Reg. Jur. in 6.* ubi expresse dicitur quod *Contractus ex conventione Legem accipere dignoscuntur*. Et sic *Doctores communiter*. Vide infra *num. 78.*

Quartus casus est, quando consuetudo Regionis aliter obtinuit, quia sicuti pacta obligant, ita & consuetudines; *cap. Cum tanto 11. de consuet. l. Ex conducto 15. §. Si vis tempestatis, ff. Locati, l. Licet 8. Cod. eod. l. semper 34. ff. de Regul. Juris*, ibi: *Semper enim in contractibus id sequitur quod actum est; aut si non pateat quod actum est, erit consequens, ut id sequamur, quod in Regione, in qua actum est, frequentatur*. 42

Quintus casus est, quando sterilitas est consueta, vel oritur ex vitio, seu intrinseca qualitate rei locatæ, quia sibi imputare debet Colonus, si conducit rem cum manifesto periculo, quod scit, & prævidet, vel scire debet, ut si conducat agrum prope flumen, quod sæpesæpius excedat, vel tempore belli conducat prædium, ubi adest periculum hostilis incursus. *Sic communis Doctorum*, textu expresso *in l. ex conducto 15. §. 2. ff. Locati*, ibi *Si qua tamen vitia ex re oriantur, hæc damno Coloni esse &c. Si vero nihil extra consuetudinem acciderit, damnum Coloni esse*. 43

Sextus casus est, quando sterilitas, vel damnum in fructibus provenit ex culpa ipsius Conductoris *Communis, arg. cit. l. Ex conducto 15. ff. Locati*, ibi: *Cui resisti non potest, & cap. Damnum 86. de Reg. Juris in 6.* ibi: *Damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, non aliis imputare*. Si enim Colonus negligens fuerit in colendis, vel stercorandis agris, in cooperiendis vitibus tempore hiemis & hujusmodi, sibi imputet, si paucos & exiguos fructus perceperit. 44

Septimus casus est, quando damnum ex sterilitate, aut casu fortuito proveniens est modicum. *Communis*, textu expresso in *l. Si merces 25. §. Vis major, ff. Locati*, ibi: *Modicum damnum æquo animo debet ferre Colonus, cui immodicum lucrum non aufertur, quia qui sentit commodum, sentire debet & damnum*. 45

Quodnam autem censeri debeat damnum parvum & modicum, ob quod non debeat fieri remissio pensionis conventæ, & e contra quodnam censeri debeat damnum magnum, & notabile, seu immodicum, ob quod debeat fieri talis remissio? Variæ sunt Doctorum opiniones. Alii enim inter quos est Bartolus *in l. Si merces §. Vis major, ff. Locati*, tenent tunc solum adesse magnum, seu notabile, & immodicum damnum, ob quod fieri debet remissio pensionis, quando deductis impensis Colonus nihil percipit, vel lucratur. Alii autem dicunt intelligi magnum, seu notabile, & immodicum damnum, quando tertia pars fructuum, qui communiter colligi solent, deficit. Sic Panormitanus, Navarrus, & alii, quos refert & reprobat Lugo *de Justitia, & Jure tom. 2. disput. 19. numer. 42.* Alii demum, & revera multi, quos refert, & sequitur Molina *disp. 495. num. 5.* Lugo *loc. cit. num. 43.* defendunt tunc adesse magnum, & notabile, seu immodicum damnum, quando detracto semine, & impensis non percipiuntur tot fructus, quot adæquent mediam partem pensionis annuæ præstandæ, quia in jure magna læsio adesse non censetur, nisi sit ultra dimidium justi pretii; *l. 2. Cod. de rescind. vend. & l. Si voluntate, Cod. eod.* Et juxta hanc satis probabilem sententiam tantum est remittendum de pen- 46

sione-

fione propter sterilitatem, seu alium casum fortuitum, quantum sufficit, ut damnum adæquet partem pensionis solvendæ detracto semine, & expensis; Unde in tali casu, primo deducendum est semen, & id quod impensum est; deinde ex reliquo dimidia pars tradenda est Locatori; reliquum vero dividendum inter eundem Locatorem & Conductorem; Sic v. gr. si prædium aliquod conductum fuerit pro mille libris Imperialibus, & ex illo prædio consueverint colligi centum modii tritici, & pro aliquo anno non fuerint collecti, nisi quadraginta, tunc Conductor debet prius de illis quadraginta modiis detrahere quantum valet semen, & expensæ in colendo factæ; postea reliquum debet appretiari juxta stylum Fori, & dimidium valoris tradi Locatori, & aliud dimidium dividi inter ipsos; Sic docte exemplificat Rosignolus *l. c. sub. n.3.*

47 Quamvis autem hæc ultima opinio sit satis probabilis, probabilior tamen est sententia docens ad effectum, ut fiat remissio, æstimandam esse vulgi opinionem, sicuti æstimatur pretium rerum venalium. Sic Glossa *in l. Si uno, ff. Locati*, Cinus *in l. Licet, Cod. de Locato*, Gail. *lib.2. observ.23. num.*1. Laym. *lib.3. tract.4. cap.29. nu.*7. Rosign. *loc. cit. sub num.*3. Pirhing *l.3. Decret. tit.*18. *num.*5. Reiffenst. *ibid. n.* 47. & alii *arg. l.1. ff. de jure lib. & l. Circa locationes* 18. *Cod. de Locato*, ubi statuitur circa contractum locationis attendendum esse ad Regionum consuetudines.

48 Locatores, qui operas suas aliis locant, ut famuli operarii, artifices, & hujusmodi tenentur juxta tenorem conventionis fideliter laborare, & in casu negligentiæ pro rata laboris omissi, vel non debite præstiti mercedem remittere, vel jam acceptam restituere debent. *Communissima, arg. l.15. §.6. ff. Locati l. fin. Cod. de condict. ob causam.*

49 Locatores operarum suarum tenentur etiam ad interesse & damna si quæ ex eorum culpa lata, vel levi, non tamen levissima, Domino emergunt, *Communis, arg. l. Si §.10. ff. ad legem Rodiam*; Et ratio est, quia in contractibus, qui fiunt in gratiam utriusque contrahentis, ex culpa lata, vel levi non tamen ex levissima, obligantur contrahentes; *arg. l. Sicut certo ff. commodati*: Unde si quis sit conductus ad opus aliquod faciendum, & illud sive ob suam imperitiam, sive ob non adhibitam debitam materiam, sive ob aliam causam sua culpa opus imperfecte, aut vitiose conficit, tenetur ad interesse, & omnia damna resarcienda. *Communis*, per textum *in l. Si in lege princ.*24. *l. Opus* 36. *l. Ea lege, l. Locavi, ff. Locati.*

50 Qui operam suam locarunt ad custodiendum gregem vel aliam rem, tenentur ad restitutionem, si sua culpa lata, vel levi perit, seu perditur ovis, vel res, & hujusmodi. *Communis*, per textum *in l. Si quis*

51 *fundum 9. §.4. ff. Locati, l. Qui mercedem 5. ff. eod.* Et tales custodes ad se liberandum ab onere restitutionis, tenentur probare, quod ovis, seu res furto, vel rapina ablata sit, vel fugerit, vel perierit, & hujusmodi, & quod eorum culpa id non acciderit. *Communis*; *arg. l. Si quis fundum 9. §. Imperator, ff. Locati, l. Si quis ex argentariis prope finem, ff. de edendo, juncta l. fin. ff. de custod. rerum, & exhib.*

52 Famuli, aliique locantes operas suas, si ante finitum tempus Locationis absque legitima causa ex malitia, & culpa sua discedant, tenentur ad damna Domino inde secuta. *Communis. arg. l. Dominus 55. §.2. ff. Locati, & l.1. Cod. de Servis fugitivis*, ubi additur ratio, videlicet: *Ne servorum fuga Dominis suis ex quacumque causa fiat damnosa.*

Sic etiam Dominus debet totum salarium servis 53 conductis, si absque legitima causa eos repellit ante finitum tempus locationis. *Communis*; *arg. leg. Qui operas 38. ff. Locati*, ibi: *Qui operas suas locavit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non steterit, quominus operas præstet*; *l.2. ff. de his, qui sui, vel alieni Juris, l. Sed addes 19. §.4. ff. Locati.* Nisi Famuli aliud servitium pro æquali mercede sta- 54 tim acquirant; sicque damnum non sentiant, *arg. l. Sed addes 19. §.4. ff. Locati*; ubi statuitur deberi mercedem illi, penes quem non stet, quod operas locatas præstaret, ibi: *Si eodem anno mercedem ab alio non accepit.*

Hinc generaliter tenetur Conductor solvere perso- 55 nas conductas, etiamsi uti non possit opera earum, si impedimentum intuitu ipsius conductoris proveniat; & nisi tales personæ conductæ interea alii pro æquali mercede operas præstent, sicque damnum non sentiant. *Communis*, per mox citata Jura *sub nu.*53. & 54.

Si autem impedimentum ratione ipsarum persona- 56 rum conductarum proveniat, quominus earum opera uti possit Conductor, tunc mercedem dare non tenetur, nisi pro rata temporis, quo earum opera uti potuit. *Communis*; *arg. l. Ex conducto 15. §.2. & 6. ff. Locati, l. Ex fundo 33. ff. eod. l. final. Cod. de condict. ob caus.*

Unde Herus non tenetur dare mercedem famulo 57 pro longo, & notabili tempore quo ægrotat, nisi id specialiter sit conventum, aut ferat consuetudo Regionis; Sic Glossa communiter recepta *in leg. penult. Cod. de condict. ob caus.* Bartolus *in l. Si uno §. Item cum quidam, ff. Locati, & in l. Opera, ff. de usufr. leg.* Ancharanus *in cap. propter sterilitatem 3. de Locato num.*17. Abbas *in cap.1. de Clerico ægrot. & debil. n.*6. Covarr. *lib.3. variar. resol. cap.*13. *num.*8. Navarrus *in Manual. cap.*17. *num.*108. Rosignol. *loc. cit. contract.*10. *prænot.*9. *n.*8. Reiffenstuel. *loc. cit. n.*99. & alii passim.

Dicitur autem notanter: *Nisi id specialiter sit con-* 58 *ventum, aut ferat consuetudo Regionis*, quia *cap. Contractus 85. de reg. Jur. in 6.* expresse dicitur, *quod Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*; Unde talis conventio omnino servari debet, *l. Exempto 11. ff. de action. empt.* Et sic etiam talis consuetudo servanda est, cum hæc legitime introducta vim Legis habeat; *cap. Cum tanto 11. de consuetudine*, & maxime, quia locatio, seu conductio præsumitur fieri juxta consuetudinem locorum, nisi aliud exprimatur; *l. Circa locationes 19. Cod. de Locato.* Dici- 59 tur etiam notanter, *pro longo & notabili tempore*, quia si modico solum tempore v. gr. per aliquos dies ægrotaret famulus ad annum conductus, ex æquitate, & naturali caritate, non esset aliquid propterea de sua mercede detrahendum, *arg. l. Cum hæres 4. §.5. ff. de statu lib.*

An autem famuli, vel famulæ possint occulte ali- 60 quid surripere de bonis suorum Dominorum, seu Conductorum, quando judicant mercedem, seu salarium

larium eorum esse minus justo. Vid. *verb. Famuli, Famulæ a num.26.* & verb. *Compensatio per tot.*

61 Conductor vi Conductionis tenetur integrum pretium solvere Locatori tempore in contractu præfixo. *Communis*, per textum *in l. Quod si 28. & l. Insulam 58. ff. Locati.*

62 Unde si sit in culpabili mora solvendi, tenetur & & pretium, & usuras ejusdem solvere; si enim qui ei locavit rem, seu operam suam, ratione non sibi soluti conventi pretii tempore præfixo, patiatur aliquod damnum, ut si cogatur credito, & consequenter carius emere sibi necessaria, debita contrahere, & pro summis capitalibus interesse solvere; seu aliquod honestum & licitum lucrum amittere, tenetur ipse Conductor ad omnia talia, & similia damna causata ex sua culpabili mora solvendi integrum pretium; textu expresso *in l. Præses 17. Cod. de Locato*, ibi: *Præses Provinciæ ea, quæ ex locatione debentur, exsolvi sine mora curabit, non ignarus ex locato, & conducto actionem, cum sit bonæ fidei, post moram usuras legitimas admittere*; Et sic tenet *communis Doctorum*.

63 Conductor sine justa, & rationabili causa ante tempus conductionis finitum nequit rem conductam dimittere, alias si dimittat tenetur solvere pensiones totius temporis conventi. *Communis*, textu expresso *in l. Dominus 55. §. Qui contra legem, ff. Locati*, ibi: *Qui contra legem conductionis fundum ante tempus sine justa, & probabili causa deseruerit ad solvendas totius temporis pensiones ex conducto conveniri potest* & concordat *l. Si in lege §. Si Domus ff. eodem* cum similibus.

64 Dicitur notanter *sine justa, & rationabili causa*, quia tali aliqua causa interveniente sine sua culpa potest rem conductam deserere, & pensiones non solvere, tales autem justæ causæ sunt si res facta fuerit sine sua culpa inhabilis ad eum usum, ad quem conduxit; Si nequeat domum inhabitare, vel quia ruinam minatur, vel spectris, seu spiritibus prædominantibus infestatur, vel pestis, & hostilis incursio ibi prudenter timetur, & hujusmodi; *l. Habitatores 27. §. 1. ff. Locati, & cit. l. Dominus, & c. l. Si in lege*, cum similibus, *& communis Doctorum.*

65 Conductor transacto locationis tempore ex vi contractus tenetur rem conductam integram, & non deterioratam reddere locatori, nisi ex ipso usu secundum se, & ex natura sua, & non ex culpa conductoris sequatur aliqua deterioratio, quæ certe non est compensanda. *Communis* per textum *in leg. Conductoris, Cod. de Locato, & l. Non abs re, Cod. Unde vi*.

66 Si autem Conductoris dolo, vel culpa lata, seu levi res conducta sit facta deterior; tenetur ad restitutionem seu compensationem, *l. Si quis 9. §.3. l. Item quæritur 13. §.1. ff. Locati.*

67 Conductor tenetur non uti re conducta, nisi ad eum usum de quo facta fuit conventio, alias impetitur actione furtiva; *l. Qui juramenta, & l. Qui pignore, ff. de Furtis, l. Si ut certo §. Sed interdum ff. Commodati, & §. Furtum autem fit Instit. de obligat. quæ ex delicto.*

68 Nisi forsan rationabiliter præsumeret, Locatorem non fore invitum, *l. Qui re 76. ff. eod.*

69 Unde qui absque rationabiliter præsumpto Locatoris consensu utitur re conducta ad alium usum, ad quem per locatorem non fuit concessa; & in illo usu ex casu fortuito res fuerit deperdita, vel deteriorata, tenetur de casu. Sicut si quis equum conduxerit pro itinere Taurinum versus, & eo usus fuerit versus Mediolanum, & ultra, eoque in itinere furatus fuerit, seu perierit, tenetur ad restitutionem, & ad omnia damna, & interesse locatoris, quia peccavit contra Justitiam in damnum ipsius locatoris, & ex culpa dedit causam ipsi casui fortuito. Molina *disp.295. vers. Illud præterea*, Filiuccius *tr.34. cap.8. num. 186.* Baldus *cons.289. num.4.* citati, & secuti a Rosignolo *l. c. contract.10. prænot. 15.* Bonacina *de contract. disput.3. quæst.7. punct.3.* cum aliis ibi citaris, Reiffenst. *loc. cit. num.58.* & alii *arg. citatis Juribus.*

Conductor tenetur ad resarciendum damnum, sive propria, sive famulorum culpa contingat, si negligens, vel culpabilis fuit in seligendis bonis ac probatis servis; Secus vero si servi selecti erant moribus, & vita probi, & tales, ut prudens Paterfamilias eos non reprobaret; *argum. l. Videamus 11. in princip. Locati*, ibi: *Videamus, an & servorum culpam, & quoscumque induxerit, præstare conductor debeat? &c. Mihi ita placet, ut culpam etiam eorum quos induxit, præstet suo nomine, etsi nihil convenit, si tamen culpam in inducendis admittit, quod tales habuerit, vel suos, vel hospites.* Concordat *l. Nam & Servus §. fin. ff. de negot. ff. l. De illo, ff. pro socio, l. Cum plures, ff. eod. l. Qui insulam §. fin. ff. Locati leg. Si Servus Servum 27. §.9. ff. ad Leg. Aquil.*, ubi expresse dicitur: *Si fornacarius servus Coloni ad fornacem obdormisset, & villa fuisset exusta, Neratius scripsit, ex locato conventum debere; si negligens in eligendis ministris fuit*; Ex quibus Juribus aperte infertur, conductores teneri quidem de damno proveniente ex culpa servi non probi, nec diligentis, culpabiliter electi, at non de damno proveniente ex culpa servi probi, diligentis, & probati prudenter electi. Sic Azorius *Instit. moral. part.3. lib.8. cap 7. quæst. 4.* Rosignol. *loc. cit. contract.10. prænot.7. n.6.* Reiffenst. *loc. cit. num.64.*, & alii. Vid. *verb. Damnificatio. Damnum num.8., & verb. Incendiarii.* 70

Probare, quod damnum ortum v. gr. incendium in Domo conducta contigerit culpa Conductoris, spectat ad Locatorem. Menochius *de arbitr. Judic. cas.390. nu.9.* Mynsing. *centur.6. observ.88.* Layman. *lib.3. de Justitia tract.4. cap.22. num.6.* ubi testatur de communi; Gail. *lib.2. observ.21.* Engel *lib.3. decretal. tit.18. num.7.* Reiffenstuel *ibid. num.68.* dicens esse communem aliorum sententiam, Mascard. *vol.2. conclus.467. num.8.*, ubi concludit hanc sententiam veram esse, ac communem. Et ratio est quia Actori incumbit probatio, *l.2. ff. de probat. & l. 4. Cod. de Fatendo*; in casu autem incendii, si locator prætendit damni compensationem, est Actor, ut de se patet, adeoque &c. Tum quia culpa, & delictum in dubio non præsumitur, sed probari debet, ut tenet communis Doctorum cum Mascard. *loc. cit. num. 1. argum. l. Merito 51. ff. Pro socio, l. Dolum 6. Cod. de dolo.* 71

Quando Conductor uti non potest re conducta ob impedimentum ex parte sua, vel ratione sui proveniens, tenetur nihilominus ad totam mercedem. *Communis*; *arg. l. Habitatores 27. §.1. ff. locati. & l. Do-* 72

73 *l. Dominus* 55. *§.2. ff. eod.* Nisi forsan locator talem rem v. gr. Domum a conductore desertam, statim alteri pro æquali pretio locaverit, ac consequenter nullum damnum sentiat *arg. l. Sed addes* 19. *§.9. ff. locati*, ubi statuitur deberi mercedem illi, penes quem non stet, quod operas locatas præstaret: *Si eodem anno mercedem ab alio non accepit*.

74 Si autem Conductor non possit uti re conducta ob impedimentum non ex sua culpa, nec ratione sui, sed vel ex culpa locatoris, seu aliunde proveniens, non tenetur solvere mercedem pro illo tempore, quo re conducta uti non potuit. *Communis*, *arg. cit. leg. Habitatores* 27. *§.1. ff. Locati*, *l. Si fundus* 33. *l. Perinde* 34. *l. Et hæc* 35. *ff. eod.*

75 Conductor an teneatur augere mercedem, si tempore ubertatis, ac fertilitatis majores solito fructus percipiat ex re frugifera conducta? Variæ sunt sententiæ Doctorum. Prima absolute tenet, in tali casu augendam esse pensionem in favorem locatoris: Sic Juristæ communiter quos affert Molina *disp.* 494. *numer.* 15. ut notat Lugo *tom.* 2. *disp.* 19. *num.* 50. Rosign. de Locato, & conducto *contract.* 10. *numer.* 5. cum pluribus aliis ibi citatis, & supra adductis *sub num.* 39. quia in contractibus onerosis ultro citroque obligatoriis debet esse æqualis utriusque contrahentis conditio, adeoque si in magna sterilitate debet locator minuere pensionem Conductori, eandem debet augere in magna abundantia Conductor locatori. *Contrariorum enim eadem est ratio, leg.* 1. *ff. de His, qui sui, vel alieni Jur.* & ut dicitur *in Reg.* 10. *ff. de Reg. Juris*: *Secundum naturam est commoda cujusque rei eum sequi, quem sequentur incommoda*, & consonat *caput Qui sentit* 55. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Qui sentit onus, sentire debet commodum, & econtra*.

76 Secunda sententia tenet, augendam esse pensionem in favorem Locatoris, quando ubertas, seu abundantia provenit ex aliquo casu fortuito ob rerum mutationem; Ut si v. gr. quis conduxit Molendinum, quod solum superfit, reliquis omnibus casu fortuito aquarum impetu destructis, proinde multo plures afferat fructus, seu redditus, tunc Conductor augere debet pensionem in favorem Locatoris Molina *disput.* 494. *num.* 10. Lessius *lib.* 2. *cap.* 24. *dubit.* 3. *numer.* 21. Filiuccius *tract.* 36. *cap.* 3. *qu.* 5. Navarrus *cap.* 17. *numer.* 191. Reginaldus *lib.* 25. *cap.* 7. *num.* 524. Abbas *in cap. Si propter sterilitatem* 3. *de locato num. ult.* Azorius *par.* 3. *lib.* 9. *cap.* 10. *quæst.* 3. Bonacina *de contract. disp.* 3. *q.* 8. *punct.* 3. *num.* 14. Piringh *lib.* 3. *decr. tit.* 18. *num.* 18. ubi dicit esse communem, & idem dicendum esse, quando ubertas provenit ex Cœli clementia propter rationem & Jura adducta *num. antecedenti*.

77 Tertia sententia tenet absolute, nunquam augendam esse pensionem in favorem Locatoris propter notabilem ubertatem, seu abundantiam, sive ipsa proveniat ex cit. casu fortuito de Molendino, sive ex clementia Cœli, & aeris, & tanto minus si proveniat ex speciali industria, & opera ipsius Conductoris. Lugo *de just. & jur. tom.* 2. *disp.* 19. *num.* 52. Engel *lib.* 3. *decretal tit.* 18. *num.* 6. Zoesius *ibidem num.* 12. Canisius *ibid. nu.* 9. Reiffenstuel *ibidem n.* 78. *& seq.* Barbosa *in cap. Propter sterilitatem* 3. *de locato*. Illsung *t.* 4. *d.* 2. *num.* 459. La Croix *lib.* 3. *p.* 2. *nu.* 1049. ubi dicit esse communem, quia *l. Si merces* 25. *§. Vis major*, *ff. Locati* dicitur expresse, quod Conductori *immodicum lucrum non aufertur*, & pro hac sententia stat consuetudo, & praxis fere universalis, ut fatentur Pincianus, Pinellus, Emman. Suarez, Valasc. Salicetus, & alii, quos affert, & sequitur Rebellus *part.* 2. *lib.* 14. *quæst.* 9. *num.* 1. Lugo *l. c. num.* 52. & alii dicentes, usum non esse augendi pensionem ex hac causa; Unde ubi revera viget hæc consuetudo & praxis, servanda est *argum. cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*; *& l. Circa locationes* 1. *Cod. de Locato*, ubi statuitur circa contractum locationis attendendum esse ad Regionum consuetudines.

Conductor obligans se ad casus fortuitos in genere, non obligatur ad casus penitus insolitos. Bartolus *in l. Scio §. Medico*, *ff. de annuis Leg.* Butrius *in cap.* 1. *de commodato*, Bonacina *l. c. nu.* 13. Rosignol. *l. c. prænot.* 8. *num.* 4. Pirbing *l. c. num.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 40. ubi ex Molina *disp.* 495. *num.* 20. dicit esse communem contra Pinellum. & alios apud Molinam *l. c. arg. l. Fistulas §. Frumenta*, *ff. de contrahend. emption.* & Gloss. *ibidem verb. Immoderate*. Ut autem reputetur casus pro penitus insolito, non sufficit, quod a longo tempore v. g a quadraginta annis non contingerit, sed debet esse talis, qui in hujusmodi Regione nunquam contigerit, aut omnem memoriam hominum superest, itaut de illo nulla penitus cogitatio, aut timor a Conductore concipi potuerit; sic notant passim Doctores. 78

Si tamen conductor per pactum expressum se obligasset ad quoscumque casus fortuitos, etiam penitus insolitos, tunc ad ipsos teneretur *Communis* per textum *in l. Si quis* 9. *§.2. ff. locati*, *l. licet* 8. *Cod. eod. l. Item quæritur §. Si gemma*, *ff. eodem*, *l. Juris gentium §. Si quis pactus*, *ff. de pactis*, *& cap. Contractus* 85. *de Regul. Jur. in* 6., ubi expresse dicitur, *quod Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*. Vid. *supra n.* 41. 79

Conductor suscipiens in se periculum equi conducti, non tenetur de morte naturali ejusdem, quia nomine, & appellatione periculi non venit mors naturalis ex naturalibus causis obventura; sed in his, & similibus causis nomine periculorum veniunt ea, quæ ex causis extrinsecis possunt obvenire, ut ex incursione hostium, latronum aggressione, viarum difficultate, & similibus. Tum quia mors naturalis æque obvenire potuisset, sive equus fuerit locatus, sive non; sive locatus tali Conductori, sive alteri; Nisi Conductor quodammodo per modum insuetum causam dederit illius morti, quia tunc ratione culpæ teneretur de ipsa morte; sic Rosignolus *loc. cit. disquisit.* 1. *§.* 25. *n.* 2. & alii. 80

Conductor tenetur prius aliis locatori in fructibus rei locatæ, & locator in dictis fructibus habet tacitam hypothecam contra quoscumque creditores anteriores Conductoris. Rota *recent. par.* 14. *dec.* 64. *n.* 9. *p.* 18. *tom.* 2. *dec.* 726. *n.* 3. *& sequent. p.* 19. *to.* 1. *dec.* 91. *num.* 20. Locator enim seu Dominus fundi pro pensione sibi debita potest agere executive supra dictis fructibus, *l. Si servus* 63. *§. Locavi*, *ff. de Fur.* Rota *par.* 14. *cit. dec.* 64. *nu.* 6. qui fructus fundi tacite censentur pro pensione obligati, *l. In Prædiis*, *ff. In quibus caus. pignor. vel hypoth.* Rota *ibid. n.* 7. & Locator, 81 82

cator, seu Dominus fundi quousque non fuerit de pensione satisfactus, potest interdicere asportationem fructuum. Rota *ibid. n.8.*

83 Locatori competit Jus, & actio *ex locato* ad ea omnia prosequenda, ad quæ eidem obligatur Conductor vi locationis; Et econtra Conductori competit Jus, & actio *ex conducto* ad ea omnia prosequenda, ad quæ eidem obligatur Locator vi conductionis. *Communis* per textum *in l. Præses* 17. *Cod. de locato.* Et hæc Jura, & actiones, sicuti etiam onera, & obligationes, transeunt respective ad eorum hæredes. *Communis*, per textum *in l. Sed addes* 19. *§.9. §. Locati*, *l. Viam veritatis* 10. *Cod. eodem §. final. Institut. eod. l. Veteris* 13. *Cod. de contrahend. & commit. stipul.* ubi universaliter ita statuitur: *Generaliter sancimus omnem stipulationem sive in dando, sive in accipiendo inveniatur, & ad hæredes transmitti*, & ibi etiam additur ratio: *Cur enim quod in principalibus personis justum est, non ad hæredes, & adversus hæredes transmittatur?*

Additiones ex aliena manu.

84 De locatione bonorum Ecclesiasticorum differuimus licet breviter *in addit. ad verb. Alienatio Articul. III.* differendum hic sed breviter quoque de locatione fructuum eorumdem.

85 Porro, si fructus non ad Rectorem Ecclesiæ, sed ad ipsam Ecclesiam pertineant, ut solent esse fructus destinati in Fabricam Ecclesiæ, prohibita sine solemnitatibus est eorum locatio ad longum tempus non secus ac locatio bonorum Ecclesiasticorum pariter ad longum tempus: *Clement. de Reb. Eccles. non alienand.*

86 Si autem fructus pertineant ad Rectorem indubitanter prohibita est eorum locatio anticipatis solutionibus in præjudicium Successoris, *ex Concilio Trid.*
87 *sess.25. cap.11. de Refor.* Quinimo seclusa etiam præjudicio Successoris ex constitutione S. M. Benedicti XIV. cui initium est; *Universalis Ecclesiæ cura*, prohibita quoque est locatio eorumdem ad vitam, recepta unica vice mercede illa, quam Beneficiaria habita ratione ætatis, tum valetudinis corporis verisimiliter durante vita consequi potuisset; idque ne consumpta pecunia illa mendicare postea cogatur ipse Beneficiarius.

88 Extra hos casus opinio non vulgarium doctorum est, quod ad longum tempus, immo ad vitam, locari sine solemnitatibus a Beneficiario possint fructus ad se spectantes, propterea quod sacri Canones prohibendo alienationem bonorum Ecclesiasticorum, prospicere intellexerunt indemnitati Ecclesiarum dumtaxat, non item rectorum earumdem, ut nominatim confutatis Guttierez, Barb. aliisque firmant Doctores *in decret. ad tit. de locatis*, Pirhing *num.26.* Scamb. *num.3.* Wiestner *num.14.* Leuren. *qu.146. per tot.* Schmalzgrueb. *num.37.* Covarruv. *variar. resolut. lib.2. cap.16. num.6* Redoan. *de Reb. Eccles. non alien. quæst.7. §. ultim. num.4.* Mantic. *de tacit. & ambig. lib.12. t.12. num.21.* Carrocc. *de locat. & conduct. p.3. num.51.* Azor. *Instit. Moral. part.2. lib.9. cap.2. quæst.7.* Vasquez *opus. de Redditib. cap.2. §.2. num.31. & 34.* Castropal. *tom.2. tract.11. disput. unic. part.2. num.11.* Sopran. *ad Filiucc. tractat. 44. cap.4. quæst.1.* Quarant. *in Summ. Bullar. verb. Alienatio num.18.* Molin. *de Primogen. Hispan. lib.1. cap.2. num.27.* Alter Molin. *de Just. & Jur. lib.1. tract.2. disput.445. num.6.* Giballin. *de univ. negotiat. tom.2. lib.4. cap.8. articul.4. consect.11. num.9.* Delbene *de Immunit. tom.2. cap.17. dub.24. per tot.* & rursus *c.18. dub.10. num.1. & 7.* ubi monstrat, contrariam huic sententiæ haud esse Extravagantem *Ambitiosæ, de Reb. Eccles. non alienand.* Accedit quod eo ipso quod prohibita est locatio fructuum, de quibus disseritur, anticipatis solutionibus, in præjudicium successoris, & recepta unica vice mercede, hisce exceptis duobus casibus, dici debet permissa, quum alias frustra caderet prohibitio super mox dictis duobus casibus.

89 At nihilominus delata hac controversia ad supremum Auditorium Rotæ, censuit ipsum ne fructus quidem ad Beneficiarium pertinentes posse ab eo ad longum tempus, sine solemnitatibus locari. Quinimo sensit, id ipsum procedere, etiamsi expressim 90 in contractum deducta sit *Commoditas* fructuum, si fructus percepturus sit Conductor. Vide decisiones *in Aversana Manutentionis* 22. *Junii* 1757. & 21. *Novembris ejusdem anni, cor. R. P. D. Olivatio.* Causa vero semel a Sacro Auditorio fuit examinata, & quia 91 prima propositio fuit facta unica dumtaxat parte informante, post secundam propositionem per concordiam fuit finita.

92 Agit *Auctor num.8. & 9.* de quæstione illa an & quando Successor in Beneficium stare teneatur locationi ab Antecessore factæ, sed consule, qui eam pro dignitate tractat Cardinalem Lanfredin. *Respons. Eccles. 16. per tot.*

LOT PATRIARCHA.

Additamenta Auctoris.

1 Lot quis fuerit, & de rebus ab eo gestis satis Scriptura testatur *Genes. c.11. 13. 18. 19. & Sapient.10.* Uxor vero ejus, quam Rabbini (teste Calmeto in Dictionario *verb. Lot*) *Edi* appellant, cum contra Dei mandatum retrospexisset, in pœnam suæ inobedientiæ, & incredulitatis versa est in statuam salis. Genes.19. 26., ibi: *Respiciensque uxor ejus post se versa est in statuam salis.* Et Sapientiæ *cap.10. nu.7.* ibi: *Et incredibilis animæ memoria stans figmentum salis.* Et quamvis verosimile sit, illam nonnisi venialiter, atque ita in Purgatorio expiatam animam salvam esse, voluit tamen severius punire Deus, & novo salis exemplo fatuos docere, credendum in omnibus, & obediendum Deo, nec in sancto proposito respiciendum retro, aut tergiversandum, Ita Rupertus, Prosper, & alii apud Tirinum *in Genes. c.19. num.26.* qui recte addit in eandem sententiam, ipsummet Christum dicere *Luc. 17. num.31. Memores estote uxoris Lot.*

2 De hac Loti uxoris versione in statuam salis variæ sunt opiniones, at illis brevitatis gratia relictis, communior, & brevior est, corpus uxoris Loti, retenta figura feminea, illico conversum fuisse in sal lapideum, & quidem durissimum, ac quasi metalli-

cum; Sic Plinius, Solinus, Isidorus, Aulus Gellius. Petrus Hispanus, Calmet, Tirinus, & alii passim. Immo Ireneus, Buchardus, Adricomius, aliique plures asserunt, illam statuam mulieris formam servantem hoc quoque tempore extare inter mare mortuum, & montem Engaddi, in quem Lot confugit. Quinimmo aliq: i apud Calmetum *loc. cit.* addunt, rem sane incredibilem, ut ipse notat, quod nempe illa statua lapidea uxoris Lot infirmitatibus propriis, & muliebri sexui consuetis adhuc laboret.

LUDUS, SPONSIO.

SUMMARIUM.

1 *Ludus quid sit, & quot conditiones requirantur & quæ, ut licitus sit,* ad n..2.

3 *Sponsio quid sit, & quot conditiones requirantur, & quæ ut sit licita,* ad n.4.

5 *An jure naturæ ludi contractus sit licitus, & quomodo.*

6 *Quid jure positivo licitum vetitumve sit circa ludum tam Laicis, quam Clericis, ac Regularibus,* ad n.16.

17 *An ludere liceat pro re aliqua spirituali,* ad n.18.

19 *Filius familias ex quibus bonis ludere possit vel non,* ad n.31.

32 *Quænam bona Uxor inscio & invito marito possit exponere ludo,* ad n.35.

36 *Ludens volens plus vincere quam possit perdere, vel ludens cum animo deliberato non solvendi, an peccet & ad quid teneatur,* ad n. 39.

40 *Ludens cum fure, vel ludens pecunia furtiva, quid sibi juris vel obligationis incumbat,* ad n.43.

44 *Injustæ per metum gravem aut violentiam coactus ad ludendum, & qui eum cogit, an possint æque lucrari & retinere lucrum,* ad *n.*45.

46 *Quæ deceptiones, seu simulationes in ludo sint licitæ, quæ vero non,* ad n.52.

53 *An & quando peccet ludens, qui non moneat colludentem errantem,* ad n.54.

55 *Quid juris ac obligationis habeat ludens moneta mala, vel ludis Legibus prohibitis juxta varios casus,* ad n.64.

65 *Quænam specialia habeat sponsio,* ad n.68.

69 *Subnectuntur Additiones ex aliena manu,* ad n.104.

1 Ludus est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, ut victori in præmium victoriæ cedat, quod singuli deposuerunt. *Est in re Communis.* Ut ludus sit licitus, quatuor requiruntur conditiones.
2 I. Ut ludens non utatur dolo, & fraude. II. Ne alter alterum compellat ad ludum per vim, aut verbis contumeliosis. III. Ut ludens disponere possit
3 de re, quam ludo exponit. IV. Ut sit æqualis conditio colludentium. *Sic Doctores communiter.* Vide alias conditiones in *Addit. novis.*

4 Sponsio est contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut id ejus sit, qui veritatem assecutus fuerit. *Est in re communis.* Ut sponsio sit licita, quatuor requiruntur conditiones I. Ut fiat super re dubia II. Ut sint æqualitas in re, quæ spondetur cum æquali incertitudine. III. Ut dubius sit eventus in utroque. IV. Ut uterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur. *Sic Doctores communiter.*

Ludi contractus Jure naturæ semper est licitus; 5
quando in eo supradictæ quatuor conditiones concurrunt. *Communis*; Et ratio est, quia sicuti est in potestate cujuscumque rem suam alteri donare absolute, ita etiam in alterum tranferre sub quavis conditione, sive ea fortuita sit, sive ex intentione pendeat; Immo Layman *lib.3. tr. 4. c.21. num. 1.* Reiffenstuel. *tr.8. de contract. dist. 4. q.9.* Molina *tom.2. disp.510. in fine* & alii ex S.Thoma *2.2. q.168. art.2.* colligunt, quod si ludus debito modo istituatur, sit actus duarum virtutum; scilicet Justitiæ, & Eutrapeliæ, & utilis sit ad evitandum otium, & quæ inde sequuntur mala.

Jure tamen positivo est prohibitus tam Laicis, 6
quam Clericis ludus, qui sola fortuna, & casu regitur, seu omnis ille, qui alearum nomine venit, De Laicis patet *l. Victum 1. Cod. de Aleatoribus, & alearum lusu, l. Alearum ult. Cod. de Religios. & sumptibus funerum*; *l. Prætor 6. ff. de Aleatoribus,* ubi sancitur, ludentes esse puniendos; & hoc est statutum ad evitanda gravia mala ex ludis non raro evenientia, ut sunt perjuria, blasphemiæ, bonorum dilapidationes, familiarum lapsum, rixæ, homicidia, & hujusmodi: Unde etiam Horatius scripsit:

Nam ludus genuit strepitum, certamen & iram.

De Clericis habetur expresse *in Canon. 41. & 42. Apostolorum, cap. Episcopus 1. dist.35. c. Clerici Officia 15. de Vita, & honestat. Clericor. Conc. Trid. sess.22. capit.1. de reformat.* Immo non solum Legibus Ecclesiasticis, & Canonicis est ludus prohibitus Clericis, sed etiam Legibus Cæsareis, & Civilibus, ut expresse habetur *in Authent. Interdicimus, Cod. de Episcop. & Clericis.* Vide verb. *Clericus art.5. n.1. & 2.* ubi afferuntur omnes præcisi textus. 9

Hanc tamen prohibitionem quantum ad Laicos non esse in vigore saltem ubi lusus est moderatus quo ad pretium, tempus, locum, modum, verba, & hujusmodi; declarat totius orbis praxis recepta, & etiam a valde timoratis frequentata.

An autem, & quomodo sit talis prohibitio in vi- 8
gore quo ad Clericos? Vide d. verb. *Clericus art.5. a num.3. ad 9.* & verb. *Venatio n.1.*

Regulares autem, & Episcopi propter eorum 9
perfectiorem statum, & propter scandalum possunt præ aliis Clericis facilius, & gravius peccare his ludis. Rebellus enim *lib.12. q. 2.* censet, Religiosos, & Episcopos non posse excusari a veniali si vel semel ludant, nisi urgeat necessitas excitandi, vel recreandi infirmum, & hujusmodi cui non possit aliter satisfieri. Diana autem *part.7. tr.9. resol. 4.* ex Molina *t.2. disp.21. nu.6.* Dicast. Lug. *disp.31. nu.12.* putat, Religiosos, & Episcopos in ipsis ludis a peccato gravi excusari vix posse. Et Alcozer *lib. de ludo c.11.* absolute dicit, Episcopos, & Religiosos peccare mortaliter, quando ludis vetitis ludunt, nisi ubi consuetum est, & absque pravo exemplo sæcularium ob levandum aliquem infirmum, vel conjectum in carcerem, & ob solam animi recreationem

tionem, quod verum putant Sanchez. *lib.*1. *consil.* *c.*8. *dub.*28. *num.*9. Molina *l. cit.* Lugo *loc. cit. n.*12. Bannes & alii, quia hi ludi multum dedecent statum Religiosorum, & Episcoporum.

10 Regulares ludentes lucri gratia pro pecunia, vel re pretio æstimabili, peccant contra votum paupertatis, quia res, quas habent sibi concessas tantum ad usus necessarios & utilites, expendunt in usus non necessarios nec utiles, & exponunt jacturæ illicitæ, quod utrumque est contra votum paupertatis Religiosæ. Sanchez *lib.* 7. *in Decalog. c.*19. *num.*76. Medina *lib.* 1. *sum. cap.* 14. Tamburrin. *de Jur. Abbat. t.*2. *disp.*21. *q.*12. *num.*1. Bonac. *de contract. disp.*2. *q.* 3. *punct.* 1. *num.*9. Lezana *in summa qu. Regular. tom.*1. *c.*6. *num.*50. *& tom.* 4. *verb. Ludus nu.* 10. & alii passim.

11 Neque Prelati possunt ad hoc licentiam concedere, quia cum non sint Domini, sed tantum prudentes administratores bonorum Monasterii, seu Conventus, sicut non possunt ipsi in proprios usus, nisi necessarios, vel utiles ea expendere, ita neque possunt subditis facultatem concedere, ut in alios, quam in prædictos usus expendant, & tanto minus in ludos. Ledesma 2. *tom. summæ tr.*31. *c.*1. *post* 10. *Conclusionem*, Sanchez *l. cit. num.*80. Tambur. *loc. cit. n.* 8. Salonius 2. 2. *tr. de Domin. q.*5. *art.*6. *dub. penult.* Molina *tom.*2. *de Just. disp.*250. Lezana *loc. cit. verb. Ludus num.*11. Alcozer. *lib. de Ludo cap.*39. Petrus a Navarr. *lib.* 3. *de restit. c.*177. Navarrus *comment.*2. *de Regul. n.*15. *&* 18. Lessius *l.*2. *de Just. & Jur. c.*4. *dub.* 5. *num.*33. & alii, & signanter Sapientissimus P. Rosignolus *de Restitutione* 11. *disquis.*1. §.8. *num.* 14. ubi habet sequentia verba digna, ut hic ad litteram referantur; *ibi*: Nec incongrua ratione hæc decernuntur, quandoquidem ea, quæ habent singuli Religiosi etiam ex facultate Superioris, sunt, nemine discrepante, quo ad Dominium Monasterii; Superior autem non est bonorum Monasterii absolute Dominus, sed simplex dispensator, & administrator; & quidem ad normam eorum quæ præscribunt Instituta Ordinis, & Decreta, & Sanctiones Conciliares, & Pontificiæ; sed administratores simplices, & dispensatores non possunt administrare, & dispensare, ut ea, quæ sunt Monasterii expendantur extra causas licitas, & honestas; ceteroquin patrimonium Christi profunderetur in res illicitas, & profanas: Hinc absolute arbitror, etiam stante consuetudine Religiosos ludentes ludis vetitis alearum, & taxillorum causa lucri graviter peccare, quantumvis hoc præstet Superioribus videntibus, & non contradicentibus. Quod si hæc verificantur etiam Superioribus scientibus, quid erit dum fiunt remotioribus in abditis, ut passim contingit, ipsis omnino ignorantibus? An præsumetur eorum voluntas, & concessio? Abominabile adeo & hoc vitium est, ut Religiosum statum, & perfectionem evertat, Sanctitatem comminuat, vota disrumpat; Oh quam gravibus pœnis apud Supremum Dei Tribunal obnoxi erunt, nedum Religiosi ludentes, & Superiores etiam scientes, & corruptelam hanc non resecantes, quæ cedit nedum in animarum perniciem, sed etiam in Religionis eversionem? Hactenus doctissimus, & zelantissimus dictus Pater Rosignolus.

12 Honestæ autem recreationis causa possunt Regulares ludere aliquam parvam & modicam pecuniæ quantitatem de licentia Superiorum, dummodo non ludant ludis prohibitis, vel a jure, vel a Regula, vel Constitutionibus, seu scandalosis, ac Religioso statui indecentibus; quia tunc ludus est honestus, & ille usus pecuniæ licitus. Lugo *tom.*1. *disp.*3. *n.*145, ubi dicit hanc sententiam esse communem, & veram. Major *in* 4. *dist.*18. *qu.*13. *in solut. ad* 2. Ledesma *tom.*2. *part.*4. *q.*15. *art.*5. Lezana *loc. cit. c.*6. *num.*50. *& verb. Ludus quo ad Regulares num.*10. Bonacina *l. cit.* Tambur. *loc. cit.* Rosign. *l. cit. nu.*21. Portell. *dub. Regul. verb. Ludus num.* 2. subjungit: *Si vero quæratur quantam summam, seu quantitatem possit Religiosus ludere, qualis quisque ille sit, Ego credo illum posse ludere illam quantitatem, quam extra ludum licite donare, vel alienare potest juxta suam Regulam, & Constitutiones; Hæc enim regula certa est, & generalis. Si enim v. g. tres regales donare potest juxta suam Regulam, & Constitutiones, vel quid simile minus aut majus, idem etiam poterit alienare ludendo, parum enim interest, si potens donare, vel alienare, donet, aut alienet gratis, vel per ludum sibi alias licitum.* Et idem tenent Navarr. *in Manual. cap.*19. *num.*12. Azorius *tom.*3. *lib.*5. *cap.*25. *qu.* 8. dicentes posse Regularem extra Conventum existentem de licentia sui Superioris ex iis, quæ sibi mittuntur ad congruam sustentationem, si aliquid modicum sibi subtrahat parce vivendo, illud exponere ludo, honestæ recreationis gratia; Et sic etiam Sanch. *l.* 7. *in Decal. c.* 19. *num.* 79. referens Valentiam, Lessium, Graffium, Salonium, & alios; Et ita etiam Tamburrinus *de Jure Abbat. tom.*2. *disp.* 21. *qu.*12. *n.*3. & alii. Qui tamen id limitant, nisi talis ludus sit prohibitus, aut indecens Religioso, ut est ludus alearum, taxillorum &c. vel proibitus per Regulam, aut constitutiones, quia ludo prohibito nec parvam, nec magnam quantitatem licet Religioso ludere, etiam de licentia Superioris, cum pro tali ludo non possit illam concedere. Salon. 2. 2. *tr. de Domin. q.*5. *art.*6. *dub. penult.* Molina *tom.* 2. *de Just. disp.* 520. Lezana *tom.*1. *summ. quæst. Regul. cap.* 6. *num.* 50. & supra citati.

13 Hinc ludens cum Religioso, & lucrans, quod Religiosus ludere non poterat, sive ratione ludi prohibiti, sive ratione quantitatis non sibi permissæ, tenetur restituere ipsi Religioso; vel rectius Religioni, seu Conventui, cujus est Filius. Ledesma 2. *part. summ. tract.*31. *c.* 1. *post* 10. *Conclusionem*. Alcozer. *lib. de Ludo c.*37. Rosign. *l. cit. num.*20. Lezana *l. c. c.*6. *num.*51. Rodriquez *Add. summ. tom.* 3. *c.*228. *concl.*10. Rebell. *de oblig. just.* 2. *par. l.*12. *qu.*6. *n.*15. Portell. *dub. Regul. verb. Ludus n.*3. & ipso teste omnes alii communiter. Et ratio est, quia cum Religiosus nequeat tali ludo, vel talem quantitatem ludere, nec etiam sic ludens cum illo poterit illam lucrari, adeoque si accipiat, tenetur restituere, & sibi imputare debet, quod non præcaverit abstinendo a ludo cum persona, quæ incapax erat ad transferendum dominium rei, seu pecuniæ expositæ tali ludo.

14 Similiter e contra si Religiosus ludens ultra eam quantitatem, quam potest ludere, & perdere ex licentia sui Superioris, vel quia non habet talem licentiam, vel quia ludus est illi prohibitus, & contingat tunc lucrari, non potest lucratum accipere, & si ac-

si accipit, tenetur restituere. Salon. 2. 2. *post q.61. q.5. de Dominio art.6. dub. penult.* Valent. 2. 2. *disp.5. qu.6. punct.5.* Lezana *loc. cit. c.6. num.51.* Lessius *l.2. de just. & jur. c.26. dub.5. num.32.* Rosignol. *l.c. n.21.* Lugo *tom.1. de just. & jur. disp.3. sect.7. n.146.* ubi dicit hanc esse communem sententiam Doctorum, quos refert, & sequitur Sanchez *lib.1. consil. cap.19. n.36.* quamvis aliqui apud ipsum Sanch. *ibid. nu.85.* id negent. Et ratio est, quia de ratione ludi est, ut in eo uterque ludens æqualis conditionis sit in periculo amittendi, & spe lucrandi; qui enim non potest perdere, non potest lucrari, sicuti qui non potest lucrari non potest perdere; adeoque cum Religiosus non possit tali ludo, seu ultra talem quantitatem perdere, nec poterit ultra illam lucrari.

15 Quæ dicta sunt, non solum procedunt de Religiosis ludentibus cum extraneis, sed etiam de ludentibus cum aliis Religiosis ejusdem Ordinis, seu Monasterii. Unde Religiosi inter se ludentes ludis vetitis in magna quantitate, sive extet consuetudo, seu potius corruptela, sive non extet, graviter peccant. Rosignol. *l.c. num.22.* Lezana *tom.4. summ. quæst. Regul. verb. Ludus quo ad Regulares n.10.* &
16 alii passim. Et probabilius victores tenentur ad restitutionem. Rosign. *loc. cit. num.23.* & alii.

17 Ludere pro re aliqua spirituali, videlicet pro Orationibus, aut Psalmis, vel precibus dicendis a victo pro victore, non est peccatum, nec irreverentia. Navarr. *in Manual. cap.19. num.7.* Diana *part.7. tract.9. resolut.1.* Sanch. *loc. cit. dub.24. num.15.* Rebellus *lib.12.* Salas *dub.23. num.1.* Lugo *tom.2. disp.31. sect.1. num.5.* Lezana *tom.4. summ. quæst. Regular. verb. Ludus quo ad Regulares num.13.* Busemb. *lib.3. part.2. cap.3. dub.3. num.15.* Bonac. *loc. cit. num.8.* & alii contra Lopez *2. part. Instr. conscient. cap.34. in fine.* Peyrin. *tom.2. de Prælato quæst.2. cap.2. §.5. num.103.* Vegam *verb. Ludus c.14.* volentes, non licere propter irreverentiam, qua permiscentur sacra profanis. At verius nulla in hoc est irreverentia erga res sacras, cum potius sit signum devotionis, & pietatis erga illas, Deum, & Sanctos; & si quæ est irreverentia in eo, quod prædicta dicantur sine devotione, aut reverentia, id est per accidens, cum possint, & debeant devota, & reverenter recitari; Et talis est usus plurium piorum, maxime apud Religiosos.

18 An autem liceat Sacerdoti ludere ludo alias licito cum Sæculari, seu laico hoc pacto, ut scilicet si Laicus, seu Sæcularis vincat, teneatur Sacerdos dicere pro illo Missam, Rosarium, Officium B. M. V. & hujusmodi; Si vero vincatur, teneatur solvere Sacerdoti unum Julium, unam Gallinam, seu aliam hujusmodi rem temporalem? negant multi, & Lugo *l. c. num.5.* dicit posse esse periculum Simoniæ; sed id non esse Simoniam, nec quid illicitum tenent Rodriq. *in addit. ad summ. tom.3. cap.228. conclus.9.* Portellus *loc. cit. num.4.* Lezana *loc. cit. num.13.* la Croix *lib.3. par.2. num.1096.* Cum Diana, Francisco Bonæspei, & Stephano a S. Paulo ibi citatis; Nam ut ibi dicit, non ideo res spiritualis æstimatur temporali, sed offertur executio rei spiritualis loco temporalis, alioquin tradendæ, quæ commutatio licita est; Si enim Sacerdos debeat v. gr. 10. Julios alicui sæculari, licite offert 10. Missas pro ipso legendas, ut sic ipsum moveat ad ei remittendos dictos 10. Julios; Sic quisvis alius Sacerdos offert licite Missas alteri Laico, ut ab eo recipiat triticum, vinum, pannum, & aliam hujusmodi rem temporalem, ut passim fieri videmus.

Filius si alatur in loco distante a parentibus potest 19
ex alimentis moderare aliquid insumere in ludos honestos, & licitos, v. gr. quinque ex centum. Item illud, quod parcius vivendo reservet ex pecunia sibi emissa, dummodo ea de causa non plura alimenta petat, & tunc si id amittat, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem. *Communis.*

Filius degens etiam in domo Patris, & a fortiori 20
extra Domum ipsius Patris, si suo labore, & industria acquirat aliquid amplius; quam Pater expendat in ejus alimentis, potest de illo moderatam quantitatem ludo exponere, & si illam amittat, non tenetur victor ad ejusdem restitutionem; Hoc enim fundatur in naturali æquitate, & interpretativa, & præsumpta rationabiliter voluntate Patris consentientis in tali moderato ludo Filii. Diana *part.7. tr.9. res.5.* Rosign. *l. cit. de restitutione 11. disquisit.1. §.9. n.16.* & alii passim. Immo etiamsi expresse constaret de positiva voluntate Patris, ut Filius nihil penitus ludo ex- 21
poneret, volunt plurimi, quod si Filius nihilominus moderatam quantitatem ludo exposuerit, & amiserit, nec ipse nec ejus Pater possit ipsam repetere, quia ludi moderati, & congrui ejusdem Filii ætati, & qualitati, pertinent ad congruum ipsius statum, secundum quem Pater tenetur eum alere, & ei conferre, quæ tali statui conveniunt; Unde est irrationabiliter invitus, quod Filius aliquid moderatum secundum suum statum, & qualitatem exponat in ludis ab aliis suæ ætatis, & conditionis frequentatis. Rosignol. *l. c. num.16.* Salas *tract. de Ludo dub.10. num.1.* Ledesma *in summa t.2. tract.31. cap.2. concl.8.* Alcozer *tract. de ludo cap.14.* & alii cum Sanch. *lib.1. consil. c.8. dub.7. num.5.* Lugo *tom.2. disput.31. sect.2. num.20.*

Filius potest semel etiam initio anni ludo expone- 22
re omnem illam summam, quæ juxta suam conditionem, seu juxta assignationem sibi factam a Patre posset licite ludere per totum annum; & si illam totam unico ludo, cum animo non ludendi iterum in toto anno, amiserit, non tenetur victor illam restituere, dummodo sciat non amisisse antea cum aliis illam, vel aliam majorem summam, quia in tali casu Filius renuncians recreationis lusus pro reliquo anni tempore, ut semel unico illo ludo majorem habeat, licite totam illam summam semel unico ludo exponit, & sic victor illam totam summam semel unico ludo licite lucratur, adeoque non tenetur illam restituere. Sanchez *lib.1. consil. cap.8. dub.7. num.7.* Lugo *tom.2. disp.31. num.23.* Diana *part.7. tract.9. resol.10.* Rosignol. *loc. cit. num.19.* & alii passim. Si autem victor 23
sciat talem Filium jam illo anno amisisse cum aliis totam illam summam, tenetur ad restitutionem; quia sicuti Filius nequit ultra illam summam licite ludere pro illo anno, ita neque victor ultra illam summam potest ab illo aliud licite lucrari, adeoque si sciens priorem amissionem adhuc cum ipso ludat & lucretur, tenetur ad restitutionem, quia in tali casu lucratur id, quod respectu Filii ludentis erat alienum, nec poterat ludo exponere. *Sic Doctores citati.* Si ve- 24
ro ipsemet victor successive ludens cum tali Filio supra

præ eam summam scienter lucretur, non tenetur restituere totum lucrum, sed solùm excessum supra illam summam, quam Filius ludere poterat; quia quoad illum solùm excessum vitiatur contractus, seu Ludus. Lugo *l. cit. nu.23.* Rosignol. *loc. cit. n.21.* Sanchez *loc. cit. num.7.* cum pluribus aliis ibi citatis contra Alcozer *l. de ludo c.10.* & quosdam alios affirmantes in tali casu restituendum esse totum lucrum, quia dicunt ipsi totus ludi contractus redditur tunc vi-
25 tiosus. Si tamen victor scire non possit, an talis Filius totam, vel partem dictæ summæ jam cum aliis amiserit, necne; tunc retinere potest lucrum usque ad illam summam, quam scit ludere potuisse; quia melior est conditio possidentis, Lugo *loc. cit. nu.22.* Sanchez *loc. cit. dub.7. num.6.* cum aliis ibi citatis.

26 Filius familias potest licite exponere ludo licito bona castrensia, & quasi castrensia, & si ea amittat, non sunt ei restituenda; Filius enim familias, quoad hujusmodi bona est sui Juris, & habet plenum eorum dominium independenter a Patre, & sic potest ipse licite exponere ludo, & collusor ea licite lucrari sine onere restitutionis. *Communis.*

27 Filius familias regulariter non potest ludo exponere bona adventitia absque Patris consensu; & si exponat, & perdat, potest Pater ea repetere. *Communis.* Et ratio est, quia Filius familias quoad dicta bona, nec habet administrationem, nec usumfructum, cum utrumque maneat apud Patrem, quoad usque vixerit; adeoque sine consensu Patris nequit ea ludo exponere, & si exponens amittat, potest ea Pater repetere, cum non sit suo Jure ususfructus, & administrationis invitus spoliandus.

28 In tali autem casu, quo Pater illa bona repetat, Filius obligatur naturaliter de evictione erga suum victorem, cui rem illam tradiderat. Et ratio est, quia Filius familias in suis contractibus privata auctoritate initis obligatur naturaliter; Cum enim Fidejussores Minorum, & Filiorum familias pro eorum contractibus obligentur civiliter, *leg. fin. ff. de Jurejur. & leg. Marcellus, ff. de Fidejussoribus*; debent iidem Minores & Filii familias obligari saltem naturaliter; nam deficiente principali obligatione, non potest subsistere accessoria, adeoque ut subsistat accessoria, debet principalis saltem naturaliter obligare; *l. Cum lex, ff. de Fidejuss. & mandat. & l. Naturaliter, ff. de condit. indebit.* Colligitur etiam ex *l. Si pupillus, ff. ad leg. Falcid.* ubi dicitur, Pupillum ex mutuo accepto obligari naturaliter, *& ex l. ff. de noval.* ubi dicitur, Pupillum ex promissione naturaliter obligari. Sic cum pluribus aliis Rosignol. *l. c. n.7.*

29 De Jure tamen communi positivo non obligatur civiliter ad illam evictionem, *arg. Inst. de Auctoritat. Tutor. initio, & §. Pupillus, Instit. de Inutil. stipul.* ubi dicitur, quod Minores, & Filii familias possint valide contrahere in suum commodum, non tamen in suum incommodum, & meliorem suam facere conditionem, deteriorem vero non. Sic Rosignolus *loc. cit. num.8.* & alii contra Lessium *lib.2. de justit. & jur. cap.26. dub.5. num.35.* & sic etiam habetur de Jure municipali variarum Provinciarum, & Regnorum: & signanter Ducatus Mediolani, ubi est expresse statutum, eos non posse contrahere, & si contraxerint, eorum contractus non valere, & nullimode obligare.

Filius familias exponens ludo bona Paterna, 30
quæ ignorante collusore, alienare non potest, & cum illos lucrans notabilem summam; tenetur illam summam lucratam restituere; Sanchez *lib.7. Moral. cap.18. num.86.* Amicus *tom.5. de Justitia, disput.28. sect.3. num.36.* Lopez *Instruct. conscient. c.16. §. Porro circa ea*, Rosignol. *loc. cit. num.17.* Sporer *tom.2. tract.6. in complement. VII. Præcept. decal. cap.6. sect. 6. num.71.* & alii passim. Et ratio est clara, quia de ratione ludi est, ut in eo uterque ludens sit æqualis conditionis in periculo perdendi, & spe lucrandi; Talis autem Filius iniit contractum ludi inæqualem, dum vincere, & lucrari voluit, sed perdere non potest, cum id, quod ludo exposuit, non esset suum, sed Patris; adeoque ipsam summam lucratam restituere debet. Si autem collusor fuerit conscius, quod 31
talia bona essent Patris, & non alienabilia a tali Filio, tunc talis Filius non tenetur ei restituere dictam summam lucratam, quia collusori scienti, & volenti nulla facta est injuria. Ita Sayr. Henriquez, Azor. Bonacina apud Dianam *part.11 tract.7. resol.67.* Sporer *loc. cit. num.2.* Tamburin. *lib.8. tract.2. cap.9. §.5. num.18. disp.4. dub.2. num.12.* Navarr. *in Manual. c. 19. n.11.* Angelus *verb. Ludus n.8.* Silvester *eod. verb. q.17.* & alii.

Uxor inscio, & invito Marito regulariter loquendo non potest exponere ludo bona ejusdem Mariti; 32
nec bona dotalia, & communia. Et si exponat, & amittat, sunt a victore restituenda, *Communis.* Uxor enim quoad bona Mariti, nec habet dominium, nec usumfructum, & administrationem; & quoad bona dotalia, licet habeat dominium directum, non habet tamen usumfructum, & administrationem, sicuti nec habet quoad bona communia; adeoque non potest inscio, & invito Marito ea alienare, & ludo exponere, & consequenter victor tenetur ea restituere, quia revera acceptat rem alienam invito Domino. Et si exponendo ludo talia bona, quæ 33
ignorante collusore, alienare non potest, notabilem summam lucretur; tenetur eam restituere; Secus autem si collusor fuerit conscius, quod talia bona essent Mariti, & non alienabilia ab Uxore, propter rationem adductam de Filiofamilias *num.30. & 31.* Sic *Doctores ibi cit.*

Notanter autem fuit dictum *regulariter loquendo*, 34
quia Uxor in pluribus casibus potest similia bona moderate ludo exponere, inconsulto, & etiam irrationabiliter invito Marito. Potest enim uxor de illis bonis insumere in ludis illam moderatam summam, & quantitatem, quam in ipsis, & aliis honestis recreationibus solent insumere aliæ Uxores similis conditionis, quoad statum, & facultates, ut in simili de Filiofamilias fuit dictum supra *num.21.* & sic tenent Lugo *tom.1. disp.16. sect.4. num.64.* Dicastillus *lib.2. de just. tract.18. disp.5. dub.9. nu.19. & seq.* Hurtad. *de just. disput.9. difficult.9.* Molina *tract.2. de justit. disput.520.* Amicus *tom.5. de justitia disp.28. sect.4. num.54.* Rosignol. *l. c. §.10. num.3.* & alii satis communiter; Sic etiam potest Uxor ludis exponere ea, quæ sua privata industria, & labore acquirit, post præstita Marito, & Domui debita, & consueta obsequia; Item ea, quæ Maritus eidem concedit, ut ornatior & comptior procedat; si ipsa restrictius vivendo, aliquid subtrahat; Item a fortiori

tiori potest Uxor ludis exponere ea, quæ Maritus ipsi concedit, ut pro libito expendat. Molina *cit. tract.2. de Just. disp.250.* Azor. *par.3. lib.5. cap.26. quæst.* 10. Villalobos *in summa tom.2. tract.28. diffic.5. n.3.* Rosignol. *loc. cit. num.3.* & alii passim.

35 Uxor potest de jure communi ludis exponere inconsulto, & invito Marito bona sua patrimonialia non data in dotem, & bona paraphernalia. *Communis ac certa.* Uxor enim quoad hujusmodi bona habet de jure communi plenum dominium, usumfructum, & liberam administrationem independenter a Marito, adeoque potest independenter a Marito ea ludis exponere, sicuti potest pro suo libito de ipsis disponere.

36 Ludens volens plus vincere, quam possit perdere, peccat, & si plus vincat uno solo depositionis jactu; & cum una sola persona, tenetur illud plus restituere; secus autem si successive diversis jactibus, aut lusibus; aut uno solo jactu cum diversis simul exponentibus, seu colludentibus, Si enim v. gr. Paulus non habet, seu non potest exponere, nisi duos Florenos, & ludat ac si posset exponere quatuor, sicque primo jactu lucretur quatuor a solo Petro, facit injuriam, & tenetur ei restituere duos, quia est tunc manifesta inæqualitas contractus, si solum possit perdere duos Florenos, & velit una vice, seu uno solum jactu ab uno solo collusore lucrari quatuor. Si autem successive diversis jactibus, vel lusibus, aut etiam uno solo jactu exponat Paulus cum Petro, & aliis tribus colludentibus, & singuli exponant duos Florenos, poterit Paulus suis duobus florenis unico jactu lucrari octo, idest duos a singulis, quia suos duos etiam exposuit quadruplici periculo jacturæ apud singulos, adeoque licite potest ludere cum spe etiam ab omnibus quatuor colludentibus lucrandi, & si lucretur potest licite retinere. *Communis* cum Sporer *l. c. n.70.* (a)

Ludens cum animo deliberato non solvendi, si perdat, & id collusor ignoret, non potest quidquam lucrari, atque ideo nec retinere id, quod lucratur, quia contractus est inæqualis, cum alterum fraudulenter decipiat in ratione substantiali ludi, quod si alter sciret, nollet cum ipso ludere. *Communis.* 37

Si autem collusor sciverit talem ludentem non habere animum solvendi, & nihilominus luserit, potest lucrari, & retinere, quia lusor censetur consensisse, & remittere, Tambur. *lib.8. tract.2. cap.9. §.1. nu.17.* Sporer *loc. cit. num.69.* La Croix *lib.3. part.2. num.* 1076., & alii. Si vero etiam alter colludens similem animum non solvendi habuit, tunc qui vincit potest retinere lucrum, quia decipiendo se mutuo compensant injuriam. Tamburin. Sporer, & La Croix *loc. cit.* & alii. 38 39

Ludens bona fide cum fure, & rem furtivam in individuo lucrans, cognita veritate, tenetur ipsam rem restituere Domino, & non furi collusori, quia dominium rei ablatæ semper manet apud dominum. *Communis.* 40 Si vero lucretur non ipsam rem furtivam in individuo, sed pretium ipsius rei jam venditæ, potest hoc lucrum retinere, si fur sit aliunde adhuc potens restituere, quia fur erat Dominus hujus pretii; At si perdito hoc pretio, sit fur impotens ad restituendum, tunc lucrans tenetur illud restituere, quia tunc contractus ludi reipsa fuit nullus. Cum enim illud ipsum pretium necessario fuerit a fure restituendum Domino, non potuit illud tanquam quid alienum a fure valide exponi ludo. Tamburin. *lib.8. Decalog. tract.2. cap.9. §. 1. num.* 30. Sporer *loc. cit. n.76.* La Croix *l. c. n.*1078. Bonacina *disp.2. de restitut. q.2. proposit.1.* cum aliis ibi citatis contra alios oppositum velut probabile tenentes. 41

Ludens pecunia furtiva, aut quomodocumque aliena, si quid lucretur, potest ipsum retinere, quia est fructus propriæ industriæ & artis, ideoque suum; Dummo- 42

Rom. Theologi Nota.

(a) Si non potest cum eadem persona plusquam duos florenos ludo exponere, quia non potest plus velle vincere, quam perdere possit: qua ratione poterit cum quatuor, aut pluribus uno ictu duos illos exponere animo lucrandi non duos, sed octo, vel decem? Si primum non potest, nec alterum.

Responsio Auctoris.

Sed bona venia *Theologi* jam a me est *ibi* tradita manifesta ratio quare non possit in primo casu, & possit in secundo; quia in primo casu est manifesta inæqualitas contractus, si Paulus possit solum perdere duos Florenos cum solo Petro, & velit unico ictu ab ipso solo collusore Petro lucrari quatuor. Si autem unico ictu exponat Paulus duos florenos cum Petro, & aliis tribus vel quatuor colludentibus, & singuli exponant solummodo duos florenos, poterit Paulus suis duobus florenis unico ictu lucrari octo aut decem, idest duos a singulis, quia duos suos etiam exposuit quadruplici aut quintuplici jacturæ apud singulos unico ictu, quia in hoc secundo casu adest manifesta æqualitas, quia sicuti illi quatuor aut quinque colludentes cum suis duobus respective expositis florenis, possunt singuli singillatim unico ictu lucrari illos duos florenos expositos a Paulo, ita etiam Paulus poterit unico ictu lucrari ab illis singillatim suos duos expositos florenos; sicuti enim possunt singuli singillatim unico ictu vincere duos expositos florenos Pauli, poterit pariter Paulus unico ictu vincere illos similes duos florenos a singulis singillatim expositos. Militat enim inter ipsos omnimoda æqualitas & par ratio, & ubi eadem est ratio, eadem est etiam legis dispositio; *L. Ideo 27. ff. de legibus, l. Illud 32. ff. ad legem Aquiliam, & cap. Inter corporalia 2. de translat. Episcop.* tum quia talis inter ipsos intercedit expressus, seu tacitus contractus, ut singuli vicissim possint sic perdere, aut lucrari, & contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur; *cap. Contractus 85. de Reg. Juris in 6. l. Contractus 23. ff. de diversis reg. juris, l. Depositum 1. ff. deposit. §.6.* Nec cuiquam in tali casu fit injuria, quia scienti, & consentienti non fit injuria, neque dolus; textu expresso in *c. Scienti 27. de Reg. Juris in 6. l. Nemo videtur 145. ff. de diversis Reg. Juris,* ibi: *Nemo fraudare videtur eos qui sciunt & consentiunt.*

Dummodo tamen habeat aliquid proprium, quod tradat, si collusor vincat, alioquin contractus esset nullus, cum nihil ludi periculo exponeret, quod collusor acquirere posset, ut postulat ratio pro servanda requisita æqualitate inter colludentes. Lugo *loc. cit. num.*13. Sporer *loc. cit. num.*79. Molina, Sanchez cum La Croix *loc. cit. num.* 1076. contra Trullench. Villalob. Dianam dicentes lucrum nequidem
43 tunc fieri talis ludentis. Si qui deficiente sibi in ludo pecunia, eam clam a colludente surripit, & eam postea lucratur, si non habeat quid proprium pro facienda debita restitutione talis pecuniæ furto surreptæ, tenetur restituere lucrum; si autem habet quid proprium, unde restituat, lucrum sibi acquirit, & retinere potest æque, ac si exposuisset ludo pecuniam ab aliquo tertio furto ablatam, cum sit idem casus, sive pecunia sit furto ablata ipsi colludenti, sive alteri. Sanchez, & Molina cum Sporer *l. c. n.*79.

44 Injuste per metum gravem, aut violentiam tractus, & coactus ad ludum, potest lucrari, & retinere lucrum: Trahens autem injuste non potest lucrari, & si lucretur debet sic injuste tracto restituere. Sic Lugo *t.*2. *disp.*31. *num.*28. *&* 30. ubi pro hac sententia citat S. Thomam, S. Antoninum, Abulensem, Henriquez, Eman. & alios plures, quos affert, & sequitur Sanch. *loc. cit. dub.*11. *num.*1. *&* 3. ubi hanc tradit ut certam, & communem. Salas *tract. de Ludo dub.*6. *num.*2. cum pluribus ibi relatis. Lessius *lib.*2. *cap.*26. *num.*9. & alii plures contra Victoriam, Lopez, Alcozer, Franciscum Garciam, & alios volentes non solum debere restituere lucrum eum, qui injuste traxit, sed etiam qui injuste tractus fuit, si ipse lucretur; Et contra Molinam *disp.*516. Franciscum Garciam *de contractibus part.*2. *cap.*19. & alios dicentes neutrum teneri restituere lucrum, licet trahens cum violentia injusta peccet contra justitiam.

45 At nostram sententiam vocat communem, & veriorem Lugo *loc. cit. num.*28. ibique eam solide, & late probat dicens, obligationem restituendi lucrum injuste tracto, seu coacto non oriri in injuste trahente, seu cogente ex inæqualitate ludi, sed ex injusta læsione, cum sic trahens, & cogens per violentiam injustam alium ad ludum, inferat ei gravem injuriam, & fiat reus totius damni, quod illi ex tali violentia subsequitur, adeoque debeat eum reddere omnino indemnem, sicuti, ut affert ibi exemplum, si Titius v. g. per metum gravem injuste cogat Cajum ad ei vendendum equum, etiamsi pretium justum solverit: si tamen Cajus ob eam causam coactus sit postea emere alium equum cariori pretio, debet Titius hoc damnum ei resarcire, quod sua causa est passus, non quidem rescindendo contractum, qui mortuo jam fortasse equo, rescindi non potest, sed reddendo eum indemnem a damno, quod ex Titii injuria, seu injusta coactione est ei subsecutum.

46 In ludo licitæ, & permissæ sunt aliquæ deceptiones, seu simulationes, consistentes pracise in artificio ludentis absque eo quod vitient naturam ludi, & injuste lædant colludentem. Primo igitur qui scit se meliorem ludum habere, potest metum simulare, & formidinem, ut adversarius audacior factus sponsionem augeat, & ipse eam acceptando majus lucrum reportet; Secundo, qui scit se meliorem ludum habere, & securus est jam de victoria, potest augere sponsionem, ut quid magis lucretur; Tertio, qui scit se inferiorem ludum habere, atque ideo esse amissurum, potest simulare habere ludum majorem, & augere sponsionem, ut alter perterritus recuset acceptare sponsionem, & relinquat ipsi quod jam antecedenter ad illam sponsionem appositum erat; Quarto, qui videt adversarium plures chartas accipere; quam debeat, potest tacere, ut propter ipsum excessum debeat postea perdere, quod appositum est; Quinto denique licitæ sunt generaliter omnes illæ deceptiones, & simulationes, quæ secundum leges illius ludi, quo luditur, communiter permittuntur; In dubio autem standum est judicio peritorum. *Sic communiter Doctores.*

47 Sunt autem in ludo prohibitæ deceptiones, & fraudes sequentes. Primo, si quis designet chartas notis aliquibus occultis, vel quid simile efficiendo, ut eas a tergo cognoscat; Unde hic tenetur lucrum restituere, & id quod alter lucratus fuisset, nisi illas fraudes commisisset. Trullench. *in Decalog. t.*2. *lib.*7. *c.*27. *dub.*2. *n.*4. Regin. *in praxi t.*1. *l.*10. *c.*29. *n.*385. Amicus *t.*4. *de justit. disp.*28. *sect.*4. *nu.*27. Rosignol. *l. c. nu.*4. & alii passim.

48 Secundo, si quis accuset plura puncta, ac habeat, & hac ratione lucretur, ceteroquin amissurus; Unde hic tenetur restituere, nedum lucrum hac fraude reportatum, sed etiam aliud æquivalens, quod ipse certo amisisset, si alter deceptus excedebat in punctis. Diana *par.*7. *tract.*9. *resolut.*47. Rosign. *loc. c. num.* 3. Dicastill. *de just. lib.*2. *tract.*18. *disp.*5. *dub.*3. *num.*22. Alcozer *tract. de Ludo cap.*20. *dub.*1. & alii passim.

49 Tertio, si quis dolose primam manum surripiat in ludo sibi non competentem, sed alteri, & ex illa dolosa subreptione lucrum acquirat, ceteroquin non acquisiturus; Unde hic tenetur restituere, nedum totum lucrum, sed etiam id quod ipse certo esset amissurus, nisi illam manum dolose usurpasset. Diana *part.*7. *tract.*9. *resolut.*45. Rosignol. *loc. cit. num.*9. Dicastill. *de justit. lib.*2. *tract.*18. *disp.*5. *dub.*3. *n.*14. & alii.

50 Quarto, si quis ex collusoribus data opera se constituat in loco, ubi chartas adversarii videre possit, & de facto videat; Unde si hic ex tali visione victoriam reportet, ceteroquin non reportaturus, tenetur lucrum restituere. Diana *part.*7. *tract.*6. *resolut.*50. Sanchez *in opus. tom.*1. *lib.*1. *cap.*8. *dub.*12. *num.*9. cum aliis ibi citatis. Rosignolus *loc. cit. numer.*5. Trullench. *in Decalog. tom.*3. *disput.* 31. *num.*37., & alii.

51 Quinto, si quis ludens ex aliquo circumstante secreto admoneatur de statu alterius collusoris facientis, seu augentis sponsionem; Unde hic si ante monitionem decreverat non acceptare, tenetur ad restitutionem, & in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor; Si vero ante talem significationem, seu monitionem anceps erat utrum acceptaret, vel non tenetur restituere solum quo ad partem, & non quo ad totum, & in ejus defectu tenetur ipse secretus monitor. Si autem ante talem significationem jam absolute, & vere decreverat acceptare, ad nihil tenetur. Trullench. *in decalog. to.*2. *l.*7. *c.*27. *dub.*2. *n.*4. Dicast. *de just. l.*2. *tract.*18. *disput.*5. *dub.*3. *num.*31. Molfesius *in Summa tom.*2. *tract.*12. *c.*21. *n.*58. Ro-

fignol. *l. c. n.6.* Sayrus *in Clavi Regia l.9. c.12. n.23.* La Croix *lib.3. p.2. n.1085.*

52 Sexto, si quis ludens alteri collusori non advertenti minus solvat, quam perdiderit; Unde hic tetetur absolute restituere reliquum, quod non solvit, & vere perdidit. Diana *p.7. tr.9. resol.53.* La Croix *l. c. n.1084.* & alii communiter.

53 An autem ludens peccet contra justitiam, & teneatur ad restitutionem, si non moneat collusorem errantem contra se in numerandis punctis, vel in non accipiendo primam manum sibi competentem in ludo, & ideo ipse perdat, & ille lucretur? Affirmant Navarrus, Ludovicus Lopez, & alii apud Sanchez *loc. cit. dub.14.* Azorius *par.3. lib.5. cap.25. quæst.3.* Philiarcus *de Offic. Sacerdot. tom.2. p.5. lib.5. cap.2.* Lessius *lib.2. cap.26. dub.3. num.14.* Amicus *tom.5. de Justitia disp.28. sect.4. num.30.* Marchantius *in quæst. Pastor. part.1. cap.8. proposit.10. quæst.1. cas.5.* Molina *de justitia t.2. tract.2. disp.517. in fine*, Trullench. *in decalog. tom.2. lib.7. disput.27. dub.2. num.5.* Rosignol. *loc. cit. nu.7.* Rebellus *lib.12. qu.3.* & alii addentes, nisi consuetudo in tali loco obtinuerit, quod collusores non teneantur monere de hujusmodi errore; Negant tamen Sanch. *loc. cit. dub. 14.* Diana *part.7. tract.9. resolut.44.* La Croix *lib. 3. part.2. num.1084.* & alii, qui dicunt quod licitum est non monere Adversarium de tali errore, licet ideo perdat; quia ludens tenetur ipse attendere ad suum negotium, & Leges ludorum permittunt errores; cum ut docet Alcozer *tract. de Ludo cap.20. dub. 3.* quem videtur sequi Lugo *loc. cit. num.36.* Hurtadus de Mendoza *de controv. disput.8. difficult.7.* hæc ludi lex sit, ut error proprius noceat erranti, dummodo alter positive non decipiat.

54 An vero multo magis in arte ludi peritus ludens cum multo minus perito, teneatur ipsi restituere lucrum ab eo reportatum ratione talis suæ majoris peritiæ? Respondendum est cum distinctione; Vel ille multo magis peritus nescit collusorem esse ita imperitum; & tunc potest totum lucrum retinere, quia nulla intercessit deceptio. *Communis*, cum Diana *part. 7. tract.9. resolut.30.* La Croix *loc. cit. num.1069.* Vel talis multo magis peritus scit collusorem esse multo minus peritum; & hic ab ipso, vel ab aliis admonitus de illius longe superiore peritia, vel aliunde eam sciens, nihilominus vult secum ludere; & tunc etiam nihil tenetur restituere, quia hic in tali casu censetur cedere juri suo, quod habebat ad æqualitatem servandam in ludo. Scienti enim, & consentienti non fit injuria, Sanchez *in opuscul. tom.1. lib.1. c.8. dub.13. num.7.* Diana *part.7. tract.9. resolut.31.* Dicastill. *de justit. lib.2. tract.18. disp.5. dub.1. num.8. & 12.* Faustus *in specul. Confessor. disput.32. quæst.3.* Rosignol. *loc. cit. §.1. num.12.* La Croix *loc. cit.* & alii; Vel tandem talis scit se esse multo magis peritum, & ideo est moraliter certus se lucraturum, & collusor id nescit, & si sciret non esset lusuras, & tunc tenetur restituere, quia in collusoribus debet esse æqualitas spei lucrandi, & periculi perdendi; In hoc casu autem ex parte ludentis multo minus periti reipsa spes lucrandi est fere nulla, periculum vero perdendi est prope certum; & e contra ex parte ludentis multo magis periti; adeoque ludus est inæqualis, & consequenter injustus, & restitutioni obnoxius. Sic Lugo *loc. cit. num.44.*, ubi dicit ita tenere Molinam, Lessium, Rebellum, Medinam, Petrum Ledesmam, Azorium, Emman. & alios omnes communiter. Sic Rosignolus *loc. cit.* cum aliis apud ipsum; Sic cum aliis Sporer *tom.2. tr.7. in complement. VII. Præcept. decalog. cap.6. sect.4. num.67.* ubi appellat hanc sententiam communem, & veram. La Croix *loc. cit.*, ubi appellat communissimam; Quamvis Toletus, Covarr. & alii apud ipsum *ibid.* doceant etiam in hoc casu ipsum multo magis peritum nihil teneri restituere, & alii cum Diana apud eumdem *ibid.* dicant ad summum teneri ad partem majorem, vel minorem pro gravitate, vel levitate periculi, quod subiit.

Lusor, qui ludo exponit monetam malam, si habet verum animum substituendi bonam in casu, quo perdat, potest licite retinere, quod cum ipsa mala lucratur; Si autem non habet verum animum substituendi bonam in casu, quo perdat, nullimode lucrari potest ratione inæqualitatis cum collusore. Diana *loc. cit. res.25.* la Croix *loc. cit. num.1077.* & alii passim. 55

Ludentes ludo Legibus prohibito per se loquendo seclusо scandalo & contemptu, aliove malo accidentali, nec peccant, nec si lucrentur, tenentur lucrum restituere in Foro conscientiæ ante sententiam Judicis; Sic Card. de Lugo *tom.2. disp.31. num.60.* ubi cum plurimis ibi citatis dicit hanc esse communem, & veram sententiam. Rosign. *l. cit. §.8.* cum multis ibi citatis. Sporer *l. cit. num.81.* ubi dicit quod sic docet jam communis Doctorum, quos citant & sequuntur Molina *disp.513.* Sanchez *lib.1. Consil. cap.8. dub.1.* Lessius *cap.26. dub.3.* la Croix *l. cit. num.1086.* ubi dicit quod sic communissime tenent Aleni. Sotus, Medin. Covarruv. Molina, Trullench., Dicastill. Sanchez, Less. Dian. Tamburin. Lugo, Sporer, & alii contra S. Thomam, S. Bonaventuram, Silvestrum & alios dicentes lucrantem ludo per Legem adhuc vigentem prohibito, teneri restituere in Foro conscientiæ. Et ratio nostræ conclusionis est, quia tali ludo ludentes, & lucrantes non peccant, nec restituere tenentur de jure naturæ, quia ludus hic de se est contractus justus, & licitus servatis debitis conditionibus. Nec etiam est talis obligatio de jure communi positivo, quia Leges humanæ eum ludum, & translationem dominii non irritant, sed solum præcipiunt restitutionem faciendam victo petenti in Judicio post sententiam Judicis; Hæc enim sunt præcisa verba *L. Alearum*, *Cod. de Aleatorib.* ibi: *Nulli liceat in publicis, vel privatis domibus, vel locis ludere, neque in genere, neque in specie; & si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio* (scilicet victi ad solvendum); *sed solutum reddatur, & competentibus actionibus repetatur ab his, qui dederint, vel eorum heredibus, aut his negligentibus a Patre, aut defensoribus illius Civitatis; vel recipiat Fiscus, non obstante 50. annorum præscriptione.* Unde inferunt Doctores, quod Victor non teneatur restituere pretium solutum, seu lucrum ipsi victo repetenti illud extrajudicialiter, sed solum si ipse, vel ejus heres repetat in Judicio, & sententia a Judice proferatur, ut clare colligitur ex verbis illis, *& competentibus actionibus repetatur.* 56

Potest tamen victus terrere victorem comminando ei repetitionem lucri, seu pretii soluti in Judicio, & sic 57

fic pacifci cum ipso extrajudicialiter de aliqua parte reddenda, seu restituenda, eo quod Juri cedat non repetendo in Judicio. *Communis*, cum citatis Do-
58 ctoribus. Si autem victus solum ficte minetur, non habens animum vere repetendi in Judicio, Salas *dub.*28. Molina *disp.*515. Alloza *sect.*1. *num.*9. Lugo *loc. cit. num.*72. dicunt non esse tutum, quia per dolum, & fraudem cogeret victorem ad sic transigendum. Sed Lessius *loc. cit.* Tamburin. *cit.* §.1. *num.*10. Sporer *loc. cit. num.*81. aliique cum Diana *loc. cit. resolut.*18. dicunt esse tutum, quod probabile esse fatentur Sanchez, Castrop. Trullench. Dicastill. & alii, quia revera habet Jus repetendi in Judicio, quod pretio æstimabile est; & illi Juri cedit pro restituta parte, cui non cederet, nisi pars restitueretur, adeoque videtur id posse licite facere.

59 Qui ludo prohibito lusit credito, & perdidit, est in conscientia naturaliter obligatus ad solvendum, quia contractus ille ludi est validus, & Legibus humanis non irritatur, adeoque dat Jus victori ad lucrum; promissio enim mutua, valida, onerosa, & acceptata, debet Jus aliquod ex justitia parere, & per consequens obligationem in promittente. Sic tenent Joannes Medina, & Castro apud Molinam *disp.*516. Corduba *in Summ. qu.*98. Conradus *qu.*196. Franciscus Garcias *de contractibus part.*2. *quæst.*19. Azorius *part.*3. *lib.*5. *cap.*24. *quæst.*7. Sporer *loc. cit. num.*83. la Croix *loc. cit. num.*1087. & alii. Verumtamen potest victus se tueri exceptione Legis alearum, ut etiam in conscientia solvere non teneatur, quia illa Lex non tantum est lata in pœnam lucrantis tali ludo, sed etiam in favorem victi, ut solvere non teneatur, si petat exceptionem ipsius. Navarr. *c.*20. *num.*17. Molina *disp.*515. Tolet. *lib.*5. *c.*27. Lessius *cap.*26. *dub.*4. Layman *cap.*21. *num.*3. Lugo *loc. cit. num.*70. Adrianus, Aragonius, Covarr. & alii, quos affert Salas *dub.*26. *num.*2. qui *num.*4. amplectitur hanc sententiam cum Rebello, & Valentia, nempe posse victum non solvere, si petat in Judicio, ut cassetur promissio. La Croix *loc. cit. num.*1087. Sporer *loc. cit. num.*83. ubi testatur de communi; Et ratio est, quia cui Jus dat actionem repetendi jam solutum, eidem multo magis dat exceptionem antequam solvat; textu expresso *in l. Invitus* 156. *ff. de Regul. Juris*, ibi: *Cui damus actionem, eidem & exceptionem competere multo magis quis dixerit*, *& c. Qui ad agendum* 71. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Qui ad agendum admittitur, est ad accipiendum multo magis admittendus.* Jus autem commune dat actionem repetendi jam solutum ei, qui ludo prohibito perdidit, & jam solvit, *c. l. Alearum*, *Cod. de Aleatorib.* adeoque ei multo magis competit actio ad non solvendum, antequam solvat. Ad quid enim in hoc casu esset solvere id, quod statim potest repetere? Frustra enim solvitur quod statim repetendum est; *l. Dolo* 8. *ff. de doli mali exceptione*, *& capit. Dolo* 59. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Dolo facit, qui petit quod restituere oportet eumdem.* Unde cum retinere propriam rem, antequam detur, vel ipsam jam datam iterum repetere, reipsa æquivaleant, non erit injustitia, ut inquiunt Tamburin. *loc. cit. num.*11. Sporer *loc. cit. num.*83. La Croix *loc. cit. num.*1087. & alii, alterum modum commodiorem absque inutili circulo eligere. Hinc *l.*3. *ff. de compensatione* dicitur; *Interest nostra potius non solvere, quam solutum repetere.*

An autem qui ludit ludo prohibito cum animo 60
utendi hoc beneficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi per sententiam Judicis si perdat, possit licite retinere lucrum in casu, quo lucretur? Molina, Reginald. Dicastill. Lessius *cit. cap.*26. *num.*31. dicunt ipsum teneri restituere id, quod lucratur, quia talis decipit adversarium falso significans se illi cessurum esse si vincat, quam deceptionem, si ille sciret, certe non luderet; deinde non ponit æqualitatem requisitam inter ludentes. Sanchez autem *loc. cit. dub.*5. *num.*1. Lugo *cit. num.*53. Sporer *loc. cit. num.*84. La Croix *loc. cit. num.*1088. & alii cum Diana *loc. cit. resolut.*25. probabilius dicunt, ludum esse validum, & dictum ludentem posse licite retinere lucrum, quia intentio adimplendi non est de essentia promissionum, vel contractuum, adeoque etiam licet talis non habeat intentionem solvendi pretium, ludus tamen erit validus, & transferet dominium lucri. In reliquo autem utitur suo Jure, ex beneficio Legis concedentis sibi exceptionem, ne teneatur solvere; vel actionem ad repetendum solutum, si jam solverit; Collusor autem sibi imputet, si ludit tali prohibito ludo, qui dat Jus suo colludenti, vel non solvendi, vel solutum repetendi; Neque est inter ipsos inæqualitas, quia etiam alteri competit idem beneficium Legis, si perdat.

Quamvis victus antecedenter renuntiaverit dicto 61
beneficio Legis, scilicet non solvendi, vel solutum repetendi, potest nihilominus postea adhuc uti tali beneficio Legis, quia omnis ludens promittit irrevocabiliter solvere, & tamen Lex vult, ut non obstante promissione solvendi, possit adhuc non solvere, vel solutum repetere, cum ipse per talem promissionem non possit vim Legis enervare; Sic tenent Rebell. Salas, Lessius, Diana *loc. cit. resolut.*26. Lugo *loc. cit. num.*65. La Croix *loc. cit. num.*1089. & alii.
Si tamen renunciaverit dicto beneficio Legis cum ju- 62
ramento, jurando scilicet se non usurum tali beneficio, tunc stare debet juramento, quo non potest licite non solvere, & licite repetere solutum. Si enim id sub juramento promisit, debet observare cum sit omnimode observandum juramentum promissorium de re licita. Molina *disput.* 515. La Croix *loc. citat. num.*108. Lugo *loc. cit. num.*66. Sporer *loc. cit. n.*83. Lessius *loc. cit. num.*26. & alii, quos affert, & sequi-
tur Salas *dub.*26. *num.*7. Dicunt tamen Navarrus, Co- 63
varr. Valentia, Toletus, Vega, Henriquez, Diana, & alii, quos refert, & sequitur Salas *loc. citat. num.*8. posse petere relaxationem juramenti, & hac obtenta, uti dicto beneficio Legis; At melius negant Molina, Sotus, Lessius, Rebellus cum Card. de Lugo *loc. cit. num.*66. La Croix *loc. cit. num.*1089. & alii, quia cum tale juramentum sit de re licita, & de solutione, quam absque peccato accipere, & retinere potest victor, videtur confirmare contractum & dare jus ex justitia, in cujus præjudicium non potest Prælatus relaxationem concedere.

An autem victor possit licite impedire, ne a Judi- 64
ce condemnetur ad restitutionem? Omnes communiter docent posse id licite facere, si sine vi, vel fraude

de impediat v. gr. pure negando ſe luſiſſe, donec probetur. Si autem de hoc interrogetur judicialiter a Judice, quamvis Molina, Sanchez, & alii cum Diana *loc. cit. reſol.* 27. dicant ipſum non teneri fateri, ſe luſiſſe tali ludo, & lucratum fuiſſe, ſi probari non poſſit; tamen ſi de hoc interrogetur judicialiter a Judice, Leſſius *loc. cit. num.*21. Lugo *loc. cit. num.*64. La Croix *loc. cit. num.*1090. & alii probabilius dicunt teneri fateri, quia Lex non eſt pure pœnalis, ſed diſpoſitiva, & Judex habet Jus ad interrogandum, cum non agatur de punitione, ſed de reſtitutione a Lege conceſſa.

65 Quo ad ſponſionem, quæ fuit deſcripta *ſupra n.*3.
adductis ibi *num.*4. conditionibus ad ipſam requiſitis,
cum ſit ludo valde affinis, de ipſa eſt concludendum
proportionaliter, ſicut hactenus de ludo fuit concluſum; Unde hic ſolum aliqua ſpecialia de ſponſione
66 adducuntur. Qui certus eſt de eventu, vel veritate
rei regulariter loquendo nequit ſponſionem inire, &
67 inde lucrum accipere. *Communis*. Et ratio eſt clara;
quia, qui certus eſt de eventu, & veritate rei, nullo periculo perdendi ſe exponit, ut ſe exponit alter, qui ſi id ſciret, nollet ſpondere cum ipſo, adeoque defectu æqualitatis inter ſponſores, eſt illicita talis ſponſio, nec ex ipſa poteſt aliquod lucrum accipi, & ſi ſit acceptum, debet reſtitui. Notanter autem dicitur, *regulariter loquendo*, quia ſi quis a principio certus videatur de veritate rei, quam ſuſtinet, & poſtea altero pertinaciter contradicente, & ſpondere volente, incipiat formidare, & dubitare reflectens contigiſſe alias ut deceptus fuerit etiam in iis, quæ ſibi prius certa apparebant; poterit tunc licite ſpondere, & lucrari propter aliquale illud periculum, cui in ſua exiſtimatione ſe expoſuit. Molina *diſput.*508. *ante fin.* Lugo *loc. cit. num.*79. qui teſtatur de communi.

68 An autem, quando qui habet certitudinem, proteſtatur alteri, ſe eſſe certum, nec velle, aut poſſe ſpondere, quia nulli ſe exponit periculo, & tamen ille alius contendit, & vult ſpondere, non obſtante illa ſibi proteſtata certitudine, an inquam ille poſſit ſponſionem acceptare, & lucrum inde recipere, ſeu receptum licite retinere? Affirmant multi, inter quos Navarr. *in Manual. cap.*19. *num.*18. Diana *tom.*3. *tr.*4. *miſcellan. reſol.*176. Villalobos *in ſumma tom.*2. *tract.* 28 *diffic.*6. *nu.*2. Buſemb. *lib.*3. *part.*2. *cap.*3. *dub.*13. *num.*4. Ludovicus Lopez, Medina, quos affert, & ſequitur Sanchez *lib.*1. *conſil. cap.*8. *dub.*13. *num.*11. Layman *l.*3. *tract.*4. *cap.*21. *num.*4. ubi dicit hanc ſententiam eſſe veram, & alii: quia tunc, dicunt ipſi, nulla eſt fraus, aut injuria, cum ſcienti, & volenti non fiat injuria. & ſibi debet alter imputare ſuam temeritatem. Alii tamen id negant, ut Molina, Alcozer, Franciſcus Garcias, Leſſius, Bonacina, quos citat, & ſequitur Lugo *loc. cit. num.* 81. & alii, quia tunc, dicunt ipſi, non ſervatur æqualitas, quæ requiritur ad contractum ſponſionis, ut uterque æquale periculum ſubeat, poſſitque & vincere, & vinci; Filliucius autem *tract.*25. *cap.*2. *numer.*24. ſecutus a Sporer *loc. cit. num.*85. & ab aliis recte dicit primam ſententiam eſſe ſatis probabilem, ſed ſecundam eſſe magis juſtam, & tutam.

Additiones ex aliena manu.

Libet de Ludo, tum de Sponſione diſſerere ſecunnum jus civile, quod utinam ubique gentium ſervaretur.

Ludus vel eſt *fortunæ*, vel *virtutis*. Plura autem 69
jure civili contra Aleatores ſancita ſunt, quæ tamen
ad omnes luſores *fortunæ* pertinent, ut tradunt Andr.
Senſileb. *de Alea veter.*, & Paſſus Juſt. *de Alea ſeu* 70
curanda in pecuniam ludendi cupiditate. Huc I. perti- 71
net generalis prohibitio Ludi fortunæ tam in privatis,
quam in publicis domibus; *l. fin. Cod. de Aleat.* II. 72
quod Ludo perditum Victori petere non liceat; *l.*1.
& 3. *Cod. d. tit.* III. quod victus & hæres ipſius per- 73
ditum condicere valeat non ſolum ab ipſo Victore,
ſed & ab ejus heredibus; *d. l.*1. *C. d. t.* IV. quod ſi victus 74
pecuniam repetere negligat, id facere queat vel ipſius
Pater, vel Magiſtratus Civitatis, vel tandem Fiſcus; *d.*
*l.*1. *C. d. tit.* V. quod etiam Epiſcopis incumbat proſpi- 75
cere ut hoc fiat, & eo nomine Præſidum auxilio utantur; *l. final. Cod. d. tit.* VI. ut huic repetitioni non 76
niſi 50. annorum præſcriptio obſtet; *d. l.*2. *Cod. d. tit.*
VII. ut cautio ſuper aleæ uſu data ſit irrita, & condi- 77
ci poſſit; *l.*1. *Cod. dict. tit.* VIII. ſi quis verberaverit 78
Hoſpitem Luſores tolerantem, damnumve ei dederit, nulla huic detur actio; *l.*1. *in princ. ff. d. tit.* IX. 79
qui alium ad ludendum compulit, in Latomias vel
vincula publica condemnandus; *d. l.*1. *in fin. ff. d. tit.*
X. Nec venia digni qui licet ab initio ad luſum non 80
coegerint, victi tamen dimittere nolunt; *l.*2. *in principff. d. tit.* XI. quod. etiam adverſus Parentes illius, 81
qui in alea quid lucratur, repetitio, danda ſit; *leg.*
final. in fin. ff. d. tit. Quod tamen procedere reor, ſi 82
Parentum conſenſu Filii ludo indulgeant, vel filiis 83
certam pecuniam ad ludendum dent.

De pecunia ad Ludum de quo diſſerimus *fortunæ* 84
credita, an ea repeti poſſit, nihil ſpeciatim definitum
eſt. Cæterum intereſt, num ea credita ſit a colluſore, an a Receptatore luſorum, an a tertio. Colluſori
& Receptatori Luſorum actionem communiter dene- 85
gant DD. Vide Pfeil *conſil.*28. *num.*6. Marſmann. *in*
*Miliologia cap.*2. *fer. per tot.* Coler. *part.*1. *dec.*173.
*num.*9. Berlich. *part.*1. *deciſ.*66. At quod attinet ad 86
Tertium, ei dant actionem Carpzov. *l.*6. *Reſpons.*96.
*num.*15. Berlich *part.*1. *d. dec.*66. negat vero inter alios Bruneman. *ad l.*8. *num.*3. *ff. pro Emptor.* Hactenus de Ludo fortunæ.

Ludus *virtutis* permiſſus eſt, ſi honeſtati non re- 87
fragetur, & ſanitatis cauſa modice adhibeatur. Quorſum ſpectat locus Ciceronis *lib.*1. *Officior.* §.103. ibi: *Non omnem damus ludendi licentiam, ſed eam, quæ ab honeſtis actionibus non ſit aliena.*

Videamus nunc quos virtutis Ludos permiſerint 88
jura noſtra. Paulus illos recenſet *in l.*2. §.1. *ff. d. tit.* *Si quis*, inquit, *certet haſta, vel pila jacendo, vel currendo, ſaliendo, luctando, pugnando, quod virtutis cauſa fiat.* Conſule vero Gottofred. ibidem, tum Pancirol. *Theſaur. variar. lection. lib.*1. *c.*48. *in princ.*

Sed nec omittendum eſt, quinque ludorum ſpecies 89
recenſeri & permitti a Juſtiniano *in L.*1. & *final. C. d. titul.* Confer & Pancirol. *Theſaur. variar. Lect. lib.*1. *c.*47. & Marſmann. *in Miliologia c.*2.

De Lottaria, ſive olla fortunæ quæri ſolet an plus 90
juris

juris hic subsit, quam in Ludo fortunæ alio? Ollas hasce defendunt plures, modo eæ publica auctoritate
91 sint constitutæ. Adi Molin. *de Just. & Jur. tr.* 2. *disp.*509. *fer. per tot.* Kloch. *de Ærar. lib.* 2. *c.* 118. *nu.*4. Martin. del Rio *lib.*4. *Magic. disquisit. cap.*4. *q.*1. Illas vero impugnat Dedekenn. *consil. theolog. vol.* 2.
92 *tit.*8. *numer.*15. Amesius *de casib. Conscient. cap.*23. Sed de hac quæstione alibi ex professo differendum.
93 Reliquum est, ut verba faciamus de sponsione. Hanc vulgo licitam dicunt ex sententia *Martiani in l.*3. *ff. d. tit.* sed omittunt limites ab eodem Jurisconsulto adjectos, ut scilicet in aliis casibus ubi pro *virtute* certatum non est sponsionem facere non liceat. Quinimo ex *leg. fin. §. Nec permittimus C. d. tit.* ubi virtutis causa sponsio, sit ultra unum solidum si multum dives sit exponere prohibitum. Vide Wissembach. *ad tit. hunc ff. de Aleator §.*18.

(*) NOVA APPENDIX.

Noviss. Adject.

Ne Lectores non pauca, quæ ad hunc Articulum pertinent, ab Auctore omissa, aliunde petere cogantur, ea hic subjicienda duximus.

1 UT Ludus, quatenus pro contractu accipitur licitus sit, præter quatuor conditiones ab Auctore nostro num. 2. propositas, tres Antoine, atque alii Theologi vulgo requirunt. Harum prima est, ut serventur omnes conditiones ad ludum honestum necessariæ: quia ludus ut contractus continet, ac supponit ludum generatim, cui est accessorius.

2 Ludus vero generatim ex Antoine in Tract. de Contractibus cap.XI. quæst.1. est jucundum aliquod dictum, vel factum ad animi relaxationem ordinatum. Ejus finis proximus est, ut animus oblectatione relaxetur, fiatque aptior ad applicationem, ac intentionem necessariam, eo modo, quo vires corporis per somnum reficiuntur: quies enim animæ delectatio; inquit S. Thomas 2. 2. quæst. 168. art.2. Hic ludus tam potest esse honestus quam dormitio, si cum debitis circumstantiis ob finem honestum exerceatur, pertinetque ad virtutem, quam Aristoteles & S. Thomas eutrapeliam vocant, quæ est species temperantiæ, per quam homo dirigitur ac inclinatur ad modum in ludo tenendum.

3 Ut autem ludus sit licitus, hæc ex communi sententia requiruntur. 1. Ut ludi genus nullo jure sit prohibitum 2. Ut non sit occasio peccandi, nec scandalum aut damnum ullum cuiquam pariat. 3. Ut modus debitus, decorum, & omnes circumstantiæ debitæ serventur, ita ut congruat personæ, tempori & loco &c. nam bonum ex integra causa, malum ex quovis defectu. Hinc Conc. Senonense prohibet clericis, ne in publico ludant pila, aut aliis ludis, maxime cum laicis, ob indecentiam 4. Ut nec sæpius nec diutius ludatur quam exigit necessitas reficiendi vires animi, & eum expeditiorem reddendi ad debita officia. Necessitas enim est mensura ludi sicut cibi & potus. *Parum autem de delectatione sufficit ad vitam quasi pro condimento, sicut parum de sale sufficit in cibo*, ait Aristoteles a S. Thoma quæst. cit. art.4. relatus. His adde ut ludus necessarius referatur ad finem honestum; nam homo semper propter finem honestum agere tenetur. Altera conditio est, ut non ludatur principaliter ob lucrum, quia finis proximus ludi est animi levamen, & oblectatio ut animus vegetior atque aptior fiat ad debita munera propter Deum obeunda. Nec illud prætermittendum lucrum, qua lucrum, finem honestum esse non posse. Ceterum qui ludit ex intentione primaria lucrandi, inquit Cuniliati Tractat.x. cap.xi. §.1. num. 111. cum communiori Cajetani, & Soti non peccat lethaliter, quia revera non desideratur damnum proximi, sed desideratur res proximi, ita ut ad ludentem perveniat modo justo; & quemadmodum non est lethale, desiderare rem etiam pretiosissimam, ita ut sibi perveniat modo justo, puta aut donatione, aut alio justo titulo; ita in præsenti. Secus dicendum, si lucrum intentum prævideretur allaturum familiæ colludentis grave detrimentum, ut dixi; tunc enim sicut illicitum esset, ludum continuare lucrando, ita illicitum quoque est, tale lucrum intendere. Si quis autem moderate ludendo intenderet lucrum, non propter ipsum lucrum, sed puta, ut filiæ dotem convenientem constituat &c., tunc nec veniale forte videretur.

Tertia conditio est, ut summa, quæ ludo expo- 4
nitur, sit modica secundum cujusque facultatem & conditionem, & non major quam opus sit ad excitandum cum oblectatione animum, & impediendum ne ludus langueat.

De Regularibus ludentibus Cuniliati Tractatu XVI. 5
cap.II. §.IV. num.V. & seq. scribit: „ Circa ludos „ Alearum, italice *di fortuna*, & præcipue chartarum, quantum dedeceat Ecclesiasticas personas, „ & præcipuæ Regulares, declarant Sacri Canones, „ Ordinumque regulæ; & idcirco Theologi communiter damnant peccati lethalis religiosos hujusmodi ludis, præcipue frequenter, operam dantes: „ sufficiet afferre duos recentiores perdoctos, nec „ de severitate doctrinæ suspectos. Primus est P. Passerinus tom.2. q.187., art.2. „ *Ludi chartarum*, „ ait ipse, *maxime cupiditati, & avaritiæ deserviunt* „ *eo quod de uno ex illis ad alium est facilis transitus...* „ *Inde est quod nedum in religionibus Observantibus,* „ *sed & in omni Religione Prælati hujusmodi pestes,* „ *& ludos voluptuosos, nulla consuetudine obstante,* „ *juxta sancita in Concil. Tridentino sess.*22. *cap.* 1. *de* „ *reformat., extirpare debent; & graviter peccant, si* „ *id non faciant, & si hujusmodi ludos permittant; &* „ *multo amplius si dent licentiam eis ludendi suis subditis*. (at, dico ego, quid? si forte Superior ipse „ suo exemplo oppositum doceret?) *Manifestum est* „ *enim, quod per usum horum ludorum sub prætextu* „ *recreationis fratrum, sternitur via ad dissolutionem* „ *Religionum*: „ hæc Doctor primus. Audi secundum; qui est P. Rotarius tom.1. 2. lib. 3. cap. 1. „ puncto 12. n.13. & 14., ubi concedens, quod nos „ non audemus concedere, nempe licere aliquando „ regularibus, chartis ludere, deinde sic scribit.„ „ *Secus dicendum, si sæpe vacarent prædictis ludis;* „ *nam tunc difficile excusarentur a mortali* (nota bene) „ *etiamsi luderent sine scandalo, ut ex communi Doctorum testatur Lezana verbo ludus num.*4. *Erit autem* „ *ludus frequens, & ludens dicitur consuetudinarius,* „ *si semel in hebdomada fiat juxta Bordonum resol.*33. *num.*3.

„ *num. 3. Claudit demum hoc punctum Giribaldus*
„ *gravibus verbis, quibus invehitur in religiosos sæpe*
„ *ludentes ludis vetitis alearum & taxillorum, causa*
„ *lucri.* Rosignolus: *sive hoc faciant, nescientibus, ut*
„ *communiter contingit; sive etiam videntibus, & non*
„ *contradicentibus Superioribus, (verba ipsius sunt)*
„ *abominabile hoc vitium est, ut religiosum statum,*
„ *& perfectionem evertat, sanctitatem comminuat,*
„ *vota disrumpat. Heu quam gravibus pœnis ad su-*
„ *premum Dei Tribunal obnoxii erunt, nedum religiosi*
„ *ludentes, sed Superiores etiam scientes, & corru-*
„ *ptelam hanc non resecantes, quæ cedit nedum in ani-*
„ *marum perniciem, sed etiam in Religionis eversio-*
„ *nem! Ex dictis patet, communem sententiam esse,*
„ *quod etiamsi non obstent decreta, neque sit scan-*
„ *dali periculum, neque ingens pecunia ludo exponа-*
„ *tur; tamen in religioso consuetudo ludendi nequit a*
„ *mortali excusari, cum nimis adversetur statui reli-*
„ *gioso.* Ex his inferri debet primo, ex communi, Su-
„ periores permittentes introductionem ludi charta-
„ rum in suos conventus, graviter peccare, sicu-
„ ti & introductam extirpare non procurantes. Se-
„ cundo dictis ludis religiosos utentes, saltem
„ aliqua frequentia, certo peccare lethaliter; dixi
„ saltem aliqua frequentia, ut communem opinio-
„ nem indicarem: cæterum adopto opinionem sem-
„ per damnantem ut mortales in religiosis hujus-
„ modi ludos; nisi forte parvitas materiæ, nempe
„ brevissimi temporis, & magnæ raritatis excuset;
„ eo quia & jura Ecclesiastica nimis urgeant; & hu-
„ jusmodi ludi nimis regulari statui adversentur; &
„ regulares obligationes, præcipue studium perfe-
„ ctionis exterminent. Tertio inferendum, graviter
„ peccare Superiores, qui, ubi toleratur abusus pe-
„ culii, concedunt religiosis ludentibus aliis ludis
„ honestis & non vetitis, puta tesseredibus, scac-
„ chis, pilla &c., ut pecuniam exponant, quamvis
„ intra claustra, quia id dissonat paupertatis voto,
„ & excedit suam auctoritatem, quæ nihil potest
„ circa ea quæ sunt voti læsiva. Eo vel magis, quod
„ est moraliter impossibile, impedire transitum paul-
„ latim de modica summa ad majorem, & de ma-
„ jori ad grandem, cum voti jactura semper majori:
„ Similiter peccare ipsos religiosos tam sine licen-
„ tia pecuniam exponentes, quam cum licentia;
„ quæ cum sit injusta, & sine honesta causa; quan-
„ doquidem discordet a voto, & a regularitate, ne-
„ quit licitum reddere actum. Si opponas: igitur
„ nil pretio æstimabile poterit cum licentia exponi,
„ ad acuendam honestam delectationem ludentium?
„ Respondeo, posse aliquid licite exponi de licen-
„ tia, puta imagines, cereolos &c., pecuniam vere
„ non; quia est esca nimis alliciens avaritiæ famen,
„ nimisque adversans voto; usus enim aliarum re-
„ rum, imaginum cereolorum &c. conceditur reli-
„ giosis quibuslibet; neutiquam usus pecuniæ, ob
„ datam rationem.„ Et Tract. x. de 7. Decalog.
„ Præcepto cap. xi. §. II. nu. iv. „ Ludentes ludo
„ alioquin permisso dominium habere debent eo-
„ rum, quæ ludo exponunt, ut patet. Hinc juxta
„ communem Pupilli absque Tutoris; & Minores
„ absque Curatoris; & Religiosi absque Superioris
„ licentia, nil exponere possunt, & qui lucratur,
„ tenetur lucrata restituere respective Tutoribus,
„ Curatoribus, Religioni: *eo quod lucretur ab his,*
„ *qui rem suam alienare non possunt*, ait S. Thomas
„ 2. 2. q. 32., a. 7. ad 2.„

Huc quoque pertinent, atque ut a Regularibus, & 6
Monialium Confessariis etiam atque etiam conside-
rentur, deprompsimus quæ scribit P. Ubaldus Giraldi
Expositionis Juris Pontificii Part. 1. sect. DLVIII.
pag. 269. seq. Sunt autem hujusmodi: „ Hic serio
„ monitos velim quoscumque paupertatis voto, tam
„ simplici, quam solemni, & hoc potissimum, ob-
„ strictos, ne cum periculo damnationis æternæ se
„ allucinentur, putantes sibi licitum esse citra sa-
„ crilegam dicti voti fractionem, pecuniam, cujus
„ usum habent, cuicumque ludo exponere, & præ-
„ sertim vulgo *del Lotto*, ea falsa innixi ratione,
„ quod id ludi genus, jam prohibitum a Benedicto
„ XIII. die 12. Augusti 1727. etiam sub pœna ex-
„ communicationis, Papæ reservatæ, permissum de-
„ inde fuerit a Clemente XII. in ejus *Motu proprio*
„ *9. Decembris* 1731. incipien. *Tra le molte angustie,*
„ *impresso in Typographia Camerali*: in hoc enim ex-
„ presse excluduntur quicumque paupertatis voto
„ obstricti sint, ibi „ Perciò ci contentiamo, che
„ nel nuovo Lotto, da noi, come sopra permesso
„ (Romæ tamen; & tota Ecclesiastica ditione dum-
„ taxat) possa qualunque persona dell'uno, e l'altro,
„ sesso, *non comprese però quelle, che venissero im-*
„ *pedite dal vincolo de' voti di povertà*: quæ ultima
„ verba repetita etiam leguntur in Edictis, de man-
„ dato ejusdem Pontificis, publicatis ab Eminen-
„ tissimo Urbis Vicario, & a Generali Thesaurario
„ sub die 12. dictorum mensis, & anni, in eadem
„ Typographia impressis. Nec existiment, se tutos
„ in foro conscientiæ, si id faciant cum licentia suo-
„ rum Superiorum, si forte hodie, & cum hac fa-
„ ciant; quandoquidem omnia jura proclamant,
„ his omnino interdictum esse, concedere propriis
„ subditis facultatem quidquam erogandi in usus
„ profanos & contra ipsorum statum, sed in neces-
„ sarios dumtaxat, licitos & honestos. Hinc (ita,
„ hoc certo, & incontrovertibili firmato principio,
„ inter alias DD. communiter infert Bartholomæus
„ a S. Fausto Congreg. Fuliensis, ordinis Cister-
„ ciensis, in *Thesauro Religiosorum lib. VIII. de voto*
„ *Paupertatis qu.* XCIV.): Prælatus non potest fa-
„ cere facultatem hujusmodi religioso, v. g. ut ex-
„ pendat pecuniam in ludos, luxus, & similia: &
„ quamvis prælatus prædictam licentiam concedat,
„ non ideo subditus excusatur a mortali, & a nota
„ proprietatis, si in materia gravi ea utatur. Et
„ ratio est, quia hoc non est dispensare, vel rectam
„ licentiam dare, sed dissipare, quia dispensatio est
„ discreta pensatio, necessitate vel utilitate suaden-
„ te; e at in pecunia ad libitum religiosi expendenda,
„ nunquam est salutifera dispensatio:. Neque iti-
„ dem sibi suadeant, tam Superiores in conceden-
„ do, licentiam, quam subditi in ea utendo, se mor-
„ tales peccati reatui non esse obnoxios, si expo-
„ nant præfato ludo, sicut & cæteris, parvam ali-
„ quam summam, ratione parvitatis materiæ; cum
„ enim non semel, sed pluries intra annum, & hic
„ in Urbe decem, & octo vicibus hanc prætensam
„ parvam summam exponere soleant, & sic conti-
„ nuando quolibet anno, non video, quomodo
dici

„ dici possit parvitas materiæ; eo pari modo, quo „ dici nequit, eum excusari a peccato mortali ratione parvitatis materiæ, a quo per pauca moraliter continuata furta ablata est magna summa totalis, juxta propositionem la XXXVIII. in ordine, inter alias proscriptas ab Innocentio XI. „ 2. Martii 1679. Neque tandem ad excusandas excusationes in peccatis, subsidium sibi ita tuto aucupari se posse credant a vivæ vocis oraculo, quod „ prolatum fuisse dictitant a laudato Clemente post „ publicationem relati *Motus proprii*, licere scilicet „ paupertatis vinculo obstrictis parvam aliquam pecuniæ summam prædicto ludo exponere, non „ obstante prohibitione, in eodem Motu proprio „ expressa, cum de eo nullo modo constet. Et „ quamvis ex attestatione aliorum fide dignorum, „ ut dictitatur, constaret, præsumi nequit, tantum Pontificem, ita zelotyptum ad sartam tectam „ fidelium pietatem servandam, voluisse dicto vinculo obstrictis aperire viam proprietatis, ipsis „ indulgendo, non ut raro, sed ut toties, quoties quolibet anno exponere possent prædicto „ ludo parvam aliquam summam, quæ integraret, „ ut dixi, magnam summam totalem contra votum „ paupertatis. Unde de hoc asserto vivæ vocis oraculo dicendum est, verum fuisse commentum, ab „ aliquibus excogitatum ad propriæ indulgendum cupiditati, palliandumque proprietatis vitium. Si qui „ vero citra lethalem culpam se tuto id, non semel, „ sed pluries in anno, facere posse credant, aut vi hujus præsumpti oraculi, aut alterius tituli, puta ad „ subveniendum, vel suæ, vel loci pii, vel alienæ „ paupertati, ipsi viderint, cum non meum sit de iis „ judicium ferre. Audiat tamen quid de iisdem sentiat S. Antoninus *part.11. tit.1. cap.23. §. 3. Sed & „ Religiosi, si quæ habent ad usum, vel per administrationem, illa tamen donare, vel alienare non „ possunt illicite, ut in LUDIS*. Est hic notandum, „ quod quamvis Clemens derogaverit Constitutioni „ Benedicti quoad excommunicationem, inflictam „ iis, qui prædicto ludo vacarent, hanc tamen firmam remanere declaravit contra illos, qui in ludendo uterentur pravis artibus, & detestabilibus, „ ac damnatis superstitionibus, ut dicam infra ad titulum *de Sortilegiis*, *ad cap.2. In tabulis* „ nempe pag.687. ubi hæc ex Motu proprio Clementis XII. refert: „ *Quanto poi alla pena della scomunica, vogliamo parimente, che resti ferma solamente contro „ quelli, che tratti da una folle speranza di vincere „ per mezzi riprovati, ed illeciti, usaranno nel giocare arti prave, o si serviranno di detestabili, e dannate superstizioni; quale deve credersi essere stata, „ ancora l'unica e principale mira del prenominato nostro Predecessore nell' imporla*. „ De hoc porro ludo qui plura cupit, legat Hieronymi Ercoli J. C. Romani Dissertationem *Del Giuoco del Lotto, che sia degno di essere da per tutto proibito* Romæ MDCCXXVIII. Confer Andreæ Hieronymi Andreucci Opusculum inscriptum: *L' osservanza divinatoria de sogni fatta scorgere inutile, colpevole, e pericolosa. In Roma* MDCCXLII. Inter alios præcipue legendus Anonimi Liber, cui titulus *Trattato de' Giochi permisse, o proibiti ai Christiani. Roma 1768. per il Barbiellini alla Minerva*. Meminerint quoque omnes Decreto 15. Julii 1732. proscriptum fuisse libellum, qui inscribitur: *Liste dell' Arti di tutte l' Estrazioni ridotte per ordine di Alfabeto*, ut constat ex Indice Librorum prohibitorum Benedicti XIV. Pont. Max. auctoritate publicato pag.160. (*)

LUNATICUS, & FURIOSUS. Vid. verb. *Irregularitas, art.2. nu.12.*

LUXURIA.

SUMMARIUM.

1 *Luxuria quid sit & quot ejusdem species*, ad n.2.
3 *Fornicatio quid sit & quotuplex*, ad n.10.
11 *Adulterium quid sit & quotuplex*, remissive.
12 *Incestus quid sit, & quotuplex*, ad n.20.
21 *Stuprum quid sit, quotuplex, & ad quid Stuprator teneatur in utroque foro*, ad n.27.
28 *Raptus quid sit &c.* remissive.
29 *Sacrilegium quid sit, & quotuplex*, ad n.32.
33 *Peccatum contra naturam quid sit, & quomodo subdividatur*, ad n.35.
36 *Pollutio quid sit, quotuplex, ac utrum semper peccatum grave*, ad n.45.
46 *Inordinatus concubitus quid sit, quotuplex, & an semper peccatum mortale*, ad n.49.
50 *Sodomia unde dicta, quid sit, quotuplex, quando casus reservatus &c.* ad n.63.
64 *Bestialitas quid sit; quænam hujus criminis circumstantiæ in confessione sint aperiendæ, & quæ alia delicta ad speciem Bestialitatis reducantur*, ad n.70.
71 *Impudicitia quid sit, & quot modis se se exerat*, ad n.95.

Luxuria est inordinatus appetitus, vel usus venereorum. *Est in re communis*. Luxuriæ species sunt septem; scilicet Fornicatio, Adulterium, Incestus, Stuprum, Raptus, Sacrilegium, & Peccatum contra naturam; quorum ultimum subdividitur in Mollitiem, Inordinatum concubitum, Sodomiam, & Bestialitatem, quibus accedit Impudicitia. *Ita Doctores communiter*, paucis exceptis, qui omittunt Sacrilegium scilicet carnale, & personale. 1 2

Fornicatio est naturalis concubitus illicitus soluti cum soluta; *Est in re communis*. Fornicatio est peccatum mortale; Est de fide, & oppositum est Hæresis damnata *in Clementina* incipien. *ad nostrum 3. de Hæreticis*. Apostolus enim *ad Ephesios 5.* expresse dicit: *Omnis fornicator, aut immundus.... non habet hæreditatem in Regno Christi, & Dei, & ad Galatas 5.* dicit: *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, & impudicitia, luxuria &c. & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur*; Et *in Apocal. cap.21.* sic habetur: *Fornicatoribus.... pars erit in stagno ardenti, igne, & sulphure, quod est mors secunda*. 3 4

Fornicatio est intrinsece mala, de Jure naturæ graviter prohibita. Natura enim abhorret a fornicario concu- 5

concubitu tamquam fini generationis, bono prolis, immo & bono communi opposito; Unde merito Innocentius XI. die 2. Martii 1679. inter alias damnanavit sequentem propositionem 48. in ordine: *Tam clarum videtur, Fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.*

6 Fornicatio alia dicitur vaga more pecudum, modo cum hac, vel hoc, modo cum illa, vel illo. Alia determinata cum una certa & determinata persona, &

7 dicitur concubinatus. Qui concubinatus est Fornicatio continuata cum eadem certa, & determinata persona, ita ut supra Fornicationem dicat statum, & perseverantiam, sive interim quis, vel quæ personam fornicariam domi habeat, sive ex consuetudine illam conveniat; Et hic Concubinatus est tam grave, & periculosum peccatum, ut concubinarius absolvi non possit, nisi certe promittat concubinam quamprimum dimittere, & si secundo reversus concubina sine justa caussa nondum ejecta, est ei absolutio deneganda, quia Concubinarius non solum peccat fornificando, se etiam in continuo saltem virtuali proposito peccandi perseverat, quandiu concubinam voluntarie detinet; Hinc Alexander VII. die 28. Martii 1666. justissime damnavit sequentem propositionem 41. in ordine: *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo Regalo, dum deficiente illa nimis ægre ageret, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur.*

8 An fornicatio cum persona infideli v. gr. Judea, vel Turcissa sit simplex Fornicatio, vel addat novam malitiam specie distinctam, & in Confessione necessario aperiendam? Affirmant Navarrus, Lugo, & cum nonnullis aliis Sanchez *libr.7. de Matrimonio disp.5.* volentes, quod sicuti Ecclesia speciali ratione prohibet Matrimonium fidelis cum infideli ob motivum Religionis, cum talia conjugia sint damnosa conjugi fideli, & bonæ educationi prolis: ita propter idem motivum censeatur speciali ratione prohibitus fornicarius concubitus fidelis cum infideli. Negant econtra Azorius *par.3. lib.3. c.29.* Diana, Tamburinus, Filiucius, Mastrius, Reiffenstuel *Theol. Moral. tract.9. de præceptis Decalogi distinct. 4. qu.2. num.15.* Pelix Potestas *tom.1. part.1. num.2142.*, & alii quia nullo jure probatur malitiam illam esse specie distinctam, quamvis revera sit gravior, & ideo reservari soleat, & puniri; Nec id probat assumpta paritas de prohibitione Matrimonii, quia in Matrimonio habetur longe major conjunctio, & inde majus periculum subversionis conjugis, & prolis, quam in simplici accessu fornicario, ut de se patet, adeoque &c. (*) Primæ ex his opinionibus magis adhærere videtur Antoine in Tract. de Peccatis Art. V. quæst.2. §. Item fornicatio fidelis. Et sane copula Fidelis cum Infedeli in Religionis decus vergit (*).

9 An Fornicatio cum Sponsa, vel Sponso alterius de futuro addat novam malitiam injustitiæ distinctam, & in Confessione necessario aperiendam? Negant aliqui cum Mastrio *Theolog. Moral. disput. 11. num.119.* Reiffenstuel *loc. cit. nu.14.* At probabilius affirmant alii cum Henno *tom.1. disput.6. quæst.1. conclus.1.* Busemb. *lib.3. par.1. cap.2. dub.2. num.1.* ubi citat Sanchez, Rodriquez, Filliucium, quia Sponsus, & Sponsa post sponsalia non sunt amplius personæ plene solutæ, & liberæ: quamvis enim in mutua corpora non habeant jus in re, habent tamen jus ad rem, & ideo alteruter concedens alteri usum sui corporis, specialem injuriam facit comparti, quia ultra Fornicationem committit aliquam injustitiam reducibilem ad Adulterium, tamquam imperfectum ad perfectum sui generis; Unde est circumstantia in Confessione necessario exprimenda.

Qui copulam habuit cum soluta, non sufficit si dicat in Confessione, *Commisi grave peccatum contra Castitatem cum soluta*, sed debet explicare copulam, quia ipsa reticita non explicat peccatum, quod fecit; cum etiam soli tactus impudici, seu oscula ob delectationem carnalem habita cum soluta, sint gravia peccata contra castitatem; Unde merito Alexander VII. die 24. Septembris 1665. inter alias damnavit sequentem propositionem 25. in ordine: *Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra Castitatem, non explicando copulam*: Et die 18. Martii sequentis anni 1666. idem Summus Pontifex damnavit etiam propositionem sequentem 40. in ordine, *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.* 10

Adulterium quid sit, & omnia, quæ ipsum concernunt. *Vid. verb. Adulterium*, ubi late de omnibus per varios Articulos. 11

Incestus est peccatum Luxuriæ cum persona consanguinitate, aut affinitate conjuncta intra gradus a jure prohibitos commissum; *Est in re communis.* Dicitur autem peccatum Luxuriæ ad denotandum, quod non solus concubitus, sed etiam tactus, amplectus, oscula &c. participant rationem incestus, si fiant inter personas consanguineas, aut affines, eo quod inducant malitiam actus principalis, ad quem ordinantur. Ad hoc autem ut incestus sit casus reservatus, concurrere debent tres conditiones, nisi aliud ab Episcopo exprimatur in reservatione; Prima, quod copula sit perfecta idest cum seminatione intra vas; Secunda, quod personæ sint consanguinitate, aut affinitate conjunctæ intra gradus in reservatione expressos; Tertia, quod intercedat malitia moralis. 12 13 14

Incestus est peccatum mortale gravissimum duplicis malitiæ, scilicet contra castitatem, & contra Virtutem Pietatis personis conjunctis debitæ; Unde *Levitici* 1. mors diversis gradibus incestuosorum statuitur, qui tantam turpitudinem, tantum nefas, tantum scelus patraverunt; Et Apostolus 1. *ad Corinth. capit.5.* incestuosum Corinthium in detestationem tanti sceleris tradidit Satanæ, ut spiritus salvaretur; Et ratio est, quia actus carnales, utpote fœdi, & turpes graviter adversantur honori, reverentiæ, & pietati, quam debent sibi consanguinei, & affines; Unde ex instinctu naturali apud omnes gentes damnatur concubitus cum consanguineis in linea ascendente vel descendente; immo etiam in linea collaterali intra certos gradus; Quinimmo hanc reverentiam nobis insinuant quædam irrationabilia animalia, quæ ex ingenito reverentiæ instinctu nolunt parentibus misceri; Unde Aristoteles *lib.9. Historiæ animalium* 15

cap.47.

cap. 47. refert a Camelo, qui ex fraude Camelarii fuerat congressus cum matre, interfectum esse deceptorem; equum vero similiter deceptum se ex alto præcipitasse. Sic Henno *l. c. q.* 3. *conc.* 2.

16 An incestus inter diversos consanguinitatis, vel affinitatis gradus commissis distinguantur specie? Affirmant aliqui; & negant alii; Unde cum utraque opinio sit probabilis, & incestus eo gravius peccatum sit, quo gradus est propinquior, talis gradus est in Confessione exprimendus saltem pro majori securitate, ut fatentur passim Doctores etiam sententiæ tenentis ipsos incestus non distingui specie.

17 Immo varii ex ipsis dicunt, quod non obstante incestuum identitate specifica, necessario juxta gradus suos sunt in Confessione exprimendi, quia licet speciem non mutent, malitiam notabiliter aggravant, & ideo obligationi suæ non satisfacit, qui dicit simpliciter se commisisse incestum, sed debet exprimere an cum Matre, vel Noverca, an cum Filia, vel cum sorore, vel cum Matertera, an cum Cognata germana, vel alia, & sic de aliis; Sic inter alios expresse Henno *loc. cit. conclus.* 3. Item an cum Affine, vel cum Cognato Spirituali, vel legali; Item an cum Filia Confessionis, ut probabiliter tenent Sanch. Coninch, Fagundez, & ceteri citati, & secuti a Busembaum *lib.* 3. *par.* 1. *cap.* 2. *dub.* 2. *n.* 5. LaCroix *ibid & lib.* 6. *p.* 2. *a n.* 1073. contra Sa, Dianam, & alios.

18 Incestuosus volens post copulam incestuosam contrahere in gradu prohibito, debet pro dispensatione recurrere ad Sacram Pœnitentiariam, si tam copula

19 quam gradus sint occulti. Si tamen gradus est publicus, copula vero est occulta, debet prius petere a Dataria dispensationem gradus, & postea a Sacra Pœnitentiaria dispensationem impedimenti orti ex copula incestuosa occulta, Sanchez *de Matrimonio disput.* 25. *n.* 11. *&* 12. Clericatus *c.* 71. *n.* 10. Felix Potestas *to.* 1. *p.* 2. *n.* 2156. & alii.

20 Incestuosus an, & quando possit, & debeat, vel non, petere, & reddere, vel offerre debitum? Vide verb. *Debitum Conjugale per totum*.

21 Stuprum stricte sumptum est violenta defloratio puellæ virginis, seu est concubitus cum puella vir-

22 gine, ipsa invita, seu per vim coacta. *Sic in re Doctores communiter*. Ponitur autem ly *Violenta*, vel *ipsa invita*, seu *per vim coacta*, ut excludatur copula, in quam consentit virgo, quia talis copula, in quam consensit virgo pertinet potius ad simplicem Fornicationem quam ad stuprum stricte

23 & proprie sumptum. Censetur vero virgo violenter, vel ipsa invita, seu per vim coacta deflorari, sic ut ejus defloratio dicatur stuprum stricte, & proprie sumptum, quando vi timore, dolo, fraude, aut ficta promissione Matrimonii, & hujusmodi de-

24 cipitur, & inducitur ad copulam. Dicitur notanter *puellæ virginis*, seu cum *puella virgine*, ut excludatur concubitus etiam violentus corruptæ, seu illius, quæ antea habuerat copulam, quia ille violentus concubitus non est stuprum cum non sit violatio integritatis virginalis.

25 Stuprum est gravissimum, & speciale peccatum ob gravissimam injuriam, quam stuprator infert puellæ

26 virgini, & ejus parentibus. Unde stuprator tenetur in Foro conscientiæ, aut illam ducere in uxorem, aut illam honeste dotare, secundum sui possibilitatem, & viri prudentis arbitrio; Si tamen puella ob illatum 27
stuprum nullum aliud damnum passa fuit, puta, quia factum mansit occultum, & æque honestum Matrimonium consecuta est, ac si non fuisset stuprata, stuprator ad nullam obligatur restitutionem ante judicis sententiam, quia pro injuria, secluso damno, nulla debetur restitutio, sed pœna a judice; Sic quo ad omnes has tres ultimas conclusiones *Doctores passim*. Alia quo ad hæc *vid. verb. Dos. art.* 2. *a num.* 14. *ad.* 38. ubi late de omnibus.

Raptus quid sit? & omnia, quæ ipsum & raptorem concernunt. Vide verb. *Impedimenta Matrimonii artic.* 2. *a num.* 103. *ad num.* 117. 28

Sacrilegium carnale, & personale est concubitus 29
illicitus personæ, aut Sacræ cum Sacra, aut Sacræ cum non Sacra, aut non Sacræ cum Sacra; *Est in re* 30
communis. Sacrilegium est peccatum gravissimum, & speciale contra virtutem Religionis. *Communis*. Qui simul est Sacerdos, & Religiosus non committit duplex Sacrilegium violando castitatem, sed unicum 31
gravius, quia moraliter est una numero malitia contra eandem virtutem Religionis. *Communis*. Si am- 32
bæ personæ, quæ peccant, sunt Sacræ, est duplex Sacrilegium in Confessione exprimendum ob duas injurias, & irreverentias numero distinctas. *Sic Doctores passim*.

Peccatum contra naturam, quod est vitium inter 33
ceteras Luxuriæ species gravissimum, est actus Luxuriæ, quo fit seminatio modis repugnantibus institutioni naturæ. *Est in re communis*. Hoc peccatum, ut jam fuit dictum supra *sub. num.* 2. subdividitur in 34
Mollitiem, inordinatum concubitum, Sodomiam, & Bestialitatem. *Communis*.

Mollities, seu Pollutio est voluntaria seminis effu- 35
sio extra vas solius voluptatis gratia facta. *Est in re communis*. Mollities, seu Pullutio, quæ ab Apostolo 36
2. *ad Corinthios* 12. *ad Galatas* 5. alio nomine vocatur *Immunditia*, quando est perfecte voluntaria, est peccatum mortale contra naturam, quia est contra ordinem naturæ, & generationis; Unde omnino excludit a Regno Dei; ut expresse dicit Apostolus 1. *ad Corinthios cap.* 6. ibi: *Neque molles Regnum Dei possidebunt, & ad Galatas* 5. ibi: *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt Fornicatio, Immunditia, Impudicitia &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur*.

Mollities est ab intrinseco mala, adeo ut etiam se- 37
clusa prohibitione Divina adhuc foret mala, & sic nunquam neque prætextu tuendæ sanitatis, vel vitandæ alias certæ mortis, licitum est intendere, & directe procurare mollitiem, seu pollutionem; unde merito Innocentius XI. die 2. Martii 1679. inter alias sequentem damnavit propositionem 49. in ordine: *Mollities jure naturæ prohibita non est; Unde si Deus eam non interdixisset sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali*.

Desiderare efficaciter, ut eveniat naturaliter pol- 38
lutio, vel de ipsa jam secuta gaudere ob delectationem, est omnino illicitum. *Communis*. Non est ta- 39
men illicitum desiderare inefficaciter ut pollutio mere naturalis, & omnino involuntaria in somno eveniat vel de ea naturaliter & involuntarie secuta gaudere, ob aliquem finem bonum, verb. gratia tentationis sedandæ, vel sanitatis recuperandæ. Tunc enim Pol-

lutio mere naturaliter eveniens, non est nisi spontanea, & naturalis evacuatio, seu exoneratio naturæ, seu corporis, qualis est emissio sudoris, vel aliorum superfluorum excrementorum. Sanchez *in Decalog. lib.1. cap.2. a num.* 18. Tannerus *de peccatis, disp.4. quæst.2. num.*145. Platell. *de peccat num.* 244. Lessius *lib.*4. *cap.* 3. *num.* 105. Layman *lib.* 3. *sect.*4. *num.*17. Vasquez 1. 2. *disputat.*115. *cap.* 3. Navarrus *in Manual. cap.*16. *num.*7. *& sequent.* cum pluribus ibi citatis Reiffenstuel.*Theolog. Moralis tract.9. dist.*1. *qu.* 5. *num.* 55. Busembaum *libr.*3. *part.*1. *tractat.*4. *cap.*2. *dub.*4. *num.* 4. La Croix *ibidem num.*932. ubi dicit hanc esse communiorem sententiam. Sporer. *tom.*1. *tract.*1. *cap.*6. *num.*34. ubi hanc appellat communiorem doctrinam, & sic alii plures contra Silvium Azorium, Henno *loc. cit. qu.* 7. *art.*3. *concl.* 1. *&* 2. & alios. Vide verb. *Delectatio morosa a n.* 15. *ad* 23.

40 Pollutio in somnis involuntarie secuta, non est
peccatum; quia est effectus mere naturalis. *Com-*
41 *munis*. Potest tamen Pollutio in somnis esse pecca-
tum, si oriatur ex causa præterita illicita, aut otio-
sa, proxime ordinata ad venerem, ut sunt tactus,
aspectus impudici, lectio, locutio, aut auditio tur-
pium, & hujusmodi; quia tunc talis pollutio, quam-
vis non sit directe intenta, si fuit prævisa, est vo-
luntaria in causa, & indirecte volita. Si autem pol-
42 lutio oriatur ex causa tantum remota, & per acci-
dens ad ipsam concurrente, ut est esus, aut potus calidorum, nimia comestio aut potatio, equitatio, & hujusmodi, tunc non est peccatum mortale, quia in talem rem, seu causam remotam, non ordinatam de se ad venerem, consentiens non ideo censetur velle effectum, seu pollutionem, sed potius per accidens eam patitur. Lessius *loc. cit. num.* 90. *&* 100. Filliuccius *tractat.* 30. *num.* 152. Sanchez *loc. citat.* Busembaum *l. c. num.*6. & alii passim.

43 Pollutionem omnino involuntariam sponte sua naturaliter evenientem, aut in somnis jam cœptam non impediens, nec reprimens, non peccat, quia id non est ipsam procurare, sed pati ut effluat, quod alias corruptum sanitatem læderet. Unde in tali casu dummodo absit periculum consensus in delectationem, seu complacentiam, potest sanitatis causa sinere, ut natura sponte sua se exoneret. Clericatus *cap.* 73. *numer.*4. Mastrius *disputat.*11. *numer.*129. Sanchez *de Matrimonio lib. disputat.*17. *num.*17. Busembaum *loc. cit. n.*3. Felix Potestas *tom.*1. *part.*2. *num.*2168. & alii. Immo Sanchez *loc. cit.* cum aliis idem admittit, etiamsi pollutio orta esset prius ex culpa, dummodo de ea doleat, & consensum ulteriorem abstrahat.

44 Facturus actionem aliquam necessariam, seu licitam & honestam, & prævidens inde naturaliter secuturam pollutionem, nullo tamen modo a se volitam, & intentam, non tenetur abstinere a tali actione, dummodo absit periculum consensus in delectationem. Clericatus *cap.*73. *numer.*6. Tamburin. *lib.*7. *Decalog. cap.*7. *§.*2. Layman *loc. cit. num.*16. Mendo *verb. Pollutio*, Felix Potestas *loc. citat. num.*2166. Busembaum *loc. cit. num.*5. cum Sanchez, Filliucio, Navarro, ibi citatis, Reiffenstuel *loc. cit. num.*53. testans de communi; Et ratio est, quia prosequenti suum jus non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem & consensum ipsius secutus; Unde quamvis quis prævideat secuturam pollutionem ex auditione Confessionum mulierum, ex lectione casuum conscientiæ, ex necessario tactu sui, vel alterius, & hujusmodi, dommodo absit periculum consensus in delectationem, potest nihilominus licite audire Confessiones mulierum, legere casus conscientiæ, tangere se, & alio ex necessitate, & hujusmodi; Secus autem si adesset periculum consensus in delectationem, quia tunc cognoscens quis ex simili occasione sæpius fuisse mortaliter lapsum, teneretur a similibus actionibus, & officiis, quantumvis licitis & honestis abstinere, ut advertunt citati Doctores, & alii.

Polluens se cum imaginatione, seu desiderio pec- 45
candi cum persona soluta, conjugata, voto castitatis obstricta, consanguinea, vel affine, debet in Confessione circumstantiam personæ exprimere, quia juxta qualitatem personæ illicite concupitæ, intervenit in tali pollutione alia distincta specie malitia, & turpitudo. *Communis*.

Inordinatus concubitus, seu indebitus concumben- 46
di modus est actus peccaminosus contra naturam, quo vir concumbit cum femina modo inordinato, & indebito, ita ut impediatur generatio. Sic Filiucius *tract.*30. *cap.*8. *num.*161. Reiffenstuel *loc. cit. num.*64. & alii. Et notanter dicitur, *ita ut impediatur generatio*, quia alioquin in rigore, non esset peccatum contra naturam.

Unde Conjuges gravissime peccant contra natu- 47
ram, si voluntarie concumbant modo tali, quo certo impediatur generatio, quia generationem impedire gravissime repugnat bono prolis, & naturæ, & ideo intrinsece malum est, & nullo casu potest cohonesta-
ri. *Communis*. Sic mortaliter peccant conjuges, si 48
se retrahant in actu seminationis, ne proles concipiatur. *Communis*. propter dictam rationem.

Conjuges, qui in copula vas naturale servantes va- 49
riant situm, & modum coeundi ordinarium, si id faciant sine seminis perdendi periculo, & ex aliqua justa causa quia verbi gratia mulier est prægnans, vel quia corporis dispositio propter pinguedinem aliter fieri non patitur, tunc excusantur a peccato; Si vero id faciant sine justa causa, ordinarie peccant saltem venialiter: Et si id faciant cum seminis perdendi periculo, peccant graviter. Hinc Conjuges sic indebite, & inordinate congredientes sine justa causa, sunt graviter reprehendendi. *Sic Doctores communiter*.

Sodomia, sic dicta a Sodoma Civitate, quæ pro- 50
pter nefandum hoc vitium, quod ibi, & in finitimis
Civitatibus plurimum grassabatur, una cum ipsis igne
cœlitus delapso fuit concremata; *Genesis cap.*19. est 51
coitus libidinosus cum persona indebita, vel si cum
persona debita, in vase indebito. *Si in re com-* 52
munis. Sodomia est duplex, una perfecta, altera imperfecta; Sodomia perfecta est concubitus masculi cum masculo, aut feminæ cum femina. *Sic communior Doctorum* cum D. Thoma 2. 2. *quæst.*154. *art.* 11. Sporer *Theolog. Sacramentali part.*4. *cap.*3. *sect.*6. *num.*626. *&* 627. Busembaum *loc. cit. dub.*3. *num.*14. Henno *loc. cit. quæst.*6. *artic.*4. Reiffenstuel *lib.*5. *Decretal. tit.*16. *num.*83. & aliis; *arg. cap. Usus* 14. *caus.* 32. *quæst.*6. contra aliquos volentes concubitum feminæ cum femina esse Sodomiam imperfectam. Sodomia

domia imperfecta est concubitus viri cum femina extra vas naturale. *Sic Doctores citati, & alii*. Sodomia perfecta differt specie ab imperfecta, & ideo est in Confessione specificanda, quia Sodomia perfecta fit cum affectu ad sexum indebitum: Imperfecta vero fit cum affectu quidem ad sexum debitum, sed in vase indebito.

54 Sodomia perfecta committitur inter masculos, sive coeant inter se in vase præpostero, sive (quod horrendum est) in ore; Et inter feminas committitur, sive utantur vase anteriori, sive posteriori, cum secundum plurimos feminæ inter se ita misceri possint, & ita invicem exardescere, ut ementitis virilibus congressibus, instrumentis quibusdam diabolicis semen intra vas, sive anterius, sive posterius recipiatur, & sic habeatur Sodomia proprie dicta, quæ præsertim consistit in affectu ad sexum indebitum.

55 Ut Sodomia sit casus reservatus (nisi aliter in reservatione ab Ordinario exprimatur) requiritur, quod actus sit completus cum effusione seminis intra vas, qua deficiente sive in masculis, sive in feminis, non est casus reservatus, quia non censetur Sodomia completa, & consummata. *Sic Doctores citati*, & alii.

56 Sodomia sive perfecta, sive imperfecta ultra propriam malitiam, habet aliam specie distinctam in Confessione explicandam, si personæ copulatæ sint vel Deo Sacræ, vel conjugatæ, vel consanguineæ, seu affines; tunc enim committitur etiam vel Sacrilegium, vel Adulterium, vel Incestus; & quidem aliquando duplex Sacrilegium, vel Adulterium, si utraque persona est Deo Sacra, vel conjugata. *Sic Doctores citati*, & alii passim.

57 Probabilius est in confessione peccati Sodomiæ adesse obligationem exprimendi, an quis fuerit agens, vel patiens, quia agens se polluit, non sic patiens. Leander *de Pœnitentia disputat.*8. *§.*3. *qu.*6. Lugo *de Pœnitentia disput.*16. *n.*243. Mendo *disputat.*5. *n.*188. Henno *loc. cit. art.*4. *conclus.*1. La Croix *lib.*6. *par.*2. *n.*1080. cum aliis ibi citatis contra plures id negantes cum Diana pluribus in locis, & præsertim *p.*1. *tract.*1. *resol.*11. *& tract.*3. *resol.*4. *& in compendio, verb. Sodomia num.*2.

58 Complexus duorum masculorum se carnaliter per modum copulæ commiscentium cum affectu ad eundem masculinum sexum, sicuti & complexus duarum feminarum similiter se carnaliter commiscentium cum affectu ad eundem femineum sexum cum effusione seminis, licet ipsum semen in nullo vase emittatur, sed in membris effluat, reducitur ad Sodomiam, estque hæc circumstantia in confessione explicanda, nec sufficit dicere se exercuisse mollitiem, quia hæc tendit ad explendam libidinem sine speciali affectu ad indebitum sexum. Tamburinus *lib.*7. *cap.*7. *§.*2. La Croix *loc. cit. num.*1082. & alii plures contra alios volentes, quod talis complexus
59 sit sola mollities. Non reduceretur tamen ad peccatum Sodomiæ si mas se pollueret inter coxendices, brachia, seu alias partes feminæ extra quodlibet vas, quia sic nec haberet affectum ad sexum indebitum, nec ad indebitum vas; adeoque sufficeret in confessione explicare se polluisse cum tactibus impudicis, seu consortio feminæ conjugatæ, vel Deo Sacræ, vel consanguineæ, aut affinis *Sic passim Doctores*.

Rei hujus nefandi & horrendi criminis Sodomiæ 60
Juræ Civili puniuntur pœna ignis, ut patet *ex Codice Theodosiano libr.*9. *titul.*7. ubi dicitur: *Hujus* (scilicet Sodomiæ) *scelus spectante populo, flammæ vindices expiabunt*; Et idem observari mandavit Carolus Quintus *Ordin. Crim. artic.*116. Jure autem Canonico Laici de Sodomia convicti jubentur excommunicari, *cap. Clerici* 3. *de excessibus Prælat.* ibi: *Si Laici, excommunicationi subdantur, & a Cœtum fidelium penitus fiant alieni*. Insuper declarantur infames; *cap. Infames* 2. *caus.*3. *quæst.*7. & conceditur facultas eorum uxoribus, ut possint ab eis discedere, sicut ab adulteris: *argum. cap. Omnes* 7. *caus.*31. *quæst.*7. Clerici vero de Sodomia convicti Jure communi Canonico privantur Beneficio, & a statu & Ordine Clericali abjiciuntur; *cit. cap. Clerici* 4. *de excessibus Prælatorum*, & ex Constitutione Sancti Pii Quinti incipient. *Horrendum illud scelus*. Clerici Sodomiam exercentes privantur omni Privilegio Clericali, Officio, Beneficio, & Dignitate, ac degradati traduntur Potestati sæculari puniendi ut Laici hoc in exitio devoluti. Dictas autem pœnas non incurrit, qui mu- 61
lierem cognoscit Sodomitice, quia hæc Sodomia est imperfecta; nec qui mixtus masculo non seminavit intra vas, quia non est Sodomia consummata. Leges autem pœnales, nisi in ipsis aliter exprimatur, afficiunt solum delictum perfectum & consummatum; *arg. cap. Odia* 15. *& cap. In pœnis* 49. *de Regulis Juris*.
Nec dictæ pœnæ aliquem ligant ante Judicis sen- 62
tentiam criminis declaratoriam: *Sic Doctores communiter*. Hic in detestationem tanti criminis est 63
sciendum, quod Sodomitæ omnes mortui fuerunt in illa nocte, qua Jesus Christus natus est, ut ex multis refert Barbosa de *Officio & potestate Episcopi part.*2. *allegat.*44. *num.*2.

Bestialitas est coitus cum Brutis: *Est in re commu-* 64
nis. In confitendo peccato Bestialitatis non est opus 65
dicere, cum qua specie animalis sit commissa, quia manet eadem malitia, sive fiat cum cane, ove, & hujusmodi: malitia enim Bestialitatis consistit in hoc, quod non servetur eadem species, & natura; & omnia animalia conveniunt in hac una ratione, quod non sint ejusdem speciei cum homine; Filiucius *tract.*30. *cap.*8. *num.*161. La Croix *loc. cit. num.*1083. Reiffenst. *loc. cit. num.*59. & alii communiter. Explicari tamen 66
debet an sit facta cum Bestia mare, vel femella; & an in vase naturali aut in præpostero, quia sunt diversæ deordinationes. Mendo *distinct.*5. *quæst.*25. La Croix *l. c. n.*1083. & alii contra alios.

Ad speciem Bestialitatis reducitur coitus viri, aut 67
feminæ cum Dæmone succubo, vel incubo, quia licet Dæmon assumat formam hominis, de facto tamen specie differt ab illo. *Communis*. Hinc in coitu 68
viri, aut mulieris cum Dæmone triplex ordinarie concurrit peccatum specie distinctum in Confessione exprimendum: Primo, scilicet peccatum Bestialitatis, quia detorquetur affectus ad non hominem. Secundo, peccatum Superstitionis, quia est speciale peccatum contra virtutem Religionis habere commercium cum maximo Dei, & hominum hoste; Tertio, peccatum illius speciei, circa quod fertur affectus; itaut si vir misceatur Dæmoni tamquam masculo, sit peccatum Sodomiæ; si tamquam fæminæ liberæ est peccatum Fornicationis, si tamquam con-

sanguineæ, aut affini fit Incestus, si tamquam conjugatæ fit Adulterium, si tamquam Deo Sacræ fit Sacrilegium.

69 Bestialitas est omnium peccatorum contra naturam gravissimum, quia congressus ille inter diversas species maxime repugnat naturæ; Hinc Glossa interpretatur, quod de hoc scelere loqueretur Joseph *Genes.* 37. dum *accusavit fratres suos apud patrem crimine pessimo*, & Levitici *cap.* 20. prohibetur coitus ille sub pœna mortis, & statuitur ut Bestia, & Bestialitatem perpetrans interficiantur. Quod & nunc eo magis servatur apud Catholicos, & præsertim in Germania, & pluribus aliis Regnis, & provinciis, ubi ut refert Farinacius in *Praxi Criminali part.* 5. *quæst.* 148. *t.* 16. *num.* 46. uterque in detestationem tanti sceleris igne concrematur; & non una semel vice hoc fuisse servatum testatur.

70 Mollities, Sodomia, & Bestialitas habent malitias specie distinctas. quia licet opponantur eidem virtuti Castitatis, opponuntur tamen ei secundum notabiliter diversas honestates; Unde qui Sodomiam, aut Bestialitatem commisit, non satisfacit in Confessione eam exprimendo sub nomine *Pollutionis* dicendo se procurasse pollutionem; Hinc justissime Alexander Septimus, die vigesima quarta Septembris millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, inter alias damnavit sequentem propositionem in ordine 24. *Mollities, Sodomia, & Bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.*

71 Impudicitia, quæ ut dictum fuit supra *sub num.* 2. prædictis Luxuriæ speciebus accedit, nihil aliud est, quam species Luxuriæ inchoatæ, seu quæ non pertingit usque ad copulam, seu seminationem, ut sunt oscula venerea, tactus, & aspectus impudici, verba obscena, scripta lasciva, turpes cantiones, repræsentationes, & comœdiæ impuræ, & hujusmodi, & de hac impudicitia loquitur Apostolus ad Galatas 5. ibi: *Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt Fornicatio, Immunditia, Impudicitia, Luxuria &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.*

72 Unde oscula, tactus, & amplexus impudici habiti ob delectationem sensualem veneream inter personas solutas sunt peccata mortalia. *Communis*, Unde merito ab Alexandro Septimo, die decima octava Martii millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, fuit inter alias proscripta sequens propositio in ordine 40. *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis.*

Oscula, tactus, & amplexus, si fiant secundum morem patriæ causa urbanitatis, amicitiæ fovendæ, pacis, benevolentiæ, debiti obsequii, & hujusmodi, per se loquendo excusantur a peccato, & licent. 73
Communis, quia oscula, tactus, & amplexus non sunt intrinsece mali, sed indifferentes, adeoque sunt liciti, cum fiunt ob aliquem honestum finem ex assignatis, & similibus. (*a*)

Tactus, & oscula facta in partibus inhonestis, impudicis, & verendis a personis solutis, sunt peccata mortalia, quia de se sunt valde indecentia, & ad delectationem veneream tendunt, eamque valde excitant. *Communis* cum Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 225. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 905. & supracitatis. 74

Immo tactus & oscula impudica verendorum sunt peccata mortalia etiam in illis, qui propter defectum ætatis, aut alia de causa seminare non possunt, quia ex sua natura tendunt ad pollutionem, & spiritus venereos notabiliter excitant. Tamburin. *lib.* 7. *cap.* 7. *§.* 2. La Croix *loc. cit. num.* 906. Sporer *ibi cit.* & alii. 75

Osculari pueros ex affectu teneræ infantilis ætatis, item eos complecti, tangere, captando delectationem sensibilem ex mollitie carnis teneræ, per se loquendo secluso consensu, aut complacentia turpi, vel nullum est peccatum, vel tantum veniale. Sanchez *de Matrimonio lib.* 9. *disputat.* 46. *num.* 13. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. *sect.* 2. *sub num.* 19. *& tom.* 3. *part.* 4. *cap.* 3. *sect.* 4. *num.* 692. La Croix *loc. cit. num.* 901. Jacobus Marchant. *resolut. Pastoral. part.* 1. *cap.* 6. *qu.* 6. & alii. 76

Ancillæ teneros pueros vestientes, lavantes, eorumque pudenda tangentes vel aspicientes, etsi motus sensualis exurgat, secluso consensu, aut complacentia turpi, aut non peccant, si ita officium exigat, aut solum peccant venialiter, si leviter, & ex curiositate faciant: Si tamen id facerent cum mora, ordinarie peccarent mortaliter, ob mortale periculum consensus libidinosi. Sporer *l. c.* La Croix *l. cit.* *n.* 902. & alii. 77

Aspicere animalia coeuntia, ex curiositate, vel levitate tantum, seclusa voluntaria complacentia libidinosa, est peccatum tantum veniale, quia id non multum excitare solet ad libidinem. *Communis*, teste Sporer *citat. num.* 19. (*b*) Insuper eadem animalia, 78
nu- 79

Romani Theologi Notæ.

(*a*) Quoad oscula, tactus, & amplexus inter personas præsertim diversi sexus, hæc attente notanda sunt. Primum gravi culpa non carere, si ob sensualem delectationem fiant, deinde si certum periculum sit hujusmodi delectationis, vel pravi desiderii excitandi; ita enim agentes sese periculo peccandi exponerent; qui vero periculo se exponit peccandi, revera peccat. Demum si alterutra persona, vel hac delectatione afficeretur, vel in hujusmodi certo periculo per oscula poneretur; Nam id ex parte utriusque videndum est, ut oscula, tactus, amplexusque ab omni prorsus culpa liberentur. Quæ quidem notanda attente sunt, ut in hujusmodi usibus peccata caveamus.

(*b*) Qui ex curiositate, vel levitate actus hujusmodi aspiciant, a gravi culpa liberari haud possunt, si periculo complacentiæ delectationis, atque pravi desiderii sese exponant. At difficile admodum est, ut hujusmodi periculum absit, ut consideranti patet. Id quoque dicendum de iis, qui ex curiositate, vel vano

minora præsertim, ut catellos, catos, & hujusmodi, molliter tractare, demulcere, etiam eorum pudenda contrectare, ex sola curiositate, vel levitate sine ulla impura delectatione, ordinarie est tantum peccatum veniale, Sanchez *lib. 9. de Matrimonio disp.46. num.15.* Sporer. *cit. tract.1. cap.5. sub nu.19. & cit. part.4. cap.3. nu.697.* La Croix *loc. cit. nu.903.*
80 & alios citans Diana *part.2. tract. 17. resolut.37.* Esset tamen mortale ita Bruti alicujus pudenda fricare, ut semen expelleret, ex curiositate illud videndi, & ob delectationem sensibilem, quia talis fricatio pudendorum Bruti facta ob sensibilem delectationem, principium ex se est impuræ libidinis. Tamburinus *lib.7. Decalog. cap.8. §.2. num.5.* Sporer *loc. cit. num.697.* Bonacina, & Salas *ibi citati*, & alii.

81 Personæ ejusdem sexus simul nudæ existentes in balneo, in habitaculo, seu alibi, & se invicem ex curiositate aspicientes seu ex levitate, & joco tangentes, etiam in partibus verendis cum motu sensualitatis, secluso libidinoso consensu, & complacentia turpi, non peccant graviter. Sporer *l.c. part.4. cap.3.*
82 *num. 693.* & alii passim. Peccant autem ordinarie graviter sic aspicientes, vel tangentes personas diversi sexus, aut concubitus humani, etiam secluso affectu venereo, quia tunc est semper morale periculum consensus libidinosi, & adest gravissima indecentia. Sporer *loc. cit. nu.693.* Busemb. *lib. 3. par.1. tract.4. cap.2. dub.1. num.6.* cum Sanchez, Filiuccio, Laym. ibi citatis. Henno, *tom.1. tract. in Decalog. disp.6. quæst.6. artic.3. conclus.1.* & alii.

83 Seipsum vero aspicere, vel tangere ex curiositate, vel levitate, seclusa intentione, & complacentia turpi, ordinarie est solum peccatum veniale, quia minor est indecentia, & minus movent ad libidinem propria, quam aliena verenda. Sporer *loc. cit.* Busembaum *loc. cit. nu.5.* & alii passim. Immò aspicere, vel tangere verenda proprii corporis ex naturali aliquo, & non malo fine, ne quidem erit veniale, ut si quis verbi gratia, fricatione velit extinguere pruritum non venereum, cum non adest periculum pollutionis, aut consensus in eam, dato quod involuntarie improviso obveniret. Sanchez *lib.9. de Matrimon. disput.44.* Busembaum *loc. cit. nu.5.* Filiuccius *tract.30. num.200.* & alii passim.

84 Persona soluta permittens se tangi, osculari, & hujusmodi ab alia, quando graviter peccet, vel non? Vide verb. *Femina a n.27. ad 30. & per totum*, ubi multa ad rem.

85 Obscena legere, inhonesta canere, turpia loqui, impudicos gestus facere, turpes comœdias spectare, litteras amatorias, & lascivas scribere, & recipere, talia audire, & similia facere; si hæc fiant cum intentione, & complacentia turpi, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum, sunt peccata mortalia; si autem fiant ex curiositate, vel levitate tantum, seu ex vano solatio, sine periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum, sunt solum peccata venialia. Sporer. *loc. citat. num.695.* Sanchez *de Matrimonio l.9. disput.46. a num.31.* Filiuccius *tract.30. quæst.3.* Busemb. *loc. cit. num.8.* & alii passim.

Libros, cantiones, seu tractatus obscenos componentes, vel divulgantes, comœdias turpes exhibentes, seu repræsentantes, picturas ad libidinem incitantes facientes, seu publico exponentes, & hujusmodi peccant mortaliter, quia sunt spiritualis ruina multorum, cum & ipsi sciant, & scire debeant plurimos inde in libidinem esse lapsuros, adeoque tot peccatorum fore coram Deo culpabiles, quot personis erunt causa ruinæ spiritualis. Busembaum *loc. citat. num.19.* Filiuccius *loc. cit. num. 7.* Sporer. *loc. cit.* & alii communiter. De comœdiis vide Pignatell. *tom.8. consult.153.* ubi tum ex Sacra Scriptura, tum utroque Jure communi, cum Conciliis Generalibus, & Provincialibus, tum auctoritate Sanctorum Patrum eas condemnat, plurimum invehens in earum Auctores, & spectatores. Vide verb. *Clericus art. 4. a num. 16.* 86

Choreæ, quamvis non paucis sint plenæ periculis, de se tamen non sunt malæ, nec actus libidinis, sed communis lætitiæ; dummodo tamen fiant locis, & temporibus non prohibitis, & modis licitis, scilicet sine malo fine libidinoso, sine tactibus, & gestibus lascivis, aut alio periculo delectationis venereæ; Sic in hoc sensu Choreas non esse malas tenent Cajetanus, Silvester, Armilla, Angelus, Filliuccius, Azorius, Bussembaum *loc. cit. num.9.* Sporer. *loc. cit. nu. 694.* Henno *loc. citat. quæst.9. art.5. conclus.1.* & ipso teste alii communiter; Unde quando Sancti Patres eas interdum acriter reprehendunt, loquuntur de choreis turpibus, seu factis locis, & temporibus prohibitis, ut in locis sacris, & tempore Divinorum Officiorum, aut de eorum abusu; Et dum Sacri Canones eas interdicunt, loquuntur specialiter de Clericis tum Secularibus, tum Regularibus, quibus choreæ sunt interdictæ tum Jure Communi antiquo, tum novo, Concilii Tridentini *sess. 22. capit. 1. de reformation.* Vide verb. *Clericus art.4. a num.13.* 87

Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, & hujusmodi. quæ fiunt inter Conjuges sine ordine ad copulam, si fiant cum periculo pollutionis, in uno, vel altero, vel pertineant ad Sodomiam quamdam inchoatam, sunt peccata mortalia, Alias non sunt nisi venalia. *Communis.* 88

Quando autem Conjuges graviter peccent, vel non cir- 89

no solatio turpia, & obscena legant, vel canant; dum enim tantæ non sint ignorantiæ vel stupiditatis hæc legentes, aut canentes, ut ad ea quæ dicunt nullimode attendant, aut ea non intelligant, vix, & ne vix quidem fieri potest, ut lectiones, & cantilenæ hujusmodi pravas cogitationes non excitent, vel prava desideria non foveant; aut saltem in occasione, & periculo proximo non exponantur habendi pravas cogitationes, ac desideria parva. Quam ob rem non adeo facile generatim pronunciandum est solius culpæ venialis reos esse, qui ex curiositate, vel vano solatio obscenos libros volvant, aut turpes cantilenas canant. In Choreis quoque occasio & peccandi periculum attente considerandum est; Nam si a viris, & mulieribus simul fiant, non facile erit stabilire abesse occasionem, & peccandi periculum: quia etsi fortasse ex parte unius desit, non deerit plerumque in altero: atque hoc satis est ut improbentur.

circa delectationem morosam de actu Conjugii? Vide verb. *Delectatio morosa a num.24. ad 26.*

90 Omnes tactus, oscula, amplexus, turpiloquia, aspectus lascivi, & hujusmodi, quæ fiunt inter sponsos cum delectatione sensibili venerea morosa, directe voluntaria, sunt peccata mortalia; Alias non sunt nisi venialia, & si pudice fiant, ex recto fine, secundum consuetudinem patriæ, sunt licita. *Communis.*

91 Quando autem sponsi graviter peccent, vel non circa delectationem morosam de copula futura, & de dictis tactibus, osculis, amplexibus &c. Vide verb. *Delectatio morosa a num.27. ad 29. & num. 32.*

92 Viduæ quando peccent, vel non, circa delectationem morosam de copula præterita? Vide verb. *Delectatio morosa a n.30. ad 32.*

93 Quando feminæ graviter peccent, vel non in ornamentis, & similibus provocantibus ad lasciviam? Vide verb. *Fœmina a n.14.*

94 Quando sint peccata gravia, vel non, cogitationes impuræ, & delectationes morosæ, quæ ex hactenus recensitis oriri solent? Vid. ver. *Delectatio morosa per tot.*

95 In delectatione venerea deliberata, seu in re, vel materia Luxuriæ in se directe, & deliberate volitæ non datur parvitas materiæ excusans a mortali; *Est in re communis*; & fuit approbata a Summis Pontificibus Clemente Octavo, & Paulo Quinto, qui præceperunt denunciari Inquisitoribus eos, qui docerent amplexus, & oscula libidinosa non esse mortalia, licet sola delectatio venerea in eis placeret sine ordine ad copulam, ut referunt La Croix *lib.3. par.1. nu.910.* Sanchez *in Decalog. cap.6. nu. 12.* Reiffenstuel. *Theologia Moral. tract.9. dist.4. quæst.6. num. 85.* Castropalao *tom.1. tract.2. disp.2. punct. 10. num. 4.* Diana *par.3. tract.5. resolut.5.* Verricell. *tract. 4. quæst. 16. num.11.* & alii passim, qui concludunt, oppositam sententiam esse improbabilem, falsam, erroneam, temerariam, periculosam, & scandalosam, & aliqui apud Mendosam *disput.5. num.4.* putant esse damnatam. Et concordat propositio 40. inter alias damnata ab Alexandro Septimo die decima octava Martii millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, jam relata *supra sub num. 10. & 72. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem sensibilem, quæ ex osculo oritur secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis*; Unde hæc sententia tamquam jam certissima non indiget ulteriori probatione.

MACELLUM.

1 Usus Macelli separati pro Ecclesiasticis est permissus & contra impedientes tam directe, quam indirecte, procedendum ad Censuras *Sac. Cong. Immunit. in Sulmonen. 9. Septemb.1631. lib.2. decret. Paul. p.90. in Baren. 10. Semptemb. 1642. lib.3. decret. Paul.181. & in Ortonen. 29. Maii 1646. ibi pag.281.*

2 Episcopi, & alii Prælati inferiores ad evitandas impositiones carnis, & aliorum comestibilium constituant Macellum, & alias Apothecas separatas pro Ecclesiasticis, itaut eorum Immunitati in aliquo non præjudicetur. *Sacra Congreg. Immun. in Mutinen. & Regien. 12. Februarii 1648. lib. 4. decret. Paul. pag. 6.*

3 Cum Civitas imposuerit pretium immodicum carnibus, Ecclesiastici tamquam gravati ex hoc pretio aperuerunt Macellum, ubi carnes pro Ecclesiasticis minori pretio venduntur; verum cum Civitas supplicasset dictum Macellum claudi, Sacra Congr. respondit: Licere Ecclesiasticis aperire Macellum. *Sacra Congr. Immunit. in Spoletana 20. Dec. 1702. lib. 3.*

4 *Decr. Vallem. pag.* 464. Attamen attenta assecuratione exemptionis Ecclesiasticorum, aliquando deponitur Macellum de consensu eorumdem juxta mentem Sanctissimi, & Sacræ Congreg. *Sacra Congreg. Immun. in Beneventana 19. Novembr. 1641. lib. 3. Decret. Paul. pag. 159.*

5 Nihil omnio est innovandum contra Ecclesiasticos & eorum familias super exemptione ipsis competente a gabella cujusvis generis carnis; sed sunt manutenendi in dicta exemptione, aut quasi possessione respective; & quoad carnes a die aperitionis Macelli Civitatis, tam emptio animalium, quam pretium carnium fieri debet cum assistentia, & consensu Ecclesiasticorum per Capitulum, & Clerum deputandorum, & Sanctissimus mandavit omnino ita observari *Sac. Congreg. Immun. in Beneventana 1. Martii 1674. libr. Decret. Altov. pag. 904.*

Quamvis Ecclesiastici sit comprehensi, attento Chirographo Sanctissimi, sub datio carnis, attamen non possunt cogi ad emendam carnem in unico Macello. *Sac. Cong. Immun. in Anconitana 22. Septemb. 1654. lib. 5. Decr. Paul. pag. 51. & in Perusina 21. Januarii 1673. lib. 1. Decr. Altov. pag. 673.* 6

Prohibenda est Ecclesiasticis Macellatio carnis porcinæ, nisi pro usu propriarum domorum, monasteriorum, & inservientium, nec non pro usibus propriis non provenientibus a mercatura *Sac. Cong. Immunit. in Florentina 20. Januar. 1637. lib. 3. Decr. Paul. pag. 22.* 7

Quoad dubium an Archiepiscopus Rossanen & Virgines Monasterii Sanctæ Claræ possint emere belvas suinas, & illas macellari facere in taberna Mensæ Episcopalis, easque vendere pretio præfixo a Conductore Comunitatis cum exemptione a gabellis, ad quas in eo casu tenentur Laici? Sacra Congregatio pronunciavit non competere exemptionem a gabellis, nisi pro animalibus existentibus in bonis Mensæ Episcopalis, & Monasterii Virginum. *Sacr. Congreg. Immunit. in Rossanen. 23. Decem. 1692. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 13.* 8

Minister Archiepiscopi, si vult gaudere privilegio fori non exerceat artem Macelli, sin minus Archiepiscopus removeat litteras patentes. *Sacra Congr. Immunit. in Brundusina 14. Novembr. 1661. lib. Decret. Rocci pag. 436.* 9

MA-

MAGI, QUI CHRISTUM ADORAVERUNT IN CUNABULIS.

1 MAgi, qui Christum adoraverunt, tres fuerunt, ut expresse tradit S. Leo Papa *sermon.* 30. *in Epiphan. cap.* 1. ibi: *Tribus igitur Magis in regione Orientis Stella novæ claritatis apparuit. Et sermon.* 42. *de Epiphan. cap.* 5. *ibi*: Tres Magos..... Stella perduxit; & pluribus aliis ad id relictis, sic tenet recepta in Ecclesia sententia. Tres isti Magi vocantur Melchior, Balthassar, & Gaspar, ut de Communi testatur Bollandus *ad diem primam Januarii* pag. 8. *ad diem* 6. pag. 323. *& ad diem undecimam* pag. 664. Eorum corpora fuerunt Costantinopolim allata, inde ab Eustorgio Episcopo Mediolanum asportata, & in Basilica ab eodem Episcopo ædificata, collocata, & a fidelibus ibi venerata per sexcentos septuaginta annos, & tandem sub Friderico Ænobardo illinc amota, & ab Episcopo Reinoldo Coloniam asportata. Sic apud Cardin. Lambertin. *num.* 43. referunt Galesinius in Not. ad Martyrolog. *pag* 13. & Saxus in Histor. corporum SS. Gervasii, & Protasii *num.* 38.

2 Magos Reges fuisse, idest Dynastas, est probabilior opinio, ut inter alios tradunt Baronius *ad annum Christi* 1. *n.* 30. ibi: Hos igitur fuisse Reges dixerimus usitato more divinæ Scripturæ, quæ cujusque Oppidi Dominum Regem appellare consuevit, ut patet de quinque Regibus, quos Abraham armatis suis vernaculis debellavit. Natal. Alexander *Hist. Eccl. Sæcul.* 1. *cap.* 1. *art.* 4. ibi: *viros tamen potentes, & divites Toparchas forte, vel Dynastas fuisse probabile est*. Gretserus tom. 5. edit. Ratisponen. *lib.* 1. *de festis cap.* 30. ibi: *Adde, quod Regum nomen magnam latitudinem habet &c. Neque enim necesse est, ut omnes, qui vel fuere, vel appellantur Reges, sint tanti, quanti sunt Rex Hispaniæ, & Galliæ. Favet Scripturæ phrasis, maxime in libris Josue, ubi Regis nomen illis tribuitur, qui hodie vix Principis nomenclaturam tueri possent.* (*1) Harduinus in suo ad secundum Matthei caput commentario, & ipse Magos negat fuisse Reges. In marmoreis sarcophagis apud Bottarium T. 1. operis *delle pitture, e sculture de' Sacri Cimiterj*, in alio principis Auximani Templi, quem in Francisci Antonii Zaccaria *Excursibus litterariis per Italiam* evulgatum habemus, uti & in TI. CORCONII Sarcophago, quem in Anconitana Cathedrali adservatum prolixo commentario Joseph Bartolus illustravit, historia Magorum repræsentatur. In his porro sarcophagis, uti & in veteri nummo olim Cardinalis Boncompagnii exhibentur Magi capitibus opertis pileo phrygio, quem Tertullianus lib. *de orat. cap.* 12. *tiaram* appellat. Hoc enimvero capitis tegumentum visum fuit Harduino *rusticanum*, & reliquum, quo sculptoribus eos induere placuit, vestis genus *plebejum*. Sed nimis delicatus fuit Harduinus, qui apparatum regium in Magis, si Reges fuissent, postulabat; quum illi ut itinerantium, qui ab omni pompa abstinendum sibi sapienter censuissent, ne forte adventu suo, & inopinato in Judeam ingressu Herodes Rex turbaretur, ferebat habitus, cælati a sculptoribus fuerint. Ad capitis vero tegmen quod spectat, illo ipso cum Paridem in antiquis marmoribus, tum Priamum in picturis Codicis Virgiliani Vaticani usos videmus. Cæterum non satis ex criticæ artis Legibus pronunciavit Harduinus, *certius* laudati nummi, quem Tristanus ante eum vulgaverat, quam nostrorum Sarcophagorum *testimonium* esse. Ille enim nummus ut antiquissimus sit, ad summum XI. sæculo vetustior non est. Neque illud probarim, quod idem Harduinus ait, eumdem Nummum *cusum fuisse sæculo ut cum tardissime* XIV. *ineunte*. In hoc certe vir doctus fallitur, quod non animadverterit, nulla potuisse ratione nummum illum XIV. sæculi initia attingere. Servatoris enim effigies, uti in antica parte proponitur, XI. sæculum indicat; deinde XIII. & insequentibus sæculis non pileum phrygium, sed coronas Magorum capitibus impositas fuisse, quin etiam unum ex illis æthiopis facie passim a pictoribus atque sculptoribus exhibitum, testatior res est, quam ut illam Harduinus ignorare potuerit. (*)

Magi non ab arte Magica, aut ab Astrologia judiciaria, quam professi fuerint, ut aliqui putant, sic 3
sunt appellati, sed quia erant Philosophi astrorum scientia periti; Gensque spectandorum syderum arte pollebat, asserit S. Leo *serm.* 4. *de Epiph.* Et Eruditissimus Serry in Responsionibus ad Sandinum *pag.* 34. tradit, Magos olim fuisse, hoc est Philosophos syderalis scientiæ peritos; Unde ex hac Syderum cognitione, visa stella in Oriente: *Vidimus enim stellam ejus in Oriente*, (Matth. 2.) *dixerunt ad invicem*: *Hoc signum Magni Regis est eamus, & afferamus ei munera, aurum, thus, & Myrrham. Ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolimam dicentes, ubi est, qui natus est Rex Judæorum? vidimus enim stellam ejus in Oriente & venimus adorare Dominum*. Quid enim 4
stella illa fuerit, variant Auctores. Verosimilior tamen sententia est, quæ tradit, sydus illud meteori genus fuisse clarissima luce coruscans, quod Angelus in Astri figuram formaverat, quodque suspensum in media aeris regione ab Oriente ad Occidentem movebat ad demonstrandum Magis iter, uti de columna nubis narratur, qua Judæi deducti sunt per desertum; seu etiam astrum fuisse tum primo creatum; non illud quidem in Cœlo, sed in aere non longe a terra, quod nutu Dei moveretur antecedendo Magos, usquedum veniens staret supra, ubi erat puer. Sic docet S. Thomas 3. *par.* *q.* 35. *art.* 3. cit. & sequut. a Lambertin. *de festis num* 31. & ab aliis communius. (*2) De stella Magorum duce plures a Joanne Andrea Schmid in supplementis ad Sagittarii introductionem *Tom.* 11. *p.* 34. indicantur Protestantium de illa dissertationes, cujusmodi sunt Joann. Frider. Frenzel dissertatio inscripta: *Stella nati Jesu a Magis visa*, & Eliæ Bertrandi *observationes quibus* Jacobi Elsneri *dissertatio apologetica de stella solis Magis visibili modesto examini subjicitur*. (*)

An Magi sexta Januarii die Bethleemum venerint 5
Christum adoraturi? relictis aliquibus contrariis opinionibus communis sententia est, quod d. sexta die Januarii, tertia decima post Christi nativitatem Magi Bethleemum ad Christum adorandum, (*3) Non solum tamen

tamen Joannes Clericus, & Samuel Basnagius, sed etiam Richardus Simon cum in Gallica Novi Testamenti versione, & in notis ad Caput. 11. Matthæi, tum in dissertatione, quæ exstat in ejus *Bibliotheca critica* ausus est inficiari fuisse Jesum a Magis ut Deum adoratum. Eos porro refellunt Benedictinus d. Liron T.1. operis prænotati *singularites historiques, & litteraires p.*181. 222., ubi & aliqua de Magorum nominibus adversus Tillemontium adnotat, Honoratus a S. Maria *T.*11. *animadv. in Reg. critic. lib.*111. *diss.*1v. *artic.*5. & P. Liberatus Fassoni in dissertatione de *cultu Jesu Christo a Magis adhibito* Romæ 1756., de qua dissertatione conferri poterunt Zachariæ *Annales litterarii Italiæ T.*1. *p.*11. *pag.*51. *seqq.* (*) & munerandum pervenissent. Sic laudat. Lambertin. *l. c. num.*61. allegans ad id S. Thomam, Baronium, Canum, Suarez, Raynaudum, Gravesonum, Card. Gottum, Honoratum a S. Maria, Sandinum, & Ayalam; Et ibidem *num.*67. ostendit, facillime potuisse ipsos tali die Bethleemum pervenire; Cum Arabia Felix, e qua profecti sunt, distet solumodo octo dierum itinere ab Hierosolyma; sicque potuisse commode parare aurum, thus, & Myrrham, aliaque itineri necessaria, & Hierosolymis aliquantulum immorari, ut demonstrat Petrus de Marca in Opusculo de adventu Magorum a Baluzio edito; Et ad id præsertim adhibitis pro itinere juxta Isaiæ oraculum velocissimis dromedariis, ut recte advertit Baronius *ad annum Christi* 1. *num.*34. ibi: *quod quidem haud mirum videri debet, si ex Arabia Judeam adjacente, quod superius demonstravimus, advenisse dixerimus, & ut Propheta prædixerat, ad celeritatem itineris Dromedariis usos fuisse, quos velociores esse ad cursum equis Nysseis Aristoteles tradit. Et iisdem fundamentis ad id utitur Eruditissimus Lamy in Armon. Evang. lib.*1. *cap.*11. *§. Ambigitur; sicque tenent plurimi alii brevitatis gratia omissi.*

6 An eodem anno, & die tria illa miracula contigerint, quæ in die Epiphaniæ ab Ecclesia recoluntur, ipsa dicta die sic in ejus officio canente: *Tribus miraculis ornatum diem Sanctum colimus. Hodie Stella Magos duxit ad Præsepium. Hodie Vinum ex aqua factum est ad nuptias. Hodie in Jordane a Joanne Christus baptizari voluit, ut salvaret nos.* Eadem die sexta Januarii contigisse Magorum adorationem, ut mox diximus, & Baptismum Christi est vetus Ecclesiæ traditio, & fere communis sententia, ut tradit Eruditissimus Card. Baronius *ad annum Christi* 31. *num.*18. ibi: *Quo vero ad mensem & diem, quibus baptizatus est Christus, spectat, id factum esse sexta Januarii die, ut ex communi, & traditione antiqua Eusebius Pamphili ad Marinum scribens testatur, Confirmat hoc ipsum Hieronymus, ac denique omnes Scriptores Ecclesiastici, uno dumtaxat excepto Epiphanio, ut vidimus; qui sicut audiendus non est, dum ait, Christum natum sexta Januarii, ita nec dum dicit, baptizatum esse sexto idus Novembris: cum & idem contradicant Egyptii, licet de die Natali Domini æque ipsi consentiant.* Sicque tenent etiam Card. Gottus, Graveson, Serry, Sandinus, Tillemontius, Honoratus a Sancta Maria allegati, & secuti a Lambertin. *loc. cit. n.*58. aliique plurimi. Major controversia est, an eadem die 6. Januarii contigerit etiam aquæ conversio in vinum; quod negant non pauci, & ipsemet Baronius *ad annum Christi* 31. num.36. Suarez autem, ne totam hanc rem dubitationibus implexam omnino relinquat, affirmat eadem sexta Januarii die, & Magos Dominum adorasse, & Jesum fuisse baptizatum, & aquam in vinum fuisse conversam. *Quo circa ne cogamur omnia in dubium vocare, sentiendum existimo, Baptismum Christi, & alia etiam duo mysteria sexta die Januarii facta esse. Sic* 3. *p. tom.*2. *disp.*26. *sect.*1. Quam sententiam quod eadem die 6. Januarii contigerint omnia dicta tria miracula, quamvis non eodem sed diverso anno, jam tradiderat S. Thomas *Lect.*1. *in c.*2. *Joannis*, ibi: *In festo Epiphaniæ trium miraculorum commemoratio fit scilicet adorationis Magorum, quæ fuit primo anno Nativitatis Dominicæ, & Baptismi Christi quo baptizatus est eodem die (sexto Januarii) revolutionis triginta annis; & de nuptiis, quæ factæ sunt eodem die (sexto ibidem Januarii) revoluto anno.*

Utcumque tamen res sit; solus Deus certo id scit 7
& nobis adhuc incerta remanet vera dies præsertim Miraculi conversionis aquæ in vinum. Unde S. Maximus *serm. de Epiphania* sic tradit: *In hac, dilectissimi, celebritate, sicut ratione paternæ traditionis instruimur, multiplici est festivitate lætandum. Ferunt enim Christum hodie vel stella duce a gentibus fuisse adoratum, vel invitatum ad nuptias, aquam vertisse in vinum, vel suscepto a Joanne Baptismate, Jordanis fluenta consecrasse. Sed quid potissimum præsenti hoc factum sit die, noverit ipse qui fecit.* Hinc Baronius advertit, quod, quamvis Ecclesia canat: *Hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias*, nihil aliud his verbis velit intelligi, quam eo die fieri ejus miraculi commemorationem, quo aqua in vinum conversa fuit; ut de omnibus tribus miraculis sentit etiam Pererius *in Joan. cap.*2. *disp.*2. *num.*8. ibi: *Illud hodie non referunt ad tempus rei gestæ, quasi sensus sit, eo die tria illa mysteria esse facta* (ideoque etiam miraculum conversionis aquæ in vinum), *sed refertur ad commemorationem, & celebrationem, eorum trium mysteriorum eo die fieri solitam, ut sit eorum verborum sensus: Hodie colitur, & celebratur commemoratio istorum trium festorum.* Quod & tradit Joannes Baptista Casalius de vetereribus Sacris Christianorum Ritibus edita Rom. ann.1647 pag.119. ibi: Rectissime antiqua Sancta Mater Ecclesia hæc tria hac eadem die memorat, nempe adorationem gentium, manifestationem in baptisma, miraculi exhibitionem in Cana, non diebus attentis, quibus singula contigerunt, sed consideratis rationibus, quod his maxime tribus divinitas Salvatoris universo Orbi manifestata est. (*) At quid si historia omnis Magorum in Matthæi Evangelium intrusa foret? Ita quidem Antonius Collins impudentissime asseruit sed ab eodem Fassonio Scholarum Piarum erudito Theologo pro meritis castigatus fuit in dissertatione *de veritate, atque divinitate historiæ Magorum, quæ est apud Matthæum*, Romæ 1758. (*)

MA-

MAGIA. *Vide verb. Superstitio nu.* 10. *&* 12.

MAGISTER.

1 IN Magistrum assumendus non est, qui formam discipuli non assumpsit, textu expresso *in cap. Cum in Magistrum* 49. *de electione* ibi: *Cum in Magistrum assumi non debeat, qui formam discipuli non assumpsit. nec sit præficiendus, qui subesse non novit &c.* Fagnan. *lib.*1. *decr. in cap. Cum ad nostram* 37. *de election. n.*2.
2 & alii communiter. Docere enim prius, quam doceri, præposterum est; & impossibile, textu expresso *in cap. Ordinatus* 4. *dist.* 59. ibi: *Debet enim ante esse discipulus, quisquis Doctor esse desiderat, ut possit docere quod didicit.... Qui minime litteris operam dederit, præceptor esse non potest litterarum.* Baldus *in cap. Cum in Magistrum* 49. *de election. in principio*,
3 Fagn. *ibid. n.*2. & alii passim. Unde merito corripiuntur, qui Magisterii, seu Doctoratus gradum præpropere, & immature suscipiunt, nam, ut expresse dicitur *in c. Miserum* 4. *dist.*61. *Miserum est eum fieri Magistrum, qui numquam fuit Discipulus.* Fagna-
4 nus *in cit. cap. Cum in Magistrum, num.*2. Nec Magistro prodest, quod multoties fuerit approbatus, si aperte indignus sit; *arg. cap. Qui de mensa* 11. *dist.*37. *& c. Cum sit ars* 14. *de ætat. & qualitat.* Vincent. & Collector. cum Fagnan. *in cit. c. Cum in Magistrum*
5 *num.*4. Magistri, Doctores, Regentes Universitatum, vel Gymnasiorum docentes quascumque scientias, etiam Grammaticam, & alii cujuscumque artis, & facultatis professores, sive Clerici, aut Laici illi sint, tenentur emittere Fidei professionem Pius IV. Constitut. incip. *Sacrosancta*.
6 Magistri Scholarum admitti non possunt, nisi prius de Fide, & moribus examinati reperiantur idonei, & hoc faciendum est, etiamsi tales Magistri sint conducti a Magistratu Civitatis. *Conc. Colonien. III.*
7 *tit. Quoad institutionem cap.* 1. Ipsi tamen Magistri examinari possunt ab Episcopo in iis dumtaxat, quæ spectant ad Fidem, Doctrinam Christianam, & bonos mores, ut declaravit *Sacr. Cong. Concilii apud Aldan. in compend. Canon. resolut. l.* 3. *tit.*4. *num.* 10. Barbos. *in Summa Apostolicar. decis. verb. Magister n.*5.
8 Magistri, non solum in Gramatica, & Rhetorica, aliisque scientiis adolescentes instruere debent, sed etiam in iis, quæ ad Religionem pertinent: & sic adolescentes ad Missas, Divina Officia, & prædicationes audiendas non solum hortari, sed etiam compellere possunt; ea vero, quæ sunt contra bonos mores, aut quæ ad impietatem inducere possunt, legere, vel docere omnino prohibentur: Leo X. const.6. incip. *Meretur*.
9 Magistri correctionis causa possunt moderate castigare discipulos Clericos sine incursu Excommunicationis; *cap.*1. *cap. Ex tenore* 10. *& cap. Cum Volunta-*
10 *te* 54. *de sent. Excommun.* Cum hac tamen advertentia, quod si ipsi Magistri sint Laici, possunt solum sic corrigere, & punire Clericos in Minoribus constitutos, non autem in Sacris, & Majoribus Ordinibus, textu claro *in cit. cap. Cum voluntate* 54. *de sent. Excommun.* Si autem & ipsi Magistri sint Clerici, pos- 11
sunt sic corrigere, & leviter punire discipulos suos etiam in Sacris, seu Majoribus Ordinibus constitutos, ut ex *cit. cap. Cum voluntate*, colligunt Hostiens. *ibid. num.*8. allegans plures Canones, Joann. Andreas *ibidem n.*8. Ancharanus *ibid. n.*6. *Card. ibid. n.*3. Butrius *ibid. nu.* 22. Felin. *ibidem circa med. vers. Secus a Prælato, vel a Magistro*, Fagn. *ibid. num.*32. & idem tenet Glossa *in c.*1. *ver. Et a Magistris caus.*35. *q.*5. Hinc
Magister Clericus majorem habet potestatem in discipulum quam Pater in filium, quia Magister potest 12
corrigere, & leviter punire discipulum. Clericum etiam in Sacris, seu Majoribus Ordinibus constitutum, pater autem potest punire filium solum in minoribus existentem, & nondum in Majoribus constitutum, ut Glossa *in d. cap.*1. *vers. Et a Magistris*, Fagnan. *loc. cit. num.*33. & alii.

Magistri peccant, si profectum discipulorum in 13
litteris non sedulo promoveant, sed potius negligant. Si non satis studeant ipsi, ut suo officio ex integro cum discipulorum profectu satisfaciant. Si a discipulis exigant stipendium majus justo, quam qualitas gymnasii ferat, aut consuetudo permittat. Si Doctoratus, seu Magisterii lauream, seu insignia negent dignis, & indignis conferant. Si sanam, & Catholicam Doctrinam bonis moribus conformem non tradant discipulis, eorumque spiritualem profectum non promoveant, sed potius eorum peccata dissimulent, & non corrigant, nec impediant, cum possunt. Sic expresse cit. Const. Leonis X. incip. *Meretur*.

Magistri, qui vi, fraude, mendaciis, criminationibus cum aliorum præjudicio curant ad se trahere illos discipulos, qui aliorum scholas frequentabant, 14
peccant graviter, & tenentur ad restitutionem juxta proportionem boni ipsis impediti, & damni causati, quia tales nedum peccant contra Caritatem, sed etiam contra Justitiam. *Communis*. Non peccant autem Ma- 15
gistri contra justitiam, nec tenentur ad restitutionem, si id faciant sine ulla vi, fraude, mendacio & criminatione; sed solis communibus mediis persuasionis, consilii, precum, & hujusmodi, absque intentione alios offendendi, quia tales utuntur Jure suo, quod habent ad alios persuadendos in sui utilitatem nec alii habent Jus strictum ad illos discipulos, sicut enim poterant illi sine injustitia sponte sua recedere, sic possunt sine injustitia suaderi; Sanchez *lib.*2. *consil. cap.*3. *dub.* 3. *num.*2. Lugo *tom.* 1. *de justitia & jure disp.*18. *num.*109. ubi dicit hanc esse veriorem Sententiam; La Croix *lib.*3. *p.*2. *num.*81. & alii. Immo 16
Lugo *ibid. nu.*111. eos excusat etiam a peccato mortali, quamvis cum aliorum præjudicio curent ad suam scholam trahere eos, qui scholas aliorum frequentare solebant, quia caritas non obligat ad consulendum bono proximi cum magno proprio incommodo: Si enim peccarent mortaliter, ut volunt plures cum Sanchez *l. c. n.*5. Væ dicit Lugo Væ, Magistris, & Concionatoribus, qui omnibus artibus, & mediis utuntur ut scholares, vel Auditores sibi accumulent etiam cum præjudicio omnium concurrentium; immo tunc majorem æstimant suam gloriam, quando ex schola, vel audientia aliorum retrahunt scholares, vel auditores ad suam, quod quidem faciunt, & Advocati, Procuratores, Me-

Medici, Chirurgi, Tonsores, Artifices, Mercatores, aliique similes, quos omnes, si absque vi, & fraude id faciant, non debemus facile peccati mortalis reos dicere, ut recte concludit Lugo *ibid.* La Croix *l. 3. p. 2. n. 81.* & alii (*a*).

17 Magistri, seu Doctores, qui lauream Magisterii, seu Doctoratus in facultate Theologica, vel Juridica tum Canonica, tum Civili, vel Medica, vel Philosophica legitime sunt consecuti, variis gaudent privilegiis. Primum est, quod Nobilibus annumerentur, veramque nobilitatem consequantur; *arg. l. 2. §. Ult. in fine*, *& l. 4. §. 1. in fine, de excus. tut.* Immo Nobilitas morum plus ornat, quam Genitorum, *cap. Nos qui 3. dist. 40.* Quapropter etiam gaudent Nobilium prærogativis; *arg. c. De multa 28. de prabend.*

Secundum est, quod a plebeja conditione exempti in Dignitate censeantur constituti; *arg. c. Quanto 3. de Magistris, & Clementin. Cum sit nimis 2. de Magistris.* 18

Tertium est, quod exempti sint ab oneribus tam realibus, quam personalibus, textu expresso *l. Medicos 6. & l. 11. Cod. de Professoribus, & Medicis.* 19

Quartum est, quod Magistri, & Doctores criminum rei mitius puniendi sint, quam plebei, adeoque non torturæ, præterquam in criminibus exceptis, sunt subjiciendi, nec pœna Triremium, nec fustibus, nec alio ignominiosiori pœnæ genere, sed ultimum supplicium meriti, gladio puniri debent; *arg. l. Custodiam, ff. de custod. Reorum, l. 4. Cod. Ad l. Jul.* 20

Nota Romani Theologi.

(*a*) Duo hic sunt, quæ cum Ethica Christiana cohærere haudquaquam posse videantur. Primum, quod ab omni sint culpa immunes, ac justitiam nullo modo lædant, qui communi, hoc est, usu frequentata arte, ab aliis Magistris scholares evocant, ut majorem sibi numerum discipulorum acquirant. Alterum vero, quod a lethali culpa excusari universim possint Magistri, Concionatores, aliique, qui etiam cum aliorum damno scholares, auditoresque ab aliorum ad proprias scholas trahant: Nam Ethica Christiana inanem gloriam veluti capitale crimen detestatur, horret ea, quæ odia, & inimicitias nata sint parere; ac generatim vetat aliis fieri, quæ nobis fieri nolumus. Ubi vero in Magistro communi arte procurante alterius discipulos ad se trahere, inanis gloria deesset? Illa enim uteretur arte, ut se supra illos efferret, quorum discipulos ad se traheret: atque ita sane res appareret, quæcumque interea foret illius intentio. Præterea nota res est, hac via in partes scholares, auditoresque scindi, ac odia excitari, foverique inimicitias. Id enim vix quidem contingere solet, quin alterius scholares, auditoresque de proprii Magistri, ac delecti Concionatoris præstantia contendant, & quin unum laudibus efferre, & deprimere alterum studeant. Scimus denique, Magistros, Concionatoresque ægre admodum ferre, aliorum arte discipulis, auditoribusque privari, ac satis constat de hoc, veluti de maxima injuria, passim conqueri. Potestne sine culpa fieri, quod aliis maxime displicet? Numquid Jesu Christi Ethica hæc atque similia probat? Immo improbat in unoquoque Christiano. Vide ergo num in Magistro, & Concionatore id omni vacare possit culpa. Si enim ex officio virtutem docere, prædicare, & inculcare tenetur verbo, & exemplo, quod leve in aliis, in iis grave peccatum erit. Ait Lucius hos justitiam non lædere, at lædunt caritatem, & quidem non sine scandalo, ut ex dictis liquet: Immo & justitiam quoque; injuria enim Magistro fit, dum ipsi invito, ac sine ipsius culpa, subtrahuntur discipuli; est enim in possessione illorum, ac recedendo ab ipso ut ad alium accedant, læditur illius existimatio, ac jus quod ad hanc famam habet. Fac deinde præjudicium, & damnum inde sequi, quis eos a gravi culpa excusabit? Ait Lugo: Væ Magistris, & Concionatoribus, &c. quorsum hæc? quia passim ita agunt, & si passim ita agunt, passim peccant, & graviter, quia caritatem lædunt, quia scandalo sunt fidelibus, & discipulis, quos ædificare tenetur, quia de industria damnum aliis inferunt; quod etsi demus non esse contra justitiam, quia molestum quam maxime aliis esse solet, & odia inimicitiasque natum est parere, numquam sine gravi culpa erit.

Responsio Auctoris.

Notat hic *Rom. Theologus* duo a me tradita esse *loc. cit.*, quæ cum Ethica Christiana coherere haudquaquam posse videantur. Primum quod ab omni culpa sint immunes, ac justitiam nullo modo lædant, qui communi, hoc est, usu frequentata arte, & sine vi, fraude, mendacio, & criminatione curant ad se trahere discipulos alias scholas frequentantes. Alterum vero, quod a lethali culpa excusari universim possint Magistri, Concionatores, qui omnibus artibus, & mediis utuntur, ut scholares, vel auditores sibi accumulent &c. Ast hic Typographus Venetus vellet scire a nostro Theologo, an juxta hæc sua principia, ei licuerit tam avide, & ardenter promovere suam editionem Romanam, ipsam sic magnificando, & Venetam parvipendendo ad rethrahendos emptores ab emptione Venetæ, & ipsos attrahendos ad emptionem Romanæ cum tanto sui detrimento nedum spirituali, sed & temporali, quum ipsum sic incitaverit ad non parvam spiritus perturbationem, & animi aversionem nedum contra ipsum Theologum, sed & contra ipsum penitus innocentem Lucium, ut sibi, quamvis falso, sed constanter repræsentatum, contra suam illibatam fidem, & religiosam integritatem socium cum Theologo pro editione Romana in tantum detrimentum suæ Venetæ editionis, ut ex epistolis patet, quæ adhuc servantur, plenis querimoniis, indignationibus, & protestationibus se velle omnem movere lapidem in Urbe, & Orbe pro reparatione tanti sui indebiti detrimenti. En quot mala, quot hinc & inde animorum perturbationes. Sed ad hæc nil noster Theologus, omnia sibi licent, aliis nihil, prædicat aliis non furandum, & ipse in hoc genere, ex assertione Typographi, satis superque furatur.

l. Jul. Majest. l. moris 9. §. 11. ff. de pœnis cum similibus.

21 Quintum est, quod Magistri, & Doctores ceteris paribus in assequendis Dignitatibus, & Beneficiis Ecclesiasticis, aliis præferri debeant; *c. De multa* 28. *de præb. c. Cum in cunctis* 7. *de elect.* & Conc. Trid. *sess.*24. *de reformat. cap.*12.

22 Nomine Magistrorum, & Doctorum veniunt etiam *Licentiati*, unde, & isti gaudent dictis privilegiis; Alciatus in *l. Cui præcipua*, *de V. S.* Leander *de privileg. Doctorum p.*4. *n.*11. & alii. Et ratio est, quia Licentiati habent etiam illam excellentem, & legitime approbatam scientiam, & doctrinam, bono communi servientem, propter quam pricipaliter sunt concessa dicta, & alia privilegia Magistris, & Doctoribus; ipsi enim licentiati, quamvis lauream Magisterii, & Doctoratus non sint solemniter assecuti, habent tamen licentiam, & facultatem proximam illam solemniter consequendi, quoties velint, cum illa digni jam sint rite, & solemniter declarati. Unde pro eis stat illud Juris; *Proxime accingendus habetur pro accincto; l. penultim. ff. de Testament. milit.* Tum quia Concil. Trident. in assequendis Dignitatibus, & Beneficiis Licentiatos æquiparat Doctoribus, *sess.*22. *de reformat. cap.*2. & *sess.*24. *de reformat. cap.*12.

23 Licentiati autem sunt, & dicuntur illi, qui supremum in aliqua facultate, sive Theologica, sive Juridica, sive Medica gradum Doctoratus, seu Magisterii insignia publica capessendi, quando volunt, licentiam, seu facultatem habent, eo quod pro talibus post prævium examen, non tantum digni judicari, sed ut Licentiati rite, & solemniter creati sunt.

24 Licentiatis paulo inferiores sunt *Baccalaurei* quorum appellatione veniunt illi, qui in scientia, vel facultate aliqua, sui profectus primum testimonium,

25 primumque gradum sunt adepti. Isti, ut ex Pratejo, & Paulo Juris consulto refert Calvinus *in suo magno Lexico Juridico verb. Baccalaureos* a Bacca Laurea nomine assumpsisse videntur. Pignatellus autem *to.*10. *consult.*38. *num.*27. de horum etymologia sic præcise habet: *De Baccalaureo triplex est hujusmodi cognominis etymologia, mea sententia non absurda. Prima est, a baculo dicuntur bacularii, vel quod adhuc in pristino laborantes baculis impelluntur, vel quod nondum in disciplinis absoluti, opus habeant rectore baculo: Hæc est probabilis. Secunda, constat lauri baccas esse nigras, & amaras; Porro quoniam id temporis etiamnum arrodentes amarum sapientiæ corticem, nondum ad melleum dulcissimum penetrarunt, Baccalaureos appellari placuit. Ista est probabilior. Tertia est, arbitratur nonnemo dictionem compositam a Vacca, & Laro: Vaccalarius; Aliquæ enim nationes pro B. sonant V. consonantem, & e contra; Vacca autem lac porrigit, & larus avis est avidissima. Jam de amabili illo sapientiæ Principe dictum est:* Mel, & lac sub lingua ejus. *Unde quos vehemens quidam ardor hujus lactis agit, rapitque, Baccalari dicuntur: Hæc est etiam probabilis.*

26 Alii ipsos vocant *Baccalarios*, qui teste Rhenano apud Calvinum *loc. cit. verb. Baccalarii* a Bacillo nominati sunt, quia primi studii auctoritatem, quæ per exhibitionem baculi concedebatur, jam consecuti fuissent. Erat velut quoddam mancipationis signum in hujusmodi aliquod studium, baculi traditio. Vulgus Baccalarios, eruditi Baccalaureos vocant. Hæc Calvinus *loc. cit.*

Additiones ex aliena manu.

De magistro scholæ primum in Ecclesia Cathedrali, & postea etiam in Collegiata Ecclesia instituto, agit & quidem latissime *Bohemer. in decretal. lib.* 5. *tit.*5. *fer. per tot.* 27

Munus autem hujus Magistri erat docere non solum Gramaticam, sed & alias disciplinas, scilicet Rhetoricam, Dialecticam &c. Lectio enim vulgata *in cap.* 4. *de Magistr.* est depravata, ubi perperam legitur: *qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in grammatica facultate & alios instruat juxta posse.* At apud *Harduin. tom.* 7. *Concil. pag.* 30. legitur: *in Grammaticæ facultate, & aliis*, idest facultatibus seu disciplinis. Notum quippe est, quamlibet disciplinam ab antiquo facultatem dictam fuisse, ut evincit usus loquendi in Academiis familiaris. 28

Hic autem Magister in aliquibus Ecclesiis cathedralibus etiamnum existit, & vocabulo *Scholastici* designari solet, estque dignitas Ecclesiastica, sed commissum ipsi principio a sacris Canonibus munus haud amplius implet. 29

Diversi autem ab his Magistris scholæ, quos Canonicos in Cathedralibus Collegiatisque Ecclesiis volebant, sunt Magistri, qui de licentia Episcopi Grammaticam, aliasque mox dictas facultates hodie docent. Atque hinc est, quod ad hos trahi nequit id, quod de illis a Canonibus sancitum reperitur. Illi, ut exemplum aliquod afferamus, eo quia ex proventibus Ecclesiæ vivebant, nihil a scholaribus suis nisi sponte oblatum accipere poterant; At hi nisi stipendium publicum habeant, non prohibentur aliquid a Scholaribus exigere; *Confer Gonzal. Comment. ad. c.* 4. *n.* 6. *de Magistr.* 30 31 32

Possunt, ut monet *Auctor num.* 8. hodierni Magistri in iis etiam quæ ad Religionem pertinent Scholares suos instruere: non tamen (ita recte ait *Romaguer.* ad *Synodal. Gerund. l.* 5. *tit.* 1. *num.* 5.) *per istos sublevantur Parochi a sua obligatione docendi doctrinam Christianam, sed eo non obstante ad eam docendam tenentur.* 33

De exemptione, quam ait *Auctor n.*19. frui Magistros seu Doctores ab oneribus personalibus & realibus, vide *Brunemann. in L. final. C. de Profess. & Medicis*; & præcipue *Klok. de contrib. cap.* 10. *per tot.* qui de ea ex professo tractat, & quando, tum quomodo procedat, tradit. 34

Absolute verum haud est quod asserit *Auctor n.*22. Licentiatos venire nomine Magistrorum, seu Doctorum, tum frui privilegiis omnibus ipsis concessis; Consule *Besold. in dissertat. de studiosis cap.* 8. *per tot. & Mendo de Jure Academic. l.* 1. *quæst* 13. *n.* 331. *& plur. seq.* qui docent quibus Doctorum privilegiis gaudeant Licentiati. 35

MAGISTER CÆREMONIARUM.

1 Magister Cæremoniarum est necessarius in Cathedralibus, & Collegiatis. Unde in Cathedrali, quousque assignetur ei aliunde competens stipendium, contribuere debent Episcopus, & Capitulum pro rata. *Sac. Cong. Episcop. & Regul. in Comensi* 10. *Julii* 1600. *& S. Congr. Rit. in Tropien*, 23. *Martii* 1602.

2 Ad Officium Magistri Cæremoniarum non debet compelli Canonicus, sed providendus est alius simplex Sacerdos. *S. Congr. Episcop. & Regul. in Castellanaten.* 23. *Julii* 1602.

3 Magister Cæremoniarum non potest alterare, seu mutare consetudinem circa præintonationem Antiphonarum ad Vesperas. *Sac. Congr. in Suessan.* 28. *Aprilis* 1607.

4 Magister Cæremoniarum, absente Magistro Chori, habet munus indicendi silentium in Choro. *Sac. Congr. Rit. in Hydruntina 6. Decembris* 1613.

5 Occasione consecrationis Monialium non est permissum Magistro Cæremoniarum Clausuram ingredi. *Sac. Congr. Concil. in Sabinen. in resp. ad* 5. *dub. die* 3. *Julii* 1632.

6 Magister Cæremoniarum, qui est Beneficiatus, potest dimittere habitum Beneficiatorum, & uti superpelliceo in exercitio sui Officii absque incursu Censurarum contra illum habitum non deferentes. *S. Congr. Rit. in Januens.* 9. *Decemb.* 1617.

7 Magister Cæremoniarum, etiamsi sit Capellanus, quando Officium exercet, & vestibus illius officii vestitus est, sedere debet apud Celebrantem, vel ejus Assistentes pluvialibus indutos; quando vero non est in Ministerio, sedere debet in Choro inter præbendatos, vel Presbyteros sui Ordinis, servato ordine suæ receptionis; *Sac. Congr. Rit. in Patavina* 28. *Novemb.* 1609. *&* 8. *Maii* 1617.

8 Magister Cæremoniarum in Processionibus incedit apud Celebrantem, & ejus Assistentes, & ubique discurrit, quando opus est, pro ordinanda processione *Sac. Cong. Rit. in d. Patavina* 30. *Augusti* 1602. *&* 8. *Maii* 1617.

9 Cum sit Officium Magistri Cæremoniarum Episcopo significare, quando debet ad Ecclesiam accedere pro functionibus Episcopalibus, debet id ei personaliter significare. *Sac. Cong. Episcop. & regul. in Campanien.* 3. *Octob.* 1642.

10 Cæremoniæ dictæ sunt a Cære, seu Cærite antiqua Celebri Urbe Tusciæ, ad quam, Roma a Gallis obsessa, Virgines Vestales, transtulerunt simulacra Deorum, & inibi cultum eis exhibebant; Ob cujus rei memoriam Romani in libertatem per Camillum asserti statuerunt, ut deinceps Divini cultus Cæremoniæ appellarentur. Tit. Livius *lib.* 5. Macrob. *l.* 3. *c.* 4. Noveau Dictionaire Theologique, Historique &c. par D. de Juigne *verb. Cere*.

11 Afferuntur duo dubia novissime resoluta a Sacr. Congr. Concilii.

I. An Clemens Grattarola Cæremoniarum Magister Archiepisc. Ravennaten. quando ratione sui Officii assistit eidem Archiepiscopo Pontificalia exercenti tam in Ecclesia Cathedrali, quam in aliis quibuscumque Civitatis locis, ejusque Suburbiis, necnon extra Civitatem in locis suæ Diœcesis in actu visitationis, gaudere debat distributionibus quotidianis? & quatenus negative.

II. An ex gratia indulgendum sit, ut dictas distributiones lucretur in casu &c.

Sac. Congr. Concil. in Ravennaten. 1. *Augusti* 1739. respondit: *Negative ad utrumque in casu, de quo agitur, præterquam quando assistit Archiepiscopo in Cathedrali.*

Alia ad rem. Vide in tomo 9. Decreta *Sac. Rit. Congr.* sub. *num.* 9. 47. 148. *seqq.* 159. *seqq.* 958. 1170. 1333. 1465. 1539. 12

MAGISTRATUS.

Magistratus non debet occupare locum Capituli, & Cleri qui in concionibus sedere debent immediate apud suum Episcopum. *Sacra Congregat. Rit. in Balneoregien.* 25. *Januar.* 1602. 1

Magistratus aut Judices non debent proprias Dignitatum, & Canonicorum Sedes, seu Stalla in Choro, seu presbyterio occupare, quamvis aliquando id eis permissum fuerit. *S. Congreg. Rit. in Compostellana* 4. *Februarii* 1600., *& sub die* 21. *Februar* 1604. *& in Granoten.* 24. *Octobris* 1609. 2

Magistratus, & Officiales Civitatis thurificandi sunt post Dignitates, & Canonicos æquis ductibus. *Sacra Congr. Rit. in Interamnen.* 10. *Julii* 1600. *& in Fanen.* 1. *Sept.* 1607., *& in Narn.* 16. *Junii* 1617. Non obstante usu in contrarium per quindecim annos servato. *Ead. Sac. Cong. in Cephalud.* 24. *Octob.* 1609. 3

Magistratus in Processionibus Sanctiss. Sacramenti debet incedere in loco, in quo secundum antiquam consuetudinem consuevit incedere. *Sacr. Congreg. Rit. in Forolivien.* 4. *Aprilis* 1605. 4

Magistratus debet juxta solitum tibicines mittere ad Processiones Sanctissimi Sacramenti, nec licet prohibere solitum tributum Ceræ Ecclesiæ, Canonicis, seu Fabricæ debitum a consulibus artium, & Massariis Villarum. *Sac. C. Rituum in Narnien.* 16. *Julii* 1606. 5

Magistratus Civitatis cogi potest solitum obsequium Episcopo accedenti ad Ecclesiam præstare, & juxta solitum accedere ad Ecclesiam Cathedralem in diebus solemnibus, & tempore Adventus, & Quadragesimæ. *Sacr. Cong. Rituum in d. Narnien.* 16. *Julii* 1605. *& in Civitatis Castelli* 29. *Novemb.* 1618. 6

Magistratus nihil debet in præjudicium Capituli Ecclesiæ, & Canonicorum innovare, vel attentare. *Sac. Cong. Rituum in d. Narnien.* 16. *Julii* 1605. 7

Magistratus sæcularis Civitatis, quando non est de Majoribus, & perpetuis, debet cedere in omnibus, & per omnia Canonicis Ecclesiæ Cathedralis; & Concionator debet prius Canonicos, quam Magistratum salutare. *Sac. Cong. Rituum. & in Tirasonen., & in Oscana* 3. *Octobris* 1615. 8

Magistratus, quando est de Majoribus, debet incensari ante Canonicos post Assistentes Episcopo. *Sacr. Congr.* 9

Congr. Rituum in Patavina 2. Martii 1602.

10 Magistratus Laicus non potest habere locum in Choro, sive in Presbyterio, sed extra illum, ut sæpe declaravit *Sac. Rit. Congregat.* & præsertim *in una Auximana 2. Julii 1639.* Unde *Eadem Sac. Rit. Congregat. in una Amerina Sedilium 16. Martii 1697. confirmata 12. Septembr. 1660.* mandavit aptandum esse loco Magistratui extra Presbyterium juxta designationem porrectam a Magistro Cæremoniarum, non obstante quod Magistratus reperiretur in possessione, & allegaret alterius loci congrui deficientiam.

11 Magistratus Laicus non potest in Ecclesia habere retentionem, sive usum Tapeti aut Stratus, ut declaravit *Sacr. Congregat. Rit. in Bar. 2. Septembr. 1690.* Vide verb. *Ecclesia art. 5. n. 32. ad 36.* ubi afferuntur multa decreta ad rem facientia.

12 In causa Capuana fuerunt proposita, & resoluta sequentia dubia.

I. An Capitulo Ecclesiæ Metropolitanæ debeatur præcedentia super Magistratum sæcularem ejusdem Civitatis in omnibus functionibus Ecclesiasticis?

II. An Concionator debeat salutare prius Capitulum, vel Magistratum?

III. An absente Archiepiscopo Magistratus debeat salutari cum titulo Illustrissimi, & Capitulum cum titulo Reverendissimi?

Sacra Congreg. Rit. 23. Januarii 1700. respondit.

Ad 1. Deberi.

Ad 11. Affirmative.

Ad 111. Negative in casu proposito, apud Monacell. *to. 4. supplement. ad 1. to. n. 20. & sequent.*

13 Et jam in alia *Vercellensi 2. Augusti 1691.* declaraverat, quod Concionator debeat prius salutare Canonicos, quam Gubernatorem Civitatis.

14 Et novissime in Veliterna pro Magistratu Velitrarum cum Capitulo ejusdem Civitatis fuerunt in ead. Sac. Rituum Congregatione proposita, & soluta sequentia dubia.

I. An Magistratus Velitrarum in Festo S. Francisci Xaverii possit incedere cum Clava, & eodem Comitatu ac incedit in Festivitatibus quatuor Sanctorum Patronorum Civitatis, Sanctissimæ Conceptionis, & Beatæ Mariæ Gratiarum?

II. An idem Magistratus in Ecclesiis extra Cathedralem sit thurificandus triplici ductu?

III. An eidem Magistratui sit dandum osculum Pacis per amplexum, seu potius per instrumentum, & a quo.

IV. An Celebrantes post finem Missæ tam solemnis, quam privatæ, debeant, antequam ab Altari discedant, reverentiam facere Magistratui.

V. An eodem Magistratu interessente Missæ privatæ, liceat in Altari accendere quatuor Candelas.

VI. An Magistratus immediate post Canonicos, & ante Beneficiatos, ceterosque de Clero admitti debeat ad Crucis adorationem, & ad Cineres?

VII. An Magistratus, ejusque Officiales in Processionibus, in quibus deferunt Intortitia, illa propriis manibus deferre debeant?

VIII. An Magistratu accedente ad Cathedralem, aliasque Ecclesias Civitatis cum Comitatu, & Clava licitus sit sonitus Tubarum intra easdem Ecclesias.

IX. An eodem Magistratui in Cathedrali, aliisque Ecclesiis Sæcularibus, & Regularibus interessente Missæ privatæ, licitus sit sonitus Tubarum in actu elevationis Sanctissimæ Eucharistiæ intus ipsas Ecclesias?

X. An eidem Magistratui liceat in Ecclesia Parochiali Sanctæ Mariæ de Trivio retinere scamnum intus Presbyterium?

XI. An eidem Magistratui in Ecclesia Sancti Martini, Sancti Francisci, S. Claræ & S. Theresiæ liceat retinere scamnum a cornu Evangelii?

Die 10. Septemb. 1618. proposita Causa per Card. Fabron. in Sacra Congregat. Rituum.

Ad 1. responsum fuit *Affirmative*.

Ad 2. *Negative*.

Ad 3. *Per Instrumentum dandam esse Pacem ab aliquo Ministro Superpelliceo induto*.

Ad 4. *Negative*.

Ad 5. *Affirmative, dummodo incedat in habitu Consulari*.

Ad 6. *Negative*.

Ad 7. *Affirmative*.

Ad 8. *Affirmative, sed extra Januam*.

Ad 9. *Ut ad proximum*.

Ad 10. *Negative*.

Ad 11. *Arbitrio Eminentissimi Ordinarii, & amplius Causa non proponatur*.

Qualis autem honor debeatur Prælato Præsidi Provinciæ, vide dicta *verb. Ecclesia, art. 5. num. 36.* ubi ad id dantur Sacræ Congr. Rituum decreta. (*) Nullus Magistratus sive supremus sit, sive magistratus supremi, Principisve nomine agat, in Ecclesiæ Præsules, aut etiam ministros Ecclesiasticos *uti tales* jurisdictionem habet. Negant id quidem Protestantes, qui Principibus jus in sacra adscribunt. Sed audiant quid quarto sæculo Lucifer Calaritanus *lib. 1.* pro S. Athanasio ad Constantium scripserit: *Proba, te super nos factum judicem: proba ad hoc te constitutum Imperatorem, ut nos armis tuis ad omnem implendam voluntatem amici tui diaboli perduceres. Cum probare non possis, quia præceptum sit tibi non solum non dominari Episcopi, sed & ita eorum obedire statutis, ut si subvertere eorum decreta tentaveris, si fueris in superbia comprehensus, morte mori jussus sis; quomodo dicere poteris, judicare posse de Episcopis, quibus nisi obedieris, jam quantum apud Deum pœna fueris mulctatus?* Nec mirum ita loquutum fuisse Luciferum Calaritanum. Nam & Binghamus Anglicanæ communionis homo *T. 1. origin. Ecclesiastic. pag. 103.* exemplis ab antiquitate petitis ostendit, fuisse Episcopis *omnes subordinatos magistratus in rebus ad spiritualem jurisdictionem attinentibus*. 15

Equidem Lucifer de solis Episcopis loquitur, uti & Binghamus; sed idem de ceteris Ecclesiasticis dicendum esse, is solus non videat, qui Ecclesiastici status officium, dignitatemque aut imprudens ignoret, aut impius contemnat. Nam etiam hi *quantum ad ordinem pertinet publicæ disciplinæ*, ut Gelasius Pontifex ajebat, Magistratibus, & Principibus obnoxii sunt, sed solum ut cives, neque id vi cogente; non vero ut Ecclesiastici; immo neque ut cives, si forte Magistratus illis aliquid imperet, quod a sacris Canonibus vetitum sit. Vere Symmachus Papa: *nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas non erigant voluntates*; quemadmodum facerent, si aut canonibus adversantia mandarent,

rent, aut vi cogente in illos uterentur: *defer Deo in nobis* (quilibet Ecclesiasticus iisdem verbis quemcumque Magistratum alloqui potest); *& nos deferemus Deo in te* (*).

16 Magistratus, & Judices seculares procedentes in criminalibus contra Ecclesiasticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ, Bened. XIV. tom. 1. Constit. 14. incip. *Pastoralis §. 19.*

Additiones ex aliena manu.

17 De loco Magistratuum in Ecclesia, thurificatione ipsorum, pace iis danda, tum de associatione ab illis facienda Episcopo, vide ubi res postulat *Romaguer. in Synodal. Gerund. lib. 3. tit. 17. c. 12. per tot. Lagun. de fruct. lib. part. 1. cap. 30. §. 1. num. 108. & plur. sequ. Cort. ad decis. Catalon.* 247. *num.* 15. & omnium optime *Panimoll. dec. 1. adnotat. 11. per. tot.*

18 Hic vero non est prætereundum, nullo modo licere dare osculandum Evangelium cuivis Magistratui, ut decisum refert a Sacra Congregatione Rituum *Romaguer. ubi supra num. 19. Pignatell. consult. canon. tom. 8. consult. 54. num. 8. & final.* (*) Quod nonnullis antiquorum Imperatorum legibus frustra oppugnat Binghamus *T. 11. origin. Eccles. p. 223.* (*)

MALCHUS.

1 QUis ille fuerit, cui a S. Petro amputata fuit auricula nocte Passionis Christi, non conveniunt Doctores. Eum fuisse servum Principis Sacer-
2 dotum, habetur *Matth. 17. Marci* 14. *Lucæ* 22. & illius nomen fuisse Malchum *Joan. 18.* ibi: *erat autem nomen servo Malchus*. Hunc Malchum illum fuisse, qui colapho Salvatoris os percussit, dicendo: *Sic respon-*
3 *des Pontifici?* tradunt aliqui. Nonnulli putant, Malchum, cum a Christo Domino sibi esset auricula restituta, fidem Christi amplexum fuisse, ut inter alios Cornelius a Lapide, in *cap. 26. Matth. vers. 51. §. denique Christus*. An autem Petrus totam integram ei præciderit auriculam, ut in terram caderet, an vero partem tantum, ambigitur. Fortasse tamen pars solum fuit abscissa cum solo tactu a Christo restituta
4 perhibeatur, *Lucæ* 22. 51. 52. ut tradit Calmet in *Dictionario* verb. *Malchus*. Ceterum relicta in suo esse opinione, quod Malchus, amplexa Fide, Christianus obierit; Verba Scripturæ refragari videntur, quod Malchus ille fuerit, qui colaphum Jesu impegit, dicens: Sic respondes Pontifici? cum illum fuisse quemdam ex Ministris Annæ summi Sacerdotis, præsentibus, habeamus *Joannis* 18. 21. nihilque de Malco legatur, de quo tamen in eodem capite actum erat. Vide *Lambertin. postea Benedictum XIV. de festis Domini N. J. Christi n.* 208. & *Calmet* in *Dictionario* verb. *Malchus*.

5 ADOLESCENS, qui relicta sindone nudus profugit e manibus satellitum nocte passionis Christi, quis fuerit? non parum diffident Auctores: Hieronymus & Epiphanius censuere, illum fuisse Jacobum fratrem Domini Jesu, appellatum Justum; sed hanc opinionem rejiciunt Baronius, Suarez, apud Lambertin. Benedict. XIV. *de Festis D. N. J. Christi num.* 209. Chrysostomus & Ambrosius putarunt fuisse Joannem Evangelistam; sed hæc quoque rejicitur opinio; Lamy enim *Harmon. Evang. lib. 5. cap. 7.* dicit: *suspicantur quidam, fuisse Joannem Christo dilectum; sed quare id temporis fuisset Joannes nudus, aut prope nudus?* Tillemontius *nota 3. in vit. S. Joannis*, quærit, num dici possit, adolescentem illum fuisse nudum, quamvis in vicinia habitantem, qui vestibus exutus in lecto jaceret, & audito clamore & strepitu, lecto desiliisse sindone amictum, & domo egressum, sindone in eorum manibus, qui se comprehenderant, relicta aufugisse. Et ad id inclinat Antonius Bineus *de Morte Christi t. 3. l. 2. c. 4. n. 14.* sic concludens: *Probabilius nihil est, quam hunc juvenem ex vicina aliqua villa armorum, virorumque strepitu excitatum accurrisse, ut cerneret cognosceretque quid ageretur intempesta nocte. Quare quisnam fuerit, indagare nemo mortalium potest.* Vide *Lambert. l. c.*

MALEDICUS. Vid. verb. *Pœna art. 2. a nu.* 160. *ad* 164.

MALEFICIUM. Vide verb. *Superstitio a num.* 55. *ad* 80.

MALESONANS PROPOSITIO. Vid. verb. *Propositiones damnatæ num.* 38.

MARITUS.

MArito non licet occidere Uxorem in Adulterio deprehensam. *Communis ac certa* Unde Alex. VII. die 24. Sept. 1665. merito damnavit inter alias sequentem propositionem 19. in ordine: *Non peccat Maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.* 1

Maritus graviter peccat contra justitiam consummando, & dilapidando bona Uxoris sine ejus licentia, adeoque tenetur ad restitutionem. *Commun.* Vid. verb. *Bona art. 4. n. 16. ad* 18. 2

Maritus potest irritare Uxoris Vota, quæ præjudicant usui Matrimonii, educationi Prolis, vel Administrationi familiæ. *Communis*. Immo secundum Sanchez, Sotum, Tambur. & alios, Maritus potest directe irritare quæcumque vota Uxoris, eo quod voluntas ejus videatur esse plene subjecta dominio viri, juxta illud Apostoli *ad Ephes. 5. vers. 22.* ibi: *Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino, quia vir caput est Mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ &c.* (a) Quamvis tamen probabilius sit cum Sancto Anto- 3 4 5

Nota Rom. Theologi.

(a) Falsum visum est celebrioribus Theologis, virum posse *quæcumque* uxoris vota irritare: etsi enim in irritum mittere possit vota sibi, aut Familiæ noxia, & incommoda, V. G. vota de jejuniis, humicubationibus

Antonino, Navarr. Azor. Valen. Suarez, Lessio, Bonacina, Layman Castropalao, Illsung. citatis & sequutis a La Croix *lib.3. part.1. num.493.* quod Maritus possit solum irritare illa vota, quæ, ut dictum fuit, præjudicant usui Matrimonii, educationi Prolis, vel administrationi familiæ, cum subjectio Uxoris respectu Mariti fundetur tantum in contractu Matrimonii, adeoque detur tantum in ordinem ad finem Matrimonii.

6 Mortua uxore, usufructus dotis spectat ad Maritum, proprietas vero pertinet ad filios; *leg.1. Cod. de bonis matern.* Rota rec. *par.3. dec.126. num.2. & part.*
7 *11. dec.368. num.25.* Quid autem possit, vel non, maritus circa dotem vivente Uxore, & quando ejus dominium acquirat? Vid. verb. *Dos art.1. & art.3.*

8 Maritus peccat mortaliter, si cogat Uxorem ad communicandum coram se, seu ad subeundum candentis ferri, vel ferventis aquæ judicium in testimonium, quod non sit adultera. Ita Sotus apud Escobar *lib.8. num.381.* La Croix *lib.6. num.675.* & id esse absolute illicitum docet S. Thomas *3. part. quæst.80. art.6. ad 3.* Suarez *disput.67. sect.6.* Dicastill. *de Sacrament. distint.3. num.280.* & alii communiter, *argum. cap. Ex tuarum 8. de purgatione Canonic. cap. Dilecti 3. de purgatione vulgari, & capit. Consuluisti 20. caus. 2. quæst.4.* ubi expresse prohibentur hujusmodi probationes ad explorandam alterius innocentiam.

9 Maritus quando possit, & debeat, seu non, debitum conjugale reddere, petere, & offerre? Vid. verb. *Debitum conjugale per tot.*

10 Maritus a mortuis reviviscens non tenetur amplius pristinæ Uxori: Maritus enim non tradidit Uxori corpus suum, sicuti uxor non tradidit suum Marito, nisi usque ad mortem, juxta illud Apostoli *Ad Corinth.7. Quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult, nubat.* Unde si adhuc vellent esse conjuges, de novo foret contrahendum. La Croix *lib.6. art.3. numer.418.* ubi ex S. Thoma, & Gobat testatur esse communissimam Theologorum.

Maritus occidens propriam Uxorem prægnantem, 11
cum non constet concludenter de proditione, gaudet immunitate; sed annuente Sanctissimo, attenta atrocitate delictorum condemnatur in pœnam extraordinariam, dummodo non excedat decennium ad Triremes. *Sacra Cong. Immunit. in Melevitana 3. Dec.1670. lib.2. dec. Altovit. pag.511.*

Maritur occidens propriam Uxorem ad effectum 12
ducendi aliam, & extractus ab Ecclesia ad formam Bullæ, condemnatur, annuente Sanctissimo, ad pœnam extraordinariam, quæ non excedat Triremes ad decennium. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Acernen. 2. Decemb. 1681. lib.2. d. Altoviti pag.2289.*

Maritus occisor propriæ uxoris gaudet immunitate; 13
Ad instantiam tamen Sac. Consultæ retinetur in carceribus usque ad novos ordines. *Eadem Sacra Congr. Immunit. in Beneventana 24. Martii 1676. lib.1. dec. Altrov. pag.1222.*

Alia vid. verb. *Adulterium. Bona. Debitum conjugale. Dominium. Dos. Filius. Matrimonium. Uxor,* 14
& verb. *Immunitas art.2. num.90.* ubi datur novissima Constitutio Benedicti XIV. incip. *Ex quo*, & altera ejusd. Pontificis incip. *Officii nostri*, secundum quas nunc intelligenda & moderanda sunt omnia quæ Immunitatem concernunt.

Additiones ex aliena manu.

De jure Mariti in uxorem, legesis Stryk. *juridicar.* 15
dissert. vol.8. disp.32. per tot. Nota vero hic nobilitatem Mariti communicari regulariter uxori, ita ut qui ex 16
Patre nobili & Matre plebeja natus est, is pro nobili habendus sit Besol. *Polit.1. c.11. §.33.* Carpzov. *Jurisprud. consistorial. lib.2. defin.11.* Quod si ex peculiaribus statutibus sive Ecclesiarum, sive Ordinum, 17
nobilitas utriusque Ascendentis requiratur, natus ex matre plebeja pro nobili haberi nequit; Rhetius *Instit. Jur. Publ. lib.3. tit.21. §.9.* Matth. Stephan. *de Nobilit. Politic. cap.5. num.44.*

Num-

bus peregrinationibus, & eleemosinis ex rebus ad familiam pertinentibus, ac præsertim continentiæ votum, non sic autem vota de certis precibus recitandis, de superfluo & dissoluto ornatu rejiciendo, de abstinendo a spectaculis, & choreis, de pauperibus alendis labore & opere manuum suarum, quibus familia non indiget, de secundis nuptiis vitandis, de ingressu Monasterii, si viro superstes fuerit, ut inquit Natalis Alexander. Immo mulier ipsa, inquit, nonnulla Mariti Vota facere potest irrita, quæ scilicet sibi incommoda sunt, aut familiæ, qualia sunt vota Continentiæ, abstinentiarum immodicarum, vel diuturnarum peregrinationum, & quarumcunque rerum, quibus impotens ad debitum conjugale fieret. Atque hinc patet, quam inepte ad id afferat Paulinum textum, quo Mulieres subditæ viris declarantur: Nam subjectio hæc tanta non est, ut omne in omnibus eis domnium admittat; sed in iis tantum, quibus marito, ut Conjugi, & familiæ Domino subjicitur. Quamobrem ita libera est in iis vovendis, quæ supraindicavimus, ut dominio mariti fieri irrita nequeant. Regula autem in hoc generalis erit, ut Maritus irrita facere possit vota, quæ sine ipsius consensu emittere, ac servare Mulier nequeat; quæ vero Mulier sine viri consensu licite ac rationabiliter promittere, & servare potest, vovere etiam potest, quin votum auctoritate Mariti revocari possit.

Responsio Auctoris.

Dicit *Theologus*, quod falsum visum est celebrioribus Theologis, virum posse quæcumque uxoris suæ vota irritare &c. atque hinc patet, quam inepte ad id afferatur Paulinus textus, ad *Ephes.5. v.22.* &c. Sed bona venia ipsius *Theologi* ea non est mea opinio, & Paulinus textus affertur ab aliis; dico enim ibi *secundum alios*: Meam autem opinionem aperte declaro *num.5. immediate sequenti* sic concludendo, quamvis tamen probabilius sit cum S. Antonio, Navarr. Azor. Valent. Suarez, Less. Bonacin. Layman, Castrop. Illsung. citatis, & secutis a La Croix *lib.3. pag.2. num.493.* quod maritus possit solum irritare illa vota, quæ, ut dictum fuit, præjudicant usui Matrimonii, educationi prolis, vel administrationi familiæ,

18 Num omnia Mariti privilegia uxori communicentur, non conveniunt inter se Doctores. Pro regula statuo personale Mariti privilegium, neque vivo, neque mortuo ipso Marito uxori prodesse; secus si Maritus commode uti nequeat privilegio, nisi ejus usus liceat uxori; Stryk. *juridic. dissert. volum.*4. *disput.*25. *cap.*4. *n.*34. *& plur. seq.* ubi exemplis rem illustrat.

19 Quoad privilegia ratione officii Marito concessa, distinguendum ait Stryk. *juridic. dissert. vol.*4. *disp.*25. *num.*41. *& seq. inter officium annexum habens dignitatem, & id quod ignobile est, & plebejum; hoc casu nihil potitur Mulier ne quidem vivente Marito &c. nisi in casibus in jure expressis. In casu vero ubi ratione nobilitatis & officii dignioris privilegium concessum, patet illud etiam Uxori &c. Neque id iniquum, quoniam dignitas cum suo annexo transire debet, nominumque identitas identitatem ipsius arguere solet &c. Sed hæc ipsa intelligenda sunt de juribus, quæ in Uxores cadere possunt.* Confer *& Myler., in Gamol. Princ. cap.*2. ubi & jura persequitur, quæ Uxoribus Principum, Comitum, & Baronorum ex persona Maritorum competunt.

20 An in Viduis permaneant jura Mariti? Consule Stryk. *jurid. dissert. vol.*4. *disp.*25. *cap.*4. *numer.*48. *& plur. sequent.*

21 De Marito quoque quæri solet, an & quæ ex persona Uxoris sortiatur, an aliquando sequatur forum Ilius, aut radiis ejus coruscet? At de prior adi Strik. *exercit.*9. *thes.*28. Tiraquell. *de Legib. Connub. gloss.*2. *num.*46. & de posteriori De Ponte *l.*2. *consil.*16. *n.*23. *& seq.* Mastrill. *de Magistrat. lib.*4. *cap.*13. *numer.*20. *& seq.*

MARTYRIUM.

---

1 Martyrium est voluntaria perpessio, vel tolerantia mortis, seu cruciatus lethalis propter Fidem Christi, vel aliam virtutem Christianam. *Est in re*
2 *communis*. Dicitur primo *voluntaria perpessio*, vel *tolerantia* ad denotandum, quod in adultis omnino requiritur, ut mors seu cruciatus lethalis voluntarie
3 acceptetur. Unde si quis adultus in odium Fidei Christianæ dormiens occidatur, & hic antea nihil cogitasset de morte ob Fidem subeunda, sicque eam nullatenus acceptaverit, non est proprie censendus Martyr. Laym. *l.*2. *sect.*3. *num.*4. Dicastil. *de Bapt. d.*3. *num.*7. Less. *lib.*3. *de justit. & jure c.*1. *n.*24. Reiffenst. *Theol. mor. tract.*7. *dist.*2. *qu.*6. *n.*45. Suarez,
4 & alii. Esset tamen talis vere Martyr, si prius cogitasset de morte ob Fidem subeunda, & statuisset secum potius mori in vinculis, & tormentis, quam Fidem Christi negare, quia ratione voluntatis præhabitæ, & saltem habitualiter perseverantis, censeretur mortem voluntarie acceptare, quamvis dormiens occideretur, & sic tamquam verus Martyr esset habendus. Gobat *in Experient. tr.*2. *a num.*515. Reiffenst. *loc. c. num.*45. La Croix *lib.*6. *part.*5. *num.*231. cum Cajetan. Coninch. Bonac. ibi citatis.

5 Dicitur secundo *mortis, seu cruciatus lethalis*, quia nedum mors ipsa, sed etiam cruciatus de se illativus mortis est sufficiens ad Martirum, ut patet de S. Jo. Apostolo, & Evangelista, qui fuit vere Martyr, licet a ferventis olei dolio per miraculum illæsus evaserit, & morte naturali postea decesserit. Unde S. Augustinus *serm.* 296. *in Natali Apostolorum Petri, & Pauli cap.* 4. tradit, eos, qui in tormentis, & cruciatibus ob fidem a Deo miraculose præservantur, corona Martyrii donari: *Non enim* ait, *quia Joanni Apostolo passio defuit, ideo passioni animus præparatus deesse potuit; Non est passus sed potuit pati. Præparationem ejus Deus noverat. Quemadmodum tres pueri arsuri missi sunt in camminum, non victuri. Negamibus eos Martyres, quia flamma eos urere non potuit? interroga ignes, passi non sunt, interroga voluntatem, coronati sunt.*

Dicitur tertio *propter fidem Christi*, ad demonstrandum, quod ad verum Martyrium non satis est pœna, vel tolerata mors, sed requiritur, quod pœna, seu mors toleretur ob causam Fidei Christi; Unde S. Augustinus *in Psalm.* 34. *serm.* 2. *num.* 13. sic expresse habet; *Itaque Martyres non facit pœna, sed causa; Nam si pœna Martyres faceret, omnes, qui gladio feriuntur, coronarentur*: & antea *num.* 1. dixerat *Multi hic patiuntur, & pro peccatis, & pro sceleribus suis, magna vigilantia quærenda est causa, non pœna: sceleratus enim potest habere Martyris similem pœnam, sed tamen dissimilem causam. Tres erant in Cruce, unus Salvator, alius salvandus, alius damnandus, omnium par pœna, sed impar causa.* Hinc si Hæretici occidantur propter sectam suam, quam profitentur, non sunt Martyres, quamvis pro uno vero Articulo v. g. pro Trinitate, aut Incarnatione, seu Adventu Spiritus Sancti occidantur, quia, ut dicitur *ad Hebræos* 11. *Sine fide impossibile est placere Deo*, & Hæretici non habent veram fidem supernaturalem, cum hæc credat omnia a Deo revelata ab Ecclesia proposita, quod non faciunt Hæretici unum vel alterum articulum Fidei profitentes, & ceteros alios abnegantes. 6

Dicitur quarto *vel aliam virtutem Christianam*, quia non solum sunt Martyres, qui expresse propter Confessionem Fidei, sed etiam qui pro defensione aliarum virtutum supernaturalium moriuntur, vel cruciatus lethales perfuerunt; Nam omnia virtutum opera, quatenus referuntur ad Deum, sunt quædam protestationes Fidei, & qui potius vult mori, quam deficere a virtute, facto ipso protestatur Deum esse summe venerandum ac omnibus aliis bonis creatis præferendum, quod est articulus Fidei Christianæ, ut docet S. Thomas 2. 2. *q.* 124. *artic.* 5. *& Communis aliorum*. Hinc. S. Joannes Baptista est vere Martyr, licet non expresse pro confessione Fidei, sed pro reprehensione adulterii decolatus fuerit. S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis Martyr veneratur ab Ecclesia, eo quod fuerit occisus propter salutares redargutiones, & sententiam Excommunicationis latam in Boleslaum Poloniæ Regem, se a gravissimis delictis emendare nolentem. S. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus Martyr celebratur, quia pro defensione libertatis, & immunitatis Ecclesiasticæ gladiis impiorum occubit. * S. Joannes Nepomucenus ex unanimi consensu Sac. Congregationis Rituum declaratus est vere Martirium subisse, & inter Ss. Martyres canonizatus est, cum mortem pertulerit nolens Confessionis sigillum propalare *. Sic. plurimæ SS. Virgines sunt Martyres ob toleratam mortem pro defensione Virginitatis.

Un-

10 Unde, ut vides, ad martyrium tria potissimum requiruntur. Primum est, ut quis mortem subeat, vel saltem cruciatus illativos mortis. Secundum, ut eam vel eos voluntarie acceptet, & sustineat. Tertium, ut eam, vel eos sustineat propter veritatem, & confessionem Fidei, vel propter alium virtutis actum relatum in Deum, in quo usque ad finem perseveret.

11 Martyres enim, ut expresse dicit S. Isidorus *libr. 7. Etymologiarum cap. 21. Martyres Græce, Testes Latine dicuntur, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt, & usque ad mortem pro veritate certaverunt*, & ut dicit S. Augustinus *Annotationum in Job. cap. 39. Martyr est intrepidus, & alacer testis Fidei salutaris*, juxta illud *Actorum cap. 1. Eritis mihi testes in Hierusalem*.

12 Testimonium autem Fidei, aliarumque Christianarum virtutum perhibetur, non solum ab illis, qui sanguinem fuderunt, & violentam mortem ab inimicis nostræ Fidei voluntarie perpessi sunt, sed etiam ab illis, qui a persecutoribus nostræ Fidei comprehensi varie vexati, in carceres, vel exilium missi, & ærumnis confecti usque in finem perseverantes propter Fidei, aliarumque supernaturalium Virtutum confessionem, mortem naturalem subierunt, ut patet exemplo SS. Martyrum, & Pontificum Marcelli, Joannis, Silverii, Martini, Pontiani, & Eusebii Vercellensis Episcopi, quos Ecclesia pro martyribus colit.

13 Item testimonium, & confessio Fidei perhibetur etiam ab infantibus, qui licet nullum actum proprium elicere possint, quando tamen occiduntur ob odium Fidei Christi, evadunt & ipsi Martyres, ut patet in SS. Innocentibus, qui ab Herode immaniter propter Christum occisi, eius Præconium non loquendo, sed moriendo confessi sunt, adeoque ipsos Ecclesia tamquam Martyres veneratur. Et ratio est, quia licet ipsi non sint capaces martyrii quoad actum internum virtutis, cum nullum possint elicere actum quo acceptent martyrium propter Fidem, sunt tamen capaces Martyrii quoad opus externum mortis, per quod realiter conformantur cum passione, & morte Christi, & reipsa propter Fidem perdunt animam suam, adeoque eam rursus in Cœlis invenient, juxta illam generalem Christi promissionem *Matth. 10. n.*

14 *39. Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam*. Immo etiam infantes in utero Matris occisi propter Fidem, sunt veri Martyres, quia revera perdunt vitam corporalem sibi in odium Christi, aut Religionis ablatam, adeoque, ut sint veri Martyres, militat eadem ratio de ipsis, ac de aliis. Sic Toletus, Henriq. Reginald. Vasquez, Bonacina, Dicastill. cum La Croix *lib. 6. part. 1. n. 337.* Reiffenst. *loc. cit. num. 42.* Henno *tom. 2. tract. de Baptismo disp. 6. concl. 2.* & alii passim.

15 Milites Catholici, qui pro fide adversus Hæreticos vel infideles pugnando occiduntur, non sunt proprie Martyres, quia non voluntate, sed potius necessitate mortem sustinent, immo hanc hostibus inferrent, nisi ab ipsis vincerentur. Neque similitudinem gerunt Christi patientis, qui, ut jam prædixit Isaias, *c. 53. numer. 7.* & dicitur *Actor. 8. numer. 32. Tamquam Ovis ad occisionem ductus est, sicut Agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum*, & ut habetur *in Epistola prima B. Petri Apostoli cap. 2. numer. 23. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur non comminabatur, tradebat autem judicanti se injuste*. Sic Tannerus, & Dicastil. cum La Croix *loc. citato numer. 235.* Lessius, Layman, & alii cum Reiffenstuel *loc. cit. num. 47.* & de facto Ecclesia numquam consuevit colere pro Martyribus tales milites in actuali pugna decessos; Immo Episcopi restiterunt Phocæ Imperatori, cum vellet similes milites cæsos in bello haberi Martyres, apud Spondanum *Epitom. tom. 1. ad ann. 398. num. 2.*

Quamvis autem tales milites propter rationem adductam non sint proprie, & rigorose Martyres, si tamen in statu gratiæ existentes pia intentione defendendi veram nostram Fidem contra hostes ejusdem generose militantes occidantur, summum meritum consecuti speciali gloria coronandi ad Paradisum evolant, *c. Omni timore 9. caus. 23. qu. 8.* ubi ex verbis Leonis IV. sic præcise habetur: *Omni timore ac terrore deposito contra inimicos Sanctæ Fidei, & adversarios omnium Religionum agere viriliter studete; Novit enim Omnipotens, si quilibet vestrum morietur, quod pro veritate Fidei, & salvatione patriæ, ac defensione Christianorum mortuus est, & ideo ab eo præmium cœleste consequetur*. Et S. Joannes a Capistrano suis Cruce signatis militibus contra Turcas proponebat *O quam felices qui in hac pugna Christi moriuntur, quia statim ab Angelis cum Sanctis Martyribus, qui pro fide mortui sunt, coronabuntur*. Sic apud Wadingum *ad annum 1456.* 16

Morientes ob amorem Dei in servitio peste infectorum non sunt proprie Martyres. *Est jam communis*. Opinio enim affirmans, quod tales essent proprie Martyres, fuit proscripta sub Urbano VIII. & Innocentio X. ut testatur Augustinus Matthæucci *in Practica Theologico Canonica, tit. 4. cap. 2. §. 5. n. 85.* Et de facto ipsi nec censentur mori pro Fide Christi, nec pro defensione alicujus virtutis supernaturalis, prout requiritur ad verum martyrium. Nec Martyrologium Romanum solitum citari ab Adversariis sub die 28. Februarii appellat eos proprie Martyres, sed velut Martyres, ibi: *Quos velut Martyres religiosa Fidelium Fides venerari consuevit*, ly enim *Velut* indicat ipsos dici Martyres solum per quamdam analogiam, & similitudinem, non vero secundum esse proprium, & germanum. 17

Se ipsos occidentes etiam propter peccatum a se commissum non sunt Martyres. *Communis & certa* Immo Donatistæ, & Circumcelliones id docentes damnati fuerunt in Concilio Romano sub Melchiade Papa anno 313. Carthaginensi I. anno 344. 18

Non licet, seclusa rationabili causa, aut divino instinctu provocare hostes Fidei, & se Martyrio ingerere. *Communis*, & colligitur ex Sacra Scriptura, quæ tantum abest, ut ultroneam morti ingestionem consulat, quin e contra fugam præcipiat *Matthæi* enim 10. Christus ipse mandat; *Cum persequentur vos in Civitate ista, fugite in aliam*: & id etiam facto docuit, *Joannis 8. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, & exivit de Templo*. Unde S. Athanasius in Apologia de fuga sua sic ait: *Verbum propter nos homo factus non indignum putavit, cum quæreretur, quemadmodum & nos abscondere se cum persecutionem pateretur, & insidias declinare*, & sic fugit Apostolus persecutionem Hebræorum Thessalonicensium, fugit dictus S. Athanasius persecutionem Constantii Imperatoris, & plures alii Sancti, ut pa- 19

tet in Annalibus Ecclesiasticis. Hinc S. Augustinus *Epist.* 228. *ad Honoratum nu.*5. sic ait *Fugit Apostolus, cum a persecutore proprie ipse quæreretur: Fugit S. Athanasius Episcopus, cum eum specialiter apprehendere Constantius cuperet Imperator*.

20 Et quod seclusa rationabili causa, aut divino instinctu non liceat se temere Martyrio ingerere, aperte ipsa ratio demonstrat, quia homo non est dominus vitæ suæ, sed Deus, *ex Sapient.*10.: *Tu es, Domine, qui vitæ, & mortis habes potestatem*; & ex *Deuteron.*32. ibi: *Ego occidam, & ego vivere faciam, & ex c. Si non licet caus.*23. *q.*5. & ex *l. Liber, ff. ad l. Aquil.* Tum quia sic daretur occidenti gravissimi peccati occasio; Tum etiam quia ita se temere ingerere in martyrium est quędā Dei tentatio, ut advertunt Clemens Alexandrinus *Stromat. c.*5. S. Athanasius *in Apologia de sua fuga* S. Gregor. Nazianzenus *Orat.*10. *de S. Cæsario*, & *Orat.*20. *in S. Basil.* S. Petrus Chrisolog. *serm.*151. & S. Cyprianus *Epist.* 83. ubi dicit expresse, quod *temeritate non caret, temere procurare Martyrium*.

21 Dicitur autem notanter, *seclusa rationabili causa, aut Divino instinctu*, quia hoc interveniente licitum est se Martyrio ingerere, vel se ultro Tyrannis, & hostibus Fidei sistere, ipsosque provocare, ut licite fecisse creduntur quotquot Sancti, & Sanctæ Martyres in Martyrologio, & in Breviario celebrantur, ac in Ecclesiasticis Historiis commendantur. Unde S. Athanasius *in Apologia de sua fuga* sic ait: *Quod si quidam ex iis se persecutoribus dedidere, non temeritate eo rapiebantur, sed passim apud omnes profitebantur, a Spiritu Sancto hanc sui oblationem profectam esse*, & S. Augustinus loquens de variis Virginibus, quæ ex tali Divino instinctu se martyrio ingesserunt, & se, vel in flammas, vel in flumen, motivo virginitatis servandæ, projecerunt, sic præcise ait: *Quid? Si enim hoc fecerunt non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ, nec errantes, sed obedientes; Sicut de Sampsone aliud nobis fas non est credere*; & infra: *Qui ergo audit non licere se occidere, faciat, si jussit, cujus non licet jussa contemnere; Tantummodo videat utrum divina jussio nullo nutet incerto*, sic D. Augustinus *lib.*1. *de Civitate Dei c.* 26. & concordat textus *in cit. cap. Si non licet, caus.*23. *q.*5.

22 Immo in variis casibus datur obligatio Martyrium subeundi, ut si esset Fides neganda, aut mors eligenda, si esset peccandum, vel moriendum, si id postulet Fidei, aut Religionis conservatio, si id foret necessarium ad vitandum scandalum, quod per dissimulationem, vel fugam causaretur. *Communis*.

23 Ad Martyrium in adultis prærequiritur Baptismus fluminis, si adsit opportunitas ipsum recipiendi. *Communis*. Et ratio est, quia Martyrium subituri non excusantur ab onere observandi divina præcepta; *In Epist.* enim *prima Joannis cap.*2. dicitur; *In hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus: Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est*. Præceptum autem Baptismi est expressum *in Sacro Textu Joann.*3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei*; & sine Baptismo fluminis, aut ejus voto nullum Adultum posse salvari definit Conc. Trident. *sess.*6. *cap.*4. Unde, qui data opportunitate ipsum recipiendi, nollet recipere, peccato mortali omissionis poneret obicem gratiæ Martyrii, nec per Martyrium justificaretur.

Ad Martyrium autem in Adultis baptizatis, & actuali mortali peccato obnoxiis prærequiritur Confessio Sacramentalis, si adsit opportunitas; Pœnitentia enim Sacramentalis est omnibus post Baptismum lapsis per se necessaria ad salutem, sicut nondum regeneratis ipse Baptismus, ut definivit Conc. Trid. *sess.*14. *cap.*2. *de Pœnit.* ibi: *Est autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus*, & idem definivit *cap.*5. *ejusdem sess.*14. Unde qui, data opportunitate, scienter nollet peccatum suum mortale Sacramento Pœnitentiæ subjicere, novo peccato mortali omissionis poneret obicem gratiæ Martyrii, nec per Martyrium justificaretur, nec habendus esset ut Martyr, quamvis a Tyranno in odium Fidei occidetur, *Communis*. 24

Si tamen non adesset opportunitas Confessionis, satis esset Contritio supernaturalis cum voto Sacramenti Pœnitentiæ, quod in ipsa includitur ex Concil. Trid. *sess.*14. *c.*5. Adulti enim Martyrium pro Cristo subituri, non debent esse deterioris conditionis, quam ceteri Fideles, in quibus in defectu oportunitatis Confessionis sufficit Contritio cum voto Sacramenti, ut definit Concil. Tridentin. *sess. cit.*14. *cap.*4. *Communis*. 25

An autem in tali casu, sicut sufficit Contritio supernaturalis cum voto Sacramenti Pœnitentiæ, ita sufficiat etiam attritio supernaturalis cum eodem voto? seu quod idem est, an si quis bona fide, & invincibiliter ignarus, vel oblitus præcepti de contritione, eliceret solum actum attritionis, ipse justificaretur ex opere operato, seu vi Martyrii? Gravis est controversia inter Doctores. Negativam sententiam esse communem SS. Patrum, & antiquorum Scholasticorum Doctrinam testatur Vasquez 3. *part. tom.*2. *disp.*153. *cap.*1. & ex ipso Layman *lib.*3. *sect.*3. *num.*6. & de facto eam tenent S. Th. 3. *part. qu.*66. *art.*12. *ad* 2. & 2. 2. *q.*124. *art.*2. *ad* 3. S. Bonavent. *in* 4. *dist.*4. *part.*2. *art.*1. *q.*2. *num.*51. & 54. Alensis *part.*4. *qu.*22. *memb.*6. *art.*1. Paludan. *in* 4. *dist.*4. *qu.*3. *art.*1. *concl.*1. Durand. *in* 4. *dist.*4. *qu.*8. *ad* 3. Layman *loc. cit. num.*6. Vasquez *loc. cit. cap.*1. Canus, Bannes, & alii per textum Apostoli 1. *ad Corinth.* 13. ibi: *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. 26

Econtra sententiam affirmativam tenent Cajetanus, Scotus, Præpositus, Valentia, Bellarminus, Suarez, Coninck, Tannerus, Lessius, Bonacina, Castropalao, Raynal. Platel. Sporer, Illsung., Aversa, Dicastill. Gobat, Gorm. cum La Croix *lib.*6. *part.*1. *num.*238. Lauræa *in* 3. *part.*2. *disput.*2. *art.*9. *n.*146. Frassen *tr.*1. *disp.*1. *qu.*4. *concl.*2. *de Sacram. Baptismi*, Esparza *curs. Theol. tom.*2. *lib.*10. *qu.*41. Pontius *Theol. tract.*11. *disp.*41. *qu.*1. *num.*3. Matthæucci *in Practica Theologico-Canonica tract.* 4. *cap.*1. *§.*1. *num.*40. Henno *tom.*2. *tract. de Baptismo disp.*6. *qu.*3. *concl.*2. Felix Potestas *tom.*1. *part.*4. *num.*2944. & alii recentiores passim cum Reiffenstuel *Theolog. mor. tr.* 7. *dist.*1. *qu.*6. *num.*59. ubi citat S. Th. *part.*3. *qu.*87. *art.*1. Scotum *in* 4. *dist.*14. *qu.*1. *§. Ex his*, qui revera hanc tenet, licet ab aliis citetur pro alia sententia, Mastrium, Herincx, & alios, & hanc tenent Tertul- 27

tullianus *in Apolog.* ubi dicit: *Quis non pati exoptet, ut totam Dei gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compensatione sui sanguinis expediat? omnia enim huic operi delicta donantur.* S. Thom. *cit. part.3. qu.87. art.1. ad 2.* ubi sic ait: *Passio pro Christo suscepta obtinet vim Baptismi, & ideo purgat ab omni culpa, & veniali, & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inhærentem.* Ex expressius S. Augustinus *lib.13. de Civit. cap.7.* ubi sic præcise habet: *Quicumque etiam non percepto regenerationis lavacro pro Christi Confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata quantum si abluerentur Sacro Fonte Baptismatis: Qui enim dixit, si quis non renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Cœlorum, alia sententia istos facit exceptos, ubi non minus generaliter dixit: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in Cœlis est; & alio loco: qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam; Hinc, est, quod scriptum est: Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus (qui vel jam Sancti sunt, vel per Martyrium fiunt;) Quid enim pretiosius quam mors, per quam fit, ut delicta omnia dimittantur, & merita cumulatius augeantur?* Et consimiliter loquuntur alii SS. Patres apud Platel. *part.5. num.156.* Martyrium æquiparantes Baptismo, immo majorem vim, seu virtutem ei tribuentes, quam Baptismo, ut inter alios dicit S. Cyprianus *in exhortat. ad Martyres*, ibi: *Hoc Baptisma*, nempe sanguinis, *in gratia majus, in potestate sublimius, in honore pretiosius*; Baptismus autem justificat cum sola attritione supernaturali, ut concedunt omnes ex Trid. *sess.6. cap.6.* ubi nulla fit mentio de contritione perfecta, adeoque etiam Martyrium cum sola attritione supernaturali juxta sensum nostræ Conclusionis justificabit adultum peccatorem, seu conferet ei primam gratiam ex opere operato; ex privilegio, seu promissione Christi *Matt.10. num.32. Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in Cœlis est: & ibid. num.39. qui perdiderit animam suam propter me inveniet eam:* & *Marci 8. num.35. Qui autem perdiderit animam suam propter me, & Evangelium, salvam faciet eam:* & *Lucæ 9. nu.24. Qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam*, ubi, ut vides, Martyrium pro defensione Fidei toleratum, elevatum est ad tantam excellentiam, ut quis ex attrito fiat æqualiter contritus, quatenus illius vi, & efficacia per speciale Christi privilegium gratiam sanctificantem, & salutem æternam consequitur.

28 Tum quia tres dantur Baptismi, scilicet Fluminis, Flaminis, & Sanguinis; Si autem Baptismus sanguinis, seu Martyrium prærequireret ad justificationem contritionem perfectam, essent tantum duo Baptismi, scilicet Fluminis, & Flaminis, cum tunc Martyrium non justificaret, sed contritio ipsum præcedens, sicque falsum esset annexam esse Martyrio ex speciali privilegio Christi, seu ex opere operaro collationem gratiæ, adeoque non darentur dicti tres Baptismi, quod videtur esse contra communem sensum; Unde hæc secunda sententia est communior, & verior.

29 Ad auctoritatem autem illam Apostoli; *Si tradidero corpus meum &c.* quæ videtur esse Achilles adversariorum, respondetur cum SS. Theoderet. Anselm. Thom. & Suarez, quos citat, & sequitur Tirinus *in d. Epist. 1. S. Pauli ad Chorint. cap.13. num.3.* quod utique, si tradidero corpus meum ita ut ardeam, vel exurar, in hoc sensu v. gr. pro patria servanda, vel pro inani gloria, vel etiam pro Fide Christi jutanda, sed odio erga proximum, vel alio mortaliter peccandi affectu reservato, vere nihil mihi prodest. Et in hoc sensu intelligendæ sunt etiam sententiæ SS. Patrum, quando dicunt, quod Martyrium non habet rationem Baptismi sine Caritate, seu sine Caritate non valet ad salutem, & hujusmodi, & præsertim D. Thom. in illis locis, ubi citatur pro sententia contraria; cum ipsemet sic exponat, & intelligat Apostolum *loc. cit.* Seu respondetur cum Frassen *loc. cit.* Henno *loc. cit.*, & aliis, Martyrium sine Caritate antecedente, & concomitante nihil prodest in eo, qui vel antecedentem, vel concomitantem habere potest, concedo; nihil prodest in eo, qui neutram habere potest, cum sit libertatis & rationis impos, seu in sensu nostræ conclusionis bona fide, & invincibiliter ignarus, vel oblitus præcepti de contritione, elicit solum actum attritionis, nego. Immo Suarez *tom.3. in 3. part. disp.22. sect.* addit, quod si quis Reus criminis mortalis immemor contritionis, & attritionis, eliciat propositum, seu voluntatem efficacem obeundi Martyrium pro Fide Christi, & statim durante tali proposito martyrizetur, adhuc hic justificetur ob virtualem aliquam attritionem inclusam in illo proposito subeundi Martyrium pro Deo ex motivo spei, consequendi scilicet beatitudinem, cum tali spe detestetur implicite peccatum hujus beatitudinis impeditivum. Semper autem in attritione requiritur initium Amoris Dei.

Martyrium in Adultis remittit omnem culpam, & 30 pœnam, nihilque remanet in Martyre, quod ipsum remoretur ab ingressu gloriæ cœlestis. *Communis, arg. cap. Cum Marthæ 9. de celebrat. Missar. §. Tertio loco*, ubi dicitur: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

Martyrio decoratis respondet in Cœlo *Laureola*, 31 seu ut teste Gobat *tom.1. tract.2. num.618.* cum S. Thom. loquuntur communius Theologi, & Canonistæ, *Aureola*, idest speciale gaudium proveniens ex tam excellenti victoria, & redundans in corpus, cum peculiari decore illarum partium, in quibus passi sunt Martyres, ut satis indicat S. Augustinus *lib.22. de Civitate Dei cap.20.* & clarius *serm. 103. & 115. de divers.* & docent Raynaud. *de Martyrio p.2. p.6. n.33.* Gobat *l. c. n.619.* La Croix *l. c. nu.242.* Dicastill. *de Baptism. d. 3. n.51.*

Martyrium confert gratiam probabilius in ultimo 32 instanti vitæ, in quo eadem gratia nullo peccato mortali actuali impeditur; quia SS. Patres dicunt tunc conferri, quando Martyr amplius peccare non potest. Raynaldus *loc. cit. num.25.* Platel. *part.5. num.171.* Illsung *Theol. moral. to.4. disp.1. n.24.* Matthæucc. *loc. cit. num.44.* Henno *loc. cit. qu.5. concl.2.* & alii.

In Canone Missæ Martyres solum, & non Con- 33 fessores nominantur, quia, ut dicit Innocentius III. *lib.3. Myster. Miss. cap.10.* Canon fortassis fuit editus

T 2 prius,

prius, quam Ecclesia memoriam Sanctorum Confessorum solemniter celebraret, quem Canonem varii censent a S. Clemente fuisse ordinatum, & ei subinde quidquam aliud ab aliis Summis Pontificibus esse additum; Ulterior autem ratio, & satis verisimilis videtur, quod congruentius in Canone fiat memoria, non Sanctorum Confessorum, sed Martyrum, quia ipsi effusione proprii Sanguinis imitati sunt passionem Christi, cujus repræsentatio fit in Sacrificio Altaris. Matthæucci *l. c. n.*4. & alii.

34 Tam copiosus est numerus Sanctorum Martyrum, ut solum Romæ unius mensis spatio decem septem millia Christiani sub Diocletiano Imperatore fuerint Martyrio coronati; & in Ægypto centum quadraginta quatuor millia, ultra septem centum millia exilio demandatos. Unde Genebrardus *in Chronico* numerans omnes Christianos Martyrio coronatos in decem persecutionibus assignat triginta millia cuilibet diei unius integri anni; & S. Birgitta *lib.*3. *Revelation.* ex illis solis Romæ occisis septem millia cuilibet diei, *che*, ut refert eruditissimus Berninius in *tomo primo Historiæ omnium hæresum italico idiomate scriptæ cap.*14. *sæculi* 3. *fol.*206. *che moltiplicati* (sunt ejus præcisa verba) *ascendono a più di due millioni, e mezzo di Santi Martiri*, absque numero aliorum plurimorum post tempora Genebrardi, & S. Birgittæ Martyrio coronatorum. Et Bosius veræ Ecclesiæ signa describens observavit, quod triginta tres Pontifices inter coronatos Romæ Martyrio fuerunt, atque isti cum aliorum locorum aliis in tribus solis primis sæculis ad minus quinquagies centena millia extitere, qui pro Christo mortem sustinuerunt, cum solus Diocletianus edictis suis vicies centena millia morti tradiderit. Uno verbo ex Martyrum Capite Christo ad hæc usque tempora plusquam centies, & decies centena millia communi calculo supputantur Martyrio donati. O Bone Deus, per quot excitas nos ad gloriosam pugnam, ut perveniamus ad æternam Coronam, & tamen Filii Hominum adhuc gravi corde diligentes vanitatem, & quærentes mendacium, in eo quod vapor est ad modicum parens demerguntur? Qui psalmasti nos, miserere nostri, quos pretioso Sanguine redemisti.

35 Martyres sunt pueri ante usum rationis in odium Christi occisi; Bened. XIV. Constitut. incip. *Beatus Andreas* §.10. *& seq.* in Martyrologio Romano pluries inscripta leguntur nomina infantium, qui in o-
36 dium Christi fuerunt occisi. Idem *ibid.* §.11. Martyrologio Romano Canonizatorum nomina tantummodo inscribenda sunt. Idem *ibid.* §.5. Non tamen ex eo tantum Canonizatus quis fuisse probatur, quod ipsius nomen fuerit in Martyrologium Romanum illatum. Idem *ibid.* §.21.

APPENDIX.

Sive novus de Martyrio Articulus, e Romana Editione.

Novum hunc de Martyrio Articulum addimus, ut ea suppleamus, quæ sunt a P. Ferrari omissa, ac nonnulla luculentius exponimus, quæ ab ipso vel obscure, aut nimis compendiose tractata sunt; vel juxta minus tutam opinionem asserta. In iis vero, quem ipse tenuit, ordinem sectabimur.

Quod græce *Martyrium* dicitur, latine *testimonium* appellatur. *Martyr* enim *testem* proprie significat; ut S.August. in *Psal.*118. declarat: *Testimonia græce martyria nuncupantur; quo verbo jam utimur pro latino: unde illos, qui propter testimonium Christi diversis passionibus humiliati sunt, & usque ad mortem pro veritate certarunt, non testes, quod latine utique possemus, sed græce martyres appellamus.* Vide To. 2. *V. Cultus Sanctorum* nova additamenta. 37

Martyrii causæ tres esse debent. Prima est persecutor mortem inferens; duæ enim personæ ad Martyrium necessariæ requiruntur; quarum altera est tyrannus, qui infert, altera fidelis, qui ob fidei Christianæ confessionem mortem sustinet. Quamobrem S. Augustinus Donatistas Circumcelliones, mortem sibi inferentes, non martyres, sed insanos appellat lib. primo contra Gaudentium Donatistam *cap.* 30. inquiens: *Non est hoc consilium, sed furor; non est sapientia, sed dementia.* Excusat vero sanctas Mulieres, sibi pudicitiæ custodiendæ caussa mortem consciscentes: quia inquit *lib.*1. *de Civ.Dei cap.*22. hoc fecerunt, *non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ; nec errantes, sed obedientes, sicuti de Sampsone aliud nobis fas non est credere.* Non ergo quæcumque mors sat est ad martyrium, sed solum ea, quæ a persecutore infertur in odium fidei Christianæ. Quare falsa est sententia Theophili Raynaudi de *Martyrio per pestem*, quam communiter Theologi jure improbant. Quamvis enim, qui peste laborantibus inserviunt, & eadem lue inquinati obeunt, heroicum caritatis officium exerceant, & martyres per quamdam analogiam dici possint; martyres tamen ab Ecclesia non habentur, quia deest persecutor, qui vim inferat in odium fidei. 38

Altera martyrii causa *motiva* appellatur, quæ ad martyrium movet, impellitque. In martyre hæc causa est fidei confessio; in tyranno est fidei odium. Hic in fidei detestationem mortem infert; ille ob fidei confessionem mortem sustinet. Hinc S. Augustinus *Ps.* 34. inquit: *Martyres non facit pœna, sed caussa.* Martyres enim testes Christi sunt, de quibus S.Lucas *cap.*12. *Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Et Ecclesia universa canit: *Hic est vere Martyr, qui pro Christi nomine sanguinem suum fudit.* 39

Ad causam, quæ *motiva* dicitur, officium spectat cujusque virtutis a lege divina præscriptum. Qui ergo virtutem aliquam exerceat, ejusque veritatem tuea- 40

tueatur, & ob istius defensionem, & exercitium mortem sustineat, voce, aut factis testatur, se Christum profiteri, qui virtutis istius exercitium præscribit, & urget, & martyrii meritum sibi comparat, juxta illud Matthæi 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*. Exempla Martyrum, qui ob alicujus virtutis officium mortem sustinuere, videri possunt in suo articulo ab Auctore recensita. Hic tamen animadvertas velim, inter Martyres haudquaquam recenseri posse, qui mortem sustineant pro aliqua veritate quæ ad fidem non pertineat eorum, quæ credenda, & agenda sunt, vel pro peculiari sibi facta revelatione, aut pro opinione tuenda, quæ nondum Ecclesiæ judicio definita sit vera; ex quo concludit Benedictus XIV. *l.3. cap.19. de Canonizatione Sanctorum*, futuros non esse Martyres, qui pro Immaculato Virginis Conceptu sanguinem fundant; quia cum nondum Ecclesiæ sententia definitum sit fuisse Virginem ab originaria culpa præservatam, mors, quæ pro tuenda pia sententia sustineretur, inter opera recenseri non posset, quæ *sunt quædam protestationes fidei, per quam nobis innotescit, quod Deus hujusmodi opera a nobis requirit, & nos pro eis remunerat*; secundum quod virtutum opera esse possunt causa martyrii, ut inquit S. Thom. 2. 2. *q.124. art.5.* cum enim nobis non proponatur, ut revelata, Immaculata Virginis Conceptio, defensio hujus assertionis morte confirmata haberi non potest pro protestatione fidei, per quam innotescat, Deum hujusmodi defensionem a nobis requirere, ac nos pro ea gratia martyrii remunerare. Num vero votum emitti possit subeundi mortem pro tuendo Immaculato Virginis Conceptu gravis controversia est a pluribus hac nostra ætate in Italia agitata; sed nondum ab Ecclesia definita sententia, & ab Apostolica Sede permisso cuilibet Privato pro arbitrio opinandi, non adeo facile probari posse videtur eorum sententia, quæ asserit, posse Christianum hominem votum emittere fundendi sanguinem, ac dandi vitam pro Immaculati Conceptus defensione. Neque enim vitam, quæ Dei est pro iis, quæ non Dei, sed nostra sunt, promittere, ac dare possumus; At si liberum nobis est opinari circa Immaculatam Virginis Conceptionem, pia illa sententia, qua id tuemur, nostra opinio est, nec inter opera recenseri potest, quæ Deus a nobis requirat, pro quibus vitam dare possumus, atque tenemur.

41 Tertia martyrii causa *finalis* est: quia finis mortis sustinendæ debet esse Dei gloria. Atque hac de causa hæretici, & schismatici martyrii sunt incapaces; cum enim desit in ipsis veritas, & unitas Ecclesiæ, desit quoque necesse est finis ille, qui ex charitate oritur, qua major dari non potest: *Extra Ecclesiam occisus*, inquit S. Augustinus *lib.5. de baptis. cap.17. charitatem non habuisse convincitur*. Et S. Cyprianus, *lib. de unitate* inquit, *esse Martyr non potest, qui in Ecclesia non est*. Atque hæc de martyrii causis.

42 Videndum nunc est, quænam dispositiones requirantur in homine, ut martyrii gratiam consequatur. Agemus primum de adultis; nonnullas deinceps de parvulis dissolvemus quæstiunculas. Satis ab Auctore ostensum est n. 23. & sequentibus, prærequiri in adultis baptismum fluminis, si opportunitas recipiendi adsit, aut baptismi recipiendi votum; in baptizatis vero mortali peccato obnoxiis, Sacramentum pœnitentiæ, Sacramentalem scilicet Confessionem, si adsit opportunitas, vel istius votum cum contritione, si confiteri peccata nequeat. Sed ad quæstionem, quam promovet; num scilicet adultus oblitus præcepti de contritione elicienda, per solum actum attritionis disponere se possit ad gratiam martyrii? non adeo facile probanda censetur sententia, quam ipse eligere videtur de sufficientia solius attritionis sine amore benevolo, sive charitate saltem imperfecta. Moveor autem ad 43
hanc improbandam opinionem, quia, ut Ferraris ipse testatur, contraria sententia communis est SS. Patrum, & antiquorum Theologorum. Nam cum orthodoxa de efficacia martyrii doctrina non aliunde constet, quam per revelationem; & cum Dei revelatio ad nos usque traducta sit per SS. Patres, & per antiquos Theologos SS. Patrum successores, manifestum est non posse nos nisi temere a communi Patrum, & antiquorum Theologorum sententia recedere, ut excogitatam a recentioribus opinionem amplectamur. Deinde SS. Patres adstruentes charitatem necessariam in Martyribus dispositionem, propriam sententiam Christi verbis, & Sac. Scripturarum Oraculis comprobant. Christus enim Matthæi 10. hæc 44
habet: *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam*: Marci 8. *Qui perdiderit animam suam propter me, & Evangelium, salvam faciet eam*: Lucæ 9. *Qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet eam*. Augustino vero teste *lib. de moribus c.9.* non potuit Christus expressius designare charitatem, quam dicendo, *propter me*, exponens enim hæc verba, *propter te mortificamur tota die*, ita subnectit: *Charitas vero ipsa non potuit significari expressius quam quod dictum est propter te*. Adest præterea textus Apostoli Pauli 1. *ad Corinth.* 13. dicentis: *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*: ex quo fit, martyrium sine charitate susceptum nullum fructum adferre. Ut autem Ferrarianas præcludam exceptiones, proferam 45
expositionem hujus textus, quæ tradita ab Augustino est *Serm.* 15. de verbis Apostoli *c.* 12. ubi inquit: *Deus non amatur, nisi de Deo: multum amavit, qui torqueri potuit, deficere non potuit: sed ille non potuit tanta perferre sine amore, nec tu poteris communicare Christi passionibus sine amore. Sed quæro, quo amore? Non sit cupiditas, sed charitas*: si enim, *inquit*, tradidero corpus meum, ut ardeam, & charitatem non habuero, nihil mihi prodest. *Ut prosit tibi communicatio passionum Christi*, charitas *adsit*. *Si enim in te fuerit charitas Dei, communicabis Christi passionibus, & verus eris Martyr, in quo charitas coronatur*. Audiantur deinde alii Patres. Sic Tertullianus *lib. adversus Praxeam c.1. Etsi*, inquit, *corpus suum tradidisset exurendum* Praxeas, *nihil profecisset, dilectionem Dei non habens*; & Scorpiaci *c.6. Propterea*, inquit, 46
martyribus nihil jam reputari potest, quibus in lavacro ipsa vita deponitur. Sed dilectio operit multitudinem delictorum, quæ Deum scilicet diligens ex totis viribus suis, quibus in martyrio decertat, ex tota anima sua, quam pro Deo ponit, hominem Martyrem excudit. Sic S. Bernardus *epist.* 77. ad Hugonem Victorinum: *Et si*, inquit, *martyrium vicem Baptismi posse implere conceditur, non plane hoc facit pœna, sed ipsa fides*, quæ utique per dilectionem operatur; *nam absque ipsa quid est martyrium nisi pœna? Quæ ergo martyrio præstat*,

fiat, ut absque ulla dubietate pro Baptismate repute-
tur, quomodo *ipsa ita infirma, & imbecillis per se*
erit, ut quod dare alteri valet, sola non valeat obtine-
re? ubi martyrium justificandi vim totam habet ex ea
fide, quæ *per se* & extra martyrium justificare valet.
47 Accedit etiam S. Thomas, qui ex illis Apostoli ver-
bis *tert. part. quæst. 66. art. 12. ad 2.* colligit, *quod effu-*
sio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit sine cha
ritate. *Ex quo*, pergit idem S. Doctor, *patet, quod*
Baptismus sanguinis includit Baptismum flaminis, &
non e converso; unde ex hoc ipso probatur perfectior:
Et 2. 2. *quæst.* 124. *art.* 2. ait, *Martyrium est actus*
charitatis, ut imperantis, fortitudinis autem, ut eli-
cientis. Quod autem sit meritorium, hoc habet ex cha-
ritate, sicut & quilibet virtutis actus; & ideo sine cha-
48 *ritate non valet*. Nec ratio theologica deest, quæ id
suadeat: primum quia martyrium est mors pro
Christo tolerata; hæc vero ex effectu amoris amicitiæ
erga Christum esse debet, quod est a Christo indica-
tum, cum dixit: *Majorem hac dilectionem nemo ha-*
bet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis, ubi
animam ponere pro amicis, ponere illam ex dilectio-
ne amicorum significat. Et sane si ex metu Gehen-
næ, & amissionis Paradisi moveretur ad acceptandam
mortem, non pro Christo, sed pro se ipso homo
daret animam suam; hoc est, ut malum imminens
declinaret, & bonum acquireret. Itaque, ut homo
pro Christo, & Deo mortuus dicatur, necesse est Dei
amore mortem sustinere. Denique non minor sane
in adulto dispositio requiritur ad martyrium,
quam ad Baptismum, ut adversarii fatentur. At ad
49 baptismum suscipiendum amor Dei requiritur sal-
tem initialis; vult enim Tridentinum Concilium, ut
Baptizandus adultus, præter fidem, & spem, amo-
rem quoque habeat, quo incipiat diligere Deum ve-
luti justitiæ fontem: amor autem hujusmodi chari-
tas est, ut liquet, tum ex eo, quod Concilium de
tribus ibi virtutum Theologicarum actibus loquatur;
tum etiam ex eo, quod de amore verba faciat, qui
spem consequitur; qui sane amor charitatis, & amici-
tiæ est, non concupiscentiæ; cum amor concupi-
scentiæ spem præcedat non vero sequatur.
50 Et ad martyrium in adultis charitatem aliquam
saltem initialem desideramus; tamen illorum non
placet sententia, qui solum ex opere operantis gra-
tiam conferre opinantur. Scimus in hac versari opi-
nione Doctissimum Melchiorem Canum, Sotum,
51 Bannesium, aliosque. Sed horum opinioni præfe-
rendam censemus sententiam S. Thomæ, & aliorum
fere omnium Theologorum ajentium, non ex solo
opere operantis, *sed etiam ex imitatione passionis*, ut
ait S. Thomas *in 4. dist. 4. quæst. unica art. 4. ad 3.* &
alibi; vel ex privilegio, ut alii malunt, & ex speciali
quodam favore Christi, ut ajunt Piette, Vanroy, &
alii, vel quasi ex opere operato, ut ait continuator
Tournelii, vel denique ex opere operato, virtute
scilicet mortis Christi, ut universim Theologi loqu-
52 untur. Nam per martyrium remittitur tota pœna tem-
poraria; quamobrem injurius esset martyri, qui pro
martyre oraret: hæc vero non remittitur, nisi ex
privilegio, aut ex imitatione passionis Christi, aut
alio modo ex opere operato. Non enim vi mortis,
quæ quandoque lenis esse potest, nec sufficiens ad
satisfaciendum pro gravissimis sceleribus, quibus se
quis toto vitæ suæ decursu fœdaverit, & ex quibus
fortasse ipsam mortem, eamque per graviora quæque
supplicia inferendam promeruerit. Non propter fer-
vorem charitatis, cum multi Sancti Confessores ar-
dentiori charitate ferbuerint, quam Martyrum pleri-
que, quin tamen indulgentiam pœnæ temporalis pec-
catis antea commissis debitæ consecuti sint; ergo.
Sed quæstio de baptismi efficacia paulo uberius 53
pertractanda est. Omnes conveniunt, hæreticis Va-
lentinianis exceptis, qui teste Tertulliano *lib. Scor-*
piaci c. 1. non simplicitatem sed vanitatem, immo de-
mentiam esse fabulabantur pro Deo mori, martyrium
peculiari gratia, honore, atque corona a Deo dona-
ri; sed diffident invicem Theologi in modo designan-
do, quo peculiarem sibi annexam gratiam contineat.
Nullus Catholicorum dubitat, quin peculiarem hanc 54
secum ferat gratiam, dum ab adultis hominibus Dei
amore suscipiatur; Canus vero, & alii, quos supra
recensuimus, vim hujus peculiaris gratiæ conferendæ
amori illi tribuunt, quo adultus sponte, atque libe-
re martyrium acceptat, & subit, quamobrem ex ope-
re operantis gratiam conferre asserunt. Hos vero su-
pra confutavimus, sed recensere hic placuit iterum
opinionem, ut id quod certum est, ab eo, quod in
controversiam inter catholicos revocatur, distingue-
remus. Major autem difficultas est circa puerorum 55
martyrium. Adulti martyres dicuntur alii voluntate,
& opere, ut S. Stephanus. Alii sola voluntate, ut
S. Joannes Evangelista, in quo voluntas opus mar-
tyrii fuit. Alii denique opere tantum, non volun-
tate. Hujus tertii generis sunt Infantes in odium
Christi occisi. Hos vero in duas classes distinguimus:
in prima ponimus Innocentes Bethlehemitas ab He-
rode in Christi pueruli odium impia jussione occisos;
in altera vero alios pueros, qui vel ferventibus pri-
mis Ecclesiæ sæculis persecutionibus, vel postremis
sæculis a Judæis in odium Christianæ Religionis cru-
deliter necati perhibentur, de quibus longum catalo-
gum texuit Benedictus XIV. cum in opere suo de
Cultu Sanctorum, tum in epistola quadam ad Illu-
strissimum Benedictum Veterani Fidei promotorem,
circa causam Beatificationis Beati Andreæ Pagi Ri-
nensis, qui nondum tertio ætatis anno expleto anno
1462. a Judæis in odium Christi occisus fuit. Circa
Infantes ab Herode occisos, quos semper Ecclesia 56
veluti Sanctos, ac Martyres venerata est, nonnulli
ætate S. Thomæ opinabantur martyres illos esse, quia
Deus acceleravit illis usum rationis, gratiamque
contulit, qua mortem pro Christo acceptarent, atque
subirent; alii cum Richardo Armacano in Irlandia
Præsule, nullum ex Infantibus ab Herode propter
Christum occisis, præter circumcisos, salvum fuisse
probabiliter defendi posse arbitrantur. Alii vero cum
Cardinali de Vitriaco, licet fateantur, Infantes ab 57
Herode interfectos ex peculiari privilegio salvos San-
ctosque esse; tamen negant id de infantibus Christia-
norum a tyrannis in Christi odium occisis, quos etiam
e Regno Cælorum exclusos volunt, nisi beneficium
Baptismi obtinuerint. Ab hac sententia parum dis- 58
fidere videntur S. Bonaventura, & Alexander Alen-
sis: nam S. Bonaventura *in 4. dist. 4. part. 2. dub. 1.*
postquam dixit ad martyrium completum duo con-
currere, scilicet justam voluntatem, & justam cau-
sam, subdit, *quod Dominus supplevit quod deerat ex*
parte voluntatis in Innocentibus, quia simul cum ipso
nati

nati erant, & propter hoc quod erat coætaneus illis; & alibi satis superque indicat, deficiente voluntate non haberi martyrium; similia habet Alensis; ex quibus liquet hos non agnovisse, nec admisisse martyres ex solo opere sine voluntate, exceptis SS. Innocentibus ab Herode occisis, in quibus Deus voluntatem supplevit.

59 Communis tamen, ac universim recepta hac ætate nostra opinio est, mortem in Christi odium illatam, ex imitatione passionis Christi, aut ex alio huic concesso privilegio gratiam martyrii conferre, ac baptismum fluminis supplere etiam in parvulis in utero materno occisis, licet aliquis Theologus adsit, qui de parvulis in materno utero interfectis dubitet, dum in tyranno voluntas desit hos occidendi. Ut autem clare pateat tuta hac de re sententia, nonnulla afferemus argumenta, quæ etiam parvulis martyrium prodesse

60 ostendunt. Primum enim ad parvulos quoque pertinere videtur generalis illa Christi Domini sententia apud Matthæum 10. *vers. 39. Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam*. Deinde Ecclesia tamquam martyres semper venerata est omnes infantes, quos Herodes jussit occidi; Irenæus enim *lib. 3. adversus hæreses cap. 16.* Infantes illos martyres vocat: eodem titulo eosdem donavit Cyprianus III. Ecclesiæ Sæculo *epist. 56.* adhortatoria ad martyrium; Chrysostomus *hom. 3. in Matthæum* martyres eosdem vocat; & ut alios mittam, Augustinus *lib. 3. de libero arbitrio cap. 33. Infantes illos*, inquit, *in honore martyrum receptos commendat Ecclesia*; atque eodem mo-

61 do Patres reliqui loquuntur. Ecclesia ergo semper, & ubique docuit, omnes occisos ab Herode Infantes in Cœlis cum Christo regnare martyrii gloria conspicuos, non distinguens inter circumcisos, & incircumcisos. Vim ergo talem in morte illis illata agnovit, qua omnes sanctificarentur, atque digni Cœlesti Martyrum gloria fierent. Ergo ex universali Ecclesiæ consensu evincitur, vere hos martyres fuisse. Nec dici potest, acceleratum in iis fuisse rationis usum, ut inquit S. Thomas 2. 2. *quæst. 124. art. 1. ad 1.* id enim nulla Scripturæ auctoritate comprobatur, nec Patrum testimonio asseritur: immo S. Augustinus *serm. de diversis*, qui in recenti editione est 375. parvulos illos alloquens, inquit: *Non habebatis quidem ætatem, qua in Christum passurum crederetis, sed habebatis carnem, in qua pro Christo passuro passionem sustineretis*: quod *serm. 375.* supra relatis verbis confirmat. Si ergo non aliud habebant, quod darent pro Christo, quem nondum poterant confiteri; præter carnem, non habebant usum liberi arbitrii. Apertius autem Chrysologus *serm. 152.* qui est de Innocenti-

62 bus, dicens: *In parvulis quæ voluntas, quod arbitrium, ubi captiva fuit & ipsa natura? & serm. sequenti: Vere, fratres, isti sunt Gratiæ Martyres, confitentur nascentes, nescientes pugnant, vincunt inscii, moriuntur inconscii; ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes.* Et Ecclesia universa in celebratione festi SS. Innocentium, hos veluti martyres, qui fidem Christi *non loquendo, sed moriendo confessi sunt*, satis superque indicat, mortem, quam pro Christo subiere, causam in hujusmodi infantibus fuisse sanctitatis, & gloriæ martyrii.

63 Ecclesia itaque semper credidit, mortem infantibus pro Christo ab Herode occisis, divina quadam opitulatione, ut loquitur Augustinus, uberem martyrii gratiam contulisse. Atqui martyrii honore donatos etiam habuit infantes reliquos in odium Christi deinceps a Tyrannis occisos. Nam quotquot infantes a primis Ecclesiæ sæculis ad nostra usque tempora, sive ab Idololatris, sive a Judæis Christianæ Religionis causa occisi fuere, inter martyres recensentur. In Martyrologiis enim non semel memoria occurrit Martyrum, qui in infantili ætate pro Christo occisi fuerunt: in Cæmeteriis itidem pluries reperta fuere corpuscula puerorum, quos Christianæ fidei hostes interfecerunt cum certissimis martyrii signis.

Nemo inter Criticos est adeo severus, ut pro certo 64
martyrii signo non habeat vas aut sanguinis plenum, aut adspersum sanguine juxta corpus positum, quod in antiquis Christianorum Cœmeteriis reperiatur; videri poterunt hac de re viri Clarissimi, Aringus, Mabillonius, Buonaroti, Raphaellus Fabrettus; Ludovicus Antonius Muratorius, Boldettus, Marangonius, atque Victorius, Viri hac in re peritissimi, qui unanimi consensu asserunt, supra recensitum vas certum esse martyrii signum. At in Cœmeteriis pluries reperta fuere puerorum ossa cum hujusmodi signis. Ut unum afferamus exemplum, ex relatione 65
supra citati Canonici Boldetti constat, in Cœmeterio Gordiano ossa reperta fuisse cujusdam puerulí cum inscriptione nominis Dorothei, & cum antedicto sanguinis vase; ac corpus itidem alterius puerulí annorum quinque, nomine Decentii, cui idem vas pro signo appositum erat. Quæ quidem exempla satis no- 66
bis videntur ad ostendendum, Ecclesiam Christi semper habuisse ut veros martyres etiã infantes in odium Christianæ Religionis occisos. Atque hinc facile patet, recte sentire Thelogos, qui in parvulis martyrium baptismum supplere asserunt, ac peculiarem quoque gratiam conferre; cum ex dictis constet, Ecclesiam agnovisse semper martyres etiam solo opere, & non voluntate; atque in hujusmodi martyrio vim quamdam ex Christi favore credidisse, qua etiam isti pueruli sanctificari, & martyrum gloria condecorari possent.

Hujusmodi martyres *solo opere, & non voluntate* 67
in quatuor classes distinguit Benedictus XIV. in supra citata ad clarissimum Præsulem Veterani epistola. In prima classe reponit illos, qui a remotioribus sæculis in universa Ecclesia publicum cultum obtinent. Qua quidem in classe soli Innocentes pueri ab Herode occisi reponi possunt: cum de nullo alio constet in universa Ecclesia a remotioribus sæculis publicum cultum obtinere. In secunda classe pueros statuit in odium Christi fidei occisos, qui ab immemorabili tempore in aliqua Civitate, aut Diœcesi publicum cultum habent scientia, tolerantia, ac etiam expressa Ordinariorum approbatione commendatum; atque ad hos referri quoque posse existimat plures, ac plures alios, quorum vel mentio occurrit in Annalibus, & Ecclesiasticis monumentis, vel certe nomina in Martyrologio Romano descripta sunt. In tertia classe pueri illi reponuntur, quorum corpora cum nominibus, & signis supra indicatis, in Cœmeteriis inventa sunt, quorum deinceps Reliquiæ in aliquibus Ecclesiis publicæ venerationi expositæ fuerunt. In quarta denique classe ii constituendi erunt, quibus vita in odium Christi sublata fuit, quorum cultus

cultus via ordinaria Beatificationis, aut Canonizationis promovetur apud Apostolicam Sedem, ad quam unice spectat post decretum Alexandri III. permittere, decernere, & approbare cultum Sanctorum in particularibus locis, & in unaquaque Mundi Dioe-
68 cesi. Semper enim ad Apostolicam Sedem pertinuit decernere publicum cultum alicui Sancto pro universa Ecclesia, istumque præcipere; ac sine istius approbatione, nullius Sancti cultus ab una ad omnes alias Diœceses extensus est, atque universim præceptus; & in hoc Sanctorum Canonizatio consistit.
69 Sed post Alexandri decretum etiam concessio expressæ permissionis cultus in aliqua Civitate, aut Diœcesi in honorem alicujus Confessoris, aut Martyris, Apostolicæ Sedis auctoritate fieri debet: hęc vero permissio Servi Dei Beatificatio appellatur. Ad hanc classem spectant Beati duo Pueri a Judæis in odium Christianæ fidei occisi, Simon scilicet de Tridento anno 1475. interfectus, & Andreas de Pago, cujus
70 martyrium contigit anno 1462. Num expediat hujusmodi pueris permittere, ut post beatificationem etiam decernatur publicus Canonizationis cultus? Vide supra citatam Benedicti XIV. epistolam.
71 Unum in præsentia animadvertendum duxi, parvulis scilicet pro Christo occisis, non respondere in Cœlis *Aureolam*, quæ juxta Theologos in gloria quadam accidentali consistit, in illa lætitia posita, quam Beati Martyres experiuntur, dum victoriam cogitant, quam pro Christo dimicando reportarunt; *Innocentes*, inquit S. Thomas *in 4. dist. 49. q. 5. art. 3. quæst. ad duodecimum*, *sicut non pertingunt ad perfectam rationem Martyrii, sed aliquid Martyrii habent ex hoc, quod passi sunt pro Christo, ita etiam aureolam, non quidem secundum perfectam rationem, sed secundum aliquam participationem, in quantum scilicet gaudent, se in obsequium Christi occisos esse, ut dictum est de pueris baptizatis, quod habebunt aliquod gaudium de innocentia, & carnis integritate*: iis cohærentia habet Eminentissimus Cardinalis Capisucchi in suis controversiis Theologicis *de Martyrio qu. 2. §. 26. In quibus cum aureola sit præmium a Deo beatis concessum intuitu egregiorum operum, quæ ipsi pro Deo in terris patrarunt, ac proinde sit præmium respondens operibus; evidens est, sanctos Innocentes, & alios Parvulos pro Christo ante usum rationis occisos aureola non gaudere Martyrii*.
72 Etsi mors in odium Christi parvulis illata semper in Ecclesia veluti quoddam martyrium habita est, atque adeo ex divina quadam dispositione peculiaris gratiæ productiva: tamen censura digni dici non possunt a privatis viris Theologi illi, qui de salute dubitant parvulorum, quos hac de causa Infideles interfecerint priusquam nati essent aut antequam baptismum
73 suscepissent. Ecclesia enim numquam antiquos illos Theologos damnavit, qui peculiare hujus gratiæ privilegium ad solos Bethlehemiticos pueros restrinxere; qui inter hos solos circumcisos salvos prædicarunt, & qui acceleratum iis fuisse dixerant rationis lumen, ut ex libera acceptatione mortis pro Christo gratiam consequerentur martyrii: horum enim
74 opiniones numquam Ecclesia proscripsit. Ac multo minus reprehendi ii Theologi possunt, qui negant salvos, ac proinde martyres esse pueros in materno utero inclusos, de quorum occasione ne quidem cogitarunt infideles illi, qui in odium Christi matres interfecere, quin de occidendo filio in ejus utero incluso unquam cogitaverint; cum in iis voluntas quoque Tyranni desit, saltem directa occidendi puerum pro Christo, & quandoque præsumi etiam possit voluntatem habuisse hos non occidendi.

Restat, ut nonnulla dicamus de pluralitate martyrum priorum Ecclesiæ sæculorum. Huic controver- 75
siæ occasionem dedit Dodvvellus, qui in suis dissertationibus Cyprianicis de paucitate Martyrum priorum Ecclesiæ sæculorum disputavit. Hujus autem viri temeritatem demonstrarunt plures eruditi Catholici Viri; scilidet Theodoricus Ruinartius in opere hac de re contra Dodvvellum scripto: Augustinus Orsi celeberrimus Ordinis Prædicatorum Theologus, postea S. R. E. Cardinalis; ex eadem quoque Prædicatorum Familia Martyrum pluralitatem vindicavit Clarissimus Ansaldi, egregius ætatis nostræ in Universitate Taurinensi Theologus; & aliis missis eruditus D. Gerardus Castelli Canonicus Ordinis S. Crucis in controversiis Ecclesiastico-Historicis; ii enim innumerabilem Martyrum multitudinem fuisse ostendunt in Christi Ecclesia primorum sæculorum; tum singulas numerando persecutiones; tum antiquis SS. Martyrum actis; tum ex Eusebio Cæsariensi *lib. 6. Historiæ Ecclesiasticæ*, in quo *c. 6. n. 23.* innumerabiles Phrygiæ Martyres recenset, & *cap. 8. prope infinitos* in Ægypto Martyres obiisse scribit; tum ex Prudentio, qui Martyrum numerum sub solo Diocletiano incredibilem fuisse scribit; tum deinque ex omnibus fere SS. Patribus II. III. & IV. etiam sæculi, qui sine numero obiisse Ecclesiæ Martyres scripserunt Scilicet S. Irenæus circa medium II. sæculi *lib. 4.* adversus hæreses *cap. 64. Ecclesia*, inquit, *in omni loco ob eam, quam habet dilectionem, multitudinem Martyrum in omni tempore præmittit ad Patrem*. Clemens Alexandrinus circa finem ejusdem sæculi *lib. 2.* Stromatum ait, *Nobis autem sunt quotidie Martyrum fontes, qui nostris spectantur oculis, qui torrentur, & capite truncantur*: S. Cyprianus circa medium III. sæculi de exhortatione ad mart. c. 11. scribit: *Numerari non possunt Martyres Christiani: quod si tantus ostenditur Martyrum numerus, nemo difficile, vel arduum putet esse Martyrem fieri: quando videt Christianorum Martyrum populum non posse numerari*. Similia leguntur apud omnes Apologistas Religionis Christianæ apud Lactantium in lib. de mortibus Persecutorum; apud Eusebium, & alios antiquos historicos ecclesiasticos; apud Ambrosium, Augustinum, aliosque antiquos Patres; quod sic indicasse sufficiat, ut Lectoribus pateat, quanta fuerit hæretici Dodvvelli temeritas, qui adversus tot luculentissima testimonia de Martyrum paucitate ausus sit disputare.

(*) MARTYROLOGIUM.

SUMMARIUM.

1 *Quid sit Martyrologium.*
2. 3 *Quomodo a Calendariis differat.*
4 *Eusebiusne Martyrologium scripserit?*

5 *Mar-*

5 *Martyrologium Hieronymianum*.
6 *Romanum parvum*.
7 *Beda*.
8 *Adonis*.
9 *Usuardi*.
10. 11. 12 *Romanum*.
13 *Descriptio in Romano Martyrologio quid importat?*
14 *Apponine in Romano Martyrologio queant Sancti nondum canonizati?*
15 *Martyrologii lectio*.

1 REddi *Martyrologium* latine posset sermo de testibus; *Martyr* enim testem significat, quia Martyres Christi fidem suo ipsorum sanguine testati sunt; quod & confessione sua alii Sancti fecere, quorum etiam habetur in Martyrologio memoria; sed a potiori parte sumitur Martyrologii appellatio, a Martyribus nempe, qui pro Christi nomine passi sunt.

2 Inter Martyrologia porro & Calendaria, quibus quoque Martyrum nomina inscripta sunt, non parvum intercedit discrimen. Nimirum ut Pagius senior adnotavit in *critica ad ann. Christi* LXIV. *num.6. singulæ Ecclesiæ sua habuere Calendaria, in quibus digesta erant nomina Episcoporum, & Martyrum, diesque notati, quibus memoria eorum anniversario cultu celebraretur; Martyrologia vero non unius loci propria, sed totius Ecclesiæ fuere communia, quippe quæ totius orbis Martyres, Confessoresque generaliter continerent; & in Calendariis quidem antiquioribus, nomen urbis numquam (verius, plerumque) describitur, eum in usum dumtaxat unius Ecclesiæ comparata sint; at in Martyrologio nomina singularum urbium, & oppidorum adscribuntur, propterea quod ad usum totius Ecclesiæ institutum est.* Quod etiam a Florentinio *Admonit.* v. *pag.*23. perspicue adfirmatur.

3 Et aliud Calendaria inter, & Martyrologia discrimen est; quod in illis vix quidquam præter sanctorum nomina adscribitur; in his contra Sancto, cujus fit mentio, elogium quodpiam modo brevius, modo prolixius texitur. Hinc cum Matthias Fridericus Beckius *Martyrologium* quoddam *Ecclesiæ Germanicæ pervetustum* edidisset *libro commentario* illustratum Augustæ Vindelicorum 1687., Basnagius in *historia des ouvrages des Savans* ejusdem anni *pag.*28. Calendarium illud potius, quam *Martyrologium* appellandum esse monuit, cum nuda Martyrum nomina contineat.

4 Baronius *cap.*v. *Prolegom. ad Martyrol. Rom.* primum omnium qui scribendo Martyrologio operam dederit, *ab omnibus ait prædicari Eusebium*. Id quoque dicitur in epistola, quæ Hieronymi nomine ad Heliodorum circumfertur, a Beda in *retractat. ad Acta Apostol. cap.*1., Walafrido Strabone *de offic. Eccles. cap.*28., & fere, ut idem Baronius animadvertebat, a *recentioribus* (sui temporis) *omnibus*. Porro Eusebii Martyrologium a S.Hieronymo latinitate donatum fuisse Beda, aliique, quos Molanus sequutus est *de Martyrologiis cap.*11., tradiderunt. Verum Baronius *cap.6.* Eusebium contendit, non Martyrologium, sed fusiore stylo acta Martyrum scripsisse: ad S. Hieronymum vero quod spectat, epistolas illas Heliodori ad Hieronymum, hujusque ad illum confictas docet: ad summum eodem *cap.6.* ait, *existimandum esse, Hieronymum brevi summa librum illum Eusebii in compendium redegisse, ipsumque opus postea Martyrologium esse dictum, ac Hieronymi nomine nuncupatum*.

Enimvero Lucas Dacherius *Tom.*IV. *Spicilegii ant. edit. p.*617. *Martyrologium* vulgavit ann.1661. *vetustissimum S. Hieronymi Presbyteri nomine insignitum*. 5
Septem post annis illud ipsum Lucensibus typis edi curavit Cl. Franciscus Maria Florentinius hoc titulo: *Vetustius occidentalis Ecclesiæ Martyrologium D. Hieronymo*. Bollandiani quoque idem S. Hieronymi Martyrologium ex membranis Eptarnacensibus exhibuerunt *Tom.II. April.* Martenius vero *Tom.III. Thes. Anecdot. p.*1547. ex Ms. Monasterii S. Germani Antissiodorensis illud emisit. Tandem Vallasius Dacherianum hujus Martyrologii exemplum in Veronensem Hieronymianorum operum editionem a se curatam intulit *T.XI. pag.*475. Verum Dacherius ipse, qui illud, ut diximus, primus protulit, negat, se illud integrum Hieronymo asserere tamquam germanum fœtum, *cum plures ipso recentiores sanctos constet diversis temporibus cum a Clericis, tum a Monachis pro libito fuisse adjectos, potissime Patronos, aliosque qui anniversario cultu cujusque in Ecclesiis celebrabantur*; nec tamen exiguo in pretio illud habendum monet. *Similes* enim, inquit, *passæ sunt accessiones Bedæ, Usuardi, Adonis martyrologia: quapropter cogerentur identidem eruditi viri his ipsis Martyrologiis fidem denegare, ni adjecta secernerent.* Dacherii judicium exscribit, probatque in admonitione prævia CL. Vallarsius, suppositisque sancto Doctori operibus adcensendum hocce Martyrologium consentit; addit tamen, *esse lectu dignum, & bonæ præ ceteris frugis opusculum*. Nobis satis sit, Martyrologium hocce, quisquis ejus auctor fuerit, antiquissimum esse, quod doctissimus P. Sollerius in *Præfat. ad Martyrolog. Usuardi cap.* 1. Bedæ, ac præsertim Cassiodori *de Instit. Divin. Litter. cap.* 32. confirmat, immo, ut idem Sollerius animadvertit, *ex communi Catholicorum consensu* (si Henricum Valesium exceperis) *Hieronymi nomen præferre posse, atque adeo Hieronymianum tuto nuncupari, tametsi monumenta desint, quibus ipsum sancto Doctori certo vindicemus*.

Martyrologium Romanum parvum, quod cum Adone ab Heriberto Rosvveydo primum, deinde a Dominico Georgio accepimus, Hieronymiano proximum ætate est. Illud enim ipsum est, quod S. Gregorius M. memorat. Negant id quidem Valesius in Exercitatione de hoc martyrologio ad Eusebii calcem, Florentinius *ad Hieron. martyrolog. p.*17.*seq.* & Saussajus *de mysticis Galliæ Scriptoribus pag.* 981. seq. Verum hocce Martyrologium satis antiquum esse ostendit Sollerius *proleg. ad Usuard. cap.*2., & siquid est, quo illud sincerum non esse vetus Romanum, de quo Gregorius, fere, mea quidem sententia, ad accessiones spectat Græcorum, qui illud ad suæ Ecclesiæ mores Ravennæ, ubi ejus exemplum descriptum fuit, accommodarunt. 6

Sequitur Bedæ Martyrologium, quod cum sæpe editum sit, Bollandiani studium operamque contulerunt *T.* II. *Martii*, ut illud quoad fieri posset, suæ integritati restitutum, & a Flori diaconi Lugdunensis, a quo fuerat circa annum 836. interpolatum, additamentis distinctum exhiberent. Neque tamen ad Be- 7

Bedæ autographum satis repurgatum visum Sollerio, aliisque nonnullis fuit. In Anastasio Blanchinianæ editionis extat aliquanto purius,& cum Bollandianorum editione collatum ad pervetustum Veronensis Capituli codicem, de quo CL. Marchio Maffejus in *Biblioth. Veron.* ad calcem *Historiæ Theologicæ de Gratia p.* 93. Omitto alias editiones; omitto etiam Wandelberti, Rhabani, Votkeri, Balbuli Martyrologia, de quibus eruditissimus Comes Fridericus Althanus in Dissertatione *de Calendariis p.*20. *seqq.* & p. 337. 339. *seqq.*

8 Ad Viennensis IX. sæculo Archiepiscopi Adonis Martyrologium progredior. Aloysius Lipomanus Patricius Venetus, ac Veronensis Episcopus magno in opere *de Vitis Sanctorum Tom. IV.* illud primus edendum curaverat *pag.* 150. *seqq.* Venetæ a. 1554. editionis. Hanc Adoniani Martyrologii editionem excepere duæ Colonienses a Jacobo Mosandro Carthusiani Ordinis curatæ, altera a. 1581. altera a. 1586. in appendice ad Surium. Tertiam Antuerpiæ ex officina Plantiniana dedit cum præclarissimis adnotationibus, & Romano parvo, ut diximus, Martyrologio P. Heribertus Rosvveydus; quæ deinde in Bibliothecas Patrum Parisiensem a. 1645. & Lugdunensem a. 1677. illata fuit. Quartam denique, eamque præstantiorem egregius Præsul Dominicus Georgius Rhodiginus Romæ a. 1745. exhibuit.

9 Ante Adonem nominandus mihi fuisset Usuardus Sangermanensis nono sæculo Monachus, si (quod Baronio, Molano, immo & Mabillonio visum fuit) Adonem ætate præcessisset. Sed præstantissimus P. Sollerius in luculenta Usuardini Martyrologii editione *Tom. VI. Junii Bollandiani* primus feliciter detexit, non solum Adone fuisse Usuardum in concinnando Martyrologio posteriorem, sed etiam id potissimum sibi sumpsisse, ut Adonianum Martyrologium contraheret. Benedictinus tamen Jacobus Bovillart ut Sollerii editionem minus accuratam fuisse ostenderet, Usuardi Martyrologium iterum exhibuit Parisiis 1718. 4. ad Usuardi ipsius autographum, quod in Sangermanensi Bibliotheca adservari non dubitabat. Nolim tamen prætermittas, quæ in litterariis Patrum Trivultianorum Ephemeridibus mense Majo an. 1719. pro Sollerio adversus Bovillartii observationes disputata fuerunt. Adi etiam in actis Bollandianis ipsius Sollerii vitam.

10 Lectio Usuardini Martyrologii, ut ait Eminentissimus Lambertinius *de Servor. Dei beatif. & Beat. Canon. lib.* IV. *p.* II. *cap.* 17. *ad omnes fere alias Ecclesias propagata est, etiam ad Romanam, excepta tamen Vaticana Basilica, quæ suum quoddam habebat Martyrologium, quod hodie etiam in archivio Capituli conservatur; ita ut in fine sæculi XV. passim in Ecclesiis non aliud Martyrologium legeretur, quam Usuardi.* Itaque hoc Martyrologium illud est *secundum morem Romanæ Curiæ, quod emendatum per Magistrum Belinum de Padua Ordinis Fratrum Eremitarum S. Augustini* Venetiis podiit *arte, & impensis* Lucæ Antonii de Giunta Florentini anno 1509. illud quoque, quod Franciscus Maurolycus Abbas Messanensis ibidem edidit apud Juntas, illud etiam, quod a Petro Galesinio Protonotario Apostolico cum notis non contemnendis illustratum exiit Mediolani ann. 1577., iterumque Venetiis 1578.

11 Sed tandem Gregorii XIII. jussu ad Romani Martyrologii correctionem manum admovit Baronius, emendatumque anno 1584. vulgavit; quod postea sæpius recusum fuit. Potior tamen est, novisque Baronii curis præstantior, quæ Romæ ann. 1588. Sixto V. inscripta exiit. Recognitum tamen fuit a 1632. Urbani VIII. auctoritate, illudque cum notis Geographicis tabulisque, & Indicibus per Augustinum Lubinum Augustinianum prodiit Parisiis 1661. & 1679. Novam a Clemente X. emendationem subiit Martyrologium Romanum, non tamen perfectam nisi sub Innocentio XI., eaque ann. 1681. typis *Reverendæ Cameræ* exiit. Inter hujusce Martirologii editiones eminet, quam Beneventi anno 1716. exhibuit Franciscus Maria d' Hasta Archiepiscopus Hydruntinus cum disceptationibus Cronologico-Geographicis.

Demum Benedictus XIV. Romanum hocce Mar- 12
tyrologium accuratissime emendandum suscepit, illudque ann. 1748. Romæ emisit præmissa insigni epistola, qua de Martyrologio, deque Sanctis, quos aut primum in illud intulit, (in his S. Siricius Papa) aut inde expunxit, (Clemente Alexandrino, & Sulpicio Severo), doctissime disserit. Hic operi titulus: *Martyrologium Romanum Gregorii XIII. jussu editum, Urbani VIII. & Clementis X. auctoritate recognitum: Editio novissima a Sanctissimo D. N. Benedicto XIV. P. M. aucta, & castigata, in qua nonnulla Sanctorum nomina in præteritis editionibus omissa supplentur; alia item Sanctorum, & Beatorum nomina ex integro adduntur.*

Ann. 1680. dubitatio exorta est, an descriptio in 13
Martyrologio Romano extentionem cultus importet. Itaque D. Prosper Bottinius pro suo, ut ajunt, Promotoris fidei munere S. R. C. dissertationem exhibuit in qua eam descriptionem cultum, ejusque extensionem importare multis contendebat. Atque hæc Bottini sententia plurimis probata est. At contra Cardin. Lambertinius in laudato opere *de Servor. Dei beatif. l. c. cap.* 19. sensit, *descriptionem nominis alicujus in Martyrologio Romano ad historiam gestorum pertinere.* Hanc vero doctissimi Cardinalis, postea Summi Pontificis sententiam singulari dissertatione adversus Bottinianam propugnavit vir eruditissimus D. Emmanuel de Azevedo, atque ea prostat inter hujus *Exercitationes relectas* Venetiis ann. 1783. excusas *p.* 647. *seq.*

S. R. C. 10. Julii ann. 1616., itemque 31. Augusti 14
ann. 1680. Decretum edidit *de non apponendis in Martyrologio Romano nisi Sanctis Canonizatis.* Nihilominus ex peculiari Summorum Pontificum indulgentia Beatorum aliquot nomina Martyrologio inscripta novimus, ut vere idem Azevedius animadvertit *Exercit. p.* 11. *Exercit.* 38. *p.* 92. quem vide.

Lectio Martyrologii in choro ad Primam præscri- 15
pta est. Triduo tamen Hebdomadæ Sanctæ omittitur, quia Christi Passionis jam nimis sumus intenti, ut de passione aliorum Sanctorum cogitemus. Alia vide infra v. *Natalis.* (*)

MA-

MATER.

1 MAter prægnans in periculo vitæ, quod nequit aliter evitare, potest sumere medicamenta ordinata directe ad ipsius salutem, quamvis indirecte possint tendere ad fœtus nondum animati interitum. *Communis*, cum S. Antonino 3. *part. tit.* 7. *cap.* 2. §. 5. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 34. Bossio *tract. de effect. matrim cap.* 9. *num.* 80 Cardin. de Lugo *tom.* 1. *disp.* 10. *n.* 132. & alii passim. Eadem est ratio quoad hoc de expulsione seminis, & fœtus nondum animati; Unde sicuti licite sumuntur medicamenta directe ordinata ad sanitatem, quamvis ex iis sequi possit seminis effusio, seu pollutio omnino præter intentionem, & consensum, ita licite possunt sumi medicamenta directe ordinata ad salutem Matris prægnantis; quamvis indirecte omnino præter intentionem ex iis sequi possit fœtus nondum animati interitus.

2 Non potest tamen Mater prægnans in tali periculo ob tuendam sanitatem sumere medicamenta ex se, & directe tendentia ad interitum fœtus, quamvis nondum animati. Lugo *tom.* 1. *disp.* 10. *sect.* 5. *n.* 132. Sporer *tom.* 3. *Theolog. Sacramental. part.* 4. *c.* 4. *sect.* 1. *n.* 704. cum aliis ibi citatis, Basilius Pontius *lib.* 10. *c.* 13. *num.* 2. Bonacina *de restit. disp.* 2. *q. ultim. punct.* 7. *num.* 3. Vasquez *opuscul. de restit. c.* 2. §. 1. *dub.* 7. *num.* 29. *& cap.* 3. §. 5. *dub.* 15. Mazuchellus *de casibus reserv. disp.* 2. *cap.* 2. *q.* 1. *difficul.* 3. Navarr. *in cap.* 25. *num.* 62. Corduba *in Summa q.* 137. *dic.* 4. *& in Quæstionar. lib.* 1. *q.* 38. *dub.* 2. Rosignolus *de effectibus Matrimon. contract.* 15. *de Matrimon. VIII. prænotat. XI. num.* 3. Covarruv. *in Clementin. Si furiosus part.* 2. §. *num.* 1. La Croix *l.* 3. *part.* 1. *n.* 286 Lessius *lib.* 2. *cap.* 9. *dubit.* 10. *n.* 61. & alii passim contra Torreblancam *de Magia lib.* 2. *c.* 34. *n* 10. Joan. Angelum Bossium *tract. de effectib. Matrimon. cap.* 9. *num.* 85. & alios. Et ratio nostra est, quia sicuti pro tuenda salute propria, quamvis aliud remedium non suppetat, non licet directe procurare seminis emissionem, seu pollutionem, ut tenet Communis Doctorum, & patet ex dictis verb. *Luxuria n.* 37. ita neque pro tuenda salute Matris, quamvis aliud remedium non suppetat, erit licitum procurare directa remedia, seu medicamenta de se primo tendentia ad interitum fœtus, quamvis nondum animati: est enim tam intrinsice mala abortio voluntarie, & directe procurata, quam intrinsece mala sit pollutio.

3 Si medicamentum, seu remedium æque tendat ad sanitatem Matris, ac ad interitum fœtus nondum animati, potest Mater probabilius illud licite sumere. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 20. *n.* 18. Trullench. *in decalogum tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 1. *dub.* 4. Diana *part.* 7. *tract.* 4. *de abortu resol.* 36. Rosignol. *loc. cit. n.* 4. & alii infra citandi *sub. num.* 6. Et ratio est, quia, quando remedia, seu medicamenta æque tendunt ad sanitatem Matris, ac ad interitum fœtus nondum animati, Mater illa sumens non dicitur directe procurare ejusdem fœtus interitum, seu abortum, sed solummodo directe procurat suam sanitatem, quam apta sunt de se conferre illa remedia, seu medicamenta, adeoque in tali casu potest licite illa sumere, quamvis ex ipsis æque sequi possit præter suam intentionem abortus fœtus, cum tunc Mater utatur jure suo potius sibi in æquali periculo consulendi, quam fœtui.

Quando fœtus est jam animatus, certum est, quod non potest Mater pro salvanda propria vita licite sumere medicamenta, seu remedia de se directe, & primario tendentia ad interitum ipsius fœtus animati. 4 *Communis*, *ac certa* cum Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 20. *n.* 7. Bossio *tract. de effect. Matrimon. c.* 9. *num.* 127. Sporer *tom.* 3. *Theol. Sacram. part.* 4. *cap.* 4. *sect.* 1. *n.* 710. Et ratio est, quia directe & voluntarie occidere hominem innocentem, ut esset in casu de fœtu animato, est intrinsece malum, quod nullo unquam casu potest esse licitum. Nec etiam potest Mater licite sumere talia remedia in casu 5 quo dubitet, an de facto sit fœtus animatus, quia cum supra *sub. num.* 3. fuerit conclusum, non posse Matrem licite sumere talia medicamenta, ex se, & directe tendentia ad interitum fœtus, quamvis nondum animati, tanto minus poterit illa sumere extante dubio, an fœtus sit jam animatus? cum sic se insuper voluntarie, & directe exponeret periculo occidendi hominem innocentem, quod est grave peccatum. *Communis* cum supracitatis.

In casu autem, quo medicamenta, seu remedia 6 adhibenda æque efficaciter tendant ad sanitatem Matris, & interitum fœtus animati alioquin desperati, poterit Mater probabilius licite ea sumere. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 28. *n.* 18. Trullench. *in Decalog. lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 4. *num.* 5. Raymundus *de ortu infant. cap.* 9. *num.* 3. *& sequent.* Diana *part.* 7 *tract.* 5. *resolut.* 36. Joan. Angel. Bossius *tract. de effect. Matrimon. c.* 9. *num.* 121. Bonacina *de restitut. disp.* 2. *q. ultim. sect.* 1. *punct.* 7. *num.* 3. *vers. Addo tamen*, Villalobos 2. *part. Summæ tract.* 12. *difficult.* 3. *num.* 2. *in fine*, Rosignol. *loc. cit. n.* 7. Sporer *loc. cit. n.* 712. ubi hanc dicit esse veram sententiam; quidquid negent Corduba, Vega, Lugo, Lopez, 7 & alii. Et ratio est, quia sic Mater non intendit directe mortem fœtus animati, ut prætendunt adversarii, sed propriam sanitatem, ad quam conservandam, adhibendo talia remedia, utitur jure suo, cum potius jus habeat Mater ad conservandam vitam suam, quam habeat fœtus animatus, cum hic a Matre dependeat, & non econtra, adeoque &c.

Dato tamen, quod certo, vel probabili Medicorum judicio Mater simul cum fœtu animato ante 8 partum moritura sit, & adhibitis remediis, spes sit, quod saltem Mater servari possit, tunc licite potest Mater adhibere remedia per se directa, & efficacia ad suam sanitatem, ut est venæ sectio, medicamentum purgativum, & hujusmodi, quamvis inde per accidens contingat fœtum animatum enecari, alias enim periret Mater una cum fœtu, per talia vero remedia forte liberabitur uterque. Sanchez *lib.* 9. *de Matrim. disp.* 20. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 3. *cap.* 4. *num.* 4. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 35. Lugo *loc. c. disput.* 10. *sect.* 10. Sporer *loc. c. num.* 711. & ipso teste *Communis aliorum*.

9 Extante vero spe, quod proles possit in lucem viva prodire, & baptizari, tenetur Mater abstinere ab hujusmodi remediis, & postponere vitam propriam corporalem saluti æternæ prolis; Joann. Angelus Bossius *tract. de effect. Matrimon. cap. 9. num.* 130. Lessius *lib.* 2. *de justitia & jure c.* 9. *n.* 63. Raynaud. *de ortu infant. cap.* 9. *n.* 21. Sanchez *lib.* 9. *de Matrimon. disp.* 20. *n.* 17. Diana *part.* 7. *tract.* 5. *resolut.* 37. Lugo *loc. c. disp.* 10. *sect.* 5. *n.* 133. Sporer *loc. c. num.* 713. Rosignol. *loc. c. num.* 8. & alii passim. Et ratio est, quia, ut docent communiter Doctores, lex, & ordo Charitatis exigit, ut aliena vita spiritualis præferatur propriæ vitæ corporali, adeoque Mater in tali casu tenetur potius abstinere ab hujusmodi remediis cum suæ vitæ periculo, quam exponere prolem æternæ damnationi quo ad pœnam damni.

10 Fœtus autem existimatur animari in maribus die 30. vel 35. vel 40. vel 45. In feminis vero die 35. vel 40. vel 45. vel 50. Sic juxta veriorem sententiam probat ex Hippocrate Lessius *l. c. nu.* 65. Lugo *l. c. n.* 133. & alii. Hinc Innocentius XI. die 2. Martii 1679. merito damnavit sequentem propositionem 35. in ordine: *Videtur probabile omnem fœtum, quandiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.*

11 Alia vide verb. *Abortus*; ubi datur etiam sequens propositio 34. in ordine inter damnatas a d. Innocentio XI. die & anno, quo supra ibi; *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.*

12 Matrem teneri permittere sectionem sui, & posse ab aliis secari, ut baptizetur puer alias moriturus sine Baptismo, docent Joann. Angelus Bossius *de effect. Matrimon. cap.* 9. *n.* 200. Torres 2. 2. *tom.* 2. *disp.* 26. *dub.* 2. *n.* 27. Raynaudus *de ortu infant. cap.* 5. & 6. *n.* 8. Corduba *l.* 1. *q.* 26. *in secundo puncto*. Ludovicus Lopez *prima part. Instruct. cap.* 67. Toletus *in summa lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 2. Azorius *tom.* 2. *lib.* 12. *cap.* 4. *§. Tertio loco*, Rosignol. *de effect. lib. Matrimon. contract.* 15. *prænot.* 15. *n.* 8. La Croix *lib.* 6. *p.* 1. *n.* 293. cum aliis ibi citatis, Gobat *tom.* 1. *tract.* 2. *cap.* 8. *n.* 259. *appendic.* 1. ubi recantat quæ prius scripserat de vetita hujusmodi sectione; & judicio ac testimonio plurium recentiorum Medicorum, certissimisque exemplis una cum Raynaudo *l. c.* probat talem sectionem uteri matris sine periculo ejus vitæ fieri posse, adeoque ad eam teneri; Quod his stantibus utique tenendum esse & nos censemus. Secus vero si ob id occidenda esset mater, ut docent S. Thomas 3. *part. summæ q.* 68. *art.* 11. *ad.* 3. ubi expresse dicit: *Non sunt facienda mala ut veniant bona, ut dicitur ad Roman.* 3. *& ideo non debet homo occidere Matrem ut baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur.* S. Antoninus 3. *part. summæ tit.* 14. *cap.* 13. *§.* 1. Natalis Alexander *tom.* 1. *Theolog. dogmatic. & moral. lib.* 2. *de Baptismo cap.* 7. *regul.* 2. Pontas *verb. Baptismus, casu* 39. Bonac. *de Baptismo disp.* 2. *q.* 2. *punct.* 6. *num.* 9. cum pluribus aliis ibi allegatis, Boyvin *tom.* 3. *de Sacramentis, disp.* 2. *q.* 6. *conclus.* 3. *in fine*. Coninch *in* 3. *part. q.* 66. *art.* 7. *n.* 75. Comitolus *in respon. lib.* 1. *q.* 14. testans de communi, & dicens, neque id licere, etiamsi mater ad sui occisionem consentiat, quia corporis sui nemo dominus est, *l. Liber homo* 13. *ff. ad Legem Aquiliam*, sed Deus solus est directus, & absolutus Dominus humanæ vitæ, *Sapient. cap.* 16. *num.* 13. ibi: *Tu es Domine, qui vitæ, & mortis habes potestatem*, cum similibus (*). In Additionibus ad Theologiam Moralem P. Cuniliati Tract. VIII. de v. Decalogi præcepto cap. 1. §. 3. ad num. VII. pag. Mihi 327. seq. hæc leguntur „ Joannes Verardus Zeviani Opusculum „ edidit impressum Veronæ 1756., in quo *de Embryulcia*, sive fœtus vivi extractione per uncos „ differit; ostenditque extractionem hoc modo per„ actum non esse illicitam. Hisce verbis casum ipse „ proponit: *Difficillimus omnium*, ait, *a recentissimis iisque peritissimis artis obstetriciæ professoribus*, „ *tristissimus, atque implicatissimus casus, qui, cum* „ *pariendi tempus accesserit, mulieribus accidere potest ille jure censetur, cum fœtus ob caput valde* „ *magnum, vel ob vias nimis angustas in ore uteri, vel* „ *vel vagina immotus heret. Hic Chirurgo ad extrema sæpe, & majora artis præsidia veniendum* „ *est. Ibi enim impactus, & quasi incuneatus fœtus* „ *manet, & fere intra triduum moritur, matrem* „ *ipsam in gravi vitæ periculo constituit, nisi protinus* „ *educatur. Educi autem facile, ut alias fieri solet,* „ *per manus Chirurgi non potest, quia manus demitti* „ *nequit, neque lubricum caput apprehendi, aut sine* „ *mortifera cerebri compressione retrudi potest, ut pedibus apprehensis extrahatur fœtus. Cum talis casus* „ *incidit, Chirurgus uncum undique levem, breviorisque acuminis, non festinanter nimis, capiti fœtus infigit: deinde attrahit, non omni omnino vi cogendo, sed ita ut ex facili integer fœtus subsequatur* „ *Sic fit ut mater servetur ut plurimum, fœtus vero* „ *aliquando*. Porro fœtus vivos sic per uncos extrahere, non esse interfectionis genus asserit ipse, & „ ad id evincendum plura affert, præsertim, *inquit*, „ quod occisio quin desperatam vitam, ut in casu „ nostro accidit, in ambiguam redimat, eam omnino extinguit; additque non esse ita lethiferam hanc „ curandi rationem, ut vulgo creditur, quod experientia optima rerum magistra comprobat, ac tandem recte concludi posse existimat, istam curandi rationem, qua vivi fœtus uncis extrahuntur, „ tamquam illicitam non esse rejiciendam, immo esprobandam, cum morbi ratio non solum matri, sed „ fœtui quoque eam faciat commodam, „ & necessariam. Legatur *loc. cit.* (*).

Mater pregnans crebras, & numerosas choreas du- 13
cens cum agitatione, ob periculum, in quod injicit se ipsam, & fœtum, regulariter non eximitur a peccato gravi. S. Antoninus 2. *part. tit.* 17. *c.* 8. *§.* 1. Navarrus *in Manual. c.* 15. *n.* 14. Silvester *verb. Homicidium* 2. *n.* 11. Facundez *in decalog. lib.* 6. *n.* 33. Raynaud. *de ortu infant. cap.* 11. *num.* 9. Joannes Angelus Bossius *tract. de effect. Matrim. cap.* 9. *n.* 240. & alii passim: Ex hujusmodi enim choreis exemplo compertum est, pluries abortum provenisse, ut exempla referunt Raynaudus, & Bossius *locis cit.*

Mater tenetur alere filios primo triennio, & post 14
triennium tenetur pater usque ad emancipationem, ut docent communiter Doctores per textum *in l. Nec filium, C. de patria potest: & c. Ex literis, de convers.*

convers. infid. Hinc communiter traduntur hi vulgati versiculi:

Mater alit puerum trimum, trimoque minorem,
Majorem vero pascere patris erit.

* Hinc an mater teneatur lactare proprium filium sub gravi culpa, Theologi quidam adfirmarunt, cum onus istud impositum ipsis a natura animadvertant, nec ulla sint bruta, quæ natis suis id non præstent. Alii tamen melius culpam ea in re levem agnoscunt. Occurrere tamen plures legitimas causas eximendi ab hoc onere matres ultro fatendum. Bened. XIV. de *Synod. diœces. lib.7. cap.58. §.11.* *

15 Alia quo ad hæc vide *verb. Filius, Filii, a num. 126. usque in finem, & verb. Parentes num.19.*

16 Mater & Nutrix, quæ sine debita cautela infantem tenellum retinent noctu in lecto, in quo ipsæ cubant, sive sequatur suffocatio, sive non, ordinarie peccant graviter. Exponunt enim infantem periculo suffocationis, ut non semel accidit, & contrafaciunt legibus Episcopalibus, quæ fere ubique prohibent talem retentionem sub gravi pœna reservationis, & multis in locis sub pœna Excommunicationis. Sic tenent Navarr. *in Manual. c.15. n.14.* Rosign. *l.c. contract.15. de Matrim.19. Prænot.3. n.1.* quibus videtur consentire Bonac. *to.2. de legibus in genere, & in particular. disp.1. q.1. punct. 7. §.4. n.19.* Vallensis *lib.5. decretal. tit.10. n.2.* & alii *arg. c. Consuluisti 20. caus.2. q.5.* ibi: *Monendi sunt namque atque protestandi parentes, ne tam tenellos secum in illo lecto collocent, ne negligentia qualibet proveniente suffocentur, aut opprimantur. Unde ipsi homicidii rei inveniantur . . . Hi autem, qui probantur, vel confitentur talis reatus se noxios, tua eos castiget moderatio; quia si ille, qui conceptum in utero per abortum deleverit, homicida est, quanto magis, qui unius saltem diei puerulum peremerit, homicidam se esse excusare nequibit?* & concordat *c. De infantibus 3. de his, qui filios occiderunt.*

17 Notanter autem dicitur peccare graviter *ordinarie*, quia possunt dari casus, in quibus Mater, & Nutrix excusentur a culpa gravi, & etiam aliquando a veniali, ut si id facerent ratione impotentiæ, si alium locum non habeant, ubi puerum reponant, dummodo adhibeant cautelas, quas possunt adhibere tunc enim necessitas, quæ fundatur in illa impotentia, præponderat Juri positivo prohibenti talem detentionem, *argum. cap. Sicut 11. dist. 1. de consecrat.* ibi: *Necessitas non habet legem, & c. Consilium 2. de Observant. jejunior.* ibi: *Cum non subjaceat legi necessitas.* Item ut juxta Barbosam *in cit. cap. De infantibus num.2.* contingere potest, si lectum sit amplum, & puer implacabilis, qui aliter a frigore defendi non possit, & Mater, seu Nutrix in somno suum retinere soleat situm, & locum, vel hujusmodi, dummodo semper adhibeant illas cauthelas, quas possunt adhibere.

18 Mater suffocans, seu occidens filium, de rigore, privilegio Immunitatis gaudere debet. *Sacr. Congr. Immunit. in Pisauren. 12. Novemb. 1647. lib.4. decr. Paul. pag.33. in Maceraten. 28. Sept. 1694. lib.1. dec. Valleman. pag.148.*

19 Mater prætensa rea Infanticidii extracta ab Hospitali ad formam Bullæ gaudet Immunitate, adeoque est restituenda dicto loco immuni. *S. Cong. Immun. in una Civitatis Castelli 7. Sept. 1683. lib.3. decr. Altovit. pag.228.*

Matricida extractus ab Ecclesia gaudere debet immunitate Ecclesiastica. *Sac. Congr. Immun. in Arianen. 15. Novembr. 1661. lib. decr. Rocci pag.367.* Cavendum tamen est; ne in his tribus ultimis casibus interveniat casus præmeditatus, ob quem rei homicidii privantur Immunitate ex novissima Constitutione Benedicti XIII. sub verb. *Immunitas art.2. nu.90.* vel alias ex casibus exceptis a Benedicto XIV. in sua novissima Constitutione incipien. *Officii nostri* allata tom.4. verb. *Immunitas*, ubi multa ad rem merito scienda. 20

21 Matris mœstitia est filius stultus, patris autem lætitia est filius sapiens. *Proverb. cap.10. num.1.* ibi: *Filius sapiens lætificat patrem, filius vero stultus mæstitia est matris suæ*, idest filius sapiens lætificat patrem, quia sua sapientia, prudentia, ac dexteritate juvabit eum in regimine domus, in expediendis negotiis, aliisque rebus gerendis. Tum quia filius sapiens ad conspicuiores evehitur honores, sublimiores cathedras, ac insigniora officia, quæ spectans pater, ac reflectens, quod post suam mortem, talis filius honorificentissime suam repræsentabit personam, magno gaudio, & lætitia afficitur; Filius vero stultus quia ineptus est ad res gerendas, ac munia exercenda, & ad officia honorifica obeunda remanet in domo privatim cum matre, quæ videns, & cognoscens ejus stultitiam, & hæc dedecora filii, continuam habet materiam tristitiæ, sicque assidue luget, & mœret. Ita Liranus, Cornel. a Lapide, & alii in *dict. cap.10. num.1. Prov.* Mystice autem filius sapiens est quilibet justus, & pœnitens de peccatis, ipse enim est lætitia patris sui, idest Christi, qui de pœnitentia ejus gaudet cum tota curia Cælesti; juxta illud Lucæ *cap.15. num.7. & 10.* ibi: *Ita gaudium erit in Cælo super uno peccatore pœnitentiam agente . . . . Ita dico vobis gaudium erit coram Angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente.* Filius vero stultus, idest omnis, qui transgreditur mandata Dei, & de peccatis non dolet, mœstitia est Matris, id est Ecclesiæ, juxta illud Baruch *cap.4. n.8.* ibi: *Obliti estis Deum, qui nutrivit vos, & contristastis nutricem vestram.* Sic cum aliis Lugo Card. *in cit. c.1. n.1. Proverb.*

Matris maledictio eradicat fundamenta, & benedictio patris firmat domos filiorum. *Eccles. c.3. num.11.* ibi: *Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta*; idest benedictio patris firmat domos filiorum in multiplicatione filiorum, eos magis ac magis in dies divitiis, honoribus, gloria, splendoribus, & omnibus bonis spiritualibus, ac temporalibus augendo, & replendo, ut patet de Sem, & Japhet benedictis a Patre Noe. *Genes. cap.9. num.26. & 27.* De Isaac, qui a patre Abraham, & Jacob qui a patre Isaac fuit sic benedictus *Genesi cap.27. num.28. & 29.* Maledictio autem matris eradicat domos filiorum usque ad fundamenta, eorum sobolem, ac familiam, ac opes, & honores, omniaque eorum bona spiritualia, ac temporalia penitus extinguendo ut patet horrendo exemplo adducto a S. Augustino *lib. 22. de Civit. Dei cap. 8.* & prolixius *serm. 94. inter novos*, de matre, quæ filiis sibi inobedientibus, ac rebellibus maledicens, omnes illos continue tremulos, ac vagos sine domibus, opibus, & honoribus miseros undequaque 22

quaque effecit. *Est enim maledictus a Deo, qui exasperat matrem: Eccl. cap.3. num.16.* Sic Cornel. a Lapide *in cit. cap.3. num.11. Eccl.* Vel ut cum aliis notat *ibid.* Ugo Cardinalis, benedictio patris, idest qua pater benedicitur a Domino, firmat domos ac familias filiorum; quia cum Deus benedixit patribus antiquis, in eis benedixit filiis filiorum, *Genes. c.22. num.18.* ibi: *Benedicentur in semine tuo omnes gentes*; & iterum *Genes. cap.26. num.4. Benedicentur in semine tuo omnes gentes*, cum similibus. Seu sic benedictio patris, qua pater benedicitur a filiis, firmat domos, quia merito benedictionis exhibitæ patri, confirmantur, & stabiliuntur filii in bonis temporalibus, & spiritualibus; Maledictio autem matris, qua scilicet mater maledicitur a filiis, eradicat usque ad fundamenta domos filiorum, non solum in temporalibus, sed etiam in spiritualibus, quia cum mater teneriori amore, quam pater, diligat filios, ac majori cura, sollicitudine, & labore ultra dolores partus, eos nutriat, foveat, ac educet, si sibi ingratos agnoscat, eis maledicendo, ex quo amor læsus vertatur in furorem, eradicat usque ad fundamenta domos ipsorum, eos denudando omnibus bonis, ac replendo omnibus malis, juxta illud *Proverb. c.17. num.13. Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo ejus.* Et universim statutum est quod: *Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. Exod. cap. 21. num.17. Qui maledixerit patri suo, aut matri, morte moriatur: patri matrique maledixit sanguis ejus sit super eum. Levit. cap.20. num.9. Qui affligit patrem, & fugat matrem, ignominiosus est, & infelix. Proverb. c.19. n.26. Qui maledicit patri suo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris. Prov. c.29. n.20. cum similibus.*

Additiones ex aliena manu.

23 An Potestas in filio de jure naturæ competat soli Patri, exclusa Matre, non convenit. Mihi ea semper arrisit opinio, ut hæc potestas utrique Parenti, jure naturæ attento, competat; idque quia onus educandi filios utrumque Parentem tenet, educatio

24 autem dari nequit sine potestate. Vide Lockium *de Regimine civili cap.5.* qui una tradit quousque se extendat, tum quamdiu duret hæc potestas Parentum in Filios secundum jus naturæ.

25 Jure vero civili Romanorum uni Patri potestas in Filios competit, *§.1. Institut. de Adopt. §.3.* pariter *Instit. de hæred. qualit., & different.* Atque hinc factum, ut nequeat mater ad exemplum Patris Filiis pupillariter substituere, *princip. Instit. de pupillar. substit. L.2. princip. ff. eod.* nec etiam perinde ac Patri ususfructus in bonis liberorum competat, Brunemann. *L.6. Cod. de bon. quæ liber.* Carpzov. *lib.6. tit.7. Respons. 70.* nec a rationum redditione, nec ab Inventarii confectione immunis sit mater tutrix pupillorum, eaque neglecta, ad juratam specificationem teneatur. Stryk. *juridic. dissert. vol.2. disput.4. c.3. §.2.* Carpzov. *Jurisprud. forens. p.2. Constit.11. defin.5. & 6.* quæ omnia aliter se habent in Patre, *d. L.6. C. de bon. quæ liber.*

26 Sed licet jure civili Romanorum Patri tantummodo potestas in filios competat, sunt tamen officia, quæ filii non Patri solum, sed & matri præstare tenentur. Inter hæc principem locum tenet alendi debitum, quod sicuti parentibus respectu liberorum, ita quoque liberis incumbit, si forte contingat parentes inopia laborare, sibique ob senilem ætatem, vel adversam valetudinem prospicere haud posse de vitæ necessariis, *l. ultim. §. Ipsum autem Cod. de bon. quæ liber. leg.5. Cod. de Patr. potest. leg.1. & 3. C. de alend. liber.*

Persona unius itemque alterius parentis semper 27
sancta, & honesta filiis esse debet, *l.9. ff. de obsequ. Parent., & Patron. præstand.* Quo fit, ut filii non solum ab omni injuria, vel reali, vel verbali parentibus inferenda abstinere sedulo debeant, nisi gravissimas animadversiones velint incurrere, *l.3. Cod. de Patr. potest.* sed & nullam actionem, vel exceptionem famosam parentibus dedecori futuram valeant adversus ipsos proponere; quin si casus ita ferat, suppressa doli mali, fraudisque mentione, in factum verbis uti debeant, *l.11. ff. de dol. mal. l. 20. §. ult. ff. de Injur. l.2. §.1. ff. de obseq. Parent. vel Patron. præstand.*

Quod dictum est de actione *famosa*, id ipsum in 28
accusatione quoque locum sibi vindicat, *leg.8. ff. de Accusat.* si excipias tamen crimen læsæ majestatis, *L. penult. Cod. Qui accusari non poss.* tum & maxime crimen Apostasiæ, Hæresis &c, *cap.10. de Hæret.* Admisso vero a parentibus crimine, quod notatur Legibus publicorum judiciorum, de facto eorum civiliter quærere possunt, Brunemann. *in leg.11. n.4. Cod. Qui accusar. non poss.*

Huc etiam spectat, quod filii absque venia paren- 29
tes in jus vocare nequeant, *leg.4. ff. de in jus vocand.* Non male vero Anton. Faber in *Cod. lib.2. tit.2. defin.13.* monet, hodie opus amplius haud esse hac venia, propterea quod Judex eo ipso quod ad instantiam alicujus citat, hæc venia impetrata censetur. Vide & alia officia liberorum erga utrumque parentem apud Stryk *jurid. dissert. vol.2. disp.4. cap.3. §.13. & sequent.*

Reliquum est, ut de eo verba faciamus, an matri 30
asserenti filium aliquem ex adulterio natum esse credendum sit? Negatur communiter *ex leg. 39. §.1. de probat.* Idque procedit etiamsi mater de adulterio sit convicta, nam potest esse mater adultera, filius vero legitimus, Brunemann. *in d. leg. 29.* Stryk. *in not. ad Lauterbach. tit. de his, qui sui, vel alieni juris sunt,* quinimmo etiamsi mater in articulo mortis constituta hanc emiserit confessionem, *argum. leg. Si quis in gravi 3. ff. de Senatu consult. Syllanian.* Quid si filius præterea patri sit dissimilis, referatque ipsum adulterum? Nec matri creditur, quum ista similitudo per accidens ex immaginatione mulieris tempore conceptionis contingere potuerit, Gail. 2. *observ.97. num.7.* qui & alias ampliationes affert.

Hinc quemdam Regem stultitiæ arguere solent 31
Doctores, qui ad confessionem matris, quod scilicet ex adulterio natus erat, Regno se abdicavit.

Responsio Auctoris.

Quæ addita sunt hic *circa fin.* jam fuerant a me tradita sub verb. *Filius a n.113. ad 119.* præsertim quod filius non teneatur credere matri asserenti ipsum natum esse ex adulterio; & quod derisus fuerit, & adhuc

adhuc in dies derideatur Rex, qui ad confessionem matris, quod natus erat ex adulterio, regno se abdicavit. Vide *ibi* multa ad rem.

MATRIMONIUM.

Articulus I.

Matrimonium quo ad ea, quæ concernunt ejus Naturam, Materiam, Formam, & Ministrum.

1 Matrimonium secundum nominis Etymologiam derivatur a ly *Mater*, & *munium*, seu *munus*; quasi sit *Matris munium*, seu *Matris munus*; Unde S. Augustinus *l.19. contra Faustum* sic habet: *Matrimonium ex hoc appellatum est, quod non ob aliud debeat fœmina nubere, quam ut Mater fiat*, & concordat S. Thomas *in Supplem. qu.44. art.2.* ubi dicit quod dicitur matrimonium, quia est præcipue *Matrum onus*.

2 Hinc dicitur *Matrimonium* a matre potius, quam Patrimonium a Patre, quia ad prolem, cujus generandæ, & educandæ causa institutum est matrimonium, magis concurrit mater ipsam in utero caute gestando, sollicite nutriendo, difficulter pariendo, & accurate educando.

3 Matrimonium variis aliis nominibus appellatur; Aliquando enim vocatur *Conjugium* a conjungendo sub uno mutuo jugo, quia virum, ac mulierem sub uno, eodemque quasi mutuo jugo ad servandam fidem, & onera Matrimonii sustinenda consti-
4 tuit; Catechism. Rom. *de Matrim. c.1.* Quandoque dicitur *Connubium*, & quandoque *Nuptiæ* ab obnubendo, eo quod antiquitus pudoris gratia se puellæ obnuberent, seu caput, & faciem velarent, dum viris dabantur, exemplo Rebeccæ, de qua idipsum legitur *Genes. 24. num 65.* ibi: *At illa tollens cito pallium operuit se*, & habetur expresse in *c. nec illud 8. caus.30.q.5.* ibi: *Nec illud otiosum, quod cum veniret Rebecca, vidit Isaac deambulantem, & cum interrogasset, quis esset, cognito quod ipse esset, cui duceretur Uxor, descendit, & caput obnubere suum cœpit docens verecundiam in nuptiis præire debere; Inde enim & Nuptiæ dictæ, quia pudoris gratia se puellæ obnuberent.*

5 Matrimonium in Jure tum Canonico tum Civili præcise definitur, quod *sit Maris, & fœminæ conjunctio individuam vitæ consuetudinem retinens*, sic expresse in *c. Illud 2. de præsumptionibus, & caus.27. qu.2. §.2. & §.1. Instit. de patria potestate*; Quia vero ibi Matrimonium potissimum definitur, & explicatur quoad vinculum; datur hic alia definitio adæquate ipsum complectens, & explicans, & ut Contractum, & ut Sacramentum, & ut vinculum: *Matrimonium est individua conjunctio maris, & fœminæ legitimo contractu firmata ad generandam prolem, a Deo Auctore naturæ instituta, & Sacramento Novæ Legis Signo, & bono a Christo Salvatore elevata ad Christianæ generandam prolem* Sic expresse Marchantius *tom.3. Tribun. seu speculi part.3. q.1.* Sporer *tom.3. Theol. Sacramental. part.4. c.1. num.1.* *Estque in re Communis.*

6 Matrimonium dividitur in Legitimum, Ratum, & Consummatum. *Communis*. Matrimonium *Legiti-*
7 *mum* est illud, quod legitimo consensu inter personas habiles, seu Jure non impeditas contrahitur, & dicitur *Legitimum*, quia contrahitur juxta Leges, & tale matrimonium datur etiam inter Infideles non baptizatos, cum ut sic abstrahat a ratione Sacramenti.
8 Matrimonium *Ratum* est illud, quod non solum legitimo modo contrahitur, sed insuper accedit ei ratio Sacramenti, vi cujus dicitur *Ratum*, quia magis indissolubile; cum tamen contractum ab infidelibus fit dissolubile per conversionem alterius ad Fidem, & ideo eorum matrimonium, quamvis legitimum, non est Ratum, *cap. Quanto 7. de Divortiis*, ibi: *Nam etsi Matrimonium verum inter fideles existat, non tamen est ratum* (quia scilicet potest dissolvi, ut expresse dicit Glossa ibidem *verbum Ratum*) *inter fideles autem verum & ratum existit, quia Sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum ut ipsum in conjugibus illo du-*
9 *rante perduret*. Matrimonium *consummatum* est illud, quod accedente mutua actuali traditione corporis, & copulatione carnis completur, & consummatur, & id non solum in ratione contractus legitimi, sed etiam in ratione Sacramenti, ut ideirco majorem, & quasi ultimam ex Divina institutione stabilitatem acquirat.

10 Dicta tria Matrimonia, ut vides, differunt firmitate, seu stabilitate; Matrimonium enim *Legitimum* solvi potest favore Fidei, cum alter conjux ad Fidem convertitur, altero nolente converti. *Ep. 1. ad Corinth. c.7.* *Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti* (nempe ligamini conjugali) *subjectus est frater, aut soror in hujusmodi. Item c. Si infidelis 2. caus.28.q.2. & cit. c. Quanto 7. de divort.* Matrimonium *Ratum* solvitur favore Religionis per solemnem Professionem, *c. Verum 2. & c. Ex parte 14. de convers. Conjug.* & est expresse definitum a Concil. Trid. *sess.24. de matrim. canon. 6.* ibi: *Si quis dixerit, matrimonium ratum non consummatum per solemnem Religionis Professionem alterius Conjugum non dirimi, anathema sit.* Matrimonium *Consummatum* quoad vinculum nunquam solvi potest, ut habetur expresse ex verbis Christi *Matth. 19.* ibi: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, & ex Apost. *ad Rom. 7.* ibi: *Mulier, vivente viro, alligata est legi*, & *1. ad Corinth. 7.* ibi: *His qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, Uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari*, & est expresse definitum a Conc. Trid. *sess. 24. Canon. 5.* ibi: *Si quis dixerit propter hæresim, aut molestiam cohabitationem, aut affectatam absentiam a Conjuge dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit*, & *ibid. Canon. 7.* ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit, & docet juxta Evangelium, & Apostolicam Doctrinam propter adulterium alterius Conjugis Matrimonii vinculum non posse dissolvi &c. anathema sit.*

11 Matrimonium *Ratum*, & *Consummatum* differunt inter se etiā in ratione significationis; Nam *Ratum* significat conjunctionem Christi cum anima justi per gratiam, quæ conjunctio solubilis est per peccatum mortale. *Consummatum* autem significat conjunctionem Christi

Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, seu Unionem Hypostaticam, quæ conjunctio est omnino insolubilis; Nam Verbum quod semel assumpsit, numquam dimisit, *cap.Debitum 5. de Bigamis.* Unde, ut recte infert Pignat. *tom.1. consul.* 148. *num.* 4. Dominus *Matth.*19. non dixit; *Quod Deus conjunxit, homo non separet*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*, & Apostolus *ad Ephes.* 5. non dixit: *Hoc Sacramentum magnum in Christo, & Ecclesia*, nisi post illa verba: *Et erunt duo in carne una*, & ideo Leo Pontifex relatus in *cap. Cum societas* 17. *caus.* 27. *q.* 2. sic expresse habet: *Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeant in se nuptiæ conjunctionis Christi & Ecclesiæ Sacramentum &c.*

12 Matrimonium in Lege veteri, sicuti & matrimonium nunc contractum inter Infideles, quamvis fuerit, & sit legitimum, atque validum in ratione contractus, non fuit tamen, nec est Sacramentum. *Communis*. Qui enim nondum receperunt Sacramentum Baptismi, non sunt capaces aliorum Sacramentorum cum baptismus sit janua omnium Sacramentorum.

13 Unde solum Matrimonium contractum inter Fideles Baptizatos est Sacramentum, estque unum ex septem novæ Legis Sacramentis a Christo Domino institutum, ut definivit Concilium Florentinum in *decreto Unionis*, & Tridentinum *sess.* 7. *canon.* 1. ibi: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ Legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora, quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium, aut etiam aliquod horum septem non esse vere, & proprie Sacramentum, anathema sit*, & idipsum definivit specialiter de Matrimonio *sess.* 24. *Canon.* 1. ibi: *Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere, & proprie unum ex septem Legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre, anathema sit*.

14 Matrimonium in ratione Sacramenti probabilius fuit institutum, quando Christus *Matth.* 19. dixit: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*: Nullum enim aliud tempus talis institutionis potest congruentius assignari in toto Evangelio. Scotus in 3. *dist.*26. *§.De primo* Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. disp.* 4. *num.* 5. S. Antoninus 3. *part. tit.* 1. *cap.*2. *ante §.*1. Rosignol.*de Matrimon.* 1. *contract. XV. prænot.*1. *num.*6. cum aliis ibi citatis. Reiffenstuel *loc. c. num.* 9. Henno *loc. c. disp.* 2. *quæst.* 3. *concl.* 2. ubi testatur de communi; Quamvis tamen Viguerius, Ledesma, & alii dicant, fuisse elevatum in Sacramentum quando *Joan.* 2. interfuit Christus nuptiis Canæ Galileæ.

15 Nec valet dicere, quod Matrimonium fuerit a Deo jam absolute, & ab initio Mundi institutum & in eo statu Innocentiæ, *Genes.* 2. adeoque non a Christo, quando dixit, *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. Non valet, inquam, quia ab initio Mundi fuit institutum Matrimonium solum in ratione Contractus indissolubilis, atque in ordine ad officium naturæ, & legitimam propagationem generis humani; In ratione autem Sacramenti, hoc est, signi efficacis digne recipientibus conferentis gratiam ex opere operato, fuit solum institutum a Christo, quando dixit prædicta verba: *Quod Deus conjunxit homo non separet.*

Probabilius est, inter Fideles sive Baptizatos, nullo modo, ne quidem per intentionem contrahentium posse, valide separari rationem Sacramenti a contractu Matrimonii; idest probabilius nequit Fidelis valide inire Matrimonium, solum ut Contractum, non vero ut Sacramentum. Sic Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. disp.*10. *num.* 6. Suarez *tom.*1. *de Sacramentis qu.* 64. *art.* 10. Petrus de Ledesma *de Matrim. q.* 42. *art.* 1. *dub.* 7. *in solut. ad primum, & secundum*, Rosignolus *de Matrimon.* 1. *contract.* 15. *prænotat.* 2. *num.* 2. Esparza *de Matrimon. q.* 114. *ad* 3. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *c.*2. *n.*2. Lugo *de Pœnit. disp.* 14. *n.* 42. Tannerus *tom.* 4. *disp.* 8. *q.* 4. *n.* 85. Cardenas in 2. *Crisi dist.* 20. *num.* 77. Haunold. *lib.* 4. *num.* 716. Germ. *disp.* 5. *num.* 345. Bonesp. *de Matr. disp.* 4. *dub.* 1. Coninch *disp.* 24. *num.* 22. & mordicus Aversa *qu.* 1. *sect.* 5. La Croix *lib. 6. part.* 3. *n.* 276. cum Hiquæo, Pontio, Brancato, Bellarmin. Præposit., & aliis ibi citatis, Pignatell. *tom.* 7. *consul.* 22. *num.* 7. alique plurimi apud ipsos, Sperell. *decis.* 9. *n.* 23. ubi dicit hanc esse veram sententiam, & Romæ approbatam. Et ratio est, quia ex institutione Christi in statu Legis Evangelicæ ratio Sacramenti est essentialiter imbibita in ratione Contractus Matrimonialis, & hæc videtur esse etiam Germana Scoti opinio, qui in 4. *dist.* 26. *n.* 13. sic ait: *Ideo dici potest, quod contractui Matrimoniali annexuit Deus Sacramentum proprie dictum saltem pro Lege Evangelica, alioquin non esset Sacramentum novæ Legis*; Unde Concilia, & SS. Patres dicunt absolute, quod Matrimonia Fidelium sunt Sacramenta, & favet Innocentius III. in *c.* 7. *de divort.* ibi: *Etsi Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum; Inter fideles autem verum, & ratum existit, quia Sacramentum Fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii Sacramentum*, quibus verbis videtur aperte asserere, quod Baptismus hoc ipso, quod inadmissibiliter sit admissus, faciat contractum Matrimonii Baptizatorum esse Sacramentum, adeoque dicendum est, non posse Fideles, seu Baptizatos separare rationem Sacramenti a Contractu matrimonii; Nullum enim est solidum fundamentum dicendi, quod Christus reliquerit privatis fidelibus potestatem separandi unam rationem ab altera, aliter posset prudenter suaderi iis, qui in mortali existerent, nec vellent pœnitere ante matrimonium, ut intenderent solam rationem contractus, & non Sacramenti, ne committerent sacrilegium: Item posset dari, quod unus conjugum intendens contractum, & Sacramentum, susciperet Sacramentum, alter autem intendens solum contractum, non susciperet Sacramentum, quæ, ut recte notant Aversa *loc. cit. sect.* 5. La Croix *loc. cit. n.* 276. & alii, plane sunt absurda, & præter mentem Ecclesiæ, ac existimationem Fidelium. (*a*) 16

Nec

Nota Rom. Theologi.

(*a*) Aliud est non esse in potestate hominis efficere, ut matrimonium juxta Ecclesiæ leges rite celebratum non sit Sacramentum; & aliud num homo Christianus Matrimonium inire queat, quod Sacramentum non

17 Nec valet dicere, quod ad substantiam, seu validitatem Sacramenti requiritur intentio Ministri volentis illud conficere, adeoque non haberi hic validum Sacramentum, cum nedum non habeatur intentio Ministri volentis illud conficere, sed & ipsius positiva nolitio, seu exclusiva intentio. Non valet inquam quia Christus Dominus ita inseparabiliter connexuit contractui matrimoniali rationem Sacramenti, ut quamvis positio contractus pendeat a voluntate Fidelium, eo tamen ipso non pendeat a voluntate Fidelium ratio Sacramenti, sed eo ipso, quod legitime ponatur contractus Matrimonialis, statim ex Christi institutione sit ei annexa ratio Sacramenti, taliter quod quicumque Fideles volunt vere contrahere matrimonium, volunt etiam virtualiter accipere Sacramentum & e contra, si nollent Sacramentum suscipere, consequens esset, ut neque matrimonium contrahere intenderent, sicque contractus irritus esset, quia deficiente intentione quoad Sacramentum, deficit etiam essentialiter intentio quoad contractum, cum inter Fideles intentio vere contrahendi matrimonium indivisibiliter afficiat tam Sacramentum, quam contractum, adeoque deficiens quoad unum, non trahitur ab altero.

Est tamen probabilis etiam contraria opinio docens, rationem Sacramenti posse valide, etsi non licite, separari a ratione contractus saltem per intentionem conficiendi contractum, & non Sacramentum, ut tenent plurimi, & maximi Doctores, ut Cajetanus, Durandus, Victoria, Vasquez, Rebellus, aliisque congestis Perez *disp.* 19. *sect.* 10. Hurtad. *disp.* 3. *de Matrim. difficul.* 10. Dicastill. *dub.* 19. *disp.* 2. Tamburin. *tract.* 5. *cap.* 1. *num.* 6. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 225. & probabiliorem censet Henno *tom.* 2. *tract. de Matrim. dis.* 2. *quæst.* 4. *concl.* 1. Sporer *tom.* 3. *Theolog. Sacramental. part.* 4. *cap.* 1. *sect.* 4. *num.* 316. Herincx *disp.* 2. *quæst.* 2. *num.* 17. Gobat *tom.* 1. *tract.* 9. *cas.* 11. *num.* 228. Merat., Gonet, Platel., Krimer, & alii. 18

Matrimonium legitime contractum ex dispensatione Pontificia inter Fidelem & infidelem est Sacramentum ex parte fidelis (*a*) seu baptizati, quia, ut jam di- 19

non sit. Primum verum est, cum in hominis potestate non sit, ut id, quod Christus Dominus Sacramentum esse voluit, Sacramentum non sit. At in hominis potestate est id ponere, vel non ponere, quod necessarium esse voluit Christus, ut Sacramentum efficeretur; quamobrem, si homo, iis positis, quibus matrimonii contractus constat, omissis vero, quæ addidit Christus huic contractui, ut Sacramentum fieret, matrimonium ineat: habebimus utique verum contractum, neutiquam vero Sacramentum. Fac ergo, Christianum hominem ea adhibere, quæ ad rationem naturalis, & civilis contractus spectant, negligere autem cœremonias Ecclesiæ, & institutionis divinæ Ritus, quibus contractus hujusmodi Sacramentum fit, jam habes verum contractum, deest vero ex gravi hominis Christiani culpa ratio Sacramenti. Quid deinceps si intentionem spectemus? Dum in perverso Christiano volente civilem hujusmodi inire contractum animus sit, non solum non perficiendi, & recipiendi Sacramenti, sed irridendi potius, & contemnendi, numquid Sacramentum fiet? At in hoc argumento non sistimus; primum indicasse sufficiat, ut inde constet, probabiliorem non esse Auctoris assertionem.

Responsio Auctoris.

Plura hic adducit *Rom. Theologus*, ut inde constet, probabiliorem non esse assertionem, quam tradidi *loc. c.* at si attente perpendantur omnia *ibi num.* 16. *&* 17. producta, & quæ tradit rec. mem. Benedictus XIV. *de Synodo Dioeces. lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 3. *ad* 5. *& lib.* 8. *cap.* 13. *a n.* 4. *ad* 8. manifeste patebit, probabiliorem revera esse opinionem meam. In dicto enim *cap.* 13. *num.* 4. laudatus Pontifex sic expresse asserit. *Verum quamquam hucusque explicata Melchioris Cani sententia tot doctorum suffragiis communita, sit valde probabilis.... attamen nullus inficiabitur, communiorem esse contrariam aliorum opinionem; qui constanter defendunt solos contrahentes esse ministros Sacramenti matrimonii, quod proinde necessario ab illis confici docent simul ac validum inter se ineunt conjugii contractum*; quæ est mea probabilior assertio, quamvis etiam contraria opinio sit vere probabilis, ut & ego ipse jam ibi *sub num.* 18. tradidi. Porro ad suam, simul & meam, assertionem ostendendam communiorem & probabiliorem is Pontifex, ultra solida fundamenta adducta *loc. cit.* in dicto *n.* 4. sic prosequitur: *Hanc quippe sententiam propugnarunt fere omnes antiqui Theologi, Jurisque Canonici Interpretes, quos citant, & sequuntur Vasquez, Sanchez, Theoph. Raynaudus, Frassen, Cardinal. de Lauræa, Clericatus, Cardinal. Gottus. Nec verum est, quod nonnulli jactitant, hanc opinionem ultra montes esse jam fere antiquatam, ex illis quippe qui ultra montes non diu antea scripserunt, eamdem tuentur Wan-Espen, Simonet, Boucat, Auctor Theologiæ Moralis ad usum Seminarii Petrocorensis, Merbesius, Pontas, aliique non pauci, quocirca Tournellius, quamquam Melchiori Cano adhæserit, nihilominus ingenue fassus est loc. cit. Si ex Auctoritate & numero Scholasticorum pugnandum hic foret, vinceret haud dubio opposita sententia*, Sic laudatus Pontifex ad litteram *loc. c.* merito legendus & sequendus. Et doctissimus Maschat edition. Rom. 1757. celeberrimi Ubald. Giraldi *tom.* 2. *lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 41. expresse tradit: *Denique ministri hujus Sacramenti sunt ipsi contrahentes, non vero Sacerdos; ita vera sententia*, quam efficaciter probat. Unde hic mirandum, quod dictus Ubaldus unus ex Revisoribus probaverit censuram propositionis, ut probabilioris a me traditæ, quando ipsemet cum suo Maschat in sua editione eam non tantum ut probaliorem, sed ut absolute veram propugnat, atque expresse concludit: *ita vera sententia*.

Nota Romani Theologi.

(*a*) Probabilior tamen illorum videtur opinio, quæ negat omnino Matrimonium hujusmodi esse Sacramentum. Nam ut Matrimonium sit validum in ratione contractus, mutuum exigit utriusque Conjugis consensum

dictum est, fidelis, seu baptizatus ex divina ordinatione nequit contrahere, nisi simul efficiat Sacramentum, quia ipsemet fidelis seu baptizati contractus est ipsummet Sacramentum, & quamvis Christus non prohibeat fidelem cum infideli nondum baptizato contrahere, non propterea eximit fidelem ab iis, quæ circa fideles ipse ordinavit, quod nempe non possit inire Matrimonialem contractum sine Sacramento; Unde dicendum est, quod ex tali contractu respectu baptizati consurgat ratio Sacramenti, uti quantum ex vi contractus resultaret etiam respectu alterius non baptizati, nisi obsisteret incapacitas defectu Baptismi; Hinc Divus Thomas *in dist.39. quæst. unica art.2. ad primum*, dicit, quod quamvis illud Matrimonium respectu non baptizati non sit Sacramentum actu, sit tamen potentia, quatenus immediate ac fuerit baptizatus, sit actu postea tale, eidemque confert gratiam Sacramentalem; Sic tenent etiam Scotus *in 4. dist.26. quæst.2. art.3. in fine*, Echius *t.4. Hom.73. de Sacramentis*, Paludanus *in 4. dist.27. quæst.4. art.3. num.25.* Argentina *in 4. dist.39. qu.1. art.1. ad primum*, Vera Crux *2. part. Speculi art.36. conclus.2.* Vega *lib.4. Summæ cas.113.* Aversa *quæst.1. sect.6.* Rebellus, Catherin., & alii: & ex Scotistis tale Matrimonium esse Sacramentum ex parte fidelis tenent Hiquæus, Pontius, Brancatus, & Frassen *de Matrim. tract.3. disp.2. art.1. quæst.2. quæres 1.* & videtur conformior menti Scoti, ut observat ejus fidelis interpres Hiquæus *in Commentario ad dist.26. n.56.* & alii contra Vasquez, Henriquez, Sanchez, Coninch, Becan., Krimer, La Croix *loc. cit. num.277.* & alios.

20 Matrimonium duorum Conjugum infidelium, si ambo convertantur, & baptizentur, an fiat Sacramentum? Variant Doctores: Affirmativam enim sententiam tuentur S. Thomas *in 4. dist.39. qu.1. art. 1.* Capreolus *art.3. ad 5.* Bellarminus *lib.1. de Matrim. cap.5.* Sanchez *lib.2. disp.9.* Gobat *tom.1. tract.10. nu. 390.* Aversa *quæst.1. sect.6.* Paludanus, Covarruvias, Layman, Valentia, Tannerus, & alii plurimi volentes, quod cum baptizantur, eorum Matrimonium transeat in Sacramentum, quia tunc incipit significare indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, adeoque habere rationem Sacramenti, propter quod est absoluta indissolubilitas: & præsertim evadit eorum Matrimonium Sacramentum, si ut dicunt Ledesma, Durandus, Capreolus, Henriquez, Bellarminus, Rebellus, Platellius, & alii, post Baptismum coram Parocho, & testibus renovent consensum, quia tunc ponitur contractus Matrimonialis inter fideles, inter quos talis contractus est Sacramentum: Quam tamen renovationem consensus non esse necessario faciendam coram Parocho & Testibus tenet cum plurimis Barbosa *in Conc. sess.24. cap.1. nu. 138. & de Offic. & potest. Episcop. allegat.32. nu.158. & de Officio, & de potest. Paroch. n.85.*

Sententiam autem negativam tenent Vasquez *disp. 2. de Matrimon. cap.10.* Coninck *disp.24. dub.2. concl. 3.* Henriquez *disp.2. quæst.2. num.10.* Pontius *lib.1. cap.9. num.3. & 9.* Krimer *num.354.* Henno *loc. cit. concl.2. vers. Petes*, Mastrius *Theolog. moral. disp.21. num.17.* Frassen *loc. cit. Quæres 2.* ubi dicit, quod hæc sit verior, & conformior doctrinæ Subtilis *in 4. dist. 39.* Præpositus, Dicastill. Castropalao, & alii; Et ratio est, quia licet tunc consensum renovent, & Sacramentum intendant; non tamen per id fit novus contractus Matrimonialis, sed confirmatur jam factus; Cum enim corpora fuerint jam antea tradita, nec possint tales conjuges iterum tradere, quod suum non est, ex quo neuter Conjugum habeat potestatem sui proprii corporis, ut docet Apostolus *1. ad Corinth. 7.* non ponitur tunc nova materia, vel forma contractus, adeoque &c. 21

Bona principalia Matrimonii sunt tria, scilicet Fides, Proles, & Sacramentum. *Communis* cum S. Augustino *lib.9. de Genesi cap. 7.* ubi sic præcise dicit: *Bonum, quod habent nuptiæ, tripartitum est, Fides, Proles, Sacramentum; In Fide attenditur, ne præter vinculum conjugale cum altera, vel altero concubatur: in prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur; In Sacramento, ut conjugium non separetur, ut dimissus, aut dimissa nec causa prolis alteri conjungatur.* Et concordat Concilium Florentinum *in decreto unionis Armenorum*, ubi sic expresse habet: *Assignatur autem triplex bonum matrimonii. Primum est proles suscipienda, & educanda, ad cultum Dei. Se-* 22

sum. Matrimonium enim unum est Sacramentum, non duo: neque Sacramentum dimidiatum est sed integrum: ergo quando in uno deficit intentio suscipiendi Sacramentum, intentio alterius minime sufficit, sicut enim Matrimonium est unicum mutuum vinculum, unus contractus, ita unum est Sacramentum.

Responsio Auctoris.

Contendit hic *Rom. Theologus* quod probabilior sit illorum opinio, quæ negat omnino, Matrimonium hujusmodi, nempe contractum ex dispensatione Pontificia inter fidelem, & infidelem esse Sacramentum ex parte fidelis seu baptizati. Sed mea opinio defenditur non solum ab Auctoribus *ibi* a me allegatis, sed etiam ab Henrico a S. Ignatio in Ethica amoris tom3. lib.8. part.2. cap.8. a Tournellio de Matrimonio pag.95. Edit. Parisien. 1730. Card. de Lauræa *disp.13. de Matrimonio art.10.* in quo ulterius *num.163.* id probat ex paritate Baptismi, qui ministratus ab infideli animo faciendi quod faciunt fideles, est verum Sacramentum. Tum quia si duo fideles Matrimonium contrahant, & unus sit in peccato mortali, & incapax gratiæ Sanctificantis a Sacramento provenientis, alter qui obicem non habet peccati, recipit gratiam & effectum Sacramenti, quin possit ab obice & indispositione alterius præpediri; ita in nostro casu idem est dicendum, si unus sit fidelis, capax Sacramenti ratione Baptismi, & alter sit infidelis, & incapax ob defectum Baptismi, & ita in uno sit Sacramentum, & non in altero, ea potissimum ratione, ut jam tradidi, quod nemo fidelis ex divina ordinatione potest contrahere matrimonium nisi simul efficiat Sacramentum; quum ipsemet fidelis, seu baptizati contractus sit ipsummet Sacramentum & ideo non contraria, sed mea videtur probabilior opinio;

Secundum est Fides, quam unus conjugum alteri servare debet. Tertium indivisibilitas matrimonii propter hoc, quod significet indivisibilem conjunctionem Christi, & Ecclesiæ.

23 Præter autem dicta tria principalia bona, seu tres primarios fines, ut effectus a Christo in institutione Sacramenti Matrimonii intenta, seu intentos, habet Matrimonium alios etiam effectus, seu fines minus principales, & signanter est remedium vitandæ incontinentiæ juxta illud Apostoli 1. *ad Corinth.* 7. *v.* 2. ibi: *Propter fornicationem autem* (scilicet vitandam) *unusquisque suam Uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat; & num.* 9. *melius est enim nubere, quam uri.* Item conciliat verum amorem inter Conjuges, & parit debitam subordinationem Uxoris ad virum juxta præceptum Apostoli *ad Ephesios* 5. Item efficit ut commune jugum levius feratur, & patientius tolerentur a Conjugibus ærumnæ illæ carnis descriptæ ab Apostolo 1. *ad Corinth.* 7. & hujusmodi.

24 Materia remota Sacramenti Matrimonii sunt ipsa corpora habilia contrahentium, & materia proxima est ipsamet legitima traditio mutua corporum in ordine ad generationem prolis. S. Thomas *in* 4. *dist.* 42. *quæst.* 3. *art.* 2. S. Bonaventura *in* 4. *dist.* 26. *part.* 2. *quæst.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 26. *circa finem*, Mastrius *Theolog. moral. disp.* 20. *num.* 9. *&* 10. & alii passim. Et ratio est, quia materia remota hujus Sacramenti, seu contractus matrimonialis est sicuti in aliis contractibus, res, de qua contrahitur; res autem, de qua contrahitur in hoc Sacramento, seu contractu matrimoniali, sunt corpora habilia contrahentium, adeoque &c. Et quod legitima traditio mutua ipsorum corporum sit materia proxima hujus Sacramenti, patet a simili de aliis Sacramentis, in quibus materia proxima est traditio materiæ remotæ. Talis autem traditio censetur fieri non per mutuum manus contactum, cum, etiam illo non interveniente, adhuc subsistat Sacramentum, sed per consensum mutuum signis externis expressum sufficienter importantibus traditionem corporum.

25 Forma Sacramenti sunt ipsorum contrahentium verba, seu signa verbis æquivalentia mutuum consensum internum sufficienter exprimentia. S. Thomas *in* 4. *dist.* 26. *art.* 1. *ad.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 26. *q. unica num.* 14. S. Bonaventura *loc. cit.* & alii communiter, tum Thomistæ, tum Scotistæ. Et ratio est, quia generaliter forma contractuum sunt verba, vel alia signa verbis æquivalentia, ac sufficienter exprimentia internum consensum contrahentium: Tum quia

26 etiam in aliis omnibus Sacramentis forma consistit in verbis. Dicitur autem notanter *seu signa verbis æquivalentia* ad denotandum, quod etiam mutus, etsi loqui non valeat, & surdus, dummodo sufficienter intelligat, potest contrahere Matrimonium, ut expresse habetur *in cap. Cum apud. Sedem* 24. *de sponsalibus, & matrimon.* addita ibi ratione: *Cum quod verbis non potest, signis valeat declarare.*

27 Advertendum autem hic est quod Theologi illi, qui tenent Ministrum matrimonii esse Parochum, seu Sacerdotem Delegatum, tenent etiam, quod legitimus contractus Civilis sit materia hujus Sacramenti, & forma sint illa, vel similia verba a Parocho, seu Sacerdote prolata: *Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

Minister tamen Sacramenti Matrimonii proprie sunt ipsimet contrahentes, quilibet partialis, uterque totalis. S. Thomas *in* 4. *dist.* 26. *qu.* 2. *art.* 1. *ad* 1. ubi ait: *Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quæ est quoddam Sacramentale.* Unde, si ut dicit S. Doctor, benedictio Sacerdotis non est forma Sacramenti, nec ipse ministrat Sacramentum, cum non concurrat per aliud. Scotus *in* 4. *dist.* 26. *quæst. unica § de ministro*, ubi dicit: *Ipsimet contrahentes ministrant sibi ipsis hoc Sacramentum, vel mutuo, vel uterque sibi.* S. Thomam, & Scotum sequuntur celebriores Theologi, non solum utriusque Scholæ discipuli, sed etiam Bellarminus *lib.* 1. *de matrim. c.* 9. *& duobus seqq.*, dicens oppositam sententiam esse temerariam, uti ex ipso dicit etiam Fagnanus *lib.* 4. *decret. in cap. Quod nobis* 2. *de clandestina desponsatione n.* 52. Suarez *disp.* 16. *sect.* 1. & pluribus congestis, Sanchez *lib.* 2. *disp.* 6. *num.* 2. ubi dicit, quod sententia opposita sit temeraria, uti ex ipso dicit etiam Monacell. *part.* 4. *Formul. Legal. Pract. supplement. ad* 2. *tom. num.* 447. & alii passim. 28

Probatur igitur veritas hujus conclusionis auctoritate Concilii Florentini *in decreto unionis*, ubi habet, quod contrahentes conficiunt hoc Sacramentum mutuo consensu, ait enim: *Causa efficiens matrimonium regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*, sed hoc esset falsum, si ad ipsius Sacramenti validitatem necessarius esset alius Minister distinctus a contrahentibus, maxime cum ex doctrina ejusdem Concilii in eodem decreto unionis tria dumtaxat requirantur ad confectionem Sacramenti, adeoque &c. 29

Colligitur etiam idipsum ex concilio Tridentino *sess.* 24. *cap.* 1. *de reformatione matrimonii*, ubi dicit quod *dubitandum non est clandestina matrimonia* (idest sine Parocho, vel Sacerdote delegato celebrata) *libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit, & proinde jure damnandi sunt illi, ut eos Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera, ac rata esse negant.* Ex quibus Concilii verbis clare patet, quod ante irritationem Tridentini valida erant Matrimonia sine Parocho, ergo tunc Parochus non erat illorum Minister. Atqui Tridentinum irritando similia Matrimonia non instituit novum Matrimonii Ministrum; ergo sicuti tunc soli contrahentes erant Ministri, etiam nunc. Quod autem Tridentinum non instituerit novum Sacramenti Matrimonii Ministrum, patet, quia institutio, seu immutatio Ministri Sacramenti, utpote quid substantiale Sacramenti, sicuti & aliorum Sacramenti substantialium, non Ecclesiæ, sed soli Christo Sacramentorum Institutori competit, *arg. cap. Sunt quidam* 6. *caus.* 25. *quæst.* 1. S. Thomas *in* 4. *dist.* 3. *qu.* 1. *art.* 2. *quæst.* 2. Sotus *in* 4. *dist.* 1. *quæst.* 1. *not.* 7. Fagnan. *loc. cit. n.* 53. & alii passim, & patet *ex c.* 2. *sess.* 21. *circa dispensationem Sacramenti Eucharistiæ*, ubi idemmet Tridentinum Concilium *declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi,* 30

pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret; Ubi, ut vides, excipit a potestate Ecclesiæ mutationem substantiæ Sacramentorum, *salva illorum substantia*.

31 Nec valet objicere, quod Tridentinum *in cit. cap. 1. de reformatione matrimon. sess* 24. subjungat: *Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, vel aliis utatur verbis juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum*; quibus verbis significari videtur, quod Parochus, seu Sacerdos delegatus vere conjungat conjuges in Sacramento Matrimonii, adeoque sit ejus Minister. Non valet, inquam, quia Concilium ibi non dicit verba illa *Ego vos conjungo &c.* esse absolute a Parocho proferenda, immo suadet, ut aliis utatur verbis, si alius fuerit usus ejus Provinciæ, adeoque verba illa non requiruntur ab substantiam Sacramenti. Tum quia Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres pluries declaravit, ut patet ex decretis citatis *sub verb. Impedimenta matrimonii art.2. a num.69.* sufficere ad validitatem Sacramenti Matrimonii præsentiam Parochi nulla verba dicentis, immo etiam inviti, dissentientis, & contradicentis, quod falsum esset, si Parochus esset Minister, cum ad valorem Sacramenti requiratur consensus, & intentio Ministri, & falsissimum esset, si illa verba *Ego vos in matrimonium conjungo &c.* essent, ut prætendunt adversarii, forma essentialis hujus Sacramenti; Cum ergo ab illo tot Sapientissimorum Patrum Senatu, non nisi verissimæ, & undequaque æquissimæ soleant emanare declarationes, dicendum est, falsum esse, quod Parochus, seu Sacerdos delegatus sit Minister Sacramenti Matrimonii, & illa verba: *Ego vos in matrimonium conjungo &c.* sint ejusdem forma, & de facto talia verba non pertinere ad Matrimonii essentiam expresse declaravit *eadem Sac. Congregat. Concilii*, quamvis Juenin *dissert. XI. de matrimonio quæst. 3. in responsione ad 5. objectionem*, dicat eam esse fictitiam, aut illam posse explicari de Matrimonio, prout est contractus naturalis, & Civilis, non autem pro ut est Sacramentum novæ Legis.

32 Sententiam autem contrariam, docentem scilicet Ministrum Sacramenti Matrimonii esse Sacerdotem proferentem illa verba pro forma: *Ego vos in matrimonium conjungo &c.* tuentur Canus *lib. 8. de locis Theologicis*, Estius §. 10. Silvius *in Supplemento quæst. 42. art.1.* & late Juenin *cit. dissert. XI. de matrimonio quæst. 3. per tot.* & alii. Vide tamen infra *a num. 43. ad fin.*

Matrimonium inter absentes celebratum, sive fiat per Procuratores, sive per Litteras, sive per Nuncios, validum est in ratione contractus, si certæ serventur conditiones. *Communis*. Et quod sit validum si fiat per Procuratorem, constat *ex cap. Honorantur 13. caus. 32. quæst. 2. cap. Procurator 9. de Procuratoribus in 6.* Et quod sit validum per Litteras, habetur *l. Mulierem, ff. de Ritu nuptiar. & l. sufficit, ff. de Sponsalibus*. Et quod sit validum per Nuncios, constat per ea, quæ dicuntur de Procuratoribus, & Litteris; Et ratio universalis est, quia etiam alii contractus possunt ab istis fieri inter absentes, *arg. c. Potest. quis 68. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum*, & *cap. Qui facit 72. eodem in 6.* ibi: *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum*. 33

An autem tale Matrimonium inter absentes sic contractum habeat nunc post Tridentinum rationem Sacramenti? variant Doctores. Negativam sententiam tenent Silvester, Canus, Ledesma, Rebell. Cajetan. Victoria, Estius, & alii quia dicunt ipsi, cum collatio, & receptio Sacramenti sit actio personalis, non potest matrimonium, ut Sacramentum, confici, vel recipi, nisi Minister, & subjectum, sint præsentes; Tum quia Tridentinum vult virum, & mulierem interrogari de mutuo consensu, adeoque vult esse præsentes. Affirmativam autem sententiam merito tenendam ab omnibus docent Innocent. Covarruv. Paludanus, Sotus, Valentia, Navarrus, Barbosa, Sporer, Pontius, Mendo, Aversa, Mastrius, Reiffenstuel, Henno, La Croix, & pluribus congestis, Sanchez *lib.2. de Matrimon. disput.11.* Frassen *de Matrimon. tract.3. disput.2. part.1. quæst.3. Petes primo, Respondeo secundo*, ubi testatur de communi. Quam sententiam Castropal. *disput.2. part.9.* vocat verissimam, Tannerus & Gobat *tract.10. num.378.* dicunt temeritatis esse damnandum, qui hoc tempore id negaret; Accedit enim praxis, ac sensus Ecclesiæ, quæ de facto permittit publice sic celebrari Matrimonia præsertim inter Magnates, quod non permitteret, si matrimonium inter absentes celebratum non esset Sacramentum, cum ipsa velit semper suscipi Sacramentum, quando initur Matrimonium; Tum quia ex dictis *supra n. 16.* ratio Sacramenti inter fideles est essentialiter imbibita in ratione contractus, nec una potest separari ab alia, cum ipsemet Contractus Matrimonii sit ipsummet Sacramentum. Unde si ex communi Doctorum matrimonium celebratum inter absentes est validum in ratione contractus, debet esse legitimum, & validum etiam in ratione Sacramenti, si ut dictum fuit *sub n.33.* (1*), certæ serventur conditiones (*a*). & Con- 34

(1*) Longam Romani Theologi ad hunc num. adnotationem, Auctoris responsionem, ac nostras animadversiones ad Artic. calcem Lectorum commodo rejiciendas duximus.

Nota Romani Theologi.

(*a*) Non videtur temeritatis damnari posse, qui neget Sacramentum esse contractum per Procuratores matrimonium; immo P. Danieli Concinæ probabilior visa est contraria sententia, quam tot gravissimi Viri tuentur. En argumenta, quibus Vir doctus utitur. Nullum Sacramentum inter absentes celebratur. Nec minus præsentes contrahentes requirunt hæc verba, *Ego vos conjungo*, quam præsentem pœnitentem postulent hæc alia, *Ego te absolvo*. At qui opinio, quæ olim defendebat, hæc ultima verba proferri posse in pœniten-

35 Conditiones igitur necessario servandæ in Matrimonio contracto inter absentes per Procuratorem, sunt sequentes. Prima est, quod Procurator habeat a suo Principali mandatum speciale ad contrahendum matrimonium; *cap. Procurator 9. de Procuratoribus in 6.* ibi: *Procurator non aliter censetur idoneus ad Matrimonium contrahendum, quam si ad hoc mandatum habuerit speciale.* Secunda, quod Procurator mandatum illud exequatur per se, & non per substitutum, nisi specialis ad substituendum alium fuerit ei concessa facultas a suo Principali; *cit. cap. Procurator*, ibi: *Et quamvis is, qui constituitur ad negotia*

nitentem absentem, damnata a Clemente VIII est. Respondet Tournely, non esse contra naturam Sacramenti Pœnitentiæ, ut inter absentem ministrum, & pœnitentem perficiatur; adeoque valeret absolutio absenti data, nisi obstaret Ecclesiæ prohibitio, quæ potest inhabiles declarare, & Sacerdotes ad absolvendum, & pœnitentes ad recipiendam absolutionem, nisi sint præsentes. Hactenus Tournely *de Matrimon. q.1. artic.2.pag.43.* Hæc responsio nimis est arbitraria. Hoc quippe pacto ratiocinabantur plures Theologi ante Clementem VIII. qui illorum proscripsit opinionem. Cur damnavit Ecclesia usum absolutionis datæ absenti? Quia voluit declarare inhabiles pœnitentes absentes ad absolutionem. Sed cur ita voluit? An ex arbitrio Ecclesia suas definitiones pronuntiat? Proscripsit talem opinionem, quia judicavit hæc verba, *Ego te absolvo*, postulare pœnitentem præsentem: quemadmodum illorum reipsa obvius & naturaralis sensus hanc præsentiam supponit. Validum itaque est in ratione contractus naturalis, & civilis Matrimonium initum inter absentes per procuratorem, ut omnes fatentur. At verum Sacramentum non esse, mihi est probabilius. Hinc est, quod, principales contrahentes consensum per procuratores datum renovant coram Parocho, qui super eos profert hæc verba: *Ego conjungo vos in matrimonium*. Hæc notanda duxi, ut inde Lectores agnoscant, non adeo facile spernendam esse opinionem Theologorum, qui distinguentes in matrimonio contractum a Sacramento, constitutum a Christo Sacramenti matrimonii ministrum Sacerdotem esse tuentur. Theologi enim, quia ita sentiunt, Viri sunt longe vulgaribus peritiores in Ecclesiastica historia, & in iis monumentis, e quibus divina nobis illa traditio patet, per quam scire unice possumus, Matrimonium ad Sacramenti dignitatem fuisse elevatum; sunt enim Theologi, qui ita opinantur, Guillelmus Parisiensis, quem teste Pallavicino *lib.23. cap.9. num.15.* secutus est in Concilio Tridentino Simon Vigor, unus ex primariis Sorbonæ Doctoribus, Melchior Canus *lib.8. de locis Theologicis c.5.* Tolet.*lib.7. instruct. Sacerdot. c.6.* Petrus Ledesma *de Matr. q.42. art.1.* Petrus de Marca *tract. de matr.* Maldonatus *q.1. pag.441.* Estius *in 4. dist.26. §.10.* Sylvius *supplem. q.42. art.1.* Tutelensis Episcopus *to.3. c.4.* Juveninus *q.3.* Tournelius *de matrim. pag.60.* Petrus Collet *tractatu de matrimonio c.4. art.2.* Auctor *de re Sacramentaria pag.580.* Herminier, Duhamel, Serry, Piett, Vanroi, Gibert, Daniel Concina, Florentius de Cocq, Natalis Alexander, ac plures alii Viri doctissimi; qui tantæ mihi sunt auctoritatis, ut vel unus ex istis sufficere videatur ad revocandam in dubium assertam a vulgo Theologorum opinionem. Sed videamus argumenta, quæ movent tum supra laudatos Auctores, tum etiam plures alios nunc in Urbe degentes Viros doctissimos, etiam Eminentissima dignitate decoratos ad existimandum, probabilius esse Sacerdotem Sacramenti Matrimonii ministrum.

Primum itaque explorata apud omnes res est, ante sæculum undecimum, nec Theologum, nec Ecclesiasticum scriptorem occurrere ullum, qui affirmaverit Sacramenti Matrimonii ministrum esse contrahentes. Id vero satis superque est, ut de veritate contrariæ opinionis vehementer suspicemur: cum enim de re agamus, quæ ex Divina institutione pendet, ubi clara Scripturæ auctoritas, vel antiquorum assertio, & Ecclesiæ traditio deest, nullum, aut imbecille admodum argumentum erit, quo alia via ostendatur, quinam fuerit a Deo designatus Sacramenti minister. Hic ergo cum traditio desit, quæ contrahentes Sacramenti matrimonii ministros adstruat; & cum Scriptura saltem generatim hos a Sacramentorum ministerio excludat, perspicuum est, vulgarem Theologorum opinionem destitutam illo præsidio esse, ex quo assertiones theologicæ certitudinem suam habent. Porro Scripturam generatim excludere laicos homines ab ordinario Sacramentorum ministerio, facile patet. Nam ministri Sacramentorum sunt Christi ministri; & dispensatores mysteriorum Dei, ut loquitur Apostolus Paulus; & ut etiam ex eo liquet, quia Christi nomine Sacramenta administrant, & quia Dei mysteria, quæ in Ecclesia dispensantur, proprie loquendo sunt Sacramenta. Christi autem ministri, & dispensatores mysteriorum Dei sunt Sacerdotes, ut ex unanimi Patrum, & Interpretum sententia constat. Itaque Sacerdotes tantum in Scriptura generatim dicuntur Sacramentorum ministri; Quod etiam ex eo comprobatur, quia ii tantum ministri religionis habentur. Nisi ergo clare aliunde constet, Deum ministerium Sacramenti matrimonii contrahentibus tribuisse, qua ratione excludere Sacerdotes possumus ab ordinario hujus Sacramenti ministerio; Ecquisnam est Scripturæ textus, quænam antiquorum Patrum sententia est, quæ non sacros religionis ministros, sive Sacerdotes; sed contrahentes, hoc est marem, & feminam, ministros asserat Sacramenti Matrimonii? Nil sane hujusmodi occurrit. Immo antiqua traditio nunquam Matrimonium rem sacram, aut Sacramentum vocavit, *nisi simul meminerit Sacerdotalis in illo intervenientis ministerii*, ut optime observavit Benedictus XIV. in egregio suo opere *de Synodo Diœcesana lib.7. cap.18.* Ex hoc autem constat, in Ecclesia Christi semper matrimonium ut rem sacram, & qua Sacramentum est, opus habuisse Sacerdotalis ministerii. Ecclesiæ ergo traditio indicat constitutum a Deo fuisse hujus Sacramenti ministrum Sacerdotem.

Deinde in quolibet Sacramento, quod actione contineatur, cujusmodi sunt, una Eucharistia excepta; Sacramenta reliqua, suscipiens a Ministro distinguitur, ut discurrenti per singula liquet. At si vera contraria opinio foret, sponsi suscipientes Sacramentum matrimonii, sibi ministri essent, ac sibi Sacramentum

gotia Procurator, alium dare possit, in hoc tamen casu (propter magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum. Tertia, quod eo tempore, quo Procurator contrahit, ejus potestas non sit revocata a suo Principali, ne quidem tacite, seu interne, alias nullum erit Matrimonium, licet Procurator ipse, aut ea, cum qua contraxerit, talem revocationem penitus ignorarent, quia quacumque revocatione cessat consensus, & sine consensu nullum est Matrimonium, *cit. cap. Procurator*, ibi: *Sane si Procurator, antequam contraxerit, a Domino fuerit*

tum conferrent. Undenam constat nubentibus conficiendi, & sibi conferendi Sacramentum collatam a Deo fuisse potestatem? Id enim ex Scriptura, ex Patribus, ex Conciliis, atque ex aliis fontibus eruendum esset, ex quibus divinam Sacramentorum institutionem novimus: immo perspicuæ ac clarissimæ hac in re desiderarentur auctoritates; quia stabilienda foret diversa administrandi, & conficiendi Sacramenti ratio. Scriptura vero Patres, Concilia &c. nihil de hoc habent.

Denique forma Sacramenti, utpote a Christo instituta, est essentialiter opus religionis, per quod gratiam, & salutem a Deo consequi speramus; & cum Sacramentum sit supernaturale, & efficax gratiæ signum, forma ejus spiritualem Sacramenti effectum, ut operari, sic & significare debet. Atqui neutrum in contraria opinione verum est. Nam, ea posita, forma hujus Sacramenti non est essentialiter opus religionis: non solum enim verba, sed facta, & nutus sunt forma; Hinc ante Concilium Tridentinum, & nunc etiam ubi Concilium Tridentinum promulgatum non est, sponsalia per copulam carnalem animo maritali facta transibant in matrimonium, & copula hæc erat matrimonii forma. At, inquit doctissimus Silvius, nullam habet speciem veri, Christum pro sacramenti forma statuisse, quod non potest absque gravi peccato fieri, qualis erat hujusmodi copula, quæ & a sola libidine erat, & grave peccatum, utpote pertinens ad clandestinum matrimonium, ab Ecclesia semper improbatum; & præsertim si pro signo consensus non aliud sit, quam ipsa corporum commixtio. Præterea nec forma, in sententia illa, spiritualem Sacramenti effectum significat; Hæc enim in iis sita est verbis: *Accipio te in meam: accipio te in meum.* Hæc porro verba nullum spiritualem gratiæ effectum significant; nec certe magis significant, quam materia ipsa, cum tamen expressior esse debeat formæ significatio quam materiæ.

Hactenus argumenta theologica innuimus: superest auctoritas Conciliorum, & Patrum. Ex Concilio Tridentino *sess.24. cap.1. de reformatione*, hæc habemus: *Ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur, ubi Parochus, viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat*: Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: *vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum.* Satis perspicue colligi hinc videtur, Sacerdotem esse hujus Sacramenti ministrum, & verba, quæ profert, esse formam. Concilium enim certa verba usurpanda præscribit, vel alia juxta cujusque Ecclesiæ ritum. Ibidem subdit hanc benedictionem a proprio Parocho faciendam esse: *Item si quis Parochus, vel alius Sacerdos alterius Parochiæ sponsos sine illorum Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit, ipso jure suspensus maneat.* Plura alia Concilia provincialia, ut Coloniense, Cameracense, Rhemense, Turonense, quæ refert Silvius, prætereo.

His accedunt Ritualia plurima. Rituale Romanum vetus, an. 1494. a P. Alberto Castellano O. P. collectum, hæc habet: *Contrahentibus respondentibus, se nec affines, nec consanguineos &c. Sacerdos pronuntiet verba, quæ sunt forma hujus Sacramenti.* Alterum Romanum, Pauli V. jussu editum, hæc verba: *Ego vos conjungo &c.* proferenda a Parocho istius Sacramenti ministro præscribit. P. Martene de antiquis Ecclesiæ ritibus *tom.2. pag.11. lib. 1. c. 9.* plura alia Ritualia in hanc rem affert. Unum laudare sufficiat, nempe Mediolanense, in quo S. Carolus Borromæus *Act. Part. II.* hæc inseri curavit, nempe *quinque dumtaxat esse Sacramenta, quæ Parochus ex officio administrare potest, Baptismum, Eucharistiam, Pœnitentiam, Matrimonium, & Extremam Unctionem.*

Hæc pauca indicavimus, ut Lectoribus pateat, injuria a Vasquesio opinionem hanc temeritatis accusari, ac gravissima esse momenta, quibus eruditi Viri supra a nobis laudati moventur ad affirmandum, opinionem hanc longe probabiliorem esse. Videantur Auctores illi, & præsertim continuator Tournely *tom. 8. cap.4. art.2.* ubi alia quoque argumenta in hujus opinionis comprobationem affert, & adversariorum objecta docte, & erudite solvit & explicat.

Unum vero adhuc addendum est, nempe sententiam hanc tutiorem esse. Nemo enim in controversiam vocat, inquit P. Concina, Matrimonium, benedictione Sacerdotali accedente, esse Sacramentum. Contra, hac benedictione sublata, gravissimi Theologi aperte inficiantur matrimonium tale esse Sacramentum. Hæc autem Theologorum opinio probabilis est. An negabunt Adversarii hanc opinionem esse probabilem, quam tot doctissimi Theologi propugnant? Si quisquam minus peritus hoc auderet, illi oppono auctoritatem sapientissimi Pontificis Benedicti XIV. qui *lib. VIII. de Synod. cap. XXVIII. num.3.* hæc scribit: *Verum quamquam hucusque explicata Melchioris Cani sententia, tot Doctorum suffragiis communita, sit valde probabilis, ac cuique liberum absque erroris nota eam amplecti &c.* Non probabilis modo, verum etiam valde probabilis est sententia nostra, teste Pontifice Maximo. Est etiam tutior in comparatione oppositæ. Illa enim tutior sententia est, de qua Theologorum nemo unus ambigit. Porro omnes ad unum fatentur, conjugium Ecclesiastico ritu benedictum a Sacerdote esse verum Sacramentum. Ergo tutior illa, hæc minus tuta. Atqui ex decreto Innocentii XI. ex duabus opinionibus, quæ in utramque partem a Theologis disputantur, tutiorem amplecti debemus, quando de Sacramentis agitur. Ergo amplectenda nostra, rejicienda altera est.

Circa

fuerit revocatus, contractum postmodum Matrimonium ab eodem (licet tam ipse, quam ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitus ignorarent) nullius momenti existit, cum illius consensus defuerit, sine quo firmitatem habere nequivit. Quarta, quod determinetur specifice in mandato, & commissione, cum qua persona sit contrahendum, quia non sufficit clausula contrahendi cum quacumque; *l. Generali 34. de Ritu Nuptiarum*: Quinta, quod Procurator, seu mandatarius non excedat substantialiter suum mandatum, seu limites mandantis, *l. Diligenter, ff. Mandati*. Sexta, quod post publicationem Concilii Tridentini Procuratores personarum principalium contractum ineant coram Parocho, & duobus Testibus, ut colligitur ex eodem Concilio Tridentino *sess. 24. c. 1. de reformat. Matrimonii*, ubi ad ejus validitatem requirit præsentiam Parochi, & saltem duorum Testium. Unde ex istis patet responsio ad rationes adversariorum *sub num. 34.* adductas. Nam in ipsis Procuratoribus interrogantur, & respondent Principales, quod etiam faciunt per Nuncios, & Litteras, adeoque non requiritur personalis præsentia, cum id specialiter conveniat Sacramento Matrimonii, quod sequitur rationem contractus, qui potest æque bene celebrari inter absentes. * Porro quamvis Matrimonia per procuratorem contracta valeant, ut communis est Theologorum, etiam post Tridentinum scribentium, sententia, tamen cautius est, ut quæ sic

Circa materiam, & formam secundum hanc opinionem, placuit recensere sententiam continuatoris Tournely, quæ plausibilior visa est. Materia hujus Sacramenti sunt actus contrahentium; forma vero sunt verba, quibus Sacerdos contractum hunc nomine Ecclesiæ ratihabendo, eidem benedicit. Prima pars ostenditur, tum quod cæteræ opiniones nil habent solidi, nil quod ambiguum non sit; tum quia Sacramenti materia in eo bene reponitur, quod cum de se indifferens sit ad esse dumtaxat civile, vel ad esse Sacramentale, ad istud per formam determinatur, atque contrahentium actus, qui de se indifferentes sunt ad permanendum in ratione contractus civilis, per formam seu per verba Sacerdotis determinantur ad acquirendum esse Sacramentale; tum demum quia, ut loquitur Estius *in 4. dist. 26. §. 12. Sicut in Sacramento Pœnitentiæ materia vel quasi materia sunt actus Pœnitentis, qui velut informantur per absolutionem Sacerdotis, ita recte dicitur, actus contrahentium, quibus mutuo sibi dant fidem matrimonialem, esse hujus Sacramenti materiam, vel quasi materiam, quæ deinde informantur ad gratiæ consecutionem per ea verba Sacerdotis, in quibus consistit forma Sacramenti. Sicut enim Deus actus Pœnitentis erexit in Sacramentum novæ Legis, addita absolutione Sacerdotis ut forma, ita valde convenienter dicitur, quod actus contrahentium erexit in Sacramentum novæ Legis, addita benedictione Sacerdotis ut forma*. Favet huic doctrinæ S. Thomas *3. part. quæst. 84. art. 1. ad 1.* ubi: *in illis Sacramentis*, inquit, *quæ habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sunt loco materiæ, ut accidit in Pœnitentia, & Matrimonio*.

Ostenditur altera pars, 1. quia in eo reponenda est Matrimonii ut Sacramenti forma, quod Antiquitas tota ut potissimam ejus partem commendavit; cui Traditio gratiam in christiano matrimonio collatam, tribuit constanter; quod formam Sacramenti hujus esse asseruerunt quædam Concilia, nulla autem negarunt. Atqui benedictionem Sacerdotalem ut potissimam christiani Matrimonii partem tota commendavit Antiquitas &c. 2. Quia in materia Sacramentali ea dubio procul amplectenda est opinio, quæ tutior est, nisi contraria non aliquo tantum gradu, sed magno & intenso sit probabilior. Atqui opinio, quæ Sacerdotis verba ut essentialem formam requirit, indubie tutior est, cum nulli Sacramentum exponat periculo. Aliunde contraria opinatio non est longe multo probabilior, immo nec æque probabilis, ut ex dictis videre est.

Atque hinc eam existimarem in praxi sequendam, 1. quoad Heterodoxos, ad Ecclesiam reduces, ut statuit Sanchesius: 2. quoad Infideles ad Ecclesiam conversos: 3. quoad eos etiam, qui in locis, ubi non viget Tridentinum, sine opera Sacerdotali contraxissent. Licet enim, quod jam advertimus, negent viri graves Matrimonium, quod semel valuit in ratione contractus civilis, ad Sacramenti gradum assurgere unquam posse; non est adeo certum, ut peccet, qui contra senserit, & egerit. Hæc tamen, ut nostra omnia, Sedis Apostolicæ, & Episcoporum, quin & Doctorum censuræ subjecta sint.

Responsio Auctoris.

Notat hic *Rom. Theologus*, quod non videtur temeritatis damnari posse, qui negat Sacramentum esse initum per procuratores matrimonium. Immo videtur velle probabiliorem esse contrariam sententiam, pronunciatque ipsam tutiorem. Ast, ultra *ibi* allegatos auctores, & a me adducta pro mea sententia, id tenent etiam plurimi alii, & signanter Card. Gotti *de Sacram. Matrimonii q. 2. dub. 1. §. 3. per tot.* ubi etiam solvit objecta; Pontas verb. *Matrim. casu 19.* Antoine *tract. de Matrim. q. 7.* Maschat editionis Rom. doctiss. Ubal Giraldi 1757. *l. 4. tit. 1. n. 45.* expresse dicens: *fideles etiam post Tridentinum contrahere possunt per procuratorem matrimonium in ratione Sacramenti*: quod efficaciter probat, & solvit objectiones, uti faciunt Pontas, Antoine, & peren. mem. Benedictus XIV. *de Synodo diœcesana lib. 13. cap. 23. num. 9.* ubi plura tradit ad rem merito videnda, & observanda. Unde contraria opinio non est probabilior, sed illa mea, dummodo attendantur, & serventur omnia a me ipso tradita *cit. num. 34. ad* 40. inclusive. Unde hic recurrit nova admiratio, novusque stupor, quo dictus Ubaldus, ut Revisor, probaverit sententiam *Theologi Romani* ut probabiliorem, atque tutiorem contra meum assertum, quum ipsemet cum suo Maschat *loc. cit.* in sua novissima editione Romana juxta meam assertionem, & contra conclusionem *Theologi* sic expresse supra concludat: *Fideles etiam post Tridentinum contrahere possunt per Procuratorem Matrimonium in ratione Sacramenti*.

sic conciliata sunt, iterum præsentibus conjugibus coram Parocho renoventur; quæ tamen dicta sunt ad cautelam, non autem ad necessitatem. Benedict. XIV. *de Synod. Diœces lib.* 13. *c.* 23. *§.* 9. *nov. edit.* *

36 Procurator potest esse diversi sexus ab illo, nomine cujus contrahit; unde potest femina contrahere pro viro, & vir pro femina; agit enim non suo, sed alterius nomine. Frassen *loc. cit. vers. Observandum autem est*, Aversa *quæst.* 3. *sect.* 5. La Croix *lib.* 6.
37 *part.* 3. *n.* 263. & alii passim. Nec requiritur, quod Procurator sit certæ ætatis, sufficit enim, quod sit in ætate sufficiente ad manifestandum sui Principalis consensum, quamvis necdum esset pubes. Sanchez *lib.* 3. *disp.* 41. *n.* 8. Krimer *n.* 2185. & Doctores citati, & alii.

38 Quando Matrimonium contrahitur per Nuncios, debent isti utriusque mittentis traditionem, & acceptationem significare coram Parocho, & testibus, *arg. Conc. Trident. loc. cit.* Et si contrahatur per Litteras, Littera a sponso scripta sponsæ, quod eam acceptet in Uxorem, & se ei tradat in Maritum, debet legi coram Parocho, & Testibus, coram quibus debet sponsa vicissim dicere, quod eum acceptet in
39 maritum, & se ei tradat in Uxorem. Et si uterque per Litteras agat, debet uterque alterius Litteras legere coram Parocho, & Testibus, *arg. eod. Conc. Trid loc. cit.* Castropal. *disput* 2. *pat.* 9. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 264. & alii passim.

40 Recte autem monent Sanchez *dis.* 120. *num.* 31. Aversa *quæst.* 3. *sect.* 5. Sporer *loc. cit. num.* 325. La Croix *loc. cit. num.* 268. & alii, contrahentes per Procuratores, seu Nuncios, vel Litteras, optime facturos, si deinde per se ipsos privatim inter se repetant mutuum consensum, ut certius sit Sacramentum, si forte illegitimum quid intervenerit.

41 Principales contrahentes, cum sint ipsi, qui ministrant, & recipiunt Sacramentum, debent esse in statu gratiæ, non quidem necessario eo tempore, quo Procuratores constituunt, seu Nuncios vel Litteras mittunt, sed eo, quo probabiliter credunt posse Procuratores eorum nomine contrahere, vel Nuncios suam voluntatem significare, seu Litteras suas legi posse coram Parocho, & Testibus; Procuratores autem, seu Nuncii non peccant, si eo tempore sint in peccato mortali, quia nec recipiunt in se Sacramentum, nec nomine suo ministrant. *Communis.*

42 Matrimonium contractum a Procuratore post revocationem mandati Procuræ, quamvis fuerit ignorata talis revocatio, est nullum, & invalidum; textu expresso *in cap. Procurator* 9. *de Procuratoribus in* 6. *& Sacr. Congregat. Concil. in Eugubina* 5. *Julii* 1727. apud Thesaurum Resolutionum Sac. Cong. Concil. *tom.* 4. quæ Resolutiones prostant Romæ apud Barbiellini ad Minervam.

* Circa Parochum ministrum Matrimonii juvat hic adnotare sequentia.

43 Benedictus XIV. abstinendum censet ab ea quæstione inter Theologos agitata, num Parochus sit hujus Sacramenti minister, seu potius ipsi contrahentes simul materia, forma, & ministri hujus Sacramenti habeantur. Utriusque sententiæ fundamenta late expendit in Tract. *de Syn. Diœces. lib.* 7. *cap.* 28. Quamquam non obscure inclinare visus est in sententiam, quæ contractus, & Sacramenti totum quidquid est contrahentibus vindicat. Merito tamen reprehendendi sunt illi, qui a contracturis matrimonium non exigunt scientiam doctrinæ christianæ, saltem eorum, quæ ad salutem necessaria sunt. Mandavit enim Clemens XI. & ipse etiam Benedictus XIV. Constitut. 42. *tom.* 1. incip. *Etsi minime*, ut Parochus ab inituris Matrimonium exquirat interrogando quæ ad salutem necessaria sunt, & si deprehenderit ignorasse, Matrimonio jungendi non sunt. Monet insuper cum Giribaldo, illos, qui præcipua Fidei mysteria sciunt ea vero quæ sunt de necessitate præcepti rudi tolummodo tenent, illos quidem posse aliquandiu retineri a matrimonio celebrando, atque interim Parochus illos diligenter doceat, & si deprehenderit rudiores esse ingenio, & exilis memoriæ, ut doctiores effici non valeant, tenentur tandem conjungere. *Ibid. cap.* 29.

Matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii licentia, & duobus vel tribus testibus celebrari debet, quæ verba sunt Tridentini *de Refor. Matrimonii sess.* 24. *c.* 1. Reprehendendam vero censet Pontifex Episcoporum quorumdam oscitantiam, qui in Synodis suis edixerunt celebrandum esse *coram legitimo Ministro*, ex quo ansa data est Theologis nonnullis opinandi; sententiamque suam ex eorum mente, ut ii quidem arbitrantur, firmandi, Parochum esse legitimum Sacramenti Matrimonii ministrum. 44

Parochus per se assistere Matrimonio tenetur, nisi legitima gravissimaque de causa impeditus. Benedictus XIV. Constit. 90. *tom.* 1. *Bullar.* incip. *Nimiam licentiam.* 45

Si Episcopus generatim interdicat Parocho, ne Matrimoniis adsistat, adhuc tamen Matrimonium valere definivit Sac. Congreg. Concilii, & firmat Pontifex *in Tr. de Syn. Dioec. lib.* 7. *c.* 68. *§.* 11. 46

Si vero interdictum istud venerit a Pontifice cum decreto irritante, tunc utique non valere conjugium, cum Pontifex jure suo possit impedimenta constituere. Nisi tamen adsit huic interdicto decretum irritans, matrimonium valet; cum impedimentum istud impediens, non irritans censendum sit. *Ibid. §.* 3. 47

Parochus coram quo celebrari potest matrimonium est Parochus domicilii, non originis ut ex consensu auctorum, & sensu S. Congregationis constat. *Instit. Eccles.* 33. *§.* 6. Quare si quis habeat duo domicilia in duplici Parœcia, in alterutra matrimonio jungi potest; attamen ad habendum duplex domicilium requiritur, ut in utraque æqualem moraliter habitationem habeat. *Ibid.* Parochus ruralis, quo quis pergit ad rusticandum, non est aptus matrimonio illius, qui ibi moratur causa recreationis, & ad rusticana negotia, ita enim perpetuo censuit S. Congregatio. *Ibid. §.* 7. 48

Nullum est Matrimonium ejus, qui e loco propriæ habitationis, non tamen deserto ibi domicilio, pergit ad alium locum animo se conjungendi in matrimonium, non adepto novo domicilio, seu quasi domicilio. Ita ex sensu perpetuo S. Congregationis. *Ibid. §.* 8. 49

Vagorum Parochus quoad Matrimonium, est Parochus loci, ubi tunc versantur, ut ex sensu plurium Theologorum *Ibid. §.* 10. 50

Diligenter tamen distinguendi sunt vagi a peregrinis Vagi sunt enim illi, qui relicto proprio domicilio, 51
aliud

aliud quæsituri vagantur; peregrini vero qui non relicto domicilio peregrinantur alicubi. *Ibid.* §. 10.

52 Scholares, Judices, Medici &c. qui alicubi conducti habitant, in loco ejusdem habitationis contrahunt quasi domicilium, si ibi permaneant aliquo idoneo tempore. Ita ex DD. & Decret. S. Congregationis. *Ibid.* §. 11.

53 Quoad matrimonia eorum, qui in carcere adstricti detinentur, si detineantur in carcere ex sententia Judicis sive deputati in perpetuum, sive ad certum tempus, respectu illorum, Parochus loci ubi carcer situs est, est Parochus Matrimonii. Si vero detineantur in carcere donec causa eorum expediatur, tunc Parochus eorum est ille, ubi habent domicilium. Ita ex sensu S. Congregationis & DD. *ibid.* §. 12.

54 Parochus eorum, qui expositi sunt, & in hospitali aluntur, quoad Matrimonium non est Cappellanus ejusdem Hospitalis, sed Parochus, ubi situm est Hospitale. Sic ex decretis S. Congregationis. *Ibid.* §. 14.

55 Educandæ in Monasterio degentes habent pro Parocho Matrimonii illum, in cujus loco est domicilium paternum, maternum, seu fraternum, uti ex multis Theologis, *ibid.* §. 16. Si eo careant, est Parochus loci, ubi est Monasterium. Vide infra *art.* 2. *n.* 115. *seqq.*

56 Famuli habentes domum, & familiam in alia Parœcia diversa ab ea, quam habet domus heri, Parochum Matrimonii habent illum, in quo est domus & Familia. Ita ex statutis Cleri Romani, *ibid.* §. 20. disponitur. Si vero domicilium habeant familiæ extra Urbem, & in Urbe famulentur, tunc coram Parocho Urbano contrahunt. *Instit Eccles.* 88. §. 55.

57 Si Episcopus mandet alicui Parocho, ut assistat matrimonio, reputans hunc esse verum Parochum alterutrius ex contrahentibus, & postea reperiatur vere non esse Parochum illorum, adhuc tamen mandatum Episcopi valet, ut consensus iste sustineatur, ut semel, & iterum decisum a S. Congregatione refertur; *Instit. Eccles.* 88. §. 4.

58 Matrimonium etiam bona fide contractum coram Parocho, & unico teste, non valet, ut ex responso S. Congreg. Concil. constat. *De Synod. diœc. lib.* 12. *c.* 5. *nov. edit.* Vicissim valet contractum coram duobus testibus sine Parocho in loco ubi non est nisi hæreticus, vel si est, illum adeundi libera facultas deest. *Ibidem*.

59 Parocho præsente, ita tamen ut neque videat contrahentes, neque auribus verba eorum percipiat, matrimonium est nullum, uti definitum est a S. Congregatione Concilii post diligens examen in causa Romana *die* 7. *Mart.* 1700. At si Parochus *Affectaverit non intelligere* verba contrahentium, matrimonium valere respondit alio decreto anni 1593. in causa Ulyssiponen. S. Congregatio. *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 23. *nov. edit.* Tunc vero *non audire affectat* Parochus, si invitus adhibetur ad contractus celebrationem, & data opera neque videre vult, neque percipere, cum tamen facile posset, & testes audierunt, & viderunt; quæ sane ratio fuit Decreti S. Congregationis *in Carthagin. Matrim.* anno 1753. lati pro similis matrimonii validitate. *Ibid.* §. 11.

Hac de re plura vide infra verb. *Matrimonium quoad Impedimenta art.* 2. *num.* 135. *& seqq.*

Parochus, cui interdictum est ab Episcopo, ne 60 interveniat matrimonio contrahendo, adhuc tamen non reddit matrimonium invalidum. Ita ex Decis. S. Congreg. *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 23. §. 1. *nov. edit.* Idem dicas, si Ordinarius tantum vetet Vicario Parochi, ne assistat, ille contra mandatum assistat. Item pariter judicandum est, si vel Parochus vel ejus Vicarius prohibiti ab Episcopo, nolentes & inviti assistere cogantur. *Ibid.* ex eodem Decreto. *

Additiones ex aliena manu.

De matrimonio quæri solet, an seposita Lege posi- 61 tiva sit indissolubile: Negat inter alios Lockius *de Regi-* 62 *mine civili c.* 6. §. 3. *& plur. sequ.* idque quia nec contractus hic natura sua perpetuitatem requirit, nec eam exposcunt fines ipsius. Tradit tamen tamdiu 63 saltem debere illud durare, quamdiu Proles educata sit. Sed vide acutissimum Pontium *de Matrimon.* 64 *lib.* 1. *cap.* 13. *per tot.* tenentem & seposita lege positiva esse matrimonium indissolubile.

De disciplina Ecclesiæ circa Infidelium, & Hære- 65 ticorum Conjugia, quum alter eorum ad fidem convertitur, vide si lubet mox dictum Pontium *citato opere l.* 9. *c.* 4. *per tot.* qui rem pro dignitate tractat.

In dubio, favore matrimonii esse judicandum, 66 Regula est. At ne *auctoritate Regulæ*, ut plerumque 67 usuvenit, in errores incidamus, monendum est, procedere Regulam hanc in *juris*, non item in *facti* dubio. Si itaque dubitetur, an ipsum matrimonium 68 sit contractum nec ne, non est judicandum fuisse matrimonium contractum; Rot. *cor. Tanario dec.* 220. *num.* 5.

Consensus ad matrimonium requisitus potest ex- 69 primi non solum verbis, sed & quibuscumque signis & nutibus, ut monuit *Auctor. n.* 25. *& sequent.* & respondit Rot. *in Majoricen. Matrimonii* 3. *Jul.* 1749. *cor. R. P. D. Canilliac.* Sed nonnumquam dubitatur 70 an verba prolata a contrahentibus importent necessarium ad matrimonium consensum. Idemque dubium 71 oriri solet de signis ab ipsis adhibitis. Vide vero, 72 qui de iis ex professo tractat, Pontium *de Matrimonio lib.* 2. *cap.* 7. *& plur. sequent.* ubique *per tot.*

In matrimonio coram Parocho, & Testibus con- 73 tracto, sed invalide ob aliquod impedimentum, an oporteat renovare consensum pariter coram Parocho & Testibus, quæstionis est. Affirmant post Concilium Tridentinum Fagnan. *in c.* 11. *num.* 13. *de despons. Impub.* Pont. *de Matrim. l.* 5. *c.* 6. *n.* 7. Clericat. *decis.* 17. *num.* 39. *de Sacrament. Matrimon.* aliique. At Schmalzgrueb. *jur. Eccles. univers. l.* 4. *p.* 74 1. *tit.* 1. §. 2. *n.* 420. Affirmativam hanc opinionem amplectendam esse tenet, si impedimentum, propter quod matrimonium invalide sit contractum, sit notorium, vel in judicio probari queat, non item si ipsum impedimentum occultum sit, nec ullo modo in judicio probari possit, dummodo tamen ambo conjuges sciverint nullitatem matrimonii, & cohabitaverint diuturno temporis spatio, & quidem spontanee,

75 Non incongrue agi hic posset de sponsalibus & matrimoniis, quæ a filiis familias contrahuntur, Parentibus insciis, vel juste invitis. Sed longum esset & inutile postquam de iis suam edidit dissertationem doctissimus *Muscettola*, eamque in Romana editione anni 1766. variis additamentis illustravit eruditissimus, & nunquam sine laudis præfatione nominandus *Mazochius*. Consule igitur ubi res ita postulat, dissertationem hanc dictæ editionis Romanæ anni 1766.

(*) *Novissimum Additamentum*.

76 Nec instituti nostri, nec loci hujus est singula, quæ Romanus Theologus pro opinione sua in notatione paulo ante descripta affert, expendere, aut nostrum de opinione ipsa judicium ferre. Itaque ex illis ea tantum attingemus, de quibus a nobis Lectores pro nostro munere necessario monendos esse existimavimus.

77 Argumentatio, qua Daniel Concina utitur, ut evincat Matrimonium per Procuratorem inter absentes rite contractum, non esse Sacramentum, infirmo plane fundamento nititur. Quis enim ex adversæ opinionis defensoribus dederit, nullum inter absentes Sacramentum celebrari, ac verba hæc: *Ego vos conjungo in Matrimonium* Sacramenti matrimonii formam esse, quemadmodum Sacramenti Pœnitentiæ forma sunt illa: *Ego te absolvo?* Nec ullius ponderis est ductum a renovatione consensus ejusmodi conjugum, coram Parocho verba ista proferente, argumentum. Etenim Benedictus XIV. de Synodo Diocesana lib. XIII. cap. XXIII. num. IX. testatur „ Theologos quidem prudenter consulere, ut, qui matrimonio per Procuratorem conjuncti sunt, vel iterum ipsimet coram Parocho, & testibus matrimonio jungantur, vel saltem, quod ipsis absentibus actum est, præsentes ipsi coram Ecclesia ratum habere declarent; sicuti videre est apud *Salmanticenses in cursu Morali Tract. 9. de Matrimonio cap. 3. dub. 4. num. 84.* At hoc minime necessarium reputari, sed majoris dumtaxat cautelæ gratia faciendum suaderi, sicuti post *Sotum, Sanchez, Guttierez, Rebellum, Bonacinam*, aliosque, fatetur Rosignolius de Matrimonio *part. 1. tom. 6. contract. 15. disquisit. 1. §. 21. n. 3.* „

78 Fatemur Theologos, & ingenii acumine, & Ecclesiasticæ historiæ, ac monumentorum, *e quibus divina nobis traditio patet*, peritia illustres in matrimonio contractum a Sacramento distinguere, & constitutum a Christo Sacramenti matrimonii Ministrum Sacerdotem esse tueri. Verum hos præstantiores esse, & in divinæ traditionis investigatione accuratiores SS. Thoma Aquinate, & Bonaventura, cæterisque Theologicarum Scholarum Principibus, qui in opposita sententia versantur, fateri non possumus; & quamquam illos magni faciamus tamen *tantæ* nobis *non sunt auctoritatis, ut vel unus* ex ipsis *sufficere videatur ad revocandam in dubium assertam a vulgo Theologorum opinionem*, præsertim cum minori, quam par est, diligentia genuinum sensum testimoniorum, quæ proferunt, exploraverint.

79 Primum Theologicum argumentum, quo Romanus Theologus asserit, moveri plures ad existimandum, probabilius esse Sacerdotem Sacramenti matrimonii ministrum, petitur a novitate opinionis illorum, qui Sacramenti ejusdem ministros esse contrahentes affirmant. Etenim *explorata* inquit, *apud omnes res est, ante sæculum undecimum, nec Theologum, nec Ecclesiasticum Scriptorem occurrere ullum, qui affirmaverit Sacramenti Matrimonii ministrum esse contrahentes*. Hoc autem argumentum, ut alia omittam, quæ ad ipsum infirmandum afferri possent, qui tuentur Sacramenti Matrimoni ministros esse contrahentes in adversarios retorquebunt. Quærent enim ab illis, ut Theologos, vel Ecclesiasticos Scriptores proferant, qui ante Guillelmum Arvernum Episcopum Parisiensem in matrimonio Fidelium rationem contractus a dignitate Sacramenti separari docuerit, ac Fideles quidem matrimonii, ut contractus est, ministros esse tradiderit, ut est Sacramentum, non item: cumque nullum proferre queant, ipsorum opinionem potius, quam suam, a novitate in suspicionem erroris vocari posse contendent. Etenim Guillelmus Arvernus sæculo XIII. claruit, cum ex Gallia Christiana novæ Editionis Tom. VII. p. 99. anno 1248. obierit.

Illud quoque addent, opinionem illam a Guillelmo minus perspicue propositam; Etenim in Tractatu de Sacramento matrimonii cap. 9. quæst. 1. Opp. ejusd. Edit. Aurel. MDCLXXIV. Tom. 1. pag. 525. sic habet: „ Utrum autem Sacramentum veri nominis, & sacramentalis virtutis sit, si præter nuptialem benedictionem, & orationem, quam habere potest, contrahatur. Verum certum est, quia & sacrum signum est, & sacrans, sive sanctificans virtute essentiali, seu contrarietatis, ut diximus, & forsitan merito, dummodo nuptialis benedictio non contemnatur sed virtutem sacramentalem omnino non habet, nec veri nominis est Sacramentum, nisi sicut diximus. Unde & Matrimonium apud fideles, & apud infideles æquivoce dicitur: apud infideles enim non est, nisi sicut diximus: apud fideles autem & illo modo, & insuper sacrans benedictionis virtute, quod est proprium verorum plenæ virtutis Sacramentorum. „ 80

Nec illud prætermittent, nullum ex Theologicis, quorum scripta extent, ante sæculum XIV. Guillelmo adhæsisse. Nam Paludanus in IV. Sentent. dist. V. quæst. II., qua in quæstione Melchior Canus de locis Theologicis lib. VIII. cap. V. pag. mihi 237. ipsum imprudentem in Guillelmi sententiam descendendisse scribit, & quem Serry Vindicat. Melchioris Cani cap. VII. confidenter pro eadem sententia *absolute* citat, eamdem perspicue oppugnat. Etenim quæstione indicata fol. mihi 23. col. 3. & 4. sic habet: „ Non videtur, quod peccator contrahens Matrimonium, peccet, cum tamen essentia matrimonii consistat in mutuo consensu per verba unius alteri expressa: hic enim consensus Sacramentum ministrat, non autem Sacerdos benedicens, qui solum sacramentale quoddam adhibet. „ Et dist. XXVI. quæst. IV. fol. 140. col. 4. „ Benedictio . . . . nubentium non est de necessitate matrimonii. „ 81

De S. Thoma Aquinate non est cur pluribus agam. Quid enim in hac controversia senserit, perspicue constat ex illis maxime, quæ in in lib. IV. Sentent. dist. XXVI. quæst. 2. art. 1. ad 10. statuit. Scribit namque: 82

que ? „ Verba, quibus consensus matrimonialis exprimitur, sunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, quæ est quoddam sacramentale. Quæ quidem adeo clara sunt, ut non possim non mirari Serry frontem *loc. cit.* S. Thomam a Theologis, qui contrahentes esse matrimonii Sacramenti ministros propugnant, *suas in partes vel invitum* trahi affirmare non verentis. Nec vero tam perspicuo testimonio offundi tenebræ possunt respons. S. Thomæ ad 5. lib. eodem Sent. dist. 1. quæst. 2. art. 3., quam ibidem Serry describit. Nam 1. quæ paulo ante recitavimus, posterius, quam hæc, S. Thomas scripsit. 2. quæ de benedictionibus ab Ecclesia institutis tradit, non de forma essentiali sacramenti, sed de accidentali intelligi possunt, ac debent, ut ostendit Billuart. in Tract. de Matrimonio Dissert. 1. art. 6. ubi alia quoque S. Thomæ testimonia a Melchiore Cano, & Silvio producta explicat.

83 Ut autem omnibus pateat, quam inane sit Theologorum illorum effugium, qui ad vim testimoniorum S. Thomæ pro sententia de contrahentibus Sacramenti matrimonii ministris elevandam respondent, S. Doctorem secus opinaturum fuisse, si Theologicam summam absolvisset, placet hic adscribere alium ejusdem ex Opusculo V. in hanc rem illustrem locum. Est vero hujusmodi: „ Septimum „ Sacramentum est matrimonium, quod est signum „ conjunctionis Christi, & Ecclesiæ. Causa autem „ efficiens matrimonii est mutuus consensus per „ verba de præsenti expressus. „ Ubi de matrimonio, ut Sacramentum est, loqui S. Doctorem educitur ex Opusculo XXII. in quo cap. 1. scribit: „ Similiter etiam in Sacramento matrimonii requiruntur verba exprimentia consensum de præsenti.

De ceteris argumentis, quæ Adnotationum Auctor profert, consulatur Ven. Card. Bellarminus de Matrimonio lib. 1. cap. VIII. qui ea fere omnia sibi proponit ac dissolvit, & Benedictus XIV. De Synodo Diœcesana lib. VIII. cap. XII. & XIII. Edit. 1755. Ego primum referam, quæ habet Martene eo ipso loco, ad quem Romanus Theologus provocat; deinde subjiciam, quod Benedictus XIV. lib. cit. cap. XII. animadvertit. Igitur Martene de antiquis Ecclesiæ ritibus lib. 1. part. II. cap. IX. art. III. num. VI. Edit. Rotomagi anno MDCC. pag. 608. „ Constituto, *inquit*, ad celebrandas nuptias die adveniente, sponsus & sponsa benedicendi a parentibus aut a paranympho, qui ut ait S. Augustinus serm. 293. erat „ (amicus interior conscius secreti cubicularis) sistebantur sacerdoti ad portas ecclesiæ, qui secundum quosdam eos interrogare debebat de fide „ quam profitebantur. Deinde datis sibi mutuo dextris, exigebat ab utrisque consensum, in quo totam sacramenti matrimonii essentiam reponebant „ antiqui. Inaudita quippe apud eos erant illa verba „ Parochi: *Ego vos conjungo in nomine Patris*, &c. „ in quibus aliqui ex recentioribus scholasticis, formam hujus Sacramenti constituunt, quæ tamen „ desiderantur in duobus antiquis Ritualibus mss. „ Beccensis Monasterii, in Pontificali Senonensi annorum 300. in antiquo Rituali Bituricensi, & in aliis „ pene omnibus, quæ a nobis postea exhibebuntur „ quibus adjungere possemus Constitutiones Ricardi „ Episcopi Sarum anno 1217. editas cap. 56. in quibus hæc lego (Item præcipimus quod sacerdotes „ doceant personas contrahentes hanc formam verborum in Gallico vel in Anglico: Ego N. accipio „ te N. in meam. Similiter & mulier dicat: Ego accipio te in meum. In his enim verbis consistit vis „ magna, & matrimonium contrahitur.) „ Hinc autem Theologi, qui communem veterum de Matrimonii Sacramenti ministris sententiam defendunt, firmissum ad labefactandam adversariorum opinionem argumentum educi arbitrantur. Nam si verba illa; *Ego vos conjungo* &c. essent Sacramenti Matrimonii forma, forma autem essent, si quidem Sacramenti illius Minister necessitatis Sacerdos foret, vel eadem, vel æquivalentia usurpata semper in Matrimoniis benedicendis fuissent, atque adeo eorum mentio in Veterum Conciliorum Canonibus, atque in Ritualibus Ecclesiarum libris fieret. Contra autem accidit. Nullum enim verborum illorum in veteribus Sacramentariis, nullum in Romanorum Pontificum Conciliorumque Decretis vestigium extat: quin immo ex certis monumentis liquet seculo eodem, quo Concilium Tridentinum habitum fuit, variam fuisse Ecclesiarum disciplinam, quam Tridentini Patres intactam reliquerunt. Etenim in Enchiridio Concilio Provinciali Coloniensi, quod Adnotationum Auctor laudat, subjecto, de Sacramento Matrimoni §. *Hunc Canonem*. Edit. Colon. MDXXXVIII. fol. CCXII. ver. legimus: „ Conjunctio, quam Sacerdos facit, „ significat matrimonium nectente. Deo (cujus legatione sacerdos fungitur) copulari, quamobrem „ etiam sacerdos Christi verbis inter copulandum „ utitur nempe iis: *Quos Deus conjunxit, homo non* „ *separet*. „ Et Dominicus Sotus in lib. IV. sentent. „ dist. XXVI. quæst. II. art. III. „ Forma, *ait*, illa „ sacerdotis non est universalis in Ecclesia, sed alii „ dicunt, *Ego vos sponso, & sacramentum confirmo*, „ & alii, *Quos Deus conjunxit, homo non separet*, atque alii aliter. „ Confer Concil. Tridentinum sess. XXIV. in Decreto *de Reformatione Matrimonii*.

Benedictus autem XIV. lib. cit. cap. XII. num. II. 84
loquens de Synodis a quibus Parochus *legitimus Matrimonii Minister* vocatur, inquit: „ Equidem nobis persuasum est, hanc unam ob causam ab hisce „ Synodis Parochum appellari legitimum Matrimonii Ministrum, quia scilicet ipse est publicus Minister, cui soli Ecclesia auctoritatem tribuit, sua „ præsentia roborandi Matrimonii contractum, eique vires & firmitatem adjiciendi. „ Atque hæc quoque causa est, cur Matrimonium inter Sacramenta, quæ Parochus ministrat, recenseatur.

ARTICULUS II.

Matrimonium quoad debitum conjugale.

Conjux tenetur sub mortali reddere debitum 1
conjugi petenti serio, & instanter, quando nulla illud denegandi intervenit causa justa, ac rationabilis. *Est communissima*; Et habetur expresse

ex Apostolo 1. *ad Corinth. cap.* 7. *num.* 3. ibi: *Uxori vir debitum reddat, similiter, & uxor viro* quia ut *num.* 4. rationem reddens subdit Apostolus: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter autem, & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*. Et volens Apostolus ostendere, quod hæc obligatio reddendi debitum urgeat conjuges sub gravi, & de justitia, sub *num.* 5. ejusdem debiti negationem appellat fraudem: *Nolite fraudare invicem, nisi ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; & ite-*
2 *rum revertimini in idipsum; ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram*. Hinc recte inferunt Doctores communiter, quod conjux injuste negans debitum alteri conjugi serio, & instanter petenti, pec-
3 cat mortaliter toties quoties. Unde peccat contra justitiam ex genere suo mortaliter conjux ille, qui ad reddendum debitum reddit se notabiliter impotentem immoderatis jejuniis, vigiliis, laboribus, & hujusmodi, aut voluntariis pollutionibus, ut communiter tradunt Doctores, & signanter Sanchez. *lib.* 9. *disp.* 3. *num.* 3. & 4. S. Antonin. *part.* 3. *tit.* 1. *cap.* 29. §. 10. Silvester verb. *Debitum quæst.* 1. Paludan. *in* 4. *dist.* 32. *quæst.* 1. *art.* 2. *conclus.* 3. Dicastill. *disp.* 9. *dub.* 19. Coninch. *disp.* 34. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 3. *cap.* 1. *n.* 2. Sporer *t.* 3. *part.* 4. *cap.* 2. *num.* 506.
4 Notanter autem fuit dictum, petenti serio, & instanter, idest tali modo ut constet conjugem velle exigere copulam tamquam debitum conjugale; Nam non peccat conjux conjugi debitum semel tantum, & obiter, vel implicite petenti, modeste denegando, tergiversando, se excusando, prece, vel suasu avertendo petentem, si id non valde ægre laturus videatur. *Est communis* cum Sanchez, & Layman
5 locis citatis. Si tamen cognoscat conjugem tergiversationem talem, seu excusationem, aut avertentem precem, vel suasionem valde ægre laturum, & advertat ex privatione debiti conjugalis eum periculo incontinentiæ exponi, tunc pertinaciter negans, seu se excusans, aut dissuadens peccat mortaliter, licet percipiat conjugem non adeo serio, & rigorose tamquam debitum conjugale copulam exigere. *Ita etiam communis* cum
6 Sanchez, & Layman locis citatis. Ad dignoscendum quod conjux serio debitum conjugale petat, non est necessaria petitio expressa, & formalis, sed sufficit tacita, virtualis, & interpretativa, quæ habeatur a signis indicantibus seriam voluntatem petendi. Divus Thomas *in* 4. *dist.* 32. *quæst. unica art.* 2.
7 *quæstiuncula prima in corpore*; D. Antoninus *tertia parte tit.* 1. *cap.* 20. §. 7. & alii communiter. Et hoc maxime verificatur in fœmina, quæ potissimum subditur verecundiæ, & præ rubore non petit expresse, quod anxie petit, & ubi quoquomodo constat de voluntate, parum refert, quod verbis, vel signis indicetur, per textum *in l. de quibus, ff. de*
8 *Legibus*. Et hoc etiam potest interdum verificari in viro, qui sit talis conditionis, ut vel ratione majoris dignitatis in fœmina, vel naturalis timoris, & verecundiæ in ipso, non audeat expresse, & verbaliter petere; tunc enim fœmina tenetur signis saltem sensibilibus, & interpretativis exhibere actum conjugalem, cum tam in petendo, quam in reddendo conjuges sint pares, ex *cit. Epist.* 1. *ad Corinth. c.* 7. *arg. cap. Præcepit* 19. & *c. Apud nos* 20. *caus.* 32. *q.* 5.

Notanter etiam fuit dictum, quando nulla illud 9
denegandi intervenit justa, & rationabilis caussa; Dantur enim plures, & rationabiles causæ, quibus intervenientibus potest licite debitum denegari; Primo, conjux innocens potest denegare debitum conjugi adultero, ut colligitur aperte *ex c.* 5. & 19. *Matthæi*; frangenti enim fidem, fides merito non servatur *ex Regul.* 75. *Juris in* 6. ibi: *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se præstitam ser-* 10
vare recusat. Si tamen etiam alter conjux esset adulter, negare debitum licite non posset, quia jam injuriæ adulterii sibi invicem compensatæ essent; *cap. Intelleximus* 6. *cap. Tua fraternitas* 7. *de adulteriis*. *Ita communis*. Secundo conjux innocens liberatur 11
obligatione reddendi debitum, si alter conjux jure petendi debitum privatus sit ob incestum commissum cum conjugis consanguinea in gradu primo, vel secundo: Nam ubi cessat jus petendi, consequenter cessat obligatio reddendi; conjux autem incestuosus in pœnam criminis amisit jus petendi debitum; *c. Transmissæ* 4. *cap. Tuæ fraternitatis* 10. *de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ*; *cap. Si quis viduam* 20. *cap. Qui dormierit* 21. *cap. Concubuisti* 23. *caus.* 12
32. *quæst.* 7. Postquam tamen incestuosus dispensationem super petendo debito impetravit, jus exigendi debitum plene recuperavit; Sanchez *lib.* 9. *disputat.* 6. *n.* 10. Layman. *loc. cit. n.* 15. & alii passim. Ter- 13
tio conjux innocens potest denegare debitum conjugi, qui Sodomiæ, vel bestialitatis crimine sese turpiter inquinavit. Si enim ratione adulterii, & incestus potest a conjuge innocenti denegari debitum conjugi reo, a fortiori poterit denegari ratione sceleris Sodomiæ, & bestialitatis, cum Sodomiticum scelus incestum cum ipsa matre commissum horrori, & enormitate superet, ut expresse cavetur ex S. Augustino *in c. Adulterii malum* 11. *caus.* 32. *quæst.* 8. & qui cum carne bestiæ carnem suam divisit, indignus prorsus sit, ut in posterum numquam cum conjuge fiat una caro; Qui enim ob execranda illa scelera igni vivus secundum Leges tradendus est, quo pacto fidelis conjugis consortio dignus videri posset? & colligitur *ex cap. Idololatria* 5. *caus.* 28. *quæst.* 1. ubi de mente Sancti Augustini declaratur, posse denegari debitum, & fieri separationem a conjuge reo cujuscumque perniciosi, & turpis concubitus, ibi: *Ex quo intelligitur, quod propter illicitas concupiscentias, non tantum quæ in stupris cum alienis viris, aut fœminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animam corpore male utentem a Lege Dei aberrare faciunt & perniciose turpiterque corrumpunt, possit sine crimine, & vir uxorem dimittere, & uxor virum, quia exceptam facit Dominus caussam fornicationis, quam fornicationem .... generalem, & universalem intelligere cogimur*.

Quarto potest conjux denegare debitum, quoties 14
ex tali redditione sibi timetur grave periculum salutis corporalis, v. g. mortis, vel morbi gravis, & periculosi, ut si petens peste, lepra, morbo gallico, vel alio contagioso morbo, & probabiliter certo infectu iro laboret, aut petat debitum ab eo, qui febri hectica, vel alio morbo laborat, ratione cujus reddendo debi-

debitum gravis ei infirmitas, vel periculum timeatur *Ita communis* cum S. Thoma, & Scoto *in 4. dist. 37.* Abbate *in cap. de conjug. leprosor.* & aliis., quos citat, & sequitur Sanchez *lib. 9. disput. 24. num. 16.* Layman *loc. cit. num. 5.* Et ratio est, quia ex naturali interpretatione conjuges in Matrimonii contractu corporum potestatem inter se dant, salva suarum personarum incolumitate, adeoque cum timetur grave pe-
25 riculum salutis corporalis, non urget obligatio reddendi debitum. Nec obstat id, quod respondit Alexander III. *in c. Quoniam 2. de conjug. leprosor.* ibi: *Si virum, vel uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus a sano debitum exigat, generali praecepto Apostoli, quod exigitur est solvendum, cui praecepto nulla in hoc casu exceptio invenitur:* Non obstat, inquam, quia respondent communiter Doctores apud Silvestrum *verb. debitum, quaest. 1. §. secunda*, Sanchez *lib. 9. disput 24. num. 17.* Layman *loc. c. num. 6.* Pontificem ita respondisse ex praesumptione, quod conjugi reddenti debitum propinquum infectionis periculum plerumque non immineat a leproso, praesertim cum raro admodum fiat, situsque mutatione, ac vestitu periculum caveri possit; At non pro casu, & morbo, quo conjux sanus debitum persolvere nequeat, quin ex judicio periti Medici morbum contrahat, quia in tali casu & morbo nemo tenetur sui corporis vitam, & incolumitatem pro privati hominis peccato vitando exponere, cum is in necessitate simpliciter positus non sit, sed alia concupiscentiae remedia adhibere possit: Quae explicatio, & exceptio est juxta principium, quod constituit D. Thomas *in 4. dist. 32. art. 1. in corp.* dicens unum conjugem non teneri ad debitum alteri reddendum nisi sub ista con-
26 ditione *salva tamen prius personae incolumitate* Si quis autem sponte contraxit cum persona, quam prius sciebat lepra, vel morbo gallico, aut alio simili morbo contagioso laborare, non potest ipsi denegare debitum, nec cohabitationem, quia censetur cessisse juri suo, sicuti is, qui sciens vitium mercis nihilominus emit, ut cum communissima DD. docet Sanch. *loc. cit. n. 22. §. Porro.*

27 Quinto debitum conjugale denegare potest mulier illa, quae ex antecedentis periculosissimi partus experientia, & ex Medicorum, & Chirurgorum judicio scit non posse sine manifesto vitae periculo partum emittere. *Est Communis* cum S. Thoma *in 4. dist. 32. q. unic. art. 1. in corp.* ubi expresse dicit mulierem non teneri ad debitum, nisi sub ista conditione; *sal-*
28 *va tamen prius personae incolumitate.* Sexto debitum denegare potest uxor gravida, quando ex redditione periculum probabile mortis (vel etiam abortus) timetur prolis jam conceptae; Immo tunc nec petere, nec reddere licitum est; *c. Origo 5. caus. 32. qu. 4. c. Non solum 15. caus. 32. q. 7. c. Si caussa 4. caus. 33. q. 4.* ut
29 observat Laym. *l. c. n. 7.* Si tamen ex mutatione situs accomode possit evitari tale periculum tenetur uxor gravida debitum reddere marito illud serio petenti
20 *Omnes. vid. not. ad n. 35.* Septimo potest conjux denegare debitum, quando alter conjux illud petit in amentia, ebrietate, aut alias constitutus extra usum rationis, quia talis non petit actu humano, & libere rationabiliter ut homo, sed potius ut bestia. *Est com-*
21 *munis.* Si tamen conjux ebrius, vel amens accessurus esset ad aliam, vel se polluturus, tunc uxor teneretur per accidens, & ex caritate saltem reddere ob impedienda mala inde emergentia. *Ita communis.*
Octavo potest conjux debitum denegare, quando al- 22
ter immoderate, ac nimis frequenter petit, quia non videntur conjuges se se obligasse ad usum immoderatum, praesertim cum repugnet decentiae, ipsique valetudini, unde non peccat conjux, si v. g. petenti ter reddat, & quarta vice neget, ut notat Glossa *in c. Quoniam dist. 31.* La Croix *lib. 6. par. 3. n. 396.* Sporer *tom. 3. par. 4. cap. 2. n. 513.* & alii.
Nono potest conjux debitum denegare, si publice, 23
seu coram aliis exigatur, aut in Ecclesia, ubi sine sacrilegio conjugalis actus exerceri non potest, excepto necessitatis casu, si videlicet conjuges diuturno tempore inclusi in sacro loco, ob humanam fragilitatem in periculo incontinentiae versentur *Ita communis Doctorum.* Decimo potest conjux ante elapsos du- 24
os menses a contractu matrimoniali denegare debitum, si nondum sit consummatum Matrimonium; potest enim conjux ante consummationem matrimonii Religionem ingredi intra duos menses, unde ante elapsum tale tempus non tenetur illud consumare reddendo debitum; *c. Ex publico 7. de conversione conjug. c. Commissum 16. de sponsalibus, & Matrim.*

Undecimo conjux potest, immo & debet denegare 25
debitum conjugale alteri conjugi illud etiam serio, & instanter petenti, quando ambo unanimi consensu ante, vel post Matrimonium consummatum, continentiam voverunt; habetur clare de mente S. Augustini *in c. Quod Deo 4. caus. 33. q. 5.* ibi: *Quod Deo pari consensu voveratis, perseveranter usque in finem reddere ambo debuistis, a quo proposito, si lapsus est ille, tu saltem instantissime persevera.* Et sic docet D. Thomas *in 4. dist. 38. quaest. 1. art. 3. qu. 2. ad. 2. & 4.* & S. Antonin. *3. par. Summ. Theolog. tit. 1. cap. 21. §. fin.* praecisis his verbis. *Cum .... uterque pari consensu voverint continentiam, nullus eorum potest, vel debet exigere debitum, vel reddere, nisi cum peccato mortali,* & alii communiter. Duodecimo conjux 26
potest, immo & debet denegare debitum alteri conjugi illud petenti, quando sibi invicem promiserunt sub juramento abstinentiam ab usu Matrimonii ad certum tempus, v. g. pro toto tempore Quadragesimae, ut colligitur *ex c. Administrationis 1. c. Debitores 6. c. Ad nostram 7. & cap. Quemadmodum 25. de Jurejurando*, in quibus constat promissa sola conventione firmata, posse quidem omitti, non vero Jurejurando obsignata; Et ratio est, quia non sufficit ut conjuges mutuo sibi suam remittant juratam promissionem ad licitum Matrimonii usum ante lapsum praefixi temporis; non enim solum ad se invicem mutuo consensu sunt obstricti, sed etiam apud Deum invocato ejus nomine, ipsoque in testem sui pacti vocato: Unde necesse est, ut talis eis a Deo condonetur obligatio per Ecclesiae dispensationem aliqua justa interveniente caussa, aliter tales conjuges neque exigere, neque reddere debitum conjugale possunt. Sunt etiam aliae nonnullae, propter quas conjuges possunt licite denegare debitum conjugale, quae brevitatis gratia relinquuntur videndae apud Sanchez *lib. 9. de Matrim. disp. 24. & sequent.* & alios diffuse de istis agentes.

Unde veniunt hic adducendae caussae, propter quas 27
non possunt conjuges debitum denegare, & possunt lici-

licite petere, & reddere. Primo igitur conjux non potest debitum denegare, eo quod alter sit nominatim denunciatus excommunicatus; *cap. Quoniam multos* 103. *cauf.* 1. *q.* 3. ubi Gregorius VII. pro nostra assertione sic expresse concludit: *Quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro caussa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate devincti, misericordia, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportune temperamus; Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos servientes &c.* Quod confirmat Innocentius III. *in cap. Quod in dubiis* 30. *de sentent. excommun. & in cap. Inter alia* 31. *eod. tit.* ubi declarat illos, qui homini nondum excommunicato famulari solebant, ex lata ejus excommunicatione ab eodem ministerio non arceri, ibi: *Cum quaedam personae in praemisso capitulo* (Quoniam multos) *illis, in quos lata fuerit excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius, obsequio tenerentur familiariter adhaerere, neque postmodum ad contrarium teneantur* (*cum adhuc debitum duret*) *beneficio Canonis id agente, a priore non sunt obnoxietate solutae, sed ad familiare tenentur obsequium, & ita per consequens ad communicationem tenentur, sine qua illud nequeunt exhibere.* Hinc Glossa *in cit. cap. Quoniam multos, verb. Uxores,* sic expresse ait: *Sed numquid vir excommunicatus potest petere debitum ab uxore?....... Si petat vir mulierem in judicio, & ipsa objicit ei excommunicationem, Judex tenetur ex suo officio restituere ei mulierem, cum in hoc casu possit ei communicare; Unde credo quod tenetur debitum reddere.*

28 Secundo conjux non potest negare debitum ob solum metum, ne multiplicetur proles, & ob inopiam non possit ali. Ita Angelus verb. *Debitum §.* 15. Silvester *quaest.* 8. Navarr. *cap.* 16. *n.* 25. Layman *loc. cit. num.* 16. Sporer *loc. cit. num.* 516. & alii communiter negantes absolute multiplicationem prolis excusare a redditione debiti. Et ratio est, quia ex una parte multiplicatio prolis spectat ad praecipuum finem Matrimonii, estque magnum bonum, ac donum Dei, cujus gratia a conjugibus tolerandum est omne incommodum prima conjugii stipulatione conceptum; Ex altera autem parte melius est proli ut vivat inops, quam ut omnino non vivat; Nec ex apprehensa inopia, & deficientia allimentorum pro prole potest deduci excusatio tam strictae obligationis redditionis debiti, cum Deus in se vere confidentes non deserat, juxta illud Regis Prophetae *Psalm.* 35. *num.* 25. *Junior fui, etenim senui, & non vidi justum derelictum, nec semen ejus quaerens panem.* Et Christus ipse Matthaei 6. *num.* 26. *& seq.* sic in Dei providentia confidere praecipiat, & diffidentes severe objurget, ibi: *Respicite volatilia coeli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater vester caelestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? ... Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescant, non laborant, neque nent.... Si autem foenum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos modicae fidei.*

Tertio non potest conjux debitum denegare, ex quo petatur diebus Festis, vel diebus sacrae communionis, aut similibus. *Est communis* cum D. Thoma *in* 4. *dist.* 32. *quaest. unic. art.* 5. *in corpor.* ubi expresse ait: *Tenetur unus alteri debitum reddere quocumque tempore, & quacumque hora, salva debita honestate, quae in talibus exigitur;* & iterum *in supplement. q.* 64. *art.* 7. *in conclus.* dicit: *Ne propter lubricum carnis aliqua peccati detur occasio, tenentur conjuges etiam in diebus Festis, & quacumque hora sibi mutuo debitum reddere, salva tamen honestate.* Et Silvius *in* 3. *part.* S. Thom. *quaest.* 80. *art.* 7. sic clare concludit: *Conjux, quae est communicatura, non propterea excusatur a redditione debiti, si alter instet, sicuti neque excusatur, ex eo quod illo die communicaverit.* Et habetur *in cap. Vir* 7. *caus.* 33. *quaest.* 4. ibi: *Si quis vero sua conjuge non cupidine voluptatis captus, sed solummodo creandorum liberorum gratia utitur, eodem ipso die si velit communicare, ipse profecto... de sumendo Corporis Dominici, Sanguinisque mysterio, suo est relinquendus judicio.* Nec valet objicere, quod Apostolus 1. *ad Corinth. c.* 7. *n.* 5. praecipiat conjugibus, ut abstineant ab usu Matrimonii ad tempus, ut vacent orationi: Non valet, inquam, quia ibi Apostolus praecipit conjugibus, ut non fraudent ad invicem, & solum permittit abstinere ad tempus ab usu Matrimonii ex communi consensu, ut vacetur orationi; & en praecisa ipsius verba: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi;* Et sic ipsum Apostolum intelligit S. Augustinus relatus *in cap. Apostolus* 12. *caus.* 33. *quaest.* 4. ibi: *Apostolus nec ad tempus, ut vacent orationi, nisi ex consensu, voluit conjuges, nec carnali invicem fraudare debito.* 29 30

Nec etiam valet objicere Canonem *in cap. Si caussa* 4. *caus.* 33. *quaest.* 4. ubi de mente Sancti Ambrosii sic habetur: *Si caussa procreandorum Filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum videtur ad ipsum usum, quia & dies Festi, & dies processionis, & ipsa ratio conceptus, & partus juxta Legem cessari temporibus his debere demonstrant.* Nec etiam objicere Canonem *Quotiescumque* 2. *eadem caus. & quaest.* ubi ex S. Augustino sic praecise habetur: *Quotiescumque aut dies Natalis Domini, aut reliquae Festivitates advenerint, sicut frequenter admonui, non solum ab infidelium concubinarum consortio, sed etiam a propriis uxoribus abstinete.* Nec Canonem *Christiano* 5. *ead. caus. & quaest.* ubi ex eodem S. Augustino uxoris usus diebus processionis, & jejunii interdicitur. Nec Canonem *Omnis homo* 21. *de consecrat. dist.* 2. ubi ex Concilio Eliberitano sic habetur: *Omnis homo ante Sacram communionem a propria uxore abstinere debet tribus, aut quatuor, aut octo diebus.* Nec Canonem *in cap. Si sciatis* 1. *caus.* 33. *quaest.* 4. ubi de mente S. Hieronimi sic habetur: *Si panes propositionis, non poterant ab iis qui uxores suas tetigerant, comedi, quanto magis panis ille, qui de caelo descendit non potest ab his, qui conjugalibus paulo ante haesere complexibus, violari, atque contingi.* Non valet, inquam, quia tales, & consimiles Canones intelligendi sunt secundum congruitatem, & non secundum necessitatem, ex consilio, & non ex praecepto, ut optime exponit S. Thomas 3. *part. Summae quaest.* 8. *artic.* 7. ibi: *Hoc secundum congruitatem, & non secundum necessitatem,* 31 32

en

ex consilio, & non ex præcepto est intelligendum. (a)

33 Quarto non potest conjux debitum denegare sub prætextu, quod alter conjux affinitatem spiritualem contraxerit baptizando proprium filium in casu extremæ necessitatis; Cum enim talis conjugis actio non solum sit licita sed etiam necessaria, & ex præcepto caritatis imperata, non debet ei imputari ad ullam pœnam, sicuti non ei imputatur ad ullam culpam, ex regula Innocentii III. tradita *in c. Discretionem 6. de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ,* ibi: *Cum suo jure non debeat sine sua culpa privari.* Et expresse habetur decisum a Joanne VIII. in *cap. Ad limina 7. caus. 30. quæst. 1.* ibi: *Dicimus omittendum esse, & inculpabile judicandum, quod necessitas intulit. Nam hoc baptizandi opus Laicis fidelibus juxta canonicam auctoritatem, si necesse fuit facere, libere conceditur: Unde si supradictus genitor filium suum corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri unda Baptismatis lavavit, ut eum de potestate auctoris mortis, & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi jam regnaturum sine dubitatione transmitteret, bene fecisse laudatur, & idcirco suæ uxori, sibi legittime sociatæ, impune quandiu vixerit judicamus manere conjunctum, nec ob hoc .... separari debere.*

34 Quinto nec potest conjux debitum denegare sub prætextu, quod alter conjux affinitatem contraxerit ratione incestus, vel adulterii non sponte, sed coactionis vi, vel ignorantia facti commissi. Et ratio est, quia talis conjux ex hujusmodi incestu, seu adulterio sine ulla sua culpa commisso non debet suo jure petendi debitum ullo modo privari; *cit. cap. Discretionem 6. de eo, qui cognovit consanguineam uxoris suæ,* ibi: *Cum suo jure non debeat sine sua culpa privari,* & Regul. 23. *Juris in 6.* ibi: *Sine culpa, nisi subsit caussa, non est aliquis puniendus;* Conjux autem, qui non sponte, sed coactionis vi, vel ignorantia facti incestum, vel adulterium commisit, nullam admisit culpam, cum pro se fuerit omnino materialis talis actus incestus, vel adulterii, ex quo, ut supponitur, in eum nullatenus consenserit, neque adeo ipsi in peccatum imputari debeat ex mente S. Augustini relati *in c. de pudicitia 6. caus. 32. q. 1.* ibi: *Nemo impudice utitur corpore, nisi spiritu prius concepta nequitia;* & ut dicit Origines *l. 2. ad c. 2. Epistolæ ad Romanos; Neque enim fieri potest ut si ante quis non mœchetur in corde, mœchari possit in corpore.* Et quod affinitas contracta ratione incestus, vel adulterii non sponte, sed coacte commissi non privet jure petendi debitum conjugem innocentem, habetur expresse *in cap. Discretionem 6. de eo, qui cognovit &c.,* ibi: *Sed nec affinitas, quæ post contractum legitime Matrimonium inter virum, & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non extitit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari.* Et quod etiam affinitas contracta ratione incestus, vel adulterii ignorantia facti commissi non privet jure suo petendi debitum conjugem sic ignoranter, & consequenter solum materialiter peccantem, habetur expresse in *cap. Si virgo 5. caus. 34. quæst. 1. & 2.,* ibi: *Hinc etiam ignorantia excusat eum, qui nesciens dormivit cum sorore uxoris suæ,* & *cap. In lectum 6. eadem caus. & quæst.* ibi: *In lectum mariti, absente uxore, Soror ivit uxoris, quam ille uxorem putans suam esse, dormivit cum ea; super hoc visum est, si ipse per securitatem veram hoc probaverit, quod inscius fecerit hoc scelus ..... legitimam suam conjugem habere permittatur.*

Debitum conjugale licite petitur, & redditur, 35 etiamsi mulier sit prægnans, dummodo tamen absit periculum abortus. *Est communis.* (b) Nec obstat tex-

(a) Operæ pretium est referre, quæ scripsit Benedictus XIV. l. 5. de Synod. c. 1. n. 8. „ Olim in solemnioribus festivitatibus, ac jejunii diebus, quibus peculiater erat orationi vacandum, vetitum fuisse conjugibus Matrimonii usum, ex pluribus colligitur Ecclesiæ sanctionibus, collectis a Gratiano can. 33. quæst. 4. „ Hæc fortasse, aliaque hujus generis multa ignota fuerunt nonnullis Theologis Moralibus, qui antiquam disciplinam ex hodierna metientes (quod sæpe ab iisdem fieri notavit Card. Bona rer. lithurg. l. 1. c. 18. n. 1.) non dubitarunt affirmare, numquam ab Ecclesia fuisse usum conjugii certis diebus interdictum; cum potius asserere debuerint, nunc intra meri consilii limites contineri, quod olim severa lege erat prohibitum; sicuti scite ponderat Catalanus in Com. ad Pontif. Rom. tom. 3. tit. de ordine ad Synodum §. 22. „ Quod attinet ad auctoritatem S. Thomæ, verba, quæ Auctor exscribit, loco ab eo citato non occurrunt. Illa tamen verba *hoc secundum congruitatem, & non secundum necessitatem est intelligendum* leguntur 3. *part. qu.* 80. *art.* 7. in quo quærit *utrum nocturna pollutio aliquem impediat a sumptione Eucaristiæ, in resp. ad* 2. ubi hac ratione accipiendum esse S. Hieronymi testimonium in Cap. *si sciatis* translatum declarat.

(b) Sententia est Sanctorum Patrum auctoritati innixa, imprimisque Sancti Augustini; usum Matrimonii culpa non vacare, nisi propagandæ prolis vel debiti reddendi causa exerceatur. Plura ex S. Doctore producere monumenta, perfacile esset. Unum, vel alterum lectorum oculis sistimus. *Melior est quidem,* ait S. D. L. de bono Conjugali cap. 6. *ab omni concubitu continentia, quam vel ipse matrimonialis concubitus, qui fit caussa gignendi: Sed quia illa continentia meriti amplioris est; reddere vero debitum, nullius est criminis; Exigere autem ultra generandi necessitatem CULPA VENIALIS,* &c. Tom. 6. operum, col. 236.

Et in Enchiridio cap. 78. *Putari posset,* inquit, *non esse peccatum misceri conjugi non Filiorum procreandorum caussa, quod bonum est nuptiale, sed carnalis etiam voluptatis; ut Fornicationis . . . mortiferum malum . . . incontinentium devitet infirmitas. Posset ergo, ut dixi, hoc putari non esse peccatum, nisi addidisset* (Apostolus): *hoc autem dico secundum veniam, non secundum imperium. QUIS AUTEM ESSE PECCATUM NEGET? cum dari veniam facientibus, Apostolica auctoritate fateatur?* Ibidem colum. 166. Legesis, & S. Hieronymum in caput 5. Epistolæ ad Ephesios l. 2. tom. 7. operum editionis noviss. Veronen. colum. 657. & S. Gregorium Magnum in Regula pastorali part. 3. c. 27. tom. 2. operum edit. Benedict. colum. 80. Hinc S. Thom. in 4. distinct. 31. quæst. 2. art. 2. docet, *duobus solis modis conjuges absque omni peccato conveniunt; scilicet causa prolis procreandæ, & debiti reddendi,* ALIAS AUTEM SEMPER EST

IBI

textus *cap. Origo 5. caus.32. quæst.4. cap. Non solum 15. eadem caus.32. quæst.7. cap. Si causa 4. caus.33. quæst.4.*, ubi videtur prohiberi accessus ad uxorem gravidam. (a) Respondetur enim hoc esse de consilio, & non de præcepto, nisi in casu probabilis periculi
36 abortus. Licite etiam petitur eo tempore, quo mulier est lactans. *Est Communis* Nec obstat textus *cap. Ad ejus 4. dist.5.* ubi dicitur: *Ad ejus vero concubitum vir suus accedere non debet, quo usque qui gignitur, ablactetur*. Respondetur enim etiam hoc esse de consilio, & non de præcepto, nisi in casu probabilis periculi mortis suæ prolis, quando scilicet mulier percipiat, quod ratione usus conjugi lac suum notabiliter fiat noxium infanti, aut ad ejus nutritio-
37 nem notabiliter deficiat. Debitum petere, & reddere eo tempore, quo mulier est puerpera, idest post recentem partum durante adhuc naturali purgatione mulieris, per se loquendo, non est quidem peccatum mortale, ut tenent plurimi Doctores, at nihilominus communiter peccatum veniale deesse non solet, & hoc ob nimiam intemperantiam, quæ in copula ista fœditati juncta intervenire solet; Herincz *disp.7. de Matrim. quæst.6. num.18.* Sanchez *lib. 9. de Matrim. disp.21. num.7.* & alii passim; & colligitur *ex cap. Ad ejus 4. dist.5.* ubi de mente S. Gregorii sic habetur: *Hæ itaque, quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus prius transierit, viris suis non debent admisceri*, & ex responsione *Nicolai I. ad consulta Bulgarorum cap.68.* ibi: *Quot diebus viro, postquam mulier filium genuerit, ab ea sit abstinendum, non adinventionibus nostris, sed verbis beatæ memoriæ Gregorii Romani Pontificis, & Anglorum gentis Apostoli declaratur, qui Augustino Episcopo, quem in Saxoniam ipse direxerat, scribens, inter cætera dixit: Ad ejus vero* (idest mulieris) *concubitum vir suus accedere non debet &c.*

Debitum petere, & reddere eo tempore, quo mu- 38
lier est menstruata, idest menstruo fluxui statutis temporibus subjacet, in Lege veteri *cap.20. Levitici* sub pœna capitali prohibebatur, ibi: *Qui cojerit in fluxu menstruo, interficiantur ambo de medio populi sui*; Et licet quod hoc præceptum tamquam cæremoniale quo ad pœnam cessaverit cum ipsa Lege, tamen quia non solum erat indictum ad evitandam immunditiam Legalem, sed etiam ne ex tali coitu proles nascеretur imperfecta, & quo ad hunc respectum erat præceptum morale, etiam nunc est servandum, ut expresse docet S.Thom. *in 4. dist.32. q.unic. art.2.q.2. in corpor.* ibi: *Accedere ad menstruatam in Lege prohibitum erat duplici ratione; tum propter immunditiam, tum propter nocumentum, quod in prole ex hujusmodi commixtione frequenter sequebatur, & quoad primum præceptum erat cæremoniale, sed quantum ad secundum erat morale, quia cum matrimonium sit ad bonum prolis principaliter ordinatum, ordinatus est omnis matrimonii usus, quo bonum prolis inpenditur. Et ideo hoc præceptum obligat etiam in nova Lege propter secundam rationem, etsi non propter primam*. Et hujus
sententiæ fuerunt etiam S.Augustinus *lib.3. de peccat. mort.* 39

IBI PECCATUM, AD MINUS VENIALE. Qui igitur fieri potest, ut idem usus innoxius evadat, uxore prægnante, ut hic Auctor absque ulla restrictione asserit? Sane si Sanctorum Patrum, sacrorumque Canonum doctrinam consulamus, in contrariam sententiam declinemus, oportet.

S. Clemens Alexand. l.2. Pædag. cap.10. *Ullum*, inquit, *induxit* (Moyses) *veterum Hebreorum coeuntem cum sua uxore prægnante. Sola enim voluptas, siquis ea etiam utatur in conjugio, est præter leges, & injusta, & a ratione aliena. Rursus Moyses abduxit viros a prægnantibus, quousque pepererint* . . . *Nefas est ergo operantem jam Naturam adhuc molestia afficere, superflue ad petulantem prorumpendo libidinem*. To.2. operum editionis Oxonii pag. 225.

S. Ambrosius lib.1. in Lucam, num.54. *Ad cohibendam*, inquit, *petulantiam tuam manus quasdam tui Auctoris in utero hominem formantis advertis. Ille operatur, & tu sacri uteri secretum incestas libidine? Vel pecudem imitare, vel Deum verere*. Tom.1. operum edit. Benedict. colum. 1281.

Videri etiam possunt SS. Augustinus, & Hieron. locis laudatis. Quapropter sacris cautum est canonibus, ut qui cum uxoribus prægnantibus conveniebant, pœnitentiæ subjicerentur. Hoc constat ex Pœnitentiali Romano tit.7. cap.9. & 10. & ex Pœnitentiali Bedæ cap.2. & 10. Unde S. Thomas in 4. distinct. 31. in Expositione textus: *Ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad uxorem imprægnatam: Non tamen quod semper sit peccatum mortale, nisi forte quando probabiliter timetur de periculo abortus*. Ex hucusque laudatis auctoritatibus perspicax Lector judicium ferre potest, utrum Canones ab Auctore laudati consilium, an præceptum sonent, quos præceptum indigitare in promptu esset ostendere, si id necessitas expostularet. Unum addimus: scilicet ne incautus Lector omnes doctrinas, quæ in hoc articulo leguntur, amplectatur, v. g. expositam sub num.42. circa modum concumbendi; sub num. 45. de debiti petitione cum dubio circa matrimonii validitatem, quam e diametro esse oppositam sententiæ Innocentii III. relatæ *in cap. Inquisitioni, de sentent. excommunicationis*, nemo sanæ mentis inficiabitur. Vide Cl. Eusebium Amort *in Disquisitionibus Dogmaticis de Controversiis in Theologia Morali insignibus disquisit. 11. de petitione debiti conjugalis, quo tempore uxor est gravida*, in qua pluribus ostendit *debitum conjugale numquam sine peccato veniali exigi posse, post conceptionem moraliter certam*. Confer Antoine *in Tractatu de obligationibus cap.III. quæst.11. resp.2. numer. 2.*

(a) Sobrie, & juste, & pie vivendum esse in hoc sæculo, omnibus præcipit Apostolus Tit. cap.2. Conjuges, vel qui Conjugum peccata audire tenentur, ea verba perpendant, & quæ sequuntur S. Bonaventuræ Compend. Theol. Verit. l.6. cap.33. „ Potest quis accedere ad uxorem suam quatuor de causis: scilicet causa prolis, causa reddendi debitum, causa vitandæ incontinentiæ, quarto potest fieri causa explendæ libidinis: & hoc modo peccatum est veniale, vel mortale, secundum quod libido est venialis, vel mortalis.

*merit. & remiss. cap.*12. *num.*22. S.Hieronymus *lib.6. in Ezechiel. cap.*18. & S. Gregorius relatus *in cit. cap. Ad ejus* 4. *dist.*5. , & alii . Sed quia tales SS. Patres non explicant sub quali peccato obliget nunc tale præceptum , & S. Thomas *loc. cit.* subjungit , quod talis *fluxus non durat nisi ad modicum tempus* ; *unde prohibitum est ad talem accedere, similiter prohibitum est mulieri in tali fluxu debitum petere* , dicendum est , quod debitum petere pro tali tempore sit ad minus peccatum grave veniale, ut vult communior Doctorum ; eo vel maxime , quod multi magni nominis Doctores sustinent esse peccatum mortale .

40 Debitum conjugale licite petitur, & redditur etiam non servato debito concumbendi modo, aut situ, dummodo fiat propter aliquam justam, & rationalem causam, v. gr. propter periculum suffocationis fœtus, vel ægritudinem, vel aliam indispositionem corporis , puta nimiæ pinguedinis , & hujusmodi, & servetur vas naturale absque periculo extramissionis seminis, seu fraudationis generatio-
41 nis . *Est communis* . Non est tamen licitum saltem sub veniali petere, & reddere debitum non servato debito concumbendi modo, aut situ sine ulla rationabili causa, & solum majoris voluptatis gratia, ut colligitur *ex cap. Nervi* 2. *dist.*13. *cap. Deinde* 3. *dist.*16. *cap. Origo* 5. *cap. In eo* 12. *& cap. Liberorum* 14. *caus.* 32. *quæst.*4. *& cap. Vir* 7. *caus.*33. *quæst.*4. Unde merito fuit ab Innocentio XI. Die 2. Martii 1679. damnata inter alias sequens propositio nona in ordine, ibi : *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa , ac defectu veniali* . Ita Rosignolus *tract.* 15. *de Matrimonio* 7. *prænot. sect.*3.
42 *num.*4. cum communi aliorum , saltem quo ad petere ; Quamvis sit contra varios quoad reddere, volentes quod quando conjux petens debitum peccat solum venialiter, vel ob circumstantiam se tenentem ex parte solius petentis, vel ob circumstantiam se tenentem ex parte ipsius actus , alter reddens nullo modo peccet, nec eximatur ab onere reddendi, ut docet Sanchez *de matrimon. lib.*9. *disput.*6. *num.*6., cum variis aliis .

43 Conjuges , qui mala fide, seu dubii de valore Matrimonii contraxerunt, non possunt stante illo dubio nec petere , nec reddere debitum , quia non est possessio pro matrimonio, sed pro sexto Decalogi præcepto copulam inter eos prohibente , nec alterutri favet possessio juris pro petendo debito, cum possessio
44 juris inchoari non possit cum mala fide. *Ita communis*. Si vero unus tantum conjux mala fide, seu dubius de valore Matrimonii contraxit, non potest ille stante tali dubio petere debitum , tenetur tamen illud reddere alteri, qui bona fide contraxit , quia hic , qui bona fide contraxit, stante dubio non est privandus suo jure , cum sit in possessione juris conjugii, ac stante dubio melior sit conditio possidentis ; habetur
45 expresse *cap. Dominus* 2. *de secundis nuptiis* . Si Matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de valore, poterit talis dubitans post debitam diligentiam, & inquisitionem factam , ex qua veritas nondum comperta est, non solum reddere , sed etiam petere debitum ; Nam dubium superveniens bonæ fidei possessori obesse non debet . Ita ex communiori Sanchez *lib.*2. *disp.*41. *quæst.*4. *num.*45. *& lib.*1. *moral. cap.*10. *num.*9. Barbosa *in lib.*5. *decretal. cap. Inquisitioni num.*5. *de sentent. excommunic.* Pirhing *lib.*5. *decretal. tit.*39. *nu.*108. Layman *Theolog. moral. lib.*1. *tract.*1. *cap.*5. *num.*24. Henricz *disp.*7. *de matrim. q.*6. *num.*32. Reiffenstuel. *Theolog. moral. tract.*14. *disp.*13. *num.*85. Diana *par.*4. *tract.*13. *resolut.*15. Terill. *de conscient. quæst.*23. *num.*66. Dicastil. *de restit. d.*5. *a num.*221. Reginal. *in praxi fori pœnitent. lib.*31. *num.* 100. Ægid. *de Sacram. & censur. disput.*34. *dub.*10. *num.*105. Socin. *in* 4. *de just. quæst.*5. *art. ult.* Valentia *to.*4. *disp.*10. *qu.*6. *punct.*2. Lugo *de justit. disp.*17. *num.*88. Cardenas *in* 2. *Crisi d.*19. *nu.*107. La Croix *lib.*6. *part.*3. *de matrimon. num.*302., & apud ipsum ibidem dictus Scotus, Vera Crux, Vict. Lopez, Suarez, Coninch. Bonacina , Lessius, Lorca, Bress. Boss. Bardi, & alii contra multos alios ab ipso citatos.

Et veritas nostræ assertionis colligitur ex S.Augu- 46
stini verbis relatis *in cap. Si virgo* 5. *caus.* 34. *quæst.* 1. & 2. ubi sic expresse habetur: *Si virgo nupserit nesciens viro alieno, hoc si semper sciat, nunquam ex hoc adultera erit; Si autem sciat, jam ex hoc adultera esse incipit; ex quo cum alieno sciens cubaverit, sicut in jure prædiorum tamdiu quisque bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quamdiu se possidere ingnorat alienum; cum vero sciverit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc malæ fidei possessor perhibebitur*. Et ex cap. *Laudabilem* 2. *Ut lite pendente* ubi sic præcise a Clemente III. fuit responsum : *Respondemus quod Conjugum alteruter accusatus* (de Matrimonii defectu) *ante probatam accusationem jure , quod habet in altero , privari non possit* . Et *ex cap. Dominus* 2. *de secundis nuptiis* , ubi Lucius tertius supponit , si secundo Matrimonio bona fide contracto superveniat dubium de morte prioris conjugis, posse eum , qui bona fide contraxit, petere debitum , & alterum etiamsi mala fide contraxerit, posse reddere, ibi: *Super matrimoniis, quæ quidem ex vobis nondum habita obeuntis conjugis certitudine contraxerunt, id vobis respondemus, ut nullus amodo ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quod ab hac vita migraverit conjux; Si vero aliquis, vel aliqua id hactenus non servaverit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum; ei, quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod a se tamen noverit nullatenus exigendum; quod si post hoc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur*. Et ratio nostræ assertionis est, quia talis sic dubitans præmissa debita diligentia, & inquisitione habet ignorantiam invincibilem de invaliditate Matrimonii, ergo manet possessio pro validitate Matrimonii bona fide contracti, juxta *cit. cap. Si Virgo* 5. *caus.* 34. *quæst.* 1. & 2. ibi : *Bonæ fidei possessor rectissime dicitur, quandiu se possidere ignorat alienum*; adeoque manet in jure petendi debitum, cum melior sit conditio possidentis, & dubium superveniens bonæ fidei possessori obesse non debeat.

Et hoc ipsum a fortiori est dicendum, si dubium su- 47
perveniens, oriatur solum ex levi, ac temeraria credulitate, nam potest tale dubium ad consilium proprii Pastoris, seu Parochi deponi, ac debitum conjugale non solum licite reddi, sed etiam peti, textu expresso *in cap. Inquisitioni* 44. *de sentent. excommun.* ibi:

ibi: *Et quidem ad sui Pastoris consilium (conscientia levis, & temerariæ credulitatis explosa) licite potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale*.

48 Nec valet objicere contra nostram principalem assertionem, id quod Innocentius tertius prosequitur immediate dicere *in d. cap. Inquisitioni*, ibi: *Verum cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, quamvis non evidenti, & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet, ne in alterutro, vel contra Legem conjugii, vel*
49 *contra judicium committat offensam*. Non valet, inquam, quia ut optime respondet Cardin. De Lugo *tom. 1. disp. 17. n. 88.* vel Pontifex *in d. c. Inquisitioni* loquitur solum de conjuge, qui nondum adhibuit debitam, & sufficientem diligentiam pro cognoscenda veritate, ut volunt multi, quos sequitur Sanchez *lib. 2. de Matrim. disp. 41. quæst. 4. num. 53.* Vel etiam dato, quod universaliter loquatur, dicere possumus ex illo magis confirmari nostram conclusionem; nam alter conjux, qui erat possessor bonæ fidei, dicitur posse petere, & reddere; alter autem, dum habet dubium, non permittitur petere, quia nimirum in casu illius textus conjux non habebat dubium mere negativum, sed potius credulitatem, & opinionem positivam, de impedimento Matrimonii, ut constat ex verbis illius capitis; stante autem illa opinione de impedimento, & non stante opinione etiam probabili de negatione impedimenti, non poterat conjux petere, quia nullum habebat indicium saltem probabile de valore illius Matrimonii; Unde apparet, quod Innocentius III. *in d. cap. Inquisitioni*, ideo sic respondit, quia ille, de quo erat casus, ab initio mala fide contraxerat Matrimonium quia videlicet positive dubitabat de ejus valore, ut proinde sit casus similis illi, qui refertur *in cit. cap. Dominus 2. de secundis nuptiis*; ubi Lucius tertius, ut apparet ex suis verbis adductis supra *sub. num. 45.* respondet dubitantem de valore Matrimonii, quod contraxerat, nondum habita certitudine conjugis prioris præmortuæ, debitum interim a conjuge sua
50 exigere non posse. Hinc non facit objectio talis textus pro nostro casu, qui est de dubio superveniente Matrimonio jam bona fide contracto, adeoque licet sic dubitans petendo debitum post adhibitam debitam diligentiam se exponat periculo fornicationis materialis, non se exponit tamen periculo fornicationis formalis, cum ignorantia invincibilis in bonæ fidei possessore a peccato formali excuset. Nam Innocentii definitio locum habet quoties *conscientia pulsat animum ex credulitate probabili*. Hinc de valore Matrimonii bona fide contracti dubitans nisi *post debitam diligentiam, & inquisitionem factam* dubium deposuerit, a petendo abstineat.

51 Si conjux pro certo cognoscat invaliditatem Matrimonii; eo quod indubitanter sciat subesse impedimentum dirimens, quamvis hoc in facie Ecclesiæ probare nequeat, non solum non potest petere, sed nec reddere debitum, non obstante quod per sententiam judicialem Ecclesiæ (quæ de occultis non judicat,) vel etiam per excommunicationem ad id compellatur, aut ab altero conjuge, absque gravi scandalo, aut etiam absque manifesto vitæ periculo discedere nequeat. *Est communis*: & ratio est, quia in nullo casu potest quis scienter fornicari, seu alteri carnaliter commisceri extra legitimum Matrimonium; hoc enim est intrinsece malum; Unde talis potius in foro externo debet humiliter sententiam excommunicationis sustinere, ut expresse statuitur *in cap. Litteras 13. de restitut. spoliat.* ibi: *Cum mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos Lex divina (Levitici c. 18.) prohibuit, non possit hujusmodi viro sine peccato mortali carnaliter commisceri; quoniam omne, quod non est ex fide, peccatum est, & quidquid fit contra conscientiam ædificat ad gehennam: frustra in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cum illa contra Deum non debeat in hoc judici obedire, sed potius excommunicationem humiliter sustinere*. Idem declarat ipsemet Innocentius III. *in cap. Inquisitioni 44. de sentent. excommun.* ibi: *Credimus distinguendum, utrum alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine peccato mortali non valet carnaliter commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potius excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quam per carnale commercium peccatum operari mortale*. Talis enim conjux ex simili excommunicatione contra se lata non ligatur apud Deum, cum irrita, & invalida sit excommunicatio, quæ peccato mortali non nititur, ut ait Concilium Meldense *in cap. Nemo 41. caus. 11. quæst. 3.* nec proinde veræ Censuræ effectum producere valeat ut constat de mente Gelasii I. relat. *in cap. Cui est 46. dist. caus. 11. quæst. 3.* & de mente S. Hieronymi relati *in cap. quomodo 44. ead. caus. & quæst.* & de mente S. Augustini *in cap. Cæpisti 42. in cap. Quid obest. 50. & in cap. Etsi 13. ead. caus. & quæst.* Et expresse Glossa *in cap. Si quis 70. caus. 1. qu. 1.* ibi: *Quid ergo si Episcopus excommunicet? patienter ferat, nec curet, cum non ligetur apud Deum.* Quod autem ne- 52
queat conjux ab alio discedere absque gravi scandalo, aut etiam absque manifesto vitæ periculo, nihil refert, nam ut expresse dicitur *in Reg. 3. Juris: Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur*. Et occisus ex hac causa meretur pro servanda virtute supernaturali castitatis, & sic evaderet Martyr, nam non solum qui propter confessionem Fidei, sed etiam qui pro defensione aliarum virtutum supernaturalium moriuntur, Martyrii palmam consequuntur. Generaliter enim loquendo omnia virtutum opera, quatenus referuntur in Deum, sunt quædam Fidei protestationes, quia dum quis potius vult mori, quam Deum peccato quopiam offendere, ipso facto protestatur, Deum esse summum bonum, ac omnibus aliis bonis creatis præferendum; quod est Articulus Fidei Christianæ; Unde Sanctus Augustinus *ser. 250. de tempore* sic expresse dicit; *Christianis quotidiana Martyria deesse non possunt; Sicut enim Castitas, & veritas, & justitia, Christus est, sic & ille, qui eis insidiatur, persecutor est; Qui & in aliis defendere, & in se custodire voluerit, Martyr erit*.

Conjux, qui durante Matrimonio contraxit affi- 53
nitatem cum sua consorte, cognoscendo videlicet carnaliter ejus consanguineam in primo, vel secundo gradu, non potest petere debitum; *cap. Qui dormierit 30. caus. 27. qu. 2. cap. Si quis 1. de eo, qui* 54
cognovit ec. Licite tamen potest reddere, immo tenetur,

tur, textu expresso *in c. Discretionem 5. de eo qui cognovit* &c. ibi: *Nec affinitas, quæ post contractum legitime Matrimonium inter virum & uxorem inique contrahitur, ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit, cum suo jure non debeat sine sua culpa privari*, & *c. Tuæ fraternitatis* 10. *eod. tit.* ibi: *Vir ejus poterit, & debebit cum Dei timore debitum ei solvere conjugale, cum affinitas post Matrimonium inique contracta illi nocere non debeat, quæ ini-*

55 *quitatis particeps non existit*. Notanter autem fuit dictum *consanguineam in primo, & secundo gradu*, quia si esset consanguinea solum in tertio, aut quarto gradu, non incurreret pœnam non petendi debitum, prout teste Farinacio *in declar. super sess.* 24. *Conc. Trid. c.* 4. *de reformat. Matrim.* declaravit Gregorius XIII. his verbis *Sanctissimus Dominus noster Gregorius XIII. ex sententia Cong. dixit per hoc decretum sublatum censeri impedimentum quoque supervenientis affinitatis post contractum Matrimonium, quia si impedimentum dirimens sublatum est, quod majus est, ergo & illud, quod impedit, ne is per quem contracta est affinitas, sine peccato possit exigere debitum, quod minus est*.

56 Conjux voto simplicis castitatis adstrictus licite non potest petere debitum, tenetur tamen reddere; *cap. Quidam* 3. *cap. Carissimus* 12. *de conversion. Conjug. cap. Sunt qui* 19. *caus.* 27. *quæst.* 2. *cap. Si dicat* 1. *c. Notificasti* 2. *cap. Una sola* 6. & *c. Noluit.* 16. *caus.* 33. *qu.* 5. Et ratio est quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cum vovens se obstringat ad se abstinendum ab omni actu venereo; adeoque votum castitatis ab uno conjuge factum obligat semper, & pro semper quo ad ea, quæ cum Matrimonio sunt compatibilia; compatibile autem est non petere debitum, licet non reddere non sit compatibile. Nec valet dicere, quod hoc esset nimis difficile conjugi voventi, & nimis onerosum alteri conjugi non voventi, maxime si conjux non vovens sit mulier, quæ verecundabitur petere. Non valet, inquam, quia si conjugi voventi sit difficile, sibi imputet, & petat dispensationem, & onerosum alterius conjugis non voventis tollitur, ex quo conjux vovens possit reddere, non solum quando alter petit expresse, sed etiam quando ex signis, quæ inter conjuges sunt nota, advertit alterum conjugem optare, ut patet ex dictis supra *n.* 6. 7. & 8.

Articulus III.

Quo ad ea, quæ concernunt dispensationem super impedimento petendi debitum conjugale.

1 Præmisso quod dispensatio, ad hoc ut sit valida, debet dari ex legitima & juxta caussa, alias per Doctores communiter esset irrita, & invalida, & facta ex abusu potestatis concessæ, ex Apostolo 1. *ad Corinth. c.* 13. *n.* 10. *In ædificationem, & non in destru-*

2 *ctionem*. Possunt Episcopi ad petendum debitum dispensare cum conjuge, qui ante Matrimonium emisit votum perpetuæ castitatis, eoque ligatus nupsit. S. Antoninus 3. *par. tit.* 1. *c.* 22. §. 2. Joann. Andreas *in cap. Rursus qui Clerici, vel voventes num.* 6. & ibi Ancharan. *n.* 2. Præpositus *n.* 6. Angelus *verb. Matrimonium* 3. *impediment.* 5. *n.* 3. Ugolinus *de Matrim. cap.* 20. *n.* 10. Brunellus *de sponsalibus concl. n.* 4. Valentia 4. *part.* 10. *qu.* 5. Scotus *in* 4. *dist.* 37. *qu. unica art.* 1. Reiffenstuel *lib.* 4. *decretal. in appendice de dispensatione super impedimentis n.* 564. Rosignolus *de Matrimon. disp.* 12. *quæst.* 4. cum pluribus aliis contra Silvestrum *verb. dispensatio qu.* 9. *n.* 15. Guttierez *Canon. qq. lib.* 1. *c.* 23. *n.* 17. & varios alios. Et ratio est quia licet Episcopi hoc non possint de jure ordinario, prout notat Azor. *tom.* 1. *lib.* 11. *c.* 19. *qu.* 8. Toletus *lib.* 4. *c.* 18. *n.* 1. *dist.* 2. Graffius *in dec. par.* 1. *lib.* 1. *c.* 13. *n.* 80. Diana *part.* 1. *tract.* 11. *resolut.* 66. & alii, possunt tamen vigore consuetudinis, & communis praxis secundum quam omnes Episcopi scientibus Pontificibus & non reclamantibus, quo ad hoc jus petendi dispensant, consuetudo autem præscripta dat jurisdictionem per textum clarum in *cap. Cum contingat* 13. *de foro competenti*, & quidem juxta rectam rationem inducta est quoad originem, & continuationem hæc consuetudo, & praxis, quandoquidem possunt conjuges periculo incontinentiæ subesse, &c.

Possunt etiam Episcopi ad petendum debitum dispensare cum conjuge, qui post contractum Matrimonium, sive illud fuerit consummatum, sive non, emisit votum perpetuæ castitatis, sive cum, vel sine consensu alterius conjugis, sive ab illo solo, sive etiam ab altero conjuge seorsim, dummodo non fuerit emissum ab utroque conjuge cum reciproca conventione, & expressa renunciatione reciproci juris; Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 11. *a num.* 4. *ad octavum*; Aragonius 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 8. Joannes Angelus Bossius *de triplic. Jub. privileg. sect.* 2. *cas.* 20. *num.* 13. Basilius Pontius *lib.* 8. *de Matrimon. cap.* 9. *num.* 2. Bartholomæus a S. Fausto *lib.* 3. *Thesaur. Religios. quæst.* 79. Rosignol. *loco citato n.* 23. Reiffenstuel *loco cit. num.* 559. Sporer *tom.* 1. *tract.* 3. *in* 2. *præcept. Decalog. c.* 3. *num.* 76. & alii plurimi. Et ratio est, quia votum post contractum Matrimonium emissum ab uno conjuge, sive cum, vel sine consensu alterius conjugis, sive ab illo solo, sive etiam ab altero conjuge seorsim, quoties non est emissum cum reciproca conventione, & expressa renunciatione reciproci juris, licet videatur elici absolute, & perfecte, non potest tamen vere dici votum perfecte absolutum, & integræ castitatis, quia unus conjugum sine expressa renunciatione sui juris facta ab altero conjuge non potuit vovere absolutam, & integram castitatem in præjudicium alterius conjugis, cui reddere debitum ex justitia obligatur; vovit ergo solum castitatem partialem, & secundum quid, scilicet non petere debitum, quale votum secundum omnes non est reservatum Sum. Pontifici adeoque dispensabile ab Episcopis; Unde si Episcopi dispensando tollere possunt, & actu tollunt votum, quod est unica caussa, & radix impedimenti, utique etiam tollere possunt, & dispensando tollunt ipsum impedimentum, eo quod cessante caussa cesset effectus; *c. cum cessante* 60. *de appellat.* 3

Notanter autem fuit dictum, dummodo non fuerit emissum ab utroque conjuge cum reciproca conventione, & expressa renunciatione reciproci juris, quia vi hujus mutui contractus, & reciprocæ conventionis a petendo, & reddendo abstinendi licite, & valide, 4

ſide, abſolute, & integre voveant; & ſic cum in tali caſu utraque pars vi conventionis ſit liberata etiam ab obligatione reddendi debitum, conſequenter, votum libere obſervari poſſit, & debeat, ac votum ſit abſolutum, & perfectum ex parte utriuſque, & ideo reſervatum Summo Pontifici, *arg. Extrav. Et ſi Domini 5. de poenit. & remiſſ.* diſpenſare in illo Epiſcopi non poſſunt; Sanch. *lib. 9. de Matrim. diſp. 37. n. 10.* Sporer *loc. cit. n. 76.* Ancharan. *in c. Dudum, de convers. conjugator. n. 12.* Reiffenſtuel *loc. cit. n. 561.* cum Abbate, Innocent. Joan. Andrea, ibi citatis, & communiori tam Theologorum, quam Juriſperitorum; *arg. cap. Quod Deo, caus. 33. quæſt. 1.* ubi de mente S. Auguſtini ſic expreſſe habetur: *Quod Deo pari consensu voveratis, perseveranter usque in finem reddere ambo debuiſtis. A quo propoſito ſi lapsus eſt ille, tu saltem inſtantiſſime persevera.* Vide *artic. antecedent. sub num. 24.*

5 Nec valet objicere, quod ſicuti ex dictis *num. 2.* poſſunt Epiſcopi diſpenſare in petendo debito cum impeditis ratione voti perpetuæ & perfectæ caſtitatis ante Matrimonium emiſſi, ita etiam poſſunt cum impeditis ratione voti perpetuæ, & perfectæ abſolutæque caſtitatis poſt Matrimonium emiſſi. Non valet, inquam, quia abſolute negatur paritas; quia cum illis, qui obſtricti voto perpetuæ, & perfectæ caſtitatis, ante Matrimonium emiſſo, diſpenſant Epiſcopi ratione præſcriptæ conſuetudinis juſte, & rationabiliter introductæ, ad evitandum evidens incontinentiæ periculum in conjuge, qui numquam poſſet petere debitum, & tamen ſemper teneretur reddere, quod periculum minime intervenit in illis, qui poſt contractum Matrimonium cum reciproca conventione, & expreſſa renunciatione reciproci juris voveant perpetuam & perfectam caſtitatem, in ipſis enim non adeſt tale periculum, cum nulla pars debitum petere

6 & reddere licite poſſit. Unde ſicut pro iſtis nulla introducendi conſuetudinem diſpenſandi habetur juſta ratio, de nulla etiam diſpenſandi ſcitur conſuetudine Epiſcoporum, & conſequenter nulla habetur poteſtas diſpenſandi; Reiffenſtuel *loc. cit. n. 563.* Sanchez *de Matrim. lib. 8. diſp. 11. n. 10.* & alii.

7 Excipiuntur tamen caſus urgentis neceſſitatis, in quibus Epiſcopi diſpenſare poſſunt etiam in votis Summo Pontifici reſervatis, & conſequenter ſuper ipſorum impedimento petendi debitum. Sanchez *lib. 8. de Matrimon. diſp. 9. num. 22.* Rodriquez *t. 1. qq. Regul. q. 63. art. 6.* Navarrus *in Manual. c. 12. num. 77.* Silveſter *verb. votum 4. quæſt. 4.* Layman *lib. 4. tract. 4. cap. 8. num. 16.* Sporer *loc. cit. num. 71.* Reiffenſtuel *lib. 3. decretal. tit. 34. num. 37.* & alii paſſim. Et ratio deſumitur ex Epikeja; & rationabiliter præſumpta mente Summi Pontificis, nolle eum ſibi vota reſervare in quocumque caſu, ſed potius contentum eſſe, ut urgente gravi neceſſitate cum impedimento ipſum adeundi, poteſtas diſpenſandi devolvatur ad Epiſcopum proprium, ne alias animæ laqueis irretitæ in tam magno verſentur periculo. Tales autem caſus urgentis, & gravis neceſſitatis, in 8
quibus diſpenſare poſſunt Epiſcopi, ſunt illi, qui ratione peſtis, Belli, ſeu alterius hujuſmodi impedimenti, vel nullimode, vel niſi cum maxima difficultate poſſunt deferri ad Summum Pontificem, vel ſine gravi periculo, ſcandalo, aut tali malo poſſunt differri, ſeu ſuſpendi uſque ad obtentam diſpenſationem a Summo Pontifice, ut v.g. ſi ex dilatione Matrimonii uſque ad reſponſum Pontificis ex parte voventis, ſeu inter contracturos urgeat evidens, & proximum periculum incontinentiæ, ſi Matrimonium differri nequeat ſine gravi ſponſi, vel ſponſæ, vel eorum familiæ dedecore, ſi puella deflorata, proleſque naſcenda infamanda ſit; maxime ſi ſponſus, aut alias delinquens ſit morti jam proximus, & niſi gravidam ducat, naſcenda ſit proles illegitima, vel ſint orituræ graves diſcordiæ inter cognatos, & his ſimilia, de quibus Doctores citati, & præcipue Sanchez *lib. 2. de Matrimon. diſp. 40.* (*a*)

Inſuper poſſunt Epiſcopi diſpenſare ad petendum 9
debitum cum impedito ratione affinitatis contractæ, & cognationis ſpiritualis cum ſua conjuge. Ita quo ad primam partem Sanchez *lib. 8. de Matrimon. diſp. 12. n. 13.* Paludanus *in 4. diſt. 42. quæſt. 1. art. 3. concluſ. 2. n. 28. & concluſ. 3. n. 29.* Sotus *in 4. diſt. 37. q. unic. art. 2. colon. 4. verſ. dubium autem*, Corduba *in ſuo Quæſtionario lib. 1. q. 12. art. 2. diſt. 4. & 5.* Petrus Ledeſma *de Matrim. q. 58. art. 4. dub. 2. verſ. In hujus rei explicationem*, Silveſter. *verb. Matrimon. 8. q. 15. diſt. 7.* Vivald. *candelab. Sacrament. 1. p. n. 210.* Sa *verb. debitum n. 13.* Roſignolus *loc. cit. num. 27.* Reiffenſtuel. *loc. cit. num. 565.* Sorbus *in compend. privileg. verb. Abſolutio quo ad ſæculares 2. verſ. Tertio advertendum*, ubi citat communem. Et quo ad ſecundam partem, nempe de impe-

Nota Romani Theologi.

(*a*) Quæ circa Epiſcoporum poteſtatem diſpenſandi in aliquibus Matrimonii impedimentis docet Auctor, cum diſtinctione excipienda ſunt. Ac primo quidem, licet aliqua ipſis Epiſcopis in prædictis impedimentis facultas diſpenſandi competat, ea tamen non ordinaria, ſed extraordinaria prorſus cenſenda eſt. Ordinaria ſiquidem facultas diſpenſandi in lege a Superiore ſancita inferiori ineſſe minime poteſt; impedimenta autem Matrimonii vel a Generalibus Conciliis, vel a Summis Pontificibus ortum habent; atque adeo jure ordinario nequeunt in ipſis Epiſcopi utpote inferiores diſpenſare. Atque hanc eamdem poteſtatem diſpenſandi præſertim in impedimentis dirimentibus publicis minime Epiſcopis ineſſe multis demonſtrat Benedictus XIV. *in Synodo Diœceſana l. 9. cap. 2. editionis Romanæ anni 1755.* Per extraordinariam igitur facultatem poſſunt Epiſcopi diſpenſare in impedimentis occultis, dummodo tres ſimul iſtæ circumſtantiæ concurrant: prima, ſi Matrimonium ſit publice contractum, ſeu in facie Eccleſiæ, præmiſſis denunciationibus, & bona ſaltem unius fide ex juris aut facti ignorantia. Secunda, ſi ſit conſummatum, & ſine ſcandalo nequeant conjuges ſeparari. Tertia; ſi adiri nequeat facile prima Sedes, ſive a Pontifice diſpenſatio obtineri ob conjugum paupertatem, locorum diſtantiam, ſimileſque cauſas, & periculum peccandi ex tanta dilatione probabiliter timeatur. Si una ex his deſit circumſtantiis, debet per Ordinarium peti a Sede Apoſtolica diſpenſatio in forma Pauperum, ut docet Cabaſſutius *in theoria, & praxi Iuris Canonici lib. 3. cap. 27. n. 7.* Deinde poſſunt Epiſcopi diſpenſare in aliquo occulto impedimento, etiam ante contractum Matrimonium, ſi nequeat Summus Pontifex conſuli; nec poſſit Matrimonii contractus differri ſine ſcandalo, & illorum, qui nuptias celebrare debent, infamia,

impedito ratione cognationis spiritualis, tenet S. Antoninus 3. *p. tit.* 1. *cap.* 15. §. 3. Paludanus *loc. cit. q.* 1. *art.* 1. *conclus.* 1. *n.* 6. Vera Crux 1. *part. specul. art.* 57. *vers. sed contra*, Graffius 1. *part. decision. l.* 2. *cap.* 83. *n.* 12. Navarrus *Summa in c.* 16. *n.* 34. *vers. Interrogatus autem*, Valentia 4. *part. disp.* 10. *q.* 5. *punct.* 5. *in fine*, Ludovicus Lopez 1. *p. instruct. cap.* 85. *col.* 2. *vers. præterea si conjux*, Rosignolus *loc. cit. num.* 27. & alii passim. Et ratio quoad utramque partem est, quæ fuit assignata supra *n.* 2.

10 Eadem potestas dispensandi super impedimento petendi debitum conjugale competit etiam Capitulis, eorumque Vicariis Capitularibus Sede Episcopali vacante. Capitulum enim, seu ejus Vicarius Capitularis succedit in omnes actus jurisdictionis Episcopalis, demptis casibus in jure expressis; *cap. Cum olim* 14. *de majorit. & obedient & cap. unic. de majorit. & obedient. in* 6. ubi, sede vacante, Capitulo indistincte attribuitur Episcopalis jurisdictio his verbis: *Episcopali Sede vacante potest Capitulum seu is, ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis noscitur pertinere ec. c. Cum nullus* 3. §. *Episcopo, de temporibus ordinat. in* 6. ibi: *Sede Vacante Capitulum, seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere ec.* Et sic expresse tenet

11 Reiffenstuel *loc. cit. num.* 566. & alii passim. Item super impedimento petendi debitum dispensare potest Vicarius Generalis Episcopi; maxime si habeat specialem facultatem ab ipso Episcopo, ut communiter sustinent Doctores. Si autem non habeat hanc specialem facultatem, communius docent Doctores non posse dispensare; quia dispensatio est species quædam gratiæ, ac remissionis, quæ in generali concessione non venit; Rebuffus *in praxi Benefic. p.* 1. *tit. Forma Vicariatus n.* 54. *& sequent.* Guttierez *Canonic. qq. lib.* 1. *cap.* 19. *n.* 15. Monet. *de commut. ult. volunt. c. n.* 478. Sbroz. *lib.* 2. *q.* 34. *n.* 2. Peregrin. *in praxi Vicarior. p.* 1. *sect.* 2. *subsect.* 2. *n.* 52. & alii. Unde non potest Vicarius Generalis absque speciali mandato dispensare in irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, sicuti potest Episcopus in vim Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.* quia Concilium hanc facultatem non tribuit Vicario Generali, nisi specialem commissionem ad hoc habenti, prout patet ex præcisis verbis ejusdem; ibi: *Per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum.* Rebuffus *l. c. n.* 45. Barbosa *p.* 3. *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 54. *n.* 121. Garcias *p.* 5. *de Benefic. c.* 8. *n.* 47. *&* 48. Engel *lib.* 1. *tit.* 28. *n.* 10. Reiffenstuel *lib.* 1. *decret. tit.* 28. *num.* 87. & alii.

12 Regulares Mendicantes, aliique omnes cum ipsis communicantes possunt dispensare ad petendum debitum tam super impedimento proveniente ex voto simplici Castitatis perpetuæ ante, vel post contractum Matrimonium inito, quam super impedimento proveniente ex contracta affinitate ratione copulæ habitæ cum consanguinea, vel consanguineo etiam in primo, & secundo gradu alterius conjugis; *Est fere communis*; primam partem docent specialiter Sanchez *lib.* 8. *de matrimon. disput.* 16. *num.* 3. Vera Crux 1. *part. specul. art.* 15. Rodriquez *tom.* 2. *seqq. Regul. qu.* 63. *art.* 2. Quintanadvenas *singular. tract.* 9. *singul.* 2. *num.* 5. Henriquez *lib.* 12. *de Matrimon. cap.* 2. *num.* 9. Reiffenst. *loc. cit. nu.* 568. Bonagratia Habsensis *verb. dispensatio numer.* 148. *& verb. Privilegium num.* 420. §. *Viri quoque gravissimi*, P. Bassæus *tom.* 2. *verb. Privilegium num.* 8. Hurtado, Sorbus, & alii, qui communiter probant conclusionem ex privilegio a S. Pio V. concesso nobis Franciscanis de Observantia 26. *Octobris* 1569. uti refertur in compendio meritissimæ Societatis Jesu, *tit. dispensatio* §. 4., & in compendio Minorum, *tit. dispensat.* post adnotationem Capuccini. Et hoc insuper probatur, quia possunt supradicti Regulares dispensare in omnibus votis, in quibus jure ordinario possunt dispensare Episcopi, ut clare patet ex pluribus privilegiis Summorum Pontificum, & signanter Innocentii VIII. Eugenii IV. Martini V. Pauli III. Gregorii XIII. ut videri potest in compendiis privilegiorum Dominicanorum, Minorum, Augustinianorum, Carmelitarum, Societatis Jesu &c. Atqui Episcopi possunt dispensare ad petendum debitum super impedimento proveniente ex voto simplici Castitatis perpetuæ ante, vel post contractum Matrimonium inito, ut patet supra *num.* 2. *& seq.* ergo idem poterunt etiam Regulares.

Quo ad secundam partem docent specialiter Sanchez 13
lib. 8. *de Matrimon. disp.* 16. *num.* 8. Vera Crux 1. *p. specul. art.* 23. *in fine*; Henriquez *lib.* 11. *de Matrim. cap.* 15. *num.* 11. Quintanadvenas *singular. tractat.* 6. *singul.* 3. Reiffenst. *loc. cit. n.* 571. Sorbus *in compendior. privileg. verb. Absolutio* 2. *quo ad sæculares*, & alii, qui communiter iterum probant conclusionem ex privilegio vivæ vocis oraculo nobis Franciscanis de Observantia a S. Pio V. concesso his verbis: *Possunt dicti Confessarii, si sint viri docti, & in forma Concilii Tridentini approbati, ex commissione Provincialis dispensare in foro conscientiæ ad petendum debitum cum his, qui consanguineum, vel consanguineam sui conjugis post Matrimonium cognoverunt.*

Quia tamen adducta privilegia non satis videntur 14
probare, ex quo fuerint concessa solum vivæ vocis oraculo, & privilegia vivæ vocis oraculo concessa revocata sint a Gregorio XV. 2. *Junii* 1622. Constit. incipen. *Romanus*, & ab Urbano VIII. 20. *Decembris* 1631. Constitut. incipient. *Alias felicis*, ideo probatur efficacius ex privilegio Eugenii IV. quod non vivæ vocis oraculo, sed per Bullam concessit Benedictinis Congregationis Cassinensis 1436. *pridie Kalendas Julii*; & refertur in Bullario Cassinen. *To.* 1. *Constit.* 36. quam etiam alii allegant Doctores, præsertim Murga *to.* 2. *disquisit. moral. disquisit.* 1. *dub.* 13. *n.* 121. Et quamvis in præfata Bulla expresse non contineatur facultas dispensandi cum incestuosis conjugibus ad petendum debitum, tamen Julius II. expresse declaravit hanc potestatem vi dictæ Bullæ Eugenianæ esse concessam, & suam ipsam declarationem notificari fecit a Ludovico S. Marcelli Presbytero Cardinali, & Maximo Pœnitentiario, & Officiali Papæ, & ab eo Sigillo Officii Pœnitentiariæ subsignatam; quæ (teste Murga) Authentico Cassinensi Bullario est inserta tenoris sequentis: *Nos igitur auctoritate Domini nostri Papæ, cujus Pœnitentiariæ curam gerimus, & de ejus speciali, & expresso mandato, super hoc vivæ vocis oraculo nobis facto, ut tam vigore concessionis Apostolicæ prædictæ, quam verborum hujusmodi in illa appositorum, vos, & pro tempore existentes*

stentes dictorum Monasteriorum Abbates, Priores,
Præsidentes, & Monachi prædicti, conjugatos hujus-
modi, qui post contractum Matrimonium consangui-
neas uxorum suarum cognoverunt, vel uxores, quæ a
consanguineis virorum suorum se carnaliter cognosci
permiserunt, a talibus excessibus absolvere & eis sa-
lutarem pœnitentiam injungere, nec non cum eis, &
eorum quolibet, ut non obstante affinitate superveniente
debitum Conjugale reddere, & exigere valeant, dis-
pensare libere, & licite valeatis, ac possint, ac va-
leant, perpetuo declaramus, in contrarium non obstanti-
bus quibuscumque.

15 Nec valet dicere, quod hæc declaratio sit facta,
seu concessa a Julio II. solo vivæ vocis oraculo, &
consequenter sit revocata per citatas Constitutiones
Gregorii XV. & Urbani VIII. Non valet, inquam,
quia licet in citatis Constitutionibus sint revocata pri-
vilegia solo vivæ vocis oraculo concessa; non sunt
tamen revocatæ declarationes; quæ vivæ vocis ora-
culo fiunt super privilegiis Bullatis, quia tales de-
clarationes nil novi concedunt, sed præcise quod
16 jam concessum est, declarant. Tum quia Urbanus
VIII. ex post die scilicet 11. Aprilis 1635. Constitu-
tione incipien. *Alias felicis* declaravit oracula vivæ
vocis facta Officialibus Papæ adhuc vigere, & suam
sortiri vim, ac si prædictæ duæ Constitut. citatæ sub
*num.*14. quod ad illos non emanassent, ibi: *Motu*
proprio, certaque scientia, ac matura deliberatione
nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine; Offi-
ciales, seu Ministros prædictos, quibus alias ante ema-
natas prædictas Constitutiones ex officiorum suorum au-
ctoritate, & prærogativa de oraculo per eos a Roma-
nis Pontificibus pro tempore existentibus, habito, fides
haberi solebat, quo ad ea, quæ, ut præfertur, ad
cujuslibet eorum officium, seu munus, quo funguntur,
pertinent, in Litteris, etiam nostris prædictis, super
revocationem Oraculorum hujusmodi emanatis, mi-
nime comprehensos fuisse, nec esse, nec comprehendi de-
bere declaramus, & decernimus, & ad abundan-
tiorem cautelam eosdem Officiales, seu Ministros ad-
versus easdem Constitutiones, quatenus opus sit, re-
stituimus, & plenarie reintegramus in omnibus,
& per omnia, perinde ac si, quo ad illos, prædictæ
Constitutiones non emanassent. Cardinalis autem Lu-
dovicus S. Marcelli erat tunc Officialis Domini Pa-
pæ, utpote suus Maximus Pœnitentiarius, ut patet
ex propriis suis verbis adductis supra *sub num.*14. in
fine, adeoque Oraculum vivæ vocis ei a Iulio II.
factum adhuc viget, & remanet in plenaria sua vi,
17 & virtute, & consequenter &c. Tum etiam quia gra-
vissimi Auctores, teste Bassæo *tom.*1. *verb. Privile-*
*gium, num.*8. *vers. Quartum est*, tenent, Gregorium
XV. & Urbanum VIII. ea sola vivæ vocis oracula re-
vocasse, quæ non sunt confirmata per Bullam alicu-
jus Pontificis ex certa scientia, sed plures Summi
Pontifices ex certa scjentia confirmarunt privilegia
Minorum etiam vivæ vocis oraculo concessa, uti S.
Pius V. Gregorius XIII. Paulus V. & signanter Cle-
mens VIII. 20. *Decembr.* 1595. Constitut. incip. *Ra-*
*tio Pastoralis sub §.*3. ubi omnia, & singula privile-
gia Fratribus Minoribus per Romanos Pontifices con-
cessa, *etiam per solam signaturam, etiam vivæ vocis*
Oraculo . . . approbat, confirmat, ac innovat, per-
petuamque roboris firmitatem obtinere, & firmi-
ter observari decernit. Unde cum talia privilegia 18
sic confirmata, & innovata jam in Bullas transierint
teste Hurtado apud Bussæum *loc. citat. vers. Quintum*
est; licet omnia vivæ vocis Oracula essent revocata
per Gregorium XV., & Urbanum VIII. ista tamen
adhuc valere communis jam refert sententia, ut ex-
presse dicit Bonagratia Habsensis *in compendiosa Sum-*
*mula in select. qq. Regular. verb. Privilegium, nu.*420.
§. Viri quoque gravissimi.

Confessarii Regulares possunt valide, & licite di- 19
spensare super impedimento petendi debitum ratio-
ne voti, ante, vel post matrimonium emissi, licet
non sint ad hoc specialiter deputati a suis Superiori-
bus Majoribus. *Est communis.* Et ratio est, quia
certum est, quod Confessarii Regulares possunt vi
suorum privilegiorum absque ulla speciali deputa-
tione, vel licentia Superioris dispensare in votis:
ergo etiam in impedimentis petendi debitum ex solis
votis provenientibus; nam si dispensando tollere pos-
sunt, & actu tollunt votum, quod est unica causa,
& radix impedimenti, utique etiam tollere possunt,
& dispensando tollunt ipsum impedimentum, eo
quod ut jam dictum est *num.*3. cessante causa cesset
effectus; *cap. Cum cessante* 60. *de appellat.* Super im- 20
pedimento tamen petendi debitum ratione affinitatis
contractæ ex copula post contractum Matrimonium
habita cum aliqua, vel aliquo sui conjugis consan-
guinea, vel consanguineo in primo, vel secundo
gradu, probabilius est non posse dispensare, nisi
habeant ad hoc specialem commissionem, & licen-
tiam a suis superioribus majoribus, puta Generali-
bus, Provincialibus, & hujusmodi; Rodriquez *to.*1.
*qq. Regul. quæst.*63. *art.*1. Portel. *in dub. Regul. verb.*
*Confessar. num.*23. Henricz *disp.* 4. *de voto quæst.*6.
*num.*68. Peyrin. *tom.*2. *quæst.*1. *c.*4. *§.*4. *num.*76. Fe-
lix Potestas *tom.*1. *par.*4. *cap.*11. *de Sacrament. Ma-*
*trimon. num.*4303. Murga, & alii satis communiter,
sustinentes nequidem Superiores locales dispensare
posse ad petendum debitum, nisi habeant specialem
commissionem, seu licentiam a Provinciali, vel Ge-
nerali. Et ratio est, quia in memoratis privilegiis ex-
presse requiritur, ut Confessarii ad hoc specialiter de-
putentur, seu specialem commissionem, & licentiam
a Provinciali habeant, ut patet legenti verba Privile-
giorum; *Privilegia autem non plus operantur, quam*
verbis exprimunt, juxta commune axioma DD. *arg.*
cap. Porro 7. *de privilegiis*, ibi: *Quod totum inspectio-*
ne privilegiorum suorum plenius advertere potest, & se-
cundum quod inveneris, ita observes. Et cap. Recepi-
mus 8. *eod. tit.* ibi: *Inspicienda sunt ergo privilegia, &*
ipsorum tenor est diligentius attendendus.

Non desunt tamen Doctores magni nominis, qui 21
expresse tenent posse Confessarios Regulares etiam si-
ne speciali commissione, & licentia Provincialis, vel
Generalis dispensare super impedimento petendi de-
bitum ratione affinitatis contractæ ex copula post con-
tractum matrimonium habita cum aliqua, vel aliquo
sui conjugis consanguinea, vel consanguineo in pri-
mo, vel secundo gradu. Ita Diana *part.* 5. *tract.*13.
*resol.*46. citans etiam Cœlestinum *in Compend. Theo-*
*log. Mor. tr.*8. *c.*15. Eamdem docet Anton. a Spiritu
Sancto *in Director. Reg. part.*1. *tract.*2. *disp.*1. *sect.*2. *§.*3.
*num.*112. citans Leand. Martin. a S. Joseph, Bordon.
& alios dicentes quod licet Eugenius IV. & S. Pius V.
con-

concesserint privilegium cum clausula, ut Confessarii Regulares pro eo practicando specialem debeant habere commissionem, & licentiam Provincialis, tamen postea Pontifices Successores idem privilegium aliis Regularibus communicaverint sine simili restrictiva. Et expresse sustinet Reiffenstuel *lib.4. Decr. in Append. de dispensat. super impedimentis n.577. cum sequentibus*, adducens privilegium Bullatum concessum PP. Augustinianis a Leone X. quod cum his, qui in primo affinitatis gradu scienter, aut ignoranter contraxerunt, modo notorium id non fuerit, neque judicium productum dispensare valeant, ut de novo contrahant, & in eodem contracto Matrimonio remaneant, prole etiam legitima. Ita tenor privilegii prout refertur ex Bulla d. Leonis X. a Richardo Roffensi Episcopo in suo libello de causa Matrimonii Regis Angliæ, a quo Rege in odium fidei Catholicæ fuit occisus, & a Cassaing. *de privilegiis Regul. tract. 5. c. 5. propos. 3.* a Vera Crux *2. p. speculi aurei art. 27. vers. Et hoc confirmavi expresse, & ab aliis*. Cum enim,
22 ut dicit Reiffenstuel *loc. cit. num. 579.* vi dicti privilegii ab ipso allegati *loc. cit. num. 543.* possint Confessarii Regulares Mendicantes legitime approbati, & expositi absque ulla speciali deputatione, vel licentia superioris, dispensare in foro Conscientiæ cum conjugatis super impedimento affinitatis dirimente, itaut Matrimonium nulliter contractum revalidare, in eoque permanere, debitumque petere, ac reddere valeant, multo magis poterunt super eodem affinitatis impedimento solam petitionem debiti impediente dispensare, juxta *Regulam 53. Juris in 6.* ibi: *Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus*, etiam in materia privilegiorum, si majus, & minus sunt ejusdem ordinis, & minus in majori includatur, uti in præsenti, quia potestas dispensandi super impedimento dirimente implicite, etiam includit potestatem dispensandi super impedimento petendi debitum utpote quod libere petere possunt conjuges incestuosi statim ac sunt dispensati super impedimento affinitatis dirimente, cum quo contraxerunt. Hinc dicto Privilegio Confessarii absque ulla speciali licentia in foro conscientiæ secure uti possunt; præsertim cum in dispensatione ad petendum debitum non agatur de valore Sacramenti, sed tantum de honestate actus. Hactenus ad litteram Reiffenstuel.

ARTICULUS IV.

Matrimonium quoad Denunciationes.

1 DEnunciationes matrimoniales sunt proclamationes, seu notificationes publicæ de Matrimonio duorum inter se contrahendo, in Ecclesia coram populo congregato faciendæ, ad hoc, ut, si quis aliquod dirimens, aut impediens impedimentum inter contrahere volentes sciat, possit adhuc in tempore manifestare. *Est in re communis*; *arg. cap. Cum inhibitio 3. de clandestina desponsat.* & Concil. Tridentr.
2 *sess. 24. de reformat. matrim. cap. 1.* Si Matrimonium contrahatur sine legitima dispensatione, absque præviis denunciationibus, Parochus, & contrahentes, sicuti & testes dolose assistentes peccant mortaliter: *arg. c. Cum inhibitio 3. de clandestin. despons. §. 1.* ibi: *Statuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Ecclesiæ Presbyteros publice proponantur competenti termino præfinito, ut citra illum, qui voluerit, vel noluerit, legitimum impedimentum apponat*. Et Concil. Trid. *sess. 24. de reform. matrim. cap. 1.* ibi: *Sacri Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhærendo præcipit, ut in posterum, antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis inter Missarum solemnia publice denuncietur, inter quos matrimonium sit contrahendum; quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponitur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur*. Quæ leges, ut vides, graviter obligant, & consequenter a contemnentibus ipsas graviter peccatur, ut cum communi docent Sanchez *lib. 3. disp. 5. num. 6.* Navarrus *in Manual. cap. 16. n. 36.* Layman *lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. num. 9.* Pignatell. *tom. 4. consult. 147.* Monacelli *tom. 3. tit. 2. form. 5. n. 2. & sequent.* Reiffenstuel. *lib. 4. decret. tit. 3. n. 4.* & cum plurimis aliis a se citatis Barbosa *de offic. Episcop. part. 2. allegat. 32. n. 2.* Card. de Luca *de matrimon. disc. 3. num. 7.*

Hinc graves pœnæ infliguntur omittentibus culpabiliter tales denunciationes. ut patet *in dict. cap. Cum inhibitio §. Si quis, & §. Sane* & in Concil. Trident. *dict. sess. 24. de reformat. matrim. cap. 1.* Pœnæ autem tam graves non possunt infligi ob solum peccatum veniale, cum pœna debeat correspondere delicto; *arg. cap. Felicis 5. de pœnis in 6. §. illud*, ibi: *Judex in talem pœnam metiatur ex culpa, ut secundum quod excessus exegerit, vindicta procedat*. Pœnæ igitur determinatæ contra contrahentes sine denunciationibus, sunt istæ. Prima quod si sine denunciationibus cum impedimento dirimente contrahunt proles procreatæ sint illegitimæ, etiamsi dicant se impedimentum ignorasse, *cit. cap. Cum inhibitio §. Si, quis* ibi: *Siquis vero hujusmodi clandestina, vel interdicta conjugia inire præsumpserit in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta prorsus illegitima censeatur de parentum ignorantia nullum habitura subsidium*. Secunda pœna est, quod eis sit adempta spes impetrandæ dispensationis super tali impedimento. Concil. Trident. *sess. 24. de reform. matrimon. cap. 5.* ibi: *Quod si ignoranter id fecerit, siquidem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subjiciatur pœnis (scilicet separetur, & spe dispensationis consequendæ careat) non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salubria præcepta temere contempsit*. Tertia pœna est, quod præsumentibus contrahere Matrimonium, omissis etiam in gradu permisso denunciationibus, condigna pœnitentia injugatur; *cit. c. Cum inhibitio 5. §. Sane*, ibi: *Sed his qui taliter præsumpserit etiam in gradu concesso copulari, condigna pœnitentia injungatur*. Quæ pœnitentia cum ibi non sit præscripta, debet arbitrio Judicis irrogari; *arg. cap. de caussis de Officio Delegat.* Sacra Congreg. Concil. teste Sellio *in select. Canon. cap. 21. n. 10.* Pignatell. *tom. 4. consult. 147. n. 17.* censuit debere his taliter contrahentibus imponi pœnam Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, & nullo modo ab illo, nisi publica pœnitentia peracta, esse absolvendos.

Pœna determinata in jure contra Porachos præsumentes interesse Matrimoniis omissis denunciationibus,

bus, vel contemnentes prohibere similia clandestina matrimonia, est suspensio ab officio per triennium; & etiam gravior pœna arbitrio Judicis inferenda, si culpæ qualitas exegerit; *cit. cap. Cum inhibitio §. Sane*, ibi: *Sane si Parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam Regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas exegerit*; concordat Concil. Trident. *cit. sess.* 24. *de reformat. matrim. c.* 1. Hæc autem pœna suspensio-
8 nis non est latæ, sed ferendæ sententiæ: ut clare indicat verbum illud in textu: *Suspendatur*; *Sic Com-*
9 *munis*. Contra testes dolose talibus clandestinis Matrimoniis præsentiam præstantes, licet nulla determinata pœna sit a jure imposita possunt tamen ab Ordinariis pœna arbitraria puniri, ut cum multis a se citatis tenet Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 147. *num.* 18. Monacell. *tom.* 3. *tit.* 2. *form.* 5. *n.* 4. & sic censuit *Sacra Congreg. die* 10. *Februarii* 1629. in qua propositis sequentibus dubiis.

10 1 *An Episcopus possit punire contrahentes Matrimonium contra ejus prohibitionem contractum.*

2 *An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa justa dissentiente?*

3 *An eos, qui contrahunt omissis denunciationibus?*

4 *An possit punire testes intervenientes in prædictis casibus?*

5 *An possit in eisdem casibus punire pœnis pecuniariis locis tamen piis applicandis*; *Sacr. Congr. &c.*

Ad 1. 2. *&* 3. *respondit Episcopum posse.*

Ad 4. *posse, quatenus testes sint in dolo.*

Ad 5. *pariter respondit posse.*

11 Et eadem Sacra Congregat. Concilii *in Boven.* 28. *Jannarii* 1690. respondit, quod Episcopus contra eos, qui Parochum dolose compulsum adesse curarent, & Matrimonium sine denunciationibus contrahere præsumerent, potuisset in Synodo in subsidium pœnæ pecuniariæ (si ista esset inexigibilis) imponere etiam pœnam excommunicationis juxta quintum decretum Concilii Provincialis Mediolan. quod admittit Cardin. de Luca *de Matrim. disc.* 2. *num.* 7. *vers. opponebatur*, Pignatell. *tom.* 3. *cit. consul.* 147. *num.* 17. Monacell. *t.* 3. *tit.* 2. *formul.* 5. *num.* 4.

12 Denunciationes debent fieri tribus diebus festivis continuis inter Missarum solemnia, textu expresso in Concil. Trident. *loc. cit.* ibi: *Antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis inter Missarum solemnia publice denuncietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum*. Præfati tres dies festivi pro
13 denunciationibus matrimonialibus non debent sibi immediate succedere, uti succedunt Festa Paschalia, Pentecostalia, & Natalitia, sed inter unam, & alteram denunciationem unus saltem, vel duo dies interponi debent, ut populus sufficiens habeat apponendi, aut impedimenta detegendi tempus, qui est finis legis, & sic fuit statutum in Conc. Coloniensi III. *tit. Censur. c.* 32. ibi. *Tribus diebus festis a se invicem distantibus*; & similiter in Moguntino IV. *cap.* 33. & ita tenent Vincentius de Justis *c.* 19. *de Matrimon. Clandestino num.* 197. Reginald. *l.* 31. *num.* 225. Coninch. *disp.* 28. *num.* 47. Aloys. Riccius *in praxi rerum Fori Eccles. resolut.* 44. *num.* 4. & cum aliis Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat.* 32. *n.* 12. & supra Trid. *sess.* 24. *de reform. matrimon. cap.* 1. *nu.* 19.

Parochus non peccat mortaliter, si uno, vel altero 14
die festo omittat denunciationes, dummodo inter unam, & alteram multos dies festos non interponat; nam si multos dies Festos interponeret, peccaret mortaliter, quia faceret contra prohibitionem Ecclesiæ in re gravi, & ob magnum temporis intervallum, seu moram fieri posset, ut Parochiani tardiores evaderent ad deferenda impedimenta, & interim obliviscerentur præcedentium denunciationum; Reginald. *lib.* 31. *num.* 226. Sanchez *disput.* 6. *cap.* 8. Coninch. *disp.* 27. *dub.* 5. *num.* 46. & cum variis Barbosa *de offic. & potest. Episcop. d. allegat.* 32. *num.* 12. Qui intra duos menses post denunciationes 15
factas Matrimonium non contraxit, non potest illud inire, nisi aliæ denunciationes, vel saltem una, aut duæ arbitrio Episcopi repetantur, & sic decisum fuisse a Sacra Congregatione referunt Bellarm. & Farinac. *ad c.* 1. *sess.* 24. Concil. Trid. *de reform. matr.* teste Panimol. *part.* 3. *dec.* 173. *annot.* 1. *num.* 28. quamvis alii dicant decisum fuisse pro termino quatuor mensium. Et de facto in Rituali Romano præscribitur terminus duorum mensium, ita ut nisi infra dictum tempus Matrimonium celebratum fuerit, sint denunciationes repetendæ, cui tutius est inhærere, ut recte dicit Corrad. *in prax. dispens. Apostol. lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 22. Denunciationes quando omit- 16
tuntur, debent infra octo dies fieri a die contracti Matrimonii, & interim non debet matrimonium consummari; Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Referunt Barb. *l. cit. num.* 55. & de Justis *l. c. n.* 199. Chamerata, & alii.

Denunciationes non possunt fieri diebus ferialibus, etiam cum dispensatione Episcopi; Sic decisum fuisse a Sacra Congr. refert *praxis Neapolit. cap.* 25. *num.* 10. quam refert Riccius *in praxi fori Ecclesiastici resolut.* 224. *n.* 3. *in nova impress.* & Barbosa *loc. cit. num.* 14. Episcopus enim non potest dispensare super conciliari dispositione, cum inferior non possit se ingerere in lege superioris; *c. Cum inferior, de Majorit. & obedien.* Possunt tamen fieri in die Pro- 18
festo; & quando ingens populi multitudo ad Ecclesiam accedit, ut contingere solet in Concionibus, Processionibus, Litaniis, cum Concilii fini hoc modo satisfiat ratione magni populi concursus; qui autem satisfacit fini, & intentioni legis, satisfacit Legi ipsi; *arg. c. Humanæ aures* 11. *caus.* 24. *q.* 5. ibi: *Non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem, & intentionem, quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni*; *& l. Scire* 16. *ff. de Legib.* ibi: *Scire Leges, non hoc est, verba earum tenere, sed vim, & potestatem*; Sic Sanchez *lib.* 3. *disp.* 7. *n.* 9. Reginald. *lib.* 31. *n.* 227. Guttier. *de matrim. c.* 56. *n.* 8. Layman *l.* 5. *tr.* 10. *cap.* 4. *n.* 9. & alii passim cum Barbosa *loc. cit. n.* 15.
Immo denunciationes valide fieri possunt etiam extra 19
Ecclesiam, & Missarum solemnia, si magnus adsit populi concursus, & locus aptus sit, ut ad multorum notitiam perveniat; *Sic doctores mox citat.* propter eamdem rationem. Denunciationes Matrimo- 20
niales ex justa causa possunt etiam fieri diebus festivis dum cantantur Vesperæ; Sacr. Congreg. Concil. in *Avenionen.* 25. *Octobr.* 1586. *lib.* 4. *decreti fol.* 188. De- 21
nunciationes Matrimoniales an fieri debeant in Missa Parochiali, vel Conventuali in illa Ecclesia, quæ est simul Parochialis, & Collegiata, relinquitur Parochi ar-

arbitrio, quando pro utraque est populi concursus;
22 Sac.Congr.Concil.*in Novarien.1. Julii* 1724. Denunciationes Matrimoniales possunt fieri eo tempore, quo nuptiæ prohibentur. Sacra Congreg.Episcop.18.
23 *Decembr.* 1589. Vicarius Generalis non potest impedire, ne Parochus faciat Matrimonii denunciationes absque sua licentia; Sacra Congr. Concil. 27. *Maii* 1627.
24 Denunciationes faciendæ sunt a proprio contrahentium Parocho, vel ab alio substituto ab ipso Parocho textu expresso in Concil. Trident. *loc.cit.* ibi: *A proprio contrahentium Parocho*, & sic communis Doctorum. (*a*).
25 Si sponsi sint ex diversis Parochiis, debent fieri denunciationes in utraque Parochia. Sic decisum fuisse a Sac. Congr. Conc. refert Sanch. *lib.3.disp.6.n.* 4. & Bosco *p.5.disp.21.sect.*10.ex Farinac.his verbis: *Quando Matrimonium contrahitur inter duos de diversis Parochiis, debent in ambabus fieri denunciationes*. Et sic etiam statuitur in Rituali Romano de Sacramento Matrimonii, ibi: *Si vero vir, & mulier Parochiæ sint diversæ, in utraque Parochia fiant denunciationes*. Si
26 contrahentes plura habuerint domicilia, seu plures Parochias, debent fieri denunciationes in Parochia, in qua actu habitant cum vero animo ibi permanendi ut salvetur dispositio Concil.Trid.quod denunciationes fiant *a proprio contrahentium Parocho*, qualis est Parochus, in cujus Parochia contrahentes habitant tempore, quo Matrimonium intendunt contrahere, ut teste Bosco *p.* 5. *disp.* 11. *sect.* 10. *n.*400. declaravit Sac. Congr. his verbis: *Proprius Parochus est, in cujus Parochiis contrahentes habitant tempore, quo Ma-*
27 *trimonium contrahitur*. Ab aliis autem Parochiis, in quibus habitarunt in ætate capaci contrahendi Matrimonium, vel canonica impedimenta ad ipsum, debent referre suum proprium statum liberum legalitate illius Parochiæ, & Diœcesis Ordinarii munitum & exaratum ad normam Instructionis a suprema, & universali Inquisitione editæ 21. *Augusti* 1670. & a Clemente X. confirmatæ in sua Constitutione incip. *Cum alias*, seu etiam ad normam Litteræ Encyclicæ a Sacra Congregatione S. Officii directæ omnibus
28 Ordinariis sub die 1. *Octobris* 1699. Denunciationes Matrimonii contrahendi inter exteros non sunt faciendæ a Parocho sine licentia Ordinarii S. Congr. Episc. & Regul. 20. *Decembris* 1692., *& S. Cong. S. Officii. in dicta Instructione sub n.*7. Denunciationes
29 in Missarum solemniis publicare non possunt Regulares. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii referunt Lezana *in Summ.quæst. Regul.cap.*12.*n.*41. *vers. ad* 6. & Barbosa *in Summ. Apostolicar. dec. verb. Denunciationes Matrimoniales num.* 5.
30 Ex justa causa potest Ordinarius remittere denunciationes Matrimoniales; Concil. Trid. *cit.sess.*24.*de reform.matrim.c.*1. ibi: *Nisi Ordinarius ipse judicaverit, ut prædictæ Denunciationes remittantur, quod illius prudentiæ, & judicio S. Synodus relinquit*. Tales 31
denunciationes potest remittere etiam Vicarius Generalis absque ulla speciali commissione, aut mandato; Vicarius enim Generalis est vere Ordinarius, habetque veram Jurisdictionem Ordinariam, & quidem eamdem cum Episcopo; *arg.c.Romana* §.1. *de appell. in* 6.juncta Gloss. *ibid.verb.Generaliter*, & alia Glossa *in c.Licet* 2.*verb.Officialem*, *de Offic. Vicarii in* 6. & ideo a Vicario Generali non datur appellatio ad Episcopum, textu expresso *in c. Non putamus* 2. *de consuetudine in* 6. ibi: *Non putamus illam consuetudinem quantocumque tempore de facto servatam consonam rationi, quod ab Officiali Episcopi ad eumdem Episcopum valeat appellari: Ne ab eodem ad seipsum, (cum sit idem auditorium utriusque) appellatio interposita videatur*. Et sic fere communiter tenent Doctores cum Barbosa *loc.cit.num.*29. De Justis *loco cit. n.* 202. Sanchez *l. c. n.* 10. plurimos alios citantibus. Sic etiam 32
dispensare possunt in denunciationibus Matrimonialibus omnes alii Prælati Ecclesiastici, seu Abbates, qui jurisdictionem quasi Episcopalem in aliquo Territorio obtinent sine ulla subjectione ad aliquem Diœcesanum; isti enim sunt vere Ordinarii; *l.More majorum*, *ff.de jurisd.omn.Jud.c.Ordinarii* 3. *de offic. Ordinar. in* 6. juncta Glossa *ibid.verb.Locorum*. Omnis autem Ordinarius habet talem potestatem, quia cum Tridentinum *d.sess.*24.*de reform. Matr. c.*1. *indistincte* loquatur de Ordinario, de eo indistincte venit intelligendum; *argum. cap. Quia circa* 22. *de Privileg.* Sic Sanchez *lib.* 3. *disp.* 7. *num.*4. Navarrus *lib.* 4.*consil.de clandest.in dispens. consil.*2. Reiffenstuel *l.* 4. *decret.tit.*3.*n.*34. De Justis *loc.cit.num.*207.*& sequent.* cum plurimis aliis, Barbosa *loc. cit. n.*30.*& sequent.*
Et quamvis Rebellius, Armend. Garcias, Hurtado, 33
& alii referant declaratum fuisse contrarium a Sacra Congregatione, tamen ab ipsa declaratione recessum fuisse patet ex alia resolutione Sacræ Congregationis Concilii a Sanctissimo approbata, & emanata ut sequitur. *In una Nullius, seu Baren.die* 23.*Martii* 1624. *Sacra Congreg.censuit referendum S.D.N.qui Sanctissimus ejusdem Sacræ Congregationis audita sententia, declaravit præfatos inferiores Nullius Dioecesis proprium Territorium, & jurisdictionem quasi Episcopalem habentes utique posse legitimis ex causis denunciationes Matrimoniales remittere*. Sic refert Panimoll. *part.*3.*decis.*173.*adnotat.*1.*n.*3. Immo contrariam declarationem non fuisse usu receptam, utpote quia ubique Prælati habentes jura Episcopalia utantur facultate remittendi denunciationes ex rationabili causa, subdit Bossius *de Matrim. cap.*7. §.16. *num.* 42. *vers. sed illa Declaratio*, & ipse Panimoll. *loc. citat. num.*5.

Nota Romani Theologi.

(*a*) Recte prorsus hic docet Auctor, denunciationes, quæ Matrimonium præcedere debent, faciendas esse a proprio contrahentium Parocho, juxta Concilii Tridentini doctrinam, vel ab alio substituto ab eodem Parocho; ubi advertendum est, substitutum a Parocho ad denunciationes faciendas Sacerdotem esse debere, neque sufficere Parochum quidem substitutum, sed Diaconum; id siquidem contrarium foret determinationi Concilii Tridentini.

34 Episcopus, & quilibet alius Ordinarius, in cujus
Diæcesi celebrandum est Matrimonium, potest cum
utroque Sponso dispensare, licet unus sit alterius Diœ-
cesis, dummodo saltem Ordinarius alterius contra-
hentis testetur in sua Diœcesi nullum subesse impedi-
mentum; Remissio enim Ordinarii, in cujus Diœ-
cesi Matrimonium est contrahendum, numquam suf-
ficit, nisi Ordinarius alterius contrahentis, vel ipse
etiam remittat, vel saltem testetur in sua Diœcesi nul-
lum subesse impedimentum, ut censuit Sacra Con-
gregatio Concil. *in una Vicen.* prout etiam statutum
fuit in Concilio Mecliniensi Romæ approbato *de anno*
1570. in tit. de sponsal. cap.3., & seq. de quo Boss. *de*
Matrim. cap.7. §.18. & 19. Sic refert, & tenet Pani-
moll. *loc. cit. num.2.* Archiepiscopus non potest remit-
tere denunciationes matrimoniales in Diœcesibus
suorum Suffraganeorum, nisi quando coram eo pen-
det lis in gradu appellationis super facto Matrimo-
nii, vel ex gravamine non remittendi ex causa denun-
ciationes, & in executione suæ sententiæ: Ipse enim
Archiepiscopus non est Ordinarius in Diœcesibus
suorum Suffraganeorum, nisi in causis sibi devolutis
35 per appellationem, & in casibus expressis *in cap. Pa-*
storalis, de Offic. Ordinar. vel dum actu Diœceses vi-
sitet Suffraganeorum, ejusque Subditorum; Segura
in Director. Jud. 2. p. 2. cap.15. num.50. Boss. *de Ma-*
trimon. cap.4. §.19. num.51. & cap.7. §.19. per totum.
Spin. *de testam. gloss.25. num.38., & 39.* Panimoll.
loc. cit. num.18. & 19. Barbosa *loc. cit. num.125.* San-
36 chez, Pontius, & alii passim. Episcopus, seu alius
Ordinarius potest alteri delegare facultatem dispen-
sandi in Denunciationibus; Potest enim hoc facere
omnis habens ordinariam jurisdictionem; eo vel ma-
xime quod quando fuit Ordinariis concessa potestas
dispensandi in denunciationibus, non fuit electa in-
dustria personæ, quando delegatio fit personæ inco-
gnitæ, & indeterminatæ, ut quando fit Prælatis præ-
sentibus, & futuris, sicuti accidit in facultate con-
cessa Ordinariis ad dispensandum in denunciationi-
bus; Sic Sanchez *lib.3. disp.7. num.10.* Reginald. *lib.*
31. num.235. Coninch. *disp. 27. num.35. conclus. 3.*
37 & cum plurimis aliis Barbosa *loc. cit. num.36.* Vica-
rius Generalis, quamvis non possit facultatem di-
spensandi in denunciationibus delegare generaliter,
ex quo non possit constituere alium Vicarium Gene-
ralem; *cap. Clericos, de offic. Vicarii,* potest tamen
unam, vel alteram causam delegare; Barbosa *loc.*
cit. n.37. Bonacina *de Matrimon. q.2. punct.6. num.7.*
cum Sanch., Guttier. Reginald. & aliis.

38 Ad hoc, ut Episcopus, & quilibet alius Ordina-
rius licite dispenset in Denunciationibus, requiritur
justa, & rationabilis causa; sine enim justa, & ra-
tionabili causa dispensatio non est dispensatio, sed
dissipatio, ut recte dicit Sanctus Bernardus *lib. 3.*
de consid. paulo ante finem, allegans verba Divi
Pauli *1. ad Corinth. cap.4. Quæritur inter dispensato-*
res, ut fidelis quis inveniatur; Ubi necessitas urget,
excusabilis dispensatio: Ubi utilitas provocat, dispen-
satio laudabilis est: Utilitas dico communis; non
propria; Nam cum nihil horum est, non plane fidelis
39 *dispensatio, sed crudelis dissipatio est.* Unde Ordina-
rius remittendo dictas denunciationes sine justa, &
rationabili causa, peccaret mortaliter, quia ageret
contra legem in materia gravi; cum enim Conci-
lium *cit. sess. 24. de reform. matrimon. cap.1.* hoc ne-
gotium relinquat prudentiæ, & judicio Ordinarii,
ita ut si expedire judicaverit, dispenset, intelligi de-
bet, ut ejusmodi arbitrium sit prudentiale, & regu-
latum; Sanchez *lib.3. disput.8. numer. 1.* Trullenck
tom.3. lib.7. cap.6. dub.9. num.5. De Justis *lib.2. cap.*
19. de Matrimon. clandest. nu.132. Reiffenstuel *lib.4.*
decret. tit.3. num.28. & cum aliis Barbosa *super Trid.*
sess.24. cap.1. de Reform. Matrim. num.60. Non tamen 40
necesse est, ut Ordinarius hujusmodi causas cogno-
scat judicialiter, sed sufficit, ut ex informationibus
extrajudicialiter habitis sibi videatur justam dispen-
sandi causam adesse, ut bene advertunt Sperell. *de-*
cis.109. num.50. Sanchez *loc. cit. num.4.* Barbosa *loc.*
cit. num.61. De Justis *loc. cit. num.135.* Reginald. *l.31.*
cap.32. num.234. Riccius, Bonacina, & alii. Episco- 41
pus, seu Ordinarius non solum potest tunc dispen-
sationem concedere, dum est in sua Diœcesi, sed
etiam dum est extra illam, quia hujusmodi dispensa-
tio non est actus jurisdictionis contentiosæ, sed vo-
luntariæ; Sanchez *lib.3. disp.8. num.6. vers. Secundo*
infertur, De Justis *loc. cit. numer.139.* Pyrr. Corrad.
Praxis dispensat. Apostolicar. lib.7. cap.7. num.27. &
alii passim. Episcopus, seu Ordinarius non potest
ratione hujusmodi denunciationum remissionis, ac
dispensationis præcise imponere aliquam pecuniariam
mulctam; Sanchez *lib.3. disput.10. numer.9.* Filliuc.
tract.10. part.1. cap.5. nu.180. Aversa *quæst.7. sect.2.*
vers. Dumque Prælatus, Boss. *cap.7. num.105.* De Ju-
stis *loc. cit. num.200.* & alii. Et ratio est, quia Con- 42
cilium Tridentinum concedit quidem dispensandi fa-
cultatem, non tamen concedit, ut possit Ordinarius
obligationem legis in aliam materiam commutare.
Immo *sess.25. cap.18.* præcipit dispensationes gratis
fieri debere. Excipe tamen nisi aliquod delictum 43
præberet justam causam dispensandi, v. gr. ob con-
cubinatum, vel deflorationem virginis, quia tunc
poterit non ratione dispensationis, sed in pœnam de-
licti aliquam mulctam injungere; Sanch. & De Justis
locis citatis, & alii.

Justæ causæ principaliores dispensandi in hujusmodi 44
denunciationibus enumerantur. Prima est periculum
animæ, ut si duo concubinarii velint Matrimonium
contrahere, ut in bono statu constituantur, & peri-
culum sit, ne interim, dum fiunt denunciationes,
carnaliter commisceantur; Sanchez *loc. cit. num.17.*
Boss. *l. cit. num.93.* Filliuc. *loc. cit. nu.178.* De Justis
l. c. num.173. Secunda est, si quis in mortis periculo 45
constitutus velit concubinam ducere, sive ut secu-
rior suus transitus reddatur, sive ut proles ex ea su-
scepta legitima evadat; Sanchez *loc. cit. num.10.* cum
communi. Tertia est, dum repentinus casus offert 46
rationem statim contrahendi Matrimonium, ut si qui
in concubinatu deprehensi, essent plectendi a Judi-
ce, & ideo ad effectum, ut Judici dicere possint se
esse conjuges, & se eximere a pœnis, poterit su-
per denunciationibus dispensari; Sanchez *l. c. nu.16.*
Boss. *num.92.* Filliuc. *num.178.* Quarta est, si quis es- 47
set statim longe abiturus, & ad reparandum hono-
rem fœminæ, vel ad prolem legitimandam vellet ex
improviso ante discessum contrahere; Boss. *l. c. nu.*
93. De Justis *l. c. num.172.* Quinta est, si aliqui in 48
con-

concubinatu permanentes existimantur tamquam
vir, & uxor, quia verecundia, quam haberent in
publicando hujusmodi Matrimonio, sufficit pro causa dispensationis in ipsis denunciationibus; Sanchez
*loco cit. num.*5. Silvester *verb. Matrimonium 6. qu.*7.
49 *diff.*2. Sexta est, quando probabiliter timetur Matrimonium injuste esse impediendum, aut per maleficia, aut per parentum, vel aliorum fraudes; Francis. Molin. *de ritu nuptiar. lib.*1. *difficult.*11. *numer.*51.
Marcell. Vulpe *in praxi judic. fori Eccles. capit.*15.
*num.*20. Barbosa *de offic. Episcop. d. allegat.*32. *nu.*41.
50 Septima est, quando inter contrahere volentes adest disparitas conditionis, ætatis, divitiarum, & qualitatis, quando scilicet nobilis cum ignobili, pauper cum divite, honestæ vitæ cum turpi, & infami Matrimonium contraheret; Sanchez *lib.*3. *disp.*9. *nu.*3.
Navarr. *in manual. cap.*21. *num.*70. *vers. advertendum*; Zerola *in praxi Episcopali par.*1. *verb. Ma-*
51 *trimonium §.*9. *in fine*; Barbosa *loc. cit. num.*46. Octava est, quando Magnates contracturi sunt Matrimonium, quia cum magna deliberatione solet tractari, eorumque impedimenta valde nota sunt, si quæ adsint; Sanchez *d. disp.*9. *num.*6. De Justis *loc. cit. numer.*162. Jacob de Grassis *in decis. aureis par.*1. *lib.*2.
52 *cap.*86. Barbosa *loc. cit. num.*45. Nona est, quando tempus, quo nuptiæ prohibentur, instat, ita ut nequeant omnes denunciationes præmitti Zerola *in praxi Episcop. par.*1. *verb. Matrimonium §.*9. *in med.* Reginald. *lib.*31. *num.*235. *vers. quarta*, Genuens. *in praxi Archiepis. cap.*26. *num.*3. Barbosa *loco cit. n.*48.
53 Decima est, si virgo sit sub tutela iniqui Tutoris, qui eam viro ignobili, & disparis conditionis tradere intendit, Sanchez *lib.*3. *disput.*9. *num.* 13. Genuens. *loc. cit. vers. quarta*; Boss. *de Matrim. cap.*7.
*num.*81. De Justis *loc. cit. num.*160. Barbosa *loco cit.*
54 *num.*42. Undecima est, si vir fœminam defloravit, & damnum amissæ virginitatis reparare intendit, & si matrimonium caussa præmittendi denunciationes differatur, periculum esset in mora: Sanchez *loc. cit. num.*15. Barbosa *loc. cit. num.*91. De Justis *l. c. n.*182.
55 Duodecima est, si periculum adsit, ut aliquis ex contrahere volentibus mutet voluntatem, & id tenderet in præjudicium animæ, ut quando Meretrix in lupanar exposita velit Matrimonium contrahere, ut sic a malo statu, in quo reperitur, desistat, & periculum adsit, ne ipsa, aut sponsus mutet voluntatem, si contractus Matrimonii differatur, dum sint factæ denunciationes; De Justis *loc. cit. nu.*172., cum San-
56 chez, Filliuc. & Aversa. Tertiadecima est, dum aliquis ex publicis denunciationibus, aut ex dilatione tot dierum timeret sibi aliquod grave damnum, molestiam, aut amissionem alicujus notabilis commodi sibi, vel suis conjunctis; Avers. *quæst.*7. *sect.*2. *vers.*
57 *Pluresque*, De Justis *loc. cit. num.*174. Quartadecima est, Vitatio scandalorum ob aliquam factionem, quæ cessaret statim secuto Matrimonio; Sanchez *loc. cit. num.*18. Stephanus a S. Gregorio *lib.*3. *cap.*97. De Justis *loc. cit. num.*176. Reiffenstuel. *loc. cit. num.*25.
58 Quintadecima est, quando moraliter certum est, nullum adesse impedimentum, aut aliud obstaculum, quia caussa, ob quam fuerunt ordinatæ denunciationes, ea fuit, ut impedimenta detegantur; si ergo moraliter certum est nullum adesse impedimentum, poterit in denunciationibus dispensari; Bosco *loco citato*
*num.*146. De Justis *l. c. num.*161. Reiffenstuel *loc. cit. nu.*27. & cum pluribus aliis a se citatis Sanchez *lib.*3. *disp.*9. *nu.*7.
Episcopus, seu alius Ordinarius licet propter om- 59
nes supradictas causas, vel alias consimiles possit in denunciationibus Matrimonialibus dispensare, non tamen tenetur dispensare semper propter omnes; quia non omne, quod potestati Judicis committitur, id Juris necessitati subjicitur; *l. Quidquid* 4. *ff. de Judiciis*; dispensatio enim etiam legitima, & ex causa facta: adhuc vocatur gratia, & misericordia; *cap. Licet Canon.*14. *de elect. in* 6. ibi: *Possit Ordinarius dispensationis gratiam facere, c. Didici* 15. *caus.*1. *quæst.*7. ibi: *Dispensationis enim gratia*; *cap. Pastoralis* 7. *de Cleric. excomm. ministrant.* ibi: *Nisi misericorditer cum eis fuerit dispensatum*: adeoque si subinde ex sola gratia, & misericordia fit, non semper necessario fit; Sic Sanchez *lib.*3. *disp.*10. *num.*3. Pontius *lib.*5. *cap.*31. *nu.*6. Guttierez *lib.*1. *Can. qq. cap.*20. *numer.*33. Palao *de Sponsalib. disp.*2. *punct.*13. *§.*5. *num.*1. Reiffenstuel *loc. cit. num.*41. & fere communis aliorum contra plures a Sanchez relatos, volentes quod Episcopus, seu alius Ordinarius semper teneatur dispensare, quoties intervenit aliqua justa caussa dispensandi. Tenetur au- 60
tem Ordinarius sub mortali dispensare in denunciationibus, quoties dispensatio servit pro bono communi, & quoties conducit ad acquirendum notabile bonum privati, vel ad avertendum periculum incurrendi notabile damnum in bonis animæ, famæ, & corporis, aut fortunæ; & ratio est, quia Prælatus ex officio tenetur providere, & bono communi, & particulari subditorum, illorumque periculis obviare; ergo quoties dispensatio facit pro notabili bono acquirendo, aut pro notabili malo avertendo, tenetur sub mortali Ordinarius illam concedere; Sanchez *de Matrim. lib.*3. *disp.*10. *n.*6. Guttierez *de Matrimon. cap.*57. *num.*4. 5. Barbosa *de offic. Episcop. d. allegat.* 31. *num.*51. *& super Trident. sess.*24. *cap.*1. *de reform. Matrimon.* Boss. *de Matrimon. cap.*7. *§.*25. *num.*103. *& sequent.* Bonacina *de Matrim. qu.*1. *punct.*6. *num.*7. Zipæus *lib.*4. *tit. de Matrim. & Sponsal. numer.* 11. *vers. & existente causa*, Hurtad. *De Matrim. disput.*5. *diffic.* 20. *nu.*7. *vers. Nos ergo*, Filliuc. *tom.*1. *tract.* 10. *cap.*5. *num.*179. Panimoll. *part.*3. *decis.*173. *annot.* 1. *num.* 44. De Justis *loc. cit. num.* 143. Reiffenstuel *loco cit. num.*42. & alii plurimi. In prædictis casibus, in 61
quibus tenetur Ordinarius dispensare, potest ab eo appellari de injusta denegatione dispensationis, & quo ad effectum devolutivum, & quo ad effectum suspensivum, quia ille, cum quo est dispensandum, habet actionem ex præcepto legis, ut secum dispenset; Sanch. *lib.*3. *disp.*10. *a n.*12. & præsertim *n.*20. Filliuc. *l. c. n.*181. Guttierez *l. c. c.*57. *n.*5. Pellicion. *q.*6. *c.*1. *pag.*1035. *col.*2. De Justis *loco cit. num.*147., & alii.
In casibus vero, in quibus adest justa caussa dispen- 62
sandi, & non stricta, & rigorosa obligatio dispensandi, tunc si Ordinarius nolit dispensare, poterit ab injusta denegatione appellari ad effectum solum devolutivum, non autem suspensivum Sanchez *dic. disp.*10. *nu.*19. *&* *num.*21. Avers. *qu.*7. *sect.*2. Filliuc. *loco cit.* Stephanus a S. Gregorio *loc. cit. num.*12. De Justis *loc. cit. num.*148., & eo casu Superior tenebitur vel dispensare, vel cogere inferiorem, ut dispenset; Sanchez, & Filliuc. *loc. cit.* Barbosa *dict. allegat.*32.

 *num.*52.

*num.*52. Hostiens. *in summa lib.*5. *tit. de dispensat. num.* 2. Sperell. *decis.* 111.*num.*11. De Justis *loc. cit. num.* 149.

63 In casibus, in quibus necessaria est dispensatio, vel pro legitimanda prole, ut si morti proximus velit cum concubina contrahere, vel ad evitandum periculum infamiæ, aliaque gravia imminentia scandala, & mala, & Ordinarius adiri non posset pro dispensatione, seu injuste, & indebite dispensationem denegasset, & periculum esset in mora, tunc Parochus posset sine denunciationibus Matrimonio assistere, non quidem dispensando, sed declarando eas non obligare in similibus urgentibus casibus, quia necessitas nullam legem agnoscit: *c. Consilium* 2. *de observatione jejuniorum*, ibi: *Cum non subjaceat legi necessitas, & l. unic. ff. de offic. consul. l. Aliquando* 5. *ff. de proconsul.* Sic Squillant. *de obligat. Cleric. part.* 2. *num.* 124. Sanchez *disp.* 10. *num.* 25. *&* 29. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 4. *num.* 11. Filliuc. *loc. cit. num.* 182. De Justis *loc. cit. num.* 144. Tanner *tom.* 4. *disp.* 8. *quæst.* 3. *n.* 132. Gobat *tract.* 10. *n.*403. *& sequent.* Pontius *lib.* 5. *cap.* 32. *num.* 7. Barbosa *d. allegat.* 32. *num.* 53. Aversa *qu.*7.*sect.*2.*vers. Si tamen*, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 39. & sic contractum fuisse validum quoddam Matrimonium censuit Sacr. Cong. Concil. *in una Mediolanensi die* 23. *Febr.* 1630. ut refert, & tenet Pirr. Corrad. *in praxi dispens. Apostol.*
64 *lib.*7.*cap.*7. *num.* 26. Hinc patet denunciationes non requiri ad validitatem Matrimonii, cum per omissionem earum, etiam sine Ordinarii dispensatione, non reddatur nullum Matrimonium, ut censuit Sacra Congregatio Concil. *in una Mediolanensi die* 24. *Septembris* 1591. tenoris sequentis: *Sacra Congregatio Concilii censuit Matrimonium contractum non præmissis denunciationibus, nisi aliud obstet, irritum non esse*. Et in alia *Jurisdiction. de Mense Nov.* 1587. *censuit omissione denunciationum, & contradictione Parochi adhibiti, non effici nullum Matrimonium*. Sic refert Panimoll. *par.*3.*decis.*173. *adnot.*1.*n.*1. & tenent communis Doctorum, & continua praxis.

65 Post factas denunciationes, qui novit aliquod impedimentum inter volentes contrahere, etiamsi occultum sit, & illud probare non possit, tenetur sub peccato mortali vi talium denunciationum manifestare, dummodo tamen absque suo gravi incommodo, aut præjudicio id facere possit. Et ratio est, quia quivis tenetur avertere ruinam spiritualem, & grave peccatum alterius, atque irreverentiam Sacramenti, si commode, & absque sui præjudicio potest; unde cum in casu nostro hoc possit, ex quo revelando impedimentum facit, quod alii contrahendo graviter non peccent, & ne gravis irreverentia irrogetur Sacramento, quod alias fieret, stat evidenter teneri sub gravi ad manifestandum; Ita Guttier. *Can. lib.* 1.*c.*11.*n.*12.*&* 29.*& de Matrim.c.*59.*n.*9. Sanch. *lib.* 3.*disp.*13.*n.*2. Coninch. *disp.* 27. *dub.*7.*n.*61. Reginald. *lib.* 31.*num.*128. Reiffenstuel *l.c.n.*49. Hurtad. *de Matrim. disp.* 5. *diff.* 21. Bonac. *de Matrim. qu.* 2. *punct.* 6. *num.* 20. Covarr. *de Sponsal. par.*2.*c.*6. *§.* 10. *n.*21. Navarr. *in manual.c.*21. *n.*83. Barbosa *d. alleg.* 33.*n.*25.*& super Trid. sess.*24. *de reformat. Ma-*
66 *trim. c.*1.*n.*34. & alii passim. Nec excusabitur ab obligatione denunciandi, quamvis ex ipsa denunciatione secuturum sit damnum tertio, & quamvis etiam ipse solus impedimentum sciverit, vel sub secreto acceperit, vel ab aliis dici audiverit, dummodo personæ, a quibus dici audivit, sint fide dignæ; Non 67
tamen si accepisset a persona nil certum sciente, vel levi, vel si non meminit a quibus dici audierit; Sanchez *lib.*3.*disput.*13.*num.*7. Pont. *lib.* 5. *cap.*34.*num.*1. Bonacina *loc. cit.* Filliuc. *tom.*1. *tract.*10.*part.*1.*cap.*5. *num.*185. Boss. *de Matrim. cap.* 7. *a num.* 164. Avers. *q.*7.*sect.*4. Barbosa *l.c.* De Justis *l.c.n.*211.*&* 212. Co- 68
gnoscens aliquod impedimentum, vel sub secreto, vel occultum, ita ut solus ipse noverit, & tale impedimentum oriatur ex infamia, aut peccato, & contrahentes sint in bona fide, non tenetur detegere, sicut non tenetur impedimenta denunciare cum gravi suo incommodo, vel aliorum scandalo; Barbosa *d. allegat.*32.*num.*26.*& super Trident.l.c.n.*35. Chamerata *dub.*27.*vers.*9. Bonacina *d. punct.* 6.*n.*20. Basil. Pont. *de impediment. Matrim. c.*26. *§.* 4.*vers. Denique*, Hurtad. *disc. de offic.*21.*n.* 75. F. Emanuel *in summa par.* 1. *cap.* 217.*n.*9. De Justis *loc. cit. num.* 222. & alii. Et quod non teneatur impedimenta denunciare cum gravi suo incommodo, vel aliorum scandalo est communis cum Pontio *l.*5.*c.*34.*n.*2. quia Caritas non obligat magno cum damno proprio avertere alterius damnum, sive spirituale, sive aliud.

Denunciationes Matrimonii sine gravi causa non 69
sunt omittendæ; Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 35. incip. *Satis vobis §.*5. Nec super trina denunciatione 70
Matrimonii est facile dispensandum; Idem *ibid.* Const. 85. incip. *Nimium §.*1.*&* 13. Dispensandi fa- 71
cultas adimitur Nuncio Apostolico in Regno Poloniæ commoranti. Idem *Ibid. §.*16. Denunciationum lex 72
pro contrahendis Matrimoniis in Servia, & finitimis Regionibus est servanda. Idem *ib.* Const. 89. incip. *Inter omnigenas §.*11.

Additiones ex aliena manu.

De origine Denunciationum Matrimonii, vide, si 73
lubet *Rousseaud de la Combe in sua Jurisprudentia Canon. verb. Ban de Mariage sect.*1.*n.*1.

Mire inter se dissentiunt doctores de tempore, quod 74
a factis denunciationibus ad Matrimonium elabi debet, ut eæ repetantur. Alii tenent, tunc demum esse repetendas Denunciationes, quum annus elapsus est. Alii sufficere arbitrantur, si elapsi sint menses qua- 75
tuor, ut Denunciationes repetantur. Alii quos sequitur *Auctor num.*15. duos menses satis esse volunt pro 76
repetitione Denunciationum. Et hunc terminum statuit *D. Carlus Borromæus in Concilio Mediolanen. V.* 77
tit. 17.

Nata inde est hæc varietas, quod in jure nihil de hoc tempore sancitum est. Ego cum *Rousseaud de la Comb. in sua Jurisprudentia Canonica, verb. Ban de Mariage sect.* 3. *num.* 2. censeo, terminum hunc dependere debere a circumstantiis, tum a pruden- 78
tia Episcopi. Quod si aliqua suspicio sit de novo aliquo impedimento, repetendæ sunt Denunciationes, quamvis nec duo menses sint elapsi. 79

Tametsi nonnulli cum *Auctore n.*18. *& plur. se-* 80
quent. sentiant, Denunciationes fieri posse diebus non festis, si magnus sit Populi concursus, & quidem etiam extra Ecclesiam, tum fieri posse in Ecclesia di- 81
ebus festis, dum celebrantur vesperæ *Concilium* tamen

men *Tridentin.* ut observat *Rousseaud de la Combe in*
83 *sua Jurisprudentia Canonica*, *verb. Ban de Mariage sect.3.n.4.* aperte contrarium est, eo ipso quod de-
84 crevit, ut fiant Denuncationes diebus festivis inter missarum solemnia.

Opinio *Auctoris n.31.* quod Vicarius Generalis vi solius generalis commissionis Vicariatus possit dispensare super Denunciationibus, plures habet contradi-
85 ctores, quos citat *Leuren. de Vicar. tract. 1. sect. 3. cap.3.§.8.q.161.* Sequitur autem mox laudatus *Doctor* eamdem *Auctoris* opinionem, sed una monet, posse Episcopos ejusmodi facultatem dispensandi super
86 Denunciationibus &c. sibi ipsis reservare &c. *Unde*, inquit, *an Vicarius hic & nunc in dictis Denunciationibus remittendis dispensare valeat, colligendum ex mente Episcopi, & ex consuetudine hujus, vel illius Ecclesiæ; ita tamen ut si in generali commissione Vica-*
87 *riatus, aut extra id expressum non sit ab Episcopo, aut aliud habeat dicta consuetudo, id possit Vicarius.*

Dum contrahentes sunt duarum Diœcesum necessario requiri, ut dispensatio super Denunciationibus concedatur ab utroque Episcopo contra *Barbos. Sanchez, Bonacin.* aliosque quos sequitur *Auctor num.34.* tenet *Rousseaud de la Comb in sua Jurisprudentia Ca-*
88 *nonica verb. Ban de Mariage sect.4. dist.3. num.6.*

De causis ex quibus concedi debet dicta Dispensatio confer *Rousseaud de la Combe in sua Jurisprudentia Canonica sect.4. dist.2.* ubi improbat causam illam, quam
89 affert *Auctor num. 52.* imminentis temporis quo nuptiæ celebrari nequeunt, & pro se allegat. *D. Carolum Borromæum in Concilio Mediolanensi V.*

90 Denunciationes non esse necessarias, adeoque omitti posse, tenet *Rousseaud de la Combe in sua Jurisprudentia Canonica, verb. Ban de Mariage sect. 4. dist. 1.* si celebratio Matrimonii demandata sit decreto alicujus supremi Tribunalis.

ARTICULUS V.

Quoad ea, quæ concernunt Impedimenta mere impedientia, & septem prima dirimentia.

1 IMpedimenta Matrimonii sunt duplicis generis, alia mere impedientia, & alia dirimentia. *Impedimenta mere impedientia* sunt illa, quæ mere impediunt Matrimonium contrahendum, sed non irritant jam contractum: unde quamvis Matrimonium cum aliquo ex his impedimentis nequeat licite, & absque peccato contrahi, potest tamen valide. *Impedimenta dirimentia* sunt illa, quæ non solum impediunt, ne Matrimonium contrahatur licite, sed etiam ne valide; unde Matrimonium contractum cum aliquo ex his impedimentis est omnino nullum ac irritum. Da-
2 tur in Ecclesia Dei potestas constituendi impedimenta, sive impedientia, sive etiam dirimentia Matrimonii; *Communis* inter Catholicos, atque definitum contra modernos Hæreticos in Concilio Tridentino *sess.24. can. 4.* ibi: *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in iis constituendis errasse, anathema sit; & Canon. 3.* ibi: *Si quis dixerit, eos tantum Consanguinitatis & Affinitatis gradus, qui in Levitico exprimuntur, posse impedire Matrimonium contrahendum, & dirimere contractum: Nec posse Ecclesiam in nonnullis eorum dispensare, aut constituere, ut plures impediant, & dirimant, anathema sit*, & colligitur ex *cap. Tum 3. de Ordine cognationum*, *cap. Ex litteris 1. de Consanguinit. & Affin. c. Multorum 10. caus. 35. quæst. 6.*

Impedimenta mere impedientia, spectato Jure Antiquo, sex fuerunt sequentibus versiculis communiter comprehensa. 3

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum,
Atque Catechismus, Crimen, Sponsalia, Votum
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.

Ecclesiæ vetitum est prohibitio Ecclesiæ, quæ fit a Papa, ab Episcopo, vel Parocho ex justa causa ad certum tempus, v. gr. ad evitandum scandalum, & tumultum, aut cognoscendum impedimentum aliquod, de quo dubitatur inter copulandos; *arg. c. 1. 2. & 3. de Matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesiæ, & cap. final. de Clandestin. desponf.* 4

Tempus feriatum, quo prohibetur, non Matrimonium, sed Matrimonii solemnitas, scilicet Benedictio nuptiarum solemnis; Sponsæ in domum Sponsi traductio, solemniora convivia, & tripudia &c. Tale tempus olim varium, & longius erat, ut patet *ex c. 8. 10. & 11. caus. 33. qu. 4. & cap. Capellanus 14. de Feriis*, Ast impræsentiarum est restrictum a Concilio Tridentino *sess. 21. c. 10. de reformat. Matrimonii*, ab Adventu usque ad diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum usque ad Octavam Paschæ inclusive, ibi: *Ab Adventu Domini Nostri Jesu Christi usque ad diem Epiphaniæ; & a Feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusive antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari Sancta Synodus præcipit, in aliis vero temporibus solemniter celebrari permittit.* 5

Catechismus, per quem intelligitur cognatio quædam spiritualis imperfecta, quæ olim contrahebatur ab eo; qui respondebat pro infante, quando supplebantur Cæremoniæ post Baptismum collatum privatim in necessitate, quamvis talis respondens infantem jam antea privatim baptizatum de sacro Fonte non levarit; *arg. cap. Contracto 5. de cognatione spirituali, & cap. per Catechismum 2. eod. in 6.* Ast hodie non amplius viget hoc impedimentum; cum videatur sublatum a Tridentino *sess. 24. de reformat. Matrim. cap. 2.* per illa verba: *Omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis*, prout contra paucos alios advertunt Pontius *lib. 6. c. 11. n. 3.* Sanch. *lib. 7. de Matrim. disp. 10. n. 10.* Reiffenstuel. *lib. 4. decr. tit. 11. num. 5.* ipsisque testibus declaravit Sacra Congregatio, & Motus proprius S. Pii V. confirmatque ipsa praxis, & universalis Ecclesiæ consuetudo, quæ, ex *cap. Cum dilectus filius 8. de consuetudine, optima est legum interpres.* Et sic tenent Ledesma, Reginald. Rebellus. Gutierez, Bonacina, Molfesius cum Barbosa *super dl. cap. Concilii Tridentini num. 41.* Quamvis ipse Barbosa sibi contradicat, & teneat contrarium *in summa Apostolicar. decis. verb. Cognatio spiritualis n. 7.* afferens Decretum *Sacræ Congregationis* 6

Con-

Concilii de anno 1592. 22. Decembris.

7 *Crimen.*, per quod intelligebantur varia enormia delicta, quorum aliquod si quis committebat, nubere alteri licite amplius non poterat; *arg. cap. Qui Presbyterum 2. de pœnitentiis, & remissionib. c. Si quis 1. & cap. Veniens 2. de eo, qui cognovit consanguineam, &c. cap. Statutum 33. caus. 17. q. 2. cap. Admonere 8. caus. 33. qu. 2.* cum similibus, & Glossa *in cit. c. Qui Presbyterum, verb. absque spe conjugii*, ubi ipsa crimina comprehendit his versiculis.

Incestus, Raptus sponsatæ, Mors mulieris,
Susceptio propriæ prolis, Mors Presbyteralis,
Vel si pæniteat solemniter, aut Monialem
Accipiat: prohibent hæc conjugium sociandum.

8 *Sponsalia*, quæ sunt mutua promissio futurarum nuptiarum, *l. 1. ff. de sponsalibus, cap. Nostrates 3. caus. 30. qu. 5.* quando sunt contracta cum una persona, impediunt Matrimonium cum alia, nisi prius sint rite dissoluta; *arg. cap. Ex litteris 2. & cap. Ad audientiam 4. de Sponsalibus, & cap. 1. de pactis*, & similibus.

9 *Votum*, per quod in proposito intelligitur Votum simplex Castitatis, seu Votum simplex ingrediendæ Religionis, assumendi Ordinem sacrum, non ineundi coniugium, quæ Vota impediunt Matrimonium contrahendum, sed non dirimunt jam contractum, *cap. Consuluit 4. & cap. Rursus 6. Qui Clerici, vel voventes Matrimonium contrahere possunt: c. unic. de Voto in 6.*

10 Ex assignatis autem sex impedimentis mere impedientibus, cum duo jam non amplius vigeant, nempe impedimentum *Catechismi* jam per consuetudinem contrariam abrogatum, & impedimentum *Criminis* jam per longævam desuetudinem abrogatum, hinc quatuor tantum hodie vigent impedimenta mere impedientia apte in hoc versiculo comprehensa.

Sacratum tempus, vetitum, sponsalia, votum.

11 Impedimenta dirimentia, quamvis Jure antiquo fuerint tantum duodecim, tamen hodierno jure sunt quatuordecim, cum ipsis duodecim impedimentis antiquis duo de novo sint adjecta a Concilio Tridentino scilicet *Absentia* Parochi & duorum Testium, ut habetur *sess. 24. c. 1. de reformat. Matrim.* & *Raptus*, ut habetur *ead. sess. 24. cap. 6. de reformat. Matrim.* quæ omnia impedimenta comprehenduntur sequentibus versiculis relatis tum a S. Thoma *part. 3. qu. 50. Supplement. art. 1.* tum a Scoto *in 4. dist. 42.* & ab aliis passim.

Error, Conditio, Votum, Cognatio, Crimen,
Cultus disparitas, Vis, Ordo, Ligamen, Honestas.
Si sis Affinis, si forte coire nequibis,
Si Parochi, aut duplicis desit presentia testis.
Raptaque sit mulier, nec parti reddita tutæ.
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

12 *Error* est quadruplex, scilicet Personæ, Fortunæ, Conditionis, & Qualitatis, textu expresso *in cap. Quod autem caus. 29. q. 1.* ibi: *Error personæ est quando hic putatur esse Virgilius, & ipse est Plato; Error Fortunæ, quando hic putatur esse dives qui est pauper, vel e converso; Error Conditionis, quando putatur esse liber qui servus est; Error qualitatis, quando putatur bonus qui malus est.*

Error personæ dirimit Matrimonium, non solum jure positivo, ex *cap. Tua nos 26. de Sponsalibus, & cit. cap. Quod autem caus. 29. q. 1.* ibi: *Error personæ consensum conjugii, non admittit*, sed etiam ex jure naturæ, adeoque nullum est, etiamsi ab Infidelibus cum tali errore contrahatur; Et ratio est, quia errantis nullus est consensus; *arg. l. 8. & 9. Cod. de jur. & fact. ignorant.* Ubi autem non adest consensus, non adest Matrimonium; *cap. Sufficiat 2. caus. 27. qu. 3. cap. Cum locum 15. de Sponsalibus*, cum nuptias non concubitus, sed consensus faciat; *l. Nuptias 20. ff. de Regul. Iuris.* 13

Error Fortunæ, aut Qualitatis non dirimit Matrimonium, nisi certe limitaret consensum contrahentis; *Communis, arg. cap. Cum in Apostolica 18. de Sponsalibus, & cit. cap. Quod autem caus. 29. qu. 1.* ibi: *Error fortunæ, & qualitatis non excludit consensum . . . . . quæ nubit pauperi putans illum esse divitem, non potest renunciare priori conditioni, quamvis erraverit . . . . Similiter qui ducit in Uxorem meretricem, vel corruptam, quam putabat esse castam, vel virginem, non potest eam dimittere, & aliam ducere.* Dictum autem fuit notanter *nisi certe limitaret consensum contrahentis*, quia invalidum est Matrimonium, si non intendat contrahere, nisi adsit talis qualitas, eo quod tunc non censeatur adesse consensus in personam, nisi sub conditione qualitatis subsistentis; & consequenter, ubi non subsistit hæc, non subsistit ille; omnis enim contractus sub conditione honesta de præsenti initus, conditione non subsistente, nullus est; *l. Cum ad præsens 37. ff. de Rebus credit. & l. Cum in secundo princip. ff. de injusto raptu*, S. Thomas *in 4. dist. 30. qu. 1. art. 2. ad 5.* S. Bonaventura *in 4. dist. 30. in Expositione litteræ num. 4.* & teste Sanchez *lib. 7. disp. 18. num. 21.* omnes alii. 14

Conditio quantum ad præsens, seu error Conditionis est judicium, quo liber judicat personam, cum qua contrahit, esse liberam, cum non sit: Conditio enim servilis est status personæ, quæ non est sui juris ut in re communiter, sentiunt Doctores. Hinc error Conditionis servilis dirimit & irritat Matrimonium, quando liber credens contrahere cum libera, contrahit cum serva, & econtra, textu expresso *in c. Ad nostram 4. de conjugio servorum*, ibi: *Mandamus quatenus si constiterit, quod Miles ignoranter contraxerit cum ancilla, ita quod postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eamdem . . . contrahendi cum alia libera ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem*, & concordat *cap. Si quis ingenuus 4. caus. 29. quæst. 2.* ibi: *Si quis ingenuus homo uxorem ancillam alterius acceperit, & existimat, quod ingenua sit, si ipsa femina postea in servitute fuerit detecta, si voluerit, aliam accipiat; si autem ancillam eam scierat, legitimam eam habeat, similiter, & mulier ingenua de servo alterius facere debet.* Intellige tamen conclusionem de servis, & ancillis proprie talibus, non autem de servis, & ancillis *Adscititiis*, nec de *Originariis*; Matrimonia enim contracta cum istis a personis liberis, etiamsi illarum conditionem ignoraverint, sunt valida; ut nemine dissentiente sentiunt omnes Doctores, & docet praxis communis. 15 16 17

Matrimonium contractum a persona libera cum servili prius cognita ut tali, est validum, & licitum; 18

Com-

Communis, textu claro *in cap. Proposuit 2. & c. Ad nostram 4. de conjugio servorum: & cap. Si quis lib. 2. cap. Si quis ingenuus 4. & cap. Si femina 5. caus. 29. q. 2.* ibi: *Si Femina ingenua deceperit servum, sciens quod ser-*
19 *vus esset, habeat eum*. Item validum est Matrimonium contractum inter duas personas serviles, etiam invitis Dominis; *Communis*, textu expresso *in cap. Dignum est 1. de conjugio servorum*, ibi: *Ita nec inter servos Matrimonia debent ullatenus prohibere, & si contradicentibus Dominis, & invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda*, concordat *cap. Omni-*
20 *bus 1. caus. 29. q. 2.* Item validum est Matrimonium contractum a persona serva cum alia pariter serva, quam tamen putabat liberam, & cui non nupsisset, si conditionem ejus servilem cognovisset; Sic S. Bonav. *in 4. dist. 36. art. 2. qu. 2. conclus.* S. Th. *in 4. dist. 36. art. 1. ad 1.* his verbis: *Quia in Matrimonio est æqualis obligatio ex utraque parte ad debitum reddendum; non potest aliquis requirere maiorem obligationem ex parte alterius, quam ipse possit facere, & propter hoc servus etiam si contrahit cum ancilla, quam credit liberam, non propter hoc impeditur Matrimonium & sic patet quod servitus non impedit Matrimonium, nisi quando ignorata est ab alio conjuge, etsi ille sit liberæ conditionis.* Sic etiam docet Scotus *in 4. dist. 36. q. 1. §. Dic ergo:* Durand. *ib. q. 1.* Pontas Petr. Palud. *ibid. q. 1. n. 8.* verb. *Impedimentum conditionis cap. 2.* & alii passim.
21 Item validum est Matrimoninm contractum a persona libera cum alia libera, quam ex errore putat servam, quia exinde non deterioraretur ejus conditio; *Communis* cum Scoto *in 4. dist. 36. qu. 1.* & Sanch. *lib. 7. disp. 19. num. 23.* Hostiens. *in c. Ad nostram 4. de conjugio servorum in 2.* Reiffenstuel. *l. 4. decr. tit. 9. n.*
22 *10.* Item validum est Matrimonium contractum a persona serva cum libera, quam ex errore putat servam, quia melioratur ejus conditio; Scotus *in 2. dist. 36. qu. 1.* Reiffenstuel. *loc. cit. num. 10.* & alii communiter.
23 *Votum*, quod, ut sit impedimentum dirimens, debet esse solemne Castitatis, est illud, quod fit in professione Religionis approbatæ, vel in susceptione Ordinis sacri; *arg. cap. Unic. de Voto in 6.* ibi: *Præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum Votum debere dici solemne, quantum ad post contractum Matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem Sacri Ordinis, aut per Professionem expressam, vel tacitam factam alicui de Re-*
24 *ligionib. per Sedem Apostolicam approbatis*. Omne & solum Votum solemne per suscepetionem sac. Ord. vel per Professionem Religiosam emissum dirimit Matrimonium contrahendum; *Communis*. Et quidem de Voto solemni per susceptionem sac. Ord. habetur *cap. de Diacono 1. & cap. Ex litterarum tuarum tenore 2. Qui Clerici, vel voventes, cap. Si qui Clericorum 1. de Clericis conjugat.* & concordant *cap. Presbyteri 8. dist. 27. cap. Presbyter 16. dist. 28.* cum similibus. De professione autem Religiosa habetur *cap. Meminimus 3. & cap. Insinuante 7. Qui Clerici, vel voventes*, & de utroque Voto expresse definivit Concilium Tridentinum *sess. 24. de Sacramento Matrimonii canon. 9.* ibi: *Si quis dixerit, Clericos in Sacr. Ordinib. constitutos, vel Regulares Castitatem solemniter professos posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante Lege Ecclesiastica, vel Voto .... Anathema sit.*

Adest tamen hæc differentia inter Votum solemne 25
Ordinis Sacri, & Votum solemne Professionis Religiosæ, quod Votum solemne Ordinis Sacri est solum impedimentum dirimens respectu Matrimonii postea contrahendi; Attamen non dirimit Matrimonium prius jam contractum, quamvis nondum fuerit consummatum; *Communis*, textu expresso, & definito a Joan. XXII. in Extrav. *Antiquæ de Voto*, ibi: *Quo licet Votum solemnizatum per sacri susceptionem Ordinis, quantum ad impediendum Matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum si post contractum fuerit, secundum statuta Canonum sit efficax reputandum; ad solvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure Divino, nec per Sac. Canones reperiatur hoc statutum, invalidum est censen-* 26
dum. Votum autem solemne Professionis Religiosæ, non solum est impedimentum dirimens respectu Matrimonii postea contrahendi, sed etiam dirimit jam contractum ratum, dummodo nondum fuerit consummatum; *Communis*, textu expresso *in cap. Verum 2. & caput Ex parte 14. de conversion. conjug.* & est expresse definitum a Conc. Tridentino *sess. 24. de Matrim. Can. 6.* ibi: *Si quis dixerit, Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis Professionem alterius Conjugum non dirimi, anathema sit.*
Cognatio est triplex, Naturalis, Spiritualis, & Le- 27
galis. Cognatio naturalis, seu carnalis, quæ consanguinitas dicitur, *est vinculum personarum ab eodem stipite, carnali propagatione descendentium, seu quarum una descendit ab altera:* quæ ultima verba adduntur, ne excludatur consanguinitas genitorum cum genitis. Stipes *est illa persona, a qua aliæ personæ de qua-* 28
rum cognatione tractatur, carnali propagatione descendunt. Linea consanguinitatis *est ordinata series talium* 29
personarum ab eodem stipite descendentium, gradus continens, & numeros distinguens. Hæc linea est duplex, 30
linea recta, & linea transversalis, seu collateralis. Li- 31
nea recta *est earum personarum, quarum una precedit ab altera;* quæ, si fiat descendendo v. gr. a Patre ad Filium, ac Nepotes suos, dicitur *linea recta descendentium:* si autem fiat ascendendo, ut a Filio ad Patrem, a Nepote ad Avum, Proavum, Abavum, Atavum, Tritavum, & sic deinceps usque ad Adam, dicitur *linea recta ascendentium*. Linea *transversalis*, 32
seu *collateralis est earum Personarum, quarum una non procedit ab altera, licet omnes procedant ab eodem stipite*, ut Fratres, consobrini, & hujusmodi. Linea *transversalis*, seu *collateralis* est duplex, æqualis, & inæqualis. Linea transversalis æqualis *est habitudo inter personas ab eodem communi stipite æqualiter distantes* ut inter Fratres, & Sorores, Patrueles, & Consobrinas: Linea transversalis inæqualis *est habitudo inter Personas inæqualiter a communi stipite distantes*, ut fratres, & Filii sororis. Gradus consanguinitatis *est ipsa distantia unius personæ ab altera in eadem linea consanguinitatis in ordine ad eumdem stipitem*. Et dicitur gradus ad similitudinem graduum scalarum, vel locorum proclivium, quia ita gradimur de proximo in proximum.

Ut facilius cognoscatur quot gradibus distent inter 33
se consanguinei, tres Regulæ communiter assignari solent, Prima, pro linea recta. Secunda pro linea transversali æquali. Et tertia pro linea transversali inæquali. Regula pro linea recta est hæc: *Ascendentium,* 34
& de-

& descendentium tot sunt gradus, quot sunt personæ de quibus quæritur, computatis intermediis, dempto stipite. Hinc, si vis scire quantum distet *Abavus*, ab *Antonio Stipite* computato utroque, ac intermediis, inveniuntur quinque personæ; deme unam, nempe *Antonium Stipitem*, quatuor remanent gradus, ut clarissime demonstrat parvum sequens

SCHEMA LINEÆ RECTÆ.

4. Titius	Abavus.
3. Cajus	Proavus.
2. Petrucius	Avus.
1. Franciscus	Pater.
Antonius	Stipes.
1. Franciscus	Filius.
2. Petrucius	Nepos.
3. Cajus	Pronepos.
4. Titius	Abnepos.

Ubi, ut vides, *Franciscus* est in primo gradu conjunctus cum *Antonio*, quia dempto ipso Stipite, qui est *Antoninus*, una sola remanet Persona, nempe *Franciscus*. *Petrucius* autem est in secundo gradu conjunctus cum *Antonio*, quia *Antonio* Stipite dempto, remanent duæ prsonæ, Scilicet *Petrucius*, *& Franciscus*. *Cajus* vero est in tertio gradu conjunctus cum *Antonio*, quia ipso *Antonio* stipite dempto, remanent tres personæ, nempe *Franciscus*, *Petrucius*, *& Cajus*. *Titius* denique est conjunctus cum *Antonio* in quarto grado, quia ipso *Antonio* stipite dempto, remanent quatuor personæ, idest *Franciscus*, *Petrucius*, *Cajus & Titus*.

35 Regula pro linea transversali æquali est hæc. *Quot gradibus quævis duarum personarum, de quibus quæritur, distat a proximo communi stipite, a quo ambæ descendunt, tot gradibus distant inter se*: & ad facilius hanc regulam percipiendam ponitur parvum sequens

SCHEMA LINEÆ TRANSVERSALIS.

Antonius Stipes

Franciscus	*Frater, & Soror*	1. *grad.*	Maria
Petrucius	*Consobrini primi*	2. *grad.*	Lucia
Cajus	*Consobrini secundi*	3. *grad.*	Petronilla
Titius	*Consobrini tertii*	4. *grad.*	Agnes
Lucas	*in nullo gradu*		Clara.

Ubi, ut vides, *Franciscus* est conjunctus in primo gradu cum *Maria*, quia uno gradu distant ab *Antonio* stipite, seu Patre. *Petrucius* est conjunctus in secundo gradu cum *Lucia*, quia duobus gradibus distant ab *Antonio* stipite. *Cajus* est conjunctus in tertio gradu cum *Petronilla*, quia tribus gradibus distant ab *Antonio* stipite. *Titius* est conjunctus in quarto gradu cum *Agnete*, quia quatuor gradibus distant ab *Antonio* stipite. *Lucas* denique in *nullo gradu* est conjunctus cum *Clara*, quia licet antiquo jure consanguinitas in *linea transversali* extenderetur usque ad septimum gradum inclusive: *c. Nullum 7. c. de consanguinitate 17. caus. 35. q. 3.* ibi: *De consanguinitate sua uxorem nullus ducat usque post generationem septimam*, cum similibus; tamen moderno jure in dicta *linea transversali* non extenditur, nisi ad quartum gradum inclusive, ut expresse statuit Concilium Generale Lateranense *cap. 30.* relatum *in cap. Non debet 8. de consanguinitate, & affinitate*, ibi: *Probibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum de cetero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi probibitio generaliter observari*.

Regula pro linea transversali inæquali est hæc: *Quot gradibus remotior ex personis, de quibus quæritur, distat a communi stipite, a quo ambæ proxime descendunt, tot gradibus distant inter se*. Unde, ut vides, in allato schemate linæ transversalis *Franciscus* in secundo gradu distat a *Lucia*, quia *Lucia*, quæ est persona remotior ab *Antonio* stipite, duobus gradibus distat ab ipso *Antonio* stipite, quamvis *Franciscus* ab ipso *Antonio* distet unico tantum gradu. Sic descendendo idem *Franciscus* in tertio gradu distat a *Petronilla*, quia *Petronilla*, quæ est persona remotior ab *Antonio* stipite, tribus gradibus distat ab ipso *Antonio* stipite. Item idem *Franciscus* in quarto gradu distat ab *Agnete*, quia *Agnes*, quæ est persona remotior ab *Antonio* stipite quatuor gradibus distat ab ipso *Antonio* stipite. 36

Notandum tamen hic est, quod licet in linea transversali inæquali ita numeretur in ordine ad Matrimoni impedimentum cognoscendum, in ordine tamen ad obtinendam in gradibus consanguinitatis dispensationem, debet in memorialibus explicari, & manifestari, nedum gradus remotior, sed etiam gradus proximior, seu propinquior *Stipiti*, ut declaravit S. Pius V. Constit. incip. *Sanctissimus*; & Urban. VIII. & Innoc. X. ambo in Brevi incipient. *Alias pro parte*. Hinc in eodem allato schemate lineæ transversalis, *Franciscus* dicitur primo gradu in secundo conjunctus cum *Lucia*. Primo gradu in tertio cum *Petronilla*. Primo, gradu in quarto cum *Agnete*. Denique primo in quinto cum *Clara*, & sic in nullo gradu, quia ultra quartum gradum nulla datur amplius cognatio, ex *cit. c. Non debet 8. de consanguinitate, & affinitate*, & per hoc cum gradus remotior est ultra quartum, nec gradus proximior est exprimendus, nec dispensatio est necessaria, quia nulla amplius datur cognatio. Pariformiter *Petrucius* est secundo gradu in tertio conjunctus cum *Petronilla*. Secundo, in quarto cum *Agnete*. Secundo, in quinto cum *Clara*; & sic nullo, cum ex dictis ultra quartum gradum nulla detur amplius cognatio. Similiter *Cajus* est tertio in quarto conjunctus cum *Agnete*. Tertio, in quinto cum *Clara*, & sic in nullo propter rationem supradictam. Item *Titius* est quarto gradu in quinto conjunctus cum *Clara*, & sic in nullo propter semper eamdem rationem. *Lucas* denique in nullo gradu est conjunctus cum filia *Claræ*, cum hodie ex dictis ultra quartum jam non detur amplius ulterior gradus. Quæ autem exemplificata, & dicta sunt de viris in ordine ad Feminas, intelligenda omnimode sunt de Feminis in ordine ad viros. Unde *Maria* est conjuncta primo gradu in secundo cum *Petrucio*. Primo, in tertio cum *Cajo*. Primo, in quarto cum *Titio*, denique primo gradu in quinto cum *Luca*, & sic in nullo, cum ultra quartum gradum nulla amplius detur cognatio. Similiter *Lucia* est secundo gradu in tertio conjuncta cum *Cajo*. Secundo, in quarto cum *Titio*. Secundo, in quinto cum *Luca*, & sic in nullo, & pariformiter est discurrendum de cæteris. 37

No-

38 Notandum est insuper, quod traditæ Regulæ pro computatione graduum in linea transversali, tam æquali, quam inæquali, valent solum in jure Canonico, non autem in jure Civili. Quamvis enim in linea recta ascendentium, & descendentium eodem modo computentur gradus consanguinitatis secundum jus Civile, & secundum jus Canonicum, ita ut pro utroque jure valeat Regula tradita supra sub *n.*34. ut clare habetur ex *c. Ad Sedem 2. caus. 35. qu. 5. & §. 1. ac seqq. Institut. de Grad. cognat.* In linea tamen transversali, seu collaterali, tam æquali, quam inæquali aliter computantur gradus secundum jus Civile in ordine ad capiendam ab intestato hereditatem, & aliter secundum jus Canonicum in ordine ad contrahenda Matrimonia. *Communis*, textu claro *in cit. cap. Ad sedem 2. caus. 35. q. 5.* Secundum enim jus Canonicum observantur pro computatione graduum Regulæ traditæ supra *sub num.* 35. & 36. Secundum autem jus Civile pro tali computatione, tam in linea æquali, quam inæquali observatur alia, & quidem unica sequens Regula: *Tot sunt gradus, quot sunt ex utraque parte, vel linea, personæ, una dempta, communi nempe stipite*; & consequenter, *Tot gradibus duæ personæ in linea transversali distant inter se, quot ex utraque parte numerantur personæ usque ad communem stipitem, in quo ambæ conveniunt, una dempta, ipso nempe stipite communi*. Unde, ut vides, secundum jus Civile in computatione duplicantur gradus, ita ut inter duos fratres sint duo gradus; inter duos Patrueles quatuor gradus. Duo enim Fratres distant duobus gradibus inter se, quia sunt tres personæ, duo Fratres nempe, & Pater, in quo tamquam in communi stipite conveniunt, & consequenter una persona dempta, scilicet *Stipite*, sunt duo gradus, quia remanent duæ personæ; secundum enim jus Civile in linea transversali non datur gradus unicus, seu primus. Si duo Patrueles distant quatuor gradibus inter se, quia ex utraque parte, seu linea usque ad communem stipitem sunt quinque personæ, ipsi nempe duo Patrueles, duo ipsorum Patres, & Avus: una autem persona, Avo nempe tamquam stipite, dempta, sunt quatuor gradus, quia remanent quatuor personæ, & sic de aliis, *arg. tot. tit. Instit. de Gradib. cognat. & cit. cap. Ad Sedem 2. caus. 35. q. 5.* ubi habentur præcisa hæc verba, *Fratres itaque, qui secundum Leges sæculares dicuntur in secundo gradu, juxta Canones numerantur in primo. Filii fratrum, qui illic numerantur in quarto, hic computantur in secundo*, & sic deinceps

39 Et ratio disparitatis est quia jus Canonicum computat gradus ob Matrimonium, pro quo requiruntur duæ personæ ad constituendum gradum; Jus vero Civile ob successionem, in qua sufficit una persona proxima in gradu, *cit. c. Ad Sedem 2. caus. 35. q. 5.*

40 Advertendum tamen hic est, quod Ordo computationis graduum statutus a jure Civili pro successione hereditaria ab intestato capienda servandus est etiam in Foro Ecclesiastico, & Canonico, cum quoad hoc jus Civile sit approbatum, & canonizatum a jure Canonico, *arg. cit. cap. Ad Sedem 2. caus. 35. q. 5.* Et econtra Ordo computationis graduum statutus a jure Canonico pro contrahendis Matrimoniis servandus est etiam in Foro sæculari, seu Civili prout fatentur ipsimet Civiles Juristæ, *arg. cit. c. Ad Sedem 2. caus. 35. q. 5.*

41 Cognatio naturalis, vel carnalis, quæ dicitur consanguinitas, idest *quasi sanguinis unitas*, non dirimit Matrimonium jure Ecclesiastico, nisi infra quartum gradum tam in linea recta, quam in transversali, sive æquali, sive inæquali, ut colligitur ex *c. Non debet 8. de Consanguinitate, & Affinitate*, ubi indistincte restringitur ad quartum gradum impedimentum Consanguinitatis, quod juxta jus antiquum in *cap. Nullum 7. in cap. de consanguinitate 17. caus. 35. qu. 3.* & aliis similibus extendebatur usque ad septimum gradum inclusive. Nec quid diversum ex post statutum reperitur in sacris Canonibus, neque pro linea recta, pro qua stat præcipua lis inter Doctores. Sic tenet Sanchez *lib. 7. disp. 52. num. 22.* Fagnan. *in c. Vir qui 9. de consanguinitate n. 31.* ubi dicit certum esse, Matrimonium inter ascendentes, & descendentes non irritari in infinitum jure Ecclesiastico. Henno *tom. 2. disp. ult. de Matrimonio quæst. 3. conclus. 1.* Sporer *tom. 3. p. 4. c. 1. sect. 4. n. 67.* Felix Potestas *tom. 1. p. 4. n. 4042.* Leander, Tamburinus, Pontius, & alii plures contra Abbatem, Silvest. Engel. & Reiffenstuel *lib. 4. decret. tit. 14. num. 25.* & alios volentes impedimentum consanguinitatis in linea recta dirimere Matrimonium jure Ecclesiastico in infinitum.

Impedimentum consanguinitatis dirimit Matrimonium quoad primum gradum in linea recta, non solum jure humano, sed etiam Divino, & naturali. *Communis*. Et ratio est, quia ipse instinctus naturalis Matrimonium inter parentes, & liberos abhorret propter pudorem. Unde merito in *l. Adoptivus 14. §. 2. ff. de ritu nuptiar.* sic dicitur: *In contrahendis Matrimoniis naturale jus, & pudor inspiciendus est; contra pudorem est autem filiam in uxorem suam ducere*. Immo probabilissimum est dictum impedimentum consanguinitatis in linea recta dirimere Matrimonia jure naturæ, non solum quoad primum gradum, sed etiam quoad reliquos usque in infinitum, adeo ut si Adam hodie viveret, nullam posset uxorem ducere ex universo mundo, cum omnes Feminæ per lineam rectam ab ipso descendant, & ita Eva nullum posset ducere maritum, cum omnes homines per lineam rectam ab ipsa descendant. Ita Scotus *in 4. dist. 40. §. De secundo* Fagnanus *in cap. Vir qui 9. de consanguinit. & affinit. n. 25.* Rosignolus *contract. 15. de Matrimon. 11. prænot. 10. sect. 2. num. 3.* citans Glossam, & alios plures, Sporer *tom. 2. part. 4. cap. 1. sect. 1. num. 68.* Herincx *dis. 6. de Matrimonio q. 8. num. 50.* Henno *loc. cit. conclus. 2.* Reiffenstuel *l. c. num. 27.* Pirhing *lib. 4. decret. tit. 14. n. 9.* Coninch *disp. 32. de Sacrament. n. 16.* Layman *lib. 5. tract. 10. part. 4. n. 2.* Busemb. *lib. 6. part. 3. dub. 2. n. 4.* S. Antonin., Paludan., Durand., Abbas, Bellarm. Vasquez, Hurtadus, Meratius, Mastrius, & alii, *arg. l. ultim. ff. de ritu nuptiar.* ubi deciditur jure gentium (per quod intelligitur a jurisconsultis jus naturæ) incestuosas esse nuptias in gradu ascendentium vel descendentium, ibi: *Jure gentium incestum committit, qui in gradu ascendentium, vel descendentium uxorem duxerit, & l. Nuptiæ 53. ff. eod.* ibi: *Nuptiæ consistere non possunt inter eas personas, quæ in numero parentum, liberorumve sunt, sive proximi, sive ulterioris gradus usque in infinitum*. Et ratio est, quia in omnibus lineæ rectæ ascendentibus, & descendentibus, quantumvis remotis, reperitur ratio principii, & principiati, & ascendentes veniunt omnes nomine parentum, & descendentes omnes nomine liberorum,

arg.c.l. Nuptiæ 53. *de Ritu nuptiar*. Inter parentes autem, & liberos Matrimonium est irritum jure naturæ, adeoque &c. Tum quia, ut observant Reiffenstuel *l.c. n.*27. Henno *l.c.conclus.* 2. & alii, nullibi legitur Summos Pontifices in tali gradu dispensasse quæcumque occurrerit ratio, aut necessitas.

44 Contraria tamen sententia docens dictum impedimentum in linea recta dirimereMatrimonia de jure naturæ solum quo ad primum gradum, & non quo ad alios, est vere probabilis, eamque docent S. Thomas *in* 4.*dist.*40.*qu.* 1. *art.* 3. *& ibi* S. Bonaventura, & Richardus *quæst.* 3. Roffensis *in tract.de Matrimonio Regis Angliæ fol.* 3.Alexander de Ales *in secunda par.qu.* 169. Augustin. Triumph. *in summa de potestate Eccles. quæst.*53.*art.*5.*&* 6. Fagnan. *in c.Vir qui* 9.*de consanguinit.& affinit.n.*35.Sanchez *l.* 7.*disput.* 51. *num.* 19. Cajetan. Victoria, Ledesma, Pontius, Covarruv., Sotus, Valentia, Fagundez, Perez, Bonacina, Aversa, Felix Potestas *tom.* 1.*p.* 4. *n.* 4042. Pignatell.*tom.* 7.*cons.*22.*num.* 45. & alii apud La Croix *l.*6.*p.*3.*n.*608. ubi ultra rationem adductam pro hac sententia solvit etiam rationem opinionis contrariæ.

45 Impedimentum cognationis naturalis, seu consanguinitatis in linea transversali dirimit Matrimonium jure naturæ, ac Divino quo ad primum gradum, nempe inter Fratres, & Sorores, excepto casu absolutæ necessitatis propagandi genus humanum, ut fuit ab initio mundi inter filios, & filias Adæ, & Evæ. Scotus *in* 4.*dist.*40. *qu. unic.* ubi solvit rationes oppositæ sententiæ, Guttierez *de Matrim. c.*98. *n.*20.Rosignolus *loc.cit.sect.*3.*num.*2.*&* 5.Sanchez *l.*7. *disp.*52.*n.*11. Reiffenstuel *loc.cit.n.*28. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *p.*4. *cap.* 4. Sporer *loc.cit. n.*70. Sotus, Vasquez, Bellarm., Valentia, Ledesma, Bonacina, Henriquez, Perez, & alii plures contra D. Thomam 2. 2.*qu.*154.*art.*9. Cajetanum, Pontium, & alios citatos a Sanchez *l.*7.*disp.*52.*n.*10. & a Felice Potest. *tom.*1.*p.* 4.*n.*4042. Colligitur autem nostra sententia *ex c. Gaudemus* 8. *de divortiis*, ubi Pontifex decernit, quod Infideles conversi ad Fidem separari non debeant, si in secundo, & ulteriori gradu consanguinitatis existentes antea Matrimonio juncti fuere, quia Legibus Ecclesiæ Infideles non arctantur: ergo a sensu contrario, si in primo gradu uniti essent, deberent separari, eo quod talis gradus jure naturæ dirimat, aliter Pontifex incongrue expressisset secundum, & tertium gradum, si etiam primus de jure naturæ non esset interdictus. Sic Concilium Tridentinum *sess.*24. *de reformat.Matrim.cap.*5. decrevit in secundo consanguinitatis gradu nunquam esse dispensandum, & solum in tali gradu posse dispensari inter magnos Principes, & ob publicam causam, ibi: *In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam*: ergo a sensu contrario in primo gradu non; adeoque videtur primus gradus esse de jure naturæ, aliter incongrue Concilium expressisset secundum gradum, si primus non esset de jure naturæ, & Divino.

46 Et ratio conclusionis est, quia ipsa natura suadente inter fratrem, & sororem est naturalis quidam pudor, & reverentia cui valde adversatur actus conjugalis, utpote qui turpidinem quamdam præsefert; Hinc, & ipsæmet nationes infideles solo lumine naturali ductæ abhorruerunt ab hujusmodi conjugio, ut colligitur ex Aristotile 2. *Politicorum cap.*2., qui turpissimam censet conjunctionem fratrum cum sororibus. Hinc, ut observant Reiffenstuel *loc. cit. nu.*29. Rosignol. *loc. cit, num.*5. Henno *loc. cit. concl.*3., & alii plures, Summi Pontifices nunquam in tali gradu dispensarunt ob quamcumque necessitatem occurrentem, quamvis Silvester verb. *Papa qu.*17. referat ex Archidiacono Martinum V. semel dispensasse in tali gradu, ut evitaret gravia scandala alias eventura.

Impedimentum cognationis naturalis, seu consanguinitatis in linea transversali non dirimit Matrimonium quo ad secundum, & ulteriores gradus jure naturali, & Divino, sed solum jure Ecclesiastico. *Communis, arg. cap. Gaudemus* 8. *de divortiis*, ubi Matrimonium Infidelium inter consanguineos in secundo gradu agnoscitur validum, adeoque non est contra jus naturæ; & Concil. Trident. *sess.*24. *de reformat. Matrimon. cap.*5. ubi expresse decernitur posse in secundo gradu dispensari, adeoque secundus gradus, & a fortiori ulteriores non dirimunt jure naturæ; aliter Papa in ipsis non posset dispensare. Et quod dirimat jure Ecclesiastico, habetur expresse *in cap. Non debet* 8. *de consanguinitate, & affinitate*, ubi statuitur dirimere hodie solum usque ad quartum gradum, & restringitur jus antiquum quo tale impedimentum dirimebat usque ad septimum gradum inclusive, ut patet *ex c. Nullum* 7., *& cap. De consanguinitate* 17. *caus.*35. *quæst.*3. *cap. Ad Sedem* 2. *caus.*35. *quæst.*5. & similibus. 47

Cognatio spiritualis est propinquitas inter aliquas personas proveniens ex dispensatione Sacramentali solius Baptismatis, & Confirmationis. Scotus *in* 4. *dist.*42. *qu.*1. *num.*2. *& est in re communis, argum. tot. Titul. de cognatione spirituali, & caus.*30. *qu.*1. *&* 3. & Concil. Tridentin. *sess.*24. *de reformat. Matrimon. cap.*2. Dicitur notanter *solius Baptismatis, & Confirmationis*, quia per dispensationem Baptismi, & Confirmationis fit spiritualis quædam generatio; Baptismus enim dat primam vitam spiritualem, quæ dein per Confirmationem perficitur, & roboratur, ut cum S. Thoma advertit S. Bonaventura *in* 4. *dist.*42. *art.*1. *quæst.*3. & notatur *in cap. Ita diligere* 1. *& cap. Placitum* 2. *caus.*3. *quæst.*1. Unde merito per solam dispensationem Baptismi, & Confirmationis, & non per dispensationem aliorum Sacramentorum contrahitur cognatio spiritualis, ut expresse habetur *in c. Quamvis* 3. *de cognatione spirituali in* 6. ibi: *Ex datione vero aliorum Sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ Matrimonium impediat, vel dissolvat.* 48 49

Impedimentum cognationis spiritualis introductum est solum jure Ecclesiastico. *Communis, argum. tot. Titul. de cognatione spirituali, & caus.*30. *quæst.*1. *&* 3. Et juste convenienterque Ecclesia hoc statuit impedimentum, quia sicut ex generatione naturali oritur *cognatio naturalis* Matrimonium dirimens, ita voluit Ecclesia, ut etiam ex generatione spirituali *cognatio spiritualis* oriretur pariter Matrimonium dirimens; idque ex decentia, ac reverentia, quam spiritualiter nati debent suis spiritualibus genitoribus, sicuti carnaliter, & naturaliter nati debent suis carnalibus, & naturalibus genitoribus, *arg. c. Ita diligere* 1. *& c. Placitum* 2. *caus.*3. *qu.*3. 50

Cognatio spiritualis antiquo jure erat triplex; scilicet 51

licet *Paternitas, Compaternitas*, & *Confraternitas*. Paternitas spiritualis est propinquitas, seu cognatio spiritualis inter Baptizantem, seu Confirmantem, eorumque uxores, & Baptizatum, vel Confirmatum; item inter Baptizati, aut Confirmati Patrinum, ejusque uxorem, & ipsum Baptizatum, seu Confirmatum; *argum. cap. Pervenit* 1. *cap. Si quis* 2. & *cap. De eo* 5. *caus.*30. *quæst.*1. *cap. Ita diligere* 1. *caus.*30. *quæst.*3. *cap. Nedum inter* 1. *de cognatione spirituali in* 6. cum
52 similibus. *Compaternitas spiritualis* est cognatio inter Baptizati, & Confirmati naturales Parentes ex una, & inter Baptizantem, & Confirmantem, atque Patrinos, eorumque uxores ex altera parte; *cap. Si quis* 3. *caus.*30. *q.*4. & *cap. Nedum inter* 1. *de cognatione spirituali in* 6. cum similibus. *Confraternitas*
53 *spiritualis* est cognatio inter Baptizatum, seu Confirmatum ex una, & filios naturales Baptizantis, seu Confirmantis, atque Patrinorum ex altera; *cap. Placitum* 2. & *cap. Non oportet* 3. *caus.*30. *q.*3. *c. Utrum* 1. *cap. Super eo* 3. & *c. Tua nos* 7. *de cognatione spirituali*, cum similibus.

54 Jure autem novo in Concilio Tridentino *seß.*24. *de reformat. Matrimon. cap.*2. ad tollenda multa inconvenientia, & scandala, & præcavenda multa peccata, fuit omnino sublata dicta *Confraternitas spiritualis*, & certo modo restricta *Paternitas*, & *Compaternitas*; ita ut hodie non amplius cognatio spiritualis oriatur inter virum, & uxorem simul levantes infantem ex Baptismo, ut olim *ex cap. Quod autem* 5. *caus.*30. *quæst.*4. Neque inter Baptizatum, vel ipsius Patrem ex una, & baptizantis, vel levantis uxorem ex alia parte, ut olim *ex c. Martinus* 4. *de cognatione spirituali*. Neque inter Baptizatum, & Confirmatum ex una, & filiam Baptizantis, Confirmantis, levantis, seu tenentis ex altera, ut olim *ex cap. Ex litteris* 8. *de cognatione spirituali*. Neque inter filium Compatris, & filiam Commatris, & econtra, ut olim *ex cap. Tua nos* 7. *de cognatione spirituali*. Neque inter filiam spiritualem Baptizatam, & filium carnalem Baptizantis, ut olim *ex cap. Placitum* 2. *caus.*30. *quæst.*3. Neque inter filiam spiritualem levatam de Sacro Fonte, & inter filium carnalem levantis, seu tenentis, ut olim *ex cap. Non oportet* 3. *caus.* 30. *quæst.* 3. Neque inter virum, & Commatrem suæ Uxoris defunctæ, & econtra, ut olim *ex cap. Sciscitatur* 1. *caus.*30. *quæst.*4. Neque inter Baptizantem, & levantem, levantisque uxorem, & filiam, & hujusmodi.

55 Unde hodie cognatio spiritualis solum contrahitur I. A Baptizato, vel Confirmato cum Baptizante, vel Confirmante. II. A Baptizato, vel Confirmato cum Patrino, vel Matrina, & hæ duæ cognationes dicuntur *Paternitas*, & *Filiatio spiritualis*, *arg. cap. Pervenit* 4. *c. Si quis* 2. & *cap. De eo* 5. *caus.* 30. *quæst.*1. *cap. Ita diligere* 1. *caus.*3. *quæst.*3. *cap. Nedum* 1. *de cognatione spirituali in* 6. III. Contrahitur a Patrino, vel a Matrina cum Patre, & Matre Baptizati, vel Confirmati. IV. a Patre, & Matre Baptizati, vel Confirmati cum ipso Baptizante, vel Confirmante, & hæ duæ posteriores dicuntur *Compaternitas*, & *Commaternitas*, *argum. cap. Si quis* 3. *caus.*30. *quæst.*4. & *cap. Nedum* 1. *de cognatione spirituali in* 6. Inter istos igitur solum contrahitur hodie cognatio spiritualis dirimens Matrimonium, & non ultra inter alios, ut expresse decrevit Concil. Tridentin. *seß.*24. *de reform. Matrimon. cap.*2. ibi: *Docet experientia propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi Matrimonia, in quibus, vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque Sancta Synodus huic incommodo providere, & a cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit, ut unus tantum vir, sive mulier juxta Sacrorum Canonum statuta, vel ad summum unus, & una Baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos, & Baptizatum ipsum, & illius Patrem, & Matrem, nec non inter Baptizantem, & Baptizatum, Baptizatique Patrem, & Matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Quod si alii ultra designatos Baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant, Constitutionibus in contrarium facientibus non obstantibus.... Ea quoque cognatio quæ ex Confirmatione contrahitur, Confirmantem, & Confirmatum, illiusque Patrem, & Matrem, ac tenentem non egrediatur, omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.*

Cognatio spiritualis non oritur ex Baptismo nulliter collato, sicuti neque ex Confirmatione nulliter collata. *Communis*. Et ratio est, quia cum ex talibus Sacramentis nulliter collatis nulla fiat generatio, & corroboratio vitæ spiritualis, nulla quoque consurgit *Paternitas*, vel *Compaternitas*, aut *Filiatio spiritualis*, quia quod nullum est, nullum producit effectum *c. Illud* 8. *de jure patronat.* Et juxta *Regulam* 52. *juris in* 6. *Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum*. Cognatio spiritualis contrahitur ab accipiente puerum ab Obstetrice, neque est necesse, ut illum accipiat immediate a manu Baptizantis. *Sac. Congr. Conc. in dub. cognationis spiritual.* 18. *Decembr.* 1688. *lib.*38. *decret. fol.*618. Cognatio spiritualis contrahitur etiam in Baptismo sine solemnitatibus ob necessitatem domi secuto; *Sac. Congr. Conc. in dub. cognat. spirit.* 5. *Martii* 1678. *lib.*30. *decret. fol.*33. Cognationis spiritualis in primo gradu dispensatio concedi non solet. Sanchez *de Matrimon. lib.*8. *disp.*24. *num.*7. Illam tamen concessam fuisse a Gregorio XIV. testatur Pontius *de Matrim. lib.*8. *cap.*17. *n.*28. & de Justis *de dispensat. Matrim. lib.*2. *c.*5. *n.*74. asserentes infelicem habuisse exitum. Sic apud Ursayam *in Miscellaneo sacro, & profano primo*, verb. *Cognatio num.*189. 56 57 58 59

Alia concernentia hanc cognationem spiritualem. 60
Vide verb. *Baptismus art.* 7. *per totum*, verb. *Cognatio spiritualis*, verb. *Confirmatio art.* 3.

Cognatio Legalis sic est dicta, quia prius a Legibus 61
inventa; *leg. Adoptivus* 14. *ff. de Ritu nuptiar.* & §. 1. *ac* 2. *Instit. de Nupt.* ac postea per Sacros Canones recepta est; *cap. Si qui* 1. *de cognatione legali*; & *cap. Ita diligere* 1. & *cap. Per adoptionem* 6. *caus.*30. *quæst.* 3. Cognatio Legalis est propinquitas personarum, 62
quæ ex adoptione provenit, & inter certas personas Matrimonium dirimit. *Est in re communis*; *arg. cit. leg. Adoptivus*; & *cit.* §. 1. & 2. *Institut. de Nupt.* & *cit. cap. Si qui*, & *c. Ita diligere* 1. & *cap. per Adoptivum* 6. *caus.* 30. *quæst.* 3.

Cognatio Legalis est triplex, scilicet Paternitas, 63
Fraternitas, & Affinitas Legalis. *Paternitas Legalis* est cognatio inducens impedimentum in linea recta inter Adoptantem tamquam Patrem Legalem, & adoptatum tamquam Filium, & Adoptati descendentes

usque ad quartum gradum. *Est in re communis*; *arg.* *§.1. Institut. de Nupt. & leg. Quin etiam* 55. *ff. de Ri-*
64 *tu Nupt.* Hæc cognatio semper durat, & dirimit, etiamsi adoptio per emancipationem fuerit soluta, *c. Ita diligere* 1. *caus.* 30. *q.* 3. *§.* 1. *Instit. de nuptiis*, *l. Quin etiam* 55. *ff. de ritu nuptiar.* Et ratio est, quia, cum hæc cognatio Legalis pariat quamdam conjunctionem similem naturali, & inde oriatur reverentia inter cognatos sic constitutos, talis reverentia debita inter ipsos cognatos adhuc perseverat, nec dissolvitur per dissolutionem adoptionis.

65 *Fraternitas Legalis* est cognatio in linea transversali impedimentum inducens inter liberos naturales legitimos adoptantis, & adoptatum tamquam fratres, & & sorores Legales. *Est in re communis*, *arg. cap. Si qui* 1. *de cognat. legal. & l. Qui in Adoptionem*, *ff. de*
66 *adoption.* Hæc cognatio non durat semper, sed expirat expirante adoptione; *l. Per adoptionem* 17. *ff. de ritu nuptiar.* ibi: *Per adoptionem quæsita Fraternitas eousque impedit nuptias, donec manet adoptio; ideoque eam, quam Pater meus adoptavit, & emancipavit, potero uxorem habere, æque ac si me emancipato illam in potestate retinuerit, poterimus jungi Matrimonio*, & concordat *cit. c. Si quis* 1. *de Cognatione Legali*, ibi: *Si quæ mihi Soror per adoptionem esse cæperit, quandiu durat adoptio, inter me & ipsam nuptiæ consistere non possunt.*

67 *Affinitas Legalis* est cognatio inter adoptantem, & inter uxorem adoptati, & vicissim inter adoptatum, & uxorem adoptantis. *Est in re communis*; *arg. l. Adoptivus* 14. *ff. de ritu nuptiar.* Hæc cognatio semper durat, & dirimit etiam soluta adoptione. *Communis*, textu expresso *in cit. l. Adoptivus*, ibi: *Adoptivus filius, si emancipetur, eam, quæ patris adoptivi uxor est, ducere non potest, quia Novercæ locum habet.*

68 Ratio autem differentiæ cur Cognatio Legalis in linea recta descendentium & Affinitatis durent semper, & dirimat Matrimonium etiam soluta per emancipationem adoptione, non autem cognatio transversalis, seu Fraternitas Legalis, est, quia cognatio in linea recta descendentium, & Affinitatis trahit secum majorem reverentiam inter cognatos debitam, quæ semper perseverat; cognatio autem in linea transversali non trahit secum tantam reverentiam; unde soluta per emancipationem adoptione, cessat ipsa Cognatio, & prohibitio de contrahendo Matrimonio in tali linea. Sanchez *lib.* 7. *de Matrimonio disp.* 63. *num.* 24. *in fine*, Rosignol. *controv.* 15. *de Matrimonio* 11. *prænot.* 10. *sect.* 5. *num.* 15. & alii passim.

69 Cognatio Legalis dirimens Matrimonium non oritur inter ipsos filios adoptivos, si plures ab eodem adoptantur; unde valide possunt inter se Matrimonium contrahere. Glossa communiter recepta *in cap. Si qui* 1. *de Cognat. Legali verb. Quandiu*, *de Cognatione Legali*, Divus Antoninus 3. *part. tit.* 1. *cap.* 13. Bonacina *de Matrimon. q.* 3. *punct.* 5. *n.* 7. Rosignol. *loc. cit. num.* 16. & alii passim. Nullo enim jure statutum invenitur tale impedimentum. Tum quia inter Filium, & Filiam spiritualem ejusdem Patris spiritualis non versatur impedimentum; ergo multo minus inter duos adoptivos, cum isti minus sint conjuncti, quam illi: *arg. c. Ita diligere* 1. *caus.* 30. *quæst.* 3.

70 Cognatio Legalis dirimens Matrimonium non oritur inter adoptatum, & Filiam illegitimam adoptantis, nec inter Filiam illegitimam adoptati, & adoptantem, vel legitimos ejus liberos. *Communis*, cum Sanchez *lib.* 7. *de Matrimon. disp.* 63. *num.* 30. Sporer *tom.* 3. *part.* 4. *cap.* 1. *sect.* 1. *num.* 85. Pirhing. *lib.* 4. *decret. tit.* 12. *num.* 9. Reiffenstuel *ib. n.* 7. Et ratio est, quia illegitimi non veniunt nomine naturalium liberorum, neque sunt sub patria potestate; *§. Si adversus* 12. *Instit. de nupt.* & tali potestate non existente, seu cessante, cessat adoptio, & consequenter etiam Cognatio Legalis, *cap. Per adoptionem* 6. *caus.* 30. *quæst.* 3.

Cognatio Legalis dirimens Matrimonium non oritur inter adoptantem, & parentes adoptati, quia nullo jure prohibitum est inter istos Matrimonium contrahi. *Communis* cum S. Thoma *in* 4. *dist.* 42. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad primum*, S. Antonin. 3. *part. titul.* 1. *cap.* 13. Tolet. *lib.* 7. *Summæ cap.* 4. *in fin.* Rosignol. *loc. cit. num.* 18. Neque Cognatio Legalis dirimens Matrimonium oritur inter Filios duorum Fratrum adoptivorum; si enim ex dictis *supra num.* 69. duo adoptivi possunt libere contrahere inter se, a fortiori poterunt ad invicem contrahere eorum Filii. *Communis*. Neque Cognatio Legalis impediens Matrimonium oritur inter Filios legitimos, & naturales patris adoptantis, & Filios adoptivorum. Sic Bonacina *quæst.* 3. *de Matrim. punct.* 5. *num.* 6. Rosignol. *loc. cit. num.* 19. & alii plures. Et ratio est, quia de hac Cognatione nulla fit in jure mentio, & illa tantum debet Cognatio agnosci, quæ in ipso jure exprimitur; unde non debemus extendere hanc Cognationem Legalem ultra terminos, ad quos eadem jura extendunt, ut docet Navarr. *in Manual. cap.* 21. *num.* 45. Nec aliam extensionem per gradus debemus agnoscere præterquam in linea recta; in linea enim transversali, seu collaterali non fit extensio ultra primum gradum. Rosignol. *loc. cit.* Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 4. *num.* 4031. & alii. 71 72 73

Ut facilius percipiantur quæ de Cognatione Legali dicta sunt, & in dies currunt, cum ipsa ex adoptione proveniat, hic aliqua breviter de adoptione traduntur. *Adoptio* igitur *est extraneæ personæ in filium, vel filiam, nepotem, vel deinceps legitima assumptio*. *Est in re communis*. Per ly *Personæ extraneæ* intelligitur ea, quæ est extra potestatem adoptantis, & a jure, ad quod assumitur, aliena, sive alioquin sit ejus consanguinea, sive non. Per ly *in filium, vel filiam nepotem, vel deinceps*, denotatur quod non potest quis adoptari in fratrem, vel parentem, quia, cum adoptio ex genere suo sit superioris ad inferiorem, & per illam adoptatus constituatur sub potestate adoptantis, non potest esse in fratrem, vel parentem, quia isti de genere suo non sunt inferiores, sed vel æquales, vel Superiores; & hoc habetur expresse in *leg. Nec apud*, *Cod. de hæred. instit.* Per ly *legitima assumptio*, denotatur, quod ad hoc, ut adoptio sit valida, debet fieri secundum formam a Lege, seu jure præscriptam, scilicet ut adoptio fiat inter præsentes, & non per procuratorem; *l. Neque*; *& l. Post mortem §. Neque*, *ff. de adoption.* Ut adoptans sit masculus; Nam Femina adoptare non potest, nisi ex speciali concessione Principis; *§. Femina* 10. *Institut. de adopt.* Ut 18. annis præcedat adoptatum; *§.* 4. *Institut. de adoption.* Ut natura sit potens ad generandum; unde Castrati adoptare non possunt; *§.* 9 *Instit. de adoption.* Vide verb. *Patria Potestas num.* 26. *&* 27. ubi notatur differentia inter Spadones, & Castratos; Possunt ta- 74

tamen adoptare Sacerdotes, quia isti non a natura, seu physice, sed per accidens, & Moraliter tantum inhabiles sunt ad generandum. Abbas *in cit.cap.Si qui 1. de Cognatione Legali num.*4. Hostiens. *ibid. n.*4. & alii passim. Ut adoptans sit sui juris, & major 25. annis, quia alias nondum habet administrationem suorum bonorum; quæ omnia, & alia habentur *tot.titul. ff. & Cod. de adopt. & Instit. eod.*

75 Apoptio est duplex, una propria & perfecta, quæ *Adrogatio* dicitur; & alia impropria & imperfecta, quæ *adoptio simplex, & in specie* vocatur; *l.1. ff. de adoption.* Adoptio perfecta, seu *Adrogatio* est illa, per quam adoptatus sui juris existens, Principis Rescripto transit in potestatem Adoptantis, fitque heres necessarius ex testamento in quarta bonorum parte, ut filius legitimus & naturalis, *arg. §. 1. Institut. de adopt. & l. 2. Cod. eod.* Adoptio imperfecta, seu *Adoptio simplex, & in specie*, est illa, per quam adoptatus nondum sui juris existens, auctoritate cujuscumque Judicis competentis ita assumitur in filium, aut nepotem, ut non transeat in potestatem, & familiam adoptantis, sed aduc maneat sub sui Patris naturalis, aut Avi potestate; nec fiat adoptantis heres necessarius ex testamento, sed solum ei succedere possit ab intestato *arg. §. Adoptio, Instit. de adoption. leg. Generalis, ff. de adoption.*

76 Unde, ut vides, in multis differunt inter se Adoptio perfecta, & imperfecta. Primo, Adoptio perfecta seu *Adrogatio* non potest fieri, nisi actoritate supremi Principis, & adoptio imperfecta, seu *simplex, & in specie* potest fieri auctoritate cujuslibet Judicis, seu Magistratus competentis *leg. Generalis 2. ff. de adoptionibus §. Adoptio, Instit. eod. tit.* Secundo, Adoptio perfecta, seu *Adrogatio* transfert jus in adrogatum, ut non solum succedat ab intestato sed etiam ex testamento in quarta parte bonorum adrogantis; unde Adrogans non potest penitus privare adrogatum per testamentum omnibus suis bonis sed tenetur eidem servare quartam partem bonorum pro legitima; *§. Sed hodie, Instit. de adopt.* Adoptio autem imperfecta transfert solum jus in adoptatum, ut succedat ab intestato, non vero, ut sit heres necessarius ex testamento; unde adoptans potest per testamentum de bonis suis disponere in favorem alterius sine læsione, & injuria adoptati, *cit. §. Sed hodie, Instit. de adoption.* Tertio, Adoptio perfecta, seu *Adrogatio* petit, ut adrogatus ante sui assumptionem, seu electionem sit sui juris, cum per adrogationem transeat in potestatem adrogantis; Adoptio vero imperfecta non requirit, quod adoptatus sit sui juris, cum per adoptionem imperfectam adoptatus non transeat in potestatem adoptantis, adeoque nullum jus lædatur illius, sub cujus potestate est *l.2. §. ultim. ff. de adoption.* Sunt adhuc aliæ differentiæ, que ut minus principales relinquuntur videndæ apud Legistas *in Instit. ff. & Cod. de adoption.*

77 Probabile est, quod Cognatio Legalis dirimens Matrimonium non solum oriatur ex Adoptione perfecta, seu Adrogatione, sed etiam ex Adoptione imperfecta, seu simplici. Glossa *in c. Si quis 1. de adoptione, legali* & ibi Abbas *n.*5. Ancharanus *n.*8. Covarruv. *par. 2. de Matrimon. c.6. §.5. nu. 2.* Guttierez *de matrim. cap.102. n.5.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. alleg.51. num.189.* Reiffenstuel *loc. cit. num.*10. ubi testatur de communi. Et ratio est, quia jura omnia inducentia hanc cognationem ad dirimendum Matrimonium loquntur indistincte de adoptione, nulla facta mentione de imperfecta, vel perfecta; adeoque intelligenda sunt in tota sua latitudine, & sine ulla restrictione; *cap. Quia circa 22. de privileg.* Non de- 78 sunt tamen etiam magni nominis Auctores, qui nedum dicunt probabile esse, sed etiam probabilius ex adoptione imperfecta non oriri cognationem legalem dirimentem Matrimonium, sed tantum ex perfecta; Ita Innocentius *in cap. Si qui 1. de Cognatione Legali n.1.* Silvester verb. *Matrimon.8. q.8.* & varii alii cum Rosignolo *l. c. n.*10.

Crimen dirimens Matrimonium est quadruplex. 79 Primum est solum homicidium. Secundum est homicidium cum adulterio. Tertium est Adulterium solum cum promissione Matrimonii de futuro. Quar- 80 tum est Adulterium solum cum alio Matrimonio contracto. *Solum homicidium*, scilicet Uxoricidium, vel Marricidium est impedimentum dirimens, quando Vir aut Mulier etiam sine adulterio, ex mutuo tamen consensu occidit suam aut alterius consentientis compartem cum animo Matrimonii inter se post mortem alterius conjugis contrahendi, *Communis, arg. cap. Laudabilem 1. de conversion. infidelium, & cap. Si quis vivente 5. caus.31. quæst.1.*

Ut autem tale homicidium sine adulterio causet im- 81 pedimentum, requiruntur tres conditiones. Prima, ut tam Vir, quam Mulier contrahere volentes moraliter, vel physice concurrant ad mortem conjugis innocentis; non enim sufficit, si unus tantum, vel una sine scitu, vel consensu alterius ad talem mortem concurrat *arg. cit. cap. Laudabilem 1. de convers. infidelium.* Secunda, ut mors ex mutuua eorum machinatione revera, & in effectu sequatur; non enim sufficit sola mutua machinatio, si mors non sequatur. *Communis, arg. cit. c. Si quis vivente 5. cau.31. q.1. & cit. c. Laudabilem 1. de convers. Infidelium.* Tertia, ut conspiratio illa in mortem conjugis innocentis, ac mortis machinatio fiat, ex, vel cum intentione contrahendi invicem Matrimonium morte secuta; non enim sufficit, si fiat ex alio fine, seu motivo, v. g. ex odio, vindicta, & hujusmodi. *Communis, arg. cit. cap. Laudabilem, & cit. cap. Si quis caus.31. q.1.* ibi: *Occidisse notetur, ut conjungeretur*, ut notat *ib.* Glossa.

Homicidium cum adulterio est impedimentum diri- 82 mens, quando solus adulter commisso adulterio occidit suam Uxorem, aut sola adultera suum Maritum, etiam absque conspiratione cum complice adulterii, *Communis, arg. cap. Significavit nobis 2. & cap. Super hoc 3. de eo, qui duxit in Matrimonium, & cap. Si quis vivente 5. caus. 31. q.1.*

Ut tale homicidium cum adulterio causet impedi- 83 mentum, requiruntur etiam tres conditiones. I. Ut unus complicum adulterii sit vera causa physica, aut moralis cædis conjugis innocentis; sola enim ratihabitio cædis jam factæ, aut approbatio non sufficit. *Communis, arg. cit. cap. Si quis vivente 5. caus.31. q.1. c. Significastis 6. de eo, qui duxit in Matrimonium.* Nec requiritur, quod uterque concurrat, sed sufficit, si unus solus eorum, etiam altero inscio, id faciat; *arg. cit. cap. Si quis vivente*, ibi: *Nisi forte vir, aut mulier*; *& cit. cap. Significastis*, ibi: *Nisi alter eorum in mortem fuerit machinatus*. II. ut mors ex tali machinatione realiter, & in effectu sequatur. Non enim suf-

sufficit sola machinatio, si revera mors non sequatur. *Communis, arg. cit. cap. Si quis vivente 5. caus. 31. q. 1. & cap. Laudabilem 1. de convers. Infidel.* III. Ut machinatio in mortem conjugis innocentis fiat ab alterutro eo fine, & animo contrahendi Matrimonium cum complice adulterii: Non enim sufficit, si fiat ex alio fine, aut motivo, v. g. ex odio, vindicta, & hujusmodi; *arg. cit. cap. Laudabilem 1. de convers. Infidel. & cit. c. Si quis vivente 5. caus. 31. q. 1.* ibi: *Occidisse notetur, ut conjungeretur*, ut notat *ib.* Glossa.

84 *Adulterium solum cum promissione Matrimonii de futuro* est impedimentum dirimens, quando adulter, & adultera, sive ante, sive post adulterium commissum promittunt, & fidem dant de Matrimonio post mortem conjugis contrahendo, etiamsi ipsi in talem mortem non conspiraverint. *Communis, arg. cap. Relatum est 4. caus. 31. q. 1. cap. Propositum 1. cap. Ex litterarum tuarum 4. cap. Significasti 6. & c. Veniens 7. de eo, qui duxit in Matrimonium.*

85 Ut tale adulterium solum cum promissione Matrimonii de futuro causet impedimentum, requiruntur quatuor conditiones. I. Ut intercedat seria, & acceptata ab altera parte promissio de futuro Matrimonio: Non enim sufficit adulterium sine tali acceptata promissione. *Communis, arg. cap. Significasti 6. cap. Veniens 7. & cap. Si quis. 8. de eo, qui duxit in Matrimonium.* Nec refert, an adulterium præcedat, vel subsequatur talem promissionem, textu expresso in *cit. cap. Si quis 8. de eo, qui duxit in Matrimonium*, ibi: *Si prius vel postea ... illam adulterio polluisset.* II. Ut promissio, & adulterium facta sint vivente eodem conjuge: Non enim sufficit, si fiant post mortem ipsius. *Communis, arg. cap. Significasti 6. cap. Veniens 7. & cap. Si quis 8. de eo qui duxit in Matrimonium*, ubi semper dicitur *Si vivente Uxore*. III. Ut uterque adulterans sciat alterum esse conjugatum: Non enim sufficit, si neutra, vel altera pars nesciat se committere adulterium. *Communis, arg. cap. Propositum 1. de eo, qui duxit in Matrimonium*, ibi: *Quia tamen mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem; & cap. 7. Veniens 7. eodem.* IV. Ut adulterium sit perfectum, & consummatum: Non enim sufficit copula solum attentata. *Communis* cum Glossa in *cap. Si quis 8. de eo, qui duxit in Matrimonium verb. Cognovit*, Joann. Andr. *ib. n. 4.* Abbate *ib. n. 6.* Barbosa *ib. n. 4.* Et ratio est, quia non obest conatus, ubi injuria non habuit effectum; *arg. cap. Adolescens 32. de sponsalibus.*

86 *Adulterium solum cum alio Matrimonio contracto* est impedimentum dirimens, quando adulter vivente legitima sua Uxore cum altera adultera contrahit per verba de præsenti, vel adultera vivente legitimo suo Marito cum alio adultero per verba de præsenti contrahit; tunc enim etiam mortua Uxore adulteri, vel Marito adulteræ, contrahere numquam possunt. *Communis, arg. c. Propositum 1. c. Cum haberet 5. cap. Veniens 7. cap. Si quis 8. de eo, qui duxit in Matrimonium.*

87 Ut tale adulterium solum cum alio Matrimonio contracto causet impedimentum dirimens, requiruntur duæ conditiones. I. Ut Matrimonium cum primo conjuge sit validum: Non enim sufficit Matrimonium ex aliqua ratione invalidum. *Communis, arg. cap. Significavit 2. de eo qui duxit in Matrimonium*. II. Ut Matrimonium cum primo conjuge contractum sit notum secundo conjugi: Non enim sufficit primum contractum Matrimonium, si secundus conjux ipsum penitus ignoraverit. *Communis, arg. cap. Propositum 1. & c. Veniens 7. de eo, qui duxit in Matrimonium.*

Criminis impedimentum non est inductum jure naturæ, vel Divino, ut patet in Davide, qui post adulterium, & occisionem Uriæ, duxit ejus uxorem Bethsabæam, sed solum jure Ecclesiastico. *Communis, arg. c. Si quis vivente 5. caus. 31. q. 1. c. Propositum 1. c. Significavit 2. cap. Super hoc 3. c. Cum haberet 5. c. Significasti 6. c. Veniens 7. & c. Si quis 8. de eo, qui duxit in Matrimonium.* Hinc si duo infideles pro tempore infidelitatis commisissent tale crimen, & postea conversi ad Fidem inter se contraherent valide contraherent; quod non possent, si tale impedimentum esset inductum jure naturæ, cui & ipsi infideles subduntur, licet non subdantur juri Ecclesiastico. *Communis.* Non sic autem, si tale crimen fuisset commissum a duobus, quorum unus esset fidelis, & alter infidelis; tunc enim non posset hic alteri post Baptismum jungi Matrimonio. *Communis, argum. capit. Laudabilem 1. de convers. Infidelium.* Et ratio est, quia tunc impedimentum ab Ecclesia statutum directe in fidelem, redundat etiam in infidelem, siquidem impedimentum ex parte unius in contractibus correspectivis invalidat contractum etiam respectu alterius, ut patet in impedimento Voti solemnis in Professione Religiosa, quod quamvis in uno tantum reperiatur, reddit tamen Matrimonium invalidum etiam respectu alterius. 88 89 90

91 *Cultus disparitas*, seu diversitas Religionis dirimit matrimonium inter fidelem, & infidelem, seu baptizatum, & non baptizatum. *Communis, arg. c. Cave 15. caus. 28. q. 1. & tot. tota fere illa quæstione.* Et ratio est, quia non patet aditus ad alia sacramenta sine Baptismo, cum Baptismus sit janua Sacramentorum. Hoc impedimentum non est inductum jure naturæ, aut Divino, sed solum jure Ecclesiastico, si non scripto, saltem consuetudinario, consuetudine, & perpetuo usu Ecclesiæ approbante. Scotus *in 4. dist. 39. quæst. unic. art. 2.* & ibi S. Bonavent. *art. 1. q. 1.* Coninch *de matrimon. disp. 21. num. 41.* Sanchez *lib. 7. disp. 71. num. 7.* Perez *disp. 36. sect. 1. num. 4.* Sporer *to. 3. par. 4. cap. 4. c. 1. sect. 1. num. 115.* Reiffenstuel *lib. 4. decr. tit. 1. numer. 355. & sequent.*, & alii communiter; Tempore enim Legis naturæ Esau duxit uxores Cananæas, *Gen. 19.* Joseph duxit Uxorem Asenet Ægyptiacam, *Genes. 41.* Tempore Legis scriptæ Moyses accepit Sephoram Ethiopissam, *Exod. 2.* Salomon plurimas uxores Idololatras, *2. Reg. c. 1. & 2.* Esther duxit Assuerum Chaldæum, *Esther 2.* 92

93 Si ex duobus conjugibus Infidelibus unus convertatur ad Fidem, & alter monitus, & rogatus nolit converti, nec cohabitare sine injuria Creatoris, tunc Matrimonium, etiamsi fuerit consummatum, dissolvitur quoad vinculum, ita ut conjux Fidelis possit aliud Matrimonium contrahere cum Fideli ante omnem sententiam, ut colligitur ex *prima ad Corinth. cap. 7.* ibi: *Quod si Infidelis discedit, discedat; non enim servituti* (idest ligamini conjugali) *subjectus est Frater, aut Soror in hujusmodi*, & ex *cap. Si Infidelis 2. caus. 28. quæst. 2.* ubi hoc expresse habetur: *Contumelia*

lia quippe Creatoris solvit jus Matrimonii circa eum, qui relinquitur; Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in Matrimonium, nec est ei fides servanda conjugii, &c. & cap. Quanto 7. de divortiis, ibi: *Si enim alter Infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero, vel nullo modo, vel non sine blasphemia Divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit, & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: Si infidelis discedit; discedat; Frater enim, vel Soror non est servituti subjectus in hujusmodi, & Canonem etiam, in quo dicitur, Contumelia Creatoris solvit jus Matrimonii circa eum, qui relinquitur*, & Glossa *ib.* verb. *Contumelia*, ubi adducit sequentes versus.

Desere spernentem, vel blasphemare volentem.
Vel te credentem scelus ad mortale trahentem.
Nam sunt absque mora sic vincula rupta priora.

94 Non potest autem Fidelis conversus solvere Matrimonium quoad vinculum, quando Infidelis vult cohabitare sine injuria Creatoris, licet nolit converti, ut colligitur *ex prima ad Corinth. c.7.* ibi: *Si quis Frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam, & si quæ Mulier virum habet infidelem, & hic consensit habitare cum illa, non dimittat illum, & ex cit. cap. Si infidelis 2. caus.28. quæst. 2. & cit. cap. Quanto 7. & cap. Gaudemus 8. de divortiis*. Et tenent S.Thomas *in 4. dist.39. quæst. unic. artic. 5. in corpore*, & ibi S. Bonaventur. *art. 2. quæst. 1.* Sanctus Antonin. *3. part. tit. 2. cap. 6. not. 3.*, & alii passim.

95 Nec etiam solvitur Matrimonium quoad vinculum, si unus conjugum transeat ad Infidelitatem, seu labatur in Hæresim, textu expresso in *cit. cap. Quanto 7. de divortiis*, ibi: *Si vero alter Fidelium conjugum, vel labatur in Hæresim, vel transeat ad Gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc casu, is, qui relinquitur, vivente altero, possit ad secundas nuptias convolare*; & tenet communis DD. cum S. Thom. *in 4. dist. 39. art.1. in corpore*, ubi sic dicit: *Si vero Infidelitas conjugis Matrimonium sequatur, non propter hoc vinculum Matrimoniale dirimitur, sed potest fieri separatio a toro, & cohabitatione, sicut & propter fornicationem carnalem*: & quod non solvatur tale vinculum propter Hæresim, definivit Conc. Trid. *sess.24. de Matrim. can.6.* ibi: *Si quis dixerit, propter Hæresim, aut molestam cohabitationem ... a conjuge posse dissolvi Matrimonii vinculum, anathema sit.*

96 Immo nedum non dirimuntur Matrimonia propter Hæresim, sed & valide contrahuntur cum Hæreticis, si ritu Catholico contrahantur. Sic S. Thom. *in 4. dist.39. quæst. unica art.1. ad 5.* S. Bonavent. *in 4. dist.39. qu.1. art.1.* Abbas *in cap. Si conditiones 7. de conditionibus appositis num.5.* & ibi Cardinalis *nu.3.* Joan. Andr. *num.8.* Sanchez *lib.7. disp.72. num.2.*, & communis aliorum, *arg. cap. decrevit 74, de Hæreticis in 6.*

97 Quinimmo secundum Sanchez *loco cit. n.5.* Azorium *lib.8. cap.11. quæst.5.* & varios alios, Matrimonia cum Hæreticis nedum sunt valida, sed insuper sunt licita in locis, ubi Hæretici, & Catholici permixti vivunt. Vid. tamen verb. Hæreticus *a n.20. ad 26*, ubi affertur in contrarium novissimum Decret. Clementis XI. sub die 16. Junii 1710. relat. a Card. Petra to.4. Commentar. in Constit.12. Joannis XXII. *num.14.* Vide ibi, ubi multa sapientissime adducit ad rem.

Vis, seu violentia, quantum ad præsens est metus 98
gravis, & injuste incussus inducens virum, seu fœminam ad contrahendum Matrimonium, quod alioquin nullo modo contraxisset, nisi ad id metu illo, seu violentia fuisset compulsus, seu compulsa. *Est in re communis; arg. cap. Abbas 2. cap. Ad audientiam 4. & cap. Cum dilectus 6. de his, quæ vi metusve causa fiunt, & l. Metum autem, ff. eodem*. Vis, & me- 99
tus est duplex, scilicet gravis, seu cadens in constantem virum, & levis, seu cadens in virum inconstantem; Metus gravis, seu cadens in virum constantem, est ille, quem vir constans, & fortis prudenter, & rationabiliter concipit de gravi malo sibi, aut consanguineis, vel affinibus inferendo. *Est in re communis, arg. cit. l. Metum autem, & cit. cap. Ad audientiam.* Metus levis, seu cadens in virum inconstantem est ille, quem vir pusillanimis concepit de levi tantum malo, aut gravi quidem, sed immerito, ac irrationabiliter, & imprudenter, cum non certa, prudenti, & rationabili, sed solum levi, & irrationabili sua æstimatione tale grave malum ei immineat, & sit eventurum. *Est in re communis, arg. cit. l. Metum autem, & cit. cap. Ad audientiam 4. & cit. c. Cum dilectus 6. de his, quæ vi metusve causa fiunt.*

Ad metum gravem quatuor conditiones requirun- 100
tur. Primo, quod malum, quod timetur, sit grave in se, & non solum in vana æstimatione metuentis. Secundo, quod cum rationabili fundamento, & non leviter, & imprudenter timeatur. Tertio, ut metum incutiens potens sit minas exequi. Quarto, quod is, qui timet, non possit ullo modo minanti resistere, aut vitare malum, quod timet; Quod si alterutra harum conditionum deficiat, metus erit levis, seu cadens in virum inconstantem; *argum. cap. Cum dilectus 6. de his, quæ vi metusve causa fiunt.*

Metus alius est incussus a causa intrinseca, & alius 101
a causa extrinseca libera. Primus est metus intrinsecus ab ipsomet metuente susceptus, vel ex propria passione vel ex causa naturali, ut est metus mortis imminentis ob morbum, naufragium, bestias; item metus inferni, & hujusmodi. Secundus est metus extrinsece ipsi metuenti ab alio homine incussus, ut cum quis minatur alteri mortem, mutilationem, carcerationem, spoliationem bonorum, & hujusmodi, nisi suæ voluntati adhæreat. Insuper metus alius est 102
juste incussus, & alius injuste. Metus juste incussus est, cum quis minatur alteri gravem pœnam, nisi faciat aliquid, ad quod de justitia tenetur v. gr. nisi ducat, vel dotet puellam, quam violavit. Metus injuste incussus econtra est, cum quis minatur alteri gravem pœnam, nisi faciat aliquid, ad quod de justitia non tenetur, v. gr. nisi ducat puellam, cui nec ratione promissionis, nec ratione violationis tenetur.

Matrimonium ex gravi metu injuste incusso con- 103
tractum est ipso Jure nullum, & invalidum. *Communis; arg. cap. Cum locum 14. de Sponsalibus*, ubi dicitur, quod contracturus Matrimonium *plena debet securitate gaudere, ne per timorem dicat sibi placere,*
quod

quod odit, & sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire, & *cap. Veniens* 15. & *cap. Consulta-*
104 *tioni* 28. *eod.* Metus gravis injuste incussus dirimit Matrimonium Jure naturæ, S. Th. *in* 4. *dist.* 29. *qu.* 1. *art.* 3. S. Bonaventura *ead. dist. num.* 5. Scotus *eadem dist.* 29. *quæst. unica* §. *de Secundo*, Covarruvias *par.* 3. *de Matrimonio cap.* 3. §. 5. *n.* 6. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 41. *num.* 48. & *sequent.* & alii plures, *arg. cit. cap. Cum locum* 14. *de Sponsalibus*; ubi dicitur: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus, vel coa-*
105 *ctio intercedit*. Sine consensu autem Matrimonium est nullum Jure naturæ, adeoque &c. Metus levis etiamsi sit injuste incussus, non invalidat, nec dirimit Matrimonium; *Communis*, textu claro *in cap. Cum dilectus* 6. *de his, quæ vi metusve causa fiunt*, & *l. Metum autem, ff. eod.* & *arg. cap. Veniens* 15. & *cap. Consultationi* 28. *de Sponsalibus*, ubi requiritur, quod metus sit talis, qui *cadere possit in virum constantem*, scilicet gravis.

106 Metus gravis ab intrinseco proveniens non invalidat, nec dirimit Matrimonium; *argum. cap. Sicut Nobis* 17. *de Regularibus*, ubi votum Religionis emissum a constituto in lethali infirmitate censetur validum, & servari jubetur: ergo a pari idem dicendum est de Matrimonio contracto ex metu gravi ab intrinseco proveniente, v. gr. de eo, qui metu imminentis mortis, & timore inferni contrahit Matrimonium cum concubina; Ita Covarruvias *de Matrimonio part.* 2. *cap.* 3. §. 4. *nu.* 26. & *seq.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 26. Sanchez *lib.* 4. *de*
107 *Matrim. disput.* 12. *num.* 4. & *sequ.* & alii passim. Nec etiam invalidat, & dirimit Matrimonium metus gravis ab extrinseco proveniens, si sit juste incussus; *Communis*; *arg. cap. ex litteris* 10. *de Sponsalibus*, ubi Matrimonium ante promissum, si contrahatur metu excommunicationis per Judicem infligendæ, validum censetur, *ex cap. Pervenit* 2. *de adulter.* & *stupr.* ubi ille, qui ob stuprum ad ducendam stupratam obligatus, renuit nubere, jubetur excommunicari, & sic indirecte cogi ad nubendum, & *l. Continet* 3. §. 1. *ff. Quod metus causa*.

108 Adulterium præcedens, seclusa machinatione & & fide futuri matrimonii, non est impedimentum dirimens Matrimonium; Bened. XIV. tom. 1. Constitut. 113. incip. *Redditæ* §. 12.

Alia ad rem vide verb. *Metus*.

Additiones ex aliena manu.

109 De ratione probandi impedimenta matrimonii
110 non inutile est differere. Distinctio autem in subjecta materia recepta est, quod aut sumus in matrimonio nondum contracto impediendo, & levis
111 sufficit probatio. Aut vero in matrimonio versamur, jam contracto dirimendo, & probatio requiritur plenissima. Idque adeo verum est, ut hoc in casu, nec utriusque sponsi confessio de impedimento attendi queat, ut communiter firmat Schmalzgrueb. *Jur. Eccles. univ. lib.* 4. *part.* 3. *tit.* 13. *num.* 30. & *seq.* Pichler. *Jur. Canon. lib.* 3. *tit.* 13. *num.* 7. Sanchez *de matrimon. lib.* 2. *disput.* 45. *num.* 3. Molin. *de rit. Nuptiar. lib.* 1. *comparat.* 15. *num.* 32., & *plur. seq.* Panimol. *dec.* 19. *adnot.* 3. *n.* 52. 55. & *seq.*

Quæstionis vero est, an idipsum obtineat si confessio hæc emissa sit a sponsis ante matrimonium contractum? Affirmare videtur Rota *cor. Penia dec.* 211. ea de ratione, quod emissa sit eo tempore, quo suspicio collusionis cadere haud potest. 112

At confessio conjugum de impedimento sive emissa sit matrimonio constante, sive ante contractum matrimonium rejicienda indistincte est, idque quia Sacri Canones dum disponunt, ne stetur Confessioni Conjugum de impedimento, se se fundant, non in periculo solum collusionis, sed & in præjudicio inde obveniente Proli, aliisque bonis matrimonii, ut notant Barbos. *in Collectan. DD. in decretal. libr.* 4. *tit.* 13. *cap. Super eo num.* 3. Wagnerek. *in Comment. exeget. Sac. Canon. lib.* 4. *tit.* 13. *dict. cap. Super eo not.* 1. Pirhing *in Jus Canon. lib.* 4. *tit.* 13. §. 3. *num.* 17. Schmalzgrueb. *Jur. Eccles. univers. lib.* 4. *part.* 3. *tit.* 13. *num.* 33. Pichler. *Jur. Canon. lib.* 4. *tit.* 13. *nu.* 17. Molin. *de Rit. Nupt. lib.* 1. *comparat.* 15. *n.* 41. *in fin.* Hoc autem præjudicium, quum æque urgeat, si Confessio Conjugum de Impedimento emissa sit vel matrimonio constante, vel ante matrimonium contractum, utroque propterea casu rejici debet, ut sensit Rota *in Compostellana* 10. *Januarii* 1757. §. 12. *coram R. P. D. Canilliac*, & 27. *Novembr.* 1758. §. 13., & 15. *coram Reverendissimo P. D. Bussio Decano*. 113 114 115 116

Quod vero attinet *ad decisionem* 211. *Peniæ*, satis est animadvertere, quod Rota *in decisione* citra ullam causæ necessitatem dixit standum esse Confessioni Conjugum de impedimento emissæ ante contractum matrimonium, eo quia revera non concurrebat confessio hæc, ut patet ex *num.* 16. Vulgatissimum autem est, nequaquam esse attendenda, quæ supremum hoc Tribunal præter necessitatem causæ tangit. 117 118

De singulis impedimentis, de quibus hoc in articulo agit Auctor, aliqua supplere utile esset, sed prolixum nimis. Potius in sequenti articulo aliqua addemus de impedimentis illis, de quibus frequentius in Foro disputari contingit. 119

ARTICULUS VI.

Quoad ea, quæ concernunt alia septem Impedimenta dirimentia.

ORdo quantum ad præsens est impedimentum, quo Clerici in sacris Ordinibus constituti fuerunt ab Ecclesia inhabiles redditi ad valide contrahendum Matrimonium, ut patet *ex cap. de Diacono* 1. *cap. Ex Litterarum* 2. *Qui Clerici*; *vel voventes*, *cap. Si qui Clericorum* 1. *de Clericis conjugatis*, & concordant, *cap. Presbyter* 8. *distin.* 27. *cap. Presbyter* 16. *dist.* 28. cum similibus, & expresse definivit Concil. Trident. *sess.* 24. *de Matrimon. Canon.* 9. ibi: *si quis dixerit, Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse Matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante Lege Ecclesiastica vel Voto ... anathema sit*. 1

Etiam Græci in Majoribus constituti, non possunt matrimonium, nec valide, nec licite contrahere, quamvis post contractum matrimonium possint suscipere Sacros Ordines, & in his constituti cum Uxore, 2

re, quam prius duxerant, conjugaliter vivere; Azo-
rius *par.1. lib.13. cap.12. quæst.5.* Sanchez *lib.7. disput.* 28. *nu.3.* Reiffenstuel *lib.4. decret. tit.6. n.4.*,
& alii passim id ostendentes ex eo ipso Græcorum
usu, ac moribus; *argum. cap. Cum olim, de Clericis conjugatis, cap. Si quis eorum dist.32.*, & similibus.

3 Ordo Sacer est quidem impedimentum dirimens
respectu Matrimonii contrahendi, sed non dirimit
Matrimonium jam prius contractum, ut dirimit
Votum solemne Professionis Religiosæ per jura ad-
4 ducta *artic. anteced. sub num.25. & 26.* Ordo Sacer
dirimit Matrimonium solum Jure Ecclesiastico,
S.Thomas 2. 2. *quæst.88. art.11.* Scotus *in 4. dist.37. qu. unic.* Piringh *lib.4. tit.7. num.6.* Reiffenstuel *ibid. num.15.& 17.* & *communis* aliorum, & colligitur ex
Conc. Trid. *sess.24. de Sacramento Matrim. Canon.9.*
(textum vide supra *num.1.*) ubi impedimentum
hoc dirimens expresse adscribitur *Legi Ecclesiasticæ, & Voto*, non quidem simplici cum istud non dirimat; *argum. cap. Consuluit 4. & cap. Rursus 6. Qui*
5 *Clerici, vel voventes*, sed solemni. Voti autem solemnitas, ejusque vis dirimendi provenit solum a
Jure Ecclesiastico; *cap. unico, de Voto in 6.* ibi: *Voti solemnitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa*,
& idem declaravit Greg. XIII. Const. inc. *Ascendente.*
Sic etiam Votum simplex Societatis Jesu solum cœpit
esse dirimens per dictam Constitutionem Greg. XIII.
Ascendente, ante quam non dirimebat.

6 Clericus in Sacris Ordinibus constitutus matrimonium contrahens, præter nullitatem matrimonii, incurrit ipso facto Excommunicationem, & Irregularitatem; *cap. Si qui Clericorum 1. de Clericis conjugatis*, & *Clementin. unic. de consanguinit. & affinitat.* ibi: *Clericos in Sacris Ordinibus constitutos matrimonium contrahentes . . . Excommunicationis sententiæ ipso facto subjacere decernimus.* Insuper Concilium
Neocæsariense *in cap. Presbyter 9. dist.28.* ab Ordine
illum deponi jubet, ibi: *Presbyter si Uxorem duxerit, ab Ordine illum deponi debere &c.* Quod Glossa
explicat de depositione Officii, ut observat etiam Pignatell. *to.8. consult.63. nu.32.* sicuti ipse, nedum Officio, sed & quolibet Beneficio Ecclesiastico privari
debet; *cap. Decernimus 2. dist.28.* ibi: *Decernimus, ut hi qui in Ordine Subdiaconatus, & supra, uxores duxerint . . . . Officio, atque Beneficio Ecclesiastico careant*, & concordant *cap. Si qui Clericorum 1. cap.*
7 *Quod a te 3. de Clericis conjugatis* cum similibus. Potest tamen talis Clericus, dimissa uxore invalida, post
longam pœnitentiam, & laudabilem vitam absolvi,
dispensari, & suis Officiis restitui ab Episcopo; *cit. Clementin. unic., de consanguinit. & affinitat. & cap. Si qui Cleric. 1. & cap. Sane Sacerdos 4. de Clericis conjugatis*, ibi: *Post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes Officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.*

8 *Ligamen* est vinculum conjugum ortum ex Matrimonio rato, vel consummato, utroque conjuge vivente; *Est in re communis, arg. cap. Gaudemus 8. de*
9 *divortiis*, cum similibus. Hoc impedimentum dirimit Matrimonium, nedum Jure Ecclesiastico, sed
etiam Jure divino; *Communis, ex cap. Gaudemus 8. de divortiis*, & Conc. Trident. *sess.24. de Sacramento Matrimonii Canon.2.*, ubi expresse sic definivit; *Si quis
dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla Lege Divina esse prohibitum, anathema sit.* Et merito Concilium sic definivit: habetur enim
hoc *ex Matthæi 19. Marci 10. & Luc.16.* Unde SS. 10
Patres, qui in veteri Testamento plures Uxores habuerunt, ex Divina revelatione atque dispensatione
eas duxerunt, & retinuerunt propter necessitatem
multiplicandi Fideles, ut respondent communiter
Doctores; *arg. cit. c. Gaudemus 8. de divortiis.*

Neutri Conjugum licet, vel permitti potest quavis 11
auctoritate transire ad secundas nuptias, nisi habita
notitia moraliter certa de morte alterius, textu expresso *in cap. In præsentia 19. de Sponsalibus, & cap. Dominus 2. de secundis nuptiis.* Si tamen quis sine 12
tali morali certitudine de morte alterius conjugis
transiit ad secundas nuptias, illicite quidem, sed valide contraxit, si revera quando contraxit, prior conjux erat mortuus, quia pro tunc non erat ligamen;
arg. cap. Dominus 2. de secundis nuptiis. Certitudo 13
autem moralis habetur, quando adest attestatio legitima Parochi, vel alia publica, & authentica facta
a Magistratu Ecclesiastico, Politico, aut Militari, vel
a Notario publico, aut alia persona in publica auctoritate constituta, aut duorum testium de visu; Sed
quoad hoc est omnino servanda Instructio emanata a
Sacra Congregatione Supremæ Universalis Inquisitionis, quæ asservatur in Cancellariis Episcopalibus,
& adducitur a Monacelli *tom.3. in Appendice ad formularium, Instruction. 6.* ubi adducit etiam dubia aliquot circa exterorum Matrimonia cum responsionibus Sac. Congregationis.

Qui stante dubio de morte conjugis Matrimonium 14
cum alio habente bonam fidem contrahit, tenetur
huic reddere debitum, petere tamen non potest;
Communis, textu expresso *in cit. cap. Dominus 2. de secundis nuptiis.* Si autem deponat prudenter dubium,
etiam petere potest; *Communis, arg. cit. cap. Dominus, & cap. Inquisitionis 34. de sententia Excommunicat.* Si 15
vero ambo conjuges in dubio de morte Conjugis 16
contrahunt, ambo privati existunt Jure tam petendi,
quam reddendi, donec prudenter tale dubium deponant; *Communis, & cit. cap. Dominus, & cit. cap. Inquisitioni.*

Si post Matrimonium etiam bona fide ab utroque 17
Conjuge contractum constiterit Conjugem putatum
mortuum, adhuc vivere, statim sunt separandi, & qui
contraxerat alterum Matrimonium, debet ad priorem
Conjugem omnino redire; *Communis*, textu expresso
in cit. cap. Dominus 2. de secundis nuptiis, & cit. cap. Inquisitioni 44. de sentent. excommunic. Si autem depre- 18
hendatur vixisse quidem priorem Conjugem tempore
contracti secundi Matrimonii, sed modo certo constet e vivis excessisse, adhuc separandi sunt a toto,
quia tale secundum Matrimonium fuit invalidum; *arg. cit. cap. Dominus, & Regul.18. Juris in 6.* ubi sic expresse statuit: *Non firmatur tractu temporis quod de Jure ab initio non subsistit.* Et si velint cohabitare ut Conjuges, tenentur de novo legitime contrahere. Si autem nolint de novo contrahere, non possunt ad hoc
cogi, cum nullo Jure ad hoc adstringantur, quamvis maxime expediat ad multas tricas evitandas. Si 19
tamen tale Matrimonium secundum fuit contractum
ex judicio, & assensu Ecclesiæ, Filii ex ipso nati reputantur legitimi, & admittendi sunt ad hæreditatem;

Communis, textu expresso *in cap. Perlatum est. 8. Qui Filii sint legitimi.*

20 *Honestas* publica est propinquitas Jure Ecclesiastico oriens ex Sponsalibus, aut ex Matrimonio rato. *Est in re communis, arg. cap. Juvenis 3. capit. Ad audientiam 4. cap. Sponsam 8. de Sponsalibus, & Matrimon. cap. unic. de Sponsalibus in 6. cap. Si quis desponsaverit 11, & cap. Si quis uxorem 34. caus. 27. q. 2.*

21 cum similibus. Impedimentum publicæ honestatis introductum est Jure Ecclesiastico; *Communis* ex mox

22 *citatis Juribus*. Jure antiquo hoc impedimentum dirimebat inter Sponsum, & consanguineos sponsæ, & e converso, usque ad quartum gradum; *arg. cap. Sponsam 8. de Sponsalibus*. Et oriebatur ex quibusvis Sponsalibus de futuro, & præsenti, etiamsi fuissent invalida, dummodo non essent invalida ex defectu consensus, textu expresso *in cap. unico de Sponsali-*

23 *bus 6.* Hodie tamen rigor dicti Juris antiqui non amplius viget, cum correctus, & temperatus sit a Concilio Tridentino *sess. 24. de reformat. Matrimon. cap. 3.* his verbis: *Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi Sponsalia quacumque ratione invalida erunt, Sancta Synodus prorsus tulit; Ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant; quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari.* Ubi, ut vides, declaratur, quod impedimentum publicæ honestatis non amplius oria-

24 tur ex Sponsalibus invalidis. Et quod ortum ex Sponsalibus validis, dirimat inter Sponsum, & Consanguineos Sponsæ, & e converso, solum usque ad primum.

25 Impedimentum autem hoc ortum ex Matrimonio rato, & nondum consummato, sive valido, sive invalido, dummodo non fuerit invalidum ex defectu consensus, dirimit etiam nunc, sicut olim usque ad quartum gradum inclusive: quia Tridentinum circa hoc nihil immutavit, ut expresse declaravit S. Pius V. Constitut. incip. *Ad Romanum*, ibi: *Motu proprio, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, declaramus, & definimus, decretum Concilii hujusmodi omnino intelligendum esse, & procedere de Sponsalibus de futuro dumtaxat, non autem in Matrimonio sicut præfertur contracto, sed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis gradibus, & casibus, in quibus, de Jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat, & ita ab omnibus judicari debere mandamus, atque statuimus.* Unde, ut vides, si Matrimonium tuum fuit invalidum, ex quocumque alio impedimento, quam ex defectu consensus, v. g. ex impedimento Voti, Sacri Ordinis, Ligaminis, Consanguinitatis, Affinitatis, Criminis, & hujusmodi, contraxisti hoc impedimentum cum consanguineis uxoris tuæ putatitiæ, & illa vicissim cum consanguineis tuis usque ad quartum gradum inclusive, quia *ex cap unico, de Sponsalibus in 6.* non correcto per Tridentinum, hoc impedimentum oriebatur etiam ex Sponsalibus de præsenti invalidis, seu ex Matrimonio rato etiam invalido; dummodo non fuerit invalidum ex defectu consensus, quia invaliditate interveniente, puta defectu consensus, ut si contraxisti cum errore personæ, cum ignorantia qualitatis servilis, & ex metu gravi injuste incusso, & hujusmodi, non contraxisti hoc impedimentum, cum Matrimonium invalidum defectu consensus non pariat publicam honestatem, ut expresse habetur *in d. cap. unico, de Sponsalibus in 6.* non correcto a Tridentino, & consequenter remanente in suo robore per allatam declarationem S. Pii V. Totum exemplificatur variis casibus.

I. Si Paulus v. g. contraxerit cum Francisca Sponsalia de præsenti, seu Matrimonium ratum invalidum, non ex defectu consensus, sed ex alio defectu, seu quocumque alio impedimento, puta Voti, Sacri Ordinis, consanguinitatis, affinitatis, criminis, & hujusmodi, non poterit ipse Paulus contrahere cum ulla Franciscæ consanguinea usque ad quartum gradum inclusive; *arg. cap. Sponsam 8. de Sponsalib.* ubi universaliter ita disponitur: *Sponsam alterius nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest Matrimonium copulare*; intellige juxta praxim, & communem intelligentiam de consanguineis usque ad quartum gradum instar affinitatis; *arg. cap. Non debet 8. §. Prohibitio, de consanguinit. & affinit.* quæ & alia antiqua jura circa id non fuerunt correcta per Tridentinum, sed relicta adhuc in suo robore juxta cit. S. Pii V. declarationem; Concilium enim Tridentinum novum jus induxit solum quoad sponsalia de futuro, decernendo, quod si ipsa fuerint invalida nullum pariant impedimentum publicæ honestatis; & si fuerint valida, pariant dictum impedimentum solum usque ad primum gradum, ut patet ex ipsiusmet verbis supra allatis. Si vero tale ratum Matrimonium fuisset invalidum ex defectu consensus, puta ob errorem in personam, aut per vim, & gravem metum, & hujusmodi, poterit adhuc libere contrahere cum Franciscæ Matre, vel Filia, aut Sorore, quia ex matrimonio rato invalido defectu consensus non oritur impedimentum publicæ honestatis, ut expresse cavetur *in cap. Ex sponsalibus, unic. de sponsalibus in 6.* non correcto per Tridentinum, sed adhuc remanente in pleno suo robore per cit. Constitutionem S. Pii V. Excipitur tamen Matrimonium ratum impuberum, quia licet defectu perfecti consensus sit invalidum in ratione Matrimonii, est tamen validum in ratione sponsalium, seu ex speciali iuris dispositione adhuc retinet vim Sponsalium, textu expresso *in cap. Tuæ 14. de desponsatione impuberum, & cap. unic. §. Idem quoque, eod. in 6.* Unde tales impuberes adhuc contrahunt impedimentum publicæ honestatis ex Sponsalibus usque ad primum gradum tantum; & tandem Matrimonio post pubertatem adeptam ratificato, etiam impedimentum usque ad quartum gradum ex matrimonio rato.

II. Si Paulus contraxit Sponsalia pura, & absoluta cum Francisca, & postea contra fidem priorum Sponsalium contrahat Matrimonium ratum cum ejus consanguinea in primo gradu, puta cum ipsius Franciscæ Matre, vel Filia, aut Sorore, tale Matrimonium erit nullum ob impedimentum dirimens publicæ honestatis; At nihilominus poterit adhuc, & debebit ducere priorem Sponsam de futuro, non obstantibus secundis sponsalibus de præsenti, seu Matrimonio rato cum ejus consanguinea, si nulla, ut supponit casus, intercesserit copula; Id enim habetur non solum ex jure novo Concil. Trident. *loco superius citato*; quia matrimonium ratum, seu secunda Sponsalia de præsenti sunt invalida; sed ex jure antiquo

cap.

cap. Ex Sponsalibus, unic. de Sponsalibus in 6. quia non debet admitti inter ipsa veluti quædam reciproca actio, qua priora Sponsalia vicissim a posterioribus irritentur contra expressam prohibitionem *dict. cap. Ex Sponsalibus*; Sic Layman *lib.5. tract.10. p.4. c.9. num.3. & 5.* Sporer *tom.3. par.4. c.1. n.58.* Gobat. *t.1. tract.9. num.386.* La Croix *lib.6. part.3. num.682.* & alii passim.

III. Si Paulus priora sposalia contraxit cum Francisca solum conditionate sub conditione pendente, in futurum, v. gr. si parentes consenserint, si Papa dispensaverit, & hujusmodi; & postea illa conditione non adimpleta, absolute contrahat cum ejus consanguinea in primo gradu, puta cum ejus Franciscæ Matre, vel Filia, aut Sorore, tunc ex neutris Sponsalibus impedimentum dirimens contrahet. Non ex primis quominus saltem valide cum secunda contrahere possit, quia ex Sponsalibus conditionatis ante eventum conditionis non oritur impedimentum; actus enim sub conditione celebratus, conditione non impleta, nullum operatur effectum; *arg. §. Sub conditione 4. Inst. de verborum oblig. l. unic. §. sin autem, Cod. de caducitatib. tollendis*, cum suspendatur ejus valor usque ad eventum conditionis; *l. Is cui 42. ff. de actionib. & obligat. & l. Legata sub conditione 41. ff. de conditionib. & demonstrationib.* Neque ex secundis, quia cum sint contra fidem priorum sponsalium, sunt illicita, & invalida; & ex Sponsalibus invalidis non oritur impedimentum publicæ honestatis, ex Trident. *cit. sess.24. de reform. Matrim. cap.3.* Sic citati Doctores, & alii.

IV. Si Paulus absolute sibi desponsavit Franciscam, & postea copulam habeat cum sorore ejus Lucia, neutram in uxorem accipere potest; Non Franciscam ob impedimentum affinitatis; Non Luciam ob impedimentum publicæ honestatis. Si autem talis copula cum Lucia fuisset habita ante Sponsalia celebrata cum Francisca, posset Paulus ducere ipsam Luciam; Nam sponsalia cum Francisca essent de jure invalida ob impedimentum contractæ affinitatis; Sicque non inducerent impedimentum publicæ honestatis ex novo jure Trident. *cit. sess.24. de reform. Matrim. c.3.* Ita supracitati Doctores, & alii passim.

V. Si Paulus desponsavit sibi Franciscam, & hanc in uxorem postea duxit Petrus frater Pauli Matrimonio nondum consummato, Paulus etsi non teneatur, ob sibi fractam fidem, adhuc tamen si vult, potest ducere ipsam Franciscam, quia priora sponsalia ob publicam honestatem annullantia sequens Matrimonium, non possunt violari vicissim a sequenti Matrimonio, ne detur mutua quasi reactio inter duas desponsationes se reciproce irritandi contra expressam prohibitionem *cit. cap. Ex sponsalibus unic. de sponsalib. in 6.* Sic supracitati Doctores, & alii.

26 Sponsalia valida, quamvis mutuo libero consensu dissolvantur, inducunt adhuc publicæ honestatis impedimentum. Quamvis enim olim gravissimi Doctores negativam sententiam tenuerint, ut videre est apud Barbosam *de Offic. & potest. Episcop. allegat. 51. n.188.* Palao *de Sponsalibus disp.4. punct.10. n.9.* Guttierez *de Matrimon. c. 103. n.11.* Sanchez *de Matrimon. lib. 7 disp. 58. n.21.* hodie tamen certa est nostra affirmativa sententia propter authenticam declarationem Sacræ Congregationis Concilii ab Alexandro VII. approbatam, quam refert Fagnan. *lib.4. decret. in cap. Ad audientiam 4. de sponsal. n.29.* his verbis.

„ Alphonsus Ruiza, & Isabella Rodriquez Pacen. 27
„ Diœcesis, sponsalia per verba de futuro inter se contraxerunt; sed cum antequam se vidissent, aut simul colloquerentur, Isabella gravi morbo correpta fuisset, se invicem a promissione, & juramento absolverunt. Nunc autem Alphonsus volens Matrimonium contrahere cum Maria sorore germana dictæ Isabellæ, dubitat an sponsalibus cum Isabella contractis, & mutuo consensu dissolutis ortum sit publicæ honestatis impedimentum? Sacra Congr. censuit Sponsalia hæc cum a principio valida fuerint, induxisse impedimentum publicæ honestatis, licet mutuo consensu dissoluta; quia Concilium hoc solum considerat, quod a principio valida sint; & quia si a principio valida, deinde dirempta per mortem, id impedimentum inducunt, ita & dissoluta consensu. Et novissime jubente Sanctissimo Domino Nostro, propositum fuit in Sacra Congregatione Concilii; An sponsalibus valide ab initio contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum justitiæ publicæ honestatis? Et pluries proposito dubio, ac mature examinato, tandem sub die 6. Julii 1658. Eminentissimi Patres in antiqua ejusdem Congregationis sententia consistentes censuerunt non esse sublatum; Cujus sententiæ una cum rationibus hinc inde deductis, & recentioribus ejusdem Congregationis in hac materia responsis, facta relatione ad Sanctissimum, Sanctitas sua die 10. ejusdem mensis prædictam Congregationis resolutionem probavit, eamdemque jussit in dubium deinceps non revocari.

Affinitas. Vide verb. *Affinitas per totum*. 28

Impotentia prout est impedimentum dirimens, 29
non est impotentia generandi, sed impotentia coeundi, seu perficendi copulam conjugalem; *Communis, arg. tot. tit. de frigidis, & maleficiatis*. Hæc impoten- 30
tia dividitur primo in naturalem, seu intrinsecam, & accidentalem, seu extrinsecam. *Prima* est illa, quæ oritur ex ipsius naturæ defectu, v. gr. ex nimia frigiditate, debilitate, deficentia, aut ineptitudine necessariorum, & in Femina talis vasis arctitudo, ut a viro penetrari nullatenus possit. *Secunda* est illa, quæ provenit non ex naturæ defectu, sed ex maleficio, vel hominis opera, qualis reperitur in Maleficiatis, Castratis, & hujus- 31
modi. Secundo dividitur in perpetuam, & temporalem. *Perpetua* est illa, quæ non potest tolli, aut superari, nisi cum mortis periculo, aut miraculo, aut gravi peccato per media illicita. *Temporalis* est illa quæ per media artis medicæ, aut Ecclesiæ, v.g. per Exorcismos, aut alia media spiritualia potest aliquando tolli, aut superari; *argum. capit. Fraternitatis 6. de Frigidis, & maleficiatis*. Tertio dividitur in absolutam, 32
& respectivam. *Absoluta* est illa, quæ reperitur in viro per ordinem ad quascumque mulieres, aut in muliere per ordinem ad quoscumque viros. *Respectiva* est illa, quæ solum constituit impotentem per respectum ad determinatam personam, & non ad alias.

Impotentia perpetua, sive fuerit naturalis sive ac- 33
cidentalis, sive absoluta, sive respectiva, dirimit Matrimonium contrahendum, tum Jure Ecclesiastico, tum Jure naturæ; *Communis*. De Jure enim Ecclesia-

stico constat ex cap. *Accepisti* 1. cap. *Quod sedem* 2. c. *Ex Litteris* 3. cap. *Laudabilem* 5. cap. *Fraternitatis* 6. & cap. *Litteræ* 7. *de frigidis*, & *maleficiatis*. De Iure naturæ inde patet, quod de essentia, & intrinseca ratione Matrimonii sit obligatio ad reddendum debitum, & traditio corporis apti ad congressum materialem, seu copulam conjugalem; sed perpetuo impotens ad copulam non potest se obligare ad eam: *Impossibilium enim nulla est obligatio*; *leg. Impossibilium* 185. *de Regulis Juris*; & *c. Nemo potest* 7.
34 *de Regulis Iuris in* 6. &c. Dicitur autem notanter *Matrimonium contrahendum*, quia si talis impotentia superveniat post Matrimonium jam contractum, ipsum non dirimit, ut tenet *Communis*, *Doctorum*, textu expresso *in cap. Hi, qui* 25. *caus.* 32. *quæst.* 7.

35 Impotentia perpetua antecedens dirimit Matrimonium sive fuerit antecedenter cognita sive ignorata; Navarr. *in Manual. c.* 22. *disp.* 60. Coninch. *num.* 31. *dub.* 7. *n.* 79. Bonacina *de Matrimon. quæst.* 3. *punct.* 3. *proposit.* 3. *n.* 12. Rosignol. *controv.* 15. *de Matrim.* 11. *prænot.* 17. *n.* 5. Panormitanus, Hostiensis, & Innocentius *in cap. Consultationi* 4. *de frigidis*, & *maleficiatis*, Pirhing. *lib.* 4. *decret. tit.* 15. *num.* 9. Reiffenstuel *ibid. num.* 61. Henno *tom.* 2. *tract. de Matrimon. ultim. artic.* 6. & alii passim contra paucos. Et ratio est, quia talis impotentia, sive cognita, sive ignorata, est semper contra naturam & essentiam Matrimonii, quia excludit traditionem corporis apti ad copulam conjugalem; quæ traditio corporis apti est de essentia Matrimonii: licet enim usus Matrimonii non sit de ejus essentia, potentia tamen ad usum est ipsi essentialis, ut recte docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 34. *qu. unic. art.* 2. *ad* 1. ibi: *Quamvis actus carnalis copulæ non sit de essentia Matrimonii; tamen potentia ad hoc est de essentia ejus*, & idem *ibidem* docent Scotus Richardus, & Durandus.

36 Neque obstat, quod, qui novit impotentiam alterius, videatur juri suo renunciare, si cum eo contrahat, ac proinde subsistere Matrimonium. Non obstat, inquam, quia, cum cessio illa sit juris ad substantiam Matrimonii contractus spectantis, admitti non potest, sicuti nec cessio, qua quis Matimonium contrahens, indissolubilitatis Juri cedere præsumeret.

37 Unde merito Sixtus V. Constitut. incip. *Cum frequenter*, decrevit hujusmodi Matrimonia, sive contracta cum scientia, sive cum ignorantia, nulla, irrita, & invalida penitus esse, ibi; *Fraternitati tuæ per præsentes committimus*, & *mandamus*, *ne conjugia per dictos*, & *alios quoscumque Eunuchos*, & *spadones utroque teste carentes cum quibusvis mulieribus defectum prædictum*, *sive ignorantibus*, *sive etiam scientibus contrahi prohibeas*, *eosque ad Matrimonia*, *quomodocumque contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares*, & *tam Locorum Ordinariis*, *ne hujusmodi conjunctiones de cetero fieri quoquomodo permittant*, *interdicas*, *quam eos etiam*, *qui sic de facto etiam Matrimonium contraxerint*, *separari cures*, & *Matrimonia ipsa sic de facto contracta*, *nulla*, *irrita*, & *invalida esse decernas*. Hinc, si hæc verificantur, non obstante scentia inter Eunuchos, cur verificari non debent, non obstante eadem scientia inter perpetuo impotentes? De utrisque enim militat eadem ratio. Eo vel maxime, quod Sixtus V. in ead. cit. Const. expresse declarat, impotentes minime esse aptos ad contrahendum, ibi; *Secundum Canonum Sanctiones*, & *naturæ rationem*; *qui frigidæ naturæ sunt*, & *impotentes*, *iidem minime apti ad contrahendum reperiuntur*.

Unde post dictam Sixti V. Constitutionem Eunu- 38
chi, & quicumque perpetuo impotentes nequeunt contrahere Matrimonium cum impedimenti, seu impotentiæ consciis, neque ad societatem vitæ, & caste vivendum per modum fratris, & sororis; Sanchez *lib.* 9. *disp.* 97. ubi hanc vocat certissimam; Dicastill. *disput.* 7. *dub.* 43. ubi vocat omnino veram, Tannerus *disp.* 9. *quæst.* 4. *n.* 136. ubi vocat certam, Perez *disp.* 37. *sect.* 1. ubi hanc dicit esse communem sensum totius Scholæ, La Croix *l.* 6. *p.* 3. *n.* 785. ubi vocat communissimam, Sporer *t.* 3. *p.* 4. *c.* 1. *sect.* 1. *n.* 123. ubi dicit sic sentire Doctores communissime contra Pontium apud Dianam *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 75. Et ratio nostra, ultra fundamenta adducta a citatis Doctoribus, est, quia citata Constitutio Sixti V. absolute definit impotentiam esse impedimentum dirimens Matrimonium, & nihil distinxit quoad hunc, vel illum usum, ubi autem Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *cap. Quia circa* 22. *de privilegiis*, & *leg. de pretio*, *ff. de Publiciana in rem action.*

Eunuchi autem, & Spadones unico tantum testi- 39
culo carentes valide, & licite Matrimonium contrahere possunt: *Communis*, *arg. cit. Constitut. Sixti V.* Cum enim dicantur esse invalida Matrimonia inita per Eunuchos, & Spadones utroque teste carentes, videtur sequi, quod, si unico tantum teste careant, possint valide, & licite contrahere. Et stat ratio, quia, licet ipsi sint minus potentes, sunt tamen vere potentes ad actum conjugalem, & ad generationem, ut praxis & experientia docet. An autem, & quomo- 40
do Hermaphroditi possint valide, & licite Matrimonia contrahere? Vide verb. *Hermaphroditus*.

Impotentia temporalis non dirimit Matrimonium; 41
Communis, textu expresso *in cap. Fraternitatis* 6. *de frigid.* & *maleficiat.* In dubio autem, an impotentia 42
sit temporalis, vel perpetua, conceditur a Jure integrum triennium ad faciendum experimentum, si possit nec ne haberi perfecta copula, textu expresso *in c. Laudabilem* 5. & *cap. Litteræ* 7. *de frigid.* & *maleficiat.* Et hoc triennium debet computari a die attentatæ copulæ, non vero a die contracti Matrimonii; Glossa *in cit. cap. Laudabilem*, *verb. Celebrati*; Sanchez *l.* 7. *disp.* 110. *n.* 1. ubi testatur de communi; Cum enim *in dicto c. Laudabilem*, dicitur *a tempore celebrati conjugii*, supponitur ex tunc attentatam fuisse copulam, quia dictum triennium conceditur ad experiendum, an impotentia perpetua adsit nec ne? hoc autem experimentum inchoatur sola copulæ attentatione, adeoque &c.

Si facto tali experimento ambo Conjuges in foro ex- 43
terno fateantur adesse impotentiam perpetuam ex parte unius, non potest illorum Matrimonium, nec propria, nec Judicis auctoritate annullari, nisi prius sit facta legitima probatio ad præscriptum Sacrorum Canonum; *Communis*, *arg. cap. Accepisti* 1. *de frigid.* & *maleficiat.* Sacri autem Canones præscribunt in tali ca- 44
su requiri juramentum viri, quod serio per tale tempus tentarit copulam, & mulieris, quod etiam conata, sit, nec impedierit. Item jurare debent ex parte cujuslibet conjugis septem propinqui, vel his deficientibus, septem vicini, & sic inter omnes quatuordecim

decim bonæ famæ, quod credant conjuges verum affirmare, textu expresso *in cap. Litteræ 7. de frigid. & maleficiat.* & concordat *cap. Laudabilem 5. eod.* si vero
45 unus conjugum neget, & alter affirmet impotentiam perpetuam, tunc non requiruntur quatuordecim propinqui, seu ex qualibet parte septem, sed sufficiunt, & adhibendi sunt solum septem ex parte affirmantis; Hostiens. Joan. Andreas, Ancharanus *in cit. c. Laudabilem 5. de frigid. & maleficiat:* Rosignol. *loc. cit. n.* 49. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 51. Sanchez *l. 7. disp.* 109. *num.* 13. & alii passim, *arg. cap. Proposuisti 4. de probation.*

46 Si elapso triennio vir dubie impotens neget copulam perfectam habitam esse, mulier vero id affirmet, & non appareant certa signa impotentiæ, sed solum ambigua, & dubia, debet credi uxori affirmanti, & pronunciari pro valore Matrimonii; Sic Joann. Andreas, & Ancharan. *in cit. cap. Laudabilem n.* 4. Sanchez *lib.* 7. *disp.* 109. *num.* 9. *& communis* aliorum; Et ratio est, quia id exigit favor Matrimonii; *arg. cap. final. de sentent. & re judicat.* & juxta *Regul. 65. Juris in 6. In pari . . . . . causa potior est conditio possiden-*
47 *tis.* Item, si elapso triennio mulier neget copulam perfectam habitam esse, & vir dubie impotens affirmet, si non appareant certa signa impotentiæ, sed solum dubia, debet credi viro affirmanti, & pronunciari pro valore Matrimonii; *arg. cap. Si quis 3. caus. 33. q. 1. & cap. Accepisti 1. de frigid. & maleficiat.*, & tenent Pirhing. *lib.* 4. *tit.* 15. *num.* 14. Engel *ibidem num.* 6. Reiffenstuel. *n.* 49. Sanchez *lib.* 7. *disput.* 109. *n.* 2. & alii passim.

48 Si impotentia antecedens sit perpetua certo sic cognita per inspectionem corporum, ut posse, & debere fieri innuere videntur *cap. Fraternitatis 6. & cap. Litteræ 7. de frigid. & maleficiat. cap. Proposuisti 4. & cap. Causam Matrimonii 14. de probationibus*, vel aliunde talis impotentia sit simpliciter evidens, Matrimonium debet statim declarari nullum absque concessione triennii, ad faciendum experimentum, & absque interpositione juramenti propinquorum, & conjugum, quod copulam perfectam nunquam habuerint; Quando enim evidenter constet de impotentia, evidens est etiam Matrimonium esse nullum, & consequenter conjuges putativos separandos esse ab omni commercio carnali, & posse conjugem potentem, cui voluerit, nubere; *Communis* cum Abbate *in cap. Fraternitatis 6. de frigidis & maleficiat. num.* 11 & San-
49 chez *lib.* 7. *disput.* 103. *num.* 7. Si per inspectionem, vel aliã probationem non habeantur signa physice certa, & simpliciter evidentia de impotentia, sed solum verosimilia, & quasi moraliter certa, tunc potest quidem, & debet declarari nullum Matrimonium, non expectato triennali experimento: Ast debet uterque conjux jurare nunquam potuisse habere perfectam copulam, & de eorum digna credulitate debent jurate affirmare quatuordecim propinqui, aut vicini bonæ famæ, scilicet septem ex parte utriusque conjugis; Sanchez *lib.* 7. *disp.* 107. *num.* 4. Engel *lib.* 4. *decret. tit.* 15. *num.* 6. Reiffenstuel *ibid. num.* 43. La Croix *l.* 6. *par.* 3. *num.* 787. & alii passim: *arg. cap. Laudabi-*
50 *lem 5. de frigid. & maleficiat.* Si post inspectionem, aut aliam probationem non habentur nisi signa dubia de impotentia perpetua, præter dictum juramentum conjugum, & propinquorum, requiritur etiam triennale experimentum; *Communis*, textu expresso *in c. Litteræ 7. de frigid. & maleficiat.*, & concordat *cap. Laudabilem 5. eodem.*

Si quando certo, & evidenter constat de impotentia perpetua, dubitatur autem, an præcesserit Matrimonium, vel illo jam contracto supervenerit? si sit impotentia naturalis, seu intrinseca, præsumitur præcessisse; Sanchez *l.* 7. *disp.* 103. *num.* 5. Guttierez *de Matrim. c.* 116. *num.* 2. & communis aliorum; *arg. cap. Litteræ 7. de frigidis, & maleficiat;* Et ratio est, quia, quod a natura inest, semper inesse videtur, & consequenter etiam antecedenter inesse præsumitur, ut late probat Menochius *de præsumptionibus l.* 1. *præsumpt.* 14. *num.* 3. Si vero sit impotentia accidentalis seu extrinseca, ut proveniens ex maleficio, aut mutilatione membri, & hujusmodi, & conjux potens solum multo & longo tempore elapso post contractum Matrimonium conqueri, & reclamare incipit de impotentia alterius, in foro externo præsumitur eam fuisse subsecutam; Sanchez *lib.* 7. *disput.* 103. *n.* 6. *& seq.* Guttierez *de Matrim. cap.* 116. *num.* 2. Rosignol. *loc. cit. num.* 63. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 30. & alii passim; *arg. cap. Accepisti 1. de frigid. & maleficiat.* ibi: *Quia si proclamare voluit, cur tandiu tacuit, cito enim, & in prævio tempore scire potuit, si secum coire potuisset.* Si autem conjux potens brevi tempore, uno, vel altero mense post contractum Matrimonium, statim conqueri, & reclamare incipit de impotentia alterius, præsumitur eam præcessisse. Ita Doctores citati, *arg. cit. cap. Accepisti*, ibi: *Si autem statim in ipsa novitate post mensem aut duos ad Episcopum, aut ejus Missum* (idest Vicarium) *proclamaverit ec.* 51

Dato casu, quo ob præsumptam, & allegatam perpetuam impotentiam dissolvatur Matrimonium, & conjux præsumptus, & allegatus impotens contraxerit cum alia, & cum ipsa perfectam copulam habuerit, comperto errore, est dissolvendum secundum Matrimonium, & reintegrandum primum; *Communis* textu expresso *in cit. cap. Laudabilem 5. & cap. Fraternitatis 6. de frigid. & maleficiat.* Excipitur autem *primo*, quando impotens factus est postea potens per solum miraculum, qui ex eo, quod impotens reddatur potens per miraculum, non sequitur impotentiam fuisse temporalem; *Communis arg. cap. Fraternitatis 6. de frigid. & malefic.* Excipitur *secundo*, quando impotentia tollitur ope Dœmonis, aut per media illicita, v. gr. incantationem, & hujusmodi, quia impotentia, quæ naturali, & licito modo tolli nequit, censetur perpetua, quamvis tollatur modo illicito; *Communis, arg. cit. cap. Fraternitatis*. Excipitur *tertio*, quando impotentia perpetua est respectiva, v. gr. ob arctitudinem vasis determinatæ mulieris, quia respectu hujus est, & manet Matrimonium nullum, quamvis cum alia postea latius vas habente, copulam perfectam habere possit, & consequenter Matrimonium valide contrahat; Respectu enim illius mulieris vas nimis arctum habentis habet impotentiam perpetuam, unde ab ipsa remanet perpetuo solutus; Sanchez *lib.* 7. *cap.* 99. *num.* 18. Henricus *in cap. Fraternitatis 6. de frigid. & malefic. n.* 12. Rosignol. *loc. cit. n.* 57. Reiffenst. *loc. cit. num.* 59. & alii passim. Excipitur *quarto*, quando impotentia provenit

(Right-margin numbers, in order beside the lines where they stand: 52 at "Dato casu"; 53 at "solum miraculum"; 54 at "Excipitur secundo, quan-"; 55 at "Excipitur tertio" line; 56 at "Excipitur quarto" line.)

venit ex maleficio, & cum priori conjuge factum est triennale experimentum, & habitæ sunt omnes aliæ probationes a Jure præscriptæ, quia frequentissime accidit, maleficia perpetua fieri ad causandam impotentiam respectu certæ tantum personæ, & non omnium, Glossa communiter recepta *in cap. Accepisti, verb. Reparare, & cap. Laudabilem, verb. Separentur, & verb. Redire, & cap. Litteræ, verb. Cognoscendis, de frigid. & maleficiatis*, Abbas *in cit. cap. Accepisti num.* 7. S. Thomas *in 4. dist. 35. quæst. unica art. 3. in cap. Si per Sortiarios atque maleficos 4. caus. 33. q.* 1.

57 Steriles, & senes possunt valide Matrimonium contrahere, dummodo natura, vel arte capaces sint ad habendam perfectam copulam; Sanchez *lib. 3. disp. 92. n. 26.* Engel *lib. 4. decretal. tit. 15. n. 3.* Reiffenstuel *ibid. num. 17. & 18.* Pirhing *ibid. n. 3.* & communis aliorum. Tunc enim Matrimonium est in remedium concupiscentiæ, qui est finis secundarius, & minus principalis, ob quem etiam fuit institutum, juxta illud Apostoli 1. *ad Corinth. 7. Melius est nubere, quam uri*. Unde senex annorum 73. qui votum castitatis emiserat, petiit, & obtinuit dispensationem ducendi uxorem ob periculum incontinentiæ, *a Sacra Congr. Concil. in Senonensi 28. Septemb. 1686. l. 36. decret. fol. 472.* apud Ursayam *in Miscellaneo 1. Sacr. & Profan. verb. Senex num. 133.* Moribundi possunt,

58 immo quandoque tenentur contrahere, si id exigat honor concubinæ, aut proles legitimanda, aut etiam propriæ animæ salus, quæ ob nimium affectum erga concubinam periclitatur ex eo, quod non possit habere serium propositum eam dimittendi; quia licet non sint actualiter copulæ capaces, supponitur tamen ordinariam, nisi aliud probetur, potentiam generandi tantum esse impeditam, & non ablatam; Sanchez *de Matrim. lib. 7. disp. 105. num. 3.* Joan. Andreas *in cap. Tanta num. 2. Qui filii sint legitimi*, & ibi Antonius *num. 14.* Ancharanus *num. 4. notabil. 2.* Cardinal. *num. 6.* Præpositus *num. 8.* Barbosa *nu. 8.* Pirhing *loc. cit. num. 6.* Reiffenstuel *l. c. n. 20.* & communis aliorum, ut testatur Barbosa *loc. citato*.

59 *Clandestinitatis* impedimentum est, *si Parochi, aut duplicis desit præsentia testis*; Concil. Trident. *sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 1.* ibi: *Qui aliter quam præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi, seu Ordinarii licentia, & duobus, vel tribus testibus Matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit, prout eos præsenti decreto irritos facit, & annullat*.

60 Ad valorem igitur Matrimonii requiritur præsentia Parochi proprii; Concil. Trident. *loc. cit. Qui aliter, quam præsente Parocho*, & quidem proprio, ut expresse habetur ab eodem Concilio *in cit. cap. 1.* ibi: *A proprio contrahentium Parocho.* Nomine Parochi, non

61 solum veniunt ipsi Parochi, sed etiam Papa in toto orbe, Legati a latere, & Nuncii in suis Provinciis, Cardinales in suis Titulis, Episcopi, & Vicarii Generales in suis Diœcesibus, Archiepiscopi dum actu visitant Diœceses suffraganeorum, & dum ad eos fit appellatio contra Episcopum suffraganeum nolentem aliquos matrimonialiter conjungi, Vicarius Capitularis sede vacante, Abbates Ecclesiarum nulli Episcopo subjectarum, & omnes Sacerdotes, sive Sæculares, sive Regulares a supradictis respective delegati; *Communis* cum Barbosa *super Trident. sess. 24. de reform. Matrim. cap. 1. & lib. 2. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 33.*

Sufficit Parochus proprius alterutrius Sponsi. *Communis*. Sic enim declarasse Sacram Congregationem Concilii, referunt Sanchez *lib. 3. disp. 19. num. 4.* Bosco *de Matrim. disp. 11. sect. 9. concl. 13.* Fagnan. *lib. 1. decret. cap. Quoniam, de Constit. num. 5.* Reiffenstuel *lib. 4. decret. tit. 3. n. 56.* & alii. Et est validum Matrimonium, etiamsi unus Parochus assistat in Parochia alterius, quamvis diversæ Diœcesis, v. gr. Parochus viri, seu Sacerdos ab ipso delegatus in Parochia mulieris, & econtra; sic declarasse *Sacram Congregat. Conc.* refert Pignatell. *tom. 5. consult. 79. a n. 16.* ubi adducit ipsasmet declarationes, & La Croix *lib. 6. part. 3. num. 731.* ubi adducit Sac. Congreg. declarationem, & tenent passim Doctores. Immo potest proprius Parochus valide assistere Matrimonio suorum Parochianorum in alterius Parochia sine licentia Parochi illius loci, in quo assistit; Hurtado *de Matrimon. disp. 5. difficult. 6. num. 22.* ubi extendit etiam extra Episcopatum, Sanch. Salzed. Spinol. Passerin. Coninchius, Reginaldus, Bonacina, Guttierez, cum Barbosa *de offic. & potest. Episcop. lib. 2. alleg. 34. num. 95. & de offic. & potest. Parochi part. 2. cap. 21. num. 58.* & super Concilium *sess. 24. de reformat. cap. 11. n. 71.* & ita etiam tenent Bosco *de Matrimon. disp. 21. sect. 9. conclus. 11. num. 406.* Castropal. *de Sponsalibus disp. 2. punct. 13. §. 9. num. 3.* Perez *de Matrimon. disp. 49. sect. 2. num. 7.* Pirhing *lib. 4. decret. tit. 3. num. 15.* Reiffenstuel *ibid. n. 63.* ubi testatur de communi contra Pontium, qui *l. 1. de Matrim. c. 16. n. 4.* affert pro sententia contraria declarationem Sacræ Congreg. quæ tamen, ut recte respondet Sanchez *loc. cit. num. 19.* Bosco *loc. cit. num. 408.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 64.* & alii, intelligenda sunt de sola illicita solemni præsertim cum benedictione Sacerdotali, quia talis solemnis assistentia fit cum quodam quasi strepitu judiciario illicito in Territorio alterius. Et dato, quod tales declarationes militarent etiam contra valorem Matrimonii, respondetur, eas esse correctas ab alia subsequenti declaratione recentiori, prout testatur Fagnanus *in cap. Quod nobis 2. de Clandestina desponsat. num. 53.* addens, Sanctissimum, audita relatione opinionum Congregationis, statuisse, quod ita in futurum respondeatur nulla habita ratione alterius decisionis editæ 15. *Dec.* 1574.

Quinimo, non solum valide, sed etiam licite de Jure potest proprius Parochus alterutrius Sponsi assistere Matrimonio privatim, & absque solemnitate, & benedictione publica celebrato in aliena Parochia; Perez *de Matrimon. disp. 40. sect. 2. num. 7.* Sanch. *lib. 3. disp. 19. num. 18.* Guttierez *de Matrimon. cap. 63. num. 6.* Castropalao *loc. cit. disp. 2. punct. 13. §. 9. num. 5.* Bosco *loc. cit. conclus. 13. num. 11.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 65.* & alii plures contra Pontium, & alios. Et ratio est, quia nullo Jure talis assistentia est prohibita, si fiat privatim, & sine solemnitate publica; Concilium enim Tridentinum ad valorem Matrimonii solum requirit, quod fiat in præsentia proprii Parochi, non vero ut fiat in propria Parochia, eo quod per solam assistentiam, ubicumque Matrimonium celebretur, jam

jam vitatur Clandestinum Matrimonium, adeoque finis Concilii servatur. Et S. Congreg. Conc. declaravit, posse proprium Parochum assistere Matrimonio etiam in aliena Parochia, ut patet ex dictis *supra num.63.* ut refert etiam Fagnan. *in lib. 1. decret. cap. Quoniam, de Constit.num.25.* Nec potest dici, quod illicite assistat, cum nemo possit extra proprium Territorium jurisdictionem exercere; *argum.cap.final.de Constitutionibus in 6.* Non valet, inquam, quia talis assistentia non est actus pertinens ad jurisdictionem contentiosam, immo neque ad voluntariam, ut recte
66 notant Doctores cum Barbosa *loc.cit.* Proprius autem Parochus est Parochus habitationis, seu Domicilii, seu quasi talis, nec sufficit Parochus originis, nisi etiam sit habitationis; *Communis* cum Bosco *l. c.concl. 11. n.*400. ubi asserit sic declarasse S. Congr. Conc.

* Hinc paucis ab hinc annis magna orta est controversia inter Parochum Sponsæ ex una, & Sponsi Parochum ex alia parte. Nam cum pridie, quam nuptiæ celebrarentur, Sponsa ad Sponsi domum se contulisset, eum invisendi gratia, nimbis pluviisque impedita, ne ad paternam domum rediret, simul cum matre in domo sponsi pernoctavit. Die sequenti, accito Parocho Sponsæ in Sacello domestico ipsius Sponsi, coram illo celebratæ sunt nuptiæ. Sponsi Parochus matrimonium illud nullum esse statim affirmavit; quia celebratum coram Parocho neque proprio Sponsi, ut patet, neque proprio ipsius Sponsæ, quippe quæ pridie jam mutaverat domicilium; ergo coram Parocho omnino alieno. Contra vero Parochus Sponsæ decertabat pro validitate matrimonii, quia Sponsa, licet corpore, nondum tamen animo ea nocte domicilium mutaverat, eademque ratione in domo Sponsi pernoctaverat qua pernoctaverat ejus mater, utraque nempe tanquam mere hospes. Quod alio argumento confirmabat. Nam si de facto Sponsa in domo Sponsi ea nocte occubuisset, jus funeris non ad Sponsi Parochum, sed ad ipsum Parochum Sponsæ spectasset. Ergo Parochus Sponsæ nondum amiserat suum jus respectu Matris.*

67 Proprius Parochus valide, & licite assistit Matrimonio, etiamsi nondum sit Sacerdos; Sic declaravit *Sacr.Congr.Conc.in Abulensi 12. Mart.* 1593. *lib. 7. decret.fol.*193.apud Monacell. *tom.2.tit. 16. formul.2. num.*34. & apud Piton. *Constit.ad Parochos num.* 160. & jam propter talem declarationem tenent Reiffenstuel *loc.cit.num.*70.Sanchez *lib.3. disp. 20. a num.* 3. Pontius *lib.5. cap. 17. num.*1. Barbosa *in Conc. Trid. sess.24. de reform. cap.1. num.*81.& 88. & *de offic.* & *potest. Episcop.alleg.32.n.*101.& *de offic. Parochi* (*) *cap.21.num.*51.cum plurimis ibi citatis, & alii communiter contra nonnullos a Sanchez citatos; Licentia tamen assistendi Matrimonio non potest concedi
68 alicui, qui non sit Sacerdos; Sanchez *lib.3. disp.20. num.*10.Layman *lib.5. tract.10.part.2.cap.4. num.*4. Palao *de Sponsalib. disp. 2. punct.10. num.*5. Reiffenstuel *loc. cit.num.*81. & alii passim; *arg.Conc.Trident. loc. cit.* ubi expresse requirit ut deligendus sit Sacerdos, ibi: *Vel alio Sacerdote.*

69 An affectante Parocho non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere Matrimonium, & revera illa non audiente, vel istos non vidente, validum sit Matrimonium coram ipso attentatum? variant Doctores. Affirmativam sententiam inter alios tenent Fagnanus *in cap. Quoniam 13.de Constitutionibus num.25.*& *in cap. Quæsitum est 7.de Pœnitentiis*, & *remissionib.num.*7. testans Sacram Congregationem declarasse *validum esse Matrimonium contractum coram Parocho etiam invito, & per vim adbibito, quamvis nihil eorum, quæ agebantur, vidit, & intellexit, si affectavit non intelligere, ut in Parocho, qui obturaverit aures suas, ne audiret.* Riccius *in Prax.For.Eccles.resolut.*213.*n.*3. Pontius *de Matrim. lib.1.cap.25.sub n.*12.Bossius *eodem tract. cap.3. num.*22. Leander *Oper.moral. tom.2. tract.9. disp.7. qu.*50. Barbosa *de potest.Episcop.part.2.alleg. 32.n.*83.& 85. *de Officio Parochi par.2.c.21. num.* 47. & 49.& *ad Concil.sess.24.de reform.Matrim.c.1.n.*73. & 75. Card. de Luca *in annot. ad Conc.disc.26.n.4.*& *sequent.* Natal. ab Alexand. *in Theolog. Dogmat.tom.2. regul.10.in fin.fol.*26. quos omnes citat, & sequitur Rota *in Romana Matrim.4.Febr.*1697. *coram Ursino*, asserens in simili Matrimonio resultare ejus non intelligentiam, ab ipsius Parochi positivo facto processisse, proindeque dum ipse causam dedit, quo minus intelligeret, de jure habendus est pro intelligente, dum nesciens ex quo noluit scire, vel affectavit nescire, habendus est pro sciente *cap. Cum inhibitio 3.§.Si quis vero, de Clandestina desponsat.*

Et in dicta Romana circa finem eadem Rota ex- 70
presse subjungit, quod eoque magis inclinarunt DD. in hanc sententiam, ex quo ipsamet Sacra Congreg. Conc.Trid.interpres, tam antiquis, quam modernis temporibus eidem sententiæ adhæsisse visa est, & & signanter *in una Giennen.26.Jul.*1582. in qua super dubio his verbis concepto; *Quid si Sacerdos nihil eorum, quæ agebantur vidit, neque audivit? S.Congregatio declaravit, non valere Matrimonium, si non intellexit, nisi affectasset non intelligere*, in cujus sequelam paucis post annis *in una Ulixybonen.* etiam consimile Decretum prodiit, ibi: *Congregatio censuit, si vera sunt, quæ narrantur, & Parochus affectaverit non intelligere, Matrimonium valere*, & in terminis themati, de quo disputatur, proximioribus *in una Sarzanen.16. Febr.*1648.ubi omissæ fuerunt denunciationes, Parochus contradicebat, & audivit tantummodo verba consensus præstiti per sponsum, dum Sponsam habebat præ manibus. *Congregatio censuit Matrimonium sustineri, etiamsi Parochus non intellexerit verba Sponsæ, dum tamen de illius consensu ex aliis signis, juxta Juris communis dispositionem legitime constet.* Prout etiam *in Patavina* 16. *Maii* 1669. *in Tolentina* 18. *Novemb.* 1671. & *in Venetiarum* 11. *Mart.* 1673. in quibus omnibus juxta tenorem Decretorum, quæ olim in foliis authenticis circumferebantur, resolutum legebatur, Matrimonium valere, etiamsi Parochus verba alterius ex contrahentibus non audierit, vel quia affectaverit non intelligere, vel quia ex quo terga vertit, non auscultaverit, vel quia propter iram, aut rumorem vel quid simile audire non potuit. Et allegata præmissa resolutione *in Giennen.* firmat Fagnan. tum *in cap.Quæsitum, de Poenit.*& *remissionib.n.*7.& 8. tum *in cap. Quoniam num.*25. *de Constitutionibus* una cum aliis supra allegatis; Hactenus Rota apud Ursayam *tom.1. par.2. discept.2. num.* 11. 12. & 13. Negativam 71
tamen

(*) Consule Ubaldi Giraldi Librum, cui titulus, Animadversiones ad Barbosam *de Offic.*& *Potest. Paroch.* impres. Romæ apud Barbiellini ad Minervam, rem egregie pertractantem.

tamen sententiam verius sustinent innumeri classici Doctores tum Theologi, tum Canonistæ; & signanter Pirhing *in Jus Canonicum tom.4. tit.3. §. 3. n. 2.* Reiffenstuel *ibid. num.* 106. Engel *ibid. sub num.* 14. Pignatell. *tom.9.Consult.*133. *num.*35. Panimoll. *dec.* 19.*adnot.*1.*nu.*31. *vers. Vel ab Altari fugam arripiat*; Monacell. *tom.3.tit.2.formul.5.a n.6.ad* 11. Cabassut. *in Not.Eccles.Notit.ad Conc. Trident. num.*55. *& in Prax. Jur. Canonic.lib.3.cap.26. sub num.*12. Sanchez *de Matrim.lib.3.disp.39.sub num.6.* Dicastill. *de Matrim.tract.*10.*disp.*19.*num.*167. Tancred. *de Matrim. lib.3.disp.39. num.*2. Marchant. *in Tribunal. Sacram. de Matrim.tract.*1.*tit.*7.*quæst.*5.*conclus.*2.*vers.Dices,* Rosignolus *in Prax.Theologic.Legal.tit.de Matrim.*1. *prænot.*32. *sub num.*5. & plurimi alii citati, & sequuti ab Ursaya *tom.*1.*par.*2.*discept.*1.*n.*129. *& discept.*2. *num.*106. *& seq. & tom.*3.*par.*1.*discept.*1. *§.*4. *a num.* 2. *ad* 15.

72 Et ratio viva est, quia eo ipso quod Parochus affectando non audire verba, nec videre nutus contrahentium, ipsos revera non videt, & illa non audit, non potest esse testis contracti Matrimonii, ad quem effectum sub nullitatis pœna illius præsentia præscripta fuit a Concilio *c.*1. *sess.*24. *de reform.Matrim.* adeoque tale Matrimonium tamquam deficiens in forma substantiali, hoc est in uno ex tribus testibus a Concilio pro forma requisitis, nullum est in radice; Et hoc verum est, sive voluntarie, sive ex quocumque alio motivo nequeat Parochus testificari de contracto Matrimonio, eo modo quo in Testamentis, in quibus deficiente, sive ex propria culpa, & voluntate, sive ex alio accidenti, uno ex septem necessariis testibus, illud est nullum, textu expresso *in l.si unus* 12. *Cod. de Testamentis*, & observant Glossa *in l.*1. *§. si quis neget, ff. Quemadmodum Testamenta aperiantur*, Fagnan.*in cap.Cum esses num.* 37. *de Testamentis*, Ursaya *tom.*1.*par.*1.*discept.*2.*num.*115.cum Rota, & aliis ibi allegatis.

73 Nec contra istam nostram sententiam militant resolutiones Sacræ Congregationis Concilii allegatæ *supra num.* 70. pro alia sententia, quia in tantum in dictis resolutionibus Sacra Congregatio censuit esse valida Matrimonia contracta coram Parochis affectantibus, dissentientibus, contradicentibus, fugientibus, & data opera oculos, vel aures claudentibus, ne mutui consensus contrahentium nutus viderent, aut verba audirent, in quantum istis non obstantibus perfectissime contrahentium consensum perceperunt; & quamvis consulto, & data opera affectassent, seu finxissent non intelligere, ac percipere, revera tamen intellexerunt, & perceperunt mutuum actualem contrahentium consensum, ut solide, & clare probat Ursaya *tom.*1.*par.*2. *discept.*2. *num.*169. *& seq.* adducens præcisa verba allatæ resolut. *in* Giennen. 26. *Jul.* 1582., & infra *n.* 186. *& sequ.* adducens verba allatæ resolut. in *Ulixbonen.* & sub. *numer.* 189. *& sequ.* adducens verba in allata *Sarzanen.* 16. *Februar.* 1648. & infra *num.*239. adducens verba in allata *Patavina* 16. *Maii* 1669. & infra sub *n.*240. *& seq.* adducens verba in allata *Tolentina* 18. *Novemb.* 1671. & deinde *n.*243. adducens verba in allata *Venetiarum, seu Vicentina* 11.*Mart.*1673. & in hunc sensum varias Sacræ Congregationis Concilii resolutiones citant, & sequuntur Bonacina *tom.*1. *de natura, & proprietate Matrim. q.*2. *punct.* 8. *num.*20. Ledesma *in* 2.*part. D.Thomæ quæst.* 45. *art.*5. *fol.* 201. *vers. Quo posito*, Gonzalez *ad Reg.*8. *Cancellar. gloss.* 48. *n.*7. Pignatell. *tom.*5. *consult.* 79. *n.*19. Jorius *de Matrim.part.*4. *q.*7. *de Paroch.n.* 8. Rodriquez *in summa cap.* 218. *num.* 18. De Justis *de dispensat. Matrimon. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 98. & pluries resolvit *dict. Sac. Congreg. Conc.* signanter *in Mediolanem.* 15. *Decemb.* 1692. *in Brugnaten.* 16. *Mart.* 1630. *in Comen.* 2. *Jun.* 1674. *& in Ruremunden.* 23. *Aug.* 1681. apud Ursayam *tom.*1.*par.*2.*discept.*2. *num.*109. Et talem esse verum, & germanum sensum resolutionum Sacræ Congregationis Concilii circa Parochi affectationem, late ostendit d. Ursaya *tom.*3.*part.*1.*discept.*1.*§.*14.*per tot.* plurimos ad id allegans Doctores, & valida fundamenta adducens.

Nec valet dicere, uti prætendunt Patroni contrariæ sententiæ, quod in dictis casibus Parochi affectantis non audire verba, vel non videre nutus contrahentium, sufficiat sola ipsius Parochi præsentia physica, seu Materialis; Non valet, inquam, quia talis opinio fuit expresse reprobata *a Sac. Congreg. Conc. die* 6. *Mart.*1700. Cum enim mandante Innocentio XII. die 10. Januarii 1699. fuerint in dicta Sacra Congregatione proposita resolvenda infrascripta quatuor dubia: 74

I. *An Parochus teneatur prohibere, & quantum in se est positive resistere Clandestinis Matrimoniis? & quatenus affirmative.*

II. *An ob inopinatum casum deficientibus aliis mediis prohibendi, & resistendi, peccet, vel male faciat Parochus tentando fugam, claudendo oculos, & aures obturando?*

III. *An Parochi præsentia, de qua loquitur Sacrum Concilium in* 2.*p. cap.*1.*sess.*24.*de Reform. Matrimonii cum illis verbis; Qui aliter quam præsente Parocho &c. debeat esse moralis humano modo, vel cum advertentia, ita ut possit esse testis Matrimonii actualiter, & de facto contracti; non vero voluntatis contrahendi vel sufficiat potius sola præsentia physica, & materialis?*

IV. *An affectante Parocho non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere Matrimonium, & revera illa non audiente, vel istos non vidente, validum sit Matrimonium coram ipso attentatum?*

Die 6. *Mart.* 1700. *eadem Sacra Congregatio Concilii reprobata opinione, quod sufficiat præsentia Parochi pure physica, seu materialis, censuit providendum esse in casibus particularibus.*

J. Cardinalis Sacripantes Præfectus.

Jo. Dominicus Thomatus Sac. C. Secr.

Sic refert Ursaya *tom.*1.*part.*2.*n.*20.*& seq.& n.*258. *& seq. &* 279.*& seq.* Qui *in eadem discept. a n.* 25. *ad* 29. ad primum ex quatuor allatis dubiis respondet cum plurimis Doctoribus, *Affirmative* per expressum textum Generalis Concilii Lateranensis, relat. *in cap. Cum inhibitio* 3. *§.Sane de clandestina desponsatione*, ibi: *Sane si Parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam Regularis, qui eisdem præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit*, quæ Conciliaris Sanctio fuit expresse renovata per Concil. Trid. *sess.*24.*de reform. Matrim.c.* 1. *post princip.* 75

Et

76 Et ibid. *a n.30 ad 32.* ad secundum dubium respondet *Negative*, quia ad evitandam suspensionis pœnam, & ad non committendum peccatum mortale, tenetur Parochus omnibus sibi possibilibus modis clandestinis Matrimoniis resistere; sicque aliis deficientibus modis, bene facit tentando fugam, claudendo aures, & oculos, ut ipso teste advertunt fere omnes classici doctores, & Rota *part. 7. recent. dec. 124. num. 17. part. 8. recent. dec. 122. per tot.* & coram Rojas *dec. 431. num. 5.* & resolvit *Sac. Congreg. Conc. in Comen. Matrim. 2. Jul. 1675. ut in lib. 28. Decretor. fol. 312.*

77 Et infra *a n.33. ad* 101. cum innumeris Doctoribus variisque Decisionibus, ac Juribus resolvit tertium dubium, solide ostendendo quod ad validitatem Matrimonii requiratur Parochi præsentia moralis humano modo, & talis naturæ, & advertentiæ, ut possit testificari de Matrimonio de facto coram ipso contracto; & nullimode sufficiat ejus præsentia pure physica, seu materialis, ut pluries censuit *Sacr. Congregat. Conc.* & signanter *in Lauden. Matrimon. 28. Jul.* 1678. in qua nullatenus pro valido canonizare voluit Matrimonium coram Episcopo materialiter & physice præsente contractum, & novissime *in Romana Matrimonii die 6. Mart.* 1700. absolute reprobavit *opinionem quod sufficit præsentia Parochi pure physica & materialis*.

78 Et ultimo *ibid. a num. 103. usque in finem* plurimis adductis rationibus, decisionibus, & Auctoribus ad quartum dubium respondet *Negative*.

79 Nec supradictis obsistunt duæ, quæ solent allegari, resolutiones Sacræ Congregationis Concilli. Una *in Romana Matrimonii 6. Aug. 1706.* Et alia *in Amerina Matrimonii 15. Decemb. 1714. & 12. Januar. 1715.* ac si dicta Sacra Congregatio Concilii recedendo a prioribus aliis resolutionibus, & precipue a dicta *Romana 6. Mart.* 1700. in ea fuerit opinione in dd. *Romana, & Amerina*, ut sola physica Parochi præsentia pro Matrimonii validitate sufficiat, utque affectan- Paroco non audire, & revera ex ipsius facto, seu affectatione, non audiente consensum contrahentium, adhuc Matrimonium sit validum. Tales enim Sacræ Congregationis resolutiones nihil officiunt, quia in tantum ibi Sacra Congregatio censuit validum esse Matrimonium, non obstante affectatione Parochi, in quantum non obstante quod Parochus data opera, & consulto affectasset, seu finxisset non intelligere, ac percipere, revera tamen intellexit, & percepit mutuum actualem contrahentium consensum, ut clare ostendit D. Ursaya *tom. 1. p. 2. discept. 2. a n. 245. ad 253.*

80 Hinc manifeste apparet, nullatenus recessisse dictam Sacram Congregationem ab allegata *supra num.* 74. resolutione, *in Romana 6. Mart.* 1700. in qua raro exemplo interfuerunt 21. Eminentissimi PP. nempe Eminentissimi DD. Cardin. Bullionus, Acciajolus, de Carpineo, Petruccius, Colloredus, Cantelmus, De Judice, Morigia, Tanara, Cincius, S. Clementis, Sacripantes Præfectus, Noris, Paulucius, Radolovicus, Sperellius, Gabriellius, Bichius, Franciscus Barberinus, de Alteriis, & Sancti Cæsarei. Unde stat clarum, quod Sacra Congregatio Concilii declaravit quidem valida Matrimonia contracta coram Parochis affectantibus, seu fingentibus non audire verba, vel non videre nutus contrahentium, sed in rei veritate illa audientibus, istos videntibus; Numquam vero pro validis habuit illa Matrimonia contracta coram Parochis, ex virtuosa, & commendabili diligentia in exequendo sanctionem Generalis Concilii Lateranensis *cap.* 51. relat *in capit. Cum inhibitio 3. §. Sane, de Clandestina desponsatione*, & confirmat. a concil. Trident. *sess. 24. de reformat. Matrimon. c. 1. post. princip.* affectantibus non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere, & revera illa non audientibus, vel istos non videntibus, & sic nullatenus mutuum eorum consensum percipientibus; Ut enim recte dicit doctissimus Rosignolus *in Prax. Theol. Legal. de Matrimon. 1. prænot. 32. sub n. 5.* sequutus ab Ursaya *cit. discept. 2. n. 265. Omnino improbabile est, quod Sacra Congregatio voluerit testimonium illius esse validum, qui nihil percepit eorum, quæ facta sunt. Quomodo enim testificari potest de Matrimonio, quod non cognovit?* Et clare evincitur de mente ipsiusmet Sacræ Congregationis Concilii, quæ *in cit. Romana, die 6. Martii* 1700. *absolute reprobavit opinionem, quod sufficiat præsentia Parochi, pure physica, seu materialis*, hac viva ratione, quod non censeatur præsens, ad hoc ut de Matrimonio testificari possit, nisi vere intelligat, ac percipiat mutuum contrahentium consensum; *arg. l. coram Titio 209. ff. de verbor. signific.* ibi: *Coram Titio aliquid facere jussus, non videtur præsente eo fecisse, nisi is intelligat; scire autem, non etiam velle is debet, nam, & invito eo, recte fit quod jussum est; l. non multum 14. ff. de Auctorit. Tutor.* ibi: *Non multum interest an adfuerit Tutor, cum negotium contraheretur, an præsens ignoraverit, quale esset, quod contrahebatur; l. Apud Labeonem 246. ff. de verbor. significat. l. Testium 18. Cod. de Testibus* cum similibus. Hinc sic recte concludit Guttierez *de Matrimon. in cap. 69. n. 1.* sequutus ab Ursaya *cit. discept. 2. n. 65. Cum igitur Conc. Trident. ad valorem Matrimonii requirat præsentiam præcise Parochi &c. intelligi debet juxta Juris communis dispositionem, scilicet de præsentia more humano, hoc est cum intelligentia, & advertentia actus, qui celebratur.* Vide ipsum Ursayam *tom. 1. part. 2. disceptat. 2. per tot.* & *tom. 3. part. 1. discep. 1. per tot.* & signanter *§. 13. & 14.* ubi late, & solide ad rem. Vide infra *n. 135.* & conclude sicut ibi.

Parochus valide assistit, etiam ex alia causa vocatus, adhibitus tamen ad illum actum. *Sacra Congregat. Conc.* apud Fagnan. *in cap. Quoniam 13. de Constitutionib. num. 25.* Immo etiam si Episcopus illi facultatem assistendi Matrimoniis interdixerit, quia Parochus ex Concilio Tridentino *loc. cit.* Jure proprio, & non ex aliena facultate hanc assistentiam exercet, *arg. l. More majorum, ff. de Jurisd. omnium Judic.* ibi: *Qui etiam Jure suo, non alieno beneficio habent.* Et sic declaravit *ead. Sac. Congreg. Conc.* apud Fagnan. *loc. cit.* & tenet communis Doctorum, teste Reiffenstuel *loc. cit. num.* 72. 81 82

Parochus valide assistit Matrimonio. Quamvis sit putativus. *Sacr. Congreg. Conc. 12. Mart.* 1593. teste Barbosa *de offic. & potest. Parochi part. 2. cap. 11. n. 51.* Item quamvis habeat suam collationem nullam ob nullitatem concursus propter defectum Examinatorum Synodalium. *Ead. Sac. Cong. in Ceneten. 31. Jul.* 1627. apud Barbos. *loc. cit.* Item valide assistit, quam- 83 84 85

quamvis sit Irregularis, Suspensus, Interdictus, & Excommunicatus, etiam vitandus, dummodo possessionem Beneficii adhuc retineat, & non sit actualiter depositus, quia talis adhuc est & manet vere Parochus, adeoque &c. *Communis* cum Barbosa *loc. cit. n.*52. Sanch. *loc. cit. n.*4. Reiffenstuel *loc. cit. num.*73. Fagnan. *in cap. Litteræ n.* 20. *de Matrimonio contracto contra interdictum Eccles.* ubi refert sic declarasse *Sac. Cong. Conc. de Parocho publice denunciato Excomunicato.*

86 Parochus proprius vagorum in ordine ad Matrimonium est Parochus illius loci, ubi vagi actu versantur, Sanch. *l. c. n.* 5. 8. *&* 11. Pirhing. *l. cit. n.* 19. Reiffen-
87 stuel *loc. cit. n.* 88. & alii communiter. Talis Parochus valide assistit vagorum Matrimonio, etiamsi ipsi ea intentione, & animo, ut citius, & liberius in ejus Parochia copulentur, e proprio domicilio discedant sicque aliquam quasi fraudem, & dolum committant, dummodo vero, & non ficto animo illud deserant, & ad illud brevi redire revera non intendant. In tali enim casu non patrocinatur illis fraus, sed conditio Parochiani, quam licite acquirunt. Card. de Luca *de Matrim. disc.* 1. *num.* 9. *& seq.* dicens sæpe esse declaratum a Sac. Cong. Conc. talem fraudulentiam non obstare mutationi domicilii, nec invalidare Matrimonium; idem docet Fagn. *lib.* 3. *Decretal. cap. significavit* 5. *de Parochis n.* 36. *& seq.* ubi affert ad rem plures *Sac. Cong. Conc. casus* & signanter de quodam Juvane nobili, & Meretrice Senensi, qui timentes posse impediri in Civitate Senarum, ut facilius, & securius inter se Matrimonium contraherent, Romam accesserunt, ibique aliquantisper commorati, coram Parocho, & testibus Sanctæ Anastasiæ, in cujus Parochia tunc habitabant, contraxerunt, & fuit judicatum pro validitate Matrimonii. Item de quodam Scholari, qui Patavii quinque vel sex menses commoratus duxit Mulierem plebejam coram Parocho loci, & testibus. Item de quodam alio, qui ob eamdem causam se in Angliam transtulit, & ibi aliquantisper moratus coram Parocho habitationis cum Meretrice contraxit Matrimonium. Item de quodam viro, & muliere Trajectensi, qui timentes impedimentum a parentibus, ad vicinam Urbem Aquisgranensem se contulerunt, & ibi aliquandiu morati, Matrimonium contraxerunt, & *Sacra Congreg. Conc. respondit, quod si Aquisgranæ manserunt saltem per tempus unius mensis, danda est decisio pro validitate, alias de novo referendum in Congregatione.* Ex quibus dicit Fagnanus, non videtur dubitandum quominus validum sit Matrimonium contractum coram Parocho habitationis post quartum habitationis mensem, & in hanc sententiam *Sacra Congregatio respondit.* Hæc ex Fagnano *loc. cit. a num.* 36. *ad* 39. inclusive. Et pro validitate Matrimonii contracti in Civitate, ad quam data opera se contulerunt conjuges, respondit *Sacra Congregatio in Cesenaten. seu Forolivien. Matrimonii* 20. *Februar.* 1723. *& in Firmana* 24. *April. ejusdem anni* 1723. Vide verb. *Vagus*, *Vagabundus num.* 4.

88 Parochi autem quamvis vagorum Matrimoniis valide assistant sine præcedenti inquisitione de eorum statu libero, & habilitate ad contrahendum, tamen non possunt licite assistere, nisi prævia diligenti inquisitione, & obtenta Ordinarii licentia, ne forte sint alibi conjugati, aut habeant occultum impedimentum. Sic expresse statuit Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de reformat. Matrim. c.* 7. ibi: *Multi sunt qui vagantur, & incertas habent sedes, & ut improbi sunt ingenii, prima uxore relicta, aliam, & plerumque plures, illa vivente diversis in locis ducunt; cui morbo cupiens Sancta Synodus occurrere, omnes, ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad Matrimonium facile recipiant: Magistratus etiam sæculares hortatur, ut eos severe coerceant, Parochis autem præcipit, ne illorum Matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Unde Parochi, qui sine dili- 89
genti inquisitione præmissa, & licentia ab Ordinario obtenta assistunt Matrimoniis vagorum, etiamsi unus tantum esset vagus, peccant mortaliter, & possunt graviter ab Ordinariis puniri, quia in re gravissima agunt contra tam urgens & expressum præceptum Ecclesiasticum Tridentini Concilii. *Communis.*

Matrimonium contractum ab eo, qui erat carce- 90
ratus ad custodiam, vel ad correctionem coram Parocho carcerum, nullum est. Si vero contraheretur ab eo, qui esset damnatus ad carcerem in pœnam perpetuo, vel ad tempus, tunc esset validum, quia in hoc secundo casu carceratus acquirit domicilium, ut declaravit *Sacr. Congregat. Conc. in Farfen. Matrimonii* 26. *Martii* 1707. quod decretum legitur impressum in statuto Cleri Romani *cap.* 2. *de jure eligendi sepultur.* §. 4. *in addit.* Matrimonium contractum 91
coram Capellano Hospitalis nullum est. *Sac. Congr. Conc. in Eugubina* 12. *Aprilis* 1651. *lib.* 10. *decret. fol.* 124. *a tergo.* Matrimonium puellarum exposita- 92
rum degentium in Conservatoriis, seu Hospitalibus non debent, neque possunt contrahi coram Rectoribus, seu Capellanis eorumdem Locorum, sed coram proprio Parocho, in cujus Parochia sita sunt prædicta loca. Sic pluries declaravit *Sac. Congregat. Conc. apud Pignatell. consf.* 396. *tom.* 1. & nuper *in Svessana* 7. *Septembris* 1696. Matrimonium contractum a puella 93
educanda ad Crates Monasterii coram testibus, & Parocho Ecclesiæ Parochialis, intra cujus limites situm est Monasterium, validum est, etiamsi Parochus fuerit alio prætextu vocatus, nisi aliud obstet. *Sacra Congregatio Concilii in Turritana* 19. *Decembris* 1648. *lib.* 18. *decret. pag.* 563. Matrimonia contracta coram 94
Capellanis Exercitus a militibus degentibus in Castris, & stationibus hybernis, vel æstivis, aut in expeditione etiam cum militaribus Feminis sine licentia Ordinarii loci, vel sine speciali facultate Sedis Apostolicæ, nulla sunt. *Sacra Congregatio Concilii* 6. *Martii* 1694. Vide verb. *Capellanus militum*, *ubi abunde per tot.*

Principes; vel Nobiles, quamvis per fictionem 95
Juris censeantur Cives omnium Urbium & omnium Paganorum sui Principatus, vel dominii, non tamen possunt valide contrahere Matrimonium in omnibus sibi subditis locis, sed solum in loco, ubi veram, & realem habitationem habent, & coram Parocho Palatii, in quo ordinarie resident, quia Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de reformat. Matrimon. cap.* 1. exigens præsentiam proprii Parochi, aperte intelligit de Parocho proprio, apud quem vere, & non per fictionem Juris contrahentes habitant in proprio domicilio. Card de Lugo *in Respons. moral. lib.* 1.

*lib.*1. *dub.*37. Gobat *tract.*9. *nu.*947. La Croix *lib.*6. *part.*3. *num.*724. & alii: *arg. cap. Cum quis* 3. *de se-*
96 *pult. in* 6. Si autem tales Principes, vel Nobiles, Marchiones, Comites, & hujusmodi duo loca, seu duas Parochias æqualiter, aut fere æqualiter inhabitant, v. gr. unam hieme, alteram æstate, possunt indifferenter coram alterutro Parocho contrahere matrimonium, ita ut, si hieme contrahant, possunt contrahere etiam coram Parocho æstivali, & e contra, quia uterque utroque tempore est proprius eorum Parochus; *arg. c. Cum quis* 1. *de sepult. in* 6. *& l. Assumptio §. Viris prudentibus, ff. ad municip.* Guttier. *de Matrimon. cap.*26. *num.*4. *& c.*64. *n.*2. Sanch. *de Matrim. lib.*3. *disp.*24. *num.*3. Barbosa *de potest. Episcop. allegat.*32. *& de Officio Par. p.*2. *cap.*21. *num.*41. Bonacina *in tit. de Matrimonio quæst.*2. *punct.*8. *n.*5. *tom.*1. Panimoll. *decis.*120. *num.*29. Ferentill. *in annotat. ad dec.*713. Buratti *num.*14. & alii passim cum La Croix *loc. cit. nu.*723. Lugo *loc. cit.* Gobat *loco cit. num.*508. & Rota *in Toletana Matrimonii* 10. *Decembris* 1615. *& in Neapolitana Matrimonii* 30. *Martii* 1629. *coram Merlino*.

97 Si vero non æqualiter habitent utrobique sed v. g. per septem menses in Urbe, & per quinque Ruri recreationis gratia, aut recolligendorum fructuum causa, invalide contrahunt Ruri, quia, ut possint contrahere in utroque loco, Jura requirunt æqualitatem habitationis in utroque, non quidem arithmeticam, sed saltem moralem, quæ in nostro casu non reperitur, cum dies 154. non sint numero moraliter æquales cum diebus 210. Lugo *loco cit. dub.*37. Gobat *loc. cit. num.*508. La Croix *loco cit. num.*723. Cenedo *quæst.*30. *num.*60. & ita firmasse Sacr. Congreg. Concil. testatur Garcias *de Benefic. par.*4. *cap.*7. *n.*11. *ad* 4. Panimoll. *dec.*129. *num.* 31. Guttier. *de Matrimon. cap.*63. *num.*7. Navarr. *consil.*7. *num.*2. *sub tit. de Clandestin. despons. in noviss.* Menoch. *consil.*378. *nu.*5. 16. 21. 37. *& vol.*4. Sanchez *de Matrimon. libr.*3. *disp.*23. *num.*12. Riccius *in praxi tom.*1. *resolut.* 214. *num.*2. Barbosa *de potest. Episcop. allegat.*32. *num.*66. *& de offic. Parochi part.*2. *cap.*21. *num.* 37. Bonacina *loco citato num.*3. Diana *resol. moral. part.*3. *tract.*4. *de Sacrament. resolut.* 231., & alii passim cum Rota *decis.*656. *pars.*1. *divers.*, & coram Seraphin. *decis.* 615.

98 Ad valorem Matrimonii ultra præsentiam Parochi aut delegati ab eo, vel Ordinario, requiruntur, & sufficiunt duo testes. *Communis*, textu expresso in Concil. Trident. *sess.*24. *de reform. Matrimon. cap.*1.

99 Ad valorem Matrimonii sufficiunt quicumque testes rationis capaces; & ea, quæ de jure naturæ requiruntur, habentes; sic sufficiunt etiam Impuberes, consanguinei, Domestici, Religiosi, Feminæ, Excommunicati, infames, infideles, hæretici, & alii etiam de jure positivo ad testimonium ferendum inhabiles. Concilium enim Tridentinum *loc. cit.* duos, vel tres testes simpliciter, & sine illius peculiaris qualitatis mentione ad valorem Matrimonii requirit, adeoque &c. *Communis* cum Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat.*32. *num.*138, Sanchez *lib.*3. *disp.*41. *num.*5. Layman *lib.*5. *tract.*10. *punct.*2. *cap.*4. *num.*6.
100 Reiffenstuel *loco cit. num.*103. Ad valorem Matrimonii non sufficit præcise præsentia physica, & corporea Parochi, & testium, sed requiritur eorum præsentia moralis, rationalis, & humana, ita ut intelligant sponsos de præsenti contrahere Matrimonium. *Communis, arg. Concil. Trident. cit. sess.*24. *cap.*1. ibi: *eorum mutuo consensu intellecto*; & sic expresse declarasse *Sacram Congregat. Concilii* refert Rebellius *p.*2. *lib.*2. *quæst.*8. *nu.*4. *&* 7. *& post lib.*4. per hæc verba formalia: *Quartum dubium, si Sacerdos adfuit, nihil tamen eorum, quæ agebantur, vidit, neque audivit; Utrum tale Matrimonium validum sit sic contractum, vel potius tamquam sine Sacerdote nullius sit ponderis? Respondit Sacra Congregatio, non valere, si Sacerdos non intellexit*.

Præsentia Parochi, & testium ad validitatem Matrimonii debet esse simultanea, nec sufficit successiva. Debent enim ita esse præsentes, ut de uno, eodemque contractu Matrimonii testari valeant, quod facere nequeunt, nisi simul præsentes existant. *Communis, arg. Concil. Trident. loc. cit.* ubi expresse videtur requirere simultaneam eorum præsentiam per illam copulativam dictionem, *Et præsente Parocho, & testibus*. Præsentia Parochi, & testium sufficit ad valorem Matrimonii, quamvis ob aliam causam sint vocati, dolose, & fraudolenter illuc adducti, inviti, & coacti, etiamsi cum protestatione, & contradictione ibidem existant, dummodo tamen ad illum actum adhibeantur, & intelligant, seu percipiant contrahentium consensum. Sic pluries declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Sanch. *lib.*3. *disp.*39. *nu.*9. & signanter *die* 29. *Augusti* 1591. teste Gonet *cap.*4. *quæst.*10. apud La Croix *libr.* 6. *part.*3. *num.*760. his verbis: *Sac. Congregat. Concil. censuit, Matrimonium coram Parocho, & testibus contractum, nisi aliud obstet, validum esse, quamvis Parochus invitus interfuerit, & alia de causa, quam, ut Matrimonio interesset, a contrahentibus accersitus fuerit*, & consimiliter 19. *Decembris* 1648. *libr.*18. *decretor. pag.*563. & alios apud Pontium *lib.* 5. *c.*21. *num.*5. & apud Farinacium *volum.*4. *pag.*268. & apud Reiffenstuel *loc. cit. num.*108. his verbis, *Dummodo Parochus sit præsens, & intelligat id, quod agitur, licet dissentiat, & contradicat: adhibitus vero Parochus intelligitur, etiamsi ex alia causa vocatus sit, dummodo sit adhibitus ad illum effectum*. Et sic tenet communis Doctorum, quia Tridentinum *loc. citat.* plus non requirit, quam ut Matrimonium contrahatur *Præsente Parocho, & duobus, aut tribus testibus*, quod revera fit, etiamsi ipsi dolo inducti, aut coacti, & inviti, seu dissentientes, & contradicentes sint præsentes; *arg. l. coram* 209. *ff. de V. S.* ubi clare habetur, quod coram aliquo quid fieri dicatur, etiamsi eo invito fiat, ibi: *Scire autem, non etiam velle, is debet*. Vide *supra n.*80.

Præsentia Parochi, & testium an sufficiat ad valorem Matrimonii, etiamsi ipsi nihil eorum, quæ agebantur, viderint, & intellexerint, si affectarunt non intelligere, obturando aures suas, ne audirent? Ut pro valore declarasse Sacram Congregationem Concilii refert Fagnan. *lib.*1. *decretal. cap. Quoniam, de Constitutionibus num.*25. *& lib.*5. *cap. Quæsitum est, de pœniten. & remissionibus num.*7. præcisis his verbis: *Sacra Congreg. Conc. alias respondit, validum esse Matrimonium contractum coram Parocho etiam invito, & per vim adhibito, quamquam nihil eorum, quæ agebantur, vidit, & intellexit, si affectavit non intelli-* *gere*

101 102 103

gere; ut in Parocho, qui obturavit aures suas, ne audiret. Vide supra *n.69. ad* 80. & infra n.135. & conclude sicut *ibi*.

104 Præsentia Parochi, & testium sufficit ad valorem Matrimonii, etiamsi fuerit accidentalis, seu casualis, & non requisita, seu contrahentes se sisterint coram ipsis transeuntibus per viam, confabulantibus in congressu, convivantibus in mensa, rem Divinam Parocho ad Altare faciente, ad ipsum accedente, & ab ipso recedente, & testibus inservientibus, seu assistentibus, & hujusmodi, dummodo tam Parochus, quam testes contrahentium consensum intelligat. Sic declarasse *Sacram Congregationem Concilii* refert Salzedo *ad practic. Diaz. cap.37. dub.* 5. & Rosignol. *contract.15. de matrimon.* 1. *prænot.* 32. *num.*10. his verbis: *An si adsit Parochus, dum contrahitur Matrimonium, casu, non cogitans se ad id vocatum, sed aliud agens audivit duos inter se contrahentes Matrimonium, sit validum tale Matrimonium, in quo fuit præsens, non autem certioratus, neque ad id expresse vocatus, neque interponens suam auctoritatem dicto, vel facto; vel potius sit nullum, quasi assistentia auctoritativa per Concilium requiratur, non nuda, vel carnalis præsentia? Sacra Congregatio Concilii censuit, valere, etiamsi Parochus aliam ob causam adhibitus sit ad illum actum*, & consimiliter fuisse sæpius resolutum *ab eadem Sacra Congregatione* refert Ledesma *de Matrimon. quæst.* 45. *art.* 5. *in* 2. *dub.* Guttierez *de Matrimon. cap.69. num.3.*, & tenuit Rota *de mente ejusdem Sacræ Congreg.* coram Card. Seraphin. *dec.*1099. *num.*5., *& in Ulixbonen. Matrimon.* 16. *Novembris* 1622. coram Manzanedo, *& part.7. recent. decis.*124. *num.*17. *&* 18., *& p.*11. *decis.*301. *num.*7. *& par.*4. *tom.*2. *dec.*431. *num.*2. *&* 3. & Annot. *ad dictam dec.*431. *a num.*13. *ad* 24., & sic tenent Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.*30. *numer.*88. *& de offic. & potest. Parochi par.*2. *cap.*21. *num.*50., *& supra Concil. sess.*24. *de reformat. cap.*8. *num.*77. ibique plurimos alios citans, Rosignol. *loc. cit. num.*10. Navarr. *lib.*4. *consil. in prima edit. de sponsalib. cons.*29. *& in secunda tit. de clandestin. desponsat. cons.*11. Segura *secund. par. director. Judic. cap.* 51. *num.*54. Sanchez *loc. cit. disput.*41. *num.*7. Bosco *disp.*11. *sect.*9. *conclus.*14. *num.*558. Gobat *tractat.*9. *cas.*18. *num.*292. Joann. Angelus Bossius *de Matrim. contractu cap.3. num.6. & alii innumeri apud eumdem*, & apud La Croix *lib.6. par.3. num.*760. Et ratio est, quia quomodocumque Parochus, & testes sicut præsentes, sive expresse rogati, sive non rogati, per talem præsentiam satisfit fini Concilii Tridentini, cum taliter præsentes, etiam non rogari, possint, ac si data opera interessent, testificari de contracto Matrimonio, & consequenter impedire, ne sic contrahentes, stante hoc, aliud contrahere possint; *arg. l. Ad fidem* 11. *ff. de testibus*, ibi: *Ad fidem rei gestæ faciendam etiam non rogatus testis intelligitur*.

105 Alii tamen, ut Gonzal. *ad regul.* 8. *Cancellar. glossa* 48. *num.*35. Fagnanus *lib.*4. *decretal. cap. Quod nobis* 2. *de clandestina desponsat. numer.*54. *§. Cave*, Pontius *lib.*5. *cap.*21. *num.*4. Bonacina, Leander, & Amicus, tenent ad valorem Matrimonii requiri, ut Parochus, & testes formaliter sint adhibiti, idest requisiti, & rogati; & adducunt pro sua sententia duas declarationes Sacræ Congregationis Concilii, quas allegant Pontius *l. c.* Rebellius *part.2. lib.2. q.8. sect.3. num.* 51. *&* 73. & alii, quorum prima sic sonat: *Parochus præsens Matrimonio debet esse, ut appareat a contrahentibus adhibitum fuisse, secus, si præsens casu fuisset*. Secunda sic habet: *An sit Matrimonium, si duo contrahunt per verba de præsenti proprio Parocho præsente, & aliis requisitis non omissis, cui contractui Parochus formaliter adhibitus non fuit, sed dum forsan convivii, vel confabulationis, vel alius tractandi caussa adesset, accidit hujusmodi contractum fieri, & postea alter contrahentium velit ab hujusmodi contractu rationis hujus defectus resilire? Congregatio respondit, posse, nisi alia intervenerint, quæ Parochum a contrahentibus adhibitum fuisse arguant, qui diceretur adhibitus, ut supra, quamvis ex alia causa vocatus, dummodo sit adhibitus ad illum actum*. At istæ, & consimiles Sacræ Congregationis declarationes possunt, & debent conciliari cum primis adductis numero antecedenti, dicendo esse intelligendas pro quando Parochus, & testes accidentaliter, & casualiter præsentes non adverterunt, quæ dicerent, & facerent contrahentes, nec potuerunt percipere, & intelligere serium esse in tali circumstantia reciprocum eorum consensum, prout explicant Joan. Angelus Bossius *l. c. num.*7. *in fin.* Rosin. *loc. cit. nu.*10. & alii. Hinc Parochus, & testes licet solum accidentaliter, & casualiter præsentes, adhuc dici possunt sufficienter ad eum actum adhibiti, ex eo quod contrahentes coram illis consensum manifestaverint, ad finem servandi ea, quæ a Trident. *loc. cit.* præscribuntur, dummodo contrahentium consensum intellexerint, & perceperint. Vide *sup. a n.*71. *ad* 80.

Præsentia Parochi, & testium non requiritur in locis, ubi Conc. Trident. non est promulgatum. Colligitur ex ipsomet Concilio *loc. cit.* ubi expresse disponit Decretum suum in aliquo loco, seu Parochia non tenere, nisi ibidem fuerit promulgatum, ibi: *Decernit insuper, ut hujusmodi decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primæ publicationis in eadem Parochia factæ enumerandos*, & explicite declaravit Sacra Congregatio Conc. apud Bosco *part.*5. *disput.*11. *sect.*9. *conclus.*4. ibi: *Sacra Congregatio censuit, ubi decretum Conc. Trid. sess.*21. *c.*1. *de reform. Matrimonii non est publicatum, valere Matrimonia contracta absque observatione formæ a Concilio præscriptæ*. Matrimonium contractum sine præsentia Parochi, & testium ab incolis loci, seu Provinciæ, ubi fuit promulgatum, sed non receptum Tridentinum quoad disposita *de Matrimonio Clandestino*, est validum; *Communis, & certa*. Item validum est Matrimonium contractum sine præsentia Parochi, & Testium ab eo, qui e loco promulgati, & recepti Concilii pergit ad locum, ubi promulgatum, aut receptum non est, & ibi cum incola illius loci contrahit; Secus vero e contra, si e loco non promulgati Concilii pergat ad locum, in quo est promulgatum, & ibi contrahat sine præsentia Parochi, & testium; semper enim habenda est ratio loci, ubi Matrimonium per verba de præsenti contrahitur; *Communissima*, & sic declarasse Sacram Congregationem Concilii referunt Uvamesius *in consil. tom.* 2. *consil.* 530. Pignatell. *tom.*5. *consult.*79. *n.*33. La Croix *lib.6. p.3. nu.*714. 106 107 108

Si

109 Si ambo Sponsi e loco publicati, & recepti Concilii transferant realiter suam habitationem ad locum, ubi non est publicatum, quamvis eo solo animo, ut absque Parocho, & testibus contrahant, validum est eorum Matrimonium; Secus vero, si illuc se transferant cum tali fine, & habitationem realiter non mutent; seu retento suo domicilio in loco publicati Concilii transeant per locum, ubi non est publicatum, & ibi contrahant. Sic quoad omnes tres partes respondit Sac. Congreg. Conc. 5. *Sept.* 1626. quæ responsio fuit confirmata ab Urbano VIII. in Brevi, ut sequitur.

URBANUS VIII. &c.

EXponi Nobis fecit Venerabilis Frater Archiepiscopus Coloniensis, quod habito nuper per eum ad Venerabiles Fratres Nostros S. R. E. Cardinales, Sacri Concilii Tridentini Interpretes, recursu supra infrascriptis dubiis, videlicet. Primo, an Incolæ tam masculi, quam feminæ loci, in quo Conc. Trident. in puncto Matrimonii est promulgatum transeuntes locum, in quo d. Concilium non est promulgatum, retinentes idem domicilium, valide possint in isto loco Matrimonium sine Parocho, & testibus contrahere? Secundo, quid si eo prædicti incolæ, tam masculi, quam feminæ solo animo sine Parocho, & testibus contrahendi se transferant, habitationem non mutantes? Tertio, quid si iidem incolæ tam masculi, quam feminæ eo transferant habitationem illo solo animo, ut absque Parocho, & testibus contrahant? Iidem ad Cardinales ad primum, & secundum non esse legitimum Matrimonium inter sic se transferentes, ac transeuntes cum fraude. Ad tertium vero dubiorum hujusmodi, si domicilium vere transferatur, Matrimonium esse validum responderunt, & resolverunt, prout in decreto desuper emanato plenius continetur. Cum autem, sicuti eadem expositio subjungebat, dictus Archiepiscopus responsum, seu dubiorum prædictorum resolutionem hujusmodi pro illius subsistentia firmiori Apostolicæ Nostræ Confirmationis robore communiri summopere desideret; Nos eumdem Archiepiscopum specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, supplicationibus illius nomine Nobis per hoc humiliter porrectis inclinati, responsum, seu dubiorum prædictorum resolutionem hujusmodi Auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, decernentes illud, seu illam, nec non præsentes Litteras valida, firma, & efficacia existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, sicque, & juxta illa per quoscumque Judices Ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S.Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 14. Augusti Anno 1627. Pontificatus nostri Anno quinto.

110 Valida sunt Matrimonia, quæ Catholici v. g. Mercatores, aut peregrini contrahunt sine præsentia Parochi, aut testium in locis infidelibus, ut in Regno Turcarum, Persarum, & hujusmodi, aut in locis hæreticis, ubi nunquam fuit publicatum Conc. Trident. ut in Saxonia, Prussia, Svecia, Anglia, Scotia, Dania, Pomerania, & aliis partibus Septentrionalibus, quæ jam ante Concil. Trident. a vera fide defecerant; *Communis*, & sic declarasse Sac. Congregat. Concil. refert Bosco *part.5. disp.11. sect.9. conclus.5.* & sic respondit Episcopo Tricaricensi ad 1. dub.19. Jan. 1605. v. gr. in Hollandia, Zelandia, Frisia, & hujusmodi. In locis autem hæreticis promulgati 111
Conc. Trident. si Parochus, aut Episcopus, vel alius Sacerdos ab ipsis deputatus haberi non potest, ad valorem Matrimonii requiruntur nihilominus duo testes, quia isti facile haberi possunt. Sic declaravit *Sacr. Congregat. Concil. & respondit Episcopo Tricaricensi 19. Januarii 1605.* ad quartum, & quintum dubium, ibi: *Quarto. Ubi etiam constat Decretum Concilii esse observatum, sed Parochialis Ecclesia, utpote vacans proprio Parocho careat, & Cathedralis itidem Episcopo, atque Capitulo, habentibus a Concilio facultatem alium Sacerdotem ad id delegandi, nullusque alius ibi sit, qui vices Parochi, vel Episcopi suppleat, Matrimonium valere absque præsentia Parochi; servata tamen in eo, in quo potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Quarto. Si extent quidem Parochus, & Episcopus, sed nullo constituto Vicario, uterque metu hæreticorum lateat, ita ut vere ignoretur, ubinam sit, vel eodem metu a Diœcesi absit, nec ad alterutrum sit tutus accessus, validum est Matrimonium contractum absque forma Concilii, adhibitis tamen, ut dictum est, duobus testibus.*

Hæretici quoque in locis, ubi publicatum est Con- 112
cilium Tridentinum, tenentur observare formam indictam ab ipso pro contrahendis Matrimoniis, unde, si sine præsentia Parochi, & testium ibi contrahant, eorum Matrimonia sunt nulla. Sic respondit *Sacra Congregatio Concilii Episcopo Tricaricensi 19. Januarii 1605. ad tertium dubium*, ibi: *Tertio. Hæreticos quoque, ubi Decretum dicti c.1. est publicatum, teneri talem formam observare, & præterea ipsorum etiam Matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro hæretico, vel Magistratu loci contracta, nulla, atque irrita esse*, & similiter declaravit *in Ruremondensi Matrimonii die 2. Martii 1676.* ubi declaravit nullum Matrimonium contractum coram Magistratu sæculari in loco, ubi Concilium Tridentinum est receptum, & Parochus commode haberi, & adiri poterat. Sunt autem valida Matrimonia hæreticorum 113
contracta sine præsentia Parochi, & testium in locis, ubi non fuit publicatum Tridentinum, & sine præsentia Parochi in illis locis, in quibus, quamvis sit publicatum; Parochus tamen, aut Episcopus Catholicus, seu alius Sacerdos ab ipsis deputatus non invenitur, nec potest tutus ad eum haberi accessus, dummodo in illis locis promulgati Concilii adhibeantur duo testes; *Communis*, & patet ex allatis declarationibus Sac. Congr. *sub nu.99. & 100.*

Raptus impedimentum est statutum a Tridentino 114
sess.24. de reformat. Matrimonii cap.6. his verbis: *Decernit Sancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse subsistere Matrimonium; quod, si rapta a raptore*

sepa-

separata, & in loco tuto, ac libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes, sint ipso Jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque Dignitatum incapaces; & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio Judicis dotare.

115 Raptus dirimens Matrimonium est violenta abductio Feminæ in ordine ad contrahendum Matri-
116 monium. *Est in re communis*. Violentia inducens raptum est non solum physica, v. g. per violentam manuum injectionem, sed etiam moralis, v. g. per minas, aut gravem metum; *Communis*. Ad hoc,
117 ut inducat impedimentum dirimens, debet talis violentia probabilius esse illata ipsi feminæ raptæ; nec sufficit, si sit illata solis parentibus, aut tutoribus. Unde, si puella volens, & consentiens abducatur, quamvis sint inviti, & reclament parentes, seu tutores, non oritur impedimentum raptus; Sanch. *l.* 7. *disp.*13.*n.*13. Coninch *disp.*41.*n.*48. Perez *disp.*38.*sect.* 4. Spor. *tom.*3.*par.*4.*cap.*13. *sect.*1.*num.*28. Reiffenst. *lib.*4.*decret. tit.*1.*num.*374. Pignatell. *t.*5. *consult.* 80. Gobat *num.*546. Mastrius *num.*108. Krimer *num.*514. Kugler *num.* 1633. Uvex *num.* 42. Aloysius Riccius *resolut.*342.*num.*5.*par.*4. Hurtad. *disp.*23.*diffic.*3.*vers. Secundo*, La Croix *lib.*6.*par.*3. *num.*628. cum Aversa, Lessio, Reginald. Tanner. ab ipso citatis. Et ratio est, quia Tridentinum præcise intendit cavere, ne lædatur libertas Matrimonii, quæ utique non læditur, si puella libere consentiens abducatur, quamvis violentiam, seu vim patiantur parentes, vel inviti reclament, cùm libertas puellæ nubere volentis non dependeat a voluntate parentum, & validissimum sit Matrimonium contra eorum voluntatem ab ipsa contractum, ut decrevit ipsum Concilium Tridentinum *cit.sess.*24.*de reformat.Matrimonii cap.*1. anathematizando contrarium sentientes, ibi: *Eos Sancta Synodus anathemate damnat ... qui falso affirmant, Matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes, ea rata, vel irrita facere posse*. Tum quia Tridentinum statuit impedimentum raptus cessare, si femina rapta sit *separata a raptore, & in loco tuto, ac libero constituta*, sive restituatur parentibus, sive non; & ideo etiam *cap.Cum causam 6. de raptoribus* Lucius III. statuit, ut sequitur: *Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit, licet parentes reclament, a quibus eam dicitur rapuisse*.

118 Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui contrarium sustinent, nempe, quod raptus feminæ consentientis, si sint inviti parentes, dirimat Matrimonium; Sic Barbosa *super Concil.sess.*24.*de reform. cap.*6.*num.*3. cum Salzedo, Henriq. Vega, Cardin. Tusch. Zerola, Petro Ledesma, Rebellio, Guttier. Bonacina, ibi citatis, Navarr. *lib.*5.*cons.*2. *num.*1.*de Raptor.* Molina, Henno, & alii, & consentit Card. de Luca *de Matrimon. disc.*5. *& ad Trid. discurs.*28. pro casu, quo non precesserunt Sponsalia, vel tractatio Matrimonii ineundi, qui secundum S. Thomam 2.2.*qu.*154. *art.*7. *O. Quandoque violentia infertur patri, sed non virgini, puta cum ipsa consensit, ut ipsa per violentiam de domo patris abstrahatur, qualitercumque enim violentia adsit, salvatur ratio raptus.* Ast ex dictis patet, ut recte advertit La Croix *loc.cit.* & alii, quod S.Thomas ibi vult tantum tunc quomodocumque puellam rapi parentibus, sed non ideo est raptus dirimens Matrimonium, cum non præjudicet puellæ libertati, quam tantum Tridentinum vult ibi salvari, nihil reflectens ad consensum parentum, quibus etiam invitis, & contradicentibus potest validissime Matrimonium contrahere ex ipsomet Concilio *cit.sess.*24.*cap.*1 per textum numero antecedenti adductum.

Conveniunt tamen omnes, quod, si puella con- 119
sentiens, & volens abducatur insciis parentibus, vel tutoribus, ita ut neque puellæ ipsi, neque parentibus vis inferatur, licet his adhuc injuria fiat, non sit raptus dirimens, quia raptus, sicut & rapina aliquam violentiam continent, ut ex communi notat Navar.*lib.*5.*consil.*3.*n.*1.*de raptor.* Sanchez *lib.*7.*disp.* 12.*num.*36. Reiffenstuel *loc.cit. n.*373. Layman *lib.* 5. *tract.*10.*part.*4.*cap.*13.*arg.cap.Cum causam 6. de Raptorib.* Sic etiam omnes conveniunt, quod non sit 120
raptus dirimens Matrimonium, quando post tractatum de Matrimonio legitime contrahendo, vel post sponsalia jam contracta abducitur puella consentiens de domo patris, seu tutoris, quamvis inviti, & reclamantis, ut expresse respondit Lucius III. *in cap. Cum causam 6.de Raptoribus*, per verba præcisa adducta *sub n.*119.*in fine*. Quando puella, quæ rapitur, erat prius raptori desponsata, licet ipsa, pro- 121
posito mutato, sit invita, adhuc negant oriri impedimentum; Barbosa *in cap. Cum causam 6.de Raptoribus, & supra Concil.Tridentin. sess.*24. *de reformat. cap.*5.*num.*6. Farinac. Henriq., Fr. Emmanuel, Joseph Sessa, Rebell. Lessius, Genuensis, Molfesius ab ipso Barbosa citati, & alii cum Tamburin. *lib.* 7. *in Decalog.cap.*6.*§.*2. *num.*15.*arg.cit.cap.Cum causam 6.de raptorib.* ibi: *Iste raptor dici non debet, cum habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quam cognoverit*. Et ratio est, quia talis puella prius desponsata cogitur ad id, quod facere tenebatur; Quæ sententia tenenda est, præsertim, si sponsa nullam habeat justam causam resiliendi; Secus vero non; Gobat *cas.*19.*n.*554. Sporer *loc.cit.n.*27. La Croix *loc. cit.num.*637. & alii cum Krimer *num.*514. quia, cum sponsa justam causam habet resiliendi, si invita rapiatur, fit ei vera violentia raptus impedimentum inducens, eo vel maxime, quod Sanchez, Aversa, Escobar, Hurtado, & alii velint simpliciter, & absolute oriri impedimentum ex raptu, quo sponsus rapit propriam sponsam invitam.

Raptus factus non causa contrahendi Matrimo- 122
nium cum rapta, sed solum causa libidinis explendæ, non dirimit Matrimonium; Sanchez *lib.*7.*disp.*13.*n.* 4. Reiffenstuel *loc.cit.num.*377. Barbosa *super Tridentin.sess.*24.*de reformat.cap.*6.*num.*2. Salzed., Fr. Emmanuel, Vega, Lesius, Molfesius, Reginald. Guttier. Hurtad. citati a Barbosa *ibid.* Sporer *loc.cit.num.* 29. & alii plures cum Tambur. *loc.cit.num.*11. Gobat *loc.cit.num.*542. & alii cum La Croix *loc.cit.num.*631. ubi ex Gallemart in declaratione ad eum locum refert *a Sacra Congregatione Concilii decisum fuisse* 23. *Jan.* 1586.

1586. Raptores ob aliam causam, quam, ut in Uxores ducant, non comprehendi a Tridentino illi infligente pœnam Excommunicationis. Et ratio est, quia Concilium eo decreto nihil intendit, nisi libertati Matrimonii providere, adeoque agit de solo raptu, & violenta abductione puellæ ad contrahendum Matrimonium; Sa tamen, Bonacina, & alii cum Platell. *n.*1179. tenent contrarium.

123 Raptus dirimit Matrimonium, etiamsi femina rapta non sit virgo, sed corrupta, vidua, conjugata, inhonesta, vel etiam meretrix; Barbosa *loc.cit.num.* 4. cum Bonacina; Reginald. Sanchez, ibi citatis; Bosco *de impediment.Matrim.disp.*12.*sect.*9.*conclus.*4. Reiffenstuel *loc.cit.num.*375. La Croix *loc. cit.n.*637. & alii passim. Et ratio est, quia Concilium *loc.cit.*non attendit ad qualitatem virginis, seu honestæ, sed solum ad libertatem cujuscumque feminæ respectu Matrimonii; universaliter enim, & indistincte de rapta loquitur, & ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *l. De pretio, ff. de Publiciana in rem actione*, & verba generalia generaliter sunt intelligenda; *cap. Quia circa* 22. *de privileg.* præsertim ubi, ut in præsenti, est eadem ratio; *arg. l.Ideo, ff. de legib.*

124 Raptus, quo femina rapit virum, non dirimit Matrimonium; Sporer *loc.cit.num.* 30. Reiffenstuel *loc. cit.num.*376. Barbosa *loc.cit.num.*5. cum Farinac.Sanchez, Pontio, Molfes. Reginald. Petro Ledesma, Bonacina, Riccio, Hurtado *ibi ab ipso citatis*; La Croix *loc.cit. num.* 635. cum Dicastill. Escobar, Gobat & aliis *ibi a se citatis*, Bosco *loc.cit.concl.*3.*a nu.* 81. Henrincx *de impedimento Raptus disp.*6. *num.*80. & communior aliorum contra Henriquez, Guttier. Vegam, & alios. Et ratio est, quia Concilium *loc. cit.* loquitur solum de raptore, & non de raptrice, unde tale decretum, utpote odiosum, & pœnale, non est extendendum ad raptricem; *arg. cap. Odia* 15. *cap. Quæ a Jure* 28. *& cap. In pœnis* 49. *de regul. Juris in* 6.

125 Raptus non dirimit Matrimonium, si solis importunis precibus femina abducatur, dummodo preces tales non sint, ut violentiæ æquiparentur; Barbosa *loc.cit.num.*7. Sanch. *lib.*7.*disp.*13.*num.*11. Guttierez *de Matrimonio cap.*86. *num.* 15. Bonacina *de Matrimonio quæst.*4.*punct.*8.*num.*5.*&* 6. & alii passim. Ra-

126 ptus, ut sit impedimentum dirimens, requiritur traductio feminæ de loco ad locum, si enim quis virginem repertam in domo patris, aut in alia domo non educit de ea domo, sed illam ibi opprimit, aut trahit de uno cubiculo ad aliud, ut ibi illam commodius violet, non incurrit impedimentum raptus; Sanchez *lib.*7.*disp.*13. *num.*7. Navarrus *consil.* 1. *num. unic.sub titul.de Raptoribus*, Barbosa *loc. cit. num.*8. Fr. Emmanuel *in Summa tom.*1. *cap.*232. *num.* 2. Coninch *de Sacrament. & Censur. tom.*2. *disp.* 31. *n.*48. Bonacina *loc.cit.punct.*8.*num.*6. *&* 8. ubi citat Molinam, Guttier.Card. Tusch.& alios.

127 Impedimentum raptus inter raptorem, & raptam perseverat, etiamsi rapta post raptum libere consentiat, *si adhuc ipsa in potestate raptoris manserit*. Secus vero, *si rapta a raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta illum in virum habere consenserit*; *Communis*, textu expresso in Tridentino *cit. sess.*24.

128 *de reformat.Matrimon.cap.*6. Ubi insuper declaratur, quod Raptores, & fautores raptus dirimentis Matrimonium sint ipso Jure excommunicati; & sint perpetuo infames, & incapaces omnium Dignitatum; & si Clerici sint, amittant gradum Clericalem; & Raptor, sive Matrimonium contrahat cum rapta, sive non, tenetur eam decenter dotare arbitrio Judicis. Vide verba præcisa Concilii *supra n.*114.

Raptores, & eorum auxiliatores, si fuerint Laici, 129
morte plectuntur; §. *Sin autem per vim, Instit. de public. judic. & l.*1. *Cod.de raptu Virg.* Et insuper incurrunt excommunicationem ipso facto; *cap.Raptor, cap.Statutum* 27. *qu.*2. *cap. Eos, cap.Raptores, cap. De puellis, cap.Nullus* 36. *quæst.*2.& expresse Conc. Trid. *sess.*24.*de reformat.cap.* 6. Talis autem excom- 130
municatio nemini est reservata Barbosa *in Trid.loc.c. num.*12. Panimoll. *decis.*61.*num.*8. & multi alii apud ipsos. Si autem sint Clerici, deponuntur, seu su- 131
spenduntur ab eorum officiis; Concil. Trid. *loc. cit.* Dictam tamen suspensionem non incurrunt ante sen- 132
tentiam Judicis; Barbosa *loc.cit.n.*13. Panimoll. *loc. cit.num.*9. & alii plures citati ab ipsis; Ursaya *Institut. crimin. lib.*2. *tit.* 7. *n.* 146. Vide ipsos ibi, ubi multa habent ad rem.

Impedimentum justitiæ publicæ honestatis ex Ma- 133
trimonio rato non consummato fortius est eo, quod ex sponsalibus oritur; Benedict. XIV. Constit. 89. tom.1.incip. *Inter omnigenas* §.15.Ubi Pontifex man- 134
dat Episcopis & Missionariis Serviæ, quod idcirco ab hujusmodi dispensatione concedenda abstinere debeant, non obstantibus amplis facultatibus sibi concessis.

Quoad jam tradita in hoc *art.a n.* 69. *ad* 80. & *nu.* 135
103. de Parocho affectante non audire verba, vel non videre nutus attentantium clandestine contrahere Matrimonium, advertendum est, quod illa exceptio, *Nisi affectasset non intelligere*, apposita in Decretis ibi allatis, intelligenda est de eo casu, ubi Parochus qui, si nec vidit, nec intellexit, ipse sibi in causa fuit, ut non videret, nec intelligeret, propterea quod, vel aures sibi obstruxerit, vel faciem velaverit, ne audire, & aspicere cogeretur, sicuti colligitur ex Fagnano *in cap.Quoniam num.*25.*de Constit. & in cap. Quæsitum num.* 7. *&* 8. *de pœnit. & remiss.* Neque porro æquum est, ut ab arbitrio, factoque Parochi pendeat, libertatem Matrimonii impedire, ut recte docet Bened. XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 13. *cap.*23. *n.*10.*&* 11. ubi ad litteram subjungit, ut sequitur.

Ex hactenus dictis recte colligitur, prædicta ver- 136
ba: *Nisi affectasset non intelligere*, de eo casu accipienda esse, quo Parochus invitus ad Matrimonii contractum adhibitus, ideo nec videt, nec percipit quia data opera neque videre voluit, neque percipere, cum tamen & videre, & percipere naturaliter potuisset, eadem ratione, qua testes ad eum ipsum actum adhibiti, & vidisse se, & percepisse fatentur. Celebris fuit anno præterito 1753. causa *Carthaginen. Matrimonii* in Concilii Congregatione agitata, & judicata, in qua agebatur de quodam Matrimonio contracto coram Parocho domi suæ inopinate deprehenso, qui virum quidem aspexerat, ejusque verba perceperat, feminam vero nec viderat, nec audiverat. Porro, cum ex iis, qui controversiæ Judices sedebant, totidem ex una parte pro Matrimonii vali-

lididitate, totidem vero ex alia pro illius nullitate opinati fuerint, opportunum Nobis visum est Congregationem ipsam coram Nobis indicere; Jussis prius Theologis aliquot, aliisque Juris Canonici professoribus sententias suas hac de re scriptis exponere, qui sane maxima diligentia, ac labore collatis inter se tum Theologorum, & Canonistarum placitis, tum Decretis ejusdem Congregationis, & actis similium causarum, quæ alias coram ipsa agitatæ fuerunt, & ab ea definitæ, in hoc facile convenerunt, ut ad Matrimonii validitatem, necessarium omnino esset, contrahentes a Parocho videri, eorumque verba mutuum consensum exprimentia ab eodem audiri; eo scilicet principio præ oculis habito, quod si Parochus Matrimonio interest tamquam testis Ecclesiæ authorizabilis, nullo modo poterit de Matrimonio contracto fidem facere, ubi nec utrumque viderit conjugem, nec utriusque consensum audierit. Sed cum factum ipsum, de quo agebatur, accurate perpensum fuerit, ejusque circumstantiæ omnes diligenter excussæ, manifesto compertum est; quod si Parochus mulierem non vidit, ejusque verba non intellexit, hoc ideo evenit, quia ipse obfirmato animo eamdem videre, & audire noluit, cum eam facile videre, & audire potuisset, quemadmodum bene viderant, recteque audierant testes ad eum actum adhibiti. Itaque pronunciatum fuit, Nobisque annuentibus sententia prodiit pro Matrimonii validitate. Hæc ille. Vide dictam Causam in nostro tomo 8. *in Carthaginen. Matrimonii*, ubi ipsa adducitur sub *die* 1. *Septembris* 1753. & sub *die* 22. *Septembris ejusdem anni* 1753. sub dubio, *An constet de validitate Matrimonii in casu &c.* Et Sacra Congreg. Concil. *dicta die* 22. *Septemb.* 1753. Respondit *Affirmative pro validitate Matrimonii, attentis facti circumstantiis in casu, de quo agitur*.

Additiones ex aliena manu.

De impedimento *impotentiæ*, tum de impedimento *clandestinitatis* aliqua addere abs re haud est.

137 Quod attinet ad impedimentum impotentiæ, aliud est, si uterque ipsum fateatur, aliud si una Pars impotentiam alleget, altera eamdem neget.

138 Priori casu non est continuo Matrimonium irritum declarandum. Quando defectus est occultus, tunc Partes cohabitent per triennium; *Cap.* 5. *&* 7. *de frigid. & malefic.* Triennium autem incipit currere non a tempore monitionis per Judicem, sed potius a tempore, quo primus impotentiæ defectus fuit observatus, quamvis aliquod tempus arbitrarium ad preces peragendas a Judice statui posse non negaverim per *Cap.* 7. *de frigid. & malefic.* Requiritur præterea jure Canonum, ut cum septima manu Propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ, si Propinqui defuerint, tactis sacrosanctis Evangeliis, uterque jurejurando dicat, quod numquam per carnis copulam una caro effecti fuerint; *Zoes. ad tit. decretal. de frigid. & malefic. num.* 9. *Simon. de Impotent. conjugal. cap.* 7. *thes.* 3.

139 *n.* 4. Quod si defectus patens sit, triennium haud est observandum; nec juramentum septimæ manus desideratur, ita nec ipsorum Conjugum juramentum necessarium est, sed sufficit juramentum Medicorum, vel Matronarum ea signa per inspectionem attestantium; *Simon. de Impotent. cap.* 7. *thes.* 3. *num.* 5. *& sequent.*

Posteriori casu si Mulier in ipsa statim novitate post 140
mensem, aut duos proclamaverit ad Episcopum, vel ejus Missum, irritum declarari potest Matrimonium, dummodo præterea accusatio per *justum judicium* probetur; *c. Si quis* 53. *quæst.* 1. *Simon. de Impotent. cap.* 7. *thesaf.* 3. *n.* 2. *&* 3. Sin autem post mox dictum 141
tempus ad Episcopum clamaverit ajendo, quod non sit cognita, Maritus interim contrarium affirmet, Marito tamquam Mulieris capiti credendum; *cap.* 1. *de frigid. & malefic. Simon. de Impotent. cap.* 7. *thes.* 4. *num.* 4. *& sequent.* Sed an inspectio decerni debeat, consule *Bohemer. in decretal. lib.* 4. *tit.* 15. *§.* 24. *& plur. sequent.* qui de inspectione fuse differit.

De eo hic disquirit Auctor, an Parte impotente 142
contrahente novum Matrimonium, irritum ipsum declarandum sit. Placet simplicius distinguere. Primum Matrimonium, aut fuit irritum declaratum ex nimia membri magnitudine, & feminæ arctitudine, aut ex frigiditate, aut ex maleficio. Si prius, quum 143
impotentia non sit absoluta, sed respectiva, potest uterque Conjux Matrimonium cum alia Persona contrahere. Quod si ex frigiditate, secundum Matri- 144
monium irritum declarari debet; sin ex maleficio, firmum illud permanet; *Simon. de Impotent. dict. cap.* 7. *thes.* 4. *n.* 1. *& plur. sequent.*

Quod concernit impedimentum *clandestinitatis*, 145
nimium esset de eo pro dignitate differere. Satis sit adnotare aliqua, quæ auctor vel erronee, vel parum probabiliter firmavit.

Male Auctor *num.* 61. ait Cardinalem in suo Titulo 146
venire nomine Parochi, quoad assistentiam Matrimonii. Ex his, quæ dicta sunt supra *in not. & addit. ad verb. Cardinalis articulo III.* patet non habere amplius Cardinalem jurisdictionem in Populos & Parochianos. Quocirca non est, cur Matrimoniis assistere amplius valeat.

Nec erat, cur *Auctor num.* 71. *& plur. seq.* sequen- 147
do *Ursayam* sustineret, quod affectante Parocho non audire verba, vel non videre signa attentantium contrahere Matrimonium, & revera illa non audiente, vel hæc non vidente invalidum sit Matrimonium coram ipso contractum. Licet enim admittamus non 148
satis esse ad implendam formam, quam voluit *Tridentinum Concilium*, materialem illam & physicam præsentiam Parochi, sed requiri præsentiam moralem cum advertentia actus qui geritur. Distinguendum tamen est inter Parochum præsentem, & ex vi 149
naturalis vel accidentalis impotentiæ non audientem verba, aut signa mutui consensus non videntem, & Parochum præsentem quidem, sed nolentem, & studiose, & voluntarie affectantem non audire eadem verba, aut videre signa mutui consensus. Primo enim casu materialis & physica Parochi præsen- 150
tia non sufficit ad validitatem Matrimonii; Secundo vero casu materialis præsentia satis superque est: sufficitque audivisse, vel vidisse Testes, si Parochus audire, aut videre noluit quum posset.

Et ratio vehementissima est, quia *Concilium Tri-* 151
dentinum non requisivit consensum Parochi in contrahendo Matrimonio, neque Matrimoniorum libertatem ita angustare voluit, ut esset in cujusque Parochi

chi potestate illorum celebrationem impedire per suam ultimam voluntatem, & affectatam non intelligentiam, sed præsentiam Parochi, uti publicæ personæ, requisivit ad tollendam clandestinitatem actus; ideoque si Parochus præsens est, repugnet licet, simulet non audire, fugiat, increpet, faciat quod lubet, satis est esse præsentem, ut respondit Rota *in Majoricen. Matrimonii* 3. *Jul.* 1748. *cor. R.P. D. Canilliac.* Et fuit sensus Sacræ Congregationis Concilii interpretis *in Nicien. Matrimon.* 27. *Mart.* 1751.

152 De Matrimoniis contractis, non servata forma *Concilii Trident.* inter Hæreticos, vel Hæreticos inter & Catholicos, in Locis Hæreticorum, in quibus fuit promulgatum *Concilium Tridentinum*, de quibus agit *Auctor. num.* 112. 113. tum alibi, vide quid decreverit Benedictus XIV. die quarta Novembr. 1741. *super dubiis respicientibus Matrimonia in Hollandia & Belgio contracta, & contrahenda.*

Responsio Auctoris.

Male Auctor num. 61. (verba sunt D. Additoris hic supra *num.* 146. relata) *ait Cardinalem in suo Titulo venire nomine Parochi, quoad assistentiam Matrimonii.* Sed quoad hæc jam satis dictum est in verb. *Cardinalis art.* 3. *n.* 20. & *art.* 4. post *num.* 4. Ad id autem quod subjungit *nu.* 147. dicens: *nec erat cur Auctor num.* 71. *& plur. seq. sequendo Ursayam sustineret, quod affectante Parocho non audire verba &c.* observet prudens Lector, quod omnia ibi tradita collegit, & sustinuit clarissimus Ursaya celeberrimus Advocatus Romanus. Et similiter in re sensit Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 13. *cap.* 23. *num. X. & XI.* Decretum autem *Sac. Congr. Conc. in Nicien. Matrimonii* ad ejus sensum a D. Additore adductum, ut editum 21. *Mart.* 1751. fuit jam a me productum *in Supplement.* secundæ Editionis Venetæ, qua ipse D. Additor est usus, sed non editum dicta die 27. *Mart.*; At vero, ut ex Thesauro Resolut. S.C. Concilii Editionis Roman. *dicti anni* 1751. diebus, ut sequitur. *Nicien. Matrimonii, an constet de validitate Matrim. &c.* S. C. Concilii die 13. *Februar.* 1751. respondit *affimative, & amplius.* Deinde ad instantiam D. Baronis, proposito dubio: *an sit standum, vel recedendum a decisis in casu &c. Eadem S. Cong. die* 24. *April.* 1751. respondit; *dilata ad primam omnino.* Iterum instante D. Barone, & proposito dubio: *an sit standum, vel recedendum a decisis in casu &c. sub die* 8. *Maii* 1751. non fuit talis caussa dicta die proposita. Noviter adhuc reproposito eodem dubio: *an sit standum vel recedendum a decisis in casu &c.* Eadem Sac. Congreg. *sub die* 22. *Maii* 1751. respondit: *dilata ad primam*: Reproposito tandem eodem dubio: *an sit standum, vel recedendum a decisis in casu &c.* Eadem Sacr. Congreg. *sub die* 19. *Jun.* 1751. respondit: *In decisis, & amplius.* Et super hac caussa Egomet fui consultus. Et circa id, quod D. Additor *ib. sub num.* 152. subjungit de Matrimoniis contractis, non servata forma Concilii inter hæreticos, vel inter hæreticos & Catholicos in locis hæreticorum, in quibus fuit promulgatum Concil. Trid. de quibus agit auctor *num.* 112. & 113. tum alibi; Vide quod decrevit Benedict. XIV. *die* 4. *Novembr.* 1741. super dubiis respicientibus Matrimonia in Hollandia, & Belgio contracta, & contrahenda; jamque a me de his, & similibus traditum est *in supplem.* verb. *Matrimonium* quidquid sancivit dictus Summus Pontifex, *tum in cit. Constit.* 4. *Novembr.* 1741. quæ incipit *Matrimonia*, tum in aliis consimilibus. Vide *ibi* ubi abunde de omnibus.

ARTICULUS VII.

Quo ad ea, quæ concernunt facultatem dispensandi in impedimentis Matrimonii.

Papa potest dispensare super quovis impedimento impediente, & super impedimentis de Jure Ecclesiastico dirimentibus. *Communis, arg. cap. Proposuit* 4. *de concessione Præbendæ*, ubi Pontifex de sua potestate loquens sic expresse dicit; *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra Jus dispensare.* Papa ex præsumpta Dei voluntate, urgente aliqua gravi necessitate, dispensare potest super impedimentis de Jure Divino dirimentibus, quando originem trahunt a voluntate humana, & ad Deum referuntur, ut in impedimento Voti solemnis, & hujusmodi. Hostiensis *in c. Non est* 5. *de Voto n.* 1. & ibi Abbas *n.* 5. D. Thomas *in* 4. *dist.* 38. *qu.* 1. *art.* 4. *quæstiuncula prima in corpore*, & ibi Richardus *art.* 9. *q.* 1. *in corpore, & ad primum*; Henriquez *lib.* 8. *de Eucharistia cap.* 13. *n.* 2. *in comment. litt. R.* Rosignolus *contract.* 1. *de Matrim.* 3. *prænot.* 10. *n.* 1. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 6. *num.* 2. ubi testatur de communi. Hinc Papa dispensare potest, gravi urgente necessitate, ut presbyter, & Religiosus, seu Religiosa, contrahat Matrimonium. S. Thomas *in* 4. *dist.* 38. *qu.* 1. *art.* 3. *ad* 4. ubi sic præcise dicit: *Si communis utilitas totius Ecclesiæ, aut unius Regni, vel Provinciæ exposceret, posset convenienter, & in voto continentiæ, & in voto Religionis dispensari, quantumcumque esset solemnizatum: non enim per votum posset se homo deobligare ab eo, in quo tenetur alteri. Unde talis posset imminere necessitas, ut posset alicui juste prohiberi, ne continentiam, aut religionem voveret, & eadem necessitate manente, potest etiam in Voto dispensari jam facto.* S. Antonin. *in* 2. *par. tit.* 11. *cap.* 2. *§.* 9. *& in* 3. *par. tit.* 1. *cap.* 15. *§.* 3. Medina *de sacror. homin. continentia cap.* 21. *cum pluribus seq.* Tolet. *in Summa lib.* 4. *cap.* 19. *num.* 6. & pluribus aliis citatis, Fagnan. *lib.* 3. *decretal. in cap. Cum ad Monasterium* 6. *de statu Monachor. nu.* 65. *&* 66. ubi dicit hanc esse sententiam communem Theologorum, ac fere omnium Canonistarum, quam etiam tacite approbarunt varii Summi Pontifices, qui dispensarunt cum Episcopis, Cardinalibus Religiosis, & Monialibus, ut videre est apud Corrad. *in praxi dispensat. lib.* 8. *cap.* 10. *num.* 28. & apud ipsum Fagnan. *loc. cit.* & alios.

Cœlestinus enim III. dispensavit cum Constantia Filia Rogerii Siciliæ Regis, quæ cum esset Monialis professa Panormi, nupsit Henrico VI. & ex tali conjugio jam quinquagenaria genuit Federicum Secundum, ut referunt Cajetanus *in* 2. 2. *quæst.* 88. *art.* 11. *in princip.* Fagn. *loc. cit. n.* 69. & alii. Alexander III. dispensavit ad nubendum cum Nicolao Justiniano Sacer-

cerdote Monacho in Monasterio S. Nicolai Ordinis S.Benedicti ad instantiam Venetorum Ducis, ut referunt Bartholomæus a S. Fausto *de thesaur.Religios. lib.2.q. 36. n.5.* & Pineda *in Monarchia Ecclesiastica par.4.lib.25.c.7.§.1.pag.*84.Fagnan.*loc.cit. n.66.* Gregorius XIII. dispensavit cum fratre Cardinalis Jojosæ Gallo Sacerdote professo, & Provinciali Ordinis Capuccinorum, ut referunt Bartholomæus a S.Fausto *loc.cit.qu.46.a num.*8. Fagn. *loc.cit. n. 66.* & alii. Alexander VIII. 14. *Jan.* 1690. cum Francisco Leopoldo Comite Slabata Canonico Passaviensi Subdiacono, ut refert Reiffenst.*lib.4.decret.tit.6. n.16.* ubi testatur fuisse alias sic dispensatum cum Cæsare Borgia, qui prius erat Cardinalis Diaconus; cum Ramiro Aragonum Rege, qui prius erat Episcopus, & cum pluribus aliis; & Justus Redn *tom.2.operis Canonico Politici tit.*8. *fol.* 208. refert quod Juditha fuit Monialis Ratisponensis, & dein trium Regum Conjux, scilicet Bretislai Bohemiæ, Mecislai Poloniæ, & Petri Hungariæ. Et multa alia exempla similium dispensationum refert Ursaya *tom.* 4.*par.2. disc.5. per tot.*

5 Papa dispensare potest in Matrimonio rato nondum consummato. *Communis*, teste Rota Romana *dec.*101.*n.7.par.2.divers. & in una Burgensi, dissolut. Matrim.27.Jun.1594.relat.inter impressas post secund. volum. Consil. Farinac. quæ est 86. n. 1. in fin.* ubi sic præcise habet: *Et Domini quoad potestatem dissolvendi Matrimonii rati non consummati, dixerunt non esse dubitandum, quia hæc est communis opinio Canonistarum, præsertim de consensu conjugum, & ex justa causa, cap. Ex publico, & ibi Glossa verb. consummatum, de convers.conjug.* Et de facto in Matrimonio rato dispensarunt Gregorius VII. Martinus V. Eugenius IV. & S.Pius V. ut referunt Arsdekin *tom.2.pag.*129.Delbene *part.2.de inquisit.dub.*336.*sect.66. n.*20. Gregorius XIII. & Urbanus VIII. ut refert Justus Redn *tom.1.Operis Canonico-Politici tit.3. sect.2.n.26.& 27. fol.*46. & teste Sanch. *lib.2. disp.*4. dictus Gregorius XIII.uno die quatuordecim Matrimonia rata dispensando dissolvit quoad vinculum. Et plurima exempla similia dispensationum refert Ursaya *tom.2.par.1. discept.3.per tot.& tom.3.par.2.discept.21.per tot.* adducens *n.*153. Votum Sacr.Congr.Conc.sub die 20. Maii 1719. etiam dissentiente uno ex Conjugibus.

6 Nequit autem Papa dispensare in Matrimonio Fidelium jam consummato. *Communis* inter Catholicos contra Hæreticos volentes etiam Matrimonium consummatum quoad vinculum solvi posse propter unius adulterium, aut discessum a vera Religione. Et ratio est, quia, cum Matrimonium Fidelium elevatum sit a Christo in Sacramentum, & significet unionem indissolubilem ipsius Christi cum Ecclesia per carnem assumptam, expresse ipsemet Christus præcepit *Matth.*19. quod a nulla humana potestate posset dissolvi, ibi: *Quod Deus conjunxit, homo non*
7 *separet.* Nec valet dicere, quod Matrimonium ratum, & consummatum non differant nisi accidentaliter. Unde si Papa dispensare potest in rato, possit etiam in consumato. Non valet inquam, quia dato etiam, et non concesso, quod differant solummodo accidentaliter physice loquendo, differunt tamen substantialiter moraliter ob supervenientiam illius significationis, quæ fundatur in unitate carnis, quæ ante consummationem non aderat; duo enim Conjuges fiunt una caro per copulam conjugalem, *arg. cap. Debitum 5. de bigamis*, ubi dicitur, quod Matrimonium ratum significat solummodo unionem Christi cum anima per gratiam, quæ, quia sæpe in anima solvitur, etiam Matrimonium ratum solvi potest: At Matrimonium consummatum, cum ex *dicto cap.Debitum*, significet indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, etiam ipsum est indissolubile per quamcumque humanam potestatem; aliter aptum non esset ad illam indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia repræsentandam.

Papa proprie & rigorose loquendo nequit dispensare in illis impedimentis, quæ sunt Juris Divini naturalis independentis quoad originem ab humana voluntate. *Est fere communis.* Et ratio est, quia Jus naturale Divinum est supra quamcumque potestatem creatam, etiam Pontificiam; adeoque Pontifex non potest absolute, proprie, & rigorose loquendo super eodem dispensare, quia directe dispensatio tenderet in Jus Divinum naturale, ad quod non extenditur ejus facultas. Sic enim se habet Papa ad legem Dei, sicuti inferior ad legem superioris. Immo minor est proportio Papæ ad Legem Divinam, quam inferioris Prælati ad Legem humanam; *cap. Damnamus 2. de summa Trinitate, vers.quia inter Creatorem & Creaturam*; sed in Lege humana inferior nequit dispensare in Lege Superioris; *cap.Inferior 4.dist.21.cap.Cum inferior 16.de majorit. & obedient. Clementina, Ne Romani 2. de election. §.1.* ubi expresse habetur, *quod Lex Superioris per inferiorem tolli non potest*; ergo nec Papa dispensare potest in illis impedimentis, quæ sunt Juris Divini naturalis independentis quoad originem ab humana voluntate, cum hoc videatur contrarium Sacris Canonibus; *c.Sunt qui dam 6. c.Contra Statuta 7. c. Omne 8. caus.25. quæst.1. cap. Super eo 4. de Usuris, cap. Litteras 13. de restitut. spoliat. cap.Cum ad Monasterium 6. de statu Monachor.* 8

Potest tamen Papa Jus Divinum interpretari, & declarare, quod in aliquo casu valde particulari propter aliquas gravissimas circumstantias non obliget, cum scilicet ex Divinæ Legis observantia, aut aliquod majus bonum impeditur, aut aliquod grave damnum inde sequitur, cujus exempla sunt *in cap. Licet 23. de testibus, in cap.Quanto 18.de Jurejurando*, Glossa *in cap. Non est 5. de Voto*. Interpretatio enim authentica fieri potest ab habente eamdem auctoritatem; *cap. final. de Constitutionibus*, videlicet a Legislatore ipso, vel ejus Successore, qualis est Pontifex, non tamen Successor Petri, quam Vicarius Christi cum plenitudine potestatis. Et ratio est, quia si Pontifex in aliquo simili gravi & urgente casu non posset Legem Divinam interpretari, & declarare, cum pro interpretatione ad Deum recursus non pateat, non fuisset ipse bonus Paterfamilias (quod nullimode est dicendum) si gregem suum dimisisset sine Pastore, qui in casibus dubiis, & arduis posset Jus Divinum interpretari, & declarare, & sic omnibus suis ovibus pro necessitate consulere. Abbas *in capit. Proposuit 12. de concession. præbend.* Almain. *de potest. Eccles. c.*13. Turrecremat. *in Summa de Eccles. lib.2. cap.7. & lib.3. cap.53. & in cap. Conjunctiones 2. caus. 53. quæst.3. num.*3.Covarruv. 4. *decret. 2. part. cap.6. §.9. num.*4. Silvester *verb. Papa quæst.16. & 17.* Navarr. *lib.4. consil. in 2. edition. tit. de Sponsalibus, consil.39. num.16. & tit. de desponsat. impub. consil.4. numer.* 9

*mer.*16. Sotus *de Justit. & Jure lib.*10. *quæst.*3. *art.*1. Vasquez *in opuscul. moral. in tractat. de Benefic. c.*4. *§.*2. *dub.*1. *num.*122. Suarez *de Eucharistia quæst.* 74. *art.*2. *disp.*43. *sect.*4. *vers. Tertia sententia*, Cardinalis *in cap. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachor. §. ultim. num.*7. Catharinus *lib.6. in Cajetanum in quæstione illa: An Pontifex possit dispensare in voto solemni Religiosorum?* Barbosa *rub. ff. sol. Matrimon.* 2. *part. nu.*104. S.Thomas *in* 2. 2. *quæst.*54. *art.6. & in quodlibet.* 4. *art.*3. *in corp. & ad primum*, Durandus *in* 4. *dist.*23. *quæst.*1. *num.*15. Rosignolus *contract.XV. de Matrimon. III. prænot.X. num.* 15. Reiffenstuel *lib.*1. *decretal. tit.*2. *num.*454. Fagnanus *lib.*1. *decretal. in cap. Cum pridem* 4. *de pactis num.*80. & alii passim.

10 Legati a latere, & Nuncii Apostolici possunt dispensare in sua Provincia super omnibus illis impedimentis, super quibus possunt dispensare Episcopi in sua Diœcesi; ipsi enim reputantur Ordinarii Judices suæ Provinciæ textu expresso *in cap. Legatos 2. de Officio*

11 *Legati in 6.* Insuper solent Legatis, & Nunciis concedi a Summo Pontifice aliquæ aliæ speciales facultates, & quantum ad præsens dispensandi super impedimentis Matrimonii; *Primo*, dispensandi in tertio, & quarto, tam *consanguinitatis*, quam *affinitatis* gradu simplici, & mixto tantum cum pauperibus in contrahendis Matrimoniis; In contractis vero cum hæreticis conversis etiam in secundo simplici, & mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum; & in his casibus prolem super impedimento *publicæ honestatis* ex sponsalibus proveniente. *Tertio*, dispensandi super impedimento *Criminis*, neutro tamen conjugum machinante, & restituendi Jus petendi debitum amissum. *Quarto*, dispensandi in impedimento *Cognationis spiritualis* præter levantem, & levatum in Baptismo. *Quinto*, Nuncii Hispaniæ ex privilegiis S.Pii V. sub die quarta Aug. 1571. & Greg. XIII. sub die 25. Junii 1576. possunt dispensare cum Judæis in omnibus gradibus Jure Divino non prohibitis, vel conjunctis, vel attinentibus, & aliquando etiam dispensant in impedimentis dirimentibus post Matrimonium contractum, si occulta fuerint, & alii alias ampliores solent a Summo Pontifice pro exigentia temporum locorum, & personarum obtinere facultates dispensandi, unde quisque stare debet suis

12 obtentis concessionibus, & privilegiis. Omnes tamen ad hoc, ut vi talium privilegiorum, seu facultatum possint valide dispensare in impedimentis Matrimonii, debent omnino observare clausulam, quam Papa similibus dispensandi privilegiis adjicere solet his verbis: *Hæ vero Matrimoniales dispensationes non concedantur, nisi cum clausula: dummodo mulier rapta non fuerit, vel si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat, in dispensationibus hujusmodi declaretur expresse illas concedi tamquam a Sedis Apostolicæ Delegato. Ad quem effectum etiam tenor ejusdem facultatis inseratur cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ, alias nullæ sint.*

13 Consimiles dispensandi facultates solent obtinere Episcopi Germaniæ, Indiarum, aliique in aliis remotioribus partibus, quas sibi concessas debet quisque attendere, nec excedere, semper servato adamussim sibi factæ concessionis tenore, & plene observata

14 supradicta clausula. Episcopi independenter a similibus specialibus concessionibus possunt pro utroque Foro juxta ex causa dispensare in duobus impedimentis Jure Ecclesiastico solummodo impedientibus, scilicet *Sacrato tempore*, & *Vetito*, nisi Papa aliquod Matrimonium specialiter vetet; *Communis, & certa*. Episcopi possunt etiam ex justa causa dispensare 15
super impediente impedimento Voti cujuscumque Papæ non reservati, v. g. *Castitatis* ad tempus, vel in perpetuum, si est conditionale, vel pœnale, item Voti non nubendi, vel Ordines suscipiendi; *Communis, & certa, argum. Extrav. Etsi Dominicis, de pœnit. & remission.*, ubi inter vota reservata Summo Pontifici non comprehenduntur supradicta; Votum enim Castitatis perpetuæ ibi reservatum intelligitur de voto perfecto, & absoluto, & quidem præcise quoad substantiam, non idem quoad qualitates, vel circumstantias eorum; quia, cum talis reservatio sit præjudiciosa Juri ordinario Episcoporum, tamquam odiosa est stricte interpretanda juxta communissimam Doctorum sententiam; *argum. cap. Odia* 15. *de Reg. Juris in 6.*, ibi: *Odia restringi, & favores convenit ampliari.*

Episcopi ordinarie, & regulariter loquendo nequeunt de Jure communi dispensare in nullo impedimento dirimente: *Communis*. Et ratio est clara, quia omnia impedimenta Jure Ecclesiastico dirimentia sunt introducta decreto Summi Pontificis, aut alterius Concilii Generalis; Episcopi autem uti inferiores Papa, & Generali Concilio nequeunt in eorum lege dispensare; *argum. cap. Inferior* 4. *dist.*21. *cap. Cum Inferior* 16. *de majorit. & obedient. & Clementina Ne Romani* 2. *de election.* expresse dicitur: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest.* Extraor- 16
17 dinarie tamen, seu in casu magnæ, & urgentis necessitatis possunt Episcopi dispensare pro foro conscientiæ in impedimentis de Jure Ecclesiastico dirimentibus, si concurrant sequentes conditiones. 1. Si impedimentum sit occultum. 2. Si Matrimonium sit publicum. 3. Si sit contractum bona fide, sive cum ignorantia impedimenti. 4. Si adest gravis causa, seu necessitas, v. g. impediendi scandalum, quod certo oriretur in separatione. Si necessitas sit urgens, ita ut non patiatur dilationem, quia conjuges nequeunt abstinere ab usu putati Matrimonii, donec dispensatio a Pontifice, vel Nuncio veniat; Sic tenent communiter Doctores cum Reiffenstuel *lib.*4. *decretor. in Appendice de dispensatione super impedimentis nu.*15. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.*35. Sanch. *lib.*2. *de Matrimonio disput.*40. *per tot.* La Croix *lib.6. par.*3. *num.*835. *argum. cap. Quoniam* 13. *caus.*1. *quæst.* 7. *cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.*1. *cap. Omnes* 1. *de Feriis*, *capit. Concilium* 2. *de observ. jejunior. cap. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar. & cap. Quod non est* 1. *de Regulis Juris*, ibi: *Quod non est licitum in Lege, necessitas facit licitum.* In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessita; *cap. Licet 6. de pœnit. & remissionib.* Fagnanus *lib.*1. *decret. in c.Nihil* 44. *de election.*

Immo etiam ante contractum Matrimonium possunt Episcopi dispensare in impedimentis de Jure Ecclesiastico dirimentibus, quando adest urgentissima necessitas salutis animæ, & non est aditus ad Papam, vel ratione moræ in expectatione dispensationis Pontificiæ est periculum incontinentiæ, aut alterius gra- 18

vis mali spiritualis; *argum. Omnibus cit. juribus*, quia, ut expresse dicitur *in cit. cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.*1. *Necessitas non habet Legem, & in c. Consilium* 2. *de observat. jejunior.* ibi: *Cum non subjaceat Legi necessitas*, & tenent Reiffenst. *loc. cit. num.* 15. Barbosa *loc. cit.* Bosco *de Matrimon. disput.*12. *sect.*3. *conclus.*3. Guttierez *qq. Canon. l.*1. *cap.*23. Cardenas *in* 1. *Crisi diss.*97. *nu.*4. *& in* 2. *Crisi diss.*2. *a num.*626. Vasquez, Salas, Præposit. Castropal. Hurtad. Reginald. Pont. Bonacina, Villalob. Bassæus, Silvius, Victorellus, Molfesius, Diana, Leander, Homobon. Cornejo, Machado, Candidus, & alii, quos citat, & sequitur La Croix *loc. cit. num.*838. Et ita declarasse Sixtum V. testatur Pyrrus Corradus *in praxi dispensat. lib.*8. *cap.*4. Et ratio est, quia non est præsumendum, nec ullo modo credendum, quod Papa in tali casu necessitatis velit privative quoad Ordinarios sibi reservare cum dispendio boni communis animarum potestatem a Christo Domino in bonum commune ipsarum animarum concessam: Hoc enim non esset consonum fini ejusdem reservationis, qui est ad evitanda scandala, pericula, & peccata; non autem ut eisdem irretiantur, & esset contra suavem, & providam gubernationem Ecclesiæ, quæ potestatem suam gerere debet, non in destructionem, sed in ædificationem animarum, juxta illud Apostoli 2. *ad Corinth.* 19., ibi: *Nam etsi amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non destructionem vestram &c.*

19 Vicarius Generalis Episcopi, vi officii sui, sine speciali mandato, nequit dispensare super impedimentis matrimonii occultis in foro interno, super quibus potest Episcopus Jure Ordinario; *arg. c. Quid agendum* 4. *de Procurat. in* 6., *& in cap. In generali concessione* 81. *de Regulis Juris in* 6. *& l. Illud, ff. de Min.* & tenent Sanchez *lib.*2. *disp.*40. *nu.*12. Vincentius de Justis *lib.*4. *cap.*2. *num.*158. 159. *de dispensationibus*, Puteus *decis.*53. *num.*2. *lib.*3. Loterius *de Re Benefic. lib.*1. *quæst.*28. *num.*123. Bosco *de Matrim. disp.*12. *sect.*13. *conclus.*3. *num.*189. Guttierez *libr.* 3. *Canon. qq. cap.*19. *num.*15. Reiffenstuel *loc. cit. nu.*34. Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat.*54. *n.*121. post Glossam communiter receptam *in cap. Quæ de causa* 9. *caus.*2. *quæst.* 4. *vers. Quidquid*, ubi ita argumentatur: *Cum enim dispensatio se habeat instar restitutionis in integrum, & restitutio in integrum non delegetur per mandatum generale; argum. l. Illud, ff. de Min.* ergo nec dispensatio. Et ratio est, quia cum dispensatio fit ex arduis, & extraordinariis non venit in generali mandato, in quo ardua, & extraordinaria non comprehenduntur, & patet a simili in dispensatione pro foro interno, in suspensionibus, & Irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, quæ dispensatio, vi officii sui, non competit Vicario Generali sine speciali mandato, ac commissione ex Concilio Tridentino *sess.*24. *de reformat. cap.*6., ibi: *Per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum*.
20 Multo minus potest Vicarius Generalis, vi Officii sui, sine speciali mandato, dispensare pro foro externo super illis impedimentis, super quibus Episcopus dispensare potest ex speciali facultate a Papa sibi concessa; *Communis ac certa*.

Episcopus potest Vicario Generali, aut aliis Sacerdotibus idoneis communicare dispensandi facultatem, quam habet ex privilegio, seu speciali facultata pro utroque foro; *Communis*: constat enim clare ex clausula, quæ expresse solet apponi in simili privilegio, seu facultate, ibi: *Communicandi has facultates in totum, vel in partem*. Et communicare etiam eam facultatem, quam habet Jure ordinario pro foro interno; *Communis*; *arg. cap. Cum Episcopus* 7. *de Offic. & potestate Delegati in* 6. Non sufficit tamen generalis deputatio, seu commissio ad hoc, ut Vicarius Generalis possit dispensare in dictis impedimentis; sed requiritur speciale mandatum, seu specialis delegatio, vel concessio, dicendo v. gr. *Concedo tibi etiam omnem facultatem, quam ego habeo, sive Jure ordinario, sive ex privilegio, aut speciali Papæ concessione dispensandi pro utroque foro in impedimentis Matrimonii*. Sic contra paucos Barbosa *de offic. & potest. Episcopi allegat.*54. *num.*59. Reiffenst. *loc. cit. num.*40. Engel *de Officio Vicarii num.*10. eoque teste alii communiter; *arg. cap. Quid agendum* 4. *de Procurat. in* 6. *& cap. In generali concessione* 81. *de Reg. Juris in* 6. 21 22 23

24 Capitulum, sede vacante, ejusque Vicarius Capitularis valide, & licite potest dispensare pro Foro conscientiæ super eisdem impedimentis occultis, super quibus potest Episcopus Jure ordinario; *Communis*. Et ratio est, quia Capitulum, sede vacante, succedit Episcopo in omnibus, quæ sunt Jurisdictionis ordinariæ (demptis solis casibus in Jure specialiter exceptis) *arg. cap. His, quæ* 11. *& cap. Olim* 14. *de majorit., & obedient. cap. Ad abolendam* 9. *de hæretic. cap. Ecclesiæ Cathedrali* 4. *de supplend. negligent. Prælator. in* 6. *cap. Cum nullus* 3. *de tempor. ordinat. in* 6. cum similibus. Non potest tamen 25 dispensare super iis impedimentis, super quibus Episcopus dispensat ex speciali facultate sibi concessa, aut particulari privilegio; *Communis*; *arg. c. Pastoralis* 11. *§. Præterea, de Officio Judic. ordinarii, & cap. Privilegium* 7. *de Reg. Juris in* 6. ibi: *Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona, & l. In omnibus, ff. de Regul. Juris*, ibi: *In omnibus causis id observatur, ut ubi personæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea, beneficium quoque deficit*.

26 Commissarius Bullæ Cruciatæ potest pro foro conscientiæ dispensare in contractu ante matrimonium impedimento affininitatis ortæ ex copula fornicaria in primo, vel secundo gradu, tam lineæ transversalis, quam rectæ, dummodo concurrant sequentes conditiones, scilicet quod matrimonium fuerit jam cum dicto impedimento contractum, servata forma Concilii; impedimentum sit occultum; alter conjugum bona fide, & ignarus impedimenti contraxerit; & quod conjux ignorans de nullitate Matrimonii moneatur (tacita causa nullitatis, si videatur expedire ad evitanda scandala) ut sic Matrimonium etiam secreto de novo tales conjuges inter se contrahere possint; *Communis*, patet enim hoc totum ex ipsamet Bullæ Cruciatæ, & cum aliis docet Vincentius de Justis *lib.*2. *cap.*2. *num.*167. *de dispensationibus*. Commissarius Cruciatæ potest legitimare prolem susceptam ex matrimonio hujusmodi post notitiam utriusque 27

Con-

Conjugis de impedimento quoad Ordines, & Beneficia tantum; Pontius *lib.* 8. *cap.* 13. *num.* 8. De
28 Justis *loc. cit. num.* 168., & alii. Non potest tamen Commissarius legitimare prolem, quæ ex impedimento est illegitima, quando uterque conjux est in mala fide, nisi dispenset etiam in matrimonio, & Matrimonium cum effectu contrahatur; Sanchez *lib.* 8. *disput.* 6. *num.* 26. De Justis *loc. cit. num.* 171., & alii passim. Pontifex enim facultatem Commissario con-
29 cedendo, id facit in gratiam matrimonii. Commissarius Cruciatæ dispensare potest ab impedimento orto ex affinitate superveniente ad petendum debitum; Sanch. *l. c. n.* 13. Pontius *l. cit. n.* 10. De Justis *l. c. n.* 169. & alii communiter.

30 Omnes Confessarii Regulares Mendicantes vi privilegiorum possunt dispensare super quovis impedimento voti non reservati, idest super impedimento voti: I. Suscipiendi Ordinem. II. Castitatis non perpetuæ III. Etiam perpetuæ, sed pœnalis. IV. Conditionati. V. Vel ex metu emissi. VI. Vel urgente necessitate. VII. Non nubendi; Sporer *in* 2. *præceptum Decal cap.* 3. *sect.* 2. *n.* 54. Sanchez *lib.* 4. *Moral. cap.* 43. *n.* 2. Herincx *disp.* 4. *de voto q.* 6. *n.* 65. & communis aliorum, tam Theologorum, quam Canonistarum, ut testatur, & tenent Reiffenstuel *Lib.* 3. *decretor. tit.* 34. *num.* 39. *& lib.* 4. *in Appendice de dispensatione super impedimentis §. XI. n.* 538. *&* 539. & patet clare ex pluribus privilegiis Summorum Pontificum, ut Innocentii VIII. Eugenii IV. Martini V. Pauli III. Gregorii XIII. ut videre est in Compendiis Privilegiorum Dominicanorum, Minorum, Augustinianorum, Carmelitarum, Societatis Jesu, ac aliorum Regula-
31 rium. Non habent tamen dicti Confessarii Regulares Privilegium dispensandi super omnibus impedimentis, tam dirimentibus, quam impedientibus, super quibus Jure ordinario dispensare possunt Episcopi, ut prætendunt aliqui. Et ratio nostra est, quia talis facultas non competit Regularibus, nec ex Jure, ut omnes concedunt nec ex privilegio; cum nullum allegari possit, prout etiam ipsi Adversarii nullum allegant. Nec valet dicere, quod sicuti Confessarii Regulares Mendicantes possunt dispensare super quovis impedimento Voti non reservati, super quo Jure ordinario possunt Episcopi, ita etiam possunt dispensare super omnibus impedimentis, tam dirimentibus, quam impedientibus, super quibus dispensare possunt Jure ordinario Episcopi. Non valet, inquam, quia in tantum possunt dispensare super votis, super quibus possunt Jure ordinario Episcopi, in quantum ad hoc habent specialia, & expressa privilegia sibi concessa a variis Summis Pontificibus, ut patet *supra numer.* 30. Nullum autem privilegium habent dispensandi super omnibus impedimentis, super quibus possunt Episcocopi. Unde Adversariorum opinio non est sequenda, ut pote omnino periculosa, & penitus improbabilis ut recte advertunt Gobat *in Theologia experimentali tract.* 9. *n.* 721. Reiffenstuel *lib.* 4. *decretor. in cit. Appendice n.* 140. *&* 141. Cardenas *in* 2. *Crisi diss.* 2. *n.* 379. La Croix *lib.* 6. *part.* 3. *num.* 892. & alii passim.

32 Juxta varios magni nominis Doctores possunt Confessari Regulares post Matrimonium, sive bona, sive mala fide jam contractum, dispensare pro foro interno super occulto impedimento affinitatis, etiam in primo gradu, & prolem inde susceptam legitimam declarare. Sic expresse docent Richardus, Roffensis Episcopus, ab omnibus etiam Adversariis summe laudatus tamquam Vir celeberrimæ doctrinæ & sanctitatis, ab Henrico VIII. Angliæ Rege in odium Fidei Catholicæ occisus, & consequenter Martyr, in suo libello *de causa Matrimonii Regis Angliæ*; Chassaing. *de privileg. Regular. tract.* 5. *cap.* 5. *proposit.* 3. Veracrux 2. *part. Specul. aurei art.* 27. *vers. Et hoc confirmatur expresse*, Reinffenstuel *lib.* 4. *decret. in cit. Appendice numer.* 542. *& sequent.* & alii: & probant ex privilegio, quod dicunt per Bullam fuisse a Leone X. concessum Augustinianis, scilicet, *Quod cum his, qui in primo affinitatis gradu scienter, aut ignoranter contraxerunt, modo notorium id non fuerit, neque in Judicium productum, dispensare valeant; ut de novo contrahunt, & in eodem contracto Matrimonio remaneant, prole etiam legitimata.* Ita tenor privilegii, ut patet ex Bulla Leonis.

Hoc privilegium in terminis etiam adducit doctissimus Rodriquez noster *tom.* 3. *qq. Reg. qu.* 2. *art.* 2. dicens verum esse, *Quod Leo X. Fratribus Augustiniani Ordinis concessit dictum privilegium per totum Orbem Christianum, quemadmodum in ejus Bulla palam continetur*; sunt formalia verba Rodriquez, quæ non protulisset, si Bullam non vidisset, & legisset. Et addit, *Roffensis Episcopi testimonio certe credendum est propter ejus maximam Sanctitatem, siquidem pro Fide Catholica gladiis impiorum occubuit*; Licet postea idem privilegium impugnet, dicens cum aliis non esse in usu. Idipsum privilegium ex Veracrux adducit etiam Quintanadvenas *singularium tract.* 9. *singular.* 1. *n.* 1. addens ad finem: *Veracrucio, utpote Augustiniano, in privilegiis sui Ordinis scribenti, Fides adhibenda videtur*. Idem privilegium allegat etiam Sanchez *lib.* 8. *disp.* 6. *n.* 28. Pellizarius *in Manuali Regularium lib.* 8. *capit.* 3. *n.* 343. Gobat *in Theologia experimentali tract.* 9. *n.* 719. Bassæus, Bonagratia, & alii communiter.

Nec (dicunt defensores hujus privilegii) Nec valet asserere, hoc privilegium non esse in usu, quia dato, & non concesso, quod non sit in usu, id provenit ex ignorantia ejusdem privilegii, quali non usu privilegia minime amittuntur, juxta Innocentium *in cap. Accedentibus, princ. de privil.* Donat. *tom.* 1. *tract.* 12. *q.* 6. *n.* 6. *arg. l. His usumfructum, ff. quibus modis usufructus amittitur*. Nec etiam obstat, addunt ipsi, allegatum privilegium non competere Episcopis, quia constat Regulares pluribus aliis etiam privilegiis gaudere, quibus carent Episcopi, uti bene *loc. citato* observat Chassaing. Hactenus Reiffenstuel *loc. cit. a n.* 542. qui dein adductis, & solutis aliis Adversariorum objectionibus *sub n.* 549. sic expresse concludit: *Ex quibus omnibus, cum aperte constet viros doctrina, & virtute celeberrimos, fideque dignissimos pro certo asserere, & testari sæpe dictum privilegium per Bullam Leonis X. revera fuisse concessum, rationes vero, & fundamenta Doctorum idem privilegium impugnantium solum apparentia non autem efficacia videantur, sufficienter probata videtur .... vera existentia quæstionati privilegii.*

Ast

33 Ast vero, cùm sententia defendens tale privilegium sit contra communiorem aliorum ut fatetur ipsmet Reiffenstuel *loc. cit. n.*342. & deinde *sub. n.* 550. dicit consultum non esse, ut Regulares Mendicantes ordinarie, vel passim illo etiam pro solo conscientiæ foro utantur, sed ad Pœnitentiariam recurrant, dicendum est cum communiori, & veriori sententia, non licere in praxi uti tali privilegio, adeoque non posse Regulares post contractum Matrimonium dispensare pro foro interno super occulto impedimento affinitatis in primo gradu. Sic pluribus adductis probat, & tenet Cardenas *in* 2. *Crisi dissertat.*2. *a n.*348. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 6. *n.*23. Gobat *l. c. tract.* 9. *n.*725. La Croix *lib.* 6. *part.*3. *n.*892. Quintanadvenas, Vega, Henriquez, & alii communiter observantes tale privilegium Leonis X. non reperiri apud illos, qui diligenter collegerunt Mendicantium privilegia, nec ullibi reperiri assertam Bullam similis concessionis.

34 An autem, quando, & cum quibus possint Regulares, & alii dispensare ad petendum debitum? Vide verb. *Debitum conjugale artic.*2. *per tot.*

35 An vero dispensatio sine iusta causa sit valida, & licita? Vide verb. *Dispensatio*.

36 Hic pro complemento est advertendum, quod Regulares in iis, in quibus habent privilegium dispensandi, non possunt uti tali privilegio extra Sacramentum Pœnitentiæ, ut probabilius tenent Rosignolus *contract. XV. de Matrimonio III. prænot XII. n.* 31. Corduba *in Summa q.* 152. Manuel *in Bulla Cruciatæ* §. 9. *num.* 113. *reg.* 9. Ludovicus Lopez 2. *part. instruct. ubi de clavibus cap.* 9. *col.* 9. Vega *tom.* 2. *summæ c.* 129. *caus.* 34. Hieronymus Sorbus Capucinus *in suis adnotationibus ad compendium privilegiorum Minorum; verb. Votum, nota* 9. Ludovicus Beja *p.*2. *moral. resp. cas.*9. Sayrus *lib.*6. *Clavis c.*11. *n.*105. & *lib.*5. *c.*60. *n.*10. Sanctarellus *de Jubilæo c.* 8. *dub.* 8. Suarez *tom.*2. *de Religione lib.* 6. *c.* 16. *n.* 4. & alii magis communiter. Et ratio deducitur ex eo, quod habetur in privilegio Pauli III. concesso religiosis Societatis Jesu, ubi dicitur: *Et confessionibus diligenter auditis conceditur facultas absolvendi, nec non & vota commutandi*: ubi per ly *confessionibus diligenter auditis* importatur ablativus absolute positus; ablativus autem absolute positus importat conditionem requisitam; *l. A testatore, ff. de condition. & demonstrat.* Tum quia hujusmodi facultas non conceditur Regularibus quomodocumque, sed Regularibus Confessariis deputatis, ut constat ex privilegio *in compendio Societatis Jesu, verb. Dispensatio* §. 10. ibi: *Per facultatem Benedictionis concessam a Martin. V. possunt nostri Confessores deputati dispensare in votis &c.* ergo præcise in actu Confessionis; aliter superflue exigeret statum, & qualitatem Confessarii, si etiam extra Confessionem posset dispensare. Quamvis enim commutatio, & dispensatio in votis non exigat secundum se Confessionem Sacramentalem, prout tamen fit a Confessario Regulari ex concessione Pontificum, exigit talem Confessionem, cum Regulares non exerceant judicium, nisi in ipsa confessione.

37 Contrarium tamen tenent Sanchez *de Matrimonio lib.*8. *disp.*16. *num.*11. Henriquez *lib.*7. *de indulgentiis c.* 30. *num.* 6. Quintanadvenas *tract.* 9. *singular.* 11. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *resolut.* 14. Gobat *tract.* 10. *num.* 604. Portell. Aversa, & alii volentes, quod regulares possint dispensare etiam extra confessionem. Immo Quintanadvenas *l. c.* & Gobat *loc. cit. n.* 604. dicunt posse Regulares dispensare etiam cum absentibus, & proinde, si Parochus scribat alicui Religioso facultatem habenti, *Peto a R. V. ut dispenset cum N. N.* (tacito proprio nomine) *in debiti petitione*, erit res salva, cum Confessarius rescripserit, *Dispenso*; dummodo subsit causa rationabilis, quæ vix potest deesse. Sic Gobat; *loc. cit. n.* 604.* Absit tamen, ut quis hanc sententiam ad praxim deducat.

Dispensatio Matrimonialis super tertio, & quarto 38 gradu simplici, non se extendit, nec tollit impedimentum duplicis, tertii, & quarti gradus; Benedict. XIV. Constitut. incip. *Etsi Matrimonialis*, §. 1. & 6. Dispensatio Matrimonialis obtenta super gradu remotiori, reticito proximori, est valida, modo hic primum gradum nullatenus attingat; Idem *ib.* §. 6. Hinc validum est Matrimonium contractum ope dispensationis obtentæ super quarto gradu, nulla tertii gradus facta mentione, & antequam litteræ declaratoriæ præscriptæ a S. Pio V. Constit. incip. *Sanctissimus*, fuerint obtentæ; Idem *ibid.* §. 6. Et jam declaraverat S. Congr. Concil. *in Lucerien Nullitatis Matrimonii* 28. *Mart.* 1722. quamvis sine dictis litteris delaratoriis Matrimonium esset illicitum; Idem *ibid* §. 6. Dictæ enim litteræ delaratoriæ super propinquiori gradu requiruntur, ut caveatur scandalum, ne forte aliqui videntes Oratores fuisse dispensatos in gradu remotiori, existiment Matrimonium esse nullum, si per dictas Apostolicas Litteras non sit declaratum non obstare distantiam propinquioris gradus: Unde Ordinarius in foro externo, exequendo litteras dispensationis non debet dispensare, nisi exhibitis litteris declaratoriis super gradu propinquiori: Quod si post contractum Matrimonium, sciat Oratores (aliquo tamen denuntiante) non expressisse gradum propinquiorem, deberet illos separare, donec dictas litteras declaratorias exhibuerint At vero si ob ommissionem expressionis hujusmodi nullum scandalum immineat, nec res deducta sit ad forum externum, valebit Matrimonium sine hujusmodi litteris declaratoriis, quæ deserviunt tantum pro foro externo, & pro scandalo vitando; ut recte docent Pyr. Corrad. *in praxi dispensat. lib.*7. *c.*7. *n.*19. & alii passim.

Dispensatio in radice Matrimonii a solo Romano 39 Pontifice, & quidem nonnisi ex causis admodum urgentibus conceditur. Idem Pontifex. *ibid.* §. 7. Dispensatio autem in radice Matrimonii intelligitur solum de impedimento ortum habente a jure Ecclesiastico, non autem a jure Divino, aut naturali, & per eam non fit, ut Matrimonium nulliter contractum, non ita fuerit contractum, sed effectus de medio tolluntur, qui ob hujusmodi Matrimonii nullitatem, ante indultam dispensationem, atque etiam in ipso Matrimonii contrahendi actu, producti fuerunt; Idem *ib.* §. 7. se referens ad tradita ab ipso in discursu confecto dum in minoribus Secretarii Congregationis Concilii munere fungeretur in causa *Pragen. Matrimonii* proposita *die* 13. *Junii* 1720. 16. *Januarii* 1723. 28. *Aug. ejusdem anni, & tandem resoluta die* 18. *sequentis Sept.*, uti videri potest

test *tom.1.& 2. Thesauri Resolutionum* dictæ Congregationis, ubi dicit, quod quemadmodum Summus Pontifex potest legem Ecclesiasticam irritare, & revocare, non tantum quoad imposterum secuturos effectus; ne incurrantur, sed etiam quoad effectus antea productos, juxta Textum *in Clementina quoniam, de Immunit. Eccles.* sic dispensando in radice Matrimonii, idest in origine, seu initio ipsius, & revocando impedimentum dirimens Matrimonium, & simul, & semel abrogando legem Ecclesiasticam, quæ dictum statuit impedimentum, facit ut dispensatio retrotrahatur ad originem sive initium Matrimonii, & sic quod proles quoad omnes effectus legitima sit, & habeatur, & quidem quoad effectus etiam civiles directe in Territoriis suæ temporali jurisdictioni subjectis, juxta ea, quæ ex celebri responso Innocentii Papæ Tertii *in cap. Per venerabilem, qui filii sint legitimi*, plane colliguntur, & quoad Territoria alienæ temporalis jurisdictionis saltem indirecte quoad dictos effectus civiles.

40 Dispensatio in radice Matrimonii ab altero obtenta, sub narrativa, quod alter conjux impedimentum ignoret, nulla est, si alter demonstret, se impedimenti conscium fuisse ante petitam, obtentamque dispensationem; Idem *ibid.* §.7. Scientia tamen, aut dissensus post dispensationem superveniens, non attenditur; Idem *ibid.*

41 Impedimentum dirimens Matrimonium non oritur ex præcedenti adulterio, si machinatio absit, & fides futuri Matrimonii; Benedict. XIV. tom.1. Constitut. 113. incip. *Redditæ* §.15.& 30. Vide supra verb.

42 *Adulterium*. Impedimentum justitiæ publicæ honestatis ex Matrimonio rato non consummato est fortius eo, quod ex sponsalibus oritur; Idem Constitut. 89. incip. *Alias* §.15. ubi Pontifex mandat Episcopis, & Missionariis Serviæ, quod idcirco ab hujusmodi dispensatione concedenda abstinere debeant, non obstantibus amplis facultatibus sibi concessis.

Additiones ex aliena manu.

43 Ut Episcopus dispensare valeat super impedimentis dirimentibus, Matrimonio jam contracto, tunc quum facile recurri ad Sedem Apostolicam nequit, plura concurrant oportet, quam ea, quæ affert Auctor *num.* 17. I. Scilicet ut Matrimonium contractum sit servata forma *a Concilio Tridentino* præscripta. II. Ut bona fide sit contractum. III. Ut sit *consummatum*, quam conditionem, eamque omnino necessariam omittit *Auctor*. IV. Ut impedimentum sit occultum. V. Ut nequeat sine gravi scandalo fieri separatio; *S. M. Benedictus XIV. de Synod. Diocesan. lib.9. cap.12. num.1.2.& 3. P. Girald. in not. ad* Maschat. *Instit. Canonic. lib.4. tit.21. tractat. ib. inserto de dispensat.* §.6.

44 Cæterum si occultum illud impedimentum postea detegatur, & deducatur ad Forum contentiosum nova, eaque pontificia dispensatione opus est, *Iidem Auctores locis mox citatis*.

45 Matrimonio vero nondum contracto, etiamsi gravis urgeat necessitas, Episcopum haud dispensare posse super impedimentis dirimentibus publicis, quid quid nonnulli sentiant, & cum his fortassis Auctor *num.* 18. qui non limitat suam propositionem ad impedimenta occulta ex mente Sacræ Congregationis universalis Inquisitionis, tum Congregationis Concilii Interpretis, probat *S. M. Benedict. XIV. ubi supra*, qui ita concludit: *Sacræ Urbis Congregationes, Concilii videlicet, & Supremæ Inquisitionis, non semel proscripserunt tamquam falsam & temerariam propositionem asserentem Episcopo jus dispensandi super impedimento dirimente publico, quod obsistat matrimonio contrahendo, etiamsi gravis urgeat illud contrahendi necessitas.*

Articulus VIII.

Matrimonium quoad varia miscellanea ipsum concernentia.

Matrimonium contrahentes, omissis dolose denuntiationibus, seu fraude deceptis Parocho, & testibus, possunt puniri ab Episcopo etiam pœna pecuniaria; Immo potest Episcopus punire & ipsos Parochos, & testes, si fuerint in his culpabiles. *Sacra Congreg. Conc. sub die* 10. *Februar.* 1629. In qua porrectis Quæsitis: 1

I. *An Episcopus possit punire contrahentes matrimonium contra ejus prohibitionem contractum?*
II. *An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa justa dissentiente.*
III. *An eos, qui contrahunt omissis denuntiationibus?*
IV. *An possit punire testes intervenientes in supradictis casibus?*
V. *An possit in eisdem casibus punire pœnis pecuniariis locis tamen piis applicandis?*
Sacra Congregat. &c.
Ad 1. 2. & 3. *respondit, Episcopum posse.*
Ad 4. *posse, quatenus testes sint in dolo.*
Ad 5. *pariter respondit, posse.*
Et in Savonen. 2. *Mart.* 1595. *respondit, matrimonium contractum servata forma Conc. esse validum; etiamsi antea Episcopus inhibuisset Parocho, licet hic puniri valeat ob inobedientiam; lib.8. decret. fol.*106.

Matrimonium nullum ex aliquo essentiali defectu, celebratum sine proprio Parocho, non resolvitur in sponsalia de futuro, etiamsi sequuta sit copula in figura Matrimonii. Sin pluries censuit Sacra Congregat. Concilii, ut refert Ursaya *disceptat. Ecclesiast. tom.* 3. *part.1. discept.* 19. *a num.* 170. *ad* 242. & signanter in *Nullius die* 8. *Jun.* 1595. ubi censuit, *matrimonium sine præsentia Parochi per verba de præsenti contractum, etiam copula subsequuta, & irritum, & nullum esse, & in sponsalia de futuro minime resolvi, lib.8. decr. fol.*130. & *in Granaten. in qua propositis sequentibus dubiis:* 2

I. *An contrahens, non servata Concilii solemnitate, obligatus sit saltem obligatione naturali, cujus vigore aliquo Ecclesiastico remedio compelli possit ad observanda promissa?*
II. *Quid si in hujusmodi contractu interpositum sit juramentum?*

III.

III. *An talis contractus valeat saltem ut sponsalia de futuro?*

IV. *An sic contrahens peccet mortaliter non adimplendo suam promissionem?*

Ad 1. *Sacr. Congreg. censuit non esse obligatum etiam obligatione naturali.*

Ad 2. *Sacr. Congreg. respondit idem, etiamsi contrahens jurasset.*

Ad 3. *Sacra Cong. respondit non valere.*

Ad 4. *Sacra Congregatio non peccare censuit.*

Tom. 72. *Positionum S. C. C. signat. foris sess.* 24. *de de reformat. cap.* 1. *fol.* 168. *&* 169.

3 Unde recte infert citatus D. Ursaya *ib. sub n.* 243. nullo modo audiendos esse Doctores illos, qui contrarium asserunt, nempe Matrimonium Clandestinum habere vim sponsalium, & proinde obligare nulliter contrahentes ad iterum valide contrahendum; Tum quia majoris etiam numeri sunt Doctores tenentes, tale Matrimonium non resolvi in sponsalia, quam illi, qui tenent resolvi, ut videre est apud Barbosam in *Conc. Trident. sess.* 24. *cap.* 1. *n.* 130. & alios.

4 Matrimonium contractum a filia propter metum mortis a Matre illatum, est invalidum, etiamsi post obitum Matris per septennium cum viro permanserit & filios susceperit. *Sacr. Congregat. Conc. in Romana* 15. *Septembr.* 1619. Aldan. in *Compendio Canonic. res. lib.* 1. *tit.* 8. *n.* 24. Barbosa in *summa Apostolic. dec. verb. Matrimonium num.* 32. *& in Concil. Trid. loc. c. n.* 133. Seraphin. *decis.* 900. Gregor. XV. *decis.* 395.

5 Matrimonium contractum ex metu resultante a præceptis pœnalibus, & carceratione de mandato Judicis sequuta, est nullum. *Sacra Congr. Conc. in Vintimilien. Matrimon.* 24. *April. anni* 1700. *& in S. Agathæ Gothorum matrimon. eisdem die, & anno.*

6 Matrimonium contractum a viro reperto in lecto a consanguineis mulieris, uti per metum contractum; non tenet. *Sacra Congr. Conc. in Aquilana Matrim.* 2. *Jun.* 1715.

Matrimonium contrahens cum Petronilla, si ante consummationem declaretur nullum ob metum cadentem in constantem virum, poterit ducere in uxorem sororem ejusdem Petronillæ, quia tali casu nullum ei obstat impedimentum, ut declaravit *Sacra Congreg. Conc.* 22. *Mart.* 1664. Secus autem, si matrimonium esset nullum ob non servatam formam Concilii, aut ex alia causa, quia tunc oriretur impedimentum justitiæ publicæ honestatis. *Eadem Sacra Congregat. Concil.* 8. *Novembr.* 1584. *& in Cæsenat.* 18. *Junii* 1611. *lib.* 11. *decret. fol.* 99. Et ratio disparitatis est, quia in primo casu nullus adest consensus (qui est causa efficiens, & formalis contractus) & sic inde ortum habere non potuit impedimentum, non sic autem in secundo casu, in quo cum consensus non deficiat, sed solemnitas, oritur inde impedimentum, quod contractum dirimit Jure Ecclesiastico positivo. 7

Matrimonium contrahi non debet cum Matre illius filiæ, quam vir cognovit, ad quem effectum deneganda est dispensatio. *Sac. Congregat. Concil. in Neapolitana dispensationis* 28. *Mart.* 1716. apud Ursayam *tom.* 4. *part.* 1. *discept.* 12. 9

Matrimonium contractum sub conditione opposita uni ex illius finibus principalibus, nullum est. *Sacra Congr. Conc. in Ulixponen. Occidentalis* 3. *Jul.* 1724. apud Ursayam in *Miscellaneo Sacro, & Profano* 1. *verb. Matrimonium num.* 101. 10

Matrimonium non debet prohiberi illis, qui doctrinam Christianam nesciunt, sed ad id comminatoriis monitionibus sunt cogendi. *Sacra Congr. Episcop. & Regul. in Gallipolen.* 9. *Mart.* 1588. (a) 11

Matrimonium contractum coram Sacerdote extraneo, 12

Nota Romani Theologi.

(a) Circa doctrinam necessariam in iis, qui contrahere matrimonium velint, videatur Benedictus XIV. in *tractat. de Synodo Diœcesana lib.* 8. *cap.* 14. ubi rem fuse pertractat. Inter alia vero hæc habet. In Congregatione habita coram san. mem. Innocentio XII. an. 1697. decretum est, non esse a Parochis matrimonium in Ecclesia proclamandum, nisi antea sponsos repererit in Christianæ religionis rudimentis sufficienter instructos; quod quidem decretum confirmatum fuit a fel. record. Clemente XI. in suo Bullario *p.* 326. Ac denique nos ipsi in nostra Encyclica Epistola ad universos Episcopos, quæ est 42. in nostro Bullario §. 11. tom. 1. hæc scripsimus: *Verum, cum matrimonio jungendi non sint, si Parochus, ut debet, prius interrogando deprehenderit, marem, seu feminam, quæ ad salutem necessaria sunt, ignorare, vix tantæ, ac tam luctuosæ ignorantiæ locum relinquet Episcopus, qui Pastores animarum admoneat officii sui, & huic, si desint, negligentiæ repetat poenas.* Contrahentes itaque matrimonium scire ea debent, quæ necessaria sunt necessitate medii, & quæ ex præcepto Ecclesiæ memoria tenere debent fideles. Episcopi itaque & Parochi repellere a contrahendo matrimonio debent eos, qui tum hæc ignorent, tum etiam ea, quæ spectant ad conjugatorum officia: hos vero arcendo a celebrando matrimonio, non novum impedimentum constituunt, sed indignos repellunt a Sacramenti susceptione, quod sine sacrilegio recipere non possent: Cum enim Matrimonium Sacramentum sit vivorum, hoc est, ab iis, qui in gratia sint, suscipiendum, animarum Pastores munere funguntur suo, dum eos ab hoc recipiendo Sacramento arceant, quos in peccato mortali versari noverint qui vero negligant ea scire, quæ antea diximus, in peccato mortali sunt. Quamobrem Pastores eo studio, quo curare debent, ut digne Sacramenta suscipiantur, tandiu a Sacramenti susceptione repellere contrahentes debent, quoad usque graviter culpabilem ignorantiam in iisdem deprehenderit: *Quod si hæc prohibitio diuturna sit, & perseveret, id per accidens est, atque unice oritur ex culpa eorum, qui in illis erudiri, aut recusant, aut negligunt*, inquit idem sapientissimus Pontifex. Si vero culpabilis non sit ignorantia, sed ex eo oriatur, quod homo hebetis sit ingenii, & exilis memoriæ, qua de causa adhibita diligentia memoriæ mandare nequeat scitu necessaria, *in hoc rerum statu, non debet perpetuo arceri a matrimonio, quod est institutum in officium naturæ, & propterea nemini, sine propria culpa, denegandum; sed curabit Parochus, ut qui eo memoriæ laborat, frequenter audiat, quæ semel crasse didicit, ne ab ejus mente penitus elabantur.*

neo, qui habet licentiam a proprio Parocho unius ex contrahentibus, & ignorat se illam habere, prout ignorat unus ex contrahentibus, est invalidum. *Sacr. Congreg. Conc. sub die 5. Decemb. 1626. & sub die 15. Apr.* 1628. apud Sellium in *Selectis Canonicis cap.* 22. *n.* 15. & apud Barbosam in *Collectan. ad Trid. sess.* 24. *de reformat. Matrim. cap.* 1. *num.* 118. *& in Summa Apostol. decis. verb. Matrimonium n.* 13. *de Officio, & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 22. *n.* 130.

13 Matrimonium mentito nomine, vel cognomine, adhuc prima Uxore vivente, cum alia contrahens ultra pœnas, quibus ipse ordinarie puniri solet, damnari debet ad Triremes in perpetuum; quod si inhabilis repertus fuerit, publice fustigetur, & damnetur ad carceres in perpetuum; Si vero pro qualitate, & enormitate delicti graviores pœnas meruerit, etiam Curiæ sæculari, arbitrio Sacræ Congregationis S. R. E. Cardinalium in universa Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalium Inquisitorum, puniendus tradatur. Urbanus VIII. 20. *Jun.* 1637. Constitut. incip. *Magnum in Christo*.

14 Matrimonium coram Parocho non promoto infra annum valide celebrari potest. *Sac. Congregat. Conc. sub die* 12. *Mart.* 1593. apud Barbosam *in Summa Apostolicar. dec. verb. Matrimonium n.* 7. *& de Offic. & Potest. Parochi cap.* 11 *n.* 55.

15 Matrimonium contractum coram Parocho illius loci, ubi contrahens moratur tamquam Prætor, Judex, seu Medicus temporalis, validum est. *Sacr. Congr. Conc.* apud Barbosam in *Summa Apostolicar. dec. verb. Matrimonium num.* 10. *& de Offic. & potest. Parochi c.* 21. *num.* 28. & apud Garciam *de Benefic. part.* 5. *cap.* 7. *n.* 11. *ad* 5.

16 Matrimonium contractum coram Parocho alieno de licentia Episcopi validum est, quamvis Episcopus intentionem haberet tale matrimonium non alii, quam proprio Parocho committendi. *Sacr. Congreg. Conc.* apud Sellium in *Selectis Canonic. cap.* 8. *n.* 73. & Barbosam in *cit. Summa n.* 6.

17 Matrimonium contractum coram Parocho excommunicato valet, quia ille in hujusmodi casu præstat solam præsentiam ad effectum tollendi Clandestinitatem. *Sacr. Congr. Conc. sub die* 3. *Mart.* 1594.

18 Matrimonium contractum in Parochia habitationis Uxoris coram Parocho Viri, & e converso, validum est. *Sac. Congr. Conc.* apud Barbosam in *cit. Summa n.* 17. recedens a priori contraria decisione apud eundem Barbosam *de Offic. & potest. Paroch. cap.* 21. *n.* 45.

19 Matrimonium nullum ex publica causa, nova indiget præsentia Parochi ad illud convalidandum, & non valet dicere fuisse ratificatum per copulam subsequutam; Et dicitur notorium; ac reputatur publica causa, si constet ex libro Baptizatorum aliquem ex contrahentibus tempore Matrimonii non esse legitimæ ætatis. *Sacra Congreg. Conc. in Balneoregien.* 8. *Jun.* 1619. apud Barbos. in cit. *Summa n.* 20.

Matrimonium contractum a viro annorum undecim, mensium sex, & dierum sex, nullum declaratum fuit a *Sacra Congreg. Conc. in Romana Matrim.* 11. *Septembr.* 1666. *lib.* 25. *decr. fol.* 226. apud Ursayam in *Miscellaneo Sacro, & Profano* 1. *verb. Matrimon. num.* 80. 20

Matrimonium contractum, & consummatum cum muliere annorum decem cum dimidio, nullum declaratum fuisse ab Eminentissimo Urbis Vicario die 13. *Septembr.* 1709. refert Ursaya *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 29. *n.* 22. *in fine*. 21

Matrimonium autem contractum ab impubere, seu ante legitimam ætatem valet, si malitia suppleat ætatem, *c. Puberes* 3. *de desponsation. impuberum*, ubi in ordine ad contrahendum matrimonium pro certo sufficienter pubes habetur, *qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest*; Etsi determinatos a Jure annos necdum habeat, uti adhuc clarius deciditur *in c. De illis* 9. *tit. eod.* ibi: *Respondemus, quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si unus in alterum visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem supplevisse malitia videatur*, & concordat *cap. Tuæ* 14. *eod. tit.* & expresse tenet Fagnanus in *cap. De illis n.* 2. 19. 20. *&* 42. testans de communi, subdens *ib. num.* 47. idipsum sæpius probasse *Sacram Congreg. Conc.* nam quoad hoc Concilium non correxit Canones, & expresse etiam tenet S. Thomas in 4. *dist.* 36. *quæst. unica art.* 5. *dicens, ideirco matrimonium valide contrahi, si aliquis ad perfectionem debitam ante tempus prædictum perveniat, ita ut vigor naturæ, & rationis, defectum ætatis suppleat*. Et de facto multa exempla habemus, quod masculi in decimo, ac undecimo, & femellæ in decimo anno proles procrearint; de quo vide Barbosam in cit. *cap. Puberes* 3. *de desponsat. impuber. n.* 5. & Sanchez *lib.* 7. *disp.* 204. *num.* 29. 22

Talis vero malitia ad validitatem Matrimonii ante legitimam ætatem sufficiens in duobus copulative necessario consistit, scilicet & in discretione ad conjugalem consensum, & in potentia ad copulam, ut ex communi tenet Fagnan. *loc. cit. n.* 3. subdens *ib. n.* 47. id declarasse etiam Sacram Congregationem Concilii in causa Januensi. An autem sit in impubere hujusmodi malitia? spectat ad Judicem Ecclesiasticum declarare, ut censuit *eadem Sac. Congreg. Conc. in d. Januensi*, teste Fagnano *loc. c. num.* 47. 23 24

Hinc impubes, qui ab Ordinario, receptis debitis probationibus, declaratus fuerit habere hujusmodi malitiam supplentem ætatem, poterit Matrimonium contrahere de Episcopi licentia sine ulla Sedis Apostolicæ dispensatione; Et ratio est, quia impedimentum ætatis a Canonibus præfinitæ non est simplex, & abso- 25

Responsio Auctoris.

Notat hic *Rom. Theologus* circa doctrinam necessariam in iis, qui contrahere Matrimonium velint, videndum esse Bened. XIV. de Synodo Diœcesana lib. 8. cap. 14. sed & videnda est etiam circa Doctrinam Christianam tota integra ejusdem Pontificis Constitutio 42. incip. *Etsi minima*, ab ipso *loc. cit.* indicata, ejusque summarium in indice *tom.* 1. ejus Bullarii verb. *Doctrina Christiana*, & verb. *Matrimonium*, juxta a me allata *in Supplementis* dict. verb. *Doctrina Christiana*, *& Matrimonium*, quæ omnia sunt exacte observanda.

absolutum, sed est conditionale, nisi malitia suppleat ætatem, ut patet in *cit. cap. Puberes 3. cap. De illis & cap. Tuæ 14. de desponsat. impuberum, & cap. Unic. eod. in 6.* adeoque statim ac Ordinarius declaravit malitiam supplere ætatem, talis impubes in contrahendo utitur Jure suo, & Episcopus concedendo licentiam nihil attentat contra Jus, cum possit illam concendere sine recursu ad Sedem Apostolicam, ut ex pluribus solide probat Fagnan. *l. c. a n. 38. ad 46.*, ubi dicit hoc expresse declarasse Gregorium XIII. qui ut refert Navarr. *consil. 5. in fine de desponsat. impuber.* cuidam petenti dispensationem ad Matrimonium impuberis, dicitur respondisse. Sedem Apostolicam ob hoc non esse interpellandam, cum si desit discretio, vel potentia consummandi Matrimonium Sedes Apostolica nihil possit. Quod si neutrum deesse cognoverit, Ordinarius poterit, si causæ, quæ narrantur sunt veræ, suo Jure dictam licentiam concedere. Hæc ibi Fagnanus, qui *nu. 7.* subdit, quod idipsum sæpius probavit *Sacra Congreg. Conc.*

26 Matrimonium per verba de præsenti inter puberem, & impuberem, vel inter duos impuberes non proximos pubertati, & in quibus malitia non suppleat ætatem, nulliter, seu clandestine contractum valet in vim sponsaliorum, seu transit, & resolvitur in sponsalia de futuro, textu expresso *in cit. cap. unic. §. Idem quoque eod. in 6.* & sic declarasse *Sacram Congregat. Conc.* refert Fagnan. *l. c. n. 49.* & tenet Communissima Doctorum, teste Reiffenst. *lib. 4. decretal.*

27 *tit. 2. nu. 18.* Sponsi tamen impuberes, facti puberes non possunt per Censuras cogi ad contrahendum per verba de præsenti, sed ad annos pubertatis perventi possunt recedere, *c. De illis 7. & c. A nobis 8. de desponsation. impuber.* & sic plenis votis declaravit *Sac. Congregat. Conc.* teste Fagnano *loc. c. n. 50.* nisi sponsalia fuerint jurata, & impuberes tempore sponsaliorum fuerint doli capaces, quia tunc etiam impuberes facti puberes cogi possunt per Censuram Ecclesiasticam ad observantiam juramenti, textu expresso *in cap. Ex litteris 10. de Sponsalib.* & Gloss. *ib. verb. sub Juramento*, Hostiens. *ib. verb. Jurare*, Joann. Andreas *ib. num. 3.* Butrius *num. 10.* Ancharan. *num. 3.* Abbas *num. 6.* Alexander de Nævo *num. 15.* Præpositus *nu. 4. in fine*, Fagnanus *num. 4.* & *in cap. De illis 9. de desponsat. impub. num. 51.* Covarruv. *in 4. decr. part. 1. cap. 5. §. 1. num. 3.* Sanchez *l. 1 disp. 51. num. 22.* & alii passim; nec quoad tales impuberes doli capaces, seu in quibus malitia tempore sponsaliorum supplebat ætatem, dissentit Reiffenstuel *l. 4. decret. tit. 2. num. 17.* quamvis *num. 16.* cum aliis ibi citatis dissentiat quoad impuberes simpliciter.

28 Matrimonium inter puberes, non servata forma Concilii, contractum per verba de præsenti non resolvitur in sponsalia de futuro, ut sæpius declaravit *Sac. Congr. Conc.*, ut patet ex adductis ejus decretis *sub num. 2.* & testatur etiam Fagnan. *in cit. cap. De illis 9. de desponsat. Impub. in fine*, ubi refert, quod *d. Sac. Congregatio consulta, an Matrimonium clam sine Parocho, & Testibus contractum resolvatur saltem in vim sponsaliorum? respondit non resolvi; quia est defectus in forma*. Unde non officit, quod in sponsalia resolvatur simile Matrimonium impuberum ex dictis *supra num. 26.* per textum *in cit. cap. Tuæ 14. de desponsat. impub. & cit. c. Unic. §. Idem quoque eod. in. 6.* quia ibi agitur de nullitate defectu causæ efficientis, non autem formalis, ut hic, sicuti dicit d. Sac. Congregatio, *quia est defectus in forma*, & cum Geminian. & pluribus aliis notat etiam recte Ursaya *tom. 3. p. 1. discept. 19. num. 189.*

Hic occasione puberum, & impuberum juvat notare 29 varia circa ipsos. Unde Puberes a Pube sunt vocati, idest a pudentia corporis nuncupati, quia hæc loca primo lanuginem ducunt, textu expresso *in c. Puberes 3. de desponsat. impub.*, ibi: *Puberes a Pube sunt vocati, idest a Pudentia corporis nuncupati, quia hæc loca primo lanuginem ducunt*. Pubes enim est lanugo 30 illa primo nascens circa pudenda, ita ut & pars illa corporis a Latinis pubes dicatur, ut ex communi notat Calvinus *in suo magno Lexico Juridico tom. 2. verb. Pubes, arg. cap. Puberes*. Pubertas autem est emissio 31 ipsa pubis, a qua anni pubertatis dicti sunt, Calvinus *loc. cit. verb. Pubertas*.

Pubertatis anni in feminis ordinarie sunt duodecim 32 completi, in masculis autem 14. item completi, textu expresso *in l. ult. Cod. Quando Tutores esse desinant*, ibi: *Jubemus Quemadmodum feminæ post impletos 12. annos omnimode pubescere judicantur, ita & mares post excessum. 14. annor. puberes existimentur*, & concordat *cit. c. Puberes*. Unde Puberes sunt illæ per- 33 sonæ, quæ dictam ætatem compleverunt, & impuberes sunt illæ personæ, quæ d. ætatem nondum complete attigerunt. Dictum autem fuit notanter *ordinarie*, quia in quibusdam pubertas interdum anticipat talem ætatem, & in aliis quandoque posticipat. Hinc 34 regula certa est illas personas esse puberes, quæ ex habitu corporis pubertatem ostendunt, & generare jam possunt, textu expresso *in cit cap. Puberes 3. de desponsat. impuber* ibi: *Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest*.

Quinam autem dicantur pubertati proximi variæ 35 fuerunt opiniones: At duæ præ aliis receptæ videntur Prima quod masculi dicantur pubertati proximi, cum dimidiatum annum supra decimum excesserunt, & feminæ, cum novem annos & dimidium egressæ sunt, *arg. §. final. quibus ex causis manumit. non lic.* Nam post infantiam usque ad pubertatem sunt in masculis septem anni, & in feminis quinque; Quare, ex quo excessit quis dimidiam hujus temporis partem, magis pubertati, quam infantiæ proximus dici debet. Panormitanus *in cap. Continebatur 6. de desponsat. impuber.* quod in ea præsertim ætate soleat plerumque malitia tempus supplere; *cap. 1. de delict. puer.* Nam & prodiit Historia Salomonem nondum decem annos natum suo complexu nutricem filio Roboam gravidam fecisse; S. Gregor. *4. dialog. c. 19.* Glossa *in Summa 20. quæst. 1.* Et hanc sententiam docuit Accursius *in l. 1. ff. de Novat. §. In Summa Instit. de obligat. quæ ex del §. Pupillus, Instit. de inutil. stip.* Secunda sententia docet, non posse quoad hoc tradi unam regulam generalem pro omnibus, sed illas personas censeri debere pubertati proximas, quæ rerum intellectum jam capere possunt, & doli capaces existunt, seu in quibus malitia supplet ætatem *arg. l. 23. & 24. de furtis cap. Puberes 3. cap. Continebatur 6. cap. De illis 9. cap. Attestationes 10. & cap. Tuæ 14. de desponsat. impuber.* & alii communius, & quantum ad contrahendum Matrimonium hæc sententia est habenda

benda pro certa, textu expresso *in cit. cap. Puberes 3. de desponsat. impuber.* ibi: *Certum est autem, cum puberem esse qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest*, *& cit. cap. De illis 9. tit. eod.*, ibi: *Respondemus; quod si ita fuerint ætati proximi, quod potuerint copula carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, si unus in alterum visus fuerit consensisse, cum in eis ætatem supplevisse malitia videtur*. Vide supra *a n.22. ad 25.*

36 Hinc ad valorem Matrimonii, tam de Jure civili, quam Canonico requiruntur, & sufficiunt anni pubertatis, scilicet duodecim completi in feminis, & quatuordecim item completi in masculis; nisi tamen in ipsis malitia suppleat ætatem, *Princip. Instit. de Nuptiis, & l.4. ff. de Actu nupt. cap. Puberes 3. cap. Attestationes 10. & cap. Tuæ 14. de desponsat. impub.*

37 Dicitur autem notanter: *Nisi tamen in ipsis malitia suppleat ætatem*, quia ex jam dictis *a num.22 ad 25.* validum est Matrimonium, contractum ante dictam ætatem ab illis, in quibus malitia prævenit, seu supplet ætatem.

38 Matrimonium, quando contrahitur inter duos alienigenas, & a parvo tempore in Parochia habitantes, qui tamen sunt cogniti, quod non sunt de comprehensis inter vagabundos, proprius eorum Parochus esse intelligitur, in cujus Parochia contrahentes habitant tempore, quo Matrimonium contrahitur. *Sacr. Congregat. Conc. sub die 21. Martii* 1602.

39 Matrimonium coram Parocho, & testibus contractum hac conditione, si *mulier est legitima*, subsequuta copula, non est validum, si postea constiterit mulierem esse illegitimam. *Sac. Congr. Conc. de anno* 1620. apud Sellium *in Selectis Canonicis cap.22. n.17.* & Barbosam *in Summa Apostolicar. decis. verb. Matrimonium n.11.*

40 Matrimonium contractum sub conditione apposita per Virum: *Si id salvo honore meo fieri potest, & si Fratribus meis placuerit*, si non expectato conditionis eventu, subsequuta fuerit copula cum maritali affectu est validum quia revera gratia non confertur sub conditione, sed completa voluntate actus *Sac. Congreg. Conc. sub die 23. Aug. 1622.*

41 Matrimonium contractum, et consummatum mediante Apostolica dispensatione ex causa indotationis mulieris, si detegatur falsa eadem causa, & appareat de congrua dote, adhuc sustinetur. *Sac. Congr. Conc. in Praten. Matrimonii 4. Jul. 1722. & in Neapolitana Matrimonii eodem die, & anno.*

42 Qui obtinuit dispensationem super impedimento consanguinitatis in forma pauperum falsa narrata paupertate dicitur valide dispensatus, & proles legitima, ut respondit *Sac. Congr. Conc. 9. Septemb. 1679. l. 3. decret. fol. 406.*

43 Si dispensatio Matrimonialis reperiatur concessa inter consanguineos *ob angustiam loci*, erit exequenda etiamsi Testes deponant, homines loci esse omnes pares. *Sac. Congregat. Episcop. in Alben 13. Februar. 1596. & Sacr. Congregat. Concil. in Bisacciarum 19. Jun. 1706.* apud Monacell. *p.1. tit.16 formul. 2. n. 33.*

44 Qui obtinuit Litteras dispensationes super gradu prohibito consanguinitatis, & illis non præsentatis, contraxit, vel carnaliter sponsam cognovit, hic absque nova dispensatione in Matrimonio permanere non potest. *Sac. Congr. Conc. die . . . Maii 1635.* apud Monacell. *l. c. n.30.*

45 Qui delictum polygamiæ commisit, & Pœnitentiam, seu pœnam triremium jam explevit, hic non potest absque dispensatione Apostolica cum secunda denuo Matrimonium contrahere, quamvis prima legitima Uxor decesserit, quia obstat ei impedimentum criminis. *Sac. Congr. Conc. in Sancti Sever. 10. Jul.* 1704.

46 Non confirmatus non contrahit impedimentum ad effectum contrahendi cum suscepto in Sacramento Confirmationis. *Sac. Congr. Conc in Lycien. 13. Jun. 1654.* apud Monacell. *loc. c. num.30.*

47 Qui sponsalia contraxit cum muliere inhonesta, non potest a consanguineis impediri, ne Matrimonium contrahat. *S. Cong. Episc. & Reg. in Recineten. 25. Jun. 1619.*

48 Matrimonium inæquale non potest impediri a Matre Sponsæ. *Sac. Congr. Conc. in Neapolitana 25. Januarii; & 8. Martii 1722.*

49 Matrimonium simulate contractum ad effugiendum aliquod periculum, nullum est. *Sac. Congregat. Conc in Mutinen. Matrimonii 9. Jun. 1725.*, ubi de Matrimonio contracto a muliere Musicæ artis peritissima cum persona conscia de simulatione ad ad hoc, ut posset dimitti a Carceribus, ubi detinebatur, ne Matrimonium contraheret cum nobili Juvene ejus amore capto.

50 Matrimonium absque triennali cohabitatione dissolvendum est, quando clare constat de impotentia unius. *Sac. Congr. Conc. in Seguntina 12. Septemb. 1609.* apud Pignat. *to.1. consult. 147. n. 21. & 23.*

51 Matrimonium contractum cum impedimento dirimente a Muliere animam agente, ne moreretur infamata, nullum declaratum fuit a *Sac. Congr. Conc. in Cosentina Matrimonii 18. Novemb. 1683. l. 34. decr. fol. 393.*

52 Matrimonium ratum ex justa causa dissolvi potest a Summo Pontifice, dissentiente etiam uno ex coniugibus. *Sac. Congr. Conc. die 20. Maii 1719. & 27. Jannar. 1720. & in Januanensi Matrimonii 2. Octob. 1723.*

53 Matrimonium contractum cum conditione, quod mulier haberet tantam dotem, detecta istius insufficientiæ adhuc validum reputatum fuit *a Sac. Cong. Conc. in Romana Matrimonii 23 Januar. 1666.*

54 Matrimonia contrhai possunt a subditis etiam sine consensu Dominorum, non obstante contraria consuetudine, *Sac. Congr. Conc. in Pragen. Matrimonii 16. Mart. & 24. Aug. 1669. lib. 26. decr. fol. 183. & 283.*

55 Matrimonia, ne contrhantur post occasum solis, neque per procuratorem, statuere nequeunt Episcopi. *Sac. Cong. Conc. in Neapolitana 18. Aug. 1663. lib. 23. decr. Fol. 276.* apud Ursayam *in Miscellaneo 1. Sacro, & profano verb. Matrimonium n. 124.*

56 Matrimonum valide, & licite contrahi potest cum pacto continentiæ sine intentione prolis, & remedii concupiscentiæ, quia id non pugnat cum essentia Matrimonii, cum sic conjuges tradant sibi adhuc mutuam potestatem radicalem, & quoad actum primum, & excludant generationem prolis solum negative, ut patet exemplo B. M. V. & S. Joseph. Busembaum. *lib.3.*

 tract.6.

tract. 6. c. 2. dub. 1. La Croix *ibid.* Perez. *de Matrim. disp.* 13. *sect* 8. Dicastill. *dist.* 5. *nu.* 12. Paludan. Vasquez. Coninch, Pontius, Hurtado, & alii apud ipsum contra Sanchez, Sotum Henriquez, & alios; Matrimonium tamen initum sub ea conditione, quod mulier deberet professionem emittere & renunciare cuicumque juri sibi competenti in vim Matrimonii declaratum fuit invalidum *a Sac. Cong. C. in Ulixbonen Occidental.* 8. *Jul.* 1724. apud Thesaurum Resolutionum Sac. Congreg. Concilii *tom.* 3. quæ Resolutiones prostant Romæ, apud Barbiellini ad Minervam.

57 Ordinarius non potest prohibere, quin Matrimonia domi celebrentur, servata Concilii forma, sed cum maxime deceat, ut in Ecclesia celebrentur, id hortari debet, non præcipere. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione Concilii referunt Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 22. *nu.* 18. Gavant. *Manual. Episcop. verb. Matrimonii celebratio n.* 20. Ursaya *Miscellan. Sacr. & Profan* 1. *verb. Matrimonium n.* 125. Franciscus Leo *in Thesauro Fori Ecclesiastici part.* 2. *c.* 8. *n.* 48. Basilius Pontius *de impedim. Matrimonii cap.* 26. §. 3. *vers.* 3. Rebell. *de obligatione justitiæ part.* 2. *lib.* 2. *quæst.* 7. *num.* 11. Marcel. Vulpe *in praxi Judicii Fori Ecclesiastici cap.* 15. *num.* 15. Sanchez *lib.* 3. *disp.* 15. *n.* 20. Diana *moral. resolut. part.* 3. *tract.* 4. *resolut.* 279. Reginald. *in praxi Fori Pœnitent. lib.* 31. *n.* 242.

58 Matrimonium enim licite celebrari potest extra Ecclesiam, quia ad hoc, ut dicatur celebrari in facie Ecclesiæ, non est opus, ut in ipsa materiali Ecclesia vel in ejusdem limine celebretur, sed sufficit, ut servatis ritibus Ecclesiæ fiat coram aliqua fidelium multitudine, quæ, tamquam quædam Catholicorum Congregatio, censeri potest Ecclesia juxta Textum *in c. Ecclesia 6. dist. 1. de consecr.* ibi: *Ecclesia, id est Catholicorum Collectio, & cap. Relatum* 12. *de Testamentis* ibi: *Nomine autem Ecclesiæ ... Communis Congregatio intelligitur* Glossa *verb. Præfatam Ecclesiam in cap. final. Ne Prælati vices suas.* Barbosa *l. c. n.* 17, & alii passim.

59 Benedictiones conjugales non possunt nisi inter Missarum solemnia fieri. *Sac. Congregat. Conc. in Pisaurensi* 13. *Julii* 1630. Et Parochus proprius debet

60 accipere eleemosynam ratione Benedictionis, & non alius. *Sac. Congr. Rituum in Acheruntina* 25. *Januarii* 1602.

61 Alia vide verb. *Adulterium, Benedictio art.* 4. *Denunciationes Matrimonii. Divortium. Impedimenta Matrimonii. Parochus. Sponsalia.*

62 Quoad validitatem, & invaliditatem Matrimoniorum attendenda est omnino novissima Constitutio Summi Pontificis Benedicti XIV. incip. *Dei miseratione*, in qua præscribit ordinem, & formam observandam in Judiciis causarum Matrimonialium super validitatem Matrimoniorum, & mandat, in omni Diœcesi ab Ordinario Loci eligendum esse idoneum virum, si fieri possit, Ecclesiasticum *Matrimoniorum defensorem* vocandum, qui ad omnem actum judicialem citari debebit, & intervenire, & voce, & scriptis validitatem Matrimonii defendere, & appellare a prima sententia, si ista declaraverit invalidum Matrimonium. Immo potest appellare etiam a secunda conformi priori, si ipsi defensori videatur manifeste injusta, & etiam a tertia, si esset revocatoria alicujus alterius præcedentis in favorem validitatis matrimonii prolatæ.

Quoad Matrimonia attendenda est etiam alia novissima dispositio Benedicti XIV. in Constitutione incip. *Satis vobis*, in qua refert plurima mala, quæ in dies oriuntur a Matrimoniis occultis, aut conscientiæ. Inde mandat Episcopis, ut non de facili dispensent super denunciationibus, & dispensando super istis, ut non permittant matrimonium ita celebrari coram Parocho, aut altero delegato Sacerdote, & testibus confidentibus ipsis contrahentibus, ita ut celebratio Matrimonii possit remanere secreta, & occulta. Interveniente tamen justa urgente causa permittit etiam ipsa Matrimonia secreta, quibus debebit assistere Parochus alicujus ex contrahentibus, aut attentis circumstantiis alter Sacerdos ab Episcopo delegatus. Qui ex eis assistet, consignare debebit Episcopo scriptum documentum celebrationis dicti Matrimonii, loci, temporis, & testium, quod ab Episcopo fiet transcribi in libro particulari, & distincto continente sola Matrimonia secreta, qui liber clausus, & sigillatus erit custodiendus in Cancellaria Episcopali. Si nascatur proles ex talibus Matrimoniis, baptizabitur in respectiva Ecclesia, notabiturque in Libro Baptizatorum sine nomine Genitorum, & tenebuntur isti immediate, vel mediate intra terminum triginta dierum dictam prolem notificare Episcopo, exprimendo locum, tempus, aliasque circumstantias collati Baptismi. Quod totum cum nomine Genitorum debebit transcribi in alio libro eisdem cautelis in Cancellaria Episcopali custodiendo. Quod si intra dictum terminum non fuerit, ut supra, notificatum, tenebitur Episcopus reddere notum dictum matrimonium secretum, a quo certo sciat ortam esse dictam prolem. Et hujus sic contrahentium obligationis, aliarumque præscriptarum rerum erunt serio monendi a Sacerdote, antequam tali eorum Matrimonio assistat. 63

Alia quamplura huc revocabilia, vel ad hujusce magni Sacramenti pleniorem captum exoptabilia, suis in respectivis alphabetice locis reperiuntur, & præsertim in verbo *Impedimenta Matrimonii*, ubi etiam fusius quædam hic breviter attacta. 64

Additur hic attendenda resolutio sequentis Dubii. 65

DUBIUM MATRIMONII.

Sequens casus Sac. Pœnitentiariæ propositus, fuit ab ea ad hanc Sacram Congregationem pro decisione remissus.

Fulanus, & Berta Matrimonium inter se contracturi, statum suum liberum probaverunt apud Acta Curiæ Episcopalis, instantes subinde, juberi Parocho, ut ad trinam denunciationem procederet. Interrogati autem a Notario, quisnam esset eorum Parochus? responderunt (per errorem tamen, & citra Contemptum Clavium) esse Parochum S. Demetrii, in cujus Parochia jampridem habitaverant sed tunc temporis non habitabant. Peractis itaque a Parocho S. Demetrii juxta sibi traditam facultatem denuntiationibus, nulloque impedimento

deте

detecto, Ordinarius impertitus est solitam licentiam per dictum Notarium extensam sub hac verborum formula:

„ Concediamo licenza al Parroco di S. Demetrio „ di poter assistere al Matrimonio tra Folano e Berta, „ ambedue della sua Parrochia. „

Celebratum proinde fuit coram dicto Parocho & Testibus Matrimonium: Sed post aliquod tempus Fulanus Librum moralem casu legens invenit communem esse sententiam, quod ad Matrimonii validitatem requiritur præsentia Parochi, saltem unius ex contrahentibus, unde consultis pluribus Confessariis, quid sibi agendum esset (suasus fuit, ut una simul cum Berta consensum renovaret coram proprio Parocho, & Testibus. At Fulanus, explorata Bertæ voluntate, an casu, quo non esset ipsius Conjux vellet sibi Matrimonialiter copulari, responsum habuit absolute negativum. Nihilominus, habita nuper notitia, quod inter declarationes desumptas ex Bibliotheca rec. me. Card. Bellarmini, & Typis impressas ad caput primum sess. 24. de Reformat. Matrimonii extat inscripta; Item licet non proprius Parochus sed alius de consensu Episcopi intersit, Matrimonium tenet etiam si Episcopus credat fuisse vocatum proprium Parochum: spem aliquam validitatis Matrimonii concepit, sed ad omnem dubietatem removendam suppliciter instat declarari:

An præfatum Matrimonium inter ipsum, & Bertam contractum, fuerit validum?

Sacr. Congregat. Concilii rescripsit, *Affirmative*.

Sic refert laudatus Sapientissimus Cardinal. Lambertinus *tom.* 4. *notific.* 21.

Novæ Additiones ex Auctore.

66 Matrimonia a Grecis contracta post susceptos Ordines Sacros, nulla & irrita declarantur Bened. XIV.
tom. 1. Constitut. incip. *Etsi Pastoralis*, §. 7. Matri-
67 monium contrahi nequit a Diacono Orientalis Ecclesiæ, qui ordinatus fuerit in statu cœlibi; idem con-
st. 129. incip. *Eo quamvis tempore*, §. 36. Matrimo-
68 nium inter contigentes se quarto gradu consanguinitatis, vel affinitatis, Grecis prohibetur: Idem cit.
Constitut. *Etsi Pastoralis* §. 45. Matrimonia infanti-
69 um prohibentur Idem Const. 107. incip. *omnium sol-*
70 *licitudinum* §. 3. & 14. Matrimonia a Catholicis cum hæreticis contracta detestantur. Idem Constitut. 34.
71 incip. *Matrimonia*, §. 3. Matrimonia contrahi a Fidelibus cum Neophytis ad Fidem conversis in loco pio Cathecumenorum Venetiis, absque interpellatione prioris coniugis in infidelitate relicti, permittitur arbitrio Nuncii Apostolici Venetiis commorantis;
72 Idem Const. 117. incip. *In Suprema* Idque Matrimonium per adventum prioris conjugis non rescindendum esse decernitur. Idem *ibid.*
73 Matrimonio jungendi non sunt, qui in doctrina Christiana satis instructi non reperiuntur; Idem Constitut. 42. incip. *Etsi minime*, §. 11. Secundæ, Tertiæ
74 & ulteriores Nuptiæ damnari nequeunt. Idem Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 11. & Constitut. 129. incip. *Eo quamvis tempore*, §. 29.
75 Matrimonii celebrandi forma a Concilio Tridentino statuta observari jubetur. Idem Constitut. 75. in-
cip. *Nimia*, §. 8. Decretum Concilii Tridentini de re- 76
formatione Matrimonii Italo Grecis rite publicari præcipitur. Idem Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis*, §. 8.

Matrimonia inter subditos Principum Catholico- 77
rum in Provinciis Fœderati Belgii, & vice versa, celebranda sunt juxta probatas in similibus casibus alias editas a Sacra Congregatione Concilii resolutiones, ex quibus ubi disputatio contingat, decidatur. Idem
Constitut. 34. incip. *Matrimonia* §. 5. Matrimonia 78
in Hollandia, & Fœderato Belgio inter incolas contracta, non servata forma Concilii Tridentini, valida
declarantur. Idem *ibid.* §. 2. & 3. Item inter personas 79
addictas Præsidiis locorum *di Barriera*. Idem *ibid.*
§. 4. Et inter incolas Civitatis Mosæ Trajectensis 80
Idem *Ibidem*.

Matrimonia in Servia, & finitimis Regionibus ad 81
præscriptum Concilii Tridentini sunt celebranda, abrogatis clandestinis, aut coram solo Judice con-
tractis. Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas* §. 82
9. Nec renovari possunt coram *Caddi*, nequidem per Procuratorem, nisi ritus hujusmodi renovationis sint mere civiles. Idem *ib.* §. 10.

Matrimonia inter Fideles Malabares contrahenda 83
sunt in congrua ætate, & juxta formam a Concilio Tridentino præscriptam. Idem Constitut. 107. in-
cip. *Omnium solicitudinum* §. 3. Intellige in locis, in 84
quibus Decretum Conciliare publicatum fuerit, & quod hujusmodi publicatio fieri debeat. *Ib.* §. 14.

Matrimonium inter maritum Latinum, & Græcam 85
mulierem, latine coram Parocho Latino contarhi debet; Inter maritum vero Græcum, & mulierem Latinam, potest contrahi, vel Græce coram Parocho Græco duobus, vel tribus testibus præsentibus, vel Latine coram Latino ubicumque maritus Græ-
cus voluerit; Ejus autem loci ac ritus Parochus 86
debet assistere, ubi, & quo ritu matrimonium contrahitur. Idem Constitut. 17. incipien. *Etsi Pastoralis* §. 8.

Matrimonia occulta non nisi gravissima de cau- 87
sa permitti debent, qua concurrente celebrari nequeunt absque probatione status liberi. Idem Constitut. 55. incipiente *Satis vobis* in qua multa statuuntur ad rem Vide *supra num.* 63. ubi summarie affertur ejus dispositio.

Matrimonium subsequens legitimat prolem ante 88
genitam: non tamen, ex adulterio. Idem Consti- 89
tut. 113. incip. *Redditæ* §. 2. Idque non virtute Sacramenti, sed ex dispositione Legis Ecclesiasticæ. Idem *ib.* §. 39.

Matrimonium jure naturali, Divino, & Canonico 90
indissolubile, non est temere dirimendum. Idem Const. 15. incip. *Matrimonii*, & Const. 33. incip. *Dei*
miseratione §. 2. Divortia quoad vinculum inter Fi- 91
deles non admittuntur. Idem Constit. 57. incip. *Etsi*
Pastoralis §. 8. Matrimonium non dissolvitur per uxo- 92
ris fugam, & nuptias ab ea cum infideli contractas. Idem constitut. 89. incip. *Inter omnigenas*, §. 12.

Matrimonialium causarum judicia coram quibus 93
& quo ordine ac forma peragenda sint statuit idem Pontifex const. 33. incip. *Dei miseratione*, cujus dispositio allata fuit Summarie *n.* 62. & *ad verb. Defensor*.

Unica Sententia prolata, nemini licet ad alia vota 94
tran-

95 transire. Idem cit. Constit. *Dei miseratione* §. 14. Appellatio a sententia lata super nullitate Matrimonii in quacumque instantia, semper suspendit executionem. Idem *ib.* §. 11.

96 Appellatio in causis Matrimonialibus impediri nequit per pacta pœnalia. Idem Const. 85. incip. *Nimiam*

97 §. 4. & 7. Vide Tom. 1. ad verb. *Appellatio*. Sententia super nullitate Matrimonii nunquam transit in rem judicatam, sed ex noviter detectis quandocumque revideri potest. Idem Constit. 33. incip. *Dei miseratione* §. 11.

98 Ad validitatem contractus Matrimonii rationis usus requiritur de jure naturali, & divino. Idem. Tom.

99 2. Constitut. incip. *Magna nobis*. Potentia actualis ad copulam requiritur de jure positivo Canonico,

100 super quo solus Pontifex dispensare potest, Idem *ib.* Quando autem malitia suppleat ætatem, idque Ecclesiastico Judici, etiam Ordinario comprobatum est Canones permittunt Matrimonium contrahi, Idem *ib.*

101 Dispensatio super ætate cum iis, qui copulæ nondum idonei sunt, sed tamen rationis usum habent

102 a sede Apostolica privative concedi potest. Quando autem malitia supplet ætatem, ex Legum, & Canonum dispositione licitum est Matrimonium contrahere, super hoc vero, an malitia suppleat ætatem, tam a Judice Ordinario, quam ab Apostolica Sede pronunciari potest, & consequenter facultas ad contrahendum concedi; Tamen pro majori actus solemnitate, *& ne de validitate contractus Matrimonii propter minorem ætatem hesitari contingat*, Apostolicæ dispensationis Litteræ impetrari solent. Et traditur formula hujusmodi Litterarum. Sic quoad omnia supra laud. Benedictus XIV. tom. 2. Constitut. 51. incip. *Magnæ* Vide ad id Verb. *Ætas*, & verb. *Dispensatio*.

103 Matrimonia Catholicorum cum hæreticis semper a S. Sede fuere reprobata. Et recentioribus Pontificiis Decretis denuo reprobata fuisse demonstratur

104 Idem *ib.* Matrimonium si quis cum hæretica contraxerit, pœnitentiam agere debet, & curare, ut conjugem a vera Fide aberrantem ad gremium Christi re-

105 ducat. Idem *ib.* Pro Matrimoniis inter hæreticos, aut cum hæreticis contrahendis, dispensationes a S. Sede non conceduntur nisi addita conditione de abjuranda prius hæresi. Et si de hujus conditionis implemento Episcopis Executoribus non constiterit, dispensationes non sunt exequendæ. Idem *ib.* Matrimonium cum

106 hæreticis contrahi quibus casibus, quibusque de causis permittatur ab Apostolica sede; quæ Leges, & cautelæ in Licentiis, seu dispensationibus apponatur? Vide sub verb. *Dispensatio* & sub. verb. Hæreticus.

107 Matrimonium nulliter contractum definitur in gradibus a jure prohibitis, super quibus dispensatio concessa fuit ab Episcopo, non servatis conditionibus in hujusmodi facultatis concessione sibi præscriptis Idem Constitut. 19. incip. *Ad tuas manus*.

108 Matrimonium, quod inter duos Judæos erat, dissolvitur, si alter ex conjugibus Baptismum suscipiat alter vero converti recuset, & cohabitare sine contumelia Creatoris. Idem Constitut. 28. *Postremo*

109 *Mense* §. 18. Super quo tamen legittimam interpellationem præcedere necesse est. Idem *ib.*

110 Sed non permittitur libellum repudii judaicis ritibus ei dare. Idem Constit. 38. incip. *Apostolici Ministerii*. Vide ad verb. *Hebræus*. Hujusmodi Matri- 111
monii solutio tunc effectum habere censetur, quando Neophytus novas contrahit nuptias. Idem Constit. 28. incip. *Postremo mense* §. 58. Et quod hæc opinio communior nunc sit, & in Tribunalibus Urbis 112
recepta. Idem *ib.* An vero, dissoluto sic Matrimonio, conjux alter in infidelitate remanens, novas 113
nuptias contrahere possit, in utramque partem probabiliter disputatur. Idem *ib.* Matrimonii nullitas 114
satis canonizata non censetur ad hoc, ut partes transire valeant ad alia vota, nisi duæ saltem sententiæ conformes super ea emanaverint. Idem Const. incip. *Si datam*, & Tom. 1. Constit. 33. incip. *Dei miseratione* §. 9. & 14.

Pro Matrimonio, & sepultura educandarum, attendenda sunt sequentia. *Sub die 8. Octobris 1723. a Sac. Cong. Episcop. & Regul.* fuit rescriptum Eminentissimo Cardinali Boncompagno Archiepiscopo Bononiensi, ut sequitur. E' stato rappresentato in S. Congreg. a nome delle Monache de' Monisteri di cotesta Città, esser nati in essi gravissimi abusi contro la Disciplina Regolare, e quiete de medesimi a causa dell' Educande fattevi ritenere d' proprj Consanguinei dopo promesse, e destinate in Ispose. Questi Eminentissimi miei Signori, inerendo a Decreti Generali, ed altri ciò proibenti, emanati più volte da detta S. Congregazione, e specialmente dei 13. Gennajo 1634. e così anche dei 9. Novembre 1635. ed in altri tempi, m' hanno imposto di scrivere all' Eminenza vostra, che tutte quelle Zittelle, quali avranno contratti i Sponsali, o fatta promessa di Matrimonio, si compiaccia d' ordinare, anche colle facoltà di essa Sacra Congregazione, che vengano subito, e con effetto fatte uscire da qualunque Monistero, ancorchè esente, e rimandate alle loro Case. Quo exacte ut par est, observato, multa perpediuntur pericula, & inconvenientia; ac tunc clare patet, proprium Parochum pro contrahendis Matrimoniis, esse Parochum earum Domicilii. 115

At si in aliquo urgenti casu non posset tale præscriptum executioni demandari, Matrimonium educandæ contrahendum est coram Parocho illius Paræciæ, in qua situm est Monasterium, si educanda non habeat in alia Paræcia domicilium. Si vero in alia Paræcia habeat domicilium paternum, maternum, aut fraternum, contrahi debet Matrimonium coram Parocho prædicti domicilii, factis tamen proclamationibus tam in Parochia domicilii, quam in alia Monasterii; prout recte tradit Card. Lambert. deinde Summus Pontifex *volum. 2. notificat. 13. n. 16.* adducens ad id Doctores, & statutum Cleri Romani *cap. 3. de jure eligendi sepolturam, atque funerandi §. 9.* in quo loquendo de Seminaristis, & Convictoribus alicujus Collegii præscribitur, quod aliquo eorum decedente in Seminario, vel Collegio, funeralia spectant ad Parochum Domicilii, si illud habeat; si autem illud non habeat, ex quo sit exterus, pertineat ad Parochum illius Parochiæ, in qua situm est Seminarium, aut Collegium. Et in factis dicto statuto additionibus examinatis in particulari Congregatione a Clemente XI. deputata die 11. Januarii 1702. ab eodem Pontifice vivæ vocis oraculo approbatis decretum fuit, quod statutum pro Seminaristis, & Convictoribus, servaretur pro educandis, tam pro

pro earum sepulturis, quam pro earum Matrimoniis, ibi: *Non solum in funeralibus, sed etiam in contrahendo Matrimonio &c. Publicationes autem Matrimoniales fiant tam in Parochia Domicilii, quam Collegii, Monasterii, aut Conservatorii, in quo commorantur.*

119 Quod idem servandum esse de famulabus continue in domibus Dominorum, seu Dominarum asserit dict. Cardinal. Lambertin. *ibidem num.* 17. cum statutum Cleri Romani loquens de funeribus, extensum sit etiam ad Matrimonia; de eorum enim funeralibus *cap.* 3. *§.* 21. sic habet: *Familiares, & famuli Cardinalium, seu aliorum Principum, ac Prælatorum, necnon aliorum quorumcumque, qui habent Domum, & familiam in alia Parochia, ad illam pertinere statuimus, licet apud Dominos infirmentur, & occumbant.*

120 Et sic ubique observari convenit, cum praxis Urbis præbeat regulam in toto Orbe juxta firmata per Rotam *part.*19. *recent. Decis.*469. *num.*62. *Decis.*160. *num.* 2. *&* 3. *& in Majoricen. Parochialis, de Monachor.*2.*Jul.*1708. *§. Hæc quoque, coram Omanna*, ibi: *Sola autem Urbis consuetudo, veluti in conspectu ipsius Sedis Apostolicæ inducta, haberi solet pro lege in universo Orbe, & normam Episcopis, aliisque inferioribus Prælatis tribuere debet.* Confirmata 16.*Novemb. ejusdem anni §. Attenta coram Molines*, relata & sequuta ab Ursaya *tom.*1. *discept.*6. *n.*165. *& part.*2. *discept.* 14. *n.* 33. *& tom.* 8. *part.* 1. *discept.* 10. *n.*77. adducens ad id aliam Decisionem in *Constantien. Præcedentiæ* 27. *Januar.* 1713. *§. Idipsum, coram Ansaldo, & tom.* 9. *part.* 1. *Decis.* 11. *num.* 11. 12. *& Discept.* 14. *num.* 172. ubi cum Barbosa *de potest. Episcop. part.* 3. *alleg.* 76. *num.* 35. & Card. de Luca *de judic. discur.* 37. *num.* 20. *& Rota Decis.* 469. *num.* 92. *Decis.* 56. *num.* 2. *&* 3. *part.* 19. *recent.* dicit, Urbis solitum magni faciendum esse in his materiis:

121 Stylus enim Curiæ Romanæ attendi debet; Glossa in cap. *Adsumus, de Rescript.* & cum ipso procedendum esse in aliis Curiis inferioribus, non autem cum praxi propriæ Regionis, tradit Card. de Luca *de judic. Discurs.* 4. *n.* 12. *& Discurs.* 37. *num.* 20. cum Stylus Curiæ Romanæ faciat jus, & pro lege habeatur, *cap. Ex litteris* 11. *de Constitut. cap. Quam gravi* 6. *de crimine falsi*, ex quo Ecclesia Romana sit ordo, norma, & caput omnium Ecclesiarum, *cap. Omnes* 1. *& cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 23. cum similibus.

122 Matrimonia filiorum familias, & servorum sine consensu parentum, ac Dominorum irrita erant per leges Civiles, quas quondam ratas habuit Ecclesia. Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.*7. *cap.* 37.

123 *num.* 2. *&* 3. Eadem postea absolute valida voluit esse Ecclesia statuendo, ut deinceps nuptiarum validitas a solo penderet contrahentium consensu, nequaquam autem a nutu eorum, sub quorum dominio, vel potestate contrahentes existunt, ut generatim sancitum habemus *in cap. Cum locum* 14. *de sponsalib. & matrimon. in cap. Licet* 3. *& in cap. Tua* 4. *de sponsa duorum*. Speciatim vero de servis *in cap.*

124 *Dignum* 1. *de conjugio servorum*. Et tandem de Filiis familias post alias sanctiones indicatas ab Juenin *de Matrimonio d.ssert.* 10. *quæst.*5. *cap.*3. *art.*1. definivit Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.*1. *de reformat. Matrimon.* ubi anathemate percutit, *qui falso affirmant Matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata, ac irrita facere posse.* Vide supra, & verb. *Exheredatio*. Hinc eorum validitati non obstant quædam aliæ Leges Civiles, postea in Gallia, aut alibi latæ; adeoque dicta validitas est ab Episcopis in suis Synodis declaranda. Idem *ib. num.*5. 125

Matrimonium validum est inter Vitricum, & uxorem privigni, nec ad illud pertinent impedimenta affinitatis, aut publicæ honestatis. Idem *ib. cap.* 39. *per tot.* Vide *verb. Vitricus*, ubi ad id dantur Decreta Sacræ Congregationis Concilii. 126

Matrimonium contractum inter conjunctos tertio, & quarto gradu duplicibus, obtenta dispensatione super tertio, & quarto simpliciter, est nullum. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Etsi Matrimonialis §.*9. Matrimonium contractum non expeditis litteris super gradu proximiore in dispensatione non expresso, est illicitum, sed tamen validum. Idem *ibidem §.* 6. 127

Matrimonium contractum a conjunctis in tertio, & quarto consanguinitatis, vel affinitatis gradibus, prævia dispensatione super gradu remotiori tantum, omisso proximiori, dummodo hic primum non attingat quocumque modo, est validum, licet illicitum; Quamvis enim Pius IV. pro Regula decreverit, quod in dispensationibus Matrimonialibus non solum gradus remotioris, sed etiam propinquioris, expressa mentio fieri deberet, itaut non facta mentione propinquioris, dispensatio nullius esset roboris, & momenti; tamen S. Pius V. Constitut. incip. *Sanctissimus*, revocavit quantum ad hoc dictam Regulam, seu Constitutionem Pii IV. & innovavit Regulam, seu Constitutionem Gregorii XI. & Clementis VI. statuendo, quod in dispensationibus gradus remotior attenderetur, & traheret secum propinquiorem, & sic quod sufficeret exprimere gradum remotiorem, obtentis tamen postea super gradu propinquiori Litteris Apostolicis, in quibus declaretur non obstare reticentiam gradus propinquioris. Quamvis vero Matrimonium in tali casu sit validum, conjuges tamen separandi sunt, donec dictæ Litteræ Declaratoriæ obtineauntur cum dictæ novæ Litteræ declaratoriæ requirantur ad avertendum scandalum, ne videlicet aliqui rudes, & juris ignari sumerent occasionem scandali, videntes non fuisse dispensatum in gradu propinquiori, licet aliunde regula juris sit, quod gradus remotior imbibit, & trahit ad se propinquiorem, uti ad rem argumentantur Doctores; Et ita resolvit Sacr. Congreg. Concilii anno 1722. *in causa Luceorien. Matrimonii*; Cum enim post obtentam a *Joanne Sapica, & Constantia Radzivvila* Apostolicam dispensationem super *quarto*, quo erant conjuncti, consanguinitatis gradu, compertum fuisset, ipsos non *quarto* tantum, sed *tertio, & quarto* gradibus fuisse conjunctos, & nihilominus placuisset Exequutori dispensationem præfatam exequutioni demandare, orta subinde fuit controversia super Matrimonii validitate, eaque ad Sacr. Congregationem delata, proposito dubio: *An constet de nullitate Matrimonii*, Die 7. Septembris 1720. prodiit responsum *dilata, & ad mentem*, quæ fuit, ut perquirerentur Regesta Datariæ circa Stylum, tam antiquum, quam modernum concedendi Declaratorias, 128

riæ, & *Perinde valere*. Pervolutis igitur Datariæ Regestis, illius Officiales discursum exararunt, quo pluribus innixi rationibus, sed præcipue Datariæ, & Cancellariæ Stylo, ostendere satagerunt, nulla semper & invalida habita fuisse Matrimonia contracta inter conjunctos *tertio*, & *quarto* gradibus, prævia dispensatione super *quarto* gradu tantum, & non obtenta declaratione super non obstantia *tertii* reticiti. Sed Prosper Lambertinus tunc Sacræ Congregationis Secretarius, deinde Cardinalis, ac tandem Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIV. alterum efformavit doctissimum, & eruditissimum discursum impressum post folium distributum *die* 28. *Mart.* 1722. quo respondendo stylo Datariæ, exemplis, & rationibus per illius Officiales expositis, Matrimonii validitatem strenue propugnavit. Unde proposita iterum eadem causa sub infrascriptis dubiis; *I. An constet de nullitate Matrimonii, & quatenus affirmative*: *II. An Princeps Joannes Sapica factus sit inhabilis ad contrahendum Matrimonium cum aliis Mulieribus in casu?* Et dicta Sacra Congregatio *die* 28. *Mart.* 1722. Respondit: *Ad primum Negative, & Episcopus mandet, quod conjuges continuent in separatione, donec obtinuerint Litteras Declaratorias. Ad secundum, provisum in primo, & amplius.* Sic in *Thesauro Resolutionum Sac. Congr. Concil. dicti anni* 1722. Vide ibi in dicta *Luceorien. Nullitatis Matrimonii sub die* 28. *Februar.*, *& sub die* 28. *Mart.* ubi multa ad rem. Et insuper vide doctissimum, & eruditissimum Riganti *tom.* 2. *in Regula XIV. Cancellariæ*, ubi cum classicis Doctoribus abunde quoad omnia ad rem. Vide verb. *Dispensatio Matrimonialis*.

129 Salutare quidem est Decretum, quo fere omnes Episcopi prohibent, ne ante contractum Matrimonium Sponsus in una, eademque domo cum sponsa habitet propter periculum evidens, ne inter eosdem sponsos copula habeatur ante Matrimonio celebrationem; Non tamen id prohiberi potest sub pœna stupri, sed tantummodo sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut respondisse Sacram Congregationem Concilii Episcopis Provinciæ Mediolanensis refert Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 12. *c.* 6. *n.* 3. ibi: *Non posse, sed ambos graviter arbitrio Ordinarii, dumtaxat, esse puniendos*.

Dubia aliquot circa exterorum Matrimonia cum responsionibus Sacræ Congregationis.

130 Ordines ultimo loco ab Urbe emanati circa Matrimonia cum exteris contrahenda, inter alia disponunt, quod Ordinarii præcipiant omnibus, & singulis Parochis in eorum Diœcesibus existentibus, ut pro Matrimoniis cum exteris contrahendis, non faciant publicationes in eorum Ecclesiis nisi certiorato Ordinario, a quo, vel ejus Generali Vicario, prius teneantur fidem authenticam reportare, quod pro tali Matrimonio fuerint examinati testes in eorum Tribunali, qui probant statum liberum contrahere volentium.

131 Quæritur, an illi ex Diœcesibus circumvicinis, & ipsi teneantur tales probationes facere. An vero sufficiat fides denunciationum in eorum Diœcesibus factarum cum legalitate Ordinarii, & probatio eorum status post discessum ab ipsa Diœcesi.

℞. Hujusmodi habentur pro exteris, & consequenter tenentur probationes facere.

Item an contrahere volentes in confinibus eorum Diœcesis habitantes, & ob vicinitatem ab eorum Rectoribus cogniti, teneantur easdem facere probationes, an vero sufficiant publicationes ab ipsis rectoribus faciendæ? 132

℞. Etiam isti tenentur facere probationes.

An easdem teneantur facere probationes ii, qui ante ætatem nubilem a propria Diœcesi discendentes, ad aliam se contulerunt, & in ea postmodum habitaverunt? 133

R. Non tenentur, quia non fuerunt extra Diœcesim tempore habili ad contrahendum.

An in Civitate, in qua milites, Hispani, Teutonici, Alemanni, Galli, & aliarum longinquarum regionum residere solent, idem cum ipsis sit servandum; vel sufficiant probationes in ipsa Civitate recipere de eorum statu a testibus ipsarum regionum de negotio edoctis? 134

R. Tenentur facere probationes juxta formam Instructionis, quia isti facilius committunt Polygamiam.

An facta per Parochum monitione Ordinario contrahere volentis, fides status ejusdem sit ab eodem Parocho, vel a contrahere volente reportanda. 135

R. Tenetur fidem reportare, & Parocho consignare, is qui vult Matrimonium contrahere, sed est in libertate Parochi hujusmodi onus in se assumere.

An eædem probationes sint servandæ in casu necessitatis, et ab existentibus in articulo mortis, sic contrahere volentibus, intra quem scilicet probabiliter non adsit tempus sufficiens facendi diligentias: cum hoc etiam, quod si infirmus forte convaluerit, debeant fieri diligentiæ, juxta Instructionem, antequam simul conveniant. 136

R. Non sunt servandæ in articulo mortis.

An requiratur attestatio proprii Ordinarii pro exteris, qui per decem annos, & ultra domicilium acquisierant in loco, ubi sunt Matrimonium contracturi si eorum status liber probetur per testes fide dignos, tam originis, quam domicilii? 137

R. Requiritur.

An requiratur dicta attestatio pro illis exteris, qui unicam, vel plures duxerunt, & econtra, si mortuæ fuerint in loco, ubi iterum Matrimonium contrahere desiderant, ac amplius post mortem a dicto loco non discesserunt? 138

R. Requiritur pariter.

Has easdem responsiones habet Synodus Bononien. 1699. Typis edita in Appendice pag. 230.

Et cum dubio, ac responsione quarto consonant responsiones Sacr. Congregationis Conc. datæ dubiis propositis, & ab eadem Sac. Congregat. Inquisitionis remissis 6. *Mart.* 1694. quia Cappellani exercitus sine Indulto Apostolico hujusmodi Matrimoniis assistere non possunt; et quamquam hoc Indultum, aliquando Principibus, & Regibus Catholicis concedatur, illud tamen expediri solet cum clausula, quod Capellani exercitus Matrimonia faciant, & Sacramenta ministrent, & conferant dumtaxat eo tempore quo exercitus in actuali expeditione reperitur; Secus vero quando milites in stationibus, & præsidiis degunt & ita expediri debere, resolutum fuit a Congregat. deputata Concilii, 29. *Sept.* 1690. 139

Ita

Ita apud Monacell. tom 3. in Appendice ad Formularium Instructione VI. pag. 220. 221. & 222. impressionis Romanæ 1709.

140 Pro examine illorum Testium, qui inducuntur pro contrahendis matrimoniis, tam in Curia Eminentiss. D. Cardinalis Urbis Vicarii, quam in aliis Curiis ceterorum Ordinariorum, Instructionem luculentissimam habes *to.4.verb.Instructio pro examine &c.*

141 * Juvat adhuc ad rem adnotare sequentia.

Si infidelis conjux veniat ad fidem, & alter consentiat habitare cum illo absque injuria Creatoris, quamvis in infidelitate perseverare velit, (quod judicandum pertinet ad Episcopum) tunc decrevit S. Cong. non posse conversum ad Fidem aliam sibi conjugem adsciscere. At eo ipso quod alter velit in infidelitate perseverare, censent Theologi plures satis esse periculi in neophyto. Verum hujus dubii solutionem recte monet Cabassutius ex moribus regionum, & casuum circumstantiis pendere *De Synod. diœc. l.13. c.21.§.1. nov. edit.*

142 Accidit, ut infidelis plures uxores in infidelitate accipiat, cum veniat ad Fidem, & Fidem pariter una ex his uxoribus recipere sit parata, non tamen illa, quæ prior ducta est, quæ propter distantiam locorum, vel ignorando ubinam sit, requiri judicialiter non possit. Demum post renovatum cum illa, quæ venit ad Fidem, Matrimonium (quod fieri non potest absque renovatione consensus coram Parocho & testibus, eo quod prior consensus in infidelitate datus, fuerat nullus, propter matrimonium cum altera celebratum,) comparet uxor prior, & probat, se non fuisse præmonitam vel fuisse impeditam, ut suam voluntatem manifestaret; nunc vero paratam se dicit ad fidem amplectendam, vel jam fuisse amplexam antequam conjugium neophyti cum neophita celebraretur. In hoc rerum eventu S. Pius V. concessit Missionariis; ut cum Judæis baptizatis dispensare possent, ad effectum remanendi tanquam cum uxore legitima, cum ea uxore, quæ fuerit pariter baptizata. Eandem dispensandi facultatem concessit Gregorius XIII. Episcopis, Parochis, & e Societate Jesu Presbyteris ad Sacramentales Confessiones in iis regionibus, approbatis, quoad eos, qui ab Anglia Ethiopia, ac Brasilia, in captivitatem adducti, & in remotas regiones delati fuerant, ut non expectato nec requisito consensu conjugis in infidelitate ducti, matrimonium inire possint cum quocumque fideli, etiamsi conjuges infideles declarare possent se juste fuisse impeditos ad manifestandam suam voluntatem vel etiamsi probarent se fuisse conversos ad fidem tempore secundi matrimonii. Has Constitutiones, certe emanare potuisse ab iis Pontificibus fuse demonstratur, sed ea extendi non posse ad alias regiones, quantumvis similes rationes suppetant, clare constat Quare si forte casus accidat, petenda est facultas dispensandi a SS. Pontificibus. *De Synod. diœc. nov. Edit.lib. 13. cap. 21. n. 3. & seqq.*

143 Si infidelis unam conjugem infidelem duxerit, ita matrimonium valet, ut si ea vivente alteram superinducat, secundum matrimonium nullum est, cum matrimonium institutum sit, ut unicam habeat. *Ibidem §. 8.*

144 Si Matrimonium ineatur inter duos, qui pravum habent errorem substantiæ matrimonii repugnantem ut inter Græcos, qui censent conjugii vinculum dissolvi per alterutrius conjugis adulterium, prava hæc opinio non officit validitate matrimonii. Ita resolvit S. Congr. Conc. *die 15. Januar.* 1724. *De Synod. Diœc. lib. 13. cap. 22. §. 4. nov. edit.*

Verum si hæc opinio deducatur in pactum tanquam conditio in actu ineundi matrimonii, tunc matrimonium nullum est, uti semper accidit quum matrimonio est apposita conditio substantiæ matrimonii repugnans, ex Decretali Gregorii IX. *in c. de Appositis Ib. §. 5.* Hinc, quem subdo, casus, resolutus est a S. Congregatione *die* 20. *Maii ann.* 1754. 145

In formula, quam Calvinistæ in conjugiis adhibent minister sponsum interrogat, *accipis ne illam in uxorem?* Respondet ille *accipio*. Eadem verba interroganti ministro repetit sponsa. Tum minister ad sponsum: *personam quam manutenes, amas, & accipis eam in perpetuam uxorem, nec in ulla illius erumna deseres, quoadusque in sua honestate, & puritate permanserit?* Tantundem dicit sponsæ, Porro illud, *quoadusque in sua honestate, & puritate permanserit*, in sensu Calvinistarum denotat, virum accipere sponsam in uxorem quoadusque adulterium non contraxerit, eoque commisso, vinculum conjugi solvi. Celebrant igitur hæc conjugia cum conditione opposita perpetuitati matrimonii, quæ sane perpetuitas essentiæ conjugii adnexa est, ut ex Concilio Florentino in decreto de unione Armenorum, & instructione Clementis VIII. pro Italo Græcis, confirmata a Benedicto XIV. Constit.57. *Bull. to.1.* incip. *Etsi Pastoralis*, constat. Quare optime definitum in Congregatione Sancti Officii die 20. Maii 1754. conjugium illud nullum extitisse, adeoque integrum fuisse alterutri sponso ad alia vota transire. *De Synodo Diœces. lib.13. cap.22. §.9.* Neque obstare judicatum est prius dixisse utrumque sponsum, accipio hunc in conjugem, deinde ad novam interrogationem utrumque conditionem subdidisse, quia & prior, & secunda interrogatio unus idemque actus judicatus est.

Ex his etiam resolutus est a S. Congregatione casus alter die 8. Julii 1724. Vir & femina convenerunt celebrare matrimonium coram Ecclesia, at illud nequaquam consummare deberent, sed post quindecim dies mulier Monasterium ingrederetur, & post probationis annum profiteretur, interim vero omni juri renunciabat, eo quod in mariti personam ex matrimonio sibi acquirere potuisset, consenseratque, ut si ab his pactis defecisset, matrimonium nullum irritumque declararetur. Ita conventum inter illos, pactaque hæc scriptis consignata sunt, ac significata testibus ac Parocho, coram quibus ineundæ erant nuptiæ. Hoc Matrimonium nullum esse declaravit Sac. Congregatio ex *cap.Si conditiones, de cond. apposit.* nam abdicatio facta ab utroque de potestate in corpus alterius, aperte contraria est substantiæ Matrimonii. Quamvis enim in ipsa Matrimonii, celebratione actu expresse non essent pactiones istæ, constabat tamen ex antecedentibus, & sequentibus simul junctis conjuges ab ipso non recessisse *Ib. §. 10.* 146

Num in casu, quo alteruter ex conjugibus ad Fidem venerit, relicto altero, qui negat cohabitare sine injuria Creatoris; dein vero & ipse ad Fidem conversus sit, atque interim, postquam secundus scilicet ad 147

ad Fidem conversus est, prior conjux secundas nuptias iniverit in eo casu suadendum sit Pontifici, ut Matrimonium in infidelitate consummatum dissolvat in favorem secundi conjugii, ambigit Pontifex & merito, censetque id fieri non debere, nisi adsint causæ gravissimæ. *De Synodo Diœces. lib.6. cap.4.*

148 Catholici, qui cum hæretico matrimonium celebrant etiam in locis hæreticorum, gravissime peccant, quia hoc agendo cum illis in divinis communicant, quod, nisi forte cum gravissima causa, illicitum est. Si vero postquam sic contraxerint coram Parocho Catholico, possint iterum coram ministro Protestante conjungi ad evitanda gravia damna, quæstio est; ad quam S. Congr. respondit: quatenus Minister hæreticus assistet hisce matrimoniis, ut minister politicus, tunc a Catholicis peccatum non committi, secus vero si assistat ut minister sacris addictus; ita censet Pontifex, *l. c. c.5. §.1. & 2.*

149 Conjugia hæretici protestantis cum femina hæretica coram Parocho non catholico in Belgio confœderato celebrata valida habenda sunt. Decretum a Pontifice approbatum die 4. Novembr. 1741. Item valet ita, & in iis regionibus celebratum, si hæreticus catholicam ducat, quamquam hoc postremum illicitum haberi debeat; *ibid.* Idipsum repetitur in Epistola ad Card. Ducem Eboracen. data *die 9. Februar.* 1749. §.17.

150 Nuptiæ inter catholicum, & hæreticum conjugem multo rectius non sunt benedicendæ, neque Missa in præsentia hæretici celebranda, nec tandem connubii ritus inter Ecclesiæ ambitum peragendus, quod & vetitum fuisse a Clem. VIII. circa benedictiones quidam referunt. *De Synod. Diœces. lib.6. c.5. §.5.*

151 Impedimentum ex adoptione proveniens ita explicatur a Pontifice in *Tractat. de Synod. Diœces. libr. 7. cap. 36.* Connubium iniri non potest inter adoptantem, & adoptatum, atque ab isto descendentes; quod impedimenti genus semper durat quoad adoptantem tantum, & adoptatum. Secundo inter adoptatum, & filios naturales adoptantis. Sed impedimentum istud tandiu durat, quandiu perseverat adoptio, seu filii remanent sub patria potestate; nam ea soluta, sive per mortem adoptantis, sive per emancipationem filii sive adoptivi, sive naturalis, cessat impedimentum. Tertio inter adoptantem & uxorem adoptati, seu vicissim inter adoptatum, & uxorem adoptantis, idque semper durat. An vero hæc impedimenta obtineant, tam in adoptione perfecta, quam imperfecta, lis est inter Doctores. Porro adoptio perfecta tunc fit, cum persona extranea sui juris ex Principis rescripto, ita transit in potestatem, & familiam adoptantis, ut perinde ac filius legitimus fiat ejus heres necessarius tam ab intestato, quam extra. Adoptio imperfecta dicitur, cum persona extranea constituta sub Patris, seu Avi potestate, solius Magistratus, alteriusve Judicis competentis auctoritate in filium, aut nepotem adsciscitur; non tamen in familiam, & potestatem adoptantis transit, & succedit solum ab intestato. *De Synod. Diœc. lib.7. c.36.*

152 Impedimenta matrimonium impedientia ab Episcopo relaxari possunt, si excipias impedimentum ortum ex sponsalibus cum altero prius initis, & illud, quod ex voto perpetuæ castitatis, & ingrediendæ religionem, nisi fuerint conditionata, ortum duxit. Cætera vero matrimonium irritantia tollere, nisi Romanus Pontifex, nemo potest; excipitur tamen casus, quem statim subdo.

Si forte accidat, ut matrimonium jam fuerit contractum in facie Ecclesiæ cum omnibus solemnitatibus, initumque fuerit bona fide ex ignorantia impedimenti juris, & facti, & sit consummatum, occultum sit tamen impedimentum, & adiri non possit Pontifex, seu ab eo dispensatio obtineri ob conjugum paupertatem, rusticitatem, locorum distantiam &c. nec possit separatio fieri sine scandalo. Dum simul omnes istæ circumstantiæ adfuerint, tunc ab Episcopo ea dispensatio tuto conceditur, quem potest major Pœnitentiarius Papæ, in Foro tamen conscientiæ tantum. Quare si impedimentum istud postea detegatur, & deducatur ad forum contentiosum, impetranda est a Summo Pontifice dispensatio. *De Synod. Diœces. lib.7. cap.31. §.1.* 153

Forte etiam Episcopus dispensare poterit in impedimento dirimente occulto, cum matrimonium proxime contrahendum est, in casu, quo tales urgeant rerum circumstantiæ, ut nec S. Pontifex consuli possit, nec Matrimonium differri sine scandalo, aut infamia contrahentium. Tunc censendus est S. Pontifex tacite delegare Episcopo potestatem dispensandi; *ibid. n.2.* 154

His præcisis rerum circumstantiis, nemini fas est Episcopo dispensare in impedimentis publicis matrimonium dirimentibus. Neque enim verum est, & sanum axioma illud a nonnullis adoptatum: *Quidquid potest Pontifex in universo Orbe, si excipias quæ totius Ecclesiæ statum respiciunt, veluti Fidei articulum definire; potest Episcopus in sua Diœcesi, nisi Papa illud sibi reservaverit.* Non enim potest inferior legem a Superiore datam relaxare. Sunt qui consuetudinem prætendant: at considerent attente, cum res sit de minuendis juribus Romano Pontifici unice competentibus, num centum ad minus annorum spatium sine ulla interruptione perseveraverit. Considerandum insuper & potissimum, num per eam consuetudinem *dirumpatur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ*: tunc enim nunquam contra Legem præscribitur; *c. Cum inter, de consuet. De Synod. Diœc. lib.7. c.31.* 155

In contractis matrimoniis pro eorum revaliditione non dispensat S. Pœnitentiaria in gradibus *primo* & *secundo* consanguinitatis, vel affinitatis ex copula licita, nisi forte in secundo gradu per decennium duraverit occultum impedimentum, & conjuges ut legitimi reputati fuerint. In reliquis vero dispensat; sicuti in gradibus tertio & quarto publicis revalidat matrimonia ex causa occulta subreptionis, & obreptionis litterarum Apostolicarum nulliter contracta, nisi falsitas consistat in narratione falsa præcedentis copulæ. Bulla 95. tom. 1. incip. *Pastor bonus*, §. 40. Vide *Instit. Eccles.* 87. Bened. XIV. Venal. apud Barbiellini ad Minervam. 156

Si in dispensatione a Dataria obtenta quoad gradus prohibitos reticeatur copula ex causa infamiæ, tunc Sacra Pœnitentiaria dispensat in Matrimonio contrahendo, & etiam contracto; at cum agitur de primo in secundo gradu exigit compositionem 50. ducatorum auri de camera, nisi gratia prior fuerit expedita in forma pauperum. *Ibid.* 157

Si in dispensatione a Dataria petita in impedimentis graduum expressa fuerit copula tacita; tamen ma- 158

la intentione facilius obtinendi dispensationem, tunc si mala intentio sit occulta, dispensat. Sac. Pœnitentiaria cum miserabilibus personis absolute, cum reliquis taxa definita. Si vero copula habita fuerit affinitate seu consanguinitate non agnita, tunc pro dispensationibus non est necessario exprimenda. *Inst. Eccles.* 87. §. 23.

159 In impedimentis occultis affinitatis ex copula illicita absente etiam periculo scandalorum in contracto, & contrahendo matrimonio, in foro conscientiæ dispensat.

160 Dispensat etiam in impedimento criminis tam pro contracto, quam pro contrahendo, ubi nulla adest machinatio. Potest etiam dispensare quando agitur de machinatione ex parte tantum alterutrius; id tamen rarius præstat *ib.* §. 41.

161 In impedimentis dispensat etiam si fuerint multiplicia, sicut & dispensat in foro conscientiæ pro legitimatione prolis nisi illa concepta sit in adulterio. *Ib.* §. 45.

162 In dispensationibus pro impedimentis matrimonii super gradibus vetitis impetrandis si taceatur copula antecedens, sicut (si adfuerit) intentio facilius obtinendæ dispensationis, rescriptum vitiatur, ut tradunt DD. *instit. Eccles.* 87. §. 13. In contractis tamen matritrimoniis, si hoc vitium occultum perseveret, dispensat Pœnitentiaria *ib.* §. 14.

163 Clausula illa in dispensationibus Matrimonialibus *absolutio, & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragetur*, eam vim habet, ut si impedimentum ex occulto fiat publicum, potest Ordinarius conjuges separare a toro. Si tamen illi occulte sine scandalo debitum invicem reddant, non peccant, ita sentiente Navarro, *Ib.* §. 50.

164 Si Ordinarius subodorans impedimentum velit procedere in cognitionem delicti, id potest, imo debet facere, etiamsi reus protestetur de obtenta dispensatione. Si vero certioretur ea de re ab aliquo fide digno, ut a Confessario, seu Parocho, qui possunt id clam testificari Episcopo, tunc debet Episcopus acquiescere, nec debet ad delictum puniendum procedere, ut ex Clericato, *Ib.* §. 50.

165 Postrema clausula sic enunciatur *dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute &c.* rejicitur sententia opinantium hanc non esse conditionem, sed ut confessarius instruatur, & quo certior sit contractus, ac veram esse conditionem ex ablativo absoluto, quo enunciatur ut est, juristarum sensus demonstratur *Instit. Eccles.* 87. §. 68.

166 Nec admittitur sententia asserens, quando fieri non possit revelatio impedimenti, sufficere, ut pars illud sciens habeat copulam cum parte ignorante affectu maritali, cum prior consensus partis insciæ fuerit nullus, adeoque ex parte illius nullus sit, unde debet innovari. Aliorum sententia pariter rejecta est, eorum nempe, qui suadent, ut sciens impedimentum proponat alteri se adeo illam amare, ut denuo cum illa velit ligari, si alter respondeat affirmative consensus censetur innovatus. Hæc tamen opinio rejicitur eo quod consensus præstitus a pane inscia, est consensus injunctus cum errore, quare non adimpletur conditio *dicta muliere certiorata.*

167 Præfertur ceteris quarta Ratio certiorem reddendi partem ignaram, & tunc fit, cum parti ignaræ dicitur, in priori matrimonio defuisse consensum validum, adeoque suasu Confessoris se proponere, ut iterum innovetur ex parte utriusque. *Ib.* §. 78.

Sed quid si timor occurrat, ne parte ignara certio- 168
rata de nullitate consensus, futurum sit, ut illa renuat novam celebrationem, adeoque sic soluto matrimonio, nata antecedenter proles timeatur ne decla retur illegitima? Tunc utique de prole non est cur dubitetur, nam semper habetur ut legitima, cum impedimentum est occultum, & unus saltem ex conjugibus in bona fide versatur. Verum si adhuc perseveret metus scandalorum ex resolutione hujus matrimonii, suadet Pontifex ut per novas litteras exponatur S. Pœnitentiariæ casus, vel recurratur ad Episcopum, qui id suadebit, quod erit opportunum *Ibidem* §. 80.

Matrimonio celebrato non præmissis denunciatio- 169
nibus, nec obtenta ea de re ab Episcopo facultate si adsistat parochus, suspensione ad triennium plectendus est ex *c. Cum inibbitio §. final.* a qua suspensione toto eo triennio absolvi ab Episcopo nequit, ut ex Sanchez firmatur in *Tract. de Synod. Diœces. lib.* 7. *cap.* 69. §. 2.

Diebus, quibus interdicuntur matrimonia, non 170
quidem absolute illa vetantur, præcisa consuetudine, sed solemnitas tantummodo, & pompa nuptiarum, ut ex *cap. Capellanus, de fer.* monent Theologi, & notatur *Instit. Eccles.* 70. §. 5.

Nomine vero solemnitatis nuptiarum censentur, & 171
quidem potissimum, benedictiones in Missali Romano expressæ. Vetantur vero illæ sub peccato gravi, ut ex Sanchez aliisque notatur *Instit. Eccles.* 80. §. 7. Quare cum temporibus feriatis permittit Episcopus nuptias celebrari, nunquam licet benedictiones illas conferre. *Ib.* §. 2.

Immo & tota Missa pro Sponso & Sponsa omitten- 172
da est, cum benedictiones illæ pars ejusdem habeantur. Tunc igitur celebranda est Missa de Tempore. *Ib.* §. 11.

Ideo vero requiritur facultas Episcopi ad celebran- 173
dum matrimonia diebus feriatis (quamquam illa sint de se licita) quia in Synodis ex consuetudine introducta vetita illa habentur, quare requiritur, ut Episcopi facultas intercedat. *Ib.* §. 4.

Semel tamen inita matrimonia, diebus feriatis, 174
consummari possunt, ut ex sensu DD. Theologorum statuitur, *ibid.* §. 17. & 18. Quare licita est traductio Sponsæ ad domum viri, ut ex Sac. Congregat. firmatur, *ibid.* §. 21.

Additiones ex aliena manu.

Duo hic præcipue explananda sunt. Prius agen- 175
dum de illis, qui concedere possunt licentiam assistendi loco Parochorum matrimoniis. Differendum posterius de conditionibus, quæ matrimoniis apponi solent.

Possunt licentiam assistendi matrimoniis loco Pa- 176
rochorum concedere non solum ipsi Parochi, sed & quicunque veniunt nomine *Ordinarii*, puta *Episcopi*, *Abbates nullius &c.* Quinimo id ipsum permis- 177
sum *Vicariis Generalibus*, tum *Capitularibus* &c. Perez *de Matrim. disp.* 41. *sect.* 1. *num.* 1. & *plur. seq.* 178

modo tamen is, cui conceditur hæc licentia, sit Sacerdos.

179 De Vicecuratis quæritur an & ii possint hanc licentiam assistendi matrimoniis concedere? Et posse non solum absentibus, sed etiam præsentibus Parochis, propterea quod sunt ipsi ad universitatem causarum destinati, tradit inter alios mox laudatus Auctor *d. tract. disp. 40. sect. 6. n. 5.* Confer etiam Hurtad. *de ma-*
180 *trim. disp. 5. diffic. 10. n. 34. & seq.* ubi hanc etiam affert rationem, quod dare licentiam assistendi matrimoniis non sit subdelegare jurisdictionem.

181 Necesse vero haud est, ut hæc licentia sit specialis, sed concessa intelligitur, si alicui Sacerdoti facta sit potestas exercendi in Parochia quæcumque ad animarum curam spectant; Perez *de matrim. disp. 4. sect.*
182 *1. n. 8.* ubi quid si data alicui sit facultas administran-
183 di omnia sacramenta in Parochia; Hurtad. *de matrim. disp. 5. difficult. 11. n. 36. & seq.* Utrum hæc licentia debeat esse expressa, an sufficiat tacita, vel præsumpta, & quando, vide apud *eosdem ubi supra.*

184 Recte autem *Auctor n. 11.* tradit, matrimonium contractum coram Sacerdote, qui habet licentiam assistendi ipsi matrimonio, sed eam ignorabat, invalidum esse. Quinimo id procedit etiamsi licentia non ab alio, sed ab ipso Sacerdote petita sit. Antequam enim ipse sciat concessam eam sibi esse, invalide Matrimonio assistit, ut præter allegatos tradunt Pontius *de matrim. lib. 5. cap. 29. n. 8.* Coninch *disp. 17. dub. 3. num. 32.*

185 An matrimonium valide contrahatur coram Sacerdote, cui licentia assistendi ipsi matrimonio aut vi, metuque, aut dolo malo concessa est, ut si ementito nomine magnatis petita sit? Valide matrimonium contrahi, si licentia, vi, metuque sit concessa, communiter tenent Sanchez *de matrimon. lib. 6. disp. 39. numer. 13.* aliique relati a Perez *eodem tract. dis-*
186 *putat. 41. sect. 6. numer. 2.* Cæterum distinguendum videtur licentiam vi concessam inter, & licentiam metu concessam. Si licentia vi sit concessa, nulla concurrit concedentis voluntas: *Vis namque absoluta uti in plane invitum exercetur, ita quoque omnem illius, qui eam patitur, excludit consensum* ut totidem verbis ex text. *in c. Sacris, de iis quæ vi metusve causa*, ait Voet *in comment. ad Pandect. lib. 4. tit.*
187 *2. n. 1.* Quocirca non est, quod valide contrahi dici queat matrimonium coram Sacerdote hoc, cui licentia
188 vi est concessa. Sin autem licentia sit metu concessa, non deest voluntas concedentis, & propterea sustineri potest, valide contrahi matrimonium coram Sacerdote, cui licentia metu concessa est. De matrimonio vero contracto coram Sacerdote, cui dolo malo licentia ipsi matrimonio assistendi sit concessa, vide Perez *de matrim. disp. 41. sect. 9. per tot.*

189 Sacerdos, cui concessa est licentia assistendi matrimonio, non secus ac Parochus, valide potest assistere non solum in Parochia, sed & extra diœcesim; Pontius *de matrim. lib. 5. cap. 29. n. 9. & 10.* Perez *eod. tract. disp. 4. sect. 3. per tot.*

190 Quod attinet ad conditiones, quæ matrimoniis apponi solent, eæ non aliter appositæ censentur, quam si coram Parocho & Testibus exprimantur. Quocirca etiamsi constet, quod antea contrahentes manifestaverint velle contrahere sub hac vel illa conditione, ipsam vero non expressissent coram Parocho & Testibus, matrimonium pro puro haberi debet: Rot. inter impressas apud *Ursajam tom. 2. de Miscellan. decis. 37. n. 10. & in Posnanien. seu Varsavien. Matrimonii 26. Jun. 1747. §. 6. cor. Eminentissimo Bussio.*

Apponi vero matrimonio haud potest conditio 191
contra substantiam ipsius, & apposita vitiat ipsum matrimonium; *d. Avezan. de matrim. cap. 3. per tot.*

Quid juris erit, si conditio impossibilis, vel turpis 192
fuerit adjecta? Eam vitiari, & non vitiare matrimonium, modo contra substantiam matrimonii non sit, definivit *Gregorius IX. in c. final. de condit. apposit. D. Avezan. loco mox citato*; Perez *de matrim. disp. 16. sect. 3. per tot.* Vide & eum sequente sectione, hoc ipsum argumentum exornantem.

De conditione: *si te Virginem reperero*: quid di- 193
cendum? Ita Rota de ea sensit in *d. Posnanien. seu Varsavien. Matrimonii 26. Jun. 1647. §. 8. & sequent. cor. Eminentissimo Bussio*: *Plane*, inquit, *in subjecta materia communis æque, ac recepta apud Doctores invaluit distinctio, quod conditio istbæc in ipso actu celebrati Matrimonii adjecta: Si te Virginem invenero: tum demum sustineatur, ubi, & quatenus de illius implemento cautum fuerit modo prorsus licito, ut nempe honesta fiat virginitatis exploratio per inspectionem Matronarum, vel accurata præmittatur inquisitio vitæ, ac morum puellæ; Eoque casu adeo teret ejusdem conditionis adjectio, ut si hæc deficere comperiatur, matrimonium utcumque in faciem Ecclesiæ celebratum, ob cessantem mutuum utriusque contrahentis consensum, dissolvi possit &c. Secus tamen est, vel quoties eadem conditio adjiciatur circa explorationem Virginitatis faciendam per copulam, & inspectionem ab ipso Conjuge peragendam, aliosque modos illicitos, & inhonestos, vel quoties nullo designato modo adjectæ conditionis purisi cationem assequendi, nec non una cum licita Puellæ inspectione, severa morum inquisitione prætermissa, vir pluries cum uxore concubuit, & Matrimonium consummavit; In his enim terminis nemo dubitat, quin hujus generis conditio veluti turpis, & illicita pro non adjecta reputetur, vetitumque sit viro assertum proponere defectum virginitatis; adeo ut posthabito dictæ conditionis impedimento, conjugisque conquestionibus, partes Judicis esse debeant in Matrimonii dissolutione firmiter deneganda.*

Additio.

„ In Bulgariæ Provincia mos est, ut Patresfamilias 194
„ aliquando sibi in filios adoptent, absque tamen
„ ulla juris solemnitate, aliquos pueros, vel puel-
„ las. Hujusmodi adoptati communiter inter Catho-
„ licos ibi commorantes, veluti filii legitimi repu-
„ tantur, adeout in hæreditate etiam succedant. Re-
„ verendissimus D. Joseph Roveranus Missionarius
„ Congregationis S. Joannis Baptistæ, tunc Vicarius
„ Apostolicus Sophiensis, nunc Archiepiscopus Mar-
„ cianopolitanus, & Vicarius Patriarchalis Constan-
„ tinopolitanus Sacram Congregationem de Propa-
„ ganda Fide humiliter supplicavit, ut declarare di-
„ gnaretur, an talis adoptio impedimentum pareret
„ cognationis Legalis. Eadem Sacr. Congregatio
„ instantiam remisit ad Sacr. Congregationem Sancti
„ Officii. Deinde in Congregat. Generali habita co-
„ ram S. D. N. Nostro feria V. die 16. Aprilis 1761.

„ San-

„ Sanctissimus auditis votis &c. reque mature perpen-
„ sa, declaravit præfato in casu nullum extare impedi-
„ mentum, mandavitque Instructionem efformari
„ transmittendam laudato Vicario Apostolico.

(*) MANDATUM.

Noviss. Additum.

1 Mandatum est *contractus bonæ Fidei consensu constans, quo negotium honestum alteri id suscipienti gratis gerendum committitur* Zoes. *in Pand. h. t. n.* 1. Huber *eod. tit. num.* 1. Voet *l. eod. n.* 2. *&c.*

2 Contractus iste mercedem respicit ut is, qui ab ab amicitia originem trahit *L.* 1. *§. ult. ff. h. t.*, cujus officia gratis sunt præstanda *L. obligatio* 1. *in fin. h. t.* Et quamquam merces interveniens faciat in aliam speciem contractum hunc transire *§. in Summo fin. Inst. eod.*, hoc tamen non efficit *honorarium*, seu *salarium* quod a mercede diversum est, etiamsi aliquando in jure nostro illud improprie *merces*, *& quasi merces*, *& merces officii* nuncupetur *L. Hoc jure* 19. *§.* 1. *L. Aquilius Regulus* 27. *ff. de donat.* L. 1. *§. Divus* 13. *ff. de extraord. cognit.*, magis autem proprie nuncupatur remuneratio *L.* 6. *pr. L.* 7. *L. Idemque &* 10. *§. ult. L. Si vero non* 12. *pr. ff. h. t.* at de hoc plura vide apud Voet *in* Pandect. *h. t. num.* 2.

3 Mandatum multiplex dividitur, aliud *est expressum* aliud *tacitum*: Illud verbis, litteris, nuntio exprimitur; Hoc exactibus colligitur & quidem claris, et perspicuis, sic qui præsens patitur alium pro se Fide jubere, mandare intelligitur *L. Semper* 60. *inf. de Reg. Jur.*, *L. Si remunerandi* 6. *§. Si passus* 2. *L. Qui patitur* 18. *L. Qui Fide* 53. *h. t.* hoc autem ex ea vulgatissima regula receptum habetur, quia tacens consentire videtur *C. Qui tacet* 43. *De R. Jur. in* 6., Secus autem, ubi claræ, & perspicuæ non sint circumstantiæ, pro consentiente haberi non potest *L.* 8. *§.* 1. *de procurat.* Huber. *prælect. Jur. Rom. tit.* 27. *num.* 2. & in dubio mandatum intercessisse non præsumitur, sed tamquam quid facti ab eo probandum, qui se mandato ait instructum *arg. L.* 1. *Cod. de mandat. Principum Cap. Cum in jure* 31. *extra de officii & potest. Jud. deleg.* Mantic. *de tacit. & ambig. lib.* 7. *tit.* 4. *& seqq.* Mascard. *de probat. conclus.* 1008. *& seqq. ad conclus.* 1017.

4 Uti interponitur, sic recte suscipitur mandatum *vel expresse*, vel *tacite*. Monendum tamen, quod non ex solo silentio arguitur mandati acceptatio *L. Filius familias* 8. *§. invitus* 1. *ff. de procurat. arg. L. Qui tacet* 142. *ff. de Reg. Jur.* Sed res ipsa, & factum concurrat necesse est, veluti adimplendo ea, quæ mandata fuerunt, ut animus mandatarii quoad illius acceptationem recte declaretur Voet. *ad Pand. lib.* 17. *tit.* 1. *§.* 3. Mandatum præterea tacite acceptasse videtur et is, cui per litteras aliquid fuerit commissum, nec is quantocius rescribendo mandato renunciet, præcipue vero si alias talia mandata sic acceptaverit, et exequutioni demandaverit *arg. si Filius Familias* 16. *ff. ad SC. Maced.* Castalius *ad L.* 27. *ff. h. t.* Hugo Grotius *inter respons. Jurisc. Holl. part.* 3. *vol.* 2. *cons.* 180. *num.* 1. Ant. Matthæus *de obligat. disput.* 24. *th.* 2. Wissembach. *ad Pand. h. t. n.* 2.

Mandatum rursus dividitur in *Judiciale*, sive *ad Lites*, & in *extrajudiciale*, sive *ad negotia* de quo hic. Zoes. *h. t. num.* 2. Utrumque vel est *in rem suam*, vel *in rem alienam* distinguente Huber. *prælect. Jur. Rom. tit.* 27. *Lib.* 3. *num.* 2. quem vide. 5

Altera mandati divisio est, quod sit *universale*, vel *generale*, quo universitas negotiorum mandatur, *L.* 58. *et seqq. de procur.*, alterum speciale quod de certis rebus est datum. *Vide* Zoes, *h. t. num.* 2. *et Huber. prælect. Jur. Rom. lib.* 3. *tit.* 27. *Sub num.* 1. Mandatum generale a nonnullis dividitur in mandatum generale *simplex*, & cum *libera*, perinde ac si minus habeat facultatis qui habet mandatum generale simplex, quam qui illud habet cum libera. Hæc sane divisio a cultioribus in jure peritis merito reprobatur eo potissimum, quod tantum tribuunt mandatario generali simplici, quantum mandatario generali, *cum libera* Vinn. *Inst. Comm. de rerum divis. Lib.* 2. *tit.* 1. *§.* 42. *Nihil autem* Cujac. *Tom.* 5. *pag.* 1151. Samuel Coccejus *lib.* 3. *tit.* 3. *Tom.* 1. *de procurat. quæst.* 1. Dum enim generaliter, & absque ulla restrictione universorum bonorum tradita est administratio, cum libera semper tradita intelligitur, secus non esset universorum bonorum. *L.* 17. *in fin. L.* 1. *§.* 1. *ff. de offic. Proc.* Cæs. Donell. *Comment. Jur. civil. Tom.* 5. *pag.* 235. *num.* 32. *& in not.* Hillig. 31. *Tom.* 1. *pag.* 735. *§.* 11. *& seq.* Accedit etiam, certam, & indubitatam rei gerendæ potestatem eum accipere, cui specialiter quid mandatum est, & mandatum non egreditur, et tamen ubique comparantur Procurator, cui specialiter quid mandatum est, & procurator universorum bonorum, seu rerum omnium *L. Jusjurandum quod §. ult. ff. de jurejur. L. solutum §. ult. L. vel universorum & seq. ff. de pignorat. act. L. Nam & nocere ff. de pact.* Mozz. *de contract. tract. de mandat. & de divis. num.* 3. *Vide* Vinn. *Jur. quest. Lib.* 1. *cap.* 9. *per tot.* 6

Ulterius ipsa nec fert ratio, ut perpetuam in Procuratoribus potestatis differentiam ex clausula *cum libera* colligamus. Revera Procurator simplex omnium bonorum habet jus novandi *L.* 20. *§.* 1. *de novat.* transigendi *L.* 12. *de pact.* jusjurandum deferendi *L.* 17. *§. ult. ff. de jurejur.*, adeoque & alienandi. Quod si de Procuratore *cum libera* agamus, hic exigendi jus habet *L.* 58. *de Procurat.* Posita itaque inter utrumque Procuratorem differentia quod concessum est Procuratori cum libera, denegatum censebitur Procuratori omnium bonorum simplici. Quid! Estne majus exigere debitum, quam transigere? Cum autem Procurator simplex generalis transigendi jus habet, poterit multo magis exigere, & sic non differet ab eo, qui mandatum habet cum libera. Dein plus est solvere, quam exigere, solvere autem potest simplex procurator *L.* 87. *ff. de solut.* Ergo quod minus est, poterit & exigere, uti directe immo probatur ex *L.* 34. *§.* 3. *de solut.* Ulterius etiam si solvere potest Procurator generalis simplex, si solvere est alienare, quid ni & alienare? 7

Cæterum hoc ipsum comprobatur ex *L. Procurator totorum*, *& ex altera L. Qua ratione §. NIHIL autem*. Intellectus enim primæ legis apertus est, nimirum, quod Procurator generalis simplex facultatem habet alienandi, dummodo domini sui rem utilem gerat *ex* Mozz. *de contract. de mand. num.* 57. A qua legis dispositione altera non differt, in qua de Procuratore generali cum libera habetur mentio. Ubi enim 8

in

in dicta lege dicitur. *Siquid procurator universorum negotiorum vendiderit, et tradiderit EX HIS NEGOTIIS dominium transferri*, intelligendum est, dummodo talis traditio, vel venditio *sit ex negotiis*, *idest ex ratione negotiorum*, seu melius bonorum administratione maxime expediat, vel quia res esset peritura, vel ob deteriorationem. Utramque legem explicat sic Donell. *comment. Jur. civ. Tom.* 1. *Lib.* 4. *cap.* 15. *n.* 11. *&* 12.

9 Obstare videntur hactenus dictis *L. Filius familias* 7. *ff. de donat. L.* 60. *ff. de procurat.*, *& altera L.* 60. *ff. Mandati*, Conciliantur tamen egregie apud Samuel Coccej. *Lib.* 3. *tit.* 3. *quest.* 1. *obj.* 2. *& seqq. de Procur. & apud* Mozz. *de contract. Sub tract. de mandat. num.* 54.

10 Est & altera mandati divisio a fine desumpta, pro quo mandatur. Mandatum enim contrahitur aut *Solius mandantis* gratia *§.* 1. *Inst. h. t. L. Quintus Mutius* 48. *§.* 1. *ff. h. t.* vel *mandantis, & mandatarii*, *vel mandantis & aliena*, *vel aliena tantum*. Quae partitio extat & apud Cajum *L.* 2. *pr. ff. h. t.* & *infr. h. t. pr. & §.* 2. 3. 4. 5. vel denique mandantis, mandatarii, & aliena, cujus exemplum vide *in L. si procuratorem* 8. *§. si tutores* 5. *ff. h. t.* At si mandatarii tantum gratia mandatum interponatur, forma tantum externa mandatum intelligetur, sed erit consilium potius, neque vim obligandi habebit. Sibi enim quis imputet nisi prius exploraverit, an expediat consilium sequi nec ne *L. Mandatum* 2. *§. ult. ff. h. t. §. Tua tantum* 6. *Inst. h. t.* Casus tamen excipiendus, quo consilium fraudulentum datum fuerit, tunc enim actio de dolo est *L. Consilii* 47. *ff. de Reg. Jur. L. Idemque* 10. *§. siquis ea* 7. *in fine ff. h. t. &* Zoes. *in Pand. h. t. n.* 4. Fraus vero consilium dantis non aestimanda est ex eventu, sed ex intentione consilium dantis *vide* Zoes. *loc. cit.*

11 Tenebitur etiam ex consilio quamquam non fraudolento mandans, qui consuluit, ut certae personae alias non crediturus pecuniam crederet *§.* Qua tantum 6. *Inst. h. t.* Quod etiam placuit Ulpiano *in Leg. si remunerandi* 6. *§. plane* 5. *ff. h. t.* & hoc ex ea ratione, quia commendatio certae personae facit consilium transire in mandatum *d. L.* 6. *§. si tibi* 4. *h. t.* Quarum mandati specierum exempla vide apud Huber. *praelect. jur. Rom. lib.* 3. *tit.* 27. *sub num.* 4. *per tot. & fuse apud* Voet. *in Pand. ff. h. t. sub num.* 4. *per tot.*

12 Verum cum mandatum sit contractus, hinc est, quod mandare possit, qui potest contrahere. Zoes. *in Pand. h. t. num.* 5. Voet. *l. cit. num.* 5. Mandare itaque nequit pupillus, furiosus, prodigus, nec mulier in causa aliena, quia propter hoc intercedere videtur *L. si mulier fin. §. mulier* 4. *Lup. ad S. C. Vellei*. His adde minores quoad actus judiciales, cum personam legitimam standi in judicio non habeant, & servos *L. servum* 33. *sup. h. t.*

13 Illud etiam fortasse quaeri potest, an recte mandet mandatarius. Affirmative respondet Jurisconsultus *in L.* 8. *§. Siquis* 3. *h. t.* quae regula indistincte obtinet quoad negotia, nisi sit electa industria personae *C. Is cui* 12. *De offic. potest. jud. deleg. in* 6. Zoes. *in Pand. h. t. n.* 6. vide etiam Voet. *ad Pand. l. cit. n.* 5. Quod si quis datus fuerit Procurator ad lites, tunc recte non substituet nisi quis vel datus fuerit Procurator in rem suam, vel litem fuerit contestatus, cum fiat ex tunc dominus litis Zoes. *l. cit. num.* 6. *et* Voet. *d. l. sub n.* 5.

Mandati objectum sunt res licitae, & honestae. Cum 14
enim contra bonos mores nulla subsistat obligatio, ita neque mandatum potest subsistere *L.* 6. *§.* 3. *h. t. L. nec permittendum* 57. *pro soc. L. Generaliter* 26. *cum seq. L. si flagitii* 123. *de verb. obl.* Huber. *praelect. Jur. Rom. l. cit. num.* 5. *Vinn. inst. h. t. §.* 7. *num.* 1. Quin immo tum mandator rei turpis, tum executor tenetur ad poenam tam damnum passo, quam Reipublicae *§.* 7. *h. t.* & uterque severe puniendus *L.* 15. *§.* 1. *ad L.* Cornel. *de Sicar. L.* 7. *§. ult. de Jurisd. & L.* 1. *§.* 1. *de eo per quem fact. &* Huber. *loc. cit. n.* 5. *& L.* 5. *Cod. de accus.* Heinecc. *ad Pand. h. t. §.* 235. Nulla igitur actio nascitur inter mandatorem rei turpis, & mandatarium, quapropter nec mandans de implemento mandati semel suscepti, vel ad id, quod interest, nec mandatarius ad seipsius indemnitatem recte contendit *§. Illud quoque* 7. *inst. h. t. L. si remunerandi* 6. *§. rei turpis* 3. *L. si mandavero* 22. *§. qui eadem* 6. *ff. h. t.* Sive etiam in exequendo mandato impensas fecerit Voet. *ad Pand. l. cit. num.* 6.

Celebrem olim fuisse quaestionem testatur Gellius 15
lib. 1. *cap.* 13. an mandatum in forma specifica per equipollens perfici possit. Hujus quaestionis resolutio ex una pendet interpretatione consilii, & voluntate mandantis. Si igitur ex substantia mandati aperte colligatur aliquid specifice commissum fuisse, quia mandans alias utilius rem geri non posse arbitrabatur, mandatum per aequipollens impleri posse arbitror, si aeque mandantis desiderio satisfactum appareat *L.* 5. *§. ult. L.* 46. *L. ult. ff. Mandat.* Lampred. *jus publ. cap.* 11. *§.* 10. *in fin.* Vinn. *Inst. h. t. §.* 8. *num.* 1. *in fin.* Grotii. *manuduc. ad Jurisp. Hol. lib.* 3. *c.* 12. *num.* 12.

Hactenus de mandato ab homine. Sunt etiam, qui 16
habent mandatum a lege; Mozz. *de contract. tract. de mand. num.* 63. Tales sunt Tutores, qui pupillorum rei administrandae praesunt; Hi tamen ex lege mandatarii rem pupillarem nequeunt alienare, nisi causam Judex cognoscat, & secum interponat Decretum *Text. in L.* 1. *ff. de reb. eor. qui sub tut. vel cur. sunt. L. Lex quae Cod. de administrat. Tut.* Cujacc. *tit. de praed. & al. reb. min. L. Et si fine* 4. *Cod. Quando decret. opus non est & late* Pugas *de reb. eor. qui sub tut. n.* 22. *& seqq. n.* 38. *&* 40. *L. Sed si pecunia* 3. *§. Si jus ff. de reb. eor. L. Etiam* 13. *Cod. de praed. & al. reb. min.* Vide etiam Mantic. *de tacit. & ambig. Lib.* 7. *tit.* 2. *n.* 13.

Mandatum suscipere potest quilibet, qui se obligat 17
contrahendo. Sic recte mandatum suscipit filius familias *L. Quod pen. ff. h. t.* cum obligare se possint. Nec minus recte mandatur mulieri, modo virile negotium sub mandato non comprehendatur *L. Ait Praetor.* 1. *in pr. ff. de negot. gest.* Quod si de stando pro alio in judicio res sit, neque minor a mandati susceptione excluditur uti colligitur *ex §. eadem lege* 4. *Inst. Quib. ex caus. manumitt. non lic.* Ut enim animadvertit Cujac. 22. *Obs. cap.* 16. Sibi mandans imputet, si a minore minus recte demandata causa fuerit defensa. Casus tamen excipiendi, in quibus minor restitui possit, vel quando sponte defensionem alicujus idem suscipit, de quibus loquitur *L. minor* 51. *ff. de procurat.* Zoes. *in Pand. h. t. §.* 8. De jure autem Canonico de stando in judicio mandatum suscipere nequit Minor. *C. qui generaliter* 5. *de procurat. in* 6.

Susceptum autem cum semel fuerit mandatum exe- 18
quutioni demandari debet *ex L.* 22. *§. ult. ff. h. t.* He-

Heinecc. *ad Pand. h. t. §.* 233. Mandatarii officium in eo exequendo tale esse debet, ut mandati fines religiose custodiat, quos si prætergrediatur neque obligabit mandantem, eumque indemnem præstabit juxta excessus mensuram *ex §.* 8. *Inst. h. t. L.* 4. & 33. *ff. eod. L.* 1. *§.* 4. *ff. de verb. oblig.* Huber *prælect. jur. Rom. Lib.* 3. *tit.* 27. *num.* 6. *h. t.* Heinecc. *ad Pand. h. t. §.* 233. Idque est, quod generaliter definit Paulus, diligenter mandati fines esse custodiendos, eum enim, qui excessit, aliud quid fecisse videri *L. si mandavero* 22. *in pr. ff. h. t. Vide* Vinn. *inst. h. t. §.* 8. *n.* 1.

19 Quæstionis autem est an de eo, quod mandati limites excedit, saltem utilis negotiorum gestorum actio detur. Visum id olim fuit Martino, & Joan. Fabr. ex recentioribus Baroni. Meys. & Bronch. 1. *Miscell.* 66. *arg. L.* 2. *L. quæ utiliter* 45. *de negot. gest.* Rectius vero negant *Accursius* Vinn. *Inst. h. t. §.* 8. *num.* 5. Voet. *ad Pand. h. t. num.* 11. quoniam actio negotiorum gestorum ei non competat, qui gessit invito domino *§. Is qui* exequitur 8. *Inst. h. t. L. præterea* 3. *§. ult. L.* 4. *L.* 5. *L. rogatus* 33. *ff. h. t.* & Voet. *l. c.* & Vinn. *l. cit.*

20 Duplex ex hoc contractu oritur actio. *Directa*, & *contraria*. Prima datur mandanti, ejusque hæredibus, cujus, & quatenus interest mandatum impleri *L. si procuratorem* 8. *§. mandati* 6. *ff. h. t.* contra mandatarium ejusque hæredes. Petitur hac actione, ut mandatarius administrati negotii rationem reddat uti fuse ac respective declarat Voet. *in Pand. h. t. num.* 9. speciale autem hoc habet actio, quod eo etiam tendit, ut mandatarius usuras præstet, quoties vel moram fecit in restituendis nummis residuis, vel in usum proprium converterit, vel otiosos retinuerit, vel fænori collocaverit nomine ipsius domini *L. Idemque* 10. *§. si procurator* 3. *L. si vero* 12. *§. dedi tibi* 10. *junct. L. ex mandato* 20. *ff. h. t. L. qui Semisses* 13. *§.* 1. *ff. de usuris*. Hac præterea actione utitur mandans contra mandatarium, si hic dolo, vel culpa mandatarii nocuit *L.* 8. *§. ult. h. t.*

21 Contraria vero actio datur mandatario ut durante administratione necessaria suppeditet *L.* 12. *§. ult. h. t.* finitoque negotio restituat impendia in mandato facta *L.* 10. *§.* 9. & *L.* 27. *§.* 4. *h. t.*, ac demum procuratorem quoad totum negotium indemnem mandans præstabit *L.* 12. *§.* 9. *L.* 20. 26. *§.* 6. & 7. *L.* 27. *§.* 4. & *arg. L.* 10. *§.* 10. *ff. Mandati L.* 61. *§.* 5. *ff. de furtis*. qui enim aliquid singulare mandat, & mandasse intelligitur actus omnes, sine quibus primum illud obtineri nequit, nec mandatarium quidquam aliud promisisse gratis censetur, quam operam suam. Ex his colligere facile est, quod & casum, & infortunium præstabit mandans, si casui, vel infortunio causam dederit mandati executio. Et de eo casu intelligenda est *L.* 26. *§.* 6. *ff. eod. tit. arg. L.* 61. *§.* 5. *ff. de furtis* Ant. Faber. *Cod. lib.* 4. *tit.* 26. *defin.* 29. *et in rational. ad d. L.* 26. *§.* 6. Groeneavegen. *ad d. L.* Paulus Voet. *ad §.* 8. *inst. h. t. num.* 6. *Responsa Jurisc.* Holland. *part.* 4. *cons.* 385. *in med.*

22 Siquid autem mandatarius contrario judicio a mandante repetendi jus habeat, compensare illud poterit, dummodo aliquid de mandantis pecunia retineat *arg. L. In rebus* 18. *§. ult. ff. Commodati L.* 1. *§. præterea* 4. *ff. de contrar. tut. & util. act.* Papon. *libr.* 6. *tit.* 12. *in append. art.* 3.

Cæterum mandatarius tenetur de levissima culpa in exequendo mandato *L.* 13. *L.* 21. *C. h. t.* & *L.* 1. *§. ult. ff. eod.* etiamsi hic solius mandantis versetur utilitas contra regulam *L.* 5. *§.* 2. *ff. Commodati*. Hujus autem sanctionis rationem commodat locus Ciceronis pro Roscio; Inquit enim. *Mandati judicium constitutum est non minus turpe, quam furti, credo propterea, quod quibus in rebus ipsi interesse non possumus, in his operæ nostræ vicaria fides amicorum supponatur, quam qui lædit, oppugnat omnium comune præsidium, & quantum in ipso est, disturbat vitæ societatem. Non enim possumus omnia per nos agere, alius in alia est re magis utilis; Idcirco amicitiæ comparantur, ut comune commodum mutuis officiis gubernetur*. Et mox. *Ergo idcirco turpis hæc culpa est, quoad duas res Sanctissimas violat, amicitiam, & fidem: nam neque mandat quisquam fere nisi amico, neque credit, nisi ei, quem fidelem credit.* 23

His tamen non obstantibus sunt qui præter dolum, & culpam nil a mandatario præstandum esse ajunt exemplo depositarii; Uterque enim est beneficii debitor; Unde quod deponenti imputatur, quod negligenti amico rem custodiendam tradidit *L.* 1. *§. is quoque* 5. *ff. de obl. & act.* idem mandanti sit imputandum, quod negligenti amico rem gerendam commiserit; adeoque uti depositarius sic mandatarius de sola lata culpa tenebitur. His tamen obstant quædam leges, quibus traditum est, mandatarium, non tantum de dolo, sed culpæ etiam nomine teneri *L.* 8. *§. ult. ff. Mand. L.* 11. *Cod. eod. L.* 23. *ff. de R. Jur.* & *apud* Licin. *Rufinium in coll. Leg. Mosaic. & Roman. tit. de deposit.* hæc verba Modestini refert. *In Mandati judicio dolus, & culpa præstatur*. Culpæ autem nomine absolute positæ significatur culpa levis, Zoes. *in Pand. h. t. num.* 16. Verum quod omnem sustulit difficultatem, ac controversiam, habetur diserte scriptum in *L. A Procuratore* 13. *Cod. Mand.*, quæ habet, *dolum, & omnem culpam præstandam esse, solum casum fortuitum non præstandum.* Vid. quæ ad hæc habet Zoes. *loc. cit.* Quod vero diximus mandatarium, & depositarium inter se non differre, bene etiam se habet, si agatur de eo depositario, qui deposito ultro se obtulit, quem placet culpam omnem præstare, & summam rei custodiendæ adhibere diligentiam *L.* 1. *§. Culpæ* 35. *ff. Depositi* Vinn. *jur. quæst. lib.* 1. *cap.* 52. *pag.* 85. 24

Hactenus de mandato quatenus consistat. Mandatum quatuor modis resolvitur; quorum duo ex persona mandantis nempe *mors*, & *revocatio*. Altera duo ex persona mandatarii nempe *mors*, & *renunciatio* proficiscuntur. Morte mandantis mandatum deficit *L. inter* 26. *ff. Mandat. L.* 15. *Cod. eod. ad §.* 10. *Inst. tit. eod.*, & *in* Clement. *ult. de Procurat.* Mandati siquidem ea est natura, ut neque mandantis, neque mandatarii personas egrediatur. Non mandantis, quippe quem sibi soli officiosam hanc operam ab amico præstari, & cui soli mandatarium gratificari voluisse cenfendum est; Non mandatarii, quia in mandato industria, ac fides certæ unius personæ ex millenis eligitur in *Cap. ult. Cod. de offic. deleg. L. mandatum* 57. *h. t.* Vinn. *h. t. §.* 10. Donell. *Comment. Cod. tit.* 35. *lib.* 4. *C. mandat. Tom.* 8. *n.* 9. Voet. *h. t. num.* 16. At præcitata regula fallit, quoties tale sit mandatum, ut nonnisi post mortem man- 25

dan-

dantis impleri possit veluti monumentum sibi fieri *L. si vero* 12. *§. ult. ff. h. t. hæredi dari: hæredi fundum emi* in quantum nulla viventis hæreditas, hæres nullus est *L. Idem est* 13. *ff. h. t. junct. L.* 1. *ff. de hæred. vel act. vend. Confer* Bachov. *ad Treutler. vol. disput.* 27. *th.* 6. *litt. c.* Idem dicas si mandatum institori datum sit, quod durat, donec per hæredes Præponentis revocetur *L. Si quis mancip.* 17. *§.* 9. *ff. de inst. act. & tit. de inst. act. num.* 3. *De cætero autem vide* Voet. *h. t. sub num.* 15. Consule etiam Donell. *Comm. jur. civ. Lib.* 16. *cap.* 23. *Tom.* 4. *num.* 6.

26 Quibus exceptis casibus mandatum semper morte mandantis extinguitur. Nec ex eo, quod Procurator mandatoris obitum ignoraverit, idcirco & post mortem mandatum consistet. Ubi enim ex regula de qua supra, mandatum morte mandantis extinguitur, mandatarius perinde habetur, ac si nullo umquam fuisset instructus mandato, hinc est, quod post obitum mandatoris mandatum semper revocatum censetur vel Procurator mandatoris obitum sciverit, vel ignoraverit Gabriel. *commun. conclus. lib.* 2. *tit. de Procurat. conclus.* 2. *num.* 1. *& seq.*, Trentacinq. *var. resolut. lib.* 2. *tit. de Procurat. resol.* 10. *num.* 18. Pax Jordan. *elucubr. dives. vol.* 3. *lib.* 14. *tit.* 2. *num.* 235. Mozz. *de contract. tit. de mandat. cap. quib. mod. anull. solv. finiat mandat. num.* 20. Macch. *de mandat. tit.* 8. *num.* 3., Alderis *de Symbol. contract. tit.* 3. *cap.* 5. *num.* 65., *& Rot. in Camerinen. Canonicatus* 1. *Martii* 1779. *§.* 5. *cor.* Riminaldo. Cum hac tamen propositione concilianda nunc superest dispositio *Text. in L.* 26. *in princ. ff. Mandati & §* 10. *Inst. tit. eod.*, quibus habetur, ut si mandatarius mandantis mortem ignoraverit, ac bona fide negotium ad finem perduxerit ratum manet, nec subjacet rescissioni *Vide* Voet. *h. t. num.* 15. *in med.* Rectius fortasse eadem *Rota in Camerinen. Canonicatus* 1. *Martii* 1779. *§.* 6. *cor.* Riminaldo distinguit *mandati solutionem*, *& mandati actionem*; Hanc mandatario competere, qui mortem mandantis ignorans mandatum ad exitum perduxit, admittit, de quibus casibus loquatur objectat juris leges, non tamen admittit, ut mortuo mandante mandatum non dissolvatur. Aperta est juris censura *in L.* 58. *ff. Mandati*, & certatim docent Perez. *in comment. ad Cod. lib.* 4. *tit.* 36. *num.* 27. Botcholten. *in Commen. ad instit. lib.* 3. *tit.* 27. *§.* 10. Masoret. *eod. loc. pag.* 321. *edit. Tholosan. ann.* 1699. *pluribusque omissis late* Faber. *in ration. ad Pandect. d. L.* 26. *verb. Si tamen ff. h. t.*

27 Neque præmissis adversatur illud, quod rite gestum se habeat quidquid post expressam mandati revocationem a mandatario fuit commissum. Maxime enim distinguenda est a tacita mandati revocatione, quæ fit morte, expressa mandati revocatio. Cum enim expresse mandatum per mandantem revocatur, indeque sententiam mutet mandans, apud eum tamen jus, & dominium semper manet, ex quo Procurator quamquam revocationis ignarus potest mandatum implere. Secus autem ubi morte mandantis tacite mandatum revocatur, siquidem jus, & dominium ad cæteros pertransiit, sine quorum repetito mandato quidquid a mandatario geritur, pro infecto habetur ut distinguunt Golin. *de Procurat. part.* 3. *cap.* 4. *num* 8.. Alderis *de Symbol. contract. tit.* 3. *cap.* 5. *num.* 66. Attamen fieri aliquando etiam potest, ut & post obitum mandantis mandatum recte consistat, cum nempe de alicujus contractus agitur executione. Exemplum præbet *Text. in L. Fundi* 33. *§. primo ff. de acquir possess.* ibi enim agitur de procuratore ad tradendam fundi possessionem constituto, cujus vi nulla ulterius inducitur obligatio, sed suscepta impletur. De his egregie differit Cujac. *ad Affrican. tract.* 8. *L. penut. ff. de reb. credit.* Wisembach. *disput.* 27. *ad inst. Thes.* 1. *num.* 21. Bronchorst. *Erant. cent.* 3. *assert.* 92., Covarruv. *pract. quæst. Cap. II.*

Idipsum statuendum, si de re agatur beneficiaria. 28
In hac si ad resignandum mandatum dederit beneficiarius; postea vero re etiam integra expresse mandatum revocet, utilis erit resignatio facta a Procuratore; dummodo mandati revocationem prorsus ignoraverit. Si vero ad resignandum constituto procuratore, moriatur Beneficiarius, tunc nulla erit resignatio, etiamsi mortem procurator ignoraverit. Hoc autem obtinet ex possessionis jure, quod in revocatione mandati expressa adhuc retinet Beneficiarius, non vero in tacita, (quod fit morte mandantis) quia tunc jus possessionis ad Successorem pertransiit Zoes. *in Comment. ad Decretal. lib. prim. tit.* 9. *num.* 11. Schmalzgrueber *Jur. Eccles. univ. lib. pr. tit.* 9. *num.* 47., Paris. *de Resignat. lib.* 9. *quæst.* 24. *num. primo*. Vallens. *de Benefic. lib.* 3. *tit.* 26. *num. primo & seqq.* Lauren. *for. benef. par.* 3. *sect. prima cap.* 4. *§.* 9. *quæst.* 693. *num. primo & quæst.* 698. *per tot.* Gagliard. *de benef. tit.* 20. *num.* 21., Begnudel. *Bibl. Can. verb. Resignatio §.* 9. *num.* 85. *& seqq. & apprime Rot. in Camerinen. Canonicatus* 1. *Martis* 1771. *§.* 8. *cor.* Sentmanat.

In universali autem mandato illud singulare habetur, ut per mandantis mortem nequaquam finiatur Bartol. *in L. Quicumque §. Si ab alio ff. de instit.* & tradunt Gabriel. *commun. conclus. lib.* 2. *tit. de Procurat. conclus.* 2. *n.* 20. Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 23. *num.* 39. Golin. *de Procurat. part.* 3. *cap.* 4. *num.* 26. pluribusque adductis Alderis. *de contract. Symbol. tit.* 3. *cap.* 5. *num.* 100. 29

Sunt etiam qui a regula generali mandatorum excipere velint mandatum jurejurando mandatoris de non revocando munitum, vel quod tale sit, quod in alienam vergat utilitatem. Ac primo morte mandantis mandatum etiam juratum semper resolvitur, quia jusjurandum jurantis hæredem non afficit Suarez. *de jurament. cap.* 31. *num.* 2. *Merend. controv. jur. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 8., Torr. *de pact. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 67. *& præcit. Rot. §.* 15. 30

Cæterum vero sunt qui tenent morte mandantis 31
non resolvi mandatum, quod in alienam vergat utilitatem, non jam mandantis ad *Text. in L.* 2. *ff. Mandat. & §.* 1. *inst. tit. eod.* Harpret. *in Comment. ad instit. tit. eod. num.* 36., Widman. *de contract. tit.* 16. *num.* 36. Huic tamen opinioni plures adversantur ac tenent mandatum etiam ad donandum mandantis morte penitus resolvi, ac finiri ex quibus Alderis *de Symbol. contract. tit.* 3. *cap.* 5. *num.* 84., Gratian. *discept. forens. cap.* 783. *num.* 3., Mantic. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 23. *num.* 12. Pax Jordan. *Elucubrat. Divers. tom.* 3. *lib.* 14. *tit.* 2. *num.* 236., Gabriel. *commun. conclus. tit. de procurat. conclus.* 2. *num.* 7. *& Rot. in Camerinen. Canonicatus* 1. *Martii* 1771. *§.* 14. *cor.* Sentmanat.

Mor-

32 Morte quoque mandatarii extinguitur mandatum, quia certæ personæ industria electa est; *l. Si quis alicui* 27. *§. morte* 3. *ff. h. t. & §.* 10. *Inst. h. t.* id tamen re integra; proindeque si hæredes negotia adhuc integra ad finem scientes perduxerint, nullam mandati actionem contra mandantem habebunt ex *l.* 27. *§.* 3. *ff. h. t.* Voet. *ad Pand. h. t. num.* 16. Sin autem probabili errore facti mandatum veluti rem suam executioni demandaverint, quomodo iis succurrendum; habes fuse apud Voet. *in Pandect. loc. cit.*

33 Revocatione quoque mandantis mandatum finitur, dummodo tempestive, & re integra fiat *l.* 12. *§. Per l.* 15. *ff. h. t.* Heinec. *ad Pand. h. t. §.* 238. *&c.* Immo & re non integra mandati revocatio permittitur, eo tamen dato, quod interest mandatarii mandatum non revocari, quod mandati actio persequitur; *leg.* 8. *§. Mandati* 6. *h. t.* Zoes. *in Pandect. h. t. nu.* 26. Cum enim hic contractus per Procuratorem peragendus dependeat a Mandantis voluntate, si tempore contractus per revocationem mandati sublatus fuerit consensus irritus remanere debet contractus, nec a Procuratoris obligatione devinctus esse potest mandans, sed Procuratori contraria mandati tantum actio dabitur. Duaren. *Oper. tom.* 1. *pag.* 243. *coll.* 1. *in fin.* Exemplum habes in hæreditatis petitione in cujus acquisitione duo requiruntur factum petitionis, & voluntas hæredis. Factum petitionis explet Procurator, non voluntatem, licet mandatum ab hærede habuerit. Si post mandatum hæres in furorem incidat nulla est petitio hæreditatis deficiente per furorem voluntate hæredis. *L. Si quis alieni* 48. *ff. de acquir. hæredit.* Averan. *interpret. jur. lib.* 1. *cap.* 12. *nu.* 20. Ex his patet quam temere arbitrentur illi, qui putant, hoc speciale esse in mandato pro contrahendo matrimonio. Hoc quippe mandato quandocumque revocato licet inscio Procuratore matrimonium inutiliter contrahitur *cap. Procurator. fin. de procurat. in* 6. Hujus ratio in summa matrimonii libertate sita est, quæ nullimode coarctanda propter ipsorum exitus difficiles. Vide Zoes. *in Pand. h. t. num.* 27. quin immo tenet nedum expressam revocationem ad hoc requiri, sed tacitam etiam sufficere ut is optime prosequitur *nu.* 28. Alia vero & quidem validior ratio est, quia matrimonium a voluntate unice dependet. Hoc tamen speciale est in hujusmodi mandata, ut Mandatarius non possit contra mandantem contrariam exercere actionem mandati ex causa simpliciter matrimonii.

34 Quarto demum renunciatione mandatarii mandatum finitur re tamen integra, secus ad id quod mandantis interest tenebitur mandatarius, ne intempestive renunciandi legitimam, ac justam alleget causam; *l. Sane* 23. 24. 25. *& l. Si quis* 27. *§. Qui mandatum* 2. *h. t.*

35 Hujus autem pro coronide tituli quæri posset, si quid obscuritatis mandatum contineat, pro utro facienda sit interpetratio; Alii ad commodum mandantis interpetrandum esse ajunt mandatum; Rectius vero alii pro mandatario. Sibi enim imputet mandans, si clarius dum potuit, loquutus non est ex regula *l. Veteribus* 39. *ff. de pact.* vid. Wesemb. *ad tit. de procurat. n.* 9. *in fin. &c.* (*)

MATUTINUM.

Matutinum in Cathedrali debet recitari de mane, non autem Vesperi pro sequenti die. *Sac. Congregat. Episcop. & Regul. in Vercellensi* 25. *Novembr.* 1578., *& in Aretina* 18. *Octobris* 1595. apud Nicol. *in floscul. verb. Matutinum num.* 1. In Aurora, vel circiter. *Eadem Sac. Congr. in Cæsenaten.* 3. *Decembr.* 1602. 1 2

Nisi dispensetur, ut dicatur Vesperi pro aliqua necessitate. *Eadem Sacra Congreg. in Dertonen.* 16. *Octobris* 1605. Vel tempore hiemis. *Eadem Sacr. Congreg. in Salernitana* 30. *Septemb.* 1616. Vel propter aeris intemperiem. *Eadem Sac. Congreg. in Ferrarien.* 4. *April.* 1628. Episcopus enim potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protrahere, prout pro tolerantia respondit *Sacra Congreg. Concilii in Trojana* 14. *Febr. &* 14. *Novembr.* 1699. *favore Capituli Civitatis Foggiæ.* 3 4 5 6

Tolerandum est, quod Canonici tribus mensibus anni frigidioribus recitent diebus ferialibus Matutinum in Sacristia. *Sac. Congr. Episc. & Regul. in una S. Severini* 13. *Sept.* 1641. apud Nicol. *in flosculis, verb. Officium n.* 19. 7

Si in Ecclesia Cathedrali inoleverit ab immemorabili tempore, ut Canonici, quibus diebus habetur Concio in ipsa Ecclesia, audiendo Concionem in habitu Canonicali, lucrentur distributiones, quæ dantur Matutino interessentibus, licet recitationi dictæ Horæ Matutinæ non interfuerint, hujusmodi consuetudo non excusat Canonicos in conscientia ab onere restituendi. *Sacr. Congregat. Concil. in Vicentina ad cap.* 12. *sess.* 24. *de reformat. die* 7. *Februarii* 1643. 8

Matutinum, seu Matutinæ horæ recitandæ sunt nocturno tempore, si adsit consuetudo; Secus vero, & alii legitime impediti, si interesse non possunt, lucrantur distributiones quotidianas. *S. Congr. Rit. in Mazarien.* 20. *Decemb.* 1601. 9

Matutinum, quod secundum regulam Ordinis recitari debet media nocte, ut ex causa recitari possit hora octava noctis conceditur. *Sac. Congr. Rituum in causa Civitatis Angelorum, sive in Thaxcalan. in Indiis Occidentalibus* 12. *Novemb.* 1605. 10

Matutinum, quod recitabatur media nocte: ut possit recitari hora prima noctis ob aeris intemperiem, & adversam valetudinem Monialium conceditur Monialibus S. Chatherinæ Senensis. *Sac. Congr. Rit. in Thaxcalan. in Indiis Occidentalibus* 20. *Junii* 1609. 11

Matutinum, quod media nocte a Clero Cathedralis Ecclesiæ recitari consueverat, ut in futurum albescente die cantari possit, ex causis narratis fuit concessum. *Sacra Congregat. Rituum in Oscen.* 21. *Julii* 1609. 12

Matutinum, quod recitari solebat a Canonicis una hora post ortum solis, non est ante ortum solis inchoandum. *Sacr. Congregat. Rituum in Asculana* 16. *Septembris* 1606. 13

14 Matutinum Defunctorum in Festo omnium San-
ctorum ad Vesperam recitandum non est, sed ipsamet
die Commemorationis omnium Fidelium Defuncto-
rum post Laudes diei recitari debet *Sac. Congregat.
Rit. sub die 1. Septembr.* 1607. & 22. *Januarii* 1701.
Vid. in Tom. IX. Decreta *S. C. R. num.*21. 693.
740. Ex post tamen ab eadem S. R. Congreg. die
14. Septembr. 1745. in Ratisponen. editum fuit se
quens Decretum: *Privata Officii Defunctorum reci-
tatio pro generali illorum commemoratione absolvi li-
cite potest post Vespertinas Horas Festi omnium Sancto-
rum: in Choro autem juxta Rubricas adimplenda est
mane die 2. Novembris nisi, ut populi commodius, &
& frequentius illis interesse possint, contraria jam fece-
rat consuetudo*. Vide citata Decreta *sub nu.*1201.
15 Matutinum potest etiam sine causa dividi tota no-
cte a Laudibus. Bonarot. *lib.*1. *cap.*17. Stoz *lib.* 1.
part. 3. *num.* 410. La Croix *lib.* 4. *num.* 1305. Sporer
16 *tom.* 3. *Append. cap.*2. *num.*138. & alii passim. Immo
id etiam laudabile esse dicunt Navarr. Suarez, Sanch.
Filliuc. Tamburin. Pellizar. alique multi apud La
17 Croix *loc. cit.* Quando Matutinum dividitur a Laudi-
bus, debet in fine addi *Pater noster*, & probabilius
etiam addi debet Oratio diei, sine tamen aliis Com-
memorationibus. Navarr. Lezan. Bonacina, Gavant.
Diana *part.* 5. *tract.* 14. *resolut.* 48. & alii contra San-
chez, Bonart. Pellizar. Stoz, Gobat *tract.* 5. *num* 672.
Lohner *de Horis Canonicis part.* 2. *tract.* 1. *§.* 11. cum
La Croix. *loc. cit. num.*1305. qui vere probabiliter di-
cunt non esse opus addere orationem diei, cum id
specialiter tantum in Nativitate Domini præcipiatur.
18 Probabilius est etiam, quod initio Laudum divisarum
non debeat dici *Pater & Ave*, quia nullibi præscri-
bitur, & nec dicitur initio Completorii, quamvis sit
distincta. Bonacina, Azorius, Tamburin, & alii cum
La Croix *loc. c.* Est tamen consultum, & laudabile illa
dicere.
19 Matutinum, & Laudes non recitare ante celebra-
tionem Missæ esse peccatum mortale tenent S. Anto-
ninus, S. Raymundus, Armilla, Tabien. Angel. Na-
varr. Majol. Antonin. Bernard. Petr. Boll. Melchior
de Huelan., Ludovicus Beja, Michael Timot. Læ-
lius Zech, Stephanus Durant. Bartholomæus ab An-
gel. Jacobus de Graffis, Henriquez, Petigian, Azo-
rius, Card. Bellarmin. Francolin. Homobonus, Ga-
vant. apud Barbosam *de Offic. & potest. Episcop. p.*2.
allegat. 24. *n.* 15. *vers. Licet affirmativam opinionem*.
Et novissime hanc sententiam, nempe esse peccatum
mortale mordicus tenet, & pluribus adductis defen-
dit Monacell. *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 1. *n.* 5. *&* 6. ubi
cum verbis Gavant. *comment. in Rubr. Miss. part.* 2.
tit. 1. *lit. B.* referens S. Antoninum, & S. Raymun-
dum pro hac sententia, inquit: *Quid facies pie Le-
ctor in re tam dubia, in qua totidem sunt hinc inde Au-
ctores pro Affirmativa Sanctiores, præterea vero duo
Summi Pontifices Innocent. IV. & Pius V. qui collocavit
hunc inter defectus graviores, Ego certo tutiorem, quæ
in Rubrica est, sequor sententiam*: Et rursus *tom.* 4.
supplement ad 2. *Tom. a n.* 278. *ad num.*282. *inclusive*
pluribus additis ipsam propugnat, & infra *numer.*
419. subdit; *Tu autem tene cum veriori sententia,
quod sit mortale, & quod contraria opinio Aucto-
ris, & sequacium videtur periculosa ex rationibus, quas
perpendimus in hoc supplemento ad titul.*16. *form.* 1.
n. 6. *pag.* 61.
Non esse autem peccatum mortale tenent Sotus, 20
Liamas, Medina, Vega, Joan. Baptista Conrad.
Cuch. Ludovicus Lopez, Emanuel Sa, Petrus Ara-
gonius, Scort. Valent. Vasquez, Comitolus, Fr. Ema-
nuel, Macign. Bartholomæus a S. Fausto, Layman
Possevin. Bonacina Squilant. Fernandez. Villalob.
Raphael della Torre, Diana, Lezana, Galet, Nug-
nius, Suarez, Fagundez. Petrus de Ledsma, Nal-
dus, Miranda, Chamerota, Lessius, Coninch, Mol-
fesius citati, & sequuti a Barbosa *loc. cit. n.* 15. Reif-
fenstuel. *Theolog. mor. tr.* 6. *q.* 6. *n.* 7. Sanchez. Bass.
Baldel. Victor. Castropal. Illsung. aliique plurimi ci-
tati & sequuti a La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 23. Et hæc
opinio est jam communior inter Doctores, & ut ve-
rior tenetur passim a recentioribus cum pluribus etiam
ex antiquis & ratio est, quia non videtur tanta connexio
inter Matutinum, & Missam, ut non servans dictum
Ordinem prius recitandi Matutinum, & Laudes ante
celebrationem Missæ peccet mortaliter; Tum quia nul-
la Lege reperitur sancitum, talem graviter peccare. Im- 21
mo nedum non esse peccatum mortale, sed ne qui-
dem esse veniale, quando adest causa rationabilis
licet non omnino, v. g. major commoditas studii,
vel itineris, tenent supracitati Doctores apud la Cro-
ix *loc. cit. n.* 230. Quinimmo Sotus, Suarez. Tambur.
& alii apud Gobat *tr.* 3. *nu.* 667. & La Croix *loc. cit.* 22
dicunt, per se loquendo nullum esse peccatum, quia
nullibi invenitur præceptum, nec videtur esse specia-
lis connexio, aut dependentia Missæ ab illis precibus
Unde Marchant. & Quartus *part.* 2. *tract.* 1. dicunt
esse consilium, & quamdam congruentiam, ut an-
te celebrationem Missæ recitetur Matutinum cum La-
dibus.
Probabilius tamen est, per se loquendo, & sine 23
rationabili causa esse peccatum veniale, quia *in Ru-
bricis Missalis tit. de præp. Sacerdotis celebraturi §.*
10. id nummeratur inter defectus peccaminosos, &
merito, quia recitatio Matutini, & Laudum est recta
& optima præparatio ad Missam celebrandam, cum ex
tali recitatione advertat celebraturus, quas Oratio-
nes & Commemorationes facere debeat, & an *Glo-
ria*, vel *Credo* dicere? Sic Aversa *qu.* 11. *sect.* 12. La
Croix *loc. c. num.* 230. ubi dicit se id tenere cum d.
Aversa, & aliis communiter.
(*) Hanc controversiam Benedictus XIV. de Sa-
crosancto Missæ Sacrificio lib. 3. cap. 13. num. 3. & 4.
versat, ac suam de ipsa sententiam fert his verbis.,,
,, In Rubrica sub titulo *De Ritu servando in Celebra-
,, tione Missæ capit.* 1. *præscribitur, ne Sacerdos
,, Missam prius celebret, quam saltem Matutino
,, cum Laudibus absoluto*; & in Rubrica *de defe-
,, ctibus in Celebratione Missar. occurrentibus*, inter
,, defectus, qui occurrunt, recensetur ille: *Si Cele-
,, brans saltem Matutinum cum Laudibus non dixerit*;
,, & in Sacerdotali Romano cap. 80. *Missa privata
,, saltem post Matutinum quacumque hora ab aurora
,, usque ad meridiem dici potest*. Super his Rubricis
,, oritur controversia, utrum qui, quod in iis præ-
,, scribitur, non servaverit, peccet mortaliter; an ve-
,, ro venialiter: alii in alias abiere sententias, sive quia
,, nonnulli falsum illud sequuntur principium, Ru-
,, bricas

,, bricas meras instructiones esse & consilia, sive quia
,, alii, etsi eam sequuntur sententiam, Rubricas ha-
,, bere vim legum, ut transgressio *ex genere suo* sit
,, peccatum mortale, tamen partim materiam gra-
,, vem celebrare Missam non dicto Matutino & Lau-
,, dibus, partim levem esse arbitrantur. Prima igi-
,, tur opinio est eorum, qui putant Sacerdotem ce-
,, lebrando Missam antequam Matutinum & Laudes
,, recitet, peccare mortaliter; hanc tuetur opinio-
,, nem S. Antoninus 3. part. tit.13. cap.6. *Missa non*
,, *debet dici ab eo, qui non dixit Matutinum, licet possit*
,, *audiri, alias dicendo esset peccatum mortale, quia*
,, *contra consuetudinem generalem Ecclesiæ.* Favet huic
,, sententiæ Innocentii IV. responsio in causa, quam
,, ad eum retulit Otho Cardinalis Episcopus Tiburti-
,, nus inter Archiepiscopum Nicosiæ cum suis Suffra-
,, ganeis Latinis Episcopis ex una parte, & Episcopos
,, Græcos Regni Cypri ex altera: *Sacerdotes autem*
,, *dicant Horas Canonicas more suo; sed Missam cele-*
,, *brare, priusquam Officium Matutinale compleve-*
,, *rint non presumant.* Altera est eorum opinio, qui
,, nullum hic neque mortale, neque veniale pecca-
,, tum deprehendunt. Tertia est eorum, qui nonnisi
,, veniale peccatum committi putant. Clericatus de-
,, cis.50. de Sacrificio Missæ primam sequitur opinio-
,, nem, & quinque ac quinquaginta Auctores affert,
,, qui graviter peccare eum existimant, qui perpetuo
,, & quasi ex habituali consuetudine semper Missam
,, celebret, quin umquam Matutinum, & Laudes re-
,, citaverit. Si sermo sit de Missa Conventuali, vi-
,, detur peccatum esse mortale, eam ante Matutinum
,, & Laudes celebrare; id enim est contra generalem
,, Ecclesiæ consuetudinem. In Missis vero privatis,
,, si qua sit legitima causa, puta si Princeps, aut Præ-
,, latus Missam expeteret, videri posset a peccato
,, etiam veniali immunis, qui eam celebraret, non
,, recitato Matutino, & Laudibus. Si vero absit cau-
,, sa perdifficile videtur, ne veniali quidem peccato
,, non esse locum, ut observat Meratus ad Gavan-
,, tum tom.1. part.2. pag.799. Quod si quis nulla
,, causa urgente, perpetuo id faceret, ut videretur
,, quasi statuisse animo, nunquam celebrare, dicto
,, Matutino & Laudibus, tum cum illis quinque, &
,, quinquaginta Auctoribus, quos sententiæ suæ suf-
,, fragatores affert Clericatus, & ex rationibus ab ip-
,, so adductis concludi posset, hujusmodi Sacerdo-
,, tem peccare mortaliter. Natalis Alexander Theo-
,, log. Dogmat. & Moral. lib.2. de Sacram. Euchar.
,, c.8. art.4. S. Antonini sequitur sententiam, sed decla-
,, rat, se non reprobare contrariam: profitetur etiam
,, se nullius peccati reum credere, qui gravibus &
,, necessariis charitatis officiis impeditus, puta admi-
,, nistratione Sacramentorum, antequam Matutinum
,, & Laudes Missam celebraret. Grancolas in veter.
,, Sacramentar. Ecclesiæ part. 1. pag. 739. Concilia
,, profert aliquot Provincialia, quæ excommunica-
,, tionis pœna sancita vetant, ne quis Sacerdos, non
,, recitatis Matutino, & Laudibus, Missam celebret.
,, Ea vero sanctione non nisi ille tenetur, qui Synodis
,, illis est subjectus; neque ea potest illud everti
,, quod superius generatim statuimus, & ad singula-
,, res circumstantias accomodavimus.,, (*)

24 Matutinum sequentis diei, si absque causa dicatur ante absolutum Officium diei præsentis, peccatur venialiter: Debet enim ordinate procedendo prius compleri, & perfeci obligatio hujus præsentis diei quam inchoetur obligatio alterius sequentis, unde si sine causa pervertatur hic ordo, peccatur saltem venialiter. Suarez *de Orat lib.* 4. *cap.* 24. *num.*3. Diana *part.* 1. *tract.* 12. *resolut.* 15. Sanchez *in consil. lib.* 7. *cap.* 2. *dub.* 37. *num.* 6. Castropal. *tract.* 7. *disp.* 2. *punct.* 4. *num.* 4. Stoz. *lib.* 1. *part.* 3. *n.* 385. La Croix *lib.* 4. *num* 1315. Si autem fiat ex causa, v. g. si quis 25 rogetur ab alio, ut secum recitet Matutinum diei sequentis, quamvis necdum recitaverit Vesperas, seu Completorium diei præsentis, nullo modo peccat Pellizar *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 8. *n.*108.. cum aliis ibi citatis, La Croix *loc. c.* cum Bonacina, Gobat, & aliis.

Per unicam Recitationem Matutini, & Laudum 26
non potest satisfieri obligationi pro hac die præsenti & pro die sequenti; Alexander enim VII. die 18. Martii 1666. inter alias merito expresse damnavit sequentem propositionem 35. in ordine. *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti & crastina.*

Quanam hora pridie Vesperi inchoari possit Matu- 27
tinum, habetur in Tabella, quæ singulis annis in Calendario dari solet, & ubi non detur, potest observari Tabella, quæ anno 1706 prodiit Romæ typis Cameræ Apostolicæ, & traditur a La Croix *lib.*4. *post num.* 1314.

Qui recitat Marutinum pro feria secunda sequenti 28
ante solis occasum diei Dominicæ, non debet genuflectere ad Antiphonam finalem Beatæ Mariæ Virginis Gavant. *de fin. Officii c.* 22. *n.*18. Debet tamen genuflectere, si illud recitet post solis occasum, quia Ritus standi incipit a primis Vesperis Dominicæ, & non a media nocte, adeoque definit in occasu solis ejusdem Dominicæ more indulgentiarum. Idem *ibidem.*

Matutinum in solemnitate Epiphaniæ incipitur ex 29
abrupto ab Antiphona & Psalmo sine *Domine labia mea aperies*, *Invitatorio*, & *Hymno*, quia Magi visa stella statim venerunt, mutuo nuncio, non loquente. Et ommittitur Invitatorium ad detestandam fraudulentam Herodis invitationem ad Christum adorandum: *Ut & Ego veniens adorem eum. Matth.* 2. *n.* 8. Nec dicitur Hymnus, quia perfectorum est canere Hymnos, conversio vero gentium in solis Magis perfecta non erat. Gavant. & Merati *tom.* 2. *sect.* 6. *c.*7. *num.* 3. Durand. *lib.* 6. *cap.* 19. Beleth. *in explicat. Divinorum Officiorum cap.* 73. Alcuin *in Epiphan.* & alii. Dicitur tamen in tertio Nocturno Psalmus invitatorius nonagesimus quartus, *Venite exultemus Domino* cum intercalari Antiphonæ repetitione ad indicandum, quod in tertio tempore, nempe tempore gratiæ per tertium Nocturnum significato, sufficienter invitata est Ecclesia de Gentibus per Magos, & stellam, & successive per Apostolos, itaut nullus excusari possit ab obligatione adorandi Christum quia in *omnem terram exivit sonus eorum Psalm.* 18. *n.* 5. Repetitur ideo sæpius Antiphona *Venite adoremus*, ut confluant undique omnes. Gavant. & Merati *loc cit. n.* 5. Durand. *l. c. n.*9. ubi etiam advertit, quod dictus Psalmus invitatorius dicitur ad septimam Antiphonam ad indicandum quod per Baptisma datur spiritus septi-

formis. Infra octavam vero dicitur *Domine labia, &c.* Invitatorium, & Hymnus, quia jam supponitur Ecclesia de Gentibus sufficienter instructa, & perfecta ad Hymnos canendos, sicque invitatur ad ipsum in Hymnis, & laudibus adorandum. Durand. *loc. cit.* Gavant. & Merat. *loc. cit. n.* 4. & alii

30 Matutinum ultimi Tridui majoris hebdomadæ incipitur absolute sine *Domine labia, &c.* Invitatorio, & Hymno ad obstruendum os Judæorum, potius quam laudes, & Hymnos, loquentium iniqua, & detestandum eorum invitationem ad Conciliabula contra Christum. Sicque sine initio inchoamus Matutinum & alias Canonicas Horas, & sine solito fine absolvimus, quia in Horis Canonicis hujus tridui celebramus exequias triduas mortis Christi, & quia Christus moritur, Alpha, & Omega, principium, & finis Rupertus *lib.* 1. *cap.* 14. 24. *&* 25. Alcuinus *cap. In Cœna Domini*, Gavant. & Merati *loc. citat. capit.* 13. *numer.* 4. *&* 5. ac alii.

31 Ad Matutinum Paschatis sicuti, & ad alias Horas non dicitur Hymnus usque ad dominicam in Albis exclusive, quia tempus Paschale significat statum Beatorum, quorum Hymnus est *Alleluja*. Durand. *lib. 6. cap.* 87. *numer.* 2. Gavant., & Merati *loc. cit. cap.* 14. *num.* 2. Neque dicuntur capitula, quia in statu Beatorum significato per tempus Paschale, non est locus exhortationi, quæ continetur in capitulis. Gavant. & Merati *loc. cit. num.* 3. & alii Dicuntur tantum tres Antiphonæ cum tribus Psalmis ac tres lectiones cum tribus Responsoriis, ad indicandum, quod in nomine Sanctissimæ Trinitatis institutum est Baptisma, cujus formam post Resurrectionem suam Jesus Christus tradidit suis Apostolis dicens; *Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: Matthæi* 28. *num.* 19. Unde ternarius dictus numerus denotant Magisterium, siquidem Christus ante traditam Baptismi formam, præmisit ut supra *Docete omnes gentes*, scilicet Mysterium Trinitatis, quod in ternario illo numero significatur; *Et quia tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt*, 1. *Joann.* 5. *num.* 7. & quia *Isajæ 6. num.* 3. ter dicitur *Sanctus Sanctus, Sanctus*, & semel *Dominus Deus exercituum, seu Dominus Deus Sabaoth*, hæc personarum Divinarum Trinitas bene notatur in trino numero Antiphonarum, Psalmorum; Lectionum, & Responsoriorum. Unitas vero Deitatis bene significatur in uno solo Nocturno hac die, & per octavam recitando juxta illud S. Ambrosii *lib.* 2. *de Fide ad Gratian. c.* 4. *Quid sibi vult sub uno nomine Sanctitatis trina repetitio? Si trina repetitio cur una laudatio? Si una laudatio, cur trina repetitio? Trina repetitio cur; Nisi? quia Pater Filius, & Spiritus Sanctus Sanctitate unum sunt Non dixit semel, ne filium sequestraret. Non bis, ne Spiritum Sanctum præteriret. Non quater ne Creaturam sibi conjungeret. Et ut ostenderet Trinitatis unam esse Deitatem, cum tertio dixisset Sanctus, addidit singulariter Dominus Deus Sabaoth.* Sic colligitur ex Ruperto *lib.* 8. *cap.* 2. Gavant. & Merat. *loc. cit. cap.* 14. *num.* 1. Vel ad Triduanam sepulturam recolendam, ex qua ortum habuit Resurrectio Christi die tertia Durand. *lib.* 6. *cap.* 86. Gavant. & Merati *loc. cit.* Vel ad significanda opera trium dierum, quæ Christus se promisit facturum in præsenti sæculo, *Lucæ* 13. Hoc est dæmonia ejicere, sanitates perficere, & consummari tertia die. Aut ad significandas Virtutes Fidei, Spei & Caritatis, quæ in hoc Mysterio maxime vigent. Amalar *lib.* 1. *c.* 23. Gavant. & Merati *loc. cit. Hæc dies &c.* loco prædictorum dicitur, & ritus hic desumptus est e Psalmo, cui titulus est *Alleluia*. Rupertus *lib.* 7. *cap.* 11 Gavant. & Merati *loc. cit. n.* 5. Et antiquum esse hunc Ritum testatur, ac firmat Gregorius VII. *in cap. 6. in die* 15. *dist.* 5. *de Consecrat.* (*) de quo *cap.* vidè. Berardum *Can. Gratiani* part. 2. cap. LXXXII. (*)

Ad Matutinum Dominicæ in Albis resumuntur Hymni, & plures Psalmi sub unica tamen solum Antiphona pro quolibet nocturno, ratione temporis Paschalis, quod totum festivum est & lætitiæ *ex Ordin. Romano hic*, ubi additur ratio dicendo, quod deinde in sequenti tempore quasi crescentium arborum frondes multiplicantur Psalmi, & recoluntur mores boni diversorum operum per plures Psalmos. & Idem dicit de novem Lectionibus in hac Dominica, Gem in *lib.* 4. *c.* 177. Sic Gavant. & Merat. *l. c. cap.* 15. *n.* 1. 32

Ad Matutinum Dominicæ Pentecostes, & per octavam dicitur unum tantum Nocturnum cum tribus Antiphonis, tribus Psalmis, tribus Lectionibus, & tribus Responsoriis, ex Ordine Romano, & Gregorio VII. *c. in die* 15. *dist.* 5. *de Consecrat.* ut in Paschate Resurrectionis. Et ratio est, quia ex hoc ternario numero, ultra dicta pro die Paschatis & per ejus octavam, ostenditur Spiritum Sanctum tria circa Apostolos operatum fuisse, nam veteres innovavit, innovatos confirmavit, & confirmatos ad alios convertendos misit, ut exponit Durandus *l.* 6. *c.* 107. *sub num.* 4. & sequuntur Gavant. & Merat. *loc. cit. c.* 16. & alii. 33

Hic juvat afferre prodigiosum eventum in Matutino, a B. Joanne Parmensi Ministro Generali totius nostri Seraphici Ordinis persoluto una cum Dœmonibus, Deo sic præcipiente, ipsum hospitio recipientibus. Cum Sanctus Generalis visitaret ultramontanas Provincias, contigit brumali tempore, eum errore itineris tota die deviasse, atque in desertum mediisque silvis ingruentem noctem sustinuisse. Unde ipse, & socii se variis orationibus Deo, B. M. Virg. ac B. Patri Francisco se commendantes audierunt pulsari campanam, qua excitati magis in divinas laudes ad sonitum perrexerunt, & perventi ad Monasticum sibi visum Conventum pulsato ostio, præsto obviam fiunt quasi ex condicto expectantes plures Monachi, qui prompte receperunt hospites, ducunt ad ignem, lavant pedes, exsiccant vestimenta, apponunt cœnam, & sternunt lectos, omnia ministrant necessaria magna alacritate; post primam vigiliam surrexit Generalis ad orationem, & audita campana Monachos ad Matutinum convocante, ad Chorum cum ipsis convenit, relictis sociis, qui somno, & fatigatione detinebantur. Officium incœpturus hebdomadarius, nec consueta usus est cœremonia, nec ordine, nec versiculo *Domine labia*, sed abruptim, & cum turbatione incœpit ab illo versu *Psalm.* 35. *n.* 13. *Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem*. Respondit Cho- 34

Chorus: *Expulsi sunt, nec potuerunt stare*. Tertio id ipsum repetitum, quod suspicionem ingessit Fratri Joanni Generali. Præcepit igitur in virtute passionis Christi, & Sanctissimi ejus Nominis, ut ocyus dicerent quinam essent? Respondit qui Abbatis loco videbatur præesse. Omnes esse Angelos tenebrarum, qui ex Divino præcepto inviti missi sunt ad ministrandum ea nocte ipsi, & sociis, precibus, inquit, Matris Dei, & illius vexilliferi Patris vestri; Quibus dictis totum evanuit quod ibidem extructum cernebatur; se autem cum sociis nemoroso antro, atque in nuda humo invenit Generalis, & excitatis sociis in laudibus Divinis reliquam noctem usque ad auroram quæ jam instabat, vigiles duxerunt, & surgentes, iter progressi, ad Conventum Ordinis pervenerunt. Simile quid contigit in meritum Obedientiæ duobus Fratribus apud Perusium missis. Sic expresse refert Wadingus novissime Romæ impressus, typis Rochi Bernabò *tom. 3. fol. 172. num. 5. ad annum Christi* 1247.

35 Attendendæ sunt sequentes resolutiones. In una enim *Mutinensi sub die* 12. *Novembr.* 1644. Sacra Congr. Concil. censuit, petitam facultatem recitandi Matutinum, esse Oratoribus concedendam post Completorium præcedentis diei, pro arbitrio tamen Episcopi, & dummodo lapsa sit hora tertia post meridiem.

36 Et semper requiri arbitrium, seu licentiam Episcopi habetur novissime decisum a Benedicto XIII. in suo Brevi sub die 8. Julii 1726. contra Capitulum Papiense.

37 In Interamnen. sub die 24. Maii 1674. fuerunt ab Episcopo proposita, & a Sacr. Congr. Conc. resoluta sequentia dubia.

In visitatione suæ Cathedralis Ecclesiæ reperit Dominus Episcopus Interamnensis nonnullos abusus circa servitium Chori, quos cum eliminare cupiat, supplex quærit ex hac Sacr. Congregat. An tollerandum sit.

Primo, quod diebus festis Matutino præsentes habeantur, ac proinde punctis non mulctentur, qui non nisi absoluto primo Nocturno, videlicet post Psalmos tres, totidemque Lectiones recitatas, Choro intersint?

Secundo, diebus vero ferialibus, qui nonnisi absolutis sex Psalmis?

Tertio, quod Sacris Processionibus distributiones assignatæ non sint, sed contra contumaces pœna dumtaxat trium librarum ceræ constituta, quæ nunquam exigi consuevit.

Quarto, & an prænarratus modus interveniendi possit etiam ratione consuetudinis immemorabilis tollerari?

Sacra &c. ad primum respondit non esse tolerandum. Idem ad secundum respondit. Ad tertium respondit, exigendam esse pœnam præscriptam. Ad quartum, non suffragari contrariam consuetudinem.

38 * Matutinum non est segregandum a Laudibus sine causa, quæ optima suppetit Ecclesiæ sejungenti Matutinum a Laudibus Nocte Natalis Domini. *Instit. Eccles.* 24. §. 9.

39 Peccat etiam venialiter, qui sine legitima causa horam non servat, ut ex D. Thoma, *Ibid.* §. 9.

40 Hora recitandi Matutinum die præcedenti incipit post exactas tres quartas partes diei, ut in Calendario Romano adnotatum est. *Ibid.* §. 10.

Alia ad rem; Vide verb. *Officium Divinum*. *

MEDICUS.

---

1 Medicus tenetur ante omnia suadere infirmis Confessionem peccatorum, alias ipse Medicus ab Ecclesia arceatur; *cap. Cum infirmitas* 13. *de Pœnit. & remissionib.* & novissime id innovavit, & statuit Benedictus XIII. *in Concilio Romano celebrato an.* 1725. *tit.* 32. *de Pœnitent. & remissionib. cap.* 1.

2 Medicus nullus potest Doctoratum accipere, nisi juret se observaturum, quod ultra tertium diem non visitabit infirmum, nisi hic vocet ad se Confessarium nisi rationabilis causa excuset. S. Pius V. Const. 3. incip. *Super gregem* innovata a Benedicto XIII. *loco citato*.

3 Et si ultra tertium diem continuet visitationem & curam infirmi nondum confessi, subjacet Excommunicationi majori latæ sententiæ Summo Pontifici, & Episcopis locorum privative, & respective reservatæ, possuntque puniri etiam aliis gravissimis pœnis. S. Pius V. in citat. Constit. incip. *Super gregem*, & Benedict. XIII. *in cit. Concil. Romano tit.* 32. *de poenit. & remissionibus, in Appendice ad ipsum Concilium Romanum* §. 18. *Ordini ed Avvertimenti intorno all' obbligazione de' Medici nella Cura spirituale degl' infermi*, ubi plura ad rem.

Itaque mandata ipsa ac monita ad litteram Lectorum commodo hic referre placet: „ La ineffabile bontà del Signore, il quale (*a*) *non vult mortem impii, sed ut convertatur a via sua & vivat* (*b*), „ se chiama in ogni tempo gli Huomini a penitenza, „ con sovrabondanza però di amore, li ricerca oppressi dalle malatie, quando *super emanatione suæ bonitatis* (allo scrivere del grande Areopagita) *ad se revocat, & convertit* (*c*) per render loro non men del corpo, che dell' anima la perduta salute. Ma „ perchè sommo mancamento de' Pastori della Chiesa sarebbe non cooperare con Dio a prò della salute delle anime, per ognuna delle quali lo stesso eterno Pastore, nel darne loro la cura, volle mallevatrice la lor propria, dicendo per bocca di Ezecchiello; *impius si in iniquitate sua morietur, sanguinem ejus de manu vestra requiram* (*d*): ricorda „ perciò la Santità di Nostro Signore a tutti i Vescovi, il conoscersi talor più obbligati, e con ispeziale vigilanza dover' essi attendere alla santificazione di quelle, quando più prossimo si tema il pericolo di perderle eternamente. Ed accadendo „ ciò spesse volte, allorchè, non facendosi sul principio conto de' malori, per gli quali l' huomo infermato si pone a letto, vien impensatamente ad aggravarsi il morbo, e l' infermo o non può affatto confessarsi, e piangere i suoi peccati, o sbalordito

(*a*) *Ad Tit. de Poenit. & Remission.*
(*b*) *Ezech.* 33. v. 11.
(*c*) *Lib.* 6. *de div. Nominib.*
(*d*) *Loc. cit.* v. 6.

,, dito dalla febre accresciuta, confuso, e quasi
,, mezzo morto, si confessa sì, ma, Dio sà, se
,, colle dovute disposizioni; muore in fine l' amma-
,, lato, senza haver di proposito provveduto allo
,, stato eterno dell' anima sua, contro l' avviso dello
,, Spirito Santo, proposto ad ognuno dall' Ecclesia-
,, stico: *Confiteberis vivus, & sanus confiteberis, &*
,, *laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus il-*
,, *lius* (*a*): e quell' altro: *ante languorem humiliate,*
,, *& in tempore infirmitatis ostende conversationem*
,, *tuam* (*b*).

,, Inerendo quindi Sua Santità alla Costituzione
,, del Concilio Generale Lateranense, celebrato
,, sotto *Innocenzo III.* nel 1226., alla Bolla di *S. Pio V.*
,, emanata agli 8. di Marzo del 1566., ed à quanto
,, si è presentemente inculcato in questo Concilio
,, Romano, sotto il Titolo *De Pœnitentiis, & Re-*
,, *missionibus*, espressamente ordina, ed altrettanto
,, vuole, che uniformemente eseguano, e facciano
,, eseguire i Vescovi, e gli altri Ordinarj de' Luoghi
,, nelle proprie Diocesi.

,, I. Che tutti Medici, così Fisici, come Cerusici
,, di Roma, e di qualunque Città, e Diocesi, nel
,, primo giorno, che visiteranno l' infermo, giacen-
,, te in letto per qualsivoglia infermità (eccetto
,, quando fosse podagra, o altra indisposizione,
,, che da se stessa non ricercasse il letto), debbano
,, primieramente ammonire l' infermo medesimo,
,, perchè chiami il medico spirituale, e si confessi
,, sagramentalmente, affinchè, curata l' anima, si
,, proceda con più salutevole profitto alla curagione
,, del corpo, giusta il cap. *Cum infirmitas* del sovra-
,, citato Titolo.

,, II. A tal' effetto non lascia anche la Santità Sua
,, di ammonire, ed esortare i Congiunti, i Domesti-
,, ci, Famigliari, e gli Amici dell' Infermo, accioc-
,, chè avvisino subito il proprio Parrocho; e questo
,, unitamente con loro persuada, ed induca con pa-
,, role efficaci, e caritative l' infermo decumbente a
,, confessarsi de' suoi peccati in istato più comodo,
,, e profittevole non men' all' anima, che al corpo.

,, III. Che i medici, scorgendo nel secondo gior-
,, no non essersi l' Infermo già confessato, debbano
,, ammonirlo di nuovo, e minacciargli, che non ri-
,, torneranno più a medicarlo, se nel giorno seguen-
,, te non sarà loro presentata la fede della di lui con-
,, fessione, sottoscritta dal Confessore.

,, IV. Che ritornando nel terzo giorno, e non pre-
,, sentandosi loro la sudetta fede, debbano gli stessi
,, Medici, sotto pena della scomunica maggiore di
,, lata sentenza, al Sommo Pontefice, ed a' Vescovi
,, de' Luoghi privativamente, e respettivamente ri-
,, servata, e di essere inoltre dichiarati perpetuamen-
,, te infami, privi affatto del grado della Medicina,
,, discacciati, ed esclusi dal Collegio de' Medici, e
,, puniti anche con pena pecuniaria ad arbitrio, om-
,, ninamente lasciar di fatto la cura dell' Infermo,
,, fino, che non costi ad essi, col mezzo della su-
,, detta fede del Confessore, o di esser quello già
,, confessato, o che il Parrocho o altro Padre spiri-
,, tuale non testifichi, anche in iscritto, havergli
,, per qualche motivo ragionevole (su'l quale si gra-
,, va la lor coscienza) conceduto altro determinato
,, tempo a far la di lui confessione; dopo il quale,
,, non havuta la detta fede sian tenuti, sotto le pre-
,, scritte pene, lasciar nuovamente la cura.

,, V. Ed acciocchè, intorno al dar fuori la precet-
,, tata fede, non si manchi da' Confessori, con pre-
,, giudizio degli Ammalati, e con iscusa de' Medici
,, ordina Sua Santità a tutti i Confessori, anche Re-
,, golari, di qualunque Ordine, o Instituto essi sia-
,, no, eziandio della Compagnia di Gesù, sotto pe-
,, na, riservata pur rispettivamente alla Santità Sua,
,, ed a' Vescovi de' Luoghi, della sospensione *ipso*
,, *facto* dall' udir le Confessioni, che subito, senza
,, far passare lo stesso giorno, lasciano in mano dell'
,, Infermo, o di chi in casa gli assiste, la fede, o il
,, testimoniale d' aver'eglino udito la Confessione di
,, tale Infermo, o della proroga, da essi concedu-
,, tagli, di farla in altro tale giorno determinato.

,, Finalmente in esecuzione di quanto quì si pre-
,, scrive, desidera la Santità Sua, che da ciascun Ve-
,, scovo se ne formi Editto particolare, da pubbli-
,, carsi nella propria Diocesi: dopo la di cui publica-
,, zione, sotto le pene, ed arbitrio de' medesimi
,, Vescovi, vuole ancora Sua Santità, che da essi si
,, astringano, col mezzo del giuramento tutti i Me-
,, dici alla precettata osservanza, la quale in somma
,, non contiene, che un Sommario della riferita Bol-
,, la di S. Pio Quinto. (*)

F. A. Arcivesc. Vesc. di Avellino, e di Frigento
Segretario del Concilio.

Medici, & Chirurgi a Communitate conducti te- 4
tentur gratis curare Ecclesiasticos utriusque Cleri, prout alios cives, sive salarium recipiant ex reditibus publicis, sive ex contributione taxæ per Communitatem impositæ. In hoc tamen secundo casu potest Ordinarius permittere, ut per Ecclesiasticos detur annua contributio, seu recognitio voluntaria, & proportionata. *Sac. Congreg. Immunitatis in Amalphitana 9. Decemb.* 1631. *lib.* 2. *decr. Paulucc. pag.* 105. *in Spoletana* 23. *Augusti* 1633. *lib.* 2. *decret. Paulucc. pag.* 169. *in Pampilonen.* 9. *Octobris* 1635. *lib.* 2. *decr. Paul. p.* 226. *in Nazarena* 5. *Apr.* 1661. *lib. decr. Rocci p.* 329. & plura alia decreta refert ad rem Pignatell. *tom.* 3. *cons.* 25. *num.* 5.

Non solum personæ Ecclesiasticæ, sed nec etiam 5
alii viventes earum expensis, & in earum domibus, tenentur ad contributionem pro Salario Medici. *Eadem Sacra Congr. Immunit. in una Civitatis Castellanæ* 12. *Decemb.* 1645. *lib.* 3. *decr. Paulucc. p.* 266. *in Ariminen.* 4. *Maii* 1700. *l.* 2. *decr. Altoviti p.* 286. Pignatell. *cit. consult.* 25. *n.* 5.

Medici tenentur ex præcepto caritatis gratis curare 6
pauperes infirmos. Glossa communiter recepta *in cap. Si quis* 1. *dist.* 83. *verb. Inferas*, ibi: *Medicus gratis tenetur curare pauperem infirmum, quia plus debet valere vita illius quam propria pecunia*. S. Antoninus 3. *part. tit.* 7. *c.* 1. §. 1. ibi: *Pauperibus non valentibus solvere, gratis mederi debet, & non se ab eorum cura abstrahere, quia hoc esset indirecte occidere; mortem enim probatur languentibus inferre, qui hanc, cum potest,* non

(*a*) *Cap.* 17. *num.* 27.

(*b*) *Cap.* 18. *v.* 21.

non excludit, quod Sanctus collegit *ex distinct. 83. §. Providendum*.

7 Medici sive Physici, sive Chirurgi non possunt inire societatem cum Aromatariis. Gregorius XIII. Constit. incip. *Cum Officio*.

8 Medici Judæi non possunt a Christianis vocari in suis infirmitatibus, nisi nullus alius adsit, vel excellens sit aliquis in eis; Et hoc præceptum a Parochis curandum est observari, & quolibet anno decretum hoc est publicandum. Concil. Sabinen. *cap.* 22. Gregorius XIII. Constit. 64. incip. *Alias*.

9 Medicus confugitus exiens ad curandum Ordinarium infirmum sub cautione sibi facta ab Ordinario, nihil agendum fore contra ipsum, debet omnino restitui. *Sac. Cong. Immun. in nullius Atini 3. Augusti 1694. l. 1. decret. Vallem. p.* 137.

10 Medicus inquisitus compositionis venenatæ, ac multis propinatæ, mandante Sanctissimo, extrahitur ab Ecclesia, & retinetur in carceribus nomine Sanctitatis Suæ. *Sac. Congr. Immun. in Ariminen. 7. Octobris 1676. lib. 1. decr. Altoviti pag.* 1289.

11 In casu mortis ex veneno secutæ Sanctissimus dat facultatem examinandi Sacerdotem Medicum, & consignandi examen Curiæ Sæculari absque incursu irregularitatis. *Sac. Congreg. Immun. In Tropien. 30. Martii 1694. l. 1. decret. Vall. p.* 114.

12 Medicus Monialium non debet esse minor quinquaginta annis, ubi Medicorum penuria non adest. *Sac. Congreg. Episc. & Regular. in Ferrarien. 7. Martii 1617. & in Januensi 14. Junii 1625.*

13 Medici & Chirurgi ordinarii debent habere licentiam generalem ingrediendi clausuram, etiam de nocte, in casibus urgentis necessitatis, in aliis non ordinariis requiritur specialis. *Sac. Congr. Episc. & Regul. in Ferrarien. 2. Julii 1599. & 13. Julii 1605.* Debent
14 tamen associari, eisque assisti cum infirma tractantibus. *Ead. Sac. Cong. Epis. in Parm. 26. Mart. 1601.*

15 Medicus Extraordinarius permitti non debet Monialibus, nisi in gravi infirmitate. *Ead. Sacr. Congr. Episcop. in Bonon. 8. Julii 1588. in Ferrarien. 6. Augusti 1601. in Januensi 14. Decembr. 1605. & in Mediolan.*
16 *25. Maii 1621.* Et quando ordinarius non invenit remedium; *Ead. Sacr. Cong. Episcop. in Januen 13. Mart.*
17 *1721. vel est impeditus Ead. Sac. Cong. Episcop. in Portugall. 15. Martii 1646.*

18 In casu, quo Episcopus ex aliqua rationabili, & honesta causa extraordinarium concederet, medicamenta necessaria ab eodem ordinata solvenda erunt a Monasterio, non autem a Monialibus, quæ opera Medici extraordinarii usæ fuerunt, ut respondit *Sac. Congreg. Episc. in Comen. pro Monasterio Sanctæ Margaritæ Terræ Lucani 11. Decemb. 1699. proponente Eminentissimo Colloredo*, in qua a nonnullis Monialibus pretendebatur, quod medicamenta præscripta a medico extraordinario deberent solvi sumptibus Monialium, quæ utebantur illius opera.

19 An, & quando Clerici, & Religiosi possint exercere artem Medicinæ, aut Chirurgiæ? Vid. verb. *Clericus art. 3. a n. 77. ad* 82.

20 Medicus peritus promoveri potest ad Sacros Ordines, si conscientiam habet, quod ex sua causa aliquis non sit mortuus; secus autem, si de morte alicujus ex sua causa eum sua conscientia remordeat, *c. Ad aures 7. de ætate, & qualit. &c.*

Medicus tenetur sub gravi obligatione habere suf- 21
ficientem scientiam, sive peritiam; alias, si absque sufficienti, ac requisita peritia gravem morbum curare tentet, graviter peccat. *Communis*. Medicus in 22
medicamentis applicandis tenetur sub gravi sequi sententias certas, & securas, relictis incertis, & dubiis. *Communis*. Si autem Medicamenta certa, & secura 23
non occurrant, debet applicare probabiliora, & tutiora. Navarrus *c. 25. n. 61.* Sanchez *lib. 1. mor. cap. 9. n. 40.* & alii communiter, quia ultra obligationem generalem Caritatis qua omnes tenentur meliori, seu efficaciori modo, quo possunt, auxilium ferre proximo graviter indigenti, habet Medicus specialem obligationem justitiæ ex pacto saltem implicito inter ipsum & infirmum de eo curando mediis, & remediis probabilioribus, & certioribus. Potest tamen 24
Medicus per accidens applicare medicamenta minus tuta, si nempe infirmus non possit, aut nolit pretiosa medicamenta solvere, quia in tali casu operatur secundum voluntatem, & conditionem infirmi. *Communis*.

Medicus gravissime peccat, si solum experiendi 25
gratia incerta, & inexplorata medicamenta applicat infirmo. *Communis*. Si autem infirmus extreme la- 26
borat, & nulla sit spes de ejus salute, & adsit remedium dubium, de quo scilicet dubitatur, an sit profuturum, vel nociturum; tunc accedente consensu ipsius infirmi, vel ejus consanguineorum, potest Medicus illud remedium, seu medicamentum applicare quia cum ex una parte vita infirmi jam desperata sit, & ex altera parte sit aliqua spes, & adsit consensus aliquis in periculum illud accelerandæ mortis, tunc infirmi negotium utiliter geritur, adeoque Medicus potest in tali casu illud medicamentum dubium, & periculosum adhibere. Layman *lib. 1. tract. 1. cap. 5.* Bonacina *de peccatis disp. 2. quæst. 3. punct. 9.* Filiuc. *tract. 21. n.* 152. Sporer *tom. 1. tract. 1. prooemial. cap. 1. sect. 3. n. 59.* & alii communiter.

Medicus potest, vel non, applicare prægnantibus 27
ea remedia, quæ possunt, vel non, licite sumere ipsæ pregnantes; Unde vide Verb. *Mater a num. 1. ad* 12.

Medicus graviter peccat, si suadeat infirmo aliquod 28
remedium Dei honori, vel præcepto contrarium, v. g. incantationem, superstitionem, pollutionem, & hujusmodi; *c. Nec mirum 14. caus. 26. qu. 5. art. Ad hæc*; *c. Cum infirmitas 13. de Poenit. & remis.*

Medicus de se nullam habet potestatem dispensan- 29
di in jejunio, vel in esu carnium, sed solum potest declarare uti alius vir prudens, an hic & nunc aliquis obligetur ad præceptum propter grave damnum, vel incommodum suæ sanitatis? Et si facile, & sine necessitate declaret aliquem non obligari ad jejunium, seu ad abstinentiam carnium, graviter peccat. *Communis*.

Medicus quando peccet, vel non, abstrahendo 30
eos qui alios frequentant? Vid. verb. *Magister a n. 14. ad* 16.

Medici honorari debent; Ecclesiasticus enim, qui 31
c. 38. v. 4. nos instruit, quod *Altissimus Creavit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit ab illa*, ibid. *v. 1.* inquit; *Honora Medicum propter necessitatem etiam illum creavit Altissimus*, ac vers. 11. & 12. *Da locum Medico: etenim illum Dominus creavit, & non di-*

discedat a te, quia opera ejus sunt necessaria. Quod idem Ecclesiasticus vers. 15. testatur: *qui delinquit in conspectu ejus qui fecit eum, incidet in manus Medici*, per id innuitur, quod qui perperam in conspectu agit Creatoris, incidet in morbos, circa quos occupatur Medicus; spiritu namque infecto peccatorum lue necesse est, ut corpus, cui regendo spiritus est accomodatus, languescat, vel etiam tabescat; Unde *Ps.* 53. nos alloquitur Propheta: *Longe a peccatoribus salus, quia justificationes tuas non exquisierunt*. Hinc peccata magis magisque discamus in horrorem habere, ut Dominus cujus est salus *Ps.* 3. elargiatur perpetua mentis, & corporis sanitate gaudere, aut ut si infirmitas corpus afficiat, ea sit, quæ virtutem perficiat.

32 Medicos esse nimis faciles in suadenda peculiaribus
personis observantiæ Quadragesimalis relaxatione,
& ideo gravissime super hoc monendos esse ab Epi-
scopis, ne suas animas, sic indulgendo, nimis ag-
gravent, statuit Benedictus XIV. tom.1. Constitut.
33 130. incip. *Libentissime §.* 25. Quamvis ipsi severius
34 consulere soleant, ubi agatur de universali dispensa-
satione. Idem *ibid.* Medicorum sententiæ exquiren-
dæ eorumque attestationes exhibendæ sunt pro obti-
nenda dispensatione Quadragesimæ pro integra Ci-
35 vitate, seu Populo. Idem *ibid. §.* 24. *&* 25. Et ab
ipsis varia observari oportet pro similibus faciendis
attestationibus, nempe discrimen inter morbos con-
stituti, pro quorum aliquibus curandis nequaquam
requiritur, ut jusculum, & carnes, loco piscium,
olei, & herbarum substituantur; in aliis vero juvare
plurimum si sublatis carnibus, cum indicitur jejuni-
um, oleo, vel lacte ægrotantes utantur. Idem *ibid.*
§. 25.

36 * Laici artem medicam vel chirurgicam exercentes ex præscripto suæ artis, etiamsi aliquis ægrotus obierit, non tamen incurrunt irregularitatem; attamen *ad cautelam* petunt, & obtinent dispensationem, si promoveri ad Ordines sacros postulant. Verum ejusmodi Brevia non conceduntur, nisi prius audito Episcopo, cui injungitur, ut distincte referat casus omnes animadversione dignos, eorumque peculiares circumstantias, simulque exponat, cujus rei gratia orator ad Ordines sacros promoveri poscat. *De Synod. Dioc. lib.* 13. *cap.* 10. *§.* 4. *nov. edit.*

37 Sacros vero Ordines jam obtinentes, vel etiam minores cum Ecclesiastico Beneficio, ex præscripto sacrorum Canonum necessario debent petere indultum, si medendi artem velint exercere. Hoc vero indultum non obtinetur, nisi exposita causa, nempe quod locus, in quo Orator degit, & profiteri cupit, vel sit pœne destitutus, vel non satis illi provisum sit ex Medico laico, vel denique ejus familia tantæ sit egestatis, ut providendum illi sit ex honesto lucro ab arte Clerici percipiendo. *Ibid. §.* 6.

38 Regulares vero in Missionibus agentes privilegio donantur, ex Bulla potissimum Clementis XII. incip. *Cum sicut*, ut possint exercere artem medicam. Hoc tamen privilegio frui non possunt nisi in ea arte sint periti, & gratis remedia præscribant, ac tandem abstineant ab incisione & adustione. Denique requiritur, ut non adsint Medici laici, vel sint quidem, at hæretici, vel hebræi, ut ex decreto Cong. de Propaganda Fide. *Ibid. §.* 7.

Regulares ex instituti sui ratione Hospitalium curam 39
& administrationem obtinentes, medicam artem exercere non possunt extra illa hospitalia. *Ibid.*

In prædictis indultis Apostolicis Monachis vel Cle- 40
ricis concessis semper apponitur hæc limitatio: *absque incisione & adustione*. *Ibid. §.* 8.

Clericis sæcularibus Sacris Ordinibus insignitis, si 41
concessum fuerit indultum, ut provideant familiæ indigenti, illud durat quoadusque Orator certos Ecclesiasticos redditus vel residentiale Beneficium obtinuerit.

Insuper affertur limitatio, ne quid exposcat ab æ- 42
grotis, neque enim Ecclesiastico sæculari Medico prohibetur, ut sponte oblata recipiat, præterquam a veris egenis, a quibus nihil penitus potest accipere. *Ibid.* Regularibus vero indultariis semper datur cum modificativa, ut nihil ab ægrotis recipiant. *Ibid.*

Porro indulta illa Ecclesiasticis, vel Regularibus 43
concedi non solent, nisi prius audito Episcopo testante de viri peritia in ea arte, & de indigentia Medici in ea Civitate, vel oppido. Præterea exquiritur etiam pro Regularibus testimonium Superioris Regularis circa mores illius, qui indultum petit. Si vero non præmittatur testimonium Episcopi, adhuc tamen Pontificii Brevis executio Episcopo committetur qui commissum munus impleturus de his omnibus certiorem se reddere tenetur. *Ibid. §.* 9.

Chirurgiam vero exercere Ecclesiasticis sæculari- 44
bus, & regularibus longe difficilius conceditur, & tunc solum cum omnis omnino Chirurgus laicus deest; quin & tunc sine adustione, & sectione. *Ibid. §.* 11.

Additiones ex aliena manu.

Differendum paullulum de salario Medicorum. 45
Ne liceat Medicum debito salario defraudare. Legibus constitutum est, ut Magistratus aditus hujus rei causa a Medico, extra ordinem ex officio nobili sine figura judicii, levato, quod ajunt, velo, de salario medicis debito jus dicat. *L.* 1. *ff. de extraord. cognit.* Idque sive ægrotus convaluerit, sive mortuus sit. Confer Perez *ad tit. Cod. de Professor. & Medic. n.* 18. Num autem medicus privilegio aliquo gaudeat in concursu creditorum? Vide Berlic. *part.* 1. *concl.* 64. *n.* 95. *& seq.* Finkelthens *in observat. pract. Observ.* 98. *n.* 3. *& seq.*

Quod si medicus jam accepisset salarium a curan- 46
do, is autem non vi morbi, sed alio modo, puta ab alio interfectus, periisset, haud tenetur ad accepti restitutionem, *C.* 1. *§.* 13. *ff. de Var. & extraord. cognit. l. penult. & ultim. C. de Condict. ob caus.* Ripa *de rest. c.* 7. *n.* 137.

Pariter si Medico certum salarium quotannis a Re- 47
publica, vel privatis constitutum, isque vita functus sit intra annum, salarium totius anni debetur, propterea quod non mercedem intuitu laborum, sed potius salarium accipit, & per eum non stetit quominus cura defunctus fuerit, *L.* 1. *§. divus, ff. de extraord. cogn.* Carpzov. *Jurisprud. Forens. part.* 2. *c.* 51. *def.* 12. *n.* 5. Gail. 1. *observat.* 44. *n.* 12.

Medicus, cui constitutum est certum salarium in 48
singulos dies v. gr. X. debetur pro eo tempore quo

fuit

fuit in itinere; argum. textus *in L.20.ff.de oper.Libert.* Quid si medicus discedat tarda jam hora, an pro integro die salarium exigere queat? Distinguendum, utrum Medicus causam protracti itineris dederit nec ne? Priori casu peti haud potest salarium totius diei a curando, potest vero posteriori casu.

49 Medicus, cui certum salarium annuum verb. gr. ad tres annos a Communitate constitutum est, si finito locationis tempore pergat mederi, non videtur tacite reconductus; ita ut non contra Communitatem, sed contra eos quos curavit agere debeat; Ripa *de Peste c.7.n.*124.

50 De eo magna inter Doctores quæstio est: an conventa medicum inter & ægrotum certa mercede pro curando aliquo morbo, teneatur medicus eadem mercede curare, si ægrotus recidivam patiatur? Argumenta utrinque militantia affert Spekhan. *centur.* 1. *quæst.* 13. Contra medicum pronunciat Perez *ad tit. C.*
51 *de professor. & Medic. n.* 15. Distinguendum vero est utrum morbus procedat ex nova causa, an recurrat ex iisdem humoribus, & causa. Priori sane casu non tenetur, posteriori vero casu tenetur, modo non appareat reversum esse morbum ex culpa ægroti, ut si contra præceptum Medici vixerit, nec ex intervallo, sed incontinenti sit morbus reversus; Spekhan. *ubi su-*
52 *pra*. Incontinenti autem quando reversus dici queat morbus, non est usquequaque expeditum, utpote certa regula haud definitum. Arbitrio Judicis id relinquendum; Ripa *de Peste cap.7.n.*145.

53 De contractibus ægrotum inter & Medicum non inutiliter quoque hic agi posset. Sed longiores essemus, quam additionum angusti limites patiuntur.

MELCHISEDECH REX, ET SACERDOS.

1 Melchisedech Chananæus fuit, & Rex Hierusalem, ut expresse tradit Eruditiss. Card. Lambertin. expost Benedictus XIV. De *Sacrificio Missæ sect.2.n.*287. ibi: *Vera sententia est, Melchisedechum gente Chananæum fuisse, Regem Salem, quod idem est ac Hierosolymæ, ut ostendit Calmetus in dissertatione de Melchisedecho*. Quod & tradit sapientissimus Tirinus *in cap.* 14. *n.*17. *Genesis*; ibi: *Sed fuit Princeps aliquis & Regulus gentilis e gente Chananæa, Rex Salem, seu Hierosolimæ, ut est in chaldeo, quam & illum condidisse Josephus affirmat, & Fidelium (qui tum ipsius, tum aliorum opera illic reperiebantur) Doctor, Sacerdos, Pastor: ita S. Dionysius, Hippolytus, Irenæus, uterque Eusebius, Apollinarius, & alii cum plerisque recentioribus. Addunt S. Ignatius & Suida Melchisedech semper virginem permansisse. Unde & in hoc typum gessit Christi, uti & in nomine & in nominis etymo, in officio, in Sacerdotio, in Sacrificio, de quibus fuse ad Hebræos 7. & Ps.* 109.

2 Hic Melchisedech fuit revera Sacerdos, & quia Sacerdos erat, panem & vinum obtulit; *Gen.*14.*n.*18. *Proferens panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei Altissimi*. Et Apost. *ad Hebr.*7. asserit, Melchisedecum non solum Christi figuram fuisse, ut Aaron, sed insuper dicit, Christum Sacerdotem fuisse non secundum Ordinem Aaron, qui offerebat sacrificia cruenta, sed secundum ordinem Melchisedech, qui obtulit sacrificium incruentum. Proferens panem, & vinum; unde & Christus, ut palam faceret, se Sacerdotem esse secundum ordinem Melchisech, uti Deus per Davidem de illo prædixerat *Ps.* 109. *vers.*3. sub iisdem speciebus panis & vini suum quoque Sacrificium in ultima cœna incruentum instituit. Ita omnes tam S. Patres, quam Doctores Scholastici.

Melchisedech sine Patre, sine Matre, sine genea- 3
logia traditur ab Apostolo ad *Hebr.c.6.v.*3. non quod his caruerit, sed quod nobis ignoti sint, cum nulla sive Avorum, sive Parentum ejus memoria fiat in Scripturis, quæ non Gentilium (qualis erat Melchisedech unus ex Regulis Chananæorum, teste Josepho, S. Dionisio Epiphanio, Theodoreto) sed solum Hebræorum genus, & historiam pertexunt; ut recte observat laudatus Tirinus *in epist. ad Hebr. cap.* 7. *v.*3. Calmetus tamen in dictionario verb. *Melchisedech* refert, quod ætate Sancti Epiphanii fuerunt, qui Parentes Melchisedech designarent. Heraclam nempe, sive Heraclen patrem illius, matrem vero Astaroth, sive Astariam appellantes. Catena Arabica in Gen. 9. ejus Genealogiam paternam ex Sem, maternam ex Japhet derivans, Heraclam, sive Heraclim Patrem Melchisedech, filium, seu nepotem Phaleg, Filium vero Heber facit; matrem vero, quam Salathiel appellat, filiam tradit Gomer Filio Japhet. Iosephus Gorionnides, Hebræus scriptor circa undecimum sæculum, Melchisedeco alterum nomen, Joram nempe, inducit *lib.* 6. *c.* 31. sydusque ejus ortui præsidens, Sadech (planeta est Jovis) appellat; urbem tandem cui præerat, primum *Jebus*, deinde *Sedech*, postea *Salem*, tandem *Hierusalem*, denominatam testatur. Hæc ille, qui plura adhuc ad rem ibi tradit.

MELIORAMENTA.

Melioramenta rei alia dicuntur intrinseca, & alia extrinseca. Melioramenta intrinseca sunt illa, 1
quæ quasi transeunt in rem, quam meliorem efficiunt, ut stercoratio agri, implantatio arborum, si radices fixerint, & hujusmodi. Extrinseca sunt illa, quæ tantum extrinsece adhærent, & salva re separari possunt ut picturæ, januæ, fenestræ, domuncula mobilis, quæ solo alieno imponitur, & similia.

Rursus Melioramenta alia dicuntur necessaria, alia 2
utilia, & alia voluptuaria. *Communis*. Melioramenta 3
necessaria dicuntur illa, sine quibus res peritura esset, vel detetioratura, vel nullos, aut non ordinarios fructus afferet, & quorum omissio imputanda esset ommittenti. *Communis* cum Rota *p.* 1. *recent. decis.* 6. *n.* 1. & *seq. p.* 15. *decis.* 191. *num.* 26. *p.* 18. *tom.*2. *dec.*564. *num.*6. Melioramenta necessaria, refi- 4
ci debent cuicumque melioranti, etiam possessori malæ fidei, & injusto; Rota *p.*7. *recent. dec.*223. *n.*15. *p.*9. *t.*1. *dec.*318. *n.* 14. *p.*18. *t.* 2. *dec.*584. *n.* 5. & *dec.* 611. *num.* 3. Et persolvi debent in ea quantitate, quæ fuit 5
impensa, nulla servata ratione meliorati, & impensi Rota *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 397. *num.* 20. &, *dec.* 398. *n.*20. & *dec.* 537. *num.* 10. & *sequent.*

6 Melioramenta utilia dicuntur illa, quæ faciunt,
ut res sit utilior, sive ut plures fructus afferat verb.
gr. si ager cum necessariis expensis de more afferat
10. modia tritici, & cum aliis afferat 12. modia, hæ
expensæ sunt utiles, & dicuntur melioramenta uti-
lia, cum sic augeant valorem rei, eiusque fructus.
Communis cum Rota *part.12. recent. decis.203. num.*
21., & seq. part. 14. decis. 22. num.8. part. 15. decis.
7 *191. num.25.* Melioramenta utilia facta a possessore
bonæ fidei sunt illi restituenda. Rota *part. 2. recen.*
8 *decis. 356. num. 1. part. 4. tom. 1. decis. 64. num. 1.* Si
vero sint facta a possessore malæ fidei, repeti non
possunt, sicuti non sunt reficienda melioramenta ex-
cessiva, & consulto facta. Rota *part. 11. rec. dec. 2.*
nu. 32. p. 12. dec. 307. num. 21. & 22.

9 Melioramenta voluptuaria dicuntur illa, quæ fru-
ctus rei non augent, sed tantum conferunt ad orna-
mentum, vel ad delicias; uti id, quod impenditur
ad picturas, statuas, artificiosos fontes, deliciosa,
viridaria, & hujusmodi. *Communis*. cum Rota *p. 2.*
10 *rec. dec. 650. n. 4. p. 11. dec. 317. n. 18. p. 12. decis. 233.*
n. 16. Melioramenta voluptuaria refici non debent,
Rota *part. 9. tom. 1. decis. 7. num. 11. part. 10. decis.*
219. num. 25. part. 11. decis. 317. n. 15. part. 12. decis.
203. num. 21. part. 14. decis. 22. num. 8. part. 16. de-
11 *cis. 237. num. 2.* Quæ vero sint voluptuaria ex relatio-
nibus Peritorum deducitur. Rota *part. 11. rec. dec.*
317. num. 17.

12 Melioramenta ut repeti possint, debet de eis li-
quido constare, tum in genere, tum in specie.
Communis cum Rota *p. 2. dec. 161. n. 2. p. 5. tom. 2.*
13 *dec. 470. n. 7. part. 14. dec. 19. n. 14.* Unde, ut melio-
ramenta, & sumptus repeti possint, duo copulative
sunt distincte probanda, idest tantum fuisse insum-
ptum, & tantum fuisse melioratum, cum Dominus
rei melioratæ electionem habeat reficiendi, quod mi-
nus est inter impensum, & melioratum. Hinc si sint
impensa centum, & res facta sit pretiosior in centum
quinquaginta, non reficiuntur nisi centum impensa,
quia in illis centum dumtaxat concurrunt duo dicta
requisita, scilicet tantum impensum, & tantundem
melioratum, in quinquaginta vero, in quibus me-
lioramenta excedunt impensam, non concurrit illud
requisitum, quod tantundem fuerit impensum, quia in
illis nihil impensum fuit. Et e converso si sint impen-
sa centum quinquaginta, & res facta sit pretiosior in
centum, reficiuntur solum illa centum meliorata, quia
in quinquaginta, in quibus impensa excedunt meliora-
menta, non verificatur illud requisitum, quod tantun-
dem fuerit melioratum, cum pro illa summa nihil me-
lioratum fuerit, & Dominus rei melioratæ electionem
habeat reficiendi, quod minus est inter impensum,
& melioratum. *Communis* cum Rota *p. 3. decis. 650.*
num. 2. part. 9. tom. 1. decis. 318. num 17. part. 11. decis.
363. num. 12. part. 12. decis. 27. n. 21. part. 13. dec. 109.
n. 19. dec. 288. n. 20. p. 14. dec. 405. n. 17. p. 15. dec. 119.
num. 1. decis. 191 num. 1. part. 17. decis. 224. numer. 20.
& decis. 250. numer. 8. & sæpe alibi per textum *in cap.*
Requisivit 1. De in integrum restitutione, c. Ad nostram
11. de rebus Ecclesiæ non alienand. l. Paulus, §. Domos
ff. de pignoribus, & l. Domos, ff. de Legat. 1.

14 Unde Regula communis, & generalis est, quod in
melioramentis, & expensis repetendis semper atten-
ditur quod minus est, sive illud minus sit insumptum
sive melioratum; *l. in fundo, vers. Et si plus, ff. de*
rei vindicat. & *ibi* Glossa communiter recepta *in vers.*
Plus pretio, dicens, si est impensa decem, & melio-
ratio quindecim, repetuntur sola decem, item si decem
impensa, & melioratio quinque; sola quinque repetun-
tur; Fagn. *in c. requisivit 1. de integrum restitutione*
nu. 21. ubi pluribus citatis testatur de Communi.

Melioramenta Bona fide facta possunt recuperari 15
vel excipiendo ante sententiam, vel Officium Judicis
post sententiam implorando: Baldus *consil. 257. Ti-*
tius emit Fundum, in princip. lib. 1. Fagnanus *loc. cit.*
num. 27. & alii passim; Et Interim qui bona fide fecit 16
melioramenta habet retentionem rei melioratæ, do-
nec de melioramentis fuerit integre satisfactus *l. Si*
in area, in fin. d. Condit. indebit., & leg. Paulus
ff. de dol. mal. except. & expresse Rota *part. 4. recent.*
tom. 1. decis. 206. numer. 1. decis. 513. numer. 4. part. 10.
decis. 113. numer. 5. part. 18. to. 1. decis. 237. num. 1.
p. 19. to. 1. dec. 380. n. 38. & decis. 220. n. 1. & par. 19.
to. 2. dec. 614. n. 1.

Ad effectum tamen obtinendi retentionem rei me- 17
lioratæ pro melioramentis debet necessario de illis
constare. Rota *part. 14. recent. dec. 405. num. 2. p. 18.*
tom. 2. decis. 329. num. 2. Adeoque retentio non datur
pro melioramentis, de quibus nec in genere, nec in
specie constat. Rota *par. 3. dec. 378. n. 1. p. 12. dec. 97.*
n. 20. p. 19. to. 1. dec. 352. n. 18. Fagn. *loc. cit. n. 28.* &
alii passim.

Melioramenta, si sint probata in genere tantum, 18
non dant retentionem rei melioratæ, nec retardant
immissionem, sed succurritur bonæ fidei possessori
per cautionem de illis reficiendis liquidatione facta.
Rota *par. 4. tom. 2. dec. 127. num. 7. & 8. part. 3. decis.*
521. n. 17. & sæpe alibi; Puteus *dec. 471. lib. 2.* Fagn.
l. c. n. 33. cum aliis ibi citatis.

Melioramenta mala fide facta, si sint necessaria. 19
possunt repeti; Rota *par. 7. recent. decis. 223. num. 15.*
par. 9. tom. 1. decis. 318. num. 14. part. 18. tom. 2. decis.
564. num. 4. & patet ex dictis *supra num. 4. & 5.* Secus 20
autem si sint tantum utilia; *l. Domum, in fine 6. ff. de rei*
vind. & cap. Requisivit 1. De in integrum restit. a sensu
contrario ibi: *Quos bona fide fecerit*, Fagnanus *ibid.*
num. 34. & 42. cum aliis ibi citatis, & expresse Rota
part. 11. recent. decis. 2. num. 34. part. 12. decis. 307.
num. 21. & 22.

Hinc, si quis scienter in solo alieno inædificavit, 21
sumptus non repetit, & inædificatum cedit Domino
soli, ut *l. Si quis sciens, Cod. de rei vindic., & §. Ex*
diverso, instit. de rerum divis. Rota *par. 6. rec. num. 5.*
& 45. Qui enim, non obstante quod sciverit solum
esse alienum, adhuc inibi ædificium construxit, sua
voluntate amisisse proprietatem materiæ intelligi-
tur, *dict. §. Ex diverso, & leg. Adeo, ff. de acquir.*
rer. domin. & sic ædificanti objici potest, quod
temere ædificavit in eo solo, quod certo sciebat
esse alienum, ut dicitur *in §. Certe, Instit. de rer.*
divis.

Item melioramenta facta in re Fideicommisso sub- 22
jecta ab eo, qui rem illam sciens esse Fideicommisso
subjectam, emit, propter ejus malam fidem non pos-
sunt repeti, ut *l. Final. §. fin. Cod. Comm. Deleg.*, &
ibi Doctores communiter teste Fagnano *loc. cit. nu-*
mer. 36. Item qui scienter emit rem subjectam retra- 23
ctui, eamque melioravit, propter ejus malam fi-
dem

dem non potest talia melioramenta repetere. Igneus *in l. Dudum num.40. Cod. de contrah. empt.* Fagnanus
24 *loc. cit. num.37.*, & alii passim. Item usufructuarius non acquirit dominium meliorationum, quas scienter facit, nec potest sumptus repetere; Rota *part.6. recent. dec.116. num.6.* Fagnanus *loc. cit. num.38. per text. in l. Usufructuarius 61. ff. de usufruct. & l. Usu-*
25 *fructuarius 68. ff. eod.* Potest tamen usufructuarius repetere expensas necessarias, & quæ ad perpetuam proprietatis utilitatem pertinent; Rota *cit. part.6. decis.116. num.36.*, *& seq.* ubi pluribus adductis dicit
26 esse communem. Idem procedit in Patre usufructuario meliorante bona adventitia filiorum, quo casu melioramenta spectant ad filios, & Pater solum repetit expensas; Rota *cit. part.6. decis.116. num.11.* ubi pluribus adductis dicit, quod expensarum repetitio ex privilegio Patri videtur concessa ratione legitimæ administrationis, quam habet in bonis filiorum.

27 Melioramenta facta a gravato in bonis Fideicommisso subjectis non veniunt in restitutione fideicommissi, sed per viam detractionis remanent libera ipsi heredi gravato; Rota *dec. 344. n.2. vers. Et non comprehenduntur part. 2. diversar.* & eadem Rota *part.3. recent. decis.116. num. 23.*

28 Melioramenta, quæ funt ab Emphyteuta, vel Feudatario facta non dicuntur Feudalia, aut Emphyteutica, etiamsi principale subjectum sit Feudale, vel Emphyteuticum, sed transeunt ad heredes, & successores Emphiteutæ, vel Feudatarii meliorantis. Rota *part.2. recent. decis.349. num.1, & part. 6. dec. 116. num.25. & 26.* Card. de Luca *de Legat. disc.35. num.34.*

29 Melioramenta quæ sine lesione prioris status rei locatæ possunt amoveri, semper Conductori sunt restituenda; Rota *part. 18. recent. tom.2. decis.608. num.*
30 *4.* Alia quoad melioramenta facta a Conductore in re sibi locata; Vide verb. *Locatio a numer. 23. ad 25. inclusive.*

31 Melioramenta facta ab Emphyteuta, quando possint repeti vel non? Vide *verb. Emphyteusis artic. 1. a num.7. ad 15. inclusive.*

32 Melioramenta facta per Beneficiatum ex bonis patrimonialibus detrahuntur per heredem; Secus, si ex fructibus Beneficii, quia pertinent ad Ecclesiam cum Ecclesia succedat tamquam Beneficiati hæres in bonis, quæ Ecclesiæ occasione quæsita sunt. Card. de Luca *de Benef. disc. n.5. & disc.86. n.2. & seq.* cum aliis ibi
33 citatis. In dubio autem facta censentur ex fructibus Beneficii, cum Beneficiatus ex debito Officii ea fecisse censeatur magis ex fructibus Beneficii, quam de proprio. Garcias *de expens. & melioram. cap.11. num. 71.* Card. de Luca *locis citatis.* Rota *decis.671. part. 1. diversar. & part. 12. recent. decis.168. num. 27.* ubi dicit, quod bona beneficiati præsumuntur acquisita ex fructibus Beneficiorum; Tum quia in dubio, non constito de contrario, intrat præsumptio donationis, seu incorporationis ad Beneficium Ecclesiæ. Card. de Luca *cit. disc. 86. num. 5.*

34 Equites Hierosolymitani ex statutis Religionis *tit.14. cap.16. & 17.* promoveri non possunt ad digniores Commendas, nisi antecedenter legitimis documentis ostenderint se priores meliorasse. Rot. *p.17. rec.*
35 *dec.3. n.3.* Unde si de tempore vacationis non obtinuerint sua melioramenta probari, sed nec illa exhibuerint, sunt incapaces novas obtinendi Commendas. Rota *p.17. decis.137. n.1.* Nec eis suffragari potest 36 subsequens exhibitio, præcipue si fuerit interea alteri jus quæsitum. Rota *cit. dec.173. n.2. 3. & 4.*

Melioramentorum autem exhibitio facienda est ab 37 Equite aspirante ad novas Commendas coram Lingua, vel Prioratu, non autem coram eorum Commissariis: Rota *part.17. rec. decis.137. num.6. & 7.* Commissarii enim habent nudam facultatem visitandi, & visitandi processum super melioramentis factis Rota *ibid.*

Melioramenta facta in bonis ad Beneficium spectantibus, & invalide alienatis, debent Emptori refici. 38 *Sac. Congregat. Concil. in Ruben. Nullitatis alienationis 28. Augusti 1723.* ad 4. dub. apud Thesaur. Resolut. Sacræ Congregat. Concil. tom.2. fol.355. ultimæ impressionis, quæ prostat Romæ apud Barbiellini ad Minervam.

Additiones ex aliena manu.

Notabilis intercedit differentia prædia urbana inter & prædia rustica, quoad Meliorationum æstimationem: *Profecto in illis* (ita recte ait Rota *in Ravenn. Immissionis super melioramentis 20. Martii 1747. §. Profecto, coram clar. mem. Millino*) *spectandus est status temporis præsentis, juxta textum in Leg. Domos Hæreditarias, ff. de Legat. 1. in aliis vero, cujus ge-* 40 *neris est de quo agitur, inspiciendum est tempus factarum meliorationum, ut inter impensum, & melioratum reficiatur, quod minus est Possessori bonæ fidei, secundum alterum textum in Leg. Fundo ff. de rei vindicat. &c. dummodo tamen res sit de meliorationibus utilibus, nam quæ necessariæ probantur, sunt in totum reficiendæ Melioranti ad modum sumptuum factorum.* 39

MENDACIUM.

Mendacium est falsa significatio contra mentem 1 cum animo fallendi, S. Augustinus *lib. contra Mendacium c. 12.* relatus *in cap. Beatus Paulus 5. caus.* 2 *22. q. 2.* dicitur primo *falsa significatio*, quia potest quis mentiri, non tantum verbis, sed etiam nutibus gestibus, scriptis, & hujusmodi, unde S. Augustinus *lib. contra mendacium cap.3.* dicit *ille mentitur, qui aliud habet in animo & aliud verbis, vel quibuslibet significationibus enuntiat.*

Dicitur secundo, *contra mentem*, quia mentiri est 3 contra mentem ire; Unde ut quis dicatur mentiri, requiritur, quod falsum putet id, quod dicit ut verum. Potest enim fieri, quod aliquis non mentiatur, licet falsum dicat, si nempe credat illud esse verum, & contra mentiatur licet verum dicat, si nempe dictum suum putet esse falsum. Hoc totum exprimit S. Augustinus *Enchiridii cap.18. relatus in cap. Is autem 4. caus.22. quæst.2.* ibi; *Nemo mentiens judicandus est qui dicit falsum, quod putat verum, quoniam quantum in ipso est, non fallit ipse sed fallitur.....potiusque e contrario quantum in ipso est, ille mentitur, qui dicit tanquam verum, quod putat falsum.*

4 Dicitur tertio, *cum animo fallendi*, quia quamvis hujus particulæ necessitatem negent plures volentes sufficere ad Mendacium, quod quis loquatur contra mentem, sive interius intendat fallere, sive non; hanc tamen requirit Gelasius Papa *in cap. Beatus Paulus* 5. *caus.22. quæst.2.* in cujus Summario expresse dicitur *Non mentitur, qui animum fallendi non habet*: & S. Augustinus relatus *in cap. Is autem*, 4. *caus.22. quæst. 2.* ibi: *Is autem, qui mentitur contra id, quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi.* Et ideo non proprie mentiretur ille qui jocandi causa diceret: *Ego uno solo die peragravi quatuor mundi partes. Ego hodie ivi Romam, & inde huc redivi*, & similia; per hæc enim nullatenus intendit fallere, sed nugari, ut utique id clare ex modo pronunciandi, aliisque circumstantiis personæ, loci temporis & hujusmodi percipiunt ipsimet auditores. Et sic expresse docet S. Augustin. *lib. quæst. in Genesim. quæst.145. relatus in cap. Quod autem 18. caus.22. quæst.2.* ubi dum explicat hæc Patriarchæ Josephi verba; *An ignoratis, quod non sit similis meis in augurandi scientia?* dicit ejusmodi phrases non esse mendacia, quia iis non utuntur modo serio, sed tantum quodam joco: *Mendacia enim a mendacibus serio aguntur, non joco. Cum autem, quæ non sunt, tamquam joco dicuntur, non reputantur mendacia.* Et id confirmat idem S. Doctor *lib. de mendacio cap.2.* ibi. *Numquam* (joci) *sunt putata mendacia, habent enim evidentissimam ex pronuntiatione, atque ipso jocantis affectu significationem animi nequaquam fallentis, etsi non vera enunciantis*, & *ibid. c.3.* subjungit: *ex animi enim sui sententia, non ex rerum ipsarum veritate, vel falsitate mentiens, aut non mentiens judicandus est.* Et sic tenent Pontas *verb Mendacium cas.4.* Henno *t. 1. tract. in decalog. disp. 8. q. 1. concl. 1.* Laym. *lib. 4. tract. 3. cap.13. num. 4.* & alii passim volentes, quod ad mendacium requiratur animus fallendi, si non expressus, & formalis, saltem tacitus, contentus in verbis, quæ talibus, aut talibus circumstantiis nota sunt fallere.

5 Mendaciorum genera octo distinguit S. Augustinus *lib. de Mendacio cap.4. relatus in cap. Primum 8.*
6 *caus. 22. qu.2.* At hæc omnia commode reducuntur ad illa tria, scilicet mendacium jocosum, officiosum, & perniciosum, quæ ordinarie pro faciliori captu a Doctoribus traduntur cum S. Bonaventura *in 3. sentent. dist.38. art.1. quæst.5. in corpore*, ubi dicit, quod mentiens, *aut intendit prodesse, aut delectare, aut lædere; secundum quod intendit prodesse est mendacium officiosum; secundum quod intendit delectare, est mendacium jocosum, secundum quod intendit lædere, est mendacium perniciosum.*

7 Mendacium jocosum est, quod profertur, vel fit sine alicujus nocumento, causa voluptatis propriæ,
8 vel alienæ. *Est in re communis.* Mendacium *officiosum* est, quod profertur, vel fit sine alicujus nocumento, causa utilitatis propriæ, vel alienæ. *Est in re*
9 *communis.* Mendacium *perniciosum* est, quod profertur, vel fit causa alienæ injustæ damnificationis. *Est*
10 *in re communis.* Mendacium jocosum, & officiosum ex genere suo sunt tantum peccata venialia. Mendacium autem perniciosum est ex genere suo peccatum mortale. *Communis.*

11 Nullum ex dictis mendaciis unquam est licitum. *Communis, & certa*, cum S. Augustino relato *in cap. Primum 8. caus.22. quæst.2.*, ibi: *Quisquis autem esse aliquod genus Mendacii quod peccatum non sit, putaverit, decipiet se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem arbitretur aliorum.* Et patet ex Sacra Scriptura, quæ indiscriminatim prohibet omne mendacium, ut *Exodi* 23. ibi: *Mendacium fugies*; *Levitici* 19. ibi: *Non mentiemini*: *Proverb.19.* ibi: *Qui Mendacia loquitur, non & fugiet*; *Psal.1.* ibi: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium*; *Sapient. 1.* ibi: *Os quod mentitur, occidit animum*; *Ad Colos. 3.* ibi: *Nolite mentiri invicem.* Et patet etiam ratione, quia omne mendacium proprie sumptum est semper intrinsece malum, cum semper importet animum decipiendi; quod humanæ societati repugnat, quia, ut recte dicit S. Augustinus *in Enchiridio cap.22.* relatus *in capit. Is autem 4. caus.22. quæst.2. Verba propterea instituta sunt, non per quæ se se invicem homines fallant, sed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes suas proferat; Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod sunt instituta, peccatum est.*

Unde Mendacium proprie dictum nullo casu, aut 12
fine potest esse licitum, ne quidem ad salvandam hominis vitam, ut expresse docet ipsemet S. Augustinus relatus *in cap. Ne quis arbitretur 14. cap. Faciat homo 15. & cap. Si quis 17. caus.22. quæst.2.*, & S. Isidorus relatus *in cap. Omne genus mendacii 16. ead. caus. & qu.* & Alexander III. *in cap. Super eo 4. de usuris*, ibi: *Cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri.* Immo neque unquam licitum est 13
proprie dictum mendacium etiam pro salute spirituali hominis. *Communis* cum S. Augustino *lib. contra Mendacium cap.26.* ubi dicit, eum qui non posset baptizari, nisi deceptis Mendacio custodibus esse sine Baptismo relinquendum, cum non sint facienda mala, ut eveniant bona, & tandem concludit: *Si ergo non docet veritas facere propter hominem baptizandum, quod est contrarium castitati, non docebis propter hominem baptizandum facere, quod est contrarium veritati, & l. de Mendacio cap.20.* sic expresse dicit: *ad sempiternam vero salutem nullus ducendus est opitulante mendacio.*

Nec valet dicere licitum esse mentiri in casu necessitatis, seu ob magnum aliquod bonum, ut patet de 14
Abraham, qui *Genesis* 20. ut se eriperet a mortis discrimine, dixit, Uxorem suam Saram esse suam sororem: de Jacob, qui *Genesis* 27. ut Patris benedictionem obtineret; fratrem suum primogenitum se mentitus est. De Obstetricibus Ægiptiis, quæ *Exod. 1.* pro salvandis ab interfectione infantibus Hebræorum mentitæ sunt. De Joseph., qui *Genes.44* se Ariolum, & augurem coram suis fratribus asserveravit. De David, qui *1. Regum cap.21.* præ timore dementiam, seu insaniam simulavit. De Judith., quæ *Judith cap.10. 11. 12., & 13.* compositis mendaciis Holofernem decepit. De ipsomet Christo, qui *Marci 13.* loquens de Judicii adventu, dixit: *De die illo vel hora nemo scit, neque Angeli in Coelo, neque Filius hominis*, & *Lucæ 24.* ubi post resurrectionem suam in peregrini forma *finxit se longius ire*, & *Joannis 7.* ubi dixit Fratribus, *Vos ascendite ad diem Festum illum, ego autem non ascendam..... Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem Festum*, & sic de similibus, tum veteris, tum novi Testamenti.

Non

15 Non valet, inquam, quia in omnibus supradictis nullum interfuit mendacium, sed Mysterium, nec ipsi aliquid falsum dixerunt; sed solum licita æquivocatione, seu amphibologia, aut restrictione verum tacuerunt. Sic pluribus in locis expresse docet S. Aug. & signanter *in libro de mendacio c.12. & c.17.* ubi sic dicit *Ad hanc veritatis regulam mihi videntur non solum ista* (de Abrahamo,& Sara) *verum etiam, si quæ sunt talia, redigenda, ut aut quod esse creditur, ostendatur non esse mendacium, sive ubi tacetur verum nec dicitur falsum, sive ubi significatio verax aliud ex alio vult intelligi*, & idem S. Doctor *in quæst. in Genes. q. 26.* relatus *in cap. Quæritur 22. caus.22. q.2.* sic habet: *Quæritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram sororem suam, & non potius Deo commisit, qui si vellet, ejus pudicitiam apud Pharaonem servare posset, sed veritatem voluit celari, non mendacium dici; Soror enim dicitur, quia filia fratris erat; et in hoc ostenditur, quod nemo debet tentare Deum, dum habet quod rationabili consilio faciat; Fecit, quod potuit, quod non potuit, Deo commisit, in quem speravit. Nec eum fides, aut spes fefellit; Si autem interrogatus Uxorem illam suam indicaret duas res Deo committeret, & vitam suam, & Uxoris pudicitiam.*

16 Et *ibidem* ad id, quod opponitur de Jacob *Genes.27.* respondet: *Jacob dicendo se esse Esau primogenitum non est mentitus, non enim dixit se esse primogenitum nascendo, sed Jus primogenituræ illo vendente rite adeundo. Sic & Christus Joannem dixit esse Eliam non persona, sed imitatione virtutis; Erat ergo Jacob Esau, non nascendo (ut diximus) sed emptione primogenituræ, de non primogenito in primogenitum transeundo, sicut & ipse Esau primogenitura vendendo, de primogenito non primogenitus fieri meruit.* Et de eodem Jacob *lib. contra mendacium cap.10.* sic dicit; *Jacob, quod Matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, si diligenter, & fideliter attendatur, non est mendacium, sed Mysterium &c.* vide *in Breviario lectiones secundi nocturni Dominicæ secundæ Quadragesimæ.* Et *cit. lib. contra mendacium cap.11* subjungit: *Neque illud, quod Joseph velut illudendis locutus est fratribus Genes.44. Neque quod David simulavit insaniam 1. Regum 21.* Nec cetera hujusmodi mendacia judicanda sunt, sed locutiones, actionesque propheticæ ad ea, quæ vera sunt, intelligenda referendæ. Unde, ut vides ex doctrina S. Augustini, idem sentiendum est de Obstetricibus Ægyptiis de Judith., & aliis similibus personis, quarum locutiones, seu actiones fuerunt, vel propheticæ, seu mysticæ, aut æquivocæ subintelligendo aliquod verum, quod ex circumstantiis poterat ab audientibus percipi, adeoque fuisse mendacii prorsus immunes, ut signanter de Judith solide probat ex multis, & ipsomet Sacro textu Doctissimus P. Tirinus *ibid. cap.10. per tot.*

17 Et dato, quod diceretur Abraham, Jacob, David, Judith, & alios mentitos fuisse, cum non omnia ex Dei instinctu locuti sint, sed quædam propria etiam simplicitate addiderint, permittente Deo ipsorum imperfectiones, non tamen sequitur eos peccasse, quia invincibili laborantes ignorantia, credebant in similibus casibus fas esse mentiendo decipere: nam veritas ista, quod mendacium nullo casu sit licitum, nondum eo tempore cognita erat; Immo, teste S. Augustino, apud Tirinum *in Judith. cap.10. vers.12.* multi veterum, etiam post Christum passum secuti Platonem putarunt id sine peccato licuisse; Sic Layman. *lib.4. tract. 3. c.13. num.9.* & alii plures.

Insuper dato, quod ipsi excusari non possent a peccato saltem veniali, sicuti eos ab ipso non excusant S. Joannes Chrysostomus, Lipomanus, Scotus, Adrianus, Lyranus, Cajetanus, Delrius, a Lapide, Bonfrerius citati, sed non secuti a Tirino in facto Patriarcæ Jacob *Genes.27. vers. 19.* dicendum esset sicuti de Obstetricibus Hebræorum ait. S. Augustinus *lib. de mendacio cap.5. & lib. contra mendacium cap. 15.* fuisse laudatas non propter mendacium, sed ob misericordiam quam servandis a nece infantibus præstiterunt. *Hoc etiam modo Judith*, inquit S. Thomas *2. 2. q. 110. art. 3. ad 3. laudatur, non quia mentita est Holoferni, sed propter effectum, quem habuit ad salutem populi: Quamvis etiam dici possit, quod verba ejus veritatem habeant secundum aliquem sensum mysticum.* Et concordat *cap. Si quælibet culpa 10. caus. 22. q. 2.* Unde quomodocumque dicatur, stat clarum nullo casu licitum mendacium. 18

Ad ea autem, quæ ex novo Testamento objiciuntur de Christo, qui *Marci 13.* dixit; *De die illo, vel hora nemo scit &c.* respondetur, verba illa accipienda esse de scientia communicabili, adeoque vere, & absolute dixit se diem illum nescire, ut jam fusius fuit dictum sub *verb. Juramentum art.1. num.15.* vide *ibi*: Ad illud *Lucæ 24.* ubi *Christus finxit se longius ire* respondetur id ad Misterium, seu figuram pertinere. Quod Christus se peregrinum, & divertentibus duobus discipulis longius iturum finxit, idest figuravit; aliquid enim tunc quidem absconditum, postea autem intelligendum, significare intendebat; videlilicet se inter eos peregrinantem, mox longius abiturum ad Patrem Celestem. Sic. S. Augustinus *lib. contra mendacium cap. 13.* ibi: *Si nihil aliud significasset Jesus in eo quod* (externo agendi modo) *longius ire se finxit, merito judicaretur esse mentitus* simulando. *Porro autem, si bene intelligatur, & ad id, quod voluit significare, referatur, invenitur esse Mysterium; Alioquin erunt cuncta mendacia, quæ propter quandam rerum significandarum similitudinem, cum gesta non sint, tamquam gesta narrantur*, & infra; *Ille igitur concludat Christum mentitum esse fingendo, qui negat eum, quod significavit, implevisse faciendo*, puta ad Cœlos ascendendo. Ad illud *Joan. 7.* ubi Christus dixit: *Ego autem non ascendam ad diem festum hunc*, respondetur, ut communiter tradunt Doctores *ibi*, quod Christus verissimum dixit quamvis ascenderit, quia ex circumstantiis verba illa denotabant se non ascensurum publice ad ostendendam miraculis suam divinitatem, ut rogabatur, & favet ipsemet textus, qui dicit *& ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto*. 19

Unde ex omnibus supra adductis clare constat, nihil posse inferri, quod probet mendacium proprie dictum posse esse licitum in aliquo casu, sed stat in suo vero robore nostra conclusio, quod mendacium proprie dictum sit per se, & intrinsece malum, & nullo casu seu ob nullam necessitatem cohonestari, & licitum fieri possit, ut tenent Aristotel. *lib.4. Ethicorum c. 8.* S. Augustinus *toto libro, de mendacio, & toto altero* 20

libro contra mendacium ad Consentium. S. Basilius *reg. 76. ex brevioribus*, S. Gregorius *l. 19. moral. c. 2. & 3.* S. Thomas 2. 2. *q.* 110. *art.* 3. S. Bonaventura *in 3. Sent. dist.* 38. *q.* 2. Scotus *in 3. sentent. dist.* 3. & alii communiter.

21 Bene vero non est per se malum, sed ob justam causam licitum est celare veritatem per restrictionem non pure mentalem, seu per verbi æquivocationem, aut facti dissimulationem. S. Augustinus *in Psal.* 5. super illa verba; *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*, & *lib. contra mendacium cap.* 10. ubi dicit aliud esse occultare veritatem, & aliud proferre mendacium: *Quamvis enim omnis, qui mentitur, velit celare quod verum est, non tamen omnis, qui vult, quod verum est, celare, mentitur*, Et super Genes. *q.* 26. relatus *in cap. Quæritur* 22. *causa* 22. *q.* 2. *ibi: Quæritur cur Patriarcha mentiri voluit, ut diceret Saram Sororem suam ..... Sed veritatem voluit celari, non mendacium dici; Soror enim dicitur, quia filia fratris erat* S. Thomas 2. 2. *q.* 110 *art.* 3. *ad* 4. ubi ait *Tametsi mentiri, aut simulare nullo casu licitum sit, tamen licet veritatem occultare prudenter sub aliqua dissimulatione.* S. Chrisostom. *lib.* 1. *de Sacerdot. ad finem.* S. Hieronymus relatus *in cap. Utilem* 21. *caus.* 22. *q.* 2. ubi hortatur ad simulationem utilem, & in tempore assumendam exemplo Jesu Regis Israel, & Davidis. S. Gregorius Papa *lib.* 26. *Moral. cap.* 7. relatus *in cap. Humanæ aures* 11. *caus.* 22. *quæst.* 5., ibi: *Humanæ aures talia verba nostra judicant, qualia foris sonant. Divina vero judicia talia foris audiunt, qualia ex intimis proferuntur; Apud homines cor ex verbis, apud Deum vero verba pensantur ex corde.*

22 Nec obstat id quod dicit S. Isidorus *lib.* 2. *de summo bono cap.* 31. relatus *in cap. Quacumque art.* 9. *caus.* 22. *quæst.* 5. ibi: *Quacumque arte verborum quis juret, Deus tamen, qui conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur intelligit.* Non obstat, inquam, quia hic textus percellit eos qui mala fide, soloque decipiendi, & injuste nocendi animo pravam mentem suam obtegunt; non vero illos, quos justa, & rationabilis causa cogit bonum, quod mente gerunt, propositum verbis ambiguis, & in aliquo sensu veris dissimulare: istis enim non quadrat S. Isidori sententia *in cit. c. Quacunque arte*, sed illa S. Gregorii Magni *in cit. c. Humanæ aures*, Sic istas sententias apparenter contrarias conciliat S. Thomas 2. 2. *qu.* 89. *art.* 7. *ad* 4. citatus, & secutus a Cabalsutio *in Theoria, & praxi Juris Canonici lib.* 4. *cap.* 4. *numer.* 12., ubi sub *numer.* 13. pluribus citatis dicit nostram conclusionem esse communem, uti & communem esse testatur Layman *lib.* 4. *tract.* 3. *c.* 13. *n.* 10. Vide verb. *Juramentum art.* 1 *a n.* 13.

23 Mendacium in confessione deliberate commissum est Sacrilegium, quia non solum est contra veracitatem, sed etiam contra Religionem, cum sit irriverentia contra Sacramentum, & ejus Auctorem. *Communis*.

24 Mentiens deliberate circa materiam necessariam Confessionis, vel negando scienter mortale, quod fecit, vel affirmando mortale, quod non fecit peccat mortaliter, quia sic mentiens, vel non confitetur integre, vel saltem decipit Judicem in re gravi spectante ad substantiam judicii adeoque graviter peccat. Suarez *disp.* 22. *sect.* 10. *n.* 11. Gormaz *Curs. Theol. part.* 1. *num.* 150. La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 1176. Layman *l.* 5. *tract.* 6. *cap.* 8. *n.* 15. Reiffenstuel *Theol. moral. tractat.* 14. *dist.* 7. *quæst.* 1. *num.* 5., & alii passim.

Mentiens scienter & deliberate circa materiam non necessariam Confessionis, vel negando veniale, quod fecit, vel affirmando veniale quod non fecit, vel mentiens circa peccata mortalia alias rite confessa, aut quæ hic & nunc non tenetur confiteri, peccat solum venialiter, quia cum pœnitens non teneatur talia peccata confiteri, non graviter decepit Confessarium mentiendo, neque irritum reddit Sacramentum, cum nihilominus absolutionem validam consequatur Coninch. *disp.* 6. *dub.* 3. Navarr. *cap.* 21. *n.* 37. Silvester *verb. Confessio*, 1. *qu.* 8. Layman *loc. cit. n.* 15. Sa *verb. Confessio num.* 12. Petrus Sotus *Lect.* 10. *de Confess. in fine.* Suarez *disp.* 22. *sect.* 10. Lugo *disp.* 16. *n.* 99. Castropal. *tract.* 23. *part.* 10. *n.* 4. Stoz *l.* 1. *part.* 3. *num.* 34. Dicastill. *disput.* 8. *numer.* 51. Tamburrin. *de Confess. lib.* 2. *cap.* 16. *nu.* 43. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 17. Bonacina *disp.* 5. *de Pœnit. quæst.* 5. *punct.* 2. *§.* 2. *nu.* 9. Vasquez, Arriaga, Illsung cum la Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 1177. contra S. Bonaventuram, Paludan. Cajetan. Ledesma, Armill, & alios tenentes, fingere veniale in Confessione semper esse mortale. At Tamburrin. *loc. cit.* dicit nostram Conclusionem esse certam, & Reiffenstuel *l. c.* dicit esse communem, & de facto eam tenent DD. passim. Dummodo tamen talis Pœnitens 26
absolutioni subjiciat aliam materiam sufficientem, de qua habeat verum dolorem, & propositum, quia si nihil confiteretur præter veniale fictum, peccaret mortaliter, non ratione mendacii, sed quia faceret absolutionem esse nullam propter carentiam debitæ materiæ. Sic omnes Doctores citati, & alii communiter cum Gobat *tract.* 6. *num.* 541. Diana *part.* 3. *tractat.* 4. *resolut.* 96.

MENDICANTES RELIGIOSI. Vid. verb. *Absolutio. Approbatio. Confessarius. Debitum Conjugale. Eleemosyna. Regulares.*

MERCATOR.

Mercator, qui vi, fraude, mendacio, vel criminationibus impedit, ne ad Civitatem afferantur aliæ merces, ut ipse carius vendat suas, tenetur non tantum ementibus, aut Reipublicæ excessum pretii, sed etiam aliis mercatoribus lucrum cessans judicio prudentis Viri restituere; est enim injusta causa utriusque damni. Sanchez *in Consil. lib.* 2. *disp.* 49. *n.* 35. cum aliis ibi citatis, La Croix *l.* 3. *part.* 2. *n.* 80. & alii passim. 1

Mercator an, quomodo, & quando peccet, & teneatur ad restitutionem, si ad se trahat eos, qui alios frequentant? Vide *verb. Magister a n.* 14. *ad* 16 *inclusive*, quæ enim circa hæc dicta sunt ibi de Magistris dicenda proportionaliter veniunt hic de Mercatoribus. 2

Mercator quomodo excusetur, quando dicit vel etiam jurat, se non posse pro tali pretio talem mer- 3

cem vendere, vel sibi pluris constare, licet in rigore hoc verum non sit? Vide *verb. Juramentum art. 1. num. 21.*

4 *Mercator peccat. 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat cum suspicione pravi usus. 2. Si paratus sit quodcumque pretium etiam injustum ab emptore accipere. 3. Si rem carius, quam supremo pretio, vendat ob dilatam solutionem. 4. Si mercium defectum gravem occultum non aperiat; pondus, & mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam monopolium injustum instituat, & merces omnes unius generis sibi comparet immoderato quæstu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo, qui non novit, emat prætio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres, & inutiles novis admisceat, & vendat eodem pretio utrasque. 8. Si justa tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cum possit, non solvat creditoribus cum gravi eorum damno. 10. Si mercibus solvat, quod pecunia debet, contra Creditoris voluntatem. 11. Si diebus Festis publice emat, vel vendat contra consuetudinem permissam. 12. Si juret falso, se tanto pretio merces comparasse. 13. Si contractum ineat quemcumque, dubitans de ejus justitia. 14. Si emat res furtivas &c.* Hæc Doctissimus Busembaum *l.4.cap.3.dub.10.num.1.*

Alia ad rem, vid. verb. *Contractus Emption., Venditionis.*

Additiones ex aliena manu.

5 De Libris Mercatorum, an & quomodo ii probent non inutilis hic est investigatio. Probare vero ipsos, sed *semiplene* communiter Doctores tenent, nisi vel statuto, vel consuetudine plenam faciant probationem; Carpzov. *de Process. ti. 14. art. 5. nu. 52. & sequ.* Ruland. *de Commission. part. 2. lib. 5. capit. 13. numer. 9.* Hering. *de Fidejuss. capit. 20. §. 1. n. 71.* Ayer *Process. Inst. Jur. cap. 9. observat. 8.*

6 At sequentes conditiones concurrant oportet, ut libri Mercatorum vel *semiplene*, vel *plene*, ubi est statutum, aut consuetudo, probent. *Primo* Mercatores libros producentes debent esse fide digni. *Secundo* habere debent debitam & legalem formam, tum continere data & accepta. *Tertio* diem, mensem, & annum comprehendere debent. *Quarto* exprimere debent causam. *Quinto* complecti debent verisimilia, tum carere omni falsitate, & mala suspicione. Addunt *Sexto* alii, ut sint libri Mercatorum propria
7 eorum manu scripti. At sufficere videtur, si sint ab eorum Institutoribus viris fidei haud suspectæ exarati. Carpzov. *de Process. tit. 14. art. 5. n. 52. & plur. seq.* Pacian. *de Probat. lib. 1. cap. 63. num. 21.* Escobar *de Ratiocin. c. 12. n. 14.* Scacc. *de Commerc. c. 11. num. 268.*

8 Nota vero, non aliter libros Mercatorum vel *semiplene* vel *plene*, existente statuto aut consuetudine probare, quam si contineant quæ ad *commerciorum materiam* spectant; Carpzov. *loc. mox cit.* Gail. *lib. 2. observat. 20. n. 8.*

9 Quæstionis est, num libri rationum Mercatorum pro tertio contra tertium *semiplene* probent? Affirmat Berlich. *part. Conclus. 36. n. 97.* sed rectius negat Gail. *de credit. cap. 2. tit. 5. n. 737.*

10 Nec incongrue ea hic expendenda est quæstio, an implorare queat beneficium restitutionis in integrum minor Mercator, qui ob merces creditas ab alio mercatore debitum contraxit, conventusque, dicat circa merces esse deceptum? Negatur propterea quod peritia cujuscumque artis, quam minor profitetur, impedit restitutionem in integrum circa negotia ejusdem artis; Confer Odd. *de Restitut. in integr. part. 1. quæst. 23. art. 7.* Urget & illud, quod hac ratione contrahentes publica auctoritate deciperentur; Adi Zoes. *in Comment. ad Tit. ff. de Minor. n. 22.*

MERCATUS.

Mercatus a Nundinis distinguuntur, tam a Doctoribus, quam in Ecclesiasticis Constit. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 144. incip. *Ab eo tempore*, 1
§. 11. Mercatus sunt de rebus minoribus ad quotidianas necessitates pertinentibus, & singulis septimanis a vicinis fiunt. Idem *ibid.* §. 16. Hi prohibentur 2
omnino fieri diebus Festis; Et in dies præcedentes, 3
aut subsequentes transferri jubentur. Idem *ibid.* §.
22. Eaque de re approbatur Decretum Congregationis Concilii *in Ripana Mercatus*. Quacumque etiam 4
immemorabili consuetudine minime obstante, ut resolvit S. Cong. Conc. in Barchinon. Observationis Festorum. Idem *ibid.* §. 23. & 24. Vide *tom. 4. verb. Festa.* 5

MERCES.

Mercedis causæ, sicut etiam quæ non excedunt summam scutorum 25. judicari possunt a Cardinali Vicario, & a Gubernatore Urbis contra quoscumque, non obstante obligatione Camerali. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 115. incip. *Romanæ Curiæ* §. 24. 1
Alia ad rem. Vide *tom. 3. ad verb. Extractio.*

MERCIMONIA.

Mercimonia exercentes super eleemosynis Missarum, Laici excommunicationis, Clerici vero, & Sacerdotes suspensionis pœnam incurrunt. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 22. incip. *Quanta cura*, 1
§. 5. Vide tom. 3. verb. *Eleemosyna n. 64.* & infra *verb. Missa artic. 2. num. 16.* ubi affertur dicta Constitutio.

MERETRIX.

Meretrix, est mulier, quæ multorum libidini est exposita; *cap. Vidua 16. dist. 34.* ibi: *Meretrix est quæ multorum libidini patet*, seu Meretrix est mulier, cujus turpitudo publice venalis est, *cap. Meretrices 11. caus. 32. quæst. 4.* ibi: *Meretrices esse, & ad* 1
Me-

Meretrices accedere prohibet Dominus, quarum publice venalis turpitudo est, & Glossa *in cit. cap. Vidua, verb. Meretrix*. Unde mulier, quæ unius amore capta illi sui corporis copiam facit, non potest dici meretrix. Faber *in §. Scortis Instit. de inoffic testam.* Menochius *de arbitr. cap.328. n.3.* Maschard. *de probat. concl.1063.nu.7.* Neque illa, quæ duobus viris se prostituit, etiam quæstus causa, potest meretrix appellari. Abbas *in c.Inter opera in fine de Sponsal.* Bertaz. *consil.134.litt.C.* Vicent. de Franch. *decis. 63. num.2.* Menoch. *Consil.18.* Pignatell. *tom.9. consult.27. num.*
3 20. cum aliis ibi citatis. Neque pœnæ inflictæ a Jure vel a Constitutionibus municipalibus contra meretrices locum habent in muliere, quæ uni vel duobus tantum, etiam quæstus causa, sui corporis copiam facit. Vicent. de Franchis *l.c.* Pignatell. *loc.cit.* & alii.

4 Principes, & Magistratus possunt sine peccato tolerare Meretrices in suis Ditionibus, & Civitatibus ad evitanda majora mala. Sic S. Thomas 2.2. *qu.10. art. 11. in corpor.* his verbis: *Humanum regimen derivatur a divino regimine, & ipsum debet imitari. Deus autem quamvis sit omnipotens, & summe bonus permittit tamen aliqua mala fieri in universo, quæ proscribere posset: ne iis sublatis majora bona tollerentur, vel etiam pejora mala sequerentur. Sic ergo & in regimine humano illi, qui præsunt, recte aliqua mala tollerant, ne aliqua bona impediantur; vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur, sicut Augustinus dicit in libris de Ordine cap.4. Aufer meretrices de rebus umanis, turbaveris omnia libidinibus.* Et eadem doctrina tradatur ab antiquo Theologo apud S. Thomam *Opusc. 20. de regimine Principum lib.4.cap.14.* citante alium textum S. Augustini, ibi: *Hoc facit meretrix in mundo, quod sentina in mari, vel cloaca in palatio: Tolle cloacam, & replebis foetore palatium, & similiter de sentina; Tolle Meretrices de mundo, & replebis ipsum sodomia.* Et si communis Doctorum, & praxis.

5 Hinc quibusdam conditionibus concurrentibus excusantur a peccato qui elocant domos meretricibus. Sic Silvius *in 2.2.q.77.art.4.qu.1.concl.5.* ubi ad quæsitum: *An etiam excusandi sint qui domos elocant meretricibus?* sic respondet: *Respondeo posse excusari si hæc omnia concurrant; quod & mulieres illæ sint ad meretricandum prorsus resolutæ, & a Republica tolerentur in ea Civitatis parte, in qua ipsis elocatur domus, & peccatum displiceat elocatoribus; His enim positis, justa subest causa negligendi peccatum talium mulierum neque tenentur elocatores illud impedire.* Ita etiam Quilici *p.7.art.4.num.29.* Joan. de la Crux *6.præcept.art.1. dub.3.num.7.* Matthæuc. *Cautela Confess.lib.1.cap.30. proposit.41.ab Alexandro VII. damnat. n.18.* La Croix *lib.2.n.290.& lib.3.part.2.n.1042.* & alii. Et ratio est quia locatio non est proxime ordinata ad fornicationem, sed indifferens, cum supponantur Locatores eis domos locare, non cum intentione, ut in eis pec-
6 cent, sed ut ibi habitent. Si autem domus essent in aliqua Civitatis parte, in qua ob justam causam non tolerentur a Superioribus meretrices; seu tales essent, ut ex se majorem præberent commoditatem peccandi seu meretricandi, quia videlicet plures haberent portas, seu essent in loco magis tuto, & hujusmodi, tunc esset illicitum eas Meretricibus elocare, ad quod facit *Novella 14. de lenonibus §. Præconizamus, Authent.collat.3.tit.1.l.Non aliter 7. ff.de usu, & habit. l.Si pendentes 27. ff. de Usufructu, & quemadmodum quis utatur.*

Unde publicæ Meretrices possunt ab honestis locis 7
expelli, per *text.in citatis Juribus*, & tradunt communiter Doctores apud Pignatell. *tom.4.consult.87.n. 3.* Et Paul. de Castro *in l. Casus, Cod. de Testamentis* expresse dicit, quod si aliqua inhonesta mulier veniat ad habitandum in vicinia, ubi similes mulieres non consueverunt habitare, a vicinis, & aliis Civibus expelli possit. Quod & censuit *Sac.Cong.Episc.& Re-* 8
gul.in Civitatis Castelli 1. Januarii 1590. & in Ravennaten.8.Novemb.1593. Quod si præterea sint scandalosæ ac procaces, debent in exilium ejici ad quinquaginta milliaria sub pœna carceris, verberationis, & aliis arbitrio Judicis, ut *in Spoletana 16. Januarii 1601.& S.Severini 11.Julii 1602.* Non obstante quod in Civitate non sit certus locus pro meretricibus deputatus, ut colligitur *ex cit.l.Si pendentes* ubi Glossa *ff. de usufruct.& cit.l.Non aliter 10. ff.de usu, & habitat.* Hactenus Pignatell. *loc.cit.n.3.* Et utinam revera sic ejicerentur, & punirentur, ut harum pœna territæ etiam aliæ sordidam illam artem relinquerent; cum pœna unius metus soleat esse multorum, textu expresso *in l.Ut unius 1. Cod.ad Leg.Jul.Repetundar.*

An Meretrix possit recipere, & retinere accepta ra- 9
tione meretricii, absque onere restitutionis? Vide verb. *Restitutio art. 3. a num.14. ad 16. & a num. 21.ad 23.* ubi concluditur, quod meretrix nedum conventum, & receptum pretium pro concesso turpi usu sui corporis licite recipit, & retinet, sed etiam omni jure etiam Civili in foro externo illud exigere potest, si non ei a Fornicario solvatur.

Meretrix potest de lucro ex meretricio accepto, 10
tamquam vere proprio, facere eleemosynam, donationem, & quamcumque alienationem sibi benevisam: quia tale lucrum licet turpiter, & illicite acquiratur, patrato tamen scelere, licite acceptatur, & retinetur, ac possidetur ut vere proprium. Sic communiter Doctores cum S. Thoma 2 2. *q.32. art.7. ad 2.* ubi expresse dicit: *Quod mulier meretricium exercens, turpiter agit, & contra Legem Dei; sed in eo, quod accipit, non injuste agit, nec contra Legem; Unde quod sic illicite acquisitum est, retineri potest, & de eo eleemosyna fieri.* Id tamen debet intelligi solum 11
in casibus, in quibus meretrix tale lucrum seu datum, acceperit a personis potentibus alienare, quia si illud acceperit a Personis non potentibus alienare ut a Filiis familias Pupillis, Minorennibus, Religiosis, & hujusmodi, teneretur restituere; cum dictæ personæ non possint dominium talis lucri in ipsam meretricem transferre. Vide verb. *Restitutio art.3.a n.14.ad 16.*

Meretrix absolvi non potest, nisi vere suspectum 12
consortium, & meretricium dejerat. *Communis.* Vide verb. *Absolutio art.2.a n.11.ad 16.* Unde Confessarius, antequam meretricem absolvat, debet ipsam 13
diligenter interrogare, an sit adhuc in actuali meretricio, an domum suspectam mutaverit, omnemque occasionem meretricandi vere dimiserit; an post conceptum de meretricio dolorem, & emissum de cetero non peccandi propositum, adhuc relapsa fuerit? a quo tempore non amplius peccaverit? & hujusmodi: Et si vere in omnibus dispositam invenerit, & se rite, ac vere accusantem de omnibus commissis peccatis

catis quoad numerum, speciem, & circumstantias, quantum sibi possibile erit, cum firmo proposito de cetero non peccandi, nec se occasionibus peccaminosis exponendi, immo eas, quantum in re erit, evitandi ac suppositis ceteris, ad validam absolutionem necessariis, poterit, & debebit ipsam absolvere.

14 Et si præ longo tempore sui meretricii sit ei moraliter impossibile, seu valde difficile explicare integrum numerum, & omnes circumstantias peccatorum, sufficiet quod explicet per quantum tempus meretricium exercuerit, se plus, vel minus, toties per diem vel hebdomadam solitam fuisse peccare, tam cum personis solutis, quam cum conjugatis: tam cum Clericis, & voto castitatis adstrictis, quam cum simplicibus Laicis: tam cum consanguineis, & affinibus, quam cum omnibus aliis, quibus ad libitum diu, noctuque vivebat exposita, & parata; se omnes, quos potuit, tum verbis, tum factis ad peccandum stimulasse, continuis impuris cogitationibus, lascivis locutionibus, ac obscenis cantionibus deditam fuisse, & hujusmodi; Dummodo tamen in illis peccatis, quæ sunt enormiora, & rarius committuntur, majorem explicet numerum; Unde de istis est etiam a Confessario interroganda; quoties nempe peccaverit cum Religiosis, cum consanguineis, & affinibus? quoties modo præpostero, in vase non naturali ad generationem non ordinato? quoties veneficia, præsertim amatoria, & similes superstitiones ad peccandum adhibuerit? quoties procuraverit abortum, seu prolem occiderit? quoties annuam Confessionem, & Communionem omiserit, aut sacrilege fecerit? & hujusmodi. Et si adinvenerit eam innodatam aliqua Excommunicatione Episcopo reservata, seu cum causa ad Sanctum Tribunal spectante, debebit eam dimittere ad Episcopum, vel ad Inquisitorem respective.

Additiones ex aliena manu.

15 An datum Meretrici condici possit, ipsi Romani jurisconsulti disputabant. Omnes autem conveniebant haud posse condici, sed non eadem de ratione.

16 *Labeo* & *Marcellus* ideo datum Meretrici repeti haud posse existimabant, quia utriusque turpitudo versatur, ubi possessoris causa potior est; *Ulpianus* vero;

17 *Sed & quod Meretrici datur* (ait *in L* 4. *§*. 3. *ff. de condict. ob turp. vel injust. caus.*) *repeti non potest, ut Labeo & Marcellus scribunt, sed nova ratione, non ea, quod utriusque turpitudo versatur, sed solius dantis: illum tamen turpiter facere, quod sit Meretrix, non turpiter accipere, quum sit Meretrix.*

18 Improbat vero & non immerito *Stryk juridic. disp. vol.* 11. *disp.* 17. *cap.* 1. *n.* 22. novam hanc Ulpiani rationem: *En conceptum* (ait) *egregium Ulpiani de turpitudine. Concedit involvere turpitudinem Meretriciam vitam agere, sed in acceptione mercedis, cum semel Meretrix sit, nullam agnoscit. Idem est, ac si dicere velles: turpe est esse furem & sacrilegum; sed ubi quis semel fur est, & sacrilegus, non turpiter furatur, & sacrilegium committit. Numquam prægnantiorem contradictionem inveni. Concedit Ulpianus esse turpe meretriciam vitam agere; quidquid ergo accipitur ex illa turpi causa, omnino turpe erit; non potest enim effectus melior esse sua causa. Sed quid hæc ad allegationem propriæ turpitudinis? Jocaris ni fallor. Pono, Titius pecuniam datam condicit: opponit meretrix exceptionem, accepi mercedem ex justa causa vel titulo, scilicet propter stuprum. An putas meretricem non allegare propriam turpitudinem? Et tamen patronus meretricum Ulpianus hoc negat. Contradicit enim, ut videtur, aliis jurisconsultis, Labeoni, & Marcello, qui ratione saniori ducti existimabant, ideo mercedem repeti non posse, quod utriusque turpitudo versetur, ubi possessoris causa potior est, leg.* 8. *ff. de condict. ob turp. caus. Expresse enim asserit, solius dantis adesse turpitudinem, non accipientis, & hanc novam rationem ab ipso esse inventam.* Confer & *Bruneman. in d. L.* 4. *§*. 3. *ff. de cond. ob turp. causam num.* 1. *& plur. sequent.* improbantem hanc Ulpiani novam rationem.

Hinc vero patet, Meretricem etiam sequuta copula petere haud posse promissum. Si enim datum ideo repeti minime potest, quia in pari causa turpitudinis melior est conditio Meretricis possidentis, ex eadem ratione locus esse nequit petitioni promissi, quia & in pari turpitudinis causa melior esse debet conditio promissoris. Accedit, quod frustra quæreretur, an datum repetatur, si non datum peti posset. Adisis & *Bruneman. loco mox citato num.* 10. *& plur. sequen.* qui *Covarruviam in c. Peccatum part.* 1. *§*. 12. contrarium tenentem nominatim confutat. 19

Utrum autem promissio facta meretrici sit ipso Jure nulla, an exceptione doli sit elidenda? Distinguit *Bruneman. ubi supra, n.* 8. *& seq.* &, *aut turpis causa non est expressa,* inquit *& valet conventio, sed est inefficax ob exceptionem doli, qua probata Reus absolvitur; aut est expressa, & est ipso jure nulla.* 20

Quid si pignus datum præterea sit Meretrici? Pignus retinere haud posset probat *Zoesius in d. l.* 4. *§*. 2. *n.* 9. *de condict. ob turp. caus.* propterea quod adjici pignus nequit obligationi nullæ vel inefficaci. 21

METOPOSCOPIA, Vide verb. *Superstitio num.* 22.

M E T R O P O L I T A N U S.

Metropolitani jurisdictionem ordinariam in suffraganeorum Diœcesibus exercere prohibentur. Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 98. incip. *Inter plures §*. 19. Metropolitanus non potest visitare Ecclesias Cathedrales, aut Diœceses Episcoporum suffraganeorum, nisi de mandato Concilii Provincialis. Idem *ibid.* Metropolitani jurisdictionem non habent proprio jure in Monasteria sita in Diœcesibus suffraganeorum Idem *ibid. §*. 19. 1 2 3

(*) *Novissimum Additamentum.*

Apud omnes sive Græcos, sive Latinos *Metropolitani* voces hujus *Metropolitanus*, *& Metropolita* eadem & notio semper fuit, & potestas: is enim & alias fuit, & nunc est *Metropolitanus*, qui Episcopis superior, inferior Primatibus, nec civitatem tantum unicam, ut Episcopus, nec diœcesim tamen, ut Primas, sed provinciam regit integram. Metropolitarum

rum porro origo non male ab ipsis repetitur Apostolis, qui in Timotheo, Tito, & fortasse etiam in aliis quibusdam a se constitutis Episcopis specimen quoddam Metropoliticæ dedere potestatis, sequentibus deinde temporibus auctæ, & completæ. Erat autem Metropolitani Episcopos ad Synodum vel bis, vel semel singulis annis evocare; illorum electionibus præsidere; eos consecrare; contentiones, lites, dissidia, si quæ inter illos orirentur, sopire; eos si quid peccarent, corripere; eorumque judicia, si provocatum esset, aut rescindere, aut confirmare, aliaque, id genus obire munera, de quibus Selvaggius in *Antiquitatum Christianarum institutionibus lib.1. p.1. cap. 19. §.5.*; salva tamen in ipsos Metropolitas Patriarchæ auctoritate, multoque magis salvo Romani Pontificis Primatu, ut recte monuerunt Ballerimi *tom.11. oper. S.Leonis col. 979. num.4.* Idem Ballerimi *ibidem col.1029. seqq.* serius Metropolitas cum in Galliis, & Hispaniis, tum etiam in Italia, nec nisi quarto sæculo institutos fuisse docent, nullum autem in Regno Neapolitano, & Siculo Metropolitanum præter Romanum Pontificem a primis Ecclesiæ sæculis ad Leonem Isaurum extitisse pluribus ostendendum Carminius Fimianus sibi sumpit in ea dissertatione, quam Neapoli edidit 1776. *de ortu & progressu Metropolitanarum Ecclesiasticorum in Regno Neapolitano, & Siculo* (*).

METUS.

---

1 Metus est, instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio, *l. 1. ff. Quod met. caus.* S. Thomas *in 4. sentent. dist.29. quæst. prima in corpor.* Fagnan. *in capit. Sacris 5. De his, quæ vi, metusve, num. 18.*

2 Metus est duplex, scilicet gravis seu cadens in constantem virum, & levis, seu cadens in virum inconstantem, & qualis sit uterque? Vide *verb. Matrimonium quoad Impedimenta art.1. num.99.*

3 Ad metum gravem quatuor conditiones requiruntur, & assignatur. Vid. *d. verb. Matrimonium quoad Impedimenta art.1. num.100.*

4 Metus alius est incussus a causa intrinseca, & alius a causa extrinseca libera, & qualis sit uterque? Vide *dict. verb. Matrimonium quoad Impedimenta num. 101.*

5 Insuper metus alius est juste incussus, & alius injuste, & qualis sit uterque? Vide *dict. verb. Matrimonium quoad Impedimenta nu.102.*

6 Qualis metus invalidet, seu dirimat matrimonium nec ne? Vide *d. verb. Matrimonum quoad Impedimenta a nu.103. ad 107.* & verb. *Matrimonium art.2. num.4. 5. 6. 7. & 49.*

7 Metus, & violentia in quacumque ætate incutiantur, reddunt matrimonium ipso jure nullum, cum tollant libertatem consensus, textu expresso in *cap. De illis 9. de desponsat. impub.* ibi: *Sed cujuscumque sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat*; & concordat *cap.*

8 *Veniens 13. de Sponsalibus, & Matrim.* Dummodo tamen talis sit metus, & violentia, ut potuerint cadere in constantem virum; *cap. Veniens 15., & cap. Consultationi 28. tit. eodem* Fagnan. *in cap. De illis 9. & 10.* & ipso teste *Communis aliorum.*

Mulieri dicenti se contraxisse per metum, incumbit onus probandi non solum ipsum metum, sed etiam illius qualitatem, videlicet metum fuisse talem, qui cadere possit in constantem virum; *cit. cap. Veniens 15. & cap. Consultationi 28. de Sponsalibus*, ibi: *Sed de illato metu est cum diligentia inquirendum, & si talis metus inveniatur illatus, qui cadere potuit in constantem virum, erunt non immerito audiendæ.* Fagnanus *in cit. cap. Consultationi num.9.* & alii passim. 9

10 Metus cadens in constantem virum dicitur mortis periculum, aut corporis cruciatus; & aliud hujusmodi grave malum; *l. Interpositas, Cod. de transactionibus, c. Perlatum est 1. & cap. Cum dilectus 6. De his, quæ vi metusve causa fiunt, cap. Si verum 1., & cap. Lotharius 4. caus.31. qu.2.* Fagnanus *in cit. cap. Consultationi n.10.* Cardinal. *ibid. nu.1. & ibi* Glossa ultima communiter recepta.

11 Metus autem vanus non excusat; *l. Metus autem 2. ff. Quod met. caus. l. Vani timoris, ff. de Regul. Juris, & l. Si quis ab alio, ff. de re judicata.* Fagn. *l. c. n.11.* & alii passim.

12 Metus autem quando dicatur vanus, & levis, seu non cadens in constantem virum, & quando gravis, seu cadens in constantem virum, relinquitur arbitrio Judicis. *leg. Metus autem ff. Ex quibus caus. major.* Glossa *in dict. l. Interpositas, in verb. Cruciatus, Cod. de transactionib.* Glossa additionalis *in citat. cap. Consultationi verb. In constantem,* Fagnanus *ibid. nu.12.* Abbas *in cap. Cum virum n.8. de regularibus*, & alii apud Menoch. *de arbitr. Judic. cas.335. nu.3.*

13 Metus tamen minor magis excusat feminam, quam masculum, ut notat Glossa communiter recepta in *cap. Cum locum 14. de Sponsalibus, & Matrim. verb. Metus*, per textum *in cit. cap. Indignantur 4. caus.32. quæst.6.* Fagnanus *in cit. cap. Consultationi numer.14.* Butrius *ibidem num.4.* Card. *nu.1.* Abbas *in 3. notab.* Præposit. *n.2.* Alexander de Nevo *in 5. notabil.* Rota *p.7. recen. dec.115. num.12. p.13. decis.211. num.8.* & sæpe alibi.

14 Metus mortis violentæ incussus a causa libera extrinseca cadens in constantem virum invalidat Professionem Regularem; *cap. Perlatum est 1. & cap. delectus 6. De his, quæ vi, metusve causa fiunt*, Fagnanus *in cap. Sicut nobis 17. de Regularibus nu.24. & 27.* & Communis aliorum. Non invalidat autem dictam 15 Professionem, nec votum irritat metus naturalis, seu ab intrinseco, ut metus mortis in graviter ægroto, ratione cujus non impeditur votum emissum, *cap. Porrectum 13. cap. Sicut nobis 17. de Regularibus, & c. Ex part. 9. de conversion. Conjugator.* Fagnan. *loc. cit. num.25.* & alii passim. Nec dictam Professio- 16 nem invalidat, nec votum irritat metus mortis accidentalis casualis, ut quando votum Religionis assumendæ fuit emissum ab eo, qui metuebat mortem ex periclitatione navis, ex incendio, ruina, peste, aut clade, quæ forsan Deus immittit, ut homines convertantur, ut *cap. Convertimini 16. q.1. c. Sanctum est, de consecrat. dist.4. & in Authentic. Ut non luxurientur contra naturam 1. respons., & §.1. collat.6.* Fagnanus *l. c. n.26.* & alii.

Ratio autem cur Professionem inficiat timor mortis 17

tis violentæ incussus a causa libere extrinseca cadens in constantem virum, & non timor mortis naturalis, vel accidentalis casualis, est, quia cum timetur mors illa violenta, metus incutitur ab homine, non a Deo, & contra violentiam hominis Jura assistunt, ut *l.1. & toto titulo ff. Quod metus causa, & cit. cap. Perlatum est 1. & cap. Cum dilectus 6. De his, quæ vi, metusve caus. fiunt*, cum similibus; cum vero timetur mors naturalis, aut accidentalis casualis, timor immittitur a Deo ad animæ conversionem, contra quod non competit restitutio, ut notat Joan. Andreas. *in cap. Cum virum, de Regularibus* & Fagnanus *loc. cit. num.28.* Nec esset Superior, qui illam dare posset *cap. Inferior 21. distinct. & cap. Cum inferior, de majoritat. & obedient.* Deus enim non semel per flagella corripit peccatores; *cap. Nabuchodonosor 23. qu.4.* Et sic distinguit Glossa *in cap. Sicut nobis 17. de Regularibus, verb. De morte securus*, ubi expresse habet: *Quæritur, quare alias timor mortis impedit monachari, ut cap. Perlatum est 1. de his, quæ vi, metusve causa fiunt, & non hoc? Respondeo; monachatur ibi, ut evadat mortem corporis, hic non monachatur, ut evadat mortem corporis, sed potius mortem animæ.* Et ita Hostiens. Joann. Andreas, Henric. Boich. cum Fagnanus *loc. citat. num. 28.*, & ipso teste cæteri alii.

18 Metus autem, seu timor mortis violentæ ad hoc, ut invalidet Professionem, debet esse ab homine incussus, & ordinatus ad ipsam Professionem extorquendam, juxta textum *in capit. Perlatum est 1. de*

19 *his, quæ vi, metusve causa fiunt* Unde si quis, ut evadat ultimum supplicium ob conscientiam scelerum commissorum, aut mortem sibi timens ab inimicis, Religionem profiteatur; nisi aliud obstiterit, est valide professus, licet alias professurus non fuisset, ut articulo diligenter discusso declaravit Sacra Congreg. Conc., teste Fagnano *in cap. Si quis 2. de Regularibus nu.82.*

20 Metus reverentialis, si præcesserint minæ, vel verbera, aut Pater sit terribilis, annullat Professionem. Sic articulo mature discusso firmavit Rota *decis.590. num.2. & 3. & dec.720. n.3. coram Merlino cum aliis in Melevitana Nullitatis Professionis 3. Januarii 1653. §. Nec dicatur, & part.3. recent. decis.109. numer.2. part.13. dec.211. num.6.*, & sæpe alibi, & sic tenet Pignatell. *tom.7. consult.77.* cum communi aliorum.

21 Professio dicitur metu facta ex præcedentibus minis, aut verberibus a Patre illatis, etiam sine expresso præcepto. Rota *cit. part.3. dec.105. num.2. & p.13.*

22 *dec.211. num.6.* cum plurimis ibi adductis. Insuper Rota *in Tarraconensi coram Merlino*, quæ est decisio 491. inter illius impressas, teste Pignatell. *loc. cit. num.2.* speciatim firmavit, sufficere solum metum reverentialem etiam absque minis, propter summam libertatem, quam hujusmodi actus requirit, ut ex mente Sacræ Congregationis Concilii tuetur Diana *par.3. tractat.2. de Regularibus resolut.92.* Sperell. *dec.79. num.28.* cum aliis per Rotam *in Burgensi Nullitatis Professionis 16. Aprilis 1649. §. Quæ omnia, coram Arguelles*, & alii apud Reiffenstuel *lib.1. decretal. tit.31. num.164.* & favet *Regul.4. ff. de Regul. Juris*, ibi: *Velle non creditur, qui obsequitur imperio Patris, vel Domini*, quia talis metus reverentialis communiter censetur æquivalere metui gravi. Pontius *lib.4. cap.5.* Tanner., Lessius, Barbosa apud Gobat *tract.9. num.249.* In praxi tamen tenen- 23
dum est, non sufficere solum metum reverentialem ad annullandam, seu invallidandam Regularem professionem. Sic Reiffenstuel *lib.3. decretal. titul.31. num.165.* ubi plurimis citatis dicit esse probabiliorem, communiorem, & communissimam aliorum. Pirhing *ibidem num.120.* Sanchez *lib.4. de Matrimon. disp.6. num.7., & 17.* cum plurimis ibi adductis.

Quæ dicta sunt de metu circa Professionem ve- 24
niunt proportionaliter ceteris partibus dicenda de metu circa Matrimonium, & circa susceptionem sacrorum Ordinum. Vide Pignatell. *to.7. consult.77.* ubi de quolibet respective metu adducit Rotæ decisiones, & plurimos Doctores.

Alia de Metu vide verb. *Contractus. Ordo. Pro-* 25
fessio. Votum. Matrimonium quoad Impedimenta.

Metus electionem inficit ipso Jure, *cap. In nomine* 26
Domini 1. Quod pravorum, §. Quod si quis contra dist.23. cum similibus Fagnan. *in cap. Orbis 3. de Simonia n.64.* & alii communiter. Vide verb. *Electio art.4. a num.51. ad 57.*

Metus gravis, v.g. mortis, mutilationis infamiæ 27
aut jacturæ bonorum cadens in costantem virum excusat a præcepto positivo tam divino, quam humano Sic non tenetur quis in tali periculo, aut metu ad integritatem materialem Confessionis, ad impletionem Voti, ad observantiam jejunii, ad auditionem Missæ in die festo, & hujusmodi; quia Legislator non censetur obligare cum tanto incommodo; Leges enim positivæ sunt accommodatæ humanæ conditioni, juxta illud *Matthæi 11. Jugum meum suave est, & onus meum leve.* Sanchez *1. Moral. cap.18.* Azor. *part.1. lib.1. cap.11.* Layman *lib.1. tr.2. cap.14.* Felix Potestas *tom.2 part.1. num.221. & 224.* & alii passim.

Nullus tamen metus etiam mortis excusat ab obser- 28
vantia Divini præcepti, cujus transgressio est intrinsece mala; Unde neque ob metum mortis licet fornicari, adulterare, mentiri, & hujusmodi. *Communis.* 29
Neque ullus metus etiam mortis excusat ab observantia præcepti, seu Legis, cujus transgressio est contra bonum commune, quia bonum commune prævalet particulari. *Communis.*

Additiones ex aliena manu.

Obligationes Metu contractas jure naturæ esse nul- 30
las, non est quod dubitetur. Ut enim aliqua oriatur obligatio, satis haud est, ut is, qui se obligat voluntatem habeat se obligandi, sed insuper necesse est, ut is cui acquiritur obligatio, capax sit ejus acquirendæ.
In obligationibus autem metu contractis, ut ut is qui 31
metu se obligat voluntatem habeat se obligandi; is tamen cui obligatio acquiritur ejus acquirendæ haud est capax, quum nemo ex facto suo illicito meliorem suam conditionem facere possit; Confer Puffendorf.

Legibus vero Romanis placuit distinguere negotia 32
bonæ fidei inter, & negotia stricti juris. In illis se conformarunt juri naturæ, in his autem obligationem nasci voluerunt, sed metum passo remedio restitutionis in integrum subvenerunt. Nec jus Canonicum 33
in totum recessit a jure Romano; Bohemer. *in introduct. in jus digest. lib.4. tit.2. num.1.* Schaumburg. in com-

compendio juris digestor lib.4. tit.2. §.1. An autem hodiernis moribus sublata distintione hac inter negotia bonæ fidei, & negotia stricti juris, nulla indistincte sit obligatio metu contracta? vide apud Strik *in usu moderno Pandect. lib.4. tit.2. §. 2.*

34 Ut autem de restitutione in integrum, quam concedunt Leges Romanæ, paucis disseramus, sciendum est, quod non omnis metus ei locum facit, sed metus justus qui dicitur *trepidatio mentis orta repræsentatione mali inevitabilis a Tertio non jure facta; l.1. l.7. in fin. & l.8. ff Quod metus causa gestum erit.*

35 Requiritur ergo I. ut malum repræsentatum inevitabile sit. Quocirca in incontinenti imminere non debet sed sufficit quoque futurum, modo probabiliter cer-

36 tum sit; *l.2 princip. ff. Locati*. Ita tamen comparatum esse debet, ut per metum agens non velit solum sed etiam possit illud inferre. Metus itaque infamiæ justus non est; *l.7. princip. ff. quod metus causa*; justus vero est metus mortis, verberum, carceris: *l. 6. §. 1. ff. d. tit. & l.7. C. eodem l.13. C. de Transact.* item

37 stupri; L.8. *§.7. ff. d. tit.* De cætero in dijudicando metus justitia Judicis arbitrium non plene excluditur, qui non ad malum solum repræsentatum, sed ad *affectium quoque, & conditionem metuentis* respicere debet. Adi omnino Voet. *in commentar. ad Pandect. leg.4. titul. 2.*

38 II. Requiritur, ut a Tertio malum sit repræsentatum, Sequitur autem hinc, metum reverentialem non esse justum, suspicionem mali inferendi non sufficere *l.9. princ. l. 21. princ. ff. dict. tit. l.9. princ. C. eodem* metum, quem nullæ minæ concomitantur, vanum esse, reales quidem minas, licet verba non accedant, non vero simpliciter verbales metum inferre posse, si ficti atrocitas non sit timenda; *d. l. C. eod. titul.*

39 III. Requiritur, ut malum *non jure* repræsentetur Aliud igitur, si jure licito repræsentetur veluti in bello vel a Magistratu, nisi hic modum excesserit, *l.3. l.7. §.1. ff. d. titul.*

40 Hisce autem positis, non solum actio ad repetendum id quod metu extortum est, sed & exceptio ad declinandam obligationem conceditur, nisi accesserit ratihabito obligationis cessante metu facta, *l.2. & l.4. C. d. tit.*

41 Actio datur non solum contra inferentem, sed etiam contra quemvis Tertium rei metu extortæ possessorem primario quidem *ad rem cum omni causa restituendam*, per accidens vero, si intra annum, vel jure codicis intra quatriennium continuum sit instituta, restitutio vero ad arbitrium Judicis non sequatur, *ad quadruplum* rei fructus & omnis causæ; *l.14. §.7. ff. d. tit.* 42

Sed an hodiernis moribus hoc in casu ad quadruplum agi queat, non conveniunt Doctores. Affirmat *StriK. in us. moderno Pandect. lib.4. tit.2.* Negant vero *Gronovvegen. ad. l.9. §.6. ff. h. tit. Mornac. ad l.14. ff. eodem Gudelin. de jure noviss. l.3. cap. 11.* Adde *Schaumburg. in compend. digest. lib.4. tit.2. §. 7.* ubi quod hæc actio, utpote non amplius hodiernis moribus pœnalis, sit perpetua.

Interest autem, utrum hæc actio instituatur contra Tertium, an contra metum inferentem. Ille tantum tenetur de re extante, & non extincta *l. 14. ff. d. tit.* nec de fructibus perceptis, nisi ex iis factus sit locupletior; *l.18. ff. d. tit.* Hinc vero de re etiam casu extincta, & de omnibus fructibus percipiendis quoque tenetur, *l.12. princ. ff. d. tit.* idque quia ab ipso momento, quo rem sibi ex facto illicito habet, in mora restituendi esse intelligitur. 43

Contra Heredem *qua talem* hæc actio non competit, quia ex facto illicito & famoso oritur. Tenetur tamen Hæres qua possessor rei *actione quod metus causa*, si ad eum aliquod ex facto Antecessoris lucrum venit, *actione in factum*; *l.16. §.3. l.19. ff. d. tit.* Num de jure canonico detur hæc actio contra Hæredem, *qua talem, consule Bohemer. in Decretal. libr. 5. tit.17. §.5.* 44

MILES. (*a)

Milites quid possint & debeant facere, vel non ratione belli? Vide verb. *Bellum art.3.* 1

Milites a quibus possint, & debeant recipere Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis, & coram quibus valide, & licite contrahere Matrimonium? Vide verb. *Capellanus Militum per tot.* ubi referuntur ad rem plurima Decreta. 2

Sacra Congregatio Concilii *in Ferrarien. Jurisdictionis 12. Januarii 1704.* resolvit non posse Capellanum Arcis Ferrariensis audire in eadem Arce Confessiones cum licentia Eminentissimi Legati, a quo deputatur, absque licentia Eminentissimi Episcopi, ut in *lib.54. decretor. fol.1.* 3

Milites confugientes ad Ecclesiam solam libertatem meditantes, & nullius alterius criminis Rei, 4
gau-

(*a*) Oppido falluntur, qui primævæ Ecclesiæ sæculis nefas fuisse Christianis militare censent. Eos egregie confutavit Cl. Mamachius *origin. antiq. Christian. To.3. p.303. seqq.* Tamen S. Basilius in sua ad Amphilochium epistola consilium dabat, *ut qui puras* (a cædibus in bello factis) *manus non habent triennio communione abstinerentur*. Minime namque, ut ex Petavio monet idem Mamachius *pag.308.*, decere visum est, ut ei, qui justa etiam, & licita cæde manus imbuisset, sine piaculo ad tam sancta Eucharistiæ mysteria permitteretur aditus. Quemadmodum Davidi legimus, quod hostilis sanguinis plurimum fudisset, non concessisse Dominum, ut templum extrueret. Hinc etiam factum, ut Canones eorum quoque, qui post baptisma milites aliquando fuissent, licet militare cingulum abjecissent, ordinationem prohibuerint; ea fortassis de causa, quod manus suas cruore infecisse præsumerentur; Si quis, inquit Innocentius I. *epist.2. ad Victricium, post remissionem peccatorum cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad Clericatum omnino admitti non debet*: quod epistola quoque XXIII. *cap.4. & 6.* inculcat. Paullo mitius Concilium Toletanum I. *can.8.* statuit, ut *si quis post baptismum militaverit, chlamydem sumpserit, aut cingulum, etiamsi graviora non admiserit, si ad clerum admissus fuerit, Diaconi non accipiat dignitatem* (*).

gaudent immunitate. *Sacra Congregatio Immunitat. in Avdomaren. & Ipren. 4.Sept. 1624. lib.1. decr. Altoviti pag.98.*

5 Milites transeuntes ad hostes gaudent immunitate Ecclesiastica; quoad transeuntes autem ad Hæreticos consulatur S.C. Congr. S. Officii; *Eadem Sac. Congr. Immunitatis in Ipren. 19. Maii 1607. lib.1. decr. Altov. pag.1249.*

6 Miles extractus ab Ecclesia a suis Officialibus militiæ gaudet Immunitate Ecclesiastica, & est restituendus: *Eadem Sac. Congregat. Immun. in Cornetana 28. Sept. 1663. lib. decr. Rocci pag.510.*

7 Milites confugiti ad Ecclesiam, sed a proprio Locumtenente assecurati posse redire ad suum proprium, ut dicitur, *Quartiere*, relinquentes locum *Immunem*, gaudent Immunitatem dolose enim inducti sunt ad discedendum; *Eadem Sacra Congregatio Immunit. in Spoletana 2. Aprilis 1675. lib.1. decret. Altoviti pag.1081.*

8 Coloni mensæ Episcopalis non possunt in milites describi, nisi aliter Sanctissimus jusserit; *Eadem Sacra Congr. Immunit. in Perusina 11. Decemb. 1646. lib.3. decr. Paul. pag.297.*

9 Miles, qui asportaverat, ut dicitur, *il nome della Sentinella*, a Gubernatore Arcis extractus, restituatur Ecclesiæ, & postea Nuncius extrahat, ac ex gratia speciali Sanctissimi consignet Ministris Reipublicæ, ut illum puniant prout Juris; *Eadem Sac. Congr. Immunitat. in Veneta 7. Junii 1633. lib. 2. decret. Paul. pag. 160.*

10 Datur facultas extrahendi, & retinendi in Castro Regio nomine Ecclesiæ ad correctionem milites confugientes ad loca immunia, qui sunt incorrigibiles in eorum delictis; *Eadem Sac. Congr. Immunit. in Neapolitana 20. Septembris 1660. lib.1. decret. Altoviti pag. 480.*

11 Annuente Sanctissimo datur facultas Archiepiscopo extrahendi milites confugientes in fraudem servitii militaris ad Ecclesias ad formam *capit. Inter alia, de Immunitate Eccl. Eadem Sac. Congr. Immun. in Sipontina 18. Julii 1671. libr.1. decret. Altoviti pag. 576.*

12 Datur Archiepiscopo facultas extrahendi Milites confugitos in Ecclesiam in fraudem servitii Regii, eosque consignandi suo centurioni, reportato juramento non puniendi pro delicto; *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Mediolanen. 25. Augusti 1696. lib.2. decr. Vallem. pag.45.*

13 Jussu Sanctiss. ex gratia speciali datur, seu prorogatur ad aliud biennium Episcopo Mantuæ facultas extrahendi milites desertores, vel reos alterius criminis militaris a quocumque loco immuni dictæ Civitatis, & Diœcesis, eosque consignandi suis superioribus, reportata ab iis obligatione jurata de eos non puniendo ob fugam, vel ob aliud delictum, sed de illos tantum retinendo tamquam milites, ut antea; *Eadem Sacra Congr. Immunit. in Mantuana 9. Junii 1703. lib.3. decr. Vall. pag.493.*

14 Mandante Sanctissimo similis facultas conceditur Archiepiscopo Taurinen. sub iisdem cautelis pro viginti casibus; *Ead. Sac. Congr. Immun. in Taurinen. 15. Maii 1700. lib.2. decr. Vall. pag.289.*

15 Cum pro parte Regis Catholici Eminentissimus Trivultius supplicasset Sanctissimo pro expediendo Brevi ad hoc, ut milites delinquentes non fruantur Immunitate Ecclesiastica in Ecclesiis, seu Capellis positis in Castris, & Arcibus Majestati Catholicæ pertinentibus, responsum fuit: recurrat in casibus particularibus; *Ead. Sac. Congreg. Immun. in una Regnorum Regis Catholici 12. Novembr. 1652. lib.5. decret. Paul. pag.2.*

Milites refugæ a Triremibus, & ad Ecclesiam confugientes, gaudent Immunitate, sed, si petantur, restituuntur, præstito prius juramento a Triremium Præfecto illos non puniendi; *Eadem Sacra Congregatio Immunitatis in Anconitana 6. Sept. 1672.* 16

Ab onere hospitandi milites Ecclesiastici sunt omnino exempti; *Eadem Sacr. Congr. Immun. in Papiensi 10. Sept. 1629. lib.2. decr. Paul. pag.6.* 17

Etiam in bonis patrimonialibus pro sua portione, & virili; *Ead. Sac. Congreg. in Dertonen. 4. Novembris 1629. lib.2. decr. Paul. pag.18.* 18

Ecclesiastici non possunt ejici a propriis domibus occasione habitationis militum Regiorum; *Eadem Sac. Congr. Immun. in Aquilana 16. Aprilis 1630. & Nullius Altomuræ 27. Aprilis 1632.* apud Pignatell. *tom.2. consult.32. n.6.* 19

Officiales, & Milites, prævia reintegratione Ecclesiæ, & consensu Partis, absolvuntur ob violentam hospitationem in domo Canonicali. *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Augustana Pedemont. 9. Apr. 1695. lib.1. decr. Vallem. pag.1821.* 20

Item eadem Sacra Congr. Immunit. sub die 30. *Junii 1632.* dedit Litteras Episcopis status Mediolanensis pro tuenda libertate Ecclesiastica ab hospitatione militum. Idem decrevit *in Dertonen. 27. Martii 1635.*, scripsitque Episcopo Bobiensi, ut viriliter tueatur Clerum ab hospitatione Militum, ut *sub 23. Augusti 1633.* Idem Episc. Placentino *sub 29. Maii 1634.* apud Pignnatell. *l. c. n.7.* 21

Item eadem Sacra Congreg. Immunit. censuit pariter domos Regularium, & Monasteriorum Monialium exemptas esse ab hospitatione militum, ut in *Cotronen. 23. Augusti 1633.* apud Pignatell. *loco citato num.8.* 22

Episcopus non permittat hospitationem equorum militarium in atriis, & curtilibus Monasteriorum Monialium; *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Asten. 5. Decembris 1696. lib.2. decr. Vallem. pag.61.* 23

Ministri publici Civitatis, qui violenter fecerunt reponi fœnum in Claustro Regularium, incidunt in Excommunicationem, sed attenta remotione fœni, & prævia aliqua eleemosyna eroganda Ecclesiæ violatæ, consensu Partis, & obligatione de non incurrendo amplius in similia, datur facultas absolvendi in forma; *Eadem Sac. Congr. Immun. in Papien. 27. Aug. 1697. lib.2. decis. Vallem. pag.110.* apud Riccium verb. *Hospitatio n.5.* 24

Neque bona Episcopi gravari possunt hospitatione militum; *Ead. Sac. Congr. Immun. in Regien. 12. Januarii 1649.* Immo censuit domos Ecclesiasticorum quamquam Laicis locatas, esse exemptas ab hospitatione militum; *Ead. S. Congr. Immun. in Novarien. 9. Junii 1627.* apud Pignatell. *l. c. n.10.* 25

Onus hospitationis militum non est personale, sed mixtum, ideoque Clericus conjugatus ab eo non 26

est

est exemptus, nisi concurrat consuetudo. *Eadem Sacra Congreg. Immunit.* 13. *Julii* 1640. *lib.*3. *decr. Paul. pag.* 120.

27 Miles præsidiarius sepeliri debet in Parochia Arcis, ubi actualiter moratur, non autem in alia Parochia ubi retinet domum apertam cum uxore, & filiis; *Sac.Congr. Conc. in Romana Juris sepeliendi* 17. *Augusti* 1696. apud Ursayam *in Miscellaneo* 1. *Sacro, & profano litt. M. n.*203.

28 Militum stationes non præbent justam causam dispensandi populum ab observantia Quadragesimali. Benedict. XIV. tom. 1. Const. 130. incip. *Libentissime* §.19. Milites Mauritii Imperatoris lege prohibiti sunt monasticam vitam amplecti, sed contra hanc legem scripsit S. Gregorius M. Idem to. 2. Constit. 25. incip. *Ex quo dilectus*.

Additiones ex aliena manu.

29 De re Militari consule Voet. *lib. de singul. de Jur. Militar.* octo hisce capitibus, absoluto. Primum est de Bello in genere, & nonnullis ejus speciebus, ac divisionibus. Secundum de Militia; qui, & quales, & quomodo in Militiam sint adscribendi. Tertium de variis Militum gradibus, ac speciebus, præsertim de exercitus Imperatore, ejusque requisitis. Quartum de delictis, ac criminibus Militum, eorumque pœnis. Quintum de premiis Militum, & preda bellica. Sextum de Privilegiis Militum, & aliis quibusdam, præter jus commune quoad Milites constitutis. Septimum de Judiciis Militaribus. Et octavum de missione Militum, & pace. Confer etiam Burges *singular. observat. Juridic. Politic. Militar. centur. Quatuor*. (*) Præter Voetium præstabit consulere Gerardi Sichtermanni de *pœnis Militaribus* eruditum tractatum Amstelodami 1708. quo multæ Leges, variæque antiquitates optime illustrantur; præsertim vero Joann. Christiani Lunigii *corpus Juris Militaris*, Lipsiæ 1723. fol. Extant, & alii duo libri non contemnendi, qui huic argumento inserviunt, Balthasaris Ayalæ *de Jure, & officiis bellicis; nec non disciplina militari*, Antuerpiæ 1597. & Lovanii 1648. 8., & Joachimi Burgeri *observationes Militares*, Coloniæ 1654. 4.

M I L I T I A (a*).

1 Militia S. Georgii M. a Duce Bavariæ erigitur, & in ea constituuntur sex Officia Ecclesiastica cum approbatione Apostolica conferenda viris nobilibus Equitibus Ecclesiasticis, quorum primus Episcopali dignitate, & charactere sit insignitus, ut Pontificalia munera in ordinis præfati Ecclesia sub invocatione Sancti Georgii Martyris Deo dicata, & ab omni Ordinarii Episcopi Loci jurisdictione immunis, & exempta exercere valeat. Secundus, cum 2
præpositi nomine, & Pontificalium usu, ut vices Antistitis, hoc absente, vel legitime impedito, expleat. Tertius, ac Quartus cum Decanorum nominibus, 3
qui Divinis Officiis, sive Horis Canonicis cum aliorum Militum Equitum interventu in dicta Ecclesia persolvendis in Choro intersint. Quintus, ac Sextus 4
denique Eleemosynarii ab honore appellati, a quibus Decanorum munera ipsis absentibus pariter, aut legitime impeditis, præstentur. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 32. incipien. *Militares* §. 2. & 3. & *per. tot.*

Militia S. Januarii a Carolo utriusque Siciliæ Rege 5
erecta confirmatur, ejusque Officialibus, & Militibus Indulta, & Privilegia varia conceduntur. Idem Constitut. 24. incip. *Romanæ Ecclesiæ per tot.*

Militia Hospitalis Sancti Joannis Hierosolymitani 6
laudatur, & ipsius Militibus, & subditis conceduntur Indulta Cruciatæ. Idem Constitut. 86. incipien. *Quoniam per tot.* Super ejus triremibus permittitur 7
celebratio Missæ cum solitis opportunis cautelis. Idem Constit. 41. incip. *Exponi*. Vide *ad verb. Hierosolymitani Milites*.

Militia Sancti Lazari Hierosolymitani a S. Pio V. 8
reformata, a Gregorio XIII. unita fuit Militia Sancti Mauritii: Et Clemens VIII. privilegiorum commu- 9
nicationem inter eos indulsit. Inter quæ aderat facultas a S. Pio V. concessa erigendi Commendas ex Beneficiis Ecclesiasticis simplicibus de jure patronatus Laicorum. Idem Constitut. 16. incip. *Fructuosa* §. 1. 3. & 4.

Militia S. Mauritii Martyris a Gregorio XIII. eri- 10
gitur sub regula Cisterciensi. Ejus Sedes principalis in Sabaudia, & Magnus Magister Sabaudiæ Dux constituitur. Eidem unitur Militia Sancti Lazari Hie- 11
rosolymitani, & Clemens VIII. confirmat unionem cum communicatione privilegiorum. Idem *ibidem* §. 2. 3. & 4.

Dictæ Militiæ SS. Mauritii, & Lazari Magno Ma- 12
gistro conceditur, ut ex Beneficiis Ecclesiasticis simplicibus de Jurepatronatus Laicorum erigere possit Commendas sui Ordinis de consensu Patronorum. Idem *ibid.* §. 6. Et probationes super natura hujus- 13
modi Beneficiorum fieri possint coram Nuncio Apostolico apud Sardiniæ Regem, & Sabaudiæ Ducem residente, sive coram Archiepiscopo Taurinensi, aut Episcopo viciniori. Idem *ibid.* Et erectiones 14
Commendarum confirmari per Litteras in forma Brevis, vel etiam per simplex Decretum Congreg. Episcopor. & Regular. vel Concilii Tridentini. Idem *ibid.* §. 7.

Officiales Patentati SS. Mauritii, & Lazari subji- 15
ciuntur jurisdictioni Ordinarii; Cum enim nonnulli Sacerdotes Diœcesis Uritanæ Litteras, quas *Patentales* vocant, obtinuissent a Vicario Commendæ SS. Mauri-

(a*) Historiam Ordinum Militarium, & Equestrium præter Hermantium, & Bonannium dabunt Bernardus Giustiniani in Italico opere Venetiis excusso 1692. fol. *Istorie Cronologiche dell' origine degli Ordini Militari, e di tutte le Religioni Cavalleresche*, & Honoratus a S. Maria in Gallicis dissertationibus Historicis, & Criticis *sur la Chevalerie ancienne, & moderne, seculiere, & reguliere, avec des Notes*, Parisiis 1718. 4.

Mauritii, & Lazari, & ob id se immunes censerent a jurisdictione Ordinarii Proposito dubio; An officiales Patentati SS. Mauritii, & Lazari sint exempti a jurisdictione ordinarii? *Sacr. Congregatio Conc. in dicta Uritana die 7. Septembris 1726.*; Respondit *Negative* apud *Thesaurum Resolut. dicti anni* (*).

MINISTER SACRAMENTORUM.

---

1 Minister Sacramentorum novæ Legis est, qui nomine Christi operans Sacramentum conficit. *Communis*. Unde in rigore, qui Eucharistiam tantum distribuit, non est proprie Minister, quamvis sæpe
2 dicatur ministrare, latius sumendo. Minister Sacramentorum de lege ordinaria, & ex vi præsentis institutionis est solus homo viator; Christus enim Dominus solos homines viatores allocutus est in institutione eorundem Sacramentorum; & ad Ministerium Extremæ Unctionis ex divo Jacobo Apostolo requiritur Fides, quæ est solum propria Viatorum. Sic tenent communius Doctores, immo La Croix *lib. 1. part. 1. n. 5.* dicit sic tenere communiter Auctores cum S. Thoma *3. part. quæst. 64. artic. 7.* Lugo *disp. 8. sect. 1.*

3 Minister Sacramentorum extraodinarius potest esse quælibet creatura rationalis, sive anima separata, sive Angelus, sive etiam Dæmon, si a Deo assumeretur. *Communis*, cum S. Thoma *3. part. quæst. 64. art. 7.* & Scoto *in 4. dist. 6. quæst. 1.* Unde, si constaret Sacramentum esse a Beato, seu ab Angelo collatum, de ejus valore non esset dubitandum, quia certum est Beatum, seu Angelum non nisi ex speciali Dei deputatione id fuisse facturum. Seclusa tamen certa revelatione, ut ait Scotus *loco citato*, dubitandum esset de collato a Dæmone, cum sit Spiritus mendacii, & aliunde non quærat hominem salvare, sed perdere. S. Thomas quoque *Licit.* inquit: Si .... Dæmones qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum. Dicit tamen, & ad longum probat Lugo
4 *in Respons. moral. lib. 1. dub. 16.* quem sequitur La Croix *lib. 6. part. 1. num. 50.* quod, si quis a S. Petro, vel alio Beato extraordinarie absolveretur a peccatis, esset quidem vere absolutus, & justificatus; attamen maneret obligatus ad confitenda mortalia homini Viatori, & ad subjicienda directe clavibus Ecclesiæ militantis; Sicuti qui nunc sua peccata Christo confitetur, & ab eo per contritionem impetrat eorum remissionem, non ideo liberatur ab obligatione confitendi eadem peccata Ministris Ecclesiæ, ut præcepto Divino, & Ecclesiastico Sacramentalis Confessionis satisfaciat.

5 Non quivis homo est cujusvis Sacramenti Minister, uti Fides Catholica docet contra Lutherum *lib. de instituendis Ecclesiæ Ministris*, *edito anno* 1523. ubi docet omnibus baptizatis eandem inesse potestatem in Sacramentis administrandis: *Sacerdos*, inquit, *in novo præsertim Testamento non fit, sed nascitur, non ordinatur sed creatur, nascitur autem in Baptismo, suntque prorsus omnes Christiani Sacerdotes.* At nostra conclusio, ultraquam quod habetur ex plurimis Sacræ Scripturæ locis, est expresse definita a Concilio Trident. *sess. 7. de Sacrament. in genere Canon. 10. de Confirmat. Canon. 2. de Eucharistia sess. 22. Canon. 2. de Pœnitent. sess. 14. Canon. 10. de Extrema Unctione, Canon. 4. de confirmat. & Ordine sess. 23. Canon. 7.*

Minister Baptismi quis esse possit? Vide *Baptismus.* 6
Confirmationis? Vide *Confirmatio*. Eucharistiæ? Vide *Eucharistia*? Pœnitentiæ? Vide *Poenitentiæ Sacramentum*. Extremæ Unctionis? Vide *Extrema Unctio*. Ordinis? Vide *Ordo*. Matrimonii? Vide *Matrimonium*.

Qualis intentio requiratur in Ministro Sacramento 7
rum? Vide verb. *Intentio a num. 14. ad 43.*

Minister Sacramentorum debet habere attentionem 8
internam ut valide Sacramentum conficiat; debet enim habere advertentiam, & applicationem aliquam animi ad id, quod facit; alioquin confectio Sacramenti non esset actio humana, nec posset dici facta in nomine, aut persona Christi, ut requiritur. *Communis.* Ad hoc autem sufficit attentio virtualis, ut dictum est de intentione virtuali *l. c.* Quæ- 9
nam autem sit attentio virtualis, actualis, & habitualis interna, & externa? Vide verb. *Attentio.* Minister volun- 10
tarie distractus in conficiendis Sacramentis, quamvis 11
ordinarie non peccet, nisi venialiter, uti cum communi docet Gobat *in Exper. tract. 2. n. 102.* potest tamen peccare mortaliter, si sit periculum errandi in formis præsertim longioribus, aut applicatione debitæ materiæ, ut notat idem Gobat *tract. 1. n. 97.* & La Croix *lib. 6. part. 1. n. 85.* citans Tamburinum *de Sacramentis lib. 1. cap. 2. §. 1. num. 4.* & *de Sacrific. lib. 2. cap. 3. n. 9.* ubi dicit eum peccaturum mortaliter, qui voluntarie distraheretur in consecratione Eucharistiæ cum sic, irreverenter se gerere in Sacrificio, sit gravis irreverentia.

Minister Sacramenti ad tale Sacramentum speciali- 12
ter consecratus, solemniter ex officio conficiens Sacramentum in statu peccati mortalis, peccat mortaliter, nisi adsit casus extremæ necessitatis, vel impossibilitatis. *Communis*. Est enim ex se gravis irreverentia Sacramentum a Christo institutum ad nostram sanctificationem confici a Ministro ad id consecrato, in statu peccati mortalis; cum Sancta sint sancte tractanda; unde *Levitici cap. 21.* dicitur: *Sacerdotes incensum Domini, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt. Exodi 19. Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, & Is. 52. Mundamini, qui fertis vasa Domini; & cap. Omnia 78. caus. 1. quæst. 1.* ex verbis S. Augustini habetur; *Omnia Sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus.* Dicitur autem notanter *specialiter* 13
consecratus, quia Laici, & non Sacerdotes baptizantes urgente necessitate in statu peccati mortalis, non com-

(*a*) Quæ ad Ordinum Militarium jura aliaque a Theologo, & Juris Ecclesiastici perito disquirenda pertinent, habes paucis apud Ascanium Tamburinum *de Jure Abbatum Tom. 2. p. 462. seqq.* Colon. edit. 1691., cum primis vero adi Andreæ Mendo *de ordinibus Militaribus disquisitiones Canonicas, Theologicas, Morales, & Historicas*, Lugduni (quæ auctior prima editio est) 1668. fol.

committunt novum peccatum mortale. Cum enim ipsi non sint ad id specialiter consecrati, nec ex officio ministrent, sed mere per accidens, non est in eis tanta deformitas, & irreverentia Sacramentum Baptismi
14 ministrare in statu peccati mortalis. *Commun.* Dicitur etiam notanter *nisi adsit casus extremæ necessitatis, vel impossibilitatis*, quia etiam Sacerdos non peccat mortaliter, cum in casu extremæ necessitatis pueri agonizantes, & ob casum inopinatum perplexus, & perturbatus, seu sine advertentia, non prius contritus de peccato mortali, in quo existit, ipsum puerum illico baptizat, seu moribundum adultum absolvit. *Communis*, testibus Dicastill. *dist.3.n.214.* Esparza *qu.* 18.
15 *art.*4. La Croix *lib.6.part.1.n.92.* Quinimo teste Gormaz *n.*141. *&* 151. cum La Croix *loc.cit.num.*91. *&* 92. varii volunt, tam Laicum, quam Sacerdotem privatim in casu extremæ necessitatis puerum agonizantem baptizantes, & Sacerdotem in pari necessitate adultum absolventem, nullum peccatum, ne quidem veniale, committere, si interim urgente necessitate nequeant se tam cito disponere ad contritionem, immo potius eos peccare, si in tali extrema necessitate non baptizent, seu non absolvant, quia Jus Divinum, & Caritas magis obligat ad procurandam salutem proximi, quam ad attendendam reverentiam Sacramenti; contra quam non agitur in tali necessitate, sicut inquit Dicastill. & ex ipso La Croix *loc. cit.* irreverentia est, per se loquendo, si famulus tecto capite transeat Dominum, attamen si videat filium Domini submergendum, nisi tecto capite accurrat ad eripiendum a naufragio filium Domini, nullam in hunc committit irreverentiam, sed potius rem gratissimam agit, & culpandus esset, si non ita faceret. Et sic cum aliis tenent Lugo *de Sacramentis in genere disp.*8. *sect.*9. *n.* 151. Gobat *in Exper. tract.* 1. *num.*53. Sporer *tom.*3. *part.*1. *cap.*3. *num.*176. & alii.

16 Minister Sacramenti Baptismi, & Pœnitentiæ existens in peccato mortali peccat mortaliter, quoties illud extra casum necessitatis ministrat interruptis moraliter ministeriis. *Commun.* An autem, si Minister
17 ordinarius, seu alius Sacerdos una vice, & velut uno moraliter ministerio duos gemellos, aut etiam plures continuate baptizet, vel absolvat, peccet toties, quoties successive, baptizat, seu absolvit? Vide verb. *Confessarius art.*1. *num.*46. *&* 47.

18 Sacerdos mortaliter peccat, quoties in mortali celebrat, & in die Natalis Domini tria Sacra consequenter in eodem Altari celebrans, tria peccata mortalia committit, quia quodlibet Missæ Sacrificium est unum per se distinctum ministerium ad aliud subsequens minime ordinatum. Sporer *loc.cit.n.*175. & alii communiter.

19 Item mortaliter peccat Sacerdos conferens in statu peccati mortalis extremam Unctionem. Item morta-
20 liter peccat Episcopus conferens in statu peccati mor-
21 talis Confirmationem, & Ordines. *Communis*. Item mortaliter peccat contrahens matrimonium in mortali, non solum prout est suscipiens, ut tenent communiter Doctores, sed etiam prout est ministrans ut absolute tenent La Croix *loc.cit.n.*93. Henno *tom.*2. *tract.de Sacram.disp.*4. *quæst.*3. *art.*3. *resolut.*2. & alii communius volentes, sic contrahentem esse reum duplicis culpæ, utrumque tamen peccatum sufficienter explicat dicendo in Confessione se in mortali contraxisse, quia suscipiendo ministrat, & ministrando suscipit. Parochus autem non peccat mortaliter, 22
quia in nostra sententia non est Minister Matrimonii, sed solum testis publicus, & auctoritativus; Qui tamen tenent ipsum esse Ministrum, & non contrahentes, consequenter dicere debent eum peccare mortaliter, si ministret in statu peccati mortalis.

Quamvis autem ministrans Sacramenta extra casum 23
necessitatis in statu peccati mortalis peccet mortaliter, valide tamen illa ministrat. Est de fide ex Trid. *sess.*6. *Canon.*12. ibi; *Si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum, aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere, aut conferre Sacramentum, anathema sit.* Sicuti etiam ad valorem Bap- 24
tismi non requiritur fides ministri dummodo applicata debita materia, & forma intendat facere, quod facit Ecclesia, seu faciunt Christiani. Est de fide ex variis Conciliis, & signanter ex Trident. *sess.*7. *Canon.* 4. ibi: *Si quis dixerit, Baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis, non esse verum Baptismum, anathema sit.*

Ministri Sacri, qui ministrando Sacramentum *non* 25
conficiunt, sed Sacramentum jam confectum solum *aliis applicant, aut distribuunt*, ut qui Eucharistiam jam confectam distribuunt in statu peccati mortalis, probabilius non peccant mortaliter; Sicuti nec peccant mortaliter, qui in statu peccati mortalis conficiunt Sacramentalia, aut res Sacras tractant, ut Episcopus in mortali primam Tonsuram conferens, Abbas benedicens Sacras Virgines, consecrans Ecclesias, Altaria, Campanas, Vasa, Chrisma consecrans, oleumve Infirmorum benedicens, vestes Sacras & hujusmodi. Item Parochus in mortali Matrimonio assistens, Nuptias benedicens, seu solemnitates Baptismi ab alio privatim in necessitate collati supplens; Item Sacerdos in mortali Eucharistiam intra, vel extra Missam tangens, de loco ad locum transferens, aquam, sal, panem, domum, & alia hujusmodi benedicens; Item Diaconus, & Subdiaconus in mortali ministrans, Evangelium, vel Epistolam solemniter cantans; Concionator publice verbum Dei prædicans, & sic de aliis similibus. Sic quoad omnia supradicta Vasquez *d.*136. *n.*39. Amicus *d.*9. *nu.*6. Bernal. *d.*17. *§.*3. Sporer *loc.cit.num.*174. & alii multi cum Diana *part.*2. *tract.*4. *resolut.*23. & Aversa *de Euchar. quæst.*10. *sect.*5. *§.Quinto* & alii communius, teste Sporer *loc.cit.* La Croix *lib.6.part.*1. *n.*86. *&* *sequent.* & ratio est, quia omnes istæ actiones non tendunt immediate ad sanctificandum hominem, sicut actiones propriæ Sacramentales; adeoque, quamvis aliqua irreverentia non careant, tamen non est irreverentia tam gravis, ut culpam mortalem constituat, quamvis communiter, & ordinarie culpam venialem inducat. Vide in calce hujus Artic. Notas *Rom.Thol.*

Minister dignior, seu sanctior non causat plus 26
gratiæ, seu majorem gratiam ex vi Sacramenti, seu ex opere operato. *Communis*, per textum *in cap. Si justi* 30. *c. Sic autem* 32. *c. Nec foris* 33. *cap. Neque in homine* 36. *cap. Dominus* 87. *cap. Christus* 88. *cap. Non nocet* 89. *caus.*1. *quæst.*1. cum similibus; Potest tamen Minister dignior seu sanctior ex opere operantis, idest opere, vel oratione sua mereri, aut impetrare suscipien-

pienti majores gratias; At hoc per accidens se habet ad Sacramentum; La Croix *loc.cit. numer.* 90. & alii passim.

27 Minister per se loquendo peccat mortaliter, si Sacramentum scienter ministret indigno. *Communis* ex illo *Matthaei* 7.*n*.6. ibi: *Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos*. Dicitur autem notanter *per se loquendo*, quia interdum excusant damnum ministrantis, infamia suscipientis, aliorum scandalum, sigillum Confessionis, & hujusmodi.

28 Minister ordinarie peccat mortaliter conferendo Sacramentum peccatori publico, & notorio, sive illud ei conferat privatim, sive publice; cum tali peccatori sive publice, sive privatim petenti debeat Sacramentum denegari ratione gravis scandali populi si non negaretur. *Communis*. Si vero talis peccator

29 esset in articulo mortis constitutus, tunc posset, immo deberet Minister ei petenti Sacramentum conferre, *Communis*; quia quisque præsumitur se tunc velle disponere, & necessitas tollit scandalum, vel illud tollet Minister publicando pœnitentiam occultam moribundi, quod fieri deberet, si ad ipsum publice deferenda esset Eucharistia, ut dicit Tamburin. *de Communion.cap*.6.*n*.24. & alii.

30 Minister peccat graviter, si Sacramentum ministret occulte peccatori occulto; Nisi indignitas peccatoris occulti cognita esset ex sola Sacramentali Confessione, quia tunc ratione sigilli teneretur ipsi ministrare.

31 *Communis*. Minister non peccat ministrando Sacramentum peccatori occulto publice illud petenti; Tunc enim, ne notabiliter diffametur, non est ei Sacramentum denegandum; *cap.Placuit* 3. *caus*.6. *quæst*.2. *&* *cap.Si Sacerdos* 2.*de Offic.Judic.ordinar*.ubi Eugenius Papa id confirmat exemplo Christi non removentis a Communione Judam, quem occulte noverat indignum; & sic tenent *Doctores communiter*.

32 Minister nullo umquam casu, neque ob metum, seu periculum mortis sibi incussum potest licite ministrare Sacramentum incapaci, ut rite baptizatum rebaptizare, confirmatum, vel ordinatum iterato confirmare vel ordinare, quia tunc falsificaretur forma, & mentiretur Minister dicendo: *Ego te baptizo*, *Confirmo te*, *accipe potestatem &c*. Mendacium enim proprie dictum, cum sit intrinsece malum, nullo unquam casu est licitum, neque ob metum mortis. *Communis*, & patet ex dictis verb. *Mendacium a num*.12.

33 Potest autem Minister ob metum mortis licite ministrare Sacramentum scienter indigno, seu peccatori notorio, quia si talem administrationem excusat notabilis infamia occulti peccatoris publice petentis, uti dictum est *supra nu*. 31.debet etiam excusare metus, seu periculum mortis, vel similis infamiæ ministrantis; Suarez, Nugnus, Bonacina citati, & secuti a Gobat *in Exper. tract*. 1. *num*. 173. Sporer *loc. cit.num*.188. Dicastill. *d*.3.*n*.292. La Croix *loc. cit.num*.

34 138. aliique cum Escobar *lib*.8.*num*. 357. Dummodo tamen non petatur in odium Fidei, vel in contemptum Religionis, quia si Eucharistia, v.g. peteretur ab Hæretico ad conculcandum, a Mago ad Magias, vel maleficia, & hujusmodi, tunc ne tantum vilesceret, & contemneretur Fides, & Religio, esset eis denegandum Sacramentum etiam cum periculo mortis. *Communis*.

Per se loquendo non est licitum petere, & recipere 35 Sacramentum a Ministro notorie indigno, qui prævidetur, vel creditur ipsum collaturus in peccato mortali, quia sic esset cooperari ad peccatum mortale proximi, quod non licet. *Communis*. Dicitur autem 36 notanter *notorie indigno*, quia, si peccatum Ministri non sit publicum, & notorium, potest quis licite petere, & recipere ab eo Sacramentum, cum possit & debeat præsumere ipsum non esse indignum, quia quilibet debet censeri bonus, quandiu non probatur malus. *Communis*. Et quamvis sciret, ipsum Ministrum paulo ante peccasse, potest ab eo Sacramentum recipere, præsumendo, quod sit illud confessus vel saltem se dispositus per contritionem; Dummodo tamen non constet ipsum esse consuetudinarium, aut semper esse in occasione proxima peccandi, quia tunc prudenter præsumi posset status malus, adeoque, si posset facile haberi alius, ab eo esset Sacramentum petendum, & accipiendum. Herincx *d*. 3. *n*.98. Bosco *d*.1.*sect*.8.*n*.60. Gobat *tract*.1.*n*.265. Escobar *lib*.8.*n*.313. Coninch *q*.64.*n*.49. & alii.

Ob causam necessitatis, vel utilitatis notabilis li- 37 citum est petere, & recipere Sacramentum a Ministro indigno, qui possit digne ministrare, quamvis prævideatur, & credatur indigne ministraturus, quia tunc petens, & recipiens utitur jure suo providendi suæ necessitati, vel utilitati spirituali, nec ullo modo cooperatur ad peccatum alterius, sed ob justam causam excusantem ab impediendo peccatum proximi solum permissive se habet, & aliunde Minister posset, & deberet se disponere per contritionem faciendo, quod in se est. *Communis*, per textum *in cap. Sciscitantibus* 5. *caus*. 15.*q*.8.

A Ministro, cui ex officio incumbit Sacramenta 38 ministrare, licitum est ea petere, & recipere etiam extra casum necessitatis solo intuitu proprii profectus spiritualis, quamvis ille sit notorie indignus, & etiam excommunicatus toleratus. Mastrius *disp*.16. *Theolog.mor.n*.51. Sporer *loc.cit. num*.181. Reiffenstuel *Theolog.moral.tract*.14.*dist*.1.*quæst*.4.*n*.56. cum communi aliorum, & desumitur ex *citat.cap.Sciscitantibus* 5.*caus*.15.*quæst*.8.ubi dicitur, quod de manu Sacerdotis, quandiu ab Ecclesia toleratur, licite Sacramenta sumantur, & ex decreto Concilii Constantiensis in Bulla Martini V. incip. *Ad evitanda scandala* ubi permittitur Fidelibus communicatio etiam in Sacris cum omnibus Excommunicatis, *præter nominatim denunciatos*, *& notorios percussores Clericorum*, adeoque &c. Accedit ratio, quia Parochianus habet Jus petendi, & recipiendi Sacramenta a suo Parocho, neque censetur amittere tale Jus ob sui Parochi indignitatem, maxime cum ipse, si velit, ut debet, possit se prius disponere per Confessionem, vel saltem per Contritionem (*).

Non licet tamen petere, & recipere Sacramenta a 39 Mi-

Romani Theologi Nota.

(*) Non videtur excusari a peccato posse homo, qui a proprio Parocho iniquo Sacramenta exposcat, quo-

Ministro excommunicato non tolerato, & vitando, nempe *nominatim denunciato, aut notorio percussore Clerici*, quia cum ipse sit simpliciter præcisus ab Ecclesia, privatus est omni communicatione cum fidelibus, & consequenter omni Jurisdictione, adeoque non licet ab ipso Sacramenta petere, & recipere, cum ipsa ministrare nequeat sine peccato mortali. *Communis*. Excipe tamen casum extremæ

40 necessitatis, si nempe aliquis esset moriturus sine Baptismo, aut Pœnitentia, quia tunc licite possent talia Sacramenta peti a Ministro etiam Excommunicato, degradato &c. & licite ab ipso ministrari. *Communissima*; quia quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum; *cap. Quod non est 4. de Regul. Juris, c. Quoniam 13. caus. 1. quæst. 7. cap. Sicut 11. de consec. dist. 1. cap. Omnes 1. de Feriis, cap. Consilium 2. de Observat. jejunior. cap. Consuluisti 3. de celebration. Missarum*.

41 Minister simulans non solum formaliter, sed etiam materialiter administrationem Sacramenti ob metum gravem quemcumque, etiam mortis, peccat mortaliter. Innocentius enim XI. *die 2. Martii 1679.* inter alias merito damnavit sequentem propositionem 29. in ordine: *Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi*; Unde si mors intentetur alicui Sacerdoti, nisi extra Missam consecraret totum panem, qui est in foro, aut nisi absolvat aliquem indispositum, peccat mortaliter, si formam proferat cum intentione non consecrandi, quamvis materialiter tantum simulet. Viva ad dictam propositionem damnatam Innocentii XI. *a n. 14. ad 16.* Cardenas *in 2. Crisi d. 20. a n. 37.* La Croix *lib. 6. p. 1. a n. 149.* & alii passim dicentes, dictam propositionem damnatam comprehendere simulationem, non solum formalem, sed etiam materialem, & quemcumque metum gravissimum etiam mortis, & sic non amplius sunt audiendi Doctores, qui antehac oppositum tenuerunt tamquam probabile.

42 Simulatio tamen materialis circa rem plane indifferenter se habentem ad Sacramentum, per se loquendo, si non adsit alia vitiosa circumstantia, non est illicita; quia non est simulatio administrationis Sacramenti; Unde Confessarius ad occultandum defectum absolutionis pœnitentis indispositi potest licite post Confessionem aliquam orationem recitare super ipsum, & facere signum Crucis, quamvis a videntibus putetur absolvere; *Communis* cum supracitatis.

43 Gravius peccat, qui simulat administrationem Sacramenti, quam qui sacrilege illud conficit, seu administrat, textu expresso *in c. De homine 7. de celebratione Missarum*, ubi refertur casus de quodam incauto Sacerdote, qui in mortali constitutus, nec potens confiteri, nec forsan conteri, & ob urgentem necessitatem coactus celebrare, peractis ceteris cæremoniis & omissis verbis consecrationis, Missam celebrare simulavit, de quo Innocent. III. sic habet ibi: *Licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illum præsumpserit simulare, cum ille in solius misericordis Dei manum incidat, iste vero* (ficte celebrans) *non solum Deo, cui non veretur illudere, sed popolo, quem decipit, se astringat*.

Minister in administratione Sacramentorum sequens sententiam tantum probabilem de valore, relicta tutiore, peccat mortaliter: Innocentius enim XI. *die 2. Martii 1679.* justissime damnavit inter alias sequentem propositionem 1. in ordine *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis*. 44

Si non agatur de valore Sacramenti, sed tantum de modo administrandi, potest Minister sequi opinionem practice probabiliorem, relicta tutiore. Sic cum Communi Card. *in 2. Crisi diss. 2. n. 4.* Gormaz *d. 5. nu. 801.* La Croix *loc. cit. n. 121.* 45

Minister utens materia, vel forma falsa peccat mortaliter. *Communissima*. Item peccat mortaliter per se loquendo, si utatur materia, vel forma dubia, quando potest haberi certa; In casu autem necessitatis, quando non potest haberi certa, potest & debet adhibere dubiam. *Communis*. Item peccat mortaliter omittendo intentionem requisitam: *Communissima*. 46

Minister repetens absolute formam Sacramentalem vel aliquid in ea, cum dubio tantum levi, & inani timore, per se loquendo, peccat mortaliter, quia est gravis irreverentia repetere absolute formam Sacramentalem cum solo dubio levi, & inani timore, qui nec sufficit pro licite repetenda tali forma sub conditione; Cum enim nulla est prudens causa dubitandi de valore Sacramenti, sed oriuntur tantum leves scrupuli; ne quidem conditionate est iterandum Sacramentum, uti tenet *Communis* ex Catechismo Romano cum Dicastillo *de Baptism. l. 1. n. 174.* 47

Quando tamen est prudens dubium de valore Sacramenti collati, potest licite, immo debet iterari saltem sub conditione, quia tunc consulitur, & saluti proximi, & reverentiæ Sacramenti per conditionem appositam. *Communis*, per textum *in c. Si nulla 113. de consecr. dist. 4.* ubi Leo Papa ad rem sic expresse dicit: *Non intervenit temeritas præsumptionis, ubi est diligentia pietatis, & c. ult. de Presbyter. non baptizat.* ubi Innocentius III. dicit: *Non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum*. 48

Minister, qui ex Officio est pastor, ut Parochus respectu sæcularium, & superior respectu Religiosorum, tenetur ex justitia suis subditis etiam extra necessitatem gravem rationabiliter petentibus Sacramenta ministrare. Ad hoc enim se obligavit assumendo Officium Pastoris, & talem videtur intercessisse contra- 49

quoties ea ab alio Sacerdote probo exquirere possit cum eodem fructu. Charitas enim postulat, ne proximo nostro gratis præbeamus occasionem ruinæ spiritualis; at occasionem hanc gratis præberet, qui cum posset Sacramenta bene, & a bono Ministro recipere, eadem a Parocho malo petit, & recipit. Is ergo graviter contra Charitatem peccaret, non secus ac ille, qui peccare volenti peccandi materiam præbeat, & occasionem.

50 tractum inter Pastorem, & Oves. Unde talis Minister tenetur sub mortali cum quantocumque magno suo detrimento temporali, & etiam cum propriæ vitæ periculo, non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate spirituali alicujus sibi subjectæ ovis, ei ministrare Sacramenta. S. Thom. 2.2.*quæst.26. art.5. ad 3. & q.185. art.5.* Suarez *q.1. p.2. §. Quarto dico;* Castrop. *d.1. punct.9.* Granad. *d.4.n.4.* Coninch *d.25. d.7. conclus.1. & 3.* Bann. Arragon. Navarr. Tapia, quos citat, & sequitur Carden. *in 1. Crisi dissert. 76. c. 2.* La Croix *lib.2.n.174.* & alii passim, Vide verb. *Extrema*
51 *Unctio a n.42.* Si autem esset unicus Minister, quo sublato, deesset Communitati Minister Sacramentorum, hic non debet singulis ministrare Sacramenta cum probabili periculo infectionis, seu mortis, sine quo periculo aliis Sacramenta ministrare posset; Salus enim omnium preferri debet saluti unius particularis, & Minister obligatus ex officio Communitati, tenetur se illi conservare; Barbosa *de Offic. Paroch. c.17. n.15.* P. Marchant. *in Tribun. tom.3. part.1. tit.9. to.2. quæst.6. §.2. resol.1.* testans esse Communem.

52 Minister, qui ex Officio non est Pastor, non tenetur ex justitia ministrare Sacramenta, tenetur tamen ex Caritate etiam cum vitæ suæ periculo Sacramenta necessaria ministrare in extrema necessitate spirituali alicujus. Unusquisque enim secundum ordinem Caritatis tenetur etiam cum periculo vitæ corporalis succurrere proximo in extrema necessitate spirituali constituto. *Communis.* Et per hoc stat differentia inter Ministrum, qui ex officio est Pastor, & Ministrum, qui ex officio non est Pastor, quia iste tenetur Sacramenta necessaria ministrare solum ex Caritate, & in extrema necessitate spirituali proximi, ille vero tenetur ea ministrare suis ovibus ex justitia; & etiam in necessitate gravi, ex dictis *supra num.50.*

53 Si Minister Baptismi carens aqua, puerum, alioquin sine Baptismo moriturum, in flumen, vel puteum projiciat, licet una simul proferat justam verborum formam cum intentione conferendi Sacramentum, seu vere baptizandi, nihilominus probabilius talis Baptismus est invalidus. Sic cum communiori Scotistarum, & antiquiorum Richardi, Paludani, Marsilii, Sancti Antonini, Toleti, Silvestri, Armillæ, & plurium aliorum Scotus *in 4. dist.4. qu.3. nu.3.* ubi expresse dicit, quod *projectus de ponte non baptizatur, quia hoc non est ad vitam ordinatum, vel lotionem, sed ad mortem.* Et *dist.5. q.3. n.1.* referens sententiam Richardi asserentis puerum sic projectum non esse baptizatum, ait: *dicitur etiam quod talis sic projectus non esset baptizatus, quia Baptismus est ablutio ordinata ad vitam abluti, non sic autem ordinatur illa immersio.* Et in reportatis *eadem qu. n.2.* eamdem difficultatem expendens dicit: *Sed si adultus projiciatur in flumen dicendo, Baptizo te, credo quod non baptizatur, quia projiciens non habet intentionem Ecclesiæ, quia intentio Ecclesiæ est sic madefacere eum, quod ipso vivente possit iterum dissecari; vel esto quod baptizetur, non dubito quin projiciens peccet mortaliter.* Quibus omnibus constat, Scotum magis propendere in sententiam negantem, talem Baptismum esse validum, ut recte advertit Frassen *in 4. Tract. 1. disp.1.*
54 *art.1. q.5. concl.2.* Et ratio est, quia, ut dicit subtilissimus noster Doctor, Baptismus est ablutio ordinata ad vitam abluti, illa autem projectio est magis submersio ad mortem, quam ablutio ad vitam; cum per se loquendo tendat ad occisionem pueri, seu adulti sic projecti; Et quamvis Minister projiciens dicat se eam non intendere, tamen projectio ipsa non est moraliter, nec per intentionem disjungibilis ab occisione. Quis enim diceret se non velle occidere, sed solum abluere, & lavare hominem, quem ligatis manibus, & pedibus, & ingenti saxo ad collum alligato in puteum, flumen, aut mare projiceret? Adeoque stat clarum, quod non obstante tali prætensa intentione de non sic occidendo, adhuc dicta projectio manet vera, & directa realis occisio innocentis, quæ nec pro tali casu est permittenda, cum non sit dicendum, Christum pro materia proxima Baptismi ordinasse ablutionem occisivam hominis; sicque actionem intrinsece malam, quæ nunquam sine peccato adhiberi potest, & ex natura sua est ordinata ad mortem corporalem.

Dato autem quod talis Baptismus esset validus, 55
ut jam tenet fere communis recentiorum opinio cum Suarez, Vasquez, Coninch, Hurtado, Valentia, Diana, Bonacina, Caspensi, Aversa, & aliis passim apud Mastrium *Theolog. moral. disp.17. q.2. art.1. n.19.* Layman *lib.5. tr.2. cap.3. n.5. de Sacramento Baptismi,* La Croix *lib.6. part.2. n.264.* & tenent etiam Boyvin *t.3. disp. 3. de Sacramentis q.2. concl.4.* Felix Potestas *tom.1. part. 4. n.2977.* & alii volentes, quod talis projectio sit vere & proprie ablutio ad validum Baptismum sufficiens, si ante mortem pueri proferatur integra forma quia licet in tali casu sequatur submersio, & mors infantis, nihilominus puer potest dici vere ablutus, & baptizatus, quia esset vera immersio conjuncta cum forma, & Baptismus non ordinatur ad vitam corporis, sed animæ, ac vita corporis cedere debet vitæ animæ. Adhuc tamen nunquam esset sic conferendus, quia talis projectio esset illicita, iniqua, ac mortifera, ut passim concedunt etiam adversarii ipsi, & expresse docent Scotistæ omnes post Scotum *in 4. cit. disp.5. q.3.* ubi sic ait: *Dico, quod quando præsumitur mors, nullo modo debet aliquis eum propellere & projicere, quia peccabit mortaliter occidendo, & quilibet tenetur magis vitare peccatum mortale in seipso quam quærere salutem proximi; quia ordinata caritas magis est ad seipsum:* Et in Reportatis *loco supracitato* expresse concludit *Vel esto quod baptizetur, non dubito quin projiciens non peccet mortaliter.* Nec valet 56
quod dicunt aliqui pauci ex adversariis, quod talis Baptismus nedum esset validus, sed etiam licitus, quia vita animæ est præferenda vitæ corporis. Non valet, inquam, quia vita animæ est quidem præferenda vitæ corporis, sed solum quantum fieri potest per media licita, non autem per media illicita, ut esset in nostro casu. Non sunt enim facienda mala, ut eveniant bona. *Ad Romanos cap.3. n.8. cap. Super eo 4. de usuris; cap. Ex tuarum 2. de sortilegiis, cap. Non est putanda 27. caus.1. q.1.* cum similibus. Tum quia ut rectissime dicit Scotus supra allatus: *Quilibet tenetur magis vitare peccatum mortale in seipso, quam quærere salutem proximi, quia ordinata caritas magis est ad seipsum.*

Dixi 2. *saltem ex officio*. An enim Presbyter aut Laicus, qui in casu necessitatis baptizat, sit novi peccati reus, res est inter Theologos controversa. Negare videtur S.Thomas quæst.64.art.6.ad 3.ubi sic habet: *In articulo tamen necessitatis non peccaret* Sacerdos, aut Diaconus *baptizando in casu, in quo etiam Laicus posset baptizare; sic enim patet, quod non exhiberet se Ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitatem patienti*. Et ita sentiunt Gonet, Juenin, & Habert &c.

60 Hæc tamen opinio pluribus displicet, & merito: quia esto Laicus in casu necessitatis baptizans, non agat ut Ecclesiæ Minister, agit certe ut Minister Christi, ejusque personam sustinet, nec minus est Minister Sacramenti, quam Sacerdos solemniter baptizans: atqui hæc omnia videntur graviter exigere statum gratiæ, ne Sacramenta, & Christi dignitas & sanctitas graviter lædantur. 2. quia sicut necessitas non efficit, ut sancta sancta non sint, sic nec efficit, ut sancte tractari non debeant. 3. quia ut notat Gibert. Consult. 4. de Sacram. si Sacerdos Missam ab altero inchoatam continuet, ne imperfectum remaneat Sacrificium, haud dubie peccabit lethaliter, nisi eliciat actum contritionis cum proposito quam primum confitendi: atqui is Sacerdos esset tamen solum Minister necessitatis, ergo, ait idem Canonista, obstetrix, quæ centiens baptizavit in necessitate, sine ullo contritionis actu, centiens peccavit; &, ut mihi quidem videtur gravius, quam Sacerdos ad baptizandum ex officio minime obligatus; quia hæc necessitatis casum prævidere debuit, non ille.

Hinc colliges primo, & Laicum, qui in casu necessitatis baptizat, & Sacerdotem, qui in eodem casu absolvit, aut Unctionem extremam confert, teneri, si licuerit per tempus, ut plerumque licet, excitare se ad contritionem, priusquam hæc Sacramenta conferant; alias multiplicant peccata pro numero Sacramentorum: quia ut singuli Baptismi, & absolutiones singulæ, totidem sunt actiones integræ, & completæ. Et vero, ait Gonet, si homo, cui proximum imminet mortis periculum, tenetur sub pœna lethalis peccati actum contritionis elicere, licet brevissimum ad id habeat tempus: cur a gravi culpa immunis sit, qui ab eliciendo contritionis actu abstineat, ob brevem quam ad id habet temporis morulam? Certe brevius temporis spatium, etsi impedit, ne quis facile conteratur, haud tamen impedit, ne conteri possit. Cavendum tamen Ministro in hoc perplexitatis casu, ne dum contrionis spiritum in se accendere molitur, infanti, vel moribundo desit.

61 Colliges secundo, mortaliter etiam peccare Sacerdotem, qui reus excipit confessiones, etsi animum habeat vel excitandæ in se contritionis, vel etiam sua deponendi peccata priusquam pœnitenti absolutionem impendat: quia confessiones auditio, licet non sit confectio Sacramenti, est tamen actio Sacramentalis, utpote ad conficiendum Sacramentum proxime ordinata: porro, ait idem Theologus, *ut Minister consecratus peccet mortaliter in exercitio ministerii, sufficit, quod actio, quam elicit, sit factiva Sacramenti, vel Sacramentalis, id est ad conficiendum Sacramentum proxime ordinata, vel distributiva, aut applicativa Sacramenti jam facti*; prout evincunt probationes superius allatæ. Nec nocet, quod pœnitens sic conficiendo non peccet: quia major esse debet reconciliantis sanctitas, quam reconciliandi.

Colliges tertio, eum qui mortalis noxæ sibi conscius Eucharistiam ab alio cosecratam ministrat, novæ mortalis culpæ reum fieri. An autem tot admittat peccata, quot sine morali interruptione distribuit hostias, parum utile est in praxi, ut alibi advertimus; quia qui id negant cum Henno fatentur, indignam quamlibet distributionem ultra primam, esse circumstantiam notabiliter aggravantem, utpote quæ solitarie sumpta ad grave peccatum sufficiat: unde cum oporteat confiteri circumstantias notabiliter aggravantes, necessum est etiam juxta ipsos, ut in confessione exprimatur vel numerus eorum, quibus facta est distributio, vel tempus circiter distributionis. Si tamen Sacerdos plures uni hostias simul daret, unius solum peccati reus fieret, quia una tantum esset distributio. Cæterum quia Minister sic affectus esse solet, ut omnibus quotquot accedent, sacram synaxim præbeat, hujus dispositionis, quæ sufficit ad peccatum, mentio facienda esset in pœnitentiæ tribunali, nisi hæc a Confessario supponeretur. 62

Colliges 4. graviter etiam reum videri, qui ex officio Eucharistiam extra administrationem tangit, seu immediate, puta ut ab uno vase in aliud immittat, seu mediate, ut si eam in processione circumgestet: *quia*, ut dicit *Dionysius* 1. *cap. cœlestis hirarchiæ: immundis nec symbola, id est sacra signa tangere, fas est: unde qui tangunt res sacras, quasi suo officio utentes, peccant mortaliter. Secus autem esset si in aliqua necessitate aliquid sacrum contingeret, vel exequeretur in illo casu, in quo etiam Laicis liceret, sicut ... si Corpus Christi in terram projectum colligeret*. Ita S. Thomas in 4. dist. 24. quæst. 1. art.3. qu. 5. ad 4. cujus doctrinæ postrema pars ex iis, quæ de Ministro necessitatis dicta sunt, limitanda est. 63

Colliges 5. & certius graviter peccare, qui in peccato mortali hostiam elevat, & cum ea populum benedicit: 1. quia hæc est propria sacri officii functio, a qua *quoad se suspensus est* Minister gravis peccati reus; & quæ eidem *sub interminatione divini judicii* prohibita est ab Ecclesia, ut patet ex citatis Gregorii IX. textibus: 2. quia is populum cum hostia benedicendi actus sine gravi indecentia exerceri nequit ab eo, qui inimicus Christi est, ejusque oculis ipso Dæmone pejor. Quia tamen in eo casu non dispensat proprie Sacerdos merita, & sanguinem Christi, minus peccat, quam si Sacramentum conficeret, aut administraret. 64

Colliges 6. novi etiam gravisque peccati conscios esse Diaconos, & Subdiaconos, qui Ordinum suorum functiones in eodem statu exercent: 1. quia hic locum habent probationes initio adductæ, quarum nonnullæ Diaconos specialiter tangunt; 2. quia ex S. Thoma ubi statim: *Quicumque cum peccato mortali aliquod sacrum officium pertractat, non est dubium, quin indigne illud faciat*; *unde patet quod mortaliter peccet*: atqui ipsi etiam Subdiaconi, de quibus magis ambigitur, sacrum officium pertractant; ergo. Et certe ideo Subdiaconos in præsenti casu excusant plures a peccato gravi, quia eorum actio non est Sacramentalis: atqui hæc ratio non est solida, aut saltem non eo usque solida est, ut dubium tollat. Quia ut quis in functione Ecclesiastica mortaliter peccet, 65

sus

Additiones Romani Theologi ad num.25.

57 Censoribus non placet illorum assertio, qui ajunt probabilius non peccare lethaliter administrantes Eucharistiam, ac Diaconum, & Subdiaconum exercentes proprium officium in peccato mortali. Ut iis morem gererem, transcribenda duxi, quæ fusim hac de re disputat Continuator Tournely. Is itaque ait: *Peccat mortaliter per se loquendo, saltem qui ex officio Sacramenta in statu peccati mortalis conficit, vel administrat.*

Probatur. 1. ex Scriptura Levit. 21. *Sancti erunt Sacerdotes Deo suo, & non pollDeo suo, & non polluent nomen ejus; incensum enim, & panes Dei sui offerunt, & ideo sancti erunt.* Unde sic: Graviter peccant qui polluunt nomen Domini: sed qui destituti sanctitate altari inserviunt polluunt nomen Domini; ergo.

Et cap.22. *Omnis qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt ....in quo est immunditia, peribit coram Domino: Ego Dominus*: atqui pœna tam gravis grave peccatum supponit; *Quanto magis* ergo *putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit & spiritui gratiæ contumeliam fecerit*, ut ii faciunt, qui sancta non tractant sancte?

Isajæ ult. *Facinorosus, qui sanctificat mihi vitulum, quasi canem* animal immundum *occidat, & qui offert thus in memoriam quasi blasphemus*; ergo cum mysteria nostra legalibus longe sanctiora sint, longe gravius peccare oportet, qui eadem impia manu coinquinat. Hinc Apostolus per Titum, & Timotheum sollicite monet Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos, ut ministrent in conscientia pura: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse*, 1. Timot.3. *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem* Tit.1.Diaconi *probentur primum, & sic ministrent, nullum crimen habentes.*

Probatur 2.ex Traditione. Augustinus Tract.5. in Joan. *Ego dico, & omnes dicimus, quia justos oportet esse tanti Judicis Ministros*, erat ergo hæc unanimis omnium sententia: & citato jam contra Parmenianum loco, *Omnia Sacramenta cum obsint indigne tractantibus &c.* quibus consonat id Nicolai I. ad Bulgaros: *Unde aliis commodum exhibet* malus Minister, *inde sibi dispendium præbet.*

S.Gregorius lib.1.Epist.23.*Necesse est, ut munda sit manus, quæ diluere sordes curat: scriptum namque est: Mundamini, qui fertis vasa Domini.*

Gregorius IX.Cap.*Quæsitum* 17.*de tempor. ordin.* interrogatus de Sacerdotibus, aliisque Clericis, quorum occulta erant crimina, respondet, eos, *si non pœnituerint, monendos esse, & sub interminatione divini judicii obtestandos, ut in testimonium suæ damnationis in susceptis Ordinibus non ministrent*: quæ verba grave scelus indicant. Hinc idem Pontifex c.10.*de cohabit. Clericor.&c.* declarat, Clericum *quemlibet pro mortali peccato quoad se ipsum esse suspensum*. Hinc etiam Rituale Romanum jussu Pauli V. editum sic præscribit: *Sacerdos, si fuerit sibi mortalis conscius quod absit, ad Sacramentorum administrationem non audeat accedere.* Idem docet Catechismus Romanus part.2. cap.1.num.17. & S.Carolus Borrom. in Institutionibus suis: unde liquet quam caute, & sancte vivere debeant Parochi, cæterique Sacerdotes, qui omni fere temporis momento ad conferenda Sacramenta vocari possunt.

Prob.3.ratione. Qui Sacramentum conficit, aut administrat, gerit personam Christi; fit cum eo unum & totale agens, cum actio ejus sit indivisibiliter actio Christi; ac demum merita ejus, & sanguinem dispensat: atqui graviter peccat homo, qui cum reus sit & Diaboli mancipium, hæc & tanta præstare audet. An non enim gravis est indecentia, & in ipsum Christum quadantenus redundans, quod infensus Christi hostis eumdem in actione omnium dignissima repræsentare ausit? an non violatur sancta Dei majestas, cum ei quasi operationis socius, & adjutor conjungitur filius Belial? an non sanguinem testamenti pollutum aut quasi rem momenti nullius ducit, qui qua manu poculum Babylonis, hac eumdem sanguinem dispensat?

Dices: non peccat Canonicus, licet mortalis culpæ conscius, qui cum aliis divinas laudes, attento modo, & devote persolvit: ergo nec peccat minister, qui cum intimo religionis sensu, ad justicandum quidem impari, sed tamen ulterius peccandi voluntatem excludente Sacramenta conficit, aut administrat. Si enim prior sancta sancte tractare censetur, quidni posterior? 58

Resp.neg.conseq.Ratio disparitatis duplex: prima, quod nec Scriptura, nec Patres ullibi exigunt, ut actu sanctus sit, qui officium seu privatim seu publice recitat; id vero exigunt de eo, cui tractanda incumbunt mysteria salutis nostræ: secunda, quod longe sublimior sit actio Ministri Sacramenta tractantis, quam Canonici psallentis. An is enim dispensat sanguinem Christi? an personam ejus in actione omnium maxima ræpresentat; &c. Interim docet Habertus, eum graviter peccare, qui graviter reus divinis officiis præest; unde qui *præsidentiam* hanc ex alterius absentia sibi imminere sentit, debet confestim ad Deum recurrere per actum doloris de peccato.

Dixi 1. *per se loquendo*; quia Minister ex officio Sacramenta conferens, a novo peccato excusari potest, 1. propter invincibilem sui status ignorantiam, 2. propter repentinam administrandi necessitatem, quæ ita ingruit, ut desit spatium procurandæ contritionis. Tunc enim de duobus malis eligendum est minus; minus autem malum est ministrare Sacramentum in statu peccati, quam illud non conferre illi v.gr.cujus æterna salus proxime periclitatur.

Circa hunc necessitatis casum duo veniunt notanda, 1. immunem non fore a peccato eum, qui necessitatem hanc prævidere potuisset; ut prævidere possunt & debent, qui in amplis nosocomiis, aut in exercitibus ministrant: ii enim, si sapiunt, norunt satis, singulis quasi passibus occurrere posse, qui illico absolvendi sint: unde, quam hic objicere possent, peccandi necessitas, consequens est & volita, adeoque imputabilis; 2. extra casus, seu pueruli animam agentis, seu operarii decidentis e tecto, qui transeuntem Sacerdotem mire perturbant, rarum esse, ut quis ad omnem contritionis actum impotens sit; cum ad id brevissima quæque præsentis animi, & temporis mora sufficiat. 59

Dixi

sufficit, ut ea functio Ecclesiæ nomine exerceatur, ut sacra; quidquid enim taliter exercetur, & grave est, & plurimum exigit reverentiæ: atqui Subdiaconorum functio Ecclesiæ nomine exercetur ut sacra; & revera talis est, cum ad Eucharistiæ confectionem proxime inserviat; ergo. Atque ita docet Nat. Alexander lib.2.art.2.reg.10.Paulus a Lugduno, Navarrus, & Habert, qui ex eodem principio deducit, lethaliter peccare eos, qui Sacramentalia exercent, quales sunt benedictiones aquæ, chrismatis, olei, tonsura clericalis. Censent tamen non pauci, nec laxiores, in benedictione aquæ lustralis, cinerum, Abbatis, vestium Sacerdotalium, immo & consecratione templorum, censurarum inflictione, ac similibus, quæ nec gratiam ex opere operato conferunt, nec sunt Sacramenti materia, nihil esse, quod peccati venialis lineam excedat: ita P.Antoine. Aliud est, inquiunt, de chrismatis, & olei infirmorum benedictione; quia Episcopus per ordinationem suam specialiter consecratur ad utramque illam actionem; unde in utraque exhibet se ut Ministrum Christi, ejusque personam immediate sustinet: ac proinde gravem ei facit injuriam, cum actiones illas in statu peccati exercet.

66 Quod spectat ad Clericos minores, nihil est unde functiones suas male obeundo, lethalis culpæ arguantur; tum quia in id conspirant Theologi pene omnes; tum quia eorum munia hodie a Laicis perinde ac Clericis exercentur; tum denique quia functiones eorum nimis distant ab actione sacrificii.

67 Excipiendi viderentur Exorcistæ, nisi justa præsentem Ecclesiæ disciplinam munus eorum quadantenus foret Sacerdotale. Ratio est, quia graviter dedecet, ut qui sponte diaboli mancipium est, eidem in nomine Christi, cui actu exosus est, imperare præsumat: nec dubium est, quin excipi mereatur, sicut excepti sunt a dæmone pessimo Scevæ filii, de quibus Act.19.hinc ordinator Episcopus his Exorcistas verbis alloquitur; *Tunc recte in aliis dæmonibus imperabitis, cum prius in vobis eorum multimodam nequitiam superaveritis.*

(*) De sacris Concionatoribus S. Thomas in IV. Senten.dist.XIX.quæst.2.art.2.quæstiunc.2.in respons. ad 4. „ Dicendum quod docere sacram Scripturam „ dupliciter contingit. Uno modo, ex officio prælationis, sicut qui prædicat docet: non enim licet „ alicui prædicare nisi officium prælationis habeat, „ vel ex authoritate alicujus prælationem habentis „ Rom.11. *Quomodo predicabunt, nisi mittantur?* Alio modo, ex officio magisterii, sicut magistri „ Theologiæ docent. Dicunt ergo quidem quod ille „ qui primo modo docet, peccat mortaliter, si sit in „ peccato mortali notorio, non autem ille, qui secundo modo docet. Sed hoc est falsum, quia eorum qui docent sacram scripturam, est idem finis, „ et eorum qui sacram scripturam ediderunt: unde „ cum ad hoc ordinetur scripturę editio, ut ad vitam ęternam homo perveniat, ut patet Joan. 10. „ quicumque impedit finem doctrinæ docendo peccat: impedit autem qui sacram scripturam in peccato docet, quia ore se profitetur nosse Deum, factis autem negat. Et dicendum quod ille qui est in „ peccato notorio, peccat sive sic, sive sic doceat: „ sed ille qui est in peccato occulto, peccat si primo „ modo doceat, non autem si secundo. „ Et in Comment. in Psal. XLIX. Operum ejusd. Edit. Rom. 1570.Tom.XIII.fol.66.col.2.& seq. „ Numquid qui „ in statu peccati mortalis est, peccat mortaliter, „ quando prædicat vel docet? Dicendum quod ejus „ peccatum aut est publicum vel occultum: & si occultum, vel est ex contemptu & sine pœnitentia, „ aut cum pœnitentia. Dicendum est ergo, quod „ si aliquis est in peccato publico, non debet publice prædicare vel docere. Et dico publico, quia „ si peccatum non est publicum, posset cum charitate occulte fratrem suum de peccato etiam minori, quam sit suum peccatum occultum reprehendere: reprehendendo tamen seipsum. Si vero est „ in peccato occulto & sine poenitentia, tunc provocat Deum, quia simulat. Prover.11.Simulator „ ore decipit amicum suum. Et de his loquitur hic „ sicut dicit glo. Augustini. Lingua laudare non præsumat; cui contradicit conscientia. Si vero peccatum „ est occultum, et dolet, non peccat prædicando vel „ docendo, etiam si publice loquatur contra peccatum; quia sic detestando aliorum peccata detestatur etiam suum. „ Neque vero in Comment. in Epistolam secundam ad Corintios lect. 1. in cap. IV. mortaliter peccare solos peccatores publicos et famosos statuisse, non autem etiam alios, ut antea docuerat, censendus est, propterea quod scribat: „ Un. „ publicus & famosus peccator cavere debet sibi, „ ne prædicet, alias peccat. Non enim ibi de utroque peccatorum genere publicorum, & occultorum quæstionem instituit, sed de publicis tantum loquitur, ut Apostoli verba, quæ explicat postulabant (*).

MINOR, MINORENNIS. Vide verb. *Ætas*. *Beneficia Contractus*. *Emptio*. *Venditio*. *Filius*. *Restitutio in integrum*.

MINORITÆ.

Minoritæ Fratres Custodiæ Terræ Sanctæ soli exercere possunt munia Parochialia in Græco-Melchitas Patriarchatus Antiocheni, absente Parocho Græco. Bened.XIV.tom.1.Constit.85.incip. *Demandatam* §.13. Eorum Guardianus S.Sepulchri, seu Terræ Sanctæ potest conferre Sacramentum Confirmationis absentibus Episcopis Latini ritus, cum Oleo, & Chrismate a Catholico Antistite benedictis, etiam antiquis si nova haberi non possint. Idem Const. 10. incip. *Cum ad infrascriptam*. Ab eodem potest sub conditione conferri Græcis Melchitis a simplici Sacerdote confirmatis absente Episcopo Græco Catholico. Idem Constitut. 87.incip. *Demandatam* §.14. Ubi vero sit Episcopus Catholicus residens, hujusmodi Sacramentum non conferat, nisi de ejusdem Episcopi consensu; eo autem dissentiente abstineat. *Idem ibid.* 4

Fran-

5 Franciscani Observantes Missionarii quibusdam Ecclesiis & Missionibus Cocinchinæ discedere jubentur decreto Visitatoris Apostolici. Idem Constit. III. incip. *Quantopere* §.7. Inde appellant ad S. Sedem.
7 Idem *ib. d.* §.9. Et decreta prius confirmata revocantur ipsaque in pristinum restituuntur. Idem *ibid.* §.11. Ad-
8 jecta lege conservandi Missiones sibi adjudicatas, ea-
9 sque non deserendi. Idem *ibid.* §.15. iisque permittitur prædicare in regnis Ciampæ & Cambodiæ, non tamen aliis exclusis. Idem *ibid.* §.10.
10 Franciscani Missionarii in Ægypto laborantes laudantur a laudato Pontifice tom. 1. Constit. 129. incip.
11 *Eo quamvis tempore* §.2. Franciscani instituti spiritus, quo ad jurisdictionem Parochorum e documentis S. P. Francisci, & S. Bonaventuræ demonstratur. Idem *ibid.* §.15. ubi adductis verbis Testamenti dicti S. P.
12 Francisci, & S. Bonaventuræ in Tractatu: *Quare Fratres Minores prædicent*, subjungit: *Licere tantum Fratribus Ordinis Minorum S. Francisci Custodiæ Terræ Sanctæ Parochialia munia obire circa Græcos Melchitas, eisque Sacramenta administrare in iis locorum & temporum circumstantiis, quibus omnino deficiat modus habendi Parochum, aut alium Antistitem Græci ritus.*
13 Advertendum, quod nos Fratres Minores (quidquid scripserit aliquis in contrarium) possumus ac debemus addere in *Confiteor* nomen nostri Sancti Patriarchæ Francisci, dicendo; *Sanctis Apostolis Petro, Paulo, Beato Patri nostro Francisco &c.* & ita dicendo *Sanctos Apostolos Petrum, & Paulum, Beatum Patrem nostrum Franciscum &c.* Cui non obstat Decretum Sacræ Congregationis diei 20. Mart. 1706. loquendo ipso de iis, qui illud non recitant ex speciali privilegio, *Regulares absque speciali privilegio &c.* quo nos gaudemus ex ritu tradito a S. Bonaventura anno 1260. relato *in Orbe Seraphico tom.* 3. *n.* 30. a quo recedere non possumus ex sancitis a Julio II. & Clemente X. citat. in Rubricis nostri novissimi Franciscani Breviarii *num.* 129. ibi: *Quoad Cæremonias vero, & alia ad recte & sancte reddendum Domino Sacrificium laudis, quoquomodo necessaria, & opportuna, observanda sunt documenta a Sancto Bonaventura edita, necnon ordinationes Capitulorum Generalium, Apostolica auctoritate confirmatæ: ac proinde Rituale, Constitutiones, & doctrinæ in Firmamento trium Ordinum contentæ ibidem a San. Memor. Julii II. & tandem a fel. record. Clemente X. in Brevi, Ex commissi Nobis 28. Augusti 1671. cum aliis recentioribus, approbatæ, & sub nonnullis pœnis pro tunc, & nunc observari mandatæ:* Ac ideo in Missalibus, & Breviariis Franciscanis *in Confiteor* rite appositum est post nomina SS. Apostolorum Petri, & Pauli, nomen S. Patris Nostri Francisci. Et insuper ad id habemus personalem confirmationem Innocentii XIII. qui assistendo nostro Capitulo Generali Romæ celebrato 15. Maii 1723. non solum id approbavit in publica Confessione omnium Vocalium, sed & sibimetipsi complacuit repetere, dicendo, *Precibus, & meritis Beatæ Mariæ &c. Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Beati Patris vestri Francisci &c.* uti apparet ex supra laudato Capitulo Generali edito Romæ anno 1720. Et ad id accedit totius Religionis universalis, ac inveterata consuetudo, quæ quasi altera Lex parem obligandi obtinet potestatem, *c. Consuetudo* 5. *dist.* 1. *L. De quibus* 31. *ff. de legib. L. Diuturna consuetudo* 33. *& l. Sed & ea.* 35. *ff. eod.* Consuetudo namque est optima Legum interpres; *L. Si de interpretatione* 37. *ff. de Legibus, cap. Cum dilectus* 8. *de consuetudine*, cum similibus. Et hæc sententia expresse traditur *sub num.* 168. in Cæremoniali Mediolani impresso anno 1744. ab eruditissimis Patribus Reformatis illius Provinciæ collecto ex Cæremonialibus Romanis & Franciscanis.

DECRETA.

DEcretum, *quo disposita, atque sancita a P. Vice Commissario Generalis Ordinis Min. Observ. Reformator. S. Francisci pro Conventibus Recessus, seu Recollectionis nuncupatis confirmantur.* 14

Sacra Congregatio super Disciplina Regulari expenso tenore Epistolæ circularis Vice Commissarii Generalis Min. Observantium Reformatorum S. Francisci, datæ die 9. Januarii 1707. in qua sub num. 7. ubi de conventibus Recessus, seu recollectionis agitur hæc habentur: *E in detto Convento, o Conventi ne' quali dovrà attendersi al solo spirito di divozione, ed orazione non vi potrà essere studio, ne Lettori, o altro Religioso esente da qualunque atto comune.* Et mature perpensis omnibus & singulis deductis tam a d. Vice Commissario Generali, & procuratore Generali, Strictioris Observantiæ Sancti Francisci ex una, quam Patribus habitantibus in Conventibus Recessus Provinciarum Reformatarum Marchiæ, & Bononiæ partibus ex altera, pro stabilitate Conventuum Recessus, sive Recolectionis cum peculiaribus legibus rescripsit: Executioni mandetur in omnibus Provinciis prædicta Epistola Circularis Vice Commissarii Generalis sub die nona Januarii 1707. Et tam Superiores Generales, quam provinciales omnino provideant Conventui Recollectionis, alias Sacra Congregatio providebit.

Dat. Romæ hac die 24. Martii 1708.

J. R. Card. Imperialis Præfectus.

Decretum de instituendis in unaquaque Provincia strictioris Observantiæ S. Francisci Conventibus spiritualis recessus pro Religiosis ferventibus, ad præscriptum Epistolæ circularis P. a Monte Buso Vice-Commissarii, alias a Sacr. Congr. confirmatæ. 15

Cum ad aures Sacræ Congregationis super Disciplina Regulari pervenerit, & multiplici fide dignorum testimonio fuerit comprobatum, in multis Provinciis strictioris Observantiæ S. Francisci per Italiam, & Insulas adjacentes Epistolam Circularem Vice-Commissarii Generalis a Monte Buso datam 9. Januarii 1707. & ab hac Sacra Congregatione confirmatam 24. Martii 1708. plenum non sortiri effectum quoad demandatos spiritualis Recessus Conventus: Volens propterea Sacra Congregatio, ne talis inobservantia in Regularis Disciplinæ detrimentum diutius protrahatur, opportune, & efficaciter providere, re mature discussa, auditisque pluries, tum voce, tum scripto Superioribus Ordinis, referente Eminentissimo Fabrono rescripsit: Pro omnimoda observantia præfatæ Epistolæ Circularis Vice-Commissarii Generalis a Monte Buso, confirmatæ, ut supra, a Sacra Con-

Congregatione, de instituendis in unaquaque Provincia supradictis Conventibus spiritualis Recessus pro Religiosis ferventioribus, & non concedatur licentia admittendi ad habitum & professionem, nisi in Provinciis in quibus Sacræ Congregationi constiterit, præfatos Conventus re ipsa institutos esse, ac Sedulo, & cum effectu a Superioribus Generalibus detur notula, ubi sint respective instituti dicti Conventus.

Romæ 10. Decembris 1714.

J. R. Card. Imperialis Præfectus.

26 *Decretum consimile præcedenti pro Minoribus Observantibus S. Francisci.*

Cum ad aures Sacræ Congregationis super Disciplina Regulari pervenerit, & multiplici fide dignorum testimonio fuerit comprobatum, in multis Provinciis Minorum de Observantia Sancti Francisci per Italiam, & Insulas adjacentes Breve Sa. Mem. Innocentii XI. quod incip. *Militantis Ecclesiæ &c.* editum die 22. Novembris 1679. plenum non sortiri effectum quoad demandatos Recollectionum Conventus; Volens propterea eadem Sacra Congregatio, ne talis inobservantia in Regularis Disciplinæ detrimentum diutius protrahatur, opportune, & efficaciter providere, re mature discussa, auditisque pluries, tum voce, tum scriptis superioribus Ordinis, referente Eminentissimo Fabrono, censuit; supersederi pro nunc in expeditione novi Brevis, sed omnino servandam esse dispositionem Brevis san. mem. Innocentii XI. 22. Novembris 1679. de non concedenda licentia admittendi ad habitum, & Professionem in illis Provinciis, in quibus plene non constiterit Sacræ Congregationi, supradictos Recollectionum Conventus institutos fuisse juxta formam in eodem Brevi præscriptam. Et interim detur a Superioribus Generalibus nota, ubi respective sunt recollectionem Conventus.

Romæ 10. Decembris 1714.

J. R. Card. Imperialis Præfectus.

MIRACULUM.

1 Miraculum dicitur mirum factum, vel quasi admiratione plenum. Barbosa *de offic. & potest.* 2 *Episcop. part.3. alleg.99. num.7.* & alii passim. Miraculum, prout usurpatur in causis Beatificationum, & Canonizationum, describitur a S. Augustino *lib. de util. cred. cap.16.* ibi: *Miraculum voco, quidquid arduum, & insolitum supra spem, aut facultatem mirantis apparet,* & a S. Thoma *par.1. quæst.110. art.4. & quæst. 114. art.4.* Miraculum proprie, & stricte sumptum definitur, quod sit *id quod fit præter ordinem totius naturæ creatæ*, & sic Doctores passim.

3 Ad verum, & proprie dictum miraculum quatuor principaliter requiruntur. Glossa communiter recepta *in cap. Gloriosus Deus, unic. de Reliquiis, & vene-* 4 *ratione Sanctorum, verb. Sedis Apostolicæ. Primo* igitur requiritur, quod miraculum fiat supra naturam, idest præter ordinem totius naturæ; sicut de Virga Moysis mutata in colubrum, & de Asina loquente ad Balaam, *ex capit. Cum ex injuncto 12. de Hæreticis.* Illud enim, quod per causas naturales fieri potest, non est miraculum. *Secundo*, quod 5 appareat illud ex Deo, non ex arte contingere, neque ex Diabolo, quia mirabilia, quæ arte applicando activa passivis contingunt, seu ope Dæmonis virtute sua naturali angelica agentis efficiuntur, quamvis facultatem, & captum humanum excedant, indeque admirationem in intellectu humano causent, non sunt tamen vere, & propria miracula, licet in sensu largo talia dicantur, *in cap. Teneamus 56. caus.1. Exodi 7. Actor.9.* & alibi: Solus enim Deus proprie, ac physice potest facere miraculum; Hinc *Psalm. 71.* dicitur; *Qui facit mirabilia solus*, & *Psalmi 85. Tu faciens mirabilia, tu es Deus solus. Tertio*, quod 6 fiat non vi verborum, sed hominis merito id contigat. Unde transubstantiatio panis in Corpus Christi per Sacerdotem vi consecrationis causata non est miraculum, prout requiritur ad Beatificationem, vel Canonizationem. *Quarto*, quod fiat vel in confirma- 7 tionem Fidei, vel in testimonium Sanctitatis alicujus, in quo Deus se vult mirabilem ostendere, ejus virtutes in aliorum exemplum miraculis illustrando, unde de primo dicto fine, ob quem Deus patrare solet miracula, constat ex *Marc. ultimo*, ibi: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Et *Hebræor. 2.* ibi: *Contestante Deo signis, & portentis.* Et de secundo dicto fine constat ex *Psal.67.n.36.* ibi: *Mirabilis Deus in Sanctis suis.* Et de S. Thoma de Villanova *in 3. lection. Officii*, ibi: *Deus sanctitatem servi sui testatam voluit præsertim cum horreum, frumento pauperibus distributo penitus vacuum, repente plenum inventum est.*

His quatuor enumeratis ad verum, & proprium 8 miraculum requisitis, quintum solet addi, nempe quod fiat præter consuetum, & ordinarium modum causandi. Unde quia creatio animæ, conversatio universi, & hujusmodi non fiunt præter consuetum, & ordinarium modum causandi, quamvis a solo Deo fieri possint, non sunt ad propositum vere, & proprie miracula. Barb. *de offic. & potest. Episcop. allegat.97.num.8.* Reiffenstuel *lib.3. decr. tit.46. num.39.* & alii.

Miraculorum triplex est genus, seu ordo, vel gra- 9 dus, sicuti tripliciter potest opus aliquod facultatem naturæ excedere. Primo scilicet quoad substantiam facti, seu quoad id, quod fit, quando nempe substantia rei factæ est supra vires naturæ; Quod constituit speciem miraculorum primi generis, seu ordinis, vel gradus; uti est illud, quod duæ naturæ uniantur, & subsistant in una persona, sicuti factum est in Incarnatione, de quo dixit Sanctus Augustinus *tract. 17. in Joannem: Majus Miraculorum est quod Deus factus est homo, quam miracula omnia, quæ Deus fecit inter homines.* Ad hoc primum genus, seu ordinem, vel gradum spectat fœcunditas, & partus Virgineus B. M. V. Si idem corpus sit simul cum alio in eodem loco, ut de Christo Domino, qui intravit ad Discipulos januis clausis; si corpus humanum glorificetur; si unum corpus simul sit in duobus, vel pluribus locis; si Sol stet, aut retrocedat prout contigit ad præces Josue, & Ezechiæ Regis, & hujusmodi.

Secundo, *quoad subjectum*, seu quoad *id in quo fit*, 10 quando nempe aliquid est supra vires naturæ, quoad subje-

subjectum ejus in quo fit, idest quando aliquid fit, quod natura ipsa quoque facere potest, sed non in illo subjecto, in quo tunc fit; Quod constituit speciem Miraculorum secundi generis, seu ordinis, vel gradus, uti est resuscitatio mortuorum, illuminatio cæcorum, & hujusmodi: potest enim natura causare vitam, sed non in mortuo, potest præstare visum, sed non cæco. Ad hoc secundum genus, seu ordinem, vel gradum spectant sanationes Paralyticorum, quos Christus sanavit, & sanationes Aridorum, Claudorum, Mutorum, vel alio simili morbo laborantium, quorum sanationes omnem medicorum artem, & medicinæ virtutem superent, & soli divinæ virtuti reserventur.

11 Tertio, *quoad modum faciendi*, quando nempe aliquid est supra vires naturæ quoad modum faciendi, idest quando tale quid fit, quod etiam natura ipsa facere potest, sed non illo modo. Quod constituit speciem miraculorum tertii generis, seu ordinis, vel gradus; uti est, cum quis subito, ac instantanee divina virtute sanatur a febri, nullis adhibitis medicamentis, nulla eveniente crisi; Aut cum aer statim divinitus condensatur in pluvias absque causis naturalibus, ut legitur factum ad preces Samuelis, & Eliæ Prophetæ, & Sanctæ Scholasticæ Sororis D. Benedicti, & aliorum, & hujusmodi; Potest enim natura causare salutem in infirmo, condensationem aeris in pluvias, sed non tali modo, scilicet in instanti, & sine medicamentis, & sine consensu aliarum causarum naturalium. Ad hoc tertium genus, seu ordinem, vel gradum spectant sanatio instantanea a febri socrus Simonis facta a Christo Domino, *Lucæ*, 4. sanationes instantaneæ ab Hydrope, ab Hernia, & ab aliis hujusmodi morbis illico factæ simul cum integra recuperatione virium ad invocationem alicujus Servi Dei, seu Sancti, quia cum per naturam nequeant illico, & simul cum recessu morbi vires totaliter recuperari, ideo quoties morbus hoc modo recedit, & vires simul totaliter recuperantur, non per naturam, vel artem, sed per miraculum accidisse censetur.

12 Miracula primi generis, seu ordinis, vel gradus non est necesse, ut habeantur pro veris miraculis, quod fiant in instanti, quia talia, miracula, sive fiant in istanti, sive progressu temporis, semper verificatur, quod a solo Deo procedant, cum totaliter superent vires, & facultatem naturæ, a qua nec in instanti, nec successive provenire possunt. Pignatell. *to*.4. *consult*.44. *num*.6. Lauræa *in tom*.3. *disput*.20. *art*.20. *n*.865. & alii passim.

13 Miracula secundi generis, seu ordinis, vel gradus non est necesse, quod fiant in instanti, & patet exemplis relatis in Sacra Scriptura; De filio enim Viduæ a morte excitato ab Elia *Reg. l*.3. *cap*.26. habetur: *Qui expandit se atque mensus est super puerum tribus vicibus, reversa est anima pueri intra eum, & revixit*, Et de filio Sunamiditis suscitato a mortuis ab Elisæo 4. *Reg. cap*.3. non statim, sed paulatim ibi: *Nam Elisæus ingressus domum ascendit, & incubuit super puerum. posuit os suum super os ejus, & oculos suos super oculos ejus, & manus super manus ejus, & incurvavit se super eum, & calefacta est caro pueri, & ille reversus deambulavit in domo semel huc atque illuc, & ascendit, & incubuit super eum, & oscitavit puer septies, aperuitque oculos*. Et de Cæco nato illuminato a Christo Domino *Joann*.9. ibi: *fecit lutum ex sputo, & linivit super oculos ejus, & dixit ei, Vade, lava in Natatoria Siloe . . . . , abiit ergo, & lavit, & venit videns*. Quæ miracula ex dictis *supra num*.10. sunt secundi generis, & tamen, ut patet ex textu, non sunt facta in instanti.

Miracula tertii generis, seu ordinis, vel gradus 14
necesse est, quod fiant in istanti, itaut infirmus sanetur, & vires recuperet statim ac Sanctus est invocatus, alias si ita non evenirent, sed progressu temporis, dubitari, ac suspicari cum fundamento posset, quod non a Deo supernaturali concursu supra vires naturæ morbus fuerit expulsus, sed ex generali concursu cum natura operante id acciderit; Quoties autem dubium est, seu suspicio, quod sanatio potuerit procedere a natura, Ecclesia in causis Beatificationis, & Canonizationis non approbat pro miraculo, sed solum pro Gratia, *arg. Cap. in obscuris* 30. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *In obscuris minimum est sequendum*.

Unde Miraculum, ut notat Diana Coordinat. *tom*. 15
8. *tract. & resolut*.1. & alii, per hoc differt a gratia: quod Miraculum fit in instanti, & Gratia successive: Quamvis tamen miraculum differat a Gratia per hoc etiam, quod Miraculum a solo Deo procedat, quin physicæ ad eum concurrat causa secunda; Gratia vero procedat quidem a Deo per intercessionem alicujus invocati Servi Dei, vel Sancti, sed etiam concurrente alia secunda causa; uti patet, cum pro obtinenda sanitate infirmus invocat aliquem Sanctum, & interim medicamenta adhibet, & citius, seu in minori tempore, quam si Sanctus fuisset invocatus sanitatem, & vires successive recuperat; Tunc enim dicitur non Miraculum, sed Gratia.

Hinc Gratia describi potest, quod sit *Beneficium* 16
procedens, ex speciali Dei benevolentia etiam in linea naturali, a Deo, concurrente simul physice causa secunda, successive factum petenti, sed citius, quam si, vel ipse Deus, vel Dei servus non fuisset vocatus. Matthæucci *in Practica Theologico Canonica tit*.3. *c*.1. *n*.
67. Quando autem est dubium, an sanitas recuperata 17
sit per miraculum, vel per gratiam? concludendum est esse recuperatam per Gratiam, per citatam *Regulam* 30. *Juris in* 6. uti recte Matthæucci *loc. cit. num*. 68. & alii.

Miracula in Sacra Scriptura appellantur interdum 18
Signa, ut *Deuteronomii* 6. ibi: *Deus fecit signa*. *Marc*.16. ibi: *Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis*. *Joann*. 2. ibi: *Hoc fecit initium signorum in Cana Galilææ convertens aquam in vinum*, & ibidem *cap*.4. *Hoc iterum secundum signum fecit Jesus, cum venisset a Galilea in Judæam sanans filium Reguli, & Actorum* 8. Signa vocantur sanationes Paralyticorum, Claudorum, & Energumenorum liberationes. Interdum vocantur *Prodigia*, 19
ut Deuteron. 6. ibi: *Deus fecit signa, atque Prodigia magna*. *Psalm*. 45. ibi: *Quæ posuit Prodigia super terram*. Joel. 2. ibi: *Dabo Prodigia in Cœlo, & in terra*. 2. *Machabæor*. 15. ibi: *Prodigia facientem Dominum invocavit*. *Joann*. 4. ibi: *Nisi signa, & Prodigia videritis*. *Actor*.5. ibi: *Fiebant signa, & Prodigio*

20 gia multa, & sæpe alibi. Interdum appellantur *Portenta*, ut *Deuter*. 4. ibi: *Signa atque Portenta*; & ibidem *cap*.7. *Signa, atque portenta*; *Josue* 24. ibi: *Multis signis, atque Portentis*. *Paralipom*. 2. *cap*.32. ibi: *Ut interrogarent de portento, quod acciderat*. *Isaiæ* 8. ibi: *In signum, & in portentum*. *Ezechiel*.22. ibi. *Quia portentum dedi te Domui Israel*. *Marc*. 13. ibi: *Dabunt signa, & portenta*. *Ad Hebræos* 2. ibi: *contestante Deo signis, & portentis*, & sæpe alibi.

21 Hæc autem vox *Miraculum*, quamvis pluries habeatur in Veteri Testamento, nunquam tamen reperitur in Testamento novo.

22 Miracula, Prodigia, & portenta conveniunt omnia in ratione Signorum, quia omnia præter speciem sui, quam ingerunt sensibus viventium, quid

23 aliud significant. Attamen licet omnia sint Miracula utpote ardua, & insolita, & supra vires naturæ creatæ quædam tamen magis proprie appellantur *Signa*, quatenus non actu rem signatam ponunt, sed consummantur in præsignatione *rei futuræ*, ut erunt signa in Sole, & Luna, & Stellis, *Lucæ* 21. quæ præsignabunt Judicium Universale proxime futurum. Vel *rei præsentis*, ut signa prodigiosa censentur illa, quæ, dum Sancti Martyrio afficiuntur, non semel solent evenire, quod nempe feræ mansuescant, terræmotus accidat, Statuæ inanium Deorum corruant, magna tempestas oriatur, radii, & splendores supra caput, & circa Corpus Martiris appareant, Concentus Angelorum audiantur, faces accensæ videantur & hujusmodi, quæ omnia tamquam Signa a Deo dantur ad indicandum, quod mors patientis sit ipsi accepta, & injuste, & inique Judex, & Tyranni operentur, quin effectus alius ponatur a parte rei.

24 Miracula autem semper effectum suum ponunt in actu; Si enim loquamur de Miraculis primi generis, ut est Incarnatio Divini Verbi, ponit actu a parte rei Verbum incarnatum: Si loquamur de Miraculis secundi generis, ut est resuscitatio mortui, ponit actu a parte rei mortuum resuscitatum: Si loquamur de miraculis tertii generis, ut est sanatio instantanea a febri, ponit actu a parte rei sanitatem. Sic recte Matthæucci *loc. cit. cap*.1. *num* 30. & 31. & alii.

25 Prodigia, & Portenta volunt nonnulli, quod differant a Miraculis ex parte effectus, & modi significandi, quatenus illa terrorem, vel nocumentum aliis inferant, & prænuncient; Miracula vero commodum, & gaudium; sicuti resuscitatio a morte, sanatio miraculosa a morbo est Miraculum afferens

26 commodum, & lætitiam; Alii tamen tenent, quod miracula illa, quæ propter eorum excellentiam majore admiratione, & stupore sunt plena, prodigia, & portenta appellentur: Quæ vero admirationem inferunt, sed non tantam, minora, & pura miracula dicantur. Sic Matthæucci *loc. cit. num*.21. & alii.

27 Pignatellus autem *tom*.4. *consult*.58. *n*.1. observans, quod ex D. Thoma 2. 2. *quæst*.178. *art*.1. *ad* 3. duo possunt attendi in Miraculis, quatenus excedunt vires totius naturæ creatæ, scilicet id, quod fit excedens facultatem dictæ naturæ, quo inspecto, inquit, Miracula dicuntur *Virtutes*, & id, propter quod ea fiunt, scilicet ad manifestandum aliquid supernaturale, cujus gratia, dicit, Miracula nuncupantur *Signa*. Unde infert cum Angel.Rocc. *de Canonizatione Sanctor*. *c*.22. Miracula, quatenus aliquid præostendunt *Ostenta* seu *Portenta* vocari; quatenus vero futura prædicunt, appellari *Prodigia*.

Solus Deus proprie, ac physice potest facere vera, & propria d. Miracula. *Communis*; Et ratio est, quia, si aliqua Creatura, v. gr. Angeli, Sancti, ac Dæmones possent proprie, & physice facere vera, & proprie dicta Miracula, jam Miracula non essent supra naturam, nec præter ordinem totius naturæ creatæ, prout requiritur ad rationem proprie, & stricte dicti miraculi ut patet ex ejus definitione tradita ex D. Thoma *supra*. *nu*.2. Unde dicitur *Psalm*.71. *Qui facit mirabilia solus*. 28

Possunt tamen Sancti ac Servi Dei facere, & revera ab eis plura sunt facta, & in dies fiunt Miracula *moraliter*, quatenus nempe Deus ad preces ipsorum, vel intuitu Fidei, atque meriti eorum, aut in confirmationem Sanctitatis eorundem Miracula patravit, seu patrat quæ alias non esset patraturus. Unde *Psal*. 67. dicit; *Mirabilis Deus in sanctis suis*. *Commun*. 29

Miracula in confirmationem Fdei possunt moraliter fieri, etiam a peccatoribus veram fidem habentibus, eamque prædicantibus, ac nomen Dei invocantibus, ut colligitur aperte ex 1. *Ad Corinth*. 13. ibi: *Si habuero omnem Fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum*, ubi ut vides, aperte supponit posse homines Fide vera instructos, licet caritate destitutos, montes ipsos alio transvehere; Et de facto patet in Juda proditore, qui in testimonium Fidei, æque ac alii Apostoli, patravit Miracula, *Marc*. 3., ut recte observat Reiffenstuel *lib*. 3. *decret*. *tit*. 45. *numer*. 39. & tenent passim Doctores. 30

Nequeunt tamen a peccatoribus fieri neque moraliter miracula in testimonium Sanctitatis, aut insignium meritorum apud Deum, qui est alter finis, ob quem miracula fiunt; Miracula enim ob talem finem non possunt fieri, nisi ab illis, qui apud Deum specialibus meritis Sanctitatis refulgent. *Communis*. 31

Hæretici autem nequeunt facere miracula, neque in confirmationem Fidei, neque in testimonium Sanctitatis, aut insignium meritorum apud Deum; Ipsi enim carent Fide supernaturali, quæ necessaria est ad facienda miracula; juxta illud *Matth*.17. ibi: *Si habueritis Fidem &c. & dicetis monti huic, transi hinc illuc, & transibit, & nihil inpossibile erit vobis*, nec habent sanctitatem, cum sint membra præcisa ab Ecclesiæ sanctitate, adeoque nullimode possunt facere vera miracula. Pignatell. *tom*.4. *consult*.67. *num*.43. Matthæucc. *loc. cit. tit*.6. *cap*.3. *num*.15., & *sequent*. Lauræa *loc. cit. numer*.804. & alii passim, & expresse habetur ex Concilio Constantinopolit.3. *art*.15. 32

Angeli boni possunt moraliter facere miracula, sive quia ex voto, & desiderio eorum Deus mira præstet, sive quia Ministerium ei exhibeant, ut ea mira præstet. S. Thomas *part*.1. *q*.110. *art*.4. Pignat. *loc. cit. n*.35. & alii passim. 33

Angeli mali, seu Dæmones nequeunt ullo modo facere vera miracula. *Communis*. Nec obstat, quod 34
cap. Teneamus 56. *caus*.1. *quæst*.1. sicuti & *Exodi c*.7. habeatur, Magos Pharaonis fecisse miracula, & *eod*. *cap. Teneamus*, & *actor*.9. dicatur Simonem Magum patrasse miracula. Non obstat, inquam, quia, ut dicunt S. Augustinus *lib*.20. *de Civitate Dei*, & *lib*. 3. 35

de

de Trinit. S. Thomas *part.1. quæst.110. art.4. ad 2. & quæst.114. art.4.* & alii passim: Mira illa per Magos Pharaonis, & per Simonem Magum, sicut, & alia per alios Magos, & malos homines ope Dæmonis facta, seu exhibita, non fuerunt vera miracula, sed tantum apparentia, & præstigia quædam sensus, & imaginationem illudentia; Vide etiam dicta ad rem *sup. n.5.*

36 Sic etiam Virtutes, Signa, & Prodigia Antichristi erunt spuria, & mendacia, quia ipse, ut interpretatur S. August. *lib.20. de Civitate Dei*, & alii passim, decipiet sensus per illusiones, & phantasma, & efficere videbitur, quod re ipsa non efficiet.

37 Potestas examinandi, & recognoscendi miracula competit non solum Summo Pontifici, sed etiam Episcopis; habetur clare ex Concilio Tridentino *sess.25. de invocatione Sanctorum*: ubi dicitur: *Nulla etiam admittenda esse miracula, nec novas Reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente, & approbante Episcopo*: qui textus non tantum procedit de miraculis jam *Canonizatorum*, sed etiam *non Canonizatorum*, ita ut Episcopus etiam istorum miracula recognoscere possit, prout Sacra Congregatio ejusdem Concilii interpres declaravit, teste Fagnan. *in cap. Cum ex eo 2. de Reliquiis, & venerat. Sanctorum nu.7.* & Barbosa *de offic. & potest. Episcop. par.3. allegat.97. num.3.* ubi dicit sic fuisse sibi responsum a dicta Sac. Congregatione, & originalem responsio-
38 nem apud se asservare. Debet tamen Episcopus, si examinet miracula nondum Canonizatorum, aut Beatificatorum, antequam ea divulgari permittat, totum negotium ad Sanctam Sedem transmittere, indeque responsum expectare juxta Constitutionem 37. Urbani VIII. incipien. *Sanctissimus*. Fagnan. *loc. cit. num.10.* Reiffenstuel *lib.3. decr. tit.45. num.45. in fine.*

39 Examen miraculorum debet esse exactissimum, & rigidissimum, præsertim quoad Testes, ita ut regulariter non nisi per Testes idoneos juratos, qui non sint singulares, & qui deponant ex scientia per sensus proprios, & singillatim examinentur, miraculum probari valeat, prout pluribus demonstrant Auctores *arg. cap. Venerabili, de Testibus, & c. Testes*
40 *caus.3. quæst.9.* Unde Episcopus ad examen miraculorum debet adhibere in consilium etiam Theologos,, & alios Viros probos, ut expresse præscribitur in Concilio Tridentino *loc. citat.* ibi: *Adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis Viris.* * De hoc argumento fuse admodum, ac docte agit Episcopus Novariensis Joseph M. Maraviglia in suis Legibus Prudentiæ Episcopalis, *Lege 303. 304. 305. & 306.*, quem vide. *

41 Miracula Gratiæ, Beneficia &c. quæ præsumuntur accepta a Deo ad intercessionem alicujus mortui cum opinione Sanctitatis, non possunt imprimi sine licentia Sedis Apostolicæ, nisi fuerit Canonizatus, vel Beatificatus. Urban. VIII. Constitut. 37. incip. *Sanctissimus.*

42 Miracula, Gratiæ &c. talis mortui non Canonizati, nec Beatificati publicari non possunt sine præfata licentia sub pœnis, Clericis sæcularibus privationis Officiorum, Suspensionis a Divinis, & Administrationis Sacramentorum; Regularibus vero omnium Officiorum, nec non vocis activæ, & passivæ. Urban.VIII, Constit. incip. *Sanctissimus*. Unde Lauret. 43
de Franchis *in Controvers. inter Episcop. & Regulares pag.252. vers. Ad 10.* relatus a Barbosa *de offic. & potest. Episcop. allegat.97. nu.6. circa finem* refert quod quando miracula fieri dicuntur in aliqua Ecclesia Sæculari, sive Regulari, virtute Sacrarum Imaginum, statim Episcopi mandant operiri Imagines, januas Ecclesiæ claudi, & impediunt concursum hominum, nec miracula publicantur, nisi prius per Testes legitimos fuerint sufficienter probata, & processus, sive aliquid hujusmodi mittatur ad Papam. Et *ibidem vers. Ad 12.* tenet, quod tam Sæculares, quam Regulares admittentes nova miracula puniri possunt ab Episcopo.

Hic juvat afferre magnum, & maximum miracu- 44
lum sic appellatum a Decano aliisque Sac. Romanæ Rotæ Auditoribus, & relatum a nunquam satis laud. Summo Pontifice Benedicto XIV. *in appendice in fine tertii tomi sui undequaque aurei Operis de Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione.* Et est quod B. Petrus Baptista Sacerdos, & Concionator mei Seraphici Ordinis, ac Commissarius Delegatus ad Tyrannum Japoniæ, cum Legationem sibi commissam felicissime ad optatum finem perduxisset, ac sibi illius Tyranni, seu Imperatoris animum devinxisset, obtinuissetque facultatem ædificandi Monasterium, & Ecclesiam in Civitate de Meaco Regia illius Imperatoris, & exinde plurimos illius nationis, qua verbis, qua exemplis, & caritativis officiis una cum sociis ad Catholicam Fidem convertisset, valde ob id iratus Tyrannus, indixit ei, & sociis mortem Crucis; & ut sic crucifixis, eorum corpora in Cruce ad aliorum terrorem per bimestre remanerent; Quo tempore dictus meus Beatus Petrus Baptista pluries, ac pluries visus fuit derelicta Cruce, celebrare Missam in Ecclesia sui Monasterii, sibi ministrante Antonio Doxico ætatis 13. annor., qui ministraverat ei vivus in Missa, & postea simul cum ipso crucifixus fuerat. Unde uti constat ex processu pro eorum Canonizatione jussu Urbani VIII. a supradictis constructo, & *loc. cit.* integre allato, sæpissime eveniebat, quod corpus Beati Petri Baptistæ, & dicti Antonii non videbantur in Cruce; & postea transacto tempore celebrationis Missæ, audientibus interim adstantibus Canticum quasi Cælestem, iterum videbantur in Cruce eodem modo, quo martyrium in illa passi fuerant, quod, uti revera est, merito appellatur magnum, immo maximum *Miraculum.*

De variis miraculis a Christo Domino in terris 45
degente patratis differitur in hac Bibliotheca verb. *Hemorrhoissa*, verb. *Magi*, verb. *Filius Viduæ Naim*, & verb. *Samaritana.*

Alia ad rem, vide verb. *Cultus Sanctorum.*

MISSA PROUT EST SACRIFICIUM.

Articulus I.

Quoad ejus esse, effectus, & fructus.

1 MIssa est vere, & proprie Sacrificium, *cap. Firmiter, de Sanctissima Trinitate,* Concil. Trident.
2 *sess.22. Canon.1.* vere quid repræsentativum mortis Christi; Concil. Coloniens. II. *part.7. cap.27.* Et istud Sacrificium in Missa incruentum idem est cum Sacrificio in Cruce cruento; quia licet Christus resurgens a mortuis, jam non moriturus, mors illi ultra non possit dominari, attamen in semetipso immortaliter, & incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc Mysterio moritur, *cap. Utrum 72. dist.*
3 *2. de consecr.* Hæc enim Mystica immolatio carnis Christi, quæ fit manibus Sacerdotis, Christi passio, Mors, Crucifixio vocatur, non rei veritate, sed significante Mysterio, *cap. Hoc est, 48. dist.2. de consecr.*

4 Effectus Sacrificii Missæ est triplex; scilicet Propitiatorius seu meritorius, Satisfactorius, & Impetratorius. Sic colligitur ex Trid. *ses.22. Can.3.* ubi hæc habet expresse: *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in Cruce peracti, non autem propitiatorium, neque pro vivis, & defunctis pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.* Est enim Missæ
5 Sacrificium *Propitiatorium*, seu meritorium, quia ejus virtute, & intuitu Deus fit offerenti, & iis, pro quibus offertur, propitius, conferendo ipsis auxilia gratiæ, quibus excitentur ad veram pœnitentiam, sicque ad consequendam peccatorum remissionem virtute perfectæ contritionis, vel attritionis cum Sacramento, ex Trident. *sess.22. cap.2.* His verbis *Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata etiam ingentia dimittit.* Est *Satisfactorium,* quia De-
6 us illud acceptat tamquam satisfactionem pro pœna temporali in hac, aut alia vita pro peccatis quoad culpam jam deletis debita, ex Trid *sess.22. c.2.* his verbis: *Quare non solum pro fidelium vivorum peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus, sed & pro Defunctis in Christo nondum ad plenum purgatis rite juxta Apostolorum traditionem offertur.* Est *Impe-* 7
tratorium, quia per illud impetramus a Deo diversa bona, & spiritualia, & temporalia, ut innuit Trident. *cit. sess.22. c.2.* dum dicit rite offerri *non solum pro fidelium vivorum peccatis, poenis, & satisfactionibus, sed etiam pro aliis necessitatibus.*

Fructus, seu valor Sacrificii Missæ est etiam triplex 8
scilicet *Generalis Medius*, seu specialis, & *Personalis* seu specialissimus; colligitur ex Trident. *sess.22. cap.6.* ubi habet: *Si quidem illæ quoque Missæ vere communes censeri debent, partim quod in eis populus spiritualiter communicet, partim vero quod a publico Ecclesiæ Ministro, non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad Corpus Christi pertinent, celebrentur.* Fructus *Generalis* competit ex instituto Ecclesiæ ge- 9
neraliter omnibus fidelibus. *Medius*, seu specialis 10
competit illi, pro quo Celebrans offert, & applicat Missam, sive ex caritate, sive ex justitia recepto stipendio. *Personalis*, seu specialissimus competit tan- 11
tummodo ipsi Sacerdoti celebranti, nec est alteri applicabilis. Et fructus Sacrificii alius potest esse ex 12
opere operantis, & alius *ex opere operato*. Fructus *ex opere operantis* provenit ex merito, bonitate, devotione Sacerdotis celebrantis, ut colligitur *ex cap. Ipsi 1. q.1.* ubi habetur expresse: *Quanto enim digniores fuerint Sacerdotes, tanto facilius pro necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.* Fructus *ex opere operato* 13
provenit ex vi, virtute, & meritis Christi, qui est principalis in hoc Sacrificio, & hic fructus, nec crescit ex bonitate, nec minuitur ex pravitate Sacerdotis, sed æqualiter prodest omnibus, sive Missa celebretur per bonum, sive per malum Sacerdotem, ut docent communiter Doctores, & habet expresse *cap. Intra Catholicam 1. quæst.1.* & *c. Utrum, de consecrat. dist.2.* ubi habentur præcisa verba: *Intra Catholicam Ecclesiam in Mysterio Corporis, & Sanguinis Christi nihil a bono majus nihil a malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur Creatoris, & in virtute Spiritus Sancti.* Et Concil. Trident. *sess.22. cap.1.* dicit aperte: *Et hæc quidem illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate, aut malitia offerentium inquinari potest.*

Fructus autem, seu valor Sacrificii Missæ non est 14
infinitus, sed finitus. Ita S. Thomas *3. qu.79. art.5.* Divus Bonaventura *in dist.45. art.3.* & Scotus *quodlibet 20.* cum suis, & aliis magis communiter (*). Ratio

Nota Romani Theologi.

(*) Valor Sacrificii Missæ, seu vis, & dignitas illius ratione rei oblatæ infinita est: Nam eadem victima est, quæ oblata pro nobis in cruce fuit: idem Sacerdos, unum, & idem proinde Sacrificium, sola offerendi ratione diversum, ut ait Tridentinum. Ita ergo valoris est infiniti.

Responsio Auctoris.

Dicit *Rom. Theol.*, quod valor Sacrificii Missæ, seu vis, & dignitas illius ratione rei oblatæ infinitus est, nam eadem victima est, quæ oblata pro nobis in Cruce fuit, idem Sacerdos, unum & idem proinde Sacrificium, sola offerendi ratione diversum, ut ait Tridentinum. Ast quamvis sacrificium Missæ in se, & in actu primo, quatenus exprimit virtutem, & sufficientiam sacrificii Crucis, habeat valorem infinitum, sacrificium tamen Missæ quantum ad applicationem, & in actu secundo, de quo loquitur mea conclu-
sio

15 Ratio a priori est, quia oblatio hujus Sacrificii non est meritoria, & satisfactoria, ut sit a Christo, cum Christus nunc non mereatur, nec satisfaciat, sed quatenus ex institutione Christi habet annexas satisfactiones præteritas ipsius Christi; Congruum autem fuit, ut hæc annexio fieret modo finito, ut sepius a Sacerdotibus frequentaretur, & iteraretur, ut videtur præcipisse ipse Christus, dum dixit: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei commorationem facietis*, ly etenim *Quotiescumque* extenditur ad iteratas vices, ad iteraras Sacrificationes; hæc autem iteratio arguit limitatum, & finitum valorem ejusdem Sacrificii; nam si esset illimitatus, & infinitus, non exigeret illam reiterationem, cum unum Sacrificium tantæ virtutis esset, quantæ essent plura Sacrificia, & unica Missa, utpote infiniti valoris, sufficeret ad exau-
16 riendum totum Purgatorium. Simulque posset quis per unius Missæ celebrationem satisfacere pro centum, & mille stipendiis, quod est damnatum ab Urbano VIII. *die* 21. *Junii* 1625. & ab Alexandro VII. in Decreto Sanctæ Inquisitionis *die* 24. *Septembris* 1655. ab Innocentio XII. *die* 23. *Decembr.* 1697. ut infra in adducendis eorum decretis potest aperte videri.

17 Ad hujus articuli complementum in Tyronum gratiam animadvertendum est, vi verborum consecrationis panis, sub speciebus ejusdem poni solum Christi corpus, & in consecratione vini sub speciebus vini, vi verborum poni duntaxat sanguinem Christi; nam id vi verborum ponitur sub speciebus respective quod verba consecrationis directe, & immediate ex institutione Christi signant. Sed verba consecrationis panis solum Christi corpus, & verba consecrationis vini duntaxat Sanguinem directe, & immediate loquendo signant, ergo &c. At sub speciebus panis post Christi Domini Resurrectionem venit etiam per concomitantiam Sanguis Christi in consecratione panis, & sub speciebus vini venit etiam Corpus Christi in consecratione vini, nec non in utraque consecratione per concomitantiam venit Christi Divinitas, & Anima: per concomitantiam enim venire, est fieri præsens sub speciebus vi naturalis, & physicæ connexionis, quam ad invicem habent ea, quæ sunt Christi Domini; sed Corpus Christi nunc est cum Sanguine Anima, & Divinitate, nec non Sanguis cum &c. ergo &c. ad propositum optime facit pro pleniori perceptu, ac sensu sequens exemplum: si aliquis Apostolus in triduo Mortis consecrasset, tunc vi verborum consecrationis panis, sub ejusdem speciebus posuisset Corpus Christi; efficiunt enim consecrationis verba id quod significant, at non venisset per concomitantiam sub Hostia Sanguis, & Anima Christi, eo quia pro tunc haud hæc unita, & connexa erat cum Corpore Christi, bene vero per concomitantiam advenisset sub Hostia Divinitas, quod enim Verbum Divinum semel assumpsit, nunquam dimisit, fuitque idcirco Christi Corpus semper Divinitati unitum, & similiter est suo modo dicendum respectu consecrationis vini in eodem hypothetico casu, atque hinc, ut patet, clarius liquent quæ supra, nec non perpendenti fit obvium, qualiter per mysticam vi verborum separationem Corporis, & sanguinis Christi præfatam, innuatur in Missa ratio sacrificii, Et equidem prædicta luculenter constant *ex Trid. sess.* 13. *cap.* 3. ubi sic habet; *Et semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis, & vini specie una cum ipsius anima & divinitate existere sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque vi naturalis illius connexionis, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non ampliu moriturus, inter se copulantur; divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum corpore, & anima hypostaticam unionem.*

Est etiam præ oculis habendum, tritum esse 18 Catholicis ex cit. Trident. *sess.* 13. *Can.* 2. quod *si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis, & vini una cum corpore, & sanguine Domini nostri Jesu Christi; negaveritque mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ*

sio, habet revera fructum, seu valorem tantummodo finitum, quia licet Sacrificium Missæ sit idem cum sacrificio Crucis, & tota efficacia Sacrificii Missæ consistat in applicatione valoris Christi, ut ait Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 1. & 2. Hæc tamen applicatio fit finito modo, & per partem, sic Christo volente, ob hanc differentiam inter sacrificium incruentum, & illud cruentum, quod scilicet cruentum non sit reiterabile, incruentum vero potest, & debet jugiter reiterari, ut in dies ubique servatur, adeoque quamvis sacrificium Crucis fuerit, & sit valoris infiniti, quum Christus, qui voluit tantum semel mori, etiam unico Crucis Sacrificio voluerit omnia impetrari; econtra vero, quia voluit, Sacrificium Missæ multiplicari, etiam voluit per illud merita suæ passionis per partes applicari, sicque finite, & limitate; alias sequerentur illa inconvenientia a me allegata *loc. cit. nu.* 15. & 16. & ab aliis passim. Unde firmiter sic tenenda est mea sententia, uti eam tenent S. Thom. S. Bonav. Scotus *locis a me cit.* Eminentiss. Cardin. Gottus *quæst.* 2. *dubio* 1. §. 2. *de valore & subjecto Sacrificii Missæ*; P: Daniel Concina *lib. de Euchari. st.* 3. *dissert.* 2. *de Sacrificio Missæ*, *cap.* 3. Mastrius *in q. disput.* 4. *q.* 6. *num.* 117. Clericatus *de Sacrificio Missæ decis.* 33. *n.* 35. & *sequent.* cum pluribus aliis ibi cit. Pasqualig. *De Sacrificio Missæ*, quæst. 119. n. 3 & 4. ubi plures Doctores cumulat; Card. Bellarm. *lib.* 2. *de Missa*, *cap.* 4. *propos.* 4. Card. Toletus *lib.* 2. *cap.* 6. & 8. Gavant. part. 2. tit. 8. num. 3. & alii, quos citat, & sequitur Layman l. 5. tract. 5. cap. 1. nu. 9. Reiffenstuel Theolog. Moral. tract. 4. *de Sacramentis dist.* 5. *quæst.* 5. *conclus.* 1. testans de communi, paucis exceptis; Felix Potestas *de Sacrificio Missæ*, num. 234. Henno tom. 2. de Eucharist. Sacram. disput. 11. conclus. 2. ubi multa tradit ad rem, allegans etiam D. Thom. *in* 4. *dist.* 45. *art.* 4. *quæst.* 3. *ad* 2. ubi docet, quod quamvis Sacrificium Missæ infinitam contineat virtutem, illa tamen limitatur ad determinatum effectum, quod confirmat praxis Ecclesiæ plura Sacrificia non solum pro diversis, sed etiam pro eodem sive vivo, sive defuncto offerentis, & sic alii passim.

stantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis, & vini, quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat, anathema sit, Ac proinde dum Apostol. 1, Ad Cor. cap. 11. vers. 26. inquit: *quotiescumque manducabitis panem hunc &c.* id intelligi debere transitive, seu distractive, scilicet id quod antea erat panis, vel dicitur panis extrinsece, eo quia remanet accidentia panis, vel anologice, quia nempe sicuti panis nutrit corpus, sic Eucharistia nutrit animam, & ita de similibus ratiocinare.

19 Item tritum est Catholicis, transubstantiatione peracta, Corpus Christi sub speciebus panis, & sanguinem sub speciebus vini tamdiu manere quamdiu conservaretur naturaliter substantia panis, & vini, Christus enim in loco panis, & vini; ut supra relatum est, succedit ex institutione Sacramenti; & sicut panis; & vinum, si adessent, nutrirent sic & species sacramentales, Deo supplente id, quod præstaretur a pane, & vino, nec non si species alterarentur ad corruptionem, vermiumque generationem, sinente Deo causas secundas motus suos agere, ab ipso supernaturaliter, eodem instanti, quo species ita sunt alteratæ, ut non posset sub eis naturaliter conservari panis, & vinum, ibi creare materiam, ac in ipsam eam introducere substantialem formam, quæ in panis corruptione fuisset genita.

20 * Materia Sacrificii Missæ est panis triticeus, & vinum ex uvis, Si vero magna esset permixtio farinæ ex aliis frugibus, & permixtio aquæ vinum superaret, hæc materia inepta esset consecrationi. Nec post consecrationem novus liquor, & præsertim aqua, in Calicem infundendus est. Alioqui censet S. Thomas corruptionem sacramenti sequi potuisse pro aliqua parte, nisi forte quantitas novi liquoris tantilla esset, ut non posset in omnes partes diffundi. Hæc tamen sententia non æque a Scholasticis omnibus probatur.

21 Ad essentiam Sacrificii necessaria est utriusque speciei consecratio, quod etiam in prima sua institutione a Christo Domino servatum est, ex quo fit, ut nemini permitti unquam possit consecratio sub unica tantum specie, quamquam si hoc fieret a Sacerdote, consecratio quidem valeret, sed ille gravi se crimine obstringeret, & Sacramentum quidem, non vero Sacrificium conficeret; deesset enim tunc mystica victimæ mactatio.

22 In forma Consecrationis defectus accidere possunt, qui invalidam, & defectus, qui illicitam tantum illam reddant. Illicitam dicas, si ommittatur vox *enim*, & verbum *est*. Item si loco vocis *hoc* dicatur *istud*. Invalidam si pro *hoc* substituatur *illud*, vel *hic* pro adverbio sumptum. Dubium est, an invalida sit consecratio Calicis, illis tantummodo verbis prolatis: *Hic est Calix Sanguinis mei*, cæteris omissis, ideoque si id forte contigerit, repetenda sunt sub conditione verba consecrationis vini.

23 Sacerdos verba consecrationis proferens super panem & vinum, sed extra Missam, valide quidem, sed illicite consecrat, nam tota vis consecrationis in verbis Christi consistit. Hæc ex Tract. Bened. XIV. *de Sacrif. Missæ lib. 3. cap. 10. 11. &c.**

24 Alia ad rem: vide verb. *Sacrificium*.

ARTICULUS II.

Missa quod applicationem, reductionem, satisfactionem, & eleemosynam.

UT, quæ sunt observanda circa celebrationem Missarum, ab omnibus perfecte sciantur, dantur hic ad litteram omnia disposita a Sacra Congregatione Concilii, confirmata ab Urbano VIII. & Innocentio XII. in decreto ut sequitur. 1

„ Nuper a Congregatione Venerabilium Fratrum „ nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridenti„ ni Interpretum prodierunt Decreta tenoris infra„ scripti, videlicet: 2

„ Alias super celebratione Missarum, ac prohibi„ tione illas moderandi, seu reducendi absque Se„ dis Apostolicæ licentia, nec non supra earum„ dem oneribus perpetuis suscipiendis, & Religio„ sorum numero ultra reditus, & consuetas elee„ mosynas locorum Regularium, non habendo, „ emanarunt ab hac Sacra Congregatione S. R. E. „ Cardinalium Concil. Trident. Interpretum aucto„ ritate per fel. rec. Urbanum Papam VIII. illi spe„ cialiter attributa, quamplura Decreta tenoris se„ quentis

§. 1. *Cum sæpe contingat in quibusdam Ecclesiis tam magnum missarum celebrandarum numerum, ex variis Defunctorum relictis, aut piorum eleemosynis impositum esse, ut illis pro singulis diebus præscriptis nequeat satisfieri, & tamen nova onera Missarum in dies suscipiantur, indeque fiat, ut depereant piæ Testantium voluntates, obstricta Benefactoribus fides violetur, Defunctorum animæ suffragiis priventur, Ecclesiis debitus subtrahatur cultus, ac Christi fideles gravi scandalo affecti; plerumque a similibus Caritatis operibus retrahantur; Cumque his malis maximum inter cetera fomentum præbeat, aut quod ii, qui missas supra vires celebrandas suscipiunt, sperent illas brevi ad pauciorem numerum a Superioribus reductum iri; aut quod Ecclesiis, forte pecuniarum absumpta, plerumque nuda remaneant onere Missarum absque ullo emolumento, aut quod eleemosyna pro illis celebrandis sit adeo tenuis, ut non facile inveniantur, qui velint huic se muneri subjicere, & reditus Ecclesiæ, aut Monasterii adeo exigui, ut Sacerdos pro necessaria sui sustentatione novis se oneribus obstringere compellatur Sac. Congreg. Cardin. Concilii Tridentini Interpretum animadvertens facturam se rem Deo gratissimam, Caritatique, ac justitiæ maxime consentaneam, si pro viribus satagat, hunc teterrimum abusum e Christiana Republica convellere, atque eradicare: Sanctissimi D. N. Urbani Divina providentia Papæ VIII. auctoritate sibi specialiter attributa, infrascripta Decreta edidit.*

§. 2. *Ac primo districte prohibet, atque interdicit, ne Episcopi in Diœcesana Synodo, aut generales in Capitulis Generalibus, vel alias quoquomodo, reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis sed pro his omnibus reducendis, aut moderandis, vel commutandis ad Apostolicam Sedem recurratur, quæ, re diligenter perspecta, id statuet, quod magis in Domino expedire arbitrabitur: alioquin reductiones, moderatio*

nes

nes, & commutationes hujusmodi, si quas contra hujus prohibitionis formam fieri contigerit, omnino nullas, atque inanes decernit.

§.3. *Deinde, ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis celebrandis, stipendia, quantumcumque incongrua, & exigua, sive a pluribus personis collata fuerunt, aut conferentur in futurum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Monasteriis, Conventibus, Congregationibus, Domibus, ac Locis piis quibuscumque tam Sæcularibus, quam Regularibus; Sacra Congregatio sub obtestatione Divini Judicii mandat, ac præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint, ita ut alioquin ii, ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant: quinimmo graviter peccent, & ad restitutionem teneantur.*

§.4. *Id vero ut deinceps observetur exactius, Sacr. Congregatio eadem auctoritate revocat Privilegia, & Indulta omnia quibusvis Personis, Ecclesiis ac Locis Piis, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis, Congregationis, & Instituti, quamcumque ob causam concessa, quibus indulgetur, ut certarum Missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis, seu Orationibus plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.*

§.5. *Ac similiter omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleemosyna, ne eandem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat.*

§.6. *Præterea, ne in Ecclesiis, in quibus onera Missarum in perpetuum imposita sunt, Sacerdotes in eis, ut par est, adimplendis eo tepidiores, ac segniores reddantur, quod onera hujusmodi cum nulla, aut parva sint utilitate conjuncta; statuit, atque decernit, ut pecuniæ, ac bona mobilia Ecclesiis, Capitulis, Collegiis, Hospitalibus, Societatibus, Congregationibus, Monasteriis, Conventibus, ac Locis omnibus, tam Sæcularibus, quam Regularibus, atque illorum Personis in futurum simpliciter acquirenda cum onere perpetuo Missarum celebrandarum ab iis, ad quos pertinet, sub pœna Interdicti ab ingressu Ecclesiæ ipso facto incurrenda a die realis acquisitionis, statim deponi debeant penes Ædem Sacram, vel Personam fide, & facultatibus idoneam, ad effectum illa, seu illorum pretium quamprimum investiendi in bonis immobilibus fructiferis cum expressa, & individua mentione oneris, quod illis annexum reperitur.*

§.7. *Ac si eadem bona immobilia auctoritate Apostolica deinceps alienari contigerit, eorundem pretium sub eadem poena, ut supra, deponi, atque in aliis bonis stabilibus itidem fructiferis cum ejusdem oneris repetitione, atque annexione converti debeat.*

§.8. *Ad hæc Sacr. Congreg. quibusvis Capitulis, Collegiis, Societatibus, & Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, ac Piorum Locorum, tam Sæcularium, quam Regularium Superioribus, vel aliis, ad quos pertinet, districte prohibet, ne in posterum onera perpetua suscipiant Missarum celebrandarum, sæculares quidem sine Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, Regulares vero sine Generalis, vel Provincialis consensu, & licentia in scriptis, & gratis concedenda alioquin Sæcularis, qui hujus prohibitionis transgressor extiterit, ab ingressu Ecclesiæ interdictus sit eo ipso: Regularis vero pœnam privationis omnium Officiorum, quæ tunc obtinebit, ac perpetuæ inhabilitatis ad alia de cetero obtinenda, vocisque activæ, ac passivæ, absque alia declaratione incurrat.*

§.9. *Eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis, ita demum iidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant: alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, & capsulas auferant ab Ecclesia cum inscriptione illa:* Elemosyna pro Missis, *vel alia simili, sub iisdem poenis ipso facto incurrendis, ne Fideles hac ratione frustrentur.*

§.10. *Episcopus vero, seu ejus Vicarius aut Generalis, vel Provincialis, ubi de licentia pro perpetuis oneribus fuerint requisiti, in singulis casibus diligenter inquirant, de singulis Missarum celebrandarum obligationibus cuique Ecclesiæ, Monasterio, aut loco Pio incumbentibus: nec antea assensum hujusmodi; aut licentiam præbeant, quam eis legitime constiterit, illius Sacerdotes, tam novo oneri suscipiendo, quam antiquis jam susceptis satisfacere posse, præcipuamque rationem habeant, ut redditus, qui Ecclesiis, & Locis Piis relinquuntur, omnino respondeant oneribus adjunctis secundum morem cujusvis Civitatis, vel Provinciæ, intelligantque, si in re tanti momenti, desides, aut negligentes fuerint, in novissimo die, se hujus prætermissi muneris rationem esse reddituros.*

§.11. *Postremo Illustrissimi Patres non sine gravi animi dolore intelligentes, mala fere omnia, quæ Regularem disciplinam evertunt, ac præcipue nimiam hanc facilitatem fovent, in oneribus Missarum supra vires suscipiendis, veluti ex infecta radice, pullulare ex majori Regularium nummero, quam ferant, redditus, & eleemosinæ cujusque Monasterii inhærentes Summorum Pontificum; ac Sacri Conc. Tridentini Decretis, hac de re editis, Sanctissimi Domini Nostri auctoritate præcipiunt, ac mandant omnibus, & singulis, Generalibus Provincialibus Commissariis, Ministris, Præsidentibus Abbatibus, Prioribus, Prepositis, Guardianis, Vicariis, & quibuscumque, aliis Superioribus Monasteriorum, Conventuum, ac Domorum Regularium, bona immobilia possidentium, vel non possidentium, cujuscumque Ordinis, Congreg. & Instituti existentium intra fines Italiæ, & Insularum adjacentium, ut singuli, ad quos pertinet, in qualibet Provincia adhibitis duobus, aut tribus Regularibus sui Ordinis, vel Congreg. probatioribus, & rerum usu peritioribus bona immobilia, census, redditus, & proventus omnes, consuetas item eleemosinas, & obventiones, tam communes Monasteriorum, Conventum, & Domorum ejusdem Provinciæ, quam etiam singularibus Personis Religiosis assignatas, seu permissas, in communem usum deinceps conferendas, decem annorum immediate præcedentium habita ratione, diligenter, & mature recognoscant, iis omnibus detractis, quæ reparationes, præstationes, grandines, sterilitates, aliave cujuslibet generis onera consueverunt absorbere.*

§. 12. *Eaque omnia scripto fideliter exarata, idem Superior, cujus interest, in proximo Capitulo. seu Congregat. Generali, vel Provinciali coram tribus Judicibus ab ipsemet Capitulo, seu Congregatione deligendis proponat, qui computatis hujusmodi redditibus, eleemosynis,*

synis, & oneribus, ut supra, detractis, sedulo examinent, quot Religiosi homines, connumeratis etiam Laicis, aliisque necessariis servientibus, in unoquoque Monasterio, Conventu, & Domo Regulari, juxta regionis, & proprii instituti morem, victum, & vestitum, & medicinalia in communi habentes, competenter valeant sustentari. Tum eorumdem bonorum, reddit.uum, eleemosynarum, & onerum præcisam notam ipsimet Capitulo, seu Congregat. exhibeant, ut in illo diligenter omnibus discussis, cujusque Familiæ Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis, in singula quaque Provincia certus earum tantum Personarum numerus, Patrum Capitularium voto, præfigatur, quæ redditibus, eleemosynis, & obventionibus, ut superius sufficienter ali possint.

§. 13. *Ne vero superiores, qui id præstare debent, serius, aut remissius, quam par est, suo muneri satisfaciant: mandat Sacra Congregatio, ut infra annum, post proximum Capitulum Generale, vel Provinciale computandum omnia hoc de genere capitulariter gesta, in authenticam formam reducta ad Sacram ipsam Congregationem Concilii singuli mittant.*

§. 14. *Numerumque familiæ, singulorumque Conventuum, Monasteriorum, & Domorum hujusmodi Regularium, Capituli, seu Congregat. Generalis, vel Provincialis sententia, & auctoritate præfinitum iidem Superiores, tam Generales, & Provinciales omnes, quam Locales, perpetuo servare omnino teneantur, nec possint illum quoquomodo augere, etiam pretextu augmenti redditum absque Sacræ ipsius Congegationis licentia: Superiores autem hujusmodi, qui prædicta omnia in præfixo termino non præstiterint, vel numero, ut supra præscriptum, quovis modo augere præsumpserint, privationis omnium Officiorum, quæ tunc temporis obtinebunt, vocisque activæ, ac passivæ, & ad omnia suæ Religionis Officia, & gradus, inhabilitatis perpetuam pœnam eo ipso incurrere, atque aliis, etiam gravioribus, a Sede Apostolica infligendis pœnis Sac.Congreg. subjacere voluit, & declaravit.*

§. 15. *Deinceps vero Monasterium, Conventus, Domus, Congregat. vel Societas Religiosorum, seu Regularium nullibi recipiatur, nisi præter alia ad id requisita, in singulis hujusmodi locis duodecim saltem Fratres, aut Monachi, seu Religiosi degere, & ex redditibus, & consuetis eleemosynis, detractis omnibus, ut supra, detrahendis, competenter sustentari valeant, ad præscriptum Decreti fel. recor. Gregorii XV. hac de re editi: alicquin Monasteria, & loca hujusmodi posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi, ut supra, sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitaverint, Ordinarii Loci Visitationi, Correctioni, atque omnimodæ Jurisdictioni subjecta esse intelligantur.*

§. 16. *Porro ne ullo unquam tempore hæc in oblivionem, seu desuetudinem abeant, Superiores Locales cujusque Monasterii, Conventus, ac Domus Regularis curare, atque efficere teneantur, sub pœna Privationis Officii, vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum, sexto quoque mense, idest feria secunda post Primam Dominicam Adventus, & feria sexta post Octavam Corporis Christi, præsentes Ordinationes in publica Mensa perlegantur.*

§. 17. *Omnibus, tam Ecclesiasticis Personis, cujuscumque sint Ordinis, conditionis, & gradus, quam Laicis, quocumque honore, & potestate præditis, præsentia Decreta declarandi, vel interpretandi facultate penitus interdicta.*

§. 18. *Non obstantibus, quoad suprascripta omnia, & singula in præsentibus decretis contenta, Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, atque Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militiarum etiam Sancti Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, & in individuo exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcumque, tam Sæcularium, quam Regularium Locorum, Superiorum, nec non illorum, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque. Indultis, & Litteris Apostolicis etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis clausulis, nec non irritantibus decretis etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet, etiam perviam Communicationis seu extinctionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis, specialis, & individua, ac de verbo, ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris, Sacr. Congregat. Sanctitatis Suæ auctoritate specialiter, & expresse derogat, ceterisque contrariis quibuscumque.*

§. 19. *Et ne præmissorum ignorantia a quoquam prætendi possit, voluit eadem Sacra Congregatio, ut præsentes Ordinationes in Valvis Basilicarum Sancti Joannis Lateranensis, & Principis Apostolorum de Urbe, ac in Acie Campi Floræ, ut moris est, affixæ omnes, ad quos pertinent, ita arctent, & afficiant, ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent.*

§. 20. *Utque earundem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo Personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.*

Datum Romæ die 21. Junii 1625.

Cosmus Dard. de Torres.

Prosper Fagnanus Sacr. Congr. Secr.

§. 21. *Excitatis autem super præmissorum Decretorum intelligentia, seu interpretatione infrascriptis dubiis, prodierunt a memorata Congregatione, simili auctoritate illi a præfato Urbano Papa VIII. specialiter attributa, responsiones, seu declarationes inferius apponendæ.*

„ Super primo Sacræ Congregationis decreto de „ celebratione Missarum, quo prohibetur ne Epi„ scopi in Diœcesana Synodo, aut Generales in Ca„ pitulis

„ pitulis Generalibus, vel alias, quoquo modo reducant onera ulla Missarum celebrandarum, aut post idem Concilium imposita, aut in limine fundationis.

„ Quæritur, quid, si legatum sit ita tenue, ut non sit qui velit onus illi injunctum subire, &, si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis?

„ Et quid, si permittatur Episcopo in fundatione ut possit hujusmodi onera moderari?

„ Secundo, super secundo ejusdem Congregationis decreto, quo cavetur, ut celebrentur tot Missæ, quot ad rationem tributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint?

„ Quæritur, an verba illa (*præscriptæ fuerint*) intelligenda sint de præscriptione facta ab Offerente, vel ab Ordinario?

„ Tertio, an cum Ordinarius præscripserit eleemosynam congruam juxta qualitatem loci, personarum, ac temporum Sacerdotes accipientes stipendium minus congruo, teneantur Missas illis ab Offerente præscriptas celebrare?

„ Quarto, an Sacerdotes, qui tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, Legati, aut salarii, possint etiam manualem eleemosynam pro missis votivis, aut defunctorum recipere, & unico Missæ Sacrificio utrique oneri satisfacere?

„ Quinto, posito, quod Testator relinquat, ut celebrentur pro ejus Anima centum Missæ absque ulla præscriptione eleemosynæ?

„ Quæritur, an liberum sit hæredibus eleemosynam sibi bene visam præscribere, an vero eadem eleemosyna præscribenda sit ab Ordinario?

„ Sexto, super tertio Congregationis decreto, in quo eadem Congregatio revocat Privilegia, quibus indulgetur, ut certarum missarum, vel Anniversariorum celebratione, aut aliquibus Collectis, seu Orationibus plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat;

„ Quæritur, an verba (*in futurum suscipiendis*) intelligenda sint de oneribus suscipiendis post Privilegium?

„ Septimo, super quarto ejusdem Congregationis Decreto, quo prohibetur Sacerdoti, qui suscepit missam celebrandam cum certa eleemosyna ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleemosynæ sibi retenta, celebrandam committat;

„ Quæritur, an permittendum sit administratoribus Ecclesiarum, ut retineant aliquam eleemosynarum portionem pro expensis manutentionis Ecclesiæ, Altarium Inservientium, paramentorum, luminum, Vini, Hostiæ, & similium?

„ Octavo, an hoc Decretum habeat locum in beneficiis, quæ conferuntur in titulum, idest, an Rector Beneficii, qui potest per alium, celebrare, teneatur Sacerdoti celebranti dare stipendium ad rationem reddituum Beneficii?

„ Decimo, an Sacerdotes, quibus, aliquando offertur eleemosyna major solita pro celebratione Missæ, debeant dare eandem integram eleemosynam iis, quibus Missas celebrandas committunt; An vero satis sit, ut dent celebrantibus eleemosynam consuetam?

„ Undecimo, super quinto ejusdem Congregationis decreto, quo inter cetera statuitur in hæc verba (eleemosynas vero manuales, & quotidianas pro Missis celebrandis) ita demum eidem accipere possint, si oneribus antea impositis ita satisfecerint, ut nova quoque onera suscipere valeant: Alioquin omnino abstineant ab hujusmodi eleemosynis, etiam sponte oblatis, in futurum recipiendis, & capsulas auferant &c.

„ Quæritur, an hoc Decretum prohibeat absolute quo minus accipiant novas eleemosynas ii, qui acceptis non satisfecerunt, & quid, si congruo tempore possint omnibus satisfacere?

„ Duodecimo, quid, si offerens eleemosynas, audito impedimento, consentiant, ut Sacerdos Missam celebret cum primum poterit?

„ Decimotertio, an pœna Interdicti, & aliæ appositæ in eodem decreto afficiant tam eos, qui accipiunt eleemosynas contra formam ibi præscriptam, quam eos, qui non auferunt capsulas ab Ecclesiis, ut ibidem præcipitur?

„ Decimoquarto, an in hoc Decreto comprehendantur illæ capsulæ, quæ apponi solent in Ecclesiis in die commemorationis omnium Defunctorum, & vulgo dicuntur (*Casse de' Morti*.)

„ Decimoquinto, an Administratores Ecclesiæ, magnæ devotionis, & concursus, possint eleemosynas pro Missis celebrandis accipere, si iisdem Missis, nonnisi post longum tempus, satisfacere valeant, ne alias cultus Ecclesiæ, & devotio, ac concursus Fidelium, ut ajunt, minuantur?

„ Decimosexto, quia prohibitio dicti Decreti videtur aliquibus directa solis Capitulis, Collegiis, Societatibus, Congregationibus, nec non omnibus, & singulis Ecclesiarum, piorum locorum tam Sæcularium, quam Regularium Superioribus, de quibus fit expressa mentio, non autem privatis Sacerdotibus, qui tamen comprehendi videntur sub clausula generali (*& aliis ad quos pertinet*) supplicatur pro opportuna declaratione.

Decimoseptimo, super septimo ejusdem Sacræ Congregationis Decreto, quo cavetur, ut in singulis Monasteriis Religiosorum præfigatur numerus, qui ex consuetis redditibus, aut eleemosynis commode possint sustentari

Quæritur, an ubi hæc præfixio facta jam fuit in vim similis decreti Sanctæ memoriæ Pauli V. absque tamen computatione reddituum, cujusque Religiosi, sit denuo facienda nec ne?

Decimoctavo, an Novitii ad Habitum Regularem admissi, possint admitti ad Professionem in Monasteriis, in quibus habita, ut supra, præfixione numeri, commode ali non possunt?

Decimonono, super ultimo, quo cavetur, ut nullibi recipiantur Conventus Regularium, nisi præter alia ad id requisita, duodecim saltem Fratres in eis degere, & competenter sustentari valeant, ita ut alioquin subsint jurisdictioni ordinariæ.

Quæritur, an hoc decretum, quod videtur editum in ordine ad celebrationem Missarum, comprehendat eas Religiones, quæ non consueverunt onera Missarum recipere, ut sunt Religiones Capuccinorum, ac Societatis Jesu.

Ultimo, an idem decretum, ubi disponit, uti nullibi recipiantur Monasteria, nisi &c. habeat locum „ *in*

in Italia dumtaxat, ad quam est restrictum decretum proxime antecedens, an vero etiam extra Italiam?

Declarationes, seu Responsiones ad supradicta Dubia.

§. 22. *Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, auctoritate sibi a Sanctissimo Domino nostro attributa, ad singula dubia superius proposita ad hunc modum respondit, videlicet.*

Ad primum, etsi legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra, impositi, ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino e re esse judicaverit: Verumtamen, si in ipsa Beneficii erectione expresse cautum fuerit, ut liceat Episcopo injunctum onus reducere, ac moderari legem hanc fundationis, quam Decreta hac de re edita non sustulerunt, esse validam, & observandam.

Ad secundum, esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario: Quod, si tribuens eleemosynam numerum Missarum celebrandarum non præscripserit, tunc tot Missas celebrari debere, quot præscripserit Ordinarius secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad tertium, teneri.

Ad quartum, Sacerdotes, quibus diebus tenentur Missas celebrare ratione Beneficii, seu Capellæ, Legati, aut Salarii, si eleemosynas pro aliis etiam Missis celebrandis susceperint, non posse eadem Missa utrique obligationi satisfacere.

Ad quintum, censuit, ubi nullam certam eleemosynam Testator reliquit, esse ab Episcopo præscribendam eleemosynam congruam, quæ respondeat oneribus Missarum celebrandarum secundum morem Civitatis, vel Provinciæ.

Ad sextum, ita esse intelligenda.

Ad septimum, respondit permittendum non esse, ut Ecclesiæ, ac loca pia, seu illorum Administratores ex eleemosynis Missarum celebrandarum ullam, utcumque minimam, portionem retineant ratione expensarum, quas subeunt in Missarum celebratione, nisi cum Ecclesiæ, & Loca pia alios non habent redditus, quos in usum earumdem expensarum erogare licite possint, & tunc quam portionem retinebunt, nullatenus debere excedere valorem expensarum, quæ pro ipsomet tantum Missæ Sacrificio necessario sunt subeundæ, & nihilominus eo etiam casu, curandum esse, ut ex pecuniis, quæ supersunt, expensis ut supra deductis, absolute tot Missæ celebrentur, quot præscriptæ fuerint ab offerentibus eleemosynas.

Ad octavum, non habere locum, sed satis esse, ut Rector Beneficii, qui potest Missam per alium celebrare, tribuat Sacerdoti celebranti eleemosynam congruam secundum morem Civitatis, vel Provinciæ, nisi in fundatione ipsius Beneficii aliud cautum fuerit.

Ad decimum, debere absolute integram eleemosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse.

Ad undecimum, respondit, non prohibere absolute: At propterea, etsi oneribus jam susceptis non satisfecerint, posse tamen nova etiam onera suscipere Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possit omnibus satisfacere.

Ad duodecimum, quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione id sciat, & consentiat, illæ ut tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit decretum non prohibere, quo minus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis juxta Benefactoris consensum celebrandis.

Ad decimum tertium, has pœnas non habere locum, nisi in suscepturis onera perpetua Missarum celebrandarum sine licentia Episcopi, vel ejus Generalis Vicarii, aut Generalis, vel Provincialis.

Ad decimum quartum, comprehendi.

Ad decimum quintum, non posse, nisi de consensu eorum, qui eleemosynas tribuunt, ut supra in responsione ad duodecimum.

Ad decimum sextum, comprehendi etiam privatos Sacerdotes.

Ad decimum septimum, numeri præfixionem esse iterum faciendam, servata forma ultimi decreti hac de re editi.

Ad decimum octavum, esse admittendos ad professionem, si alias habiles existant, ac deinde in aliquo alio Monasterio ejusdem Religionis esse collocandos, ubi commode ali possint.

Ad decimum nonum, censuit comprehendere.

Ad ultimum habere locum extra Italiam.

Cosmus Card. de Torres.

Prosper Fagnanus S. Congr. Secr.

§. 23. *Cum autem super præmissis diversi irrepserint abusus, illorumque occasione, quamplures querelæ & recursus ad Apostolicam Sedem pervenerint, cupiens eadem Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum hujusmodi detestabiles abusus e Christiana Republica pro viribus evellere, ac opportune providere, ut sublatis fraudibus, ac emendata negligentia, piæ disponentium, seu benefactorum voluntati fides illibata servetur, defunctorum animabus integra, & prompta præstentur suffragia, itidemque Deo major gloria, & Ecclesiis præstantior cultus reddatur, prævia auctoritate per SS. D. N. Innocentium Divina Providentia PP. XII. ei specialiter attributa, infrascripta Decreta, prius in particulari nonnullorum ex præfatis Cardinalibus per Sanctitatem suam deputata, & postea in generali hujusmodi Cardinalium Congregatione mature, & accurate discussa, recognita, & examinata edidit.*

§. 24. *In primis, præinserta Decreta cum præmissis illorum declarationibus plenissime, & amplissime approbat, confirmat, & innovat, omniaque, & singula ibidem contenta, & expressa, iterum omni meliori modo decernit, statuit, ac ab omnibus, & singulis, etiam speciali, & individuali nota, seu expressione dignis, penitus observari, & omnimode executioni demandari decernit, sancit, & præcipit.*

§. 25. *Insuper, uti in re tanti momenti consultius, ac majori, ut par est, circumspectione procedatur: Si qui forsan fuerint, vel sint, qui suis Pravis & erroneis intentionibus, seu opinionibus blandiri volentes, Missarum celebrationem omittant sub malitiosa, vel irrationabili spe, earumdem condonationem a Sede Apostolica, vel compositionem a Reverenda Fabrica Sancti Petri de Urbe obtinendi; Congregatio præfata, tum eosdem, tum quoscumque alios, qui posthac in adeo dete-*

detestabiles abusus ausi fuerint offendere, certiores fieri & monitos esse voluit, præfatas condonationes, & reductiones ab eadem Sede, nonnisi ex rationabili causa, seu æqua commiseratione, compositiones vero a dicta Fabrica, utente suis facultatibus, & privilegiis, nonnisi ex causa pariter rationabili, & cum clausulis opportunis, & præsertim cum illa: Dummodo malitiose non omiserint animo habendi compositionem, alias gratia nullo modo suffragetur, *admitti consuevisse, & solere; quapropter, ut locus omnis in posterum hisce prætextibus præcludatur, memorata Congregatio tales intentiones, opiniones, seu spes, ac eleemosynarum, sive in toto, sive in parte, versiones in alium quam præfatarum Missarum usum, seu satisfactionem, & quascumque alias directas, vel indirectas, immediatas, vel mediatas contraventiones, seu circumventiones, declarat prorsus irrationabiles, injustas, & illicitas, illasque omnino reprobat, damnat, & interdicit.*

§. 26. Cumque hujusmodi absurda ex eo plerumque proveniant, quod onera Missarum supra vires suscipiantur, caveant omnes, & singuli Rectores, Superiores, & Magistri quarumcumque, tum sæcularium, tum Regularium Ecclesiarum, seu illarum Capitula, ne onera, seu Missas tum perpetuas tum temporales, tum etiam manuales, quarum satisfactioni impares fuerint, quoquomodo suscipiant; utque idipsum, quoad fieri poterit, pateat, teneantur iidem conficere, semperque in loco magis patenti, & obvio retinere tabellam onerum perpetuorum, & temporalium litteris perspicuis, & intelligibilibus descriptorum, quorum implemento, si moraliter, & intra præscriptum, sed breve tempus, satisfacere non posse, seu illa dumtaxat, & non ulteriora adimplere posse crediderint, seu credere debuerint, alias Missas, sive perpetuas, sive temporales, sive manuales, per se, vel interpositas personas quoquomodo recipere, seu acceptare omnino desistant, seu abstineant, & ulterius tali casu in eadem tabella similiter exprimant, se se propterea aliis Missis acceptandis, & celebrandis impares esse.

§. 27. Iidemque teneantur pariter in Sacrario duos libros retinere, ac in eorum altero singula onera perpetua, & temporalia: in altero autem Missas manuales, & tam illorum, quam istarum adimplementum, & eleemosynas distincte diligenter annotare, & annotandas, seu annotanda curare, singulisque annis de supradictis adimplementis, eleemosynis, & oneribus pariter exactam rationem suis Superioribus reddere, ac omnes, & singulas rationes hujusmodi in præfatis respective libris simili distinctione, & diligentia, tam præfati, a quibus rationes debent reddi, quam Superiores, quibus reddendæ erunt, describere, seu annotare, sive describendas, vel annotandas respective curare.

§. 28. Quibus semper salvis, debeant ulterius Regulares prædicti, omnes, & quascumque eleemosynas, tum manualium, tum perpetuarum, & temporalium Missarum reponere in Capsa particulari sub duabus clavibus: quarum una penes Superiorem localem, altera vero penes alium a Capitulo Conventuali deputandum retineatur, ac de iisdem eleemosynis, & celebratione Missarum coram Patribus Discretis, seu Consiliariis vel alio simili modo nuncupatis, singulis mensibus districtam rationem exigere, & respective reddere.

§. 29. Quod si prædicti, ad quos cura tabellæ, capsæ, & librorum præfatorum respective pertinet, seu pertinere debet, suam operam præmissis, ut præfertur, minime navaverint, & Superiores tum sæcularium, tum Regularium Ecclesiarum rationem prædictam non exegerint, seu non invigilaverint, quod præfati, qui in curam tabellarum, & librorum incumbunt, suo muneri, ut præfertur, satisfaciant, in singulis respective casibus, sæculares pœnam suspensionis incurrant, Regulares vero voce activa, passiva, ac gradibus, & Officiis, quæ obtinent, ipso facto, & absque alia declaratione privati sint, & intelligantur, necnon ad hujusmodi gradus, & officia obtinenda similiter inhabilitentur, & inhabilitati sint, & intelligantur.

§. 30. Porro ne ullo unquam tempore omnia, & singula decreta prædicta in oblivionem, seu desuetudinem abeant, Rectores, Superiores, seu Capitula Ecclesiarum sæcularium illa retineant publice exposita in eorum Sacrario; Superiores vero locales cujuscumque Monasterii, Conventus ac Domus Regularis curare, & efficere teneantur sub pœna privationis Officiorum, quæ obtinent, vocisque activæ, & passivæ ipso facto incurrenda, ut in perpetuum sexto quoque mense, idest feria secunda post primam Dominicam Adventus, & feria sexta post octavam Corporis Christi, omnes, & singulæ præmissæ, tum insertæ, seu confirmatæ, tum in præsens factæ ordinationes, una cum dictis declarationibus in publica mensa perlegantur.

§. 31. Meminerint igitur, & satagant Ordinarii, ut a personis, & in Ecclesiis quoquo modo, etiam in vim Decretorum Concilii Trid. sibi subjectis, Missæ ea, qua par est, fide & diligentia celebrentur, & cuncta, & singula Decreta hujusmodi omnimodæ executioni demandentur, nedum justitiam requirentibus, seu instantibus reddentes, sed ex Officio, tum in Visitationibus, tum in aliis actibus, & modis, quos expedire, & convenire toties quoties judicaverint, inquirentes, ne aliquid committatur, pervertatur, differatur, vel omittatur, quod his omnibus, & singulis decretis adversetur.

§. 32. Caveant etiam respective omnes Regulares tum subditi, cum superiores quicumque, nedum locales, sed etiam Provinciales, & Generales, ne Missarum celebratio, & omnium decretorum præmissorum executio, cum pernicie propriarum animarum, cum præjudicio illarum, quibus Missæ sunt applicandæ, & cum magno Christifidelium scandalo quoquomodo omittantur, differantur, negligantur seu pervertantur; alioquin ultra propriæ conscientiæ onerationem, pœnam privationis vocis activæ, & passivæ, ac graduum, & officiorum, quæ obtinent, nec non inhabilitationis ad hujusmodi gradus, & Officia obtinenda, prorsus incurrant.

§. 33. Curent propterea præfati Superiores Regulares in omnes, & singulos contravenientes debitis pœnis diligenter, & prompte etiam per inquisitionem animadvertere; & insuper teneantur omnes, & singuli Superiores locales in Provincialibus Capitulis, seu Congregationibus exibere attestationem, seu fidem ab omnibus Sacerdotibus Conventus, Monasterii, seu cujuscumque Domus Regularis subscriptam, & juratam, quod omnibus, & singulis, tum perpetuis, tum manualibus Missarum oneribus, seu obligationibus, ad limites, & tenorem horum præsentium decretorum tempore regiminis

fuerit omnino, & integraliter satisfactum, vel deficiente aliqua modica satisfactione, possit etiam hujusmodi residuali implemento Missarum, distincte referendarum, intra breve tempus moraliter satisfieri, ea adjecta, & omnino adimplenda conditione, quod ante præfatæ attestationis exhibitionem quicumque superiores locales prædicti vocem activam, seu passivam in memoratis Capitulis, seu Congregationibus omnino habere non valeant.

§. 34. *Præterea Provinciales, Vicarii, Visitatores Provinciarum, seu Congregationum debebunt in fine eorum regiminis superioribus Generalibus in forma probante ostendere, quod executioni præsentium decretorum sedulo invigilaverint, & ad eorum tenorem in omnibus, & singulis Conventibus, seu Monasteriis, vel Domibus Regularibus Provinciæ seu Congregationis, de omnibus, & singulis oneribus, & obligationibus, ac insimul satisfactionibus Missarum, exactam, & diligentem rationem exegerint, ac contra delinquentes ad declarationem, & executionem respective pœnarum in decretis contentarum processerint, & de adimplemento circa ea, quæ in præmissis ad ipsos spectant, legitime docuerint, alias ad vocem activam & passivam in Capitulis Generalibus nullatenus admittantur.*

§. 35. *Ceterum, quia etiam ad quamplures Archiconfraternitates, Confraternitates, Societates, Congregationes, Hospitalia, Altaria, Cappellas, Oratoria, & Ecclesias, ac alia loca, & opera pia, quomodolibet nuncupata, quæ cuicumque curæ, seu regimini, aut administrationi, vel directioni Laicorum cujuslibet gradus, status, conditionis, & præeminentiæ, etiam speciali, & individuali nota dignorum duntaxat, vel quorumcumque Ecclesiasticorum, & Laicorum hujusmodi mixtim commendata, annexa, seu quomodocumque commissa, vel attributa sunt, onus, seu cura celebrationis Missarum, sive manualium, sive ad tempus, vel in perpetuum pertinent. Hinc salvis semper iis, quæ in præinsertis decretis continentur, omnes, & quicumque hujusmodi Archiconfraternitatum, Societatum, Congregationum, Hospitalium, Altarium, Capellarum, Oratoriorum, & Ecclesiarum, ac aliorum locorum, & Operum piorum Rectores, seu Administratores, vel Directores, & alii hujusmodi Officiales, necnon ii, ad quos cura tabellæ, & librorum in præmissis spectat, tabellam, libros, & hæc decreta respective, juxta modos superius expressos similiter retinere, necnon de oneribus, ac celebrationibus, & eleemosynis dictarum Missarum singulis annis rationem exigere, & respective iis, ad quos pertinet, reddere sub pœnis arbitrio, & in subsidium excomunicationis teneantur.*

§. 36. *Postremo omnibus, & quibuscumque tam Ecclesiasticis personis cujuscumque Ordinis, status, Gradus, Regulæ, Congregationis, Societatis, Conditionis, & dignitatis existant, quam Laicis quocumque honore, ac potestate præditis, omnia, & singula præmissa decreta interpetrandi, necnon Ecclesiasticis prædictis pœnas in hujusmodi decretis relaxandi, seu quoquomodo circa præmissa dispensandi, omnis, & quæcumque facultas sit penitus interdicta.*

§. 37. *Non obstantibus quoad suprascripta omnia, & singula in hujusmodi Decretis contenta, Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis in favorem quarumcumque personarum, atque Ordinum, tam Mendicantium, quam non Mendicantium, Militiarum, etiam S. Joannis Hierosolymitani, Congregationum, Societatum, ac cujuslibet alterius Instituti, etiam necessario, & individue exprimendi, Ecclesiarum, Monasteriorum, Conventuum, Collegiorum, Capitulorum, Hospitalium, Confraternitatum, & aliorum quorumcumque tam sæcularium, quam Regularium Locorum, nec non illorum, etiam juramento, Confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis Statutis, Consuetudinibus, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, Indultis, & litteris Apostolicis, etiam Mari magno, seu Bulla aurea, aut alias nuncupatis sub quibuscumque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, & insolitis, nec non irritantibus decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, aut alias quomodolibet etiam per viam Communicationis, seu extensionis concessis, & iteratis vicibus approbatis, & innovatis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, & formis specialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma servanda esset, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, & forma in illis tradita observata, inserti forent, præsentibus pro expressis habens, quibus quoad ea, quæ præsentibus adversantur, illis alias in suo robore permansuris Sac. Congregatio Sanctitatis Suæ auctoritate specialiter, & expresse derogat, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ die 23. Novembris 1697.*

Joseph. Card. Sacripantes Præfectus.
Ferdinandus Nuptius Sac. Cong. Secret.

§. 38. *Quo circa, cum Dilectus Filius noster Joseph Tituli Sanctæ Mariæ Transpontinæ S.R.E. Præsbyter Cardinalis Sacripantes, memoratæ Congregationis Præfectus præfata Decreta Nobis retulit, Nos considerantes eadem, omnia, & singula Decreta, ea qua decet, maturitate digesta, & examinata, ac in vim Apostolicæ Auctoritatis, eidem Congregationi specialiter, ut præfertur, attributæ, peracta, perutilia fore censentes, illaque propterea perpetuo, & inviolabiliter observari, nec non Constitutionis nostræ munimine roborare volentes: motu proprio, non ad cujuspiam Nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia, matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine præinserta Decreta, omniaque, & singula in eis contenta tenore præsentium auctoritate Apostolica confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis, & irrefragabilis Apostolicæ firmitatis robur & efficaciam adjicimus: quinimmo motu, scientia, deliberatione, ac potestatis plenitudine similibus omnia, & singula in supradictis Decretis contenta, de novo statuimus, decernimus, & ordinamus, ac ab omnibus, & quibuscumque, etiam speciali, & individua nota dignis, omnino exacte, & perpetuo servari volumus, sancimus, & mandamus.*

„ Decernentes præsentes Litteras, cum omnibus, „ & singulis inibi contentis, semper firmas, validas, „ & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & „ integros effectus sortiri, & obtinere debere, & ab „ omnibus, ad quos spectat, & pro tempore quandocumque spectabit, in omnibus, & per omnia, „ plenissime, & inviolabiliter observari; sicque & non „ aliter per quoscumque Judices Ordinarios, & De-

le-

„ legatos, quavis auctoritate, præeminentia, aut potestate fungentes, & functuros, etiam causarum „ Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. „ Cardinales, etiam de Latere Legatos, & Sedis „ Apostolicæ Nuncios, sublata eis, & eorum cuilibet, „ quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate „ judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si „ secus super his a quoquam, quavis auctoritate „ scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

„ Non obstantibus omnibus, & singulis, quæ præfata Congregatio, auctoritate per ejusdem recordationis Urbanum Papam VIII. & respective per „ Nos illi specialiter attributa, decrevit non obstare, „ quæ pariter, & iterum Nos tenore præsentium non „ obstare decernimus, & mandamus; quibus omnibus quo ad ea, quæ præsentibus adversantur, illis „ alias in suo robore permansuris, etiam harum serie plenissime, specialiter, & expresse derogamus, „ ceterisque contrariis quibuscumque.

„ Volumus autem, ut præsentes Litteræ, in Valvis „ Ecclesiæ Lateranensis, ac Basilicæ Principis Apostolorum, nec non Cancellariæ Apostolicæ, Curiæque generalis in Monte Citatorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris est, publicentur, & „ affigantur; sicque publicatæ, & affixæ, omnes, & „ singulos, quos illæ concernunt, perinde arctent, „ & afficiant, ac si unicuique eorum personaliter intimatæ fuissent.

„ Pariterque, ut earumdem præsentium transumptis impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo Personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent „ exhibitæ, vel ostensæ.

„ Nulli ergo omnino hominum liceat paginam „ hanc Nostrarum Confirmationis, Approbationis, „ Statuti, Decretorum, Ordinationis, Voluntatis, „ Sanctionis, Mandatorum, & Derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem „ Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli „ Apostolorum ejus se noverit incursurum.

„ Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem „ Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo nonagesimo septimo, decimo Kalendas Januarii; Pontificatus Nostri Anno septimo.

3 Non potest recipi stipendium, pro applicatione fructus personalis, seu specialissimi correspondentis ipsi Sacerdoti celebranti, ex Declaratione Sacræ Congregationis Concilii de mente Alexandri VII. edita in contingentia, quod Auctores nonnullis scriptis suis, etiam typis datis asseruerint Sacerdoti pro alio Missam, recepta eleemosyna, celebranti, licitum esse aliam eleemosynam quoque accipere ab altero, cui partem illam fructus, seu valoris ejusdem Sacrificii ipsimet celebranti debitam (specialem nuncupatam) applicet; ac proinde hunc casum suo decreto Sac. Cong. Conc. prohibente duplex pro unica Missa stipendium, seu eleemosynam recipi non esse comprehensum.

4 *Propterea Sacra Congregatio EE. ac RR. DD. S. R. E. Card. Concil. Trid. Interpretum, quæ auctoritate sibi per Apostolicam Sedem specialiter attributa sedulo curat, ne a Sacerdotibus circa celebrationem Sacrosancti Missæ Sacrificii, unde in nos uberrima Divinæ liberalitatis munera derivantur, avaritiæ labes ulla, aut suspicio contrahatur, antedictam assertionem mature examinavit; eademque prorsus reprobata sub die 25. Januarii 1659. censuit, nulli Sacerdoti licitum esse, præfata ratione, sive pretextu aliam eleemosynam accipere præter illam, quam accepit ab eo, pro quo Missam offerre tenetur; ac proinde casum hunc esse comprehensum in decretis alias per eamdem Sacram Congregat. editis, quibus prohibetur ne duplex stipendium pro unica recipiatur.*

Quam Sac. Congr. *Sententiam* ad SS. Alexandrum Papam VII. *relatam, Sanctitas sua sub die 19. ejusdem mensis approbavit, & decretum publicari, atque ad Episcopos, & Generales Regularium Ordinum transmitti jussit, ut ipsi Doctrinam hujusmodi per suos Pœnitentiarios, & Confessarios, ac Lectores respective insinuari, doceri, atque in Tractatibus moralibus per eosdem imprimendos evulgari, pastorali vigilantia curent: publicatum die 27. Octobr. 1659.*

Et hoc etiam fuit expresse damnatum ab eodem Alexandro VII. in Dereto S. Inquis. die 24. Septemb. 1665. in proposit. in ordine 8. ut sequitur: *Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem: idque post Decretum Urbani VIII.* 5

Non potest recipi stipendium pro pluribus Sacrificiis, & unum solum Sacrificium offerre, ex eodem Alex. VII. damnante hanc Propositionem in ordine decimam.: *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offere: Neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmata, danti stipendium; quod pro nullo alio offeram.* 6

Nec potest unica Missa satisfieri duplici obligationi applicando uni fructum satisfactorium, & alteri impetratorium, prout respondit Sacra Congreg. Concilii ad sequens dubium; An Sacerdos qui unum stipendium accepit pro celebratione Missæ v. g. pro Defuncto, & sic cum obligatione applicandi fructum satisfactorium, & aliud stipendium pro celebratione Missæ, ver. gr. pro infirmo, & sic cum oblgatione applicandi fructum impetratorium, possit unica Missa, utrique obligationi satisfacere, applicando Defuncto satisfactorium, & infirmo impetratorium? An ve hoc casu locum habeat Decretum secundum Sacr. Congr. Concil. de celebratione Missarum? *Die 13. Decembris 1659. Sacra Congregatio EE. ac RR. DD. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum respondit, quoad primam partem non posse satisfacere; quo vero ad secundam, habere locum.* 7

Ex quibus manifeste, patet non posse Sacerdotem alicujus Congreg. unica Missa satisfacere duplici obligationi, quam habet applicandi Missam, & pro eo a quo stipendium recepit, & pro Presbytero suæ Congregationis defuncto, quia ex sua conventione, & lege Congregationis æque stricte obligatur applicare pro illo, ac pro illo, a quo stipendium recepit cum virtualiter etiam ab ipso censeatur recepisse stipendium, & ratione juris acquisiti a defuncto in consimilibus applicationibus factis pro suis Confratribus, dum adhuc in vivis ageret, & ratione juris, quod habet ipse ad paria suffragia; dum e vivis discess-

scesserit. Et sic pariformiter loquendum, & concludendum venit de Regularibus, qui nullatenus a quovis alio stipendium recipere possunt pro illis Missis, quas ex suis Constitutionibus, & præcepto sui Superioris tenentur applicare pro suis Religiosis defunctis Sic enim ab omnibus est absolute tenendum, cum Alexander VII. die 29. Januarii 1659. consimilem sententiam Sac. Cong. supra allatam approbaverit, & jusserit publicari, & transmitti ad Episcopos, & Generales Regularium Ordinum, ut ipsi doctrinam hujusmodi per suos Pænitentiarios, & Confessarios, ac Lectores respective insinuari, doceri, atque in tractatibus moralibus per eosdem imprimendos evulgari pastorali vigilantia curarent, & sic fuit publicatum die 27. Octobris 1659.

9 Non potest Missa anticipate celebrari, & applicari pro eo, qui primo stipendium, seu eleemosynam dederit, ex decisione de mandato Clementis VIII. facta *a Sacra Congreg. Concilii die 15. Novembris 1605.* & habetur expresse in d. decreto de celebratione Missarum.

10 Applicatio Missæ facta a Religioso subdito prævalet applicationi factæ a Superiore, & sic valet illa subditi, & non illa Superioris, licet subditus peccet graviter contra Obedientiam, applicando contra intentionem Prælati, ut tradunt communius Doctores cum Pasqualig. *qu.* 183. Raynaudo *sect.* 2. *p.* 2. *n.* 8. Peyr. *tom.* 1. *de subdito cap. §. Unico.* Suarez &c. Et ratio est, quia potestas applicandi Sacrificium recipitur in Collatione Ordinis, & a Christo Sacerdoti confertur, adeoque non potest ab ullo Christo inferiore limitari, ut non valeat applicatio a sacerdote facta, cum talis actio cum omni suo fructu subsit immediate soli dominio operantis, cujus intentionem non potest supplere, aut mutare Superior.

11 Vivens probabilius invalide applicat animabus Purgatorii omnes Missas pro se defuncto applicandas. La Croix *l. 6. part.* 2. *n.* 1334. Raynaud. *ibi cit.* & alii: quia applicatio operis non est in potestate illius, pro quo offertur, sed pendet ab intentione operantis: Offerens autem, qui suo tempore offerret v. g. pro me, non offert secundum hanc meam intentionem sibi incognitam, seu offerret, ut prosit mihi, ideoque, si tunc mihi prodesse poterit, proderit; si autem mihi prodesse non poterit, & offerens non substituat aliam intentionem, a Deo distribuentur secundum interpretativam voluntatem offerentis, ut cum S. Thoma tenent Pasqualig. *quæst.* 76. Raynaudus *part.* 1. *n.* 32. & alii multi. Vide verb. *Suffragia n.* 12. & discurre sicut ibi.

12 Episcopi, & Generales non possunt amplius reducere, & moderari Missas post Concilium Tridentinum receptas; Nec impositas in limine fundationis, quamvis ante Concilium; Ex supra adducto decreto Sacræ Congregationis Concilii de celebratione Missarum edito de mandato Urbani VIII. 21. *Junii* 1625.

13 & confirm. ab Innocent. XII. 23. *Decembr.* 1697. Poterit tamen Episcopus onera, & Missas reducere, ac moderari, si id sit ei concessum in fundatione Beneficii, *ex responsione ejusdem Sacræ Congregationis ad primum.*

14 Nec etiam possunt Episcopi, & Generales, & a fortiori ipsi Beneficiati ex se Missas reducere, etiamsi fructus fundi assignati deteriorati fuerint, & evaserint tenuiores sine propria culpa, quia ex eadem Sacra Congreg. pro talibus reductionibus est absolute omnino Sedes Apostolica, adeunda, ut patet ex præcisis suis verbis in responsione ad hoc primum dubium: *Quæritur, quid si legatum sit ita tenue, ut non sit qui velit onus illi injunctum subire, & si recurrendum sit ad Sedem Apostolicam pro moderatione oneris, totum, aut fere totum insumendum sit pro expensis ad id necessariis? Ad primum* respondit: *Et si legatum sit adeo tenue, nihilominus pro reductione oneris, ut supra, impositi ab iis, ad quos pertinet, Sedem Apostolicam esse adeundam, quæ absque ulla impensa id statuet, quod magis in Domino e re esse judicaverit.*

Regulares nullimode possunt uti privilegio Julii II. 15
Constit. 7. & Leonis X. constitut. 8. apud *Confectium in Collect. privil. & titul. 29. de divinis Officiis cap. 3.* quo Generalibus Ordinum Mendicantium concedebatur facultas dispensandi cum suis Religiosis, ut celebratione unius Missæ cum novem collectis possint satisfacere pro novem Missis etiamsi particulariter de Requiem, vel de Sanctis essent celebrandæ. Nec parvas eleemosynas acceptas pro Missis conjungere ad Summam unius Julii, & per unicam Missam omnibus satisfacere, cum in supra laudato Decreto jussu Urbani VIII. & Innocentii XII. edito sint expresse revocata omnia hujusmodi privilegia, ut illud legenti patet.

Facientes celebrari ab aliis Missas minori eleemo- 16
syna, quam ipsi receperint, & pro se ejusdem parte retenta, si sint Laici, incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam, & si sint Sacerdotes, incurrunt Suspensionem item Papæ reservatam, quamvis Sacerdos, qui eas tali minori eleemosyna celebrandas suscipit, expresse ad id consentiat. Sic novissime declaravit Benedictus XIV. Constit. incip. *Quanta cura,* quæ hic subnectitur.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiscopis, & Episcopis universis gratiam & communionem sedis Apostolicæ habentibus.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres Salutem, & Apostolicam Benedictionem.

Quanta cura adhibenda sit, ut sacrosanctum Missæ Sacrificium non solum omni Religionis cultu, ac veneratione celebretur; verum etiam ut a tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedum conditiones, pacta importuna, atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ a simoniaca labe, vel certe a turpi quæstu non longe absunt, e medio tollantur, nemo est ex Catholicæ fidei cultoribus, qui ignoret. Verum eousque tandem progressa est, sicut non sine ingenti cordis nostri mœrore undique accepimus, nonnullorum sive Ecclesiasticorum, sive Laicorum virorum avaritia, quæ est idolorum servitus, ut eleemosynas, quidem, seu stipendia propter Missarum celebrationem juxta locorum consuetudines, vel Diœcesanarum Synodorum Sanctiones in subsidium alimentorum uniuscujusque Sacerdotis dun-

duntaxat pro regionum opportunitatibus præscripta colligant, Missas vero celebrari curent alibi, ubi eleemosynæ, seu stipendia vel consuetudine, vel Synodali lege pro singulis Missis attributa sunt minoris pretii, quam illic, ubi accipiuntur, darentur. Id quam absonum sit atque alienum ab ipsa sive expressa, sive tacita pie offerentium voluntate omnes plane intelligunt, nec aliter existimandum est; in illa enim potius Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam religionis & pietatis stimulis ductus eleemosynas confert, aut in qua quispiam, fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota. Quod sane veluti mercaturis faciendis a turpis lucri cupiditate inductum non solum ab avaritiæ suspicione, & vitio, verum etiam a furti crimine, unde restitutioni subjacet haud immune, in causa est, ut bonorum quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujusmodi venit, graviter offensi, ab eleemosynis ad celebrandas Missas amplius offerendis sese abstineant. Execrabilem hujusmodi abusum alicubi sensim irrepentem detestantes Romani Pontifices Prædecessores nostri de consilio tum Congregationis S.R.E. Cardinalium Universalis Inquisitionis contra hæreticam pravitatem, tum Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini interpretum decretum voluerunt, nimirum a quolibet Sacerdote stipendio seu eleemosyna majoris pretii pro celebratione Missæ a quocumque accepta, non posse alteri Sacerdoti Missam hujusmodi celebraturo stipendium seu eleemosynam minoris pretii erogari, etsi eidem Sacerdoti Missam celebranti, & consentienti se majoris pretii stipendium seu eleemosynam accepisse indicasset. Ea propter Vos, Venerabiles Fratres in Apostolici Ministerii, & sollicitudinis nostræ partem adscitos rogamus, & maximopere in Domino hortamur ut custodientes vigilias super gregibus vestris enitamini, ne ea pestis amplius pervagetur, sed ut penitus extinguatur, ab avaritia enim tamquam a radice mala omnia germinant: quam quidam appetentes erraverunt a fide, *&* inseruerunt se doloribus multis. Avaritia quidem nulla potior contagio, quæ conceptam apud omnes Sacerdotalis dignitatis perfectionisque opinionem magis inficiat, evellatque. Avaritia opibus Deum posthabere, ac servire Mammonæ docens, efficit, ut Avari hereditatem non habeant in regno Christi, & Dei. Quod si hæc in Laicis hominibus minime toleranda, atque adeo legibus coercenda, quid in Ecclesiasticis viris, qui terrenis rebus nuntium miserunt, qui in sortem Domini vocati, qui Deo mancipati sunt? Quid, quod non per mundana lucra, sed per altaris ministerium tam sordide, & cum Sanctissimarum legum contemptu, & cum Sacerdotalis characteris dedecore in avaritiam præcipiti animo rapiuntur? Contendite, Venerabiles fratres, quibus Christi ovium cura demandata est, non solum ut verbo & exemplo præeuntes Christi sitis bonus odor in omni loco, unde populi vestigia vestra sequantur; verum etiam, ut Ecclesiasticos primum, deinde Laicos viros ab infectis vitiorum pascuis avertentes, per viam mandatorum Dei ad Coeleste ovile currere doceatis. Quoniam autem ita comparatum est, ut præsentis pœnæ metu salutaribus monitis facilius obtemperetur; per edictum in vestris Dioecesibus proponendum a ffigendumque Universis notum facite, quemcumque qui, eleemosynas seu stipendia majoris pretii pro Missis celebrandis, quemadmodum locorum consuetudines, vel Synodalia Statuta exigunt, colligens, Missas, retenta sibi parte earumdem eleemosynarum seu stipendiorum acceptorum, sive ibidem, sive alibi, ubi pro Missis celebrandis minora stipendia seu eleemosynæ tribuuntur, celebrari fecerit, Laicum quidem seu Sæcularem, præter alias arbitrio vestro irrogandas poenas, Excommunicationis pœnam, Clericum vero, sive quemcumque Sacerdotem pœnam Suspensionis ipso facto incurrere, a quibus nullus per alium, quam per nos ipsos, seu Romanum Pontificem pro tempore existentem nisi in mortis articulo constitutus absolvi possit. Fore autem in Domino confidimus, ut unusquisque memor conditionis suæ posthac bene consultum velit animæ suæ, nec tam salutares leges, censurasque Ecclesiasticas parvipendat. Interea Fraternitatibus Vestris Apostolicam Benedictionem in populos etiam curæ vestræ commissos redundaturam peramenter impertimur. Volumus autem, ut præsentium litterarum transumptis sive exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in publico, & extra abhibeatur, que adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 30. mensis Junii 1741. Pontificatus Nostri Anno Primo.

D. Cardinalis Passioneus.

Indulta, quæ ab Apostolica Sede fuerunt concessa 17
pro moderandis Missarum oneribus, non suffragari ad reducenda onera per contractum suscepta, resolvit *Sac. Congreg. Concil. in Maceraten. Oneris Missarum 15. Novemb. 1687. lib. 73. Decretor. pag. 636. in Montis Politiani 4. Sept. 1717. lib. 76. Decret. pag. 429. in Romana Reductionis oneris Missarum 22. Martii 1732. & in alia Romana 28. Februar. 1733. & in alia Romana 18. Aprilis 1733. in Faventina Oneris Missarum 27. Febr. 1735. in Florentina applicationis Missæ quotidianæ 24. Julii 1734. in Nolana Reductionis Missar. 13. Martii 1739.* ubi ad dubium, an sustineatur reductio Missarum in casu &c. respondit *Negative, & amplius:* quia talis Missarum reductio fieri solet, & concedi solum quando agitur de Missarum onere per Legatum, non autem per contractum suscepto.

Advertendum est pro intelligentia verborum Sacræ 18
Congregationis supra allati undecimi Decreti de celebratione Missarum, nempe: *Dummodo infra modicum tempus possint omnibus satisfacere, quod modicum tempus* prætendebatur posse extendi ad duos, aut tres menses, sed *Sac. Cong. Conc. 17. Julii 1655.* sic expresse respondit: *Cum in declaratione undecimi impressa super Decretis de celebratione Missarum celebrandarum, permittatur receptio aliorum onerum Missarum celebrandarum, dummodo infra modicum tempus possit omnibus satisfieri, hodie nonnulli Superiores Regulares pro conscientiarum, ut inquit, quiete denuo quærant; an dictum modicum tempus celebrandi Missas reputetur tempus duorum, vel trium mensium? Sacra &c.* respondit, *modicum tempus intelligi infra mensem; lib. 19. decret. pag. 409.* Sic refert, & tenet Cardin. Lambe-

bertin. deinde Summus Pontifex Benedictus XIV. *vol. 3. in notificat. & instructione super eleemosyna Missæ, & retentione alicujus partis pro utensilibus.*

19 Missarum reductioni locus non est, si universa hereditas fuit gravata, nec heredi prodest fundi assignatio, quam ille ultro fecerit, si progressu temporis, impares oneri reddantur ejus proventus. *Sacra Romana Rota in Romana Annuæ præstationis 16. Januarii 1702. §. 13. coram Card. Caprara, & in Romana Supplementi, & applicationis 11. Junii 1723. coram Patriarcha Aldrovando, & Sac. Cong. Conc. in Romana Reductionis oneris Missarum 18. Apr. 1723.* apud *Thesaurum Resolutionum Sac. Cong. Conc. tom. 6.* ubi adducuntur alia consimilia decreta; & prostant Venetiis apud Joannem Baptistam Recurti.

20 Missarum reductio non conceditur, quoties pro earum celebratione non fuit assignatus certus fundus, sed gravati fuerunt heredes certam pecuniariam summam solvere. *Sacra Congregat. Concil. in Romana Reductionis oneris Missarum 22. Martii 1723. & in alia Romana Reductionis oneris Missarum 28. Febr. 1733.* apud d. Thesaurum Resolutionum Sacr. Congregat. Concilii *in Florentina Applicationis Missæ quotidianæ, §. secundo.*

21 Missarum reductioni non esse locum, si per contractum fuit eorum onus susceptum, sed agendum esse coram Judice Ordinario, ut cognoscat, num contractus ob læsionem, & injustitiam sit rescindendus, vel ad æquitatem reducendus, pluries respondit? *Sacra Congregat. Concil.* & signanter *in Bononien. 1. Martii 1687. confirmat. 27. April. ejusdem anni in Maceraten. 15. Novembr. 1587. in Assisien. 23. Apr. 1701. in Recinat. 9. Junii 1701. in Neapolitana 27. Jan. 1703. in Rom. 19. Apr. 1704. in Æsina 10. Junii 1706.* apud Monacell. *t. 4. supplement. ad 2. tom. n. 466.* Et speciatim agendo de Indultis, quæ a Sede Apostolica fuerunt concessa variis locorum Ordinariis, variisque Superioribus Regularibus pro moderandis Missarum oneribus, nequaquam eis suffragari ad reducenda onera per contractum suscepta, pluries resolvit *eadem Sacra Congregat. Concilii* & signanter *in Maceraten. Oneris Missarum 16. Novembris 1687. in Montis Politiani 3. Septembris 1716. in Romana Reductionis oneris Missarum 22. Martii 1732. & in alia Romana 18. Aprilis 1733. in Faventina oneris Missarum 27. Febr. 1734. in Florentina Applicationis Missæ quotidianæ 24. Julii 1734. in Nolana Reductionis Missarum 14. Martii 1739. ubi ad dubium; An sustineatur reductio Missarum in casu &c.* Respondit, *Negative & amplius.* Talis enim Missarum reductio fieri solet, & concedi solum quando agitur de Missarum onere per Legatum, non autem per contractum suscepto.

22 Contrariam tamen sententiam amplexa fuit eadem *Sacr. Concil. Cong. die 8. Julii 1724.* in una Ordinis B. Mariæ de Mercede, ubi præcise respondit: *In Reductione ab Indulto permissa comprehendi etiam onera per contractum acceptata*; Eandemque declarationem addidit *die 19. Augusti ejusdem anni 1713.* quo ad Patres Cong. Reformatæ S. Bernardi, ut refert in *Thesauro Resolutionum Sacr. Congregat. Concil. tom. 6. in Romana Reductionis oneris Missarum 18. Apr. 1733.* quamvis ibidem aliæ afferantur contrariæ resolutiones: *Itaque*, ut ibi dicitur, *non satis certum est, quid Sacr. Congregat. senserit circa interpretationem Indulti per se considerati*, adeoque in dubiis pro hujusmodi interpretatione ad ipsam est recurrendum; quæ juxta diversas casuum circumstantias diversas solet edere resolutiones, ut videri potest *in d. Thesauro Resolutionum Sacræ Congregationis Concilii*, & signanter *in Resolutionibus anni 1733. & 1739.*

An, & quando admittatur, vel denegetur compensatio Missarum, quæ ultra debitum numerum celebratæ sunt, cum missis deinceps celebrandis. Advertendum est, quod in Romana suspensionis oneris, & reintegrationis Eleemosynæ Missarum ad seq. dubia: 23

I. *An celebratio Missæ quotidianæ pro Anima quondam Ægidii Ursini de Livariis intermittenda sit, quousque fructus locorum Montium pro hujusmodi celebratione assignatorum per eorum continuum investimentum ascendant ad annua scuta sexaginta, in casu &c.*

II. *An pro Missis hucusque celebratis, annua semper eleemosyna scutorum sexaginta debita fuerit in casu &c. Et quatenus affirmative.*

III. *An ex iisdem fructibus locorum Montium ante omnia sit detrahenda, & persolvenda tota illa pecuniarum summa, quæ pro reintegratione eleemosynæ Missarum celebratarum ad istiusmodi annuam rationem sexaginta scutorum hactenus desideratur, in casu &c.*

Sacra Congregat. Concil. 21. Maii 1718. Respondit, Ad 1. Affirmative. Ad 2. & 3. *Dilata.*

Iterum proposita eadem causa pro resolutione duorum postremorum dubiorum; Eadem Sacra Congr. 3. Decembris 1718. respondit; *Dilata.* Denuo reproposita die 9. Maii 1719. respondit; *Iterum proponatur*, prout etiam respondit die 26. Augusti 1719. Ac iterum proposita die 11. Januarii 1721. non fuit resoluta; nec etiam resoluta die 6. & 20. Decemb. 1721. & tandem reproposita die 17. Jan. 1722. Eadem Sacr. Congregat. respondit *Ad mentem, quoad committatur Negotium Eminentiss. Præfecto.* Unde vide *tom. 1. Thesauri Resolutionum S. Congregat. Concil. p. 185.* prout prostant Venetiis apud Joannem Baptistam Recurti, ubi Summus Pontifex Benedictus XIV. tunc ejusdem Sacræ Congregat. Secretarius erudite suo more adducit pro similibus causis decreta hinc inde merito ibi observanda; Et *tom. 2. pag. 7. & seq.* ubi adducit factum hujus causæ, & desuperscripta a D. Fiscale Visitationis Apostolicæ, & a D. Advocato Corazza,

Quamvis Census creati ad formam Bullæ S. Pii V. connumerentur inter bona stabilia, seu veniant appellatione bonorum immobilium, Clement. *Exivi, §. Cumque annui redditus, de verbor. signif.* Rota Recent. *part. 4. tom. 1. dec. 163. n. 4. part. 13. decis. 413. n. 62. & coram Emerix jun. decis. 1147. n. 3. in Romana Castri Turris 22. Martii 1706. §. fin. coram Molines, & in Bononien. Census coram Foscaro 29. Januarii 1723.* relata & secuta a Pitonio *part. 3. discept. 102. n. 50.* Card. de Luca *de Censibus, discurs. 17. n. 2. & seq.* cum aliis ibi citatis, Merlin. *de pigniorib. lib. 2. t. 1. quæst. 44. n. 36.* Cyriac. *cont. 219. num. 10.* Panimol. *decis. 13. adnotat. 2. num. 10.* Monacell. *tom. 2. tit. 14. formul. 5. num. 4.* & plurimi alii a Rota, & a supradictis *l. c.* allegatis. Et in specie quod sub legato stabilium veniant census; Gabriel *consil. 141. n. 28. cum seq. lib. 2.* Surdus *dec. 207. n. 34.* Buratt. *dec. 574. n. 2.* de Marin. *res. 11. lib. 1. n. 4.* Cencius *quæst. 30. num. 8.* Card. de Luca 24

Luca *loc. cit. n.*4. & alii plures, unde propterea receptum est super censibus tamquam bonis stabilibus fructiferis ad formam Bullæ S. Pii V. imponi posse census, ex deductis per Cencium *quæst.*31. *n.*1. *& seq.* Leotardum *de usuris quæst.* 36. *n.*13. Burat. *dec.* 912. *n.*1. *&* 2. *&* Rotam *part.*7. *recent. decis.* 235. ubi respondetur contrariis. Sic expresse Card de Luca *l. c. num.*3.

Attamen quando agitur de pecunia retrahenda ex re alienanda, cum mandato ut investiatur in stabilibus, Sacra Congregat. non approbat investimentum in censibus pro celebratione Missarum; Unde *in Fundana* 28. *Februarii* 1654. *tom.*19. *pag.*319. censuit *Census non reputari bona stabilia ad effectum investiendi pro celebratione Missarum nisi in aliquo casu speciali* ut stabilia post adhibitas debitas diligentias non reperiantur, ut fuit permissum post pestem in Civitate Neapolis *in Neapolitana* 13. *Augusti* 1658. Et ad dubium generale: An sit permittendum investimentum in censibus? *Sacra Congreg.* censuit, *Recurrendum esse ad Sacr. Congreg. in casibus particularibus ut in cit. Fundana, & in Signina* 2. *Decemb.*1645. Et tunc conceditur cum cautelis, quod sint census tuti, & aliquoties cum fidejussore, & aliis cautelis, *Sacr. Congregat. Concil. in Tarentina* 8. *Augusti* 1671. Et in permutatione domus cum censu, cum pacto regressus, ac promissione perpetua exigibilitatis, *in Tarentina* 8. *Augusti* 1693. *&* 12. *Maii* 1707. Sic expresse Emin. Card. Petra *tom.*5. *comment. ad Constit.* 5. *Pauli II. sect.*5. *num.* 18. Et ead *Sac. Congreg. Concil. in Burgi S. Domnini* 30. *April.*1729. ad dub. *An pro pro dote Beneficiorum, vel Cappellaniarum cum perpetuo onere Missarum erigendarum, sint assignandi fructus terrarum fructiferarum, vel potius annui census?* & ad alia dubia, inter quæ: *An, & cujus expensis si heredis scilicet, vel Legatarii facienda sit erectio Beneficiorum?* Respondit: *Assignanda esse tot bona stabilia hereditaria, quæ æstimata juxta morem regionis quotannis redderent in fructu annua scuta* 60. *monetæ Romanæ, tam pro eleemosyna Missarum, quam pro expensis necessariis pro illarum celebratione, & erectionem esse faciendam expensis hereditatis.* Sic *apud Tom.* 4. *fol.* 283. Thesauri Resolutionum Sacr. Congregat. Concil.

25 Scienda venit Constitut. Benedict. XIII. incip. *Exponi nobis*, edita particulariter 14. Januar.1727. in qua conceditur Fratribus Carmelitis antiquæ observantiæ Provinciæ Portugalliæ facultas, ut certis oneribus Missarum, quas celebrare non poterant, satisfacere valeant una Missa solemni singulis mensibus in quibuslibet eorum Cænobiis, dummodo hoc non transeat in exemplum.

26 Advertendum est, quod eleemosyna pro Missis perpetuis taxanda est ad rationem sexaginta scutorum romanorum pro qualibet perpetua quotidiana, prout ad eam rationem reducendas esse jam concesserat Superioribus Regularibus pro suis respective Religionibus Innocentius XIII. cum expresso mandato, ut in futurum onera Missarum perpetua, nisi ad supradictam rationem, non permitterent acceptari; & denuo concessit Monachis Casinatibus Benedictus XIII. die 15. Julii 1724. ac etiam omnibus Episcopis, qui adstiterunt suo Concilio Romano celebrato Ann.1725. ut patet in ipso *tit.*15. *c.*8. & refert etiam Cardin. Lambertin. postea Benedict. XIV. *volum.*3. *notif.*15. ubi insuper refert, quod proposito in Sacr. Congregat. Concilii dubio: *An, & in qua quantitate eleemosyna manualis augenda esset in Urbe? Eadem Sacra Congregatio die* 13. *April.* 1726. respondit, *Nihil esse innovandum, & ad mentem; ac mens est, ut agatur cum Eminentissimo Vicario super observantia decretorum pertinentium ad utensilia, & ad non transmissionem Missarum extra Urbem.* Et eleemosynam pro unaquaque Missa manuali non posse tradi minorem uno Julio, jam fuit expresse statutum de mandato Clementis XI. & id posse statui ab Episcopis sæpius resolvit *Sac. Congr. Conc.* ut videre est verb. *Eleemosyna n.*65. 27

Quo vero ad reductionem onerum Missarum, præter jam dicta, attendenda sunt etiam sequentia; ac primo notandum venit Decretum Sac. Congregat. Concilii in Senogallien. 28

Sacra Congregat. Concil. die 13. *Julii* 1626. *in Senogallien. censuit, secundum ea quæ proponuntur, Confratres Societatis Confalonis Sanctæ Virginis Mariæ nuncupatæ* dell' Incancellata, *Terræ Corinaldi Senogallien. Diœcesis, onus Missarum præteritarum supplere debere per alios Capellanos. De cætero vero non suscipienda esse onera nova Missarum, nisi Sacrista, vel alius Minister, Missarum numero describendo, atque eleemosynis accipiendis pro tempore præficiendus, admonuerit singulos, qui eleemosynas offerunt, tam magno Missarum numero celebrandarum, illorumque intentioni satisfieri non posse ipsa Missarum celebratione, ac Sacrificii applicatione, sed tamen eos participes fore Missarum, quæ singulis diebus in dicta Ecclesia pro benefactoribus celebrantur. Id vero, ut commodius præstare valeant, loco, quo ponuntur eleemosynæ, palam affigatur tabella, in qua eademmet declaratio, destinate & clare descripta sit, adeout Sacrista, vel Minister ut supra, accipiens oblationes, præmittant declarationem, vel tabellam indicet Offerentibus; quibus cautionibus adhibitis, accipi tuto posse quascumque eleemosynas.* Sic *in libro* 13. *Decr. pag.*22. *&* 23. cui consonat aliud Decretum in *Lancianen.* 14. *Novembris ejusd. anni* 1626. *lib.*13. *Decretor. pag.*142. *a terg. & seq.* Ita refert Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.*13. *cap. ultim. num.*12. *impressionis Romanæ anni* 1755. ubi subdit, 29 quoad id quod frequentius in praxi accidit, monendi nimirum pios offerentes per tabellam publice expositam, Missas, quæ celebrari nequivissent in Ecclesia, vel ad Altare, ubi eas offerri oportuisset, ut eorum menti, ac peculiari devotioni satisfieret, vel tractu temporis celebratum iri, cum primum id fieri licebit, vel ad aliam Ecclesiam delegatum iri, inibi celebrandas, extat hac de re ejusdem Congregat. Decretum, ut sequitur. *Sacra &c. censuit Missas, pro quibus usque ad hanc diem receptæ fuerunt eleemosynæ, esse quantocius in eadem Ecclesia, juxta oblatorum intentionem, celebrandas; in posterum vero novas eleemosynas nullatenus recipi debere, nisi prævia expressa, & clara monitione, per Sacristam, seu per alium ipsis eleemosynis recipiendis Præpositum, facienda offerentibus, non posse tam magnum numerum Missarum in eadem Ecclesia, seu Altari confestim celebrari, sed quod vel tractu temporis ibidem, cum commode fieri poterit, vel in alia Ecclesia celebrabuntur. Id vero, ut facilius*

lius innotescat, loco ubi eleemosynæ pro Missis offeruntur, affigendam esse tabellam, in qua prænarrata admonitio dilucide descripta sit, adeout Sacrista, vel præfatus Præpositus eleemosynis colligendis, aut offerentes ut supra, expresse admoneat, vel tabellam indicet. Quod si nihilominus Christifideles eleemosynas elargiri voluerint, posse eas recipi, & Missarum celebrationi ad formam antedictæ monitionis, & diligenter, & quamprimum fieri possit, satisfaciendum. Die 8. Mart. 1659. lib.21. Decretor. pag. 530. a terg. & sequent.

30 Et *ibidem num.*13. subjungit; innituntur hujusmodi resolutiones, seu decreta, Urbani VIII. Decretis, in quibus hæc leguntur; *Quamvis onera suscepta infra modicum tempus adimpleri nequeant, si tamen tribuens eleemosynam pro aliarum Missarum celebratione, id sciat, & consentiat, ut illæ tunc demum celebrentur, cum susceptis oneribus satisfactum fuerit; Decretum non prohibere, quominus eo casu eleemosyna accipiatur pro iisdem Missis, juxta benefactoris consensum celebrandis.* Ac insuper *ibid. n.*14. superaddit ut sequitur: Neque silentio prætereundum est, quod cum singuli Sacerdotes Societatis Jesu singulis hebdomadis unam Missam celebrare teneantur juxta intentionem Præpositi Generalis, cui peculiaris reservata est facultas applicandi hujusmodi Missas, in ejusdem Societatis Congregatione Generali XII. habita anno 1682. editum fuit sequens Decretum, numero octavum: *Postulatum ab ipso* (scilicet Præposito Generali) *item fuit, ut Congregatio definiret, sit ne Societatis menti consentaneum, Missas, quas singuli singulis hebdomadis jubentur ad intentionem Generalis celebrare, posse ita ab eo applicari, ut per illas satisfiat obligationi, quam alii quicumque susceperint aut suscepturi sint, recipiendo eleemosynas pro Missis celebrandis? Unanimi consensu responsum est, id non censendum deinceps Societati nostræ consentaneum, nec debere ulla ratione Præpositum Generalem Sacra, quæ a nobis celebrantur, ita applicare, ut quicumque tandem illi sint, quidquam inde sibi, aut aliis, lucrentur, seque aut alios, ab onere, quod accepto stipendio, aut eleemosyna, nunc, aut alias, vel ipsi, vel alii contraxerint, liberos præstent.*

31 Deinde sic ipse prosequitur. Congruit hoc Decretum communi regulæ, quæ jubet, ut qui eleemosynam recepit, celebret, applicetque Missam pro offerente; ac semper, quoad fieri potest, interclusum sit iter iis, qui omnia meditantur, ut & justissimæ huic legi, & piorum offerentium voluntati fraudem faciant. Cum autem Collegium quoddam memoratæ Societatis, quod scriptum fuerat heres adjecto onere habendi aliquos Capellanos amovibiles, qui pro testatoris anima singulis hebdomadis certum Missarum numerum offerent per anni spatium, ex pura oblivione ab impositi oneris implemento cessasset, quæsitum fuit, an id, quod intermissum fuerat, suppleri posset per applicationem a Præposito Generali faciendam earum Missarum, quas supra diximus ab eo applicari posse; sed Cardinalis de Lugo *dub.*30. *lib.* 4. *suorum Respons. Moral.* respondit, ac firmissimis rationibus defendit, id minime licere.

32 Missarum onera a Fundatore Beneficii præscripta non licet Episcopo diminuere, quoties fructus relicti decrementum subierint; non enim posse ab Episcopo reduci Missas semper tenuit Sac. Congreg. Conc. Facultas vero ad hoc data in Concilio Tridentino *sess.* 25. *de Reform. cap.*4. ut Episcopi possent Missas in testamento, vel dispositione inter vivos adsignatas reducere in Synodo Diœcesana, & Generales Ordinum in suis capitulis generalibus, intelligitur tantummodo de oneribus Missarum impositis ante Concilium Tridentinum, & de reductione facienda in Diœcesana Synodo, vel Capitulo proxime post expletum Concilium Tridentinum habendis, ut exposuit S. Congregatio. Idem Pontifex in cit. Tract. *de Synod. Diœc. loc. cit. n.*18.

Modo insuper non licet Episcopis &c. præstare in 33
suis Synodis &c. quia id vetuit Urbanus VIII. & Innocentius XII. in sua Constitutione, de qua *ibidem*, ex vi quorum neque licet Episcopo reducere eadem onera antequam acceptentur ab iis, ad quos pertinet; uti definitum est a S. Congregat: *ibid. n.*19.

Cum datur Episcopis facultas reducendi *pia lega-* 34
ta, & Missarum onera, adhuc tamen ex contextu totius dispensationis constat nihil illis concessum esse quoad reliqua legata, sed tantum quoad onera Missarum; *ibid. n.*22.

Si aliqua dispositio Missarum onera, & alia pia ope- 35
ra comprehendat, & ob tenuitatem reddituum reductio aliqua facienda sit; reducenda esse prius reliqua opera, quam numerum Missarum censuit Sacr. Con-
gregatio. *ibid. num.*23. Quamquam hæc vera sunt, 36
nisi ex toto contextu dispositionis alia fuisse mens
fundatoris deprehenderetur. *Ibid.* At si Episcopo- 37
rum auctoritas quoad hanc reductionem profluxit ex ampliatione Indulti Concilii Romani sub Benedicto XIII. vel ex instructione quadam tradita a Sacra Congregatione, & res fuerit, ut vel numerus Missarum, vel alia opera pia sint imminuenda, tunc præstat recurrere ad Sacram Congregationem Concilii. *Ibid. n.*24.

Insuper ex vi concessionis prædictæ non possunt re- 38
digi Missæ, quarum celebrationi Ecclesia &c. per contractum sese obstrinxit, hoc enim cavetur expressis verbis in præmemorata Constitutione *Ibid. n.*25.

Porro pro regula reducendi Missas laudatus Ponti- 39
fex *loc cit. num.*32. tradit sequentia: Juxta theoricam Felini *in cap. Super litteris, de rescriptis*, quam optime illustratam videre est ab olim Congregationis Secretario de Vecchis in suo voto impresso apud Crispin. *in Visitatione Pastorali part.*2. §.18. *num.*6. & a qua nihil deflectere debet Episcopus, quoniam in ipsa etiam Instructione, per Congregationem transmitti solita, cum alicui facultas conceditur reducendi Missarum onera, eadem pro regula præscribitur: ut ex sequentibus verbis apparet; *Quomodo autem se gerere debeat in executione quoad legata taxative, vel demonstrative concepta, Sanctitas Sua Amplitudini tuæ notificandum jussit, quod, mature pensatis, ac perlectis dispositionibus, & fundationibus quibuscumque, quibus præfata Missarum onera annexa reperiuntur (exceptis instrumentis, seu contractibus, super quibus manus apponere non debeat, nisi in casu judicialis instantiæ pro illorum remissione, titulo læsionis) illa legata, seu fundationes, erunt taxative conceptæ, si fundatores legando, aut aliquo modo disponendo, oratio-*

nem, seu dispositionem prius inchoaverint ab assignatione fundi, & subinde Missarum onus adjecerint, & hoc casu hujusmodi onera, ad rationem eleemosynæ manualis, ut supra moderari possit; Secus vero si fundatores orationem, seu dispositionem inceperint ab impositione oneris, & subinde fundum assignaverint; tunc enim onus dicitur demonstrative conceptum, ac fundatorum heredes per Amplitudinem tuam cogendi sunt ad perpetuam dicti oneris manutentionem, & ad supplendam summam deficientem tam pro præterito quam pro futuro tempore.

40 Prosequitur ultra laudatus Pontifex *ibid. sub n.33.* sic: Si autem pius testator jubeat, suum heredem dare legatario, non fundi redditus, sed fundum ipsum, ut ex fructibus inde obvenientibus Missarum celebrandarum stipendia desumat, ad nihil ultra cogitur heres, quam ad ipsum fundum, seu bona legata extrahenda; nec potest ulla ratione urgeri, ut suppleat quod succedentibus temporibus ad integrum, absolutumque Missarum oneris implementum deesse contingat, veluti fusius demonstrat Pasqualig. *de Sacrificio novæ Legis, quæst.1026. num.3.* confirmatque Rota *decis.433. per totam coram Cerro.* Heres quippe id tantummodo præstare debet, quod ei demandatum est a testatore. Quod si progrediente tempore traditi fundi redditus imminuantur, ad Legatarium pertinet, omisso herede, ad Legitimum Superiorem instare pro oneris reductione; ad eamque obtinendam, docere, tum de obveniente sibi damno, tum de reddituum imminutione, cui ipse propria culpa causam non dederit, tum denique ostendere, integrum sibi non esse urgere heredem, ut præstet id, quod deesse compertum est, ad hoc ut piæ, testatoris voluntati cumulate satisfiat. Legimus, & sedulo quidem, vota Præsulis Altoviti, qui per plures annos magna cum sui nominis laude munus Secretarii Congregationis Concilii sustinuit, & cujus sententiæ, ac judicio ipsa quoque Congregatio in variis causis discutiendis, ac definiendis plurimum detulit; ibique agnovimus superius allatam distinctionem pro norma propositam, & solide assertam. Ita in quodam illius voto elucubrato in causa *Firmana Reductionis Missarum* proposita die 25. Augusti 1686. hæc habentur: *Ubi legatur species, per heredem consignanda legatario, si ista pereat, vel diminuatur, postquam fuit consignata, peremptio, & diminutio hujusmodi cedit damno Legatarii, neque heres ad aliud quidpiam tenetur: Si vero pereat, vel diminuatur penes hæredem, antequam Legatario tradatur, peremptio & diminutio cedit damno heredis, qui proinde tenetur supplere.* Atque alio in voto exarato in causa *Brixien.* proposita 1. Decembr. 1685. postquam pro regula posuerat, in dubio existimandum esse, fundum demonstrative, non autem taxative designatum fuisse, ita pergit. *Attamen hæc regula procedit, vel quando fuit legata quantitas, vel quando fuit legata res in genere, vel quando fuit legata res in specie, quæ remanet penes heredem habentem onus curandi celebrationem: vel quando res Legata fuit ab herede consignata Legatario, non quidem ex præcepto testatoris, sed ex propria voluntate, & ad effectum tantummodo se eximendi a præfato onere curandi celebrationem. At secus est, quando testator gravavit heredem ad tradendam Legatario rem Legatam, & eidem Legatario injunxit onus curandi celebrationem: hoc enim casu heres, consignata Legatario re legata, liberatur, & eveniente casu, quo illius annuus redditus evadat impar oneri Missarum, non tenetur supplere.* Consulto autem superius diximus, immunem heredem fieri ab onere præstandi supplementi, si morem gesserit testatoris, qui jusserit, designatum fundum tradi legatario: nam si testator mandasset ut legatario tot præstarentur fructus, quot satis essent ad injunctam Missarum celebrationem, quantumvis heres bona stabilia redditus satis idonei semel tradidisset, attamen supplementi onus declinare non posset, si forte subinde contingeret, ut ob subsecutam fructuum imminutionem, vel ob augumentum taxæ, traditi fundi redditus imposito oneri sustinendo impares evaderent: uti subdit idem Præsul Altovitus in voto, quod ipse conscripsit: & Congregatio probavit in quadam causa *Lucana Reductionis Missarum* proposita 15. Decembris 1685. *Quando enim testator mandat ab herede suo consignari tot bona, quorum redditus sufficiant pro celebrando certo numero Missarum, tunc dicitur legata species, quæ stat in obligatione taxative, cui satisfit per consignationem; Quando vero mandat consignari tot fructus, qui sufficiant pro dicta celebratione, tunc dicitur legatum genus, & fructus sufficientes sunt in obligatione demonstrative: Unde licet heres assignet tot bona, quorum redditus de tempore assignationis sufficiant, attamen illis pereuntibus, vel ad minorem quantitatem redactis, tenetur heres supplere ex redditu aliorum bonorum.*

Deinde *ib. sub n.34.* idem Pontifex differens de taxatione Missarum eleemosynæ in qualibet recte ordinata Diœcesi constituta, vel constituenda tum pro Missis perpetuis, tum pro Missis manualibus, ita subjungit; Si autem pro eleemosyna Missæ cantatæ nulla extat synodalis taxatio, aderit tamen, vel certe adesse debebit in unaquaque Diœcesi recepta quædam consuetudo, ad cujus normam eleemosynæ quantitas determinetur. Qui perpetuas Missas reducunt vigore facultatum sibi indultarum per viam ampliationis Concilii Romani, Missarum reductionem ita componunt, ut pro quotidiana Missa perpetua annuam statuant eleemosynam sexaginta scutorum monetæ Romanæ. *Unamquamque Missam perpetuam moderari valeat, & reducere ad rationem scutorum sexaginta monetæ Romanæ, pro qualibet.* Cum autem inter Missas reducendas repertæ sunt Missæ cum cantu celebrandæ, Congregatio Concilii in Causa *Romana 3. Februarii 1725.* ita provide rescripsit, uti videre est *lib. 75. Decretorum pag. 75. a tergo, & sequent. Sacra Congregatio &c. censuit quoad Missas cantatas, quæ habent redditus sufficientes ad rationem eleemosynæ currentis pro Missa cantata, juxta morem regionis, & cujuscumque Diœcesis, in qua siti sunt Conventus, esse omnino celebrandas, juxta præscripta in Legatis, seu fundationibus: Quo vero ad alias Missas cantatas, quæ non habent redditus sufficientes, ut supra, juxta morem cujuscumque Diœcesis, faciendam esse illarum reductionem in unoquoque Conventu ad eum numerum, qui celebrari poterit, habita ratione reddituum cuilibet legato, seu fundationi assignatorum, & supradictæ eleemosynæ de præsenti vigentis in unaquaque Diœcesi pro Missis cantatis: factaque modo præmisso reductione, quidquid ex redditibus cuicumque legato, seu fundationi assignatis supererit, erogandum esse in celebrationem tot Missarum lectarum, & tam Missas cantatas* 41

reductas, quam lectas, esse collective applicandas pro animabus, & juxta intentionem eorum, qui Missas cantatas reliquerunt. Verum quia nonnulla reperiuntur onera Missarum cum cantu celebrandarum, quibus aliud adnexum est onus, ut aliquot præterea celebrentur Missæ privatæ, seu lectæ; ideo, proposita quæstione, quænam adhibenda esset methodus in reductione peragenda, ubi eleemosyna pro Missis cantatis addicta magnam relictorum fructuum partem absorberet, eadem Congregatio die 4. Augusti memorati anni rescripsit, *Sacra Congregatio censuit, quando aliquod legatum est complexivum Missæ cantatæ, & Missarum lectarum, tunc omnes legati redditus, si non sufficiant pro utroque onere adimplendo, erogandos esse in celebrationem tot Missarum lectarum deleto onere Missæ cantatæ, uti videre est lib. 75. Decretor. pag. 431. a terg.* Insuper cum reductio fit in vim præmemoratæ Concilii Romani ampliationis, magna quoque animadversione dignum occurrit aliud, quod in concessis facultatibus continetur: nimirum ut remitti, seu condonari possint Missæ retroacto tempore nec celebratæ, nec applicatæ, hac tamen adjecta lege, ut infra octavam Commemorationis omnium Fidelium defunctorum singulis annis anniversarium celebretur in expiationem animæ illorum, pro quibus, ex lege perpetuarum fundationum, offerri, & applicari debuissent memorata Sacrificia præcedenti tempore omissa: *Ab hactenus omissa Missarum perpetuarum celebratione misericorditer absolvit, &c. Uno die infra octavam Commemorationis omnium fidelium defunctorum unum anniversarium, in tabella onerum Monasteriorum describendum, celebretur, & applicetur pro animabus illorum, pro quibus præfatæ Missæ perpetuæ erant celebrandæ, & applicandæ, & hactenus non fuerunt celebratæ, & applicatæ.*

42 Denique *ibid. num. 35.* concludit, ut sequitur Cum vero Missarum perpetuarum reductio, ob insufficientiam redditutum, ab Episcopo fit vigore facultatum in sæpe dicta instructione contentarum, tunc reductio componi debet *ad manualem*, ut inquiunt; nimirum statuendum est, ut tot in posterum celebrentur Missæ, quot celebrari possunt, non quidem constituta pro iis eleemosyna ad eam mensuram, qua Missarum perpetuarum eleemosyna in Concilii Romani indulto taxatur, sed juxta eam quantitatem quæ vel ex Synodali taxatione, vel ex recepta regionis consuetudine præstatur pro singulis Missis, quas Fideles dietim, ad manus tradita Sacerdotibus eleemosyna, celebrari curant; *Juxta proportionem cujuscumque legati redditutum quantitatem, ad rationem eleemosynæ manualis, inspecto regionis more, pro suo arbitrio, & conscientia, reducere, ac moderari possit, & valeat:* ideque etiam faciendum decernitur, quamvis ea esset piæ dispositionis forma, ut vel expresse, vel tacite impositum præseferret onus supplendi redditus casu aliquo imminutos; si, opportunis adhibitis diligentiis, vel heredes ad id obstricti, vel bona ab ipso fundatore provenientia reperiri non possint: *In casu vero, quo, factis judicialibus, & possibilibus diligentiis, etiam per edictum sub pœna censurarum, vel heredes cogendi, vel fundatorum bona non reperiantur, aut fundationes ipsa haberi nequeant, tunc onera ipsa ad eandem rationem eleemosynæ manualis reducere possit.* Hujusmodi autem reductioni peractæ, & absolutæ, nulla alia adjungitur clausula, præter hanc unam: *Quod si redditus augeantur, augeri quoque debeat Missarum numerus* Denique has omnes reductiones aggredi, & perficere potest Episcopus, non solum, dum Sacra instituta visitatione Diœcesim perlustrat, sed etiam cum ab ea cessaverit; *tam in actu Visitationis, quam extra*, ut habent ipsa Instructionis verba. Querit tandem Pasqualigus *de Sacrificio novæ legis quæst. 1182.* an Episcopus, qui ab Apostolica Sede obtinuit facultatem reducendi Missas suæ Diœcesis, possit etiam reducere perpetua Missarum onera Regularibus in eadem Diœcesi commorantibus imposita, idque eidem licere non dubitat, quotiescumque Regulares ipsi hac in re illius delegatam auctoritatem implorant, neque id putat, aut ipsorum Regularium exemptionem, aut Sanctæ Sedis Jura ullo modo lædere. *Possunt in hoc se subjicere, neque præjudicant Romanæ Sedi: quia possunt se subjicere cum consensu ejusdem Romanæ Sedis. Dum autem Pontifex concedit Episcopo, ut possit reducere onera Missarum suæ Diœcesis, concedit etiam implicite, quod Regulares Diœcesis possint se subjicere Episcopo in ordine ad obtinendam reductionem*: Hucusque ad litteram laudatus Pontifex *loco citato*.

* Sacerdotes Missam cum Episcopo celebrantes Eleemosynam pro Sacrificio illo accipere minime valent, quia dans eleemosynam petit Missam modo consueto. *De Sacrif. Missæ lib. 3. c. 16. §. 10.* 43

Si Superior Sacerdoti præceperit, ut Missam certo alicui applicet, at ille pro alio offerat, reus est quidem Sacerdos inobedientiæ, sed applicatio a Sacerdotis voluntate pendet, cum ille sit minister, & dispensator sui Sacrificii *Ibid. §. 4.* 44

Cum is qui eleemosynam contulit pro Missa celebranda præscripserit etiam tempus ob causam, quæ differri non possit, Sacerdos non servans illud tempus deest obligationi suæ, ac tenetur eleemosynam restituere. *Ibid. cap. 9. §. 6.* 45

Sacerdos onus habens Missæ quotidianæ, unicam tantum Missam applicare cogitur in Festo Natalis Domini. An vero Parochus itidem teneatur tres ejus diei Missas pro populo applicare, nunquam decisum a Sacra Congregatione reperitur, tenetur tamen ut obviet scandalo tres ea die Missas celebrare. *Ibidem §. 9.* 46

Eleemosyna pro Missis a Regularibus celebrandis in eorum Ecclesiis, taxanda est ab Ordinario loci, ut ex Decreto S. Cong. *Instit. Eccles. 56. §. 10.* 47

Missarum eleemosynam ultra quantitatem ab Episcopo taxatam exigere non possunt Sacerdotes tam sæculares, quam Regulares, nam debet dari quædam proportio inter id quod datur, & id quod accipitur; hanc autem proportionem definire ad Episcopum spectat, quare justitiam commutativam lædit ille Sacerdos, qui plus exigeret. Potest tamen dans ultro plus dare, & petens minus accipere, quamquam fieri possit, ut aliquando prohibeatur Sacerdos minus accipere, ne introducatur hinc consuetudo minus dandi in præjudicium aliorum. Hæc omnia late in *Synodo Diœcesana lib. 5. cap. 2.* & id quod postremo dixi, confirmat ex Decreto Congregationis Concilii lato in una S. Severini *die 16. Julii 1689.* 48

Vetitum est accipere novas Missarum eleemosynas iis, qui veteres habent satisfaciendas, *dummodo*, 49

ut

ut legitur in Decreto Urbani VIII. *infra modicum tempus non possit omnibus satisfieri*. Modicum tempus definivit S. Congregatio Concilii esse unum mensem, *De Sacrif. Miss. lib.3. cap.24. §.14.*

50 Alia ad rem, vide in Tomo 9. Resolutiones Sacr. Congregat. Concilii sub *numm.* 30. 41. 157. 160. 284. *

Additiones ex aliena manu.

51 De cessatione, diminutione, reductione, tum augumento oneris Missarum paucis est hic differen-
52 dum. Ad cessationem quod attinet, quæri solet, an deficientibus fructibus jam adsignatis pro Missis,
53 cesset obligatio celebrandi? Videndum autem, an defecerint culpa Legatarii, nec ne. Si defecerint culpa Legatarii, non est quod cessare possit obligatio celebrandi; Sin autem citra Legatarii culpam defecerint cessat utique celebrandi obligatio; Perez. *de Anniverſ. & Capellan. lib.1.cap.15. n.8. & seq.* aliosque cumulans Pasqualig. *de Sacrific. Miss. tom.2. quæst.* 105. *n.1. & 2.*

54 At nota primo, quod si defecerint fructus, non culpa Communitatis, cui Legatum Missarum relictum est, sed ejus, qui ipsi præest, cessat adhuc obligatio celebrandi, secundum Pasqualig. *loc. cit. num.8.* At opinio hæc non omnis expers est difficultatis.

55 Nota secundo, quod si fructus existant, sed exigi nequeant, idem est ac si defecerint, dummodo tamen Legatarius omnem adhibeat diligentiam pro exactione *idem Auctor ubi supra num.* 7.

56 Nota demum, quod si ad tempus deficiant fructus, ad tempus cessat quoque obligatio celebrandi, *mox laudatus Auctor eod.loc.n.6.*

57 Quod vero concernit diminutionem, quæstio etiam est, an diminutis fructibus, diminuendum quoque sit onus Missarum? Ea semper mihi arrisit distinctio, ut diminuendum haud sit onus missarum, si non obstante diminutione consuetum remaneat stipendium pro Missis perpetuis: diminuendum vero sit, si hoc stipendium minime remaneat; Tamburin. *de Sa-*
58 *crific. Miss. cap.1. §.3. num.90. & sequent.* ubi tamen quod non statim minuendus est numerus Missarum, sed unus cum alio anno compensandus; Alvarad. *de conjectur. Ment. Defunct. lib.2. cap.2. §.1. n.37.*

59 Num autem id ipsum locum habeat quoad Exequtores? *Respondeo* (inquit Pasqualig. *quæst.1076. n.8. quod si sint puri Exequutores, & nudi, ita ut nil commodi percipere inde possint, debent curare, ut celebretur præcisus numerus Missarum præscriptus, quousque reperiatur qui celebrare velit contentus fructibus legati, qui supersunt. Quod si non reperiant, celebrari curabunt illum numerum Missarum, pro quo sufficit proventus. Si autem sint Exequutores mixti, seu veri Legatarii, ita ut cedat in commodum ipsorum quod superest ab exequutione operis injuncti, nec teneantur exhibere pro celebratione aliquid ultra consuetum stipendium Missarum manualium, crederem juxta diminutionem proventuum Legati minui posse etiam Missarum numerum.*

60 Disputari & hic solet, An in diminutione Missarum requiratur auctoritas Sedis Apostolicæ? Resolutio autem hujus quæstionis inde pendere videtur; An diminutio sit reductio? Nam ut recte monet *Auctor*
61 ex Decreto de celebratione Missarum §.1. reductio est S. Sedi reservata. Tenet autem Pasqualig. *q.1077. per tot.* differre diminutionem a reductione, adeoque in ea non requiri auctoritatem S. Sedis. At non semper 62
diminutio differt a reductione. Si enim petatur reductio, quia stipendium evasit incongruum oneri Missarum, ut peti potest juxta ipsum Pasqualigo *qu.1178.* in nihilo videtur differre diminutio a reductione. Et propterea, si & in hac reductione requiritur auctoritas Sedis Apostolicæ, requiritur etiam in diminutione.

De reductione ut aliquid dicamus, duplici ex causa 63
deveniri ad eam potest. Prima est, ut mox innui- 64
mus, incongruitas stipendii cum onere. Quando autem hæc causa dicatur adesse, tradit Pasqualig. *dict. quæst.1178. num.3.* Altera est impossibilitas adim- 65
plendi omnia Missarum onera, puta quia existunt etiamnum redditus pro Missis assignati, sed Monasterium nequit amplius alere tot Sacerdotes, quot prius alebat. Et hoc in casu differentia intercedit diminutionem inter & reductionem. De hac altera causa etiam differit Pasqualigo *loc. cit. num.4. & plures seq.* Sed an altera hæc causa semper sit admittenda, dubitari potest.

In reductione vero Missarum semper stabilienda 66
est commemoratio illorum defunctorum, in quorum favorem onera erant adimplenda; *Concilium Tridentin. sess.25.c.4. de refor.* Hæc autem commemoratio potest consistere, vel in celebratione unius, aut plurium Missarum, vel in recitatione collectarum, aliarumve precum, vel in solo *Memento* post consecrationem Fraxinell. *de obligat. Sacerdot. sect.7. §.5. n.17.* Tamburin. *de Sacrific. Miss. lib.3. cap.1. §.2. numer. 5. in fine.*

De reductione qui plura scire cupiat, adeat Pas- 67
qualig. *a quæstion.* 1163. *ad quæstion.1191.*

Quando demum auctis fructibus legatis pro Mis- 68
sis augeri quoque debeat numerus Missarum, non conveniunt Doctores. At vide, si lubet, qui diversas affert opiniones, suamque simul proponit, Pasqualigo *q.1078. per tot.*

Num obligatio celebrandi sit distincta ab obligatio- 69
ne applicandi, controverti solet. Affirmare videtur *Rot. in Hispalen. Applicationis Missæ pro Populo* 14. *Junii* 1751. *coram Eminentissimo Migazzi &* 13. *Febr.* 1753. *coram Eminentissimo Elephantucio*: At negant Fagnan. *in cap.* 11. *n.* 44. *de Præbend.* Cabasut. *in Theor. & Prax. Jur. Canon. lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 8. *Collett. de SS. Myster. cap.* 17. *sub n.* 6. & qui vel solus sufficit san. memor. Benedictus XIV. *de Sacrific. Miss. lib.3. cap. 9. n. 1. & seq.*

Secundum igitur Doctores hosce posita obligatio- 70
ne celebrandi, poni simul debet obligatio applicandi. Maxime vero standum est huic opinioni, si id quod 71
præstatur pro unaquaque Missa, adæquet stipendium Missæ celebrandæ simul & applicandæ; Alphons. de Leon. *de Offic. Cappellani quæst.8. sect.8. num.51. & seq.* Amostaz. *de Caus. piis tom.1. l.2. cap.3. n.48. & plur. seq.*

Quod si Testator plura imposuit onera Missarum, 72
& quoad aliqua tantum demandavit applicationem, argumento *a discretiva* ducto potest sustineri quod noluit applicationem respectu illarum Missarum, in quibus eam non demandavit, ut tradit san. memor. Benedictus XIV. *de Sacrificio Missæ lib.3.c.9.n.3.*

Sunt

73 Sunt qui tenent, nec locum habere applicationem si Testator injunxit celebrationem missarum in certis Ecclesiis horis designatis, ex præsumptione illa, quod in hisce circumstantiis in animo solum habuerit cultum Ecclesiæ, Commoditatemve Populi. At nisi Testator id expresserit, contrarium tenet Mayr. *in Decretal. lib.3. tit.41. n.32.* Rota *coram Tanar. decis. 133. n.17.* & videtur rescripsisse Sacr.Congreg. Conc. interpres *in Compostellana 2. Julii 1760., & 8. Maii 1762.*

ARTICULUS III.

Missa quod obligationem, quam habent eam applicandi Parochi, & Beneficiati.

1 OMnes Parochi Jure divino tenentur applicare Sacrificium Missæ pro suis Parochianis, cum hac tamen distinctione, quod illi, qui habent pingues redditus, tenentur applicare quotidie, & illi, qui habent redditus tenues, saltem diebus Festivis, & tunc nequeunt illam applicare pro se, nec pro aliis gratis, & multo minus pro stipendio, ut deducitur in primis ex Concilio Tridentino *sess.23. de reform. cap.1.* sic expresse dicente: *Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, &c.* ubi nota, quod non dicit Concil. *coram illis offerre*, scilicet ut audiant, sed dicit *pro illis offerre*, idest applicare, adeoque ex Concilio clare constat, Parochos omnes teneri Jure Divino applicare Missam pro
2 ovibus suis. Et licet Concilium non exprimat quoties Parochi teneantur applicare Missam pro suis ovibus, habetur tamen ex pluribus declationibus Sacræ Congreg. ejusdem Concilii, & ex Confirmatione Innocentii XII. quæ ut omnibus constent, hic ad litteram subnectuntur.

In Lucana.

3 „ Cum præcepto Divino iis quibus animarum cura commissa est, mandatum sit pro ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe alias Sac. Congreg. Concil. censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum distinctione, ut si redditus pingues sint, singulis diebus, si vero tenues, saltem diebus Festivis. Idem nunc censet quoad Parochos istius Civitatis, & Diœcesis, hoc insuper addens ut detrectantes E. V. pro suo Pastorali zelo compellere non gravetur. Hanc Sacr. Congr. sententiam E. V. significo, eique manus humillime deosculor.

Romæ 10. Maii. 1681.
Humillimus, & addictissimus Servus
Fr. Cardinalis Columna.
Stephanus Archiepiscopus Brancatius
Sacræ Congr. Secret.

4 Sic pariter jam fuit declaratum *in una Civitatis Castellanæ 26. Augusti 1628. in una Hydruntina 13. Febr. 1639. in una Romana 17. Julii 1649. in una Clusin. 5. Julii 1670. & iterum in una Mileten. 10. Maii 1692. & 7. Junii ejusdem anni in respons. ad quartum, & in una Cremonen. 20. Decemb. 1692.* In quarum causarum tertia propositione, in qua recursum habuit Archipresbyter Rosarni a Decreto Episcopi, quo adstringebatur ad applicandum Sacrificium pro populo in omnibus Dominicis, & Festis diebus, & partibus informantibus propositum fuit dubium: *An Decretum Episcopi super applicatione Sacrificii pro populo omnibus Dominicis, & Festivis diebus sit observandum?* responsum fuit *Affirmative*.

5 Quia vero adhuc aliqui Parochi dubitabant, an vi Concil. Trident. & præfatorum Decretorum tenerentur Missam applicare pro suis ovibus etiam illi, qui ita tenues habent redditus, ut inde nec congruam habeant? *Eadem Sacra Congregatio 10. Martii 1692.* respondit etiam hos teneri, ita ut dictis diebus aliud stipendium, vel eleemosynam pro Missa accipere non possint, sive habeant congruam, sive non, ut patet ex præcisis verbis Decreti pro majori robore, & inviolabili observantia ab Innoc. XII. specialiter confirmati 24. *Aprilis 1699.* per sequentem suam Constitutionem.

INNOCENTIUS PAPA XII

Ad futuram rei memoriam.

6 NUper a Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum emanavit super quodam dubio pro parte Venerabilis Fratris moderni Episcopi Pistoriensis, & Pratensis, Congregationi hujusmodi proposito, Decretum tenoris, qui sequitur, videlicet. Cum Parochi Ecclesiarum Pistorien. & Praten. inter varias opiniones Doctorum involuti, negligant in dies celebrationem, & respective applicationem Sacrificii pro populo juxta dispositionem Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini; Episcopus ad consulendum, nedum propriæ, verum etiam dictorum Parochorum conscientiæ, supplicat declarari, an dicti Parochi teneantur omnibus diebus Festis applicare Sacrificium pro populo, sive habeant congruam, sive non? Die 14. Febr. 1699. S.Cong. Emin. S. R. E. Card. Concil. Trid. Interpretum censuit dandas esse resolutiones alias hac de re editas, & signanter in nullius Nonantulanæ Emin. Abbati 30. Augusti 1689. tenoris, ut infra: Cum præcepto Divino iis, quibus Animarum cura commissa est, mandatum sit pro ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe alias Sacra Congregat. Concilii censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, & precipue in dubio applicationis Sacrificii proposito, & respective resoluto sub die 10. Maii 1692. his præcisis verbis concepto: An Parochus Missam celebrare teneatur, & Sacrificium applicare pro Parochianis in diebus Dominicis, & Festivis sive habeat congruam, sive non? Sac. Congreg. juxta alias declarationes censuit teneri, nec posse eisdem diebus aliam eleemosynam recipere, ac proinde idem nunc respondendum esse censuerunt Emiinentissimi Patres quoad Parochos Nonantulanæ Diœcesis, addentes insuper, quod E. V. pro suo Pastorali Zelo, detrectantes Parochos compellere non gravetur &c.

J. Cardinalis Sacripantes Præfectus.
Loco ✠ Sigilli:

„ Cum autem, sicut dictus Episcopus Nobis subinde exponi fecit, ipse Decretum hujusmodi, quo

„ quo firmius consistat, & servetur exactius, Apostolicæ Confirmationis nostræ patrocinio communiri „ plurimum desideret; Nos specialem ipsi Episcopo „ gratiam facere volentes, eumque a quibuscumque „ excommunicationis, suspensionis, & interdicti, „ aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis „ a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel „ causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequen„ dum, harum serie absolventes, & absolutum fore „ censentes: supplicationibus ejus nomine Nobis „ super hoc humiliter porrectis inclinati, Decretum „ præinsertum Auctoritate Apostolica, tenore præ„ sentium approbamus, & confirmamus, illique „ inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus „ salva tamen semper in præmissis auctoritate memo„ ratæ Congregat. Cardinalium. Decernentes eas„ dem præsentes Litteras, validas, & efficaces existere „ & fore, suosque plenarios, & integros effectus sorti„ ri, & obtinere: illis, ad quos spectat, & pro „ tempore quandocumque spectabit, in omnibus, „ & per omnia plenissime suffragari, & ab eis respe„ ctive inviolabiliter observari; sicque in præmissis „ per quoscumque Judices Ordinarios, & delegatos „ etiam causarum Palatii Apostolici Auditores judi„ cari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus „ super his a quoquam quavis auctoritate scienter, „ vel ignoranter contigerit attentari. Non obstanti„ bus Constitutionibus, & ordinationibus Apostoli„ cis, ceterisque contrariis quibuscumque.

„ Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem „ sub annulo Piscatoris die 24. Aprilis *1699*. Ponti„ ficatus nostri anno octavo.

J. F. Card. Albanus.

7 Cum autem in hac Constitutione jubeat Pontifex, sic in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici auditores judicari, & definiri, debere, & declaret irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, sequitur manifeste, Parochos sic strictissime esse obligatos, uti etiam expost pluries a Sacra Congregregat. Concilii fuit resolutum, præsertim *in Pampilonen.* 17. *Novemb.* 1702. *&* 31. *Maii* 1705. *& in Camerin.* 28. *Jun.* 1704. Merati ut refert *t.* 1. *fol.* 331. *sub n.*
8 3. ubi plura habet ad rem. Unde omnino est sic semper tenendum, nulla habita ratione ad tenuitatem congruæ Parochorum, quia excusatio ista fuit semper rejecta, & signanter in Narniensi, ubi cum nonnulli Parochi illius Diœcesis, qui nisi tenuissimam congruam pœne scutorum viginti aut triginta non habent, recursum habuissent ad Sacram Congregat. pro aliqua dictorum Decretorum moderatione, & exposuissent, a Parochianis tamquam miserabilioribus congruam augeri non posse, & quod congruæ alimentariæ numquam derogatum censetur, quia qui Altari servit, de Altari vivere debet, & Bovi trituranti os claudendum non est; & ideo aliqua mitiori provisione cum ipsis indulgendum esse postulassent, ne Parochiales illæ, & cultus Divinus desererentur, aut cogerentur facere, quod non decet, illuc prodiit rescriptum, quod servare deberent decretum emanatum *in D. Nonantulana*, Sic sibi significatum fuisse de mense Julii 1712. ab Episcopo illius Civitatis refert Monacell. *tom.* 4. *in Supplem. ad* 7. *tom. num.* 121. Ratio autem horum decretorum est, quia Parochus, non ratione sustentationis, sed ratione Officii, tenetur Sacrificium pro populo applicare; Nam sicuti, qui ducit Uxorem pauperem sine ulla, vel parva dote, se excusare non potest, nec se subtrahere ab oneribus Matrimonii, ut docent communiter Doctores, ita qui acceptat Parochiam exilis redditus, tenetur onera Parcho injuncta adimplere: argumentum etenim a Matrimonio carnali ad spirituale optime concludit, cum pari passu ambulent, & Parochus sibi imputare debet, si sponsam pauperem acceptavit, ut perdocte tenet Pirhing. *in Jus Canonic. lib.* 3. *tit.* 23. *num.* 19. Immo ut 9
refert, & tenet Ursaya *Instit. crim lib.* 1. *tit.* 20. *§.* 3. *num.* 137. ubi est consuetudo, quod Parochi celebrent ad benedictiones nuptiales impertiendas, & pro sepeliendis mortuis, non possunt ipsis diebus pro eadem Missa eleemosynam accipere *Sacr. Congregat. in Civitate Castelli* 8. *Augusti* 1648. *lib.* 18. *decis. fol.* 476. *in Aretin.* 18. *Aprilis* 1629. *lib.* 14. *decret. fol.* 78. *& in Fanen.* 1. *Septembris* 1620. *lib.* 14. *decret. fol.* 153.

Ne vero a scrupolosis dubitetur, an sui redditus sint 10
pingues, vel tenues, & sic an obligentur applicare quotidie, vel solum diebus Festivis? Notandum, & sciendum est quod illi Parochi dicuntur habere redditus pingues, & sic obligati ad quotidie celebrandum pro ovibus suis, qui habent tales, ac tantos redditus, ut ex iis possint honeste juxta suam qualitatem, consideratis considerandis sufficientissime se sustentare, licet ultra honestam suam sustentationem parum, aut nihil superflui remaneat. Illi autem censentur habere redditus tenues, & consequenter obligati applicare pro suis ovibus solum diebus Festivis, qui ex iis non possunt se sufficienter, & oneste sustentare juxta suam qualitatem. Sic communiter Doctores.

Nunc autem circa prædicta attendenda est sequens 11
novissima dispositio Benedicti XIV.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis cunctisque locorum Ordinariis per Italiam constitutis.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres salutem, & Apostolicam Benedictionem.

CUM semper oblatas Nobis occasiones Apostolica scripta dirigendi ad Fraternitates Vestras libenter amplectimur, ut sinceræ nostræ erga Vos dilectionis argumenta frequenter eluceant, tum vero majori animi alacritate idipsum præstamus, quum ad excitandum Fraternitatum Vestrarum zelum pro conservatione rectæ disciplinæ in Clero regimini Vestro commisso præsentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impositum imbecillitati Nostræ omnium Ecclesiarum sollicitudinis onus aliter sustinere nos posse confidimus, quam si Divini cultus augmentum, atque exactam Ecclesiasticarum Sanctionum in singulis Diœcesibus custodiam religiosæ vigilantium Pastorum curæ identidem inculcando commendemus.

I. Hu-

I. Hujus porro Epistolæ ad Vos scribendæ occasionem Nobis, atque argumentum in primis præbet onus illud, quod omnibus animarum Curam gerentibus incumbit, applicandi Missam Parochialem pro populo ipsorum Curæ commisso; tum etiam applicatio Missæ Conventualis, quæ pro Benefactoribus in genere facienda est ab iis, qui Missas canunt in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis; tum denique debitum psallendi, quo tenentur Canonici prædictarum Ecclesiarum Choro assistentes. Cujus quidem argumenti minime nova, sed a Scriptoribus frequenter habita tractatio est; Cumque ea res in hujus Almæ Urbis nostræ Congreg. & potissimum in Congregatione Venerabilium Fratrum Nostrorum S. Rom. Eccl. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii munere olim in minoribus constitutis multos annos perfuncti sumus, multoties discussa, ac definita fuerit, quamvis earumdem Congregationum Decreta plerumque circa eam uniformia, & sibi consona prodierint, eorumqe Decretorum nonnulla etiam Pontificiam Prædecessorum Nostrorum approbationem, & confirmationem meruerint; minime tamen mirandum esset eorum notitiam ad singulos quosque Vestrum non adhuc pervenisse. Quapropter non modo opportunum, verum etiam necessarium duximus Encyclicam hanc Epistolam ad vos scribere, per quam sublata demum diversarum, in quas Scriptores abierunt, opinionum varietate, constans hujus Apostolicæ Sedis sententia prædictis de rebus cuilibet innotescat, & Fraternitatibus Vestris quædam veluti norma, ac regula suppetat, juxta quam Synodales, aliasque vestras circa præmissas Constitutiones, Ordinationes seu Edicta, quorum publicationem Vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum vero exequutionem, dum, juxta ea, quæ in præsentibus tenenda, atque servanda præscribimus, omni, qua decet, sollicitudine, ac vigilantia urgere studebitis, minime dubitandum vobis erit, ne statutorum Vestrorum implemento obicem, aut moram afferre valeant recursus ad hujus Nostræ Curiæ Tribunalia forsitan habendi, utpote quos Omnino rejiciendos esse præcipimus, ac jubemus; Quamobrem has ipsas litteras Nostras in singulorum Tribunalium Regestis asservari volumus, atque ad earum præscriptum tam ipsorum Tribunalium resolutiones, quam de Vestris Decretis, quæ ipsis præsentibus inhærentes edituri estis, judicia exigi, & conferri mandamus.

II. Et quidem quod nuper enunciavimus, Sacrosanctum Missæ Sacrificium a Pastoribus animarum applicari debere pro populo ipsorum Curæ commisso id veluti ex Divino præcepto descendens a Sacra Tridentina Synodo disserte exprimitur *sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform.* per hæc notabilia verba: *Cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre.* Et quamvis minime defuerint, qui per inanes, & frivolas interpretationes hujusmodi obligationem a Sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel saltem extenuare contenderint; quum tamen relata Concilii verba satis clara, & perspicua sint, quumque prædicta Congregatio ejusdem Concilii interpretationi privative præposita constanter edixerit, eos, quibus animarum cura demandata est, non modo Sacrificium Missæ celebrare, sed illius etiam fructum medium pro populo sibi commisso applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujusmodi applicatione eleemosynam percipere posse; quodque magis interest, quum hæc intelligentia a Prædecessoribus Nostris Romanis Pontificibus approbata fuerit, & confirmata, nihil jam amplius ulli Vestrum desiderandum superest, ut eam amplecti, eidemque obsequi, nec non illus promptam executionem in Vestris respective Diœcesibus omni studio procurare debeatis.

III. Neque Nos tamen, qui ut superius innuimus in minoribus adhuc degentes munus Secretarii prædictæ Congregationis Conc. Tridentini interpretis plures annos obivimus, aliosque non paucos partim in Anconitanæ Cathedralis, partim in Metropolitanæ Bononiensis Patriæ Nostræ dilectissimæ, quam adhuc retinemus, gubernatione assidue transegimus, non, inquam, Nos latent multiplicis generis effugia, per quæ nonnulli prædictæ obligationis implementum declinare satagunt, quibusque proinde opportune a Nobis est occurrendum.

IV. Quum enim Sacrum Tridentinum Concilium ne animarum cura negligatur, non uno in loco Episcopis mandet, ut quotiescumque opus fuerit, idoneos Vicarios cum certorum fructuum assignatione ad eamdem Curam exercendam eligant, ac deputent, uti videre est *in sess.6. cap.2. sess.7. cap.5.& 7. sess.21.cap.6.sess.25. c.16.* non raro autem eveniat, ut aliqua Ecclesia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad implenda hujusmodi Ecclesiæ onera usque ad novi Rectoris electionem, ab Episcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente *sess.* 24. *cap.*18.*de Reform.* nonnulli ex hujusmodi Vicariis nituntur se ipsos a prædicta obligatione subtrahere, vel ex eo quod habituali cura penes alium, seu alios residente, ipsi actualem dumtaxat exerceant, vel quod ipsi sint ad nutum amovibiles, vel ad breve tempus hujusmodi curæ sint addicti: ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui a prædicta applicatione Missæ pro Populo nonnunquam alienos se ostendunt. Itaque Mens Nostra, & sententia est, sicuti etiam pluries a prælaudatis Congregationibus judicatum fuit, ac definitum, quod omnes, & singuli, qui actu animarum curam exercent, & non solum Parochi, aut Vicarii Sæculares, verum etiam Parochi, aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes, & singuli, de quibus supra dictum est, atque alii quicumque etiam specifica, & individua mentione digni æque teneantur Missam Parochialem applicare pro populo, ut præfertur, ipsorum curæ commisso.

V. Nonnulli vero ad evitandum hujusmodi obligationis implementum allegare solent congruos sibi Parochiæ suæ redditus non suppetere; aliique denique ad inveteratam consuetudinem confugiunt, sustinentes id neque sibi neque prædecessoribus suis per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in usu fuisse. Nos autem ad præcedentes prædictæ Congregationis Concilii resolutiones nostram approbationem, & confirmationem extendimus, & quatenus opus sit, auctoritate Apostolica, iterum tenore præsentium decernimus & declaramus, quod

licet

licet Parochi, seu alii, ut supra, animarum curam habentes, congruis præfinitis redditibus destituantur, & quamvis antiqua, seu etiam immemorabili consuetudine in ipsorum Diœcesibus, seu Parochiis obtinuerit, ut Missa pro Populo non applicaretur, eadem nihilominus omnino in posterum ab ipsis debeat applicari.

VI. Dum tamen diximus omnes animarum curam habentes Missæ Sacrificium pro Populo sibi commisso applicare debere, non ideo statuere voluimus eosdem, aut quotidie, aut quotiescumque celebraverint, ad prædictam applicationem pro Populo teneri; Equidem Sacrosancta Tridentina Synodus *sess.* 13. *cap.* 14. præcipit Episcopis curare, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis, & Festis solemnibus Missarum Sacra faciant: *Si autem curam habuerint animarum tam frequentes, ut suo numeri satisfaciant, Missas celebrent*; In pluribus autem Synodalibus Episcoporum Constitutionibus novimus provide constitutos ac designatos esse dies, quibus animarum Pastores Missas celebrare debent. At vero Nos id unum in præsenti suscepimus decernendum, quando nimirum iidem pro populo celebrare teneantur; & quamvis compertum habeamus id, quod alias a Congregatione Concilii responsum fuit, Parochum nempe pinguibus redditibus dotatum quotidie pro populo celebrare, & applicare debere, eum vero, qui uberioribus hujusmodi redditibus non gaudeat, Festivis tantum diebus idipsum prestare teneri; quum tamen pariter Nobis perspectæ sint tum controversiæ super hoc ipso exortæ, nimirum ad quam summam pertingere debeant Ecclesiæ Parochialis proventus, ut pingues, & uberes appellari possint, quoniam pingues minime habendi sunt redditus etiam copiosi, quibus tamen multiplicia, & gravia sint onera adnexa; tum etiam multorum querelæ adversus hujusmodi Decretum tamquam plusæquo rigidum excitatæ Nobis innotescant; Idcirco opportunum censemus Fraternitatibus Vestris declarare, Nobis abunde satisfactum fore, Vobisque proinde satis esse posse, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium Missæ pro populo celebrent, atque applicent in Dominicis, aliisque per annum diebus Festis de præcepto, quum prædicti Dominici, aliique Festi dies ii sint, in quibus juxta præceptum Concilii Tridentini *sess.* 5. *cap.* 2. & *sess.* 23. *cap.* 5. quilibet animarum curæ præpositus Populum sibi commissum salutaribus verbis pascere debet docendo ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, iidemque sint dies, de quibus eadem Sancta Sinodus statuit, ut *moneat Episcopus Populum diligenter teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commode id fieri potest, ad audiendum Verbum Dei*, & quibus Parochi subditos suos in Doctrina Christiana erudire debent juxta id, quod a prædicto Concilio in *cit. cap.* 4. Episcopis præcipitur, ut nempe saltem *Dominicis, & aliis Festivis diebus pueros, in singulis Parochiis Fidei rudimenta, & Obedientiam erga Deum & parentes diligenter ab iis ad quos spectabit, doceri curent*.

VII. Et quia in nonnullis Diœcesibus numerus dierum Festorum de præcepto de Apostolica nostra auctoritate, & consensu eatenus est imminutus, ut nempe in aliquibus Festis Christifideles & Missam audire, & ab operibus servilibus abstinere debeant, in aliis vero Populo permissum sit opera servilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Missæ Sacrificium; Nos ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis Missæ Parochialis in hujusmodi diebus festis penitus eliminentur, statuimus & declaramus, quod etiam iisdem Festis diebus, quibus Populus Missæ interesse debet, & servilibus operibus vacare potest, omnes animarum Curam gerentes Missam pro Populo celebrare, & applicare teneantur.

VIII. Quia vero propria nonnunquam experientia satis agnovimus, aliquos esse Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemosynis, quas a Fidelibus pro Missarum celebratione accipiunt, vivere cogantur; eos vero, qui Ecclesia Parochiali vacante ad animarum curam exercendam sub Vicarii, seu Œconomi nomine deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui redditus ipsis constituti, & pauca incerta emolumenta eisdem obvenientia ægre ad eorum vitæ necessaria sufficiant; quod iis quoque non raro evenire solet, qui in aliquibus Ecclesiis, habituali cura apud alios manente, actuali tantum exercitio sunt addicti, proindeque cum istis severe nimis agi videretur, si diebus Festis, quibus potissimum hujusmodi occasio se offert, eisdem vetitum esset eleemosynam pro applicatione Missæ recipere: Idcirco Nos tam istorum, quam illorum inopiam summopere miserantes, eisdemque, quantum Nobis integrum est, consulere volentes; quamvis, ut supra dictum est, omnes, & singuli prædicti teneantur diebus Festis Missam pro populo celebrare, & applicare; attamen quod pertinet ad prædictos Parochos egentes unicuique Vestrum facultatem concedimus cum iis, quos revera tales esse noveritis, opportune dispensandi, ad hoc ut, etiam diebus Festis hujusmodi eleemosynam ab aliquo pio offerente recipere, & pro ipso Sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, libere, & licite possint, & valeant; Dummodo ad necessariam Populi commoditatem in ipsa Ecclesia Parochiali celebrent, ea tamen adjecta conditione, ut tot Missas infra hebdomadam pro Populo applicent, quot in diebus Festis intra eamdem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

IX. Quod autem spectat ad Vicarios, sive Œconomos Ecclesiarum vacantium, quum a Sacro Tridentino Concilio *cit. sess.* 24. *cap.* 18. cuilibet Episcopo tribuatur facultas eos deputandi, & constituendi *cum congrua ejus arbitrio fructuum portionis assignatione*, Vestrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui Vacantis Ecclesiæ fructus exigunt, ut egenti vicario, qui exigua hujusmodi certorum fructuum assignatione, paucisque incertis proventibus gaudet, congruum aliquod augmentum præbeatur pro onere celebrandi, & applicandi Missam pro Populo diebus Festis; Quapropter pro iis locis, in quibus Ecclesiarum vacantium fructus ad commodum Cameræ Nostræ Apostolicæ exiguntur, opportuna Thesaurario nostro Generali mandata dirigimus, quæ is denunciare non prætermittet peculiaribus dictorum locorum Collectoribus, cum quibus Episcopi Ecclesiasticæ Nostræ Ditionis, ceterorumque locorum, in quibus, ut præfertur Ecclesiarum vacantium fructus ad Cameram

ram prædictam pertinent, officii sui partes in eum finem, de quo supra diximus, interponere debebunt.

X. Ac demum quoad illos, qui tamquam Vicarii sive perpetui, sive ad tempus constituti animarum curam administrant, quæ apud alios habitu residet, ratione alicujus Ecclesiæ Parochialis, ipsorum Ecclesiis, seu Monasteriis, Collegiis, aut locis Piis olim unitæ, quamvis a rec. mem. Prædecessore Nostro S. Pio Papa V. præfinita fuerit certa pars fructuum hujusmodi Vicariis assignanda, prout in ipsius Constitutione, quæ incipit *Ad exequendum*, data Kalendis Novembris MDLXVII. distincte statuitur; nihilominus ubi præscripta fructuum portio, vel nullo modo, vel non integre Vicariis prædictis assignata reperiatur vel etiam ubi ea, quæ ad normam prædictæ Constitutionis eisdem fuerit attributa, minime sufficiens a Vobis reputetur, propter temporum circumstantias, & signanter pro implendo onere celebrandi, & applicandi Missam pro populo diebus Festis de præcepto, utendum Vobis erit potestate, quam fecit Episcopis Synodus Tridentina *sess. 7. cap. 7.* dum illorum arbitrio permisit juxta temporum, atque injunctorum onerum rationem, congruam prædictis Vicariis fructuum portionem assignare, quam ob causam Nos etiam Fraternitatibus Vestris, quatenus opus sit, necessarias omnes, & opportunas facultates impertimur, quibuscumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio sancitur, adversus ea, quæ salubriter a Vobis constituta fuerint, minime suffragantibus.

XI. Hæc igitur circa Missam Parochialem statuenda, & Fraternitatibus Vestris denuncianda judicavimus. Indeque gradum facientes ad ea, quæ pertinent ad Missam Conventualem, neminem Vestrum latere putamus Sacrorum Canonum Sanctiones, quibus præcipitur, ut singulis diebus in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis tum Horæ Canonicæ debitis modo, & forma recitentur, tum etiam Missa Conventualis celebretur, quæ adeo claræ sunt, ut nulla super iis oriri possit dubitatio. Eaque de re perspicuæ pariter, & per omnia uniformes existunt resolutiones ab hac congregatione Venerab. Fratrum Nostrorum Concilii Tridentini Interpretum repetitis vicibus emanatæ, quas omnes Apostolica auctoritate Nostra confirmamus, & approbamus, earum exequutionem Vobis enixe inculcantes. Ut scilicet Missa Conventualis, quæ singulis diebus canitur a Clero prædictarum Ecclesiarum, pro eorumdem Benefactoribus in genere quotidie applicetur, eodem prorsus modo, quo Missam Parochialem ab iis, qui curam animarum gerunt, pro Populo sibi commisso singulis saltem diebus Festis de præcepto applicari debere superius declaravimus.

XII. Itaque date operam, ut falsam quorumdam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Ecclesiis ejusmodi, sive dolo malo, sive per errorem invectam esse novimus, quod nempe, dum Missa Conventualis pro certo aliquo Ecclesiæ Benefactore, vel grati animi ergo, vel ex vi oneris impositi celebratur, & applicatur, satis impletum censeatur debitum applicationis Missæ Conventualis. Etenim hujusmodi debitum non quidem respicit singulares aliquos Benefactores, sed Benefactores in genere cujuslibet Ecclesiæ cujus servitio addicti sunt, quicunque in eadem, sive Dignitates, sive Canonicatus, sive Mansionariatus, sive Beneficia Choralia obtinent, & Missam Conventualem suis respective vicibus celebrant.

XIII. Neque minus improbandam noveritis aliorum sententiam, qui satis putant supradictam obligationem impletam esse, dum in eorum Ecclesiis pro Benefactoribus in genere aliquæ interdum preces fiunt, vel Anniversaria statutis diebus Sacrificia pro illis peraguntur: Nemo enim id sibi adrogare debet, ut impositæ obligationi alia ratione satisfacere possit, quam ea, quæ a Lege Ecclesiastica multoties præscripta fuit; nimirum Missam Conventualem singulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eamdemque pro illis in genere applicando.

XIV. Profecto non solum prioribus Ecclesiæ sæculis, verum etiam haud longe a nostra ætate remotis (quod vos ex historia Ecclesiæ didicisse non dubitamus) servabatur olim in singulis Ecclesiis series accurata omnium, & singulorum, quorum liberalitate unaquæque aucta fuerat, eorumque nomina Sacris Diptycis, sic enim vocabantur, ideo consignata erant, ut eorumdem recordatio nunquam interiret, utque pro iis tum preces funderentur, tum etiam Missæ Sacrificium offerretur, quam ob caussam etiam prædictus Catalogus in plerisque Ecclesiis ob oculos Presbyteri celebrantis opponi consuevit, licet pii iidem Benefactores in suis Donationibus nihil penitus pro se pacti essent, sed tantummodo pro peccatorum suorum remissione se bona sua Deo offerre declarassent. Ecclesiarum siquidem Præsules preces pro iis imperandas esse duxerunt; quamvis illi propria bona offerentes, ne verbum quidem ea de re fecissent. Sacrorum hujusmodi Diptychorum usus sensim defecit; ob idque in oblivione jacent alicubi complurium Benefactorum nomina; at non idcirco deserere fas est usum, & disciplinam orandi pro iis, & Sacrificium Missæ pro illis offerendi. Atque inde præceptum applicandi Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere originem, atque rationem desumit.

XV. Quemadmodum vero loquendo de Missa Conventuali superius dictum est, varias excusationes afferri solere ad declinandam illius applicationem pro Populo diebus Festivis de præcepto; ita pariter usuvenit quoad applicationem quotidianam Missæ conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem superiores illæ, sic etiam hæ posteriores provide e medio sublatæ fuerunt per opportunas Congregationis Concil. Trident. resolutiones, quas proinde in his etiam auctoritate Nostra approbamus, & confirmamus.

XVI. Nonnulli siquidem obtentu contrariæ consuetudinis, etiam immemorabilis, in propria Ecclesia vigentis, se ab hujusmodi onere eximi posse sibi persuaserunt. Verum jam pluries responsum fuit, hujusmodi consuetudinem, licet immemorabilem, quæ potius abusus, & corruptela dicenda est, nemini suffragari.

XVII. Alii a Missa pro Benefactoribus in genere applicanda se excusatos voluissent, ex eo quod alio quopiam Missarum onere obstricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, aut alterius Beneficii Ecclesiastici, quod insimul cum Canonicali Præbenda obtinent, vel quia præter munus Canonici, seu Beneficiati

ficiati, aut Mansionarii in Ecclesia Cathedrali, seu Collegiata, quum etiam in eadem, vel in alia Ecclesia Parochialem curam exerceant, dum Missam Conventualem canunt diebus Festis de præcepto, debent pro Populo sibi commisso eam applicare, ac proinde nequeunt eamdem pro Ecclesiæ Benefactoribus specialiter offerre. Sed iis quoque obviam itum est, jubendo singulis prædictis, ut Missam Conventualem, quam canunt, pro Ecclesiæ Benefactoribus in genere applicent, pro aliis vero, pro quibus ipsi peculiariter Missam applicare tenentur, alterum substituant, qui ipsorum loco Missam hujusmodi celebret, applicetque.

XVIII. Aliorum pariter exceptio fuit, quod Missa Conventualis non semper a Canonicis, aut Dignitatibus celebretur, sed aliquando etiam a Beneficiatis, & Mansionariis, quos minus æquum videtur pro Missæ celebratione omni eleemosyna carere, quæ unde desumi valeat, igoratur. Cui tamen rei pariter consultum est, demandando, ut ea desumatur ex massa distributionum.

XIX. Alii denique ostenderunt exiguitatem hujusmodi distributionum, quæ ob detractam eleemosynam quotidianam pro Missa Conventuali ad nihilum fere redactæ vix forent, ut ab aliquo curarentur cum magno detrimento servitii Ecclesiæ præstandi. Tridentina quidem Synodus *seff. 24. c. 15.* opportunas rationes ostendit, quibus Canonicalium præbendarum inopiæ valeat provideri. Si vero designatam a Concilio viam, ut fere evenire solet, nequaquam iniri posse contingat, reliquum erit ad Congregationem Concilii recursum habere; cujus erit, perspecto ex Vestris relationibus rerum statu, auctoritate Apostolica a Prædecessoribus Nostris eidem impartita, & a Nobis etiam præsentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Missæ Conventualis pro Benefactoribus in genere, & alias ad Festos tantummodo dies reducere.

XX. Non modo Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie missa Conventualis in eisdem canatur, sed etiam in Rubricis Generalibus, quarum exactissimam Fraternitatibus Vestris custodiam commendamus, præscribitur, ut certis diebus, non una, sed binæ, atque etiam aliquando tres Missæ Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum super a Nobis dictum fuerit, primam Missam Conventualem quotidie pro Benefactoribus in genere celebrandam, & applicandam esse, nunc expendendum superest, an earumdem Ecclesiarum Capitula Jurisdictioni Vestræ respective subjecta adigere debeatis, ut alias quoque Missas, si plures, ut præfertur, celebrari contigerit, pro Benefactoribus in genere similiter applicent.

XXI. Hujusmodi quæstio ab aliquibus ex Vobis Ecclesiastico zelo flagrantibus supradictæ Congregationi Venerabilium Fratrum Nostrorum Concil. Trid. Interpretum proposita est. Jamque ante illius propositionem compertum fuerat, alias ab eadem Congregatione responsum fuisse, concedendam esse exemptionem ab onere applicandi secundam & tertiam Missam Conventualem pro Benefactoribus in genere, attenta Canonicatuum, & Beneficiorum tenuitate, ex quo inferri poterat hujusmodi applicationis debitum manere, ubi de Ecclesiis pauperibus non ageretur.

XXII. Verum quum hanc definiendæ quæstionis regulam apud prædictam Congregationem non admodum veteri observantia firmatam probe noverimus, cumque hujusce dubii solutionem eadem Congreg. nuper judicio Nostro remittendam esse censuerit; Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum indicimus, laudandos nempe, & confirmandos esse quotquot sponte sua secundam, aut tertiam Conventualem Missam pro Benefactoribus in genere applicant; qui vero idem agunt ex vi consuetudinis in ipsorum Ecclesia vigentis, iis imperandum, ut in ea consuetudine perseverent. Ubi vero id usu receptum non invenitur, liberam omnino secundæ, tertiæque Missæ Conventualis applicationem celebrantibus relinquendum esse: Dummodo in commemoratione pro Defunctis Ecclesiæ Benefactorum in genere non obliviscatur.

XXIII. Huic demum Epistolæ Nostræ finem imponentes Fraternitates Vestras enixe hortamur, ut maximam curam, & vigilantiam in id conferatis, ut in Ecclesiarum vestrarum Choris præter devotam celebrationem, debitamque applicationem Missæ Conventualis, Horæ Canonicæ, non præpropere, sed exacte, pausa nempe interposita, & maxima, qua decet, reverentia, ac religione canantur.

XXIV. Equidem scimus in aliquibus Metropolitanis, & Cathedralibus Ecclesiis inter Canonicos eam opinionem invaluisse, ut se munus suum satis implere contendant, dum Choro præsentes assistunt, licet ipsi sibi silentium imperent, neque psallentibus Beneficiatis, aut Mansionariis in cantu se adjungant. In hujusce vero opinionis confirmationem adduci ab iisdem solet inveteratæ censuetudines statuta peculiaria, aut etiam prætensa Ecclesiarum suarum privilegia. At quum Synodus Tridentina *seff. 24. c. 12.* loquens de Dignitatibus, & Canonicis, qui Choro interesse debent, unum ex eorum officiis esse dicat: *In Choro ad psallendum instituto, Hymnis, & Canticis Dei nomen reverenter, distincte, devoteque laudare*, quumque pauca omnino sint Capitula, in quibus eo modo a Canonicis in Choro assistitur, ideoque receptæ in universa Ecclesiæ disciplinæ paucos illos adversari dignoscatur; quum insuper opinio illa nunquam in Congregatione Conc. Tridentini interpetrationi præposita examinata sit, quin statim explosa fuerit, & improbata, quamvis præsumptis consuetudinibus, aliisque fundamentis, & rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Ecclesiarum Patriarchalium hujus nostræ Urbis super hoc instantibus; quum denique idem judicium prolatum reperiatur a pluribus Conciliis Provincialibus, ab hac etiam Apostolica Sede approbatis, & confirmatis; nihil jam reliquum esse videtur; quominus pauciores universorum Legi se accomodent. Equidem minime Nobis compertum est, quo peculiari titulo suffulti persuasum habent unius, vel alterius Ecclesiæ Canonici, se muneri suo satisfacere per simplicem in Choro assistentiam absque Divinæ Psalmodiæ cantu Verum nisi illis præsto sit Apostolicum non præ sumptum, vel abrogatum, sed legitimum, ac vigens Privilegium, sive indultum, jure, ac merito verendum est, ne isti, dum ita se gerunt, Præbendarum, ac distributionum fructus minime suos faciant, & consequenter ne ad eorum restitutionem teneantur,

 qua-

quapropter vestrum erit, Venerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire, ut neque Nobis, neque Vobis apud Divinum judicem fraudi sit, si in hujusmodi re, quæ tanti est momenti, utpote quæ ad ipsius Dei cultum proxime spectat, abusus, & corruptelas, quas arguendo, & increpando evellere debebamus, dissimulatione, ac silentio nostro fovisse, & confirmasse inveniamur. Interea Fraternitatibus Vestris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die XIX. Augusti MDCCXLIV. Pontificatus Nostri Anno quarto.

Synopsin hujus Constitut. vid. infra a *n.25. ad 33.*

32 Quo vero ad Missas non applicatas, *Sacr. Congreg. Concil. in Balneoregien. 9. Augusti 1713. ad 2. dub.* respondit, quod Canonici singuli tenentur a die adepti Canonicatus satisfacere Missas Conventuales non applicatas, Et in *Comen. 11. Maii 1726. ad 2. dub. eadem Sacr. Cong. Conc.* respondit quod Parochus applicare debet Missas Parochiales, quas omisit.

33 Hic juvat addere, quæ addit Eruditissimus P. D. Cajetanus Merati *in Thesauro Sacrorum Rituum tom. 1. part. 3. tit. 12. sub num. 3. circa finem*, ibi: Addo his omnibus auctoritatem nostri P. Antonii Naldi, qui *in Summa verb. Parochus num. 19.* extendit hanc obligationem Parochorum etiam ad Prælatos Regulares, Episcopos, & etiam ad ipsum Summum Pontificem. Ait enim præfatus Auctor: *Revera non magis debet de jure Divino obligari Parochus in hoc pro suis ovibus, quam Prælatus Regularis pro suis subditis, Episcopus pro sua Diœcesi, atque etiam Summus Pontifex pro universali Ecclesia, in quibus proportionaliter esset dicendum, quod de Parocho.* Hanc eandem sententiam tenet Suarez *in 3. partem D. Thomæ tom. 3. disput. 86. sect. 1. & tom. 4. de Religione tract. 8. lib. 2. cap. 3. n. 7.* ubi ait: *Hæc autem jura generaliter loquuntur de omnibus Dignitatibus Ecclesiasticis habentibus Curam Animarum annexam, sub quibus sine dubio comprehenduntur etiam Prælationes Regulares, habent enim sine dubio curam Animarum ordinariam, & ex officio vere Prælationes, & Dignitates Ecclesiasticæ sunt.* Ita etiam tenent Pasqualigus, *de Sacrific. novæ Legis quæst. 847. num. 8. & quæst. 851. numer. 9.* Tambur. *de jure Abbatum tom. 2. disp. 5. q. 5. num. 5.* Thomas Hurtadus *resolut. 4. num. 46.* & recentissime Bernardus Van-Espen *jur. Eccles. univers. to. 1. p. 1. tit. 31. c. 10. n. 11. &* Rotarius *in sua Theologia Regularium.*

(*) Circa Prælatos Regulares inquit Pater Giraldi Exposit. Jur. Pontif. Part. 2. sect. 85. pag. 925. „ animadvertendum est responsum Congreg. Conc. ad „ dubium; quod iisdem verbis, quibus repetitum „ legitur in folio ejusdem Congregat. sub die 15. „ Martii 1710. transcribo „ *Dubium Missæ Pastoralis,* „ *seu Parochialis, & Conventualis.* Instante pridem de „ anno prope defluxo Fiscali Sac. Congregat. Visitat. Apostol. coram Congreg. a SS. D. N. (Clemente XI.) deputata super revisione onerum Missarum Urbis, quatenus compellerentur omnes, & „ singulæ Ecclesiæ Regularium quotidie celebrare, „ & applicare Missam Conventualem pro benefactoribus; necnon adigerentur omnes, & singuli „ Prælati Regulares, tamquam suorum subditorum „ Pastores, nimirum Generales, Provinciales, Guardiani, Priores, omnesque alii Superiores cujuscumque Ordinis, Regulæ, & Instituti offerre, & „ applicare Sacrificium Missæ pro eorum ovibus, „ scilicet pro eorum Religiosis subditis, eodem prorsus modo, quo pro suo populo tenentur Parochi: „ eadem Congregat. deputata decrevit, priusquam „ in præmissis resolutionem caperet, exquirendum „ esse oraculum hujus Sac. Congregat. Conc., quo „ quidem decreto approbato a SS. D. N. sub die 17. „ Februarii prælibati anni, recurrit idem Fiscalis ad „ hanc Sac. Congregat. in qua citatis Procuratoribus „ Generalibus Religionum, in Congregat. diei 1. „ Julii ejusdem anni 1709. rescriptum prodiit; *Respondebitur in casibus particularibus.* Subinde dicta „ die 15. Martii: citato speciatim per eumdem Fiscalem Procuratore generali Ordinis Sancti Augustini, concordata, & proposita fuerunt decidenda hæc tria dubia. I. An P. Generalis totius „ Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, Vicarius „ Generalis, ac omnes, & singuli Provinciales, ac „ Priores, seu Superiores locales, & conventuales „ ejusdem Ordinis teneantur Sacrificium Missæ Parochialis, seu Pastoralis pro eorum ovibus, scilicet pro eorum regularibus subditis, offerre, & „ applicare? Et quatenus affirmative. II. An, & „ & quomodo, & quibus diebus hoc idem Sacrificium applicare teneantur. III. An, & quomodo, „ & quibus diebus omnes, & singulæ Ecclesiæ Regularium prælaudati Ord. Eremitar. S. Augustini „ teneantur celebrare, & applicare missam conventualem pro benefactoribus in casu &c. Sed S. Congregat. distulit resolutionem, ad quam nunquam „ amplius devenit: factis enim perquisitionibus tum „ a me in Regestis dictæ Congregat. Concilii, tum „ a moderno P. Procuratore Generali Sancti Augustini in suo Archivio, nullum repertum est monumentum datæ resolutionis. In Bibliotheca tamen „ Angelica penes Conventum S. Augustini de Urbe „ asservantur responsiones ad dictum dubium, contra „ Promotorem Fiscalem. (*)

Ad Episcopos quod attinet, extendunt suam obligationem applicandi Missam pro ovibus suis non solum diebus Festis, quinimmo singulis diebus, dum quotidie celebrant, ut refert Aloysius Gherardi Episcopus Carnotensis *in sua dissertatione, quæ habetur in calce Compendii defectuum, qui accidunt Sacerdoti in Missæ celebratione*, ubi tamen subdit, quod Collegium Salmanticensium *in suo cursu Theologico morali to. 7. tract. 5. 6. 5. de Sacram.* aliique Theologi, quos ipse congerit, mitius loquuntur circa obligationem quotidianam relate ad Episcopos, licet habeant redditus pingues, & licet sint Parochi Parochorum. Ad quod hodie facit adducta Encyclica Summi Pontificis Bened. XIV. 14

Beneficiatus, seu Capellanus tenetur applicare Sacrificium pro Beneficii non Fundatore, licet non reperiatur explicite expressum, quoties Fundator non declarare relinquere Sacrificii applicationem in libertate celebrantis. Sic declaravit *Sac. Cong. Concilii in una Mediolanen. 18. Aprilis 1654. 2. Julii 1669. 19. Augusti 1688.* & expresse in Lucana 18. *Februarii 1705.* apud Monacell. tom. 4. Supplem. ad 2. tom. num. 54. ubi & alia latis ad rem, & *in Ferrarien. 26. Martii 1718. in Alexandrina 18. Martii 1719. in Cornetana 23. Junii* 15

Junii 1725. *in Novarien.* 22. *Novembr.* 1727. *in Florentina* 24. *Julii* 1733. Et sæpius alibi. Sic etiam tenent Barbosa *de Offic. & potest. Episcopor. tom.* 2. *allegat.* 24. *num.* 35. Pignatellus *tom.* 1. *cons.* 139. *num.* 13. *&* 14. Fraxinellus, Bonacina, Homobonus, Azorius,
16 & alii. Maxime si Beneficium sit ex recentibus, & redditus assignati excedant, vel adæquent id, quod vel ex jure, vel ex consuetudine solet erogari pro onere applicationis in determinatis locis præscripto; credibile enim est omnino Fundatorem principalius voluisse Missarum fructum sibi, & suis applicari,
17 quam loci particularis venerationem. Si vero redditus assignati non adæquent consuetum stipendium, quod erogari solet pro onere Missarum cum applicatione, sed sint longe inferiores; vel Beneficium sit ex antiquis, in quibus pro penuria Sacerdotum intendebatur principalius commoditas populi, honor loci, vel Templi, vel Sancti; Marchinus, Navarrus, Rosignolus, Gobat, Fraxinellus, Riccius, Genuensis, & alii sustinent, Capellanum non obligari ad applicationem Sacrificii. Attente autem advertendum est, quod super puncto applicationis Missarum opinio Sacræ Congregationis Concilii est, quod in Capellaniis perpetuis cum onere Missarum, regulariter Sacrificium est applicandum pro Fundatore, nisi aliud præseferat ejus voluntas, vel expressa, vel ex urgentibus conjecturis elicita, ut sæpius fuit resolutum, & signanter *in Tiburtin. Applicationis Sacrificii* 18. *Augusti* 1668. *in Lucana Applicationis Sacrificii* 7. *Augusti* 1683. *in Collen. Applicationis Sacrificii* 28. *Augusti ejusdem anni* 1683. non obstante quacumque observantia in contrarium, *in Lucana* 18. *Februarii* 1702. *ad* 2. *dub. in Pisauren.* 17. *Januarii* 1722. Inter conjecturas autem præseferentes contrariam mentem Fundatoris, duæ ad præsentem controversiam opportunæ approbatæ fuerunt ab eadem Sacra Congregatione; Prima videlicet, quando celebratio Missæ demandata fuerit pro commodo populi, aut Monialium Missam audientium, ut *in Collen. Applicationis Sacrificii* 17. *Decembr.* 1679. *in Tricastinen. Applicationis Sacrificii* 8. *Aprilis* 1711. *in Mantuana Applicationis Sacrificii* 19. *Decembr.* 1718. *& in Novarien.* 22. *Decembr.* 1727. *ad* 1. *ad* 2. *dub.* Secunda est, quando Fundator præscribendo certum numerum Missarum, aliquas applicari pro Anima sua expresse mandaverit, & quoad alias, vel nihil de applicatione dixerit, vel illas remiserit ad arbitrium Capellani: quia tunc has posteriores non sibi applicari voluisse præsumitur ex vi discretivæ locutionis, ut in *Collen. Applicationis Sacrificii* 28. *Augusti* 1683. *in Romana Applicationis Sacrificii* 8. *Febr.* 1710. *in Tricastinen. Applicationis Sacrificii* 8. *Augusti* 1711. *& in Ferrarien. Applicationis Sacrificii* 11. *Junii* 1729.

Capellanus obligatus ad Missam quotidianam, si 18
obligatio referatur ad locum, ut si dicatur, celebretur quotidie missa in tali Ecclesia, vel in tali Altari, tunc sine ulla vacantia tenetur celebrare quotidie, vel per se, vel per alium. Si obligatio referatur ad personam Sacerdotis cum libertate, ut, vel per se, vel per alium quotidie celebret, tunc etiam sine ulla vacantia tenetur quotidie celebrare, sive per se sive per alium. Si vero 19
obligatio quotidie celebrandi sit mere personalis, ita ut teneatur per se celebrare, tunc titulo honestatis, vel reverentia Sacramenti, aut alia justa causa potest aliquoties abstinere, & etiam semel in hebdomada; non enim censetur iste obligatus strictissime ad quotidie celebrandum, per ea, quæ habet Divus Augustinus, sive Auctor Operis *de Ecclesiastic. dogmat. cap.* 53. relatus *in cap. Quotidie* 13. *de consecrat. dist.* 2. *& text. in cap. Significatum, de præbend.* Et tenet Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. par.* 2. *allegat.* 24. *n.* 28. cum multis aliis, & Fagnan. *in cap. Significatum, de præbend. num.* 9. (*). Diebus tamen, quibus, ut su- 20
pra, licite potest Capellanus a celebratione abstinere, non

Nota Romani Theologi.

(*) Nimis laxa Censoribus visa est *Ferraris* assertio. Ecquis enim credat, posse Capellanum, qui celebrare quotidie teneatur, ut injuncto sibi oneri satisfaciat, semel quoque in hebdomada honestatis causa, vel alio titulo a celebrando abstinere? Hac enim via liberum Cappellano foret absolvere se a septima injuncti oneris parte contra voluntatem institutoris: Cum instituens Cappellaniam quotidianam, præsumi nullo modo possit consentire, ut plusquam quinquaginta quolibet anno Missæ prætermittantur ab homine, cui eleemosynam pro quotidiana Missa assignavit. Consule Instit. Canon. P. Maschat cum additionibus Giraldi tom. 2. pag. 108. col. 1. ubi hæc habentur „ Beneficiatus, seu Cappellanus, cui incumbit onus Missas quo- „ tidie celebrandi per seipsum, si ex diuturna infirmitate excedente quindecim dies impediatur eas cele- „ brare, tenetur satisfacere per alium, ex Decreto Congr. Concil. in Romana celebr. Miss. 4. Junii 1689. „ „ & 17. Novembr. 1695.

„ An vero, præcisa infirmitate, aliquando abstinere possit a celebratione, devotionis, aut honestatis „ causa, Cabassut. jur. can. Theoria lib. 2. cap. 28. num. 9. ex cap. *significatum, de præb.* admittit intermis- „ sionem a celebratione duodecim dierum in quolibet anno: dummodo tamen diebus, quibus pro fun- „ datore non celebrat, abstineat pro alio celebrare, puta pro se, vel suis parentibus, neque ei licita est „ talis intermissio, quando non habet onus per seipsum celebrandi pro fundatore, ex Decr. ejusdem Con- „ greg. 18. Septembris 1683.

Responsio Auctoris.

Dicit hic *Rom. Theologus*, quod nimis laxa Censoribus visa est *Ferraris* assertio. Ecquis enim credat posse Cappellanum, qui celebrare quotidie teneatur.... semel in hebdomada a celebrando abstinere? Ast Ferrariana assertio fundata est nedum in *ibi* adductis, sed insuper in præciso decreto ad id emanato a *Sac. Cong. Visitationis Apostolicæ* sub *die* 18. Julii 1697. relata Monacell. edition. roman. 1709. *tom.* 3. *in Appendice* ad *Formular. Instruct.* 5. *pro adimplemento onerum Missarum*, *nu.* 11. jam a me allato ad litteram in verb. *Cappellanus in communi*, *num.* 8.

non potest missam pro se ipso, vel pro aliis, præterquam pro fundatoribus celebrare, & tanto minus pro hujusmodi celebratione stipendium accipere, ut constat ex responsione Sacræ Congregationis ad sequentia dubia ei porrecta ab Episcopo Collensi. (*)

21 I. An Sacerdotes obligati ratione Beneficii, Capellaniæ, Legati, aut stipendii celebrare quotidie Missam per seipsos, possint aliquando a celebratione vacare? & quatenus affirmative?

II. Quando, & quoties a dicta celebratione vacare possint?

III. An diebus licitæ vacationis possint Missam pro se ipsis, vel aliis præterquam pro Fundatoribus celebrare? & quatenus affirmative?

IV. An pro aliis celebrando possint stipendium pro hujusmodi celebratione percipere?

V. An illis diebus, quibus licite vacant a celebratione, teneantur Missam ab aliis celebrari facere juxta intentionem Fundatorum?

VI. An Sacerdotes, ut supra, obligati celebrare Missam quotidie absque tamen onere celebrandi per se ipsos, possint aliquando a celebratione vacare?

Sacra Congregat. Conc. die 18. *Sept.* 1683. *ad primum, & secundum respondit affirmative, concurrente aliqua rationabili causa. Ad tertium, quartum, & sextum negative, ad quintum distulit resolutionem lib.* 33. *fol.* 311.

22 Beneficiatus, cui impositum est onus, ut debeat continue singulis diebus Missam celebrare, & si cessaverit eam celebrare, teneatur, v. g. solvere duos Iulios pro qualibet Missa non celebrata, non potest unquam vacare, nisi suppleat per alium. Sic decrevit
23 *Sacra Congregat. Conc.* 17. *Sept.* 1665. Non tenetur tamen neque per alium celebrare tempore infirmitatis non excedentis quindecim dies ut declaravit *Sac. Congregat. Concil.* 17. *Novembris* 1695.

24 Ex Concilio autem Provinciali Mediolanensi septimo *tit. de Missis*, Cappellanus seu Beneficiatus deobligatur a celebrando, & supplendo per alium ratione infirmitatis, etiamsi per mensem integrum ægrotet; habentur enim ibi præcisa verba. *Si Capellanus saltem per annum functus sit suo munere celebrandi in aliquo loco, si etiam per mensem ægrotet, adhuc integram eleemosynam judicio Episcopi accipere potest*, & in hoc consentiunt etiam Doctores magis communiter

25 Capellanus, qui habet onus celebrandi singulis annis unum Anniversarium triginta, vel quinquaginta Missarum pro anima Fundatoris, non tenetur facere celebrare Missam cantatam, quia, nisi aliud exprimatur in fundatione, tale Anniversarium intelligitur de triginta, vel quinquaginta Missis privatis eadem die anniversaria celebrandis juxta mentem Fundatoris. Sic decrevit *Sacra Congregat. Conc.* 13. *Januarii* 1691.

Cappellanus non tenetur Missas celebrare tempore, 26
quo Capitale dotis assignatæ est otiosum, & infructiferum sine sua culpa, ut si Capitale dotis, vel legatum relictum cum onere Missarum consisteret in pecunia in capsa retenta per heredem legantis solvenda, vel si data ad Censum fuerit restituta, donec non sequatur investimentum in bonis frugiferis, vel constituatur alius Census frugiferus, Capellanus, sive Ecclesia, vel alius locus pius, cui fuit injunctum tale onus Missarum, non tenetur ex propriis aliis redditibus ad celebrationem ipsarum Missarum. Sic decrevit *Sac. Congregat. Concil.* 15. *Sept.* 1677. *& in una Forosempronien.* 7. *Junii* 1687. *ad* 5. *& in una Monopolitana* 8. *Augusti* 1705.

An habens obligationem, sive ex hereditate, sive 27
ex Legato, sive alio titulo faciendi celebrare Missas, si pro ipsis celebrandis tradiderit congruam eleemosynam Sacerdoti, quem putabat probum, & fidelem; & postea dubitet, vel sciat eas non celebrasse, teneatur iterum congruam eleemosynam solvere alteri Sacerdoti, qui eas fideliter celebret? La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 149. cum Bardi, & Schilder ibi allegatis, censet quod ipse satisfecerit suæ obligationi, & non teneatur amplius aliam eleemosynam solvere pro ipsis celebrandis, quia defunctus censendus est tantum voluisse obligare ad dandum stipendium, & curandum prudenter quantum in se est, ut Missæ celebrentur: At nos cum distinctione respondendum censemus; Vel enim habens talem obligationem, illam habet ex debito speciei, idest ratione rei particularis, ac determinatæ sibi individualiter relictæ seu traditæ pro faciendo celebrare tot Missas, ut ratione determinati vasis argentei, equi, vestimenti, libri, & hujusmodi ad id sibi traditi, seu relicti; Et tunc si talem individualem rem tradidit, & consignavit Sacerdoti probo, & fideli existimato pro ipsis Missis celebrandis; quamvis postea resciat ipsas non celebrasse, non tenebitur ad aliam solutionem pro ipsis celebrandis; *arg. l. Argumentum* 20. *ff. Commodati*, & *cap. Unico de Comodato*; & ratio est, quia quoties, omni debitoris culpa seclusa, res in individuo debita perit, Domino suo perit, *l. Lectos* 12. & *l. Quod si neque* 14. *ff. de periculo, & commodo rei venditæ, l. Si dominum* 9. *Cod. de pignoribus*, cum similibus: vel autem illam obligationem habet ex debito generis, idest ratione hereditatis, pecuniæ, tritici, vini, olei aliarumque rerum sibi relictarum, aut legatarum, non secundum individuam, ac determinatam, seu singularem substantiam, sed secundum pondus, numerum, & mensuram, & tunc licet congruam pro ipsis Missis legendis tradiderit eleemosynam Sacerdoti fidelissimo existimato; si resciat ipsas non celebrasse, tenebitur ad aliam solutionem pro ipsis celebrandis; Et ratio est, quia cum talis sic obligatus, sit debitor generis, non vero hujus, aut illius

(*) *Additio Novissima ad Auctoris Responsionem Num. XX. Appositam.*

Illud tamen Decretum ex peculiaribus propositi casus adjunctis editum ad omnes Capellanos protendi non potest. Itaque Benedictus XIV. de Sacrificio Missæ lib. 3. cap. 3. num. 6. recensitis Auctorum de hac quæstione opinionibus inquit „ Nos .... rebus judicatis innixi dicimus eos Sacerdotes qui habent „ onus celebrandi per se ipsos, posse interdum omittere celebrationem Missæ, si legitima intervenerit cau„ sa, neque tamen eo die, quo omittunt sacrificium facere pro Institutore, Missam pro alio celebrare posse „ multoque minus eleemosynam accipere: quæstionem autem illam, an omittens celebrare, debeat „ supplere per aliud, sub Judice relinquimus. „ De hac autem fuse Giraldi Exposit. Iur. Pontif. part. 1. sect. 366.

illius individuæ, seu specialis materiæ per infidelem Sacerdotem defraudatæ, & consumptæ, hac ipsa pereunte, durat adhuc ejus obligatio; Genus enim perire non potest; *l. Incendium* 11. *Cod. Si certum petatur.* Et ad id videtur facere resolutio *S.C.C. in Alban.* 10. *Mar.* 1742. apud Thesaurum Resolutionum S.C.C. in Resolutionibus dicti anni allata a nobis sub ver. *Heres n.*3. In hoc enim casu videtur discurrendum esse eodem modo, ac de casu debitoris ex contractu, seu re accepta. qui si rem debitam, inconsulto creditore transmittat per personam fidelem, & ex malitia illius personæ fidelis habitæ, vel quocumque casu ad Dominum non perveniat, aut pereat, tunc si debitum sit determinatum in individuo, ut hoc vas argenteum, hic equus, hæc vestis, & hujusmodi; perit ipsi Domino, seu creditori, & non debitori, & debitor liberatur ab onere ulterioris, & reiteratæ restitutionis; secus autem, si debitum non sit determinatum in individuo, sed solum in genere, aut specie, seu equivalenti (*)

28 Missa Parochialis applicari debet pro populo ipsorum curæ commisso omnibus diebus festis, non solum a Parochis, sed etiam a Vicariis deputatis ad tempus aut alias amovibilibus, Benedictus XIV. in Constit.

29 incip. *Cum semper* §.2. & 4. Idque non obstante defectu Congruæ, aut qualibet contraria consuetudine. Idem *ibid.* §.5.

30 Quod intellige de diebus festis, quibus populus Missam audire tenetur; Idem *ibid.* §.6. & 7. Dispensa-

31 ri tamen potest ab Ordinario cum Parochis pauperibus, ut aliis diebus infra hebdomadam applicent Missam pro populo. Idem *ibid.* §.8.

32 Patriarchales, Metropolitanæ, Cathedrales, & Collegiatæ Ecclesiæ tenentur quotidie celebrare, & applicare Missam Conventualem pro Benefactoribus suis in genere, non obstante quavis licet immemorabili consuetudine in contrarium. Idem *ibid.* §.11.

33 Per Missam cantatam in suffragium alicujus Benefactoris, vel Benefactorum in genere, quæ foret imposita, non satisfit oneri Missæ Conventualis, Idem *ibid.* §.12. & 13.

34 Ubi a Beneficiatis, vel Mansionariis celebretur Missa Conventualis, iisdem suppeditetur eleemosyna ex distributionum massa, quæ si attenta earum tenuitate adeo minuantur, ut negligantur, recursus haberi poterit ad Congregationem Concilii, quæ ad solos dies festivos prædictæ Missæ applicationem restringere poterit; Idem *ibid.* §.18. & 19.

35 Rubricarum mandatis super duabus, & quandoque tribus Missis Conventualibus Cathedrales, & Collegiatæ Ecclesiæ districtæ parere tenentur, easque omnes, ubi id consuetudo obtinuit, applicare pro Benefactoribus; & consuetudine minime obstante, applicatio primæ erit Benefactorum suffragio reservata, reliquarum libera, dummodo eorundem Benefactorum non obliviscantur in commemoratione defunctorum omnium Idem *ibid.* §.20. 21. 22.

36 Si Canonicus Parochus, aut onere Missarum alias gravatus Missam Conventualem celebret: hanc applicare tenetur pro Benefactoribus in genere, & per alium supplere Missas, quibus particulariter manet adstrictus, Idem *ibid.* §.15.

* Beneficiatus, cui injungitur a testatore celebratio Missæ certis diebus non explicata applicatione pro se, vel pro aliis, debet illis diebus Missam applicare pro Fundatore ejusdem Beneficii, ut S. Congregatio Concilii sæpius respondit. *De Sacrific. Miss. lib.*3. *cap.*9. §.2. 37

Idem dicas, si fundator mandaverit orare pro se in Missa, nam præsumitur nomine orationis applicationem designasse; nisi tamen ex aliis conjecturis deducatur aliam fuisse ejusdem Fundatoris mentem, ut si pluribus Capellaniis fundatis, in aliis mandaverit applicationem, in aliis orationem, ut ex resolutionibus S. Congregationis, *ibid.* §.3. 38

Sacerdos, qui Beneficium possidet, in cujus fundatione expresse cautum est non teneri celebrantem ad applicationem Sacrificii, num possit pro applicatione novum stipendium exigere, non vetatur sed neque reprobatur contraria sententia id negans, & Decreta Sacræ Congregationis Concilii non apparent *ibid. cap.*22. §.7. 39

Si tamen nihil expressum sit in fundatione ejusdem Beneficii, quod demonstret Testatorem remittere applicationem Sacrificii arbitrio Sacerdotis, tunc semper standum est pro obligatione applicationis pro Testatore, ut ex decretis S. Congregationis. *ibid.* 40

Sacerdos ratione beneficii obstrictus bis, vel ter singulis hebdomadibus celebrare, potest anticipare tempus, nisi appareat, testatorem voluisse in qualibet hebdomada bis vel ter celebrari, ne pagus, vel Altaria quædam singulis hebdomadis Missa carerent *Ibid. lib.*3. *cap.* 6. §.8. 41

Canonicis in Cathedralibus & Collegiatis, qui juxta præscriptum Rubricæ certis quibusdam diebus plures Missas canere tenentur, an omnes debeant applicare pro benefactoribus, nunquam a Sacr. Congregatione decisum est. *Ibid.* §.9. 42

Alia ad rem, quoad tradita supra *num.* 24. Vide & verb. *Restitutio art.*4. *n.*24. 25, 26, 43

Additiones ex aliena manu.

Obligatio celebrandi Missam conventualem de jure inest Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis, *cap. Quum creatura, de celebrat. Missar.* At sunt plures 44
Ecclesiæ Communitativæ, quæ ex speciali titulo hac 45
itidem obligatione tenentur, Dubitatum autem fuit an sicuti in Ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis, 46
ita & in Ecclesiis hisce Communitativis applicanda sit Missa Conventualis pro benefactoribus; Et *affirmative* respondit Sac. Congreg. Concil. interpres duabus 47
Ecclesiis Communitativis Diœcesis Prænestinæ, quæ novissime eam hac de re consuluerunt ex mandato facto ab Eminentissimo Episcopo in Visitatione. Et 48
jure

Nota Romani Theologi.

(*) Si inconsulto creditore res transmissa fuit, non videtur creditori perire, qui in transmissionem illam nullo modo consenserit; sed potius debitori, cui tota debetur transmissio, modusque transmissionis, & quidquid defectu hujus transmissionis, vel ejus occasione subsecutum est.

jure meritoque, nam regulariter obligatio haud de-
49 bet esse sejuncta ab applicatione. Accedit, quod si est hæc obligatio applicandi in Cathedralibus & Collegiatis, in quibus celebratio Missæ conventualis inducta dici potest pro majori cultu ipsarum, potiori jure esse debet in mox dictis Ecclesiis Communitativis, in quibus minus urget mox dicta ratio.

50 Differunt itaque Ecclesiæ Cathedrales, & Collegiatæ a Communitativis quoad celebrationem tantum, scilicet quod illæ de jure tenentur ad celebra-
51 tionem Missæ Conventualis, hæ vero nonnisi ex speciali titulo. Cæterum, si Ecclesiis Communitativis sit hæc obligatio celebrandi ex titulo speciali, esse tunc debet & obligatio applicandi non secus, ac in Cathedralibus, & Colllegiatis, nisi contrarium clare constet.

52 (*) Cum in pluribus extra Italiam Diœcesibus Christianus populus iis diebus Festis quibus ipsi exercere servilia opera fas erat, manente tamen præcepta de Missa audienda solutus etiam hoc onere Apostolica Indulgentia fuerit, orta quæstio fuit: *tenerentur ne Parochi illis diebus Missam, ut antea, pro ovibus sibi creditis applicare* & quæstione a S. Congregatione de Propaganda Fide mature expensa, responsum fuit Missionariis, qui hanc quæstionem proposuerunt, *teneri*. Nec S. Congregationis Concilii discrepans sententia est, Nam Pontifices, qui Christianam plebem onere audiendi Sacrum illis diebus liberarunt non propterea Parochos onere rem divinam pro populo iisdem diebus faciendi liberarunt, neque enim onus Parochi Sacrificium pro plebe sibi credita offerendi ex hoc oritur, quod plebi onus Missæ audiendæ incumbat, adeo ut hoc sublato illud quoque tollatur. (*)

ARTICULUS IV.

Missa quoad locum, in quo possit, vel non possit celebrari.

1 MIssa de jure communi, & ordinaria non potest licite celebrari, nisi in Ecclesiis, vel locis consecratis, aut saltem legitima auctoritate benedictis, *ex Clement.* 1. *Epist.* 3. *& ex cap. primo, de consecrat. dist.* 1. ubi habetur; *Missarum celebrationes non alibi quam in sacratis Domino locis absque magna necessitate fieri debere liquet omnibus, can. Sicut* 11. *de consecr. dist.* 1. ubi habetur: *Nec in aliis quam Domino sacratis locis, idest in tabernaculis Divinis precibus a Pontificibus delibatis, Missas cantare, aut Sacrificia offerre licet, nisi summa coegerit necessitas*, & ex Tridentino *sess.* 22. *in Decreto de observandis in celebratione Missarum*, ubi prohibetur Episcopis, *Ne patiantur privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam, & ad divinum tantum cultum dedicata Oratoria ab eisdem Ordinariis designanda, & visitanda, Sanctum hoc Sacrificium a sæcularibus, aut Regularibus quibuscumque peragi.* Dicitur notanter *de jure communi, & ordinarie* quia in casu, quo magna urget necessitas, posset a quolibet Sacerdote celebrari Missa in locis non consecratis, nec benedictis, ut tenent communiter Doctores, & clare ostendunt mox citati Canones *cap.* 1. *de consecrat. dist.* 1. per illa verba, *absque magna necessitate fieri debere* & *cap.* 11. *de consecrat. dist.* 1. per illa verba *nisi summa coegerit necessitas*. 2

Necessitas autem celebrandi extra loca consecrata seu benedicta, ut sub dio, vel in privatis domibus, aut in Altari portatili, & loco ceteroquin honesto, esset tempore pestis, belli, persecutionum, & ubi sine periculo mortis, aut alterius gravis mali in sacratis, & Benedictis locis celebrari nequit. Ita etiam si Ecclesiæ essent dirutæ, vel ab infidelibus, sive Hæreticis impeditæ. *cap. Concedimus* 30. *de consecrat. dist.* 1. Similiter in maximo concursu populi, quem sacer locus capere non potest, in bello pro exercitu, in longa peregrinatione per loca Infidelium, In his enim, & similibus necessariis casibus de communi Doctorum etiam absque licentia Episcopi si absens sit, & difficulter adiri possit, ipso Jure potest quilibet Sacerdos licite celebrare, (*) Nec potest censeri; quod Concilium Trident. voluerit prohibere celebrationem extra loca sacra, & benedicta in his casibus magnæ necessitatis, *quoniam*, ut subjungitur *in cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 1. *Quoniam necessitas legem non habet. Et quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum, cap. Quod non de Regul. Juris.* 3 4 5

An autem Missa possit celebrari super navibus in mari, vel flumine? variant Doctores. Negativam sententiam tenent Paludanus, Sotus, Turrecremata, Joannes de Fribur. Tabiena, Silvester, Armilla, S. Antoninus, Navarrus, Henriquez, Majolus, Toletus, Azorius, Vasquez, Suarez, Reginaldus, Bonacina Coninch., Bartolomæus ab Angelo, Faustus, Ledesma, Zanardus, Camerot. Astensis, Joannes a Cruce, Pitigianus, Homobonus, Filiucius, Molfesius, Villalobos, Chelisonius, Præpositus, Graffius, Pax Jordanus, Tannerus, & alii apud Pignatell. *tom.* 8. *consult.* 124. *num.* 4. ubi refert hanc negativam sententiam sequutam fuisse etiam Sacram Congregationem Sancti Officii quæ sæpe censuit quod Missa non permittatur celebrari super navigiis, in navigationibus Indiarum, ut 31. *Julii* 1607. *&* 2. *Augusti ejusdem anni*. Et negata fuit licentia Principi Philiberto, ut celebrari posset super triremibus 2. *Septembr.* 1621. Eand. negativam sententiam Tuentur Gavantus *in Thesauro Sacror. Rit. pag.* 1. *tit.* 20. *Littera F. §. Numquam in mari*; Rotarius, & alii apud eruditissimum P. Merati in addition. ad Gavantum *loc. cit. litt. X.* Antonell. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 4. & alii apud Cardinal. Petra *tom.* 4. *Commentar. ad Constit.* 2. *Urbani V. num.* 26. Diana cum aliis *part.* 9. *tract.* 1. *resol.* 45. ubi refert declarationem Sacræ Rituum Congregationis *de anno* 1633. qua committitur Episcopis, ut prohibeant Sacer- 6

Nota Rom. Theologi.

(*) Concursus populi causa sufficiens non est, ut extra sacrum locum Sacerdos celebrare possit sine dispensatione Superioris Ecclesiastici, qui a lege ecclesiastica, quæ sacrum in loco sacro fieri jubet, Sacerdotem absolvat. Hoc enim in casu pars illa populi quæ ingredi locum sacrum non posset, vel extra Ecclesiam consistere animo satisfacienti præcepto de Missa audienda deberet, vel si id facere non posset, non teneretur audire Missam.

cerdotibus tam sæcularibus, quam Regularibus, ne id ad praxim deducant. Et ratio ipsorum est, quia licet in necessitate celebrari possit extra locum consuetum, non licet tamen cum aliquo periculo; In mari autem, vel flumine semper adest periculum effusionis sanguinis, quia licet tranquillum, potest de repente ventis commoveri.

7 Affirmativam autem sententiam defendunt, præsertim existente mari tranquillo, & nullo extante periculo effusionis sanguinis, aut amotionis Hostiæ ex vento, Durandus, Sa, Major, Granadus, Scortia Layman, Gaspar, Hurtadus, Marchinus, Palaus, Caspensis, Aversa, Machad., Cardinalis de Lugo, Franciscus de Lugo, *lib.5. de Sacrament. cap.6. quæst.1. n.9. & 14.* ubi testatur se in navigatione ad Indias in navi celebrasse; Fagundez *præcept.1. Eccles. lib.3. cap.10. n.15.* testans de praxi quoad eos, qui navigant ad Indos; Leander, & alii apud Pignatell. *loc. cit. num.1.* ubi ex Fagundez. *loc. cit.* refert, quod re diu & mature discussa, fuit hujusmodi privilegium celebrandi super Altari portatili in navibus concessum a Clemente VIII. & Paulo V. omnibus navigantibus ad Indias. Eamdem affirmativam sententiam sequuntur Schiara, Giribaldus, & alii apud P. Merati *loc. cit.* apud Felicem Potestat. *tom.3. part.1. num.319.* La Croix *lib.6. part.2. n.255. & 261.* Dianam *part.5. tract.3. resolut.40. & part.9. tract.1. resolut.45.* & apud Dandin. *de suspectis de Hæresi cap. 3. sect.1. subsecut.4. num.15. & seq.* Item Verricel. Coton. & alii apud Card. Petra *loc. cit. num.27.* ubi ipse dicit, quod nullo jure prohibetur Missæ celebratio super aquas, nec navis locus est tanto Sacrificio indignus, & plura refert extare antiquitatis documenta, quibus constat non tantum pluries in mari Missas celebratas fuisse, sed continuo super naves Eucharistiam deferri olim solitum fuisse, ut habetur ex Baronio *ad ann. 57. 404. & 800.* ex Surio de S. Ludovico *ad diem 25. Augusti*, & ex S. Gregorio, S. Ambrosio, & Metraphraste; Veric. *de Apostol. Mission. tit.7. quæst. 133. n.9.* Pasqualigo *de Sacrificio novæ Legis quæst.471. n.3. & seq.* & ex S. Antonino *part.2. cap.2. tit.14. §.2.* de S. Vulfranno Archiepiscopo Senonensi.

8 Hinc concludendum videtur, quod si constet de supradicta concessione facta a Clem. VIII. & Paulo V. omnibus navigantibus ad Indias, & de sic observata antiqua praxi, sit id permittendum etiam in quacumque alia longa navigatione super magnis navibus, in quibus tranquillo mari, & sereno Cœlo, testibus peritis, nullum adest periculum effusionis sanguinis, aut amotionis Hostiæ ex vento; & in ipsis nedum reperitur locus decens pro Sancto Sacrificio, sed solet etiam adesse Capella magnifice ornata, & & periculo effusionis sanguinis, ex improvisa, & repentina maris commotione facile occurri potest a nautarum peritia, aut assistentia alterius Sacerdotis, vel Diaconi, qui post consecrationem firmiter teneat calicem; Unde quamvis prædicta concessio Clementis VIII. & Pauli V. afferatur facta solum pro navigantibus ad Indias, potest tamen habere locum pro omnibus navigantibus ad quæcumque loca in dictis magnis navibus, quia cum talis facultas, seu licentia supponatur petita ratione difficultatis, seu dubii, quod non liceret celebrare in navibus stante periculo effusionis sanguinis, dum fuit concessa, fuit potius quædam declaratio; quod liceat in dictis navibus celebrare, atque adeo non adsit periculum effusionis Sanguinis; Sicque si non adsit periculum, sit licitum omnibus navigantibus ad quemcumque locum, quia alias adesset æqualis necessitas sufficiens pro omnibus, puta pro audiendo Sacro, præsertim diebus festivis, pro ministrando Viatico, & pro solatio spirituali nautarum, & rectorum. Ubi enim eadem est ratio, eadem est juris dispositio; *Leg. ideo 27. ff. de Legibus, leg. Illud 32. ff. ad Leg. Aquiliam, & capit. Inter corporalia 2. de translatione Episcop.* maxime stante supradicta praxi, & consuetudine, quæ est optima Legum interpres, textu expresso *in Leg. Si de interpositione 38. ff. de Legibus, cap. Cum dilectus 8. de consuetudin.* & consuetudo legitima semper est observanda *Leg. de quibus 32. ff. de Legib. c. Cum tanto 11. de consuetud.* cum similibus.

Si autem non constet, prout valde dubitat Cardin. Albitius *de inconstantia in Fide cap.34. num 171. apud* Cardinal. Petra *loc. cit. num.30.* de supradicta Pontificia concessione, & praxi ac consuetudine, recurrendum est ad summum Pontificem pro obtinendo ad id speciale Indultum, prout novissime obtinuit in simili recursu Sacra Hierosolymitana Religio, quæ non obstante quod habuisset privilegium Altaris portatilis nihilominus petiit speciale Indultum celebrandi in suis magnis navibus, occasione longæ navigationis in alto mari contra Infideles, & prævio voto *Sacræ Congregat. Concil. sub die 13. Martii 1706.* cum clausulis, ut Breve possit expediri per Sanctitatem suam cum concessione petitæ facultatis celebrare faciendi Missam, dummodo naves sint enunciatæ qualitatis, & celebratio fiat dumtaxat tempore, quo mare est tranquillum, & Cœlum serenum, & cum assistentia alicujus Sacerdotis, seu Diaconi, itaut adesse non possit periculum effusionis sanguinis in dicta celebratione, Clemens XI. dictum petitum privilegium benigne concessit 22. *Martii ejusdem anni 1706. Constit. incipient. Exponi Nobis.* quæ est *26. in prima parte ejus particularis Bullarii*. Consimile litterale Indultum fuit concessum anno 1706. pro Navibus Hispaniarum, & anno 1716. pro Trirem. Classis Pontificiæ, ut refertur *in tom.1. Thesaur. Resolut. Sacræ Congregat. Concil. in Civitatis Castellanæ in fine pag. 62.* Simile Indultum pariter fuit concessum *anno 1702.* Eminentissimo, & Reverendissimo D. Tournon. Legato Apostolico ad Regnum Sinarum, teste Eminentissimo Cardinali Petra *loc. cit. num.31.* Qui tamen *ibidem num.39.* allegat. Cardin. Albitium *de Inconstantia in Fide c.34. num.181.* asserentem, fuisse olim passim denegatum tale privilegium, & adducentem plures casus denegationis, quamvis nostris hisce diebus videatur cum debitis cautelis facilius concedi.

(*) „ Per Sedis Apostolicæ, quæ nunc invaluit, „ (praxim inquit Benedictus XIV. de Sacrificio Missæ lib. 3. cap. 6. num. 11.) sublata est, omnis disputatio. Scribunt enim viri sacrarum „ Congregationum Romæ peritissimi, ut videre est „ apud Eminentissimum Cardinalem Petram loc. cit. „ & Meratum loc. cit. Apostolico opus esse privilegio ut in mari Missa celebrari possit; neque satis esse „ privilegium Altaris mobilis, quo continetur clausula, *in loco honesto ac tuto*, quæ mari non convenit, „ ideo-

„ ideoque peculiare privilegium oportere a Pontifice „ impetrare, quod non nisi sub illis conceditur conditionibus, ut tutum navigium „ sit, ac longe absit a littore, tranquillumque „ sit mare, et celebranti adsit etiam alter vel Sacerdos, vel Diaconus, qui, si quis cooriretur motus, „ quo periculum esset, ne Calix everteretur, possit „ manu Calicem ab ejusmodi periculo eripere. Videatur Indultum, quod militari Ordini Hierosolymitano concessit Clemens XI. in ejus Bullario ordine undecimum, pag. 51. cui post accuratam S. „ Congregationis ea de re discepationem eæ appositæ „ sunt conditiones, . (*)

10 Episcopi, & majores Prælati, etiamsi essent Cardinales, non possunt concedere facultatem celebran-
11 di in locis non sacris, & non benedictis. Immo nec ipsi possunt celebrare extra domum propriæ habitationis in domibus laicis sive propriæ, sive alienæ Diœcesis, non obstantibus antiquis eorum privilegiis, quæ quantum ad hoc sunt totaliter abrogata, ex *novissimo Decreto Clementis XI. edito* 15. *Decembr.* 1703. juxta tamen posteriorem declarationem allatam sub
12 verb. *Oratorium num.* 70. Vide *ibi*. Vi cujus Decreti non possunt hodie Regulares, etiam quantumvis olim privilegiati, celebrare ubivis, in Altari portatili, nec in aliqua domo privata, aut alio loco non sacrato, vel benedicto, nisi adsit specialis concessio, aut novum privilegium Papæ, quia Pontifex omnia privilegia alias eis concessa totaliter abrogat in hoc suo novissimo Decreto, quod ad litteram habes per extensum sub verb. *Oratorium*. Vide *ibi*, ubi multa ad rem.

13 Regulares an possint in propriis Conventibus, & extra Conventus in Grangiis, & Domibus ruralibus habere Oratoria privata, & ibi celebrare? & an alii ibi celebrantes, & Missam audientes satisfaciant præcepto audiendi Sacrum? Vide verb. *Orator. a n.* 72. *ad* 78.

14 Non celebrans Missas in loco designato v. g. in Ecclesia, vel altari convento, vel ex pacto, vel ex Testamento, si hoc faciat absque juxta & rationabili causa, peccat mortaliter, quia in re gravi non adimplet voluntatem, & intentionem paciscentis, vel Testatoris, nec præstat id ad quod fuit electus, & assum-
15 ptus, ut tenent communiter Doctores. Si vero hoc faceret ex rationabili, & justa causa, ut si Altarem esset dirutum, vel Ecclesia in alium locum translata, tunc non peccaret, quia non esset amplius in potestate Sacerdotis ibi celebrare; teneretur tamen celebrare in Ecclesia, Cappella, seu Altari translatis, quia locus translatus succedit in omnibus Juribus ad locum, a quo facta fuit translatio, per textum *in c. Ex hoc diximus* 16. *q.* 6.

16 Sive tamen non celebret in loco convento, & designato cum justa, sive absque justa, & rationabili, causa non tenetur iterum in eodem Altari, vel Ecclesia celebrare, aut ad aliquam restitutionem, ut compenset Sacrificia alibi celebrata, quia non privavit paciscentem seu Fundatorem fructu Sacrificii, id enim, quod paciscens, seu Fundator intendit principaliter, est fructus Sacrificii pro se, & suis, & minus principaliter, & quodammodo accessorie, cultus Dei, vel Sanctorum in tali Ecclesia, vel Altari; fructum autem Sacrificii consequitur, sive Sacerdos celebret in illo, sive in alio loco, & solum si alibi celebret, cessat cultus in tali loco. Omissio autem hujusmodi cultus, cum sit solummodo contra virtutem Religionis, & non contra Justitiam, non potest obligare ad restitutionem, ut tenet Barbosa *de offic. & potest. Episcopor. allegat.* 24. *n.* 36. cum Passerin. Fraxinell. Bonacina, Gavant. March. Rosign. & aliis magis communiter (*).

Missarum onera relicta in determinata Ecclesia, seu 17
Capella non possunt alio transferri absque Sedis Apostolicæ licentia, ex *Sacr. Congr. Concilii in Hispalens.* 30. *Sept.* 1580., *& in Brixiens.* 1. *Decembris* 1685. Immo neque Nuncius Apostolicus potest con- 18
cedere Indultum, quod Missæ celebrandæ in loco a Testatore designato, alibi celebrentur. *Sacr. Congr. Concilii in Gienen.* 18. *Augusti* 1603. Alias translatio 19
esset nulla, quamvis fieret auctoritate Executorum Testamentariorum, qui talem facultatem expressam non haberent; *Ead. Sac. Congr. Concil. in Derthonen.* 4. *Junii* 1701. quia cum sit actus commutationis voluntatis, non potest fieri ab inferiori, nisi ageretur de translatione provisionali facta auctoritate Episcopi ob aliquam rationabilem causam, v. gr. si locus determinatus esset impeditus, vel Ecclesia diruta, nam tunc non commutatur voluntas, sed ex legitima, & justa causa alteratur in re accidentali, quod ab Ordinario fieri potest vigore facultatis sibi traditæ a Conc. Trident. *sess.* 22. *de reformat.*

Missæ ad satisfaciendum eleemosynis alicui Eccle- 20
siæ traditis non sunt celebrandæ per exteros, ubi commode possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ; *Sac. Congr. Episcop.* 28. *Januarii* 1606., & Sac. Congregat. Visitationis Apostolicæ 24. Maii 1712. teste Ursaya tom. 3. discept. 23. num. 5. & 6. Et Generales Ordinum non possunt sua propria auctoritate celebrari facere in Monasteriis aliarum Civitatum, Provinciarum; & Regnorum etiam extra Italiam, quantitatem Missarum, pro quibus uni tantum Ecclesiæ fuerunt elargitæ eleemosynæ. Hoc enim tamquam abusum esse tollendum censuit *Sacr. Congregat. Conc. in una Regularium* 17. *Augusti* 1647. apud Pascuccium *part.* 2. *titul. de Missæ Sacrificio pag.* 45., *vel* 27. *juxta impressionem Romanam, vel Venetam*.

Missæ relictæ a Testatore, ut celebrentur in de- 21
terminata Ecclesia Regularium, ex decisione *Sacr. Congr.* 16. *Novembr.* 1657. sunt celebrandæ ab ipsis Regularibus, nec possunt hæredes pro suo libito pro tali celebratione deputare Sacerdotes Sæculares, vel alios Regulares, etiamsi Testator non expresserit, per quos essent celebrandæ *Sac. Congr.* sunt verba Congreg. relata a Nicolio *lucubrat. canon. lib.* 3. *tit.* 31. *de Regularibus num.* 15. *attentis narratis: censuit præfatos heredes non posse pro suo libito, Oratoribus invitis, deputare pro prædicta celebratione Missarum in eorum Ecclesia Sacerdotes Sæculares, seu alios cujuscumque Ordinis Regulares, sed omnibus præferendos esse eosdem Oratores, quatenus ipsi Missis satisfacere non recusent; quibuscumque non obstantibus*.

Ex post vero contra assertionem Nicolii fuit nuper 22
editum, ut refert Monac. *part.* 1. *tit.* 10. *formul.* 19. *num.* 18. aliud decretum *a Sacr. Congreg. Concil. in Maceraten.* 15. *Martii* 1692. contra Patres Minores Conventuales Terræ Montis Miloni, & fuit decisum, electionem Capellani pro celebratione Missarum in Ec-

Nota Romani Theologi.

(*) Difficultas tamen esse potest, si non celebretur in Altari privilegiato juxta mentem largientis Eleemosynam, tunc enim contra justitiam peccasse videtur Sacerdos, qui in non privilegiato celebraverit, ac teneri videtur ad iterum celebrandum in privilegiato.

Ecclesia eorum Regularium per Testatorem non factam, spectare ad heredes, non obstante opinione Nicolii, & sic iterum declaravit *Ead. Congr. Concil. in Romana* 1. *Decembr.* 1708. apud Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad tom.* 1. *num.* 192.

23 Et si Regulares nollent consentire, nec commodum, & patientiam præstare Sacerdoti Sæculari deputato pro tali celebratione Missarum, tunc conceditur oneris translatio ad aliam Ecclesiam, prout *Sacr. Congr. Episcop.* indulsit *in Nullius Castri Durantis* 11. *Apr.* 1615. *in Burgo S. Sepulcri* 7. *Octob.* 1617. *& in una Venetiarum* 24. *Sept.* 1639. *Sac. Congr. Concilii censuit, dum Regulares non consentiunt Missas a Testatore relictas per Sæculares in Regularium Ecclesia celebrandas ibidem celebrari, posse alibi celebrari, de licentia Ordinarii:* novissime tamen *S.C.Conc.* in Romana oneris Missarum 17. Nov. 1731. ad 1. dub. An Religiosi Ecclesiæ S. Francisci ad Ripam præter r debeant in celebratione Missarum, vel potius sit in libero arbitrio Heredis deputare quoscumque alios Sacerdotes? Censuit juxta votum Eminentiss. Vicarii *missas esse celebrandas a Religiosis S. Francisci*. Quod iterum confirmavit die 17. *Januarii* 1732. & instante adhuc herede, ac proposito dubio *an sit standum, vel recedendum a decisis in casu & c.* die 22. *Martii* 1732. *ead. Sac. Congr. Concil.* respondit: *In decisis & amplius*; non obstantibus decretis contrariis allatis ab herede *in Romana* 15. *Januar.* 1639. *& in Maceraten.* 15. *Martii* 1692. Et idem censuit ead. *S. Congreg. Concil. in Mediolanen. celebrationis Missarum* 12. *Maii* 1736. ubi proposito dubio *An pro celebratione Missarum in Ecclesia S. Mariæ Paradisi debeant eligi Religiosi ejusdem Ecclesiæ, vel potius sit in arbitrio heredis deputare alios Sacerdotes* respondit: *Affirmative quoad primam partem & Negative quoad secundam.* Et hoc non obstante, quod Vicarius Generalis in civilibus confirmans interpellationem ab Administratoribus conservatorii vulgo nuncupati *del Rosario* declaraverit in sententia auditis partibus edita, eosdem Fratres S. Mariæ Paradisi Tertii Ordinis S. Francisci *desistere debere a celebranda Missa quotidiana disposita in eius testamento a q. Magdalena Galimberta ab ea die in anteu, non obstantibus deductis per dictos Patres*. Et pluries jam sic censuerat *ead. Sac. Congreg. Concil.* & signanter in *Romana Eleemosynæ Missarum*, 5. *Sept.* 1716. in *Regien.* 5. *Augusti* 1719. *in Bituntina Missarum* 19. *Nov.* 1729. Et quidem sic cum omni rationabili, ac justo fundamento, quia in similibus casibus, non dicitur electa Ecclesia solum ratione sui, sed potissimum ratione pertinentiæ ad Personas, seu Regulares itaut potius videantur contemplatæ Personæ, quam locus, & potius favore Personarum electus sit locus, quam favore ipsius loci, juxta id quod habetur *Machab.* 11. *cap.* 5. *n.* 19. ibi *Verum non propter locum gentem, sed propter gentem locum Deus elegit*. Immo ex hac reflexione alia insurgit potissima conjectura, quod pii Testatores relinquendo Missas celebrandas in Ecclesiis Regularium, ultra Sacrificii fructus, voluerint etiam consulere indigentiæ eorumdem Regularium, ut plurimum Mendicantium, & sic uberius suffragium assequi, obtinendo scilicet non solum fructus Sacrificii, sed etiam remunerationem Caritatis in pauperes Religiosos exercitæ, ut in specie observant Pasqualig. *de Sacrific. nov. Leg. tom.* 2. *q.* 1145. *num.* 5. adduct. in expositione causæ in *d. Romana oneris Missarum, vers. At pro Religiosis* apud Thesaurum *Resolutionum Sac. Congr. Conc. tom* 5. aliique plures allegati ad id per Passerin. *de statu homin. tom.* 2. *q.* 178. *n.* 1189. *in fine*, & Capon. *discept.* 196. *n.* 11. Unde, ut asserit eruditissimus Pitonius Episcopus Imeriæ, & Benedicti XIII. Auditor *part.* 1. *discep.* 2. *num.* 12. *iniquum videtur, quod heres velit mittere alios Sacerdotes ad celebrandum in aliena Ecclesia, illisque dare eleemosynam manualem, quando hujus eleemosynæ capaces sunt ipsi Fratres* (id est Minores de Observantia de quibus ibi loquitur) *& veniunt præferendi omnibus extraneis, tum ratione præcepti Testatoris, tum ratione loci, in quo existunt*, juxta text. *in Can quia Sacerdotes* 13. *caus.* 19. *q.* 1. *Rot. Rom. in Placentina prætensæ Collegialitatis* 20. *Junii* 1695. *§. Præcipue, coram R. P. D. Scotto*.

In suis Ecclesiis non licet Regularibus admittere Sacerdotes Sæculares ad Missam celebrandam contra prohibitionem Episcopi. *Sac. Congreg. Concilii in Bononien.* 2. *Junii* 1620. *& in Limana* 29. *Januar.* 1633. 24

Et Sacristæ, seu Præfecti Ecclesiarum Regularium adstringi possunt ad non permittendam celebrationem Sacerdotum Sæcularium, nisi exhibita Ordinarii licentia. *Sacra Congr. Concilii in Neapolitan.* 17. *Augusti* 1630. 25

Presbyteri, qui Capellani non sunt, possunt prohiberi, ne accedant ad celebrandum in Ecclesiis Monialium etiam Regularibus subjectarum, vel alias exemptarum, quia talis accessus pertinet ad custodiam clausuræ, super qua Episcopus invigilat, & jurisdictionem indiscriminatim exercet, ut respondit *Sacra Congreg. Conc. in Hieracens. Visitationis* 26. *Januar.* 1692. *in responsione ad septimum*. Capellanus autem sufficit, quod approbetur a Superiore Monasterii, ut *in dicta Hieracensi in responsione ad nonum*. 26 27

In Ecclesiis Monialium non debent Regulares celebrare Missas absque licentia Episcopi, & si in illis ex dispositione Testatoris onus habent celebrandi, onus transferatur ad eorum Ecclesiam, prout laudando provisionem *Sacra Congregat. Episcop. & Regul. rescripsit Patriarchæ Veneto* 15. *Junii &* 8. *Augusti* 1592. 28

Missa non est celebranda in Ecclesia polluta; *cap. Proposuit, ac seq. de consecratione Ecclesiæ*. Hinc Rubricæ Missalis *titulo de defectibus in ministerio ipso occurrentibus*, sic habent: *Si, Sacerdote celebrante, violetur Ecclesia ante Canonem, dimittatur Missa, si post Canonem, non dimittatur*. Incipit autem Canon post dictum *Sanctus* ab illis verbis: *Te igitur Clementissime Pater* &c. Celebrans vero in Ecclesia polluta, licet peccet graviter, nullam tamen Censuram, vel Irregularitatem incurrit, cum hæc in Jure statuta non reperiatur. Missa non est celebranda in loco interdicto; & ibi celebrans fit Irregularis, *c. De Clerico excommunicato cap. Postulastis §. Quæsivistis, de sentent. Excomm. in* 6. *c. Is qui §. Is vero*. Nec potest celebrari in loco, in quo sepultus est Paganus, seu Infidelis, *cap. Ecclesia, de consecr. dist.* 2. Nec ubi sepultus est excomunicatus vitandus, juxta illam Regulam: *Quibus non communicamus vivis, nec communicamus defunctis, cap. Sacris, de Sepulturis*. Poterit tamen ibi celebrari, si inde extrahantur cadavera, & Ecclesia consecretur, vel benedicatur. *De consecratione,* 29 30 31 32 33 34

tione, *cap. Ecclesia*, *in qua dist.* 27.

35 Missæ in Ecclesiis Regularium, istis renuentibus, celebrari non possunt a Capitulo. *Sacr. Congregatio Conc. in Nullius Castellanæ* 29. *Augusti* 1722. *&* 30. *Januar.* 1723. apud Ursayam *in Miscellan. Sacro, & profano lit. M. num.* 231.

36 Missæ celebrandæ ex eleemosynis a Confraternitate collectis, debent in Ecclesia ejusdem Confraternitatis non autem in Parochiali celebrari. *Sac. Congr. Concil. in Bononien.* 15. *Maii* 1728. *ad XII. dub.*

37 Missæ celebrandæ sunt in Ecclesiis per Testatorem designatis, sub pœnis arbitrio Ordinarii. *Sac. Congr. Concil. in Bergomen.* 10. *Iulii* 1728. *ad* 2. *dub.*

38 Si autem a Testatore relictæ fuerint Missæ absque specificatione Ecclesiæ, in sepulcrali Ecclesia celebrari debent. Abbas *Consil.* 99. *per tot. lib.* 2. Pasqualig. *de Sacrific. novæ Leg. quæst.* 100. *sub num.* 7. *& seq.* Rodriquez *qu. mor. tom.* 4. *cap.* 151. *verb. Missa sub num.* 3. Idque obtinuit, tum quia illa Ecclesia supra ceteras, utpote magis correlativa ad animam defuncti, prædilecta censetur. Ventrigl. in *Prax. q.* 2. *annotat.* 28. *§.* 1. *sub num.* 34. Tiraquell. *de privileg. piæ caus. q.* 17. *sub n.* 16. Mantica *de conject. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 9. *sub n.* 6. Tum etiam summæ æquitatis suadet ratio, ut illa Ecclesia, quæ sustinet servitutem sepulturæ, exinde celebrationis Missarum sentiat commodum, ut pluribus relatis dixit Rota *in Romana celebrationis Missarum coram Calcagnino* 15. *Junii* 1732. apud Scarfantonum *ad Ceccoperium part.* 3. *in fine decis.* 22. *sub n.* 4. *&* 5. *& a num.* 30. *ad* 32. Et ad hoc facit aperte Constitutio novissime edita a Benedicto XIV. incip. *Quanta cura* per extensum allata supra *art.* 1. *num.* 16.

39 Missarum celebrationem debent Sacerdotes in libro in Sacristia asservato scribere. *Sacr. Congreg. Concil. in Maceraten.* 14. *Maii* 1729. *ad* 2. *dub.*

40 Missæ in ea Ecclesia & loco celebrari debent in quibus voluerunt ii, qui eleemosynas erogarunt; Bened. XIV. cit. Constitut. 22. *§.* 2. ubi dicit, quod in illa potius Ecclesia Missas esse celebrandas quisque vult, ad quam religionis & pietatis stimulis ductus eleemosynas confert. Aut in qua quispiam fortasse tumulatus est, quam in alia Ecclesia sibi prorsus ignota.

41 Missas extra Ecclesias celebrari nequit extra casum necessitatis. Idem Constitut. 89. incip. *Inter omnigenas §.* 22.

42 Missa celebrari permittitur com opportunis cautelis super triremibus Militiæ S. Joannis Hierosolymitani. Idem Constitut. 41. incip. *Exponi*. Vide verb. *Hierosolymitani Milites*.

43 Item super triremibus Pontificiis. Idem Constit. 25. incip. *Exponi*.

44 * Quamvis a Sacra Congregatione sæpius decisum fuit, in Oratoriis publicis sitis intra fines Parochiæ juris non esse Parocho prohibere, ne Missæ celebrentur ante Missam Parochialem; si tamen Episcopus in Synodo id prohibeat ne populus retrahatur a Missa Parochiali, & concione, constitutio illa valet, & Episcopo parendum est. *De Synodo Diœc. lib.* 11. *cap.* 14. *§.* 7.

45 In Oratoriis privatis, in quibus pro infirmo conceditur unica Missæ celebratio, die Natalis Domini fas est tres Missas ab eodem Sacerdote celebrari, ut ex Decretis S. Congregationis, *ibid. lib.* 3. *cap.* 4. *§.* 8.

Episcopi quanquam non habeant amplius facultatem concedendi licentiam, ut in Oratoriis privatis celebretur, adhuc tamen possunt in suis domibus privatum Oratorium habere, & permittere aliis Sacerdotibus, ut in eo celebrent; ut ex Decretis Sacr. Congreg. *ibid. cap.* 6. *§.* 2. 46

Hæc etiam celebratio præstari rite ibidem potest etiam absente Episcopo; atque ibi audientes Missam quicumque fideles præcepto Ecclesiastico satisfaciunt. Denique quod hic dicitur de Episcopis, valet etiam pro Cardinalibus non Episcopis. Animadvertendum est tamen, valere hæc pro Oratoriis Episcopi in suis domibus, in quibus certus fixusque locus est assignatus. *Ibid. §.* 6. 47

Si Missa omnino celebranda sit, nec possit in templis, vel etiam in Oratoriis privatis, licet illam celebrare in loco non indecenti, quicumque tandem ille sit, ut planum fit exemplo Capellanorum in Castris; eorum etiam qui per infidelium regiones iter faciunt, & etiam in littore maris respectu navigantium. *Ibid. §.* 7. 48

Ut celebretur Missa in Mari peculiare privilegium requiritur, nec sufficit clausula generalis, qua facultas sit celebrandi *in loco honesto & tuto*. Non conceditur autem, nisi cum conditione, ut tutum sit navigium, longe absit a littore, tranquillum sit mare, ac tandem assistat celebranti alter, vel Sacerdos, vel Diaconus. *Ibid.* 49

In templo polluto celebrans Sacerdos, quamvis peccet graviter, ut ex *cap. Is qui, de sent. excom. in* 6., nullam tamen pœnam incurrit, cum nulla sit in jure expressa, quin nec desunt, qui credant eum minime peccare, si adsit Episcopi consensus. Vicissim autem irregularitatem Summo Pontifici reservatam incurrit, qui in loco interdicto celebrat, ut ex eod. *cap. Is qui, ibid. lib.* 3. *c.* 7. *§* 4. * 50

Additiones ex aliena manu.

Plures hic quæstiones expendendæ sunt de Capellano, qui celebrare haud valet in loco a Testatore designato; quæritur primo, an celebrare alibi teneatur? Teneri sentiunt Hurtad. *part.* 1. *resol. moral. tract.* 2. *cap.* 4. *resol.* 11. *num.* 105. *& seq.* Monet. *de commut. ultim. volunt. cap.* 10. *quæst.* 5. *num.* 242. At alii ita distinguunt, quod videlicet, si Testator voluit applicationem, teneatur alibi celebrare, si autem cultum ejus Altaris, aut commodum Populi voluit, nequaquam celebrare alibi teneatur. Barbos. *de offic. & Potest. Episc. part.* 1. *alleg.* 24. *num.* 35. Cardinalis Lugo *disput.* 21. *de Eucharistia sect.* 18. *versicul. Si tandem*. 51 52

Standum & ego censeo, huic distinctioni, dummodo tamen clare constet, quodcum Testator voluit cultum Altaris, commodumve Populi, noluit applicationem; idque potest Testator velle simul cultum Altaris, vel commodum Populi, & applicationem; Pasqualig. *de Sacrif. Miss. tom.* 2. *quæst.* 1147. *n.* 4. qui una docet quando clare constare dici possit voluisse Testatorem applicationem. 53

Secundo quæritur, an obligatio celebrandi Missam quotidianam in Ecclesia Regularium, sequatur ipsos si se transferant ad aliam Ecclesiam? Sequi tenent & quidem etiamsi fuisset expressa Ecclesia, cum nomine pro- 54 55

proprio, & absque expressione pertinentiæ ad Regulares, immo etiam cum verbis personalitatem denotantibus Marchin. *de Sacram. Ordin. tract. 3. part. 2. cap. 24. num. 3.* Pasqualig. *de Sacrific. Miss. tom. 2. quæst. 1144. num. 1. & plur. sequent.* ubi quod id, quod dictum est de Ecclesia Regularium, locum habet in quovis alio Collegio, seu Communitate, cui idem onus sit injunctum.

56 Tertio de Cappellaniis erectis in Ecclesia Regularium, quæritur, an transferantur ad aliam Ecclesiam,
57 quando Regulares mutant Ecclesiam? Videndum, an Cappellania sit sæcularis, nec ne? Si sit sæcularis, rursus videndum, utrum Ecclesia in qua est erecta Cappellania, sit erecta absque ullo respectu ad Regulares, an cum respectu ad ipsos. Priori autem casu non transfertur; posteriori vero Casu transfertur. Si autem Capellania non sit sæcularis, indistincte transfertur; Pasqualig. *de Sacrific. Miss. tom. 2. quæst. 1146. per tot.*

58 Quarto quæritur, an disponente Testatore, quod Missa celebretur in Altari devotæ alicujus Imaginis, possit in alia Ecclesia celebrari, si ii quibus est commissa ce-
59 lebratio ad aliam Ecclesiam se transferant? Sunt qui autumant, quod si transferatur imago ad novam Ecclesiam, transferatur & celebratio Missarum; si autem non transferatur imago, nec transferatur Missarum celebratio; Hurtad. *tom. 1. resolut. mor. tract. 2. c. 2. resol. 9. num.* 100.

60 Hanc vero opinionem amplectendam sustinet Pasqualig. *de Sacrif. Miss. tom. 2. quæst.* 1145. si Testator primo disposuit, quod Missa celebretur in altari, in quo speciali cultu imago aliqua colitur, & deinde onus celebrandi imposuit Regularibus aliisve, ad quos pertinet Ecclesia, non item si contemplavit inservientes Ecclesiæ, itaut in eorum personam sit directum Legatum Missarum, & destinatio loci sit adjecta in consequentiam, ad celebrationem etiam ex devotione disponentis erga aliquam imaginem.

61 De quæstione demum, quam tractat *Auctor n. 21. ad plur. sequent.* videlicet, an Missæ celebrandæ in Ecclesia Regularium, debeant ab ipsis celebrari, exclusis Sacerdotibus ab Herede deputandis aliquid etiam
62 dicendum. Male autem *Auctor* absolute sentit celebra-
63 ri eas deberi a Regularibus. Distinctio enim in hac materia recepta est, quod aut Legatum celebrationis Missarum directum est in Ecclesiam, ut si Ecclesiæ ipsi relicta sit aliqua summa pro Missarum celebratione, & nullo in hoc casu heres pollet arbitrio depu-
64 tandi Sacerdotes pro celebratione Missarum. Aut vero Legatum celebrationis Missarum directum est in Heredem, ut puta si Heredi injunctum sit, ut Missas in Ecclesia illa celebrari faciat, & in hoc disparato casu in ipsius Heredis libertate est deputare Sacerdotes, pro Missarum celebratione, ut distinguit Cardinal. de Luca *de Legat. discurs. 25. fere per tot.* & hanc distinctionem sequuta fuit Sac. Congregatio Concilii in *Taurinen. celebrationis Missæ quotidianæ 20. Maii 1725. ad primum dubium.*

Responsio Auctoris.

Additor hic sub num. 62. dicit: male autem *Auctor* absolute sentit, celebrari eas debere a Regularibus, & asserit, receptam esse distinctionem, quod, aut legatum celebrationis directum est in Ecclesiam, ut, si Ecclesiæ relicta sit aliqua summa pro missarum celebratione, & tunc heres non potest deputare Sacerdotes: aut vero legatum celebrationis directum est in heredem, ut puta, si heredi injunctum sit, ut Missas in Ecclesia illa celebrari faciat, & in hoc casu est liberum heredi deputare Sacerdotes sibi benevisos. Ast cum bona venia D. Additoris non videtur sic recepta asserta distinctio, ut clare patet ex contrariis decretis Sac. Congreg. Concilii allatis a me *loc. cit. nu.* 23. & signanter in *allata Romana Oneris Missarum*, 17. *Novembr.* 1731 ubi quamvis legatum celebrationis Missarum directum esset in heredem, hoc non obstante, Sac. Congreg. juxta votum Eminentis. Vicarii censuit, *Missas esse celebrandas a Religiosis S. Francisci*. Quod iterum confirmavit *die 12. Januar.* 1732. & instante adhuc herede, ac proposito dubio: *An sit standum, vel recedendum a decisis in casu* &c. die 22. Martii 1732. eadem Sac. Congreg. Concil. respondit, *in decisis*, *& amplius*, non obstantibus decretis contrariis allatis ab herede *in Romana 11. Januarii 1639. & in Maceraten. 15. Martii 1692.* Quæ particula, *& amplius* denotat, quod omnes Emin. Cardinales fuerunt in decisione concordes, & quod quum materia, seu causa de se clare pateat, non sit amplius proponenda, ut explicat, & declarat Cardinalis Lambertinus postea Benedictus XIV. *vol. 3. notific. 14. p. 163.* editionis Bononiensis. Ac pariter legatum erat directum in heredem in allata *Mediol. celebrat. Missar. 12. Maii* 1736. & tamen eadem Sac. Cong. Concil. respondit, pro celebratione Missarum non esse in arbitrio heredis deputare alios Sacerdotes sed esse eligendos Religiosos ejusdem Ecclesiæ. Et hoc non obstante, quod Vicarius Generalis in civilibus confirmans interpellationem administrorum conservatorum vulgo nuncupati *del Rosario* declaraverit in sententia, auditis partibus, edita, Fratres S. Mariæ Paradisi tertii Ordinis S. Francisci desistere debere a celebratione Missæ; & sic pluries jam censuerat eadem Sac. Congreg. Concil. & signanter *in Romana eleemosynæ Missarum 5. Septembris 1718. in Regien. 1. Augusti 1719. in Bituntina Missarum 19. Novembris 1729.* & sæpe alibi. Nec tam evidens est, quod Sacra Congreg. Concil. secuta fuerit absolute assertam distinctionem a D. Additore *in Taurinen. celebrationis Missæ quotidian. 20. Maii* 1752. jam allata a me ubi Sac. Cong. Concil. respondit quidem ad primum, *negative quoad primam partem, affirmative quoad secundam*, sed cum addito: *Et ad mentem, & mens est, quod præferantur Oratores dominicani in casu, de quo agitur*, quamvis ipsi Patres Dominicani sua jura non produxissent, ut refert Eminentiss. Furiettus tunc Secretarius dictæ Congregationis in expositione dictæ caussæ. Ibi: *a Patribus Dominicanæ familiæ nihil habuimus*. Unde in hoc rerum statu judicent æqui rerum æstimatores, quis male senserit, an *D. Additor*, vel ego *Lucius Auctor* sub *dict. n. 23.* tot solida fundamenta pro mea conclusione adducens. Ecquis non videat, si esset recepta a Sac. Congreg. illa asserta a *D. Additore* distinctio, quod nullæ amplius similes causæ proponerentur? Regulares enim illi, in quos esset directum Legatum, relicta eis aliqua summa pro celebratione Missarum, ipsi

ipsas possent sine ulla contradictione libere in sua Ecclesia celebrare. Alii vero, in quos non esset directum legatum, sed potius directum esset in heredem, nulla eis relicta summa pro Missarum celebratione, jam nulla ratione possent prætendere earum celebrationem: sicque undequaque ex utroque capite cessaret motivum proponendi in Sac. Congreg. similes causas; & tamen in dies passim proponuntur, ut videre est in Thesauro Resolution. *dictæ Sacræ Congreg. Concilii.*

Articulus V.

Missa quoad tempus, quo potest, vel non potest celebrari.

1 Tempus ordinarium celebrandi Missam incipit ab Aurora, & terminatur in meridie, ut patet ex Rubricis Missalis *tit. de Defectibus in Ministerio ipso occurentibus*, ubi dicitur, quod *tempus debitum celebrandi sit ab aurora usque ad meridiem communiter; & ex c. Necesse est, & c. Noctesancta, de consecrat. dist.* 1. Nec potest amplius ce-
2 lebrari tempore vespertino: revocantur enim omnia privilegia a S. Pio V. Constit. 4. incip. *Sanctissimus*.
3 Nec post horam nonam, ex Innocentio IV. Constit 14. incip. *Sub Catholicæ.** Toleratur tamen anticipatio tertiæ horæ partis, sicut & prorogatio tertiæ horæ partis post meridiem, ut ex edicto Benedicti XIII.
4 *Instit. Eccles.* 12. §. 4.* In terris vero Infidelium celebrari potest una hora ante auroram, & una hora post meridiem, seu Nonam, ex Paulo V. Constit. 40.
5 incip. *Ex omnibus* §. 6. Ubi non est aurora physice pro licita Missarum celebratione, attendatur ea moraliter, & politice, quando scilicet terminari solet quies, & incipit labor, juxta probatam Regionum consuetudinem, ex decreto *Sacræ Cong. Rit* 18. *Se-*
6 *ptembr.* 1634. Regulares circa hujusmodi anticipationem & postpositionem multa obtinuerunt Apostolica Indulta & privilegia. Alexander VI. concessit Patribus Congregationi Vallisolet., ut possint celebrare duabus horis post mediam noctem per Breve, quod incipit *Sane merita*: S Pius V. concessit Societati Jesu, ut refertur *in Compendio suorum privilegiorum verb. Missa* §. 3. quod possint celebrare per horam ante auroram, & infra horam post meridiem causa itineris, vel alterius legitimi impedimenti. Martinus V. concessit Congregationi Vallisolet. Innocentius VIII. Augustinianis, Leo X. Minoribus, & Gregorius XIII. Cassinensibus, ut statim post mediam noctem possint celebrare, & etiam post meridiem, quando Fratres debent ambulare, seu quando de via veniunt, & non possunt ante meridiem applicare ad locum, ubi commode possunt Missam celebrare. Sic referunt Casarub. verb. *Missa* 2. Suarez *tom. 3. in tertiam part. disp.* 8. *sect.* 4. Bauni *in Theol. moral. tract.* 10. *de Sacrament. q.* 13. Rosignol. *de Eucharistia q.* 8. *art.* 16. *n.* 12. & alii.* Attamen jus habet Episcopus vetandi etiam sub pœnis canonicis, ne Regulares ultra consuetas horas celebrent, ut ex Decretis S. Congregationis firmatur, *Instit. Eccles.* 68. §. 12.*
7 Attendenda est hic sequens Epistola de mandato Sanctissimi transmissa Eminentissimo & Reverendissimo Cardinali Prospero de Lambertinis tunc Archiepiscopo Bononiensi, & postea Summo Pontifici, & ab ipso relata in suis semper commendabilibus Notificationibus, *volumine* 4. *Notification.* 1. *ibi*.

Eminentissime & Reverendissime Domine Obsequendiss.

Cum ad aures Sanctissimi Domini Nostri devenerit, nonnullos forte per annos, antequam Eminentia vestra istius Bononiensis Ecclesiæ regimini præficeretur, paulatim ea in Civitate irrepsisse abusum, ut occasione, qua Sacra quædam Imago Deiparæ Virginis a S. Luca, uti præfertur, depicta, ab Ecclesia Sancti Matthiæ Religiosarum Ordinis S. Dominici ad alias plures Monialium Ecclesias die Dominica ante Ascensionem, servato Processionis ritu, transfertur, multas per horas ante auroram, priusquam nempe eadem Sacra Imago inde amoveatur, Missa lecta coram ipsa celebretur, deindeque eadem die, pluribus jam a meridie transactis horis, nimirum postquam dicta Sacra Imago ad ipsam Sancti Matthiæ Ecclesiam relata est, alia ibidem Missa solemniter canatur; Sanctissimus Pater, qui non sine gravi animi sui offensione, Ecclesiæ præceptum, ejusque Rubricas de tempore celebrandi Missas salubriter constitutas tanta horarum perturbatione violari accepit, has ad Eminentiam vestram jussit Litteras dari, quibus significetur, Sanctitatis suæ mentem esse, ut enunciatus abusus penitus eliminetur, utque in hunc finem Eminentia Vestra nedum ea, qua pollet ordinaria auctoritate juxta præscriptum Sacri Tridentini Concilii monentis in Decreto de observ. & evit. in celebr. Miss. Locorum Ordinarios, ut Edicto & pœnis propositis caveant, ne Sacerdotes aliis, quam debitis horis celebrent, verum etiam facultate sibi ab eadem Sanctitate Sua quatenus opus sit, specialiter delegata, mandet promulgari Edictum, quo sub pœna Suspensionis a Divinis ipso facto incurrenda, aliisque etiam gravioribus arbitrio Eminentiæ vestræ decernendis districte prohibeatur omnibus, & singulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus, quam Regularibus, & præsertim Fratribus Ordinis Prædicatorum, ne quisquam eorum in præfata Ecclesia Sancti Matthiæ Missam ullam, sive lectam, sive cum cantu, præterquam debitis horis audeat præmissa die Dominica, vel alia quacumque celebrare. Id itaque de mandato ejusdem Sanctissimi Domini Nostri Eminentiæ Vestræ significo ut ejus menti se conformare dignetur, ejusque manus humillime deosculor.

Romæ 2. Martii 1737.

Eminentiæ Vestræ

Humill. & addictiss. Serv.

A. Card. Gentili Pro Præf.

Licitum est cuilibet Sacerdoti rite disposito quotidie celebrare; *ex cap. Consuluisti, de celebratione* 8
Missarum. Excipiuntur tamen ultimi tres dies hebdomadæ Sanctæ, in quibus ubique prohibentur Missæ privatæ, non obstante quocumque privilegio, & contraria consuetudine, ex decreto Sacræ R. Congregationis, & Clement. XI. 20. *Aprilis* 1707. ac ejusdem tandem vivæ vocis oraculo 8. *Augusti* 1713. 9
Excepto die Nativitatis Domini, & casu necessita- 10

tis,

tis, non licet eidem Sacerdoti plures Missas eodem die celebrare: *ex cap. Sufficit dist. 1. de cons.* ibi: *Sufficit Sacerdoti unam Missam in die una celebrare, quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit, & valde felix est, qui unam digne celebrare potest. Et ex cap. Te Referente; cap. Consuluisti de celebratione Missarum: Excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi necessitatis causa suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die*
11 *unam Missam solummodo celebrare*. Et si bis celebret in eadem die, fit irregularis. *Sac. Congreg. Concil. in Placentina* 11. *Januarii* 1710. *ad primum dub.* vide Barbosam *collect. Doctorum lib.* 3. *decr. fol.* 268. *n.* 3. (*)
12 Excipitur dies Nativitatis Domini, in quo tres Missæ celebrari possunt, *cap. Nocte* 48. *de consecrat. dist.* 1. *& cap. Consuluisti* 3. *de celebratione Missarum*; Prima enim dicitur in media nocte in memoria Christi Nativitatis, secunda in Aurora in memoriam Adorationis tali hora ei a Pastoribus factæ, & tertia hora tertiæ diei in memoriam manifestationis omnibus factæ juxta Telesphori Papæ) qui celebrationem trium Missarum instituit) intentionem *capit. Nocte, de consecration. distinct.* 1. Vel dicuntur ipsa die tres Missæ ad significandam triplicem Christi Nativitatem, scilicet æternam ex Patre Cœlesti, temporalem ex Maria Virgine, & spiritualem, seu Mysticam in hominum cordibus per gratiam, ut notat D. Thomas 3. *part. quæst.* 83. *art.* 2. Vel ad significandum tres hominum status, scilicet ante legem Moysis, sub lege Moysis, & post legem, qui est status gratiæ, ut dicit Beda *in sermone de Nativitate*, & notat Glossa *in cap. Nocte* 48. *de consecratione dist.* 1. ubi exprimunt versus sequentes.

Quarum prima tibi tempus, quo lege carebant:
Altera dat Moysen, designat tertia Christum.

13 Antiquis temporibus tres Missæ celebrabantur etiam in Festivitatibus Resurrectionis Domini, Sancti Joannis Baptistæ, & SS. Apostolorum Petri, & Pauli, ut referunt Strabon. *de Eccles. Offic. cap.* 21. Amalar. Fortunat. *eodem titul. lib.* 4. *cap.* 2. Gonzalez *in cap. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missarum*. Urlaya *Institut. Crimin. lib.* 1. *tit.* 10. *§.* 2. *num.* 63. In ipso die
14 Nativitatis potest Sacerdos tribus obligationibus satisfacere. *Sacr. Congregat. Concilii in Nullius* 18. *Aprilis* 1654. *l.* 19. *Decret. fol.* 336. Vide infra *a n.* 57. *& seqq.* ubi afferuntur alia novissima ad rem attendenda.
15 In ipsa die Nativitatis est privilegium, & non præceptum celebrandi tres missas, adeoque est in libertate cujusque Sacerdotis, juxta morem in suo loco re-
16 ceptum, tres, vel unam celebrare, cum hac advertentia, quod qui unam tantum vult celebrare, illam celebret accommodatam tempori, quo celebrat nempe si de nocte, legat primam, si in aurora, secundam si in pleno die, tertiam; Quamcumque tamen legat, si unam solam legat, debet in ea facere Commemo-
17 rationem S. Anastasiæ. Dixi *si celebret de nocte*, nam de jure omnes Sacerdotes in nocte Nativitatis possunt celebrare unam Missam: *De consecrat. dist.* 1. *cap. nocte sancta*, ex Telesphoro *epistol. decretal.* & sequitur Navarrus *de celebrat Missar. consil.* 2. *lib.* 3. Monacell. *tom.* 1. *part.* 3. *tit.* 4. *n.* 7. Bonacina, & alii.

Non possunt tamen in ipsa Nocte Nativitatis succes- 18
sive ad primam Missam statim celebrari aliæ duæ missæ, nec communio præberi fidelibus, nisi post auroram, non obstante quocumque privilegio, *ex decreto Sacræ Congr. Rituum* 7. *Sept.* 1641. 9. *Augusti* 1653. *&* 20 1664. *in una Pisaurensi in qua habetur, ut sequitur Patres S. Caroli Congr. Clericorum Regularium petierunt responderi; an liceat in nocte Nativitatis Domini post Cantatam primam Missam, alias duas immediate celebrare, & communicare fideles? Et Sacra Congregatio respondit, nullo modo licere, sed omnino prohibetur.* Et cum abusus celebrandi successive ad primam Missam, & communionem præbendi fidelibus iterum tam in Urbe, quam extra resurgeret, denuo observantia dictorum Decretorum a Sacra Congreg. Visitationis Apostolicæ 7. *Decembris* 1701. & Edicto Eminentissimi Cardinalis Vicarii stricte demandata fuit, ut patet ex sequentibus provisionibus.

Eminentissimi e Reverendissimi Signori.

IL Sacerdote Carlo Consueti Oratore umilissimo dell' EE. VV. espone riverentemente esser introdotta tanto in Roma, come fuori in alcune Chiese la celebrazione delle tre Messe basse nella mezza notte della nascita di Nostro Signore, il che è contro la forma della Rubrica del Messale *de hora celebrandi Missam Rubr.* 15. e contro i decreti, e dichiarazioni altre volte fatte da questa Sacra Congregazione, de' quali se ne dà qui sotto copia.

Si supplicano pertanto l' EE. VV. d' altra promulgazione, e Decreto per toglier tal abuso &c.

Cum superioribus diebus consulta fuisset hæc Sacra Rituum Congregatio: An esset permittendum celebrari in media nocte Nativitatis Domini post Missam decantatam, successive alias duas Missas, & in eis Sac. Communionem exhibere fidelibus illam deposcentibus, & respondisset non esse permittendum, sed omnibus utrumque prohibendum. Nihilominus nonnulli Regulares asserentes hoc licere, supplicarunt audiri, & Sacra Congregatio, ipsis auditis cum Procuratoribus, & Advocatis ad relationem Eminentissimi Pallotti, stetit in Decretis, & respondit; Iterum prohibendum, tam Sacerdotibus celebrare volentibus, quam confluentibus in dicta nocte ad Ecclesiam, & Communionem deposcentibus; *die* 7. *Decembris* 1641 Quorum Decretorum duplicata expedita fuerunt *die* 9. *Augusti* 1653. in Regest. fol. 144.

Exci-

Nota Romani Theologi.

(*) Quod Sacerdos pluries celebrans in die fiat irregularis, nec ne placet hic transcribere; quod firmat Carolus Antonius Thesaurus Soc. Jesu, de Pœnis Ecclesiasticis, verb. *Missa cap.* 5. *numer.* 2. ibi: Quidam putant irregularem, ut Majol. tenet *lib.* 8. *cap.* 15. *§. Præterea*, in fine; sed nullo jure id probat, & irregularitas non est asserenda, ubi non est a jure expressa *Cap. iis, qui desent. excom. in* 6.

19 Excipitur etiam casus necessitatis, nam in casu necessitatis plures Missas eodem die celebrari posse ab eodem Sacerdote jejuno, clare patet *ex cit. cap. Consuluisti, de celebratione Missar.* Inter autem hujus-
20 modi casus necessitatis præcipue comprehenduntur sequentes. Primus casus sufficientis necessitatis est, quando Sacerdos jam celebravit, & superveniente morte, vel infirmitate, qua Missam non possit prosequi, alteri Sacerdoti celebranti post hostiam consecratam ad eamdem complendam ipse sufficitur, ut habetur *in cap. Nihil 7. qu 1. desumpto ex Concilio Toletano 9.*

21 Secundus est, quando Sacerdos habet duas, vel tres Parochias inter se valde dissitas, & non potest habere Goadjutorem, nec omnis populus potest in unam Ecclesiam convenire; tunc enim poterit eadem die in qualibet sua Parochia celebrare, ut quilibet populus possit præcepto de audiendo Sacro satisface-
22 re. Tertius casus est, quando in partibus infidelium pauci sunt Sacerdotes, & multi Catholici, ut in Anglia, Hollandia &c. id exigente necessitate illo-
23 rum Catholicorum in illis partibus. Quartus casus est, quando occurrente maxima solemnitate tam magnus esset populi concursus, ut omnes in eadem Ecclesia capi non possent ad assistendum Sacro, nullo alio existente Sacerdote, tunc enim ab eodem posset Sacrum iterari ad satisfaciendum omnibus. Sic tenet Durandus *lib. 2. de ritibus Eccles. cap. 7.* dicens ita sensisse Leonem Papam *epist. 81. ad Dioscorum*, quinimmo Strabo *de rebus Eccles. cap. 21.* refert eumdem Leonem Papam, quandoque septies, quandoque novies eadem die ex eadem causa cele-
24 brasse (*). Advertendum tamen est, quod in his casibus, si Sacerdos præscius sit postea sibi iterum sacrificandum fore, debet abstinere in prima Missa a sumptione ablutionis, ut in Missis Nativitatis Domini, uti notant communiter Doctores *in cap. Ex parte, de celebratione Missarum.*

25 Alii casus referuntur a quibusdam Doctoribus in quibus dicunt posse eumdem Sacerdotem eadem die bis sacrificare verb. gr. Ne moriturus sine Viatico decedat; At hic non subsistit, cum obstet præceptum non iterandi Sacrificium, & in eo casu ex defectu Hostiæ consecratæ excusetur infirmus a præcepto sumendi Viaticum ob impotentiam. Vide *verb. Infirmus num. 28. & verb. Moribundus num. 16.* Sic
26 nec est casus sufficientis necessitatis adventus alicujus Magnatis, Principis, Episcopi, Cardina-
27 lis, Legati, ut volunt aliqui. Nec pariter sufficit pro iteratione Sacrificii eadem die præstanda ab eodem Sacerdote adventus inexpectatæ Processionis, magnæ copiæ peregrinorum, vel magna devotio Catholicorum in partibus Infidelium audiendi Sa-
28 crum, etiam diebus ferialibus, ut volunt alii. Nec etiam defectus decentis apparatus vestium pro qualitate multorum Nobilium erubescentium die Festo intervenire Sacro, cui alii concurrant, ut censuere aliqui. Videntur enim requiri graviores causæ ad hoc, ut ab eodem Sacerdote possit eadem die pluries celebrari, ut potest colligi ex sequentibus declarationibus. Cum *in Civitate, quam dicunt de la Assumpta in Provincia Parequarensi pars magna nobilium domi se contineat, quod apparatu decente careat, ideo ut Nobiles mulieres, ac viri e domibus ad templa educerentur, opus fuerit Missam ante Solis ortum celebrare, sed non reperto Sacerdote, qui absque stipendio munus hoc subire vellet, Episcopus prædictæ Civitatis Missam antelucanam Nobilium gratia celebravit. Proposito dubio in Sacra Congregatione Eminentiss. Card. Concilii Tridentini Interpretum: An Episcopus absque Apostolico Indulto posset bis in die Sacrificium offerre ex prænarrata causa? Die 1. Septemb. 1657. Eadem Sac. Congr. censuit non posse.* Hinc etiam cum Archiepiscopus Sipontinus obligatus esset in Ecclesia Sipontina Fer. V. in Cœna Dom. celebrare, & conficere Chrisma, quamvis deberet in Ecclesia Garganica recipere peregrinos, ideoque cum Clerus & populus compelleret ad hic prius celebrandum, Honorius III. *cap. Te referente, de celebrat. Missarum*, sic decrevit: *Cum cuilibet Sacerdoti, quacumque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat, nam & valde felix est, qui celebrat digne unam, Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Ecclesia Sipontina dumtaxat, in qua teneris Chrisma conficere, Missarum studeas solemnia celebrare.*

Feria quinta in Cœna Domini celebrari nequit 29
Missa in Ecclesia, in qua non asservatur Sanctissimum Sacramentum, ut in una Neapolitana disponitur, *Institit Vicarius Generalis Eminentissimi Archiepiscopi Neapolitani a Sac. Rituum Congreg. daclarari: An liceat in Ecclesiis, in quibus non asservatur Sanctissimum Sacramentum, celebrari Missam feria quinta in Cœna Domini, & in Sepulcro idem Augustissimum Sacramentum asservari? Et Sac. Eadem Congreg. respondit non licere; die 24. Junii 1659.*

J. Episcop. Sabinens. Card. Sacchettus.

Franciscus Maria Phebæus Sacr. Rit. Congr. Secretar.

Regulares possunt in suis Ecclesiis Missas cele- 30
brare eodem tempore, quo Parochi celebrant in suis, ex concessione S. Pii V. Constitus. incip. *Etsi mendicantium.* Et post concessionem S. Pii V. fuit editum Decretum *a Sac. Congr. Episcop. & Regul. 10. Octobr. 1586.* in quo statuitur, quod Ordinarii non impediant Fratres pulsare Campanas ad Matu- 31
tinum, ad Horas, & ad Missam, antequam pulsetur Campana Majoris Ecclesiæ, præterquam in die Sabbati Sancti. Immo possunt Regulares etiam 32
celebrare Missas priusquam Parochi celebrent, ut statuit S. Pius V. *in cit Constitut §. 8.* his verbis: *Nec non Missas, & Divina Officia hujusmodi etiam in diebus Dominicis, vel Festivis, etiam antequam Rector Parochialis Ecclesiæ celebraverit, celebrare, & facere, quando eis videtur.* Nec Episcopi possunt illis prohibere, ne campans pulsent, & Missas celebrent in suis 33
Ecclesiis ante pulsationem Campanæ, & celebrationem Missæ in Ecclesia Parochiali, ut decrevit *Sacr. Congr. Concilii in causa Nullius Provinciæ Raven. die 15. Septembris 1629.*

Potest tamen Episcopus decreto Synodali sta- 34
tuere, ut diebus Festis de præcepto Missæ celebrari non debeant in Oratoriis, & Ecclesiis ruralibus, nisi celebrata Missa in Ecclesia Parochiali; ut declaravit *Sacr. Congregat. Concilii in S. Agathæ Gothorum* 35
25. Maii 1652. l. 19. decret. fol. 191. & in Camerinen. 30. Augusti 1704. favore Parochiæ S. Pauli loci Fla-
stræ

ſtræ contra Capellanum Villæ Collis, ita tamen, ut Miſſa Parochialis ora opportuna celebretur. Vide verb. *Parocbus art.3. n.8.*

35 Aſſumpto onere celebrandi miſſam ad finem aliquem obtinendum ſi Miſſa differatur ultra tempus, quo finis poſſit obtineri, dilatio eſt graviter peccaminoſa, quia per illam dilationem fruſtratur finis, ob quem tradita eſt eleemoſyna, & aſſumpta eſt illa obligatio, & etiam violata eſt fides, qua Sacerdos ſe obligavit, adeoque graviter peccavit, nedum contra fidelitatem, ſed etiam contra Juſtitiam.

36 Hinc ſi quis erogaverit Sacerdoti ſtipem ab eodem ad hunc finem acceptam, ut celebret Miſſam pro ſalute corporali recuperanda, & Sacerdos diſtulerit celebrationem poſt mortem ſecutam, certe non eximeretur a gravi culpa, cum forte mortuus non fuiſſet, ſi debito tempore pro eodem celebraſſet. Sic etiam graviter peccant differentes ultra debitum tempus celebrationem Miſſarum acceptarum pro præciſo fine habendi v. g. felicem partum, proſperum iter, ſeu navigationem, & hujuſmodi, ut tradunt com-

37 muniter Doctores. Et graviter etiam delinquit quilibet Sacerdos etiam privatus aſſumens tot onera Miſſarum quibus non poſſit ſatisfacere, niſi poſt longiſſimum tempus, quia Sacra Congregat. auctoritate Urbani VIII. in reſponſione ad 11. concedit ſolum poſſe nova onera Miſſarum celebrandarum ſuſcipere, *dummodo infra modicum tempus poſſint omnibus ſatisfacere*, & circa hoc in reſponſione ad 16. ſtatuit *comprehendi etiam privatos Sacerdotes*.

38 Obligatus ad celebrandas Miſſas in diebus Feſtivis ex inſtitutione Fundatoris, non poteſt illas differre in dies feriales ſequentes ad Feſta, & ſic differens graviter peccat, & ratio non ſolum deducitur ex dilatione ultra diem præſcriptum, & ex violatione voluntatis Teſtatoris: ſed etiam ex qualitate diei Feſti, quem voluit Teſtator ſpecialiter tum ad veneratione n ejuſ-

39 dem, tum ad commodum populorum. Et dies Feſti in ſimilibus caſibus debent intelligi dies Feſti ſolum de præcepto, in quibus cadit obligatio audiendi Sacrum, & abſtinendi ab operibus ſervilibus, non autem dies; qui ratione ritus duplicis dicuntur Feſti in ordine ad Divinum Officium.

40 Non licet anticipata applicatione Miſſam celebrare & applicare pro eo, qui primo eleemoſynam erogabit; ſic enim declaravit Sacra Congr. Concilii de mandato Clementis VIII. *die 5. Novembris* 1605. præciſis his verbis; *Superioribus diebus ſignificatum fuit S. D. N. paucis ab hinc annis in Hiſpania novam conſuetudinem recentiorum aliquot Theologorum opinione nixam, ſenſim receptam in dies magis invaluiſſe, ut Sacerdotes Miſſam celebrantes, ejus valorem generalem applicent his, qui poſtea Miſſæ celebrationem poſtulaturi ac pro eo eleemoſynam præbituri ſunt, tametſi antequam Miſſæ Sacrificium perageretur, neque a Sacerdote illud rogaſſent, neque ei hac de cauſa præſtitiſſent eleemoſynam Quam rem cum Sanctitas ſua ad Sacr. Congregationem Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum pro materiæ gravitate examinandam rejeciſſet, in ipſa Congregatione primum de ea actum fuit diligentiſſime, ac deinde relatum ad Sanctitatem ſuam, qui ex ejusdem Congregationis ſententia hujuſmodi conſuetudinem, tamquam pluribus nominibus periculoſam, fidelium ſcandalis, & offenſionibus obnoxiam, atque a vetuſto Eccleſiæ more nimium abhorentem exploſit, ac improbavit, atque Amplitudini tuæ litteras dari, quod facimus, mandavit, ut omnibus illius Regni Archiepiſcopis, atque Epiſcopis, in quorum diœceſibus hujuſmodi applicatio in uſum inducta fuerit, per litteras, aut alias ſcripto injungat, ut talem uſum aboleat, ac prohibeat excommunicationis, atque aliis, quas opportunas, & neceſſarias exiſtimaverit, pœnis. Idemque præcipiat Generalibus, & Capitibus Ordinum, quos in iſtis Regnis nunc noverit commorari, ut ſcilicet & ipſi Regularibus ſibi ſubditis talibus applicationibus, iiſdem pœnis propoſitis, interdicant: Quæ omnia pro ſua pietate & Sanctiſſimi Domini noſtri juſſu obſequendi ſtudio Amplitudinem tuam ſedulo effecturam ſperantes, Omnipotentem Deum rogamus, eam quotidie cæleſtis ſuæ gratiæ donis velit auctiorem. Romæ die* 15. *Novembris* 1605. de qua declaratione meminerunt Laurentius de Peirinis *tom.12. de privileg. Minim. inter conſt. Urbani VIII. numer.9.* Gavant. *in Theſaur. tom.1. part.3. tit.12. a num.34.* Lezana *in ſum. quæſt. Regul. cap.21. num.7.*

Capellanus, qui onus habet certis diebus celebrandi pro Fundatore, poteſt anticipare præveniendo 41
illas celebrare, niſi fundator ipse aliud, ſive implicite, ſive explicite ſtatuerit, quia ex una parte illa anticipata celebratio, non cadit in incertum, nec ſuſpendit effectum ejuſdem Sacrificii, cum ſint omnia requiſita, & ſit determinata perſona, ſupra quam cadit idem effectus, ex alia parte potius ſuffragatur Fundatori, quam noceat, ſiquidem pro ejus ſalute, quo citius offertur Sacrificium eo citius liberatur a Purgatorio, adeoque non eſt, cur dicatur prohibita talis anticipata celebratio. Si autem Fundator in fun- 42
tione expreſſerit, quod tot Miſſæ qualibet hebdomada celebrentur, nec ulla ex eis in ſingula ommittatur: vel dies præfixerit ex peculiari ſua devotione ad eas vel ut in ipſis determinatis diebus daretur commodum populo audiendi Sacrum, tunc non poſſet anticipate celebrare, ſed teneretur omnibus illis præfixis diebus ad illam determinatam celebrationem ſaltem localem quia aliter violaret mentem Fundatoris, & fraudaret populum Jure, quod ex ejuſdem Teſtatoris voluntate haberet Sacrum audiendi illis cujuſcumque hebdomadæ determinatis diebus. Sic ſentit Barboſa *de Offic. & poteſt Epiſcop. part.2. allegat. 24. num.13.* Diana, Riccius, & alii communiter.

Utilius eſt curare, ut Miſſæ pro ſe celebrentur 43
in vita, quam inſtituere, ut celebrentur poſt mortem; Quia Miſſæ pro aliquo celebratæ poſt mortem ſunt 44
ſolum ſatisfactoriæ pro pœnis, quas animæ luunt in Purgatorio. At Miſſæ celebratæ pro aliquo adhuc in 45
vita, non ſolum ſunt ſatisfactoriæ, ſed etiam propitiatoriæ, meritoriæ, & impetratoriæ, & ſic juvant in vita, & poſt mortem; Immo tanta eſſe poſſunt Sacrificia in vita alicujus oblata, ut totam pœnam, quæ illi in Purgatorio debeatur, expient, ac deleant, ita ut ille decedens Cœlum ſtatim conſequatur, & ita ad rem aptiſſime ſentit Divus Gregorius *lib.4. Dialog. cap.58. Tutior eſt via, ut bonum, quod quiſque poſt mortem ſuam ſperat agi per alios, agat ipse, dum vivit per ſe: Beatius quippe eſt liberum exire, quam poſt vincula libertatem quærere*, & ſic cum ipſo ſentiunt Barboſa *in Concil. Trident. ſeſſ. 22. de Sacrificio Miſſæ cap. 2. quæſt. 11.* Gobat, Fraxinellus, Pinellus, Marchinus, & plurimi alii.

46 Ad complementum hujus articuli addendum est, quod Eminentissimus Cardinalis, qui in Sacello Pontificio celebrat primam Missam Nativitatis Domini ante Mediam noctem, censetur saltem tacite dispensatus a Summo Pontifice, ut celebret, & communicet non jejunus. Ipse enim solet in ipsa die Vigiliæ hora solita prandere, licet sero in collatione fieri solita in Palatio Apostolico nihil sumat, ut patet universæ Urbi, teste Diana coordinat. *tom* 2., *tract.* 3. *resolut.* 12. *num.* 4. ubi dicit non esse verum quod Summus Pontifex quotannis speciali Brevi dispenset cum Cardinali celebraturo, ut possit non jejunus celebrare, ut asserit Pasqualigus *tom.* 1. *decis.* 312. *n.* 4. nec quod Cardinalis celebraturus maneat tota die Vigiliæ Nativitatis jejunus, & post celebrationem cœnet, refertque sic sibi testatos fuisse plures Curiæ Ministros, & Magistrum Cæremoniarum ipsiusmet Summi Pontificis; Unde non videtur verificari opinionem *Card. de Lugo de Sacram. Euchar. disp.* 15. *sect.* 2. *n.* 16. & Aversa *de Sacram. Euch. qu.* 8. *sect.* 8. putantium Summum Pontificem pro illo loco, & pro illa nocte anticipare aliquantulum initium diei sequentis, itaut talis Cardinalis censeatur celebrare in die, & non in vigilia Nativitatis, sicque communicet jejunus. Sic Dicastill. *de Sacram tom.* 1. *tract.* 4. *dub.* 17. *quæst.* 7. *num.* 404. expresse dicens revera saltem tacite Summum Pontificem dispensare, ut sacrum in Capella Pontificia dicatur a Cardinali non jejuno absque ulla anticipatione diei, ut vult Lugo, sed illud Sacrum dici intra Festivitatem Ecclesiasticam Nativitatis Christi sine ulla anticipatione diei; Ita etiam Quarti *Commentar. in Rubric. Missalis part.* 3. *tit.* 9. *dub.* 6. *caus.* 4. Pasqualigus *loc. cit. decis.* 311. Martinon. *tom.* 3. *disput.* 35. *num.* 64. Diana coordinat. *t.* 2. *tract.* 3. *resolut.* 11. & 12. quamvis ipse censeat contrariam opinionem etiam probabilem, & alii plures.

47 Non sic autem censendum est de aliis, qui ex privilegio, vel consuetudine celebrant ante mediam noctem, ut patet de Primicerio S. Marci Venetiarum qui ante dictam mediam noctem semper jejunus celebrat, ut testatur Diana coordinat *loc. cit. resolut.* 11. *num.* 4. ubi arguens contra Cardinalem de Lugo existimantem Missam celebratam a Cardinali in Capella Pontificia non solum esse Missam diei, sed Missam celebratam in die Natalis Domini, ex eo quod censet Summum Pontificem pro illo loco, & nocte, anticipare diem sequentem per aliquot horas, expresse sic habet; *Sed hæc doctrina credo quod ipsemet Cardinalis non concederet pro Templo Divi Marci, quod patet; nam si ita esset, Primicerius posset dicere unam Missam non jejunus, quod nunquam accidit; nam semper Primicerius celebrat jejunus.* Et paulo infra subjungit, *Et hoc ultimum* (nempe quod illud Sacrum censeatur dici intra Festivitatem Ecclesiasticam Nativitatis Christi sine ulla diei anticipatione) *dicendum est etiam de Sacro, quod dicit Primicerius in Templo Divi Marci non autem de dispensatione jejunii, nam ut observatum est, Primicerii S. Marci semper celebrant illa nocte Nativitatis jejuni.* Et sic in genere de omnibus qui celebrant ante mediam noctem, tenet expresse Gavantus *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 3. *num.* 5. ibi: *Quod si celebraturus sit ante mediam noctem ex privilegio, vel legitima consuetudine, vere non dispensatur in jejunio necessario ad Missam, ideo a pridiana media nocte jejunet, neque in Missa vigiliæ sumat purificationem*, Et ipsum sequitur Merati *ibidem num.* 12. ibi: *Illi autem, qui ex privilegio celebraturi sunt ante mediam noctem, observent omnia ea quoad jejunium servandum ante, & & post Missam illam, quæ tradit Gavantus supra.*

Cardinalis, vel alius celebrans prædictam Missam ante mediam noctem, non potest mane Nativitatis celebrare tres Missas, sicuti alii Sacerdotes. Sic Quarti *loc. cit. part.* 1. *tit.* 15. *dub.* 7. *difficult.* 1. & communis aliorum contra Caramuelem; Et ratio est, quia Summus Pontifex non dispensat in numero Missarum, quæ dici possunt in solemnitate Nativitatis, sed solum in hora celebrandi primam ex tribus illis Missis illa die concessis, transferendo in die præcedentem partem illius privilegii, quod jus commune concedit pro ipsa die Nativitatis Domini. Unde cum jam prima Missa fuerit ex privilegio anticipate celebrata, non potest iterum ab eodem celebrari. Nec ideo est deterioris conditionis aliis Sacerdotibus, ut pretendit Caramuel *in Theologia fundamentali fundament.* 31. *num.* 13. sed immo conditionis melioris, quia fruitur anticipate eodem privilegio. Potest tamen mane celebrare reliquas duas Missas, ne sit deterioris conditionis aliis Sacerdotibus, cum quod ob gratiam alicujus conceditur, non sit in ejus dispendium retorquendum, textu expresso *in cap. Quod ob gratiam* 61. *de Regul. Juris in* 6. Quarti *loc. cit.* Gavant. *loc. cit. num.* 5. expresse concludens: *Et eo casu si in prima Missa noctis sumeret purificationem, immo, & cibum ante mediam noctem posset celebrare secundam & tertiam Missam Nativitatis Domini Favet communis Doctrina Theologorum;* & sequitur Merati *loc. cit. num.* 12. Quamvis Diana coordinat. *tom.* 2. *tract.* 1. *resolut.* 96. *num.* 4. dicat quod Cardinalis, qui in Sacello Pontificio celebrat Missam Nativitatis ante mediam noctem, non potest postea mane celebrare alias duas Missas. 48

Cardinalis vel alius celebraturus primam Missam Natalis ante mediam noctem, potest mane celebrare Missam consuetam Vigiliæ, Quarti. *loc. cit. difficult.* 2. dicens sic communiter sentire Doctores supracitatos: & id supponunt Merati, & Gavant. *loc. cit.* dicendo *Neque in Missa vigiliæ sumant purificationem.* Et ratio est, quia quamvis prædicta hora pertineat physice ad diem Vigiliæ, moraliter tamen quantum ad anticipatam celebrationem hujus Missæ pertinere videtur ad diem Natalis; cum vere dicatur pro solemnitate Natalis; Et sic licite potest prædictus Cardinalis, vel alius Sacerdos similiter privilegiatus mane celebrare Missam consuetam Vigiliæ, & postea primam Missam diei Natalis ante mediam noctem ejusdem, quamvis censeatur bis celebrare in eadem physice die; quia Summus Pontifex concedendo alicui anticipationem primæ Missæ Natalis, non tollit ipsi facultatem de jure communi omnibus concessam celebrandi horis consuetis Missam Vigiliæ; alias privilegiatus esset deterioris conditionis non privilegiatis contra dispositionem *cit. cap. Quod ob. grat.* 61. *de Regul. Juris in* 6. 49

Celebrans anticipate illam primam Missam Natalis potest sumere purificationem, vel etiam postea Cœnam ante mediam noctem, & die sequenti, nempe in die 50

Nata-

Natalis celebrare secundam, & tertiam Missam. Sic cum pasqualigo, Quarti *loc. cit. dub. 7. in fine* Gavantus & Merati *loc. cit.* dicentes quod favet communis Doctrina Theologorum. Et ratio est quia cum illa hora vere physice pertineat ad diem Vigiliæ, sumens purificationem in ipsa anticipata Missa, & postea Cœnam ante mediam noctem, vere erit jejunus pro celebratione aliarum duarum Missarum in die Natalis, quod est contra opinionem Cardinalis de Lugo *loc. cit.* existimantis, juxta sua principia illam horam pertinere ad anticipatam per summum Pontificem diem Natalis.

51 Tam celebrans, quam audientes dictam anticipatam Missam, satisfaciunt præcepto dicendi, vel audiendi Missam, pro die Natalis. Ita Diana coordinat. *tom. 2. tract. 3. resolut. 11. & 12.* Quarti *loc. cit dub. 7. difficult. 3.* cum Dicastillo, Aversa, & aliis supracitatis contra Pasqualigum. Et ratio est, quia eo ipso quo Summus Pontifex dispensat, ut Missa Nativitatis anticipate celebretur, dispensat etiam ut ipsam celebrans, & audientes anticipate satisfaciant obligationi. Nam dispositum in uno correlativo censetur & dispositum in alio. Unde *in Thesauro resol. Sacræ Congregationis Concil. tom. 1. sub die* 13. *Julii* 1720. *in una Veneta in fine* expresse dicitur, quod in ipsa Civitate Venetiarum nocte Nativitatis Domini ante mediam noctem Missa celebratur a Primicerio in Templo S. Marci, & Senatus Venetus, aliique, qui Missam dicta hora audiunt, satisfaciunt Præcepto audiendi Missam die Nativitatis Domini; & quod hoc ipsum fit in eadem Civitate, & in Ecclesiis S. Joannis, & S. Jacobi in Rivoalto, necnon in Ecclesia Canonicorum Lateranensium, & in Ecclesia Patrum, qui nuncupantur *Frari*, necnon in Ecclesia Monialium S. Zachariæ, & simile privilegium fuit novissime concessum anno 1745. a Summo Pontifice Benedicto XIV. pro Ecclesia nostri ejusdem Civitatis Conventus vulgo nuncupati *La Vigna*; Quamvis an. 1720. 13. *Jul.* fuerit Ecclesiæ Collegiatæ S. Pauli ipsiusmet Civitatis denegata a Sacra Congregatione Concilii reassumptio intermissi consimilis privilegii sibi concessi a Pio IV. & S. Pius V. Constit. 4. incip. *Sanctissimus*, revocaverit omnia hujusmodi privilegia & prohibuerit Prælatis, & Capitulis, ac quibuscumque Ecclesiarum Superioribus in virtute Sanctæ Obedientiæ, & imposita pœna perpetuæ Suspensionis a Divinis: *Ne deinceps Missas vespertino tempore hujusmodi licentiarum & facultatum, aut alio quovis prætextu celebrare, vel celebrari facere præsumant*, addita derogatione quibuscumque Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, consuetudinibus, & privilegiis, etiam munitis derogatoriarum derogatoriis, & aliis quibuscumque clausulis, etiamsi privilegia concessa fuissent intuitu Imperatoris, Regum, Reginarum, Ducum & aliorum principum, ut latius in ipsa allegata Constitutione, & ut patet in supra cit. *Veneta* impressa in *Thesauro Resolutionum Sacræ Congregationis Conc. tom. 1. sub. die* 13. *Julii* 1720. quæ Resolutiones prostant Romæ apud Barbiellini ad Minervam.

52 Vigilia Nativitatis occurrente in Dominica, non potest quis nolle audire Missam mane Dominicæ, & expectare, ad satisfaciendum præcepto Missam illam anticipatam ante Mediam noctem, Quarti. *loc. cit. dub. 7. difficult. 4.* cum Diana & aliis ab ipso citatis, aliique passim. Et ratio est, quia illa anticipata Missa nullo modo computari potest pro ipsa Dominica, sed solum pro sequenti Festo Natalis. Quamvis enim non dicatur in die Natalis, nihilominus vere dicitur pro solemnitate Natalis, & ut dictum est *numero antecedenti* ipsam celebrans; & audientes satisfaciunt præcepto dicendi, vel audiendi Missam in die Natalis; Unde cum ipsa inserviat pro satisfaciendo præcepto diei Natalis, non potest servire pro satisfaciendo præcepto Dominicæ præcedentis; quia unico Sacro non potest satisfieri duobus præceptis duarum distinctarum Festivitatum; sicuti unico Officio non potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsenti, & crastino: ex merito damnata inter alias propositione 35. ab Alexandro VII. die 18. Martii 1666. ibi: *Unico Officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, & crastino.*

Quoad Missæ celebrationem fieri solitam ante noctis dimidium in pervigilio Nativitatis Domini in Cappella Pontificia, sive in aliis Ecclesiis ex privilegio, præter ea, quæ hucusque adduximus, Maximus Pontifex Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib. 6. cap. VIII. per tot.* permulta ad rem eruditissime suo more adducit, & quo ad horam ipsam celebrandi, hæc *n. XIV.* habet. Ex diariis, quæ Pontificii Cæremoniarum Magistri ab anno 1474. ad annum 1517. digesserunt, colligimus, Matutinum in Pontificia Capella incœpisse circa octavam, nonam, ac etiam decimam horam (ab occasu solis numerando, Juxta Italiæ morem) illius noctis, quæ diem Christi Natalem præcedit; ac præterea sacrum hunc ritum, una cum solemni Missa, non nisi quatuor horarum spatio expleri consuevisse. Leo X. referente in Diariis Paride de Grassis anno, 1517. ob adversæ valetudinis incommoda, Pontificiæ Capellæ initium statuit *hora quinta noctis*. Pontifex Adrianus sextus veterum morem sequutus, horam noctis nonam restituit. At Clemens VII. Paulus III. ac Iulius item III. circa secundam, aut tertiam noctis horam matutinum inchoandum mandarunt: Hinc hora septima noctis, ipsi etiam solemniori Missæ finis imponebatur. Varius in hoc tempore designando fuit S. Pontifex Pius V. quandoquidem eo jubente anno 1566. Matutino initium dedit hora noctis sexta, anno 1567. hora quarta; anno 1568. hora quinta; anno 1569. hora octava cum dimidio; anno demum 1570. hora nona. Gregorius XIII. juxta veterem morem tertiam, aut quartam noctis horam in usum revocavit. Atque hic demum mos in Pontificia Capella deinde servatus fuit & adhuc viget, statuta pro Matutini initio quarta hora Noctis, ex quo sequitur, ut solemnis Missa paulo ante noctis dimidium perficiatur. 53

Deinde idem Pontifex *ibidem n. 5.* a designatione temporis, & horæ pro ipsa Missa celebranda, ad jejunium progreditur, referens ex relatione Magistrorum Cæremoniarum in Diariis, Cardinalem, qui Sacrum obtulit, nonnunquam ad celebrandam Missam accessisse jejunum ut nostra ætate constat de Cardinali Leandro Colloredo, & de Benedicto Papa XIII. qui eadem jejunii lege se se obstrinxit; Quia vero non multa occurrunt eorum exempla, qui jejuni accesserint ad Altare; contra vero frequentius contingat, ut Cardinalis, qui nocte Nativitatis Sacrum explet, die præcedenti a refectione non abstinuerit, 54

pergit ad tradendam rationem, quæ id licere sua deat; & sub *num.* 16. relatis variis Auctorum opinionibus, jam a nobis *loco supracitato* adductis sunt, dicit, qui credant Romanum Pontificem quotannis litteras in forma Brevis expedire, per quas Cardinalis nocte Nativitatis celebraturus eximatur a lege jejunii, quod alioquin a præcedentis noctis dimidio servare teneretur. *Id tamen* subjungit *sub num.* 16. *gratis asseritur, & hujusmodi litteræ reipsa minime conceduntur*. Et sub *num.* 17. ita superaddit; Hinc meliori consilio alii sentiunt, ac docent, in proposito casu, licet expressa Pontificis dispensatio non appareat, inesse tamen tacitam, ac rationi admodum consonam. Enim vero, cum, nonnisi præhabito Summi Pontificis assensu, statuta ad Matutinum inchoandum hora definiatur, profecto Summus Pontifex haud ignorat, quo tempore in pervigilio Nativitatis Capella incipiat, qua hora solemnis Missa, cui nonnumquam ipsemet Pontifex interesse solet, celebretur; Et quoniam præterea compertum persæpe illi est, eum qui Sacrum offert, non esse jejunum, & tamen nullus unquam Pontifex edixisse fertur, ut Cardinalis ea occasione ante noctis dimidium celebrans, a præcedenti media nocte jejunium servaret, nihil ultra requirendum videtur ad tacitam Pontificis dispensationem inducendam, æquitatis tamen, ac rationis legibus consentaneam.

55 Ex hactenus dictis, prosequitur idem Pontifex *ibid. num.* 20. colligitur, privilegium celebrandi Missam in Pontificia Capella ante noctis dimidium, non quidem per necessariam connexionem secum ferre aliud privilegium exemptionis a lege jejunii. Immo posterius hocce privilegium esse repetendum a tacita Pontificis dispensatione, quam satis probant eæ rerum, ac temporis circumstantiæ simul sumptæ, quas supra memoravimus; hinc sequitur, sublatis hisce circumstantiis, jam nullum tacitæ dispensationi esse locum, ideoque ad jejunium naturale servandum teneri, qui alibi Sacrum offerat, etiamsi ex Apostolico Indulto, mediæ noctis articulum in Missæ oblatione præveniat. Consulendi in rem hanc Andreas Piscara, Cataldo in *Prax. Cæremon. l.* 3. *sect.* 2. *cap.* 1. *n.* 4. *pag.* 391. *& cap.* 3. *n.* 1. *pag.* 393. necnon celebris Gavantus *part.* 4. *tit.* 3. *n.* 5. ubi ita loquitur: *Celebraturus ante mediam noctem ex privilegio, vel consuetudine legitima, vere non dispensatur in jejunio necessario ad Missam; ideo a pridiana media nocte jejunet, neque in Missa vigiliæ sumat purificationem*. Consonat diligens scriptor P. Merati *tom.* 1. *part.* 1. *Romanæ editionis pag.* 853. *num* 12.

56 Itaque concludit *ibid. num.* 21. ut rem hanc expediamus, Episcoporum partes erunt, duo hæc in Synodis opportune decernere, ut scilicet primo edicant, nulli fas esse, citra Apostolicam dispensationem, in nocte Nativitatis Christi Missam celebrare ante noctis dimidium, & id quidem fieri prohibeant, indicta in contumaces pœna suspensionis, quam etiam probant & laudant Polacus in *suis Aphorismis Sacrar. Cæremoniar. Aphorism.* 1. *num.* 4. Pax Jordan. *Elucubrat. tom.* 1. *l.* 4. *tit.* 1. *de Sacrific. Missæ n.* 93. Secundo, aperte declarent, eos, qui ex Apostolico privilegio Sacrum obeunt ante noctis dimidium, adhuc teneri lege jejunii, idque a præcedentis noctis dimidio servandum esse. In ordine quodam pro Divini Officii celebratione, Romæ edito anno 1645. cujus etiam meminit Diana in edition. coordinat. *tom.* 3. *tract.* 1. *resolut.* 55. *num.* 3. hæc legimus, *Missa hujus Sacratissimæ noctis debet celebrari post mediam noctem, aliter Sacerdos non celebraret jejunus. Celebraturus ante mediam noctem ex privilegio, vel legitima consuetudine, non dispensatur in jejunio necessario ad Missam, idest a pridiana nocte jejunet, neque in Missa vigiliæ sumat purificationem*. Eadem occurrunt in ordinario Patriarchali, quod anno quolibet Venetiis evulgatur, ubi ad diem 24. Decemb. hæc legitur adnotatio; *Celebrantes ante medium noctem sint jejunii a media nocte antecedenti, adeoque non sumant purificationem in Missa hodierna*. Hactenus idem Pontifex *loc. cit.*

Missas tres in Nativitate Domini, Armenis, & universim Sacerdotibus Orientalibus celebrare non licet, 57
Idem Constit. incip. *In Superiori* §. 2. *& seq.*

Missarum celebratio una hora ante auroram, & post 58
meridiem indulgetur Militibus S. Januarii, Benedictus XIV. Constit. incip. *Romanæ Ecclesiæ*.

Idipsum conceditur & Equitibus S. Joannis Hiero- 59
solymitani. Idem Const. incip. *Quoniam* §. 1.

Missarum trium celebratio die Natali Salvatoris 60
Nostri primum a S. Telesphoro instituta fuit. Idem Constitut. incip. *Declarasti*, & Constit. incip. *Quod expensis*. Quæ consuetudo asseritur, & commendatur 61
Idem *ibidem*. Antiquis temporibus alii per annum dies 62
erant polyliturgici, quibus Missarum Sacrificia iterare licebat, nempe præter Natalem Domini, prima dies Januarii, Feria V. in Cœna Domini, Vigilia Ascensionis, tres dies jejunii infra octavam Pentecostes aliique dies Festi nonnullorum Sanctorum memoriæ dicati, ut Nativitas S. Joannis Baptistæ, & Natalitium Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli. Idem in cit. Constitut. *Quod expensis*.

Sæpe etiam iterabantur Sacrificia, si defuncti ca- 63
daver die Dominico, vel alio Festo ad Ecclesiam deferebatur. Idem *ibid.* Ea consuetudo justis de causis 64
abolita est, & præsertim ob inductos abusus circa eleemosynarum sordidas exactiones. Idem *ibid.* Nec præsenti tempore præter dictam diem, permittitur 65
Missæ iteratio, etiam ex causa utilitatis, aut paupertatis Ecclesiæ, aut Presbyteri. Idem Constitut. 3. incip. *Declarasti*. Id solum permittitur Parocho Dua- 66
rum Ecclesiarum adeo inter se distantium, ut populus utrique subjectus in unam earum totus convenire nequeat. Idem *ibid.* Quod intelligendum est de diebus 67
Festis tantummodo, in quibus adest præceptum audiendi Missam. Idem *ibid.* Et dummodo necessaria ad 68
id Ordinarii Superioris licentia accedat. Idem *ibid.* Et sufficit contrarium Synodalis Constitutionis præceptum, ut Parocho id minime liceat. Idem *ibid.*

Præterea si alius adsit Sacerdos, qui in una ex illis 69
Ecclesiis celebrare possit, Parochus debet ab iteratione Missæ se abstinere. Idem *ibid.* Etiamsi necesse sit Catechismum populo explanare, quum id, vel 70
per alium Sacerdotem, vel ab ipso Parocho extra Missarum solemnia fieri possit. Idem *ibid.*

Additiones ex aliena manu

De *modico tempore*, intra quod onera Missarum, 71
ex decreto S. Congregationi Rituum a S. M. Urbano VIII.

VIII. approbato, de quo *Auctor n.37.* sunt implenda, non inutile est hic differere.

72 Sunt autem qui tenent, modicum hoc tempus extendi ad tres annos. Vide Peirin. *de Privil. tom 3. ad Constit. 9. Urbani VIII. ad 10.*

73 Alii sentiunt, hoc modicum tempus concludi intra tres menses: Leander *de Sacram. tract. 8. disput. 4. quæst. 18.* Tamburin. *de Sacrif. Mis. lib. 3. cap. 1. §. 9. num. 4.*

74 Brevius alii volunt hoc modicum tempus, illudque ad duos menses restringunt; Marchin. *de Ordin. tr. 3. part. 2. cap. 31 num. 5.* Quart. *in Rubric. Missal. in appendic. quæst. 4. punct. 1. difficult. 2.*

75 Ut quod sentio dicam si tempus sit determinatum, haud potest differri celebratio ultra illud. Determinatio autem temporis aliquando provenit ex expressa voluntate dantis eleemosynam, & aliquando ex tacita ejusdem voluntate, ut si pro imminente aliqua occasione Missarum celebratio committatur.

76 Si autem tempus haud sit determinatum, arbitrio boni viri pensatis singulis circumstantiis determinandum illud est; *Dicastill. de Sacram. tract. 5. disput. 4. dub. 21. num. 402.* Hurtad. *part. 1. resolut. moral. tract. 2. cap. 4. resol. 18 num. 202.* & sic aliquando potest esse brevius, aliquando amplius duobus

77 mensibus. Quoties enim Lex haud determinat tempus illud, quod nec partes determinarunt, ejus determinatio dependere debet ab arbitrio boni viri perpensis singulis circumstantiis; minimeque licet sine auctoritate Legis certum terminum statuere.

78 Monendum vero est, quod semper quoad fieri potest, tempus hoc sit restringendum, quum ita conveniat subjectæ materiæ.

Responsio Auctoris.

79 Quo ad dicta in his *additionibus* sub num. 76. *& seq.* poterat *Additor* & debuerat videre Decretum *Sac. Cong. Concilii* a me jam allatum in verb. *Missa art. 2. n. 18.* relat. a Card. Lambertin. postea S. P. Bened. XIV. *in tom. 3. Notific. &c. p. 189. edit. Bononien.* ubi sancivit, modicum tempus debere intelligi infra mensem. Vide *ibi* expresse determinatum tempus a Lege.

Articulus VI.

Missa a quo possit celebrari, vel non? & in quo idiomate?

1 Missa a solo Sacerdote ordinato rite celebrari potest. Concil. Nicænum *cap. 4.* & Trid. *sess. 22. cap. 1.* Solus enim Sacerdos est legitimus Minister Ecclesiæ ad hoc Mysterium conficiendum consecratus, juxta quod Christus solis Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus præcepit in ultima Cœna dicens, *Hoc facite in meam Commemora-*

2 *tionem*. Unde Missam celebrantes non ordinati, gravissimis pœnis puniuntur: Gregorius enim XIII. Constit. 21. incipient. *Officii nostri*, statuit, quod judicentur, & puniantur rigorosissime per Inquisitores; & Clemens VIII. Constitut. 81. incip. *Etsi alias*, decrevit, quod degradentur, & Curiæ Sæculari tradantur etiam pro prima vice; quod etiam confirmat Urbanus VIII. Constitut. 79. incip. *Apostolatus*.

Et licet essent Minores 25. annorum, dummodo 3
compleverint 20. tradendi sunt per Inqisitores brachio Sæculari, & ultimo supplicio afficiendi ex Clement. VIII. & Urbano VIII. in *cit. Constit.* Casus iste evenit Romæ anno 1711. in Dominico Spallacino 4
Urbevetano, qui sub mentito nomine Joannis Baptistæ Rossignoli, Andreæ Rossignoli, & Josephi Bonifacii per annos quinque sæpissime Missam celebravit, cum tamen nullos haberet Sacros Ordines, in Acie Campi Floræ furca suspensus, & deinde igne crematus fuit *die 12. Julii ejusdem anni* 1711. Vide infra *n. 12.*

Missa non debet permitti, quod celebretur a Sacer- 5
dotibus vagis, & ignaris. Concil. Tridentin. *sess. 22. in decret. tit. de observand. in celebratione Missar.* Nec a Sacerdotibus notorie, & publice criminosis. 6
Idem Concilium *ibid.* Nec a Sacerdotibus exteris, 7
& incognitis sine legitimis litteris dimissoriis sui Episcopi. Concil. Mediolanen. I. *part. 2. tit. quæ pertinent ad celebrationem Missæ*. Sacerdotes exteri nec 8
etiam possunt admitti a Regularibus ad celebrandum in suis Ecclesiis contra prohibitionem Ordinarii, ut censuit *Sac. Cong. Concil. in Bononiens. 2. Julii* 1620. *& in Neapolitana 17. Augusti* 1630. & sæpe alibi.

Missa non potest celebrari in lingua vulgari; Con- 9
cil. Senonen. *cap. 7. inter errores damnatos ibi relatos.* Concil. Tridentin. *sess. 22. cap. 8.* sed solum in lingua latina, vel græca a Græcis, nunquam & a nullo in lingua Sclavonica. Joann. VIII. *epist. 195.* ibi: *Audivimus etiam quod Missas cantes in barbara, hoc est Sclavonica lingua; Unde jam Litteris Nostris per Paulum Episcopum Anconitanum tibi directis prohibuimus ne in ea lingua Sac. Missarum solemnia celebrares, sed vel in latina, vel græca lingua, sicut Ecclesia Dei, toto terrarum orbe diffusa, & in omnibus gentibus dilatata cantat.* Sic apud Pallavicinum *in Polyanthea Sacrorum Canonum tom. 3. verb. Missa §. 3. n. 1.* Et Thomas Archidiaconus Spalatensis *in Historia Episcoporum Salonitanorum edita a Joanne Lucio cap. 16.* tempore Alexand. II. refert a Legatis Sedis Apostolicæ coactam fuisse Synodum omnium Episcoporum Dalmatiæ, & Croatiæ in qua statutum fuit, ne quis de cetero præsumeret Divina Mysteria celebrare in lingua Sclavonica, sed debere uti tantum latina, vel græca. Idem statuit Gregor. VII. Alexandri successor *lib. 7. epist. 11.* data ad Uratislaum Bohemiæ Ducem in qua sic scribit: *Quia nobilitas tua postulavit quod secundum Sclavonicam linguam apud vos divinum celebrari annuerimus Officium, scias nos huic petitioni tuæ nequaquam posse favere*: Et paucis interjectis subdit: *Unde ne id fiat, auctoritate B. Petri inhibemus, teque ad honorem Omnipotentis Dei huic vanæ temeritati viribus totis resistere præcipimus.*

In Istria tamen, in Liburnia, & in Dalmatia Littora- 10
li, Missa, & alia Officia lingua Illyrica, seu Sclavonica celebrantur; at servatur ibid. Ritus Romanus. Eadem lingua ut tradit Cardinalis Bona *lib. 1. cap. 9. num 4.* est in usu apud Christianos Tartaros circa Tauricam Chersonesum, apud Circassos, & quasdam Ponticas Nationes, itemque in Servia, Misia, Bosnia, Bulgaria, Russia minori, in Volhinia, Po-

Podolia, & parte quadam Lithuaniæ, & in aliis finitimis Regionibus. Usum talis linguæ in sacris Ecclesiæ functionibus cœpisse sæculo nono quo Moschovitas Christianæ Religioni nomen dedisse sub Imperio Basilii Macedonis ostendit Baronius *in Appendice tom. VII. de Ruthenis a Sede Apostolica receptis*, volunt aliqui; alii autem id serius, nempe vertente sæculo decimo, imperantibus Basilio juniore, & Constantino, contigisse opinantur; Verum negari non posse ante prædictum tempus, nempe ante annum 872. ab Hadriano II. Moravis permissum fuisse, ut lingua Scavonica in Missis, & Officiis uterentur tradit Bollandus *in vita S. Cyrilli, & S. Methodii*. Eamdem licentiam celebrandi Missam, & Officium lingua Sclavonica confirmavit Innocentius IV. anno 1248. epistola ad quemdam in Sclavonia Episcopum relata ab Oderico Raynaldo *ad eumdem annum n.* 52. & vigore ejusdem privilegii in Ecclesia Sancti Hieronymi Illyricorum Almæ Romanæ Urbis Festo ipsius Sancti dum celebratur Missa solemnis, canitur idiomate Illyrico Epistola in Choro ab uno ex Beneficiatis ejusdem Ecclesiæ, Evangelium vero ab uno ex Canonicis; & a Subdiacono legitur eadem Epistola in idiomate Latino, sicut Evangelium in eodem idiomate a Diacono, ut refert eruditissimus P. Merati *tom.* 1. *part.* 1. *observat. præliminar. n.* 29. ubi in fine tradit, quod in dictis Provinciis, ut notat Cardinal. Bona *l. cit.* non obstantibus Apostolicis inhibitionibus *numero antecedente* relatis, dudum recepta consuetudo prævaluit, & viget. Vide ipsum *loc. cit.* ubi multa ad rem erudite suo more adducit.

11 Cardinalis de Albic. tamen *de inconstantia in fide part.* 1. *cap.* 34. *n.* 40. *& seq.* refert per extensum Breve, quo Alexander VII. 12. Januar. 1661. prohibuit Missale Gallica lingua impressum, quo publicato, statim omnia exemplaria abolita fuerunt, observando *sub n.* 41. (*) Occasione hujus Missalis Clerus Gallicanus pro suo in Catholicæ Ecclesiæ disciplinam studio Parisiis anno eodem 1661. in lucem dedit luculentissimam *collectionem quorumdam gravium auctorum, qui ex professo, vel ex occasione Sacræ Scripturæ aut divinorum officiorum in vulgarem linguam translationes damnarunt* (*) Sacerdotem aliter facientem esse vehementer de Hæresi suspectum, dum nostri temporis Hæretici id obstinate servandum esse contendunt. Quinimmo neque permissum est Concilia in alias vulgares linguas traducere, ut respondit *S.C.Conc. in una Galliæ* 2. *Julii* 1629. ut in *l.* 16. *Decret. fol.* 109.

12 Missam celebrantes, qui reperti fuerint ad Presbyteratum non promoti; Curiæ sæculari traduntur, etiam pro prima vice prævia degradatione, si alium Ordinem habeant. Benedictus XIV. Constitut. 97. incip.
13 *Sacerdos*. Etiamsi unius tantum Missæ partem celebraverint, dummodo elevationem peregerint. Idem
14 *ibid.* §. 6. Etiamsi Consecrationis formam non protu-
15 lerint. Idem *ibid.* Si elevationem non peregerint, mitiori pœna damnari possunt. Idem *ibid.*

16 Illyrica natio in Missis celebrandis, & in Horis Canonicis, aliisque divinis Officiis persolvendis adhibere tenetur Missalia, Tabellas, & Breviaria characteribus Hieronymianis impressa typis Congregationis Propagandæ Fidei, & Slavum litterale idioma cum dictis characteribus retinere; ac nemo Orationes & preces, quæ Apostolicæ Sedis auctoritate examinatæ & approbatæ non fuerint, recitare, aut quoquo modo adhibere potest. Benedictus XIV. Ecclesiasticis omnibus Ritus Slavolatini expresse id præcipit Constitut. incip. *Etsi Pastorali*.

Nemo ignotus sive sæcularis, sive Regularis ad- 17
mittendus est ad celebrandam Missam, nisi adductis testimonialibus, iisque visis & approbatis ab Episcopo; idque præcipi posse ab eodem Episcopo, saltem quoad Sacerdotes Regulares exteros, etiam Regularibus censuit S. Congregatio. *Institut. Eccles.* 34. §. 4. & *De Synodo Diœces. lib.* 7. *cap.* 41. §. 5.

Additiones ex aliena manu.

Grave adeo visum est delictum ejus, qui quum 18
non sit Sacerdotio initiatus, audet Missam celebrare, ut plura singularia adversus ipsum Constitutionibus Pontificiis sint sancita.

Primum est, quod extremum probationis non pro- 19
motionis ad Sacerdotium probari queat Litteris extrajudicialibus Ordinarii, ut statuit Benedictus XIV. *in Constitutione incipiente: Sacerdos in æternum*.

Secundum est, quod si ad probandum alterum ex- 20
tremum celebrationis Missæ testes inducti sint singulares, possit reus tormentis subjici ad veritatem eruendam; *Idem Summus Pontifex in dicta Constitutione*.

Tertium est, quod reus hujus delicti traditur Bra- 21
chio sæculari, etiamsi partem tantummodo Missæ celebraverit, dummodo elevationem Hostiæ, vel Calicis, vel utriusque fecerit, forma Consecrationis licet non prolata, *mox laudatus Summus Pontifex in dicta Constitutione*.

Quartum, quod & traditur *ab Auctore n.* 3. est, quod 22
a traditione Brachio sæculari, nec excusat ætas minor 25. annis, si tamen reus annum vigesimum compleverit, ut sanxit *Urbanus VIII. in Constitutione cui initium est: Apostolatus officium*, & innovavit *Benedictus XIV. in dicta Constitutione*.

Quintum est, quod *confessio* vocata *de plano*, quæ 23
suffragari in Tribunali S. Inquisitionis solet ad mitigandam pœnam ordinariam, minime reis hujus delicti suffragatur ad vitandam traditionem Brachio sæculari ut constituit *idem Benedictus XIV. in altera Constitutione quæ incipit Divinorum*.

Articulus VII.

Missa pro quibus possit celebrari, & pro quibus non?

Missa potest offerri pro Sacerdote ipso, & pro omni- 1
bus aliis fidelibus. Ex Apostolo *ad Hebreos c.* 5. *vers.* 1. *&* 3. præcisis his verbis: *Omnis Pontifex pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum ut offerat dona, & Sacrificia pro peccatis; & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis*. Potest offerri etiam pro peccatoribus; est enim Sacrificium propitiatorium, qua- 2
le fuit etiam Crucis Sacrificium pro peccatoribus oblatum, habetur clare ex Trid. *sess.* 22. *c.* 1. *&* 3. ubi dicitur: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina, & peccata, etiam ingentia, dimittit*. Etiam pro Turcis, Infidelibus, 3
Hæreticis, & Schismaticis potest offerri Sacrificium

per

per modum Deprecationis, ut ad veram Fidem convertantur, ut colligitur ex Trid. *seff.22. can.3.* ubi dicit posse Missam offerri *pro peccatis, & aliis necessitatibus*: sed infidelitas est peccatum, & maxima necessi-
4 tas, adeoque &c. Sic etiam potest offerri pro Catechumenis, ut habetur *c. Apostolicam, de Presbytero non*
5 *baptizato.* Potest etiam directe offerri pro infantibus *ut tenet Communis* cum Pasqualigo *q.* 40. ubi refert Constitutionem a S. Clemente factam, his verbis. *Infantium Ecclesiæ memores sitis, ut Dominus perfectos esse in timore suo ad adultam ætatem perducat.*

6 Missæ Sacrificium potissime offertur pro defunctis in Purgatorio existentibus, ut de Fide esse definit Concil. Trid. *seff.22. can.3. Si quis dixerit, Missæ sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam Commemorationem Sacrificii in Cruce peracti non autem propitiationem; vel soli prodesse sumenti, neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit*, & idem repetit *seff.25. in Decreto de Purgatorio: Cum Catholica Ecclesia, Spiritu sancto edocta ex Sacris litteris, & Antiqua Patrum traditione in Sacris Conciliis, & novissime in hac OEcumenica Synodo docuerit, Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis, potissimum vero acceptabili Altaris Sacrificio juvari &c.* Ubi præcipit, quod Missarum Sacricia, aliaque pietatis opera, quæ pro fidelibus defunctis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, a Sacerdotibus, & Ecclesiæ Ministris, & aliis qui hoc præstare tenentur, diligenter, & accurate persolvantur.

7 Non potest autem Missa offerri pro defunctis Hæreticis & Infidelibus. Gregor. III. *epist.1.* Concil.
8 Lateranens. III. *can.7.* Neque pro mortuis Christianis certo damnatis, ut expresse prohibetur *cap. Pro ob-*
9 *euntibus 2. & seq. caus.13. q.2.* Hinc Missæ non possunt offerri pro iis, qui omnino voluntarie, & compotes sui se occidunt. Nicolaus I. *ad consulta Bulgarorum*
10 *c.98. 23. q.5. Placuit.* Nec pro mortuis excommunicatis. Leo IV. *homil. de Cura Pastoral. 11. q. 3. Si quis Episc. aut Abbas.*

11 Pro excommunicatis vitandis, & non toleratis licet possit offerri Missæ Sacrificium indirecte, v. g. offerendo pro omnibus peccatoribus, pro reductione, & conversione hæreticorum, vel impiorum, directe tamen pro ipsis excommunicatis vitandis non potest offerri, & qui offerret etiamsi generaliter pro illis offerret, nullum in particulari nominando, vel determinando, peccaret mortaliter, ut tenent communiter Doctores, quia ageret contra prohibitionem gravem Ecclesiæ imponentis excommunicatis vitandis hanc pœnam medicinalem privationis communium suffragiorum, quale est Missa, donec corrigantur & a contumacia resipiscant, & postea absolvantur: ut habetur *cap. A nobis 28. & cap. Sacris 38. de sentent. excomm.* his verbis: *Licet is, qui voluntarius excommunicatis illis communicaverat, ad cor rediens, de mandato Ecclesiæ excommunicatus, quos prius foverat, expugnaverit, non tamen priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus, nec si occumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones, vel oblationes recipiendæ pro eo, vel Orationes Deo porrigendæ: nisi cum de ipsius viventis pænitentia per evidentia signa constiterit, & juxta cujusdam Constitutionis nostræ tenorem, Defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.* Sic Innocent. III. ex cujus mente, & 12
sensu aperte constat, quod, licet ipsi Excommunicati vitandi essent mortui contriti, & in gratia Dei, adhuc non posse pro illis directe Missam offerri, donec etiam mortui ritu cœremoniali essent absoluti.

Pro excommunicatis toleratis, & non vitandis 13
multi ex Doctoribus post Concil. Constantiense, & Extravagant. Martin. V. incip. *Ad evitanda*, sustinent posse licite offerri Sacrificium Missæ; quia cum in ipsa Extravaganti concedatur communicatio cum excommunicatis toleratis etiam in Sacris, & Divinis; immo & pro ipsis præsentibus publice precemur in Choro dicendo: *Misereatur vestri &c. Dominus vobiscum*, sequitur posse etiam pro ipsis licite offerri Sacrificium Missæ; Sic sentiunt Navarrus, Henricx, Sanchez. Fagund. Hurtad. Sà, Lugo, Coninch, Pasqualig. & alii passim. Verum quamvis id licite fiat, simul- 14
que tale Sacrificium prodesse valeat excommunicatis toleratis, quatenus offertur in persona Christi, non tamen ipsis proderit, quatenus offertur in persona Ecclesiæ, cum Pontifex in præfata Bulla expresse protestetur, quod per hoc *non intendit excomunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.*

Quamvis Missæ Sacrificium offerri possit Deo in 15
honorem Sanctorum, & in gratiarum actionem pro beneficiis, quæ Deus illis concessit, atque ad obtinendam eorum intercessionem apud Deum, ut definit Trident. *seff.22. cap.3.* his verbis: *Quamvis in bonorem* 16
& memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit, non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit, unde nec Sacerdos dicere solet: Offero tibi Sacrificium Petre, vel Paule, sed Deo de illorum victoriis gratias agens, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in Cœlis, quorum memoriam facimus in terris, & ibid. *can.5. Si quis dixerit, impostura esse Missas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit.* Nequit tamen offerri pro ipsis Sanctis, ut habetur decisum *cap. Cum Marthæ §. Tertio loco, de celebrat. Missar.* quia ut ibi dicitur: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.* Et Sancti in Cœlis, *orationibus nostris non indigent pro eo, quod cum sint perfecte beati, omnia eis ad vota succedunt.*

Approbatur & conceditur pro Ecclesia universali 17
Missa nova ad postulandam gratiam bene moriendi, ponendi in Missali post Missam *pro remissione peccatorum*, & in Rubricis generalibus in *tit. de color. paramentorum*, sub colore violaceo, ac præterea in Gradualibus ad cantum Chori in eodem cantu, & tono, qui in antiquis habetur feria IV. post Domin. I. & Sabbato post Domin. III. in Quadragesima & in Dominicis IV. XVI. XX. & XXVI. post Pentecosten. *S. R. C. 20. Mart. 1706. approbante Clemente XI. die 27. ejusdem mensis & anni.*

Additiones ex aliena manu.

An liceat Sacrificium offerre pro damnatis? Affert 18
Petavius *tom.3. Theolog. dogmat. lib.3. cap.8. num.15.* nonnullos SS. Patres, & cum primis D. Augustinum D. Johannem Chrisostomum, & D. Joannem Damascenum tenentes, per eleemosynas & sacrificia animas

dam

19 damnatorum aliquantulum a pœnis sublevari. At idem *Petavius* concludit, quod quum nihil hac de quæstione definitum sit ab Ecclesia, tanquam absurda sit explodenda opinio hæc affirmans posse pro damnatis sa-
20 crificium offerri. Quinimo refert Albic. *de Inconstantia in fide cap.3. num.12.* quod quum quidam Concionator exhortando Fideles ad erogandas eleemosynas hanc protulisset propositionem: *Ab eleemosynis pœnas damnatorum aliquantulum sublevari*, re delata ad Tribunal S. Inquisitionis, coactus ille fuit se retractare, & hanc resolutionem S. Inquisitionis approbavit Ven. Innocentius XI.

21 Num liceat anticipate ante mortem celebrare, vel celebrari facere Missas Defunctorum, sive *de Requie* pro suffragio animæ suæ, ut a pœnis Purgatorii liberetur? Quæstio hæc fuit alias ad S. Congregationem Concilii interpretem delata sed ab ea non fuit resoluta, ut litteris consignavit Albic. *ubi supra n.37.* Affert autem hic Auctor rationes in utramque partem, sed concludit haud posse.

ARTICULUS VIII.

Missa quoad eam celebrantis obligationem.

1 IN Sacrificio Missæ debent a celebrante offerri panis & vinum aqua mixtum; Est enim illicitum offerri vinum sine aqua, cum a latere Christi aqua simul cum sanguine exierit, *de consecrat. dist.2. cap. In Sacramentorum; c. Si quis in Sacrificando, c. Non oportet, Conc. Aurel. IV. cap. 4. Concil. Wormat. l. cap.*
2 *4. & Conc. Trid. sess. 22. cap.7.* Et plus de vino, quam de aqua est ponendum, *de celebrat. Missar. cap. Perniciosus.* Vinum quippe cum aqua miscendum debet esse plus saltem quoad duas partes, *Concil. Tri-*
3 *bur. 1. cap. 19.* Nec potest offerri vinum mellitum, vel mulsum, vel aliud, *Concil. Antissiodoren. cap.8.* Valide tamen consecratur mustum, seu vinum de uvis recenter expressum; At illicite, & cum gravi peccato, quia licet sit verum vinum, nihilominus est impurum, & feculentum, adeoque indecens, ut docet S. Thom. *quæst. 74. art.5. ad 3.* ex declaratione Julii Papæ *in cap. Cum omne crimen, de consecrat. dist.2.* ubi tamen conceditur, ut urgente necessitate possit consecrari mustum. Similiter si vinum cœperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre, usque ad ultimum instans, quo substantialiter mutetur, & fiat penitus acetum, valide consecratur, quia adhuc retinet substantiam, & formam vini, at consecrans graviter peccat propter irreverentiam, quæ fit Sacramento, adhibendo vinum semicorruptum quoad qualitates; S. Thom. *qu. 75. art.5. ad 2.* Rubrica Missalis *part.3. tit.4. de defectu vini num.2.* Quarti, & Merati *ibid.* & alii passim. Si autem urgeat necessitas celebrandi, seu non possit Sacerdos absque nota ommittere Sacrum, ut præsertim inter Regulares contingere potest, non peccat Sacerdos subditus adhibendo tale vinum aliquantulum acidum, vel acre, quia non tenetur subditus cum notabili incommodo Sacrificium illud ommittere, & quamvis tali vino uti sit contra reverentiam Sacramenti, ea tamen irreverentia non imputatur celebranti, sed superiori, vel ministro, qui est causa voluntaria illius, præsertim si fuerit monitus, & ob avaritiam, vel alium finem, aut quia decipitur, nolit mutare, sed præcipiat adhuc tale vinum apponi. Sic Merati, & Quarti *loc. cit.* cum aliis. Quid autem agendum sit, si deprehendatur vinum esse factum penitus acetum, vel alias corruptum, sive ante consecrationem, sive post? docet clare dicta Rubrica *de defectu vini*; Vide *ipsam per tot.* Panis debet esse triticeus. *Concil. Carthagin. cap. In Sacra-* 4
ment. 5. de consecrat. 5. dist. 2. Eugen. IV. *in Decreto Unionis in Concil. Florentino.* Et potest valide con- 5
secrari, sive in azymo, sive in fermentato juxta suæ Ecclesiæ consuetudinem, ut declaravit Eugen. IV. *in decreto Unionis in Concil. Florent. sess. 25. in fine*, his verbis: *In azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive occidentalis, sive orientalis consuetudinem.* Græcus vero consecrans 6
in Azymo, & Latinus in fermentato graviter peccant ex eodem Concilio Florent. & S. Pio V. Constitut. incip. *Providentia Romani Pontificis.* Immo Latinus celebrans in fermentato privatur Officio & Beneficio. Honor. III. *in cap. Litteras 14. de celebr. Miss.* his verbis: *Cum igitur, vel ex aperta malitia, vel nimia desipientia peccasse probetur, mandamus quatenus officio & beneficio perpetuo ipsum prives.* Missam dicens celebrare tenetur juxta Missale Romanum, ex forma, & 7
jussu Concil. Trident. institutum. S. Pius V. Constit. 106. incip. *Quo primum*, & juxta formam præscriptam ab Ecclesia Romana. *Concil. Bracarense 1. cap. 22.* & Concil. Trident. *sess. 22 in decret. de obser. & vitand. in celebr. Missæ.* (*) Sunt audaces quidem novitatum amatores, qui vel in ipsa Italia non verentur Missale Romanum subterfugere, cum tamen Romanus Pontifex non solum Primatis jure, sed etiam Patriarchali potuerit occidentis Ecclesiis Missalis formam præscribere, ut nuper ostendit eruditus Presbyter Franciscus Antonius Mondellius in præclara, quod edidit suessionensis Archiepiscopi Langueti opusculo de secreta Canonis pronunciatione (*). Tenetur 8
eam prosequi usque in finem, alias excomunicatur, nisi aliquis casus accidat. *Conc. Rom. sub Zacharia c.14. Post Epist. 2. Soter.* Tenetur communicare recipiendo 9
Corpus & Sanguinem Christi. *De cons. dist. 2. c. Relatum est.* Leo IV. *homil. de Cura Pastorali.* Tenetur 10
Missam legere, antequam ad Altare accedat, & signa preparare ne erret. Omnia debet legere, & nihil 11
memoriter recitare, & neque celerius, neque tardius quam par est, eam legere. Concil. Madiolanen. 1. *part. 2. titul. quæ pertinent ad celebrationem Missæ.* Debet sinere candelas accensas usque ad finem ultimi 12
Evangelii S. Joannis, ex eodem Concil. Mediolanens. *Ibidem.* Debet generaliter, & specialiter orare pro 13
vivis & defunctis, *de consecr. dist. 1. cap. Visum præterea*; Concil. Cabilonens. III. *cap. 39.* Sacerdos calceatus pedibus debet accedere ad Altare, ut præ- 14
scribit Rubrica Missalis *part. 2. tit. 1. numer. 2. de præparatione Sacerdotis celebraturi*: ibi: *Calceatus pedibus* quod volunt esse præceptum. Silvester verb. *Missa*, & Sotus *in 4. dist. 13. quæst. 2.* & alii; Et Ordo Romanus de *Parasceve* dicit, non licere Presbyterum Diaconum, vel Acolythum ad Altare ministrare per nudos pedes. At vero nonnisi ad majorem honestatem, & decentiam hoc præscribi dicunt Suarez *3. part. disp. 82. sect. 3.* Qurati, & Gavant. *loc. cit.* & alii.

alii. Neque quod Sacerdos calceatus ad Altare accedat, vacat Mysterio juxta illud Apostoli *ad Ephes. 6. Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis*, idest cum animo parato, prompto, & expedito ad Evangelium pacis profitendum, vita exprimendum, & ad alios deferendum, ut ex Chrysost. & Theophil. recte docet Sapientissimus Tirinus *in cit. cap. 6. ad Ephes. num.* 15. Qui enim calceatus incedit, audaciter intrepide & expedite progreditur; At vero, qui nudis est pedibus ægre, timide, tarde, nec nisi suspenso gradu procedit; Hinc Doctissimus P. Gavantus *in cit. part.* 2. *tit.* 1. *Rubrica* 2. *litt. X.* apud eruditissimum P. Merati *eod. loco* recte concludit, quod laudandi sunt Clerici Regulares sui præclarissimi Ordinis, qui in Sacristia deponunt etiam communes crepidas, seu calceos, & alias ibidem ad id paratas crepidas induunt ad majorem nitorem, & Sacri Ministerii splendorem; Quod & observari compertum est in pluribus Provinciis, & Conventibus nostri Seraphici Ordinis, nec non in pluribus aliis.

15 * Quid statuendum si contingat defectum aliquem deprehendi vel in pane, vel in vino consecrationis, ex Rubrica repetatur; quæ mandat, si forte accidat ut post sumptionem sanguinis animadvertatur primo hostia inepta Sacrificio, resumendum esse novum panem, & vinum cum aqua, & verba consecrationis super utrumque repetenda, sumpto initio ab illis verbis: *Qui pridie quam pateretur*, facta tamen utriusque oblatione. Sunt quidem qui putent sufficere hostiæ tantummodo consecrationem; at tunc *debitus ordo non servaretur*; quæ altera est ex duabus caussis, ex quibus Rubrica utriusque consecrationem mandat. Quare Rubricæ parendum. *De. Sacrif. Missæ lib.* 3. *cap.* 15. *§.* 2.

16 Si vero post consecrationem sumpta jam hostia cognoscat vinum ineptum fuisse ad consecrationem; tunc nova hostia novumque vinum apponendum est, novaque utriusque consecratio facienda. Id utique censet S. Thomas, ejusque discipuli. Sed post reformatas sub Clemente VIII. Rubricas Missalis legitur in illis expressum: si Missa celebretur in loco publico coram multis, ad scandalum evitandum sufficere, si tantummodo apponatur novum vinum cum aqua, & facta oblatione consecretur, statimque sumatur. *Ibid. §.* 3. 4. *&c.*

17 Defectus si occurrat in pane & vino, deprehendaturque ante consecrationem, nova materia apta apponatur; si post consecrationem, Missa omitti tuto potest; si post sumptionem, necessario omittitur, nisi forte multitudo adesset Missæ audiendæ; quo in casu posset Sacerdos submissa voce preces aliquas recitare, quæ ad illam partem Missæ non pertinerent, & benedictionem populo impertiri. *Ibid. cap.* 15. *§.* 9.

18 Si aqua infusa Calici non sit idque ante consecrationem agnoscatur, infundatur statim; si post consecrationem, Missa peragenda est. *Ibid. §.* 10.

19 Si musca, vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, effundatur vinum, & novum apponatur. Si post consecrationem, illud, quidquid est, extrahatur, lavetur, & comburatur, & ablutio cum cineribus in sacrario reponatur. Ita ex S. Thoma, *ibid. §.* 10.

20 Si vino immixtum venenum deprehendatur ante consecrationem, idem quod prius servandum est; si post consecrationem, in aliud vasculum transfundatur, & tamdiu servetur, donec species vini fuerint exsiccatæ, & aliud vinum consecretur, ut ex S. Thoma, *ibid.*

Vinum acescens non est adhibendum in Missa; si 21
tamen id fiat, conficitur Sacramentum; nec peccant Regulares, qui celebrare debent, nec habent auctoritatem vinum commutandi, id enim peccati ligat eorum Superiores, ut ex Quarti & Merati adnotatur *Institut. Eccles.* 77. *§.* 2. Vinum, quod ex aqua conficitur botris superinjecta, quale a latinis priscis lora, seu lorca dicebatur, ineptum est ad Sacrificium, ut ex Theologis firmatur *ibid. §.* 4.

Vetitum est sub peccato gravi adhibere vinum il- 22
lud dilutum, quod ex musto & aquæ æquali vel fere æquali quantitate conficitur ut ex Theologis *ibid. §.* 6.

Licitum est tamen adhibere in eam rem vinum, 23
quod ex modo illud conficiendi in regionibus aliquibus habet aliquid aquæ admixtum, est enim vinum usuale; *ibid. §.* 7.

Si guttæ vini reperiantur extrinsece in cappa Cali- 24
cis, censeantur non consecratæ, & abstergantur purificatorio. Si interius, tutius censeantur consecratæ, & per secundam purificationem adsumantur. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 17. *§.* 7.

Generatim monet S. Thomas, in dubiis, num ali- 25
quid omissum sit in Missa; vel si certe constet omissum nec illud sit de necessitate Sacramenti, negligendum esse, si sit vero de necessitate Sacramenti illud iteretur, & reliqua omnia ex ordine deducantur. *Ibid. cap.* 15. *§.* 16.

Si Sacerdos sumpta purificatione animadvertat re- 26
mansisse in corporali, vel patena fragmenta, sive illa magna sint, sive parva, absumantur, sicut & absumenda sunt fragmenta si quæ remanserint post distributionem Eucharistiæ in adstantes peracta Missa. *Ibid. lib.* 3. *cap.* 17. *§.* 3.

Si tamen quod remanet, non fragmentum, sed 27
integra est hostia, magna, seu parva; hæc post sumptam purificationem non est absumenda, sed vel recondeda in tabernaculo, vel ponenda in patena ut alteri Sacerdoti mox celebraturo reservetur: quod si fieri non potest, absumatur. Ita ex Rubr. *ibid. §.* 4.

Particula illa hostiæ, quæ separatur in inferiori par- 28
te hostiæ in duas partes fractæ, si in vino non diffluat in os, sed remaneat in calice, potius quam digito redigatur ad oram Calicis, præstat, ut mediante novo vino hauriatur; *ibid. §.* 1.

Sacerdoti in Sacristiam jam restituto post Missam, 29
& nondum sacris vestibus exuto, absumenda sunt fragmenta, si quæ advertit remansisse in patena. Si vero sacras vestes exuit, quidquid superfuerit e sacrificio reponendum est in tabernaculo si adsit: sin minus, vel non liceat, sine aliqua admiratione populi, absumendum est. Ita ex S. Thoma *ibid. §.* 5.

Peccaret graviter Sacerdos, si hostiam in Missa con- 30
secratam reponeret in tabernaculo, & ejus loco sumeret hostiam quæ in eodem tabernaculo antea continebatur. Ita ex Can. *Relatum de Consecr. distinct.* II. *ibid. §.* 8.

Sacerdos celebrans si habeat hostiam parvi modu- 31
li, melius faceret, si populum doceret, ne miraretur si illam

si illam adhibet pro majori, quæ tunc non suppetit; potius quam utatur sententia aliquorum, qui censent posse tunc extrahi e tabernaculo hostiam majorem, quæ forte ibi adest, & adhibere illam ad elevationem *Ibid. §. 9.*

32 Si pyxis hostiis parvis plena sit præsens moraliter Sacerdoti, sed non fuerit aperta ante oblationem, & consecrationem, illicite quidem id fieret sed cum moraliter præsens esset Sacerdoti, valida esset consecratio; quod verum est etiamsi quando consecravit actu de particulis non cogitaret. Moralis vero præsentia ea dicitur, cum ita præsens est, ut verificari censeantur illa verba formæ *Hoc* vel *Hic*. *Ibid. c.* 18. *§.* 2. & 3.

33 Si particulæ afferantur ad Altare post peractam oblationem, non debet Sacerdos illas consecrare sine legitima causa, ut si magna multitudo populi parata ad recipiendam Eucharistiam, alias careret Sacramento tunc vero Sacerdos deberet prius illas ante consecrationem mente offere; Cæpto jam Canone si afferatur particula non est consecranda neque pro dando Viatico infirmo, tunc enim sufficeret, si Sacerdos ex sua hostia parvam portionem separaret. *Ibid. §.*5.

34 Si forte contingat, ut pyxis deferatur ad Altare, nec Sacerdos illam advertit, adeoque proferat verba consecrationis nihil cogitans de pyxide, tunc utique si pyxis non sit supra petram Sacram, non censetur voluisse Sacerdos consecrare, alioqui enim censeretur voluisse id, quod sibi illicitum est. Quamvis vero sint Doctores, qui contrarium censent, cum tamen in Sacramentis conferendis sequi teneamur opinionem tutiorem, relicta probabiliori, ideo in casu tali particulas illas non esse populo distribuendas, sed adservandas, ut in alia Missa sub conditione consecrentur, satis constat. *Ibid. §. 6.*

35 Si celebranti sint præsentes undecim hostiæ, & ille habeat intentionem consecrandi solum decem, nec determinet quales, nulla ex illis esset consecrata, ut ex Rubricis discimus. Quare debet Sacerdos intentionem suam ita dirigere, ut velit omne consecrare quidquid ante se positum est. Ex quo intelligitur, Sacerdotem qui cum hac intentione habet in manu duas hostias, unam se tenere putans, utramque revera consecrare. *Ibid. §. 7.*

36 Nemini licet ab Altari recedere cæpta Missa, relicto alio Sacerdote, ut reliqua suppleat; ut statuitur in Can. *Nullus Ep. de consf. d.* 1. Quod ibi vetatur sub pæna suspensionis, quæ tamen est ferendæ, non latæ sententiæ, nec locum habet, si Sacerdos ante consecrationem ab Altari sine causa recedat. *Ibid. l.* 3. *c.* 14. *§.* 2.

37 Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 4. monet Episcopos, ut curent, ut Sacerdotes non habentes animarum curam diebus saltem Dominicis, vel festis solemnioribus Missam celebrent. An committant peccatum grave Sacerdotes illi, si monito Tridentini non se submiserint, quæstio est anceps. Profecto peccaret graviter, qui nunquam per annum Sacrificium offerret; esset enim hoc indicium vitæ corruptæ, & pareret scandalum. Teneretur etiam celebrare, ut ægroto Viaticum deferretur, si alio modo fieri non posset. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.*1. *§.* 10.

38 Missam quotidie celebrare melius est, quam ab ea abstinere; negandum tamen non est, quin optime, præstet Sacerdos si aliquando abstineat ex reverentia seu ad hoc ut ferventius celebret. Id vero eruitur ex eo quod ad spiritum Ecclesiæ proprius accedit qui quotidie Sacramentum recipit. Addendum, quod 39
munus Sacerdotis est non privatim, sed publicum, estque ejus opus Ecclesiæ utile; & ex assidua celebratione validius auxilium obtinebit a Deo ut dignius celebret. Quare statuendum, Sacerdoti ut plurimum, quotidie celebrandum esse, si discussa conscientia sua persuadere sibi moraliter possit, se esse in statu gratiæ. Nec obstat minor fervor, cum illum persæpe patiamur inviti: *Ibid. c.* 2.

Missæ nec ita breves esse debent, ut saltem horæ tertiam partem non attingant, neque ita longæ, ut horæ dimidium excedant. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *c.* 24. *§.* 2. Vide *Institut. Eccles.* 34. *§.* 19. 40

Additiones ex aliena manu.

Haud licere Missam inchoatam intermittere, liquet ex *cap. Nullus, de celebrat. Missar.* Excipitur vero casus urgentis necessitatis? Quocirca posse Missam intermitti etiam post consecrationem, ut Sacramentum Pænitentiæ homini in extremis constituto ministretur, communis est sententia; idem dic de Baptismo ministrando homini pariter in extremis constituto. Num possit intermitti Missa pro administratione Viatici, aut Extremæ Unctionis? Ante consecrationem posse, modo periculum sit in mora, non item post consecrationem, sentiunt *Auctores* relati a Pasqualig. *de Sacrific. Missæ tom.* 1. *quæst.*197. *a num.*4. *ad plur. sequent.* Quinimo Quart. *in Rubr. Missal. part.* 2. *tit.* 3. *sect.* 3. *dub.* 3. *Tamburin. de Sacrific. Miss. l.* 2. *cap.* 6. *§.* 7. *num.* 4. aliique tenent & post consecrationem posse intermitti, si moribundus sit intra Ecclesiam. 41 42 43 44

De Sacerdote, qui incæpta Missa recordatur se a jure impeditum esse, quæritur, an valeat is Missam deserere. Negant communiter Auctores, si recordetur post consecrationem. At discordes inter se sunt, si recordetur ante consecrationem. Vide Pasqualig. *de Sacrif. Miss. tom.* 1. *quæst.* 194. *a. n.* 3. *ad plur. sequent.* qui abit in sententiam eorum, qui sustinent posse prosequi. Verum meo judicio non est recedendum a Rubrica Missalis, quæ hæc habet: *Ante consecrationem in supradictis casibus si non timetur scandalum, debet Missam incœptam deserere.* 45 46

Articulus IX.

Missa quoad vetita in ejus celebratione.

1 Vetitum est Missam celebrare capite velato; *cap. Nullus Episcopus* 57. *de consec. dist.* 1. Unde
2 nemini licet uti pileolo, & ficto capillitio. Concil. Mediolanens. 1. *part.* 2. *tit. Quæ pertinent ad celebr.*
3 *Missæ*. Nec alius præter Sedem Apostolicam potest eum ferendi cuiquam licentiam concedere, ex Decreto jussu Urbani VIII. in Missali reformato reposito his verbis; *Nemo audeat uti pileo in celebratione Missarum sine expressa licentia Sedis Apostolicæ, non obstante quacumque contraria consuetudine*, & Sacr. Congr. Concil. 24. *April.* 1626. his verbis: *Facultas concedendi usum pileoli in Missa spectat ad Papam.* Et quoad

quoad fictum capillitium, seu Comas expresse prohibuit Innocent. XI. cujus decretum in Diœcesi Coloniensi fuit promulgatum præcisis his verbis: „ Cum „ informato non ita pridem, & consulto S. D. N. „ Papa Innocent. XI. super rationibus, & motivis „ quare usus comarum adscititiarum in hisce rigidioribus partibus saltem apud illos, qui de S. Sedis „ Apostolicæ, seu Legatorum ejus, aut Episcoporum Diœcesanorum, vel Vicariorum eorumdem „ licentia longo temporis intervallo illis usi, iisdem „ sine præsenti valetudinis discrimine deinceps carere non posse dignoscerentur; modo, & forma juxta Edictum sub 14. mensis Decembr. anni novissime lapsi præscriptis tolerandus videretur, ejusdem „ Suæ Sanctitatis hic residenti Legato Illustris. & „ Reverend. Archiepiscopo Damasceno renunciatum fuerit *non esse mentem Sanctitatis suæ quod Nunciis Apostolicis, aut Episcopis liceat licentiam Sacerdotibus concedere ejusmodi comas in actu celebrationis gestandi*: Hinc justissimis Sanctissimi Patris Nostri monitis devotissime in omnibus obsequendo, revocatis cum hoc quibuscumque alias etiam „ post emanatum præfatum Edictum obtentis licentiis „ aut concessionibus, seu earum declarationibus, „ monentur omnes, & singuli harum tenore serio ac paterne in Domino, ut memores humilitatis „ & reverentiæ tam tremendo Mysterio debitæ, Sacrificio Missæ aut Altari Dei nonnisi detecto ac nudato „ capite assistere præsumant, idque sub pœna suspensionis a Divinis Officiis, aliisque juxta superius „ Edictum, cujus tenor in reliquis quoque quoad „ vestium prohibitarum, annulorum, comæ, & „ coronæ etiam Subdiacon., & Diaconalibus Ordinibus proportionatæ gestationem exactius, quam „ hactenus ubique observabitur. Signatum Coloniæ „ die 21. *Martii 1689. Joanes Henricus Anethan. „ Episcop. Hierap. Suffrag. & Vicarius Generalis „ Coloniensis*. Vide verb. *Coma fictitia, seu adscititia*
5 *per tot.* & verb. *Pileolus per tot.* Vetitum est Missam celebrare sine Ministro *cap. Proposuit; de Filiis Presbyter.* ubi sic habetur: *Non enim solus Presbyter Missarum solemnia, aut alia Divina Officia potest sine Ministri suffragio celebrare*. Concil. Parisient. VI. *lib. 1. cap. 48.* his verbis: *Visum est, ut deinceps hujuscemodi casus inhibeatur, provideatque unusquisque Episcoporum, ne in sua Parochia quisquam Presbyterorum Missam solus celebrare præsumat, & si hanc definitionem, superbiendo transgressus fuerit, canonicæ correctioni subjaceat.* Sic etiam decrevit Concil. Granatense *cap. 36.* Concil. Mugutin. *cap. 43.* & Leo IV. *ho*
6 *mil. de cura pastorali. Vetitum est Sacerdotibus deferre manutergium super Calicem eundo, vel redundo* ab Altari: *Sacr. Congregat. Rit. 1. Septembr.* 1703. quod est etiam contra Rubricam generalem Missalis & Comment. Gavant. *in easdem Rubricas part. 1. tit.*
7 20. Vetitum est pro Ministro fœminam inservire: *cap. Inhibendum, de cohabitat. Clericor. & mulier.* ubi sic statuitur; *Prohibendum quoque est ut nulla femina ad ad Altare præsumat accedere, aut Presbyterio ministrare*, subjungit La Croix *lib. 6. part. 2. num.* 388. *Et si mulier in Ecclesia tacere debet, uti habetur 1. ad Corinth.* 14. *multo magis abstinere debet a Ministerio Altaris*; sic etiam Barbosa *de Offic. & potest. Parochi part. 11. cap. 15. numer. 42. & 43.* cum multis ibi citatis. Confirmat Benedictus XIV. in Constitut. 47. tom. 4. Bullar. quæ incip. *Allatæ sunt*, ubi §. 29. hæc habet Summus Pontifex Gelasius „ in sua epistola nona ad Episcopos Lucaniæ *cap. 26.* „ pravam consuetudinem jam invectam improbavit, „ juxta quam, mulieres Sacerdoti Missam celebranti „ inserviebant; cumque idem abusus ad Græcos transiisset, Innocentius IV. in epistola, quam ad Episcopum Tusculanum dedit, eumdem severissime „ proscripsit: *Mulieres autem servire ad Altare non audeant, sed ab illius ministerio repellantur omnino*; iisdem verbis a Nobis quoque prohibetur in nostra „ sæpius citata Constitutione *Et si Pastoralis, §. 6. n. 21.* „ *tom. 2. Bullari nostri*. Sic nec filius illegitimus potest Missæ sui Patris Presbyteri inservire; quia inde 8
corum est, ut in Altaris Officio illegitimus filius impudico Patri ministret, in quo Unigenitus Dei Filius Æterno Patri pro salute humani generis victimatur ut habetur *cap. Cum decorem 15. de Filiis Presbyterorum*, & colligitur ex Concil. Trident. *de Reformat. sess. 25. cap. 15.* ubi *Ut paternæ incontinentiæ memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas, sanctitasque decet, longissime arceatur*, jubet, ne filii legitimi Clericorum, in Ecclesiis, ubi eorum parentes Beneficium habent, ullo modo ministrent, per præcisa hæc verba: *Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare*.
Vetitum est cum baculo ad Missam celebrandam accedere, ex Canon. Zachariæ Papæ lato in Concil. Romano, & inserto in decreto Gratiani. *in cap. Nullus Episcopus 57. de consecr. dist. 1.* ubi sic habetur: *Nullus Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solemnia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire, & qui temere præsumpserit, communione privetur*. 9
Item vetitum est Missam sine luminibus celebrare. 10
Leo IV. *homil. de cura pastorali*, & Honorius III. *in cap. Litteras 12. de celebrat. Missarum*. Sic etiam vetitum est Missam celebrare in calice ligneo, & vitreo 11
ex Concil. Rhemensi, *cap. 6. Canon. ut Calix 45. de consecrat. dist. 1.* ubi expresse dicitur; *Nullus autem in ligneo, aut vitreo Calice præsumat Missam cantare*.
Neque uti permittitur Calice ex ære, aut aurichalco 12
Ex eodem Concil. *ibidem* his verbis: *De ære, aut aurichalco non fiat Calix, quia ob vini virtutem æruginem parit, quæ vomitum provocat*. Sicuti nec etiam 13
uti licet Calice plumbeo, aut ferreo ex eodem motivo; *c. Vasa, de consecr. dist. 1.* & Leo IV. *homil. de cura pastorali*. Vetitum est missam celebrare cum Calice quocumque non consecrato, *ex cap. Unico §.* 14
fin. de Sacra Unctione. Immo si quis auderet cele 15
brare in Calice non consecrato, esset suspensus ab Officio celebrandi, & a Beneficio, si quod haberet, per textum *in cap. Ultimo, de celebrat. Missarum*.

In Sacrificio Missæ non est adhibenda Palla drappo 16
serico a parte superiori cooperta. *Sac. Congr. Rit. 22. Ianuarii* 1701. Sacerdos in Sacrificio Missæ con 17
gruentius utitur cingulo lineo, quam serico. *Eadem Sac. Congr. Rit. 22. Januar.* 1701. apud. La Croix *lib. 6. part. 2. num. 2055. decret. 312. & 313.* *

Annulum in digito gerere dum Missa celebratur cu- 18
juscumque dignitatis nemo potest, vetante S. Rituum Cong. *Instit. Eccles. 34. §. 4. num. 15.*

Nec licet etiam Protonotariis non participantibus 19
adhibere in Missa instrumentum argenteum cum candela, ut ex Decreto apud Monacel. *ibid. num. 16.*

ex Concil. Rhemens. *cap.* 3. Requiritur etiam quædam
9 parva Palla superponenda Calici, ut habet Innocentius *lib.* 2. *de Mysteriis Missæ cap.* 56. his verbis: *Duplex est Palla, quæ dicitur Corporale, una, quam Diaconus super Altare totam extendit, altera quam supra*
10 *Calicem plicatam imponit*. Requiritur Calix cum Patena ex auro, vel ex argento, *ex cap. Vasa, de consecrat. dist.* 1. & ex Concil. Rhemensi relato *in cap. Ut Calix de consecrat. dist.* 1. ubi habentur hæc verba: *Ut Calix Domini cum Patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat*, qui Calix cum Patena debet esse consecratus, *ex cap. Unico §. final. de Sacra Unctione*. Re-
11 quiritur Missale jussu S. Pii V. editum Constitut. incip. *Quo primum* quod iterum restitutum, & emendatum solum in usu haberi mandavit Clemens VIII. Constit. incip. *Cum Sanctissimum*. Requiritur insuper Ami-
12 ctus, Alba, Cingulum, Manipulus, Stola, & Casula ex Concil. Coyacensi *cap.* 3. Leone IV. *homil. de Cura pastorali*, & videtur colligi *ex cap. Ecclesiastica institutione dist.* 23. & explicite enumerat omnes has vestes Innocentius III. *lib.* 1. *de Misteriis Missæ*.
13 * Sacerdos Missam celebrans etiam in necessitate dandi Viatici infirmo absque uno e sacris indumentis, peccat graviter ex irreverentia; neque enim urget Viatici præceptum si ministrari non possit eo modo, quo decet. *De Sacrif. Missæ lib.* 3. *cap.* 7. *§.* 1.
14 Idem dicas si absque luminibus, quæ sint oportet sive ex cera, sive ex oleo; & si desint, in necessitate, saltem sebacea, sufficit tamen, si necessitas urgeat, unicum lumen. Idem dicas, si celebret absque Missali libro in quo sit saltem Canon. Hæc ex DD. *ibid. §.* 2.
15 Peccat etiam Sacerdos celebrans sine ministro, ut eruitur ex *cap. Proposuit, de fil. presbyt.* Si tamen sit ministrandum Viaticum, potest Sacerdos sine ministro Missam celebrare, & sibi ipsi respondere. Alias præstat ommittere Missam, quamvis si hoc agat, sunt qui negent illum peccare. *Ibid. §.* 3.

Additiones ex aliena manu.

16 Altare, in quo Missa est celebranda, potest consecrari non solum ab Episcopo, sed & a simplici Sacerdote, si hanc ipsi potestatem concedat Summus Pontifex; Vide Habert *de Eucharist. cap.* 13. *q.* 1.
17 Num autem ad consecrationem Altaris necesse omnino sit, ut Reliquiæ Sanctorum in eo includantur, magna quæstio est. Negant plures, quos allegat Habert *loco citato quæst.* 3. ut sunt Suarez, Sotus, Coninc. *&c.* Sed recedendum haud est a communi Ecclesiæ praxi firmata communiori opinione, nempe Altare sine Reliquiis non esse consecratum, consecratumque execrari ablatis Reliquiis, vel fracto sigillo locali, in quo sunt recondita.
18 Quando vero Altare consecratum censeri possit execratum, & amisisse benedictionem, tradit Habert *ubi supra q.* 2.
19 Sicuti Altaris, ita & Calicis consecratio potest ex permissione Summi Pontificis spectare ad simplicem Presbyterum, neque ipsa spectat ad nonnullos Abba-
20 tes, & Superiores. Sed hæc facultas non solet ipsis dari, nisi pro oratoriis sui Ordinis tantum, & ita semper intelligenda, si forte verba essent dubia. De execratione Calicis, vide Habert *eodem loco quæst.* 3.

Non conveniunt Auctores an Sacerdote celebrante cum 21
Calice, aut in Altari non consecrato, censeantur illa consecrata? Non male vero distinguit Sambovius inter Altare & Calicem, tenetque Altare non manere consecratum ex Sacrificio super eo oblato. Calicem vero consecrari ex solo contactu Sanguinis Christi.
Si aliqua ex vestibus Sacerdotalibus desit, nec ha- 22
beri queat, an omitti debeat Missæ Sacrificium in casu etiam necessitatis? *Pensandum est* (inquit Habert. *de Eucharistia cap.* 14. *quæst.* 7.) *quatenus ex una parte sit defectus, & ex altera quanta sit celebrandi necessitas Namque I. in communi & profano vestitu nunquam lice-* 23
ret offerre: quod etiam verum est si desit Altare consecratum, sive Calix, sive Patena, sive Corporale. II. 24
Si tanta sit celebrandi necessitas, puta si frequens populus sine scandalo dimitti non posset, celebrare liceret sine Manipulo, aut Cingulo. Si autem tanta non sit necessitas, si v. g. Sacerdos aliter satisfacere non possit præcepto audiendæ Missæ, ex S. Antonino, præstat non audire, quam indecenter celebrare. Monent communiter in casu necessitatis licitum esse Stola pro Cingulo, vel Manipulo pro Stola uti.

ARTICULUS XI.

Missa quoad requisita in Celebrante pro valida & licita ejus celebratione.

Requiritur, ut valide celebret, quod celebrans 1
sit rite ordinatus Sacerdos, ex Concil. Nicæno *cap.* 4. & ex Triden. *sess.* 22. *c.* 1. Et quod habeat intentionem sacrificandi, & conficiendi Sacramentum, ex 2
Concil. Florentino *in decreto unionis Armen.* & ex Trid. *sess.* 7. *Can.* 11. *de Sacramentis in genere*, ubi anathematizatur qui dixerit, *in Ministris, dum Sacramenta conficiunt, & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia.*
* Porro intentio applicationis Missæ sufficit si habitualis fuerit; est enim veluti quædam donatio, quæ semper valet, etiamsi multo ante intercesserit. Tempus autem applicationis num sit sufficiens post consecrationem, ambiguum est. Præstat, ut Sacerdos Missam applicet cum se ad eam præparat, *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 16. *§.* 9. Quoad intentionem hoc quoque notandum: cum novi Sacerdotes cum Episcopo celebrant, non debent intentionem suam ita conformare, ut intelligant se consecraturos eodem momento, quo Episcopus extrema verba protulerit, sive ipsi ante, sive postea formam compleverint; sed debent esse ita animo comparati, ut omne studium ponant proferendi ultima verba cum Episcopo, atque ita una cum eo consecrent, ex quo fit, ut si non ita jungant sua verba cum Episcopo non consecrent, cum non habuerint intentionem consecrandi. *ibidem §.* 6. * Et ut li-
cite celebret, requiritur, quod Sacerdos sit in gratia, 3
& se probet, juxta præceptum Apostoli 1. *ad Corinth.* 11. *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de Calice bibat.* idest Confessionem Sacramentalem præmittat, ut vult Concil. Trident. *sess.* 13. *cap.* 7. *de Eucharistia* his verbis: *Ecclesiastica autem consuetudo declarat eam probationem necessariam esse ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa Sacramentali Confessione*

Quod etiam superioribus Ordinum Mendicantium, & parochis vetuit S. Congregatio, cujus litteræ referuntur *ibid. sub. num.* 17. sunt autem tenoris sequentis.

Eminentiss. ac Reverendiss. Domine Observandiss.

Quum Sacrorum Rituum Congregat. innotuerit, quendam in ista Civitate Bononiæ irrepsisse abusum, quod tum Parochi ejusdem tum Superiores Ordinum Mendicantium nulla dignitate Ecclesiastica insigniti, nulloque justo titulo fulti in celebratione Missæ sive solemnis sive privatæ instrumento argenteo cum candela, quod *Bugia* nominatur, noviter uti præsumpsere, Eminentissimi & Reverendissimi Patres eidem Sacr. Congregationi Præpositi Eminentiæ Vestræ scribendum esse duxerunt, ut ipsa abusum prædictum zelo, quo pollet, Ecclesiasticæ disciplinæ a Civitate ista omnino tollere & amovere curet, Parochosque omnes, & Ordinum Mendicantium superiores, adhibitis iis juris remediis, quæ prudentiæ suæ opportuna vel etiam necessaria videbuntur, auctoritate ipsius Sacræ Congregationis moneat, coerceat, & ad terminos suos reducere non omittat; & E. V. manus humillime exosculor.

Romæ 28. Augusti 1734.

Eminentiæ Vestræ

Humillimus atque Addictissimus Servus
A. F. Card. Zondadari Pro Præf.

N. M. Tedeschi Archiepiscopus Apam. S. R. C. Secret.

Quin & juxta Decreta Alexandri VII. Abbatibus Regularibus consecratis id non licet, nisi in Missa Solemni, cum Pontificalibus utuntur, ut ex Decretis S. Congregationis, cit. *Institut. Eccles.* 34. §. 4. *n.* 17.

20 Pari passu cum hoc argenteo instrumento procedendum est cum assistente; *ibidem* §. 18. ut ex Decreto Sacræ Congregat. Rituum.

21 Novus Sacerdos in celebratione Missæ primæ vetatur Ecclesiam circuire sacris vestibus indutus, ut recipiat oblationes, potest tamen se vertere ad altare, & ibi eas accipere, ex Decreto Sac. Congregationis; *Institut. Eccles.* 56. §. 7.

22 Sacerdos in alia Diœcesi celebrans Missam non potest nomen Episcopi sui nomini Episcopi illius Diœcesis substituere, ex Pouget, & Merato. *De Sacrif. Missæ lib.* 2. *cap.* 17. §. 4.

Additiones ex aliena manu.

23 An possit Sacerdos sine Ministro Missam celebrare si sit aliqua celebrandi necessitas, non conveniunt inter se Auctores. Negant post *D. Antoninum* complures. Affirmant vero alii, sed & hi discordes
24 sunt circa illam necessitatem quæ licitam facit hanc Missæ celebrationem sine Ministro. Affert *Sotus* exemplum, si aliter Sacerdos non posset satisfacere præcepto audiendi Missam. Sed non omnes in hoc
25 exemplo concordes sunt. In eo tamen videntur plerique convenire, quod scilicet possit Missa celebrari sine Ministro, si Viaticum sit ministrandum periculose ægrotanti.

De eo quoque quæri solet; an in casu necessitatis 26
liceat uti ministerio Mulieris? Satius esse sine ministro celebrare quam mulierem habere adjutricem, communis opinio est.

Num filius illegitimus in casu necessitatis possit Patri 27
celebranti ministrare, tum an possit ministrare eidem Patri secreto celebranti in aliquo Oratorio, vide apud *Pasqualig. t.* 1. *quæst.* 349. *n.* 5.

ARTICULUS X.

Missa quo ad requisita pro ejus celebratione.

Requiritur in primis Altare, *ex cap. Altaria, de consecrat. dist.* 1. quod debet esse lapideum, 1
ex Concil. Epaonen. *cap.* 26. & 27. *post Epist.* 2. *Evaristi*, & ex concil. Hipponen. *cap.* 6. & refertur *in cap. Altaria, de consec. dist.* 1. Et debet esse Conse- 2
cratum *ex c.* 1. *de consecrat. dist.* 1. Et coopertum linteis 3
mundissimis, *c. Consulto, de consecr. dist.* 1. Con. Coyacens. *c.* 3. Concil. Lateranen. IV. *cap.* 19. Concil. Oxonien. I. *c.* 10. Et ista lintea regulariter debent 4
esse tria, ut videtur colligi *ex c. Si per negligentiam, de consec. dist.* 2. ubi præter corporale numerantur tria his verbis: *Si aliquid de Sanguine stillaverit supra linteum Altaris, & ad aliud stilla pervenit, quatuor diebus pœniteat, si usque ad tertium, novem diebus pœniteat, si usque ad quartum, viginti diebus*, ubi nota primum verba *stillaverit super linteum Altaris* referri ad corporale, & cum de tribus aliis fiat mentio, utique judicari, quod requirantur tria præter Corporale, sicuti pariter Missale Romanum auctoritate Clementis VIII. & S. Pii V. editum expresse tria requirit *tit. de defectibus*. Et in ipso Altari etiamsi sit 5
expositum Venerabile, semper requiritur Crux cum Imagine Crucifixi, ut declaravit *Sac. Congregat. Rit.* 24. *Maii* 1707. his verbis: *Quando super Altare expositum est Venerabile, debet etiam in eo collocari Crux, cum Imagine Crucifixi*: Et quidem illius altitudinis, & magnitudinis novissime præscriptæ a sæpe laudato Summo Pontifice Benedicto XIV. *die* 16. *Julii* 1746. in sua Encyclica Epistola directa Archiepiscopis, Episcopis, & Ordinariis ditionis Ecclesiasticæ, in qua circa finem sic expresse mandat: *Illud vobis præcipimus ut nullo modo patiamini Rem divinam fieri ad hujusmodi Altaria, nisi Crucifixus inter candelabra ita promineat, ut Sacerdos celebrans, ac populus Sacrificio assistens eumdem Crucifixum facile & commode intueri possit, quod evenire nequit, si exigua solum Crux minori tabulæ defixa Fidelibus exhibeatur. Si ejusmodi corruptela in Diœcesim non valde propagata est, facile extingui poterit, si privatim Regulares, aut sæculares Ecclesiarum Superiores de hac re moneantur: Sin autem late per Diœcesim invaluerit, tunc a Vobis Edictum necessario promulgandum erit, quod his Nostris Litteris conformetur.* Vid. tamen *in Supplementis* ad ver. *Altare n.* 59. novissimam dispositionem ejusdem Pont. Benedicti XIV. circa Crucem collocandam, vel non, in Altari, in quo est expositum Sanctissimum Sacramentum. Et debent lumina esse in ipso accensa, 6
ex capitulo Ultimo, de celebratione Missarum.

Requiritur Corporale benedictum ab Episcopo, 7
vel ab habente privilegium benedicendi, *cap. Consulto, de consecr. dist.* 1. Et hoc debet esse lineum, 8
ex

sione ad S. Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus, etiam ab iis Sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc Sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia Confessoris, quod, si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quamprimum confiteatur, & *Canone* 11. *ejusdem sessionis* statuit expresse *necessario præmittendam esse Confessionem Sacramentalem* sub
4 pœna excommunicationis eo ipso. Unde Concil. Trid. Confessionem in Sacerdote prærequirit, non solum ratione Communionis, sed etiam ratione specifica celebrationis, adeo ut non solum teneatur esse in gratia, quando in Missa Sacram Eucharistiam sumit, sed etiam in ipso actu Sacrificii, quando ipsum conficit, ut expresse innuit *sess.* 22. *in decreto de observandis*, & *vitandis in celebratione Missæ*, dum dicit: *omnem operam*, & *diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxime potest interiori cordis munditia, puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie peragatur*.

5 Illa autem particula citati Tridentini *quam primum confiteatur*, si urgente necessitate ex defectu Confessoris inconfessus celebraverit, non est intelligenda in hoc sensu, scilicet cum Sacerdos suo tempore confitebitur; quia in hoc sensu fuit damnata ab Alex. VII. 18. Martii 1666. his præcisis verbis, uti jacet num. 39. in ordine. ILLA PARTICULA *quam primum* INTELLIGITUR CUM SACERDOS SUO TEMPORE CONFITEBITUR, sed ejus verus sensus est, ut quamprimum, & statim post peractum Sacrum habuerit copiam Confessoris, vel illico ac Confessarius sibi occurrerit, teneatur confiteri, taliter quod, si unum, vel alterum Confessarium culpabiliter prætermittat, peccet mortaliter ratione non adimpleti hujus præcepti. Nec potest dici, quod
6 Concil. Trident. ibi consulat tantummodo, & non præcipiat Confessionem quam primum, quia Concilium ibi præceptum dat, non consilium, ut expresse patet ex sequenti propositione 38. in ordine damnata ab Alexandro VII. die, & anno, quo supra: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti quam primum, est consilium, non præceptum*.

* Sacerdos igitur valide consecrat, etsi lethali crimine sit infectus, excommunicatus, hæreticus, degradatus. At ut celebret etiam licite, debet esse in statu gratiæ, & a lethali peccato liber; alioquin duplicis culpæ reum se constituit, conficiendo scilicet, vel suscipiendo indigne Sacramentum, & infideliter sibi ipsi ministrando.

Vetat quidem Tridentinum *cit. sess.* 13. *c.* 7. *de Eucharistia*, ne Sacerdos peccati mortalis reus, quantumvis contritus, nisi prius Sacramentali Confessione expiatus, ad celebrandum accedat; permittit tamen Sacerdotibus celebrationem prævio tantum actu contritionis, dummodo gravis necessitas urgeat, nec sit copia Confessarii; simul vero in eo rerum eventu mandat, ut qui ita celebraverit, quamprimum confiteatur: atque ita explicat præceptum divinum ab Apostolo traditum, *probet autem seipsum homo*. In casu vero urgentis necessitatis non satis est attritio, sed omnino contritio requiritur vel saltem attritio quam Sacerdos sine culpa contritionem existimaverit.

Porro urgens necessitas, de qua hic sermo, ea censetur, si Sacerdos eo die non celebrans offensioni esset & scandalo. Item si Parocho celebrandum est ad ministrandum Viaticum. Sunt qui addunt, sufficere ad celebrationem in eo rerum statu si nuper decessit anima probabiliter Sacrificio indigens; quod tamen aliis, & merito, minus probatur, cum omnes animæ in Purgatorio Sacrificio indigeant.

Sed quid, si Sacerdos cœpta Missa recordetur peccati lethalis non expositi in Confessione, vel se obstringi aliqua censura, vel jejunium non servasse? Profecto si ante consecrationem peccati, seu jejunii non servati recordatur, Missam deserere tenetur, nisi aliud suadeat justus de gravi scandalo timor. Si vero post consecrationem, perficiat, & sumat Sacramentum præmissa contritione, si succurrat grave peccatum nondum pœnitentia deletum, & elicito proposito satisfaciendi postmodum præcepto confessionis, & absolutionis. Si vero nequeat conteri, satius est scandalum potius permittere, quam Sacramentum conficere, & indigne recipere.

Scandalum vero an causaret recedendo ab Altari ille, qui in loco privato celebrans cum unico ministro, peccati gravis, inchoata Missa, recordetur, quæstio est anceps; sunt enim qui minimum esse scandalum censent si adsit tantummodo minister puer, vel celebrantis servus, aut amicus.

Si ea die, tempore Missam præcedente, grave peccatum commissum a Sacerdote fuerit, de quo tamen doluit, & confessus est, non decet Sacerdotem eadem die celebrare, quia tollitur quidem reatus culpæ, sed non continuo immunditiès corporis adimitur. Idem dicas de eo, qui pollutionem proprii corporis sensit, nec tamen consensum apposuit. Quamvis nulla sit in eo culpa, indecens est tamen ad Sacrificium accedere, præsertim si menti tenacius inhæreant pravæ cogitationes. Ex Tract. Bened. XIV. *de Sacrif. Missæ lib.* 3. *cap.* 11. *§.* 1. *ad* 12.

Ut celebrans licite celebret, requiritur etiam, 7
quod sit jejunus jejunio naturali, uti juxta morem universalis Ecclesiæ Apostolica traditione introductum decreverunt varia Concilia, & in primis Carthaginense III. *can.* 29. statuit: *ut Sacramenta Altaris nonnisi a jejunis hominibus celebrentur*, & idem reperitur *can.* 47. Concil. Matisconense II. *can.* 6. renovat Canonem Concilii Carthaginensis, & addit pœnam depositionis; Concilium Bracarense I. decrevit, ut etiam feria V. in Cœna Domini Missæ a jejunis celebrentur; Concil. Toletanum VII. *canon.* 2. *relat. in c. Nihil* 16. *caus.* 7. *q.* 1. pœnam excommunicationis statuit in eos, qui post sumptum cibum quemlibet exiguum, Missam celebrare audent, præcisis his verbis: *Ne tamen, quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem convertatur, nullus post cibum, potumque, quamlibet minimum, sumptum Missas facere præsumat..... Si quis hæc temere præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit*. Concilium Constantiense *sess.* 13. damnat errorem, sive abusum quorundam, qui Sacramentum Altaris post cibum sumptum celebrare audebant, & sic senserunt communiter Sancti Patres, pro quibus omnibus unus Augustinus adducitur, qui *in Epist.* 54. *alias* 218. *n.* 7. & 8. habet præcisa hæc verba:

ba: *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Christiani Corpus Dominicum intraret, quam ceteri cibi; Nam ideo per universum Orbem mos iste servatur*, & refertur *in c. Liquido* 54. *dist.* 2. *de consecrat.*

8 Dantur tamen aliquæ causæ, ob quas Sacerdos licite celebrare, ac communicare potest etiamsi non sit jejunus jejunio naturali. *Et Prima* est necessitas
9 integrandi Sacrificium. Si enim Sacerdos celebrans post consecrationem unius, vel utriusque speciei, recordetur se non esse jejunum, potest, immo debet adhuc complere Sacrificium; quia majus, & fortius est præceptum Divinum obligans ad integrandum Sacrificium, quam præceptum Ecclesiasticum obligans
10 ad communicandum jejune. *Communis*. Si autem Sacerdos recordetur se non esse jejunum ante consecrationem, ac celebret privatim in aliquo Oratorio, uno tantum Ministro, aut altero bene noto præsente, sicque possit sine gravi scandalo ab Altari recedere, Missamque relinquere, ad id omnino tenebitur; Secus vero si publice coram magno populo celebret, ac nequeat Missam relinquere sine gravi scandalo; quia tunc poterit etiam non jejunus jejunio naturali complere Sacrificium; cum non posset sine magna sui erubescentia, aut nota infamiæ, & aliorum sinistra interpretatione, suspicione, ac temerario judicio, adeoque vero scandalo, sic ab Altari recedere, quod, teste Sporer *tom.* 3. *part.* 2. *cap.* 6. *sect.* 7. *num.* 476. concedunt Communiter Doctores etiam de Laico jam ante Altare communicaturo existente, ac ibi se non esse jejunum recordante, & non sine magno rubore, infamia, ac scandalo, non valente recedere; Leges enim positivæ nunquam tam severe, ac rigide obligant; Et totum id colligitur etiam ex S. Th. 3. *part. Summ. quæst.* 83. *art.* 6. *ad* 2. ubi in similibus casibus reputat quidem tutius ab Altari, & Communione recedere, sed tamen, nisi quis recedere non possit sine ingenti scandalo, ibi: *Nisi grave scandalum timeretur*.

11 Item si Sacerdos celebrans, peracta jam consecratione utriusque, vel unius speciei, de repente moriatur, seu tali morbo corripiatur, ut non possit Sacrificium complere, ac non reperiatur Sacerdos jejunus, debet Sacrificium compleri ab alio Sacerdo-
12 te, quamvis non jejuno. *Communis*. Item si Sacerdos loco vini, inadvertenter solum aquam consecraverit, & errorem suum solum post sumptionem totius aquæ cognoverit, debet, quamvis non amplius jejunus jejunio naturali, de novo vinum cum aqua consecrare, ac consecratum sumere ad integrandum Sacrificium. *Communis*. Et ratio est quia, ut dictum est supra, majus, & fortius est præceptum de Sacrificio non relinquendo imperfecto, quam præceptum de sacrificando, & communicando jejune.

13 *Secunda* est necessitas servandi reverentiam debitam Sacramento. Si enim immineat periculum, ne Sacræ Hostiæ, seu Particulæ ab Infidelibus, & Hæreticis profanentur, aut incendio, vel inundatione absumantur, non solum a Sacerdote non jejuno, sed Sacerdote absente, etiam a Laico non jejuno propriis manibus sumi, & absumi possunt, ut docent communiter Doctores; Immo & debent, ut volunt Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 6. *n.* 22. Gobat *tom.* 1. *tract.* 3. *casu* 13. *num.* 423. & alij.

Item si post jam sumptam ablutionem Sacerdos reperiat aliquas Particulas, aut reliquias ex Hostia, quæ aliter nequeant decenter asservari, debet eas, sive parvæ, sive magnæ sint, sumere, quia spectant ad idem Sacrificium. *Rubr. Mis. tit.* 7. *de defectibus* 14
Et hoc etiamsi integra hora interim, etiam post Sacrum finitum occupatus fuerit in communicandis aliis; Immo etiamsi eas repererit jam ad Sacristiam reversus, & depositis vestibus, ac non modico tempore effluxo, si nequeant asservari sine majori irreverentia, ac nullus alius adsit Sacerdos sacrificaturus, qui illas in suo sacrificio ante ablutionem possit absumere; In tali enim casu non censebitur novam Communionem inchoare, sed perficere præcedentem, cum dictæ particulæ seu Hostiæ videantur spectare ad idem suum Sacrificium. Si autem tales Particulæ, seu reliquiæ Hostiæ essent ex alio non suo Sacro, si eas repererit ante sumptam ablutionem debebit eas absumere: Secus vero si eas repererit post sumptam ablutionem, quia tunc si commode, & reverenter asservari possent, essent asservandæ donec ipse, vel alius Sacerdos intra Sacrum eas jejunius sumeret; quia non sunt pars sui præsentis Sacrificii: Quamvis Bonacina, Castropalaus, & alii permittant earum sumptionem, licet sint ex alio Sacro: Quod & ego approbo in casu, quo non possint commode, & reverenter asservari: quia tunc urget reverentia Sacramenti: Et si Sacerdos dubitet, an repertæ Particulæ, seu reliquiæ Hostiæ sint consecratæ, nec ne, poterit eas sumere post utriusque speciei sumptionem ante suæ ablutionis sumptionem, & etiam post ipsam, si solum post ipsam eas repererit. Sic in universum Gobat *loc. cit. a num.* 420. *ad* 422. Sporer *loc. cit. num.* 477. cum pluribus aliis ab ipsis allegatis. 15

16

17

Item si particula Hostiæ mixta cum Sanguine remaneat in fundo Calicis poterit Sacerdos vinum infundere, ut sic cum vino deglutiatur, & hoc bis, aut ter, si non sufficit semel; Quamvis enim ex *Rubricis Missalis de defectibus tit.* 10. *num.* 8. possit celebrans pro libito ipsam particulam, vel digito attrahere ad labium Calicis, & ante purificationem sumere; vel vinum, infundere, ut sic cum vino deglutiatur, aptior tamen, & decentior est hic secundus modus, nempe ut infundatur vinum, & cum eo sumatur particula, quamvis prius deglutiatur aliqua pars vini sicque jejunium naturale frangatur, antequam deglutiatur particula. Et ratio est, quia præceptum jejunii naturalis urget solum pro integra Communione, & sumptione Sacramenti absolute, & per se; Non autem pro sumenda aliqua remansa reliquia Communionis jam inchoatæ, ut patet de Sanguine Christi, qui non totus a Sacerdote omnino jejunio hauriri contingit, cum in prima sumptione semper aliquid remaneat vini consecrati, quod una cum non consecrato bibitur, & eo magis in hoc casu, ubi traditur talis modus ad decentius perficiendam, & complendam ejusdem Sacramenti sumptionem, ut cum Suarez, Silvestro, Victoria, Cajetano, Navarro, Averla, Tamburino, & Cardinali de Lugo tradit Quarti, *Commentar. in Rubric. Missal. part.* 2. *tit.* 10. *dub.* 7. & cum aliis Gobat. *loc. cit. n.* 423. addens idem pariter faciendum esse a Laico, quando Hostia, seu Particula palato adheret. 18

Tertia est necessitas sumendi Viaticum in articulo mortis; Si enim quis reperiatur constitutus in articu- 19

lo

lo mortis, sive naturalis per infirmitatem, sive violentæ per justitiam, nec possit communicari jejunus, tunc potest etiam non jejunus Sacram Communionem recipere per modum Viatici. *Communis*, & quotidiana
20 praxis. Qui mane ante periculum communicavit ex devotione, si superveniat periculum an possit, & teneatur eadem die per modum Viatici communicare, etiam non jejunus? *Vide verb. Eucharistia num.36.*
21 In eadem infirmitate etsi non teneatur, potest tamen ægrotus post 7. vel 8. dies repetere Viaticum non jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum mortis recurrat. Vide *ibidem num.* 37. Quando
22 morbus, & periculum diu protrahitur post 7. vel 8. dies, potest iterum dari Communio non jejuno. Vi-
23 de *ibid. num.*38. Pro consecrando Viatico dando moribundo, non est licitum Sacerdoti non jejuno celebrare. Vide verb. *Infirmus num.8.*
24 *Quarta* est necessitas vitandi scandalum publicum, aut aliud grave malum, seu damnum: Si enim Parochus v. gr. aut alius Sacerdos obligatus ex officio celebrare diebus Dominicis, & Festis non possit Sacrum omittere sine gravi scandalo, & obmurmuratione, susurratione, & sinistra suspicione populi, aut etiam sine proprio gravi malo, seu damno, aliter non evitabili sine celebratione, tunc poterit celebrare etiamsi casu, vel culpa non sit amplius jejunus. Sic Suarez *disp.4. sect.5.* Tannerus *disp.5. quæst.8. num.41.* Layman *loc. cit. num.22.* Sporer *loc. cit. num.479.* Rosignol. *de Eucharistia quæst.3. art.7. num.12.* & alii passim: quia majus & fortius est præceptum naturale caritatis de vitando scandalo, quam præceptum positivum Ecclesiasticum de celebrando, & communi-
25 cando jejune. Quod etiam in Laicis, præsertim Religiosis, qui determinatis diebus communicare debent, locum habere posse, tradunt citati Doctores & Rosignolus *loc. cit. num.12. in fine* sic præcise habet: *In universum ubicumque intervenire potest scandalum conjunctum cum aliqua infamia, quæ aliter vitari nequeat, sive in Sacerdote sacrificante, sive in Laico communicaturo, etiam fracto jejunio potest ille sacrificare, hic communicare, quandoquidem exceptio de vitando scandalo in omnibus præceptis locum habet, ubi contrarium non est intrinsece malum, & obligatio Legis positivæ non obligat cum tanto onere, & discrimine* (*).
26 Quamvis Neomysta, seu Neopresbyter (qui mane diei, quo Primitias solemniter celebraturus erat, se adhuc probans ut prioribus diebus Missam siccam privatim celebrando, incogitanter sumpsit panem, & vinum, seu aliter jejunium naturale fregit) per se loquendo non possit Missam licite celebrare, sed debeat in sequentem diem differre, possunt tamen intervenire, & concurrere tales circumstantiæ, ob quas sic non jejunus possit licite suam primam Missam solemniter celebrare, Utpote 1. Si Neomista, seu Neopresbiter sit perhonestæ familiæ. 2. Si illuc advenerint aliunde cognati complures. 3. Si paratum jam fuerit lautum convivium. 4. Si e suggesto fuerat invitatatus populus ad ipsum primum Sacrum pro tali die, & jam plebs, & multæ aliæ personæ nobiles ob id ad destinatam Ecclesiam se accinxerint. 5. Si error iste non jejuni Neomystæ fuerit occultus. In his circumstantiis simul concurrentibus, posset talis Neomysta licite suum primum Sacrum solemniter celebrare, ob rationabilissimam EpiKyam, quod si Papa adesset, vel interrogaretur, an generalis Lex statuta in Sacris Conciliis, sacrisque Canonibus de non communicando, & celebrando, nisi jejune, vellet extendi ad hunc casum in dictis circumstantiis, responderet, nec se, nec suos antecessores id velle, aut voluisse, præsertim ad evitanda ingentia mala, incommoda, & scandala inde oritura, videlicet maximam mortificationem illius innocentis Neomystæ, ejus cognatorum tristitiam, aliorum obmurmurationes, suspiciones, temeraria judicia, adeoque vera scandala ultra magnas expensas frustra factas, & contemptum ipsius Neopresbyteri tamquam hominis incautissimi in re gravissima; Unde in tali casu locum haberet Legistarum axioma: *Singula quæ non prosunt, multa collecta juvant* Sic expresse Gobat. *loc. cit. casu 13. a n.410. ad 415.* Sporer *loc. cit. num.481.* La Croix *lib.6. part.1. n.583.* & alii per text. in l. Spadones 15. §.11. *ff.* de excusationibus, l. Instrumenta 5. & l. Rationes 6. Cod. de probationib. *cap. Cum causam 13. de probation.* ex quibus deductum est d. Axomia teste Barbosa Axiom.209. *n.1.*

Item si Parochus v. g. invitaret alium vicinum Parochum, ut in Festo majoris solemnitatis suæ Parochiæ, Missam pro eo caneret, hicque invitationis oblitus, domi celebraret, aut jentaret, sicque non amplius jejunus accederet ad Parochum invitantem, qui sub spe habendi ad canendam solemnem Missam jejunum Parochum invitatum, & ipse jam celebravit, aut jentavit, posset Parochus invitatus ad evitandum grave scandalum, licite quamvis non jejunus Missam celebrare; si enim non celebraret, nec adesset alius jejunus Sacerdos celebraturus, sicque populus absque Missa dimitteretur, non posset evitari grave scandalum, idest gravis & justa indignatio, gravis oblocutio adversus ipsum, ac alios Sacerdotes, ridiculi sarcasmi, & dicteria lædentia eorum famam, & honorem. Sporer *loc. cit. n.480.* Gobat *tom.1. tract.4. casu 19. n.239. & seq.* cum aliis ibi citatis. 27

Item si in Festo Nativitatis Christi non esset nisi unicus Sacerdos non amplius jejunus, neque alius haberi posset, qui Missam celebraret, nec aliter evitari posset scandalum, licite ageret, si celebraret: Sporer *loc. cit.* Gobat *loc. cit. num.331.* cum Tannero, & Angles ibi citatis; & alii id colligentes etiam ex S. Thoma *3. part. Summ. quæst.83. artic.6. ad 2.* dicente quod ubi difficultas occurrit, semper accipiendum est illud, quod habet minus de periculo, & quod minus est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis, quam publicum grave scandalum, adeoque &c. vide *supra num.10.* Et ratio est jam allata *supra num.24.* quia majus & fortius est præceptum naturale caritatis de evitando scandalo, quam præceptum positivum Ecclesiæ de celebrando, ac communicando jejune. 28

Je-

Nota Romani Theologi.

(*) Si jejunus Laicus præsertim Religiosus non sit dicere sine ulla infamia potest, non sum jejunus, atque ita sine scandalo potest a Communione abstinere, quam percipere juxta Ecclesiæ præceptum nequeat.

29 Jejunium naturale ad celebrationem, & Communionem prærequisitum *est carentia cibi, & potus suscepti in stomachum, vel in via ad stomachum*. Sic Scotus *in 4. d. 8. qu. 3.* & est in re communis. Unde ille jejunus est jejunio naturali, qui a media nocte nihil sumpsit per modum cibi, aut potus: Sumere autem aliquid per modum cibi, aut potus *est aliquid ab extrinseco sumptum per se actione vitali in stomachum dimittere: edendo, vel bibendo*: ut ex communi tradit Tannerus *disp. 5. quæst. 8. num. 78.* & Sporer *loc. cit.*

30 *num. 466.* Hinc saliva, & quidquid per modum salivæ sumitur, vel in stomachum dimittitur, non frangit jejunium naturale; Illud autem dicitur sumi, vel trajici per modum salivæ, *quod cum sit minimum quid & a saliva inseparabile*, (quamvis in illam non sit conversum) *inadvertenter, & præter directam intentionem trajicitur*. Sic Suarez, Vasquez, & alii apud Diana *part. 1. tract. 5. res. 12.* Sporer *loc cit. num. 466.* La Croix *lib. 6. part. 1. num. 566.* cum aliis ibi

31 citatis. Unde si quis abluendo os aqua, aliquam ejus stillam mixtam salivæ deglutiat, potest adhuc celebrare, seu communicare; quod & tradunt etiam Rubricæ Missalis *tit. de defectibus dispositionis corporis*, ibi: *Si abluendo os deglutiatur stilla aquæ præter intentionem, non impedit Communionem*. Secus

32 vero si quis dedita opera parvam aquam, aut aliquid etiam minimum a saliva distinguibile, per modum cibi, aut potus deglutiat. S. Thomas *3. part. Summ. quæst. 80. art. 8.* Scotus *loc. cit.* & alii com-

33 muniter. Per cibum autem, & potum intelligitur illud solum, & omne quod a stomacho alterari, & saltem ex parte digeri potest, sicque in substantiam hominis aliquo modo converti. Sanchez, Tambur. Lugo, Dicastil. Gobat & alii citati, & sequuti a La Croix *loc. cit. num. 561.* & a Sporer. *loc. cit. num. 467.* contra Nugnum, Layman, Bernal. & alios, qui non requirunt: ut sit aliquid digestibile.

34 Unde qui deglutiret capillos, ungues abrasos, officula fructum, lignum, aurum, argentum, plumbum, vitrum, fila ex serico, vel lana, & quidquid nec cibi, nec potus rationem habet, non frangit jejunium naturale; Lugo, Dicastill. Ledesma, Sanchez Diana, Tamburin. Aversa citati, & sequuti a la Croix *loc. cit. n. 562.* Gobat *tom. 1. tract. 4. n. 262.* Sporer *loc. cit. n. 467.* Rosignol. *loc. cit. n. 20. & 21.* Quarti *Comment. in Rubric. Missal. part. 3. tit. 9. dub. 2. difficult. 3.* cum aliis ibi citatis contra alios; Supradicta enim non habent rationem comestibilis, aut potabilis, nec digeruntur, nec alterantur, sed integra egeruntur; excepto auro quando resolvitur, & redditur potabile. Tum quia Sacri Canones solum exigunt, ut nullus cibus, aut potus sumatur ante Communionem, ut patet *in cap. Nihil 16. caus. 7. q. 1.* ibi: *Nullus post cibum, potumque, quam libet minimum, sumptum, Missas facere præsumat*, & in *cap. Liquido 14. de consecrat. dist. 1.* ibi: *Placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti Sacramenti prius in os Christiani Corpus Dominicum intraret, quam ceteri cibi*: & consimiliter in *cap. Ex parte 5. de Celebrat. Missar.* in Concil. Bracaren. I. *canon. 16.* & Bracaren. II. *can. 10.* Carthaginen. III. *canon. 29.* Costantiensi *sess. 13.* & in aliis; Quæ autem ex sua natura non sunt ab homine comestibilia, aut potabilia, ut supradicta non sunt proprie cibus, aut potus humanus, adeoque non censentur prohibita ante Celebrationem, & Communionem, nec frangunt jejunium naturale.

An autem terra, seu creta, quam puellæ edunt 35
ut albescant, charta, seu papyrus, filum ex lino, fœnum, palea, cera, pulveres medicinales, venenum, & hujusmodi frangant jejunium naturale, variant Doctores; Aliqui enim volunt, ea jejunium non frangere, quia dicunt ipsi, non sumuntur per modum cibi, aut potus, cum ex sua natura non sint comestibilia, aut potabilia. Alii autem probabilius tenent, quod ipsa jejunium naturale frangant, quia in terra, & creta continentur partes mixtæ, quæ a stomacho sunt alterabiles, & digestibiles, sicque aliquo modo in substantiam hominis converti possunt Papyrus, seu charta, servit pro nutrimento muribus & filum ex lino fit ex herbis, sicuti etiam ipsa charta saltem mediate ex herbis fit, cum fiat ex lino; Fœnum, & palea in substantia sua sunt herbæ nutritivæ. Cera retinet aliquid mixtum de melle; Pulveres medicinales etiam ex ossibus, & lapidibus contritis confecti habent se tamquam cibi medicinales corporum; Venenum continet partes, quæ ex natura sua deservire possunt pro cibo humano, ut patet exemplo Mithridatis, adeoque cum supradicta, & alia similia possint a stomacho alterari, & digeri, sicque aliquo modo in substantiam hominis converti, probabilius jejunium naturale frangunt. La Croix *loc. cit. num. 562.* Tamburin. *de Communion. cap. 2. num. 19. & 20.* Henno *tom. 2. tract. de Eucharistia disp. 8. quæst. 2. art. 1. conclus. 2. resolut. 1.* Layman *lib. 5. tractat. 4. cap. 6. num. 18.* cum aliis ibi citatis; Nugnus, Præpositus, Henriquez, Bonacina, Reginaldus, Villalobos, Fagundez, & alii contra alios.

Qui reliquias cibi diei præcedentis dentibus 36
implicitas inadvertenter & casualiter deglutiunt, non frangunt jejunium naturale. S. Thomas *2. part. summ. quæst. 80. art. 8. ad quartum*, & alii passim, quia non censentur illæ comedi, sed per modum salivæ deglutiri. Si autem advertantur, & sensibiliter percipiantur in lingua, debent expui, aliter frangerent jejunium: quia si scienter, & dedita opera deglutirentur, non possent habere meram rationem salivæ, cum possent a saliva separari, & expui; quod optime videtur considerasse S. Thomas *l. cit.* ubi dicit, reliquias ipsas non frangere jejunium, addita tamen conditione *si casualiter transglutiantur*; & sic docet communior opinio, ut testatur Henno *loc. cit. resolut. 5.* Attamen Suarez, Castropal. Gobat, Leander, & alii non dissentientibus Tannero, Dianna, Ochagavia apud La Croix *loc. cit. num. 567.* Quarti *loc. cit. difficult. 1.* & alii tenent non frangi jejunium, etiamsi advertenter, & dedita opera ipsæ deglutiantur, quia dicunt ipsi censentur adhuc deglutiri per modum salivæ, & non veniunt ab extrinseco, ac censentur pertinere ad comestionem præcedentis diei: & Rubricæ Missalis *tit. 9. de defectibus dispositionis corporis* simpliciter sic habent: *Si reliquiæ cibi remanentes in ore transglutiantur, non impediunt Communionem, cum non transglutiantur per modum cibi, sed per modum salivæ*.

Jeienium naturale non frangunt, qui ad pro- 37
ban-

bandum an sit vinum album, vel aqua, ad percipiendum saporem, seu condimentum, jusculum, aquam vel aliquid aliud supra linguam ponunt, & prægustant ac statim expuunt, quamvis parum ipsius jusculi, vini, aquæ, vel alterius liquoris salivæ admixtum casu deglutiant. Sic expresse S. Antoninus *3. part. summ. Theolog. tit. 3. cap. 7. §. 8.* Silvius *in 3. part. summ. S. Thomæ quæst. 80. art. 8.* & teste Sporer. *loc. cit. num 368.* communis aliorum cum S. Thoma *loc cit.* quia cum illud parum sit a saliva inseparabile, censeretur per modum salivæ trajectum: Secus autem si vel in magna quantitate, vel in parva quidem non casualiter, sed advertenter, & ex proposito; si videlicet illud parum potuissent a saliva distinguere, & separare. Sporer *loc. cit.* Gobat *cit. tract. 4. casu 17. numer. 266.* cum aliis ibi allegatis. Quid autem dicendum sit si quis gargarizet, & aquam detineat in ore diutius? Jordanus *tom. 1. lib. 4. tit. 2. numer. 4.* Gobat *loc. cit. numer. 167.* Sporer. *loc. cit. n. 468.* respondent vix possibile esse, tunc partem aliquam aquæ a faucibus non attrahi, ideoque ut periculosum saltem dissuadendum esse.

38 Qui aromata dentibus terunt, aut ore continent ad confortandum caput, vel vitandum noxium aerem, aut odorem, dummodo nihil ex intentione deglutiant, non violant jejunium naturale, quamvis aliquid succi inseparabiliter salivæ permixtum deglutiant, quia illa trajectio est per modum salivæ, & non est vera comestio, seu potatio; Immo ob eamdem rationem etiamsi parvum granulum aromatis casu, & sine intentione comedendi in stomachum descenderet. Sic Coninch, Mercerus, Bonacina, Tannerus, Lorichius, & alii, quos citant & sequuntur Diana *part. 5. tract. 13. resolut. 1. §. Verum*, Quarti *loc. cit. dub. 2. vers. Colligitur tertio*, & alii.

39 Nec jejunium naturale frangunt, qui respirando attrahunt vapores ex cibo, & potu præsente; Nec qui per modum respirationis attrahunt per os in stomachum vel pulverem, vel pluviam, vel muscam vel quid simile, quia ista deglutiuntur per modum respirationis & non per modum comestionis aut potationis, ut requiritur ad fractionem jejunii.

40 Sic Doctores citati, & alii passim. Secus autem esset dicendum si quis alicui oscitanti, nec advertenti injiceret in os uvam, aut parvam nucem, ipsamque deglutiret, aut ei dormienti in os apertum aut guttur globulum sacchari, aut aliquid cibi, vel potus immitteret & ipse casu, vel violenter deglutiret, aut in flumen prolapsus invitus aquam in stomachum trajiceret: quia vitaliter sumitur per potationem, vel cibationem, cum sic etiam infantes & infirmi, ac bruta cibentur, licet invitis ingeratur cibus. Gobat *cit. tract. 4. casu 17. n. 64.* Sporer. *loc. cit. n. 470.* La Croix *l. cit. n. 168.* & alii apud ipsos.

41 Neque jejunium naturale frangunt, qui deglutiunt sanguinem e gingiva, vel humorem ex capite, seu pustula in ore rupta, defluentem: quia ista non sumuntur ab extrinseco, nec per modum cibi, aut potus, sed per modum salivæ. Sporer *loc. cit. num. 480.* La Croix *loc. cit. num. 465.* cum aliis ibi allegatis. Quarti *loc. cit. dub. 2. in fine*, ubi citans S. Thomam, Suarez, Cardinal de Lugo, & alios addit insuper, quod licet sanguis in os defluens ex industria deglutiretur, etiam animo se nutriendi, non violaretur jejunium, quia intentio illa non potest dare rationem cibi prædicto ex capite, & sanguine ab intrinseco defluenti; cum de ratione cibi sit ut ore sumatur ab extrinseco, juxta Regulam traditam a S. Thoma *in 4. dist. 8. quæst. 1. art. 4. quæstiuncula 2. ad 3.* & ab aliis communiter receptam.

Secus autem dicendum esset, si quis sugeret sanguinem ex vulnere manus, aut digiti vel extractum ex propria vena, quia tunc vere haberetur cibus ore sumptus ab extrinseco. Quarti *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* cum Lugo, & Tamburin. ibi allegatis, Henno *loc. cit. resolut. 2.* & alii. Et idem dicendum est de muliere lac sugente de propriis mammillis. Henno *loc. cit. resolut. 2.* La Croix *loc. cit.* ubi addit frangi etiam jejunium, si id, quod ex oculis, vel naribus defluit, in os admittatur, & deglutiatur, quia aliquid digestibile sumitur ab extrinseco instar cibi, aut potus, præsertim si id potuit a saliva distingui, separari, & expui. 42

Non frangit tamen iejunium qui aquam, vel quidpiam aliud per nares sumit, licet aliquid dilabatur in stomachum; quia non sumit ore per modum cibi, vel potus, nec est commestio, vel potatio, cum hæc fiant ore, non naribus. Quarti *loc. cit. vers. Colligitur quinto*, allegans Suarez, Cælestinum, Faustum, & alios, quos affert & sequitur Diana *part. 1. tract. 13. resolut. 1.* Henn. *loc. cit. resolut. 6.* & alii. 43

Qui vesperi decumbens imponit ori saccharum, vel aliquid aliud contra raucedinem paulatim liquandum, & deglutiendum, si post mediam noctem, etiam dormiens aliquam partem deglutiret, frangeret jejunium naturale, nec posset celebrare, aut communicare, quia moraliter tamdiu censetur durare comestio, quandiu saccharum est in ore, cum fuerit sumptum, ut paulatim deglutiretur. Quarti *loc. cit. difficult. 1.* testans de communi: Henno *loc. cit. resolut. 5.* Sporer *loc. cit. n. 459.* & alii passim. Si vero dubius sit, an aliquid deglutiverit, vel an factum sit post mediam noctem, si adhibita diligentia adhuc perseveret dubius, probabile est quod possit celebrare aut communicare, & ratio est, quia in dubio melior est conditio possidentis *c. Si causa 7. de præscriptionibus, c. Quod autem 5. de jure-patr. c. in pari 6. de Regul. Juris in 6. l. Nemo 126. §. 2. ff. de Reg. jur. 1. In pari causa 123. ff. eod.* Quilibet autem fidelis possidet jus communicandi, quamdiu non constat de impedimento aliquo, adeoque hic cui, facta diligentia, non constat de impedimento fracti jejunii, poterit celebrare, aut communicare. Sic Layman *lib. 1. tract. 1. cap. 1. num. 36.* & multi alii, quos affert, & sequitur Diana *part. 6. tract. 11. resolut. 18.* ubi citat Dicastillum, Bossium, Leandrum, Caramuelem, Trullench, Pasqualigum: & alios citat *part. 10. tract. 13. resolut. 14. §. Nota*, & prius etiam docuerat *part. 3. tract. 5. resolut. 29.* ut refert Quarti *loc. cit. dub. 5. vers. Secunda sententia*: qui in fine dicti dubii dicit contrariam opinionem esse etiam vere probabilem, uti revera, est, & talem censent graves Doct. ab ipso in dicto quinto dubio allegati, quia in tali dubio, seu incertitudine tutior pars eligenda videtur propter reverentiam Sacramenti. Tum quia possessio stat pro præcepto de non celebrando, seu communicando, nisi jejune 44 45

ne (*).

46 An sumptio Tabacci frangat jejunium naturale, & impediat Celebrationem seu Communionem? Vide verb. *Tabaccum numer.6. & 7.*

47 Missa in Pontificio Sacello nocte Nativitatis Domini celebratur a Cardinali plerumque non jejuno a præcedenti media nocte. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Quadam §.9. & 10.* Et id fit ex tacita, non autem expressa dispensatione Pontificis. Idem *ibidem*.

48 Missam ut etiam non jejuni celebrare possent Sacerdotes per Indias Regi Lusitaniæ subjectas ex certis causis indulsit Pius IV. ut refert Bened. XIV. cit. Constit. *Quadam §.9.* Vide dicta verb. *Eucharistia*.

Additiones ex aliena manu.

49 De Sacerdote, qui non jejunus celebrat quæri solet, an sit is suspectus de fide ita ut possit contra eum procedere Tribunal S.Inquisitionis? Affirmant Alphon. de Leon *de offic. & potest Confessarii recoll.22. versic. trigesimus sextus*, Trasmiera *de Polygam. lib.3. quest.2. num.55.* Albergin. *in manual. cap.23. n.3.* qui ultimus hanc reddit rationem, quod scilicet talis Sacerdos facto adhærere videtur hæresi Lutheri, qui asseruit consultius esse sumere Eucharistiam post sumptum cibum.

50 At re discussa in Tribunali supremæ Inquisitionis, existimatum fuit, minime Sacerdotem hunc esse suspectum de hæresi, adeoque puniri haud posse ab ipso Tribunali supremæ Inquisitionis, ut patet ex decreto lato die 10. *Septembris* 1613. quod allegat Albic. *de*

51 *Inconstant. in fide cap.33. num.55.* Probe vero monet mox laudatus *Auctor num.66.* decretum hoc haud habere locum, si Sacerdos esset ex illis Regionibus, in quibus viget hæresis Lutherana; nam hic vocari posset ad S. Officium, & interrogari super ejus credulitate, & intentione.

52 Minusque S. Officio subjicitur Sacerdos, qui in prima, vel secunda Missa diei Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi sumat purificationem, deinde celebret secundam vel tertiam Missam, ut liquet ex allato decreto lato *die 29. Martii 1628.* allato ab eodem *Auctore ubi supra n.67.*

53 Agere hic non esset incongruum de casibus, in quibus Sacerdos non jejunus celebrare valet. Sed vide, qui de iis egregie præ cæteris tractat Cardinalem de Lugo *de Sacram. disp.15. sect.2.3. & 4.*

ARTICULUS XII.

Missa quoad ritus observandos in ipsa celebranda.

1 Missa quoad fieri potest, est semper legenda de die, seu concordans cum Officio pro ut a Rubricis Missalis præscribitur, nisi pro aliqua causa & obligatione debeatur legi Votiua, & de Requiem.

2 Hinc est, quod Missæ propriæ concessæ certis Regularibus, & certis locis, non possunt ab aliis dici alibi & ne quidem in Ecclesiis eorumdem Regularium ex decreto *Sacr. Congregat. Rituum 19. Novembris 1622.*

Unde Sacerdotes celebrantes in Ecclesiis Regularium diebus propriorum Sanctorum habentium Missam propriam, debent quidem Missam celebrare de illo Sancto, vel Beato, sed cum Missali Romano, & de communi, ut decrevit *Sacr.Congr.Rit.19.Novembr.1622.* & iterum 9.*Junii 1668.* his verbis; *Qui celebrat Missam in aliqua Ecclesia Regularium, aut etiam Monialium, in qua fit de festo duplici habente Missam propriam, quæ non sit concessa omnibus, Missam quidem dicat de Festo, sed cum Missali Rom.* Et Cappellani Monialium etiam non utentium Breviario Romano, possunt quotidie celebrare Missam correspondentem Officio a Monialibus recitato, sed cum Missali Romano, & de communi, ut declaravit *Sacra Congregat. Rituum 29. Novembris 1628.* Si vero Moniales non habeant Missale a Romano diversum, Sacerdotes in earum Ecclesiis celebraturi possunt dicere proprias Missas ipsis Monialibus concessas: *Sac. Cong. Rituum 27. Aug. 1672.* vide inf. n.121.

3

4

5

6 Sacerdotes omnes celebrantes in Ecclesiis Regularium in quibus fit de Festo duplici, non debent dicere Missam de Requiem. *Sacra Congregat. Rituum 9. Junii 1669.* Et ad hoc dantur novissima decreta emanata ad instantiam PP. Terti Ordinis S. P. Francisci sic quærentium.

I. *An diebus Dominicis, aliisque diebus, quibus in ipsorum Ecclesiis celebratur de Sanctis Ordinis sub ritu dupplici, Sacerdotibus exteris ad eas confluentibus permitti debeat celebratio de Dominica, vel alio Festo, vel etiam de Requiem, & quatenus affirmative? An in Missa de Dominica, aliisque Festis debeant Sacerdotes exteri uti paramentis competentibus dictis Dominicis, & Festis vel possint se conformare paramentis, quibus eisdem diebus utuntur Fratres?*

II. *An Fratres diebus, quibus propria Officia celebrant sub ritu dup. celebrantes in alienis Ecclesiis, possint celebrare Missam cum dictis Officiis concordantes, vel possint celebrare de aliis conformando se ritui earumdem Ecclesiarum, ac etiam de Requiem, & quatenus affirmative quo ad primam partem, quid quoad colores paramentorum?*

III. *An Sacerdotes exteri confluentes ad ipsorum Ecclesias, ut supra, & celebrantes de Sanctis Ordinis ser. ser. possint in Missis se uniformare cum Fratribus quoad Credo, & quoad numerum Orationum more duplicium?*

IV. *An diebus Dominicis, quibus tam Fratres, quam exteri celebrant de Dominica, possint exteri uti coloribus paramentorum, quibus utuntur Fratres ratione alicujus Octavæ, & Fratres celebrantes in alienis Ecclesiis uti coloribus juxta ritum earumdem, & an tam exteri in Ecclesiis Fratrum, quam Fratres in alienis possint apponere commemorationem octavæ, ut supra occurrentis, servata Rubrica de duplici Oratione habenda in Dominicis infra Octavam?*

V. *An in Offic. ad Hym.* Iste Confessor *pro Ss.Confessoribus*

Tt 2

Nota Romani Theologi.

(*) Qui ita dubius est, tenetur non celebrare, ne se exponat periculo transgrediendi Ecclesiæ præceptum. Vide, quæ de Probabilismo disputata sunt, *art. de Conscientia*.

ribus, quoties eisdem fixa dies est assignata, quæ non est dies obitus, recitari debeat V. Meruit beatus scandere sedes, *eo quod revera Officium sit de die obitus, & quatenus affirmative, an eadem regula servanda sit in Officiis de Confessoribus translatis, dummodo Officium sit de die Obitus?*

Sac. Congreg. Rituum die 11. *Junii* 1701. *respondit, Ad primum quoad primam partem dubii negative, quando Festum celebratur cum solemnitate, & concursu populi, & quoad secundam partem jam provisum. Ad* 2. *ut ad primum. Ad* 3. *posse. Ad* 4. *posse. Ad* 5. *Negative.*

7 Missa potest celebrari de quolibet Canonizato, licet nondum relato in Martyrologio, quia per Canonizationem definitur, publicum, & universalem
8 cultum deberi ab omnibus ipsi Canonizato. De Beatis autem potest celebrari in illis locis & Ecclesiis Regularium, & ab illis, quibus facta est specialis concessio, cum nondum sit eis concessus cultus universalis: *Sacra Rituum Congregat.* 27. *Septembris*
9 1619. Potest etiam celebrari de Dedicatione Ecclesia-
10 rum. Immo de ipsa Dedicatione, seu Consecratione propriæ Ecclesiæ tenentur Missam celebrare, & respective Officium recitare sub ritu duplici primæ Classis omnes Clerici illius Ecclesiæ, sive sint Sæculares
11 sive Regulares, cum octava; *Sacr. Congr. Rituum* 18. *Augusti* 1729. *&* 13. *Junii* 1682. Sicuti etiam sub eodem ritu cum Octava tenentur de Titulari propriæ Ecclesiæ,
12 & Conventus; *Eadem Sacra Congregat.* 13. *Junii* 1662. Et Regulares tenentur sub eodem ritu primæ Classis, sed sine Octava ad Missas, & Officia Patroni principalis loci, vel Diœcesis, ac Protectoris Civitatis, & Regni nec non Titularis Ecclesiæ Cathedralis, ex decreto *Sacræ Congr. Rit.* 20 *Mart.* 1683.
13 Et ad Missam, & Officium Dedicationis Ecclesiæ, Cathedralis sub ritu duplici secundæ Classis sine Octava ex Decreto *ejusdem* 8. *Aprilis* 1662. Potest etiam Missa celebrari sub ritu duplici in ea Ecclesia
14 in qua habetur insignis Reliquia, ex eadem *Sacra Congreg.* 23. *Novembr.* 1602. dummodo ipsa sit integra, & non parva & prius ab ordinario sit legitime approbata, ut requirit *Decretum Sacræ Congregat. jussu Urbani VIII. evulgatum anno* 1630. & sit de Sanctis non baptizatis nominibus ad libitum, *ex decreto ejusdem* 19. *Decembr.* 1643. sed solummodo de descriptis in Martyrologio Romano, & dummodo constet de identitate Corporis, seu Reliquiæ insignis illiusmet Sancti, qui reperitur in Martyrologio descriptus, ex decreto 11. *Augusti* 1691. *edito, & a Sanctissimo Innocent. XII. die* 19. *Octobris ejusdem anni* 1691. *approbato.*
15 Missa non est celebranda per totam Civitatem vel Diœcesim, nec recitandum Officium de Sancto, eo quod in loco adsit Ecclesia Parochialis, vel etiam Abbatialis, aut aliqua insignis Reliquia, sed tantum in propria Ecclesia, nisi habeatur specialis licentia. ex Decreto S. C. R. 8. *Aprilis* 1628. Nec Festum,
16 quod in aliqua Ecclesia celebratur ratione Corporis vel insignis Reliquiæ habet Octavam, nisi specialiter concedatur a Sede Apostolica; 12. *Augusti* 1653.
17 Et qui recitat Officium de Sancto, de quo habet insignem Reliquiam in propria Ecclesia, si celebret eo die in alia Ecclesia, debet omittere *Credo*; S. R. C. 2. *Decembris* 1684.

Missa S. Rocchi in die ejus Festi potest solum 18
celebrari in Ecclesiis in ejusdem honorem Deo dedicatis, nisi aliud specialiter concedatur, 29. *Novembris* 1629. Episcopi Regulares debent Missam celebrare, & Officium recitare juxta ritum suæ Diœcesis, non vero Regulæ; & occurente Festo Regulæ in Fe- 19
sto Diœcesis, hoc erit præferendum, 11. *Junii* 1605 Episcopi Regulares, qui ex Indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegio suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare prædictis Beatis erigere; 17. *Aprilis* 1660. In Missis de Beatis 20
non est dicendum Symbolum, ubi est permissa hujusmodi celebratio, nisi adsit Reliquia; 22. *Julii* 1664. & nisi sit de iis concessum Officium sub ritu 21
saltem 2. Classis. Nemo potest excedere limites verbales Indultorum Sedis Apostolicæ super Beatificationibus, præsertim in celebratione Missarum, & Officii cum Octavis sine expressa licentia prædictæ Sedis Apostolicæ; 5. *Octobr.* 1652. 22

Sacerdos, qui celebrat Missam Conventualem in qua Chorus tenetur canere Symbolum, non potest illam prosequi eo tempore, quo a Choro cantatur Symbolum prædictum; 17. *Decembris* 1695. Neque, 23
dum canitur *Credo*, debent pulsari Organa; 17. 24
Decembr. 1695. Sacerdoti Missam novam celebranti licet oblationes accipere, dummodo non discedat ab 25
Altari; 1. *Octobris* 1601. Vicario Episcopi Missam cantanti solemnem non ministrant Canonici, neque sit circulus ante ipsum 8. *Martii* 1595. Missas Conven- 26
tuales, & Pontificales non potest celebrare Vicarius absente Episcopo; 16. *Maii* 1600. Ad Missam 27
Vicarii Generalis, non debent accendi quatuor candelæ, nec assistere duo Capellani; 7. *Augusti* 1627 Nec etiam quatuor candelas adhibere possunt in Missis privatis Prælati, & Superiores quicumque, sive sæculares, sive Regulares Episcopo inferiores, uti expresse statuit *Sacra Rit. Congregatio coram Sanctissimo Domino Nostro Alexandro Papa VII. die* 27. *Septembr.* 1659. *in decreto Generali circa usum Pontificalium Prælatis Episcopo inferioribus concessorum §.* 21. ibi: *In Missis privatis .... duasque tantum candelas super Altari adhibeant* & confirmavit *die* 20. *Julii* 1660. *in declaratione ad §. vigesimum primum*, ibi: *Ad §. vigesimum primum, quo in Missis privatis prohibentur Abbatibus quivis ritus, & prærogativæ ad Episcopos privative spectantes, exponentibus Monachis Abbates Cassinenses hactenus in Missis privatis adhibuisse quatuor candelas &c. Sac. Congregatio censuit, servandum esse decretum*, quod & Sanctissimus approbavit. Vide verb. Abbas *circa finem*, ubi dicta decreta cum aliis dantur per extensum, 28

Vicarius, ut Vicarius non potest, absente Episcopo, Missas cantare solemnes, Ss. Sacramentum, aut Sacras Reliquias paratus deferre, nec aliis se immiscere functionibus Ecclesiasticis, sed tantum præesse, ut 29
omnia suo ordine fiant 19. *Septembris* 1627. Assistens Presbyter debet Episcopum thurificare ad Sedem, quicumque ille sit, non vero Diaconus Evan- 30
gelii; 19. *Maii* 1607. Absente Episcopo, thurifi- 31
candus est celebrans triplici ductu; 30. *Januarii* 1616. Finito Evangelio Missæ solemnis, cui assistit Episcopus cum cappa, thurificandus est celebrans non,

non vero Episcopus ;4. *Augusti* 1663. Septimum can-
32 delabrum debet adhiberi in Missis tantum Episcopi
solemnibus , sed non Defunctorum ; 19. *Maii* 1607.
33 Archidiaconus sustinens Baculum Episcopi thurifi-
candus est post Diaconos assistentes , ubi non adsit
contraria consuetudo ; 28. *Aprilis* 1607. Canonici in
34 Dominicis sigillatim aspergendi sunt aqua benedi-
cta , non vero unico ictu in circulum ;20. *Decembris*
35 1601. Celebrans, qui distribuit Cineres , Candelas
& Ramos , detecto capite debet distribuere ; 18.
36 *Julii* 1626. Absente Episcopo benedictiones Can-
delarum , Cinerum , Palmarum ,& Fontis debent fieri
ab eo , qui cantaturus est Missam : 12. *Junii* 1627. ille
37 idem, qui benedicit Cineres prima die Quadrage-
simæ, vel Candelas in Festo Purificationis, aut Ramos
in Dominica Palmarum , debet etiam cantare Missam
38 sequentem ; 12. *Aprilis* 1640. Non est facienda
Altaris thurificatio in Missa Conventuali dierum so-
lemnium , si absque cantu , & Ministris celebretur ;22
Januar. 1701.
39 Diaconus,& Subdiaconus accipiunt pacem ab Epi-
scopo celebrante statim post Diaconos assistentes; 15.
Mart. 1608. Duorum Canonicorum Assistentia semper
40 convenit Episcopo sive celebret ipse, sive assistat Di-
41 vinis;10. *Maii* 1608. Dignitates tenentur associare Epi-
scopum cum Canonicis ex debito, licet Cæremoniale
Episcoporum nominet tantum Canonicos. ubi non ad-
sit contraria consuetudo; 10. *Januarii* 1669. Consuetu-
42 do ut Dignitates, & Canonici Mitram , Gremiale, Ba-
culum, Thuribulum,& similia ministrent Episcopo, est
43 servanda ;5. *Julii* 1603. Non tenentur omnes Canonici
associare Episcopum ab eo Altari, in quo Missam pla-
nam celebravit usque ad Sedem Episcopalem , si as-
44 sistere voluerit Missæ Conventuali ; 5. *Julii* 1603. Ar-
chidiaconus non potest assistere Episcopo in habitu
Prælatitio, non Chorali, licet sit Protonotarius ; 6.
45 *Martii* 1610. Canonici assistentes Episcopo præce-
dunt Vicarium Generalem & sunt ante ipsum thuri-
46 ficandi ; 6. *Martii* 1610. Canonici Missam celebran-
tes coram Episcopo , non debent sedere in Sede cum
postergali , sed in scamno oblongo , tapeto , vel
panno cooperto in latere Epistolæ ; 19. *Maii* 1614.
47 Archidiaconus , si est prima Dignitas , debet facere
Officium Presbyteri assistentis , si est Sacerdos , & re-
cusans cogendus est pœnis , & Censuris ; 30. *Maii*
48 1616. Prima Dignitas debet assistere Episcopo cele-
branti , licet sit unica ; 12. *Decembris* 1620. Soli Ca-
49 nonici debent facere consuetos circulos ante Episco-
pum , non autem Vicarius Generalis ; 28. *Septembr.*
50 1630. Licet Episcopus non celebret, sed tantum assi-
stat Missæ solemni , celebrans debet ad Confessionem
respondere Episcopo usque ad *Indulgentiam* inclusi-
ve ; non vero simul cum illo dicere : *In nomine Pa-*
51 *tris* ; 4. *Augusti* 1663. Coadjutor Episcopi non sedet
celebrans, nisi in Faldistorio, neque habet Diaconos
assistentes , neque Canonici parantur , neque ponitur
septimum Candelabrum ; 1. *Septembris* 1607. Prædi-
52 ctus Episcopi Coadjutor non utitur Baculo , nisi in
53 Ordinationibus ; 1. *Septembris* 1607. Coadjutor Epi-
scopi celebrans præter Diaconum , & Subdiaconum
debet habere assistentem Canonicum pro libro ; 7.
54 *Augusti* 1627. Candelæ , Cineres, & Palmæ distribu-
untur stando cum Mitra in capite ab eo, qui privile-
gium habet eam gestandi; 18. *Februarii* 1650. Inferio-
res Episcopo non debent sumere de Altari paramenta 55
pro Missa;7. *Julii* 1612. Prima Dignitas dat Candelam
Episcopo in Festo Purificationis , & Episcopus dat 56
statim primæ dignitati ante Vicarium Generalem;
14. *Junii* 1608. Clerici in minoribus non sunt assumen-
di ad cantandam Epistolam, vel Evangelium , etiamsi 57
sit penuria Diaconorum , & Subdiaconorum ; *Sacra*
Rit.Congreg.in una Alexandrina 15. *Martii* 1608. Cle- 58
ricus , qui solemniter cantat Epistolam cum Tunicel-
la , & reliquis sacris vestibus , sed absque manipulo ,
debet petere dispensationem Irregularitatis ad caute-
lam ; *Sacr.Congr.Concil.*23. *Aprilis* 1604. apud Nicol.
Lucubrat. *Canon. lib.5.tit.28.de Cleric. non ordinat.mi-*
nistrant. Vide tamen Tom. IX. Decret. S. R. C.
num. 701.
Si sub Altari, vel sub ejus gradibus humata sint de- 59
functorum cadavera , non est ibi celebranda Missa ,
donec alio transferantur; 10. *Novembris* 1599. Intra
Clausuram omnino prohiberi debet celebratio Missæ, 60
etiam ad communicandas infirmas, non obstante an-
tiquissima consuetudine ; 1. *Decembris* 1602. Missæ , 61
ad satisfaciendum eleemosynis alicui Ecclesiæ tradi-
tis non sunt celebrandæ per exteros , ubi commode
possunt satisfieri per Sacerdotes ejusdem Ecclesiæ; 28.
Januarii 1606. Vide supra *artic.*4. *num.*16. Non de-
bent Regulares in Canone nominare Superiores suos 62
ut Antistites; 12. *Novembris* 1615. Regulares in cele- 63
bratione Missæ possunt annuntiare dies Festos , & je-
junia in suis Ecclesiis ; 1. *Julii* 1602. In oratione *A* 64
cunctis nomina Patronorum S. Michaelis Archangeli,
& S. Joannis Baptistæ præponenda sunt Apostolis;22. 65
Augusti 1620. Celebrans in Parasceve debet mittere
particulam in Calicem , neque debet se signare cum
Calice ;28. *Augusti* 1627. Oratio imperata a Superio- 66
re, veluti *Deus Refugium &c.* omittenda est in dupli-
cibus primæ Classis ; 28. *Aug.*1627. Romæ omittitur
etiam in Festis 2. Classis. In fine Missæ ad quodcum-
que Altare celebratæ, fit reverentia Cruci infra gra- 67
dus , capite semper aperto ; 28. *Augusti* 1627. Non 68
permittitur ad Altare majus celebratio Missæ, dum
dicuntur in Choro Matutinum, & Horæ; 15. *Septem-*
br. 1564. Qui præ timore , vel balbutie non pronun- 69
tiat Evangelium S. Joannis, quod legitur in fine Mis-
sæ, sed ejus loco aliud suo arbitratu recitat , suspen-
dendus est a Missarum celebratione , quousque illud
rite pronuntiare assuescat ; 5. *Julii* 1631.
Evangelium pro solemni Palmarum benedictione 70
canendum est in cornu Epistolæ ab illo , qui celebrat
absque Diacono , & Subdiacono ; 27. *Aprilis* 1697. 71
Passio in hebdomada majori legenda est in Missis pri-
vatis in cornu Evangelii , licet in Missa solemni lega-
tur a Celebrante in cornu Epistolæ ; 4. *Augusti* 1663.
In Processionibus Candelarum , Palmarum , & simi- 72
lium,quæ fiunt intra Ecclesias sine Sacramento , non
est pulsanda campanula ad elevationem Ss. Corporis
Christi in Missa privata : Quod si pulsetur, & adver-
tatur elevatio, tunc est genuflectendum utroque genu
a transeuntibus ante Altare , ubi Missa celebratur, &
deposito Ss. Sacramento, progrediendum; Similiter 73
si aliqui transeant in Elevatione Calicis ; 1. *Martii*
1681. Sacerdos in Sacrificio Missæ congruentius uti- 74
tur cingulo lineo , quam serico; 22. *Jan.*1701. In Sa
crificio Missæ non est adhibenda Palla drappo serico 75
a parte superiori cooperta; 22. *Januar.*1701. Non est 76
omit-

omittenda una ex assignatis Orationibus in Missali, velut *A cunctis*, ut ejusdem loco dicatur aliqua Oratio imperata ab Episcopo, veluti *Deus Refugium*, neque ut recitetur penultimo loco Oratio pro Defun-
77 ctis; 2. *Decemb.* 1684. Quando dicitur Oratio *A cunctis*, vel *Ecclesiæ* non est dicenda Oratio contra Paganos, vel alia hujusmodi, quia sufficienter una continet, quod & altera: 16. *Aprilis* 1688. Quando
78 dicitur Collecta, vel Missa contra Paganos non potest mutari nomen *Paganorum* dicendo *Turcarum*. *Hæreticorum &c.* 29. *Julii* 1689. Manus Sacerdotis
79 ad *Hanc igitur Oblationem* debent ita extendi, ut palmæ sint apertæ, pollice dextro super sinistrum in modum Crucis supra manus, non vero infra manus; 4.
80 *Augusti* 1663. Cruces, quæ fiunt a Sacerdote supra Oblata non sunt faciendæ manu transversa, sed manu recta in transversa parte *Crucis*; 4. *Augusti* 1663.
81 Pars inferior Hostiæ, non autem superior præcidenda est, quando dicitur *Pax Domini sit semper vobiscum*; 4. *Augusti* 1663.

82 In Missa Paschatis Resurrectionis, & infra ejus octavam dicenda est Sequentia *Victimæ Paschali*, cujus auctorem esse Abbatem Nogerum, seu Notherum Sancti Galli, aut Hotgerum Ducis Sueviæ filium, & Abbatem S. Galli asserit Herrera Scriptor recentior *lib.* 2. *de origine & progressu Rit. Miss. cap.* 12. relatus a Cardinal. Bona *de rebus Liturgicis l.* 2. *c.* 6. *num.* 6. Alii vero tribuunt talem Sequentiam Hermanno Contracto Germaniæ Monacho, qui fuit Astrolabii inventor; Ita Bellotte *in suis observationibus pag.* 416. & Possevinus *in Apparatu Sacro tom.* 2. & alii alium volunt auctorem; Unde verum est quod scribit Gavantus *part.* 1. *tit.* 10. *Rubric.* 3. *litt. R.* incertum esse talis Sequentiæ Auctorem.

83 In Missa Pentecostes, & infra ejus octavam dicenda est Sequentia *Veni Sancte Spiritus*, cujus Auctor esse perhibetur Robertus Franciæ Rex apud Trithemium, & Durandum *lib.* 4. *cap.* 22. circam annum 1003. Vel Hermanus Contractus Germaniæ Monachus ex *ligno vitæ lib.* 5. *cap.* 70. Merati tamen *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 12. *n.* 18. dicit probabilius esse fuisse dictam Sequentiam compositam ab Innocent. III. & ab eodem Missali insertam, cum in ejus operibus reperiatur.

84 In Missa Festi Corporis Christi, & totius ejus octavæ dicenda est Sequentia *Lauda Sion Salvatorem*, cujus auctorem esse S. Thomam Aquinatem dicit Gavantus *part.* 1. *tit.* 10. *Rubrica* 3. *litt. R.* & tenent etiam alii. At vero Rioche *lib.* 4. *compend. tempor. cap.* 71. *col.* 3. Petrus Antonius a Venetiis *in Viridario Seraphico*, italice conscripto *tom.* 2. *part.* 5. *in operibus editis a S. Bonaventura*, citans Pisanum in suo catalogo, & Oldoinum apud Giaconium, tenent ab ipso Sancto Bonaventura fuisse compositam.

85 In Missa Ss. Nominis Jesu, & totius ejus octavæ ubi celebratur, recitanda est a Fratribus Minoribus Sequentia *Lauda Sion Salvatoris*, cujus auctor videtur dicendus vulgo Beatus Bernardinus de Bustis, cum ipse, ut tradit Petrus Antonius de Venetiis *loc. cit. cap.* 5. multa addiderit ejus Officio composito a S. Bernardino Senensi post insignem ejus victoriam Romæ obtentam; Ab aliis autem Sacerdotibus, sive sæcularibus, sive Regularibus etiam Capellanis, seu Confessariis non Franc[illegible] Monialium Ordinis Minorum, est omittenda, ut recte docet Sapientissimus Merati *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 4. *num.* 4. referens quod in concessione facta præclarissimæ Societati Jesu, *anno* 1701. 1. *Octobris* expresse dicitur. *Exclusa tamen Sequentia*; Et de facto ab aliis ommittendam esse dictam Sequentiam respondit novissime *Sacr. Rit. Congregat. in Burgen.* 23. *Junii* 1736. & *in Meclinen.* 16. *Februar.* 1737. Vide in Tomo IX. Decreta S. R. C. *num.* 1011.

In Missa Festi Septem dolorum B. M. V. & totius 86
ejus octavæ, ubi celebratur, recitanda est Sequentia *Stabat Mater Dolorosa*, cujus auctorem esse vulgo Beatum Jacobum, seu Jacoponum a Tuderto Ordinis Minorum refert dictus Petrus Antonius a Venetiis *loc. cit. c.* 5. ubi insuper dicit, fuisse ab ipso etiam compositum nobile Canticum de contemptu mundi, incipiens *Cur mundus militat sub vana gloria* allatum sub verb. *Mundus*.

In Missa Feriæ V. in Cœna Domini non datur pa- 87
cis osculum *ex Ordine Romano* in detestationem osculi Judæ. Alcuin. *ibid.* Gavant. & Merati *tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 8. *de Feria V. in Cœna Domini num.* 4. ubi Gavant. addit, quod in tertio *Agnus Dei* dicitur *dona nobis pacem* contra editionem Venetam in Officiis parvis hebdomadæ Majoris in quibus antiquo Ritu notatur, quod habet Durand. *l.* 4. *c.* 52. tertio dici *Miserere nobis*; Nam Missale vult dicit de more, quamvis pax non detur.

Item in Missa Feriæ VI. in Parasceve non datur Pax 88
ex Ordine Romano in odium dicti osculi Judæ. Amalar. *lib.* 1. *cap.* 13. Gavant. & Merati *loc. cit. part.* 4. *tit.* 9. *Rubrica* 18. *litt. Q.* Tum quia nullum hac die fit Sacrificium, ex Albaspineo *lib.* 1. *de veterib. Ritib. observat.* 17. Unde nec dicitur *Pax Domini*, nec *Agnus Dei*, quia ordinatur ad pacem dandam, ut patet in tertio *dona nobis pacem*.

In Missa autem Sabbati sancti non datur Pax ex *Or-* 89
dine Romano, quia nondum dixerat Christus Apostolis *Pax vobis*. Gavant. & Merati *l. cit. tit.* 10. *Rubric.* 38. *litt. M.* Nec dicitur *Agnus Dei* ex *Ordine Romano*, & *Sacrament. Gregor.* ob silentium mulierum, quæ nondum credebant Christo redemptori animarum ad tollenda peccata mundi. Durand. *lib.* 6. *cap.* 8. Gavant. & Merati *loc. cit. litt. N.* post Alcuinum ibi allegatum.

Missæ in quibus solus Sacerdos communicat, re- 90
probari non possunt. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 64. incip. *Certiores* §. 1. (*) Quia tamen non defuerunt temerarii quidam pseudo theologi, qui nihil a Benedicti XIV. encyclica commoti falsum illud de necessitate communionis populi dogma novis libellis confirmare ausi sunt, ut Nannaronius, & Traversarius, eorum commentarios Roma jure ac merito confixit(*). Missam celebrantes non tenentur S. Eucharistiam omnibus petentibus infra ipsam actionem ministrare. Idem *ibid.*

Ad Episcopos pertinet præscribere ea, quæ obser- 91
vanda, & evitanda sunt in celebratione Missæ; iisque tamquam Apostolicæ Sedis delegatis, omnes etiam exempti, hac in re obedire tenentur. Idem tom. 2. Constitut. 17. incip. *Accepimus præstantium*. (*) Intellige, modo Episcopi a Romani Missalis rubricis pro commentitia quadam auctoritate, quam Episcopus S. Pontii Petrus Joannes Perlin superiore sæculo pro-

pu-

pugnare aliisque persuadere frustra conatus est edito libro *du droit, & du pouvoir des Evesques de regler les offices divins dans leurs dioceses*, sibi discedendum non
92 duxerint (*). In Missarum celebratione Crucifixi imago super Altari retineri debet in memoriam Dominicæ Passionis, & Mortis. Idem *ibid.* Alia ad rem vide *verb. Crux*.
93 Missa celebrari nequit a Sacerdote latino ritibus Græcis, nec viceversa, sub pœna suspensionis. Idem Const.
94 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 1. Missarum celebratio permittitur Italo-Græcis in feriis Quadragesimæ cum conditionibus & limitationibus, nempe servato, nec prætermisso in Parochialibus Ecclesiis præsanctificatorum ritu, & excepto postremo triduo majoris hebdomadæ. Idem *ibid.* Missa unica in die super quolibet Al-
95 tari a Græcis celebrari potest. Idem *ibid.* & Constit.
96 87. incip. *Demandatam* §. 8. Permittuntur tamen erigi plura Altaria in eadem Ecclesia, & plures Sacerdotes super eodem Altari simul celebrare. Idem
97 *ibid.* §. 9. Missam applicare potest pro offerentibus eleemosynam Sacerdos Græcus, qui cum alio ritu concelebret, concelebrare tamen non dicitur, nec Sacrificium applicare potest pro offerentibus eleemosynam, qui particulas tantum adiicit in præparatione panis ante Missam. Idem *ibid.*
98 Missa præsanctificatorum dumtaxat celebrari potest apud Græcos in Quadragesima exceptis diebus domi-
99 nicis, & Sabbatis. Idem *ibid. cit.* §. 9. In Missis præsanctificatorum non fit transubstantiatio vini per immersionem particulæ consecratæ, & confutatur hac de re error Schismaticorum. Idem tom. 2. Con-
100 stitut. 3. incip. *Declarasti*. Missa præsanctificatorum iterari non potest, etiamsi in priori omissus fuerit haustus vini non consecrati. Idem *ibid.*
101 Addendum est; quod antiphona *Communio* cantari debet immediate post *Agnus Dei* eodem tempore, quo celebrans Sacram Communionem sumit, nisi fiat communio populi, quia tunc ad eam cantatur. Gavant. *part.* 1. *tit.* 13. *num.* 1. Bauldry *part.* 3. *cap.* 7. *tit.* 13. Scarfanton. *part.* 2. *tit.* 10. *num.* 11. & novissimum Cæremoniale Provinciæ Reformatæ Mediolani impressum anno 1744. *cap.* 21. *n.* 519. ubi ad id citatur etiam Cæremoniale Episcoporum *lib.* 2. *cap.* 9. uti ipsum etiam citat Bauldry, licet id tangat Cæremoniale Episcoporum *in cap.* 8.
102 Attendendum est differentiam intercedere inter Missam cantatam, & Missam solemnem; Quando enim præscribitur Missa cantanda, sufficit illam cantari cum assistentia solius Acolythi; At quando mandatur cantari Missa solemnis, cani debet cum assistentia Diaconi, & Subdiaconi. Cum enim *in una Neapolitana celebrationis Missarum* prætenderetur Patres Carmelitas non adimplevisse onus sibi injunctum, canendi quotidie unam Missam, ex quo illam cantassent sine assistentia Diaconi, & Subdiaconi, & causa fuisset proposita in Sacra Congregatione Concilii *sub die* 28 *Augusti* 1683. nec ipsa die resoluta, & reproposita *sub die* 29. *Januarii* 1684. sub hoc dubio: *An Missa quotidie cantanda debuerit & debeat cantari cum assistentia Diaconi, & Subdiaconi, vel solius Acolythi?* Eadem Sacra Congregatio reflectens quod onus erat unius Missæ cantatæ, & non unius Missæ solemnis, respondit: *Satisfactum fuisse, & satisfieri voluntati Testatoris, cantando Missas etiam sine assistentia Diaconi, & Subdiaconi.* Sic refert & tenet Cardinal. Lambertin. dein Summus Pontifex Benedictus XIV. *volum.* 5. *notif.* 17. 103
§. 7. ubi insuper refert, fuisse decisum, quod electio Diaconi, & Subdiaconi pro Missa solemni canenda a Parocho, vel ab alio Sacerdote a se deputato in Ecclesia Confraternitatis, seu pro inibi danda Benedictione, pertinet ad ipsam Confraternitatem, & non ad se; Proposito enim in Sacra Congregatione Concilii hoc dubio. *An Parochus, vel interveniens ad canendam Missam, vel dandam Benedictionem, habeat jus sibi eligendi Diaconum, Subdiaconum, cæterosque Ministros; Eadem Sac. Congregatio in Bononien die* 15. *Maii* 1728. respondit: *Negative*.
Attento Decreto *S. R. C.* 22 *Septemb.* 1741. de quo 104
infra *art.* 14. *n.* 88. & tom. 9. inter decreta *S. R. C. n.* 1102. patet, posse in Missa dici plures Orationes, quam tres. Et quidem etiam quinque aut septem ad libitum, ut expresse habetur in Missali *Rubrica IX. de Orationibus*, *n.* 12. ibi: *In Festis simplicibus, & Feriis per annum, nisi aliter in propriis locis notetur, dicuntur tres, ut in semiduplicibus, aut quinque: possunt etiam dici septem ad libitum*. Tres autem Orationes præscribuntur in honorem SS. Trinitatis, & 105
in memoriam Christi, qui tertia die resurrexit, & ter oravit in horto; Quinque in commemorationem quinque plagarum ejusdem Christi; & Septem ob septem petitiones Orationis dominicalis, vel ad obtinenda septem dona Spiritus sancti. Sic Innocen- 106
tius III. *l.* 1. *c.* 27. Micrologus *cap.* 4. Merati *loc. cit. n.* 11. Cavalieri *loc. cit. c.* 11. *num.* 7. & alii. Nec septennarius Orationum numerus videtur posse exce- 107
di, cum loquendi modus, quem servat cit. Rubrica Missalis, *Possunt etiam dici septem ad libitum*, videatur satis indicare numerum, ultra quem progredi non possit, quamvis non utatur taxativa *tantum*, quæ tamen semper debet subintelligi, nisi oppositum exprimatur quando determinatur quantitas, ut recte notant Megalius, *tom.* 2. *variarum resol.* 158. & Cavalieri *cit. c.* 11. *num.* 6. ne in infinitum detur processus, & ne indiscreti sacerdotes per ulteriorem additionem tædio afficiant adstantes, & ne fideles ob tædium avertantur ab auditione Missarum. Tales 108
autem orationes, ut vult allatum Sacræ Congregationis decretum, *curandum est ut sint numero impares*. Nec obstat aliud ejusdem *Sac. Congregationis decretum editum* 22. *Decemb.* 1684. *in una Canonicorum Regul. Lateranensium*, his verbis: *Non est omittenda una ex assignatis Orationibus in Missa, veluti tertia A cunctis, si secunda esset de Festo simplici, ut ejus loco dicatur Oratio imperata, veluti Deus refugium sed post tertiam Orationem A cunctis, potest & imperata dici, cum in Missa de semiduplici, vel simplici, vel votiva, non sint necessario dicendæ Collectæ impares, puta tres, quinque, vel septem*. In hoc enim decreto nulla fit mentio de Missis Defunctorum. Unde *cum expediat concordare jura juribus*, textu expresso *in cap. Cum expediat*, 29. *de elect. in* 6. videtur dicendum, quod hoc Decretum velit non necessario esse dicendas Collectas impares in Missa de semiduplici, vel simplici, vel votiva, cum in his Missis numerum parem puta quatuor, aut sex possint exigere commemora-

memorationes secundum ritum, vel imperate faciendæ, quod non potest recurrere in Missis pro defunctis, & ideo Decretum *anni* 1741. 2. *Septembris* vult, in istis curandum esse, ut Orationes sint numero impares, quod de facili potest in his adimpleri, cum numerus impar pendeat a libertate celebrantis, ubi in illis pendet quandoque numerus par a necessitate ritus, vel superioris imperio.

109 Missa, & Officium sub ritu SS. Doctorum S. Leonis I. Papæ decernitur a Benedicto XIV. Constitut. incip. *Militantis*, §. 3. ubi statuitur, ut in Officii Divini Breviario in Festo S. Leonis Papæ, & Confessoris, Antiphona ad *Magnificat* in utrisque Vesperis ponatur ea, quæ incipit, *O doctor optime*; In Missa autem dicatur Introitus *In medio Ecclesiæ*; & post Collectam subsequatur Lectio libri Sapientiæ *Justus cor suum tradet*, cum Graduali, ut in communi Doctorum; Post Evangelium vero dicatur *Credo*; Reliqua, ut in consueta Missa de Sancto Leone.

110 * Sacerdotibus latini ritus in Russia Polonica degentibus, tam præsentibus, quam futuris conceditur ut deficientibus tabulis lapideis consecratis, Missam celebrent super Antimensiis Ruthenorum unitorum. Ritu tamen latino sacrum agere istis injunctum est. Sunt Antimensia lintei quidam Episcopali benedictione consecrati, in quorum angulis Sanctorum, Reliquiæ reconditæ sunt. Bened. XIV. Const. 46. incip. *Imposito nobis*.

111 Commentitia est distinctio inter Rubricas præceptivas, & instructivas, sed omnes sunt præceptivæ, licet aliquæ ex materiæ parvitate sub veniali tantummodo obligent *de sacrif. Missæ cap.* 11. §. 3.

112 Nulla urgente causa leve est peccatum celebrare Missam privatam non recitatis Matutino & Laudibus. (Vide verb. *Matutinum a n. 19. ad* 23.) At si de Missa Conventuali agatur, mortalis criminis reus videri posset ille, qui ante Matutinum, & Laudes eam celebraret, nempe ante eam partem officii in Choro celebratam. Sicut & peccato gravi se obstringeret, qui perpetuo, & quasi ex animo statuisset nunquam Missam celebrare Matutino cum Laudibus recitato. *Ibid.* §. 4.

113 Si contingat, ut Sacerdos dum Missam celebrat, subito morbo corripiatur, vel mortuus concidat, vel hoc accidit ante consecrationem, nec tunc opus est Missam ab alio continuari; si vero post consecrationem unius, vel utriusque speciei, tunc supplenda est Missa, & quidem ex præcepto a Sacerdote initio inde sumpto ubi alter desiit; & si prior ille Sacerdos adhuc vivat, & capax sit Sacramenti, nec alia præsto sit hostia consecrata, ex hostia Sacerdotis secundi pars infirmo ministranda est, ut ex Rubricis Miss. *ibid.* §. 4. & 5.

114 Sacerdos Missam suppleturus præstare id potest si alius non adsit, etiamsi non sit jejunus, quin etiam si in statu gratiæ non versetur; tunc enim quærendus ab illo est Confessarius, & si non reperiatur, eliciendus est actus contritionis, atque ita comparatus Missam perficiat. At si neque conteri possit, neque Missa ab altero perfici ante meridiem, tunc hostia & Calix reponendi sunt in tabernaculo, ut ad alteram diem reservetur. Hæc omnia ex Rubricis & DD. *ibid.* §. 7. & 8. Ex hoc conficitur, quod laico, si fuerit præsens, hostia illa & Calix dari non potest, *Ibid.* §. 6.

Si Sacerdote Missam celebrante violetur, vel 115
polluatur subito Templum, ante inceptum Canonem, Missa intermittenda est; eo vero incæpto, perficienda, ut ex Rubricis; *ibid.* §. 12.

Si dum celebratur incidat subita irruptio hostium, 116
vel imminens alluvio, aut ruina templi, ante consecrationem, deserenda est Missa, post consecrationem, sumendum statim Sacramentum, omissis aliis cæremoniis. Si vero casus isti incidant, hostia quidem, sed nondum sanguine consecrato, potest Sacerdos hostiam statim sumere, & abire, nisi forte in casu, quo Christianæ Religionis hostes in contemptum ejusdem Religionis minitentur Sacerdoti mortem, nisi Sacrificium imperfectum relinquat; *Ibid.* §. 14.

Superveniente excommunicato non tolerato, 117
Missa, si nondum perventum est ad Canonem, vel ut quidam volunt, ad consecrationem, nec ille possit abigi, deserenda est, post consecrationem perficienda. Sed sumpta communione reliqua perficienda sunt, vel in Sacristia, vel in alio loco decenti *Ibid.* §. 14.

Rite pariter interrumpitur Missa, etiam interruptio- 118
ne longa, vel ad baptizandum infantem moriturum, qui alioqui sine Baptismo moreretur, vel ad audiendam confessionem infirmi, qui alioqui non confessus obiret; vel etiam, ad Extremam Unctionem administrandam. Curandum tamen tunc esset a Sacerdote, ut Sacramentum interim diligenter custodiatur, & cum redierit resumenda Missa est ex eo loco, ubi fuerit intermissa. *Ibid.* §. 15.

Si recitato jam Evangelio, & Symbolo superveniat 119
vir Princeps, sive laicus sive Ecclesiasticus qui Missam die festo non audierit, negant plures Doctores posse ex integro Missam resumi. *Ibid.* §. 16.

Eucharistiam fidelibus administrare infra actionem 120
Missæ non sunt obligandi Sacerdotes, si Parochi, seu Episcopi censuerint præstare, ut hæc administratio fiat in Altari ubi adservatur Ss. Eucharistia extra Missam. Encyclica ad Episcopos Italiæ incip. *Certiores effecti*.

Sacerdotes Sæculares in Ecclesiis Regularium illo- 121
rum Missam legere vetantur, sed utendum est illis Missali Romano, ita tamen, ut possint de Sancto, de quo Regulares illi agunt officium, Missam recitare, eam desumendo ex Communi Missalis Romani, ut pro Capellanis & Confessariis Monialium decrevit S. Congregatio Clemente XI. Decretum approbante. *De Sacrif. Missæ lib.* 3. *cap.* 23. §. 1. & *Instit. Eccles.* 34. §. 20. *

* Sacerdotes tamen Sæculares celebrantes in Ecclesiis 122
totius ordinis S. Augustini possunt recitare Missas proprias Sanctorum illius ordinis ut ex Rescripto S. Me. Clementis XIV. 18. *Junii* 1773. per Secretariam supplicum libellorum edito; & SS. D. P. Pius VI. eamdem facultatem concessit celebrantibus in Ecclesiis ordinis Minorum S. Francisci 5. *Septembris* Carmelitarum Exculceatorum 14. *Augusti* 1777. Carmelitarum antiquæ observantiæ 2. *Junii* 1778. & in Ecclesiis totius ordinis S. Benedicti 12. *Februarii* 1780. per eamdem Secretariam.

Addi-

Additiones ex aliena manu.

122 Missa, ut monet etiam Auctor *num.* 1. debet esse conformis Officio diei, *nisi gravis causa excuset*, tum quia *cap. Quidem*, *de celebr. Missar.* reprehenduntur Sacerdotes, qui Officio diei prætermisso frequentius celebrant Missas, quas *votivas* dicimus, tum quia non semel a Sacra Rituum Congregatione prohibitum est quominus Missæ votivæ in Festis solemnibus, & duplicibus celebrentur.

123 Dixi *nisi gravis causa excuset*, propterea, quod in exequiis ex gr. præsente corpore debet Missa de defunctis celebrari.

124 Caute vero intelligendus est Auctor, dum eodem num. 1. ait: *nisi pro aliqua causa, & obligatione debeat legi votiva*. Ex his enim verbis videtur sequi, quod Sacerdos, qui ratione beneficii, vel stipendii tenetur Missam celebrare ex. gr. de Beata Virgine, vel de defunctis, eam indistinctæ celebrare queat diebus etiam Dominicis, & Festis duplicibus. At non concurrente expressa voluntate fundatoris, recte monet Habert *de Eucharist. cap. 16. quæst. 1. Sacerdotem, qui ratione Beneficii, vel stipendii tenetur Missam celebrare de B. Virgine, seu de defunctis, posse, immo debere Dominicis, & Festis duplicibus sacrum facere de die; quia præsumitur fundator Ecclesiæ filius juxta Matris præscriptum suum legatum instituisse.*

(*) Hoc ipsum diserte tradit Lucius noster Artic. proximo num. 4. quod miror ab Auctore Additionum non fuisse animadversum. (*)

125 Quid vero, si expressa sit voluntas fundatoris, ut festis etiam duplicibus celebretur Missa de B. Virgine, vel de defunctis; ita ut recurri nequeat ad dictam præsumptionem? Tolerari posse celebrationem Missæ de B. Virgine, vel de defunctis, si festa illa simplicia non sint de præcepto relato decreto S. Cong. Rituum, tradit Pasqualig. *de Sacrific. Miss. tom.* 1. *qu.* 149. *num.* 2.

126 Major difficultas est, an id ipsum tolerari queat in Feriis Privilegiatis, & in diebus infra octavam, quibus cedunt etiam officia duplicia; Negat mox laudatus Auctor *ubi supra n.* 3.

Articulus XIII.

De observandis in Missis Votivis.

1 Missa dicitur votiva non simpliciter a voto, quo quis se obstringit ad talem Missam celebrandam sed a voluntate, qua se determinat, vel ex propria devotione, vel ad implendum desiderium alterius, qui eam petit. Et licita est, si adsit rationabilis causa
2 pro ipsa celebranda, alioquin Missa debet concordare cum Officio, ut *in Rubricis Missalis* præscribitur. Mis-
3 sæ votivæ privatæ non possunt dici in Festo duplici, etiamsi esset tale duplex Festum translatum. *Sac. Rit.*
4 *Congreg.* 5. *Augusti* 1662. Item nequeunt dici die Cinerum, Septimana sancta, in Vigilia Nativitatis Christi, & Pentecostes, 29. *Augusti* 1627. in Vigilia Epiphaniæ, 27. *Aprilis* 1697. & 10. *Decembr.* 1718. infra octavas Epiphaniæ, Paschæ, & Pentecostes, 28. *Augusti* 1627. infra octavam Corporis Christi, 21. *Junii* 1670. infra Octavam Nativitatis Christi, 25. *Septembris* 1706. confirmat. 15. *Sept.* 1714. nec non in omnibus anni Dominicis, ut constat ex ipsis Rubricis, in quibus dicitur posse solum celebrari Missam votivam *aliis diebus infra hebdomadam*, hoc est a Dominica in Dominicam, quando non est duplex.

5 Votivæ autem solemnes, & pro re gravi & causa publica celebrari possunt etiam in Festis duplicibus de præcepto, & in Dominicis, exceptis Dominica prima Adventus, Feria IV. Cinerum; dominica prima Quadragesimæ, Passionis, & Palmarum usque ad Feriam 3. Paschæ inclusive, Dominica in Albis, Dominica Pentecostes cum duobus Festis sequentibus; Nativitate Domini, Epiphania, Ascensione, Corpore Christi, & omnibus solemnitatibus primæ Clalsis. Quarti *part.* 1. *tit.* 4. *vers. Nota secundo*; aliique communiter, ut patet ex Decretis relatis artic. sequent. *n.* 4. Res gravis pro licita Missæ votivæ solemnis decantatione cum *Gloria*, & *Credo* ea est, pro qua convenit totus Clerus cum Episcopo: Vel apud Regulares in eorum Comitiis Generalibus, vel Provincialibus; Et cum cantatur Missa pro re, eorumdem judicio, gravi, 19. *Maii* 1607. Item pro expositione 40. Horarum juxta Decretum ejusdem Congreg. 13. *Februarii* 1666. & instructionem de mandato Clementis XI. pro tali Expositione emanatam *die* 20. *Januarii* 1705. in qua disponitur, ut sequitur: *In expositione, & repositione Ss. Sacramenti pro Oratione* 40. *Horarum cantatur Missa Votiva de Ss. Sacramento cum Gloria, & Credo, & unica Oratione, exceptis Dominicis, & Festis* 1. *&* 2. *Classis, ac Feria* 4. *Cinerum, & Feria* 2., 3. & 4. *majoris hebdomadæ, quibus diebus cantatur Missa de Officio currenti cum commemoratione Ss. Sacramenti sub unica tantum conclusione. Et si cantanda est alia Missa, durante Expositione,* 8
licet sit Conventualis, debet cantari in alto Altari. Neque in Altari Expositionis debent celebrari Missæ 9
privatæ cujuscumque ritus. Et Missæ privatæ, si Officium est duplex, debent celebrari de Officio curren- 10
ti cum commemoratione Ss. Sacramenti; Vel si non est 11
duplex, Votivæ de Sanctissimo Sacramento sine Gloria & sine Credo: Sic præcipiente Sanctissimo D. No- 12
stro. Vide tamen *infra num.* 34. & verb. *Oratio num.* 31. ubi excipiuntur etiam alii dies pro Missis votivis cantandis ex nova Instructione Clementis XII. emanata die 1. *Septembr.* 1730. & jam integre allata in Tomo tertio verb. *Eucharistia num.* 64. Sacerdos Missam privatam celebraturus, dum transit ante Ss. Sacramentum, facta adoratione utroque genu, & aperto capite, surgens se cooperit. *Sac. Rituum Cong.* 7. *Septembris* 1638.

Missæ votivæ solemnes pro re gravi, & causa pu- 13
blica canendæ sunt cum *Gloria*, & *Credo*; nisi adhibeantur paramenta violacea, quia tunc debet omitti *Gloria & Credo*, ex Decreto 19. *Maii* 1607. Missæ autem votivæ privatæ numquam sunt celebrandæ 14
cum *Gloria & Credo*, nisi fuerint Missæ Angelorum in quibus quotidie est recitandus Hymnus Angelicus, vel Missæ de B. V. Maria, in quibus quolibet Sabbato dici debet *Gloria*, sed sine *Credo*, 15. *Maii* 1672. In Votivis dicitur semper Psalmus *Judica*, & 15
ad *Introitum*, & *Lavabo*, semper *Gloria Patri* &c. etiamsi esset Missa de Passione, etiam infra hebdomadam Passionis, licet hæc omnia omittantur in Missis de tempore, 10. *Februarii* 1647. Præfatio di- 16
citur propria, si habeatur; alias dicitur de tempore

vel

vel de Octava, vel de Communi, 28. *Augusti* 1607.
17 & 16. *Junii* 1683. Quod procedit etiam infra Octavam Nativitatis Christi, si Votiva habeat Præfatio-
18 nem propriam, 28. *Augusti* 1627. & 16. *Junii* 1683. *Communicantes* autem & *Hanc igitur* dicantur de octava si Votiva dicatur infra octavam, quæ illa habet propria: & in fine dicitur semper Evangelium S. Joannis, 20. *Augusti* 1627. & 16. *Junii* 1683. In-
19 fra octavam non celebratur votiva de eo, de quo est octava, sed dicitur Missa Festi conveniens Officio cum *Gloria* sine *Credo*. Quod si sit infra Octavam Beatæ Mariæ Virginis, & fiat Officium de aliquo Sancto, pro Votiva de B. M. Virgine, debet dici Missa de Octava, sed more votivo sine *Gloria*, & sine *Credo*, nisi fuerit Sabbatum, quia tunc dicendum erit *Gloria* sine *Credo*, 2. *Decembris* 1684. Qui in
20 Sabbato recitat Officium B. M. Virginis, si celebret Votivam de aliquo Sancto, non debet dicere *Gloria*, neque Præfationem B. M. Virgin. 2. *Decembris* 1684.
21 Ob Missam Votivam non est omittenda Missa Conventualis, neque potest introduci consuetudo in contrarium, 16. *Jan.* 1627. Immo abrogatur con-
22 suetudo non canendi Missam de die ultra Votivam, 28. *Augusti* 1628. Et licet in illis Ecclesiis, in quibus
23 adest inveterata consuetudo cantandi Missam Votivam de B. M. Virgine singulis diebus Sabbati, possit hic pius usus, seu populorum devotio continuari etiam in Sabbatis Festo duplici impeditis, non est tamen omittenda Missa Conventualis, 2. *Decembris*
24 1684. Tenentur enim Canonici omnino ad canendam Missam de die, ut lucrentur distributiones, 28. *Januarii* 1612. & ex *Sacra Congregatione Concilii in Tusculan.* 10. *Novembris* 1652. & *in Civitatis Castellanæ*, 4. *Martii* 1690.

25 Missa votiva solemnis de B.M.V. potest cantari in die Dominico ratione concursus populi. *Sac. Rit. Congreg. in Aretina* 20. *Novemb.* 1662. dummodo tamen non sit Dominica privilegiata, vel ipsa non incidat in Festo 1. & 2. classis, vel in octavis privilegiatis. Vide *Resolutiones Sac. Congreg.*

26 Missa votiva solemnis de B. M. V. cum Gloria & Credo potest cantari in die Dominico ratione voti, seu alia causa. *Sacra Rit. Congregat. in Aretina* 16. *Junii* 1663. Id tamen locum non habet in Dominicis, & octavis privilegiatis, & in duplicibus primæ, & secundæ classis; ut in *numero antecedenti*.

27 In Ecclesiis, ubi quotidie non cantatur Missa, si occurrat Festum Patroni, seu Titularis diebus, quibus non potest de eo fieri Officium, potest nihilominus (diebus non exceptis a Rubrica Missalis tit.6. de translatione) cantari Missa de Patrono, seu Titulari, licet non cantetur altera Missa non concordans cum Officio. *Sacra Rit. Congr. in una Ordinis Eremitarum S. Augustini* 23. *Augusti* 1704.

28 In Ecclesiis, ubi titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebrandum Festum, quod transferri debet; diebus, in quibus juxta Rubricas Missalis *tit.6. de Translatione Festorum*, possunt cantari duæ Missæ, una de Die, alia de Festo, si non est obligatio cantandi Missam quotidie, cantari potest Missa solemnis Votiva de Festo occurrente tantum. *Sacr. Rit. Congr. in Bergomen.* 17. *Augusti* 1709. apud Piton. *tom.2. Constitut. & decis. pro Sacris Ritibus num. margin.* 1675. & observa num. hic immediate antecedentem *sub* 27. *Augusti* 1704. *in una Ordinis Eremitarum Sancti Augustini*.

Missæ Votivæ, quas ex obligatione Capitulum tenetur per hebdomadam celebrare certis diebus præscriptis, in quibus multoties occurrit Festum de præcepto, debent transferri in aliam diem non impeditam de præcepto. *Sac. Rit. Cong. in Tarentina* 9. *Decembris* 1634. 29

Missa solemnis in Dominica infra octavam alicujus Sancti, non debet celebrari de eodem Sancto, licet de consensu Ordinarii fiat processio ad ejus Ecclesiam. *Sacr. Rit. Congr. in Aretina* 24. *Julii* 1660. 30

Missa Solemnis de S. Josepho, quando ejus Festum incidit in Feria II. III. & IV. Majoris hebdomadæ, non potest cantari, etiam ob concursum populi, sed debet ommitti, nec potest illis diebus fieri processio in ejus honorem. *Sacr. Rit. Congregat.* 4. *Augusti* 1663. *in una Urbis*. 31

Receptio ad habitum, & professionem Religiosam, sub re gravi numerari non potest, ut ex consuetudine cantari possit Missa Votiva solemnis etiam de Spiritu Sancto, in Dominicis, vel duplicibus, & hic abusus est omnino tollendus. *Sacr. Rit. Congr. in Ruremonden.* 24. *Julii* 1683. 32

Non potest Missa Votiva de Spiritu Sancto, vel alia celebrari etiam ab Episcopo pro eligenda Abbatissa in Festo duplici, vel Dominica: *Sac. Rit. Con.* 28. *April.* 1708. 33

Missæ solemnes, & pro re gravi, & causa publica non solum nequeunt cani in supradictis Dominicis, & duplicibus primæ, & secundæ classis, Feria 4. Cinerum, Feria II. III. & IV. majoris hebdomadæ juxta Instructionem pro expositione Sacramenti ratione Orationis 40. Horarum editam a Clemente XI. *Die* 20. *Januarii* 1705. & a nobis allatam sub verb. *Eucharistia in fine*, sed neque in omnibus diebus Octavarum Paschæ, & Pentecostes, in Vigilia Nativitatis Domini, & Pentecostes, & in die octava Epiphaniæ, ut colligitur ex eadem instructione confirmata, & adducta *sub* §.10. a Clemente XII. *die prima Septembr.* 1730. & allata a Merati *tom.1. part.2. tit.* 14. in qua præscribitur quidem Missa de Sanctissimo Sacramento Votiva pro re gravi, sed excipiuntur expresse supradicti dies qui non erant excepti in instructione prædicta Clementis XI. in quibus mandat cantari Missam de Officio currenti cum commemoratione Sanctissimi Sacramenti sub unica tantum conclusione. Unde si in dictis diebus non potest cantari Votiva pro re gravi de Sanctissimo Sacramento, quod est majus, neque poterit cani alia votiva, quod est minus *arg. Auth. Multo magis*, *Cod. de Sacr. Eccles.* 34

Potest tamen in supradictis diebus cani Missa solemnis in propria Ecclesia de Sancto Patrono, seu Titulari, licet transferendo; quia allata Clementina Instructio respicit solum Missam solemnem simpliciter votivam: Missa autem de Patrono, seu Titulari in casu proposito, non est simpliciter votiva, sed semifestiva, ut notant Quarti, Gavantus, Arnaud. & alii apud Merati *tom.1. part.1. tit.4. §.7.* & habet aliquid juris, & acquisiti, & acquirendi in propria sua die. Tum quia Rubrica Missalis *tit.6. de translatione Festorum*, expresse sic habet: *In Ecclesiis autem ubi titulus est Ecclesiæ, vel concursus populi ad celebran-* 35

brandum Festum, *quod transferri debet, possunt cantari duæ Missæ, una de die, alia de Festo; excepta Dominica prima Adventus, Feria quarta Cinerum, Dominica prima Quadragesimæ, Dominica Palmarum cum tota hebdomada majori, Dominica Resurrectionis, & Dominica Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Ascensionis, & Festo Corporis Christi*, ubi, ut vides, non excipiuntur supradicti, & similes dies: Exceptio autem firmat regulam in non exceptis *l. In his, quæ* 15. *ff. de Legibus, l. Quæsitum* 12. *§.* 43. *ff. de Instructo, vel instrumento legato, cap. Dominus* 16. *caus.* 32. *quæst.*7. *cap. Quoniam* 2. *de conjugio leprosor.* cum similibus: adeoque vigore dictæ Rubricæ cantari poterit in dictis diebus non exceptis Missa de Titulari in propria Ecclesia; Et ad id faciunt supra allata Decreta *Sacr. Congreg. Rit. sub num.*27. *in una Ordinis Eremitarum Sanct. Augustini & sub num.*28. *in Bergomen.* Tunc autem erunt cantandæ duæ Missæ in Ecclesiis quibus incumbit onus eas cantandi. *Sacr. Rit. Congr.* 28. *Aug.* 1628. 4. *Maii* 1686. *&* 5. *Jul.* 1698. De his omnibus vide *Resolutiones* & *Decreta S. R. Congr.* quæ in hac Editione apposita sunt in Tomo IX.

36 Missæ votivæ de Sanctissimo Sacramento, de B. M. V. in cantu fundatæ seu relictæ, & ordinatæ a Benefactoribus, cantari non possunt in duplicibus, aliisque diebus duplicia excludentibus, sed cantari debent Missæ de Festo occurrente cum applicatione sacrificii, sicque satisfieri, & Benefactorum mentem impleri, resolvit, non obstante quacumque consuetudine in contrarium, quam abusum esse declaravit *Sac. Rit. Congr. in Ruremunden.*24. *Julii* 1683. apud Henricum Pisarr. *in Exposit. Rubricar. Missal. Roman. part.*1. *tit.*4. *de Missis Votivis sub num.*8. & Merati *loc. cit. num.*46.

37 An Missæ votivæ dici possint de Beatis nondum Canonizatis variant Doctores; affirmativam sententiam tenent Castropalao *tract.*3. *de Fide disp.*1. *punct.*5. *§.*5. *num.*7. Quintanadvenas *in Theolog. moral. tract.*7. *singul.*5. Megalius *in Promptuario verb. Canonizatio*, Tamburin. *Opuscul. de Sacrific. lib.*2. *cap.*6. *§.*8. Pasqualig. *tom.*1. *de Missæ Sacrific. quæst.* 277. *num.*3. *& sequent.*, & alii ab ipsis citati volentes posse dici Missas votivas de dictis Beatis a quibuscumque Sacerdotibus in quibuscumque Ecclesiis, & quibuscumque diebus, in quibus sint permissæ Missæ votivæ, quia eo ipso quod Sedes Apostolica concessit posse recitari Missam de aliquo Beato, quilibet recitans Missam quacumque die & in quacumque Ecclesia in honorem dicti Beati, id facit auctoritate Sedis Apostolicæ, quæ abstulit impedimentum relatum *in cap* 1. *de Reliquiis, & veneratione Sanctorum*, ubi cavetur neminem esse venerandum sine auctoritate Apostolicæ Sedis.

38 Negativam autem defendunt Quarti *in Rubr. Missal. part.*1. *tit.*4. *dub.*6. Bissus *litt. M. n.*231. *§.*26. Guyetus *lib.*4. *cap.*21. *quæst.*2. Merati *tom.*1. *tit.*5. *§.*2. *num.*16. & alii dicentes, non posse in honorem Beati nondum Canonizati dici Missam extra diem assignatam; vel ab aliis personis, vel ab aliis Ecclesiis non expressis in Diplomate Beatificationis, asseruntque hanc sententiam communiorem esse, & veram. Immo Quarti *loc. cit.* & alii volunt esse communem. Et ratio est quia ex *cit. cap.*1. *de Reliquiis, & veneratione Sanctor.* nemini licet aliquem venerari cultu publico absque licentia Sedis Apostolicæ; In nostro autem casu non est concessa licentia nisi determinatis personis, & pro diebus, & locis etiam determinatis, adeoque non licet prædictos limites excedere; Alias, si liceret, frustra & inutiliter apponeretur prædicta determinatio & limitatio personarum, dierum, & locorum, quod non est dicendum; Tum quia vis privilegii seu concessionis non pendet solum a causa, sed præcipue pendet a libera voluntate concedentis, qui non intendit concedere nisi id, quod exprimit, adeoque in casu nostro non potest dici Missa, neque ab aliis personis neque in aliis locis, neque in aliis diebus in Bulla non expressis, quia non licet excedere præsertim in Missa limites verbales Indultorum Sedis Apostolicæ, ex Decreto *Sacr. Rit. Congreg.*5. *Octobr.* 1653. relat. inter *Resolutiones Sac. Congr.* Quæ sententia ut conformior 39 Decretis, & menti Sedis Apostolicæ est tenenda. Et ad Summum posset sequi prima sententia quo ad hanc partem, nempe posse dici Missas votivas de Beatis non Canonizatis ab illis personis, quibus a Sede Apostolica est concessa de dictis Beatis Missarum celebratio, quia tales personæ, maxime in locis concessis, non viderentur exhibere illis cultum diversum ab eo, quem concessit Sedes Apostolica; sicque non viderentur contravenire Decretis, & menti dictæ Apostolicæ Sedis; Nisi forte talis concessio esset expresse restricta ad solam eorum diem Festivam.

Additiones ex aliena manu.

Quæri hic potest, an Missæ assignatæ certis diebus 40 aut festivitatibus possint in aliis diebus tamquam votivæ celebrari? Missas *de communi* celebrari posse per 41 annum in honorem eorum Sanctorum, de quibus licet Missas celebrare, non est quod controverti queat, idque quia quum sint eæ applicabiles pluribus Sanctis, ita etiam pro quolibet tempore applicari possunt. Quinimo 42 id ipsum locum habet quoad Sanctos, quorum Missa in Missali est propria quoad aliquas preces, propterea quod ita ea est ordinata ad celebritatem illius Sancti, ut convenire etiam possit cuicumque commemorationi ipsius, qualis est quæ fit in Missa votiva. Vide *Alcozer. tract.*1. *Cæremon. gloss.*14. *Castal. lib.*2. *cærem. sect.*9. *cap.*4. *n.*1.

Difficultas itaque est de Missis dierum mobilium, 43 Festorum B.M.Virginis, & similibus. Hasce autem Missas tanquam votivas celebrari haud posse communiter præter mox allegatos tenent Gavant. *in Rubr. Missal. part.* 4. *tit.* 17. *n.* 8. Quart. *in Rubric. Missal. part.*1. *tract.*4. *dub.*5. Aversa *quæst.*11. *de Eucharistia sect.*12. Pasqualig. *de Sacrificio Missæ t.* 1. *quæst.* 248. *num.* 2.

Quo fit, ut pro Missis hebdomadæ majoris erit celebranda Missa de Passione, pro Missa Pentecostes votiva de Spiritu Sancto, eo quia hæ Missæ institutæ principaliter sunt pro illa celebratione, adeoque non congruunt extra occasionem ipsius; Pasqualig. *de Sacrif. Missæ tom.*1. *quæst.*248. *dict. n.*2. 44

Ex hac autem communi opinione plura sequuntur. 45 I. quod non possit celebrari Missa votiva Assumptioni 46 B.M.Virginis, aut alterius Festivitatis, sed celebranda sit votiva posita in Missali juxta congruentiam temporis

47 poris ibi assignatam. II. quod si celebranda sit Missa votiva Nativitatis Domini, celebrari ea debeat, quæ celebratur infra octavam, & omittenda sint ea, quæ non congruunt tempori in quo recitatur, ut esset *Allelu ja*, & addendus esset Tractus, qui esset propor-
48 tionatus. III. quod si petatur celebratio Missæ votivæ S. Petri, aut S. Pauli, erit celebranda Missa votiva Apo-
49 stolorum. IV. quod ubi petitur Missa votiva, quæ non debet celebrari; & in Missali non adest votivæ correspondens, celebranda erit quæ currit illo die. Pasqualigo *loco citato numer. 5. & plur. sequent.*

ARTICULUS XIV.

De observandis pro Missis de Requiem.
De Missis quas vocant D. Gregorii.

1 Missæ privatæ de Requiem non possunt celebrari omnibus illis diebus, quibus non possunt celebrari Missæ votivæ, cum supra adducta decreta pro Missis Votivis militent etiam pro Missis de Requiem
2 non celebrandis in illis diebus exceptis. Missæ privatæ de Requiem non possunt dici in Festo duplici, etiam si esset tale duplex Festum translatum; *Sacr. Ri-*
3 *tuum Congregat. 5. Augusti 1662.* Et neque privatæ Missæ de Requiem possunt celebrari etiam præsente & insepulto corpore in quocumque duplici, vel quacumque die, qua prohibetur fieri Officium duplex; *Sacra Rituum Congreg. 10. Junii 1693.* & expresse prohibuit sub gravibus pœnis Alexander VII. *5. August. 1662.* cujus decretum confirmavit, & innovavit Clemens
4 XI. 10. *Aug.* 1706. Missa autem solemnis præsente corpore potest cantari in omnibus Dominicis, & Festis de præcepto, præterquam in duplicibus 1. Classis. *Sacra Rit. Congreg. 5. Junii 1698. 23. Augusti 1704. 29. Septembris 1714. 10. Decembris 1718. & 11. Augusti 1736.* Et triduo Majoris Hebdomadæ, ac die S. Pasch. prohibentur etiam exequiæ, & quodcumque signum defunct. sed officium, & preces recitantur privatim ex *cit. Decretis.* Vide tamen infra *in Supplementis*, ubi varia alia adducuntur ad rem observandá.
5 Anniversaria de Requiem, aut de tertia, septima, & trigesima die non possunt in Festo de præcepto; cani nequidem solemniter; bene tamen pro implenda voluntate Testatorum in Festo duplici, quod non est de præcepto; *Sac. Rituum Congr. 7. Sept. 1607. & 20. Ju-*
6 *nii 1626.* Immo Anniversaria, & Missæ de requiem, quæ ex dispositione Testatorum cum cantu sunt quotannis celebrandæ, possunt cantari, etiamsi ipsorum obitus dies inciderit in Festum duplex majus; *Sacra Rituum Congregat. 22. Novembris 1664.* & Alexander VII. 22. *Januarii* 1667. Decret. incipient. *Creditæ*. Non tamen in Festo duplici secundæ Classis. *Sacra*
7 *Rit. Congreg. in Collem. 5. Julii 1699.* Cum primum habita fuerit notitia de obitu alicujus personæ, cantari poterit Missa de Requiem etiam in Festo duplici, quod non sit de præcepto, nam in hoc casu prædicta Missa erit differenda; 4. *Maii* 1686.
8 Missæ in Festo duplici celebratæ in Altari pro animabus perpetuo privilegiato, & in quo proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandæ essent Missæ de Requiem ex obligatione, suffragantur ac si celebratæ fuissent pro defunctis etiam juxta formam privilegiorum; 22. *Januarii 1667.* Decretum ex-
9 tenditur etiam ad Altaria, non in perpetuum, sed ad septennium seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus privilegiata; ac proinde Missæ de Festo duplici, quæ sive ex obligatione, sive ex sola Fidelium devotione celebrantur, suffragantur ac si celebratæ fuissent pro Defunctis; 23. 10
Septembris 1669. Insuper Missæ celebratæ de Festo currente in Altaribus privilegiatis in diebus, quibus non licet Missas de Requiem celebrare, habent eamdem vim, & Indulgentias perinde ac si fuissent celebratæ Missæ defunctorum, ut expresse statuerunt tres summi Pontifices, scilicet Alexander VII. *die 22. Januarii 1667.* in sua Constitutione incip. *Creditæ*. Clemens IX. *die 22. Septembris 1669.* in sua Constit. incipient. *Cum felicis*, & Innocentius XI. *die 4. Maii 1688.* in sua Constit. incip. *Alias*, quæ omnes, ut præ oculis a cunctis habeantur, ad tollendas omnes dubietates, per extensum hic adducuntur.

ALEXANDER PAPA VII.

„ Creditæ Nobis cælitus dispensationis Officium 11
„ salubriter exequi, adjuvante Domino, jugiter satagentes, & quamplurima dubia in diversis mundi partibus orta, & in Congr. Venerab. Fratrum Nostrorum Sanctæ Rom. Eccles. Cardin. Sacris Ritibus præpositorum deducta, occasione Decreti ejusdem Congregationis die 5. *Augusti 1662.* editi, ac nobis probati de non celebrandis Missis de Requiem in duplicibus tollere, atque dirimere cupientes, de memoratorum Cardin. consilio, auctoritate Apostolica tenore præsentium approbamus in primis aliud decretum prædictæ Congregat. editum *in una Novarien. die 22. Novembris 1664.* quo declaratum fuit, Anniversaria, & Missas cantatas de Requiem relictas ex dispositione Testatorum quotannis in die ipsorum obitus, etiam in duplici majori contingentis, non comprehendi in dicto Decreto.

„ Ulterius quoad Altaria perpetuo privilegiata, „ & in quibus proinde quotidie etiam in duplicibus celebrandæ sint Missæ de Requiem ex obligatione, auctoritate, & tenore prædictis declaramus per celebrationem Missarum de festo currenti satisfieri dictis obligationibus, & suffragari cum eisdem Indulgentiis perinde ac si essent celebratæ Missæ de Requiem ad formam privilegiorum; salva tamen semper in præmissis auctoritate Congreg. Decernentes easdem præsentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sor-
„ tiri, & obtinere. Non obstantibus &c. 12

„ *Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 22. Januarii, 1667. Pontificatus nostri Anno duodecimo.*

Declarationem Alexandri extendit Clem. IX. ad Altaria temporaneo privilegio decorata quo ad Missas in eis etiam ex fidelium devotione celebrandas ut sequitur.

„ Cum fel. record. Alexand. Papa VII. prædecessor noster dubia in diversis mundi partibus occasione Decreti Congreg. tunc existentium S. R. E. Card. Sacris Ritibus Præpositorum *die 5. Augusti* „ 1662.

„ 1662. emanati, & ab ipso Alexandro Prædeces-
„ sore approbati de non celebrandis Missis defuncto-
„ rum in Festis ritus duplicis, exorta, dirimere
„ cupiens, aliud ejusdem Congreg. Decretum *in*
„ *una Novariensi die 22. Novembr.* 1664. editum
„ approbaverit, quo declaratum fuerat, Anniver-
„ saria, & Missas defunctorum cantu ex dispositio-
„ ne Testatorum quotannis, recurrente ipsorum
„ obitus die celebrandas, tametsi dies obitus hu-
„ jusmodi in Festo ritus duplicis majoris incideret,
„ non comprehendi in primo dicto decreto: Ac
„ ulterius quoad Altaria privilegio Apostolico pro
„ animabus fidelium defunctorum in perpetuum
„ decorata, & in quibus proinde quotidie, etiam
„ in Festis ritus duplicis, celebrandæ essent
„ Missæ Defunctorum ex obligatione, declaravit
„ per celebrationem Missarum de festo currenti sa-
„ tisfieri injunctis obligationibus, & Indulgentias
„ per ejusmodi privilegia Apostolica concessas ani-
„ mabus Fidelium defunctorum in Purgatorio exi-
„ stentibus, Suffragari perinde ac si celebratæ fuis-
„ sent Missæ Defunctorum ad formam dictorum
„ privilegiorum, & alias prout in ejusdem Alexan-
„ dri Prædecessoris litteris desuper in simili forma
„ Brevis *die 22. Januarii* 1667. expeditis, quarum
„ tenores præsentibus pro plene, & sufficienter
„ expressis, & insertis haberi volumus, uberius
„ continetur. Cumque (sicut ad aures nostras per-
„ venit) etiam dubitetur, utrum dictarum littera-
„ rum dispositio, quo ad Altaria pariter quidem pri-
„ vilegiata, sed non in perpetuum, nec pro omni-
„ bus hebdomadæ diebus, & ad quæ Missæ non ex
„ obligatione, sed ex sola fidelium devotione cele-
„ brantur, locum habeat; Hinc est quod nos du-
„ bitationes hujusmodi ex injunctæ Nobis cœlitus
„ pastoralis sollicitudinis munere dirimere pariter
„ atque decidere cupientes, de Venerabilium Fra-
„ trum Nostrorum ejusdem Sanctæ Romanæ Eccl.
„ Cardinalium Sacris Ritibus Præpositorum, qui
„ rem mature perpenderunt, consilio, declaratio-
„ nem a memorato Alexandro prædecessore, sicut
„ præmittitur, editam, ad Altaria, ut præfertur,
„ non in perpetuum, sed ad septennium, seu
„ aliud brevius, vel longius tempus, ac non omni-
„ bus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdoma-
„ dæ diebus, nunc, & in futurum, quandocumque
„ privilegiata, auctoritate Apostolica tenore præ-
„ sentium extendimus. Et proinde, ut Missæ, quæ
„ ibidem de Festo currenti, in quo Missæ defuncto-
„ rum celebrari non possint, sive ex obligatione, si-
„ ve ex sola fidelium devotione celebrabuntur, ita
„ ut animæ Christi fidelium, pro quibus celebratæ
„ fuerint, Indulgentias per privilegia hujusmodi
„ concessas, consequantur in omnibus, & per omnia,
„ perinde ac si Missæ defunctorum ad formam eorum-
„ dem privilegiorum celebratæ fuissent, auctoritate
„ & tenore prædictis concedimus, & indulgemus.
„ Decernentes easdem præsentes litteras semper fir-
„ mas, validas, & efficaces existere, & fore, suos-
„ que plenarios & integros effectus sortiri, & ob-
„ tinere, non obstantibus &c.
„ *Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub An-*
„ *nulo Piscatoris die 23. Septemb. 1669. Pontificatus*
„ *nostri Anno Tertio.*

Deinde Innocentius XI. confirmavit Decretum S. 13
Congr. Rituum editum super Intelligentia Declaratio-
num Alexandri, & Clement. quo ad alios quoque dies
in quibus juxta Rubricas Missæ Defunctorum celebra-
ri non possunt, ut infra.
„ Alias postquam fel. record. Alexander Papa VII.
„ Prædecessor Noster per quasdam suas in simili for-
„ ma Brevis *die 22. Januarii* 1667. expeditas litteras,
„ dubia in diversis mundi partibus, occasione De-
„ creti Congregat. tunc existentium Sanctæ Romanæ
„ Eccles. Cardinal. Sacris Ritibus Præpositorum *die*
„ *5. Augusti* 1662. emanati, & ab ipso Alexandro Præ-
„ decessore approbati, de non celebrandis Missis De-
„ functorum in Festis ritus duplicis, exorta, dirimere
„ cupiens, inter cetera, quoad Altaria privilegio A-
„ postolico pro Animabus fidelium Defunctorum in
„ perpetuum decorata, & in quibus proinde quoti-
„ die, etiam in Festis ritus duplicis, celebrandæ fuis-
„ sent Missæ Defunctorum ex obligatione, declara-
„ verat per celebrationem Missarum de festo currenti
„ satisfieri injunctis obligationibus, & Indulgentias
„ per ejusmodi privilegia Apostolica concessas, Ani-
„ mabus fidelium Defunctorum in Purgatorio exi-
„ stentibus suffragari, perinde ac si celebratæ fuissent
„ Missæ Defunctorum ad formam dictorum privile-
„ giorum: rec. mem. Clem. Papa IX. pariter Præde-
„ cessor noster, aliam subinde ortam dubitationem,
„ utrum scilicet dictarum Alexandri Prædecessoris
„ litterarum dispositio, quoad Altaria pariter quidem
„ privilegiata, sed non in perpetuum, nec pro o-
„ mnibus hebdomadæ diebus, & ad quæ Missæ non
„ ex obligatione, sed ex sola fidelium devotione ce-
„ lebrarentur, locum haberet, similiter tollere desi-
„ derans, declarationem a memorato Alexand. Præ-
„ decessore, sicut præmittitur, editam, ad Altaria,
„ ut præfertur, non in perpetuum, sed ad septennium
„ seu aliud brevius, vel longius tempus, ac non in
„ omnibus sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdo-
„ madæ diebus, tunc, & in futurum quandocumque
„ privilegiata, auctoritate Apostolica extendit, &
„ proinde ut Missæ, quæ ibidem de festo currenti,
„ in quo Missæ defunctorum celebrari non possent,
„ sive ex obligatione, sive ex sola fidelium devotio-
„ ne celebrandæ essent, suffragentur, itaut animæ
„ Christi fidelium, pro quibus celebrarentur, In-
„ dulgentias per privilegia hujusmodi concessas,
„ consequerentur, in omnibus, & per omnia, pe-
„ rinde ac si Missæ Defunctorum ad formam eorum-
„ dem privilegiorum celebratæ fuissent, eadem au-
„ ctoritate concessit, & indulsit, & alias, prout in
„ ipsius Clement. prædecessoris litteris, etiam in
„ forma Brevis *die 23. Septembris* 1669. desuper ex-
„ peditis, quarum, & prætatarum Alexand. Præ-
„ decessoris litterarum tenores præsentibus pro ple-
„ ne & sufficienter expressis & insertis haberi volu-
„ mus, uberius continetur. Cum autem postmo-
„ dum, sicut accepimus, novum circa præmissa
„ excitatum fuerit dubium, videlicet, an supradi-
„ ctæ Alexandri, & Clementis Prædecessorum de-
„ clarationes, sibi pariter locum vindicarent etiam
„ in diebus Dominicis, infra Octavas Paschatis Re-
„ surrectionis, Pentecostes, & Corporis Christi,
„ aliisque diebus quibus, licet a Festo duplici non
„ impediantur, adhuc tamen Missæ defunctorum
„ ju-

„ juxta ritum, & morem Ecclesiæ celebrari nequeunt, quatenus nimirum Missæ, quas iisdem diebus celebrare licet servata ceteroquin dictorum privilegiorum forma, ad præfata Altaria privilegiata celebrarentur; Nosque dubium hujusmodi Congr. Ven. Fratrum nostrorum S. R. E. Cardin. Sacris Ritibus Præpositorum, examinandum commiserimus, ac eadem Cardin. Congr. re mature discussa, nuper suum decretum die 3. Aprilis proximi præteriti, præfatas Alexandri, & Clem. Prædecess. Declarationes intelligendas esse pro omnibus diebus, quibus juxta Rubricas Missæ defunctorum celebrari non possunt, responderit; Hinc est, quod nos commissæ Nobis cælitus dispensationis munere fidelium defunctorum Animarum in Purgatorio existentium suffragiis peramplius consulere cupientes, Decretum hujusmodi a memorata Cardinalium Congregatione editum, ut præfertur Apostolica auctoritate tenore præsentium confirmamus, & approbamus, illique inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adiicimus; Salva tamen semper in præmissis auctoritate supradictæ Congregationis Cardinalium. Decernentes easdem præsentes litteras semper firmas, validas & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, ac obtineri. *Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 4. Maii millesimo sexcentesimo octuagesimo octavo, Pontificatus nostri Anno duodecimo.* J. F. Albanus.

14 Circa quæ adest resolutio Congregationis Rituum in Urbis, & Orbis 15. *Septemb.* 1714. specialiter approbata a Clemente XI. *die* 29. *dicti Mensis* sequentis tenoris.

Urbis, & Orbis.

„ CUm occasione Missalis, Typis Sacræ Congregationis de propaganda Fide summa cura, ac diligentia novissime impressi, & propediem publico usui exponendi, Sacræ Rituum Congregationi enixe fuerit supplicatum, ut nonnulla ejusdem Sacræ Congregat. decreta jam alias edita, & approbata, in prædicto novo Missali summatim apponi, & imprimi posse benigne concedere dignaretur, videlicet.

„ Missæ pro Defunctis, sive de Requiem in Festis duplicibus, contra præscriptum Rubricarum Missalis Romani nullatenus celebrari debent. Quod si ex Benefactorum Institutione Missæ hujusmodi celebrandæ incidunt in Festum duplex, tunc, ne dilatio animabus suffragia expectantibus, detrimento sit, in aliam diem non impeditam minime transferantur: sed dicantur de Festo currenti, cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum; *die* 5. *Augusti* 1662. approbatum a fel. rec. Alex. VII. eadem die.

„ Prædictum Decretum ab ejusdem fel. rec. Alexandro VII. speciali Brevi, quod incipit, *Credita Nobis*, denuo fuit confirmatum, ac insuper statutum, idem servandum esse quoad Missas in Altaribus privilegiatis ex obligatione celebrandas, & Indulgentias, per ejusmodi privilegia concessas Animabus in Purgatorio existentibus, suffragari, perinde ac si celebratæ fuissent Missæ defunctorum.

„ Ac denique declaratum, Anniversaria, & Missas cantatas de Requiem, relicta ex dispositione Testatorum, quotannis in die ipsorum obitus, etiam in duplici majori contingentis, in prædicto Decreto *die* 5. *Augusti* edito minime comprehendi, prout antea in una *Novarien.* 22. *Novembris* 1664. eadem Sacra Congregatio declaraverat *die* 22. *Januarii* 1668. Pontificatus XII.

„ Deinde fel. rec. Clemens IX. eamdem Sacræ Congregationis decreta, alio Brevi, cujus initium: *Cum fel. rec.* iterum confirmavit, prædictamque Alexandri VII. dispositionem ad Altaria, non in perpetuum, sed ad septennium, seu aliud brevius, vel longius tempus ac non in omnibus, sed aliquo, vel aliquibus tantum hebdomadæ diebus, nunc & in futurum quandocumque privilegiata extendit *die* 23. *Septemb.* 1669. Pontificatus III.

„ Tandem proposito dubio an supradictæ Alexandri VII. & Clementis IX. Declarationes sibi locum vindicarent, etiam in diebus Dominicis, & infra Octavas Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, & Corporis Christi, aliisque anni diebus, quibus, licet a Festo duplici non impediantur, adhuc tamen Missæ defunctorum juxta Ritum Ecclesiæ celebrari nequeunt, quatenus nimirum Missæ, quas iisdem diebus celebrari licet, servata cæteroquin Privilegiatorum forma, ad Altaria Privilegiata celebrarentur. Eadem Sacra Rituum Congregatio *die* 2. *Aprilis* 1668. prædictorum Pontificum Declarationes pro omnibus diebus, quibus juxta Rubricas Missæ Defunctorum celebrari non possunt, intelligendas esse respondit, ejusque Decretum subinde confirmatum fuit a fel. rec. Innocentio Papa XI. speciali Brevi, quod incipit *Alias postquam*, dato *die* 4. *Maji* 1688.

„ Decretum a Sacra Rituum Congregatione *anno* 1630. editum, quo permittitur posse in Ecclesiis recitari Officia, & Missas celebrari de illis Sanctis, quorum Corpora, vel Reliquiæ insignes in eisdem asservantur, intelligendum esse de Sanctis duntaxat in Martyrologio Romano descriptis, & dummodo constet de identitate Corporis eorumdem, vel insignis Reliquiæ. Secus vero de Sanctis in eodem Martyrologio non descriptis. Quorum tamen Corporibus, & Reliquiis ab Ordinariis locorum approbatis debita a fidelibus veneratio adhibenda est, sed absque Officio, & Missa sub pœnis de non satisfaciendo præcepto recitandi Officium, aliisque in Constitutionibus S. Pii V. contentis *die* 11. *Augusti* 1691. approbatum a fel. rec. Innocentio XII. *die* 19. *Octobris*.

„ Ad augendam fidelium venerationem erga Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, ejusque cultum in toto Terrarum Orbe promovendum, prohibitum est celebrari Missas votivas, vel pro Defunctis infra Octavam Corporis Christi, *die* 21. *Junii* 1670. eadem die a fel. record. Clemente X. approbatum.

„ Item prohibitum est easdem Missas celebrari infra Octavam Nativitatis Domini; in Missis vero solemnibus pro re gravi infra eamdem Octavam celebrandis, dicenda est Præfatio juxta Rubricam Generalem *tit.* 12. *num.* 4. *die* 25. *Septembris* 1706. jam a Sanctissimo approbatam.

„ Re

,, Re vero in Sacra Rituum Congregatione ad relationem Eminentiss. & Reverendiss. Domini Cardinalis Barberini pluries discussa, & mature perpensa, Sacra eadem Rituum Congregatio supradicta decreta, tum ut celebrantium instructioni, & usui sint, tum ut nonnulli abusus, qui in aliquibus locis irrepserunt, penitus evellantur, in Missali post Rubricas Generales apponi, & imprimi posse censuit, si Sanctissimo Domino Nostro visum fuerit *die* 14. *Septembris* 1714.

,, Factaque deinde per me Pro Secretarium de prædictis Sanctissimo Domino Nostro relatione, Sanctitas sua sensum Sacræ Congregationis approbavit, eademque Decreta in Missali apponi, & imprimi mandavit, *die* 29. *Septembris ejusdem anni* 1714.

F. Cardinalis de Abdua Præfectus.

N. *M. Tedeschi Episcopus Liparitanus Sac. Rit. Congreg. Pro- Secretarius.*

15 Dies tertia, septima, & trigesima numerantur a die datæ sepulturæ; Sic Quarti *Commentar. in Rubric. Missalis tit.* 5. *n.* 3. *vers. colligitur primo*. La Croix *lib.* 9. *part.* 2. *n.* 514. Gavant. *in Rubric. part.* 4. *tit.* 18. *num.* 9. quamvis ipse etiam teneat posse dictos dies numerari a die obitus, sumendo pro eodem obitus,
16 & depositionis diem. Ante sepulturam, die tertia, septima, & trigesima celebratur Missa de die *Obitus, sive*
17 *Depositionis*. Idem ibidem. Si dies tertia, septima, & trigesima, aut Anniversaria incidat in diem prohibitum, potest transferri in diem sequentem, 27. *Se-*
18 *ptembris* 1707. Immo si dies prohibita non sit ex magis privilegiatis, & Festum de præcepto, ad implendam Testatorum voluntatem, potest cani Missa solemnis de Requiem die tertia, septima, & trigesima, etiamsi sit Festum duplex non de præcepto ex superius citat. decret. 23. *Maii*. 1603. 1. *Septemb.* 1607. & 20. *Junii* 1626. Et pro Anniversariis quotannis adim-
19 plendis potest etiam cani in duplici majore, ex cit.
20 Decret. 22. *Novembr.* 1664. & Alexandri VII. 22. *Januarii* 1667. Missæ in die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum possunt applicari ad libitum, scilicet tam in genere pro omnibus, quam in specie pro aliquibus Defunctis; 4. *Aug.* 1663. Et iterum sic decrevit *Ead. Sacr. Congreg. in una Ord. Capuccinorum* 9. *Decembr.* 1709. apud Joan. Bapt. Pitt. *in Brevi tract. de Commemoratione omnium Fidelium Defunctorum num.* 37. Et sic videtur voluisse etiam Innocent. XI. 30. *Septembr.* 1679. dum concessit in ditionibus Regi Catholico subjectis, omnibus Sacerdotibus tam sæcularibus, quam Regularibus cujuscumque Ordinis eodem die Commemorationis omnium Fidelium Defunctorum in quocumque Altari celebrantibus *liberationem Animæ pro qua Sacrificium offerrent*; quibus verbis supponit aperte Pontifex posse illa die applicari Missam pro particulari Defuncto, ad libitum celebrantis, & sic expresse novissime *Eadem Sacr. Congreg. Rit.* 14. *Decembr.* 1709. Durante Expo-
21 sitione Ss. Sacramenti non potest celebrari Missa de Requiem, neque cantari pro adimplenda mente Testatoris, sive Anniversario satisfaciendo, licet currat Officium hujusmodi Missas admittens, 2. *Decembr.*
22 1684. Nullo modo licere in Missis Defunctorum præbere Eucharistiam fidelibus illam deposcentibus, decrevit *Sacra Rituum Congreg.* 16. *Aprilis* 1701. Neque administrare in paramentis nigris, 2. *Augusti* 1701 23
idest nec tempore celebrationis, nec post, ex declaratione *ejusdem Sac. Congr. Rituum* 20. *Martii* 1711. & confirmat 2. *Augusti* 1724. Novissime autem ad tollendas omnes insurgentes difficultates *Eadem Sac. Rituum Congreg. in una Aquensi Provinciæ Franciæ sub die* 2. *Septembris* 1741. declaravit sic: *In paramentis nigris non ministratur Eucharistia per modum Sacramenti, extrahendo Pyxidem a custodia; Potest tamen ministrari per modum Sacrificii, prout est quando fidelibus præbetur Communio cum particulis infra eamdem Missam consecratis.*

Circa Missas triginta S. Gregorii sciendum est, 24
quod istæ ortum habuerunt ex quo Divus Gregorius *in Dialog.* 4. *cap.* 55. præscripserit Abbati Pretioso, ut offerri curaret triginta Missas triginta diebus continuis pro Monacho Justo, his verbis: *Vade, ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo Sacrificium stude, ut nullus omnino prætermittatur dies, quo pro absolutione illius Hostia salutaris non offeratur.* Hinc ritus celebrandi has triginta Missas pro Defunctis cœpit esse in maxima veneratione in Ecclesia Dei, & fideles solent similes Missas pro suis Defunctis curare, tum ob institutionem tam Sancti Pontificis, tum ob varias revelationes, quod illæ maxime profuerint animabus, pro quibus oblatæ fuerunt. Nec
istæ Missæ sunt prohibitæ, ut falso putarunt aliqui, 25
ex decreto edito a *Sac. Rit. Congregat. die* 8. *Aprilis* 1628. quia in illo decreto prohibuit solum quasdam alias pro vivis, & Defunctis falso Divo Gregorio imputatas, & ab ipsa Sacr. Congr. non approbatas. Istæ vero triginta Missæ a Divo Gregorio, uti supra, sic institutæ, & ordinatæ, non sunt prohibitæ, ut expresse decrevit *Eadem Sacra Rituum Congregatio die* 28. *Octobris* 1628. apud Barbos. *de Officio Parochi p.* 1. *c.* 11. *n.* 30. Hæ autem triginta Missæ non est ne-
cesse, quod omnes celebrentur ab uno & eodem solo 26
Sacerdote, quia Divus Gregorius in citatis verbis non dicit *offer per te metipsum*, sed *offerre stude*, quod
æque fieri potest, vel per se ipsum, vel per alium. 27
Nec necesse est, quod omnes illæ triginta Missæ sint de Requiem; aliter non possent esse continuæ, cum intra illas triginta dies continuas medient Dominicæ & regulariter etiam alii dies Officii duplicis, in quibus nequeunt celebrari Missæ de Requiem ex supra citatis decretis, eo vel maxime quod Divus Gregorius dixit solum Abbati Pretioso *Vade, offerre pro eo Sacrificium stude*; quod æque fieri potest sive in Missa de Requiem, sive in Missa de Officio currente, cum solum exigatur applicatio Sacrificii, quod illi animæ æque prodest sive fiat in Missa de Requiem, sive in Missa de Officio currente ex supra adductis declarationibus Alexandri VII. Clementis, IX. & In-
nocentii XI. Requiritur autem quantum fieri potest, 28
ut istæ triginta Missæ sint continuæ, & non interpolatæ, cum Divus Gregorius institutor illius ritus ex-
presse dicat *diebus triginta continuis*. Et dato quod 29
Sacerdos ad illas celebrandas obligatus ex decentia, & honestate pro aliqua die vellet Missam omittere, sic permittente Ecclesia, tunc posset illas continuare per celebrationem alterius Sacerdotis, quod, ut mox diximus, fieri potest. Non interpolantur tamen
per omissionem celebrationis illis diebus, quibus per 30
Eccle-

Ecclesiam vetitum est celebrare, ut in triduo majoris hebdomadæ, ex decreto Sacr. Rituum Congreg. & Clement. XI. 20. *Aprilis* 1707. & ejusdem vivæ vocis oraculo 8. *Aug.* 1713. & in feriis sextis Quadragesimæ juxta ritum Ambrosianum, in quibus obstante tali ritu Missæ non celebrantur, per omissionem enim celebrationis illis vetitis diebus non inducitur discontinuatio contra institutionem Divi Gregorii, cum hæc intelligenda sit de continuatione servato ritu Ec-
31 clesiæ. Cavendum tamen est, ne hæc continuatio Missarum per triginta dies fiat aliquo modo superstitioso, ponendo vim in tali numero præcise, aut in hac, vel illa conditione, ut advertit, & damnat Sanchez *in præcepta Decalogi tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 40. & 41. Hieronym. Roderic. *in compen. quæst. regular. resolut.* 45. *num.* 8. Barbosa *loc. cit. de Officio Parochi p.* 1. *c.* 11. *n.* 30. & alii plures.

32 In Missis Defunctorum nequeunt pulsari Organa, & alia instrumenta Musica. Benedict. XIII. *in Conc. Romano tit.* 15. *cap.* 6.

33 In Missas de Requiem non datur Pax, quia indicium est lætitiæ, quod non convenit Missæ Defunctorum. Alcuin. *cap. de exequiis mortuorum*, Amalar. *lib.* 3. *cap.* 44. Gavant. & Merati *tom.* 1. *p.* 2. *tit.* 10. *Rubr.* 4. *litt.* 1. Durand. *lib.* 4. *c.* 13. addit quiescere jam Defunctos in Domino, neque amplius esse in turbatione hominum. Albaspineus vero *de veterib. Ritib. l.* 1. *observ.* 17. probabiliorem, ut vult Gavant. *loc. cit.* affert causam, quia, inquit, mortuorum Sacra privata erant, non solemnia ex *Canone* 4. *Concil. Vasen. II.* In solemnibus autem erat Communio populi, & ad eam per pacem præparatio, quæ cessabant in privatis.

34 Addenda sunt sequentia Decreta tradita cum eruditis suis Commentariis a Sapientissimo P. Cavalieri in *Agenda Defunctorum*.

35 Missæ Defunctorum non possunt celebrari, nisi cum colore nigro, vel saltem violaceo. *S. R. C.* 21. *Junii* 1670. *in Oritana*.

36 Sacerdos sæcularis, sive Capellanus, sive non, qui recitavit Officium semiduplex, vel simplex, vel feriale, illo die celebrans in alia Regularium, in qua recitatum est ab ipsis Regularibus eadem die Officium duplex de non præcepto, prout de aliquo Sancto sui Ordinis, non potest dicere Missam de Requiem. *S. R. C.* 9. *Junii* 1668. *in Conversana*.

37 Prohibitio facta 9. Junii 1668. Sacerdotibus secularibus, etiam Capellanis, qui licet recitaverint Officium semiduplex, vel simplex, vel feriale, ne celebrent Missam de Requiem, in Ecclesiis Regularium, in quibus recitatum sit Officium duplex de non præcepto, vel de aliquo Sancto eorumdem sui Ordinis, intelligi etiam debet pro Ecclesiis Monialium. *Sacr. Rituum Congreg.* 11. *Februarii* 1702. *in Tarvisina*.

38 Non possunt celebrari Missæ, etiam pro animabus purgatorii, una hora post meridiem *Sacr. Rit. Cong.* 24. *Novembris* 1661. *in Neapolitana*.

39 In die commemorationis omnium Fidelium defunctorum Sacrificia possunt a Sacerdotibus celebrantibus applicari ad libitum, scilicet, vel pro omnibus Fidelibus Defunctis, vel pro aliquibus tantum. *S. R. Congr.* 4. *Augusti* 1663. *in una Dalmatiarum*.

40 Missa ut in die obitus præsente corpore, ultra Missam de communi Defunctorum celebranda erit, quando aliquis obierit in die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum. *S. R. C.* 14. *Aprilis* 1696. *in Ulissipon.*

Missæ exequiales Defunctorum in die depositionis 41
Defuncti possunt solemniter celebrari diebus, in quibus cadit Festum duplex alicujus Sancti, dummodo non sit de præcepto juxta Rubricas Breviarii Romani. *S. R. C.* 19. *Septembr.* 1614. *in Papien.*

Missæ privatæ de Requiem, corpore præsente, & 42
insepulto dici non possunt diebus, quibus fit de Officio duplici, vel aliis, a Rubrica vetitis, & quamcumque consuetudinem tanquam abusum abolendam juxta dispositionem Rubricæ V. Missalis Romani de Missa Defunctorum num. 2. in fine, & Decreta Sacræ Congregationis, & signanter generale 5. Augusti 1662. servanda esse mandavit *S. R. C.* 10. *Januar.* 1693. *in una Galliar.*

In die, quo celebratur festum duplex, etiam trans- 43
latum, prohibetur Missa de Requiem, nisi sit præsens cadaver. Anniversarium potest transferri, immo debet, & in feriis majoribus debent omnino cantari duæ Missæ. *S. R. C.* 31. *Jul.* 1664. *in una nullius Provinciæ Treviren.*

Tolerari possunt Missæ votivæ cantatæ B. M. V. in 44
Sabbato, vel pariter cantatæ Defunctorum in festo duplici, quod non est de præcepto, ut Testatorum voluntates adimpleantur, dummodo non omittatur Missa Conventualis; *S. R. C.* 1. *Sept.* 1607. & 20. *Julii* 1626. *in Nucerina*.

Feria secunda post Dominicam Passionis, quando 45
recitatum est Officium defunctorum, non dicitur Missa Conventualis de defunctis, neque Oratio *Fidelium* quæ etiam in aliis feriis secundis Quadragesimæ non dicitur juxta Rubricas, sed solum Oratio *Omnipotens sempiterne Deus*, quæ est pro vivis, & defunctis, & omittitur tempore passionis. *S. R. C.* 11. *Julii* 1643. *in Lugdunen.*

Ob Missam votivam, seu pro defunctis non est o- 46
mittenda Missa Conventualis, neque potest introduci consuetudo in contrarium usum. *S. R. C.* 16. *Jan.* 1627. *in Januen.*

In die commemorationis omnium Fidelium De- 47
functorum non potest celebrari Missa solemnis de Requiem post Primam, sed servandæ sunt Rubricæ, quæ præscribunt post Nonam. *Sacr. Rituum Congregat.* 22. *Januarii* 1701. *in una Camaldulen. montis Coronæ*.

Missas duas in die Commemorationis omnium fide- 48
lium defunctorum singuli Sacerdotes celebrabant in
Regnis Aragoniæ, Valentiæ, & Majoricæ, & in Prin-
cipatu Cathaloniæ; Regulares vero tres. Bened. XIV. 49
in Constit. 3. tom 2. incip. *declarasti*, & Constitut. 61
incip. *Quod expensis*. Idque antiquæ consuetudini 50
& famæ privilegii Apostolici innitebatur. Idem *ibid.*

Rogante Hispaniarum Rege, ut mos iste ad omnes 51
ditiones suas extenderetur, & Portugalliæ Rege simile privilegium pro suis ditionibus postulante, Pontifex tres Missas ab omnibus tam sæcularibus, quam regularibus Presbyteris in dictis regionibus ea die celebrari indulsit. Idem in cit. Constitut. 61. incip. *Quod expensis*. Sed applicationem Missarum de novo
indultarum in suffragium omnium defunctorum fide- 52
lium in genere fieri jubet. Idem *ibid.* Item pro cele- 53
bratione Missarum hujusmodi quamcumque eleemosynam

synam sub quocumque prætextu percipi prohibet sub pœna suspensionis Papæ reservatæ ipso facto incurrendæ. Idem *ibid.* Quo ad illos autem, qui ante hoc tempus in Aragoniæ regno duas, vel tres respective Missas prædicta die celebrantes, duas, vel tres eleemosynas accipiebant, nihil innovandum censuit. Idem *ibid.*

55 Missæ privatæ de defunctis, quocumque die dici possunt præterquam in festis duplicibus, & Dominicis diebus, juxta præscriptum Rubricarum. *S. R. C. 15. Febr. in Faventina 28. Febr. 1660.*

56 In diebus, in quibus non potest fieri de festo duplici, prohibentur Missæ votivæ, & de Requiem *S. R. C. 28. Augusti 1627. in una Urbis.*

57 Infra Octavam SS. Corporis Christi prohibentur Missæ votivæ quæcumque, vel pro defunctis. *S. R. C. approbante Clem. X. 21. Junii 1670.*

58 Ad augendam fidelium venerationem erga Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum, ejusque cultum in toto terrarum Orbe promovendum, prohibuit celebrari Missas votivas, vel pro defunctis infra Octavam Corporis Christi *S. R. C. 15. Septembris 1714. annuente Clement. XI. 29. ejusdem.*

59 Infra Octavam Nativitatis Domini prohibentur Missæ votivæ, vel pro Defunctis. *Sacra Rituum Congregatio 25. Septembris 1706. & 14. Septembris 1714. annuente Clemen. XI. 29. ejusdem.*

60 In Vigilia Epiphaniæ dici non possunt Missæ privatæ Defunctorum. *S. R. C. 27. Aprilis 1697. in Panormitana.*

61 In Vigilia Epiphaniæ non licet celebrare Missas privatas pro Defunctis. *S. R. C. 26. Junii 1708. in Parisien.*

62 In Vigilia Epiphaniæ, Missæ votivæ, & Defunctorum celebrari non possunt. *S. R. C. 10. Decemb. 1718. in Æsina.*

63 In Vigilia Epiphaniæ Domini non possunt celebrari Missæ privatæ de requiem, & votivæ. *S. R. C. 16. Septemb. 1730. in una Ord. Hierosol.*

64 Omnibus & singulis Sacerdotibus, tam Sæcularibus, quam Regularibus cujusvis Ordinis, etiam necessario exprimendi, districte præcipitur, ut Missas privatas pro defunctis, seu de requiem, in duplicibus nullatenus celebrare audeant, vel præsumant; quod si ex Benefactorum præscripto Missæ hujusmodi celebrandæ incidant in festum duplex, tunc minime transferantur in aliam diem non impeditam, ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, sed dicantur de festo cum applicatione sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum; curentque Ecclesiarum Rectores, Sacristæ, aliique ad quos spectat, ut hujusmodi Decretum inviolate servetur, atque in Sacristia affixum retineatur, ubi commode ab omnibus celebrare volentibus conspici, & legi possit; in eos autem, qui contrafacere ausi fuerint, vel præmissa adimplere neglexerint, Locorum Ordinarii tam sæculares, quam Regulares pro modo culpæ animadvertant. *S. R. C. approbante Alex. VII. 3. Augusti 1662.*

65 Missæ pro defunctis, sive de requiem in festis duplicibus contra præscriptum Rubricarum Missalis Romani nullatenus celebrari debent. Quod si ex Benefactorum institutione Missæ hujusmodi celebrandæ incidant in festum duplex, tunc ne dilatio animabus suffragia expectantibus detrimento sit, in aliam diem non impeditam minime transferantur, sed dicantur de festo currenti cum applicatione Sacrificii, juxta mentem eorumdem Benefactorum. *Sacr. R. C. 15. Septembris 1714. annuente Clement. XI. ibidem.*

Collectæ pro defunctis non admittuntur, nisi in Missis festorum simplicium, & ferialium. *S. R. C. 31. Jul. 1665. in una nullius Provinciæ Trevirен.* 66

In Missa privata de festo Semiduplici, Simplici, seu votiva, vel de infra octavam seu de feria non privilegiata, potest in penultimo loco dici collecta pro particulari Defuncto, puta *Inclina, &c.* vel *Deus qui nos Patrem &c.* & similia, sed ob id non est omittenda ulla ex collectis pro tempore assignatis, puta *A cunctis*, vel *Ecclesiæ*. *S. R. C. 2. Decemb. 1684. in una Canon. Lateranen.* 67

Occurrente commemoratione Sancti simplicis in feria secunda Quadragesimæ, quando dictum est nocturnum Defunctorum, non debet in Missa quarto loco dici Oratio *Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum &c.* pro commemoratione Defunctorum, sed sufficit tertia Oratio *A cunctis*. Quod si dicatur quarta *Omnipotens &c.* quinta erit ad libitum. *S. R. C. 4. Maii 1709. in Pistorien.* 68

Occurrente commemoratione Sancti simplicis in feria secunda post Dominicam Passionis, quando dictum est nocturnum Defunctorum, in Missa dicenda est secunda Oratio de simplici tantum. *S. R. C. 4. Maii 1700. in Pistorien.* 69

In Missis Defunctorum non pulsentur Organa, nec aliud quodvis musicum instrumentum adhibeatur. Benedictus XIII. in Concilio Romano *tit. 15. cap. 6.* Cæremonial. Episc. *lib. 1. cap. 20.* ibi; *In Missis, & Officiis Defunctorum nec organo, nec Musica, quam figuratam vocant utimur, sed cantu firmo quem etiam in tempore Adventus, & Quadragesimæ in ferialibus diebus adhiberi convenit.* 70

Hic juvat ad uberiorem notitiam referre quæ tradit de Missis Defunctorum eruditissimus P. Cavalieri *in cit. Agenda Defunctorum cap. 10. a num. 14. ad 17.* Quatuor in Missali pro defunctis assignantur Missæ, & quælibet cum sua propria Epistola, & proprio Evangelio, & quamlibet ex his Missis cum sua Epistola, & suo Evangelio, in assignatis quatuor diebus dicendam esse, titulus ipse aperte declarat videlicet primam in commemoratione omnium fidelium Defunctorum, secundam in die obitus, seu depositionis & in diebus 3. 7. & 30. tertiam in anniversario, & quartam in Missis quotidianis seu in Missis omnibus aliis, quæ dicuntur extra præfatos dies, & circumstantias. Limita pro die depositionis, & Anniversarii Summi Pontificis, & Episcopi in quo Rubrica orationibus præfixa, diserte mandat primam Missam quæ consequenter dicenda etiam erit in eorumdem diebus 3. 7. & 30. pro quibus supplet Rubrica alia in secunda Missa inserta, quæ in præfatis diebus expresse præscribit *Missam ut supra*, scilicet ut in die obitus, unde pro quibus in die obitus dicitur prima Missa, hæc etiam dicenda erit in diebus 3. 7. & 30. At qualis adhibenda erit infra annum in circumstantiis aliis? Ut in quotidianis; sic enim indiscriminatim indicitur, nec Rubrica ulla vel indirecte Summis Pontificibus, aut Episcopis aliquem favorem facit. 71

Eamdem primam Missam Cardinali defuncto, ut supra, attribuunt Gavantus *part. 4. tit. 18. num. 6.* Meratus *ibid. num. 2.* Tonellius *tit. 13. n. 5.* Quarti *part.* 72

part. 1. *tit.* 6. *dub.* 1. *num.* 12. Guyetus *loc. cit. quæst.* 27. *&* 29. aliique plures, quorum nonnulli eamdem extendunt etiam ad Prælatos Regulares, Reges, Principes, & Magnates. Verum Auctores hos omnes diserte carpit Rubrica quædam in Missale Defunctorum Romæ anno 1725. typis Vaticanæ typographiæ in tertiam Missam sub his verbis invecta: In anniversario S. R. E. Cardinalium.. Oremus Deus indulgentiarum &c. hæc enim Rubrica Missam anniversarii, sub qua est posita in anniversario Cardinalium usurpandam esse indicat, & consequenter etiam in die depositionis, aliisque Missas illas, quæ in talibus diebus, & circumstantiis communiter præscribuntur. Idem esto judicium de Regibus, Magnatibus, Sacerdotibus, atque Prælatis, hi quippe, etsi Ordinariam, & quasi Episcopalem jurisdictionem habeant, carent adhuc Episcopali dignitate, in cujus gratiam favor ille latus fuit. Suffragatur admodum Ecclesiæ praxis, quæ distincto communi in divinis Officiis, Pontifices quidem honorat, cæteros vero, licet Cardinales, Reges &c. communi confessorum non Pontificum indiscriminatim aggregat.

73 Qui tamen secus faciunt, contra Rubricas non omnino peccant: post quartam enim Missam hæc particularis Rubrica habetur: *Epistolæ, & Evangelia superius posita in una Missa pro defunctis, dici possunt etiam in alia similiter pro Defunctis*: Una Missa ab alia non differt, nisi in orationibus, Epistola, & Evangelio, ergo demptis Orationibus, de quibus suo loco, liberum est quamcumque Missam pro quocumque, & in qualibet circumstantia dicere; si Epistolæ, & Evangelia unius Missæ in alia dici possunt. Quid unquam, nisi idipsum, prætendunt Missalia antiqua, dum quatuor Epistolas & Evangelia prædicta continenti serie sub una, eademque Missa referunt? pro eadem libertate pronunciant itidem citati Quarti, Tonellius, & Gavantus *num.* 4. & cum indubie eadem faciant Rubricæ verba in suo veriori sensu, nos dissentiri non possumus quidquid scribat Guyetus qui *quæst.* 27. dictam Rubricam nimis violenter explicat, dum eamdem restringit ad id, quod *in sequentibus Missale declarat, aut alias ex pari ratione opportunum judicabitur*. Et quidem Missale infra solum disponit *pro die obitus, & Anniversario Summi Pontificis, & Episcopi*, & adhuc determinate assignat *primam Missam*, & consequenter etiam determinate Epistolam & Evangelium ejusdem Missæ, unde nunquam integrum foret Epistolam, & Evangelium unius Missæ in alia usurpare contra expressam Rubricæ indulgentiam.

74 Captum sit itaque, quod quidem decet Epistolas, & Evangelia dici in diebus, & circumstantiis, prout in Missali sunt distributa, non dempta tamen celebranti libertate assumendi, utram Epistolam, & utrum velit Evangelium; & quidem etiam in die depositionis, & anniversario Summi Pontificis, aut Episcopi: dum enim in casu hujusmodi per particularem Rubricam determinate assignatur prima Missa, id accipiendum est cum subordinatione ad Rubricam alteram, quæ ut supra libertatem facit. Qua libertate bene usum iri credimus, seu magis fieri, quod magis decet, si in die commemorationis omnium defunctorum alicujus Religionis, quæ se habet instar commemorationis omnium fidelium Defunctorum universalis Ecclesiæ, prima Missa cum sua Epistola, & Evangelio assumatur, & secunda in die quasi obitus, quando scilicet primum habetur notitia obitus alicujus in loco dissito, licet in priori casu communior praxis usurpet anniversarii Missam; Id enim profecto evincit paritas pro utroque casu, & pro secundo diserte favet Decretum 6. cap. 3. nempe; *Cum primum accipitur nuntium de obitu in loco dissito alicujus, potest cantari Missa de requiem ut in die obitus pro ejus anima in festo duplici majori, vel minori non tamen de præcepto, ut citius suffragetur animæ defuncti, non relicta tamen Missa in casu de festo duplici, quatenus adsit obligatio; Sacr. Rituum Congregat.* 4. *Maii* 1686. *in una Canon. Regul. Lateran.* concordantque Gavantus *num.* 15. & Guyetus *quæst.* 28. Hæc ille.

Sapientissimi autem Patres Gavantus *part.* 4. *tit.* 18. *numer.* 7. & Meratus *ibidem numer.* 2. Tonellius, Quarti, & Guyetus, aliique plures *loc. cit.* a Cavalieri, volunt eamdem Missam primam dicendam esse tam in die obitus, quam in anniversario pro defunctis Cardinalibus, mutatis orationibus, ut in Missali, nempe pro defuncto Cardinali Episcopo, *Deus qui inter Apostolicos* &c. dicendo *Episcopum Cardinalem* & si sit solum Diaconus, *Inclina Domine* &c. dicendo *Diaconi Cardinalis*, quia ut advertit Gavantus *loc. cit. numer.* 8. licet Rubrica Missalis id non præscribat, usus tamen ita declaravit, nam Cardinales Episcopis sunt majores. Et *ibidem numer.* 8. subjungit. Quid pro Sacerdote Defuncto? Licet de eo Rubrica Missalis meminerit inter defunctum Episcopum & Cardinalem; non tamen iisdem æqualem facit, & rationabilis consuetudo est in plerisque Ecclesiis majoribus Urbis, ut dicatur Missa secunda mutata Oratione, ratione cujus videtur in Rubrica prius de Sacerdote, quam de Cardinali mentionem factam fuisse; Si tamen dicatur Missa prima, favet Rubrica in fine Missarum pro Defunctis, quæ concedit Epistolas, & Evangelia unius Missæ dici posse in alia quacumque Missa pro defunctis. Hæc ille, Et Meratus *in Additionibus ad tit.* 5. *part.* 1. *sub numero* 11. expresse sic habet: Pro defuncto Sacerdote, quamvis Rubrica nihil disponat, tamen in die obitus, seu depositionis dicenda videtur eadem Missa prima cum Oratione, ut in Missali pro Sacerdote assignata. Ita Bissus *litt. M. numer.* 243. *§.* 3. *& sequent.* Pro aliis vero Defunctis, sive Clericis, sive Laicis in die obitus, dicitur Missa, quæ secundo loco habetur intra Missas defunctorum, cum unica Oratione congruenti personæ defunctæ. 75

Hinc collige servandam quidem esse Rubricam in omnibus Missalibus positam statuentem celebrandam esse primam Missam pro Summo Pontifice, & Episcopo, & Rubricam in Missale defunctorum Romæ anno 1725. typis Vaticanæ Typographiæ in tertiam Missam sub his verbis in vectam: *In anniversario Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium. Oremus. Deus Indulgentiarum* &c. a P. Cavalieri assertam. At liberum esse Sacerdotibus servare etiam Rubricam post quartam Missam, seu in fine Missarum pro Defunctis impressam, quæ ut notant etiam Gavant. *loc. cit. n.* 8. Cavalieri *loc. cit. num.* 26. & alii, concedit Epistolas, & Evangelia unius Missæ dici posse in alia quacum- 76

cumque Missa pro defunctis, ibi; *Epistolæ & Evangelia superius posita in una Missa pro Defunctis, dici possunt etiam in alia similiter pro Defunctis*.

77 Ubi vero adsit usus, seu consuetudo, quam adesse tradit Gavant. *loc. cit. num. 7.* dicendi eamdem primam Missam mutatis Orationibus etiam pro Cardinalibus defunctis, quamvis Rubrica id explicite non præscribat, cum tamen usus ita declaraverit Rubricam, ut dicit ipse, eadem consuetudo est servanda, sicut etiam servanda est alia rationabilis consuetudo, quæ teste eodem *loc. cit. num. 8.* est in plerisque Ecclesiis majoribus Urbis, ut pro Sacerdote defuncto dicatur Missa secunda mutata oratione; Consuetudo enim est optima Legum interpres, textu expresso in *L. Si de interpretatione 37. ff. de Legib. & in cap. Cum Dilectus 8. de consuetudine*.

78 Notandum est, quod in Missis defunctorum Prosa, seu sequentia *Dies iræ, dies illa* dicitur in die commemorationis omnium defunctorum & depositionis Defuncti, & quandocumque dicitur una tantum Oratio; In aliis autem Missis pro defunctis dicitur ad arbitrium Sacerdotis. Sic expresse Rubrica Missalis *p.*
79 *1. tit. 5. de Missis defunctorum numer. 5.* Unde dici debet in diebus 3. 7. 30. anniversario, & in Missis quibuslibet, quæ pro defunctis solemniter celebrantur, cum hisce in Missis una tantum dici debeat Oratio ex præscripto ejusdem Rubricæ *num. 3.* & quod canenda sit in Anniversariis, expresse decrevit etiam *Sacr. Congregat. Conc. in Montis Marani 30. Januarii 1723.*
80 *ad 2. dub.* Ejus auctor diversus a diversis assignatur. Leander Albertus apud eruditissimum P. Merati *in c. Rubrica 4. num. 12.* dicit ejus auctorem fuisse Latinum Cardinalem Ursinum, Frangipanium etiam dictum, Ordinis Prædicatorum, cui eam etiam tribuit Marcellus Cavalieri *in Statera Sacra tit. 2. numer. 192.* sequutus a Doctissimo P. Joanne Michaele Cavalieri *in Agenda Defunctorum cap. 10. numer. 8.* Possevinus *in Apparatu Sacro* adscribi ait Augustin. Bugellensi Pedemontano Ordinis S. Augustini, subdens ibidem verum auctorem esse Humbertum quintum Generalem Ord. Prædicatorum: Arnaldus Wion *lib. 5. ligni vitæ cap. 70.* asserit a quibusdam adjudicari S. Gregorio Magno; & alii eam adscribunt S. Bernardo;
81 Verum P. Petrus Antonius de Venetiis *in viridario Seraphico tom. 5. part. 3.* italice conscripto, dicit fuisse compositam a P. Thoma de Cælano Ordin. Minorum Provinciæ Marchiæ, quod & asserit Lucas Wadingus apud Merati *loc. cit.* quamvis alii apud eumdem Wadingum adscribant S. Bonaventuræ, vel Matthæo Aquasparto Ex-Generalibus, & Cardinalibus dicti Ordinis Minorum.

82 In Missis quotidianis pro defunctis tres regulariter dicuntur Orationes, quæ in Missali assignantur.
83 In his enim missis quotidianis quoad numerum Orationum servatur eadem regula, ac de feria, & simplicibus, seu semiduplicibus; Cum hac advertentia, quod si Missa applicetur generaliter pro defunctis, dicuntur regulariter Orationes in Missali pro Missis
84 quotidianis assignatæ. At si Missa celebretur pro aliqua, vel pro aliquibus determinatis personis, primo loco dicitur Oratio pro iis, pro quibus Missa celebratur, secunda, & tertia quæ secundo, & tertio loco ponuntur in Missa quotidiana Defunctorum; Lohner *part. 4. tit. 3. § 21 numer. 4.* Merati *part. 1. tit. 5. n. 12.* Sacerdos autem celebrans, potest secundo loco 85
aliam Orationem ad libitum dicere v. g. pro suis parentibus, vel pro suo Patre & sua Matre & hujusmodi. Quarti *part. 1. tit. 5. dub. 1. vers. Respondeo numer. 7.* Merati *loc. cit. num. 23.* & S. R. Congregatio in decreto mox adducendo. Et si plures dicun- 86
tur Orationes ultimo loco semper est dicenda Oratio *Fidelium*, quæ est generalis pro defunctis. Sic expresse *Sacr. Rituum Congregat. 2. Septembris 1741.* his verbis: *In Missis quotidianis, quæ pro defunctis celebrantur, possunt quidem dici plures Orationes, quam tres, sed curandum, ut sint numero impares. Sicut pro illa Deus veniæ largitor, potest subrogari alia, nempe pro Patre, pro Matre, &c. dummodo ultimo loco dicatur Oratio Fidelium.*

Juxta Decreta allata supra *numer. 4.* Missa solemnis 87
de Requiem præsente Corpore potest cantari in omnibus Dominicis. & Festis de præcepto, præterquam in duplicibus I. Classis; sed quia adhuc remanebat indecisa controversia, an in eodem Decreto comprehensa manerent cuncta primæ classis, ut vult Quarti ad Rubricas Missalis *part. 1. tit. 5. dub. 1. n. 7.* an vero duntaxat majora, seu solemniora, ut tradit Pasqualig. *de sacrificio novæ Legis, tom. 1. quæst. 285.* ad ipsam dirimendam, videtur sufficere sequens Decretum novissime editum a Sacra Rituum Congregatione die 2. Septembris 1741. his verbis: *Cum juxta Rubricas Ritualis Romani absque Missa, quantum fieri potest, defunctorum corpora non sint sepelienda, poterit præsente in Ecclesia cadavere unica Missa solemnis de Requiem celebrari feria secunda Paschæ, aut Pentecostes. Hæc tamen Missa non decantabitur in duplici primæ classis, etiam non festivo de præcepto, si corpus præsens in Ecclesia non fuerit, aut si fuerit pridie sepultum,* per quod Decretum, dum permittit celebrari Missam solemnem præsente corpore in feriis secundis Paschæ, & Pentecostes quæ sunt Festivæ de præcepto, & duplices primæ classis, respuendo quæcumque alia duplicia primæ classis occurrentia, non obscure indicatur, quod ex Festis primæ classis solum majora, seu solemniora juxta sententiam Pasqualigi non admittant Missam solemnem de Requie præsente corpore, & quod etiam aliqua festa inferioris conditionis, & ritus, si cum majori solemnitate, & concursu populi celebrentur, eodem privilegio, ac honore gaudeant, cum decretum innitatur Rubricis Ritualis Romani, ibi: *Cum juxta Rubricas Ritualis Romani*, & ipsæ Rubricæ *tit. de exequiis* solum obstare velint, *magnam diei celebritatem seu solemnitatem*, quæ magna celebritas, seu solemnitas certo non congruit cuicumque Festo duplici primæ classis, & aliunde verificari potest de aliquo Festo inferioris conditionis, & ritus alicubi celebrato cum maxima frequentia Populi, ut experientia patet. Hinc recte infert eruditissimus P. Cavalieri *loc.* 88
cit. cap. 3. decret. 4. num. 5. quod ex Festis universalibus primæ classis Missam solemnem de Requiem etiam præsente corpore non admittant Nativitas Christi, Epiphania, dies prima Paschæ & Pentecostes & Festum Corporis Christi in tota Catholica Ecclesia, ut Festa præcipua solemniter admodum celebrata, ipsis addendo Ascensionem Domini, & Deiparæ Assumptionem, ac ultimum Triduum majoris Hebdomadæ

in quo juxta decreta supra allegata *num*.4.&. signanter juxta illud 11. *Augusti* 1736.celebrari non possunt Defunctorum exequiæ, & Officium ac preces mandantur recitari privatim. Quibus adderem in tota universali
89 Ecclesia Festum Ss. Apostolorum Petri & Pauli, & in tota Seraphica Religione Festum Concept.I. V.M.
90 Ex Festis etiam particularibus dictam Missam de Requiem etiam præsente corpore respuunt dumtaxat Festum Titularis, aut Festum alterius Sancti cum maxima solemnitate, & concursu populi celebratum, & apud Regulares Festum eorum respectivi S. Fundatoris, aut Festum alterius Sancti cum magna solemnitate, & frequentia populi celebratum, ne minuatur, perturbetur, aut interrumpatur magna occurrens celebritas aut solemnitas juxta dispositionem Rubricæ Ritualis Romani.

Additiones ex aliena manu.

91 De Missis, quas vocant D. Gregorii, vide si lubet qui de iis plenius differit, tum plures pro more expendit quæstiones, Pasqualig. *de Sacrific. Miss. tom.*1. *a quæst.*292.*ad quæst.*296.& alios quos citat Benedictus XIV.Institut.xxxiv. *n.*22.

ARTICULUS XV.

In quo pro uberiori notitia adnotantur varia Decreta, & Edicta pertinentia ad celebrationem Missarum, earumque adimplementum, uti reperiuntur impressa in novissimo Bullario Clementis XI.

Decreta varia ad Missarum celebrationem pertinentia summatim collecta, quæ in Missali typis Sacræ Congregationis de propaganda Fide novissime impresso edita sunt.

Urbis, & Orbis.

1. *Cum occasione &c.* Vide in articulo antecedenti *sub n.*14.in quo habentur omnia per extensum.
2. Decreta varia, & instructio pro accurato perpetuorum onerum Missarum adimplemento.

Affinchè li obblighi delle Messe perpetue, o a tempo, o Manuali, che dalla providenza de' Fedeli Defonti prima di passare da questa all' altra vita, o dalla carità de' loro Congionti, ed Amici, ovvero dalla divozione di pii Benefattori sono stabiliti con assegnamenti di certi capitali, o con limosine quotidiane per la Celebrazione di esse, vengano puntualmente adempiti da quelli, che avendo ricevuti gli emolumenti, sono a ciò tenuti, e le povere Anime purganti ricevano ne' debiti tempi i dovuti suffragj; La Santità di N.S. Papa Clemente XI. inerendo a i Decreti sopra la celebrazione delle Messe emanati in tempo delle Ss. MM. di Urbano VIII. ed Innocenzo XII. suoi Predecessori, e rinovandone la puntuale osservanza sotto l' istesse pene in dette Costituzioni contenute, per comandamento espresso datoci a bocca ordina, e comanda a tutti i Superiori, Sopraintendenti, Deputati, Sagrestani, Capellani, ed a qualunque altra persona, che con qualsisia titolo ed offizio presiede al governo, regolamento, ed amministrazione delle Chiese Patriarcali, Basiliche, Collegiate, Parrocchiali, Monasterj, e Conventi de' Regolari dell'uno, e l' altro sesso, Conservatorj, Congregazioni, Ospedali, Confraternite Laicali, e d' ogn' altra Chiesa, Capella, ed Oratorio di Roma, che tanto nel ricevere le limosine della Messe, quanto nel soddisfare agli obblighi nella celebrazione delle medesime, sia inviolabilmente, ed intieramente osservata, e praticata la seguente Istruzione sotto pena a quelli, che o in tutto o in parte la trasgrediranno, della sospensione *a Divinis*, se saranno Preti Secolari, e della privazione della voce attiva, e passiva, e delle Cariche, ed Uffizj, se saranno Regolari, ed anche d' altre pene pecuniarie, e respettivamente Corporali ad arbitrio della Santità sua.

Istruzione per le Messe perpetue.

Si formerà un Catalogo, nel quale si descriveranno distintamente tutti li obblighi di Messe Cantate, e piane, si perpetui, come ad tempus, da che provengono, si per Testamento, o per donazione, o in altra forma, con li fondi, che sono stati lasciati per Dote di ciaschedun obbligo, e gli Altari, in cui si devono soddisfare.

Il detto Catalogo doveranno esibirlo poi al Signor Angelo Stantelli Computista deputato da Sua Santità, che gli sarà fatto l' esibito, e gli sarà reso.

Doveranno in oltre tenere la Tabella distinta di tutti detti obblighi con la espressione del nome del Benefattore, e indicazione del Testamento, o altro istromento, che vi sia, cioè per quali atti, e di che tempo, e ripartitamente con li suoi Colonnelli distinti delle Messe cantate, Messe quotidiane, Messe d' ogni mese, Messe d' ogni settimana, o altri obblighi temporanei, che si sono lasciati, che si celebrino, con l' espressione dell' Altare, in cui si dovranno celebrare &c. Qual Tabella doverà esser riconosciuta, e sottoscritta da Monsignor Segretario della Sacra Visita Apostolica pro tempore, e Computista Deputato, e si debba tener affissa nella Sagrestia in luogo patente, come dispongono le Costituzioni Apostoliche, e che da essa non si possa levare, nè aggiungere partita alcuna, senza ritornare a riconoscersi, e sottoscriversi da' medesimi, e succedendo infra Annum qualche lascita, si debba portare tanto il Catalogo, quanto detta Tabella per potersi notare.

In oltre doveranno tener due Libri, uno per gli obblighi perpetui, e l' altro per le Messe avventizie, come dispongono le medesime Costituzioni Apostoliche, e questi doveranno regolarsi nel modo, come si dirà appresso.

Il Libro delle Messe perpetue si doverà intavolare Anno per Anno, e doverà esser finito d' intavolare dentro il mese d' Ottobre di ciaschedun Anno per l' Anno avvenire, e nelli mesi di Novembre, e Decembre esibirli al Computista Deputato da Nostro Signore, acciò riconosca, se sono ben intavolati, e li contrassegni, e faccia sottoscrivere à Monsignore Segretario della Sagra Visita Apostolica pro tempore, e li Libri vecchi, in cui appariranno le celebrazioni dell' Anno antecedente, si dovranno parimente esibire al medesimo dentro il mese di Gennaro susseguente all' Anno finito, acciò si riconosca, se sia adempito a tutti gli obblighi, e non essendo adempito in qualche

cosa, si deduca la Causa, acciò si possano pigliare quegli espedienti, che pareranno più proprj.

Il modo d' Intitolare detti Libri sarà il seguente; cioè

Si debba tenere un Libro bislongo per le Messe perpetue, nel quale in prima carta si devono descrivere partita per partita gli obblighi delle Messe perpetue, che vi sono, cioè

	Messe cantate.	*Messe basse.*
Per l' anima di Pietro N. N. una Messa quotidiana bassa, e un Anniversario il giorno della sua Morte, che fù li ... come in Tabella numero primo.	*Num.* 1.	*Num.* 365.
Per l' anima di Paolo N. N. una Messa il Mese bassa, come in Tabella num. 2.	*Num.*	*Num.* 12.
Per lascita di Francesco N. N. una Messa ogni Venerdì, come in Tabella num. 3.	*Num.*	*Num.* 52.
Per lascita di Giovanni N. N. Messe 50. *l' Anno, come in Tabella num.* 4.	*Num.*	*Num.* 50.
	Num. 1.	*Num.* 479.

e così di altre, che potessero esservi, andar notando sotto detto rigo ultimo, e chiudere poi la somma dell' intero delle Messe, che si doveranno celebrare in tutto l' Anno; e il medesimo, se vi sono altri Anniversarj con la medesima dichiarazione, e succedendo poi infra annum qualche altra lascita, aggiongerla, come sopra.

Si noterà poi nella carta susseguente a correlazione nella nota suddetta; giornata per giornata; cioè nel mezzo, a dì primo Gennaro, ed in margine dire num. 1. Messa per l' Anima di N. N. e se sono quattro Messe quotidiane di diversi, notare sotto il medesimo giorno quattro partite distinte per l' obbligo, che vi è; e così andare seguitando, ed in quella giornata, che cade il Venerdì, Sabbato, o altro giorno fisso, che vi sia qualche disposizione, aggiungere la partita in quel giorno distintamente, che in fin d' anno il numero delle Messe tirato in margine verrà a corrispondere con la prima nota fatta in primo foglio del detto Libro per esempio

Addì primo Gennaro 1705. *Giovedì.*

Num. 1.	Per l' Anima di Pietro N. N.
Num. 1.	Per l' Anima di Paolo N. N.
	2. detto Venerdì.
Num. 1.	Per l' Anima di Pietro N. N.
Num. 1.	Per l' Anima di Francesco N. N.
Num. 1.	Per l' Anima di Gio: N. N.
	3. detto Sabbato.
Num. 1.	Per l' Anima di Pietro N. N.

Inoltre debba ogni Sacerdote, tanto Cappellano fisso della Messa quotidiana, quanto ogni altro, che averà cura di celebrare per gli obblighi infra settimana, celebrato che averà la sua Messa, notarsi dirimpetto alla sua partita dell'obbligo, per il quale ha celebrato, N. N. *Celebravi*, e in questa forma resteranno adempite le disposizioni nel modo, che sono state lasciate, e apparirà chiaramente la celebrazione.

Per ovviare a qualche disordine, che potesse succedere in quelle Chiese, dove vi è maggior numero di Messe per obblighi fissi da celebrarsi, dove si può dar il caso, che escano più Sacerdoti a celebrare nel medesimo tempo, e uno ritornando prima metta il *Celebravi* in quella partita, che avesse adempito un altro; Si ordina, che il Sacerdote, quando va in Sagrestia per prepararsi, ricorra al Libro, e riconosca la sua partita vacante, dove deve mettere il *Celebravi* per chi la deve dire, e metta subito il suo Nome, e Cognome. E celebrato, che averà, aggiunti al detto nome *Celebravi*, che in questa forma ogn' uno che arriverà che non vederà la partita contrassegnata, come sopra, saprà quella, che doverà celebrare, e non ne succederà confusione.

In caso poi, che in quel giorno che si deve celebrare per adempimento dell' obbligo, fosse qualche Sacerdote accidentalmente impedito, onde in detto giorno non restasse celebrata la Messa, dovendosi rimettere dopo, noterà quello, che celebrerà N. N. *Celebravi* sub die tali &c. perchè senza detta dichiarazione non verrebbe a corrispondere alla giornata, che vi sarà il *Celebravi*, come l' altre.

Per le Messe Avventizie.

Si riterrà il solito libro, nel quale si notano l'Elemosine, che vengono portate da' Benefattori, e queste si doveranno descrivere distintamente, se siano Votive, o pro Defunctis, e il numero esprimerlo dentro la partita in lettera con tirarlo fuori per abbaco, come per esempio.

Messe due per Defonti	num. 2.
Messe tre per S. Antonio	num. 3.
Messe quattro per S. Francesco	num. 4.

Le Messe notate in detto Libro si noteranno poi riportate in un'altro Libro da tenersi in Sagrestia, nel quale si doverà notare Messa per Messa ad effetto, che il Sacerdote possa all' incontro mettere il *Celebravi* nel modo, come si è detto nelle Messe perpetue, e se ne dà la norma come appresso.

Messe una per Defonti	num. 1.
Messe una per Defonti	num. 1.
Messe una per S. Antonio	num. 1.
Messe una per S. Antonio	num. 1.
Messe una per S. Antonio	num. 1.
Messe una per S. Francesco	num. 1.
Messa una per S. Francesco	num. 1.
Messe una per S. Francesco	num. 1.
Messe una per S. Francesco	num. 1.

Quelle Messe che non si faranno finite di celebrare in quell' anno, che si sono avute l' Elemosine, si doveranno riportare nell' anno susseguente, e notarle in prima partita con l' istesso ordine di sopra.

Procuri per tanto ciascuno di dare pronta esecuzio-

ne

ne a quanto si ordina per espresso comandamento di sua Santità, altrimenti si procederà contra li trasgressori rigorosamente alle pene di sopra comminate. E perchè niuno possa in qualsivoglia tempo allegare ignoranza di quanto nella sopra espressa Istruzione si prescrive, si doverà in ciascheduna Sagrestia delle sopra nominate Chiese, ed Oratorj tenere continuamente affisso in luogo visibile un Esemplare del presente Editto, sotto pena, in caso di contravenzione, di Scudi dieci d' oro, da pagarsi irremissibilmente dal Sagrestano, se sarà Prete secolare, e della privazione della Carica, ed inabilità a qualsivoglia Uffizio per cinque anni, se sarà Regolare.

Dato il 1. Ottobre 1704.

Giuseppe Domenico de Totis
Segretario della Sacra Visita Apostolica.

Niccolò Pignatelli
Commiss. e Fiscale della Sacra Visita Apost.

Paolo Fatii Not. della Sac. Cong.

EDICTUM

Pro notitiis Missarum onera respicientibus, quæ Secretariæ Sacræ Congregationis a Notariis, & aliis infra statutum tempus exhibendæ sunt.

UNA delle cure principali, che sin dal principio del suo Apostolico Ministero ha cagionata particolar sollecitudine nella Santa mente di nostro Signor Papa Clemente XI. è sempre stata la premura, che restino adempiti gli obblighi delle Messe, che con pia provvidenza i Fedeli hanno procurato, o in vita, o in morte, di assicurarsi con l' impiego delle proprie facoltà per suffragio delle proprie Anime, e de loro Congionti, Benefattori, ed Amici, e potendosi temere, che l' omissioni, e le negligenze talvolta praticate nella sodisfazione di detti obblighi, abbiano potuto provocare la Divina Giustizia, che non solo faccia provare a' Popoli le gravi percosse del suo flagello, ma anche maggiori sempre più ne minacci; Pertanto la Santità sua per sottrare il suo Gregge vivente dalle calamità, che gli sovrastano in questa vita, e l' Anime de' Fedeli defonti dall' atrocissime pene, che soffrono nell' altra per mancanza dei dovuti suffragj, comandò con ordine datoci a bocca, che si pubblicasse un' Istruzione, in cui era prescritto a tutte le Chiese, e Luoghi Pii di Roma un modo, o metodo universale di formare, e descrivere le Tabelle, ed i Cataloghi degli obblighi delle Messe, ed intavolare i Libri dove si deve notare l' effettiva celebrazione di ciascheduna Messa di mano dell' istesso Celebrante.

Ed avendo noi sin sotto il 1. Ottobre 1704. per obbedire alli commandamenti di sua Santità, fatta personalmente presentare la detta instruzione a Ministri di tutte le Chiese, e Luoghi Pii di Roma, dalla pronta esecuzione che ha avuto, e dalla commune osservanza della medesima per due anni già terminati, si è riconosciuto di quanto profitto sia stato per assicurare la piena soddisfazione degli obblighi delle Messe con indicibile consolazione e quiete dell' animo di sua Beatitudine.

Ma perchè nel confronto, che di ordine parimenti della Santità sua si va presentemente facendo di detti obblighi descritti nelle Tabelle con i Testamenti, ed altri Documenti, d' onde derivano, si è trovato in alcuni qualche difetto, o mancanza ne i nomi de i Notari, nel tempo, e nella quantità con pregiudizio de' suddetti suffragj: ed affinchè in avvenire le Tabelle, che di nuovo si formeranno, o le addizioni, che si faranno nelle già formate de' nuovi obblighi, che giornalmente sopravvengono, sempre apparisca no fatte con maggior legalità, e sicurezza, e di loro in ogni tempo si possa avere una piena verificazione.

La Santità di nostro Signore con ordine datoci a bocca vuole, ed espressamente commanda, che tutti li Capo-Notari, loro sostituti, Giovani di qualsivoglia Tribunale Ecclesiastico, e Secolare di Roma ed anche quelli, che senza avere Uffizio pubblico, si rogano nelle loro Case private di detta Città, dopo quindeci giorni, che avranno stipulato qualsivoglia contratto tra vivi, in cui vi sia ingiunto obligo di Messe, o perpetue, o a tempo lungo, che passi il decennio, o anniversarj, ne debbano portare, e lasciare nota distinta nella nostra Segretaria, o de' nostri Successori nell' Uffizio di Deputato a riconoscere gli obblighi delle Messe e riportarne la fede dell' esibizione da darseli gratis, e parimente dopo quindici giorni, che avranno aperto, e pubblicato qualsivoglia testamento Codicillo, o Donazione *causa mortis* di qualsisia persona anche privilegiata, o privilegiatissima, della quale se ne dovesse fare special menzione, benchè fosse Cardinale della S. R. C. dove siano ingionti pesi di Messe, come sopra, debbano portare, e lasciare l' istessa nota alla medesima Segretaria, e riportarne la fede dell' esibizione sotto pena alli trasgressori di venticinque scudi d' oro da pagarsi per ciascheduna volta, che non averanno adempito quanto di sopra si contiene, da applicarsi una metà all' accusatore, il quale sarà tenuto segreto, e l' altra metà a poveri Luoghi Pii, ed anche della Sospensione, e privazione dell' Uffizio, ed altre pene ad arbitrio della Santità sua, alle quali pene saranno ancora tenuti li Notari Padroni per i loro sustituti e Giovani.

E di più vuole, e comanda, che tutti li Parrochi, o altri, che con qualsivoglia titolo esercitano cure d' Anime, tanto amovibili, quanto perpetui, Secolari, e Regolari, Confessori, Sacerdoti, e Religiosi di qualsivoglia Ordine, ed Instituto di qualunque Monastero, Convento, o Ospizio di questa Città, dopo quindeci giorni dalla morte di qualsivoglia persona, come sopra, che gli avrà confidenzialmente lasciato qualche obbligo di Messe perpetue, o a lungo tempo o anniversarj o che in loro presenza secondo la disposizione della ragione Canonica, avrà disposto Legati di Messe come sopra, ne debbano portare, e lasciare la nota alla sopradetta Segretaria e riportarne la fede dell' esibizione, come sopra, sotto pena a' Secolari per ciascheduna volta, che mancheranno, di venticinque scudi d' oro, da applicarsi, come sopra, ed a' Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, ed anche ad ambedue della sospensione del loro Uffizio, ed altre pene ad arbitrio della Santità sua.

Inoltre comanda, che tutti li Camerlenghi, ed Uffi-

Uffiziali dei Capitoli di Patriarcali, Basiliche, o Collegiate di Roma, e tutti li superiori, e sopraintendenti, Rettori, Sagrestani, e Capellani di qualsivoglia Chiesa, tanto de' Regolari, quanto de' Secolari, e Monasterj di Monache, e Conservatori, e tutti li Prefetti, Guardiani, Proveditori, ed altri Superiori di Confraternite, Oratorj, adunanze, Congregazioni, ed altri Luoghi Pii Secolari in qualsivoglia modo nominati, benchè erette in Chiese, e Case Regolari, che in caso, che da qualsivoglia persona come sopra, confidentemente brevi manu, o per scrittura privata gli fosse consegnata, o in vita o in morte, qualche somma di denaro contante, o qualche stabile, luogo di monte, credito, o qualsivoglia altro capitale, con peso di celebrazione di Messe perpetue, o a lungo tempo, che passi il decennio, debbano dopo quindici giorni, che ne sarà seguita l' assegna, portarne, e lasciarne la nota alla medesima Segretaria, e riportarne la fede dell' esibizione, come sopra, sotto pena a' Trasgressori Secolari di venticinque scudi d' oro per ciascheduna volta, da applicarsi nel modo sopradetto, ed alli Regolari della privazione di voce attiva, e passiva e ad entrambi della sospensione, privazione del loro Offizio, ed altre pene ad arbitrio della Sanità sua.

Intendendo la medesima Santità sua, che nel presente Editto s' intendano compresi i Parochi, Vicarii perpetui, o Manuali, o altri, che sotto qualsivoglia titolo abbiano l' esercizio di cura d' Anime, Confessori, Sacerdoti Secolari, e Regolari, Superiori, Prefetti, Guardiani, Sopraintendenti, Notari, e Segretarj di qualsivoglia Chiesa, Confraternità, o altro luogo Pio benchè fosse Nazionale, e che godesse qualunque privilegio, esenzione, o Indulto Apostolico, benchè fosse per titolo di dotazione, o fondazione, e per qualsivoglia altra causa, alle quali tutte la Santità sua per la piena osservanza di quanto di sopra si contiene con la pienezza della sua autorità specialmente deroga.

Procuri pertanto ciascuno di prontamente adempire quanto nel presente Editto si contiene, per non incorrere nelle pene nel medesimo comminate, che contro i Trasgressori saranno puntualmente eseguite. Dichiarando, che il medesimo Editto publicato, ed affisso ne i soliti luoghi di Roma, obbligherà tutti come se a tutti fosse personalmente intimato. Questo di primo Febbraro 1707.

Giuseppe Domenico de Totis deputato dalla Santità di N. Sig.

Paolo Fatii Notario A. C. delle Sacre Congregazioni.

E D I C T U M,

4 *Quo plura statuuntur, atque mandantur, pro sedulo Missarum onerum adimplemento, eorumque in destinatis Libris descriptione.*

Avendo la Santità di Nostro Signore Papa Clemente XI. con Editto emanato sotto il primo di Ottobre 1704. gia prescritto il metodo, che universalmente deve osservarsi nell' adempimento degli obblighi di Messe, tanto perpetue, quanto manuali, ed avendo con altro simil Editto sotto il primo di Febbraro 1707. providamente ordinato, che si diano nella nostra Segretaria le notizie dei nuovi pesi di celebrare negli Altari, o Chiese destinate da' Testatori, o pii Benefattori, quindi è, che inerendo agli accennati Editti con rinovarne la puntuale osservanza sotto le medesime pene in essi contenute, e volendo con il suo Santo Zelo sempre più provedere al totale adempimento de i sopra nominati obblighi di Messe, per ordine espressamente datoci a bocca precisamente vuole, e comanda.

Che tutti li Capellani, e Sacerdoti, Canonici, Abbati, Rettori, Beneficiati, ed altri di qualsivoglia stato, grado, e condizione, anche privilegiati, privilegiatissimi, delli quali se ne dovesse fare speciale menzione, tanto Secolari quanto Regolari di qualsivoglia Ordine, ed Instituto, comprese anche le undici Congregazioni e li Padri Gesuiti, di qualunque Monastero, Convento, Ospizio, Oratorio, Chiesa, ed altro luogo Pio di quest' Alma Città di Roma, che hanno il peso di celebrare le Messe in un Altare certo, e determinato, debbano per l' avvenire celebrarle nel medesimo, e non in altro Altare, benchè ugualmente, o più privilegiato. Ed acciò apparisca tale adempimento, doveranno li suddetti, che averanno celebrato, notare di proprio carattere la celebrazione nel libro, che nelle Sagrestie si ritiene a tal affetto, con l' espressione dell' istesso Altare, come per esempio, se si hanno da celebrare le Messe nell' Altare di San Francesco, debbano scrivere di proprio carattere la celebrazione in questa forma, cioè *Ego N. celebravi ad Altare S. Francisci*; ovvero essendo notato l' Altare nel foglio contrapposto, possono scrivere in questo modo *Ego N. celebravi ad contrascriptum Altare*, e così doveranno fare di altro Altare, se l' obbligo sarà in altro Altare, altrimente incorreranno ipso facto nella pena di dieci scudi d' oro per ogni volta, che contraverranno, da applicarsi la metà all' Accusatore, e l' altra metà a' luoghi Pii ad arbitrio della Santità sua, e saranno tenuti a celebrare di nuovo le Messe celebrate, o fatte celebrare in altro Altare, ovvero non notate nella forma già detta; come se non fossero in modo veruno adempite. E se saranno Regolari, quelli, che in qualunque modo contraverranno a quanto nel presente Editto si contiene, incorreranno ipso facto nella pena della sospensione dell' Uffizio, e della privazione della voce attiva, e passiva, ed anche tanto contro i suddetti Secolari, quanto Regolari si procederà ad altre pene ancora maggiori ad arbitrio di sua Santità. E contro i Sagrestani, ed altri Sopraintendenti alle Sagrestie, che non invigileranno alla puntuale osservanza di tale adempimento si procederà rigorosamente con simili ed altre pene ad arbitrio di sua Beatitudine.

Similmente ordina, e comanda, che le Messe perpetue dalla pia disposizione de' Fedeli lasciate da celebrarsi in una certa, e determinata Chiesa, non possano in conto alcuno celebrarsi o farsi celebrare in altra Chiesa, e molto meno fuori di Roma; ancorche l' altra Chiesa, tanto dentro la Città, quanto fuori fosse dipendente dalla Chiesa, dove sono state destinate le Messe, o fosse della stessa Religione, dell' istesso Instituto. E quelli, che in qualunque maniera contraverranno, incorreranno nel medesimo modo nelle pene già sopra espresse.

Ei-

Finalmente essendosi ordinato sotto il primo di Ottobre 1704. nel sopra nominato Editto, o Instruzione da osservarsi per l'adempimento degli obblighi delle Messe, che il Libro delle Messe perpetue debba intavolarsi anno per anno, ed esser finito d' intavolarsi dentro il mese di Ottobre di ciaschedun anno per l' anno avvenire, e nelli Mesi di Novembre, e Decembre esibirsi al Computista deputato dalla medesima Santità sua, ed essendosi per l'esperienza riconosciuto, che l' esibirlo in detto tempo genera qualche confusione, ed incomodo, perchè molti portandolo nel fine del Mese di Decembre, non possono poi subito per l' angustia del tempo, dentro il quale non può il Computista riconoscere tanti libri, nel principio del nuovo anno riaverlo, ed in conseguenza notare in esso la celebrazione delle Messe, ma sono forzati a notare la celebrazione in foglio volante; perciò la Santità sua non cessando di sempre più procurare il miglior, e più facile modo di adempire li obblighi delle Messe confermando in tutto e per tutto il nominato Editto, o Istruzione, e solo in questa parte moderandolo, espressamente ordina, e comanda, che li Libri delle Messe perpetue per gli anni avvenire debbano intavolarsi dentro il Mese di Settembre, ed esibirsi al detto Computista dentro il Mese di Ottobre sotto le medesime pene ai trasgressori già nell' accennato Editto contenute.

Avverta dunque ciascuno di puntualmente adempire quanto nel presente Editto si prescrive, altrimenti incorrerà irremissibilmente nelle pene in esso comminate, ed anche in altre maggiori ad arbitrio di sua Beatitudine. Ed acciò niuno possa in qualsivoglia tempo allegare ignoranza di quello si contiene in questo Editto, si doverà in ciascuna Sagrestia di tutte e singole Chiese, e Luoghi Pii di Roma tenere continuamente affisso in luogo visibile un esemplare del medesimo Editto, sotto pena in caso di contravenzione di Scudi dieci d'oro da pagarsi irremissibilmente dalli Sagrestani, o Sopraintendenti alle Sagrestie, se saranno Preti Secolari, e della privazione dell' Uffizio, della voce attiva, e passiva e dell' inabilità a qualsivoglia Uffizio, se saranno Regolari, dichiarando però, che questo editto publicato, ed affisso ne soliti luoghi di Roma obbligherà tutti, e singoli, come se a tutti e singoli fosse personalmente intimato.

Questo dì 25. Gennaro 1708.

Leonardo Antonio Ghezzi Seg. della Sagra Visita Apostolica.

Niccolò Pignatelli Commissario, e Fiscale della Sagra Visita Apostolica.

Paolo Fatii Not. delle Sagr. Congr.

E D I C T U M,

5 *Quo praecedentes Ordinationes instaurantur, ac plura insuper alia pro accuratiori onerum Missarum adimplemento statuuntur.*

La Pastorale sollecitudine di Nostro Signore già mai si stanca di pensare a stabilire un perfetto regolamento, perchè totalmente si adempiscano i Legati, e pesi delle Messe, e ne ricevano il dovuto, e pronto Suffragio le Anime de' Defonti, ed ajuto, e grazie li Fedeli, che non li trascurano, perciò avendo nelli anni scorsi fatto pubblicare alcuni Editti, per mezzo de' quali si è ottenuto nella maggior parte il bramato fine, ne rinova ora con tutto il fervore, autorità, e comando quanto in essi viene prescritto, e sentendo tuttavia insorgere alcuni abusi nell' adempimento di molti Legati, a cui possa darsi più opportuno rimedio, con comando espresso datoci a viva voce, vuole che si pubblichino li ordini seguenti.

Primieramente per li Legati di Messe, che restano in arbitrio di poterli soddisfare in quella Chiesa, o Chiese, dove parerà, e piacerà agli Eredi, o altri che abbino per qualunque titolo l' obbligo ingionto di adempirli, siano tenuti li detti Eredi, o altri come sopra tanto Ecclesiastici, quanto Laici di qualsivoglia stato, grado, e condizione, in fine d' ogni anno portare le giustificazione, del loro adempimento nella Computistaria della Sagra Visita, nella quale se ne riterrà registro in libro a parte, verranno riconosciute da uno de' Computisti a tal fine deputato, sottoscritto da Monsignor Segretario della Sagra Visita Apostolica pro tempore, sotto pena a' Contraventori di Scudi 25. d' oro da applicarsi la metà al denunziante, che sarà tenuto segreto e l' altra metà in beneficio de' poveri Luoghi Pii, e se saranno Regolari incorreranno nella pena della sospensione dall' Uffizio, e della privazione della voce attiva, e passiva, oltre altre pene anche maggiori ad arbitrio di sua Santità, e della Sagra Congregazione della Sagra Visita.

Ordinando e dichiarando, che le giustificazioni da esibirsi, come sopra, debbano contenere la celebrazione delle Messe notate giorno per giorno dal Celebrante in un foglio, e libretto particolare con la sottoscrizione in fine del Rettore, o Sagrestano di quella Chiesa, o Chiese, nelle quali si saranno celebrate; E per la celebrazione delle Messe, che per disposizioni de' Benefattori o per speciale Indulto si facesse fuori di Roma, le dette giustificazioni debbano essere legalizzate dalli Ordinarj de' Luoghi, se li celebranti saranno Sacerdoti secolari, e se Regolari, da' Superiori Maggiori della loro Religione.

E quando il Benefattore ha ingionto il peso agli Eredi, o altri di dichiarare la Chiesa, dove abbino a celebrarsi le Messe, siano quelli tenuti sotto le pene suddette dentro sei Mesi determinare la Chiesa, nella quale abbia a farsi l' adempimento, e registrarsi nella Tabella di detta Chiesa.

Ordina parimente la Santità sua che tutti li pesi di Messe perpetue, o a lungo tempo che passi li dieci anni, li quali sino al presente non si trovassero espressi nelle Tabelle di quelle Chiese in cui devono soddisfarsi, o perchè l' obbligo di soddisfarli spettava ad altri, o Secolari, o Regolari, o Luoghi Pii, o pure perchè fin ora si sono fatte soddisfare, come se fossero Messe avventizie, per l' avvenire, si aggiungano alle dette Tabelle, con l' espressione, che il peso di farsi soddisfare spetta a tali Eredi, Legatarj, o altri. E per la più pronta, e facile esecuzione, si ordina alli Eredi, Legatarj, o altri, come sopra, che non trovandosi espressi gli accennati pesi nelle Tabelle di quelle Chiese, dove gli devono far soddisfare, nel termine di sei mesi, ne portino la notizia in detta Computistaria sotto le pene di sopra espresse.

In oltre la Santità sua vuole, e comanda, che l' erezione delle Capellanie, o assegnamento de' fondi per

peso

peso di Messe ingionto da' Benefattori, si faccia sollecitamente, e perciò nel termine di sei Mesi dovrangli Eredi, o altri come sopra, far costare in detta Computisteria l'erezione, o assegna fatta de' fondi. E quando per qualche giusta, e ragionevol causa si richiedesse maggior tempo, dentro il medesimo termine di sei Mesi, dovrà impetrarsi una proroga competente.

Essendo per tanto tutti questi ordini diretti a togliere gli abusi, e mantenere con facilità, ed esattezza l'adempimento de' Legati Pii, procuri ciascuno prontamente eseguire quanto nel presente Editto si contiene, e per secondare con la dovuta obbedienza la rettissima intenzione di sua Beatitudine, e per non incorrere nelle pene in esso comminate, le quali irremissibilmente si eseguiranno contro gli Trasgressori; Dichiarando, che il medesimo Editto pubblicato, ed affisso ne' soliti luoghi di Roma obbligherà tutti, come se a tutti, e a ciascheduno di loro fosse personalmente intimato. Ed acciocchè in qualsivoglia tempo avvenire nessuno possa allegare causa d'ignoranza di quanto nel presente Editto si contiene, si dovrà in ciascheduna Sagrestia di qualsivoglia Chiesa e Luogo Pio di Roma tenere continuamente affisso in luogo visibile un esemplare del medesimo Editto sotto le pene sopra espresse in caso di contravenzione.

Dato li 18. Settembre 1719.

A. M. Pallavicini Segretario della Sagra Visita Apostolica.

Gaetano Ivones Commissario, e Fiscale della Sagra Visita Apostolica.

Paolo Fatii Not. A.C. e della Sacra Congregatione.

Missarum celebratio, & applicatio probatur juramento celebrantis, ipsi enim id afferenti cum juramento credendum est, licet in libro ad hoc parato, per incuriam, oblivionem, aut alia de causa non reperiatur descriptus: quia ea quæ pendent ab animo & conscientia, legitime probantur juramento, ex puntuali & notabili Glossa in *cap. Significasti 16. verb. Si est ita, de homicid.* Sic expresse Monacell. *in Formulario legali prattico tom. 2. tit. 13. formul. 2. num.* 46. afferens ad id decretum Sac. Congregat. Concilii *in una Civitat. Plebis sub die 17. Maii* 1704. & testans de communi DD. Dictus autem Celebrans, qui Missas celebratas in libro ad hoc parato non notavit, potest ab Ordinario multari. Monacell. *loc. cit.* ex Gavant. in *Manuali Episcop. verb. Missa n.* 6c. & Concil. Mediolan. Provincial. VII. *part. 1. tit. de Missis*, ubi Rectores Ecclesiarum carentes dicto libro multantur aureo nummo, & Sacerdotes non scribentes duodecim solidis.

6

7 * Si Ecclesia, & loca pia careant redditibus adeo ut non possint licite illos erogare in expensas pro Missarum celebratione, fas ejus administratoribus est aliquid subtrahere de consueta eleemosyna, quantum necesse est pro celebratione illius Missæ, ut ex Decreto Urbani VIII. certum est. Sed ex pluribus decretis Sacræ Congregationis eruitur, detrahi in eo casu aliquid posse ex eleemosyna in Missis perpetuis: tunc autem videndum est, num adsit aliquis, qui sit obligatus supplere, & num potius supplendum sit recurrendo pro diminutione numeri Missarum.

Sive autem Ecclesia sit paupercula, sive non, non 8
potest aliquid exigi ab iis Sacerdotibus, qui sponte religione ducti veniunt in aliqua Ecclesia celebraturi, sicut etiam ab iis, qui ab administratoribus Ecclesiæ eleemsynam nullam recipiunt.

Jure tamen exigitur hæc detractio ab iis, qui om- 9
nino ibi celebrare volunt, nec Ecclesia habet de suo quomodo utensilibus provideat, nec de suo providet ille, qui eleemosynam suppeditavit. Hæc omnia ex Tract. Benedicti XIV. *De Sacrif. Missæ lib. 2. cap. 24. §. 13.*

De eleemosynis receptis pro Missis, Sacristæ Re- 10
gulares tenentur illas ponere in arca duabus clavibus obserata, quarum alteram tenere debet Superior localis, alteram unus ex Regularibus a Capitulo deputatus; ac deinde de satisfactionis earundem Missarum tenentur reddere rationem coram Patribus discretis, ut ex Decreto Urbani VIII. ab Innocentio XII. confirmato constat. *Institut. Eccles. 72. §. 29.*

Benedictus XIII. in Romano Concilio Præfectos 11
Regularium monuit, ut in taxanda pecuniæ summa pro Missis perpetuis sexaginta scuta romana definirent non excedendo, nec minuendo. *De Sacrific. Miss. lib. 3. cap. 22. §. 9.*

Episcopus potest quidem visitare Parochiales Ec- 12
clesias Regularium; sed num possit etiam recognoscere de oneribus Missarum, an sint impleta, requisita fuit Sac. Congregatio, & nondum prodiit responsum. Potest tamen Episcopus inquirere, num Parochus Regularis singulis diebus festis pro populo celebraverit, cum id concernat curam animarum, de qua jus est inquirendi Episcopo in Visitatione *De Syn. Dioec. lib. 13. cap. ult. nov. edit.* Fas est tamen Episcopo visitare Confraternitates laicorum in Ecclesiis Regularium erectas, & Altare, si illis incumbit onus manutenendi, & onera Missarum, ad quæ Confraternitates illæ tenentur. *Ibid. §. 6.*

Si Testator Missas reliquerit quotannis celebrandas 13
in Ecclesiis Regularium, & heredi suo permiserit, ut designet Sacerdotem, per quem celebrari debeant non possunt Regulares exigere, ut unus ex suis designetur, quin & præstare debent patientiam, ut ab eo, quem heres designarit, in suis Ecclesiis celebrentur, dummodo tamen dentur frustratoriæ, ut ex responso S. Congregationis; *ibid. §. 7.*

A mandatis & monitoriis &c. per quæ retardetur 14
executio provisionum & statutorum pro divino cultu conservando, & augendo, præsertim circa Missæ celebrationem, ad executionem Decretorum Tridentini *sess. 21. de Ref. cap. 8. & sess. 22. in Decr. de observ. & evitand. in celeb. Miss.* ne recipiantur in Tribunali actus judiciales, per quos eorum executio impediatur, sancitum est a pontifice in Bulla *Ad militantis*, Bull. *Tom. 1. num. 48. §. 46.*

Articulus XVI.

Missa a quibus & quibus in locis audiri possit, & debeat?

1 OMnes Fideles usus rationis capaces non legitime impediti, cujuscumque sint status, & conditionis, tenentur integram Missam audire singulis diebus Dominicis & Festivis sub peccato mortali, *cap. Missas 64. de consecratione distinct.* 1. *cap. Omnes Fideles: cap.* 2. *de Parochis, cap. Ut Dominicis, cap. Si quis & cap. Qui die, de consecrat. dist.* 1. Concil. Agathens. *c.* 47. Concil. Matiscon. II. *c.* 4. Dixi *integram*
2 *Missam*, quia juxta Canonem *Missas 64. de consecrat. dist.* 1. non debet populus ante benedictionem Sacerdotis egredi, & ab Innocentio XI. die 2. *Martii* 1679. damnata fuit hæc propositio, quæ est 53. in ordine: *Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immo quatuor simul a diversis celebran-*
3 *tibus audit*. Unde probabilius, immo pro certo juxta nunc receptam apud probatiores Theologos sententiam, non satisfaciunt præcepto de audiendo Sacro, etiam qui successive a diversis celebrantibus absque justa causa, immo absolute, audiunt duas medietates, v. gr a consecratione usque ad finem ab uno, & postea a principio usque ad consecrationem ab alio Sacerdote, ut solide probat Lugo *de Sacr. Eucharistiæ disp.* 22. *sect.* 1. *n.* 8. citans pro se Azorium, Toletum, Fagundez, Suarez, Coninch, Reginal. & alios; opinio enim contraria videtur virtualiter comprehendi in damnatione mox recensitæ propositionis 53. propter eamdem rationem. Partem notabilem Mis-
4 sæ omittere est peccatum mortale, parvam autem omittere est solum veniale, si nulla justa causa inter-
5 sit, & parva pars censetur communiter a Doctoribus omissio usque ad Epistolam exclusive, & a communione usque ad finem, & sic excusantur a mortali, qui Missam audiunt a principio Epistolæ, seu etiam Evangelii secundum multos usque ad finem, vel etiam ab initio usque ad communionem, cum sic non omittant partem notabilem uti esset media, vel tertia pars, ex quo sic notabiliter deficeretur contra præceptum de audienda tota Missa indictum a Concilio Agathens. *cap.* 47. his verbis: *Missas die Dominico Sæcularibus totas audire speciali ordine præcipimus*, & in *c. Omnes fideles, de consecrat. dist.* 1. his præcisis verbis: *Omnes fideles, qui conveniunt in solemnitatibus Sacris ad Ecclesiam, & Scripturas Apostolorum; & Evangelium audiant; qui autem non perseverant in Oratione, dum Missa peragitur, convenit communione privari*.

(*) „ Juxta multos, *inquit Antoine in Tract. de Virtute Religionis cap.* 11. *quæst.* v. *num.* 1. §. *Porro*; „ peccat solum venialiter, qui ab initio epistolæ usque ad finem Missæ interest, quia putant partem „ omissam non esse notabilem. At ex communi sententia omissio initii Missæ, & aliorum usque ad „ evangelium inclusive, imo secundum multos etiam exclusive, est mortalis: quia hæc pars omissa „ notabilis est respectu Missæ. Imo est mortale abesse solo tempore consecrationis: nam est pars maxime notabilis & principalis, cum in ea consistat „ essentia sacrificii, & Ecclesia præcipiat Missam „ principaliter quoad sacrificium. *Tunc fiunt Missæ,* „ *quando munera offeruntur, & corpus vel sanguis Domini consecratur*, ait S. Cæsarius. Idem dicunt aliqui „ de communione Sacerdotis: quia vel est essentialis „ pars sacrificii, vel saltem est de illius integritate, „ & complemento substantiali, ac proinde est pars „ notabilior; pars enim notabilis estimari debet non „ solum ex diuturnitate, sed etiam ex dignitate operis: nec leve censeri debet abesse ab essentia, vel „ integritate ac complemento sacrificii; cui toti interesse teneris. Hinc qui potest solum interesse con„ secrationi, & non reliquæ parti Missæ, ad id te„ netur; nam illa pars est principalis, & continet „ essentiam sacrificii, nec principale sequitur accessorium. „ (*)

Dixi non legitime impediti, quia impediti aliqua 6
impotentia, sive physica, sive morali, aut aliquo officio, seu rationabili motivo excusantur a præcepto audiendi Sacrum, uti sunt infirmi, carcerati, domi sequestrati, navigantes, excommunicati, (*) „ Tenentur „ tamen excommunicati quam primum possunt obtinere absolutionem, quam si obtinere non curent, „ erunt in causa omissionis Missæ, & omissio imputabitur ad peccatum lethale. „ Ita P. Cuniliati Tract. VI. de tertio Decalogi Præcepto, cap. 11. §. IV. n. 11. (*) interdicti, milites custodientes castra, & Urbes, si suo muneri deesse non possunt, Pastores ovium, & similes, si non habeant alios, quos ad earum custodiam relinquant, nec possint diversis horis, & alternis vicibus omnes Sacro interesse; Matres, & custodes infirmorum, si non habeant, quos relinquant ad custodiam infantulorum, & infirmorum, qui possent pati periculum; Timentes prudenter grave damnum sibi, aut aliis, si exirent de domo; Habentes gravia negotia expedienda, quæ sine magno incommodo differri non possunt; Itinerantes, qui nequeunt Sacrum audire, nisi amittant socios, sine quibus, vel viam ignorant, vel prudenter timent latronum periculum, aut aliud grave malum; Habentes graves difficultates adeundi Ecclesiam ob distantiam loci, ob difficile iter, ob pluviam, & similia; Mulieres gravidæ, si graviditates sint periculosæ; Non habentes vestes suo statui convenientes; mulieres ex consuetudine patriæ non egredientes tempore luctus (*) Romanus Theologus hanc ad hæc verba *not.* apposuit: „ Non habentes vestes convenientes „ possunt summo mane audire Sacrum. Nec videntur excusari mulieres posse ex consuetudine loci „ tempore luctus, cum abusus hic sit intolerabilis, „ nec rationi consentaneus. „ Hunc tamen morem absolute non damnat P. Cuniliati, qui loc. cit. num. 11. scribit: „ His causis excusantibus accedere potest consuetudo aliquarum regionum, in quibus „ nobiles, in diebus luctus alicujus strictæ conjuncti, domi se continere consueverunt, quamvis non „ habeant privilegium Oratorii domestici. In aliis, „ Puellæ nobiles tempore sponsaliorum domo exire „ non consueverunt. In aliis, mulieres puerperæ „ tot septimanis ab Ecclesiæ ingressu arcentur, quo„ usque a Sacerdote benedicantur; & hæc fiunt scientibus Episcopis, & Parochis, iisdemque tacentibus: idcirco omittentes Missam non videntur „ culpandi. Cavendum tamen, ne hæ consuetudines introducantur; ubi non sunt, & ne amplientur, ubi obtinent. „ Subdit autem opportune num.

num. IV. „ Monendum eſt, impeditos ex causa ali-
„ qua audire Sacrum teneri ſub mortali ſupplere per
„ aliqua alia pietatis opera, præcipue actuum fidei,
„ charitatis, ſpei, contritionis, aut ſimilium. Non
„ quidem ex vi præcepti Eccleſiaſtici, quod obligat
„ ad Miſſam, ſed ex vi præcepti naturalis colendi
„ Deum diebus feſtivis, unde qui non poteſt cultu
„ præſcripto, poteſt autem ſupplere per cultum alte-
„ rum, ſupplere obligatur: ita docent P. Marchan-
„ tius t. 2. Tribunal. tract. 4. tit. 2. quæſt. 3. auctor
„ non ſeverus, & P. Sporer tract. 3. in tertium præ-
„ cept. c. 4. ſect. 2. n. 36., auctor ex benignioribus.
„ (*) & mulieres poſt partum, dummodo non exeant
ob alias cauſas; Uxores ob Zelotypiam a Maritis im-
peditæ, feminæ ex occulta fornicatione prægnantes,
ſi metuant exire, ne reæ ſic cognoſcantur; ignoran-
tes invincibiliter, & inculpabiliter inadvertentes tali
die currere Feſtum de præcepto. In omnibus enim
7 recenſitis caſibus, & conſimilibus, excuſantur fideles
ab obligatione audiendi Miſſam ex communi Docto-
rum; Cum hæc ſit mens Eccleſiæ præcipientis inſtar
diſcretæ & benignæ Matris nolentis obligare cum tan-
8 to rigore. Non excuſantur autem Domini, nec fa-
muli, qui ob parvum lucrum per occupationes im-
pediuntur ab audienda Miſſa, juxta Canonem *Non
putatis diſt.* 89. Vide verb. *Vidua n.* 9.
9 Fideles audiendo Miſſas in Eccleſiis Regularium
ſatisfaciunt præcepto de audiendo Miſſam, ex De
claratione Leonis X. data 13. *Novembris* 1517. in
Conſtitut. incip. *Intelleximus*, quæ eſt tenoris, qui
ſequitur: „ Intelleximus, quoſdam in dubium revo-
„ care, & perinde timoratis conſcientiis ſcrupulum
„ injicere, ſi Chriſtifideles, qui Dominicis, & Fe-
„ ſtis diebus extra Eccleſias ſuas Parochiales Miſsas
„ audiunt in Eccleſiis Fratrum Ordinum mendican-
„ tium, Eccleſiæ præcepto de Miſsa audienda ſatis-
„ faciant. Nos enim ambiguitatem hujuſmodi pe-
„ nitus tollere volentes, ut cum ſinceriori conſcientia
„ Fideles quique Deo Creatori ſuo ſerviant, auctori-
„ tate Apoſtolica, tenore præſentium notum facimus,
„ omnes Chriſtifideles utriuſque ſexus, qui (non
contempto proprio Sacerdote Parochiali) in Eccleſiis
Fratrum Ordinum Mendicantium, Dominicis, &
Feſtis diebus, Miſsas audiunt, ſatisfacere præcepto
„ Eccleſiæ de Miſsa audienda, nec in aliquam labem
„ mortalis peccati, pœnamve incurrere. In contra-
„ rium facientibus non obſtantibus quibuſcumque
„ &c. ex Paulo III. in ſua „ Extravaganti emanata
Kalendis Novembris 1549. incip. *Licet debitum*, qua
*omnibus Chriſtifidelibus cujuſcumque conditionis, qui
verbi Dei prædicationibus in templis ejuſdem Societatis*
(Jesu) *interfuerint*, *concedit*, *ut ibidem Miſſas audi-
re*, *& Sacramenta recipere libere & licite valeant*, *ne-
que ad id Parochiales Eccleſias accedere teneantur*; ex
S. Pio V. in ſua Conſtitut. edita 16. *Maii* 1567. incip.
Etſi mendicantium, in qua Summus ille Pontifex re-
fert vexationem, de qua Religioſi Mendicantes
querebantur apud Epiſcopos, & Sacerdotes *Aliqui
vero*, inquit *in ſuos Parochianos ad ſonum Campa-
næ excommunicationem promulgant*, *ut non poſſint
intereſſe Miſſis*, *Concionibus*, *& Divinis Officiis*,
niſi in propria Parochia. En cauſa expoſtulationis,
circa quam S. ille Papa decidit, Concilii Tridentini
Decretum explicans his verbis: *Et inſuper ſeſſionis* 22.
*Decretum quod populum ſæpe ad ſuas Eccleſias, ſaltem
Dominicis, & majoribus Feſtivis diebus convenire de-
bere monet*, *inſequendo*, *volumus*, *quod Fratribus
mendicantibus hujuſmodi*, *non ſolum prohiberi non poſ-
ſit*, *ne Miſſas*, *& alia Divina Officia faciant in eorum
Eccleſiis &c. Quicumque utriuſque ſexus Chriſtifideles
totius anni tempore illas*, *& illa* (Miſſas & Divina
Officia) *in Eccleſiis Fratrum hujuſmodi audire poſſint,
ipſi Chriſtifideles ullatenus deſuper moleſtari*, *aut im-
pediri per Locorum Ordinarios*, *ſeu Rectores Paro-
chialium Eccleſiarum*.... *non valeant ſeu debeant*.
Sed præfati Chriſtifideles audiendo Miſſas, *& alia Di-
vina Officia in Eccleſia Fratrum hujuſmodi*, *diebus Do-
minicis*, *aut Feſtivis præcepto Eccleſiæ de illis audien-
dis ſatisfeciſſe cenſeantur*. Et ex Clemente VIII. qui an-
no 1592. 22. *Decembris* contrariam opinionem circa
hanc controverſiam Duaci excitatam expreſſe dirimit
his verbis: *Præſenti noſtro decreto ſancimus licere ſæ-
cularibus Chriſtifidelibus univerſis Miſſas diebus Do-
minicis*, *& Feſtis aliis majoribus audire in Eccleſiis*,
tam Fratrum Prædicatorum, *quam aliorum mendican-
tium*, *nec non etiam Collegii Societatis Jeſu*, *juxta eo-
rum Privilegia*, *& antiquas conſuetudines*, *dummodo
id in contemptum Parochialium Eccleſiarum non faci-
ant*: *& tam dictis Patribus Prædicatoribus*, *ac Præ-
ſbyteris dictæ Societatis*, *quam aliis privilegiatis*, *qui-
bus id a Sede Apoſtolica indultum eſt*, *idoneis*, *& ab
Ordinario approbatis*, *peccata ſua*, *etiam Quadrageſimali*,
& Paſchali, *& quovis alio tempore confiteri licite poſſe &c.*
Ex quibus patet, non poſſe fideles conſtringi ad 10
Miſſam audiendam in Eccleſia Parochiali. *Sac. Con-
gregat.* 10. *Octobris* 1581. In Tridentino enim *ſeſſ.* 22.
Decret. de obſervandis, *& evitandis in celebrat. Miſſæ*
ſolum dicitur: *Moneant Epiſcopi populum*, *ut fre-
quenter ad ſuas Parochias ſaltem diebus Dominicis*, *ac
majoribus Feſtivitatibus accedant* Et Sacr. *Congregat.
Concilii Tridentini* declaravit: *Non poſſe Ordinarium*,
mulctis, *& pœnis cogere populum ad audiendam Miſſam
aut Concionem in propria Parochia*, *etiam in caſu ne-
gligentiæ*, *aut contumaciæ*, ut refert Azorius *tom.* 1.
lib. 7. *cap.* 8. *quæſt.* 6. Lugo *de Euchariſt. diſt.* 22. *ſect.*
1. *num.* 2. & alii. Nec ullam cenſuram meretur, qui 11
docet in foro conſcientiæ nullum teneri in diebus Fe-
ſtis Parochiæ ſuæ intereſse ad Miſsam audiendam, ut
declaravit Alexander VII. *in ſpeciali decreto anno* 1659.
die 30. *Januarii emanato*.
(*) Hanc tamen propoſitionem non eſse prædican-
dam, nec publice docendam ſtatuit. Ita namque in
Decreto laudato. 4. „ Nullus in foro conſcientiæ
„ parochiæ ſuæ intereſse tenetur, nec ad annuam
„ confeſſionem, nec ad miſsas parochiales, nec ad
„ audiendum verbum Dei, divinam legem, fidei
„ rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in
„ catecheſibus annunciantur, & docentur. Quoad
„ primam, & ſecundam partem ſimpliciter accepta
„ eſt erronea, & temeraria: ſuppoſitis vero privi-
„ legiis Apoſtolicis nullam meretur cenſuram. Et
„ quoad tertiam partem de auditione verbi Dei ſer-
„ vetur diſpoſitio ſacri Concilii Tridentini. 5. Talem
„ legem in hac materia nec Epiſcopi, nec concilia

„ pre-

„ provinciarum, vel nationum sancire, nec delin-
„ quentes aliquibus poenis, aut ecclesiasticis censu-
„ ris mulctare possunt. Suppositis itidem privile-
„ giis apostolicis, nullam meretur censuram; verum
„ ista non est prædicanda, nec publice docenda, pro-
„ ut nec præcedens quarta. „ (*)

12 Fideles satisfaciunt præcepto, audiendo Missam etiam in Oratoriis, & Capellis domesticis Regularium, cum in ipsis ex privilegiis possint quotidie celebrari plures Missæ etiam a Sacerdotibus sæcularibus, cum sit privilegium locale, quo gaudere possunt omnes, *Sacra Congregat. Episcop. & Regular. in Bononien.* 31. *Maii* 1602. *in Tarant.* 25. *Maii* 1618. & Congregat. Concilii *in Neapolitan. & Brundusin.*
13 8. *Augusti* 1615. Immo etiam in Capellis Regularium rusticis, seu Oratoriis sitis in eorum Grangiis, seu prædiis ruralibus. Gregor. XV. 24. *Septembris* 1622. & *Congregat. Concilii* 6. *Martii* 1621. & sic plurimi Doctores sustinent stante etiam privilegio concesso ab Alexandro VI. Cisterciensibus relato a Rodriquez *tom.* 2. *quæst.* 75. *art.* 2. & Pellizar. *in manual. Regul. tom.* 2. *tract.* 8. *cap.* 2. *num.* 134. (*) Satisfaciunt audi-
14 endo Missam in Oratoriis & Capellis Cardinalium. *Sac. Congregat. Conc.* 1. *Februarii* 1623. & Episcoporum ex *Sac.Congregat.Conc.*22.*Septembris* 1640. Etiam
15 in Oratoriis de licentia Episcopi erectis in quibusdam domibus, dummodo ab ipsis domibus ita sint separata, ut per eas ad illam minime iri possit, & a via publica pateat conctis accessus. *Sac.Congregat.Episc.*
16 *& Regular. in Conimbricens.* 1. *Julii* 1616. In Oratoriis vero privatis, quæ a Sede Apostolica aliquibus in propriis domibus solent concedi, satisfaciunt audiendo Missam solummodo in Indulto privilegiati. Ut
17 autem sciatur, quinam sint privilegiati, nec ne? adducuntur clausulæ, quæ in similibus Indultis solent impræsentiarum regulariter apponi. *Volumus autem, quod familiares servitiis tuis tempore dictæ Missæ actu non necessariis ibidem Missæ hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus Festis de*
18 *præcepto minime liberi censeantur*. Pro infirmo autem etiam solet apponi sic: *Tibi, ut etiam diebus, ut præfertur, exceptis, si in illis ob infirmitatem Domo egredi non poteris, in dicto Oratorio prædictam unicam Missam celebrari facere, ac illam cum una persona servitiis tuis necessaria dumtaxat audire libere, & licite valeas*. Vel sic; *In tua ac unius personæ servitiis tuis necessariæ dumtaxat præsentia celebrari facere libere, & licite possis, & valeas. Volumus autem quod alii præter supradictam personam Missæ ejusmodi ibidem interessentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus Festis de præcepto minime liberi censeantur*. Et pro Oratorio rurali solet poni sic: *In tua, ac familiæ: & Hospitum Nobilium tuorum præsentia celebrari facere libere, & licite possis. Volumus autem, quod familiares servitiis tuis tempore dictæ Missæ actu non necessarii ibidem Missæ hujusmodi interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus Festis de præcepto minime liberi censeantur*.

Ex istis igitur, & similibus clausulis manifeste pa- 19
tet, quod familiares, seu famuli Indultarii in ejus domo inservientes, & ejus expensis viventes, nisi in actu celebrationis Missæ servitio Domini necessarii sint, Indulto gaudere non possunt: sed ut præcepto Ecclesiæ de audienda Missa diebus Festis satisfaciant, ad Ecclesiam accedere tenentur, non obstante, quod penes quosdam contrarius usus oppositum admittat, quia iste usus est corruptela, & perniciosus abusus contra expressam intentionem Pontificis, ut clare patet in prima clausula, *Volumus autem quod familiares servitiis tuis tempore dictæ Missæ non necessarii &c.* Nec va- 20
let dici, quod præfatæ clausulæ apponantur in Indulto de stylo potius Officialium Secretariæ Brevium, quam de intentione vera Papæ, quia talis conditio (quæ est quinta tenoris sequentis: *Quinto, ut qui ibidem Missam audiunt, non liberentur ab obligatione accedendi diebus præceptis ad Ecclesiam pro Missis audiendis præter eos famulos & famulas tantum, qui servitio Domini, cui facultas conceditur, fuerint necessarii*) fuit de voto Sacræ Cong. Concilii, Papa approbante, & mandante in hujusmodi Indultis apposita *in una Minervin.* 4. *Maii* 1604. prout refert Fagnan. *in cap. Auctoritate post num.*22. *de censibus*, & Nicol. *Lucubrat. Canon. lib.*5. *tit.*33. *de privileg. & excess. post num.*7. *Ampl.*7.
Unde cum talis conditio ponatur in Indultis, de in- 21
tentione expressa Pontificis, & declaratione Sacræ Congreg. Concilii est omnino servanda, non obstante aliquorum contraria observantia, & abusu; quælibet enim magis lata interpretatio, nec in mente, nec in verbis comprehenditur Pontificis, cum ipse in Indulto personas digito designet, & famulis actu non necessariis Indultum non suffragari expresse declaret.
Immo addo, quod cum die 31. *Julii* 1706. *in Auximana* transcripta fuisset in folio *Sac. Cong. Concilii* dicta clausula Brevis, & propositum fuisset dubium: 22
An in vim dicti Brevis satisfaciant præcepto Missæ in diebus festis omnes famuli Commensales, vel quinam in casu? Rescriptum fuit: *Dilata juxta mentem*; & mens fuit, quod Orator peteret declarationem a Papa; Ideoque si Sacra Congreg. Concilii noluit apponere manum propter satis claram mentem Papæ in dicta clausula expressam, nemo poterit illam latius, quam sonet, interpretari, & declarare. Indultarii autem, qui in suis Indultis majora habent privilegia, & am- 23
pliores clausulas, possunt iis libere, & licite uti sine ulla restrictione, cum hic sit sermo solummodo de Indultis, quæ communiter, & regulariter juxta communes clausulas solent concedi; Adeoque attendenda sunt pro observantia Indultariorum Indulta.
In Oratorio rurali ultra dimidium miliare ab Eccle- 24
sia distante satisfaciunt omnes familiares, cum propter talem distantiam, & longam moram accessus, & recessus, ne servitium Domini patiatur, omnes dicantur

Nota Romani Theologi.

(*) In Capellis ruralibus, & privatis domibus Regularium sacrificare non licet, nisi Oratoria erecta sint auctoritate Ordinarii; Ita ex decreto Sacr.Congr. Concil. 1. Martii 1687. relato a Cardinali Petra Commen. ad Const. Apost. tom.1.sect. unic. num. 53. Vide addit. nostras ad Verb. Capella num. 78.

tur actu necessarii: sicuti etiam tempore hyemis, &
25 magnæ pluviæ ex Monacell. *tom.*4. *num.*489. Conces-
so privilegio Domino, & famulis eidem inservienti-
bus, absente Domino, famuli audientes Sacrum non
satisfaciunt præcepto, *ex decreto Clementis XI. 15.*
26 *Decembris* 1703. Si autem Dominus, audito Sacro in
Ecclesia, ex devotione iterum audiat solitum Sacrum
in suo privato Oratorio, tunc familia, & famuli actu
domino inservientes satisfaciunt præcepto audiendi
Sacrum, cum facultas concessa Domino audiendi Sa-
crum in proprio Sacello non sit solum ad audiendum
illud pro satisfactione præcepti, sed etiam ad audien-
dum ex devotione, sicuti non est concessum familiæ,
& famulis solum satisfacere præcepto, quando inter-
sunt cum Domino, vel inserviunt ei audienti ad satis-
faciendum præcepto, sed quoties cum eo intersunt,
& ei inserviunt, sive audiat ex præcepto, sive ex de-
27 votione. Celebrato in ipso privato Sacello uno Sacro,
non potest illa die aliud celebrari, neque per Regu-
lares, *ex cit. decr. Clementis XI. 15. Decembris* 1703.
28 Familiares autem sunt solum illi, qui expensis
ejus, cujus dicuntur familiares, continuo vivunt, &
morantur cum eo, indeque continui commensales di-
cuntur, *cap. Sicut nobis, de verborum significatione
in 6.* Barbosa *appellat.96. num.*1. ubi cum aliis dicit,
quod duo debent concurrere copulative, quod scili-
cet inserviant actu, & vivant expensis Domini. Et
29 appellatione familiæ, quæ in privatis Oratoriis potest
audire Missam, veniunt omnes illi, qui habitant in
domo privilegiati cum quadam habitudine ad illum,
uti sunt Pater, Mater, Nurus, Gener, Uxor, Filii,
Filiæ, Nepotes, Pronepotes, & alii quicumque
de parentela habitantes, & conviventes cum illo.
30 Filii vero, ac Filiæ privilegiati, eorumdem Uxores,
ac Viri non gaudent hoc privilegio, si habitent in ea-
dem domo, sed vivant separatim propriis expensis,
quia istæ personæ constituunt familiam omnino distin-
ctam a privilegiato, cum vivant propriis expensis,
habeant omnia servitia, & suos famulos seorsim a fa-
milia privilegiati, & licet maneant in eadem domo
materiali, non constituunt tamen unam familiam for-
malem cum familia privilegiati, cum eis deficiat com-
mensalitas, & conviventia ipsius privilegiati expensis
prout requiritur, *ex cap. Sicut nobis, de verborum
significatione in 6.*(*)
31 Alia vide verb. *Oratorium*, ubi late de omnibus
clausulis.

ARTICULUS XVII.

Missa quomodo debeat audiri, & quænam requirantur ad satisfaciendum præcepto eam audiendi?

1 MIssa debet audiri cum omni devotione mentis, &
cordis affectu, *cap. Decet, de immunit. Eccles.
in 6.* cum omni compositione corporis, & modestia
sine ulla confabulatione, & tumultu. *Concil. Turon.
III. c.38. Concil. Later. IV. c.17. Conc. Trid. sess.22. in de-
cret. de observand. & evitand. in celebrat. Missæ*, in quo
decreto circa medium mandat non permitti interesse
Sacrificio Missæ, *Nisi prius, qui intersint decenter com-
posito corporis habitu declaraverint se mente etiam, ac
devoto cordis affectu, non solum corpore, adesse*. Missa 2
est audienda aperto capite, & vultu ad Altare conver-
so, nec sedendum est a principio Canonis; *Conc. Mo-
gunt. IV. cap.59. Concil. Mediol. I. part.2. titul. quæ per-
tinent ad celebrat. Missar.* Missa non est audienda cum 3
armis; & transgressores puniendi sunt a Judice Eccle-
siastico. *Concil. Aurelian. III. c.28.* Fideles debent Mis- 4
sæ interesse eodem decenti vestitu, quo in publicum
prodire solent, & ita se componere, ut corporis ha-
bitu animi Religionem præseferant; *Concil. Mediolan.
loco mox citato*. Missæ attendere debent auscultantes, 5
& voto agere id, quod Sacerdos agit ministerio; *Con-
cil. Moguntin. IV. cap.58.*
Ad satisfaciendum præcepto requiritur intentio 6
quæ sufficit, etiamsi sit solum interpretativa & virtua-
lis, consistens in actuali voluntaria assistentia, quan-
tumvis non sit expressus animus satisfaciendi ei eidem
præcepto. Hinc præcepto satisfacit, qui solet interes- 7
se Missæ tamquam rei Sacræ; qui adit Ecclesiam vo-
lens partes Christiani facere; qui adit, ut præsentia
sua honoret Sacrificium; qui Ecclesiam adit ex nulla
alia causa; si enim non adit ex alia, interpretatur a-
dire ex ista, & quicumque Missam audit, si non con-
stet eum habere intentionem contrariam, præsumitur
habere sufficientem, ut tradunt communiter Docto-
res. Immo satisfacit præcepto, etiamsi quis adeat Ec- 8
clesiam cum intentione libidinosa videndi feminam, &
simul audiendi Sacrum, licet iste graviter peccaret,
quia sic audiens efficit quidquid requiritur ad satisfa-
ctionem præcepti, habet enim assistentiam corporalem,
& sufficientem attentionem cum implicita saltem vo-
luntate satisfaciendi eidem præcepto. Nec obstat illa
libidinosa intentio, quia hæc non tollit substantiam
actus, quamvis illum inficiat: quotiescumque autem
salvatur substantia actus, præceptum intelligitur per
illam adimpletum. Audiens Sacrum ob devotionem 9
ignorans esse diem Festum, si postea advertat, non te-
netur ad aliud Sacrum, quia jam satisfecit ob inter-
pretativam, & virtualem intentionem satisfaciendi.
Audiens Sacrum cum intentione ipsum audiendi ob 10
devotionem, licet non habeat intentionem satisfacien-
di per illud Sacrum præcepto, vere satisfacit, etiamsi
aliud Sacrum non audiat: quia ad hoc non requiritur
expresse velle satisfacere, sed ponere solum id, quod
præcipitur, ut notant communiter Theologi. Si autem 11
audiat tale Sacrum cum positiva & actuali intentione per
illud non satisfaciendi præcepto, Azorius *part.1. lib.
7. c. 2. quest. 6.* Navarr. Medina, & multi alii cum
Ro-

Nota Romani Theologi.

(*) In hujusmodi Oratoriis celebrari, ac præcepto satisfieri non potest, nisi eidem Missæ actu presens sit aliquis ex iis, quibus principaliter ndulitum concessum fuit. Hoc autem principaliter Indultum concessum intelligitur iis, quibus Breve dirigitur, vel facultas conceditur, ut possint in Oratorio privato, cui ipsa persona adsistit, Missam celebrandam ordinare; ex dec. Cong. Conc. relatis a Bened. XIV. in Epist. cujus initium *Magno*.

Rosignol. *quæst.* 8. *de usu Eucharist. & audit. Sac. Artic.* 20. dicunt ipsum non satisfacere præcepto, quia actus agentium non operantur ultra intentionem eorum. *Leg. Non omnis*, 19. *ff. de rebus creditis*, *lib.* 22.
12 *tit.* 1. Unde a fortiori, & maxime hic in moralibus non operabuntur contra positivam intentionem eorum, adeoque audiens tale Sacrum cum positiva & actuali intentione non satisfaciendi, non satisfaciet, quia, ut dicunt ipsi, non potest esse actus obedientiæ cum voluntate expressa, & absoluta non obediendi; sed auditio Sacri, prout præcipitur ab Ecclesia, debet esse actus obedientiæ; ergo si fit cum voluntate expressa non obediendi, seu non satisfaciendi præcepto, non poterit talis auditio Sacri esse satisfactoria præcepti: Sunt enim actus omnino repugnantes dicere; *Nolo satisfacere, & satisfacio, nolo obedire, & obedio*, adeoque &c. Secundum autem multos alios satisfacit; uti est Pasqualigus *qu.* 1311. cum 28. Auctoribus, qui sustinent eum adhuc satisfacere præcepto: Vide verb. *Lex*, *art.* 4. *n.* 6. & 7. ubi adducuntur Auctores, & solvitur instantia.

13 Ad satisfaciendum requiritur etiam præsentia corporalis, & assistentia moralis, id est, ut quis sit ita præsens physice, vel moraliter loco, in quo fit Missa, ut possit dici unus e numero eorum, qui humano modo libere assistunt, & cum Sacerdote offerunt Sacrificium.
14 Unde non est necesse quod actu quis videat, aut audiat Sacerdotem, nam Surdus, Cæcus, aut ob multitudinem populi distans, ut actu, nec audiat, nec videat, satisfacit, si Sacrificio sit præsens in ipsa Ecclesia, vel in loco, qui communicat cum ipsa Ecclesia, ut in Choro post Altare, in Sacristia habente ostium patens directe ad Ecclesiam, & etiam in atrio, seu platea extra Ecclesiam, in quam ingredi non possit propter multitudinem, dummodo sciat Missam inchoari, seu fieri, & sit illi multitudini ita conjunctus, ut faciat unum corpus morale fidelium Sacro præsens, & assi-
15 stens. Sic pariter quis censetur moraliter præsens corpore, quamvis pergat ad Sacristiam aliquid pro ministerio Missæ allaturus, aut ad Campanile campanas tracturus, cum hæc ordinentur ad illum Dei cultum,
16 qui per Sacrificium ei exhibetur. Satisfaciunt præcepto, qui de navi audiunt Missam, quæ celebratur in littore, sicuti & milites e suis Tentoriis audientes Missam, quæ celebratur in campo publico ad distantiam 20. & 30. passuum, quia isti ratione suæ conditionis, ut censeantur moraliter corpore præsentes, sufficit, quod possint aliqua ratione cognoscere, quid
17 agatur a Celebrante. Missam audiens e fenestra suæ domus, si domus sit omnino conjuncta cum ipsa Ecclesia, satisfacit præcepto, quia cum sit interjectus solus paries, in quo est fenestra, censetur ipse moraliter præsens, cum sic facillime videat, & audiat Sacerdotem, ejusque ministerium, & actiones attendat. Si
18 autem domus sit omnino sejuncta ab Ecclesia, ita ut inter fenestram, & Ecclesiam mediet via, seu platea, licet videat Altare, in quo Missa celebratur, non satisfacit præcepto, quia nec physice, nec moraliter est præsens Ecclesiæ, & Sacerdoti Celebranti; non physice, quia corporaliter non est in Ecclesia; nec moraliter, quia domus sejuncta, & platea, seu via interjacens ponunt quamcunque interruptionem, nec secundum communem hominum existimationem habe-
19 retur ut existens in Ecclesia. Qui interest Missæ coactus, v. g. ligatus, & reluctans, non satisfacit, sicuti nec ebrius, aut dormiens, quia non adest modo humano, cum, ut supponitur, nequeat per notabilem partem Missæ attendere, quamvis ebrietas, & dormitio esset involuntaria. Qui tempore Missæ in altam 20
contemplationem, seu extasim a sensibus abripitur, censetur adhuc satisfacere præcepto, maxime si pergat contemplari Mysteria, quæ peraguntur in ipsa Missa, quia manet moralis assistentia per præcedentem voluntatem nondum revocatam, immo ex speciali gratia Dei censetur excellentiorem præ aliis moralem assistentiam habere tali Sacrificio, ad cujus Mysteria contemplanda sic mirabiliter elevatur.

Ad satisfaciendum requiritur etiam attentio, tam 21
interna, quam externa. Interna est advertentia, seu 22
applicatio animi ad aliquid, v. g. ad Ministerium, & actiones, quæ in Altari geruntur. Externa est omis- 23
sio actionum exteriorum incompossibilium cum attentione interna, uti pingere, scribere, confabulari &c. Ratio est, quia Ecclesia præcipiendo auditionem Sacri, præcipit actionem humanam religiosam, qualis non est auditio Sacri sine ulla prorsus attentione interna, sed cum omnimoda voluntaria distractione interna, & sine attentione externa, se occupando tempore Missæ in actionibus externis moraliter incompossibilibus cum tali auditione. Unde non satisfaci- 24
ant præcepto, qui tempore notabili Missæ scribunt, vel pingunt, vel negotia pertractant, quia hæ actiones ita occupant, ut cum illis attentio interna videa- 25
tur esse incompossibilis. Neque satisfaciunt, qui per notabile tempus de re seria confabulantur, vel res alias fixe aspiciunt, & considerant, ita ut moraliter loquendo nequeant attendere ad ea, quæ a Sacerdote geruntur. Nec satisfaciunt, qui per notabilem 26
partem Missæ legunt attente librum profanum v. g. Philosophum, Rhetoricum, Poetam, & similia, ut Litteras, Historias &c. quia lectiones istæ profanæ ex natura sua avertunt animum ab attentione debita ad Missæ Sacrificium, ut tradunt Doctores. Nec sa- 27
tisfaciunt, qui per notabilem partem Missæ confitentur sua peccata, quia enarratio peccatorum ita distrahit, ut cum illa non videatur stare posse attentio requisita ad Missam; Confitens enim non habet se per modum alicujus, qui cum Sacerdote offert Sacrificium, sed per modum rei, qui se accusat; accusatio autem, aut persona rei non spectat ad Sacrificium, & sic sentiunt communius Doctores, ut Suarez, Azorius, Tanner. Bonacina Tamburin. Stepan. Basil. March. Pasqual. Rosignol. & alii plurimi cum de Lugo, qui *de Eucharist. disp.* 22. *sect.* 2. *num.* 22. dicit esse sic omnino tenendum, quia, quod actio, quæ fit, ordinetur ad obsequium Dei, non facit illam compatibilem cum auditione Sacri, ut prætendebant aliqui, alioquin posset quis, dum audit Missam, consulere Patrem spiritualem, vel Theologum circa casus suæ conscientiæ, posset inservire ægroto, sternere ei lectum, & his similia, quod non est dicendum, cum qualibet actio pietatis, quæ excludit attentionem requisitam ad Missam, non sit compatibilis cum auditione Sacri de præcepto.

Satisfaciunt tamen præcepto, qui tempore Missæ 28
conscientiam suam examinant, eliciunt actus doloris, vel aliis piis actionibus se præparant ad Confessio-

sionem , quia istæ actiones , ut habet *Communis* ,
non excludunt attentionem requisitam ad Missam .
29 Satisfaciunt etiam,qui tempore Missæ recitant Offici-
um Canonicum , vel Pœnitentiam a Confessario im-
positam , & præceptam ; Nam æque cum istis , &
aliis Orationibus stare posset attentio ad Missam au-
diendam requisita , cum etiam istæ ordinentur ad
Deum colendum , atque nihil prohibet duobus præ-
ceptis uno eodemque actu satisfieri . Nom enim pro-
hibet idem tempus ; nam sicuti per idem jejunium
habitum in die Quadragesimæ , in qua concurrat
dies quatuor Temporum , vel pervigilium alicujus
Festi , satisfit & oneri jejunii Quadragesimalis , &
oneri jejunii Sacrorum Temporum, & pervigilii , ita
per auditionem Missæ , & recitationem Officii Cano-
nici , & Pœnitentiæ præceptæ a Confessario factam
eodem tempore satisfit & oneri audiendi Missam ,
& recitandi Officium , & adimplendi Pœnitentiam :
nec prohibet defectus debitæ attentionis , nam cum
etiam recitatio Officii , & Pœnitentiæ ordinetur ad
Deum colendum , est compatibilis cum attentione
requisita ad Missam ; Nec prohibet aliquod præce-
ptum positivum , cum de hoc nullibi con-
30 stet . Satisfaciunt etiam Musici , Organœdi Tympa-
nistæ , Chelistæ , Tubicines , dummodo simul at-
tendant , quod a Sacerdote in Altari geritur , nam
cantus , vel lusus ipsorum refertur ad hunc Dei cul-
tum , nec necessario impedit requisitam attentionem
31 ad illa , quæ in Altari a Sacerdote geruntur . Sic
pariter satisfaciunt Collectores eleemosynarum , si si-
mul attendant ad Missam , sicuti ministrantes Missæ
sufficienter attendunt exhibendo suum ministerium ,
cum hoc sit actualis cooperatio ad sacrificium , immo
& exhibitio partis ipsius Sacrificii . Omnes autem
32 isti , ut satisfaciant præcepto , debent integram Mis-
sam audire , ex Concil. Agathens. *cap.* 47. ubi ex-
presse habetur : *Missas die dominico sæcularibus totas*
audire speciali ordine præcipimus ; & ex cap. Omnes
fideles , de consecrat. distinct. 1. Omnes fideles , qui
conveniunt in solemnitatibus Sacris ad Ecclesiam , &
scripturas Apostolorum , Evangelium audiant , qui
autem non perseverant in Oratione dum Missa peragi-
tur , convenit communione privari . Vid. *art.* 16. *num.*
1. & 2.
33 Præceptum itaque audiendi Missam non implevisse
censetur , qui ante benedictionem ab Ecclesia disce-
dit , ex sententia cit. Conc. Agat. Bened. XIV. Con-
stit. incip. *Declarasti* .
34 * Missam auscultare diebus festis in quacumque Ec-
clesia , etiamsi non sit propria Parochialis , cuicum-
que fideli , ut præcepto satisfaciat , fas est , ut con-
suetudo ubique obtinens , quæ proinde induit ratio-
nem juris communis , demonstrat. *de Synod. Dioec.*
lib. 7. *c.* 64. §. 10.
35 * Huc referenda sunt nonnulla ex illis,quæ leguntur
in Addit. ad P. Cuniliati Tract. III. de III. Decal. Præ-
cepto , cap. II. §. I. n. II. Tom. I. pag. 307. seqq. „ Colli-
„ gendum est I. præcepto satisfacere , qui solet inte-
„ resse Missæ tamquam rei sacræ , qui adit Ecclesiam
„ volens partes Christiani adhibere ; si enim non adit
„ ex alia causa , reputatur adire ex ista ; & uno verbo
„ quicumque Missam audit , si non constet , eum
„ habere contrariam intentionem , præsumitur habe-
„ re sufficientem ad adimplendum præcepto , ut sen-
„ tiunt communiter Doctores . Colligendum 2. non 36
„ satisfacere præcepto qui interest Missæ coactus v.g.
„ ligatus , & reluctans , ut & Auctor docet *tract.* 1.
„ *cap.* 2. §. 7. *num.* 1. Si tamen quis coactus Templum 37
„ ingrederetur , & deinde voluntarie Missam audiret ,
„ præceptum impleret . Teneretur tamen priorem
„ pravam suam voluntatem præcepto repugnantem ,
„ utpote grave peccatum jam commissum , in Con-
„ fessione aperire . Videatur Suarez *cit. disp.* 88. *sect.* 3. 38
„ An autem præcepto faciat satis,qui ob intentionem
„ pravam aspiciendi impudice fœminam pergit ad
„ audiendum Sacrum , diffident inter se Theologi .
„ Affirmant communiter recentiores , sed alii verius
„ negant cum S. Antonino 2. *part. tit.* 9. *cap.* 10. §. 2. il-
„ lorumque opinionem ut laxam & falsam rejiciunt .
„ Consulatur P. Daniel Concina Theolog. Christ. *t.* 5.
„ *lib.* 1. *dissert.* 3. *cap.* 4. ubi difficultatem hanc examini
„ subjicit , atque pro dignitate tractat . „ Tum : „ sa- 39
„ tisfaciunt præcepto qui tempore Missæ actum dolo-
„ ris de peccatis ad confessionem necessarium elici-
„ unt , vel aliis piis actionibus sese ad illam dispo-
„ nunt . Idem asserit P. Lucius Ferraris *v. Missa art.* 17.
„ *n.* 28. & de iis , qui eodem tempore conscientiam
„ examinant . At secus dicendum existimat Auctor 40
„ *tract.* 1. *cap.* 2. §. 7. *n.* 10. nisi de brevissimo examine
„ sermo sit : *nam* , ait , *ut examen recte fiat , præcipue*
„ *si longiusculum ; a Sacro nimis distrahere necesse*
„ *est* „ . Deinde paucis interpositis : „ Idem & de 41
„ Collectoribus eleemosynarum sentiendum , nimi-
„ rum quod satisfaciant , si simul attendant ad Mis-
„ sam . Quia vero non est adeo facile , ut omnes re-
„ censiti attentum animum ad Missam conservare va-
„ leant , idcirco in re tanti momenti hortandi sunt,ut
„ Missam privatam audiant . Satisfaciunt demum qui 42
„ tempore Missæ , in altam contemplationem , seu
„ extasim abripiuntur , maxime , si pergant contem-
„ plari mysteria , quæ in Missa peraguntur . Verum 43
„ non satisfaciunt præcepto qui tempore notabili Mis-
„ sæ , scribunt , pingunt , ludunt , disputant , & id
„ genus similia exterius agunt . Non satisfaciunt item 44
„ qui per notabile tempus confabulantur , corrident
„ & oculos quoquoversum in exeuntes , & introeun-
„ tes convertunt , vel qui ut omnes decoris & urba-
„ nitatis modos servent , in id pene unum intendunt ,
„ ut salutent & resalutent . Non satisfaciunt quoque 45
„ qui per notabilem Missæ partem libros legunt , vel
„ epitaphia,aut picturas fixe aspiciunt & considerant .
„ Non satisfaciunt etiam qui per notabilem Missæ
„ partem dormiunt . Qui autem cœpit audire Sacrum 46
„ intentione debita , sed postmodum vexatur a som-
„ no , si adeo resistat,ut audiat Sacrum ea attentione ,
„ quod saltem videat se non omittere audire partem
„ notabilem , licet propter gravitatem & molestiam
„ somni non attendat ad significationem , neque ad
„ aliam meditationem , non peccat saltem mortaliter
„ juxta PP. Salmanticenses *loco citato punct.* 5. *num.* 48.
„ Non satisfaciunt denique qui tempore Missæ pecca- 47
„ ta sua confitentur , nisi excuset brevitas confessio-
„ nis ; nec Confessarii , dum confessiones audiunt ,
„ possunt satisfacere præcepto audiendi Missam , quan-
„ do ipsi non celebrant ; quia hæc , ut nemo non vi-
„ det , omnino impediunt attentionem necessariam .
„ Quæres , quoti temporis interna , vel externa di- 48
„ stractio lethale crimen inducat ? Resp. Illud suffice-

„ re

" re tempus, quod æquivalet omissioni partis notabi-
" lis Missæ; quippe audire Missam absque debita at-
" tentione, idem est, ac prorsus illam omittere. Sic
" censet Suarez *citata pluries disp.88.sect.3.* his verbis
" *Si quis .... eo modo* (videlicet exercendo voluntarie
" actiones aliquas repugnantes debitæ attentioni Mis-
" sæ) *magnam Missæ, partem audiat, peccabit morta-*
" *liter, et non implebit præceptum, si nimirum tanta sit*
" *pars, cujus omissio sufficeret ad præcepti trasgressio-*
49 " *nem*. Hinc colligimus adversum Cardinalem de
" Lugo *dis.22.sect.2.n.4.* eum præcepto minime satis-
" facturum, qui voluntarie per tempus dumtaxat
" consecrationis foret distractus; cum ex superius
" dictis exploratum sit, illum non implere præcep-
" tum, qui solo tempore consecrationis a Sacrificio
" abest. (*)

MISSIONES, MISSIONARII.

1 Missiones conceduntur pro Regnis Bargao, & Bittia in Magno Thibet. Ben. XIV. tom. 1. Constit. 53. incip. *A dilecto*, & Const. 54. incip. *Litteræ*,
2 Missionarii Latini Episcoporum *Græcorum Melchitarum* jurisdictionem non debent perturbare. Idem Con-
3 stit. 87. incip. *Demandatam* §. 13. Transitum a Ritu Græco ad Latinum, Græcis non suadeant, nec admittant, inconsulta S. Sede. Idem *ibid.* §. 15. Rituum
4 Græcorum conservationem curent. Idem *ibid.* §. 19.
5 Nec adversus illos dispensationes concedant, aut quidquam innovent. Idem *ibid.*
6 Missionarii Regnorum Madurensis, Mayssurensis, & & Carnatensis jurare debent observantiam Constitutionum Apostolicarum antequam Missionis exercitio se immisceant. Idem Constit. 107. incip. *Omnium sol-*
7 *licitudinum* §. 17. Eorum juramenta subscripta exhiben-
8 tur Summo Pontifici. Idem *ibid.* §. 21. Ipsis interdicitur translatio rituum Gentilium in ritus Ecclesiæ Catholicæ absque licentia S. Sedis. Idem *ibid.* §. 14.
9 Item dispensationes concedere super observantia Ri-
10 tuum Ecclesiæ. Idem *ibid.* §. 14. Eisdem prohibentur lavacra, & ablutiones ritu, & more paganorum, præter necessariam corporis munditiem. Idem *ibid.* §. 3.
11 & 14. Juramenta præscripta præstare, & observare ju-
12 bentur; Idem *ibid.* §. 28. Pollicentur se *Pareis*, idest abjectissimis viris omnia spiritualia præstituros; id quod iisdem injungitur sub pœna privationis facultatum post quinquennium ipso facto incurrenda; Idem *ibid.* §. 35. & 37. Alia ad rem, vide verb. *Baptismus*.
13 Missionarii Apostolici in *Sinis*, si mandatis non obtemperaverint, in Europam revocari jubentur sub pœnis contra eorum Superiores. Idem Constit. 59. incip.
14 *Ex quo*. Missionariis in Regno Cocinchinæ prohibetur exercitium jurisdictionis, aut facultatum, extra districtus sibi assignatos; Idem Constitut. 3. incip. *Tantopere*.
15 Missionum Sacrarum ad excitandam in populis pietatem, utilitas commendatur ab experimento, & auctoritate. Idem Constit. 140. incip. *Gravissimum* §. 4.
16 Earum usus laudatur, vel injungitur a Congregatione
17 Concilii. Idem *ibid.* §. 7. Instructio fidelium in rebus ad salutem necessariis est præcipuus missionum scopus. Idem *ibid.* §. 11.

Missionarii ab Episcopis missi, tamquam visitationis Pastoralis prænuncii recipi debent a Parochis, etiam Regularibus in propriis Ecclesiis, & domibus. Idem Constitut. 109. incip. *Firmandis* §. 5. 18

Missionis Congregatio approbatur ab Alexandro VII. Idem Constitut. 69. incip. *Quo magis*. Vota simplicia in eadem emissa a nemine dissolvi possunt, præterquam a Summo Pontifice, aut a Superiore Generali in actu dimissionis tantum. Idem *ibid.* §. 3. & 4. Nequidem vigore facultatum, quæ Confessariis tribuuntur in jubilæis, aliisque Indultis. Idem *ibid.* §. 3. Neque ratione infirmitatis, vel assecutionis Beneficii Curati, aut residentialis. Idem *ibid.* §. 4. Missionis Presbyteri, aut Clerici, ad Beneficia Curata, aut residentialia, extra Congregationem promoveri nequeunt, Idem *ibid.* §. 4. 19 20 21 22 23

Missionariis a Sede Apostolica conceditur privilegium celebrandi Missam bis uno die, in casu tamen necessitatis. Idem tom. 2. Constitut. 3. incip. *Declarasti*. 24

Missionarii Sacramenta sæcularibus ministrare non possunt, nisi Episcopi, Vicarii Apostolici, vel cujusvis Ordinarii loci impetrata licentia. Bened. XIV. Const. incip. *Apostolicum*, §. 10. Missionarii Regulares in Anglia, in iis, quæ curam Animarum respiciunt, & administrationem Sacramentorum, subjiciuntur Vicariis Apostolicis; Et contraria quæcumque Regularium privilegia sustulit Tridentinum Concilium. Idem *ibid.* §. 12. & 13. 25

Tali Decreto non solum afficiuntur Regulares Parochi, sed & cæteri, qui unum, vel plura Sacramenta, renuente, vel irrequisito Ordinario, sæcularibus ministrant. Idem *ibid.* §. 14. In iis tamen, quæ Regularem observantiam respiciunt, suis Superioribus, non autem Vicariis Apostolicis, subjiciuntur. Idem *ibid.* §. 15. & 16. Perinde enim habendi sunt Missionarii Regulares in Anglia commorantes, ac si intra Monasterium degerent. Idem *ibid.* §. 15. & 18. Immo vero in iis, quæ curam animarum, & administrationem Sacramentorum spectant, etiam a Superioribus Regularibus corrigi, ac puniri possunt. Idem *ibid.* §. 16. & 17. Vicarii tamen Apostolici judicium, sententiæ Superioris Regularis, ex jure cumulativo concurrentis, præpollet. Idem *ibid.* § 17. Cæterum Vicarius Apostolicus potest Missionarium Regularem ab Officio suspendere, vel removere, quin Superiori Regulari causam pandere teneatur. Idem *ibid.* §. 17. Eadem facultas competit quoque Superiori Regulari. Idem *ibid.* §. 17. & 21. a Decreto suspensionis, vel remotionis non conceditur Missionario Regulari suspensiva appellatio. Idem *ibid.* §. 17. 26

Missionariorum per Orientem munus est, ut Schismaticos ad unitatem Ecclesiæ adducant. Bened. XIV. Constitut. incip. *Allatæ sunt*. §. 19. Missionarii, ritus omnes Orientales intervertere non debent, nec conversis ad unitatem Ecclesiæ suadere transitum ad Ritum Latinum. Idem *ibid.* §. 19. & 21. Missionarii non possunt dispensare cum Catholicis Orientalibus super observatione jejunii, aliorumque, quæ in ipsorum Ritu præscribuntur. Idem *ibid.* §. 3. 27

Missionarios mutuæ caritatis, & concordiæ officium maxime decet. Benedict. XIV. Constit. incip. *Apostoli-* 28
cum

cum ministerium, in proœmio. Missionibus Anglicanis quatuor Vicarii Apostolici præficiuntur. Idem *ibid.* §. 1. Missionarii Regulares ad Anglos, cum primum illo advenerint, debent se sistere Vicariis Apostolicis, eisque testimoniales litteras suorum Superiorum exhibere. Idem *ibid.* §. 6. Deberent insuper, jure communi inspecto, examinari, & appobari a Vicariis Apostolicis ad audiendas sæcularium Confessio-
29 nes. Idem *ibid.* §. 7. & 8. Ex speciali indulto iisdem datur, ut examen, vel coram Ordinario loci, ubi situm est monasterium, vel Bruxellis coram Nuncio
30 Sedis Apostolicæ, subire possint. Idem *ibid.* §. 8. Facultas tamen audiendi Confessiones a Vicariis Apostolicis est impetranda: Et ista ad sexennium concedi debet, & subinde ad aliud sexennium prorogari sine examine; Et ab hoc onere Regulares quantumvis privilegiati non sunt immunes; Idem *ibid.* §. 10. Et a Vicariis Apostolicis itidem expetere, & accipere facultates Formulæ secundæ. Idem *ibid.* §. 12.

MOLENDINUM, MOLITOR.

---

1 Molendinum mensæ Episcopalis, non comprehenditur sub prohibitione facta a Communitate populo de non adeundo, nisi ad Molendina Communitatis; *Sacra Congregat. Immunit. in Firmana 2. Julii 1620. lib. 2. decret. Paul. pag. 48.*

2 Molendina, & alia ædificia sub directo dominio Ecclesiæ sunt exempta. *Eadem Sacra Congregat. Immunitat. in una Montis Regalis 15. Januarii 1648. lib. 4. decr. Paul. pag. 2.*

3 Molendina Ecclesiasticorum non comprehenduntur sub Bannis Gubernatoris, qui debet facere declarationem de non comprehensione eorum. *Eadem Sacra Congreg. Immunit. in Æsina 8. Aprilis 1631. lib. 2. decret. Paul. p. 74. in Pleinen. 20. Septemb. 1639. l. 3. decr. Paul. pag. 10.*

4 Molendina Ecclesiasticorum, ac molentes in ipsis molendinis non comprehenduntur sub prohibitione Laicali solvendi gabellam, ut dicitur *della Pesa. Ead. Sacra Congregat. Immunit. in Maceraten. 19. Januarii 1638. lib. 3. decr. Paul. pag. 52.*

5 Repugnat Immunitati, & Libertati Eccles. exactio oneris molituræ in molendinis Ecclesiasticorum, & Equitum S. Mauritii, nec non publicatio ordinis prohibitivi eundi ad dd. Molendina. *Ead. Sacr. Congr. Immunit. in Taurinen. 11. Septemb. 1634. lib. 2. decret. Paul. pag. 202.*

6 Episcopus procedat prout de Jure contra Ministros Laicos impedientes Moniales in Fabricatione Molendini olearii, non obstante Monitorio A. C. *Eadem Sacra Congregat. Immunitat. in Ariminen. 9. Februarii 1700. lib. 2. decret. Vall. pag. 272.*

7 Impedientes molere Olivas in Molendinis Ecclesiasticorum, & prætendentes decimas, sunt ab Ordinario excommunicandi. *Eadem Sacra Congregat. Immunit. in Cathacen. 11. Augusti 1631. lib. 2. decret. Paul. pag. 85. in Ugentina 29. Octobris 1695. lib. 1. dec. Vall. p. 226.*

Prohibitio Communitatis eundi ad alia Molendina, quam ad Molendina ipsius Communitatis non comprehendit Molendina Episcopi, Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum, tam intra, quam extra Communitatis Territorium existentia, & Communitas est cogenda ad declarationem non comprehensionis. *Eadem Sacra Congr. in Firmanc 10. Nov. 1630. lib. 3. decret. Paul. pag. 65.* 8

Ecclesiastici non possunt cogi ire ad Molendinum Domini temporalis, seu Communitatis, sed possunt ire ad alia sibi benevisa. *Eadem Sac. Congr. Immunitat. in Neritonen. 1. Sept. 1643. lib. 3. decret. Paul. p. 208.* 9

Molendina vulgo dicta *Centimoli* ab Ecclesiasticis retineri possunt in propriis domibus pro eorum usu, & familiæ. *Eadem Sacra Congreg. Immunit. in Lycien. 20. Septemb. 1650. lib. 4. decret. Paul. pag. 120.* 10

Ecclesiastici, sunt exempti ab impositione Molituræ. *Eadem Sacra Congregat. Immunitat. in Iseruien. 10. Martii 1631. lib. 1. decret. Paul. pag. 99.* 11

Non licet Gubernatori, seu Curiæ Sæculari visitare, seu perquisitiones facere in Molendinis Monialium, & aliorum piorum locorum, quamvis sint conducta a Molitoribus affictuariis. *Eadem Sacra Congregat. Immunit. in Verulana 2. Octobr. 1691. lib. decret. Grim. p. 18.* 12

Nec vexare dictos Molitores affictuarios sub prætextu mensurarum injustarum, vulgo *le Scudelle*, sed illas restituere debent. *Ibid.* 13

Molitores, seu Conductores Molendini Præposituræ, & Collegiatæ patentati respondentes pro affictu Molendini in tot frumentis recollectis in ipso Molendino, gaudent Privilegio Fori. *Eadem Sacra Congregatio Immunitatis in Nullius Atini 4. Junii 1607. l. 2. decret. Vall. p. 95.* 14

Molitor, qui sine Collectis moluit frumentum Mensæ Episcopalis, nequit molestari a Curia Laica, alioquin Episcopus procedat contra eamdem prout de Jure. *Eadem Sacra Congregatio Immunitatis in Bononien. 22. Aprilis 1698. lib. 2. decret. Vall. p. 148. item 19. Augusti, & 16. Septembris d. A. & lib. p. 175.* 15

Operarii Molendini Olivarum Conventus Regularium vendentes oleum mensuris non justis nequeunt puniri a Justitiariis sæcularibus. *Eadem Sacra Congregatio Immunitatis in Arianen. 8. Aprilis 1687. lib. decret. Mart. p. 76.* 16

Ecclesiastici, cum mittunt triticum ad Molendina, non tenentur accipere, nec deferre Cartulam, vulgo *la Bolletta* subscriptam a Gabellariis. *Eadem Sacra Congregatio Immunitat. in Nullius Altamuræ 8. Novembris 1692. lib. 1. decret. Vall. p. 85.* 17

Mensuræ vulgo dictæ *le Scudelle* ablatæ a Molendinis Ecclesiasticorum de Ordine Gubernatoris sunt restituendæ Curiæ Episcopali, ad quam etiam debet recurri pro cognitione fraudum commissarum in dd. Molendinis. *Eadem Sacr. Congreg. Immun. in Veliterna 12. Januarii 1648. lib. 3. decret. Alt. pag. 1047.* 18

Quatenus Ecclesiastici non molestentur in exactione impositionis molituræ, & aliorum onerum vigore 19

Edictorum, quæ ipsos nullatenus comprehendere possunt; supersedendum est a fulminatione Censurarum: alias procedendum ad ulteriora. *Eadem Sacr. Congregat. Immun. in Mutinen. 16. Jan. 1647. lib. 4. decr. Paul. pag. 2.*

MOLLITIES. Vide verb. *Luxuria a n.35. ad 45.*

(*) M O N A C H U S.

Artic. noviss. Adjectus.

---

1. *Unde Monachi nomen?*
2. 3. 4. 5. *Varia Monachorum genera: Ascetæ, Anachoretæ, Cœnobitæ, Stylitæ.*
6. Origo Monachorum *a primis Ecclesiæ sæculis repetenda in Ascetis.*
7. *His in Paulo, Antonio, aliisque paucis cum in Deciana persequutione, tum post ipsam Anachoretæ successerunt. Pachomius Cœnobitarum institutor, data Ecclesiæ pace.*
8. 9. 10. *Monasticæ vitæ progressus.*
11. 12. *Regulæ Monachorum.*
13. *Monachi a primaeva institutione Laici fuerunt; eorum tamen aliqui subinde Sacerdotio initiati.*
14. *Quanta a Monachis in Rempublicam ipsam dimanet utilitas, Justiniano Imperatore judice.*

1 MOnachi nomen varie a Patribus explicatur. Aptissima est Cassiani interpretatio; ait enim *collat.* 18. Abbatis Pyamonis *cap.5.*, inde Monachos dictos, quod a conjugiis abstinerent, & a parentum se consortio, ac mundi hujus conversatione secernerent, ut nimirum soli Deo per contemplationem inhærerent.

2 Varia fuere Monachorum genera. Primum *Ascetæ* constituunt, qui a nuptiis carnibus rebusque vitam habentibus, & vino abstinebant; (hos enim Canon. 11. inter Apostolicos *Ascetas* vocat) qui ferventiori precandi studio se dabant, aut excellentiora quædam caritatis, paupertatis Evangelicæ, mundique contemptus argumenta præberent; quo nomine Hieronymus de *Scriptor. Eccl. cap.41.* Serapionem Ep. Antiochenum *ascesi addictum, & cap.76.* Pierium *miræ asceseos appetitorem, & voluntariæ paupertatis* appellat.

3 Alterum Monachorum genus *Anachoretæ, & Eremitæ* induxerunt, hominum scilicet, qui civitates, aliorumque consortium fugientes in speluncis, & cavernis solitariam vitam agebant. Quo spectat illud B. Hieronymi in epistola ad Heliodorum: *interpretare vocabulum Monachi, hoc est tuum: quid facis in turba, qui solus es?* quibus sane verbis illud sanctus Doctor insinuat, nomen Monachi nonnisi Eremitis, qui soli habitabant, propriissime convenire.

4 Tertii generis Cœnobitæ sunt, qui & *Synoditæ* dicti, ii scilicet, qui in societate viventes omnia habebant communia. De his loquitur S. Augustinus *in Ps.* 132.

5 Adde his *Stylitas*, sic nuncupatos a singulari vivendi ratione super columna.

Hinc vides, quo demum pacto gravis illa quæstio de vitæ monasticæ origine sit dirimenda. Quarto primum sæculo hoc vitæ genus cœpisse Magdeburgenses *Cent.IV.c.6.*, & Protestantes passim contendunt, sed insigni mendacio, & rerum Ecclesiasticarum ignoratione: Nimirum hi Monachorum institutionem ad quartum sæculum pertrahunt, ut austerioris cujusdam vitæ professionem paupertatis Evangelicæ studium, Cælibatum inventa hominum fuisse suadeant a primæva Ecclesiæ puritate abhorrentia. Sed nonne ab ipso Apostolorum ævo Ascetæ exstiterunt? Id pluribus non efficiam, cum id jam præstiterit Illustrissimus Præsul Nicolaus Antonellius in eruditissima de Ascetis dissertatione, qua utilissimam, splendidissimamque suam S. Jacobi Nisibeni Sermonum editionem Romanam exornavit. At a Monachis Ascetæ discriminabantur. Nomine profecto differebant, re tamen, & virtutum, quas Monachi postea professi sunt, exercitatione mirifice conveniebant, ut nihil proficiant Sacrorum votorum osores Monachorum tardiore institutione, cum ab ipsis Ecclesiæ primordiis plurimi fuerint, qui eadem vota magna pietate, ac religione servarent. Quid ergo de nomine solliciti simus, ubi eadem arctioris vitæ instituendæ ratione ac præsertim votorum Paupertatis, & Castitatis professione Monachis Ascetæ prævivere? Nec prævivere solum, sed ita prævivere, ut quemdam in Ecclesia ordinem Clericos inter, & Laicos medium constituerent, quemadmodum ex S. Cyrilli Catechesibus, & S. Gregorii Nazianzeni oratione *de pace, quæ in reconciliatione solitarie degentium habita est*, constat. Itaque siquid video, revera Ascetæ Monachis præluserunt, nec Monachi aliud fuerunt, quam Ascetæ solitudini addicti, & ex peculiaris cujusdam disciplinæ legibus ea exercentes, quæ cæteri Ascetæ in ipsis civitatibus, & omni lege soluti persequebantur. 6

Anachoretæ tamen primi fuerunt, qui Deciana persequutione sæviente in solitudine sese receperunt, Paulus cum primis & Antonius, quorum illum *vitæ Anachoretarum auctorem*, hunc *illustratorem* S. Hieronymus *ep. 22. ad Eustochium* vocat. Nondum tamen Monasterium ullum exstruxerant; sed cessante quoque ea persequutione in cellulis, quas sibi in solitudine paraverant, pauci tamen, & singulares homines hac illac dispersi in Ægypti desertis permanere maluerunt, quam ad pristina sua domicilia reverti. Discimus hoc ex actorum S. Pachomii Scriptore apud Pezium *ad ann.308.n. 12.* Ubi vero pace a Constantino Ecclesiæ reddita idem Pachomius quædam Monasteria in Thebaide Ægypti ædificanda curavit, in quibus ad certas leges in societate Monachi degerent, paullatim in alias quoque regiones ea invecta fuit disciplina. Hilarion Antonii discipulus primus fuit in Palæstina, sive Syria Monachorum fundator, & eruditor, ut in ejus vita *cap. 11.* Hieronymus scribit. Eustathius Sebastiæ Episcopus, Sozomeno teste *H.E.lib.3.cap.14.* inter Armenos, Paphlagonas, & Ponti accolas Monasticam vitam introduxit. Basilius Monasticæ vitæ aditum patefecit in Cappadocia. Nec omittendus in Mesopotamia, & Perside Monachorum institutor Eugenius B. Antonii discipulus, quemadmodum ostendunt acta Sanctorum Barsabiæ, Bademi, aliorumque Monachorum apud Persas in dirissima Saporis persequuti-

quutione cæsorum, aliaque monumenta a Cl. Præsule Stephano Evodio Assemano prolata in luculenta præfatione ad acta Martyrum Orientalium, & Occidentalium *T. 1. p. LXVII. seqq.*

8 Roma a S. Athanasio, qui anno 340. huc accessit, & postea a Petro item Alexandrino Episcopo, *B. Antonii adhuc tunc viventis, Monasteriorumque in Thebaide Pachomii... didicit disciplinam, ut ep. 16. ad Princip.* scribebat Hieronymus, qui deinde addit, se Romæ commorante *tam crebra fuisse Virginum monasteria, Monachorumque innumerabilem multitudinem, ut pro frequentia servientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat, esset postea gloriæ*. A Romana porro Ecclesia ceteræ Occidentalis Ecclesiæ Monasticam disciplinam mutuatæ sunt. Illustria in his fuerunt in nostra Italia Vercellense Monasterium a S. Eusebio Vercellarum Episcopo, & Mediolanensia alterum a S. Ambrosio, alterum a S. Martino condita.

9 Idem Martinus Turonensis Ecclesiæ Episcopus creatus, duobus fere ab urbe illa milliaribus Monasterium statuit, quod *majus* etiamnum vocant. Brevi autem Martino auctore adeo Monachorum numerus accrevit, ut ad S. Antistitis *exsequias Monachorum fere duo millia convenisse dicantur*.

10 S. Augustinus Ambrosii exemplo edoctus, *factus Presbyter*, inquit Possidius in illius vita, *Monasterium intra Ecclesiam* (Tagaste in Africa) *mox instituit, & cum Dei servis vivere coepit secundum modum, & regulam sub Sanctis Apostolis constitutam*. Quod tamen Thomassinus *p. 1. lib. 3. cap. 3.* & Selvaggius *lib. 1. p. 11. cap. 13. §. 2. n. 3.* cum aliis malunt de Clericorum simul cum Augustino inhabitantium conventu intelligere, quam de veris Monachis. Cetera, quæ ad Monasticæ vitæ in Occidente progressum spectant, dabit Mabillonius *Præf. in Sæc. I. Benedictin. a num. 19.*

11 Malim ego ex eodem aliqua promere de primariis veterum Monachorum regulis. Ut in Oriente, sic in Occidente *tot propemodum typi ac regulæ erant, quot cellæ, et monasteria*, ut ait Cassianus *lib. 2. Instit. c. 2.* Aliis pro regula erat Abbatis voluntas; aliis modus Majorum usu, & traditione confirmatus; aliis leges scriptæ imponebantur. In uno eodemque Cœnobio plures simul Regulæ scriptæ non raro observabantur, detractis, vel assumptis nonnullis pro locorum, ac temporum conditione. Sancti Basilii regulam, postquam Rufinus Aquilejensis Presbyter rogante Ursejo Pineti Abbate eas latinas fecerat, Monachi nostrates præferebant. Nam Eugippii Abbatis Lucullanensis, & Virgilii Diaconi Regulæ non admodum tenebantur. Eamdem Basilii Regulam in Gallia servabat Aredius cum Cassiani institutis, quæ in pluribus ejusdem Gentis Monasteriis vigebant. In Hispanias quam regulam intulerit ex Africa S. Donatus Facundi Hermianensis discipulus, incompertum est.

12 Ad Italiam nostram redeo, sæculo quinto elanguit apud nos Monastica institutio ob Gothorum, Hunnorum, Vandalorum, & Erulorum irruptiones: sed tandem ineunte sæculo sexto respirare cœpit, & S. Benedicto Auctore Ægyptiorum Monachorum celebritatem non æquavit solum, sed plane superavit incredibili Ecclesiæ, atque ipsius Reipublicæ utilitate; tot, tantosque viros Benedictinus ordo a primo, quo cœpit, sæculo ad nostram ætatem sanctissimos, & doctissimos Monachos dedit.

Monachi a primaeva institutione Laici omnes fuerunt. Huc spectat Chalcedonensis Canon. 11. *si quis sequester, & intercessor adeo turpibus, & nefariis lucris apparuit, hic quoque si sit quidem Clericus, proprio gradu excidat; si sit autem Laicus, vel Monachus, anathematizetur*. Brevi tamen præter Monachos, quos Episcopi in Ecclesiæ suæ commodum rectamque fidelium institutionem e Monasteriis abstractos ad Clericatum evehebant, pauci inter Monachos Sacerdotio initiari cœperunt, præsertim ubi Monasteria ab Episcopali, aut Parochiali Ecclesia distarent, aut nimis ampla essent. Ordinabantur autem olim, non ut modo, titulo paupertatis, sed sub titulo sui Monasterii, ut fert Chalcedonensis Canon. VI. Confer Mabillonium *Præfat. in Sæcul. V. n. 131.* 13

Monachorum censores, qui nostro sæculo in dies excrescunt, mirabuntur, in hac nostra Romana editione additum fuisse hunc de Monachis articulum. Sed mirari desinent, si Justiniani Imperatoris Novellam 133. legerint. Pauca hæc ex illa decerpo: *Si enim illi puris manibus, & nudis animabus pro Republica supplicent Deo; manifestum, quod & exercitus habebunt bene, & Civitates bene disponentur..... Sed & terra nobis feret fructus, & mare quæ sua sunt, dabit, illorum oratione propitiationem ad omnem rempublicam deducente*. Hæc Imperator non certe a Philosophis, Politicisque nostræ ætatis superstitionis, aut imbecillitatis nomine contemnendus. (*) 14

Alia ad Rem *Vide verb. Regularis, ubi Late &c.*

(*) MONASTERIUM.

---

1. Monasterii etymon.
2. *Alia Monasteriorum synonima.*
3. *Varia eorumdem forma.*
4. *In quibusdam laus perennis vigebat.*
5. 6. *Prius omnia Episcopis suberant, exempta postmodum ab earum jurisdictione cum in Africa, tum in Italia, Galliis & multo ante Isidorianas Decretales.*
7. *Bonorum Monasterialium partitio inter Abbatem, & Monachos sæculo IX. inducta.*
8. *Nobiliorum monasteriorum conditio, antequam in unum corpus redigerentur.*
9. *Capitulorum generalium origo.*
10. *Alia huc spectantia apud Ferrarium ubi quærenda.*

Monasterium a solitudine dictum; nam monasteria in locis abditis, & ab hominum commercio sejunctis condi solebant; ut qui in illa se se reciperent, soli cum essent, facilius contemplationi vacarent. 1

Eadem *cœnobia* appellata, quod in eis vita communis a Monachis ageretur, uti & *cellæ*, quo nomine sæpe utitur S. Gregorius M. non modo ad designandum privatum Monachi alicujus cubiculum; sed ad totum monasterium indicandum, ut dum *dialog. lib. 1. cap. 4.* Æquitius Basilium *de cella* expelli jubet; *lib. 11. cap. 9. habitacula cellæ* memorat, & *lib. 3. cap. 15.* quatuor, vel quinque pecudes *in cella* remansisse scribit. Vide CL. Mabillonium *Præf. in Sæc. I. n. 46.* Aliud 2

Lauræ erant, de quibus Evagrius *lib. 1. cap. 21. cum ad Christi urbem venisset* (Eudocia) *multa in honorem Dei Servatoris nostri gessit. Nam & religiosa ædificavit monasteria, & Lauras, quas vocant, construxit*, loca scilicet, ubi plures Anachoretæ in eadem solitudine alii ab aliis paulum disjuncti vivebant, communi quodam nomine *Lauræ* nuncupata.

3 Non eadem erat Orientalium, & Occidentalium Monasteriorum forma. Disparatæ, uno tamen ejusdem monasterii ambitu conclusæ ædiculæ Orientalibus placuerunt; quales hodieque in Carthusianorum, & Eremitarum Camaldulensium monasteriis cernimus. Occidentalibus contra, licet nonnullis antiquo quoque ævo mos ille Orientalium probaretur, universim tamen cellæ separatæ sub eodem dormitorii tecto erectæ vel saltem ut in nostris Clericorum, aut Nobilium adolescentium Seminariis, & Collegiis fit, discreti in eodem dormitorio lecti in usu fuerunt. Hinc S. Augendus Abbas Condatiscensis, ut in ejus vita legitur *sæc. 1. Benedict. p. 575. n. 21. refutato Archimandritarum Orientalium more, utilius omnes univit in medium. Destructis namque mansionum ædiculis, uno cunctas secum Xenodochio quiescere fecit: ut quos causa unitæ refectionis una claudebat ædicula, discretisque lectulis una ambiret & mansio.*

4 Erant Monasteria quædam, in quibus jugis erat Psalmodia, ut Luxoviense, Dionysianum &c. Nimirum Monachi in his plures dividebantur in turmas: primæ recedenti a matutinis officiis succedebat secunda, huic tertia: dein absoluta Prima priores locum faciebant sequuturis, idemque ad alias horas præstabant. Confer de his Monasteriis, quæ etiam dicebantur, *Laudis perennis*, Mabillonium Præf. in sæc. IV. *n.* 204. *seqq.*

5 Suberant initio Monasteria Episcoporum jurisdictioni; neque mirum, cum fere Laicis tantum, ut diximus, constarent. Hinc Chalcedonenses Patres edito canone eam Episcoporum in Monasteria potestatem confirmarunt. Duo tamen Carthaginiensia Concilia, alterum a. 525. alterum anno 534. non Diœcesanis Episcopis, sed Primatibus tantum jus in monasteria asseruerunt. Inter Romanos Pontifices S. Gregorius M. Classense primum a. 598. cœnobium, deinde a. 601. in Romana Synodo omnia saltem Italiæ monasteria ab Episcoporum jure subtraxit. Gregorii exemplum sequuti sunt Honorius I., qui a. 628. Bobiense; Joannes IV. qui a. 641. duo Luxoviensia; Adeodatus, qui a. 671. Turonense S. Martini; Zacharias, qui a. 751. Fuldense Cœnobium ab Episcopi jurisdictione exemit, & solius Apostolicæ Sedis juribus obnoxium esse voluit. Quæ quidem exempla, aliaque hanc in rem a Francisco Antonio Zaccaria in utroque Antifebronio Latino, & Italico proposita offendunt, nihil futilius, nihil falsius, nihil absurdius fingi posse quam quod Febronius, aliique eius sectatores effutiunt, Monachorum exemptiones ab Isidorianis Decretalibus fuisse profectas.

6 Hæc porro exempta Monasteria duorum generum erant, alia *ingenua*, quæ a natalibus suis per conditores suos a jure communi erepta fuerant; alia *libera*, quæ procedente tempore eamdem praerogativam obtinuerant. Vide Mabillonium *Præfat. in Sæc. VI. n.* 30.

7 Utinam vero hisce libertatis privilegiis rapacitati quorumdam Abbatum sæcularium, qui omnia Monasterii sibi commendati bona in usus suos demum convertebant, satis provisum fuisset. Hinc tandem effectum, ut Sæculo IX. (Hilduino Abbate S. Dionysii exemplum præbente) bonorum monasterialium partitio inter Abbatem, & cæteros Monasterii Monachos decreta fuerit. Sic Franco Leodicensis Episcopus, idemque Laubiensis Abbas ita cum suis Monachis bona partitus est, *ut medietas Abbatiæ Fratribus inibi regulariter militantibus in usu communi deserviret; aliam Episcopus sibi, & militantibus manciparet.* Adi eumdem Mabillonium *Præfat. in Sæc. IV. num.* 200.

Ante omnem Ordinis Benedictini ex variis monasteriis in unum corpus redacti institutionem, quæ Cluniacensibus Monasteriis debetur, cœpta quidem sub Odone Abbate, perfecta autem sub sancto Hugone Abbate sexto, ea fuit in nobilioribus monasteriis disciplina, ut quælibet minores sub se haberent Colonias, quæ *Cellæ*, *Præposituræ*, *Obedientiæ*, *Prioratus*, *Monasteriola*, & *Monasteria* passim, immo & *Abbatiæ* aliquando vocabantur. Erant in illis cellis Præpositi, seu Decani ad nutum Abbatis, qui principii monasterio præerat, amovendi: & si qui Abbates illis præficiebantur, nonnisi habito primi Abbatis consensu eorum fiebat electio, ab eodem postea confirmanda. Qui in cellis illis residebant, in singulos annos certum censum principi monasterio referebant, certisque diebus ad conventum indictum adesse tenebantur. Hæc Mabillonius *Præf. in Sæc. V. num.* 53., ubi & hujus institutionis causas affert. 8

Ubi vero magnum quoddam corpus plurium Monasteriorum constatum fuit, quod *Ordinem* appellant, alii tamen *Congregationem* vocant, quemadmodum apud nos nobilissima Casinensis Congregatio sub uno Abbate generali, capitula item generalia celebrari necesse fuit. Eorum usus sæculo XII. vulgaris fuit. Ideam tamen quamdam, & specimen exhibuerat Synodus Aquisgranensis anni 817. ex universis pæne Benedectini ordinis Abbatibus composita, in qua utilia de rebus Monasticis statuta condita sunt. Apud Casinates *his item temporibus*, ut scribit Leo ostiensis *Chron. l. 1. c. 32. mos erat, ut pridie Kal. Septembris conventus ad hunc locum fieret, una cum præpositis suis universorum hujus Coenobii in circuitu Monachorum, docendi ab Abbate, quid facere, quid cavere, quidve corrigere, seu qualiter sub Dei præsentia, & timore cum regulari observatione vivere deberent. Sequenti vero die ordinabantur, & describebantur, atque destinabantur in Obedientias, per singulas, prout opportunum erat provincias.* 9

Cætera recentioris aevi ad Monachos aeque, atque ad omnes Regulares ordines postea a tanctissimis viris institutos, quære apud Auctorem nostrum Verb. *Conventus*, & *Regulares*. 10

MONETA, MONETARIUS.

Moneta est sic dicta, eo quod signi impressione, vel Auctoris, vel pretii moneat: *Magnum Lexicon Juridicum Calvini verb. Moneta*; Suidas autem scribit Junonem Monetam cultam fuisse Romæ, eo quod in Bello adversus Pyrrhum, & Tarentinos de pe- 1

pecunia laborantes benigno responso, ope, consilioque juvisset, in cujus templo nummum cudi institutum est. Veteres etiam Monetam Deam esse dicebant, quæ pecuniæ curam haberet; graviter animadvertentes in eos, qui dolum malum in pecunia committerent; Qua etiam ratione doctissimi Grammaticorum censuerunt, Monetam dici, quod moneat, ne quid fraudis in ære, pondereve fiat. Corrasius *lib. 3. Miscell. cap. 13.* Sic Calv. *in cit. Magno Lexico verb. Moneta*.

2 Moneta confunditur cum Denario, Nummo, & Pecunia. Denarius, venit a Dena decem significante; *l. 26. de verb. obligat.* & inde nomen traxit, quia primo decem asses valebat. Calvin. *in cit. Magno Le-*
3 *xico verb. Dena, & Denarius*. Nummus appellatus est a Numa Rege, qui Nummos primum apud Latinos imaginibus notavit, & titulo nominis sui præscripsit. S. Isidorus *lib. 16. origin. cap. 17.* Calvin. *loc. cit. verb. Nummus*, ubi infra subiungit: *Quid tamen si vocem latinam a verbo, & ipso Latino derives, nempe a Numero; Nam Nummi functio non minus opinor, numero*
4 *constat, quam pondere*. Pecunia a Pecude dicta est, quasi peculium Patrisfamilias ex pecude æstimatum: Veterum enim tota substantia, ac totum eorum patrimonium in pecudibus repositum erat, omniaque necessaria, fundos, domos, esculenta, poculenta, pecudibus sibi comparabant, iisdem pecudes redimebant. Columella *in præfat. lib. 6.* Alciat. *in lib. Pecuniæ 4. ff. de verb. significat.* Calv. *loc. cit. verb. Pecunia*; Unde S. Augustinus relatus *in cap. Totum 6. caus. 1. qu. tertia* sic expresse dicit: *Ideo autem Pecunia vocata est, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus habebant.* Et concordat *l. Origo 1. ff. de contrah. emption.* ibi: *Origo emendi, vendendique a permutationibus cœpit; olim enim non ita erat nummus, neque aliud merx, aliud pretium vocabatur, sed unusquisque, secundum necessitatem temporum, ac rerum utilibus inutilia permutabat. Quando plerumque evenit, ut quod alteri superest alteri desit; sed quia non semper, nec facile concurrebat, ut cum tu haberes, quod ego desiderarem, vicissim haberem, quod tu accipere velles, electa materia est* (pecunia nempe, seu nummus) *cujus publica, & perpetua æstimatio difficultatibus permutationum æqualitate quantitatis subveniret: Eaque materia forma publica percusa usum, dominiumque non tam ex substantia præbet, quam ex quantitate; Nec ultra merx utrumque, sed alterum pretium vocatur.*

5 Monetæ valor, seu æstimatio est duplex, scilicet valor intrinsecus, seu naturalis, & valor extrinsecus, seu Legalis: Valor intrinsecus, seu naturalis est ille, qui provenit ex bonitate metalli, vel materiæ, ex antiquitate ex utilitate majori ad commercia humana, ex majori facilitate, qua apud exteros acceptatur & ex aliis capitibus propter quæ solet supra extrinsecum, seu Legalem valorem plus dari pro tali Moneta. Valor extrinsecus, seu Legalis est ille, qui a Lege publica, seu Decreto Principis, vel Magistratus habentis ad id potestatem cum sigillo, seu signo imponitur, vel taxatur.

6 Ad justitiam causæ Monetæ, seu pecuniæ tria omnino requiruntur. Glossa communiter recepta *in cap. Quanto 18. verb. Patris, de Jurejurand.* per textum *in l. 1. ff. de contrahend. emption.* Primum est legitima cudendi auctoritas, quam etiam Signum impressum indicat; Secundum est materiæ bonitas seu integritas, idest quod Moneta sit tota de ea materia, ex qua esse debet, ut Moneta aurea nihil admixtum habeat metalli inferioris, & sic de Moneta argentea, & aliis; Tertium est justum pondus materiæ, sicuti signum Monetæ indicat.

Jus Monetam cudendi est de Regalibus; Unde soli 7
Principes suprema auctoritate gaudentes possunt de jure monetam cudere, *lib. 2. Feudorum cap. 16. Quæ sint Regalia & lib. 2. C. de falsa Moneta*, cum similibus; Alii autem inferiores non nisi ex speciali Privilegio id 8
facere possunt. *Communis*.

Princeps mutationem valoris, sive intrinseci, sive 9
extrinseci Monetarum facere non potest absque consensu Communitatis, vel saltem potioris ejus partis, excepto casu publicæ, ac manifestæ necessitatis, ut colligitur clare *ex cap. Quanto 18. de jurejurando*, & tenet *Communis Doctorum* teste Layman *l. 3. tract. 3. part. 1. cap. 5. num. 7.* Et ratio est, quia per mutationem valoris, sive intrinseci sive extrinseci Monetarum infertur maximum detrimentum populo, unde id est injustum, nisi ipse populus sponte consentiat; Tum quia Monetæ usus, & commoditas debet esse publica, & communior, *ex c. Autem quod omnes 29. de Reg. Juris in 6.* ubi habetur expresse: *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari*.

Dicitur autem notanter *Vel saltem potioris ejus par-* 10
tis, quia in similibus rebus consensus majoris, seu potioris partis alicujus Communitatis, v. g. in hoc casu consensus majoris partis Magnatum Regni dicitur consensus omnium; *arg. l. Quod major, ff. ad Municipalem*, cum possibile non sit omnium omnino consensum postulari.

Item notanter dicitur *Excepto casu publicæ, ac ma-* 11
nifestæ necessitatis, quia ob evidentem causam, seu necessitatem Princeps Monetæ mutationem facere potest, etiam non requisito populi consensu; Oresmius *tract. de mutatione Monetarum cap. 22.* Covarr. *in Collat. Numismat. cap. 7. num. 6.* Joannes Faber *Institut. Quibus modis tollitur obligatio Princ.* Layman *loc. cit. num. 7.* ubi sic præcise subiungit: *Sed admonent quod Princeps, cessante necessitate, populo compensare debeat damnum, quod ob pecuniæ mutationem passi sunt. Exempli gratia si ingruentibus hostibus, ad bellum necessarium gerendum pecuniæ desint, duobus modis Princeps succurrere poterit, ut publico Edicto Monetarum omnium valor extrinsecus augeatur, vel ut nummi ærei pro argenteis, aut etiam aureis, impresso eodem valoris signo cudantur cum implicito pacto crediti, ita videlicet, ut quicumque, finito bello, tale signum attulerit, ipsi bonus Nummus argenteus, vel aureus ex eadem Principis officina dandus sit, unde æreus prodierat; Quare tale signum, non tam nummi, quam arrhæ, aut tesseræ, rationem habebit*; Et de facto sic fuit practicatum Melitæ obsidionis tempore, & aderant in Monetis verba hæc; *Non æs, sed Fides*, attento, quod deinde fuerunt permutatæ, & restitutæ aliæ bonæ materiei, & justi ponderis; Refert Urlaya *Instit. Crimin. l. 2. tit. 6. num. 185.*

Ceterum gravissime peccat Princeps, seu Magistra- 12
tus, si ob commodum suum, absque publica necessitate Monetarum mutationem introducat, v. g. si bonum Monetæ genus reprobet, aut banniat, atque congregatum conflet, ac postea minus valentem Monetam cudi faciat sola lucri sui causa, & hujusmodi,

Ab-

Abbas *in c. Quanto* 18. *de Jurejurando n.* 11. Gabriel *in* 4. *dist.* 15. *part.* 9. *artic.* 3. *dub.* 1. Majoran. *in* 4. *dist.* 19. *qu.* 28. *corollar.* 6. & communis aliorum; Graviſſima enim damna, & incommoda provenire ſolent ex Monetarum mutatione, ut experientia docet, & videri poſſunt apud Layman *loc. cit. num.* 8. & alios paſſim.

13 Si Monetæ valor mutetur intrinſece, ſolutio fieri debet ex moneta antiqua, quæ currebat tempore debiti contracti; ſi vero non inveniatur antiqua, debet fieri ad illius æſtimationem textu expreſſo *in cap. Cum Canonicis* 26. *de cenſibus*, & tenet communis Doctorum cum Fagnano *lib.* 3. *decretal. in cap. Olim* 20. *de cenſibus numer.* 4. *& ſequent.* & Rota *part.* 2. *recent. deciſ.* 149. *num.* 11. *part.* 3. *deciſ.* 108. *num.* 1. *part.* 15. *de-*

14 *cis.* 164. *n.* 8. & ſæpe alibi. Et hoc ſive Monetæ valor intrinſecus fuerit auctus, ſive imminutus. *Communis* cum Fagnan. *loc. cit. numer.* 6. per textum *in cit. cap. Cum olim* 20. *& citat. cap. Cum Canonicis* 26. *de cen-*

15 *ſibus*. Niſi tamen fuerit alterius Monetæ ſolutione legitime præſcriptum, ut patet a contrario ſenſu *in cit. cap. Olim* 20. *de cenſibus* ibi: *Non niſi triginta ſex annorum ad plus tempus effluxerit*. Per hoc enim innuit ut ſi effluxiſſet tempus annorum quadraginta, bene præſcriptum eſſet in ſolutione alterius Monetæ. Et ſic tenet Gloſſa *ibidem verb. Non niſi triginta ſex*. Innocent. *circa finem verb Papien.* Abbas antiq. *numer.* 1. Joann. Andreas *num.* 10. Fagnan. *num.* 14. *&* 15. cum Ancharan., Butr. Cardin., Anania, Caſtellin., Bald. ibi ab ipſo citatis. Unde ſi Creditor recipiat unam ſpeciem pecuniæ loco alterius longiſſimo tempore, non cogitur Debitor in futurum ſolvere de pecunia primæ ſpeciei.

16 Si Monetæ valor mutetur extrinſece, ſolutio fieri debet ſecundum ejuſdem valorem de tempore ſolutionis, *Communis*, cum Fagnan *loc. cit. n.* 22. *&* 24. & Rota *part.* 2. *rec. decis.* 149. *num.* 11. *p.* 3. *decis.* 49. *n.* 1. *part.* 11. *decis.* 24. *n.* 10. & ſæpe alibi; Et ratio eſt, quia hoc caſu bonitas monetæ intrinſeca non mutatur, ſed tantum bonitas extrinſeca, ideſt valor. In æſtimationem autem valoris inſpicitur tempus ſolutionis, *l. Cum quid*, & *l. Vinum*, *ff. Si certum petatur*, & *l. Paulus*, *ff. de ſolutionibus*.

17 Si tamen Moneta ſit ab initio taxata ad rationem tot librarum, tunc in ſolutione attendendus eſt valor taxatus, quia æſtimatio facit venditionem; *l. Plerumque §. Si ante*, *ff. de Jure dot. l. Si æſtimatis*, & *l. Quoties*, *Cod. eodem*, & ideo reddi, & ſolvi debet illa æſtimatio, & non major, vel minor. Bald. *conſil.* 339. *Punctus quæſtionis talis eſt vol.* 2. Boer. *decis.* 327. *num.* 10. Fagnan. *loc. cit. num.* 24. *&* 25. Rota *part.* 3. *recent. deciſ.* 49. *num.* 3. *part.* 9. *tom.* 2. *decis.* 398. *num.* 10. *& ſeq.* & ſæpe alibi.

18 Quando Monetæ ſpecies certo numero ſolvendæ, ſunt in pactum deductæ, tunc tot numero ſpecies tempore conſtituto ſolvi debent, quot fuerunt pacto conventæ, ſive earum valor extrinſecus ſit auctus, ſive diminutus, quia illarum ſuperveniens extrinſeca mutatio cedit commodo, vel incommodo creditoris; Unde, ſi Cajus dedit mutuo Titio centum duplas eodem numero, & ſpecie reſtituendas, ſeu emerit agrum pro centum duplis in ſpecie, & numero ſolventis; tunc totidem duplæ in ſpecie & numero ſunt ſolvendæ non obſtante, quod earum valor extrinſecus ſit auctus; vel diminutus. *Communis* cum Covarr. *de mutation. Monetar. §. Unic. conclus.* 7. Layman *loc. cit. num.* 13. Rota *part.* 14. *recent. dec.* 504. *part.* 15. *dec.* 564. *nu.* 23. & ſæpe alibi.

Quando conventa eſt certa ſpecies Monetæ, ſolutio facienda eſt in eadem ſpecie, nec Debitor liberatur ſolvendo in alia ſpecie ejuſdem valoris, etiamſi adſit conſuetudo, ut una ſpecies Monetæ ſolvatur pro alia; Unde ſi conventum ſit, ut ſolutio fiat in auro, non tenetur Creditor recipere Monetam argenteam, quamvis probam, & ejuſdem, ſeu æquivalentis valoris; Rota *part.* 2. *recent. decis.* 149. *num.* 4. *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 165. *n.* 1. *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 141. *n.* 56. *part.* 19. *tom.* 1. *dec.* 329. *num.* 1. *&* 2. & ſæpe alibi. Et ratio eſt, quia *Contractus ex conventione legem accipiunt*, *l.* 1. *§. Si convenerit*, *ff. Depoſiti*, *& Regul.* 23. *ff. eod. & c. Contractus* 85. *de Regul. Jur. in* 6. ibi: *Contractus ex conventione legem accipere dignoſcuntur. Et aliud pro alio, invito Creditore, ſolvi non poteſt*, juxta *l.* 2. *§.* 1. *ff. Si certum petatur*. 19

Intellige tamen quando facile, vel cum modica difficultate ſpecies Monetæ inveniri poſſit, ſecus autem, ſi qualitas promiſſa, ſeu conventa Moneta non reperiatur, vel totaliter abſceſſerit, ſeu publice fuerit prohibita, quo caſu ſolutio fieri poteſt & debet per aliam æquivalentem; *arg. cap. Olim* 20. *& cap. Cum Canonicis* 26. *de cenſibus*, Rota *part.* 2. *recent. deciſ.* 149. *nu.* 5. *part.* 4. *tom.* 2. *dec.* 165. *n.* 2. *Annotat. ad dec.* 67. *n.* 52. *& seq. part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 351. *n.* 2. *part.* 14. *& decis.* 329. *n.* 3. *part.* 19. *tom.* 1. Vide verb. *Penſio a num.* 113. *ad* 118. 20

Quando quantitas pecuniaria in obligationem deducitur, nulla facta deſignatione ſpeciei, aut facta quidem, ſed numero incerto, vel nulla illius facta æſtimatione, tunc, ſi fiat mutatio extrinſeca Monetarum, ſolutio fieri debet ſecundum valorem currentem tempore ſolutionis. Si enim v. gr. Titius det centum ſcuta Cajo cum pacto, ut tantumdem in bona Moneta reſtituat, vel cum pacto, ut ea reſtituat in auro, vel argento, non expreſſo numero ſpecierum, tunc, cum talis ſpecies Monetæ ſolvendæ adjecta ſit cauſa demonſtrationis tantum, & non æſtimationis, Monetæ valor extrinſecus, ſive auctus, ſive diminutus currit commodo, vel incommodo Debitoris; Rota *part.* 16. *recent. dec.* 230. *num.* 5. Fagnan. *loc. cit. num.* 11. Bald. *conſil.* 407. *Super facto Domini n.* 1. *vers. In contrarium lib.* 5. Caſtellin. *conſil.* 35. *num.* 9. Joann. Faber. *Inſtitut. Quibus modis tollitur obligatio*. Tholoſan. *lib.* 36. *Syntag. cap.* 2. *n.* 27. Frideric. Martini *de Jure Cens. c.* 5. *n.* 60. *& c.* 8. *n.* 59. Mynſinger. *Centur.* 4. *obſervat.* 1. Covarr. *de mutatione Monet. §. unic. n.* 3. *in fine, & concluſ.* 4. Carol. Molin. *de usurar. contract. quæſt.* 92. *num.* 708. Sotus *lib.* 6. *de juſtitia quæſt.* 1. *art.* 1. *& quæſt.* 12. *art.* 3. Silveſter *verb. Solutio quæſt.* 2. Petr. Navarrus *lib.* 3. *de reſtitut. c.* 1. *n.* 259. Toletus *lib.* 2. *c.* 34. *n.* 2. Rebell. *p.* 2. *l.* 11. *q.* 15. *conclus. ultim.* Filliucius *in moral. qq. tract.* 35. *n.* 409. *verb. Quinto*, Ludov. Molin. *t.* 2. *disp.* 312. *conclus.* 1. Layman. *l. c. n.* 15. Joann. Medina *de reſtitut. q. ultim. vers. Ideo fatentur*, Abbas *in c. Quanto* 18. *de Jurejurando num.* 2. Hoſtienſ. *ibidem*, Reiffenſt. *l.* 3. *decretal. tit.* 33. *n.* 35. Engel *ibidem n.* 14. & alii plures contra alios. 21

Quando valor Monetarum extrinſecus creſcit in manu Depoſitarii, Adminiſtratoris, aut cujuſcumque ſimilis poſſeſſoris, ſeu alterius pecuniæ Cuſtodis, 22

dis, ordinarie tale augmentum, non ad ipsum, sed ad Dominum Monetarum pertinet, sicuti ad ipsum pertinet detrimentum valoris, si contingat. *Communis*; Et ratio est clara, quia augmentum, & decrementum extrinsecum est quoddam accidens Monetæ, adeoque ejusdem debet esse, cujus est Moneta.

23 Potest licite Moneta purioris materiæ, quamvis ejusdem valoris Legalis commutari cum alia imperfectioris materiæ cum moderato lucro, attentis circumstantiis majoris, vel minoris valoris naturalis utriusque, & idem dicendum est proportionate de permutatione Monetæ Cameralis cum non Camerali; Molina *tract.* 2. *disp.* 401. *vers. Dicendum deinde est*; Salas *de Cambiis dub.* 33. *num.* 3. & 4. & 9. Rebellus, 2. *part. de obligat. justitiæ lib.* 11. *de cambiis q.* 5. Pontas *verb. Campsor. cas.* 1. Lugo *de Cambiis disp.* 27. *sect.* 1. *n.* 8. *vers. Quintus titulus est*, ubi dicit sic sentire alios communiter, & *num.* 11. ubi dicit; *Ego puto non recedendum a communi sententia, sed cum ipsa dicendum communiter licitum esse plus aliquid accipere hoc etiam titulo majoris commoditatis, & facilioris expendibilitatis unius Monetæ, quam alterius*; Rosignolus *de Cambiis* 1. *prænot.* 4. *num.* 2. & ipso teste, alii magis communiter contra Medinam, Valentiam, & quosdam alios. Vide ipsum Rosignolum, & Lugonem ad longum nostram conclusionem propugnantes.

24 Qui scientia privata scit valorem Monetæ esse brevi minuendum, seu Monetam esse prohibendam, potest ipsam expendere secundum valorem præsentem, quia valor justus est valor publice currens secundum communem existimationem, vel secundum taxationem Le-
25 gis, & non secundum privatam cognitionem, seu existimationem, *Communis*. Dicitur autem notanter *scientia privata*, quia Communis Doctorum cum Cardinali de Lugo *t.* 2. *disp.* 26. *n.* 140. tenet non excusari Magistratus ipsos, qui ex industria Legis promulgationem differunt, ut interim suas Monetas majori valore expendant: Vide *verb. Contract. Emption. art.* 2. *n.* 18.

26 Monetam falsam, v. g. stanneam, aut plumbeam pro argentea scienter expendens, non obstante, quod ab aliis acceperit, & deceptus fuerit, peccat graviter, tenetur ad restitutionem ei qui læsus fuit, & ut reus falsi criminis circa Monetas potest puniri. Colligitur *ex l.* 1. *§. final. ff. Ad Leg. Corneliam, de falsis*, & *ex l. Cornelia* 9. *ff. eod.* & docent Jul. Clarus *lib.* 5. *sentent. §. Falsum num.* 38. Covarruv. *de Collat. veterum Numismat. cap.* 8. *num.* 4. Molina *tract.* 2. *disp.* 702. *num.* 9. Silvester *verb. Falsarius qu.* 6. Navarr. *c.* 16. *num.* 167. Tholosan. *lib.* 36. *Syntag. cap.* 3. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 1. *cap.* 5. *n.* 5. & alii passim.

27 Qui bona fide Monetam falsam ab alio accepit, & bona etiam fide, seu ignoranter eam expendit, postea comperta veritate tenetur ad restitutionem ei, qui læsus fuit; Molina *cit. disp.* 702. *ad finem*, Petrus Navarr. *lib.* 3. *de restitut. cap.* 1. *num.* 312. Navarr. *in Manual. cap.* 17. *num.* 167. Layman *loc. cit. num.* 5. & alii. Et consentit Lugo *tom.* 2. *disp.* 28. *sect.* 2. *n.* 6. ubi recte cum distinctione respondens dicit, eum, qui bona fide Monetam falsam expendit, non factus ea de causa locupletior, tunc solum teneri ad restituendum, quando is, cui ipse pecuniam illam solvit, passus est ea de causa detrimentum aliquod. Si autem nullum detrimentum passus est, quia ipse etiam bona fide eam expendit, & solvit personis ignotis, quibus restituere non tenetur, quia nescit, an ipsæ etiam detrimentum passæ sint; liber etiam ille primus erit ab onere restituendi; Vide verb. *Contract. Emption. art.* 2. *a num.* 1. *ad num.* 9.

Monetam falsam fabricantes, veram tondentes, 28 radentes, vel minuentes falsi crimen committunt, & fiunt Rei læsæ Majestatis sub pœna ultimi supplicii, confiscationis bonorum, & Feudorum, infamiæ, & privationis omnium Dignitatum; *l.* 2. *Cod. de fals. Monet.* ibi: *Cujus obnoxii crimen læsæ Majestatis committunt*, & concordant *l.* 1. & 3. *Cod.* & *l. Quicumque ff. Ad Leg. Corneliam, de falsar.* cum similibus, & tenent Doctores communiter.

Monetas aureas, & argenteas tondentes, tam in 29 Urbe, quam in toto statu Ecclesiastico incurrunt pœnam ultimi supplicii. S. Pius V. Constitut. 3. incip. 30 *Cum nihil magis*. Quam constitutionem approbat, confirmat, & innovat Urbanus VIII. & ad omnes, & singulas personas Ecclesiasticas etiam quomodolibet exemptas, cujusvis Ordinis, Societatis, Instituti, necnon Militiarum quarumcumque etiam Hospitalis S. Joannis Hierosolymitani Regulares, in omnibus, & singulis Provinciis, Regnis, Civitatibus, Terris, Oppidis, Castris, & locis in Italia dumtaxat existentibus, qui aureas, vel argenteas monetas tondere, fabricare, colorare, vel alias adulterare, seu etiam quomodolibet adulteratas scienter erogare, aut exponere præsumpserint, extendit, & ampliat, ac vult ut culpabiles in præmissis reperti, prævia degradatione, Curiæ Sæculari puniendi tradantur. Urbanus VIII. Constitut. 75. incipient. *In suprema*.

Pecunias autem adulteratas scienter detinentes, seu 31 de loco ad locum transportantes, aut materiam, instrumenta, sive opem ad præmissa præstantes incurrunt pœnam Triremium per decennium. Urban. VIII. in d. Constitutione incip. *In suprema*.

Cognitio hujusmodi causarum in Provinciis Sedi 32 Apostolicæ subjectis spectat ad S. R. E. Cardinales ibidem Legatos: In aliis vero Provinciis Italiæ spectat ad locorum Ordinarios, etiam quoad Regulares privative quoad omnes, etiam Superiores ipsorum Religiosorum, ipsis Superioribus penitus exclusis. Urban. VIII. in d. Constitut. incip. *In suprema §.* 6.

Monetarii gaudent Immunitate Ecclesiastica; sed 33 contra Ecclesiasticos complices in hoc delicto procedendum est juxta formam dictæ Constitutionis a Sanctissimo editæ anno 1627. *Sacra Congregat. Immunitat. In Oppiden.* 16. *Januar.* 1635. *lib.* 2. *decretal. Paul. pag.* 214.

Attendenda tamen est novissima dispositio Benedicti XIII. in Constitut. incip. *Ex quo* edita 1725. sexto 34 Idus Junii, ubi sic expresse habet: *Excludimus pariter, repellimus, atque privamus ejusdem Immunitatis Privilegio... conflantes, adulterantes, vel tondentes quascumque monetas aureas, vel argenteas, etiam Principum exterorum, quotiescumque in loco, aut Provincia, ubi crimen admittitur, liberum habeant usum, & commercium, vel ipsas Monetas conflatas, adulteratas, aut detonsas scienter ita expendere, & erogare præsumentes, ut fraudis conscii, atque participes censeri possint.*

Co-

35 Cognitio causæ Sacerdotis Monetarii spectat ad Eminentissimum Legatum privative quoad Ordinarium juxta dispositionem dictæ Bullæ F. R. Urbani VIII. *Sacra Congreg. Immunitat. in Bononien. 6. Septembr. 1672. lib. 1. decret. Altov. pag. 729.*

36 Vigore ejusdem Bullæ cognitio causæ fabricationis falsæ Monetæ contra Clericum spectat ad Curiam Episcopalem. *Eadem Sac. Congreg. Immun. in Eugubina 16. Febr. 1631. lib. 2. decret. Paul. pag. 96.*

37 Verum aliquando contra Ecclesiasticos fabricatores falsæ Monetæ datur facultas Gubernatori procedendi etiam per alium, modo sit Clericus. *Ead. Sacra Congreg. Immunitat. in Beneventana 26. April. 1677. lib. 2. decret. Altov. p. 1373.*

38 Conceditur, mandante Sanctissimo, facultas Eminentissimo Legato extrahendi & retinendi prætensos Monetarios, ac conficiendi Processum, quem ad Sac. Congreg. trasmittat. *Ead. Sac. Congreg. Immunit. in Bononien. 30. Aprilis 1672. lib. 1. decret. Alt. pag. 683.*

39 Monetarius, in cujus domo repertum fuit Breve Sanctissimi, & Sigillum, utrumque ex probabilibus indiciis falsum, mandante Sanctissimo, extrahitur a quocumque loco immuni per D. Nuncium. *Ead. Sac. Congreg. Imm. in Neapolitana 29. Decemb. 1668. lib. 1. decret. Alt. pag. 303.*

40 Monetarius ad preces M. Ducis ex gratia speciali Sanctissimi extrahitur ad formam Bullæ, & retinetur in carceribus Ecclesiasticis usque ad novum ordinem, quamvis casus non sit de exceptis. *Ead. Sac. Congreg. Imm. in in Pisana 7. April. 1668. lib. 1. decret. Alt. pagin. 214. in Florentina 9. Februar. 1669. d. lib. pag. 314.* Attendenda tamen nunc dicta Bulla Benedicti XIII.

41 Ad instantiam Regionum datur facultas Episcopis Status Mediolanen. inquirendi in locis immunibus, & extrahendi Monetas adulteratas, & tonsas, ac etiam instrumenta ad hunc usum; Quo vero ad Monetarios; & Tonsores conceditur Em. Archiepiscopo Mediol. facultas ad triennium illos extrahendi, & retinendi in carceribus Eccles. vel ad tutam custodiam in Laicalibus nomine Sac. Congregat. & conficiendi processum ad effectum transmittendi, ac etiam communicandi aliis Episcopis facultatem tantum extrahendi, & custodiendi ipsos Reos. *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Mediolanen. 6. Julii 1677. lib. 2. decret. Altov. pag. 1411.*

42 Datur facultas Episcopo procedendi contra Monetarios extractos ab Ecclesia ad rigorosum examen, attentis enormitate, & frequentia horum delictorum. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Lycien. 26. Julii 1667. l. 1. decret. Alt. pag. 138.*

43 Conceditur facultas, annuente Sanctissimo, Vicario Generali consignandi instrumenta extracta ab Ecclesia, quibus Monetarius utebatur ad cudendos nummos, & etiam nummos ipsos, si adsint, facta protestatione, ut dicta Curia procedat in causa citra pœnam sanguinis. *Ead. Sacr. Congregat. Immunit. in Mediol. 16. Febr. 1679. lib. 2. decret. Altov. pag. 1712.*

44 Annuente Santissimo datur D. Nuncio Apostolico facultas restituendi, seu consignandi Judicibus Laicis Monetas fallas repertas apud Fratrem N. Mendicantem retentum in carceribus Nunciaturæ, postquam eisdem usus fuerit pro omni eo, quod attinet ad suum Tribunal cum solita præservatione. *Eadem Sacra Congregat. Immunitat. in Neapolitana 10. April. 1664. l. 1. Decret. Vall. pag. 115.* Quo ad omnia supradicta attendenda est nunc dicta Bulla Benedict. XIII. incip. *Ex quo.*

Conceditur facultas in forma Commissaria, annuente Sanctissimo, Inquisitori, & Episcopo Melevitano, ut pro extinctione Monetæ ex ære fabricatæ contribuant Ecclesiastici tam Sæculares, quam Regulares una cum Laicis in summa scutorum 135. mille pro rata quorumcumque bonorum, rerum, & effectuum per eosdem Commissarios declaranda, ita tamen, ut creditum etiam Relig. Hierosolymitanæ ad dictam Summam ascendens remaneat extinctum, & residuum ejusdem monetæ ex ære fabricatæ infra biennium amota omni dilatione etiam extinguatur. *Ead. Sacra Congreg. Immunit. in Melevitana 10. Novembr. 1649. lib. 4. decret. Paul. pag. 64.* 45

Taxæ Edicto Regio impositæ ex causa Monetæ novæ non comprehendunt Ecclesiasticos, & injungitur D. Nuncio, ut tueatur Immunitatem Ecclesiasticam. *Eadem Sacra Congreg. Immunit. In Aprutina 1. Aprilis 1695. lib 1. decret. Vall. pag. 180.* 46

Ad instantiam Regis Catholici Sacr. Congr. Immunitat. ex placito Sanctissimi concedit approbationem donativi extraordinarii Ecclesiasticorum in Regno Siciliæ, dummodo erogetur in causa monetæ novæ. *In una Regni Siciliæ, seu Panorm. 16. Septemb. 1698. lib. 2. decret. Vall. pag. 176.* 47

Monetas aureas tondentes ultimi supplicii pœna plectuntur. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Ad curam §. 2.* Pœnam hanc ad tondentes monetas argenteas ampliavit S. Pius V. Pontifex in Constitut. incip. *Cum nil magis* Idem *ibid. §. 2.* Urbanus autem VIII. in Constitut. incip. in *In suprema*, hujusmodi pœnali sanctioni obnoxios fecit Ecclesiasticos quoscumque tam Sæculares quam Regulares infra Italiam, & Insulas adjacentes. Idem *ibid. §. 3.* 48 49 50

Additiones ex aliena manu.

De mutatione Monetæ inter diem contracti debiti, ac solutionis, gravis præsertim in mutuo controversia est, cui nocere ea debeat, creditori ne, an debitori? Plures sane hac de quæstione scripsere, sed qui eos legit, vix assequi potest quid sibi velint. 51

Priusquam vero proprius ad rem veniamus, nonnulla præmittenda sunt. Notandum primo est, mutari internam nummorum bonitatem, quoties ipsa proba nummorum materia in nummis recentioribus minori invenitur pondere, seu quantitate, quam in vetustioribus, dum posteriores eandem puritatem bonitatemque habent, sed levioris ponderis; vel idem cum prioribus pondus habent, sed plus inferioris metalli singulis mixtum est. 52

Notandum secundo est, externam nummorum bonitatem consistere in valore. qui imponitur publica auctoritate materiæ publice signatæ ea mente ut perpetuus stabilisque sit. Quo fit, ut usum, dominiumque pecunia non tam ex substantia quam quantitate præbere intelligatur, immo non amplius corpus, & æsti- 53 54

æstimatio illa publica deinceps spectanda sit, per quam pecuniæ corpora semel æstimata omnem in posterum aliam respuunt privatam æstimationem, omniaque æstimant.

55 Notandum tertio, mutari aliquando externum valorem ipsius materiæ, scilicet auri argentique, per usum, atque commercia hominum aucto rudis auri, aut argenti pretio, & ita quidem ut pari proportioni non surgat æstimatio utriusque metalli, ex quo nummus constat, sed magis auri, quam argenti, aut vi-
56 ceversa. Ex quo necessario augenda deinde quoque est publica æstimatio nummorum jam cusorum, & cudendorum, etsi materia eorum neque melior, neque major sit.

57 Notandum ultimo, ita plerumque in Rebuspublicis aut Regnis bene constitutis externum valorem nummis auctoritate publica solvere, atque etiam oportere imponi, ut cum intrinseca materiæ bonitate conveniat, eique respondeat.

58 Hisce notatis, sentio bonitatem internam & externam nummorum mutatam, ipsamque etiam mutationem valoris metalli seu materiæ, quæ mutationibus superioribus præbere solet occasionem, cedere lucro, & damno debitoris maxime mutuatarii obligati ad pecuniam reddendam; Confer Neostad. *Cur Holland. decis.* 37. *per tot. &* Christin. *Belgicar. decision. volum.* 3. *decis.* 1. *num.* 1.

59 Et ratio est quia ut notatum est, pecunia qua talis usum, dominiumque non tam ex substantia, quam quantitate præbet, quæ quantitas ita auctoritate publica definitur, ut illa sola, & nulla alia spectari debeat in expendendo, & in commercio inter homines.

60 Patet hinc errare eos, qui asserunt mutata intrinseca materiæ bonitate, tempus contractus: mutata vero extrinseca bonitate, idest valore imposito, tempus solutionis attendendum esse in solutione facienda.

61 Declara tamen, ita procedere quæ diximus, si nulla ex parte debitoris, vel creditoris mora intercesserit; Neostad. *dict. decis. Cur. Holland.* 37. Coren. *observat.* 16. *per tot.*

62 Tum declara procedere, nisi pactum sit de solvenda certa moneta in specie; Grot. *Manuduct. ad Jurisprud. Holland. l.* 3. *cap.* 10. *n.* 18. *& seq.* Wassenaar *Pract. Judical. c.* 11. *n.* 103.

MONIALES. (*)

Articulus I.

Moniales quoad ea, quæ concernunt Puellarum educationem, Novitiatum, & Professionem.

Puellæ educationis gratia recipi possunt in Monasteriis Monialium, ut pluries decrevit *Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* & signanter *in Hieracensi* 31. *Augusti* 1575. ubi illius Episcopo rescripsit expresse quod: *Nullo concilii Decreto prohibetur, quominus puellæ in Monasteriis Monialium educentur*; & patet ex quotidiana praxi ejusdem Sacræ Congregationis concedentis in dies facultates pro puellis inibi educandis. 1

Plures tamen requiruntur conditiones, ut puellæ inibi educandæ recipiantur: Prima conditio igitur est, quod Monasterium ad educationem puellas recipere consueverit, ut pluries decrevit *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. & signanter in Paramen.* 7. *Octobris* 1603. *& in Derton.* 27. *Maii* 1607. Monasterium autem dicitur solitum puellas ad educationem recipere, quando alias in educationem tenuit, licet forte modo nullam educandam habeat. *Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. in Eugubina* 18. *Martii* 1603. Non possunt tamen recipi educandæ in Monasteriis Convertitarum, ut expresse prohibuit *Sacra Congr. Episc. & Regular.* 12. *Maii* 1619. Neque in illis Monasteriis, in quibus viget prohibitio admittendi puellas ad habitum, quia inibi censetur etiam prohibitum eas admittere ad educationem ut respondit *Sacr. Congreg. Episc. & Regul. in Camerin.* 28. *Martii* 1588. *& in Neapolitana* 30. *Sept.* 1695. 2 3 4 5

Secunda conditio est, quod puellæ intra Monasterium habitent in loco separato, tam a Dormitorio Monialium, & Novitiarum, quam a loco, in quo ipsæ Moniales solent vacare operibus manualibus, & hoc est adeo necessarium, ut Monasteria non habentia loca propria destinata ad usum puellarum ibi educandarum, non possint hujusmodi puellas recipere in educationem, ut pluries decrevit *Sac. Congreg. Epis. & Regul.* & signanter *in Novarien.* 2. *Junii* 1595. *in Dertonen.* 27. *Maii* 1607. *in S. Severin.* 15. *Januarii* 1615. *In Campan.* 7. *Junii* 1619. *in Neapolitana* 11. *Dece.* 1648. Unde ad hoc jubetur Monasterium visitari. *Ead. Sac. Cong. Epis. in Lauretana* 16. *Augusti* 1602. 6 7

(*) Primis Ecclesiæ sæculis fuere Virgines, quas *Ecclesiasticas*, *&* *Canonicas* vocabant, quod licet privatim in paternis ædibus degerent in Canone tamen, seu libris Ecclesiæ notatæ essent, ac peculiari quadam ratione ad Episcopi providentiam spectarent. Sed quarto jam sæculo Monasticæ Virgines in sacra societate viventes, de quibus hic Auctor agit, in Ecclesia inveniuntur. Exstat de his Carthaginiensis III. Concilii Canon. XXIII., easque etiam S. Augustinus memorat in libro *de moribus Ecclesiæ c.* 31. Justinam quoque *Abbatissam fundatricem Sancti loci hujus*, Cœnobii scilicet alicujus, quæ a 569. dum annum ageret LXXXV. decessit, exhibet lapis a Muratorio divulgatus pag. 429. De antiquis hisce Sanctimonialibus præter Cangium nonnulla non ita obvia dabit Zaccaria in dissertatione *de veterum Christianarum Inscriptionum in rebus Theologicis usu cap.* 8. *num.* 3.

8 Tertia conditio est, quod puellæ educandæ non recipiantur in Monasteriis, nisi de expressa licentia Sacræ Congreg. ut pluries decrevit *Eadem Sac. Cong. Episcop.* & signanter *in Hieracen.* 31. *Augusti* 1575. *in Viterb.* 17. *Aprilis* 1602. *in Volaterrana* 1. *Septembris*
9 1603. Et hoc sub pœna violatæ clausuræ. *Ead. Sacr. Cong. Episcop. & Regul. in Neapolitana* 7. *Febr.* 1647. & 1. *Julii* 1650. Unde si reperiretur alicubi introducta aliqua puella educationis gratia absque licentia Sacræ Congregationis, Superior, aut Episcopus, qui id permiserit, esset incursus Excommunicationem, pro ut Archiepiscopum Pragensem monuit *Sac. Cong. Episc. & Regul.* 9. *Augusti.* 1594. apud Monacell. *in formul. Legal. part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 11.
10 *n.* 17. Licentia recipiendi in educationem non conceditur Monialibus particularibus, sed solum Monasterio in communi. *Ead. Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Casalen.* 18. *Novemb.* 1611. & *in Placenti-*
11 *na* 28. *Febr.* 1614. Ordinarius non potest hujusmodi licentiam concedere. *Ead. Sac. Cong. in Auximana*
12 15. *Novembr.* 1589. & *in Astensi* 18. *Decemb. ejusdem anni.* Non obstante contraria consuetudine. *Ead.*
13 *Sac. Congreg. Episcop. in Lauden.* 20. *Novembris* 1626. Obtenta licentia Sacræ Congreg. Episcop. & Regul. præsentanda est ei, cui directa fuerit, nec non in propriæ Cancellariæ Registris recondenda, alias invalida redderetur, ut declaravit *Ead. Sac.*
14 *Congreg. Episcop. & Regul. in Dertonen.* 27. *Maii* 1607. In Monasteriis Regularibus subjectis, obtenta licentia Sacræ Congreg. recipi, & admitti possunt educandæ absque consensu Episcopi, & sola licentia Superioris Regularis. *Sac. Congreg. Episcop. & Regul. in Cremon. Terræ Soncini* 1. *Septem.* 1690. licet aliquando Sacra Congregatio etiam in Monasteriis Regularibus subjectis executionem licentiæ Episcopo soleat committere. Sic expresse habetur apud Monacell. *part.* 2. *tit.* 11. *form.* 11. *num.* 16. quæ licentiæ executio, si expresse sit commissa Episcopo, est ei pro executione præsentanda, juxta decretum *num. antecedenti* relatum. Atque hic occurrunt attendenda sequentia. Cum Archiepiscopus Taurinensis contenderet, sine sui particulari & expressa facultate non licere Monialibus exemptis Saviliani & curæ Regul. Observant. subjectis, cogere Capitulum pro admittenda ad Habitum, vel Professionem aliqua adolescentula, acta fuit causa coram Congr. Episcopor. & Regul. a qua emanavit sequens.

DECRETUM.

Sacra Congreg. Eminentiss. & Reverendiss. S. R. E. Cardinalium negotiis & consultationibus Episcoporum & Regular. præposita, mature perpensis omnibus rationibus allatis, referente Eminentiss. Cardinal. Gotti Ponente, censuit rescribendum, prout præsentis decreti tenore benigne rescripsit. Pro convocatione Capituli ad effectum acceptandi educandas in Monasteriis exemptis, non requiri licentiam Archiepiscopi sed Abbatissam teneri eidem transmittere copiam authenticam resolutionis dicti Capituli ad effectum judicandi de ejusdem validitate.

Datum Romæ 1. Decemb. 1741.

I. Card. Firrao.

C. Archiepiscopus Damiatæ Secret.

Quarta conditio est, quod puellæ recipiantur de 15
consensu Superioris, & Monialium per secreta suffragia. *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Derton.* 27. *Maii* 1607. & *in Amelien.* 4. *Januar.* 1608. Qui consensus Monialium debet esse majoris partis non obstante contrario 16
abusu, *Ead. Sacr. Cong. Episcop. in Assisien.* 29. *April.* 1603. *in Camerinen.* 4. *Januar.* 1608. *in Atrebaten.* 30. *Sept.* 1616. Dum Superior Regularis recipit Monialium 17
suffragia pro admittenda educanda in Monasteriis sibi subjectis, cum eo non assistit Vicarius Generalis, nec alius ab eodem, seu ab Episcopo deputatus, prout Sac. Cong. Episcop. rescripsit Episcopo Cremonen. ut infra.

Riferito in Sacra Congr. dal Cardinal Caraffa quanto V. S. ha rappresentato con sua lettera in ordine al dubbio proposto dal Prior del Convento dell' Ordine de' Predicatori di Soncino di cotesta Diocesi, se nell' accettazione dell' educande nel Monasterio delle Monache di S. Paolo di detto Luogo soggette al suo Ordine possa intervenire alla ballottazione, che si fa dalle Monache, il suo Vicario Generale, o altra persona da deputarsi da lei. Questi Eminentissimi miei Signori hanno risoluto, che non abbia potuto, nè possa intervenirci. Glielo significo, ed il Signor Iddio la prosperi. Roma 15. Settembre 1690. *Ex Registro autographo Sac. Congreg.*

Et jam *in una Comensi Dominicanorum* 14. *Martii* 1652. *Ead. Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* decreverat, quod *Scrutinium, & consensus Capitularis dependet a Monialium arbitrio, nec ad hoc egent licentia Ordinarii*, apud Nicol. *in flosculis verb. Educatio*, *n.* 10.

Quinta conditio est, quod puellæ non sint supra numerum Monasterio præfixum. *Ead. Sac. Cong. Episc. & Regul. in Derton.* 27. *Maii* 1607. Non est tamen prohibi- 18
tum, quod in eod. Monasterio recipiantur educandæ plures Sorores, quam duæ. *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Iserniensi* 11. *Januarii* 1622. & *in Panormitana* 6. *Maii* 19
1622. Numerus educandarum ita præfigi debet, ut quælibet suum Lectum separatum habeat. *Ead. Sac.* 20
Cong. Episc. in Comen. 16. *Martii* 1593.

Sexta conditio est, quod puella educanda recipiatur 21
sola sine ancilla. *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Neapolitana* 12. *Martii* 1619. apud Barbosam *Juris Eccles. univers. cap.* 41. *n.* 55. ubi refert, quod Chrysostoma Caracciola in Monasterio Domnæ Reginæ educationis causa degens ancillam ad ejus servitia introducendam petiit a Sacra Congregatione sibi concedi. Et Sacra Congregatio respondit, *quod non datur ancilla pro educandis*, & sic jam decreverat *in Hieracensi* 31. *Augusti* 1575.

Septima conditio est, quod puellæ educandæ utan- 22
tur vestitu, qui virginali modestiæ, & pudicitiæ convenit, ut sæpius decrevit *Ead. Sac. Cong. Episcop. & Regul.* & signanter *in d. Hieracensi* 31. *Augusti* 1575. & *in Dertonensi* 27. *Maii* 1607. Unde S. Carolus Borromæus *in suis Constitutionibus Synodalibus lib.* 6. §. *De puellis sæcularibus n.* 4. expresse statuit, *quod dictæ puellæ nigri tantummodo, aut fusci, aut albi coloris vestes non sericas adhibeant, & nullo prætextu exquisito utantur ornatu, nec concinnatæ incedant, in aures, neque monilia, aut ejus generis inanes delicias ferant.*

Octava conditio est, quod puella educanda septimum 23
expleverit annum, nec sit major vigintiquinque annis. *Sac. Cong. Episc. & Regul. in d. Dertonensi* 27. *Maii* 1607. Puellæ enim, quæ compleverunt 25. annum debent a 24
Clau-

Clausura dimitti. *Ead. Sac. Cong. in Dertonensi, & in*
25 *Panormitana 19. Octobris* 1582. Nisi prorogationem obtineant a Sacra Congregatione. *Ead. Sac. Cong. in Ariminen. 14. Januar.* 1650. Si autem aliqua completis annis
26 25. sine obtenta prorogatione, non statim egrediatur, non afficitur Excommunicatione, sicuti nec Abbatissa, vel Priorissa Monialium illam retinentes, quia non est illicite ingressa, nec Sacra Congregatio talem Excommunicationem imposuit: Debet tamen in illo casu Ordinarius præfigere ei terminum ad eligendum egressum de Monasterio, vel ad habitum Regularem suscipiendum, ut declarasse Sacram Congregationem testantur Franciscus Leo *in Thesaur. For. Ecclesiast. p. 1. c. 16. n.* 54. Barbosa *de Offic. & potest. Episc. p. 3. alleg.* 102. *n.* 64. Campanil. *in divers. Jur. Canon. rubr. 12. c. 16. n.* 26. Tamburin. *de Jur. Abbatissar. disp. 1. quest. 2. num.* 11. & alii plures.
27 Nona conditio est, quod puellæ sic introductæ, e Monasterio non egrediantur, sed ad clausuram adinstar Monialium teneantur, & semel egressæ, ad illud Monasterium redire non permittantur absque Sacræ Congreg. licentia cum egressus hujusmodi expressione, nisi habitum Regularem suscipiendi animo essent reversuræ, ut expresse decrevit *Sac. Cong. Epis. & Regul. in d. Dertonensi* 27. *Maii* 1607. Ipsæ tamen puellæ egredien-
28 do absque Superioris licentia non incurrunt Excommunicationem violatæ clausuræ. Ita Lugo, & Giballinus relati, & secuti a D. Cajetano de Alexandris *in Confessario Monialium c. 7. §. 8. q. 5.* Pellizarius *de Monialibus c. 5. sect. 4. q. 9. n.* 127. & alii, qui tamen debent intelligi de excommunicatione Papali; Secus de imposita ab Episcopo, in quam profecto incidunt, si exeant absque licentia; in hoc sensu, ut advertit Clericatus *de Sacram. Eucharist. decis. 18. n.* 25. & D. Cajetanus de Alexandris *l. c.* intelligendi sunt Pollaccus, & Tamburinus *l. c. n.* 14. dicentes, præfatas puellas egredientes sine licentia e Monasterio incurrere Excommunicationem, etiamsi exeant animo non amplius revertendi: Et ratio nostræ conclusionis est, quia Jura indicentia Clausuram sub Excommunicatione loquuntur solum de Monialibus tacite, aut expresse Professis, adeo ut Navarr. Azorius, Zerola Sanchez, & alii, quos citat, & sequitur Tambur. ipse *d. 18. q. 6. n. 1.* dicunt, quod tamen Excommunicationem non incurrunt Novitiæ egredientes e Monasterio sine licentia Superioris, ergo a fortiori eam non incurrunt puellæ educandæ; ubi enim agitur de obligatione imponenda stricta debet fieri interpretatio, *c. 1. de jurejur. in 6. c. Odia 16. & c. In pœnis 49. de Reg. Juris in 6.*
29 Decima conditio est, quod quolibet semestri pro dictis puellis alimenta in pecunia anticipate solvantur; Immo pro tali solutione debet idoneus Fidejussor constitui: Nec permittendum est, quod parentes earum ipsi transmittant victum dietim. *Sac. Cong. Episcop. & Regul. in d. Dertonensi* 27. *Maii* 1607.
30 Educandæ matrimonium contrahere volentes desponsari debent extra Clausuram, in eam amplius non rediture sine licentia Sanctæ Sedis. *Sacr. Cong.*
31 *Episc. & Regul. in Catanzaren.* 15. *Febr.* 1595. Immo Ordinarius habita notitia, quod educandæ contraxerint Sponsalia, debet eas a Clausura dimittere. *Ead.*
32 *Sacr. Congreg. Episc. in Placentina* 13. *Jan.* 1634. *& in Consentina* 9. *Nov.* 1635. Si Sponsam de licentia Sacræ Congregationis in clausura degentem Sponsus visitet absque ejusdem Sacræ Congregationis facultate quæ raro conceditur, & multo magis si præfatus Sponsus circa Monasterium cantet, vel sonet, ipsa Sponsa debet a Clausura dimitti. *Eadem Sacr. Cong. Episcop. in Neapolitana* 25. *Febr.* 1596. *&* 25. *April.* 1627. *in Papien.* 15. *Decemb.* 1604. *in Placentina* 27. 33
Martii 1650. Abbatissa, quæ Sponsalium instrumentum cum educanda fieri permittit ad Crates, deponitur ab Officio, voceque activa, & passiva privatur. *Eadem Sacra Congreg. Episcop. in Assisien.* 20. *Sept.* 1599.

Educandis nubere volentibus liber exitus permitti 34
debet. *Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Bononien.* 29. 35
Novemb. 1600. Ordinarius non debet absque causa relevanti præcipere educandæ, ne contrahat Matrimonium sine sua licentia. *Ead. Sac. Congr. Episc. in Neapolitana* 15. *Apr.* 1633. Matrimonium contractum a 36
puella educanda ad Crates Monasterii coram testibus, & Parocho Ecclesiæ Parochialis, intra cujus limites situm est Monasterium, validum est, etiamsi Parochus fuerit alio prætextu vocatus, nisi aliud obstet, *Sacr. Congreg. Concilii in Turritana* 19. *Decemb.* 1648. *lib.* 18 *decret. pag.* 563.

Educandæ dimitti debent, si sine facultate speciali 37
receptæ sint ante septimum annum completum, vel si compleverunt annum 25. ut sæpius decrevit *Sacr. Congregat. Episcop. & Regul.* & signanter *in Dertonen.* 27. *Maii* 1607. *& in Campanien.* 11. *Decemb.* 1648. 38
Neque in hoc dispensare possunt Ordinarii, quia inferior (uti est Ordinarius respectu Sacræ Congreg.) nullam habet potestatem in Legem Superioris, *cap. Inferior 4. distinct. 21 cap. Cum inferior 16. de major. & obedient. & Clementin. Ne Romani, de election.* 39
Item dimitti debent educandæ, quæ non solvunt alimenta. *Ead. Sacra Congr. Episc. In Campanien.* 11. *Dec.* 1648. Item dimitti debent, si detegantur energu 40
menæ. *Eadem Sac. Congreg. Episcop. in Ferrarien.* 41
12. *Ianuarii* 1612. Item dimitti debent, si detegantur gravidæ, & multo magis si pariant. *Ead. Sacr. Cong. Episcopor. in Mediolan.* 10. *Februarii* 1651.

Puellæ, quæ compleverunt annum 25. nequeunt 42
recipi educandæ in Monasteriis Monialium, ut sæpius decrevit *Sac. Congreg. Episc. & Regul.* & signanter *in Ferrarien.* 3. *Julii* 1595. *in Forosempron.* 20. *Septemb.* 1604. *in Derton.* 27. *Maii* 1607. Nisi raro ad 43
annum propter causas urgentes, & de licentia Sacræ Congregationis. *Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Ariminen.* 14. *Octobris* 1598. Modo ultra alimenta do- 44
nent aliquid Monasterio. *Ead Sacra Congregat. in Parmen.* 17. *Aprilis* 1602. Nisi quando recipiuntur 45
ad probandum institutum. *Ead. Sac. Cong. in Brixien.* 4. *Martii* 1603.

Mulieres nuptæ nequeunt recipi in Monasteriis Mo- 46
nialium de licentia Ordinarii: Immo Sacra Congregatio rejecit petitionem cujusdam Comitissæ, quæ propter quamdam infirmitatem a suo marito separari cupiebat, & cum tribus filiabus ingredi quoddam Monasterium Monialium; Sic referunt Barbosa *de Offic. & potest. Episc. p. 3. allegat.* 102. *n.* 66. Miranda *de Sacris Monialibus q. 2. art. 6. conclus. unic.* Tambur. *de Jure Abbatissar. disp. 24. q. 14. n. 1.* & alii. Illæ autem, 47
quæ sunt in discordia cum Maritis, & eorum sævitiam timent, si extra culpam sint, debent, si sint in Monasteriis, tolerari; In posterum vero hujusmodi mulieres non possunt recipi etiam cum licentia Episcopi.

Ita referunt decisum Campanil. *in divers. Juris Canon. rubr.* 12.*c.*16.*n.*30. Zerola *in praxi Episc.p.*1.*verb. Monialis* §. 12. Tamburin. *l.c. n.*1. Bonacina *de Clausura quæst.*4.*punct.*3.*num.* 17. Barbosa *allegat.* 102. *num.*66. & alii.

48 Mulieri, quæ in suspicionem venit Marito, & timet ob id, ne ab eo ipsi vis aliqua inferatur, permitti debet, ut possit ingredi Monasterium Monialium, dummodo Constitutiones Monasterii non repugnent & accedat consensus Superiorum, Abbatissæ, & Monialium, & cessante causa ingressus, debet inde exire, & si semel exierit, nunquam postea poterit in idem Monasterium ingredi; dum autem non exit, & moratur intra claustra, tenetur, sicuti & aliæ Moniales, ad Clausuram, & stare sine ancillis, & servare alias conditiones supra adductas pro educandis. Sic decisum fuisse referunt Campanil.*l.c. n.* 31. Zerola *l.c.* §.12.Tamb.*l.c.n.*2.Barbosa *l.c. num.*66.Joann.de la Crux *de stat.Rel.l.*1.*c.*5.*dub.*2.*concl.*3.& alii.

49 Viduæ, quæ honestatis causa se in Monasteria Monialium contulerunt, dummodo sint bonæ existimationis, & famæ, tolerari debent, quatenus Legibus Monialium pareant; De cetero tamen non sunt recipiendæ, nisi Moniales fieri vellent. Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione referunt Miranda *l. c.art.*6. *concl.unic.*Homobonus de bonis *in examin. Ecclesiast. tract.*9.*quæst.*32.Campanil.*l. c.num.*30.& 31.Lezana *in summa qq.Reg.c.*25.*n.*28.& 30. Tamb.*l.c.n.*3.Navar.*in Lucerna Regul.verb.Educatio n.*13.Barbosa *cit.allegat.* 102.*nu.*67. resolventes nec posse Episcopum dare licentiam Viduæ ingredi volenti, atque in habitu Laicali permanere, etiamsi toto tempore vitæ suæ illic degere, nec amplius inde exire vellet, quia in istis nulla adest necessitas.

50 Famulæ, seu ancillæ sæculares de licentia Superiorum possunt introduci in Monasteriis Monialium causa inserviendi domesticis servitiis, & infirmis Monialibus, si deficiant conversæ, aut sint infirmæ, dummodo sint morigeratæ, & sint in obsequium totius Monasterii, seu omnium Monialium, & a Monasterio non egrediantur, quamvis adesset consuetudo exeundi pro libito suo. Sic decrevisseSacramCongregationem Cardinalium *in una Abulensi* referunt Barbosa *cit.allegat.*102.*num.*60.Tamburin.*disp.*24.*q.*16.*n.* 3. Qui insuper referunt sic concessisse Paulum III. de anno 1536. & S. Pium V. 27. Septemb. 1569. ad petitionem Commissarii Fratrum Minorum de Observantia in Curia Romana tunc existentis. Extra tamen

51 casum dictæ, & similis necessitatis non possunt introduci cum sola licentia Ordinarii; Sicuti non possunt introduci pro servitio alicujus Monialis particularis, aut alicujus puellæ educandæ cum sola licentia Ordinarii. Immo etiam Sedes Apostolica regulariter hanc licentiam denegat, ut *in Neapolitana* 12.*Augusti* 1585.& 12.*Martii* 1619.*in Parmen.*22.*Januarii* 1601. *in Panormit.*27.*Julii* 1604.*in Compostellana* 5.*Septemb.* 1605.& sepæ alibi, ut videre est in decretis allatis a Nicolio *in Flosculis verb. Ancilla*.

52 Puella, vel vidua, quæ temere ingreditur ad suscipiendum habitum, & Abbatissa recipiens incidunt in Censuras, hæcque debet graviter puniri, illa expelli, nec amplius admitti sine licentia speciali Sac. Congregat.Episcop.neque pro educanda, neque ad probandum Institutum, *Sacra Congreg. Episcop.* 8. *Octob.*1649.& 8.*Novemb.*1652. Si autem ingressa fuit non ad malum finem, postquam exivit, absolvitur cum pœnitentia salutari absque ulla pœna pecuniaria *Ead.Sac.Cong.Episc.*20.*Novemb.*1654.

Cogere puellas ad ingressum Monasterii causa solius educationis, si coactio est illata puellis a non habentibus in illas potestatem dominativam, est peccatum mortale, quia est eis graviter injuriosa. Suarez *tom.*3.*de Relig.l.*5.*c.*9.*num.*4.& alii passim. Si coactio sit illata a parentibus, vel Tutoribus, & puellæ sint impuberes, nullum est peccatum, quia utuntur Jure, quod habent in filias in illa ætate; Si autem sint puberes, talis coactio censetur peccaminosa. Diana *p.*2.*tract.*15.*resolut.*56.cum aliis ibi citatis: Cum enim puellæ majoris ætatis, ut observat Suarez *l. c.*sint sui Juris in omnibus his, quæ pertinent ad statum animæ suæ, non possunt licite, & sine peccato a parentibus cogi ad tam arctam, & rigidam custodiam, uti est Monasterii clausura; dummodo tamen ad aliquod tempus ratione circumstantiarum, locorum, temporum, & personarum talis ingressus non censeatur moraliter necessarius ad decentiam & custodiam ipsarum. 53

Cogentes coactione peccaminosa puellas puberes ad ingrediendum Monasterium, probabilius incurrunt Excommunicationem latam a Trident. *sess.*25.*de Regularib.*& *Monialib.c.*18.etiamsi non intendant illas ingredi ad habitum Religionis sumendum, aut profitendum, sed solum ut ibi maneant cum habitu Sæculari solius educationis gratia, donec occurrat occasio nubendi. Barbosa *de Offic.* & *potest Episcop. allegat.*104.*n.*5.cum pluribus aliis ibi citatis. Zerola *part.*2.*prax.Episcop.verb.Moniales n.* 13. Filliuc.*tract.* 14.*c.*6.*n.*89.Diana *p.*2.*tract.* 15.& 1. *Miscellan. resolut.* 56. cum pluribus ibi citatis, Navarr. *consil.* 56.*sub tit. de sentent.Excomm. in* 1. *edition.* & *consil.* 6. *sub tit. de Regular.in* 2.*edition.*Suarez *de Censur.disp.*23.*sect.*5.*n.* 9.Gavant.*in Manual.Episcop.verb.monialium educatio activa num.*1.Tambur.*l.c.disp.*1.*quæst.*4.*n.*4.& *sequ.*& alii apud ipsum *ibidem num.*1.Et ratio est, quia Concilium Trid. excommunicando cogentes feminas invitas ad Monasterium, tres prohibet coactiones, unam videlicet ad ingressum, alteram ad susceptionem habitus, & tertiam ad emissionem Professionis, ibi: *Ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum, vel ad emittendam Professionem*, quæ coactiones, ut vides, sunt inter se distinctæ, pro ut declarat dictio illa *Vel*, quæ stat alternative, & disjungit sensum, & verba. Bartol. *in l.Si iis, quæ ducenta n.* 2. *ff.de reb.dub.*Natt.*consil.*625.*vol.* 4.Paris. *consil.*91. *num.* 29. *lib.*2.adeoque ad contrahendam prædictam Excommunicationem, sufficit sola coactio ad ingressum, quia in alternativis sufficit alterum adimpleri; *cap.in alternativis* 70. *de Regul.Juris in* 6. Rota *part.* 1.*recent.dec.*569.*num.*2.Unde Diana *p.* 2.*tract.*15.& 1. *Miscellan. resol.* 856. dicit quod optime, sancteque Tridentinum loquutum est absolute, quia per illum ingressum datur quodammodo occasio, ut postea puella Monasterium ingressa ob verecundiam feminarum, & Monialium suasionem suscipiat habitum involuntarie, ut defacto non semel accidit. 54

Id tamen limitant Sanchez *in Decalog.l.*4.*cap.*4. *nu.* 12.Portell.*in addition.ad dub. Regularia verb.moniales num.*14. Fr.Emmanuel *in Summa tom.*2.*cap.*8.*num.*10. 55

Hie-

Hieronym. Roderic. *in Compend. quæst. Regul. resolut.* 10. *num.* 79. & alii, quando talis coactio est in ordine ad suscipiendum postea Religionis habitum, & inibi Professionem emittendam, sive suasionibus Monialium, sive alia ratione, nam cum tali tantum qualitate derogat libertati, quam Concilium intendit conservare in puellis ad religionem admittendis: Secus vero, si ordinetur ad educationem in habitu Sæculari, donec occurrat occasio nubendi; quam opinionem Diana *loc. cit.* Tamburin. *loc. cit.* & alii vocant satis probabilem & tutam in praxi, quamvis ipsi primam, ut probabiliorem sequantur.

56 Ordinationes, & declarationes Ordinario directe pro Monasteriis, servari debent etiam in Monasteriis subjectis
57 Regularibus *Sac. Cong. Episc. & Reg. in Perusina* 8. *Apr.* 1577. Secus si Ordinationes tam pro Monachandis, quam pro educandis factæ fuerint ab ipso Ordinario, quia hæ non ligant Monasteria Regularibus subjecta, vel aliter exempta. *Ead. Sacr. Congr. Episc. & Regular. in Vercell.*
58 8. *Martii* 1625. Nisi eæ, quæ respiciunt clausuram, & ad illam accessum, vel ingressum. *Ead. Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in Vicentina* 11. *April.* 1625. apud Nicolium *in Flosculis verb. Monasterium n.* 8. Unde recte
59 censent Cespedes cum aliis ab ipso relatis *de dubiis regular. cap.* 33. *dub.* 337. Pellizar. cum aliis valde doctis a se consultis *de monialib. c.* 1. *sect.* 5. *quæst.* 13. *n.* 191. & alii puellas manentes in Monasteriis exemptis non subjacere Episcopo, nisi in casibus, in quibus ipsi subduntur Moniales exemptæ; quia locus exemptus, & extra Diœcesim æquiparantur. Glossa *in Clementin.* 1. *de Foro competent.* & juxta hanc doctrinam sustinent prædicti Doctores, & alii non subjacere casibus reservatis Ordinario, quod desumitur etiam *ex cap.* 1. *de privileg. in* 6. ubi delictum in loco exempto commissum supponitur extra Jurisdictionem Ordinarii.

(*) Contrariam tamen opinionem tuetur P. Cajetanus de Alexandris in Confessar. Monialium part. 1. cap. 7. §. VIII. quæst. VII. hac ductus ratione, quia non subjacent Monialium reservatis, cum non sint Religiosæ; nec cum approbatis tantum a Superiore Regulari confiteri possunt, nec sunt personaliter privilegiatæ, quia non sunt proprie commensales cum ex suis vivant. Vide infra n. 143. seqq. (*)

60 Si aliqua educanda ægrotet cum periculo vitæ, & testari velit, debet concedi licentia Notario cum testibus ingrediendi clausuram, prout declarasse Sacram Congregationem Cardin. de anno 1595. referunt Naldus *in summa verb. moniales num.* 14. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp.* 1. *quæst.* 2. *n.* 16. Pellizar. *de Monial. cap.* 5. *q.* 5. *n.* 193. & alii.

61 Ubi autem esset sepelienda educanda, si moreretur in Monasterio exempto, nulla electa sepultura, variant Doctores; Bordonus enim *in Miscellan. decis.* 128. Pellizarius *de monialib. cap.* 10. *sect.* 3. *subsect.* 1. *n.* 233. §. *Immo puto*, Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 23. *a num.* 9. Samuel *de sepulturis disp.* 3. *tract.* 1. *controv.* 16. *num.* 16. & 30. & alii, quibus adhærebam ante infra positam Sacr. Congreg. Concil. resolutionum, sustinent esse sepeliendam in Monialium Ecclesia; Et ratio est, quia educandæ sunt partes ejusdem corporis Monasterii, adeoque de eodem Jure censendæ sunt; Tum quia id colligitur ex Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 11. ubi personæ commensales actu Regularium, apud quos domicilium, & habitationem habent, gaudent eorum Juribus, & privilegiis, penitusque eximuntur a Jurisdictione Ordinariorum, ibi: *Exceptis tamen iis, qui prædictis locis, aut militiis actu inserviunt, & intra eorum septa, ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt, & cap.* 11. *sess.* 25. *de Regularibus, & monialibus*, ubi personas continue commensales, & de Familia in Monasteriis Regularium excipit omnino a Jurisdictione Episcoporum, ibi: *Præter eas, quæ sunt de illorum Monasteriorum, seu locorum Familia, personæ tam Regulares, quam Sæculares*: & favet Constitutio Clementis X. incip. *Superna*, & Decretum Sacræ Congregationis Concil. adduct. sub verb. *Approbatio art.* 1. *num.* 65. Vide *ibi usque ad num.* 68. Tum etiam quia Jus sepulturæ ex administratione Sacramentorum acquiritur eidem Ecclesiæ: unde supracitati Doctores volunt in tali casu deberi Confessario quartam Funeralem, quæ datur propter onus, quod sustinetur in administratione Sacramentorum ex officio, *cap. Nos instituta* 1. & *cap. De his* 4. *de sepulturis* cum similibus; Confessarius enim Monialium, licet non vocetur Parochus, in re tamen est Parochus, cum ex Officio curam habeat animarum æque ac si esset Parochus respectu sæcularium; Immo Bordonus *loc. cit.* ubi mordicus hanc tuetur opinionem addit, quod si dictæ puellæ eligerent in aliena Ecclesia sepulturam, Funus esset ducendum a Confessario, & non a Parocho, quia ad illum spectat Funus perficere, ad quem pertinet ejusdem Funeris inchoatio; Ad solum autem Confessarium spectat initium Funeris, & cadaveris levatio ex monasterio, quia nemo præter ipsum ibi Jus habet, cum locus sit omnino exemptus a Jure Parochialis.

Pignatellus autem *tom.* 7. *consult.* 67. *per tot.* acriter 62
tenet, educandas decedentes in monasterio exempto tumulandas esse in Ecclesia illius Parochiæ, in qua ipsæ habent domicilium: Quam opinionem sequitur Matthæucci *Official. Cur. cap.* 32. *Officialis quoad Moniales n.* 8. & *seq.* & probabilem censent Sanchez *loc. cit.* Pellizarius *loc. cit.* & alii: Et ratio est, quia puellæ, quæ ad tempus causa educationis sunt hospites in monasterio, dicuntur peregrinantes; ut desumitur *ex l.* 1. §. *De his, qui dejecerint*, ibi: *Tantum autem interest inter habitatorem, & hospitem, quantum interest inter domicilium habentem, & peregrinantem*, adeoque si tales puellæ sunt peregrinantes, non amittunt Parochiam domicilii, neque acquirunt Parochiam ratione educationis in monasterio, & consequenter si contingat eas mori in monasterio, non electa, nec a se ipsis nec a parentibus, si adhuc sint impuberes, sepultura, debent in propria Ecclesia Parochiali sepeliri, quatenus tamen non habeant proprium sepulcrum Majorum, quia tunc deberent inibi sepeliri soluta quarta Funeralium suæ Ecclesiæ Parochiali; Et si in nulla Parochia haberent domicilium, neque sepulchrum Majorum haberent, nec alibi sepulturam elegissent, dicunt, quod tunc essent sepeliendæ in Ecclesia illius Parochiæ, in qua situm est monasterium, & non in Ecclesia Monialium: Ad quod facit novissima resolutio *Sac. Congr. Concil. in Feretrana* 11. *April.* 1742. ubi respondit, quod Educandæ decedentes non sibi electa sepultura sepeliendæ sint in Parochia, sub qua est monasterium, si non habeant sepulcrum Majorum: Et si elegerint sepulturam in monasterio, possint ibi sepeliri, sed deberi Quartam funeralem Parocho: Vide verb. *Matrimonium, art.* 2. *a n.* 115. *ad* 121. & infra in hocce *art. a nu.* 126.

63 116.*ad* 129. Quod dicitur de educandis, idipſum di-
cendum eſt ſervata proportione, de tumulatione Mu-
lierum ſæcularium in monaſteriis Monialium legitima
facultate commorantium, & inibi decedentium. Vide
etiam verb. *Sepultura a n.*31.*ad* 32.

64 Puella, ut legitime recipiatur ad Habitum Religio-
nis, requiritur conſenſus Superioris, & Monialium
per ſecreta ſuffragia, ut pluries decrevit *Sac. Congreg.*
Episcop.& Regular. & ſignanter *in Amelien.* 4. *Januarii*
1608. *in Placentina* 6. *Februarii & in Hierac.* 8. *Maii*
65 1615. Qui conſenſus Monialium debet eſſe majoris
partis. *Eadem Sacra Congreg. in Aſſiſien.* 19. *April.* 1603.
in Camerin. 4. *Januar.* 1608. *in Attrebaten.* 30. *Septembr.*
66 1616. Puella ad habitum Religionis recipienda, eſt ab
Epiſcopo, vel ejus Deputato exploranda an coacta,
an ſeducta ſit; an ſciat quid agat, & hujuſmodi Conc.
Trid. *ſeſſ.* 25. *de Regularib. & Monialib. cap.* 17. Et hoc
67 etiam in Monaſteriis Regularibus ſubjectis, ut ſæpius
declaravit *Sacr. Congreg. Concil.* & ſignanter *die* 13. *No-*
vembr. 1627. *& in Dertonen.* 16. *Decemb.* 1645. Nec poteſt
in dictis exemptis Monaſteriis ad habitum admitti ſine
prævia licentia Epiſcopi in ſcriptis, ut declaravit Sacra
Congregat. ſuper Epiſcopis, & Regularib. per hæc
verba: *Al Vescovo di Brescia. Altre volte dalla Sac.*
Congregazione è ſtato risoluto, che ne' Monaſterj di Mo-
nache anche esenti, e soggetti al governo de' Regolari non
poſſino introdurſi Zitelle Monacande senza che vi prece-
da l'accettazione delle Suore capitolarmente, e per vo-
ti segreti per un luogo vacante dentro il numero prefiſſo,
e la licenza in ſcriptis dell'Ordinario; Ora sentendoſi
dalla Lettera di V.S. che ne' Moniſterj soggetti agli Ab-
bati Caſſinenſi ſi pretenda da' Superiori di eſſi di potere
fare altrimenti, e di non aver bisogno del ſuo consenso,
queſti Eminentiſſimi miei Signori inerendo alle Risolu-
zioni suddette, mi hanno comandato di scriverle, che
che ella non solo non lo permetta, ma in caso di con-
travenzione proceda contro i trasgreſſori alle pene Cano-
niche, ed alla Censura di violata Clausura. Glielo ſi-
gnifico, ed Iddio la prosperi. Di Roma al primo di Lu-
glio del 1650. Sic refert, & tenet Pignatell. *tom.* 4.
consult. 171. *num.* 5. Cajetanus de Alexandris *in Con-*
feſſario Monialium *cap.* 2. *§.* 1. *quæſt.* 13. & tradit Mona-
cell. *tom.* 2. *tit.* 13. *in formula* 5. *vers. Proibiamo*, ibi:
Ed alle Superiore, e Superiori, e Monache de' Mo-
naſterj soggetti a Regolari, o in altra maniera esenti,
di ammetterle, ed accettarle come sopra, se prima non
sarà ſtata da Noi esplorata la loro volontà, ed ottenu-
ta la noſtra licenza in scritto, sotto pena ec. Et ratio
eſt, quia id pertinet ad clauſuram Monialium, cujus
conſervatio Epiſcopis demandatur per S. Concilium
Trid. ſeſſ. 25. *de Regularib. ca.* 5. & per Conſtitutionem
Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*. Unde poteſt Epi-
68 ſcopus ſub Cenſuris præcipere Monialibus etiam e-
xemptis, & earum Superioribus, ne recipiant puel-
las ad habitum, nec ad Profeſſionem, niſi prius ſit
ipſe certioratus. *Sac. Congr. Concil. in Limana* 19. *No-*
vemb. 1625. *in Burgen.* 4. *Decemb.* 1627. *& in d. Derton.*
16. *Dec.* 1645. Vide ad rem reſolutionem Sacræ Cong.
Concil. in Papienſi allatam in *tom.* 9. *in Appendice ad*
69 *Decret.* ſub *num.* 257. *ad* 1. *dub.* Hanc tamen volunta-
tis puellæ explorationem, non debet Epiſcopus,
poſtquam fuit certioratus, differre ultra 15. dies, alias
Superiores exempti, ipſis 15. diebus elapſis, poſſunt
eo inconſulto ad receptionem, & admiſſionem pro-
cedere juxta S. Pii V. Conſtitutionem 41. incip. *Et ſi*
mendicantium §. 6. ubi ſic habet: *Volumus etiam,*
quod puellarum Deo dicandarum, an scilicet coactæ,
vel seductæ fuerint? Examen faciendum nonniſi infra 15.
dies, poſtquam juxta Concilium Tridentinum Episco-
pi, vel eorum Vicarii requiſiti fuerint, fieri poſſit,
quibus elapſis, amplius in hoc se illis intromittere non
liceat, cujus occaſione, nec Epiſcopus, nec ejus Vica-
rius intra septa Monaſterii ingrediantur, sed ſtent ante
Cratem ferream, & interrogationes alias, quam eas,
quæ præfatum Concilium Tridentinum jubet eis fieri
omnino prohibemus. Ac ſimiliter volumus, quod puel-
læ, seu Novitiæ ipsæ ad alias interrogationes respon-
dere minime teneantur: Et ſic tenet, & refert etiam
Barboſa *ad Concil. Trident. ſeſſ.* 25. *de Regularibus, &*
Monialibus cap. 17. Monacell. *p.* 2. *tit.* 13. *formul.* 5. *n.*
12. & alii paſſim. Defectus explorationis voluntatis 70
non irritat receptionem, & admiſſionem. *Sac. Cong.*
Concil. teſte Fagnan. & Paſcuc. citand. infra *n.* 95.

Puella ad habitum recipienda debet prius per de- 71
cem dies continuos ſpiritualibus exercitiis operam da-
re, prout juſſit Innocentius XI. *litteris Encyclicis Sacr.*
Congregat. 9. *Octobris* 1680.

Puellæ, quamvis ad habitum recipi poſſent olim 72
poſt annum 12. *ex c.* 1. *&* 2. *caus.* 21. *q.* 2. *cap. Ad no-*
ſtram 8. *& c. Significatum* 11. *de Regularib.* Clementin.
Eos, eod. tit. & ex Tridentino *ſeſſ.* 25. *de Regularibus*
cap. 17. Tamen hodie non poſſunt admitti ad Habi-
tum Religionis, niſi habeant 15. annos completos,
ut expreſſe decrevit *Sacr. Cong. Episcop. & Regul.* 23.
Maii 1659. quod decretum referunt per extenſum Ni-
col. *Lucubration. Canonic. l.* 3. *tit.* 31. *de Regularib. n.* 34.
vers. Unde, & Paſſerin. *de ſtatu hom. tom.* 3. *q.* 189. *n.* 17.
& ſe vidiſſe originaliter in libris Secretariæ teſtatur
Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 7. *num.* 3. ubi *n.* 5. ſub-
dit, quod poſt publicationem dicti decreti praxis uni-
verſalis obtinuit recurrendi ad Sedem Apoſtolicam,
quoties aliqua puella ferventi devotionis ſpiritu ducta
cupit Religioſum habitum ſuſcipere ante dictam æta-
tem completam 15. annorum; & Papa, cui preces
diriguntur, vel ipſe diſpenſat, vel remittit ad arbitrium
ipſius Sacræ Congr. quæ juxta meritum poſtulantium
& præſertim Nobilium gratiam concedit pro octo, vel
decem menſibus; Vel ſi immediate preces ſint directæ
Sacræ Congregationi, ſolet reſcribere *pro gratia, ſi*
Sanctiſſimo placuerit, prout ita reſcripſit pro Nobili
Puella *Mantica Amerina sub die* 18. *Novemb.* 1695. ac in
reformatione *Conſtitutionum Monialium Cotignolæ Fa-*
ventin. Diœceſis 8. *Octobris* 1689. *servari mandavit*; Un-
de concludit, caute legendos eſſe Doctores, qui diſ-
poſitionem Juris ſequentes ſcripſerunt poſſe puellas
habitum Religionis ſuſcipere ante ætatem quindecim
annorum.

Antequam puella habitu Religioſo induatur, debet 73
eſſe Confirmationis Sacramento munita; *Conc. Medio-*
lan. Provinc. III. Gavant. *in Manual. Episcop. verb.*
Monialium receptio num. 36 Tamburin. *de Jure Abba-*
tiſſ. disp. 4. *quæſt.* 4. *num.* 1. teſtans ſic decreviſſe Sacram
Congregationem. Debet ei imponi nomen Sanctæ, 74
non Gentilis feminæ. Gavant. *loc. cit. num.* 3. *ex Concil.*
Mediolanen. 1. Tamburin. *loc. cit. num.* 3. Debet ei im- 75
poni, ut vocetur titulo Sororis, & non Domnæ, ſeu
vulgo *Suor*, & non *Donna. Sacr. Congregat. Episcop.*
& Regular. in Toletana 9. *Januar.* 1595. apud Barboſa

in

in Summa Apostol.decis.verb. Monialis num.10. & lib. 1. Jur. Eccles.univers.cap.44.num.65. & apud Tamburin. *loco cit. n.2.*

76 Novitiæ omnes debent degere sub cura, & regimine Magistræ in habitatione particulari, in qua præter Magistram cum socia nulla professa degat, *Sac.Congreg.Episcop.& Regul.in Comen.10.Martii* 1593. Un-
77 de Episcopus præcipere potest Monialibus etiam exemptis, etiam Regularibus subjectis, ut habeant locum separatum, & commodum pro Novitiis & puellis educandis, & potest prohibere, ne illas extra dictum locum teneant ex quovis prætextu, etiam licentiæ Superiorum. Insuper decernere, & declarare potest, quod Abbatissæ, & Priorissæ, quæ tempore sui Officii in hoc defecerunt, ad illud Officium in futurum amplius eligi non possint. Et etiam quod Moniales particulares cujuscumque Monasterii, quæ recipiunt Novitias, vel puellas educandas in suis Cellis sint ipso Jure voce activa, & passiva privatæ. *Sac. Congr.*
78 *Episcop.& Regul. in Patavina 21.Junii* 1605. Hinc prohibetur puellas ad Habitum suscipi in illis Monasteriis quæ non habent locum distinctum, & separatum pro Novitiatu. *Sac.Cong.Episcop.& Regul.in Florentina 12. Januarii 1629.*

79 In Habitu Sæculari fieri non potest Novitiatus. *Sac. Congr.Episc.& Regul.in Senogallien.17. Aprilis* 1602.

80 Tempus, sive annus probationis debet esse continuus, & incipit a die assumptionis Habitus, non acceptationis Monialium. *Sacra Congr. Episcop.in Parmen.*
81 23. *Maii* 1608. Alimenta pro anno Novitiatus debentur etiam a Numerariis. *Eadem Sacra Congreg. Episcop.in Lauden.1.Februar.*1585 Nisi Sacra Congr. det licentiam investiendi dotem pro Novitia, quæ illa solvere nequit. *Ead.Sacr.Congreg.in Lauden.9.Novemb.*1645.

82 Ordinarius nullo pacto compellere potest Moniales ad acceptandas puellas, neque ad Habitum, neque ad Professionem, licet haberent licentiam Sedis Apostolicæ, *Sac.Congr.Episcop.in Assisien.20.Maii* 1601. *in Capuana 7.Novemb.ejusdem anni*, *in Marsicana 26.Martii* 1602. *in Firmana 17.April.& in Mutinen. 4.Septembris ejusdem anni*. Acceptatio enim puellarum ad Habitum Religionis pertinet libere ad Moniales, & Episcopus præter voluntatis explorationem nihil aliud facere potest, ut respondit *Sacr. Congr. Episcop.in Placent.6.Febr.& in Hierac.8.Maii* 1615.

83 Novitia infirma morbo contumaci remittitur curanda domum. *Sacr.Congregat. Episcop.in Neapolitana*
84 *14.Decembr.*1593.*& 4.Augusti* 1597. Eo pacto, ut reversa reincipiat Novitiatum a capite. *Ead.Sacr.Congr.in una Venetiarum* 14.*Decembr.* 1605.*in Tranen.15. Septemb.*1634.15.*Febr.*1645.& 21. *Aprilis* 1646. Sed
85 si Novitiatus annum expleverat, posteaque ex causa supradicta de consensu Monialium, & Superioris exiit, potest, cum redit, admitti sine novo Novitiatu. *Sac.*
86 *Cong.Episc.in Neapolitana 8.Novembr.*1619. Novitia, quæ exiit ab uno Monasterio ad profitendum in alio, debet reincipere Novitiatum a capite. *Sacr. Congreg.Episcop.in Ravennaten.10.Junii* 1603. *& in Messana 27.Octobr.ejusdem anni*,

87 Novitia debet per annum cum Habitu Regulari in probatione permanere ex decreto Concilii Tridentini *sess.25.de Regular.& Monial.cap.15.* Alias professio erit irrita, ut ex eodem Concilio *loc.cit.* docent communiter Doctores cum Barbosa *ad idem Concilium Trid.d.sess.25.cap.15.num.15.* Tambur. *de Jure Abbatiss. disp.4.quæst.4.num.8.* Et annus probationis debet 88
esse completus de momento in momentum, alias Professio esset nulla, ut colligitur clare ex Tridentino *sess. 25.de Regul.& Monialib.cap.15.* nullam declarante Professionem illius, qui *minori tempore quam per annum post susceptum Habitum in probatione steterit* quod indicat annum probationis debere esse integrum, & completum de momento in momentum, ut expresse declaravit *Sac.Cong.Conc.1.Februar.*1631. & jam sub die 21.*Januarii* 1617. declaravit professionem emissam a Regulari non completo anni circulo etiam per duas horas tantum non valere. Vide verb. *Annus probationis a num.25.*

Novitia non potest Professionem emittere ante an- 89
num 16. completum, alias antea facta est nulla; Sic expresse Conc. Trident. *sess.25.de Regularib. & Monialibus cap.15.* ibi: *in quacumque Religione tam virorum, quam mulierum Professio non fiat ante decimum sextum annum expletum.... Professio autem antea facta sit nulla, nullamque inducat obligationem ad alicujus Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis observationem, aut alios quoscumque effectus.* Anni sexdecim ad Professionem 90
requisiti debent esse completi de momento, ad momentum: Unde si Professio fiat per aliquot tantum horas ante completum annum decimum sextum ætatis, est nulla, sicuti supra *sub num.*88. dictum est esse nullam si fiat per aliquot horas ante completum Novitiatus annum ex Conc. Trid. *cit.sess.25.c.15.* & ex declaratione Sacræ Congregationis ejusdem Concilii, & tenent communiter Doctores cum Panimol. *dec. 29. num.7.* Matthæucci *Offic.Cur.c.32.n.2.* Fagnan. *l. 3. decretal.in c.Ad nostram 9.de Regularibus n.9.23. 24.& seq. usque in finem.* Ætas autem incipit a die Na- 91
tivitatis, & non a die Baptismi. *Sacr. Cong. Concilii in Croton.4. Decemb.* 1627.

Novitia ante Professionem debet explorari quo ad 92
ejus voluntatem ab Episcopo, seu ejus Deputato. Concil.Trident.*sess.25.de Regular.& Monialib. c. 17.* Et hoc etiam in Monasteriis Regularibus subjectis, 93
ut sæpius declaravit *Sac.Congreg. Concilii*, & signanter *die 13.Nov.1627.& in Dert. 16.Decemb.* 1645. Episcopus postquam fuit monitus, non debet differ- 94
re explorationem voluntatis Novitiæ ultra quindecim dies, alias Superiores exempti ipsis 15. diebus elapsis, possunt procedere ad admissionem Professionis, ut ex cit.Constitut. S. Pii V. incipient. *Mendicantium* adducta *supra num. 69.* tenet Monacell.*p. 3. tit.13. formul. 6.num.12.*& alii passim. Defectus hujus exploratio- 95
nis non annullat Professionem, Barbosa *de Offic. & potest.Episcoporum p.4.allegat.100.numer. 9.* Tambur. *de jure Abbatis. disp.3.q.2.num.11.* Donat.*de Regul.t. 4.tract.9.q.8.n.8.* Nicol.*Lucubrat.Canon.l.3.tit.1.de vita, & honest.Clericor.num.22. vers. Si vero*, Monac. *l.c.n.12.in fine*, Fagnan.*l. 1. decr. in c. Cum accessissent 8.de constitutionibus n.31.& l.5.c.Qui Presbyterum 2. de Pœnitent.& remiss.n.*84.testans sic declarasse Sacram Congregation.Concilii, Pignatell.*t.6.consult. 85. nu. 11.* testans sic declaratum fuisse *in una Venetiarum 21. Sept.*1592. *& 22. Novembris* 1592.

Novitiæ in articulo mortis constitutæ, etiam anno 96
Novitiatus non completo, possunt Professionem emittere, dummodo sint in legitima ætate; Sic expresse

presse concessit S. Pius V. Novitiis Monialibus S. P. Dominici Constit. incip. *Summi Sacerdotis cura*, qua concessione gaudent per communicationem Novitiæ, & 97 Novitii aliarum Religionum. Si tamen hujusmodi Novitiæ convaluerint, debent iterum profiteri. Sic censuit *Sacr. Congreg. Concilii in una Ordinis S. P. Francisci Minor. Observ. die* 20. *Maii* 1649. *ad cap.* 16 *sess.* 25. *de Regul.* apud Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 356.

98 Talis autem Professio emissa a Novitia in articulo mortis anno Novitiatus nondum completo, non suffragatur, nisi quoad acquisitionem Indulgentiarum favore profitentis, non autem quoad acquisitionem dotis favore Monasterii, cum ipsa debeat restitui ejus consanguineis heredibus, ut declaravit *Sacr. Congreg. Concilii in una Montis Regalis* 13. *Novembris* 1627. *in Carpentoraten.* 14. *Junii* 1641. *& in una Neapolitana* 14. *Martii* 1705. & tenent Donat. *prax. rerum Regular. tom.* 4. *tract.* 10. *quæst.* 21. *per tot.* Pignatell. *t.* 1. *consult.* 346. Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 7. *n.* 13. *& part.* 2. *tit.* 13. *formul.* 5. *n.* 13. *&* Fagnan. *lib.* 3. *decret. in cap. Sicut nobis* 17. *de Regularibus num.* 30. & 99 alii. Si autem talis Professio in articulo mortis sit emissa in manibus Abbatissæ anno probationis jam integre completo, tunc dos acquiritur Monasterio, licet Professio emissa fuerit, inscio Ordinario, quia tunc nihil deficit ad substantiam veræ Professionis Donat. *d. tom.* 4. *tract.* 10. *qu.* 23. Pellizar. *de Monialibus cap.* 9. *num.* 28. Monacell. *locis citatis*, & alii. Ric-100 cius vero *prax. rerum quotidian. for. Ecclesiast. par.* 2. *resolut.* 493. *secundum Venet. impressionem* 1674. *numer.* 5. citatus, & secutus a Monacell. *part* 2. *tit.* 13. *formul.* 5. *num.* 14. tenet, quod Professio emissa etiam post annum probationis a puella phtisica, seu hectica non prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum, & ad longum probat, ut videri potest apud ipsum, & Monacell. *locis citatis*.

101 Quamvis Professio Monialium in manu Ordinarii principaliter, non autem Abbatissæ fieri debeat ex decreto *Sacræ Congregat. Episcoporum in Lingonien.* 102 22. *Februarii* 1635. Tamen si fiat in manu Superiorissæ de consensu majoris partis Capituli est valida: Cum Superiorissa de per se sola cum dicto consensu majoris partis Monialium illam possit recipere, nisi obstent peculiares Constitutiones Religionis; de Jure enim Monialium receptio non spectat ad Ordinarium, sed ad Abbatissam, & Monasterium, *ut cap. Si ad solum* 6. *de Regularibus in* 7. & ibi notant Joann. Monachus & Archidiaconus, & tenet Lupus *allegat.* 33. incip. *Prima conclusio*, Fagnan. *in cap. Porrectum* 13. *de Regularibus num.* 30. cum aliis ibi citatis, Navarr. *consil.* 9. *num.* 12. *de constitut.* Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 6. *num.* 14. Sanchez *lib.* 5. *moral. cap.* 4. *num.* 76. Pellizar. *de Monialibus cap.* 3. *n.* 7. & alii plures cum Tambur. *loc. citat. disput.* 6. *quæst.* 5. *n.* 1. *arg. cap. Consuluit* 4. *Qui Clerici, vel voventes*, ubi dicitur, feminam quandam, quæ, dimisso Habitu Regulari, nupserat, valide nupsisse, eo quod professa non fuerat in manu alicujus Episcopi, vel Abbatis, vel Abbatissæ, quod clare supponit Abbatissam posse valide ad Professionem Moniales admittere, ut notant ibi Doctores; Unde cum Abbatissa Monasterii & Prælatus illius quoad acceptandam Professionem Monialis Novitiæ se habeant cumulative, adeoque inter illos dari possit veluti præventio, servanda est in hoc consuetudo uniuscujusque Ordinis, Provinciæ, aut loci, quæ varia est.

Nec valet dicere cum Miranda *In Manual. Prælator.* 103 *tom.* 2. *quæst.* 28. *art.* 1. & aliis, Abbatissas non posse Professionem Novitiarum recipere sine suorum Prælatorum licentia, quia ut recte notat Fagnan. *in cit. cap. Porrectum num.* 31. id non probatur Jure, & in Monasteriis subjectis Ordini Fratrum Minorum S. Francisci id specialiter cautum est a Nicolao V. ut refertur *in Compend. Privileg. in verb Abbatissa §.* 8. & ideo notanter fuit dictum in conclusione: *Nisi obstent peculiares Constitutiones Religion.*

Episcopo, vel alio Prælato, seu Superiore juben- 104 te recipi Novitiam ad Professionem, contradicente majori parte Monialium, non debet admitti: Non enim Superior potest ad id Moniales compellere, ut pluries decrevit *Sacra Congreg. Episcop. & Regul.* ut patet ex decretis citatis *supra n.* 82. Et si Ordinarius 105 ad id eas compelleret, possent ad Superiorem appellare. Fagnan. *in cit. c. Porrectum num.* 30. Tambu*de Jure Abbatiss. disp.* 6. *quæsit.* 5. *num.* 3. Archidiacon. Bellem. Turrecrem. ibi citat. & alii passim per *text. in c.* 1. *De his, quæ fiunt a majori part. cap.* Et si 106 Superior de se cum minori parte, reclamante majori parte Monialium, Novitiam ad professionem admitteret, Professio esset nulla. *S. Cong. Episc. in Colonien.* 26. *Septembr.* 1653. Lapus *alleg.* 33. incip. *Prima conclusio*, Fagn. *in cit. cap. Porrectum num.* 30. Matthæuc. *Official. Cur. cap.* 41. *n.* 19. *&* 20 & alii passim per text. *in cap. Novit* 4. *cap. Quanto* 5. *c. Ea noscitur* 6. *De his, quæ fiunt a Prælatis sine consensu Capituli.*

Moniales nullo modo per juramentum, vel Censu- 107 ras cogendæ sunt ab Ordinario ad exprimendam causam, cur aliquam Novitiam a professione rejiciant: sed si secreto interrogatæ idoneam repulsionis causam non afferant, & in sua contumacia perseverent, Ordinarius debet facere certiorem Sacram Congreg., ut de opportuno remedio confestim provideri possit. *Sacr. Congr. Episc. & Reg. in Pampilonen.* 5. *Nov.* 1605. Quæ solet jubere iterum convocari Capitulum, 108 dummodo Monialibus pro extorquendis votis vis non inferatur. *Ead. Sac. Congregat. Episcop. in Assisien.* 19. *Januarii* 1701. *& in Januen.* 6. *Marti* 1698. Et si necesse sit, solet jubere, ut Ordinarius secreto, & ex improviso se conferat ad Monasterium, ubi procuret suffragia per Moniales libere dari. *Eadem Sacra Congreg. Episcoporum in Pistorien.* 30. *Junii* 1620.

Rejicere autem a Professione Novitiam non 109 possunt Moniales sine justa causa. *Eadem Sacra Congregat. Episcop.* 2. *Octobr.* 1649. alias graviter peccant, ut tradunt Communiter Doctores.

Abbatissa, seu Superiorissa in Monasteriis non 110 exemptis tenetur ante mensem certiorem facere Episcopum Professionis a Novitia emittendæ, alias potest suspendi arbitrio ipsius Episcopi. Concil. Trident. *sess.* 25. *de Regularib. & Monialib. cap.* 17. ibi: *Ne professionis tempus Episcopus ignoret, tenetur Præfecta Monasterii eum ante mensem certiorem facere, alias, quandiu Episcopo videbitur, ea ab Officio suspensa sit.* In Monasteriis vero exemptis tenetur ipsum 111 certiorem facere solum ante 15. dies quibus elapsis, nequit Episcopus amplius se ingerere, & Superiores exempti possunt sine alio ad admissionem Professionis pro-

procedere; S. Pius V. Constitut. incip. *Etsi Mendicantium.* Vide *supra num.* 69. & 94.

112 Secunda Soror in loco numerario admitti potest sine licentia Sacræ Congregationis, præterquam in Civitate Florentiæ, ubi prohibetur per Breve Clementis VIII. *Sacra Congregat. Episcop. in Forolivien.* 26. *Nov.* 1603. *in Imolen.* 10. *Nov.* 1620. Tertia tamen
113 Soror recipi non potest in eodem Monasterio, licet Regularibus subjecto, sine licentia Sacræ Congreg. *Eadem Sacra Congregat. Episcopor. & Regular. in Aretina* 4. *Novembr.* 1597. *in Mutinen.* 11. *Aprilis*
114 1700. Tertia Soror vocem activam & passivam, non habet, nisi post mortem alterius ex primis. *Eadem Sacr. Congregat. Episcopor. & Regular. in Neapolitana*
115 *na* 21. *Junii* 16;6. & sæpe alibi. Potest tamen tertia Soror habere alia officia, quæ dantur extra Capitulum sine suffragiis Monialium. *Eadem Sacra Congregat.*
116 *Episcopor. in Mutinen.* 11. *Aprilis* 1600. Tertia, & quarta Soror habent præcedentiam a die Professionis, sicuti aliæ. *Eadem Sacra Congregat. in Mutinen.* 11.
117 *Aprilis* 1600. Sæpe sæpius tertiis Sororibus solent voces concedi ex gratia, maxime ubi magnus est numerus Monialium. *Eadem Sacr. Congr. in Januen.* 8. *Martii* 1606. *in Crem.* 10. *Junii* 165.. & sæpe alibi.
118 Monialis supernumeraria non potest admitti sine licentia Sacræ Congregat. *Sacra Congregat. Episc. die* 6. *Febr.* 1615. Greg. XIII. Constitut. incip. *Deo Sacris*.
119 Monialis supernumeraria remaneat semper supernumeraria, ita ut non impediat, quin moriente aliqua de numero, possit alia ad habitum admitti: ipsa tamen in ceteris Juribus remanet æqualis omnibus aliis *Sacr. Cong. Episcop.* 6. *Sept.* 1604.
120 Excommunicantur omnes, qui quomodocumque Virginem, vel Viduam, vel aliam mulierem coegerint invitam ad ingrediendum Monasterium, vel habitum suscipiendum Religionis, vel ad professionem emittendam. Conc. Trident. *sess.* 24. *de Regul. & Monialib. c.* 18. Item ii, qui consilium, auxilium,
121 favorem dederint, quique scientes eam non sponte facere, quoquomodo eidem actui vel presentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint.
122 Tridentinum *ibidem*. Non excommunicantur ii, qui per vim inductivam, non coactivam, coegerint Virginem Monasterium ingredi. Sic decisum refert Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. p.* 3. *allegat.* 104. *n.* 3. & supra Concil. *c. sess.* 25. *c.* 18. *nu.* 5. Armendariz apud
123 ipsum *ibidem*. Excommunicantur & ii, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquomodo sine justa causa impedierint. Tridentinum *ibidem*.
124 Alia ad rem, vide *art. seq.* & verb. *Novitius*, *Novitia*, & Verb. *Professio*.
125 Quo ad decisionem *S. Congr. Conc. in Feretrana* 21. *Aprilis* 1742. relatam supra *nu.* 62. advertendum est, quod fuerunt tunc proposita tria hæc dubia.

I. *An Ven. Monasterio Monialium S. Claræ Terræ Maceratæ Feltriæ liceat sepelire in ejus Ecclesia cadavera puellarum educationis causa ibidem commorantium, & in eodem Monasterio decedentium, & quatenus negative.*

II. *An sit restituendum Parocho ejusdem Terræ Cadaver Annæ Bartoli educationis causa in dicto Monasterio degentis ibique defunctæ, & sepultæ; sive saltem facienda sit declaratio de retinenda nomine Parochiæ.*

III. *An eidem Parocho restituenda sint cum cera integra emolumenta funeris ejusdem Annæ Bartoli in casu &c.* Et dicta *Sac. Cong. Conc.* 21. *April.* 1742. respondit, Ad I. *Affirmative, constito de electione sepulturæ.* Ad II. *Negative*, Ad III. *deberi quartam funeralem* 126
tantum. Et jam de simili controversia actum fuerat *in Pinnen. sepulturæ* 6. *Julii* 1737. (ubi tamen ea concurrebat peculiaris circumstantia, quod puella sepulturam elegerat in Ecclesia Monasterii) & propositis hisce dubiis,

I. *An licuerit tumulare Cadaver Mariæ Nolli in Ecclesia Monialium S. Claræ Civitatis Pinnæ? Et quatenus negative,*

II. *An sit locus exhumationi, & respective restitutioni Cadaveris una cum funeris emolumentis favore Ecclesiæ Collegiatæ S. Joannis Evangelistæ ejusdem Civitatis in casu &c.* Et Sac. Congregat. Concil. rescripsit: Ad I. *Affirmative*. Ad II. *Provisum in primo; & amplius*. Quæ decisio allegata fuit in dicta *Feretrana*: 127
Quæ a Parocho adductis novis juribus reproposita *die* 1. *Septemb.* 1742. sub dubio: An, & in quibus sit standum, vel recedendum a decisis in casu &c. *Eadem Sacr. Congregat. Concil. in Feretrana juris sepeliendi die qua supra respondit*, Ad I. *prævio recessu a Decis. Affirmative, attentis circumstantiis*. Ad II. & III. *in decisis in omnibus, & amplius*. Ubi notanda est illa particula, *& amplius*, quæ ut recte tradit practicissimus Car- 128
dinal. Lambertin. deinde Summus Pontifex Benedictus XIV. *volum.* 3. *notific.* 14. *p.* 136. significat, quod omnes Eminentissimi Cardinales fuerunt concordes, & quod cum sit clara materia, seu causa, non est amplius de ea agendum.

* Monialium professio religiosa (ut supra tradi- 129
tum) ante decimum sextum ætatis annum expletum, & exactum annum Novitiatus emissa, irrita est ex Trident. sup. cit. Attamen excipiuntur mulieres, quæ Pœnitentes, aut convertitæ appellantur, cum quibus constitutiones earum circa probationem servandæ sunt non obstante Conciliari Decreto de Monialium Professione, ut ex Decreto S. Congr. Concil. *De Synod. Diœc. lib.* 13. *cap.* 12. *§.* 1. *nov. edit.*

Hæc Conciliaris sanctio de anno probationis valet 130
etiam pro illa, quæ usa privilegio bimestris post conjugium, Religionem ingreditur, quamquam id cedat in incommodum illius, qui in sæculo remanet, ut non possit transire ad alias nuptias, nisi postquam conjux Religiosa anno probationis exacto professionem emittit. *Ibid. §.* 2. Quin & accidere potest, ut biennium expectandum sit illi, si conjux Religiosa anno probationis fere exacto Religionem mutaverit, & in ea novam probationem instituerit.

Sponsa per verba de futuro alteri oppignorata, ad- 131
dito utrinque juramento de contrahendo & consummando Matrimonio, potest ante initum conjugium Religionem ingredi, juxta illud: *Promissum non infringitur ab eo, qui in melius illud commutat*; *cap. Pervenit, de jurejur.* Et definitur *in c. Commissum, de sponsal.* quamvis ibi dicatur tutius esse si ineat Matrimonium, tum Religionem ingrediatur; quod tamen vel est de consilio tantummodo, vel sponsalia tunc non inferebant aliam promissionem, nisi de conjugio celebrando, non vero de celebrando & consummando, uti nunc ferunt, *ibid. §.* 8.

Matrimonio rato, non consummato, integrum est 132
Bbb mulie-

mulieri Religionem approbatam ingredi, & per professionem in ea conjugii vinculum dissolvitur. Hæc
133 tamen valent pro veris & approbatis Religionibus, in quibus tria vota substantialia emittuntur, ut est etiam Ordo equestris, Hierosolymitanus; non vero Cæteris equestres Ordines, ut ex Tridentino *sess.* 24. *De Matrim.cap.*6.& traditis a DD.*ibid.§.*9.
134 Consummato jam conjugio, si liber utriusque conjugis consensus intercesserit; potest utique mulier Religionem ingredi, (idem de viro dixeris) & in ea profiteri; si tamen & alter conjux consentiat in Religionem ingredi si junior est, vel si senex extiterit,
135 emittat votum simplex castitatis. Si vero ab alterutro vel revocetur consensus libere præstitus ante alterius professionem, vel etiam post professionem valide emissam; si non adimpletæ fuerint conditiones superius expresse, conjux Religiosus eo petente egredi e Religione tenetur, ut definitur in *c. Præterea, de convers.conjug.*Can.*Quia Agatho* 27.*q.*2.*c.Cum sis, de convers.conjug.ibid.§.*10.11.
136 Non vero sufficit, si, muliere Religionem ingressa, alter conjux non senex sacros Ordines suscipiat, ex Constitut.Joannis XXII. *Antiquæ tit.de voti redempt.*
137 Si vero legitime probatum fuerit adulterium uxoris quæ dein transit ad Religionem, tunc integrum viro est in sæculo manere, dummodo tamen castitatis votum emittat. Ita ex decisis a Sacr. Congr. *ibid.§.*15.
138 Quin & in eo casu, si ex Episcopi testimonio constet, virum in sæculo manentem vitæ esse probatæ, conceditur illi per indultum, ut nullo se castitatis voto obliget, adeo ut post uxoris mortem possit ad alias nuptias transire. Ita ex resolutis a Sacr. Congr. *ibid.§.*16.
139 Concessum est etiam aliquando indultum viro sexagenario majori, ut Sacerdotio initiari posset, dummodo uxor fere sexagenaria perpetuam castitatem
140 voveret. *Ibid.*Concessum est etiam, ut vir septuagenarius de consensu uxoris acciperet Sacros Ordines, & uxor paris ætatis Tertiariæ habitum indueret, dummodo diversas omnino ædes incolerent. *ibid.* *

Additiones ex aliena manu.

141 Inter requisita allata ab *Auctore* pro legitima receptione Puellarum ad educationem, recenseri & hoc debet, quod eæ fidem Matrimonii haud præstiterint;
142 nam & receptas ab Ordinariis dimittendas esse, si constiterit fidem Matrimonii præstitisse, decisum refert a Sacr. Congreg. Episcoporum, & Regularium negotiis præposita *Benedictus XIV. Institut. Eccl.*33. *num.* 13. & quidem etiamsi agatur de Monasteriis exemptis.

An autem Puellæ jam receptæ, & manentes in Monasterio exempto, subjectæ sint Ordinario? Negat 143
Pellizzarius *de Monial. cap.*5. *sect.*4. *n.*190. ex ratione 144
illa, quod locus exemptus, & locus extra dioecesim æquiparantur. At rectius affirmat Suarez *de censur.d.* 145
1.*sect.*4.*nu.*6. nam verum indistincte haud est, quod locus exemptus, & locus extra dioecesim æquiparentur, sed ad certos tantummodo effectus. Vide *Clement.concord.pastoral.part.*2.*c.*1.*n.*55.*& seqq.* Quocirca non est quod statuatur, esse dictas Puellas exem- 146
ptas ab Ordinarii jurisdictione.

Patet hinc, Puellas per id temporis, quo in edu 147
catione manent, subjici reservationi casuum ab Ordinario Loci factæ, ut non videtur negare ipse Pellizzarius, *de Monial.cap.*5.*sect.* 4. *nu.* 191. tametsi in superiori quæstione contrarius.

Sed an dictæ Puellæ tempore interdicti, sive gene- 148
ralis, sive particularis, possint audire Missam, & alia divina officia, recipere Sacramenta, & donari Ecclesiastica sepultura, sine pompa tamen? Affirmant plures apud Pellizzarium *de Monial. c.* 5.*sect.*4.*n.*192. 149
ea de ratione quod veniunt nomine familiarium Monialium, quibus permissa hæc sunt. Sed quum eæ propriis sumptibus vivant, non immerito dubitari 150
potest, an venire possint nomine familiarium Monialium.

Non gaudere privilegio Fori hasce puellas communis 151
sententia est. Sed non convenit inter Doctores, an dictæ Puellæ gaudeant immunitate Ecclesiastica con- 152
cessa Ecclesiis, & Monasteriis omnium Religiosorum utriusque sexus. Improbabilis vero haud videtur di- 153
stinctio a Bordonio *resol.* 1.*num.* 8. tradita quoad Religiosos, & a Pellizzario amplexa quoad Puellas has, ut scilicet gaudeant, si delinquant in Ecclesia: non gaudeant autem, si delinquant in Monasterio.

Reliquum est, ut differamus de Parocho, qui 154
possit assistere Matrimoniis Puellarum in Monasteriis propter educationem manentium. Cavendum autem est ab *Auctore hic numer.* 36. (*) absolute pronunci- 155
ante, Parochum, in cujus Parochia est Monasterium asi-

Responsio Auctoris.

(*) Cavendum est ab *Auctore* (inclamat hic *Additor* sub *num.* 155.) cavendum est ab *Auctore hic num.* 36. absolute pronunciante Parochum, in cujus Parochia est Monasterium assistere posse matrimoniis harum puellarum. Uti enim recte monuit *san. mem. Bened. XIV. &c.* Ast bona *Additoris* venia, debebat ipse advertere & adnotare, quod totum id jam fuerat a me *Auctore* allatum *in Supplement.* verb. *Matrimonium num.* 50. *& seq.* Insuper sub num. 16. subjungit: cavendum etiam ab *Auctore*, qui *num.* 84. sentire videtur, Novitiam ex causa infirmitatis egressam a Monasterio, reversam debere inchoare annum Novitiatus, nam *decisum fuisse* ait *Pellizar de monialibus cap.* 2. *sect.* 2. *num.* 47. *a Sacr. Congr.* contrarium. Ast ego pro mea conclusione affero tria decreta *Sac. Congr. Episcoporum*, & D. Additor tantummodo refert ex Pellizzario Sac. Cong. sensisse contrarium. Hinc videat lector, cui magis fidendum, an D. Additori citanti contrarium decretum sine ulla assignatione diei, mensis, anni, & loci; an mihi afferenti tria decreta cum assignatione temporis & loci, quo & unde fuerunt emanata. Vide *ibi num.* 84. & Decretum allatum *num.* 85. immediate sequenti. Denique sub *num.* 157. repetit *Additor* cavendum ab *Auctore* qui *num.* 100. videtur adhærere Doctoribus tenentibus, quod professio emissa post annum probationis a puella hectica non prosit Monasterio, quoad acquisitionem bonorum. Ast ego *ibi num.* 99. sentio contrarium, quamvis *n.* 100 *& seq.* referam opinionem Riccii relati & secuti a Monacell. *part.* 2. *tit.* 13. *formula* 5. *num.* 14. *edition. rom.* 1706. Hinc a quo nostrum, an a me, an potius a D. *Additore* hac in re cavendum sit, judicet prudens Lector.

assistere posse Matrimoniis harum Puellarum. Ut enim recte monuit san. mem. Benedictus XIV. *d. Instit. Ecclesiast. 33. numer. 16. Si Puella, quæ Matrimonii fidem præstitit, in alia Paroechia domicilium non habeat, tunc Parochus, quem primo loco nominavimus*, scilicet in cujus Parochia est Monasterium, *Puellam in Matrimonio conjunget. Sin autem paternum, maternum, vel fraternum domicilium habebit, tunc Parochus cui domicilium idem subjicitur pro conficiendo Matrimonio præsens assistet.*

156 Cavendum etiam ab *Auctore*, qui *num.* 84. sentire videtur, Novitiam ex causa infirmitatis egressam e Monasterio, reversam debere inchoare annum Novitiatus, nam *decisum fuisse* ait *Pellizarius de Monial. c. 2. sect. 2. num. 47. a Sacra Congregatione, Novitiam Monialem durante probationis anno curandæ valetudinis causa a Monasterio egressam, & postea reversam professionem emittere potuisse, ac si nunquam egressa fuisset, quod est dicere, per hujusmodi egressum non censeri annum probationis moraliter interruptum.*

157 Cavendum demum ab *Auctore*, qui *nu.* 100. videtur adhærere Doctoribus tenentibus, quod professio emissa post annum probationis a Puella hetica non prosit Monasterio quoad acquisitionem bonorum. Vide tamen quæ diximus *in additione ad verbum Annus probationis numer.* 10.

ARTICULUS II.

Moniales quoad ea, quæ concernunt earum numerum, dotem, peculium, & livellum.

1 IN unoquoque Monasterio ille præfigendus est Monialium numerus, qui ex redditibus, vel consuetis eleemosynis commode sustentari valeat; textu expresso in Concil. Trid. *sess. 25. de Regularib. & Monialib. c. 3.* S. Pius V. Constit. incip. *Circa pastoralis Officii*; Gregor. XIII. Constit. incip. *Deo Sacris*: Clemens. VIII. Constit. incip. *Nullus omnino*; Paulus V. Constit. incip. *Sanctissimus*. Sacra Congr. Concilii in decretis de celebratione Missarum jussu & auctoritate Urbani VIII. editis incip. *Cum sæpe contingat*: Innocentius XII. Constit. incip. *Nuper*: ubi confirmat, innovat, & ampliat dicta decreta Sacræ Congregationis Concilii jussu, & auctoritate Urbani VIII. edita, & de suo mandato ab ead. Sacra Congreg. denuo mature, & accurate discussa, recognita, & examinata.

2 Numerus Monialium præfigendus est etiam in Monasteriis bona immobilia non possidentibus, textu expresso in Concil. Trid. *loc. cit.* ibi: *In prædictis autem Monasteriis, & domibus tam virorum, quam mulierum bona immobilia possidentibus, vel non possidentibus is tantum numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commode possit sustentari.* Cit. decr. Sacr. Congreg. Concil. & Constit.

3 Innoc. XII. incip. *Nuper*. Numerus Monialium præfigendus est ab Episcopo in Monasteriis non exemptis, & in Monasteris exemptis, & Regularibus subjectis præfigendus est ab Episcopo cum interventu Superiorum suorum; Greg. XIII. Const. 8. incip. *Deo Sacris*.

4 Numerus Monialium præfigendus est, & servandus, etiamsi omnes Moniales consentirent velle recipi supra numerum cum eleemosynæ duplicatæ solutione. *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Cremonen.* 12. 5 *Julii* 1604. Alias attento Iure antiquo *in c. Periculoso, unic. de statu Regularium in 6. §. Sane*, receptio, & Professio Monialis receptæ supra numerum in Monasteriis non Mendicantium esset nulla, ibi. *Sane ut hoc salutare statutum commodius valeat observari, districtius inhibemus, ne in Monasteriis Ordinum non mendicantium recipiantur de cetero in Sorores, nisi quot poterunt de ipsorum Monasteriorum Ordinum bonis sive proventibus absque penuria sustentari: si secus actum fuerit irritum decernentes*: Hodie tamen, ut recte notant Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. l. 7. c. 23. nu. 4. vers. Secunda conclusio*; Barbosa *in Concil. Trid. sess. 25. de Regular. & Monialib. cap. 3. num. 26.* & alii, tale Jus irritans Professionem Monialium receptarum supra numerum locum non habet, quia consuetudine abrogatum est; cum compertum sit plures sæpe admitti, nec unquam nostris temporibus auditum sit in controversiam verti valorem Professionis, & de facto non esse nullam talem Professionem censuit *Sacra Cong. Concil.* teste Fagnano, *l. 3. decretal. in cap. Non amplius 1. de Institutionibus n. 32.*

Numerus Monialium debet esse saltem duodecim. *Sac. Cong. Episc. & Regular. in Camerinen. 18. Decembris* 1600. *& 22. Julii.* 1601. & cit. Decret. Sacræ Congregationis Concil. *de celebrat. Missar.* & Innocent. XII. d. Constit. incip. *Nuper*. Nec numerus 6
Monialium debet esse major numero Cellarum Monasterii. *S. C. Episc. & Regul. in Vicentina* 30. *Julii* 7 8
1627. In præfixione numeri distingui debent separatim, quot debeant esse Moniales velatæ, quot conversæ, & quot aliæ personæ exteræ Monasterii redditibus sustentandæ. *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in in Placentina 6. Nov.* 1695. *in Comen. 23. Julii* 1602. *in una Civitatis Castelli 13. Maii* 1603. *in una Nullius Castri Durantis 29. Augusti* 1614. Numerus Conver- 9
sarum calculatur ad unam pro septem Monialibus, sed Choralium regulatur secundum proventus Monasterii. *Sacra Congreg. Episcop. in Camerinen. 21. Februar.* 1620.

Reditus ut plurimum requiruntur triceni aurei pro 10
qualibet. *Sacr. Congr. Episcop. in Ariminen. 26. Mart.* 1602. *& in Aquen. 17. Sept. ejusdem anni*. In quibusdam locis quinquageni. *Eadem Sac. Congr. Episcop. in Neapolitana 19. Jun.* 1601. In aliis viceni quini: *Eadem Sacra Congr. Episcop. in Perusina 12. Mart.* 1602. *& 17. Januar.* 1607. Inter hos tamen reditus non sunt computanda lucra Monialium, licet ponan- 11
tur in Communi *Sacr. Congr. Episcop. in una Burgi S. Sepulcri 26. Novemb.* 1602. *in Aquilana 12 Januar.* 1604. Ubi exitus major est introitu, reducitur nume- 12
rus ad proportionem, prohibendo, ne interim recipiantur ad habitum, nisi cum licentia Sacræ Congregationis, & dote duplicata. *Sacra Congr. Episc. in Panormitana 29. Januar.* 1601. *in Perusina 5. Feb.* 1602. *in Aquilana 12. Januar.* 1604. *& in Camerinen. 3. Februarii ejusdem anni*, Gregor. XIII. Constitut. incip. *Deo Sacris*.

Adest prohibitio vestiendi, & profitendi in Mona- 13
steriis, ubi non est numerus præfixus. *Sacr. Cong. Episc. & Regul. in Tricaricen. 3. Februarii* 1602. *in Reatina 6. Augusti ejusdem anni*; in *Interamnen. 16. Mart.*

 160

1604. *in Placentina* 5. *April. ejusdem anni, & in Tranen.* 27. *Julii ejusdem anni*. Neque Moniales in dictis Monasteriis recipi possunt cum licentia Sacræ Congregationis, quæ non derogat in specie præsenti prohibitione. *Ead. Sacr. Congr. Episcop. in Reatina* 23. *Julii, &* 25. *Octob.* 1602. Sicuti derogari solet, quando pro Monachanda offertur depositum conditionale duplicatum; *Ead. Sacr. Congr. Episc. in Eugubina* 28. *Aprilis* 1645.

14 Numerus augeri non potest ab Ordinario sine licentia Sacræ Cong. *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Brundusina* 12. *Mart.* 1602. *in Lauretana* 27. *Jul.* 1604. *&* 23. *Jul.* 1649. Neque sub prætextu augmenti Redditum: Cit. decret. Sacræ Congreg. Concil. *de celebrat. Missar.* & Innocent. XII. d. Constit. incip. *Nuper*; quæ licentia non conceditur, nisi redditus ita sint aucti, ut quotannis ultra triginta aureos annuos sit aliquid reliqui, *Ead. Sac. Congr. Episc. in Regien.* 29. *Nov.* 1605.

15 Monialis supranumeraria non potest admitti sine licentia Sacræ Congregationis. *Sacr. Cong. Episc.* 6. *Februar.* 1616. Gregor. XIII. Constit. incip. *Deo Sacris*.

16 Moniales supranumerariæ non subrogantur in locum Monialium decedentium intra numerum, sed semper remanent supranumerariæ. In ceteris tamen ab aliis non differunt, sed illis per omnia sunt æquales, ut decreto generali declaravit *Sacr. Cong. Episc. & Regul.* 6. *Septemb.* 1604. apud Fagnan. *l.* 3. *decretal. in cap. Non amplius* 1. *de institutionibus num.* 48. *&* 49. his verbis: *Sacra Congr. negotiis Episcoporum, & Regularium præposita, generali decreto statuit, & declaravit, Moniales, quæ supra numerum in quolibet Monasterio constitutum recipiantur, in locum Monialium decedentium intra numerum nequaquam subrogari, neque impedimento esse, quin aliæ in locum earumdem ex numero demortuarum recipi eo modo valeant quo in singulis Monasteriis Moniales intra numerum possunt admitti. Quinimmo easdem sic supra numerum receptas supernumerarias semper quoad hoc remanere, etiamsi in ceteris ab aliis nihil differant, sed illis in omnibus, pares, & æquales juxta cujusque Monasterii Institutum esse debeant*.

17 Loca Monialium intra numerum decedentium non possunt concedi, aut promitti cuiquam puellæ ante vacationem sub pœna privationis vocis activæ & passivæ, aliisque arbitrio Sacræ Congregationis infligendis pœnis Superioribus, & Superiorissis talia vacatura loca concedentibus, aut promittentibus. Sic decrevit *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul.* apud Fagnan. *in c. cap. Non amplius num.* 43. *& seq.* & apud Quarantam *in summ. Bullar. verb. Monasteria Monialium pag.* 359. Tamburin. *de Iure Abbatiss. disp.* 5. *quæsit.* 7. *n.* 8. ubi affert decretum per extensum.

18 Moniales velatæ absque dote non debent admitti; Conversæ vero aliquando possunt sine dote admitti propter necessitatem, & indigentiam Monasterii. *Sacr. Congregat. Episcop.* 20. *Mart.* 1594. Dotem enim Monialis recipere simoniam non esse, & Monasterium agere posse pro illius consecutione respondit novissime *Sac. Congregat. Concil. in Bononien.* 15. *April.* 1725. & prius die 18. *Septemb.* 1663. *in causa Belgii*. Do-

19 tales eleemosynæ debent solvi in ære, nec potest permitti assignatio bonorum stabilium, aut censuum, *Sac. Congreg. Episcop. in Camerinen.* 28. *Martii* 1588. *in In-*

20 *teramnen.* 2. *Maii* 1614. Et nullatenus apud Monialium consanguineos sunt relinquendæ, sed antequam puellæ habitum suscipiant, penes Mercatorem, aut virum fide, & facultatibus idoneum actualiter sunt deponendæ (ubi non adsunt Banchi) qui ad omne Monialium mandatum absque aliqua exceptione soluturum se obliget. *Sac. Congreg. Episc. in Camerinen.* 15. *Martii* 1594. *in Neapolitana* 11. *Maii* 1640. 10. *Januarii* 2643. 20. *Januarii* 1645.

Ordinarius compellere non debet, ut depositum 21
fiat coram ipso, sed sufficit sibi relationem fieri de persona depositarii, & Notarii rogandi. *Sac. Congregat. Episcop. in Vercellen.* 15. *Novemb.* 1606. Etiam in Monasteriis Regularibus subjectis, *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Fulginaten.* 26. *Augusti* 1650. Instrumentum De- 22
positi rogari potest a quolibet Notario ad arbitrium Monialium, dummodo exhibeatur copia authentica in Cancellaria Episcopali. *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Aquilana* 8. *Novem.* 1652. Depositum dotis debet esse 23
effectivum, non autem fictitium, sive confessionatum (ut sæpe fit) alias, si depositum, secuta Professione, exigi non posset, & pecunia, quæ forte realiter non fuit deposita, integraliter Monasterio non solveretur, Episcopus, si fictionis esset conscius, teneretur de proprio. *Sac. Congreg. Episcop. in Portugallen.* 6. *Julii* 1615. *& in Brundusina* 15. *Januarii* 1616.

Depositarius, secuta Professione, compelli debet 24
ad exbursandam pecuniam in commune Depositum Monasterii, vel in Montem Pietatis, non obstante, quod tunc non adsit occasio emendi stabilia, vel census securos. *Sacra Cong. Episcop. in Asculana* 16. *Januarii* 1630. Monialis Novitiæ Professio potest differri etiam 25
ultra annum, si dotem competentem Monasterium adhuc non receperit. *Sac. Cong. Episc.* 31. *Maii* 1597. Potest tamen admitti ad Professionem, antequam solvatur dos. *Ead. Sac. Cong. in Nucerina* 14. *Febr.* 1653.

Superiores Regulares circa depositionem, so- 26
lutionem, & implicationem dotis nihil disponere possunt sine licentia Ordinarii sub pœna privationis vocis activæ, & passivæ, & Officiorum. Gregor. XV. Constit. 18. incip. *Inscrutabili, & Sac. Congr. Epis. & Regular. in Dertonen.* 15. *Nov.* 1652. & sæpe alibi.

Quantitas dotis pro Monialibus numerariis non de- 27
bet esse minor scutis ducentis Monetæ Romanæ. *Sac. Congreg. Episc. & Regul. in Ferentina* 12. *Septembris* 1614. *in Forolivien.* 1. *Septembris* 1645. Nisi fundator minorem statuisset. *Eadem Sacra Congregatio Episcopor. in Reatina* 3. *Aprilis* 1618. Et hæc expendi po- 28
test in utilitatem Monasterii, cum sola licentia Supe- 29
rioris Monasterii. Monacell. *part.* 2. *tit.* 12. *formul.* 5. *n.* 3. *in fine*. *Eadem Sacr. Cong. Episcop. in Ariminen.* 22. *Maii* 1601. *in Ferrarien.* 23. *Martii ejusdem anni*. Præterquam in Monasteriis nuper erectis, in quibus etiam 30
dotes numerariæ sunt investiendæ. *Ead. Sac. Cong. Episc. in Capaccien.* 23. *Julii* 1603. Non potest Ordina- 31
rius præfigere quantitatem dotis etiam numerariæ, ita ut moniales non possint amplius recipere. *Eadem Sac. Cong. in Bononien.* 8. *Novemb.* 1604. Si ea major quantitas sponte solvi velit. *Ead. Sac. Cong. in una Civitatis Castellanæ* 3. *Decemb.* & *in Aretina* 17. *Decemb. ejusdem anni*. Dotes hodie minui non possunt sine licen- 32
tia Sac. Cong. *Ead. Sac. Cong. Episc.* 1. *Decemb.* 1645.

Pro Monialibus supranumerariis solvitur dos du- 33
plicata. *Sac. Cong. Episc. in Novarien.* 20. *Septemb.* 1594. *in Volaterrana* 22. *Aug.* 1605. Dos duplicata significat

34 gnificat duplicatam summam ejus, quæ in receptione Monialis intra numerum dari consuevit, ita tamen ut ubi summa minor est ducentis scutis, ibi saltem solvantur 400. & non minus. *Eadem Sacra Congreg. in decreto generali 6. Septemb* 1604. Nunquam enim potest esse minor Scudis quadringentis Monetæ Romanæ. *Eadem Sac.Cong.in Amelien.8. April.*1603.*in Anconitana* 12.*Maii* 1603.*in Ferentina* 12.*Septembris* 1614. *in Eugubina* 6. *Novemb.* 1643. & sæpe alibi. Nec
35 de dotibus supernumerariis possunt Moniales aliquid condonare. *Ead. Sac. Cong. in Reatina* 22. *Aprilis* 1603.

36 Investiri debent omnino dotes supranumerariæ. *Ead. Sac. Congreg. Episc. in Castellana* 25.*Jul.* 1574.
37 *in Mediolan.*12.*Martii* 1602. & sæpe alibi. Etiam
38 Cappuccinarum. *Ead.Sacra Cong.in Lauretana* 13. *Maii* 1603.Velatarum tamen, & non Conversarum, quia præceptum investiendi dotes supranumerarias intelligitur solum de Choralibus. *Eadem Sacra Cong. in Parmen.* 15. *Septemb.* 1603. *in Fulginaten.* 14.*No-*
39 *vemb.* 1625.& sæpe alibi. In stabilibus, vel iis deficientibus, in censibus securis. *Ead.Sac.Congr.in Fer-*
40 *rarien.*14.*Novembr.*1601. Vel in extinctione censuum *Eadem Sacra Congregat. in Pistorien.*12. *Julii* 1604.
41 Vel in locis Montium Urbis non vacabilibus. *Ead. Sacra Congregat.in Comen.*23.*Julii* 1602.Si vero cum licentia Sacræ Congregationis assignata fuerint in dotem loca Montium vacabilia, vendi debent, & pretium investiri. *Eadem Sacra Congregat.in Camerin.*8. *Aprilis*1603.

42 Non solet concedi licentia alienandi totam dotem supranumerariam, neque pro causis urgentissimis, sed tantum dimidium cum onere reinvestiendi. *Ead. Sac.Congreg.in Brixien.*23.*Febr.*1603.*in Perusina* 13.
43 *Jan.* Consumentes, vel expendentes dotes supranumerarias sine licentia, licet in utilitatem, incurrunt Excommunicationem, a qua non absolvuntur, nisi cum onere restituendi tantundem. *Ead.Sac.Congr. in Aretina* 24.*Martii* 1597. *in Cremen.*27. *Septemb.*
44 1601. Et Abbatissa suspenditur ab Officio, vel si non est amplius in Officio, punitur aliis pœnis; Depositarii vero, qui illas exbursaverunt contra tenorem licentiarum, coguntur ad solvendum de novo *Ead. Sac.Cong.in Mediol.*4.*Augusti* 1603.

45 In dotibus recipiendis nulla est facienda differentia inter Terrerias, & Advenas. *Sacra Congreg.Episc. & Regul.*3. *Septemb.*1616. apud Tamburin. *de Jure Abbatiss.disput.*5.*quæsit.*7.*n.*5. & Gavant. *in Manual. Episcop.verb.Monialium Novitiarum alimenta num.* 12.Cardinalis tamen Petra *tom.*3. *Comm.ad Constitut.* 12.*Innocent. IV.num.*52.dicit; id alicubi ex justo motivo non servari, adeoque in hoc servandam esse consuetudinem, sicuti servanda est in exigenda majori dote pro recipienda aliqua defectuosa, seu minus apta Officiis Monasterii, aut quæ velit ab ipsis dispensari, *arg.cap.Cum consuetudinis* 9.*& cap.Cum tanto* 11.*de consuetudine*, *l.Nam Imperator* 38.*ff.de Legib.* Consuetudo enim, quæ sic servari videtur, est optima Legum Interpres, *cap.Cum dilectus* 8.*de Consuetud.l.Si de interpretatione* 37.*de Legib.* Vide ipsum *loc.cit.a num.*48.*ad* 51.ubi allegat. Card. de Luca & alios, Rossignolum de *dote part.*2.*fol.*233.*n.*8.*&* 9.& alios ab ipso citatos.

46 Dotem triplicatam solvit tertia Soror, si numerus Monialium sit minor 90. Si vero major, admittitur cum duplicata. *Sacra Congregatio Episcop.in Bononien.*25. *April.*1662. Si vero Pater sit benemeritus, &c. admittitur etiam cum dote ordinaria. *Ead.Sacra Congreg.* 47
in una Venetiarum 26.*Octobris* 1604.*in Faventina* 12. *Martii* 1608. In Bracarensi autem 27.*Augusti*1616. sic rescripsit illi Archiepiscopo. *Utique hæc Sacra Con-* 48
gregatio, & infra: *Aut igitur tertia Soror intra præfinitum Monialium numerum in Monasterium introducenda est, aut supra illum; Si ut numerata ingredi voluerit, eleemosynam totalem duplicatam Monasterio persolvat; suffragioque tam activo, quam passivo carebit, quousque altera ex duobus ejus sororibus e vita decesserit; Si ut vero supra definitum Monialium numerum admitti petierit, speciali Sacræ hujus Congregationis licentia opus erit, quæ quidem concedi non solet, nisi ex conditione, ut ipsa tertia Soror triplicatam eleemosynam dotalem Monasterio solvat, nec reliquis ejus duabus Sororibus simul superstitibus activo, vel passivo suffragio gaudeat.*

Potest ex gratia vestiri Monialis intra numerum cum 49
dote ordinaria, non obstante, quod ibi habeat alteram sororem germanam cum multis consobrinis. *Sacra Congregat. Episcopor.in Vercellen.*14.*Maii* 1601. *in Imolen.*19.*Novembris* 1620. Etsi de rigore Justitiæ secunda Soror deberet solvere dotem duplicatam; *Eadem Sac.Congr.in Aretina* 27. *Octob.*1603.

Monialis translata ad aliud Monasterium, nisi aliud 50
disponat Sacra Congregatio, relinquit dotem primo, solvitque novam secundo. *Sacra Congreg. Episcop. in Viterbien.* 2. *Augusti* 1580. *in Neapolitana* 29. *Julii* 1583. *in Paduana* 20. *Martii* 1601. *in Tropien.* 25. *Februarii* 1603. *in Concordien.* 4. *Martii ejusdem anni, in Messanen.*29. *April.ejusdem anni*, *in Carmelitar. discal.* 3. *Augusti* 1635.

An autem Monialis translata possit secum deferre ad 51
Monasterium *ad quod*, vel debeat relinquere Monasterio *a quo* bona alia, quæ habet? Attendenda est dispositio Sacræ Congregationis in concessione facultatis transeundi, quæ juxta varias circumstantias varie solet demandare: In dictis enim *Neapolitana*, *& Carmelitar. discalceat.* & aliis citatis statuit, etiam alia bona Monialis translatæ debere remanere Monasterio *a quo* sicuti solet etiam statuere in transfiliationibus Regularium, nempe quod bona, & Jura quæsita remaneant integra, & illibata Conventui *a quo* ut *in Neapolitana* 20. *Januar.* 1719. in causa Baccalaurei Anselmi Viana Minoris Conventualis, & sæpe alibi. Immo quandoque solet etiam demandare, ut aliqua pars Livelli remaneat Monasterio *a quo*, ut practicavit *in Neapolitan.* 13. *Aug.* 1714. *Ponente Eminentiss. Card. Corsino*, ex post Summo Pontifice, in qua duabus Monialibus ex Familia Caracciola concessit gratiam transeundi a Monasterio S. Pontii ad aliud S. Josephi, *Injuncta tamen obligatione subministrandi quotannis Monasterio S. Josephi vita durante Monialium transferendarum, Ducatos* 40. *pro qualibet*, remanentibus decem ducatis pro qualibet primo Monasterio quia Livellum dictarum Monialium erat ducat. 50. Sic apud Ursayam *tom.* 3.*part.* 2. *discept.* 1. §. 22. *num.* 29. Monacell. autem *part.* 1.*tit.* 11. *formul.* 7. *num.* 12. tenet, & refert, quod eadem Sacra Congr. Episcop. statuit, quod Monialis translata deferat ad Monaste-

nasterium *ad quod* alia bona, si quæ habet, relicta solummodo prima dote Monasterio *a quo*, ut sequendo opinionem Card de Luca *de Regularib. disc.* 39. *num.* 17. tenuit Sac. Congreg. Episc. referente Eminentiss. Card. Tanara *in Hispal. Transitus* 23. *Januarii* 1699. Vide ipsum Monacell. *p.* 2. *tit.* 13. *formul.* 6. *a. n.* 21. *usque in finem*, ubi affert varia decreta ad rem, & plura notabilia adducit.

52 Moniales præter dotem Monachandæ possunt etiam per pactum aliquod aliud recipere pro Sacristia, vel infirmaria, non autem alio titulo. Monacell. *loc. cit. num.* 9. ubi refert, quod sic declaravit *Sacra Congreg. Episcop. in Ulyssiponensi* 5. *Novebr.* 1616. Papæ oraculo, ibi: *Sanctissimus D. N. censuit, eleemosynas, quæ per pactum Sacristiis, & Infirmariis Monasteriorum Monialium dari solent, non comprehendi in decreto, quo propinarum solutio per Moniales, dum ad habitum, vel ad Professionem admittuntur, fieri solita, interdicitur.*

53 An autem excusari possit a Simonia, & ab Excommunicatione consuetudo vigens in quibusdam Monialium Monasteriis, quod præter dotem Novitiæ da tam Monasterio, dentur etiam singulis Monialibus aliquæ portiones pecuniæ, quas propinas vocant, ut v. g. quatuor, vel duo argentei, una candela, unum linteum, & hujusmodi? Variant Doctores. Quod talis consuetudo excusari possit, tenent Sanchez *in opusc. lib.* 2. *cap.* 3. *dub.* 23. *n.* 6. D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 2. *§.* 5. *q.* 6. Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 90. *n.* 23. ubi sic expresse ait; Hæc autem consuetudo nulla alia ratione mihi videtur posse a Simonia excusari, nisi asserendo dotem, quæ exigitur ad sustentationem Monialis non consistere in indivisibili, sed sicut taxari potest sexcentis ducatis, etiam taxari potest sexcentis, & quinquaginta distributis hoc modo, ut sexcenta applicentur Communitati, seu Monasterio, & alia quinquaginta distribuantur inter Moniales, singulis dando illos quatuor, vel duos argenteos, candelam, linteum, & hujusmodi, ut suis necessitatibus subveniant. Sic præcise Pignatell. *loc. cit.* & ipso citato Cajetanus de Alexandris, & in hoc sensu posse excusari tenent etiam alii. Dummodo tamen in his moderatio adhibeatur, & saltem si propter consuetudinem recipiuntur, non negentur spiritualia, etiamsi illa non dentur, sed servetur modus illa petendi præscriptus *in cap. Ad Apostolicam* 42. *de Simonia*, ut recte advertunt Suarez *tom.* 2. *de Relig. lib.* 4. *de Simonia cap.* 17. *num.* 18. Cajetan. de Alexandris *l. c.* Pignatell. *loc. cit. num.* 14. & alii.

54 Multi tamen, ut videre est apud Monacell. *part.* 3. *tit.* 4. *Excommunicatio* 1. Pignat. *cit. consult.* 90. *a n.* 23. Bonac. *de Simonia qu.* 7. *§.* 4. *n.* 11. Barbosa *in Extravagant. Sane* 1. *de Simonia n.* 3. docent, quod talis consuetudo excusari non possit, & huic opinioni favet decretum *Sac. Cong. Episc. & Regul.* quæ *die* 2. *Julii* 1589. *& in Lusitana* 6. *Junii* 1615. *ad* 2. propinarum, seu munerum largitionem Monialibus faciendam, tam in ingressu, seu in suscipiendo habitum Regularem, quam in Professione emittenda tamquam abusum omnino abrogari mandavit, ac prohibuit sub pœna etiam Censurarum. Sic refert Pignat. *cit. consult.* 90. *num.* 33. *& clare Extr. Sane* 1. *de Simonia*, ubi Urban. IV. ad eliminandum Simoniæ crimen, quod occasione ingressus in Religionem cum fidelium scandalo, & damno committebatur (relictis in suo robore pœnis a Jure statutis) districtius inhibuit omnibus Regularibus utriusque sexus per hæc præcisa verba: *Ne tam a maribus, quam a mulieribus volentibus ingredi eorum Religiones, Ecclesias, Monasteria, Prioratus, Domus, seu loca in earumdem personarum receptione, aut ante, vel postillam, quoscumque Pastus, Prandia seu Cœnas, Pecunias, Jocalia, aut res alias etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis pium alium usum deputata, vel deputanda directe, vel indirecte petere, vel exigere quoquomodo præsumant... Illa dumtaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes pure, & sponte, & plena liberalitate, omnique pactione cessante, dare, vel offerre Ecclesiis, Monasteriis, Prioratibus, & Domibus hujusmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi; Nos enim, qui secus egerint, si sint singulares personæ, tam dantes, quam recipientes, hujusmodi Excommunicationis, & si Capitulum, vel Conventus fuerit, suspensionis sententiis eo ipso decernimus subjacere, a quibus præterquam in mortis articulo absolvi nequeant absque Sedis Apostolicæ licentia speciali*: Unde quod non liceat aliquid peti, seu exigi, neque titulo eleemosynæ pro admittendis ad Habitum, & professionem Regularem, patet etiam ex declaratione Sacræ Congregationis Concilii, quæ *in una Leodien. pro PP. Carmelitis calceatis huic quæsito pro maribus facto* 9. *Februar.* 1697. respondit: *servetur dispositio Juris.* Sic refert Monacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 7. *n.* 8. De Jure autem est, quod Religiosi, & Religiosæ non possunt, nec debent pretio recipi in Monasterium, *cap. Quoniam* 40. *de Simonia, & cit. Extravagant. Sane* 1. *de Simonia*. Vide verb. *Novitius art.* 2. *a numer.* 20. *ad* 23.

Unde jure merito in Constit. Alex. VII. incip. *Pro commisso*; & in Edictis Innocent. XI. anno 1676. & 1684. & Innocent. XII. anno 1692. & Clement. XI. anno 1702. in Urbe publicatis prohibetur expresse Monialibus sub pœnis privationis vocis activæ, & passivæ, & Officiorum ipso facto incurrendis, ea omnia, quæ in dicta *Extrav.* 1. *de Simonia* continentur, aliaque de novo statuuntur pro Monachandis in Monasteriis Urbis, quæ ut ab omnibus præ oculis habeantur, datur hic ad litteram Edictum Clementis XI. supradicta complectens. 55

EDICTUM.

Pro Puellis admittendis ad Habitum Monasticum, & Novitiis Regularem professionem emissuris.

Gaspero per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina della S.R.C. Cardinale Carpegna, della Santità di N. Signore Vicario Generale ec.

La Santità di Nostro Signore ordina, che le RR. Madri Abbadesse, Priore, Superiore, Camerlenghe altre Officiali, Monache, ed Oblate tutte dei monasteri di Roma senza veruna eccezione debbano osservare, tener affissi, e leggere nei tempi assegnati, cioè nella prima Domenica dell' Avvento, e terza dopo la Pentecoste la Costituzione della Santa memoria d' Ales-

Alessandro VII. emanata li 24. Settembre 1657. per moderare le vane, e superflue spese ne' suddetti monasterj, e trasportata per maggior intelligenza, e per non andar in disuso in volgare. Ed in oltre gli Editti pubblicati da noi per ordine della S.M. d'Innocenzo XI. li 19. Novembre 1676. e li 28. Febraro 1684. incaricando specialmente la Santità sua quel, che nell' ultimo Editto diffusamente si dichiara circa le Zitelle d' ammettersi all' Abito, e le Novizie alla Professione, cioè che nè le medesime, nè li loro Parenti, o alcun altro in nome delle suddette possano dare cosa alcuna per occasione di dette funzioni, nè in denaro, nè in spezie tanto alle suddette Superiore, Officiali, Monache, Converse, Novizie, Educande, quanto al Confessore, Fattori, ed altri Ministri Secolari, o Regolari sotto le pene, a chi contravenisse, tanto nel dare, come nel ricevere contenute nella detta Costituzione Apostolica, ed Editti, che sono la privazione delli loro Offizj alle Superiore, e della voce attiva, e passiva all' altre Monache, riservata al Sommo Pontefice, ed altre pene a nostro arbitrio, e parimente, che in occasione delle nominate funzioni non si faccia pompa alcuna d'apparati fuori della Chiesa, ma che si adorni al di dentro con gli apparati, argenti, e supellettili del medesimo Monastero; permettendosi solo, che a titolo d' una moderata ricreazione si contribuisca dalle dette Zittelle, o Novizie, o da i loro Parenti una limitata somma da arbitrarsi dalla Superiora di ciaschedun Monastero con nostra approvazione (dove però vi è l' uso) e che non ecceda la quantità di quattro Giulj per ciascheduna di quelle, che commorano ne' Monasterj, e devono participare di detta ricreazione; Di più si diano solo le candele necessarie per la Chiesa in quella Funzione, ed una candela a ciascheduna Monaca, che non dovrà eccedere il peso di mezza libra; Ed acciò non si manchi alla puntual osservanza, come Nostro Signore con sommo suo dispiacere ha sentito, che si trascura in alcuni Monasterj di quest' alma Città in gran pregiudizio dell' osservanza Regolare, e della vocazione di tante oneste Zitelle, che per l' eccessività delle dette Sane spese non abbracciano lo stato Religioso; La Santità sua coll' oracolo della sua viva voce ci ha incaricato di far precetto formale di Santa Obbedienza, siccome facciamo a tutte le R.R. Madri Abbadesse, Superiore, Offiziali, Monache, ed Obblate, ancorchè non abbiano clausura, o voti, che oltre le cose suddette permesse non ardiscano pigliar altro, sia denaro, o qualunque roba in specie dalle Zitelle, quando pigliano l' Abito, nè dalle Novizie per causa, o quando fanno la Professione, nè dalli Parenti delle medesime, nè da altri in nome loro per qualsivoglia tempo prima, o dopo le dette Funzioni sotto qualunque titolo, colore, o pretesto, sia mancia, regalo, offerta, o altro anche volontariamente dati non ostante qualsisia consuetudine, uso, o pratica in contrario, quale dichiariamo abuso, riservando a Noi la facoltà di assolvere quelle, che contraverranno, il che non faremo, se non seguita l' effettiva restituzione di quel che han ricevuto; Volendo Sua Santità, che non le possano assolvere li Confessori Ordinarj, o Estraordinarj, Secolari, o Regolari in qualunque modo privilegiati.

Alli suddetti Confessori, Deputati, Fattori, ed altri Ministri, s'ingiunge sotto pena della privazione de' loro Offizj, ed altre pene anche più gravi ad arbitrio nostro di non dover pigliare cosa alcuna, come sopra, dalle Zitelle, che pigliano l' Abito, nè dalle Novizie, che professano.

Di più che alle Abbadesse, o Superiore, quando sono elette non si dia il possesso de i loro Offizj, se prima non giurano avanti di Noi, o del nostro Deputato di osservar, e di far osservare per quel, che spetta, o dipende da loro, quanto di sopra si è ordinato circa le mancie offerte, e regali in ordine alle Zitelle, e Novizie suddette: E che ogni volta, che qualche Zitella dovrà prendere l' Abito, o che la Novizia dovrà professare, prima che si spedisca la licenza, debba notificarsi alle medesime, quando si esplora la loro volontà, ed alli Parenti da parte di N.S. l' ordine di non dare cosa alcuna, fuorchè la dote, e le cose suddette permesse.

Finalmente è intenzione della Santità Sua, che le Zitelle da vestirsi vadino in quel giorno alla Chiesa con Abito modesto, senza giòje, ed altri abbellimenti, o pompe, che impediscono, e distraggono dalla divozione, con che si deve ricevere il Sagro Abito Religioso; e tanto queste prima di pigliar l' Abito, quanto le Novizie prima della Professione debbano fare gli esercizj spirituali secondo gli ordini emanati dalla santa memoria d' Innocenzo XI.

Intende anche espressamente la Santità di N.S. che, siccome la suddetta Costituzione Apostolica, ed i Nostri passati Editti, così la disposizione del presente sia universale a tutti i Monasterj di quest' Alma Città, compresi quelli, che hanno Protettori particolari di qualsivoglia grado, qualità, o condizione, anche se fossero gli Eminentissimi Signori Cardinali, ovvero, che n' abbiano la cura gli Regolari, e che si debba procedere da Noi all' esecuzione delle pene in esso contenute, non solamente contro le Religiose, che in qualunque modo trasgredissero, ma contro gli suddetti Confessori, Deputati, Fattori, Sagrestani, ed altri Ministri Secolari, o Regolari, se ricevessero cosa alcuna dalle suddette Zitelle, e Novizie, rispettivamente nelle occasioni di sopra espresse, e contro qualsisia altra persona di qualsivoglia grado, e condizione, che concorresse alle dette spese, col dare, o proccurare in prestito apparati, argenti, e supellettili per le nominate funzioni, con facoltà di procedere tanto a pene pecuniarie, come corporali a nostro arbitrio secondo la gravità della trasgressione.

Volendo, che il presente nostro Editto notificato che sarà in ciaschedun Monastero, obblighi tutte, non solo al presente, ma in avvenire, come se fosse loro personalmente intimato, e per togliere ogni abuso, che potesse mai introdursi in contrario ordiniamo, che si tenga affisso, e si legga in Refettorio colla suddetta Costituzione Apostolica, e con gli Editti ne tempi assegnati, come stà espresso di sopra.

Dato dalla solita nostra Residenza questo dì 2. Marzo 1702.

G. Card. Vicario.

N. A. Cuggiò Segr.

Io infrascritto Mandatario dell' Eminentissimo Signor Cardinal Vicario ho portato gli suddetti ordini alli Monasterj di Roma alli cinque Marzo.

Santi Fabri.

Hinc

56 Hinc multum expedit, & prope necessarium videtur, quod Ordinarii locorum in suis Diœcesibus curent exemplo Episcopi Urbis, & Orbis, ut Moniales servent dispositionem dictæ *Extravagant. Sane 1. de Simonia*, d.Constit. Alexandri VII. incip. *Pro commisso*, & dictorum Edictorum Innocentii XII. & Clementis XI. quorum ultimum, ut alia complectens, fuit supra ad litteram datum: Et sic cessabunt pericula Simoniæ, & incursus censurarum; Sic monent Pignatell. *cit. consult. 90. num.* 24. Monacel. l. *part.* 2. *tit.* 4. *Excommun.* 1. *n.* 6. & alii.

57 Insuper curare debent Episcopi omnes Italiæ, & Insularum adjacentium, sicuti & Superiores Regulares, quod omnimode a Monialibus sibi subjectis observentur sequentes Clementis XI. ordinationes.

EPISTOLA

58 Encyclica, qua jussu Summi Pontificis universis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, ceterisque Italiæ, ac Insularum adjacentium Ordinariis, necnon Superioribus Generalibus Ordinum Regularium, quorum Regimini Monialium Monasteria subsunt, districte mandatur, ut Monialibus sibi subditis inhibeant, ne occasione Officiorum, sive antequam illa exercere incipiant, sive postquam illis perfunctæ fuerint, ullos sumptus proprio, & peculiari earum nomine faciant.

La Santità di Nostro Signore, che con paterno amore, ed Apostolico zelo invigila incessantemente a togliere gli abusi, e promuovere il bene spirituale di tutto il Cristianesimo, non lascia di stendere l' occhio della sollecita sua pastorale attenzione alla buona direzione delle persone Religiose, e specialmente delle Sacre Vergini, che con ragione si chiamano *Illustrior portio Gregis Christi*, sperando da essa, non solo di conseguire la loro santificazione, ma ancora di poter ottenere per mezzo delle orazioni di queste dilette Spose del Nostro Signor Gesù Cristo quando veramente attendano con tutto il loro spirito a quella Religiosa perfezione, a cui si sono consecrate, specialissimi ajuti dal medesimo Signore nelle gravissime, e pur troppo note calamità, che di presente affliggono per ogni parte la Santa Chiesa: che però, avendo inteso da varie parti, che uno de' principali impedimenti al profitto spirituale delle medesime Religiose ne' Monasterj dell' Italia ed Isole adjacenti proviene dalle spese, che sono costrette di fare le Monache particolari in occasione de' loro Offizj, derivando da ciò (oltre le vessazioni importune, che si danno alli Padri, Madri, ed altri Parenti, quali, talvolta non possono corrispondere) necessariamente la distrazione dall' Orazione, culto di Dio, l'inosservanza delle Regole, l'attaccamento biasimevole alli beni terreni, e talvolta anco con pregiudizio del voto della Santa Povertà, le continue inquietudini, gli stenti, e le occasioni di trattare con troppa libertà, e frequenza con i secolari con danno scambievole delle anime, e inconvenienti anco più gravi, de' quali giungono frequenti, e quotidiani ricorsi alle orecchie de' Superiori Ordinarj delle Sagre Congregazioni, e della stessa Santità Sua; E volendo la medesima, che onninamente si ponga un efficace rimedio a' suddetti disordini, siccome ha comandato, che a quelli opportunamente si proveda rispetto alli Monasterj di quest' Alma Città di Roma con diverse ordinazioni contenute in un Editto sopra di ciò pubblicato sotto il dì 4. Giugno prossimo passato, così per curare con egual rimedio l' istesso gravissimo male anco negli altri Monasterj d' Italia, e dell'Isole adjacenti, ha incaricato a me d' ingiungere strettamente in suo nome a V.S. e nell'istessa maniera a tutti gli altri Ordinarj d' Italia, e dell' Isole suddette, come parimente alli Superiori Generali delle Religioni presidenti a' Monasteri di Monache, che fatti bene ponderare dalle Religiose a lei sottoposte i sopradetti disordini, e le pessime conseguenze, che da essi provengono, e quanto all'incontro sia per conferire alla loro Religiosa quiete, ed a liberarle da infiniti fastidj, rimorsi, e scrupoli, l'alienarsi affatto dal pensiere, e sollecitudine d'ogni privato interesse temporale. Ella seguendo l'esempio di quel, che si è fatto in Roma, incarichi sotto precetto formale di Santa Obbedienza con riservare a sè la facoltà di assolvere, ed inoltre sotto pena di privazione d'Offizio, e della voce attiva, e passiva, e altre a suo arbitrio a tutte le Abbadesse, Superiore Camerlenghe, Sagrestane, Rotare, ed altre Monache Offiziali di tutti li Monasteri, che non facciano, nè permettano rispettivamente, che da altre si faccia spesa alcuna, ancorchè ne fosse data loro comodità da' Parenti, e da altre persone, duranti li loro Offizj nè meno quelli finiti, o prima di esercitarli, nè di dare cos'alcuna di qualsivoglia valore a titolo di celebrazione di Feste, o di donativo, nè sotto qualunque altro titolo, che abbia causa, occasione, o dipendenza dalli predetti Offizj, non solo alle Superiore, Officiali, Monache, Novizie, e altre, che dimorano nel Monastero rispettivamente (quali pure non dovranno riceverla) ma nè anche alli loro Superiori benchè Regolari, Confessori, Deputati, Fattori, ed altri Offiziali del Monastero, anzi ne meno alla Chiesa, o alla Sagrestia, ma qualsivoglia spesa da farsi nelli esercizj di detti Offizj, o per celebrare le loro Festività, o per occasione delle medesime, quale dovrà sempre essere conveniente, e moderata, si faccia colle rendite del Monastero senza contrarre debito alcuno. Al qual effetto dovrà V.S. efficacemente ingiungere, tanto alle Superiore, ed Officiali, quanto alli Deputati, Sindici, ed Economi di ciaschedun Monastero, di procurare, che le suddette spese come sopra moderate, si stabilischino dentro breve termine con li modi, che stimeranno più proprj e convenienti da approvarsi da lei secondo le rendite de' medesimi Monasterj. Intendendo inoltre espressamente la Santità Sua, che la disposizione di quanto si contiene nella presente Lettera, sia universale, e comune a tutti li Monasteri di Monache eziandio governati da' Regolari, e di qualunque altro Superiore benchè privilegiato, e privilegiatissimo, e degno di special menzione, o in qualsivoglia altro modo esenti, o anche immediatamente soggetti alla Santa Sede, come parimente alle Case d' Obblate, benchè non abbiano clausura, ne voti solenni. Così dunque V.S. dovrà far osservare con tutta la diligenza, e attenzione: Ed in caso, per conseguire pienamente l'effetto, che si desidera, quale sommamente preme alla Santità Sua, Ella abbia bisogno in qualche cosa delli

delli oracoli, e autorità della Santa Sede, non manchi di ricorrere alla medesima con certa fiducia di venire assistita con tutto quell'ajuto, o protezione, che si giudicherà espediente per ottenere onninamente il compimento di cosa sì necessaria alla quiete, e benefizio spirituale delle Religiose, e tanto importante al servizio del Signor Iddio, da cui le prego ogni maggior felicità.

Roma 28. Luglio 1708.

G. Cardinal di Carpegna Prefetto.

Ferdinando Arcivescovo di Nicea Segr.

EPISTOLA

59 Encyclica ad universos Italiæ, Insularumque adjacentium Ordinarios, nec non Monialium Superiores Regulares conscripta, qua dispofita in alia præcedenti Epistola declarantur.

PER provvedere alla Religiosa quiete delle Monache, e liberarle da rimorsi, e scrupoli, come da ogni sollecitudine di privato interesse temporale, ordinò già la Santità di Nostro Signore con Editto, o sia Lettera circolare in data delli 28. del passato mese di Luglio, che tutte le spese degli Offizj, si facessero con le rendite de' Monasterj: Ora a fine di soddisfare alle istanze di alcuni Monasteri, che hanno in ciò ricercata qualche più chiara spiegazione: La Santità Sua col parere d'una Congregazione spezialmente deputata, ha comandato, e comanda, che in virtù delli decreti Apostolici fatti per l'osservanza del voto della Santa povertà i livelli, o vitalizi si consegnino, o confondano nella Cassa commune a disposizione della Superiora, la quale somministri alle Monache, quanto gli occorre per le loro necessità religiose, ed il rimanente converta in beneficio del Monastero per sovvenirlo, ed abilitarlo a supplire alle spese necessarie per li Offizj, ed altro: restando però sempre nel suo vigore la disposizione, e penalità del prefato Editto o sia Lettera Circolare; S'ingiunge per tanto efficacemente a V.S. di procurare, che si metta in pratica ciò che sopra si è detto, nel che sommamente preme il Santo zelo di Nostro Signore, che desidera l'obbedienza dovuta ad un ordine sì necessario, non meno per il profitto spirituale, che per la quiete temporale dell'animo di tutte le Religiose. Glielo significo, ed il Signor Iddio la prosperi.

Roma 26. Gennaro 1709.

G. Card. di Carpegna Prefetto.

Ferdinando Arcivescovo di Nicea Segr.

EPISTOLA

60 Jussu Summi Pontificis ad Eminentissim. Archiepiscopum Neapolitanum conscripta, qua illi significatur, ut in Monasteriis ejusdem Civitatis dispofita a Sanctitate sua de sumptibus a Monialibus occasione Officiorum faciendis exacte observari mandet.

ESsendo giunto all' orecchio di Nostro Signore, che in codesti Monasterii di Monache soggetti a Vostra Eminenza contro gli Ordini dati dalla Santità Sua col mezzo di questa Congregazione a tutti i Monasterj d'Italia con Lettera circolare del 28. Luglio 1708. le Abbadesse, Vicarie, Cellerarie, Camerlenghe, Sagrestane, Rotare, ed altre Monache Offiziali, tanto nell'ingresso, che nel fine del loro Offizio faccino spese eccedenti, anche sopra lo somma di ducati ottocento, e più, a titolo di pietanze alle Monache, e a i loro Superiori, benchè Regolari, Confessori, Deputati, Fattori, ed altri; E conoscendo sua Beatitudine, che da ciò deriva la tepidezza delle Religiose nello spirito, la distrazione dall' Orazione; e dal culto di Dio, l'inosservanza della Regola, e forse talvolta il pregiudizio del voto della santa Povertà, mi ha comandato di scrivere a Vostra Eminenza, che si compiaccia d'incaricare sotto precetto formale di Sant' Obbedienza con riservarne a sè la facoltà d'assolverne, ed in oltre sotto pena di privazione d'Offizio, e della privazione di voce attiva, e passiva, ed altre a suo arbitrio alle Monache Offiziali suddette, che non facciano, nè permettino, che da altri si faccia spesa alcuna, ancorchè ne fosse dato loro comodità da' parenti, o da altre persone, duranti i loro Offizi, ma nè meno quelli finiti, ed esercitati, nè anche a titolo di celebrazione di Feste, o di donativo, nè sotto qualsisia altro titolo, che abbia causa, occasione, o dipendenza dalli predetti Offizj, e come più amplamente si contiene nella suddetta circolare del 28. Luglio 1708. la quale vuole sua Santità che venga in ogni sua parte puntualmente, e religiosamente osservata. Nell' ubbedienza agli ordini supremi di Nostro Signore col significarlo a Vostr'Eminenza, perchè cooperi con tutto il suo zelo a sì santa, e pia intenzione di sua Beatitudine le bacio ec.

Roma 26. Giugno 1716.

Fedrinando Card. d'Adda Pro-Prefetto.

V. Arcivescovo di Damasco Segr.

EPISTOLA

Jussu Summi Pontificis ad Nuncium Apostolicum 61 in Civitate Neapolitana conscripta, qua illa injungitur, ut in Monialium ejus Jurisdictioni subjectarum dispofita a Sanctitate sua de sumptibus a Monialibus occasione Officiorum faciendis inviolabiliter observari curet.

PReme sommamente a Nostro Signore, che venghino esattamente osservati gli Ordini trasmessi, anche al suo Antecessore, con Lettere di questa Sagra Congregazione de' 28. Luglio 1708. circa la superfluità delle spese, che si fanno dalle Abbadesse, Vicarie, ed altre Monache Offiziali duranti e finiti i loro Offizj, sì nelle pietanze per le altre Monache, loro Superiori, Confessori, Deputati, Fattori, e simili altri Ministri, che nelle occasioni di Feste si fanno. Sentendosi però, che ne' Monasterj di codesta Città soggetti alla Giurisdizione di V. S. non solo non vengono osservati tali ordini, ma che anzi venghino fatte spese eccedenti la somma di ottocento e più ducati in pietanza, e celebrazione di Feste contro la pia, e savia mente di sua Beatitudine, che pur troppo prevede, quanto detrimento sia con ciò per risultare alle Religiose nella via dello spirito, nella distrazione dall' Orazione, nel culto di Dio, nell' osservanza della Regola, e forse anche talvolta nel voto della Santa Povertà, mi ha pertanto comandato

to discrivere a lei, che come Ministro Apostolico, a cui soggiacciono i Monasterj esenti dalla Giurisdizione di cotesto Eminentissimo Arcivescovo, dovrà dar esempio a quelli, che sono immediatamente soggetti a sua Eminenza, faccia precetto formale di Santa obbedienza, con riservare a sè la facoltà di assolverne, ed inoltre sotto pena di privazione di Officio, delle voci attiva, e passiva, ed altre da arbitrarsi da lei alle Monache, ed Offiziali suddette di ciascun Monastero esistente sotto il suo governo, che non facciano, ne permettino, che da altre si faccia spesa alcuna, ancorchè ne fosse data loro comodità da' Parenti, o da altre persone duranti, e finiti i loro Offizj, nè anche a titolo di celebrazione di Feste, o di donativo, nè sotto qualsivoglia altro titolo, che abbia causa occasione, o dipendenza dalli predetti Offizj, e come più amplamente si contiene nella menzionata Lettera circolare de' 28. Luglio 1708. E susseguentemente procuri con tutta efficacia, che sia il tutto eseguito, e si proceda contro chi trasgredirà onninamente alle pene, essendo spezialmente ordine della Santità di Nostro Signore, che V. S. in tal' affare facci riconoscere la sua vigilanza. Così ella eseguirà in ossequio de supremi cenni di sua Beatitudine; e le prego ec.

Roma 29. Giugno 1716.

F. Card. d' Adda Pro-Prefetto.

V. Arcivescovo di Damasco Segr.

62 Affertur ad id novissima similis dispositio Benedicti XIV. ut habetur in sequenti Epistola directa Eminentissimo Cardinali Archiepiscopo Mediolanensi.

Eminentissimo e Reverendissimo Signor mio Osservandissimo.

Quantunque altre volte questa Sagra Congregazione, e specialmente sotto il dì 28. Luglio 1708. abbia ordinato, che le spese occorrenti in congiunture di Feste, e degli Uffizj, che si esercitano dalle Monache, si dovessero fare colle rendite de' Monasterj; Nulladimeno è stato rappresentato alla Santità di Nostro Signore, che in molti Conventi queste si faccino dalle Monache particolari a conto proprio, dal che molti, e gravi inconvenienti possono derivare, come la distrazione dall' Orazione, e dal Culto Divino, l' occasione di trattar con troppa frequenza co' Secolari, e qualche altra inosservanza delle Regole, la soverchia sollecitudine di acquistar denaro con pericolo di contravenire al Voto della Povertà, ed inoltre di porre in augustia i loro Parenti, li quali per non soggiacere a replicate gravi spese si astengono tal' ora dal collocare ne' Monasteri altre Fanciulle, che ne avrebbero la vocazione. Perciò la Santità sua, la quale con indefesso Appostolico zelo assiduamente invigila a promovere il bene spirituale di tutto il Cristianesimo, ed ha specialmente a cuore, che sempre più si avanzino nella strada della perfezione le Sacre Vergini, parte la più illustre del Gregge di Gesù Cristo, ha comandato, che si rinovino gli Ordini su questa materia altre volte emanati, e che insistasi per l' esecuzione de' medesimi. Si compiacerà per tanto V. E. incaricare con precetto formale di Sant' Obbedienza a tutte le Abbadesse, Priore, Vicarie, Camerlenghe, Sagrestane, ed altre Offiziali, che non debbano in occasione o di Feste, o di loro Offizj fare spesa alcuna, o dare alcun donativo, quantunque di poco valore, nè alle Monache, ne alle Novizie, nè ad altre, che dimorano nel Monastero, nè tampoco a' loro Superiori, ancorchè Regolari, nè a' Confessori, Deputati, Fattori, ed altri Offiziali, anzi nè meno alla Chiesa, e Sagrestia, ma qualsivoglia spesa nelle sopradette congiunture, dovrà onninamente farsi colle rendite de' Monasterj. E perchè questi non restino di soverchio aggravati, potrà l' E. V. ingiungere tanto alle Superiore, quanto alli Deputati, Sindici, ed Economi di ciascun Monastero, che considerato lo stato de' medesimi, stabilischino per le suddette spese una precisa somma, che da V. E. dovrà poi esaminarsi, ed approvarsi, perchè sia propria, convenevole, e proporzionata all' Entrate; In caso poi, che qualche Monastero fosse così scarso di rendite, che non ostante tutta la moderazione usata non potesse soccombere a questo peso, l' E. V. ordinerà, che somministrato alle Monache del deposito proveniente dalli Livelli, o Vitalizj, quanto le occorre per le loro necessità Religiose, il rimanente s' impieghi nelle divisate spese conforme fu dichiarato coll' altra Lettera circolare de' 25. Febbrajo 1709.

Ed affinchè si mantenga perpetuamente l' osservanza di quanto viene, come sopra, prescritto, potrà l' E. V. comandare espressamente, che sempre nell' elezione della nuova Superiora debba in Capitolo leggersi ciò, che nella presente Lettera si contiene. Dichiarando, che la Santità di Nostro Signore intende, che inviolabilmente debba il tutto osservarsi da qualunque Monastero, benchè esente, privilegiato, privilegiatissimo, e degno di spezial menzione, ezi-andio soggetto immediatamente alla Santa Sede, ed anche dalle Case delle Obblate, quantunque non astrette alla Clausura, sotto la pena in caso di contravenzione della privazione dell' Offizio, e della voce attiva, e passiva da incorrersi ipso facto, e da durare ad arbitrio della Sacra Congregazione.

Sarà dunque parte della Pastoral vigilanza dell' E. V. il restar servita di ordinare l' esatto adempimento di quanto si prescrive, compiacendosi susseguentemente dare avviso dell' operato, mentre bacio alla medesima umilmente le Mani.

Di Vostra Eminenza

Roma 26. Gennajo 1742.

C. Arcivescovo di Damiata Segr.

Milano all' Eminentiss. Signor Cardinal Arcivescovo.

Umiliss. Divotiss. Servitore

G. Card. Firrao.

Episcopus, sive Superior Regularis non potest recipere munera occasione receptionis Habitus, seu emissionis Professionis Monialium, seu ingressus Abatissæ in Officium Abbatissatus, & hujusmodi: Clemens VIII. Const. de largitione munerum incip. *Religiosæ Congregationes*, & expresse *Sacra Cong. Episc. & Regular. i Aversana* 22. *Januar.* 1591. his verbis: *Non liceat Episcopis, cum Novitiæ vestiuntur, vel Profes-* 63

sio-

sionem emittunt, a propinquis, vel ab alio quocumque dona, tam comestibilia, quam linea, etiam parvi valoris accipere, neque ab Abbatissis in ingressu Officii, sed ab eisdem comestibilia tantum in aliquibus solemnitatibus, nomine totius Monasterii, etiamsi antiquissima inoleverit consuetudo. Episcopus, & quilibet alius Superior Ordinarius in his trasgressor juxta tenorem dictæ Constitutionis Clementis VIII. tenetur ad restitutionem, quatenus munera non comestibilia & præter formam alterius Bullæ Urbani VIII. incip. *Nuper a Congregatione*, moderatoriæ, & declaratoriæ, & confirmatoriæ illius Clementis VIII. recipiat, adeo ut, neque a Summo Pœnitentiario (si munus summam scutorum decem excedat) absolvi possit, nisi facta restitutione, prout patet ex novissima Constitutione Innocentii XII. declaratoria facultatum Cardinalis Pœnitentiarii emanata tertio nonas Septembris 1692. incip. *Romanus Pontifex* in qua §. 17. sic expresse habetur: *Munera a Regularibus contra recol. memor. Clementis Papæ VIII. pariter Prædecessoris Nostri anno Incarnationis præfatæ 1594. tertio decimo Kalendas Julii editam Constitutionem ultra valorem decem Scutorum monetæ recipientes, exceptis rerum medicinalium, seu devotionis muneribus, ante factam restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi: Infra vero prædictum valorem, non nisi facta arbitrio ipsius majoris Pœnitentiarii, seu per eum eligendi Confessarii elemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu conventus cui de Jure facienda esset restitutio, si caute fieri potest, erogetur, absolvat, seu mandet absolvi.*

64

65 Monialis in particulari nequit neque de licentia, ac dispensatione Superioris habere peculium, seu aliquid proprium, de quo tamquam de re sibi propria pro libitu disponere possit *Communis*, textu expresso *in c. Cum ad Monasterium 6. de statu Monachorum in fine*, ibi: *Nec æstimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare, quia abdicatio proprietatis, sicuti & custodia castitatis adeo est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere*. Concil. Trid. *sess. 25. de Regularib. & monialib. cap. 2.* & habetur expresse *in decret. Clement. VIII. de Reformation. Regul.* incip. *Nullus omnino*. Et hoc sæpe sæpius in casibus specificis declaravit Sacra Congreg. Conc. ut abunde refert Fagnanus *in c. Monachi 2. de statu Monachorum a n. 61. usque in finem*.

66 Et signanter in causa Panormitana, in qua cum quædam Monialis præter dotem Monasterio tributam sibi reservasset scuta quinquaginta annua pro suis necessitatibus, atque indigentiis, petiit fieri facultatem illa erogandi in usus prædictos; S. Congreg. censuit hanc pecuniam annuam, non obstante reservatione, jam quæsitam esse Monasterio: ideoque deferendam esse recte ad manus Abbatissæ, quæ primum prospiciat necessitatibus Monialis Oratricis, & quod reliquum fuerit, in usus totius Monasterii convertat.

67 Præterea in causa Neapolitana propositum fuit Sacræ Congregat. dubium, ut infra conceptum. In aliquibus Monasteriis nonnullæ Moniales census & annuos quosdam reditus, & proventus seu fructus percipiunt sub diversis contractuum speciebus, nam aliquæ in ipsarum persona emerunt certos reditus a personis laicis: aliquæ ab aliis Monialibus, aliquæ ab ipsis Monasteriis, aliæ vero dederunt pecuniam Monasterio, ut ex earum pecuniis fieret emptio nomine Monasterii ad rationem septem, vel octo pro centenario, & Abbatissæ dabant ipsis Monialibus illos reditus, quos ex dictis emptionibus exigebant singulis annis. Aliquæ Monasteriis, seu eorum Superioribus certas pecuniarum summas manualiter pro indigentiis Monasterii dederunt pacto adjecto, vel etiam tacita conventione adhibita, ut Monasterium, seu Abbatissa certos reditus ad rationem tot pro centenario eorum vita durante concedat. Quæritur, an Moniales prædictæ in hujusmodi casibus incurrant in pœnas per Concilium Trident. *sess. 25. cap. 2. de Regular.* in proprietarios inflictas, etiamsi de licentia Abbatissæ, & ad Abbatissæ nutum, vel Conventus, seu Monasterii nomine percipiant? Sacra Congregatio censuit, in nullo supradictorum casuum licere Moniales dictos fructus, seu reditus percipere, & si perceperint, incidere in pœnas *d. cap. sess. 25. de Regularibus*. Neque ab hujusmodi pœnis excusari ob licentiam Abbatissæ, quæ eam d. Concilii decreto in supradictis casibus concedere quidem prohibetur, sed debet ex suo munere ex Monasterii reditibus, vel eleemosynis Monialium necessitatibus in dies subvenire. Ex quibus declarationibus apparet, non esse amplius locum opinioni Jo. And. *in regul. Non est obligatorium*, Calderin. *cons. 2. de Regularibus*, & Abbat. *cons. 88. p. 1.* existimantium, licere Professo de Licentia Superioris Prælati accipere aliquam annualem provisionem a Conventu, vel a Provincia, puta Scutorum decem, ut exemplificat Jo. Andr. vel quinquaginta, ut inquiunt Calder. & Abb. persolvendam pro vestibus, & aliis personalibus necessitatibus.

Item in Urbinaten. cum Archiepiscopus Urbini retulisset Sacræ Congreg. se non potuisse adducere Moniales cujusdam Monasterii ad suscipiendam exactam vitam communem: ideoque illis proposuisse, ut fieret communis arca cujus claves penes Abbatissam existeret, & intus aptarentur tot scriniola, quot essent Moniales, ita ut unaquequæ haberet claviculam scriniolì sui, & in eo asservaret pecuniam ex laboritio, vel aliunde partam, quæ in ipsius tantum, & non in alterius necessitates erogari deberet arbitrio Abbatissæ; Sacra Congregatio hoc temperamentum Iudicrum existimavit, ac repugnans Decreto *dict. cap. 2.* quod jubet ut omnia Superiori tradantur, Conventuique incorporentur, ideoque mandavit Archiepiscopo, ut quandiu Moniales communem vitam non susciperent, interdiceret illis receptionem puellarum ad Habitum, & Professionem. 68

In Monasteriis tamen, in quibus, vel ob carentiam redituum, vel ob incuriam, & negligentiam Superiorum vita communis non servatur, nec potest introduci, & Monasterium indigentiis Monialium non supplet, nec ob ejus paupertatem supplere potest, omnes pecuniæ undequaque quæsitæ a Monialibus, in capsam depositi conferendæ sunt, & registrandæ, ac nomine Monasterii exigendæ; Et exinde, ut Monialibus exhibitricibus de necessariis ad vitam provideatur, eisdem eleemosynaliter de licentia Abbatissæ per depositariam tradi debent: Ita enim eo modo, quo potest, servatur votum Paupertatis, & tollitur occasio proprietatis, & cum aliis tradit Donatus *prax. rerum Regular. tom. 4. tract. 15. quæst. 11. 19. & 20.* ubi 69

sub *n.2.* refert Decretum Sacræ Congregationis Visitationis Apostolicæ jussu Urbani VIII. factæ *die* 13. *Julii* 1627. pro Franciscanis Conventualibus Monasterii SS. Apostolorum Romæ per hæc verba; *Pecuniæ vero, aliæque res quæcumque Fratrum intra viginti quatuor horas tradantur Superiori in commune Conventus Ærarium reponendæ, triplicique clavi custodiendæ, quarum una penes Guardianum pro tempore existentem, duæ vero aliæ penes duos alios Fratres singulo quoque anno per Conventum eligendos, conserventur, ex quibus subministrato exhibitori quantum Religiosæ ejus necessitates (status valetudinis, laborumque ratione habita) expostulare videbantur; Reliquum penes Ærarium remaneat, & arbitrio duarum ex tribus partibus Capituli, seu Congregationis Provincialis singulis annis faciendæ erogetur.*

70 Partitæ autem dictæ capsæ communis per computum separatum sic inscribi debent: *Il Monastero deve aver da sè per conto di Suor N.N. scudi. . . prout Sacra Congregatio Episcopor. & Regular. rescripsit Archiepiscopo Barensi 2. Octobris* 1595. cui totam pecuniam provenientem ex Monialibus particularibus in capsam communem deponendam esse injunxerat quoties Moniales ex causis supradictis ad vitam communem reduci non possent. Et iterum ita fieri jussit generaliter 4. *Febr.* 1678. ut refert Crispin. *de Visitatione §.* 42. *num.* 40.

71 Unde ut Moniales in Monasteriis, ubi non adest vita communis, possint licite exigere, retinere, & expendere Livella, debent quinque conditiones, seu circumstantiæ concurrere; Prima scilicet, quod habeant dependenter a voluntate Superioris; Secunda, ut sint paratæ peculium consignare ad nutum ejusdem Superioris; Tertia, ut pecunias convertant in licitos, & pios usus, & decentiam eorum status, Quarta, quod non sit peculium superfluum; Quinta, quod sit penes Capsam depositi, seu Ærarium commune; Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 15. *quæst.* 11. & 19. & alii plures ibi citati, Menacell. *part.* 1. *tit.* 11. *formul.* 20. *n.* 4. & 6. ubi habet, quod hæc Donati Theorica potest tute practicari, & tolerari, prout tolerari posse declaravit *Sacra Congr. in una Cæsenaten.* pro Monasterio S. Claræ illius Civitatis rescribendo sub *die.* 12. *Mart.* 1693. in obsequium Card. Denhoff. tunc Episcopi vitam communem desiderantis: *Ad mentem*, referente Eminentissimo Card. Acciajolo, & mens fuit, quod circa vitam perfecte communem nihil esset innovandum.

72 Livella non possunt a Monialibus, & Regularibus cedi eorum consanguineis sine licentia Sacræ Congregationis. Rota *decis.* 610. *n.* 8. & 9. *coram Card. Cerro & in Albanen. locorum Montium* 26. *Januar.* 1725. *coram d. Calgnino*, Card. Petra *tom.* 5. *commentar. ad Constitut.* 5. *Pauli II. sect.* 2. *num.* 7. ubi citat alias Rotæ decisiones, & testatur, Regulares, & Moniales passim recurrere ad Sacram Congregationem Episcop. & Regul. pro obtinendis licentiis in concedendis Livellis suis consanguineis, quæ solent concedi accedente consensu Superiorum, & Capituli Conventualis: ut ipse expertus est, dum erat Secretarius dictæ Sacræ Congregationis, ut refert eodem *tom.* 5. *Comment. ad Constitut.* 12. *Sixti IV. num.* 5. *in fine*. Et revera cum nuperrime quidam Regularis Carmelita calceatus petiisset a d. Sacra Congregatione facultatem transigendi in certa conventa summa pecuniæ pro decursis Livelli annualitatibus a suis consanguineis partim non solutis & partim sub dubio an fuerint integraliter solutæ, ex quo utraque pars fuerit negligens in registrandis, & asservandis memoriis: *Dicta Sacræ Congr. Episcop. & Regul. sub die* 16. *Januar.* 1739. *rescripsit concedendo facultatem Generali ejusdem Ordinis, dummodo narrata vera existerent* (narraverat enim a suis consanguineis plures pecuniaria subsidia ultra suum Livellum gratis recepisse) & *accederet consensus Capitularium Conventus, cujus erat filius, & actus fieret nomine ipsius Conventus.*

Posse autem Moniales, & Regulares remittere suis consanguineis, vel aliis donare fructus sui Livelli cum sola licentia Superioris, tenent Sanchez *ad Præcepta Decalogi lib.* 7. *cap.* 22. *n.* 16. Diana *coordinat. t.* 7. *tract.* 3. *de paupertat. Religios. resolut.* 69. Card. de Luca *de Regularib. disc.* 56. *a num.* 6. Paulut. *in Voto arbit. pro veritate edito in una Cæsenaten.* quod Registratur *in dissertat.* 36. *art.* 2. *per tot.* Ursaya *tom.* 3. *part.* 2. *disceptat.* 1. *§.* 18. *num.* 30. & *§.* 22. *num.* 35. Valer. *de differ. utriusque Fori verb. Munera num.* 37. & alii passim & Rota *decis.* 1162. *n.* 17. *coram Emerix Junior.* Immo plures ex citatis, & non pauci alii Doctores tenent, Moniales, & Regulares posse similes cessiones, remissiones, seu donationes fructuum sui Livelli facere absque licentia ad id speciali Superioris, sed cum sola licentia generali insumendi tales fructus in suas indigentias, & Religiosos usus. Et ratio istorum est, quia eo ipso, quod Religioso certa quantitas conceditur, & præscribitur censetur etiam dari tacite licentia expendendi in honestos usus id, quod sibi subtrahit ex parsimonia: Tum quia per talem donationem seu remissionem Monialis, seu Regularis nullum damnum infert Monasterio, sed parce vivendo & expendendo detrhaere videtur condecentiæ suæ personæ, ejusque genio, & ventri id, quod donat, vel remittit, & Bulla de largitione munerum prohibet tantum largitiones munerum, ex quibus damnum, seu grave incommodum infertur Monasterio; Tum etiam quia ex hac opinione datur occasio Monialibus, & Regularibus, ut libentius abstinentiæ, sobrietati, frugalitati, modestiæ, & moderato sumptui assuescant, dum sciunt ea, quæ sibi de necessariis subtrahunt, posse consanguineis, & aliis de se benemeritis donare, & in aliis licitis operibus expendere, Valer. *de different. utriusque Fori, verb. Munera num.* 37. Peyrin. *tom.* 1. *de subdit. quæst.* 2. *c.* 2. *§.* 6. Navarr. *consil.* 3. *num.* 46. *de statu Monachor.* Beja *cas.* 32. *vers. Respondemus*, Ursaya *tom.* 3. *p.* 2. *discept.* 1. *§.* 22. *a n.* 35. Paulut. *loc. cit. a num.* 38. D. Cajetan. de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 4. *§.* 4. *q.* 6. Card. de Luca *loc. c.* Diana *l. c.* & alii plures, quæ opinio in Monasteriis, ubi adest talis consuetudo, si adsit licentia saltem tacita Superioris, est vere probabilis, quia taciti, & expressi eadem est virtus, *l. Cum quid, ff. de rebus cred. & cap.* 2. *de rescriptis.* 73

Intellige tamen de cessione, seu donatione fructuum Livelli non ascendentium ad magnam summam, quia pro cessione, seu donatione annualitatum constantium magnam, & notabilem summam, seu pro cessione Juris Livelli recorrendum est ad Sacram Congregationem Episcop. & Regul. juxta dicta supra *num.* 72. cum circa talem summam, & tale Jus obstent Constitutiones Clementis VIII. & Urbani VIII. de largitione mune- 74

nerum, ad quarum solummodo formam possunt Regulares uti Livellis, uti decrevit *Sacr. Congr. Episcop. & Regular. in Florentina 21. Jun. 1690. ad relationem Eminentissimi Card. Petrucci.*

76 Monialis ex pecunia sui Livelli, seu aliunde quæsita nequit sibi censum emere, seu constituere neque de licentia abbatissæ, immo neque ipsam pecuniam tradere Monasterio, seu Abbatissæ pro indigentiis Monasterii cum pacto, vel etiam tacita conventione adhibita, ut Monasterium, seu Abbatissa certos reditus ad rationem tot pro centenario, ejus vita durante concedat, seu solvat: Sic expresse decrevit *Sacra Congreg. Concilii in dicta Neapolitana* relata ex Fagnano *supra num. 67.* Unde cum quidam Regularis dedisset Monasterio Capitale in pecunia cum pacto, ut ei quotannis certa summa solveretur, suborto dubio an Monasterium ad id teneretur? *Sac. Cong. Episc. nuperrime rescripsit, Monasterium non teneri,* Sic refert Card. Petra *tom. 4. Commentar. ad Constitut. 5. Benedicti XII. sect. 2. n. 29. in fine.*

77 Neque potest Monialis ex peculio sui Livelli, vel aliunde quæsito, & sibi libere a Superiore concesso fundare censum, ut ex ejus fructibus post ejus mortem celebrentur Missæ pro anima ipsius, quia cum quidquid acquirit Monachus, Monasterio acquirat: *cap. Statutum 1. caus. 18. quæst. 5. cap. Abbates 16. caus. 18. q. 2. cap. Quia ingredientibus 7. caus. 19. quæst. 3. cap. In præsentia 8. de probat.* statim ac census fundaretur, acquireretur Monasterio, & non esset amplius fundatio sub dispositione Monialis, & proinde non posset eam supponere oneri Missarum. Pasqualig. in *qq. Moral. Juridic. quæst. 199. num. 1.* D. Cajetan. de Alexandris *in Confessario Monialium c. 4. §. 2. quæst. 12. &* alii passim.

78 Nec potest Monialis tradere amico certam summam pecuniæ ex suo Livello, seu aliunde quæsitæ cum pacto, quod post ejus mortem faciat celebrari tot Missas, quia sic Monialis disponeret quidem vivens de tali pecunia, sed tamen causa mortis, ita ut dispositio non sortiretur effectum, nisi post mortem: Hoc autem esset disponere per modum ultimæ voluntatis, quod est omnino prohibitum Religiosis Regularibus, *Authent. Cod. de Sacrosanct. Eccles. cap. Non dicatis 11. caus. 12. q. 1. cap. Quia ingredientibus 7. caus. 19. q. 3. cap. Quia ingredientibus 2. de testamentis* cum similibus D. Cajetanus *loc. cit. q. 13.* & alii.

79 An autem possit Monialis dictam pecuniam ex suo Livello, seu aliunde quæsitam proprio usui concessam donare alteri cum onere, ut statim celebrentur singulis annis aliquæ Missæ in perpetuum? variant Doctores. Affirmant enim Ludovicus Lopez *lib. 2. de contractibus cap. 40.* Navarr. *Comment. 2. num. 41. de Regularibus,* & alii, quia dicunt, hoc non est disponere per modum ultimæ voluntatis, cum eo ipso, quod disponat per donationem, disponat irrevocabiliter; de ratione autem dispositionis per modum ultimæ voluntatis est disponere revocabiliter: At melius negant Pasqualigus *loc. cit.* D. Cajetanus *loc. cit. quæst. 13.* Molina *tom. 1. de Justitia disp. 140. col. 2.* & alii plures: quia Monialis, & Regularis nec potest facere donationem mortis causa, *arg. l. 1. §. 1. ff. de Tutel. & rat. distrah.* Reiffenstuel. *lib. 4. decret. tit. 26. num. 360.* & alii passim. Nisi de re modica fiat donatio mortis causa quia istam cum consensu Superioris, seu Superiorissæ & multo magis ipsum Superiorem, seu Superiorissam posse facere, tenent Barbosa *in cap. Quia ingredientibus 2. de Testamentis num. 5.* Pirhing. *lib. 3. decret. tit. 26. num. 48.* Reiffenstuel *loc. cit.* Sanchez *lib. 7. moral. cap. 8. num. 11.* Layman. *lib. 3. tract. 5. cap. 3. num. 4.* & alii communiter. Tum quia in nostro casu non intervenit vera donatio, sed deputatio dictæ pecuniæ pro celebratione Missarum, quæ videtur dispositio per modum ultimæ voluntatis, cum illud onus injunctum continuet etiam post mortem, quod est omnino prohibitum Religiosis Regularibus, per *citata Jura num. antecedenti.*

Supradicta omnia clare deducuntur ex eo, quod 80
Sedes Apostolica quotiescumque per Sacram Congregationem Episcoporum, aut Concilii facultatem habendi Livella, seu vitalitia Regularibus, aut Monialibus concedit, solet adjicere sequentes conditiones *Dummodo annuus reditus a procuratore Monasterii exigatur, & recta via deferatur in commune Depositum & tunc de manu Depositarii, & de licentia Superiorum ipse Orator recipiat quantum, & quatenus opus fuerit, & in suas religiosas necessitates applicet, applicatorumque quoties a Superioribus fuerit requisitus rationem reddat, & residuum in communes Monasterii necessitates erogetur.* Sic refert Cardinal. Petra *tom. 4. Commentar. ad Constitut. 5. Benedicti XII. num. 38.* & Rota *part. 16. recentior. decis. 405. n. 5. vers. Tota.* Et de facto *in Panormitana,* cum quædam Monialis præter dotem 81
Monasterio tributam sibi reservasset Scuta quinquaginta annua pro suis necessitatibus, atque indigentiis, petiit sibi fieri facultatem illa erogandi in usus prædictos; *Sacra Congregat. Concil. censuit, hanc pecuniam annuam, non obstante reservatione, jam quæsitam esse Monasterio, ideoque deferendam esse recta via ad manus Abbatissæ, quæ primum prospiciat necessitatibus Monialis Oratricis, & quod reliquum fuerit, in usus totius Monasterii convertat.*

Alias consimiles Sacræ Congregationis declarationes refert Urlaya *tom. 3. part. 2. disceptat. 1. §. 1. 3.* & signanter *sub num. 7.* ubi de reditibus vitalitiis, quos quædam Moniales reperiebantur in possessione de se recipiendi, & retinendi nomine proprio, *Sac. Congreg. Concil. censuit hos reditus ab ipsamet Abbatissa exigi & ad ipsius manus recta deferri oportere, de quibus pro suo arbitrio subveniet in primis necessitati Monialium, quarum intuitu hi reditus Monasterio obvenerint, ceterum quod supererit, in communem Monasterii usum convertat. Et sub num. 3.* refert aliam emanatam *die 16. Novemb. 1629.* ibi. *Che le sovvenzioni annue, che si assegnano alle Monache particolari per le loro Religiose necessità, siano da principio volontarie a parenti. Le Monache poi siano obbligate di tenere li frutti di tali assegnamenti nel commune deposito, e che si prendino dalle mani della Badessa per le loro religiose necessità solamente; ed il residuo s' impieghi nelli usi comuni del Monastero, & sub num. 5.* refert aliam emanatam *11. Februarii 1678* approbatam ab Innocentio XI cum addito *che si levi ogni altro abuso introdotto contro le buone regole Monastiche, massime quelle di aver trovato tal forma di vivere, e tali abusi nel tempo del loro ingresso nel Monastero.* Merito proinde concludens cum doctissimo Episcopo Crispin. *Nella visita Pastorale*

rale

rale part.2.§.42.num.39. in medio, quod in his terminis a Monialibus inallegabilis est usus in contrarium, attento dicto oraculo Pontificio, & resolutione ejusdem Sacræ Congregationis: Et Donat.*rer.Regul.t.4. tract.15.de Voto paupertat.quæst.5.num.3.& 4.*ac Fontan.*ad Constitut.Ord. Prædicator. verb. Professio n.11. fol.530.* dicunt: *Ex clara dispositione Capituli Generalis Parisiis celebrati an.1611.admonit.3.utriusque sexus Regulares viventes sub habitu S.P. Dominici tenentur ad observantiam Regulæ, & Constitut. nostrar. non prout hic, vel ibi servatur, sed simpliciter, prout littera sonat.* Hæc ille.

83 Hinc Legatum relictum Moniali, seu Regulari in particulari sub conditione, quod quamdiu vivit, pertineat irrevocabiliter ad eam, vel eum, independenter a licentia Superiorissæ, vel Superioris, non debetur ipsi Moniali, seu Religioso, sed Monasterio, & talis conditio habetur pro non adjecta: Vide verb. *Legatum num.8.*

84 Immo Legatum relictum Moniali, seu Regulari nec momento temporis potest esse apud eam, vel eum, sed illico acquiritur Monasterio. Vide *d.verb. Legatum n.89.& 90.*

85 Nec Moniales, & Regulares in particulari possunt habere, seu de se retinere Legata, præsertim si sint in bonis stabilibus, neque de licentia quorumcumque suorum Superiorum. Vide *d.verb. Legatum num.91.*

86 Immo talis licentia etiamsi esset obtenta ab eorum Generalibus qui dicerent, eam posse concedere, non excusaret Moniales, & Fratres a culpa, & pœna a Concilio Tridentino imposita. Vide *d.verb.Legatum numer.92.*

87 Adducitur advertentia diligenter habenda. Vide *d.verb.Legatum n.93.*

88 Insuper adducitur conclusio Doctissimi Fagnani semper attendenda. Vide *d.verb.Legatum n.94.*

89 Livella Monialium administrari non possunt a se ipsis juxta Oraculum Clementis XI. 28.*Julii* 1708. & 26.*Januarii* 1709. de quo *in Synod.Fulginaten. Baptistell. in Appendic.fol.*181.relat. ab Ursaya *in Miscellan.Sacro, & profano* 1.*Lit.E.n.*127.

90 Monialis, & Regularis transiens ab uno Monasterio ad aliud defert secum Livellum ad secundum Monasterium, vel secundam Religionem, quia Livellum seu vitalitium est personale, & sequitur personam Religiosæ, seu Religiosi; pendetque ab illius vita; Cardin. de Luca *de Regular. decis.57. num.19.* Donat *prax.rer.Regular.tom.1.tract.8. de transeuntibus q.61.n.9.&* 10.Ursaya *tom.3. part.2. discept.11.§.22.n.29.*Card. Petra *tom.4. Commentat. ad Constit.5. Bened.XIII.sect.2.n.60.*ubi refert sic resolutum fuisse a Congreg. particulari *in Romana annui reditus 7.Jun.* 1707. Cui Congregationi & ipse ut unus ex deputatis interfuit.

91 Monialis an, & quomodo pecuniam ex suo Livello, & aliunde quæsitam possit ludo exponere? Vide *verb.Ludus a n.9. ad 12.*

92 Alia de Livellis, & annuis reditibus, vide Ursayam *tom.4.part.2.disceptat.1. §.22. per tot.* Card. Petram *tom.4.Commentar.ad Constit.5. Benedicti XII. sect.2.per tot.*Fagnan.*lib.3.decretal.in cap.Monachi 2. de statu Monachor.per tot.*

93 Episcopus, Vicarius Generalis, quilibet alius Prelatus, & Officialis seu deputatus nihil accipere potest pro ingressu, & professione Monialium, pro exploratione, pro approbatione Depositi dotis, pro licentiis, & hujusmodi, ut sæpe sæpius decrevit *Sac.Cong.Episc.& Regular.* & signanter *in Tranen.30.Maii 1668.in Bernien.6.Junii* 1642.& expresse Innoc. XI.*die 1.Octobris* 1678.in sua *Taxa* dicta communiter *Innocentiana §. Generalmente*, ibi: Generalmente in tutto quello, „ che riguarda i Monasterj delle Monache ed i Conservatorj di quelle Donne, le quali a guisa di Monache respettivamente vivono ritirate, il Vescovo, „ o altro Prelato, il Vicario così Generale, come „ particolare, e qualunque altro Officiale, o Deputato, ed il Cancelliero, ed anche i Parenti, „ ed i Familiari del Vescovo, o Prelato, e de' suoi „ Officiali, non possano esigere, e ricevere emolumento alcuno in denaro, ed in altre cose, eccetto che quelle comestibili, che siano proporzionate all' uso, e consumo proprio dentro tre giorni, „ anche con titolo di donativo, per l' ammissione „ all' Abito Monastico, per l' approvazione del deposito della dote, per la Professione, per l' ammissione dell' Educande, ed altre Donne secolari „ per le rinunzie, che si fanno dalle Novizie, per l' „ elezione dell' Abbadessa, o altra Superiora, per „ le licenze de' Medici, Chirurgi, ed Operarj, per „ le licenze di parlare alle Monache, ed altre, che „ sono nel Monasterio, per la deputazione de' Confessori, Cappellani, Procuratori, Esattori, ed „ altri Ministri, e generalmente per ogni altro atto, „ che riguarda al governo; ma solamente il Cancelliero per il rogito delle rinunzie, e per li atti, „ che convenga fare sopra la giustificazione del deposito della dote, possa esigere la mercede proporzionata alla fatica della scrittura, purchè non „ ecceda, in tutto giulj 5. moneta Romana, ovvero l' equivalente alla moneta del Paese.

Additur attendenda ad rem sequens Epistola Sacræ Congregationis Episcopor. & Regular. transmissa die 23. Martii 1719. Eminentiss. & Reverendiss. Card. Jacobo Boncompagno Archiepiscopo Bononiensi, & relata a Benedicto XIV. in egregiis suis Notificationibus, *Volumine 2. Notificatione 9.n. 7. in fine lib.*

Si è compiaciuta questa Sacra Congregazione nella Relazione fatta nuovamente in quest' oggi dell' Informazione di Vostra Eminenza toccante la contumacia di coteste Monache di S. Mattia circa la revisione de' conti, da cui si pretendono esenti, come soggette al Governo de' Regolari, recedendo da quanto aveva sopra di ciò deciso dopo il giorno 10. Febbrajo, di decretare, che l' E. V. in vigore delle Costituzioni Apostoliche, e in specie della Bolla della S. M. di Gregorio XV. e della Resoluzioni altre volte prese dalla medesima, e dalla Sacra Congregazione del Concilio possa coartare le Monache del mentovato, ed altri Monasterj sottoposti ai Regolari ad esibire i conti dell' Amministrazione Economica, e riconoscere se i depositi delle Doti seguano secondo gli Ordini di questa Sacra Congregazione, conformandosi nel resto alla proibizione fatta alla Badessa, e Monache di non ammettere all' Abito veruna Zitella senza la precedente licenza. Glielo significo con baciarle riverentemente le SS. Mani. 94

* In

95 * In ingressu Monialium in Monasterium dotis solutio approbatur ea, quæ datur non ad ingressum in Religionem, sed pro contractu, quem facit Religio cum illa, quæ ingreditur obligans sese ad ejus
96 sustentationem. Si vero Monasterium per se sit dives, ut sufficere ex suis possit Monialium sustentatione, tunc utique præstaret dotem imminuere, quin etiam penitus remittere, quamquam id agendum non est nisi prius consulta S. Congregatione Concil. *De Synod. Diœc. lib. 7. c. 56. §. 6.*

97 Quoad prandia, cœnas, & munera, quæ ab ingrediente Moniales exigunt, perseverare censet Pontifex prohibitionem factam ab Urbano V. Extrav. 1. *de Simon.* inter comm. *ibid.*

98 Modum tamen imponendum sumptibus apparatuum, & comessationum, ac pomparum, quæ fiunt in ingressu Monialium censet Pontifex, usus opportune hac in re doctrina Navarri in *Tract. de Redit. Eccles. ibid. §. 7.*

99 Annuæ præstationes, quas consanguinei solvunt designatis Monialibus, vitæ communi minime repugnat, sed requiritur, ut omnia manibus Præpositæ consignentur, quæ prius consulere debet indigentiis illius Monialis in cujus gratiam collatæ sunt; & si quid reliquum, in ceterarum levamen erogetur. *De Syn. Dioc. l. 13. c. 12. §. 19. nov. edit.*

Additiones ex aliena manu.

100 Plura hoc in articulo cumulat *Auctor* de num. Monialium, de dote, & de livellis. Nos pauca addemus, vel confutando, vel declarando, vel supplendo ipsum Auctorem.

Ad numerum Monialium quod attinet, tenet *Auctor n. 5.* dispositionem *cap. Periculoso §. Sane, de Stat. Regular. in 6.* qua irrita declaratur professio Monialis ultra numerum receptæ, contrario usu esse abrogatam. At hanc opinionem improbant *Castropalaus tract. 16. d. 1. q. 7. §. 6. num. 5. Pellizzar. de Monial. ca. 2. sect. 1. n. 7.* ajentes sibi constare nonnullis in locis servari, adeoque inspiciendam esse consuetudinem Regionum, & secundum eam judicandum. *Quinimo
101 meo judicio, attenta hac diversitate, in locis, in quibus nec favorabilis, nec contraria obtinet consuetudo, standum est dispositioni dicti textus.

102 Quoad vero dotem, verum regulariter est quod tradit Auctor *n. 18.* Moniales velatas, absque dote non esse admittendas, Conversas vero posse sine dote aliquando admitti propter necessitatem. Cæterum
103 si contingat adolescentulam aliquam esse Monasterio ad aliquem usum, puta ad pulsandum organum, necessariam, hanc etiam uti velatam admitti posse sine dote, quidquid contradicat Pellizzar. *de Monial. c. 3. sect. 2. num. 46.* non improbabiliter alii tenent; idque quia eadem necessitatis ratio, quæ permittit admissionem Conversæ sine dote, permittere & in hoc casu debet admissionem velatæ, pariter sine dote.

Non solum dos Monialium diminui nequit, absque licentia S. Congregationis Episcoporum, & Regularium negotiis præpositæ, ut notavit Auctor *num. 32.* sed nec a principio taxari amplius potest a Superiore Monasterii, sive is sit Episcopus, sive Prælatus Regularis, sed debet ab ipsa S. Congregatione taxari, Pellizzar. *de Monialib. cap. 3. sect. 2. numero 43.* 104

An possit Monialis admitti cum dote majori, quam quæ taxata est, hac tamen lege, ut ad officia consueta Monasterii haud teneatur? Affirmat Pellizzar. *de Monial. c. 3. sect. 2. n. 45.* qui tamen una monet in casu urgentis necessitatis posse cogi Monialem illam ad exercenda mox dicta officia consueta Monasterii. Verum, ut Pellizzario scripsit Bordonus haud debet Mulier ratione majoris dotis recipi hoc cum pacto, utpote contrario voto obedientiæ, & si recipiatur, pro non apposito haberi debet dictum pactum. Accedit, quod dedecet augeri dotem jam taxatam hoc nomine, quod non teneatur Monialis ad consueta officia Monasterii. 105 106 107

Quod demum concernit livella, quidquid alios allegans contradicat Auctor (*) *num. 73. & sequent.* semper, ac fit a Moniali unica remissio livellorum pro futuris annis, opus est licentia Summi Pontificis, quum hæc remissio sit alienatio; ut post Bordon. aliosque firmat Capon. *discept. 94. num. 37.* 108

De livellis quæri solet, an possint ea assignari, vel relinqui ea conditione, ut nihil acquiratur Monasterio? *Sed Domini* (recte ait Rota inter impress. post Torr. de Pact. futur. success. decis. 47. n. 7. & plur. sequent.) *re bene considerata existimarunt, hanc reservationem continere conditionem impossibilem, & omnino repugnantem, quum Monacho aliquid habere non permittatur in proprietate, sed totum sit Monasterii, &c. adeoque annexa est regulæ monachali proprietatis abdicatio, ut contra eam, nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere &c. Inferebant, quod non poterant dicti ducati 70. reservati pervenire in utilitatem, & commodum P. Henrici, quin simul Monasterio quærerentur, alias esset quædam repugnantia, & contradictio, quæ vitiaret supra dictam reservationem &c. Hinc ad sustinendum actum memorata renunciationis verba sic intelligi debere, ut Monasterium patiatur dictum Henricum ducatos 70. reservatos habere eo modo quo potest &c. Huic juridicæ interpretationi nihil repugnat licentia S. Congreg. quia restricta reservatione ad solum usum, & commoditatem Monachi reservantis necessario sequitur, quod integrum maneat jus Superioris hunc usum revocandi, & ad proprias, & honestas necessitates restringendi, quum hoc modo salvetur reservatio, ut in nihilo pugnet cum Religionis substantia*; Vide & Rotam post eumdem *decis. 75.* 109

Major quæstio est, an livella cessent acceptata in Monasterio vita communi? Sed hanc quæstionem diremit 110

Responsio Auctoris.

(*) At ego *Auctor* expresse teneo, requiri ad id dictam licentiam, ut clare patet *n. 71.* ubi inter alia refero etiam decretum *Sac. Cong. Episcop. & Regular. 16. Januarii 1739. n.* autem 73. & 74. refero tantummodo opinionem aliorum, non eam sequendo, ut evidenter demonstro dicens, *Et ratio illorum est*, &c. Vide *ibi* etiam sub *numero 75.*

remit S. Congregatio Episcoporum, & Regularium negotiis præfecta *in Cæsenaten. 1. Februarii 1692.* negative respondendo, Monialibus Spiritus Sancti, & Sanctæ Catharinæ Cæsenæ, quæ eam hac de re consuluerant. Decretum hoc refert Paulut. *differt. 36. art. 3. numer.* 40.

111 De livellis an gaudeant privilegio dotis, vide Cardinal. de Luc. *de Regul. discur. 34. n. 1.* Rot. *in recent. decis. 39. num. 13. part. 11.*

112 APPENDIX.

Ad ea, quæ ab Auctore dicta sunt Articulo II. addendam duximus recentissimam dispositionem Clementis XIII. Pontif. Maximi super expensis, quæ fiunt a Monialibus Sacristiæ Præfectis, per Chirographum a Sanct. sua Ferdinando Mariæ de Rubeis Patriarchæ Constantinopolitano, Vicariatus Urbis Vicesgerenti, S. R. Eccl. Cardinali directum; En ejus verba.

Monsignor Ferdinando Maria de Rossi, Patriarca di Costantinopoli, del Vicariato di Roma Vicegerente.

LE Sacre Vergini dedicate a Dio ne' chiostri vestendo l'abito Religioso, hanno avuto una giusta sicurazza di vivere affatto lontane da ogni sollecitudine temporale, e li nostri gloriosi Predecessori hanno avuta continua premura di dare opportuni provedimenti, perchè niuna cosa le distogliesse da questoSanto e lodevole oggetto. Quindi è che hanno impedito tutto quello, che potea dal medesimo allontanarle, per ragione degl'Offizj, che debbano ne' loro Monasteri adempire, e specialmente per quello di Sagrestana. Ma perchè li provedimenti dati non s'eseguiscono, sono altresì gravissimi gl'inconvenienti, che succedono, e che pur troppo ci sono stati rappresentati con replicati continui ricorsi. A questi inconvenienti volendo Noi rimediare, con la presente Cedola di moto proprio, ordiniamo a Voi, che proibiate in nostro nome alle Superiore Religiose di permettere, che le loro Monache destinate all'Offizio di Sagrestane faccino in avvenire alcuna spesa in occasione delle Feste, che si debbano solennizzare nelle loro respettive Chiese: Essendo mente nostra, che qual'ora le medesime Chiese siano bastantemente provedute d'apparati propri, si mettano questi in opera a spese comuni del Monastero: ma quando ne fossero prive, non si prendano le Religiose incaricate dell' Offizio di Sagrestane altra cura, e sollecitudine, che quella di far disporre sopra gl'Altari que' sagri arredi, e supellettili che si trovano avere, con la maggior decenza compatibile alle forze dello stato economico del medesimo Monastero. Siccome però non intendiamo pel rimanente d'impedire a' Monasteri facoltosi la celebrazione delle feste con la consueta pompa, purchè sia interamente Sagra, ed Ecclesiastica; così vogliamo, che generalmente si proibisca a tutti il framischiarvi rinfreschi di qualunque sorte, non solo perchè danno occasione a spese inutili, e di scandalo a' Secolari, ma perchè distraggono le Religiose da quella divozione, e raccoglimento, che debbono avere nel corso di tutto l'anno, e molto più ne' giorni con particolarità dedicati o alla venerazione del Santo Fondatore, o al Titolare, sotto la protezione de' quali vivono. Proibiamo ancora, che le Sagrestane a proprie spese facciano in simili occasioni, ricognizioni, o regali a qualunque sorta di persone o dentro o fuori del Monastero. E vogliamo, che le Superiore restino incaricate dell' esecuzione esatta di questa nostra volontà; e che in caso di contravenzione restino sospese dal loro impiego, riservando a Noi la facoltà di reintegrarle, quando attese le circostanze crederemo di doverlo fare.

Dato dal Nostro Palazzo Apostolico a Monte Cavallo questo dì 30. Giugno 1759.

ARTICULUS III.

Moniales quoad ea, quæ concernunt Clausuram.

1 CLausura ante tempora Bonifacii VIII. fuit solum sub consilio; Quamvis enim fuerit multum commendata, & quasi indicta in Concil. Carthaginen. I. *sub anno* 330. & Carthagin. III. *can.* 33. in Conc. Trullano *can.* 46. in Cabilonen. II. *can.* 65. in Lugdun. III. *can.* 3. in Matisconen. *can.* 19. in Aquisgranen. *can.* 19. Tamen, ut observant Suarez *tom. 4. de Relig. lib. 1. cap. 8. n.* 211. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp. 18. quæsit. 3. n.* 1. Pellizarius *de Monialibus cap. 5. n.* 23. & alii passim, non fuit ibi clausura absolute præcepta, sed sub consilio efficaciter commendata; Unde pro tunc paulo major, ac rigidior clausura imposita fuit feminis, quam viris; imposita enim erat ipsis clausura dependenter fere a legitima facultate Abbatissæ.

2 Primo enim sub formali, & absoluto præcepto clausuram Monialibus indixit Bonifacius VIII. *in cap. Periculoso, unic. de statu Regul. in 6.* Et deinde Concilium Trid. *sess. 25. de Regularib. & Monial. cap.* 5. S. Pius V. Constit. incip. *Circa Pastoralis Officii*; & Constit. incip. *Decori & honestati*, & Gregorius XIII. Constit. incip. *Deo Sacris*.

3 Unde ad clausuram tenentur nunc Moniales omnes Professæ cujuscumque Regulæ, Ordinis, & nominis etiam Tertiariæ in Congregatione viventes, & tria vota essentialia emittentes; Bonifac. VIII. *in cit. cap. Periculoso.* Concil. Trid. *sess. 25. cap.* 5. S. Pius V. in cit. Constitut. incip. *Circa Pastoralis Officii*, & Constitut. incip. *Decori, & honestati*, & Gregor. XIII. Constit. incip. *Deo Sacris*, & sæpe sæpius *Sacr. Congr. Episc. & Regul.* & signanter *in Virdunen. 15. Januar. 1602. in Constantien. 25. Jun. 1603.* & sæpius etiam *Sacr. Congr. Concil.* Et si renuant, prohibetur eis receptio ad habitum. *Sacr. Congr. Episcop. in Pampilonen. 10. Februar. 1593. in Terracinen. 5. Mart. 1603. in Constantien. 13. Augusti 1616.* & sæpe alibi, & expresse S. Pius V. cit. 4

5 Constit. incip. *Circa Pastoralis Officii*. Quamvis enim clausura non contineatur formaliter in Regula cujuscumque Monialis, continetur tamen virtualiter sub tribus votis. *Sacra Congr. Episcop. in Zamoren. 7. Febr. 1592.* & signanter sub voto obedientiæ. *Eadem Sacra Congr. Episcop. 16. April. 1619.* Hinc Moniales profiten-

6 tes hac conditione; ut clausuræ non obligentur, non sunt veræ Professæ, quia S. Pius V. in cit. Constit. incip. *Circa Pastoralis Officii*, dictas Professiones irritat; Miran-

randa *de Sacris Monialib. qu.1. art.* 4. Lezana *tom.1. Summæ cap.25.num.*17.Emmanuel Roderic.*tom.1.qq. Regular. quæst.47. art.2.* Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.18.quæsit.5.num.6.*Pellizar.*de Monialib. cap. 8.n.* 54.& alii passim.

7 Moniales temere egredientes e clausura sui Monasterii, ultra alias gravissimas pœnas incurrunt ipso facto Excommunicationem majorem reservatam Papæ. Sic expresse S.Pius V.in cit.Constit. incip.*Decori, & honestati*, ibi: *Aliter autem egredientes, seu licentiam exeundi quomodocumque concedentes, nec non comitantes, ac illarum receptatrices, personas, sive laicas, aut sæculares, vel Ecclesiasticas consanguineas, vel non, Excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo, statim, eo ipso, absque alia declaratione subjacere, a quo præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeant. Et insuper tam egressas, quam Præsidentes, & alios Superiores prædictos eis licentiam hujusmodi concedentes, Dignitatibus, Officiis, & administrationibus per eas, & eos tunc obtentis privamus, & illas, & illos ad obtenta & alia in posterum obtinenda inhabiles . . . decernimus.*

8 Supradictas pœnas, ut vides ex d. Constitutione S.Pii V.incurrunt Episcopi, aliique Superiores Monialium injuste licentiam Monialibus egrediendi e Monasterio concedentes, & omnes aliæ personæ ipsas Moniales injuste,& illicite de Monasterio egressas comitantes, vel recipientes, & sic talem illicitum egressum, vel illius perseverantiam foventes. Non in-
9 currunt tamen dictas pœnas, qui post illicitum, & injustum egressum Moniales comitantur,seu recipiunt non ut cooperentur illi illicito, & injusto egressui, seu perseverantiæ in ipso, sed solum ut earum honori, & honestati, seu castitati consulant, vel gratia urbanitatis, amicitiæ, aut honoris seu consanguinitatis, & affinitatis. Sanchez *in dec. l. 5. c.15.n.* 72. Graffius *p. 1. decis. l. 4. c.23. num.* 17. Zerola *in prax. Episc. p. 1. verb. Moniales ad 16. quæsit. dub.*7.Bonacina *de clausura q.1. punct. 4. num.*5.Zechius *de republ. Eccles. tit. de Regularibus cap.3.num.*15.Cajetanus de Alexandri. *in Confessario Monialium c. 7. §. 11. qu. 7.* Tamburin. *de jure Abbatiss.disp. 19.quæsit.2.num.*4. & alii passim.

10 Excommunicationem, & alias dictas pœnas incurrit Monialis, quæ ambobus pedibus exit ostium clausuræ uno, vel altero palmo. Sanch. *ad Decalog.lib.6. c.15.n.68.*Navar.*tom.4.de Regul.num.*57.Roder.*tom.1. quæst.49.art.1.*Cajetan.de Alexandris *loc. cit. c.7.§.1. quæst.1.*Portell.*in dub.Regul. verb. Clausura Monial. num.*25.Comitol.*lib.5. respons. moral.qu.*3. Donatus *prax.rer.Regul.tom.4.tract.4.quæst.25. num.*2.Bonacina *de Clausura q.1.punct.4.num.*2.ubi dicit conclusionem procedere etiamsi uno solo palmo se reciperet extra januam clausuræ, & statim redeat: Tamb. *de Jure Abbatiss.disp.19.quæsit.4. ad casum* 1. Diana *p. 3. tract.2.de dub.Regul.resolut.*52.*& part.5.tract.5.resol.* 22.*§.Ad hæc* Gibal.*de Sanctimonialib.disp.1. c.2.§.17. consec.2.sub num.*33.Lezana *verb. Clausura num.* 7. & alii plures contra Graffium *1.part.decis.l. 4. cap.23. & in practica de casibus reservat. lib.1. c.5. n.*45. Nald. *in summa verb.Clausura, n.*1.Pellizar.*de Monialib. c.5. sect.1.quæst.11.num.*19.Peiryn. *t. 1. privil. Minimor.in Const.6.Pii V.n.*4.Merolam *t.1. d.1.c.2.de volunt.7.difficult.n.*502.volentes dictam Monialem in casu posito ob parvitatem materiæ excusari a pœnis, & culpa.

Monialis ascendens supra tectum violat clausuram, 11
& incurrit dictas pœnas. Sic *Sacr.C.Episcop.in Lycien. 16.Septemb.1609.& in Comen.18. Septemb.ejusdem anni*, quæ mandavit absolvi cum pœnitentiis salutaribus ad arbitrium quasdam Moniales, quæ bona fide ascenderant supra tectum ad siccanda frumenta, & pastas ab ipsis elaboratas, sive ad videndum quoddam Festum, cum speciali prohibitione illuc ultra ascendendi propter quamcumque causam; ita apud Nicol. *in Flosculis verb.Moniales num.*35.Sanchez autem *loc. cit.lib.6.cap.14.n.*7.Tambur.*de Jure Abbatiss. disp.19. q.4.ad 4.casum*, Diana *part.3.tr.13.Miscellan.resolut.* 88.Pellizar.*loc.cit.num.*74.Bonacina *loc. cit.* & alii distinguendo sustinent, quod si tectum Monasterii correspondeat spatio extra clausuram, censetur extra clausuram, & Monialis supra illud ascendens violat clausuram, secus vero si correspondeat spatio intra clausuram, quia tunc, dicunt ipsi, reputatur quædam pars Monasterii; at vero forte ipsi non observarunt dictam resolutionem Sacræ Congregationis, quæ sine tali distinctione processit.

Monialis faciens se dimitti e fenestra corresponden- 12
te viæ publicæ patenti sæcularibus, quamvis non totaliter descendat, sed maneat suspensa in medio aere pendens ex aliquo fune, clausuram violat, & incurrit pœnas, quia sic se ponit in loco, ad quem patet aditus sæcularibus media aliqua scala parieti apposita, quod utique prohibetur a Gregor.XIII.Constit.incip. *Deo Sacris*. Pellizarius *de Monial. cap.5. sect.2. q.39. num.*77.cum aliis ab ipso consultis; Donat.*prax.rer. Regular.tom.4.tract.4.qu.28.num.6.* & alii.

Item clausuram violat Monialis ascendens arborem 13
positam in horto Monasterii, & procedens ad ramum omnino prominentem extra murum, etiamsi ascenderit causa recreationis, seu alio fine dummodo totum corpus perpendiculariter pendeat extra locum clausuræ, quia perfecte accedit ad locum, ad quem sæculares possunt accedere, quod prohibetur a Gregorio XIII. in d.Constitut.*Deo Sacris*. Donat.*loc.cit. n.*4.Pellizar.*loc.cit.n.*78.Cajetan.de Alexandris *loc.cit. §.1.q.1.*

Item clausuram violat Monialis se ponens in Rota, 14
eamque volvens versus partem externam, ad quam sæculares accedunt, quia vere, & perfecte talis Monialis accedit ad locum, ad quem sæculares accedunt, quod est prohibitum a Gregorio XIII. in dict.Constit. *Deo Sacris*, & se exponit gravi honestatis periculo, propter quod evitandum indicta est clausura *in cit.cap. Periculoso, unic.de statu Regul. in 6.* Trid. *sess. 25. de Regularib.& Monialib.cap.5.*& in cit.Constitut. S.Pii V.incip.*Circa Pastoralis Officii*, & alia ejusdem incip. *Decori & honestati*, & in cit. Const. Greg. XIII. incip. *Deo Sacris*. Sic tenent Gibal. *de clausura Sanctim. disquisit. 1. cap. 13. §. 17. consect. 3.* Comitulus *lib.6. respons. moral. qu. 3.* Portell. *de dub. Regular. verb. Clausura n.*25.Donat.*l.c.quæst.26.per tot.*& alii contra Tamburin.*l.c.ad cas.5.*Dianam *p.2.t.2.res.52.*Pellizar. *l.c.n.72.*Lezanam *t.1.c.25.n.18.*Item clausuram violat 15
Monialis, quæ appenso fune ex superiori limine portæ clausuræ, eoque manibus apprehenso, se toto corpore a terra elevatam agitat motu reciproco exeundo nunc scilicet, nunc vero redeundo intra clausuram, qui ludus multis in locis est usitatus satis apud adolescentes, & vocatur ludus navis; Talis enim Monia-

nialis quoad totum corpus per quamlibet agitationem vere exit extra ostium, & limites clausuræ Donat.*loc. cit. q.27.per tot.*Cajetanus de Alexandris *loc. cit. §.1. q.1.*Pellizarius *loc. cit.q.34. n.71.* cum Diana, Card. de Lugo & aliis a se consultis contra Naldum, Sanctarell.Baldell.& alios ibi citatos.Item clau-
16 suram violat Monialis egrediens ad spatium, quod est inter januam Monasterii clausam, & aliam sæcularibus patentem, ut habetur clare ex cit. Const.Greg. XIII.incip.*Deo Sacris*:ibi *Nec itidem licere Monialib. & Tertiariis egredi e janua Monasterii, quæ pro clausura ipsius Monasterii etiam ad claudendum aliam ulteriorem januam, qua patere solet aditus sæcularibus venientibus, vel ad rotam, vel ad Crates, seu loca colloquiis destinata, quæ vulgo Parlatoria appellantur, vel ad pulsandam ipsam clausuræ januam, quæ loca cum saltem pro caufis præfatis patere soleant sæcularibus, extra clausuram censeri debent, etiam quo tempore clausa sunt.* Item clausuram Monialis violat ac-
17 cedens ad domos contiguas Monasterii inhabitas a fœminis servitricibus;Sic etiam si accedat ad propriam Ecclesiam exteriorem,quia ad talia loca patet accessus sæcularium, quod prohibetur a Gregor. XIII. in cit. Constitut. incip. *Deo Sacris*, ut patet ex mox adductis
18 ipsius præcis is verbis,& sic tenent Doctores communiter. Item clausuram violat Monilias urbanitatis, vel curiositatis gratia egrediens e proprio Monasterio, & aliud contiguum ingrediens: Immo talis Monialis est rea dupliciter violatæ Clausuræ,sunt enim duo actus, egressus videlicet, & ingressus, unde etiam duplicem contrahit Excomunicationem, prout rescripsit *Sac. C. Archiepiscopo Panormitano 21. Augusti 1699. & 14. Septembris ejusdem anni*, ut testatur D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. cap. 7.§. 1. q. 4.*

19 A tali Excommunicatione violatæ per illicitum egressum clausuræ, seu per cooperationem concedendo licentiam,comitando,& recipiendo sic illicite egressas, si sit publica, absolvit solus Summus Pontifex, vel habens ab eo auctoritatem. Sic expresse Sanctus Pius V. in dict. Constitut. incip. *Decori & honestati*, ibi; *A quo* (vinculo) *præterquam a Romano Pontifice,*
20 *nisi in mortis articulo absolvi nequeant.* Si autem sit occulta, certant inter se Doctores quisnam ab ea possit absolvere? Fagnanus enim *in cap. Dilectus 15. de temporibus ordinationum a num. 30. ad 34.* tenet absolute, nec Episcopum posse ab ea absolvere, quamvis sit occulta, & adducit decreta Sacræ Congregationis, & declarationem Pontificiam, ibi: *Sed numquid Episcopis facultate sibi tributa in d.cap.6.sess.24.in casibus occultis post Concilium ex nova lege Sedi Apostolicæ reservatis etiam cum clausula non obstantibus absolvere possit? Sacra Congregat. censuit non posse.* Et in specie cum dubitatum fuerit; *An Episcopus, & Inquisitores possint hodie ex d.cap.6.sess.24. absolvere lapsos in Heresim, non obstante Bulla Cœnæ Domini? Censuit eam Bullam derogasse cap.5.* Unde frustra nonnulli ex recentioribus Theologis hunc articulum in controversiam adducunt, cum habeamus claram determinationem Sacræ Congregationis; Præterea cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus, an vigore *c. 6.sess.24.* posset absolvere quamdam Monialem, quæ occulte, & ad malum finem fregerat clausuram? non obstante Bulla S. Pii V. quæ videtur habere locum in casu publico, variatum est sententiis. Nam ex decem Cardinalibus tres censuerunt Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia, & est tantum exceptus casus, nisi in mortis articulo &c. Et quia jam declaratum Bullam Cœnæ Domini quæ prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; Et quia cum Bulla sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio. Quatuor censuerunt eam Bullam non habere locum in casibus occultis; Reliqui autem tres dixerunt agendum cum Sanctissimo, qui declaravit Bullam S. Pii V. habere locum etiam in occultis; Tamen concessit facultatem Archiepiscopo absolvendi illam Monialem. Unde postea Sac. C. generaliter consulta; An si Monialis alicujus Monasterii Jurisdictioni Regularium subjecti secreto deliquerit in materia clausuræ, in Foro conscientiæ absolvi possit vigore ejusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam delegato in iis, quæ ad clausuram pertinent, auctoritas tributa est decreto *cap. 3.sess.25.De Regul.*stante prædicta Bulla S. Pii V. respondit non posse, & Fagn. sequuntur Matthæucci *Officialis Curiæ c.11.n.21.* Sanctarellus *tract.de hæresi cap.5.dub.1.n.1.* cum aliis per ipsum allegatis, ubi etiam ipse affert Decretum Sacræ Congregationis, quæ censuit approbante Gregorio XIII. Bullam S. Pii V. etiam in occultis procedere, & sic tenent alii plures.

Oppositum tamen tenent Navarr. *tom.2.l.5. de sent. Excom.consil.43.*Diana *part.7. tractat.2.de potest. Episcop.resol.20.* Sanchez *in Decalog.l.6.c.15.num.76.* Suarez *de Censur.tom.5.disp.2. sect.2. num.10. & 12. in fine*, Bonacina *de Censur.disp.1.quæst.22. punct.22. n.2.* ubi late de decreto Tridentini, *& tract.de clausura quæst.1.punct.5.n.1.* Thesaurus *de pœnis 2.p.prax. verb. Clausuram violans cap.9.verb.absolvere*; Tamb. *de Jure Abbatiss. disp.19.quæsit.5. n.1.*Pellizarius *de Monial.c.5.se.2.n.28.*Pignat.*t.10.consult.100.n.25.*Monac. *p.1.in Append.adnotat.ad Const.8.S.Pii V.n.4.*Felix Potestas *tom.1.p.4.nu. 3511.* Roderic.*t.1.quæst.24.art.19.* Toletus *in summa lib.1.cap.41.n.7.* Vincentius Candidus Magister Sacri Palatii *tom.1.disquisit.3.art.28.*Donatus *prax.rer.Regul.tom.4.tract.5.quæst. 8.num.9.*Lezana *verb.clausura n. 20.* & plurimi alii volentes, quod a dicta Excommunicatione, si sit occulta, possit absolvere Episcopus, vel alius habens ab Episcopo facultatem ex Concilio Tridentino *sess.24.c.5*: ubi omnes casus occulti sibi conceduntur, quod Tridentini decretum generaliter de omnibus casibus S. Sedi reservatis etiam post Tridentinum, volunt intelligi. Nec, dicunt ipsi, in dict. Constitut.S.Pii V. incipient. *Decori & honestati*, fit mentio dicti Concilii; Nec de illis decretis, & declarationibus allatis numero antecedenti constat authentice; Tum quia, concludunt, quod oppositum servat praxis, cum revera Episcopi passim absolvant a tali excommunicatione occulta, & ab aliis similibus. 21

Quod dicitur de Episcopis respectu sæcularium, & Monialium sibi subjectarum, intelligi etiam debet de Prælatis Regularibus respectu suorum subditorum, quia S. Pius V. Constitut. incip. *Romani Pontificis* edita pro Prælatis Ordinis S. P. Dominici concessit, ut gaudeant eo Privilegio in Foro conscientiæ erga subditos, quo gaudent Episcopi erga suos, virtute Concilii Tridentini *sess.24.cap.6.*quod privilegium loquitur etiam de Superioribus localibus, Sic Tamburin. *de Ju-* 22
re

re Abbatiss.disp.19.q.6.num.2. Roderic.*q.g.Regul.tom.1.quæst.61.num.*8.Donat.*loc.cit.num.*10. cum pluribus ibi adductis, Barbosa *in Concil. Trident. ad dict. sess.25.cap.9.* cum plurimis aliis ibi citatis, & alii passim.

23 In Foro conscientiæ posse Confessarios Regulares absolvere a tali Excommunicatione, etiamsi sit publica, aut deducta ad Forum contentiosum docent Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.19.qu.5. num.*3. Bonacina *de clausura quæst.1.punct.5.num.*2. Peyrin.*in Constit.S. Pii V.pag.*203.*num.*41. item *in Constit.Julii II. & t.1. de subdito citat.*& secutus a Felice Potestat.*t.1. part.4.n.*3492. Donat.*prax.rerum Regular. tom.1.p.2. quæst.34.num.1.* cum Sanchez, Roderic. Alphonso de Leon. & aliis ibi citatis, quia S. Pius V. incit. Constitut. incipient. *Decori & honestati*, in reservatione dictæ Excommunicationis non comprehendit Privilegia Regularium; Regulares autem ex concessione facta a Paulo III. Venerabili societati Jesu Constitut. incipient *Cum inter cunctas*, edita 3.*Junii* 1545. possunt absolvere ab omnibus casibus, & Censuris reservatis Papæ, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, & exceptis casibus reservatis Episcopis ex Constitut. Clementis X. incipient. *Superna*, & ex proposit. 12. damnata ab Alexandro VII. & etiam exceptis intra Italiam, & extra Urbem aliis sex dictis Clementinis, ex quo de mandato Clementis VIII. fuerint reservati a Sacra Congregat. Episcop. & Regul. in declaratione sui decreti editi *die* 9. *Januarii* 1601. facta per aliud decretum editum anno immediate sequent 1602. 26. *Novembr.* Unde cum Paulus III. in dict. Constitut. *Cum inter cunctas*, concesserit Regularibus facultatem absolvendi a Censuris sine ulla restrictione, aut limitatione ad occultas, stat quod possint absolvere ab ipsis, etiam quando sunt publicæ, & deductæ ad Forum contentiosum, quia ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus. *c.Quia circa* 22.*de Privileg.& l.de pretio, ff.de Publiciana in rem action.* Tum quia quando Summus Pontifex intendit facultatem absolvendi, vel dispensandi limitare ad Censuras occultas, solet exprimere dicendo, *dummodo non sint publicæ, vel deductæ ad Forum externum*, & hujusmodi, ut est videre in *d.cap.*6.*sess.*24.*de reform.*& docet Sotus *in* 4. *Sentent.dist.*22.*artic.*3. Donat.*loc.cit.* cum aliis ibi adductis, adeoque in non declarando videtur indulgere. Vide verb. *Absolutio art.*1.*a n.*41.*ad* 47.

24 A pœnis privationis Officiorum, & Dignitatum, & inhabilitatis latis in dict. Constitutione S. Pii V. incip. *Decori & honestati*, possunt absolvere pro utroque Foro quoad suos subditos Episcopi, & Prælati Regulares, quia tales pœnæ non sunt reservatæ, nam ut constat legenti verba præcisa Bullæ relata *supra sub num.*7. reservatio est facta solum pro Excommunicatione; Sic Roderic.*tom.*1.*q.*24.*art.*17. Felix Potestas *tom.*1.*part.*4.*n.*3494. & alii.

25 Hic advertendum venit, quod ea, quæ diximus *supra num.*19. quod a tali Excommunicatione violatæ per illicitum egressum clausuræ, seu per cooperationem ad ipsum concedendo licentiam, comitando, & recipiendo sic illicite egressas, si sit publica, absolvit solus Summus Pontifex, vel habens ab eo auctoritatem, non pugnant cum iis, quæ diximus sub *verb. absolutio art.*1. *num.* 6. ubi conclusimus, quod cum impeditis personaliter adire Pontificem, possunt Episcopi directe absolvere pro utroque foro etiam ab omnibus casibus publicis reservatis Papæ a Jure, aut ab homine, etiam hæresis, & in Bulla Cœnæ contentis, *ex c.Mulieres* 6.*cap. De cætero* 11.*cap.Ea noscitur* 13.*& cap.de Monialib.*33.*de sentent.Excommun.* non pugnant, inquam, siquidem Episcopus in quantum potest absolvere personas perpetuo impeditas, uti sunt Moniales, ab omnibus casibus Papæ reservatis, ad quos alioquin ejus facultas non extenditur comprehenditur sub iis verbis: *Vel habens ab eo auctoritatem*, adductis *supra sub num.*19. cum per citata Jura Episcopus vere habeat a Papa auctoritatem absolvendi personas perpetuo impeditas, uti sunt Moniales, ab omnibus casibus Papalibus. Et sic respective dicendum est de Prælatis Regularibus quoad suos subditos, quos possunt absolvere a dictis casibus ex variis Summorum Pontificum Constitutionibus, & præcipue ex Constitut. Sixti IV. incip. *Regimini*, Pauli III. incipient. *Licet debitum* S. Pii V. incip. *Romani Pontificis*, & alia ejusdem incip. *Dum ad Congregationem*. Vide *d.verb.Absolutio art.*6.*ad* 40.

Moniales possunt in aliquibus casibus de Monasterio exire absque incursu pœnarum, & præcipue in tribus expressis a S. Pio V. in dict. constitut. incip. *Decori & honestati*, ibi: *Nisi ex causa magni incendii vel infirmitatis lepræ, aut Epidemiæ*. Nomine *magni incendii* venit incendium, cui succurri non potest absque periculo pereundi Moniales, si intra claustra morentur. Nomine *lepræ* venit infirmitas ita contagiosa, ut si Moniales tali morbo infectæ non egrediantur, omnes aliæ cito periculo evidenti similis infectionis subjiciantur. Nomine *epidemiæ* venit infectio pestilentialis malignam qualitatem præseferens, quæ facile ad alios diffunditur cum manifesto mortis periculo, non vero morbus popularis de facili sanabilis. Sic Doctores communiter. 26

27

Moniales possunt licite egredi e Monasterio etiam in aliis casibus consimilibus tribus prædictis a S. Pio V. expressis, ut quando grave periculum subsit Monialibus ratione imminentis Belli, inundationis fluminis, ruinæ ædificii, seu alterius gravioris consimilis periculi, nisi exeant, quia licet S. Pius V. in dict. Constit. incip. *Decori & Honestati*, utatur dictione *Nisi*, quæ videtur excludere omnes alias causas, tamen hæc dictio non excludit casus similes, & urgentiores, ut *in l.Si mora, verb.Dumtaxat, ff. Soluto Matrimonio*, ubi Castrens. *num.*9. Jason *num.*5. & alii, & sic tenent passim Doctores cum Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.*20.*quæsit.*2. Pasqualig. *in Lauret.num.*30.Barbosa *de offic. & potest Episcop. part.*3. *alleg.*102.*a num.* 16. 28

Occurrente aliquo casu, in quo juxta dicta licitus est egressus Monialium e Monasterio, requiritur licentia Superioris. Concil.Trident. *sess.*25. *de Regularibus, & Monialibus cap.*5. ibi: *Nemini Sanctimonialium liceat post professionem exire a Monasterio etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, nisi, ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda* Et S. Pius V. in d. Constit. incip. *Decori & honestati*, ibi: *Quæ tamen infirmitas præter alios Ordinum Superiores, quibus cura Monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu alium loci Ordinarium, etiamsi prædicta Monasteria ab Episcoporum, & Ordinariorum Jurisdictione exempta esse reperiantur, cognita, & expresse in scriptis* 29

30 *approbata sit*. Ex quibus, ut vides, in Monasteriis subjectis Episcopo, seu Ordinario requiritur, & sufficit licentia solius Episcopi, aut Ordinarii loci, cum ipse respectu illorum Monasteriorum sit & Episcopus, 31 & Prælatus Religionis. In Monasteriis autem exemptis requiritur ultra licentiam Prælati Regularis Provincialis scilicet, aut Generalis juxta cujuscumque Ordinis institutum, etiam licentia Episcopi, seu Ordinarii loci. Nomine Episcopi, qui approbare causam debet, & potest, venit etiam Vicarius Generalis, & Capitularis, ut tenent passim Doctores cum Tamburin *loc. citat. quæsit.* 5. *n.* 8. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 102. *num.* 28. Cajetanus de Alexandris *cap.* 7. *§.* 9. *quæst.* 4. Pellizar. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 37.

32 Si in aliquo ex dictis casibus periculum sit in mora, nec ob distantiam possit Superior consuli, tunc Moniales in tali necessitate, & periculo possunt licite exire, quia urgentissimus similis casus videtur per Epichejam exceptus, quia necessitas non habet legem, & quod non est licitum in lege, necessitas facit licitum, *capit. Sicut* 11. *distinct.* 1. *de consecrat. capit. Omnes* 2. *de Feriis. cap. Consilium* 2. *de observatione jejunior. capit. Consuluisti* 3. *de celebrat. Missar. & cap. Quod non est* 4. *de Regul. Juris*. In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; *cap. Licet* 6. *de pœniten. & remiss.* & sic tenent communiter Doctores cum Tamburin. *loc. cit. n.* 4. Zechio *de Republic. Ecclesiast. tit. de Regularib. cap.* 3. *num.* 15. Bonacina *de clausura quæst.* 1. *punct.* 8. *num.* 9. addentes, Moniales in tali necessitate egressas teneri cum primum potuerunt significare Superiori suum egressum.

33 An autem Abbatissa cum licentia solius Episcopi, & Superioris Regularis, si sit ei subjecta, possit exire de Monasterio ad præstandum Principi Sæculari Domino Feudi fidelitatis juramentum, quando illud non potest præstare per Procuratorem? Tamburin. *loc. cit. n.* 5. Sanchez *lib.* 9. *moral. cap.* 15. *n.* 51. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 44. *num.* 79. Pellizar. *de Monial. lib. cap.* 5. *sect.* 2. *num* 63. & alii tenent absolute, id posse, quia expresse est sic concessum a Bonifacio VIII. *in cap. Periculoso unic. de statu Regular. in* 6. *§. Verum*. At tamen quia S. Pius V. ex post in d. Const. incip. *Decori & honestati*, non concedit Monialibus posse exire cum facultate Superioris; *Nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis lepræ, aut Epidemiæ*, nisi adsit periculum in mora perdendi Feudum, vel aliud grave damnum incurrendi, petenda videtur licentia a Sede Apostolica, vel a Sacra Congregatione. Unde in Regesto litterarum *Sacræ Congregationis Episcop. sub die* 15. *Januarii* 1616. *fol.* 9. habetur sequens decretum *Al Nuncio di Spagna*: *SS. D. N. ejus in Hispaniarum Regnis Nuncio litteras dari mandavit, ut omnes Archiepiscopos Episcopos, aliosve Ordinarios inferiores, tam Sæculares, quam Regulares Monialium Monasteria eisdem Regnis habentes certioret, ne absque Sedis Apostolicæ auctoritate Monialibus e Monasterii septibus egrediendi licentias nullatenus concedant, minusque easdem de uno ad aliud Monasterium (tribus casibus in Bulla S. M. Pii V. nominatim expressis exceptis) transferant*. Ita apud Monacell. *p.* 2. *tit. XIII. formul.* 5. *n.* 16.

34 Hinc Moniales licet olim possent de licentia Ordinariorum, & Monasteriorum Superiorum transferri ad novum Monasterium fundandum, vel etiam reformandum, seu ad Officium Abbatissatus, seu aliud munus exercendum; tamen hodie quacumque occasione transferri non possunt amplius de Monasterio ad Monasterium sine speciali licentia Sedis Apostolicæ toties quoties obtinenda, neque occasione Prioratus, vel alterius officii, quibuscumque in contrarium non obstantibus, ex decreto Pauli V. publicato a Sacra Congreg. Episcop. & Regular *sub die* 22. *Decembris* 1617. & Generalibus Ordinum Procuratoribus intimato, & relato a Nicolio *in Flosculis verb. Monialis num.* 19. & ab aliis passim. Nam facultas, quæ olim, 35 sive de Jure communi, sive ex Concilio Tridentino locorum Ordinariis, vel Monasteriorum Superioribus super hoc competebat, fuit sublata per d. Constitutionem S. Pii quæ incipit *Decori & honestati*, *ut Eadem Sacra Congreg. declaravit die* 30. *Maii* 1631. apud Nicolium *loc. cit. num.* 19.

Moniales ex licentia Sacræ Congregationis egressæ 36 tenentur sub mortali statim expleta causa egressus, se ad monasterium recipere *ex cap. Periculoso, unic. de statu Regular. in* 6. *§. Verum*, & ex Constit. S. Pii V. incip. *Decori & honestati*, & Gregorii XIII. incip. *Deo Sacris*. Hoc tamen intelligendum est moraliter, & non metaphisice, adeo ut, si per breve spatium v. g. unius, vel alterius diei ingressum suum in Monasterium differrent, non peccarent mortaliter; Tamburin *de Jure Abbatiss. disput.* 20. *quæst.* 7. *num.* 2. & 3. cum Sanchez. Victorell. & aliis ibi citatis, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. allegat.* 102. *nu.* 58. & alii. Si autem finita, & expleta causa sui egressus multo 37 spatio extra Monasterium morentur ob malum finem, non solum peccant mortaliter, sed etiam incurrunt Excommunicationem. Bonacina *de clausura qu.* 4. *punct.* 4. *num.* 22. Merola *in disp. Theolog. moral. tom.* 1. *disp.* 1. *difficult.* 7. *num.* 498. Barbosa *loc. cit. num.* 58. Castropalaus *tract.* 16. *disp.* 4. *p.* 9. *n.* 21. Sanctorus *in Constitut. Minor. cap.* 11. *statut.* 7. *qu.* 2. & alii.

Monialis cum licentia Sacræ Congregationis egressa 38 ad curandam infirmitatem, & intra domum privatam inclusa non violat clausuram, si huc & illuc vagetur, quia Monialis non tenetur ad clausuram, nisi intra proprium Monasterium. Domus autem illa privata non est Monasterium. Unde cum obligatio clausuræ sit odiosa, non debet ampliari, sed restringi, sicque non debet extendi ad loca, quæ proprie non sunt Monasterium, *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 15. *num.* 9. Navarr. *Comment.* 4. *de Regular. num.* 44. *not.* 4. Victorell. *de Orig. & clausur. Monial. vers. Monialis professa*, Tamburin. *loc. cit. disp.* 19. *quæsit.* 4. *ad* 9. Pellizar. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 82. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. c.* 7. *§.* 9. *q.* 12. & alii. Si tamen in licentia esset præscriptum, ut talis Monialis in domo privata servaret clausuram, tunc teneretur ad ipsam, cum licentia esset concessa solum cum tali obligatione. Sic Pellizar. *loc. cit.* Cajetanus de Alexandris *loc. cit.* & alii.

Monialis cum licentia Sacræ Congregationis licite 39 exiens e suo Monasterio ad aliud v. g. fundandum, ad curandam infirmitatem in Balneis, & hujusmodi, non violat clausuram, nec graviter peccat, si ea occasione a recto itinere viginti vel vigintiquinque miliaribus deviet ad aliquod Sanctuarium colendum, seu ad

ad consanguineos, vel amicos visitandos, quia hoc non fit in fraudem clausuræ, Sanchez *loc. cit. c.*15. *n.* 61. Bonacina *de clausura quæst.* 1. *punct.* 8. *n.*24. Guttierez *lib.* 1. *cap.* 14. Tamburin. *loc. cit. disp.* 20. *quæsit.* 7. *num.* 4. Pellizar. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 55. Castropal. *tract.* 16. *dis.* 4. *part.* 9. *n.* 19. Roderic. *tom.* 1. *quæst.* 47. *art.* 11. & alii.

40 An Monialis legitime egressa e suo Monasterio, & transiens ad aliud, seu ad Balnea, si in via accedat ad locum, in quo existit Monialium Monasterium, possit ibi hospitio recipi? variant Doctores. Sanchez enim *lib.*6. *moral. cap.* 16. *num.* 10. Peyrin. *tom.* 2. *privil. Constit.* 6. *S. Pii V. num.* 28. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disput.* 24. *quæsit.* 15. *a num.* 1. Pellizar. *loc. cit. cap.* 5. *num.* 107. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *qu.* 14. & alii respondent cum distinctione: Aut ista Monialis petit admitti intra Monasterium ejusdem Ordinis, & habitus, & sic excipi potest absque alia licentia Superioris, non solum causa hospitii, sed etiam in casu, quo illa degeret in aliqua domo privata ad recuperandam sanitatem, & vellet ingredi Monasterium gratia recreationis, & hujusmodi, quia talis Monialis non est extranea, cum sit ejusdem Ordinis, ac habitus, adeoque non cadit in illam prohibitio ingrediendi Monasteria Monialium, quæ comprehendit solum extraneos; Vel Monialis petit admitti in Monasterium diversi Ordinis, & habitus, & tunc si ibi non adsit Monasterium proprii Ordinis, potest in ipso admitti de licentia tamen Superioris illius Monasterii, & non aliter, quia Religiosa Caritas, quæ Religiosis personis maxime convenit, & honestas status Monialis exigit, ut ibi in hospitio recipiatur. Secus autem si divertere vellet in dictum Monasterium diversi Ordinis, non causa necessarii hospitii, sed gratia recreationis, aut invisendi Monialem consanguineam, aut amicam, quia tunc nequit ibi excipi, ne quidem de licentia Superioris, quia Monialis itinerans respectu talis Monasterii est vere extranea, adeoque ex hac sola causa non potest in illud admitti, sicuti nec potest admitti quæcumque alia persona extranea.

41 Castropalaus autem *part.* 3. *disp.* 4. *p.* 10. *n.* 4. D. Gajetanus de Alexandris *loc. cit. cap.* 7. §. 7. *qu.* 8. & alii negant absolute posse talem Monialem admitti in Monasterium, sive sit ejusdem Ordinis, sive diversi quia unum Monasterium non communicat cum alio in clausura, quod, ut dicit citatus Cajetanus, est de mente Sacræ Congregationis, quæ consulta an Moniales advenæ essent admittendæ intra Clausuram? respondit negative *in Pistorien.* 16. *Junii* 1585. quam forte declarationem non observarunt Doctores primæ sententiæ.

42 Ingressus in Monasteria Monialium absque justa causa, & legitima facultate est absolute prohibitus omnibus omnino personis a Bonifacio VIII. *in cap. Periculoso unic. de statu Regul. in* 6. sed sub nulla Cen-
43 sura. Item a Concilio Tridentino *sess.* 25. *de Regularib. & Monialib. cap.* 5. sub Excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, sed nemini reservata, ut apparet ex textu, ibi *Ingredi autem septa Monasterii nemini liceat cujuscumque generis, aut conditionis, sexus vel ætatis sine Episcopi, vel Superioris licentia in scriptis obtenta sub Excommunicationis pœna ipso facto incurrenda*. Deinde S. Pius V. idem quod statuit Concilium Trid. jussit observari in sua Constitutione incip. *Circa Pastoralis Officii*; Gregorius au- 44 45
tem XIII. Constit. incip. *Ubi gratiæ*, idem statuit sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda & Papæ reservata contra præsumentes ingredi Monasteria Monialium prætextu facultatum a Summo Pontifice, vel a Legatis seu, ab aliis concessarum, revocando omnes, & quascumque licentias a quibusdam concessas ingrediendi Monasteria Monialium; & præter Excommunicationem ipso facto incurrendam, & summo Pontifici reservatam, imposuit etiam pro Abbatibus, & Abbatissis aliisque Monasteriorum utriusque sexus Superioribus, & personis privationem dignitatum, beneficiorum, & Officiorum, & inhabilitatem ad illa in posterum obtinenda; Item Pau-
lus V. Constitutione incip. *Monialium statui*, in- 46
hærendo Litteris dicti Gregorii XIII. sui Prædecessoris revocavit omnes licentias ab ipso, & aliis Pontificibus concessas mulieribus cujuscumque status, ac conditionis quoad ingrediendum Monasteria Monialium, aut conversandum cum ipsis; Et præterea prohibuit Abbatissis, seu Priorissis, ac Superioribus ne dictas mulieres introducere, seu admittere, vel admissas quoquomodo retinere audeant, seu præsumant, idque sub pœna Excommunicationis majoris reservatæ Summo Pontifici, & sub omnibus aliis pœnis contentis in cit. Constitutione Gregorii XIII. Et 47
de mandato Clementis VIII. *Sacra Congreg. Episc. & Regul.* 26. *Novemb.* 1602. sub pœna excommunicationis majoris Papæ omnimode reservatæ intra Italiam & extra Urbem omnibus prohibuit ingressum in Monasteria Monialium ad malum finem.

Excommunicatio lata a Concilio Tridentino in- 48
curritur, etiamsi ingressus non sit ad malum finem nec prætextu licentiarum: At nulli est reservata, cum a Concilio *loco citato* nulla fiat reservationis mentio; Unde potest absolvi a Confessario approbato ab Ordinario loci, ut docent. Donat. *tom.*4. *prax rerum Regul tract.* 5. *q.* 1. *num.* 3. Tamburin. *de Jure Abbatissar disp.* 22 *quæsit.* 1. *n.* 3. Roderic. *tom.* 3. *qq. Regular. q.* 47. *art.* 2. & alii passim.

Excommunicatio lata a Gregorio XIII. & Paulo V. 49
est Papæ reservata, & incurritur, etiamsi ingressus non sit ad malum finem, ut omnes concedunt, & etiamsi non sit ex prætextu licentiarum, ut tamquam in praxi tutius, & verius tenent Navarr. *Comment.* 4. *de Regular. sub n.* 624. *& in Manuali cap.* 27. *de Censuris sub n.* 150. *verb. Adde his primo*, Quaranta *in Summa Bullar. verb. Monasteria Monialium in calce Constitut. Gregorii XIII. incip. Ubi gratiæ*; Beja *in suis responsionibus* 1. *p. cas.* 30. *verb. Hæc omnia*, ubi docet de praxi totius Italiæ; Villagut. *tract. de Usuris q.* 33. *n. ultim.* ubi testatur sic responsum fuisse ab ipsomet Gregor. XIII. consulto a S. Carolo Borromæo, Flavius Cherubin. *in Compend. Bullar. tom.*2. *schol.* 1. *ad Constitut. Gregorii XIII.* incip. *Ubi gratiæ*, ubi testatur de praxi Pœnitentiariæ, Donat. *tom.* 4. *prax. rer. Regular. tractat.* 5. *quæst.* 2. *a n.* 6. ubi ex aliis testatur Gregorium XIII. declarasse suam mentem fuisse comprehendere quoscumque ingredientes, & admittentes, sicut fecit S. Pius V. Constitut. incip. *Regularium*, respectu Mulierum quarumcumque ingredientium Conventus Regularium, ibi:

De

Declaramus fuisse, & esse mentem, & intentionem nostram, quod prædictæ Litteræ non solum comprehenderent, & comprehendant mulieres habentes & prætendentes facultatem, & Indulta ingrediendi Monasteria, sed etiam omnes, & quascumque mulieres alias, tam in specie, quam in genere. Unde P. Suarez *tom. 4. de Relig. lib. 1. cap. 7. num. 9.* retractans quæ dixerat *disp. 22. de Censuris sect. 6. num. 11.* mutavit sententiam: Et sic tenent Azorius, Roderic. Zecchius, Graffius, Comitolus, Filliucius, Peyrinus, Merola, Thesaurus, Homobonus, Raynerius Riccius, Megala, Coriolanus, & alii relati a Donat. *loc. cit.* contra Sanchez, Sayrum, Mirandam, Barbosam, Dianam, Zerolam, Portellum, Tamburinum, Pellizzarium relatos ab ipso Donato *loc. cit. num. 2.* Felicem Potestat. *tom. 1. p. 4. n. 3489.* & alios plures volentes talem excommunicationem non incurri, nisi ingressus fiat sub prætextu licentiarum.

50 Quis autem possit absolvere a dicta Excommunicatione, aliisque pœnis latis a Gregorio XIII. & Paulo V. in dictis Constitutionibus? Vide *supra a num. 19. ad 25.*

51 Excommunicatio lata a Clemente VIII. per decretum de anno 1602. 26. *Novemb.* incurritur ab omnibus violantibus clausuram Monialium ad malum finem, ut patet ex verbis præcisis decreti, ibi: *Violationis Clausuræ Monialium ad malum finem*; Et

52 hæc Excommunicatio est reservata Romano Pontifici extra Urbem, & intra Italiam; Unde ab ipsa non possunt extra Urbem, & intra Italiam absolvere Regulares non obstantibus suis Privilegiis, ut expresse fuit statutum de mandato Clementis VIII. *a Sacr. Congreg. Episcop. & Regular. in Decreto de anno 1602. 26. Novembris*. Vide *verb. Absolutio a numer. 43. ad 47.*

53 Imperatores, Imperatrices, Reges & Reginæ, eorum Filii, & Filiæ possunt absque incursu Excommunicationis, aliarumque pœnarum ingredi cum sua decenti comitiva in Monasteria Monialium, quia hujusmodi personæ ratione excellentiæ, & dignitatis non comprehenduntur in dispositionibus odiosis, nisi exprimantur. Sanchez *lib. 6. moral. c. 16 num. 3. c. 17. num. 5.* Suarez *tom. 4. de Religion. lib. 1. c. 7. num. 5. in fine*, Emanuel Rodriq. *tom. 1. quæst. 47. artic. 1.* Joannes Crucius *in Epitom. lib. 1. c. 5. dub. 1. conclus. 1. in fine*. Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp. 24. quæsit. 20.* Gibalin. *de Sanctimonialib. disquis. 1. c. 4. §. 2. conclus. 1. num. 2.* Donat. *tom. 4. prax. rerum. Regular. tract. 5. quæst. 12.* Bordon. *variar. resolut. p. 2. Resol. 26. n. 35.* Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monial. c. 7. §. 7.* & alii passim cum praxi universali; Barbosa tamen *in Tridentin. sess. 25. de Regular. & Monial. cap. 5. n. 47.* Bonacina *de clausura q. 4. punct. 1. n. 4.* tenent probabiliter contrarium. Vide novissimam dispositionem Benedicti XIV. allatam infra *sub n. 98.*

54 An autem possint etiam dicta Monasteria ingredi Ducissæ, aliæque Principissæ, Duces, & Principes suprema Jurisdictione, & auctoritate gaudentes? Negant passim Doctores, quia S. Pius V. Const. incip. *Regularium personarum*, Gregorius XIII. Constit. incip. *Ubi gratiæ*; Paulus V. Constit. incip. *Monialium statui*, expresse interdixerunt talem ingressum. *etiam Comitissis; Marchionissis, & Ducissis*; Attamen etiam de istis videtur praxis contraria. Vide d. dispositionem sub *num. 89.*

An item dicta Monasteria possint ingredi Fundatrices, & fundatores? Negant passim Doctores, & ita fuisse decisum *a Sacra Congreg. Concilii*, refert Aldan. *in Compend. Canonic. resolut. lib. 1. tit. 8. num. 12.* Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb. Monialium clausura circa ingressum num. 7.* & Donat. *tom. 4. prax. Rer. Regular. tract. 5. q. 13. num. 7.* præcisis his verbis: *Monialium Monasteria ingredi deinceps non permittitur mulieribus sæcularibus, ne quidem Fundatricibus, aut Dominatricibus ad breve, vel ad longum tempus, etiamsi a Sede Apostolica hoc eis specialiter esset indultum, cum Pauli V. Constitutione de anno 1612. edita, id fuerit in genere revocatum*; Et Nicolius *in Flosculis verb. Fundator*, sic refert: *Sacra Congregatio &c. censuit Fundatores Monasteriorum Monialium non posse earumdem clausuram ingredi, nec a Monialibus recipi, nisi in Litteris Apostolicis erectionis secus expresse caveatur. Eadem Sacra Congreg. in una Regularium 17. Augusti 1639.* Vide *verb. Conventus art. 3. a num. 17. ad 22.* & dictam dipositionem infra *num. 98.* 55

Mulieres, quibus a Sede Apostolica conceditur licentia ingrediendi Monasteria Monialium non possunt ingredi, nisi prius habito consensu Monialium capitulariter præstito per suffragia secreta. Urban. 56
VIII. Constit. incip. *Sacrosanctum Apostolatus Ministerium*. Consensus autem sufficit, quod sit capitulariter præstitus a majori parte Monialium; *cap. 1. de his quæ fiunt a majori parte Capit.* cum similibus: Cum enim Pontifex non determinet, an consensus sit præstandus ab omnibus Monialibus, censendum est voluisse illud relinquere dispositioni Juris communis; *l. Commodissime, ff. de lib. & posthum.* 57

Pueri, & puellæ cujuscumque sint ætatis, nequeunt ingredi, & introduci in Monasteria Monialium. Concil. Trident. *sess. 25. de Regularib. & Monialib. cap. 5.* ibi: *Ingredi autem septa Monasterii nemini liceat cujuscumque generis, aut conditionis, sexus, vel ætatis fuerint*; Et sæpe sæpius declaravit Sacra Congr. Episcop. & Regular. quod introducens infantes cujusvis sexus, vel ætatis incurrit censuras violatæ clausuræ, & signanter *in Tudertina 7. April. 1579. in Neapolit. 22. Mart. 1580. in Cremonen. 12. Februar. 1585. in Taurinen. 10. Jun. 1650.* Unde tolerari non debet, quod puellæ licet parvulæ ingrediantur, & egrediantur ad libitum; *Eadem Sacra Congreg. in Pistorien. 24. Februar. 1579.* & Abbatissa, quæ hoc permittit, privatur Officio, voceque passiva. *Eadem Sac. Congreg. Episcop. in S. Sever. 8. Maii 1595.* 58

Nomine Monialium introducentium, vel admittentium in clausuram personas non habentes ad id legitimam facultatem veniunt omnes active influentes in talem ingressum, ut sunt invitantes, consulentes, hortantes, approbantes, monstrantes iter, auferentes impedimenta, januam aperientes, eas recipientes, concedentes, & auctoritative, sive ratione sui Officii permittentes, ut intrent. Vide verb. *Conventus art. 3. a num. 30. ad 32.* 59

Cardinales, aut Episcopi, sive alii Prælati ingredi non possunt Monasteria Monialium quæ eorum Jurisdictioni non subsunt, ut colligitur *ex cap. Periculoso unic. de statu Regular. in 6.* ex Concilio Tridentino *sess. 25. de Regular. & Monialib. cap. 5.* ex Constitutione S. Pii V. incip. *Circa Pastoralis Officii*, Constitut. 60

ſtitut. Gregor. XIII. incip. *Ubi gratiæ*, & alia ejuſdem incip. *Dubiis*, & tenent Tamburin. *de Monialib. disp.24. quæs.9. n.1.* Donat. *tom.4. prax. rer. Regular. quæſt.24.* Cajetanus de Alexandris *in Confeſſario Monial.cap.7.§.4.quæſt.3.* & alii paſſim.

61 Neque Cardinales Legati habent poteſtatem viſitandi Moniales, & ingrediendi Clauſuram *Sac.Cong. Episcopor. & Regular. in Bononien.30. Septembr.1650.* approbate Innocentio X. Et a fortiori neque Vicele-
62 gatus poteſt clauſuram ingredi ſine Epiſcopi licentia, ut declaravit *Sacra Congr. Episc. 8. Mart. 1605.* apud Gavant. *in Manual. Episc. verb. Monialium clau-*
63 *sura num. 29.* Neque Inquiſitores, niſi ex cauſa S. Officii, ut declaravit *Congreg.S.Officii 16.Februar.1628.* apud Cajetanum de Alexandris *loc.cit.queſt.3.* Neque
64 Magiſtratus, & deputati ad curam Monialium debent ingredi cum Epiſcopo, niſi eos elegerit. *Sac.Cong. Episcop. & Regul.* apud Gavant. *loc. cit. n. 30.* Neque
65 permittere debet Epiſcopus deputari a Civitatibus aliquos, qui comitentur Viſitatores Monialium Regularibus etiam ſubjectarum, prout decrevit *Eadem Sacra Congregatio Episcop.22. Januar. 1616.* apud Gavant. *l.c.n.62.*

66 Prælati omnes ſeculares Epiſcopali, ac etiam Cardinalatus dignitate præditi nequeunt ingredi clauſuram Monialium etiam ſibi ſubjectarum, niſi in caſibus neceſſariis, & comitati a paucis, iiſque ſenioribus, ac Religioſis perſonis: Sic expreſſe ſtatuit Gre-
67 gorius XIII. Conſtit. incip. *Dubiis*. Si autem contrafecerint, incurrunt Interdictum ab ingreſſu Eccleſiæ pro prima vice, pro ſecunda vero contrahunt ſuſpenſionem a Pontificali munere, & a Divinis, pro tertia autem vice, ac deinceps Excommunicatione majori ipſo facto afficiuntur; Sic expreſſe Gregorius
68 XIII. in d. Conſtitut. incip. *Dubiis*: Unde non poſſunt Epiſcopi ſecum ducere in clauſuram ullos Laicos tamquam comites, & ſocios: Vide verb. *Episco-*
69 *pus art.6. num.99.* Adducitur, & ſolvitur inſtantia.
70 Vide *ib. n. 100.* Propter neceſſitatem tamen, & ad promovendam utilitatem Monaſterii poſſunt Epiſcopi ſecum ducere aliquos peritos Laicos: Vide *ibid.*
71 *num. 101.* Non poſſunt tamen Epiſcopi ſecum ducere in clauſuram pluſquam octo perſonas, alias incurrunt prædictas Cenſuras. Vide *ibid. num. 102. &*
72 *seq.* Abſolutio tamen ab iſtis Cenſuris non eſt Papæ reſervata. Vide *ibidem num. 105.*

73 Prælati Regulares ingredientes extra neceſſitatem Monaſteria Monialium ſibi ſubjectarum ligantur dicta Excommunicatione majori, & privantur omnibus Officiis, & Dignitatibus. Gregorius XIII. in
74 d. Conſtitut. incip. *Dubiis*. Nec poſſunt Prælati Regulares ordinarie ingredi Monaſteria Monialium: *Nisi ex causa Visitationis localis, & hoc semel tantum in anno, ita ut in eo anno, in quo unus ex memoratis Superioribus visitavit, alius Superior a visitatione hujusmodi se omnino abſtineat:...Visitet autem Superior Regularis interiorem Clausuram per se ipsum, non autem per alium, etiamsi fuerit legitime impeditus, quo casu differatur Visitatio in aliud tempus quo ceſſaverit impedimentum, & Visitationem celeriter, & unica die, debita tamen cum diligentia absolvat, nec ante ortum Solis eam incipiat, nec poſt occasum protrahat.....Visitatio vero personarum fiat ad crates, & omnino extra Clausuram Monaſterii, & per ipsummet Superiorem dumtaxat, ut supra dictum eſt de Visitatione interioris Clausuræ.* Sic expreſſe ſtatuit Alexander VII. Conſtitut. incip. *Felici sacrarum Virginum ſtatui*. Ex quibus dictæ Conſtitutionis verbis clare patet, non poſſe Superiores Regulares delegare alios ad Viſitationem Monialium, ſed ipſam poſſe ſolum peragere per ſe ipſos. Et idem addendum eſt ad dicta ſub verb. *Prælatus Regularis*
num.39. Prælatus Regularis, ſi fuerit Generalis, po- 75
teſt ſecum introducere duos ſocios ſui Ordinis: Si fuerit alius a Generali, poteſt introducere ſecum tantum unum ſocium ſui Ordinis, excluſis omnibus aliis, etiam ratione Officii, Alexander VII. in cit.
Conſtitut. incip. *Felici*. Nec ipſe Viſitator, neque 76
ejus ſocii poſſunt ſumere intra clauſuram ullam refectionem. Alexander VII. *ibidem*. Si ob clauſuram, 77
aut aliam urgentem, & neceſſariam cauſam oportuerit Superiorem Regularem eodem anno pluries ingredi ſepta Monaſterii, tunc non aliter ingredi poteſt, quam cum præſentia Epiſcopi Diœceſani, vel alterius perſonæ Eccleſiaſticæ ſæcularis, boni exempli, ac maturæ ætatis ab ipſo Epiſcopo ad hoc ſpecialiter deputatæ: Ita expreſſe Alexander VII. *ibidem* 78
Si Superior Regularis ſupradictis contrafecerit, ipſo facto pœnam Excommunicationis, & privationis omnium Officiorum, quæ obtinet, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, vel alia in poſterum obtinenda, vociſque activæ, & paſſive abſque alia declaratione incurrat: Et nihilominus nullis Privilegiis, & exemptionibus tueri ſe poſſit quominus ab Epiſcopo loci, tamquam ad hoc Sedis Apoſtolicæ Delegato, quoties, & quando opus fuerit, corrigi, & puniri valeat. Sic præciſe Alexander VII. in cit. Conſtit. incip. *Felici*.

Confeſſarii quomodo, & quando poſſint ingredi 79
clauſuram? Vide infra *art. 5. a n. 50.*

Medici, & Chirurgi quando, & quomodo ingre- 80
di poſſint clauſuram Monialium? Vide verb. *Medicus a n. 13. ad 18.*

Factores, Syndici, aliique operarii ad Moniali- 81
um ſervitium neceſſarii poſſunt de legitimi Superioris licentia ingredi clauſuram ad exercenda ſuæ artis opera, quæ commode extra Monaſterium exercere non poſſunt. *Communis*. Qui tamen habet li- 82
centiam ingrediendi pro uno ſervitio, non poteſt ingredi ad aliud ſervitium præſtandum, alias violat clauſuram, cum licentia non ſe extendat ultra opera ſuæ artis. Sic decrevit *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Ferrarien. 6. Auguſti. 1601. in Spoletana 1. Octobr. ejusdem anni, in Pisaurien. 14. Jun. 1630.*

Clauſuram violant, & in Excommunicationem 83
Papæ reſervatam incidunt mulieres illæ, ſeu viri, qui cum uno ſaxo, vel ligno, vel qualibet alia re intrant ſub prætextu deferendi neceſſaria pro fabrica: Et ita etiam Moniales illæ, quæ tales introducunt. Sic decrevit *Sacra Congr. Episcop. & Regular. in Isernien. 11. Jun. 1583.* apud Nicol. *in Floscul. verb. Clausura num. 40.*

Secus autem, qui ingreditur, etiam ſine licen- 84
tia, ad extinguendum incendium vel ad ſervandum ſe ipſum, aut Monaſterium ab incendio, vel ad ſuccurrendum in aliis caſibus repentinæ ruinæ; *Sacr.Congr.Episcop. & Regular. in Interamnen. 17. Decembr. 1601. in Alatrina 12. Mart. 1602. in Spoletana 27. Mai 1603.*

85 Licentiam concedere pro ingressu in clausuram Monialium spectat ad Episcopum auctoritate quidem propria pro Monasteriis sibi subjectis, & auctoritate delegata pro Monasteriis Sedi Apostolicæ subjectis. Sic decisum fuisse referunt Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 3. alleg.* 102. *num.* 38. Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 23. *quæsit.* 1. *num.*
86 3. & tenent communiter Doctores: Item pro dictis Monasteriis talem licentiam concedere potest Vicarius Generalis, si ad hoc habeat speciale mandatum: Non enim sufficit generalis facultas, ut declaravit *Sac. Congr. Conc.* apud Suarez *de Relig. t.* 4. *tract.* 8. *lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 11. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 7. §. 2. *quæst.* 2. Pellizar. *de Monialib. cap.* 5. *num.* 147. & apud Matthæucci *Of-*
87 *ficialis Curiæ c. XI. num.* 9. Item talem licentiam concedere potest Vicarius Capitularis etiam pro Monasteriis Sedi Apostolicæ subjectis, quia Capitulum, seu Vicarius Capitularis succedit Episcopo etiam in Jurisdictione delegata, quando hæc est in perpetuum commissa muneri Episcopali, ut advertit Molina *de justitia t.6. tract.5. disp.11. sub num.8. & 9.* Barbosa *de Offic. & potest Ep. p.3. allegat.*133. *n.*21. Et sic tenent Tamburin. *loc. c. quæsit.* 2. *n.* 4. Pellizar. *loc. c. num.*158. Cajetanus de Alexandris *loc. c. q.* 2. Donat. *prax. rer. Regul. tom.4. tract.6. q.16. n.*1. & alii passim.
88 Pro ingressu in Monasteria Regularibus immediate subjecta stando in Jure Concilii Tridentini sufficere videtur sola licentia Superioris Regularis; Quia Concilium *sess.25. de Regular. & Monialib. cap.6.* utitur disjunctiva *Vel*, ibi: *Ingredi autem intra septa Monasterii nemini liceat cujuscumque generis, sexus, vel ætatis fuerit sine Episcopi, vel Superioris licentia.* Et de facto *die* 19. *Jun.*1597. *Sac. Cong. Cardinalium Conc. Tridentini interpretum censuit, licentias ingrediendi intra septa Monialium ex vera tantum necessitate concedendas quoad Monasteria Regularibus subjecta pertinere duntaxat ad ipsos Superiores Regulares*: Quod Decretum referunt Emin. Cardin. Bellarmin. *in d. cap.5. Trident. sess.25. de Regularib.* Tamburin. *loc. cit. quæst.* 1. *num.*6. Donat. *loc. c. q.*17. *n.*9. Barbosa *de Offic. & potest Episcop. part.3. allegat.*102. *num.*41. ubi testatur se vidisse tale decretum subscriptum ab Eminen. Card. Millino.
89 Et sic etiam fuit ab eadem Sac. Congregatione Concilii novissime resolutum in *Hyeracensi* 26. *Januar.*1692. in contradictorio Judicio, ut patet ex Decreto Authentico subscripto ab Eminentiss. Card. Petra tunc ejusdem Sacræ Congreg. Secretario, & suo Sigillo munito asservato in Archivio hujus Couventus S. Bernardini Alexandriæ Min. de observantia, ut sequitur.

Hyeracen. Visitationis.

„ Intra Dioecesim in Oppido Castri veteris adest „ Monasterium Monialium B. Mariæ Vallis Viridis „ subjectum Jurisdictioni Priorissæ Messanensis, & „ pro tali a Sacra Congregatione reputatum anno „ 1597. In contradictorio Judicio inter d. Priorissam „ & tunc temporis Episcopum Hyeracensem.

„ Ad visitationem hujus Monasterii curavit accede- „ re anno 1690. modernus Episcopus, qua quoad „ clausuram acta, volens eam perficere quoad singu- „ las Moniales, fuit impeditus, quare præsupposita „ asserta exemptione, utraque parte citata, ac infor- „ mante supra infrascriptis dubiis concordatis dignen- „ tur E. E. V. V. respondere.

„ Quinto, An Medici, aliique Ministri necessarii „ ingredi possint cum sola licentia, & approbatione „ Delegati absque licentia, vel consensu Episcopi?

„ Die 26. Januarii 1692. Sacra Congregat. Emi- „ nentiss. S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini „ interpretum Juribus ab utraque parte deductis ma- „ ture perpensis, censuit ad quintum danda esse de- „ creta in hac ipsa Hyeracen. a Sacra Congregatione „ Concilii edita de anno 1581. ad tertium dubium „ tenoris sequentis: Tertio item, se sotto nome d' „ Infermità, Fantesche ordinarie, Garzoni, quali „ hanno da portate grano, farina, legna, acqua, „ ed altre cose necessarie, Sartori, Muratori Fale- „ gnami, è Procuratori possino, o non possino entrare „ in detto Monastero?

„ Sacra Congregatio respondit, licentiam ingre- „ diendi Monasteria spectare ad Superiorem Regula- „ rem *ex cap.5. sess.25. de Regular.*

„ Ita reperitur in Regestro Autographo ejusdem „ Sacræ Congreg. Concil. *lib. decretorum* 42. *fol.* 45. In quorum fidem &c. hac die 27. *Jun.*1708.

V. Petra Secretarius.

Quod decretum, cum, ut vides, sit editum a Sacra Conc. Congregatione Juribus ab utraque parte deductis, mature perpensis, & authentice habeatur subscriptum, & suo sigillo munitum a S. R. E. Eminentissimo Principe Cardinali Petra, non est parvi faciendum.

Attamen Eadem Sacra Congregatio Concilii plu- 90 ries contrarium statuit, & signanter in Decreto, Papa approbante, emanato 13. *Novemb.*1610. & iterum renovato an.1630. in *Bellunen.* ubi dicitur: *Lecto in S. Cong. decreto circa ingredientes septa Monasteriorum, omnes censuerunt illud esse edendum, & est tenoris sequentis: Tametsi alias Sacr. Congr. Concil. declaraverit licentiam ingrediendi septa Monasteriorum Monialium exemptarum, & Regularibus subjectarum ex vera tantum necessitate, quæ Moniales respiciat conceden. seu acceden. ad loquendum cum monialibus pertinere ad ipsos tantum Superiores Regulares. Nihilominus sub die* 13. *Novembr.*1610. *quo magis clausuræ observationi consuleretur, facultate sibi a SS. D. N. tributa statuit & decrevit, ut deinceps intra hujusmodi septa ingredi nemini liceat nisi licentiæ in casibus necessariis conceden. nedum a Superioribus Regularibus dd. Monasteriorum, sed etiam a locorum Ordinariis obtentæ fuerint, non obstan. quibuscumque Legibus, statutis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus. Postremo autem ad removendam omnem dubietatem, quæ ex hujusmodi decreto forsan oriri potest, negotio iterum in Sac. Cong. proposito, atque SS. D. N. relato.*

Die 21. *Maii* 1630. *Sanctitas sua declaravit hujusmodi licentias a Superioribus Regularibus non esse petendas in illis locis, in quibus adest consuetudo, ut illæ ab Episcopo tantum concedantur; hoc enim casu statuit & decrevit talem consuetudinem esse servandam & ipsorum Episcoporum tantummodo licentias sufficere, etiam privative quoad ipsos Regulares, lib.* 4. *decr. pag.* 30.

Sic

Sic refert Monacell. *part. 2. tit. 15. formul. 15. num. 3.*

91 Et concordant alia Decreta Sacræ Congreg. Episc. & Regular. relata ab eodem Monacell. *part. 1. tit. XI. form. 19. n. 7. & 8.* ibi: *Sac. Cong. in generali Decreto per viam Legis emanato 24. Augusti 1594.* sic statuit: *Essendo le persone secolari più conosciute dal loro Prelati Ordinarj, che dà Religiosi di qualsivoglia Ordine, per abbondare in cautela questi miei Signori quì della Congregazione hanno risoluto, che per l' avvenire non si abbia d' ammettere persona alcuna a parlare alle Monache, tampoco dentro la clausura d' essi Monasteri soggetti a' Regolari senza licenza espressa in scritto degli Ordinarj dè luoghi, oltre a quella si dovrà perciò ottenere dalli Superiori Regolari, non ostante qualunque Legge, statuto, o consuetudine di tempo immemorabile in contrario, con ordine, che io debba avvertire la P. V. acciò lo significhi al P. Generale, ed a tutti li Provinciali, perche facciano osservare in ogni luogo conforme alla suddetta risoluzione senza eccezione alcuna, onde non manchi l' eseguire con ogni sollecitudine, ed il Signore la preservi.*

Roma 24. Agosto 1594.

92 Et in alio edito *in Camerinen. 7. Mart. 1617.* sic extenso: *Sac. Cong. ut controversiis, quæ inter Episcop. Camerin. & Superiores Regulares exortæ sunt, finis imponatur, censuit facultatem concedendi personis sæcularibus licentiam alloquendi Moniales eisdem Regularibus subjectas, in Civitate quidem Camerin. ad Episcopum, sive ejus, Vicarium Generalem, ac Superiorem Regularem, cui Moniales ipsæ subjectæ sunt, conjunctim, tantum idem Episcopus, seu ejus Vicarius primo loco subscribat: Per diœcesim vero non ad Vicarium Foraneum, sed ab eodem Episcopo ad id deputandum, nec non ad Superiorem Regularem, qui priori loco subscribat, conjunctim pariter spectare, idemque quoad licentiam eorum, quibus ordinarie septa Monasteriorum earumdem Monialium ingredi necesse est; servandum esse, repentinis tamen casibus extremæ necessitatis exceptis, in quibus licentia unius eorum subscriptione roborata sufficiat. Edicta vero, quibus personis sæcularibus ad eadem Monasteria Monialium accessus prohibetur, ab Episcopo dumtaxat subscribenda, & publicanda esse decrevit.*

93 Quod & declaravit novissime etiam *Sacra Congr. Concil. in Bononien. 17. Maii 1704.* in qua statuit, quod licentia ingressus in clausuram Monialium a nemine dari potest sine approbatione Episcopi, non obstante Privilegio, seu consuetudine; Sic refert Monacell. *part. 2. tit. 15. formul. 15. num. 14.* & idem decrevit *ead. Sacr. Congreg. Concil. in una Burgi S. Domnini 21. Apr. 1731.*

94 Episcopus potest Excommunicationem sibi reservatam imponere circa aperitionem Ostii clausuræ Monialium etiam Regularibus subjectarum. *Sacr. Congr. Concil. in Viterbien. die 26. Jun. 1627.* apud Panimol. *decis. 84. adnot. 3. num. 56.* ubi cum quæreretur; *An Episcopus ad clausuram custodiendam etiam in Monasteriis Regularibus subjectis possit Excommunicationis latæ sententiæ pœnam sibi reservatæ imponere circa aperitionem Ostii clausuræ extra casus indigentiæ, nec non circa accessus, & colloquia cum Monialibus, dictaque Excommunicatio liget, nedum Regulares accedentes; verum etiam Moniales, facta de illis mentione, adeo ut Superior Regularis ab hujusmodi excommunicatione absolvere nequeat?*

Sacra Congregatio Card. Concil. Trid. Interpretum respondit: Episcopum posse.

Episcopus potest visitare clausuram, & Monasteria Monialium Regularibus subjectarum, etiam inconsultis, & irrequisitis earum Superioribus Regularibus. *Sacr. Congreg. Conc. in Colimbrien. die 26. Maii 1640.* apud Barbos. *ad sess. 25. de Regular. & Monialib. c. 5. n. 13.* ibi: *Sacr. Congreg. Concil. censuit, Episcopum Colimbriensem, uti Sedis Apostolicæ Delegatum potuisse quoad clausuram Monasterium Monialium Conventus de Cellas Ordinis Cistercienfis, Regularibus ejusdem Ordinis subjectarum visitare, etiam assumpto secum Vicario Generali, & Confessario earumdem Monialium; Monialesque ipsas in iis, quæ ad eamdem clausuram pertinent, examini subjicere, semotis etiam suspicione violatæ clausuræ, ac quacumque Superiorum Regularium negligentia, ipsisque inconsultis, ac insuper eidem Episcopo licuisse Rectorem Collegii dicti Ordinis ex supradicta causa inobedientem declarare in pœnam excommunicationis, ac alias comminatas incurrisse.* 95

Quoad talem autem visitationem debet Episcopus observare resolutiones, & responsiones Sacræ Congregationis Concilii ad dubia eidem super ea re proposita a P. Francisco de Monelia Min. de Observantia Procuratore Generali. 96

„ I. An Episcopus visitaturus clausuram Monialium Regularibus subjectarum teneatur ante accessum ejusdem Monialibus præfinire diem, & horam Visitationis?

„ II. An in Ecclesiis earumdem Monialium non Curatis visitare possit Sanctiss. Sacramentum, Oleum Infirmorum, Confessionalia, Sepulturas, ac Reliquias inibi existentes, & quatenus affirmative;

„ III. An in casu resistentiæ Monialium possit fores Ecclesiæ frangere, Tabernaculum violenter aperire, Ecclesiam interdicere, & Eucharistiæ Sacramentum ad aliam Ecclesiam transferre?

„ IV. An Episcopo Monasterior. clausuram visitare volenti, dictæ Moniales teneantur erigere in Ecclesia exteriori, vel interiori Sedem cum Baldachino, vel solummodo sufficiat illi stratum præparare in utraque Ecclesia?

„ V. An Episcopus dictam clausuram visitaturus præterquam Convisitatores, possit pro suo libito secum ducere intus Monasterium alias personas, sive Ecclesiasticas, sive sæculares indeterminate, vel in certo, & præfixo numero?

„ VI. An Episcopum dictorum Monasteriorum clausuram visitaturum teneantur Moniales omnes excipere personaliter cum Cruce, & Cantico Benedictus?

„ VII. An dictæ Moniales teneantur in ipso clausuræ ingressu adornare stratum, ibique genuflectenti Episcopo Monialis aliqua porrigere debeat Crucem deosculandam?

„ VIII. An Episcopus clausuram ingressus possit pro suo libito convocare dd. Moniales omnes in Choro interiori, aut alio loco, & ad eas sermonem habere?

„ IX. An absolute, & indifferenter visitare possit „ Cellas dictarum Monialium, etiam quoad non „ pertinentia ad clausuram;

„ Ad quæ die 10. Januarii 1686. Sac. Cong. S. R. „ E. Cardinal. Concil. Trident. Interpretum respon- „ dit.

„ Ad I. Negative.

„ Ad II. Censuit dandum esse decretum in Floren- „ tina Juris visitandi tenoris infrascripti.

„ An Archiepiscopus, seu de ejus mandato Vica- „ rius Generalis possit visitare Sanctiss. Sacramentum „ Olea Sacra, Confessionalia, & sepulturas in Ec- „ clesiis Monialium Regularibus subjectarum? Die „ 29. Julii 1684. S. Cong. Conc. respondit negative, „ nisi in his, quæ concernunt observantiam clausu- „ ræ, & quatenus non adsit legitima consuetudo in „ contrarium.

„ Ad III. Negative, nisi in casibus spectantibus ad „ clausuram.

„ Ad IV. Sufficere præparationem strati.

„ Ad V. Servandas esse Constitutiones Apostolicas „ Gregorii XIII. Dubiis, quæ emergunt. Nos omnem „ hæsitationis materiam tollere, & viam scandali „ præcidere, ac Sanctimonialium quieti consulere „ volentes, harum tenore auctoritate Apostolica de- „ claramus, Prælatos omnes, tam Sæculares, quam „ Regulares, quibus cura, & regimen Monaste- „ riorum Monialium, quovis modo incumbit, fa- „ cultate sibi ex Officio attributa ingrediendi Mona- „ steria prædicta, ita demum uti posse, si id faciant „ in casibus necessariis, & a paucis, iisque senio- „ ribus, ac Religiosis personis comitati.

„ Ad VI. Negative.

„ Ad VII. Iidem negative.

„ Ad VIII. Posse.

Ad IX. Negative.

97 His juvat addere novissimas resolutiones *Sacræ Congregationis Concilii in Bononien. Indultorum* 17. *Maii* 1704. propositis sequentibus dubiis.

Primo. An liceat Confessario signare licentias ingressus in Monasterium privative, & independenter ab Archiepiscopo? Secundo. Et quatenus negative, an & quomodo Confessarius possit signare dictas licentias, & in quibus casibus, & pro quibus personis? Tertio. An licentiæ solius Archiepiscopi possint impediri ex dissensu Confessarii? Quarto. An Archiepiscopus possit prohibere Confessario, ne signet, aut concedat licentias pro allocutione, tam cum Monialibus, quam cum Educandis ad Crates? Quinto. An idem Confessarius possit celebrare Sacrum in Capella infirmariæ Monast. VI. Et quatenus affirmative, An iis casibus, in quibus potest celebrare in dicta Capella, valeat uti in Ministrum, seu Clericum quailibet persona sæculari sibi visa, seu potius teneatur adhibere Clericum approbatum cum licentia Archiepiscopi? *Sacr. Congregat. respondit: Ad primum negative. Ad secundum affirmative pro personis approbatis ab Archiepiscopo. Ad tertium negative. Ad quartum, & quintum affirmative. Ad sextum negative quoad primam partem, & affirmative quoad secundam.*

98 Super Clausura Monialium attendenda est novissima Benedicti XIV. Constitutio, incipiens: *Salutare in Catholica Ecclesia Institutum*, in qua revocat omnia Indulta, & privilegia ingrediendi clausuram Monasteriorum Monialium & ipsas Moniales e dicta clausura egrediendi; prohibetque quibuscumque, etiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, sive singulis, sive eorundem Cardinalium Congregationibus, ne facultates, & licentias ingrediendi clausuram Monialium ullo modo concedant & concessas omnino invalidas declarat: ac decernit, quemlibet ipsorum, & quorumcumque aliorum, etiam speciali mentione dignorum quacumque facultate hujusmodi, sive pro se, sive pro aliis temere uti audentem, ipso facto absque ulla declaratione pœnas, & Ecclesiasticas Censuras contra violantes clausuram Monialium incurrere, & incursas esse, a quibus præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi possit ..... Exceptis duntaxat locorum Ordinariis, iisque omnibus Superioribus, quibus tamquam Ordinariis, & ordinaria jurisdictione utentibus Monialium Monasteria subjecta, & addicta sunt, in casibus tamen necessariis, & servatis aliis de jure servandis, & non aliter omnino.

Si cura alicujus Monasterii subjecti Regularibus a 99
S. Sede demandetur Tertio, v. g. alicui Abbati, aut alteri in Dignitate constituto ob aliquam controversiam, vel ad placitum ejusdem S. Sedis, tunc Episcopus nullimode se ingerere potest in Monasterii sic dispositi gubernio, nec quantum ad clausuram, & ad illam spectantia, quia ille Tertius in tali casu non consideratur ut Regularis Superior, cujus potestas supplenda per Episcopum decernitur in Concilio, & Apostolicis provisionibus, sed tamquam Apostolicus delegatus specialiter deputatus ad dicti Monasterii regimen independenter a quocumque ordinario, & dependenter ab ipsa sola S. Sede, prout declaratur regulariter in Brevibus ad hoc expeditis, & invenitur generaliter decisum per *Sac. Congreg. Episcop. & Reg.* 17. *Jan* 1642. apud Nicol. *in Floscul.* verb. *Gubernat. n.* 12.

Moniales Portugalliæ & Algarbiæ ad Claustra re- 100
vocantur, nec ipsis ultra permittendus est exitus. Bened. XIV. Constitut. incip. *Cum sacrarum*. Moniales 101
Ordinis S. Spiritus in Hispania, & Polonia existentes, subjiciuntur locorum Ordinariis. Item Constitut. 15. incip. *Sæpe Romanorum*, §. 3.

Moniales Græco-Melchitæ Regulam S. Basilii se- 102
qui debent. Idem Constitut. 87. incip. *Demandatam*, §. 23. Sub regimine Monachorum Congregationis 103
S. Joannis de Soario, & immediata subjectione Ordinarii, mediata vero Patriarchæ Catholici, tamquam Delegati S. Sedis; Abbati autem Generali dumtaxat in defectum Episcopi, & Patriarchæ Catholici. *Ibid.*

* Moniales Regularibus subjectæ ex Trident. *sess.* 104
25. *de Regul. cap.* 5. Ordinario loci tamquam Delegato subjiciuntur quoad clausuram. Id vero declarans Grogorius XV. in Constitut. sua *num.* 18. statuit, Confessarios earum Regulares ab ipsis suis Superioribus deputatos pro confessionibus Monialium, ab Episcopo approbandos esse. Eidem etiam Episcopo reddendam esse rationem ab iis, qui bona illarum administrant, accitis tamen tunc etiam Superioribus Regularium, qui si renuerint, tunc id præstet per se Episcopus. Datur etiam Episcopo auctoritas præsidendi una cum Superiore Regulari, cum Antistes Monasterii eligitur. Denique conceditur Episcopo, ut si Regulares forte in ordine ad clausuram deliquerint,

rint, puniat illos, & corrigat usque ad censuras. Alexander VII. in sua Constitut. 153. concedit Superioribus Regularibus jus ingrediendi septa Monasterii earumdem Monialium semel quotannis occasione visitationis. Sæpius vero ex causa urgenti vetuit ne ingrederentur nisi præsente Episcopo, vel alio Ecclesiastico ab eodem deputato. *Institut. Eccles. 29. num. 4. & 5.* Contraria quoad hæc omnia consuetudo etiam immemorialis a Sac. Congregatione sæpius reprobata est. *Ibidem num. 7. & seq.*

105 In visitationibus Monasteriorum Sanctimonialium non tenetur Episcopus denunciare illis diem, & horam visitationis, sicut nec tenetur ducere secum superiorem Regularem ejusdem Ordinis *Ibidem §. 18.* Potest etiam Episcopus Monialibus Regularibus subjectis Sacram Eucharistiam ministrare, si ipsæ velint est. *Ibidem §. 19.*

106 In electione Abbatissarum, quæ præsunt Monasteriis Regularibus subjectis, tenentur Regulares monere Episcopum si velit interesse vel per se, vel per alium, ut ex cit. Const. Gregorii XV. quibus debet Episcopus manifestare suam voluntatem. At potest Episcopus in Synodo generaliter edicere velle se interesse omnibus istis electionibus, ex quo satis manifestat suam voluntatem. *De Synodo Diœces. lib. 5. cap. 12.*

107 Monialium transitum de uno ad aliud Monasterium cum Monialibus ultra montes concedit Summus Pœnitentiarius, qui tamen facultatis hujus executionem Ordinarii arbitrio committit. Bulla *Pastor bonus* Tom. 1. *Bull. n. 95. §. 36.*

108 Translatio Monialium ab uno ad aliud Monasterium fieri jure nequit, nisi de licentia R. Pontificis, nisi exigente aliquo repentino casu in quo rei necessitas exigat repentinum egressum: tunc enim etiam pro Monialibus Regularibus subjectis præter facultatem Prælati Regularis, Episcopi licentia in scriptis requiritur. Bulla S. Pii V. incip. *Decori & honestati.*

109 Casus repentini indicantur in eadem Bulla, magnum incendium, infirmitas lepræ, ac epidemiæ, sive pestis. *De Syn. Diœc. l. 9. c. 15. nov. edit.* Non licet autem absque facultate Sedis Apostolicæ egressum hunc permittere, etiamsi possent occurrere casus alii, qui videantur æquipollere iis, quos S. Pius V. in sua Constitutione expressit, ut si ex gr. sit aliqua Monialis, ex qua prudenter timeri possit periculum scandali ac perversionis aliarum. *Ibid.*

110 Ingressus in Monasteria Monialium, quæ Regularibus subduntur, fieri debet de licentia Episcopi nulla obstante consuetudine in contrarium, ut post diligens examen decretum est, approbante Urbano VIII. *De Synodo Diœc. lib. 13. cap. 12. §. 23. nov. edit.* in quo etiam decreto statuitur, licentias Moniales illas alloquendi petendas esse ab Episcopo, non vero a Superiore Regulari.

111 Quoad censuras, seu pœnas in casibus occultis etiam violatæ clausuræ, vel in dispensando aliquo occulto defectu Major Pœnitentiarius confessarium Monialibus concedit. In casibus publicis clausuræ a Monialibus, vel ab aliis quibuscumque ad malum finem delinquentibus non absolvit, nisi prius Ordinarius supplicarit, & casus a Congregatione super Episcop. & Regul. ad Pœnitentiarium delatus fuerit. Bulla *Pastor bonus §. 37. 38.* de qua *sup. n. 107.*

Alia ad rem, Vide verb. *Visitatio n. 10.* 112

Additiones ex aliena manu.

Libet paucis differere de Ecclesiæ disciplina circa 113
clausuram Monialium.

Prior Bonifacius VIII. in notissimo *cap. Periculoso* 114
de stat. Regul. in 6. generalem clausuræ legem Monialibus observandam præcepit, nam antea si quæ erant Moniales clausuræ legibus obnoxiæ, consuetudine potius particulari, quam lege generali obligabantur ut post *Thiers de clausura* notavit *Benedictus XIV. Instit. Eccles. 29. num. 13.*

At non obstante hac generali lege clausuræ a Boni- 115
facio VIII. Monialibus omnibus injuncta, multa tamen Monasteria ei se se haud subjecere. Tantumque
abest, ut Ecclesia ante S. Pium V. de iis abolendis co- 116
gitaverit, ut Leo X. omnia ipsis concesserit privilegia Ordinis, quem profitebantur, modo virginitatem servarent, ut perspicuum est ex Constitutione 22. ejusdem.

S. Pius V. mox commemoratus prior cogitavit, & 117
quidem serio de abolendis Monasteriis hisce clausuræ legibus haud obnoxiis, in Constitutione 8. in ea enim jussit, ut Episcopi cum Superioribus Regularibus ad clausuram redigerent Monasteria omnia, & si qua essent Monasteria, quæ amplecti clausuram nollent, iis prohibuit, quominus ullas in futurum Moniales, reciperent, ut patet ex sequentibus verbis ejusd. Const. *§. 3. Cæteris autem omnibus sic absque emissione professionis & clausura vivere omnino volentibus interdicimus, & perpetuo prohibemus, ne in futurum ullam aliam prorsus in suum Ordinem, Religionem, Congregationemve recipiant. Quod si contra hanc hujusmodi nostram prohibitionem, & decretum alias recipiant, eas ad sic vivendum omnino inhabiles reddimus.*

Reque ipsa una omnium fuit semper sententia, abo- 118
levisse S. Pium V. hæc sine clausura Monasteria; *Lezana in Summ. quæst. Regular. tom. 2. c. 14. nu. 38. Rotar. Theolog. Regular. t. 3. c. 6. n. 13. & Benedictus XIV. Instit. Eccles. 105. §. 2. n. 75.*

Nihilominus plura remansere Monasteria, quæ 119
quamvis clausuræ legi se haud subjecissent, alias tamen receperunt, & recipiunt etiamnum.

Non destitit autem Ecclesia semper, ac occasionem 120
habuit differendi de hisce Monasteriis sine clausura, declarare quod ea tolerabat, non item appro-
babat. Nec certe potest ipsa approbare, nisi supra al- 121
legata Constitutio 8. S. Pii V. abrogetur, nam ad tramites hujus constitutionis *si hodie reperiantur*, ut inquit *Rotarius loco mox citato*, *Tertiariæ collegialiter viventes, debent impediri, supprimi, & annullari, nisi professionem emittant cum quarto voto perpetuæ clausuræ.*

Ex hoc autem quod Monasteria hæc sine clausura ab 122
Ecclesia tolerantur dumtaxat, nequaquam vero approbantur, manavit, ut ea non amplius reputentur pro locis Religiosarum, adeoque non gaudeant exemptione illa a jurisdictione Episcopi qua gaudent Ordines, quos profitentur.

Ita primum definitum fuit a S. Congregatione 123
Episcoporum, & Regularium negotiis præposita in

 gene-

generalibus decretis anno 1616. publicatis, ut patet ex §. 3. eorumdem.

124 Et ita in casibus particularibus rescripsere Sac. Congregationes, ut eas laudando, & sequendo tradunt *Card. Petra in commentar. ad Constit. Apostolic. Constit. 15. Martini V. n. 20. & sequent. Nicol. in Floscul. Verb. Clausura n. 38. Piasec. in Prax. Episcop. part. 2. c. 3. art. 7. n. 13. Matthaeuc. in Official. Curiae c. 52. n. 6. Benedict. XIV. instit. Eccles. 29. n. 13. & rursus instit. Eccles. 105. §. 2. num. 75. & duob. sequent.*

125 Hæc Ecclesiæ disciplina invariata mansit usque ad f. m. Benedictum XIII. At hic in constitutione, cui initium est: *Paterna*: denuo hæc Monasteria sine clausura subjecit Superioribus Regularibus ipsorum, exemitque a jurisdictione Episcoporum.

126 At placuit Clementi XII. anno 1732. in Constitutione, quæ incipit: *Romanus*: revocare constitutionem illam Benedicti XIII. Quam Constitutionem Clementis XII. ob oculos habens Benedictus XIV. *Quum hæc ita se habeant*, inquit *Instit. Eccl. 105. §. 2. n. 76. & sequent. res tota ad eos limites restituenda est, quibus ante Benedictum XIII. concludebatur & quos antea recensuimus. Itaque redditur Episcopo pristina auctoritas, quam in has Tertiarias exercebat.*

127 Reque ipsa consentanee ad mox dictam Constitutionem Clementis XII. novissime Sac. Congregatio Episcoporum & Regularium negotiis præfecta in *Constantien. 14. Decembris* 1759. Ordinario subjectum declaravit Monasterium sine clausura, oppidi Ravenspurgensis, tametsi profiteretur ipsum tertium Ordinem divi Francisci:

Articulus IV.

Moniales quoad ea, quæ concernunt accessum ad earum Monasteria, & locutionem cum eis.

1 Accessus ad Monasteria Monialium sine rationabili causa est prohibitus omnibus, sive Laicis, sive Clericis: *cap. Monasteria 8. de vita, & honestate Clericorum*, ibi *Monasteria Sanctimonialium si quis Clericus sine manifesta, & rationabili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur, & si non destiterit, ab Officio Ecclesiastico reddatur immunis* (id est suspendatur) *Et si Laici, Excommunicationi subdantur, & a Cœtu fidelium fiant penitus alieni: cap. Periculoso, unic. de statu Regular. in 6.* ibi: *Nullique aliquatenus inhonestæ personæ, nec etiam honestæ nisi rationabilis causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit speciali licentia ingressus, vel accessus pateat ad easdem.*

2 Et talis Constitutio Bonifacii VIII. *in d. cap. Periculoso*, fuit innovata a Concilio Tridentino *sess. 25. de Regular. & Monial. cap. 5.* ibi: *Bonifacii VIII. Constitutionem, quæ incipit Periculoso renovans Sancta Synodus &c.* & a S. Pio V. in Constitut. incip. *Circa Pastoralis Officii*, ibi: *Quam nos auctoritate Apostolica etiam approbamus, & innovamus in omnibus, & per omnia, ac illam districte observari mandamus.*

3 Accessus ad Monasteria Monialium non sumitur materialiter, sed formaliter, idest intelligitur, & sumitur aditus, non quid em simpliciter ad Monasteria Monialium materialiter; seu pro muris, & parietibus sumpta, sed aditus, & accessus ad ipsas Moniales causa illas visitandi, aut alloquendi, ac proinde in citatis Juribus non prohibetur accessus ad earum Ecclesias, sed ad illarum colloquia, & aspectum sine rationabili causa, & legitima facultate, quod satis clare patet *ex cit. cap. Periculoso*, dum ibi loco *Monasterii* dicitur *ad easdem*, scilicet Moniales, ibi: *Nulli... accessus pateat ad easdem*. Sic Suarez *tom. 4. de Relig. tract. 8 lib. 1. cap. 10. n. 24.* Sanchez *l. 6. Moral. cap. 16. n. 112.* Rodriq. *tom. 1. q. 45. art. 2. §. Advertendum*, Bonacina *de Clausura quæst. 3. punct. 1. num. 1. & 2.* Pellizar, *de Monialib. cap. 5. sect. 5. num. 195.* Donat. *prax rer. Regular. tom. 4. tract. 6. num. 1. & 2.* & alii passim.

Accedentes ad Moniales sine rationabili causa, & legittima facultate, sive sint Sæculares, sive Ecclesiastici ordinarie peccant mortaliter. Rodriq. *loc. cit. art. 4.* Miranda *de Monialib. quæst. 4. art. 1.* Bonacina *loc. cit. pag. 3. n. 1.* Pellizar. *loc. cit. num. 199.* D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium c. 7. §. 10. quæst. 2.* Suarez *tom. 4. de Relig. tract. 3. l. 1. cap. 10. num. 27.* Tamburin. *de Jure Abbatissar. disp. 25. quæsit. 6. in principio*, & alii; De ratione enim Legis est, ut in materia gravi obliget sub mortali, ut tradunt communiter Doctores in materia de Legibus. Constat autem, quod Lex prohibens accessum ad Moniales ex genere suo est de re gravi, ut colligitur ex gravitate finis in ea intenti. Unde accessus ad Moniales 4

potest ab Ordinario fieri casus reservatus, ut decrevit *Sac. Congreg. Epis. & Regul. in Bononien. 26. Octobris* 1604. Immo potest ab ipsis prohiberi sub pœna 5

Excommunicationis latæ sententiæ, ut decrevit *Sac. Congregat. Concilii in Viterbien. 26. Junii 1627. & Sac. Congregat. Episcop. in Urbinaten. 10. Maii 1663. & in una Civitatis Castelli 16. Januarii & 10. Julii 1699.* 6

Notanter autem dicitur, quod peccant mortaliter *ordinarie*, quia ordinarie accedentes ad Moniales sine rationabili causa, & legitima facultate, solent accedere cum scandalo, seu turpi fine, aut contemptu Superiorum; At vero, si accedant tantum semel, aut iterum, seclusis dictis circumstantiis, peccant solum venialiter, ut docent Sanchez *in Summa lib. 6. cap. num. 119.* Lezana *tom. 1. cap. 25. n. 36.* Sanctorus *in Constit. Min. cap. 11. statut. 7. quæst. 1.* Navarrus, Lamaz, Rodericus, & alii plures. 7

Patres, & Matres Monialium possunt eas licite alloqui sine licentia, non tamen diebus prohibitis. *Sacra Congreg. Episc. & Reg. 15. Januar.* 1616. apud Gavant. *in Manual. Episc. verb. Monialium collocutio num. 7.* 8

Item etiam Filii Monialium possunt proprias Matres licite alloqui sine licentia. *Ead. Sac. Congregat. Episc. 15. Martii* 1619. apud eundem *ibid. n. 8.* 9

Item Fratres & Sorores Sæculares possunt sine licentia diebus non prohibitis alloqui suas Sorores Moniales. *Ead. Sac. Congreg. 20. Septemb.* 1593. apud Eminentiss. Bellarmin. *in suis Declarationibus ad Decreta S. Conc. Trid. sess. 25. cap. 3. de Regularib. & Monial.* ibi: *E che li Padri, e Madri, Fratelli, e Sorelle carnali, fuori però della Quarasima, e dell' Avvento e dei giorni che le Monache si communicaranno, possino senz' altra licenza parlare con le loro figlie, e sorelle una volta la settimana solamente.* 10

Unde adertendum est, quod prohibitio alloquendi Mo- 11

Moniales non solet comprehendere Sæculares conjunctos in primo, vel secundo gradu, ut decrevit *Ead. Sacra Congregat. in Perusina 18. Januar. 1618. & in Monopolitana 6. Maii* Excepto casu, in quo ex Constitutionibus Monasterii, vel speciali Decreto Episcopi prohibentur etiam conjuncti in primo, vel secundo gradu Moniales alloqui, sine licentia, quæ tamen, nisi aliud obstet, concedi debet ad annum pro alloquendis Monialibus, sibi conjunctis semel in mense, *Ead. Sac. Congreg. in Verulana* 10 *Febr.* 1599.

12 Regulares autem nunquam possunt Moniales sibi conjunctas, aut alias intra Clausuram degentes alloqui sine Ordinarii licentia - *Sac. Congregat. Episcop. & Regul.* 12. *Kalend. Decemb.* 1623. & 6. *Novembr.* 1648. 23. *Jul.* 1649. Immo Episcopus non potest concedere
13 Regularibus licentiam alloquendi Moniales, aut alias intra clausuram degentes, nisi sint ejus conjunctæ in primo vel secundo gradu; & quater tantum in anno pro die, & hora certa, & extra Adventum, & Quadragesimam, Feriam sextam, Sabbatum, Vigilias, & dies Festos: Quæ licentia subscribi debet etiam a Superiore Regulari pro Monialibus sub Regularium gubernio existentibus, item registrari, & Confessario consignari, qui assistat cum auscultatricibus. Ita expresse *Sac. Congreg. Episcop. jussu Urbani VIII.* 12. *Kalend. Decembr.* 1623. In Decreto reformativo alterius Decreti jussu Sixti V. editi, ubi prohibebatur Regularibus Moniales alloqui sine expressa licentia ejusdem Sacræ Congregationis, quæ Decreta, ut ab omnibus commode legi possint, hic ad litteram dantur.

14 *Decretum Sacræ Congregationis Episcop. & Regul. super accessu Regularium ad Monasteria Monialium jussu Sixti V. editum Nonis Maii* 1590.

Illustrissimi, & Reverendissimi DD. Cardinales Sacræ Regularium Congregationi Præfecti ad occurrendum scandalis, quæ contingere possunt, aliisque justis, & rationabilibus causis animum ipsorum moventibus, de speciali, & expresso mandato S. D. N. Sixti Divina Providentia Papæ V. vivæ vocis Oraculo eis facto decreverunt, & mandaverunt, nulli posthac Religioso cujuscumque Ordinis, Qualitatis, & Dignitatis existat (Superiore, cui Monasterii, seu Domus cura incumbit, Visitatore, vel Visitatoribus Confessarioque Ordinario, & Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, dumtaxat exceptis) licere absque licentia expressa ejusdem Sacræ Congregationis accedere ad Monasteria, seu Domus quarumcumque Monialium, vel Sororum, sive sui, sive alterius cujusvis Ordinis ad colloquendum, sive tractandum cum eis; quod si aliquando mandato sui Superioris aliquos Religiosos ad prædicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Missas in ipsarum Monialium seu Sororum Ecclesiis, sive Oratoriis exterioribus, sive extra clausuram existentibus, mitti contigerit, prohibuerunt, ne dicti Religiosi, ullo quæsito colore, Moniales, Sorores, aut quamlibet aliam personam intra Clausuram degentes, alloqui possint.

Quæ omnia, & singula sub pœnis privationis Officiorum, ac vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrendis, aliisque ejusdem Congregationis arbitrio, præceperunt inviolabiliter observari.

Decretum ejusdem Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. jussu Urbani VIII. editum 12. *Kal. Decemb.* 1623. *quo illud Sixti V. jussu editum moderatur.* 15

Cum alias de anno 1590. per Sacram Cardinalium negotiis Regularium Præfectorum Congregationem de mandato fel. rec. Sixti Papæ V. circa accessum Regularium cujuscumque Ordinis ad Monialium Monasteria fuerit Decretum, quod nulli Religioso cujuscumque Ordinis, Gradus, Qualitatis, & Dignitatis existat (Superiore, cui Monasterii, seu domus cura incumbit, Visitatore, vel Visitatoribus, Confessarioque ordinario, & Extraordinario, cum ad tempus deputabitur, dumtaxat exceptis) liceat absque licentia expressa ejusdem Sacræ Congregationis accedere ad Monasteria seu domus quarumcumque Monialium, vel Sororum, sive sui, sive alterius cujusvis Ordinis ad colloquendum, sive tractandum cum eis. Quod si aliquando, mandato sui Superioris, aliquos religiosos ad prædicandum verbum Dei, vel ad celebrandas Missas in ipsarum Monialium, seu Sororum Ecclesiis, sive Oratoriis exterioribus, sive extra Claustra existentibus, mitti contigerit, ne dicti Religiosi ullo quæsito colore, Moniales, Sorores, aut quamlibet aliam personam, intra Clausuram degentes, alloqui possint, sub pœna privationis Officiorum, ac vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrendis, aliisque ejusdem Sacræ Congregationis arbitrio, fueritque postmodum declaratum, etiam Equites S. Joannis Hierosolymitani sub eodem decreto comprehendi, & quoscumque contrafacientes, ab alio, quam ab Apostolica Sede, aut a Sac. Congreg. absolvi, & rehabilitari non posse; Amplissimi ejusdem Sacræ Congregationis Patres Decreta hujusmodi innovanda, & inviolabiliter observanda statuerunt. Verum, quia experientia compertum est, interdum ob pias & rationabiles causas, easque (ita ferente casu) repentinas, ut ab eadem Sacra Congregatione licentiam expectari, summe incommodum, vel inutile sit Regularibus supradictis colloquendi cum Monialibus sibi attinentibus, necessitatem obvenire, facto verbo cum Sanctissimo Domino Nostro Urbano VIII. & de Sanctitatis suæ expresso ordine, & mandato, facultatem tribuerunt in posterum Locorum Ordinariis, ut quatenus sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere possint per quatuor vices ad summum quolibet anno, cuicumque Regulari, ut Moniales sibi in primo, & secundo tantum consanguinitatis gradu conjunctas convenire, & alloqui possit. Id vero non aliter, quam servata forma infrascripta ad unguem, ut id nullo modo liceat diebus Festivis, aut in Adventu, Quadragesima, Feria sexta, Sabbato, & Vigiliis, prædictaque licentia obtenta ab Ordinario, & ab alio, ad quem spectet eam concedere, assignetur Confessario Ordinario Monasterii, qui penes se retinere debeat, isque associet, & præsens sit, & auscultatrices de more, non autem aliæ assistant, prædictaque licentia pro die, & hora certa, & in scriptis concedatur, in librisque Cancellariæ ejusdem Ordinarii adnotetur. Quod, si prædicti Locorum Ordinarii, per plures vices, vel in ulteriori gradu conjunctis, aut aliter, quam servata forma supradicta, licentias concesserint, vel permiserint, sciant se intentio-

tioni Sanctissimi Domini Nostri, & Sacræ Congregationis transgressores, judiciumque reformident: Regulares autem pœnis in supradicto Decreto contentis, ac si nullam licentiam obtinuissent, eo ipso se noverint esse addictos, & arbitrio Sac. Cong. severius puniendos *Romæ 12. Kalend. Decemb. 1623*. Vide tamen infra num. 19. ubi videtur permissum Episcopis, ut talem licentiam Regularibus concedere possint.

16 Regulares absque legitima facultate alloquentes Moniales, aut alias personas inter Clausuram degentes, etiam ab Episcopi Jurisdictione exemptas, & ipsis Regularibus subjectas, peccant mortaliter, quamvis alloquantur per solum quadrantem horæ cum dimidio, horologio arenario mensuratum, seu per quodcumque modicum temporis spatium, & transgressores possunt ab Ordinario, tamquam Sedis Apostolicæ delegato coerceri sub Excommunicationis, privationis vocis activæ, & passivæ, aliisque contra Regulares accedentes sine licentia ad Monasteria Monialium statutis pœnis, ut expresse declararavit Sacra Congreg. Concil. approbante Clemente IX. ut infra.

17 Die 11. Maii 1669. Sacra Congreg. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Trid. interpretum habita notitia, quod nonnulli Regulares absque licentia Crates Monasteriorum Monialium adire, & frequentare non dubitent, pretendentes non esse interdictum per breve tempus etiam usque ad quadrantem horæ cum dimidio, quod Horologio arenario aliquando metiuntur, Moniales, aliasque personas in clausura existentes alloqui, & hanc opinionem tamquam tutam affirment, disseminent, & forsan etiam scriptis evulgent, proprias graviter illaqueantes conscientias, & scandala confoventes, ad hujusmodi perniciosos errores eliminandos, opinionem prædictam improbans, rejiciens, ac damnans declaravit, Regulares cujuscumque Ordinis, Militiæ, Societatis, Congregationis, & Instituti, etiam de quibus specialis mentio foret habenda, qui ad Monasteria Monialium, quamvis ab Ordinarii Jurisdictione quomodolibet exempta, ac etiam ipsis regularibus subjecta, vel alias speciali mentione digna, absque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium, cum Monialibus, aut aliis intra clausuram degentibus peccare mortaliter, eosque sub Excommunicationis, privationis vocis activæ, & passivæ, aliisque contra Regulares accedentes sine licentia ad Monasteria Monialium statutis pœnis, posse ab Ordinario tamquam Sedis Apostolicæ Delegato coerceri. Et die 7. Junii ejusdem anni, facta relatione Sanctissimo Domino Nostro Sanctitas sua præsentem declarationem approbavit, ac Typis dari, & servari jussit.

A. Card. Celsus Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

S. Brancacius Archiepiscop. Adrianopolis Secret.

18 Regulares sine legitima licentia alloquentes Moniales, seu alias intra clausuram degentes peccant mortaliter, etiamsi alloquantur ob bonum finem, ut expresse declaravit Sacr. Congregatio Concilii, ut infra.

Spoletana, Accessus ad Monasteria.

19 Etsi Sacra Congreg. Eminentissimorum S.R.E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum sub die 11. Maii 1669. aperte declaraverit, Regulares, qui ad Monasteria Monialium absque legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcumque modicum temporis spatium cum Monialibus, aut aliis intra Clausuram degentibus, peccare mortaliter, hancque declarationem Sanctissimus Dominus approbaverit, ac Typis dari servarique jusserit: Quia tamen nonnulli sunt, qui declarationem hujusmodi perperam interpretantes, verumque sensum subvertentes, varia confingendo sophismata, asserunt, accedentes ad bonum finem non peccare mortaliter, & declarationem præfatam non obligare sub mortali contendunt, ad omnem tollendam dubietatem resolvendum.

Primo. *An Regulares accedentes ad colloquendum cum Monialibus sine licentia Episcopi peccent mortaliter?*

Secundo. *An peccent mortaliter saltem stante d. Declaratione Sac. Congreg. Conc. cum approbatione Sanctissimi?*

Die 26. Novembris 1672. Ead. Sacra Congregat. ad utrumque respondit affirmative, etiam ex rationabili causa, quando non adest licentia &c.

P. Card. de Alteriis Præfectus.

Loco ✠ Sigilli.

S. Archiepiscop. Brancacius Episcop. Viterb. Secret.

20 Regulares missi ad Crates Monialium pro munere prædicationis obeundo, peccant mortaliter, & incurrunt Censuras, & pœnas, si sine expressa licentia ad colloquendum immediate post Concionem cum aliquibus, seu cum una tantum, omnibus aliis audientibus immisceant sermones cum quæstionibus, vel dubiis spiritualibus, aut materia ipsius Concionis, ut expresse declaravit *Ead. Sac. Congregatio Concilii, ut infra*.

21 Edita vix Lege, statim illam eludere malitia excogitat; non ita pridem emanavit generale Decretum arctissime prohibens colloquia Regularium cum Monialibus, quando jam super eo variæ interpretationes confingi cœperunt, aliæque nunc Bergomi suboriuntur, pro quarum resolutione supplicant Confessarii Monialium quærendo.

Primo. *An Regularibus missis ad Crates Monialium pro munere prædicationis obeundo prohibitum sit sub peccato mortali, Censuris, & pœnis &c. immediate post cum ipsis Monialibus absque expressa licentia ad colloquendum immiscere sermones cum quæstionibus, vel dubiis spiritualibus, aut materiis ipsius Concionis?*

Secundo. *An talis prohibitio intelligatur tam de Collocutione cum aliquibus Monialium, quam cum una tantum (omnibus tamen aliis audientibus) immediate post Concionem?*

Die 21. Maii 1678. Sacr. Congr. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum ad utrumque respondit affirmative. Et ad id facit novissima Constitutio Clementis XII. incipiens *Romanus Pontifex*: in qua revocat diversas facultates a Romanis Pontificibus per eorum vivæ vocis Oraculum, vel Rescripta concessas; & tertiadecima revocata est sequens. XIII. *Facultas Regularibus alloquendi Moniales etiam consanguineas, aliasque personas intra clausuram degentes, absque peculiari superio-*

riorum, ad quos quomodocumque spectat, licentia. Unde caveant Regulares ne sine tali licentia, Moniales, aliasque personas intra clausuram degentes, alloquantur: cum prædictus Summus Pontifex inter alia id prohibeat: *sub pœna Excommunicationis, ac privationis Officiorum, Dignitatum ac quorumvis Beneficiorum obtentorum, vocis activæ, & passivæ necnon inhabilitatis ad audiendas Confessiones, & ad Officia, dignitates, & Beneficia hujusmodi in futurum obtinenda, ipso facto absque ulla alia declaratione per transgressores respective incurrenda, a quo nonnisi a Nobis seu Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam quo ad Excommunicationem præfatam in mortis articulo constituti, absolutionis, dispensationis, seu rehabilitationis beneficium valeant obtinere*. Sunt præcisa verba dictæ Constitutionis, a nobis per extensum allatæ sub verb. *Oracula vivæ vocis*.

22 Superiores Regulares, & Confessarii Monialium non egent licentia Ordinarii ad alloquendas Moniales suæ Curæ commissas; Isti enim expresse excipiuntur in cit. Decretis editis jussu Sixti V. & Urbani VIII. ibi: *Superiore, cui Monasterii, seu Domus cura incumbit, Visitatore vel Visitatoribus, Confessarioque ordinario, & Extraordinario cum ad tempus deputabitur, dumtaxat exceptis*; Et declaravit *Sacr. Congreg. Episc. in Mediolanen.* 24. *Novemb.* 1592 ubi rescripsit Commissario Apostolico observanti: *Che il soprascritto Decreto* (cioè fatto sotto Sisto V.) *non comprende il Ministro delle Provincie, nè gli altri Superiori per quei*
23 *Monasterj, che stanno sotto il governo, e cura loro*. Et *in Caputaquen.* 27. *Septemb.* 1641. rescribens Episcopo, ut publicatum Edictum reformaret, ut infra: *Essendosi doluto appresso la S. C. il Ministro Provinciale delli Osservanti di cotesta Provincia di Principato, che V. S. abbia con suo Editto particolare proibito sotto pena di scomunica riservata a se medesima, che nessuna persona Secolare, e Regolare, ancorchè sia Confessore, o Superiore del Monastero di Gioja (soggetto alla detta Religione delli Osservanti) o altro Ministro, o operario necessario, possa andare a parlare alle Monache, ed entrar in Clausura, eziandio, per amministrare li Sacramenti, ò in altri casi di necessità senza sua licenza: Questi E.E. miei Signori mi hanno ordinato di scriverle che se bene gli Ordinari de' Luoghi possono sottoscrivere le licenze di parlar alle Monache, ed entrar in Clausura de' Monasteri anco soggetti a' Regolari, ancorchè per il passato siano state solite sottoscriversi da' Regolari solamente, come pretende esso Ministro, ciò si deve fare congiuntamente con l'istesso Superiore Regolare, e non s'intenda delli Confessori, o Superiori delli Conventi de' Frati, che han cura del Monastero; perchè, come potrà vedere da se stessa nel Decreto stampato* (& est verisimile eidem fuisse transmissum illud sub Sixto, vel Urbano) *che se li manda quì aggiunto, detti Superiori, e confessori sono eccettuati nella proibitione fatta dalla Sac. Congreg. sopra l'accesso de' Regolari a Monasterj di Monache: onde V. S. potrà riformare il suo Editto in questa conformità, per non darli occasione di giusto richiamo, che così la Sacra Congreg. m'hà commesso di significarle, e Dio la prosperi*. Il Card. S. Onofrio.

24 Et hæc procedunt, tam de Superiore Provinciali, quam Locali, cui cura Monasterii incumbit, ut clare infertur ex verbis decreti in d. Caputaquen. ibi: *O Superiori delli Conventi de' Frati, che han cura del Monastero*; & ex verbis Decreti *in d. Mediolan.* ibi: *Non comprende il Ministro delle Provincie, nè gli altri Superiori per quei Monasterj, che stanno sotto il governo, e cura loro*.

De Vicario autem Conventus eadem Sacr. Congregatio per Episcopum Ripanum consulta sub *die* 1. *Septembris* 1617. declaravit expresse, *Vicarium Fratrum absque Apostolicæ Sedis licentia Moniales alloquentem in pœnas in Decreto generali contentas incidere dummodo idem Vicarius in Prioris absentia ejusdem Prioris Officii munus non obeat*. Sic refert Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiastic. univers. cap.* 44. *num.* 265. Ubi addit, quod præfatum Decretum locum non habet in Gallia, ubi Moniales clausuram non observant, ac proinde Fratres alloquentes in eo Regno Moniales extra claustra pœnas non incurrunt, ut *Ead. Sac. Congregat. declaravit, & rescripsit Generali Capuccinorum sub die* 15. *Martii* 1594. 25 26

Sub Decretis, quibus prohibetur regularibus accessus ad Monasteria, comprehenduntur etiam Equites Melitenses; utpote veri Regulares, *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in Tranen.* 28. *Januarii* 1603. *& in Decreto generali jussu Urbani VIII. ab Eadem Sac. Congregatione Episcop. & Regul. edito* 12. *Kal. Decemb.* 1623. ibi: *Fueritque postmodum declaratum, etiam Equites S. Joannis Hierosolymitani sub eodem decreto comprehendi*. Unde Episcopus potest procedere contra Equites Hierosolymitanos, seu Melitenses, si accedant ad Monasteria Monialium contra formam dicti decreti generalis, ut resolvit *Sac. Cong. Episc. Regul. in Parmen.* 29. *Augusti* 1614. *& antea in una d. Religionis*, 18. *Februari* 1605. ac etiam *in Neapolitana* 12. *Julii* 1599. apud Nicolium *in Floscul. verb. Hierosolymitani n.* 5. ubi *num.* 6. affert alia Decreta de eorum punitione *in Januen.* 14. *Augusti* 1584. *& in Cosentina* 21. *Julii* 1640. 27 28

Episcopus potest imponere Censuras, aliasque pœnas non solum contra Regulares, sed etiam contra omnes Clericos, & Sæculares sine legitima facultate accedentes ad Moniales. *Sac. Cong. Conc. in Viterbien.* 26. *Junii* 1627. *& Sac. Congr. Episcop. in Urbinaten.* 10. *Maii* 1663. *& in una Civitatis Castelli* 16. *Januar. &* 10. *Julii.* 1699. *arg. cap. Monasteria* 8. *de vita, & honestat. Clericor*. 29

Episcopus potest imponere Excommunicationem latæ sententiæ sibi reservatam, non solum contra quoscumque accedentes ad Moniales, sed etiam contra Moniales ipsas colloquentes cum illis, etiam pro Monasteriis exemptis, & subjectis Regularibus, a qua Excommunicatione nequeant Superiores Regulares absolvere, neque suos subditos, seu subditas incursas, ut expresse declaravit *Sac. Cong. Concilii in Viterbien.* 16. *Junii* 1627. in Decreto allato per extensum *art. anteced. n.* 94. *& in Auximana* 26. *Junii* 1658. apud Monacell. *part.* 2. *tit.* 15. *num.* 16. Ubi addit, quod *Sac. Congreg. Episcop. in Anconitana* 8. *Novemb.* 1585. decrevit, quod Episcopus posset accessum ad Moniales prohibere etiam sub pœna corporis afflictiva. 30

Decreta interdicentia allocutionem cum Monialibus comprehendunt etiam Abbatissam, ut pro quiete, & utilitate Monialium Urbis decrevit Alexander VII. Constit. incip. *Sacrosancti*, in qua aperte declarat, 31

rat, quod sub nomine Monialium in hac materia locutionis veniunt *Abbatissæ*, *Priorissæ*, *aut Officiales Monasterii*, & absolute censuit *Sac. Cong. Concilii de anno* 1654. Quæ ad dubium propositum per Commissarium Generalem Ordinis Minorum S. Francisci: *An Regulares ad dicta Monasteria accedentes, & cum Abbatissa alloquentes incurrant pœnas in eisdem Decretis inflictas, quas incurrunt Regulares, qui accedunt, & loquuntur cum aliis Monialibus?* Respondit; *Regulares, alloquentes cum Abbatissa incurrere easdem pœnas lib.* 19. *Decretor. pag.* 425. apud Monacell. *part.* 2. *tit.* 15. *formul.* 15. *n.* 17.

32 Subcollectores accedentes ad colloquendum cum Monialibus sine legitima licentia incurrunt easdem pœnas. *Sacra Congregat. Concil. in Taurinen & in Hispalegin.* 13. *Maii* 1628. Iudices non possunt sine le-
33 gitima licentia accedere ad collocutorium Monialium ad interponendum Decretum in contractu Puellæ Sæcularis existentis in Monasterio, alias mulctari possunt etiam pœna pecuniaria. *Sacra Congreg. Concil. in Anconitana* 18. *Novembr.* 1645. *lib.* 17. *decret. pag.* 525.

34 Episcopus, aliique Prælati, dum extra sum Diœcesim reperiuntur, non possunt licite accedere ad Moniales sine licentia Ordinarii loci, & Superioris illarum, & si accedant, incidunt in pœnas latas contra hujusmodi alloquentes sine dicta licentia; Tales enim extra proprium Territorium censentur quoad hoc, ut personæ privatæ, sicuti Præses extra suam Provinciam; Ita ex multis tenent Donat. *prax. rer. Regul. tom.* 4. *tr.* 6. *quæst.* 23. Tambur. *de Iure Abbatiss. disp.* 25. *quæsit.* 3. D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 7. §. 10. *quæst.* 6. ubi referunt sic decrevisse *Sacra Congreg. Concili in Baren.* 20 *Martii* 1619. & ita expresse declaravit fel. recor. Benedictus XIV. Epistola Encyclica incip. *Non senza*, me etiam in ipsa ad id citato in hunc locum. Vide infra *num.* 66. ubi affertur ad litteram dicta præceptiva Epistola.

35 Canonici Cathedralis, & Capituli Exempti accedentes ad Moniales sine legitima facultate incurrunt Censuras, & pœnas ab Ordinariis latas contra hujusmodi accedentes sine licentia. Sperell. *dec.* 21. *n.* 28. cum pluribus aliis ibi citatis, D. Cajetan. de Alexandris *l. c. quæsit.* 8. cum aliis ibi adductis, & alii passim; Episcopus enim in hac materia ex adductis decretis procedit ut Sedis Apostolicæ Delegatus, & omnes sibi subjicit, etiam Privilegiatos, & Exemptos; Et sic expresse decrevit *Sacra Congreg. Episcop. in Lucensi* 19. *Januarii* 1618.

36 Peregrini, & Advenæ, si sine licentia loquantur cum Monialibus, incurrunt Censuras, & pœnas latas ab Ordinario contra hujusmodi alloquentes, quia Episcopus in concernentibus materiam Clausuræ Monialium procedit ut Sedis Apostolicæ Delegatus, non solum quoad loca, sed etiam quoad personas, ut patet ex declaratione *Sacræ Congregat. Concilii* 20. *Martii* 1619. allata *supra num.* 34. Adeoque Peregrini, & Advenæ in concernentibus materiam clausuræ subjiciuntur æque Episcopo, ac subiiciuntur Sedi Apostolicæ, & consequenter tenentur servare Edicta Episcopi prohibentia accessum ad Moniales, non secus, ac si essent edita a Papa, & si contrafaciant, incurrunt Censuras, & pœnas ab ipsos latas; Sic absolute tenet D. Cajetanus de Alexandris *l. c. qu.* 10. Donat. *l. c. qu.* 22. *n.* 2. & alii contra Dianam, Pellizarium, & alios, & sic decrevit *Sacr. Congr. Episcop. in Tranen.* 13. *Julii* 1618.

Pauperes ostiatim mendicantes, si accedant sine 37
expressa licentia ad Moniales causa quærendi eleemosynam, secluso dolo, & scandalo, non incurrunt dictas Censuras, & pœnas, quia præsumuntur accedere ex tacita licentia Episcopi, & in ipsorum brevissimo, & transeunte accessu cessant causæ finales, ob quas est facta hujusmodi prohibitio, & sic servat usus, & praxis communis. Sic Donatus *loc. cit. quæst.* 25. D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. quæst.* 14. Pellizarius *loc. cit. cap.* 5. *num.* 212. Sic etiam dictas censuras, & pœnas non incurrunt famuli, & famulæ 38
sine expressa licentia deferentes munuscula ad Moniales jussu suorum Dominorum, seu Dominarum, dummodo id faciant sine dolo, & scandalo, qui tales tenentur suis Dominis obedire, & pro similibus casibus præsumitur licentia tacita Episcopi loci, Donat. *loc. cit. q.* 72. D. Cajet. del Alexandris *loc. cit. qu.* 14. Pellizar. *loc. cit. n.* 113. & alii.

Non debet permitti Magistris accessus ad Monasteria ad effectum instruendi Moniales in sono, & cantu, 39
ut expresse declaravit *Sacr. Congreg. Episcop.* 13. *Septembris* 1583. his verbis: *Non permittatur accessus. Sæcularium ad Monasteria Monialium sub prætextu eas docendi sonum cymbalorum, aut alterius instrumenti, aut musicam, vel cantum etiam ad Crates.* Sic referunt Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *num.* 216. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium collocutio num.* 4. Donat. *loc. citat. q.* 26. *Et* Nicolius *in Floscul. verb. Musica num.* 5. sic habet expresse: *Non conceditur quod Moniales possint a Viris doceri, neque cantum, neque sonum, neque ad Crates, neque ad Portas. Sac. Congreg. Episcop. in Agrigentina* 23. *Aprilis* 1602. *& in Parmen.* 8. *Maii; & in Regien.* 13. *Julii ejusdem anni, in Macerat.* 17. *Febr.* 1603. *in Messanen.* 10. *Junii & in Anconitana* 15. *Septemb. ejusdem anni, in Neapolitana* 8. *Novemb.* 1604. *&* 5. *Julii* 1647. Nisi brevi tempore pro cantu Gregoriano, *Eadem Sacr. Congr. Episcop.* 2. *Aug.* 1647. 15. *Januar.* 1649. 21. *Jan.* 1650. apud eumdem *loc. cit. n.* 5.

Non debet permitti Hebræis accessus ad Moniales. 40
Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in Ravennaten. 26. *Novemb.* 1594. apud Nicol. *in Floscul. verb. Hebræus, num.* 2. his verbis: *Non permittatur Hebræis accessus ad Moniales, & accedentibus sine licentia infligatur exilium a Civitate, & Diœcesi.*

Moniales Regularibus subjectæ alloquentes cum Re- 41
gularibus etiam ejusdem Ordinis licentiam legitimam non habentibus incurrunt pœnas, & Censuras a Conciliis Provincialibus vel Edictis Episcopalibus in similibus appositas ex Bulla Gregorii XV. de exemptorum Privilegiis incip. *Inscrutabili*. Sic *Sacr. Congr. Concilii in Veronen.* 29. *Januarii* 1633. *in respons. ad* 1. *dub.* apud Barbosam *in Summa Apostol. decis. verb. Moniales alloquendi prohibitio n.* 9. *Vide supra n.* 30.

Regulares inventi alloquentes Moniales absque legi- 42
tima licentia possunt ab Episcopo pœna carceris puniri, ut expresse decrevit *Sacra Congr. Concilii in Faventina* 7. *Martii* 1617. & iterum de anno 1629. *sub Urbano VIII. ad dub.* 14. ubi cum quæreretur, an posita dicta Constitutione (scilicet Gregorii. XV. de exemptorum Privilegiis incip. *Inscrutabili*) *Regularis absque legitima licentia accedens ad Monast. Monialium Re-*

Regularibus subjectarum, ibique in loco colloquiis destinato cum Moniali colloquens a Diœcesano Episcopo tamquam Sedis Apostolicæ Delegato coerceri, & puniri possit? Sac. Congregat. Cardinalium Concilii Tridentini interpretum censuit posse. Quam Congregationis Sententiam Urbanus VIII. ad se relatam approbavit, & postremo idem sancivit *die* 11. *Maii*. 1669. approbante Clemente IX. Vide *supra num.* 16. & 17. ubi datur Decretum per extensum.

43 Loquens cum Moniali de Domo propinqua, aut via publica sita prope Monasterium probabilius immo pro certo incurrit Censuras, & pœnas latas contra accedentes ad colloquendum cum Monialibus, quia principaliter, & per se primo prohibetur collocutio, accessus vero per accidens; finis enim hujusmodi accessus est collocutio, qua reddita impossibili, non est, qui desideret ad Moniales accedere. Sic recte Donatus *loc. cit. quæst.* 15. *num.* 2. Graffius *tit.* 1. *cons.* 22. *de excommun. num.* 23. Henriquez *lib.* 13. *cap.* 26. *num.* 22. Verricell. *tract.* 8. *quæst.* 66. *n.* 20. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 1475. Pasqualigus *in Lauret. n.* 1124. Merol. & alii contra Dianam *part.* 2. *tract.* 2. *de dub. regular. resol.* 48. Tamburin. *de Jure Abbatis. disp.* 25. *quæsit.* 8. *num.* 1. Pellizar. *de Monial. cap.* 5. *num.* 214. D. Cajetan. de Alexandris *loc. cit.* §. 10. *quæst.* 1. & alios.

44 Item dictas Censuras, & pœnas incurrit loquens cum Moniali per nutus, & signa, quia conceptus mentales, & animi passiones exprimuntur, & alteri significantur, nedum externa voce articulata, sed etiam signis, & nutibus, ut patet in mutis, & surdis. Sic recte Graffius *de casibus reservatis lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 33. Tamburin. *loc. citat. in respons. ad tertium*: Merola *tom.* 1. *disp.* 1. *cap.* 2. *de voluntario* 3. *difficul.* 593. & *seq.* Diana *part.* 3. *tract.* 2. *de dub. regular. resolut.* 48. Donat. *loc. citat. quæst.* 14. *num.* 2. D. Gajetan. de Alexandris *loc. cit. quæst.* 1. & plures alii, quos refert, & sequitur Philipp. *de Privileg. ignorant. in append. ad cap.* 4. *num.* 284.

45 Item dictas Censuras, & pœnas incurrit, qui per interpositam personam loquitur in præsentia Monialis audientis & per eamdem interpositam personam respondentis, quia id in effectu idem est, ac si cum ipsa Moniali colloqueretur; Loqui enim per se, & per interpositam personam paria sunt quoad effectum intentum. Bordon. *resolut.* 7. *num.* 70. Verricel. *tract.* 8. *quæst.* 66. *num.* 21. Donat. *loc. cit. quæst.* 14. *num.* 3. & *seq.* Lezana *in Summa verb. Moniales num.* 20. Graffius *loc. citat.* & alii contra Dianam *loc. cit.* Pellizarium *loc. cit. n.* 215.

46 Item dictas Censuras & pœnas incurrit, qui loquitur cum Moniali audiente, sed non respondente, quia de ipso verificatur, quod vere cum Moniali loquatur, sive ipsa Monialis respondeat, sive non: Verum tamen est, quod dictas Censuras, & pœnas in tali casu non incurrit Monialis audiens, & tacens, sicuti nec incurrit, qui Monialem sibi loquentem audit, & nihil respondet, quia Censura, & pœna est imposita contra loquentes, & non contra audientes. Graffius *tom.* 1. *cons.* 22. *de excommun. num.* 30. Diana *loc. cit.* Tamburin. *loc. citat. in respons. ad Secundum*, Verricell. *loc. cit. num.* 24. Pasqualig. *loc. cit. num.* 1123. D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. quæst.* 1. & alii.

Item dictas Censuras; & pœnas incurrit, qui contra Legem municipalem, seu Diœcesanam id prohibentem, litteras scribit ad Moniales; unde attendendæ sunt Constitutiones particulares Diœcesum, & Edicta Episcoporum, nam in aliquibus Diœcesibus, ut in Neapolitana, & aliis adest prohibitio sub Excommunicatione. Secus autem est dicendum pro illis Diœcesibus, ubi non adest talis particularis prohibitio; Donat. *loc. cit. quæst.* 10. cum pluribus ibi citatis, & constitut. Synodal. Neapolitana ibi adducta *sub num.* 5. & alii passim; Decreta enim Generalia loquuntur solum de accedentibus ad Moniales alloquendas, non autem de scribentibus ad ipsas; Alloqui enim est quid diversum a scribere, & a diversis non fit illatio. Bonacina *de censura quæst.* 3. *punct.* 2. *num.* 3. Diana *loc. cit. resol.* 48. Navarr. *Comm.* 4. *de Regularib. num.* 61. Sanchez *lib.* 6. *moral. cap.* 16. *num.* 117. Rodriquez *tom.* 1. *quæst.* 45. *artic.* 3. Nicol. *de Monialib. quæst.* 4. *artic.* 5. Tamburin. *disp.* 25. *quæsit.* 10. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 102. *num.* 81. & alii. 47

Item dictas Censuras, & pœnas incurrit, qui sine legitima licentia contra Legem municipalem, & Diœcesanam loquitur cum Novitiis, Educandis, aliisque feminis intra clausuram degentibus. Donatus *loc. cit. quæst.* 17. Riccius 1. *part. prax. decis.* 647. Graffius *lib.* 2. *de casibus reservat. cap.* 53. & alii passim, & sic expresse habetur *in cit. statut. Synodal. Neapolitan.* ibi. *Etiamsi cum Novitia, aut cum puellis, quæ educationis causa ibi commorantur.* Et de facto Regulares sine legitima licentia loquentes cum prædictis etiam præscindendo a statuto Synodali, seu Edicto Episcopi incurrunt pœnas Decreti Sacræ Congregationis jussu Sixti V. editi, ibi: *Ne dicti Religiosi, ullo quæsito colore, Moniales, Sorores aut quamlibet aliam personam intra Clausuram degentem alloqui possint*, & Constitutionis Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*, ibi: *Si deliquerint circa personas intra septa degentes*: & Decreti Sacræ Congregationis Concilii *de anno* 1669. 11. *Maii* approbati a Clemente IX. *die* 7. *Junii ejusdem anni*, & ejus jussu Typis dati, & servari mandati, ibi: *Cum Monialibus, aut aliis intra clausuram degentibus.* Vide supra *n.* 17. Decretum per extensum. 48 49

Licentiam concedere pro alloquendis Monialibus, & aliis personis intra Clausuram degentibus pro Monasteriis Episcopo subjectis vel Sedi Apostolicæ, ad quem spectet? Vide *art. anteced. a n.* 85. *ad* 87. 50

Licentiam concedere pro Monasteriis exemptis, & Regularibus subjectis, ad quem spectet? Vide *ibidem a num.* 88. *ad* 93. cum proportionaliter idem dicendum sit de licentia pro allocutione Monialium, ac pro ingressu in clausuram. 51

Unde, ut notant Matthæucci *Official. Curiæ cap. Quoad allocutionem cum Monialibus num.* 6. constat, talem licentiam concedere non competere Regularibus privative quoad Ordinarios, & Ordinariorum licentia est semper necessaria ad licite Moniales etiam Regularibus subjectas alloquendas ex dispositione etiam Sacræ Congregationis Episcop. & Regular. quæ apud Pignat. *tom.* 6. *consult.* 85. *num.* 31. *die* 29. *April.* 1594. *censuit, quod Moniales Regularibus licet subjectas al-* 52

loqui nemo possit absque licentia Episcopi, vel ejus Deputati, quod & nuper declaravit *Sacra Congregat. Concilii in Bononien.* 17. *Maii* 1704. *in responsione ad quartum*, apud Monac. *part.* 1. *tit.* 15. *formul.* 15. *num.* 14. Vide *supra num.* 12.

53 Ubi licentia datur ab Episcopo, vel ejus Vicario, & Superiore Regulari, non licet Superiori Regulari talem licentiam alterare, addendo, vel aliquid adimendo. *Sac. Cong. Concilii in Verulen.* 29. *Januarii* 1633. apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Moniales alloquendi prohibitio num.* 11. ibi: *Monialium Regularibus subjectarum Superiores subscribentes post Episcopum; vel ejus Vicarium licentias eorum, qui ad collocutoria accedunt, vel Clausuram ingrediuntur, non possunt quid excludere, addere, vel adimere ex illis, quæ Episcopus ipse aut Vicarius pro cura, & bono regimine Clausuræ in licentiis præscribit, & apponit.*

54 Pro quo advertendum, quod talis licentia pro Monasteriis in Civitate existentibus debent primo loco subscribi ab Episcopo, seu ejus Vicario, & postea a Superiore regulari; Pro Monasteriis autem existentibus extra Civitatem in Diœcesi debet priori loco subscribi a Superiore Regulari, & postea a Deputato ab Episcopo; Sic expresse *Sacra Congr. Episcop. & Regul. in Camerinen.* 7. *Martii* 1617. prout patet in ejus decreto per extensum allato *artic. anteced. n.* 92.

55 Edicta vero, quibus personis Sæcularibus ad eadem Monasteria Monialium prohibetur accessus, subscribenda, & publicanda sunt a solo Episcopo privative quoad Superiores Regulares. Sic expresse *Ead. Sacra Congreg. in d. Camerinensi*, ibi: *Edicta vero quibus personis Sæcularibus ad eadem Monasteria Monialium accessus prohibetur, ab Episcopo dumtaxat subscribenda, & publicanda esse decrevit*; & nuper statuit etiam *S. Cong. Conc. in Hyeracensi Visitationis* 26. *Jan.* 1692. *in responsione ad* 13. apud Monacell. *part.* 1. *tit.* XI. *form.* 19. *n.* 8.

56 Regulares pro alloquendis Monialibus etiam sibi subjectis in casibus permissis indigent licentia Episcopi loci, & sui Superioris Regularis, ita ut utriusque licentia debeat copulative concurrere. Donatus *loc. cit. tr.* 6. *quæst.* 31. *n.* 5. Matthæuc. *Official. Cur. cap.* 3. *n.* 18. & constat ex Decreto Sacræ Congreg. Episcop. & Regul. jussu Urbani VIII. editum, & allatum *supra num.* 15.

57 Regulares Confessarii, & Superiores seu Visitatores, si alloquantur Moniales extra præcisam officii sui necessitatem, incidunt in pœnas privationis Officiorum, vocisque activæ, & passivæ. *Sac. Congregat. Episcop. & Regul. in Ariminen.* 22. *Januarii* 1576. *in Januen.* 4. *Maii* 1618. Licet non alloquantur ad malum finem. *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Placentina* 26. *Januarii* 1624. Nec possunt rehabilitari per suos Superiores. *Eadem Sacra Congr. Episcop. & Regul. in una Venetiarum, & Nucerina* 14. *Decemb.* 1604. apud Nicolium *in Flosculis verb. Accessus n.* 2.

58 Habens licentiam loquendi cum una determinata Moniali non potest loqui cum aliis, sicuti Monialis non potest loqui, nisi cum illa persona, quæ in licentia nominatur. *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Comen.* 16. *Martii* 1593. Unde patet, quod licentia

59 concessa uni Regulari non extenditur ad socium, ut recte docent Cotonius *lib.* 4. *controv.* 7. *num.* 88. Matthæucci *Official. Curiæ cap.* 3. *num.* 11. & alii contra alios; Et concordant alia Decreta supra allata, quæ prohibitionem alloquendi declarant in terminis universalibus negativis; ut *Nulli Religioso, Nulli Regulari liceat* &c. *Nemo alloqui possit sine licentia*, & hujusmodi. De socio enim verificaretur, quod loqueretur sine licentia, adeoque &c.

Iis, quæ jam diximus supra *n.* 24. addenda sunt quæ 60
tradit eruditissimus P. Gaudentius de Janua in egregio suo Opere novissime anno 1748. Romæ impresso *de Visitatione cap.* 4. *dubit.* 11. *sect.* 5. *num.* 31. ibi: Recolendum est itidem quod dictum fuit superius *sect.* 4. *num.* 27. a prohibitione alloquendi Moniales exceptos esse Superiores, tum Provinciales, tum Locales, Confessariosque Ordinarios, simul & Extraordinarios pro tempore exerciti muneris; resolutionem etenim ibi datam, impugnat Monacellus aliter sentiens, & Confessariis, qui sint Presbyteri sæculares, consulens contrarium, quod nimirum Moniales extra actum Confessionis minime alloquantur; nisi aliqua necessitas, quæ bonum publicum Monasterii respiciat, urgeret; prout *part.* 1. *tit. IX. formul.* 3. *num.* 11. Confessariis vero Regularibus hoc idem districte præcipiens deinde *form.* 5. *n.* 1. & 2. ex relato per se Decreto in Nolana 21. *Feb.* 1617. quod ait reperiri in regesto, sed locum non citat; ubi facto quæsito: *Num Confessarius Regularis Monialium, ejusque Socius, Confessionis, & Sacramentorum administrationis casibus exceptis, easdem Moniales absque S. C. Congregationis licentia alloqui valeant?* Refertur data responsio, *Negative*. Verum hic considerandum obvenit, declarationem hujusmodi emanasse *a Sacra Congregatione Episcoporum, & Regularium*: supra quo non reflectit Monacellus. At eadem S. Cong. 61
Episcop. ex motivo fortasse, quod nonnisi cum maxima difficultate mandatum hujusmodi a Superioribus, & Confessariis observandum foret, illud, quatenus prius editum sustineatur, in posterioribus Decretis revocavit; excipiendo a communi Decreto non alloquendi Moniales Superiores dictos, atque Confessarios tum Ordinarios Regularium, tum Extraordinarios respective; atque præcipiens locorum Ordinariis, ne Superiores in casu, Confessariosve ad Monasteria accedentes ullatenus vexent; in Decreto scilicet edito 20. *Jul. anno* 1640. *in Alexandrina*; & in Littera data *de anno* 1641. 22. *Novembris, Archiepiscopo Amalphitano*, sicut & in data prius Episcopo Caputaquen. *sub die* 27. *Septembris ejusdem* 1641. Quæ omnia potuisset legere Monacellus apud Lantuscam V. *Allocutio Monialium n.* 7. prout plura legit, & citavit apud eumdem, quoties ad suum inserviant, & juvent intentum. Posset adduci sane Constitutio posterior Alexandri VII. *Sacrosancta* 50. *in Bullar. tom.* 62
V. data sub die 30. *Mart.* 1658. in qua prohibitio præfata, sub pœnis ibi taxatis, extenditur ad Confessarios Ordinarios, & Extraordinarios, Superiores item cujuscumque gradus, seu Visitatores, tam Ordinarios quam Delegatos; qui extra actum Visitationum, aut Confessionum respective cum Monialibus, etiamsi Abbatissæ, Priorissæ, aut Officiales Monasterii fuerint, *colloqui præsumpserint*. Ubi notandum venit illud verbum *præsumpserint*. Verumtamen Con- 63
stitutio edita fuisse constat *pro quiete, & utilitate Monialium Urbis, Regularium curæ subjectarum*; ut ini-

inibi in titulo, & præambulo propter specialia motiva solerti Pontifici nota, qua ratione fortasse Monacellus, quem certe non latebat, eam allegare desiit; licet Matthæuccius ipsammet generaliter admittens Offic. Cur. *cap.* 13. *num.* 6. non advertat se contradicere sententiæ, quam sustinuerat *cap.* 3. *num.* 13. *Confessarios* videlicet, *Superioresque in prohibitione alloquendi &c. minime includi*. An vero etiam in Urbe
64 Constitutio Sancta exacte observetur, non est meum investigare. Porro, quod in aliquibus actionibus, extra actum visitandi, atque audiendi Confessiones, valeant Regularium Superiores, & quoque Confessarii alloqui Moniales, nec non ad collocutoria accedere, invenitur decisum a S. C. C. recentius *in Mediolanen.* 1. *Jul.* 1738. *ad primum dubium*, videlicet quod *Superior Regularis, vel ipsius Delegatus possit, & debeat intervenire contractibus per Moniales initos, eisdemque privative consensum præbere, absque licentia, & interventu Protectorum, quatenus Moniales sint Regularibus subjectæ*: *inter fol. pub. pag.* 90. quod idem probatum legitur in fol. ejusdem Mediolanen. antea expositæ *sub die* 27. *Maii ipsiusmet anni pag.* 82. *§.*
65 *Porro* in fine. Et quia forte prætendebant Episcopi, sive Ordinarii, Superioribus Regularibus in hujusmodi casibus necessariam præbere licentiam; oppositum habetur itidem resolutum *in Lycien. Clausuræ* 22. *Septembr. anno* 1742. *ad dub.* 18. & 19. Nempe, quod *Regularis Superior in quibuscumque contractibus, tam activis, quam passivis per Notarium in locutoriis Monasteriorum suo Ordini subjectorum rogandis* (*salvo jure Episcopi tribuendi licentiam pro rogatione eorumdem*) *possit interesse eisdem contractibus, absque licentia Episcopi, & in absentia Superioris Regularis, Confessarius remaneat Vicarius dictorum Monasteriorum*: *inter fol. publ. ejudem ann. pag.* 136. & *seq. Hæc ille præcisis verbis*. Vide *tom.* 9. *in Appendic.* ad Decreta SS. CC. ubi habentur omnia resoluta dubia in dicta *Lycien. Clausuræ* 22. *Septemb.* 1742.
66 Hic observanda venit novissima Encyclica Epistola Benedicti XIV. ut sequitur. Lettera Circolare della Santità di Nostro Signore Benedetto Papa XIV. Agli Arcivescovi, Vescovi, ed Ordinarj dello stato Ecclesiastico. Sopra l' accesso a' Monasterj delle Monache, che da alcuni si fa senza le opportune licenze.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis Frater, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

NON senza grave molestia dell' animo nostro ci è stato da Persone degne di fede referito portarsi alle volte i Prelati locali Governatori delle Città del nostro Stato a' Monasterj delle Monache, e parlare ancora liberamente con esse, senza avere chiesta, ed ottenuta l' opportuna licenza da' Vescovi, ed Ordinarj de' Luoghi, contravenendo alle disposizioni Sinodali, o Costituzioni Episcopali nelle quali vien prescritto sotto le dovute pene il non accostarsi a' Monasterj delle Monache, e parlare con esse, senza le opportune licenze; e lo stesso praticarsi anche da Prelati, e Governatori, che essendo Governatori d' una Città, per qualche loro contingenza passano per un' altra andando nella stessa maniera a' Monasterj delle Monache: pretendendo tutti i predetti di fare quanto fanno, col fondamento d' esser esenti dalle particolari Costituzioni de' Vescovi, ed Ordinarj, che proibiscono l' accesso alle Monache senza le opportune licenze. Nè Noi abbiamo avuto difficoltà di prestar fede alle relazioni, ed esposizioni, che ci sono state fatte; avendo pur troppo, mentre eravamo Vescovo di Ancona, e governavamo come Arcivescovo la Città di Bologna, stando a pie fermo in essa, veduto con nostro grave dispiacere succedere così sotto gli occhi nostri poco, o nulla curando le nostre ammonizioni, ancorchè fatte con qualche calore.

Non può negarsi, che nulla, o poco vi sarebbe da fare, se si avessero presenti le Risoluzioni fatte da questi nostri Tribunali, ed approvate ancora da nostri Predecessori; avendo essi pensato a tutto ne' tempi passati, ed avendo essi in altri tempi anche saviamente provisto a tutto: ma perchè per lo più esse non si sanno, o, se si sanno, si prende l'impegno d' operare a capriccio, resta il peso in chi attualmente governa di rimetterle nella memoria de gli Uomini, ed inculcarne l' osservanza.

Ne' tempi passati non solo le Sacre Congregazioni coll' approvazione de' Sommi Pontefici nostri Predecessori hanno stabilito quanto era d' uopo in ordine agli accessi de' Regolari, che col fondamento della loro esenzione pretendevano di potere andare a' Monasterj delle Monache sottoposte alla loro giurisdizione senza l' opportuna licenza del Vescovo, come può vedersi nel nostro Trattato *de Synodo al lib.* 7. *cap.* 31. *num.* 7. ove sono indicate, e riferite le accennate Risoluzioni; Ma altresì hanno pensato, e provisto al caso non che de' Prelati, e Governatori, ma de' Vescovi, o che passano, o per accidente si ritrovino dimoranti in qualche altra Città, o Luogo ad altro Vescovo sottoposto; ed hanno determinato, che non possano andare a' Monasterj delle Monache, e parlare con esse, senza prima aver fatte le dovute parti coll' Ordinario del Luogo; e queste individue Risoluzioni sono anche indicate dagli Autori moderni, come può vedersi nel Pellizzario *de Monialibus cap.* 5. *sect.* 5. *num.* 210. nel Graziano *discept.* 192. *num.* 1. nel Tamburino *de Jure Abbatissarum disput.* 25. *quæst.* 2. e nel Ferraris *nella sua Biblioteca tom.* 5. *in verb. Moniales art.* 4 *num.* 34.

La Custodia dellla clausura delle Monache viene commessa dalle disposizioni Canoniche al Jus ordinario del Vescovo locale ne' Monasterj a lui sottoposti, ed al Jus delegato ne' Monasterj esenti, come fu stabilito dal nostro Predecessore Papa Bonifazio VIII. nel *cap. Periculoso*, *de statu Monachorum in sexto*, che fu rinnovato dal Sacro Concilio di Trento nel *cap.* 5. *sess.* 25. *de Regularibus*, & *Monialibus*; effetto, e sequela di questa custodia della clausura è la proibizione, che veruno si accosti ai Monasterj delle Monache, e parli con esse senza la dovuta permissione, e licenza del Custode, il che porta seco, dover ciascheduno chiederla, ed ottenerla per poter andare ai Monasterj, e parlare colle Monache, e restare tutti sottoposti all' autorità direttiva della proibizione, come discorrono i citati Autori, e come ancora si desume dalle

passate Risoluzioni. Queste sono da Noi pienamente approvate; e quando mai ve ne fosse bisogno (il che non crediamo) anche per via di Nuova Legge, determiniamo non poter i Vescovi, che sono fuori della loro residenza, andare ai Monasteri delle Monache situati in altre Diocesi, e parlare con esse, senza la dovuta licenza dell' Ordinario locale, e nemmeno potere i Vicelegati, ed i Governatori locali ancorchè Prelati, andare ai Monasterj delle Monache situati nel loro Governo senza la predetta licenza, nè tampoco ai Monasterj situati fuori del loro Governo in altri luoghi, ne' quali abitassero, o pe' quali in occasione di viaggio fossero obbligati a passare.

Poc' anzi s' è detto, essere tutti questi sottoposti all' autorità direttiva delle Costituzioni de' Vescovi proibenti l' accesso ai Monasterj delle Monache senza l' opportuna licenza: perchè essendo i predetti esenti dalla loro giurisdizione ordinaria, restano esenti dalla forza coattiva della loro giurisdizione ch' è lo stesso che dire, dalle pene da essi imposte contro i trasgressori, giusta la risposta del nostro Predecessore Clemente III. nel *cap. A nobis 21. de sententia excommunicationis*: Ed acciò da questa esenzione non derivi qualche inconveniente, nel caso di cui si tratta, ordiniamo, che quando mai in avvenire (il che non crediamo) succedesse, che taluno de' sopradetti andasse ai Monasterj delle Monache, e parlasse con esse senza la loro licenza contro lo stabilito ne' Sinodi Episcopali, o nell' Episcopali Costituzioni, o Bandi, ne diano parte a Noi, o alla Congregatione de' Vescovi, e Regolari, che non si lascierà di prendere le dovute misure per vendicare l' autorità Vescovile dispregiata: E tanto più volentieri c'applichiamo a questo temperamento, perchè lo vediamo abbracciato, e stabilito, nel caso di doversi procedere dagli Ordinarj contra gli esenti, ed immediatamente soggetti alla Sede Apostolica, dal nostro Predecessore Giovanni XXII. nel *cap. Cum Mathæus, de Hæreticis, nelle Stravaganti comuni*, e dall' altro nostro Predecessore Eugenio IV. nel *cap. Divina, de privilegiis, pure fra le Stravaganti comuni*. Ed ecco quanto abbiamo creduto necessario di dover fare. Resta ora a Voi Venerabile Fratello, il conservare nella vostra Cancellaria questa nostra Lettera, notificarne il tenore nella maniera, che crederete più propria a chiunque deve essere notificata, pubblicandola in quel modo, che vederete opportuno; ed invigilare per l' esecuzione della medesima, mentre Noi abbracciandovi, diamo a Voi, ed al Gregge alla vostra cura commesso l' Apostolica Benedizione.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die trigesima prima Octobris Millesimo septingentesimo quadragesimo nono, Pontificatus Nostri Anno decimo.

Additiones ex aliena manu.

67 Plures hic occurrunt quæstiones, eæque frequentissimæ. Prima est, an Episcopus, vel alter Superior Ordinarius concedere valeat Regularibus quibuscumque, etiam non conjunctis in primo, & secun-
68 do gradu, licentiam alloquendi Moniales? Tractat inter alios hanc quæstionem *P. Gaudent. a Janua de visitat. tom. 1. cap. 4. dub. 11. sect. 4. num. 28.* & affirmativam tenet sententiam. Præcipue ex hoc mo- 69
vetur, quod S. Congregatio Concilii interpres anno 1669. & rursus anno 1672. decrevit, Regulares alloquentes Moniales, sine licentia Ordinarii, puniendos esse ab eodem Ordinario, & peccare mortaliter. Hinc enim infert d. Sacram Congregationem supponere, quod Ordinarius valeat Regularibus licentiam concedere alloquendi Moniales. Sed quidquid in 70
utramque partem in hac quæstione dici possit, videtur amplectenda hæc affirmativa sententia, attenta praxi; nam ubique fere locorum Ordinarii licentias hasce alloquendi Moniales concedunt Regularibus.

Altera quæstio est, an pœnæ statutæ contra Regu- 71
lares alloquentes Moniales sine licentia Ordinarii, locum sibi vindicent, si Regulares, sine licentia Ordinarii Novitias, educandas, & inservientes, quæ in Monesteriis cum Monialibus degunt, alloquantur? Affirmative autem cum *Auctore num. 49.* responden- 72
dum videtur, attentis Decretis anno 1623. & 1669. editis a Sacra Congregatione Concilii interprete, iisque a S. Sede approbatis, in quibus disertis verbis habetur, haud posse Regulares, sine debita licentia, alloqui Moniales, aut alias quaslibet Personas intra clausuram degentes. Meritoque *Pater Gaudentius a Janua de visitat. tom. 1. cap. 4. dubitat. 11. sect. 5. num. 29.* reprehendit *Grassium, Donatum, & Monacellum* tenentes, sub prohibitione alloquendi Moniales non venire Novitias.

Tertia quæstio est; An Ordinarius Regulares al- 73
loquentes Moniales punire possit aliis pœnis, præter illas contentas in Decretis SS. Congregationum?

Et quidquid contradicat *P. Gaudentius a Janua de* 74
visit. tom. 1. cap. 4. dubitat. 11. sect. 4. num. 29. verior videtur sententia affirmativa *Monacelli formular. legal. pract. tom. 1. tit. 11. formul. 19. num. 5.* utpote innixa pluribus Resolutionibus Sacrarum Congregationum ab ipso allegatis. Et convenit etiam *Auctor num. 42.*

ARTICULUS V.

Moniales quoad ea, quæ concernunt earum Confessarios, tam Ordinarios, quam Extraordinarios.

Monialium Confessarii non possunt eligi ab Uni- 1
versitate, nempe ab ipsis Monialibus, sed eligi debent, & approbari ab Episcopo loci pro Monasteriis sibi subjectis. *Sacra Congr. Episcop. & Regul. in Lauretana 20. Septembris 1588. in Tusculana 25. Octobr. 1601. in Regien. 4. Septemb. 1602. in Vallisoletana 26. Octob.* pro Monasteriis autem Regularibus 2
subjectis eligi, & deputari debent a suis respective Superioribus Regularibus; *arg. ex Conc. Trid. sess. 25. de Regularib. & Monialibus cap. 10.* ex Clement. *Dudum, de sepulturis §. Statuimus*, & ex Constitut. Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*. Sed tamen debent ab Episcopo Diœcesano idonei judicari, & approbari, ut expresse statuit d. Gregorius XV. in cit. Constitut. *Inscrutabili*, ibi: *Confessores vero, sive Regulares, sive Sæculares quomodocumque exempti, tam Ordinarii, quam Extraordinarii ad Confessiones Monialium etiam Re-*

Regularibus subjectarum audiendas nullatenus deputari (scilicet per Superiores Regulares) *valeant, nisi prius ab Episcopo Diœcesano idonei judicentur, & approbationem, quæ gratis concedatur, obtineant.*

3 Potest tamen Episcopus in aliquibus casibus deputare Confessarium Sæcularem, seu Regularem etiam alterius Religionis Monialibus exemptis, quando scilicet nulla ratione induci possunt, ut peccata sua Regularibus confiteantur. *Sac. Congr. in Regien.* apud Pignatell. *tom. 8. consult. 53. num. 5.* Vel si injuste denegetur Confessarius a proprio Prælato: *Eadem Sacr. Congreg.* ex Naldo *verb. Episcopus num. 13.* & sequitur D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario*
4 *Monialium cap. 6. §. 13. q. 1.* Et quod Episcopus in casu negligentiæ Superiorum possit deputare Confessarium Extraordinarium Monialibus Regularibus subjectis, decrevit expresse *Sacra Congregat. Concil. in Cadurcen. 12. Julii* 1658. ubi cum ad instantiam Monialium S. Claræ quæsitum esset: *An habere possint Confessarium Extraordinarium ab Episcopo Diœcesano, non obstante contradictione Superiorum Regularium, quibus eædem Moniales subjiciuntur?* Respondit: *Habere posse Confessarium extraordinarium ab Episcopo Diœcesano in casu negligentiæ Superiorum Regularium*: Sic apud Monacell. *part. 2. tit. 15. formul. 15. num. 6.*

5 Insuper potest Episcopus ex justa, & rationabili causa Superiores admonere, ut ejusmodi Confessores amoveant, & si Superiores id facere detrectent, aut negligant, potest ipse prædictos Confessores amovere, quot, & quando opus esse judicaverit; Sic expresse statuit Gregorius XV. in dicta Constit. incip. *Inscrutabili*, ibi: *Liceatque Episcopo ex rationabili causa Superiores Regulares admonere, ut ejusmodi Confessores, atque Administratores amoveant, iisque Superioribus id facere detrectantibus, aut negligentibus, habeat Episcopus facultatem prædictos Confessores, & Administratores amovendi, quoties, & quando opus esse judicaverit.*

6 Nec Episcopus tenetur ejusmodi causam significare Superioribus Regularibus, ut expresse decrevit *Sacra Congr. Conc. in responsione ad duodecimum* ex dubiis circa dictam Constitutionem Gregorii XV. incip. *Inscrutabili*, resolutis, approbante eodem Gregorio XV. et Urbano VIII. qui dictas responsiones, & declarationes typis Cameralibus imprimi jussit de anno 1623. apud Barbosam super Conc. Trid. *sess. 25. de Regularib. & Monialib. c. 5. a num. 7.* Fagnan. *lib. 5. decret. in cap. Cum Capella, de privil. in fine*, & apud Tamburin. *de Monialib. disp. 26. quæsit. 3.* Dictum autem dubium duodecimum conceptum erat his verbis: *Duodecimo, cum in eadem Constitutione statutum sit, ut liceat Episcopo ex rationabili causa Superiores Regulares admonere, ut amoveant Confessores Monialium, atque Administratores bonorum ad earumdem Monialium Monasteria pertinentium, iisque Superioribus id facere detrectantibus, habeat Episcopus facultatem prædictos Confessores, & Administratores amovendi, quoties, & quando opus esse judicaverit; An ejusmodi causam Episcopus Superioribus Regularibus significare teneatur?* Respondit: *Ad duodecimum, non teneri ejusmodi causam significare Superioribus Regularibus; sed hoc relinqui arbitrio, & prudentiæ Episcoporum, quorum conscientiam Sacra Congregatio serio oneravit, ne facultate sibi hoc in parte attributa quoquomodo abutantur, ejus rei in districto Dei judicio rationem reddituri.*

Confessiones Monialium sibi subjectarum auditæ a Confessariis Regularibus sine approbatione Episcopi sunt irritæ, & nullæ. *Eadem Sacra Congr. Conc.* Vide *verb. Approbatio art. 3. num. 3.* 7

Neque Superiores quicumque, etiamsi sint Generales, possunt sine approbatione Episcopi audire Confessiones Monialium sibi subjectarum. Vide *d. verb. Approbatio art. 3. n. 4.* & ibi tradita corrige ex iis quæ subduntur *ibid.* sub *num. 15.* 8

Licet iidem Confessarii sint generaliter approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones sæcularium, adhuc est eis necessaria specialis approbatio pro Monialibus sibi subjectis. Vide *ib. num. 5.* 9

Nec approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones Monialium unius Monasterii censentur approbati ad audiendas Confessiones Monialium alterius Monasterii. Vide *ibid. num. 6.* 10

Etiam Confessarii extraordinarii indigent speciali approbatione Episcopi. Vide *ibidem numer. 7.* 11

Nec semel approbati censetur semper approbati Vide *ib n. 8.* 12

Nec in vim unius approbationis possunt plures Monialium etiam ejusdem Monasterii Confessiones audire, sed toties debent ab Episcopo approbari, quoties casus deputationis contigerit. Vide *ib. n. 9.* 13

Immo tales Confessarii indigent approbatione Ordinarii ad audiendas Confessiones Monialium sibi subjectarum, non obstante etiam contraria consuetudine immemorabili. Vide *ib. num. 10.* 14

Confessarii non approbati specialiter ad audiendas Confessiones Monialium, nequeunt earum Confessiones audire, neque tempore Jubilæi. Vide *ib. num. 11.* 15

Approbatus pro Monialibus unius Monasterii, neque tempore Jubilæi censetur approbatus pro Monialibus alterius Monasterii. Vide *ib. num. 12.* 16

Confessarius præsentatus ad accipiendas Confessiones Monialium Regularibus subjectarum debet vel absolute rejici, vel per totum triennium approbari, non vero ad tempus brevius. Vide *ib. num. 13.* 17

Nulla ex Monialibus subjectis Regularibus sentiens se non gravatam mortali culpa potest de venialibus valide confiteri Sacramentaliter cuicumque Sacerdoti non approbato ab Ordinario. Vide *ib. num. 14.* 18

Confessarii Monialium durare possunt solum triennio, quo elapso, non possunt amplius audire Confessiones in eodem Monasterio per aliud tempus absque licentia Sacræ Congregationis, alias declarantur suspensi ab audiendis Confessionibus, *Sac. Cong. Episc. in Comen. 4. Mart.* 1591. *in Ragusina 2. Octobris* 1626. *& 27. Mart.* 1647. & sæpe alibi. Quod habet locum etiam in Confessario Conservatori puellarum, 20 vel aliarum quarumcumque mulierum. *Ead. Sacr. Congr. Episcopor. 18. Martii* 1649. *& in Lucensi 25. Julii.* Confessarii vero Dominicani, & Cassinenses 21 non possunt durare in hujusmodi Officio audiendi Confessiones Monialium, nisi per biennium ex eorum Constitutionibus. *Ead. Sac. Congr. Episc. 17. Novemb.* 1645. *& 8. Junii* 1657. Si autem esset quis deputatus Confessarius ad aliquot menses per modum 22 supplementi, poterit iste in generali deputatione Confessariorum, quæ postea fiet, ab Ordinario eligi in 19

Con-

Confessarium ejusdem Monasterii ad integrum triennium, quia prohibitio Sacræ Congregationis de non eligendo Monialium Confessario ultra triennium, cum sit odiosa, benigne, & in mitiorem partem est interpretanda, *arg. cap. Odia* 15. *de Regul. Juris in* 6. *& cap. In pœnis* 49. *eod. in* 6. ita ut intelligatur de deputatione Confessarii ordinaria, non autem de ea, quæ fit per modum supplementi; Sic expresse D. Cajetanus de Alexand. *in Confessario Monialium cap.* 6. §. 6. *quæst.* 3. & alii.

23 Confessarius, si expleto triennio ex dispensatione Sacræ Congregationis eligatur ad aliud triennium, non potest rursus expleto secundo triennio absque alia dispensatione eligi ad tertium triennium; Vide *verb. Abbatissa n.* 43. ubi sic fuit dictum in simili de ipsa confirmata ad aliud triennium per dispensationem, & fuit conclusum non posse eligi ad tertium triennium sine nova dispensatione, & fuit ad id allatum Decretum *Sacræ Congregationis deputatæ ab Innocentio XII. pro causis Congregationis Cassinensium.* 26. *Febr.* 1694. *in responsione ad quintum dubium.*

24 Confessarii Monialium non possunt esse Vicarii Generales, quia Moniales de ipsis non confiderent. *Sac. Cong. Episcop. in Sorana* 23. *Julii* 1587. *in Mu-*
25 *tinen.* 3. *Februar.* 1597. Neque Parochi, si exinde Cura notabiliter pateretur; *Ead. Sacr. Congr. Episcop. in una Venetiarum* 26. *Jul.* 1594. *in Parmensi* 7. *Mart.* 1652. *in Taurinensi* 2. *Augusti ejusden anni*, & sæpe
26 alibi. Neque Minores Conventuales, quibus id prohibitum fuit a Pio V. *Ead. Sac. Cong. Episc. & Regul. in Ortonensi* 30. *Jul.* 1599. *& in Neapolitana* 20.
27 *Mart.* 1621. Neque Observantes Provinciæ Reformatæ S. Antonii Lusitaniæ, quibus prohibitum fuit
28 *a Sacra Congreg. sub die* 7. *Novemb.* 1653. Et generaliter Regulares non solum non possunt esse Confessarii Ordinarii, sed neque Capellani Monialium Ordinario subjectarum. *Sac. Cong. Episcop. in Pisto-*
29 *riensi* 16. *Maii* 1653. Unde Ordinarii non possunt uti opera Confessariorum Regularium etiam pro Confessariis Extraordinariis, nisi in casu necessitatis. *Ead. Sacr. Cong. Epis.* 18. *Decemb.* 1601. Apud Nicol. *in Flosc. verb. Moniales num.* 38. *& sub die* 1. *Octobr.* 1602. apud Barbosam *lib. Juris Eccles. univers. cap.* 44. *num.* 127. Et ad id Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp.* 26. *q.* 1. *num.* 4. refert duas Epistolas Sacræ Congregationis directas Patriarchæ Veneto, in quarum prima 11. *Maii* 1617. ei prohibuit, ne Regulares sine licentia Sacræ Congregationis deputaret Confessarios Monialium sibi subjectarum, & in altera *die* 7. *Jun.* 1620. eidem concessit, ut ob penuriam Sacerdotum sæcularium posset prædictos Regulares deputare ad subeundum munus prædictum.

30 Sic etiam licet Parochi ex dictis *supra num.* 25. non possint regulariter deputari Confessarii Monialium, possunt autem, si exinde Cura notabiliter non patiatur, & ad id Tamburin. *loc. cit. n.* 4. refert pariter duas Epistolas Sacræ Congregationis directas Patriarchæ Veneto, in quarum prima *die* 17. *Mart.* 1592. ei prohibuit propter præjudicium Parochianorum, & detrimentum animarum, & in altera *die* 22. *Febr.* 1593. id ei concessit, ubi non adsit tale præjudicium, & detrimentum animarum; idem etiam concessit *Sacr. Congr. Concil. in una Salutiarum in responsione ad primum die*
31 20. *Septemb.* 1642. Sic pariter licet regulariter Canonicus Pœnitentiarius non possit deputari Confessarius Monialium, ubi non valeat utrique muneri satisfacere ex adductis a Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 13. *a num.* 1. potest tamen deputari, ubi valeat utrumque munus adimplere, ut censuit *Sacra Congr. Conc. in Januensi* 11. *Septembr.* 1666. apud eumdem Pignatell. *loc. cit. num.* 4.

Præter Confessarium Ordinarium debet etiam alius 32
Extraordinarius ab Episcopo, & aliis Superioribus bis, aut ter in anno Monialibus offerri; Sic expresse statuit Concilium Trid. *sess.* 25. *de Regularib. & Monialib. cap.* 10. ibi: *Præter Ordinarium autem Confessorem alius Extraordinarius ab Episcopo, & aliis Superioribus bis, aut ter in anno offeratur.* Potest tamen 33
Confessarius Extraordinarius eis concedi a Superioribus per plures vices, quam ter in anno, quia Concilium Tridentinum statuendo quod Confessarius Extraordinarius offeratur bis, vel ter in anno, non limitat Superiorum facultatem solum ad tres vices, sed solum indicat, quod per pauciores vices non debeat, non autem quod per plures non possit; Sic decisum fuisse refert ex Galleto Bordonus *resolut.* 5. *num.* 11. Pellizar. *de Monialib. c.* 10. *n.* 250. & alii.

Moniales nequeunt recusare unum Confessarium 34
extraordinarium, seu Ordinarium, & alium petere nisi assignata justa causa recusationis, tunc enim, ipsa justa causa interveniente, possunt ipsum recusare, quia is comparatur Parocho, quem ex justa causa populus recusare potest, *arg. cap. Ut circa exactiones* 4. *de election. in* 6. cum similibus Bordon. *in Miscellan. decis.* 165. D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. cap.* 6. §. 6. *quæst.* 5. *&* §. 13. *quæst.* 5. & alii passim. Possunt tamen Moniales etiam sine causa recusare 35
Confessarium extraordinarium, nullum alium loco ipsius petendo, quia Confessarius Extraordinarius inductus est in earum favorem, quisque autem potest sine causa Juri suo renunciare, *c. Si diligenti* 12. *de foro competent. & c. Si de terra* 6. *de Privilegiis*, ibi: *Cum liberum sit cuique Juri suo renunciare*; Tum quia dicit Regula 61. *Juris in* 6. *Quod ob gratiam alicujus conceditur non est in ejus dispendium retorquendum.* Sic Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 4. *num.* 4. Donat. *prax. rer. Regular. tom.* 4. *tract.* 13. *q.* 23. D. Cajetanus de Alexandris *loc. cit. cap.* 6. §. 13. *q.* 5. Bordon. *in Miscellan. decis.* 166. Tamburin. *loc. cit. disp.* 26. *q.* 1. *n.* 8. Pellizar. *loc. cit. c.* 16. *n.* 270. & alii.

Moniales quamvis, si nolint, non teneantur omnes 36
Confessario Extraordin. confiteri per *adducta n. anteced.* Tamen coram ipso debent omnes successive se præsentare, etiam quæ confiteri nolunt, ne discerni possit, quænam indigeant nec ne? Sic expresse statuit *Sac. Congr. Episcop. in Tornacensi* 19. *Octobris* 1621. *in Canariensi* 26. *Julii* 1651. apud Pignatell. *tom.* 6. *consultat.* 75. *n.* 235. & novissime mandante Clemente XI. statuit pro Monialibus Urbis Eminentissimus Cardinalis Vicarius Gaspar Carpineus in suo edicto 12. *Decemb.* 1708. quod ut scitu dignum, hic ad litteram datur.

EDI-

EDICTUM

37 Normam præscribens Confessariis Ordinariis, & Extraordinariis Sanctimonialium quorumcumque Monasteriorum Almæ Urbis observandam.

Gasparo per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. C. Cardinale di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

„ Avendo determinato il Sagro Concilio di Trento
„ *nella Sessione 25. c. 10. de Regul. & Monial.* dover si
„ dare alle Monache due, o tre volte l' anno il Con-
„ fessore straordinario: *Qui omnium Confessiones audire debeat*: Più volte coll' esempio delle Ordina-
„ zioni fatte dal Glorioso S. Carlo Borromeo, che
„ si leggono negli Atti della Chiesa di Milano, e ine-
„ rendo alle risoluzioni della Sagra Congregazione
„ de' Vescovi, e Regolari, affinchè la suddetta dis-
„ posizione del Sagro Concilio abbia pienamente
„ il fine, e l' effetto, per il quale è stata instituita,
„ con varj Editti emanati dal nostro Tribunale è stato
„ ordinato, che tutte le Monache siano obligate a
„ presentarsi al suddetto Confessore straordinario, e
„ benchè sia in arbitrio loro di confessarsi al medesi-
„ mo, debbano però far quell' atto, *ut omnes monita*
„ *salutis recipiant, & actum subjectionis exerceant*.
„ Ed in oltre, che durante la facoltà del detto Con-
„ fessore straordinario, non debba il Confessore or-
„ dinario in qualsivoglia modo impedirlo, ne acco-
„ starsi al Monastero, e molto meno ascoltare le Con-
„ fessioni di alcuna Monaca, e ciò per giuste, e rile-
„ vanti cause per le quali in qualche Synodo diocesa-
„ no si è posta la scommunica ipso facto alli Confes-
„ sori Ordinarj, ed alcune Religioni per constituzio-
„ ne generale han prohibito con pene gravissime alli
„ Confessori Ordinarj delle Monache a loro soggette
„ se si accostano alli loro Monasterj nel tempo, che
„ vi sta lo Straordinario; Che però la Santità di Nostro
„ Signore inerendo alle suddette disposizioni ordi-
„ na, e comanda alle RR. Madri Superiore, e Mo-
„ nache di tutti li Monasterj, e Conventi di quest'
„ Alma Città, ed anche agli stessi Confessori Ordina-
„ rj, e Straordinarj delle medesime le cose infrascrit-
„ te.
„ Primo, che in occasione, che si concede secon-
„ do il solito il Confessore Straordinario a qualche
„ Monastero, debbano, come sopra, presentarsi al
„ medesimo tutte le Monache, incominciando dalla
„ Superiora, le Novizie, Educande, ed altre Seco-
„ lari, che colle dovute licenze vi dimorano, sotto
„ pena alle Superiore della privazione del loro Offizio
„ ed alle Monache della privazione della voce attiva,
„ e passiva per un anno, siccome sta disposto dall'
„ Editto emanato sotto li 18. Luglio 1603. d' ordine
„ della san. mem. di Clemente VIII. ed alle Secolari
„ sotto pena di esser licenziate dal Monastero.
„ Secondo, che per tutto il tempo, che dura la
„ facoltà concessa al Confessore Straordinario, non
„ ardisca il Confessore ordinario in qualvoglia modo
„ impedirlo, nè accostarsi al Monastero, e molto
„ meno sentire le Confessioni di alcuna Monaca, an-
„ corchè sia la Superiora, Novizia, o Conversa, nè
„ di altra persona, che dimora nell' istesso Monaste-
„ ro, nè queste debbano confessarsi al medesimo sot-
„ to pena della privazione dell' Offizio al detto
„ Confessore, ed alle Monache sotto le pene sud-
„ dette, come parimente fù ordinato nel medesimo
„ Editto.
„ Terzo, per conservare la pace nelli Monasterj, e
„ per buona direzione, e profitto spirituale delle Re-
„ ligiose ordina la Santità sua alle Monache, e Seco-
„ lari suddette sotto le medesime pene, ed a tutti li
„ Confessori Ordinarj, e Straordinarj Secolari, e
„ Regolari di qualsisia Monastero di quest' Alma Cit-
„ tà, sotto pena di Carcere, ed altre ad arbitrio,
„ che finito, e terminato che hanno il loro Offizio,
„ non debbano più accostarsi alli detti Monasterj,
„ nelli quali hanno sentito le Confessioni Sagramen-
„ tali, ne tenere corrispondenza con qualsisia Monaca,
„ inclusa anche la Superiora, Novizia, educanda,
„ o altra, che dimora nelli suddetti Monasterj, ben-
„ chè sia per lettere, ed in materie di Spirito, essen-
„ dosi osservato coll' esperienza che simili corrispon-
„ ze, e direzioni spirituali partoriscono confusione,
„ e scissure nelle Comunità Religiose, e quel ch' è
„ più la poca obbedienza alli Confessori Ordinarj, e
„ Straordinarj attuali.
„ Finalmente la Santità sua ordina, che il presente
„ Editto sia universale a tutti li Monasterj, e Case d'
„ Obblate di quest' Alma Città, anche quelli Gover-
„ nati da' Regolari, e che hanno Protettori partico-
„ lari, ancorchè fossero gli Eminentissimi Sig. Car-
„ dinali.
„ Volendo, che il presente Ordine intimato che
„ sarà alli Monasterj, e loro Confessori con lasciarne
„ la copia, o l' esemplare, che dovrà star sempre
„ affisso nel Monastero, e nella stanza del Confesso-
„ re, abbia la medesima forza, come se fosse a ciaf-
„ cheduno, o ciascheduna personalmente intimato.
„ Dato in Roma dalla nostra solita Residenza que-
„ sto dì 12. Decemb. 1708.

G. Card. Vicario.

N. A. Can. Cuggiò Segr.

Confessarius Extraordinarius nunquam datur pro Monialì particulari. *Eadem Sacra Congreg. Episcop. & Regul. in Panormitana 27. Maii 1603.* Nec perpetuus, neque ad tempus. *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Januensi 27. April. 1657. ex d. sess. 25. cap. 10.* Nisi per Sacram Pœnitentiariam pro una vice tantum, vel de licentia Sacræ Congregationis, ut decrevit *die 1. Septemb. 1645. & 11. Januar. 1647.* apud Pignatell. *loc. cit. num. 235.* Potest tamen Episcopus ex aliqua speciali ratione concedere Extraordinarium etiam Moniali alicui particulari, puta: in articulo mortis pro serenitate moribundæ, quia cum in tali periculo animarum saluti omnibus mediis sit succurrendum, talis ingressus est rationalis juxta exigentiam *cap. Unic. de statu Regular. in 6.* & necessarius juxta Conc. Trident. *sess. 25. cap. 5.* Donat. *prax. rer. Regular. tom. 4. tract. 13. q. 29.* Passerin. *de statu homin. tom. 2. q. 187. n. 291.* Monacell. *loc. cit. n. 6.* Bordon. *in Miscell. decis. 47.* D. Cajetan. de Alexandris *loc. cit. c. 6. §. 13. q. 4.* & alii. 38 39 40 41

Confessarius Extraordinarius potest deputari a Superioribus quolibet anni tempore, & ad dies sibi bene 42

nevisos, prout suadent circumstantiæ hic, & nunc
concurrentes, quia cum Concilium Tridentinum ni-
hil determinet, neque circa tempora, in quibus fieri
debet deputatio, neque circa dies pro audiendis Con-
fessionibus concedendos, utrumque relinquitur arbi-
trio ipsorum Prælatorum; Praxis tamen fere commu-
nis est, ut dicta deputatio fiat unoquoque quadrime-
stri, & quoad dies alicubi determinantur quindecim,
alicubi plures, alicubi minores, & alicubi nulla fit
temporis præfinitio: Unde in hoc servanda est con-
suetudo cujusque Diœcesis, aut Ordinis, cum con-
suetudo habeat vim Legis, *cap. cum tanto* 11. *de con-*
43 *suetudin.* Dies autem determinati verb. gr. quindecim
si non obstet, vel consuetudo, vel statutum aliquod
particulare, incipiunt currere a die cœpti exercitii,
quia tempus respiciens actum, incipit cum ipso actu:
ut tradunt Glossa *in cap. Anteriorum* 28. *caus.* 2. *q.* 6.
Immola, Baldus, & alii.

44 Tempore deputationis Confessarii Extraordinarii
expedit, quod Ordinarius non accedat ad Monaste-
rium: Immo pro Monasteriis Urbis hoc præcipitur
expresse Confessariis Ordinariis sub pœna privationis
vocis activæ, & passivæ, & privationis Officii, &
sub eisdem pœnis prohibentur Moniales omnes ipsis
confiteri pro tali tempore. Sic *in adducto Edicto*
sub n. 37. §. 3. Idem pro Confessariis Ordinis Minorum
de Observant. disponunt Statuta Sambucana *cap.* 11. §.
17. *n.* 12.

45 Sic etiam expedit, quod Confessarii omnes, tam
Ordinarii, quam Extraordinarii, tam Sæculares,
quam Regulares, completo suo officio, & Ministe-
rio, non amplius ad dd. Monasteria accedant, neque
ob motivum directionis, & conferentiæ Spiritualis
neque correspondentiam etiam per litteras ob tale
motivum tenere cum aliqua Moniali, inclusa etiam
Superiorissa, Novitia, Educanda, aut alia quacum-
que inibi degente. Immo pro Monasteriis Urbis hoc
expresse præcipitur omnibus dictis Confessariis sub
prædictis, aliisque pœnis. Sic in *d. Edicto* §. 3.

46 Prælati Regulares in Regnis Hispaniarum tenen-
tur saltem semel in anno deputare pro Monasteriis sibi
subjectis Confessarium Extraordinarium, aut sæcula-
rem, aut Regularem alterius diversi Ordinis; alias
ipsum poterunt deputare Episcopi. Sic expresse sta-
tuit novissime Innocentius XIII. Constitut. 1. inci-
pient. *In supremo* §. 19. ibi: *Cumque ex eodem Conci-
lio Trid. Confessor Extraordinarius bis, aut ter in anno
offerri Monialibus debeat, qui omnium Confessiones au-
diat: Si in posterum Superiores Regulares quoad Mo-
nasteria ipsis subjecta toties prædictum Extraordina-
rium Confessorem deputare neglexerint, vel si etiam ex
proprio eodem ordine semper deputaverint, nec saltem
semel in anno ad id munus elegerint Sacerdotem, aut sæ-
cularem, aut Regularem alterius diversi Ordinis Pro-
fessorem, in his casibus Episcopi pro suo arbitrio, &
conscientia deputationem hujusmodi facere possint, nec
illa quovis titulo, aut prætextu a Superioribus Regu-
laribus valeat impediri.* Et iterum statuit idem Be-
nedictus XIII. Constit. 10. incip. *Pastoralis Officii*
§. 7. graves pœnas imponens Superioribus contrave-
nientibus, ibi: *Et quia mentis, ac intentionis nostræ
est, ut remota quavis diversa intelligentia, & inter-
pretatione, præcise serventur ea, quæ in eadem Inno-
centii Prædecessoris constitutione super assignatione, seu
deputatione Confessarii extraordinarii Monialibus sub
Prælatorum Regularium gubernio viventibus disposita
fuerunt, statuimus quoque, ut Superiores, qui decre-
tum illud quocumque titulo, vel prætextu non serva-
verint, vel ejus executioni aliquod impedimentum dire-
cte, aut indirecte præbuerint, ipso facto suspensionem
ab eorum Officiis, nec non privationem vocis, tam acti-
væ, quam passivæ incurrant.* Et quod pro Moniali- 47
bus subjectis Regularibus deputentur Confessarii Ex-
traordinarii, etiam qui ejusdem Ordinis non sunt Re-
gulares, jam decreverat *Sacra Congreg.* 12. *Julii* 1577.
in Neapolitana apud Pignatell. *t.* 6. *consult.* 85. *nu.* 235.
in fine.

Confessarii, & Capellani Monialium possunt cele- 48
brare Missas Sanctorum, de quibus ipsæ recitant Of-
ficium, sed cum Missali Romano, & de communi,
non vero Missas proprias eorumdem Sanctorum variis
Ordinibus a Sacra Congregatione concessas: Sic de-
crevit, ac servari mandavit *Sac. Congr. Rit. die* 20. *No-
vemb.* 1717. approbante, & confirmante Clemente
XI. *die* 1. *Decemb. ejusdem anni* 1717. ut apparet *in
ejus Bullario decret.* 28. *Sacræ Congr. Rit.*

Pro Confessariis Monialium, quamvis de Jure com- 49
muni satis sit ætas ad Sacerdotium requisita, ut patet
de Parochis, qui statim ac in Sacerdotio constituti,
alia ætate non expectata, suarum Ovium utriusque
sexus Confessiones excipiunt; Nihilominus *Sac. Con-
gregat. Episcop. & Regular. in una Venetiarum* 2. *Maii*
1617. & 7. *Junii* 1620. statuit: Confessarios Moniali-
um debere esse in ætate supra quadraginta annos;
Quod pro Confessariis Ordinis Minorum de obser-
vantia statuunt etiam sua statuta Sambucana *cap.* 11.
§. 17. *num.* 1. & hoc extendi debet etiam ad Confes-
sarios Extraordinarios, prout pro Reformatis decla-
ravit *Sac. Congreg. Concilii in Cosentina* 26. *Novem-
bris* 1689. *lib.* 39. *decr. fol.* 340. Et juxta Epistolam
Encyclicam sub *die* 16. *Martii.* 1703. de mandato
Sanctissimi directam omnibus Ordinariis Italiæ, &
Insularum adjacentium debent Confessarii Moniali-
lium esse ætate provecti, prudentes, Zelantes, &
vita exemplari conspicui. Socii autem Confessario-
rum debent esse ætatis ultra quinquaginta annos, vi- 50
tæque exemplaris, ut decrevit *Sacra Congreg. Epi-
scop. & Regular. in Nolana* 21. *Februar.* 1617. & Ale-
xander VII. Constitut. incip. *Felici* §. 9. statuit, quod
Socii *sint probatæ vitæ, & maturæ ætatis.*

Confessarii Monialium non possunt ingredi clausu- 51
ram ad sepeliendas Moniales vel pro celebrandis Exe-
quiis. Sic expresse decrevit *Sacra Congreg. Episcop.
& Regul. in Reatina* 10. *Martii* 1577. *in una Dominica-
norum* 30. *Januarii* 1582. *in Ulyssiponen.* 11. *Aug.* 1620.
Alias omnes culpabiles incurrunt Excommunicatio- 52
nem violatæ Clausuræ. *Eadem Sacra Congreg. Epi-
scop. in Bononien.* 20. *Augusti* 1596. apud Nicol. *in Flo-
scul. verb. Sepultura num.* 6. Et de facto Alexander
VII. Constit. incip. *Felici* §. 9. specificans actus ad li-
citum ingressum Confessarii in Clausuram non memo-
rat ingressum ad peragendum Officium funeris, sed
solum peragenda alia officia, & ministeria, ibi: *Ad
hæc Confessor Sanctimonialium, tam Ordinarius, quam
Extraordinarius minime ingrediatur septa Monasterii,
nisi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extre-
mæ Unctionis ministranda Monialibus, vel aliis perso-
nis infirmis ibi degentibus, necnon ad commendandam*

anim

animam agonizantium. Ubi, ut vides, Pontifex utitur dictione *Nisi*, quæ est exclusiva aliorum ceterorum per Sperell. *decis. 66. num.* 32. Neque consuetudo excusat a censura inflicta adversus violatores Clausuræ, nec ab ea, quæ infligitur ab Alexandro VII. in d. Constitut. incip. *Felici*, quia Pontifex omnibus, & singulis etiam consuetudinibus quoad ea, quæ statutis in d. Constitutione adversantur, expresse, & specialiter derogat, sublata cuilibet facultate, & auctoritate aliter judicandi, & interpretandi, ac adjecta clausula decreti irritantis, ut patet in fine ejusdem Constitutionis: Unde sequitur, quod Episcopi, aliique Superiores in hoc casu jam declarato per Sac.Congr. & Summum Pontificem, non necessario, non valeant licentiam concedere, nec permittere, & tolerare, quod prætextu consuetudinis (quæ potius corruptela est) Confessarii ingrediantur clausuram ad Officium Funeris peragendum; Hinc Confessarii caute legant Auctores contrarium scribentes, & reflexe advertant, quod si pro tali Officio clausuram ingrediantur, Excommunicationem incurrunt juxta supra laudata Decreta, ut recte firmant Pax Jordan. *tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 12. *num.* 88. *vers. Item neque prætextu*, & *n.* 172. Nicolius *in Flosculis verb. Sepultura n.* 6. ubi citata decreta affert, Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 3. *num.* 8. & 9. Matthæucci *Official. Curiæ cap.* 13 *n.* 79. & alii: Videantur etiam Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *n.* 234. Gavant. *in Manual. Episcop. verb. Monialium Clausura n.* 40. Barbosa *lib* 1. *Jur. Eccles, univers. cap* 44. *n.* 133.

53

54 Confessarius Monialium clausuram ingressus ad administranda sanctissima Sacramenta, recta via, & absque diverticulo eat, redeatque, nec in alia Monasterii parte divagetur, etiam occasione visitandi alias infirmas, quibus Sacramentorum administratio non est necessaria. *Sacra Congregatio Episcopor.* & *Regular.* 13. *Septembris* 1583. apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Confessarius Monialium n.* 2. Lezana *in Summa quæst. Regular. tom.* 3. *verb. Clausura n.* 16. Gavant. *in Manual. Episcop. verb.*
55 *Monialium Clausura num.* 44. Cum aliqua Monialis laborat in extremis, conceditur Confessario pernoctatio in sua solita mansione extra clausuram prope Monasterium, ut ingruente necessitate illico præsto esse possit vocatus. *Eadem Sacra Congreg. Episcop.* 22. *Decembr.* 1592. apud Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *num.* 233.

56 Confessario Monialis infirmæ confessionem audiente Cellæ janua aperta remaneat, & ambæ comitatrices ad ejusdem Cellæ januam morentur, ita ut Confessarius, & infirma ab eis commode cerni possint. *Eadem Sacra Congregat. Episcop. die* 13. *Septembr.* 1583. & novissime Innocentius XI. per Epistolam Encyclicam ejusdem *Sacræ Congreg. Episcop. sub da-*
57 *tum Romæ* 21. *Martii* 1682. Confessarii quovis tempore de nocte in casu necessitatis possunt clausuram ingredi. *Ead. Sacr. Congregat.* 13. *Septembris* 1583.
58 Confessarius non potest ingredi clausuram ad audiendam Confessionem illius infirmæ, quæ potest accedere ad Sedem Confessionalem. *Eadem Sacra Congre-*
59 *gat.* 13. *Septembris* 1583. Confessarii nullatenus ingredi possunt clausuram prætextu comitandi operarios, Medicos, Chirurgos, vel alios. *Eadem Sacra Congregat. Episcop.* 13. *Septembr.* 1583. Confessarii non possunt ingredi clausuram ad conspergendum Cellas 60
Monialium, aut alia loca acqua benedicta in die Sabbati Sancti, aut quolibet alio tempore. *Sacra Congreg. Episcop.* 4. *Septembris* 1596. Confessarii nequeunt 61
ingredi clausuram ad exorcizandam Monialem energumenam. *Sac. Congreg. Episcopor.* & *Regular.* 1. *Julii* 1606.

Confessarius non potest ingredi clausuram Monia- 62
lium ad inibi Missam celebrandam, ut pluries declaravit *Sacra Cong. Episcop.* & signanter *in Lancianensi* & *in Pistoriensi* 16. *Julii* 1685. *in Mantuana* 13. *Junii* 1591. *in Bononien.* 2. *Januar.* 1601. An autem Confessarius ingredi possit clausuram ad sumendam parti- 63
culam consecratam ipsi in actu communicandi Moniales in Ecclesiam interiorem elapsam? Variant Doctores? Negativam sententiam tenent Bissus *in Hierurg. Sacr. tom.* 2. *verb. Particulæ n.* 45. §. 12. Castaldus, cui adhæret Quartus *in rubric. Missal. part.* 2. *tit.* 10. *sect.* 3. *difficult.* 4. & alii volentes, Particulam in tali casu esse colligendam a Monialibus, vel Abbatissa, & Confessario, seu Sacerdoti porrigendam, quia, dicunt ipsi, ingressus in Monasterium strictius prohibetur, quam tactus Hostiæ consecratæ in casu necessitatis. At hoc solum admitti posset, si unica Particula caderet intra clausuram, & ibi adesset Monialis communicanda, quæ in tali casu genuflexa posset eam reverenter sumere, & sic communicare, ut tradit ipsemet Quartus *loc. cit.* & Clericatus *de Eucharistiæ Sacramento decis.* 44. & alii. In casu autem, quo nulla adesset Monialis communicanda, varii Doctores, inter quos Clericatus *loc. cit.* D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium cap.* 7. §. 6. *quæst.* 7. recte dicunt, posse Confessarium ingredi ad sumendam talem Particulam, quia strictius obligat reverentia erga Sanctissimum hoc Sacramentum, quam Clausura; quia hæc habetur ex præcepto Ecclesiastico, illa vero ex præcepto Divino, ut ex D. Thoma 3. *part. qu.* 83. *art.* 3.

Confessarius Monialium etiam Regularis non indi 64
get speciali licentia ad ingrediendum pro necessitatibus sui Officii, modo per Monasterium non vagetur, sed expleto ministerio, statim exeat. *Sac. Congreg. Episcop.* & *Regular. in Comen.* 9. *Martii* 1609. Confessarius debet ingredi clausuram cum cotta, & stola, & non aliter. *Sac. Congreg. Episcop. in Lucen.* 29. *Martii* 1589. & 22. *Decembris* 1602. Et hoc per quamcumque necessariam causam ingrediatur. *Ead. Sacra Congreg. Episcop. in Cajetana* 29. *Januarii* 1627. apud Nicol. *in Flosculis verb. Clausura num.* 34.

Confessarii Monialium, quamvis generaliter deberent 65
ingredi absque socio pro ministrandis Sacramentis Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis Monialibus infirmis, ex decreto *Sacræ Cong. Episc.* 13. *Septemb.* 1583. relato a Pignat. *tom.* 6. *consul.* 85. *n.* 231. Tamen hodie Confessarius Regularis, non obstante antiqua consuetudine, absque socio ingredi non potest, sed debet ei assignari socius, qui ipsi assistat, & sit ætatis ultra 50. annos, vitæque exemplaris. *Sac. C. Episc.* & *Regular. in Nolana* 21. *Februari* 1617. apud Lezanam *tom.* 3. *verb. Clausura num.* 27. Monacell. *par.* 1. *tit.* 9. *formul.* 5. *num.* 2. Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb. Confessarius Monialium num.* 14. & expresse Alexander VII. in cit. Constit. incip. *Felici* §. 9. ibi: *Nec unquam ingrediatur nisi cum socio, qui sit probatæ vitæ*

vitæ, semperque maneat in ea parte Monasterii, qua Confessorem videre, & ab ipso videri semper possit.

66 Confessarius Regularis Monialium, ejusque socius (Confessionis, ac Sacramentorum administrationis casibus exceptis) easdem Moniales absque Sacræ Congregationis licentia alloqui non possunt. *Ead. Sac. Cong. Episc. & Regular. in d. Nolana* 21. *Februarii* 1617. apud eosdem *locis citatis*. Vide *art. antec. n.* 57.

67 Confessarii Extraordinarii Monialium a Monasteriorum, in quibus degunt, aut Religionis oneribus pro eo tempore dumtaxat, quo in confessionibus audiendis occupantur, excusantur. *Ead. S. Cong. Episcop. & Regular.* 10. *Martii* 1593. apud Barbosam *l. cit. num.* 7.

68 Habitatio Confessarii, licet debeat esse vicina, non tamen sit conjuncta, seu contigua Monasterio, sed ab eo disjuncta, non solum per parietes, sed etiam per tecta; *Sacr. Cong. Episcop. in Ariminen.* 22. *Januarii* 1576. 19. *Augusti* 1578. 2. *Januarii* 1579. & 22. *Januarii* 1593. *in Bononien.* 3. *Maii* 1593. *in Januen.* 14. *Novemb.* 1603. *in Mantuana* 22. *Novemb.* 1604. & sæpe alibi, & expresse statuit Alexand. VII. in d. Constitut. incip. *Felici* §. 10. & 11. sub gravissimis pœnis contra Superiores, & confessores Regulares transgressores; & novissime *Sacra Congreg. Concil. in Ulixbonen. occidentalis* 10. *Septemb.* 1722. ubi decrevit, quod Confessarii Monialium non possint habitare in atriis Monasteriorum muro circumvallatis contiguis Monasteriis, & habentibus portam, quæ clauditur; apud Ursayam in *Miscellaneo primo Sacro & profano litt. C. n.* 238.

69 Confessarii Monialium debent audire Confessiones ex Sede confessionali collocata, non quidem in Sacristia, aut alio occulto loco, sed in ipsa Ecclesia exteriori, ut habetur ex declaratione *Sac. Cong. Concil. in Camerin.* 29. *Novemb.* 1605. his verbis: *Confessionalia ex Sacristiis, & aliis locis occultis removeri debent, & collocari in Ecclesiis exterioribus Monialium, & in Faventina* 7. *Martii* 1617. his verbis. *Confessionalia Monialium in exterioribus Ecclesiis omnino collocentur, & si illæ in hoc renitentes fuerint, interdici debent.* Sic apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Confessionalia n.* 1. & 2. & idem statuit *Ead. Sac. Cong. Conc. in una Salutiarum in respons. ad* 4. *die* 20. *Septembr.* 1642.

70 Confessariis Monialium certa annua merces constitui debet, quæ juxta morem, & qualitatem Religionis victui illius sufficiat, eademque merces Monasterio, in quo degit idem Confessarius, si Regularis sit, persolvatur. Ceterum Ordinarii locorum prohibeant Monialibus sub aliquibus pœnis, non tamen censurarum, ne ultra mercedem illam aliquid communiter, vel privatim eidem Confessori, vel aliis quibuscumque Fratribus tribuant, eisdemque Fratribus, ne a Monialibus etiam sponte oblatum, aut donatum recipiant, sub iisdem pœnis inhibeant. Sic *Sacra Cong. Episcop. & Regul. sub die* 29. *Novembr.* 1650. apud Barbosam *loc. cit. verb. Confessarius Monialium*

71 *num.* 10. Unde Confessarius accipere non debet a Monialibus victum dietim, nec utensilia, vel lineam supellectilem, sed tantummodo annuam provisionem. *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Bononien.* 19. *Iunii* 1601. *in Januen.* 28. *Januarii* 1603. *in Recinaten.* 19. *Apri-*

72 *lis* 1624. Quæ non excedat duos Julios pro quolibet die. *Ead. Sac. Congr. Episc. in Neapolitana* 27. *Septemb.* 1652.

Confessarii Monialium nullo modo possunt comedere, refici, aut cibum sumere in earum Monasteriis, seu in locis, ubi sunt crates, vel rotæ in Monasterium respondentes, vel in locis adeo vicinis, ut videri, vel audiri possint a Monialibus, neque ante portam clausuræ, ut expresse pro omnibus Regularibus statuit *Sac. Congreg. Episcop.* 13. *Septemb.* 1583. & *Nonis Maii* 1590. in decreto jussu Sixti V. edito, jam relato *supra art.* 4. *num.* 14. ubi expresse mandat, quod ibi nullo modo comedant, reficiantur, aut cibum sumant, & solum eis permittit, in ædibus vicinis refectionem diurnam sumere diebus generalium Confessionum, si eorum conventus, in quibus degunt, nimium distent a Monasterio Monialium. 73

Confessarii Monialium an possint eas absolvere in Foro conscientiæ a Censuris occultis, & pœnis Papæ reservatis? Vide *supra art.* 3. *a n.* 16. *ad* 25. 74

Ad absolvendam Monialem repentino accidenti correptam, & jam jam animam agentem, in defectu sui proprii Confessarii potest licite quilibet alius Confessarius, seu simplex Sacerdos prope Monasterium existens, seu casualiter transiens, clausuram ingredi sine ulla licentia expressa, & tali moribundæ beneficium absolutionis impertiri; Si enim ex Decretis Sacræ Congregationis allatis *supra art.* 3. *num.* 84. potest quis licite sine licentia clausuram ingredi ad extinguendum incendium, vel ad succurrendum Monialibus in aliis casibus repentinæ ruinæ, multo magis poterit Confessarius, seu simplex Sacerdos sine licentia clausuram ingredi ab absolvendam Monialem in tali casu extremæ necessitatis; Quod enim non est licitum in Lege, necessitas facit licitum; *cap. Quod non est* 4. *de Regul. juris*, & necessitas non habet legem; *cap. Sicut* 11. *de consecrat. dist.* 8. *cap. Omnes* 1. *de Feriis*, *cap. Consilium* 2. *de observat. jejunior. cap. Consuluisti* 3. *de Celebrat. Missar.* In qualibet enim dispositione intelligitur excepta necessitas; *cap. Licet* 6. *de pœnit. & remiss.* Et ad hoc facit Concilium Tridentinum *sess.* 14. *de Sacram. Pœnit. cap.* 7. ubi dat facultatem cuilibet simplici Sacerdoti, ut sine alia licentia, aut approbatione, possit absolvere Pœnitentem in articulo mortis constitutum etiam ab omnibus censuris, & casibus reservatis, addita ratione: *Ne hac ipsa occasione aliquis pereat*, quæ ratio militat etiam in nostro casu. 75

Confessarius sollicitans Monialem est denunciandus Episcopo, vel Inquisitori. Gregor. XV. Constit. incip. *Universi*. Monialis sollicitata, si nolit denunciare Confessarium sollicitantem, non potest absolvi, quia remanet semper in peccato mortali, & in Excommunicatione majori quoties moraliter potens denunciare, id recusat, seu culpabiliter negligit, *Communis*. Moniali recusanti denunciare non potest Confessarius protrahere terminum ultra tempus vi Edicti præfixum ad denunciandum, quia nullam habet Jurisdictionem super Legem Superiorum, ad quorum prudentiam spectat examinare protractionis necessitatem; Censent tamen Sayrus, Freitas, Acunha, & alii apud Dianam *part.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 27. posse ei concedi tempus consulendi peritiores, dummodo id præstetur absque longa temporis dilatione, & interim, data fide denunciandi, absolvi posse. 76 77 78

Monialis recusans denunciare præ nimia verecundia alloquendi Episcopum, vel Inquisitorem, seu 79

præ

præ timore ne detegatur, aut alio simili respectu, potest denunciare per internuncium, seu per Confessarium, cui Episcopus, vel Inquisitor potest dare commissionem ut recipiat in scriptis, & cum juramento denunciationem. Sic declaravit Sacra Suprema, & universalis Inquisitio, jussu Urb. VIII. 27. *Septemb.* 1624. apud Bord. *c.* 23. *de Sollicitatione num.* 89. his verbis: *E quando il Penitente tuttavia persistesse nella medesima renitenza, N. S. si contenta, che dal Vescovo, o Inquisitore si dia autorità al Confessore di ricercare per scrittura, e con giuramento la denunzia per portarla subito, a chi li avrà data l' autorità di pigliarla.* Instructio Confessarii pro recipiendis hujusmodi denunciationibus exhibetur a Pignatell. *to.* 1. *consult.* 104.

80 His juvat addere novissimas resolutiones Sacræ Congreg. Concilii *in Coloniensi* 16. *Novemb.* 1720. ubi de Edicto Archiepiscopi, in quo nonnullos casus reservaverat, proposita fuerunt infrascripta dubia: I. An Confessarii Regulares possint Sæculares extra mortis periculum absolvere a casibus Ordinario reservatis in casu. II. An Confessarii Monialium exemptarum, & Prælatis Regularibus subjectarum possint easdem, etiam extra mortis periculum absolvere a casibus Episcopo reservatis, in casu. III. An supposito Edicto supra recensito Confessarius Regularis extra mortis articulum absolvere possit Sæcularem complicem criminis carnalis externi mortaliter peccaminosi secum commissi, in casu. IV. An supposito pariter eodem Edicto; Confessarius Regularis Monialium exemptarum absolvere possit Monialem complicem criminis carnalis externi mortaliter peccaminosi secum commissi, in casu. *Sacra Congregat. censuit: Ad I. Negative. Ad II. Affirmative præterquam quo ad casus, quos Episcopus sibi reservaverit in materia clare spectante ad Jurisdictionem delegatam. Ad III. Negative. Ad IV. Affirmative quatenus non sit violata clausura.* Verum quoad duas ultimas resolutiones hodie attendi debet novissima dispositio Benedicti XIV. in sua Constitut., quæ incip. *Apostolici muneris*, quam attulimus tom. 2. verb. *Complex peccati n.* 19. Vide *ibi*. Confer etiam quæ adducuntur tom. 1. verb. *Approbatio pro confessionibus* præsertim *art. III.* & verb. *Confessarius art. III.* & verb. *Sollicitatio*.

81 * Superiores Monialium tenentur bis, aut ter singulis annis exhibere Confessarios extraordinarios Monasteriis sibi subjectis; quibus tamen sic oblatis non tenentur Moniales confiteri peccata sua, sed solummodo se præsentare, ut saltem accipiant ab illis monita salutaria; patet jam ex dictis & allegatis supra a *n.* 32.

82 Si vero aliqua Monialis graviter ægrotet, ut sit in mortis periculo, petatque alium Sacerdotem, qui non sit ordinarius Monasterii Confessor, huic a respectivo Superiore annuendum est. Si vero Superior Regularis illum concedere noluerit, potest id præstari ab Episcopo. Quin etiam si aliqua Monialis etiam extra prædictum casum postulet sibi per aliquod tempus alium Confessarium ab ordinario diversum, debet illi dari a suo Superiore. Quod si Superior Regularis id renuerit, tunc potest Episcopus satisfacere ejus petitioni etiamsi requirat alterius Ordinis Regularem, vel etiam Sacerdotem sæcularem ex approbatis à Superiore ad confessiones Monialium. Demum suadetur Superioribus earumdem Monialium, ut si aliqua ex illis petat pro majori animi sui quiete & ulteriori progressu in via Dei, ut aliquando liceat sibi confiteri Sacerdoti ad excipiendas Monialium Confessiones jam approbato, etiamsi sit alterius Ordinis Regularis, vel Sacerdos sæcularis, non sint difficiles ad præbendum assensum. Requiritur tamen semper, ut Confessarius iste extraordinarius sit ex approbatis ab Ordinario ad Confessiones Monialium audiendas. Postremo si Superiores Regulares non saltem semel in anno elegerint in Confessarium extraordinarium, vel Sacerdotem sæcularem, vel Regularem alterius Ordinis, in eo casu devolvitur hæc electio ad Episcopum. Hæc oblatio Confessarii extraordinarii bis, 83 vel ter in anno, sicut & cætera omnia, quæ superius præscripta sunt, præstari debent etiam cum aliis mulieribus, sive regularibus, sive sæcularibus collegialiter degentibus, quæ unicum habent Confessarium. Hæc omnia ex variis Sac. Congregationis decretis olim stabilita confirmat Pontifex in Bulla *num.* 56. *tom.* 2. incip. *Pastoralis curæ*, de qua sermo est etiam tom. 2. hujus Biblioth. verb. *Confessarius, Art. V. a n.* 29. ad plures seqq.*

Hic locum habere potest sequens Rescriptum 84
Sac. Congreg. Episc. & Regul. ad Capitulum Cathedralis Alexandrinæ, a quo instabatur pro remotione Confessariorum Regularium a Monasteriis Monialium ex causis, & in casu, ut sequitur.

ALESSANDRINA

Eminent. e Rev. Sig. Sig. Patr. Colendiss.

Essendo alli 14. del corrente Mese passato all' altra Vita Monsignor Alfonso Miroglio Vescovo di questa Città, è subentrato questo nostro Capitolo nell' esercizio dell' ordinaria giurisdizione, e desiderando di riparare un disordine, a cui ostano patentemente i Decreti di codesta Sagra Congregazione, ci troviamo in dovere, e ci diamo l' onore di rappresentare alle EE. VV. esservi in questa Città sei Monasteri, e non più, di Monache soggette alla giurisdizione dell' Ordinario, cioè cinque di rigorosa Clausura, ed uno senza tal legge, e tutti diretti da Confessori Regolari, a favore de' quali (come da diligente ricerca fattasi ne' Registri di questa Curia Vescovile) ne appare, che siasi ottenuta la necessaria permissione delle EE. VV. nè siansi ad alcuno di essi dal Defonto Prelato spedite Patenti per tal' Uffizio, affine che in occasione di contrario ricorso all' EE. VV. potessero sempre i medesimi essere scusati col titolo, o sia pretesto di Confessori provisionali benchè uno di questi già da quattro anni successivi ritrovisi in tale esercizio nel medesimo Monastero. Ed essendovi in questa Città Confessori Secolari, quali per dottrina, zelo, prudenza, e probità di costumi sono in caso di esercitare, come alcuni di essi hanno già per molti anni esercitato lodevolmente tale Uffizio, attese le angustie del tempo, che non ci permettono di dare pronte, e costanti providenze in questo affare, abbiamo concordemente determinato di ricorrere alla sovrana autorità delle EE. VV. suppli-

candole, come instantemente le supplichiamo, di dare al Vicario Generale Capitolare de proximo eligendo *quelli Ordini, che stimeranno necessarj, ed opportuni, non solamente per l' osservanza de' sovraccennati Decreti di cotesta Sagra Congregazione, ma ancora per uniformarsi alla universale lodevole consuetudine sovra questo proposito della Chiesa Metropolitana di Milano, e di tutte le altre Chiese. E baciandogli riverentemente il lembo delle Sagre Porpore con la più alta stima, e venerazione ci protestiamo.*

Dell' EE. VV.
Alessandria 16. Aprile 1755.
Umil. Divotiss. ed Obblig. Servitori, Dignità, Canonici, e Capitolo della Cattedrale.

Reverendiss. Sig.

Nell' annesso memoriale dato a nome del Capitolo di cotesta Cattedrale vederete quanto per parte del medesimo è stato rappresentato alla Sagra Congregazione. Questi Eminentiss. miei Signori per tanto, atteso il Voto dell' Eminentiss. Ferroni hanno commesso alla vostra vigilanza, che debbiate chiamare avanti di Voi tutti li Regolari Confessori delle Monache soggette alla giurisdizione Vescovile, e da ciascuno di essi vi facciate esibire il documento di sua rispettiva deputazione, e quando non consti da simile documento la legitimità della provista, non solamente vi sia lecito, ma dobbiate rimovere i Regolari dall' impiego accennato senza veruna dilazione, ed immediatamente deputare allo stesso Uffizio altri Sacerdoti semplici Secolari di grave età, di vita esemplare, di sperimentata prudenza, e sufficiente Dottrina, e che dagli Esaminatori Sinodali verrannno formalmente esaminati, ed approvati ad udire le Confessioni delle Monache. Sarà per altro vostro debito preciso di procedere alla divisata remozione de' Confessori Regolari senza il minimo strepito, anzi usando tutta la maggior soavità, e circospezione per evitare l' ammirazione del Pubblico, ed insieme ogni confusione, e disdoro, che potrebbe tornarne ai Regolari. Così dunque eseguirete, e Dio vi prosperi.

Roma 12. Maggio 1755.
Al piacer Vostro
C. Al. Card. Cavalchini,
P. G. Guglielmi Sec.

Reverendiss. Sig.

Essendosi osservato quanto con lettera delli 22. Maggio prossimo passato avete rappresentato in proposito de' Confessori Regolari di Monache, giacchè non regge ciò, che per parte di cotesto Capitolo fu esposto, specialmente in ordine alla copia de' Sacerdoti Secolari abili a sostenere tale impiego; Questi Eminentiss. miei Signori commendando la Vostra prudenza praticata in questo proposito, mi hanno imposto di suggerirvi, che qual' ora vi possa riuscire di deputare qualche Sacerdote Secolare idoneo in luogo de' Regolari, procediate alla deputazione colle circospezioni insinuatevi nella precedente lettera; Quando poi la penuria di tali Sacerdoti Secolari renda necessaria l' opera de' Regolari, dovrete ominamente far supplicare questa Sagra Congregazione per impetrarne la facoltà opportuna, concedendovisi in virtù della presente la facoltà di farli continuare per modo di provisione per lo spazio di due o tre mesi, acciò in questo tempo possino le Monache conseguire la necessaria licenza, senza la quale non dovrete ulteriormente tolerarli. E quantunque alli Parochi, e Canonici sia generalmente vietato l' esercizio di Confessore di Monache, acciò non abbiano a mancare alle loro incombenze, tutta volta in qualche caso, in cui si rende compatibile l' uno, e l' altro impiego, e che possa il soggetto comodamente supplire ad ambidue, sogliono l' EE. concedere la dispensa, quando sia richiesta, attesa la scarsezza de' Sacerdoti semplici. Ve lo significo per vostra regola, e Dio vi guardi.

Roma 13. Giugno 1755.
Sottoscritta Al piacer Vostro
C. Al. Card. Cavalchini.
P. G. Guglielmi Sec.

Additiones ex aliena manu.

Moniales ex Lege Fundationis, vel ex Consuetudine habere posse jus eligendi Confessarium ab Episcopo approbandum, contraquam sentit hic *Auctor. num.* 1. firmavimus *in addit. ad verb. Approbatio pro Confessionibus articul.* 3. 86

Gravis quæstio est, an Confessarius ordinarius Monialium ab Episcopo destinatus, & triennio elapso ex peculiari Indulto Sac. Congr. Episc. & Regul. negotiis præfectæ ad aliud triennium immediate sequens confirmatus, hoc altero triennio elapso, possit ab ipso Episcopo auctoritate ordinaria destinari ad tertium triennium, non secus ac posset, si secundo triennio non fuisset confirmatus a dict. Sac. Congregatione? 87
Agit de hac quæstione *Pellizar. de Monial. c.* 10. *sect.* 2. *subsect.* 1. *num.* 172. & negativam opinionem refert *Cardinalis de Lugo, Bolzelli* &c. affirmativa vero *Dianæ, Naldi* &c. cui ipse adhæret: *Concessum*, inquit, *alicui ob gratiam est in ejus dispendium retorquendum; neque enim idem contrarios effectus operari potest.* Addit & alias rationes in confirmationem affirmativæ hujus sententiæ, quas videas. 88

At negativa sententia amplectenda est, ex rescripto Sacr. Congregationis destinatæ ab Innocentio XIII. pro causis Congregationis Cassinensium 26. Februarii 1694. ad dubium quintum, quod refert *Monacell. in Formular. part.* 1. *tit.* 11. *Formul.* 22. *num.* 12. tum laudat hic *Auct. num.* 23. Ex hoc enim habetur, quod Abbatissa confirmata ex gratia dictæ Sacræ Congregationis ad secundum triennium, eligi nequeat ad tertium triennium, absque dispensatione, *Neque ex hoc sequitur* (recte ait Add. ad Pellizzar. *d. c.* 7. *n.* 47. editionis Romanæ ann. 1751. *quod favor convertatur in odium, & quod privilegium & gratia Principis nihil operaretur supra jus commune; nam aliquid operaretur pro secundo triennio, & pro tertio triennio ea non converteretur in odium: Illa enim Regula potissimum valet quando Regula, seu Privilegium concessum est a Principe motu proprio; Confirmatio autem Abbatissæ pro secundo triennio solet concedi ad instantiam Monialium, quæ dum petunt illam, censentur pe-* 89 90

te-

tere secundum naturam, quam habet de jure officium Abbatissæ; scilicet ut subsequatur vacatio pro triennio subsequenti: Cur non idem dicendum de Confessario? ut tenet *Auctor. d. n. 23.*

91 Tametsi agatur de Monasteriis exemptis, & Regularibus subjectis, ad Episcopum pertinet cognoscere, tum approbare, an Confessarius Regularis debeat pernoctare prope ipsa Monasteria ex causa distantiæ Conventuum, ut statuit Alexander VII. in Constitutione quæ incipit *Felici*.

92 Vide & alia de Confessario præsertim extraordinario Monialium apud Constitutionem S. M. Benedicti XIV. cui initium est: *Pastoralis curæ*.

ARTICULUS VI.

Moniales quoad varia Miscellanea ipsas concernentia.

1 MOniales tenentur publice in Choro Officium Divinum persolvere, tum ex antiqua Ecclesiæ consuetudine tum ex statutis fere omnium Religionum, tum ex Clementin. 1. *de celebrat. Missar.* ubi præcipitur, quod in omnibus Ecclesiis Cathedralibus, & Regularibus, atque etiam Collegiatis Horæ Canonicæ devote psallantur, convenienterque celebretur Divinum Officium, Diurnum pariter, atque

2 nocturnum. *Communis*. Moniales Choro addictæ, non obligatæ ex vi Regulæ ad Divinum Officium, si absint a Choro tenentur sub mortali ad Horas Canonicas privatim recitandas ex consuetudine obligante ad mortale. *Est jam fere Communis*, ut docent D. Cajetanus de Alexandris *in Confessario Monialium c. 8. §. 1. quæst. 5.* Felix Potestas *tom. 1. part. 2. n. 426.* Tamburin. *de Jure Abbatiss. disp. 14. quæsit. 1. num. 8.* Lezana *in Summa qq. Regul. c. 22. num. 8. & cap. 25. n. 13* Navarr. *de Orat. c. 7. n. 2.* Sanch. *in Consil. l. 7. c. 2. d. 3. num. 6.* Tamburin. *l. 2. c. 5. §. 1. n. 13.* Mastrius, Busemb. Diana, Reginaldus, Stoz, Malderus, Gavant. Belloch. Portell. Sporer. *tom. 3. tract. Append. de Horis Canon. c. 1. n. 13.* cum pluribus aliis ab ipso citatis, & alii passim, ita ut Reginaldus opinionem contrariam vocet temerariam. Sanchez non probabilem, Diana prorsus improbandam, ut notat la Croix *l. 4. n. 1189.* & Fr. D. Martinus Archiepiscopus Panormitanus in suo Pastorali ad Moniales omnes Urbis, & Diœcesis Panormitanæ 20. *Maii* 1641. inventam a Patre Mendacii, quem citat, & sequitur Felix Po-

3 testas *loc. cit. num. 429.* Unde quamvis Moniales Clarissæ non obligentur sub mortali ad talem privatam Horarum Canonicarum recitationem ex vi Regulæ, cum Eugenius IV. Constitut. incip. *Ordinis tui*, declaraverit, quod in nullius transgressione ex centum & tribus præceptis contentis in Regula prima B. Claræ *præterquam eorum quatuor, quæ concernunt principalia Vota, Obedientiæ scilicet, Paupertatis, Castitatis, & clausuræ, & super electione Abbatissæ, & depositione, peccatum mortale incurrant*; Tamen etiam ipsæ obligantur sub mortali, sicuti omnes aliæ ratione consuetudinis, quia Eugenius IV. in dict. Constitut. dispo suit solum de præceptis, & obligationibus, quibus ultra vires erant particulariter ex Regula gravatæ Moniales Clarissæ, non autem de consuetudine cunctis Religiosis utriusque sexus communi, qualis est de recitandis Horis privatim: Quis enim auderet dicere, ut recte notat Felix Potestas *loc. cit. num. 429.* consuetudinem recitandi Horas Canonicas privatim obligare Religiosos Viros, & Moniales omnes, exceptis Clarissis strictioris Regulæ præ aliis? Cum enim in vetustissimis sciri non possit, a quo sit orta consuetudo, *l. Si arbiter 28. ff. de probat.* attendenda est observantia, quæ declarat hujusmodi consuetudinem obligare. Immo potest observantia constituere Jus, & facere, quod id obliget, quod de se non obligat, *l. quod Societas 1. §. quibus: & l. Nulli 3. ff. Quod cujusque univers.* Hinc quamvis non constet an consuetudo prædicta recitandi Divinum Officium sit introducta animo obligandi, obligat nihilominus, quia observantia ita declarat, & decernit.

Moniales Choristæ propter imperitiam donec discant expedite legere, judicio Prælatorum, & Confessorum, vel Abbatissarum satisfaciunt dicendo Officium laicarum; Sic concessit Monialibus Clarissis sub cura Fratrum Minorum degentibus, & per communicationem aliis Clemens VII. *in compend. Privilegior. verb. Moniales §. 20.* & refert etiam Tambur. *de Jure Abbatissar. disp. 15. quæsit. 1. n. 10.* Insuper Innocentius IV. per Bullam 10. apud Pellizar. *cap. 6. num. 16.* & Felicem Potest. *tom. 1. part. 2. num. 430.* 4

concessit Monialibus sub cura Fratrum Minorum degentibus, & per communicationem aliis ut in casu, quo ex rationabili causa recitare non possint Horas Canonicas, satisfaciant recitando Officium Sororum Laicarum. Causa autem rationabilis erit, si Monialis sit nimis agitata scrupulis, si capitis indispositionem patiatur, si sit nimis defatigata ex aliquo extraordinario labore, aut extraordinariam aliquam occupationem habeat, & hujusmodi: Sic citati Doctores Vide verb. *Infirmus a num. 10.* Moniales in recitando 5

Confiteor nihil mutare possunt, neque dicere *Tibi Mater, Vobis Serores*, sed debent dicere, ut in Breviario *Tibi Pater, Vobis Fratres*. *Sac. Congr. Rit. 18 August. 1629.* 6

Moniales Clarissæ, & Tertii Ordinis, sive sint sub cura Fratrum Minorum, sive sub Ordinariorum, aut aliorum Religiosorum cura, possunt uti Breviario, vel Patrum Conventualium, vel Patrum Observantium. *Eadem Sacra Congr. 30. August. 1687. in Rubric. particul. Breviar. Franciscani n. 141.* 7

Indulgentiæ generatim concessæ Ecclesiis Fratrum pariter & Monialium, tum in diebus Festis Sanctorum Ordinis, tum in aliis hujusmodi solemnitatibus cunctæ æque obtineri queunt a Christifidelibus visitantibus Ecclesias Monialium, quæ subsunt gubernio Ordinariorum. *Ex decreto Sacr. Congregat. Reliquiis, & Indulgentiis præpositæ die 27. Februar. 1673. ad instantiam Præfecti Sacrarii Apostolici per viam declarationis expedito in Rubr. particularib. Breviar. Franciscan. num. 160.* Vide verb. *Indulgentia art. 5. n. 19. & 20.* 8

Moniales ex dispositione Concilii Tridentini *sess. 25. de Regularib. & Monialib. c. 10.* debent saltem semel singulis mensibus confiteri, & Sacram Eucharistiam sumere, ibi: *Attendant diligenter Episcopi, & ceteri Superiores Monasteriorum Sanctimonialium, ut in Constitutionibus earum admoneantur Sanctimoniales, ut saltem semel singulis mensibus Confessiones peccatorum faciant, & Sacrosanctam Eucharistiam suscipiant.* Un- 9

10 Unde quamvis ex dict. verb. *Admoneantur* Doctores
apud Barbosam *in d. Concil. Trident. cit. sess.* 25. *cap.*
10. *num.* 3. colligant, Concilium ibi non obligare
sub peccato mortali, Cajetanus tamen, Navarr. Di-
castill. & alii, quos refert, & sequitur Clericatus *de*
Eucharist. Sacrament. decis. 49. *num.* 14. dicunt, Mo-
niales teneri sub mortali ad menstruam Confessionem,
& Communionem: *arg. Clement. Ne in agro* 1. *§. Sa-*
ne, de statu Monachor. ubi præcipitur Monachis, ut
singulis mensibus crimina sua confiteantur, & Sacram
Eucharistiam suscipiant, quam Clementinam com-
prehendere etiam Moniales tenent plures Doctores.

11 Moniales speciali puritate mentis existentes, & fer-
ventiori spiritu pollentes possunt a Superioribus, seu
Confessariis etiam ad Communionem quotidianam
admitti; Sic expresse *Sac. Congreg. Conc.* 12. *Febr.*
1679. in Decreto circa Communionem quotidianam
approbato ab Innocentio XI. & ad litteram relato sub
verb. *Eucharistia num.* 41. Vide ibi, *num.* 40. *&* 41.

12 Nullatenus tamen permitti debet in feria sexta Para-
sceve. *Sacr. Congregat. Conc. in cit. Decret.*, *& Sa-*
cra Congregat. Rit. 9. *Maii* 1606. *&* 19. *Februar.*
1622.

13 Moniales nequeunt se facere adscribi in Societati-
bus Rosarii, Chordæ, Cincturæ, & hujusmodi.
Sacr. Congr. apud Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 85. *nu-*
mer. 213. ibi: *All' Arcivescovo di Zara à* 27. *d' Ot-*
tobre 1593. *Non permetta, che le Monache si facciano*
scrivere tra le Consuore delle Compagnie del Rosario,
o del Cordone, o d' altre.

14 Sacra Congregatio Concilii censuit *in Placentina* 9.
Decemb. 1615. per Episcopum fieri posse præceptum
Regularibus, ne absque sua licentia accedant ad
Ecclesias Monasteriorum Monialium pro celebran-
dis ibidem Missis, apud Pignatell. *loc. c. num.* 165.

15 Regulares non debent inservire pro Cappellanis in
Ecclesiis Monialium, nisi in casu magnæ penuriæ
Sacerdotum Sæcularium, & tunc Religiosus depu-
tandus de consensu sui Superioris debet esse ætate,
ac moribus gravis, nec tractare, & loqui potest
cum Monialibus. *Sacra Congr. Episcop. in Sulmon.*
27. *April.* 1604. *in Parmen.* 14. *Jul.* 1607.

16 Unde, si Regularibus ab aliquo Testatore repe-
riatur injunctum onus celebrandi in Ecclesiis Mo-
nialium; tale onus potest, immo, & debebit trans-
ferri ad eorum Ecclesiam, vel alibi, prout laudan-
do *Sac. Congr. Episcop. rescripsit Patriarchæ Veneto*
15. *Jun.*, *&* 8. *Augusti* 1592. apud Monacell. *part.* 1.
tit. 11. *formul.* 32. *num.* 2.

17 Episcopus potest prohibere Presbyteris Sæculari-
bus, ne celebrent in Ecclesiis Monialium exempta-
rum, & Regularibus subjectarum. *Sacra Congreg.*
Conc. in Hyeracen. Visitationis 26. *Januar.* 1692. *in*
18 *responsione ad septimum.* Capellanus autem sufficit,
quod approbetur a Superiore Monasterii, ut *in d.*
Hyeracen. in responsione ad nonum, apud Monacell.
loc. cit. num. 4.

19 In Ecclesiis Monialium non possunt sepeliri cada-
vera Sæcularium absque licentia Sacræ Congregatio-
nis, & Monialium copulativa; Sic pluries decrevit
Sacra Congreg. Episcop. & signanter *in Montefeltrinen.*
21. *Novemb.* 1603. *in Gravinen.* 1. *Octobris* 1650. *in*
Forosempronien. 23. *Augusti* 1652. *& in Maceraten.*
8. *Novembr. ejusdem anni* 1652. quæ decreta iterum
probavit; *Eadem Sacra Congregat. Episcopor. in Ver-*
cellen. 18. *Maii* 1695. *non obstante solito, referente*
Eminentiss. Cardin. Pamphil. & in Mantuana 14. *Mar-*
tii 1697. Ponente Eminentissimo Acciajolo, *& in Ca-*
merinen. 6. *Mart.* 1713. Ponente Eminentissimo
Corsino.

Licentia Sacræ Congregationis requiritur etiam pro 20
fabricando in Ecclesiis Monialium sepulcro. *Eadem*
Sacra Congregat. Episcoporum in Ferrarien. 13. *Jul.*
1634. Et concedi solet personis benemeritis, vel cum 21
elemosyna competenti. *Eadem Sacra Congregat. Epi-*
scopor. in Messana 6. *August.* 1601. *& in d. Camerinen.*
6. *Mart.* 1713. Ponente Eminentissimo Corsino. Et 22
tunc Officium facit Parochus usque ad portam Eccle-
siæ, & non ultra. *Eadem Sacra Congr. Episcop. in*
una Observantium 5. *Jun.* 1615.

Nulla adest prohibitio sepeliendi Moniales in Ec- 23
clesia exteriori, ubi est in usu. *Eadem Sacra Congr.*
in una Carmelitarum 20 *Septembr.* 1594. Sed ubi non 24
est in usu, debet fieri secreto de nocte, & cum solo
Sacerdote, ac Ministris necessariis. *Eadem Sacra Con-*
gregat. in Cremonen. 15. *Mart.* 1595. Nec non cum 25
licentia Superioris. *Eadem Sacra Congr. in dict. Car-*
melitarum 20. *Septembr.* 1594. Et in omni casu debent 26
Moniales deferre cadaver usque ad portam Clausuræ.
Eadem Sacra Congr. in Torcellen. 14. *Decemb.* 1618.
& *in Astoricen.* 13. *Januar.* 1623.

Moniales non possunt habere prospectum, nec 27
retinere Crates correspondentes in Ecclesia Presbyte-
rorum Sæcularium, sive Regularium pro audienda
Missa sub prætextu, quod non possint ob illarum pau-
pertatem manutenere Capellanum; & Episcopus,
ubi inveniat adesse, & retineri, debet omnino man-
dare, quod removeantur. *Sacra Congregat. Episco-*
por. in Trojana adversus Moniales Annunciatæ Foggiæ
ad relationem Eminentissimi Petrucci 27. *Febr.* 1693.
quæ cum parere distulissent variis excusationibus,
iterum recurrentibus Canonicis Collegiatæ in quo-
rum Ecclesia prospectus in vim concordiæ retineba-
tur; *Eadem Sacra Congreg.* 16. *Novembr.* 1696. re-
scripsit: *Episcopus omnino intra mentem Decreta Sacræ*
Congregationis exequatur, & procedat ad destructionem
transitus.

Moniales nequeunt uti Confessionario pro locuto- 28
rio: Sic expresse *Sac. Congr. Epis. de mandato Clemen-*
tis XI. in Epist. Encyclica sub 30. *Octobr.* 1706. Nec 29
etiam possunt uti Fenestrella Communionis ad lo-
quendum cum exteris. *Eadem Sacra Congr. in dicta*
Epistola Encyclica. Sub tali prohibitione compre- 30
henduntur Confessarii etiam Regulares cujuscumque
Ordinis. Sic declaravit *Eadem Sacra Congregat. Epi-*
scopor. 31. *Mart.* 1707. ut patet in Epistola directa
Eminentissimo Archiepiscopo Mediolanensi impressa
in Synodo Alexandrina *fol.* 539.

Fenestrella Communionis deservire non potest pro 31
Confessionario, neque per modum provisionis; *Sac.*
Congr. Episcop. in una Burgi S. Domnini 9. *Augusti*
1601. Ibi ministratur Chrisma Monialibus, & aliis in 32
clausura degentibus; *Eadem Sacra Congr. ibidem*:
Item velum Profitentibus, & consecratio Professis; 33
Sacra Congr. Episcopor. in Bononien. 17. *Septembris*
1617. Alias debet esse semper clausa fenestrellis li- 34
gneis

gneis interius, & exterius; *Eadem Sacra Congr.*
35 *ibidem*. Debet esse lata palmo integro, & alta dimidio: *Sacra Congr. Episcopor. in Pisana* 13. *Jul.* 1618.
36 Et ita restringi, ut non possit ad alium usum deserservire. *Eadem Sacra Congr. Episcopor. in Marsicana*
37 5. *Decembris* 1610. Clavis fenestrellæ Communionis debet semper retineri ab Abbatissa Monasterii, *Sacra Congr. Episcop.* 30. *Octobr.* 1706. in dicta Epistola Encyclica.
38 Collocutorium nullo modo debet esse in secundo Plano; *Sacra Congr. Episcop. in Casalen.* 6. *Mart.*
39 1612. Neque in Ecclesia: *Eadem Sacra Congregatio*
40 *Episcopor. in Perusina* 17. *Februarii* 1587. Moniales nequeunt uti pro collocutorio Rota, vel cratibus in Ecclesia existentibus; *Sac. Congregat. Episcopor. in Eugubina* 22. *Septembris* 1651. cum mandato carcerandi illos, qui ibi deprehenderentur in fragranti; *Eadem Sacra Congr. Episcopor. in Cæsenaten.* 7. *Februarii* 1653.
41 Monialium famuli, & famulæ habitantes in Mansionibus intra atria Monasteriorum tenentur recipere Sacramenta ab illis Parochis, in quorum Parochia sita sunt Monasteria. *Sacra Congregat. Concilii in Ulixbonen. Occidentalis* 19. *Septemb.* 1722. & jam decreverat *in Leodien.* 14. *April.* 1685. *& in Spoletana* 19. *Aprilis* 1691. ubi etiam quod ad dictos Parochos spectet eos associare ad sepulturam.
42 Monialis Professio irrita est, quando fit postea Hermaphrodita. *Sacra Cong. Concilii in Spoletana* 14. *Martii* 1722. *in responsione ad primum dubium*, quo casu restituenda est ei dos. *Ead. Sacr. Congr. ibid. in responsione ad secundum dubium*.
43 Fenestræ particularium claudi debent si prospectum habeant in clausuram Monialium; *Sacra Cong. Episcop. in una S. Benedicti* 15. *Januar* 1602. *& in Mediolanen.* 6. *Mart. ejusdem anni* 1602. & sæpe alibi. Cum cautela tamen, si domus erant Monasterii, vel si via est intermedia: dubium enim est an de Jure cogi possint. *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Agrigentina* 23. *Aprilis*. 1602. apud Nicol. *in Flosscul. verb. Fenestræ num.* 2.
44 Fenestræ vero, & quævis alia foramina Regularium spectantia in hortum, vel clausuram Monialium omnino claudenda sunt. *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Ameliensi* 23. *Decembris* 1603. *& in Neapolitana* 2.
45 *Decembr.* 1639. Fenestræ tam altæ sint, ut ad lumen tantum serviant; *Ead. Sacr. Congr. Episcop. in una*
46 *Civitatis Castelli* 12. *Martii* 1601. Nec tolerari debet, quod propter vicinitatem, & correspondentiam fenestrarum Moniales possint videre vicinos, vel videri: *Ead. Sac. Congr. Episcop. in Nicostrat.* 16. *Augusti* 1594.
47 Cella vacans assignari debet secundum antianitatem: Nec Superior Regularis potest aliter ordinare: *Sacr. Cong. Episc. in Ferrarien.* 3. *Junii* 1597. *in Urbinaten.* 8. *Februarii*, *& in Januen.* 5. *Septembris* 1692.
48 *&* 5. *Julii* 1693. Et antianitas incipit a die Professionis, non Habitus suscepti. *Ead. Sac. Cong. in Paduana de anno* 1608. 5. *Julii* 1645. *in una Augustinensi Lombard.* 7. *Januarii* 1660. *in una Observant.* 21. *Au-*
49 *gusti* 1654. & sæpe alibi. Non obstantibus mandatis Superiorum: *Ead. Sac. Cong. in Mediolanen.* 5. *Februarii* 1601. *in Faventina* 29. *Aprilis* 1603. *in Aversana* 26. *Januarii* 1604; *&* 20. *Junii* 1648. Nisi in aliquo Monasterio adesset consuetudo immemorabilis, 50
quod Cellæ vacantes distribuantur, & assignentur ad arbitrium Abbatissæ, & discretarum, *Ead. Sac. Cong. Episcop. in Mutinen.* 24. *Januarii* 1653.
Concedi potest Moniali Cellam ædificare, eaque 51
uti sua vita durante, vel alia a suis consanguineis ædificata. *Ead. Sac. Congr. Episcop. in Cæsenaten.* 2. *Januarii* 1601. *in Ulixbonen.* 16. *Januarii ejusdem anni*, *in Mantuana* 14. *Febr. ejusdem anni*, *in Mexicana* 31. *Maii* 1602. *in Eugubina* 15. *Decemb.* 1603. *in una Civitatis Angelor. Indiar.* 8. *Aprilis* 1606. & sæ-
pe alibi. Nec debet ab ea removeri pro faciendo valetudinario. *Ead. Sacra Congr. Episc. in Assisien.* 9. 52
Februar. 1624. *in Cæsaraugustana* 11. *Maii* 1635. Non 53
potest tamen illam vendere. *Ead. Sac. Congr. Episc.*
in Mediolanem. 8. *Novembr.* 1625. Licet vellet appli- 54
care pretium in utilitatem Monasterii. *Eadem Sacra Congr. in d. Mediolan.* Nisi de licentia Sacræ Congregationis, & consensu Monialium. *Eadem Sacra Congregat. Episcop. in una Venetiarum* 3. *Maii* 1647.
Neque potest decernere, quod Monialis antiana, 55
quæ cellam optare volet, teneatur aliquid solvere; *Ead. Sac. Congr. Episc. in Januen.* 22. *Decemb.* 1620. Quod servari debet etiam in casu permutationis, ne via fraudibus aperiatur. *Ead. Sac. Congregat. Episcop. in Neapolitana* 17. *Novemb.* 1628.
Monialium nulli conceditur facultas disponendi de 56
cellis suis post obitum, sed eæ, dum vacaverint, Superiorum arbitrio aliis Monialibus in Ordine superioribus distribui debent. *Sacra Congreg. Concilii in Aversana* 26. *Januarii* 1604. apud Barbosam *in Summa Apostolic. decis. verb. Moniales num.* 20. *& lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 44. *num.* 59., ubi dicit id etiam decisum fuisse *in Mutinensi* 19. *April.* 1615. Et tanto minus disponendi de suis bonis ea relinquendo huic, vel illi Moniali, cum id sit contra votum paupertatis, ut notant communiter Doctores.
Moniales non debent dormire associatæ. *Sac. Con-* 57
greg. Episcop. & Regul. 21. *Maii* 1615.
Moniales diebus bacchanalium, nec unquam, uti 58
debent Habitu virili, neque arma cujusvis speciei tractare. *Sac. Congr. Episcop. in Ferrar.* 27. *Apr.* 1604. ibi: *Prohibeant Ordinarii, ne Moniales Monasteriorum, tam eis quam Superioribus Regularibus subjectorum in bacchanalibus, vel aliis temporibus recreationis utantur Habitu virorum, neque cujusvis specie armis se accingant: Est enim hoc odibile Deo*, ut habetur *in Deuter.* 22. ibi: *Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea, abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc*.
Monialibus non committitur clavis custodiæ San- 59
ctissimi Sacramenti, sed penes eum Sacerdotem semper esse debet, ad quem spectat cura illud administrandi. *Sac. Cong. Conc. in Vallisoletana* 12. *Janua-*
rii 1604. Monialium in Monasteriis Reliquiæ asservari 60
non debent, sed in exterioribus Ecclesiis. *Sac. Cong. Conc. in Faventina* 7. *Martii* 1617.
Dies Festus titularis quoties modeste, & sine abu- 61
su celebretur, non potest Monialibus prohiberi, ne illum solemnizent. *Sac. Congr. Conc. in Hyeracen. Vi-*
sitationis 21. *Januarii* 1692. *in responsione ad* 11. Prohi- 62
betur in Ecclesiis Monialium cantus simplex, vel figuratus

guratus Musicorum exterorum. *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Decretis generalibus editis sub Gregorio XIII.* relatis a Pignat. *to. 6. cons. 85. n. 7.* & in aliis Decretis relatis a Barb. *l. 1. Jur. Eccles. univers. c. 44. num. 61.*, & in aliis posterioribus relatis a Gavant. *Manual. Episcop. verb. Monialium communes leges in addit. num. 6.* Crispin. *de visitat. part. 1. §. 42. nu. 28.*

63 Episcopus prohibere potest, ne in Ecclesiis Monialium etiam interioribus canatur ab ipsis musica lingua vernacula, quantumvis cantiunculœ, & verba spiritualia sint, sicuti potest id prohibere in omnibus Ecclesiis, & Oratoriis publicis; non obstante quacumque contraria consuetudine, censuit *Sac. Congr. Rit. in Hispalen. 3. Septembris 1695. & 24. Novembr. 1696.* referente Eminentiss. Card. Colloredo *in responsione ad quartum*; quia cantus hujusmodi est contra Ritum Ecclesiæ.

64 Moniales in Refectorio communi comedere, & in loco etiam communi laborare debent; *Sacr. Congr. Conc. in Messan. 1. Augusti 1603.*

65 Monialibus prohibetur cibum exteris parare, aut esculenta vendere, exceptis tamen rebus minimi momenti, pro infirmis scilicet parentibus, ac consanguineis dumtaxat. *Sac. Congr. Conc. 1. Julii 1606.*

66 Moniales, completo Officio, possunt recitare aliquem Psalmum, Orationem, vel Collectam, quia hoc non est Officio addere; *Sac. Rit. Congr. 12. Januarii 1600.*

67 Moniales, quæ Breviario Romano uti consueverunt, non sunt compellendæ ad recipiendum Monasticum; *Eadem Sac. Congr. 6. Maii 1622.*

68 Moniales ipsæ tenentur legere, vel cantare cantu firmo Divinum Officium, non vero earum Capellani. *Ead. Sac. Rit. Congr. 11. Maii 1635.*

69 Moniales nec ad Chorum, nec ad Professionem admitti debent, nisi legere noverint; *Sac. Congr. in Girgensi 22. Jaenuar. 1604.*

70 Moniales nequeunt esse commatres etiam per Procuratorem. *Sac. Congr. Conc. in Mediolanen. 3. Octobris 1787.* ubi id prohibuit pro omnibus Regularibus; Vide verb. *Baptismus artic. 7. a num. 41. ad 47.* ubi ad id adducuntur Canones, Concilia, & Synodi.

71 Propter inconvenientia secuta ex parvis Caniculis, qui voluptatis gratia tenebantur in Monasteriis Monialium, facta fuit circa id prohibitio generalis, ne amplius intus habeantur, neque masculi, neque feminæ; *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Neapolitana 12. Julii 1592. in Mutinensi 3. Februarii 1597. & in Justinopolitana 22. Septembris 1651.*

72 * In Monasteria Monialium introduci pueros, & puellas tenellæ ætatis vetandum est, ex more Romæ obtinente. *Instit. Eccles. 29. §. 24.**

73 Monialium, & Monacorum cohabitatio apud Maronitas usu recepta, prohibetur. Bened. XIV. to. 1. Constit. 31. incip. *Singularis §. 8.*

74 Anglicanarum virginum a patria ob catholicam Fidem expulsarum Institutum utile censetur, & Episcopis commendatur; earum tamen Conservatoria a Sede Apostolica non approbantur tamquam vera Monialium Monasteria, sed tolerantur. Benedict. XIV. tom. 3. Constit. 7. incip. *Quamvis justo.* Non sunt veræ Religiosæ, earumque vota sunt tantum simplicia: Ordinariæ Episcoporum auctoritati subsunt, & ab iis Confessarios, & Directores spirituales accipere debent. *Ibid. §. 13. 14.* Superiorissis earum non licet virginem ullam ad Professionem admittere inconsulto Episcopo. *Ibid. §. 18.*

Alia de Monialibus. Vide Pignatell. *tom. 6. consult. 85. per totum* Barbosam *lib. 1. Juris Ecclesiastic. univers. cap. 44. per totum* Donatum *tom. 4. prax. Rer. Regul. tract. 4. qu. 5. per tot.* ubi plurima ad rem afferuntur Decreta Sacræ Congregationis, & vide ea, quæ scripta sunt verb. *Regulares art. 1. per tot.* & signanter a *n. 73.*

MONITORIUM.

PER Monitorium intelliguntur hic specialiter Monitoriales litteræ, seu Edicta, quæ a legitimis Ecclesiæ Superioribus eduntur, seu conceduntur pro rebus, aut scripturis deperditis, aut subtractis, vel occultatis ad finem obligandi ad restitutionem illas habentes, & ad revelationem id certo scientes sub pœna excommunicationis majoris latæ sententiæ ipso facto incurrendæ, restitutione, vel revelatione non facta intra præfixum tempus. 1

Talia Monitoria concedere potest in toto Orbe Summus Pontifex. *Certissima.* 2

Item Episcopi in suis respective Diœcesibus. Concil. Trident. *sess. 25. de reformat. cap. 3. & Communis Doctorum.* 3

Item Vicarius Generalis Episcopi vigore suæ generalis commissionis. Nicol. Garcias *de Benefic. part. 5. cap. 8. num. 94.* ubi adducit ad hoc duplicem Sacræ Congregationis Cardinalium declarationem super dictum cap. Concil. quarum prima hac verba continet: *Vicarius Episcopi potest concedere litteras Monitoriales, de quibus in præsenti Decreto.* Secunda hæc alia verba continet: *Vicarius generalis Episcopi potest has excommunicationes decernere adhibita causæ cognitione, nec indiget speciali mandato Episcopi*, & sic pluribus citatis tenet Barbosa supra dict. *cap. 3. Trident. num. 5.* contra Ugolin. Narbon. Campanil. & alios existimantes Vicarium Generalem Episcopi non posse ex generali commissione hujusmodi Excommunicationes, seu Monitoriales litteras decernere. 4

Item talia Monitoria concedere potest Vicarius Capitularis, Sede vacante; quia ad Capitulum transeunt omnia, quæ sunt Jurisdictionis necessariæ, ut est excommunicationis promulgandæ facultas, & sic expresse respondit Sacra Congregat. Concilii apud Garciam *de Benefic. part. 5. cap. 8. num. 94.* & Barbosam *de Offic. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 96. n. 7.* ibi: *Stante hac declaratione quærebatur, an eadem potestas competat Vicario Capituli Sede vacante? Congregatio censuit affirmative, quia ad Capitulum transeunt ea, quæ sunt Jurisdictionis necessariæ, ut est Excommunicatio* &c. Et sic tenent communiter Doctores cum Barbosa *d. alleg. 96. num. 10.* & super Trident. *d. sess. 25. cap. 3. num. 6.* 5

Item talia Monitoria prævia causæ cognitione, potest concedere etiam Vicarius Apostolicus, ut expresse decrevit *Sac. Congreg. Concilii sub die 26. Octobris 1590.* apud Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb. Monitoria n. 1. & cit. alleg 96. n. 10.* Theophil Raynaud. *de Monit. Eccles. p. 1. c. 1. q. 10. vers. Omnia.* Item 6

7 Item talia Monitoria possunt concedere Legati a Latere, & Nuncii Apostolici: Barbosa *cit. allegat. 96. num.* 11., & super Trid. *cit. cap.* 3. *num.* 8. Raynaud. *loc. cit. quæst.* 10. *in princip.* Aloysius Riccius *in praxi fori Eccles. resolut.* 235. *num.* 2. Lazar. *de Monitor. sect.* 1. *qu.* 5. Guttier. *Canon. lib.* 1. *cap.* 11. *a num.* 5. Ugolin. *de potest. Episcop. cap.* 46. *in princip.* Escobar. *in tractat. select. tract.* 2. *part.* 1. *§.* 3. *num.* 60., & alii.

8 Talia autem Monitoria nequeunt concedere Abbates, aliique Prælati Ordinarii etiam exempti Episcopo inferiores, & immediate Sedi Apostolicæ subjecti, ac nullius Diœcesis, sed pro illis obtinendis debent eorum Subditi Sedem Apostolicam adire; ut declaravit *Sacra Congreg. Concilii* 22. *Januar.* 1598. apud Monacell. *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 11. *num.* 13., & referunt etiam sic decisum Barbosa *in Summa loc. cit. num.* 3. *super Trid. loc. cit. num.* 9. *in d. allegat.* 96. *n.* 12. Ugolin. Garcias, Campanil. & alii ibi citati.

9 Possunt tamen talia Monitoria concedere Generales Religionum, eorumque Visitatores, & Provinciales pro suis subditis, non vero Superiores locales, ut Priores, Guardiani, & alii similes, qui alios Superiores majores habent subtus Generalem, quia Superiores locales non habent auctoritatem quasi Episcopalem. Tancred. *tom.* 5. *tractat.* 4. *quæst.* 2. *numer.* 1. Felix potestas *tom.* 2. *part.* 1. *num.* 3. Miranda, Rodericus, Fr. Emmanuel citati, & sequuti a Barbosa super Trid. *loc. cit. n.* 10. & alii.

10 Posse autem Superiores locales Monitoria edere in suis Conventibus, non quidem ad finem revelandi pro rebus, aut scripturis deperditis, aut subtractis, sed pro aliis delictis, ut pro reditu Fugitivi, seu Apostatæ ad Conventum intra tres, vel quatuor dies, & hujusmodi, docet cum permultis Melphi *de pœnis c.* 28. *q.* 1. *&* 2. & adducit disparitatem de excommunicatione pro rebus deperditis, seu subtractis, dicens, hanc reservari Prælatis majoribus privative quoad Superiores locales, quia solet esse solemnior, ac majori gravitate, & circumspectione exercenda, sed vide ipsum *loc. cit.* & Felicem Potestatem *loc. cit. n.* 3.

11 Monitoria pro revelandis rebus occultis conceduntur solum in subsidium, quando scilicet deficiunt probationes, & veritas alio modo haberi non potest. Sic sentire videtur Concil. Trident. *cit. sess.* 25. *cap.* 3. & sic expresse rescripsit *Sacra Congr. Episcop. in Savonen.* 15. *Januar.* 1619. apud Nicol. *in Floscul. verb. Monitorium num.* 2. & tenent communiter DD. cum Barbosa *cit. allegat.* 96. *a num.* 24. *& cit. sess.* 25. *cap.* 3. *a num.* 18.

12 Monitoria hujusmodi sunt concedenda solum illi, cui interest, non autem aliis. Sic expresse statuit S. Pius V. Constitut. incip. *Sanctissimus*, ubi ordinavit, quod mandata in formam *Significavit* pro rerum subtractarum, aut deperditarum restitutione, aut revelatione expediantur ad eorum duntaxat instantiam quorum civiliter interest. Barbosa *cit. alleg.* 96. *num.* 24. *& cit. sess.* 25. *cap.* 3. *num.* 16. cum Ugolin. Lazar. Riccio, Genuens. ibi citatis, & alii passim. Hinc si

13 essent concessa absque petentis interesse, essent revocanda, ut cum Lazar. Francis. Leon. Aloysio Riccio tenet Barbosa *cit. allegat.* 96. *num.* 24. *& cit. cap.* 3. *num.* 17.

Monitoria hujusmodi non possunt concedi pro 14
qualibet parva re. Sic Concil. Trident. *cit. sess.* 25. *c.* 3. ibi: *Non alias, quam ex re non vulgari*, & S. Pius V. cit. Constitut. incip. *Sanctissimus*, ibi: *Et tamen ostendat res ipsas (id quod præcipue in omnibus attendendum est) minime vulgares existere*. Et sic Doctores communiter. Hinc Romana Curia non con- 15
cedit Monitoria, nisi sub conditione, quod res perdita, seu subtracta ascendat ad valorem quinquaginta aureorum, sive scutorum monetæ, licet fuerint separatim subtracti, & patet ex forma impressa, ut testatur Nicolius *in Floscul. verb. Monitorium num.* 4. Barbosa *cit. allegat.* 96. *num.* 30. referens ex aliis in Curia Neapolitana Monitoria non concedi pro minori summa, quam quinquaginta Ducatorum; considerata tamen paupertate petentis, aliquando decerni in minori summa decem, viginti, vel triginta ducatorum pro Episcopi arbitrio.

Potest tamen aliqua res in se parva, & levis esse 16
gravis, & non vulgari in Jure ex circumstantiis, adeoque sufficiens ad concedendum Monitorium ut si in Monasterio Religiosorum, seu Religiosarum e Cella unius fuerit ablata res valoris v. g. duntaxat sex Juliorum, adest tunc sufficiens causa, ut Superior Provincialis, & respective Episcopus pro Monasteriis sibi subjectis possit Monitorium concedere, quia quamvis talis materia sit in se levis, est tamen gravis, prout potest enervare Regularem disciplinam frangendo communem pacem, & destruendo publicum spirituale Monasterii bonum. Unde Superior ad hæc mala evitanda, & disciplinam Regularem fovendam, publicum Monasterii spirituale bonum, & communem pacem conservandam, potest Monitorium sub excommunicatione ferre obligando subditum ad restituendum, vel revelandum; quamvis enim talis materia sit levis in linea justitiæ, evadit gravis ratione talis circumstantiæ, & in linea obedientiæ. Sic Tancred. *t.* 5. *tract.* 4. *quæst.* 2. cum Suarez, Tamburin. *de Jure Abbatissar.* & aliis ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. num.* 12. & alii.

Item si plures v. g. grave damnum intulerint, non 17
simul, sed separatim, & singuli parum acceperint, non pertingens ad peccatum mortale, ut si plures in populari tumultu deprædati sint aliquam domum, aliquam vineam, tunc adest sufficiens causa concedendi Monitorium sub pœna excommunicationis obligans singulos ad restituendum, & revelandum, quia licet singuli quid leve rapuerint, omnia tamen hæc levia notabilem damnum constituunt, quod cum possint reparare, si singuli suum leve furatum, seu acceptum restituant, singuli peccant mortaliter detinendo, & consequenter singuli Monitorio ligantur. Barbosa *cit. alleg.* 96. *n.* 29. cum Suarez, Lazar., Bonacina, Henriq., Genuens. ibi citatis, Felix Potestas *l. c. n.* 19. & alii.

Monitoria hujusmodi non possunt concedi in Cri- 18
minalibus, quia & afferunt infamiæ notam, & inducunt periculum incurrendi Irregularitatem. Unde ex Stylo Curiæ Romanæ, & ex Generali Diœcesanorum usu in ipsius Monitoriis, teste Barbosa *c. alleg.* 96. *num.* 31. ponitur sequens clausula; *Nolumus autem, quod ex revelatione hujusmodi, si eam fieri contingat; nisi pro civili interesse, & civiliter tantum agi possit, solas revelatio ipsa, neque in Judicio, neque extra,* fidem

fidem faciat; Et sic tenent communiter Doctores cum Barbosa *cit. allegat.* 96. *n.* 31. Unde *Sacr. Congreg. Episcop. in Aprutina* 22. *April.* 1616. expresse respondit, quod concedi non possunt Monitoria ad finem revelandi, ad detegendum delicta, vel delinquentes; Neque pro reperiendis testibus in causa criminali etiam ad defensam. *Ead. Sacr. Congreg. Episcop. in Compsana* 28. *Novemb.* 1589. Nec talibus revelationibus uti possunt in causa Criminali, licet adessent. *Ead. Sac. Congreg. Episc. in Senogallien.* 5. *Julii* 1619. apud Nicol. *in Floscul. verb. Monitorium n.* 1.

19 Hinc petenti copias revelationum dari potest juramentum, quod illis non utetur nisi in judicio civili. Sic rescripsit *Sacr. Congreg. Episc. & Regul. Episcopo Marsicano* 21. *Martii* 1589. *& Episcopo Perusino* 5.

20 *Maii* 1589. Et si revelationes contineant infamiam, vel aliquid aliud, ex quo oriri possit scandalum, non debet concedi, sed monito detentore, si restituere nolit, repetitis testibus cum juramento, poterit excommunicari, ut respondit *Sac. Congreg. Episcop. in Gallipolitana* 7. *Junii* 1594. apud Monacell. *part.* 1. *tit.* 6. *formul.* 11. *num.* 11. ubi id docent cum Januensi, Lazar. Plasec. ibi citatis, & cum multis aliis tenent Barbosa *cit. alleg.* 96. *nu.* 33. ubi dicit, quod Monitoria non debent concedi, si sint infamatoria alicujus particularis personæ.

21 Monitoria hujusmodi non sunt concedenda, quando certæ sunt personæ, quia tunc ordinarie est agendum, & procedendum, ut deducitur ex Concil. Triden. *cit. sess.* 25. *cap.* 3. *de reformat.* & docent Franc. Leo, Giurba, Costa, Lazar., Riccius, Campanil. Marta, Raynaud. citati, & secuti a Barbosa *d. allegat.* 96. *numer.* 25.

22 Monitoria hujusmodi possunt concedi tam ante cæptam litem, quam ea pendente, dum probationum terminus non elabitur. Lazar. Campanil., Petrus Gregorius, Mandell. & alii citati, & secuti a Barbosa *d. allegat.* 96. *n.* 38. & alii passim.

23 Monitoria hujusmodi potest promulgare ex Officio Judex Ecclesiasticus etiam nemine petente v. g. contra detinentes res Ecclesiæ si eas non restituant, vel contra non revelantes eos, quos noverint eas detinere, ut habetur *in Extravagant. unica Joan. XXII. de furtis*, & docet Barbosa *loc. citat. numer.* 23. & communis aliorum.

24 Monitoria hujusmodi non sunt concedenda ad instantiam nominatim excommunicati, seu publici, & notorii peccatoris. *Communis, arg. c. Immunitatem X. de Immunitate Ecclesiæ*, ibi: *Cum .... frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem*, *cap. Sacerdotibus* 2. *Ne Clerici, vel Monachi*. ibi: *Indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari*, *& cap. In audientia* 25. *de sent. Excom.* ibi: *Cum frustra Ecclesiæ imploret auxilium, qui committit in ipsam*. Hinc Concilium Mediolanense quartum *tit. De foro Episcopali* expresse id vetuit, ibi: *Excommunicationum litteræ non concedantur .... cuiquam Excommunicato, aut manifeste, aut notorie criminoso.* Et id etiam prohibuit Concilium Tholosanum *part.* 4. *cap.* 1. *n.* 6. ibi: *Nullæ in Excommunicati, aut perditi, scelestique hominis gratiam .... Excommunicationes decernantur*.

Monitoria hujusmodi concessa pro habendis revelationibus publicantur tribus festivis diebus, exceptis tamen diebus Nativitatis, Resurrectionis, Ascensionis Domini, diebus Pentecostes, Corporis Christi, aliisque anniversariis solemnioribus diebus, nisi alia gravi de causa Episcopus aliter censuerit Barbosa *cit. allegat.* 96. *num.* 43. cum pluribus ibi citatis, Monacell. *loc. citat. n.* 1. Nicol. *Lucubrat. Canonic. l.* 5. *tit.* 39. *de sent. excom. post nu.* 23. Guazzin. *in tract. ad defens. animar. lib.* 2. *def.* 2. *cap.* 17. *num.* 79. & Conc. Mediolan. IV. *part.* 3. *tit.* 8. *de foro Episcopali*, ibi: *Cum vero pro ratione præscripta aliquando concedentur* (excommunicationum litteræ) *ne tamen in Sanctissimis his diebus, in Nativitate scilicet Domini, Pascha Resurrectionis, Ascensione, Pentecoste, in celebritate Sacri Corporis Domini, & aliis anniversariis solemnioribus diebus ullo modo promulgentur, nisi Episcopus aliter censuerit*. 25

Parochus autem vel alius Ecclesiæ Rector, dum publice in Ecclesia sententiam excommunicationis fulminat contra non restituentes, seu non revelantes, tenet manibus candelam accensam, & in fine candela in terram projecta, & extincta pedibus eam conculcat, interim Campana Ecclesiæ paulatim pulsante juxta formam traditam a Joanne XXII. *in Extravagant. commun. unic. de furt.* Et exinde, ut populus Cœremoniarum Ecclesiæ significationem percipiat, & effectus excommunicationis magis pertimescat, statim ipsum instruit, quod ipse Parochus Christum excommunicantem, & projectio candelæ, ejusdemque extinctio, & Campanæ pulsatio excommunicatum quasi mortuum significat, utpote a Christi Corpore, tamquam palmitem a vite præcisum, & quod conculcatio Candelæ pedibus facta demonstrat excommunicatum sic ab Ecclesia ejectum, traditum esse Dæmoni torquendum, & ab eodem, aliisque tartareis Ministris in inferno conculcandum, nisi resipiscat. 26

Monitorii vi nemo tenetur seipsum patefacere, aut denunciare, quia nemo se infamare debet, *cap. Quis aliquando* 87. *de pœnitent. dist.* 1. Barbosa *cit. allegat.* 96. *num* 45. *& sequent.* & communis aliorum. 27

(*) Qui autem alienam rem surripuit, tenetur procurare, ut res restituatur Domino per amicum fidelem 28

Nota Romani Theologi.

(*) Quæ in hoc articulo a *n.* 27. *ad* 68. Auctor adducit, ex laxioribus Casuistis potissimum hausit. Quare legendi sunt Pontas in *diction. cas. Consc.* & Raynaudus de *Monitor.* (*) In dictionario tamen Pontas *loc. cit.* nihil fere inveniet Lector, ex quo emendare quæ laxius alicubi Auctor noster tradit, queat. Igitur adeat *notas* ad loca, ad quæ se Lucius refert, & consulat probatiores Theologos, qui in his quæstionibus explicandis accurate versati sunt. (*)

29 lem, aut per Confessarium. *Communis*. Non tenetur alienam rem restituere, neque vi monitorii, si effectus sit impotens ad solvendum, dummodo habeat animum restituendi, cum primum possit; quia impossibilium nulla est obligatio; *l. Impossibilium, ff. de Regul. Juris*, & *c. Nemo potest 6. de Regul. Juris in 6.* ibi: *Nemo potest ad impossibile obligari*, Barbosa *loc. cit. n. 47.* & alii communiter. Neque vi
30 Monitorii restituere tenetur, si talem rem retineat in justam compensationem. Barbosa *loc. cit. n. 49.* cum Communi aliorum, dummodo concurrant omnes conditiones ad justam compensationem requisitæ assignatæ sub verb. *Compensatio*. Vide *ibi*.

31 Neque scientes hujusmodi detentorem tenentur vi Monitorii eum denunciare, si sciant eum talem rem retinere ob justam compensationem, aut non restituere ob impotentiam, quia cum in similibus casibus Monitorium non liget principalem, tanto minus ligabit minus principales, uti sunt scientes respectu detentoris. Barbosa *loc. cit. n. 72.* cum communi aliorum.

32 Tenentur autem scientes revelare, & denunciare eum, si solum sit impotens restituere in totum, & non quoad partem, seu si solum ob partem habeat justum titulum compensationis, & non ob totum, quia in tali casu, sicuti detentor non excusatur quo ad totum, sed solum quoad partem a restitutione, ita nec scientes excusantur a revelatione. *Communis*.

33 Item scientes eum denunciare tenentur, si dubitent de justitia compensationis, aut de impotentia restituendi, nisi rationabiliter deponant dubium, quatenus nempe eam audierint a fide digno, quia possessio stat pro præcepto Superioris, quod est certum, & excusatio est dumtaxat dubia. Barbosa *loc. cit. num. 72.* & alii communiter.

34 Nemo tenetur vi Monitorii alium denunciare, quando ex denunciatione prudenter timet sibi, aut suis usque ad quartum gradum aliquod grave damnum contra aliquod ex quatuor bonis hominis, videlicet animæ, corporis, famæ, & substantiæ corporalis, quod juxta debitum ordinem sit præferendum damno alterius, quia præcepta humana, & positiva non obligant cum tanto incommodo. Diana *part. 9. tr. 8. resol. 48.* Bonacina *tom. 1. de obligat. denunciand. disp. 6. §. 3.* Felix Potestas *to. 1. part. 1. n. 39.* & alii.

35 Nec quis tenetur ex vi Monitorii denunciare conjunctos intra quartum gradum, etiamsi non adsint alii testes. Qui enim de Jure compelli non potest ad testificandum contra ipsos, nec tenetur eos denunciare vi Monitorii, quia non debet Lex Ecclesiastica cedere in benignitate Legi civili, ut velit eos ligare, quos Lex Civilis non obligat. Lex autem Civilis non obligat ad testificandum contra ipsos supradictos, textu expresso *in l. Quarta §. 4. de testibus*, *relat. c. Si testes 3. caus. 4. q. 2.* & *3.* ibi: *Item l. Quarta §. 4. Lege Julia publicorum judiciorum, cavetur ne invito denuncietur, ut testimonium dicat adversus Socerum, Generum, Vitricum, Privignum, Sobrinum, Sobrinam, Sobrinove natum, eosque, qui priori gradu sint*, Tancred. *tom. 5. tract. 4. qu. 20.* Felix Potestas *loc. cit. n. 30.* Pontas *verb. Monitorium cas. 12.* cum Eveillon. Angelo de Clavasio, Navarr., Suarez, Avila, & Barbosa *ibi citatis*, Diana *part. 5. tract. 13. resolut. 67.* Raynaud. *de Monitoriis part. 1. cap. 3. q. 20.* Lopez, Silvius, Baunius; & alii apud Dianam *part. 8. tract. 7. resol. 10.* qui cum Escobar id tenet, tam de consanguineis, quam de affinibus, usque ad quartum gradum, quia si conjunctus ageret ut denunciator, aut talis contra sic conjunctos, orirentur inter familias sic conjunctas plurimæ dissensiones, & inimicitiæ, & sic tolleretur domorum, & familiarum pax, & quies, quod cederet in maximum Reipublicæ præjudicium, ex qua ratione Raynaudus & Diana *locis citatis* eos a denunciando eximunt, nedum in causis Criminalibus, sed etiam in Civilibus; Quod tamen respectu affinitatis non admisit *Sac. Cong. Concil. in Fulginaten. 24. Decemb. 1630.* penes Sellium *in Selectis Canonic. cap. 10. num. 6.* & Barbosam *super Concil. Trid. cit. sess. 25. cap. 3. n. 12.* ubi attestantur fuisse a dicta Sacra Congregatione sic resolutum: *Revelare tenentur scientes, ita ut non eximantur ab excommunicatione comminata in litteris Monitorialibus Apostolicis, quando veritas haberi aliter non potest, nec attenditur excusatio respectu affinitatis in hoc casu*.

Qui inhabiles sunt ad testimonium ferendum, ut infames, & hujusmodi, tenentur revelare, præsertim cum deficiunt aliæ probationes, quia eorum testimonium non omnino invalidum est, nam etsi non probent, faciunt tamen præsumptionem. Glossa verb. *Ad testimonium*, *in cap. 1. de testibus in 6.* cum citatis a Farinac. *part. 3. q. 62. n. 274.* Barbosa *cit. allegat. 96. n. 62.* cum aliis ibi citatis. 36

Monitorii vi revelare nemo tenetur id, quod dumtaxat scit sub secreto naturali ad finem habendi ad id consilium, vel auxilium sub tali sigillo sibi communicatum, ut solet accidere in Medicis, Chirurgis, Pharmacopolis, Obstetricibus, Advocatis, Procuratoribus, Tabellionibus, & hujusmodi, qui secreta infirmorum, clientum, & aliorum sub naturali sigillo percipiunt, quia obligatio servandi tale arcanum, seu sigillum est Juris naturalis, contra quod non potest obligare Monitorium, quod est præceptum, seu Jus dumtaxat Ecclesiasticum. Sic Barbosa *cit. allegat. 96. num. 63.* & Communis Doctorum cum S. Thoma *art. 2. qu. 70. art. 1. ad 2.* ubi sic præcise dicit: *Quandoque vero sunt talia, quæ quis prodere non tenetur. Unde non potest obligari ex hoc, quod sibi sub secreto committuntur. Et tunc nullo modo tenetur ea prodere etiam ex præcepto Superioris, quia servare fidem est de Jure naturali. Nihil autem potest præcipi contra id, quod est de Jure naturali*. Excipe tamen casus, in quibus agatur de impediendo futuro damno Reipublicæ, aut tertiæ personæ privatæ, quod aliter evitari non possit; Aut de revelando impedimento occulto Matrimonium dirimente, quia in his casibus tenentur Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ, Obstetrices, Advocati, Procuratores, Tabelliones, & alii omnes revelare secretum naturale, ut tales mali exitus antevertantur, nam bonum publicum prævalet bono particulari, seu privato; & Jus naturale innocentis, ne grave damnum patiatur, prævalet Juri naturali, quod habet nocens, ne reveletur, & validitas, seu bonum Sacramenti obligat ad detegendum impedimentum dirimens etiam sub solo naturali sigillo cognitum, ut sic evitetur nullitas ejusdem Sacramenti, continuus concubinatus, aliaque gravissima mala 37 38

mala inde obventura. Eveillon. *tract. de excommun. & Monitor. cap.* 23. *art.* 2. §. 2. Barbosa *cit. allegat.* 96. *num.* 63. Navarr. *in Canon. Inter verb.* 55. *caus.* 11. *quæst.* 3. *conclus.* 6. *num.* 222. Valentia *tom.* 3. *in Summa* S. Thom. *disp.* 1. *quæst.* 10. *punct.* 5. Pontas verb. *Monitorium caus.* 8. *in fine*, Bonacina *tom.* 1. *de obligat. denunciand. a num.* 1. Aretin. *in pract. crimin. pag.* 164. Melphi *in pract. crimin. verb. Testes*, Felix Potestas *loc. cit. num.* 57. ubi testatur de communi.

39 Nemo tenetur denunciare ea, quæ certo non scit, quia alioquin se exponeret periculo levitatis & patientem exponeret damno, quod fortasse injuste pateretur. Hinc Monitoria, seu Edicta loquuntur de scientibus; scire autem proprie est veritatem visu, vel alio corporis sensu perceptam vere, & realiter retinere Barbosa *cit. alleg.* 96. *n.* 66. cum Reginald. Lazar. Campanil., Bonacin. Ugolin. Homob. & aliis ibi

40 citatis. Unde nemo revelare tenetur ea, que audivit a personis levibus, vel ignotis, aut nihil certum scientibus. Barbosa *loc. cit. num.* 67. cum Navarr., Sanchez, Reginal. Bonacina ibi citatis, & alii pas-

41 sim. Neque quis revelare tenetur, quæ audivit ab eo, qui jam denunciavit, quia ex quo Judex jam factus est certus, certiorari ulterius non oportet, *cap. Eum, qui* 32. *de Regul. Juris in* 6. ibi; *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*. Barbosa *loc. cit. num.* 68. cum Navarr. Graff., Sayr., Avila, Lazar., Bonacin. ibi citatis, Felix Potestas *loc. citat. num.* 54. Fr. Emanuel *in Summ. part.* 1. *cap.* 79. *num.* 7. & alii.

42 Nemo denunciare tenetur id, quod in Judicio probare non potest, quia quod probari non potest, se habet ac si nesciretur. Barbosa *loc. cit. num.* 52. cum Navarr. Lazar., Avila, Bonacina, Escobar, Sayr., Henriq., Genuens., Ugolin., Raynaud. ibi ci-

43 tatis. Excipiuntur tamen aliqui casus respicientes alias materias. Primus casus exceptus est, quando agitur de iis, quæ respiciunt Fidem, & Christianam Religionem, ut Hæresis, vel Blasphemia hæreticalis in his enim denunciator habetur pro teste, & in illis uni testi creditur; *cap. In omni negotio* 2. *de testibus*, Barbosa *loc. cit. sub num.* 52. cum Lazar., Diana, Baun., Genuen. Bonacina, & aliis ibi citatis. Hæretici enim quamvis occulti, & probari non possint, sunt denunciandi, ut patet ex propositione 5. inter damnatas ab Alexandro VII. 24. *Septembris* 1665. ibi: *Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis*.

44 Secundus casus exceptus est, quando agitur de iis, quæ respiciunt bonum publicum, ut sunt proditiones Patriæ, machinationes, conspirationes in Principem, seu Superiorem, Crimina læsæ Majestatis, Simoniæ, Subornationes in Electionibus, homicidia occulte grassantia, falsificationes monetæ, & similia. Hæc enim dicuntur crimina exceptuata, pro quibus solent Monitoria concedi, ut reveletur occultus delinquens notorii criminis ad finem ipsum in aliorum exemplum puniendi, & sic consulendi bono communitatis: Unde talia delicta sunt denuncianda, etiamsi sciantur sub secreto naturali, & probari non possint. Tamburin. *lib.* 6. *Decalog. cap.* 2. §. 4. Bonacina *tom.* 1. *de obligat. de nunciand. disputat.* 6. *n.* 5. Felix Potestas *loc. cit. num.* 62. Barbosa *loc. cit. nu.* 52. cum pluribus ibi citatis.

Tertius casus exceptus est, quando agitur de impedimentis dirimentibus Matrimonium, tunc enim etiamsi, talia impedimenta sint occulta, & probari non possint, denunciari debent sub mortali, quia etiam denunciatio unius solius sufficit ad Matrimonium impediendum propter evitandam injuriam Sacramenti, & peccata, aliaque mala inde obventura, *cap. Præterea* 12. *de Sponsalib.* Barbosa *loc. cit. nu.* 52. cum pluribus ibi citatis. 45

Quartus casus exceptus est, quando Monitoria, seu Edicta non præcipiunt denunciationem, sed testificationem; tunc enim tenetur quis revelare, & testari, seu deponere tamquam testis, si juridice interrogetur, quamvis probari non possit, cum in Edicto præcipiatur simpliciter, & absolute testificatio. Barbosa *loc. cit. num.* 52. cum Lazar. Avila, Sayr. Bonacina, Genuens. ibi citatis, Felix Potestas *loc. cit. num.* 73. Bordon. *part.* 3. *resolut.* 201. *num.* 49. & alii passim. 46

Non tenetur denunciare vi Monitorii ad finem restitutionis, qui rite rem præscripsit, quia per usucapionem, & præscriptionem res fit propria usucapientis, & præscribentis, ut sicuti non tenetur restituere, ita nec denunciare. Navar. *consil.* 35. *num.* 8. *de sentent. excommun.* Avila *de Censuris part.* 2. *cap.* 5. *disp.* 5. *dub.* 1. *illat.* 3. Barbosa *l. c. n.* 82. Raynaud. *de Monitor. part.* 1. *c.* 2. *quæst.* 7. Monacell. *part.* 1. *tit.* 9. *formul.* 11. *num.* 9. & alii passim. 47

Non tenetur denunciare, qui rem habet sibi debitam, quamvis adsint Creditores ipso anteriores, quia Judex Ecclesiasticus intendit tantum obligare restitutionem illius, quod non potest retineri sine peccato, qui autem habet rem sibi vere debitam, illam retinet sine ullo peccato. Comitolus *respons. moral. lib.* 3. *qu.* 39. Diana *part.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 20. Raynaud. *de Monitor. part.* 1. *cap.* 2. *quæst.* 6. Barbosa *loc. cit.* & alii. 48

Nec etiam tenetur denunciare, qui bona fide rem alienam pretio numerato emit a latrone negata, aut non sperata refusione pretii; Rebell. *de obligat. justitiæ part.* 1. *lib.* 2. *q.* 9. *num.* 6. Sanchez *de Matrimon. l.* 2. *disp.* 41. *a num.* 27. Sayr. *in Clavi Regia lib.* 20. *tract.* 2. *cap.* 3. *nu.* 5. Raynaud *de Monitor. part.* 1. *cap.* 2. *quæst.* 10. Barbosa *loc. cit. num.* 83. Monacell. *loc. cit. num.* 9. Guazzin. *in tract. de defens. animar. lib.* 2. *defens.* 2. *cap.* 15. *a nu.* 65. & alii plures; Quamvis enim juxta dicta in verb. *Emptio & venditio art.* 2. *a n.* 1. Emens bona fide rem furtivam, seu alienam teneatur eam restituere Domino, nec possit ab ipso repetere expensum pro ea, juxta communiorem Doctorum sententiam, attamen juxta dicta *ibidem nu.* 7. est revera etiam probabile, quod talis emptor possit rem furtivam reddere furi ad pretium recuperandum, seque indemnem servandum, ut præter ibi citatos tenent Philiarch. *de Offic. Sacerdot. part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 18. Valentia 2. 2. *disput.* 5. *qu.* 6. *punct.* 4. Rebel. *de obligat. justitiæ part.* 1. *lib.* 2. *qu.* 9. *num.* 3. Torres *tom.* 2. *disp.* 13. *dub.* 2. Bonacina *de contractibus disp.* 1. *de restitut. qu.* 4. *punct.* 2. apud Barbosam *cit. allegat.* 96. *num.* 83. 49

Detinens mala fide scripturam alienam, quatenus eam abstulit, tenetur vi Monitorii eam reddere Domino cum æquali suo damno, aut paulo majori, non tamen cum damno longe majori damno ipsius 50

Domi-

Domini. Tamburin. *lib. 9. decalog. cap. 3. §. 3. a num* 19. cum Molina, Leffio, Azorio, Valentia, Navarr., Bonacina ab ipso citatis, Diana *part. 9. tr. 8. resolut.* 48. Felix Poteftas *tom. 2. part. 1. num.* 114. & alii. Et ratio primæ partis eft, quia actio injufta obligat ad amovendum damnum ab innocente, & ad ponendam æqualitatem: Unde detinens mala fide alienam fcripturam, tenetur eam reddere Domino cum æquali, feu paulo majori damno in fuis bonis, damno in bonis Domini, cum æquali, feu paulo majori damno in fua vita, aut fua fama, damno in vita, aut fama Domini; In damno enim æquali, feu paulo majori potior eft ratio innocentis: Quamvis enim fimpliciter, & abfolute loquendo multo plus valeat vita, aut fama propria, quam vita, aut fama alterius, adeoque ceteris paribus, & quando uterque eft innocens, propria fit præferenda alienæ, non fic tamen, quando non adeft paritas, & æqualitas utriufque, fed unus eft nocens, & alter innocens, quia in tali cafu multo plus valet vita, aut fama innocentis, quam nocentis, adeoque ftante tali difparitate, & inæqualitate vita, aut fama aliena innocentis eft præferenda vitæ, aut famæ propriæ nocentis.

Ratio autem fecundæ partis, nempe quod non teneatur fcripturam reddere cum fuo damno longe majori damno ipfius Domini eft, quia juftitia commutativa nihil aliud præcipit, quam ut ponatur æqualitas, & fic injuftus fcripturæ detentor excufatur a reftitutione ob impotentiam ponendi æqualitatem; Si enim ex reftitutione fcripturæ fequatur infamia reftituentis, ad eam non tenetur, fi damnum Domini fit folum in bonis temporalibus, quia jactura famæ, utpote fuperioris ordinis eft longe major jactura bonorum temporalium, utpote inferioris Ordinis; Sicuti etjam non tenetur reftituere, fi fuum damnum fit circa bona ejufdem ordinis, fed multo, & longe majus damno Domini, ut fi damnum Domini fit quinquaginta aureorum, & fuum fit centum aureorum: & ultra. Sic Doctores fupracitati.

51 Cum hac tamen advertentia, quod fi injuftus detentor poffit fuam infamiam, feu fuum majus damnum evitare reftituendo fcripturam medio fecreto amico, aut prudenti Confeffario, feu alio modo, tenetur omnino reftituere, alias ultra grave peccatum incurrit excommunicationem latam in Monitorio. *Communis*.

52 Detinens bona fide fcripturam alienam non tenetur eam reddere cum fuo, aut fuorum notabili damno etiam minori damno Domini Scripturæ, quia cum talis fcripturæ detentio non fit ei culpabilis, non poteft obligari ad ejus reftitutionem cum notabili fuo, aut fuorum detrimento, *arg. cap. Cognoscentes 2. de Conftitutionibus*; ibi: *Rem, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit*. Diana *in Summa verb. Teftis n. 6.* Bufemb. *lib. 6. de ftatibus cap. 3. dub. 6. num.* 1. Felix Poteftas *loc. cit. num.* 16. Tamburin. *loc. cit. num.* 24. & alii plures ad ipfum.

53 Si autem dictus bonæ fidei detentor poffit fuorum notabile damnum evitare reftituendo per fe, aut medio fecreto amico, feu prudenti Confeffario, vel alio modo, tenetur ex juftitia id facere, quando advertit Scripturam effe alienam, alias tenebitur ad omnia damna, quæ fequerentur a die habitæ notitiæ, feu factæ advertentiæ, quod fcriptura effet aliena, quia a tali die incœpit effe injuftus detentor; Unde cum potuerit, & noluerit reftituendo, ut debeat, dictam fcripturam, damna impedire, gravem culpam commifit contra juftitiam ex re accepta, adeoque tenetur ad reftitutionem Tamburin. *loc. cit. n. 8. ibidem cap. 1. §. 9. num. 6. & cap. 2. §. 1. num. 7.* cum aliis ibi citatis, Felix Poteftas *loc. cit. num.* 117., & 118. contra Bufemb. *loc. cit.* ubi cum aliis dicit teneri reftituere dictam fcripturam folum ex caritate, & non ex juftitia, adeoque non obligari ad damna inde fecuta.

Detinens fcripturam publicam continentem acta producta, & effecta in Judicio tenetur vi Monitorii eam tradere, ficuti & teftis eam revelare, quia talis fcritura fpectat ad Juftitiam publicam miniftrandam. *Communis*. 54
Detinens fcripturam communem reo, & actori, quatenus fpectat ad Jus utriufque, non tenetur vi Monitorii eam tradere, ficuti nec teftis revelare, quando infervire poteft pro Jure alterius contra proprium, quia cum talis fcriptura fit utrique communis, ceteris paribus, melior eft conditio poffidentis. *Communis*. 55

Detinens fcripturam propriam fpectantem ad fuum Jus, & ad fua bona non tenetur vi Monitori eam tradere, ficuti nec teftis revelare, quia Monitorium fertur contra retinentes fcripturas alienas, & fpectantes ad Jura, & bona Actoris: Non enim poteft quis obligari ad tradenda, feu revelanda arma fua inimico. *Communis*. Detinens fcripturam fpectantem ad Jus, & bona Actoris fi fit certus de fua juftitia, & quod actor, attenta ejus potentia feu opulentia, utetur injufte tali fcriptura contra ipfum, tunc durante eo periculo, non tenetur vi Monitorii eam tradere, ficuti nec teftis revelare, quia Monitorium datur ad impedienda, & non ferenda mala; talis autem confignans, feu revelans dictam fcripturam in data hypotefi, non folum cooperaretur ad malum temporale fui, fed etiam ad malum fpirituale, ideft peccatum Actoris, ficuti cooperaretur ad peccatum detinens gladium alterius, fi illum ei confignaret in contingentia, qua effet certus, aut probabiliter crederet, quod effet eo ufurus ad aliquem occidendum. *Communis*. Si autem detinens fcripturam fpectantem ad Jus, & bona Actoris non fit certus de fua juftitia, nec quod actor ea utetur injufte, fed folum fit dubius, tunc tenetur dictam fcripturam confignare, quia in dubio poffeffio ftat pro creditore, de cujus Jure, & bonis eft fcriptura, qui non eft privandus fua fcriptura ex dubia fui malitia, nam in dubio quilibet eft præfumendus bonus; *arg. cap. In cunctis 52. caus. 11. quæft. 3. & cap. Mandata 6. de præsumptionibus*. Et a fortiori tenetur detinens dictam fcripturam actori confignare, & teftis revelare, fi actor habet Jus quamvis litigiofum ad rem, in ordine ad quam infervit fcriptura, quia tunc eft injuftus detentor in præjudicium actoris, cui ex Juftitia debetur fua fcriptura, ut poffit fuum Jus profequi; Sic expreffe Felix Poteftas *loc. cit. num.* 111., & alii paffim.
(margin: 56, 57, 58, 59)

Detinens tranfumptum non authenticum fcripturæ fpectantis ad actorem, non tenetur vi Monitorii illud 60

illud consignare, sicuti nec testis revelare, quia simplex transumptum non authenticum non facit fidem, & Monitorium debet intelligi solum de scriptura authentica, & faciente fidem. Barbosa *cit. alleg.* 96. *n.* 51. *in fine*, cum Suarez, Filliuc. Bonac. Machado, Homobon. ibi citatis.

Sciens aliquem detinere scripturam alienam, ex
61 quo ipso solo præsente tamquam confidente communicavit dictam scripturam cum suo Advocato, vel Procuratore, non tenetur vi Monitorii revelare, quia id faciendo incurreret infamiam, omnes enim, qui id scirent, recusarent ejus amicitiam, & tamquam infidelem, & infamem refugerent; Monitorium autem non obligat ad revelationem scripturæ, quando ex tali revelatione infamia sequitur. Diana *part.* 9. *tract.* 8. *resolut.* 48. *in fine.* Tancred. *tom.* 5. *tractat.* 4. *q.* 18. Felix Potestas *loc. cit. n.* 121. & alii passim.

62 Cum quis, ne Creditores, aliqua sua bona adjudicent illa vendit in confidentia cuidam suo amico, hic amicus, si talis venditor monitus nolit satisfacere creditoribus, & nullum ipsi sequatur notabile damnum, tenetur vi Monitorii revelare talia bona, quia est particeps peccati talis vendentis, quandiu enim non revelat, est causa, cur talis vendens non solvat, sicuti censetur causa peccati, qui occultat bona sibi a fure ad custodiendum tradita. Bonacina *tom.* 1. *disput.* 6. *de obligat. denuncian. punct.* 5. *§.* 6. *num.* 7. Felix Potestas *loc. cit. num.* 184. ubi recte subjungit, quod qui occultant bona ne ob æs alienum, vel ob delictum patratum capiantur a Creditoribus, aut a Fisco tenentur ex vi Monitorii revelare, quia talia bona non possunt occultari, aut retineri in fraudem Creditorum, & Fisci, quibus de Jure sunt applicata. Idem dic de contractibus ficte initis in fraudem Creditorum, vel Fisci.

63 Nemo tenetur denunciare vi Monitorii, quando tempore publicationis, & excommunicationis degebat extra Territorium Episcopi excommunicantis *Communis* per textum *in cap. Ut animarum.* 1. *De Constitutionibus in* 6. ibi: *Cum extra Territorium Jus dicenti non pareatur impune.*, & *cap. Romana* 5. *de sentent. excommunicat. in* 6. ibi: *Porro excommunicationum sententiæ . . . subjectos ejusdem jurisdictioni Archie-*
64 *piscopi tantum ligant.* Qui autem ad dictum Territorium revertitur, seu ibi domicilium figit, nondum facta tertia Monitorii promulgatione, tenetur revelare, si Monitorii fit certior effectus, quia talis revera est subditus illius Episcopi tempore, quo urget ejus præceptum. Pontas verb. *Monitorium caus.* 19. *n.* 2. Felix Potest. *loc. cit. num.* 203. cum Bonacina *cit. disp.*
65 6. *de obligat. denuncian.* & alii passim. Item denunciare tenetur qui exit a tali Territorio jam facta prima Monitorii promulgatione, licet exeat animo non revertendi, sed perpetuo alibi habitandi, quia satis est eum subditum fuisse illius Episcopi cum prima monitio promulgata est, quandoquidem per Monitorii citationem ad revelandum Jurisdictio perpetuatur; *cap. Proposuisti* 19. *de foro competenti*, & Glossa *ibidem verb. Præventus*, ubi expresse dicit: *Sic ergo patet, quod per solam citationem perpetuatur Jurisdictio, tam Ordinarii, quam delegati*; & ad id citat *l. Si quis* 7. *ff. De judiciis*, & *l. Ubi cœptum est* 30. *ff. de Jurisdict. omn. Judic.* & quinque alias Pontificias Decretales. Pontas *loc. citat num.* 3. Barbosa *cit. Allegat.* 96. *num.* 73. cum Henriq. Sayr. Lazar. Genuens. & aliis ibi citatis.

Item a fortiori tali Monitorio ligatur Reus delicti 66
v. g. furti, propter quod promulgatum est Monitorium, etiamsi promulgatum sit post ejus discessum a tali Territorio, quia remanet subditus ratione delicti, in cujus enim Territorio quis deliquit, ejus Jurisdictioni subjicitur, licet alias ei subjectus non sit; *cap. Postulasti* 14. *cap. Proposuisti* 19. *cap. Licet* 20. *de foro competent. c. De illis* 1. *de raptoribus*; *cap. Placuit* 6. *quæst.* 3. & *Authent. Qua in Provincia*, *Cod. Ubi de criminibus agi oportet*, ubi sic expresse habetur: *Qua in Provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarium aut criminum reus sit illic etiam Juri subjaceat.* Unde Episcopi loci, ubi talis commisit delictum furti, & hujusmodi potest eum in alieno Territorio citare, requirendo v. g. consensum Episcopi illius Territorii, ut permittat citationem per nuncium, aut litteras, vel ut ipse per suos Ministros notificet delinquenti Monitorium ab Episcopo loci delicti latum, cui si non obtemperet, excommunicationem Monitorii incurrit, alias quilibet facinorosus excommunicationes justissimas facile subterfugere posset, & Episcoporum potestatem contemnere, & ab eorum Jurisdictione quoad delictorum punitionem se eximere malitiose in alias Diœceses aufugiendo, quandoquidem ibi plecti non posset ob crimen ibi non commissum, quod nullimode est concedendum, cum fraus, & dolus nemini patrocinari debeant, textu expresso *c. Sedes* 15. *cap. Ex tenore* 16. *de Rescriptis*, *cap. Ex litteris* 2. *de dolo*, & *contumacia*; *cap. Tuæ* 12. *de Clericis non residentibus*; & *l. In fundo*, *ff. de rei vindic. l. Cum hi*, *ff. de transact.* & *l. Si Legatarius*, *Cod. de Legatis*; cum similibus. Sic Pontas verb. *Monitorium cas.* 19. *n.* 4. Felix Potestas *loc. cit. n.* 213. & *sequent* & alii passim.

Superiores Regulares possunt suos subditos per Mo- 67
nitorium citare, & censuris ligare ubicumque, etiamsi extra eorum Territorium existant, sive deliquerint extra, sive intra eorum Territorium, quia Monachus, seu Regularis, ubicumque sit, semper est sub Jurisdictione Abbatis, seu Superioris, quem vice Dei super caput suum imposuit, *ex cap. Statuimus* 3. *caus.* 19. *qu.* 3. & *cap. Si Religiosus* 27. *de elect. in* 6. cum similibus. Sic Pellizar. *tom.* 2. *tract.* 9. *tit.* 3. *num.* 65. Diana *par.* 6. *resol.* 34. Villalobos *to.* 1. *tr.* 6. *n.* 16. Felix Potestas *loc. cit. n.* 214. & *seqq.* & alii communiter.

Regulares scientes rem, de qua loquitur Monito- 68
rium Episcopi, non tenentur denunciare, & si non revelant, non sunt excommunicati, quia sunt exempti a Jurisdictione Ordinariorum, adeoque quoad hoc non tenentur eis parere, nec possunt suis Censuris ligari, *arg. cap. Ut animarum* 2. *de Constitutionib. in* 6. & *cap. Romana* 5. *de sentent. excomm. in* 6. cum similibus, Barbosa *citat. alleg.* 96. *num.* 80. Marcell. Vulpe *in praxi judiciali fori Ecclesiastici cap.* 2. *num.* 14. & Communis aliorum.

Obligati ad denunciandum, si non denuncient in- 69
tra terminum in Monitorio præscriptum qui solet esse quindecim dierum, peccant mortaliter, & incurrunt excommunicationem, nisi ignorent Monitorium, vel sint legitime impediti, aut alia justa causa excusentur, *Communis*. Qui autem intra terminum non re- 70
velarunt ob ignorantiam Monitorii, vel ob legitimum impe-

impedimentum, aut ob aliam justam causam, istis cessantibus, tenentur revelare, etiamsi elapsum jam sit tempus ad revelandum præfixum, quia terminis non apponitur ad finiendam obligationem denunciandi, sed ad eam sollicitandam. Barbosa *dict. allegat. 96. num. 76.* cum Navarro, Suarez, Escobar, Reginal., Lazar., Diana, Raynaud. Bonacina, & aliis ibi citatis.

71 Mortuo Superiore, etiam Papa, intra terminum Monitorii, seu Edicti, expirat Monitorium, seu Edictum; Sicut etiam expirat, si Superior Jurisdictionem amittat, quia mandata Superiorum expirant morte mandantis, sive res sit integra, sive non, quando non dantur per modum Legis universalis, sed simplicis præcepti, ut fit in Monitorio. Cabassut. *Juris Canon. Theor. & prax. lib. 5. cap. 15. num. fin.* Graffius *decis. aur. lib. 4. cap. 2. n. 26.* Leander *de Censuris tract. 1. disp. 4. q. 23.* Tancred. *tom. 5. tract. 4. quæst. 7. num. 5.* Felix Potestas verb. *Monitorium cas. 16.* &

72 alii. Si autem Censura jam fuerit contracta ante Superioris mortem, non tollitur per ejus mortem, ut tenent supracitati Doctores, sed per absolutionem, quæ in Monitoriis solet reservari, & impendi, nisi satisfacta parte, nempe nisi obediat. Qua satisfactione peracta, seu obedientia præstita etiam executor Monitorialium Papalium potest ab ea absolvere, uti resolutum fuisse asserunt Raynaud. & Marc. Ant. apud

73 Barbos. *cit. allegat 96. num. 42.* Et etiam Confessarii privilegiati, uti Regulares, qui satisfacta parte habent privilegia absolvendi in foro conscientiæ ab omnibus excommunicationibus reservatis Pontifici, exceptis contentis in Bulla Cœnæ, & aliis sex casibus intra Italiam, & extra Urbem de mandato Clementis VIII. reservatis, ut patet ex adductis sub *verb. Absolutio art. 1. a num. 41. & verb. Excommu-*

74 *nicatio art. 7. num. 2.* Ab Excommunicatione vero lata, & sibi specialiter reservata in Monitorio ab Episcopo non possunt Regulares absolvere sine speciali ejusdem facultate, ut patet ex adductis sub *d. verb. Absolutio art. 1. n. 41.* sed potest absolvere solus ipse Episcopus, vel ejus Delegatus, vel ejus Successor, pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante, & in casu appellationis potest ab ipsa solvere Metropolitanus, & Legatus Sedis Apostolicæ, & Summus Pontifex semper, ut patet ex adductis sub *d. verb. Excommunicatio art. 7. a n. 3. ad 7.*

Additiones ex aliena manu.

75 De Prælatis vere, & proprie nullius Diœcesis, quæstio est inter Doctores, an concedere valeant

76 Monitoria, de quibus hoc in articulo agitur. Affirmant nonnulli, ea moti ratione, quod *Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 3. de Reformat.* tametsi jus concedendi hæc Monitoria videatur concedere Episcopis, nomine tamen Episcoporum veniunt, & Prælati vere & proprie nullius; Vide Raynaud. *de*

77 *Monitor. part. 1. quæst. 8.* tum ab eo citatos. At prævaluit opinio negativa, quam ultra allegatos *ab Auctore hic num. 8.* innixi pluribus Resolutionibus Sacræ Congregationis ejusdem Concilii interpretis sequuntur Gallemart. *ad Concil. loc. cit.* Fagnan. *in cap. Accedentibus numer. 25. de excess. Prælator.* Cardinal Petra *ad Constitut. 4. Callisti III. sect. 7. num. 64. & seq.* Clement. *Concord. Pastoral. part. 2. cap. 23. num. 2. & seqq.* Utitur enim Concilium non modo dictione taxativa, sed & universali negativa: *a Nemine, preterquam ab Episcopo*; quæ dictio negat omnia possibilia, & magis negat, quam affirmativa affirmet. Cui ad majorem expressionem subsequitur, vigoremque addit dictio *prorsus*, quæ est præcisa, absolutamque excludendi voluntatem in proferente demonstrat. Quocirca etiamsi Prælati vere & proprie nullius venire soleant nomine Episcoporum; Fallit id, ubi contraria, ut hic, est voluntas loquentis.

Quod ait Auctor num. 12. esse Monitoria illis tantum concedenda, quorum interest, id non est ita intelligendum, ut interesse petentium ipsa Monitoria sit plane exploratum. Recte enim Raynaudus *de Monitor. part. 1. c. 1. quæsit. 12. In dubio quoque* (ait) *potest ei concedi Monitorium, si alioqui periclitaretur res, pro qua Monitorium petitur, itaut nisi tunc obtineretur Monitorium, esset postea futurum, ut comperto, & declarato juridice petentis jure, dilapidata & aversa fuisset.* 78

Nec est indistincte verum, quod asserit Auctor num. 21. concedi haud debere Monitoria, quando personæ sunt certæ, propterea quod suppetunt tunc remedia ordinaria. Distinguenda enim est materia spiritualis a materia temporali, & in materia hac temporali distingui debent personæ Ecclesiasticæ a Laicis 79

In materia spirituali si Episcopus opportunum id esse censuerit, poterit urgere per Monitorium personam certam ad præstandum quod debet, maxime ubi alia media non sint ad manum, vel difficiliora appareant. Hæc enim materia quum per se & directe pertineat ad Judicem Ecclesiasticum, non prohibetur ipse uti medio efficaci, cujusmodi est Monitorium, ut adigat ad præstandum circa eam quod ratio postulat; Raynaud. *de Monitor. part. 1 cap. 1. quæsit. 8.* 80

In materia temporali idem juris obtinet; si Persona sit Ecclesiastica. Subest enim hæc Persona foro Ecclesiastico. Nil propterea vetare potest quominus adigatur ea ad præstandum quod debet, adhibitio valde efficaci medio, scilicet intenta per Monitorium excommunicatione; Idem Auctor *ubi supra*. Confer etiam Suarez *tom. 5. 3. part. d. 20. sect. 1. num. 13.* & Avil. *2. p. cap. 5. disp. 2. dub. 1. conclus. 2.* 81

At res aliter in materia hac temporali se habet, si Persona sit Laica. Hoc enim in casu sibi vindicat, quod indistincte, & male dicitur, non posse concedi Monitorium ubi Persona est certa. Ratio autem est, quod Persona Laica habet Judicem proprium, adeoque coram eo conveniri potest, & debet via ordinaria, ubi est certa. At quum persona quæ læsit occulta est & incerta, tunc Judex Sæcularis cogitur feriari, propterea quod vim non habet aliter urgendi conscientiam, quam per præceptum, caretque vi coactiva interius. Quapropter recurri debet ad Judicem Ecclesiasticum, qui per censuram generalem etiam Personas incertas potest ad officium compellere; Raynaud. *ubi supra.* 82

83 (margin, beside "ta est & incerta")

Vide & alia de Monitoriis *apud mox laudatum Auctorem.* 84

MONO-

MONOPOLIUM.

1 MOnopolium est sic dictum a verb. Græco *Monos*, quod est Unum, & *Poleo*, quod significat vendere. ut observant Sylvester *in Summa verb. Monopolium*. Brugiot. *Institut. crimin. lib. 2. tit. 16. num. 3.* Ursaya *Institut. crimin. lia. 2. tit. 4. num. 7.* &
2 alii. Unde Monopolium *est, quo unus, vel plures Mercatores inter se propria auctoritate conveniunt, ut coemendo merces certi generis eas carius divendant efficiendo in præjudicium Reipublicæ, ut vix alibi inveniri possint. Sic in re Communis.*

3 Monopolium committitur multipliciter, & 14. modos recenset Azeved. *Recopil. lib. 8. tit. 14. leg. 4. per tot.* Armendar. autem *ad leges Navarr. lib. 3. tit. 20. de Confratr. n. 1.* secutus ab Ursaya *Institut. crim. lib. 2. tit. 4. num. 9.* duodecim modos numerat, nempe quando illicitæ pactiones concurrunt, aut paciscuntur, un species diversorum corporum negotiationis, non minoris, quam inter se statuerint, alicui vendantur. Quando homines congregati inter se conspirant, & impediunt, ne aliquis deponat in tali causa, quæ forte concernit Dominum talis loci Civem, aut alium. Si quis conetur impedire, ne quis exerceat negotiationem vini, aut alterius rei præter eum, etiam in vim rescripti Principis. Si aliqui conveniunt, ne deferant frumentum in Mercatum proximum, ut Dominus illius Loci vendat suum, vel ut homines illius Loci prius suum vendant. Si aliqui conveniunt, quod alicui habenti possessionem Ruri nullum præstetur auxilium, ne quis laboret in possessionibus illius. Si Artifices inter se paciscantur, ne ullus ipsorum in illa arte instruat alios nisi filios, aut nepotes illorum. Si ipsi paciscuntur, ne recipiant aliquem addiscentem nisi immensum det pretium singulis annis, & quod non ostendent ei, nisi remaneat per tres annos, id, quod possent docere eum in uno anno. Si Cives conveniant, ut officinæ, & Stationes tali pretio, & non minori locentur, vel si locatores equorum conveniant, quod non locabunt equos, nisi tali pretio, vel si Domini Domorum conveniant, ut augeatur in immensum pensio Domorum. Si Mercatores agant, ne alius deferat frumentuum, vel vinum, sau alia venalia, donec ipsi vendiderint, vel quod naves aliorum impediantur, vel retineantur. Qui dat arrhas in emptionem omnium aromatum Civitatis, ut postea ipse carius vendat. Item si quis emat totum frumentum, ut alii ab eo emant. Si Mercatores nemorum, vel alii conveniant, ne emant jugerum, vel arpentum lignorum, vel alias merces, nisi in tali pretio. Si Arfices conveniant, ne quis, quod alteri commissum sit opus, impleat, aut ne injunctam alteri sollicitudinem alter incipiat Zaul. *tom. 1. lib. 3. rubr. 30. num. 32.*

4 Monopolium committunt, qui statuunt, ne quis accedere possit ad aliud Molendinum, vel ad coquendum panem ad aliud furnum, quam ad illum talis Donini. Decian. *lib. 7. cap. 21. num. 21.* Conciol. *resolut. crimin. verb. Monopolium resolut. 1. num. 2.* Cohell. *ad Bull. bon. Regim. c. 31. sub. n. 228.* Ursaya *loc. cit. num. 28.* & alii.

Item ex eadem ratione Monopolium committunt Laniones, qui certam tantum quantitatem carnis ad Lanienam deferunt, ut illam carius vendant. Jodoc. *in prax. crimin. cap. 132.* Ursaya *loc. cit. num. 29.* & alii. 5

Item Monopolium committunt Aromatarii statuentes, quod nullus ex eis possit dare Ceram heredibus Defuncti pro illius exequiis, nisi prius solverint eisdem Aromatariis totum id, quod defunctus debebat. Farin. *in Pragm. crimin. verb. Monopolium resolut. 1. n. 4.* Ursaya *loc. cit. n. 30.* & alii. 6

Pecuniam undique congestam ita ad se redigentes, ut quasi Monopolium pecuniæ facere videantur, Monopolii pœnis sunt puniendi. S. Pius V. *Constit. 118. In eam §. 3. Quicumque.* Nicol. *in Flosc. verb. Pecunia num. 2.* 7

Mercatores conventione conspirantes, ut nonnisi pretio summo, seu rigoroso vendant, & nonnisi pretio infimo emant, Monopolium committunt, & peccant contra Justitiam cum obligatione restituendi quia Respublica videtur habere Jus, ne fiant hujusmodi Monopolia in damnum ipsius; Quamvis enim tale pretium summum respectu venditionis, & pretium infimum respectu emptionis per se sistat intra limites justi pretii, ratione tamen dictæ iniquæ conventionis evadit injustum, quia ipsa exclusa, plures Mercatores venderent, & respective emerent pretio medio, & alii interdum venderent pretio infimo, & emerent pretio summo; quod cederet in maximum Reipublicæ beneficium. Unde cum talis iniqua mercatorum conventio privet Rempublicam hoc maximo beneficio, ad quod habet Jus, videtur esse omnino contra Justitiam, & obligare ad restitutionem. Sic tenent Rebellus, Sotus, Navarrus, Palatius, Ledesma, uterque Medina, Valentia, Armilla, Silvester, Conradus, & alii apud Salas, *dub. 37. n. 3.* & apud Card. de Lugo *tom. 2. dist. 26. sect. 12. nu. 172.* ubi cum Diana subjungit, quod id maxime locum habet, quando aliquid sub hasta venditur contra Molinam, Lessium, Aragon. Baun. Vegam, Angles, & alios dicentes tales Mercatores non peccare contra Justitiam, nec obligari ad restituendum. 8

Nostra autem assertio innititur Iuris Regulæ a Greg. IX. laudatæ *in c. Si culpa 9. de injuriis, & damno dato* ibi: *Qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur, & ex l. Jubemus, unica Cod. de Monopoliis*, ubi gravissime prohibetur sub pœna privationis omnium bonorum, & exilii perpetui, ne aliquis, aut aliqui obtineant, ut per ipsos solos merces aliquæ vendantur, & sub pœna 40. librarum auri prohibetur, ne Mercatores inter se conveniant de non vendenda merce infra certum pretium, vel de non emenda ultra tale pretium. Et ne Artifices aliique operarii conveniant, ne unus prosequatur opus ab alio cæptum, & hujusmodi. Vide *in cit. Cod.* dictam legem, ubi plura similia Monopolia prohibentur sub pœna privationis omnium bonorum, & exilii perpetui, ibi: *Si quis autem Monopolium ausus fuerit exercere, bonis propriis expoliatus, perpetuitate damnet-* 9

damnetur exilii. Vide *verb. Contract. Emption. art.* 1. *num.* 44. *&* 45.

10 Possunt autem Principes, seu Magistratus ex justa causa licite concedere uni, vel pluribus, ut ipsi soli certas merces vendant, ut sic illi curam, & sollicitudinem habeant providendi de abundanti mercium copia populo necessaria, vel de aliqua mercium specie populo valde utili, quia sine tali privilegio non reperiretur, qui vellet talem mercium abundantiam, vel speciem ad Reipublicæ beneficium, & commodum providere, ne se exponeret periculo amittendi magnos sumptus sine lucro. Sic etiam licite conceduntur Typographis, & Bibliopolis privilegia, ut ipsi soli vendant tales libros. Sicuti & inventoribus alicujus machinæ, seu artificii Reipublicæ utilis justissime in præmium suæ inventionis talia privilegia conceduntur, cum sic ad Reipublicæ beneficium foveatur, & promoveatur alacritas, & industria Inventorum, Auctorum, Typographorum, quorum alacritas, & industria potius in maximum Reipublicæ detrimentum remoraretur, si alii, qui non laborauerunt, possent eorum metere messes, & in labores eorum introire æque libere ac ipsi vendendo eorum operas.

11 Immo Principes talia, & similia priuilegia, v. g quod pauci soli privative quoad alios possint vendere quædam specialia victualia, aromata, tabaccum, & huiusmodi, vendere solent ad subveniendum necessitatibus urgentibus in bonum commune. Ad cujus tamen justitiam, & ad evitandum Monopolium debent concurrere conditiones, quas diximus requiri sub verb. *Gabella*, ad impositionem Tributi, seu Gabellæ, & considerandum est, an bonum commune, ad quod talia privilegia venduntur, & utilitas communis, quæ ex tali venditione resultat, præponderet damno, & gravamini, quod subditis ex tali venditione accrescit. Alias sicut Tributum, seu Gabella, sic talis venditio injusta esset cum obligatione restituendi tam ex parte vendentis, quam ex parte ementis talia privilegia. Sic expresse Card. de Lugo *tom.* 2. *disp.* 26. *sect.* 2. *n.* 171. Molina, Lessius, Salas, & alii passim. Vide verb. *Gabella*.

12 Monopolia super segetibus, luguminibus, olivis, & hujusmodi, rigorosis sub pœnis prohibentur; Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 53. incip. *Quo die*.

13 Monopolii nomine non intelligitur licita, & honesta mercatura, qua merces in uno loco emptæ, ad alium locum vendendæ deferuntur; *Idem Ibid.*

Additiones ex aliena manu.

14 Varii varie definiunt Monopolium. At opus haud est de accurata hujus vitii definitione allaborare, quum ex modis, quibus Monopolium committitur, facile quid sit cognosci possit.

15 Prostat hanc in rem saluberrima Imperatoris Zenonis constitutio, quæ habetur in *leg. unic. Cod. de Monopol.* Ex ea facili negotio quod Monopoliorum species, & quæ tam monopolis, quam illis, qui se pactis labem Monopolicam sapientibus costringunt, pœna infligenda sit colligere licet.

16 Sunt autem Monopolii species palmariæ tres. I. quod quis Monopolium committat, quando certum Mercaturæ genus, e. g. vestium, librorum &c. sibi arrogat, ut vendere solus possit. II. incurrunt crimen hoc ii, qui illicitis habitis conventionibus jurant, 17 vel paciscuntur, ut species diversorum corporum negotiationis non minoris, quam inter se statuerint, 18 vendantur. III. Ædificiorum artifices, vel ergolabi, aliorumque diversorum operum Professores, & Balneatores crimen hoc incurrunt, quando pacta inter se componunt, ne quis artifex, quod alteri commissum est opus, impleat, perficiat, aut injunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat; Vide *dict. leg. unic.* tum quæ in ejus Comment. habet Brunnem.

Nota vero prohibita esse Monopolia, si per ea certorum Mercatorum promoveatur commodum, bonum vero publicum damno afficiatur. Cæterum res aliter se habet, si tendant Monopolia in utilitatem Reipublicæ, ejusque commodum inde augeatur; Tunc enim privatis non minus consensu Principis, quam Principibus ipsis honesta Monopolia exercere fas est hoc fine, ut sufficiens copia rei adsit, qua carere nequimus, & ut ea Mercatorum sordibus subtracta æquo semper comparetur pretio; Confer Stryk. *Juridic. dissert. vol.* 3. *disp.* 19. *cap.* 2. *num.* 116. *& plurib. sequent.* 19

MONTES PIETATIS.

Montes Pietatis sunt æraria, aut granaria publica piorum hominum liberalitate ad hunc finem erecta, ut ad ipsa tamquam ad Montem confidenter refugere possint indigentes, & ea in promptu sint ad mutuandum sub pignoris cautione ipsis indigentibus, & occurrendum usuris, quas pro sua indigentia Usurariis præsertim Judeis solvere cogebantur. *Communis*. 1

Ex quo enim plurimi usurarii, & præsertim Judei observantes temporum, & personarum calamitates ex aliorum inopia messem facerent, suas per immoderatas in mutuis usuras brevi fere totam sortem absorbendo, & pauperes Christianos fere ad extremum depauperando, pietate, & misericordia motus B. Barnabas Interamnensis mei Seraphici Ordinis Min. de Observantia primus omnium Perusii (*). Non Perusii, sed Urbiventi (*Orvieto* primus mons Pietatis erectus fuit, et cum id negocii in Apostolica Camera examinatum fuisset jussu Pii II a Cardinali Ostiensi tunc Apostolici Fisci Præfecto (*Camerarium* vocant) confirmatus. Ipse tamen Pius Pontifex postea Breve pro hoc instituto, quod *Montem Christi* appellabant, dedit 3. Junii a. 1463. quod refert Bernardinus de Bustis in *defensor. Tr.* 2. *p.* 4. Circa idem tamen tempus Perusinus quoque Mons pietatis constitutus fuit (*). Montem Pietatis excogitavit, promovit, atque erexit, ut sic pauperes Christifideles a dictis immoderatis usurariis oppressionibus redimeret. Cum enim Perusii sub Pio II. Summo Pontifice conciones ad populum haberet hoc prius inexcogitatum remedium adinvenit, ut ex cumulo pecuniæ pie collecto exinde *Mons Pietatis* nuncupato mutuum præstaretur egenis, accepto pignore, & denariolo, vel summa aliqua per singulos menses deten- 2

tæ pecuniæ convertendis in stipendium Ministrorum, aliasque ad id necessarias expensas. Adinventionis consilium iniit cum Patre Fortunato de Cepolis Perusino ejusdemet Ordinis Minorum de Observantia Viro utriusque juris peritissimo, qui rem hanc insolitam mature perpendens, insuperque Academiæ Magistros consulens, omnibus istis, nemine dempto excogitatum approbantibus, statuit id opus plurimum esse laudabile, ac pium, ab omni censuræ labe alienum, adeoque summopere promovendum. Inde dictus Beatus Barnabas cæpit ea in Urbe declamare contra insatiabilem Hebræorum cupiditatem fere totum suis in usuris pauperum Christianorum sanguinem exsugentem, ac suis ferventissimis, qua privatis, qua publicis exortationibus pios viros, & divites Cives animare, ut collectis, ac collatis eleemosynis cumulum, seu montem erigerent perpetuo conservandum, ex quo miseriis pauperum sublevandis pecuniæ erogarentur in eumdem montem iterum congerendæ. Nec nimium ei insudandum fuit, ut Perusinorum animos de se Pietatis operibus satis addictos ad id inclinaret (*). præsertim in pium hoc opus conspirantibus Hermolao Barbaro Veronensi Episcopo, Urbis illius Gubernatore, & Jacobo de Cortona ejusdem Perusinæ Urbis Episcopo (*). Ad primam enim concionem ita liberali, ac prompta manu suas pecunias ac facultates Cives congesserunt, ut ad ditissimum ac copiosissimum montem, eumque omnium primum illic erigendum abunde sufficerent. Wading. *tom.* 14. *alias* 9. *ad ann.* 1474. *num.* 11.

3 Vix autem excellentissimum hoc misericordiæ genus, & Sacrum pauperum levamen innotuit, statim plures habuit acerrimos Contradictores, hujusmodi montem Pietatis tamquam usurarium damnantes, eo quod ultra sortem quidpiam exigeretur. Quapropter re ad publicam concertationem coram toto Magistratu Civitatis Magistris, & Scholasticis Universitatis, Clero, & Religiosis Ordinibus deducta, ac acerrime discussa, & tandem merito pro Minoribus (quorum præcipui defensores erant dicti Beatus Barnabas, & Fortunatus) lata sententia confestim Cives, præmissa solemni suplicatione uno, alacrique animo piissimum adinventum, & egregie propugnatum, ac defensum a Minoribus de Observantia Opus plene stabilierunt. Wading. *loc. cit. num.* 12.

4 Eximium hoc Perusinorum Pietatis opus plurimæ præsertim Italiæ Urbes secutæ, ubique id suadentibus Minoritis, & signanter S. Jacobo de Marchia, B. Marco a Bononia, B. Angelo a Clavasio, B. Bernardino a Feltria, Michaele a Carcano, Antonio Vercellensi alios *Pietatis Montes* erexere. Wading.

5 *loc. cit. num.* 13. Sed ubique non pauci contradictores obstitere qua verbis, qua scriptis, & in specie Cajet. *to.* 2. *Opusc.* 6. Sotus *lib.* 6. *de Justitia q.* 1. *art.* 6 & Sylvester verb. *Usura* 5. *q.* 4. & eousque processit contentio, ut sermonibus publicis & conscriptis variis libris, fuerit respondendum, & tamquam licite sine labe usuræ tales *Montes Pietatis* fuerint propugnandi, uti pro talibus juxta Minorum de Observantia piam sententiam recognoverunt plures Summi Pontifices, scilicet Pius II. Paulus II. Sixtus IV. Innocentius VIII. Alexander VI, & præcipue Leo X. qui in Concilio Lateranensi Sess. X. Sacro approbante universali Concilio relatis variis sententiis, & re mature examinata dictos *Montes Pietatis* uti a dictis Sanctis, & in magna ob Sanctitatis opinionem existimatione habitis Viris adinventos, & promotos, & a supradictis Summis Pontificibus approbatos, licitos, & pios, atque meritorios etiam cum Indulgentiarum acquisitione esse definivit, edita ad id expresse Constit. incip. *Inter multiplices*, in qua §. 4. sic habet; *Nos .... sacro approbante Concilio declaramus, & definimus, Montes pietatis antedictos per Respublicas institutas, & auctoritate sedis Apostolicæ hactenus probatos, in quibus pro eorum impensis, & indemnitate aliquid moderatum ad solas ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illorum conservationem (ut præfertur) pertinentium pro eorum indemnitate dumtaxat ultra sortem absque lucro eorundem montium recipitur, neque specimen mali preferræ, nec peccandi incentivum prestare, neque ullo pacto improbari; Quinimmo meritorium esse, ac laudari, & probari debere talem mutuum minime usurarium putari, licereque illorum pietatem, & misericordiam populis prædicare, etiam cum Indulgentiis a Sancta Sede Apostolica eam ob causam concessis*. Wading. *loc. cit. n.* 13.

Quinimmo Leo X. in eadem Constitutione §. 5. sub pœna Excommunicationis latæ sententiæ prohibet, ne quis de cetero contra dictos montes prædicet, aut verbis, vel scriptis audeat disputare, ibi: *Omnes autem Religiosas, & Ecclesiasticas personas, qui contra præsentis declarationis, & sanctionis formam de cetero prædicare, seu disputare verbo, vel scriptis ausi fuerint, Excommunicationis latæ sententiæ pœnam, privilegio quocumque non obstante, incurrere volumus*. 6

Hinc tales *Montes Pietatis* a Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 8. *de reformat.* inter alia opera pia connumerantur. 7

In dd. *Montibus Pietatis* tres potissimum nunc leges existunt. Prima, ut mutuum usque ad certam quantitatem detur non divitibus, sed pauperibus. Secunda est, ut Mutuatarii dent pignus a Ministris Montium custodiendum, & exinde vendendum, si præfixo tempore mutuum non restituatur, ut ex pretio montes recuperent suam sortem, & mutuatarii residuum, si quod sit, tamquam suum recipiant. Tertia, quia pro custodia, & conservatione pignorum, pro conductione domus, pro alimentis, & stipendiis Ministrorum, & aliis ejusmodi, expensæ continuæ fiunt, quæ si ex ipsis montium pecuniis deducerentur summa capitalis in Reipublicæ pauperum detrimentum brevi deficeret, exigitur a singulis Mutuatariis sine ipsorum montium lucro aliquid exiguum ultra sortem v. gr. duo, vel tres in anno pro centum. 8

Unde a Summis Pontificibus non permittuntur Montes Pietatis ut plurimum erigi nisi ad præscriptum Concilii Lateranensis, & præsertim ut recipi non possit, nisi quid moderatum pro expensis Ministrorum, & ipsorum montium non excedens summam trium pro centenario, ut declaravit *Sacra Cong. Conc. in Avenionen.* 26. *Maii* 1612. *in Tudertina* 17. *Augusti* 1626. *in Theatina* 5. *Julii* 1627. *in Lucerien.* 27. *Maii* 9

Maii 1615. *Et in Mutinensi de Finali* 22. *Aug.* 1737. censuit lucrum pignorum non posse permitti ultra tria pro centenario, & cum clausula, si dicta summa sit necessaria pro Ministrorum salario, & aliis expensis montis subeundis, vel bina, ut *in Cremonen.* 31. *Maii* 1580. *& in Vercell.* 8. *Octob.* 1628. vel singula tantum si sufficiant, ut *in Messanen.* 11. *Aprilis* 1685. & in aliis sæpe, rejecta opinione contraria. Quinimmo *die.* 28. *Aug.* 1582. declaravit nullo modo permitti debere, ut detur pecunia Monti ad finem consequendi ex ea aliquos fructus licet minimos. Et si quę sub hac conditione mutuata inveniatur, omnino restituatur. Et Sacra Congregat. super Episcopis, & Regularibus declaravit, quod si mons potest manuteneri solvendo etiam mercedem Operariis, & aliis Ministris ex suis propriis reditibus, nihil exigere potest pro mutuis, alias solummodo tantum id, quantum est necessarium pro supradicta manutentione, & expensis necessariis loci, & ministrorum juxta Constitutionem Leonis X. in Conc. Lat. *Ita in Cotronen.* 28. *April.* 1599., *& in Faventina* 6. *Septemb.* 1604. dummodo non excedant trina pro quolibet centenario, ut *in Viglevanen.* 19. *Jan.* 1607. *Et in Derthonen.* 11. *August.* 1625. vel ad summum quaterna, *ut in eadem Cotronen.* 28. *April.* 1599. sic ad litteram; Pi-
10 gnatell. *tom.* 4. *consul.* 135. *nu.* 4. Qui *ibid. num.* 5. ad primam controversiam: *An impertienda sit licentia erigendi montem, qui volentibus apud ipsum deponere proprias pecunias solvat lucrum ad rationem quinque pro centenario, idque lucrum pro sui indemnitate exigat a suis Mutuatariis?* Sic præcise subjungit: At nihilominus ob causam necessariæ sublevationis pauperum consueverunt ex Indulto Pontifices aliquando dictam summam concedere, & in specie fuit concessum Montis Pietatis Bononiæ, Mutinæ, Veronæ, & Ferrariæ, ut in Indulto, quod legitur apud Pasqualig. *decis. moral.* 183. *n.* 6. Idque ratione lucri cessantis, & damni emergentis, seu indemnitatis ipsorum deponentium, ut latius post alios firmat Pasqualig. *nu.* 11. *& seq.* ubi etiam *num.* 18. respondet *ad cap. Super eo, de usur.* quod confirmat *decis.* 184. *per tot.*, *& decis. seq. num.* 6. *&* 7. Unde nonnisi cum temeritate asseri potest, Summos Pontifices, eorumque, ac Curiæ Romanæ Officiales, qui diligentissimi esse solent, ac prudentissimi, errasse, ut ponderat Salon. *quæst.* 78. *sub num.* 3. *art.* 3. & latissime comprobat Fragos. *de Regim. Reipubl. Eccles. part.* 1. *lib.* 7. *tota disput.* 20. Hæc ille.

11 Ad secundam autem controversiam: *An idem Mons Pietatis exponens postea Mutuatariis dictas pecunias possit exigere ab iis septem pro centenario?* Idem Pignatell. *loc. cit. num.* 13. merito respondet, posito quod Mons erigatur sub conditione, quod deponentibus solvat quinque pro centenario, sequi quod totidem exigere possit a suis Mutuatariis cum reliquis duobus, quæ sunt omnino necessaria pro omnibus expensis faciendis pro Montis conservatione, juxta citatam Constitutionem Leonis X. incipient. *Inter multiplices*. Et sic tenent Abbas *in cap. In Civitate, circa finem, de usuris,* Alexander *in l. Item quia §.* 1. *num.* 2. *ff. de pactis*, Rosignol. *de Mutuo & usuris contract.* 3. *disquisit.* 5. *§.* 1. *num.* 2. Azorius *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 9. *quæst.* 2. citans alios; Reginald. *lib.* 25. *cap.* 11. *num.* 209. Philiarch *lib.* 5. *de. Offic. Sacerd. cap.* 21. *§. Quo ad primum*, Scacc. *de commerc. §.* 1. *q.* 1. *num.* 151. *&* 162. *cum seq.* Molina *tom.* 1. *de Justit. disput.* 325. Bonacina *t.* 2. *disp.* 3. *de contract. q.* 3. *punct.* 12. *num.* 3. Lessius *de Justit. dub.* 23. *num.* 194. Filiuc. *tract.* 34. *t.* 2. *c.* 9. *num.* 183. & Pasqualig. *decis. mor.* 186. *a. n.* 4. *decis.* 187. *n.* 2. *&* 3. *decis.* 188. *cum binis seq. & decis.* 204. *n.* 2. ita ut ea *dec.* 186. *num.* 5. adeo hanc sententiam veram existimet, ut oppositam censeat non posse probabiliter sustineri.

Montis Pietatis Ministri in necessitate præferendi sunt aliis indigentibus. Rosignol. *de mutuo & usuris contract.* 3. *disquisit.* 5. *num.* 3. & alii. 12

Montis Pietatis Ministri pauperes disponentes de bonis montium in proprios usus, tenentur servare omnes conditiones, quas servant alii pauperes. Rosignol. *loc. cit. num.* 6. & alii passim. 13

Montis Pietatis ministri disponentes de bonis montis in præjudicium pauperum, tenentur ad compensandum eis, si constet quinam fuerint. Secus ad exonerationem debiti erga ipsum montem. Rosignol. *loc. cit. n.* 5. Vide ipsum ibi, ubi *sub n.* 2. concludit, & probat, quod Montis Pietatis Ministri possunt impendere partem non necessariam subventioni pauperum in proprios usus: immo etiam partem aliquam necessariam, si ipsi vere sint pauperes. Et sub num. 3. concludit, & probat, quod Montis Pietatis Ministri possunt pecuniam Montis, non solum in proprias necessitates, sed etiam in propria negotia impendere, quando non est necessaria ad usus pauperum; Dummodo tamen nullum subsit periculum amissionis, & eveniente casu, quo Mons ipsa pecunia indigeat, sit prompta, ac parata, alias supervenientibus pauperibus, tunc certe illi providere tenerentur alia pecunia, vel non providendo, tenerentur ad compensationem damnorum ipsis pauperibus provenientium, & ratio conclusionis est, quia ex hoc nulla oritur læsio in Montem nec gravamen in pauperes. Non primum, quia nihil obesset Monti, sive pecunia ibi servetur mortua, sive implicetur. Non secundum, quia jam sufficienter omnibus pauperibus provisum supponitur. Non de facili tamen est id consulendum, & ad praxim reducendum, cum non pauca subsint pericula in detrimentum Montium & gravamen pauperum. 14 15 16

* In Montibus Pietatis de novo erigendis nihil ultra sortem exigi potest ab iis, qui mutuum ab eo accipiunt, etiam titulo expensarum, *nisi Apostolicæ Sedis dispensatione*, ut ex Decreto *S. Congr. Concilii* in Causa Neapolitana *die* 7. *Februarii* 1737. Sicut neque absque beneplacito ejusdem Sedis plus exigi potest, quam antea fuerit consuetum, etiamsi hoc augmentum necessarium censeatur pro sustentatione ministrorum, ut ex alio decreto Sac. ejusdem Congregat. Si vero plus exigatur, quam opus sit ad expensas necessarias, tenetur Episcopus moderari istas usuras; tutius est autem, quod consultat de hac re Sacr. Congreg. *De Synodo Diæc. lib.* 7. *cap.* 48. *§.* 2. *&* 3. (*) Per se se ut singuli Montes Pietatis erigantur, vel etiam causis piis adnumerentur, auctoritas Principis, & Episcopi sufficit, si forma a Lateranensi Concilio præscripta servetur. Dispensatione itaque 17

Apoſtolica erigi ii ſolum Montes poſſunt, qui ab ea forma vel parum abludunt: quo ſpectant Sac. Congregationis Decreta hic indicata (*).

Additiones ex aliena manu.

18 Montes, quos vocant *pietatis*, conſtituuntur in Urbibus, ut hac ratione publicis neceſſitatibus, vel pauperibus conſulatur. Juſtitia autem horum montium pendet ex legibus, quibus conſtituti ſunt, vel exercentur. Agendum idcirco de ſpeciebus eorum ſaltem uſitatioribus, & quid de illis ſentiendum ſit, paucis exponendum.

19 Prima ſpecies eſt, quum acervus ille publicæ pecuniæ gratis indigentibus diſtribuitur, ita ut debitores nihil reſtituere ultra ſortem teneantur. De ejus autem juſtitia non eſt quod verba faciamus, nam ea per ſe patet.

20 Altera ſpecies eſt, quum pecunia ea lege diſtribuitur indigentibus, ut preſtent ultra ſortem modicum quid pro modo, & ratione pecuniæ acceptæ, & temporis, ad ſolvenda ſtipendia eorum qui Montem regunt, & ad explicanda ea omnia quæ neceſſaria ſunt ad Mon-
21 tis conſervationem. De juſtitia autem hujus ſpeciei, quamvis olim in utramque partem maxima animorum contentione fuerit diſputatum, probata tamen ea fuit a Paulo II. & aliis Pontificibus, tum demum a Leone X. in Concilio Lateranenſi ſeſſ.10. ut refert Auctor *n. 5. & sequent.*

22 Cavendum tamen in hac ſpecie, ne plus exigatur, quam ſit neceſſarium ad montis conſervationem. Illud enim quod ſuperexigitur, licet videatur rebus montis accreſcere, illicitum eſt, & reſtitutioni obnoxium, quia Concilium Lateranenſe eatenus permittit ultra ſortem aliquid præſtari, quatenus res montis ſalva maneat, ut indicant verba illa: *absque Montium hujusmodi lucro*, & ut refert *Cajetanus*; ita Paulus II. Legato ſuo Peruſino reſcripſit.

23 Idque procedit etiamſi hoc quod ſuperexigitur erogandum ſit in uſus pios; Confer Clericat. *decis. Miscellan. 42. num.5.*

24 Curandum & illud eſt, ne majores expenſæ fiant, vel plures Miniſtri adhibeantur, quam opus ſit ad rem montis adminiſtrandam, ne pauperes vexentur gravioribus exactionibus: Hoc enim ſi non uſurarium, injuſtum ſaltem eſt.

25 Controverſia vero non levis eſt, an ad juſtitiam hujus ſpeciei Montium requiratur, quod inſtitutores ipſorum montium renuncient dominium pecuniæ, aut tritici in communitatem pauperum, vel obligent ſe civiliter, & perpetuo, vel pro multo tempore ad mutuandum egenis Civitatis, aut Populi? Et quidquid ſenſerint Lopez, Salon. aliique, prævaluit opinio negativa, quam tenet inter alios Cardin. de Lugo *disputat.25. n. 190. & sequent.*

Tertia ſpecies eſt eorum Montium, quorum ærarium conſtat ex pecunia fœnore conducta, vel ſub cenſibus accepta, eaque propter coguntur ii, qui ad hanc menſam accedunt, non ſolum reficere ſumptus, & expenſas Montis, ſed etiam uſuras, vel cenſus, quæ Mons patitur, ut neceſſitatibus accipientium poſſit ſuccurrere. Hanc etiam ſpeciem licitam eſſe tenent poſt alios Cardin. de Lug. *loc. citat. num. 197. & sequent.* Sed non eſt facile permittenda. 26

Ii vero, qui Montibus conferunt pecunias, nil ultra ſortem accipere poſſunt titulo depoſiti, vel mutui, niſi quatenus eorum intereſt. 27

Quid ſi Mons uſuras a Creditoribus recuperet veluti injuſte, & indebite exactas? teneretur eas reſtituere ipſis pauperibus, qui coacti fuerunt eaſdem ipſi Monti ſolvere, idque quia titulus ille damni emergentis ad non titulum reduceretur, & conſequenter condicere Pauperes valerent; *L. 1., & 2. ff. de Condict. sine caus. L. 17. in fin. ff. Commodati, L. 1. cod. de re Judic.* 28

Aliæ Additiones.

Vide, amice lector, (*) quam conſona ſit Ferrariana doctrina num.16. expreſſa cum ſana Theologia. Ait ipſe, Montis Pietatis Miniſtros partem fructuum, vel in proprios uſus, vel etiam in propria negotia impendere poſſe; at ſana Theologia docet, hujuſmodi Miniſtros, quibus pro Miniſterio debitum ſtipendium aſſignatum eſt, nullum dominium habere in bona Montium Pietatis, ſed meros adminiſtratores eſſe, ac cuſtodes cum neceſſariæ, tum etiam ſuperfluæ portionis, ac cuſtodire, & adminiſtrare oportere quidquid ad hujuſmodi Montes pertinet juxta determinationem Superiorum, aut Magiſtratuum, qui hujuſmodi locis piis præſunt, ac jus in illorum bona obtineant. Si Domini non ſunt, ſed meri Miniſtri, ergo bona Montium pro arbitrio in eleemoſynam erogare non valent; elemoſynam enim ex noſtris, non ex alienis bonis diſtribuere in pauperes debemus. Ac multo 29

Reſponſio Auctoris.

(*) *Theologus* noſter ſic ſua hæc addenda incipit: Vide amice lector, quam conſona ſit Ferrariana doctrina *num.16.* expreſſa cum ſana Theologia. At non eſt cur tantum indebite exageret contra Ferrarianam doctrinam, *ibi* & ſub aliis numeris traditam. Videat, quæſo amicus lector, quæ ego *ibi ſub num.12. 13. 14. & 16.* trado ex doctiſs. Roſſignolo, uno ex primariis Theologis, & conſultoribus ſui temporis in ampliſſima Mediolanen. Civitate. Videat & perpendat meam expoſitionem in *Summario* ſub *dict. n. 16.* & quæ concludo ſub eodem num. in corpore dicens: *Non de faclii tamen eſt id consulendum, & ad praxim reducendum, quum non pauca subſint pericula in detrimentum montium, & gravamen pauperum.* Videat & perpendat allatam a *Theologo* hic Conſtitutionem Benedicti XIII. *Jamdudum*, quæ eſt 286. in Ordine Bullarii, in cujus Summario ſic expreſſe habetur: *Infliguntur pœnæ in depoſitarios, miniſtros &c qui alienam pecuniam ſibi creditam, & depoſitatam fraudant*; de quibus fraudulentis depoſitariis, & miniſtris loquitur ipſa Conſtitutio, de quibus ego nec verbum facio, probe ſciens quod fraus & dolus nemini debet patrocinari, *cap. Quum univerſorum 8. de rerum permutatione*; *cap. Officii 14. de Teſtamentis*; *cap. Quum dilectus 8. de religioſis domibus*; *cap. Audivimus 3. de coluſion. detegen. Clement. dudum §. hujusmodi :de Sepulturis.* Videat demum, & perpendat omnia, & ſingula, & pro ſua eruditione & æquitate pronunciet.

multo minus in propria negotia impendere hujusmodi bona possunt. Hoc enim etiam cum fideli administratione pugnat, & cum ipsa Montium Pietatis institutione, quæ in favorem pauperum, non Ministrorum facta est. Accedit etiam, hujusmodi doctrinam periculi plenam esse, quippe quæ viam aperit illis abusibus, qui occasionem dedere Constitutioni Benedicti XIII. quam hic integram recensemus.

BENEDICTUS EPISCOPUS

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

§. 1. JAm dudum non sine ingenti animi dolore aures nostras perturbat frequens rumor de nonnullis in hac alma Urbe nostra alieni æris, & pignorum depositariis, arcariis, custodibus, subcustodibus, exactoribus, rationariis, & computorum scriptoribus, aliisque hujus generis Officialibus, & Ministris, qui fide sibi data, suique muneris commodo nefarie abutentes, ut voluptatibus, aliisque execrandis male agendi occasionibus causisque improbe obtemperarent, vitiisque alacrius, & liberius indulgerent, rem ac pecuniam sibi creditam, aut depositam, inque arca servatam, pro arbitrio usurpantes, pignora apud se custodia iterum oppignoraverint: quod non solum in Cameræ Nostræ Apostolicæ, sed in Montis Pietatis, & publicarum adnummularios pertinentium mensarum, cæterorumque locorum, & piorum operum damnum longe gravissimum redundavit, propterea quod infames fraudulenti hujusmodi Officiales, qui rem suam decoxerant, omnino impares essent integrandis ac restituendis pecuniis, quas ipsi, proprio, vel alieno commodo inservientes, antea pessum dedissent, scientibus, & de compacto cum iis participantibus, doloque operam suam conferentibus rationariis, computorum scriptoribus, subscriptoribus, aliisve earumdem mensarum, & locorum piorum Ministros, & Officiales.

§. 2. Nobis etiam innotuit, jam dictos Officiales, maximæ suæ temeritati confisos, ut actionem Criminalem vaferrime declinarent, vel saltem sua crimina callide palliarent, seque justis pœnis, in quas incurrissent, prava arte subducerent, permultos speciosos, & omnino falsos pretextus excogitasse, quibus judicium impedirent, pœnasque effugerent, quas ob suas culpas se mereri optime ipsi agnoscebant.

§. 3. Nos propterea, quibus ex pastorali Officio, Humilitati nostræ divinitus injuncto, maxime incumbit invigilare, & sollicite providere, ne hujusmodi crimina impune committantur; opportunam, & necessariam duximus his de rebus sententiam exquirere a Nobis speciatim indictæ particularis Congregationis nonnullorum hujus nostræ Curiæ Romanæ Præsulum, multa rerum cognitione, integritate, & doctrina præstantium, quorum sæpenumero coram dilecto filio nostro Hannibale Tituli S. Clementis Presbytero Cardinali, & S.R.E. Camerario congregatorum, suffragiis ad nos accurate perlatis, undequaque inherentes, in hujusmodi fraudulentos Ministros acriter insurgendo, ipsumque juris vigorem etiam acriorem efficiendo, justum in eos judicium promulgare decrevimus.

§. 4. Nos ergo vestigiis Decessoris Nostri Pii Papæ V. insistentes, qui præ cæteris in sua Constitutione incipiente: *Postquam*. Kalendis Novembris Anni Millesimi quingentesimi septuagesimi in lucem edita, decoctores luxuriose viventes, propriisque absumptis substantiis, aliena appetentes, qui variis coloribus grande æs alienum, spe restitutionis faciendæ extorquentes Proximo suo illudunt, ceu veros fures & latrones, ultimo supplicio puniendos mandavit, hac nostra perpetuo observanda Constitutione in quoscumque hujus generis delinquentes paribus quoque pœnis tamquam in veros fures, & latrones animadvertendum esse decernimus, idque effectu ipso omnino fieri volumus: & mandamus.

§. 5. Itaque statuimus & jubemus, ne ullus ex Depositariis, vel Arcariis æris publici Cameræ Nostræ Apostolicæ, & præsertim Depositariæ generalis, vectigalium generalium & particularium utriusque Annonæ, frumentariæ nimirum, & Grasciæ vulgo dictæ, Depositariæ Urbanæ, Montisque Pietatis, ac mensæ S. Spiritus, & Datariæ Apostolicæ summam quantulamcumque ejusmodi æris, & pecuniam in suum, vel alienum commodum quovis modo convertere unquam possit, inque usum ab eo diversum transferre, ad quem generatim in iisdem locis, tanquam sub tuta, & fideli custodia, servatur: itaut si aliquis ex jam dictis Depositariis & Arcariis hanc legem nostram quomodocumque prævaricatus, eamque pecuniam in usum, & commodum proprium vel alienum convertere ausus fuerit, tamquam reprobus, & infidelis Minister, interque infames, & reipublicæ proditores connumerandus damnari, & puniri possit ac debeat, ut gravissimi furti, & latrocinii reus secundum leges communes, & Romanæ Urbis Statusque Ecclesiastici edicta, contra latrones jam promulgatas, ratione habita pecuniarum, quas in suum, vel alienum usum, & commodum clam, & furtive converterit. Idque ad easdem regulas in iisdem edictis etiam in furto magno præscriptas fieri debeat; quotiescumque tamen Camera nostra Apostolica, vel quispiam ex locis Piis, ac Mensis supradictis, & quilibet Dominus, ac creditor pecuniæ, vel rei depositæ damnum subiisse compertum fuerit. Ubi vero nullum damnum illatum inde fuerit, nihilominus jam dicti Depositarii & Arcarii, inter infames habendi, ob culpam infidelitatis, duplicata pœna pecuniaria summæ, quam in suum, vel alienum commodum converterint, puniri debeant. Sed prærerea pœnis etiam corporalibus gravibus, & gravissimis, arbitrio Judicum cumulate plectantur, ratione habita qualitatis, & circumstantiarum singulorum casuum, & factorum, quas deprehendere contigerit.

§. 6. Similiter volumus, decernimus, & jubemus, ne computorum & rationum scriptores Montis Pietatis, & Mensæ S. Spiritus recipere, aut recipiendum, & solvendum curare, vel facere possint quodcumque mandatum, vel scriptum illorum, qui nullas pecunias re ipsa ibidem depositas, vel servatas habuerint. Si autem habuerint, eadem mandata & scripta recipi & solvi possint pro ea tantum summa, quæ deposita ibidem extiterit. Quod si jam dicti computorum Scriptores, & rationarii contrafecerint, tunc in eos procedi

cedi possit, & debeat pœnis a Nobis in arcarios, & depositarios statutis.

§. 7. Præterea sancimus, & declaramus, hæc, quæ a Nobis lata Lege disponuntur, in eos pariter locum habere, qui auxiliatores cooperatores, & quocumque alio modo conscii complices, ac participes infidelitatis eorum arcariorum, & depositariorum extiterint: qui quidem conscii, & complices, ac participes secundum suam complicitatem, & participationem in singulis factis, & casibus, iisdem pœnis omnino puniri debeant, quibus puniendi essent, vel punirentur præcipui, & principales rei eadem forma, quæ statuta reperitur in publicis edictis superius memoratis, contra reos cooperatores, auxiliatores, complices, & participes olim evulgatis.

§. 8. Quia vero gravissimum esset crimen infidelitatis, ab iis computorum Scriptoribus, & rationariis commissæ, qui ut facilius pecuniam, sub bona, & publica fide sibi creditam & depositatam, in proprios, vel alienos usus converterent, vel curarent, ut ab aliis converti posset, sive alia quacumque de causa in consuetis codicibus, & libris, ut scripturarum regula ab ipsis pro illorum officio bene exercendo postulat, nomen vel nomina depositorum nequaquam describerent; hac nostra pagina perpetuum robur habitura, declaramus, decernimus, & statuimus singulos, & quoscumque rationarios, & computorum Scriptores, qui hoc modo in suo officio exercendo peccasse, vel factum simile fraudis, & infidelitatis commisisse, vel committendum curasse comperti fuerint, vel qui cujuspiam nominis veritatem describendo, seu minorem summam ea, quæ vere deposita esset, tam nostræ Cameræ Apostolicæ, quam alterius cujuscumque domini, & creditoris pecuniæ depositæ in codicibus & libris descripsissent, damno inde sequuto, vel non sequuto, judicari, & reipsa puniri debeant ad regulam, & gradum pœnæ pecuniariæ & corporalis, superius impositæ in factis, & casibus contra depositarios, & arcarios, secundum qualitatem & circumstantias eorum inflictis. Ad hæc sancimus, & statuendo declaramus, factum commissionis, vel omissionis, tanquam dolosum, & fraudulentum semper habendum, maloque animo, & fine cogitatum, quotiescumque culpæ obnoxius contrarium non probaverit, & constare curaverit.

§. 9. Ne autem exactores Camerales, ii præcipue, qui in vectigalibus generalibus, & particularibus utriusque Annonæ frumentariæ, & grasciæ, inque Monte Pietatis, & Mensa S. Spiritus pecunias a debitoribus exigere, exactasque principalium Dominorum arbitrio servandas deponere debent, fide sibi data, suique Officii commodo abuti, sive æs, & pecunias exactas, perque eos non depositas in suum, vel alienum commodum convertere unquam possint, præsentium tenore districte mandamus, ut totas integre, & prompte, quemadmodum ex officio tenentur, statim ac per illos exactæ fuerint, deponere debeant, decernentes, ut, qui eas non deposuerint, vel in alienos usus pro arbitrio converterint, sequuto inde, vel non sequuto damno Cameræ nostræ Apostolicæ vectigalium utriusque Annonæ, frumentariæ nimirum, & grasciæ, Montis Pietatis, & Mensæ S. Spiritus, in singulis casibus severo judicio judicentur, & puniantur ad legem, & normam a Nobis decretam, & stabilitam contra depositarios, arcarios, rationarios, & computorum Scriptores, ut supra.

§. 10. Volentes etiam pro nostris viribus impedire, ne fraudes, quæ compluries factæ fuerunt in custodia pignorum Montis Pietatis, rursus imposterum fiant, & committantur, præsentium tenore jubemus, custodes, & subcustodes pignorum ejusdem Montis, æque ac judicialium Depositariæ Urbanæ, æstimatorum, subæstimatorum, aliorumque Ministrorum, ad servitium pii operis Montis Pietatis in memorato officio Depositariæ Urbanæ electorum, qui fide sibi data, commodoque, quod eis proprium munus subministrat, inique abutentes, clam, & dolose pignus aliquod etiam parvi pretii subtraxerint, vel ex una custodia in aliam transtulerint, priusquam, vel postquam oppignoratum fuerit, illudque, sibi usurpaverint, vel aliis tradiderint, inque alia custodia oppignoraverint, vel ejus speciem, & qualitatem immutaverint, remve oppignoratam confixerint, sive unam pro alia describentes dolum, & fucum fecerint, fraudemve quamcumque, falsitatem, aliamve similem actionem circa dicta pignora commiserint, ipso facto pœnam ultimi supplicii incurrere debeant, nulla eis excusatione suffragante, etiam parvi pretii, & valoris rei, in qua delictum commiserint, Judices vero in pœnas ferendo qualitatem, & circumstantias facti respicient.

§. 11. Decet quam maxime, ut præ oculis nostris similiter debitum sollicitudinis habeamus, quod Nobis, ut in cæteris, incumbit erga opera, & loca pia, quorum Nobis, ut Patri, & Tutori custodia commissa est. Quare præsentibus nostris volumus, & ordinamus, ut omnes Depositarii, Syndici, rationarii, & exactores Ecclesiarum, Capitulorum, Collegiorum, Domuum, Conventuum, Monasteriorum regularium utriusque sexus, & cujuscumque loci, & Operis pii, vel Congregationis, aut Capituli, qui in proprio officio, & ministerio exercendo, aliquam ex prædictis actionibus, & fraudibus committentes, quæ damnatur, & puniuntur in Depositariis, arcariis, rationariis, & exactoribus Cameræ nostræ Apostolicæ, in vectigalibus generalibus, & particularibus utriusque Annonæ frumentariæ, & grasciæ, ac Montis Pietatis, Mensæ S. Spiritus, & Depositariæ Urbanæ inservientibus, aliisque Officialibus supra commemoratis, quovis modo deliquerint, omnes, & singuli iisdem pœnis cum suis complicibus omnino subjaceant, quæ in eosdem Depositarios, Arcariores, Exactores, Camerales, aliosque superius nominatos inflictæ fuerunt, itaut de utrisque par judicium feratur iisdem modis, & formis, quæ superius præscriptæ fuerunt.

§. 12. Quia vero zelus Justitiæ, quo intus incendimur, nos monet, ut has provisiones nostra plenissimo effectui mandandas, quamprimum curemus, Nos supradictis Reis, omnia subterfugia, & prætextus eripere decrevimus, quos sæpe numero judicium Criminale sagaciter declinaturi, vel rigorem pœnarum vitaturi, studiose conquirunt, mala, & falsa quarumdam regularum legalium interpretatione freti, quas factis pessime aptant; propterea decernimus, & ordinamus, ne ullus, ex jam dictis Depositariis, Arcariis, Exactoribus, Rationariis, Syndicis, & Custodibus, aliisve ex nominatis Officialibus, & Ministris, qui

quo-

quocumque modo contrafecerit, & quamcumque ex memoratis, expresse illicitis, vetitis, ac criminosis actionibus commiserit, nunquam possit esse, vel haberi immunis, & liber ab actione criminali, & eo minus excusari in aliqua parte delicti, neque absolvi, aut liberari a quacumque pœna sub prætextu cujusvis securitatis ab eo datæ pro indemnitate Cameræ nostræ Apostolicæ, Montis Pietatis, Mensæ S. Spiritus, vel alterius loci, piique operis prædictorum. Nullo pacto etiam ei possit, aut debeat suffragari speciosum velamen administrationis, calculorum faciendorum, & rationum non redditarum, similesque emendicatæ exceptiones, & prætexus, quæ omnia frivola, levia, levissima, & nulliusvis momenti esse declaramus, tanquam dolo malo delinquentium suggesta, & excogitata. Quotiescumque ergo aliquis ejusmodi pecuniam in proprium, vel alienum usum, & commodum convertere ausus fuerit, vel ei solvendum curaverit, qui in Monte Pietatis, vel in Mensa Sancti Spiritus nullam antea pecuniam vere deposuerit, quive rei, & pecuniæ depositæ, & exactæ esse debitor deprehensus fuerit, atque impos compertus rei ablatæ, statim, & sine ulla mora restituendæ, de eo, tanquam de homine infami, ac vero latrone judicabitur, & omnino, ad dispositiones edictorum punietur, ut dictum est supra nulla ei prædictarum, & similium dispositionum ullo pacto suffragante.

§. 13. Si aliquis ex supradictis ministris, Officialibus, Depositariis, Arcariis, Exactoribus, Syndicis, aliisque superius nominatis debitor extiterit, inque aliquod ex delictis jam expressis inciderit, aliena pecunia deposita exacta, vel in arca servata pro arbitrio suo usus, Rationario, & computorum Scriptore id sciente, nec præsidi, & superiori patefaciente, cui ea omnia patefieri volumus, tunc rationarius, etiamsi facti conscius non fuerit, pœnis etiam corporalibus, & gravissimis, ad qualitatem, & circumstantiam facti puniatur, nisi clare, & evidenter ostenderit, se rem eidem præsidi, & superiori antea patefecisse.

§. 14. Quia nostra intentio fuit, & est præsenti Constitutione providendi Cameræ nostræ Apostolicæ, atque omnium S. R. E. Imperio subditorum indemnitati, non tam pro factis in hac nostra alma Urbe imposterum fortasse eventuris, quam pro quibuscumque aliis, quæ in toto Statu Ecclesiastico, tam mediate, quam immediate Nobis, & huic Sanctæ Sedi Apostolicæ subjecto, comprehensis etiam quatuor S. R. E. Legationibus Bononiæ, Ferrariæ, Romandiolæ, & Urbini, evenire possint: ideo volumus, & decernimus, ut hæc eadem Constitutio nostra in omnibus, & singulis suis partibus, & dispositionibus, inque omnibus, & singulis casibus, & factis, in ea comprehensis & expressis, locum, robur, vim, & vigorem habere, & plenæ exequutioni mandari debeat, etiam extra hanc almam Urbem nostram, in omnibus Civitatibus, & locis Status Ecclesiastici, itaut delinquentes in iisdem quatuor delegationibus severo judicio judicentur secundum Leges, & dicta, quibus in iisdem legibus judicantur, & puniuntur latrones, & ad normam, & tenorem præsentis nostræ Constitutionis, ut decrevimus, & ordinavimus supra.

§. 15. Quandoquidem pariter nostra intentio omnino est, ut provisiones huc usque memoratæ, inque hac alma Urbe nostra Camera Apostolica, Monte Pietatis, mensis publicis, locis & operibus Piis unam eamdemque vim, & robur semper obtineant, culpasque, fraudes, & damna impedire debeant, quæ in præjudicium Communitatum totius Status Ecclesiastici committi possunt, hinc Nos in casibus, & factis congruis mandamus, & ordinamus, ut omnes, & singulæ dispositiones, superius expressæ, locum habeant contra Exactores, Camerarios, Depositarios, aliosque Ministros, & Officiales cujuslibet Communitatis nostri Status Ecclesiastici, aliquam ex prædictis actionibus, & delictis committentes, contra quos propterea judicari, & procedi debeat, non auditis, neque attentis frivolis exceptionibus, & prætextibus superius enumeratis; scilicet ea forma, & modo, quæ contra Officiales, & Ministros Camerales, aliosque superius nominatos præscribuntur.

§. 16. Quamvis ordinamenta, & sanctiones præsentibus litteris nostris hactenus recensita, contra delinquentes in casibus in posterum eventuris promulgaverimus, non ideo tamen intendimus a debitis pœnis, justisque animadversionibus eximere eos rationarios, computorum Scriptores, Arcarios, Exactores, Custodes, depositarios, Syndicos, Cameraparios, aliosque Officiales, & Ministros jam enunciatos, Cameræ nostræ Apostolicæ, vectigalium generalium, & particularium utriusque Annonæ, frumentariæ nimirum, & grasciæ, Montis Pietatis Mensarum publicarum, Datariæ Apostolicæ, & Depositariæ Urbanæ, & Communitatum Status nostri Ecclesiastici, qui olim quomodocumque aliquam ex supradictis actionibus, & fraudibus commisissent, de quibus facta est mentio, in omnibus, & singulis casibus expressis. Volumus enim, ut iidem ob delicta olim commissa iisdem omnino puniantur, quæ secundum leges communes, vel municipales, & edicta locorum, & provinciarum contra tales fraudatores, & delinquentes inflictæ essent.

§. 17. Itaque pro omnium, & singulorum præmissorum celeri, & omnimoda exequutione mandamus dilecto filio nostro S. R. E. Cardinali Camerario, nec non Thesaurario Generali Cameræ nostræ Apostolicæ, nunc & pro tempore existentibus, ut contra omnes, & singulos prædictos Ministros, & Officiales, qui aliquod ex memoratis delictis in damnum, & præjudicium ejusdem Cameræ nostræ Apostolicæ, directe, vel indirecte redundans, illorumque officia respiciens, quoquo modo, ut dictum est supra, commiserint, aut committi, & perpetrari curaverint, vel in illorum perpetratione rem, & complicitatem aliquam habuerint, cujuscumque conditionis, & qualitatis extiterint, videlicet, tam Sæculares, quam Ecclesiasticos, & quomodolibet privilegiatos, aut exemptos, ad debitas in eos pœnas, tam per se, quam per suos Locumtenentes, Judices, atque alios arbitrio illorum, prout necessitas casuum exegerit, in partibus etiam delegandos, & subdelegandos, procedant, procedique mandent, & juxta præsentem nostram Constitutionem justitia mediante, deveniant, & deveniri faciant.

§. 18. Injungimus itidem pro ulteriori præmissorum

rum implemento, tam hujus Almæ Urbis nostræ Gubernatori, & Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generali Auditori, ceterisque Urbis Judicibus, ad quos de jure spectat; quam omnibus etiam, & singulis nostris, & Sedis Apostolicæ in quibuscumque Provinciis, Legatis, & Vicelegatis, nec non quarumcumque Civitatum, Terrarum, Oppidorum, & locorum, Nobis, & eidem Sedi, tam mediate, quam immediate subjectorum Gubernatoribus, Prætoribus, Capitaneis, commissariis, & aliis quibuscumque Judicibus, quavis etiam subdelegata potestate fungentibus, ut præsentes nostras inviolabiliter in suis judiciis observent, nec non contra delinquentes prædictos suæ jurisdictioni subjectos, ad formam earumdem præsentium omnino procedant, omniaque in eisdem litteris contenta plenariæ exequutioni demandent.

§. 19. Postremo decernimus, has litteras nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ defectu notari, minusque sub quibusvis similium, vel dissimilium gratiarum revocationibus comprehendi, vel illis derogari ullo modo tacite, vel expresse unquam posse, nisi de illis, earumque totis tenoribus, ac datis de verbo ad verbum non autem per clausulas generales idem importantes mentio, & expressio facta fuerit, aliterque factas derogationes nullius roboris, & momenti fore, & tanquam tales a nemine attendi, nec ulli suffragari posse, atque ita per quoscumque Judices, tam ordinarios, quam delegatos, quavis auctoritate fungentes, etiam S. R. E. Cardinales, & de latere Legatos, judicari, & definiri debere, sublata eis, & eorum cuilibet aliter judicandi, & interpretandi facultate; decernentes irritum, & inane quidquid secus in præmissis, & quolibet præmissorum, atque hac nostra Constitutione contentorum, & statutorum, vel circa ea a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, Legibus, ac Urbis, & Romanæ Curiæ Tribunalium, aliarumque Curiarum nostri Ecclesiastici Status; ac Legationum prædictarum etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, stylis, consuetudinibus, quas, si quæ forent, per præsentes revocamus, nullasque, & invalidas esse declaramus; Privilegiis quoque, Indultis, & Literis Apostolicis in contrarium præmissorum forsan quomodolibet concessis, approbatis, & innovatis; Quibus omnibus, & singulis, etiam si pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus, specialis, specifica, expressa, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua exquisita forma, ad hoc servanda foret, tenore hujusmodi, ac si de verbo ad verbum nihilo pœnitus omisso, & forma in illis tradita, observata, inserti forent, eisdem præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habentes, ad effectum præsentium, illisque alias in suo robore permansuris, harum serie specialiter, & expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. 20. Volumus autem, ut elapsis tribus respectu dictæ nostræ Urbis, & quindecim diebus respectu totius prædicti nostri Status Ecclesiastici postquam præsentes valvis Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum ejusdem Urbis, & in Acie Campi Floræ per aliquem ex nostris Cursoribus affixæ, & publicatæ fuerint, omnes, & singulos, tam in Urbe, quam in toto Statu Ecclesiastico, & Legationibus existentes perinde obligent, & arctent, ac si unicuique eorum personaliter, & nominatim intimatæ fuissent; utque earum transumptis etiam impressis manu Notarii publici subscriptis & sigillo alicujus Personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra adhibeatur, quæ eisdemmet præsentibus, si exhibitæ, vel ostensæ essent, adhiberetur.

§. 21. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ Constitutionis, Sanctionis, Legis, Statuti, Decreti, Declarationis, Dispositionis, & jussionis infringere, vel e temerario ausu contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ Millesimo septingesimo vigesimo nono, sexto kalendas Octobris, Pontificatus Nostri Anno Sexto. (*) Cum de Montibus pietatis plures egerint, neque tamen uberius, & eruditius in hoc argumento versatus est, quam P. Franciscus Xaverius Zech. in eo libro, quem a. 1747. Ingolstadii edidit prænotatum: *Rigor moderatus doctrinæ Pontificiæ circa usuras a SS. D. N. Benedicto XIV. per epistolam Encyclicam Episcopis Italiæ traditus cap. 1. sect. 6. a num. 257. ad 384.* (*).

MORIBUNDUS.

Moribundus nequit licite respuere remedia ordinaria ad sanitatem; Quisquis enim tenetur vitæ suæ periclitanti mediis ordinariis opitulari. Sanch. *consil. lib. 5. cap. 1. disp. 34* Busembau, & La Croix *lib. 2. num. 201. & lib. 3. part. 1. num. 769. & 775.* Henno *tom. 1. tract. de conscientia disp. 3. quæst. ult. conclus. 3. resol. 4.* & alii passim. Non tenetur autem pro vita conservanda ad remedia extraordinaria, & nimis dura, ut ad abscissionem cruris, & hujusmodi, nisi talis moribundus esset persona necessaria Reipublicæ, vel Ecclesiæ, quia tunc teneretur ratione boni communis. Layman. *lib. 3. tract. 3. part. 3. lib. 3. cap. 1. num. 5.* Sanchez, Victoria, Lugo, Gobat cum Busemb. & La Croix *lib. 3. part. 1. num. 767. & 775.* & alii passim. 2

3 Moribundus, qui petiit Confessarium licet, ipso, adveniente, jam obmutuerit, & nulla dare possit signa Pœnitentiæ, potest, & debet absolvi saltem sub conditione. *Communis* cum La Croix *lib. 7. part. 2. num. 1156.* Vide verb. *Absolutio art. 2. num. 1.*

4 Moribundus, qui nullum Pœnitentiæ signum dedit, nec dare potest, si ipse prius probe, & Cristiane vixerit, & Sacramenta frequentaverit, probabilius absolvi potest sub conditione: Vide *dict. verb. Absolutio art. 2. a n. 4. ad 7.* ubi plurimi ad id citantur

Do-

Doctores, & efficaces dantur rationes; atque hic adde hanc opinionem in praxi amplexum esse Clementem VIII. qui ex remoto loco videns quemdam e fabrica S Petri cadentem, statim ei absolutionem sub conditione impertitus est, dicens, *si es capax, ego te absolvo a peccatis tuis*; teste Diana *part.* 3. *tr.* 8. *resol.*8. *tr.6. res.*20. immo justa varios, si Moribundus non haberet, nisi Sacerdotem mutum, quamvis certum sit formam in verbis consistere, tamen stante casu necessitatis extremæ melius est, ut talis Sacerdos nutibus, vel scribendo formam eum absolveret, quam ut se omnino retraheret, quia sicuti Moribundus, qui supponitur dolere de peccatis, absolvi potest etiam non præstitis signis expressis, ita præfata absolutio non videtur reprobanda: tum quia recurrunt dicta *loc. cit.* verb. *Absolutio*. (*a*)

5 Moribundus a quolibet Sacerdote, & probabiliter etiam a Laico in articulo mortis absolvi potest ab excommunicatione, & interdicto personali. Diana, Layman, Alloza, & alii cum La Croix *lib.* 7. *nu.*130. qui dicunt probabile esse, quod tunc sic absolvere possit omnis etiam Laicus, quamvis esset heræticus, dummodo dispensandum non sit? Licet enim sententia communior, & probabilior sit cum Arriaga *disp.*39. *num.*5. & Lugo *disp.*18. *num.* 7. quod Laicus, absente Clerico, ne quidem in articulo mortis valide absolvat à Censuris, oppositum tamen probabiliter tenent graves Auctores, quos referunt Diana *part.*3. *tract.*4. *resol.*133. Moya *disp.* 7. *qu.* 1. *n.* 8. La Croix *loc. cit.* eo quod putent, piam Matrem Ecclesiam, quæ id etiam Laico delegare potest, pro eo articulo nolle eum, quem pœnitet, privari beneficio sepulturæ, & communibus suffragiis. Immo Sanchez *in decal. lib.*2. *cap.*13. *n.*13. Marchinus, aliique multi cum Dicast. *d.* 3. *num.* 12. apud La Croix *lib.* 7. *nu.* 130. putant, Laicum teneri pro tali casu absolvere a Censuris, quia secundum supra allegatos Doctores probabile est valere talem absolutionem, nec potest obesse, neque ullum sequitur inconveniens, & aliunde moribundo præstatur magnum benificium, ut nempe participet suffragia Ecclesiæ, & sepulturam Ecclesiasticam obtineat. (*b*)

Moribundo, si sit periculum vomitus, dari potest parva particula Eucharistiæ, quæ stomacum alteratura non credatur, aut si de hoc ipso sit dubium, securitatis gratia dari potest particula non consecrata ad experiendum, an possit retinere consecratam nec ne? & si retineat non consecratam danda est ei etiam consecrata, si vero non consecratam rejiciat, non est ei danda consecrata. Si autem independenter a cibo perpetuo evomat, nullo modo est ei danda Sacra Communio, nisi forte per sex saltem horas liber a vomitu extiterit. Sic expresse Sancius apud Dianam *part.* 5. *resolut.* 55. Busembaum, & La Croix *lib.* 6. *p.* 1. *n.* 586. (*c*) 6

Moribundo puero doli capaci, qui sciat distinguere Eucaristiam ab alio cibo, probabilius est dandum Viaticum, quamvis nondum esset sanus ad Communionem admissus? Layman *tract.* 4. *de Eucarist. c.* 4. Suarez *disp.* 30. *sect.* 1. Busemb. & La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 586. *&* 647. Lugo *disp.*13. *sect.*4. *n.* 34. ubi *num.* 40. contra Sanchez addit, quod, si de capacitate pueri sit dubium, possit nihilominus dari, etsi non sit necesse, & sic tenent etiam Dicastill. Diana, Tamburin. cum La Croix *lib.* 6. *n.* 648. (*d*) 7

Notæ Romani Theologi.

(*a*) Assertio Auctoris de Sacerdote muto nutibus, aut scripta forma absolvente, improbanda omnino videtur doctissimis Censoribus? & quidem jure atque merito. Nam explorata in Theologia res est, Sacramentum pœnitentiæ verbis perfici a Sacerdote prolatis, non absolutione nutibus, aut scripto data. Id enim ex Apostolica traditione, & ex Conciliis Tridentino, & Florentino evidenter patet. En Tridentini verba *sess.* 14. *cap.* 3. *Docet Sancta Synodus, Sacramenti pœnitentiæ formam, in qua præcipue vis ipsius sita est, in illis Ministri verbis positam esse: Ego te absolvo &c.* Hoc idem definitum prius fuerat in Concilio Florentino decerto pro Armenorum instructione edito. Si certum est, ut vel ipse Ferraris indicat, ex Christi institutione verbis a Sacerdote prolatis hujusmodi Sacramentum perfici oportere, & si in his tota vis formæ hujus Sacramenti sita est, ergo in nutibus vis hujusmodi desideratur; ergo in verbis, non prolatis, sed scriptis eadem vis deest; ergo Sacerdos mutus nutibus, vel scripta forma absolvendo Sacramentum pœnitentiæ non conficit, vel saltem vehementer suspectum facit. Id vero licitum non est ex Teologorum omnium consensione: perinde enim esset, ac Sacramentum simulare, vel certe nullitatis periculo exponere.

(*b*) Falsum omnino putatur posse omnem Laicum ab Excommunicatione aliisque Censuris moribundum absolvere; scimus enim id asseruisse Sylvestrum, ac nonullos alios Theologos; sed facile falsitatis convincitur horum opinio: tum quia iis tantum absolvendi a Censuris potestas competit, quibus a Cristo Domino jus ligandi, atque solvendi concessum est, quod sane Laicis minime convenit, tum etiam quia Concilium Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 7. ait: *In articulo mortis omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, aut censuris absolvere possunt.* Ex iis autem verbis eruditus Continuator Tournely colligit, *Nec Laicum, nec Clericum, qui Sacerdos non sit, a Censuris absolvere posse: tum quia Concilium Tridentinum* non loquitur *nisi de Sacerdotibus*; *tum quia potestas absolvendi a Censuris in periculo mortis non datur, nisi ut quis etiam a peccatis absolvi possit, solus autem Sacerdos a peccatis absolvere potest; tum quia usu receptum est, ut solus Sacerdos in hoc etiam mortis discrimine absolutionem a censuris impendat, non autem Clericus, nisi is forte censuram tulerit, eamque idcirco relaxare valeat.*

(*c*) Potest alia via experiri, an possit Moribundi stomachus consecratam particulam retinere: nec unquam permittendum est, ut non consecrata particula experimentum fiat, tum ob periculum, quod occurrere fortasse posset idololatriæ; tum etiam ne debita erga Sacram Eucharistiam veneratio hac via minuatur.

(*d*) In dubio de pueri capacitate ad rite discernendum inter sacrum Viaticum, & alios cibos, Eucharistia preberi eidem non debet. Etsi enim scimus, ut in antiqua Ecclesia, ita etiam nunc in Ecclesiis aliquibus Orien-

8 Si Moribundus sit communicandus, & desit Stola, vel Alba, potest in tali casu ei dari communio sine ipsis. Vide verb. *Infirmus num.19.*

9 Moribundus tenetur ex præcepto Divino Eucharistiam sumere per modum Viatici; & hoc etiamsi non sit jejunus. Vide verb. *Eucharistia n.* 34. verb. *Viaticum n.*4.

10 Et licet sit jejunus, adhuc recte adhibetur formula *Accipe Viaticum &c.* Vid. *d.* verb. *Eucharistia n.35.* verb. *Viaticum n.5.*

11 Moribundus, qui mane communicavit sanus ex devotione, an superveniente periculo, teneatur eadem die per modum Viatici communicare Vid. *d.* verb. *Eucharistia n.36.* (*a*)

12 Moribundo post 7. vel 8. dies potest iterum dari Viaticum, etiamsi non sit jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum mortis recurrat. Vid. *d.* verb. *Eucharistia num.37.*

13 Moribundo, quando morbus, & periculum diu protrahitur, potest iterum post 7. vel 8. dies dari Viaticum, quamvis non sit jejunus. Vid. *d.* verb. *Eucharistia n.38.*

14 Moribundo dari potest, & debet Viaticum etiam in die Parasceves. Vid. *d.* verb. *Eucharistia num.39.*

15 Si Moribundus ob tussim, vel aliam causam sumere non possit Viaticum, non debet ad illum deferri SS. Eucharistia devotionis causa. Vide *d.* verb. *Eucharistia n.* 50.

16 Pro consecrando Viatico dando Moribundo non est licitum Sacerdoti non jejuno celebrare. Vide verb. *Infirmus n.28.*

17 Aliqui tamen tenent contrarium. Vide *d.* verb. *Infirmus n.29.* (*) et Benedictum XIV. *loc cit. in Addit ad num. eumd.* ubi illorum opinionem refellit, negatque absoluti Sacerdoti non jejuno celebrare Missam licere, ut infirmo Viaticum possit ministrari. (*)

18 Pro Viatico dando Moribundo non debet consecrari Hostia extra sacrificium, etiam in necessitate. La Croix *lib.6. part.1. num.610.* ubi cum Dicastill. *d.*10. *num.*344. testatur de communi contra Majorem putantem id esse licitum. In simili necessitate Major do-
19 cet esse licitum Sacerdoti Latino consecrare in fermentato, quam sententiam Tannerus, & alii non audent damnare. Attamen oppositam sententiam docet *Communis* cum Dicastill. & la Croix *loc. cit. num.* 610. quia præceptum Viatici non obligat cum tanta deformitate Ritus. (*) Atque huc pertinent, quæ habet Benedictus XIV. in Constitut. de Dogmatibus et Ritibus ab Italo-Grecis tenendis atque servandis, Bullar. tom.1. num.57. §.6. De Sacramento Eucharistiæ, & Missæ Sacrificio num.10. ,, Cum in Sacro Generali ,, Florentino Concilio præscriptum sit, ut unusquisque Sacerdos Eucharistiam juxta Ecclesiæ suæ ritum, sive Latinæ, sive Græcæ in azymo, seu fermentato conficere debat, vetitumque a Summis Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, ne Latinus Sacerdos Greco ritu, aut Grecus Latino utatur; districtius inhibemus, etiam sub pœnis perpetuæ suspensionis a Divinis, ne Presbyteri Græci ,, Latino more, & Latini Græco ritu, sub quovis ,, licentiarum, & facultatum Missas, et alia Divina ,, Officia Greci Latino more, et Latini Greco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, ac ,, etiam majori Pœnitentiario pro tempore existente ,, obventarum prætextu, Missas, & alia Divina Officia celebrare, vel celebrari facere præsumant. ,, Itaque in Appendice, de Orientalis Ecclesiæ circa Eucharistiam disciplina, subjecta Tractatui P. Antoine de Eucharistia §.1. pag. mihi 153. indicata obligatione, quam quisque habet manendi in semel suscepto ritu, subditur: ,, Ex iis optime concludit Verricellus, non licere Sacerdoti Latino uti fermentato in ,, Ecclesia Greca, nec Greco in Ecclesia Latina azymo, etsi populus diu deberet Sacrificio privari, & ,, proximus absque Viatico decedere. Quia utilitas ,, communis privatorum commodis præferenda est: ,, ad communem vero utilitatem pertinet Ecclesiæ ,, servare præscriptos ritus: et quia præceptum sumendæ Eucharistiæ in articulo mortis, et audiendi Sacri in diebus festis non obligat, nisi dum Sacrum ,, celebrari possit servatis legibus, ac ritibus ab Ecclesia stabilitis. Igitur ut Sacerdos non jejunus celebrare nequit pro communicando moribundo, velut populus audiat Sacrum die festi; ita Sacerdos ,, Latinus nequit in fermentato consecrare contra ,, Ecclesiæ præceptum, ut populus sacrum audiat, ,, vel ut morti proximus Eucharistiam sumat.

In defectu Sacerdotis Latini potest Moribundus su- 20
mere Viaticum a Sacerdote Greco consecratum in fermentato. La Croix *loc. cit.* Tamburin. *cap.2. §.9. num.12.* & alii. Moribundus an si nequeat sumere 21
Viaticum sub specie panis, sit ei dandum sub specie vini? Variant Doctores. Nugnus enim, & Ochagan. tenent affirmativam sententiam, quia, dicunt, ipsi præceptum Divinum de sumendo Viatico prævalet humano de communicando solum sub specie panis, & id

Orientalibus pueris quoque Eucharistiam administrari; tamen Latina Ecclesia a multis sæculis constituit, ut nonnisi discernentibus cibum Eucharisticum distribueretur, ut debitum in sanctum Sacramentum obsequium, ac veneratio servaretur. Ubi ergo dubium est, num puer id revera intelligat, atque discernat, ex Ecclesiæ institutione sacro Viatico refici Puer ille non debet: Cum hoc non sit Sacramentum necessitatis, & cum ex praxi Ecclesiæ constet, Sacramentum hujusmodi non communicari nisi iis, quos Ecclesia noverit ita capaces, & in Religionis institutis instructos, ut cœlestem, & Angelorum panem a vulgari cibo discernant. Atque hinc patet etiam, injuria *num.*22. asseri, *in dubio, an Adulti amentes utantur ratione,* dandum eis Viaticum esse. Cum enim hoc Sacramentum necessitatis non sit, in dubio administrandum non est.

(*a*) Vide de hac re Benedictum XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 7. *cap.* 11. ubi recensita eorum opinione, qui ajunt, etiam hominem, qui mane communicaverint incidendo inopinato in mortis periculum teneri denuo se reficere Eucharistico cibo; illorum, qui dicunt recipere iterum Eucharistiam sine periculo non posse, denique illorum, qui putant, posse dicto homini Viaticum dari, sed nullo ad id agi præcepto, ita concludit: *In tanta opinionum varietate, doctorumque discrepantia, integrum erit Parrocho eam sententiam amplecti, quæ sibi magis arriserit, quin fas sit Episcopo in Parochum animadvertere, qui prefato ægrotanti viaticum denegavit &c.*

& id probabile censent Diana, Escobar, & alii apud La Croix *loc. cit. n.611.* Negativam autem probabilius docent Fagnanus, Suarez, Diana, Amicus, Lugo, Tamburin. Dicastill. Platell. citati, & secuti a La Croix *loc. cit. num.* 611. dicentes, non teneri moribundum in tali casu sumere Viaticum sub specie vini, non quod præceptum humanum prævaleat Divino, sed quia Divinum non obligat, nisi quando observari potest cum debita reverentia, & principalibus ritibus, & quasi substantialibus Cæræmonis ab Ecclesia præscriptis. (*) Alias orta est dubitatio, *inquit Benedictus XIV. de Missæ Sacrificio lib.3. cap.XIX. n.5,* „ an moribundo, qui Eucharistiam sub specie panis „ deglutire non posset, liceret eam præbere sub specie vini, seu sub specie panis vino consecrato intincti; qui respondebat licere, Concil. Toletano XI. „ habito anno 675. sententiam suam fulcire poterat; „ ea enim Synodus can.11. statuit, si æger sacram „ non possit particulam deglutire, ut ei præbeatur „ Eucharistia sub specie vini: sunt etiam alia monumenta Ecclesiasticæ Historiæ, ex quibus intelligitur, Eucharistiam exhibitam fuisse sub specie panis vino consecrato intincti, ut ostendunt Martene „ lib. 1. de Sacr. Eccl. Ritibus cap.4. art. 10. num.13. „ Card. Bona lib. 2. rer Liturgic. cap. 18. num.3., & „ Mabillonius 1. præfat in sæculum III Ordinis Benedictini num 75. observat 10. Vera tamen opinio est, „ id fieri non posse: præceptum enim suscipiendi viaticum non obligat, cum illud gravibus de causis „ ab Ecclesia negatur: compertum autem est Ecclesiam usum Calicis Laicis et Sacerdotibus Missam „ non celebrantibus prohibuisse, non modo propter „ plures irreverentias, quæ identidem committebantur, sed etiam propter hæresim eorum, qui garriebant, sub specie panis non contineri Corpus „ Christi, vel præceptum esse Christi, ut Eucharistia sub utraque specie sumatur. Ita respondent „ Suarez. in 3. par. tom.3. disput.71. sect.3. circa fin; „ Cardinalis de Lugo Respons. moral. lib.1. dub.10. „ num. 2. & 8. Clericatus decis.14. cas.2. num.16. & „ seq. de Sacram. Euchar. Pax Jordanus tom.1. lib.3. „ tit.3. num.34. monet, in ejusmodi casu posse moribundo sacram exhiberi particulam aqua vel vino „ non consecrato intinctam, ut eam æger possit deglutire; lex enim de naturali jejunio servando „ eum non obligat, qui Viaticum sumit. (*)

22 Perpetuo amenti moribundo non est dandum Viaticum, S. Thomas *q.80 art.9. in Opuscul.* La Croix *lib.6. part.1. num.654.* quia, ut ibi notat, id prohibet Ri-

23 tuale Pauli V. In dubio an adulti amentes utantur ratione, Gobat *tract.4. n.173. 417. & 418.* La Croix *loc. cit. n.655.* & alii dicunt esse eis dandum Viaticum, quia in dubio favendum est potius homini, pro quo institutum est Sacramentum, cum certo ipsi prosit, & probabiliter possit etiam causare primam gratiam, si forte homo ille in mortali esset, de quo saltem attritionem habuisset.

Amentibus, qui usum rationis habuerunt, nec 24 sciuntur amisisse illum in mortali, dandum est viaticum. S. Thomas *loc. cit.* Catechism. Roman. *de Euch. cap.11. num.2.* La Croix *loc. cit. num.656.* quia hoc ipso, quod nesciatur amisisse usum rationis in mortali, præsumendum est esse in gratia, quia potuerunt vel sine ulla, vel cum levi tantum culpa amisisse. Gobat *loc. cit. n.151.* cum communi, ut testatur La Croix *loc. cit.*

Phrenetico, aut Deliranti, sive ex mania, sive ex 25 morbo, si quando alligatur accipiat cibos, debet etiam alligato dari Viaticum. S. Thom. Aversa, Sanch. Diana, Gobat, secuti & citati a La Croix. *loc. cit. num.660.* Si autem sit dubium, an reverenter su- 26 scepturus sit? faciendum est experimentum cum una, vel altera particula non consecrata, & si aliquam reverenter suscipiat, danda est ei etiam consecrata. La Croix *d. num.660.* cum Layman, Castropalao, Diana, Gobat ibi citatis. *(a)*

Moribundo in defectu Parochi potest dari Viati- 27 cum a quolibet Sacerdote, sive Sæculari, sive Regulari, & in defectu Sacerdotis etiam a Diacono. *Communis* cum Laym. *lib.5. tract.4. cap.7.* Busemb. & La Croix *lib.6. part.1. num.479.* Immo Suar. Coninch. Layman, Præpositus, Dian. & alii apud Busemb. & La Croix *loc. cit. num.479.* dicunt, in articulo mortis in defectu supradictorum posse ei dare Viaticum etiam a Laico. Quod tamen ob contrariam consuetudinem non est facile practicandum, ut docent Lugo, Bonac. cum ipso Busemb. & La Croix. *loc cit.*

Pro consecrando Viatico dando Regulari infirmo 28 in domo privata consanguineorum, seu aliorum sæcularium non potest ab alio Regulari erigi ibi Altare portatile, & sacrum peragi, & inde Viaticum ipsi ministrari absque licentia Ordinarii, aut Parochi. Sic expresse *Sacra Congregat. Concilii in Messanen. Privilegii 20. Septembr.1698. lib.48. decret. pag.471.* ubi propositis dubiis. Primo: *An Regularis Theatinus potuerit licite erigere Altare portatile: Sacrum peragere, & Sanctiss. Viaticum ministrare alteri Regulari infirmo in domo privata illius consanguineorum absque licentia Ordinarii, aut Parochi?* Secundo, *An possit Ordinarius in hoc, & similibus casibus procedere contra Regulares etiam ad Censuras? Respondit ad 1. negative Ad 2. affirmative, sed in præsenti non molestandum.* Sic

Nota Romani Theologi.

(*a*) Si experimentum fiat cum particula non consecrata, infirmus periculo exponitur actus idololatriæ, qui licet materialis sit respectu illius, permitti tamen non potest. Falsum quoque est quod *n.27.* asseritur de laico, qui possit necessitate urgente Viaticum deferre. Tantam enim in sacram Eucharistiam venerationem exposcit Ecclesia, ut laicis etiam tactum sacrorum vasorum indixerit; quis ergo credat permittere eisdem, ut Euharistiam tangant, deferantque ad infirmos, non desunt sane in antiqua Ecclesia exempla laicorum, qui Eucharistiam ad infirmos detulerint; at alia nunc tempora sunt, aliæ Ecclesiæ consuetudines, aliæ leges necessariæ ad servandam ac fovendam debitam huic sacramento venerationem. Permittendum, itaque ut potius sine viatico infirmus decedat, quam ut leges violentur ab Ecclesia latæ; ne laici Eucharistiæ Sacramentum administrent.

Sic refert Eminentiss. Petra *tom 3. commentar. ad Constit. XI. Alexandr. IV. num.33.* (*a*)

29 Moribundo, si fuerit Catholicus, & non constet esse in mortali, dandum est Sacramentum Extremæ Unctionis, etiamsi illud non petierit, nam hoc ipso censetur interpretative voluisse, & petiisse, quod alii Christiani, etiamsi de eo Sacramento nunquam audierit. Busemb. & La Croix *lib. 1. p.1. nu.163.* & alii passim.

30 Moribundus tenetur ultra Sacramentalem Confessionem actum contritionis perfectæ elicere, licet enim constitutus in articulo mortis non teneatur confiteri cum contritione perfecta, eo quod moraliter certum est Sacramentum Pœnitentiæ cum attritione ad justificationem sufficere, quemadmodum liquet ex Tridentin. *sess.14. cap.4.* (Vide verb. Pœnitentiæ Sacramentum,) & ex propositionibus 14. & 15. ab Alexandr. VIII. damnatis, ac sub verb. *Propositiones damnatæ* allatis: tamen ad id tenetur ex alio capite, quia scilicet quilibet Fidelis tenetur præsertim eo puncto, in quo agitur de summa rerum, & momento, a quo pendet æternitas, suæ saluti prospicere, atque consulere omni meliori quo fieri potest modo, qualis est eliciendo præter Confessionem Sacramentalem actum contritionis perfectæ; nam non sumus infallibiliter certi de Ministro Baptismi, ac de ordinatione Sacerdotis &c. pro quo tamen eliciendo cavere debet Moribundus, ne obrui sinat ab iis, quæ Diabolus descendens tunc magnam habens iram, sciens quia modicum tempus habet, impie evomit, ac invide opponit, sed fiducialiter ad supernum auxilium confugiat, ac firmiter fideliterque sibi suasum habeat viscera misericordiæ non deesse sperantibus in Deum, & fore miserationes ejus super omnia opera ejus, *Psalm. 144. versicul. 9.* idcirco opem suam largiter, fortiterque in corda Fidelium effundere medio pretiosissimo, ac Sanctissimo Redemptoris Jesu Christi Sanguine pro totius Mundi salute inestabiliter, & incomprehensibiliter dato.

31 Moribundi possunt, immo etiam quandoque tenentur contrahere Matrimonium. Vide verb. *Impedimentu Matrimonii art. 2. n. 18.*

32 Moribundum in articulo mortis constitutum nec licite, nec valide posse absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut hæretico mordicus defendit Fagnanus *in cap. Non est vobis XI. de sponsalibus per tot.* ubi adducit ad id expressam declarationem Sacræ Congregationis Concil. in hæc verba: *Episcopus Valentinus petiit declarari, utrum pœnitentes in articulo mortis constitutos possit a casibus reservatis absolvere quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, & denunciatus, ut tenuit Navarr. de regulis Confessariorum cap.27. n.272. vers. Quod per eadem verba fol. 551. Et Congreg. Generalis Card. Moroni, Alciat. Senonen. M. Alt. S. Sixti censuit non posse, quia communis opinio videtur illa, quod tales excommunicati non possint etiam in hoc casu necessitatis.* Quam sententiam confirmant isti Cardinales auctoritatibus tredecim celeberrimorum Auctorum, nempe Magistri sententiarum, S. Thomæ, Scoti, Durandi, Capreoli, S. Antonini, Turrecrematæ, Baccon. Alexandri de Ales, Richardi, Abbatis, Decii, & Navarri. Et postea explicant quo sensu debeat intelligi hac de re Concilium Trident. *Nec obstat caput 7. de casuum reservatione, quia debet intelligi de omnibus Sacerdotibus in unitate Ecclesiæ viventibus, referendumque ad eos Sacerdotes, de quibus eodem capit.7. in prima, & secunda parte agitur, qui habent ordinariam vel delegatam potestatem.* Hæc sunt propria dictæ declarationis verba, ut testatur Fagnanus *loc. cit. num.2.* Hanc negativam sententiam sequuti sunt S. Raymundus, Covarruvias, Joannes Medina, Panormitanus, Præpositus, Auctor Glossæ Decreti Gratiani, Auctor colloquiorum Condomensis Diœcesis, & alii citati & sequuti a Ioanne Pontas verb. *Absolutio casu 31.* in fine, Matthæuc. *Official. Cur. cap.2. num.19.* Pignat. *tom.10. consult.136. n.15.* & alii innixi supradictæ Cardinalium declarationi; Qua vera supposita, & a Summo Pontifice, ut supra exponitur, approbata, non esset ullimode ab ipsa recedendum. Vide tamen infra *num.39.*

At vero affirmativam sententiam, nempe posse pœnitentem in articulo mortis, in defectu alterius Sacerdotis habilis, licite, & valide absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut hæretico, sustinent Paludanus, Silvester, Sotus, Melchior Canus, Toletus, Azorius, Bonacina, & Auctor Colloquiorum Diœcesis Antuerpiensis apud Pontas *loc.cit.* Reiffenstuel *lib.5. decretal. tit.7. §.8. num.408.* testans de Communi. La Croix *l.6. part.2. num.1560*, testans cum Arriaga de communissima. Barbosa in Concil. Trident. *sess.14. de Sacrament. Pœnitent. cap.7. num.13.* cum Cano, Navarro, Toleto, Comitolo, Azorio, Reginaldo, Coninch, Riccio, Bonacina, Layman, Suarez, Molina, Torreblanca, Fagundez, Bossio, & Hurtado ibi citatis, Rosignolus *de Pœnitentia part.1. qu.7. art.6. a num.10. ad 14.* cum aliis ibi citatis; Felix Potestas *tom.1. part.4. cap.5. n.3245. & tom.3. part.1. num.171.* cum aliis ibi allegatis; Gobat *tom.1. tract.7. num.129.* Sporer *to.3. part.3. c.6. quæst.6. n.724.* testans cum Layman, Card. de Lugo, & aliis de communissima Doctorum, qui, præsertim Gobat, & Sporer, ac alii intelligunt super allatam declarationem Sacræ Congregat. Concil. apud Fagnan. *loc. cit.* de absolutione data ab excommunicato vitando, degradato, hæretico, aut Apostata in præsentia alterius Sacerdotis carentis illis vitiis, quæ utique absolutio esset et illicita, & invalida, juxta etiam dicta sub verb. *Absolutio art.1. num.51. & 52.* At si nullus omnino adesset alius Sacerdos, esset & licita & valida, quia verba Concil. Tridentini *cit. sess.14. cap.7.* amplissime, & generalissime exprimunt, quod in illo articulo extremæ necessitatis, *ne hac occasione aliquis pereat .... Omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt;* Qui autem omne dicit, nihil excludit; *l. Hoc articulo 29. ff. de heredib. instituen. L. Si cui servo omnes 52. ff. de Legatis 1. l. Penum meam omnem 7. ff. de penu legata,* 33

(*a*) Nec Parochus, neque etiam Ordinarius licentiam concedere Regularibus potest, ut in domo infirmi Altare portatile erigant, ibique celebrent, ut inde Viaticum administrent; sed necessaria est Summi Pontificis licentia.

ta, *cap. Si Romanorum* 1. *dist.*19. *cap. Solitæ* 6. *§. Nobis*, *de majoritate & obedient.* & ibi Glossa verb. *Quodcumque*, expresse dicens: *Qui dicit omnia, nihil excepit*. Verba enim generalia generaliter sunt intelligenda, *cap. Quia circa* 22. *de privilegiis* cum similibus, & ubi Lex non distinguit, neque nos distinguere debemus; *L. non distinguemus* 32. *ff. de receptis arbitris*, *l. Præses* 3. *de officio Præsidis*, *l. de pretio* 8. *ff. de publiciana in rem action. cit. cap. Quia circa* cum similibus.

34 Tum quia credendum non est quod Ecclesia voluerit deserere pœnitentes in tali extrema necessitate constitutos, sed potius tamquam pia mater voluerit illis succurrere hoc salutari præsidio, habilitando Sacerdotes etiam recisos ad absolvendum in defectu aliorum, sicuti etiam per adversarios habilitantur simplices Sacerdotes nondum ad Confessiones excipiendas approbati ex *cit. sess.*14. *cap.*7. Concil. Tridentinum hac potissima ratione, *Nec hac occasione aliquis pereat* Unde in consimili extrema necessitate pia Mater Ecclesia permittit, quod Baptismus possit recipi etiam ab hæretico, & excommunicato, *cap. Præter* 6. *§. Verum dist.*32. *cap. Si quem forte* 40. *caus.*24. *quæst.*1. cum similibus adeoque censendum est, quod permittat in extrema necessitate recipi etiam posse Pœnitentiam, cum Baptismus parvulorum, & Pœnitentia morientium sint Sacramenta necessitatis, secundum Glossam *in cap. Non est vobis XI. de Sponsalib.* verb. *Baptismum parvulorum*; uti videtur innui etiam in ipsomet *cap. Non est vobis*, ubi tempore Interdicti Anglis impositi, interdicuntur omnia divina, & Sacramenta, *præter Baptismum Parvulorum*, *& pœnitentias morientium*. Hinc in rubro, & Summa *d.c. Si quem forte*, sic habetur, *in extremo positus etiam ab hæretico pœnitentiam accipere valet*; Nam *quod non est licitum in Lege*, *necessitas facit licitum*, *cap. quod non est* 4. *de Regul. juris*. Necessitas enim non habet Legem; *cap. Sicut* 11. *d.*1. *de consec. c. Omnes* 1. *de feriis*; *cap. Consuluisti* 3. *de Celeb. Missar. c. Consilium* 2. *de observat. jejunior*, cum similibus. Unde Sacri Canones passim clamant morientibus pœnitentiam non esse denegandam *cap. Si quis de corpore* 6. *cap. Si recedunt* 7. *cap. Is qui poenitentiam XII. cap. Agnovimus XIII. cap. Presbyter XIV. dist.*26. *q.*6. *c. Quod in te XI. de pœnitentiis, & remissionib.* cum similibus.

35 Hinc attenta piæ matris Ecclesiæ, ac tot Sacrorum Canonum benigna interpretatione, & innumera Doctorum copia, necnon pene communi, ac communissima opinione, testibus supra allatis Auctoribus pro sententia affirmativa concludendum est, posse Moribundum in extrema necessitate articuli mortis, in defectu alterius Sacerdotis habilis absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, degradato, hæretico, aut apostata, & allata Sacræ Congregationis declaratio intelligenda videtur de absolutione data a Sacerdote excommunicato vitando, degradato, hæretico, aut apostata in præsentia alterius Sacerdotis carentis dictis vitiis, quæ utique absolutio, ut dicebatur, esset & illicita, & invalida, Non autem de absolutione data ab ipso in defectu alterius Sacerdotis habilis, ut eam explicant Gobat, & Sporer *locis citatis*, & alii, quia, adhuc verificaretur de ipso quod esset Sacerdos juxta concessionem Concilii: *Omnes Sacerdotes*, cum ejus Sacerdotalis character sit indelebilis, & in tali casu extremæ necessitatis, *Ne*, juxta piissimam mentem Concilii, *hac occasione aliquis pereat*, Ecclesia tollit omne impedimentum canonicum ex parte Sacerdotis, eique dat omnimodam jurisdictionem ad id necessariam; cum interpretatio semper facienda sit in benigniorem partem, *cap. Cum tu* 16. *de testibus*, cum similibus. Si autem auctoritative, & clare constaret, quod mens Sacræ Congregationis, & Summi Pontificis esset quod neque in defectu alterius habilis Sacerdotis possit Moribundus in tali extrema necessitate articuli mortis absolvi a Sacerdote excommunicato vitando, degradato, hæretico, aut apostata; non esset ab ipsa sententia negativa recedendum, quia in claris non admittitur interpretatio, ut docet communior Doctorum post Glossam *in capit. Cum dilectus* 8. *de consuetud.* verb. *Nec juri communi*, & colligitur ex *l. Licet Imperator* 74. *ff. de Legatis* 1. *& l. Ille*, *aut ille*, 25. *ff. de Legatis* 111. & ubi expresse habetur Lex, cessat omnis opinio, *cap. sicut* 2. *dist.*15. *cap. Si quis eorum* 8. *dist.*50. *cap. Cuncta per mundum* 17. *caus.*9. *quæst.*5. *cap. Canonum statuta* 1. *& cap. Quoniam* 13. *de constitution.* cum similibus. Vide infra *num.*39.

Hic abs re non erit advertere ex Rutilio Benincasa & variis gravibus Auctoribus tacito nomine ab ipso allegatis in suo libro, cujus titulus *Almanacco perpetuo &c. p.*4. *tract.*5. *c.*14. quod Moribundi deficere solent morte naturali fere semper in Maris detumescentia, seu refluxu. Quando autem intumescat, & detumescat Mare, ad id explorandum) permisso, quod Maris fluxus, & refluxus, intumescentia, & detumescentia unus sit ex mirabilibus effectibus, quos Luminare minus, seu Luna mirabiliter præstat, & quod in unoquoque suo lunari die aquas crescere, & decrescere faciat, ut sequitur, idest sex horis, & uno horæ quinto eas crescere, aliis sex horis, & uno horæ quinto eas decrescere efficiat, & ita successive de reliquo sui diei spatio, ac consimiliter de aliis suis diebus prælaudatus Auctor proponit exemplum dati diei, in quo quis exoptat scire quæ supra, ac tabulam perpetuam, quam ad idem propere sciendum subnectit, etiam exponit, Unde ea ibi pro opportunitate ab exoptantibus regulæ praxim, utrique Medico, & Infirmariis, ad propositum perutilem non minus ac Nautis ad suum de facili legi, vel transcribi poterit, advertendo tamen, librum hujusmodi pluribus scatere erroribus, ne in ipsos dilabamur. 36

His adde, quod Sanctæ mem. Summus Pontifex Benedictus XIV. anno 1747. die 5. April. Constitut. incipient. *Pia Mater Catholica Ecclesia*, ampliavit Episcopis facultatem impertiendi Benedictionem cum Indulgentia Plenaria Fidelibus in mortis articulo constitutis; etiam per alios, tam in Civitatibus, quam in Diœcesibus ab ipsis subdelegatos; Ubi enim prius Episcopis hanc facultatem petentibus concedebatur ad solum triennium, & hac lege, quod per seipsos immediate hanc Benedictionem cum P. Indulg. applicatione ægrotis in articulo mortis constitutis largirentur, nec ipsi necessitate urgente, & quidem nocturno tempore, alium Sacerdotem in singulis peculiaribus casibus subdelegare possent; inde Pontifex eam 37

ipsis

ipsis ampliat, & concedit ad vitam, ut latius in ipsa Constitutione, declarans insuper, quod etiam plures pios Sacerdotes, sive Sæculares, sive Regulares, prout necessarium fore judicabunt, in eorum Civitatibus subdelegare valeant, qui dum ipsi Antistites aliquo legitimo impedimento detinebuntur, quamvis hujusmodi impedimentum diurno tempore occurrat, eorum vice dictam benedictionem cum Indulgentiæ Plenariæ applicatione præfatis ægrotis impertiantur; Aliosque similiter per Dioecesim Sæculares, aut Regulares Sacerdotes, quotquot necessarios judicaverint, ad prædictum effectum deputare, & subdelegare possint; Nec non eosdem a se deputatos removere, ac alios in eorum locum pro suo arbitrio, & prudentia subdelegare valeant. Hanc eamdem facultatem statuit esse in posterum concedendam omnibus Episcopis, qui eam a Romano Pontifice postulaverint; Et similiter omnibus Prælatis Inferioribus territorium separatum habentibus, cum vera qualitate nullius, & activa in Clerum, & populum jurisdictione: Dummodo ipsi Prælati hanc gratiam postulantes, Sancta Apostolorum limina præscriptis temporibus visitaverint, & relationem status suarum Ecclesiarum Apostolicæ Sedi exhibuerint, & debitum juramentum in prima eorum assumptione ad dictas Prælaturas præstiterint, juxta præscriptum ab ipso Pontifice in sua Constitut. incip. *Quod Sancta*.

38 Affertur modus pro supradicta Benedictione impertienda ab ipso Benedicto XIV. traditus, & approbatus in allegata sua Constitutione incipiente *Pia Mater*. Habens igitur prædictam facultatem, vel simile privilegium, ingrediendo cubiculum, ubi jacet infirmus, dicat: *Pax huic domui &c.* ac deinde ægrotum, cubiculum, & circumstantes aspergat aqua benedicta, dicendo Antiphonam *Asperges &c.* Quod si ægrotus voluerit confiteri, audiat illum, & absolvat: Si Confessionem non petat, excitet illum ad eliciendum actum Contritionis, de hujus Benedictionis efficacia, & virtute, si tempus ferat, breviter admoneat, ac de aliis, prout videbitur expedire, instruat, ut ibi latius. Tum piis ipsum verbis consoletur in spem erigens fore ut ex divinæ munificentiæ largitate eam poenarum remissionem, & vitam sit consecuturus æternam. Et postea dicat.

℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit Cœlum, & Terram.

Antiphona. Ne reminiscaris Domine delicta famuli tui (vel ancillæ tuæ) neque vindictam sumas de peccatis ejus.

Kyrie eleison, Christe eleison, Kyrie eleison.
Pater noster &c.
V. Et ne nos inducas in tentationem.
R. Sed libera nos a malo.
V. Salvum fac servum tuum (vel ancillam tuam, *& sic deinceps*.)
R. Deus meus sperantem in Te.
V. Domine exaudi orationem meam.
R. Et clamor meus ad te veniat.
V. Dominus vobiscum.
R. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Clementissime Deus, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in Te credentem, atque sperantem, secundum multitudinem miserationum tuarum respice propitius famulum N. (vel ancillam N.) quam tibi vera Fides, & Spes Christiana commendant. Visita eum, (vel eam) in salutari tuo, & per Unigeniti tui Passionem, & Mortem, omnium ei delictorum suorum remissione, & veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitus sui Te Judicem propitiatum inveniat, & in Sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta, transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eumdem Christum Dominum nostrum. Amen.

Tum dicto ab uno ex Clericis adstantibus, Confiteor &c. *Sacerdos dicat*, Misereatur &c. *Deinde*,

Dominus Noster Jesus Christus Filius Dei Vivi, qui Beato Petro Apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat Confessionem tuam, & restituat tibi Stolam primam, quam in Baptismate recepisti: Et ego facultate mihi ab Apostolica Sede tributa, Indulgentiam Plenariam, & remissionem omnium peccatorum tibi concedo, In nomine Patris &c.

Per sacrosancta humanæ reparationis Mysteria remittat tibi Omnipotens Deus omnes præsentis, & futuræ vitæ pænas, Paradisi portas aperiat, & ad gaudia sempiterna perducat. Amen.

Benedicat Te Omnipotens Deus, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Amen.

Si vero infirmus sit adeo morti proximus, ut neque Confessionis generalis faciendæ, neque præmissarum precum recitandarum tempus suppetat, statim Sacerdos Benedictionem ei impertiatur.

Ad dicta sub *n.32. ad 35.* Advertendum est, quod eruditissimus P. Franciscus Maria Campioni in *Instructione ad Confessarios c. 41. n. 12.* refert ex Card. Albitio *part. 1. de inconstantia in fide c. 18. & 19.* quod prædicta declaratio Sacræ Congregationis Concilii adducta a Fagnano *supra n. 32.* non reperitur in Regestis Concilii, signum, quod vel non emanavit, vel fuit expuncta, ut contraria communi sententiæ, occasione cujusdam Episcopi, qui in examine interrogatus, an Sacerdos nominatim excommunicatus posset absolvere in articulo mortis, respondit affirmative. (*) 39

Unde fuit excitatum murmur ob Doctrinam Fagnani, & dubio delato ad Innocentium X. hic jussit supprimi 40

Notæ Romani Theologi.

(*a*) P. Lucius Ferraris hic advertit, quod eruditissimus P. Franciscus Maria Campioni *in Instructione ad Confessarios c. 41. num. 12.* refert ex Cardinali Albitio *de Inconstantia in Fide cap. 18. §. 19.* quod prædicta declaratio Sacræ Con. Concilii adducta a Fagnano, ac *num. 32.* supra relata, non reperitur in Regestis Concilii, quod argumentum est, aut nunqnam emanasse, aut expunctam fuisse, ut contrariam communi sententiæ, occasione cujusdam Episcopi, qui in examine interrogatus, an Sacerdos nominatim excommunica-

mi quæstionem, neque amplius dubitari de opinione affirmativa, nempe pœnitentem in articulo mortis in defectu alterius Sacerdotis habilis licite, & valide absolvi posse a Sacerdote excommunicato vitando, seu degradato, aut hæretico. Confer P. Giraldi in Expositione juris Pontificii Part. II. sect. XXXIX., & Carolum Blascum Dissert. secunda, de Pœnitentia, Italico idiomate perscripta Tom. 2. Opusculor. Canonico-Historico-Criticorum, Neapoli anno 1761. editorum. Itaque infirmo plane fundamento nituntur adversæ opinionis Patroni, qui in illa Declaratione maximum sententiæ suæ præsidium collocant ex quibus Bartholomæus Del Valle, & Saavedra in Compendio Theologiæ Moralis, Romæ anno 1769. impresso Part. 2. tract. 2. quæst. 3. art. 3. ex defectu notionis memoratæ Declarationis profectum censet, ut multi appositum doceant; quasi scilicet multi Declarationem illam aut commenticiam, aut minime authenticam esse non demonstrassent.

Additiones ex aliena manu.

41 Moribundus, qui & Agonizans dicitur, *is est qui exsuperante jam morbo, & natura prostrata animam efflaturus de proximo est.* Viventibus, & non mortuis accenseri debet. Quinimo sanæ mentis præsumitur, nisi de contrario constet; eaque propter testamentum, & codicillos condere, tum contractus inire valet; Stryk. *Juridic. dissert. volum.* 1. *disput.* 5. *c.* 1. *n.* 9. *& plur. seq.*

42 Vim magnam habere solet confessio Moribundi, eo quia nemo præsumitur in articulo mortis velle mentiri. Sed nec in præjudicium Tertii, nec in sui & Heredum commodum credendum esse Moribundo tradunt Klock. *vol.* 2. *consil.* 43. *n.* 28. *& seq. Quest. consil.* 40. *n.* 20. Pacianus *de Probat. lib.* 1. *c.* 53. *n.* 46. Mevius *ad Jus Lubecens. p.* 2. *tit.* 2. *art.* 24. *num.*

43 11. Præsumptionem autem, & indicium aliquod hisce etiam casibus facere confessionem moribundi, non est dubitandum; Mascard. *de Probat. conclus.* 1229. *n.* 1. *&* 8. Farinac. *Prax. criminal. lib.* 1. *tit.* 5. *q.* 46. *n.* 17.

Quid si Judex in agone confiteatur se pecunia corruptum tulisse sententiam? Obligare se suosque heredes ad pœnam tripli expressam *in Authent. Novo jure C. de Pœn. Judic. qui mal. judic.* nequaquam vero præjudicium creare Tertio, ut sententia proinde sit rescindenda, sequitur ex mox dictis. Idemque dicendum de Arbitro; Mascard. *de Probat. conclus.* 949. *n.* 23. *& sequent. Farinac. dict. quæst.* 46. *nu.* 77. 44

Nec Testis moribundi confessio, quod falsum tulerit testimonium, quidquam obstabit, si prolata jam sententia; secus autem re adhuc integra; Vide Pacian. *de Probat. lib.* 1. *cap.* 53. *num.* 46. Farinac. *dict. q.* 46. *n.* 84. 45

De Proxeneta contractus simoniaci, an ipsi tales scelus in agone confitenti sit credendum quæritur? Negat Stryk. *juridic. dissert. vol.* 1. *disput.* 5. *cap.* 3. *num.* 8. 46

Circa contractus duplici modo Moribundi confessio considerari potest, vel prout obligationem adstruit, & obligatoria dicitur, vel prout obligationem destruit, & liberatoria nuncupatur. Confessio obligatoria a Moribundo dupliciter emittitur, vel ratione sui ipsius confitentis, vel ratione Tertii. Ratione sui ipsius, si se certæ alicui Personæ asserat obligatum ad certam quantitatem. Ratione Tertii, si alterum sibi obligatum profiteatur. Confessio liberatoria semper uno modo emittitur, ut si quod alter debebat acceptum dicatur. In una vero, & altera Confessione diversum jus ab eo, quod inter vivos constitutum, hic in Moribundi persona obtinet. 47 48 49

Confessio obligatoria, sine expressione causæ non attenditur regulariter. At ea emissa a Moribundo, attendi debet; Mascard. *de Probat. conclus.* 345. *num.* 3. Damhoud. *pract. civil. cap.* 173. *num.* 10. *& seq.* Sed an ea possit revocari a Moribundo, tum an heres possit probare non subesse causam, vide apud Hann. *ad Wessembec. tit. de Confess. num.* 5. 50 51

De alterum obligando si confessio loquatur, nihil valet. Sed si emanaverit a Moribundo, præsumptionem quamdam facit pro confitente, & hæredibus; Struv. *Syntagm. jur. civil. tit. de Confess. thes.* 24. Brunemann. 52

catus, posset absolvere in articulo mortis, respondit affirmative. Unde fuit excitatum murmur ob doctrinam Fagnani, & dubio delato ad Innocentium XI. jussit Pontifex supprimi quæstionem, neque amplius dubitari de opinione affirmativa, nempe pœnitentem in articulo mortis in defectu alterius Sacerdotis habilis licite, & valide absolvi posse a Sacerdote Excommunicato vitando, seu degradato, aut Hæretico. Præsens Sacerdos sit, non præcisus, qui tamen nolit, aut non advertat necessitatem absolvendi, non puto invalidam fore datam a præciso absolutionem, ut asserit Ferraris *num.* 33.

Responsio Auctoris.

Romanus Theologus loc. cit. ait: Præsens sacerdos sit, non præcisus, qui tamen nolit, aut non advertat necessitatem absolvendi, non puto invalidam fore datam a præciso absolutionem, ut asserit Ferraris *nu.* 33. At neque per somnium id asserit Ferraris pro allata hypothesi, debuerat enim scire noster *Theologus*, ut scio ego Ferraris, quod in jure talis sacerdos in data hypothesi habetur, ut absens; pro absente enim habetur, qui præsens, quod peragere tenebatur, non facit, quodque, ut faciat, ei incumbit. *L. non tantum si, §. penultim. & ibi addit. Margin. ff. de fideicommissariis libertatibus, & qui non intelligit, aut non advertit, nec præsens dici potest. L. coram Titio* 209. *& l. apud Labeonem* 246. *ff. de verborum signif. Cum similibus.* Nec illa hypothesis fuerat exprimenda, quia frustra exprimitur, quod intelligitur. *L. Cornelius* 69. *de heredibus instituen ... L. Hæc verba* 3. *ff. de Legatis* 1. Unicuique enim etiam in his cæco obvium est sine alia expressione, & additione, quod ego loquor in præsentia alterius Sacerdotis carentis illis vitiis, & omnimodo parati ad absolvendum, quod si talis non sit ille alius sacerdos, stat ibi tradita necessitas moribundi, & amplissima a Trid. concessa facultas; Ne hac occasione aliquis pereat.

nemann. *repetit. Paratit. Wessembec. dict. tit. de Conf. quæst.* 2.

53 Confessio liberatoria, si agatur de dote, vim non habet, si intra tempus legitimum opponatur exceptio non numeratæ dotis. At facta a Moribundo opponi hæc exceptio nequit, nisi facta sit in fraudem Legis, vel Tertio præjudicet; Stryk. *jurid. differt. vol.* 1. *disp.* 5. *c.* 3. *n.* 13. *& plur. seq.*

54 Hactenus de Confessione Moribundi in civilibus. Agendum paululum de ea in criminalibus. Prima occurrit quæstio, an standum sit confessioni vulnerati de Auctore cædis? Eam non probare, sed tantum in-
55 dicium facere tenent non pauci. Sed & quæstionis est, an faciat indicium ad torturam? Negat cum aliis Stryk. *loc. cit. cap.* 4. *num.* 2. *& plur. sequent.* & quidem etiamsi juramento id asseruerit Moribundus
56 Monet vero Stryk. teneri heredem ad accusandum eum, quem Moribundus suæ cædis Auctorem dixit.

57 Quod dictum est de Confessione Moribundi circa homicidium; id ipsum obtinet de Confessione ejusdem circa veneficium, & alia id genus delicta.

58 De effectu exculpationis factæ a Moribundo, mire inter se dissentiunt Doctores. Confer Stryk *ubi supra cap.* 4. *tit.* 8. *& plur. sequen.* qui & de Moribundo fatente se delictum comisisse disserit.

MORTIS ARTICULUS.

1 Mortis articulus in Servis Dei, illustris, & sanctimonia conspicuus apparere debet. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 141. incip. *Sollicitudini nostræ*
2 *§.* 5. *&* 7. In mortis articulo constituti quorumcumque peccatorum absolutionem, & Censurarum relaxationem a quocumque Presbytero obtinere possunt.
3 Idem tom. 2. Constitution. 34. incip. *Pia Mater*, Iisdem Indulgentiam plenariam facile concedi optat
4 Ecclesia Idem *ibid.* Mortis acceptatio inculcatur tamquam opus injunctum pro consequenda plenaria Indulgentia in mortis articulo. Idem *ibid.*

MULCTÆ.

1 * Mulctas pecuniarias Episcopus sibi addicere non potest quantumvis pauper sit, sine licentia Sedis Apostolicæ, ut ex pluribus argumentis S. Congregationis evincitur in *Tractatu de Synodo Diœcesana lib.* 7. *cap.* 53. *§.* 2. Sed debent in usus pios applicari illæ mulctæ, quas Tridentinum inflixit Clericis non residentibus aut concubinariis. *Ibid.*

2 Si quas vero mulctas Diœcesana Synodus alicui certo loco pio applicaverit, Episcopi non possunt illas sibi obtinere ab Apostolica Sede, etiamsi sint pauperes; quia sedes Apostolica juri alteri quæsito præjudicium non infert. *Ibidem §.* 3.

3 Has vero mulctas antequam applicentur suæ destinationi, deponendas esse penes administratorem fidelem, jussit Sac. Congregatio in sua Encyclica ad omnes Episcopos, die 5. Februarii 1670. *ibid. §.* 4

Alia vide verb. *Episcopus*, *art.* 6. *a n.* 63. *ad* 67. & verb. *Poena*, *art.* 5. *a n.* 50. *ad* 72. 4

MULIER.

Mulieres ad ministerium Altaris nullatenus sunt admittendæ. Benedict. XIV. tom. 1. Constit. 1
57. incip. *Etsi Pastoralis §.* 6. Mulieres menstruali morbo laborantes arceri nequeunt a Sacramentis, 2
aut ab ingressu Ecclesiæ; Idem Constitut. 107. incip. *Omnium Sollicitudinum §.* 3. 14. & 39.

Ad rem, alia plurima vide v. *Femina*. 3

MUNDUS.

Mundus dictus est a verbo Græco *Kosmos*, quod latine ornatum significat: unde nos a perfecta 1
absolutaque ejus elegantia ipsum vocamus mundum eo quod nihil eo sit mundius, pulchrius, & ornatius Plinius *lib.* 2. *cap.* 1. *&* 4. Beyerlinck. *Theatr. vitæ humanæ tom.* 5. *Verbo Mundus*.

Mundus in Sacra Scriptura quinque potissimum 2
modis usurpatur. Primo pro rebus ipsis creatis, quibus tota hæc machina visibilis constat. *Joann. c.* 1. *num.* 10. ibi: *Mundus per ipsum factus est*, id est tota universitas, ex *eodem cap. n.* 3. ibi: *Omnia per ipsum facta sunt*. Secundo accipitur mundus pro statu præsenti, quo inter homines vivitur. *Joan. cap.* 1. *n.* 9. ibi: *Omnem hominem venientem in hunc mundum*. *In mundo erat &c.* & *cap.* 9. *num.* 5. ibi: *Quamdiu sum in mundo*: & *numer.* 39. ibi: *Ego in hunc mundum veni*, & *cap.* 13. *n.* 1. ibi: *Sciens Jesus, quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo* idest de hoc statu vitæ mortalis; & *cap.* 17. *n.* 15. ibi: *Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo*; idest non rogo ut auferas eis vitam, per quam tollantur de hoc Mundo. Tertio accipitur pro omnibus hominibus sive bonis, sive malis. *Joan. cap.* 14. *n.* 31. ibi: *Ut cognoscat Mundus quia diligo Patrem*, idest cognoscant omnes homines. Quarto accipitur pro hominibus mundanis, quos vocamus mundanos; quia ea sola, quæ in præsenti vident, desiderant; *Joan. cap.* 17. *num.* 9. ibi: *Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo*; idest non pro hominibus mundanis, & ibid. num. 14. *Non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo*; idest isti non sunt mundani, sicut nec ego. Quinto accipitur pro rebus, quæ in mundo sunt & solum habentur hic, & concupiscuntur ab hominibus mundanis, scilicet divitiæ, honores dignitates, & similia. *Epistol.* 1. *Joan. cap.* 2. *num.* 16. ibi: *Omne, quod est in Mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ*. Et sic de pluribus aliis consimilibus Sacræ Scripturæ textibus supradictam quintuplicem Mundi acceptionem comprobantibus.

Celebris est autem tam apud veteres, quam apud 3
novos Philosophos, & Theologos alia quintuplex mundi acceptio; nempe pro Mundo Archetypo, Intellectuali, Elementari, Mundo magno, & Mundo parvo

parvo. *Mundus Archetypus* est Divina Mens, in qua sunt omnes formæ, & exemplaria rerum facie ndarum; unde Boetius *l.3. de Consolation. metr.9.*

Tu cuncta Supremo
Ducis ab exemplo pulchrum pulcherrimus ipse,
Mundum mente gerens, similique ab imagine formans.

Mundus Intellectualis dicuntur ipsæ Cœlestes intelligentiæ fine omni materia & corpore, sunt enim Substantiæ spirituales statu incorruptibiles, duratione æviternæ, intelligendi virtute sagacissimæ, rerum omnium creatarum verticem, & coronidem eximiis suis præcellentiis, & dotibus complectentes. *Mundus Elementaris* est, qui componitur ex quatuor Elementis, & corpore cœlesti, quod etiam Elementum vocat Aristotel. *lib.3. de Cœlo cap.1. text.1. Meteor.1. cap.3. & initio lib. de Col. Mundus magnus*, qui proprie Universum vocatur, est tota creaturarum collectio. *Mundus parvus*, est homo qui ab Aristotele 8. *physicor c.2.* dicitur a quodam verbo græco *Mundus compendiatus*, quem Greci vocant *microcosmum*, idest minorem mundum, eo quod sit omnium rerum epilogus, & compendium, & omnium in unum confluentium naturarum possessionem, & totius universitatis summam in se contineat: Habet enim homo, dicit S. Gregorius *hom.29. in Evangel.* aliquid omnis creaturæ, ibi: *Omnis autem creaturæ aliquid habet homo; habet namque commune esse cum lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, intelligere cum Angelis.*

4 Mundus captus pro universa rerum omnium complexione, & distributione, de quo præsertim hic est sermo, variis illustratur titulis. Dicitur enim *Machina* propter mirandam ejus structuram, & artificium. Dicitur *Orbis* propter figuræ rotunditatem. Dicitur *Universum* vel ex eo quod universas, seu omnes creatas res complectatur, & involvat; vel ex eo quod Mundus ab uno Deo formatus *Universum* dicitur, quasi versum unum, seu ad unum Deum ordinatus. Dicitur a Latinis *Mundus*, & a Grecis *Kosmos* propter ejus munditiam, elegantiam, & pulchritudinem.

5 Mundus ex Aristotele *lib. de Mundo cap.2.* & ex Possidonio *in Meteoris* definitur *Compages e cœlo, terraque coagmentata, atque ex iis naturis, quæ intra ea continentur*; idest ex iis corporibus naturalibus, quæ intra cælum, & terram comprehenduntur.

6 Mundus de facto est unicus; non repugnant tamen plures. Communis inter Catholicos cum Scoto *lib. de 1. princip. cap.3. n.11. & de rerum princip. quæst.10. num.23.* & colligitur 1. pars ex Sacra Scriptura, quæ quoties de mundo loquitur, unius tantum meminit; sic *Joan. c.1. n.10. Mundus per ipsum factus est*, & sæpissime alibi, ut patet ex testibus adductis *supra n.2. & Genes. cap.1. n.1. In principio creavit Deus* non Cœlos, & Terras, sed *Cœlum & terram*: unde S. Augustinus *lib. Retractationum cap.3.* retractat se, quod dixerit alicubi duos esse Mundos.

7 Hinc nullimode audiendi sunt Manichei, qui plures invexerunt Mundos, quamvis finitos; Nec sequaces Democriti, qui cum ipso innumerabiles Mundos esse asseruerunt; Nec qui infinitos Mundos excogitarunt, ut Metrodorus, Anaximander, Anaximenes, Archelaus, Aristarchus, Xenophanes, Leucippus, Epicurus, & Anaxarchus, quem (ut refert Plutarchus *lib. de tranquillitat. animi*) cum Alexander Macedo de mundorum infinitate differentem audivisset, illacrymasse fertur: rogantibusque ob id amicis, num aliquid lacrymandum ei accidisset? An non justum est nos flere debere, respondit, si cum infiniti mundi esse perhibeantur, nondum unius Domini simus.

Secunda autem pars, nempe quod non repugnent 8
plures Mundi, clare patet, quia nulla potest afferri implicantia, nec ex parte Dei, qui cum sit potentiæ infinitæ, & inexaustæ, tam potens est hodie ad alios creandos, quam fuit ante Creationem istius ad istum creandum: Neque ex parte creabilium; adeoque plures Mundi non repugnant, sed sunt possibiles. Unde sententia negans hanc plurium mundorum possibilitatem tamquam falsa, & erronea merito fuit reprobata & damnata ab Universitate Parisiensi sub Stephano ejusdem Civitatis Episcopo, uti videre est apud Magistrum Sententiarum *in fine Quarti*.

Mundus non fuit creatus ab æterno, ut senserat 9
Aristoteles *7. & 8. Physicor.* sed ab initio temporum. Est de fide. *Genesi enim* 1. *n.1.* expresse habetur: *In principio Creavit Deus Cœlum & terram*: idest ab initio temporum, ut exponit S. Augustinus *quæst.112.* & alii communiter; *Proverb. cap.8. n.22. Dominus possedit me in initio viarum suarum antequam quidquam faceret a principio. Joan. cap.17. n.5.* ubi Christus alloquens Patrem dicit: *Nunc clarifica me tu Pater apud temetipsum claritate quam habui priusquam mundus esset*; *& cap. Firmiter credimus 1. de Summa Trinitate & Fide Catholica*, ibi: *Ab initio temporis utramque de nihilo condidit Creaturam, Spiritualem, & Corporalem*, &c.

Mundus probabilius creatus est verno tempore in 10
æquinoctio, luna plena, & die Dominico. Sic declaratum est omnium consensu in Concilio Palæstino de mandato Victoris Papæ congregato a Theophilo Episcopo Cæsariensi, in quo fuit conclusum: *Nunc ergo investigavimus quomodo in principio factus fuerit mundus, idest die Dominico, verno tempore, in æquinoctio, quod est octavo Kalendarum Aprilium, luna plena: per ipsum tantummodo tempus & elementa resurgunt.* Sic apud Paravicinum in *Polyantea Sacror. Canonum, verbo Creatio mundi.* Et Magister Historiæ Scholasticæ in Historia libri Geneseos, affirmat *dogma esse Ecclesiæ, mundum esse creatum in Martio*. Et Ecclesia ipsa Hymno ad matutinum Dominicæ canit.

Primo die, quo Trinitas
Beata mundum condidit,
Vel quo resurgens Conditor
Nos morte victa liberat.

Et antiquitus ante ejus reformationem sic canebat.

Primo dierum omnium
Quo mundus extat conditus,
Vel quo resurgens Conditor
Nos morte victa liberat.

Et sic tenent SS. Eusebius, Athanasius, Cyrillus Hyerosolimit. Nazianzenus, Damascenus, Ambrosius, Augustinus, Theodoretus, aliique plures Sancti, & Classici Doctores, quos 20. numero citat Torniellus, 25. Ascanius Martinengus; & longe plures Molina, Genebrardus, Clarius, Delrius, a Lapide, & Salianus apud Tirinum *tom.1. cap.9. Chronc. Sacr.* ubi solide probant hanc sententiam, quam tuentur plures alii moderniores, ut Beyerlinck *loc.cit.* Frassen. *de mundo quæst.3. conclus.2.* Boyvin *tom.1. Theolog. quæst.1. in fine de creatione mundi; & tom.2. Philos. disp.1. cap.3. quæst.7.* Dupasquier *tom.4. Philosoph. disp.1. de mundo quæst.4. conclusion.1.* Goudin. *tom.3. Philos. quæst.1. de mundo artic.2. quæsit.2.* & plurimi alii, cujus sententiæ fuerunt etiam veteres Poetæ; unde Virgilius *lib.2.* Georgic. hæc habet:

Nec alios prima nascentis origine mundi
Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem
Crediderim: Ver illud erat, Ver magnus agebat
Orbis, & hybernis parcebant flatibus Euri.

11 S. Hieronymus tamen, Liranus, Tostatus, Scaligerus, Petavius, Usserius, Torniellus, Strauchius, Fortunatus a Brixia, & alii volunt quod probabilius mundus creatus fuerit in æquinoctio autumnali; quia dicunt ipsi, mundus creatus est eo tempore, quo fructus maturi erant, ut sic mensa apponeretur homini, & animalibus, ut patet *ex cap.2. num.9. Genesis*, ibi: *Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendum suave*; & ex *cap.3. n.6.* ibi: *vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile; & tulit de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit*; Fructus autem maturescunt tempore autumni, & non tempore veris, adeoque &c. Tum quia annus antiquus Hæbreorum ante eorum exitum ab Ægipto incipiebat ab æquinoctio autumnali, adeout nova Sanctione opus fuerit, ut annum Ecclesiasticum ab æquinoctio verno Hebræi auspicarentur, ut patet *Exodi cap.12. num.2.* ibi: *Mensis iste*, quo nimirum Hæbræi egressi fuerant de Ægypto, *sit vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*. Tum etiam quia ramum virentis olivæ attulit Columba in arcam undecimo mense, *Genes. cap. 8. num.5. & sequentibus*; cum autem mense Januario, qui undecimus esset, si a Vere annus inchoaretur, non vireat, signum est mundum non fuisse creatum in æquinoctio verno, sed autumnali.

12 At istæ rationes adductæ ab asserentibus mundum probabilius creatum fuisse in æquinoctio autumnali, vel nihil contra nos probant, vel potius nostræ favent sententiæ asserenti mundum probabilius creatum fuisse in æquinoctio verno. Et revera prima eorum ratio nihil probat contra nos, sed potius nostræ favet sententiæ, quia in illa sic bene temperata Regione, in qua creatus est homo primaque animantia terrestria, plures fructus in vere, & salubres herbæ abundant; Immo bene temperatis Regionibus Orientis, & præsertim ubi Paradisus Terrestris fuit constitutus, plurimæ arbores toto anno fructibus graves sunt aliis incipientibus, aliis maturescentibus, aliis omnino maturis, uti etiam videre est in pluribus Europæ Provinciis; Et ex iis, quæ fructibus aliquando spoliantur in Oriente, plures sunt quæ in verno, quam quæ in autumnali æquinoctio maturos fructus habent, ut experientia demonstrat, nam ante finem æstatis fere omnes fructibus spoliatæ & nudæ sunt. Secunda autem eorum ratio non subsistit, quia ut recte ostendit eruditissimus Tirinus *tom.1. in Chronico Sacro cap.3.* apud Hebræos annus antiquus inchoabatur ab Æquinoctio verno; & secundum hunc calculum processerunt omnes anni a mundo condito usque ad ingressum ipsorum Hebræorum in Ægyptum; In Ægipto vero sese accommodarunt calculo Ægiptiorum, qui annum suum inchoabant a mense *Toth*, qui fere respondet nostro Septembri, ut patet ex traditis sub verb. *Kalendarium num.35.* At statim ac ex Ægypto egressi sunt jussit Deus ipsis Hebræis ut annum, sicut antea rursus a Vere inchoarent, ut patet *Exodi cap.12. num.2* per ipsamet verba adducta ab adversariis *supra num.11.* Vide ipsum Tirinum *l. cit.* ubi multa adducit ad rem etiam de initio anni Civilis, & anni Sabbatici, ac Jubilæi. Nec etiam urget tertia adversariorum ratio, quia Oliva hyeme quoque media, adeoque toto anno viret. Tum quia teneriores illius ramusculi quales columba decerpsisse videtur, in calidioribus illis Regionibus exeunte potius hyeme quam æstate succrescunt.

Probatur autem nostra conclusio ex Sacra Scriptura. *Genesis* enim *cap.1. num.11.* habetur: *germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum*: ergo eo tempore creata est terra quo incipit germinare herba nam si creata fuisset in autumno, ut volunt citati adversarii, aut in æstate, ut cum aliis voluit Gerardus Mercator *de methodo demonstrationis temporum cap.1.* apparuisset cum herbis, plantis &c. Unde S. Theodoretus in *quæstione 72. supra Exodum*, cum hanc proposuisset dubitationem, *cur prima die mensis Deus jussit erigi tabernaculum?* eam solvit his verbis *Propterea quod eodem fere tempore Deus creaturas condidit cujus rei fidem facit arborum germinatio*; Germinet, *inquit*, terra herbam virentem &c. *incipiente enim Vere, prata florere solent, segetes semina concipiunt, arbores fructum emittunt*. Et S. Ambrosius *cap.4. lib. prim. Hexameron* sic expresse dicit: *In hoc principio quo Pascha jussu Dei celebrant Judæi, Cœlum & terram fecit Deus, quod inde mundi capi oportebat exordium, ubi erat opportuna omnibus verna temperies; unde & annus mundi imaginem nascentis expressit, ut post hybernas glacies atque hyemales caligines, serenior solito verni temporis splendor eluceat. Dedit ergo formam fructus annorum curriculis mundi primus exortus, ut ea lege annorum vices surgerent, atque initio cujusque anni produceret terra nova seminum germina quo primum Dominus Deus dixerat*; Germinet terra herbam &c. 13

Tum quia valde verisimile, & credibile est, eodem tempore fuisse formatum primum Adamum, quo postea Christus secundus Adamus, & eodemmet tempore fuisse mundum primo creatum, quo fuit postea recreatus, & redemptus per Christum: atqui constat Christum incarnatum, & mortuum esse & resurrexisse in æquinoctio verno; ergo in hoc verno æquinoctio fuit conditus mundus. Tum etiam quia vernum tempus comparatur juventuti, & autumnus 14

tumnus senectuti, adeoque illud aptius est ad nascentis mundi ætatem, cum in illo generante terra, virentibus herbis, florescentibus arboribus, & quasi revirescentibus animantibus, mundus quodammodo renascens, eodem se tempore primum a Deo esse conditum non obscure declaret: & e contra autumnus magis corruptioni, quam generationi rerum conveniat, cum in ipso arborum folia decidant, virore, vigoreque suo privata omnia paulatim flaccescant & ad interitum ferantur.

15 Mundus non fuit creatus in instanti, sed revera sex dierum naturalium spatio. Sic Sanct. Joann. Chrysostom. *Homil.*3. *in Genes* S. Ambrosius *lib.*1 *Hexameron. cap.*7. S. Basilius *homil.*2. *in Genes.* S. Gregor. Nazianzenus *orat.*48. & S. Gregor. Magnus *lib.*32. *moral. cap.*10. quibus subscribunt omnes fere alii Sancti Patres ac scholastici, excepto S. Augustino, (a*) qui *lib.*4. *de Genes. ad Litt. cap.*21. existimavit mundum creatum fuisse in instanti, & totum simul, juxta illud Ecclesiastici *cap.*18. *num.*1. *Qui vivit in æternum creavit omnia simul*. Probatur autem nostra conclusio ex Sacra Scriptura, quia Moyses *Genes.*1. asserens mundum successive sex dierum intervallo factum, historice scripsit, ergo debet intelligi non mystice, & metaphorice, ut illum interpretatur Sanctus Augustinus, sed vere litteraliter, ut eum intelligunt fere omnes alii Sancti Patres, & Scholastici. Tum quia si omnia creata fuissent simul, & in eodem instanti, terra nunquam fuisset *inanis & vacua*, ut habetur *Genes.*1. nec fuissent aliquando tenebræ super faciem abyssi, ut testatur ipse Moyses *cit. c.*1. *Genes.* Si autem aliquando fuerunt tenebræ, etiam aliquando non fuit lux, adeoque non omnia facta sunt simul in eodem instanti. Tum etiam qui Moyses *Exodi cap.*20. *num.*10. & 11. rationem afferens, cur Iudæi religiose observare deberent diem Sabbati, non aliam allegat, nisi quod sicut Deus per sex dies mundum creavit, & requievit septimo, ita possent ipsi per sex dies operari, & die septimo ad imitandum Deum ab omni opere servili cessare deberent. ibi *Memento ut diem Sabbati sanctifices, sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua; Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui est; non facies omne opus in eo tu, & filius tuus, & filia tua, servus tuus, & ancilla tua, jumentum tuum, & advena qui est intra portas tuas; sex enim diebus fecit Deus Cœlum, & terram mare, & omnia quæ in eis sunt, & requievit in die septima, idcirco benedixit Dominus diei Sabbati, & santificavit eum*, Atqui hæc ratio infirma esset, si Deus in instanti & non per sex dies produxisset mundum; ergo concludendum est Moysem fuisse *litteraliter* locutum, & non *mistice, & metaphorice* proindeque mundum non fuisse creatum in instanti sed successive sex dierum spatio.

16 Objices cum S. Augustino *loc. cit.* illud *Ecclesiastici cap.*18. *num.*1. ubi expresse dicitur: *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul*. Ergo non successive sex dierum spatio, sed in instanti creatus fuit mundus. At respondetur, quod illa particula *simul* idem ac *pariter* seu *universaliter*, & nullo excepto; significat ita quod nihil omnino sit, quod non fuerit a Deo creatum, itaut illa particula *simul* non denotet simultatem temporis sed simultatem universitatis, seu collectionis, ut patet ex aliis Sacræ Scripturæ textibus, in quibus hæc particula *simul* collectionem significat. Sic *Psal.*13. *n.*3. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt* Psalm. 48. *num.*11. *Simul insipiens, & stultus peribunt*. *Job cap.*21. *n.*26. *Et tamen simul in pulvere dormient, & cap.*34. *num.*15. *Deficiet omnis caro simul*, cum pluribus similibus. Vel potest dici, quod omnia simul facta sunt secundum materiam, nempe rudem, & informem, quæ primo mundi die omnis simul producta fuit, non omnia simul facta sunt secundum formam.

Nec valet instare, quod ipsemet Moyses testatur, Deum omnia produxisse simul simultate temporis, *Genes.* enim *cap.*2. *n.*4. expresse dicit, *Istæ sunt generationes cœli, & terræ, quando creata sunt in die, quo fecit Deus cœlum, & terram, & omne virgultum agri &c.* adeoque &c. Non valet inquam, quia illa particula *in die* sumitur non determinate pro unico die, sed indeterminate pro quocumque illorum sex dierum, quibus res aliquæ seorsim fuerunt formatæ sicque *in die* sumi potest divisim pro quolibet die, quo aliquid formatum est. Vel respondetur ut supra, omnia quidem fuisse producta in die unico quoad materiam, non vero quoad formam, sicut explicat Sanctus Gregorius *l.*42. *Moral. cap.*10. ubi hanc agitans quæstionem, post plura concludit: *Qui diversis diebus creatum cœlum & terram, virgultum, herbamque narraverat, nunc uno die facta manifestat ut liquido ostenderet, quod creatura omnis simul per substantiam extitit, quamvis non simul per speciem processit*: Quod deducitur ex ipsomet Moyse in *cap.*1. *Genes.* ubi dicit, quod lux facta sit primo die, sol vero quarta die, non quod Lux fuerit primo die sine sole, & dies sine cursu solari, sed quia licet Sol fuerit creatus prima die, & cum illo lux quoad substantiam, sicque per cursum vigintiquatuor horarum incœperit a mundi exordio dies naturales distinguere; tamen Sol & Luna dicuntur facta die 4. non quoad dictam substantiam, sed quoad speciales influxus, & ad munus discriminandi tempora menses dies & annos per motum in Zodiaco, qui tali die datus est Soli, aliisque planetis; Et ideo dixit Deus *fiant luminaria* non quidem simpliciter, *sed ut dividant diem, ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies & annos, ut luceant in Firmamento Cœli, & illuminent terram. Genes. c.*1. *n.*14. & 15. sic *Gen. c.*9. *n.*13. dicit Deus post Diluvium; *Arcum meum ponam in nubibus*, non quidem quantum ad substantiam; nam talis arcus apparebat etiam ante diluvium, sed ut esset in signum fœderis, & pacis, ibi: *Et erit signum fœderis inter me, & inter terram* Unde ex S. Scriptura potius deducitur, quod mundus creatus sit successive spatio dierum sex, quam in istanti. Quam nostram opinionem, posthabita illa S. Augustini, videtur sequi Ecclesia; siquidem in hymnis, quos canit in vespertinis pre- 17

Lll 2

(a*) Vide præter Norisium in Vindiciis Augustinianis, & Natalem Alexandrum Dissert.1. in primam mundi ætatem art. VIII. Proposit.1. & alios, Joannem Laurentium Berti de Thelogicis Disciplinis lib. XI, cap. 11. Proposit.1. ubi eos recenset, qui S. Augustino præiverunt, vel assensi sunt. (*)

precibus singulorum hebdomadæ dierum, laudat Deum de singulis operibus, quæ particulatim ipse per singulos dies perfecit.

18 In primo igitur die producta fuerunt Cœlum Empyreum, Angeli, terra, aqua, lux, & infernus. De Cœlo, terra, aqua, & luce habetur expresse ex *cap.* 1. *Gen. a num.* 1. *ad* 5. De Angelis quamvis non habeatur expresse ex Scriptura, habetur tamen in Conc. Lateran. *in cap. Firmiter credimus* 1. *de summa Trinitat. & Fide Catholica*, ubi definit, Angelos non ante, ut voluerunt aliqui, neque post mundum, ut censuerunt alii, sed simul cum Mundo ab initio temporis creatos fuisse, ibi: *Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, Spiritualem, & Corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam, ac deinde humanam, &c.* Fuit enim creatum Cœlum non vacuum, sed cœlestibus incolis plenum, nempe spiritualibus substantiis, quos Philosophi *Intelligentias*, & Scriptura *Angelos* vocat; & per ipsum cœlum primo die creatum non intelliguntur omnes orbes cœlestes, sed solum Empyreum, ut recte docent S. Clemens, Theodoretus, Origenes, Alcuinus, Rabanus, Lyranus, Abulensis, & alii. Item Infernus, quamvis non exprimatur a Scriptura, quo die fuerit creatus, merito tamen creditur creatus primo die cum terra, in cujus centro est; sicut enim Deus primo die divisit lucem corpoream a tenebris corporalibus, ita separavit lucem spiritualem, idest Angelos bonos, a tenebris spiritualibus, idest a Dœmonibus, qui Duce Lucifero rebelles facti Deo, eodem illo primo die e Cœlis detrusi sunt in Infernum, quem sub idem tempus ipsis in centro terræ cum suo igne, & sulphure Deus paravit, ut recte doctissimus Tirinus *in c.* 1. *Genes.* & fere communis aliorum.

19 Secundo die factum est Firmamentum; habetur expresse *ex cap.* 1. *Genes. a n.* 6. *ad* 8. Per firmamentum autem intelligendum est Cœlum stellatum, & omnes orbes Cœlestes illi vicini, tum superiores ut Crystallinum, & primum mobile, tum inferiores, qui sunt septem orbes planetarum; unde per ipsum firmamentum intelligitur id quod in medio aquarum, & ex medio aquarum, seu ex mole aquarum productum, ipsas a se mutuo separat, seu dividit, ut habetur *Genes. cap.* 1. *num.* 6. ibi: *Fiat firmamentum in medio aquarum, & dividat aquas ab aquis.* Per aquas autem, quæ sunt supra firmamentum non intelliguntur nubes, neque Cœlum Chrystallinum, sed veræ, & propriæ aquæ: uti creatæ sunt primo die omnes conjunctæ, & ejusdem speciei, quæ per firmamentum productum secundo die fuerunt tantum separatæ, ut patet *Genes. cap.* 1. *num.* 7. ibi: *Fecit Deus firmamentum, divisitque aquas, quæ erant sub firmamento ab his, quæ erant super firmamentum*; sicque remanserunt veræ, & propriæ aquæ super firmamentum, divina virtute servatæ incorruptæ, tum ad ornatum universi, tum ad oblectamentum sanctorum, tum præsertim ad perpetuam Dei laudem, & gloriam, juxta illud *Psalm.* 148. *num.* 5. ibi: *Et aquæ omnes, quæ super Cœlos sunt, laudent nomen Domini*; & illud *Daniel. cap.* 3. *n.* 60. ibi; *Benedicite aquæ omnes, quæ super Cælos sunt, Domino.* Sic fere omnes Sancti Patres, & Doctores citati, & sequuti a Tirino *in cap.* 1. *num.* 7. *Genesis*, & in *Psalm.* 148. *n.* 5.

Tertio die facta est congregatio aquarum, & productio herbarum, & plantarum, textu expresso in *cap.* 1. *Genes. a num.* 9. *ad* 13. Congregatio autem aquarum facta est in unum locum, inquit Scriptura, ut appareret arida, & ipsam aridam vocavit Deus *Terram*, congregationesque aquarum appellavit *maria*, ibi: *num.* 9., & 10. *Dixit vero Deus: congregentur aquæ quæ sub Cælo sunt in locum unum, & appareat arida. Et factum est ita; & vocavit Deus aridam Terram, congregationesque aquarum appellavit Maria.* Quo vero ad productionem herbarum, & plantarum, clare patet, Deum die tertio dedisse terræ virtutem germinandi herbas, & producendi plantas, sive arbores fructibus graves, aliis incipientibus, aliis maturescentibus, & aliis omnino maturis, juxta dicta supra *num.* 12. dicit enim Scriptura *cit. cap.* 1. *Genes. num.* 11. & 12. *Et ait: Germinet terra herbam virentem, & facientem semen, & lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum.... & protulit terra herbam virentem, & facientem semen juxta genus suum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque sementem secundum speciem suam.* 20

Quarto die producta sunt astra, nempe Sol, Luna, & Stellæ; & quidem ut illuminent orbem; Sol in die, & Luna cum Stellis in nocte; sicque dividant diem, ac noctem; Ac pariter ut sint in signa annorum, mensium, & dierum, & tempestatum veris, æstatis, autumni, & hyemis, ac etiam pluviæ, serenitatis, ventorum, & hujusmodi, textu aperto *in cit. cap.* 1. *Genes. a num.* 14. *ad* 18. ibi: *Dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento Cœli, & dividant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, ut luceant in firmamento Cæli, & illuminent terram; Et factum est ita; Fecitque Deus duo luminaria magna, Luminare majus, ut præesset diei, & Luminare minus, ut præesset nocti, & Stellas.* Primum luminare magnum est *Sol* sic dictus; *vel quia solus ex omnibus sideribus sit tantus, vel quia, cum est exortus, obscuratis omnibus, solus apparet*, ut notat Cic. *lib.* 2. *de nat. Deor.* seu quia solus ita lucet, ut ex eo dies sit, ut observat Varro *lib.* 4. *de ling. lat.* Secundum luminare magnum est *Luna*, sic dicta ex eo quod sola nocte luceat, unde *Noctiluca* etiam dicitur, ut advertit Varro *lib.* 2. *de ling. lat.* & etiam Cicero *lib.* 2. *de Nat. Deor.* Per hoc autem quod *Luna* dicatur luminare magnum, non sequitur quod sit major aliis planetis, cum illa penes molem ceteris Planetis minor sit, sed dicitur *Luminare magnum*, quia post Solem, majorem, & efficaciorem influxum in inferiora habet, quam ceteri alii Planetæ, & etiam quia major videtur, quoniam vicinior est terræ. 21

Quinto die producti sunt pisces, & aves textu expresso in cit. *cap.* 1. *Genes. a n.* 20. *ad* 23. ibi: *Dixit etiam Deus: Producant aquæ reptile animæ viventis, & volatile super terram sub firmamento Cœli. Creavitque Deus Cæte grandia, & omnem animam viventem, atque motabilem, quam produxerunt aquæ in species suas, & omne volatile secundum genus suum.* Ipsi pisces, & aves producti sunt ex aqua, ut docent 22

cent SS. Hieronymus, Augustinus, Cyrillus, Damascenus, & alii communiter, & patet ex adducto Scripturæ textu, & ex Hymno qui dicitur in Vesperis feriæ quintæ, *Magnæ Deus potentiæ, qui ex aqua ortum genus*, (ut in hymno antiquo) *qui fertili natos aqua* (ut in hymno novo correcto) *partim relinquis gurgiti, partim levas in aerea*. Nec obstat dissimilitudo inter pisces, & aves, quia ut recte notat S. Augustinus *lib. 3. de Genes.* ad *litt. c. 3.* pisces facti sunt ex aqua densiori, aves vero ex subtiliori, unde sunt magis temperamenti aerei, quam aquei. Per cæte grandia creata, & adducta in textu, intelliguntur pisces grandiori corpore existentes. Unde nomen *Cæte* est commune omnibus magnis piscibus.

23 Sexto die producta sunt animalia terrestria, & deinde homo, qui & Dominus ceterorum constitutus est, ut habetur expresse ex *cit. cap.* 1. *Genes. a num.* 24. *ad* 30. ibi. *Dixit quoque Deus: producat terra animam viventem in genere suo, jumenta, & reptilia, & Bestias terræ secundum species suas, factumque est ita: & fecit Deus Bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ in genere suo: & vidit Deus quod esset bonum, & ait: Faciamus hominem ad immaginem, & similitudinem nostram; & præsit piscibus maris, & volatilibus Coeli, & bestiis, universæque terræ, omnique reptili quod movetur in terra &c.*

24 Adam igitur, & Eva ambo producti fuerunt in sexta die: quamvis enim aliqui putent, solum Adamum factum fuisse sexta die, & Evam factam fuisse postea, hoc tamen non est probabile, quia Deus in fine sextæ diei cessavit ab omni opere, *& requievit die septimo ab omni opere, quod patrarat*, ut habetur expresse ex *cap.* 2. *Genes. num.* 2. ubi *num.* 3. insuper subjungitur, & *benedixit diei septimo, & sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit, ut faceret*. Quamvis autem post opera sex dierum loquatur Moyses de formatione Evæ, hoc non officit, quia ibi nempe *Genes. cap.* 20. *num.* 21. & *sequent.* narrat solum quomodo producta fuerit: narrando vero ea, quæ facta sunt in sexto die expresse dicit: *masculum, & feminam creavit eos: Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini, &c.* sic *Gen. cap.* 1. *num.* 27. & 28.

25 Adam productus fuit ex limo terræ, *Genes. cap.* 2. *num.* 7. ibi: *Formavit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ*: Adam enim in Hebræo significat præcisum de terra, & dicitur Adam de *Adama*, quod significat terram, ut tradit Tostatus in *cap.* 5. *Genes. ante quæst. primam*, sicut a Latinis dicitur homo

26 *ab humo*, ut tradunt communiter Doctores. Adam formatum fuisse in campo Damasceno loco quodam campestri juxta civitatem Hebron, quæ non quando Adam formatus est, sed multo post condita fuit in loco distanti ab Jerusalem, 16. milliaribus, sive octo leucis, tradunt varii apud Tostatum in *cap.* 1. *Genes. quæst.* 22. & in *cap.* 13. *quæst.* 834. Dicuntque ipsi, Adam ibidem vixisse postquam ejectus fuit de Paradiso, ibique etiam sepultum fuisse, quod tamen non admittit ipse Tostatus in *cit. cap.* 138. & multi alii, ut infra patebit.

27 Adam creatus fuit in ætate perfecta, qua posset generare, nam formatis Adam, & Eva, dixit illis illico Deus: *Crescite, & multiplicamini. Genes. c.* 1. *num.* 28. Non tamen certo constat in quibus annis initio mundi computanda esset ætas juvenilis apta perfecte ad generandum: Aliqui enim eam reponunt inter trigesimum annum, & quadragesimum, dicuntque in ea ætate Adamum creatum fuisse, qua Christus resurrexit: Alii vero dicunt, vitam pro tunc fuisse longissimam, & quamlibet ætatem fuisse longiorem, quam nunc, ideoque pueritiam, & adolescentiam fuisse longius productas, tardiusque accessisse juventutem: unde volunt eam computari debere circiter quinquagesimum annum, qua ætate dicunt formatum fuisse Adamum; ex quo inferunt, & quidem meo videri probabiliter, quod Adam longius vixerit aliquo modo omnibus hominibus, quia licet Mathusalem vixerit nongentis sexaginta novem annis, & Adam tantum nongentiis triginta, cum tamen ætas, qua creatus est, correspondeat quinquagesimo anno, sic vita Adam longior fuit ætate saltem perfecta vita ipsius Mathusalem.

Eva producta fuit de costa Adami, textu claro *in cit. cap.* 2. *Gen. num.* 21. & 22. ibi: *Tulit unam de costis ejus, & replevit carnem pro ea, & ædificavit Dominus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem.* 28

29 Et quidem producta fuit ex costa Adami, seu de latere ejus, ut advertunt Sancti Patres, & Interpretes, ne aut Domina si de capite, aut Ancilla, si de pedibus, sed de medio produci debuit, ut socia viri mulier intelligatur. Nec ex sola costa, sed etiam ex carne Adami producta fuit Eva, ut notant communiter Doctores, id deducentes ex verbis ipsius Adami *Genes. c.* 2. *v.* 23. ibi: *Dixitque Adam, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est.* 30

Costa illa quamvis fuerit Adamo necessaria, ut erat caput naturæ humanæ, & ut ex ipsa formaretur Eva, erat tamen ei superflua quantum ad integritatem individui, quia ut recte ex communiori Doctorum advertit Tostat. *in cap.* 13. *Gen. qu.* 357. 358. & 359. Adam habuit a principio plures costas, quam nos, & plures in uno latere, quam in alio; & ablata illa, manserunt ei tot quot nobis, & pares in utroque latere dispositæ ordine suo, & ratio est, quia si Adam tot costas habuisset quot nos, mansisset Adam deficiens in una costa, quod non est dicendum, ne admittatur defectus in formatis a Deo, præsertim in eo, qui fuit primus, & supernaturaliter formatus; Tum quia Deus replevit carnem pro ea, quod non fecisset, si costa illa fuisset Adamo necessaria quoad integritatem individui, quia ibi posuisset aliam costam. Cum ergo Deus carnem produxerit loco dictæ costæ; sequitur, quod illa costa fuerit illi superflua, & adhuc sine illa tot haberet costas, quot nos, ne maneret defectus in individuo sic perfecte constituto, & minores haberet costas, quam natura exigat ad sui perfectionem, & integritatem, ad quam 24. requiri tradunt Physiologi, & Medici, dicentes, corpus nostrum 24. costis duodenis utrovis in latere esse constructum & coagmentatum. Tum etiam quia si illa costa fuisset necessaria Adamo quantum ad integritatem individui, deberet resurgere in ipso Adamo, sicut manus abscissa alicui resurgeret in ipso: & tunc non resurgeret in Eva; unde non posset resurgere Eva, quia id quod materialiter ipsa erat, resurge- 31 32

ge-

geret in Adamo: Quod non est dicendum, quia ipsa resurget in Eva, cum sit de integritate ejus individui, tamquam principalis materia ipsius, ut notat Tostatus *cit. q.* 357.

33 Unde concludendum est cum ipso Tostato *cit. q.* 359. & communiori Doctorum, quod Adam formatus fuit cum pluribus costis in uno latere, quam in alio, nempe ut dicunt etiam alii plures cum tredecim in sinistro latere, sicque habuit plures costas, quam nos; eratque in ipso una superabundans, quam Deus produxerat ex industria, ut illam postea detraheret, & formaret inde mulierem; qua ablata, & inde formata Eva, remansit in utroque latere Adami par costarum numerus, & fuerunt tot quot in nobis; sicque illa costa erat superflua Adamo quo ad integritatem sui individui; quamvis ei fuerit necessaria, ut erat caput naturæ humanæ, ut ex ipsa for-
34 maretur Eva. Unde non videtur sequenda opinio aliquorum volentium, quod feminæ habeant unam costam plusquam viri, ut inter alios tenuit D. De Ivigine *in novo Dictionario Theologico historico &c. Gallico idiomate impresso, verb. Adam*. Hoc enim dato perfectius esset corpus feminæ, quam viri, quod est contra rationem, & experientiam.

35 Solus Adam creatus fuit, & ex ipso Eva, quia conveniens fuit formari feminam ex masculo, ut generis humani unicum esset principium. Unde S. Paulus *Actor. cap.* 17. *num.* 26. dicit quod Deus ex uno homine fecit omne genus hominum.

36 Hinc solum peccatum Adæ, & non Evæ transiit in omnes homines, ut dicit Apostolus *ad Roman. c.* 5. *n.* 12. ibi: *Sicut per unum hominem peccatum in hunc Mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt*: ubi ut vides, Apostolus non facit mentionem nisi de peccato Adami, & nullimode de peccato Evæ, quamvis ipsa prius peccaverit, cum comederit, & dederit viro suo, qui & comedit; Ratio autem hujus, est, quia licet Eva peccaverit, & quidem gravissime, tamen peccatum ejus non potuit transire in nos, neque per ejus peccatum venit mors in nos; nec dicimus nos peccasse in Eva, sicut in Adamo: quia Eva non est principium totius humani generis, sicut Adam: solus enim Adam est principium totius humani generis, quia in illo solo fuit tota natura humana; nam, quidquid pertinet ad naturam humanam, in quocumque sit, fuit in Adam & ideo vere est principium, quia totam naturam continet in se; In ipso enim erat id, quod ipse erat, & in eo fuit quidquid derivatum est in alios, scilicet Evam, & posteros, quod non potest dici de Eva, quia non fuit in ea tota natura humana aliquando, quia non fuit in ea natura humana Adæ, neque aliquid ejus, neque fuit principium totius humani generis quantum ad nos, quia non est principium totaliter nostri; sicut Adam, quia in ipso fuit id, quod nos accepimus ab Eva, & quod accepimus ab eo; nam quod accepimus ab Eva, erat in ipso, in quantum de eo formata fuit Eva, & quod ab ea derivatum est per commixtionem, in ipso erat; & ita nihil nos habemus, aut accepimus, quod non fuerit ab Adam, & aliquid accepimus, quod non fuit in Eva, ac per consequens ipsa non est principium totius generis humani, neque quantum ad nos, sicut est Adam. Ideo rectissime dixit Apostolus, quod omnes in Adam peccaverunt, & non dixit quod peccaverunt in Eva, quia in ista non fuit tota natura humana sicut fuit tota in illo, & per hoc Adam peccans, non solum peccabat ut unus singularis homo, sed ut homo continens in se omnes homines, quia omnes eramus in eo, in quantum omnes descendimus ex eo, & sicut si omnes peccaremus, omnibus imponeretur pœna, ita cum omnes essemus in Adam, omnes, peccante illo, peccavimus, & omnes obligationem mortis contraximus, sicut ille, ut dicit Apostolus *cit. Epistol. ad Roman. capit.* 5. *n.* 14. ibi: *Regnavit mors .... et in eis, qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ*. De Eva autem non potuit id dici, quia ipsa erat solum ut persona singularis, & non ut continens totam naturam humanam, & ideo cum non essemus omnes in ea, non peccavimus omnes, peccante ea, sed solum ipsa peccavit, eique soli suum fuit peccatum imputatum.

Adami Corpus secundum aliquos veteres Ecclesiæ Patres, dicitur formatum ex quatuor mundi partibus, eo quod juxta græcum Idioma singulæ vocabuli *Adam* litteræ inchoent singulas quatuor mundi præcipuas partes, nempe Orientem, Occidentem, Aquilonem, & Meridiem, ut expendit S. Cyprianus, vel quisquis est auctor (a*) *libri de montibus Sina, & Sion adversus Judæos*, ibi: Hebraicum Adam in latino interpretatur, Terra caro facta, *ea quod ex quatuor cardinibus orbis terrarum pugno comprehendit terram, sicut scriptum est*: Palmo mensus sum Cœlum, & pugno comprehendo terram, & finxi hominem ex omni limo terræ, ad imaginem Dei feci illum: *oportuit illum ex his quatuor cardinibus orbis terræ nomen in se portare Adam. Invenimus in Scripturis per singulos Cardines orbis terræ esse a conditore mundi quatuor stellas constitutas in singulis cardinibus: Prima Stella orientalis dicitur* Anatole; *Secunda occidentalis dicitur* Dysis; *tertia Aquilonis dicitur* Aretos; *quarta meridiana dicitur* Mesembria. *Ex nominibus Stellarum quatuor de singulis Stellarum nominibus tolle singulas litteras principales. De Stella* Anatole *A. De Stella* Dysis, *D. De Stella* Aretos *A. De Stella* Mesembria *M. in his quatuor litteris Cardinibus habes nomen Adam*. Idipsum confirmat S. Augustinus *tractat.* 9. & 10. *in Joannem*, ubi sic ait: *In Adam vocabulo quatuor orbis terrarum partes, per Græcas applicationes demonstrantur; Si enim Græce dicantur Oriens, Occidens, Aquilo, Meridies, sicut eas plerisque locis scriptura commemorat, in capitibus verborum invenis Adam Scriptum*: Et idem docent Salmeron *Prolegomeno* 7. *in* 37

(*) Liber, seu Tractatus de Montibus Sionis, & Sina, olim sub nomine S. Cypriani venditatus, spurius est, supposititius, & tanto viro indignus, utpote qui compositus ab infimæ notæ authore, qui Rabbinorum & Cabbalistarum deliriis fidem adhibebat. Ita Milante in Bibliothecam Sanctam Sixti Senensis pag. 230. not. a Confer editiones Operum S. Cypriani a Pearsonio, & Baluzio adornatas. (*)

in Evangelicam historiam, Sixtus Senensis *lib.* 3. *Bibliotheca*, Pererius *in primum Genesis*, & alii.

38 Adam vocavit uxorem suam Evam, eo quod futura esse mater cunctorum viventium; *Genes. cap.* 3. *n.* 20. ibi: *Et vocavit Adam nomen uxoris suæ Eva, eo quod mater esset cunctorum viventium*: In Hebræo habetur *Hava* quod descendit de *Hai* idest vita, quia ut redditur ratio in littera, ipsa est mater cunctorum viventium: ante commissam culpam denominaverat Adam uxorem suam nomine naturæ, scilicet *Virginem*, quia de viro sumptam, *Genes. c.* 2. *n.* 23. ibi: *Hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est*. nunc vero post commissum peccatum denominat eam *Evam* a miseria, quia miserorum omnium mater futura erat. *& miseros facit populos peccatum*, ut expresse dicitur *Proverb. c.* 14. *n.* 34. & advertunt Liranus *in cap.* 3. *Genesis*, & Abulensis *ibidem q.* 22. Hinc pie aliqui dicunt apte vocari *Evam*, quasi hoc nomine alludat ad Ejulationem parvulorum ex Eva prognatorum; masculi enim recenter nati ejulando dicunt *A*, Feminæ vero dicunt *E*, unde Poeta.

Dicunt E vel A quotquot nascuntur ab Eva.

39 Adam extra Paradisum fuit formatus, & Eva intra Paradisum, *cap. Illud autem* 9. *distinct.* 40. ubi ex Ambrosio *lib. de Paradiso cap.* 4. sic expresse habetur *Illud autem animadverte, extra Paradisum vir factus est, & mulier intra Paradisum, ut advertas quod non loci, non generis nobilitate, sed virtute unusquisque gratiam sibi comparat. Denique extra Paradisum factus, hoc est inferiore loco vir melior invenitur, & illa, quæ in meliori loco, hoc est in Paradiso facta est, inferior reperitur.*

40 Non autem ideo formata fuit Eva in Paradiso, quia dignior, sed quia fuit formata de latere Adami existentis in Paradiso. Sic expresse Tostatus *in cap.* 13.

41 *Genes. qu.* 156. & alii passim. In ipso autem terrestri Paradiso semel tantum posuit Deus Adam, licet alicui videatur, quod bis, ex quo bis id indicetur *in c.* 2. *Genesis*, ubi *num.* 8. dicitur: *Plantaverat autem Dominus Deus Paradisum voluptatis a principio, in quo posuit hominem, quem formaverat*, & infra *n.* 15. dicitur iterum: *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & posuit eum in Paradiso voluptatis*: hæc enim ad unam tantum positionem referri debent, nam utitur Scriptura anticipatione, ut recte, & late ostendit Doctissimus Abulensis *in cap.* 13. *Genesis q.* 199.

42 Adam, & Eva violato Dei præcepto de non comedendo fructu ligni scientiæ boni, & mali, appetentes scientiam divinæ similem, juxta falsam Diabolici serpentis promissionem *Genes. c.* 3. *n.* 5. ibi: *Scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dii scientes bonum, & malum*, ejecti sunt de Paradiso, *Genes. cit. cap.* 3. Unde Deus *ibidem nu.* 22. decepto Adamo, scientiam, qua Deo similis fieret, frustra expetitam, pulchra ironia, & sarcasmo exprobat: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum, & malum.*

43 Qua vero die, qua hora Adam, & Eva comederint de fructu vetito, qua item expulsi sint e Paradiso, non satis constat. Beda enim, Marianus Scotus, & plurimi alii apud Tirinum *tom.* 1. *in Chronico Sacr. cap.* 48. *concl.* 5. dicunt, Adamum, & Evam eadem die, & creatos a Deo, & lapsos, & Paradiso expulsos fuisse, nempe *die* 23. *Martii*. Alii apud Gervasium Tilberien. *lib. de Otiis imperialibus decisione prima*, & Abulensis *in cap.* 13. *loc. cit. quæst.* 606. dicunt per septem tantum horas mansisse in Paradiso, & propter hoc volunt, quod septem sint Psalmi Pœnitentiales, ad signandas septem illas horas. Alii apud Abulensem *loc. cit. qu.* 608. tenent, quod Adamus, & Eva fuerint de Paradiso ejecti hora decima, & manserint novem horis in Paradiso, quia Christus tantum duravit tormenta patiendo, quamdiu fuerunt Adam, & Eva in Paradiso: & ideo quia Christus perseveraverit usque ad horam nonam diei, & tunc expiravit: sic Adam, & Eva perseveraverunt novem horis in Paradiso, & hora decima ejecti sunt. Alii tandem apud Abulensem *loc. cit. q.* 611. Pererium *qu.* 2. *in tertium cap. Genes.* & Frassen. *tom.* 2. *tract.* 3. *Theol. disp.* 3. *art.* 2. *qu.* 2. sustinent, quod non fuerint eodem die formati, & de Paradiso ejecti, sed pluribus diebus in Paradiso mansisse: quæ opinio teste Frassen, & Pererio *loc. cit.* & aliis, est communior inter Doctores. Et hæc sententia videtur conformis ipsimet Sacræ Scripturæ. Ex quo enim Serpens *Genes. cap.* 3. *num.* 1. dixerit Evæ, *cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno Paradisi?* signum est, quod per aliquot dies observaverit Adam, & Evam ex omnium Arborum fructibus solitos fuisse comedere, uno excepto fructu arboris scientiæ boni, & mali, a quo videbat eos sese religiose abstinere; Quod utique Eva confirmasse videtur, dum *Genes. cap.* 3. *num.* 2. Serpenti respondit: *De fructu lignorum, quæ sunt in paradiso vescimur*, dicendo enim *vescimur*, nihil aliud dicere voluit, nisi vesci solemus; quamvis tamen Hebraice legatur *vescemur* in futuro tempore.

Tum quia non videtur verosimile tam multa, & 44
varia, quæ inter creationem Adam, & ejectionem ejus a Paradiso narrantur facta *cap.* 1. 2. *&* 3. *Genesis*, intra unum solum diem coarctari; Primum quidem formatus est Adam extra Paradisum: deinde in Paradisum introductus est, fuitque ei datum a Deo præceptum de non comedendo de ligno scientiæ boni, & mali post hæc adduxit Deus omnia animalia ad Adam, quorum singulis considerata cujusque eorum vi & natura, congruentia nomina imposuit: cumque in eis nullum reperiretur Adamo simile, & idoneum ad societatem vitæ prolisque generationem adjutorium, ex ejus latere formata est Eva, & sibi tradita in adjutorium, & uxorem: Deinde cum adhuc versarentur ambo in Paradiso sine ullo, aut nuditatis suæ pudore, aut externi incommodi, vel molestiæ perpessione, Serpens multis sermonibus tentavit Evam, quæ ejus falsis decepta promissis, arborem vetitam adivit, ejusque curiose spectata, & considerata pulchritudine, decerpsit fructum, comedit, porrexitque ad Adam, & suis blanditiis eum induxit ad manducandum: sicque peccavit ipsa, & Adam, & sibi apertis oculis, cognita sua nuditate erubuerunt, feceruntque sibi perizomata; & post hæc omnia venit Deus ad eos post meridiem, & graviter redargutos ejecit de Paradiso: Tam multa autem, & varia longa facta in unum solum diem includi potuisse non est verosimile, sicque probabilius est Adam, & Evam non uno solo die mansisse in paradiso, ut videtur sensisse Sanctum etiam Augustinum *lib.* 11. *de Genesi cap.* 31. *& lib.* 2. *de* pec-

peccatorum meritis, & remissione cap. 21. ubi dum dixit: *Primos parentes ante peccatum usos fuisse cæteris Paradisi fructibus*, clare innuit, plus uno die eos in Paradiso mansisse; Et clarius idem significat S. Gregorius *lib.* 4. *Dialogor. cap.* 1. his verbis: *In Paradiso assueverat homo verbis Dei, & Beatorum Angelorum Spiritibus, cordis munditia, ac celsitudine visionis interesse*.

45 Hinc satis probabile varii conjectantur, illos in Paradiso mansisse octo diebus, & octavo die, quo fuerunt creati hoc est feria sexta hebdomadæ secundæ e Paradiso fuisse ejectos, nam spatio octo dierum videtur congruens, & sufficiens fuisse ad supradicta omnia commode explicanda, ut non minus probabile videtur etiam Tirino *loc. cit.* Idque consonat eis, quæ Sancti Patres edocent, nempe Adamum eodem die creatum, & lapsum, inquam, non numero, sed hebdomadæ, idest sexto secundæ hebdomadæ recurrente, ut expresse dicit Frassen *loc. cit. qu.* 2. *conclus. in fin.* Habet pariter consonantiam cum eo, quod secundus Adamus, Christus nempe, pro expiando primi Adami crimine pertulit; etenim sexta die Adamus est creatus, & e Paradiso ejectus; eadem quoque passus est Christus, suoque Sanguine cœlestis Paradisi januas Adamo, & posteris reseravit. Secundo in ejus diei exordio ille fuit ex luto formatus, hic idem ad tribunal raptus, & sordidissimis fœdatus sputis. Tertio hora ejus diei tertia inductus est Adamus in Paradisum, & Christus tertia hora, mortis accepta sententia, Urbe Jerosolyma eductus est ad supplicium. Quarto, inter sextam, & nonam horam Adamus, & Eva protenderunt manus ad excipiendum fructum, qui nobis mortem intulit, hoc ipso tempore Christus manus extendit in Cruce, sanguinem fudit, & mortem obiit, quæ nobis vitam æternam conciliavit. Denique ad auram illius diei Deus ejecit Adamum, & Evam vetiti latrones fructus e Paradiso terrestri; Christus autem Latronem pœnitentem in cœlestem Paradisum eodem tempore, sicut promiserat, induxit. Hæc ille. Et consimiliter habet Tirinus *loc. cit. c.* 48. *concl.* 5. ubi sic expresse dicit: Igitur mortuus est Christus tum die mensis, tum hebdomadæ feria (quidni & hora) eadem qua Adam ejectus est de Paradiso: Ita Irenæus, Origenes, & Alcuinus: Sicut Crucem eadem meridiei hora, forsan & puncto horæ quo Adam ad pomum ligni vetiti manum extenderat: eodem quoque quo Isaac a Parente immolatus pene fuerat: Eodem die mensis, feria, & hora Latro restitutus est Paradiso, quo Adam inde ejectus, inquit S. Chrysostomus; Eodem Eva *Væ* audivit, & Maria *Ave*, inquit idem Chrysostomus, & Cyrillus Alexandrinus: Rursus eodem die, & hora apertus, & clausus fuit Paradisus, inquit Hugo Floriacensis: Hæc ille, qui multa alia habet ad rem, merito ibi videnda. Arbor, cujus fructus co-

46 mestio fuit prohibita Adamo, & Evæ, probabilius fuit malum, seu pomum, ut colligi videtur ex *Cant. c.* 8. *n.* 5. ubi sic habetur: *Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est Genitrix tua.* At verisimile est specie diversam fuisse ab omnibus malis nostris seu citreis, seu aureis, seu persicis, seu vulgaribus; nam si fuisset ejusdem speciei, & naturæ cum aliis aliquibus Paradisi arboribus, facillime potuissent Adam, & Eva Dei prohibitionem eludere, & Satanæ tentationem superare, comedendo de fructu alterius arboris ejusdem speciei, totaliter impune, & sine ullo periculo, cum ipsis non fuerit interdicta comestio nisi de fructu ligni scientiæ boni, & mali in medio Paradisi existentis, ut patet *Genes. cap.* 2. *num.* 16. & 17. & *cap.* 3. *num.* 2. & 3. Ita Salianus, Cornel. a Lapide, & Bonfrerius citati, & sequuti a Trino *in cap.* 2. *Genesis, Littera C.* & sic tenent Frassen *tom.* 2. *Theolog. tract.* 3. *disput.* 2. *art.* 1. *quæst.* 4. *conclus.* 2. & alii plures.

Unde omnino rejicienda est erronea opinio eorum, qui existimabant, arborem illam fuisse mulierem, ut refert Moses Barcepha *lib. de Paradiso cap.* 19. ubi sic habet: *Nonnulli extimant non fuisse illam veram, & naturalem arborem, cujus fructum gustaverit Adam, sed venereum amplexum, quo cum uxore ille corpus miscuit, eamque ob rem ajunt partum mulieris esse per Dei sententiam doloribus factum obnoxium: neque aliud voluisse illud præceptum, ne edatis de illa arbore, quam ne coeatis, sed sancte, & absque venere vivatis.* Cujus delirii auctorem fuisse Origenem, affirmat Anastasius Sinaita *lib.* 9. *in Hexameron*, his verbis: *Nefandorum autem effector, sicut obscænorum perpetrator Origenes existimavit eam arborem esse mulierem.* Falsitatem autem hujus opinionis demonstrat communis Sanctorum Patrum, & Catholicorum Doctorum sensus, qui omnes teste Barcepha *loc. cit.* & Tostato in *cap.* 4. *Genes. quæst.* 2. asserunt expresse quod primi parentes in Paradiso virgines manserunt & de Paradiso virgines exierunt, per quod apparet etiam falsitas eorum Hebræorum, qui apud Tostatum *loc. cit.* dicunt quod Cain, & Abel in Paradiso geniti sunt, asserentes quod formata muliere, & adducta Adam, immediate cognovit eam carnaliter, alioquin fuissent transgressores præcepti sibi statim dati immediate post suam creationem *Genesis cap.* 1. *n.* 28. ibi: *crescite, & multiplicamini*. 47

Quod autem Cain, & Abel geniti fuerint extra Paradisum terrestrem, habetur expresse ex revelatione facta S. Methodio (a*) Martyri, quem multum sequitur magister Scholasticarum Historiarum: ipse enim, ut refert Tostatus *loc. cit. quæst.* 2. dum esset in Carcere, oravit & petiit a Deo, ut aliqua ei de principio, & fine mundi revelaret, quod sic factum est, ut ipsemet scribit, & ait, nempe quod primi Parentes virgines de Paradiso egressi sunt, deinde anno quintodecimo vitæ Adæ natus est Cain, & So- 48

(a*) In Dissertat. Historica de S. Methodio inserta Libro Ven. Card. Roberti Bellarmini de Scriptoribus Ecclesiasticis Edit. Ven. ann. 1728. pag. 59. hæc leguntur: „ In Bibliothecis Veterum Patrum extant „ Latine dumtaxat eidem (S. Methodio) falso tributæ *Revelationes* de rebus quæ ab initio mundi contige- „ runt . . . . . Documenta, quæ Methodio in carcere existenti ab Angelo præsertim circa mundi creationem „ revelata finguntur, edita fuerunt Basileæ 1498. cum additionibus Wolffgangi Aytingeri, & Sebastiani „ Brandseu Titionis Argentinensis . „ (*)

& Soror ejus *Calmana*; & forte tanto tempore a copula vacaverunt, quia erant dolentes de peccato, quod contra Deum egerant, & de ammissione felicis vitæ in Paradiso pro se, & tota posteritate. Deinde a Deo mandatum habuerunt de procreatione liberorum post alios quindecim annos quo scilicet trigesimo anno vitæ Adæ natus fuit Abel, & Soror ejus *Delbora*: Hæc ille. Alii autem, inter quos Doctissimus Calmet in *Dictionario Sacræ Scripturæ tom.* 1. *verb. Abel*, & *Cain* volunt probabilius, Cainum primogenitum Adæ, natum fuisse anno primo mundi, & Abelem anno secundo.

49 Eva quolibet partu geminos pariebat, ut dicunt Judæi, masculum & feminam, & postea illi duo erant vir, & uxor; Tostatus in *Genes. cap.* 4. *quæst.* 10. Cain editus est cum Sorore sua appellata *Calmana*, sive ut aliis placet *Azura*, seu *Azurum*. Calmet *loc. cit. verb. Cain*. Tostatus *loc. cit. quæst.* 2. & Abel cum gemella sorore sua vocata *Delbora*, seu ut dicunt alii *Avvinan*, seu *Decla*, vel *Edocla*, Calmet *loc. cit. verb. Abel*. Tostatus *loc. cit. quæst.* 2. De his autem nihil ex Sacra Scriptura, ex qua expresse solum habetur, quod Adam, & Eva tres genuerunt filios, nempe Cainum, Abelem, & Seth. *Genes. cap.* 4. *num.* 1. *cap.* 5. *num.* 6. & postquam genuerunt Seth, habuerunt adhuc filios, & filias, *Genes. cap.* 5. *n.* 7. ibi: *Et facti sunt dies Adam postquam genuit Seth octingenti anni, genuitque filios, & filias*. Et ut quidam dicunt apud Tostatum in *cap.* 5. *Genes. q.* 5. fuerunt triginta filii, & totidem filiæ, quorum nomina non exprimuntur. Eruditissimus autem Clericatus *in suis spicis vulgari idiomate scriptis verb. Eva* habet, quod apud antiquos Scriptores relatos a Patre Menochio *Centuria* 1. *cap.* 74. duæ fuerunt valde contrariæ opiniones: una quod Adam, & Eva genuerint dumtaxat quatuordecim filios, & duodecim masculos, & duas feminas, quarum, prima fuit uxor Cain, & secunda uxor Seth, cum ejus geminus Frater Abel fuerit a Cain occisus. Altera, quod Eva pepererit inter masculos, & feminas plusquam duo mille filios: siquidem ipsa vixit nongentis, & quadraginta annis, & secundum traditiones hebraicas, ipsa pariebat quolibet anno duos geminos filios, masculum, & feminam, & sæpe sæpius etiam tres. Rejectis tamen ipsis duabus opinionibus, prima tamquam nimis restricta, & secunda tamquam nimis ampla, tertiam suam adducit concludens, quod Eva inter masculos, & feminas genuerit circa tercentum filios.

50 Nec etiam sequenda est opinio eorum, qui censuerunt, arborem illam fuisse frumentum, atque ideo Christum quoque suum corpus in pane dedisse, ut qua re contractum esset debitum, eadem & exsolveretur: nec etiam sequenda alia aliorum volentium, arborem illam fuisse vitem, & idcirco Sanguinem suum dedisse Christum in vino pro expianda primorum parentum noxa: frumentum enim seges, non arbor dicitur, ut neque vitis, recte ait Barcepha *loc. cit.* & Frassen *cit. conclus.* 1.

51 Neque vera videtur sententia aliorum volentium arborem illam fuisse ficum, eo quod Adam, & Eva statim ab ejus esu nudos se agnoscentes, ex foliis ficus tamquam arboris sibi præ aliis vicinioris ad tegendam suam nuditatem vestem sibi consuerunt, ut habetur *Genes. cap.* 3. *num.* 7. ibi: *cumque cognovissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata*: quæ sententia licet non contemnenda, utpote defensa a S. Athanasio, Theodoreto, Gennadio, Mose Barcepha, & aliis apud Frassen *cit. conclus.* 1. tamen improbatur a Tostato in *cap.* 13. *Genes. quæst.* 164. hac convincenti ratione: quia statim ac comederunt fructum, illius dolore, ac pudore penitus suffusi, cognoverunt se ob id maxima bona amisisse, & maxima mala incurrisse, unde summo horrore, & odio concepto erga illam arborem, ex qua tantum exitium sibi obvenerat, sic ab ea corde, animo, & pede recesserunt, ut nec manum ad folia ejus extendere auderent, ne majus adhuc aliquod damnum ex ea in se attraherent, cum præsertim Eva serpenti responderit *Genes. c.* 3. *n.* 3. *de fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur*. Hinc concludit Tostatus; *certum est, quod non auderent jam post peccatum tangere illam arborem, ne majus malum inde eis accideret; ergo cum acceperunt folia ficus, certum est, quod arbor ficus non erat lignum scientiæ boni, & mali*.

Adam, & Eva e Paradiso ejecti, probabilius eam 52
regionem, quæ nunc Judæa, & Palæstina dicitur, incoluerunt: Sic ex vetustissima Hebræorum traditione affirmat S. Basilius *in cap.* 5. *Ezechielis* expresse dicens: *Obtinuit fama quædam in Ecclesia memoriam conservans, non scripto proditam, quæ & talis est, quod prima utique Judæa hominem habebat incolam, nimirum Adam, simul atque excidit deliciis Paradisi in hac terra collocatum ad mitigandam jacturam bonorum, quibus fuerat exutus*. Idem sentit Rupertus *lib.* 3. *cap.* 31. & ex eo Tostatus, & uterque ex S. Hieronymo, contendentes, Adamum in Judæa commoratum fuisse, ibique sepultum, ut refert, & sequitur Frassen *loc. cit. q.* 2. *conclus.* 2. & plures alii id deducentes ex variis conjecturis, & præsertim quod ibi pœnitentiæ agendæ causa habitarint Adam, & Eva, ubi & pœnitentes mortui sunt, ac sepulti, mortuos autem esse in Judæa, & Palestina demonstrat vetus Hebræorum traditio, & SS. Patres, ex quibus eruitur sequens conclusio, nempe:

Adam in monte Calvario, a Cranio, seu Calvaria 53
ipsius ita nominato probabilius tumulatus fuit. Sic fere communis Sanctorum Patrum traditio, teste Tirino in *cap.* 5. *nu.* 1. *Isaiæ*, & ita præ cæteris sentit Tertullianus in carmine contra Marcionem, ubi sic habet: (*) Neque carmen contra Marcionem fætus est Tertulliani, neque sermo *de Resurrectione Christi* S. Cyprianum habet Auctorem * * indicatus quoque S. Augustini Serm. 71. de tempore a Maurinis Editoribus in Appendicem ad Sermones S. Augustini rejectus fuit, in qua est VI. numero, legiturque col. 13., & seqq. Ven. Edit. anni 1731., ac præterea col. 14. not. d. monemur ab Editoribus, Periocham illam de Adami sepultura in Calvariæ loco in Mss. non haberi. (*)

Golgotha locus est capitis, Calvaria quondam
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit:
Hic hominem primum suscepimus esse sepultum.
Hic patitur Christus, pio sanguine terra madescit,
Pulvis Adæ ut veteris possit cum sanguine Christi
Commixtus stillantis aquæ virtute lavari.

Ipsi subscripserunt S. Cyprianus *sermone de resurrectione Christi*: *Nos*, inquit, *ad Christum pertinentes, cujus sanguine conspersa creditur Adami calvaria, qui sub loco ubi crux Domini fixa est humatus traditur ab antiquis*. Origenes *tractatu 35. in Matthæum*: *Venit ad me traditio quædam, quod corpus Adæ primi hominis sepultum est, ubi crucifixus est Christus, ut sicut in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificentur, ut in loco illo, qui dicitur Calvariæ locus, idest locus capitis, caput humani generis resurrectionem inveniat cum populo universo per resurrectionem Domini Salvatoris, qui ibi passus est &c.* S. Chrysostomus *hom. 24 in cap. 19. Joannis*: *Exivit in eum, qui dicitur Calvariæ locus, ubi quidam dicunt Adam & mortuum, & sepultum esse, & Jesum, ubi mors dominata est, ibidem tropheum erexisse per Crucem, quam tulit contra mortis tyrannidem*. S. Augustinus *serm. 71. de tempore*; *Etiam hoc Antiquorum relatione refertur, quod & Adam primus homo in ipso loco ubi crux fixa est, fuerit aliquando sepultus, & ideo Calvariæ locum dictum esse, quia caput humani generis ibi dicitur esse sepultum. Et vere fratres non incongrue creditur, quia ibi erectus sit medicus ubi jacebat ægrotus, & dignum erat, ut ubi occiderat humana superbia, ibi se inclinaret divina misericordia: & sanguis ille pretiosus etiam corporaliter dum dignatur pulverem antiqui peccatoris stillando contingere, redemisse credatur*. Immo & Hieronymus ipse, licet aliter sentire videatur in Epitaphio S. Paulæ, tamen scribens nomine Paulæ, & Eustochii ad Sanctam Marcellam *epistola 17.* ait: *In hac urbe, immo in hoc tum loco, & habitasse dicitur & mortuus Adam, unde & locus in quo crucifixus est Domminus noster, Calvaria appellatur, scilicet quod ibi sit antiqui hominis Calvaria condita: ut secundi Adam, idest Christi sanguis de Cruce stillans, primi Adam, & jacentis Protoplasti peccata dilueret*.

54 Nec valet objicere illud *Josue cap. 14. n. 15.* ubi habetur: *Nomen Hebron ante vocabatur Cariath Arbe; Adam maximus inter Enacim ibi situs est*: Quod & in capite *Hebron 2. caus. 12. quæst. 2.* ex S. Hieronymo, & in *cap. Unaquæque 3. ead. caus. 13. & qu. 2.* ex S. Augustino asseritur; Et S. Hieronymus in epitaphio S. Paulæ expresse dicit: *Cariath Arbe idem est ac civitas virorum quatuor Abraham, Isaac, Jacob, & Adam magni, quem ibi conditum, juxta librum Jesu Nave Hebræi autumant: Licet plerique quartum putent Caleb, cujus latere memoria monstratur*, adeoque Adam in Hebron, & non in Calvario, seu Golgotha fuit tumulatus. Non valet, inquam, quia nomen *Adam* aliquando est nomen proprium illius primi hominis, & aliquando est nomen commune significans quemcumque hominem. Unde *Genes. cap. 5. num 2.* dicitur *Masculum & Feminam creavit eos, & Benedixit illis, & vocavit Nomen eorum Adam*, & ubi nos *Psalm. 4. num. 3.* dicimus *Filii hominum usquequo gravi corde*, in hebræo dicitur *Filii Adam*, & ita poterit accipi littera, ut dicat *homo maximus*, ubi nos dicimus *Adam maximus*, & tunc non intelligitur de primo Parente, sed de homine magnæ staturæ, idest de uno Gigante, qui habitabat in Hebron, & erat Pater aliorum Gigantium, in quo sensu tenent multi Hebræorum apud Abulensem *in cap. 13. Genes. quæst. 138.* In ipso igitur *cap. 14. num. 15. Josue*, nomen *Adam* tribuitur cuidam homini, cui peculiare erat nomen *Arbe*, qui sicut legitur *ibidem cap. 15. nu. 13.* erat Pater Enac gigantis, ibi; *Cariath Arbe patris Enac*. Cum autem *Arbe* fuerit statura major, vel dignitate præcellentior suis filiis, qui *cap. 13. Numerorum* dicuntur monstra quædam de genere giganteo, ibi: *Vidimus monstra quædam filiorum Enac de genere giganteo*: Is Arbe merito dicitur maximus inter Enacim, & ipse est, qui fuit sepultus in Hebron, & non Adam primus parens, qui, ut dicebatur, probabilius creditur tumulatus in Golgotha, seu Calvario, ut sensit etiam S. Hieronymus scribens ad Marcellam per adducta ejus verba *supra num. 53.* quamvis in cit. Epitaphio S. Paulæ, & *cap. Hebron* videatur sentire contrarium, & ut sensit etiam S. Augustinus *serm. 71.* (Vid. Not. superiorem) *de tempore* per ejus verb. allata *supra dict. num. 53.* quamvis pro contraria opinione citetur in *cap. Unaquæque 3. caus. 13. qu. 2.* ubi tamen non ex propria, sed aliorum opinione id asserit, ut patet ex præcisis ejus verbis, ibi: *E contra Adam (ut asseritis) in Civitate Arbeæ tumulatus est*.

Non negaverim tamen, quod sit etiam satis probabile, quod in *Josue cit. cap. 14. num. 15.* accipiatur *Adam maximus* pro primo parente, quem Sacra Scriptura excellenter, vel appropriate vocavit solum Adam, qui est maximus, cum sit pater, & origo totius generis humani, & situs sit inter Enacim, idest sepultus in urbe Hebron in terra Gigantum, ut vult Tostatus citatus in *cit. cap. 14. Josue quæst. 10.* asserens, quod iste sit verior, & communior sensus, quem fere omnes Catholici tenent: Nam, ut prosequitur ipse, Adam vixisse perhibetur apud Urbem Hebron, & ibi finivisse dies suos, ibique sepultum fuisse cum Eva conjuge sua, & ibi quoque formatum fuisse; sic quoque testantur etiam gentes, quæ nunc habitant apud urbem Hebron: Et ab antiquo hujus testimonium est vallis quoque quædam apud urbem Hebron, quæ ab incolis vulgariter vallis lacrymarum appellatur, eo quod Adam centum annis Abel filium suum occisum fleverit, quousque ab Angelo admonitus est, ut cognosceret Evam uxorem suam. De hoc in libro de situ Terræ Sanctæ: de hoc etiam Josephus libro primo antiquitatum; & quia in nullo alio loco tactum fuerat de Sepulcro Adæ, voluit hic tangere Scriptura. Et concordat ista expositio valde superiori litteræ: Nam urbs Hebron vocata est Cariath Arbe, idest Civitas quatuor virorum, scilicet Patriarcharum: de tribus eorum, scilicet Abraham, Isaac, & Jacob constabat *Gen. cap. 39.* quod ibi sepulti erant, de Adam autem nequaquam: ideo additum est hic de quarto viro, & dicitur quod iste est Adam maximus, idest Protoplastus. Quidquid autem veritas sit, constat quod littera nostra intenderit istum sensum: nam si littera nostra intendisset pro aliquo homine, non posuisset nomen Adam, quod apud Latinos ponitur tamquam proprium: sed diceretur homo maximus ibi situs inter Enacim, & tamen posuit Adam, ideoque intellexit de illo primo, quem vocat Adam, & non hominem nomine latino communem. Sic totaliter ad litteram Tostatus, loc. cit. 55

Paradisus est vox ex hebræo *Pardes* deducta: Pardes enim hebraice significat pomarium, aut viridarium juxta illud *canticor. 4.* *Emmissiones tuæ Paradi-* 56

sus

sus (hebraice Pardes) *malorum punicorum*, ex qua voce Græci *Paradeisos*, & Latini *Paradisus* effecerunt; & Græci hanc vocem *Paradisus* ab Orientalibus, & Persis sua pomaria, & viridaria, seu hortos, *Paradisos* nuncupantibus, derivatam volunt; ac Septuaginta Interpretes etiam hac voce *Paradeisos Genes. 2. num. 8.* usi sunt ad viridarium Eden, idest hortum deliciarum significandum, ut notat Calmet in *Dictionario verb. Paradisus*. Unde in hebræo Paradisus non vocatur hortus absolute, & simpliciter, sed hortus deliciarum, scilicet *Ganeden*, quin *Gan* significat hortum & *Eden* significat delicias, ut observat Tostatus *in cap. 13. Genes. quæst. 8* Hinc subsequitur ipse *ibidem* quia locus ille, quem Scriptura *Genes. 2.* vocat Paradisum, erat locus deliciarum plusquam esset alius in tota terra, tractum est, ut vitam beatam in Cœlo, in qua sunt maximæ deliciæ, & omne bonum, vocemus *Paradisum*.

57 In quanam parte mundi fuerit consitus Paradisus terrestris, non satis constat, cum variæ fuerint, & sint circa hoc Scriptorum opiniones, quibus brevitatis gratia relictis, dicimus, quod probabilius Paradisus terrestris consitus fuit in confinibus Mesopotamiæ, & Arabiæ Orientalis parum longe a Chaldæa, & Syria Damascena. Sic communior inter Recentiores sententia teste Frassen *tom. 2. Theolog. tr. 3. disput. 2. art. 1. q. 2.* eamque pluribus probant Sixtus Senensis *lib. 5. Bibliothecæ annotat. 34.* Cornelius a Lapide in *2. c. Genes.* Maldonatus in *c. 27. Matthæi vers. 44.* Genebrardus *lib. 1. Chronographiæ*, Pererius *lib. 3. in Gen. n. 122.* & plures alii. Et hoc colligitur ex Sac. Scriptura; Genesis enim *c. 2. n. 8.* ubi vulgata nostra habet: *Plantaverat autem Deus Paradisum voluptatis*, hebraica dicit, *Plantaverat Deus Paradisum in Eden*: Eden autem fuisse in finibus Mesopotamiæ, vel Syriæ deducitur ex eadem Sacra Scriptura *4. Regum c. 19. num. 12.* ubi habetur, quod Eden Regio jungitur cum Gosana, & Aram, & Resph, quæ sunt in finibus Mesopotamiæ, vel Syriæ, ut tradunt fere cuncti Scriptores, adeoque cum Moyses asserat, Paradisum fuisse plantatum in Eden, stat clarum quod in confinibus Mesopotamiæ, vel Syriæ, ubi est Eden, consitus fuerit Paradisus terrestris.

58 Tum quia ex *cap. 4. Genes. num. 16. egressusque Cain a facie Domini habitavit profugus in terram ad Orientalem plagam Eden*, idest versus Orientem ultra Mesopotamiæ Eden, ubi erat Paradisus, ut plures explicant cum Genebrardo *lib. 2. Chronographiæ*, Frassen *loc. cit. conclus. 2.* Tostatus in *cap. 4. Genes. q. 9.* Hinc Paradisum terrestrem consitum esse in regione Eden sustinent plurimi Patres, tam Græci, quam Latini, ac etiam plerique Hebræi apud Malvendam *lib. de Paradiso cap. 18.* inter quos Moses Barcepha *lib. 1. de Paradiso cap. 21.* sic expresse habet: *Diximus Eden esse regionem spatiosam, amplam, amœnam, variam; Paradisum vero locum esse pulchris, fructuosis, præstantibus, laudabilibusque arboribus, præ quibusvis aliis in tota Eden locis ornatum; Paradisum enim ejus regionis, quæ Eden dicitur, partem esse inter alias omnium præstantissimam, laudabilissimam, atque Cultoribus suis commodissimam*. Et Eusebius, ac S. Hieronymus in descriptione hebraicarum Urbium, & regionum sic aperte, & clare concludunt: *Eden Sacer Paradisi locus ad Orientem, quod in voluptatem, deliciasque transfertur*.

Quanta fuerit latitudo, & longitudo Paradisi terrestris? incerta res est; certum est tamen, quod debuerit esse sufficientis latitudinis, & longitudinis, ut capere posset homines, qui in ipso victuri erant, & ut ipsi homines per diversa loca vagarentur: Unde volunt aliqui, quod ambitus terrestris Paradisi sit quasi centum leucarum, & longitudo quasi triginta leucarum, vel paulo plus, quia in circulo, vel rotundo ita se habet longitudo, quæ est diameter ad lineam circumferentialem: Sic refert Abulensis in *cap. 2. Genes. quæst. 9.* qui tamen *Genes. cap. 13. qu. 98.* sic habet: *Quibus apparet, quod Paradisus esset terra aliquantulum lata, tamen non multum: non enim videtur quod opporteret habere majorem magnitudinem, quam habeat Insula, scilicet in latitudine tres, vel quatuor leucas, in circuitu autem duodecim, aut parum plus*: quamvis eruditissimus Vincentius Fuga *in compendio notitiæ Orbis Sacri, & profani in principio* de ipsius Abulensis opinione sic dicat: *Circa Mesopotamiæ fines Dominus hunc hortum plantavit, latitudine, si Abulensi credimus, duodecim mille passuum, ambitu sex & triginta mille*. Frassen autem *loc. cit. art. 2. quæst. 3. concl. 1.* concludit, quod probabilius est, Paradisum terrestrem nec ita arctum, nec ita spatiosum fuisse, ut ad quindecim, aut viginti leucas excesserit: & colligit ex S. August. *lib. 8. in Genes. cap. 10.* ubi ait: *Neque enim exiguus locus erat Paradisus, quem totus fons irrigabat*: & ex Mose Barcepha *lib. de Paradiso cap. 15. & 28.* ubi habet, Paradisus dicebatur accommodatissimus ad habitationem, oblectationemque hominum; sed quanta fuerit hujus amplitudo, satis arguit fluvius magnus, qui ex ipso effluebat, & postquam elapsus esset, dividebatur in quatuor flumina; si enim fluvius ipse magnus erat manifestum est Paradisum, quem irrigabat, magnum spatiosumque fuisse. 59

Paradisus terrestris adhuc subsistit; sic communior & probabilior Sanctorum Patrum, aliorumque Doctorum opinio, (*a**) inter quos præsertim S. Epiphanius *lib. 5. adversus hæreses cap. 5.* S. Augustinus *lib. 2. de peccato originali cap. 23.* Tertullianus *lib. de Anima cap. 55.* Sixtus Senensis, Delrius, Bellarminus, Gregorius a Valentia, Malvenda, Suarez, & fere omnes tum veteres, tum recentiores, ut testatur sapientissimus Tirinus in *cap. 5. Genes. vers. 24.* & fatentur apud ipsum *ibidem* etiam Pererius, Viegas, Cornelius a Lapide, Salianus, & alii adducti ab ipso in 60

(**a*) Communior & probabilior nunc censetur opinio, quam defendit Natalis Alexander dissert. 11. in primam Mundi ætatem art. 1. proposit. 3., quæ est hujusmodi: „ Utrum Paradisus terrestris etiamnum superfit, incertum: probabilius est non extare amplius quoad cultum & amœnitatem loci. „ De loco autem hanc num. 11. ejusdem articuli propositionem statuerat. „ Qua in regione consitus fuerit Paradisus, „ obscura certe quæstio: probabilior eorum sententia, qui in Arabia Felice, vel Mesopotamia, aut circa „ Babyloniam in Mesopotamiæ limite collocatum fuisse censent.

in *cap.2. Genesis vers.8.* & colligitur ex *cap.44. n.16. Ecclesiastici*, ubi expresse dicitur: *Henoch placuit Deo, & translatus est in Paradisum, ut det gentibus pœnitentiam*, & ex 4. *Regum capit. 2. numer.1.* ibi: *Factum est autem cum levare vellet Dominus Eliam per turbinem in Cœlum, & num.11.* ibi: *Et ascendit Elias per turbinem in Cœlum*, idest aereum, & ex regione aeris mox translatus est in Paradisum terrestrem, ut docent passim sacri Interpretes, & præsertim Doctissimus Tirinus in 4. *Regum cap.2. vers.11.* ubi dicit, quod Paradisum adhuc extare tenent præter jam citatos, etiam S. Irenæus, Isidorus, Hieronymus, Justinus, S. Thomas, & Abulensis, ac adhuc Henoch, & Eliam extare & vivere in Paradiso terrestri, ut in fine mundi contra errores, & falsitates Antichristi prædicent hominibus pœnitentiam, & eos in vera Fide, & lege confirment, tenet & testatur de communi Eruditissimus Clericatus *nelle Spiche, vulgari idiomate, raccolte verb. Elia, & Henoch*, juxta illud cit. *cap.44. num.5. Ecclesiastici* de Henoch, ibi: *ut det gentibus poenitentiam*, & prædictionem *Malachiæ cap.4. num.5.* de Elia, ibi: *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam antequam veniat dies Domini magnus & horribilis, & convertet cor Patrum ad Filios, & cor filiorum ad patres eorum*, ubi ad probationem existentiæ adhuc Paradisi terrestris, & superviventiæ inibi Henoch & Eliæ refert sequentem successum, qui ex ipso hic litteraliter ad uberiorem notitiam datur.

61 Grazioso è quel successo del Venerando Fra Benedetto d' Arezzo, uno dei primi Religiosi, e Figliuoli spirituali del glorioso Patriarca S. Francesco d' Assisi, che si legge nell' istoria Cronologica dei Padri Francescani di Gerusalemme, scritta dal Padre Fra Giovanni da Calaorra, Minor Osservante della Provincia di Burgos nel libro secondo, e da noi raccontato nella nostra prima età del Mondo *Rag.13. p.124.* & 125. Il successo è questo. Essendo stato mandato esso Ven. Fra Benedetto d' Arezzo oltre il mare nell' Africa a predicare la Santa Fede a Saracini, ed a reggere diversi Conventi ivi fondati di Frati del suo Ordine, dopo avere faticato per molti anni con gran profitto dell' Anime, e vantaggio della Religione, risolse ritornare in Italia, per ritirarsi a vivere in una povera Cella, ed attendere alla contemplazione dell' eterna vita. Ottenne da alcuni Marinari, benchè infedeli, d' entrare nella loro nave, che stava per partire a momenti verso l'Italia, come da lì a poco si fece. Alla metà del viaggio insorse una tempesta così fiera, che facendo temere a quei Mori il naufragio, per iscansarlo, cominciarono a gittare in mare tutte le Mercanzie, che nella Nave avevano e fatti rabbiosi da tale sfortuna, essendo infedeli, presero anco il povero Frate Benedetto d' Arezzo, e lo gettorono nel mare, benchè con poco loro profitto, perchè in gastigo della loro empietà, la Nave si sommerse, e si annegarono tutti. Il Ven. Fra Benedetto gettato nel Mare, e caduto nell' acqua, fu subito preso per un braccio dal suo Angelo Custode, e sollevato in aria fu portato nel Paradiso terrestre, ove erano li due Santi Profeti Elia, ed Henoch. Questi restarono ammirati nel vedere un tale Religioso, vestito così poveramente, con una sola Tonica, e sì aspra, gli andarono incontro, e lo salutarono, e gli richiesero, chi fosse? e come capitato in quel luogo? Fra Benedetto diede notizia ai medesimi della Religione instituta da S. Francesco nella Chiesa Cattolica, il suo passaggio, e dimora fatta nell' Africa, il suo ritorno intrapreso verso Italia, la tempesta insorta nel mare, in cui era stato gettato fuori della Nave, a guisa d' un' altro Giona, dai Saracini; e che dal suo Angelo cavato dall' onde, era stato portato in quel luogo, richiedendo anch' esso, chi loro fossero? risposero, che erano Elia ed Henoch, quali stavano in quel luogo benedicendo il Signore, e lo condussero in diverse parti a vedere le delizie di quella abitazione. Mentre Fra Benedetto stava mirando, ed osservando quanto quei due Santi Vecchi gli dicevano, e mostravano, fu preso di nuovo nelle braccia dall' Angelo, e con gran velocità portato per aria, fu collocato in Italia su la riva del mare, e porto d' Ancona. Nello stesso tempo giunsero nel medesimo porto alcun' altre Navi, che viaggiavano di conserva con quella affondata: e sapendo i Marinari, che in essa vi era Fra Benedetto, restarono stupiti vedendolo sul porto sano, e salvo, mentre lo tenevano con tutti gli altri annegato. L' interrogarono in che modo avesse compito il viaggio? ed egli raccontò loro la mirabile providenza Divina, e la custodia di lui tenuta dal suo Angelo Custode. Andò poi il Venerando Fra Benedetto al piu vicino Convento de' suoi Frati, ove fu ricevuto con somma carità, e gaudio di spirito, coll' avere intese le vicende del suo viaggio. Ma que' buoni Padri più solleciti della Santità della loro vita, che di scrivere le cose maravigliose vedute nel Paradiso Terrestre da Fra Benedetto, altro non notarono che il successo, quale però ci serve d' attestato, che li Profeti Henoch, ed Elia sono conservati in vita per tanti secoli dall' onnipotenza del Signore in quel luogo felice, incognito a mortali.

Nec valet objicere illud *Genes. cap.9. n.19. & 20.* 62 ibi: *opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cœlo: quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat*; adeoque Paradisus terrestris aquis, Diluvii dissipatus est; sicque modo non amplius extat. Non valet, inquam, quia in eodem *cap.7. Genes.* dicitur universos homines aquis Diluvii interiisse, & remansisse solum Noe, & qui cum eo erant in Arca, & tamen nemo admittit Henoch fuisse in arca reclusum, neque Diluvii aquis periisse, adeoque sicut in hac universali positione, *aquis Diluvii interierunt omnes homines præter Noe, & qui cum eo erant in Arca*, excipitur Henoch, ita excipitur Paradisi terrestris locus ab universali terræ illuvione. Tum quia valde probabile est, quod Paradisus Terrestris tempore diluvii servatus fuerit immunis, aquis undique ad latera sese attollentibus, & quasi in murum solidatis, ut contigit Israelitis in mari rubro *Exodi c.14. numer.22.* ibi: *Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris; erat enim aqua quasi murus a dextra eorum, & læva*; ac pariter in Jordane, ut patet *Josue cap.3. & 4.*

Mundi tempora seu ætates, alii dividunt in sex, 63 & alii in septem: In sex inter alios sic dividit sapientissimus Tirinus *tom.1. in Chronico Sacro cap.7.* ibi: Prima ætas Mundi cœpit ab Adamo, & duravit usque ad finem diluvii *annis* 1656. Secunda cœpit a fine Diluvii, & duravit usque ad egressum Hebræorum ex Ægypto

Ægypto ann. 887. Tertia cœpit ab egressu Hebræorum ex Ægypto, & duravit usque ad quartum annum regni Salomonis, quo condi cœptum fuit Templum, annis 480. Quarta cœpit a quinto anno regni Salomonis, seu secundo anno ab inchoato templo, & duravit usque ad destructum, & exustum idem Templum: Vel potius usque ad finem Captivitatis Babilonicæ *annis* 452. Quinta cœpit a relaxata captivitate Judæorum, & initio Monarchiæ Persicæ, & duravit usque ad Messiæ adventum seu Incarnatum Filium Dei, *annis* 525. Sexta cœpit a primo Christi adventu, durabitque usque ad secundum illius adventum ad judicium, & interitum universi, de quo die nemo scit. Septima non jam in Mundo sed in Cœlo inchoabitur ætas a die extremi judicii duratura usque in perpetuas æternitates. In septem autem ætates inter alios sic dividit Eruditissimus Vincentius Fuga in *compendio notitiæ orbis sacri, & profani in principio*. Prima Mundi ætas, seu ejus infantia cœpit ab ejus exordio, & duravit usque ad universale Diluvium *annis* 1656. Secunda, seu pueritia cœpit ab universali Diluvio, & duravit usque ad ortum Abrahæ *annis* 382. Tertia, seu adolescentia cœpit ab ortu Abrahæ & duravit usque ad ortum Moysis *annis* 425. Quarta, seu juventus cœpit ab ortu Moysis, & duravit usque ad Samuelis Principatum *annis* 476. Quinta, seu virilitas cœpit a Principatu Samuelis, & duravit usque ad Babilonicæ Captivitatis solutionem *annis* 577. Sexta seu senectus cœpit a soluta captivitate, & duravit usque ad nativitatem Christi *annis* 536. Septima, seu decrepitas cœpit a Nativitate Christi, & durabit usque ad finem, seu interitum mundi.

64 Quia tamen in calculandis, & numerandis annis ab orbe condito usque ad Christi Nativitatem effluxis tot sunt fere sententiæ, quot capita, adeo ut teste Sancto Hieronymo in *Epist. ad Titum cap. 3. Inter eos qui ex hebraico fonte numerum deducunt annorum Mundi, vix unus, vel alter reperiatur, qui alteri in omnibus consentiat.* Hinc celebriores opiniones de Mundi ætate subjicimus, ut quisque seligat eam, quæ magis ex illis sibi placuerit.

Celebriores opiniones de numero annorum, qui ab orbe condito ad æram Christi vulgarem fluxerunt, prout traduntur a doctissimo P. Fortunato a Brixia in *Philosophia sensuum mechanica tom. 2. tr. 1. dissertat. 4. sect. 7. Epocha 2.* sunt sequentes.

Secundum Vulgatam	3951
Secundum LXX. Interpretes	5200
Secundum Samaritanos	4305
Secundum Josephum Hebræum	5970
Secundum Constantinopolitanos	5508
Secundum Antiochenos	5493
Secundum Alexandrinos	5501
Secundum Scaligerum	3950
Secundum Petavium	3983
Secundum Salianum	4054
Secundum Vossium	5598
Secundum Marianum Scotum	4193
Secundum Langium	4042
Secundum Calvisium	3950
Secundum Gerardum Mercatorem	3966
Secundum Spondanum, Torniellum, & Baronium	4852
Secundum Ricciolum	5634
Secundum Hebræos Vulg.	3761
Secundum Usserium, & Lancellotum	4004

Ætates Mundi annos continent.

I.	
Secundum Vulgatam	1657
Secundum Josephum Hebr.	2256
Secundum Usserium)	
Secundum Petavium }	1356
II.	
Secundum Vulgatam	367
Secundum Josephum	1267
Secundum Usserium	426
Secundum Petavium	366
III.	
Secundum Vulgatam)	
Secundum Josephum)	
Secundum Usserium }	430
Secundum Petavium)	
IV.	
Secundum Vulgatam	480
Secundum Josephum	962
Secundum Usserium	480
Secundum Petavium	519
V.	
Secundum Vulgatam	487
Secundum Josephum	521
Secundum Usserium	476
Secundum Petavium	474
VI.	
Secundum Vulgatam	530
Secundum Iosephum	534
Secundum Usserium	536
Secundum Petavium	538

Ad uberiorem calculationis annorum, & ætatum mundi cognitionem, advertendum est, quod apud Chronologos, & Scriptores usus Epochæ, seu Æræ invaluit. Epocha autem juxta vim Græci vocabuli inhibitionem, vel remoram significat; sunt enim Epochæ veluti puncta quædam fixa, a quibus annorum series apud varias nationes numerari incipit, ut tradit Eruditissimus Purchotius *institut. philosophic. part. 2. sect. 2. cap. 9. Epochæ seu Æræ insigniores*: Unde Epochæ nomine intelligitur communiter a Chronologis principium aliquod, insignis nimirum eventus, vel rerum, regnorumque notabilis mutatio, ex qua veluti cardine anni deinceps numerantur. Æra quoque pro hujusmodi insignium rerum eventu, sicuti Epocha usurpatur: Cum enim Hispani annos numerare solerent *ab Exordio Regni Augusti*, idque in kalendariis suis per primas horum vocabulorum litteras *A. E. R. A.* scriberent, desumpto scilicet *A.* a prima littera dicti vocabuli *Ab*; *E.* a prima littera dicti Vocabuli *Exordio*; *R.* a prima littera dicti Vocabuli *Regni*; & altera *A.* a prima littera dicti Vocabuli *Augusti*: hinc Æræ nomen formatum perhibetur & usus invaluit, ut id omne, ex quo annorum series inchoatur, Æra deinceps diceretur, ut inter alios erudite notant Purchotius *l. c. vers. quarta est Epocha, seu Æra Hispana*, & Pater Fortunatus a Brixia *loc. cit. sect. 7. vers. Epochæ nomine*. 65

Epo-

66 Epochæ distinguuntur in sacras, & profanas; Sacræ dicuntur illæ, quæ ex documentis, & Scripturis Sacris eruuntur: profanæ vero illæ, quæ ex documentis & historiis mere profanis repetuntur.

67 Inter Epochas Sacras, præcipua a Christi nativitate desumitur: quamvis enim hæc omnibus fere recentior sit, ipsa tamen, ut egregie advertit Petavius *Rat. Tempor. part.* II. *lib.* I. *cap.* 4. *veluti limes, & cardo Chronologiæ est, communisque terminus, in quem Chronologorum omnium ratiocinia, sic tamquam ab viarum ambagibus in idem computum deducta confluunt.*

68 Hæc autem Christi nativitatis Epocha, vel vera est, vel vulgaris. Epocha Christi *vera* ab eo anno incipit, in quo Christi nativitas reipsa contigit, de quo anno non parvum inter Chronologos adest dissidium; Epocha Christi *vulgaris*, utpote a vulgo communiter usurpata in annis Christi computandis post Dionysium Exiguum ejus inventorem, incipit a primo die Januarii anni 46. Juliani, seu reformationis Julii Cæsaris, qui annus congruit cum anno 4714. periodi Julianæ, adeo ut in illo Systemate Christi Nativitas vulgo referatur ad diem 25. Decembris anni 45. Juliani, periodi Julianæ 4713. Quamvis tamen accuratiores Chronologi cum Lancellotto apud Purchotium *loc. cit. §. verum*, ostendant, Christi Domini nativitatem quadriennio ante hanc Epocham Dionysianam contigisse, nempe die 25. Decembris anni Juliani, seu reformationis Julii Cæsaris 14. periodi Julianæ 4709. Mundi 4000. anno 4. Olympiadis 193. ab urbe condita 749. anno imperii Augusti a morte Julii Cæsaris 40. a Victoria Actica 27. anno Regni Herodis magni 36. Sic ille. Unde probabilior videtur hæc Epocha, quam illa Dionysii Exigui Abbatis natione Scytæ, moribus Romani, qui primus omnium circa initium sexti Ecclesiæ Sæculi annos a Christo nato numerare cœpit: nam ante Dionysium Exiguum Christiani annos numerabant, vel per Olympiades Græcorum, vel per Romanorum Consulatus, vel ab Urbe condita, vel etiam ab impii Diocletiani persecutione, quapropter Æra vulgaris Christianorum appellata est a Chronologis *Dionysiana*, ut tradit Purchotius *l. c. §. Epochæ Sacræ, vers. Verum ut ad communem.*

69 Cum autem nequeat certo assignari, quænam ex supra recensitis, & relatis opinionibus de annis ab Orbe condito ad Æram Christi vulgarem effluxis sit verior, ipsis omnibus in sua probabilitate relictis, hic præstat adducere solum id quod Romana tenet, & servat Ecclesia, ac canit in Martyrologio Vigiliæ Nativitatis ejusdem Domini Nostri Jesu Christi, nempe: „ a creatione Mundi, quando in principio Deus „ creavit Cœlum, & terram, quinquies millesimo „ centesimo nonagesimo nono: A Diluvio vero an„ no bis millesimo nongentesimo quinquagesimo se„ ptimo: A Nativitate Abrahæ anno bis millesimo „ quintodecimo. A Moyse, & egressu Populi Israel „ de Ægipto anno millesimo quingentesimo decimo: „ Ab unctione David in Regem anno millesimo „ trigesimo secundo, Hebdomada sexagesima quin„ ta juxta Daniellis prophetiam, Olympiade cen„ tesima nonagesima quarta: Ab Urbe Roma con„ dita anno septingentesimo quinquangesimo secun„ do: Anno Imperii Octaviani Augusti quadragesi„ mo secundo, toto Orbe in pace composito, sexta „ Mundi ætate, Jesus Christus Æternus Deus, „ Æternique Patris Filius, mundum volens adven„ tu suo piissimo consecrare, de Spiritu Sancto con„ ceptus, novemque post conceptionem decursis „ mensibus, in Bethleem Judæ nascitur ex Maria „ Virgine factus Homo.

Aliæ Epochæ sacræ habentur supra *num.* 63. & 64. 70
in adductis juxta diversitatem Chronologorum, & Scriptorum diversis mundi ætatibus, diversisque earum initialibus, ac finalibus annis.

Inter Epochas profanas præcipua ac prima est, 71
quæ desumitur a Trojæ excidio, quia ea, quæ Trojanum bellum præcesserunt, nullo certo temporis spatio definiri possunt, *cum* teste Diodoro Siculo *proœm. lib.* I. *nullum certitudinis fulcrum, cui fidamus, ad nos pervenerit.* Hæc itaque Epocha incœpit anno Julianæ periodi 3530. ante vulgarem Christi Æram 1184. Sic Doctissimus Petavius, *lib.* 9. *de Doctrina temporum cap.* 31. & cum eo Genebrardus, Sigonius, Panvinius, Ricciolus, aliique celebriores Chronologi citati, & secuti ab eruditissimo Patre Fortunato a Brixia *loc. cit. §. Epocha tertia.*

Secunda inter profanas est Epocha Olympiadum, 72
seu a ludis Olympiacis apud Græcos præsertim celeberrima, quæ incœpit anno periodi Julianæ 3938. a Trojana clade 408. mundi 3228. ante vulgarem Æram Christi 776. ut ex Thucydide, Xenophonte, Petavio, & Eusebio tradit dictus Pater Fortunatus *loc. cit. §. Epocha quarta*, & dictus Purchotius *loc. cit. §. Epochæ Profanæ.*

Quid autem fuerint Olympiades, & ludi Olym- 73
piaci? vide verb. *Kalendarium nu.* 59.

Tertia est Epocha ab Urbe Roma condita, quæ 74
secundum Varronem incæpit anno tertio Olympiadis sextæ, periodi Julianæ 3961. post dirutam Trojam 432. mundi 3251. ante Epocham vulgarem Christi 753. Quamvis M. Portius Cato, & Verrius Flaccus uno anno tardius, quam a Varrone statuatur, eam incœpisse contendant; & Julius Frontinus duobus annis tardius quam a Varrone assignetur, incœpisse arbitretur. Sic dictus Purchotius *loc. cit.* & Dictus Pater Fortunatus *loc. cit. §. Epocha quinta.*

Quarta est Epocha, seu Æra Hispanica, sic dicta, 75
quia Hispani usque ad annum salutis 1383. eam in annis computandis adhibuerunt, cum quatuor initialibus illis litteris *A. E. R. A.* unde nomen *Æra* desumpsit juxta dicta supra *num.* 65. & ipsa incæpit anno periodi Julianæ 4676. a Trojano excidio 1146. ab Juliana anni castigatione 8. ante vulgarem Æram Christi 38. ut inter alios tradunt dictus Purchotius *loc. cit.* & dictus Pater Fortunatus *loc. citat. §. Epocha nona.*

Quarta, & ultima profana Epocha (aliis brevita- 76
tis gratia relictis apud Chronologos videndis) est Arabum & Mahometanorum, cujus initium sumitur a fuga Mahometis, seu Mahomedis Arabi, qui cum ob falsæ suæ doctrinæ, & sectæ in discrimen vocatus, de vita periclitaretur, ex Mecha Arabiæ urbe in Medinam fugere coactus fuit. Hæc illius Pseudoprophetæ persecutio, & fuga contigit anno vulgaris Æræ Christi 622. periodi Julianæ 5335. die 16. Julii feria sexta, seu die Veneris recurrente, quæ idcirco apud Mahometanos, seu Turcas est sacra, festiva, & solemnis

lemnis; Et ab hac Mahometis persecutione, & fuga suos annos numerant Turcæ, & Arabes; eosque annos *Hegiræ*, sive persecutionis appellant. (*) De æris Christianis, Judaicis, Ethnicis, & Muhammedicis accurate agit Guilielmus Beveregius *Institut. Chronologicarum lib.* 11. *c.* x. (*)

77 Mundus ab antiquis Geographis dividebatur in tres solas præcipuas partes, nempe in Europam, Asiam, & Africam, quæ omnes simul ob id vocantur *Mundus vetus*: A recentioribus autem dividitur in quatuor, addita ipsis tribus antiquis America, quæ communiter appellatur *Mundus novus*, sub quo alii adhuc moderniores comprehendunt additam quintam partem, *Magellanicam* ab ipsis appellatam, ut inter alios notat Abrahamus Ortelius *in Theatro mundi in principio*, & D. de Ivignè *in novo dictionario Theologico Historico &c.* idiomate Gallico scripto verb. *Magellan.*

78 Europa sic dicta est, ut volunt aliqui, inter quos dictus Ortelius verb. *Europa*, ab Europa Filia Agenoris Phœniciæ Regis, rapta a Jove in forma Tauri, ut fingit Ovidius *lib.* 2. *Metamorph.* & ducta in dictam partem. Seu, ut volunt alii, sic appellata est a quodam Rege nuncupato *Europo*, qui inter primos ibi imperavit. Ita D. de Ivignè *loc. cit. verb. Europe*, & alii plures.

79 Asia sic dicta est, ut volunt aliqui, inter quos dictus Ortelius *loc. cit. verb. Asia*, & D. de Ivignè *loc. cit. verb. Asie* ab Asia Nimpha, Filia, ut finxere antiqui Poetæ, Oceani, & Thetidis, & muliere Japeti potentissimi. Seu, ut dicunt alii, sic nuncupata est ab Asio Filio Menæi Lydi, aut ab Asio celeberrimo Philosopho. Ita de Ivignè, & Ortelius *locis citatis*, & alii plures.

80 Africa sic dicta ab Afro filio Patriarchæ Abraham, & Ceturæ, qui inibi habitavit. Ita Joseph *lib.* 1. *Antiquit. cap.* 15. seu, ut tradunt alii, sic nominata est quasi *Aprica* a sua proprietate, eo quod sit aliis magis Soli exposita, & minus frigus in ipsa regnet. Ita de Ivignè *loc. cit. verb. Afrique*, & Ortelius *loc. cit. verb. Africa*, ubi in fine subjungit, quod in ipsa continue conspiciuntur novæ formæ animalium, & monstruosæ Creaturæ; Unde ortum est vulgare adagium: *Semper aliquid novi fert Africa*; & addi potest aliud: *Africa monstra parit*.

81 America novus Mundus communiter appellata, sic dicta est ab Americo Vesputio Florentino, qui sub auspiciis Emmanuelis Regis Portugalliæ anno 1497. usque ad continentem, seu terram firmam penetravit Insulas inibi existentes prius a Christophoro Columbo Januensi anno 1492. Ferdinandi Hispaniarum Regis copiis, & opibus munito adinventas. Ita D. de Ivignè *loc. cit. verb. Americ. Vespuce, & Amerique*, ubi in fine addit, quod brevi quinque, aut sex annorum spatio Hispanorum medio plusquam decem milliones illorum Gentilium ad veram Catholicam fidem conversi sunt, & quod unus solus Religiosus mei Seraphici Ordinis Minorum de Observantia sacra Unda Baptismatis lavit, ac initiavit usque ad 14000. & sic etiam referunt alii plurimi.

82 Et revera non parva pars illius novi adinventi, & ad fidem Catholicam conversi orbis debetur meæ Seraphicæ Religioni, ut clare demonstrant illius in immensum dilatatæ Regionis Historici, & Nostri Franciscani Annales ad *annum* 1492. & 1493. ex quibus juvat hic afferre, quæ refert ex Haroldo Eruditissimus noster P. Justus Redn in suo egregio opere *Canonico Politico tom.* 2. *part.* 2. *sect.* 2. *a n.* 59. *ad* 62. præcisis his verbis.

Res maxima parvis initiis hoc anno feliciter incæpta fuit, in qua Christi Catholica Fides propagationis suæ, & Catholici Regis Hispaniarum dilatati in immensum Imperii, non parvam partem debent Fratribus Regul. Obser. S. Francisci. Cum enim Christophorus Columbus Ligur, acris ingenii Vir, & nauticæ artis peritissimus, terras quas ultra Occidentalem oceanum esse didicerat, in animum induceret arte sua detegi posse, ingenti ejus Europæi Principis gloria, lucroque, qui auctoritate sua, & sumptibus rem aggrederetur, Joanni II. Lusitaniæ, Henrico VII. Angliæ, & Carolo VIII. Galliæ Regibus suam in ea re operam obtulit: sed passus ab his repulsam, ad Ferdinandum, & Isabellam Catholicos Reges se contulit: verum, cum his quoque res ipsa incredibilis, & experientia magnis sumptibus certo constituta, optato exitu incertissima videretur, Columbus in Bethicam abiit, sui propositi plenus, sed omnis auxilii jam plane desperabundus. 83

Cum autem, disponente Deo, casu invenisset Fr. Joannem Perezium a Marchena Minoritam, qui tunc cœnobiolum Arabidæ, non illius Lusitanici prope Ulyssiponam, sed alterius D. pass. ab oppido vulgo dicto *Paolos de Moguet*, Guardianus gubernabat. Hunc porro Cosmographiæ studiosum, eadem, quæ Columbum, cogitatio frequenter subibat, & vehemens desiderium, animas illas, quæ in tenebris, & in umbra mortis sedebant, ad veræ Fidei lumen reducendi, habuitque non adeo parum auctoritatis in aula, ut qui Reginæ Confessionibus excipiendis aliquando servivit: lætus ergo Columbi occursu observationes suas, & vota huic aperit, collatisque tabulis hominem tunc omni spe destitutum eousque animavit, ut cum ipsius ad Ferdinandum Talavericum tunc Reginæ Confessarium, & ad ipsam Reginam litteris Granatam rediret. Quo demum ipse Perezius ad rem recte percipiendam a Regina vocatus, frequenti Majestatis suæ colloquio, rem gloriosam, utilem, sanctamque aggrediendam firmissimis rationibus persuasit, & adductis in auxilium præter Talavericum Cardinali Mendozio, Ludovico a S. Angelo, & Alphonso Quintavilla, qui tunc apud Reges valebant, impetravit, ut certis conditionibus Columbo numerarentur septemdecim aureorum millia, & traderentur una navis, duæque Zelotes, centum & viginti militibus, cæterisque necessariis instructæ.

Cum his ille 3. Non. Augusti Gadibus ancoras contraxit, 33. dierum navigatione per varias minores insulas V. M. milliariorum spatio Carimbanam detexit, quam auctorum suæ fortunæ honore, Hispaniolæ nomine consecrare voluit: ubi cum quidquid indagine dignum videri posset, accuratissime perlustrasset, notassetque præsertim; aurum apud indigenas vix non pro luto haberi; in Hispaniam regressus Ferdinand. Regem Barcinone convenit: Cum quo, quid egerit, quantumque in vastissimis illis Regionibus, non modo fide, & moribus erudiendis, & integris provinciis, regnisque detegendis, atque in Catholi- 84

cæ

cæ Fidei Catholicorumque Regum fidelitate inter molestissimas turbas, & apertas rebelliones continendis, ipsorumque Hispanorum simultatibus compescendis (quibus res maximæ non semel in desperationem deductæ fuerunt) Deo, & Principibus præstiterint Fratres S. Francisci, tum anno proxime sequenti, tum aliis succedentibus referemus.

85 Et ad annum 1493. Christophorus Columbus, quem anno præcedenti lætum illum a se detectæ Hispaniolæ Nuncium ad Ferdinandum Catholicum Regem Barcinonam tulisse diximus, alteram hoc anno navigationem aggressus est, acceptis navibus, personis, & rebus, quæ numero, & qualitate sufficere videbantur, ut insulam illam, aliasque Hispanorum Regum imperio subjugaret, Fideique Magistris, qui barbaras nationes ad veræ Fidei normam erudirent, præsertim Franciscanos, ac præ aliis Joannem Perezium a Marchena, quem diximus præcipuum primæ navigationis promotorem fuisse, qui stramineum imprimis tugurium construxit, in eoque Rem Sacram omnium primus fecit, & SS. Eucharistiæ Sacramentum reposuit, atque ita hæc prima omnium Occidentalis Indiæ Ecclesiarum fuit.

Secundam vero huic proximam idem Perezius opere tumultuario sub invocatione S.P. N. Francisci, adjuncta pro consodalibus habitatione, construxit in ea Civitate, quam Columbus mox ædificavit, indito nomine S. Dominici, ob sui patris memoriam, qui Dominicus nominabatur. Hoc vero cænobium ipse Columbus in gratiam Perezii, cui suam fortunam post Deum acceptam ferebat, ditior factus, magnificentius e polito lapide construxit; & omni necessaria supellectili, pro sua in S. Franciscum pietate, & incolarum statu exornavit, crescente in dies erga Fratres Insulanorum devotione, quos sacris documentis, & religiosissimæ vitæ exemplis ad fidem, & pietatem inducebant. F. Franciscus Haroldi *in Epitome Histor. Ord. Min. ad annum* 1492. & 1493.

86 Magellanica sic dicta est a Ferdinando Magellano Lusitano, qui hanc nuncupatam quintam Mundi partem adinvenit, & nomine Regis Hispaniarum conquisivit anno 1520. Ita D. Antonius Chiusole in sua Geographia sub titulo *Mundi antiqui, & moderni, italice scripta tom.* 2. *c.* 18. §. 15. De Ivigne *l. c. verb. Magellan.* Abrahamus Ortellius *l. cit. verb. il Mondo*, & alii passim, notantes, quod major & maxima hujus Magellanicæ partis portio est adhuc incognita.

87 Mundus ad uberiorem ejus intelligentiam dividitur adhuc in quatuor partes, nempe in Continentem, Insulam, Peninsulam, & Isthmum. Continens, seu terra firma intelligitur pro quavis terra, quæ nec est Insula nec Peninsula, nec Isthmus. Insula est terræ portio undequaque aqua circumdata. Peninsula, seu græce *Chersonesus* est media Insula circumdata quidem aqua, sed ex una parte annexa, seu unita terræ. Isthmus est terræ portio valde stricta inter duo maria inclusa, uti est terra in medio Americæ inter mare Septentrionale, vulgo *Mare del Nort*, & mare pacificum, vulgo *Mare del Zur*.

88 Mundus quatuor habet spatia, seu plagas, quæ communiter a Latinis vocantur *Quatuor Mundi Plagæ, sive Mundi Cardines*. Ubi enim oritur Sol, vocatur *Oriens*: Ubi Sol occidit, appellatur *Occidens*: Ubi Sol reperitur circa meridiem, nominatur *Meridies*: & Plaga contra Meridiem nuncupatur *Septentrio*.

Et secundum has quatuor Mundi plagas Cardinadinales quatuor etiam sunt venti principales, vocati *venti Cardinales*: Ventus enim, qui spirat ab Oriente vocatur *Eurus*, seu *Subsolanus*: Ventus qui spirat ab Occidente appellatur *Zephyrus*, seu *Favonius*: Ventus, qui spirat a Meridie nominatur *Auster*, seu *Notus*. Et ventus, qui spirat ab Septentrione nuncupatur *Boreas*, seu *Aquilo*. 89

Præcipua, & celebriora inter alia Mundi systemata nunc in scholis tum Astronomicis tum Physicis vigentia, tria sunt; nempe systema Ptolemaicum, Copernicanum, & Tichonicum. Systematis autem nomine intelligitur communiter *Constitutio*, seu *dispositio quædam universi, eiusque partium inter se, explicandis motibus, cœterisque Astrorum phænomenis accommodata*. Cum enim Astronomi diu observassent diversos Astrorum aspectus, quædam sibi finxerunt systemata seu hypotheses, quibus motuum illorum rationes redderent, eorumque apparentias salvarent, ac totam Mundi fabricam positione, & ordine omnium sui partium repræsentarent. 90 91

Primum igitur & vetustius systema inter tria prædicta est *Ptolemaicum*, sic dictum a *Ptolomæo* veterum Astronomorum facile Principe, qui sæculo Christi secundo floruit, & dicto systemati ultimum complementum dedit, ob idque ab ipso denominatum, quamvis ipse non fuerit illius primus Auctor, cum tale systema tenuerint Plato, Aristoteles, Eudoxus, & clarissimi fere omnes Astronomi ipso Ptolomæo antiquiores. 92

Systema Mundi Ptolemaicum in centro universi globum terraqueum immobilem statuit, quem ordine ambiunt sphæræ primo aeris, & secundo ignis; Deinde succedunt orbes Planetarum hoc ordine, nempe prius orbis Lunæ, deinde Mercurii, Veneris, Solis, Martis, Jovis, Saturni; ac postea sequitur firmamentum; seu Cœlum Stellarum fixarum, quibus adduntur Cœli duo Crystallini, & primum mobile, qui sunt Cœli sine Stellis; sicque undecim orbes in Cœlesti illa supernaque regione juxta hanc hypothesim, seu systema numerantur; Et quamvis Ptolomæus nullam penitus de Cœlorum soliditate mentionem fecerit, omnes tamen hujus hypothesis, seu systematis Patroni, Cœlos solidos, & consistentes voluerunt, arbitrati fieri non posse, ut ea, quam admiramur, constanti lege astrorum motus in subtili fluidaque substantia peragantur. 93

Hoc systema fere ab omnibus antiquis fuerat receptum: at nostris hisce temporibus fere ab omnibus rejicitur, cum experimento compertum sit, omnino repugnare, quod tota Regio Planetica debeat esse solida, ita ut Planetæ suis orbibus sint affixi, & nonnisi cum eis moveantur; Nam si regio planetica non esset fluida, etsi ipsi planetæ affixi essent Cœlis solidis, non possent ex uno Cœlo in aliud descendere absque penetratione, quæ naturaliter est impossibilis, cum tamen certum sit, planetas nunc ascendere, & nunc descendere: Nam Mercurius, Venus, & Mars aliquando sunt supra Solem, & aliquando infra. Tum quia tot orbes, seu Circuli *Excentrici*, & *Epicycli*, seu parvi circuli constituti a Ptolemaicis ad 94

Pla-

Planetarum phænomena explicanda ipsimet planetarum phænomenis contradicunt, ut patet de incremento, & decremento luminis Veneris, & Lunæ, & de pluribus aliis hujusmodi, quæ post systema a Tichone adinventum, omnes fere Astronomi repugnare fatentur.

95 Secundum Mundi systema inter prædicta est *Copernicanum*, sic dictum a Nicolao *Copernico* Canonico Vormiensi Torunnæ in Borussia, idest Prussia Polonica nato anno 1473. die 19. Februarii, qui in hoc systemate stabiliendo, illustrando, ac perficiendo continuo 30. annorum labore ac studio, nempe ab anno 1500. ad annum 1530. incubuit. Hoc tamen systema, licet non ita purgatum, & clarificatum jam tenuerant Pythagoras, Heraclides Ponticus, Nicætas Syracusanus, Ecophantus, Leucippus, Plato, aliique vetustissimi Philosophi, & Astronomi; & postquam fuit plene illustratum, ac perfectum a Copernico, ipsum sequuti sunt plurimi recentiores, ut Joachinus Rheticus, Keplerus, Galilæus, Simon Sterinus, Philippus Lansbergius, Ismael Bullialdus, Renatus Cartesius, Nevvtonius, & alii, qui omnes hanc communiter appellatam *Copernicanam Hypothesim* pro suis viribus, & ingeniis omnino tuentur.

96 Hoc Copernicanum systema Solem in centro universi immobilem constituit, circa quem vult, quod primo moveatur Mercurius, secundo Venus, tertio Terra conjunctim cum Luna, ac successive Mars, Jupiter, Saturnus. Ultra omnes has Planetarum ac terræ orbitas ponit spheram Stellarum fixarum omnino immobilem, & in immensum pene spatium diffusam. Ad salvandas Solis apparentias, tres motus tribuit terræ; ipsam veluti planetam mobilem constituens; Unum nempe circa proprium axem, seu centrum ab Occasu in Ortum 24. horarum intervallo qui *diurnus* appellatur, eo quod ab eo constituatur Alterum in Magno Orbe, seu Zodiaco circa Solem, secundum seriem signorum, qui vocatur *annus*, eo quod unius anni spatio perficiatur. Tertium denique Motum *parallelismi*, seu *inclinationis*, sic dictum eo quod ipso mediante terræ axis in annua ejusdem revolutione sibi semper parallelus existit, eamdemque Cœli partem perpetuo respicit, unde fit, ut dum terra motu annuo circa Solem convertitur, solitæ tempestatum vicissitudines statis temporibus redeant Hinc axis terræ sibi ipsi, & axi Æquatoris, seu Mundi semper parallelus in ea hypothesi concipiendus est, & appellat ipsum etiam motum *inclinationis*; quia terra, ut dicit ipse, modo in unam sui partem axi proximam, & modo in alteram oppositam parum deflectit.

97 At vero hoc Copernicanum Systema utpote manifeste contrarium Sacræ Scripturæ, aliis ommissis rationibus, est tamquam Thesis penitus rejicendum; Quod enim Sol moveatur, habetur expresse in pluribus Sacræ Scripturæ locis. Genes. enim *cap.* 1. *n.* 14. *Dixit Deus, fiant luminaria in firmamento Cœli, & dividant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos*: quibus verbis aperte demonstrat, dies noctes, & anni tempora horum magnorum luminarium Solis, & Lunæ, decursu, constitui; & maxime Solis, qui suo ad nos accessu, & recessu constituit *signa* quatuor anni temporum, Veris, Æstatis, Autumni, Hyemis, atque sua regulari circuitione horas, dies, noctes, menses, & annos ordinat, quod non posset facere si esset immobilis absque ullo penitus motu. *Josue cap.* 10. *n.* 12. 13. & 14. expresse habetur; *Tunc locutus est Josue .... dixitque coram eis; Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Ajalon: steteruntque Sol, & Luna donec ulcisceretur se gens de inimicis suis .... Stetit itaque Sol in medio cœli, & non festinavit occumbere spatio unius diei*. Et Ecclesiastes *cap.* 1. *n.* 5. & 6. *Oritur Sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibidem renascens, gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem, lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur*. Et Isaiæ *cap* 38. *n.* 8. *Reversus est Sol* (in horologio Achaz) *decem lineis per gradus, quos descenderat*; juxta id quod habetur etiam 4. *Reg. cap.* 20. *n.* 11. Et Matthæi *cap.* 5. *n.* 45. Christus ipse dicit; *Qui Solem suum oriri facit super bonos, & malos*. Et Apostolus ad Ephesios *cap.* 4. *n.* 26. dicit *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Quod autem Terra firma stet, & non moveatur, habetur *Paralipomenon lib.* 1. *cap.* 16. *n.* 30. *Ipse enim fundavit orbem immobilem*; Et *Psal.* 92. *n.* 1. *Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur*. *Et Psal.* 103. *num.* 5. *Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi*. Et *Proverb. c.* 8. *num.* 29. *Quando appendebat fundamenta terræ*. Et *Ecclesiastes cap.* 1. *n.* 4. *Terra autem in æternum stat*. Hinc jure merito Copernici, Pythagoræ, Galilæi, suorumque sequacium opinio de motu terræ, & Solis quiete tamquam contraria sacræ Scripturæ anno 1633. sub Urbano VIII. proscripta est, ut temeraria, & hæretica. (Vide not. Theol. Romani ad verb. *Hæreticus* num. 16.) apud Ricciolum *lib.* 9. *Almagesti*, & Fortunatum a Brixia *in cit. Philosophia Mechanic. tom.* 2. *tract.* 1. *diss.* 2. *proposit.* 3. ac Ursayam *Instit. criminal. lib.* 1. *t.* 6. *de crimine hæresis num.* 2. ubi habet præcisa hæc verba; Si aliquis hodie asseveraret, Terram esse mobilem, Solem vero orbis centrum, & immobilem, esset hæreticus, quia contrarium a Sacra Congregatione Sanctissimæ Inquisitionis definitum fuit die 22. Juni 1633 teste Caserr. in *syntagmat. Vetustat. ad d. diem* 22. *Junii*.

Nec valet, quod Copernicani dicant, suam opinionem de terræ motu fulciri etiam pluribus Sacræ Scripturæ textibus, ut Psalm. 76. *n.* 19. *Commota est, & contremuit terra*. Psalm. 81. *n.* 5. *movebuntur omnia fundamenta terræ*. Psalm. 93. *num.* 9 *Commoveatur a facie ejus universa terra*. Job *cap.* 9. *num.* 6. *Qui commovet terram de loco suo, & columnæ ejus concutiuntur* cum similibus. Non valet, inquam, quia isti Scripturæ textus, & alii consimiles non sunt intelligendi de motu terræ vero, & proprio, sed de motu terræ metaphorico, nempe sumendo terram pro hominibus illius incolis, qui vel timore, vel stupore, aut lætitia ad occurrentia divinitus prodigia commoventur, vel intelligendi sunt de motu violento, & extraordinario, quo Deo volente interdum terra concutitur, ut patet in tot terræmotibus; quibus non solum Urbes, sed & interdum integræ provinciæ sunt concussæ, & eversæ. 98

Nec valet instare, quod in tali metaphorico, & improprio ac apparenti terræ motu essent intelligendi etiam Scripturæ textus pro nostra sententia de terræ 99

quiete, & Solis motu, quemadmodum navigantibus stare navim, ac littora moveri videntur, juxta illud Virgilii *lib.3. Æneid. vers.72.* ibi; *Provehimur portu, terræque, urbesque recedunt*; cum Scriptura sæpe ad vulgi captum sese accommodet, ut cum Lunam vocat *Luminare magnum*, *Genes. cap. 1. num.16.* quamvis reipsa sit Luminare fere omnium minimum. Non valet, inquam, quia intelligentia de vero, & proprio motu Solis, & terræ quiete in textibus Scripturæ pro nostra sententia adductis, est sic explicata, & definita ab Ecclesia. (Vide nota mox cit.) ex supradictis. Non sic autem in illis pro contraria opinione allatis; Ad illud autem de Luna, quæ vocatur *Luminare magnum*, respondetur, quod sic appellatur ratione magnæ efficaciæ, quam præ ceteris astris, Sole exce-
100 pto, qui vocatur *Luminare majus*, habet in sublunaria. Tum quia (quamvis ex illis Scripturis textibus, aliisque rationibus a Copernicanis allatis, defendi possit Copernicanum systema ut *Hypothesis*, ut *anno 1620.* concessit ipsamet Sacra Sanctissimæ Inquisitionis Congregatio, ut testantur Purchotius *loc. cit. cap. 3. vers. Respondeo primo*, Pater Fortunatus *loc. cit. §. Propositio tertia*, & alii: quia in Hypothesi nihil omnino affirmatur, ut in rerum natura actu positum, sed tantum ut possibile, juxta illud Ciceronis *lib. 5. qq. Tusculanarum*, ibi: *Licet aliquid fingere docendi causa*; nec per talem hypothesim habetur terram revera moveri localiter: sed solum si terra localiter moveretur, quod tamen non est verum, optime omnia phænomena tum ad Phisicam, tum ad Astronomiam spectantia salvarentur, & facilius eorundem ratio reddi posset:) Nullimode tamen Systema Copernicanum de motu terræ, & Solis quiete defendi potest ut *Thesis*, seu assertio, cum id ex supra dictis constet esse ab Ecclesia proscriptum.

101 Illud autem est discrimen inter *Thesim*, *& Hypothesim*, quod Thesis rem ita esse, & revera existentem asserit & concludit, & ut talem defendit; Hypothesis vero nihil omnino certo asserit ut revera actu existens, sed solum ex re certo modo constituta aliquid ut possibile deducit, sed an res ita sit, non decernit.

102 Tertium mundi systema inter prædicta, est Tichonicum, sic dictum a Tichone Brahæo nobili Dano Astronomiæ restauratore, qui cum animadverteret systema Ptolemaicum rationi & experientiæ, & Copernicanum Sacræ Scripturæ, ac phænomenis adversari, adhibitis pluribus peritissimis Mathematicis, libratis astrorum motibus, eorumque phænomenis accuratis observationibus ingentique labore, & studio expensis, circa finem XVI. Sæculi regnante in Dania Christierno IV. novum systema medium inter Ptolematicum, & Copernicanum, ac satis verosimilius composuit.

103 Tichonicum igitur systema ponit terram, Lunam, & Solem ut Ptolemæus, idest ponit terram ut vere immobilem pro centro Firmamenti Solis, & Lunæ; At Solem facit centrum orbium Saturni, Jovis, Martis, Veneris & Mercurii ut Copernicus: Unde apud ipsum Firmamentum stellarum fixarum locus est extima Mundi pars, in cujus centro reperitur terra immobilis, circa quam moventur Luna & Sol: circa Solem vero ceteri planetæ. Tria quippe in hoc systemate *Mobilia* circa terram, tamquam circa centrum, vertuntur: Luna quidem, quæ ipsi proxima est motu menstruo: Sol qui est remotior, & quasi medius, motu annuo: Firmamentum denique, seu sphæra fixarum stellarum, quæ remotissima est motu lento nempe 2500. annorum. Et hoc Thiconicum systema est nostris hisce temporibus communius receptum, utpote facilius systemate Ptolemaico, non habens tot *Excentricos*, idest circulos, qui non habent idem centrum ac terra, & *Concentricos*, idest circulos, quorum idem est, ac ipsius terræ centrum; & utpote naturalius systemate Copernicano, sinens in sua naturali quiete terram, quin eam ut planetam mobilem constituat, faciens nos veluti muscas in terræ motu per aerem evolare.

Alia fere infinita reperiuntur mundi systemata ab 104
eruditissimis Philosophis, & mathematicis adinventa. At hic solum placuit tria inter alia celebriora adducere; sinendo ut in reliquis quisque sibi præfigat quot umquam positiones maluerit, pro certo habens, quod nemo quantumvis in his versatus, doctus, & eruditus poterit comprehendere, quonam mirifico artificio fuerit a Deo Universus hic ordinatus; Unde ut recte notat Paulus Rubeus in annotationibus ad *decis. 320. Rotæ recentior. part. 9. tom. 2. num. 54.* Astrologi, & Astronomi tam intrepide de planetis cœlestibus verba facientes possent facete interrogari una cum Diogene, *Quandonam de Cœlo venistis?* cum apposite currat illud vulgatum, *quantum metitur Astronomus, tantum mentitur Astrologus.*

Mundus est rotundus, sive sphæricus. Colligitur 105
primis ex Sacra Scriptura; *Proverbior.* enim *cap. 8. num. 27.* dicitur, quod Divina Sapientia *gyro vallabat abyssos*, seu ut habet lectio hebraica, *describebat circulum super faciem abyssi*. Et *Ecclesiastes, cap. 1. num. 5. & 6.* habetur: *Oritur Sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem: Lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur*: quæ vera esse non possent, si Mundus non esset vere rotundus, & perfecte sphæricus. Tum quia innumeris Sacræ Scripturæ locis Mundus nomine *Orbis* nuncupatur, ut patet *Gen. cap. 43. num. 54.* ibi, *In universo orbe fames prævaluit*, *2. Reg. cap. 22. num. 16.* ibi; *Revelata sunt fundamenta orbis.* Esther *cap. 9. numer. 28.* ibi; *Cunctæ in toto orbe provinciæ*. Job *c. 9. num. 13.* ibi; *Curvantur qui portant orbem*. Psal. *32. num. 8.*, ibi: *Omnes inhabitantes orbem*. Proverb. *cap. 8. num. 26.* ibi; *Cardines orbis terræ*. Sapient. *cap. 1. num. 7.* ibi; *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*. Isaiæ *cap. 18. n. 3.* ibi; *Omnes habitatores orbis*. Lucæ *c. 2. n. 1.* ibi; *Ut describeretur universus Orbis*. *Actor. c. 11. n. 28.* ibi: *In universo orbe terrarum*. Ad Rom. *cap. 10. num. 18.* ibi; *In fines orbis terræ verba eorum*. Apocalypsis *cap. 3. num. 10.* ibi; *Quæ ventura est in orbem universum*; *cap. 12. n. 9.* ibi; *Qui seducit universum orbem*, & sæpissime alibi: Hinc ut habetur in *Oedipo Ægyptiaco Cl. Kircherii*, Rabbini Ramba, & Abenezra in apice Arboris, quam vocant *Zephyroth*, circulum posuerunt complectentem triangulum in cujus centro oculus inspiciebatur cum hac inscripta gnome: *Ex Archetypo Triangulo profluxit Mundus*; Quo mathematico schematismo, ex viri doctissimi interpretatione non aliud indicare voluisse videntur, nisi Mundum sphærica figura donatum ex *ineffabili unitate* per *binarium*

rium in *ternarium* profluxisse; ut tradit eruditissimus P. Fortunatus *l. c. to.3. tract.1. dissert. 1. prop. unica.*

106 Mundi rotunditas experimento constat ex itineribus circa ipsum in orbem peractis, comprobaturque ex ortu, & occasu Syderum, eorumque apparitione, & occultatione: Siquidem Sol, aliaque astra tardius oriuntur iis, qui occidentem versus pergunt, quam iis, qui ad Orientem: Idipsum demonstrant Eclipses Solis, & Lunæ, quæ licet incipiant per universum orbem in eodem puncto, nihilominus tardius videntur ab Orientalibus, quam ab Occidentalibus ut patet in Eclipsi Lunæ, quæ si hic apud nos incipiat tertia hora noctis, longe ab hinc triginta gradibus versus Orientem, incipiet tardius duabus horis, nempe quinta hora noctis, quod aperte ostendit Mundum esse rotundum ab Oriente ad Occidentem: sic etiam ejus rotunditas a Septentrione ad meridiem comprobatur ab iis, qui versus polos pergunt: secundum enim quod progrediuntur, vident aliquas stellas ante se; quas prius non videbant, & sic sensim cessant videre eas, quæ retro remanent; quod clare demonstrat Mundum etiam a septentrione ad meridiem esse rotundum; Sicque rotundum ex omni parte, quoniam si planus esset, & non rotundus, undique, & ubique conspicerentur eædem stellæ, & in eodem situ, & Sol omnes simul illuminaret in eodem instanti, quo supra Horizontem apparet; Tum quia umbra ipsius terræ, quæ in Lunæ Eclypsi rotunda apparet manifeste ostendit corpus eam causans esse rotundum.

107 Mundi, & terræ rotunditas clarissime demonstratur a Geometris, & Architectis; Siquidem eorum perpendicula terram semper offendunt ad angulos inæquales; & si volunt duas componere turres ad perpendiculum, non sunt parallelæ, sed viciniores intra se in fundamentis, quam in vertice, quoniam quo plus in altum tolluntur, eo magis dilatantur; uti arcus circulorum cum sunt; ac fiunt grandiores Unde verificatur, quod quivis homo magis capite quam pedibus currit; & qui terram circuiret, experiretur peregisse capite plusquam pedibus tres saltem perticas vulgo *Trabucbi*, supra dimidiam, & eo magis quo grandior esset persona, cum minor, & exiguior fit circulus, qui pedibus, quam qui capite perficitur.

108 Ex Mundi, & terræ rotunditate clare deducitur vere dari, & extare *Antipodes*, suntque omnes illi terræ incolæ, qui ex Diametro oppositi, seu ex Diametro pedibus incedunt, terramque premunt: Dicuntur *Antipodes* idest *contrapedes*: nam *Antipos* dicitur ab *Anti* quod est contra, & *pes* quasi contra pes, ut recte notat doctissimus Tostatus in *Deut. c.7. q.4.* Dicti Antipodes sunt inter se ita ex Diametro oppositi, ut habeant Geographicas proprietates omnino oppositas, nam *Polus* uni conspicuus alteri est inconspicuus, unius *Zenith* est *Nadir* alterius Dum uni Sol oritur, alteri occidit, cum uni est meridies, alteri est media nox, dum uni est æstas & dies maxima, alteri est hyems, & dies minima, & sic de aliis; suntque ipsi remotiores, qui reperiri possint, nec puncto se movere possunt, quin amittant illam Diametralitatem, & quin unus alteri appropinquetur.

De eorum existentia dubitarunt olim plerique, 106
inter quos etiam Lactantius *lib. de Divin. instit. c.24.* Sanctus Augustinus *lib.6. de Civit. Dei cap.9.* Origenes, & alii tenentes ut impossibile, quod aliqui ex hominibus possent habere pedes contra alios, quia tunc essent capite infra, & pedibus supra, essentque sub terra, sicque in diverso Mundo sub diverso Sole, & Luna, & hujusmodi; At revera nullus nunc est amplius de illorum existentia ambigendi locus, cum post adinventas varias insulas a Christophoro Columbo, & Nostro Joanne Perez anno 1492. ex supradictis a num.82. & detectam Americam ab Americo Vespucio Florentino ann. 1497. jam experimento compertum sit, homines vere extare, qui obversa nobis ex Diametro vestigia premunt, nec stant pedibus supra, & capite infra, nec sub terra, sed sunt sicuti nos supra terram, quia ubique Cælum semper est supra, & ambulant ipsi uti nos capite Cœlum versus, & pedibus infra, idest supra terram; sicque omnes dicimur esse supra terram, non quidem quia sumus ex ista parte, vel illa, sed quia sumus propinquiores Cœlo quam ipsa terra, in qua sumus; Ponatur enim aliquis homo in quacumque parte orbis voluerimus, & a pedibus illius protrahatur Diameter terræ transiens per centrum terræ, & transeat ad aliam extremitatem terræ, homo existens in illa extremitate, quam tangit alia pars Diametri, vocabitur Antipos alterius. Unde si unus homo sit in vero puncto Orientis, & alter in vero puncto Occidentis, illi distant ut Antipodes, & sunt sibi invicem veri Antipodes, & pariter si unus sit in vero puncto Septentrionis, & alter in vero puncto Austri, erunt sibi invicem Antipodes, & tunc isti Antipodes sic se habent quod uterque est supra terram, nam ille qui est in vero puncto Orientis, propinquior est Cœlo, quam terra, quæ est ibi in Oriente, & qui est in vero puncto Occidentis, propinquior est Cœlo quam terra, quæ est ibi in Occidente: sicque omnes sunt supra terram, & nulli sub terra, quia infra eam nihil est, cum ipsa sit infra omnia, & ipsius centrum sit infimum in toto orbe, & omnes sunt sub Cœlo, quia supra omnes res est Cœlum, cum ultra corpora cœlestia ascendendo nihil sit, & Cœlum, sicut & terra, sit rotundum & sphæricum propter easdem supra adductas Scripturæ auctoritates, & fere easdem, aliasque rationes adductas de rotunditate Mundi, cum ipse ut patet ex ejus definitione adducta supra *n.5. sit compages Cœlo terraque coagmentata &c.*

Nec valet objicere, quod Zacharias Papa omnes 110
Antipodum assertores damnaverit, jusseritque Vigilium, seu ut alii dicunt, Virgilium Episcopum urgente S. Bonifacio Archiepiscopo Moguntino, a Divinis suspendi ex eo dumtaxat quod Antipodes extare assereret; unde plures Sancti Patres, & veteres Doctores ipsos absolute negarunt. Non valet, inquam, quia Zacharias Papa damnavit solum eos qui asserebant extare Antipodes in altero Mundo distincto a nostro, sicque admittentes plures distinctos Mundos, quod Divinæ repugnat Scripturæ, quia si essent plures distincti Mundi, sequeretur quod non omnes homines ex Adam geniti fuissent, quod non omnes a Christo Domino, qui in hunc Mundum tan-

tummodo venit, fuissent redempti, quod alius Sol, & Luna extarent præter illa duo luminaria magna a Deo creata, & alia hujusmodi, quorum assertores merito damnari debuerant. Et quod in hoc sensu dumtaxat Antipodum assertores a Zacharia Papa damnati fuerint, patet ex Epist. ipsius Zachariæ apud Baronium ad Utilionem Bavariæ Ducem data (a*) quam erudite expendit M. Velserus *lib.5. rerum Boicarum*, ut refert Ricciolus *scol.1. in cap.20. lib.1. Almagesti*, & sequitur citat. P. Fortunatus *dict. tom.2. tract.1. dissertat.1. sect.7. §. Antipodes*. Immo dictus Vigilius, seu Virgilius Episcopus prætensus ob id a Divinis suspensus a Zacharia summo Pontifice, fuit vir Sanctissimus ab omni hæresi penitus immunis, fuitque inter Sanctos relatus a Gregorio IX. ut refert eruditissimus Dominus Berninus *tom.2. fol.390. historiæ omnium hæresum Italice scripta*, ibi in margine: *Sanctus Virgilius relatus fuit inter Sanctos a Gregorio IX.* vide Baron. *an.784. num.4. in fine, & num.11. in margine*, ac vitam dicti S. Bonifacii *lib.2. cap.8.* ibique dictus Berninus concludit ex Baronio *citat. ann. 748. per tot.*, falsas fuisse dictas accusationes allatas, ut prætenditur, a S. Bonifacio ad Zachariam Pontificem contra S. Virgilium. Hinc in prædicto sensu intelligendi sunt Sancti Patres, aliique veteres Doctores qui Antipodes negaverunt, quia suis temporibus nondum experimento compertum fuerat in hoc eodem Mundo homines extare, qui obversa nobis ex Diametro vestigia premunt ratione rotunditatis Mundi, seu Cœli, & Terræ.

111 Ad uberiorem hujusmodi captum reflectatur quod terra rotunda, seu sphærica pendeat in medio aeris sine ullo sustentaculo, & quod Cœlum pariter rotundum, & sphericum sit undique distans æqualiter a terra; unde si hæc perforaretur ex una parte ad aliam, videretur Cœlum etiam subtus nos, & si in tali foramine projiceretur aliqua petra quamvis gravis, non transiret unquam ad aliam partem oppositam Cœli, quia a medio illuc ascenderet Cœlum versus, sed remaneret in medio, seu centro, tamquam in loco suæ quietis: quælibet enim res gravis super terram habet naturalem inclinationem tendendi ad suum centrum, seu ad punctum in medio ipsiusmet terræ, ad instar ferri, quod naturali sympathia tendit semper ad magnetem, sic si aliquis homo descenderet illuc, cum esset in medio, posset dici quod staret pedibus, & capite sursum eodemet tempore, quoniam umbilico teneret centrum, & aliæ partes essent omnes versus Cœlum: Item si ibi adesset scala, duæ personæ possent pergere in duas partes oppositas, & ambæ ascenderent versus Cœlum, quia *Cœlum undique sursum*, & ambæ descenderent ab imo, seu profundo.

Mundi seu terræ circuitus secundum Hiparcum est 112
34. milia, & 626. milliariorum: secundum Eratostenem est 31. millia, & 500. milliariorum, secundum Ptolmæum est 22. millia, & 500. milliariorum; secundum Alfagranum est 20 millia, & 400. milliariorum; & secundum aliquos recentiores est 19. millia, & 80. milliariorum: at vero secundum veriorem, & receptiorem opinionem est 21. millia, 600. milliariorum Italicorum; secundum enim hanc opinionem facilitatur magis computus, attribuendo cuique gradui lineæ 600. milliaria Italica, quæ constituunt 30. leucas Gallicas, 23. Germanicas, & 10. Polonicas, & Hungaricas, & cum gradus circa universum orbem numerentur 360. ac quilibet gradus dividatur in 60. minuta, & quodlibet minutum valeat tantum, quantum unum milliarium Italicum, facile comprehenditur circuitum Mundi, seu totius terræ, esse 21. millia, & 600. milliariorum Italicorum. Hinc qui posset totum orbem circumire sine ullo impedimento aquarum, montium, & hujusmodi, perficiendo 30. milliaria qualibet die, compleret suum iter in 720. diebus; unde illi remanerent adhuc decem supra dimidium ad faciendam plenam relationem sui itineris seu circuitus, & ad complendos duos integros annos.

Hic tamen est advertendum quod qui circumeunt 113
Mundum versus Orientem, & redeunt versus Occidentem ad eumdem locum, unde discesserunt, numerant diem unam plus quam habitatores illius loci; unde si illi habitatores habent v. grat. diem Dominicum, ipsi habent diem Lunæ, quia eodem momento, quo in loco unde quis discedit, sunt viginti quatuor horæ, locus ab ipso distans 15. gradibus in longitudine versus Orientem, habet jam unam horam noctis, & locus distans 30. gradibus, habet jam duas noctis horas, & sic successive discurrendo; cum quicumque 15. gradus unam horam constituant, & 360. gradus, quibus constat ambitus universæ terræ, importent 24. horas, seu diem unum integrum.

Econtra qui circumeunt Mundum versus Occi- 114
dentem & redeunt versus Orientem ad eumdem locum unde discesserunt, numerant diem unum minus quam habitatores illius loci: unde si illi habitatores habent

(a*) Epistola S. Zachariæ Rom. Pont. quam Baronius ad annum 748. num.3. & seqq. describit, non ad Otilonem Ducem Bajoariorum, sed ad S. Bonifacium Moguntinum Episcopum data fuit, ac X. num. est inter Zachariæ epistolas Collect. Concil. Edit. Venetæ ann. 1733. Tom. VIII. col.25. seqq. Ex hac autem Epistola evincitur, Virgilii nomen de errore ad Rom. Pont. ad S. Bonifacio delatum, quod alium sub terra mundum esse, aliosque homines, qui alio, quam nos Sole, aliaque Luna illuminarentur, docere ferretur; Zachariam vero Bonifacio quidem præcepisse, ut Virgilium, si quæ tradere perhibebatur, reipsa defenderet; de Concilii sententia Sacerdotio dejiceret, Ecclesiæque communione privaret; litterasque ad eumdem Virgilium scripsisse, quibus Romam venire jubebatur, interea tamen ei sacris non interdixisse. Hunc porro Virgilium, cui simultates cum S. Bonifacio Moguntino Episcopo intercessere, a S. Virgilio Episcopo Salisbusgiensi, quem Gregorius IX. in Sanctorum numerum retulit, Baronius ad annum 748. num. 2. aliique eruditione præstantes viri non esse distinguendum arbitrantur. Verum his repugnat Pagius in Critica Historico Cronologica ad Baronii Annales anno 746. num. VII. cui alii assentiuntur. Ut ut sit Virgilius quo tempore accusatus de errore a S. Bonifacio fuit nec Salisburgensi, nec alii cuiquam Ecclesiæ præerat. Vide Exercitationem *De Christiana Religione a naturalibus disciplinis non aliena* impressam Romæ anno 1784. num. XXII. (*)

habent v. g. diem Dominicum, ipsi habent diem Sabbati, quia versus occidentem quibuscumque 15. gradibus fit nox una hora tardius, quam in dicto proprio loco, a quo pergendo versus Occidentem discesserunt, & ad quem revertendo versus Orientem redierunt sicuti ut dictum est *num. antecedenti* versus Orientem quibuscumque 15. gradibus fit nox citius, quam in proprio loco: qui enim pergunt versus Orientem inveniunt noctem citius, & qui pergunt versus Occidentem, inveniunt ipsam tardius una hora quibuscumque 15. gradibus, quibus omnibus in unum conflatis usque 360. qui sunt cirumferentia seu circuitus totius orbis, conficiuntur 24. horæ, seu unus dies.

115 Si autem duo eodem tempore circumirent totum orbem uno pergente versus Orientem, & altero versus Occidentem, quocumque loco se invenirent, seu sibi occurrerent, differrent ab invicem uno die; unus v. g. haberet diem Dominicum & alter diem Lunæ; quia dum ille, qui pergit versus Orientem lucratur unam horam quibuscumque 15. gradibus, alter qui pergit versus Occidentem eodem tempore unam perdit, & supposito quod tam unus, quam alter perfecerit 180 gradus itineris, ille versus Orientem lucratus fuisset 12. horas, & alter versus Occidentem perdidisset pariter horas duodecim, quæ omnes efficiunt 24. horas, seu unum integrum diem, quo unus differt ab altero. Et si deinde prosequerentur suum iter, ambo redeundo ad locum, unde discesserunt, unus ab Oriente, & alter ab Occidente, different necessario ab invicem duobus diebus; nam si v.g. habitatores haberent diem Dominicum, ille, qui perrexisset versus Occidentem, & regressus fuisset versus Orientem, haberet diem Sabbati, & ille qui perrexisset versus Orientem, & regressus fuisset versus Occidentem haberet diem Lunæ; cum unus lucretur unum diem, & alter perdat alium, sicque inter ipsos remaneat differentia duorum dierum; sicuti de facto contigit quibusdam nautis Batavis, seu Hollandicis, qui eodem tempore Amstelodamo discessi alii versus Orientem, & alii versus Occidentem in suo regressu illi, qui perrexerant versus Occidentem, numerabant diem Sabbati, & illi qui perrexerant versus Orientem, numerabant diem Lunæ, dum Amstelodami numerabatur dies Dominicus, hinc est quod Hispani alias habeant festivitates in insulis Philippinis, quam Batavi, seu Hollandici in Indiis Orientalibus, ex quo illi navigaverint versus Occidentem, & ipsi versus Orientem, ut refert eruditissimus Antonius Chiusole in *Geographia Orbis antiqui & moderni tom.2. cap.20 §.35.*

116 Ex supradictis oritur dilucidatio curiosi problematis, quomodo sit possibile, quod ex duobus gemellis ambobus natis, & mortuis in eodem die, & momento; unus plus altero vixerit die uno, vel duobus diebus?

117 Hinc juvat ad uberiorem notitiam aliqua de sphæra tradere. Sphæræ nomine intelligitur corpus solidum in omni sua parte rotundum, quo nomine Astrono-

118 mi intelligunt universam machinam orbis. Sphæra potissimum pro Artificiali sumitur, quæ est instrumentum rotundum ad instar globi, seu pilæ compositum ex diversis punctis, & circulis, & lineis, adinventum ab Astronomis ad explicandum motum, & apparentias astrorum cum variis effectibus, quos producunt, repræsentando in ipso orbem universum. Vocatur sphæra artificialis, ex quo sit artis inventio, ad distinctionem sphære naturalis. Ejus in- 119
ventor, & auctor non certo scitur; alii enim hoc mirabile adinventum Atlanti tribuunt, unde Diodorus *lib.4.* de eo scribens dixit: *Illum astrologiæ fuisse peritissimum, deque sphæra primum inter homines disputasse, qua ex re visus est Cœlum suis humeris sustinere, locum præbente fabulis sphæræ inventione*; alii Anaximandro potius Milesio id acceptum referunt, utpote qui referente Laertio *lib. 2. primus terræ marisque circuitus descripsit, & sphæram insuper construxit*; plerique tamen sphæræ inventorem volunt Archimedem, de ipso enim loquens Cicero *lib. 5. qq. Tusculanarum* ait: *cum Archimedes Lunæ, Solis, quinque errantium motus in sphæram illigavit, effecit idem, quod ille, qui in Timæo mundum ædificavit, Platonis Deus, ut tarditate, & celeritate dissimillimos motus una regeret conversio; quod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, nec in sphæra quidem eosdem motus Archimedes sine Divino ingenio potuisset imitari*. Hinc de hac Archimedis sphæra sic olim cecinit Claudianus.

Juppiter, in parvo cum cerneret æthera vitro,
 Risit, & ad superos talia dicta dedit;
Huccine mortalis progressa potentia curæ?
 Jam meus in fragili luditur orbe labor.
Jura poli, rerumque fidem, legesque Deorum,
 Ecce Syracusius transtulit arte senex.
Inclusus variis famulatur spiritus astris,
 Et vivum certis motibus urget opus.
Percurrit proprium mentitus signifer annum,
 Et simulata novo Cinthia mente redit.
Jamque suum volvens audax industria Mundum,
 Gaudet, & humana sydera mente regit.

Hæc sphæra vocatur *armillaris* eo quod ex pluri- 120
bus solidis circulis inter se connexis seu intextis veluti *armillis* constet, quibus circuli, quos in Mundi sphæra imaginamur, respondere intelliguntur.

Decem quippe in armillari sphæra circuli vulgo 121
repræsentantur; sex majores, & quatuor minores; Sex majores sunt *Horizon*, *Meridianus*, *Æquator*, *Zodiacus*, *Colurus Æquinoctiorum*, & *Colurus Solstitiorum*; Et omnes isti transeunt per sphæræ, seu Mundi centrum; omnes sphæram, seu Mundum in duas partes æquales dividunt, omnes habent idem centrum simul, & cum Mundo, omnes inter se sunt æquales, & omnes se mutuo bifariam dividunt; quatuor vero minores sunt *Tropicus* Cancri, *Tropicus* Capricorni, *Circulus* Polaris *arcticus*, & *Circulus* Polaris *antarcticus*; & omnes isti diversimode a majoribus cadunt extra sphæræ, seu Mundi centrum, sphæram, seu Mundum dividunt in duas partes inæquales, habent centrum diversum inter se, & diversum a centro Mundi, & non omnes æquales sunt inter se, sed eo minores fiunt, quo magis a sphæræ centro recedunt.

Ex dictis sex majoribus circulis, tres sunt, nempe 122
Horizon, *Meridianus*, & *Æquator*, quorum poli, seu puncta, ex quibus describuntur, sunt magni momenti in sphæra, & vocantur *puncta Cardinalia*.

Primi

123 Primi igitur ipsorum cardines, seu puncta Cardinalia sunt duo Poli Mundi, circa quos omnino immotos, ac fixos Sol, Luna, ac cetera astra diurna revolutione moventur, & terminant extremitatem axis ipsius Mundi, unus versus Septentrionem, &
124 alter versus Meridiem. Nomen *Polus* venit a verbo Græco *Poleo*, quod latine significat *volvere*, seu *in gyrum agere*, quia circa istos omnino immotos astra continue volvi concipiuntur.

125 Horum polorum alter vocatur *Arcticus*, *Septentrionalis*, *& Borealis*, & alter ex Diametro oppositus, appellatur *Antarcticus*, *Meridionalis*, *& Australis*. Polus arcticus ille est, qui nobis Europæis versus Septentrionem habitantibus perpetuo apparet, juxta illud Virgilii *lib.* 1. *Georg. vers.* 242.

Hic vertex nobis semper sublimis....

126 Et dicitur *Arcticus* a quadam constellatione Stellarum, quam Græci appellant *Arctos*, & Latini *Ursam*: Dicitur pariter *Septentrionalis* a septem lucidioribus Stellis componentibus dictam constellationem *Ursæ majoris*, & eo quod sit versus Septentrionem; item dicitur *Borealis* a vento Borea inde flante. Polus autem antarcticus ille est, qui ex adverso positus nos Europœos perpetuo latet, juxta illud Virgilii *loc. cit. vers.* 242. *Sub pedibus* Styx *atra* videt, *manesque profundi*: & dicitur Antarcticus eo quod arctico ex Diametro oppositus sit: & dicitur etiam *Meridionalis* eo quod sit versus meridiem, ac etiam *Australis*, quia ab ea Mundi parte ventus ille spirat, quem *Australem* appellamus.

127 In medium horum Polorum pendet terræ globus, itaut si deberet pertrahi funis a Polo Arctico usque ad Antarcticum, necesse deberet hæc transire per medium terræ, quæ posset videri quædam Margarita filo trajecta: & si id fieri posset, deberet terra habere duo foramina, unum versus Septentrionem, & alterum versus Meridiem: unde quia id fieri nequit, Mathematici accurate signarunt duo puncta, ubi debuissent fieri duo dicta foramina, & hæc vocarunt *Polos* ad instar duorum Polorum Firmamenti. Habemus igitur etiam duos Polos super terram, nempe dictum Polum Arcticum versus Septentrionem, ubi conspicitur perforatus globus supra; & dictum polum Antarcticum versus Meridiem ex Diametro oppositum polo Arctico, & habemus etiam Diametrum, qui in imaginatione pertrahitur ab uno Polo ad alium & vocatur *Axis*: quamvis rigorose loquendo in hoc differant Diameter, & Axis, quod omnes Axes sunt Diametri, quia omnes transeunt per medium orbis: sed non omnes Diametri sunt Axes, quia solum illi sunt Axes, circa quos fit aliquis motus.

128 Axis ergo Mundi est recta linea ab uno ad alterum polum deducta, circa quam omnino immobilem astra omnia ab ortu in occasum rapiuntur: sicque omnes Planetarum orbes habent suum axem, circa quem fingitur undique volvi quotidie Cœlos ad instar rotæ currus circa suum ligni axem; cum autem totam Mundi machinam sustinere videatur, sic de eo Cæsarem alloquens cecinit Lucanus *lib.* 1. *vers.* 56.

Etheris immensi partem si presseris unam,
Sentiet axis onus librati pondere Cœli.

Ultra assignatos supra *num.* 123. prædictorum ma- 129
jorum circulorum principaliores cardines, seu puncta Cardinalia, sunt etiam *Zenith*, & *Nadir*; *Zenith* Arabice, Latine *vertex Coeli* dicitur, & *Nadir* Arabice, Latine *imum Coeli* vocatur; Hæc duo Cardinalia puncta sola mente concipiuntur, nam Zenith imaginatur esse illud Cœli punctum, quod ad perpendiculum verticis terrestris habitatoris imminet, idest illud Cœli punctum, quod v. gr. meo capiti imminet in quacumque parte Mundi existam, & hoc mutatur quoties ego mutem meam situationem, & meum Horizontem, *Nadir* vero imaginatur esse illud punctum, quo ex Diametro, seu perpendiculariter oppositum *Zenith* meis pedibus subjicitur; suntque ambo Horizontis Poli.

Item prædictorum majorum circulorum principa- 130
liores cardines, seu puncta cardinalia, sunt puncta veri ortus, & veri occasus Solis, seu puncta, in quibus Sol oritur, & occidit tempore Æquinoctii; idest cum dies noctibus ubique terrarum æquales efficit; & hæc puncta Cardinalia ortus, & occasus, sunt illa, in quibus Horizon ab Æquatore secatur, habenturque quasi poli Meridiani; at his breviter traditis, de circulis ex ordine est etiam breviter discurrendum.

Primus igitur juxta supra *num.* 121. traditum ordi- 131
nem, est *Horizon*, qui est circulus major sphæram, seu Mundum in duo hæmisphæria seu duas partes æquales, superiorem, & inferiorem dividens. Et
est duplex, sensibilis nempe, & rationalis: Horizon 132
sensibilis, seu Physicus est ille circulus, quem unusquisque in vasta aliqua planitie, vel medio mari constitutus visu undique circumacto definit, eoque veluti commissura quadam Cœlum una cum terra conjungi videtur; Qui Horizon ratione tumoris terræ non solet extendi ultra decem, vel duodecim milliaria undique plus, aut minus pro ut persona reperitur in eminentiori, aut imiori situ, unde hic circulus Horizon dicitur, a verbo Græco *horisomai*, quod latine idem ast ac *finio*, sive *termino*, quia eo mediante pars Cœli conspicua finitur, seu terminatur, & ab inconspicua dirimitur. Hinc a multis Horizon appellatur *Terminator*, *Finitor*, *& Finiens*; Diciturque *sensibilis*, quia protrahi nequit ultra quod pervenire potest visio unius hominis. Horizon rationalis, sive intelligibilis, aut Astronomicus est ille, qui per terræ centrum transiens Cœlum in duas æquales partes dividit, terminatque dies ac noctes artificiales; & hic variatur ad variationem situs cujusque personæ tam versus Orientem, aut Occidentem, quam Septentrionem, aut Meridiem, siquidem ex duobus punctis *Zenith*, & *Nadir* describi intelligitur; quocirca cum ab uno loco in alium tendimus, Horizontem mutamus, quia *Zenith*, & *Nadir*, qui ei deserviunt ut Poli, mutantur; Diciturque *rationalis*, sive *intelligibilis*, quia sola mente, non sensu attingitur, & *Astronomicus* quia ab Astronomis considератur.

Meridianus est circulus major, qui per Mundi Po- 133
los

ſos Arcticum,& Antarcticum,& per *Zenith*,& *Nadir*, ſive Polos Horizontis tranſit, quique Sphæram in duas partes æquales, Orientalem nempe, & Occidentalem dividit,& dicitur *Meridianus*,ſeu ut ait Ptolemæus, *circulus meridiei* Græce *meſimbrinos*,quia cum Sol ad ipſum pervenit,ideſt ad medietatem ſui curſus interOrientem &Occidentem,efficit medium diem omnibus illis,qui ſunt ſub una medietate hujus circuli,& mediam noctem illis, qui ſunt in parte oppoſita ſub alia medietate, quia ex æquo ab Oriente, & Occidente diſtat, unde puncta veri ortus, & occaſus quaſi duo ipſius poli merito conſiderantur.

134 Æquator, Græce *Iſimerinos*, Latine, *Æquidialis* ſeu *Æquinoctialis*, eſt circulus major ſphæram in duas partes æquales dividens, nempe in Meridionalem, ſeu Auſtralem, & in Septentrionalem, ſeu Borealem. Dicitur *Æquidialis*, ſeu *Æquinoctialis*, vel *Æquator*, quia cum Sol illum perluſtrat, diem nocti æqualem ubique terrarum perpetuo efficit; idque bis in anno contingit, nempe circa diem 21. Martii, & circa diem 23. Septemb. tunc quippe Sol inter duos Mundi polos medium locum occupat, ſiquidem ejus poli iidem ſunt cum polis Mundi Arctico, & Antarctico, & idem eſt utriuſque axis; inſuper regiones quæ ſunt ſub hoc circulo, habent perpetuo Æquinoctia, ideſt diem, & noctem ſemper æqualem.

135 Zodiacus eſt circulus major Zonæ ad inſtar obliquæ ſphæram cingens, quique bifariam oblique ſecat Æquatorem, & viciſſim ab eo ſcinditur in duas partes æquales, quarum altera ad Septentrionem, & altera ad Auſtrum declinat. Vocatur *Zodiacus* a Græco vocabulo *Zodion* quod latine ſignificat *animal*, quia in ipſo duodecim ſigna notantur, quibus ob quamdam ſimilitudinem, vel proprietatem in ſuis influxibus quorumdam animalium nomina impoſuere vetuſtiores Aſtronomi; diciturque a Cicerone, & Latinis *Signifer* ob ſupradicta duodecim cœleſtia ſigna in ipſo notata, quæ ſucceſſive percurrit Sol annuo ſuo curſu, quæque ab Auſonio his verſibus ſunt comprehenſa.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces.

136 Signa, quæ primo verſu continentur, dicuntur Septentrionalia, quia apparent verſus Septentrionem, & ad ipſum declinant; quæ vero ſecundo verſu, dicuntur Meridionalia, quia apparent verſus Meridiem, & ad ipſum declinant. Tria ſunt ignea ſeu cholerica, ut *Aries*, *Leo*, & *Arcitenens*, ſeu *Sagittarius*. Tria aerea, ſeu ſanguinea, ut *Gemini*, *Libra*, & *Caper*. Tria aquea, ſeu Flegmatica, ut *Cancer*, *Scorpius & Piſces*, tria terrea, & melancholica, nempe, *Taurus*, *Virgo* & *Aquarius*, ſeu *Amphora*.

137 Quodlibet ex his Zodiaci ſignis continet 30. gradus (gradus autem eſt pars aliqua determinata Cœli ſicut palmus, & ulna) quia Sol ut integrum ſignum pertranſeat motu naturali triginta dies inſumit, & totidem ſunt gradus, quaſi greſſus Solis, & quia ſigna ſunt duodecim, gradus erunt 360. in quos non ſolum Zodiacus, ſed & alii omnes circuli majores dividuntur. Rurſus quilibet gradus continet 60. *minutā*, ſeu *prima*: quodlibet minutum 60. *ſecunda*, & quodlibet *ſecundum* 60. *tertia*, & ſic ſucceſſive uſque ad decem, & progrederetur adhuc ulterius, ſi neceſſe eſſet; ſed ſiſtitur ibi cum id ſufficiat, ut ab Aſtronomis deſignentur motus cœleſtes, & eorum velocitas, ſeu tarditas.

Sol igitur percurrit hos 360. gradus quolibet integro anno 365. dierum, horarum 6. minut. 38. ſecun. 55. ut proinde Sol minut. 59. ſecund. 8. vel circiter, unius gradus ſub Zodiaco quotidie motu medio perficiat; dicitur autem notanter *motu medio*, quia quando eſt Sol in *Apogeo*, ideſt in majori diſtantia a terra, peragit, aliquid minus, eo quod tunc ſua peripheria, ſeu circumferentia, ſit multo major: at quando eſt in *Perigeo* ideſt in minori diſtantia a terra, peragit aliquid magis, eo quod tunc ſuus circuitus, ſeu orbis ſit multo minor. Unde advertendum eſt, quod quamvis dicta ſigna Septentrionalia, & Meridionalia dividant Zodiacum per medietatem, nihilominus Sol octo circiter diebus diutius in ſignis Septentrionalibus quam in Meridionalibus commoratur, ut apparet ex numero dierum, qui ſunt inter unum, & alterum Æquinoctium, quod evenit ratione ſupradicti Apogei, & Perigei, cum Sol plus temporis inſumat, ut a principio *Arietis* per Apogeum perveniat ad principium *Libræ*, quam ut a principio *Libræ* per *Perigeum* redeat ad principium *Arietis*, ratione majoris portionis ſuæ orbitæ in motu ſeu acceſſu ab *Ariete* ad *Libram*, quam in receſſu, ſeu regreſſu a *Libra* ad *Arietem*. 138

Dicta ſigna peculiaribus figuris, ſeu characteribus exprimuntur. *Aries* quidem arietis capite: *Taurus* capite bubulo; *Gemini* duobus gemellis, quorum brachia, & crura conſerta ſunt: *Cancer* depravato gammaro: *Leo* cauda leonis; *Virgo* rugis veſtis muliebris: *Libra* ſcapo cum examine libræ: *Scorpio* cauda ſcorpionis: *Sagittarius*, ſeu *Arcitenens* ſagitta: *Capricornus* pede capri, fune, ut ajunt, revincto; *Aquarius*, ſeu *Amphora*, duobus rivulis: *Piſces* duobus piſcibus adverſo dorſo colligatis. 139

Hæc duodecim ſigna dividunt Zodiacum in duodecim partes correſpondentes duodecim menſibus anni. Ut autem ſciatur quonam die menſis ingrediatur quodlibet ſignum, obſervandi ſunt ſequentes verſus. 140

Livor, Mente, Latens, Inſultat, Honoribus, Horret.
Grandia, Geſta, Ferens, Inſigni, Laude, Notatis.

Sunt enim in ipſis duodecim verba repræſentantia duodecim menſes, quorum primus erit Martius, cui attribuetur littera initialis verbi *Livor*, ideſt littera *L.* Inde numerandæ erunt per ordinem litteræ Alphabeti, & quia reperietur litteram *L.* eſſe decimam, demi debebunt decem a menſe Martio, & remanebunt 21. hic dicitur, quod 21. Martii Sol ingreditur Arietem; & conſimiliter fiet computus in omnibus aliis menſibus.

In Zodiaci medio linea quædam eſt ducta, quæ *Ecliptica* vocatur, ſeu *Orbita Solis*. Ecliptica eſt peripheria circuli in ſphæra maximi Æquatorem oblique 141

que fecantis, fub qua Sol periodico fuo motu indefinenter incedit, eique fui corporis centro perpetuo refpondet. Dicitur *Ecliptica*, quia in ea fiunt Solis, & Lunæ Eclipfes; & *Orbita Solis*, seu Solis circulus, quia ipfa repræfentat annuum Solis curfum ab uno Tropico ad alium, & regreffum ad idem punctum, cum Sol femper reperiatur in ipfa ad differentiam aliorum Planetarum, qui non femper in ipfa exiftunt fed omnes magis minufve modo in Boream, modo ad Auftum ab illa declinant.

142 Eclipfis autem Solis fit, cum Sol reperitur in conjunctione cum Luna, quia tunc Luna inter nos, & Solem directe pofita, impedit, ne Solis lumen ad nos defcendat, eamque terræ partem, quam incolimus, fuo fulgore illuminet: Sol enim Eclipfim non patitur, nifi in Noviluniis, cum fcilicet Luna illi conjungitur, mediumque tenet locum inter terram, & ipfum Solem; ficque Solis Eclipfis folum tandiu durat, quoad Luna ortum verfus a Sole digrediatur, ipfumque utpote tardiorem ad tergum relinquat.

143 Eclipfis Solis nunquam eft univerfalis, feu totalis, quia cum Luna minori polleat Diametro, quam Sol, globufque terraqueus, totum solarem difcum, feu peripheriam, aut circumferentiam operire non poteft, quin adhuc non obftante Cono umbrofo ipfius Lunæ ad aliquam telluris partem fuum lumen diffundat.

144 Eclipfis Lunæ fit, cum eft in oppofitione cum Sole, quia tunc, cum terra reperiatur directe interpofita inter Lunam, & Solem, opacum illud telluris corpus, inter utrumque luminare interjectum, impedit quominus Luna a Sole confuetum lumen recipiat; Luna enim Eclipfim non patitur nifi in Plenilunio, cum fcilicet Soli ex Diametro oppofita eft, itaut umbra terreftris Solis illuminationem ipfi præpediat; ficque Lunæ Eclipfis tamdiu durat, donec Luna a directa cum Sole oppofitione fefe expediat, adeoque ex umbra terreftri erumpat. Eclipfis Lunæ poteft

145 effe univerfalis, feu totalis: quia Luna a globi terraquei magnitudine fuperatur, ficque Diametrum fectionis Coni umbrofi Diametrum Lunæ plurimum excedit, unde non folum poteft ipsam integre, & totaliter operire, fed etiam aliquo tempore, per duas v. gr. horas, & etiam amplius, intra fe delitefcentem retinere.

146 Coluri funt duo circuli inter majores poftremi, qui per Mundi polos tranfeuntes ad rectos angulos fefe mutuo in illis bifariam dividunt, atque fphæram in quatuor partes æquales dividunt ad denotandas quatuor anni tempeftates. Dicti funt Coluri a Græco vocabulo *Coluros*, quod latine idem importat ac *mutili* & *imperfecti*, non quod Coluri revera mutili fint, aut imperfecti, fed quia fupra Horizontem obliquum nunquam nobis toti appareant, ut Æquator, & Zodiacus, fed quædam illorum pars infra Horizontem exiftens nobis perpetuo occultetur.

147 Ex hiis autem unus vocatur *Colurus Solftitiorum*, quia per Polos Mundi, & puncta Solftitialia tranfit, ideft in primo gradu *Cancri*, ubi fit Solftitium æftatis, quod accidit circa diem 22. Julii: & in primo gradu *Capricorni*, ubi fit Solftitium hyemis, quod accidit circa diem 22. Decembris: unde Colurus Solftitiorum fignet puncta illa, ad quæ perventus Sol regreditur verfus æquatorem; Alter autem nuncupatur *Colurus æquinoctiorum*, quia tranfit per dictos Mundi polos, & puncta æquinoctialia, ideft in primo gradu *Arietis*, ubi fit æquinoctium Veris, quod accidit circa diem 21. Martii, & in primo gradu *Libræ*, ubi fit æquinoctium autumni, quod accidit circa diem 23. Septembris: fecundum vulgares hos verfus.

Hæc duo Solftitium faciunt, Cancer, & Capricornus.
Sed noctes æquant Aries, & Libra diebus.

A dictis igitur Coluris fecatur Zodiacus in quatuor Cardinales partes, quæ denotant quatuor anni tempeftates, nempe *Ver*, quod incipit ab initio *Arietis*, *Æftatem*, quæ incipit ab initio *Cancri*, *Autumnum*, qui incipit ab initio *Libræ*, & *Hyemem*, qui incipit ab initio *Capricorni*: quælibet anni tempeftas comprehendit tria figna; *Ver* nimirum comprehendit Arietem, Taurum, & Geminos; *Æftas* Cancrum, Leonem, Virginem; *Autumnus* Libram, Scorpionem, & Sagittarium; *Hyems* Capricornum, Aquarium, & Pifces. 148

Minores circuli, qui fphæram in duas partes inæquales dividunt funt ambo *Tropici*, nempe Tropicus Cancri, & Tropicus Capricorni: & ambo *Polares* nempe Arcticus, & Antarcticus. Tropici dicti funt a Verbo Græco *Tropos*, quod latine *converfionem*, feu *reverfionem* fignificat, quia Sol cum ad hujufmodi circulos pervenit, non amplius ad Polos accedit, fed ad Æquatorem iterum revertitur. Tropicus verfus Septentrionem vocatur *Tropicus Cancri*, quia ibi incipit Signum Cancri, eftque hic circulus Æquatori Parallelus tranfiens per punctum, feu primum gradum Cancri: Tropicus autem verfus meridiem vocatur *Tropicus Capricorni*, quia ibi incipit fignum Capricorni, eftque ifte circulus Æquatori parallelus per punctum, feu primum gradum Capricorni ductus; Tanta eft utriufque diftantia ab Æquatore, quanta eft maxima Solis ab illa declinatio, nempe grad. 23. cum femiffe, feu cum 30. minutis. 149

Circuli Polares funt duo circuli in fphæra minores, immo omnium minimi, a Polis Eclipticæ diurna Cœli revolutione circa Polos Mundi defcripti; Dicuntur *Polares*, quia funt circa Mundi Polos, feu quia defcribuntur a Zodiaci Polis. Unus vocatur circulus Polaris Arcticus, quia eft verfus Polum Arcticum, & alter appellatur circulus Polaris Antarcticus, quia eft verfus Polum Antarcticum; & tanta eft utriufque diftantia a fuo polo refpective, quanta eft Polorum Eclipfis a Polis Mundi declinatio, nempe grad. 23. cum femiffe, feu cum 30. minutis; ac ipfi fimul cum Tropicis, & Æquatore vulgo circuli Paralleli appellantur, eo quod æqualiter a fe mutuo in fingulis fuis punctis recedant. 150

Advertendum hic eft, quod habitantes fub iftis Polaribus circulis in æftate, dum funt 23. horæ, vident Solem se inclinantem ufque ad Horizontem, & ftatim iterum fe elevantem; In hyeme e contra vix eis apparet, quod ftatim ab eis evanefcit, abfque eo quod integre fupra afcendat. Secundum quod poftea unus locus recedit, feu diftat ab iftis circulis verfus Polos, majorem habent inæqualitatem, quoniam reperiuntur dies qui conficiunt hebdomadas, alii qui conftituunt men- 151

menses, & alii qui sex integros menses componunt itaut unus solus dies, & una sola nox integrum annum perficiant.

153 Dicti quatuor circuli minores, idest duo Tropici, & duo Polares, dividunt Mundum in quinque partes seu Zonas, quæ tamquam fasciæ illum undique cingunt, Zona igitur est spatium in superficie globi terraquei acceptum, ac peripheriis circulorum sphæræ comprehensum; quo veluti quadam fascia, globus ipse perfecte cingitur: ipsæ quinque Zonæ denominantur a diversa constitutione regionum, una *Torrida* duæ *Temperatæ*, & duæ *Frigidæ*.

154 Zona Torrida est illud terræ, seu Mundi spatium in medio duorum Tropicorum Cancri, & Capricorni interclusum; & dicitur *Torrida* idest adusta, propter nimium calorem Solis ibi decurrentis, cum sit exposita directis radiis ipsius Solis ad perpendiculum illi imminentis. Hæc comprehendit 47. gradus latitudinis; unde sub ipsa habentur hæc loca, nempe Cambaja, India, Insulæ Oceani Indici, Java, Ceilanum, Peruvia, Mexicana Hispania, magna pars Oceani Atlantici, Insula S. Helenæ, Brasilia, Nova Guinæa, & aliæ plures Provinciæ.

155 Zonæ Temperatæ inter unum Tropicum, & circulum Polarem sibi proximum jacent; Dicuntur *Temperatæ* a temperie caloris, & frigoris ibi vigente, quia cum Sol non perveniat illuc cocentibus radiis directis, adest ibi temperatus aer: Duæ sunt, quarum una *Temperata Borealis*, seu *Septentrionalis*, & altera *Temperata Australis*, *seu Meridionalis* nuncupatur. Temperata Borealis est illud Terræ, seu Mundi spatium comprehensum inter Tropicum Cancri & circulum Polarem Arcticum; Temperata Australis est illud terræ, seu Mundi spatium contentum inter Tropicum Capricorni, & circulum Polarem Antarcticum; Hæ feliciores sunt aliis, magisque habitabiles, præsertim nostra Borealis, seu Australis, quia alia fere tota in aqua consistit: Utraque comprehendit 43. gradus latitudinis: in Zona temperata Boreali continetur fere tota Europa, maxima pars Asiæ, & Americæ Septentrionalis, ac Oceani Atlantici, & Pacifici: In temperata vero Australi jacet pars Africæ, Monomotapæ, Promontorium bonæ spei, Portio terræ Magellanicæ, Brasiliæ, & Chili, Fretum magellanicum, & magna portio Oceani Atlantici, Indici & Pacifici.

156 Zonæ frigidæ sunt inter Polos, & circulos Arcticum, & Antarcticum; Dicuntur *Frigidæ* ob intensissimum frigus ibi vigens, eo quia ipsæ sint præ aliis remotiores a via Solis, cujus radii utpote sic remoti non habent sufficientem virtutem temperandi maximum illius aeris rigorem. Etiam ipsæ duæ sunt, una *Septentrionalis*, seu *Borealis*, & alia *Meridionalis*, seu *Australis*. Frigida Septentrionalis est illud terræ, seu Mundi spatium inter circulum Arcticum & Polum item Arcticum comprehensum; Meridionalis vero est illud terræ, seu Mundi spatium inter circulum Antarcticum, & Polum item Antarcticum contentum; utriusque latitudo tanta est quanta circulorum Polarium a suis Polis respective declinatio, nempe graduum 23. cum semisse, seu cum 30. minutis. Sub circulis Polaribus, ubi incipiunt Zonæ frigidæ, longi dies æstatis sunt 24. horarum, Sol vix pervenit supra Horizontem, quod iterum se elevat, & in hyeme e contra vix ipsis apparet, quod integre egrediatur. Progrediendo postea versus Polos, inveniuntur dies longi ut hebdomadæ, inde ut menses & tandem, ut integri sex menses simul, itaut adsint qui non computant nisi unum diem, & unam noctem in toto anno, maxime si velimus sumere diem pro eo tempore, quo Sol est supra Horizontem, quia tunc verum erit, quod sub Polis sex continuis mensibus adest dies, sexque aliis continuis adest nox. Alias si velimus vocare diem totum illud tempus, quo aliquo modo illuminamur a Sole; debebimus asserere quod ibi nunquam est nox, quia licet non videatur Sol, videntur tamen albores, quando a redundantibus vaporibus non suffocantur; sicque posset hoc modo dici, quod sit ibi perpetuus dies, quia nunquam se declinando Sol sub ipsorum Horizonte plus 23. graduum cum semisse, seu cum 30. minutis, quæ est sua major declinatio, creditur posse transmittere suam lucem, producendo in hyeme perpetuum crepusculum. Advertendum tamen est, quod tenendo illum diem sic longum usque ad sex menses, umbra meridiana, quæ quibuscumque 24. horis redit ad suum locum, inservit ibi habitantibus pro computando tempore, illud ita distinguendo, ut possint se conformari cum Ecclesia ad sciendum quando occurrant Vigiliæ, & Festivitates pro eorum observantia, ne ab ipsa credantur exempti. Zona frigida Septentrionalis continet dimidiam Irlandiam, partem Norvegiæ, Etlapiæ, Finmarchiæ, & Samojedæ, Novam Zemblam, Groelandiam, Sptizpergam, ac partem incognitam Americæ Septentrionalis; Loca autem comprehensa a Zona frigida Australi, sunt adhuc plane incognita, ut ex mappis Geographicis constat.

Discussis sphæræ circulis, de ejus divisione aliqualis venit tradenda notitia. Ex diversa igitur habitudine Æquatoris ad Horizontem dividitur sphæra in Rectam, Obliquam, & Parallelam. Sphæra recta ea est, cujus Horizon per Æquatoris, seu mundi Polos Arcticum & Antarcticum transit, atque ideo Æquatorem ipsum, omnesque circulos illis Parallelos bifariam, & ad rectos angulos dividit. Sphæra obliqua ea est, in qua Horizon oblique, sive ad angulos inæquales Æquatorem omnesque circulos, qui sunt illi Paralleli, dividit, idque ex eo quod per Æquatoris, mundique Polos non transeat, sed eorum alterum supra se perpetuo conspicuum, alterum infra se perpetuo latentem detineat. Sphæra Parallela est illa, in qua Horizon rationalis cum Æquatore congruit, ita ut utriusjque circuli iidem Poli sint, ac proinde *Zenith*, & *Nadir* loci a Mundi Polis Arctico, & Antarctico minime distinguantur, & circuli Paralleli Æquatori, Paralleli quoque sint Horizonti. 157 158 159 160

Ex his clare habetur, quod duo sola sunt in terra puncta, quæ possunt habere sphæram Parallelam, idest sub duobus Polis, Arctico & Antarctico; & una sola est linea quæ habet sphæram rectam, idest sub Æquatore: Totum autem residuum est in sphæra obliqua. 161

Habitantes in sphæra recta habent perpetuo æquinoctia, idest dies, & noctes semper æquales: Habent in anno octo tempestates, nempe bis æstatem, & bis hyemem: bis ver, & bis autumnum; Quamvis tamen 162

tamen istæ octo non sint ita differentes, uti nostræ quatuor, quia Sol non ita longe recedit ab ipsis, sicuti recedit a nobis.

163 Habitantes in sphæra obliqua habent æquinoctia bis solum in anno, & dies, ac noctes semper inæquales: vident aliqua sydera perpetuo supra Horizontem, uti sunt quoad nos illa versus Polum Articum: suntque alia aliis perpetuo latentia sub Horizonte, uti sunt illa versus Polum Antarcticum, in majori vel minori numero, prout sphæra est magis, vel minus obliqua.

164 Habitantes in sphæra Parallela non habent nec æquinoctia nec solstitia, quia unicum habent diem, & unicam noctem in toto anno, juxta dicta supra n. 152. & 156. Vident perpetuo sydera aliqua supra Horizontem; & plurima alia infra Horizontem perpetuo illis delitescunt.

165 Tradita quadam notitia de iis, quæ spectant ad mundum in communi, nunc breviter venit tradenda etiam aliqualis cognitio de iis, quæ spectant ad mundum cœlestem, nempe de Cœlis, & Astris, cum sint principaliores, & nobiliores partes mundi. Cœlum igitur in veriori Etymologia originem ducit ab hoc verbo Græco *Coelo*, quod idem significat, ac latine verbum hoc *sculpo*, eo quod Cœlum ob syderum varietatem, quibus ornatur, cælatum, sive sculptum appareat, unde *Ecclesiastici cap.* 43. *nu.* 10. dicitur; *Species Coeli gloria Stellarum*: quamvis aliqui nomen Cœli deducant a *celando*, eo quod Cœlum cooperiat, & abscondat ab oculis nostris, quæ continet.

166 In Sacra Scriptura nomen Cœli variæ usurpatur. Interdum usurpatur ad significandam aeris regionem, sic *Psal.* 8. *n.* 9. ibi: *Volucres Coeli, & Psalm.* 49. *num.* 11. ibi: *Volatilia Coeli, & Psalm.* 146. *n.* 9. ibi: *Qui operit Coelum nubibus*, & alibi pluries consimiliter: Aliquando pro statu Ecclesiæ militantis, *Matthei cap.* 13. *num.* 24. ibi *Simile factum est regnum Coelorum homini qui seminavit bonum semen, & num.* 31. ibi: *Simile est regnum Coelorum grano sinapis, & n.* 32. ibi: *Simile est regnum Coelorum fermento, & num.* 44. ibi *Simile est regnum Coelorum thesauro abscondito, & num.* 45. ibi: *Simile est regnum Coelorum homini negotiatori, & num.* 47. ibi: *Simile est regnum Coelorum sagenæ missæ in mari*, & sæpe alibi pariformiter: Unde Sanctus Gregorius Papa *Homil.* 12. *in Evangel.* expresse dicit: *Sæpe in sacro eloquio regnum Coelorum præsentis temporis Ecclesia dicitur*. Multoties autem usurpatur pro solo Cœlo Empyreo, prout est sedes, & merces Beatorum, quod per antonomasiam denominatur simpliciter Cælum; sic *Matthæi cap.* 5. *n.* 3. & 10. ibi: *Ipsorum est regnum Coelorum, & num.* 12. ibi: *Merces vestra copiosa est in Coelis, & cap.* 6. *num.* 20. ibi: *Thesaurizate vobis thesauros in Coelo, & cap.* 18. *num.* 3. ibi: *Non intrabitis in regnum Coelorum, & num.* 10. ibi: *In Coelis semper vident faciem Patris mei, qui in Coelis est*, & alibi passim similiter. Proprie vero & ad institutum nostrum sub nomine Cœli intelliguntur omnes orbes cœlestes, vel potius quidquid corporum inclusive existit supra regionem Lunæ; sicut enim corpora inferiora quæ sub Luna existunt, dicuntur *Mundus elementaris*, & ob hoc dicuntur *sublunaria*, sic omnia corpora quæ sunt supra Cœlum Lunæ vocantur cum ipso simpliciter *Coelum* unde *Gen. c.* 1. *n.* 1. dicitur *In principio creavit Deus Coelum, & Terram, & ibidem n.* 8. *vocavitque Deus firmamentum Coelum*: & *n.* 20. & *vocavit Deus aridam terram*. Unde Cœlum sic captum, est *corpus simplex per se incorruptibile elementa involvens sua magnitudine, syderaque intra se ut locus ipsorum naturalis complectens*. 167

Cœlum sicut & Mundus quoad substantiam durabunt in æternum, licet quoad accidentalia sint immutanda: sic August. *lib.* 20. *de Civitate Dei cap.* 14. S. Gregorius *lib.* 27. *Moral. cap.* 1. & alii Sancti Patres & doctores passim, conformiter ad Sacram Scripturam, *Psal.* 148. *num.* 5. & 6. ubi habetur; *Ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt; Statuit ea in æternum, & in sæculum sæculi, præceptum posuit & non præteribit*. Et *Ecclesiastes cap.* 1. *num.* 8. præcise dicitur: *Terra autem in æternum stat, & ibidem cap.* 3. *num.* 14. *Didici, quod omnia opera quæ fecit Deus perseverant in perpetuum*. Quod autem debeant immutari quoad accidentalia, habetur ex eadem S. Scriptura, *secunda Petri cap.* 3. *n.* 10. ibi: *Adveniet autem dies Domini ut fur, in quo Coeli magno impetu transient, elementa vero calore solventur, terra autem, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur*; & consimilibus. 168

Nec valet objicere quod Cælum, Terra, & Mundus nedum quoad accidentalia, sed etiam quoad substantialia totaliter destruentur, ut habetur *Isaiæ c.* 55. *num.* 17. ibi: *Ecce enim ego creo Coelos novos, & Terram novam*: & Apocalyps. *cap.* 21. *num.* 1. ibi: *& vidi Coelum novum, & terram novam. Primum enim Coelum & prima terra abiit: & mare jam non est: & Matth. c.* 25. *n.* 35. *ac Marci cap.* 31. *n.* 13. ibi; *Coelum, & terra transibunt*. 169

Non valet inquam, quia illud Isaiæ sic est intelligendum, nempe *creo Coelos novos & Terram novam*, idest novum Mundum, puta Metaphoricum, nempe Ecclesiam Christi quæ multo amplior, ornatior & augustior est synagoga, & est quasi novus Mundus, ut passim explicant Sancti Patres, ac clare deducitur ex numero immediate sequenti ipsius Isaiæ, nempe *c.* 65. *n.* 18. ubi sic sequitur *quia ecce ego creo Jerusalem*, idest Ecclesiam Christi *exultationem*, idest exultantem, & *populum eius gaudium*, idest gaudentem. Illud vero Apocalyps. *Vidi Coelum novum & Terram novam*, accipiendum non est quoad substantiam, sed solum quoad accidentia, qualitates, & ornatum sic *primum Coelum*, seu quod fuit prius quoad motum suum, quoad Eclipses, quoad influentias, jam *abiit*, idest cessavit, ut & *prima* quæ nunc est *Terra* quoad generationem, & corruptionem, & omnem aliam alterationem & *Mare* simili modo *jam non est*, quale fuit versus illud elementum, turbidum, crassum, mixtum, procellosum fluctibus horridum, & hujusmodi, sed erit deinceps plane quietum, tranquillum, serenum, purum, subtile, pellucidum, & instar crystalli resplendens, ut communiter intelligunt Sacri Interpretes. Sic illud Matthæi, & Marci: *Coelum, & Terra transibunt*, intelligendum est de mutatione, renovatione, & transitu accidentali, aut morali, non de Phisica, & substantiali totali; idest non debet intelligi quod Cœlum, & terra debeant transire quantum ad entitatem substantialem; bene vero quo ad qualitates nobiliores, quas cœlum, 170

lum, astra, & elementa accipient post ultimum diem judicii, sunt enim post diem Judicii, tantopere perficienda, ut jure dici possint Cœlum novum,& Terra nova; juxta illud *Isaiæ cap.* 30. *num.* 26. ibi: *Et erit lux Lunæ sicut lux Solis, & lux Solis erit septempliciter sicut lux septem dierum*, idest intensa quanta est lux septem dierum, seu septempliciter major quam nunc est: idque ut post diem judicii Divina Majestas per clariorem totius Machinæ cælestis, & utriusque Hemisphæri illuminationem, in æternum magis resplendeat.

171 Circa cœlorum numerum, variæ fuerunt opiniones. Aliqui enim antiqui solo sensu ducti sine speculatione respicientes Solem, Lunam, & Stellas omnes in uno solo Cœlo, unicum Cœlum admittebant. Alii octo esse volebant, septem pro septem Planetis, & octavum pro stellis fixis. Alii nonum Cœlum addiderunt pro primo Mobili, cui fuit assignatus motus, qui prius supponebatur octavæ sphæræ. Plurimi autem volunt undecim esse Cœlos, decem scilicet mobiles, & unum immobile; istud nempe Empyreum, Illi vero primum Mobile, Crystallinum, Firmamentum, & postea septem Planetarum orbes, quos vocant Cœlum Saturni, Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii, & Lunæ. Communior autem, probabilior, & Sacræ Scripturæ conformior sententia docet Cœlos esse tantum tres: Primum, seu infimum Cœlum est aereum, & complectitur tantum illud spatium, quod Lunæ subjectum est: secundum, seu medium Cœlum est sydereum, & constat undecim orbibus cælestibus: tertium, seu supremum est Cœlum Empyreum, ubi sedes, & Paradisus est Beatorum: sic S. Damascenus *lib.* 2. *de Fide cap.*6. Teophylactus, Pomerius a Lapide, & alii citati, ac secuti a Doctissimo Tirino *in* 2. *Epistola S. Pauli ad Corinth. cap.* 12. *num.* 2. & plurimi alii conformius Sacræ Scripturæ *in citat. Epistola cap.* 2. *num.* 2. ubi S. Paulus fatetur se raptum fuisse usque ad tertium Cœlum, ibi: *Scio ..... raptum hujusmodi usque ad tertium Coelum*, idest usque ad supremum Cœlum, quod est Empyreum seu Paradisus, ut ipsemet indicat *ibid. n.* 4. dicens: *Quoniam raptus est in Paradisum, & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.*

172 Astrum, seu sydus, aut Stella, est corpus simplex solidum, ac lucidum, per se circulariter mobile.

173 Astra, seu sydera, quæ sunt nobiliores partes Cœlorum, & præcipua mundi ornamenta alia sunt fixa, & alia errantia, seu erratica; Fixa vocantur Stellæ,

174 & errantia, seu erratica appellantur Planetæ. Stellæ vocantur *fixæ*, non quia sint stabiles, sed quia in suo motu eosdem semper conservant aspectus, eamdemque semper distantiam, & ordinem inter se servant; Planetæ vero appellantur *errantes*, *seu erratici*, quia varie discursitant per signa cœlestia; nec ullam observant constantem dispositionem inter se, aut cum stellis fixis, sed variis cursibus nunc illis nunc istis se adjungunt, modo accedentes, & modo recedentes huc, illucque discurrentes.

175 Planetæ a fixis Stellis tripliciter distinguuntur ac discernuntur: Primo, quia Planetæ sunt nobis viciniores, unde insigniter grandescunt, cum oculi telescopio muniti ipsos intuentur; Stellæ vero fixæ sunt a nobis remotiores, adeoque perexiguæ nobis videntur præ maxima ipsarum a nobis distantia. Secundo, quia Stellæ fixæ lucem tremulam, ac scintillantem vibrant, & effundunt, Planetæ vero quietam, & uniformem perpetuo edunt. Tertio, quia Stellæ fixæ, ut dictum fuit, eamdem semper inter se distantiam, ordinem, ac situm servant, planetæ vero situm, ordinem, & dispositionem semper variant, & in hoc præcipue distinguuntur.

Stellarum fixarum multitudo quamvis tanta sit, ut 176
Jure dicat S. August. *lib.* 16. *de Civitate Dei cap.* 23. *scripturarum auctoritatem contemni ab eo, qui existimat se Stellarum numerum comprehendisse*; Deus enim dixit Abrahamo *Genes. cap.* 15. *num.* 5. *suspice Cœlum, & numera stellas, si potes*; Rursusque *cap.* 22. *num.* 19. *Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum, sicut stellas Cœli, & velut arenam quæ est in littore maris.* Attamen aliqui ex Astrologis, & Mathematicis cum Hipparcho mille & 22. Stellas constituunt, quibus deinde quatuor addit Ptolemæus. Alii cum Thicone, & Keplero mille 163. numerant: Alii cum Ricciolo, & Grimaldo mille 468. Alii cum Bayero 1625. Alii cum Bursthio 1662. Alii cum Hevelio 1888. ac tandem alii cum Flamstedio usque ad 3000. earum numerum auxerunt. Hæ autem omnes, ut facilius distinguerentur, atque ab omnibus dignosci possent, in varias constellationes diversis figuris, seu signis expressas, distributæ fuerunt; ut in globis videri potest: Istæ constellationes a Ptolemæo, aliisque veteribus Astronomis ad 48. erant determinatæ, a recentioribus autem additione aliarum 18. ad 66. sunt adauctæ.

Dictæ stellæ fixæ distinguuntur ab Astrologis, & 177
Astronomis in sex classes diversæ magnitudinis: quindecim tantum dicunt esse illas primæ Classis, seu magnitudinis primæ, centies septies, & adhuc plus excedentes magnitudinem istius Terræ. Quadraginta quinque volunt esse illas secundæ Classis, seu secundæ magnitudinis, Terræ magnitudinem nonagies, & adhuc plus superantes; Ducentas, & octo illas tertiæ Classis seu tertiæ magnitudinis, septuagies bis, & adhuc plus terræ magnitudinem excedentes; Quadringenta septuaginta quatuor illas quartæ Classis, seu quartæ magnitudinis, quinquagies quater, & adhuc plus magnitudinem terræ superantes: Ducentas septemdecim quintæ Classis, seu quintæ magnitudinis, terram in magnitudine tricies sexies, & adhuc plus vincentes; Quadraginta novem illas sextæ Classis, seu sextæ magnitudinis, decies octies, & adhuc plus terræ magnitudinem excedentes. His sex stellarum fixa- 178
rum classibus, post inventionem Telescopiorum Galilæi adinventa est septima quarumdam aliarum Stellarum exiguarum, & nebulosarum, quæ inter alias sunt illæ *Viæ lacteæ*, seu circuli Lactei, aut Galaxiæ sic densæ, ac spissæ, quod nudis oculis Cœlum in illa parte velut alba fascia devinctum ostendant. Hæc *Via lactea* nomen desumpsit a fabula, quod Juno eam suo lacte madefecisset, cum retraxit mamillam ab ore Herculis, quem ei supposuerat Jupiter: Hanc Lacteam viam Aristoteles inter Meteora habuit, & vulgus illam denominat iter, seu viam S. Jacobi Galitiæ.

Planetæ, seu sydera errantia, aut erratica, sunt 179
tantum septem, nempe Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Jupiter, & Saturnus; His planetis majoribus minores quidam alii adjunguntur ad instar satelli-

tellitum, sed qui teloscopio dumtaxat conspici possunt; Quatuor autem gyrant circa Jovem, qui ipsum perpetuo comitantes ob id vocantur ab Astronomis Jovis asseclæ, comites, laterones, & aulici, quia continuo gradiuntur cum illo, non quidem omnes æquali circuitu, sed alii viciniore, & alii paulo remotiore. Totidem etiam gyrant circa Saturnum; & forte suos asseclas, seu comites habent alii Planetæ adhuc nobis ignotos. Jovis satellites, seu quatuor exiguas Stellulas Jovem comitantes detexit primus omnium Galilæus anno 1610. easque in honorem Serenissimæ Mediceæ Familiæ, cui devinctissimus erat, *Medicea sydera* nuncupavit; Primumque *Catharinam*, secundum *Mariam*, tertium *Cosmum majorem*, & quartum *Cosmum minorem*, appellavit.

180 Ex dictis septem Planetis aliqui sunt terræ majores & alii minores. Luna est terra minor triginta novem vicibus. Mercurius Planetarum minimus est minor terra ducentis novemdecim vicibus. Venus est terra minor septuaginta tribus vicibus. Sol autem omnium Planetarum major, sicut & Stellarum fixarum est major terra centum sexaginta sex vicibus. Mars est terra major una vice cum dimidia. Iupiter est major terra nonaginta quinque vicibus. Saturnus denique est terra major nonaginta & una vice; Terræ vero ambitus secundum certiorem, & receptiorem opinionem est 21. millia & 600. milliariorum Italicorum, juxta dicta supra num. 112. ubi allatæ sunt aliæ aliorum opiniones de magnitudine ambitus seu circuitus terræ; sicuti & aliæ sunt ab allatis opiniones de magnitudine Planetarum, & Stellarum fixarum. Unde advertendum est, quod dictæ Astronomorum supputationes debent haberi, non ut mensuræ, sed ut æstimationes conjectantis animi, ut inquit Plinius *lib. 3.* Et quod in his mensuris aliquando excedit & aliquando
181 deficit aliquid. Variarum autem mensurarum & supputationum ratio sequentibus versibus breviter indicatur:

Quatuor ex granis digitus componitur unus,
Est quater in palmo digitus, quater in pede palmus.
Quinque pedes passum faciunt, passus quoque centum.
Viginti quinque stadium dant: sed milliare
Octo dabunt stadia; duplicatum dat tibi Leuca.

182 Quantum ad motum Stellarum fixarum, & Planetarum, notandum est, quod omnia sydera motu communi moventur supra Polos primi Mobilis spatio 24. horarum; At vero præter istum motum communem, habent suum specialem motum, quo diverso, breviori, longiori temporis spatio, suam complent circulationem: Luna enim suam circulationem perficit singulis mensibus, seu intra 27. dies, & dimidium circiter; Sol, Venus, & Mercurius in uno anno; Mars in duobus annis; Jupiter in duodecim annis; Saturnus in triginta annis & Stellæ fixæ in triginta sex mille annis secundum Ptolemæum, aut in quadraginta novem mille annis secundum recentiores, & hanc circulationem Plato vocabat *magnum annum*.

183 Ut dignoscantur Planetæ a Planetis, notandum est, quod post Solem, & Lunam, qui ab omnibus sine telescopio cognoscuntur, Venus quoad apparentiam est major, sic candida, & clara, ut videatur parvus Sol, quoniam cum sit illi vicinior, fortiores, ac majores recipit reflexus, unde ad ejus lucem corpora sæpe etiam nocte umbram efficiunt, & etiam diu aliquando videtur, signanter quando magis distat a Sole; Cum apparet mane, *Phosphorus*, aut *Lucifer*, cum autem vespere, dicitur *Hesperus*. Jupiter est fere ejusdem magnitudinis quoad apparentiam ac Venus, sed non sic resplendens; & de facili distinguitur a Venere, quia hæc nunquam recedit a Sole plusquam 48. gradibus, Jupiter vero ad 180. Mars apparet, ut ignitum ferrum, differens a Jove, & Venere, ratione suæ exiguitatis, rubicunditatis, & obscuritatis. Saturnus differt a Marte, quia multo plus altius apparet, estque coloris plumbei, pallidi, hypocondriaci. Mercurius est observatu difficilior ratione suæ instabilitatis, & quia gyrat semper circa Solem, a quo sæpius operitur; Cum est in sua majori distantia, quæ est 28. graduum, apparet valde luminosus, sed multo exiguus.

Advertendum tamen hic est, quod ea quæ diximus 184
de numero, magnitudine & motu Stellarum, ac Planetarum, deque diversitate Cœlorum, & ambitu Terræ, solum conjecturaliter sunt habenda, & non certitudinaliter credenda: Solus enim Deus, *qui creavit Cœlum, & Terram Gen. c. 1. n. 1. qui præcipit Soli, & non oritur, & Stellas claudit quasi sub signaculo; qui extendit Cœlos solus, Job cap. 9. n. 7. & 8.* Qui *numerat multitudinem Stellarum, & omnibus eis nomina vocat, Ps. 157. n. 4. & omnia in numero, pondere, & mensura disposuit, Sap. c. 11. n. 21.* horum omnium nobis *absconditorum est cognitor, Daniel. cap. 13. n. 42.* Unde ipsemet arguit Job audentem ista attingere: *Respondens autem Dominus Job de turbine dixit; Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis? Job cap. 38. n. 1. & 2. Numquid nosti ordinem Coeli, & pones rationem ejus in terra? ibid. n. 33. Quis enarrabit Coelorum rationem? ibid. n. 33.*

Hinc ne & nos cum Astrologis, & Astronomis tot 185
Cœlos mendaciis repleamus, verum Cœlum Empyreum, unicam Beatorum Sedem, ac Paradisum studeamus in veritate bonorum operum animabus nostris replere: Illuc igitur dumtaxat oculos mentis nostræ dirigamus, juxta id, quod piissima Machabæorum Mater ultimo suo nato sanctissime suadebat: *Peto nate, ut aspicias ad Cœlum, 2. Machab. c. 7. n. 28.* Non enim alia de causa Deus erectam faciem nobis concessit, quam ut oculos in Cœlum perpetuo defixos habeamus: ut cognovit ipsemet Gentilis Ovid. *l. 2. Metamorph.* ibi:

Os homini sublime dedit, Coelumque tueri
Jussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Satagamus unice veras perpetuasque Cœli felicita- 186
tes inquirere, & falsas, ac fugaces, miserasque Mundi vanitates contemnere, juxta celebre Canticum mei vulgo Beati Jacoponi Tudertini in Annalibus Nostris Wadinganis *tom. 6. an. 1307. num. 12. fol. 79. & 80.* ultimæ Romanæ impressionis Typis Rochi Bernabò, ibi:

Cur Mundus militat sub vana gloria,
Cujus prosperitas est transitoria?

Tam

Tam cito labitur ejus præsentia,
Quam Vasa figuli, quæ sunt fragilia,
Plus crede litteris scriptis in glacie
Quam Mundi fragilis vanæ fallaciæ;
Fallax in præmiis virtutis specie
Qui nunquam habuit tempus fiduciæ.
Credendum magis viris fallacibus
Quam Mundi miseris prosperitatibus,
Falsis insaniis, & vanitatibus,
Falsisque studiis, & voluptatibus.
Dic, ubi Salomon olim tam nobilis?
Vel ubi Samson Dux invincibilis?
Vel pulcher Absalon multum mirabilis?
Vel dulcis Jonatas multum amabilis?
Quo Cæsar abiit celsus Imperio?
Vel dives Epulo totus in prandio?
Dic ubi Tullius clarus eloquio?
Vel Aristeteles plenus ingenio?
Tot clari Proceres, tot rerum Copia,
Tot Mundi Principes, tanta Potentia,
Tot ora Præsulum, tot Mundi fortia
In ictu oculi clauduntur omnia.
Quam breve festum hæc Mundi gloria,
Ut umbra hominis sunt ejus gaudia,
Quæ semper subtrahunt æterna præmia,
Et ducunt Hominem ad dura devia.
Oh esca vermium, oh massa pulveris,
Oh nox, oh vanitas, cur sic extolleris?
Ignoras penitus, utrum cras vixeris:
Fac bonum omnibus, quamdiu poteris.
Hæc carnis gloria, quæ magni penditur,
Sacris in Literis flos fæni dicitur,
Vel leve folium, quod vento rapitur;
Sic vita Hominis hac vita tollitur.
Nil tuum dixeris, quod potes perdere,
Quod Mundus tribuit, intendas rapere;
Superna cogita, Cor sit in æthere;
Felix, qui potuit Mundum contemnere.

587 Hinc juvat etiam afferre, quæ refert ad contemptum Mundi meus alter vulgo Beatus Bernardinus de Bustis in *secunda parte Rosarii serm. 27. in fine*. Legitur de Alexandro Magno, quod cum mortuus esset, venerunt septem Philosophi ad palatium ejus, & unus illorum dixit. O Alexander; heri dominabaris toti mundo, & hodie mors dominatur tui. Secundus dixit. O Alexander: heri non sufficiebat tibi totus mundus: hodie sufficiunt tibi duæ ulnæ. Tertius dixit: O Alexander; heri habebas comitivam dominorum, regum, principum, & ducum, ac famulorum; & hodie solus jaces in sepulcro. Quartus dixit. O Alexander; heri te omnes timebant: hodie te nullus mortuum timet. Quintus dixit. O Alexander; heri vocem tuam omnes libenter audiebant; hodie morte devictus jaces in sepulcro, & non vales loqui. Sextus dixit; O Alexander; heri tot regna habebas in tuam potestatem, hodie tenet te mors in suo dominio; herique eras pulcher, & decorus, hodie vero es turpis, & horribilis ad videndum. Septimus dixit. O Alexander; heri comedebas tot cibaria delicata, hodie factus es cibus, & esca vermium. Legitur quoque quod Diogenes Philosophus ad sepulcrum cujusdam Imperatoris Romani profectus, videns illum mortuum, postea discipulis suis dixit; Intuitus sum cadaver Cæsaris, & vidi eum livido colore coloratum, putredine circumdatum, alvum ejus diruptum; & vermium catervas per illum discurrentes, duo famelici pascebantur in foveis oculorum; crines non adhærebant capiti; dentes patebant labiis consumptis, & dixi; Ubi est o Cæsar chorus puellarum, magnitudo divitiarum, caterva baronum, acies militum? Ubi sunt canes venantes, equi veloces, aves rapaces, thalamus depictus, lectus eburneus, argentum, & aurum? Ubi sunt mutatoria vestimenta, cibaria diversa, canticum lyræ, organorum sonitus, odor aromaticus? Te verebantur homines, timebant principes, colebant urbes. Ubi est tanta potentia, tantaque præclara facta, & tanta magnificentia? Et respondit mihi Hæc omnia defecerunt in me, quoniam defecit in me spiritus meus, & reliquerunt me miserum in hoc sepulcro, circumdatum putredine carnis meæ. Ideo exclamat quidam versificator dicens homini vano.

Si tibi pulchra domus, & splendida mensa, quid inde?
Si species auri, atque argenti massa: quid inde?
Si tibi sponsa decens: si sit generosa: quid inde;
Si tibi sint nati: si prædia magna: quid inde?
Si fueris pulcher, fortis, divesque: quid inde?
Longus servorum si serviat ordo: quid inde?
Si doceas alios in qualibet arte: quid inde?
Si rideat mundus: si prospera cuncta: quid inde;
Si prior, aut Abbas: si Rex, si Papa: quid inde;
Si rota fortuna te tollat ad astra; quid inde?
Annis si felix tu regnes mille; quid inde?
Tam cito prætereunt hæc omnia, quæ nihil inde.
Sola manet virtus, qua glorificabimur inde.
Ergo, Deo servi, quia sat tibi provenit inde.
Quod fecisse voles in tempore, quo morieris,
Hoc facias juvenis, dum corpore sanus haberis:
Quod nobis concedat Deus Noster. Amen.

In hoc enim Mundo cuncta sunt pulvis, cuncta apparentes prospectivæ, & cuncta sunt nihil: Nam nihil firmum, & non lubricum in hoc orbe. 588

Omnia mutantur, stabile hic nil permanet unquam,
Consistitque nihil quo fuit ante loco.
Omnia mutantur sursum, deorsumque volutant,
Oceani ut fluxus, utque refluxus eunt.
Est hic fortunæ flatus, subitusque reflatus:
Hic rerum varius circulus esse solet.

Id quoque habetur in §. *Ut autem lex, Authent. de non alienandis rebus Eccles.* ibi: *Quid enim est stabile inter homines, cum omnis noster status sub perpetuo motu versetur?* Et in his terminis nostræ humanæ instabilitatis, nonnulla adducit piissimus, & doctissimus Franciscus Viv. in *Silv. comm. opinion.* 1043. *ubi n.* 11. sequentia habet:

Unde superbi)
Quid sumus nisi si)
De limo homo pri) mus
Sortem vitare nequi)
Si nos terra su)
Terra quid est nisi fu)

Ergo

Ergo nihil su)
Ideo studea) mus
Ut parati si)

189 Hinc Apostolus ad *Galat. c.6. n.14.* melius, quam alii mundani, sibi consultus ajebat: *Mihi autem absit gloriari nisi in Cruce Domini Nostri Jesu Christi, per quem mihi Mundus crucifixus est, & ego mundo*, idest mihi absit, ut in alia re glorier, vel gaudeam, quam in Cruce Christi, scilicet in fide, gratia, memoria, prædicatione beneficii Crucis, & tribulationibus, atque ærumnis ejus causa subeundis: per, & propter quem Christum crucifixum Mundus mihi crucifixus est; nam Mundum abominor, ac si cadaver esset latronis crucifixi, sicut vice versa ego crucifixus sum mundo, qui me simili modo abominatur & exhorret, ut egregie explicat Abbas Pinusius, item S.Aug. Ambros. Theophil. Anselm. Bernard. & S. Thomas, quos citat & expresse sequitur Sapientissimus Tirinus in *cit Epist. cap.6. n.14.*

190 Mundum ideo vult Dominus calamitosum esse, ut non debeat diligi, ideo spinosum ut non debeat amplecti, & ideo ruinosum, ut timeamus ei inniti; Ugo de S. Victore *in Ecclesiast. cap.7.* secutus a Lancellotto *nell Oggidì tom.2. in fine*: Mundus diligitur, & amarus est, si dulcis esset qualiter amaretur? S. August. *serm.11.* relatus a Lancellot. *loc. cit.* Et infinita consimilia ad Mundi contemptum possent adduci, quæ brevitatis gratia omittuntur.

191 Ad uberiorem Mundi notitiam referre præstat, quæ de Mundo muliebri in Scriptura, & in jure habentur. *Esther enim cap.2. num.3.* dicitur quod puellæ virgines, & speciosæ Regi Assuero quæsitæ, ut magis ei placerent, deberent induere Mundum muliebrem, ibi: *Et accipiant mundum muliebrem*; inter quas præ ceteris placuit ei Esther, *& præcepit Eunucho, ut acceleraret Mundum muliebrem, & traderet ei partes suas, ibid. n.9. Et Ezechiel. cap. 16. n.7.* arguit Dominus Jerusalem, quod ingrata conversa fuerit ad idololatriam, postquam eam implesset, & ditasset tot bonis, ut perveniret ad Mundum muliebrem, ibi: *Et pervenisti ad mundum muliebrem*, & *ibid. cap.23. num.30.* ei improperat, *& ornata es mundo muliebri.*

192 Mundus Muliebris dicitur, quo mulier mundior fit; *L. Argumento 25. §.10. ff. de auro, argento, Mundo, ornamentis*; Mundus enim muliebris dictus est quasi munditia; Varro *de lingua latina 4.*

193 Mundi muliebris nomine continentur specula, matulæ, unguenta, vasa unguentaria, & similia, veluti lavatio, viscus &c. *cit. L. Argumento, §.10.* Mundi muliebris nomine non continentur unguenta quibus valetudinis causa ipsæ mulieres, sicuti & homines unguntur. *cit. L. Argumento §.12.*

194 Mundo muliebri legato, non continentur ornamenta muliebria, & monilia, in quibus insunt margaritæ, & gemmæ, nec vestes; sed continetur argentum, vel aliud, quod paratum est ad lavandam, vel balneandam mulierem: *l. Pediculis 32. §. Titia ff. eod.* Mundo muliebri legato continentur ea sola, quæ ex his utendi causa uxori sunt tradita a viro; *L. Si uxori 39. ff. eod.* Mundo muliebri legato, non continentur varia pertinentia ad Mundum, quæ Testator cum esset Vascularius, aut Faber argentarius, ad vendendum habebat, *cit. L. Si uxori.* Mundo muliebri legato uxori, si nihil ad usum mulieris sit datum, vel destinatum, debetur ei quantum ad ejus usum sufficit: Glossa *in cit. L. Si uxori, verb. Tradita.*

Ad complementum adde, quod Mundus regitur auctoritate Pontificia, & Regali potestate, text. expresso *in cap. Duo sunt 10. dist.96.* ubi Gelasius Papa ad Anastasium Imperatorem sic habet: *Duo sunt quippe, Imperator Auguste, quibus principaliter hic Mundus regitur, auctoritas Sacra Pontificum, & Regalis potestas. Nosti itaque inter hæc ex illorum te pendere judicio, non illos ad tuam posse redigi voluntatem*, & ibi multa subjungit de Auctoritate, & excellentia Pontificum supra Imperatorem, & Reges: Et concordat *Glossa prima in Authentic. Quomodo oporteat Episcopos, in princip.* ubi expresse dicit, quod *Mundus totus regitur ex Sacerdotio, & Imperio: Unde ecce duo gladii hic.* 195

Hinc Papa ut Vicarius Christi, & caput visibile universalis Ecclesiæ, habet totum Mundum pro sua Diœcesi, & spirituali Dominio, Cathedram seu sedem suam habet in Urbe Roma, quæ ut voluit Corradus *in prax. dispensat. lib.2. cap.7. num.51.* Mandos. *de regul. Cancell. regul.16. q.41. num.7.* Ursaya *instit. criminal. lib.1. tit.7. num.7.* & alii, in medio Mundi posita est. Quod tamen alii negant, dicentes medium Terræ potius esse Jerusalem, in qua Salvator nostram est operatus salutem, juxta illud Psalmistæ *Psal.73. num.12.* ibi: *Operatus est salutem in medio terræ*; quamvis hic textus diversimode a Sanctis Patribus, & Interpretibus exponatur. S. enim Bonaventura ibi intelligit *in medio terræ*; idest in communi, quia Passio Christi omnibus æque profuit quantum in se est: *vel in medio terræ*, idest in Jerusalem, quæ est in medio terræ, nam in sphærico corpore quidquid est in superficie terræ, est in medio. Ugo Cardinalis ibi dicit *in medio terræ*, idest in Jerusalem; *vel in medio terræ*, idest in communi, ut communis mediator, cujus ope sumus redempti, & reconciliati. S. Theodoretus, & Euthymius exponunt, *in medio terræ*, idest palam, & ubique in omni terra. S. Hyeronimus *in medio terræ*, idest in Jerusalem, vel generaliter, in Judæa, quæ est medium terræ habitatæ; unde & illam pro sua Ecclesia delegisse videtur Deus, & Christus pro sua Passione, ut ipsa ex se quasi ex orbis corde salutem in totum Mundum transmitteret, inquit Genebrardus apud Tirinum *in cit. Psal.73. num.12.* ubi subjungit, quod Sanctus Hieronymus allegorice explicat *in medio terræ*, idest in ventre virginali. Alii autem prætendunt medium terræ esse in Civitate *Arin*, inter quos est Tostatus, qui in *Evangel. Matthæi cap.2. qu.7. fol.188. column.2.* in fine, ultimæ impressionis Venetæ anni 1728. apud Nicolaum Pezzana, sic expresse habet; *Locus vero, qui est in medio Mundi simpliciter, tam secundum longitudinem, quam secundum latitudinem, est Civitas Arin, quæ est sub Æquinoctiali, & distat nonaginta gradibus ab Oriente, & totidem ab Occidente: Est etiam in medio secundum latitudinem, quia cum sit sub Æquinoctiali, distat ab utroque Polorum nonaginta gradibus, & secundum aliquos dicitur ibi esse Paradisus terrestris, sed hoc non videtur verum.* 196

Hic juvat subnectere ad Tyronum eruditionem nomina 197

mina cum sua significatione præcipuarum Mathæmaticæ partium, quas ipsa velut fæcunda Parens tamquam nobilissimas Filias peperit ad omnes dirigendas, ac perficiendas humanas artes in orbe universo reperibiles, ac exercibiles. Prima enim hominum scientia fuit ipsa *Mathesis*, quæ excellentia sua nomen doctrinæ seu disciplinæ merito est sortita, cum ipsa sit omnium scientiarum certior, ex quo in omnibus suis partibus demonstrative procedat, deducendo ab evidentibus suis principiis, infallibiles suas consequentias, ac conclusiones; Unde *Mathemata* dicuntur artes, quæ firmis demonstrationibus constant. Ab origine Mundi cœpit, & culta fuit hæc celeberrima scientia; cum enim Adamus sive Divina revelatione, sive astrologiæ peritia, universalem Mundi rerum interitum fore prædixisset, unum Diluvio, incendio alterum, ejus nepotes Seth filii, ac successores per manus acceptam sapientiam excolentes, ne Mathematicæ artes omnino perirent, duas excitarunt Columnas, alteram lateritiam contra diluvia, lapideam alteram contra incendia, & utrique sua inventa inscripserunt; ut si lateritiam diluvio deleri contingeret, lapidea superstes hominibus discendi copiam faceret. Sic testatur Joseph *lib.1. c.3. Antiquit.* qui lapideam sua ætate adhuc in Syria extitisse scribit.

198 Tres sunt Mathematicæ primogenitæ, nempe *Arithmetica*, *Geometria*, & *Statica*, quia cum ipsa dicatur scientia quantitatis, tres sunt quantitates, quas considerare potest, scilicet *discreta*, *extensiva*, & *intensiva*, & tribus modis tres omnes metiri possunt, idest numero, mensura proprie dicta, & pondere.

199 Arithmetica igitur est scientia numerorum, seu quantitatis discretæ, quæ juxta suos operandi modos vocatur *Algorithmus* Vulgo *Algorismo*, & est ars computandi, aut *Algebra speciosa*, quæ considerat proprietates, & vim numerorum, dicta *Algebra a Geber*, uno ex suis auctoribus, & *speciosa* a variis suis speciebus.

200 Geometria est scientia mensurarum seu dimensionum, aut quantitatis extensivæ, vel continuæ: A variis suis operationibus vocatur *Longometria*, *Areometria*, & *Herometria*, quæ sunt tres dimensiones communes omnibus corporibus, idest *longitudo*, *latitudo*, & *soliditas*. Partes Areometriæ sunt *Trigonometria*, *Tetragonometria*, *Cyclometria*, & similes, prout utitur Triangulis, Quadrilateribus, aut Circulis ad conficiendas suas dimensiones.

201 Statica est scientia ponderum, seu quantitatis intensivæ, quæ causat grave, & leve, & tot habet partes, quot solent esse potentiæ motrices, seu machinæ, quibus vires exiguæ potentiæ ad ingentia pondera movenda plurimum augentur; & sunt præsertim septem, nempe *Vectis*, *Axis in peritorchio*, *Trochlea*, *Rotæ dentatæ*, *Planum inclinatum*, *Cochlea*, & *Cuneus*, quibus tot mirabiles effectus tum in solidis, tum in fluidis operantur.

202 Istæ vocantur primæ Mathematicæ, quia ab ipsis oriuntur secundæ, quæ sunt quatuor, nempe *Cosmographia*, *Mechanica*, *Optica*, & *Musica*. Cum enim ipsæ ultra quantitatem considerent aliquod particulare corpus, si cum ipsa quantitate adjungitur motus circularis, oritur *Cosmographia*; Si motus rectus *Mechanica*, si umbra, aut lux, *optica*, si sonus *Musica*.

Cosmographia describit universum orbem; divisa tamen in suas partes, idest in *Astronomiam*, seu *Astrologiam*, quæ est scientia Astrorum: In *Geographiam*, quæ est descriptio Terræ: & in *Meteorologiam*, quæ est cognitio corporum imperfectorum. 203
Sub astronomia, seu Astrologia comprehenduntur *Uranographia*, idest descriptio Cœlor[illegible], *Sphæra*, idest scientia primi Mobilis, & *Theori*[illegible]*etarum* idest doctrina particularis Astrorum. 204

Sub Geographia comprehenduntur *Hydrographia*, quæ Marium, & insularum descriptionem exhibet, *Chorographia*, quæ in particularium tantummodo regionum, Regnorum scilicet, & Provinciarum descriptione versatur, & *Topographia*, quæ singularium dumtaxat locorum, nempe unius Civitatis, Villæ, aut Pagi descriptione contenta est. 205

A Meteorologia considerantur omnia corpora imperfecta, quæ solent reduci ad quatuor principia, nempe ad *Exhalationes*, *Vapores*, *Halitus*, & *Fuligines*, quæ a quatuor elementis exire dicuntur. 206

Mechanica, aut Machinaria comprehendit sub se quatuor partes, idest *Mechanicam* simpliciter dictam, quæ movetur a seipsa, *Pyrothecnicam*, quæ movetur ab igne. *Pneumaticam*, quæ movetur ab aere, & *Hydraulicam*, quæ movetur ab aqua. 207

Optica, seu Prospectiva dividitur in *Opticam propriam*, quæ considerat radios directos, *in Catoptricam*, quæ reflexos, & in *Dioptricam*, quæ refractos. Ad primam reducitur pictura, ad secundam specularia, seu scientia speculorum, ad tertiam scientia Microscopiorum, Telescopiorum, & Conspicillorum. 208

Musica dividitur in Vocalem, & instrumentalem: Vocalis continet *Melopæam*, seu concentum, vulgo *Armonia*, *Melodia*: Rhythmicam, & Poeticam: Instrumentalis continet *Encordicam*, quæ fit nervis seu vulgo *corde*, & similibus: *Pneumaticam*, quæ fit flatu, uti cum buccina, seu tuba, & similibus; & *Crusticam*, quæ fit pulsatione, uti cum tympanis, & similibus. 209

Ex his divisionibus colligitur, quod Cosmographia habet pro objecto magnum Orbem, & aliæ exiguum mundum, quia illa considerat orbem universum, & alia particularia objecta sensuum, idest Mechanica pro objecto habet *Tangibile*, Optica *Visibile*, & Musica *Audibile*, seu auditu perceptibile. 210

Secundis Mathematicis succedunt tertiæ, quæ sunt quinque, nempe *Chronologia*, *Gnomonica*, *Architectura*, *Navigatoria*, & *Ars militaris*. Ad Chronologiam, quæ est scientia temporum, idest quæ certis notis, & indiciis præteritarum rerum memoriam suis temporibus assignat, reducuntur Historia, & Genealogia. Ad Gnomonicam, quæ est scientia umbrarum reducitur diversitas Horologiorum solarium. Horologia autem rotaria, arenaria, clepsydrica, seu aquaria pertinent ad machinam, seu machinariam. Architectura, quæ est scientia fabricarum, seu ædificationum, dividitur in *Civilem Nauticam*, & *Militarem*: Prima subdividitur in privatam, & publicam. Secunda in tot partes, quot sunt Navium varietates. Tertia in defensivam, uti sunt fortificationes, & offensivam, uti

uti sunt arietes, cuniculi, vulgo *mine*, & similia
215 juxta temporum, & locorum usus. Navigatoria continet duas partes, unam ad inveniendum portum, & aliam ad recognoscendam viam: Tota penitus dependendo ab Astronomia, a Gnomonica,
216 a Geographia, & a Magnetica. Ars militaris tradit modum ducendi, & reducendi exercitum, irruendi in hostes, pugnam cum ipsis committendi, & ab ipsis se defendendi.

Additiones ex aliena manu.

217 Innumera sunt futilia, quæ Auctor noster ex omni genere Librorum sine criterio ullo in hoc Articulo de Mundo congessit, quæ si velimus omnia ad sanæ Critices amussim expendere, opus sane magni laboris, nulliusque utilitatis iniremus; satius enim esset rem retractare. Quis porro inanes quæstiones, aniles fabulas, turpes vanasque allegorias, ac Sacrorum Bibliorum abusum referre sustineat? Pauca tantum animadvertere satagamus.

218 De Paradiso terrestri multa habet *a n. 56. ad 62.* quæ doctis Viris non probantur; quare videatur omnino Petri Daniellis Huetii Episcopi Abrincensis eruditissimus de Paradisi situ Tractatus, in quo & aliæ quæstiones huc spectantes resolvuntur.

219 Quod de Henoch ait *num.62.* cum *Genes. cap.5. vers.24.* habeamus: *Ambulavitque cum Deo, & non apparuit, quia tulit eum Deus*; non facit pro ipso, nec contra ipsum Auctorem in proposita quæstione.

Num.69. adducit verba Martyrologii Romani 220
pro asserendo Anno Nativitatis Christi, Advertas tamen, Ecclesiam, quum Scripturam Sacram Vulgatæ Editionis ab Hebraico potissimum fonte translatam ut authenticam nobis proposuerit, in medium reliquisse, Hebraici ne, an Græci Codicis calculos recipere velimus nam in Vulgata, Hebræorum: in Martyrologio, LXX. Interpretum sequutum computum invenimus.

A num. 90. ad 104. de Mundi Systematibus 221
agens, quum Purchotio, vel P. Fortunato a Brixia utitur, inoffenso Ferraris pede legi potest; non vero quum quid de suo addit, vel a turbidis fontibus haurit. Videnda igitur de Systematibus Mundi, præsertim Copernici, Cartesii, Nevvtonii, & Wisthonii, Introductio ad Historiam Universalem Anglice editam, & Gallice versam anno 1732.

Iis, quæ de Rotunditate Terræ *num.105.* addu- 222
cit, utpote jam antiquitatis, substituenda sunt ea, quæ Astronomi Galli a Rege Christianissimo ad Polum arcticum, & ad Æquatorem missi, nostra ætate scripserunt, a quibus apparet, Terraqueum Globum circa Polos esse planiorem, quam versus Æquatorem.

Cætera Ferraris sphalmata quisque primo intuitu cognoscet.

MUNERA, seu Dona. Vide verb. *Xenia*.

MU-

Responsio Auctoris.

(*) In hoc Monito editorum *Theologus* noster asserit, quod Lucius de Paradiso terrestri multa habet a *num.56. ad 62.* quæ a doctis viris non probantur. Et tamen ibi adducta a me sub *num.56.* tradita sunt ab Eruditiss. Calmet, allegante 70. interpretes, & etiam a doctissimo Tostato. Quæ *num.57.* tenet communior inter Recentiores sententia, teste nostro Frassen, eamque pluribus probant Sixtus Senensis, Cornelius a Lapide, Maldonatus, Genebrardus, Pererius, & plures alii id colligentes ex Sac. Scriptura. Quæ *num.58.* tenent Genebrardus, Frassen, Tostatus, & plurimi Patres tam Græci, quam Latini, ac etiam plerique Hebræi apud Malvendam, & ad id adducitur etiam Eusebius, & S. Hieronymus. Quæ *num.59.* excerpta sunt ex Abulensi, Vincentio Fuga, Frassen allegante S. Augustinum, & Mosen Barcepha. Quæ *num.60.* tradunt S. Epiphanius, S. Augustinus, Tertullianus, Sixtus Senensis, Delrius, Bellarmin. Gregorius Valentia, Malveda, Suarez, & fere omnes tum veteres tum recentiores, ut testatur Tirinus Eruditissimus asserens, id tenere Sanctos Irenæum, Isidorum, Hieronymum, Justinum, & S. Thomam, & etiam Abulensem, Cornelium a Lapide, Salianum, & novissime tradidit piissimus, & Eruditissimus Clericatus *nelle spiche volgari idiomate raccolte, verb. Elia, & Enoc*, ubi ex historia Cronologica nostrorum Franciscanorum Religiosorum Jerusalem scripta a Patre Joanne a Calaora Observantis Provinciæ Burgensis *lib.2. cap.4.* refert mirabilem successum nostri Ven. Fratris Benedicti ab Aretio, ab Angelo in Paradisum terrestrem translati, indeque incolumis ad portum Civitatis Anconæ, & a me ibidem *num.61.* ad corroborationem, & ut jacet, ex ipso transcriptum. Unde si a Theologo nostro cum suis doctis viris tacito nomine allegatis, non probantur tradita *a num. 56. ad 62.* sufficit mihi, quod prius fuerint probata, & tradita a tot Patribus, & Doctoribus undequaque omni eruditione, & virtute præstantibus a me citatis. Quod ego sub num.69. adducam verba Martyrologii Romani pro asserendo anno Nativitatis Christi, sine ullo criterio, quod est extra meum institutum, venio potius commendandus, quam censurandus, quum ex documento Seraphici mei Patris S. Francisci velim in omnibus, & per omnia sequi Romanam Ecclesiam, quæ relicto omni criterio, de anno nativitatis Christi tenet & servat universaliter, & ubique, ut canit in ipso Martyrologio. Fontes autem a quibus Ego mea asserta hausi, nequaquam sine injuria dicendi sunt turbidi, nisi quis turbidis oculis eos ut turbidos apprehenderit. Quæ Ego trado de rotunditate Terræ, dicit noster Theologus esse jam antiquata, & tamen ea sustinent etiam inter alios Purchotius *tom.3. part.2. sect. 4. cap. 1.* & Pater Fortunatus a Brixia in *Philosphia sensuum mechanica tom. 2. tract. 1. sect. 2. dissert. 1. proposit. 1. Scholio 2.* ubi adductis contrariis opinionibus cum suis præcipuis fundamentis *in §. verum* sic expresse concludit; *Verum ejusmodi momenta tanti neutiquam sunt, ut a communi de physica telluris rotundita-*

te

MUSICA, MUSICUS.

1 UT honorificetur Deus in Sanctis suis Musica in Ecclesiis est de Jure permissa, textu expresso in *Extravag. Docta, unic. de vita, & honestat. Cleric.* & tradunt communiter Doctores cum Pignatell. *tom. 3. consult. 41. per tot.* Unde *Ecclesiastici 42. nu. 5.* habetur non esse impediendam Musicam, ibi: *Non impedias Musicam*, & *ibidem cap. 47. num. 11.* commendatur David eo quod *stare fecit cantores contra Altare, & in sono eorum dulces fecit modos*.

2 Hinc Episcopus non potest præcipere, quod in Ecclesiis non fiat Musica (exceptis Monialibus) sed bene poterit Musicis præcipere, quod non canant, nisi verba sacra, & quod Musica nihil immodestum, aut turpe sapiat, & tota sit devota, & Ecclesiastica, prout jussit Alexander VII. 23. *Aprilis* 1657. & Innocentius XII. 20. *Augusti* 1692.

3 Neque potest Episcopus prohibere Musicis, ne canant in illis Ecclesiis, ubi non regit Magister Capellæ Cathedralis. *Sac. Congr. Episcop. 11. Martii*
4 1648. Neque quod Musici non accedant ad canendum sine sua licentia, ut contra Edictum Episcopi Aquilani talia prohibentis rescripsit *Sacr. Congr. Episcop. & Regular. 1. Decemb.* 1695. *referente Emin. Card. Petrucci*.

5 Prohiberi non debet Musicis usus fistulæ, seu corniculæ, qui viget etiam Romæ, non obstante Decreto Concilii Provincialis, quando non fuit receptum neque in Metropolitana. *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in Bergomen. 22. Novemb.* 1593.

6 Musica non decet in Officio Quadragesimæ, præsertim cum instrumentis, & si est occasio alicujus scandali. *Sacr. Cong. Episcop. in Patavina 27. Martii* 1601. apud Nicol. *in Floscul. verb. Musica num.*
7 3. Unde *Ecclesiastici 22. num. 6.* dicitur; *Musica in luctu importuna narratio*.

8 Conceditur licentia Regulari, ut possit esse Magister Capellæ, vel Cantor Cathedralis, vel alterius Ecclesiæ. *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in una Augustinen. Lombard. 28. Januarii* 1506. *& in alia Servitarum 22. Februari ejusdem anni*.

9 Non conceditur, quod Moniales possint a viris doceri cantum, seu musicam, vel sonum neque ad crates, neque ad portas *Sacr. Cong. Episcop. in Agrigentina 23. Aprilis, in Parmen. 8. Maii, & in Regien. 23. Julii* 1602. *in Maceraten. 17. Februarii, in Messanen. 10. Junii, & in Anconitana 15. Septemb.* 1603. *in Neapolitana 8. Novemb.* 1604. *& 5. Julii* 1647. apud Nicol. *loc. cit. num.* 5. Nisi brevi tempore pro 10
cantu Gregoriano - *Ead. Sacr. Cong. Episcop. 2. Aug.* 1647. 5. *Januarii* 1649. 21. *Januarii* 1650.

Occasione Musicæ nulla Monialis eximi potest a 11
Choro, vel ab oneribus Monasterii communibus sub pœna privationis veli, vocisque activæ, & passivæ, & aliis arbitrio Sacræ Congregationis. *Eadem Sacra Congreg. Episcop. in Anconitana 15. Septemb.* 1603.

Est Decretum generale Sacræ Congregationis esse 12
tolerandam Musicam in Ecclesia exteriori Monialium præsertim in quibusdam Festis principalibus, ubi est talis consuetudo; ubi vero consuetudo non adest, non esse de novo concedendam. *Eadem Sacra Cong. Episcop. in Neapolitana 10. Novembr.* 1582.

Vigore Decreti Concilii *cap. 8. sess. 22. de celebratione Missar.* non obstante quacumque contraria consuetudine, poterit Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis, & Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula quantumvis cantiunculæ, & verba spiritualia sint. *Sac. Cong. Rit. in Hispan. 3. Septembr.* 1695. *& 24. Novem.* 1696. *referente Eminentiss. Card. Colloredo in responsione ad quartum*; Quia cantus hujusmodi est contra Ritum Ecclesiæ. Et eadem Sacra 14
Congr. Rit. *in una Abulensi 21 Martii* 1609. jam decreverat, quod Cantiones vulgari sermone in Festo Sanctissimi Sacramenti cantare non convenit.

Musici conducti a Capitulo pro cantu Ecclesiæ pos- 15
sunt ab illo expelli ad instar famulorum absque ulla causa; Rota *in Majoricensi Juris amovendi Musicos 14. Januarii* 1729. *per tot. coram Molino*. Sic refert Urraya *in Miscellaneo Sacro, & profano par. 2. verb. Musici*.

Musici Ecclesiæ Cathedralis gaudent privilegio fo- 16
ri. *Sac. Cong. Immun. in Beneventana 28. Novemb.* 1653. apud Pignatell. *tom. 4. consult. 90. n. 11.*

Musici, qui non sunt de gremio Capituli in Pro- 17
cessionibus, & aliis actibus publicis, non debent præterii Clericis Beneficiatis. Unde non debent incedere cum Beneficiatis, sed immediate post Crucem, non obstante consuetudine. *Sacr. Cong. Rit. in Urbeventana 20. Novemb.* 1610. *& 15. Januar.* 1621. *& in Vigilien. 8. Octobris* 1650. apud Pignatell. *cit. consult. 90. a n. 1.*

Musici non excusantur a jejunio ratione cantus, ni- 18
si per illud voces corrumperent, & redderentur inhabiles ad canendum, quia tunc paterentur grave incommodum, cum vivant ex voce grata. La Croix *l. 3. p. 2. n. 1349.* cum aliis ibi citatis.

te sententia nos recedere cogant. Prius Theologus noster dixerat: cum Purchotio, vel Patre Fortunato a Brixia utitur, inoffenso pede Ferraris legi potest, nunc non sibi constans vult, opinionem de terræ rotunditate esse antiquatam, quamvis a tantis Auctoribus traditam, & novissime defensam a dictis Purchotio, & Fortunato, quibus ipse jure merito fidit. Tandem *Theologus* noster pro sua comitate concludit; Cætera Ferraris sphalmata quisque primo intuitu cognoscet. Ast vero rite perpensis omnibus a me ibi adductis ad cuncta mea asserta probanda, censent æqui rerum æstimatores indebitam, injuriosam atque indignam datam ipsi a *Theologo* nomenclaturam, ipsumque amandant ad Præfationem *recol. mem.* Benedicti XIV. sui primi tomi *de Synodo Dioecesana §. Porro*, ubi inter alia sic expresse habet; *nihil contumeliose jacentes in alios, quamtumvis ab opinione nostra longe dissentiant; id enim nomini Christiano indignum, & honesto viro indecens existimamus. Neque vero minus valde unumquemque sententiam suam tueri posse censemus, si ab aliorum contemptu & injuria abstineat*.

19 Organorum usum in Ecclesiis incæpisse tempore Vitaliani Papæ circa annum Domini 660. refert ex Platina Pignatell. *tom.* 3. *consult.* 41. *num.* 8. ubi dicit hanc esse veriorem, & communiorem sententiam, Alii autem apud Crossolium *in Mystagogo lib.* 3. *cap.* 27. Organa cæpissæ audiri in Ecclesia permittente S. Damaso Pontifice, qui creatus fuit Summus Pontifex 15. *Septembr. anno* 367. (*) Organorum mentio fit a Juliano Halicarnasseo secta Eutychiano, qui sæculo quinto cadente floruit, ad *cap.* 31. *Job.* in Junii Patricii *catena Græcorum Patrum*, & ab antiquiore Prudentio in *Apoth. adv. Jud.* Sala tamen in *Bonam T.* 11. *p.* 380. hæc satis verosimiliter ait non tam fuisse organa instar nostrorum pneumatica, quæ follibus inflantur, quam psalteria ex sistris, seu calamis compacta. Verum an de psalteriis intelliget Sala illud quoque Augustini in *Ps.* LVI. *organum dicitur, quod grande est, & inflatur follibus* & quæ de organis tradit Isidorus *etymol. lib.* 12 *cap.* 21.? Illud fortasse facilius creditu foret, fuisse isthæc privatorum organa, neque ad Ecclesiasticum usum traducta. Venantius tamen fortunatus, qui vergente ad finem sæculo VI. floruit, in Vita S. *Germani* Parisiensem Ecclesiam organa, cujusmodi nostratia sunt, habuisse testatur hisce carminibus.

... *Exiguis attemperat organa cannis,*
Inde rustat ab ore tubam.

20 De Vitaliano Pontifice, quod auctor est, id quidem in vulgi ore est; hoc tamen, inquit Ferrarius in *Sanctis Italiæ*, cum Ecclesia Romana organis minime utatur præsente Pontifice, minus probabile videtur. Octavo sæculo in Galliis plane ignorabantur ante Pipinum, cui a Constantino Imp. dono missa fuerant, acceptaque veluti numquam visa, ut narrant Sigebertus ann. 766., Annalista Metensis an. 757., & Eginhardus in vita Caroli M. Ipso autem illo Sæculo VIII. organis, & organistis Romanæ Ecclesiæ adeo instructæ erant, ut Monachus Engolismensis in ejusdem Caroli vita testetur, a cantoribus Romanis qui in Gallias migrarant, fuisse Gallos *in arte organandi* institutos. Veronensem quoque Ecclesiam Carolo M. imperante organum habuisse ex quibusdam chartis ab Ughellio redditis Cangius colligit. Quod tamen mireris, labente sæculo IX. organorum artem Roma paulatim dedidicerat. Id satis indicat Joannes VIII. qui epistola ad Annonem Episcopum Frisingensem eum rogat, ut *optimum organum cum artifice, qui hoc moderari, & facere ad omnem modulationis efficaciam possit; ad instructionem musicæ disciplinæ ipsi aut deferat, aut cum eisdem redditibus mittat.* Hinc enim perspicuum fit sæculo IX. neque organum, neque qui illud pulsaret, Romæ extitisse. Baleus tradit, organi usum circa ann. 660. a Vitelliano Angliæ Episcopo primitus in Anglicanam Ecclesiam invectum fuisse; sed huic Auctori non admodum fidendum est, & fortasse quod liber Pontificalis, Platina, Leander Abertus, aliique Vitaliano Romano Pontifici tribuerunt, Vitelliano suo liberaliter adscripsit. In Ecclesias Græcas numquam fuisse organa recepta ex omnium Græcorum Liturgicorum Librorum silentio discimus. Neque in omnibus generatim Ecclesiis Latinis XIII. sæculo adhibebantur, ut satis constat ex S. Thoma 2. 2. *quæst.* 91. *art.* 2.; immo sæculo XI. S. Aelredus Rievallis Abbas S. Bernardi olim discipulus organa Judæis propter eorum inertiam, socordiam, languidumque animum concessa, a Christianis docuerat haud esse adhibenda; cum ipsis loco organorum corpore uti liceat, ubi singula hominis membra ea faciant, quæ Deo gloriam, & laudem adferunt. Narrat Vantillius, Bernardum quemdam natione Germanum, qui a. 1480. Venetiis organo pesum agebat, organis *pedalia* addisse. Confer quæ de organis disseruerunt Clariss. Viri Emmanuel de Azevedo diss. *de cantus Eccl. orig. & forma*, P. Franciscus Xaverius Zech. *de campanis, & instrumentis musicis*, & Petrus Pompilius Rodotà in commentario ad Epistolam encyclicam Benedicti XIV. datam die 19. Februarii a. 1749. *p.* 45. *n.* 10. Utinam vero servaretur in omnibus Ecclesiis senonensis Concilii caput 17. quo cavetur, ne *in Ecclesia organicis instrumentis resonet impudica, aut lasciva melodia; sed sonus omnino dulcis, qui nihil præter hymnos, & cantica spiritualia repræsentet!* (*)

21 Organa, & quæcumque alia instrumenta Musica nequeunt adhiberi in Missis Defunctorum. Sic Benedict. XIII. *in Concil. Romano tit.* 15. *cap.* 6.

22 Pro complemento afferuntur quæ de Musica habet Sapientissimus Tostatus *tom.* 1. *in Genes. in Epistolam Divi Hieronymi ad Paulinum cap.* 6. *verb. Musicis*, ibi: Musica enim harmonicis vocibus, tubarum flatibus, & pulsatilibus concrepat organis; De hoc ait Augustinus: A terra usque ad Cœlum mensura cœlestis musicæ mensuratur: est namque in terra, *Ga ma ut*, in Luna *A re*, in Mercurio *Be mi*, in Venere *Ce fa ut*, in Sol, *De sol re*, in Marte, *E la mi*, in Jove, *Effaut*, in Saturno, *Ge sol re ut*; Sunt namque a terra usque ad Firmamentum septem toni; a terra usque ad Lunam, est unus tonus, a Luna usque ad Mercurium est semitonium; a Mercurio usque ad Venerem est semitonium; a Venere usque ad Solem, sunt tria semitonia; a Sole usque ad Martem, est unus tonus; a Marte usque ad Jovem, est semitonium: a Jove usque ad Saturnum, est semitonium, a Saturno usque ad Firmamentum, sunt tria semitonia, quæ universa conjuncta septem tonos efficiunt: Tonus autem secundum quosdam continet quindecim millia miliaria; Hæc ille, qui in *Josue cap.* 10. *q.* 14. addit sic; Philosophi tamen dicunt esse in Cœlo omnes proportiones harmonicas Musicorum, & esse tonos, atque semitonia. Non quidem quod ibi sit aliqua vox, secundum quam considerantur istæ proportiones: Sed accipiuntur isti toni, & semitonia, vel proportiones vocum secundum duo, scilicet secundum magnitudinem, & proportionem distantiæ Cœli unius ab altero computando a superficie concava cujuslibet usque ad convexam, & quia non sunt omnes Cœli æquales in magnitudine, & proportio magnitudinis, & distantiæ planetæ a planeta, & secundum hoc a quibusdam planetis ad alios sunt Semitonia, ab aliis vero ad alios sunt toni integri; Sicut describit Marcianus, Minucius Felix Capella *lib.* 2. *de nuptiis Mercurii, & Phisiologiæ*. Hæc ibi;

23 Musici instrumenti Sonatores Christiani prohibentur inservire in infidelium Festivitatibus, & Sacrificiis; Benedictus XIV. in Constit. incip. *Omnium Sollicitudinum* §. 3. & 14.

24 Musicus cantus, & Musicalia Instrumenta sunt in usu

usu in Ecclesiis, quibusdam exceptis, idest Capella Pontificia, & Ecclesia Lugdunensi; Bened. XIV. Constitut. incip. *Annus* §. 4. Nonnulli graves viri Musicam in Ecclesiis laudant, alii improbant. Idem *ibidem* & §. 4. & 5.

25 Musica non erat in usu in Ecclesiis S. Thomæ Aquinati cognitis. Idem *ibid.* §. 4. Cardinalis Thomasius illam vetuit in sua Titulari Ecclesia. Idem *ibid.* Marcellus secundus Papa eamdem abolere deliberaverat, sed audita in Missis Musica excellentis auctoris ad pietatem apta, voluntatem mutavit. Idem *ibid.* §. 5.

26 Musicam prohibere Concilium Tridentinum proposuit, sed Cæsareis Legatis suadentibus, illam, dummodo honestam, toleravit. Idem *ibid.* §. 5. Musicus Ecclesiarum cantus, debet a theatrali differre. Idem *ibid.* §. 6. Ac talis esse, ut verba distincte proferantur, & intelligantur. Idem *ibid.* §. 9.

27 Musicæ periti fuerunt nonnulli Romani Pontifices, idest Gregorius Magnus, Leo II. & Leo IX. & Victor III. Idem *ibid.* §. 7. Musici Cantores in sacris functionibus legem Chori sequi debent. Idem *ibid.* §. 9.

28 Musica instrumenta in veteri Testamento adhibebantur, & aliquid figurabant. Idem *ibid.* §. 4. Vetus Ecclesia ea non adhibuit, ut Christiani longius recederent a profanis ritibus Gentilium illa adhibentium. Idem *ibid.* §. 5. Nunc autem harmonici cantus usus usque ad Paraquariam pervenit. Idem *ibidem*.

29 Musica instrumenta quædam permittuntur in Musicis Ecclesiasticis, alia prohibentur. Idem *ibid.* §. 11. ubi hæc tradit: *Hominum prudentum, & illustrium Magistrorum artis Musicæ consilium exposcere Nobis curæ fuit; consentaneum autem cum eorum sententiis est, ut fraternitas tua, si in tuis Ecclesiis instrumentorum usus introductus fuit, cum Organo musico nullum aliud instrumentum permittat, nisi barbiton, tetracordon majus, tetracordon minus, monaulon pneumaticum, fidiculas, lyras tetracordes: Hæc enim instrumenta inserviunt ad corroborandas, sustinendasque cantantium voces. Vetabit autem tympana, cornua venatoria, tubas, tibias decumanas, fistulos, fistulas parvas, psalteria symphoniaca, cheles, aliaque id genus, quæ Musicam theatralem efficiunt.* Et vulgari idiomate sic: *Non abbiamo tralasciato di ricercare il consiglio in Roma, e fuori di Roma d' uomini assennati, ed insigni Maestri di Cappella; e coerentemente al loro consiglio, quando nelle sue Chiese sia introdotto l' uso degli strumenti, non ametterà coll' Organo altro che violoni, violoncelli, fagotti, viole, violini, che servono per rinforzo maggiore di quelli, che cantano: E bandirà i timpani, i corni da caccia, le trombe, gli Obcè, i flauti, i flautini, i salterii moderni, i mandolini, e simili strumenti, che non servono, che per rendere la Musica teatrale.* Et eorum sonus talis sit, ut cantum juvet, non opprimat. Idem *ibid.* §. 12. Musica apud Hebræos usitata fuit in Templo, non in theatris. Idem *ibid.* §. 10.

30 Musica in Ecclesiis improbatur tempore majoris Hebdomadæ, aliisque diebus. Olim in Ecclesia Lucensi per idem tempus adhibita, ab Alexandro zelantissimo ejus Episcopo, vetita fuit. Cum autem quidam exempti ab Episcopi jurisdictione se Episcopali lege minime teneri prætenderent, Episcopus rem detulit ad Summum Pontificem S. Pium V. qui in ejus Brevi dato 4. April. 1571. deplorata primum humanarum mentium, & carnalium hominum cæcitate qui mundanarum oblectationum illecebris, & sensuum voluptatibus se regendos, ferendosque tradunt sacris illis diebus, laudato Episcopi Edicto, Decretis Concilii Tridentini inhærens declarat eodem Edicto comprehendi, atque obligari etiam Ecclesias, quæ ab auctoritate Ordinaria, privilegio Apostolico, vel alio quocumque jure exemptas se esse contendunt. Idem *ibid.* §. 13. ubi subjungit, quod in Concilio Romano habito *anno* 1725. *tit.* 15. *num.* 6. varia leguntur decreta de usu Musici cantus, instrumentorumque in Adventu, in Dominicis Quadragesimæ, & in exequiis mortuorum.

Alia ad rem, vide verb. *Cantiones*. 31

MUTUUM.

Mutuum ita dictum est, quod id, quod mutuo traditur *ex meo fit tuum*, textu expresso *in Instit. Quibus modis recontrahatur obligat.* ubi sic præcise habetur: *Inde etiam dictum est mutuum: quia ita a me tibi datur, ut ex meo tuum fiat*, & concordat *l. Mutuum* 2. §. *de rebus creditis*, *ff. si certum petatur*. Unde mutuum recte definitur, quod sit *gratuita rei traditio numero, pondere, vel mensura constantis facta eo animo, ut statim fiat accipientis, cum obligatione, ut similis in specie, & bonitate restituatur. Est in re Communis*, & desumitur ex ipsismet verbis Justiniani Imperatoris *l. c.* ubi dicit: *Mutui autem datio in iis rebus consistit, quæ pondere, numero, mensurave constant, veluti vino, oleo, frumento, pecunia numerata . . . . quas res in hoc damus, ut accipientium fiant, & quoniam nobis non eadem res, sed aliæ ejusdem naturæ & qualitatis reddantur*. 1 2

Mutuum dare, & accipere possunt omnes illi, qui possunt contrahere, de quibus dictum est satis sub verb. *Contractus*. Ita *Communis*, Contrahere enim ut sic tamquam genus comprehendit sub se omnes contractus, adeoque etiam mutuum. 3

Advertendum tamen est primo, quod Civitas, Ecclesia, Monasteria, & alia pia loca non obligantur ad restituendum, vel solvendum mutuum, quod eorum Rectores, vel Administratores acceperunt, nisi Creditor probet, mutuum in Civitatis, vel Ecclesiæ, seu aliorum piorum locorum utilitatem conversum fuisse; Alias autem soli dicti Rectores, vel Administratores conveniri poterunt, & nullatenus Civitas, vel Ecclesia, seu alia pia loca, ut constat ex *Authent. Hoc Jus porrectum*, *Cod. de Sacrosanct. Ecclesiis*, quæ refertur etiam *in cap. Ea enim* 2. *caus.* 10. *quæst.* 2. & *l. Civitas*, *ff. Si certum petatur*; juncta *l.* 1. *Cod. de solut. & liber. debit. Civit. lib.* 11. Sic Bartolus *in l. Civitas*, *ff. Si certum petatur*, Panormit. *cap.* 1. *de deposit. n.* 9. & fusius *cap. Quod quibusdam*, *de Fide jussor.* Lugo *tom* 2. *disp.* 25. *sect.* 1. *n.* 2. Rosignol. *de Contractibus contract.* 3. *de mutuo prænot.* 4. *num* 4. Reiffenst. *Theolog. Moral. tract.* 8. *dist.* 5. *de de Contractibus quæst.* 1. *num.* 7. Engel *tit. de pactis n.* 43. & alii passim. 4

5 Advertendum est secundo, quod si filii, vel filiæ familias sine consensu parentum pecuniam mutuo acceperint, neque ipsi, neque parentes ipsorum teneantur ad restitutionem mutui. Sic expresse habetur *in l.1. & sequentib. ff. & Cod. Ad Macedonianum, & Institut. Quod cum eo, qui in aliena est potestate §. penul.* Cum enim quidam Macedo fœnerator soleret mutuum dare filiis familias indigentibus, qui postea, cum non haberent unde restituerent, moliebantur mortem suis parentibus, ut in eorum bonis succederent, quibus possent satisfacere: Ad occurrendum his gravissimis malis conditum, & promulgatum fuit Senatus consultum Macedonianum ab ipso Macedone sic dictum, quo iidem filii familias eximuntur a quocumque onere restitutionis,

6 Filiifamilias non obligantur ad restitutionem mutui, etiamsi vigesimum quintum annum suæ ætatis excedant, quia dictum privilegium factum est, non tam in favorem Filiorum, quam Parentum, ut sic Parentes liberentur a periculo mortis, quæ ipsis a Filiis ratione similis mutui potest intentari, mors autem potest Parentibus intentari a Filiis, sive annum vigesimum quintum excesserint, sive non, adeoque &c. *Communis*.

7 Filiifamilias neque post obitum Parentum tenentur ad restitutionem mutui, quod ipsis viventibus acceperunt, quia dictum Senatus consultum Macedonianum extinguit in initio contractus totaliter obligationem restitutionis similis mutui; Obligatio autem semel extincta non amplius reviviscit, adeoque &c. Molina *disp.301. versic. Privilegium hoc extenditur*, Azorius *Instit. moral. p.3. lib.7. cap.3. q.4.* Rosignol. *loc. cit. n.5.* Lugo *loc. cit. n.3.* & alii passim.

8 Tale privilegium valet, non solum pro Foro exteriori, sed etiam pro interiori animæ, seu conscientiæ, quia hæc lex publica auctoritate inducta est in commune bonum, & justa est; Quælibet autem Lex justa obligat, & valet, non solum pro Foro externo, sed etiam pro interno, adeoque &c. Sic expresse tenent Innocentius, & Panormitanus *in c. Quia plerique, de Immunitate Eccles. num.26.* Antonius Gomez *tom.2. resolut. c.6. n.2.* Lugo *loc. cit. n.3.* Lessius *lib.2. cap.2. n.0.* Herincx *disp.3. de contractib. n.5.* Rosignol. *loc. cit. num.6.* Reiffenstuel *loc. cit. n.8.* Sanchez, & alii passim.

9 Excipiuntur multi casus, in quibus Filius familias, & quandoque ejus Pater tenetur mutuum restituere, nec potest uti exceptione Senatusconsulti Macedoniani. Primus igitur casus est, quando Filiusfamilias habet bona castrensia, seu quasi castrensia, quia tunc, cum Filius habeat, unde solvat independenter a bonis Patris, cessat periculum ipsius occisionis propter talia bona. Sic expresse habetur *l.1. §. ultim. & in l.2. ff. ad Macedonianum*.

10 Secundus casus est, quando Filius mutuum accepit inscio Patre, qui tamen postea contractum ratum habuit, & approbavit, vel per expressum consensum, vel per solutionem partis mutui, & a fortiori si Filius mutuum accepit jussu Patris, vel ipso sciente, & non contradicente, & Pater erat solitus solvere mutuum Filii, quia tunc cessat præsumptio, & periculum occisionis Patris propter talem restitutionem faciendam, *leg. Ultima, Cod. ad Macedonianum*.

Tertius casus est, quando Filius tempore recepti mutui credebatur esse sui Juris, nec levi fundamento mutuans id credit, vel ex eo, quod officium aliquod publicum exerceret, vel mercaturam, ut Paterfamilias, quia tunc cessat præsumptio dicti periculi. *leg. Si quis patrem, l. penult. ff. Ad Macedon. l.1. & 2. Cod. eod. tit.* 11

Quartus casus est, quando Filius mutuum accepit, & insumpsit in comodum, & utilitatem Patris, quia tunc nullum est periculum de nece Patris propter solutionem talis mutui, cum in ipso casu Pater ipse in defectum Filii teneatur restituere; *l. Si filiusfamilias, & l. Si tamen, ff. Ad Macedonianum & l. Si permittente, Cod. eod. tit.* 12

Quintus casus est, quando Filius accepit mutuum ob causas, propter quas Pater secundum rectam rationem tenebatur subministrare, v. g. propter necessaria ad studia, vel propter alimenta, vel causa negotiationis, in qua Pater ipsum implicavit, tunc enim cum Pater ipse teneatur restituere in defectum filii, cessat dictum periculum, & finis Legis de obligantis ad restitutionem; *l. Macedoniani, C. ad Senatusconsultum Macedonianum*. 13

Sextus casus est, quando Filius tempore mutui accepti erat militiæ addictus, quia speciale privilegium est illius status, ut sic milites possint per accepta mutua suis indigentiis in bello providere, *l. Filiusfamilias, §. Sin autem, Cod. ad Macedonianum*. 14

Septimus casus est, quando filius mutuo accepit, non pecuniam sed, rem aliam: ut triticum, vinum & similia, dummodo illæ res in fraudem Legis non dentur ea conditione, ut convertantur per alios contractus in pecuniam; Nam Senatusconsultum Macedonianum loquitur solum de mutuo in pecunia, adeoque non est extendendum ad alias res; *leg. Sed Julianus §. mutui, ff. ad Macedonianum*. Dicitur autem notanter: *Dummodo illæ res non dentur in fraudem Legis &c.* quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent; *c. Sedes 15. & c. Ex tenore 16. de rescriptis, c. Tuæ 12. de Clericis non residentibus, c. Ex litteris 2. de dolo, & contumacia, l. In fundo, ff. de rei vindic. leg. Cum hi, ff. de transact. & l. Si Legatarius, Cod. de Legatis* cum similibus. 15

Octavus casus est, quando Filius non accipit mutuum, sed fidejubet pro Mutuatario, dummodo in fraudem Legis fidejussione non palliet mutuum, quatenus pecunia mutuata ad ipsum deveniat quia per mox citata Jura fraus, & dolus alicui patrocinari non debent. Et ratio est, quia hic casus in Jure non est expressus, nec ita præsumitur periculum necis in Fidejussore, ac in principali Debitore: *l. Si Julianus §. Item si duos, ff. Ad Macedonianum*. 16

Præcisis supradictis casibus, quos admittunt communiter omnes Doctores; Filiusfamilias non tenetur ad restitutionem mutui, etiamsi renuntiaverit privilegio Macedoniani, quia Senatusconsultum Macedonianum, non solum conditum est in favorem Filiorum, sed multo magis in favorem Parentum ne scilicet ipsorum mors ob restitutionem talis mutui a filiis intentetur: nemo autem renunciare potest privilegio in favorem alterius, & in odium delinquentium facto *arg. cap. Si diligenti 12. de foro competenti* Et sic, tenent Lugo *loc. cit. num.3.* Rosignol. *loc cit. sub n. 14.* & alii passim cum infra citandis. 17

Im-

18 Immo filiusfamilias nec tenetur ad restitutionem, etiamsi juraverit tale mutuum restituere, quia in fraudem Legis posset quilibet Filius familias ad facilius obtinendum mutuum interponere juramentum de ipso restituendo, & sic semper vigeret periculum intentandæ mortis Patris, pro quo periculo evitando, & tollendo fuit conditum, & promulgatum dictum Senatusconsultum Macedonianum. Tum quia tale Senatusconsultum ex dictis *supra n.8.* non solum obligat, & valet in foro externo, sed etiam in interno conscientiæ, adeoque, ipso stante, juramentum non solum est contra Leges civiles, sed etiam contra bonos mores, contra bonum commune, & contra Jus, quod habent parentes per talem Legem acquisitum.

19 Nec valet dicere cum Lessio *lib.2. c.20. dub.2. n.6* Reiffenstuel *loc. cit. n.9.* & aliis, quod juramentum in alterius favorem factum servandum sit, quando absque peccato servari potest, uti absque peccato servari potest in hoc casu. Non valet, inquam, quia tale juramentum est contra bonum alterius, in præjudicium Legis, & boni publici: Unde sine peccato servari non potest. Ita Panormitanus *in cap. Cum contigat, de jurejurando n.22.* Innocentius *in cap. Quia plerique, de Immunitate Eccles. n.26.* Bartolus citatus, & secutus a Rosignol. *loc. cit. n.14. in fine*, & alii.

20 Pupillus habens tutorem, & Minor habens Curatorem, si sine Tutoris, aut Curatoris consensu aliquid nomine mutui accipiat, de Jure Civili non tenetur ad restitutionem, si illud amisit, vel imprudenter consumpsit; Tenetur tamen, si ex ipso aliqua parte factus sit locupletior: *l. Si frater tuus, ff. de filio familias Minore*, ubi dicitur, *quod propter lubricum ætatis adversus eam cautionem in integrum restitutionem possit postulare, quod est notandum pro iis, qui Minoribus sine Curatorum, seu Tutorum Auctoritate dant mutuum.* Dicitur autem notanter: *Si ex ipso mutuo in aliqua parte factus sit locupletior*, quia nemo ex re aliena cum injuria, & jactura Domini potest ditescere, *cap. Locupletari 48. de Regul. Juris*, ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura.* Dicitur etiam notanter; *De Jure Civili*, quia per talem mutui acceptionem Pupillus, Pubes, vel Pubertati proximus & Minorenis obligatur naturaliter, sive in foro conscientiæ, ut ex communiori diximus sub *verb. Contractus num. 32.* Vide *ibi a num. 28. ad 35.*

21 Mutuare indigentibus est consilium, sicuti dare eleemosynam; Nihil tamen inde sperare tamquam debitum ex ipso mutuo, est præceptum. *Communis* cum Rosignolo *de contractibus contract. 3. prænot. 7. num. 2.*

22 Usura enim est prohibita, nedum Jure humano Ecclesiastico, ut patet *toto tit. de usuris*, sed etiam Jure Divino, ut habetur ex pluribus Sacræ Scripturæ testibus *Levitici* enim 25. *n. 36.* præcipitur expresse: *Ne accipias usuras ab eo, nec amplius, quam dedisti*, & *ibidem n. 37.* subjungitur: *Pecuniam tuam non dabis eis ad usuram, & frugum superabundantiam non exiges.* Ezechiel Propheta *c. 18. num. 13.* numerat inter peccatores *ad usuram dantem, & amplius accipientem.* *Et Lucæ 6. num.35.* Christus ipse dicit; *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Unde *cap. Super eo 4. de Usuris* expresse dicitur, quod *Usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur.* Et si aliquis pertinaciter assereret exercere usuras non esse peccatum, veluti hæreticus esset puniendus, ut est definitum *in Clementina unica de Usuris.* Vide verb. *Usura num. 6.*

Hinc mutuare ea intentione, ut acquiratur aliquid ex mutuo tamquam debitum ex Justitia, etsi id minus principaliter intendatur, est usura mentalis. S. Thomas 2. 2. *qu. 78. art. 2.* Cajetanus *ibidem art. 1. ad 4.* & *in Summa verb. Usura cap. De usura mentali*, Navarr. *in comment. de usura 14. quæst. 3. cap. 10. n. 20.* Molina *tract. 2. disp. 306. concl. 1.* Sotus *lib. 6. qu. 2. art. 2.* Lessius *lib. 2. de Justitia, & jure cap. 20. dub. 5. n. 39.* Rosignol. *l. c. prænot. 9. num. 2.* & alii passim, *arg. cit. cap. 6. Lucæ*, ibi: *Mutuum date nihil inde sperantes*; & *cap. Consuluit 10. de usuris*, ibi: *Consuluit nos tua devotio an ille in judicio animarum, quasi usurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditurus eo proposito mutuam pecuniam credit, ut licet omni conventione cessante plus tamen sorte recipiat. . . . . Verum quia in his casibus quid tenendum sit, ex Evangelio Lucæ manifeste cognoscitur, in quo dicitur: Date mutuum nihil inde sperantes; hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cum omnis usura, & superabundantia prohibeatur in Lege) judicandi sunt male agere, & ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda in animarum judicio efficaciter inducendi.* 23

Mutuare cum pacto conferendi aliquid supra sortem, non tamquam debitum Justitiæ, sed tantum amicitiæ, & gratitudinis, est usura; sic habetur expresse ex propositione 24. inter merito damnatas ab Innocentio XI. *die 2. Martii 1676.* ibi: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tamquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur, tamquam ex justitia debitum.* 24

Mutuans non potest licite aliquid supra sortem exigere a Mutuatario, ex quo se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. Sic expresse habetur ex propositione 42. inter justissime damnatas ab Alexandro VII. *die 18. Martii 1666.* ibi: *Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* 25

Mutuans non potest licite aliquid supra sortem exigere a Mutuatario pro sola carentia pecuniæ, quam ei actualiter numeratam mutuavit; quia carentia illius pecuniæ ad aliquod tempus est intrinseca, & essentialis mutuo. Unde sicut nequit aliquid exigi pro mutuo, ita nec pro illa carentia; Hinc Innocentius XI. *die 2. Martii 1696.* juremerito inter alias damnavit sequentem propositionem 41. in ordine, ibi: *Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quam futuram, potest Creditor aliquid ultra sortem a Mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari*; & ad id facit etiam alia propositio damnata ab Alexandro VII. numero antecedenti allata. 26

Mutuans cum pacto, ut Mutuatarius ei vendat res suas, etiam justo pretio, vel ut emat res ab ipso, vel ut utatur ejus Molendino seu frequentet ejus officinam, vel ut patrocinetur suæ causæ, vel conducat ejus prædium, vel ut restituat in alio loco, vel ut re- 27

sti-

ſtituat partem in pecunia, partem in mercibus; vel ut cum eximat a tributis, ſeu vectigalibus, vel ut ei præſtet munus a lingua, a manu, ab obſequio, & his ſimilia, committit uſuram, quia obligatio Civilis quoad hæc omnia adimplenda eſt pretio æſtimabili, cum ſic imponatur mutuatario onus aliunde indebitum, & privetur ſua libertate, adeoque mutuans imponens ei pro mutuo talem obligationem committit uſuram. *Communis*.

28 Item uſuram committit mutuans cum pacto, ut mutuatarius teneatur fidejubere pro ipſo, quia tale onus, ut de ſe patet, eſt pretio æſtimabiliſſimum, cum & afferat commodum mutuanti, & incommodum, ſeu periculum mutuatario, adeoque mutuare cum tali pacto eſt uſura. Cajetanus 2. 2. *quæſt.* 78. *art.* 2. *ad quartum*; Sotus *lib.6. de juſtitia q.1. art.2. ante reſponſionem ad ſecundum*, Joannes Medina *de rebus per uſuram acquiſitis qu.4. ad primum principale*, & alii paſſim.

29 Mutuare frumentum, vel vinum de præſenti, quo minoris valet, cum pacto, ut reſtituatur in eadem quantitate pro tempore, quo prævidetur certo vel quaſi certo pluris valiturum, eſt uſura, quia ſic plus exigitur, quam detur, & ſupra ſortem datam imponitur mutuatario onus pretio æſtimabile, quod ſcilicet reſtituere debeat in eadem quantitate pro tempore, quo prævidetur certo, vel quaſi certo frumentum, vel vinum pluris vali-
30 turum. *Communis*. Non eſt tamen uſura, ſi ſit æquale dubium, an pro tempore reſtitutionis ſit valiturum pluris, vel minoris, quia tunc uterque contrahentium æquali fortunæ ſponte ſe ſubjicit: eſt enim tunc velut ludus ſortis cum æquali Jure, & periculo commodi, vel damni utriuſque. *Communis*.

31 Sic pariformiter eſt dicendum de pecunia mutuata cum pacto, ut reſtituatur in eadem omnino ſpecie, & numero pro tali certo tempore; nam ſi æquale ſit dubium, vel periculum incrementi, vel decrementi valoris ejuſdem, nulla eſt uſura propter rationem ſupradictam. *Communis*. Si vero certo, vel quaſi certo credatur pro tali rempore augendum valorem. Injuſtum & uſurarium eſt tale pactum. Unde tunc non ſunt reſtituendi tot omnino aurei, quot mutuo ſunt accepti, ſed ſolum tot ad ratam valoris ipſorum pro tempore mutui accepti. *Communis*.

32 Excipe tamen, niſi ipſe mutuator talem pecuniam, tale vinum, tale frumentum, & hujuſmodi ſervaturus fuiſſet uſque ad illud tempus, quo pluris diſtrahere potuiſſet; tunc enim revera ejus intererat antea non mutuaſſe, & conſequenter ratione lucri ceſſantis poterit paciſci pretium illius temporis, ad quod uſque ſervaturus fuiſſet, deducta tamen æſtimatione cuſtodiæ, conſervationis, laboris, vel periculi, quod ſervando frumentum, vel vinum, & hujuſmodi interim ſubire debuiſſet. *Communis*.

33 Mutuans poteſt ſine labe uſuræ paciſci, ut mutuatarius teneatur aliquid ultra ſortem ei reſtituere ratione damni emergentis; Si enim qui pecuniam deſtinatam ad emendum frumentum, vel vinum tempore abundantiæ mutuo det, & ob id poſtea cogatur emere cariori pretio, aut ex abſentia pecuniæ mutuatæ res ſuas viliori pretio vendere cogatur ob occurrentes neceſſitates, poteſt juſte compenſationem talis damni ſibi emergentis in pactum cum mutuatario deducere, quia damnum illud emergens, quod ſubit mutuans in favorem, & commodum mutuatarii eſt ſecundum ſe pretio æſtimabile, adeoque poteſt mutuans juſte paciſci, & exigere, ut illud damnum per mutuatarium ſibi compenſetur, cum nemo cum ſuo damno regulariter mutuare teneatur & ſoleat. *Communis*, cum S. Thoma 2. 2. *qu.* 78. *art.* 2. *ad* 1. *&* Scoto *in* 4. *diſt.*15. *qu.*2. *art.*2. *n.*18. ubi ſic expreſſe dicit: *Debitor ex cujus non ſolutione Creditor notabiliter damnificatur, tenetur de juſtitia ſatisfacere, Creditori de intereſſe &c.* Unde merito mirantur Scotiſtæ, quomodo ab Adverſariis citetur in oppoſitum, quem ſi legiſſent attente, & poſt eum Maſtrium in Theologia morali *diſput.*5. *q.*2. *art.*3. certe in contrarium non citaſſent.

Ut autem juſte, & licite exigatur talis compen- 34
ſatio damni emergentis; requiruntur tres conditiones. Prima ut ipſum mutuum ſit revera cauſa talis damni emergentis, quatenus ex ipſa mutuatione ſequatur, quod mutuans damnum ſibi imminens non poſſit reparare, niſi cum majori damno, vel vendendo res ſuas viliori pretio, vel alienas ſibi neceſſarias emendo pretio cariori, vel ob occurrentes neceſſitates accipiendo pecuniam ab aliis mutuam cum uſuris; Si enim mutuans habeat alias pecunias, quibus poſſit ſibi impedire tale damnum, non poteſt dictam compenſationem exigere a Mutuatario, cum revera mutuum non ſit cauſa illius damni. Secunda ut ſervetur æqualitas, ideſt, non exigatur ultra ſortem, niſi quantum revera eſt damnum, vel damni periculum. Tertia ut mutuans expreſſe moneat mutuatarium de tali damno emergente compenſando, fortaſſe enim mutuatarius nollet cum eo onere mutuum accipere, ſed cum minori diſpendio vellet alio modo ſibi, rebuſque ſuis conſulere. *Communis*.

Mutuans poteſt licite paciſci cum mutuatario, ut 35
ei teneatur præſtare aliquid ultra ſortem ratione lucri ceſſantis; Si enim quis det mutuum centum aureos, ex quibus alioquin fuiſſet negotiaturus cum ſpe intra certum tempus lucrandi alios quinque aureos, poteſt iſtos a mutuario ultra ſortem exigere, quia non dicitur petere uſuras, ſed potius intereſſe, ne ſcilicet ipſe mutuans, ratione mutui dati ex lucro ſibi ceſſante, damnum patiatur: Aliud enim eſt mutuum, & aliud lucrum ceſſans ratione mutui dati. Unde quamvis mutuum debeat dari gratis, juxta illud *Lucæ 6. Mutuum date nihil inde ſperantes*, ſicque pro mutuo ſecundum ſe præciſe ſpectato nihil ſupra ſortem exigi poſſit, poteſt tamen mutuans aliquid ſupra ſortem a mutuatario exigere, ut lucrum inde ſibi ceſſans, ſicuti etiam damnum ſibi inde emergens compenſetur; *arg. cap. pervenit* 2. *de Fidejuſſorib.* ibi: *Ne diſpendium patiatur, unde videtur præmium meruiſſe.* Et hoc in Jure vocatur *Intereſſe*, pro ut notat Gloſſa *in cap. Quoniam* 14. *quæſt.*4. atque deſumitur ex *l. Si commiſſa* 13. *ff. Ratam rem haberi*, ibi: *In tantum com-*

competit, in quantum mea interfuit, ideft quantum mihi abeft, quantumque lucrari potui. Sic communis Doctorum, paucis exceptis, & revera etiam Scotus *loc. cit.* quamvis ab Adverfariis in contrarium citetur.

36 Ut tamen jufte, & licite exigatur hujufmodi compenfatio lucri ceffantis, requiruntur itidem tres conditiones. Prima,ut revera mutuatio fit caufa talis lucri ceffantis, ideft, ideo alicui lucrum ceffet, quia mutuum dat, alioquin non ceffaturum, adeoque requiritur, quod pecunia mutuo danda, fuerit revera deftinata ad negotiationem, vel ad emptionem alicujus rei fructiferæ, & fubtrahatur a tali deftinata negotiatione, vel emptione, præcife ut mutuatario conferatur. Unde requiritur, quod mutuans non habeat aliam pecuniam omnino otiofam, quam commode poffit implicare in negotiatione, feu emptione loco mutuatæ, aliter non poterit lucrum ceffans exigere, cum revera in tali cafu nullum lucrum ipfi ceffaverit ratione talis mutuatæ pecuniæ, cui poterat commode fuftituere illam aliam omnino otiofam, Dicitur autem notanter *omnino otiosam*, Nam fi habeat aliam neceffariam ad alios eventus, verb. grat. ad dotandas filias, ad collocandos filios ad fuo ftatui feu conditioni provide confulendum, & hujufmodi neceffitates, quæ inopinate poffunt occurrere, tunc etiam poterit exigere lucrum ceffans a mutuatario, quia revera illa mutuatario effent caufa ceffationis lucri, cum de facto talis pecunia mutuata fibi fructificatura effet, nec pro mutuo dando teneretur fe privare illa alia pecunia in capfa refervata tamquam neceffaria ad fupradictos eventus. Sic Layman *lib.3. tract.4. cap.16. n.8.* Molina *t.2. disp. 216.* Leffius *lib.2. c.20. n.87.* Rofignol. *de contractib. contract.3. prænot.13. num.8.* Sporer *tom.2. tract. 6. cap.4. num.44.* Lugo *tom.2. disp.25. sect.6. a n.90. ad 95.* ubi cum aliis ibi citatis multa ad rem. Secunda conditio eft, ut fervetur æqualitas; ideft non exigatur ultra fortem, nifi quantum iftud lucrum ceffans valere poteft, detractis expenfis faciendis, vel æftimatione periculi, ac incertitudinis lucri, & aliis hujufmodi judicio peritorum in tali arte verfatorum, quia lucrum in fpe incertum, periculofum, & difpendiofum minus valet, quam lucrum in re certum, & fecurum fine difpendio. Tertia conditio eft, quod mutuans præmoneat mutuatarium de tali lucro ceffante compenfando, quia fortaffe ille nollet fub hoc onere mutuum accipere. Et infuper, quod talis compenfatio lucri ceffantis non exigatur ftatim; ac datur mutuum fed poftea tempore conveniente, quo fcilicet mutuans feciffet illud lucrum, fi non mutuaffet, quia fi mutuans, v. gr. mille pro quinquaginta, exigeret ftatim ac mutuat, dicta quinquaginta, jam non mutuaret mille, fed folum 950. & fic tantum exigeret a mutuatario pro 950. quantum pro mille, quod manifefte illicitum eft, cum fic plus exigeret pro lucro ceffante, quam lucrum ei ceffaret.

Mutuans poteft licite exigere aliquid proportionatum ultra fortem ratione periculi ipfam fortem amittendi, aut difficultatis eam recuperandi: Si enim quis ex conditione mutuatarii, qui fit homo dubiæ fidei, inops, & pluribus debitis obftrictus, rationabiliter timeat, ut deficiat in folvendo, aut non nifi cum expenfis, aut magna moleftia fortem ab ipfo recuperare poffit, poteft licite exigere aliquod lucrum tali periculo proportionatum judicio alicujus experti, cum tale periculum fit fine dubio pretio æftimabile. Sic Lugo *d. disp.25. num.81.* Diana *part.1. tr. de controvers. resol.37.* Rofignol. *loc. cit. prænot.13. n.10.* Felix Poteftas *tom.1. part.2. num.2396.* Laym. *loc. cit.* Sporer *loc. cit. num.52.* cum Silveft. Medina, Petro Navarro, Valentia, Sa, Molina, Leffio, & communiori Doctorum contra Sotum, Navarrum, & varios alios. (*) 37

Mu-

Notæ Romani Theologi.

(*) Novum de Mutuo Articulum addere conftitueram, in quo fufius, & clarius mutui naturam, ac proprietates exponerem, quo facilius Lectores poffent ex perfpicua mutui notione intelligere, quid mutuo intrinfecum, quid extrinfecum fit, atque ufuras non apertas tantum, fed etiam occultas, & palliatas agnofcere, & devitare. Sed cum pleraque ex iis, quæ dicturus eram, ad ufuram pertinerent, novum hunc articulum feptimo adjicendum tomo ftabilivi, in quo de ufura ex profeffo difputatur. Hic tamen paucis monendum Lectores duxi, ut doctiffimis Cenforibus morem gererem, atque ea animadvertere, quæ doctiffimi hujufmodi viri adnotanda effe exiftimarunt. Itaque primum animadverto, mutuantibus ferio iftud inculcandum effe, ut fcilicet mutuent animo charitatis, & benevolentiæ, non fpiritu avaritiæ, vel fpe majoris lucri incitati: Mutuum enim contractatus eft natura fua deftinatus ad charitatis exercitium erga pauperes & indigentes. Atque inter Criftianos ut ferventior vigere charitas debet ita promptior, debet effe animus ad mutuandum indigentibus, omni lucrandi animo, omnique fpe lucri remota. Audiant Chriftum Lucæ 6. prædicantem. *Si mutuum dederitis his, a quibus speratis recipere, quæ gratia eft vobis? Nam & peccatores peccatoribus foenerantur, ut recipiant æqualia. Verumtamen diligite inimicos vestros: benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes; & erit merces veftra multa, & eritis filii Altiffimi, quia ipse benignus eft super ingratos, & malos.* Duo in illis Chrifti verbis continentur præcepta, affirmans unum, alterum negans: primum per hæc exprimitur verba *mutuum date*, & ut cetera affirmantia præcepta, femper, fed non pro femper obligat; alterum vero ufuram prohibens verbis iftis conftat, *nihil inde sperantes*, quod negans cum fit, femper, ac pro femper homines obligat. Atque hinc confequitur, teneri Chriftianum hominem ad fubveniendum, dum poffit, per mutuum proximo fuo; nec quidpiam ob hujufmodi contractum exigere, ac fperare licite poffe. Non id tamen fit, ut damni inde emergentis juftam compenfationem expofcere licite non poffit. Cavendum vero femper eft, ne charitatis loco, avaritia aut lucri fpes in animo vigeat; hoc ænim in cafu contra naturæ legem, ac Chrifti præceptum ageret.

Deinde invaluit quoque Theologorum opinio, quæ omnino certi lucri ceffantis compenfationem probet.

At

38 Mutuans potest licite aliquid moderatum exigere a mutuatario ratione pœnæ conventionalis. Si enim mutuans conveniat cum mutuatario, ut si tempore præfixo mutuum non restituerit, teneatur in pœnam dilationis solvere aliquid ultra sortem principalem, tunc mutuans potest licite id exigere, & mutuatarius tenetur solvere, quia id non exigitur præcise ratione mutui, sed ratione culpabilis moræ solvendi mutuum ultra tempus conventum, seu præfixum: Debitor enim, qui est in mora culpabili, peccat contra Justitiam retinendo alienum invito Domino, adeoque juste punitur pœna conventionali mutuo pacifcentium consensu conventa, *l. Stipulationum 2. §. final. l. Idem juris 3. l. Stipulatio ista 38. §. 17. de verborum obligationibus*: *cap. Contractus 85. de Reg. jur. in 6.* ibi: *Contractus ex Conventione legem accipere dignoscuntur*. Et sic tenet Scotus *in 4. dist. 15. qu. 2. art. 2. num. 18.* Mastrius, Laym. Molina, Lugo, Sporer, Reinffell. Lessius Tamburin., & alii communiter.

Mutuatarius, qui non pecuniam, sed alias res, v. g. triticum, vinum, & hujusmodi mutuatus est, & eas, quales esse debent, non reddit, aut eas non reddit in tempore, seu loco convento, tenetur solvere justam earumdem rerum æstimationem pro tempore, & loco, in quo eas reddere debebat. 39
Si autem non convenit cum mutuante, nec de tempore, nec de loco, in quo eas reddere deberet, tunc reddere eas debet secundum æstimationem, quam habent in tempore, & loco in quo petuntur, & restituuntur, textu expresso *in l. Si merx aliqua 4. ff. de condict. triticaria*, ibi: *Si merx aliqua certo die dari debebat, petita sit, veluti vinum, oleum, frumentum, tanti litem æstimandam Cassius ait, quanti fuisset eo die, quo dari debuit; Si de die nihil convenit, quanti tunc cum judicium acciperetur. Idemque Juris in loco esse, ut primum æstimatio sumatur ejus loci, quo dari debuit. Si de loco nihil convenit, is locus spectetur, quo peteretur. Quod & de cæteris rebus Juris est.* Si vero res fuerunt 40 41

At ne hac via spem lucri, atque avaritiam hominis foveamus, monere hic lectores operæ pretium duximus, opinionem hanc recentem esse, ac facile palliandæ usuræ occasionem præbere posse. Nam apud antiquos Ecclesiæ Patres de hoc lucri cessantis titulo altum silentium est; & antiquiores Theologi titulum hujusmodi omnino rejecerunt. Ne vero id gratis asseruisse videamur, transcribere placuit verba doctissimi Theologi Patris Dominici Soto, qui *de justitia & jure lib. 6. q. 1. art. 3. conclus. 4.* hæc habet: *Quod hoc modo possit lucrum cessans in pactum duci, non est adeo certum, ut patroni assertionis hujus arbitrantur, sed est tum minus probabile, tum quamplurimis usurarum periculis expositum. Et quidem quod non sit usque adeo certum, multis rationibus comprobatur. Primum nullam juris, aut canonici, aut civilis legem inveniens, quæ hoc permittat: quod certe non est infimum argumentum. Nam, cum tam frequentes extent quæ usuras ratione moræ pendi jubent, videlicet dum mutuator, vel quis creditor invitus re sua caret; si spontanea hæc lucri cessantis pactio tam plane licita esset, non deesset lex, quæ id insinuaret. Mox, si priscos Doctores consulas, D. Thomas id negat, consulto dignoscens inter damnum emergens, & lucrum cessans, nempe quod illud licet in conventione ponere, hoc vero minime. Cujus sententiæ accedit Scotus in 4. dist. 27. q. 2. Durandus in 3. dist. 37. q. 2. & inter Jurisconsultos Innocetius super cap.* Naviganti. *Immo inter antiquos, gravesque seu Juris, seu Theologiæ Doctores, neminem invenias, qui explicitis verbis id adstruat, nisi ratione moræ, aut alicujus culpæ debitoris.* Primus, qui expresse contrariam opinionem docuerit, citatur Conradus Sanhemart, recens auctor, inquit idem Sotus, qui cum formidine, & timore eamdem defendit, septem conditionibus vallatam. Post Sylvester, Cajetanus, Adrianus, qui fatentur esse opinionem modernorum. Tandem temporis successu evasit, ut fit, inter juniores communis. Placet hic afferre verba S. Thomæ 2. 2. *qu. 78. art. 11. ad. 1. Dicendum*, inquit, *quod ille qui mutuum dat, potest absque peccato in pactum deducere cum eo, qui mutuum accipit, recompensationem damni, per quod subtrahitur sibi aliquid, quod debet habere. Hoc enim non est vendere usum pecuniæ, sed damnum evitare: & potest esse quod accipens mutuum majus damnum evitet, quam dans incurrat. Unde accipiens mutuum, cum sua utilitate damnum alterius recompensat. Recompensationem vero damni, quod consideratur, in hoc quod de pecunia non lucratur, non potest in pactum deducere: quia non debet vendere id quod nondum habet, & potest impediri multipliciter habendo.* Hæc notanda, ac serio animadvertenda Lectoribus proposui, ut videant quam caute homini Christiano procedendum sit in pactione ineunda de recipiendo ex mutuo auctario titulo lucri cessantis; cum enim vix quidem contingere soleat, ut exacte serventur conditiones necessariæ ad licitam constituendam hujusmodi pactionem, non adeo facile permittendi sunt hujusmodi contractus. Audiant hac de re Medinæ, & Toleti consilium: ille enim in quæsit. in quibus casibus licitum est mutuanti &c. postquam conditiones recensivit necessarias ad hujusmodi titulum cohonestandum, statim subnectit: *Sed quoniam in his qui mutuantur rarissime hæc omnia requisita concurrunt; ideo tales contractus, in quibus aliquid ultra capitale ratione interesse lucri cessantis exigitur, dissuadendi sunt, ut fiant.* Toletus vero *in Instruct. Sacerd. lib. 5. cap. 33.* sub finem capitis hæc habet; *Hæc igitur de lucro cessante dicta sint. Securius est a tali abstinere lucro, & gratis mutuare, cum nullum damnum emergit.*

Non adeo facile pronunciandum est, licitum esse lucrum mutuanti propter periculum cui exponitur amittendi sortem. Primum enim illicitum illud videtur jure illo divino, quo mutuum ad pauperum levamen destinatum est, quoque pauperum vetita est oppressio per illa verba *Exodi 22. vers. 25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, usuris non opprimes eum.* Porro si Deus præcipit, ut gratis mutuum detur pauperi; si mutuum dare jubet indigentibus nihil inde sperantes, quis non videt aperte prohibere aliquid supra sortem recipere ob periculum, quod paupertas, & indigentia ipsa secum adnexum habere videntur? Nam hoc periculum a tali mutuo inseparabile omnino est. Ajunt Auctores, quos Lucius laudat, periculum istud tolli per fidejussores, aut pignus posse, ideoque mutuo extrinsecum esse. At falsum id generatim est. Nam

41 sunt mutuo acceptæ secundum æstimationem factam in tempore, & loco mutui accepti, tunc mutuatarius eas reddere debet secundum talem æstimationem, licet in tempore, & loco restitutionis cariores, seu viliores evaserint, *l. Æstimatis rebus 50. l. Æstimatæ res 90. ff. soluto Matrimonio* cum
42 similibus. Si tamen æstimatio facta non fuerit in ipso mutui tempore, & loco, tunc res reddi debent secundum æstimationem, quam habent in tem-
43 pore, & loco, quo restituendæ sunt. Et si non facta æstimatione, neque de tempore, neque de loco fuerit conventum, tunc debent restitui secundum æstimationem, quam habent in loco, & tempore, quo petuntur, & restituuntur, textu expresso *in Leg. Vinum 22. ff. de rebus creditis, si certum petatur*, ibi: *Vinum, quod mutuum datum erat, per Judicem petitum est, quæsitum est, cujus temporis æstimatio fieret; Utrum cum datum esset, aut cum litem contestatus fuisset, an cum res judicaretur? Sabinus respondit, si dictum esset, quo tempore redderetur, quanti tunc fuisset; Si non, quanti tunc cum petitum esset. Interrogavi, cujus loci pretium sequi oporteat? Respondit, si convenisset, ut certo loco redderetur, quanti eo loco esset. Si dictum non esset, quanti ubi esset petitum.* Sic quoad omnes has conclusiones passim Doctores. Cum enim Jus Canonicum nihil statuerit contra dictas Leges Civiles, eas sequi possumus, & debemus pro utroque foro, tum exteriori, tum interiori.

Mutuans accepto pignore a mutuatario cum pacto, 44
ut interim fructus pignoris lucretur, nisi adsit alius justus titulus, committit usuram, & tenetur tales fru-

Nam qui inopia pressi mutuum postulant, ordinarie non possunt fidejussorem, aut pignus mutuo æquivalens præbere. Cum ergo ii vere pauperes sint, ac etiam cum his servari debeat illud Christi mandatum, *Mutuum date nihil inde sperantes*, manifestum est nil supra sortem recipere homines posse, dum hominibus hujusmodi mutuantur. Periculum ergo illud sufficiens titulus non est recipiendi aliquid supra sortem; Nam hujusmodi lucrum manifeste in pauperum oppressionem cederet. Deinde non licet aliquid supra sortem accipere ratione periculi, quod in omni mutuo secundum se expectato reperitur; tum quia non licet aliquid accipere supra sortem pro eo quod est de ratione intrinseca mutui; alioqui vi mutui præcise liceret aliquid supra sortem accipere: atqui periculum generale est de intrinseca ratione mutui, ut ex ipsa definitione patet; tum etiam quia mutuantis conditio melior esse non debet conditione mutuatarii, plena enim esse debet in omni contractu æqualitas: atqui longe melior esset mutuatarii conditio, si posset mutuans aliquid supra sortem exigere ratione periculi intrinseci secundum se spectati; hoc enim periculum subiret ipse mutuans, etiamsi rem suam mutuo non daret; potest enim ea apud illum sicut & apud mutuatarium innumeris casibus fortuitis absorberi. Denique, *ut mutuator*, inquit Pater Concina, *pro periculo pretium exigit, in se periculum suscipere, & mutuatarium a periculo liberare debet. Cur enim mutuatarius ad solvendum pro hoc periculo pretium astringitur, si a periculo non liberatur? Quid emit, quid accipit mutuatarius ob quod solvere pretium teneatur? Mutuator quid beneficii confert mutuatario præter mutuum, nihil accipi posse fatentur adversarii præter sortem. Pretium ergo exigit, quin mercem ullam tradat mutuario. Iniquum ergo est pretium istud pro nihilo solutum. Urgeo sub alio aspectu hanc rationem. Si mutuatarius reipsa jacturam pecuniæ mutuo acceptæ patiatur, nonne, si solvendo sit, tenetur integram pecuniæ sortem restituere; Dubio procul. Solvit ergo periculi pretium. Nam periculum illud unice spectat sortis jacturam. Ergo quoties mutuatarius capitale reddit, totum periculi pretium solvit. Quid plura? Nonne mutuatarius in ipsa mutui acceptatione suscepit periculum restituendæ sortis; Nonne si capitale mutuatitium, vel furto sublatum mutuatario sit, vel negotiationi expositum, vel quocumque alio eventu perierit, ad restitutionem integri capitalis astringitur? Solvit ergo periculi pretium integrum. Pretium enim periculi excedere sortis pretium nequit; cum periculum circa sortem non sit damnum diversum ab ipsa sorte. Credo: potest ne mutuatarius cogi ad certum pretium solvendum pro damno emergente, quando ipse se velit obstringere ad cujusque futuri damni conpensationem; Negant omnes. Atqui mutuatarius reipsa suscipit periculum compensandi omne damnum, quod ex sortis jactura oriri posset; cum se obliget ad restituendam sortem in omni eventu. Ergo dum sortem restituit, plene compensat omne damnum; cum damnum sortis non superet sortis pretium, ut dictum est? Quid; Infelix mutuatarius, si sortem, vel fortuna adversa, vel iniquis prædonibus rapientibus, amiserit, eam integram reddere debebit; & tenebitur insuper pretium solvere, quod has calamitates passus sit, vel pati potuerit? Hæc ne evangelica doctrina, Hæc ne Christi charitas?*

Confirmo rationem adductam furis paritate. Fur surripit centum aureos. Poenitentia ductus eosdem restituit. Numquid pretium periculi solvere tenetur creditori? Negant omnes ad unum Theologi. Et tamen majus est periculum pecuniæ raptæ, quam pecuniæ mutuatitiæ. Respondent juniores, paritatem hanc nullius esse roboris. Quoniam ideo fur non tenetur solvere periculi pretium, quia nulla pacta inter furem & dominum conventio fuit periculi istius solvendi; contra inter mutuatorem, & mutuatarium hæc præcessit conventio. Lepidum profecto effugium. Quid nunc indisputationem vocatur? Nonne utrum sit periculum istud pretio æstimabile? An sit titulus verus pretio compensandus? Quid respondes? Negas? Usura ergo est pro illo pretium exigere. Ais? Ergo potiore jure fur, quam mutuatarius illius solvere pretium tenetur. Insistis: Nulla inter furem, & dominum conventio præcessit. Opponi ne hæc possunt absque communis sensus præjudicio? Ut conventio justa sit, justo niti titulo debet. Titulus ergo istius mutuæ pactæ conventionis ostendi, & evinci debet. Et cum titulus, a mutuo distinctus, chimericus a me probatus sit; commentitia quoque, & feneratitia conventio est. Cæterum quomodo præcedere inter latronem, & dominum conventio poterat, si fur inscio domino rem surripit? Neque de damno emergente conventio precessit. Ergo fur compensare damnum emergens non astringitur, si illud passus dominus est? Neque præcessit pactum de restituenda re rapta. Ergo ad restitutionem fur non tenetur?

Sed

fructus perceptos ex pignore computare in sortem. *Communis*, claris textibus *in l. Ex pignore 1. l. Quod ex operis 2. Cod. de pignoratitia actione, l. Fundum pignori 1. Cod. de distract. pignor. cap. Cum contra 6. & cap. Significante 7. de pignoribus, cap. Quoniam 2. & cap. Conquestus 8. de Usuris.* Et ratio est, quia omnis res Domino suo fructificat, Dominus autem pignoris, non est mutuans, sed mutuatarius, adeoque pignus debet fructificare mutuatario, & non mutuanti, & consequenter pactum illud est usurarium.

45 Notanter autem dicitur: *Nisi adsit alius justus titulus*, qui potest esse quadruplex. Primus igitur justus titulus percipiendi fructus ex pignore sine diminutione sortis, est, si Creditor fundum oppignorandum, seu oppignoratum justo pretio emat cum pacto retrovendendi, quoties Debitor voluerit pretium refundere; Tunc enim fundus, seu alia res pignoris naturam amittit, adeoque non ut pignus priori Domino, sed ut res empta Emptori, & possessori, tamquam novo Domino licite fructificat, ejusque damno perit, donec reddito pretio redimatur. Venditio enim cum pacto *redemptionis* valida est, & licita, textu expresso *in l. Si fundum 2. Cod. de pactis inter Emptor. & Venditor.* Communis Doctorum cum Cajet. 2. 2. *q.78. art.2. ad 6.* Lugo *cit. disput.25. sect.8. num.132.* Layman *lib.3. tract.4, c.16. n.17.* Sporer *tom.2. tr.6. sect.3. n.102.* Reiffenstuel *lib.5. Decretal. tit.19. n.111.*

46 Secundus justus titulus percipiendi fructus ex pignore, est, si fundus fructiferus accepteturin pignus, adjecto contractu censuali, per quem subministrans pecuniam ex fructibus talis fundi percipiat quantitatem pensionis Jure census percipi solitam juxta morem patriæ, donec sors, seu pecunia subministrata restituatur. Reifenst. *loc. cit. num. 110.* Sporer *loc. cit. num.102.* Layman *loc. cit. num. 17.* cum pluribus ibi citatis, Lugo & alii passim.

47 Tertius justus titulus percipiendi fructus ex pignore, est, si pignus sit datum Marito, donec ei solvatur dos promissa; tunc enim maritus, ut habeat unde onera Matrimonii sustinere valeat, potest licite fructus percipere ex tali pignore sine diminutione sortis, donec ei dos promissa solvatur; textu expresso *in cap. Salubriter 10. de usuris*, ibi: *Sane generum ad fructus possessionum, quæ sibi a Socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem*

non

Sed quid in convellendo vanissimo effugio tempus tero; cum hæc inepta sophismata evidentissimam patefaciant conclusionem nostram? Paucis rem hanc perstringo. Titulus suapte natura justus, est pretio æstimabilis in mutuo: hoc suum pretium non amittit in furto. Et titulus qui in furto pretio æstimabilis non est, neque in mutuo pretio dignus esse potest. Alioquin melior esset conditio furis, quam mutuatarii. Hoc solum inter mutuatarium, & furem discrimen est, quod mutuatarius neque pretium justi tituli, puta damni emergentis, solvere tenetur, nisi præcedat conventio: quia in quolibet contractu libere convenire partes debent. Et quoties mutuator damnum, quod ratione mutui patitur, non manifestat, & de eo, cum possit, non paciscitur, præsumitur illud mutuatario donare. Hæc pacta cum fure iniri nequeunt. Ideo fur ultra restitutionem sortis compensare ea omnia damna tenetur, quæ ob furtum passus fuerit dominus licet nullum præcesserit pactum. Juxta omnes ad unum Theologos fur non tenetur compensare periculum amittendæ sortis. Ergo juxta omnes periculum amittendæ sortis, neque in furto, neque in mutuo est pretio æstimabile.

Verum ratione adhuc evidentiori, & causæ nostræ intimiori confirmo propositionem meam. Finge aliquem per vim, aut fraudem cogi ad mutuandum cum periculo sortis amittendæ. Is violentus, vel fraudulentus mutuatarius ad quid esset adstrictus? Ad restituendam sortem, & omnia damna, quæ tali occasione passus fuisset mutuator coactus, quamvis nullum de his damnis pactum præcessisset. Quid ratione periculi sortis amittendæ? Nihil omnino compensare teneretur, ut omnes fatentur, sicut dictum est de fure. Ergo evidens est, periculum non esse a sorte diversum, sicut diversa sunt cætera damna.

Vide, mi Luci, num jure Romani Censores improbaverint assertionem *n.37.* expositam? Non te, Frater carissime, quem summopere diligunt, atque ob morum innocentiam, & probitatem, nec non assiduum litterarum studium, venerantur, & colunt, sed opiniones illorum Auctorum reprehendunt, quibus usus es in tua consarcinanda Bibliotheca; Norunt enim ex indole tua te sententiam mutaturum fuisse si meliores adhibuisses libros & Auctores. Sed age. Sit periculum aliquod sufficiens titulus ineundi pacti pro assecuranda sorte quidpiam lucri percipiendi. Numquid omne periculum sufficiens titulus erit? Numquid periculum, quod ex inopia & paupertate mutuatario oritur? Absit. Ergo solum periculum, quod vere fundatum sit, quod peculiare sit, quodque ita in pactionem venire possit, ut ob istud decerni auctarium possit, quin vel minima suspicio adsit, lucrari hominem ex mutuo. Difficile vero est, ac vix dari casus potest, ut usura vacet mutuum illud, in quo ratione periculi, quod externum mutuo existimatur, quidpiam supra sortem recipitur; ut vel Auctores ipsi asserunt, qui hanc opinionem tuentur. Ratio præsto est, quia ut licite ob tale periculum quidpiam ultra sortem recipiatur, nonnullæ servandæ sunt conditiones, quæ raro, ac vix unquam servantur. Primo enim necesse est, ut voluntas absit lucrandi ex mutuo, quia secus excluso quoque pacto usura mentalis erit. Secundo periculum debet esse verum, probabilibusque fundatum conjecturis; non autem fictum, prout facile fingitur ab iis, qui lucrari amant. Tertio mutuatario liberum esse debet fidejussorem, aut pignus pro assecuratione sortis mutuantis præstare, nec debet cogi ad paciscendum de isto periculo. Quarto, ut mutuans non plus pro isto periculo exigat, quam vel ipse, vel mutuatarius alteri dare vellet pro hujusce periculi assecuratione. Quinto, ita servandæ sunt justitiæ leges, ut non violentur eæ, quæ sunt charitatis: atqui conditiones illas pauci eorum norunt, qui mutuo dant, pauciores ad praxim redigunt; ita enim plerique lucro inhiant, ut seclusa ejus spe mutuo non darent; cum probabile periculum sentiunt, mutuo non dant: inter periculi qualitatem non distinguunt; sed ab omnibus æqualiter exigunt; fidejussores, aut pignora recusant, ut quocumque tandem modo aliquid supra sortem recipiant &c. ergo rarum est, ut in rationem non irrepat usuræ fuligo. Vide Continuat. Tournely, & P. Danielem Concina.

non credimus compellendum, cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera Matrimonii supportanda. Et sic Doctores citati, & alii communiter.

48 Quartus justus titulus percipiendi fructus ex pignore, est, si Feudum, vel res Emphyteutica detur in pignus Domino ejusdem directo; Tunc enim Dominus directus potest licite sine diminutione sortis recipere fructus talis Feudi sibi a Vassallo oppignorato dummodo interim ab ipsius servitiis abstineat, *cap. 1. de Feudis, & cap. Conquestus* 8. *de usuris*; quia ut recte notat Fagnanus *in d. cap. 1. de Feudis num. 3.* cum Vassallus interim non præstet conventa servitia Domino directo Feudi, suspenditur obligatio contractus inter Dominum, & Vassallum, & sic res Feudalis redit ad primævam suam naturam, adeoque Dominus directus licite percipit ejus fructus, ac si Feudalis non esset coalescente directo, ac utili dominio; Et sic pariformiter est dicendum de re Emphyteutica. Sic Layman *loc. cit. n. 20.* cum pluribus ibi citatis, Lugo *loc. cit. n. 147.* Sporer *loc. cit. n. 102.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 114.* & communis aliorum.

49 Contractus ille, qui vulgo dicitur *a godere*, quo scilicet aliquis dat sufficientem pecuniam alteri, ut ipse, quandiu utitur dicta pecunia, cedat illi domum, vel aliam fructiferam rem interim fruendam, est licitus, si interveniat titulus lucri cessantis ex parte illius, qui pecuniam dat. Azorius *part. 3. lib. 9. cap. 20.* Silvester *in Rosa aurea tract. 3. cas. 65.* Lugo *loc. cit. num. 136.* & alii communiter; Cum illa enim pecunia posset emere, v. g. tot loca montium, ex quorum fructibus posset solvere pensionem domus, seu rei fructiferæ, quam accipit Unde qui pecuniam dat, relinquit mutuatario interesse illud lucri cessantis pro pensione, quam pro domo, seu re fructifera ab ipso accepta deberet illi solvere singulis annis. Si autem desit titulus lucri cessantis, & qui dat domum, vel rem fructiferam interim fruendam, sit capax alienandi, seu vendendi, tunc contractus ille potest esse licitus, si dans pecuniam illam emat justo pretio dictam domum, vel rem fructiferam cum pacto illam retrovendendi, quoties Debitor voluerit pretium refundere juxta dicta *supra sub num. 45.*

50 Si quis alicui petenti mutuos, v. g. centum aureos, respondeat, non do tibi mutuos istos centum aureos, sed istis emo a te decem tuas Vaccas, quas tibi loco pro tali annua pensione mihi solvenda, excusatur communiter ab usura, si ille alter de facto vaccas utiles habeat proportionate ad talem conventam pensionem, & serventur conditiones requisitæ ad contractum justæ locationis, & præsertim hæc, ut periculum Vaccarum spectet ad locantem tamquam emptorem, & earum dominum. Si vero ille alter revera dictas vaccas non habeat, nec habiturus sit, est merissima usura sub ficto emptionis, & locationis nomine palliata. Sic Major *in 4. d. 15. q. 46. causa secunda*, Layman *lib. 3. tract. 4. c. 16. n. 15. vers. Quæstio quarta*, La Croix *lib. 3. p. 2. n. 899.* Sporer *tom. 2. tract. 6. sect. 3. n. 97.* ubi testatur de communi. (*)

Ab usura excusatur, qui mutuum a se petenti respondet, nolo tibi mutuare, sed hac anticipata pecunia conduco operas tuas ad futuram messem, seu vindemiam, dummodo tamen talis pecunia sit sufficiens, & proportionata merces ad dictas operas juxta consuetudinem regionis. Sic supracitati Doctores, Molina, & alii. 51

Regulares non possunt accipere pecunias mutuo vel ad cambium cum solutione alicujus lucri, vel cum obligatione bonorum. Vid. verb. *Alienatio art. 4. n. 35.* 52

Mutui contractus lucrum supra sortem de sui natura non recipit Bened. XIV. tom. 1. Constitut. 142. incip. *Vix pervenit*, §. 3. Nec quantitas moderata lucri, aut qualitas mutuatarii hujusmodi lucrum ab usuræ labe justificant. Idem *ibid.* Nihilominus quidam tituli ipsi mutuo extrinseci, aliique contractus a mutuo diversi justum reddere possunt proventum ultra sortem. Idem *ibid.* Sed non semper suppetere credendum est legitimos cum mutuo titulos, aut justas causas ineundi contractus a mutuo diversos. Idem *ibi.* Mutuum dare indigenti aliquando est de præcepto, juxta illud Christi Domini, *Matthæi cap. 5. n. 42. volenti mutuare a te ne avertaris*. Idem *ibid.* Vide *tom. 7. verb. Usura*, ubi in fine affertur dicta Constitutio. 53 54 55 56 57 58

Additiones ex aliena manu.

Quod ait *Auctor num. 4*, Civitatem ex mutuo non teneri, si non probetur pecuniam mutuo datam in rem ejus versam esse, id non est indistincte verum. Primo enim tenetur etiam non probata hac versione, si mutuum datum sit omnibus Civibus simul convocatis; Coler. *de Process. exequutiv. part. 2. c. 3. num.* 59

Nota Romani Theologi.

(*) Animadvertas velim, mutuantem animo lucrandi fœneratorem esse, ut ex dictis liquet, Cavendum itaque est in eo, qui petenti mutuum, illum contractum offert emptionis, & locationis, cavendum, inquam, in eo homine est, ne spe lucri incitatus, avaritiam foveat, & mentalem saltem usuram committat; quamobrem periculi plenus habetur hujusmodi contractus a nostris Censoribus. Periculum quoque agnoscunt usuræ in alio contractu, de quo *num. 51.* quia dives cogit pauperem; & inopem mutuo ob indigentiam petentem ad locandam operam suam tempore messis &c. atque hac via palliare usuram potest, vel mentalem fovere. Hæc vero notanda duxi, ut Christiani homines periculum agnoscant, in quo se exponunt peccandi, avaritiæ, & contra Christi mandatum *mutuum date nihil inde sperantes*. Idem dicito de contractu, qui vulgo dicitur, *a godere*, de quo *num. 49.* Nam quoties tradens pecuniam jus sibi reservat ad eam repetendam, purum putumque mutui contractum celebrat, & si ultra sortem quidpiam percipit, usura est, ac fructus, qui ex domo, vel re fructifera percepit, restituere tenetur: ac lucrum cessans, in eo, qui pecunias dedit, sufficiens titulus non est, nisi omnes conditiones occurrant supra recensitæ.

num. 336. *& seq.* Bachov. *ad Treutler. vol.* 1. *disput.* 20. *n.* 5. *litt. A.*

60 Secundo, idem est si mutuum contractum sit ab illis, quibus Civitas omnem in se potestatem dedit, itaut penes illos omne imperium sit, Populumque universum repræsentent; Strych. *Juridic. Dissert. vol.* 4. *disput.* 18. *cap.* 5. *n.* 34. Coler *loc. cit. n.* 361.

61 Tertio, idem quoque est si Administrator, vel etiam Syndicus habeat speciale mandatum a Civitate ad accipiendam pecuniam mutuo in certam causam, modo non appareat eum legibus Civitatis, fini, & menti eorum, qui illum constituerunt, contrarium fecisse; Strych. *ubi supra numer.* 36., *& seq.* Losæus *de Jur. Universit. part.* 3. *cap.* 4.

62 Num vero id ipsum obtineat, quando Administrator habet mandatum speciale mutuo accipiendi in genere, & non incertam causam? Affirmat autem Losæus *allegat. loc. cit.* ne contrahentes confisi de mandato decipiantur; Confer & Strik. *loc. mox cit.*

63 Patet itaque ex his, tunc non teneri Civitatem ex mutuo, non probata versione quando ipsum mutuum fuit contractum nudo Administratore, qui nec speciale mandatum ad illud contrahendum ha-

64 bebat. Cæterum & hic, si *ex necessitate officii quod gerit*, mutuo accipit pecuniam, tenetur Civitas etiam non probata versione, quum hoc in casu sit præsumendum mandatum Civium, Stryk. *eodem loc. num.* 39.

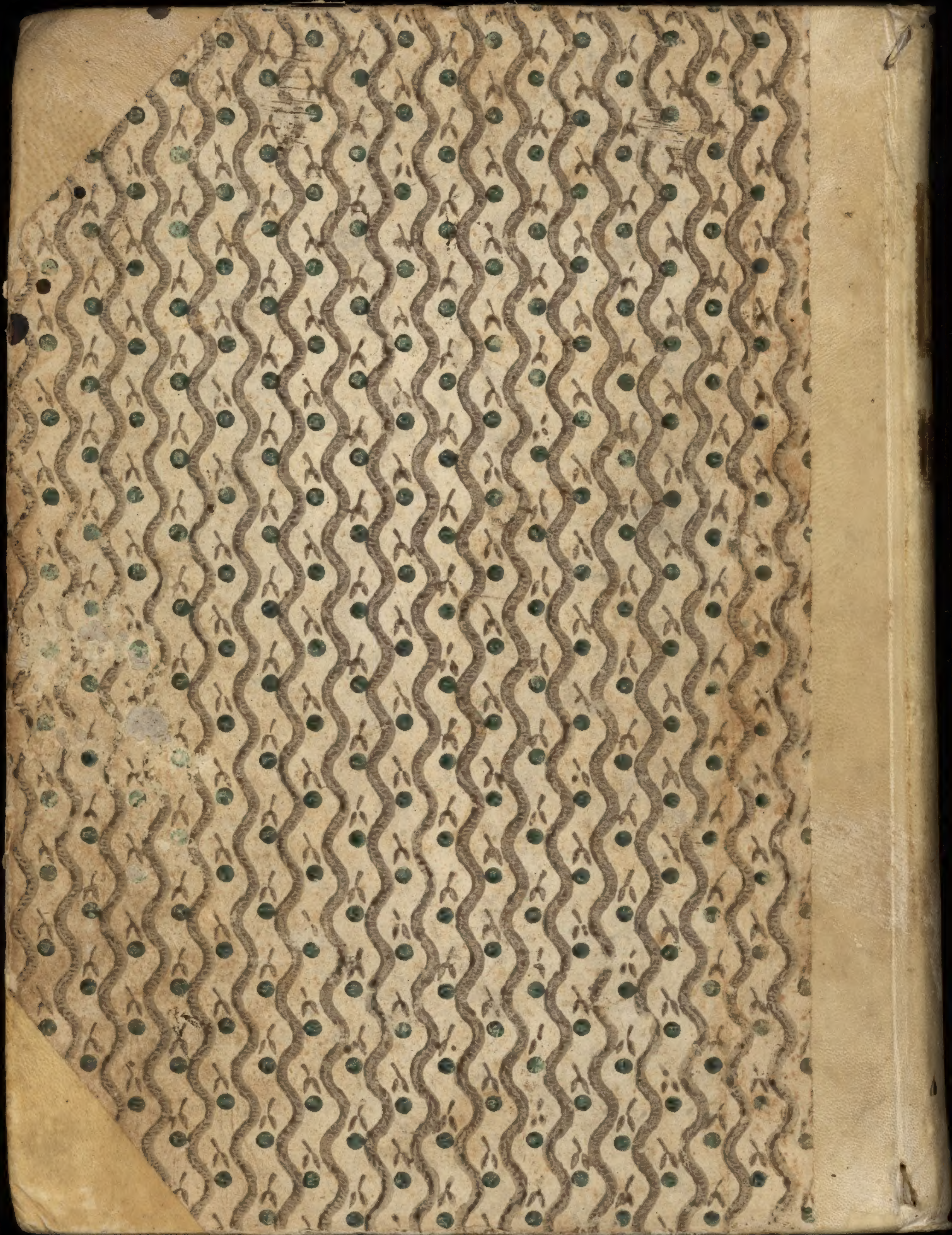
Quod de Civitate dictum est, id ipsum intelligas de Ecclesia, & alia quavis Universitate. 65

An in casibus illis, in quibus Civitas, vel Ecclesia tenetur ex mutuo, non probata versione, habeat beneficium restitutionis in integrum, si revera pecunia illa in rem ejus non sit versa? affirmant Hartman. Pistor. *lib.* 1. *quæst.* 37. *num.* 61 *& sequent.* Strych. *Juridic. dissert. vol.* 13. *sect.* 2. *cap.* 1. §. 12. At dubito, num amplecti hæc opinio possit in casu, in quo pecunia mutuo data sit Civibus omnibus simul convocatis. 66 67

Opinio Auctoris *num.* 18. quod nec jurato Filius familias renunciare valeat Sen. Cons. Macedoniano, de Jure Canonico difficultatem patitur, modo non expresse ad turpem causam credita ipsi sit pecunia, desuper dolose exactum juramentum; Stryk. *loc. mox. cit.* §. 15. & ex professo Gothofred. de Jena *de Sen. Cons. Macedoniano sect.* 8. *aphoris.* 8. 68

De mutuo publico, quod ex publica necessitate exigit Princeps a Civibus, reluctantes ad ipsum compellendo, vide Martin. Dautell *de Mutuo publico*. 69

FINIS TOMI QUINTI.

FERRARI
BIBLIOT
TOM V.

K — L — M